London 171

$ 17 50

x 02

12.5

XPZ

Securæ ſas eſt Diis indulgere quieti
Et licet humanis rebus abeſſe Jovi.

Indeſeſſus Atlas cælorum ſuſtinet Orbes
Tellurisque regit pervigil ANNA globum.

PHILIPPI CLUVERII
INTRODUCTIO
IN UNIVERSAM
GEOGRAPHIAM

Tam veterem quam novam

Tabulis Geographicis XLVI ac Notis olim ornata

A

JOHANNE BUNONE,

Jam vero locupletata Additamentis & Annotationibus

JOH. FRID. HEKELII & JOH. REISKII.

Cum privilegio Ordinum Holl. & Weſtfriſiæ. 1697.

Quibus in hac Editione LONDINENSI accedunt additamenta plurima ad Hiſtoriam & Geographiam, cum antiquam, tum hodiernam ſpectantia, ex Scriptoribus optimæ NOTÆ, CELLARIO præſertim & LUYTSIO, excerpta & in Marginem relata. Quæ unà cum Typis Æneis inſuper additis, Editionem hancce prioribus, tertia parte ſaltem, auctiorem reddunt.

LONDINI,

Typis *M. Jenour*, Impenſis JOANNIS NICHOLSONI Bibliopolæ, in Vico Little-Britain. MDCCXI.

Prodit hic noſter Cluverius novis eruditi Geographi Lucubrationibus auctus, & a pluribus Belgici Preli maculis mea opera purgatus ; adeo ut omnibus antehac editis utiliorem fore confido.

Londini, Jan. 10. 1710.

GUIL. READING,
Bibliothecæ Sionenſis
Cuſtos.

V I R I S

Præcellentiſſimis, Clariſſimis, omnigenaque eruditione ac ſingulari humanitate Spectatiſſimis;

D. JOHANNI GEORGIO GRÆVIO, Regis Magnæ Britanniæ Hiſtoriographo, Politices, Hiſtoriarum & Eloquentiæ Profeſſori in Academia Ultrajectina.

D. JOHANNI MENSINGÆ, Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſori in Academia Groningæ & Ommelandiæ.

D. JACOBO PERIZONIO, Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſori in Academia Leidenſi.

D. GUILIELMO COETIER, Jct. Hiſtoriarum & Eloquentiæ Profeſſori in Celeberrima Friſiorum Academia quæ eſt Franequeræ.

D. THEOD. JANSONIO ab ALMELOVEEN, M. D. Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſori in Academia Gelr. Zutph. quæ eſt Harderovici.

(Eo ordine, quo ad Academicam dignitatem ſunt promoti.)

S. P. D.

JOANNES WOLTERS.

Viri Humaniſſimi, Honoratiſſimique,

GEographiam, ſive Scientiam illam, quæ circa Orbis terrarum deſcriptionem verſatur, cuncti qui ad ſolidam aliquam elegantiorum literarum cognitionem adſpirant, maximè eſſe neceſſariam, juxta mecum omnes hodiè fatentur. Si enim nihil aliud ad ejus commendationem dici poſſet, quàm eam Hiſtoriarum ſcientiæ omnium nobiliſſimæ & pulcherrimæ non ſolum magnam fœnerari lucem, ſed etiam arctiſſimo quodam nexu, cum ea eſſe conjunctam, ſatis tamen cauſæ eſſet, quare omnes in ea diſcenda elaborandum ſibi eſſe exiſtimare deberent. Verùm cum multæ inſuper aliæ ſint utilitates ex hoc ſtudio in cultores ſuos redundantes, quas quidem impræſens enarrare velle nihil aliud foret, quam lucernam in meridie accendere,

omni ſanè laude celebrandi ſunt illi viri, qui non tantùm Juvenes ad hoc ſtudium ſummopere cohortati ſunt, ſed etiam id egerunt, ut diffuſam hanc & latè patentem ſcientiam in breve quoddam Compendium redigendo diſcentibus facili quadam methodo conſulerent. Inter hos, ſi non cæteris anteponendus, certè non infimus habendus eſt PHILIPPUS CLUVERIUS, qui non ſolùm hoc nomine laudem meretur, quod mira quadam brevitate & facilitate in ſua ad Geographiam INTRODUCTIONE uſus eſt, ſed etiam, quod præcipua Hiſtoriarum capita ſuis quæque locis inſeruit, eo conſilio, ut Adoleſcentes bina hæc ſtudia tanquam gemella, ab initio conjungenda eſſe intelligerent. Qua quidem re maximam eum apud omnes eruditos iniiſſe gratiam, ſatis teſtatur Libri ejus non una in regione ſæpius iterata impreſſio, nec non voces illæ ubique pene conquerentium de exemplarium penuria, ſimul ac eorum copia haberi ampliùs non poteſt. Hæc cum ita ſe habeant, non inutilem me Reipubl. Litterariæ navaturum eſſe operam exiſtimavi, ſi CLUVERII diu jam & à multis deſiderati novam, eamque nitidiſſimam editionem adornarem. In quo quidem minime me fefelliſſe opinionem meam, argumento eſt ſingularis applauſus, quo tot viri præſtantes conatus meos, quàm primum eis innotuiſſent, proſecuti ſunt. Quos inter cum vos, PROFESSORES CLARISSIMI, non minus eluceatis, quam Luna inter ſtellas minores, quorum calculo noſter hic labor eſt probatus, Veſtro etiam nomini eum inſcribi nemo mihi vitio vertet. Nam ſi eruditum hoc opus haud dubiè tantùm eruditis debetur, iiſque de Re Litteraria bene meritis, ad VOS jure meritoque ſpectare haut ullus inficias ire poteſt, utpote quos omni liberali doctrina politiſſimos, inſigniaque ſeculi noſtri ornamenta non ſolum loquuntur Librorum præſtantiſſimorum, qui hodie eduntur, tituli, verum & tantus numerus diſcipulorum, qui ab ore Veſtro quotidiè pendent, & à Vobis vera ſolidaque Litterarum, in quibus excellitis, id eſt, optimarum cognitione inſtruuntur. Præterea cum id ſpectarem, multum æſtimationis Libris plerumque accedere ex commendatione Doctorum Virorum; hoc quoque nomine ad VOS præcipue recurrendum erat, ut eſſent, qui Liberalium Artium Studioſos nova plerumque ſpirantes affectanteſque, docerent, non eſſe librum contemnendum, quod ætas recentior eum nobis non dederit; ſed maximè hodiernum ſuſpiciendum, utpote qui tantus etiam à doctiſſimis habetur, ut noſtram ætatem vix vidiſſe ei parem faciliime fateantur. Atque hæ potiſſimum ſunt rationes, quibus adductus NOMINA VESTRA præfigi volui. Quod reſtat, id unum peto ut, quod hic auſus ſum, non tantùm boni conſulatis, ſed & benignis oculis hoc opus porrò aſpicere dignemini, Veſtraque autoritate & commendatione pro virili adjuvare pergatis.

LECTORI BENEVOLO
S. P. D.

NON *Auctores ſolummodo antiquos, Græcos Romanoſque, ſed ex ævo medio barbaroque plures hæc diſtinuit cura, hæc meditatio diu exercuit, ut tironibus geographicam inſtitutionem brevi & perſpicuo libello concluſam traderent, firmiuſque imprimerent. Huc multæ Græcorum veterum* περιηγήσεις *aut* ἐξηγήσεις, *i. e. de ſitu orbis commentarii pertinent: Quales adhuc extant à Scylace Caryandenſi, Marciano, Artemidoro utroque, Dicæarcho & Iſidoro compoſiti, ſed ab Hæſchelio unum in corpus redacti. Ut de Dionyſio Alexandr. Ptolemæo, Stephano, Anonymiſque multis mentio nec fiat in præſenti, Roma nobis Pomponium Melam, Plinium, Solinum, Æthicum reliquit. Hos facto agmine ſequebantur Arabes, cum ad ipſos Doctrina liberalior trans oceanum octavo & nono ſeculo migraſſet, ſcriptiſque compendiis præcepta geographica inſtillarunt; Jacoutus puta, Ibn Maraf, Abulfeda, princeps Hamatæus, cujus verſionem ab Schickardo additam Hottingerus in Bibl. Orient. memorat, Schalahaddinus, plerique* ἀνέκδοτοι, *& Nubienſis à Gabr. Sionita editus: Ut alios in Bibliothecis quotquot adhuc latitant, omittam; Græcos itidem ex ætate media Pſellum, Epiphanium, Phocam, Nicetam & plures Anonymos, quorum unus opera ſtudioque Gothofredi prodiit. Poſtea cum literæ humaniores à tenebris, quibus oppreſſæ diu jacuerant, caput extuliſſent, Viri docti ad geographica rudimenta quam breviſſime inſtillanda manum & animos applicuerunt. Hinc tot Epitomas, Synopſes, Breviaria, Compendia, Selecta, Theatra, Enchiridia, & Specula in lucem edita videmus; neque ſuperiore tantum proximo, ſed hoc noſtro etiam quod procurrit, ſeculo. Noſter autem Cluverius introductionis titulum parallelo Geographiæ, quam meditabatur, veteris & novæ opuſculo inſcripſit, tum ut vias adoleſcentibus emuniret commodiſſimas, tum ut veſtigia Scriptorum antiqua ipſe inſiſteret. Quot enim Philoſophicas* εἰσαγωγάς, *i. e.* introductiones *adhuc ſuperſtites habemus? Nec à Porphyrio ſolum, quem* εἰσαγωγόν, *i. e.* introductorem *interpretes vocarunt, ſed ab aliis tam Græcis quam Latinis Scriptoribus. Non quidem iis introductio proprie dicta, & cum motu locali aliquo conjuncta in mentem venit, nec forenſis judicio quondam Romano receptiſſima, ſed libraria ſive doctrina ſive ſcriptio, quæ primis artium elementis traditis lectorem ad eas, tironem maxime, introducit: Ut Heſychius rectiſſime* εἰσαγωγὴν καὶ εἰσήγησιν διδασκαλίαν *reddiderit ſive doctrinam. Hunc ſibi ſcopum ſuperiore ſeculo præfixerunt Balth. Mercator, Æl. Anton. Nebriſſenſis, & Iſ. Dodonæus, Iſagoge coſmographica conſcripta; nec alium Salmanticenſes introductionibus in coſmographiam variis conjunctim editis A.* 1557. *Eadem plane inſtituti ratio, eademque lex fuit, quam tenuerunt hoc noſtro ſeculo Georg. Fournier, Joh. Blancanus, Heidmannus, & noſter potiſſimum Auctor ſua introductione ad Geographiam veterem novamque compoſita. Hic enim libellus ſimulac Lugduni apud Batavos in uſum exiit communem, applauſu vario exceptus, non apud Belgas ſolum ſed Germanos etiam typis iterum exſcribi debuit: Idem non ita multo poſt verſione Gallica, A.* 1667 *apud Pariſinos, apud Norimbergenſes A.* 1679, *Germanica ornatus; à Pet. Lambecio in tabulas ſynopticas, ab aliis viris Cl. mis in Manuale aut Enchiridion redactus iterum apparuit. Tandem Bunoniana ſive Wolffenbüttelenſis editio multis tabulis & annotationibus inſtructior ſucceſſit, majuſque libello pretium, & honeſtam in Scholis omnibus exiſtimationem peperit. Tantum eminet hucuſque introductio noſtra Cluveriana, utpote* Liber, qui raram noſtro ſeculo felicitatem expertus fuit, ut cum exiguo ſui merito à multis magni fiat, ſed tamen non inutilis, ſi cum Cl. V. Joh. Bunonis commentario legatur. *Hæc eſt cenſura Viri celeberr. J. C. Becmanni in Præcognit. Geograph. peracuta, quam ne durius ſtrinxiſſe videatur, ipſe temperat, libelloque ſuam felicitatem & utilitatem aſſerit: An utraque cum magno, an exiguo hujus merito aſſeratur, alii judicabunt, quibus tot editiones, tot verſiones, tot nata ex hoc uno compendia non improbantur. Cum enim Scriptores omnes Geographici tum recentiores, tum præſertim veteres multa paſſim omiſerint, plura falſo tradiderint: Ipſaque adeo Geographia vetus maxime, quin nova etiam aut manca & imperfecta, aut ſuis alicubi erroribus fœdata fuerit: Nec mirum eſt, compendiis, ſynopſeſi & introductionibus nævos aut vitia, & hæc quidem aliis perpauca leviaque, aliis vero plura & gravia ſubrepſiſſe. Hæredes igitur Bunoniani quoniam ſumptus ſuos & operas libelli hujus iterata toties editione nunquam perdiderunt, publico tironum commodo ut inſervirent, novas tabulas æri clarius inciſas, obſervationes & ſupplementa quædam voluerunt accedere; ne moles tamen opuſculi modum veterem, aut vetus pretium nimis tranſgrediatur. Unum illud ſupereſt, quod in limine adhuc moneri cupiunt hæredes de notis prioribus & poſterioribus dignoſcendis: Priores aut priſtinæ notæ ſuo ſigno, ſtellula nempe aut lunulis, aut parentheſi gaudent; poſteriores & novæ omni carent indicio. Tu autem, Lector benevole, hoc noſtrum, quodcunque bono publico impertitur, ſtudium fove, Cluverianis, ſi lubet, præceptis, additionibus, notis utere, omneſque res tuas ad animi ſententiam gere, perfice, abſolve.*

LECTORI

LECTORI BENEVOLO

DE HAC

EDITIONE LONDINENSI

PRÆMUNITIO.

NON *ſolum celeberrimus ipſe Cluverius quædam minus accuratè de Magna noſtra Britannia ſcripſit, ſed doctiſſimi etiam Annotatores (uti peregrinis plerumque evenire ſolet,) aliquoties errarunt. Operæ pretium ergo duximus, alia emendare, alia adjicere, ut Geographiæ ſtudioſis melius innoteſcat hæc noſtra Inſula, quæ inter orbis celeberrimas, locum primum facile tenet; ſive cæli ſolique Ingenium, ſive mores aut res geſtas Incolarum ſpectes.*

Quum autem magna cum Laude, & non ſine maximo Reipublicæ Literariæ commodo, Annotationes plurimas Introductioni Cluverianæ adjunxerint Cl. viri Buno, Hekelius & Reiskius; haud perperam fore arbitrati ſumus ſi multa ab iis haud notata, & à Scriptoribus optimæ notæ, Cellario *præſertim &* Luytſio *excerpta, cum ad Geographiam tum ad Hiſtoriam antiquam & hodiernam ſpectantia, pro re nata margini adjiceremus; quæ unà cum typis æneis inſuper additis, editionem hancce prioribus, tertia ſaltem parte, auctiorem reddunt.*

Inſtituti noſtri non eſt, quæ ab aliis exarata ſunt convellere: ſperamus autem nobis non opprobrium fore, quod pauca quædam quæ à propoſito nobis aliena viſa ſunt (uti Hekelii quidam amici aut conſuetudine juncti, & loca obſcuriora, quæ paſſim in Annotationibus ejus occurrunt) deleantur, & alia quæ magis ad inſtitutum pertinebant illorum loco ſubſtituantur. Hæc tua te ſcire intererat, & certe quidem noſtra.

VALE.

PHI-

TRES EPISTOLÆ

Prioribus editionibus præmiſſæ nunc ſequuntur.

VIRO Clariſſimo & Eruditiſſimo Domino

JOHANNI BUNONI

Officia & ſalutem!

SI verum eſt *Plinii* effatum ad Cæſarem *Veſpaſianum*, magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus: quid jucundius aut magis amœnum in peregrinatione literaria, quàm ſine ſumptu, ſine viatico & abſque omni deprædationis aut mortis periculo, omnium terrarum ſuperficiem peragrare, inde cœlum intueri & dimetiri, immenſum oceanum penetrare, ejuſque ambitus, ſeceſſus, & abdita ſicco pede percurrere, regiones in tractus, mundum ipſum in partes ſibi dividere, provinciis terminos & fines ponere, origines & curſus fluminum adſpicere, urbes, oppida, arces, caſtella intrare, penetralia viſitare, & abſque metu recedere, montes adſcendere, valles & ſylvas pervagari, & totum terrarum Orbem ſuum facere? quæ omnia *ſtudium & amor Geographiæ* tutò concedit. Si autem cum delectatione *dignitatem & utilitatem* quæris, quid divinius, quàm ſicut temporum cognitione ad DEI ipſius æternitatem, ſic tot locorum ſcientiâ quodammodo ad ejus immenſitatem accedere? *Hiſtoria* inſuper ipſa eſt cœca, inamœna & fluxa, ſi *Geographiam* non habeat comitem. Mundus eſt ampla noſtra civitas, magna (ut *Varro* ait) homulli domus, quid turpius, quàm ſi civis civitatis ſuæ vias, & domeſticus ædium, quas colit, aditus ignorare velit? Neſcire velle, quid alibi geratur, aut geſtum ſit, hoc eſt, ſe ipſum ſuo ergaſtulo, carcere affectatæ inſcitiæ, includere. *Philippus Cluverius* admirandæ ſedulitatis, & indefeſſi in Geographiam amoris homo, ipſis *Italis* Italiam, *Siculis* Siciliam, *Germanis &* antiquam illam & novam Germaniæ faciem, *omnibus* autem orbem terrarum oſtendit, omneſque partes, ſi fata voluiſſent, accuratiùs erat oſtenſurus. At ſicut Tiberius Cæſar, teſte *Plinio*, olim *Apionem* Grammaticum vocavit Cymbalum mundi, *Plinius* autem ipſe, publicæ famæ tympanum, & adeo ipſe Apion ſcripſit, immortalitate donari à ſe eos, ad quos aliqua componeret: Ita nihilominus vero propius erit, *Cluverium* hac rerum famâ & dono conferendæ immortalitatis celebrem dici, qui tot loca ſuis natalibus, memoriæ, vitæ & honori reſtituit, terrarumque ſitus, poſſeſſiones & naturam docendos adhuc undique docet. Fatetur ipſe variis fortunæ caſibus jactatus, omne reliquum vitæ ſuæ, procul rebus civilibus, procul negotiis publicis, & procul omni inquietiore cœtu, uni Hiſtoriæ, Geographiæque antiquæ ſtudio impendere decreviſſe: Quàm multa etiam egregia præſtiterit, Scholæ & Academiæ loquuntur, mors autem præpropera reliquos conatus anticipavit. Diligentia autem & opera tua, *Clariſſime Dn. Bun.* non minus egregia & laudanda eſt, quam in ampliando Geographiæ & Hiſtoriæ ſtudio hactenus exhibuiſti, *Cluverianoſque labores* ita in luce locaſti, ut decus & uſum in Scholis undiquaque habeant & accipiant: Augmenta etiam hæc tua, quæ introductioni Cluverii non ſine labore, ut apparet, & multa rerum notitia inſeruiſti, ſicut undique collecta & accurata ſunt, ita *neceſſaria* erunt, nec minus ob rerum jucundarum, nec omnibus notarum multitudinem, & varietatem fertiles, & cum voluptate præbebunt uſus, accedente tanto ipſarum *Tabularum* numero. Continuabis, verâ eruditione plenus, cœptos in rem literariam labores, memor *Saluſtiani* dicti, eum demum vivere & animâ frui, qui honeſto

negotio intentus, præclari facinoris aut artis bonæ famam ſubinde quærit. Conatibus tuis felices porro ſucceſſus ſincerè apprecor, & longùm vale publico, cui natus es, bono. Dat. Welferbyti 10. Auguſt. 1661.

Juſtus Georgius Schottelius, D.
Conſiliarius Guelphicus.

HERM. CONRINGIUS

JOHANNI BUNONI V. C.

S. P. D.

DUO ſunt Geographicæ doctrinæ ſumma quaſi genera, eaque multùm diverſa, clariſſime Buno: quorum alterum *μαθηματικὸν* dixeris, alterum *ἱστορικόν*. Enim verò illud nihil eſt aliud, quàm Orbis terræ partium ſecundum longitudinem & latitudinem ex Mathematicis principiis facta deſcriptio. Quæ proinde veluti *ὑπάλληλος* eſt Arithmeticæ, præprimis verò illi Geometriæ parti, quam *τριγωνομετρίαν* appellamus; perinde ferè atque ſunt Optica, Mechanica, Muſica, Hydraulica, Gnomonica, Dioptrica, aliaque id genus quàm multa. Quamvis ſanè etiam aliis hæc Geographia (quæ ſi vocis primam vim ſpectes, verè eſt *γεωμετρία*) adminiculis utatur (ſicut noſtra hac ætate admiranda illa Magnetica vis in auxilium aſſumi ſolet) omnia tamen diriguntur potiſſimùm Mathematicis regulis. Cæterum eſt quidem hæc Geographiæ tractandæ ratio maximè accurata, nec enim terræ partium menſuram exquiſitè quidem aliter definieris; eſt quoque & aſtrorum ſcientiæ ſummè utilis, ſaltim ex parte aliqua, quandoquidem cœleſtium motuum calculus, niſi ad compertæ exploratæque latitudinis loca exigatur, conſtare ſibi non poteſt; eſt denique cum aliis, tum nauticis præcipuè per vaſtum Oceanum inſtituendis negotiis, quæ hodiè præ lucri amore inſanis adeo conatibus peraguntur, perquam commoda; ac proinde optanda, profectò etiam humanæ vitæ: Attamen ſimul illa eſt difficillima acceptu, fortaſſis etiam nunquam integrè impetranda. Nec verò niſi à multum eruditis comparari poterit, & magno ſtudio, vel unius alteriuſque loci omnibus numeris (ut ita dicam) accurata menſura. Omnium igitur locorum orbis univerſi plenam ejuſmodi cognitionem, quis vel auſit exſpectare, in eorum qui talia docti ſunt, exiguâ multitudine? Sed & requiritur huc rerum ſive cœleſtium ſive terreſtrium quarundam diligens & plena otii exploratio. At nihil eſt verius eo, quod ingenuè aſſeruit Athanaſius Kircherus, nunquam, ſatis laudati operis de arte Magnetica libro ſecundo parte quintâ cap. 6. q. 2. diſquiſitione ultima. *Magna*, inquit ille, *cautela & circumſpectione in experimentis capeſſendis opus eſt, antequam rem ita ſeſe habere aſſeratur: dici enim vix poteſt, quàm ſæpè aliud, quàm quod intenditur, proveniat. Quod cum in omnibus, tum in Magneticis obſervationibus verum eſt, videmus excellentiſſimos & longo diuturnoque uſu exercitatiſſimos artifices diverſitate obſervationum adeò perplexos reddi, ut ſæpè quid dicant ſentiantque, neſciant: Quod & Keplerus de ſe ipſo ingenuè fatetur. Qui cùm poſt ſepties obſervatam diametri ſolaris quantitatem, ſemper diverſam, nunquam eandem deprehendiſſet, impatientiâ motus, de Aſtronomiæ perfecta inſtauratione, parum abfuit, quin conclamatum ſcripſerit. Ineſt enim viſivæ potentiæ, & humoribus opticis, nunc compreſſionem dilatationemque, modò propter aliam & aliam diſpoſitionem organi jam ex infinita diverſitate mediorum, in quibus aliter atque aliter ſpecies refringuntur, neſcio quid deceptitium: Ut proinde mirum non ſit, diverſas inde promanantes obſervationes ingentem eorum materiam inducere. Adcò ut auſim affirmare, obſervationem, ut perfecta ſit & omnis erroris fal-*

laciæque

laciæque expers, ab angelo fieri debere. Quod tamen nolim ita accipi, quaſi cœleſtium obſervationum nulla ſit certitudo. Eſt enim; ſed perfecta omninò obſervatio rariùs reperitur. Prorupit verò in hæc verba Kircherus, poſteaquam prolixè & maximâ induſtriâ congeſſiſſet complura in id, quo poſſit certa ratio haberi latitudinis omnium locorum in terra per experimenta facta: dixiſſet item quàm plurima de Magnetis lapidis in polos directione pariter, & ejusdem à linea meridiana multiplici declinatione, in quorum exacta notitia *οἱ χαριέστατοι* noſtri temporis Geographi Mathematici maximum illius doctrinæ, imò unicum præſidium, aliquamdiu collocavere: Cumque tandem coactus veritatis vi fuiſſet fateri ipſiusmet illius Magneticæ variationis multiplicem variationem, atque adeò nec ab illa quidem cognitione certam indubitatamque latitudinis inveniendæ artem poſſe exſpectari. Id quod eſt longè veriſſimum: Perinde atque laudanda eſt ejusdem ingenua confeſſio de impoſſibili inveſtigatione certæ longitudinis per Magnetem; quam habet ejusdem libri parte ſexta Problemate ſexto. Quàm difficilis autem ſit & alia quævis ratio certò explorandi elevationem poli ſive latitudinem, non obſcure profectò videtur indicare præſtantiſſimorum quorumvis Mathematicorum, poſt multiplicia experimenta, & inter ſeſe & cum ſemet ipſis de uno eodemque loco diſſenſio. Non dubitavit ſanè ipſummet Tychonem, de ea, quæ Uraniburgi eſt, poli altitudine, inconſtantiæ arguere Martinus Hortenſius: quamvis illa fateor ſcrupulum non excedat. Ejusdem Tychonis errorem circa altitudinem Pragenſem, poſt Snellium accuratiſſimum utique Mathematicum, perſtrinxit etiam Ricciolus in ſuo Almageſto. Quanto difficilior autem Longitudinis certa inveſtigatio! Certè ut Latitudinem, diligentiſſima cum ſideribus facta collatione, tandem acquiri poſſe haud negaverimus, de Longitudinis tamen firma ratione comparanda, propemodum eſt, uti deſperemus. *Non ita pridem*, ait idem, quem antè laudavi, Kircherus, proœmio in partem quintam libri ſecundi, *vir Geographicæ diſciplinæ peritiſſimus, ad me Romam miſit Tabellam diſcrepantiæ Geographorum in unius Romæ & Coloniæ, celeberrimarum licet urbium, longitudine & latitudine aſſignanda propalatam: In qua quindecim auctores allegat, ad unum omnes non in longitudine tantum, ſed & latitudine harum urbium aſſignanda diſcrepantes.* Quid dixerimus de aliis locis minus celebribus, minus vicinis? Quid dixerimus de locis omnibus univerſi orbis? Inter antiquos Græcos Mathematicos ſanè eſt conatus dare poſteritati ejus generis plenam Geographiam ipſemet Claudius Ptolemæus (una certè illa ex omni iſthoc ævo hodie ſupereſt) quanta autem ille errorum portenta tradidit? *Si quis voluerit Tabulas Ptolemaicas cum modernis leviter conferre* (rectè ſcribit idem Kircherus) *in ſola Indiæ Orientalis ora comperietis modernas à Ptolemaicis diſcrepare modò triginta, aut quod dicere pudet, quinquaginta gradibus: qui ad Æquinoctialem circulum efficiunt milliaria Germanica communia quadringenta quinquaginta.* Nemo Geographorum Aſtronomorumque noſtri ævi de Ptolemæo non idem conqueritur. Dixerit quis fortè, faciem terræ mutaſſe multùm ab ævo Ptolemæi. Mutavit ſanè: At grandis adeo mutatio, quâ ſit effectum, ut in noſtri ævi ſtatum vetera omnia Ptolemaica fuerint traducta, cuinam ſiat veriſimile? Enim verò haud quidem pauca hodieque ſuperſunt in ſeptentrionalibus etiam hiſce terris indicia ingentis factæ mutationis, (quæ inter, me quidem judice, & illæ muſcæ & ranæ aliaque ſimilia ſuccino comprehenſa indicant, aridum olim fuiſſe, ubi nunc Balthicum mare ſuper ſuccini divitias eſt diffuſum) at illa mutatio omnis facta jam tum olim videtur vi magni illius diluvii, quo terra univerſa fuit obruta: A Ptolemæi autem ævo nihil ſimile contigit. Ptolemæi præterea exemplo Geographiam hanc etiam Arabes nonnulli excoluere, ſed præter Aſiatica & Africana vix illi quicquam ferè attigerunt, illa autem ob longinquitatem tuta ſunt ab examine noſtro; licet etiam apud credulos facilè inveniant fidem, ſuſpicione tamen prudentium haud temerè patiuntur ſeſe eximi. Recentiores Europæi noſtri, ſparſim quidem, non tamen ſine inſigni profectu, doctrinam hanc excoluerunt. Quamvis enim tenebras etiam offuderint, vel certè moleſtias creaverint haud exiguas, temerario auſu mutandi pro lubitu primum meridianum; nec omnium menſuram hactenus vel aggreſſi ſint explorare; in multis etiam explorandis minùs feliciter ſeſe geſſerint; vel ſcilicet ſolis Magneticis auxiliis ſubnixi, vel non juſtâ curâ cum cœleſtibus inſtitutâ terreſtrium collatione: Attamen negari haud poteſt, multorum illos paſſim per univerſum orbem locorum menſuram ſitumque jam prodidiſſe; atque adeò, ſi non quantum ad Aſtronomiæ & maritima-

rum navigationum, tamen ad communem vitæ uſum, Geographiam mathematicam haud parum noſtra ætate exultam eſſe: Certè longo intervallo (ſive ampliſſimam terræ partem veteribus planè incognitam, ſive majorem ſolito in menſura cognoſcenda induſtriam ſpectemus noſtra tempora ſuperare iſthac in re Ptolemaicum ævum, multò magis Eratoſthenis aut Hipparchi ſecula. Quin imò, etſi omni ex parte abſoluta univerſi orbis Mathematica Geographia excedat captum humanarum virium, eóque ſperari nequeat: non dubito tamen, obſervato illo, quod ingenioſiſſimus Athanaſius Kircherus dedit conſilium, brevi magnum illius doctrinæ incrementum ſecuturum: Ut fortaſſis ulterius ne voto quidem opus futurum ſit.

Longè minoris operæ eſt & expeditu facilius Geographiæ illud ſtudium, quod Hiſtoricum appellavi; ſi præſertim non niſi tui temporis rationem habere animus ſit. Quin imò videtur majus quodque ſtudium egredi limites hujus doctrinæ. Et verò obtentu hujus Geographiæ bona pars Hiſtoriæ cum naturalium tum civilium rerum poteſt doceri: quæ tamen ſeorſim atque alio loco potiùs fuerit tradenda. Is vero τὰ πάρεργα docendi mos jam tum olim inoleverat. Ariſtoteles ſanè in Rhetoricis affirmat, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι, ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους. Sunt videlicet illæ τῆς γῆς περίοδοι, libri itinerarii, quibus terrarum ſitus & deſcriptiones continentur: Cujusmodi ex priſco ævo hodieque ſuperant opuſcula Scylacis Caryandenſis & Hannonis Carthaginenſis, multum diverſa ab Itinerario Antonini, quod appellatur, & Burdegalenſi, Tabuliſque Peutingerianis, ut & Periplis Arriani & Marciani Heracleotæ. Pertinent autem utique omnia talia ad hoc genus Geographiæ. Atque Ariſtoteles quidem videtur potiſſimùm, præter opuſculum Scylacis (quem perperam nonnulli Dario Codomanno æqualem faciunt, cùm fuerit miſſus à Dario Hyſtaſpis filio, ignotas Africæ terras exploratum, ceu narrat Herodotus) habuiſſe in animo Eudoxi opus περιόδου τῆς γῆς titulo olim celebre: Ipſemet verò ſatis oſtendit, minùs ſibi placere illam operoſiorem naturalium civiliumque rerum cum Geographicis miſtionem, ſeorſim animalium hiſtoria doctiſſimis ſcriptis exhibita, ſeorſim item præclaro opere omnium fere civitatum non Græciæ ſolùm, ſed etiam Barbariæ moribus inſtitutis & diſciplinis deſcriptis. Ad quod Exemplum ſua componens Theophraſtus, ſeorſim item multijugis voluminibus cum leges omnium gentium tum plantarum hiſtoriam fuit perſecutus. Quale quid videtur pòſt & Dicæarchus præſtitiſſe, ut Theophraſti diſcipulum agnoſceres; tales enim fuerunt illius tres libri de populis Græciæ, eorumque civitatibus ac moribus, quorum hodieque exigua quædam fragmenta ſuperant. Cæterùm paulo pòſt relapſus videtur iterum ad priſcum ferè inſtitutum ipſemet Eratoſthenes: parciùs tamen. Quapropter ſcribit libro ſecundo Strabo, illum πολλαχοῦ ἐκπίπτειν πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς προκειμένης ἱστορίας: vitio ſcilicet vertens Eratoſtheni, quod ſæpius verſetur in iis, quæ ſunt ἐπιστημονικὰ h. e. quæ propria magis ſint Geographiæ Mathematicæ, quam ſcientiam appellat. Id quod tamen in Eratoſthene ego quidem potiùs laudaverim, ut qui tenuerit in hiſtoriis modum: Quem utrùm obſervaverit ipſe Strabo, fortaſſe haud injuria dubites: quamvis omnia ejus plena ſint variæ ſolidæque doctrinæ, civilium cumprimis rerum: quarum ſcientiâ valuiſſe virum vel una illa Maſſilienſium reipublicæ deſcriptio indicaverit. Pomponium Melam, & Solinum, & Latinos paucos alios religioſiores dixeris: niſi prodidiſſent, feciſſe id præ inopia eruditionis, non ſapiente aliquo conſilio. Idem verò planè eſt genius ſcriptorum, quæ Anonymus ille Nubienſis, & Abulfeda ex Arabum natione ad nos tranſtulerunt: quanquam Abulfedam meritò illis omnibus prætuleris peritia Geographiæ Mathematicæ, & accuratioris tractationis. At cum mille ampliùs annos Geographiæ ſtudia omnia per Europam refrixiſſent, eaque non nihil viciſſim erigere caput cœpiſſent, ſeculo præcedente, multùm denuò illâ Hiſtoriæ nimiâ abundantiâ Geographiam oneraverit cumprimis Sebaſtianus Münſterus: culpandus ideo etiam, quòd ferè totus ſit in Germaniæ rebus narrandis, cùm univerſi tamen orbis (cujus Germania eſt pars perquam puſilla) deſcriptionem dare debuiſſet. Alii parciùs quidem hiſtorica illa perſecuti ſunt, attamen & hos deprehendas occupari in narrationibus à Geographiæ negotio planè remotis. Quo vitio laborant profectò etiam illa, quæ nitidiſſimis ſuis tabulis Geographicis Ortelius, Mercator, Hondius, Blavius, aliique addiderunt. Et ſanè, ſi verum fatendum eſt, ſola illa quæ ad ſitum ac menſuram regionum populorum urbiumque attinent, narrare, Geographici eſt argumenti: re-

liquum

liquum omne ab illo quidem loco alienum; quantumvis & illæ narrationes multum habeant cùm jucunditatis, tum etiam commodi. Enimverò in qualibet methodo atque diſciplina ſunt illa ſola domeſtica & propria, quæ primò ac per ſeſe competunt objecto, circa quod verſandum eſt: nec temere illi ſunt limites egrediendi. Illis ſanè haud obſervatis, uſu venire ſolet, ut identidem quæ docenda erant, non doceantur, doceantur autem quæ docenda ſaltim ibi non erant, & τὰ πάρεργα τὸ ἔργον excludant. Jam verò habet pro ſubjecto Geographia tellurem: at non ſimpliciter (pertineret enim iſthuc pene omnis naturalis hiſtoria imò Philoſophia, pertinerent omnes artes, pertineret omnis humanarum rerum hiſtoria, pertineret univerſa Philoſophia practica) ſed in tantum duntaxat, in quantum partes terræ omnes ſunt varii ſitus, variæque longitudinis & latitudinis. In hoc campo igitur & demonſtrationes & narrationes Geographicæ debent decurrere: ſi extra illum vagentur, in vitio ſunt. Nec enim in hiſce ſolis licet occupati, non ſatis invenient Geographiæ magiſtri, quod agant: Ampliſſimum ſcilicet terræ ſpatium & ingens multitudo ejus eſt partium; quarum ſitum narrare, in officio illius diſciplinæ eſt. Crevit certe labor plurimùm, ex quo Americæ, quam vocant, & tot inſularum Oceani cognitio centum & ampliùs annorum intervallo acceſſit. Creſcit paulatim magis magisque, novis ſubinde terris induſtriæ navigantium verſus Antarcticum præcipue polum ſeſe aperientibus. Quæ omnia doctiſſimos quoque veteris ævi latuerunt. Nec enim nunc moror de Atlantide Platoni prodita, aut illos S. Clementi Romano in Epiſtola ad Corinthios memoratos trans Oceanum mundos, aut denique felices Phœnicum & Carthaginenſium ultra Herculis columnas navigationes, & quæ hiſce ſunt ſimilia: Platonica enim illa fabulis ſimillima, ſaltim incertiſſimæ fidei; & mundi Clementis tranſmarini nihil forte ſunt aliud, quàm Britannia, aliæque Oceani inſulæ, ceu viſum eſt Patricio Junio, etſi aliter videantur accepiſſe Origenes, Hieronymus, Epiphanius & Photius: Navigationes, poſtremò, Phœnicum & Carthaginenſium ad Caſſiteridas aliasque inſulas, perrexiſſe ad inſulas Capitis viridis, fortaſſis etiam ad Fortunatas, ut non eſt vero abſimile, ita ulteriùs iviſſe, fidem indubitatam haud meretur. Non etiam quidem negaverim, debuiſſe meritò jam tum olim ſaltem ſapientioribus quibusque ſuſpiciones naſci, de vaſta telluris trans Oceanum amplitudine, vel eo, quod cæteroquin altera pars telluris alteri nimium præponderaret, atque ita centrum magnitudinis terræ cum centro univerſi non poſſit convenire. Eo ſane argumento ductus equidem haud dubito profiteri, terram Auſtralem, quam vocant, inſigni item eſſe magnitudine: niſi forte perpetuæ rupes pondere ſuo magnitudini quid detrahant. Verum enim verò certum tamen eſt, ſuſpiciones ejusmodi, ſi modò ulli, natas paucis: vulgo certe hominum non veniſſe in mentem. Quicquid ſit, nihil de horum omnium poſitu quidquam certi eſt monumentis antiquis traditum, atque adeo Geographorum ingenia olim macerare non potuit illud, ſecus atque ſit hodie. Quid, quod vetus illud ævum ne Europæ quidem Aſiæ & Africæ omnia perinde atque hoc noſtrum habuerit cognita? Ipſemet Strabo fatetur: *Quæ trans Albim ad Oceanum, ſunt nobis prorſus ignota.* Etiam id verò quod Rhenum inter & Albim eſt tum demum innotuerat; & Britannia ante Cæſarem perinde Romanis fere audiebatur, atque hodie nobis Terra auſtralis. Longe adhuc majoris circa ſeptentrionalia veterum Græcorum ignorantiæ indicia præbent, hodieque nobis Meteorologica Ariſtotelis ſcripta, Iſtri originem ex Pyrenæo arceſſentia. Quæ ideo adfero, ut appareat, quàm ſit hodie operoſior atque olim Geographiæ plena cognitio.

Non diffitebor autem, quamvis latè ſatis diffuſa ſit iſthæc omnis Geographica diſciplina, modò noſtri ævi conditionem velis eâ, quâ par eſt, curâ componere; poſſe tamen illam juſto adhibito ſtudio faciliùs longè comparari, quàm ſi etiam priſcorum temporum ſtatum accuratè intelligere ſit propoſitum. Hic ſcilicet quaſi mare aliquod vaſtum, plenumque errorum, tibi ingrediendum fuerit. Enim verò veterum rerum plerarumque memoria ad nos pervenit perquam parcè atque obſcure, eaque non niſi per partes & variis monumentis eſt ſparſa: ut perquam difficulter in unum colligi & perſpicuâ oratione prodi res illæ poſſint. Longi porrò temporis vitio immane quantum pene omnia mutavere: ut campos nunc videas, ubi Troja fuit; alia mari & fluctibus abſorpta, alia terræ motibus everſa, alia inculta hodie & derelicta, alia vi militari diruta. Quibus viciſſitudinibus ipſi montes & flumina fuerunt interdum obnoxia?

obnoxia? Unde iterum multa caligo animo objicitur: nullo fermè ſuppetente conjecturis ſubſidio; imò tenebris potiùs naſcentibus, ex iis, quæ oculis noſtris nunc ſubjecta ſunt. A quibus moleſtiis & laboribus, imò & erroribus, vacua omninò eſt recentis omnis Terræ deſcriptio. Eo ſit ſanè, ut vetera illa ſoli, qui antiqua monumenta quælibet ſummo ſtudio tractare, & accuratâ mentis acie diſperſa colligere atque judicare ſolent, aſſequi ac docere ſint idonei. Quanti ſanè eſt, confuſis ordinem, obſcuris lucem, obſoletis nitorem, defunctis vitam reſtituere! Quàm paucis hoc quidem præſtare datum eſt! Enimvero hanc ego difficultatem præcipuam cauſam arbitror, quare tanto in ſcripturientium numero pauci adeò veterem Geographiam illuſtrare ſint aggreſſi, longè pauciores in ea pretium fecerint operæ. Accenſe tamen fateor etiam illud, quod veteris Geographiæ nullus ſit hodie uſus, niſi ad intelligenda ſcripta, quæ ſuperſunt ex ævo priſco. Quod officium adſcribi olim ſolet ſecundo Grammaticæ artis generi, quod ἐξηγητικὸν nuncupant & ἱστορικόν. Unde vetus Geographia ſolis doctis, & quidem cum primis Philologis iſtis, inſervit maximè: cùm recens quæque telluris enarratio omni hominum generi, & ad noſtræ vitæ commoda proſit plurimum. Inter veteris autem illius Geographiæ excultores equidem familiam ducere, & omnium principem arbitror Philippum Cluverium. Nec dubito idem mecum ſenſuros alios, qui quidem animo defæcato volumina illius, ſaltim quibus Germaniam, Italiam & Siciliam antiquam illuſtravit, legerint. Aliter enim alios nonnullos in Batavis judicaſſe, non me fugit, ſcio verò etiam illos & certaminum quorundam ſtudio nimium fuiſſe deditos. Produnt certè ſcripta illa viri induſtriam in Geographico iſthoc ſtudio incomparabilem: Et quidni? cùm non gravatus fuerit pedes univerſam Italiam & Siciliam luſtrare, quo utramque eò accuratiùs poſſet narrare. Produnt eadem lectionem infinitam, judicium acre ſimul & elegans. Nec tamen ab omnibus illa erroribus vacua dixerim: Ego fateor, in haud paucis à Cluverio, in Germaniæ cumprimis noſtræ rebus, diſſentio; quas meas ſententias Tibi etiam, Clariſſime Buno, jam video probari. Nec tamen minùs principatum in hoc doctrinæ genere illi tribuere vel tantillum dubito: idque quandoquidem in longè plurimis, imo in propè infinitis, non tantum conatus omnium antegreſſos ſuperaverit, me judice, ſed etiam meliorem ſpem præceperit: ad quam doctrinæ vim collati errores nihil ſunt niſi nævi exigui in corpore formoſiſſimo. Utinam ſanè haberemus veteris Geographiæ ab illa manu reliqua! Utinam modo Græciam antiquam haberemus Cluverii induſtriâ elaboratam! Quanto id eſſet conjunctum cum fructu literariæ rei! Haberemus autem, niſi mors præpropera virum abſtuliſſet. Nunc cogimur contenti eſſe noſtris Catonibus, quamvis neutiquam Cluverio comparandis. Neque vero Te fugit, quanta in exſpectatione fuerit Græcia antiqua à Joanne Laurembergio illuſtrata: quamve multum ſit impar Cluverianæ Italiæ, Siciliæ & Germaniæ: Utpote quæ præter Tabulas, affabre licet confectas, nihil penè habeat quod vel verè Geographicum dici mereatur. Et tamen cùm deſeruerit nos Cluverius, nunc impensè lætamur, vel ita demum deſiderio noſtro ſatis eſſe factum. Perinde ſcilicet atque infelix illud Cluverii fatum acceptiora nobis reddit, quæ in hoc ſtudio, cum alii, tum Mercator imprimis & Ortelius poſteritati reliquerunt. Ea propter, ceu antehac feci, ita nunc etiam laudo, operam abs Te, Clariſſime Buno, impenſam in id, ut per compendium literario ordini exhiberes Italiam pariter & Siciliam antiquam Cluverii: Idque cumprimis quandoquidem ipſamet grandia ejus volumina & rariùs hodie inveniantur venalia, & præ magnitudine lectores quàm multos abſterreant potius, quàm ut alliciant; & tamen ad intelligenda recte monumenta vetera, Romanarum ſaltim rerum, Cluveriana iſthæc longe ſint utiliſſima. Non deſinam etiam Te impellere, ut perficias quod moliris, & jam habes affectum, compendium ſcilicet Cluveriani operis de Germania antiqua: quantumvis veterum ſcripta minùs fuerint circa res Germanicas occupata, atque adeo ille tuus labor ad explicanda illa veterum monumenta non perinde poſſit adjuvare, atque ille Italiæ & Siciliæ adhibitus; Fuiſſe autem Cluverium non duntaxat antiquæ, ſed & recentis noſtræ Geographiæ perquam peritum, luculentiſſimo ſane argumento eſt poſthumus ille libellus, quo per epitomen veteris noſtrique orbis deſcriptionem eſt perſequutus. Nec verò vel huic quidquam ſimile videas. Quis enim alius veterem novamque Geographiam unâ operâ docuit? Utut haud negaverim, multa ſatis etiam hic reperiri valde mendoſa: quæ tamen jure excuſationem mereantur; quoniam

niam ultima manus non acceſſerit, ſed fœtum immaturum mors præpropera informem propemodum multis partibus effecerit. At bonum factum, Clariſſime BUNO, quod ne hoc quidem in libello Cluverium deſerueris. Et vero ſentio abs te annotationibus illuſtrata plurima cæteroquin obſcura intellectu: alia etiam rectiùs tradita: Tabulis præcipuè novis additam quaſi lucem maximam. Novis inquam. Etenim quas ex Ortelio in Batavis nonnulli adjecere, parum abeſt, quin officiant illæ potius quàm proſint, ob ſententiarum Cluverium inter & Ortelium diſcordiam. Accedit, quod Index etiam ille, quem magnâ curâ confeciſti, non poterit non eximio eſſe uſui. Dixerim certè, nunc demum poſſe libellum reapſe efficere, quod debuit quidem, fruſtrà tamen hactenus fuit ab illo exſpectatum. Non potuiſſes ſane melius de ſtudioſa juventute mereri; dum ſcilicet paras illi aditum, cum ad eruditæ vetuſtatis ſcripta intelligenda, tum ad hujus etiam orbis ejuſque præcipuarum partium notitiam. Perge verò, ô optime, in hunc modum bene mereri! Perge præſtantia quæque ſcripta, ſaltim ad hiſtoriam pertinentia, ceu eximie cœpiſti, claram in lucem producere! Referet Tibi gratias immortales, ſi non hoc ævum, utique odii & invidiæ vacua poſteritas. Ego autem Deum obſecro, uti integras vires corporis Tibi largiatur; quo poſſis animo id præſtare, quod in votis tibi eſſe, ſatis compertum habeo. Helmſtadii in Academia Julia XV. Kalend. Septemb. Anno CIϽ IϽC LXI.

HERM. CONRINGIUS
JOHANNI BUNONI V. Cl.
S. P. D.

Annus quintus agitur, quum & laudarem tuam in edenda Cluveriana Epitome Geographiæ præſtitam operam, & quaſi certò promitterem, fore, ut iſthoc nomine, ſi non hoc ævum, ſaltim odii & invidiæ vacua poſteritas tibi gratias referat. Non falſum me eſſe animi, tu quidem reapſe jam expertus es, ſed ego plurimum gaudeo. Idque non quod tanquam vati mihi velim impoſterum credi, ſed quoniam ſentio, pretio ſuo & ipſa Geographica ſtudia, & tuos labores æſtimari. Enimvero ſunt illa ipſa ſtudia vitæ civili perquam utilia: bonus autem quiſque lætatur meritò ſi vita illa hominum ſolito nonnihil rectius ſeſe habeat. Quidni vero etiam gaudeam, ſi amico, qualis tu mihi es ab annis multis, bene ſit? Benè autem eſſe tibi arbitror, non quod divitiæ aut honores affluant, (quamvis enim & hæc bona tu merearis, non tamen vel ipſe tu facis hæc tanti, ut horum poſſeſſione felicitatem cenſendam eſſe exiſtimes) ſed cum docendo ſcribendoque plurimum prodeſſe cumprimis tibi ſit propoſitum, quod hujus voti tui abundè fias particeps. Accedit, quod paſſim apud doctos & intelligentes magnam jam tum laudem tibi comparaveris, & æternam poſſis immortalemque gloriam nomini tuo polliceri: id quod vulgo quam multis ipſa beatitudinis creditur ſumma. Placere autem cum alia tum præcipuè Geographica iſthæc tua, certiſſimo utique documento eſt ſaltim velox illa omnium diſtractio, etſi centena multa exempla prodiiſſent in lucem. Quemadmodum verò ante quinquennium laudavi illas Geographicas operas tuas, quas tum edidiſti, ita gratias tibi jam ago, quod utiliſſimo illi ſtudio rurſum curas impenderis. Superaſti ſcilicet te ipſum quaſi iteratis illis laboribus: dumque nobis jam reddis omnia iſthæc & elegantiora ſolito & locupletiora, ſolidas utique gratias promereris. Video equidem & veterem pariter & novam Geographiam multis acceſſionibus aut emendationibus nunc illuſtratam: in Tabulis quoque ipſis, quæ ante prætervìſa fuerant, haud pauca paſſim mutaviſſe jam in melius; atque in univerſum tuas haſce δευτέρας φροντίδας ſimul eſſe prioribus σοφωτέρας. Macte ſis præclaro hoc juvandi bonum publicum ſtudio Clariſſime BUNO! Cumque dubitare non poſſis, facere te pretium operæ, perge in hoc campo, ceu feciſti hactenus, ſtrenuè. Equidem Deum veneror, uti porro ſecundet labores tuos, imo ſi & hoc fas eſt petere, in ſolatium operæ & præmium aliquod conferat, quæ mereris, deſiderata aliis lautiora quævis mollius ſolito vivendi ſubſidia. Helmſtadii IV. Non. Aug. Anno CIϽ IϽC LXVI.

Tabulæ

Tabulæ Geographicæ propter faciliorem uſum in peculiare compingantur volumen. Ita enim perpetuo erunt in promptu, & commodiùs inſpicientur, neque, quod foliis commentarii toties vertendis ac revertendis aliàs ſolet fieri, impedient legentem. Sin vero cui placuerit, Tabulas uno eodemque cum commentariis habere codice, paginis indiculo hoc notatis iſtæ inſerantur.

I. Tabula Ventorum, ad paginam 16
II. Typus intervallorum variarum gentium, 19
III. Schema demonſtrans Terram eſſe globoſam 30
IV. Typus Orbis terrarum, 31
V. Summa Europæ antiquæ deſcriptio, 45
VI. Hiſpaniæ veteris & novæ deſcriptio, 46
VII. Gallia Antiqua & Nova, 63
VIII. Germaniæ Cis-Rhenanæ Tab. 69
IX. Helvetiæ antiqua & nova deſcriptio, 87
X. Hodiernæ Belgicæ, ſeu Inferioris Germ. Tab. 92
XI. Veteris & novæ Britanniæ Deſcriptio, 102
XII. Populorum inter Rhenum & Albim deſcriptio, 115
XIII. Suevia, quæ cis Codanum fuit ſinum, 119
XIV. Vindeliciæ & Norici deſcriptio, 120
XV. Nova totius Germaniæ deſcriptio, 124
XVI. Regni Daniæ Delineatio, 166
XVII. Suecia & Norvegia, 169
XVIII. Italia antiqua, 174
XIX. Italiæ Gallicæ ſive Ciſalpinæ deſcriptio, 176
XX. Etruria, Latium, Umbria, &c. 181
XXI. Campania, Samnium, Apulia, &c. 192
XXII. Italia nova, 203
XXIII. Sicilia, 225
XXIV. Sardinia & Corſica, 230
XXV. Pannonia & Illyricum, 233
XXVI. Hellas, ſeu Græcia univerſa. 243
XXVII. Epirus, 245
XXVIII Peloponneſus, 246
XXIX. Achaja, 251
XXX. Macedonia & Theſſalia, 258
XXXI. Daciarum, Mœſiarum & Thraciæ Deſcriptio, 274
XXXII. Sarmatia & Scythia, 290
XXXIII. Poloniæ Regnum, 293
XXXIV. Boruſſiæ & Caſſubiæ, &c. Tabula nova, 302
XXXV. Aſia, 310
XXXVI. Scythia & Tartaria Aſiatica. 311
XXXVII. Imperium Sinarum. 320
XXXVIII. India Orientalis, 323
XXXIX. Perſia, Armenia, Aſſyria, &c. 336
XL. Cherſoneſus, ſeu Natolia, 351
XLI. Terra ſancta, 363
XLII. Syria. 372
XLIII. Africa, 385
XLIV. Ægyptus & Cyrenaica, 386
XLV. Mauritania & Africa propria, 395
XLVI. America, 415

TABULÆ Novæ huic Editioni additæ.

XLVII. Syſtemata Mundi pag. 6
XLVIII. Typus ventorum Brietij 16
XLIX. Fluvii Galliæ 69
L. Inundatio Batavica 96
LI. Cellarij Germania antiqua 113
LII. Veteris Germaniæ 114
LIII. Germanorum veterum veſtimenta, &c. 117
LIV. Cataractæ Rheni, &c. 221
LV. Ordinum Germanorum Comitia. 139
LVI. Lapponum veſtimenta, &c. 173
LVII. Imperium Romanum, 204
LVIII. Græcia antiqua 244
LIX. Cataractæ Danubij 281
LX. Tabula Paradiſi 378
LXI. Templum Solomonis & Arca Noæ 365

PHILIPPI CLUVERII INTRODUCTIONIS Emendatæ, Illuſtratæ, atque Auctæ, IN UNIVERSAM GEOGRAPHIAM, TAM NOVAM, QUAM VETEREM, LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quid Geographia, & quid Globus ſeu Orbis terræ.

I.

GEOGRAPHIA [a] *eſt terræ univerſæ, quatenus nobis cognita eſt, deſcriptio.* Vocabulum ejus Græcum eſt: nam a γαῖα, ſive, γαῖη, id eſt, *terra*, (pro quo in compoſitione uſurpatur γία) & γεάφω, hoc eſt, *ſcribo*, compoſitum fit Γεογεαφία, id eſt, *Terræ deſcriptio.* Geographia.

II. Differt autem Geographia a Coſmographia, ut pars a toto; a Chorographia, ut totum a parte. *Coſmographia* quippe, quæ a κόσμΘ, id eſt, *mundus*, & γεάφω, dicitur *Mundi deſcriptio*, *eſt totius univerſi ſeu Mundi tam elementaris quam ætherii* Coſmographia.

NOTÆ HEKELII.

[a] Heîc notandum, quod in folio JOSEPHUS BLANCANUS *Sphæram Mundi*, ſive *Coſmographiam*, Mutinæ Anno 1635. GEORGIUS vero HORNIUS *Orbis antiqui Delineationem* ſeu *Geographiam veterem & novam*, Amſtelod. Anno 1654. atque JOANNES KEPLERUS *Prodromum Diſſertationum Coſmographicarum* Francofurti, Anno 1621. curioſe edi curarunt. In forma autem (ſicuti *communiter* loquimur) 4. edita eſt JO. CHRISTIANI BECMANNI *Hiſtoria Orbis Terrarum & Civilis*, & quidem Francof. ad *Oder*. An. 1673. ut & ANTONII DEUSINGII, GALILÆI, PHILOLAI atque HÆLISÆI ROESLINI *Mundi Syſtemata*, quorum *Primum* & *Tertium* Amſtelodami Anno 1643. & 1639. *Secundum* Lugd. Batavor. Anno 1641. & *Ultimum* Francofurti ad *Mœnum* Anno 1597. ſunt excuſa. Quibus adjungenda *Geographia* NUBIENSIS, ſive *totius Orbis in* 7. Climata *diviſi Deſcriptio*, ex *Arabico* in *Latin.* a GABRIELE SIONITA & JONA HESRONITA verſa, & A°. 1619. *Pariſiis* impreſſa. In forma 8. extſtat P. B. CLSTII, JCti inſignis, *Orbis Terrarum Synoptica Epitome*, una cum *Geographia Poëtica*, litteris *Stberianis* A°. 1591. publicata. Porro LUCÆ de LINDA *Deſcriptio Orbis & omnium Rerumpublicar.* Leydæ A°. 1655. edita. Cui aſſociandus CHRISTIANI FUNCCII *Orbis Imperans*, qui hodie heîcce *Rudolfopoli* in f. quoque 8. haud leviter excuditur. Eadem quoque forma eſt impreſſa SEBASTIANI SCHROETERI *Hiſtorica Orbis Terrarum Deſcriptio*, ut & JOACHIMI VAGETII *Orbis Habitabilis*; *Hic* quidem Hamburgi A°. 1613. *Illa* autem Erfurti *duob. Voluminib.* A°. 1620. Sed ABRAH. GOELNITZII *Geographia*, PAULI MERULÆ *Coſmographia & Geographia*, ut & BERNH. VARENII *Geographia Generalis* Amſtelodami diverſis ſuper Sec. Annis; *Hæc* quidem A°. 1650. *Illa* A°. 1636. *Iſta* A°. 1649. eleganter ac nitide ſunt edita. *Longe autem præſtantiſſima editio eſt ea, quam publici juris fecit inclytiſſimus* JS. NEWTONUS *Cantab.* A°. 1678. Commendanda quoque eſt SAMUELIS BOCHARTI *Geographia Sacra* Cadomi A°. 1646. in fol. excuſa.

Chorographia. *ætherii deſcriptio.* *Chorographia*, cujus vocabulum a χῶρος vel χώρα, id eſt *regio*, & γράφω componitur, *eſt regionis alicujus particularis deſcriptio*; veluti Hiſpaniæ, Italiæ, Germaniæ: hujus pars iterum eſt *Topographia*, quæ a τόπος, id eſt, *locus*, & γράφω dicitur; *eſt hæc loci alicujus particularis deſcriptio*; utpote agri ſive territorii alicujus oppidi, ſeu pagi: in qua etiam arva, prata, arbores, plateæ, & ædificia depicta veniunt [*b*]. At Geographia totius terræ ſitum deſcribit.

Topographia.

Terra. III. *Terræ* autem nomine in Geographia non *ſeparatim* quartum elementum, ut Phyſici, accipimus: ſed *complexim terram*, una *cum aquis infuſis*, *pro totius univerſi centro* intelligimus; quod a figura, Orbis ſeu Globus terræ vocatur.

Globus. *α Globus* quippe *eſt corpus ſolidum, undique rotundum, unica ſuperficie contentum*; *in medio habens centrum ſive punctum, a quo omnes lineæ, ad ſuperficiem ductæ ſunt æquales* [*e*]. Unicus igitur ex utroque elemento Globus conficitur; unamque & eandem convexam conſtituit utrumque ſuperficiem. Hunc vero terræ Globum varie Geographi in circulos atque parteis diſtinguunt: de quibus ſingulis ordine agendum. 1

CAP. II.

NOTÆ BUNONIS.

α Unde nec Hydrographia ſejungitur a Geographia, quod ex aqua & terra unus conficitur globus. Exſtant vero recentiorum opera Tabulæ Hydrographicæ, in quibus Magnetis declinationes, navigationum ductus, & quaſi ſemitæ, ventorumque viciſſitudines annotantur. Veteres enim vix ſe committebant alto: ſed ut plurimum litora legebant. Cæterum in Geographicis cum fructu verſaturus, neceſſum habet Sphærica quædam delibare, & potiſſimum illa, quibus fundamentum hujus doctrinæ nititur. *Mundum* hunc univerſum ſphæricæ eſſe figuræ docent Aſtronomi, eundemque in *regionem Elementarem* & *Ætheriam* ſolent dividere. In medio mundi *Terram* ponunt, eamque rotundam & immobilem, quæ reſpectu Cœli ſupremi inſtar puncti eſt, & cum *Aqua*, quam in cavitates ſuas recipit, globum conſtituit, quem ambit *Aër*; ſicut aërem *Ignis*, quæ *quatuor* vulgo *Elementa* dicuntur, ex quibus hæc inferiora conſtant, *Æthera* vero ſeu *Cœlum* Plato & Ariſtoteles in *Octo* diſtinxerunt Sphæras, Ptolemæus & Cicero *in novem*; at Alphonſus in *decem*, quarum ſeptem dicuntur Planetarum: octava ſtellarum[*c*]fixarum; nona huic vocatur Cœlum Cryſtallinum, ſeu Aqueum; decima Primum Mobile ſive ultimum Cœlum. Scholaſtici his addiderunt *Undecimam Sphæram* immobilem *Cœli Empyrei*, quod inferius volunt eſſe rotundum, ſuperius vero quadratum. In eo thronum Dei & ſedem Beatorum locant. Infimum inter planetas & terræ proximum locum obtinet *Luna*, ſupra quam *Mercurius*, *Venus*, *Sol*, *Mars*, *Jupiter*, *Saturnus*; quæ *Stellæ* dicuntur *Erraticæ* [*d*]; quod non eandem ſemper retineant diſtantiam a ſe invicem; ut reliquæ *ſtellæ octavæ ſphæræ*, quæ *Fixæ* dicuntur, & ejuſdem inter ſeſe ſemper ſunt diſtantiæ. Hæ octo ſphæræ moventur proprio motu ab occaſu in ortum, qui *Motus* appellatur *Secundus*; quo *Luna* curſum ſuum viginti ſeptem diebus & octo fere horis abſolvit; *Mercurius*, *Venus*, *Sol*, annuo fere ſpatio; *Mars* duobus annis, *Jupiter* duodecim, *Saturnus* triginta. At *Fixæ Stellæ* tardiſſime ab occaſu in ortum progrediuntur; ita ut ſingulis C. annis unum gradum, & XXXVI. M. annis integrum circuitum abſolvant. *Primum* autem *Mobile*, ſeu decima Sphæra ab Oriente in Occidentem movetur, qui *Primus Motus* dicitur, eoque incredibili velocitate ſpatio viginti quatuor horarum circumagitur, ſecumque inferiores ſphæras rapit. In regione illa ætheria certos quoſdam circulos fingunt Aſtronomi, ut partes mundi & motus cœleſtes limitent, menſurent, aut etiam numerent.

HEKELII.

[*b*] Cui annumeranda (a) *Topothesia*, quam etiam à τόπος, & τίθημι, h. e. *pono*, derivatam eſſe, & idem valere, ac *loci cujuſdam poſitionem*, ſeu *ſitum Specialiſſimum*, conſtat.

[*c*] Seu *Statarum*.

[*d*] Seu *Vagæ*.

[*e*] Seu *ejuſdem longitudinis*.

SUPPLEMENTUM & NOTÆ REISKII.

1 I. Ne ſub initium hujus Geographicæ Introductionis in ipſo limine offendat tyro, aut hæreat, paulum explicatius dicenda erunt, quæ ὡς ἐν τύπῳ ad definitionem dicuntur: Hæc enim nominalis ſolummodo non realis h. l. traditur. Itaque Geographia pro methodo ac fine duplici, quem ſcriptores veteres novique accuratius obſervarunt, nobis & ipſa duplex erit, *Mathematica* nimirum atque *Hiſtorica*.

II. (b) *Geographia Mathematica eſt ſcientia Globi terreni ex magnitudine, ſitu, circulis, partibuſque aliis menſurandi pariter atque cognoſcendi.* Scientiam (1) voco nempe θεωρητικὴν, ſive contemplativam, (2) globi terreni, non equidem ſeparati; ſed cum aqua & aëre conjuncti, h. e. globi terraquei, aut terraquaërei, quem novo nomine recentiores exprimunt: Materia enim ſive objectum adæquatum hujus ſcientiæ globus erit terraquaëreus h. e. terra & aqua cum oceano vaſto, & aëre, cujus ambitum Atmoſphæram nominant; Idque *objectum* eſto *materiale*: *formale* (3) conſiſtet in magnitudine globi, ſitu, circulis, Zonis, climatibus, aliiſque partibus, determinandis atque diſtinctius connumerandis. Quo pertinet (4) *finis duplex, tum intermedius* in menſuratione, tum *ultimus* in cognitione accurata poſitus.

III. (c) Ex illa, quam feci, materia ſive objecto partes Geographiæ facilius emergent (1) *Hydrographia* ſive aquarum & Oceani ſcientia: (2) *Atmoſphærica* h. e. ſcientia & aëris & ventorum omnium, quotquot oriuntur: Huic enim Anemographia ventorumque notitia ſubeſt: (3) *Chorographia*: (4) *Topographia*, h. e. Regionum & Locorum ex menſuris & circulis Mathematicis deducta ſcientia; Nec ali-

ter

(a) Topotheſia, (b) Geographia Mathematica, (c) Partes hujus variæ,

ter ad matheſin illæ pertinent. *Topotheſia*, quæ apud veteres efficta loci deſcriptio fuit, num parti ultimæ ſit addenda, dubito. Certe *Coſmographia*, quam novo appellant nomine, Geographiam nimium excedit, tanquam mundi hujus univerſi exactior ſcientia, cujus partes & Aſtronomiam & Geographiam jure dixeris: Nec ideo tamen pro hac extrema recte ſubſtituitur. Interim ex Aſtronomicis in uſum Geographiæ aliquem conferri poſſunt *Syſtemata mundana*, qualia Schottus in curſu, quem inſcripſit, Mathematico collecta expoſuit (1) Chaldaicum vetus, (2) Platonicum & Ptolemaicum, (3) Ægyptiacum, (4) Copernicanum, (5) Tychonicum, (6) Semi-Tychonicum, Lib. VIII. c. 1. Plura vero ex hypotheſibus recentiorum & obſervationibus poſſe colligi, abunde conſtat, & ſimul perſpicue liquet, cum principiis Mathematicis nec cœlum aqueum ſive cryſtallinum, nec empyreum congruere.

IV. (a) *Geographia vero Hiſtorica nihil aliud erit, quam ſcientia locorum ſingularium, quotquot memoratu digna & in terris ſunt cognita ad uſum vitæ humanæ varium.* Scientiam hanc voco (1) intelligoque practicam ſive activam, Gr. πρακτικὴν, & in actione potiſſimum civili poſitam, (2) locorum ſingularium, ſive ad terram continentem, ſive ad Inſulas & Peninſulas harumque partes pertineant. Materia enim hujus circa quam ſive objectum loca ſunt Globi terraquei, quem vocant, ſingularia, eaque memoratu digna, quotquot hominibus fuerunt cognita, nempe maria, freta, iſthmi, ſinus, pontus, flumina, promontoria, montes, valles, fontes, campi, ſylvæ, urbes, vici, &c. quicunque hactenus innotuerunt, (3) ad uſum vitæ humanæ varium eumque maximum: Hic enim notitiæ hujus finis eſto, ſive uſus publicus, ſive privatus, ſive belli, ſive pacis, ſive profectionis, ſive literarius, ſive nauticus, ſive mercatorius, aliuſve fuerit.

V. Scopum enim varium ſibi præfigunt homines, quotquot Hiſtoricæ Geographiæ aut notitiæ Orbis terrarum operam impendunt, eamque aut *ex obſervationibus propriis, aut ex aliorum relationibus* parant: Obſervationes propriæ multo curſu, tempore, ac longis abſolvuntur peregrinationibus: Relationes aliorum aut ſcriptis aut ſermonibus comprehenduntur. Scripta pro ſuis auctoribus vel antiqua exſtant vel recentia: Sermones itidem pro uſu vitæ ac hominum ſermocinantium ſtatu variant, quos dijudicare prudentis eſt Officium. Adeo longe patet lateque Geographia hiſtorica, quouſque terra univerſa patet, ac partes eaſdem ſuo ambitu complectitur, quas Mathematicæ Geographiæ ſupra vindicavimus: (b) Nempe Hydrographiam, Chorographiam & Topographiam, quatenus in ſpeciali aut ſpecialiſſima ſingularium locorum cognitione ac notitia verſantur. Sed omitti Atmoſphærica, neque in hunc cenſum revocari poteſt, antequam navigationes per aërem, aut peregrinationes aëreas, quicunque Mathematici eis hactenus illaborarunt, perficiant demum aut emetiantur: Anemographia tamen atque accuratior tempeſtatum obſervatio quin huc pertineat nullum eſt dubium.

VI. Scripta, quæ Geographiam hiſtoricam juvant, horumque auctores uti duabus claſſibus vel vetera vel nova continentur; ſic veterem nobis novamque non efficiunt ſolum, ſed quoque ſuppeditant. (c) *Geographia vetus* a ſcriptoribus vel Græcis vel Romanis vel Arabicis proficiſcitur: Illos Voſſius in Lib. de ſcientiis Mathematicis c. 43. & 44. Tractatuque de Græcis & Romanis Hiſtoricis, item Boſius in erudita ad notitiam Rerumpubl. Introductione c. 21. nec non Becmannus in Hiſt. Geograph. recenſent: Hos autem Hottingerus in Bibliothec. Orient. c. 2. Boſiuſque noſter illum ſecutus explicant. *Nova vero a novis aut recentibus* pendet auctoribus, quos ordine longo viri antea laudati, Zeilerus etiam in ſuo Indice, pluresque alii producunt. Cæterum quamvis ſcriptores ad utramque Geographiam multo agmine concurrant, utraque tamen adhuc imperfecta, manca, mutila, & infinitis erroribus fœdata deprehenditur. Defectus illos tum veteris, tum novæ Geographiæ vitia & nævos plurimos heic prætermittam, ſuoque illos loco inſeram; Sed lectori unum præ cæteris commendabo Boſium noſtrum, qui hanc in rem luculenter & doctiſſime diſſeruit: Hæc mea quippe ſupplementa ſuis limitibus coercentur.

(a) Geographia Hiſtorica. (b) Partes hujus variæ. (c) Geographia vetus & nova.

CAP. II.

De Globi partibus & Circulis.

I.

PRimum *Axis* in Globo conſtituitur, ſive linea recta, per centrum terræ traducta; quæ eſt totius mundi diameter, a præpoſitione Græca διὰ, id eſt, *per*, & verbo μετρέω, id eſt *metior*, dicta: quaſi medium dimetiens, circum quam volvitur atque convertitur Mundus [a]. Axis.

II. *Axis* autem *extrema*, *Poli* mundi appellantur, a verbo πολέω, quod eſt *verto*: unde & *vertices* Latinis, & *cardines* [b] dicti; quia circum hos tota mundi machina circumvolvitur, quorum alter *Arcticus*, id eſt, *Urſinus*, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ab Poli.

HEKELII.

[a] Qui hoc & ſequentia hujus libri Capita recte ac commode eſt intellecturus, legat inprimis ANDR. ARGOLI *Pandoſion Sphæricum*, Patavii A°. 1644. in 4. f. impreſſum, ut & FRANC. PATRICII *Pancoſmiam de Æthere ac Rebus Cœleſtibus*, Ferrariæ A°. 1591. in fol. edit. ac PLACIDI de TITIS, *Phyſiomathematicam*, ſive *Cœleſtem Philoſophiam*, Mediolani in 4. f. publicatam.

[b] Cœli.

ab *urſa*, vicino ſidere; alter *Antarcticus* nominatur; quia Arctico ex diametro eſt oppoſitus. α 1

Arcticus. III. *Arcticus* polus, qui & *Borealis* ſive *Boreus*, & *Aquilonaris* ſive *Aquilonius* a Borea ſive Aquilone vento, qui ab hac plaga ſpirat, & *Septentrionalis* dicitur, a ſeptem ſtellis, quas *Triones* vocant, eſt is, qui in his locis, quæ nos incolimus, ſemper apparet.

Antarcticus. IV. *Antarcticus*, qui & *Auſtralis* & *Auſtrinus* & *Notius*, ab Auſtro ſive Noto vento, & *Meridionalis*, a mundi plaga dicitur, eſt is, qui noſtro hemiſphærio nunquam conſpicitur, ſed ſub Horizonte latet.

V. Porro Globo decem præcipui aſſignantur circuli, bifariam diſtincti: primum dividuntur in Majores atque Minores. *Majores* dicuntur, qui idem cum globo obtinent centrum; ipſumque globum in duas ſecant parteis æquales. Sunt autem *Æquinoctialis* ſive *Æquator*, *Zodiacus*, *Horizon*, *Meridianus* & *duo Coluri*. *Minores* dicuntur, qui diverſum habent centrum a globi centro; quique globum in duas parteis dividunt inæquales. Sunt vero, *Tropici duo*, *totidemque Polares*. 2

Circuli, Recti. VI. Rurſus, ex univerſis circulis alii dicuntur Recti, qui angulos rectos cum Æquatore faciunt: ut *duo Coluri*, *Meridianus* & *Horizon rectus*. alii *Paralleli*, id eſt, *æque diſtantes*, quod eoſdem cum univerſo polos habeant: quodque æqualiter inter ſe in latitudinem diſtent. Sunt autem, *Æquator*, *Tropici duo*, *totidemque Polares*. Tres dicuntur *Obliqui*, quod diverſos a mundi polis habeant ſuos polos; *Zodiacus*, *Meridianus* & *Horizon obliquus*. 3

(Margin: Paralleli. Obliqui.)

BUNONIS.

α Zodiacus quoque ſuum habet Axin & Polos, quos Colurus ſolſtitiorum in circulis Polaribus ſuſtinet. Præterea Poli Horizontis explicantur cap. ſeqq. ſect. V.

REISKII.

1 Græce ἀρκτικὸς καὶ ἀνταρκτικός.

2 (a) Veluti axis & duo hujus extrema polaria ex hypotheſibus naſcuntur aſtronomicis, ita ex iiſdem diverſi oriuntur circuli, majores pariter atque minores, qui non re ipſa globo inſunt terreno, ſed ab humanis ingeniis huic adduntur, certa veluti Geographicæ capiendæ ſcientiæ inſtrumenta, quæ nec ſuo tamen fundamento aut principio deſtituuntur. Sicut enim navis per Oceanum provecta realem motus lineam & videndam aquis non imprimit, realiter tamen ea per mare ac undoſum hujus ſpatium provehitur: Ita circuli non ſunt ipſi quidem reales; attamen motu corporum cœleſtium reali facto ſphæris proxime cœleſtibus, remote vero terreſtribus imprimuntur.

3 (b) Omnes enim circuli majores pariter atque minores, concipiuntur ab Mathematicis duos habere polos, circa quos moveri poſſent, ſiquidem moverentur: Imo ex ipſis polis omnium circulorum περιφέρειαι vel circumferentiæ in ſphærica ſuperficie deſcribuntur, ut rectæ hinc lineæ ad περιφερείας illas productæ quandam æqualitatem habeant: Ita recte Schottus in Aſtron. Clement. annot. part. I. c. 4.

(a) Circuli num reales? (b) Circulorum poli.

CAP. III.

De Majoribus Circulis.

I.

Circuli Fixi. MAjores Circuli diſtinguuntur in Fixos, atque Mobiles. Fixi ſive Immutabiles dicuntur, qui eundem perpetuo locum in globo obtinent; ideoque in globi ſuperficie pinguntur. Sunt autem *Æquator & Zodiacus*. *Mobiles* ſive *Mutabiles* dicuntur, qui non eandem ſemper in Globo ſedem obtinent; ſed multipliciter, pro varia regionum atque locorum mutatione mutantur: ideoque extra Globi ſuperficiem deſignantur: Sunt *Horizon* & *Meridianus*. Sed de ſingulis agendum. α

(Margin: Mobiles.)

BUNONIS.

α *Fixi Circuli quoque ſunt* Coluri Tropici & Arctici. *Non igitur ſoli majores in* Fixos & Mobiles *diſtinguuntur. Quippe Circuli ratione* Quantitatis *diſtinguuntur in Majores & Minores*; *ratione* ſitus, *in Rectos, Obliquos, & Parallelos*; & *ratione* Motus, *in Fixos & Mobiles*. *Ab aliis* ratione Motus Circuli ſeparantur in *Mobiles ac Intrinſecos* qui Sphæræ materiali

II. De

II. *De Horizonte.*

I. *Ὁρίζων, Horizon*, ab *ὁρίζω definio* [a], Latine *Terminator*, *Finitor*, & *Finiens*, Horizon.
eſt *circulus major mutabilis, qui conſpectam mundi partem ab inconſpecta dirimit*; hoc eſt, inferius hemiſphærium ab ſuperiore. Deſcribitur in theca ſive armilla Globi; hujus enim ſuperficies, quæ ſupera eſt, vere Horizontis munere fungitur; dirimens globum in duas æquas parteis.

II. Eſt autem *duplex*: alter, qui *ratione* atque intelligentia percipitur; alter Rationalis.
qui *ſenſu*. Is, qui intelligentia percipitur, eſt, qui ad fixarum ſtellarum orbem Senſibilis.
pertingit, & in duas æqualeis parteis univerſam mundi ſphæram dividit; ita ut alterum hemiſphærium ſuper terram exſtet, alterum ſub terra condatur. 1

III. Eſtque *triplex*: *Rectus*, *Obliquus* & *Parallelus*. *Rectus* eſt, qui per mundi Rectus.
polos tranſiens, polum ſeu verticem habet ſub Æquatore; quem ad rectos angulos interſecat. *Obliquus* dicitur, cujus vertex ultra citrave Æquatorem inci- Obliquus.
dit: quique Æquatorem ad obliquos angulos interſecat; altero mundi polorum ſurſum elevato, altero deorſum depreſſo. Hujuſmodi Horizontem qui habent, iis ſol & reliqua ſidera obliquo adſcendunt & deſcendunt motu.

Et *Parallelus* qui Æquatoris plano unitur, habetque locum in Sphæra Paral- Parallelus.
lela. Ac tum ſex Zodiaci ſigna ſupra Horizontem conſpiciuntur.

Is vero, quem ſenſu percipimus, eſt Horizon, qui oculo noſtro terminatus, quoad uſque conſpectus ferri poteſt, extenditur, dividens partem Orbis, quæ nobis cernitur, ab ea, quæ non apparet, cujus diametri longitudo clxxx ſtadia, id eſt, millia paſſuum XXII cum dimidio, milliaria Germanica v. cum v. octavis non excedere putatur; quod oculorum acies non ultra ſe extendit. β 2

IV. *Mu-*

riali inſcripta cum ipſa convertuntur: ut *Æquator*, *Zodiacus*, *duo Coluri*, *duo Tropici*, & *duo Polares*: *Et Immobiles ac Extrinſecos*, qui in converſione Sphæræ manent immoti; ut *Horizon* & *Meridianus*. Hi Auctori appellantur *Mutabiles*, quod pro ratione loci mutentur. Illi *Immutabiles*, quod ubivis locorum maneant iidem.

HEKELII.

a Seu *ὁρίζομαι*, quod eſt *certis limitibus definio*, quia apparentem mundi partem ab altera latente determinat.

REISKII.

1 Horizon igitur nec globo terreſtri nec mappis Geographicis inſcriptus conſpicitur, ſed baſi hujus atque columellis impoſitus, extremam mediamque ſuperficiem circumdat, & Horizontem aſtronomicum repræſentat.(a) Hic enim rationalis ſive aſtronomicus Horizon noſtro intellectu aut ratione, nullo ſenſu externo ne viſu quidem percipitur: Quippe quo ad extremum cœli faſtigium non excurrere, nec medium globi terræ punctum penetrare poſſumus. Alter autem Horizon ſenſu noſtro deſcribitur capiturque, prout certum terræ aut maris ſpatium viſu metimur, idque uſque ad cœlum protendimus, aut protendi optica quadam ratione fingimus. Ergo ſenſibilis Horizon nec eſt Mathematicus, nec cœleſtis circulus, ſed phyſicus apparenſque, qualem aſtronomi appellant. Ad polos & puncta Horizontis duo extrema recte auctor annotat, ea corrupte Arabicis nominibus efferri. (b) Arabicum enim nomen habetur סמת *ſemith*, & punctum ſignificat perpendiculariter aut capiti aut vertici meo imminens: Punctum huic verticali oppoſitum, & a pedibus deſcriptum אלנדיר *al Nadir* apud Arabes vocatur. (c) Cum enim aſtronomica æque ac Philoſophica univerſa ſtudia ſub Califis diu floruiſſent, non hæc duo tantum, ſed plura technica ſtellarumque nomina ex Arabicis fontibus ad gentes alias redundarunt. Vide Bajeri Uranometria, Schicardi Aſtroſcopium & Hottingeri diſſertat. de uſu linguæ Arabicæ.

BUNONIS.

β *Senſibilis Horizon* non eſt terræ ſpatium, quod ſenſu viſus circumducto terminatur & deſcribitur. Etenim ſi eſt Terræ ſpatium, quomodo eſt circulus cœleſtis? Et ſi in parteis inæqualeis revera ſecat Globum, qua ratione *Magnus* dici poterit *Circulus*? Non autem in Terra, ſed in Cœli Terræque commiſſura hic circulus noſtris oculis deſcribitur, & recte hic dicitur *Circulus Major*; Terra enim oculuſque noſter in ſuperficie terræ ad Cœlum collata, puncti rationem habent; at *Rationalis Horizon* ſupra eſt definitus, qui Globum in parteis æqualeis ſuperiorem conſpicuam ab inferiore & latente dividit. Quæcunque igitur de Ortu & Occaſu ſtellarum, & cujuſcunque Globi ſitu dicuntur, ad hunc Circulum *Rationalem* ſeu *Imaginarium*, ut appellant, ſunt referenda.

REISKII.

2 (d) Æquator ab æquatione dierum apud veteres dictus, & globis & mappis Geographicis appingi medius ſolet, ut ab utroque polo gradibus nonaginta æqualiter diſtet & per Africam, Inſulas Aſiæ nonnullas, Americamque tranſeat. Propterea unus motu ſuo quantitatem dierum & noctium, ſitu longitudinem terrarum locorumque Geographicam deſignat: Hæc enim tanta erit, quantus eſt arcus Æquatoris ab meridiano primo ad parallelum ſive ſecundarium deſcriptus.

BUNO-

(a) Horizon aſtronomicus & ſenſibilis, (b) Zenith & Nadir, (c) Studia, (d) Æquator.

IV. *Mutabilis* dicitur atque multiplex Horizon, quia non poteſt mutari locus, quo verſum eas, quantumvis mutatio ea perexigua ſit, quin una varientur horizon, regio, & cœlum. Atque hac ratione infiniti poſſunt fingi Horizontes.

V. Porro *Horizontis duo* ſunt *poli*: quorum alter Arabico vocabulo dicitur *Semith*, corrupte vulgo *Zenith*: eſtque punctum [*b*] perpendiculariter vertici noſtro incumbens: alter vocatur *Nadir* vulgo, at proprie *Nathir*, ſuperiori ad diametrum oppoſitus, Antipodum cervicibus incumbens. γ

III. *De Æquinoctiali.*

Æquator. I. *Æquinoctialis*, qui & *Æquidialis*, Græce Ἰσημερινὸς, & Æquator, eſt *circulus quinque parallelorum maximus, qui globum in duas parteis æqualeis, ſeptentrionalem & meridionalem dividit, æquali ſpatio ab utroque polo diſtans.* quem cum Sol attingit, æquale in toto Orbe efficit diei ac noctis ſpatium, unde & nomen ei quæſitum.

Æquinoctia. Fiunt autem ejuſmodi *Æquinoctia*, quæ *Æquidialia* antiquis dicebantur, bis in anno: ſemel in principio Arietis, quum *Vernum*, atque iterum in principio Libræ, ubi *Autumnale* vocatur. Cæterum nautæ Æquatorem vulgo appellant *Mediam lineam*, ſive nude *Lineam* κατ' ἐξοχὴν. δ

IV. *De Zodiaco.*

Zodiacus. *Ζωδιακὸς, Zodiacus,* eſt *circulus major, internus, mobilis, ſed immutabilis, latus, inter mundi polos oblique locatus; ex una parte Tropicum æſtivum in principio Cancri, ex altera hybernum in principio Capricorni apprehendens;* ac medium *interſecans Æquatorem; a quo viciſſim ſecatur, circa* principia *Arietis & Libræ: ita uti altera ejus medietas ab Æquatore ad polum Arcticum, altera ad Antarcticum declinet.* dividitur in XII. parteis, quæ *Signa* [*f*] vocantur: unde nomen Latinum *Signifer*: dicitur etiam *Circulus Signorum.* Græcum vero ζωδιακὸς, ἀπὸ τ̃ ζωδίων, hoc eſt, ab animalibus, quæ in eo finguntur [*g*], quorum nomina, duobus verſibus ab Auſonio expreſſa, ſunt iſta:

♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍

Signa Septemtrionalia. Sunt *Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,*

♎ ♏ ♐ ♑ ♒ ♓

Auſtralia. *Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.*

Horum

BUNONIS.

γ *Officia* [*c*] *Horizontis* ſunt; 1. Cœlum in duo æqualia hemiſphæria, ſuperum & inferum dividere. 2. Oſtendere Ortum, occaſum & moram ſtellarum ſupra Horizontem. 3. Conſtituere Globum Rectum, Obliquum & Parallelum. 4. Stellas apparenteis a numquam conſpicuis ſecernere. 5. Elevationi poli inſervire. *Eſt autem Poli Elevatio arcus Meridiani inter Horizontem & dati loci Zenith.* 6. Oſtendere quantitates dierum artificialium, æqualeis in Globo recto, inæqualeis in Globo Obliquo, determinatque crepuſcula; quum movetur ſolis locus per 18 gradus Horizonti propinquos.

δ (a) Æquator, *qui etiam Primi Mobilis appellatur* Cingulum, dividit 1. Cœlum in partem Septemtrionalem & Auſtralem. 2. Eſt menſura & regula Primi motus [*d*], qui in Æquatore eſt æqualiſſimus. Quoties enim XV. gradus Æquatoris ſupra Horizontem adſcendunt; toties una hora eſt abſoluta. 3. Eſt regula diei & noctis. 4. Eſt Zodiaci menſura. 5. Oſtendit Æquinoctia, quæ fiunt, quum Æquator Eclipticam interſecat. 6. Oſtendit Declinationes Eclipticæ & Stellarum [*e*]. Eſt autem *declinatio diſtantia gradus Eclipticæ vel ſtellæ ab Æquatore, verſus alterutrum polum.* 7. Geographis inſervit in longitudine locorum invenienda; item in conficiendis mappis. 8. Loca ſub Æquatore poſita nullam habent latitudinem.

HEKELII.

[*b*] Seu *Verticale*, h. e. *directe ſupra loci verticem conſtitutum.*

[*c*] Seu *Utilitates.*

[*d*] Seu *Mobilis.*

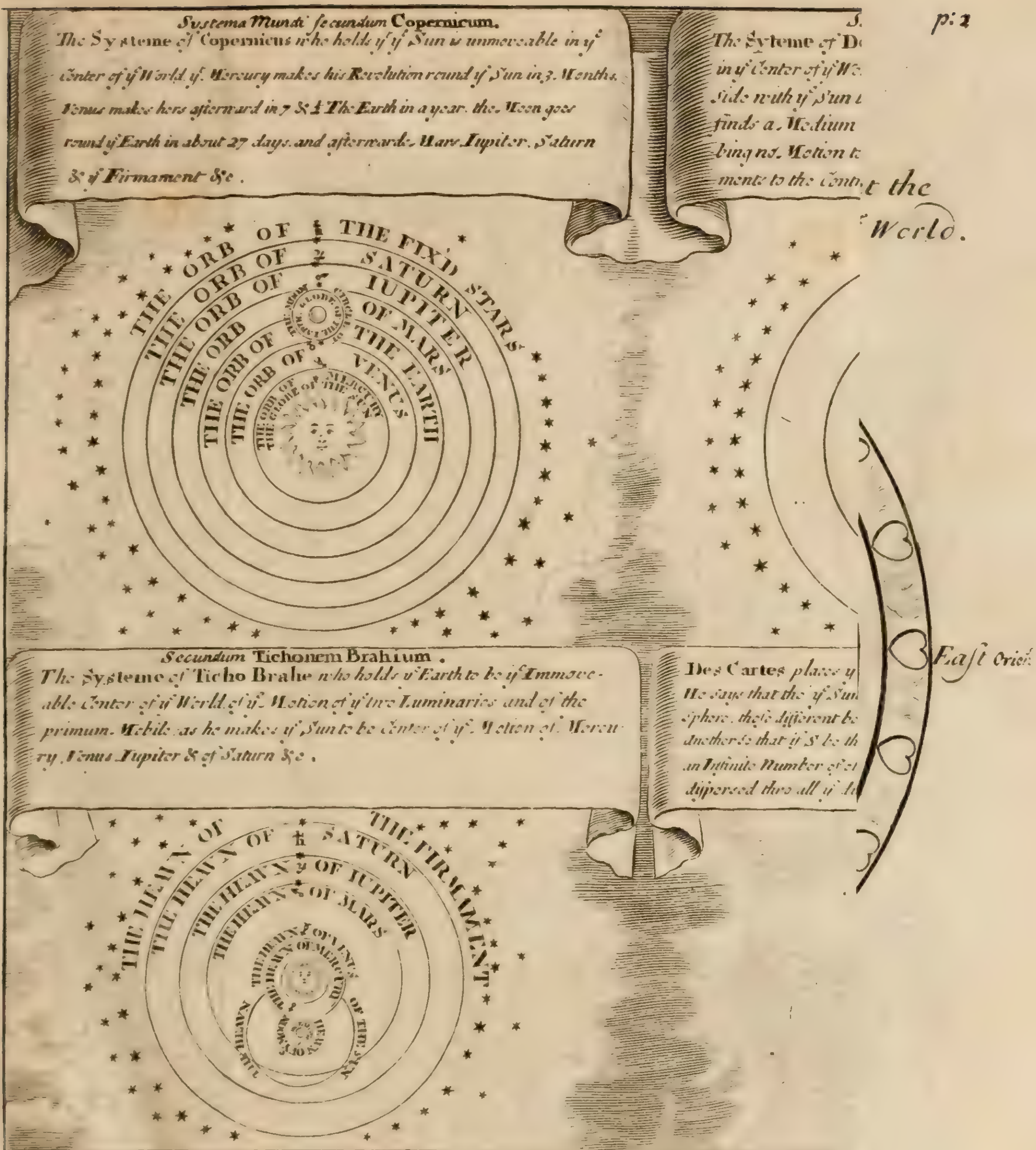
[*e*] h. e. *Oſtendit, quæ Stellæ & Eclipticæ partes habeant aliquam* Declinationem, *vel* Septentrionalem, *vel* Meridionalem.

[*f*] Hæc SIGNA, quorum numero ſunt duodecim, ingenioſe deſcripſit LUCIUS AMPELIUS, p. 11. ſeqq. qui Liber ex *Cl. Salmaſii* Bibliotheca A°. 1660. LUDOVICI & DANIELIS ELZEVIRIOR. opera in f. 8. maj. eſt exc. ac *Floro Salmaſiano* adjectus.

[*g*] Seu *quod eorum effigies in eo contineantur depictæ*, uti Henricus Lindenbrogius in *Not.* ad *Cenſorini Diei natalis* Cap. VIII. p. 57. *Edition. Lugduno-Batav.* infit.

BUNO-

(a) Officia Æquatoris.

Systema Mundi secundum Copernicum.
The Systeme of Copernicus who holds yt ye Sun is unmoveable in ye Center of ye World. ye Mercury makes his Revolution round ye Sun in 3. Months, Venus makes hers afterward in 7 & ½ The Earth in a year. the Moon goes round ye Earth in about 27 days. and afterwards Mars Jupiter. Saturn & ye Firmament &c.
The Syteme of D
in ye Center of ye W
Side with ye Sun
finds a Medium
bing no Motion t
ments to the Cent
t the World.
THE ORB OF THE FIXD STARS
THE ORB OF SATURN
THE ORB OF IUPITER
THE ORB OF MARS
THE ORB OF THE EARTH
THE ORB OF VENUS
THE ORB OF MERCURY
THE GLOBE OF THE SUN
East Orie
Secundum Tichonem Brahium.
The Systeme of Ticho Brahe who holds ye Earth to be ye Immoveable Center of ye World, of ye Motion of ye two Luminaries and of the primum Mobile as he makes ye Sun to be Center of ye Motion of Mercury, Venus Jupiter & of Saturn &c.
Des Cartes places y
He says that the ye Sun
sphere. these different be
another so that if S be th
an Infinite Number of
dispersed thro all ye
THE HEAVN OF THE FIRMAMENT
THE HEAVN OF SATURN
THE HEAVN OF IUPITER
THE HEAVN OF MARS
THE HEAVN OF VENUS
THE HEAVN OF MERCURY
THE HEAVN OF THE SUN
THE HEAVN OF THE MOON

Horum verſuum prior *Septemtrionalia*, poſterior *Auſtralia* ſigna continet ε. Singulis vero ſignis XXX. tribuuntur gradus; qui computati CCCLX. in univerſum conficiunt; in quos totus diſtribuitur Orbis terrarum. ζ 3.

V. *De Meridiano.*

ν Meridianus 4, Græce Μεσημβρινὸς, *major mutabilis circulus eſt, qui per polos mundi, & dati cujuſlibet loci verticem ductus, Æquinoctialem ex tranſverſo interſecat; totumque terræ Orbem in duas parteis diſpeſcit; altera ejus medietate ad Ortum, altera ad Occaſum relicta:* ita dictus, quod Sol, cum in noſtro hemiſphærio eum attingat, apud nos atque omnes eos, qui ſub eodem Meridiano, Septemtrionem Auſtrumve verſus ſunt poſiti, facit medium diei: ac rurſus medium noctis, cum in inferiore Meridianus.

BUNONIS.

ε Dividuntur 2. Hæc ſigna in (a) *Adſcendentia*, in quibus Sol ex Auſtro in Septemtrionem adſcendit; ut ♑, ♒, ♓, ♈, ♉, ♊. Et (b) *Deſcendentia*, in quibus Sol ex Septemtrione in Auſtrum deſcendit; ut ♋, ♌, ♍, ♎, ♏, ♐. Dividuntur. 3. In (c) *Vernalia*, ut ſunt ♈, ♉, ♊. (d) *Æſtiva*, ut ſunt ♋, ♌, ♍. (e) *Autumnalia*, ut ſunt ♎, ♏, ♐. (f) Hyemalia. ♑, ♒, ♓.

ζ Ratione Latitudinis, (g) Zodiacus porro dividitur in treis circulos parallelos. Intra duos exteriores Planetæ progrediuntur, eorum (h) Latitudo a quolibet Eclipticæ latere ſtatuitur 8 graduum: quos ſi una ſumas, Latitudo Zodiaci fuerit 16. graduum. Quamquam alii eam 20 volunt eſſe graduum. Medius Zodiaci circulus, ſub quo Sol perpetuo incedit, (i) *Ecliptica* appellatur; ab Ἐκλείπειν, *a deficiendo*; quod oſtendat Eclipſeis. Appellatur etiam *Orbita & via Solis* [b]. Eſt autem Zodiacus 1. Regula (k) Motus ſecundi, Regia Via Solis, Lunæ, omniumque Planetarum. 2. Cœlum dividit in duo æqualia hemiſphæria. 3. Obliquitate ſua gratas efficit temporum viceis; dierum noctiumque incrementa & decrementa. 4. Oſtendit loca Eclipſium. 5. Determinat Zonam Torridam. 6. Ab Ecliptica numerantur Latitudines ſtellarum.

ν Meridianus, *ſeu* linea medii Cœli, *eſt linea, cui ſuppoſiti populi ſimul habent meridiem; modo Sol illis affulgeat. Accipitur autem* Meridianus *primo pro gradu Longitudinis, & tum* Meridianus *ſimpliciter dicitur: deinde ſumitur pro circulo totum orbem ambiente, & tunc appellatur* Meridanus Major; *de quo agitur hoc loco.* (l) Dividit is 1. Cœlum in duas æquales parteis, Orientalem & Occidentalem. 2. Limes eſt meridiei & mediæ noctis. 3. Diem in tempus antemeridianum & pomeridianum; noctem in horas mediam noctem antecedentes & conſequentes. 4. Summam Altitudinem Solis & Stellarum [i] commonſtrat. 5. Et Poli Elevationem. 6. Oſtendit quoque initium diei naturalis, quod Aſtronomi ſumunt a Meridiano.

Græci mane diem capiebant Solis ob ortu,
Veſpere Judæi. Scrutantes ſidera cœli,
Quum Sol in medio ſplendet nitidiſſimus orbe.
Chriſticolæ incipiunt medio ſub tempore noctis.

Addenda hoc loco doctrina de Coluris ab Auctore omiſſa.

DE COLURIS.

(m) Coluri dicuntur ἀπὸ τοῦ κολούρου, quod *imperfectum* [k] ſignificat; numquam enim in Globi Obliqui converſione integri apparent, ſed imperfecti [l]. Sunt autem *Coluri circuli majores, qui per quatuor Zodiaci puncta cardinalia & polos mundi tranſeuntes, ac cum Æquatore angulos Sphæralcis facientes, Globum in quatuor quadrantes diſtinguunt.* Sunt autem *duo.* Alter dicitur (n) *Colurus Æquinoctiorum*, qui per polos Æquatoris & puncta Æquinoctialia, principium videlicet ♈ & ♎ tranſit. Alter eſt (o) *Colurus Solſtitiorum*, qui per polos Zodiaci, Æquatoris & puncta Solſtitialia, principium ♋ & ♑ tranſit. Hic dicitur *Colurus Solſtitiorum* ſive *Solſtitialis*, quia Eclipticam in punctis ſolſtitialibus interſecat. Ille vero *Colurus Æquinoctiorum* ſeu *Æquinoctialis*: quia oſtendit Æquinoctia. Coluri 1. mutuis (p) interſectionibus oſtendunt polos Æquatoris. 2. Quatuor puncta Cardinalia Zodiaci. 3. Zodiacum in quatuor Quadrantes diſtinguunt reſpondentes quatuor partibus anni. Speciatim, Colurus Æquinoctiorum 1. oſtendit puncta Æquinoctialia. 2. Eclipticam in partem Septemtrionalem & Auſtralem dividit. Colurus Solſtitiorum 1. indicat puncta Solſtitiorum. 2. Dividit Eclipticam in partem Adſcendentem & Deſcendentem. 3. Oſtendit maximam Solis declinationem. 4. Suſtinet polos Zodiaci in Circulis Polaribus.

HEKELII.

[b] Qui autor vitæ dicitur. Unde & nonnulli Zodiacum ἀπὸ τῆς ζωῆς, a *vita*, derivatum volunt.

[i] *Quæ altitudo Meridiana dicitur.*

[k] *Et mutilum*

[l] *Et quaſi decurtati.*

REISKII.

3 Zodiacus ergo in globis chartiſque Geographicis præſertim univerſalibus locum obtinet obliquum, & ab æquatore ſecto ad duos Tropicos producitur. Ita Eclipticam ſive lineam circularem globi nonnulli exhibent, nec non univerſales tabulæ, hac de cauſa, ut regionibus ſolem verticalem, dierum & noctium decrementa, hyemem ac æſtatem pro diverſo tempore deſignet.

4. Meridianus (q) major, idemque æneus Horizonti ad rectos angulos inſertus ita globis adjungitur Geographicis, ut iis cum axe movendis inſerviat. Primus autem Meridianus per Inſulas Canarias aut Flandricas tranſit; Meridiani ſecundarii ſeu paralleli, quanquam per puncta Æquatoris ſingula duci poſſunt, tamen confuſionis evitandæ cauſa globi & mappæ, illos quinto vel decimo, vel decimo quinto quoquo gradu deſcriptos continent. Denique uſus quidem Colurorum exiguus in Geographicis eſt: attamen doctrina horum a noſtro auctore omiſſa huic loco haud incongrue addetur.

HEKE-

(a) Adſcendentia. (b) Deſcendentia. (c) Vernalia. (d) Æſtiva. (e) Autumnalia. (f) Hyemalia. (g) Zodiaci diviſio. (h) Latitudo. (i) Ecliptica. (k) Officia Zodiaci. (l) Officia Meridiani. (m) Coluri. (n) Colurus Æquinoctiorum. (o) Colurus Solſtitiorum. (p) Officia Colurorum. (q) Meridiani Globorum varii.

inferiore hemiſphærio ad eundem perveniat. Hujus igitur *potiſſimum officium* eſt, medium diem mediamque noctem oſtendere. Eſt autem vertex loci, punctum in cœlo, directe illi loco ſuprapoſitum, vel vertici capitis cujuſvis hominis perpendiculariter incumbens. *Mutabilis* dicitur Meridianus, quia ſi tantillum, ortum occaſumve verſus progrediaris, alius continuo erit Meridianus: ita uti ſemper mutetur una nobiſcum pro ratione locorum ac regionum, in quibus conſiſtimus. Atque hac ratione infiniti conſtitui poſſunt Meridiani; quot enim puncta verticalia, tot Meridiani dabuntur.

CAP. IV.

De quatuor minoribus Circulis.

I. DE TROPICIS.

Tropici

TRopici [1] circuli *ſunt duo, æquali ſpatio ab Æquatore diſtantes*, & Eclipticam utrinque attingentes: *quorum alter, qui nobis propinquior eſt, Cancri Tropicus, alter in Auſtrum vergens, Tropicus Capricorni dicitur*, Latini *Solſtitiales* appellant, propterea quod Solſtitia in iis fiunt, hoſce quippe circulos Sol nunquam egreditur, verum quum ad alterum eorum pervenit, retrorſum ſe convertit: unde & nomen acceperunt, ἀπὸ τῆς τροπῆς, hoc eſt, a reverſione. *Tropicus Cancri*, qui & *æſtivus* & *Circulus alti ſolſtitii* dicitur, eſt *circulus omnium, quos Sol deſcribit, Septemtrioni proximus*, in quo *quum fuerit Sol, non ultra Septemtrionem verſus progreditur, ſed ad alteram mundi partem verſus Auſtrum facit reverſionem Æſtivam: ubi omnium totius anni longiſſima in noſtro hemiſphærio dies, nox vero breviſſima.* Cancri autem Tropicus dicitur *a ſigno* Zodiaci, in cujus principio Sol tunc vertitur. *Tropicus Capricorni*, qui & *hybernus* [*a*] & *brumalis*, [*b*] & *Circulus imi ſolſtitii* dicitur, *circulus eſt omnium, quos Sol per Mundi converſionem deſcribit, Auſtro proximus, in quem, cum Sol pervenit, non ultra Auſtrum verſus* procedit, *ſed ad alteram Mundi partem, verſus Septemtrionem, reverſionem facit hybernam, ſive brumalem*: ubi *longiſſima totius* anni in noſtro *hemiſphærio nox*; *dies vero* breviſſima *efficitur*. Capricorni Tropicus appellatur a *ſigno*, cujus principium tunc Sol tranſmittit. *α*

Tropicus Cancri.

Tropicus Capricorni.

II. *De Arctico.*

Circuli Polares. Arcticus.

Polares circuli ſunt *duo extimi, polis vicini, æquali ſpatio a ſuo quiſque polo diſtantes.* Horum, qui nobis [*c*] ſemper conſpicitur, *Arcticus* dicitur, ut ipſe Polus, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ab *Urſa*, quia prioribus *Urſæ* [*d*] *pedibus* deſcribitur, *minoris* videlicet. Item *Septemtrionalis*, & *Borealis*, & *Aquilonaris*; a mundi regione, cui ſubjacet.

III. *De*

BUNONIS.

α Tropici oſtendunt 1. in Ecliptica puncta Tropica (a) ſeu Solſtitialia. 2. Determinant maximam Solis Declinationem [*f*]. 3. Diem monſtrant longiſſimum & breviſſimum [*g*] in Globo Obliquo. 4. Certis quaſi limitibus viam Solis verſus Septemtrionem & Meridiem [*h*] includunt. 5, Torridam cœli plagam a Temperatis diſtinguunt. 6. Obliquitatem Eclipticæ oſtendunt.

HEKELII.

[*a*] Hyemalis.
[*b*] Græcis χειμερινός.
[*c*] Quod, ſupra nos perpetuo exaltatus quippe nunquam occidit.
[*d*] Quam complectitur.
[*f*] Seu Converſionem.
[*g*] Eorumque quantitatem.
[*h*] Quos Sol non egreditur.

REISKII.

1 Tropici (b) Gr. τροπικοὶ terreſtres duo ab Æquatore per gradus $23\frac{1}{2}$, quos in Meridiano numerant, æqualiter remoti, munus idem in Geographicis, quod in Aſtronomicis cœleſtes obeunt, & globo æque uti tabulis appinguntur: Tropicus Cancri per Africam ſuperiorem, Aſiæ terras & Americam ſeptemtrionalem: Tropicus vero Capricorni per Africam inferiorem, Magellanicam extremam, & meridionalem Americam tranſit. Polares itidem ἐκ τοῦ πόλου dictos, & a polo ſuo æqualiter $23\frac{1}{2}$ gradibus remotos non globi ſolum ſed chartæ Geographicæ complectuntur, & nominibus adſcriptis, denotant.

BUNO-

(a) Officia Tropicorum. (b) Tropici & Polares.

III. *De Antarctico.*

Alter vero, æqualis & parallelus Arctico, *Antarcticus* dicitur, quod *Arctico* ex diametro opponitur; totus ſub terra conditus, cujus objectu a nobis [e] haud cerni poteſt. Idem *Auſtrinus* ſive *Auſtralis* & *Meridionalis*. β Antarcticus.

BUNONIS.

β Circuli (a) Polares 1. oſtendunt polos Zodiaci, eorumque a polis Mundi diſtantiam; quæ tanta eſt, quanta maxima ſolis Declinatio, nimirum 23 grad. & 30 minut. 2. Temperatas cœli Plagas a frigidis diſtinguunt.

HEKELII.

e Quod nunquam oritur.

(a) Officia Circulorum Polarium

CAP. V.

De Zonis.

I.

Quatuor minores circuli totius terræ ſuperficiem in quinque dividunt ſpatia, ſeu *plagas*, quas *Zonas* [1] vocant Geographi & *Faſcias*. α Prima diviſio in Zonas.

II. *Ζώνη*, [*a*] Latine *cingulum*, eſt *ſpatium in globo terræ inter duos circulos minores, vel inter circulum minorem & polum comprehenſum.* Appellantur autem Zonæ ab habitudine ſeu natura, una *Torrida*, duæ *Frigidæ*, totidemque *Temperatæ*. Ea, quæ in medio reliquarum ſita eſt, *Torrida* vocatur a Solis, cujus viæ ſubjecta eſt, perpetuo ardore: propter quem vetuſtiſſimis mortalium inhabitabilis putabatur. *Eſt autem ſpatium inter duos Tropicos comprehenſum; continens in latitudine grad. XLVII. mediam interſecat circulus Æquinoctialis.* β quid Zona. Quot ſint. Quid Torrida.

III. Duæ autem extremæ, quæ ſunt circa mundi polos, altera Septemtrionalis, circa polum Arcticum, altera circa Antarcticum, Auſtralis, *Frigidæ* vocantur; quia longiſſime a Solis via ſepoſitæ ſunt, & ob nimium frigus itidem inhabitabiles veteribus exiſtimabantur. *Eas autem diſterminant utrimque circuli, Arcticus,* Frigidæ.

BUNONIS.

α Lucretius *tantum duas admittebat Zonas.* Polybius & Poſſidonius *ſtatuebant ſex; quoniam duas Torridas numerabant.* Martianus Capella, *quinque vulgo receptas Zonas bifariam dividens, faciebat decem. Vera opinio quinque poſuit Zonas.* *)

β Incolæ hujus (a) Zonæ ſunt vel *ſub Æquatore*; vel *inter Tropicos & Æquatorem*; vel *ſub ipſis Tropicis*. I. Qui ſub Æquatore habitant, 1. *perpetuum* habent *Æquinoctium*. 2. Sol iis in anno bis eſt verticalis, nullamque ſpargit umbram, niſi ſub pedibus, in principio videlicet ♈ & ♎, unde & (b) Ἄσκιοι quaſi *Inumbres* dicuntur. 3. Omnes ſtellæ æqualiter illis oriuntur & occidunt. 4. *Quatuor* habent *Solſtitia*, nempe *duo Alta*, Sole exiſtente in principio ♈ & ♎, & duo *Ima* in initio ♋ & ♑. 5. *Duas* habent *æſtateis*, Et *duas* quaſi *hyemes*. 6. *Duplices* habent in anno *umbras Meridianas* (Perpendiculari excepta) *Septemtrionalem* & *Auſtralem*: unde etiam (c) Ἀμφίσκιοι, quaſi *Biumbres* nominantur. II. Qui inter Æquatorem & Tropicos habitant, 1. *duplices* etiam habent *umbras meridianas*, *Septemtrionalem* & *Auſtralem*; unde & ipſi ſunt Ἀμφίσκιοι; ut ſunt *Arabes*; qui Tropicum ♋, in Zonam Temperatam Septemtrionalem progreſſi, admirati ſunt, ut ait Lucanus, *umbras nemorum non ire ſiniſtras*; h. e. Æſtivo tempore non ferri verſus Meridiem, quod in patria fieri obſervarant. 2. *Quatuor* habent Solſtitia, duo *Alta* & duo *Ima*. 3. Duas æſtates, duasque hyemes, præſertim ſi æquatori ſint propiores. 4. Sol bis in anno iis eſt verticalis, nullam umbram, niſi ſub pedibus, projiciens; quare & hi Ἄσκιοι ſimul vocantur. III. Qui vero ſub Tropicis degunt terræ incolæ, 1. *unicam* habent in anno umbram *Meridianam*, eamque vel *Septemtrionalem*, vel *Auſtralem*; unde dicuntur (d) Ἑτερόσκιοι, quaſi *Alterumbres*. 2. Duo iis ſunt Solſtitia, unum *Altum*, alterum *Imum*. 3. *Unam* habent *æſtatem*, & unam *hyemem*. 4. *Dies noctesque artificiales inæquales.* 5. Sol iis ſemel in anno eſt verticalis; hinc & ipſi Ἄσκιοι *inumbres* ſunt. *

HEKELII.

[*a*] Quæ ἀπὸ τοῦ ζωννύειν, a *cingendo* dicitur.

REISKII.

1 Zonæ vocantur h. e. cingula κατὰ μεταφορὰν ob ſimilitudinem, qua fit, ut globum terreſtrem tanquam faſciæ circumdent: Hæ quidem incerto apud veteres, apud noſtros tamen certiori comprehenduntur numero, & diverſis gradibus, quos in primo Meridiano numerant. Omnes habitabiles autem, & ipſam quoque torridam haberi, ſecus quam Græcis ac Romanis antiquioribus viſum fuit, hodierna frequens navigatio & multa noſtros Europæos experientia docuit.

(a) Torridæ Zonæ incolæ. (b) Ἄσκιοι Ἀμφίσκιοι. (c) Ἄσκιοι Ἀμφίσκιοι (d) Ἄσκιοι Ἐτεςίσκιοι.

Arcticus, & *Antarcticus*; *verſus ſuum quiſque polum.* A polis etiam dicuntur *Polares.* Harum quæque complectitur *gradus XXIII cum dimidio.* γ

IV. Reliquæ vero duæ, quod in medio inter frigus & ardorem poſitæ ſunt,
Temperatæ. *Temperatæ* dicuntur & habitabiles. Harum altera, quæ *Arctico*, & *Tropico Cancri finitur*, *Septemtrionalis*; altera, quæ *Antarctico* & *Tropico Capricorni terminatur*, *Auſtrina* ſive *Auſtralis* & *Meridionalis* dicitur. Continet quæque gradus XLIII. δ

CAP.

BUNONIS.

γ Zonarum (a) Frigidarum incolæ, vel habitant ſub *Circulis Polaribus*; vel *inter Polos* & *Circulos Polares*; vel *ſub ipſis Polis.* I. Qui ſub *Circulis Polaribus* degunt, 1. *diem* habent XXIV horarum ſemel in anno; totidemque horarum *noctem.* 2. Cætera iis ſunt communia cum iis, qui ſunt ſub Zonis Temperatis. II. Qui inter *Polos* & *Circulos Polares* habitant, 1. *Diem* habent *maximum* in Æſtate 24 *horis longiorem.* 2. Reliquæ varietates, quæ Zonarum Temperatarum incolis accidunt, iſtis quoque contingunt. III. Si qui vero ſub ipſis Polis ſunt, 1. *Diem* habent in anno *unum ſex menſium*; & noctem unam totidem menſium. 2. Unum habent Solſtitium. 3. Unam æſtatem, unamque hyemem. 4. Illis ſtellæ fixæ nec oriuntur, nec occidunt. 5. Umbram gnomones ibi projiciunt in orbem, & in omnes Horizontis parteis, unde (b) Περίσκιοι, quaſi *Circumumbres* nominantur.

δ Incolæ *Zonarum* (c) *Temperatarum* habent 1. *duo ſolſtitia*, Altum & Imum. 2. *Unam* in anno *æſtatem*, *unamque hyemem.* 3. *Duo Æquinoctia.* 4. Sol nunquam iis eſt *verticalis.* 5. Quædam *Stellæ* iis nunquam oriuntur; quædam nunquam occidunt. 6. *Unicam* habent *umbram* in anno *Meridianam*, verſus alterutrum Polum ſparſam: unde (d) Ἑτερόσκιοι, quaſi *Alterumbres* dicuntur.

Porro, pro diverſitate Zonarum tria hominum genera enumerantur, quæ inter ſe ratione loci variant. Horum alii dicuntur *Periœci*, alii *Antœci*, alii *Antipodes.* (e) *Periœci*, quaſi dicas *Circumhabitatores*, ſunt, *qui ſub eodem Parallelo*, & *Meridiano, in una eademque Zona habitant*, & *quorum una eademque eſt Latitudo verſus eundem polum*; *Longitudo vero centum & octoginta gradibus diſcrepans.* Hi habent 1. eandem Zonam. 2. Æſtatem quoque & hyemem eandem. 3. Reliqua item anni tempora & horas, incrementa & decrementa dierum noctiumque conſimilia. 4. non tamen habent eundem Ortum Solis, neque eundem Occaſum; ac proinde diverſa dierum noctiumque initia, media & fines. Hinc diei horas numerant contrarias reipſa, nomine eaſdem; nimirum quum in uno loco eſt meridies & XII. hora meridiana, in altero eſt media nox & XII. mediæ noctis. Itaque hujus incolæ numerant I, II, III, &c. a media nocte, dum illi numerant I, II, III, &c. a meridie. Quod tamen de his tantum venit intelligendum, quibus Sol oritur atque occidit; & quibus Polus nunquam elevatur ultra 65 gradus. 5. Diebus Æquinoctiorum Sol occidit uni loco, dum alteri oritur, atque adeo tempus diei unius loci, eſt nox alterius. Aliis vero anni diebus, nempe ſemiſſe anni, quo Sol vicinum locis illis Zodiaci ſemicirculum percurrit, hoc eſt, vere & æſtate prius oritur uni loco, quam alteri occidit, atque adeo quibuſdam horis vel horarum partibus ſimul diem habent Solemque conſpicuum, nempe dum Sol uni loco verſus occaſum tendit, alteri jam ſupra Horizontem emerſus adſcendere verſus Meridianum incipit. Altero vero anni ſemiſſe, autumno & hyeme, quo Sol remotiorem Zodiaci ſemicirculum decurrit, prius occidit uni loco quam alteri oritur; atque adeo nullam diei, ſed aliquam noctis partem communem habent, & Solem aliquibus horis vel horarum partibus depreſſum infra Horizontem, ita tamen, ut uni loco, ſit finis noctis, alteri initium. 6. Singulæ ſtellæ æquali tempore commorantur ſupra illorum Horizontem: eædemque ſtellæ nunquam iis oriuntur, & eædem nunquam occidunt. 7. Eundem habent Polum æque elevatum. 8. Quem locum Telluris Periœcorum alter ad occaſum habet, eundem alter habet ad Orientem. 2

II. (f) *Antœci*, quaſi dicas, *in oppoſito habitantes*, ſunt, *quibus una eademque eſt Longitudo*, *ad Meridianum communem, in duabus Zonis numerata*: *Latitudo item æqualis*, *duobuſque Parallelis verſus utrumque Polum ab Æquatore æque diſtantibus intercepta.* Hi 1. ſimul agunt meridiem & mediam noctem, atque omnes horas ſimul numerant. 2. Quantitas tamen diei eſt diverſa. Nam creſcente apud Borealeis Antœcos die, decreſcit dies apud Auſtrales: quare quum maximus apud nos eſt dies, erit minimus apud noſtros Antœcos. 3. Tempeſtates anni habent contrarias eodem Tempore, nempe quum unus locus ver agit; alter experitur autumnum; quum iſte æſtatem, hic hyemem. 4. Dies unius loci ſunt æquales alterius noctibus; & hujus dies prioris loci noctibus. 5. Diebus Æquinoctiorum Sol illis ſimul oritur & occidit, aliis autem diebus uni citius, quam alteri. 6. Faciem illis ſibi mutuo obvertentibus vel ad Æquatorem reſpicientibus, uni Sol a dextra videbitur oriri; ad ſiniſtram occidere; alteri contra a ſiniſtra oriri, ad dextram occidere. Eodem modo omnes ſtellæ uni a dextra, alteri a ſiniſtra orientur. 7. Polos diverſos elevatos habent æquali elevatione. 8. Stellæ uni loco perpetuo apparentes alteri loco nunquam oriuntur, ſed ſemper infra Horizontem depreſſæ manent: Contra, quæ huic loco nunquam occidunt, illi nunquam oriuntur. 3

III. (g) *Antipodes*, qui alio nomine dicuntur *Antichthones*, ſunt, qui *adverſam nobis plagam incolunt*, *duobus Parallelis e Diametro oppoſitis ſejuncti*, *communi tamen Meridiano uniti*; *ideoque Longitudines habent diverſas*, *diſtantque a ſe invicem majori ſemicirculo*, hoc eſt, *Parallelo dimidio*, *per centrum Terræ tranſeunte*, *qui conſtat* 180 *grad.* Habent 1. eundem Horizontem; ſed diverſam ejus faciem: omnibuſque anni diebus Sol atque ſtellæ uni loco oriuntur, dum alteri occidunt: Uniuſque dies alterius nox eſt. 2. Dies anni oppoſitos habent inæqualeis, ſicut etiam nocteis, ita ut unius loci dies longiſſimus ſit alterius breviſſimus. 3. Horas diei contrarias revera, nomine eaſdem numerant; uni enim loco meridies eſt, dum alteri media nox eſt,

4. Tempeſtates

(a) Zonæ Frigidæ incolæ. (b) Περίσκιοι. (c) Temperatarum Zonarum incolæ. (d) Ἑτερόσκιοι. (e) Periœci. (f) Antœci. (g) Antipodes.

4. Tempeſtates anni eodem tempore experiuntur contrarias, nempe dum uni ver, alteri eſt autumnus: dum uni æſtas, alteri hyems eſt; & contra. 5. Polos diverſos habent elevatos æquali elevatione: ab Æquatore æqualiter diſtant, ſed a diverſis ejus plagis: in eodem Meridiano ſiti ſunt, ſed diverſis ejus ſemicirculis. 6. Quæ ſidera uni loco perpetuo apparent, illa alterius loci incolis nunquam conſpiciuntur. 7. Sidera unius loci incolis a dextris, alterius a ſiniſtris oriri videntur: ſi videlicet ad Æquatorem converterint faciem. In Globo, dato loco, exhiberi poteſt locus (a) Antœcorum, Periœcorum, & Antipodum: Si locus datus ad æneum adducitur Meridianum, & quot gradus inter hunc & Æquatorem intercepti ſunt, totidem numerentur ab altera Æquatoris parte: Terminus numerationis erit locus Antœcorum. Deinde Index applicetur, ad horam XII. cycli, notéturque punctum Meridiani, quod dato loco imminet; item illud, quod loco Antœcorum. Hiſce factis, volvatur Globus, donec index in cyclo horario monſtret alteram duodecimam. Ita punctum Globi, quod ſubjicitur, notato Meridiani puncto loci dati, erit locus Periœcorum; & punctum Globi, quod ſubjicitur alteri notato puncto Meridiani, erit locus Antipodum. Sed notandum, eos, qui ſub Æquatore habitant, non habere Antœcos: Periœcos autem illorum eſſe eosdem cum Antipodibus eorum. Deinde, Polos Telluris non habere Periœcos: ipſos vero ſibi mutuo eſſe ſimul Antœcos & Antipodes. Hæc tria incolarum genera a ſe differunt. *Periœci* communem habent Parallelum, ſed minorem, neque tranſeuntem per Diametrum terræ, niſi ſub Æquatore; communemque Meridianum. *Antœci* duos habent Parallelos, & ipſos minoreis, quam eſt Æquator; communem etiam Meridianum. *Antipodes* vero duos habent Parallelos, & ambos majoreis, tranſeunteis per centrum terræ, ſibique invicem diametraliter oppoſitos: ſed unum tamen atque communem Meridianum. Qui vero ſub eodem habitant Parallelo, eodemque Meridiano, i. e. eandem habent longitudinem & latitudinem, *Synœci* apellantur. 4

REISKII.

2 Grece περίοικοι, ἀπὸ τῦ οἴκυ i. e. circumaccolæ, quos nominat Schottus.

3 Græce Ἄντοικοι i. e. Contraccolæ Schotto.

4. Græce Ἀντίποδες quaſi *Contrapedes*, qui nempe plantas pedum plantis oppoſitas habent, terramque incolunt contrariam, a qua dicuntur Ἀντίχθονες quaſi *Contraterrei*: Hos omnes veteribus non ſolum ignotos, ſed etiam negatos conteſtatur hiſtoria, docentque loca in Cicerone, Plinio, Lactantio, Auguſtino, Gregorio Nazianz. reliqua. Sed Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus quanto fervore in Virgilium ob antipodes affirmatos exarſerit, ab Aventino in Annalibus Boicis memoratur, Lib. III.

(a) Ratio inveniendorum Antœcorum, Periœcorum & Antipodum.

CAP. VI.

De Parallelis & Climatibus.

[Tertia Terræ diviſio.]

I.

AT diſtinguitur etiam terræ ſuperficies ſecundum aliam rationem, nempe per quantitatis dierum variationes. Quippe qui ſub ipſo Æquatore conſiſtunt, perpetuo diem nocti æqualem XII horarum habent: quanto autem aliqua regio latius ab Æquatore verſus alterutrum polum declinaverit; tanto plus æſtate diei longiſſimæ, vel viciſſim hyeme noctis quantitas augetur. Proinde Geographi pro diverſa quantitatis dierum variatione diverſas *plagas* terræ diſtinxere, quas vel *Parallelos* vocarunt, vel *Climata*. Secunda globi diviſio in Climata.

II. *Paralleli* [a] *ſunt circuli æquali undique ſpatio abs ſe invicem diſtantes, ab occaſu in ortum ducti.* [b] Hi varii in Globo ad libitum cujuſque deſcribi poſſunt. Verum Ptolemæus, quem plerique alii ſequuti ſunt Geographi, XXI *Parallelos* deſcripſit *Septemtrionales*; hac obſervata intercapedine, *uti dies unus paralleli longiſſimus, ſuperet paralleli præcedentis diem prolixiorem quadrante horæ.* *Clima* autem eſt terræ ſpatium duobus parallelis incluſum: in quo, longiſſimo die, *dimidiæ horæ* variatio, ſive auctio fit. Sed nomen Climatis ac Paralleli aliquando circulum, aliquando ſpatium duobus circulis comprehenſum, ſignificat. Dicitur Parallelus. Clima.

HEKELII.

[a] De PARALLELIS *Geographiæ vet. & nov.* edidit PHILIPP. BRIETIUS Tria Volumina in 4. f. quotidiana lectione haud indigna.

[b] Inde Canon Mathematicorum haud ineptus: *Parallelæ Aſcenſiones nullæ ſunt.*

Dicitur autem *Clima ἀπὸ τοῦ κλίνεσθαι ad inclinando* [c]: quoniam reſpectu Polorum inclinat ſe cœlum, in tali habitationis intervallo. α

Climata Septemtrionalia & Auſtralia.

III. Cæterum diſtinguuntur *Climata* in *Septemtrionalia & Auſtralia*; utraque ab Æquatore verſus ſuum quæque Polum initia ducentia. Ideoque quotum aliquot Clima fuerit ab Æquatore, tot ſemihoris longiſſimus ejus loci dies ſuperat diem nocti æqualem, ſeu Æquinoctialem, qui eſt horarum XII; & vice verſa. Ut ſcire queas, ſub quo Parallelo vel Climate quilibet locus poſitus ſit, *conſidera numerum horarum, quibus longiſſimus ejus loci dies ſuperat diem Sphæræ rectæ, qui ſemper horarum eſt duodecim*; *is enim duplicatus oſtendit numerum Climatum: quadruplicatus exhibet numerum Parallelorum.* ϐ

Numerus Climatum juxta veteres.

IV. Cæterum *Climata* a Veteribus VII tantum numerata ſunt; quod loca ultra ſeptimum Clima ſibi incognita vix inhabitari exiſtimarint. 1 Climata autem hæc ab inſignioribus locis, per quæ Climatis medium protenditur, nomina acceperunt: ut *primum* per Meroën, Nilo circumfuſam inſulam [d] & urbem Africæ; *ſecundum* per Syenen, Ægypti urbem; *tertium* per Alexandriam, itidem Ægypti urbem; *quartum* per Rhodum inſulam; *quintum* per Romam; *ſextum* per Pontum Euxinum; *ſeptimum* per Boryſthenis oſtia. γ

Numerus Climatum juxta Recentiores.

V. δ Poſteriores vero, qui experti ſunt ulterius habitari terram, fecere *XXIV Climata*, ad elevationem uſque graduum LXVII. *Primum* per Meroën; *ſecundum*

BUNONIS.

α Ad cujuſque Climatis conſtitutionem tres requiruntur paralleli; duo ſcilicet extremi, quibus Clima comprehenditur, & utrinque terminatur, & unus intermedius. Iſte tamen Parallelus, qui eſt finis unius Climatis, is idem eſt initium ſequentis Climatis. Sunt autem (a) Paralleli triplices; *Primi* regionum Latitudines diſtinguunt, initio ſumpto ab Æquatore, & in Globo vel Mappa interdum X, interdum XV, gradibus diſtinguuntur. *Secundi* Zonarum intervalla diſtinguunt. *Tertii* dierum artificialium differentias indicant, & Climata conſtituunt. *Temporis differentia*, qua paralleli dirimuntur, eſt *quadrans horæ. Quot igitur Parallelis aliqua regio ab Æquatore diſtat, tot etiam quadrantibus horæ longiſſima ejus dies augetur.*

ϐ (b) Paralleli & Climata inveniuntur hoc modo. Primo ad loci dati Latitudinem elevatur aut deprimitur Polus. Deinde ad Problema inferius XVI. inveſtigatur numerus horarum in die longiſſimo. Tertio conſiderandum, quot horis longiſſimus dati illius loci dies ſuperet diem Æquinoctialem, qui eſt horarum XII. Quarto numerus horarum, qui eſt ſupra horas XII, duplicatus oſtendit numerum illius Climatis; quadruplicatus habet numerum Parallelorum, ſive ſub quoto Parallelo ſit locus ille datus. Rationem *inveniendorum Parallelorum & Climatum pag. ſeq. ad Sect. VI. oſtendit Auctor.*

γ *Strabo* IX tradidit Climata, addiditque *octavum* per Mœotidem; & nonum quod *extremum* appellat. Ptolemæus Lib. II. Cap. VI. hoc dierum augmentum expreſſit: ubi tamen tantum meminit Parallelorum. Climatum mentionem facit *Cap.* VII. & XII.

δ *Brietius Climata per illuſtriores urbes protendit ſequentes. Primum Clima* per Malaccam Indiæ urbem. *Secundum* per Goam. *Tertium* per Mexicum. *Quartum* per Hieroſolymam. *Quintum* per Nycoſiam in Cypro. *Sextum* per Madritium *in Hiſpania. Septimum* per Conſtantinopolin. *Octavum* per Viennam Auſtriæ. *Nonum* per Pragam Bohemiæ. *Decimum* per Amſtelodamum. *Undecimum* per Smolenſkium. *Duodecimum* per Hafniam. *Decimum tertium* per Revaliam Livoniæ. *Decimum quartum* per Obſovium Norvagiæ. *Decimum quintum* per Uſtingam Moſcoviæ. *Decimum ſextum* per Permenevelicam in Permia Moſcoviæ provincia. *Decimum ſeptimum* per Vaſſam in Finlandia. *Decimum octavum* per Nidroſiam in Norvagia. *Decimum nonum* per Oulium in Moſcovia. *Vigeſimum* per Viſtum in Finlandia. *Vigeſimum primum* per Tornam in Bothnia Suediæ. *Vigeſimum ſecundum* per Volingam in Moſcovia. *Vigeſimum tertium* per Scolotum in Iſlandia. *Vigeſimum quartum* per Holam in Iſlandia. Idem *Brietius* peculiarem oſtendit rationem accurate inveniendi Climata; *quæ in Parall. Geograph. pag.* 30. vid.

HEKELII.

[c] Et idem eſt, ac declinans Terræ tractus.

[d] *Hæc Inſula in longiſſimo tractu iſto omnium maxima eſt atque clariſſima*, ſicuti Joannes Antonius Maginus, *Patavinus*, in *Expoſitionib.* novar. Geogr. Tabb. *Part.* II. *fol.* 204. *fac. b*. Edition. Colon. *affirmat.*

REISKII.

1 Græce κλίματα (c) i. e. Tractus cœli aut inclinationes, a parallelis circulis paulatim ſeſe inclinantibus: Cur Schottus verterit ſcalas Lib. XII. art. 1. c. 3. ego non aſſequor, nec Græca originatio coincidit. Interim tanti nec momenti nec tanti uſus climata ſunt, niſi quod ad ſcripta auctorum veterum explicanda conferant. Hinc recentiſſimi Geographi rejecta climatum communi tabula & connumeratione, hemiſphærium utrumque ab Æquatore ad polos duos in novem Climata æqualis latitudinis partiuntur, ita ut primus Meridianus per ſingulas graduum decades menſuram præbeat.

BUNO-

(a) Tria Parallelorum genera. (b) Parallelorum & Climatum inveniendorum ratio. (c) Climata.

ſecundum per Syenen, ſub Tropico æſtivo; *tertium* per Alexandriam; *quartum* per Rhodum; *quintum* per Romam & Helleſpontum; *ſextum* per Mediolanum & Venetias; *ſeptimum* per Podoliam & Tartariam minorem; *octavum* per Wittebergam; *nonum* per Roſtochium; *decimum* per Hiberniam; *undecimum* per Bohus, caſtrum Norvegiæ; *duodecimum* per Gutiam; *tertiumdecimum* per Bergos, Norvegiæ oppidum; *quartumdecimum* per Viburgum, oppidum Finniæ; *quintumdecimum* per Aroſiam Suediæ; *ſextumdecimum* per Dalenkarliæ fluminis oſtia: reliqua paribus interſtitiis per alia Norvegiæ, Suediæ, Ruſſiæ, & proximarum inſularum loca. Ac certum quidem eſt, ab Æquinoctiali circulo ad eum locum, ubi dies longiſſimus horis XXIV definitur, Climata XXIV interjacere, inde vero ad Polum Climatum diſtinctio minus certa eſt, propterea quod non jam horis dimidiatis, ſed integris primum diebus, mox ſeptimanis, ac tandem totis menſibus dies ita augeantur, ut ſub ipſis polis hemiſphæriorum alterum VI menſium luce perpetua exſiccetur; altero in denſiſſimis tenebris languente.

VI. Cæterum quæ ratio Climatum eſt ab Æquinoctiali Arcticum verſus, eadem eſt ab eodem Æquinoctiali verſus Antarcticum & par numerus. Hæc autem Climata proprias appellationeis non habent apud auctores, ſed ex oppoſitis nominantur; adjecta præpoſitione Græca ἀντὶ, ut ἀντὶ διὰ Μερόης, id eſt, *contra per Meroën*; & ita deinceps. Poſſent tamen eodem modo, ut illa, ab ſuis locis appellari: ut *primum* Clima per Lunæ monteis, ac fonteis Nili; *ſecundum* per promontorium, vulgo dictum *Capo de Corientes*, ad Africæ litus Orientale, ſub Tropico hyberno: & ſic deinceps. Sed ſingulorum Climatum, & Parallelorum latitudines ab Æquinoctiali, intervalla ab invicem, & maximorum dierum longitudines, quo facilius intelligantur, Tabulam hic apponemus.

Climata.	*Paralleli.*	*Dies longiſſimi.* *Hor.*	*Scr.*	*Latitudo.* *Gr.*	*Scr.*	*Intervalla Climat.* *Gr.*	*Scr.*
0	0	12	0	0	0	4	18
	1	12	15	4	18		
1	2	12	30	8	34	8	25
	3	12	45	12	43		
2	4	13	0	16	43	7	50
	5	13	15	20	33		
3	6	13	30	23	10	7	3
	7	13	45	27	36		
4	8	14	0	30	47	6	9
	9	14	15	33	45		
5	10	14	30	36	30	5	17
	11	14	45	39	2		
6	12	15	0	41	22	4	30
	13	15	15	43	32		
7	14	15	30	45	29	3	48
	15	15	45	47	20		

8	16	16	0	49	1	3	13
	17	16	15	50	33		
9	18	16	30	52	58	2	44
	19	16	45	53	17		
10	20	17	0	54	29	2	17
	21	17	15	55	34		
11	22	17	30	56	37	2	0
	23	17	45	57	34		
12	24	18	0	58	26	1	40
	25	18	15	59	14		
13	26	18	30	59	59	1	26
	27	18	45	60	40		
14	28	19	0	61	18	1	13
	29	19	15	61	53		
15	30	19	30	62	25	1	1
	31	19	45	62	54		
16	32	20	0	63	22	0	52
	33	20	15	63	46		
17	34	20	30	64	6	0	44
	35	20	45	64	30		
18	36	21	0	65	49	0	36
	37	21	15	65	6		
19	38	21	30	65	21	0	29
	39	21	45	65	35		
20	40	22	0	65	47	0	22
	41	22	15	65	57		
21	42	22	30	66	6	0	17
	43	22	45	66	14		
22	44	23	0	66	20	0	11
	45	23	15	66	25		
23	46	23	30	66	28	0	5
	47	23	45	66	30		
24	48	24	0	66	31	0	0
		Menſes.					
		1		67	15		
		2		69	30		
		3		73	20		
		4		78	20		
		5		84	0		
		6		90	0		

CAP. VII.

De Globi in parteis CCCLX ſectione; item de ambitu terræ; & de longitudine ac latitudine ejus.

I.

Tertia Globi diviſio in longitudinem & latitudinem.

OMnis Circulus a Geometris in CCCLX parteis ſecatur: quam ſectionem & Sphæra Globuſque admittit.

II. Terra igitur, quemadmodum Sphæra, in CCCLX parteis, qui *Gradus* dicuntur, diſtribuitur. Singuli Gradus in LX diſtribuuntur *Scrupulos*, qui ſunt totidem millia paſſuum Romanorum ſeu milliaria Italica. Horum quatuor conficiunt unum milliare Germanicum commune, hinc ſinguli gradus XV milliaria Germanica continent. Hæc computata conficiunt milliaria in univerſum *quinquies mille quadringenta:* quæ eſt *circumferentia* totius terrarum Orbis. Hinc *diameter* ejus fit milliarium *mille ſeptingentûm octodecim, cum duabus undecimis,* cujus ſemiſſis, ſive ſemidiameter, eſt a ſuperficie ad centrum milliarium *octingentûm quinquaginta novem, cum una undecima.* α 1

Gradus longitudinis & Latitudinis.

III. Cæterum *Gradus*, per quos terra deſcribitur, alii ſunt *Longitudinis*, alii *Latitudinis. Longitudines* diſtinguuntur per Circulos Meridianos, *Latitudines* per Parallelos. *Meridiani* inſcribuntur Globo XXXVI, X ſinguli gradus continentes: qui numerus multiplicatus CCCLX conficit gradus. Sed *primum Meridianum* Ptolemæus in *Fortunatis*, quas nunc *Canarias* vocant, poſuit inſulis: Hiſpanorum poſtea nautæ in *Aſſoribus* inſulis: alii etiam in *medio Hiſpaniæ. Paralleli* ab Æquatore ad alterutrum Polum *notantur* IX, X itidem gradus ſinguli continentes. Hoc itaque numero quadruplicato, *Paralleli* in univerſum *erunt* XXXVI, ut in Longitudine. *Longitudo* igitur regionis eſt ſpatium Æquatoris, duobus Meridianis, uno Aſſorum Inſularum, unde initium ducitur, altero ipſius regionis aut loci comprehenſum. *Latitudo* vero eſt loci ſeu regionis ab Æquatore verſus alterutrum Polum receſſus. Hinc Poli Elevatio eadem eſt, quæ Latitudo regionis. Cæterum *Latitudo duplex* eſt; altera in

Quid Longitudo.

Latitudo.

BUNONIS.

α *Minutum* ſeu *ſcrupulus* eſt ſexageſima pars gradus, cui in terra reſpondet quarta pars mill. Germanici; & appellatur *Minutum Primum.* Quodlibet vero Minutum Primum poteſt dividi in ſexaginta Minuta Secunda: & quodlibet *Minutum Secundum* in ſexaginta *Minuta Tertia.*

REISKII.

1 (a) Dimenſio terræ duplex erit, alia quidem *reſpectiva*, alia vero *abſoluta:* Illa reſpectu cœli maxime ſupremi nullam ſenſibilem quantitatem adfert, ſed centri alicujus aut centralis puncti rationem. Hæc a circulis primariis atque parallelis aut ſecundariis pendet, totaque ad certam pedum, ſtadiorum, perticarum aut milliarium menſuram exigitur. Ita diametro non ſolum toti ſed dimidiæ, convexitati æque ac ſoliditati ſua ratio & quantitas in Geometricis non modo, verum etiam Geographicis conſtabit, utut Mathematicos nimium diſcrepare, Ricciolus in Almag. Lib. II. c. 7. annotaverit. (b) Sic longitudo ſua h. e. extenſio ab occidente ad orientem; latitudo etiam, h. e. extenſio verſus polos, terræ univerſæ cunctiſque regionibus manebit. De primo autem Meridiano quantum auctores diſſideant Ricciolus declaravit; quantum Hiſpani & Luſitani ad Indias partiendas de illo diſſederint, Maffeus in rerum Indicarum hiſtoria recenſet Lib. I. Hinc itaque Globos (c) Meridiano primo æneo ac plane mobili inſtructos noſtrum ſeculum invenit: Vir quoque nobiliſſimus Lauterbachius Prof. in Acad. Wolffenb. equeſtri ordinarius talem ſingulari ſuo artificio fabricatum globum ſpectatoribus curioſis exhibet. Denique diſtantiam Meridiani noſtri ab alio quoquo cognito dignoſcendam Grandamicus nobilis Gallus ex *magnetica ad polum converſione variaque declinatione*; Chriſt. Huygenius, Belga nobilis, & Comes Scotiæ Kinkardinus ex *horologio pendulo*, alii ex adjumento alio docuerunt. Vid. Varen. Geograph. c. 31.

BUNO-

(a) Dimenſio terræ duplex. (b) Longitudo & Latitudo. (c) Meridianus mobilis,

in *noſtro hemiſphærio*, ab Æquatore ad Polum Arcticum, Septemtrionalis; altera *in inferiori hemiſphærio* ab Æquatore ad Polum Antarcticum, Auſtralis. ϛ

BUNONIS.

ϛ In aſſumendo longitudinis principio & collocando Meridiano primo, unde cæteri numerentur, inter ipſos non convenit Geographos. Nonnulli Ptolemæum, qui eum in Canariis ſeu Fortunatis porit inſulis, ſequuntur. Alii pyxidis Nauticæ Boreochalybodixin notant, quæ a Canariis occidentem verſus primum occurrit, in qua hi ipſi inter ſe multum diſſident: alii enim primum Meridianum locant in Orientalioribus inſularum Flandricarum *S. Mariæ & S. Michaelis*: alii in Occidentalioribus, ut *Corvo & Flores*; aliique aliter. Ex quibus efficitur, in locorum longitudine notanda, niſi, unde principium ſumatur, pariter annotetur, magnam oriri differentiam. Quamobrem res ipſa flagitare videtur, quo commodius Geographi ſe exaudiant, & errores declinent, ut unum commune firmumque principium conſtituatur. Et quum nihil certi a pyxide hac in parte ſuggeratur, ratio poſtulat, terræ locum plenius fixum huic negotio ſeligi. Et quandoquidem una e ſeptem Canariis, quæ *Juno* dicitur, a Ptolemæo huic uſui dicata ſit: rationi conſentaneum eſt, ab hac non diſcedere. Quod vero etiam unius ejuſdemque inſulæ termini longitudine inter ſe differunt, æquum eſt, certam quandam inſulam eligi, inque ipſa locum exiguum quidem, ſed notabilem, qui differentiam unius Minuti non inducat. Si enim longitudines locorum uſque ad minutum ſollicite inquiruntur: omnino neceſſarium erit, ipſorum principium ne quidem unius minuti ambiguitate vacillare. Huic fini *Stevinus*, celebris Mathematicus, aſſumſit in *Teneriffa*, ſeptem Canariarum inſularum maxima, ditiſſima & præſtantiſſima, montem *Pico de Teide*; cujus ima ſpatioſiora ſunt, altiora in arctius coëunt, ſumma in acutum cacumen exſurgunt, & in metæ maximæ modum erecta videntur. Ut vero Globos terreſtreis, & Mappas Geographicas, ad aliud Longitudinis initium conſtructas, convenire facias cum iis, quæ ad hunc Meridianum per *Teneriffam* ſunt ordinatæ; a Longitudinibus locorum, quæ per illas habentur, tot ſunt gradus abjiciendi, quot primus meridianus occidentalior eſt Meridiano per montem *Pico* in *Teneriffa*. Exempli gratia. In *Guilielmi Blaeu* Globo terreſtri maximo, ſecundum hanc poſitionem Roma ſita eſt in Longitudine prope 31 graduum: At in Globo alio, cujus initium longitudinis eſt a Meridiano per inſulas *Corvo & Flores* in longitudine graduum $45\frac{2}{3}$. Si ergo ex ea deducantur gradus $14\frac{2}{3}$, differentia ſcilicet, qua harum inſularum Meridianus occidentalior eſt Meridiano *Teneriffæ*; manent gradus 31. Et ſic in cæteris.

CAP. VIII.

De quatuor Mundi Regionibus, & de Ventis.

I

Quarta diviſio in Regiones ſeu Cardines mundi. OMne hoc, cui Mundi Cœlique nomen inditum, unum eſt, & uno ambitu ſe cunctaque amplectitur; partibus differt, quæ *Regiones Mundi* ſeu *Cardines* vocantur. Unde Sol oritur, ***Oriens*** nuncupatur, ſive ***Ortus***: quo demergitur, ***Occidens***, ſive ***Occaſus***: qua decurrit, ***Meridies***: ab adverſa parte, ***Septemtrio***. His *quatuor aliæ* interponuntur regiones. Inter Septemtrionem & Orientem Æquinoctialem, ***Oriens Æſtivus***; qui & ***Ortus Solis æſtivi*** dicitur. Inter Orientem Æquinoctialem, ac Meridiem, ***Oriens Hybernus*** ſive ***Brumalis***; qui & ***Ortus Solis Hyberni, ſive Brumalis.*** Inter Septemtrionem & Occidentem Æquinoctialem Occidens Æſtivus; ſive occaſus Solis æſtivi. Inter Occidentem Æquinoctialem & Meridiem, ***Occidens hybernus ſive brumalis***, qui & ***Occaſus Solis hyberni ſive brumalis.*** α 1

II Cæte-

BUNONIS.

α Unus idemque locus in Terra reſpectu alterius, modo poteſt eſſe *Orientalis*, modo *Occidentalis*; modo *Meridionalis*, modo *Septemtrionalis*. Attamen reſpectu Cœli parteis Terræ ſimul ſumtæ, aliquam Mundi plagam directe reſpiciunt. *Septemtrionem* perpetuo monſtrat lingula in *Pyxide Nautica*, quam vulgo *Compaſſum* vocant. Oppoſita ei Plaga eſt *Meridies*. Hinc a dextris *Oriens*, a Siniſtris *Occidens* eſt.

REISKII.

1 (a) Plagæ ſeu regiones illæ, quæ ſolem orientem & occidentem in æquinoctiis habent, quæque ſeptentrionem & Meridiem verſus Meridiana linea deſignantur, *cardinales* i. e. præcipuæ, ſed reliquæ vocantur *intermediæ* aut *collaterales*. A plagis ventorum etiam diſtinctio & connumeratio arceſſitur: Quibus adde præterea (b) *Ventum generalem*, qui ex oriente ſpirat, nautiſque Germanicis *der Paſſat-Wind* dicitur; *Ventos ſpeciales*, tum veteres, in Eteſiis, Chelidoniis, Ornithiiſque poſitos, tum novos Mouſſonum i. e. motionum nomine inſignes, qui a nautis varii obſervantur; *Ecnephias* item Luſitanice (c) Travados, & *Orkanes* ſeu Typhones impetuoſiſſimos. De quibus vide Kircherum in mund. ſubterr. Lib. IV. ſect. 11. c. 2. & Varenium in Geogr. univ. c. 21.

BUNO-

(a) Plagæ triplices. (b) Ventus generalis & ſpecialis. (c) Travados, Orkanes.

Brictius's Draught of the Winds and their names according to the Ancients and Moderns.

II. Cæterum IV Mundi Regionibus ſeu Cardinibus IV *Principes* aſſignantur *Venti*; qui inde *Cardinales* vocantur. Nomina eorum atque regiones ſic referuntur ab Ovid. in Triſt. Lib. 1. Eleg. 2. v. 27. ſeqq. Venti.

> *Nam modo purpureo vires capit* Eurus *ab ortu*;
> *Nunc* Zephyrus *ſero veſpere miſſus adeſt*:
> *Nunc gelidus ſicca* Boreas *bacchatur ab Arcto*:
> *Nunc* Notus *adverſa prælia fronte gerit.*

Sed cum Græca hæc ſint vocabula, Latinis ab Septemtrione flans dicitur Aquilo; ab Oriente Subſolanus; a Meridie Auſter; ab Occidente Favonius. Sed hæc commodius ex typis noſcuntur. ϵ

III. Verum his ventorum nominibus tam varios varii, ſimul veteres atque recentiores, auctores attribuerunt ſitus; uti unum certum Typum ex univerſorum ſententiis componere nequeas. γ Cætero Internum mare, quod inter Europam, Aſiam & Africam diffunditur, navigantes Itali, ſic ventos in XVI parteis diſtribuunt. Externum Mare ſive Oceanum navigantes Europæi omnes Germanicis utuntur vocabulis, varie tamen ad ſuam quique linguam detorquentes. Germani ſic in XXXII nomina diſtribuunt.

CAP. IX.

BUNONIS.

ϵ Eurus [a] quaſi ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέων, *ab Aurora procedens*, calorem & ſiccitatem infert, adeoque ſaluberrimus eſt; quia vis ſolis ut prima eſt ad ortum, ita quoque valde efficax eſt ad habitus corporis temperandos & purificandos. Italis dicitur *Levante* [b], Gallis *Vent d' Amont*, Anglis *the Eaſt-Wind* [c]. *Zephyrus*, *qui quaſi* ζωὴν φέρων *vitam ferens* putatur dictus: unde & genialis mundi ſpiritus appellatur Plinio, frigidior & humidior eſt, adeoque ad ciendas nubes & tempeſtates pronior; quia radii ſolares illic minus ſunt efficaces, quum toto die, quando Sol eſt in Ortu & Meridie, varie illic colliguntur vapores, qui radiorum vim retundunt atque hebetant; quique vento admixti, nubes & tempeſtates cient. Italis dicitur *Ponente* [d], Gallis *Vent Occidental*, Anglis *the Weſt-Wind*. *Notus* a Græco νοτὶς humor, quia valde humidus eſt; ſeu *Auſter*, quaſi *Hauſter*, ab hauriendis appellatus aquis, a Meridie ſpirat, calidus & humidus eſt, & eandem ob cauſam tempeſtuoſus, morborumque ferax. Calidus quidem, quia vehementior vis Solis multos vapores extrahit, qui vento admixti ſuam qualitatem eidem imprimunt; &, quia per loca paludoſa & paluſtria ſpirat, è quibus copioſi halitus exſpirant, & imbuunt ventum ſimili ſua qualitate. Hic ventus peſtem immittit, ſi perpetuo ſpirat, uti ſæpius obſervatum. Noctu vehementior eſt, quam interdiu. Eo flante animalia minus eſuriunt, *ait Plinius*. In mari Adriatico lævit atrocius. Italis dicitur *il vento di Mezzogiorno*, *il Su*, Gallis *Vent de midi*, Anglis *the South-Wind*. *Boreas* [e] ἀπὸ τῆς βοῆς, à violento & ſonoro flatu, quem edit [f], dictus; ſeu *Aquilo*, ab aquilæ velocitate [g] nominatus, à Septemtrionibus oritur; frigidus & ſiccus eſt; cum propter minorem, quæ illic eſt, Solis efficaciam; tum etiam, quia tranſit loca frigida, nivibuſque plena. Hic ventus Italis dicitur *Tramontana*, Gallis *Vent de Biſe*, Anglis *the North-Wind*. Ab his ventis deinceps appellantur intermedii, quorum nomina ex adjectis ſchematibus haud difficulter cognoſcuntur. *Cæcias* inter Aquilonem & Subſolanum collocatur, non pellit nubes, ſed ad ſe videtur attrahere. *Vulturnus* intra Eurum ab uno ſtatuitur Vitruvio; à Latinis pluribus cum Euro confunditur: Quidam *Euronotum* vocant. Dicitur à *Vulture* ave, aut a *Vulturno* Campaniæ fluvio. *Africus*, Græcis λὶψ, *ab Africa* (quæ Græcis eſt *Libya*) nomen accepit. *Caurus* à Vitruvio conſtituitur, ubi Plinius & Ariſtoteles *Argeſten* locant: ſic vocatur, quod in morem Pantheræ videatur ſtridere ſeu *Caurire*. Cum *Coro* vulgo confunditur: *Seneca* hunc Violentum vocat, & in unam partem rapacem.

γ Accuratam tabulam ſive typum Ventorum, ſecundum veterem & novam diſpoſitionem, eorumque nomenclaturam, addit *Brietius in Parall. Geogr. p.* 33. quam heic ſubnectimus. Philoſophi quidam apud Ariſtotelem *unicum ventum* duntaxat admittebant: quoniam (inquiebant) ventus eſt tantum aer motus. De his *I. Meteor. cap. XIII. Philoſophus Therialces* apud Strabonem duos tantum ventos recipiebat ſibi ab utroque polo oppoſitos, dicebanturque *Boreas* & *Notus*. Poetæ Græci & Latini quatuor appellant, quos ſibi invicem ita opponunt. *Auſter* Νότος; *Eurus* Εὖρος, *Aquilo* Βορέας, *Favonius* Ζέφυρος. Zephyri autem loco in tempeſtate ſolent Africum ſubſtituere. *Andronicus Cyrrheſtes apud Strabonem* in turri octagona Athenis octo diſpoſuerat, quos Triton mobilis virga indicabat: *Aquilo*, *Apeliotes*, *Cæcias*, *Argeſtes*, *Notus*, *Zephyrus*, *Africus*, *Eurus*. *Plinius*, *Seneca*, *Ariſtoteles*, duodecim recipiunt, quos *Seneca* ex punctis Tropicorum, Circulorum Polarium, & Meridiani prædictos circulos ſecantis, colligit: *Subſolanus* Ἀπηλιώτης, *Boreas* Ἀπαρκτίας, *Aquilo* Μέσης, *Cæcias* Καικίας, *Corus* Ἀργέστης, *Thraſcias* Θρασκίας, *Favonius* Ζέφυρος, *Auſter* Νότος, *Albonotus* Λευκόνοτος, *Africus* Λὶψ, *Vulturnus* Εὖρος, *Euronotus* Φοινικίας. *Vitruvius lib. I. cap. VI.* viginti quatuor enumerat, & ſunt, *Septentrio*, *Thraſcias*, *Corus*, *Caurus*, *Circius*, *Eteſiæ*, *Favonius*, *Argeſtes*, *Subveſperus*, *Africus*, *Libonotus*, *Altanus*, *Auſter*, *Euronotus*, *Vulturnus*, *Eurus*. *Cæcias*, *Ornithiæ*, *Solanus*, *Carbas*, *Boreas*, *Aquilo*, *Supernas*, *Gallicus*. Antiquis venti his ſunt appellati nominibus: *Africus*, Græcis Λὶψ, ab Africa dictus (quæ Græcis Libya eſt) nomen accepit, proceloſus inprimis; quo tamen flante mirum eſt (*Plinio teſte*) Alcyonum proli ſterni mare. *Ariſtoteles* ait eum vix obducere cœlum nubibus, quoniam illas rapiditate

ſua diſſipat. *Altanus* a *Vitruvio* juxta Auſtrum collocatur, & ſic dicitur, quod altius nubes agat, aut forte ab Altano urbe Calabriæ reſpectu Brunduſii, aut Tarenti; ex eo retinuere nomen venti Meridionales. *Aparctias* ab urſa minore nomen habet, Latinis *Septentrio*: in Europa ſerenus, in Africa nubilus. Confunditur a quibuſdam cum Borea, Aquilone & Eteſiis. *Apeliotes*, Senecæ *Aphеliotes*, a Græco ἥλιος, Latinis *Solanus* & *Subſolanus*, ſpirans ab Oriente [b] Æquinoctiali [c]. Denominatur autem ventus a ſole potius naſcente, quam occidente, quia oriens flatum auget, Occidens premit, inquit *Plinius*. *Argeſtes* a Vitruvio infra Favonium conſtituitur; apud *Ariſtotelem*, *Plinium*, *Strabonem* loco Cauri ſupponitur. Ab *Homero* certe νότιος appellatur. Dicitur a *Græco* Ἀργὸς, quod *pigrum* ſonat; igitur per Antiphraſim, eſt enim procelloſus: licet id *Seneca* neget, cum eum *mollem* vocat, ac euntibus & redeuntibus communem. Idem videtur eſſe cum *Japyge* & *Cauro*. *Aquilo* ab Aquilæ velocitate dictus: Ejus loco *ab Ariſtotele* ſubſtituitur *Meſes*: ſed *Plinius* & *Seneca* aliter ſentiunt. *Atabalus* & *Atabulus* ventus eſt peculiaris Apuliæ, cujus meminit *Horat. L. I. Satyr. V. v.* 78. Quidam *Ataburum* legunt, & *ab Ataburo* monte Siciliæ nominari putant; quare ab eodem *Horat.* [k] torrere dicitur montes Apuliæ. *Porphyrion* tamen dictum credit παρὰ τὸ τὴν ἄτην βάλλειν, ab inferenda noxa [l], quia ſic omnia arefaci·, ut nullis poſſint ſolibus recreari, ait *Plinius*. *Auſter* ab hauriendis aquis appellatur, licet non aſperetur: Græcis *Notus* eſt. *Boreas* Græcorum, *Aquilo* Latinorum eſt, & dicitur vel a rege Thraciæ, ut Mythologi; vel ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniam eſt violenti flatus, & ſonori, ut vult apud Gellium [m] *Phavorinus*. *Cæcias* vulgo inter Aquilonem & Subſolanum collocatur, ab uno *Vitruvio* inter Subſolanum & Eurum. Non pellit nubes, ſed ad ſe videtur attrahere; unde nata parœmia. *Tatius c.* 32. *Iſag. in phænomena Arati ait* ita dictum a *H. Cato*; vocatur aliter Helleſpontias. *Carbas* ſupra Subſolanum infra Boream *Vitruvio*; forte ab urbe Carba minoris Armeniæ. *Catægis* Pamphyliam infeſtat apud Senecam 5. Nat. Quæſt. *Caurus* a *Vitruvio* conſtituitur ubi *Plinius* & *Ariſtoteles* Argeſten locant: ſic vocatur, quod in morem Pantheræ ſtridere ſeu caurire videatur. *Circius*, *Cercius Catoni*, ſic appellatur a turbine, ut vult *Phavorinus apud Gellium* [n]. Tribuitur uni Galliæ a *Plinio*, & *Seneca*; *Cato* eo quoque infeſtari Hiſpanos Alpinos ait. Neque tamen totam Galliam quatit, ſiquidem Viennæ non ſentitur, inquit *Plinius*. Percellere armatum hominem, & plauſtrum ait *Cato*: Gallorum ædificia diruere, *Seneca*, & tamen coli ab indigenis, quod huic debeant ſalubritatem, ideoque ei ab Auguſto in Galliis agente factum eſſe templum. Recte collocatum eſſe a Vitruvio arguit Plinii locus. *Corus* vulgo cum *Cauro* confunditur, diſtinguitur tamen a Vitruvio: *Seneca* hunc violentum vocat, & in unam partem rapacem. *Eteſiæ* ſic vocantur quaſi Anniverſarii, tempeſtivi & ſalubres omni viventi, inquit *Tullius*. *Plinius* ait flare biduo poſt exortum Caniculæ, *Theon in Aratum* ab exortu Caniculæ, ut plurimum 60 diebus ad Arcturum. Ab antiquis vulgo crediti ſunt flare a Septentrione, quare a Lucretio *Eteſiæ flabra Aquilonum*: unde quidam eis aſſignarunt Nili inundationem. *Alii* in Occidentem, alii in Orientem declinare malunt. *Nigidius* etiam apud *Gellium* in Auſtrum. Videlicet, inquit idem *Gellius lib. 2. cap. 22.* ex alia, atque alia cœli parte flant. *Plinius* eos cum prodromis videtur confundere: *Seneca* tradit vocari ſomniculoſos, & delicatos, quia, inquit, mane ſurgere neſciunt. *Euronotus*, Ariſtoteli *Leuconotus*, aliter & *Phœnicias*, inter Eurum & Notum ab Ariſtotele collocatur: a Vitruvio inter Vulturnum, & Auſtrum. *Eurus* εὖρος, quaſi εὔρυος fluidus, quia excitat ſudorem, ut vult Euſtathius, vel quaſi ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέων, procedens ab Aurora. Confunditur aliquando cum Subſolano, & Vulturno. Immo & ab aliis aſſigitur Orienti æſtivo, ab aliis hyemali, ait *Strabo*. *Favonius* a fovendo dictus, quod ab eo Plantæ enectæ frigore refoveantur: Græcis eſt Ζέφυρος. *Gallicus*, cujus meminit unus *Vitruvius*, & prope Septentrionem verſus auſtrum locat. *Helleſpontias* ab Helleſponto, unde ſpirat in Græciam & Athenas, aliter *Cæcias*. *Japyx*, cujus meminere *Horatius* & *Virgilius*, ad Caurum ſeu Argeſten referri debet. Optatur enim ab Horatio Maroni ex Italia in Græciam & Athenas ſoluturo, & eo uſa eſt Cleopatra ex Epiro in Ægyptum fugiens. Nomen habet a *Japygia* parte Apuliæ. *Leuconotus*, aliter *Euronotus*, item & Phœnicias. Dicitur autem *Leuconotus*, quod ſerenitatem inducat: λευκὸν enim *ſerenum* eſt. *Libonotus* ita dictus, quod *Notum* inter & Africum ſpiret: a quibuſdam *Leuconotus* apud Strabonem nominatur. *Meſes* quaſi medius: a Plinio locatur inter Aquilonem & Cæciam; ab Ariſtotele poſt Boream verſus Orientem loco Aquilonis Pliniani. *Notus* a Græco νότις, humor, quia valde humidus: vel, ut apud Gellium *Phavorinus*, ab ὀνῶ lædo, unde ὄνοτος, & per aphæreſin νότος, inquit Euſtathius, quod frugibus & corporibus noceat. Noctu vehementior eſt quam interdiu: & eo flante animalia minus eſuriunt, ait *Plinius*. In mari Adriatico ſævit atrocius. *Olympias* a Plinio ſupra Argeſten effertur: qui etiam notat conſuetudinem invaluiſſe ut *Olympias*, *Scyron* & *Argeſtes* confundantur, quod & fecit *Ariſtoteles*. Nomen habet ab *Olympo* monte reſpectu Theſſalorum. *Ornithiæ*, quaſi Avicularis, quia poſt Brumam ſpirans aves reducit, ait *Plinius*, eſtque admodum temperatus. At *Geminus* frigidum appellat. Ab *Ariſtotele* & *Vitruvio*, opponuntur *Ornithiæ* Eteſiis. *Phœnicias* a Phœnicibus, qui eo utuntur ſolventes in Græciam: *Euronotus* aliter dicitur. *Scyron* a montibus ſeu petris Scyroniis vocatur, & maxime Athenienſes infeſtat. Hunc *Plinius* infra Argeſtem ablegat. *Septentrio* a Polo Arctico ſpirat, Græcis *Aparctias*. *Solanus* Vitruvio, Plinio *Subſolanus*, ab Oriente Æquinoctiali ſpirat. *Subſolanus* idem cum Solano, *Subveſperus*, quem unus appellat *Vitruvius*, atque inter Argeſten & Africum ſtatuit. *Supernas* appellatur quoque ab uno Vitruvio & ſupra Aquilonem collocatur. *Thraſcias* nomen habet a *Thracia* late ſumpta, hoc eſt a regionibus ſupra Macedoniam extenſis. De *ejus* ſitu omnes conveniunt. *Vulturnus* infra Eurum ab uno Vitruvio ſtatuitur, a Latinis pluribus cum Euro confunditur. Quidam apud Gellium vocant *Euronotum*. Dicitur a *Vulture* ave, vel a Vulturno fluvio Campaniæ. *Zephyrus* quaſi ζωὴν φέρων vitam ferens, Latinis *Favonius*. [o]

HEKELII.

[a] *Græcis* εὖρος.

[b] *Vento di* Levante.

[c] Aliis dicitur *Ventus Orientalis* inter *Aquilonem* & *Vulturnum* medius. Alii abſolute *Vulturnum* illum nuncupant.

[d] *Vento di* Ponente.

[e] Gr. Βορέας, ſ. Βορρᾶς.

[f] Vel ἀπὸ τῆς βοῆς ῥέειν a *ſonare* & *fluere*, quia flat ſono violento.

[g] Seu

Typus intervallorum variarum gentium.

Gradus	1	2	3	4
Ruſsica mill.	20 40 60 80	120 160	200 240	280 320
Ital: mill.	10 20 30 40 50 60	90 120	150 180	210 240
Anglica mill.	27½ 55	82½ 110	165	220
Scotica mill.	10 20 30 40 50	100	150	200
Gallicæ leuc.	5 10 15 20 25	50	75	100
Horariæ leucæ	5 10 15 20	30 40	50 60	70 80
Hiſpaniæ leucæ	17½	35	52½	70
Germanic mill.	5 10 15	30	45	60
Scandica mill.	2 4 6 8 10	20	30	40

[g] Seu impetuoſo flatu.
[h] Seu *Ortu.*
[i] *Et eſt moderate calidus & ſiccus, plerumque ſerenitatem afferens, omniumque ſaluberrimus.*
[k] Loc. cit.
[l] Seu ab eo, *quod peſtem immittat.* Vid. *Commentat. veter.* in Editione *Cruquiana* Horat. p. 363. col. a.

[m] Lib. II. N. A. Cap. XXII.
[n] Loc. cit.
[o] Heic ſtudioſe legenda FRANCISCI BACONIS de *VERULAMIO*, ſummi *Angliæ* quondam Cancellarii, *Hiſtoria Naturalis*, diverſo tempore atque diverſis locis de *VENTIS*, quos ſupra laudatus AMPELIUS ex aeris motu & inclinatione fieri (p. 15.) ſtatuit, publicata.

CAP. IX.

De locorum Menſuris.

I.

Milliare Romanum

Romani locorum intervalla per millia paſſuum, quæ milliaria dicebantur, dimenſi ſunt. Singula millia paſſuum quum Lapidibus ſive Cippis notarentur, ipſa inde Milliaria *Lapides* appellarunt: ut ad decimum Lapidem, id eſt, ad decimum milliare: Quatuor millia paſſuum conficiunt unum *Milliare Germanicum* commune. Hinc gradus unus in Globo terræ continet millia paſſuum LX; milliaria autem Germanica communia XV. Græci ſua intervalla per *Stadia* dimenſi ſunt. *Stadium* eſt CXXV paſſuum; hinc octo ſtadia conficiunt unum Milliare Romanum, id eſt, mille paſſus; XXXII ſtadia conſtituunt milliare Germanicum commune.

Scriptores R. Lapidem plerumque vocant, ubi de vicinis urbi locis loquuntur.

Quid Stadium.

Paraſangæ.

Schœnus.

II. Perſæ ſuas habuerunt in dimetiendis intervallis *Paraſangas:* quarum ſingulæ XXX continuerunt ſtadia. *Ægyptii* habuere *Schœnos*; ſed diſpares inter ſe longitudine: alii enim Schœno XXX [a] tribuunt ſtadia; alii XL; alii XX tantum. Hodie milliarii vocabulo utuntur maxime Germani, Dani, Norvegii, Suedi, Angli, Scoti; quibus eſt *meile* & *mile:* item Poloni & Bojohæmi; aliæque Slavicæ gentes; quibus eſt, *mila* & *mile:* item Itali, quibus *miglio.* Hiſpani & Galli ſua intervalla dimetiuntur per *leugas* ſive *leucas:* quas illi *leguas*, hi *lieñes* appellitant. Itali etiam & Angli de Germanorum, Slavorum, Hiſpanorum, Gallorumque intervallis loquentes, per *leugas* indicant, quæ illis *leghe*, his *leagues* dicuntur. Ruſſi ſive Moſcovitæ ſuam locorum menſuram agunt per ſpatia, quæ patria lingua vocant *Voreſt.* Sed horum omnium menſuræ & comparationes ex typo quam facillime cognoſcuntur. α

Leuca.

Voreſt.

III. Sed

BUNONIS.

α (a) *Menſura* eſt longitudo finita, quæ ignotam locorum diſtantiam metitur. Ejus partes ſunt *Granum hordei* ſecundum latitudinem diſpoſitum, quod cenſetur menſura minima. Quatuor Grana hordei per latera contigue diſpoſita dant *Digitum* [b]; & tres Digiti *Unciam*, quæ eſt pars pedis duodecima. *Palmus* quatuor habet digitos, *Lichas* duos Palmos. *Spithama* tres Palmos. *Cubitus* continet pedem cum ſemiſſe; hoc eſt ab extremo medio digito ad brachii flexionem [c]. *Pes* vero quatuor continet Palmos. Sed apud diverſos Populos longitudo pedis diverſa eſt. Uſitatus Mathematicis eſt *Pes Rhinlandicus*, quem antiquo Romano æqualem eſſe probat diligentiſſimus *Snellius*; unde in Terræ dimenſione pro regula omnium menſurarum merito aſſumitur. Ejus Pedis quarta pars hic apponitur inter *A* & *B*.

A ——.——.——.——.—— *B*

Gradus [d] duos habet Pedes: *Simplex paſſus* duos pedes cum dimidio: At *Geometricus paſſus* abſolute ita dictus Pedeis quinque. *Pertica* eſt duorum paſſuum, ſeu pedum decem [e]. Reſpondere videtur *Calamo*, cujus meminit Scriptura. *Orgyia* continuiſſe cenſetur Pedes ſex, & Græcorum paſſus fuiſſe dicitur a nonnullis. *Stadium* Græcorum proprium ab Hercule in Olympio campo metatum cenſetur fuiſſe Pedum Græcorum IↃC, qui faciunt pedes Romanos ſeu Rhinlandicos IↃCXXV. Nam Græcus Pes major paulo fuit Romano. Et Pedes iſti 625, dant paſſus centum viginti quinque; quos itidem Stadium continet. *Milliare* triplex eſt, 1. *Romanum* ſive *Italicum*, quod continet VIII Stadia, ſive paſſus CIↃ. 2. *Leuca*, eaque vel *vetus* XII Stadiorum, vel *nova* XVI Stadiorum: quæ faciunt unum Milliare Gallicum, ſeu duo Italica. 3. *Germanicum Milliare*, quod vel *Commune* eſt, quatuor habens millia paſſuum, ſeu ſtadia XXXII; ſive quatuor Milliaria Italica: Leucam etiam Hiſpanicam dicunt. Vel *Magnum*, paſſus habens quinquies mille. Memoriæ cauſa hi adduntur verſiculi:

Quatuor ex Granis Digitus *componitur unus.*
Eſt quater in Palmo *digitus : quater in* Pede *Palmus.*

(a) Menſuræ Geographicæ.

III. Sed notandum, quod nulla gens æquis ubique utatur intervallorum menſuris. Nam ut Germanis, pro ratione variarum regionum, milliaria alia dicuntur magna, alia parva, alia communia, quorum XV unum conſtituunt gradum in Globo Terræ: ſic Hiſpanis quoque & Gallis leucæ ſunt inæquales, & aliis itidem gentibus milliaria. Anglorum quoque plerique Mathematici LX milliaria tribuunt uni gradui cum Italis. ¶ [1]

Quinque Pedes Paſſum *faciunt*: *Paſſus quoque centum*
Viginti quinque Stadium *dant*: *Sed* Milliare
Octo dabunt Stadia: *Duplicatum dat tibi* Leucam.

Sed hic notandum, quod in diverſis Galliæ atque Hiſpaniæ locis diverſa obſervetur Leucæ magnitudo. (a) *Paraſanga*, Perſicum & Ægyptium milliare, continuiſſe cenſetur XXX Stadia [f]: Fuiſſe tamen variam hanc menſuram cognoſcitur ex Plin. lib. VI. Cap. XXVI. (b) *Schœnus* Ægyptiorum χοῖνος *funis* a junco, ex quo conficiebatur, de cujus extenſione varia eſt auctorum opinio. Secundum Herodotum continet LX Stadia: Secundum Plin. XL. At in diverſis locis fortaſſe diverſa magnitudo fuit, aut ſtadium Herodoti a Pliniano differt. *Vid. Strab. lib.* XVII [g]. (c) *Angli* triplicia habent Milliaria; *Majora*, quorum 27 æquant Gradum: *Mediocria*, quorum 50; *Minima*, quorum 60 vel 55. De Ruſſorum aliorumque Milliaribus videatur *Typus intervallorum* ab Auctore appoſitus. Cæterum (d) *Turcarum milliare* cenſetur æquale Italico milliari; ita ut 60 faciant Gradum. (e) *Arabum leuca* olim cenſetur fuiſſe viceſima quinta pars gradus; ita ut 25 æquarint gradum unum: verum aliam quoque uſurparunt menſuram, cujus 56 Gradum effeciſſe perhibentur. (f) *Indorum milliaria* centum Gradui æqualia eſſe judicantur; etſi *Indi* vulgo, ut & *Tartari*, per dierum & horarum itinera deſcribant diſtantias; (g) *Cambajenſes* & *Guzaratenſis* regni incolæ utuntur menſura, quam *Coſam* vocant, cujus triginta faciunt unum gradum (h) *Sinæ* treis habent menſuras itinerarias, quas vocant, *Li*, *Pu*, *Ucban*. *Li* eſt intervallum, ex quo hominis alte clamantis vox audiri poteſt in planitie, & aere quieto, quod cenſetur trecentorum paſſuum Geometricorum. *Pu* continet decem *Li*; ita ut viginti *Pu* gradum conficiant. Decem *Pu* faciunt *Ucban*, quod unius diei iter ſtatuunt, nempe paſſuum quindecim millium.

¶ *Horariæ Leucæ* in tabulis Geographicis ſæpe adnotantur: illæ tamen inæquales ſunt: quas gentes robuſtiores extendunt, molliores conſtringunt. Eſt vero *Leuca Horaria* ſpatium, quod expeditus pedes decurrit. *Franci* unam ſuam Leucam una hora dimetiuntur. *Angli* duas Communes, ſunt enim expeditiſſimi: Germani dimidiam communem: *Ruſſi* quatuor e ſuis Voreſt. *Aſtronomi* tamen XX Leucas horarias uni tribuunt gradui: unde ſic intelligendæ tabulæ Geographicæ, quæ ejuſmodi epigraphen in ſcala milliarium habent.

HEKELII.

[a] Editio *Amſtelod.* ultima, eaque *Vorſtiana* p. 32 pro XXX h. l. poſuit LX.

[b] Quem latum, aut tranſverſum intelligimus.

[c] Seu curvaturam, *Cubito* enim menſuramus res an ſint *cubitales*, vel *bicubitales*, aut *tricubitæ*, vel *quadricubitæ*, &c.

[d] Proprie extenſionem *pedum* in progrediendo denotans.

[e] Nonnulli, *illam* ſex Pedum Menſuram eſſe, dicunt. Proprie, quod *longe qs. pertingat*, oblongum baculum denotat.

[f] Et quidem ex *Herodoti* atque *Budæi* ſententia. Nam alii *Paraſangam* quinquaginta *Stadiorum Menſuram* eſſe pronunciant.

[g] Lib. XI. p. 133. Edition. Janſoniano-Amſtelodam. in 12. m. maj. f.

REISKII.

1 (i) Menſuræ, quotquot huc adferuntur, e *Geometria*, quam vocant, *practica*, aut verius *Euthymetria* ſeu arte Longimenſoria in uſus Geographicos proveniunt; Omnes quidem eæ dicuntur *ſimplices*, quibus lineam ſeu longitudinem metimur: Eædem vero etiam *quadratæ*, ſi ad planitiem; *cubicæ*, ſi ad corpora adhibeantur. Sicut autem non veteres ſolum, ſed hodiernæ per Aſiam, Europam & Africam nationes locorum genio, ſic menſurarum modo ac magnitudine vehementer diſſident. Id quod Typus chalcographicus huic capiti annexus ex parte docuit; ſed luculentiſſime *Schottus in Amuſſi Ferdinandea* explicat, ubi cum uno gradu circulorum terreſtria confert milliaria Indica 100, Cambajenſia 30, Arabica 27, antiqua Perſica 20, Hollandica 19, Danica 10, Scanicis æqualia. Unum his accedito de gradu, nempe majorum circulorum collationem intelligi heic oportere: Sin paralleli arctius coeant, tum propoſitioni huic multum decedere liquet.

(a) Paraſanga. (b) Schœnus. (c) Anglicum Milliare. (d) Turcicum Milliare. (e) Arabum. (f) Indorum Milliaria. (g) Milliare Cambajenſe. (h) Sinarum. (i) Menſuræ variæ.

CAP. X.

De Oceano, ejuſque partibus.

I.

T*Erra*, in mundi medio tanquam in centro poſita, mari undique omnis cingitur. [a] *Totum* autem *Mare*, ſeu quicquid aquarum terris paſſim infuſum univerſum

HEKELII.

[a] *Orbem Maritimum*, ſive *Rerum in Mari* & Littoribus *geſtarum Hiſtoriam* adornavit BARTOL. MORISOTUS, eamque *Divione* A°. 1643. in fol.

univerſum Orbem ambit, id uno nomine *Oceanus* nuncupatur; qui poſtea nominibus, ut locis, differens, in varia maria ac ſinus varie diſtribuitur: Ac primum *quatuor* appellationes, ex IV Mundi regionibus accipit. Ab Oriente *Eous* dicitur, id eſt, Orientalis: ab Occidente *Occiduus*, ſive Occidentalis: a Meridie *Notius*, id eſt, Auſtralis: a Septemtrionibus *Septemtrionalis*. α 1 Eous. Occiduus. Notius. Septemtrionalis.

II. Præter hæc, prout quamque regionem perfundit, diverſa a littoribus ſuis vocabula trahit. A Septemtrionibus, qua Sarmatiæ affunditur, inter Lappiam & flumen Obium, *Sarmaticus*; qua Scythiæ, *Scythicus* appellatur Oceanus. Sed a toto Septemtrione etiam β *Hyperboreus* dicitur, a gente in extimo hoc Septemtrionis litore poſita; idem *Mare Cronium*, quod Saturnus his locis regnare Sarmaticus. Scythicus. Hyperboreus. Mare Cronium.

ſol. publici juris fieri juſſit. Exſtant & GEORGII FOURNIER, *e Soc. Jeſu*, II Volumina *Geographicæ Orbis Notitiæ per Littora* MARIS *& Ripas*, Pariſiis ap. *Joann. Henautt* A°. 1651. in f. 24. excuſa. Nec ſpernendum HENRICI HUDSONII *Fretum*, quod Amſtelodami A°. 1613. in 4. f. impreſſum conſtat.

BUNONIS.

α (a) Globus terrenus ratione ſuarum partium dividitur in Aquam & Terram. Aqua iterum divellitur, 1. in *Maria*: 2. in *Fluvios*, *Rivos*, *Torrenteis* & *Fonteis*: 3. in *Stagna*, *Lacus* & *Paludes*. *Mare* eſt immanis aquarum ſalſarum vaſtitas [b]. Quod quidem vel eſt (b) *Univerſale*, hoc eſt, *Oceanus* (qui rationem habet Terræ continenti quodammodo oppoſitam, & privatum ſæpe cognomen requirit a regione quam alluit; ut *Oceanus Germanicus*, *Indicus*, *&c.*) Vel (c) *Particulare*, ſcilicet quaſi prægrandis quidam ſinus Oceani (in Terra peninſulæ reſpondens) cum quo cohæret, ad morem artuum, qui corporis trunco annexi ſunt; ut *Mare Mediterraneum*, *Balthicum*, *&c.* quæ conjunctio fit aliquando per collum anguſtum, quod (d) *Fretum* appellatur, a fremitu ſeu ſono, qui inibi auditur, dum Mare unum in alterum ſe exonerat, & cum Iſthmo in Terra oppoſitionem, aut ſi mavis, cognationem habet. *Caſpium* tamen ſeu *Hyrcanum Mare* nulli alteri jungitur Mari, niſi forte per cryptas ſubterraneas, adeoque habet veræ inſulæ contrariam rationem. (e) *Fons* eſt aqua modica, ſcaturiens ac velut ſaliendo aut ebulliendo e tellure erumpens [c]. (f) *Rivus* eſt aqua modica, e fonte aliorſum manans [d]. (g) *Torrens* eſt aqua fluens copioſior, rapida, ſed vix perpetua: ex imbribus diuturnis & validis, aut ſoluta nive naſcens. *Flumen* ſeu (h) *Fluvius* eſt aqua currens copioſa [e], ex pluribus rivis ac torrentibus collecta. (i) *Palus* [f] eſt aqua quieſcens, modica, cœnoſa, putridaque, ex pluviis, nivibus, aut etiam fonte aliquo invalido, originem habens, ac proinde æſtate plerumque evaneſcens. (k) *Stagnum* eſt aqua quieſcens, ſincera, copioſior, ex pluribus in fundo ſcaturiginibus, iiſque vivacioribus; nonnunquam etiam ex rivulis, jugiter affluentibus, coacervata. (l) *Lacus* eſt aqua quieſcens, valde copioſa, rivorum atque etiam fluminum ingreſſu perpetuata [g]. Fontium autem alii ſunt *Calidi*, alii *Frigidi*, alii *Tepidi*, nonnulli *inſipidi*, quidam *ſalſi*, *acidi*, &c. aliqui *graveolentes*, alii *inodori*: alii denium ſunt *medicati* & *minerales*. Et hæ aquæ ita a natura ſunt conſtitutæ. Sunt præterea alvei factitii, & hominum manu parati; ut *Putei*, *Piſcinæ*, *Ciſternæ*. *Ciſterna* eſt latum quoddam receptaculum aquarum pluviarum, ſub ſtillicidiis confluentium. *Puteus* eſt anguſtus quidem, ſed profunde effoſſus alveus, in quo colliguntur aquæ, per poros & venas terræ manantes. (m) *Piſcina* eſt fovea quædam ampla, declivis plerumque, ſed loco humiliori, aggere vallata, ut in ea congregentur aquæ, pro piſcium conſervatione. (n) *Foſſa* appellatur alveus hominum manu factus, urbes aut caſtra cingens ad continendas aquas, contra incurſiones hoſtium, vel etiam ad flumina alio derivanda [h].

β *Mare Hyperboreum* ſive *Concretum* a probatis autoribus dividitur in *Amalchium*, quod Scythis ſignificat *Mare Congelatum*; & extenditur ab Oceano Eoo ad Paropamiſum fl. Plin. lib. IV. c. XIII. In *Chronium* ſeu *Saturninum*, quod a Paropamiſo fl. ad Rubeas prom. vulgo *Nortkyn*. Et *pigrum*, quod ſupra Scotiam verſus Thulen & Rubeas prom. porrigitur.

HEKELII.

[b] Seu ultimus aquarum confluxus.

[c] Alii *Fontem* per ſcaturiginem apertas aquas foras fundentem deſcribunt.

[d] Aquæ enim, ubi fluunt rivatim, *Rivos*, h. e. *parvos fluviolos*, faciunt.

[e] Seu perenne defluens.

[f] A Gr. πηλὸς, *lutum*.

[g] *Lacubus*, piſcoſis imprimis, *Pruſſia* præ cæteris locis abundat.

[h] Sic ALVEUS quoque invenitur in *Balneo*, ALVEUS apud *Lotricem*, ALVEUS in *Navi*, ALVEUS apud *Aleatorem*, & ALVEUS in *Alveario*, ſive *Apiario*.

REISKII.

1 Pars una hujus introductionis, quam perſequimur, Geographicæ, *Hydrographia* (o) erat, ſive *ſcientia omnium aquarum*, *Oceani cum primis ex ſitu & magnitudine non ſolum metiendi*, *ſed etiam cognoſcendi*: Unam dum voco, utramque Mathematicam & Hiſtoricam intelligo, ac eandem utrique materiem aſſignari heic volo. Materia & objectum (p) exſtat aut *generale*, nempe aqua cuncta, ſive marina, ſive fluvialis, ſive fontana, ſive lacuſtris & paludoſa, ſive mobilis ſive immota fuerit; aut *ſpeciale*, vaſtus puta Oceanus, immenſa fere aquarum congeries, cui partes inſigniores attribuam non maria tantum ſingula, ſed ſinus etiam, freta, portuſque: Hæc omnia cum terris conjuncta ſub menſuram & cognitionem breviſſime vocabuntur. *Eſt quippe in toto ſuo globo tellus*, *medio ambitu*, *præcincta circumfluo mari*, ut recte Plinius Lib. II. c. 66.

BUNO-

(a) Quinta diviſio Globi in Terram & Aquam. (b) Mare Univerſale. (c) Particulare. (d) Fretum. (e) Fons. (f) Rivus. (g) Torrens. (h) Fluvius. (i) Palus. (k) Stagnum. (l) Lacus. (m) Piſcina. (n) Foſſa. (o) Hydrographia duplex. (p) Objectum hujus etiam duplex.

Concretum. Mare Mortuum. Mare Pigrum. Oceanus Sericus. Sinenſis.

gnare dicitur, ſidus frigidum: eadem ex cauſa *Concretum*, & *Amalchium*; quod gentis olim illius lingua *Congelatum* ſignificabat: & Morimaruſa, quod *Mare mortuum*, ob perpetuam caliginem, & alienum molliorum ſiderum inibi aſpectum; maligna, ac pruina tantum albicante, luce, ut inquit Plinius. Tacito, eſt *Mare pigrum* ac prope *immotum*. Ab Oriente *Sericus* dicitur ad Sericam regionem, quæ nunc eſt *Kitaja*: & *Sinenſis* ad regionem Sinarum, quæ vulgo Hiſpanis *China* vocatur, id eſt, ſi Germanicis ſcribas literis, *Tſchina*.

Hippadis Pelagus, ſeu Archipelagus S. Lazari. Oceanus Indicus. Gangeticus, ſeu Bengalenſis. Mare Perſicum, Arabicum, Aſperum, Rubrum ſeu Erythræum.

III. Hinc ſequitur *Hippadis* pelagus, vulgo *Archipelagus S. Lazari*, ob multitudinem inſularum in eo, ad comparationem Archipelagi Europæi, id eſt, Maris Ægæi, ſic dictum. Inde a meridie *Oceanus eſt Indicus*, qua Indos, Perſas atque Arabas Æthiopaſque ab Oriente alluit. Hic vero ea parte, qua a Gange Indiæ flumine affunditur, *Gangeticus* dicitur; vulgo nunc *Bengalenſis* ſinus, ab Indiæ urbe *Bengala*: qua Perſidem tangit, *Perſicum mare*: mox *Arabicum*, qua Arabiam ab Auſtro percutit. Hinc ad Cernen ſeu Minuthiam inſulam, quæ vulgo eſt *Madagaſcar*, *Aſperum*, ob brevia & ſyrtes, quibus refertum. At totum hoc mare Indicum, quod Gengetici, Perſici, Arabici, & Aſperi nominibus diſtinguitur, alio nomine mare *Rubrum* Latinis, Græcis γ *Erythræum* dicitur; quod a Solis repercuſſu talem reddi colorem, alii ab arena terraque, alii talem ipſius eſſe naturam exiſtimarunt; vel, ut alii, quorum verior videtur ſententia, a Rege *Erythra*, cujus ſepulchrum in *Ogyri* inſula ejuſdem maris erat.

Oceanus Æthiopicus. Atlanticus. Gallicus. Cantabricus. Aquitanicus. Britannicus. Hibernicus. Caledonius. Germanicus.

IV. Porro a mari Erythræo promontorioque Bonæ Spei, pars altera Meridionalis Oceani incipit, verſus Occaſum *Oceanus Æthiopicus*, ſeu mare Æthiopicum, qua Æthiopia alluitur, ad uſque oſtia fluminis Nigri. Inde jam eſt δ *Atlanticus Oceanus* (ab Atlante, Mauritaniæ monte; vel ejus promontorio dictus) ſeu mare Atlanticum, ad Hiſpaniæ uſque promontorium ε *Artabrum* vulgo *Cabo de Roca*. Hinc *Oceanus Gallicus* ad promontorium uſque Galliæ Celticæ, vulgo *le Four*. At idem, qua Cantabriam Hiſpaniæ regionem alluit, *Cantabricus* appellatur: qua Aquitaniam Galliæ provinciam, *Aquitanicus*; mox *Britannicus* eſt inter Britanniam & Galliam: inter Hiberniam & Britanniam *Hibernicus*: & ſupra Scotiam, quæ quondam Caledonia dicta, *Caledonius*, qui apud Ptolemæum mendoſe eſt Deucaledonius. Ultra Britanniam, ad uſque Cimbros ſive Jutiam, Daniæ regionem, ζ *Germanicus* Oceanus Germaniam lambit.

Mare Auſtrinum ſeu Pacificum.

V. Hæc igitur ſunt nomina, in quæ totus Oceânus a Veteribus diviſus, hodieque maxima ex parte ſervat. Cæterum quum in ulteriores mundi parteis poſtmodum navigatum ſit, Oceano recens conſpecto recentia quædam impoſita ſunt vocabula; in quatuor ſcilicet partes univerſo Oceano diviſo. Quicquid aquarum inter Aſiam, Americam & Magellanicam, ſeu Auſtralem terram interfuſum eſt, Hiſpani *Mar del Zur*, id eſt, *Mare Auſtrinum*, & alio nomine *Pacificum* nominant, a fluctuum placiditate. Hinc quod inter Americam, Europam

BUNONIS.

γ *Erythræum Mare* a Carmaniæ finibus ad Aromata prom. extenditur. *Plinius l. 6. cap.* 24. illud in tres dividit partes. *Euſtathius* a reflexione montium combuſtorum ita dictum credit: & *Cteſias Gnidius* a fonte miniato, qui in hoc decidit mare. Alii a pluviis, quæ ex montibus, quos ſol adurit, decurrunt in mare hoc, ita appellatum putant.

δ *Oceanus Atlanticus* inter Veteris Orbis litus Occidentale, & Novi Orbis litus Orientale ſitus eſt. Vulgo quidem dicitur *Mar del Nort*, *Mare Septemtrionale*; ſed minus proprie: quum ultra Æquatorem verſus Auſtrum ſe extendat. Habet ab Oriente Veteris Orbis litus Occidentale, & ab Occidente Americæ litus Orientale. Verſus Septemtrionem coit cum Oceano Hyperboreo, verſus Auſtrum cum Auſtrali. Appellatur etiam *Heſperius ab Heſpero ſtella*: item *Mare veſpertinum & magnum*.

ε *Artabrum prom.* idem eſt, quod *Celticum* & *Nerium*. At *Cabo de Rocca*, quod vulgo dicitur, eſt promontorium ad oſtium Tagi ejuſque dextrum latus.

ζ *Germanicus Oceanus* ad Rheni Oſtium incipit, & extenditur ab prom. Rubeas, vulgo *Nort-Cap.* Plin. l. 4. c. 1.

BUNO.

ropam & Africam, ad uſque lineam Æquinoctialem protenditur; *Mar del Nort*, id eſt, *Septemtrionale*: ultra lineam, inter Americam, Africam & Auſtralem terram, *Mar d'Æthiopia*, hoc eſt, *Æthiopicum*: inter Africam, Aſiam, atque Auſtralem, *Mar d'India*, hoc eſt, *Indicum*. Atque hæc de Oceano, quatenus oras terrarum extimas amplectitur. *n*

Septemtrionale. Æthiopicum. Indicum.

BUNONIS.

n Alii Geographi *Oceani parteis* præcipuas conſtituunt *quatuor*: 1. *Atlanticum* non extendunt ultra Æquatorem. 2. Hinc incipit illis *Oceanus Æthiopicus*. 3. *Pacificum Mare*. 4. *Oceanus Indicus*. Poſſunt etiam tres tantum partes conſtitui, nempe *Oceanus Atlanticus*, *Pacificus* & *Indicus*; verum ita *Atlanticus* latius extendetur.

CAP. XI.

De Magnis ſinubus Oceani.

I.

IN gremiis autem Terræ deſcribuntur, ad noſtram continentem, quæ in Europam, Aſiam & Africam diſtinguitur, ſinus magni a veteribus quinque. Primus eſt ingens ille Plinii ſinus *Codanus*, quod Tacito Mare *Suevicum*, a Suevis olim accolis, dicitur: idem vulgo nunc *Balticum*, & Germanico vocabulo *die Ooſt-Zee*, *Mare Orientale*, inter Pomeraniam, Daniam, Suediam, Livoniam ac Pruſſiam *α* 1

Sinus Codanus.

II. Secundus eſt, qui medius inter Europam, Africam & Aſiam, ad paludem uſque Mæotin protenditur: unde *maris mediterranei* vulgare nomen traxit, Latinis olim *Internum* mare dictum. Tertius dicitur, *Perſicus*; qui latere ſuo dextro Perſidem radit. *β* Perſicus ſinus *inter Arabiam & Perſiam decurrit ex Oceano Indico circa inſulam Ormuz*; *Perſiam habet ab Oriente*, *Arabiam ab Occidente. Siſtitur ad provinciam Chaldææ. Fluvios recipit paucos*, *præter* Euphratem & Tigrin *ante conjunctos*. Quartus, qui litore dextro Arabiam perfundit, *Arabicus*. Hic in ſacris libris appellatur *Rubrum mare*; quia ſinus eſt maris Erythræi, ſive Rubri: hodie etiam vulgo *Mare Roſſo*: idem *Mar di Mecca*, ab urbe natalibus Mahumetis celebri.

Mare Mediterraneum, de quo cap. ſeq. Sinus Perſicus. Arabicus. Mare Rubrum.

III. Quintus habebatur *Caſpius*, ſeu *Hyrcanus*: cui nomina a binis populis accolis quæſita ſunt. Hunc priſci inter ſinus numerabant, quia Oceanum Scythicum ab Septemtrionibus eum recipere opinabantur; ut Indicus Arabicum & Perſicum ab Auſtro. Herodotus tamen, antiquiſſimus ſcriptor, & item Ariſtoteles atque Diodorus, ab hac opinione diſſentientes, mare id per ſe eſſe tradiderunt, nec Oceano miſceri. Hinc Ptolemæus lacum quam mare appellare maluit, qui pedibus circuiri poſſit. Huic rei recentiores quoque adſtipulantur: vulgato

Mare Caſpium ſeu Hyrcanum.

BUNONIS.

α Diffundit ſe hoc mare in quatuor ſinus ſecundarios; quorum duo ſunt oblongi, nempe *Botnicus* & *Finnicus*; & duo lati, *Dantiſcanus* & *Livonicus*.

β *Arabicus ſinus* ex mari Rubro, quod pars eſt Oceani Indici, fluit inter promontorium Arabiæ ad urbem *Aden*; & inter Africæ promontorium; atque inter Africam verſus Occidentem, & Arabiam verſus Orientem decurrit: ſiſtitur ad Iſthmum Africæ, ad urbem *Suez*, ubi eſt ſtatio claſſis Turcicæ. Fluvios pauciſſimos & exiguos recipit.

REISKII.

1 (a) *Sinum* Gr. κόλπον metaphorice ita dictum, & hinc corrupte apud Italos Golfo, maris partem curvo littore concluſam definiunt, eumque aut oblongum aut latum hiantemque faciunt. (b) *Fretum* dicitur pars Oceani, anguſto terræ ſpatio decurrens, & duo maria connectens: Hiſpanice *Eſtrecho*, Italice *ſtretto*, Germanice *Strant* vel *Straſſe*, (c) *Portus* autem pars maris littori vicina, & ſtationi navium apta. Iſtarum partium hiſtoriam ex auctore capies; rerum naturalium ex Oceano multam notitiam Kircherus in mund. ſubterr. dabit Lib. 11. c. 14. unde prata ſubmarina, ſylvas corallinas, uniones, ſuccinum, conchas, pluraque ad ſtuporem hauries.

BUNO-

(a) Sinus. (b) Fretum. (c) Portus.

vulgato tamen nomine etiam nunc *mare* dicitur *Caſpium* atque *Hyrcanum*: vulgo *Mar di Sala*, ab urbe appoſita, & Ruſſis accolis *Chwalenske more*. γ

BUNONIS.

γ (a) *Caſpium Mare*, Peculiare eſt, neque alteri mari, niſi forte per cryptas & vias ſubterraneas miſcetur.

Eſt porro (b) *Sinus Californiæ*, *Mare Vermejo* ſeu *rubrum*: Inter *Californiam* & Occidentale Americæ Mexicanæ litus decurrit, ab Auſtro verſus Septemtrionem. Terminatur ad incognitam Americæ provinciam *Taiatcac*. Fluvios accipit paucos. Nautæ tamen hodie aſſerunt, *Californiam* eſſe *Inſulam*; quod ſi ita eſt, non erit hic aquæ tractus ſinus, ſed potius fretum. Deinde, (c) *Sinus de Nanquin* inter Coream & Chinæ Tartariæque litora decurrit ad Septemtrionalia Tartariæ loca; ubi *Tenduc* regnum ponitur; ſunt tamen, qui *Coream* inſulam eſſe tradunt. Fluvios accipit paucos: exporrigitur ab Auſtro verſus Septemtrionem. Hi ſunt *ſinus oblongi*, quibus plures minores addi poſſunt, ut (d) *ſinus* ad *Cambajam* & *alii*. Ex his ſinus ſecundarios præbent mare Balticum & Mediterraneum. Sunt præterea *Septem ſinus lati & hiantes*. 1. (e) *Sinus Mexicanus*, ſeu *mare Mexicanum*, ex Oceano Atlantico inter partes Americæ Septemtrionalem & Auſtralem, quas ſeparat, fluit; ab Oriente in Occidentem. Siſtitur ad Iſthmum longum inter illas terras, qui impedit, ne Pacificus & Atlanticus Oceanus coëant ab hac parte. Fluvios recipit non paucos. Multas habet inſulas veluti mare Ægeum. 2. (f) *Sinus Gangeticus* ſupra cap. X. memoratus, vulgo *Golfo di Bengala* dictus, inter Narſingam & Mallaccenſem Cherſoneſum infunditur ex Oceano Indico; ab Auſtro verſus Septemtrionem. Siſtitur ad regna Indiæ, Bengalam & Pegu, &c. Recipit inſigneis fluvios, præter Gangem. 3. (g) *Sinus inter Malaccam & Cambojam* non procul a Gangetico, itidem ab Auſtro verſus Septemtrionem infunditur. Siſtitur ad regnum Siam & alia. 4. (h) *Mare Album* ſive *Sinus Ruſſicus*, ex Oceano Septemtrionali, inter Lappiam & extrema Ruſſiæ litora influit verſus Auſtrum. Terminatur partim ad Finlandiam; partim ad Moſcoviæ regnum; ubi celebre & frequentatum ab Anglis & Belgis emporium *Arckangelo* vulgo dictum. Fluvios recipit inſigneis. Præbet parvum quendam oblongum ſinum, qui ad Lappiam extenditur. 5. (i) *Mare Lantchidolinum*, ſinus eſt inter terræ Auſtralis provincias *Beach & novam Gnineam* ab Oceano Indico fluens, a Septemtrione verſus Auſtrum exporrigitur; terminatur ad incognita Terræ Auſtralis. 6. Huic alius ſinus vicinus eſt verſus Occidentem & Terram aliam: ubi eſt (k) *Terra Antonii a Diemen*, quod eſt nomen Belgici Prætoris navalis, ſub quo detecta eſt hæc Terra. 7. (l) *Mare Hudſonii*, ſinus eſt inter Novam Franciam & Canadam, aliaſque Americæ Septemtrionalis partes, ex Oceano Septemtrionali infuſus. Terminatur ad Eſtotinlandiam.

(a) Caſpium Mare. (b) Sinus Californiæ. (c) Sinus de Nanquin. (d) Sinus ad Cambajam. (e) Sinus Mexicanus. (f) Sinus Gangeticus. (g) Sinus inter Malaccam & Cambojam. (h) Mare Album. (i) Mare Lantchidolinum. (k) Sinus ad Terram Antonii a Diemen. (l) Mare Hudſonii.

CAP. XII.

De Mari Interno.

I.

OCeanum, parteſque ejus, ac ſinus præcipuos diximus; ex his *mare Internum*, quia omnium celeberrimum eſt, pluribus adhuc eſt dicendum. Oceanus igitur Atlanticus ab Occaſu Solis per *Fretum Gaditanum* irrumpens, ſciſſis utrimque (id veteres credidere) ab Hiſpania *Calpe*, ab Africa *Abyla* montibus, quos *Columnas Herculis* dixere, quaſi laborum ejus metas, inter Europam & Africam, Aſiamque diffunditur; unde Mediterranei vulgare nomen ei quæſitum. Fretum ipſum, quod tanquam limen ejus eſt, cognominatur *Gaditanum*, a *Gadibus* inſula celebratiſſima ante ſita; & alio nomine *Herculeum*, a fabuloſo Herculis ex Africa in Hiſpaniam tranſitu. Intranti ipſum mare, a lævo latere Europa eſt, a dextro Africa: inter has ad imum receſſum Aſia. α [1]

Fretum Gaditanum ſive Herculeum.

II. Diffun-

BUNONIS.

α Germanis hoc fretum vulgo dicitur *die Straſſe*, Belgis *de Strate*, unde *een Straets-Vaerder*, his appellatur navis, quæ per fretum iſtud ad regiones, quas ſinus hicce alluit, videlicet ad Syriam, Italiam, Siciliam, Venetias mittitur &c. Fauces hujus freti Livius & Nepos latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII. m. paſſ. ubi vero plurimum, X. m.

REISKII.

1 (a) Sinus hic maximus & veterum navigatione frequens momenta quatuor notatu digniſſima præbet; (1) de *ſinubus minoribus*, quos oblongos latoſque complectitur; Oblongi ſunt Adriaticus, Tarentinus, Theſſalonicenſis, Propontis, Pontus Euxinus ipſe cum ſinu Nigropolitano, & palus Mæotis: Lati vero ſeu hiantes ſunt Syrtis major minorque, Tuneto & Tripol.

(a) Memorabilia maris mediterranei.

II. Diffunditur autem mare in varia nomina, prout regionum litoribus affunditur. ϛ Ad Iberiam, id eſt, Hiſpaniam, dicitur *Ibericum* ſive *Hiſpanicum* mare; circa Baleares Inſulas, *Balearicum*: ad Narbonenſem Provinciam, *Gallicus* ſinus: mox *Liguſticus* ad Liguriam: ab eo ad Siciliam *Tuſcum mare*; quod Græci γ *Tyrrhenum*, Latini *Inferum* vocarunt: circa Corſicam inſulam *Corſicum* eſt mare: circa Sardiniam *Sardoum*: a Sicilia Cretam uſque, *Siculum*. Inde δ *Creticum* ad Cyprum uſque: mox *Cyprium*, ad Aſiæ uſque continentem. Inter Siciliam, Italiam & Græciam, ε *Ionium* dicitur mare: cujus pars ζ *Sinus Adriaticus*, inter Italiam & Illyricum, ab *Adria* urbe quondam ſic dictus. Idem & η *Superum* vocatur *mare*, reſpectu Inferi quod eſt Tyrrhenum. Adriatici iterum parteis ſunt, *Illyricum mare*; & hujus rurſum partes duæ, *Dalmaticum* ad Dalmatiam, *Liburnicum* ad Liburniam, inter Siciliam & Adriaticum Sinum

Mare Ibericum.
Balearicum.
Sinus Gallicus.
Liguſticus.
Tuſcum Mare ſeu Inferum.
Corſicum.
Sardoum.
Siculum.
Creticum.
Cyprium.
Ionium.
Sinus Adriaticus.
Superum Mare.
Illyricum.
Dalmaticum.
Liburnicum.

Tripoli vicina; (2) de *multo fluminum in illud exonerantium ſeſe confluxu, & perpetuo Ponti Euxini per Archipelagum affluxu*, quo tamen utroque nunquam intumuit nec hodieque intumeſcit: Ut hinc Phyſici cum Kirchero de ſubterraneis ſuſpicentur meatibus, per quos in mare Rubrum aliove penetret; (3) de *miro, quem conficit, æſtu, h. e. fluxu refluxuque mirabili*: Hic enim vehementior in ſinu Adriatico, freto Siculo, & Tunetano portu, in cæteris autem portubus, Hiſpano, item Gallico, Italico, Africano littore vix ſenſibilis deprehenditur; (4) de (a) *Archipelago* ſeu parte multas per Inſulas diviſa, quæ facit, ut hanc denominationem in oceano Indico tres Archipelagi, nempe Maldivarum, S. Lazari, d'Ande magnon ſive Andreman ab hoc uno ſuſceperint. (b) Sicut mare partibus rerumque proventu, ita colore variat, ut ab eo rubrum, idque duplex, unum Arabicum, Californiæ alterum; Nigrum Ponti Euxini; Album etiam duplex; viride aut Sargaſſium juxta Capo Verde nominent.

BUNONIS.

ϛ *Sardoum mare* antiquis dicebatur, quidquid a freto Gaditano ad Sardiniam porrigitur. Polybio enim Rhodanus Sardoum mare ſubit *lib.* III. Sed amplum iſtud maris ſpatium ex regionibus, quas alluit, varia ſortitur nomina. 1. *Ibericum* appellatur ab *Ibero* [a] & ab utroque latere Africæ & Europæ decurrit. Limites ejus deſcribit *Ptolem.* Verſus Hiſpaniam Charidemi prom. verſus Mauritaniam oſtium Malvæ fl. Strabo tamen & Scylax ad Rhodanum fl. uſque extendunt. 2. *Balearicum*, quod e Charidemo promont. ad radices Pyrenæorum producitur. 3. *Gallicum*, a Pyrenæorum radicibus ad Varum fl. 4. *Liguſticum*, quod Varo & Macra fluviis continetur, & ad oram Corſicæ procurrit, at prolatis Liguriæ finibus ad Arnum uſque fluvium fuit extenſum. 5. *Sardoum* proprie *dictum*. Sardiniæ litus occiduum & Mauritaniam Cæſarienſem alluit *inter* Malvam & Ampſagam fluvios. [b]

γ *Tyrrhenum mare* a Tyrrhenis piratis nomen accepit. *Auſonium* quoque fuiſſe dictum Dionyſ. Halicarn. tradit. Plinius etiam *Notium* appellat. Ejus limites ſunt Macra fl. & fretum Siculum. Ab *aliis* tamen ad Africam uſque extenditur. [c].

δ *Creticum mare* continet quicquid jacet inter Tænarum Laconiæ, Scyllæum Argiæ, Cornu Arietis & Samonium promontoria Cretæ.

ε Mare iſtud, quod Græciam inter Italiamque diffunditur a freto Siculo ad partem Cretæ occidentalem, olim dictum eſt primo *Cronium*: ſecundo *Celticum*: tertio *Adriaticum*: quarto *Auſonium*: quinto *Siculum*: ſexto *Ionium*. At *Ionium mare proprie dictum* Ptolemæus a Japygio prom. ad Garganum montem: a Liſſo fl. ad Candnum amnem, & hinc ad portum Caſſiopen producit. Plinius limites ejus videtur ſtatuere ab Apollonia ad Hydruntem uſque. Verum quem alii appellarunt *Sinum Ionium*, hic *Adriaticum* vocat: & quod illi dicunt *mare Adriaticum*, hic nominat *Ionium*. In hujus maris parte inferiori collocat mare *Ionium* & *Siculum*; quum alii tantum meminerint *Siculi*; *Ioniumque* dividit in *Siculum* & *Creticum*. Verum *Ionium mare* late ſumtum recte dividitur in tres partes, in *Sinum Ionium* ſeu *Adriaticum*; *Mare Ionium proprie dictum*; & *Mare Auſonium* ſeu *Siculum*. *Illa hoc loco erunt explicanda*, quod res de Ionio mari alias eſt obſcura.

ζ *Adriaticus* ſive *Atriaticus ſinus*, ab *Atria* urbe dictus eſt. Terminos ejus Ptolemæus extendit a freto Siculo ad Japygium prom. oram Siciliæ Orientalis, portum Caſſiopen in Epiro, ad Acheloum fl. oram Corinthiaci ſinus, Peloponneſi oram occidentalem, & meridionalem Cretam. Unde colligimus *Adriaticum* Ptolemæo idem eſſe, quod Straboni *Siculum*, ſi exigua illa ora eximitur, quæ a jugis Acroceraunis ad Caſſiopen portum excurrit. *Scylax* initium ejus ſumit a Japygio prom. & montibus Acroceraunis: *Plinius* ab Hydrunte & Apollonia urbibus: Polybius a Cocynto prom. *Finem* ejus *Procopius* ad Ravennam producit: *Ptolemæus* ad Tilavemptum fl. *Plinius* & *Strabo* ad Aquileiam: *Mela* ad Tergeſten urbem. Sed *mare Adriaticum preſſius acceptum* dividitur in tres *ſinus*, *Tarentinum*, *Scyllaceum*, & *Bruttium*. Idem *ſinus* qua Italiæ affunditur, *Italicum* dicitur *latus*: qua Illyridem alluit, *Illyricum mare*: ejuſque pars intima, *mare Aquilejenſe*.

η (c) *Mare ſuperum* ſic appellatum videtur, quod Italiæ parti Boreali incumbit. Geographis enim Septemtrionales terræ partes dicuntur Superiores; ſicut Meridionales inferiores. Plerique *ſuperum mare* ab *infero* per Siculum fretum dirimunt. *Marcianus Capella* diſtinguit illa per urbem Hydruntem: & *Plinius* per Japygium prom.

HEKELII.

[a] Divite ulterioris *Hiſpaniæ* Fluvio.

[b] Hoc *Mare*, mille paſſibus ſupermenſuratum, eſſe profundiſſimum, *Poſidonius* autor eſt apud *Strabonem* Lib. I. de *ſitu Orbis* p. 96.

[c] *Tuſcum* autem dicitur a *Tuſcia*, quæ alio nomine *Hetruria* nuncupatur, & eſt Regio *Italiæ* celeberrima, in qua *Tiberis* oritur, a *Tuſculo Herculis* filio ita dicta.

E BUNO-

(a) Archipelagi plures. (b) Mare. (c) Mare Superum.

Auſonium. num ϑ *Auſonium* dicitur mare: quia hæc pars Italiæ quondam vocabatur *Auſonia.* Sed poſtea omne hoc mare inter Italiam & Illyricum, Græciam atque
Adriaticum. Siciliam, *Adriaticum* eſt dictum; quod alio nomine erat *Ionium*, idem & *Siculum.*

Sinus Corinthiacus. III. Inter Peloponneſum & Achajam *Corinthiacus eſt ſinus.* Inter Græciam,
Mare Ægæum. Cretam Inſulam, & Aſiam, ι *Ægæum eſt mare*; quod nunc *Archipelagus*, innumeris inſulis refertum. Id etiam varia ab Inſulis, quas alluit, ſortitur vocabula:
Myrtoum. ut ad Myrton κ dicitur *Myrtoum*; ad Icariam, λ *Icarium*; ad Carpathum, μ *Car-*
Icarium. *pathium*: alibi aliter. Hinc vaſtum mare inter Europam Aſiamque anguſto
Carpathium. iterum meatu irrumpit inter terras, in magnumque ſinum effunditur. Primas
Helleſpontus. anguſtias ν *Helleſpontium* vocant: qua Xerxes Rex Perſarum conſtrato in navibus ponte duxit exercitum, Græciæ bellum inferens.

Euripus. IV. Porrigitur inde tenuis *Euripus*, mox exſpatiatur æquor, rurſumque in
Propontis. arctum coit. Laxitas *Propontis* appellatur; ceu veſtibulum Ponti: anguſtiæ
Boſporus. *Boſphorus* Thracius; a meatibus boum perviis; qua Darius, pater Xerxis, copias ponte tranſvexit. ξ

V. Hinc

BUNONIS.

ϑ (a) *Auſonium mare* ab Auſonibus [*d*], quos tamen Strabo [*e*] ad hoc mare habitaſſe negat, a quo tamen alii diverſum tradunt, dictum videtur. Ejus limites a Strabone afferuntur Siciliæ orientalis ora, Italiæ pars a Siculo freto ad Salentinum prom. Inde ad Cretæ promontoria & Peloponneſum producuntur. Iſidorus in eo invenit *Achaicum & Epiroticum mare.*

ι (b) *Ægæum mare* dictum eſt, ut Feſtus ait, quod Inſulæ illius maris haud male repræſentent gregem caprarum, (αἶξ enim *Capram* ſignificat) & fluctus ad illas caprarum more laſcivire videantur. *Plinius* a ſcopulo inter Tenum & Chium ita appellatum putat: *Euſtathius* ab *Ægeone* pirata. Vel quod *Strabo* [*f*] mavult, ab *Ægis Euboicis* [*g*]. Ejus maris *terminos Strabo* ad Strymonem, vel (*ut alia habet lectio*) ad Neſſum fl. producit. *Ptolemæus* eos videtur extendere ad Melanem fl. *Plinius lib.* V. *cap.* II. mare illud a Sigæo prom. promovet ad Argenum prom. quod Chio inſulæ reſpondet; at *lib.* III. *c.* XI. illud per Melana ſinum interrumpit. *Archipelagus* hoc mare poſt dictum, quum majeſtas imperii tantum in Græcia & Aſia minore utcunque retineretur, & *mare Imperii* nominabatur. Incipit ab Inſulis Cythera vulgo *Cerigo*, & Creta nunc *Candia*. Nonnulli id ad prom. Janiſſartorum; alii ad Conſtantinopolin uſque extendunt.

κ *Myrton* parva inſula eſt, quæ a Gereſto Macedoniam navigantibus apparet. Alii a *Myrtilo OEnomai* auriga, in mare illud a Pelope præcipitato, ita dictum eſſe volunt. Incipit a Scyllæo prom. & terminatur ad prom. Sunium Atticæ. *Pauſanias* illud ad Eubœum extendit. *Plinius* tradit Myrtoum mare totam alluere Atticam. Clauditur demum mari Icario.

λ (c) *Icarus Icariis* nomine fecit aquas. *Ovid.* [*b*] *Strabo* [*i*] tamen & *Plinius* ab inſula *Icaria* mare hoc appellatum volunt. *Ad ortum* terminatur Aſia, unde *Solinus Aſiaticum* quoque vocat. *Verſus Septemtrionem Ptolemæus* mare Icarium Argeno promont. & Pyrrha urbe includit: *Strabo* vero ad Helleſpontum producit. *Ad meridiem* per lineam a Gnido urbe ad Samonium prom. deductum finitur. *Ab occidente* Myrtoo clauditur mari.

μ (d) *Carpathium* [*k*] ab inſula appellatum, Rhodum uſque ſe extendit. *Plinius* illud ab Occaſu conjungit cum Cretico, & a Septemtrione cum Icario.

ν (e) *Helleſpontus* eſt anguſtia maris, inter Seſtum Leandri amore nobilem & Abydum [*l*]. Nomen habet ab (f) *Helle*, Athamantis Thebanorum regis & Nepheles filia; quæ, quum fugeret novercam Ino una cum Phryxo, aurei velleris arieti inſidens, in mare iſtud decidit. Arietem interpretantur navem; & aureum vellus theſauros. Helleſponti anguſtiæ ſeptem ſtadiorum intervallo Europam ab Aſia dirimunt [*m*]. (g) *Helleſpontiacus* dictus eſt ab Helleſponte, *Priapus* [*n*]. (h) *Sibylla Helleſpontiaca*, in agro Trojano, vico Marpeſſo circa oppidum Gergithium nata, Cyri floruit temporibus.

ξ Boſpori hujus latitudo vix eſt quingentorum paſſuum: unde nec vocis humanæ commercium inter duos Orbes adimit. Hunc Mandrocles Samius, quum ſtraviſſet ponte, corona aurea donatus eſt a Dario.

HEKELII.

[*d*] *Auſones Calenum* oppidum, quod *Carinulla* olim, cum erat Urbs maxima, dicebatur, quondam incolebant, in cujus agro, *Sidicinis* quippe finitimo, optima Vina, velut apud *Falernum*, naſcuntur, ſicuti *Dominicus Marius Niger* Lib. VII. *Comment. Geogr.* p. 194. Edition. Prior. docet.

[*e*] Lib. V. p. 424. ſeq.

[*f*] Lib. VIII. p. 704. Part. I.

[*g*] Ibi enim *Neptuno*, qui & *Ægæus* apud eundem *Strabonem* Lib. IX. p. 737. dicitur, fuiſſe negotium fingitur, quod de *Bello Trojano* fuerat.

[*b*] Lib. I. *Triſt.* Eleg. I. v. 90.

[*i*] Lib. XIV. p. 334. Part II.

[*k*] Teſte *Plinio* Lib. IV. H. N. cap. 12.

[*l*] Qui, teſtante *Strabone*, Lib. XIII. p. 253. Part. II. ad Stadia triginta inter ſe diſtant.

[*m*] Hodie *Brachium Sti. Georgii* dicitur.

[*n*] Quem ſuperſtitioſa Antiquitas *Hortorum Præſidem* credidit. Quo reſpexiſſe videtur *Horatius* Lib. I. Sat. VIII. v. 7. Ideoque eidem *Horatio* loc. cit. v. 3. ſeq. *Deus furum aviumque formido maxima* dicitur. Conf. *Virgilii* Lib. IV. *Georg.* v. 110. ſeq.

BUNO-

(a) Auſonium mare. (b) Ægæum mare. (c) Mare Icarium. (d) Carpathium mare. (e) Helleſpontus. (f) Helle. (g) Priapus Helleſpontiacus. (h) Sibylla Helleſpontiaca.

V. Hinc vaſtum rurſus mare *o* *Pontus Euxinus*, a moribus accolarum, appellatus, quondam *Axenus*, longe refugientes occupat terras: magnoque litorum flexu jungitur *Mœotici* lacus oſtio; quod *Boſporus* vocatur *Cimmerius*, ipſe lacus *π* Mæotis *Tanaim* amnem, noviſſimum inter *Europam* Aſiamque *terminum*, recipit. Atque hactenus partes interni maris dictæ ſunt, quatenus Europam alluit. Pontus Euxinus. Lacus Mœoticus. Boſporus Cimmerius. Tanais, Europæ terminus.

VI. Porro ad Aſiam poſt Ægæi nomen *Carium* vocatur, qua Cariam perfundit: *Rhodium*, *ρ* circa Rhodum Inſulam; *Pamphylium* ad Pamphyliam; *Cilicium* ad Ciliciam, mox *Syrium* ſive *Syriacum* apud Syriam. Inter Ciliciam, Syriam & Cyprum inſulam, vocatur *Cyprium* mare, & *Iſſicus ſinus*, ab *Iſſo* celebri Ciliciæ urbe. Ad Phœnicen *Phœnicium* eſt; ad Palæſtinam *Palæſtinum*; ad Judæam *Judaicum*; ad Ægyptum *σ* *Ægyptium* ſive *Ægyptiacum*; ad Cyrenaicam regionem *Cyrenaicum*. Hinc ad Libyam, id eſt, Africam, *τ* *Libycum* ſive *Africum*; ad Numidiam *Numidicum*; ad Mauritaniam *Mauritanicum*. Mare Carium. Rhodium, Pamphylium. Cilicium. Syrium. Cyprium. Phœnicium. Palæſtinum. Judaicum. Ægyptium. Cyrenaicum; Libycum l. Africum. Numidicum. Mauritanicum.

CAP.

BUNONIS.

o Hoc mare κατ' ἐξοχὴν, ut Strabo [*o*] tradit, *Pontus* dictum; quod eo, qui navigabant, periti habebantur nautæ. *Axenus* appellatus, quia terra inhoſpita ob piratas, raras habebat ſtationes: Per antiphraſin εὔξενος. (a) *Euxinus* falſo nomine dictus. *Ovid.* *Et* κακόξενος, quia Tauri accolæ ejus hoſpites eo delatos Dianæ immolabant. *Aut* abſque antiphraſi, ab alienis moribus ab Ionibus eo illatis: quod *Strabo* vult. Hodie *Nigrum mare* vulgo vocant, *quod nebulæ fere perpetuæ ei incumbunt.* Auctoribus etiam dicitur *Caucaſium*, *Scythicum*, *Sarmaticum*, *Amazonium*, *Cimmerium*, *Ponticum*, *Tauricum*, *Colchicum*, *Phaſianum* [*p*]. Aquas Pontus ſufficit mari Ægæo, quod colligitur, ex paleis & lignis aliisque levioribus, quæ ex Ponto in Propontidem continue fluunt. *Ambitus Ponti* perhibetur a Polybio XXII. milium ſtadiorum. *Ammian. Marc.* addit mille ſtadia, & *Strabo* iterum duo millia. Tempore Conſtantini Copronymi Imperatoris frigore adeo concrevit *Pontus*, ut glacies exiſteret ad XXX cubitos; cui nix ſuperincidit ad XX cubitos. Mæotis palus Veteribus *Euxini* pars habita eſt. Dividitur autem *Pontus* per lineam a *Cornu Arietis prom.* in Taurica Cherſoneſo ad *Carambin prom.* Aſiæ deductam in partem Occidentalem & Orientalem.

HEKELII.

[*o*] Lib. VII. p. 546. Part. I.

[*p*] Hunc *Bimarem* etiam ideo dictum eſſe *Strabo* Lib. II. p. 222. teſtatur, quod ad medium *duo* procumbant *Promontoria*. Unum quidem ab *Europa*, partibuſque *Borealibus*: alterum ex *Aſia* huic oppoſitum. Unde tranſitus ipſe coarctatur intermedius, & ingentia duo efficiuntur *Maria*. *Europæ* ſcilicet Promontorium *Crium*, quod *Arietis* frontem appellant; alterum *Aſiæ*, *Carambin*, quæ invicem circiter Stadia duo millia & quingenta diſtant.

BUNONIS.

π (b) *Palus Mæotis* ab accolis *Mæotis* ſive *Mæoticis* nomen habet. Vocatum etiam *Palus Sarmatiæ*, *Cimmeriæ paludes*, *Scythica ſtagna* & *Ponti Euxini mater*. *Dionyſius* tradit paludem hanc inter Tauricam Cherſoneſum & oſtia Tanais ad CCC millia paſſuum extendi. In Circuitu, ut *Polybius* & *Strabo* referunt, VIII millia ſtad. patet. Hodie vulgo dicitur *Mar de Zabacken* a piſce quodam, qui certis anni temporibus in eo capitur. Inter duos Boſporos, Thracium & Cimmerium, directo curſu, ut auctor eſt *Polybius*, CIↃ. paſſuum interſunt. Circuitu vero totius Ponti vicies ſemel centena quinquaginta millia, ut auctor eſt Varro, & fere veteres. *Nepos Cornelius* CCCML adjicit. *Plin. Hiſt. Nat. Lib.* IV. *cap.* XII.

ρ Ptolemæus *Rhodii maris* terminos facit Gnidum & Caunum in finibus Cariæ. Cæterum *Parthenium mare*, ſive *Sinus Virginis*, ob *Europam virginem* ex Phœnicia in Cretam deportatam ita appellatum, continet mare *Lycium*, *Pamphylium*, *Cilicium*, *Iſſicum ſinum*, *mare Syriacum*, *Phœnicium*, *Ægyptium* & *Ionium*.

σ *Ægyptium* mare Poëtis dicitur *Pharium*; ejus fines ab auctoribus non unis deſcribuntur limitibus.

τ Mare ab Ægypto, ad fretum Gaditanum, *Libycum* vocant *Mela*, *Plinius* & *Strabo*. Sed *Libycum proprie dictum* ab Ortu habet Ægyptum, & protrahitur ad intimam uſque Syrtim majorem: verſus ſeptemtrionem reſtringitur linea a Pachyno prom. ad frontem Arietis Cretæ deducta. *Africum mare*, a Villa Phileni intimoque Syrtis Majoris ſinu, ad Ampſagæ fl. oſtia protenditur. *Ptolemæus* Mare hoc diſpeſcit *in Syrtim Majorem*, *Syrtim Minorem*, & *ſinum Numidicum*.

De *Fretis* quoque hic nonnihil videtur dicendum: Numerantur præcipua quindecim: ex quibus celebriora ſunt ſex. 1. eſt (c) *Fretum Magellanicum* longiſſimi tractus; cujus longitudo ab Oriente in Occidentem CX milliarium: latitudo varia, modo duorum milliarium, modo unius, modo quadrantis. Conjungit Oceanum Atlanticum cum Pacifico, atque ex uno in alterum præbet tranſitum. *Ferdinandus Magellanus Portugalleſius*, auſpiciis Caroli V. Imperatoris miſſus, anno a nato Chriſto CIↃ IↃXIX, 10. Auguſti Hiſpali ſolvit, poſt XIV menſium iter hoc fretum primus invenit & navigavit. *Vaſcus Nunnius* tamen *de Valboa* prius: nempe anno CIↃ IↃ XIII. illud fretum animadvertiſſe dicitur, quum ad Auſtralem regionem luſtrandam iſthic navigaret. Latitudo ſive diſtantia ejus ab Æquatore eſt 52 gr. 30 min. Ad Septemtrionem habet *Chicam* Americæ Auſtralis provinciam: ad Auſtrum jacent inſulæ Terræ Magellanicæ, & *Terra del Fuego*. 2. Eſt (d) *Fretum Gaditanum*, *Herculeum*, *di Gibraltar*, vulgo Germanis *die Straſſe*, Belgis *de Strate*, per quod Oceanus Atlanticus tranſit & ſinum efficit

Mediterraneum.

(a) Pontus Euxinus. (b) Palus Mæotis. (c) Fretum Magellanicum. (d) Fretum Gaditanum.

Mediterraneum. Ejus fauces XV millia paſſuum patent in longitudinem; quinque millia in latitudinem, teſte Plinio in proœmio lib. III. Olim non fuiſſe, ſed ab Oceano in terras irrumpente extitiſſe, inepte exiſtimarunt nonnulli ex Veteribus. 3. (a) *Fretum Danicum*, vulgo *der Oreſund*, item *der Sund*, jacet inter Daniæ inſulam, Zeelandiam, & Scandiam. Per illud Oceanus Atlanticus fluit in ſinum Balticum. Latitudo eſt dimidii milliaris non integri, ubi minima. Huic freto adjungendum eſt *alterum* inter Zeelandiam & Fioniam, vulgo *Funen*, inſulas, Germanis *der Belt*; & *tertium* inter Fioniam & Jutiam, vulgo dictum *Mittelfahr Sund*, ab opidulo Fioniæ *Mittelfahrt*. 4. (b) *Helleſpontus* inter Abydum & Seſtum, modo memoratus. 5. (c) *Boſporus Thracius*, itidem jam memoratus. 6. (d) *Fretum Siculum*, inter Italiam & Siciliam, ejus longitudo eſt XXVIII circiter millium paſſuum: Latitudo vero, ubi minimum, inter Pelorum & Cænym, quod vulgo nunc *Coda della Volpe* dicitur, mille quingentos paſſus; ubi plurimum, inter Italiæ promontorium & Leucopetram, XII millia patet. In eo freto ſunt Scylla & Charybdis. Siciliam ab Italia terræ motu avulſam, ac ita hoc fretum extitiſſe, inepte opinata quoque eſt vetuſtas. Et hæc ſunt *ſex freta* celebriora; nunc ſequuntur reliqua. 7. Magellanico freto vicinum eſt (e) *Fretum le Maire*, inter Terram Auſtralem, & inſulas Magellanicas, ab Oriente in Occidentem, minus longum quam Magellanicum; per illud multo brevior via eſt ex Oceano Atlantico in Pacificum. Diſtat ab Æquatore 54 gr. 30 min. 8. (f) *Fretum Manilhas*, inter Luconiam & Mindanao, aliaſque Philippinas inſulas protenſum; dicitur eſſe centum leucarum; navibus periculoſum, ob crebras ſyrtes. Extenditur ab Oriente in Occidentem. Conjungit Oceanum Pacificum cum Indico ab illa parte; etſi liberiores in vicinia ſint conjunctiones. 9. (g) *Fretum Weigatz*, per quod ex Septemtrionali mari in Tartaricum Oceanum via eſt; ſed a glacie clauſa tenetur. Jacet inter Novam Zemblam & Samojedam. 10. (h) *Fretum Davis*, inter Groenlandiam & Americam Septemtrionalem; ſed ejus exitus nondum cognitus eſt; adeoque dubium manet, utrum fretum ſit, an ſinus. 11. (i) *Fretum Glaciale* inter Novam Zemblam & Spitzbergam, ſeu alio nomine *Terram Polarem* appellandam. 12. (k) *Fretum Forbiſchers*, ſi non ad Oceanum Pacificum, ſaltem ad ſinum Hudſonii, viam præbet Atlantico Oceano. 13. (l) *Fretum Anian*, inter Americam Septemtrionalem & Tartariam Aſiæ, per quod ex Oceano Tartarico in Pacificum via eſſe dicitur; ſed adhuc incertum eſt. Aliquod tamen fretum eſſe, inter Americam Septemtrionalem & Tartariam, atque etiam aliud inter Americam & Groenlandiam, nautæ periti colligunt ex motu & fluctibus maris. 14. (m) *Fretum ſinus Perſici*: Sed minus proprie ita dicitur: quia non eſt anguſtior ingreſſus, quam ipſe ſinus. 15. Boſporus ſeu (n) *Fretum Cimmerium* inter Tauricam Cherſoneſum & Aſiam. (o) Plurima præterea ſunt freta cum inter ipſas inſulas Indicas, tum inter inſulas & vicinas Continentes; ut 1. inter Ceilanum & Indiam. 2. Inter Sumatram & Malaccam. 3. Inter Sumatram & Bantam, &c. Quidam exiſtimarunt, Fretum quoddam eſſe ad latus Septemtrionale Virginiæ, ad Latitudinem 40 gr. per quod conjungatur Oceanus Atlanticus Pacifico, & libera via hinc in Chinam & Philippinas concedatur. Sed fruſtra id per Hudſonium anno CIƆ IƆC IX. tentatum fuit. Et ſic explicatæ ſunt differentiæ partium Oceani a Terrarum ſitu exiſtentes. Memoriæ cauſa ex Geographia Generali Varenii hic ſubjungimus Tabulam, quæ continet diviſionem partium Oceani.

Adoleſcentes periplum oræ maritimæ Terrarum & Oceani tractus perluſtrent, memoriæque infigant: ad quam haud parum facit cognita habere litora oræ maritimæ continentium, atque eorum conjunctionem; item, partium maris connexionem & ſitum.

(a) Fretum Danicum. (b) Helleſpontus. (c) Boſporus Thracius. (d) Fretum Siculum. (e) Fretum le Maire. (f) Fretum Manilhas. (g) Fretum Weigatz. (h) Fretum Davis. (i) Fretum Glaciale. (k) Fretum Forbiſchers. (l) Fretum Anian. (m) Fretum Sinus Perſici. (n) Boſporus Cimmerius. (o) Freta alia.

CAP. XIII.

De navigatione Oceani. [1]

I.

Oceanum Atlanticum, qui eſt inter Europam, Africamque & Americam, antiqui mortales quando primum navigare cœperint, haud facile dictu eſt. Notam fuiſſe Ægyptiis Græciſque terram *Americam*, eoque *Carthaginenſes* navigaſſe,

America veteribus cognita.

REISKII.

1 (a) *Oceani navigatio duplex habebitur, una vetus alteraque nova*: Illa inſtar Geographiæ veteris manca, imperfecta, erronea fuit, *particularis tantummodo ſive partialis & littoralis*, adeo ut nautæ littoribus inhærerent, nec in altum quacunque provehi poſſent: Hæc vero longe perfectior nunc exſtat magiſque certa, *totalis quippe ac univerſalis fere per pyxidem repertam nauticam & acus magneticæ beneficium*, quod Joh. Gojæ, Italo eique Amalfitano A. C. 1302. circiter debemus. Nam veteres nautæ interdiu conſpectis Inſulis, montibus & promontoriis, noctu obſervata Helice ac Cynoſura, itemque ſtellis paulo proximis juvabantur: Noſtri nunc indice gaudent magnetico, quo non Meridiana tantum linea, ſed plaga ſeptentrionalis etiam notatur, vel exactius, vel obliquius paulo cum declinatione, quam *Chalyboclifin* vocant. Hinc ergo *univerſalis* pendet navigatio,

non

(a) Navigatio duplex Oceani vetus & nova.

Orbis Terræ circumnavigatus.

gaſſe, poſt ſuo loco oſtendam. Noſtra atque avorum noſtrorum memoria *omnis Terræ Orbis* jam aliquoties *circumnavigatus* eſt. Medio Mundi ſæculo, quum *Græcis Romaniſque* una tantum continens, quam Europæ, Africæ, Aſiæque nominibus diſtinxerant, cognita fuerit, de hujus circumnavigatione narrat *Plinius* [*a*] *Lib. XI. cap. LXIX. a Gadibus Columniſque Herculis* Hiſpaniæ & Galliarum circuitu *totum* ſua ætate navigatum fuiſſe *Occidentem. Septemtrionalem* autem *Oceanum* majore ex parte navigatum auſpiciis *Divi Auguſti*, *Germaniam* Claſſe circumvecta uſque ad *Cimbrorum promontorium*, & inde immenſo mari proſpectu, aut fama cognito, ad *Scythicam plagam* & humore nimio rigentia; quod *Tiberii* ductu factum, ex *Velleji libro ſecundo* perſpicitur. Idem *Plinius* eodem loco auctor eſt, *Alexandri Magni* victorias majorem partem *Meridionalis Orientaliſque Oceani* perluſtraſſe, uſque in *Arabicum ſinum*; in quo etiam poſtea res gerente *C. Cæſare*, Auguſti filio, α ſigna navium ex Hiſpanienſibus naufragiis fuiſſe agnita. Carthaginis vero potentia florente, *Hannonem* circumvectum a *Gadibus ad finem Arabiæ*, navigationem eam prodidiſſe ſcripto: ſicut ad extera Europæ

Navigatus Occidens & Septemtrio.

Navigatio Oceani Orientalis & Meridionalis.

Hannonis Navigatio.

non ea ſimpliciter quidem aut abſolute, ſed ſecundum quid (*ὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ κατά τι*) quouſque per frigoris ventorumque intemperiem aut molem glacialem oceanus adiri potuit. (a) *Septuplex* autem hæc *circumnavigatio* accidiſſe legitur.

HEKELII.

[*a*] *Lib.* II. cap. LXVII. ſecundum Edition. *Geleniano-Froben.* in fol. p. 20. Quæ citatio etiam in ultima illa Edition. *Verſtiano-Amſtelod.* eſt reperire.

BUNONIS.

α Hic Cajus erat filius adoptivus Auguſti, ejuſdemque ex Julia filia & Agrippa nepos. *Sueton in Aug.* C. XVI.

Meminit præterea S. Scriptura navigationum in Ophir Regum Salomonis, Hiram, Joſaphat. Job quoque, qui juxta Arabiam habitaſſe ſcribitur, mentionem facit *auri Ophiriani*. Unde perſpicuum eſſe poteſt, navigationes in Ophir tum temporis fuiſſe cognitas. De navigatione ex Ægypto in Indiam D. Hieronymus cum Strabone prodidere; dum memorant habitacula & frequentia navalia fuiſſe, quo loco poſtea in Ægypto de ſuo nomine Alexandriam condidit Alexander. Commercia deinde aucta fuiſſe teſtatur Plinius; & itineris illius in Indiam rationem deſcribit lib. VI. cap. XXIII. Pius etiam Pontifex Aſiam deſcribens ait, in Othonis Imperatoris Teutonici vita legi Indicam navem una cum Indicis mercatoribus in Germanico litore fuiſſe deprehenſam, ibique ventorum vi ex Oriente propulſam conſtitiſſe. Veneti per Mare Mediterraneum Alexandriam Ægypti navigiis delati, & hinc, aliquo terræ ſpatio emenſo, per ſinum Arabicum in Indiam Orientalem ſuperioribus temporibus profecti, & inde eodem itinere reverſi aromata & pretioſiſſimas merces, eaſque recentes minuſque corruptas, propter itineris illius compendium, inde in omnes totius Orbis Chriſtiani partes divendebant. Sed Luſitani poſtea alia via, quæ in Indiam duceret Orientalem, reperta, circumnavigata omni Africa, ad Sinas uſque tranſierunt. *Vaſcus de Gama Portugalenſis* anno C. 1489. prom. bonæ Spei primus circumnavigavit, Calecutum uſque pervenit, & iter illud in Moluccas inſulas patefecit. Deinceps ſecuti ſunt Belgæ & Angli. Atque ex eo tempore non ſolum in Ægypto; verum etiam Venetorum vectigalia valde afflicta fuere. Hinc Ægyptiorum Sultanus, paulo ante quam Ægyptus in poteſtatem Turcarum deveniret, quum de vectigalibus quotidie multum diminui animadverteret, adeo tulit inique, ut miſſa legatione ad Julium Pontificem, atrocia Chriſtianis omnibus ſit interminitatus, niſi efficiat, ut Luſitani navigationem iſtam in Orientalem Indiam intermittant. Verum antiquis temporibus hanc navigationem non fuiſſe incognitam, etiam *C. Julius Solinus* teſtatur, qui tradit, totum meridiei æquor ab India uſque in Hiſpaniam fuiſſe navigatum: idque probat Jubæ Regis teſtimonio. *Chriſtophorus Columbus Genuenſis* incredibili auſu Oceanum anno a nato Chriſto CIↃ CCCCXCII ingreſſus, inſulas Americæ, primum Hiſpaniolam, & deinde Cubam & Jamaicam, primus invenit. Deinde anno CIↃ CCCC XCVII. *Americus Veſputius Florentinus* [*b*] Emanuelis Portugalliæ Regis auſpiciis profectus Terram continentem, quæ ab ipſo *America* dicta eſt, primus ex Europæis detexit & ingreſſus eſt. Poſtea anno CIↃ IↃ XIX. 10 Auguſti *Ferdinandus Magellanus Portugalenſis* auſpiciis Caroli V. Hiſpali ſolvens poſt XIV menſium navigationem reperit fretum, *Magellanicum* ab ipſo dictum, illudque ſpatio dierum XXII navigavit. Sed paulo poſt, in inſula Maſſan ſeu Mathan, a Barbaris in pugna occiſus eſt. Illius in eo munere ſucceſſor *Jacobus Serranus* in inſula Sebuth ejus loci regulo nefarie proditus, nullo modo a comitibus ſuis potuit liberari. Dux itineris deinde allectus eſt *Sebaſtianus de Cano*, qui iter illud confecit, & navem *Victoriam*, hoc enim erat ei nomen, poſt trium annorum & unius menſis iter Hiſpalin reduxit, univerſum terrarum Orbem emenſus. Et hæc prima eſt poſt hominum memoriam Orbis circumnavigatio. Idem deinde alii quoque auſi ſunt: *Franciſcus Dracus Anglus*, *Thomas Candiſch Anglus*, *Olivier de Nord*, *Sebaldus a Werdt*, *Georgius Spilberg*, *Jacobus Le Maire*. Terram vero Auſtralem luſtravit *Petrus Ferdinandus de Quier*; ut ipſe teſtatur in Epiſtola ad Regem Hiſpaniæ. Navigatio ad Sinas & Inſulas Philippinas per Septentrionalem Americæ partem ab Anglis aliquoties eſt tentata. *Martinus Forbisher* ſinum exiguum detexit, quem putarat eſſe fretum, vulgo appellatur *Forbisbers Straet.* Anno C. 1585. *Davidus* quidam majus invenit fretum, & duobus annis ſequentibus ejus exitum fruſtra quæſivit. Fretum illud ab illo tamen

(a) Circumnavigatio ſeptuplex.

I. Himilconis.

Europæ noſcenda miſſum eodem tempore *Himilconem.* Præterea *Nepos Cornelius* auctor eſt apud eundem Plinium, *Eudoxum* quendam ſua ætate, quum Lathyrum Ægypti Regem fugeret, *Arabico ſinu* egreſſum, *Gadeis* uſque pervectum; multoque ante eum *Cœlius Antipater* ibidem affirmat, vidiſſe ſe, qui navigaſſet *ex Hiſpania in Æthiopiam* commercii gratia. Idem *Nepos* eodem loco apud *Plinium* de Septemtrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, Galliæ Proconſuli, *Indos a Rege Suevorum dono datos*, qui ex India Commercii cauſa navigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. Hodie tamen ea navigatio ſæpius ab *Hollandis Angliſque* tentata, nunquam perfici potuit, perpetua glacie & tenebris obſiſtentibus. Illa, quæ a Plinio narrantur, ſi vera ſint; jam totus hic noſter Orbis circumnavigatus fuit. 2

Eudoxi Navigatio in Æthiopiam.

CAP.

nomen accepit, vocaturque *Fretum Davis.* Ejus corporis inſtitit *Baffinius*, ingentemque reperit ſinum, qui *Baffins Bay* vulgo dicitur. Sub finem ſeculi præcedentis *Hudſonius* idem tentavit iter: & quod *Daviſius* & *Baffinius* eo viderentur erraſſe, quod navigationes ſuas nimium flexiſſent in Septemtrionem, ille contra meridiem verſus contendit, & per fretum a ſe inventum, (unde eidem nomen impoſitum *Fretumque Hudſonii* vocatur) in vaſtum pervenit pelagus, adeo ut conceperit ſpem circumnavigandi Americam. Sed a perfidis ſuis ſociis in cymbam nefarie expoſitus & deſertus eſt. Anno C. 1631. *Jameſius* navarchus quidam & Thomas Jacobus ſinum *James* cum inſulis quibuſdam detexerunt: Hunc ſinum poſt ingreſſus *Thomas Buttonius*, portum invenit commodum, quem *Nelſon* appellavit, ejuſdemque ſinus receſſui Occidentali ſuum impoſuit nomen vocavitque *Buttons Bay*, i. e. *ſinum Buttonii.* Ex reciprocatione hujus freti colligebat *Thomas* iſte, hac iter patere ad Sinas. Sed naturæ miraculis, quæ ibidem deprehenderat, contentus, receſſit, terramque illam Auſtralem nominavit *Valliam Meridionalem*; oramque maritimam ſeptemtrionalem cum regione iſta, *Valliam Septemtrionalem.* Cæterum navigationes cum in Americam, tum in Indiam Orientalem hodie ſunt frequentes.

HEKELII.

[b] Quem immortalitate dignum judicat *Joſephus Scaliger* ad *Manilium* Lib. I. v. 14.

REISKII.

2 Circumnavigatio maris ſeptuplex (de qua mentionem fecimus) eaque nova ſic contigit. *Prima* auſpicio Emanuelis, Portugallici regis, per Ferd. Magellanum navi, cui victoriæ nomen erat, uſum Anno 1520. intra 1124 dies: *Secunda* auſpicio Eliſabethæ, Anglicæ reginæ, per Franc. Dracum A. 1577. intra 1056 dies: *Tertia* per Thom. Candiſch Anglum A. 1586. intra 777 dies: *Quarta* per Simon. Cardeſium Roterodamum A. 1597: *Quinta* per Olivier. de Nord Batavum A. 1598. intra 1077 dies: *Sexta* per Wilhem. Cornel. Schouten & Jacob. de Maire A. 1615. intra 749 dies: *Septima* per Jacob. Eremitam & Joh. Hugenium Hollandos duabus navibus A. 1623, intra 802 dies. (a) Interim ut ſuperius argumentum perſequar, quod cœpi, particularem ſive partialem per littora lecta navigationem Tyriis, Carthaginenſibus, Græcis & Romanis veteribus nemo detrahet: Qualem a Plinio memoratam ex rebus Cæſarum & Alexandri Macedonis noſter auctor repetit. Periplus Hannonius exiguam apud priſcos fidem invenit, deque ſuſpectis rebus proverbio locum dedit: Vid. Voſſ. in hiſt. Græc. Lib. IV. Navigatio item Eudoxi Cyziceni tota, quam Heraclides Ponticus & Corn. Nepos prodiderunt, a Strabone, graviſſimo auctore, tanquam fabula inepta exploditur Lib. 11. Quidni explodamus Indos ab rege Suevico ad Q. Metellum Celerem dono miſſos, & tempeſtatibus ad mare Germanicum abreptos? Ophiræa etiam Salomonis per mare diuturna excurſio quin littoralis fuerit, nullum eſt dubium, ſi Ophiram in Cherſoneſo aurea, Taprobana aut Malacca colloces. Nec alia ex Ægypto ad Indias per Oceanum navigatio patere potuit, ſi quæ unquam patuit, de qua Strabo & Hieronymus conteſtantur. Nulla vero navis Indicæ ad littus Germanicum per tempeſtatem propulſio valebit, niſi naturæ ac veritati hiſtoricæ vim facias. Vetuſta nempe oceani navigatio juſtis limitibus coërcenda eſt, ne fidem illa excedat, neve fabuloſis peccet narratiunculis. Confer Caſp. Varerii Comment. de Ophira, ubi ad veterem navigationem multa invenies. Bochard. Geogr. ſac. Lib. II. c. 27.

BUNO-

(a) Veterum particularis.

CAP. XIV.

Summa totius Orbis diviſio.

I.

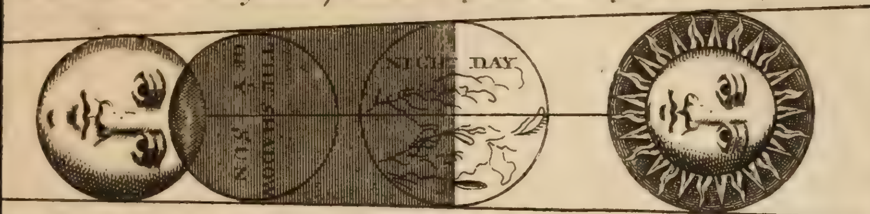
Diviſio Terræ.

DE aquis, id eſt, de Oceano ejuſque partibus, hactenus in compendio dixiſſe ſufficiat; nunc terras exponamus. Totus igitur terrarum Orbis in *treis* potiſſimum *parteis*, ſive in *tres inſulas magnas*, quas Oceanus circumfluus efficit, diviſus eſt: quarum *prima* eſt quam nos incolimus; altera *America*; tertia *Magalanica*;

Diviſio terræ in tres inſulas.

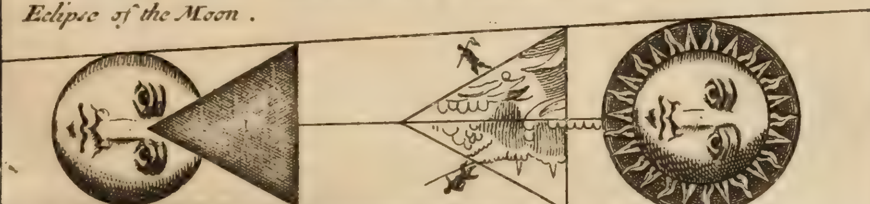
Hoc Schema demonſtrat terram eſſe globoſam

This Scheme demonſtrates ye Earth to be of a Globular form.

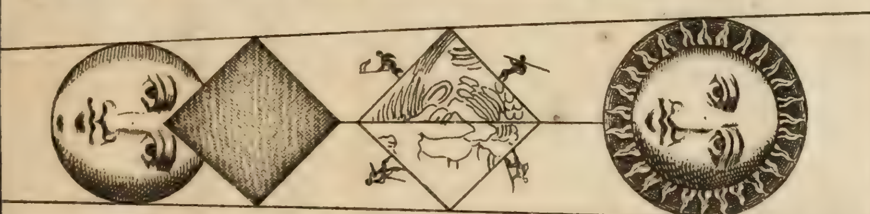

Si terra eſſet trigona, umbra quoque triangulari figura in eclipſi Lunari appareret.

If the Earth were of a Triangular form, ye ſhadow woud appear ſo in the Eclipse of the Moon.

Si terra eſſet tetragona umbra quoque tetragonæ haberet formam.

If the Earth were four ſquare. the Shadow would alſo be four ſquare.

Si terra hexagonæ eſſet figuræ, ejus quoque umbra in defectu Lunari hexagona appareret, quæ tamen rotunda.

If the Earth were ſix-ſquare, ye ſhadow would be ſix-ſquare in the Eclipſe of ye Moon, which however appears to be round.

galanica; eadem *terra Auſtralis* & *Incognita* vocitata; quia præter litora, nihil dum a nobis cognitum eſt. Ex his tribus Inſulis, ſive eas treis Continenteis appellare libeat, primo loco eam explicabimus, quam nos incolimus, ut quæ nobis patria eſt; quamque jamdudum cognitam plurima ex parte habemus. Hæc quibus Oceani nominibus cingatur, ſupra memoratum eſt. α

Europa, Aſia, Africa.

II. De cætero & ipſa in treis potiſſimum omni ævo diviſa fuit parteis; quarum nomina, *Europa*, *Aſia*, & *Africa*; hancque diviſionem a numero filiorum *Noachi* habere putatur: *Schemo* obveniſſe Aſiam; *Chamo* Africam; *Japheto* Europam. Quanquam primi earum limites, pro imperiorum, quæ exorta ſunt, ratione, vel etiam Geographorum libitu, mutati fuerunt; ita uti nonnulli Chami Japhetique partes Schemi poſteris acceſſerint. β

Diviſio orbis in duas parteis.

III. Nec quidem poſteriores mortales, qui circa medium mundi ſeculum fuere, uno eodemque modo eas diviſere: alii quippe *duas* tantum ejus conſtituerunt *partes*; idque bifariam: quidam *Aſiam* atque *Europam*; *Africam* ſub hujus nomine comprehendentes, tanquam partem; ſciſſis utrimque (id crediderunt) *Calpe* & *Abyla*, montibus, freto divulſam: alii itidem *duas* a freto Gaditano ad Tanaim amnem; hinc *Europam*, inde *Aſiam*; ſub qua *Africam* etiam intellexerunt.

Diviſio orbis in 4 parteis. Alia diviſio in tres parteis.

IV. Alii rurſus *in IV partes* diſtribuerunt; *Europam*, *Aſiam*, *Ægyptum* & *Africam*. Hinc alii poſtea, qui treis ejus parteis poſuere, Europam, Aſiam & Africam, Aſiæ *Ægyptum* tribuerunt; quamvis minus commode minuſque rite Nilum terminum inter Aſiam Africamque ſtatuentes: qua ratione pars altera Ægypti Africæ, altera Aſiæ acceſſit. Noviſſimi *ſinum Arabicum terminum* inter Aſiam & Africam ponentes, Ægyptum Africæ adjecerunt. Atque hæ quidem uni-

BUNONIS.

α (a) *Terra*, quam a *terendo*, quod ſuperiora ejus pedibus terantur [*a*], dictam volunt, una cum aqua conſtituit Globum; cujus *rotunditas* conſtat partim ex eclipſibus lunaribus; quæ, cum perpetuo rotundæ ſint, manifeſte oſtendunt, corpus illud, cujus occaſione naſcuntur, ſeu a cujus umbra efficiuntur, ſphæricam habere figuram: partim quia non tantum accedentibus verſus alterutrum Polorum, ſtellæ circumpolares magis elevantur, & ab Horizonte vertici adpropinquant; recedentibus vero deſcendunt & merguntur: Sed & proficiſcentibus verſus Ortum, ſidera citius oriuntur occiduntque; verſus Occaſum autem ambulantibus idem ſerius obvenit; vel, quod eodem recidit, dies ſunt longiores illi, qui verſus Occaſum iter facit, quam qui verſus Ortum; ita ut qui annuo ſpatio circumiret Orbem, tendendo verſus Occaſum, integrum diem in itinere amiſſurus ſit; verſus Ortum autem ſuperabundaturus uno die. Quæ omnia fieri non poſſent, ſi plana eſſet Maris & Terræ ſuperficies: Tum enim ſol & reliqua ſidera omnibus terræ incolis una orirentur & occiderent: quod tamen aliter fieri obſervamus. Intelligimus autem figuram ſphæricam non quidem exactiſſimam & geometrice perfectam; quia montibus & vallibus exaſperata paſſim eſt terra: fluvii etiam & maria litoribus ſuis humiliora ſunt, &c. Sed ſecundum vulgatam loquendi conſuetudinem, qua non attendimus quæ exigua ſunt & parvi momenti. Pilam enim palmariam rotundam appellamus, licet ex ſuturis, aut ex frequenti ad parietem alliſione, inæqualitatem aliquam contraxerit. Cæterum *Terræ* ſuperficies aquis exſtans dividitur in partes *grandes* ſeu principales; & *parvas* ſeu minus principales. (b) *Grandis* communiter *Continens* appellatur, vel quia longe lateque continuata eſt; vel quia minores ei accenſentur, quas veluti comprehendit & continet. *Parva* eſt vel (c) *Inſula*, id eſt Terræ portio undique mari cincta, vel (d) *Peninſula*, quæ pene ambitur Mari; annectitur tamen continenti, exiguæ cujuſdam portiunculæ interventu, quæ (e) *Iſthmus* dicitur. (f) *Promontorium* eſt mons in mare decurrens.

β *D. Hieronymus lib. Hebr. Quæſt.* de ſeptem filiis Japhet, qui *Gen. X. v.* 2, 3, 4. memorantur, tradit quod poſſederint Aſiam ab Amano, & Tauro Syriæ Cœles & Ciliciæ montibus, uſque ad fluvium Tanaim, in Europa vero uſque ad Gadira, nomina locis & gentibus relinquentes, e quibus poſtea immutata plurima.

HEKELII.

[*a*] Itaque *Tera* in *Augurum libris* & quibuſdam *Archivis* cum ſimplici R ſcribi ſolere, *Nicolaus Perottus* in *Cornucop.* col. 61. Edition. *Aldinæ Venetiis* A. CHR. M. D. XIII. in fol. impr. & ex eo *Chriſtianus Becmannus* in *Originib.* L. L. p. 1070. Edition. IVtæ autores ſunt. Alii dicunt *Terram* derivari a Gr. verbo τείρειν, quod *ſiccare* denotat, quoniam terra elementum eſt ſicciſſimum. Sed *Tellus* primario *Dea* dicitur, ſeu *Orbis ille*, ſive οἰκουμένη, ubi habitant homines.

REIS-

(a) Terræ rotunditas probatur. (b) Terra Continens. (c) Inſula, (d) Peninſula, (e) Iſthmus. (f) Promontorium.

univerſi orbis variæ partitiones atque limites diſerte apud veteres auctores paſſim exſtant. 1

Europæ Aſiæque limites.

V. De *Termino* autem *inter Europam Aſiamque* obſcurior ac minus certa eſt traditio. Nam qui *Tanaim* flumen ſtatuerunt; fontem ejus per ſummum errorem in Riphæis montibus, haud procul Oceano Sarmatico poſuerunt, qua *Petgora* eos perrumpit amnis. Alii vero, qui *Iſthmum*, qui eſt inter Ponticum Caſpiumque maria, pro fine conſtituerunt; his perſuaſum fuit, Caſpium mare eſſe ſinum Oceani ſeptemtrionalis, ea regione, qua Obii amnis immenſum eſt oſtium, irrumpentem. Nam omne litus, quod eſt ſub Septemtrionibus ab occaſu in ortum verſus ad Obii uſque oſtium, ad Sarmatiam pertinet: Sarmatia autem pars eſt Europæ. Itaque *verum certumque terminum inter Europam, Aſiamque* uti habeas, ſtatue poſt *mare Ægæum*, *Helleſpontum*, *Propontidem*, *Boſporum Thracium* [b], *Pontum Euxinum*, *Boſporum Cimmerium*, *lacum Mæotin*, *Tanais fluenta*, donec adverſo amne ad flexum ejus pervenias, apud *Tujam* opidum: inde lineam duc ad proximam *Obii* fluminis ripam: hinc pone ipſum flumen *Obium ad Oceanum* uſque. γ

LIBER

REISKII.

1 Terra continens i. e. continua vel contigua vocitur ea, quæ ſuis partibus tota cohæret, eaſque ſolidas aut firmas continet: Hinc terra etiam firma Germ. *Das Feſt-feſte Land* per *ſuas partes majores pariter atque minores* dividitur: Illas Geographi duas, tres, quatuor, ſex pro ſuo quiſque ſenſu connumerant: Has Inſula, Cherſoneſo ſive Peninſula, Iſthmo & promontorio concludunt. Si qui tres ſolum partes a tribus Noachi filiis, & diviſis inter eos ſedibus arceſſunt, hos in tanta antiquitate, obſcuroque negotio ſcriptores ἀξιόπιστοι, Joſephus etiam in Judaicis Antiquitat. Lib. I. refellunt. Vid. Ricciolum in Geogr. Reformat. Lib. II. Sex vero partes in orbe antiquo & novo alii accuratius tenent, Aſiam nempe, Africam, Europam, Americam, Terram polarem arcticam, Terramque polarem antarcticam ſive auſtralem: (a) Omnes tamen rotundam faciunt, totique globo terraquaëreo figuram ſphæricam ſive circularem, non exactam adeo; ſed grano piperino ſimilem aut æqualem vendicant, rationibus moti tam aſtronomicis quam geographicis. Erratum igitur fuit inter veteres novoſque ſcriptores, qui conicam, planam, aliamve diſco, ſcaphio, columnæ ſimilem, aut ovalem penitus terræ figuram attribuunt: Hanc ultimam duo Angli Joh. Childrey in Britannia, quam ſcripſit Baconica, & Th. Burnettius in Theoria telluris ſacra comprobant. Plura quæ ad certam globi terreſtris magnitudinem, figuram, dimenſionem, conſtructionem, uſum, quæque ad chartas geographicas ſive Mappas copioſius poſſent addi, conſulto præteribimus, neque loco huic commenta adſuemus aſtronomica.

HEKELII.

[b] De *Boſporo Thracico* treis Libros elegantiſſimos, & lectu vere dignos *ſcripſit Antonius Gyllius*, quos *Lugd. Batav.* A°. CHR. M. DC. XXXII. in form. 16. impreſſos quoque vidimus.

BUNONIS.

γ His addi poteſt (b) *Terra Polaris Septemtrionalis*, quæ putatur undique mari & fretis cingi. *De Univerſi Orbis variis partitionibus, veroque inter Europam & Aſiam termino, plura cognoſcere licebit ex ipſius Cluverii lib. I. de Germ. c. I.* Memoriæ cauſa ex Varenii Geogr. Gen. adjecimus Tabulam quæ diviſionem partium Terræ continet.

Ad finem hujus libri primi addere placuit nonnulla quæ ad reliquas Globi partes & figuras, ipſaſque Tabulas Geographicas declarandas faciunt.

Præter Sphæræ circulos, ſupra explicatos, hæc porro ſunt notanda.

1. *Alveus Globi* ſuſtinetur *Baſi* ſeu *Pedamento*, quod interdum additam habet (c) *Pyxidem nauticam*, vulgo *Compaſſum* vocant, Vitruvio *Amuſium* dicitur, cujus beneficio Globus ad Mundi plagas dirigitur, & linea Meridiana invenitur. Si vero illa defuerit, alia poterit adhiberi Pyxis, eaque ad partem Auſtrinam ſub Meridiano collocari, ad dirigendum Globum verſus quatuor Mundi plagas, ut Horizon reſpondeat Horizonti Mundi; Meridianus Meridiano: cæterique circuli in Globo cœli circulis. 2. In media Baſi exſtat (d) *Pedunculus* ligneus crena inciſus, ut per eam Meridianus, Globuſque, pariter attolli ac deprimi poſſit ad diverſas elevationes Poli. 3. Quatuor Pedamenti columellis incumbit *Capitulum Alvei Cyclicum ligneum*, quod vocatur (e) *Horizon*. Ejus latus ſuperius diverſimode diſtributum eſt. Interior & Globo proximus limbus in quatuor Quadrantes diviſus eſt, ſecundum quatuor Mundi angulos, Meridiem, Septemtrionem, Orientem & Occidentem: & horum quilibet rurſus diſtinguitur in 90 partes æquales, ut ita tota circumferentia, ſicuti circuli reliqui comprehendat 360 gradus. In eodem limbo duæ reperiuntur crenæ, per quas Meridianus ſecundum directam Septemtrionis & Meridiei extenſionem, ad eam uſque profunditatem deſcendit, ut unum Meridiani Globique medium præciſe exſtet ſupra planum Horizontis, alterum infra illud lateat. Illud nobis hemiſphærium cœli conſpicuum repræſentat, hoc non conſpicuum. Hunc limbum proxime contingens habet XII ſigna cum Planetis ſigno propriis: quodlibet ſignum in gradus 30 diſtribuitur, qui ſuis ſpatiolis & numeris in intima ora hujus circuli deſcripti ſunt. Inde porro ſequitur *Calendarium* non ſolum *Julianum* ſeu *Antiquum*, ſed & *Gregorianum* ſeu *Novum* decem diebus illud præcedens;

quia

(a) Terræ figura vera falſaque. (b) Terra Polaris Septemtrionalis ſive Groenlandia. (c) Pyxis nautica. (d) Pedunculus. (e) Horizontis limbi.

quin & nonnunquam *Scaligerianum*, cum nominibus menſium & feſtorum. Menſes in varios diviſi ſunt dies, adjunctis primis ſeptem literis Alphabeti Romani, in diſtinctionem dierum hebdomadis, pro diverſitate literæ Dominicalis. In quibuſdam etiam Globis additus reperitur *Numerus Aureus*. Exterior demum ora habet 32 ventorum nomina, pro differentia plagarum Mundi, & uſu nautico. 4. Meridiano æneo infixus eſt (a) *Circulus Horarius*, ſuperiori ſuo plano in 24 horas, pro ratione diei naturalis, diſtributus. Habet igitur horam duodecimam duplicatam; quarum altera indicat Meridiem; altera mediam noctem: hinc ſectio utriuſque horæ XII, tam diurnæ, quam nocturnæ Meridiano incumbit. Centrum hujus circuli eſt Mundi Axis, cujus extremitati index applicatus eſt æreus, qui cuſpide ſua, quoties Globus convertitur, una per circulum Horarium movetur, & horas oſtendit. Porro Meridiano in Zenith ſeu Polo Horizontis annectitur per cochleam (b) *Circulus Verticalis*, *Quarta* ſeu *Quadrans* Altitudinis etiam dictus, ex ære factus habens 90 gradus, ſive quartam Circuli partem, & ita adornatus, ut a puncto verticis ſeu Zenith ſecundum Globi gibboſitatem demiſſus in omnes Horizontis partes moveri & circumduci queat. Nonaginta iſti gradus ita inſcripti ſunt huic arcui, ut numeri ab horizonte incipiant, & ſurſum verſus Zenith adſcendant. Interdum Globo cœleſti in ſectionibus Meridiani & Horizontis affigitur (c) *Semicirculus poſitionis*, qui ad certam elevationem conſtitutus refert initia XII domorum cœleſtium, quas Aſtrologi diſtinguere ſolent per ſex Circulos poſitionum.

Interiorem Sphæram 1. in duas æquales partes dividit (d) *Æquator*, menſura primi ſeu quotidiani & communis ab ortu in occaſum motûs, qui nihil aliud eſt, quam Æquinoctialis peripheriæ tam æqualis converſio, ut ſingulis horis XV gradus promoveantur, & toties una hora ſit abſoluta quoties XV gradus Æquator confecerit. Ejus ſitum in cœlo nobis imaginamur, vel quum mediam in Cingulo Orionis ſtellam obſervamus, & ejuſdem circumvolutionem ab ortu verſus occaſum ſimul notamus: Vel quum tempore æquinoctii motum Solis ab Ortu in Occaſum attendimus. Ejus enim veſtigia Æquatoris ſitum ſuper Horizontem tum oſtendunt. 2. Dividitur Æquator, ut circuli alii, in 360 gradus: & per quemlibet gradum re ipſa aut imaginatione ducitur ſemicirculus ab uno Polo ad alterum. Hi ſemicirculi dicuntur (e) *Meridiani*, ſeu *Circuli Longitudinis in terra*. Ex his *Primus* eſt initium reliquorum pingendorum & numerandorum: & Primus ille, ut reliqui, dimidius, non integer pingitur, inſignitus areolis coloratis, per quas ejus gradus diſtinguuntur. Continet 90 gr. ab Æquatore ad Polum Arcticum; & totidem ad Antarcticum. Meridiani Primi locus ſupra ad Cap. VII. ſ. III. indicatus eſt. 3. Per Meridiani gradus ſingulos ab Æquatore verſus utrumque Polum deduci poſſunt 90 (f) *Paralleli* ſeu *Circuli Latitudinis*: Verum ne loca in Globo per multitudinem circulorum nimium obſcurentur, vulgo tam Meridiani quam Paralleli tantum deſcribuntur per decimum quemque gradum Æquatoris & Meridiani. 4. Æquatorem in duobus punctis oppoſitis interſecat circulus obliquus, *Zodiacus* dictus: Unus ſemicirculus Zodiaci flectitur ab Æquatore verſus Septemtrionem; alter verſus Auſtrum. Diſtinguitur Zodiacus, uti Æquator, in 360 areolas diverſi coloris, per quas gradus denotantur; duciturque ab Ortu in Occaſum. (g) *Zodiacus* & *Ecliptica* in eo conveniunt, quod eundem habent axem, eoſdemque polos; & in eo tantum differunt, quod *Ecliptica* ſit circulus in medio Zodiaci, ſine Latitudine: *Zodiacus* autem ſit circulus, ſeu *Zona* potius, Latitudinem habens XX ferme graduum. Sed quoniam in Globo Latitudine Zodiaci ad XX gradus determinata non indigemus, ſola in eo pingitur Ecliptica. Polos Eclipticæ ſuſtinet *Colurus Solſtitiorum* in Circulis Polaribus. Porro ab uno Polo Zodiaci ad alterum duodecim in Globo cœleſti deſcribuntur Semicirculi, per initia ſingulorum *Dodecatemoriorum*, & efficiunt *ſex circulos maximos*. *Primus* tranſit per principia Arietis & Libræ, oſtendens initia Longitudinis Signorum: *Secundus* per initia Tauri & Scorpii; atque ita porro reliqui diſtribuunt ſuperficiem Globi in duodecim partes æquales, quæ latiſſimæ ſunt in Ecliptica; verſus Polos autem Zodiaci paulatim imminuuntur, ac tandem in ipſis Zodiaci Polis concurrunt. Cujuſlibet partis ſpatium nomen habet a ſigno, inter utrumque ſemicirculum in Ecliptica comprehenſo. Exempli gratia; ſuperficies inter duos ſemicirculos per initia Arietis & Tauri ductos, comprehendens ſignum Arietis in Ecliptica, dicitur *Signum Arietis*; omneſque ſtellæ & Planetæ, aut alia cœli puncta, inter duos illos ſemicirculos, ex utraque Eclipticæ parte uſque ad Polos, comprehenſa, dicuntur eſſe in ſigno Arietis; atque ita porro in cæteris. Et hi in *Globo Cœleſti* ſunt (h) *Circuli Longitudinum*. At (i) *Circuli Latitudinum*, qui oſtendunt Latitudinem ſeu diſtantiam ſtellæ ab Ecliptica, ſunt Zodiaco paralleli, & tranſverſim per Circulos Longitudinum ducuntur: Sed non expreſſe pinguntur in Globo, ne ſtellæ vel alii circuli obſcurentur. 5. Ex *Circulis Minoribus* duo *Polares* & duo *Tropici* rubris ſolent pingi lineis; & cum aliqua Latitudine, licet nullam habeant. Reliqui, videlicet Paralleli, nigris lineis tantum notantur. Hactenus de pictura Circulorum; jam ſequitur locorum pictura.

Loca in Globo *picta ſunt*, Regiones, Gentes, Inſulæ, Maria, Flumina, Sylvæ, Montes, Urbes. *Regiones* diverſæ diverſis coloribus a ſe invicem diſtinguuntur; earumque limites notantur multis punctis. *Inſulæ* deſertæ, & quæ arena magis ſunt, quam terra exculta, inſigniuntur multis & variis punctis. *Silvæ* indicantur una vel altera arbore. *Montes* ex pictura facile cognoſcuntur. *Urbes* turribus ſuiſque nominibus notantur. Hactenus de pictura Geographica in Globo; Jam ſequitur *Hydrographica*. In ea obſervandæ primum *Lineæ Nauticæ*, quæ *Rhombi* Luſitanis dicuntur, & Belgis *de Cours*, item *een Streeck*. Eſt autem (k) *Rhombus* linea in Globo Terreſtri & Mappis Geographicis, quam navis, Acum Magneticam itineris ſui ducem ſecuta, in maris ſuperficie certo vento tenere debet. Viam nautis monſtrat (l) *Pyxis nautica*, vulgo *Compaſſus*. Habet Pyxis illa planum rotundum, quod nautæ *Roſam* appellant, cujus circumferentia diviſa eſt in XXXII partes, tot mundi plagas monſtrantes. *Septemtrionem* indicat peculiare ſignum *Lilii*. Subtus enim Roſa habet affixam A-

 cum

(a) Circulus Horarius. (b) Circulus Verticalis ſeu Quadrans Altitudinis. (c) Semicirculus poſitionis. (d) Æquator. (e) Meridiani ſeu Circuli longitudinis. (f) Paralleli ſeu Circuli Latitudinis. (g) Zodiacus & Ecliptica. (h) Circuli Longitudinum. (i) Circuli Latitudinum. (k) Rhombus. (l) Pyxis nautica ſeu Compaſſus.

cum [Magneticam, quæ paxillo æneo acuminato impoſita libere movetur, & quocunque Pyxis vertatur, plagam reſpicit Septemtrionalem; ſicut reliquæ lineæ reliquas Mundi plagas & ventos. Hoc indice nautæ freti vaſto ſe committunt Oceano, & remotiſſimas petunt terras. Pingitur Index ille nauticus in Globi Terreſtris Æquatore, Meridiano & nonnullis intra Parallelos locis, aliiſque Globi & Tabularum Geographicarum partibus: ita tamen, ut Lilium ſemper reſpiciat Septemtrionem. In *Arte Navigandi* quatuor præcipue veniunt conſideranda. 1. Longitudines & differentiæ locorum. 2. Eorundem Latitudines & differentiæ. 3. Rhombus, ſeu Linea per quam navigandum eſt. 4. Intervallum ſeu diſtantia itineris marini inter duo loca. Sed ampliſſima illa Navigandi Ars paucis explicari nequit: qui eam ſcire deſiderat, conſulat *Nonium*, *Mercatorem*, *Robertum de Hues*, *Adrianum Metium*, & alios. Tantum de picturis neceſſariis in Globo. Non neceſſaria pictura eſt animalium, piſcium, aliarumque rerum, quas cælatores & pictores, vel ad oſtendenda in Terra & aquis varia animalia, vel ad oblectamentum oculorum, addiderunt.

Fabricam & ſtructuram Globi ſequitur ejus uſus, qui ſane maximus eſt, cujus explicationem omnem paucæ non capiunt pagellæ: præcipua tamen, quæ Geographiam cognituro neceſſaria videntur, in gratiam tironum delibaſſe hac vice contenti, earum rerum cupidos ad ipſos Auctores remittimus, qui hanc doctrinam ex inſtituto & prolixe tradiderunt.

(a) I. Alveo ſuo Globus per crenas Horizontis lignei immittitur, uſque ab baſis pedunculum, qui crena ſua excipit Meridianum ita, ut ejus *medium*, hoc eſt, 180 *gradus*, *exſtet ſupra planum* lignei Horizontis. Sed *illud Meridiani ænei latus*, *cui inſcriptus eſt numerus graduum*, *reſpiciat lignei Horizontis partem Orientalem*. *Utrum vero Globus in Meridiano recte pendeat*, examinatur hoc pacto. In medio Meridiani inter utroſque Polos directe ſupra Æquatorem, eſt initium numerationis graduum ad utroſque Polos: illud initium linea oblonga notatur: applica itaque huic lineæ acum, ut punctum ejus extremum fere incidat in Æquatorem, deinde volve Globum, ſi punctum acus perpetuo incidit in Æquatorem, neque ab eo declinat, recte ab Axe pendet Meridianus. Porro, *utrum medium Meridiani exſtet ſupra Horizontem*, examinatur hoc modo. Ad locum aliquem datum elevatur Polus, ac tum conſpicitur, quot gradus ab Æquatoris parte Auſtrali numerentur; qui ſi adduntur gradibus Elevationis, efficere debent 90. His ſi addis alterius Quadrantis gradus 90 redit numerus 180 graduum, quod eſt dimidium Meridiani.

(b) II. *Globus ad Mundi ſitum*, ut Globi cardines reſpiciant plagas & cardines Mundi, componitur hoc modo. 1. Globus collocatur in menſa aut tabula plana, ita, ut ſuperficies Horizontis ſuperior maneat parallela cum vero Horizonte. 2. Polus pro loci tui, ubi verſaris, latitudine elevatur. 3. Ita Globus convertitur, ut Meridianus æneus congruat cum Linea Meridiana Pyxidis nauticæ in baſi Horizontis locata; Polus Auſtrinus reſpiciat Meridiem, & Arcticus Septemtrionem. Quo facto Globi Axis reſpondet Axi Mundi, & partes Horizontis lignei, plagis Horizontis veri. Sed Acus Magnetica quia declinat, res manet dubia niſi fuerit correcta. Si Compaſſus non eſt in promptu, vulgo reſpiciunt ad templorum ſtructuras, in quibus ſummum altare conſtructum eſt ad Orientem, & turres ad Occidentem. Hinc a dextra eſt Meridies, a ſiniſtra Septemtrio. Obſervant quoque umbram corporum ad horam XII meridianam; ſed quoniam horologiis non ſatis tutum eſt credere, neque hic modus ſatis certus eſt. Quare alii noctu per cuſpides duorum baculorum intervallo aliquo in terram defixorum ſtellam Polarem aſpiciunt, & lineam inter utrumque baculum protrahunt; quæ eſt meridiana. Sed omnium rectiſſime *Linea Meridiana invenitur hoc modo*. Primum in plano ducitur circulus, in cujus centro erigitur ad perpendiculum ſtylus, qui longitudine ſua non ſuperet ſemidiametrum. Obſervanda deinde umbra Solis projecta a ſtylo ante meridiem, quando ejus extremitas Peripheriam circuli attingit: qui locus puncto notandus eſt. Eodem modo pomeridianis horis extremitas umbræ notanda in Peripheria eadem. Inter hæc duo puncta medium punctum exacte ſumitur per diviſionem arcus intercepti in duas æqualeis parteis. Ab hoc puncto diviſionis per centrum ducenda eſt linea, quæ eſt meridiana, & ſemper indicat horam XII. *Vel hoc modo*: In plano erigitur Stylus ante meridiem, & ex loco ejus per umbræ projectæ extremitatem deſcribitur peripheria. Deinde obſervatur poſt meridiem peripheriæ punctum, quod extremitas umbræ attingit. Arcus inter duo illa puncta bifariam ſecatur, & linea per centrum ducitur, quæ eſt Meridiana. *Vel demum ita*: In tabula plana & Horizonti parallela deſcribitur circulus, iſque per duos diametros dividitur in quatuor quadrantes, & horum quilibet in 90 grad. Extremitates diametrorum notantur vocabulis Meridiei, Septemtrionis, Orientis, & Occidentis. In centro erigitur ſtylus ad rectos cum tabula angulos. Deinde inquiritur in quo gradu Horizontis Sol oriatur aut occidat ad eum diem quo id inveſtigatur. Eo igitur die Sole oriente tabula ita parata tamdiu convertitur, donec umbra ſtyli tot gradibus cadat ab Occidente verſus Meridiem, quot gradibus Sol removetur ab Oriente verſus Septemtrionem. Linea igitur Meridiei & Septemtrionis in tabula reſpondebit lineæ Meridianæ in cœlo. Globo ad Lineam Meridianam conſtituto, reliqui Mundi Cardines ac venti per ſe innoteſcunt. 4. Si locum tuum, in quo moraris, in ſphæra terreſtri applicas Meridiano; Sphæræ ſitus per omnia ſimilis eſt vero ſitui Terræ, & apparet quomodo & quorſum reliquæ regiones ad locum tuum ſitæ ſint. 5. Si Globus Cœleſtis eodem pacto conſtitutus convertitur ab Oriente in Occidentem, apparet quomodo & in quibus plagis corpora cœleſtia loco tuo oriantur & occidant: quæ nunquam occidant, & quæ nunquam oriantur.

(c) III. *Sphæra* conſtituitur *Recta*, quum uterque Polus incumbit Horizonti; & per ejus Zenith tranſit Æquator. In hoc Sphæræ poſitu corpora cœleſtia cum Planetis recte ſupra infraque Horizontem aſcendunt, & deſcendunt. 2. Omnes ſtellæ, ſeu vicinæ ſint Æquatori, ſeu longe ab eo remotæ, quæ ſimul oriuntur, ſimul tranſeunt Meridianum, & ſimul occidunt. 3. Hæc omnia tantum temporis remorantur ſupra Horizontem, quantum infra illum latent; quia circuli, quos converſione Globi deſcribunt, ab Horizonte in duas æqualeis parteis ſecantur. Atque hinc ſequitur, Solem tam in Æquatore, quam extra eum ad Meridiem ſeu Septemtrionem conſtitutum, motu cœli quotidiano, æquali tempore ſupra & infra

(a) I. Examen Globi; num recte pendeat in Meridiano & Horizonte. (b) II. Globum ad ſitum Mundi componere, & invenire lineam Meridianam. (c) III. Sphæram conſtituere Rectam.

ſra Horizontem morari; adeoque dies perpetuo æquales efficere ſuis noctibus. Contingit iſtud habitantibus *ſub Æquatore* abſque ulla latitudine verſus alterutrum Polum; ut ſunt incolæ inſulæ D. Thomæ, partis Africæ, Moluccarum quarundam, &c. Hanc ſphæram habent *Aſcii*, de quibus ſupra c. V. ſ. 11. ubi ſimul varietates cœli, quibus obnoxii ſunt, memorantur.

(a) IV. *Sphæra* conſtituitur *Parallela*, quum Æquator ita applicatur Horizonti, ut ſiant Paralleli; & alter Polus altiſſime tollitur ſupra Horizontem in Zenith; alter humillime deprimitur in Nadir. In hoc Sphæræ poſitu 1. ſidera, Circuli, aliæque Globi partes, neque ſupra Horizontem aſcendunt, neque infra eum deſcendunt, ſed parallele ſemper cum eo convertuntur. 2. Sol iis per ſex menſes continuos non occidit, ac reliquos ſex menſes non apparet. Talem ſphæram habent, ſi qui ſunt ſub Polis. Quibus porro cœli mutationibus hi ſint obnoxii, dictum eſt in Periſciis Cap. V ad ſ. 11.

(b) V. *Sphæra* ſit *Obliqua*, quum alter Polus ſupra Horizontem ita elevatur, ut *oblique* inclinetur verſus alterutrum Horizontis latus; & alter deprimitur. In hac ſphæræ poſitione 1. Æquator cum cæteris Circulis, Signis & Stellis oblique ſcandit ſupra Horizontem, & oblique rurſus infra eundem delabitur. 2. Omnes Circuli Æquatori utrinque paralleli, etiam ii, qui per converſionem Sphæræ deſcribuntur a Sole, ſtellis aut aliis ſignis, ab Horizonte dividuntur in partes inæquales; ita ut eorum, qui ab Æquatore tendunt verſus Polum elevatum, major pars ſupra Horizontem exſtet, minor condatur infra eum: Cæterorum vero verſus Polum latentem, major pars ſubter Horizontem hæreat, minor tollatur ſupra. Ex quo conſequitur, Solem, dum verſatur extra Æquatorem, in ſigno tendente ad Polum conſpicuum, converſione Sphæræ majorem partem circuli ſupra Horizontem, quam infra eum conficere, diutiuſque hærere ſupra terram; & hinc quoque dies efficere longiores ſuis noctibus: & contra, ubi receſſit ad Polum inconſpicuum, minorem circuli partem conſumere ſupra, quam infra Horizontem, minuſque ſupra Terram morari, adeoque dies facere noctibus breviores. Simul etiam patet, quo elevatior eſt alter Polus ſupra Horizontem, eo circulos ſecari in partes inæqualiores, ac proinde diſcrimen dierum & noctium dari evidentius. 3. Sol, dum eſt in Æquatore, pari ſemper tempore ſupra & infra Horizontem commoratur; adeoque dies nocti redditur æqualis. 4. Stellæ omnes circa Polum conſpicuum, comprehenſæ circulo, intervallo Elevationis Poli deſcripto, nunquam occidunt; aliæque contra interceptæ circulo ex Polo latente ad Horizontis contactum delineato, nunquam oriuntur: intermediis vero locis poſitæ, oriuntur atque occidunt; exceptis iis, qui ipſos circulos prædictos occupant. quæ neque occidunt, neque oriuntur, ſed Horizontem duntaxat ſtringunt. Hanc Sphæræ poſitionem habent omnes terræ incolæ, qui a lateribus Æquatoris ſub quacunque degunt Latitudine, tam ad Septemtrionem, quam ad Meridiem; donec incurrant in ipſos Polos, ubi Sphæra eſt parallela.

(c) VI. Ex Conſtitutione Sphæræ Obliquæ inter cætera hæc duo obſervantur. 1. *Altitudinem Poli æquari diſtantiæ Zenith ab Æquatore, ſeu Latitudini locorum*; quod per Globum ita demonſtratur. Uterque Polus adjungitur Horizonti, ut in Sphæra Recta, & ſunt ſine ulla elevatione Poli, atque Zenith incidit in Æquatorem. Hinc ſi alter Polus ex alterutra parte Horizontis attollitur, e. g. x gradibus; Æquator ex adverſo a Zenith totidem gradibus verſus Horizontem deſcendit: & quo plus tollitur Polus, eo plus a Zenith removetur Æquator. Patet igitur per hanc operationem, Elevationem Poli ſemper æqualem eſſe diſtantiæ Zenith ab Æquatore, ſeu quod idem eſt, Latitudini locorum. 2. *Altitudinem Æquatoris Polique 90 ſimul efficere gradus*; ac proinde una altitudine de 90 gradibus deducta, reſiduum oſtendere altitudinem alterius; id quod ex Globo ita apparet. Si Polus e. g. attollitur ſupra Horizontem 20 gradibus, Æquator tantundem recedit a Zenith, & diſtat ab Horizonte gradibus 70, quorum numerorum ſumma facit gradus 90. Si Polus elevatur gradibus 60, Æquator 60 quoque gradibus recedit a Zenith, & ſupra Horizontem attollitur gradibus 30, qui cum 60, conſtituunt 90. Atque ita porro in cæteris.

(d) VII. *Latitudo loci* nihil aliud eſt, quam diſtantia ejus ab Æquatore verſus Polum. At *Longitudo loci* eſt diſtantia ejus a Meridiano Primo in Æquatore ab Occidente verſus Orientem numerata. Utraque beneficio Globi invenitur hoc modo. Vertitur Globus, donec locus datus ſubſtet Meridiano, cujus gradus, qui loco imminet, indicat ejus *Latitudinem*: & gradus Æquatoris, qui ſtringitur a Meridiano, ejuſdem loci *Longitudinem*. [c]

(e) VIII. Quot gradibus vertex loci diſtat ab Æquatore, totidem polus ab Horizonte elevatur.

(f) IX. Si locus datus adjungitur Meridiano, & creta acuminata applicatur termino numerationis, in Globo circumvoluto creta deſcribit peripheriam, quæ omnia illa notat loca, quorum eadem cum loco dato eſt Latitudo.

(g) X. Diſtantia diverſorum locorum in Globo Terreſtri invenitur hoc pacto. Unus pes circini applicatur uni loco, & alter pes alteri loco: Hæc intercapedo circini transfertur ad Æquatorem, & numerantur gradus intercepti; quibus multiplicatis per xv, prodit numerus milliarium Germanicorum. Vel hoc modo: Alteruter locorum jungitur Meridiano, eique applicatur Circulus Verticalis, ac cum altero loco componitur; ubi gradus in Circulo illo interjecti indicant locorum iſtorum diſtantiam.

(h) XI. *Situs ſeu Angulus Poſitionis eſt, qui comprehenditur meridiano loci alicujus, & Circulo majori, per vertices datorum locorum tranſeunte; & plaga Mundi, in quam unus locus ab altero vergit.* Angulus iſte invenitur hoc modo: Locus, ad quem Globus rite elevatus eſt, ponitur ſub Meridiano, & Circulus Verticalis vertici ejus loci affixus circumagitur, donec alterius loci verticem tranſeat. Terminus Circuli ad Horizontem Situm poſitionis indicat. Et ſi eadem opera gradus in Verticali inter duo illa loca numerantur, eorundem locorum diſtantia innoteſcit. Si vero alteruter locus plus quam 90 gradibus remotis infra Horizontem conſiſtat, quem proinde verticalis nequeat contingere: convertitur Globus, donec locus iſte, qui ſub Horizonte latebat, eundem ſtringat: tum Globo firmato e diametro ad alteram Horizon-

 tis

(a) IV. Sphæram conſtituere Parallelam. (b) V. Sphæram facere Obliquam. (c) VI. Elevationem Poli æquari Latitudini locorum, & cum diſtantia Æquatoris efficere gradus 90. (d) VII. Invenire locorum Latitudinem & Longitudinem. (e) VIII. Polum rite elevare. (f) IX. Invenire loca, quæ eandem habent Latitudinem. (g) X. Diſtantiam locorum invenire per Globum terreſtrem. (h) XI. Dato loco invenire aliorum locorum ſitum ſecundum Angulum poſitionis.

tis partem creta aut alia materia nota imprimitur: deinde convertitur Globus in priorem ſitum; & erit nota impreſſa tantundem ab altero illo meridiani latere ſupra Horizontem elevata, quantum ab altero latere locus ille infra Horizontem eſt depreſſus. Quo facto, notæ factæ Verticalis imponitur, ac videtur quo in loco ſtringat Horizontem: quot hic inveniuntur gradus, tot ab altera parte Horizontis locus ille ſitus eſt. Si diſtantia iſtorum locorum quæritur; numerandi ſunt gradus Verticalis ab Horizonte ſurſum uſque ad notam, iiſque addenda Verticalis longitudo 90 graduum; atque ita facile innoteſcet; ſi gradus per 15 multiplicantur, provenit numerus milliarium Germanicorum.

(a) XII. *De Zonis*, earum latitudine, atque cœli mutationibus, quibus earundem incolæ obnoxii, ſuperius dictum eſt cap. V.

(b) XIII. De *Aſciis*, *Amphiſciis*, *Periſciis* & *Heteroſciis*, qui ſint, & quibus in Terræ locis reperiantur, videatur ſupra cap. V.

(c) XIV. Ratio inveniendorum *Antœcorum*, *Periœcorum* & *Antipodum*, indicata eſt cap. V.

(d) XV. Quomodo invenienda *Climata* & *Paralleli*, monſtratum eſt hujus lib. cap. VI.

(e) XVI. *Ad Clima inveniendum*, quum neceſſarium ſit ſcire *diem loci dati longiſſimum, is inveſtigatur per Globum hoc modo.* Polo ad locum datum rite elevato, primus gradus Cancri, in quo Sol exiſtit, quum nobis efficit diem longiſſimum, creta aut alio notetur ſigno; hic locus Solis adducatur ad Horizontem Orientalem,& Index Circuli Horarii ad horam XII. Volvitur deinde Globus, donec locus Solis notatus perveniat ad Horizontem Occidentalem. Quo facto index monſtrat numerum horarum diei longiſſimi ad datam elevationem. Reliquæ inde horæ ad 24, ſunt noctis, monſtrantque noctem breviſſimam. Eadem ratione ex primo gradu Capricorni oſtenditur quantitas diei breviſſimi, & noctis longiſſimæ. Quamquam etiam ex inventa quantitate diei longiſſimi facile apparet quantitas noctis longiſſimæ, quæ diei longiſſimo ſemper æqualis eſt. Sicut & dies breviſſimus æqualis eſt nocti breviſſimæ.

(f) XVII. *Locus Solis in Ecliptica quolibet anni tempore invenitur hoc modo.* Quæritur dies menſis, quo id inveſtigatur, in Calendario Horizontis; cui reſpondet gradus ſigni Zodiaci, qui quæſitus in Globo oſtendit verum locum Solis ad diem propoſitum. Sic agitur cum omnibus diebus totius anni. At in anno biſſextili poſt 28 Februarii ſequens dies eſt aſſumendus, ut pro 29 Februarii primus Martii, & pro primo Martii ſecundus, & ita porro progrediendum. Quum vero hic modus non omnino accuratus ſit, ſatius eſt locum Solis diſcere ex Ephemeridibus. Hic Solis locus creta aut alio ſigno in Globo notandus; non tamen ubi ſignum Zodiaci apparet pictum, ſed ubi nota illius ſigni Aſtronomica invenitur. Nam ſecundum dodecatemoria procedendum eſt, non ſecundum aſteriſmos.

(g) XVIII. *Ortus & Occaſus Solis invenitur hoc modo.* Eligitur locus cognitæ Latitudinis, ad quam Polus elevatur. Deinde ex problemate proxime præcedente quæritur eo ipſo die locus Solis, qui adducitur ad Meridianum & index horarius ad horam XII: Demum convertitur Globus, donec locus Solis ſtringat Horizontem in Oriente. Quo facto index oſtendet horam ortus Solis; ſi revolvitur idem locus Solis ad Horizontem in Occidente, index oſtendet horam occaſus. Sed beneficio Æquatoris, qui continens gradus 360 ſpatio horarum XXIV, h. e. die Naturali, tranſit Meridianum, ita ut ſingulis horis tranſeant gradus XV, & ſingulis Minutis unius gradus quadrans, tempus ortus & occaſus Solis multo certius haberi poteſt hoc modo. Locus Solis applicatur Horizonti in Oriente, & notatur gradus Æquatoris, qui occupat Meridianum. Inde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Meridianum, ac obſervatur gradus Æquatoris ſimul ſtringens Meridianum. Hic numerus graduum, qui ab ortu Solis ad meridiem uſque pertranſierunt Meridianum, dividitur per 15 (quia 15 gradus unam conficiunt horam) & prodit horarum numerus. Reſidui gradus multiplicantur per 4 (quia quilibet gradus valet 4 Scrupula horaria, ſcrupulum videlicet eſt ſexageſima pars horæ.) Si hic numerus horarum & Scrupulorum deducitur a 12, reliquæ horæ indicant tempus Ortus Solis. Pari modo invenitur hora occaſus Solis; ſi ejus locus adjungitur Meridiano, ac obſervatur gradus Æquatoris ſimul ſtringens Meridianum. Deinde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Horizontem in Occidente: qui numerus graduum in Æquatore ſi accipitur, ac eadem ratione dividitur per 15, ac reſiduum multiplicatur per 4, prodit hora occaſus Solis a meridie. *Singulis horis XV in Æquatore tranſire gradus*, poteſt in Globo demonſtrari. Notetur quodvis Æquatoris punctum eoque adducto ad Meridianum Index collocetur ad horam XII. Volvatur deinde Globus, donec Index monſtret primam horam, atque deprehendes punctum Æquatoris notatum receſſiſſe XV gradibus a Meridiano. Si iterum volvas globum, donec index monſtret horam ſecundam, deprehendes Æquatoris gradus XV Meridianum tranſiſſe; ac ita porro. *Quamobrem gradus Æquatoris in horas mutari poſſunt*; ſi primus Gradus ♈ adducitur ad Meridianum, & index ad horam XII. Globuſque volvitur ad Occaſum, donec illæ partes Æquatoris, quæ in horas erant mutandæ, tranſeant, & Index monſtrabit horas quæſitas. In contrarium agitur, ſi pro horis Æquatoris partes cognoſcendæ.

(h) XIX. *Quantitas dierum & noctium facile cognoſcitur ex problemate præcedente.* Inveſtigatur tamen hoc etiam pacto. Globo ad locum datum rite elevato, locus Solis adjungitur Horizonti in Oriente, & index horæ 12 verſus Auſtrum. deinde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Horizontem in Occidente. Numerantur horæ ab indice confectæ, quæ indicant diei longitudinem: Reſiduum eſt longitudo noctis. Vel ita: Locus Solis adjungitur Horizonti in occidente, & index horæ XII. Si Globus deinde convertitur, donec locus Solis pulſet Orientem, index oſtendet longitudinem noctis.

(i) XX. *Aſcenſio Obliqua eſt gradus Æquatoris, qui oritur cum Sole aut ſtella in Sphæra Obliqua.* Sol igitur vel ſtella admovetur Horizonti Orientali, & qui gradus Æquatoris una oritur, dicitur Aſcenſio Obliqua. Exſtant paſſim Tabulæ Aſcenſionum obliquarum ad varias Poli elevationes conſignatæ, quæ ex libris Aſtronomorum cognoſci queunt. Faciunt enim

(a) XII. Zonarum numerus & latitudo. (b) XIII. Aſcii, Periſcii, Amphiſcii, Heteroſcii. (c) XIV. Antœcos, Periœcos & Antipodes invenire. (d) XV. Climata & Parallelos invenire. (e) XVI. In Globo invenire diem longiſſimum. Invenire noctem breviſſimam: Item diem breviſſimum, ac noctem longiſſimam. (f) XVII. Locum Solis in Ecliptica, quolibet anni tempore indagare. (g) XVIII. Horam ortus & occaſus Solis ad quamvis Latitudinem quolibet anni die explorare. (h) XIX. Quantitatem dierum & noctium cognoſcere. (i) XX. Aſcenſionem Solis vel ſtellæ obliquam invenire.

enim ad intelligendas cauſas inæqualitatis dierum & horarum Naturalium & Artificialium.

(a) XXI. Ducitur locus Solis vel ſtellæ ad Horizontem in Occidente, & quicunque gradus Æquatoris Horizontem una ſtringit, is dicitur Deſcenſio obliqua.

(b) XXII. *Aſcenſio Solis vel ſtellæ nihil aliud eſt, quam gradus Æquatoris, qui cum iiſdem ſupra Horizontem emergit; Recta igitur Aſcenſio eſt, gradus Æquatoris, qui cum Sole in Ecliptica aut ſtella in Sphæra Recta aſcendit.* Ad hanc Rectam Aſcenſionem inveniendam, Sol vel ſtella adjungitur Meridiano; & Æquatoris gradus, quem Meridianus in eo ſitu interſecat, indicat Rectam Aſcenſionem. Reperiuntur Tabulæ Aſcenſionum Rectarum in libris Aſtronomorum. [d]

(c) XXIII. *Recta Deſcenſio* eſt in iiſdem Æquatoris gradibus, in quibus Aſcenſio recta.

(d) XXIV. Zonæ Torridæ incolæ, quibus Circuli Tropici valde remoti ſunt, nulla habent Crepuſcula. Iis vero, qui Zonis Frigidis ſunt propiores, tota fere nox crepera eſt, nec quicquam certi de eorum Crepuſculis dici poteſt. In noſtris tamen regionibus *Crepuſculum definitur ſeſquihora*, ita ut ejus menſura ſit 18 graduum. *Cognoſcitur autem Crepuſculum hoc modo*; Locus Solis jungitur Meridiano, & index horarius applicatur ad horam XII. Deinde gradus Eclipticæ, qui loco Solis e diametro opponitur, ſignatur, & in Horizonte Occidentali ad Quadrantem Altitudinis 18 gradibus attollitur. Ita index horarius monſtrat initium crepuſculi matutini. Idem gradus Soli oppoſitus in Oriente per gradus 18 elevatus, monſtrat finem crepuſculi veſpertini. Notandum tamen, profunditatem Solis 18 graduum non eſſe per omnia loca & tempora conſtantem, ob variam aëris temperiem & altitudinem, per quas fit, ut citius aut tardius ſolito Crepuſcula incipiant & deſinant.

(e) XXV. *Loca, quibus ſol uno eodemque die fit verticalis, oſtenduntur hoc modo.* Primum ex dato die inveniatur locus Solis in Ecliptica ſecundum problema XVII. Deinde adducatur locus Solis ad punctum Meridiani, quod ei imminet: & volvatur Globus: Ita omnia loca, quæ notatum punctum tranſeunt, ſunt illa, quæ quæruntur. Vel creta acuminata applicata deſcribatur parallelus, qui loca illa indicabit. Idem quoque poteſt in Mappis oſtendi; ſi locus Solis in Ecliptica notatur, & per eum ducitur parallelus Æquatoris rectus vel curvus, prout Tabula rectilinea vel curvilinea fuerit. Ita omnia hujus paralleli loca erunt illa, quæ quæruntur. Id autem fieri debet in utroque Mappæ hemiſphærio.

(f) XXVI. Quæ loca eundem habent Parallelum, eadem habent omnes dies anni æquales, & eandem quantitatem diei longiſſimi.

(g) XXVII. *Data unius loci hora, alterius etiam loci hora invenitur hoc modo.* Locus cujus hora datur, adducitur ad Meridianum æneum, index ad eam horam Circuli Horarii, quæ datur. Volvitur deinde Globus, donec alter locus datus veniat ſub Meridianum; quo facto index in eo Globi ſitu monſtrabit horam quæſitam illius loci.

(h) XXVIII. *Loca, quæ ad datam noſtram horam quamcumque habent meridiem, aut mediam noctem, aliamve horam, ita exhibentur.* Noſter, ſeu datus locus alius, adducitur ad Meridianum, index ad datam horam Circuli Horarii. Deinde volvitur Globus, donec index monſtret horam XII meridiei. Ita loca, quæ Meridiani ſemicirculo ſuperiori, a Polo elevato ad Polum depreſſum, ſubjecta conſpiciuntur, ſunt ea, quæ meridiem ad datum tempus agunt. Et ſi Globus porro pro arbitrio noſtro vertitur, index ſemper monſtrat horam, quam eo tempore habent loca Meridiano ſubjecta.

(i) XXIX. Polus pro data loci Latitudine primum elevandus, & Globus ad Cardines Mundi rite conſtituendus eſt. Deinde acicula infigenda loco Solis in Ecliptica ad perpendiculum, (ſeu, ut loquuntur, perpendiculariter,) vel, quod ſatius, Gnomon Sphæricus applicandus Eclipticæ, ita ut apex gnomonis loco Solis incumbat, atque ita ad Meridianum adducatur, & index ad horam XII. Volvatur poſtea Globus, donec acicula nullam jaciat umbram in Globo; & in eo ſitu index monſtrabit horam quæſitam.

(k) XXX. *Norimbergenſes* hodie, ut olim *Babylonii* aliique populi numerant horas XXIV ab ortu Solis ad ſequentis diei ortum. *Quæ hora ita invenitur.* Elevatur Polus pro dati loci latitudine; & locus Solis ex dato die inventus adducitur ad Meridianum, index ad horam XII Circuli Horarii. Volvitur deinde Globus, donec index monſtrat datam horam. Globo ita manente immoto index reducitur ad XII. Quo facto volvitur Globus ab Occaſu ad Ortum, donec locus Solis ad Orientem in Horizonte appareat; & in Circulo Horario numerantur horæ a XII verſus Ortum iiſque ad indicem. Hæ ſunt horæ quæſitæ Norimbergenſes ſeu Babylonicæ,

(l) XXXI. *Ex data hora Norimbergi, noſtræ numerationis hora, quæ a media nocte vel meridie incipit, invenitur hoc modo.* Polus pro loci dati Latitudine elevatur. Locus Solis notatur in Ecliptica, & ad Orientalem Horizontem adducitur: Index horarius ad horam XII. Deinde volvitur Globus verſus occaſum, donec index monſtret in Circulo Horario datam horam ab Ortu. Hoc facto, index reducitur ad horam XII, deinde movetur Globus, donec locus Solis reductus ſit ad Meridiani ſemicirculum, quem proxime tranſiit; & numerantur horæ a XII ad indicem in eam plagam, in quam motus Globi factus eſt. Ita hora noſtræ numerationis a meridie vel media nocte reperietur.

(m) XXXII. Hodie in multis Italiæ locis, ſicut olim in Græcia, numerantur 24 horæ *ab uno occaſu Solis ad ſequentem, ad quas inveniendas ex horis noſtræ numerationis ſic agitur.* Elevatur Polus pro dati loci Latitudine; Locus Solis in Ecliptica notatur, atque ad

(a) XXI. Deſcenſionem Solis vel ſtellæ invenire Obliquam. (b) XXII. Aſcenſionem Solis vel ſtellæ rectam invenire. (c) XXIII. Invenire Deſcenſionem rectam. (d) XXIV. Initium & finem crepuſculorum indicare. (e) XXV. Dato die anni invenire Telluris loca quibus ſol eo die in meridie fit verticalis. (f) XXVI. Oſtendere, quibus in locis omnes anni dies ſint æquales; adeoque habeant etiam eandem diei longiſſimi quantitatem. (g) XXVII. Data hora unius loci in Globo dati, invenire horam alterius loci dati. (h) XXVIII. Data hora noſtri loci oſtendere in Globo omnia illa loca, quæ ad datam illam horam habent meridiem; item illa, in quibus media nox, & illa, in quibus ſit alia quæcunque hora. (i) XXIX. Beneficio Globi Sole lucente cognoſcere horam loci, cujus latitudo data eſt. (k) XXX. Data hora noſtræ numerationis invenire quota ſit hora ab ortu Solis. (l) XXXI. Data hora ab ortu ſeu Norimbergenſi, invenire noſtræ numerationis horam. (m) XXXII. Data hora noſtræ numerationis invenire horas Italicas.

ad Meridianum adducitur; index ad horam XII meridianam Circuli Horarii collocatur. Deinde volvitur Globus, donec index ille monſtret horam datam. Poſtea immoto Globo reducitur index ad horam XII. quo facto volvitur Globus verſus Ortum, donec locus Solis in Occidentali Horizonte conſpiciatur. Numerantur demum horæ à XII. uſque ad indicem ſecundùm plagam motus. Et hæ erunt horæ numerationis Italicæ. *Hora Italica per radios Solis in globo inveſtigatur h. m.* Loco Solis Occidentis advoluto ad diem obſervationis, indiceque applicato horæ XII, vertitur globus, donec gradus loci Solis ſupra Horizontem aſcendat in Oriente, aut in Occidente. Ibi collocatur Gnomon Sphæricus, aut acus modico ceræ firmata, & obvertitur Soli, donec nullam de ſe projiciat umbram in alterutrum latus: & indicabit index horam quæſitam numerandam à XII. meridianâ.

(a) XXXIII. *Ex data hora Italica ſeu ab occaſu Solis, noſtræ numerationis hora invenitur hoc modo.* Polus elevatur pro loci latitudine. Solis locus in Eclipticâ notatur, atque ad Meridianum adducitur. Index collocatur ad horam XII. Volvitur deinde Globus verſus Occaſum, donec index monſtret horam datam Italicam; ac tum immoto Globo reducitur index ad XII. Hoc facto, locus Solis revolvitur ad eum Meridiani ſemicirculum, quem proxime tranſiit. Ita horæ inter XII. & indicem interceptæ, ſi numerantur à XII. verſus ortum, ſunt horæ à meridie vel media nocte ſecundum noſtram numerationem.

(b) XXXIV. Horarum aliæ ſunt *Æquales, ſeu Æquinoctiales*, aliæ *Inæquales* ſeu *Temporales*. *Hora Æqualis* eſt vigeſima quarta pars diei naturalis, & perpetuo manet ejuſdem quantitatis. *Æquinoctiales* dicuntur illæ horæ, quoniam per Æquinoctialis Circuli regularem & æquabilem motum diſtinguuntur, dum de eo tanto temporis ſpacio XV gradus perpetuo aſcendunt, & in oppoſita Æquatoris parte totidem gradus infra Horizontem deſcendunt. Ob commoditatem & facilitatem horarum Æqualium uſus hodie apud omnes fere gentes eſt frequens. (c) *Hora Inæqualis, quæ & Temporalis appellatur*, eſt duodecima pars diei vel noctis artificialis. *Inæquales* dicuntur hæ horæ, quoniam diurnæ cum ſuis horis nocturnis collatæ, aut cum diverſorum inæqualium dierum horis, nunquam ſunt ejuſdem magnitudinis: ſed quoties dies creſcunt aut decreſcunt, toties horarum etiam quantitas, certa quadam & regulari viciſſitudine, immutatur, prout dies & noctes augentur aut minuuntur, exceptis duobus Æquinoctialibus diebus, in quibus horæ Æquales & Inæquales ſunt ejuſdem quantitatis. Veteres ac præcipue Judæi his uſi ſunt horis Inæqualibus (unde & *Judaicæ* nonnullis appellantur *Horæ*) Quod patet ex hiſtoria Evangelica *Matth.* XX. *v.* 3, 5, 6. *Luc.* XXIII. *v.* 44. *Joh.* XI. *v.* 9. *Actor.* II. *v.* 15. *Plinius* quoque *lib.* II. *cap.* 97. aliique horarum iſtarum mentionem faciunt. Sed quum horarum Inæqualium uſus multa habeat incommoda, horis tantum utimur Æqualibus. (d) *Quantitas horarum Inæqualium facile invenitur*, ſi datæ diei vel noctis horæ Æquales multiplicantur per 60 in minuta, & collecta per 12 dividuntur: & quæ poſt diviſionem reliqua ſunt, iterum multiplicantur per 60 in ſecunda, vel ulterius; quæ denique diviſa producunt horas Inæquales, ad quamlibet diem datam.

Tabula exhibens horas Æquales in ſcrupulos reſolutas.

Hor.	Min.	Hor.	Min.	Hor.	Min.
1	60	9	540	17	1020
2	120	10	600	18	1080
3	180	11	660	19	1140
4	240	12	720	20	1200
5	300	13	780	21	1260
6	360	14	840	22	1320
7	420	15	900	23	1380
8	480	16	960	24	1440

Sit exemplum. Si dies fuerit horarum Æqualium 16, primorum 19, ſecundorum 52; illæ 16 horæ primum reſolvuntur in 960 prima min. quibus adduntur adhærentia minuta 19; congregatum erit 979. quod ſi dividitur per duodecim, offerentur 81 prim. Reliqua 7 min. prima ſi rediguntur in ſecunda per 60, prodeunt 420 ſecunda; quibus ſi adduntur 52 ſecunda, fiunt 472 ſecund. quæ diviſa per 12 dant 39 ſecund.

(a) XXXIII. Datâ horâ Italicâ invenire horam noſtræ numerationis. (b) XXXIV. Hora Æqualis, ſeu Æquinoctialis. (c) Hora Inæqualis, ſeu Temporalis. (d) Horarum Inæqualium quantitatem invenire.

ſecund. Quatuor ſecunda, quæ poſt diviſionem reliqua ſunt, rediguntur in 240 tertia; hæc diviſa dant 20 tert. Et tanta eſt longitudo horæ Inæqualis diei datæ, videlicet 81 minutorum primorum, 39 ſecundorum, 20 tertiorum. *Sit exemplum aliud.* Si dies fuerit 7 horarum, 40 minutorum primorum, & 8 ſecundorum, horæ integræ multiplicatæ per 60 dant 420 prima; quibus ſi adduntur 40 adhærentia minuta, tum prodeunt 460 min. prima. Hæc diviſa per 12 prima conſtituunt 38 prima. Reſidua 4 prima rediguntur iterum per 60 in 240 ſecunda, quibus ſi adduntur illa 8 ſecunda, Congregatum erit 248 ſecund. quæ diviſa per 12, producunt 20 ſecunda. Reliqua 8 ſecunda reſolvuntur in 480 tertia; hæc quoque diviſa per 12 dant 40 tertia. Habebit igitur in exemplo dato una hora Inæqualis 38 minuta prima, 20 ſecunda & 40 tertia. *Hoc modo omnium dierum & noctium artificialium horas Inæquales aſſequimur.*

(a) XXXV. *Globus Terreſtris ita poteſt ſuſpendi aut conſtitui, ut Sole lucente iſtæ Globi partes illuminentur, quas Sol in ipſa Tellure quovis tempore illuminat, & ſimul appareat, quibus populis Sol oriatur ad ſingula temporis momenta, quibus occidat, quibus meridiem agat, quibus omnino occultatus ſit, & cui loco ſit verticalis; quod exhiberi poteſt hoc pacto.* Locus, in quo globus ita collocandus eſt, notatur in ipſo Globo, ad Meridanum adducitur, & creta notatur punctum Meridiani loco iſti imminens. Si igitur Globus è fune ſuſpendendus eſt, alligandus eſt funis huic puncto Meridiani. Si vero in loco aliquo firmiter collocari debet, trajiciendus eſt ſtylus ferreus ex hoc loco per centrum Globi uſque ad oppoſitum punctum, atque hic ſtylus ferreus plano Horizontali arcte inſigendus, ut ſit immobilis. Deinde Globus ad quatuor Mundi Cardines diſponendus, quo facto ad ſingula momenta diei, Sole lucente, licet in Globo contemplari partem Telluris illuminatam, & partem non illuminatam. Illa vero loca, quæ in medio ſemicirculo partis illuminatæ jacent, ſunt illa, quæ ad iſtud temporis momentum habent meridiem. Illis, quæ ad Orientem in Semicirculo diſcernente partem illuminatam à non illuminata ſita ſunt, Sol occidit. Ab his, quæ jacent ad Occidentem in ſemicirculo diſcernente partem illuminatam à non illuminata, Sol oritur. *Ad locum Solis in Ecliptica inveniendum*, circa medium partis illuminatæ acicula vel gnomon ſphæricus hinc inde moveatur, donec nullam jaciat umbram punctumque in Globo notetur. Hoc enim ad meridianum adductum indicabit declinationem puncti Eclipticæ, in quo Sol eſt tempore obſervationis, unde pro conditione temporis, Veris vel Æſtatis, Autumni vel Hyemis ipſe locus Solis cognoſcetur, & inde anni dies. *Ille quoque locus in Globo*, in quem acicula infixa nullam projicit umbram, eſt is, cui *Sol* ad illud temporis momentum *verticalis* eſt; & parallelus per hunc locum tranſiens exhibet omnia loca, quibus Sol ad illum diem fiet verticalis. Porro *hora loci, in quo Globus ita collocatus vel ſuſpenſus eſt, invenitur hoc modo.* Locus iſte, cui Sol eſt verticalis, adducitur ad Meridianum. Index ad horam XII Circuli Horarii, & volvitur Globus donec locus noſter, ſive, in quo Globus ſitus eſt, ad Meridianum perveniat. Tunc index monſtrat horam quæſitam. At quoniam Globi converſio fieri non poteſt, ſi per ſtylum ferreum plano Horizontali affixus eſt; ideo ſatius fuerit Globum ſuſpendere; & ſimul Polos ita alligare, ut eundum retineant ſitum.

(b) XXXVI. Globus Terreſtris modo jam dicto ſuſpenſus, Luna lucente, oſtendit quoque, quibus populis ad quodvis temporis momentum, quo illa ſupra Horizontem noſtrum commoratur, conſpicua, quibus oriatur, quibus occidat & quibus ſit verticalis. Quæ omnia ex præcedente problemate manifeſta ſunt.

(c) XXXVII. *In Globo Terreſtri exhiberi poſſunt omnia loca, quibus ſidera tanto tempore infra Horizontem occultantur, quanto alio in loco ſupra Horizontem commorantur*, hoc modo. Noſter, vel alius locus datus, adducitur ad Meridianum, & invenitur Parallelus Antœcorum. Omnia loca in hoc Parallelo ſita ſunt, quæ quæruntur; quod in Globo monſtrari poteſt; ſi polus elevatur pro dati loci latitudine, & deprimitur pro hujus inventi Paralleli latitudine.

(d) XXXVIII. *Certiſſimus videtur eſſe modus inveniendæ Latitudinis*, ſi in ſignis Borealibus declinatio Solis circa illud tempus ab inventa maxima altitudine ſolis ſubtrahitur: Quod relinquitur, eſt complementum Elevationis Poli. Quod ſi à 90 ſubtrahitur, emergit elevatio quæſita. *Robertus Hues ſequentem tradit modum.* Meridiana Solis altitudo obſervatur Radio, Quadrante, aut hujuſmodi inſtrumento, & Solis locus in Ecliptica Globi inventus Meridiano applicatur; & Meridianus hac illac in ſuis ſiſſuris conſiſtens circumducitur, uſque dum idem ſolis locus totidem gradibus ab Horizonte attollatur, quot ſunt obſervatæ Solis altitudines. In hoc Globi ſitu polus alter, ſupra Horizontem eminens, indicabit Latitudinem loci. *Non diſſimilis eſt modus, quo vulgo nautæ locorum Latitudines indagare ſolent*, per meridianas Solis altitudines, & Tabulas declinationum.

(e) XXXIX. *Data quantitate diei longiſſimi in quodam Telluris loco, ejuſdem Latitudo invenitur, ſimul omnia illa exhibentur loca, quæ eandem habent diei quantitatem, hoc modo.* Locus Solis diei longiſſimi, qui eſt 1. gradus Cancri, adducitur ad Meridianum; index ad horam Circuli horarii XII. Volvitur deinde Globus, donec index monſtret horam illam à qua numerus datus longiſſimi diei denominatur; ita, ut ad horam XII mediæ noctis adjungantur reliquæ horæ continua numeratione; & tunc punctum Tropici exiſtens in Meridiano notatur. Deinde adducitur primus gradus Cancri ad Horizontem in Oriente, & Meridianus in crena ſua ita movetur Polo elevato vel depreſſo, donec alterum Tropici punctum notatum exiſtat ad Horizontem in Occidente; ita ut 1. gradus Cancri adhuc ſit in Oriente. Quo facto, numerantur gradus Elevationis Poli. Ea enim eſt quæſita Elevatio Poli & Latitudo Paralleli, qui in Globo invenitur, ſi totidem gradus numerantur in Meridiano ab Æquatore verſus Polum, & creta

(a) XXXV. Globum Terreſtrem ita ſuſpendere aut conſtituere, ut lucente Sole eæ Globi partes illuminentur, quas Sol in ipſa Tellure quovis tempore illuminat, & ſimul appareat, quibus populis Sol oriatur ad ſingula temporis momenta, & quibus occidat; quibus meridiem agat, & quibus occultatus ſit. Solis locum in Ecliptica invenire. Loca oſtendere, quibus Sol eſt verticalis. Horam diei invenire. (b) XXXVI. Loca quibus Luna oriatur, & quibus occidat, oſtendere. (c) XXXVII. In Globo Terreſtri exhibere omnia loca, quibus ſidera tanto tempore infra Horizontem occultantur, quanto nobis, vel alteri dato loco, ſupra Horizontem commorantur. (d) XXXVIII. Loci dati invenire Latitudinem & Elevationem Poli. (e) XXX.X. Datâ quantitate diei longiſſimi invenire loci Latitudinem ſeu Elevationem Poli.

creta applicata ad terminum numerationis Globus volvitur. Hic Parallelus deſcriptus erit is, qui quæritur.

(a) XL. *Longitudines locorum* incognitæ per initia Eclipſium Lunarium inveſtigantur; quæ, ſi quibus in locis una hora citius contingunt, quam in aliis, indicant ea loca recedere verſus Ortum XV gradibus. De longitudine locorum obſervanda & invenienda plures modi cognoſci queunt ex *Bernh. Varenii Geographiæ Generalis l.* III. *c.* XXXI. *Adriani Melii Menſura Geographica p.* 7. *Joannis de Sacro Boſco Commentarius in Junctini Sphærica p.* 449.

(b) XLI. *Locorum diſtantia accuratius ex Longitudine & Latitudine locorum invenitur*: *Primo*, ſi loca ſolâ Latitudine differunt, eundem habent Meridianum, ſed diverſos Parallelos, ſubtrahitur minor Latitudo à majore, & oritur differentia Latitudinis in Gradibus & Minutis. Gradus differentiæ Latitudinis multiplicantur per 15 Minuta, dividuntur per 4; & utrimque milliaria inveniuntur. *Si vero alterius loci Latitudo ſit Borealis, alterius Auſtrina*, Summa Latitudinum eſt diſtantia quæſita. *Secundo, ſi loca ſola differunt longitudine*, & ſita ſunt ſub eodem Parallelo, eamdemque habent diſtantiam ab Æquatore, ſed in diverſis Meridianis; ſubtrahitur minor Longitudo à majore, & oritur differentia in gradibus & Minutis. Sed quia Paralleli, in quibus numeratur Longitudo locorum, non ſunt Circuli Magni, nec inter ſe æquales, ſed minores & contractiores, quo longius ab Æquatore recedunt, & majores ac ampliores, quo eidem ſunt propiores: Quapropter nec quindecim milliaria uni gradui cujuſque Paralleli (exceptis gradibus Æquatoris) nec pares numero reſpondere poſſunt: ſed tot, quot vel proportio Paralleli cujuſque ad Æquatorem in Tabula oppoſita oſtendit. Nam ex proportione cujuſque Paralleli ad Æquatorem collegerunt Artifices, quot milliaria uni gradui cujuſque Paralleli reſpondeant, eaque in Tabulam, ut diſcentibus laborem & difficultatem minuerent, incluſerunt. Cum gradibus igitur communis Latitudinis inventis ingredimur ſequentem Tabulam, quam vocant *Canonion Appiani*, quæ gradus Longitudinis extra Æquatorem in milliaria converſos continet. [*e*.]

(a) XL. Longitudinem alicujus loci invenire. (b) XLI. Diſtantiam locorum ex eorum Longitudine & Latitudine invenire. Quæ differunt ſolâ longitudine.

Tabula continens gradus Longitudinis, extra Æquatorem converſos in milliaria.

Gr.Lat.	*Mill.*	*Min.*	*Gr. Lat.*	*Mill.*	*Min.*	*Gr.Lat.*	*Mill.*	*Min.*
1	14	59	31	12	52	61	7	16
2	14	59	32	12	43	62	7	2
3	14	58	33	12	35	63	6	48
4	14	58	34	12	26	64	6	34
5	14	56	35	12	17	65	6	20
6	14	55	36	12	8	66	5	6
7	14	53	37	11	59	67	5	52
8	14	51	38	11	49	68	5	37
9	14	48	39	11	39	69	5	21
10	14	46	40	11	29	70	5	8
11	14	43	41	11	19	71	4	53
12	14	40	42	11	9	72	4	38
13	14	37	43	10	58	73	4	23
14	14	33	44	10	47	74	4	8
15	14	29	45	10	36	75	3	53
16	14	25	46	10	25	76	3	38
17	14	21	47	10	14	77	3	22
18	14	16	48	10	2	78	3	7
19	14	11	49	9	50	79	2	52
20	14	6	50	9	38	80	2	36
21	14	0	51	9	26	81	2	21
22	13	54	52	9	14	82	2	5
23	13	48	53	9	2	83	1	50
24	13	42	54	8	49	84	1	34
25	13	36	55	8	36	85	1	18
26	13	29	56	8	23	86	1	3
27	13	22	57	8	10	87	0	47
28	13	15	58	7	57	88	0	31
29	13	7	59	7	43	89	0	16
30	12	59	60	7	30	90	0	0

Opera-

Operatio ex hac Tabula ita inſtituenda. Milliaria, quæ reſpondent communi Latitudinis gradui, ponuntur ſecundo loco Regulæ Detri. Primum locum occupant 60 minut. vel 1 gr. Tertium differentia. Tertio, (a) *Si loca & Longitudine & Latitudine differunt,* 1. Inquiritur differentia Longitudinis & Latitudinis, per ſubtractionem minoris a majore. 2. Differentia Latitudinis commutatur in milliaria, & numerus productus ſervatur ad partem. 3. Sumitur dimidium differentiæ Latitudinis; idque additur ad Latitudinem minorem, vel ſubtrahitur a majore, & efficitur Latitudo utrique loco communis. 4. Cum hac Latitudine ingreſſi in Tabulam præcedentem, conſideramus quot milliaria uni gradui Longitudinis reſpondeant. 5. Cum his milliaribus inventis multiplicatur differentia Longitudinis. 6. Numerus productus ex multiplicatione milliarium & differentiæ longitudinis, item numerus productus ex commutatione differentiæ Latitudinis in milliaria, uterque ſeorſim ducitur in ſeſe, & numeri ad ſe invicem adduntur. 7. Ex hoc aggregato additorum numerorum extrahitur radix, & habetur locorum diſtantia quæſita.

(b) XLII. *Data hora nocturna ſive diurna Globus Cœleſtis ad ſitum cœli ita componitur.* Solis locus applicatur Meridiano & Index Horarius horæ XII meridianæ. Deinde convertitur Globus in Occidentem, donec index oſtendat horam illam, qua cœli ſitum cognoſcere cupis. Globus eo ſitu firmatus diſpoſitioni cœli & ſiderum convenit. Poteſt etiam Globus ita componi per Altitudinem Solis cognitam de die; & per Altitudinem ſtellarum de nocte.

(c) XLIII. *Ortus Æquinoctialis eſt,* quo Sol oritur in primo gradu Arietis, & primo gradu Libræ: Unde ſpirat Subſolanus; *the Eaſt Wind,* cui directe opponitur Occaſus Æquinoctialis, unde ſpirat Zephyrus, *the Weſt Wind.*

(d) XLIV. *Ortus Solſtitialis Æſtivus eſt,* quo Sol oritur in primo gradu Cancri; unde ſpirat Cæcias, *the North-Eaſt Wind;* cui opponitur Occaſus Brumalis, unde ſpirat Africus, *the South-Weſt Wind.*

(e) XLV. *Ortus Solſtitialis Brumalis eſt,* quo Sol oritur in primo gradu Capricorni; unde ſpirat Vulturnus, *the South-Eaſt.* Cui opponitur Occaſus Æſtivus; unde ſpirat Caurus ſeu Corus, *the North-Weſt.*

(f) XLVI. *Polus Mundi* 4 fere gradibus abeſt a Stella in extrema cauda Urſæ minoris; quæ hinc appellatur *Stella Polaris.*

(g) XLVII. Polo in Globo cœleſti recte elevato, creta acuminata applicatur Horizonti verſus Meridiem, ubi ſecatur a Meridiano, & converſo Globo deſcribitur circulus. Deinde idem faciendum in Horizonte verſus Septemtrionem; Quo facto duo iſti circuli creta notati indicant *quæ ſtellæ nunquam, quæ quandoque, & quæ perpetuo appareant.*

(h) XLVIII. *Declinatio Solis ſive ſtellæ nihil aliud eſt, quam diſtantia ejus ab Æquatore numerata in Meridiano.* Ea vero invenitur hoc modo: Locus Solis, ſive ſtella applicatur Meridiano, & numerantur gradus Meridiani inter Æquatorem & Locum Solis ſive ſtellam.

(i) XLIX. *Stellæ alicujus ſitus ad certam horam exploratur hoc modo.* Locus Solis applicatur Meridiano, & index Horarius horæ XII. Hinc Globus vertitur, donec Index datam monſtret horam. Poſtea ex Zenith Circulus Verticalis applicatur loco ſtellæ, & ſtatim in Horizonte apparet, verſus quam cœli partem ſtella iſta conſiſtat.

(k) L. Polo recte elevato, & Globo rite conſtituto, hora notatur in Circulo Horario, & ex Zenith demittitur Circulus Verticalis per locum Solis, vel centrum ſtellæ; & gradus ab Horizonte uſque ad Locum Solis vel ſtellam numerantur. *Altitudo* enim *nihil aliud eſt, quam diſtantia Solis vel Stellæ ab Horizonte numerata in Circulo verticali per Solis aut Stellæ corpus & Zenith tranſeunte.*

(l) LI. Stellæ, Solis ſive alterius Planetæ gradus in ſigno Zodiaci, in quo certo anni tempore conſiſtunt, creta notatur & applicatur Meridiano; ibique monſtratur ejus *maxima* ſeu *ſumma Altitudo.*

LII. *Altitudo Æquinoctialis nihil eſt aliud, quam arcus Meridiani inter Æquinoctialem & Horizontem interceptus; iſta* invenitur hoc modo. Globo ad elevationem Poli conſtituto in Meridiano numerantur gradus inter Æquatorem & Horizontem intercepti.

LIII. *Diſtantia Solis vel ſtellæ alicujus a Zenith inveſtigatur hoc modo;* Altitudo ſtellæ inventæ auſertur a 90, & habetur diſtantia quæſita.

LIV. Globo ad elevationem Poli conſtituto, loco Solis in Ecliptica notato & Meridiano applicato; ac indice horæ XII quum ſtella adjungitur Horizonti ad Orientem, vel Occidentem, ſeu Meridiano ad Auſtrum vel Boream, index horam noctis ad diem propoſitum oſtendet.

(m) LV. *Longitudo ſtellæ eſt diſtantia ejus a principio Arietis in Zodiaco numerata ſecundum ſeriem ſignorum; illa inveſtigatur* hoc modo: *Quadrans Altitudinis* admovetur Zenith, ut tranſeat per medium ſtellæ uſque ad Eclipticam. Deinde numerantur gradus a principio Arietis uſque ad locum Quadrante notatum.

(n) LVI. *Latitudo ſtellæ eſt diſtantia ejus ab Ecliptica. Ea invenitur hoc modo:* Quadrans Altitudinis applicatur Zenith, & numerantur gradus inter ipſam ſtellam & Eclipticam.

(o) LVII. *Latitudo inter Ortum & Occaſum Solis invenitur hoc modo.* In Horizontis ora numerantur gradus inter locum Solis applicatum ad Orientem, & Occidentem Horizontis.

(p) LVIII. Poetæ veteres & Rei Ruſticæ Scriptores tempora Æquinoctiorum, Solſtitiorum, Arationis, Sationis, Meſſis & aliarum operarum ruſticarum deſcribunt per tres diverſos ſignorum ac ſtellarum ratione Horizontis, & radiorum Solis Ortus & Occaſus, quos vocant *Coſmicum, Acronychum,* & *Heliacum.* Coſmicus & Acronychus [*f*] ſumuntur penes Horizontem: Heliacus [*g*] ad Solem refertur. (q) *Ortus Coſmicus,* qui & *Matutinus* dicitur, eſt, quando ſtella una cum Sole, vel paulo poſt, ſupra Horizontem emergit [*h*], *quæ tamen propter lumen Solare*

G *certi*

(a) Quæ loca & Longitudine & Latitudine differunt. (b) XLII. Globum cœleſtem ad ſitum cœli componere. (c) XLIII. Ortum & Occaſum oſtendere Æquinoctialem. (d) XLIV. Oſtendere Ortum Solſtitialem Æſtivum. (e) XLV. Ortum monſtrare Solſtitialem Brumalem. (f) XLVI. Monſtrare Polum Mundi. (g) XLVII. Oſtendere ſtellas, quæ nobis nunquam occidant, & quæ nunquam nobis oriantur. (h) XLVIII. Declinationem Solis vel Stellæ invenire. (i) XLIX. Explorare, in qua Mundi plaga, quavis hora, ſtella conſiſtat. (k) L. Altitudinem Solis aut ſtellarum invenire. (l) LI. Solis aut ſtellarum altitudinem maximam indagare. (m) LV. Longitudinem ſtellæ invenire (n) LVI. Invenire Latitudinem ſtellæ. (o) LVII. Latitudinem inter Ortum & Occaſum invenire. (p) LVIII. Ortum & Occaſum ſtellarum invenire ſecundum Poetas. (q) Ortus Coſmicus.

cerni non poteſt. (a) *Occaſus Coſmicus* eſt, quando ſtella infra Horizontem deſcendit, eſtque matutina aſtri ſub Horizontem Occidentalem deſcenſio, Sole ex adverſo ſupra Horizontem [*i*] oriente [*k*]. (b) *Ortus Acronychus*, qui & *Veſpertinus* dicitur, eſt, quando ſtella ſupra Horizontem aſſurgit, Sole ex adverſo infra Horizontem deſcendente. (c) *Occaſus Acronychus* eſt, quando ſtella una cum Sole infra Horizontem [*l*] deſcendit [*m*]: Occidunt itaque ſtellæ *Acronyche*, quæ *Coſmice* oriuntur; quæ autem *Acronyche* oriuntur, *Coſmice* occidunt, juxta verſiculos:

Coſmice deſcendit ſignum, quod *Acronyche* ſurgit:
Cronyche deſcendit ſignum quod *Coſmice* ſurgit.

(d) *Heliacus ortus* eſt, quando ſtella, quæ antea propter Solis vicinitatem non conſpiciebatur, ipſo remoto, emergit & [*n*] apparere incipit; unde proprie *Emerſus* & *Apparitio* appellatur. (e) *Occaſus Heliacus, qui verius* occultatio *poſſet dici*, eſt, quando ſtella, quæ antea propter Solis majorem ab ea diſtantiam conſpiciebatur, jam ipſo appropinquante, apparere deſinit. Hinc *ortus & occaſus Heliacus* cognoſcitur ex diſtantia ſtellæ a loco Solis ſub Zodiaco, quæ tamen pro magnitudine ſtellarum diſcrepat, ſi quidem Majores breviori a Sole intervallo conſpici poſſunt; Minores etiam ſatis longa intercapedine occultantur. Unde fit, ut ſtellæ fixæ primi ordinis in magnitudine non videantur, niſi Sole diſtante duodecim gradibus. Secundæ magnitudinis XIII gr. Tertiæ XIV gr. Quartæ XV gr. Quintæ XVI gr. Sextæ XVII gr. Et Minutiſſimæ per XVIII gr. Ex hâc diverſitate apparentiæ ſtellarum earum diſtinctiones in certas magnitudines originem ſuam traxiſſe videntur.

(f) LIX. *Quo anni tempore ſtella hoc noſtro ſeculo oriatur vel occidat Coſmice & Acronyche, pulchre indicat Globus cæleſtis* h. m. Globo in ſua elevatione conſtituto, adjungitur quævis ſtella Horizonti ad Orientem, notaturque gradus Eclipticæ in eadem Orientis parte Horizontem ſtringens. Quando Sol gradum illum Eclipticæ obtinet, oritur ſtella iſta *Coſmice*. Si vero Sol gradum oppoſitum in parte Occidentis occupat, ſtella data oritur *Acronyche*.

(g) LX. *Occaſus Coſmicus & Acronychus ex Globo cognoſcuntur hoc modo.* Stella ducitur ad Horizontis partem Occidentalem; & deinde conſiderantur gradus Eclipticæ, qui ab Horizonte tam ad Occidentem, quam ad Orientem interſecantur. Sol, ſi exiſtit in gradu interſectionis ad Orientem, facit, ut ſtella ea *Coſmice* occidat: *Acronyche* vero, ſi exiſtit in interſectionis gradu ad Occidentem.

(h) LXI. *Ortus & Occaſus Heliacus inveniuntur* h. m. Locus Solis creta notatur, ad Horizontem devolvitur, circinus ad XV gradus Æquatoris extenditur, atque ex loco Solis altero circini pede deſcribitur circulus: quo quæcunque ſtellæ tanguntur, *Heliace* oriuntur, id eſt, conſpici poſſunt, dum a radiis Solis relinquuntur. Occidunt autem ſtellæ *Heliace*, quæ vel ob radios Solares interdiu non apparent, vel intra circulum priori modo latent.

(i) LXII. Inveſtigatur punctum Eclipticæ, cum quo ſtella oritur vel occidit. Deinde confertur occaſus vel ortus ſpecies cum puncto Eclipticæ, cum quo ſtella oritur vel occidit. Hæc conjuncta demum oſtendunt locum Solis, ex quo tempus facile pateſcit. Exemplo rem declarabimus. Virgilius lib. I. Georg. tempus vernum, quo legumina ſeruntur, expreſſit his verſibus:

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus: & adverſo cedens Canis occidit aſtro.

Id eſt, quum Hyades in fronte Tauri Romæ Coſmice cum Sole in 21 gr. Tauri oriebantur, quod fit ineunte vere, 8 Maji: quo tempore Canis major ſeu Sirius occidit veſperi Acronyche, nempe 9 Maji in 22 gr. Tauri. Sic verſus ejuſdem Poetæ eodem libro:

Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur,

Notat tempus, antequam Plejades, [*o*] Atlantis filiæ, in dorſo Tauri occidant Coſmice, quod fit cum quarto gr. Tauri, quando Sol in oppoſito loco eſt, nempe in quarto gr. Scorpionis. Sic Ovidius lib. VI. Faſtorum de Calendis Juniis:

Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.

I Junii Sol eſt in 14 gradu geminorum: Sed præpes adunca Jovis, id eſt, Aquila oriebatur Romæ cum 10 gr. Sagittarii. Deſcribitur igitur ortus Acronychus.

(k) LXIII. *Quo anni tempore hi Ortus & Occaſus Poetici contingant, invenitur hoc modo.* Applicatur ſtella, cujus Ortus aut Occaſus Poeticus inquiritur, Horizonti; & gradus Zodiaci, qui una Horizontem ſtringit, notatur; qui in ora Horizontis intima quæritur; cui certus dies alicujus menſis reſpondere deprehenditur; atque is eſt, qui quærebatur dies.

(l) LXIV. In plano ducitur circulus pro arbitrio magnus, iſque dividitur per duas diametros; quarum altera dirigitur ad Septemtrionem, ac refert horam XII. Circulo iſto in 4 quadrantes per diametros diviſo; ipſi etiam quadrantes dividuntur in 90 gradus; ac quilibet gradus in tot partes minores, quot ſpatium ejus admittit. Deinde Globus diſponitur ad Elevationem loci dati, & Colurus Solſtitiorum applicatur Meridiano, atque index horæ XII. Hinc Globus convertitur verſus occaſum, donec index oſtendat horam primam poſt meridiem, ſive donec XV gradus Æquatoris pertranſeant Meridianum. In eo Globi ſitu notatur gradus Horizontis quem interſecet aut tangat Colurus, & quot gradus Horizontis a Meridiano ad notatum locum interjaceat, tot in deſcripta peripheria utrinque ex lateribus horæ XII numerantur: in hac diſtantia ſignatur hor. I & XI. Circumvoluto iterum Globo donec alii XV gradus Meridianum tranſeant ſive index monſtret horam XI; idem Colurus indicat diſtantiam horæ XI & X. Pari modo reliquarum horarum diſtantiæ ad XV gradus Æquatoris in Horizonte ſignantur, & transferuntur in planum fabricando Horologio deſtinatum; donec principium Cancri attingat Horizontem, & diem ad Elevationem datam oſtendat longiſſimum. Hujus Sciaterici index educitur ex centro circuli verſus polum parallele cum axe Mundi, ejuſque elevatione in altero quadrante; & ex illius indicis extremitate alia linea

ad

(a) Occaſus Coſmicus. (b) Ortus Acronychus. (c) Occaſus Acronychus. (d) Ortus Heliacus. (e) Occaſus Heliacus. (f) LIX. Ortum & occaſum Coſmicum & Acronychum invenire. (g) LX. Occaſum Coſmicum & Acronychum inveſtigare. (h) LXI. Ortum & occaſum Heliacum invenire. (i) LXII. Ex cognita ortus vel occaſus alicujus ſtellæ ſpecie tempus vel diem invenire. (k) LXIII. Invenire, quo anni tempore ortus & occaſus hi Poetici contingant. (l) LXIV. Ex Globo deſcribere Sciatericum Horizontale.

ad lineam horæ XII. Hic Trigonus ex ære aut alia materia factus ad perpendiculum erectus, latere ſuo obliquo dirigitur in Polum; qui parallelus cum axe Mundi lineas horarias obumbrando indicat horas.

(a) LXV. Præter circulos ſupra explicatos in Globo Cœleſti reperiuntur Aſteriſmi. Eſt autem *Aſteriſmus* [p] multitudo ſtellarum fixarum ad certæ figuræ ſimilitudinem, cujus imaginem ſitu ſuo & ordine referunt, quam Aſtronomi excogitarunt. Veteres Aſteriſmos fecerunt, ex ſtellis fixis 1022 viſibilibus, XLVIII: XII Aſteriſmi ſunt in Zodiaco, & XXXVI extra eundem. Quæ in Zodiaco ſunt aſtra, animalium imaginibus notantur: unde Zodiaco nomen. Aſteriſmi extra Zodiacum *Boreales*, ſunt XXI, & *Auſtrales* XV. Omnes illi Aſteriſmi hiſce verſibus comprehenduntur.

Ad Boreæ partes ter ſeptem ſidera fulgent:

Arcti, Draco, Bootes, Gemma, Corona, Genuque
Prolapſus, Lyra, Avis, Cepheus, & Caſſiopeæ
Auriga, Perſeus, Deltoton, & Andromedæ aſtrum,
Pegaſus, & Delphin, Telum, hinc Aquila, Anguitenenſque.

Signifer inde ſubeſt bis ſex qui ſidera complet.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, &c.

Poſt ter quinque tibi ſigna hæc vertuntur ad Auſtrum.

Cetus, & Eridanus, Lepus, & nimboſus Orion,
Syrius, & Procyon, Argo navis, Hydraque, Crater,
Corvus, Centaurus, Lupus, Ara, Corollaque, Piſcis.

Sidera bis ſex ſunt, quæ non protrudit Horizon.

Phœnix, cum Muſca, Chamæleon, atque Columba,
Trigonon, inde volans Piſcis, Volucris Paradiſi,
Indus, Cauda Nepæ, Pavo, Ardeaque Indica Pica.

(b) *Hactenus de Globorum uſu*; ſequuntur jam nonnulla, quæ faciunt ad Tabulas Geographicas explicandas & recte uſurpandas. *Mappa ſeu Charta Geographica eſt pictura, qua ſitus Terræ vel ejus partes in plano artificioſe deſcribuntur.* Eſtque vel Univerſalis vel Particularis. (c) *Univerſalis*, quæ univerſum Terrarum Orbem depictum exhibet. In ea obſervanda eſt primum *pictura neceſſaria Geographica*, quæ conſtat Circulis Geographicis, Locorumque picturis. Circuli hic ſunt iidem, qui habentur in Globo Terreſtri. (d) 1. *Æquator*, ejuſque *Paralleli*, ſeu *Æquatores Secundarii*, X gradibus a ſe invicem diſtantes, numero XVI. Extenditur Æquator in lineam rectam per utramque faciem Tabulæ; ac dividitur in ſuas areolas, quæ ſignificant gradus, quorum in una Tabulæ facie ſunt 180, & totidem in altera: in medio facierum partes Æquatoris ſunt continuæ. (e) 2. *Meridianus*, & ejuſdem *Secundarii* XXXIV. Cingit Meridianus extremam oram utriuſque faciei Tabulæ; ita ut duo appareant Meridiani, qui duo tamen ita ſunt conſiderandi, tamquam in unum coaluiſſent. Si Tabula non eſt rotunda, ſed quadrata, tum Meridiani in rectum extenduntur. (f) *Meridiani ſecundarii* in Tabula Geographica ſunt lineæ inſtar ſemicirculorum, intra primarii Meridiani ambitum, per denos quoſque gradus Æquatoris verſus utrumque Polum ductæ. (g) 3. *Zodiacus* quoque nonnunquam additur; magis tamen ornatus, quam uſus cauſa. (h) 4. Appinguntur Tropici: & demum (i) 5. duo Polares. (k) *Pictura Hydrographica* ſeu *Nautica* hic eadem apparet, quæ in Globo; *Rhomborum* videlicet & *Pyxidis Nauticæ* ſive *Compaſſi*. (l) *Locorum Figura* quoque eadem eſt in Mappis, quæ in Globo. Sunt autem loca vel *Majora*; ut Regiones, Inſulæ, Maria, Flumina; limites Regionum punctis indicantur, & diverſis pinguntur coloribus: Vel *Minora*, ut Montes, Sylvæ, Scopuli; Urbes nominibus ſuis & turribus notantur. Præter has (m) *picturas* neceſſarias Mappæ quoque habent *non neceſſarias*, veluti Avium, Navium, Animalium, &c. ad oblectamenta oculorum factas; ad argumentum, ejuſmodi animalia in iis locis naſci. In nonnullarum Mapparum ora variarum nationum formæ & habitus conſpiciuntur. Cæterum in Mappis univerſalibus eodem artificio, quo in Globo, oſtenduntur quinque (n) *Zonæ*, quatuor *Mundi Cardines*, *Magnitudo Terræ*, *Amphiſcii*, *Heteroſcii*, *Aſcii*, *Periſcii*, *Antœci*, *Periœci*, *Synœci*, *Antipodes*, *Locorum Longitudines & Latitudines*, *Diſtantiæ*, & *Situs Poſitionis*; quæ loca citius habent meridiem, & quæ *tardius*; *iter nauticum* quoque ad has Mappas inſtitui poteſt. Sunt etiam Mappæ, quæ habent (o) *Climata* aſcripta: Ex iis cognoſcuntur Paralleli, & dies Solſtitialis: illi, ſi Clima duplicatur; hic vero, ſi Climati dimidiato addis XII. Hactenus de Mappa Univerſali. Jam ſequuntur (p) *Particulares*; eæque ſunt vel *Majores*, in quibus majores Orbis partes, ut Europa, Aſia, Africa, America depinguntur; vel *Minores*, in quibus certæ Provinciæ delineantur. Habent etiam Mappæ Particulares picturam neceſſariam, veluti Circulorum, Scalæ milliarium & Locorum. *Circuli Majores*, (q) *Æquator* videlicet, & (r) *Meridianus*, in Tabula Europæ non apparent; quia nullus in Europa locus ſub Æquatore ſitus eſt, neque Meridianus primarius ob eandem cauſam appingitur. Ita quoque neque *Circuli Minores*, (ſ) *Tropici & Polares*, pinguntur, niſi in iis Tabulis, quarum loca his Circulis ſubjecta ſunt, aut affinia. Loco Æquatoris & Meridiani pingitur aliquid Analogum ad inveniendas Longitudineis & Latitudineis locorum, Hoc Analogum habet lineas reſpondentes vel Æquatori, vel Meridiano. Hæ lineæ ad oras Mapparum pinguntur cum graduum numero. Quæ Æquatori reſpondent, & ejuſdem ſunt Paralleli, ductæ ſunt tranſverſæ ad oram Tabulæ ab Ortu in Occaſum, & vocantur (t) *Scalæ Longitudinis*; lineæ adſcendentes & deſcendentes, & pictæ ſunt in ora Tabulæ a Septemtrione quod in iis numerantur gradus Longitudinis. Quæ Meridiano reſpondent, ſunt in Meridiem, & vocantur (v) *Scalæ Latitudinis*. Per hanc cognoſcitur loci Latitudo; ut per illam ejus Longitudo. (x) *Scala milliarium* in nonnullis Mappis pingitur *Simplex*, & continet menſuram milliarium unius generis. In aliis *compoſita* eſt, & diſtincte habet milliaria vel Germanica, Gallica, Italica, vel maxima, mediocria, & minima Germanica. Nomina Regionum atque Urbium facile cognoſcuntur. Pictura Urbium diſtinguitur diverſis formis; ut pictori in mentem venit,

G 2 Urbes

(a) LXV. Quid Aſteriſmus. (b) De Tabulis Geographicis. (c) Mappa Univerſalis. (d) 1. Æquator & Paralleli. (e) 2. Meridianus. (f) Meridiani ſecundarii. (g) 3. Zodiacus. (h) 4. Tropici. (i) 5. Polares. (k) Pictura Hydrographica. (l) Locorum pictura. (m) Picturæ non neceſſariæ. (n) Zonæ (o) Climata. (p) Mappæ particulares. (q) Æquator. (r) Meridianus. (ſ) Tropici & Polares. (t) Scala Longitudinis. (v) Scala Latitudinis. (x) Scala milliarium.

Urbes a vicis, Vicos a caſtellis & arcibus, Arces a monaſteriis, Monaſteria a pagis diſcernere. Solet tamen appingi Tabella cum diverſis turribus & ædibus, addita explicatione quid quæque forma in Mappa ſignificat. Academiæ plerumque indicantur ſtellulis; Epiſcopatus crucibus; Arces turribus. Demum (a) *Pyxis Nautica* ſive *Compaſſus* in aliquibus Tabulis additur, ut ejus beneficio Tabula ad plagas Mundi componi recte poſſit. In pleriſque tamen quatuor Mundi cardines ad oram Tabulæ leguntur. Præter has picturas Tabulæ Particulares etiam habent figuras non neceſſarias, videlicet navium, fructuum, variorum animalium, & hominum quoque; quibus incolarum ſtudia, mores & terræ iſtius naturam indicare volunt pictores. Interdum additur Dedicatio cum ſuis ornamentis. Particularium (b) Mapparum uſus ex Univerſalium ipſiuſque Globi uſu facile cognoſcitur. 1. In qua *Zona* ſita ſit Regio, ex Elevatione Poli & loci Longitudine diſcitur. 2. *Amplitudo Regionis* cognoſcitur, ſi gradus Longitudinis & Latitudinis ad oram Mappæ per xv in milliaria convertuntur; & minuta ex lx. judicantur. 3. *Longitudo loci* invenitur, ſi ex ora ſuperiore ad inferiorem in iiſdem gradibus ita ducitur filum, vel Regula, vulgo *Liniale*, ut per loci centrum tranſeat. 4. Latitudo loci habetur, ſi per gradus & minuta eodem modo ex Oriente in Occaſum ducitur filum. 5. Tabula ad *plagas Mundi* recte diſponitur ſecundum ſitum Pyxidis Nauticæ vel ſecundum Lineam Meridianam. 6. Hinc reliqui *cardines Mundi* facile obſervantur. 7. *Situs loci* invenitur, ſi Elevatione ejus præcognita, filo per lineam Analogicam tranſverſam quæritur: qui ſi non apparet adſcriptus, Longitudo etiam ejus ex Tabulis Geographicis petitur, & filis ita duobus in crucem ad Longitudinem & Latitudinem, ſitus ejus in media interſectione eſſe judicatur. 8. *Situs Poſitionis*, vel verſus quam plagam Mundi alter locus ſitus ſit, intelligitur, ſi a noſtro loco filum per alterum locum ducimus, & in ora plagam Mundi, ad quam tendit, obſervamus. 9. *Diſtantia locorum* ex appoſitis milliarium ſcalis invenitur hoc modo: Unus pes circini uni infigitur urbi (ſed pedes circini non in turres, nec in nomina urbium; ſed in circelli centrum collocandi ſunt) alter pes alteri: deinde circinus ad ſcalam milliarium applicatur; & conſtat locorum illorum diſtantia. Si vero ſpatium inter duo loca ipſa ſcala eſt longius, circinus extenditur ad ſcalæ longitudinem, qua ſervata ſecundum lineam rectam ex uno loco in alium proceditur, & quoties circini pes promovetur, toties tot numerantur milliaria, quot ſcala illa continentur. Locorum diſtantia etiam invenitur, ſi filum ab una urbe ad aliam extenditur hoc modo: Filum inſeritur ſpatiolo rotundo, unicuique urbi appicto, & extenditur ad aliam; deinde applicatur ad ſcalam milliarium; quam ſi excedit filum, toties repetitur extenſio illa, donec ad finem fili perveniatur. *Atque hæc jam ſufficiant. Plura de his cogniturus legat Auctores, qui hanc doctrinam ex profeſſo tradiderunt, ac in primis Clariſſimi Varenii Geographiam Generalem, Adriani Metii tractatum de genuino uſu utriuſque globi, Franciſci Junctini commentaria in capit. Sphæræ mundi Joannis de Sacro Boſco, Guilielmi Blaeu Inſt. de uſu Globorum, Sebaſtiani Theodorici Winſhemii Quæſtiones Sphæricas, &c.*

HEKELII.

[c] Quomodo autem *Longitudo alicujus rei Geometrice* invenitur, vid. apud *Bened. Hedræum* in nova & accurata *Aſtrolabii Geometrici* Structura P. I. Membr. II. Probl. 13. p. 31. ſeq.

[d] Vid. Hedræi loc. cit. Part. II. Membr. II. Probl. 7. p. 76.

[e] Conf. *Hedræi* Part. I. de *Aſtrolabii Geometrici Structura* Membr. II. Probl. XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, & XXII. p. 36, ſeq.

[f] Qui *veri* dicuntur.

[g] Qui *apparens*.

[h] Et oritur.

[i] Seu ſe elevante.

[k] Dicitur autem *Coſmicus*, recepta appellatione, quaſi *Mundanus*, quia extremi Cœli motu *Solem* & reliquas *Stellas* omneis ſupra *Horizontem* evehentis, vel ex adverſo deprimentis, perficitur. Vel quod ejuſmodi *Stellarum* aſcenſiones & deſcenſiones in aere & rebus naſcentibus efficaciſſimæ ſunt.

[l] Seu occidit.

[m] Derivatur autem *Acronychus* ab ἄκρον quod *initium*, ſeu *terminum* denotat, & νὺξ, νυκτὸς, h. e. *nox*, quaſi dicatur *Ortus* & *Occaſus*, qui fiunt ſub initium Noctis.

[n] Noctu iterum.

[o] ſ. *Vergiliæ, Pleionis Filiæ*.

[p] Seu *Stellarum in aliquam figuram collectio*.

REISKII.

2. Beneficio Globi Sole lucente cognoſcere horam loci, cujus latitudo data eſt.

(a) Pyxis Nautica, (b) Mapparum uſus.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Summa Europæ deſcriptio.

PRIMUM ergo de *Europa* [a] dicemus, longe terrarum celebratiſſima, cum ob armorum virtutem, tum propter literarum gloriam, quibus omni ævo reliquis Orbis partibus anteſtitit. *Terminos* habet, ab Oriente, qua Aſiæ jungitur, quos ſuperiori capite diximus; a meridie, mare Internum, fretum Herculeum, & Atlanticum mare; ab Occidente item mare Atlanticum; ab Septemtrionibus mare Hyperboreum, ſive Septemtrionale. [b] *Longitudo* ejus ſumma eſt inter Hiſpaniæ promontorium Sacrum, quod vulgo nunc dicitur, *Cabo de Vincente*, ad Obii fluminis oſtium, milliarium Germanicorum circiter IↃ CCCC: *Latitudo* maxima a Tænaro Peloponneſi promontorio ad Scricofinniæ promontorium Rutubas, vulgo nunc *Noortkyn* dictum, mill. IↃL. Europæ termini. Ejus Longitudo & Latitudo.

II. Diviſa olim fuit in varias genteis *Regioneſque*; quarum nomina, etiam nunc clara, ſunt iſta: ***Hiſpania***, ***Gallia***, ***Germania***, ***Vindelicia***, ***Rhætia***, ***Italia***, ***Noricum***, ***Pannonia***, ***Illyricum***, ***Epirus***, ***Græcia***, ***Macedonia***, ***Thracia***, ***Mœſia***, ***Dacia***, & ***Sarmatia***. In *inſulis* vero Oceani maximis, ***Britannia***, ***Hibernia***, *Thule*: maris interni, ***Baleares*** duæ, ***Sicilia***, ***Sardinia***, ***Corſica***, ***Creta***, ***Eubœa***, cum aliis minoribus ſine numero. Hodie dividitur in complura *regna*, atque principatus. Regnorum præcipua ſunt, ***Hiſpania***, ***Gallia***, ***Anglia***, ***Scotia***, ***Hibernia***, *Norvegia*, ***Suedia***, ***Dania***, ***Germania***, quæ dignitatem Romani obtinet Imperii; dein *Polonia*, ***Bojohemia***, ***Ungaria***, ***Slavonia***, ***Croatia***, ***Dalmatia***, ***Boſnia***, ***Servia***, ***Bulgaria***, ***Tartaria minor***, ſive Precopenſis; item ***Regnum Neapolitanum***, & ***Sicilia***. ***Archiducatus*** unus eſt ***Auſtriæ***; ***magni ducatus*** tres, ***Moſcovia***, ***Lituania***, & *Tuſcia*. ***Ducatus & principatus innumeri.*** 1 Europæ diviſio.

III. *Figuram*

HEKELII.

[a] JAN. JACOB. BOISSARDUS, *Venuntinus*, Libr. II. *Epigr.* ult. p. 399. de *quatuor Orbis partibus* hunc in modum canit:

Artium genitrix, Scientiarumque
EUROPA, ut fuit, eſtque, eritque ſemper,
Rerum ſlamine fulgido celebris,
Et Dente Indo *ASIA eſt, odoribuſque,*
Auro fertilis atque Margaritis
Eſt, & Murice dives AFRA Tellus.
Balſamum AMERICI legunt, Piperque
Thus & Zinziber, & flagrans Amomum.

Alias EUROPAM in *ſpecie* deſcripſerunt CHRIST. HEIDMANNUS & CYRIACUS LENTULUS. Hujus *Deſcriptio* impreſſa eſt *Herbornæ Naſſ.* A°. 1650, in 8 f. *Illius* autem *Guelferbyti* A°. 1658, in 4. Videndæ quoque ſunt *Illuſtres & Miſcellaneæ Diſquiſitiones ad EUROPAM pertinentes* ap. ANTON. THYSIUM in *Memorabilit. celebrior. vett. Rerumpublicar.* Cap. XV. p. 4. 18. ſeqq. *Ludg. Batav.* A°. 1645. in f. 16 edit.

[b] Conf. *Petri Apiani* Declaratio & Uſus *Typi Coſmographici Ratisbonæ* litteris *Kholianis*, anno non adjecto, in 4 f. primum impreſſa, Not. † 4 fac. a.

REISKII.

1 (a) Europa quidem continentium magnarum minima, neque primis hominibus habitata, cultiſſima tamen & longe populoſiſſima, ſedes doctrinæ humaniſſimæ diuturna, quin Aſiæ Africæque olim Græcos inter Romanoſque domina: Hujus limites natura conſtituit certos Mari & Ponto Euxino; ambiguos ab oriente uno, nec Geographis plane cognitos reliquit, qui Tanain, Volgam, Obiumque figunt. Nomen unde ſuum adſumſerit, quiſque illud impoſuerit ab Herodoto neſcitur; a Fuirero in ſacr. Miſcell. Lib. IV. c. 10. ad Græcam originem deducitur, quaſi εὐρυώπην dixeris; probabilius a Bocharto Geogr. Lib. IV. c. 33. ad Punicam quaſi חור אפא i. e. *terra* λευκοπρόσωπος, ab vultus candore, quo Europæi ſuperant: (b) Unde ſoror Cadmi etiam Europa ipſo judice dicta fuit, tanquam *alba facie virgo*. Nomen ergo Aſiaticis debetur, neque iis tamen adhuc placet; quoniam Turcis, Arabibus, Abyſſinis etiam Europæi ut plurimum Franci *al Phranges* aut *al Phrangues* vocantur. (c) He-

(a) Europæ termini. (b) Denominatio.

Figura Draconis, & fœminæ ſedentis.

III. *Figuram* univerſæ Europæ Strabo dedit *Draconis*, cujus caput Hiſpania, collum Gallia, corpus Germania, alæ dextra lævaque Italia ac Cimbrica peninſula. Noſtro ævo quidam *fœminæ ſedentis* ſpeciem ei tribuerunt, cujus *caput* Hiſpania, collum extrema Gallia, qua Pyrenæis ſubjacet montibus: *pectus* ipſa Gallia, *brachia* Italia ac Britannia, *venter* Germania, *umbilicus* Bojohæmia. *Reliquum corporis* ſub veſtibus late circa ſedem diffuſis implent Norvegia, Dania, Suedia, Finnia, Livonia, Lituania, Pruſſia, Polonia, Ungaria, Slavonia, Croatia, Dalmatia, Græcia, Thracia, Servia, Bulgaria, Tranſilvania, Valachia, Moldavia, Tartaria Precopenſis, & Moſcovia. Sed ſumma Europæ in parteis diviſio poſtquam tradita eſt, ſingulas nunc ejus regioneis inſpiciamus. α

(a) Hodierna Europa circiter triginta provincias majores complectitur, in iiſque *claſſes ſtatuum Imperantium quatuor*. *Primæ* claſſi tria ſubſunt imperia; nempe Romano-Germanicum, Turcicum, & Moſcoviticum: *Secundæ claſſi* regna novem; (1) Hiſpanicum multis acceſſionibus potens; (2) Gallicum, auctu vario inſigne; (3) Luſitanicum ſive Portugallicum; (4) Britannicum e tribus unitum regnis, & aliis regionibus valens; (5) Hungaricum Turcis denuo ereptum, terriſque vicinis auctius; (6) Bohemicum & ipſum domo Auſtriacæ ſubjectum; (7) Polonicum; (8) Danico-Norwegicum; (9) Suecicum. *Tertiæ claſſi* Reſpubl. inſunt liberæ; (1) Veneta regiis ornata Titulis; (2) Belgica confœderata, provinciis externis, potentia opibuſque major; (3) Genuenſis, regno Corſicæ, quod tenet, regium adepta locum; (4) Lucenſis; (5) Helvetica tredecim pagos ſive Cantones continens; (6) Rhætica uno fœdere conjuncta, ſed triplici magiſtratui ſubjecta; (7) Reſpubl. Valeſiorum una: Quibus addunt alii Genevenſem, Raguſinam, & Rempubl. S. Marini parvam, in Urbinate Ducatu ſitam. *Quartæ Claſſi* ſuberunt Principatus & Ducatus varii, quos inter eminent; (1) Status Eccleſiaſticus ſive Dominium Rom. Pontificis, multas Italicas terras & Avenionenſem Galliæ regionem continens; (2) magnus Tuſciæ Ducatus; (3) Sabaudicus; (4) Mutinenſis; (5) Parmenſis; (6) Mantuanus; (7) Principatus Mirandulæ; (8) Monacenſis; (9) Tranſilvaniæ; (10) Moldaviæ; (11) Wallachiæ; (12) Chami Tartariæ Precopenſis; (13) Status magni Magiſtri equitum Melitenſium: Ut alios Principatus innumeros fere, Ducatus, Marchionatus, Landgraviatus, Comitatus & Baronatus ſive Dynaſtias prætercam. Confer Archontolog. Coſmic. Gothofred. Boſii in diſſertat. de Statu Europæo, Sam. Puffendorf. Introduct. in ſtatum Europ. pluresque alios a Bohio Introduct. Notit. c. 4. laudatos.

BUNONIS.

α Unde huic Terræ nomen (b) *Europæ*, aut quis ejus exſtiterit auctor, a nemine mortalium compertum ſcribit *Herodotus lib.* IV. Sunt tamen, qui nomen iſtud accepiſſe fabuloſe dicunt a nympha Oceani & Tethyos filia; vel potius Agenoris Tyriorum [c] regis, quam Jovem, in tauri ſpeciem transformatum, rapuiſſe fabulantur. [d] Id quod alii a prædonibus factum interpretantur; quoniam navis tauri ſpeciem præ ſe tulerit. Alii ab *Europe* Sicyoniorum rege dictam volunt *Europam*, quem Abrahami ætate rerum potitum credunt. Cæterum, antiquiſſimi Græcorum ſcriptores omnem Septemtrionem in Europa, a Caſpio mari; quod putarunt eſſe ſinum, adeoque terminum inter Europam & Aſiam, falſo tamen ſtatuerunt; ultra Euxinum Pontum, Iſtrum flumen, Mare Adriaticum, Alpium juga, Mare Internum; qua id Galliam Hiſpaniamque alluit, in tria diviſerunt gentium genera, ac nomina, *Arimaſporum*, *Sarmatarum*, & *Hyperboreorum*. Horum *Arimaſpos* ad fauces Caſpii maris poſuere: his proximos verſus Occaſum *Sarmatas*: poſt hos ad Oceanum uſque Atlanticum, & fretum Gaditanum *Hyperboreos*; ſub quorum nomine comprehendebantur *Illyrii*, *Germani*, *Galli*, & *Hiſpani*, populique præterea in *inſulis Britannicis*; quæ gentes univerſæ poſtmodum uno vocabulo (c) *Celtæ* fuere dictæ; ipſaque *Europa Celtica*. *Cluver. Germ. Antiq. lib.* 1. *cap.* 2. *Europam* cæteris Orbis partibus eſſe ſalubriorem, omnibus ad vitam neceſſariis abundare, ejuſque incolas cæteras gentes ſuperare cultura animi, & eruditione, fortitudine, armorumque ſtudio, *Varro*, *Herodotus*, *Strabo*, *aliique tradunt auctores*.

HEKELII.

[c] ſ. Phœniciæ.
[d] Leg. *Ovidii* Lib. III. *Metamorph.* Fab. 1.

(a) Status imperantes quatuor. (b) Europa unde dicta. (c) Celtæ & Celtica.

CAP. II.

De Hiſpania.

I.

Hiſpaniæ commoda & dotes.

PRima terrarum eſt *Hiſpania*; [a] altrix ſemper Martiarum gentium regio; omni materia affluens, quæcunque aut pretio ambitioſa eſt, aut uſu neceſſaria.

HEKELII.

[a] HISPANIÆ *Deſcriptionem* publicari curavit PAULUS MERULA Amſtelodami A°. 1636. in f. 12, ubi & ead. f. A°. 1656. *Nova* HISPANIÆ & LUSITANIÆ *Deſcriptio* cum *Iconibus Civitatum* prodiit. Sed MARTINI ZEILERI HISPANIA *Ulmæ* eſt excuſa A°. 1637. *Monarchiam Hiſpanicam*, cujus ſive *Hiſpanicæ Dominationis Arcana* A°. 1653. Ludg. Batav. in f. 12. ſunt impreſſa, edi juſſit THOMAS CAMPANELLA, &

ſaria. [b] viris & equis abundat: metallis auri, argenti, æris, ferri, plumbi albi nigrique tota ferme ſcatet: α frumenti, maxime vero vitium ac oleæ adeo ferax, ut ſicubi ob penuriam aquarum effœta ac ſui diſſimilis eſt, linum tamen & ſpartum alat. Atque de hac Hiſpaniæ fertilitate quum omnes fere priſci Geographi conſentiant, errare mihi videntur, qui Græco vocabulo eam Σπανίαν, ob *raritatem incolarum*, ac *locorum Aſperitatem ſterilitatemque*, dictam ſuſpicantur, quamquam hac noſtra ætate ubertas ejus præ aliis terris prædicari nequeat. Incommoda

II. Ab *Hiſpano* Rege dictam vult Juſtinus. Ego ab urbe *Hiſpali*, ceu quondam totius regionis capite, nuncupatam conjecerim. Græci ab initio vocaverunt *Iberiam*, a flumine ejus celebratiſſimo *Ibero*; † non ab *Iberis* Aſiæ populis; quos in Hiſpaniam perveniſſe Varro tradidit. Iiſdem Græcis fuit *Heſperia*; quod Occidentem verſus ipſis ſita fuerit. ϛ 1 Unde dicta.

† Unde Ἴβηρες, Iberi & Celtiberi nobiliſſimus populus Hiſpaniæ. Cellarius Not. Orb. antiq. lib. 2. cap. 1.

III. *Terminos*

& quidem Amſtelodami A°. jam denominato in f. 24. Quid autem proprie ſit *Origo & Natura Hiſpanorum Primogenitorum*, docet LUDOVICUS MOLINA Libro ſingulari Lugduni A°. 1634. cum Additionib. in fol. publ. FRANCISCUM VICTORIAM, ab Oppido *Navarræi* Regni, *Victoria*, ſic dictum, Theologiam Scholaſticam *Pariſiis* hauſtam primum in HISPANIAM aut intuliſſe, aut reſtauraſſe, & *Salmanticæ* per plureis annos eam docuiſſe, dieſque ſuos A°. 1546. ibidem clauſiſſe, SERARIUS Commentar. ad Libr. I. *Maccab.* Cap. XIV. p. 718. autor eſt. Conf. clariſſimi Viri *Johannis Gotifr. Olearii*, Amici mei veteris, *Abacus Patrologicus*, ab eodem dono mihi exhibitus, p. 168. Extſtat & Ἀνάμνησις, ſive *Commemoratio omnium Sanctorum* HISPANIÆ *per Dies anni digeſta & concinnata ad Methodum Martyrologii Romani in VI Tomos* diviſa & *Lugduni* A°. 1651. in fol. publicata. BARTHOLOMÆUS CASA, ſeu de *las* CASAS, ex CAROLI V. qui hunc virum in *Indias Occidentales* ad explorandum miſerrimum *Indorum* ſtatum miſit, Confeſſionario *Epiſcopus Chiappenſis* factus, de *Crudelitate* HISPANOR. *in* AMERICANOS Librum ſingularem ſcripſit, qui Francof. ad *Mœnum* A°. 1598 in 4. f. publici juris factus eſt. HISPANIÆ *Fluvios* deſcripſit BOISSARDUS Lib. I. Eleg. XXI. v. 61. ſeqq. Cæterum CLAUDIUS MARNIUS Francofurti ad *Mœn.* A°. 1608. prodire eſt nixus in 4. maj. f. HISPANIÆ *Bibliothecam*, in qua curioſus ac ſtudioſus Lector multa reperire poteſt, quæ ad Statum *Politicum*, æque atque *Eccleſiaſticum*, immo ad cognoſcendos multos eruditos Viros, *Philologos* inprimis *Hiſtoricos* atque *Poetas*, ſpectent.

BUNONIS.

α Olim Metallis adeo dives fuit Hiſpania, ut Phœnices ex argento, quod navibus onuſtis ſupererat, anchoras conflarent, ac Scipiones, Lentuli aliique Romanorum duces plus quam DC millia argenti infecti pondo; XI millia argenti Oſcenſis, X millia auri; ſignati vero vim infinitam paucis annis ex illa in Italiam mitterent, id quod *Nonnius* ex *Livio* colligit. Nec hodie metalla deſunt: ſed iis parcitur, quamdiu India theſauros ſuos ſuppeditat. Hiſpania hodie *oleum puriſſimum* ex agro Hiſpalenſi emittit: *Vinum generoſiſſimum* ex Malagenſi. *Aurum & argentum* ex America & Indiis importatum habet: Plurimum *Minii* ibidem effoditur; *Ceruſſa* optima conficitur: *Lana* tenuiſſima, *Panni pretioſi*, *pelles* probe maceratæ. Inde *quoque lapides ſpeculares*, & varii coloris *marmora*, exportantur. Cæterum, *Strabo lib.* III. ait, Septemtrionalem ejus plagam ad habitandum incommodam eſſe; cum ob aſperitatem regionis & cœli inclementiam, tum quod nulla gentibus cum aliis ſint communia. Hodie ad iſtam plagam vaſtæ conſpiciuntur ſolitudines, rupes, ſaltus, loca inculta, aquarum indiga. Porro venti nocturni adeo ſunt inſalubres, ut multis in provinciis habitationes deſtituantur feneſtris, ac lumen per ædium portas excipiatur. [c] Solum aliis quoque in locis plurimis nudum conſpicitur & incultum; idque incolarum ſocordia; qui natura ſua magis in arma, quam in aratra propenſi ſunt. Per longinquas in utramque Indiam expeditiones & continuata bella exhauritur juventus; in una Goa Indiæ Orientalis urbe perhibentur eſſe XX millia Luſitanorum. In Mexico IV millia Hiſpanorum, & in Cuſco VI millia; hinc agricolarum infrequentia; hinc agri neglecti potius quam ſteriles cernuntur. Æſtus inſuper & pauca pluvia maturitatem fructuum impedit; quare Regis agri pluvia deſtituti, aqua inſperguntur fluviatili. Omnes enim plerumque Hiſpani nobilitatem affectantes, reſpuunt agri labores; nihil igitur mirum, ſi Hiſpania priſcam exuit faciem, & ſui diſſimilis facta eſt.

ϛ Hiſpania Græcis dicta eſt *Heſperia*, ſeu *Ultima*, ad differentiam Italiæ: quæ ipſa quoque Græcis appellata eſt Heſperia. *Diodoro Siculo* vocatur *Celtiberia*.

HEKELII.

[b] Vid. C. *Jul. Solini* Polyhiſt. c. XXXVI. p. 64. Edition. *Olivariano-Iſingriniana* in fol. Sed Editio *Delriano-Plantiniana* in 8 facit p. 134. c. XXVI.

[c] Tamen Regio ejus, quæ in *Auſtros* vergit, univerſa fere eximie felix, præſertim quæ extra columnas porrigitur, ubi olim *Bætica & Luſitaniæ* Confinia, hodie *Andaluſia*, cum adſitis *Granatæ*, *Caſtellæ novæ*, & *Portugalliæ* Partibus.

REISKII.

1 (a) Hiſpaniæ aut Spaniæ nomen ad veriſimiliores ex lingua Punica origines Bochartus revocat Lib. III. Geograph. c. 7. Phœnicibus enim huc digreſſis ab multitudine cuniculorum ibi frequentiſſima regioni nova denominatio adhæſit שפנין ſpanija, i. e.

(a) Hiſpaniæ denominatio.

Ejus termini.

III. *Terminos* habet ab Ortu ac Meridie Internum mare, Fretum Gaditanum, & Oceanum Atlanticum: ab occaſu eundem Oceanum: a Septemtrionibus Oceanum Cantabricum, & Pyrenæa juga, quibus a Gallia ſubmovetur. *Longitudo* ejus ſumma a *ſacro promontorio*, quod vulgo eſt *Cabo de S. Vincente*, ad uſque *Salſulæ fontem*, vulgo *Salſas*, in finibus Galliæ ad mare Internum, milliarium Germanicorum eſt circiter CXC. *Latitudo* a *Celtico promontorio*, quod vulgo *Cabo Finis terræ*, ad uſque *promontorium Saturni*, vulgo nunc *Cabo de Palos*, milliarium CL. Oceani internique maris circumfuſione pene inſula efficitur: Pyrenæis jugis tranſitum maris arcentibus. *Strabo* corio bubulo expanſo eam adſimilat: cujus parteis ad collum pertinentes in adhærentem ei Galliam porriguntur. γ

Longitudo.

Latitudo.

i. e. *cuniculoſa regio*: Quoniam Hebræis & Pœnis שפן *cuniculus* eſt. Hæc tamen animalcula ſuffoſſionibus infeſta parum efficiunt fertilitati aut felicitati, quam copia vini generoſi, olei, ſalis, frugum & metallorum uberior Hiſpaniæ olim conciliavit, & adhuc conciliat. Sin quæ ſolo ſterilitas inhæreat, hæc partim ab æſtu immodico, partim ab hominum paucitate aut negligentia hodierna, partim ab antiquis gentium migrationibus proveniſſe dicitur. Præſertim illa parte, qua montes Pyrenæos proximos attingit, tanquam communes a natura Galliæ objectos terminos. (a) De quibus ad omnem controverſiam præſcindendam electis arbitris A. 1660. ita convenit, ut comitatus Karolotenſis, promontorium Quierſum, præfectura Confluentina, & pars comit. Cerdoniæ una regno Gallico, pars altera verſus Hiſpaniam ſita, Hiſpanico ſubeſſet: Id quod anno etiam ſuperiori 1659, Tractatibus Pyrenæis aut Faſionicis conſtitui cœptum erat. Fabula vero de Pyrenæis duplex apud quoſdam Græculos jactatur; una de Pyrene, regis filia, deque ſaltus incendio vel igne altera, quam Bochartus utramque repudiat.

BUNONIS.

γ (b) *Pyrenæos Montes* ab igne, quod crebris fulminibus feriantur, vel quod ejus ſylvæ per paſtores fuerint combuſtæ, dictos quidam volunt. Dividuntur in montes diverſos: ex quibus eminet in Guipuſcoja (c) *mons S. Adriani*, ubi adſcenſus periculoſus. Ipſe mons, ubi pervius eſt, nonniſi unum mulum ob anguſtiam admittit. In antro illo eſt fons, taberna vinaria, & ſacellum. Accenſis faculis per anguſtias in verticem montis adſcenditur: ex quo Oceanus conſpicitur Atlanticus. Neceſſitas & induſtria modum invenit, quo montem hunc faceret pervium, & in eo cryptam perfoderet, cujus latitudo mediocris; longitudo ad ſagittæ jactum ſe extendit. Ex Hiſpania venienti anguſta, obſcura & deorſum ducens via obvenit. Ad exitum verſus Galliam lux affulgere incipit, ibique antrum porta clauditur. Non longe hinc abeſt (d) *Rocida Vallis* (*Roncevalles*) celebris ab interitu Rolandi. *Mariana lib.* VII. *Rer. Hiſp. c.* II. Cæterum *quadratæ figuræ* Hiſpaniam eſſe, tradit *Juſtinus lib.* XLIV. *Oroſius* vero & *Æthicus* eam faciunt *Trigonam*.

(a) Termini ſtatuti. (b) Pyrenæi Montes. (c) Mons S. Adriani. (d) Rocida Vallis.

CAP. III.

Diviſio Hiſpaniæ veteris.

I.

Bætica. † *Pomponius Mela lib.* II. *Cap.* 6. *de Hiſpania.* * *Mariani montes hic metalli fodinis divites. Cellar. Lib.* 2. *Cap.* I. In Bæturia. Turduli. Celtici. † *De hac provincia vide plura. Cellar. Geog. Antiq. Lib.* 2. *Cap.* I.

DIviſa fuit olim Romanis in tres provincias; *Bæticam*, *Luſitaniam*, & *Tarraconenſem*. † *Bætica* clauditur a Septemtrionibus & Occaſu flumine *Ana*; a meridie *Oceano* & mari Interno, uſque ad *Murgim* opidum, vulgo hodie *Almeria* dictum; ab ortu *Tarraconenſi* jungitur Provinciæ; a qua recta linea, ab Murgi, ad opidum, quod vulgo dicitur *Ciudad Real*, & *Anam* amnem ducta, diſcernitur. Dicta *Bætica*, a flumine *Bæti*, mediam ſecante. [*a*] Cæteras provincias diviti cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. * Partem ejus, quæ Bætim Anamque Amneis inter, *Bæturia* dicta fuit, *Turduli* verſus Ortum, *Celtici* verſus Occaſum in Luſitaniam uſque protenſi tenuere. † Hodie univerſa

HEKELII.

[*a*] Hic Fluvius in ſaltu *Tygenſi* oritur, & decurrit in Oceanum *Atlanticum*, diciturque hodie Arabice *Rio Quadalquivir*, id eſt, *Fluvius magnus*, qui valde piſcoſus eſt & amœnus, ripis utrinque olivetis, vineis & mira hortorum amœnitate florentibus & jucundiſſimo citrorum odore flagrantibus. Conf. Sect. I. cap. ſequ. huj. Libr.

BUNONIS.

univerſa Bætica continet duo Regna Hiſpaniæ, *Granatam* & *Andaluſiam, partemque Caſtiliæ Novæ*, & *Eſtremaduram*. α [1]

II. *Luſitania* terminatur a Septemtrione flumine *Durio*, ab Occaſu *Oceano*, à Meridie *Ana* fluvio; ab Oriente linea à Civitate Regali *ad Samoram opidum* apud Durium flumen ducta, a Tarraconenſi provincia ſeparatur *. Dictam voluerunt antiqui Luſitaniam a *Luſo* ac *Lyſa*, fabuloſis Bacchi comitibus. † Habet *Olyſſiponem* opidum ad *Tagi* amnis oſtium, quod ab *Ulyſſe* conditum eſſe fabulati ſunt. Continet hodie totum ferme *Regnum Portugalliæ*, partem *Caſtiliæ Veteris*, partemque *Novæ*. ϛ

Luſitania.
* *Auguſtus hos terminos conſtituit. Cellar. Geog. antiq. l. 2. c. 1.*
Olyſſipo.

III. Reliquum vero Hiſpaniæ occupat *Tarraconenſis provincia*, a *Tarracone* [*b*] capite ſuo, cognominata. In hac populi fuere, quorum nomina olim clara; γ *Celtiberi*, dextram *Iberi* fluvii ripam latè accolentes: quorum caput *Segobriga*, δ nunc *Segorbe* vulgo dicta; & clara Romanorum everſione *Numantia*, ε nunc *Almaſan*: regio ipſa *Celtiberia*: hinc *Vaſcones*: ζ qui maxima pars hodie Navarræi

Tarraconenſis provincia.
Tarraco.
Celtiberi.
Segobriga.
Numantia.
Celtiberia.
Vaſcones.

† *Hic Sal purpureus qui tritus albeſcit. Brict. Hiſp. vet.*

BUNONIS.

α (a) A *Turdulis* ſive *Turdetanis Bætica* dicta legitur apud Stephanum *Turdetania*. Regio hæc perhibetur eſſe feraciſſima, quæ uberrimas meſſes inter oleas ſufficiat. Ob aëris temperiem quidam Elyſios campos illic locavere: infeſtabatur tamen cuniculis. *Plinius* urbes heic numerat clxxv, & *Strabo*, cc. Lanam hæc dabat optimam. Phœnices olim ibidem repererunt dolia & præſepia ex argento facta, & eo cum impleſſent naves, anchoras quoque argenteas extulerunt. (b) *Livius Turdulos* vocat omnium Hiſpanorum maxime imbelles; & *Strabo* hos omnium doctiſſimos tradit, *qui Grammatica & ſcriptis legibus olim fuerint uſi*.

REISKII.

I. (c) Vetus uno conſpectu Hiſpania ſic patebit, ſi Bætica ab interno mari fretoque Herculeo ad oſtium Anæ fluminis; inde Luſitaniam uſque ad Durium producas: Tum vero cætera Tarraconenſis erunt Bætica, *Tarteſſis* quondam vel *Tarſis* תרשיש a Tarſo filio Javani, ſacris in literis memorato, apud Græcos veteres (d) Iberia (Ἰβηρία) κατ᾽ ἐξοχὴν dicta, teſte Polybio Lib. III. Si Bochartum audias Lib. I. Chanac. 35. ex voce Punica Syriacaque עברין i. e. finibus terræ, quos antiqui huc fixerant. Eadem *Turdetania dicitur a Turdetanis incolis, vel quod idem eſt Turdulis.* Sed aliter Iſa. Voſſio videtur, qui Turdetaniam a Turdulorum regione ſeparat, hoſque in Bætica & Luſitania duplices facit Lib. III. ad Pompon. Melam. Luſitania non ab Luſo Bacchi comite, ſed ab amygdalis לוצין Bocharto nomen traxiſſe placuit, & ipſa ſui, antiquis finibus multum variata: Vid. Voſſium Lib. II. ad Pompon. c. 6. Tarraconenſis longe amplior a Taracone, urbe maritima, & Punico vocabulo טרכן *Tarcon* quaſi regiam aut palatium dicas, cui nullum ſtructuræ ſimilis in tota Hiſpania repertum, uti R. Benjamin ſuo in Itinerario refert. Plura notatu digniſſima hujus inſtituti ratio non feret.

BUNONIS.

ϛ (e) *Luſitaniam* cum Galæcia & Aſturia quotannis vicena millia pondo auri penſitaſſe, *Plinius* tradit: Aurifera enim erat. Ib., quod *Athenæus lib.* VIII. ex *Polybio* refert, ſus C. librarum emebatur quinque drachmis, totidem vitulus, ovis duabus; bos jugo aptus x drachmis: Sylveſtria animalia vulgo donata. *Luſitani*, (f) *Strabone* teſte lib. III. olim Laconica utebantur vivendi ratione: bis tantum ungebantur: lapillis candentibus ſe calefaciebant: uno cibo victitabant; nulla utebantur pecunia, ſed permutabant merces. Ægrotos publice exponebant Ægyptiorum more. Navigia habebant ex corio facta. Prædari malebant, quam fœcundam colere tellurem. In bellis *Luſitani* erant fortiſſimi, quibus Romani non pares niſi fraude; cujus rei teſtis eſt Viriathus.

γ (g) *Celtiberorum* regio olim erat dives, ferroque abundans. *Polybius* tradit *Tiberium Gracchum in ea trecentas evertiſſe urbes, quas* Strabo turres interpretatur: *Florus* enim tantum CLX agnoſcit urbes. *Celtiberi* ſtrenui erant bellatores, quod *Numantini* inprimis probarunt; in victus munditie elegantes; dentes tamen & univerſum corpus quotidie urina fricabant. Noctu in plenilunio deum ſuum in platea collocabant, & circa eum choreas agebant. Eorum corpora, qui ceciderant in bello, non cremabant, ſed objiciebant volucribus. *De ſimplicitate* eorum videatur *Livii* liber XL. in Obſidione Certimæ.

δ (h) Nunc pagus eſt apud *Inieſtam* opidum, quod Mariana & Zurita *Segobrigam* eſſe putant. Vaſæus tamen, Cluſius & Tarapha volunt eſſe *Segorve* vel *Sogorve* urbem in regno Valentiæ. Eſt & *Segobriga* in regno Caſtellæ, nunc *Sepulveda*, opidum haud obſcurum, ad montis Oroſpedæ [c] radices.

ε (i) *Numantia* a Durii fontibus haud longe ſita, a Romanis, duce Scipione Africano, deleta eſt, anno V. C. 620. quum ſe, liberos & uxores occidiſſent Numantini, ad ultimum humanorum Corporum dapibus uſi; quippe capta jam urbe complures inventi ſunt, artus & membra trucidatorum corporum ſinu ſuo geſtantes. In agri Soritani, non longe a fontibus Durii, loco *Garray* dicto, in Pelendonibus, teſte Morale, monſtrantur veſtigia Urbis Numantiæ. Locus ille a Soria Almazzan vix leuca diſtat.

ζ *Vaſcones* crudeliſſimos fuiſſe arguit Calagurritana obſidio, in qua conjuges & liberos ſale conditos devorarunt.

HEKELII.

[*b*] Quæ nunc Taragona dicitur.
[*c*] l. *Ortoſpedæ*, uti *Ptolemæo* audit.

H BUNO-

(a) Turdetania. (b) Turdulorum mores. (c) Hiſpania vetus. (d) Iberia. (e) Luſitania. (f) Luſitanorum mores. (g) Celtiberia. Celtiberorum mores. (h) Segobriga. (i) Numantia.

Pompejopolis. Varduli. Flaviobriga. Cantabri. Juliobriga. Aſtures. Aſturica. Gallæci. Brigantia. Vaccæi. Pallantia. Carpetani. Toletum. Complutum. Oretani. Murcia. Valentia. Catalonia. Arragonia. Navarra. Biſcaja. Aſturia. Gallæcia. Legio, Caſtiliæ, Hiſpania Citerior, Ulterior.

* *Provinciæ Tarraconenſi Auguſtus adjicit Regionem a Durio ad Oceanum Cantabricum. Cellar. Geog. Antiq. lib. 2, cap. 1.*

ræi Regni, Pyrenæis montibus affixa. Horum caput *Pompelon*, ſive *Pompejopolis*, nunc vulgo *Pompelona*. *Varduli*, hodie *Guipuſcoa:* quorum caput *Flaviobriga*, η nunc *Bilbao*. *Cantabri*; θ qui nomen Oceano Cantabrico dedere; nunc *Biſcaja:* caput *Juliobriga*, ι hodie *Val de Viece*. *Aſtures*; κ nunc *Aſturias:* quorum caput *Aſturica*, nunc *Aſtorga*, urbs quondam magnifica. *Gallæci* inter Minium & Durium amneis; quorum *Brigantia*, λ hodie *Bragança*; pars nunc Portugalliæ. *Vaccæi*, μ quorum *Pallantia*, vulgo nunc *Palencia*. *Carpetani*, quorum *Toletum*, nunc *Toledo* : & Complutum, nunc *Alcala de Henares*. Sub his verſus meridiem fuere *Oretani*.

IV. Complectitur tota Tarraconenſis provincia regiones hodie iſtas; *Murciam*, *Valentiam*, *Cataloniam*, *Arragoniam*, *Navarram*, *Biſcajam*, *Aſturiam*, *Gallæciam*, *Legionem*, *Caſtilias Veterem ac Novam* fere totas. At eadem Hiſpania diſtincta etiam fuit Romanis duabus tantum provinciis; *Citeriore*, & *Ulteriore*; unde ſæpiſſime Hiſpaniæ plurali numero dicuntur hæ terræ. *Citerior* Hiſpania eſt eadem, quæ Tarraconenſis provincia : *Ulterior* Bæticam ac Luſitaniam complectitur. [*d*] Dictæ ſunt *Citerior* atque *Ulterior*; reſpectu Urbis Romæ: ſicuti & Galliæ duæ. ν *

BUNONIS.

η (a) *Flaviobriga*, antea *Portus. Amanus*, Morale teſte, eſt id opidum, quod hodie *Bermeo* vocatur, ad Nervium flumen, 2 leucis a litore Cantabrico ſitum, ubi Amanus portus Plinii. *Bilbao* vero a *Bermeo* 5 leucis in Occidentem diſtat.

θ *Cantabri* toti erant in armis. Hinc ab Horatio [*e*] dicitur *Bellicoſus Cantaber*, & [*f*] *ſera domitus catena*. Capti ex libertatis amore ſuos interſiciebant Cantabri.

ι (b) *Juliobriga* Plinio ad fonteis Iberi fluvii collocatur; ac nonnullis putatur eſſe *Fuente d'Ivero* opidum, vel non longe inde jacens.

κ *Aſtures* erant agreſtes & feri, qui Romanos concidiſſent, niſi a Brigantinis fuiſſent proditi. Equos hic *aſturcones* apellatos volunt.

λ (c) *Brigantia* ſive *Brigantium*, urbs ducali titulo hodie inſignis, *Mirandæ* urbi proxima.

μ *Vaccæi* bellicoſiſſimi, Romanorum virtutem admirati, ſe illis dediderunt. Morte multabatur, ſi quis agricolam læſerat.

ν Citerior Hiſpania Straboni etiam vocatur *Interior*; ac Ulterior illa, eidem *Exterior*.

HEKELII.

[*d*] *Illa hac* multo ſpatioſior uberiorque eſt *metallorum*, *æris* inprimis, *plumbi*, *auri* & *argenti*.

[*e*] Lib. II. Odar. Od. XI. v. 1.

[*f*] Od. VI. ejuſd. lib. v. 2. *indoctus juga ferre*. Tandem ab *Auguſti*, *Romanorum* Imperatoris, exercitu victi, ut teſtatur *vetus Commentator* in poſteriorem locum noſtrum *Horatianum* p. 97. col. a. Edit. *Cruquianæ*.

(a) Flaviobriga. (b) Juliobriga. (c) Brigantia.

CAP. IV.

De Nobilioribus Hiſpaniæ Fluviis, & Urbibus olim claris.

I.

Fluvii Iberus. Bætis. Anas.

FLuvii majore fama celebrati ſunt; in Tarraconenſi *Iberus*, α vulgo nunc *Ebro* dictus, navigabili commercio dives: in Bætica β *Bætis*, vulgo nunc *Guadalquivir* : inter Bæticam ac Luſitaniam γ *Anas*, nunc *Guadiana* : totus ad Medelinam

BUNONIS.

α *Iberus* in Cantabris, haud procul opido Juliobriga gemino fonte oriens, per Caſtellam veterem, & Arragoniam, Navarram quoque attingens, inter Catalauniam & Valentiæ regnum delatus, apud Dertoſam opidum mari excipitur Mediterraneo; oſtia ejus, teſte Plinio, a fonte diſtant 450 millia paſſuum; *A Varia*, ubi nunc eſt *Logronium*, per 260 millia paſſuum navigiorum capax eſt. Hunc fluvium parallelum eſſe montibus Pyrenæis ait Strabo. Græci inde univerſam Hiſpaniam appellaverunt *Iberiam*. Ibero ab Ortu miſcetur (a) *Sicoris*, & ab Occaſu (b) *Bilbilis*, vulgo *Xiloca*, ad quem urbs fuit ejuſdem nominis, ortu Martialis Poëtæ celebris. Plin. aquam *Bilbilis* ferro indurando imprimis idoneam, indeque nobilitatam eſſe docet.

β (c) *Bætis* ex Argenteo monte ortus, in Occaſum per Biatiam, Ubedam, & Iliturgim opida fluit; inde in Auſtrum retortus, Corduba & Hiſpali irrigatis, Oceano Gaditano ad Fanum Luciferi miſcetur. Martiali *Olivifer* appellatur.

γ (d) *Anas* ex agro Laminitano, hodie *Campo de Montiel* ortus. Luſitaniam a Bætica diſterminat, & poſtquam LX millia paſſuum confecit, in ſinum effunditur

(a) Sicoris. (b) Bilbilis fl. & op. Martialis Poëtæ patria. (c) Bætis. (d) Anas.

linam opidum cuniculo ſe condens, poſt octavum circiter milliare Germ. renaſcitur. δ *Tagus*, vulgo accolis *Tajo*, in Tarraconenſi provincia ortus, oceanum intrat; mediam Luſitaniam ſecans, auriferis quondam arenis celebratus. Inter Luſitaniam & Tarraconenſem provinciam ε *Durius*, vulgo *Duero* [*a*], ſupra Numantiam in Celtiberis ortus, in eundem effunditur Oceanum. Ultra eſt in Gallæcia ζ *Minius*, vulgo nunc *Minio* dictus. Sub Pyrenæo autem η *Sicoris*, vulgo *Segre*, ϑ *Ilerdam* opidum præterlapſus, in Iberum defluit.

II. Urbium tota Hiſpania clariſſimæ fuere olim; in Bætica ι *Aſtigi*, nunc vulgo *Ecya*; *Hiſpalis*, nunc *Sivillia*; & *Corduba*, nunc *Cordova*. In Luſitania κ *Auguſta Emerita*, nunc *Merida*. In Tarraconenſi, λ *Palantia* & *Numantia*, ante memoratæ; item *Tarraco*, μ vulgo *Tarragona*, Scipionum opus, maritimarum in his locis olim opulentiſſima; *Cæſar Auguſta*, ſive Cæſarea Auguſta, vulgo *Saragoça*; hodie etiam omnium Hiſpaniarum ſplendidiſſima; *Aſturica* ante dicta. Sed & *Carthago Nova*, vulgo *Cartagena*, clara fuit a conditoribus Pœnis; & ν *Saguntus*, nunc *Morviedro*, fide atque ærumnis inclytum nomen reliquit. 1

Tagus. Durius. Minius. Ilerda op. Iberus. Aſtigi. Hiſpalis. Corduba. Auguſta Emerita. Pallantia. Tarraco. Cæſar Auguſta ſive Auguſta. Carthago Nova. Saguntus,

CAP.

funditur Gaditanum. In Terræ cuniculos ſeſe condere & poſt tot milliaria erumpere, magis ex vulgi opinione, quam rei veritate creditur: quod aſſerunt ii, qui curioſe loca iſta inquiſiverunt. Fluvius hic aquam habet adeo inſalubrem, ut ne piſces ejus, exceptis anguillis, probentur.

δ (a) *Tagus* ex monte *Oroſpeda* oriens gemino fonte, per Toletum, Liboram, Norbam Cæſaream, Scalabim, & Olyſſiponem longo decurrit tractu per 110 leucas, id eſt 440 millia paſſuum, & demum in Oceanum Atlanticum ſeſe exonerat, piſcium & oſtrearum ferax.

ε (b) *Durius*, fluviorum, qui ſunt in Hiſpania [*b*], maximus, Luſitaniæ terminus, in Pelendonibus apud Numantiam exciſam ortus, rapidiſſimo curſu [*c*] inter Aſtures & Vettones, & porro inter Gallæcos & Luſitanos labitur, ac poſt 120 leucarum decurſum ad Portum urbem in oceanum defertur.

ζ (c) *Minius* ex finibus Aſturum oriens, Tyden Callaicorum opidum alluit, poſt 35 leucarum decurſum Oceano miſcetur. Regio æris, plumbi & minii uberrima, unde flumini nomen.

η (d) *Sicoris* ſub Pyrenæis montibus naſcitur, per Catalauniam decurrit.

ϑ (e) *Ilerda*, quæ hodie *Lerida* dicitur, latus Orientale Sicoris alluit, paulo inferius Cingæ fluvio confuſus, non magno intervallo in Iberum ſeſe exonerat. Rebus C. Cæſaris, contra Pompeji legatos Petrejum & Afranium geſtis, celebris eſt. Hodie claret Academia anno Chriſti 1300 fundata. Infra eam ad confluentem Iberi fuit (f) *Carthago vetus*, Pœnorum colonia ab Hamilcare condita, a Dertoſa X leucis in Corum diſtans, Ilerdæ propior. Hodie vicus eſt apud Villam Franciam.

ι (g) *Aſtigi*, nunc *Ecya*, hac etiam tempeſtate clara eſt ad Singulum fluvium urbs; una cum Eſtapa, Obulco, *Ægabro*, Lucena, Marcia, Urſone, & Vaena opidis a Ferdinando rege Mauris erepta anno C. 1239.

κ (h) *Auguſta Emerita*, & *Emerita* ſimpliciter, unde vulgo hodie [*d*] *Merida* dicta, ad Anam fluvium in finibus Turdulorum auſpiciis Auguſti condita, & militibus emeritis ad incolendum [*e*] tradita, nunc pene jacet.

λ (i) *Pallantia*, ſive *Palantia*, hodie vulgo *Palentia*, in Vaccæis & regno Legionenſi ad Piſoracam fluvium ſita, olim inter primas Hiſpaniæ Tarraconenſis urbes habita, nunc longe minor eſt: Academia ante Salamanticenſem clara.

μ (k) *Tarraco* ſive *Tarragona* colonia, a Cneo & Publio Scipionibus ad oram Catalauniæ maritimam condita, media inter Barcinonem ad Boream & Dertoſam ad Meridiem XI leucis; olim urbs nobilis & ampla exſtitit, nec paucioribus ævo Strabonis habitata viris, quam ipſa Carthago. Metropolis fuit non tantum Hiſpaniæ intra Iberum ſitæ, ſed & partis ejus, quæ extra eſt, unde & maxima ejus regionis pars nomen habebat Tarraconenſis. Pauli (l) Oroſii patria eſt, & multa hodie habet monumenta antiqua. Academia ornata eſt anno Chriſti 1572. Vina Tarraconenſia olim in pretio habita. Ex Tarraconenſibus montibus ſal mira dulcedine quaſi ſaccaro temperatus cæditur, qui magni fit a cupediariis. *Sidon. epiſt. ad Oroſium.*

ν (m) *Saguntum* & *Saguntus* tribus millibus paſſuum a mari & tot a Valentia diſtans, anno poſt diluvium 167 a Zacynthiis, *Iſidoro* teſte, conditum, opidum fide & conſtantia in Romanos nobiliſſimum eſt; maluerunt enim Saguntini extrema experiri, ſe & omnia ſua comburere, quam ſe Hannibali dedere. Hanc urbem quum contra fœderis leges expugnaſſet Hannibal, cauſam præbuit bello Punico ſecundo. Sagunti, quo tempore urbs illa obſeſſa, puerum recens natum in uterum matris reverſum narrant. *Saguntina fames*, de magna & extrema, in proverbium abiit. *Reliquæ Hiſpaniæ urbes claræ infra cap.* VI. *memorantur.*

HEKELII.

[*a*] Seu *Duerus*.
[*b*] Quod in eum multi amnes & rivuli concurrunt.
[*c*] Ob quem, propterque ſui anguſtiam eſt parum navigabilis.
[*d*] A *Villanovano* & aliis.
[*e*] Unde & *Romana Colonia* olim vocata.

REISKII.

1 De fluviis tum majoribus tum minoribus, eorumque ortu ac nomine congeri huc multa poſſent, & fabuloſa rejici: Ad (n) Anam quod attinet, ejuſque in

 ſubter-

(a) Tagus. (b) Durius fl. (c) Minius fl. (d) Sicoris fl. Cinga fl. (e) Ilerda. (f) Carthago vetus. (g) Aſtigi, vulgo Ecya. (h) Auguſta Emerita. (i) Pallantia. (k) Tarraco. (l) Oroſii Patria. (m) Saguntum. (n) Anas.

† *Multa mirabilia, in ſingulis Hiſpaniæ Regionibus, prædicat Brietius c. 9. de mirabilibus Hiſpaniæ, fabulis Pontificiis tamen referta.*

ſubterraneis cuniculis profluxum, hunc veteres novique auctores, puta Fournierius, Schottus, Ricciolus, Kircherus atque Bochartus comprobant. Sin Ortelium, & quos ille ſequitur, teſtes oculatos audire lubet, ea profluxio vulgari debebitur opinioni, aut receſſibus, in quos penetret, montanis, aut rivis amnibuſque, in quos dividatur, pluribus. Sane Grammatici fallunt, qui Anam ab anate, aut anataria merſione dici volunt. Petrus du Val Geogr. univerſ. part. II. ambiguus in utramque partem diſſeruit. (a) Tria tamen Hiſpaniæ ſtupenda opera aut mirabilia omitti noluit; (1.) *pontem*, cui aqua ſuperfluat, h. e. aquæ ductus Segovienſes; (2.) *Pontem continuum*, in quo decem millia pecorum paſci, acieſque inſtrui directæ poſſint, i.e. Anam fluvium reconditum; (3.) *civitatem* igne circumdatam, i.e. Madritum, cujus ager ſilice refertus eſt. De urbibus antiquis & gentibus obſervata ſuppetunt plura: Unum addo de fabularum originibus, quas Græci ſcriptores adferunt in Aſtyre, Teucro, Diomede, Ulyſſe, Lyſo aut Luſo, Nebride, Meneſtheo, Caſtalio, Pane, Graiis, Iberiſque Scythicis.

(a) Tria Hiſpan. memorabilia. *

CAP. V.

De incolis Hiſpaniæ, ac recentiori ejus diviſione.

I.

Tubal non venit in Hiſpaniam.

TUbalem, Noachi nepotem, in Hiſpaniam primum perveniſſe, poſt aquarum inundationem, in diſperſione gentium, affirmant noſtri ſæculi ſcriptores ex Joſepho: qui tamen Tubalem in Aſiæ Iberia inter Ponticum Caſpiumque maria ſtatuit. Haud minori errore, in univerſam Hiſpaniam perveniſſe *Iberos* ex Aſia & Perſas, tradidit *M. Terentius Varro.*

Iberi non venerunt ex Aſia.

Celtæ primi Hiſpaniæ incolæ.

II. *Celtarum* gentem, ab Aſchenaze propagatam, omnem poſt terrarum inundationem obſediſſe *Hiſpaniam*, *Galliamque*, *Britannicas inſulas*, *Germaniam* atque *Illyricum*, tam ex ſacris quam gentilibus diſpicio auctoribus; unde etiam nomen eorum multis Hiſpaniæ locis affixum retulerunt Græci Romanique ſcriptores: ut *Celticorum*; qui partem Bæticæ ac Luſitaniæ, partemque Tarraconenſis provinciæ aduſque promontorium *Celticum*, quod vulgo nunc eſt *Cabo finis terræ*, tenuere: item *Celtiberorum*, ad *Iberum* flumen incolentium. *Germanos* cognominat, neſcio unde, Plinius *Oretanos*, Tarraconenſis provinciæ populos. 1

Phœnices in Hiſpania.

III. Primi exterorum poſt hominum memoriam ad Celtas in Hiſpaniam venere *Phœnices*, a *Tyro*, mare Internum huc uſque & ad Gadeis navigantes; partemque Bæticæ, quæ poſtea *Turditania* dicta fuit, occupantes; ut ex *Diodoro* atque *Strabone* diſcimus.

Græcorum in Hiſpania Coloniæ.

IV. *Græci* poſtmodum a *Maſſilia* colonias deduxerunt inter Pyrenæum & Iberum, *Rhodam* & *Emporias*: quæ opida etiam nunc vocantur vulgo *Roſas & Empullias*. Interiora etiam Græcos quoſdam incoluiſſe, indicat corruptum (ut vult Silius

REISKII.

1 Tubalem cum Brietio, Ricciolo, multiſque ſcriptoribus huc retulit auctor, quem ab Hiſpania Joſephus ſubmovet: Bochartus etiam in Aſiaticas regiones pontoque proximas rejecit, ex argumentis non levibus, & Askenazen ad Bithyniæ, Phrygiæ ad Ponti viciniam collocavit. Adeo gentium plerarumque nobiliorum origines & migrationes multis tenebris involvuntur. Joſephus Lib. VII. Antiq. Japheto hujuſque poſteris occidentem ac ſeptentrionem vendicat, ut illi a Tauro & Amano montibus Aſiæ ad Tanain, porro in Europam uſque ad Gades pervenerint: (a) Hinc *uni ex hujus nepotibus Tarſi* primæ in Hiſpaniam ductæ Coloniæ a Bocharto tribuuntur. Quo enim quemque ſors & Deus tulit, hanc terram cum ſuis occupavit, ut tam maritima, quam mediterranea loca cultoribus replerentur, inquit Joſephus, Lib. VI. Interim conjecturæ in obſcuro negotio quantum valeant, Ludov. Molina docet, de origine ac natura Hiſpanorum veterum multa commentatus, incerta etiam quandoque fabulis non vacua. (b) Tantus autem regnorum numerus in una Hiſpania pendet a diverſis gentium exterarum migrationibus bellicisque occupationibus, quibus quam hæc regio lacerata fuerit, docent Vaſeus, Mariana, Cluverius, pluresque alii. Primus regna cuncta Hiſpanica in unum redacta tenuit Philippus II. *tribuſque galeis ſcuto ſuo impoſitis* illa repræſentare voluit, cum duabus antea reges uterentur. Triplex vero titulus, quo tot regna continuerat, dubitationis non parum, noſtro tempore habet ne quidem locum, regno Portugalliæ, multiſque provinciis avulſis. Interim Hiſpani adhuc habent, cur regnis & regionibus ſuo imperio ſubjectis *nunquam ſolem occidere dicant, regemque Hiſpaniarum numero plurali efferant.*

(a) Tarſis in Hiſpania primus. (b) Plura Hiſpan. regna.

BUNO-

Silius Poeta) nomen *Graviorum* quaſi *Grajorum*: Græcorumque caſtellum *Tyde*, vulgo nunc *Tuy*, in ea parte Tarraconenſis, quæ hodie eſt *Gallæcia*.

V. Poſtea *Carthaginienſes* majorem ejus partem tenuere, ad Internum mare, * *Amilcare* eam occupante.

Carthaginienſes in Hiſpania.

VI. Secundo bello Punico, ſuperatis atque expulſis Pœnis, tota *Romanorum* facta eſt. Sub quorum Imperio, † tribus Provinciis diſtincta manſit, uſque ad Honorii Imperatoris tempeſtatem; quum *Gothi* ac *Vandali*, Germanica utraque gens, circa annum Chriſti CCCC eam invadentes, dictas provincias in tria Regna diſtribuerent. α

A Romanis ſubacta.

* *Quod nomina oppidorum probarunt. Cellar.*

VII. Deinde vero *Saraceni* cum *Mauris*, circa annum Iↄ ccxx invecti, tota Hiſpania direpta, complura in ea Regna inſtituerunt; Chriſtianis, id eſt, Gothorum reliquiis, in Aſturiam ac Legionem, regiones natura locorum munitas, compulſis. Regnorum numerus tandem crevit ad xiv; quorum nomina hæc recenſentur; *Legio*, *Gallæcia*, *Portugallia*, *Algarbia*, *Andaluſia*, *Granata*, *Murcia*, *Valentia*, *Arragonia*, *Catalonia*, *Navarra*, *Caſtilia Vetus*, *Caſtilia Nova*; quod *Toletanum Regnum*; & *Baleares Inſulæ*, vulgo *Majorca* & *Minorca* dictæ; quæ una cum *Ebuſo* inſula, vulgo nunc *Yvica*, unum Regnum conficiunt. Ex his poſtea durabili titulo, ad hoc noſtrum ſæculum, clara fuere tria; *Caſtilia*, *Arragonia* & *Portugallia*.

A Saracenis & Mauris occupata. XIV. Hiſpaniæ regna.

† *Livius ſex prætores ſimul in Hiſpania nominat. l.23. c.28. Mela.*

VIII. *Legionis* Regnum, vulgo *Leon*, conſtituere reliquiæ Gothorum, a Mauris, ut dictum, in ea loca compulſæ. (1) At *Ferdinandus I.* Legioni per matrimonium, juncta Caſtilia, uno nomine *Caſtiliam* appellavit Regnum ſuum. Huic poſtea, devictis ac pulſis Mauris, acceſſerunt, *Gallæcia* (2), *Andaluſia* (3), *Granata* (4), *Murcia* (5), ac *Navarra*. *Navarræ* autem Regnum [f] initium cepit anno Iↄcccxxix, quum *Enecus*, *Bigorriæ* (pars eſt Galliæ Aquitanicæ) *Comes*, tranſgreſſus Pyrenæum, Mauris ejectis, Regem ſe conſtitueret. Poſt hunc *Henricus IV.* Caſtiliæ rex armis occupatum Navarræ Regnum, ſuo Imperio adjecit. [g]

Regnum Legionis & Caſtiliæ.

Navarræ regnum.

(1) *Pelagius Legione Mauris erepta, primus regnum conſtituit. Brit.*

IX. *Arragoniæ* Rex primus factus eſt *Ramirus*, Sanctii Magni, Navarræ Regis, filius ſpurius, anno cIↄ xviii. Huic deinde titulo annexæ ſunt *Catalonia* & *Valentia*. *Jacobus* autem Rex anno cIↄ ccliI, *Inſulas Baleares* ſuis armis occupatas, Arragoniæ Regno fideique Chriſtianæ adjecit. Tandem *Ferdinandus V.* Caroli V. avus maternus, Caſtellæ & Navarræ Rex, per matrimonium Caſtellæ junxit Regnum Arragoniæ. Hic tandem Mauros, quos *Ferdinandus III.* in Granatenſe Regnum compulerat, omnemque una Judæorum gentem, tota Hiſpania anno cIↄ ccccxcii expulit.

Arragoniæ regnum.

(2) *Alfonſus Sancium primum Regem creavit. Brict.*

Mauri ex omni Hiſpania ejecti.

X. *Portugalliæ Regnum* cepit initium ad hunc modum. Quum *Henricus* [h] *Lotharingiæ Comes* res ingentes contra Mauros in Hiſpania geſſiſſet, præmium virtutis

Portugalliæ regnum.

(3) *A Vandalis denominata. prima Maurorum crudelitati obnoxia, regio feraciſſima.*

(4) *Mauri regnum fecerant A° 1300 expulſi per Ferd. & Iſabellam non ita pridem.*

(5) *Mauris erepta A° 1300.*

BUNONIS.

α *Vandali* primum *Gunderico* [a] duce Hiſpanias occuparunt anno Salutis ccccxi. [b] Hos paulo poſt iis terris ejecit Athaulfus Weſtgothorum ſeu Viſigothorum rex; ibique regnum conſtituit, quod duravit uſque ad annum Chriſti DCCXX. Ultimus Gothorum rex ibi fuit Rodericus [c], homo turpiſſimus, qui a Mauris per Julianum Comitem evocatis regno & vita exutus fuit [d]. Ita Mauri Viſigothorum regno deleto maximam partem Hiſpaniæ occuparunt. Pelagius tamen [e] Gothorum reliquias collegit apud Aſtures, qui rex, a ſuis ſalutatus, Legione civitate Mauris erepta, regni ſedem ibi fixit.

HEKELII.

[a] *Modigiſili* Filio.

[b] Conf. *Alberti Krantzii* Lib. I. *Wandalix* cap. xxvi. ſeq. p. 18. Ubi imprimis *Valentiam* Civitatem, *Galliarum Hiſpaniarumque* mediam, patientibus *Romanis*, a *Vandalis* tunc captam eſſe narrat.

[c] In bellis quidem durus, & ad negotia expeditus, ſed alias turpiſſimus homo, & in moribus vitiolis Anteceſſorem ſuum, Witizam, ſuperans longiſſime.

[d] Poſtquam regnavit annos quatuor.

[e] Fideliſſimus *Legionenſis* Epiſcopus.

[f] Quod inter Montes concluſum eſt, ſecundum *Joh. Henr. Alſtedii* calculum.

[g] Hoc Regnum, *Magino* ſcribente, habet annuum proventum Ducatorum aureorum circiter centum millium.

[h] Dux Lotharingiæ & Limburgi *Comes*.

BUNO.

virtutis ac laborum *Alfonſus VI.* Caſtellæ Rex. *Tireſiam* filiam notham ei dedit in matrimonium; dotemque appoſuit eam Hiſpaniæ partem, quæ nunc *Portugallia dicitur.* Hujus filius *Alphonſus I* cum quinque Reges Maurorum uno prælio fudiſſet, *Rex primus Portugalliæ* [i] appellatus eſt anno cIↄ cxII; habuitque ſucceſſores continua ſerie, donec ultimo Rege Sebaſtiano in Africa cæſo, Regnum ad Regem Caſtellæ recidit. ϵ

Portugalliæ Rex primus.

XI. Hac igitur ratione cuncta Hiſpaniæ Regna ad unum corpus rediere; caputque unum tota Hiſpania agnoſcit: qui nunc eſt Philippus IV. Hiſpaniarum potius, quam Caſtellæ titulo gaudens. At operæ pretium eſt, tanquam in tabula cognoſcere, quo titulo Rex Hiſpaniarum quamque terrarum ſuarum poſſideat. Triplici igitur titulo tenet quicquid tenet; *Caſtellæ, Arragoniæ,* & *Portugalliæ.* Sub *Caſtellæ* regno ſunt; *Dux Caſtellæ, Legio, Aſturia, Gallæcia, Extremadura, Andaluſia, Granata, Murcia, Biſcaja, Navarra, Mediolanum, Belgica, Burgundiæ Comitatus, Inſulæ Canariæ, America, Inſulæ Philippinæ.* Sub regno *Arragoniæ*; ipſa *Arragonia, Catalonia, Valentia, Inſulæ Baleares,* quæ Majorca & Minorca: *Regnum Neapolitanum, Sicilia, Sardinia.* Sub regno *Portugalliæ*; ipſa *Portugallia, Algarbia, Guinea, Æthiopia, India Orientalis, Braſilia, Inſulæ Moluccæ.* De cætero, in ipſis Hiſpaniis Duces numerantur xxiv. At id maxime mireris; reperiri heic, quod haud facile alias toto orbe terrarum, ſcilicet Ducem in Portugallia, nomine Brigantinum, cui tertia pars Regni pareat. Porro Archiepiſcopatus in univerſa Hiſpania ſunt xII: Epiſcopatus LV. γ

Sub Caſtellæ regno quæ ſint.

Quæ ſub regno Arragoniæ.

Quæ ſub Portugalliæ.

BUNONIS.

ϵ *Portugallia* ab urbe *Porto,* & vicino pago *Cale,* [k] primum dicta *Portucalia*: quod nomen innotuit circa annum Chriſti D. poſtea vero mutata litera *Portugallia* appellata. *Voſſ. lib. I. Idol.* 34. *Sebaſtianus Portugalliæ Rex* xxiv. annorum juvenis in Mauritaniam trajecit, Mahumedem in regnum reducturus, qui a patruo Abdelmelecho erat pulſus. Sed prælio commiſſo *Sebaſtianus* cum omni ſua nobilitate periit, *Abdelmelech* victor apoplexia, dum pugnatur, moritur. *Muhamedes* paludibus mergitur; atque ita tres Reges uno in prælio interiere. Succeſſit Sebaſtiano ipſius patruus magnus *Henricus.* Poſt obitum *Philippus* II. Portugalliam occupavit anno C. 1580, Atque ſic tota Hiſpania ad Monarchiam, quam habuit ſub Gothis, rediit. Sed *Johannes Dux Brigantinus* nuper anno hujus ſeculi XL, titulum Regis Portugalliæ & coronam, inſcio Philippo IV. Hiſp. Rege, uſurpare cœpit. Ejus filius *Alphonſus* defuncto patre Portugalliæ præfuit: ſed ob crudelitatem regimine amotus eſt; regnumque hodie adminiſtrat ejus frater *Petrus.* [l]

γ *Mediolanenſem* tamen *Ducatum* Hiſpaniæ Rex lege beneficiaria ab Imperio habet Romano. *Burgundiæ Comitatum* ejuſdem Imperii Romani ipſe Hiſpanus agnoſcit regionem. Neque Provinciæ Belgicæ per Carolum V. Imperatorem eſſe defierunt in jure Imperii.

HEKELII.

[i] Ab Exercitu.

[k] Qui olim piſcationis gratia frequentari ſolebat, indeque tanta hominum multitudo confluxit, ut in civitatem opulentiſſimam evaſerit.

[l] Qui ex prægnantibus cauſis auguſtiſſimum Regis Titulum adhuc modeſte detrectat, & *Regens Portugalliæ Princeps* ſalutari ſaltem deſiderat.

CAP. VI.

De Urbibus, Portubus, & Academiis hodie claris.

I.

URbes in Hiſpania nunc celebres ſunt *Barcino,* vulgo *Barcelona,* † *Cataloniæ* caput; parvum quondam opidum, nunc celebre Emporium; licet portus

† *Plinio & Martiali, dicitur Laletania, unde forſan, variante Dialecto, Catalonia.*

portus commoditate deſtituatur; eoque naves ſæpe in ſtatione tempeſtatibus pereant. α 1

II. *Cæſar Auguſta* *, vulgo *Saragoça* [*d*], *Arragoniæ* caput, magnificentiſſima totius Hiſpaniæ urbs. β

Arragonia Cæſar-Auguſta.

III. *Pompelon*,

* 152 [illegible] leucas.

† Nunc Ca- [illegible] Exercitus [illegible] rimum caruit; [illegible] III. [illegible]

BUNONIS.

α (a) *Catelonia* nomen habet a *Gothis* & *Alanis*, quaſi dicas, *Gothalania* †; inter Pyrenæos montes, Mare Mediterraneum, Iberum & Cingam fluvios eſt ſita. Forma ejus Triangularis eſt, a Salſulæ fontibus ad Iberum fluvium ſe extendens. [*a*] Habet, ſecundum Boterum, unum Ducatum *Cardonæ*, tres Marchionatus; XII Comitatus, multas Baronias, & Dominia. Incolarum DC millia eſſe perhibentur; inter quos C millia Gallorum, aut Gallicæ originis ſunt, qui agriculturam, pecuariam & artes mechanicas tractant. Non enim eſt ulla regio Hiſpaniæ, in qua opificum induſtria artes ſolertius & diligentius excoluntur. Civitates & municipia muris cincta habet LVI, ex quibus præcipua ſunt (b) *Barcino* ab Hamilcare Carthaginienſi, cognomento *Barca*, condita & nominata eſt. Dicta quoque eſt *Faventia Colonia*, & *Julia Auguſta*. Anno ſalutis 805, a Ludovico Pio imperatore victis Mauris, recuperata eſt; habet pontem DCCL paſſuum in mare ſe extendentem, contra vim ventorum naves infeſtantium exſtructum. Habet etiam geminos amnes, *Betullum* vulgo hodie *Beſontem* ab Oriente; ab Occaſu *Rubricatum* ſive *Lobrogatum*. Comparatur hæc urbs [*b*] magnitudine, non tamen frequentia civium, cum Neapoli. (c) *Tarraco*, ſive *Tarragona*, de qua ſupra cap. IV. (d) *Dertoſa* ſive *Tortoſa* ad Iberum ſita, in quo pons navalis, magno artificio exſtructus. Duo ſunt in hac urbe caſtella è diametro ædificata, & Academia. (e) *Girona*, olim *Gerunda*, Auſſetanorum caput, colliculo impoſita, forma triquetra, fluminibus *Unda*, vulgo *Ontiar* & *Ter*, alluitur: Medio fere itinere jacet inter Ruſcinomen ad Boream & Barcinomen ad Meridiem XIII leucis. (f) *Lerida* olim *Ilerda*. (g) *Cardona* ejuſdem nominis ducatus caput; ubi tria notanda; *Mons*, cujus terra ſimilis eſt farinæ; *Fons*, vini rubri colorem oſtendens; *Sal*, diverſorum colorum, qui contuſus, niveus comparet. Cæterum (h) *Monſerrato* ſive *Monte Serrato*, editiſſima rupes, cujus altitudo duorum milliarium, & circumferentia quatuor, eſt locus celebris. Hic ſcilicet *Ignatius Lojola* multa prece fletuque ſe Deo & B. Virgini devovit: Hinc ad Societatem Jeſu fundandam prodiit [*c*] anno cIↃ IↃ XXII.

β *Arragonia* nomen videtur habere a *Tarracone* civitate, quaſi dicas *Tarraconia*, vel a flumine *Arragone*. Termini ejus a Septemtrione & Ortu ſunt Navarra, montes Pyrenæi & Catalonia, a Meridie Valentia, ab Occaſu Caſtilia. *Cæſar-Auguſta* Romanorum colonia, prius *Salduba* dicta, ſita eſt inter Barcinonem ad Ortum 44, & Burgos in occaſum æſtivum 52 leucis, a Valentia 60, a Toleto 64. Pontem habet lapideum, quo Iberus tranſitur, cum Reginoburgenſi conferendum. Anno ſalutis cIↃ CXVIII, victis Mauris, una cum aliis opidis a Chriſtianis recepta eſt. Hodie magnificentiam urbis augent Academia, arx, & curia publica. Clara in hoc regno loca ſunt, (i) *Hueſca*, olim *Oſca*, in qua Sertorius Hiſpanorum Principum filios obſides literis erudiri voluit. Habet Academiam antiquam. (k) *Balbaſtro*, Latinis *Balbaſtrum*, ad Verum amnem agro & oleo dives. (l) *Jaca* ad Aragonem fluvium ſub Pyrenæis montibus ſita, Navarræ regno vicina. Huic Philippus II. Hiſp. Rex Caſtellum junxit contra Arragonenſes, quibus Catalani admodum infenſi ſunt, adeo ut malitioſum hominem proverbio dicant, quaſi *Arragonenſem*. (m) *Fraga*, olim *Gallia Flavia* ad Cingam fluvium, ubi croci magnus eſt proventus. (n) *Venaſca*, Galliæ regno contermina, caſtellum habet, in cujus muris tormentorum loco ſunt lapides. (o) *Calatajut* haud procul ab antiqua Bilbili. (p) *Monſonium* ſeu *Monçon*, ubi procerum Arragoniæ habentur conventus.

HEKELII.

[*a*] Regio ipſa ut plurimum ſterilis eſt, ac magis fructuum, quam frugum abundans, & arborum Sylveſtrium, quam domeſticorum. Unde quæſtum potius ex mari faciunt accolæ, quam ex terra.

[*b*] Dives.

[*c*] Et quidem ſecundum *Bucholceri* calculum.

[*d*] Seu *Saragoſſa*.

REISKII.

1 Sicuti regna Hiſpanica bene multa diverſas gentium occupationes & colonias, ſic urbes etiam harumque nomina ſuos auctores varios, Pœnos nempe, Romanos, Arabes, Gothos, alioſque ſatis perſpicue teſtantur. Quam vero copioſa heic annotandi materia ſeſe offert? (q) Urbibus inſignioribus Petrus du Val certa monet imponi epitheta, ut unam Hiſpalin emporium, Granadam magnam, Valentiam formoſam, Barcelonam divitem, Saragoſſam ſaturam, Valadolitum nobilem, Toletum veterem, & Madritum regiam Hiſpani jactitent. Huic (r) Arces regiæ vicinæ adjacent, ex iiſque famoſiſſimum *Eſcuriale*, monaſterio religioſis S. Hieronymi deſtinato celebre, ſed bibliotheca, magno altari, & Pantheo ac ſepultura regum celebrius, a Philippo II. ſex millionibus impenſis intra XXI annos conditum, ut Ægyptiis, Græcis, Romaniſque templis & fabricis non cedat, ſed facile præſtet. De Archiepiſcopatibus regni & Epiſcopatibus ſcriptores antea citatos conferat, cui lubet. (s) Catalonia rebellis A. 1640. ducem Andegavenſem ſibi principem adſumſit: Unde comitatus Ruſcinonenſis (de Rouſſilon) regio Pyrenæis montibus concluſa, cum Perpiniano Fortalitio, clave ad Hiſpaniam penetrandam paratiſſima penes regem Galliæ per Pyrenæos articulos manſit. Hanc ſecuta (t) Portugallia Joannem Brigantiæ ducem regno admovit, illoque Philippum IV. exuit. Unde bellum exarſerat per annos XXVIII geſtum, ſed A. 1668 pace publica exſtinctum. De inquiſitione Hiſpanica Ludov. a Carmo tres libros in fol. Madrit. de Antipathia Gallorum & Hiſpanorum Carol. Garſias librum in 12. Venet. divulgavit. (u) Lingua Hiſpanica latinæ veteris propago dialectos quatuor fovet, (1.) Caſtellanam puriſſimam, (2.) Andaluſicam, (3.) Portugallicam, (4.) Granadenſem. Vid. Becman. Geograph. c. IX. ſect. 3.

BUNO-

(a) Catalonia. (b) Barcino ſeu Barcelona. (c) Tarraco. (d) Dertoſa. (e) Girona. (f) Lerida. (g) Cardona. (h) Monſerrato. (i) Hueſca ſeu Oſca. (k) Balbaſtro. (l) Jaca. (m) Fraga. (n) Venaſca. (o) Calatajut. (p) Monſonium. (q) Urbium epitheta. (r) Arces regiæ. (s) Catalonia. (t) Portugallia. (u) Lingua Hiſpanica.

Navarræ Pompejopolis. III. *Pompelon*, ſive *Pompejopolis*, † vulgo *Pompelona*, caput regni *Navarræi*. γ

Valencia. IV. *Valentia*, * caput olim Regni, nunc fructuum varietate Hiſpanicarum amœniſſima. δ

Murcia. V. *Murcia*, caput Regni: Hortus totius Hiſpaniæ vocatur. Carthago nova, ‡ vulgo *Carthagena*, optimus Hiſpaniæ, ad mare Internum, portus. ε

Granata. VI. *Granata*, caput regni, ſplendida atque ampla urbs. ζ

VII. *Hi-*

† *Pompeius edomita Hiſpania, & ad triumphum redire feſtinans, Pompelonem ſive Pompeiopolim de Nomine ſuo condidit, ut ex D. Hieronymo patet. Vaſæus Chron. Hiſpan. ad An. 684.*

* *Junius Brutus Conſul in Hiſpania, iis qui ſub Viriato militaverant Agros Oppidumque dedit quod Valentia vocatum eſt. Liv. epitom. 55. deleta a Pompeio, inſtaurata a Julio Cæſare, & Colonia Julia Valentia vocata. Cellar.*

‡ *Urbs primaria Carthaginienſium in Hiſpania ab Aſdrubale condita, a Scipione expugnata & poſtea Colonia Julia vocata Conventum Juridicum habuit, ubi 65. populis Jus dicebatur. Cellar.*

BUNONIS.

γ *Navarræ* regnum a Pyrenæis montibus incipit, & deſcendit ad Iberum fluvium, magna tamen ex parte montibus concluſum. Regnum hoc ante annos CL Ferdinandus Catholicus pene omne occupavit, quum *Joannes Albretanus* Navarræ Rex, Ludovico XII. Galliæ Regi opem ferens, a Julio II. Papa proſcriptus & excommunicatus eſſet. Eadem forma adhuc hodie poſſidet Hiſpanus, exceptis paucis locis, quæ Galliarum Regi ſuperſunt, & vix ſextam regni partem faciunt. (a) *Pompejopolis* ad Argam flumen, haud longe a Pyrenæis montibus ſita, inter Cæſar-Auguſtam 30, & Bajonam urbem Aquitaniæ 20, leucis; haud dubie a Cn. Pompejo Magno nomen habet, qui cum Metello res magnas in his oris contra Sertorium geſſit. Strabo *Pompeji tropæa* vocat. Alphonſus Rex eam anno Chriſti Iↄ ccxxxv, una cum Jaca, Virovelca & aliis opidis, Mauris ejectis recepit. Hodie firmo muro & duobus caſtellis munita. Hic (b) *Ignatius Lojola* pugnans vulneratus bellum amplius ſequi non potuit; vitam igitur amplexus monaſticam, ordinem Jeſuitarum inſtituit: Reliqua Navarræ loca non ſunt adeo clara.

δ *Valentiæ* regnum inter Murciam & Cataloniam ſita limites habet ad Orientem Mare Mediterraneum, ad Septemtrionem Arragoniam & Cataloniam, ad Occaſum utramque Caſtellam, ad Meridiem Murciæ Regnum. Longitudo ejus, eſt ix, latitudo xvii, leucarum. Duos habet ſinus, Sucronenſem & Illicitanum; Portus quatuor *Vineri*, *Deniæ*, *Xabiæ*, & *Alicante*; & fluvios principes quinque *Migliar*, *Morvedre*, *Gualdalviar*, *Xuca*, *Segura*. Nomen regni haud dubie ſumptum ab Urbe (c) *Valentia*, Romanorum olim colonia, quæ tribus millibus paſſuum a mari ſubmota inter Turiæ oſtium & ſinum Sucronenſem a Barcinone 49, leucis in Meridiem, a Toleto 60, in ortum, tot a Cæſaraugusta, a Dianio 19, in Borea ſita eſt, Cœli ſolique temperie nec felici Campaniæ cedit, unde *Formoſa* cognominatur. Illuſtris eſt frequenti nobilitate, & Academia; origine *Ludovici Vivis*, & duorum Pontificum *Calixti* III. & *Alexandri* VI. [*e*] Non longe hinc diſtat (d) *Lacus Albufera*; & *Porto el grajo*, pagus munitus, ubi pons 150, paſſuum in mare protenſus. Loca præterea clara hic ſunt; (e) *Saguntum* ſupra memoratum. (f) *Denia* duos habens portus & ſpeculam in mare prominentem. (g) *Alicante* vino generoſo notiſſima. (h) *Guardamar* Salis proventu dives. (i) *Peniſcola* ad mare, in ſcopulo Pyramidali ſita, refugium *Benedicti* XIII. Papæ, quum Conſtantiæ honore Papali eſſet privatus.

ε (k) *Murciæ* Regnum ad Mare Mediterraneum ſitum limites habet Granatam ab Occidente, Caſtiliam Novam & Valentiam a Septemtrione, ab Ortu & Meridie Mare Mediterraneum ad Sinum Virgitanum & Promontorium *Cabo de Palos*. Nomen habet a Civitate *Murcia* [*f*] quæ 9. leucis a Carthagine nova diſtans anno Salutis CIↄ CCLXV, Mauris pulſis recuperata eſt ab Hiſpanis, *Alphonſi Caſtiliæ* Regis, Aſtronomi celeberrimi, a quo Tabulæ Alphonſinæ, ſepulchro nobilitata. [*g*] (l) *Carthago Nova* & *Spartaria*, a ſparti copia cognominata, ab Aſdrubale Carthaginienſium duce paulo ante Bellum Punicum II. in Peninſula extructa, diſtat a Murcia urbe X leucis in Ortum; Valentia xxxiii in Meridiem. Habet optimum totius Hiſpaniæ ad Mare Internum portum cc triremium capacem. Magna ibi eſt ſcombrorum piſcatio, qui vicinæ (m) *inſulæ Scombrariæ* nomen dederunt. *Scipio* hanc urbem eodem, quo venit die, præter omnium exſpectationem cepit: & virginem captivam Allucii, Celtiberorum Principis, eximiæ formæ ſponſam, intactam ipſi parentibuſque reſtituit; & eo facto animos hoſtium ſibi devinxit. Carthagine vi leucis diſtat (n) *Almacarron* caſtellum, ubi aluminis uber proventus. *Vera* vel *Bera* urbs, olim (o) *Virgi*, unde (p) *Sinus Virgitanus* dictus, inter Carthaginem novam ix *leucis*, & promontorium Charidemum v, in confinio regni Murcienſis & Granatenſis ſita.

HEKELII:

[*e*] Conf. *Thomæ Lanſii* Orat. pro *Hiſpania* in Conſultat. de *Principatu inter Provincias Europæ* p. 267, Edition. tert.

[*f*] *Ptolemæo* & *Plino* MURGIS dicta.

[*g*] In hac optima fiunt vaſa ex creta, & mira Serici quantitas. Regio ipſa autem paucas habet habitationes, eaſque viles ob montium aſperitatem, & ob planitiem parum aquis irriguam.

BUNONIS.

ζ *Granatæ regnum* ab ortu habet Murciam, a Septemtrione Caſtiliam Novam, ab Occidente Andaluziam, a Meridie mare Ibericum. Ejus longitudo LX, latitudo xxv, ambitus ccxxx, leucarum eſſe dicitur. Nomen habet a Metropoli (q) *Granata*, quaſi *Garnatæ*: lingua enim Punica *Gar* ſignificat *antrum*, & *Nata*, nymphæ nomen eſt, quæ ibi colebatur, quaſi dicas *Antrum Natæ*. Alii a *cocco*, cujus ibi copia: Hiſpani *Granam* vocant: alii a mali Punici ſimilitudine derivant: hoc enim, ut granis & acinis refertum, ſic urbs Granata, cujus inſignia malum Punicum, denſiſſimas domos habet, & dehiſcentis granati quaſi ſimilitudinem, urbs iſta ſexaginta millia domorum complectebatur. [*b*] Hanc quum Mauri una cum regno plures quam ſeptingentos annos tenuiſſent, Ferdinandus Catholicus anno cIↄ cccc xcii, inde & ex univerſa Hiſpania eos, & cum iiſdem cxxiv millia Judæorum, ejecit. Ut a Chriſtianis Hieroſolyma; ita hæc civitas a Mauris deſideratur, adeo, ut ob ejus amiſſionem ſingulis diebus Veneris vexilla ſua abſcondant. Hodie urbs illa habet Academiam. Æſtate reliquas

(a) Pompejopolis. (b) Ignatius Lojola. (c) Valentia urbs. (d) Albufera lacus. (e) Saguntus. (f) Denia. (g) Alicante. (h) Guardamar. (i) Peniſcola. (k) Murcia. (l) Carthago Nova. (m) Scombraria Inſula. (n) Almacarron. (o) Virgi. (p) Sinus Virgitanus. (q) Granatæ regnum & urbs.

VII. *Hiſpalis*, * vulgo *Sevilia*, Andaluſiæ caput, urbs magnificentiſſima, opulentiſſimum totius Europæ Emporium. † *S. Lucas*, navium ſtatio Hiſpalenſium. *Corduba*, ‡ urbs admodum ampla, at minus populoſa. *Marcenæ* opidi ager lectiſſimos totius Hiſpaniæ fert Aſturcones. ♅

VIII. *Toletum*, centrum fere Hiſpaniæ obtinet: omnium maxima ac muniſſima *Madritium*, vulgo *Madrid* & *Madril*, Regia ſede nobile opidum. Quinto abhinc milliario viſitur in Eſcuriali ſuperbum illud *D. Laurentii Monaſterium*, Philippi II. opus, in memoriam victoriæ adverſus Gallos, *ad S. Quintinum* in Picardia, anno CIↃ IↃ LVII obtentæ exſtructum. ♃

IX. Bur-

Andaluſia.
Hiſpalis.
S. Lucas
Corduba.
Marcena.

* *Colonia Romulenſis Plinio. Conventum Juridicum habuit.*

† *Cluverii forſan ætate.*

‡ *Marcelli opus ut Strabo prodit. & prima Colonia quam Romani in loca illa miſerint.*

reliquas ſuperat Hiſpaniæ civitates ſalubritate aëris & numero fontium, quorum x millia numerantur. Eſt quoque in hoc regno ad mare (a) *Malaga*, totius Hiſpaniæ armamentarium & propugnaculum contra Africam. Habet duo caſtella ſibi invicem imminentia, ab uno ad alterum tranſitus eſt inter duos muros; emporium frequens eſt. A Malaga verſus Ortum ad Mare eſt (b) *Almeria* in ſolo fertili, ſalubribus aquis, Fructibus Oleoque abundanti, ſita. Hunc locum quum Chriſtiani Mauris eriperent, vas illud è ſmaragdo, quod Genuenſes habent, inde aſportatum eſt. Haud procul a mari & Malaga ad Occaſum eſt *Munda*, quam antiquam illam (c) *Mundam* eſſe, ſunt qui putant, ad quam Cæſar ultimum prælium contra Pompeji liberos commiſit, idque difficillimum. Pompejanorum ad xxx millia peditum & v millia equitum cæſa referuntur. Ea vicinarum urbium metropolis dicitur Straboni. Sed, Mariana teſte, Munda illa vetus hodie *Runda la veja* dicitur, ab Arunda 2 leucis, à Munda nova 3, à Malaga 20 millibus paſſuum in colle apud fluviolum ſita.

♅ (d) *Andaluſia*, quaſi *Vandalorum domus Vandalen Huyſz* dicta; aliqui tamen à *Vandalia*, & alii a *Vandalicia* derivant, quod Vandali à Gothis ejecti huc confugerunt, antequam in Africam trajicerent. Limites habet ab Ortu Granatam, à Septemtrione Caſtiliam novam, ab Occaſu fluvium Guadianam; à Meridie Mare Ibericum & Fretum Herculeum. Terra frumenti, vini, olei, & omnis generis frugum feraciſſima eſt, unde *Granarium*, *Cella* & *Equile* Hiſpaniæ dicitur. (e) *Hiſpalis* Romanorum olim colonia, hodie etiam literarum Studiis & Academia celebris, inter Cordubam ad Boream 22, & Gades ad Meridiem 19 leucis, à Granata 36 in Occaſum, Ulyſſiponem verſus 63, a Toleto 72, in Auſtrum ad Bætim ſita eſt. Anno Salutis CIↃ CCXLVIII a Ferdinardo Rege, ejectis Mauris, recepta. De hac urbe Hiſpanorum eſt proverbium: *Cui Deus favet, ei dat domum Hiſpali.* Item, ſi cui bene precari volunt, dicunt; *Faxit Deus, ut Hiſpali victum habeas & amictum.* *Hiſpalenſis* olim eruditione clarus fuit (f) *Iſidorus* Epiſcopus: Item nuper (g) *Benedictus Arias Montanus*, cujus Induſtriæ maximam partem debetur Opus Regium Sacra Biblia continens. *S. Lucas* olim dictum eſt (h) *Fanum Luciferi*. (i) *Corduba* quoque ad Bætim ſita Aſtigi finitima eſt 8 leucis diſtans, gloria & potentia olim celebris. [*i*] Plinius *coloniam Patriciam* cognominatam ſcribit. (k) *Senecas* hæc, patrem & filium, & (l) *Lucanum* Senecæ *Philoſophi* è fratre nepotem, alumnos habuit. Hic quoque vixiſſe accepimus (m) *Avicennam*, (n) *Averroëm* & (o) *Raſen*, Medicos ac Philoſophos eximios. Urbs hodie admodum ampla quidem eſt [*k*] ſed non adeo frequens. Hic equile regium eſt ducentis & pluribus equis educandis ſufficiens. Hic quoque inventa eſt ars præparandi corii, quod inde vulgò dicitur *Corduan*. Sunt ibi præterea (p) *Nebriſſa*, nunc *Lebrixa*, (q) *Ælii* illius *Antonii* patria, qui duas decades de rebus geſtis Ferdinandi Catholici ſcripſit. (r) *Oſſuna* Academia nobilis. *Xeres de la frontera*. Non longè hinc *Rodericus* Gothorum in Hiſpania rex ultimus à Mauris cæſus eſt, & imperium ad Saracenos tranſlatum. (s) *Marcena* in Hiſpalenſi territorio eſt.

HEKELII.

[*b*] Leg. *Lanſius* loc. in Not. ad Sect. IV. Cap. huj. cit. p. 265. ſeq.

[*i*] Vid. *D. Magni Auſonii*, *Burdigalenſis*, Ordo *Nobilium Urbium*, v. 84. ſeq.

[*k*] Et aquis dives, amœniſſimiſque hortis ornata.

BUNONIS.

♃ *Caſtilia Nova* confinem habet Caſtiliam Veterem a Septemtrione altiſſimis montibus ſeparata; ab Occaſu Portugalliam, à Meridie Eſtremaduram, Andaluſiam & Granatam, ab Oriente Murciam & Valentiam. Salubritate aeris & ſoli bonitate præſtat Caſtiliæ Veteri. (t) *Toletum* [*l*] Caſtiliæ novæ metropolis, & olim Regum Gothorum ſedes. Unde regnum illud quoque *Toletanum* appellatur. [*m*] Urbis hujus majorem partem cingit Tagus fluvius, reliquum muris & 150 turribus munitum eſt. [*n*] Sita eſt inter Burgos ad Boream & Cordubam ad Meridiem 50 leucis, inter Valentiam ad Ortum 60, & Olyſſiponem ad Occaſum 83, a Madrito 12. Hic (u) *Alphonſus* Rex Tabulas ſuas Aſtronomicas confecit. Ejus Archiepiſcopus primus eſt Hiſpaniæ Caſtiliæque Cancellarius. [*o*] Hic quoque Academia antiqua floret. Urbs hæc An. Salutis CIↃ LXXXV ab Alphonſo VI Mauris pulſis recuperata eſt. (x) *Madritum* quidam volunt eſſe antiquam illam (y) *Mantuam* Carpetanorum, cujus veſtigia reliqua ſunt in *Villa Manta* pago apud Madritum. Urbs hæc ſita eſt in clivo ad Septemtrionem, cujus radices alluit (z) *Xarama* amnis, ſaxeo ponte pervius. Aer hic maxime ſalubris eſt, cujus beneficio Carolus V. Imperator quartana liberatus

I ſcribi-

(a) Malaga. (b) Almeria. (c) Munda. (d) Andaluſiæ regnum. (e) Hiſpalis. (f) Iſidorus Hiſpalenſis. (g) B. Arias Montanus. (h) Fanum Luciferi. (i) Corduba. (k) Senecæ, (l) Lucanus. (m) Avicenna. (n) Averroes. (o) Raſes. (p) Nebriſſa. (q) Ælius Antonius. (r) Oſſuna. (s) Marcena. (t) Toletum. (u) Tabulæ Alphonſinæ. (x) Madritum. (y) Mantua Carpetanorum. (z) Xarama fl.

Burgi. Valliadolid. IX. Burgi, vulgo *Burgos*, Caſtellæ veteris caput, opidum antiquitate & magnitudine celebre. *Valliadolid* inter nitidiſſimas Europæ urbes cenſetur. ι

Compoſtella. Gallæcia. X. Compoſtellam Gallæciæ caput, alias vulgo *S. Jago*, D. Jacobi Apoſtoli [r] oſſa, ut creditur, ibi ſita, claram effecerunt. ϰ

Olyſſipo. XI. *Olyſſipo* †, vulgo Hiſpanis *Lisbona*, incolis Portugallis *Lisboa*; Portugallici regni caput, urbs magna, populoſa, negotiationibus celeberrima. λ

XII. *Por-*

† *Nugæ ſunt quæ de Ulyſſe conditore adferuntur; nam Olyſypo verum nomen eſt quod Plinius habet & Antonini Itinerarium. Probatur etiam antiquis Inſcriptionibus in ipſa urbe repertis ubi felicitas Julia Oliſpo vocatur, id enim cognomen urbis fuit a Cæſare Auguſto liberaliter conceſſum. Cellar.*

ſcribitur. Circumjacens territorium abundat ſilicibus, unde Mennæ Poetæ dicitur igne cincta. Madrito duabus leucis abeſt hortus regius (a) *Pardo*. In *Monaſterium illud S. Laurentii* aiunt Regem inſumſiſſe ducenties centena millia coronatorum ſive viginti milliones.

ι (b) *Caſtilia vetus* limites habet à Septemtrione Aſturicam & Biſcajam, ab Occaſu Luſitaniam, à Meridie Caſtiliam Novam, ab Ortu Arragoniam & Navarram. (c) *Burgi* regia jacet ad rapidum flumen (d) *Relanzon* inter Cæſaream Auguſtam ad Ortum 52 leucis, & Legionem ad Occaſum 33, ac inter Toletum ad Meridiem 51, Flaviobrigam ad Coream & Cæc. 31. [p] Ejus Archipræſul olim cum Toletano de primatu contendit. [q] Urbem hanc à Saracenis captam Alphonſus VII Arragoniæ Rex in libertatem aſſeruit anno Salutis cIɔ cvi. Non longè à Burgis fons eſt profluvium alvi ſiſtens. (e) *Valdoletum*, ſive *Valiadoletum*, vulgò *Valliadolid*, pulcherrima Hiſpaniæ urbs ad Piſurgam fluvium ſita, à Regibus propter hortorum fontiumque amœnitatem, rerum omnium copiam libenter inhabitata; clara alioquin Academia, civilitate morumque comitate nulli cedit Hiſpaniæ civitati, licet ab Hiſpanis vocetur *Villa*. Sunt porrò in hoc regno, urbes celebriores (f) *Segovia, laborioſa* dicta; nemo enim ibi conſpicitur mendicus; niſi qui per ætatem aut morbum ad opus non eſt idoneus. (g) *Oſma* ad Durium fl. ubi Academia. (h) *Alba* ſive *Alva*, unde duces Albani nomen habent. (i) *Cocca* editiori loco ſita, gentis *Aſcalæ* ſedes; alioquin mala manſio dicitur Principum; nam non longè hinc abeſt arx, in qua (k) *Philippus Auſtriacus* Mauritii frater Lovanio à Duce Albano abductus, incluſus & detentus fuit. (l) *Logronno* olim *Juliobriga*, à Carolo V. ob fidem immunitatibus donata.

HEKELII.

[l] Græcis Τώλητον.

[m] *Ptolemæo* & *Livio* CARPITANORUM Urbs eſt.

[n] Perampla quidem eſt Civitas, & diverſis *Conciliis* clara; ſed ſitu inæquali, nunc quidem altiore, nunc humiliore.

[o] Et tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus XVII Terris murô percinctis moderatur.

[p] Urbs bene ædificata eſt; tametſi vias anguſtas potius habeat. Montibus etiam circumambitur, quò fit, ut breviorem videant lucem, quàm ſitus fert, magiſque perſentiant frigus.

[q] Continentur autem ſub ejus Diœceſi 150 Oppida.

[r] *Hiſpaniæ* Protectoris.

BUNONIS.

ϰ *Gallæcia* à *Gallaicis* nomen accepit, à Septemtrione Oceanum habet Cantabricum; ab Occaſu Oceanum; à Meridie Luſitaniam, ab Ortu Aſturiam & regnum Legionis. Litus hoc frequentes habet ſinus. Præcipui regni iſtius portus ſunt (m) *Corunna* & *Ferol*. In extremo verſus Occaſum litore habet (n) *Promontorium Celticum*, quod & *Nerium* & *Artabrum* olim dictum eſt, hodie vulgo vocatur *Cabo Finis Terræ*. Antiquis ſcriptoribus hic quoque memoratur (o) *Flavium Brigantium*, quod aliis hodie eſt *Betanzos*; aliis Compoſtella; ali s vero ipſum *Caronium*. *Compoſtella* Archiepiſcopatu & Academiâ quoque claret. Celebris hic eſt (p) *Bajana*, juxta quam in mari inſulæ *de Bajana*, ſive *Deorum Ptolemæi*. (q) *Orenſe* ad Minii ripas opidum nobile, à Suevis olim dictum *Warm See*; unde mutata dialecto hodie dicitur *Orenſe*. Fontem enim habet calidum, cujus aquæ ovis ebulliendis inſervire poſſunt.

λ (r) *Portugallia* nonnullis dicta videtur, quaſi *portus Gallæciæ*, ab opido *Porto*, quod ad Durium flumen celebrem habet portum. Sed potius à portu & vicino pago Cale nomen natum Portucale, quod circa annum *Chriſti* IↃ notum erat. *Voſſ*. 1. *Idol*. 34. Unde mutata *litera* C factum Portugallia. Limites hujus regni ſunt à Septemtrione Gallæcia, & Minius fluvius; ab Occaſu & Meridie Oceanus Occidentalis; ab Oriente Caſtilia, Andaluſia & Eſtremadura. Circuitus eſt IↃ CCCLXXIX milliarium; longitudo CCCXX; *latitudo* LX. [ſ]

Primaria hujus regni urbs eſt (s) *Olyſſipo* & *Olyſſippo* & *Ulyſſippo*, Straboni Οδύσσεια ad Tagum haud procul ab ora occidua diſtans, à Toleto 83 leucis, ab Hiſpali 63 in Occaſum, à Sacro Promontorio 30. Portum verſus in Boream 50. Septem collibus impoſita, quinque caſtellis munita eſt: ex quibus caſtellum *S. Johannis* tot perhibetur inſtructum æneis tormentis, quot dies habet annus. Olim numerarunt ædificia urbana vicies mille: hoc autem tempore numerus multo major eſt. Magnificum & ſtupendæ ſtructuræ in hac urbe eſt Templum Miſericordiæ. Horreum item publicum, Baſilica & Xenodochéum ſunt urbis miracula. Anno Salutis CIↃ CXLVII Mauri hac urbe pulſi. Unius horæ ſpatio ab hac urbe abeſt Belem cœnobium opulentum Dominicanorum. Monachi in eo admodum laute vivunt. Reges ibidem ſepulti ſunt. Lisbona quinque milliaribus diſtans verſus auſtrum *Setubal*, vulgo *S. Hubes* dictum, ad litus jacet, ubi ingens copia ſalis conficitur, ſoliſque ardore coquitur.

Sunt præterea in eo regno opida clara (t) *Bracara* hodie *Braga*, inter Minium & Durium, ea in parte quæ

(a) Pardo hortus. (b) Caſtilia vetus. (c) Burgi. (d) Relanzon fl. (e) Valliadolid. (f) Segovia. (g) Oſma. (h) Alva. (i) Cocca. (k) Philippus Auſtriacus. (l) Longronno. (m) Corunna & Ferol. (n) Promontorium Celticum. (o) Flavium Brigantium. (p) Bajana. (q) Orenſe. (r) Portugalliæ regnum. (s) Olyſſipo. (t) Bracara ſive Braga.

XII. *Portus* ad Oceanum celebres ſunt *in regno Portugalliæ* Setubal, Olyſſipo ad Tagum, & Porto ad Durium. In Gallæcia Corunna & Ribadeo. *In Biſcaja* Bilbao, & S. Sebaſtiani. In Andaluſia S. Lucas de Barrameda *clavis Sevillæ*. Gadiz Gibraltar *ad fretum*. In Granata *ad Internum mare*, Malaga. In Murcia, *Cartagena*. In Valentia, *Alicanta & Valentia*. In Catalonia, *Tortoſa ad Iberum*, *Tarragonam*, *Barcelona*, &c.

Portus Hiſpaniæ celebriores.

XIII. Academiæ illuſtriores ſunt, Salamantica & Complutum * in Regno Caſtellæ, Conimbrica † in Portugalliæ Regno. μ

* *Ptolemæus Antoninus & Plinius urbis hujus mentionem faciunt: eſt etiam celebris propter Martyres ejus Juſtum & Paſtorem.*

† *Urbs hodie Coimbra appellata, ſurrexit ex ruderibus Conimbricæ, Plinii Cellar.*

C A P.

quæ hodiè *interamnis* dicitur, ubi ſedes Archiepiſcopi, qui de primatu Hiſpaniæ cum Toletano contendit. Archiepiſcopus iſte Eccleſiaſticus ſimul eſt, & ſecularis. (a) *Ebora*, Academia clara; item (b) *Conimbria* ad Mundam ſive Mondego fl. ſita, Academia celebris eſt, unde habemus *Collegium Conimbricenſe*. *Braganza* Ducis ſedes.

(c) *Algarbia*, olim regnum, nunc Luſitaniæ pars eſt; ab Occaſu & Meridie habet Oceanum; ab Ortu Anam fl. à Septemtrione Portugalliam. Omnium Hiſpaniæ provinciarum auguſtiſtiſſima eſt. Portugalliæ Rex eam dotis loco accepit à Rege Caſtiliæ, quum filiam ejus notham Beatricem uxorem duceret. Præcipuæ urbes ſunt, *Tavira* ſeu *Tavila*, regionis metropolis, *Silvæ* ſeu *Silves*, cujus epiſcopus Algarbiæ præſul eſt. *Pharus* ſive *Faro*, & *Portus Magnus*, vulgo *VillaNova de Portomanno*. Habet quoque *Sacrum Promontorium*, [t] in quo Cœnobium & Caſtellum. [u]

(d) *Legionis* regnum à Meridie & Oriente limites habet Caſtiliæ Veteris fines; ab Occidente Gallæciam; à Septemtrione Aſturiam. Ejus metropolis, à qua regio nomen habet, eſt *Legio*, vulgo *Leon* in finibus Aſturum, media ferè inter Valliſoletum & Ovetum, 22 leucis diſtans, à Burgis 33 in Occidentem. Hanc urbem inter montes ſitam Pelagius primam eripuit Mauris anno Salutis IↃ CC XXII. Inde haud procul caſtellum adverſus Barbarorum Incurſiones exſtruxit, unde Caſtellæ Comes dictus. Hinc *Caſtellæ*, ſive *Caſtiliæ* regni nomen profectum eſt. Legio urbs templum habet inſigne, ubi Regum ſepulchra. Sunt hic præterea urbes inſigniores, *Camora* ſeu *Samora*, olim *Zentica* ſeu *Sentica* ad ripam Durii; *Aſturica*, vulgo *Aſtorga*; non procul à lacu Senabria quem Tera fl. facit; *Palentia* ad Carionem fl. Academia celebris; *Cividad Rodrigo* adverſus incurſiones Luſitanorum munita; *Medina del Campo*, a tributis & vectigalibus immunis, &c.

(e) *Aſturia* regio aſpera, montibus ſylviſque horrida, habet ab Occaſu Gallæciam; à Meridie Caſtiliam Veterem; ab Oriente Biſcajam; à Septemtrione mare Cantabricum. In eam regionem & vicinam Gallæciam confugerunt indigenæ Hiſpani, quum Mauri omnem ferme occuparent Hiſpaniam. Eſt verò Aſturia velociſſimis equis nobilis, quos *Aſturcones* vocant. Dividitur in *Aſturiam de Oviedo*, ubi Opidum (f) *Oviedum* ſeu *Ovetum*, ad Devam fl. à Legione 22 leucis diſtans Academiam habet, civitas Regia & Epiſcoporum bello Saracenico dicta. Et *Aſturiam de Santillana*, ubi (g) *Lianæ* ſeu *Lianes*, & *Santanderum*, ſeu *S. Andero*, quod *S. Emederii portus* à Mariana appellatur.

(h) *Cantabria* hodie dividitur in *Biſcajam* & *Guipuſcoam*. (i) *Biſcaja* confines habet Navarram, Guipuſcoam, mare Cantabricum & Aſturiam. Pars illa, quæ ad Bajonam pertinet, & Regi Galliæ paret, extendit ſe uſque ad fluvium Iron; inde altera pars Hiſpano ſubjecta eſt. Lingua Cantabrica antiqua eſt, & diverſa multum ab Hiſpana. Biſcajæ metropolis eſt, (k) *Bilbao* ſive *Bilvao*, ad Nauſam fl. quaſi dicas *Bellum vadum*. Condita eſt hæc urbs, teſte Marianâ, anno Chriſti CIↃ CC XCVIII. Abeſt à (l) *Bermeo* ſeu *Vermeo*, quæ eſt antiqua illa Flaviobriga, 5 leucis in Occaſum, à Burgis 30 in Boream, à litore 2 commodè ſita eſt. Per eam merces in reliquam Hiſpaniam importantur & exportantur. Malorum aureorum tantus hic eſt proventus, ut 10 maravedis, quæ leviſſima ex cupro moneta eſt, tot mala emantur aurea, quibus ferendis unus mulus vix ſufficiat. (m) *Guipuſcoæ* termini ſunt ab Oriente fluvius Vidoſo ſive Vidorſo, & montes Pyrenæi, à Meridie regnum Navarræ, ab Occidente Biſcaja, a Septemtrione mare Cantabricum. Ambitus ejus habetur 36 milliarium. Regio hæc ferri chalybiſque ferax eſt; unde Vulcani Officinam, Martiſque Armamentarium natura hic videtur exſtruxiſſe. Fluvius eſt (n) *Chalybs*, cujus aquâ ferrum optimè induratur. Gens ipſa ruſtica & ſuperba eſt. Metropolis ejus eſt (o) *Toloſa* ad confluentes Araxis & Oriæ ſita, eſt regionis conventus ſedes. (p) *Placentia* magnam habet multitudinem fabrorum ferrariorum. (q) *Fanum divi Sebaſtiani*, hodiè *Don Baſta*, portu gaudens ampliſſimo, &c. Porrò in (r) *Alava* provinciâ metropolis eſt (s) *Vittoria*, nobilibus familiis & mercatura clara, antea *Burgus Gaſteyz*.

HEKELII.

[ſ] Et quidem ſecundum *Boteri* ſententiam.

[s] Sive *Ulyxippona*, ſic dicta, quòd ab *Ulyſſe* ſit condita. Ideoque dicitur *Straboni* Lib. III. p. 270. Ὀδυσσεια, h. e. *Ulyſſea Urbs*.

[t] Vulgò *Cabo San Vincenzo* dictum.

[u] Non ſolum, ſed & tuta Navium ſtatio eſt.

BUNONIS.

μ (t) *Salamanca* vel *Salamantica* in Caſtilia vetere a Valliſoleto 22 leucis in Meridiem Placentiam verſus ad Tormis fluvii ripam ſita, qui ſe cum Durio poſteà miſcet. Academia hæc ex Balentia urbe eò tranſlata eſt anno Chriſti CIↃ CCXXXIX. (u) *Complutum* olim, hodiè *Alcala de Henares*, ab amne Henares urbis muros alluente appellatur. Sita in Caſtilia Nova 6 leucis a Madrito, haud longe ab Ortu Tagi. Celebrem hanc Academiam [x] in primis reddiderunt (x) *Biblia Complutenſia* polyglotta, anno Chriſti

(a) Ebora. (b) Conimbria. (c) Algarbia. (d) Legio. (e) Aſturia. (f) Oviedum op. (g) Lianes & S. Andero op. (h) Cantabria. (i) Biſcaja. (k) Bilbao. (l) Flaviobriga, Bermeo. (m) Guipuſcoa. (n) Chalybs fluvius. (o) Toloſa. (p) Placentia. (q) Fanum S. Sebaſtiani. (r) Alava. (s) Vittoria. (t) Salamantica. (u) Complutum. (x) Biblia Complutenſia.

clↄ Iↄ xv, ſumtibus Franciſci Ximenii Archiepiſcopi Toletani ibidem excuſa. (a) *Conimbriæ* Academia fundata eſt à Johanne III. Rege Portugalliæ anno Chriſti clↄ cc xii. [y] Reliquæ Academiæ quæ in Hiſpaniâ ſunt, ſuis memorantur locis. (b) Cæterum Hiſpani religioni *Romano-catholicæ* ſunt addictiſſimi: eaque una ibidem viget ope inquiſitionis, quæ primum ad Mauros & Judæos coërcendos inventa, in aliarum religionum ſectatores, tanquam hæreticos, ſtringitur. Ab inquiſitione damnati induuntur veſte, quam *Sanbenito* vocant, & raptantur ad ſupplicium iis ceremoniis, quæ populo terrorem poſſunt incutere. (c) *Lingua* per Hiſpaniam præcipua eſt Caſtellana ex corrupto ſermone Latino nata. *Luſitana* ex Gallica & Caſtellana conflata elegans eſt, & auribus grata. *Valentina* & *Catalaunica* Narbonenſi propior; in quam tamen nonnullæ voces Gallicæ irrepſerunt. Sola Biſcaja antiquum ſermonem retinuiſſe putatur. Eſt vero ſermo Hiſpanorum multis argutiis, brevitate, efficaciâ, gravitate, adagiis & amphiboliis refertus; quoniam phraſibus & copia haud abundat. Non minus comtè tamen ruſtici & tenuiores ratiocinantur, quam urbani & nobiles. (d) *Hiſpani* perhibentur eſſe temperamenti melancholici; unde ad quietem & contemplationem videntur nati. Hinc etiam fit, ut eorum conſilia tarda, & exſecutiones lentæ, proceſſus graves, & molimina firma ſint. Raro cum peregrinis contrahunt amicitiam, quam nec inter ſe impenſius colunt. Ambitioſiſſimi pariter ſunt & ſuſpicaciſſimi, facilè ſe contemni putant. Philautiæ vitio laborant; & ſuo abundant ſenſu. *Magnus eſt eorum in Principem & Remp. amor.* Hiſpani mares hebetiori ſunt viſu, colore terreo, & vultu triſti: fœminæ tamen magis formoſæ, gratioſæ, vivaces, agiles, quam mares; quia humoris abundantia melancholiam in illis minuit, & aduſtionem temperat. Habent Hiſpani laborum atque inediæ patientiſſima corpora. *In militia* ordinum ſunt obſervantiſſimi; certiſſimi fiſtulatores & ſclopetarii; haſtati haud facile loco moventur. Capillis nigris & præciſis ſuperbiunt. Servatas parſimonia opes & ad temperantiam inſtitutis corporibus ſæpe negatas, in veſtitu conſumere amant, & ſic ad oſtentationem proferre, immenſa ſui fiducia; ſed apud timidos & patientes majore. Nigrum & fuſcum in veſtitu amant colorem. Pallia geſtant oblonga, tàm plebejus & veteramentarius gladio accinctus prodit, quàm nobilis; nobilitatem videlicet è gente ſua ſibi imaginantur. *Boterus, Mariana, Barclaius in Icone.* Exquiſitum in Hiſpaniâ habetur judicium ad compeſcendos ſceleratos, *Ferdinandi & Iſabellæ* tempore excogitatum, quod *Hermandad* vocatur. Fugitivi indagantur, & plerumque ex alienis Regnis ad ſupplicium callide retrahuntur. Ex iſto tempore judicium hoc ſingulari Regum cura in magnam reipubl. utilitatem conſervatur.

HEKELII.

[x] Anno CHR. M. D. XVII. magnifice exſtructam.

[y] Evocatis (& quidem *Andreæ Goveani, Luſitani* Theologi, operâ & ſtudio) è *Gallia* Doctoribus, *Nicolao Gruobio*, Philoſopho, *Georgio* & *Patricio Buchananis, Scotis*, ut colonia eſſe videatur *Lutetia* & *Burdigala*. Et hæc Academia non ſolùm loci naturâ eſt amœniſſima, ſed & omni literarum genere clariſſima.

(a) Conimbria. (b) Hiſpanorum religio. (c) Linguæ Hiſpan. (d) Hiſpanorum mores.

CAP. VII.

De Inſulis ad Hiſpaniam.

I.

Inſulæ Baleares.

INſularum Hiſpaniis adjacentium celebriores ſunt, *Baleares* duæ, item *Ebuſus* & *Gades*.

Baleares contra Tarraconenſia littora ſitæ, haud longe inter ſe diſtant, & a ſpatio ſuo cognominibus acceptis, *Majores, Minoreſque* plurali numero, vel etiam ſingulari *Major, Minorque* appellantur: funda olim bellicoſæ, unde & nomen traxiſſe putantur, quaſi ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id eſt, a jaculando: Græcis *Gymneſiæ* dictæ, ἀπὸ τῆς γυμνότητος, id eſt, a nuditate, quod incolæ aliquandiu [a] nudi vitam egiſſe dicantur: nunc vulgo *Majorca* [b] & *Minorca*. Piratica olim incolæ maxime vivebant: Carthaginenſibus iidem contra Romanos ſtipendiarii, donec Hiſpaniis debellatis, a Romanis ſubigerentur. Mauri poſtea ex Africa occuparunt, cum Hiſpanias diriperent, regnumque adjecta Ebuſo Inſula in iis condiderunt: quos tandem Jacobus Arragoniæ Rex ejecit; ut ſupra commemoravimus. a

II. *Ebuſus*

BUNONIS.

a (a) *Majŏr* inſula occaſum ſpectat, ejus forma quadrata eſt, habens C millia paſſuum in longitudinem, CCC LXXX millia in circuitum. Olim duas habuit urbes, (b) *Palmam* ad Occaſum; (c) *Pollentiam* ſive *Potentiam* ad Ortum, hodie vicus eſt.

Præcipua

(a) Majorca. (b) Palma. (c) Pollentia.

II. *Ebuſus* inter Majoricam & Hiſpaniam ſita eſt; frumentis tantum non Ebuſus. fœcunda; ad alia largior, & omnium animalium, quæ nocent, adeo expers, ut nec ea quidem, quæ de agreſtibus mitia fiunt, aut generet, aut ſi invecta ſint, ſuſtineat; hodie vulgo *Yvica* ß dicitur, ſalis copia maxime celebris. [c] 1

III. In capite Bæticæ, ubi extremus antiquis mortalibus noti Orbis erat terminus, Inſula *Gades* fretum contingit, quod inde Gaditanum perhibetur, a continente anguſto ſpatio, ac veluti flumine abſciſſa: quam Tyrii, a Rubro mari profecti, *Erythræum*, Pœni, lingua ſua, *Gadir*, id eſt, *Sepem* nominarunt. In hac Geryonem, cujus boves Hercules abduxit, habitaſſe fabulari ſunt. Tyrii condidere in ea ejuſdem nominis urbem quæ poſtmodum evaſit opulentiſſima: nunc etiam Emporium haud ignobile, vulgari vocabulo *Cadiz*, & corrupte [*f*] *Calis*, dictum. γ Gades.

CAP.

Præcipua ejus urbs nunc eſt *Majorica*, decem patens portis. *Minoris* inſulæ ambitus habet CL millia paſſuum: ſpectat Ortum. Hodie unam habet urbem (a) *Minoricam* [*d*] nomine. [*e*] Olim cibum puer à matre non accipiebat, niſi quem ipſa monſtrante percuſſiſſet. Aureos & argenteos nummos ad ſe importari decreto vetuerant publico. Mulierum tanto amore tenebantur, ut ſingulas a prædonibus ternis quaterniſque viris redimerent. Mortuorum cadavera concisa & in urnam conjecta lapidibus obruebant. Annis circiter xx poſt bellum Punicum tertium (b) *Metellus* has inſulas non ſine labore ſubegit: unde *Balearicus* dictus. Aliquando Balearici à cuniculis in tantum conjecti ſunt periculum, ut coacti ſint Romanorum opem implorare, *Strabo lib.* III. *Plinius lib.* III. 5. & VIII. 55.

ß (c) *Ebuſus* e regione promontorii, quod in Sucronenſi ſinu *Ferrariam* vocant, ſita, ambitu ſuo C millia paſſuum complectitur. Opidum habet ejuſdem nominis. Huic vicina eſt inſula (d) *Colubraria* Latinis, Græcis *Ophiuſa*, hodie *Formentere* dicta; ambitu habens LXX millia paſſuum, ſerpentibus venenatiſſimis infeſta: Quum vicina *Ebuſus* ſeu *Yvica* præter cuniculos terram & ſegetem ſubvertentes omnis venenati animalis ſit expers, ejuſque terra & pulvis ſerpentes fuget quos Colubraria pariat. Utraque Ebuſus & Colubraria (e) *Pityuſæ* dicuntur, à pinuum illic naſcentium multitudine. *Plinius lib.* IV. 5. & XXXV. c. ult. *Diodorus* V.

γ (f) *Gades* inſula non procul ab oſtiis Bætis ſita eſt. Eam non multo longiorem centum ſtadiis; latitudine alicubi unius tantum ſtadii ſcribit Strabo. Urbs in Occidentali inſulæ parte fuit ejuſdem cum ipſa nominis. Sed (g) *Balbus Cornelius Gaditanus*, civitate Romana donatus, pro quo Ciceronis extat Oratio, aliam condidit, quam *novam* vocabant. Ex utraque coaluerat ea, quæ (h) *Didyma* vocabatur. Illa Plinio videtur eſſe (i) *Auguſta Julia Gaditana*. In Orientali inſulæ parte (k) *Fanum Herculis* ſtructum erat, qua parte inſula proxime ad continentem accedit; unius ſtadii freto disjuncta. Apud hoc templum (l) *C. Julius Cæſar* quæſtor in ulteriori Hiſpania, quum mandato prætoris jure dicundo conventus circumiret, Gadeſque veniſſet, animadverſa Alexandri M. imagine, ingemuit; & quaſi pertæſus ignaviam ſuam, quod nihil dum à ſe memorabile actum eſſet eâ ætate, quâ Alexander orbem terrarum ſubegiſſet, miſſionem continuò efflagitavit, ad captandas majorum rerum occaſiones in urbe. [*g*] *Solin. cap.* 26. *Strabo lib.* III *Mela lib.* II. *cap.* 7. & *lib.* III. *cap.* 6. *Plinius lib.* IV. *cap.* 22. *Sueton. in Jul. Cæſ. cap.* 8. Haud longe à litore Portugalliæ abeſt *Borlenga* inſula, olim *Londobris* & *Erythræa* dicta, [*h*] ad quam piratæ Barbari excubant, navigiis Chriſtianorum inſidiaturi.

HEKELII.

[*a*] Æſtatis nempe tempore.

[*b*] Vel *Malorca*.

[*c*) Hoc enim non tantùm *Hiſpania*, verum etiam *Italia* ex parte ſibi providet.

[*d*] Vulgo *Menorcam*.

[*e*] Quæ *Mago* quondam erat appellata. *Ptolemæi* ætate etiam in eâ Urbs *Jana* fuit, quæ nunc vulgo *Citadella* dicitur.

[*f*] A Nautis.

[*g*] In *Inſulæ* vero Meditullio, duæ hodie ſuperſunt vetuſti ædificii *Turres*, *Torros de Hercoles* incolis dictæ.

[*h*] Quæ 50 Milliaria complectitur.

REISKII.

1 Strabo Lib. III. Geograph. tradit Phœnices pleraq; Hiſpaniæ loca Tarteſſio & Turditaniæ vicina tenuiſſe, condidiſſe Gadiram, Malacam, Auderam, Carthaginemque novam; quin Gymneſiis Inſulis ab ſeſe occupatis Balearidum feciſſe nomen. (m) Baleares ergo lingua Punica בעלי הראה *Baalebarca* ad verbum ſignificant *magiſtros projectionis*, i. e. peritos fundæ, aut lapidum projiciendorum incolas: (n) Gadira Syriace גדירא *ſeptum* vel *ſepem* denotat, uti Plinius, Solinus, Heſychius explicarunt. (o) Ebuſus etiam ex voce Phœnicia יבושה *Jebuſo*, h. e. à ſiccatis ficubus denominationem habuiſſe legitur, Bocharto, quem ſæpius citavimus, auctore. Inſulam Cadiz ſive Calis urbe ac portu cognomine inſtructam, tribus imperii ſui clavibus annumeraſſe, neque hanc minus quam duas reliquas Philippo filio Carolus V. commendaſſe fertur.

HEKE-

(a) Minorca. (b) Metellus Balearicus. (c) Ebuſus inſula. (d) Colubraria inſula. (e) Pityuſæ inſulæ. (f) Gades. (g) Cornelius Balbus. (h) Didyma. (i) Auguſta Julia Gaditana. (k) Fanum Herculis. (l) Julius Cæſar. (m) Balearides. (n) Gades. (o) Ebuſus.

CAP. VIII.
DE GALLIA.

I.

Galliæ termini.

HIſpaniæ proxima eſt *Gallia.* [*a*] Hæc ab initio incluſa fuit ab Oriente Rheno amne, Alpium parte & Varo flumine; à Meridie Mari interno Pyrenæiſque jugis; ab Occidente Oceano Gallico; à Septemtrionibus Oceano Bri-

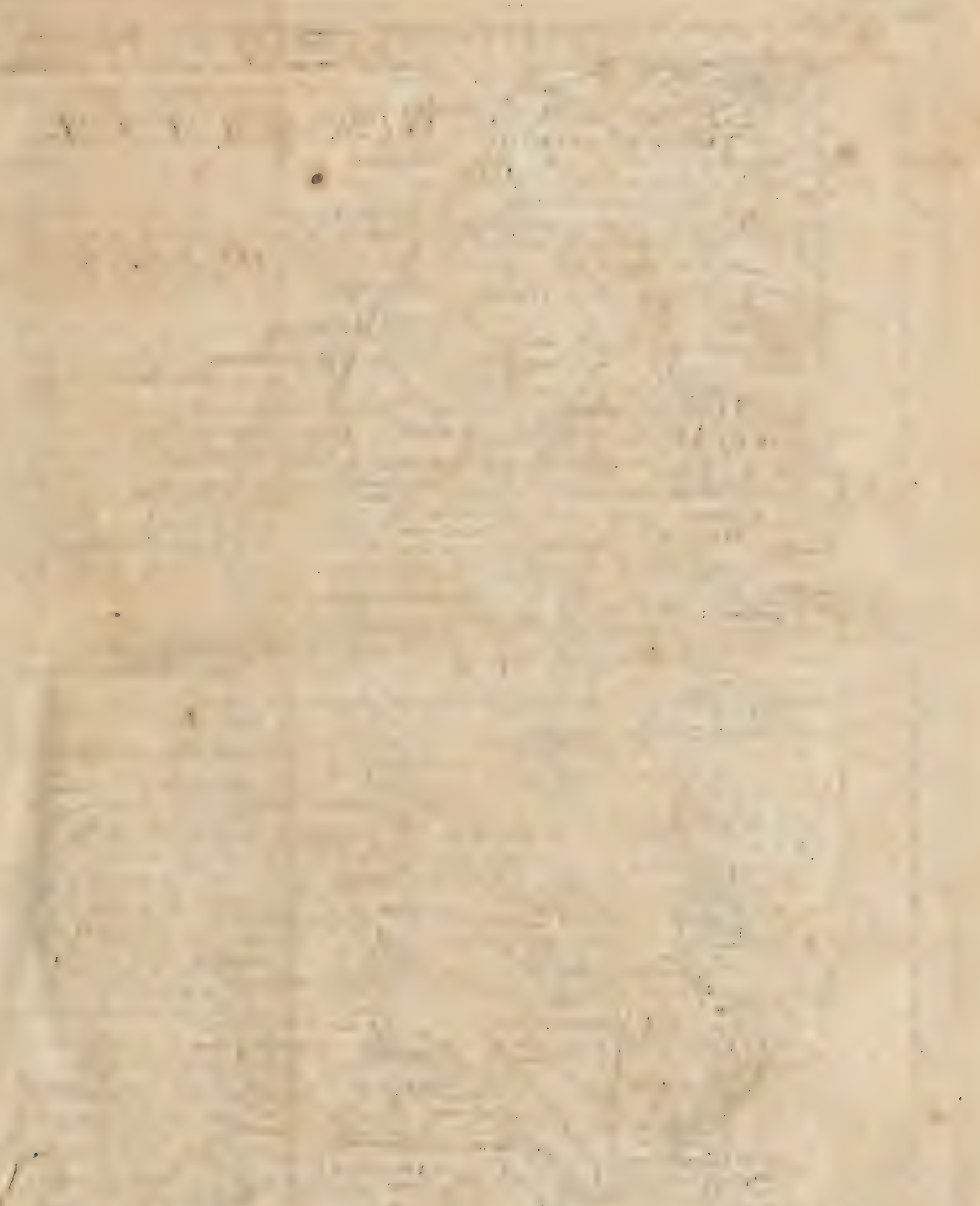
HEKELII.

[*a*] Hanc Regionem omnino amplam atque potentem, præter MARTINUM CEILERUM, Geographum egregium, deſcripſerunt FRANCISC. HOTTOMANNUS atque PAULUS MERULA, Viri longe doctiſſimi atque celeberrimi, ita tamen, ut *hujus* Liber ſub *FRANCO-GALLIÆ*, Francofurti ante centum annos, & quod excurrit, in f. 8. *illius* autem ſub *GALLIÆ nominibus* ac *Titulis* Amſtelod. A°. 1636. in f. 12. ſit impreſſus. Sed *FRANCIÆ Origines* deſcripſit JO. ISAACUS PONTANUS, quas Harderwici A°. ejuſd. Sec. 16. in 4 form. publicari juſſit. *Annales* autem atque *FRANCORUM Hiſtorias*, ab Ann. CHR. nempe 708, uſque ad An 900, quàm ſtudioſiſſimè edi curavit PETRUS PITHOEUS, Francof. A°. 1594. in 8 f. Prodiit *FRANCIÆ Hiſtoriæ veteris atque ſinceræ Corpus* Hanoviæ A° 1613; in quibus ſane omnibus talia ſunt reperienda, quæ diligentis atque curioſi cujuslibet Lectoris animum poſſunt recreare. Leg. THYSII *memorabil. celebrior. vett. Rerumpp.* Cap. 10. p. 314 ſeqq. Extant *Effigies Regum FRANCORUM* omnium à PHARAMUNDO ad LUDOVICUM XIII. Francof. A°. 1622, in 4. f. impreſſæ. Majeſtas Regis moderni LUDOVICI XIV. ex ULRICI OBRECHTI, (a) Viri ingenioſiſſimi, mente hodiè tam latè ſit diffuſa, *ut nullis Terrarum Regionumque ſpatiis diſtineatur, quo minus Facinorum Operumque maximorum efficacia, emolumento, gloria præſentem ubique, ubique ſpirantem ſui ſiſtat imaginem.* Hujus Regis *Inauguratio* à *Carolo Hanoque* deſcripta eſt *Pariſiis* A° 1656, in 4. f. & quidem ſub *Nova FRANCIÆ Orientalis* Titulo, quem Libellum omnibus ac ſingulis è Studioſis *Politices* quotidiè commendandum cenſeo. Aliàs eſt notandum, quòd *Succeſſio GALLIARUM Regum* probè obſervetur. Quocircà quum, mortuo *Lothario*, *GALLI Carolum Calvum* in Regem creâſſent, ADRIANUS, Pontifex *Romanus*, ad *Hincmarum*, Epiſcopum *Remenſem*, ſcribens, deſignatum Regem excommunicari juſſit, aliumque eligere permiſit. Ad quod triplex *GALLIÆ* Status reſpondit: *Nunquam tale quid a* Pontifice *Romano ad GALLIÆ* Epiſcopos *miſſum fuiſſe*: *REGES* enim *GALLIÆ NASCI, NON ELIGI SOLERE*, ſicuti ex FRIDERICI I *Imperatoris* Diplomate citat hoc *Hippolytus a Collibus* in ita dicto *Principe* Cap. II. p. 7. Edition. pr. Interea eſt certiſſimum, quod *GALLI* à *Fœminarum Imperio* omni abhorreant tempore. Hinc PHILIPPUS VALESIUS EDVARDO, *ANGLIÆ* Regi, qui Gener erat CAROLI PULCHRI, ſine prole maſculâ defuncti, in Succeſſione prælatus, hiſce Sacræ Scripturæ (*Matth.* cap. VI, 28.) ſe tuebatur verbis: *Conſiderate LILIA Agri, non laborant, neque nent.* Hoc dicto, lepidè atque feſtivè innuens, *LILIUM GALLICUM haud cadere in colum & fuſum.* Verum EDVARDUS nunquam credidit, quod talis Lex, quæ *Fœminas* in Regno *GALLIÆ ſuccedere* nullo modo pateretur, unquam ſit condita, ſed eam in fraudem Filiarum ab Agnatis commentam confictamque eſſe, FROSSARDUS Lib. I. *Hiſtor.* Cap. IV. teſtis eſt. Excluduntur itaque *Fœminæ* in *GALLIA*, ſi non Lege *Salica*, certè *antiquiſſima*, quæque *mores Gentium* imitatur *conſuetudine*. Ea conſuetudo in tribus Regum Familiis, *Merovingorum* videlicet, *Carolinorum* & *Capetiorum*, (tot enim *FRANCORUM Regum* Familiæ numerantur) obſervata fuit ordine & inviolabiliter. Vid. CHRISTIANI FUNCCII, Polyhiſtoris clariſſimi ac quondam Præceptoris mei fideliſſimi, Part II. *Breviarii Hiſtorico-Politici*, ſeu *Orbis Imperantis*, Cap. III. Erot. VII. p. 297 Edition. ſuprà p. 1. laudatæ. De *Origine trium LILIORUM*, *Inſignium* quippe *FANCIÆ Regum*, legenda JOANNIS CHRISTOPHORI RUMETSCHII, antiquioris Literaturæ Antiſtitis inſignis, Not. XXII. ad ita curioſe inſcriptum *Pacis Caduceum* ſuum p. 12. In *hæc Lilia* extant quoque duo Diſticha, quæ in *illuſtrium aliquot* Germanorum *Carminum Libro* de *immaniſſima ſummeque miſeranda CHRISTIANORUM Laniena*, à CAROLO IX. *GALLIÆ* Rege, *eoque erga ſuos Subditos*, repurgatæ Religioni *addictos, proh dolor! prorſus perfido, aliisque impiis atque crudeliſſimis GALLIÆ Tyrannis*, Lutetiæ Pariſiorum, Lugduni *item*, & *aliis ejuſd. Regni locis luculentiſſime ſceleratiſſimeque* A° 1572. d. 24. Auguſti *patrata, compoſito*, & Vilnæ *Anno ſeq. in 4 f. publicato*, Poëta quidam, qui initialibus ſaltem Nominis ſui his duabus literis M. S. ſe ſubſcripſit, huncce in modum lamentabilem finxit:

LILIA, *quæ tantam fecerunt horrida ſtragem,*
Nomine mutato ſint aconita mihi.
Aut Epulæ triſtes, aut exitiale napellus
Virus, & inferno nata cicuta cibo.

De *Perſecutione* adverſus *Hugonottas* in *GALLIA* hactenus ſuſceptâ, ego ob gravitatem materiæ certè nil audeo ſcribere, niſi quod ex *Muſladini Sadi* Roſario Politico addam hanc Hiſtoriam, à GEORGIO GENTIO Cap VII. p. 216. ſequ. Latinis verbis ſic expreſſam: *Religioſus quidam virum præteriens divitem, Servum ſuum manibus pedibusque acriter ligatum*

(a) In Panegyrico jam laudato REGI ob natum ex Sereniſſimo DELPHINO Nepotem publico Univerſitatis Argentoratenſis nomine d. 22. Aug. A° ſup. Sec. 82. non ſine ſummo applauſu dicto.

(a) Limites Galliæ civiles. (b) Celtoſcythia.

Tab. 7
ANGLIÆ
PARS
Oxford
Briſtol
CANIÆ
PARS
MARE
HIBERNI
CUM
Exeter
Pleymouth
Aldernay
Garneſae
BRITANICUS
Jarſay
Conſtanc
Francfort
Wormes
Heydelberg
Spier
Hailbron
Rhenus
Argentoratū
Straſbrug
Verganium
Guingant
S Brieux
Dinan
Dol
Oſiſmii
Breſt
BRITANNIA
SUPERIOR
Sena I

Britannico. At poſtquam Gallorum nonnulli Alpes tranſgreſſi Italiæ fere dimidium occuparunt, Galliæ nomen huc uſque extenſum fuit.

II. Omne autem hoc terrarum ſpatium bifariam fuit diviſum: Primo *in Galliam Ciſalpinam*, quæ & *Italica*, eademque *Citerior*; & *Tranſalpinam*, quæ *Ulterior*, Gallia hodiè propriè dicta. Rurſus hoc idem terrarum in *tria* populorum *genera*, *ab habitu* corporis cognominata, diſtributum fuit: In *Togatam*, quæ *Ciſalpina*; in *Braccatam*, quæ & *Narbonenſis*, Romanorum provincia; & *Comatam*, quæ reliqua eſt Galliarum pars. Sed de Ciſalpina poſt agemus, quum de Italia erit ſermo: nunc de Tranſalpina, illus matrice, primum dicendum. Diviſio Galliæ.

III. Pyrenæis igitur jugis ſuperatis, proxima aperitur terræ *Gallia*, felix præpinguibus glebis & commoda proventibus fructuariis; conſita vitibus & oleis quibuſdam in locis; omni ad animantium uſum fœtu beatiſſima; rigua & fluminum & fontium aquis, & noxio genere animalium minime frequens; frumento adeo fertilis, ut melioribus Europæ terris conferri poſſit. [1] Cœli ſolique natura.

IV. *Nomen* ab initio proprium & peculiare, quod habuerit, haud facile diſpectu eſt. Tarquinio Priſco Romæ regnante vocabulum tandem *Galliæ* nacta eſt, ab incolis *Gallis*, ut poſtea oſtendetur. Nomen.

V. Longitudo ejus olim a Pyrenæi montis in Oceanum excurſu ad Rheni Vahaliſque divergia, apud Munimentum Schenckii, vulgo *Schencken-ſchans*, porrigebatur. Latitudo a Gobæo promontorio, vulgo nunc *le Four*, in Britanniæ extremo ad Varum uſque flumen. In hoc terrarum ſpatio Gallia ſita erat, Magnitudo.

duobus,

tum, ferociſſime tractantem vidit, (hominis ferocia motus) infit: O Fili! Tibi ſimilem creaturam incomparabilis magnusque ille DEUS tibi mancipio dedit, teque illi Superiorem & Dominum fecit. Tu itaque divinæ Benevolentiæ grates reddito, tantamque ferociam & immanitatem in hominem ne exerceto, ne quondam in extremo Judicio iſte Servus te melior eſſe appareat, teque pudor ſubeat. Ut autem hæc Hiſtoria ab Ethnico quodam probè eſt conſignata: ſic unicuique Chriſtiano, qui manus ſuas cruentas in Chriſtianorum ſanguinem crudeliter ac injuſte, quâcunque cauſâ, atque ratione ductus, infert, apprime eſt notanda. Et non eſt dubitandum, quin Martyrum vox vel è *Buſto*, vel de *Rota* ac *Patibulo*, imò ex *Quadriremibus* quoque, quibus ſunt damnati miſelli hi homunculi, minime erit abſimilis iſti, quæ in *Nuptiis Pariſinis* quondam ſic ſonabat.

GALLIA *Mactatrix, Lanius* Rex, *dira Macellum* LUTETIA. *O noſtri temporis opprobrium!*

Vero itaque longe eſt verius, quod GLADIUS *SAULI* CHRISTIANOS *interfecerit, ſed pium manſuetum ac placidum Os PAULI* CHRISTIANOS *fecerit.* Ex hâc Tragœdiâ quilibet è Prudentibus facillimè intelligere poteſt, *Jeſuitas* in hoc Regno iterum perverſo hocce tempore in magnâ atque potente exiſtimatione vivere, cùm tamen conſtet, eos ex eo olim prorſus relegatos fuiſſe. Extat enim *ingenua & vera* Anonymi cujuſdam *ad Regem* Chriſtianiſſimum *Oratio*, eaque *Lugduni* A°. 1602, in 4. f. edita, in quâ poſtulatur, *ut Jeſuitæ in Regno reſtituantur GALLIÆ.* De *Concordia Sacerdotii & Imperii*, ſeu de *Libertatibus Eccleſiæ GALLICANÆ*, cujus fundamentum *Collegium Sorbonicum*, A°. CHR. MCCLIII. fundatum, extant *ſingulares Diſſertationes* PETRI de MARIA, ipſis Pariſiis A°. 1641. in 4. f. excuſæ. Sed *Urbium GALLICARUM Conſuetudines* Francofurti A°. 1598. prodire juſſit DIONYSIUS GOTHOFREDI, Vir multæ lectionis atque limati judicii. Cæterum *GALLI* putant ſe eſſe reliquis pulchriores; cum tamen ſint pallidiores, minimeque rubeant, quemadmodum JULIUS MANCINUS, Libr. de *Decoratione*, eoque Veneriis apud *Juntas* A°. 1601, in fol. min. impr. Cap. VIII. fol. 15. fac. a. non prorſus ineptè judicat.

REISKII.

1 (a) Limites Galliæ Hiſpaniæque pacto publico fixos dedimus ſupra: Nunc damus fluvium Bidaſſonem, cum eoque inſulam Faſianorum, quæ pacificationi Pyrenææ aut Faſianicæ locum & denominationem in regno Navarræo addidit: Navarra quippe qua Galliam tangit, regno adhuc Gallico paret. Nec enim *naturales* hujus regni limites in montibus Pyrenæis, quos vulgo ſtatuunt, Becmannus comprobat, ſed *civiles* tantummodo per bella pactaque publica definitos. Nomen Galliæ antiquiſſimum vix aliud quam (b) *Celtoſcythiæ aut Celticæ* admittet, ſi quis è Strabone perceperit, *omnes gentes ſeptentrionales æque in Europa atque in Aſia Scythas uno appellatos nomine lib. XI. Celtoſcythas etiam ſeptentrionalium nonnullos* Lib. I. puta Europæos in Hiſpania, Gallia, Britannia, Germaniaque. Hoc multis rationibus Bodino quidem oppoſitis egit Auctor noſter Lib. 1. Germ. antiq. c. 2. Idem etiam ſtabilivit Boxhornius in ſingulari Originum Gallicarum libro, quo natio & lingua Gallica ortum ad Scythicum revocatur. Ita vero Trojanæ Græcæque tum Æmilii tum Bodini origines parum, Bocharti Phœniciæ aliquantulum valebunt: Colonias tamen Pœnorum Græcorumque, imo literas horum in Gallia nemo negabit, quas tot hiſtorici confirmant.

BUNO-

(a) Limites Galliæ civiles. (b) Celtoſcythia.

† *Ibid. Latini poſtea ſimulque Græci univerſam Gentem tam in Aſia, Pannonia, Italia atque Germania, quam in antiqua avitaque inter Rhenum, Pyrenæumque Gallorum, ſive Γαλατῶν appellatione adfecerunt.*

duobus, ut dictum eſt, diſtincta nominibus. *Braccata* interno imminet mari; *Comata* ad Oceanum ac Germanos ſpectat. α

BUNONIS.

α *Galli* dicti videntur à Celtica voce *gallen*, (quam nunc dicimus *Wallen*; ſignificatque iter facere) [*b*] quum exundans domi multitudo, patria relicta, exteras petere regiones cœpiſſet; parte eorum in Italiam, parte in Illyricum, atque inde in Græciam, & Aſiam, parte in Germaniam delata. Tunc enim primum à re ipſa invento vocabulo, dicti fuere, cum ſibi ipſis, tum proximis Germanis Illyriiſque, *thi Gallen*, ſive *Galler*, & alia dialecto *Waller*, quod voce æquipollenti vulgo dicimus *die Wanderer*, Latine peregrinatores: quod vocabulum mox Latini ſuo ori accommodantes, formavere *Galli*. Græci poſtea paulo longius à genuina voce deflectentes, dixere Γαλάτας, quâ equidem appellatione perpetuo poſtmodum ſignati fuerunt ab ipſis Galli Aſiatici; raro Κελτοὶ antiquo univerſæ gentis vocabulo nuncupati: *Cluverius Germ. Ant. lib.* 1. *cap.* IX. †

HEKELII.

[*b*] Et derivatur juxta nonnullos ab ἀλᾶσθαι, quod vagari denotat.

CAP. IX.

De Gallia Braccata, * *quæ & Narbonenſis Provincia.*

* *A Romanis ita dicta, propter braccarum uſum ipſis inſolitum, Cellar. lib. 2. cap. 2.*

I.

Galliæ Narbonenſis limites. Felicitas.

NArbonenſis Provincia, ſive *Gallia Narbonenſis*, appellatur pars Galliarum; quæ interno mari alluitur; Braccata ante dicta; amne Varo Alpiumque jugis ab Italia diſcreta; ab Hiſpania Pyrenæo monte; a reliqua vero Gallia flumine Garumna, Gebenna Monte, ac Rhodano amne. Agrorum quondam cultu, virorum morumque dignatione, amplitudine opum, nulli Provinciarum Romani Imperii poſtferenda; ſed Italia verius quam provincia. Quin nunc etiam agrorum proventu, civitatum opulentia, ædificiorum nitore, reliqua Gallia lætior eſt. Continet hodie Linguadocum, Sabaudiam, Delfinatum, ac Provinciam, quæ veteris appellationis memoriam ſervat.

† *Allobrogum Metropolis, opulenta ſtudia Literarum coluit, ut ex Auſonio & Martiale liquet.*

II. Populi in ea quondam clari: in Sabaudia, α Allobroges, quorum β † *Vienna*

REISKII.

I (a) Gallia *Braccata*, nomen a braccis habuit, i. e. femoralibus, quas illi βράκας dicunt Diod. Lib. V. Bibl. Idem Agathias Lib. II. & Heſychius in Lexico confirmant. Bochartus ex vocabulo Punico ברך *Borec*, i. e *genu* braccas infra genua. & ad crura uſque demiſſas aut pendulas deduxit: alii è Græco ῥάκος nomine. Carol. Freſneus in Gloſſ. Getis Sarmatiſque, ſed Gallis maxime braccas in uſu fuiſſe, ac poſtea vocem ævo medio manſiſſe annotat: Imo adhuc hodieque noſtris Saxonibus brak & brook ſupereſt. (b) Narbonenſis vero Gallia tota in provinciam redacta, Narbonemque colonia Julia, eaque antiquiſſima deducta legitur A. U. C. DCXXXVI biennio ante, quam bellum allobrogicum Q. Fabius, conſul confecerat. Urbs hodieque Archiepiſcopatu clara, ſed Atacis & Garumnæ fluminis conjunctione clarior; unde naves minores quinque, quas Bareas nominant, tranſitum an. 1672 fecerunt. Arauſionenſis principatus orto bello Belgico an. 1673, ademptus Principi ſuo iterum per pacem Noviomagenſem reſtituitur: Sed bello ultimo, quod ardet, Germanico moto rurſum demitur negaturque an. 1688.

BUNONIS.

α (c) *Allobroges* ſive *Allobryges* inter Iſaram ſeu Hiſaram fluvium, lacum Lemanum & Rhodanum contenti, rebus geſtis clari; quorum legati à conjuratis Catilinæ in partes ſollicitati.

β (d) *Vienna* Romanorum colonia dicta Senatoria, quod ibidem haberent quinque legiones præſidiarias. Ad Rhodanum ſita eſt inter Lugdunum ad Boream 5 leucis, & Valentiam ad *Auſtrum* 14, à Gratianopoli 15 in Occaſum. [*a*] Cæſar ſuo tempore ibi conſtituit *granaria & cellaria.* (e) *Archelaus* Herodis M. filius, à Judæorum & Samaritanorum primoribus crudelitatis apud Auguſtum accuſatus, huc in exilium miſſus eſt. Hic quoque (f) *Arbogaſtus* ſive *Arbogaſtes*, quum Valentinianum II. per fraudem laqueo necaſſet, a Theodoſio M. ſuperatus, ſua manu mortem ſibi conſcivit, anno 392 Aliquanto infra Viennam (g) *Iſara* fluvius, *Alpibus* ortus, Rhodano ſeſe miſcet. Ad quorum confluentem ad montem Cemenium (h) *tropæa* ex albo lapide & duo templa poſuit *Q. Fabius Maximus Æmilianus*: quod iis in locis multa Gallorum millia concidiſſet: non magnis ipſe copiis

(a) Gallia unde Braccata. (b) Narbonenſis. (c) Allobroges. (d) Vienna. (e) Archelai exilium; (f) Arbogaſti interitus. (g) Iſara fl. (i) Trophæa Æmiliani.

na & γ *Geneva* †; δ Centrones, quorum ε *Axima*, nunc *Centron*, & ζ *Tarantaſia*, nunc *Monſtier en Tarantaiſe*. In Delfinatu; Segolauni ſive *Segovellauni*, quorum η *Valentia*; Vocontii, quorum ϑ *Dea*, nunc *Die*; Caturiges, * quorum ι *Caturigomagus*, vulgo *Chorges* (1). In Provincia, Cavares (2), quorum κ *Avenio*, nunc *Avignon*; λ Salyes, quorum *Aquæ Sextiæ*, nunc *Aix*. In Linguadoco μ *Gabali* nunc *Vellay*; ν *Ruteni*, nunc *Rodes*, ξ *Helvii*, nunc *Albigeois*; ο *Volcæ Tectoſages*, circa Toloſam; *Volcæ Arecomici*, quorum *Nemauſus*, nunc *Niſmes*. Horum populorum clariſſimi Allobroges. Urbium opulentiſſimæ olim π *Vaſio*, nunc *Vaiſon*, *Vienna*, *Avenio*, *Nemauſus*, *Toloſa*, ρ *Arauſio*, nunc *Orange*; *Arelate*, nunc *Arles*; σ *Blitteræ*, nunc *Beziers*; ſed omnes præcedebat, unde nomen ac decus Provinciæ, Martius *Narbo*, vulgo nunc *Narbonne*. In littore autem portu clara *Maſſilia*, vulgo *Marſeille*, urbs antiquiſſima, à Græcis condita. Eædem etiam nunc totius Provinciæ clariſſimæ ſunt.

CAP.

Geneva. Tarantaſia. Valentia. Dea. * *Ptolem*, κατό ιγες Caturigomagus. Avenio. Aquæ Sextiæ. Gabali, Ptolem. Γαβάλεις. Ruteni. Helvii. Nemauſus. Vaſio. Toloſa. Arauſio. Arelate. Blitteræ. Narbo. Maſſilia.

copiis inſtructus. *Strabo* l. IV.

γ *Geneva* infra c. XVI. ſ. 1. memoratur.

δ (a) *Centrones* [*b*] fuerunt in Alpibus Grajis, quæ *Ideonni* fuiſſe regnum Cluverius Ital. Ant. l. 1. c. 12. oſtendit.

ε (b) *Axima* ſeu *Axuna* Tab. Theodoſ. in Taurinorum finibus apud Alpium radices a Taurino 25, a Seguſio 8 mill. paſſ. in Boream ſita, nunc corrupte *Eſma* ſeu *Aime* vicus.

ζ (c) *Tarantaſia* ‡ eſt inter Genevam 10, & Maurianam 12 leuc. in Auſtrum, a Civarone ſeu Camberino 10 in Boream, antea *Forum Claudii*, Centronum Metropolis fuit in Grajis.

η (d) *Valentia* Romanorum colonia paulo infra confluentes Iſaræ Rhodanique ſita. Cellar. in Notitia. Civitas Valentinorum vocatur: ab ea 14 leucis abeſt Vienna in Meridiem, Avenio 23. [*c*]

ϑ (e) *Dea auguſta* dicta eſt inter Vapingum 12, & Valentiam ad Occaſum 10 leucis.

ι (f) *Caturigomagus* inter Vapincum 12, & Eborodunum 16 mill. paſſuum. *Caturigum* quoque Eborodunum, nunc *Embrun*.

κ *Avenio* & *Aquæ Sextiæ* infra, Cap. 15 memorantur.

λ (g) *Salyes*, *Sallyes* ſive *Sallyi* dicti, ad ipſum mare fuerunt, non procul oſtiis Rhodani. Hi Maſſilienſibus vicinis olim graves erant, eoque Romanorum arma primi trans Alpes ſenſere. *Aquæ Sextiæ*, à Proconſule Sextio Victore Salyorum huc deducta colonia, conditæ, ſicque dictæ propter aquas calidas.

μ (h) *Gabali* finitimi fuerunt Rutenis; eorumque caput *Anderidum*, nunc *Mandeen Geuaudan*. In Velaunis erat *Roteſio*, poſt *Anicium* & *Podium*: nunc *le Puy en Vellay*.

ν (i) *Ruteni*, ad montem Cemenium inter Velaunos ad Ortum & Helvios ad Occaſum. *Rhodes* Gregorio Turonenſi eſt *Rutana*, nobiles fuiſſe argentifodinas, teſtatur Strabo.

ξ (k) *Helvii* † ſeu *Alba Helviorum* inter Toloſam 14, & Rutenos 12 leucis *.

ο *Volcarum Tectoſagum* caput olim exſtitit *Toloſa*, nunc *Toloſe*, Palladia olim dicta; *vid. inf. cap.* XV. *ſ.* 4. Iſtorum quoque fuere *Narbo*, *Blitteræ Septimanorum*, *Salſulæ* cum fontibus & ſtagno, nunc *Salſes*, *Ruſcino* in ora Sardonum colonia, hodie *la Tour de Rouſſillon*; & *Illiberis* Melæ vicus, urbis & magnarum opum tenue veſtigium, poſtea Helena, nunc *Elne*, ad Illiberin fl.

π (l) *Vaſio* ſeu *Forum Vocontiorum* in edito loco ſita urbs; unde *Aeria* cognominata eſt. *Avenio* & *Nemauſus* inf. cap. XV. ſ. IV. deſcribuntur. Avenione abeſt 10 leucis, Arauſione 6, à Carpentoracte ſupra 4.

ρ (m) *Arauſio* Secundanorum colonia Avenione diſtat 4 leucis, Carpentoracti propior. A Gallico regno immunis ſuo paret principi. Habet Academiam. Ipſa regio Venuſino comitatu cingitur. Anno ſuper. Seculi LX, Galliæ Rex Arauſionem urbem Principi ſuo ademit; ſed anno LXV eandem Domino ſuo reſtituit.

σ (n) *Blitteræ*, ſeu *Bliteræ* & *Blitera*, Septumanorum colonia, olim frequens. Haud longe eſt a Monte Peſſulano. Reliquæ urbes infra deſcribuntur.

HEKELII.

[*a*] Hanc *Burgundici Cancellarii* ſedem olim fuiſſe ferunt. Claret *Archiepiſcopatu nobiliſſimo*. Ideoque in ſpiritualibus primaria eſt Civitas.

[*b*] Pro quibus in plurimis excuſis *Plinii* Exemplaribus legitur falſò *Acitauones*.

[*c*] Vulgò dicitur *Valence*. Epiſcopatu & Academia clara eſt. Templa omnia alioqui magnifica, bellis civilibus diruta fuêre ſuperiore tempore; ſed magnâ ex parte ad huc reparata ſunt.

† *Alias ſcribitur Genava & Gennava. Mirum uſque ad Itineraria & Theodoſianam Tabulam, neminem fuiſſe Geographorum qui poſt Cæſarem opidi hujus habuerit rationem.*

‡ *In Itinerariis Darantaſia, nunc Nouſtier ſeu Motier. Cellar.*

(1) *Olim Eburunum & Eborodunum Metropolis. Cellar.*

(2) *Seu Cavari.*

† *Cæſari etiam Elvi & Ilvi.*

* *Nunc Viviers, olim Alba Auguſta. Cellar.*

(a) Centrones. (b) Axima. (c) Tarantaſia. (d) Valentia. (e) Dea. (f) Caturigomagus. (g) Salyes. (h) Gabali. (i) Ruteni. (k) Helvii. (l) Vaſio. (m) Arauſio. (n) Blitteræ.

CAP. X.

De Gallia Comata; ac prima ejus parte Aquitania.

I.

Belgica. Celtica. GAllia Comata in tres partes diviſa fuit; *Aquitaniam*, *Celticam* ac *Belgicam*: ſed his alios alii poſuerunt terminos. Cæſar *Belgicam* fecit inter Rhenum, Oceanum & Sequanam, Matronamque amnes: *Celticam*, quam eandem *proprie Galliam*, & incolas ejus *Gallos* appellat ubique *Belli Gallici Commentar. primo*, inter Matronam Sequanamque, Oceanum & Garumnam flumen, Gebennam montem, Rhodanum ac Rhenum flumina; Aquitania. *Aquitaniam* inter Garumnam, Oceanum & Pyrenæos montes.

Belgica. II. Poſteà vero Auguſtus aliter diſtinxit; *Belgicam* ſtatuens inter Rhenum, Rhodanum, Ararem, Matronam, Sequanamque amneis & Oceanum; Celtica, ſeu Lugdunenſis *Celticam*, quam & *Lugdunenſem* appellavit à capite *Lugduno*, inter Matronam, Sequanam Aquitania. & Ligerim amneis, & Oceanum; *Aquitaniam*, inter Ligerim, Gebennam & Pyrenæos Montes, & Oceanum. [1]

Vaſcones. Auſci. Vaſates. Begerri. Tarbelli. Aquæ Tarbellæ. Eluſaberris. III. α *Aquitania* vetus ſive *Cæſariana*, *Aremorica* ante dicta, nunc β *Vaſconia*, vulgo *Guaſcogne*, vocatur. *Vaſcones* quondam ex Hiſpania ab altero Pyrenæi latere huc tranſgreſſos, haud dubium eſt. Populi heic olim clari; *Auſci*, nunc regio *Armignac*; *Vaſates*, nunc regio *Albret*, opidum γ *Bazas*, δ *Bigerriones*; nunc *Bigorre*: ε *Tarbelli*, quorum opidum, ζ *Aquæ Tarbellæ*, nunc *Acqs*. Horum clariſſimi fuere η *Auſcii*, & caput eorum ϑ *Eluſaberris*, nunc *Aux*, totius veteris Aquitaniæ opulentiſſima.

IV. In

BUNONIS.

α (a) *Aquitania* † ab *Aquis* videtur dicta, quibus fere tota rigatur: vel, ut Plinius lib. 4. c. 19. tradit, ab *Aquitanis populis.* Olim *Aremorica* appellata; quia maxima pars populorum ejus Oceanum accolebat, ut Strabo & Plinius referunt. *Bretanniam* tamen ſeu *Britagne* alii faciunt *Aremoricam. ap. Eginard. & Jornand. Lib. III. de Felice Epiſc. Ab iiſdem* Metallorum perhibetur feraciſſima. Incolas ejus Hiſpanis, quam Gallis, facit ſimiliores idem Strabo, illoſque lingua & ſermone à Celtis Belgiſque diſtinguit. Ante adventum Cæſaris bis fuerant à Romanis tentati Aquitani, per C. Valerium & Luc. Manlium; ſed bis turpiter rejecti. Sontiatibus verò Cæſaris tempore devictis reliqui facile domiti ſunt.

β (b) *Vaſconia*, etiam *Novempopulana* appellata, terminos habet montes Pyrenæos, Garumnam fl. & mare Aquitanicum. Ejus præcipuæ urbes ſunt *Burdegala*, & *Toloſa*, de quibus infra cap. xv.

γ (c) *Bazas* * eſt inter Burdigalam 10, & Auſcos 18 leuc.

δ (d) *Bigerriones* & Bigeritani ‡ ad montes Pyrenæos in confinio Hiſpaniæ. *Bigorre* hodiè Comitatus eſt. *Bigerra* ſeu *Begorra* urbs eſt, cujus in concilio Mantiſconenſi fit mentio.

ε (e) *Tarbelli* ad radices montis Pyrenæi.

ζ Et *Aquæ Auguſtæ* dictæ, & *Aquæ Tarbellicæ*, ad Aturum fl. à Bajona abeſt 7 leuc. Auſcos verſus, à Burdigala 26 in Auſtrum. Tabulæ Itinerariæ Aquas has collocant, ubi nunc eſt *Bajone*; Robertus Cænalis contendit eſſe *Tarbe*: at Scaliger & Cluverius *Acqs* eſſe volunt. *

η (f) *Aux* olim *Auſci* Civitas, & *Auguſta Auſciorum*, poſteà *Auxitana*, abeſt à Toloſa 11 leuc. in Occaſum Bajonam verſus, & ab Agenno 8 in Auſtrum. Ejus Archiepiſcopus *Scaligero* ditior eſt.

ϑ *Eluſaberris*, *Eluſa* & *Eluſatium* urbs alia habetur ab Auguſta Auſciorum, *Euſa*, *Euſe* & *Elſa*. †

REISKII.

1 (g) Gallia *Comata* nomen à coma, quam Galli aluerunt quamque lixivio aut ſapone rutilarunt, habuit Plin. lib. XXXVIII. c. 12. *Omnis Gallia diviſa eſt in tres partes, quarum unam incolunt Belgæ, alteram Aquitani, tertiam qui Celtæ ipſorum lingua, noſtra* Galli *appellantur.* Ita Cæſar Comment. I. denominationem Galliæ cunctæ aut generalem aut ſpecialem Celticæ imponit, & ab lingua ſua Romana vernacula deducit: Ea tamen rectius ad Gallicam linguam à Cluverio heic revocatur. De Vaſconia notamus, huc pertinere Aquitanicam, non Hiſpanicam, partem Cantabriæ veteris, è qua Vaſcones victi alio diſceſſerunt. Albritana regio Ducatum continuit, cujus Ducem ultimum & regem Navarræ legitimum exuit

(a) Aquitania. (b) Vaſconiæ limites. (c) Bazas. (d) Bigerra urbs Tarbelli. (e) Aquæ Tarbellicæ. Tarbe. (f) Aux. (g) Gallia unde Comata.

*† In Notitiis Veteribus, provincia Aquitanica, hodie ex parte Guienne quod ex Aquitaine corruptum videtur. Cellar. * Olim Vaſatium Civitas & Vaſatica. Cellar. ‡ Pelliti ob Cœli Aſperitatem, ab habitu ſeu veſte dicuntur. Cellar. Eſt ibi ad Aturum Amnem opidum Bagneres Aquis ſalubribus Nobilitatum, forſan eædem quæ Straboni Conesiæ Thermæ. Cellar. * Olim etiam Tarbella Civitas & Aquenſis.*

† *Eluſates ſive Eluſani, quorum opidum Eluſa. Cæſari & Plinio, Auſciorum erant Finitimi.*

IV. In reliqua Aquitania Auguſti populi quondam, qui hodiernis provinciarum nominibus originem dedere, ι *Cadurci*, * nunc *Quercy*; quorum opidum *Devona*, nunc κ *Cahors*, vulgo *Berry* : λ *Petricorii*, nunc *Perigort*; quorum *Veſonna*, nunc *Perigueux* μ : *Arverni*, ſive *Alverni* † nunc *Auvergne*; quorum *Auguſta Nemetum*, nunc *S. Flour* : ν *Lemovices*, nunc *Limoſin*, quorum *Auguſtoritum*, nunc ξ *Limoges* : ο *Bituriges*, nunc *Berrii*, quorum π *Avaricum*, nunc *Bourges* : *Pictones* & *Pictavi*, nunc *Poictou*; quorum ρ *Limonum*, nunc *Poictiers* : σ *Santones*, nunc *Sainctonge* : quorum Mediolanum, nunc *Sainctes*.

Cadurci. Devona. Petricorii. Veſonna. Arverni. Auguſta Nemetum. Limovices. Auguſtoritum. Bituriges. Avaricum. Pictones. Limonum. Santones. Mediolanum.

* *Horum pars Eleutheri i. e. Liberi a Cæſare vocantur, quorum Metrop. Albiga, nunc Alby, olim Civitas Albigenſium. Cellar.*

† *Quibus avitam Libertatem, Romani etiam victis ſervarunt, & eorum patres dicebantur propter præſtantiam virtutis, & quod genus æque a Trojanis derivarent. Cellar.*

⁎ *Clara Civitas Auguſto cognomine digna. Cellar.*

exuit regno Ferdinandus Catholicus An. 1512. Unde controverſia cum regibus Galliæ perpetua extitit. De reliquis terris tacere præſtat, quam pauca dicere.

BUNONIS.

ι (a) *Cadurci*, *Cadorici* & *Catorici* dicuntur.

κ (b) *Cahors* eſt inter Tarnem & Duranium fl. ad flumen *Loth*, à Toloſa 16 leuc. in Boream, Lemovicos verſus duplo diſtantes. Habet Academiam.

λ (c) Et *Petrogori* & *Petragorici* dicti, à Toloſanis Tarne fl. diſcreti, nunc Epiſcopatus.

μ *Perigueux* Aimoino & aliis (d) *Petrogoricum* & *Petrogorica* dicitur, inter Burdegalam 20, & Lemovicos 12 leuc. quot ferme ab Engoliſma. Incolas hujus ⁎ urbis *Petrocorios* dictos inſcriptio ibidem reperta teſtatur: Ferrum hic habetur notæ optimæ. Regio ipſa gignit magnam glandium & caſtanearum copiam, unde multi quoque ibidem ſunt porci.

ν (e) *Lemovices* & *Lemovici* quoque dicti.

ξ (f) *Limoges* urbs eſt inter Pictavos ad Septemtrionem 20, & Cadurcos ad Meridiem ad 30 leuc. ab Arvernis 25 in Occaſum, Engoliſmum verſus 15. Cæſari & Hirtio (g) *Lemovicum* appellatur. [a] *Auguſtoritum* tamen quibuſdam videtur eſſe *Angouleſme* : alii *Auguſtoritum* faciunt caput Ageſinatum, quod putat *l'Angoumois*.

ο (h) *Bituriges* & *Biturici* nominantur. In Biturigibus nobiles ſunt fodinæ ferri. [b] Sunt autem *Bituriges* alii *Cubi*, quorum Metropolis eſt *Bourges*, & alii *Bituriges Vibiſci*, quorum caput Burdegala.

π (i) *Avaricum* olim erat opidum maximum & munitiſſimum, in finibus Biturigum atque agri fertiliſſima regione, quod & ipſum Cæſar magno militum labore tandem expugnavit, hoſtesque graviter ultus eſt. *Bourges* etiam infra cap xv. ſ. 2. memoratur.

ρ (k) *Limonum* alii perperam exiſtimant eſſe pagum inter Lemovicos & Pictones, nunc *Limon* dictum. At *Poictiers* infra cap. xv. ſ. 3. deſcribitur.

σ (l) *Santones*, etiam leguntur *Santoni*. *Mediolanium Santonum*, unde *Xaintes*, ſeu *Sainctes* dictum. A Plinio Santones liberi vocantur. Straboni ad Garumnam extenduntur, verſus Septemtrionem Pictonibus ſunt juncti.

HEKELII.

[a] Turres præaltas & acuminatas eminùs venientibus oſtentat. Muris foſſisque non improbè munita. Ædificia habet excelſa, ſed lignea, nec tamen inelegantia, cujuſmodi ferè hinc indè in *Saxonia inferiore* videas, *Cæſaris* ævô una ex magnis & potentibus fuit, quem vid. Lib. VII. & VIII.

[b] Abundat etiam, præter *Frumenti*, Vinique copiam, *Paſcuis*, *Pratis*, indeque *Gregibus* & *Velleribus*. Undè & VERVECEM Metropolis in Inſignibus geſtat.

(a) Cadurci (b) Cahors. (c) Petricorii. (d) Petrogoricum. (e) Lemovices. (f) Limoges. (g) Lemovicum. (h) Bituriges. (i) Avaricum. (k) Limonum. (l) Santones.

CAP. XI.

De Galliâ Celticâ ſeu Lugdunenſi. 1

I.

IN Celtica quondam populi, quorum hodieque ex parte nomina exſtant, clari fuere: α *Oſiſmii*, nunc ultimus Britanniæ in mare excurſus, quorum opidum β *Vorganium*, vulgo nunc *Guinguand* : *Veneti*, quorum *Vindana*, nunc *Vannes* :

Oſiſmii. Vorganium. Veneti. Vindana.

‡ *Utrum Lantriguet & St. Pol de Leon, Valeſio incertum eſt. In hoc tractu Brivates Ptolemæi Collocari dices, hodie Breſt.*

BUNONIS.

α (a) *Oſiſmiorum* tractus ad Oram Britanniæ adhuc *Oſiſmer* dicitur.

β (b) *Vorganium* aliis putatur eſſe *Treconium*, vulgo *Triguier* ‡, ad Britanniæ oram maritimam, inter Briocum ad Ortum 6 leuc. & Leonam ad Occaſum 7, à Rhedonibus 26 in Boream. Indigenæ tamen antiqui Vorganii rudera oſtendunt in loco, quem lingua ſua vocant *Coſqueoudet*.

REISKII.

1 (c) *Celtica* quin à Celtis ſpecialius ita dictis appellationem ſumſerit, nemo dubitat: Cæſar quoque ac Pauſanias illam ab ſermone Celtico derivant. Bodinus igitur aberrat, qui ἀπὸ τῶν κελήτων, i. e. deſul-

(a) Oſiſmii. (b) Vorganium. (c) Celtica unde Lugdun.

Nannetes. Condivincum. Curioſolites Redones. Condate. Andegavi. Juliomagus. Turones. Cæſarodunum. Aulerci Diablintæ. Noviodunum. Aulerci Cenomani. Vidunum. Unelli. Crociatonnum. Carnutes. Autricum. Gennabum. Lexobii. Noviomagus. Aulerci Eburovices. Mediolanum. Pariſii Lutetia. Senones. Agendicum. Tricaſſii. Auguſtobona. Ædui. Auguſtodunum. Vadicaſſes. Noviomagus. Seguſiani. Forum Seguſianorum. Lugdunum.

Vannes: γ *Nannetes*, quorum *Condivincum*, δ *Nantes*: ε *Curioſolites*, Britannia inferior: *Redones* Britannia ſuperior, quorum opidum *Condate*, nunc *Redon*: *Andegavi*, qui & *Andecavi*, & *Andes*, nunc *Anjou*, quorum opidum ζ *Juliomagus*, nunc *Angiers*: *Turones* nunc *Tourraine*, quorum η *Cæſarodunum*, nunc *Tours*: *Aulerci Diablintæ*, quorum opidum *Noviodunum*, nunc *Maine*: *Aulerci Cenomani*, quorum opidum *Vidunum*, nunc *Mans*: *Unelli*, quorum *Crociatonnum*, nunc *Quarentain*: ϑ *Carnutes*, quorum ι *Autricum*, nunc *Chartres*: & κ *Gennabum*, nunc *Orleans*; ipſa regio *la Beauſſe*: λ *Lexobii*, quorum *Noviomagus*, nunc *Liſieux*, in Normandia: μ *Aulerci Eburovices*, quorum *Mediolanum*, nunc *Evreux*, in Normandia. ν *Pariſii*, quorum *Lutetia*, nunc *Paris*: ξ *Senones*, quorum ο *Agendicum*, nunc *Sens*, in Campania: π *Tricaſſii*, quorum ρ *Auguſtobona*, nunc *Troyes*, in Campania. σ *Ædui*, ſive *Hedui*, quorum τ *Auguſtodunum*, nunc *Auſtun*, in Burgundiæ Ducatu: υ *Vadicaſſes*, quorum *Noviomagus*, nunc *Nuys* in dicto Ducatu: φ *Seguſiani*, nunc *Foreſt*, quorum opidum χ *Forum Seguſianorum*, nunc *Fours*; & item in ipſorum agro *Lugdunum*, nunc *Lyon*. At horum omnium clariſſimi *Hedui*, urbs eorum totius Celticæ opulentiſſima *Auguſtodunum*, ψ *Lugdunum* nomen Provinciæ dedit.

CAP.

deſultoriis equis, Græciſque originibus arceſſit Method. Hiſtor. c. 9. *Lugdunenſis* ab Lugduno dicitur, inclyta urbe, per Munatium Plancum ſub Auguſto condita, ubi adhuc emporium opulentiſſimum, Archiepiſcopatus & Academia vigent: Ut de urbis hujus præſtantia inter Romanos veteres non dicam. Vid. notit. Imper. cum notis Pancir.

BUNONIS.

γ *Nannetes* etiam *Namnetæ* dicuntur.

δ *Nantes* infra cap. xv. ſ. 1. deſcribitur.

ε (a) *Curioſolites* fuere inter Armoricas civitates, & Venetos ad Auſtrum, & Gobæum promontorium ad Boream. Plinius appellat Carios. Velites, hodie vulgo *Kimper Corantin*.

ζ *Juliomagus* vid. infra cap. xv. ſ. 2.

η *Cæſarodunum* infra cap xv. ſ. 2. recenſetur.

ϑ (b) *Carnutes*, *Carnuti*, *Carnutæ* & *Carnotæ* leguntur.

ι *Autricum* & *Aurelianum* iterum memorantur cap. xv.

κ *Gennabum*, *Genabum* & *Genabus* aliis [a] habetur opidum *Gyen* [b], in finibus Aurelianenſium ad Ligerim, Lucanus lib. 1.

Inclyta Cæſareis Genabus diſſolvitur alis.

λ *Lexobii*, aliis dicuntur (c) *Lexovii* & *Lexubii*.

μ (d) *Aulerci*, hi fuere ad Sequanæ ripas.

ν De *Pariſiis* vid. cap. 15. ſ. 1.

ξ Apud (e) *Senonas Decentius*, quum Magnentium fratrem Lugduni à Conſtantino Imperatore ſuperatum, ſe gladio parieti innixo confodiſſe accepiſſet, & ipſe laqueo vitam finivit.

ο (f) *Agendicum* Marliano & aliis perperam habetur ſuperioris Campaniæ opidum, hodie *Provins*, aliis *Milly*.

π Aliis (g) *Tricaſes*, & *Tricaſſes* & *Tricaſſini*.

ρ (h) *Auguſtobona*, vulgo *Troyes* varie nominantur, *Auguſtomana*, *Trecæ*, *Urbs Trecaſſium*, *Auguſta Trecarum*.

σ (i) *Æduorum* nomen illuſtre eſt apud Cæſarem. Cicero eos Romanorum vocat fratres. Primi enim ex Gallis Romanorum ſocietatem & amicitiam ſunt complexi [c].

τ *Auguſtodunum* infra cap. xv. ſ. 3. deſcribitur.

υ Aliis [d] (k) *Vadicaſſii*.

φ Et *Secuſiani*; *Sebuſiani* etiam apud Cæſarem leguntur, qui ab aliis à (l) *Seguſianis* diverſi putantur; ſed iidem videntur, ac vox altera corrupta.

χ (m) *Forum Seguſianorum* à Lugduno abeſt 8. leuc. in Occaſum, Avernos verſus.

ψ De *Lugduno* & *Auguſtoduno* memorabilia leguntur cap. xv. ſ. 4.

HEKELII.

[a] *Paradino* & *Vigenereo* inprimis.

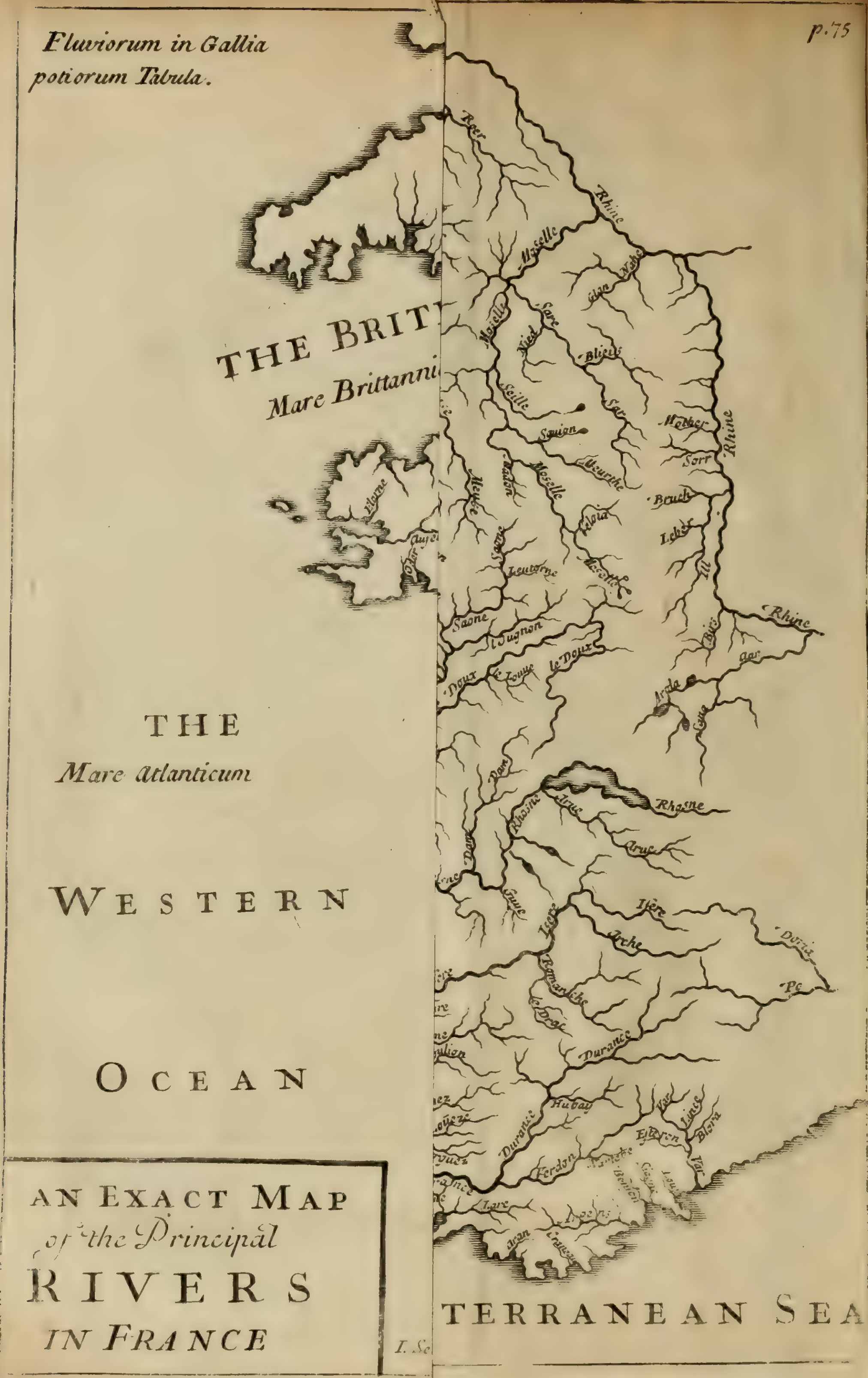
[b] Seu *Gian*.

[c] Ideoque *Plinius Fœderatos* cognominat.

[d] *Ptolemæo* præſertim, Οὐαδικάσσιοι.

BUNO-

(a) Curioſolites. (b) Carnutes. (c) Lexobii. (d) Aulerci. (e) Senones. (f) Agendicum. (g) Tricaſſii. (h) Auguſtobona. (i) Ædui. (k) Vadicaſſes. (l) Seguſiani. (m) Forum Seguſianorum.

Fluviorum in Gallia
potiorum Tabula.
THE BRIT
Mare Brittanni
THE
Mare atlanticum
WESTERN
OCEAN
AN EXACT MAP
of the Principal
RIVERS
IN FRANCE
TERRANEAN SEA
Roer
Rhine
Moselle
Sare
Nied
Blies
Seille
Sar
Meurthe
Mother
Sorr
Bruch
Ill
Rhine
Meuse
Saone
l'Ougnon
le Doux
le Louve
Doux
Aar
Rhosne
Arve
Isere
Arche
Dorria
Po
Durance
le Drac
Verdon
Var
I. Sc

CAP. XII.

De Gallia Belgica ɩ : *item Fluminibus univerſæ Galliæ Tranſalpinæ.*

I.

BElgica illa Vetus, quæ tertia pars Galliæ Comatæ, vetuſtiſſimis ſcriptoribus clauditur Rheno Rhodanoque amnibus, lacu Lemano, Matronâ ac Sequanâ fluminibus, Oceanoque Britannico. At Plinius atque Tacitus ab Helvetiis ad Oceanum, omnem interiorem ripam Rheni à Germaniæ populis incoli tradunt. Hodiè ſanè idem fit: at aliquanto latiùs quam olim. Itaque Plinius initium Belgicæ à Scaldi flumine facit † α. Belgicæ Limites.

II. Inter Moſam & Flandriam ad Oceanum fuere β *Taxandri*; nunc eſt Zelandia ac Brabantiæ inferior pars. Inde γ *Menapii* reliqua Brabantiæ pars, & item Geldriæ ad Rhenum uſque: quorum opidum *Caſtellum Menapiorum*, in Moſæ ripa, nunc *Keſſel*. δ *Morini*, pars Flandriæ inter Oceanum & Legiam amnem; opidum ε *Teruanna*, nunc *Terwane*; & ζ *Portus Geſſoriacus*, qui anteà *Itius*, & poſt modum *Bononia*, nunc *Boulogne*: η *Ambiani*, quorum opidum *Sama-*

Menapii. Morini. Ambiani.

† *Ut Auguſtus Cæſar novam Partitionem provinciarum ubique fere inſtituit, ita etiam ut æqualitas provinciarum eſſet, Sequanos Helvetiosq; qui Celticæ adhuc contributi fuerant ad Belgicam tranſcripſit, ſecundum Plinium & Ptolemæum. Vide plura in Cellario; & Cluverio de Germania antiqua.*

* *Primorum Franciæ Regum Sedes, de fundatore parum conſtat. De la Forreſt. Geog. Hiſtorique.*

BUNONIS.

α Ab auſtro quoque Belgicæ limites ſunt Sequanorum, Leucorum, Lingonumque fines; Regiones nunc omni illo terrarum tractu comprehenduntur à Sequanis, Rhenoque amne Elſatia inferior, Lotharingia, Auſtraſia, Trevericus Epiſcopatus, Lucelburgienſis, Limburgienſisque Ducatus, Leodicenſis Epiſcopatus, Colonienſiſque Epiſcopatus pars altera, Juliacenſis ducatus, Geldriæque ducatus dimidia pars. Ab Oceano, Hollandiæ pars auſtrina, Selandia, Brabantia, Flandria, Bononienſis comitatus, Normanniæ pars tertia. A Sequana Franciæ, quæ vulgò *Iſle de France*, major pars, atque Campaniæ ferè dimidium. Intus Picardia, Veromanduus, Arteſia, Hanonia, Namurcenſis comitatus, ducatuſque Bullonienſis. Erant olim Belgæ, ipſo Cæſare teſte, omnium Gallorum fortiſſimi, libertatis ſupra modum amantes. De eorum moribus Idem Cæſar & Strabo legantur.

β (a) *Taxandri* & *Toxandri* dicti ſunt Plinio populi, qui nunc Selandi, inque inſulis Hollandi auſtrales; & *Taxandria* regio Marcellino, quæ nunc Selandia, cum dictis inſulis Hollandiæ. [a] Caſtra Romanorum in his Toxandrorum inſulis, poſt Cæſaris ævum, fuiſſe videntur.

γ (b) *Menapii* ab Eburonibus ſubmoventur lineâ à confluente Getæ, per Roræ confluentem ad Rheni opidum uſque *Dieſt*. Hinc vero Demera & Rupella amnibus, ad confluentem uſque Scaldis, ab Atuaticis ſeparabantur, qui circa *Læven*, *Bruſſel*, *Nivelle* & *Gemblours* opida incoluerunt. Hodie in læva Moſæ ripa eſt exiguum opidum cum arce, vulgo *Keſſel* dictum, quod antiquum eſſe Menapiorum Caſtellum nomen ſimul ac ſitus in ripa indicant.

δ (c) *Morini* ab ortu attigerunt Menapios; ad meridiem eoſdem cum Atrebatibus & Atuaticis habuere limites, ab Occaſu & Septemtrione Oceano cingebantur.

ε (d) *Tervanna*, *Tarvanna*, & *Tarovanna*, per Carolum V. Imperatorem anno Chriſti CIƆ IƆ LII d.20mo. Junii expugnata & incendio deleta eſt; de ejus excidio vide ſi lubet Thuani lib. XII. Ejus urbis veſtigia hodiéque viſuntur in Arteſia ad Legiam flúmen, VII mill. paſſuum à Fano Audomari.

ζ (e) *Portus Icius* diverſis temporibus diverſa obtinuit nomina: Germanis proximis vocatur vulgo *Buenen*.

η (f) *Ambiani* ab ortu conterminos habuerunt Nervios & Veromanduos. A Meridie Samará flumine, vulgo *la Somme*, à Belgio, Bellovacorum regione fuerunt diſterminati. Ab Occaſu Oceanum attigerunt Cæſaris tempeſtate. A Septemtrionibus confines habuerunt Atrebates. Continent nunc hi fines Picardiæ partem, in quæ opida *Pont a Sclane*, *Rue*, *Crotoy*, *Pames*, *Pont de Remy*, *La Cauchie*, *Corbie*, *Bray*, *Encre*, cum parte Ambianorum urbis; in dextra Samaræ ripa. Continent item Arteſii Comitatus portionem, qua opido *Pas* & *Bapalme*, & duo Cœnobia, *Eavecourt*, atque *Erovaige*. *Amiens* ſeu *Ambianorum* & Ambianenſium Civitas ab Antonino Pio Imperat. condita, & ab adjacente flumine *Samara* primum appellata eſt (g) *Samarobriga* *. Cum Lutetia & Rotomago trigonum facit.

HEKELII.

[a] Dicitur & eidem *Marcellino Taxandrum.*

REISKII.

ɩ (h) *Belgica* denominationem à Belgis habuit: Belgæ unde ſuam traxerint, hoc viris doctiſſimis non adeo liquet. Cluverius multas examinat conjecturas, in ſinguliſque hæſitat; niſi quod Belgicam putat videri dictam à Belgio, una Bellovacorum regiuncula. Quidni ſuſpicetur quiſpiam, *a Belgo aut Belgio, duce Gallorum tertio*, qui Aſiam irruperunt, quem Juſtinus, Diodor. Siculus, Pauſaniaſque memorant? Sed neque ſic origo vocis expedita, vel dubitationibus liberata erit. Belgica vetus autem ab hodierno Belgio quam

(a) Taxandri. (b) Menapii. (c) Morini. (d) Tervanna. (e) Portus Icius. (f) Ambiani. (g) Samarobriga. (h) Belgica, unde dicta ſit, quotuplex.

Bellovaci. Belgium. Caletes. Vellocaſſii. Atrebates. Nervii.

Samarobriga, nunc [*b*] *Amiens*; ϑ *Bellovaci*, quorum regio *Belgium*, nunc *Beauvoiſin*; & opidum *Cæſaromagus* nunc *Beauvais*: ι *Caletes*, *Pais des Cauls*; opidum *Juliobona* †, nunc *Diepe*: ϰ *Vellocaſſi*, quorum *Rotomagus*, nunc *Roan* *; λ *Atrebates*; opidum *Nemetacum*, nunc *Arras*: μ *Nervii* ‡; opidum *Bagacum*, nunc *Bavay* ⁂: & item *Cameracum*, nunc *Cambray* †. ν *Eburones*, ξ *Condruſi*, Segni,

† *Et Julia Caletorum, propter Stragem exercitus Pontificiorum fœderatorum, ſub Duce Madianenſi ab Hen. IV. An. 1589 celebris. De la Forreſt.*

* *Titulo Ducatus ab Hen. IV. inſignitus. Id.*

‡ *A Ludovic. XI. capta, Anno 1477. a Maximiliano Cæſare, An. 1493. a Gallis An. 1640. iisdemque Conventu Pyrenenſi conceſſa. Id.*

⁂ *Opidum perantiquum, bis in ſeculo 16 igni deletum, & ſæpe ſeculo 17 expugnatum. Id.*

† *Urbs munitiſſima, a Gallis An. 1677 expugnata, & hucuſque detenta. Id.*

* *Panni mercatura celebris; emicuit ibi fortitudo in Obſidione, contra Anglos, Anno 1472. Id.*

quam diverſa, quamque aliis nunc limitibus Gallia circumſcribatur, Geographi plerique docent: Nec Belgica, ſi Cæſarem illoque poſteriores Romanæ Hiſtoriæ auctores conſulas, eandem aut magnitudinem aut faciem exhibebit. Namque in notitia Imperii Rom. duas Belgicas notamus: Unam ſcilicet primam, in eaque Treviros, Mediomatrices, Verodunos, Leucos; alteram ſecundam, inque iſta Remos, Sueſſiones, Catalaunos, pluresque vicinos populos, imo duabus illis tertia & quarta per diviſionem ultimam acceſſiſſe legitur. Confer R. Spanhemium Introduct. ad Geogr. nec novam annotationum ſegetem de ſingulis regionibus exſpecta. Hiſtoriam fluviorum Galliæ Fournierius Lib. VI. cap. 15. Becmannus c. 3. explicat, cauſamque addit ex Mundo Kircheri ſubterraneo, cur Rhodanus per lacum Lemanum nec aqua ſua cærulea miſta vel mutata profluat: De quibus itemque montibus hunc ipſum conſule, ſi lubet.

BUNONIS.

ϑ (a) *Bellovaci* Belgium incoluerunt; & Bellovacorum ſedes appellata fuit (b) *Belgium*: Bellovacorum nomen adhuc manet in opido *Beauvais*, quod medio fere ſitu eſt inter Lutetiam & Rotomagum *. Ab hoc denominativum factum *Beauvaiſin* ſeu *Beauvoiſin*: quæ vox agrum dicti opidi deſignat. Nationum enim per Galliam nomina poſtea in opidorum, quæ capita nationum fuere, vocabula tranſierunt. *Ambiani* à Septemtrione Belgio fuerunt finitimi; limes heic fuit Samara amnis ad Oceanum uſque. Ab Oriente brumali Bellovaci conterminos habuerunt *Sueſſiones* atque *Rhemos*. Pro limite inter *Sueſſiones* & *Bellovacos* agitur linea ab opido *Bray* ad opidum *Verneuil*; a Rhemis diſterminabat *Eſia* flumen; vulgo *Oiſe*: Ab Occidente æquinoctiali finitimos habuere Bellovaci Caletos & Vellocaſſos. *A Samara* flumine ad *Caletes* accoluere. Atque hi fuere veri fines Belgii Cæſariani. *Errant igitur, qui omnem Belgicam, id eſt, tertiam totius Galliæ Comatæ partem, Belgium eſſe volunt*; quum hoc vix decimam partem impleat; quique ea de cauſa Flandros, Brabantios, Selandos, Geldros, Belgiogermanos appellant.

ι (c) *Caletorum* regio maritima eſt, inter *Sequanam* & *Samaram*, vulgo *la Somme* amnes.

ϰ (d) *Vellocaſſi* ſeu *Vellocaſſes* ad dextram Sequanæ ripam inter Caletos, Bellovacos habuere ſedes.

λ (e) *Atrebates* ſeu *Atrebatii* à meridie conterminos habuerunt Ambianos. Ab occaſu pertinuerunt uſque ad Oceanum; a Septemtrione ad Morinos. A Morinis ſeparabantur amne, qui apud Bononiam in Oceanum evolvitur. Ab hujus fonte lineâ ad flumen Legiam ducta, qua vicus eſt vulgari vocabulo *Capelle*, v millibus paſſuum ſupra Tervannum: hinc ipſo Legia fl. ad vicum uſque *le Venty*. Ab ortu æquinoctiali conterminos habuere Nervios; & ab ortu æſtivo Nerviorum clientes Centrones, Grundios, Levacos, Plemoſios ac Gordunos, qui quinque populi alio nomine *Succoni* dicti in Nerviorum fuerunt clientelâ. His finibus nunc includitur tota Arteſia: pars item Flandriæ, dextræ Legiæ amnis ripæ affixa; quâ opida viſuntur *Ryſſel*, *Dovay*, *Armentiere*, *Baſſee* & *Orchies*: & Hænoniæ exigua portio, qua opida, *S. Amand*, *Bouchain*, *Arleux*, *Pecquencourt*.

μ (f) *Nerviis* à Septemtrione contermini fuerunt eorum clientes jam dicti & *Aduatici*. Ab ortu Moſa flumine primum à v illis populis, qui uno nomine anteà *Germani*, mox *Tungri* dicti ſunt, deinde a Treveris ſeparabantur. A Meridie Rhemos attigerunt. Terminus inter hos & *Nervios* deſcribitur lineâ à Moſa flumine & Monaſterio *Dellain* ad opidum *Vervin* ducta. Hinc alia linea ad fontes *Sabis* amnis, & hinc item aliâ ad opidum *Crevecœur* Scaldi impoſitum, à Veromanduis diſtinguuntur. Ab Occaſu, ipſo *Scalde* ad *Cameracum* uſque ab Ambianis; hinc vero ad *Scarpæ* confluenteis ab Atrebatibus dirimebantur. *A Scarpæ Scaldiſque* confluentibus ad opidum uſque *Aeth* lineâ diſterminantur Nervii à jam dictis quinque populis, qui ſub eorum fuere imperio. Continentur hodie regiones his finibus iſtæ: *Namurcenſis Comitatus* pars inter Moſam & Sabin; in qua Caſtellum Namurcenſe: hinc ea regio, quæ inter dictos amneis vulgo vocatur *Baſſe Bourgogne*, id eſt, *Burgundia inferior* [c]: deinde *Hænoniæ* [*d*] *maxima* pars: è Picardia *Tiraſſienſis Ducatus* portio: item *Cameracenſis Agri* pars, in qua opida *Cambray* & *Chaſteau en Cambrenſis*.

ν (g) *Eburones* ab Oriente terminum habuere Rhenum; quo ab Ubiis ſupra Coloniam Agrippinenſem, à Sigambris infra Coloniam arcebantur. A meridie habuere Condruſos, Segnos, Cæræſos, atque Pæmanos: à quibus ſeparantur linea, ab opido *Bonna* ad uſque *Moſæ Murtæque* amnium confluentem; & mox ipſo Moſa, ad *Namurcum* uſque opidum. Ab Occidente contermini fuere Aduaticis.

ξ (h) *Condruſi*, (i) *Segni*, (k) *Cæræſi*, atque (l) *Pœmani* inter Eburones & Treviros incoluerunt; hos habuere conterminos à Meridie; Eburones à Septemtrione. Ab Ortu terminus iis Rhenus; ultra quem Ubii. Ab Occaſu Moſa, citra quem Nervii. Regiones quæ nunc comprehenduntur his finibus ſunt: Colonienſis agri pars: Juliacenſis Ducatus pars exigua, circa opida *Munſtereifel*, *Gemunde*, *Monjou*: Limburgienſis Ducatus pars fere dimidia, Meridionalis; ubi ipſum Limburgium; è Luceburgenſi Ducatu opida *Durbuy*, *Marche*, *Rochefort*: è Leodiacenſi agro, opida *Huy* & *Chinay*, item vicus *Spaa*, cum fonte acidulo: Comitatus Namurcenſis dimidia pars, ad dextram Moſæ ripam; ubi opidum *Dinant*.,

HEKELII.

[*b*] *Petro Divæo & Becano.*

[*c*] Gens armis dedita, civilis & ingenioſa, ſed paucos habens mercatores ac artifices. *Gallica* linguâ utitur, eâque degeneri.

[*d*] *Hannoniæ.*

BUNO-

(a) Bellovaci. (b) Belgium. (c) Caleti. (d) Vellocaſſi. (e) Atrebates. (f) Nervii. (g) Eburones. (h) Condruſi. (i) Segni. (k) Cæræſi. (l) Pœmani.

Segni, Cæræſi, Pæmæni; qui primi uno nomine appellati fuere à Gallis *Germani*, poſteà verò à ſe ipſis *Tungri*; quorum opidum ο *Atuatuca*, nunc *Tongeren*: π *Veromandui*; quorum *Auguſta Veromanduorum*, nunc ρ *Vermandois*, vicus in extima Picardia: σ *Sueſſiones*, quorum *Auguſta Sueſſionum*, nunc * *Soiſſons*: τ *Silvanectes*; quorum υ *Auguſtomagus*, nunc *Senlis* †: φ *Rhemi*, quorum *Durocortorum* ⁎, nunc *Reims*, in Campania.

III. χ *Treviri*, quorum ⸸ *Auguſta Trevirorum*, nunc *Trier* Germanis, *Treves* Gallis ǂ. ω *Mediomatrices*; quorum *Divodurum*, nunc *Metz* *. α *Leuci*; quorum

Germani. Tungri. Veromandui. Sueſſiones. Silvanectæ. Treviri. Mediomatrices. Leuci.

* *Urbs ampla prole munita & Comitatus Titulo inſignita olim, Regni Sueſſionenſis caput*, Baudrand.

† *Baillivia-tus primaria & Epiſcopalis.* Baud.

⁎ *Urbs Archiepiſcopalis, culta, ampla & Ducatus, Titulo inſignita.* Baud.

ǂ *Olim Imperialis & libera, ſed ab An.* 1568 *quo capta fuit ab Electore ſuo illi ſubdita. Urbs ampla & totius Europæ antiquiſſima, ſed male culta.* Baud.

* *Alias Libera, ſed nunc Gallis ſubdita ab An.* 1552, *a Car. V. fruſtra obſeſſa. Arcem habet munitiſſimam.* Baud.

[1] *a Fulcrado, Notho Car. Martelli, conditum, ſeculo* 8vo. *La Ferreſt. ſunt qui S. Quintini urbem eſſe velint.* Ba[illegible]

BUNONIS.

ο (a) *Atuatuca* Eburonum olim caſtellum, princeps poſteà fuit Tungrorum urbs. Nomen haud dubie habet ab Atuaticis, qui, gentem hanc victam ut facilius in obſequio continerent, caſtellum iſtud condiderunt.

π [*e*] (b) *Veromandui* à Septemtrione contermiuos habuere Nervios; limites in his deſcripti ſunt. A Meridie finitimos habuerunt Sueſſiones. Ab Occaſu jungebantur Ambianis juxta lineam ab opido *Peronne* ad opidum *Crevecœur* ductam. Regiones nunc hic continentur; totus ager Veromanduenſis, vulgo *Le Vermandois* dictus: & pars Tiraſſi, qua opida *Guiſe* & *Ripemont*. Exigua fuit gens; tantum enim v millia armatorum ad commune Belgarum adverſus Romanos bellum contribuerunt; quum finitimi eorum Sueſſiones L millia, totidemque Nervii, præbuerint.

ρ (c) *Vermandois* vulgo *Vermand* hodie vicus eſt & cœnobium [1] nunc exſtat v paulo minus millibus à Fano Quinctini.

σ (d) *Sueſſiones* à Septemtrione finitimos habuerunt Veromanduos; ab Occaſu Bellovacos, ductâ ab opido *Bray* lineâ, ad opidum *Verneuil*; a Meridie & Ortu contermini iis fuerunt Rhemi. Præter Auguſtam *Sueſſionum* hic fuit Noviodunum opidum, nunc *Noyon*.

τ (e) *Silvanectes* ad Eſiæ fl. ripas collocat Ortelius. Nomen eorum novum eſt, & poſt Cæſaris ætatem ortum.

υ (f) *Auguſtomagus* poſteà in Tomis Conciliorum dicitur Silvanectum [*f*].

φ (g) *Rhemi* à Septemtrione finitimos habuerunt Nervios & Sueſſiones *Eſia* fl. diſcretos; ab Occaſu Bellovacos, eodem flumine diſterminatos; à Meridie limes iis fuit *Matrona*; & ab Ortu *Moſa fl.* ita iſtorum populorum fines deſcribit Cluverius Germ. antiq. l. 2.

χ (h) *Treveri, Treviri, Triveri* & *Triberi* [*g*] dicti, longe lateque inter Rhenum Moſamque incolentes Mediomatricis fuere juncti à Meridie: pro limite linea à *Moſa*, & vico *Montegny*, ad Navæ amnis fontem ducitur. Verſùs Occaſum Moſâ flumine à Rhemis ſeparabantur. Juxta Rhemos ab eodem Occidente finitimos quoque habuere Nervios, inter duo opida, Moſæ appoſita, *Maſieres* & *Charlemont*; ab Septemtrionibus claudebantur finibus Pœmanorum, Cæræſorum, Segnorum & Condruſorum. Limes hic ſtatuitur per lineam ab opido *Charlemont*, ad opidum Rheni *Andernach*. Ab Oriente Rhenus amnis, ipſius Galliæ terminus, Treviros ab Ubiis Tranſrhenanâ gente, arcebat Cæſaris ævo. Trevirorum limitibus nunc continentur regiones iſtæ: *Weſtrefiæ pars inferior*, inter Navam Moſellamque amnes: dein *Trevericus epiſcopatus omnis*: item *Ducatus Bullionenſis*: *Sedanenſis Ditio*: *Ager Maſirienſis*; *Luceburgienſis Ducatus major pars*, in medo ſita; item *Colonienſis epiſcopatus opida*, *Antonacum*, *Briſich*, *Zinſich*, *Konigsfeld*.

⸸ (i) *Auguſta Trevirorum*, quia Romanorum colonia ab Auguſto deducta, ante Auguſti tempora haud dubiè exſtitit. De *Trebeta* quod hic fabulantur, afferre piget. Quodnam verò ante deductam coloniam urbs illa habuerit nomen, incertum eſt [*b*].

ω (k) *Mediomatrici* latos quondam fines, inter Moſam & Rhenum, hinc ad Sequanos, illinc ad Treveros uſque incolentes ab Oriente terminum habuerunt *Rhenum*: ab Occidente *Moſam*; in cujus adverſa ripa Rhemi & Lingones; a Septemtrione pro limite eſt linea à *Moſa* & vico *Montegny*, ad *Navæ* amnis fontem ducta; à Meridie linea à *Moſa* & opido *S. Michel*, ad *Moſellæ Murtæque* confluentem: inde ab Occidente brumali, alia linea ad fontem Pruſchii amnis: hinc ab Occidente æquinoctiali, montium jugum, quod vulgo dicitur *Auff der Furſt*, ad Murtæ uſque fontem, quibus limitibus à Leucis ſeparantur. Hinc iterum à Meridie ſupradicta linea, à *Murtæ* fonte ad *Rhenum* & opidum *Burcheim*, à Sequanis ſubmovebantur. Regiones nunc Mediomatricorum finibus comprehenduntur *Lotharingiæ major pars*, *Auſtraſia*, quæ vulgo eſt *Weſterich*, *Palatinatus Rheni pars cis Rhenum*: *Elſatia inferior*. Præter *Divodurum* in his finibus fuit locus (l) *Decem pagi* dictus, qui nunc eſt Lotharingiæ opidum *Dieuze*.

α (m) *Leuci* finitimos habuerunt à Meridie Sequanos: ab Ortu Trêboccos; à Septemtrione Mediomatricos: ab Occaſu iis terminus fuit Moſa fluvius.

HEKELII.

[*e*] Vel ut Ptolemæus legit, ῥωμάνδιοι, Rhomandii.

[*f*] Seu *Simlero* maximum *Silvanectarum* Opidum. Idem *Simlerus* dicit, *Ptolemæum* pro eô mendoſiſſime ſcribere *Ratomagum*.

[*g*] Et *Tribori*, Τριβοροὶ *Ptolemæo*.

(*b*) De eâ vid. inf. Lib. III. cap. IX. ſect. VI. A *Zoſimo* Lib. III. Hiſt. c. VII, p. 255. Edition. *Cellarianæ* vocatur Πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν, h. e. Urbs Tranſalpinarum Gentium maxima.

BUNO-

(a) Atuatuca. (b) Veromandui. (c) Vermandois. (d) Sueſſiones. (e) Silvanectes. (f) Auguſtomagus. (g) Rhemi. (h) Treviri. (i) Auguſta Trevirorum. (k) Mediomatrici. (l) Decem pagi. (m) Leuci.

Lingones. Sequani. Rauraci. Helvetii. Amma fl. Urbigeni.

rum opida *Tullium* & *Naſium*, unde *Toul* * & *Nanſy* †, in Lotharingia. β *Lingones*, quorum *Andomatunum*, nunc *Langres* ⁎. γ *Sequani*; quorum *Veſontio* ǂ, nunc *Beſançon*, in Burgundiæ Comitatu. δ *Rauraci*, nunc *Ager Baſileenſis*; eorum opidum ε *Auguſta Rauracorum* *, nunc vicus *Augſt*. ζ Hinc *Helvetii* in *quatuor Pagos* diſtincti. Pagorum nomina, Tigurinus, Tugenus, Ambronicus & Urbigenus. η *Tigurinus* nomen habuit ab opido antiquiſſimo *Tiguro* †, ſive, quod rectius ſcribitur, *Turigo*, nunc *Zurich*: ϑ *Tugenus*, ab opido *Tugio* ⁎, nunc *Zug*: ι *Ambrenes*, nomen habuere a flumine, quod accoluere, *Amma*, nunc *Emme*: κ *Urbigeni* dicti ſunt ab opido *Urba* ǂ, nunc *Orbs*. Caput Helvetiorum

* *Alias etiam Libera, ſed Gallis ab An. 1552 ſubdita.* Baudrand.
† *Clementi Trellco eſt Vicus Nas in Ducatu Barrenſi. Sed Sanſono eſt Grand Nancey vicus Duc. Bar in Gallia.* Baud.
⁎ *Epiſcopalis, ſub Archiep. Lugdun. probe munita.* Baud.
ǂ *Olim Libera, ſed An. 1651 Hiſpanis conceſſa. a Gallis 1668 expugnata. Hiſpanis Conventu Aquisgranenſi reſtituta: Iterum a Lud. XIV. Anno 1674 capta, illique Pace Noviomagenſi ſancita. Urbs Archiepiſc. & ſedes Supremi Tribunalis Burgundiæ.* Baud.
* *Et Rauraca Colonia Am. Marcellino, Urbs olim Epiſcopalis, multa habet Antiquitatis Veſtigia.* Baud.
† *Olim Libera facta, a Friderico II & Imperio exempta, An. 1351.* Baud.
⁎ *Tugienſis pagi caput, olim Libera, Anno etiam 1351, Imperio Germanico exempta.* Baud.
ǂ *Bernenſibus & Friburgenſibus ſubeſt in Colle cum Caſtro diruto ſita.* Baud.

BUNONIS.

β (a) *Lingones* circa Sequanæ, Matronæ & Moſæ collocantur fontes; in Burgundiæ & Campaniæ confinibus: ab Ortu Leucos habuere finitimos, & à Septemtrione Rhemos. Inter Rhemos & Lingones ad Matronam à ſcriptoribus mediæ ætatis ponuntur (b) *Catelauni*, & urbs *Catelaunum*, [i] ſive *Cavillonum*. Forte hac in parte (c) *Campi Catelaunici* ponendi ſunt, in quibus *Attila* Hunnorum Rex ingenti ſtrage victus eſt virtute *Aetii*, *Theodoſio* minore imperante [k].

γ (d) *Sequanorum* fines fuerunt à Meridie & Oriente primum *Rhodanus* fl. ab Araris confluente, & opido Lugduno, ad cataractas, quæ ſunt XVIII circiter millia paſſuum infra Genevam: dein *Jura* mons, à Geneva ad initium *Voſegi* montis, quod dicitur nunc *Pierreport*, in confinio Helvetiorum & Rauracorum. Inde ab Oriente æquinoctiali fuit ipſe *Voſegus*, ad fontem uſque *Elli* fluminis, prope arcem *Morſpurg*: hinc porrò limites ſtatuuntur per opidum *Pfirt*, ad Rheni uſque ripam, qua in adverſo vicus & caſtellum *Idſteyn*, conſpiciuntur. Dein ipſe Rhenus, ad *Burcheim* uſque opidum in adverſa ripa poſitum; a Septemtrionibus terminus ſtatuitur linea parallela ex Oriente in Occidentem, quæ incidit in principium latitudinis gr. 48, à *Burchemio* & *Rheno* ad fontem *Murtæ* amnis; qui infra opidum Lotharingiæ *Nanſy* influit in Moſellam: hac linea à Mediomatricis ſeparantur. Hinc alia linea, à fonte *Murtæ* ad fontem *Araris* a Leucis ſubmoventur. Hinc ipſo *Arare* ad opidum uſque *Gray*, a Lingonibus; & inde eodem amne, ad opidum uſque *Maſcon*, ab Heduis diſtinguebantur: tandem ad Rhodani uſque confluentem a Seguſianis. Hiſce Sequanorum finibus nunc continentur *Elſatia ſuperior*, & *Burgundiæ Comitatus*; item *Ager Breſſenſis*.

δ (e) *Rauracorum* gens exigua fuit, cum undecima parte Helvetiorum comparanda. Quum enim una Helvetiis, ſedibus ſuis relictis, in bellum eſſent profecti, horum numerantur tantum XXIII millia; quum Helvetiorum eſſent CCLXIII millia. *Rauraci* hi in medio Helvetiorum Sequanorumque poſiti, recte nunc dici poſſunt ii populi, qui Baſileenſem agrum colentes, vulgò dicuntur *die Baſeler*. Horum terminus eſt, a Meridie *Jura* mons, ab Arolæ Rhenique confluentibus ad fontes uſque *Birſæ* amnis. Hinc ab Occaſu (f) *Voſegus* mons, qui initium hic ſumit, vergitque in Septemtriones & Occaſum æſtivum, ad fontes uſque *Moſellæ Moſæque* amnium. Dimidium lateris Septemtrionalis claudebant olim Sequanorum confinia, a Voſego, qua *Ellum* flumen erumpit, prope arcem *Morſpurg*, per opidum *Pfirt* ad Rheni uſque ripam, quâ in adverſo vicus & caſtellum *Idſteni* conſpiciuntur. Alterum dimidium cingit ipſe *Rhenus* ad confluentem uſque *Arolæ*. A Scriptoribus appellantur *Rauraci*, *Rauriaci*, & *Raurici*.

ε (g) Pagus iſte (h) *Augſt* exſtat hodie ad Rheni ripam, VI millibus paſſuum ſupra Baſileam; ubi multæ eruuntur Romanorum antiquitatum reliquiæ. Urbs ipſa Juliani tempore deſtructa eſt.

ζ *Helvetii*, ut tradit Cæſar, undique loci natura tuti continentur; una parte quâ Orientem & Septemtrionem ſpectant, flumine *Rheno*; altera parte qua Occaſum æſtivum proſpiciunt, monte *Jura* altiſſimo & flumine *Rhodano*. At (i) *Jura mons* initium a Geneva ducens, verſus Septemtriones ad fontes *Dubis* fluminis, quod vulgo *Doux* eſt, protenditur; ejuſdemque fluminis dextram ripam proſequitur, uſque ad vicum, cui vulgare vocabulum *Pierreport*; inde in ortum æſtivum verſus, lævam amnis *Arolæ*, qui vulgo *die Are*, ripam radit, donec ipſa una cum Arola Rheno jungatur ad opidum *Confluentes*, quod vulgo *Coblenz*.

η (k) *Tigurini* incluſi fuerunt duobus amnibus, *Rheno* & *Limago*, & exigua parte *Juræ* montis, ex adverſo confluentium Arolæ & Limagi.

ϑ (l) *Tugeni* comprehenſi fuerunt *Limago* & *Urſa*, vulgò *Ruſs* dicto: & montium jugo, inter horum fluminum fontes ſito.

ι (m) *Ambronum* gens valida fuit: Terminos a Septemtrione habuerunt *Juram* montem, inter confluentes *Urbæ* & *Limagi*: a Meridie Alpium jugum, inter duos fontes *Sanæ* & *Limagi*: ab Occidente, *Sanam* & *Arolam*: ab Oriente *Limagum* [l].

κ (n) *Urbigeni* incluſi fuerunt ab Occidente æſtivo Jura monte; ab opido *Geneva* ad fontes uſque *Birſæ* amnis, qui ad Baſileam in Rhenum incidit: a meridie, tota *lacus Lemani* dextra ripa: ab Oriente *Sana* & *Arola* fluminibus, ad Urbæ uſque confluentem.

HEKELII.

[i] ſ. *Cathelaunum*.

[k] Sed videmus a recentioribus ferè *Catalaunici* ſcribi, & eos circa *Toloſam*, inter quos *Forcatulus*, ſtatuere, quod idem ex *Jornande* veriſimile eſt.

[l] Eorum quoque mentionem facit *Martianus Capella* Lib. II. de *N. Phil.* & *Merc.* quos ad eundem *Bonav. Vulcanius Scythas* facit, carnes humanas veſcentes.

BUNO-

(a) Lingones. (b) Catelauni. (c) Campi Catelaunici. (d) Sequani. (e) Rauraci. (f) Voſegus mons. (g) Auguſta Rauracorum. (h) Augſt. (i) Jura mons. (k) Tigurinorum Fines. (l) Tugeni. (m) Ambrones. (n) Urbigeni.

rum fuit λ *Aventicum* (1), nunc *Avances* Gallis, Germanis *Wiſlisburg*.

IV. Rhenum autem accolentes Germaniæ nationum in eadem provincia; μ *Trebocci* in Elſatia; quorum ν *Argentoratum* (2) nunc *Strasburg*: ξ *Nemetes*; quorum *Noviomagus* (3) nunc *Speir*: ο *Vangiones*; quorum π *Moguntiacum* (4), nunc *Mentz*: ρ *Ubii*; quorum σ *Colonia Agrippinenſis* (5), nunc *Collen*. τ *Gugerni*

Trebeccium. Nemetes.

Gugerni ſeu Sicambri.

BUNONIS.

λ (a) *Aventicum* Romanorum olim colonia, jam inde Neronis tempeſtate univerſæ gentis caput fuit. *Cluverius German. Antiq. lib.* 2. In *Urbigenis* quoque erat (b) *Eburodunum*, hodie *Yverdon* ad lacum Neuburgenſem; circa quod opidum in agris antiquæ reperiuntur hodie monetæ. Inde ad duarum horarum ſpatium verſus Meridiem abeſt pagus *Urſin* vulgo dictus; ubi rudera ex marmore & viæ ſubterraneæ. In pagi iſtius agris ſepulchra, quæ *Guilhelmus Fabricius Hildanus* ipſe ſcrutatus eſt, ac in uno ex iis invenit corpus humanum inſignis magnitudinis, cujus *Cranium* commiſſuris expers fuit. Cadaveribus iſtis appoſita fuere ſcuta & gladii. *Obſerv. Med. Epiſt.* LXIII.

μ (c) *Trebocci* leguntur etiam *Tribocci*, *Triboci*, *Tribochi*. Horum fines antiqui continent nunc *Elſatiæ ſuperioris partem dimidiam*, Septentriones ſpectantem: item *inferioris partem fere dimidiam* illi proximam.

ν (d) *Stratisburgum*, quum forte hic locus Germanis diceretur *An der argen Straſſen*, à Romanis dictum *Argentoratum*, quaſi *argen Straſſen* vel *Straten*. Fuit unum ex L amplius caſtellis illis, quæ *Druſus* ad Rheni ripam erexit.

ξ Triboccis à Septemtrione continuabantur (e) *Nemetes*.

ο (f) *Vangiones* Germanis antiquitùs dicti *die Wangen*, quorum fuit *Borbetomagus*, *Borgetomagus* ſeu *Bormitomagus*, olim Germanice *Wormitmagen* ſeu *Wormitzmagen*, & Romanis (g) *Vormitomagum*. Poſteriores Germani, omiſſa particula *magen*, dixere *Wormitz*: ex quo poſtea factum vocabulum *Vormacia*.

π *Magontiacum*, *Maguntiacum* & *Moguntiacum* nomen habet à flumine *Main* ſeu *Moin*, Romanis *Mænus* & *Mœnus* ſcribitur; dictumque *Maintzig* & *Montzig*: poſteriores Germani dixere *Maintz* & *Meintz*; unde vocabulum (h) *Moguntia* & *Mogontia*. Urbs hæc in antiquiſſimis Germaniæ Ciſrhenanæ cenſenda eſt, cujus Fundamenta ſine dubio ante Chriſti nativitatem jacta ſunt. Druſi [m] enim tempeſtate jam exſtitit: *Florus* lib. IV. [n]

ρ (i) *Ubii*, Tranſrhenana Julii Cæſaris ævo gens, eam amnis ripam in Germania coluere, quæ inter Moguntiacum & Coloniam porrigitur. Poſteà verò, Octavio Auguſto principatum Romanorum obtinente, a *M. Vipſanio Agrippa* Coſ. non inviti, ſed cupientes in Galliam traducti ſunt; quum a Cattis preſſi ſeu pulſi auxilium à Romanis, vel etiam, ut in eorum provinciam Galliam tranſire ſibi liceret, petiiſſent. Finibus continebantur his: Ab Ortu *Rheno* amne contra Cattos, pulſores ſuos, protegebantur, qui in antiquas eorum ſedes immigrarant. A Septemtrionibus lineâ à *Roræ Moſæque* confluentibus ad Rhenum & opidum *Ordingen* ducta primum à Menapiis, mox à Gugernis, huc tranſlatis, ſeparabantur. Ab Occaſu habebant ipſum amnem *Roram*, à confluente ejus ad opidum uſque *Nieder Heimbach*; quo primùm ab iiſdem Menapiis & Eburonibus, mox verò à Sunicis, huc tranſlatis dirimebantur: à dicto deinde opido, linea ad opidum uſque *Kerpent*, ab iisdem Eburonibus & Condruſis arcebantur, qui poſtea, una cum Cæræſis, Segnis & Pæmanis dicti fuere *Tungri*. A meridie *Abrinca* amne à Treveris ſubmoti fuere. Regiones intra hos Ubiorum fines nunc cernuntur iſtæ: *Juliacenſis Ducatus* pars maxima, dextram Roræ ripam contingens: *Colonienſis epiſcopatus* ferè totus. Caput gentis Tacitus appellavit.

σ (k) *Ubiorum opidum*, haud dubie, quia unum id iis initio fuit. Conditum videri poteſt ſtatim ac Ubii Rhenum ſunt tranſgreſſi. In Auguſti certè principatu exſtructum fuit. Deinde juſſu *Juliæ Agrippinæ*, Germanici filiæ, Claudii uxoris, C. Antiſtio, & M. Suilio Coſſ. colonia ea deducta eſt, miſſis eò veteranis, quum longo fidei experimento Ubii meruiſſent. Hinc (l) *Colonia Agrippinenſis* appellari cœpit; & *Colonia Agrippina Ubiorum*. Proximus antiquitate memoratur in Ubiis locus, cui nomen (m) *Ara Ubiorum*. Hic poſtea *Bonna* dictus eſt.

HEKELII.

[m] *Auguſti Cæſaris* Privigni.

[n] Et hoc teſtatur omninò vetuſtum illud Monumentum lapideum, glandi quernæ non diſſimile, quod ipſi *Druſo*, à quô *Moguntia* ampliata eſſe dicitur, factum eſt in colle quôdam Urbi vicinô, cui nomen eſt *Aichelſtein*, ex quô conjecturam facere poſſumus, *Moguntiam* fuiſſe quondam arcem Belli contra *Germanos*. Leg. *Matth. Dreſſeri* Pars V. *Iſagoge Hiſt. de præcipuis Germaniæ Urbib.* p. 454. ſeq.

BUNONIS.

τ (n) *Gugerni* terminabantur ab Oriente, ut antè Menapii, *Rheno* flumine. A meridie iiſdem finibus, quibus Ubii à Septemtrionibus. Ab Occidente *Moſa* amne; quo à Menapiis ſubmovebantur. A Septemtrionibus eodem limite, quo ante Menapii à Batavis dirimebantur. Regiones dictis finibus continentur iſtæ: *Clivienſis Ducatus* magna pars cis Rhenum ſita; item *Geldrenſis Ducatus* portio trans Moſam: & ex *Juliacenſi Ducatu* opidum *Brugge*. Gugerni ſocietatem *Civilis*, Batavorum ducis, acceperunt adverſus Romanos. Opidum *Gelre*, in mediis fere Gugernorum finibus ſitum, caput gentis fuit. Hujus opidi nomini, ſi adjungas alterius opidi voca-

L

(a) Aventicum. (b) Eburodunum. (c) Trebocci. (d) Stratisburgum. (e) Nemetes. (f) Vangiones. (g) Wormacia. (h) Moguntia. (i) Ubii. (k) Ubiorum opidum. (l) Colonia Agrippina. (m) Ara Ubiorum, ſeu Bonna. (n) Gugerni.

(1) *Olim ampla & Archiepiſc. nunc oppidum tantum in colle prope Murtanum Lacum.* Baud. (2) *Olim Imperialis, ſed Gallis prodita An.* 1681, *antea Commercio & Regimine illuſtris. Errores Pontificios An.* 1529 *repudiavit; ſed Religio inſtaurata a Gallis poſtea ibi deleta. Urbs Epiſcop. eſt probe munita, & arcem habet munitiſſimam. Turris Eccleſiæ Cathedralis miri plane, & ſtupendi operis eſt, totiuſque fere Europæ altiſſima. Horologium habet celeberrimum, motum Lunæ, Planetarum, &c. monſtrans.* (3) *Epiſcop. ſub Arch. Moguntino, urbs libera, & conventu Juridico totius Imperii vulgo Camera Imperiali celebris: Opido autem a Gallis pene diruto, Tribunal Veſtlariæ tranſlatum eſt.* (4) *Archiepiſcop. ab An.* 745, *antea ſub Archiep. Vormatienſi, eſt bene culta, & munita cum Arce valida in colle. Archiep. primum locum tenet inter Electores. Hic primum Ars Imprimendi inventa traditur.* (5) *Ab Agrippina, Neronis Matre, ſic dicta, eſt urbs libera, Hanſeatica, & omnium Germanicarum maxima; Archiepiſcop. eſt unus ex Electoribus.* Baud.

ni in partibus Gelriæ & Cliviæ, ubi opida *Goch* (1) & *Gelre* (2): quondam, quum trans Rhenum incolerent, υ *Sicambri* dicti.

Batavorum Inſula.

V. Hinc *Batavi* Rheni Inſulam incolentes. Occupat hæc partem Gelriæ, partem Trajectenſis Provinciæ, partemque Hollandiæ. Incipit haud procul Clivis opido, apud munimentum Schenckii, vulgo *Schencken-ſchans*: ubi Rhenus in duo veluti cornua ſcinditur. *Siniſtrum*, *Vahalis* flumen appellatur: Moſæ amni apud *Vorcomum* opidum confuſum, uno ejus alveo ad Oceanum defertur, ubi *Moſæ oſtium* dicitur. *Dextrum* cornu primo latum ad uſque Batavodurum, quod vulgo eſt *Wick te Duerſtede* [o], inde modicum nominis ſui cuſtodiens alveum, Trajectumque & Lugdunum tranſiens opida, propter vicum *Catwyck* in Oceanum olim effundebatur: nunc Oſtium hoc arenis obſtructum eſt. Quicquid igitur duobus hiſce alveis Oceanoq; includitur, *Inſula Batavorum* fuit: cujus nomen hodieque in ſuperiore ejus parte ſervatur, vulgo *de Betaw* dictum. Præterea extra Inſulam tenuêre Batavi, quicquid Vahali ac Moſæ includitur. Partem Inſulæ circa Trajectum & Wordam incoluêre *Caninefates*. De cætero Gallorum omnium fortiſſimi erant *Belgæ*. Horum bellicoſiſſimi *Helvetii*: clariſſimi *Treviri*: urbium Belgicarum opulentiſſima *Auguſta Trevirorum*. φ

Vahalis. Vorcomum. Moſæ oſtium.

Nobiliores Galliæ fluv. Moſa. Scaldis.

VI. Nobiliores Galliæ fluvii ſunt, Oceanum petentes, χ *Moſa*, vulgo *die Maſe* Germanis, Gallis *la Meuſe*; ⸸ *Scaldis*, *l'Eſcaut* Gallis, Germanis *die Schelde*;

(1) *Ad Nierſam fluvium ſita in Ducatu Clivenſi. Regi Borruſſorum ſubeſt.*

(2) *Gueldriæ Ducatus titulo inſignita, & egregie munita, Hiſpanorum ditioni ſubeſt.*

vocabulum *Goch*, facies *Gochgelren*, & propemodum habebis vocabulum Latinum integrum, *Gugerni*, quaſi *Gugelri*, liquidis mutatis.

υ (a) *Sigambrorum* nationi ex Germania ſublatæ, & in Galliam trajectæ novum nomen impoſitum eſt, quo poſteà *Gugerni* vocarentur. *Cluver. Germ. Antiq. lib.* 2.

φ Taxandris atque Menapiis jungebantur a Septemtrione *Batavi*, extrema Galliarum verſus Septemtrionem & Orientem obſidentes; qua Oceanus & Rhenus Galliam Belgicam claudunt: gens omnium Germanici nominis cis Rhenum nobiliſſima atque fortiſſima. Fuere *Batavi*, quod *Tacitus libr. de Germ.* & *Juſt. l.* IV. tradit, *Cattorum* progenies, qui *Haſſi* nunc dicuntur, Domeſtica ſeditione à ſuis popularibus per vim pulſi. Nomen *Batavorum* in Haſſia videtur relictum in *Battenberg*, quod hodie opidulum eſt in monte poſitum; cui imminet *alius mons excelſior*, in cujus cacumine antiquæ arcis ſuperſunt rudera. [p] *De Batavis & Batavorum inſula vid.* [q] *ſi placet, Cluverii Germ. Antiq. lib.* 2. *c.* 30. & *ſeqq.*

χ (b) *Moſa* amnis [r], ex Volego monte oriens; nunc in Geldria inter opida *Bommel* & *Megen* partem quandam ſui duobus alveis, quibus munimentum divi Andreæ circumdatur, in Vahalem tranſmittit; ſuo tamen nomini latum ſervans alveum, uſque ad vicum *Bocboven* defertur. Inde verò divertente in Occaſum Solis æſtivum alveo, uſque ad arcem Loveſtenium, ubi Vahali nunc jungitur, *Novus* appellatur *Moſa*, vulgò de *Niuwe Maſe*. Hinc eodem nomine *Goricbomium* præterlabitur opidum, infra quod jam geminum fert nomen; alterum modò dictum, alterum quod accolis *de Merwe* vocatur, à veteri arce ejuſdem nominis, cujus veſtigia in undis prope Dordracum extant. Hinc dicto gemino nomine *Flaredingam* uſque devectus; infra id opidum uno ſimplicique vocabulo, donec Oceano miſceatur, *Moſa* vocatur. At alveus ille, à *divi Andreæ* munimento ad Flaredingam uſque deſcriptus, non eſt vetus ille à Cæſare & Tacito memoratus; ſed tenuis ille alveus, qui à nova Moſâ, juxta vicum *Bocboven*, in ſiniſtras terras divergens, primûm *Hedickse Maſe*, Hedicenſis Moſa, à vico *Hedickbuyſen*, quem perfundit; mox *d'oude Maſe*, Vetus Moſa, indigitatur. Moſæ igitur veteris flumen ab opido *Megen* uno certoque alveo, nullis in Vahalem ad divi Andreæ munimentum aquis tranſmiſſis, devectum, eas terras antiquitùs dextra ripa perfudit, quæ nunc opidum *Hueſden* ſuſtinent: ſiniſtra autem, ubi nunc opidum *Geertrudenberg* conſpicitur, juxta vicos *Simonsbaven* & *Biert* alveus eſt, qui tandem in oſtium nomenque Moſæ deſinit ad opidum *Geerfliet*; qui vetus & verus eſt Moſæ alveus. [ſ]

⸸ (c) *Scaldis* ſive *Scaldes*. Ejus alveus oſtiumque ſiniſtrum Ptolemæo dicitur *Tabuda*. [t]. In Veromanduis [u] ortus inter Arteſiam & Hannoniam, per Flandriam & Brabantiam infra Antuerpiam in Oceanum decurrit, Cameraco, Valencenis, Tornaco, Gandavo & Antuerpia urbibus irrigatis.

HEKELII.

[o] Divæo *Duerſteden*.

[p] *Betavos* quoque per E in primâ ſyllabâ vocari in *antiquo Lapide*, diſcimus ex Notis *Leunclavii* ad *Dionem*.

[q] Præter *H. Junii* BATAVIAM.

[r] In tabulâ *Peutingeriana Batavus* nominatus.

[ſ] *Moſa* etiam Loci nomen videtur apud Antoninum inter *Antemantunum* & *Tullum*.

[t] Ταβȣδα.

[u] Et quidem propè *Abbatiam*, ut vocant, *Div. Martini*.

BUNO-

(a) Sigambri. (b) Moſa. (c) Scaldis.

Schelde ; ω *Sequana, la Seine, Matronam* devehens, vulgo *le Marne*, & α *Ligeris, la Loire* : β *Garumna, la Garonne. Rhodanus, der* γ *Roden* Germanis, Gallis *le Roſne*, velociſſimus amnis, inter tres maximos Europæ fluvios computatus, tardiſſimum *Ararim*, vulgo *la Soane*, in Mare internum ſecum trahit. Sequana. Matrona. Garumna. Rhodanus. Araris.

CAP.

BUNONIS.

ω (a) *Sequana* in Burgundionum finibus apud pagum & cœnobium *S. Sequani*, vulgò *S. Seyne*, haud longè ab opido *Nivers* oriens, ac per Barrum, Trecas, Nonigentum, Lutetiam, ubi (b) *Matronam* excipit; Pontiſaram, ubi (c) *Eſiam*, inde Rotomagum alluens in Oceanum Britannicum inter duo opida, quæ vulgò *Honfleur* & *Hanfleur*, delabitur; portus ejus vulgò appellatur *Havre de grace*.

α (d) *Ligeris* & *Liger* [x] è Cemmenis montibus ſive *Gebenna* in Arvernorum finibus oriens, & inter Heduos & Bituriges verſus Septemtrionem primo fluens; inde in Occaſum per Aurelianos, Turones, Andes & Nannetes, receptis aliquot fluviis, properat, & in Oceanum Aquitanicum ſeſe magna aquarum mole exonerat.

β (e) *Garumna* fl. Aquitaniæ maximus, ex Pyrenæis montibus ad opidum *Guadalup* oritur, & regionem dividit, primùm in Boream, inde in Occaſum curſum dirigit, infra Burdigalam urbem periculoſo oſtio ad turrim *Cordan* in mare Aquitanicum ſe mergit. Niſi quum hiberno imbre, aut ſolutis nivibus intumuit, diu vadoſus, & vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani æſtuantis acceſſibus adductus eſt, iiſdemque retro remeantibus ſuas illiuſque aquas agit, aliquantum plenior, & quanto magis procedit, eo latior fit: ad poſtremum magni Freti ſimilis, non majora tantum navigia tolerat, verum etiam more pelagi ſævientis exſurgens jactat navigantes atrociter, utique ſi aliò ventus, aliò unda præcipitat. *Mela lib.* III. *cap.* 2. Habet urbes præcipuas Tholoſam, Agennum & Burdigalam [y].

γ (f) *Rhodanus* Galliæ Narbonenſis fluvius, in Lepontiis ex Alpium jugo, quod vulgò *Furca* mons dicitur, oritur, & per Sedunos in Occaſum fluens, Lemanum lacum ingreditur, eumque ad Genevam egreditur; per Allobroges fluens, donec ad Lugdunum (g) *Ararim* ex Voſego monte ortum excipit, in Meridiem converſus Viennam, Valentiam, Avenionem, & Arelatum urbes attingit, *Iſara, Druentia*, aliiſque minus claris fluviis eodem curſu aſſumtis. *Strabo l.* IV. *Mela* II. *c.* I. *Plinius* III. 4. [z]. Hunc M. Varro tertium Europæ fluvium Iſtro haud minorem eſſe ſcribit. Reliqua flumina inter minora numerantur: ut (h) *Somona fl.* nunc *Somme*, per Picardiam & Ambianos in Oceanum fluit Britannicum, ab ortu in Occaſum, Fano Quintini, Hano, Perona, Corba, Ambiano & Abbatis Villa irrigatis. (i) Druentia ſive *Durance*, Duranius ſive *Dordogne, Elaveris, Iſaris, Charente, Dracus*, &c. Cæterum montes in Gallia præcipui ſunt (k) *Voſegus*, ſeu *Voſagus* [a], cui ingens ſilva ſuperfuſa eſt *Silva Voſega* [b] dicta. Mons ipſe Burgundiam hodie à Lotharingia ſeparat; ac porrò Lotharingiam ab Elſatia dirimit verſus Septemtriones procurrens: *Moſam, Moſellam* & *Saravum* evomit fluvios [c]. (l) *Gebenna* [d] mons Arvernos ab Helviis diſtinguens, in Aquitania exortus ad Rhodanum procurrit in Ortum, & Galliam Narbonenſem ab Aquitanica Celticaque in parte ſeparat. Strabo hunc Cemmenum videtur facere, quem à Pyrenæo Lugdunum uſque producit [e]. (m) *Jura* mons initium à Geneva urbe ducens, verſus Septemtriones ad fonteis *Dubis* fluminis, quod vulgò *Doux* eſt, protenditur, ejusque fluminis dextram ripam proſequitur, uſque ad vicum *Pierreport*: inde in ortum æſtivum verſus, lævam amnis Arole, vulgò *die Are*, ripam radit, donec ipſe una cum Arola Rheno jungatur, ad opidum Confluentes, vulgò *Coblentz* [f]. (n) *Arduenna ſilva* diſperſa fuit per fines Trevirorum, Tungrorum, Sunicorum, Ubiorum, Gugernorum, & partem Batavorum extra inſulam, item per Menapiorum fineis, Morinorum, Bethaſiorum, Sueconorum, Nerviorum, Atrebatium. Summa ejus latitudo fuit inter Ortum & Occaſum à Moſellæ confluente ad extremos Atrebatium fines & litus Oceani, millium paſſuum CCXL. Latitudo maxima inter Meridiem & Septemtriones à Mediomatricorum confinio ad Vahalem uſque millium paſſuum C L. Reliquiæ ejus hodieque ingentes paſſim dicto terrarum tractu manent: maximè vero in Weſtraviâ, in Treverico Leodicenſique Epiſcopatibus, in Ducatu Luceburgienſi & cis Moſam. Nomen etiam antiquum in parte obtinet, vocaturque Picardis & Wallonibus vulgò *L'Ardenne*.

HEKELII.

[x] Græc λίγειρος.
[y] Hodiè dicitur *Garonne, Ptolemæo* Γάρυνα & aliis *Garona*.
[z] Hodiè vulgo *Rhoſne* nominatur. *Oppianus* in *Alieuticis* & *Philoſtratus* in *Vitis Sophiſtarum* vocant eum *Eridanum*. Hunc *Rhodanum* ſeptem oſtiis in noſtrum Mare evolvi, ſcribit *Apollonius* in *Argonauticis*.
[a] Sive *Vogeſus* & *Tacito Vocetus*.
[b] Et *Voſaca*.
[c] Eſt & Pagus agri *Biturici* VOSAGUS dictus.
[d] It. *Cebennæ* & Cœbennæ pluraliter.
[e] Hujus Montis partem hodiè *Tarara* nomen habere, ſcribit *Gu. Budæus* Lib. IV. de *Aſſe*.
[f] Et hi duo Montes, *Alverniæ* Montium nomine venientes, præter herbas medicinales, quas ferunt optimas, paſcua undique optima habent, ex quibus greges & armenta numeroſa aluntur. Unde *Carnium, Butyri, Caſei optimi*, & talium ingens copia ſemper trahitur.

 REIS-

(a) Sequana. (b) Matrona. (c) Eſia. (d) Ligeris. (e) Garumna. (f) Rhodanus. (g) Araris. (h) Somona fl. (i) Druentia fl. (k) Voſegus mons, & Voſega ſilva. (l) Gebenna mons. (m) Jura mons. (n) Arduenna ſilva.

CAP. XIII.

De incolis Galliæ, ac poſteriori ejus diviſione.

I.

Celtarum gens.

(1) *Galatas eandem pene Linguam habuiſſe quam Treviri teſtatur Hieronymus*, Epiſt. 6. ad Florentium.

UNam gentem, *Celtarum* nomine, omnem quondam incoluiſſe *Hiſpaniam*, ac *Galliam Germaniamque*, *Illyricum*, & *Britannicas inſulas*, ſupra ad Hiſpaniam dictum eſt: latiuſque infra in Germaniæ deſcriptione dicetur. Cæterum Gallorum natio adeo populoſa fuit, ut ii, quum domi haud ſterile ſolum tenerent, ob multitudinem tamen Hominum, neceſſum habuerint, in diverſas ac longinquas mundi regiones colonias deducere. Nonnulli eorum Italiæ dimidiam fere partem occuparunt. Ex his quidam ultra profecti, in Aſiam uſque pervenerunt; nomenque ibi Galatiæ, ſive Gallogræciæ, ſeu Græcogalliæ fecerunt (1). Alii in Britanniam Inſulam perveniſſe putantur. In Germaniam autem alii invecti, ingentem tractum à Rheno ad Viſtulæ uſque fonteis obſederunt.

Gallia Narbonenſis à Romanis ſubjugata.

II. In ipſa Gallia vixit univerſa gens, quot nominibus, tot civitatibus, Imperiis ac Magiſtratibus diſcreta. Primi Romanorum arma ſenſere *Salyes* (2); cum de incurſionibus eorum Maſſilia, ſocia Romanorum civitas, quereretur. Deinde *Allobroges* & *Arverni*; quum adverſus eos ſimiles *Heduorum* querelæ opem & auxilium flagitarent. Prima igitur *Narbonenſis Gallia* ſubjugata (3), in Provinciæ formam redacta eſt; Domitio Ænobarbo & Fabio Max. tropæa in eâ ſtatuentibus. Reliquæ Galliæ per x annos domitæ laus ad Julium Cæſarem defertur.

Gothorum in Gallia regnum.

III. Paruit hinc tota ſub præfectis Romano imperio ad Honorii Imperatoris uſque tempeſtatem; quum circa annum Chriſti CCCC Gothorum, Hiſpaniam atque Italiam vaſtantium, pars Narbonenſem Provinciam invaſit, nomenque regioni de ſuo impoſuit, quod poſtmodo corrupte Languedoc, quaſi *Langue de Goth*, dictum eſt. Prolatis deinde ad Ligerim uſque amnem Imperii finibus regnum conſtituerunt, cujus caput ac regia *Toloſa* fuit. [1]

Burgundiæ ſeu Arelatenſe regnum.

IV. Eadem tempeſtate *Burgundiones*, ab ultima Germania (pars Caſſubiorum, parsque Brandeburgenſium nunc ea loca tenent) cum *Vandalis Sueviſque* profecti, alias Galliæ partes occuparunt, regnoque conſtituto, Burgundiæ nomen

(2) *Ubi nunc Diœceſis Aquenſis in provincia, teſte Dalechampio.* (3) *Ubi nunc Provincia. Delphinatus & Sabaudia.* Baud.

REISKII.

1 Diverſis ita gentium (a) migrationibus, quas diverſa tempora & fata ferebant, incolæ diverſique populi debentur. *Nam migrationes aut domeſticæ fuerunt, internæque, aut alienæ amplius externæque*: Illæ Gallorum propriæ in Italiam, Græciam, Aſiam, Germaniam ſuſceptæ: Hæ vero gentium externarum, quotquot è terris Septemtrionalibus Germaniciſque in Galliam inſederunt. Hinc Galli totam ſuperiorem Italiam tenuiſſe, Romam A.U.C. CCCLXIII, expugnaſſe, uno ſalvo Capitolio, Pannoniam, Thraciam, Illyrium, Græciam, ipſam minorem Aſiam invaſiſſe tripartitis copiis, Brenno, Cerethrio, Belgioq; ducibus leguntur. Gallia poſthac Romano Cæſarumque imperio ſubjecta Præfecturam Occidentis ſecundam continuit, in eaque XVII provincias, uni præfecto Prætorio commiſſas. (b) Poſtea Viſii Gothi Ataulpho rege Gallias, A. C. 412, aggreſſi A. 420 novum Toloſæ regnum ſtatuunt: Burgundiones cum Vandalis, Suevis Alaniſque conjuncti A. 413 alterum nempe Burgundicum: Tertium Franci, gens Germanorum nobiliſſima ex liberis Romanoque imperio ſubductis populis orta A. 420, idque Francicum, adhuc in Gallia ſuperſtes. Adde Britannos in Aremoricam, & Saxones in hujus viciniam quinto ſeculo ingreſſos: Sed varias regni Francici partitiones, hujusque terminos prætereo. Vid. Conring. Lib. de finibus Imper. German.

HEKE-

(a) Migrationes gentium diſtinctæ. (b) Regnum Gothorum Burgund. Francicum.

nomen de ſuo impoſuerunt, cujus caput regiaque ſedes *Arelate* [*a*]. Complectebatur utramque *Burgundiam*, *Lugdunenſem agrum*, *Delfinatum*, *Sabaudiam* & *Provinciam*.

V. Sub idem ferme tempus, *Franci* Germanica gens, Rheno trajecto, proximam Galliæ partem *Tungriam* (nunc eſt Brabantia, ac Leodienſis Epiſcopatus) obſederunt; at pulſi mox à Gothis, paulo poſt redierunt, ultraque in Pariſios uſque progreſſi, regioni ac regno inibi condito, Franciæ vocabulum de ſuo impoſuerunt, cujus caput ac regia *Lutetia*. Circa eadem tempora *Britanni* ex Britannia Inſula, ab Anglis & Saxonibus, quos in opem & auxilium adverſus Scotos Pictoſque ex Germania vocaverant, pulſi, extrema Galliæ Celticæ obſederunt, & de ſuo nomine *Britanniam minorem* appellarunt. At [*b*] *Clodovæus* V, Franciæ Rex [*c*], Burgundiæ Rege *Gundebaldo* armis devicto, Gothiſque ex Gallia ejectis, utrumque regnum ſuo imperio adjecit.

Francorum regnum.

Francici regni caput Lutetia.

Britanni in Gallia.

Clodovæus.

VI. Hic vita excedens, regnum Franciæ IV filiis in quatuor parteis ſeu regna diſtributum reliquit. Primus [*d*] erat *Pariſiorum rex*: cui parebant Pariſii, nunc vulgo *Iſle de France*, id eſt, inſula Franciæ, Campania (1), Cenomani (2), Turones (3), Andegavi (4), Aquitani (5), Arverni (6). Secundus [*e*] *Sueſſionum Rex* (7): cujus regno ſubmiſſi Veromandui, Neuſtrii, nunc Normanni; Picardi, Flandri. Tertius [*f*] *Burgundiæ* ſive *Aureliani Rex*: cui ceſſit totum Burgundiæ regnum, antea dictum, cum Aurelianenſi Ducatu (8). Quartus [*g*] *Rex* (9) *Metenſis*, ſeu *Auſtraſiæ*: quæ complectebatur quicquid inter Moſam ac Rhenum. Mortuis autem fratribus, *Clotarius* ſolus rerum potitus eſt.

Regni Franc. diviſio.

I. Rex Pariſiorum.

II. Sueſſionum.

III. Burgundiæ.

IV. Auſtraſiæ.

VII. Hujus itidem *quatuor* filiis regnum iterum in quatuor dictas parteis diviſum eſt. At defunctis, ut ante fratribus, *Clotarius* II totum regnum Franciæ ſolus obtinuit. Id integrum intactumque ſucceſſoribus ejus manſit, ad Caroli Magni uſque tempeſtatem, quum *Auſtraſia* divelleretur, mox *Flandria* etiam ſui juris facta eſt. Imperator dein *Henricus* III *Burgundiæ* Regnum Germanorum Imperio adjunxit. Sed id poſteà in quatuor partes direptum eſt: Beroaldus, Saxoniæ Dux, *Sabaudiam* invaſit. Otho, Flandriæ Comes, partem occupavit, quam *Franche Conté*, id eſt, liberum *Comitatum Burgundiæ* nuncupavit. Guigius Comes eam, quam à filii & ſoceri nomine *Delfinatum* appellavit (10). *Boſo* poſtremus in Provincia regnum tenuit, quod *Arelatenſe* dictum fuit. *a*

Altera regni diviſio.

VIII. At

(1) Nunc Champagne.
(2) le Maine.
(3) Tours.
(4) Anjou.
(5) Aquitain.
(6) Auvergne.
(7) Soiſſons.
(8) Orleannois.
(9) Metz.
(10) Dauphiné.
(11) Urbs Archiepiſc. in Provincia, olim Regni Arelatenſis [illegible] … Baud.

HEKELII.

[*a*] Hodie *Arles*, quæ Urbs ad *Rhodanum* undique ſepta eſt paludibus, in quibus hodie præter oves aluntur Boves. (11)

[*b*] Corrupte *Clovis*.

[*c*] *Ludovicus Magnus* alioquin dictus.

[*d*] *Childebertus*, ſ. *Hildebertus*.

[*e*] Qui vocabatur *Clotarius*.

[*f*] *Clodomirus*.

[*g*] Qui nothus erat, & *Theodoricus* nuncupabatur.

BUNONIS.

a Regni Arelatenſis poſtremum regem Cluverius noſter tradit fuiſſe Boſonem; qui tamen fuerat primus. Nam Carolus Calvus mortuo Ludovico II, Imperatore, Italiam cum Cæſarea dignitate & Provinciam Ludovico fratri natu majori, Germanorum Regi, per injuriam eripuit, novumque hoc regnum Arelatenſe condidit; cujus Regem fecit, Judithæ, uxoris ſuæ, fratrem Boſonem ſive Boſſonem, ambitione ductus, ut ipſe Auguſtus & Imperator non ſolum Provinciæ, verum etiam *Burgundiæ Rex* appellari voluit. Boſonis filius *Ludovicus*, qui, quum Italiæ quoque regnum affectaret, à Berengario captus & excœcatus eſt. Hujus hæreditatem accepiſſe videtur *Hugo* Berthæ [*b*] filius. Porro Carolo Craſſo Imperatore dignitate pulſo *Rudolphus* minoris Burgundiæ Comes *Regem* ſe appellari juſſit; contra quem movit Arnolphus Imperator, cui videtur reconciliatus. Huic Rudolpho ſucceſſit filius *Rudolphus*, qui deinde Berengario Regi in Italia ſubſtitutus eſt [*c*]. Mortuo vero Rudolpho Burgundiæ regnum ad Germaniæ *Imperium* venit: *Verum Philippo Pulchro id conceſſit Albertus* I *Auſtriacus*, *Imperator* [illegible] *fiduciario*, *manſitque ita in ditione Imperii*, *uſque ad* Caro-

VIII. At poſteriores Franciæ Reges *β Provinciam* ac *Burgundiæ* Ducatum recuperarunt. *γ Delfinatum* Humbertus ultimus ejus Princeps Regi Galliarum vendidit, eâ lege pacta, uti in poſterum primogenitus cujuſque Regis filius nomen *Delphini* inde geſtaret. *Sabaudia* (1) ſucceſſoribus Beroaldi etiam nunc manet. *δ Burgundiæ Comitatus* eodem titulo ac jure ad Hiſpaniarum Regem pervenit, quo ipſa Flandria. (2) *Avenionenſem Comitatum* Joanna Provinciæ Comes Papæ Clementi VI conceſſit, manetque etiam nunc ſub Romanæ Eccleſiæ ditione.

(1) *Savoy.*
(2) *Avignon.*

Carolum IV, *qui regnum hoc Galliæ Regibus conceſſiſſe ſcribitur ab* Aventino *lib.* 4. *Annal. Boj.*

β Provinciæ Comitatus ad Reges Galliæ pervenit; ſed non alio, quam fiduciario jure. A Philippo Pulchro eam repetiit Adolphus Naſſovius Imperator; ſed eidem conceſſit Albertus Auſtriacus; verum tanquam Imperii feudum. Carolus vero IV, Imperator Comitatum hunc cum regno Arelatenſi Galliæ Regi permiſit, quod Sigiſmundus confirmavit. [*k*]

γ Delfinatus, cujus caput Vienna eſt, à Regni Galliæ provinciis ſemper fuerat diſcretus. *Humbertus* ille provinciam iſtam Galliæ Regi quidem vendidit; ſed Philippus Valeſius Rex tranſlationem illam à Ludovico IV Cæſare ratihaberi petiit, & quum id non impetraſſet, venditionem iſtam confirmari curavit à Pontifice Romano. Manſit tamen Delfinatus in jure Imperii, ejuſque Principes hoc ipſo in clientelam venerunt Cæſarum. Carolo IV, Cæſari, Delfinatus nomine homagium præſtitit in Comitiis Metenſibus Galliæ Regis filius.

δ Burgundiæ Comitatum, prole maſcula Comitum extincta, Carolus IV, Cæſar, Philippo Audaci Burgundiæ Duci ex jure Imperiali contulit, ipſeque Rex Hiſpaniæ, qui Burgundiam illam hodiè tenet, eam pro regione Imperii habet.

HEKELII.

[*b*] *Suevæ*

[*i*] Conf. *Jo. Aventini* Lib. IV. *Annal. Bojor.* p. 278, Edit. *Ciſneriano-Baſil. Regiæ* in fol.

[*k*] *Provincia*, vulgo *Provence*, ad *Alpium* pedes inter *Rhodanum* & *Varum* jacet, cui à Septemtrione *Delphinatus* ponitur. Hujus Solum aptiſſimum eſt ad mittendum ſegetes abſque culturâ ullâ, & parvô cum labore cultum profert nobiles fructus. *Uvarum, Paſſularum* & *Ficuum* tanta heìc colligitur copia, ut eis bona *Europæ* pars ſubveniatur. *Roſmarinum, Myrtus, Juniperus* heic abundantiſſimè creſcunt. *Caſtaneæ* quoque heìc ſunt majores, quàm ullâ aliâ in parte *Europæ*. *Citria Mala, Mala Cotonea, Mala Granata, Crocum, Oryza, Palmæ*, quæ *Dactylos* maturos ferunt, copioſiſſimè iſthìc proveniunt, atque aliquibus in locis Cannæ Sacchari plantantur. Vites heic generoſiſſimum ferunt vinum, qui *Baſileæ* pro *Corſico* habetur. Hæc *Maginus* Part II. *Geog. Ptolem.* fol. 66. fac. a.

CAP. XIV.

De recentiori Galliæ, ejusque in varias Provincias diviſione.

Hodiernæ Galliæ fines.

(1) *Extenditur in longum ab extrema Armorica ad Vari fluvii oſtium,* 260 *Leucas Gallicas; ejus vero Latitudo a Dunquerca ad Montes Pyrenæos & Cataloniam* 230. Baud.

(2) *Quod nunc verum eſt; e tota etiam Italia pulſi ſunt Galli, Sabaudiam autem adhuc tenent, at Lotharingia ſuo Duci reſtituta eſt.*

I.

HAc igitur ratione *Gallia* arctior, quam olim fuit, facta eſt; tota propemodum Belgica avulſa. Itaque à Meridie, Occaſu ac Septemtrione ſervatis antiquis terminis, ab Ortu clauditur Subaudia, Burgundiæ Comitatu, Lotharingia, ac inferiore Germania, quam vulgo nunc *Belgicam* & *Belgium* vocant. *Longitudo* ejus ab extima Britannia, ad uſque Varum flumen, Italiæ terminum, porrigitur milliarium Germanicorum CLXXX. *Latitudo* à Pyrenæis jugis in Bearnia ad extremam uſque Picardiam milliarium CXL. (1). 1

II. *Francia*

REISKII.

1 (a) Auctor Galliam pro ſtatu temporis, quo ſcripſerat, arctiorem fecit, & avulſam Belgicam ab ea fere totam heic prodidit (2), quæ tamen tot acceſſionibus, terriſque Italicis, Belgicis, Germanicis, Hiſpanicisque aucta, terminos produxit longius, iiſq; Lotharingiam, Burgundiæ comitatum & Belgii Hiſpanici, Alſatiæque partem magnam complectitur. Quid bello adhuc præſente Germanico geratur, quas urbes munitiſſimas & regiones manu violenta Galli aut teneant aut infeſtent, noto eſt notius, & in Palatinatu Rhenano, terriſque finitimis eheu cognitum perſpectumque. Hinc laudes apud Gallos nimiæ feruntur, quibus imperium ſuum cœlo & Oceano terminandum, Ludovicum XIV novo maximi titulo exornandum, Delphinum quinta monarchia (b) potiturum jactitant: Sic immodicus ille promiſſor Auberius in excerptis de prærogativa regis Franciæ Lib. I. & III. Petrus du Val regnum Gallicum ducenta & viginti milliaria longitudine, totidem latitudine ſua excedere ſcribit, adeo ut urbes provinciis; provincias autem regnis integris æquet. Idem docuit M. Roobe in methodo ad Geograph. Duci Maynio dicata, ubi XIV partes primarias aut Guberna-

menta

(a) Gallia hodierna eſt amplior. (b) Monarchiæ novæ cupido.

II. *Francia* autem dicitur vulgo à *Francis*, (1) Germanica gente, in eam tranſgreſſis. Tota paret uni Regi, in parteis variè diviſa. Præcipuæ tamen regiones ſunt, quarum vulgaria vocabula iſta ſunt: *Bretaigne*, *Normandie*, *Picardie*, *Champagne*, *la France*, *Beauſſe*, *Berry*, *Blaiſois*, *le Maine*, *Touraine*, *Anjou*, *Poictou*, *Saintonge*, *Perigort*, *Limoſin*, *Bourbonnois*, *Bourgogne Duché*, *Quercy*, *Guaſcogne*, *Languedoc*, *Provence*, *Dauphine*. Acceſſit haud ita pridem *la Breſſe*, pars Subaudiæ: *Mets* etiam atque *Toul*, Lotharingiæ opida, Regis Francorum ſuperiori ſeculo facta ſunt. α

Franciæ partes.

III. Cæterum *Ducatus* in Gallia ſunt XIX: *Orleans*, *Bourgogne*, *Narbonne*, *Bretagne*, *Anjou*, *Berry*, *Normandie*, *Auvergne*, *Guienne*, *Tours*, *Barleduc*, *Valois*, *Nemours*, *Alençon*, *Reims*, *Laon*, *Langres*, *Bourbon*, *le Maine*. *Pares* Franciæ quondam Carolus Magnus XII inſtituit: quorum *ſex* Eccleſiaſtici, *ſex* ſeculares. Eccleſiaſticorum III ſunt *Duces*; Archiepiſcopus Remenſis, vulgo *Reims*; Epiſcopus Laudunenſis, vulgo *Laon*; Epiſcopus Lingonenſis, vulgo *Langres*. *Tres Comites*, iidemque Epiſcopi: Catalaunenſis, vulgo *Chalons*; Noviodunenſis, vulgo *Noyon*; Bellovacenſis, vulgo *Beauvais*. Secularium itidem *tres Duces*: Burgundicus, Normannicus, Aquitanicus, *Guienne* vulgo. *Tres Comites*: Flander, Toloſanus, Campanus. At hodiè duo ex his XII aboliti ſunt, Burgundicus ac Flander. β

Ducatus 19.

Pares Franciæ 12.

IV. Conventus Juridici (*Parlamenta* Franci vocant) ſunt *octo* (2): *Pariſienſis*; Rotomagenſis, vulgo *Rouan*, in Normandia; Redonenſis, vulgo *Renes*, in Britannia; Divionenſis, in Burgundia, vulgo *Dijon*; Burdegalenſis, in Vaſconia, vulgo *Bourdeaux*; Toloſanus, in Linguadoco, vulgo *Toulouſe*; Gratianopolitanus, in Delfinatu, vulgo *Grenoble*; Aquenſis, in Provincia, vulgo *Aix*. His acceſſerunt nuper duo alii conventus; *Pau* in Bearnia, & *Mets* in Lotharingia. Archiepiſcopatus ſunt per univerſam Franciam XV, quibus ſubjecti Epiſcopatus CIII. γ

Parlamenta 8.

Archiepiſcopatus 15.

(1) *Ita dicti a Libertatis Signo, quod Frankon Liberum gentis Lingua hominem ſonat.* Baudr. *Alii originem Nominis a Franconio, unde in Galliam venerunt quærunt, alii a Libertate ...endi, alii a Fœdere Libertatis tuendæ Cauſa inito; alii autem, quia Gens erat indomita.* La Forrest.

(2) Baudrand. 12, *Veſontinum enim & Tornacenſe addit, quæ Converius omiſit.*

CAP.

menta numerat, iiſque tum Lotharingiam tum Burgundiam addit. (a) Ad terminos vero tuendos tribus regem Gallicum indigere clavibus dixit Cardinal. Rigelius, Perpiniano Hiſpaniæ, Briſaco Germaniæ, Pignarolo Italiæ. Interim mutatio Ducatuum, Comitatuum, Dignitatum & Parlamentorum quanta contigerit, Libri *de l'Eſtat de la France* plures indicant: Acceſſit undecimum Parlam. A. 1657, Enſisheimenſe, pro utraque Alſatia Enſisheimii erectum. Lex autem Salica de fœminis excludendis, & titulus Chriſtianiſſimi ex ſeculo V adhuc viget: Item tria regni Cimelia, quæ ſunt ampulla Rhemenſis, ſcutum liliatum, & auri flamma cœlitus delapſa, quanquam a cordatioribus in dubium vocentur.

BUNONIS.

α Francia unum agnoſcit Regem primogenitum, nobilem, maſculum. Mulieres excluduntur. Servatur ad literam horum verborum ſenſus, *Lilia neque ſerunt, neque nent*. Galliæ Rex cognominatur *Chriſtianiſſimus*; ſicuti Hiſpaniæ Rex *Catholicus*; & Rex Angliæ audit *Fidei defenſor*.

β In bello ſumma dignitas eſt Comitis ſtabuli, *le Conſtable*; huic excipiunt primum duo, mox quatuor, tandem plures *Mareſchalli*. Juri dicundo præeſt *Cancellarius*, huic Magiſtri libellorum ſupplicum, *les Maiſtres de Requeſtes*; Magnum Conſilium, *le grand Conſeil*: Parlamentum, *la Cour de Parlement*; Rationum Magiſtri, *les Maiſtres des Comptes*: Curia Adjutorum, *la Cour des Aydes*. Fiſco præeſt *Superintendens*; cui adjuncti quatuor *Intendentes*, &c. Quum Ordo S. Michaelis effuſus, & nimis frequens exoleſceret, Henricus III ordinem Spiritus S. excitavit.

γ Cæterum, Franciæ regnum Brietius diſpeſcit in quinque partes; 1. *in Orientalem Franciam*; in qua Picardia, Francia, Campania: 2. *In Neuſtriam ſeu Franciam Occidentalem*; in qua Normannia (*Normandie*), Armorica (*Bretagne*), Belſia (*Beauſſe*). 3. *In regnum Burgundiæ*, in quo Ducatus Burgundiæ, (*le Duché*); Comitatus Burgundiæ, (*le Comté*); & Nivernenſis ager (*Nivernois*). 4. *Regnum Arelatenſe*, in quo Lugdunenſis ager (*Lionnois*), Sabaudia (*Savoye*), Delphinatus (*Dauphine*), Provincia (*Provence*). 5. *Aquitania*, eaque *Orientalis* in qua Bituricenſis ager (*Berry*), Borbonius ager (*Bourbonnois*), Lemovicus ager (*Limoſin*), Auvernia (*Auvergne*), Cadurcenſis ager (*Quercy*), Rutenenſis ager (*Rovergne*), Oxitania (*Languedoc*): Occidentalis Aquitania, in qua Pictavienſis ager (*Pictou*), Santonenſis ager (*Xaintonge*), Incoliſmenſis ager (*Angoumois*), Petrocorienſis ager (*Perigord*), Aquitania vera (*Guienne*), Vaſconia (*Gaſcogne*)

BUNO-

(a) Tribus eget Clavibus.

CAP. XV.

De urbibus Galliæ celebribus, Academiiſque illuſtribus.

I.

Lutetia. Ambianum. Rotomagus.

URbes Galliæ celeberrimæ ſunt, in Pariſiis, ſive Inſula Franciæ, α *Lutetia Pariſiorum*, vulgo *Paris* [a]; caput ac regia regni; urbs totius Europæ, unam ſi Conſtantinopolin excipias, magnitudine atque incolentium frequentia, clariſſima, dignitate ſua maxime æſtimanda (1). In Picardis β *Ambianum*, vulgo *Amiens*, templi interno ſplendore, ac ornamentis inſignis (2). In Normannis γ *Rotomagus Roüan* (3), opulentiſſimum Galliæ ad Oceanum Britannicum

BUNONIS.

α (a) *Lutetiam* à luto dictam volunt [b]. Sequana eam in tres partes diſtinguit. Habet Collegium Sorbonicum, & Parlamentum. In Academia à Carolo M. fundata illuſtres docuêre & floruere, *Alcuinus*, *Petrus Lombardus* Epiſcopus Pariſienſis, *Magiſter ſententiarum* dictus; *Joannes Gerſon* Cancellarius Pariſienſis, Theologus; *Gulielmus Budæus*, *Carolus Molineus*, *Andreas Tiraquellus*, *Jacobus Sylvius*, *Gulielmus Poſtellus*, *Franciſcus Vatablus*, *Adrianus Turnebus*, *Dionyſius Lambinus*, *Petrus Ramus* (qui in laniena Pariſienſi anno 1572 interiit), *Robertus Stephanus*.

β Picardiæ Metropolis (b) *Ambianum* ad Somonam fl. ab ambitu aquarum nominatum volunt, quæ tamen urbem magis ineunt, quam permeant. Arcem habet munitiſſimam. Anno CIↃ IↃ XCVII, 11 Martii Hiſpanus ſtratagemate (carro nucum) urbem occupavit. Sed eodem anno 25 Septembris Henricus IV eam, Hiſpanis ejectis, recepit.

γ (c) *Rotomagus* Normanniæ, quæ à Normannis eam occupantibus nomen habet, metropolis ad Sequanam, pontem habet in illo flumine ex quadrato lapide extructum. [c] Ante portam S. Hilarii notes Antonii Navarræi, qui fuit pater Henrici IV, interitum: ubi, quum contra Hugonottas militaret, reddens urinam, globo trajectus eſt anno 1563. Quum vero Henricus filius hanc urbem obſideret, murus ſuâ ipſius ruina hic ſe dejecit.

HEKELII.

[a] CASPAR DORNAVIUS, Vir *Græce* ac *Latine* doctus & valde curioſus, in *Juventutis Principe ſuo* p. 23, de hâc Urbe ſplendidâ, ex *Architremo*, Poetâ *Anglo*, citat hos Verſiculos ſequentes:

Lutetia, ubi
——— —— *altera regia* Phœbi,
Parrhaſii, Cyrrhœa *Viris*, Chryſæa *Metallis*,
Græca *Libris*, Inda *Studiis*, Romana *Poetis*,
Attica *Philoſophis*, *Mundi* Roſa, Balſamus *Orbis*,
Sidonis Ornatu, *ſua* Menſis, & *ſua* Potu,
Dives Agris, *fœcunda* Mero, *manſueta* Colonis,
Meſſe *ferax*, *fortis* Domino, *pia* Regibus, Aurâ
Dulcis, *amœna* Situ. ——— ——

Hujus Urbis *Academiæ* Conditores fuêre duo *Scoti* Monachi, *Joannes Mailroſius* & *Claudius Clemens*, qui, cum Mercatoribus *Britannis* ad Littus *GALLIÆ* delati, velut inſtitores, novam & *GALLIS* inauditam mercem proclamabant, & quidem CAROLI M. *Germanorum Imperatorum* primi, auſpiciis, qui hujus Univerſitatis Auditoria frequenter viſitavit, & Diſcentium profectus explorare non eſt dedignatus. Litterati illi Viri, qui olim *PARISIIS*, *GALLORUM Athenis*, vixêre, & nonnulli eorum ibidem fortè adhuc vivunt, ſunt Emericus *Bigotius*, Iſmael *Bullialdus*, Claudius *Capellanus*, Joann. *Dallæus*, Carolus *Drelincurtius*, Abrah. *Ecchelenſis*, Tanaquillus *Faber*, (qui *ANNAM* habet Filiam ad ſtuporem eruditam, & propterea ſummô elogiô atque honore digniſſimam,) Gilbertus *Gaulminus*, uterque *Juſtellus*, Parens nempe & Filius, Philipp. *Labbe*, Æg. *Menagius*, A. *Meſtreſatius*, Gabr. *Naudæus*, P. *Paſcaſius*, Dionyſ. *Petavius*, *Puteani* Fratres, Cl. *Saravius*, Jacob. *Sirmondus*, *Heinricus* & *Adrianus* Valeſii. Heic *Annas Burgius*, Vir doctus atque eloquens, Juriſque peritiſſimus atque Scientiâ Sanctorum inſtructiſſimus, d. 21 Dec. Anno XVIti Seculi 59. Martyr JESU CHRISTI eſt factus, cujus Vitam, eamque Witteb. Anno ejuſd. Seculi 73. in f. 8. editam, *Burcardus Matthæus* ſatis prolixe deſcripſit.

[b] Ob incredibilem videlicet *Luti copiam*, quâ etiamnùm hodie non caret. Alii tamen ab *albedine Murorum*, quam Λευκοτίαν Græci, *Lutetiam* vocari exiſtimant. (4)

[c] *Archiepiſcopatu* & *Parlamento*, à Ludovico XII *Galliarum* Rege, primùm inſtituto claret.

BUNO-

(a) Lutetia, Paris. (b) Ambianum. (c) Rotomagus.

(1) *Aliter ſentiunt Galli haud indocti; Lutetiam enim Londinum, Incolentium frequentia multum ſuperare facile concedunt.* Baudrandus *tantum* 43 *Templa Parochialia in hac Civitate numerat, at omnibus notum eſt Londinum* 96 *Templa numerare. Fatetur etiam Vir clariſſimus* D. de Sculigre *in Libro cui Titulus*, The Deſolation and Ruin of France demonſtrated, *Londinum & magnitudine & Incolarum frequentia, Lutetiam multum ſuperare; Incolas enim Pariſii numerat* 488055, *juxta Eſtimationem D. de Azout Mathematici* Regii, *& Domus tantum* 23255; *Londini autem* 120000 *Domus, &* 840000 *Incolas numerat; unde* Baudrandi *Jactantia, Lutetiam ſcilicet, totius Europæ facile ampliſſimam, ditiſſimam, & populoſiſſimam Civitatem eſſe, facile refutatur.* (2) *Epiſcopatus ſub Archiep. Remenſi ab Hiſpanis capta An.* 1597; *at ab* Hen. 4to *Gallo fortiter recuperata, & arce munitiſſima ornata.* Baud. (3) *Archiep. ampla elegans, & admodum frequens, & inter præcipuas Regni Civitates locum tenet, Parlamenti ſedes, & Emporium celeberrimum, circuitu 7 millia paſſuum, pontem habet Lapideum miræ ſtructuræ.* (4) *Camdenus ait Lutetiam Gallorum priſco Sermone Caſtrum ſignificare. huic annuit* Baudrandus.

cum Emporium : δ *Cadomum*, *Caen* (1) : *Diepa* (2), navium appulſu celeberrimum opidum. In Britannis ε *Renes* (3), & ζ *Nantes* (4), ſatis clarum Emporium.

Cadomum.
Diepa.
Renes.
Nantes.

II. In Andegavis η *Andegavum* (5), ſive *Juliomagus*, vulgo *Angiers*. In Turonibus ϑ *Turonum* (6), vulgo *Tours*. In Bleſenſi provincia, ι *Bleſenſe Caſtrum*, vulgo *Blois* : cujus ager ob multiplicem amœnitatem *hortus Galliæ* nuncupatur. In Beauſſe κ *Chartres*, & item λ *Aurelianum* (7), vulgo *Orleans*. In Biturigibus μ *Bourges* (8), antiquitatum reliquiis ac Xenodochio clara. In ν Campania ξ *Remi*, vulgo *Reims* (9), templi artificioſa extrinſecus ſtructura nobilis, ο *Catalauni* (10), vulgo *Chalons*. π *Tricaſſium*, vulgo *Troyes*, urbs ampla ac populoſa.

Andegavum.
Turonum.
Bleſenſe caſtrum.
Aurelianum
Bourges.
Remi.
Catalauni.
Tricaſſium.

III. In

BUNONIS.

δ (a) *Cadomum* ſive *Cadomus* ad Olinam fl. vulgo *Olne*, vel *Orne*, poſt Rotomagum, unde 21 leucis in occaſum recedit, in Normanniâ urbs cæteris præſtans eſt. *Britannia* nomen accepit à Britannis eò cedentibus.

ε (b) *Renes* [*d*] urbs mediterranea eſt, ad confluentes *Vidanæ* fluminis, quod vulgò *Villaine* dicitur ; urbs dives eſt, at inconcinna, & parum culta.

ζ (c) *Nantes* haud procul Ligeris oſtio ſita inſignem habet portum & Academiam, Britanniæ habetur urbs maxima [*e*]. Ponte ſuo celebris eſt, & probe munita cum caſtro. In Britannia porro re nautica celebris eſt *Breſt*, urbs haud longe à promontorio Gobæo ſita, olim *Vindana portus*.

η (d) *Andegavum* irriguum Meduana fluvio, qui inde in Ligerim ſe exonerat, Andium metropolis, quæ regio non quidem ampla eſt, ſed omni penu dives. Quare *Carolus* IX, Ducatum hunc pro annonaria attributione (*l'appanage Royal* quam vocant) Henrico III aſſignavit, & hic rurſus fratri Franciſco. In templo urbis Cathedrali D. Mauritii ipſe Rex non dedignatur habere titulum Canonici [*f*]. Habet Academiam à Ludovico Siciliæ Rege, Andegavenſium duce, anno Chriſti 1348 inſtitutam, quo fere tempore Heidelbergenſis quoque fundata.

ϑ (e) *Turonum* inter Aurelianum ad ortum 34, & Andegavum ad occaſum 30 mill. Gall. ad Ligerim, pontem in eo habet lapideum. Henricus IV, pro alendis bombycibus & ſericis texendis quatuor has inſtituit urbes ; *Lutetiam* Pariſ. *Lugdunum*, *Aurelianum*, & *Turonum*. Arx illius loci antiqua captivum tenuit adoleſcentem Guiſium, qui tamen cuſtodia hac elapſus eſt.

ι (f) *Bleſæ* ſeu *Bleſenſe caſtrum* ad Ligerim ſitum eſt inter Aurelianum ad Ortum 16, & Turonum ad Occaſum 18 leuc. Urbs [*g*] cultiſſima & nobilis, ponte juncta. Regibus locus hic ob amœnitatem & fertilitatem ſuam in deliciis eſt ; quorum filii quoque hic educari ſolent. In arce urbis Henricus Guiſius Dux Lotharingiæ factionis caput, è camera conſilii ad regem Henricum III iturus à Satellitio regio occiſus eſt, anno 1588, 23 Decembris : idem deinde fatum Cardinalis, Guiſii frater, expertus eſt. Lingua totius Galliæ hic habetur puriſſima, & perfectiſſima [*h*].

κ (g) *Chartres*, celebris urbs, ubi B. Virginis ſervatur induſium.

λ (h) *Aurelianum* urbs pulcherrima, ad Ligerim inter Pariſios 34, & Bituriges 22 leuc. diſſita, [*i*] habet Academiam à Philippo Pulchro anno 1312 fundatam. Germanorum natio hic multis gaudet privilegiis, ab Henrico IV conceſſis.

μ *Bituris*, *Bituriges*, vulgo *Burges*, Biturigum metropolis, inter Aurelianum ad Boream 22, & Claromontem in Auſtrum ad 40 leuc. ſita, circa Galliæ umbilicum, habet Academiam ante multos annos à Duce quodam, qui Biturigibus imperabat, erectam.

ν *Campania* [*k*] à campis dicta eſt.

ξ (i) *Remis* portæ adhuc retinent nomina à Diis Ethnicorum, videlicet, Venere, Baccho, Marte, &c. Hic ex conſtitutione Clodovæi regis inaugurantur reges Franciæ.

ο (k) *Catalaunum* ad Matronam fl. 10 leucis Remis diſtat in Eurum. In hac parte *Campi Catalaunici* ponendi ſunt, in quibus *Attila* Hunnorum tyrannus ſævus & fraudulentus ingenti prælio, & ſtrage vix ullo ſeculo audita, [*l*] victus eſt Aëtii virtute, Theodoſio minore imperante.

π *Trecæ* ſeu *Trecaſſium* urbs ampla & dives eſt : Sequani alvei in urbem ſunt derivati.

HEKELII.

[*d*] Ubi quoque *Parlamentum*.

(*e*) Commerciis ſatis frequens.

[*f*] In choro hujus Templi oſtenditur una ex hydris *Cananæis* coloris rubei ex lapide Jaſpidi non abſimili, quam *Renatus*, *Siciliæ* & *Solymorum* Rex, cujus Sepultura in eodem quoque Templo eſt, *Hieroſolyma* huc aſportari curâſſe perhibetur.

[*g*] Comitatus quippe titulo clara.

[*h*] Agri circum vitibus, ſegete, arboribus fructiferis veſtiti. Fontes limpidiſſimi, rivuli pellucidi & grato

M

(a) Cadomum. (b) Renes. (c) Nantes. (d) Andegavi. (e) Turonum. (f) Bleſenſe caſtrum. (g) Chartres. (h) Aurelianum. (i) Remi. (k) Catalaunum.

(1) *Morte Gulielmi Conqueſtoris celebris, ampla, probe culta; Academiam illuſtrem, & Caſtrum permunitum jactat* (2) *Emporium celebre cum arce munita.* (3) *Epiſcop. & Britanniæ primaria Parliamenti Sedes, & probe culta:* (4) *Epiſcop. Comitatus caput.* (5) *Epiſcop. ampla, culta & Caſtro munita.* (6) *Archiep. ampla, perculta, ac Emporium celebre.* (7) *Epiſcop. Ducatus titulo inſignitur ſecundogenitorum Regum Franciæ, ædificata ut ferunt A. C. 165, a Marco Aurelio Imperatore, & ab ipſo denominata, celebris clade Anglorum A. 1428, ſub* Car. VII, *& obſidionibus ab Attila & aliis. Ex primis eſt Galliæ urbibus.* (8) *Archiep. ampla, & Provinciæ Metropolis, uti alias Regni Aquitanici, & Celtarum Regia.* (9) *Archiep. munita, Provinciæ caput, Ducatuſque titulo inſignitur; ejus enim Archiep. Dux & Par Franciæ Reges conſecrat. Viſuntur hic plura antiquitatis veſtigia, & nuper detectus Arcus antiquus ab Imperatoribus Romanis ſtructus in Septentrionali urbis parte; ibi etiam ſervatur Ampulla Sacra, qua Reges Galliæ inaugurantur.* (10) *Ampla, Munita, & Epiſcopalis.*

Divionum. Cabilonum. Matiſcona. Belna. Auguſtodunum. Molinium. Lemovicum. Pictavium. Saintes. Rupellæ.

III. In Burgundia ρ *Divionum*, vulgo *Dijon*, Ducum quondam ſedes. σ *Cabilonum*, vulgo *Chalon, ſur Saone*, emporium haud ſpernendum: τ *Matiſcona*, vulgo *Maſcon*, ſatis nitida: υ *Belna*, vulgo *Beaune*, Xenodochii magnificentia famoſa: φ *Auguſtodunum*, *Autun*, antiquitatibus Romanis adeo referta, uti *Roma Gallica* quibuſdam vocitata fuerit. In Borbonenſi provincia; χ Molinium *Molins*. In Lemovicibus, ψ *Lemovicum* (1), vulgo *Limoges*; emporium opulentum. In Pictonibus ω *Pictavium* (2), vulgo *Poictiers*, magnitudine ſecundas quidem à Lutetia fert, at multo minus populoſa. In Santonibus α *Saintes* (3), antiquitatibus Romanis maxime ornata; β *Rupellæ* (4), vulgo *la Rochelle*, cele-

(1) *Ampla, probe culta & Epiſcop.* (2) *Inter maximas Galliæ urbes numeratur, ſed infrequens.* (3) *Urbs Epiſcopalis.* (4) *Urbs etiam Epiſcopalis.*

grato murmure obſtrepentes. Vinum commendatiſſimæ eſt bonitatis & ſalubritatis.

[i] *Druides* condidiſſe eam creduntur initio, à quibus *Carnutenſis* Regio, ſylvis opaca, olim inhabitabatur. Quondam ſuperbiebat Regni titulo; ſed hodie Ducatus inſignitur nomine.

[k] Vulgo *Champaigne*.

[l] Circa annum *Chriſti* 450.

BUNONIS.

ρ (a) *Divionem* ſeu *Divio* ad *Uſchum* ſeu *Oſcharum* & *Suſonem* fluvios à Dola abeſt in Occaſum 9 leucis. Ibi in Baſilica auguſtiſſima hoſtia ſacra à Judæo cultro percuſſa, ſanguine conſperſa monſtratur. Ibi eſt nobile monaſterium Carthuſianorum, ibique ſunt Ducum ſepulchra [m].

σ (b) *Cabilonum* eſt ad Ararim, qui vulgo *Saone*, inter Matiſconam ad Meridiem 13, & Divionum in Bor. 16 leucis. Burgundorum olim regia [n] duplici muro munita [o]. Epiſcopalis eſt.

τ (c) *Matiſcona* in valle læta & peramœna ad Ararim, inter Lugdunum ad Meridiem 9, & Cabilonum ad Boream 13 leucis ſita. Plurima mala paſſa eſt ab *Attila*; ac deinde à Francis Burgundiam impugnantibus. Poſtremo reſtituta eſt ſub Philippo Auguſto anno 1222. Epiſcop.

(5) *Ampla, culta, & Caſtro munita.*

υ (d) *Belna* inter Cabilonum ad Meridiem 7, & Divionem in Bor. 9 leucis. Noſocomio [p] & vino celebris.

φ (e) *Auguſtodunum* urbs antiqua media inter Lugdunum & Senones 35 leuc. a Divione diſtat 12. Epiſcopalis.

χ (f) *Molinium* Borboniæ Metropolis eſt ad Elaverum fl. Caſtrum habet peramœnum Borboniorum Ducum.

ψ (g) *Lemovicum* [q] ad *Vigennam fl.* vulgo *la Vienne* (cujus fons haud procul *Tarnaco* opidulo oritur) urbs ampla & dives eſt. Pictavia ad Bor. 20 leuc. ab ea diſtat, & Arvernum 25 in Occaſum. Caſtanearum magnus ibidem eſt proventus. Fœminarum & Virginum habitus cum ipſa urbe natus videtur, ejuſque ſexus iſte, quod in hac gente mireris, adeò tenax eſt, ut ſi quæ Pariſiis, aliove comtiori loco huc veniat habitatum, neque Lemovicenſem aſſumat habitum, licet caſtiſſima ſit, habeatur vilis & laſciva. De cætero incolarum celebratur frugalitas, qui cibi potuſque perhibentur eſſe non multi; & lautitiarum oſores. Induſtrii vero, ingenioſi & cauti, qui ſibi ſuiſque egregie ſciunt conſulere. Ætatem vivere dicuntur provectam [r]. Belleforeſtus tradit, ſe vidiſſe familias, in quibus centeni cognatione per nuptias juncti ſimul vixerint, ut integra collegia potuerint videri [s].

ω (h) *Pictavia* Pictonum metropolis, Clani, qui nunc *le Clain*, fluvio, qui in Vigennam delabitur, fere undique ambitur inter Turonum ad Bor. 20, & Santones in Auſtrum 23 leuc. à Biturigibus diſtat in Occaſum ſupra 30; urbs ampla in qua antiqua ſuperſunt monumenta Romana. Ejus Epiſcopus olim fuit *Hilarius*, hæreticorum flagellum & malleus, qui contra Arianos in primis acriter pugnavit. Ad templum D. Hilarii Canonicorum collegium eſt, cujus caput ipſe rex Galliæ eſt; olim fuit Abbatia. Sæpius vaſtata fuit urbs illa à Romanis, Gothis, Vandalis, Normannis. Capta ac diruta ab Edoardo III Rege Angliæ. Hic duobus à Pictavia milliaribus Johannem Galliæ Regem acie ſuperatum cepit & in Angliam abduxit, neque Windſorio è caſtro dimiſit, niſi ingenti lytro perſoluto. Anno 1562, gravem à Reformatis ſuſtinuit obſidionem [t].

α (i) *Sainctes* eſt ad Carantonum fluvium inter Pictaviam ad Bor. 23, & Burdigalam ad Meridiem 20 leuc. inter Engoliſmam & Rupellam in Occaſum 10. Ibi pons egregius eſt operis Romani [u].

HEKELII.

[m] De hâc Urbe ſic ſcribit *Paulus Merula*: *Divionis* Conditor habetur vulgo, mihi potius reſtaurator, pomœriique productor, *Aurelianus* Imperator. Nomen à *divis*, quibus plurimus ibi fuit cultus, impoſitum putatur. Hâc urbe in Burgundia nihil pulchrius. Juſtitiæ ibi eſt Tribunal & Parlamenti Sedes. Undè velut ex ſinu Patriæ jura petuntur (5).

[n] Et horreum *Romanorum*.

[o] Majorem fuiſſe, rudera teſtantur.

[p] Quod, regium quippe Palatium referens, à *Nicolao Raulino*, Equite, eſt fundatum.

[q] Vulgo *Limoſin*, quæ *alta*, ſeu *ſuperior*, vel *baſſa*, ſeu *inferior* eſt.

[r] Fœminæ quidem deformes ſunt; ſed tamen laudatiſſimæ Caſtitatis. Nec ea eſt libertas Juvenibus cum Puellis converſandi, quæ alibi in *Gallia*. Et junguntur ſæpe matrimonio, qui nunquam ante ſermonem miſcuerunt. Linguam loquuntur horridam, & quam vix intelligat è mediâ *Gallia* oriundus.

[s] Sed *Limoſin inferior* tres Urbe, *Tullam*, ſ. *Tuille*, videlicet, *Brivam* & *Uxercam*, ſ. *Uzarch*. in ſe continet.

[t] *Ptolemæus* eam *Auguſtoritum* nuncupat.

[u] Templum Cathedrale, quod *D. Petro* conſecratum ibi vides, *Caroli Magni* opus eſt, cujus ſtatua media in murô ejus oſtenditur, & Templum ipſum à ruinis, quibus ſub Bellis civilibus deformatum erat, ſplendidiſſimâ reparatione jampridem eſt vindicatum.

BUNONIS.

β (k) *Rupellæ* [x] urbs maritima, à Santonibus 10 leuc. in Occaſum, a Luxiona urbe Pictonum 6 in Meri-

(a) Divionum. (b) Cabilonum. (c) Matiſcona. (d) Belna. (e) Auguſtodunum. (f) Molinium. (g) Lemovicum. (h) Pictavia. (i) Sainctes. (k) Rupellæ.

celeberrimum ad Oceanum Aquitanicum emporium, urbs munitiſſima; propugnaculum proximis bellis civilibus Proteſtantium tutiſſimum.

IV. In Vaſconibus γ *Burdigala* (1), vulgo *Bourdeaux*, urbs ampla antiquitatum Romanarum reliquiis conſpicua; opulentiſſimum emporium, Garumna flumine navium appulſum commodante. In Linguadocia eſt δ *Tolosa* (2), *Toulouſe*, inhabitantium multitudine inſignis: ε Martius *Narbo* (3), vulgo *Narbonne*, magnifica quondam urbs, nunc munimine maxime clara. ζ *Mons Peſſulanus* (4), urbs magna ac ſplendida; vulgo *Montpellier*. η *Nemauſus*, vulgo *Niſmes*, antiquitatum Romanarum reliquiis omnium Gallicarum refertiſſima (5). In Pro-

Burdigala.
Toloſa.
Narbo.
Mons Peſſulanus.
Nemauſus.

(1) *Archiep. perampla, cultiſſima & Parliamenti Sedes, inter præcipuas Galliæ urbes cenſetur. Rich. II Angliæ ibi natus.*

(2) *Archiep. & Parlamenti & Academiæ Sedes, pontem lapideum habet inſignem, Emporiumque eſt utriuſq; Maris. Incile ibi magnum & ſumptibus vere regiis a Lud.* XIV *inceptum, quo Lintres in ora uſque Maris Mediterranei pervenire poſſint, & vice verſa a Selio monte ad Toloſam, hincque per Garumnam Burdigalam & Oceanum uſque.*

(3) *Urbs ampla, munita & Archiepiſcop.*

(4) *Urbs Epiſcopalis, olim ſubdita Regi Majoricæ, ſed Philip. Gallo vendita An. 1349 a Sancto Rege. Patria fuit Jacobi Regis*

Meridiem, Burdigalam verſus, 22 à Pictavia [y]. Olim, urbs fere inexpugnabilis fuit, ſed poſt diuturnam obſidionem à Rege ſuo Ludovico XIII capta, mœnibus nudata eſt anno 1628, quum jam XVI millia hominum fame eſſent exſtincta. Tanta enim pertinacia tolerabant obſidionis calamitates, ut cute, corio & radicibus veſcerentur: alii humanorum cadaverum carnes devorarent, mater filiam, & ſoror fratris ſui digitos deroderet. Ex aqua marina magna fit copia ſalis prope *Rupellas*, & ad fortalitium *Breuage*; idem quoque fit in Britannia, & prope *Arelate*, ubi ſalinæ regiæ ſunt.

γ (a) *Burdigala* paludi maritimæ, quam Garumnæ oſtium facit, appoſita eſt in ejus Aquitaniæ parte, quæ vulgo *Guienne* dicitur, à Toloſa in Circium 30 leuc. inter Santonas ad Bor. 21, & Bajonam ad Merid. 26. Duo hodie habet caſtra, *Ha*, ſeu caſtrum, Phari, & *Trompeite*, vulgo *Trompette*; unde Thuano arx *Buccinæ* & *Trompetæ* vocatur [z]. *Auſonii* Poetæ & conſulis Romani [a] patria; Tumultibus civilibus, ut olim, ita noſtra quoque ætate, agitata.

δ (b) *Toloſa* [b] urbs ampla, in octo diſcreta partes, ad Garumnam eſt inter Narbonem 24, & Burdigalam 30 leucis. Diſtat æquali prope intervallo ab Oceano & mari Interno. Ex hujus urbis templo quum olim magnam pecuniarum vim abſtuliſſet Q. Cæpio Dux Rom. infortunium in domum ſuam intulit: ex quo in proverbium abiit de poſſeſſione infelici, *Aurum Toloſanum*. In laniena Toloſana, qua in Reformatos ſævitum eſt, interiit quoque *Johannes Coraſius*, magnum illud juris lumen Ann. 1572. Eſt Toloſæ ſub Minoritarum templo ſpecus, in cujus parte cadavera importata non putreſcunt.

ε (c) *Narbo ab Hiſpania* tribus duntaxat leucis diſtans, jacet inter Montem Peſſulanum ad Ortum 14, & Toloſam ad Occaſum 24 leucis, ad Aucacem ſive Audam fl. Ciceroni eſt ſpecula & propugnaculum Italiæ. Prima omnium in Europa colonia Romanorum creditur, ac propterea Romanis amiciſſima fuit [c]. Ter colonias accepit, dictaque *Julia Paterna*. Hodie propugnaculum eſt contra Hiſpaniam.

ζ (d) *Mons Peſſulanus* inter Nemauſum ad Ortum, & Narbonem ad Occaſum 14 leucis, a vicino monte *Pelio* videtur nomen habere. In Academiâ, quam habet, inprimis floret [d] ſtudium medicum; quod Græcis Latiniſque literis inſtructiſſimus *Franciſcus Rabelæſus* hic olim profeſſus eſt; poſtremo tamen, relicto ſtudio ſerio, vitæ ſolutæ ſeſe mancipavit, auctor libri Gargantuæ & Pangruelis, quo omnium ordinum homines in ſcenam produxit; & populo deridendos propinavit [e]. Cives, quum magiſtratus regios, convocato per ſonitum campanæ populo, per ſeditionem occidiſſent, multavit Rex poteſtate pulſandi campanas, atque id jus tranſtulit ad Academiam.

η (e) *Nemauſus* urbs antiquiſſima, Romanorum colonia, ſepticollis, velut altera Roma, ad *Viſtre* fluviolum eſt ab Avenione in Occaſum 6 leucis; ubi amphitheatrum & plura antiquæ nobilitatis & magnitudinis viſuntur veſtigia. Quo ad reip. bonitatem etiam Narboni præſtabat. Primarii urbis Romanæ viri, & honoribus magnis uſi, in eâ degebant. *Hadrianus* etiam Imperator Baſilicam *Plotinæ* conjugi ibi extruxerat. Ann. 1557 fulminibus tacta, fœdeque deformata eſt. Habet fontem cognominem, veterum teſtimoniis celebratum, ac urbi fatalem. Tertio à Nemauſo milliari eſt (f) *Pons Gardius*, à Gardo fluvio ſubterlabente appellatus. Is incredibili ſumtu & labore eductus, triplicique fornicum ſerie in altum ſurgens, mundi habetur miraculum. Prima ejus contignatio hominibus & jumentis tranſitum præſtat, altera videtur aquæductum ſuſtinuiſſe. Illa Galliæ *Narbonenſis pars* antiquum provinciæ nomen retinuit. Dividitur in *Veram Provinciam & Inſertam*.

HEKELII.

[x] A junioribus *Latinis* ſic vocatæ.

[y] *Villanovanus Rochelle* eas nuncupat. Sed Santonum Portus ſunt *Ptolemæo*.

[z] Hujus Urbis indagare incunabula omninò eſt difficile, cùm *Strabone*, qui ſub *Octav. Auguſto* vixit, antiquior non ſit Autor, qui de eâ loquatur. De *Incrementis*, quæ ſucceſſu temporis hæc Urbs fecit, quæque olim fuerit & ſit hodie *Forma Reipublicæ*, vid. *Judoci Sinceri* BURDIGALA c. V. p. 47 ſeq. & XII. p. 131. ſeq. Edition. *Lugdun.* in 12.

[a] Et *Pontii Paullini*, conſulis Romani.

[b] *Tectoſagum* etiam dicta.

[c] Et quoniam ipſe *Cæſar* ex *Martia* Legione colonos eò deduxit, factum eſt, ut ex eò *Martia Narbonna* ſit dicta. *Martianus* eam vocat *Narboneſiam*.

[d] Jam, ut olim *Juridicum*.

[e] Nitet *Collegio medicorum* ampliſſimò, quod ab *Urbano* V, Pontifice *Romano*, Ann. CHRISTI MCLXXXXVI fundatum, & copioſiſſimis eſt exornatum reditibus. Aliud etiam non minùs elegans atque præclarum *Collegium Regium* ab HENRICO, *Gallorum* Rege, erectum ibidem cernitur. Quin & tertium *Collegium* eſt, *Duvergier* vulgò dictum, quod optimæ ſpei Adoleſcentibus ſtudiorum victúſque neceſſaria in decennium præbet. Scribit *Petrus Petiſſus*

(a) Burdigala. (b) Toloſa. (c) Narbo. (d) Mons Peſſulanus. (e) Nemauſus. (f) Pons Gardius.

Arragoniæ. (5) *Epiſcopatus ſub Archiep. Narbonenſi; olim a Saracenis & Gothis ſubdita, poſtea ſuis Comitibus paruit; ab Amalrico Comite Lud.* VIII, *An.* 1223 *reddita; a Reformatis An.* 1569 *capta. Tribunali & ſitu clara.* La Forreſt.

Marſeille. Provincia ϑ *Maſſilia* (1), *Marſeille*; portus commoditate juxta ac pulchritudine clara; opulentiſſimumque Galliæ ad Internum mare emporium; Triremium regiarum ſtatio: Cæterum libera eſt civitas, una cum ι *Arelate* (2): utraque in Galliæ Regis clientela. κ *Aquæ* etiam *Sextiæ*, vulgo *Aix* (3), nitida urbs: item λ *Avenio*, *Avignon* (4), Romanæ Eccleſiæ parens. His ad-

Arelate. Aquæ Sextiæ. Avenio.

ſius in Tractatu de *Privilegiis Scholarium*, tantam *Rectoris* in hâc *Univerſitate* eſſe autoritatem, ut *Studioſi* honoris gratiâ egredientem comitari teneantur.

BUNONIS.

ϑ (a) *Maſſilia* ab Ionibus Phocenſibus, Tarquinii regis tempore, prope Rhodani amnis oſtia in remoto ſinu, veluti in angulo maris condita, quod inter duos ſaxoſos montes ingreditur, portumque ovali figura format, caſtello, quod vulgo *le Chaſteau d' If*, arx Iphia, aliter *Taxiana* vocatur, hodie munitum cateniſque ferreis clauſum. Ipſa urbs olim ſtudiis ſapientiæ atque armorum, legibus, morum ac diſciplinæ ſeveritate, ſocietate Romanorum, in eaque tuenda ſingulari fide, potentia denique toto terrarum Orbe extitit celeberrima. Quod Græce, Latine & Gallice loqueretur, *Trilinguis* appellata [*f*]. Remp. eorum *Ariſtoteles* videtur appellaſſe Oligarchicam. Apud eos maxima dos erant centum aurei. Nullum aditum in ſcenam mimis dabat, quorum argumentum majori ex parte ſtuprorum contineret actus: ne talia ſpectandi conſuetudo, etiam imitandi licentiam ſumeret. Omnibus, qui per aliquam religionis ſimulationem alimenta inertiæ quærebant, clauſas portas habebat, mendacem & fucoſam ſuperſtitionem ſubmovendam exiſtimans. A condita urbe gladius erat ibi, quo noxii jugulabantur. In opidum nulli cum telo intrare licebat; præſtoque erat, qui id cuſtodiæ gratia acceptum exituro redderet. Studiis humanitatis Maſſilienſes vicinam Galliam cultiorem reddiderunt, ipſos Romanos eò pellexerunt, ut ex Romanis nobiliſſimi, pro Athenienſi peregrinatione, Maſſilienſem amplecterentur. Nemo in ſenatum legebatur, niſi qui liberos haberet, & de civium ſanguine tertiam per generationem ortus eſſet. Illud tamen improbum, quod eadem civitas venenum publice ſervabat, ei dandum, qui cauſas ſenatui exhibuiſſet, propter quas cuperet mori. Quæ etiam conſuetudo in Ceo inſula ſervata. Romanis ſemper favit, pro iiſque contra hoſtes acerrimè dimicavit, & fidem ſingularem eis præſtitit, temporibus & rebus eorum adverſis: neque umquam Imperatores Rom. de tranſalpinis Provinciis ſine ea triumpharunt. In bello civili Pompeio ſtudens, portas Cæſari clauſit, in Hiſpaniam contra duces Pompejanos contendenti. Itaque obſeſſa, tandem expugnata, atque in triumpho à Cæſare portata eſt. In hâc urbe Evangelium docuit per 30 annos *Lazarus* ille *Bethanienſis*, à Chriſto è ſepulchro excitatus: Item *Salvianus* etiam, *Presbyter Maſſilienſis*, Epiſcoporum Magiſter. Hodiè eſt clauſtrum Regni Francici maritimum, & commodiſſimus ejus ad mare internum portus; Anno tamen 1596, urbs hæc per factioſos Hiſpano penè fuiſſet prodita.

ι (b) *Arelate* ſeu *Arelatum*, hodie *Arles*, urbs Galliæ Narbonenſis olim nobilis, ad Rhodanum ab Avenione 6 leucis in Auſtrum ſita, Romanis mire cara, adeoque ornata, ut Auſonius eam *Gallulam Romanam* nominarit; Ammianus multarum civitatum decus. *Conſtantinam* appellari ſanxit Conſtantinus Imperator. In eâ tria Concilia celebrata ſunt. Regnum *Arelatenſe* ab eâdem nomen habuit. Huic adjacens regio frumenti feraciſſima eſt; unde, dum Genuenſes & Hiſpani id avehunt, incolæ non parum diteſcunt.

κ (c) *Aquæ Sextiæ*, vulgo *Aix en Provence*, ejuſq; metropolis, ad fluvium Areq, à C. Sextio Calvino, & aquis calidis, quæ in iſta ſunt regione, dictæ. *Aquenſis* etiam vocatur *civitas*. Parlamento, Archiepiſcopatu & Academia nobilis eſt. Sëxtius is *Salyes* ſivé *Salujos* Maſſilienſium hoſtes ibi vicit [*g*]. Senatus hodiè in clerum ipſumque Archiepiſcopum, ſi delinquunt, judicia exercere, & animadvertere ſolet, de qua re vid. Thuani lib. 126. Non longe abeſt (d) *Foſſa Mariana*, in quam C. Marius bello Cimbrico bonam Rhodani partem derivavit. Ad foſſarum iſtarum veſtigia hodie opidum eſt, quod incolis dicitur *Fos*.

HEKELII.

[*f*] Et quoniam *Contractus* ibi *Græca* linguâ ſcribebantur, inque publicis privatiſque rationibus *Græcus* ſermo uſurpabatur, fit, ut *Helleniſmus* etiamnum in *Gallica* linguâ ſit frequens.

[*g*] Cæſus ad hanc Urbem eſt à *Cajo Mario* numeroſus *Cimbrorum* quoque exercitus. Ampla eſt hæc Urbs, & conſtat magnificis ædificiis.

BUNONIS.

λ (e) *Avenio*, ad Rhodanum ſupra Arelate 6 leucis ſita, celebris eſt à ſeptem ſeptenariis: VII palatiis, VII parochiis ſive templis, VII monaſteriis virginum, totidem Canonicorum Collegiis, & Monachorum conventibus, totidem Xenodochiis, totidem denique portis. Ibi palatium eſt Pontificium, & pons XXIII fornicibus conſpicuus. Huc per *Clementem* V. Papam ſedes Pontificia Româ tranſlata eſt Anno Chriſti 1306, ibique permanſit per Annos 72, donec Gregorius XI eandem Avenione Romam transferret, Anno 1377. Quum videlicet ipſius nepos, virginum matronarumq; im-

(a) Maſſilia. (b) Arelate. (c) Aquæ Sextiæ. (d) Foſſa Mariana. (e) Avenio.

(1) Epiſcop. ſub Archiep. Arelatenſi, fruſtra a Carolo V Imperatore An. 1536 obſeſſa, arcibus duabus munitur, præter Caſtellum. Baud. *(2) Archiep. in Provincia. Hic ſunt multa antiquitatis veſtigia, olim Regni Arelatenſis caput.* Baudr. *Sedes Imperii in Galliis tempore Conſtantini M. ibi adhuc integra, Amphitheatrum, Obeliſcus Lapideus, Aquæductus, & Dianæ Statua, Roman. opera; ſubdita fuit a Gothis, deinde a Saracenis, a Carolo Martello Anno 738 recuperata, Anno autem 839 a Boſone una cum Provincia & Burgundia ſubdita, proceſſu temporis ſeſe in Libertatem vindicavit. Multis Privilegiis a Cæſare Frid.* I *donata, a Frid.* II, *una cum Regno Arelatenſi, Principi Auriaco conceſſa, Carolo* I *de Provincia poſtea divendita, & cum Provincia non multis retro ſeculis Galliæ annexa.* La Forreſt. (3) *A Cajo Sexto Conſ. Romano condita & nominata* 120 *An. ante Chriſtum; a Lombardis & Saracenis Cladibus afflicta, a Cæſare Car.* V *pene diruta, nunc tamen inter Galliarum urbes cultiſſima, & Aquis Medicinalibus clara.* La Forreſt. (4) *Quo tempore condita non conſtat, ſubdita fuit a Romanis, qui ob fidelitatem multis Privilegiis eam ornarunt. A Clodoveo* I *capta An.* 501, *a Saracenis An.* 737, *a Car. Martello recuperata, poſtea eandem cum Provincia ſortem ſubiit. a Ludov.* VIII, *quia Albigenſibus fautrix, capta, & muris denudata An.* 1226; *poſtea Sedi Pontificiæ divendita a Joanne Provinciæ Comite.* La Forreſt.

adde μ *Lugdunum* (1).

V. Academiæ Galliæ illuſtres ſunt; Lutetiæ Pariſiorum, Cadomi, Andegavis, Aureliani, Biturigibus, Pictavii, Burdegalæ, Toloſæ, Montiſpeſſulani. 1

(1) Tribus pontibus hic Araris jungitur. Duo Concilia Generalia hic celebrata An. 1245, & 1274. Habet 4 Suburbia perampla, & caſtrum antiquum in rupe adjacente petra ſciſſa dictum. Baudr. *A Munatio Planco Rom. præfecto condita, Julii Cæſaris aut Auguſti ævo, commercio Panni & Lini tunc temporis clara; eodem Anno quo Roma a Nerone igne conſumpta Anno 162, uno die 19000 Chriſtianorum Marci Aurelii juſſu trucidata. Seculo Octavo a Saracenis pene extincta; Secdecimo, Cladem a Reformatis tulit.* La Torrelt.

impurus ſectator, ante palatium Papæ à civibus fuiſſet ſuſpenſus. Mortuo Gregorio, licet Romani ſibi elegiſſent Papam, Avenio tamen ſuos habuit Antipapas, uſque ad Concilium Conſtantienſe [*b*]. Meretrices hic pontifici vectigal pendunt. In Franciſcanorum templo viſitur Monumentum *Lauræ*, a Franciſco Petrarcha amore honeſto amatæ, & carminibus celebratæ.

HEKELII.

[*b*] Ab eô tempore, quô *Romam Pontifices* reverſi fuere, *Sede Legati Apoſtolici*, (qui triennio quovis mutatur, & XII *Helvetiorum* ſtipatur pediſſequiô) *Archiepiſcopatu* & *Academia*, in quâ *Paulus Caſtrenſis*, *Andreas Alciatus* & *Æmilius Ferretus* olim docuêre, clara fuit.

BUNONIS.

μ (a) *Lugdunum*, vulgò *Lyon*, urbs totius Galliæ Celticæ præcipua, ad Araris Rhodanique confluentes, ſupra Viennam, ſub colle ſita, à L. Munatio Planco bello Antoniano aut condita aut reſtaurata. Sicut *Herodes Archelaus Viennæ* exſulavit; Ita *Lugdunum* in exilium deportatus eſt *Herodes Antipas* cum *Herodiade* ſua, cujus inſtinctu perierat *Johannes Baptiſta*: In ponte lapideo, qui Rhodano inſtratus eſt, *Andragotius*, inſtinctu Maximi tyranni, *Gratianum* Valentiniani I, filium occidit. Ad hanc urbem *Templum & Ara D. Auguſto* exſtructa erat, communi totius Galliæ impenſa; ad quam *Caligula* certamina Græcæ Latinæque facundiæ inſtituit. Eo ipſo die, quo ara iſta Auguſto dedicata, Lugduni natus eſt *Claudius* Imperator. Lugduni quoque multos annos regnavit *Licinius* Auguſti Cæſaris in Gallia procurator, callidus & avarus. Hujus urbis Epiſcopus fuit, Polycarpi diſcipulus, *Irenæus*, qui in ſexta perſecutione, juſſu Severi Imperatoris cum omnibus Chriſtianis, qui Lugduni erant, trucidatus eſt, quum acerrimos ſuſtinuiſſet cruciatus. *Julianum Apoſtatam* quoque cruentâ perſecutione in Chriſtianos hic ſæviiſſe tradunt: unde Ararim, quod ſanguine occiſorum ruberit, mutato nomine *Saone* vel *Sagone* dictum volunt. Circa annum Chriſti 1160, inde prodiit *Johannes Waldo*, civis Lugdunenſis, qui ex ſacris literis Pontificiorum dogmata oppugnavit; unde *Waldenſes*, item *Pauperes de Lugduno*, dicti ſunt; quia paupertatem religionis ergo paſſi ſunt.

REISKII.

1 (b) Lutetia nomen à Pariſiis gente Celtica ſervat, ſedes regum Francicorum priſtina, urbs regni totius & una Europæarum maxima in tres diviſa partes, nempe Univerſitatem, Civitatem & Villam (Univerſite, Cite, la Ville.) His quarta nempe Lupara, arx regia eademque primaria, cultu, nitore poſt incendium A. 1661, ornatu, amplitudine, ſtructura magnifica inſignior, de qua luſus Poëtici plures extant. Ædes regias omitto reliquas, itemque curias, templa, ſtatuas Ludovico XIV dedicatas: Urbes alias (c) Arelatum, & ab ea regnum Arelatenſe, noſtro imperio Germanico quondam ſubditum, (d) Maſſiliam aliquando liberam, de qua Pet. Hendreichii libellus proſtat, & acceſſu Lazari famoſam (de quo tamen Villamontius ipſe dubitavit) Avenionem Pontifici Rom. ſubditam & toties ademtam, itemque XIV Academias celebriores, quas Roobius enumeravit. Confer. Theatrum Urbium Joh. Janſonii volum. II.

(a) Lugdunum. (b) Lutetia Pariſ. (c) Arelatum. (d) Maſſilia.

CAP. XVI

De Sabaudia, 1 ac Burgundiæ Comitatu.

I.

PEractis hactenus regionibus, quæ Regi Franciæ hodiè parent, reliqua Galliæ pars, quæ veterem Belgicam ferme totam occupat, cum Narbonenſis provinciæ parte. explicanda eſt. Tota igitur illa pars, quæ veteri Galliæ avulſa eſt, in quinque ditiones diſpertita eſt. *Primam* obtinet *Dux*, cui cognomentum

REISKII.

1 (a) Sabaudiam Beroaldus, Hugonis Saxon. Ducis filius, conſenſu Ottonis III Imp. avunculi ſui, & regum Burgundiæ occupavit: Hanc Comitatibus aliis & Principatibus inter poſteros auctam Sigiſmundus Imp. A. 1414, ducatus titulo & vicariatu imperii ornavit. Comitatus Breſſiæ tamen A. 1600, cum Pignerolo caſtriſque aliis Galliæ rurſus acceſſit; niſi quod præſens hic exitus exſpectetur. Geneva, Berna & regio huic ſubjecta ſeſe fœdere Helvetico tuetur. Comitatus Burgundiæ ab Hiſpanico ad regnum Gallicum A. 1678 pervenit: Sic Lotharingia quoque ac utraque propemodum Alſatia metropoli hujus Argentorato per vim occupata: Hinc Burgundiam & Lotharingiam Gallicis provinciis accenſet Robius, & Diſtichon Poetæ Gallici acutum ſubjicit:

Una dies Lotharos, Burgundos hebdomas una,
Una domat Batavos luna, quid annus erit?

Da-

(a) Sabaudiæ Comitatus. Poſtea Ducatus.

Geneva. Cameracum. Fanum D. Johannis.

mentum *Sabaudici* dedit ipſa regio Sabaudia (1), in qua nihil clarum, præter unam α (2) *Genevam*, liberam civitatem, bellis Sabaudicis, & Proteſtantium religionis profeſſione celebrem. Conventus Juridicus eſt *Cameraci*, vulgò *Chambery* (3), quod Sabaudiæ metropolis eſt. *Fanum Divi Johannis* in valle Mauriana, vulgo *St. Jean de Morienne*, egregio munimento celebratur (4).

Comitatus Burgundiæ. Veſontio. Dola.

II. *Secunda* ditio eſt Hiſpaniarum Regis in Comitatu β Burgundiæ, ubi γ *Veſontio*, vulgo *Beſançon* (5), urbs eximia, liberaque civitas, in fide prædicti Regis. Tum δ Dola, *Dole*, conventu Juridico & Academia clara (6).

III. *Tertia* ditio eſt imperii Germanorum: ſub qua *Alſatia*, *Lotharingia*, *Treverenſis* ac *Leodiacenſis* Epiſcopatus, *Juliacenſis* Ducatus, & item *Clivenſis* Ducatus portio; de quibus in Germania agetur. *Quarta* ditio eſt Helvetiorum ac Valleſiorum. *Quinta* inferioris Germaniæ, ſive, ut vulgo vocant, Belgarum. De duobus poſtremis nunc agendum eſt: ac primum de Helvetiis. ε

C A P.

De Gallorum Hiſpanorumque moribus contrariis Barclaius, Huartus & Claramontius diſſeruerunt: Cominæus Lib. X monuit, ſic Deo placuiſſe, ut diſſenſiones ejuſmodi naturales velut ſtimulum quendam in rebus hominum collocaret.

BUNONIS.

α (a) *Geneva* ad inferiorem lacus Lemani partem, ubi Rhodanus ex illo egreditur, ſita, etiam Cæſaris ævo, atque ejus rebus geſtis nota. Cui extremum hoc eſt opidum Allobrogum, & proximum Helvetiorum finibus. Ex eo Opido pons ad Helvetios etiam tum pertinebat; quem ipſe, cum eá gente bellum geſturus, reſcindi juſſit. Monſtrant hodie in Rhodano locum, in quem Cæſarem ab Helvetiis in fugam conjectum, ingentem theſaurum injeciſſe aiunt, ne hoſtibus præda eſſet [a]. *Aureliam* quoque hanc urbem poſtea appellatam tradunt. Hodie urbs munitiſſima eſt, in tres ſecreta partes; duæ alluuntur Rhodano, tertia inſula eſt, ſupra quam rupes dicta *la Pierre Neiton*, olim *Lapis Neptuni*. Reformatorum in perſecutionibus Gallicis perpetuum fuit aſylum. Docuit ibidem Calvinus; ac deinde Beza. A Sabaudo aliquoties tentata eſt; Ann. 1583, 1590; & demum ſtratagemate ferè capta 1602.

β (b) *Burgundia* duplex eſt, *Inferior* ſive Ducalis: & *Superior* ſeu Imperatoria vulgò *Ober-Burgund*, Gallis *Franche Comte*. Hanc regionem tenet quidem Hiſpanus, ſed ut imperii feudum. Ab Ortu habet Comitatum Montbelgardenſem, & Helvetiam: à Septemtrione Lotharingiam: ab Occaſu Burgundiam Ducalem: à Meridie Territorium Genuenſium & provinciam *Breſſe*. Inter flumina provinciæ celebriora ſunt *Araris*, vulgò *die Soone*, *Dubis* & *Lupia*.

γ *Veſontio* [b] ad *Dubium fl.* Burgundiæ Metropolis eſt, ac olim imperialis civitas, *horreum Burgundiæ* dicta. Academiam habet nobilem ab Imperatore Ferdinando I, conditam [c]. Ejus Archiepiſcopus eſt Imperii princeps.

δ *Dola* ad Dubim [d] eſt muris firmiſſimis à Carolo V, cincta, & ſeptem propugnaculis firmiſſimis munita; Academiâ à Philippo II, Hiſpaniarum rege, inſtituta celebris.

HEKELII.

[a] Traditur in vet. Chronicis, *Heliogabali* tempore tantum incendium *Genevæ* exortum, ut nulla ferè domus illius expers fuerit. *Aurelianum* item Imperatorem eam vaſtatam inſtauràſſe, Jura & Privilegia magna conceſſiſſe, & propter ſitûs opportunitatem *Jus Nundinarum* atque Imperii ei tribuiſſe, *Aurelianum* quoque ſuô nomine appellâſſe; verum, illô mortuô, vetus nomen retinuiſſe.

[b] Nunc *Biſontium*.

[c] Alii dicunt, hanc Academiam Anno CHR. MDXL, tempore *Julii* III *Romani Pontificis*, & *Caroli* V *Romanorum* Imperatoris, eſſe inſtitutam.

[d] Fluv. vulgò *le Doubs*.

BUNONIS.

ε (c) *Antiqui Galliæ Incolæ* ex hoſtium calvariis bibebant, nec illuſtrium virorum capita reddebant, niſi ejuſdem ponderis auro redimerentur. Humanas hoſtias cædebant Diis. Mulieres in conſilium adhibebant. Læſis vicinis illicò ad arma concurrebant, quaſi ipſi eſſent læſi. Mortis ſupra modum contemtores, animo magis, quam ratione pugnabant: Primus

(a) Geneva. (b) Burgundia. (c) Antiquorum Gallorum mores.

(1) *Olim pars ditionis Allobrogum, tota ſatis culta & fertilis, licet aſpera.* Baud. (2) *Germani ſeu Alemanni ſub Croco Duce, An. 271, urbem hanc delerunt; ſub Burgundis uſque ad 1394 poſt Roman. Jugum excuſſit. Philippo Sabaudo ab Odone Comite divendita, ſed a poſteris ejus nunquam poſſeſſa, ſuis Epiſcopis ab An. 1162, quibus conceſſa fuit a Cæſare Frid. I, ſubjecta ad An. uſq; 1535, cum ſeſe liberavit, & Religionem Inſtauratam amplexa eſt, & fœdus cum Pagis Helvetiis iniit; bene culta & munita, ædificia ſunt ſplendida, commercio Fibulariorum celebris. Arma pro 12000 hominibus expedire poſſunt. Sabaudos, qui urbem ex improviſo aggreſſi ſunt, magna clade affecerunt An. 1602. Academia ibi fundata a Car. IV Cæſare An. 1368. Calvinus, Theologus magni nominis, ibi mortem obiit An. 1564.* (3) *Sita in Valle jucunda, ædificiis & Plateis rectis nobilis.* La Forrest. (4) *Bene culta & exſtructa, at non munita, ſecundum* La Forrest. *Epiſcopatus eſt ſub Archiep. Viennenſi.* (5) *Inter antiquiſſimas Gallorum Urbes numeratur. Multa Rom. Monumenta adhuc reſtant; a Gallis capta An. 1668, Hiſpanis reddita Conventu Neomagenſi, a Gallis iterum An. 1674 capta, & hucuſque detenta, Arcibus duabus munita, & Arcu triumphali ornata plures Sanctorum Reliquias jactat, inter quas partem ſudarii Servatoris Noſtri.* La Forrest. (6) *Comit. Franci. olim caput, antiqua, bene ſita, & ædificiis publicis clara, a Ludov. XI Anno 1479 capta, a Principe Condæo Anno 1636 fruſtra obſeſſa, a Ludov. XIV capta Anno 1668, qui munimenta diruit. Hiſpanis Conventu Aquiſgranenſi reddita, at iterum a Gallis Anno 1674 capta, & munimenta diruta.*

INDELICIÆ PARS
SEQUANI
Epomandurum
Dubis flu.
Voſegus Mons
Arialbi
Porta Sara
Brigantium
Luchus fl.
Petenisca n Biel Bielenſis Ineg
Neuen burg
Urba
Abiolica
Eburo dunum Yverdon
Urba
Dubis fl.
Aventicum Colonia Romania
Fryburg
TULINGI
HEL
GENI
Minodunum
RHÆTIÆ PARS
Curia Chur
Ænus amnis
Iura mons
URBI
Equeſtris Colonia quod poſtea Novio dunum
Viromagus Bromag
Lauſanna
Lacus LEMANUS qui et LASANNENSIS
Bibiſcus Vibiſcus
Penni lucus
Tinnetio
Sara fl.
Geneva
ALLOBROGES
NANTUATES
Tarnodæ poſtea
quod Agaunum
S. Mauritius
Sedunum
Octodurum n Martinach
VERA
GRI
CENERONES
Darantaſia
Alpes Rhæticæ
PARS
Inſummo Pennino
Millia Paſſuum
10 20 30
Auctore VERIO.
Occidens
Oriens
28
32
29
45
46
47

mus eorum impetus erat pluſquam virilis; at ſecundus minor quam fœminarum. Levi de cauſa inter ſe decertabant. Gravius animadvertebant in eum, qui peregrinum, quam qui civem cæcidiſſet. Sapientiæ & religionis magiſtros habebant Druidas. *Iſta de Gallis tradunt Strabo, Livius, Cæſar, Plutarchus, Ælianus, Mela, Florus, Stobæus, & Polyænus.* (a) *Hodierni Galliæ* Incolæ *Franci* vocantur; quoniam à *Francis*, gente Germanica, ſunt orti. Leviſſimis ſunt moribus, quod ſermone, geſtu, veſtitu produnt. Veſtitum fere quotannis mutant: ſed Germani & Angli eorum more veſtiri geſtiunt. In bellis primus eorum impetus eſt acerrimus. Bello parta facile amittebant; ſed eadem hodie conſtantius retinent. Regis ſui ſunt amantiſſimi, quem vitæ, fortunis, ac liberis anteferunt. Francica Nobilitas generoſa, vitæ prodiga, ac in duella propenſa; quæ nec legibus, nec gladiatorum ſuppliciis tolli omnino poſſunt. Servi in Francia nulli ſunt, & quicunque ſervus litus attingit Francicum, liber eſt. Magnus honos literis in omni eruditionis parte heic habetur. Quanquam Francorum Rex, proceres plerique, cum maxima parte populi, Religioni Romano-Catholicæ ſunt addicti; ſummam tamen & abſolutam poteſtatem Pontifici Romano non concedunt; ſed eum Concilio ſubjiciunt, quum contra, Pontificii Concilia à Pontificis nutu & arbitrio ſuſpendant. Quippe *Sanctio Pragmatica* à *Carolo* VII introducta eſt, qua conſtitutiones Concilii Conſtantienſis & Baſilienſis approbantur. Religio reformata magna in regno illo ceperat incrementa; erant enim in Principibus, Nobilitate & reliqua multitudine haud pauci, qui eam profitebantur; ſed inde ab annis aliquot [e] durius habentur Reformati, ac honorum ſplendore ad Romano-Catholicos ſæpe pelliciuntur nobiles.

HEKELII.

[e] *Et in primis hoc perverſo tempore.*

(a) Hodiernorum Galliæ Incolarum Mores.

CAP. XVII.

De Helvetiis ac Valleſiis.

I.

HElvetii loci natura undique tuti continentur: unâ ex parte flumine Rheno à Germania dividuntur; altera ex parte, monte Jurâ altiſſimo à Gallia ſeparantur; tertiâ parte, lacu Lemano [a] ac flumine Rhodano à Sabaudia diſterminantur. In *quatuor pagos*, *Tigurinum*, *Tugenum*, *Ambronicum* & *Urbigenum*, olim fuiſſe diviſos, ſuprà in deſcriptione Veteris Galliæ dictum eſt. α

II. Gens quum foret totius Celticæ bellicoſiſſima, reliquos Gallos virtute præcedebant, quòd ferè quotidianis præliis cum finitimis Germanis contenderent. Quâ fiducia freti totius Galliæ imperium affectarunt. Rem ipſam tentantes C. Julius Cæſar armis in ſedes ſuas redegit, & unà cum reliqua Galliâ Romano imperio ſubjecit. Cui paruerunt uſque ad Honorii Imperatoris tempora; quum diverſis populis, diverſas imperii partes diripientibus, Alemanni (inter Rhenum, Mœnum atque Danubium tenuêre loca) Helvetiam,

BUNONIS.

α (a) *Helvetia* [b] hodie fines habet ab Oriente Comitatum Tirolis: à Septemtrione, Sueviam, lacum Bodamicum & Rhenum: ab Occidente Burgundiam & Sabaudiam: a Meridie [c] Italiam. (b) Lacus hujus regionis celebriores ſunt; *Tigurinus*, *Lucernenſis*; & qui ab eodem non ultra primum lapidem abeſt, *der vier Wald Stadt See*; *Rivarius* vulgo *Walenſtatter-See*; & *Neoburgenſis*. (c) Flumina hic præcipua ſunt *Rhenus*, *Arola*, *Rhodanus*, *Thur*, *Ticinus*.

Præfecti ab *Alberto Auſtriaco* Helvetiis impoſiti libertatem eorum multis modis labefactabant. Illi ſtrictura querebantur injurias, rapinas, ſtupra, & vexationes. Calamitati additum ludibrium, juſſique ſunt Helvetii pileum perticæ impoſitum pro gubernatore honorare: quod quum *Wilhelmus Tell Urienſis* neglexiſſet, à præfecto juſſus eſt pomum ex filioli capite ſagitta decutere. Hoc recte facto, quod ingenue eſſet faſſus *Tellius*, ſe altera ſuâ ſagitta, ſi in filiolo erraſſet, ipſum præfectum fuiſſe confecturum, ad carcerem eſt raptatus; ſed miro evaſit caſu, præfectumque ex inſidiis interfecit. Inde tres pagi illi conjurarunt An. 1308, quos dum opprimere parabat Albertus, à Johanne fratris ſui filio ad Rheni tranſitum interfectus eſt. Deinde *Leopoldus* Alberti filius Helvetiam cum xx millibus armatorum ingreſſus, à M CCC Helvetiis ad pagum Moregartum profligatur An. 1315. Hinc inter tres illos pagos fœdus coaluit perpetuum: quum antea tantum eſſet decennale, dictique voce patria *die Eydgenoſſen*, *h. e. Sacramenti participes*. Fœdus illud à *Ludovico Ba-*

varo

(a) Helvetiæ fines. (b) Lacus. (c) Flumina.

am, in quam jam ante crebras incurſiones fecerant, occuparent; Galliæque avulſam, Germaniæ, corpori ſuo adjicerent (1). 1

III. Inde gens ea *Switzeri*, à vico, forte quondam capite, *Switz* dicta, ſub Germanico Imperio tenuere, Ducibus ſubjecti; donec Leopoldo Duce, in prælio cæſo, in libertatem ſeſe, circa annum cIↃ cccc vindicârunt. Fœdere poſt libertatem adeptam inter ſe ſancito; nunc liberè agunt, XIII pagis ſeu civitatibus (incolæ *die Oerter*, Galli *Cantos*, vocant) diviſi. Civitates ſunt hæ; *Zurich*, *Bern*, *Lucern*, *Uri*, *Switz*, *Underwalden*, *Zug*, *Glaritz*, *Baſel*, *Friburg*, *Solothurn*, *Schafhauſen*, *Appenzel*. Ex his, *Appenzel*, *Glaritz* & *Switz*, ſunt vici: *Underwalden* & *Uri* regionum nomina; quarum capita duo vici: Hujus *Alttorf*, illius *Stantz*. Reliqui octo Cantones ſunt urbes; quarum potentiſſima eſt β *Berna* (2); quippe cujus ditio à Geneva ad Baſileam ferè protenditur, milliaria Germanica ultra xxx. Sequuntur γ *Tigurum* (3), δ *Baſilea* (4), *Lu-*

XIII Pagi.

Berna.
Tigurum.
Baſilea.

(1) *Olim paruit Regibus Francorum 1mæ & 2dæ Stirpis, & deinde Burgundiæ Regibus, & tunc diviſa fuit in Pagum Alemanicum, ſub quo erant Turgea & Tigurinus Ager; & in Burgundiam minorem ſub qua cenſebantur Argovia & Aventicenſis tractus, ſed deficientibus Burgundiæ Regibus, in ditionem Imperatorum tranſit An.* 1032, *uti poſtea Ducum Sueviæ, & Ducum Zeringhenſium, quibus ſucceſſere Duces Auſtriæ uſque ad* 1308, *quo Jugo Auſtriaco excuſſo, fœdus inter ſe inierunt.* Baudrand.

(2) *Ab Urſo ſic dicta, a Bertoldo Duce Zeringenſi condita, urbs alta & culta, facta fuit Imperialis a Fred.* II, *ſed ab Imperio exempta An.* 1353. Baud. *Pagus ille exercitum* 30000 *hominum conſcribere poteſt.* La Forreſt. (3) *Pagus eſt totius Helvetiæ ditiſſimus, & cultiſſimus, & inter alios primum locum obtinet. Urbs ejuſdem nominis Imperialis facta An.* 1218, *& Imperio exempta An.* 1351. Baud. & La Forreſt. (4) *Urbs alta & probe culta, totiuſque Helvetiæ præcipua, libera facta An.* 1392, *& Imperio exempta An.* 1501, *Pagus Baſileenſis ſub ſe habet* 5 *Præfecturas.*

varo confirmatum eſt An. C. 1329. *Lucernenſes* ab Auſtriacis malè habiti fœdus iſtud amplexi ſunt An. 1332. *Tigurini* pagis ſeſe junxerunt An. 1351. *Glarynenſes* à fœderatis pagis ſuperati fœdus admiſerunt An. 1352, *Tugii* pro dominis ſuis pugnantes devicti ſunt An. 1352. *Bernates* cæteris fœderatis ſeſe applicuêre An. 1353. *Friburgenſes* & *Solodurii* fœderi aſcripti ſunt An. 1481, & *Baſileenſes* An. 1501. *Schaffhuſiani*, quum Helvetios militibus & pecunia adjuviſſent, inter ſocios ſunt relati An. 1501. *Abbatiſcellenſes*, ab Abbate S. Galli ſæpe vexati, in fœderis ſocietatem accepti ſunt An. 1513. Ita fœdus hoc paulatim crevit.

HEKELII.

[*a*] Quem etiam *Genevenſem* vocant.

[*b*] Hanc *Regionem*, ejuſque *Situm*, *Soli Naturam*, *Fluvios*, Incolarum *Mores* atque *Rempublicam* diverſi Autores, *Franciſcus* nempe *Guillimannus*, *Oſwaldus Molitor*, *Heinricus Glareanus*, *Joſias Simlerus*, ac *Daniel Heremita* Belga, jampridem delineârunt, quos omneis ac ſingulos *Lugd. Batavor.* A° hujus Sec. 27 operâ ac ſumptibus *Elzevirianis* unà in lucem prodiiſſe novimus.

[*c*] *Cottias Alpes* ac *Lombardiam*, ſeu mavis *Mediolanenſem* ducatum, & *Pedemontanam* Regionem.

REISKII.

1 (a) Helvetia quondam Galliæ, poſthac Germaniæ annumerata, & diu ſubdita, nunc liberam Rempubl. conſtituit, ſimul ac ſeſe Auſtriaco imperio, & judicum aut præfectorum inſolentiæ An. 1308, per fœdus συμμαχικὸν ſubduxit: Hinc nova Reſpubl. progreſſu temporis orta, è pagis XIII, h. e. urbibus & regionibus conſtat: Illas Cluverius ordine, quem in Comitiis Aquenſibus tenere ſolent, recenſuit. Nomen vero pagorum ex appellatione vetuſtiſſima & ipſo Cæſaris ævo adhuc approbant. (b) Pagus enim pars regionis apud Helvetios fuit in villas, vicos, oppida, & caſtra ſive burgos diſtributa. Vocarunt poſteri Gow & hodierni adhuc vocant Incolæ Zurchgow, Turgow, &c. Ita Guillimannus in Helvet. Freherus in Origin. Palatinis, Wurſtiſius in Chronic. Baſil. Meibomius de pagis Saxon. Pagis vero illis tredecim ſive ordinibus ſubſunt in Helvetia; 1. *tres comitatus*, Aquenſis, Turgovienſis, Saraugannenſis. 2. *Provinciæ, quas vocant, liberæ* pagis ſeptem antiquioribus ſubjectæ (*die freyen Aempter*). 3. *Rheguſia ſeu vallis Rheni* (*Reinthal*) extra Helvetiam ſubſunt *quatuor in Italia præfecturæ*, item oppida, caſtra & regiunculæ in eadem plures, quas Plantinus in Helvet. & Hottingerus enumerant: Porro Valleſii ab Vallibus, quas tenent, commune nomen adepti, quippe ipſi cum ſuo Epiſcopo Sedunenſi liberam Remp. conſtituunt, æterno fœdere Pagis Catholico-Romanis atque Bernenſibus conjunctam. Religio enim apud Helvetios duplex hodieque viget; 1. *Romano-Catholica in Pagis potiſſimum ſeptem.* 2. *Reformata Zwinglio & Calvino auctoribus* per pagos urbeſque alias aut ſola, aut alicubi mixta: Ne tamen fœderi poſt tot prælia & bella quicquam decedat, amplius notetur prope Lachon in Helvetia vicus *Goriſſaw, nulli Cantoni Pagoque ſubditus*, quaſi liberam repræſentet Rempubl. Sprengerus Jur. publ. Lib. 1. c. 2.

BUNONIS.

β (c) *Berna* in modum inſulæ flumine *Aar* undique cingitur, poſſidet Comitatus aliquot, Opida 40, præfecturas Germanicas 31, Gallicas 8. [*d*]

γ (d) *Tigurum* eſt ad exitum lacus cognominis à Limago fl. in duas ſecatur partes. Ei parent præfecturæ majores 9, minores 22, opidum *Vitodurum*, vulgò *Wintertbur*, & *Stain* ad Rhenum. Habuit ibi Conradum Geſnerum Polyhiſt. [*e*]

HEKELII.

[*d*] Et hæc Civitas ſitu & cultu, moribus & civilitate, Legibus & Inſtitutis, potentiâ & virtute nulli Urbi in hôc *Helvetiorum* tractu cedit. Territorium ipſum fertiliſſimum eſt omnium, præterquam vini, quod a vicinis habent.

[*e*] It. *Rudolfum Gualtherum*, *Ludovicum Lavaterum*, *Caſparem Waſerum*, &c.

BUNONIS.

δ (e) *Baſilea* Rauracorum olim caput. Academia [*f*] or-

(a) Helvetia Germaniæ ſubdita, nunc libera Reſpubl. (b) Pagi cur dicuntur. (c) Berna. (d) Tigurum. (e) Baſilea.

ε *Lucerna* (1), ζ *Friburgum* (2), η *Solodurum* (3), opulentæ civitates. Lucerna. Friburgum. Solodurum.

IV. Ex univerſis Cantonibus *Proteſtantium* religionis ſunt, *Bern*, *Zurich*, *Baſel*, & *Schafhauſen*; *Catholicæ* Roman. *Lucern*, *Friburg*, *Soluturn*, *Zug*, *Uri*, *Underwalden*, *Switz*; utramque Religionem profitentur *Glaritz* & *Appenzel*. Conventus totius Helvetiæ fit Aquis Helvetiis, vulgo *Reichsbaden*. Academia eſt Baſileæ celeberrima. Præterea Gymnaſia Academias æmulantia, Tiguri, Bernæ, atque ι Lauſannæ in Bernenſium agro. Eſt præterea in Helvetiorum agro confœderatum opidum κ *S. Galli Fanum* (4), linificio maximè nobile. Fanum S. Galli.

VALLESII.

Helvetiorum reip. confœderata eſt reſp. λ Valleſiorum, vulgo *die Walliſer*, Galliæ etiam hi olim populi Inalpini, Penninarum Alpium à Rhodani fontibus ad lacum Lemanum, vulgo *Genfer-See*, vallem, unde etiam nunc nomen habet, incolentes. In quatuor populos tota vallis diviſa fuit. *Viberi* ad Rhodani fontes incoluêre, circa vicum *Gomers*. Viberi. μ *Seduni* circa opidum nunc Epiſcopale Sedunum, vulgo Germanis *Sitten*; Gallis *Sion*. Seduni. *Veragri* quorum vicus Octodurus, nunc *Martinach*. Veragri. *Nantuates*, circa Sancti Mauritii fanum. Nantuates. Primus omnes hos ſubjugavit Ser. Galba, Jul. Cæſaris in Gallia Legatus. Nunc Germani incolunt, ſub una liberaque Republica.

(1) *Imperialis facta a Fred. II. eodem tempore quo Berna, & Imperio exempta A. 1332.*
(2) *Imperio exempta An. 1481, probe culta & munita.*
(3) *Imperio exempta 1481.*
(4) *Olim Imperialis, at poſtea Imperio exempta, Abbatem habet inſignem, cujus [illegible] Princeps Imperii.*

CAP.

[f] ornata eſt An. 1460. Rhenus interlabens in duas eam partes dividit, majorem & minorem. Clariorem eam reddidit, ſuperiori ſeculo *Eraſmus*, multos & præclaros ex typographia Frobeniana edens libros. Haud longè ab urbe abeſt pagus *Augſt*, veteris *Auguſtæ Rauracorum* rudera; itemque illa montium crates, qui Genevam uſque excurrunt & *Jura* ſive *Juraſſi* generatim dicuntur. Haud longè à pago Augſt ad eandem Rheni ripam eſt opidum *Rheinfelden*.

ε (a) *Lucerna* ad lacus cognominis extremitatem, fluvio *Ruſa* interfluente in majorem & minorem diſtincta [g]. Ad hanc urbem eſt *mons Pilati*, vulgò *Fracmont* dictus; in cujus vertice ſtagnum, ex quo, ſi quis de induſtria lapillum in id injecerit, ingentes exoriri tempeſtates tradunt. Sed *Geſnerus* refert, *P. Crendelium* multos in lacum iſtum impune injeciſſe lapides; ſine ullo indicio pluviæ aut tempeſtatis.

ζ (b) *Friburgum* vulgò *Friburg im Uchtland* ad Sanam fl.

η (c) *Solodurum* vulgò *Soloturn* ad *Arolam fl.* urbs antiqua. In ea Legatus Regis Galliæ degit. *Glaris*, *Glarona* ſeu *Glaritz* ferè undique montibus cingitur. [h]

ϑ (d) *Schafhauſen* urbs eſt ad Rhenum; infra quam ad tria circiter millia paſſuum itinere pedeſtri eſt Rheni Cataractes, id eſt, fluminis ex alta rupe præcipitatio, cum ingenti fremitu & ſtupenda aquarum ad ſcopulos illiſione. [i]

ι (e) *Lauſanna* ad lacum Lemanum ſuperiori ſeculo Academia ornata eſt à Bernenſibus.

κ S. Galli Fanum opidum opulentum eſt in Turgovia [k]

λ Iſta Valleſiorum regio, antiquis Scriptoribus dicitur *Vallis Pennina* ſeu *Pœnina*; a Rhodani fontibus ad [illegible] oppidum *Martiniaci* [illegible]. Dividitur [illegible] *Superiorem*, quæ lingua utitur Germanica, excurritque a *Furca* monte uſque ad amnem *Morſum* ſub Seduno. Larix arbor, cujus mentionem facit Cæſar, heic frequens eſt & fœcunda.

HEKELII.

[f] Cujus primus Magnificus Rector fuit *Georgius ab Andlau*, ſummi Templi ibid. Præpoſitus, à Pio II. P. P.

[g] Dignitate & opibus multis par eſt. *Duas* enim habet *Præfecturas*, in quibus Præfecti ibid. in loci inhabitant; & alias decem, quas Senatores in Urbe manentes adminiſtrant.

[h] Paucos habet campos ad ſeminandum idoneos, & raræ ſunt ibi vites; prata tamen compaſcua habet, & hortos fructibus conſitos. Incolæ veſcuntur lacte, caſeo, butyro & carnibus. Sed vinum & triticum aliundè recipiunt.

[i] Ita ut nullius generis naves illic tranſire poſſint. Quare omnes naves, quæ ex *Acronio* & *Veneto* Lacu ſecundo Rheno deſcendunt, neceſſe eſt *Schafhuſiæ* exonerari. Et ob hanc cauſam creditur Urbi nomen impoſitum, ut vel a *Scapha* SCAPHUSIA, vel etiam a *Navis Germanico* nomine *Schiffhauſen* nominetur; vulgus tamen [illegible] nomen aliter derivans [illegible] *Inſignia* [illegible] fixit. Hæc *Joh. Simlerus* Lib. I. de Rep. *Helvet.* fol. 47. [illegible] *Figurine* in [illegible] Part V. [illegible] Hiſtor. de *præcipuis Germaniæ Urbib.* p. 534. ſeq.

[k] Originem ſuam & incrementa Cœnobio, à *Gallo*, e *Scotia* clariſſimis natò Parentibus, extructo debens.

BUNONIS.

μ *Sedunum* eſt regionis caput, urbs Epiſcopalis, geminaque arce nobilis ad [illegible] *Epiſcopus Sedunenſis*, à Canonicis & ſuperioris Valeſiæ [illegible] electus, hujus tractus ſe nominat Comitem. Reliqua oppida ſunt *Syder*, *Raren*, *Wiſp*, *Gombs*, & quæ thermis nobilitantur *Leuck* & *Brieg*. [illegible] lingua utitur Sabaudica, excurritque ab amne *Morſo*

N uſque

(a) Lucerna. (b) Friburgum. (c) Solodurum. (d) Schafhauſen. (e) Lauſanna.

uſque ad *S. Mauritium*; loca hic celebriora ſunt *Martiniacum*, ſeu *Martinach*, ubi optimæ notæ excoquitur ferrum: & *S. Mauritii Fanum*, *S. Mauritz*, ubi porta rupibus undique cincta, qua regio illa his in partibus clauditur. Præter Valleſios Helvetiorum Socii ſunt *Rhæti* ſeu *Griſones*; *Abbas S. Galli*, qui in epulo illo publico, cui interfuerunt 1500 convivæ, fœderati nomen accepit anno 1454. *Epiſcopus Conſtantienſis*; *Rotenweila urbs Sueviæ*; *Malhuſium in Alſatia*; *Bienna*; *Geneva*, quæ tamen cum ſolis Bernenſibus contraxit. Cæterum, cum Helvetiis ſocietatem pacti quoque ſunt Principes & Reges; *Galeatius Sfortia* Mediolanenſium Dux An. 1466, quod poſtea nomine *Caroli* V, per Ferdinandum Gonzagam renovatum eſt; *ac iterum* ſub *Philippo* II. Deinde cum Helvetiis fœdus iniit *Sigiſmundus Auſtriacus* An. 1474, quod per *Maximilianum* I, abruptum; ſed denuo renovatum eſt An. 1511. Inde ſinguli pagi honorarium munus ducentorum aureorum quotannis accipiunt. *Burgundicum fœdus* cum Auſtriaco coaluit An. 1543. *Sabaudiæ Dux* olim cum tribus tantum pagis fecerat fœdus; Sed illud An. 1511, *Philibertus* cum univerſis junxit; quod noſtra ætate renovatum eſt. Singulis pagis Sabaudiæ Dux fœderis illius nomine Bernæ, numerat ducentos aureos. Porro *Ludovicus* XI *Galliæ Rex* cum iiſdem Helvetiis fœdus junxit, & ſingulis pagis quotannis largitus eſt VII millia Francorum. Rupit fœdus hoc *Ludovicus* XII cum magna ſuorum clade. Sed *Franciſcus* I, fœdus illud reſtituit An. 1516, ſinguliſque pagis numeravit duo aureorum millia. Inde poſt quinque Annos Lutetiæ confirmatum eſt hoc fœdus. Per id Rex tenetur mittere Helvetiis bello petitis ducentos Cataphractos, & XII tormenta bellica: contra iſti promiſerunt Regi ſex millia militum. *Henrico* II fœdus iſtud reſtauranti promiſerunt Helvetii, numerata certa pecuniæ ſumma, tot mittere milites, quot expeterentur à Rege. *Idem fœdus a ſequentibus Regibus Conſervatum eſt*: *ac nuper* etiam ſolenniter confirmatum. Virtutis Helveticæ tanta eſt Gallorum fiducia, ut nunquam juſtum videamus Regis exercitum, qui ſit ſine militibus Helvetiis; ac ipſe Rex legionem præſidiariam corporis ſui cuſtodem ex iiſdem lectam perpetuo habeat.

CAP. XVIII.

De Hodierna Belgica, ſive de Inferiore nunc Germania.

I.

Belgicæ hodiernæ fines.

BElgicam hodiè appellant eas terras, quæ confuſis Galliæ Germaniæque antiquis limitibus, XVII provincias continent, eandem Inferiorem Germaniam, & vernaculo vocabulo dicunt *Niederland*; Itali, Hiſpani ac Galli *Flandriam*; ab una earum quondam clariſſimâ Provinciâ. Regio eſt agrorum cultu, urbium, vicorumque multitudine, ac nitore totius Europæ amœniſſima, variiſque negotiationibus, navigationibuſque longinquis ditiſſima. *Terminos* habet, à Septemtrionibus Oceanum Germanicum; ab Ortu Friſiam Orientalem, Weſtfaliam, Colonienſem agrum, Juliacenſem Ducatum, Trevirenſem Epiſcopatum; à Meridie & Occaſu Galliæ Regnum. α

Germaniæ inferioris Belgicæ populi Friſii.

II. In ea parte, quæ *cis Rhenum* in Gallico ſolo eſt, populi qui fuerint, jam antè oſtenſum eſt. In altera parte, quæ *trans Rhenum* in Germania ſita eſt, fuêre quondam *Friſii*, à Rheni oſtio ad oſtium uſque Amiſiæ amnis, vulgo *die Ems*, in Septemtrionali Hollandia, Friſia Occidentali, Groningenſi agro, & parte Trajectenſis provinciæ: *Bructeri* in Tranſiſalana provincia: *Marſaci* circa *Amersfort*, inter Rhenum & Iſalam amneis. Hos omneis L. Druſus imperante Auguſto Cæſare ſubegit; Illos, qui in Gallia, Jul. Cæſar perdomuit. 1

Bructeri. Marſaci.

III. Man-

BUNONIS.

α Regio hæc paulo humidior eſt, ideoque paſcuis, quàm frumentis lætior [*a*]. Cannabim & linum, ferè ubique fert. Equos alit generoſos. Serpentibus ferè caret. Raro ibi tonat aut fulgurat. Incolis refertas urbes habet multas & ingentes. Unum Gandavum An. 1380 octoginta millia eduxit.

HEKELII.

[*a*] *Thomæ Lanſio* in Orat. pro *Germania* p. 75. Edition. Tubing. 3. Hortus eſt *Germaniæ*. *Italiam* enim ſuâ fertilitate ſuperat.

REISKII.

1 Belgica quam diverſam pro tempore vario partitionem ſuſceperit, viſum ex parte ſuperius paulo fuit, ubi Belgicam primam & ſecundam ſub imperio Rom. vidimus. Sub eodem Germania prima vel ſuperior, & ſecunda vel inferior numerabatur; alia tamen, quam quæ noſtris eodem nomine nunc venit. Belgium enim Regno Francico & Ducatui olim Burgundico tandemque imperio Hiſpano-Auſtriaco ſubjectum XVII provincias complectitur: Quæ motibus ſeculi ſuperioris gravioribus divulſæ *duplex effecerunt*

III. Manſerunt inde ſub Imperio Romano, maximè qui cis Rhenum, donec id Theodoſio imperante, ab advenis gentibus direptum: tunc enim varii Germaniæ populi, alii ſubinde atque alii, huc immigrarunt; quorum cum quidam poſtea in Galliam, nonnulli vero in Britanniam inſulam commigrarent, incolæ in priſcam, creatis ſibi Regulis, libertatem ſeſe vindicarunt.

Belgica ab advenis direpta.

IV. Inde temporis progreſſu in XVII provincias tota hæc regio diviſa fuit, quarum aliæ *Ducum* nomine, aliæ *Comitum*, aliæ etiam *Dominorum* titulo, rectores acceperunt. Sunt autem hæ: IV *Ducatus*; Brabantia, Limburgium, Luceburgium, Geldria. *Comitatus* VII; Flandria, Arteſia, Hannonia, Hollandia, Zelandia, Namurcum, Sutfania. *Marchionatus unus* Sacri Imperii, Antuerpia. *Dominia V*; Friſia Occidentalis, Mechlinia, Trajectus, Tranſiſalania, Groningium.

XVII Provinciæ.

V. *Friſia*, poſtquam jugum Romani imperii excuſſerat, annos ferme CCCC ſub regibus ſuis fuit; donec, exſtinctis his, dominium ad Carolum Magnum pervenit; poſt eum à regulis ſuis, ut cæteræ, regi cœpit. At procedente tempore, alia alii provincia per matrimonium rectorum juncta eſt: donec tandem ad unum dominum pervenerunt. Is primus fuit *Carolus*, Burgundiæ Dux, cognomento *Audax*; abavus Caroli V, Imperatoris, qui poſtmodum hæres factus filio *Philippo* II, Hiſpaniæ Regi reliquit; cui ſucceſſit filius ejuſdem nominis III, deinde *Philippus* IV, hujus filius Carolus hodie imperat.

Friſia.

Carolus Audax.

VI. At quum incolæ jam inde à Carolo V, vim atque injuriam ſibi fieri privilegiaque, quibus ſatis libertati ſuæ proviſum erat, eripi ſentirent, vim vi repellere, armiſque libertatem avitam defendere decreverunt. Inde diutinum illud annorum XLVII bellum. Pars Hiſpanorum armis ſuccubuerunt; pars in priſtinam libertatem ſeſe vindicarunt. Hinc in *duas* parteis *Belgica*, ſeu *inferior Germania*, diviſa eſt. Provinciæ Hiſpano Imperio audientes ſunt iſtæ: ***Brabantia***, ***Limburgium***, ***Luceburgium***, ac dimidia *pars Gelriæ*, cis Rhenum ac Vahalem, in veteri Belgica ſita, dein, ***Flandria***, ***Arteſia***, ***Hannonia***, ***Namurcum***, ***Marchionatus*** S. Imperii, & ***Mechlinia***. Reliquæ provinciæ ſub una republica conſtanter ac fortiter libertatem tuentur. β

Belgicæ diviſio.

C A P.

fecerunt (a) ***Belgium**, **unum regium**, **alterumque confœderatum*** : Illud unum tunc temporis fuit, nempe Hiſpano regi ſubditum, decemque provincias complexum, nunc vero terris & regionibus per bella varia ereptis duplex erit, aliud *nempe* (b) *Hiſpanicum*, ***aliudque Gallicum*** : (c) Hoc vero liberum adhuc & bellicis eluctatum fluctibus ſeptem provincias comprehendit, puta Ducatum Geldriæ dimidium, duos Comitatus Hollandiam & Selandiam, quatuorque Dominia, nempe Ultrajectum, Friſiam, Tranſiſalaniam & Grœningam. De Dominiis & urbibus Limburgi, Brabantiæ, Flandriæ, itemque inſulis, regionibus & caſtellis Africæ, Indiæque multis ad hanc Rempubl. liberam pertinentibus nunc dicere omitto, quod alii copioſiſſime dicunt. Hiſtorici autem ut Belgio nunc Gallico locum concedant, fecerunt Ducatus Lutzenburgicus, tres item Arteſiæ, Flandriæ, Hanoniæque Comitatus, quorum pars magna per pacem Monaſterienſem, Pyrenæam, Aquenſem, & Noviomagenſem Galliæ acceſſit. Urbes ſingulas cum ſuis juribus, toparchiis, agris, regalibus, appertinentiis, uti loquuntur, junctas Robbius in Geogr. Method. Weigelius in Specul. Terr. Becmannus in Geograph. enarrant. Ecquis ignorat, hoc ipſo, quod hodieque fervet, bello Belgico Montem Hanoniæ, Namurcum, & nuperrime Caroli regium (Charleroye) captum? De confœderato Belgio Reſpubl. Elzivier. Item Boxhornium, Schoockium & Hornium confer.

B U N O N I S.

β (d) In Belgica Hiſpania Galliæ Rex multas cepit urbes; quas hodie tenet [b]. Ad *Belgicam fœderatam* hoc tempore pertinent *Hollandia*, *Zelandia*, ***Friſia***, ***Zutfania***, ***Dominium Trajectenſe***, *die Herligkeit Utrecht*, *Tranſiſalania*, *Over-Iſel*, *Dominium Groeningenſe*, *Groening-Land*. His accedunt *pars Brabantiæ*, *pars Flandriæ*, & *pars Geldriæ*. Cæterum Fœderatæ provinciæ inito fœdere ab Hiſpaniæ rege ſeceſſionem fecerunt ſuperioris ſeculi An. 81. Pax demum inter ipſos & Regem compoſita eſt Monaſterii in Weſtphalia An. ſuper. ſeculi 48, quâ Hiſpaniæ rex provincias iſtas plane liberas pronunciavit, in quas nihil juris ipſe haberet. Fœderata illa Belgica annis abhinc non ita multis magna

 cepit

(a) Belgium duplex, regium & confœderatum. (b) Hiſpanicum Gallicumque. (c) Confœderatum eſt libera Reſpubl. (d) Belgium Fœderatum.

cepit incrementa. Exiguam Europæ partem obſidens in utramque Indiam colonias emittit frequentes: neque ullus fere eſt Orbis angulus, quo Belga non penetret, merces & arma ferens. *Hagæ* provinciarum *Primores* publicos celebrant conventus. *Primum* in Conſilio ſuffragium habet Geldria & Zutphanium: *Secundum* Hollandia: *Tertium* Zelandia: *Quartum* Trajectenſis provincia: *Quintum* Friſia: *Sextum* Trans-Iſalania: *Septimum* demum Groninga & Ommelandia. Quanta Belgicæ hujus ſit Potentia, vel ex eo colligitur, quod illa bello cum Hiſpaniæ rege feliciter geſto, cum Britanniæ Rege ſigna conferre, bellique maritimi aleam experiri haud detrectet.

HEKELII.

[b] *Plureiſque adbuc capturus eſſet, ſi aliter conſilia ſua ordine, ut aiunt,* Mandrabuli, *non ſuccederent.*

CAP. XIX.

De præcipuis Inferioris Germaniæ urbibus. [1]

Flandria, vulgo Flandern. Gandavum. Brugæ. Tornacum.

(1) *A Cæſare conditum. Hiſtorici aiunt hanc urbem* 50000 *Hom. conſcripſiſſe regnante Philippo de Valois Gallo, & Carolo* VI *Imp. Ludov.* XIV *cepit Anno* 1678. *Hiſpano reſtituta Conventu Noviomagenſi: Gallis iterum prodita An.* 1708, *& eodem Anno a Fœderatis ſub auſpiciis Ducis Marlburgenſis & Principis Eugenii expugnata.* 30000 *Cives numerat qui reditu proprio vivunt.*

(2) *Lanæ commercio celebris, & probe munita, Gallis An.* 1708 *prodita, & iterum fœderatis reddita.*

(3) *Ampla, culta, & bene munita, Lanæ commercio celebris.*

I.

FLandria α omnes Chriſtiani Orbis Comitatus ſuperat: ager fertilis, paſcuaque læta. Inſulas habet adjacenteis *Cadſant*, *Ooſtburg*, *Bierſliet*, Ordinibus fœderatis parentes. Urbes præcipuæ Flandriæ ſunt β *Gandavum* (1) vulgo *Gent*; caput Provinciæ, inter majores Europæ urbes computata; Caroli V, & Ferdinandi I, incunabulis nobilitata; γ *Brugæ* (2) vulgo *Brugge*, primas ob pulchritudinem & amœnitatem ſibi vendicant. Sequuntur δ *Tornacum* (3), Gallis

BUNONIS.

α (a) Flandriæ Comitatus concluditur Brabantia, Hannonia, Arteſia, Oceano Germanico, eſtque omnium Comitatuum Europæ ampliſſimus. [a]

β (b) *Gandavum* urbs quarto à mari lapide ſemota, ad tres fluvios, Scaldim, Liſam & Lævinum, ſeu Liviam ſita; intra muros dicitur habere circuitum 45640 pedum Romanorum [b]. Quatuor hæ urbes audiunt rebelles; *Pariſii*, *Gandavum*, *Leodicum*, *Pictavium*. Sed Carolus V, caſtello urbi impoſito civium animos retinuit. Uti Neapolitanis impoſuit caſtellum S. Elmi, *la Briglia* quod vulgò vocant.

γ (c) *Bruga*, totius Belgii amœniſſima [c] urbs, à ponte nomen habens [d], ſita eſt tribus leucis ab ora maritima; Philippus I, Maximiliani I Imperatoris filius, hic natus eſt anno 1478. At rurſus à rebellibus heic captivus detentus eſt idem Maximilianus I.

δ (d) *Tornacum* ad Scaldim fl. urbs olim ſplendida; at ſæpè direpta, multaque perpeſſa, præcipue in bellis iſtis quæ geſſere Galli, Angli ac Flandri: An. 1667 a Galliæ Rege occupata. [e]

HEKELII.

[a] Habet enim, præter quatuor principaleis Maris Portus XXVIII Urbes muris percinctas, quarum ſex magnæ ſunt & nobiliſſimæ, *Gandavum* ſup. *Brugæ*, *Ypra* (& hæ tres ſunt principes) *Lilla*, *Tornacum*, & *Duacum*. Porrò ſunt aliæ quoque CCCVII ſatis nobiles & frequentes, quæ muris non ſunt vallatæ; & inſuper MCLIV *Pagi*, quorum aliqui magni ſunt & populo frequentes, præter *Arces*, *Caſtella* & *Nobilium Ædes*.

[b] Intra mœnia XX parvas Inſulas habitatas, à *Fluviis* & *Rivulis* effectas continet, ac inſuper XCVIII magnos Pontes, præter multos parvos. Et ut Arce munitiſſimâ, ac ſuperbis & magnificis ædificiis eſt ornata; ſic & nobiliſſima atque pulcherrima eſt.

[c] Opulentiſſima & ornatiſſima.

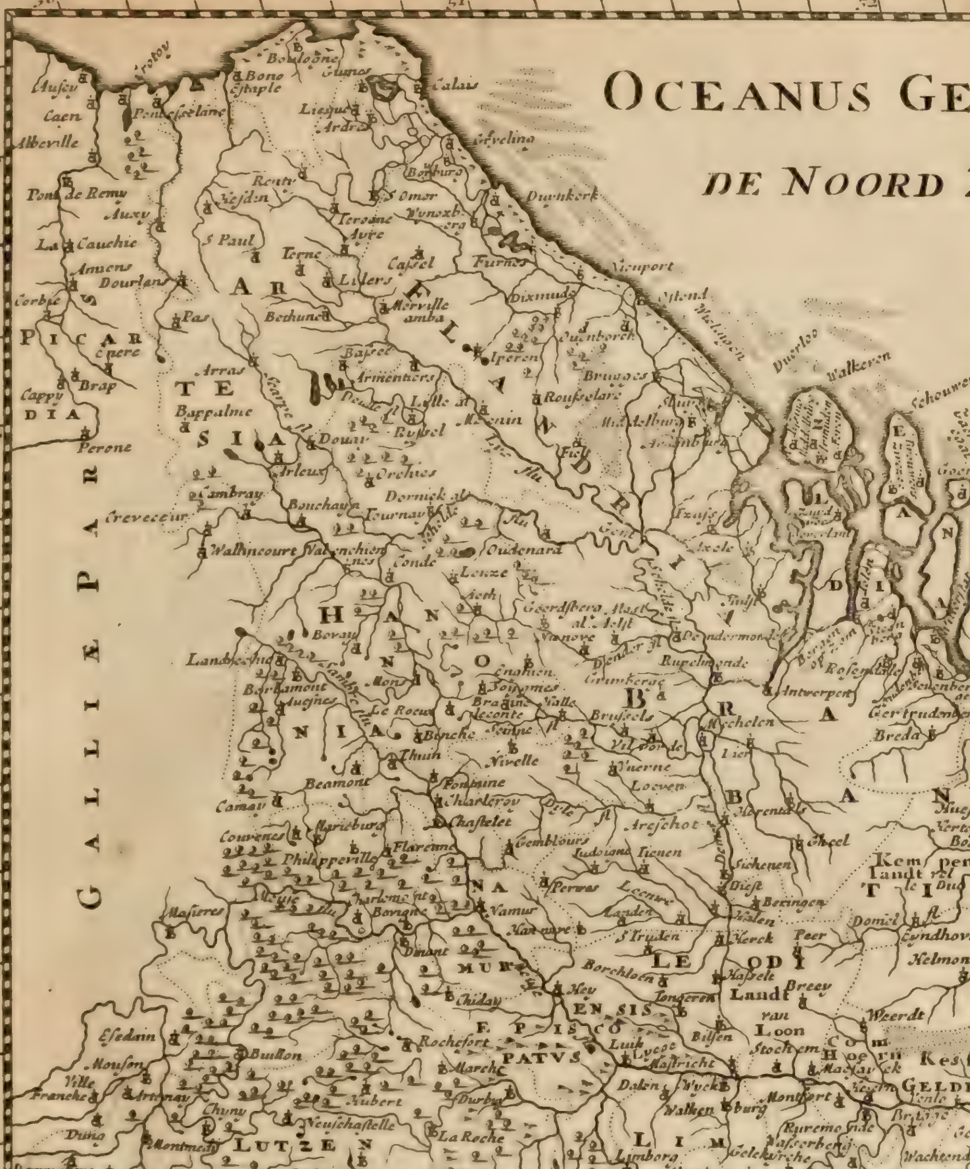
[d] Olim dicta *Geſoria*.

[e] Claret *Epiſcopatu*, cui, *Archi-Epiſcopo Remenſi* licet ſubjecto, ſubeſt una Diœceſis ex quinque Epiſcopatibus.

REISKII.

1 Quam Belgica hodierna nitore urbium, cultu, amplitudine, opulentia & incolarum frequentia caput efferat, hoc invidendis elogiis Golnizius in Itiner. demonſtrat. Belgium quippe orbis annulum, annulique hujus gemmam, nemus nemoriſque laurum, paradiſum & paradiſi hujus delicias, cœlum hujuſque cœli ſolem (e) Antwerpiam vulgo dicunt. Hæc ſi audias, Europæ cultiſſimam hanc regionem dixeris, in eaque Urbem unam primariam, Marchionatu Imperii Rom. Germ. inſignem, nunc Belgio Hiſpanico ſubjectam, propugnaculis, foſſis & caſtro per Ducem Albanum condito munitiſſimam, duabus olim incolarum myriadibus & commerciis florentiſſimam: Huic tamen noſtro nunc tempore urbs Belgii confœderati una præſtat (f) Amſtelodamum, non ſola ædium magnificentia, divitiis, & commerciis per omnem terram frequentibus, ſed multis incolarum æque uti advenarum myriadibus: Ut hanc orbis univerſi compendium, & inter prima Europæ totius emporia non poſtremam jure dixeris. Sed neque ſic ſatis pro dignitate ac potentia dices, qua terras alias pervadit aut occupat. Quid de Indica ſocietate mercatorum duplici? quid de Collybo, in quem 20500 tonnæ auri ſæpius congeri dicuntur? quid de urbibus dicam cæteris & multis & munitiſſimis. De bituminoſo vel unctuoſo ceſpite, quem (g) Turfum nominant, & locis, unde hunc eruant, permultis; de piſcatione Harengorum, & conditura frequentiſſima, de aſſidua per totum oceanum navigatione, de Sirenibus & Tritonibus, ſi qui appareant, marinis, alii conferantur. Addo unum de urbibus, locis

(a) Flandria. (b) Gandavum. (c) Bruga. (d) Tornacum. (e) Antuerpia. (f) Amſtelodamum. (g) Turfus pluraque memorabilia.

OCEANUS GE
DE NOORD
Boulogne
Calais
Dunkerk
Nieuport
Ostende
Bruges
Gent
Antwerpen
Brussels
Mechelen
Loeven
Breda
Namur
Liege
Maſtricht
Aken
Gulich
Coln
Trier
Arras
Cambray
Tournay
Valenchien
Mons
Charleroy
Dinant
Rochefort
Lutzenburg
Thionville
Amiens
Perone
Walkeren
Schouwen
G A L L I Æ P A R S
P I C A R D I A
A R T E S I A
F L A N D R I A
H A N O N I A
B R A B A N T I A
N A M U R
L E O D I E N S I S E P I S C O P A T U S
L U T Z E N B U R G
L I M B O R G
Com Iuliacensis
Treverensis Archiepiscopatus
Lothar in giæ Pars
EPIS COP ATUS Colon
GELDR
Kempen landt

Gallis *Tournay*, German. *Doornick*; *Cortracum* (1), Gall. *Courtray*, Germ. *Cortrijck*; ε *Duacum*, *Douay*; ζ Inſulæ (2), Gall. *L'Iſle*, German. *Ryſſel*, ſive *ter Iſſel*; η *Yperæ*, *Yperen*; ϑ *Neoportus*, *Nieuport* ι *Sluſa*, *Sluys*; κ *Duynkercke* (3), piratica ſuperiori bello infamis; λ *Oſtenda*, trienni Hiſpanorum obſidione inſignita. μ *Grevelinga*, nobiliſſimum in finibus Galliæ munimentum.

II. Caput ν Arteſiæ eſt ξ *Atrebatium* [f] vulgo Germanis *Atrecht*, Gallis *Arras* (4) [g] urbs ſplendida [h]. Clarum hic eſt ο *Fanum D. Audomari*, vulgo *S. Omer* (5). π *Tervanna*, inſignis quondam erat: poſteà vero à Carolo V expugnata ac funditus everſa. Eſt præterea heic nobilis *Comitatus* cognomine *D. Pauli*.

III. Hannoniæ ρ caput eſt σ *Montes*, vulgo *Mons* (6), Gallis; Germ. *Bergen*. Secunda ab ea τ *Valentianæ*, Gall. *Valenchiennes* (7). υ *Cameracum* (8) Ger-

Cortracum. Duacum. Inſulæ. Yperæ. Neoportus. Sluſa. Duynkerke. Oſtenda. Grevelinga. II. Arteſia. Artois. Atrebatium Fanum S. Audomari. Tervanna. III. Hannonia, Gallis Hainaut. Germ. Henegow.

locis & Dominiis; quæ Belgio confœderato quondam ſubdita, tum Cliveſiis, tum Coloníenſibus, ea per pacem Noviomagenſem ſuis iterum Ducatibus acceſſiſſe.

BUNONIS.

ε (a) *Duacum* ad Scarpam fl. nobilitavit Academia à Philippo Hiſpaniarum rege ſuperiori ſeculo inſtituta. Galliæ Rex eam nuper An. 67 extorſit Hiſpano. Direpta miſerè & cremata fuit hæc urbs bello, quod Ferdinandus Flandriæ Comes geſſit cum Galliæ Rege Philippo II, ejuſque filio Ludovico. Deinde iterum lacerata eſt bellis inter Philippum IV, Regem Galliæ, & Guidonem Dampetram geſtis. Hodie pulchrum eſt oppidum, multaque in eo eſt nobilitas.

ζ *Gr[illegible]*. An. 1667 à Galliæ Rege expugnatum eſt.

η (b) *Y[illegible]* à rivulo præterlabente *Ipre* dictæ: à Gallis capta An. 16[illegible], multis obſidionibus clara.

ϑ (c) *Neoportus* famam habet à memorabili prælio, quo Mauritius victoria potitus Albertum Auſtriacum vicit, An. 1600. Locus prælii diſtat uno lapide ab oppido, inter pagos *Weſtende* & *Wilhelmus Kerck*, via quà Oſtendam itur. Crux nigri coloris lignea in cladis memoriam erecta ibi ad ſiniſtram in colle conſpicitur.

ι *Sluſa*, [illegible] Oſtenda obſidetur à Fœderatis Provinciis, capitur.

κ *Duynkerka* Hiſpanorum in Belgica erat Navale, ſed [illegible], Galli[illegible]que, An. 16[illegible], expugnata, Galliæ Regi [illegible] vendita eſt. Inde haud procul abeſt [illegible] Patria.

λ (d) *Oſtenda* [illegible] duravit Annos tres, menſes duos, dies [illegible]. [illegible]

μ (e) Ad *Gr[illegible]* [illegible] Gallicæ Mareſchallus, [illegible] ab [illegible] Comite An. 15[illegible]. [illegible] pro [illegible] Dux Al[illegible] ut cum capite plecteret [illegible]. Oppidum illud Galliæ Rex, [illegible] expugnavit An. 16[illegible], hodieque tenet. Neque hic præteriri debet *Hulſta*, *Cornelii Janſenii* [k] Patria: à Fœderatis Belgis An. 1654 ſubacta. (l) *Breſkens* e regione Yſendici inſulæ ejuſdem nominis impoſitum oppidum, olim non ignobile, nunc tantum monimentum, patria *Guilhelmi* illius *Beukelens*, ſive *Buckeldi*; quem primum haleces muria & ſale condiviſſe ſcribunt: quod hominis inventum tanti fecit Carolus V Imperator, ut cum Anno 1536 Bierflietum appuliſſet, cum ſorore Maria, Ungariæ regina, ſepulchrum ejus adierit, ac ipſius manibus pro invento iſto gratias egerit.

ν *Arteſiæ Comitatus* concluditur ab Ortu Hannonia; à Septemtrione Flandria; ab occaſu comitatu Bononienſi; à Meridie ipſa Gallia. [l]

ξ (g) *Atrebatium munitiſſimum oppidum* aliquot obſidionibus & cladibus noſtra ætate memorabile, eſt ad Scarpam fl. Galliæ Regi hodie paret.

ο (h) *Fanum S. Audomari* ad fl. Aa, urbs ſitu & arte munitiſſima. Hinc tertio lapide paullo infra Lyſæ amnis fonteis.

π (i) *Tervannæ* conſpiciuntur rudera, An. 1552 everſæ. Hujus Provinciæ oppidum eſt (k) *Heſdinum*, ad confluentes *Canche* & *Blangis*, à Carolo V excitatum & egregie munitum: hodie tenetur à Gallis.

ρ *Hannonia* [m] clauditur finibus Flandriæ, Brabantiæ, Namurcenſi Comitatu, Gallia & Arteſia.

σ (l) *Montes Hannoniæ* oppidum haud vetus eſt, ita diſtinctum a Bergis D. Vinnoc, *Wynoxbergen* in Flandria.

τ (m) *Valentianum* ad Scaldim, ubi Ronellum recipit, in valle amœna ſitarum, reſpublica olim [illegible] uteretur legibus, ut Norimbergenſes ad ejus exemplum ſuam Remp. [illegible] ſcribantur.

υ *Cameracum* territorium [illegible] ad Arteſiam referunt; Oppidum muniſſimum eſt cum arce.

HEKELII.

[f] C. *Atrebatum*.

[g] A quo [illegible] Panni illi variis figuris contexti, qui vulgò dicuntur *Pannі d' Arazzo*.

[h] Et [illegible]

(a) Duacum. (b) Yperæ. (c) Neoportus. (d) Oſtenda. (e) Grevelinga. (f) [illegible]. (g) Atrebatium. (h) Fanum S. Audomari. (i) Tervanna. (k) Heſdinum. (l) [illegible] Valentianæ.

(1) *A Gallis capta An. 1645, & iterum An. 16[illegible], Hiſpano reddita. An. 16[illegible], a Gallis poſt a[illegible] Belgio Hiſpanico, [illegible] occupata, et a Fœderatis An. 17[illegible] [illegible].* (2) *a Gallis capta An. 16[illegible], [illegible] Duce Marlburgio & [illegible] Eugenio, [illegible] expugnata An. [illegible] tes commer[illegible]* (3) *a Gallis [illegible]* (4) *[illegible]* (5) *[illegible]*

deratis [illegible] tertia, [illegible] III. [illegible] (6) [illegible] Lud. XIV [illegible]. (7) [illegible] (8) [illegible] commercio etiam celebris.

German *Camerick*, Gall. *Cambr..y*, cum agro ſuo ſingularem provinciam conficere videtur, quæ dicitur *Cambreſis*.

IV. Namurcum. Gall. Namur. German. Namen.

IV. Caput eſt, quæ provinciæ nomen dedit, *Namurcum* (1), ædificiis magis valida quam ſplendida. φ

V. Luceburgium. Luzelburg.

V. Hic Ducatus nihil inſigne habet, præter *Luceburgium* (2), unde nomen Provinciæ; & ipſa urbs tam fœda, quàm ſatis natura loci munita. χ

VI. Limburgium.

VI. Hujus caput eſt ↓ *Limburgium* (3) urbs, minus inter reliquas XVII provincias clara. *Falcoburgium* ac *Dalem*, duo Comitatus, portiones ſunt Limburgienſis Ducatus.

VII. Brabantia. Brabant. VIII. Antverpia. Marchion. Bruxellæ. Sylva Ducis. Lovanium.

VII. Primaria ω *Brabantiæ* urbs eſt α *Antverpia* (4), Gallis *Anvers*, Germanis inferioribus *Antwerpen*, ſuperioribus *Antorf*, Emporium quondam totius Europæ celeberrimum, nunc etiam urbs totius terrarum Orbis ſplendidiſſima: arce ſua maximè nobilis. β *Bruxellæ* (5), *Bruſſel*, magnifica urbs, rectorum Belgii Hiſpanici ſedes: γ *Sylva Ducis*; *des Hertogenboſch*; ac δ *Lovanium* (6), vulgo

(1) *Urbs munitiſſima, a Lud. XIV, An. 1692 expugnata, a Guil. III, poſtea fortiter obſidione cincta & recuperata An. 1695, a Gallis autem poſt mortem Car. Hiſp. fraude occupata.*

(2) *A Gallis An. 1684 capta, & Hiſpano conventu Reſwicenſi reddita Ann. 1697.*

(3) *Situ munitiſſima, a Batavis ter capta, ſcilicet An. 1632, 1633, & 1703, a Gallis in 1675, ſed conventu Neomagenſi Hiſpano reddita.*

(4) *A Gallis poſt mortem Car. Hiſp. fraude occupata, Fœderatis autem poſt prælium Ramilienſe reddita, templis ſplendidiſſimis, ipſi Italiæ non ſecunda, commercio olim celebris, quo nunc ab Amſtelodamenſibus penitus fere privatur.* (5) *A Gallis An 1695, Machinis æneis, quas bombardas vocant, verberata, a Bavaro An. 1708 pene oppreſſa, ſed copiis Fœderatis opportune liberata, Bavaro fuſo, fugatoque.* (6) *Inter ampliſſimas Belgii urbes nominatur, 30 habet Collegia ad Academiam pertinentia.*

[b] Et totius Regionis Metropolis. Quondam ipſius *Flandriæ* primaria erat Civitas.

[i] *Sed hoc ingratum ſcelus atro crimine omnino adhuc damnandum eſt.*

[k] Apud *Romano-Catholicos* magni nominis Theologi, Eccleſiaſtæ *Lovanienſis*.

[l] Fruitur clementiſſimo aëre, & producit omnia, præterquam Vinum, quod Incolarum negligentiâ potiùs evenit.

[m] Olim *Pannonia* dicta, & deinde *Saltus Carbonarii*, atque etiam *Picardia inferior*.

BUNONIS.

φ Continetur limitibus Hannoniæ, Brabantiæ, Leodicenſibus, Lucemburgenſibus & Galliæ, (a) *Namurcum* ſive *Namurum*, ad Moſæ ac Sabis, ſeu Sambræ confluentes, munitum ac dives eſt [n]. In ditione Namurcenſi lapis effoditur, unde excitatur ignis qui augetur aquâ, exſtinguitur oleo. *Ortelius*.

χ *Ducatus Lucenburgicus* habet ab Ortu Epiſcopatum Trevirenſem; à Septemtrione Ducatum Limburgicum & Diœceſin Leodicenſem; ab Occaſu Galliam; à Meridie Lotharingiam [o]. (b) *Luzeburgium* Metropōlim percurrit Elſa fl. Inde haud longe abeſt Palatium magnificum, à *Petro Mansfeldio* excitatum, in quo nihil ad delicias deeſt. Eſt hìc quoque ad Moſellæ ripas (c) *Theonis villa*, vulgò *Diedenhoven*, opidum munitiſſimum à Gallis Ann. 1643 expugnatum.

↓ Ducatus hic ab Ortu habet Ducatum Juliacenſem; a Meridie Ducatum Lucenburgicum; ab Occaſu Epiſcopatum Leodicenſem; à Septemtrione Geldriam. (d) *Limburgium* provinciæ caput ad Weſam fl. præcipiti ſaxo impoſitum, arte item & manu [p] valide munitum eſt: in ejus agro multum ferri ac æris effoditur [q].

ω Ducatus (e) *Brabantiæ* habet ab Ortu Geldriam & Epiſcopatum Leodicenſem, à Septemtrione partem Geldriæ & Hollandiam, ab Occaſu Hannoniam & Flandriæ partem.

α (f) *Antverpiam* Dux Parmenſis ponte ſupra Scaldim fluvium, qui pedibus bis mille quadringentis in latitudinem ibi patet, ſtructo, obſidione cinxit, ac demum cepit An. 1585 [r]. Nobile hic floruit Typographejon Chriſtophori Plantini, ex quo prodiit opus Bibliorum regium.

β (g) *Bruxellæ* quoque ſedes eſt ſummi totius Brabantiæ ſenatus: urbs ad Sin fl. poſita eſt. [ſ]

γ (h) *Sylva Ducis* [t] ad fluvios Dommelam & Aadam vulgo Aa ſita, à Moſâ fl. diſtat ſpatio duorum milliarium, à Ravenſteinio quátuor, ab Antverpia duodecim. Opidum eſt amplum, pulchrum, ſitu & induſtria humana adeo munitum, ut inexpugnabile videri poſſit: Fœderatarum tamen Provinciarum armis domitum eſt An. 1629. Tantum lintei hic ſingulis paratur Annis, quantum ducentorum coronatorum millibus vendi poſſit; ad quod opificii genus aquæ vicinæ ſecreto naturæ beneficio multum conducunt. Urbs illa naturâ & arte munitiſſima à Fœderatis Belgis domita & ſubacta eſt An. 1629, à quibus hodie tenetur.

δ (i) *Lovanium* ad Dilam amnem & Wortham torrentem ſitum quatuor mill. Mechlinia diſtat. Gandavo, aut ipſis Pariſiis cenſetur amplius, ſi computantur Suburbia. Academia hic inſtituta eſt An. 1426. Juſto Lipſio quoque celebritatem debet. Hic Johannes Fridericus Saxoniæ Elector aliquamdiu captivus detentus eſt.

HEKELII.

[n] Gens armis dedita, civilis & ingenioſa, ſed paucos habens Mercatores. *Gallica* linguâ utitur, eâque degeneri.

[o] *Ptolemæo* dicitur *Auguſta Romanduorum*, quam *Aliſontia* Fluvius, vulgo *Elſa*, ſ. *Alſitz*, interfluit. Heìc Conſilii ſupremi Sedes eſt & Tribunal, à quô provocatur *Mechliniam*. Hodiè eſt *Helena* illa, de quâ *Gallus* cum *Hiſpano privatim* & intra velum eſt digladiaturus.

[p] *Immo profunda valle.*

[q] Cive gaudet *Remaclo Fuſchio*, Medico erudito, qui varios ſcripſit Tractatus, inter illos *illuſtrium Medicorum Vitas*; itemque *Gilberto Philareto*, qui nomine *Limburgii* apud exteros maximè innotuit. Vid.

(a) Namur. Ger. Namen. (b) Luzeburgium. (c) Theonis villa, (d) Limburgium. (e) Brabantia. (f) Antverpia. (g) Bruxellæ. (h) Sylva ducis. (i) Lovanium.

vulgo *Leuven*, inſignes urbes: Præterea ε *Breda*, *Sevenbergen*, ζ *Bergen op Zoom*, η *Lier*, *Herentals*, ϑ *Dieſt*, *Tienen*, & *Gemblours*, haud ignobilia ſunt opida, ι *Mechlinia*, *Mechlen* Germanis, *Malines* Gallis, quæ unam provinciam in XVII conficit, inter nitidiſſimas Belgicæ merito numeratur. De cætero, & in Brabantia Ducatus κ *Arſchot*: Marchionatus *Bergen op Zoom*; Comitatus *Hoccbſtraten* & λ *Megen*; Baronatus *Breda*, *Dieſt*, μ *Grimbergen*. IX. Mechlinæ Dominium.

VIII. ν *Zelandia* in inſulas complures diſſecta eſt; quarum nobiliores, *Walachria*, vulgo *Walcheren*; *Scaldia*, vulgo *het Landt van Schouwen*; & *Bevelandia Auſtrina*, vulgo *Zuyt-Beverlandt*. In Walachria urbs princeps eſt ξ *Middelburgium*, celebre Emporium. Secunda eſt ο *Vliſſingen*, proximus in Zelandia ex Gallia ac Britannia advenientium navium appulſus. π *Vera*, vulgo *ter Veer*, Scoticarum mercium Emporium. In Scaldia inſula eſt ρ *Sirickzea*, opidum ſatis nitidum. In Bevelandia, σ *Guſa*, vulgo *ter Goes*. VIII. Zelandia. Walachria. Scaldia. Bevelandia. Middelburgium. Vliſſinga. Vera. Guſa.

IX.

Vid. celeberrimi mei *Quenſtedtii* Dialog. de *Patriis illuſtrium Doctrina & Scriptis Virorum* p. 111.

[r] Cingitur vallo valliſſimo, in quo diſpoſiti Tiliarum ordines & amœnitatem, & opacitatem deambulantibus præbent.

[ſ] In Fori extremitate oſtenditur locus, ubi *Egmondanus* & *Hornius* Comites decollati. Plurima ſunt hic *Ducum* & *Principum* Palatia magnifica. Fontes per Urbem crebri & elegantes. Turris, in quâ armamentarium, meretur videri.

[t] A vicino nemore ſic nuncupata.

BUNONIS.

ε (a) *Breda*, ad Merke fl. in ditione eſt Principis Auranſiæ [v], muni̇tiſſima cum arce, a Mauritio ſingulari ſtratagemate capitur An. 1589. Ab Hiſpanorum Duce Spinola fame & XI menſium obſidione expugnatur An. 1625, ſed à Fœderatis Provinciis duobus menſibus recuperatur An. 1637. [x]

ζ (b) *Bergen op Zoom* opidum munitiſſimum, quoddam quaſi Hollandiæ & Zelandiæ vinculum, ab Hiſpanis fruſtra oppugnatum.

η (c) *Lira* ad Nelam fluvium duobus Antverpia, & totidem fere Mechlinia milliaribus diſtat.

ϑ *Dieſta* Baronia ad Demeram fl. Nicolai Clenardi patria eſt.

ι (d) *Mechlinia* in meditullio Brabantiæ ſita, quatuor milliaribus diſtat Antverpia, totidem Lovanio, ac totidem Bruxellis. Dela fluvius mediam ſecat. Gaudet cœli temperie; unde Philippus I & Carolus V hic educati. Opidani innatam quandam habent venuſtatem morum ac urbanitatem; unde appellantur *de Meeſters van Pelit*. Academia olim floruit; Guicciardinus tradit, aliquando IX filios diverſorum regum, XXIV Principum, XXIX Comitum eodem tempore operam literis hoc in loco [y] dediſſe.

κ *Arſchotium* ad Demeram fluvium eſt.

λ *Megen* opidum munitum ad Moſam eſt.

μ *Grimbergæ* olim fuit celebris. Ad Provinciam hanc pertinet quoque *Gemblacum* vulgo *Gemblours*, abbatia, eruditorum olim Seminarium.

ν Comitatus (e) *Zelandiæ* nomen ex re habet; mari enim undiquaque alluitur, & inſulis conſtat plurimis, ex quibus octo celebriores ſunt; præter inſulas memoratas ad Provinciam pertinent, Nord-Bevelandia, Duvelandia, Tola. [z]

ξ (f) *Middelburgium*, Gymnaſio & ordinario deputatorum Zelandiæ Collegio quoque nobilis, elegans ac probe munita urbs, habet ſtapulam ſive forum vini, ex Hiſpania, Gallia aliiſque provinciis importati [a]. Tutiſſima & capaciſſima ibidem eſt navium ſtatio. Inde oriundus fuit *Petrus a Mittelburgo*, inſignis Mathematicus, qui eo nomine Romam vocatus eſt. Scripſit ille de paſchatis celebratione.

ο (g) *Vliſſinga*, duo millia paſſuum Middelburgo diſtans, urbs exigua quidem eſt, ſed arte & natura munita. Opportuno adeo ſitu eſt, & tam eximio portu ſpectanda, ut, quotquot fere ultro citroque commeant Naves, hâc perpetuo tranſeant. Oceani Belgici habetur clavis. Quare Carolus V inter cætera conſilia ſecretiora Philippo filio hoc etiam reliquit, ut quàm diligentiſſimè tueretur hunc locum: quod dum ille per ſuos arce extructa violenter conatur efficere, Belgis portam aperuit ad libertatem recuperandam. Tenuit Urbem illam pignoris loco Eliſabetha Angliæ Regina ab An. 1585, & poſt illam Jacobus Rex ad An. 1616, quo deducto præſidio Auranſiæ Principi, Domino ſuo, reſtituta fuit. Habet princeps ille ibidem palatium ſuum.

π *Vera* ſeu *Campoveria* munita, eſt in ditione Principis Auranſiæ. [b]

ρ *Zirickzea* antiqua multis & inſignibus gaudet privilegiis. Portu ejus aliquando arenis obducto, novus apertus eſt.

σ *Guſa* ad oſtium Scaldis eſt opidum ſatis lautum.

HEKELII.

[v] S. *Arauſionenſis*.

[x] In Arce Navis adhuc cuſtoditur, qua intraverant milites *Ordinum*, ceſpitibus, comburi hic locorum ſolitis, obtecti. Videndus quoque in atrio Arcis Hippelaphus, Equus pedes & caudam cervi habens.

[y] Ubi & *Armamentarium nobile*.

[z] *Hæc*, alias quippe *Tolana*, vulgo *Tolen*, dicta, *duo* habet Opida ſatis laudata, *Tolam* & *Divi Martini Aggerem*. *Illa* circuit quatuor tantummodo Germanica Milliaria, neque, niſi *Vicos* & *Pagos* habet. *Iſta* autem quondam erat *fertilis* & *amœna*, antequam An. MDXXXII. penitus inundaretur.

[a] Unde *Gallis* l'Eſtappe du vin de France & d'Eſpagne.

[b] In hâc urbe videnda ſunt tormenta aliquot, *Caroli* V Imperatoris nomine inſcripta. Juxta Portam

(a) Breda. (b) Bergen op Zoom. (c) Lira. (d) Mechlinia. (e) Zelandia. (f) Middelburgium. (g) Vliſſinga.

IX. Hollandia

IX. τ *Hollandia* ob frequentia in varias Mundi parteis commercia totius Belgicæ celeberrima potentiſſimaque, dividitur in *Septemtrionalem* & *Auſtralem*. *Septemtrionalis* Hollandiæ pars meridionalis, crebris lacubus interfuſa, *Waterlandt* incolis vocatur. Princeps dignitate eſt totius Hollandiæ urbs υ

Dordracum. *Dordracum*, vulgo *Dordrecht*, & *Dort*, in ipſis lacuum, quos Moſa Vahaliſque efficiunt, undis ſita; vini Rhenani frequenti mercatu nobiliſſimum Emporium.

Amſterodamum. At maxima potentiſſimaque omnium eſt φ *Amſterodamum*, vulgo *Amſterdam*, opulentiſſimum ad Oceanum Germanicum Emporium :

Lugdunum. χ *Lugdunum* Batavorum, vulgo *Leyden*; omnium Belgicarum, nedum Hollandicarum, amœnitate ſalubritateque ſplendidiſſima :

Delphi. ψ *Delphi*, vulgo *Delft*, *Guilielmi Principis Auriaci*, Illuſtriſſimi Principis Mauritii parentis, cæde inſignita civitas :

tam hoſpitium eſt amœniſſimum, ex quô in *Mare* & *Zirickzeam* uſque, alterius Inſulæ Urbem, ad aliquot Leucas remotam, proſpectus amœniſſimus. Vid. *Jodoci Sinceri* Itinerar. *Galliæ* p. 381.

BUNONIS.

τ (a) *Hollandiæ* Comitatus fines habet ab Ortu Trans-Iſalaniam [c] & Geldriam : à Septemtrione Friſiam : ab Occaſu mare Germanicum, & inſulas Zelandicas : à Meridie Brabantiam. [d]

υ (b) *Dordracum* urbs perveruſta, Hollandiæ olim caput, [e] Mervæ incumbit, quod flumen ex Rheno, Moſa, & Linga urbem præterfluentibus, naſcitur. An. 1521, Vahalis ſimul & Moſa, exæſtuante in eos Oceano, ex agro inter hanc urbem & Brabantiam interjecto effecerunt immenſum illum aquarum gurgitem, abſorptis violenter 72 egregiis pagis, & in iis plus centum hominum millibus; qui cum omnibus ſuis fortunis miſerando illo diluvio perierunt; & tum urbs illa à continente fuit avulſa, ac inſtar inſulæ deſtituta : nunc incolarum induſtria non exiguum agrum undis ereptum mœnibus ſuis rurſus conjunxit, propria fere harum gentium arte. Eſt verò pulchra, dives, potens, amplis & elegantibus ædificiis ornata, & celebris Synodo, quam Reformati An. 1619 ibidem celebrarunt. Dordraco oriundus fuit *Paulus Merula*, & *Janus Rutgerſius*. [f]

φ (c) *Amſtelodamum* nomen ſortitum eſt ab *Amſtela* fluvio, & voce Teutonica *Damm*, quæ ſignificat *aggerem*. Fuit olim vicus à piſcatoribus inhabitatus; ſed à trecentis abhinc Annis in tantam excrevit urbem. An. 1601, ædes pluſquam ſexcentæ privatorum opibus à fundamentis fuerunt extructæ. Burſa, *die Boerſe*, Templum auſtrale, *die Suder Kirche*, & Curia, ſplendida ſunt ædificia, quæ nulli in Europa ſplendore & magnificentia facile cedant. Sunt ibi quoque rigidioris diſciplinæ ergaſtula *das Zuchthauſz*, in quo mares; & alterum, *das Spinnhauſz*, in quo fœminæ labore exercentur (g). *Tota urbs* palis prælongis & craſſis ſuperſtructa; unde argute quidam, *ſi*, inquit, *videri poſſet hic fundus, numquam quiſquam amœniorem vidiſſet ſylvam*. Civium incredibilis ibi eſt frequentia : & fere major quotidie advenarum concurſus. Non enim unius provinciæ, ſed totius Orbis emporium eſt; de *Amſtelodamo*, quod *Salluſtius* olim de Carthagine, *ſilere melius puto, quam pauca dicere*.

χ (d) *Lugdunum* à Romanis olim putatur conditum : fuitque Prætoris Romani perpetua ſedes. Cœlum habet temperatius, quam cæteræ Hollandiæ partes. Diuturnam XVI ſeculo Hiſpanorum forti ac conſtanti animo ſuſtinuit obſidionem; Inde Academia, præeunte Guilhelmo Arauſino Principe, ornata eſt. Lugdunenſis erat perfidus ille impoſtor & anabaptiſta, *Joannes Buchold*, ſartor, vulgo *Johann a Leyda* dictus; qui mira quadam malitia & inauditis commentis ſe regem fecit Monaſterii, An. 1534, ſed tamen urbe capta atroci ſupplicio demum affectus (*h*). Edidit vero Leida complures viros eruditione præſtantes, *Johannem Gerbrandum*, *Nicolaum Leontium*, *Janum Douſam*, &c. [i]

ψ (e) *Delphi* ſeu *Delfium* ab alveo ſeu foſſa & aquæ ductu ex Moſa in urbem perducto nomen habet. Foſſam enim vulgo appellant *Delf* [k]. An. 1536 fortuito incendio major ipſius pars conflagravit; ſed ex ruinis ſurrexit pulchrior. Ciconiæ tum viſæ ſunt magno conatu anniti, ſi qua pullos flammis poſſent eripere; & quum ob pondus corporum nequirent, expanſis alis ſobolem ſuam obtexerunt; quædam etiam pertinaciter pullis adhærentes eodem incendio hauſtæ ſunt. Multi enim in domorum culminibus avium iſtarum conſpiciuntur nidi; quod ad illarum paſtionem urbs loco opportuniſſimo ſita eſt. *Guicciardinus*.

HEKELII.

[c] H. e. *Maris Germanici* Sinum.

[d] Et *Moſam* amnem. Incolæ hujus Regionis ſunt proceri, formoſi, civiles, humani, ingenioſi, divites, potentes, & bellicæ laudis præ cæteris clari.

[e] Et Metropolis.

[f] Ac *Guilielmus Lindanus*, Epiſcopus *Ruræmondenſis*, & poſtea *Gandavenſis* Eccleſiæ Doctor, Pontificius & Antagoniſta Orthodoxorum acerrimus.

[g] Porro *Orphanotrophium* pro utroque ſexu, *Xenodochium* pro peregrinis morbô infectis, *Gerontotrophium*, quod vere *Pauperum* dici poteſt *Palatium*, *Ædes* pro deliris utriuſque Sexus, *Domus Indiæ Orientalis*, *Domus Indiæ Occidentalis*, *Domus Organica*, &c.

[h] Iconia ejus, ut & uxoris *Eliſæ* vid. ap. *Joannem Meurſium* Lib. I. *Athen. Batav.* Cap. XXV. p. 78. Edition. poſterior. ubi Hiſtoria prolixe eſt deſcripta.

[i] Hujus ſplendidiſſimæ atque amœniſſimæ Urbis Academiæ Doctores olim fuère Jacobus *Golius*, Abrahamus *Heidanus*, Daniel *Heinſius*, Juſtus *Lipſius*, Claud. *Salmaſius*, Jacob. *Triglandius*, Marc. Zuer. *Boxhornius*, atque plures alii, quos ipſe *Leidenſis* Doctor præſtans, *Johannes Meurſius* in ATHENIS BATAVIS utriuſque Edit. digniſſime laudavit.

[k] Patria fuit *Hugonis Grotii*, quem *Heinſius* Pater *maximum Hugonem* appellavit.

BUNO-

(a) Hollandia. (b) Dordracum. (c) Amſterodamum. (d) Lugdunum. (e) Delfium.

Draught or Proſpect of the it, Deſigned by P. Nalp one of the beſt Artiſts for thoſe

tas: ω *Roterodamum*, *Rotterdam*, natalibus *Eraſmi Roterodami* clara ſecundum ab Amſtelodamo Emporium. α *Haga-Comitis*, vulgo *des Graven-Hage*, nobiliſſimus totius Europæ vicus, multiſque urbibus præferendus; Comitum quondam Hollandiæ, nunc Concilii Confœderatarum Provinciarum univerſalis ſedes: huc quippe, quoties de communibus negotiis decernendum eſt, univerſæ provinciæ conveniunt. Sunt præterea nobiles urbes, β *Haerlem*, γ *Goude*, δ *Geertrudenberge*, ε *Alckmaer*, ζ *Edam*, η *Hoorn*, θ *Enckhuyſen*. In Inſulis Auſtralibus eſt ι *Briel*, haud poſtremum provinciæ opidum, & itidem κ *Geerſliet*. Septem- Roterodamum. Haga.

BUNONIS.

ω (a) *Roterodamum* propinquum Moſæ eſt & ad Roteræ fl. unde nomen deſumſit, fauces [*l*]. Varias olim calamitates expertum in ampliſſimam excrevit urbem; idque eo potiſſimum tempore, quo ab Hiſpanis deſertum fuit. Et ſuperioribus quoque annis magna acceſſio facta eſt. Hic bona coquitur cerviſia; quæ illis in terris magnopere expetitur. Haud procul ſummo templo eſt ſtatua ænea Eraſmo à ſenatu poſita.

α Roterodamo tribus leucis diſtat *Haga* (b) non pulcherrimus modo, ſed ditiſſimus quoque, & fortaſſis etiam maximus univerſæ Europæ pagus, Auranſius Princeps ibi pulcherrimum habuit palatium [*m*]. Semileuca fere ab Haga ſitus eſt pagus (c) *Lauduna* [*n*], ubi cœnobium, in quo Margaritæ Comitis monumentum cum inſcriptione; ex qua cognoſcitur, Margaritam illam An. ætatis ſuæ XLII, ipſo die paraſceves hora nona ante meridiem, Anno ſalutis 1276, peperiſſe infantes vivos promiſcui ſexus numero trecentos ſexaginta quatuor: qui, quum ſacramentum baptiſmi accepiſſent, cum matre expirarunt. Singuli infantes narrantur fuiſſe pulli duntaxat gallinacei magnitudine. [*o*]

β (d) *Harlemum* [*p*] ad Sparam fl. Amſterodamo tribus diſtat leucis. Albani ducis crudelitatem experta hæc urbs, incendio etiam deformata; ſed pulchrior ſurrexit, & incolarum numero adeo aucta eſt, ut ſuperioribus Annis hic ſupra xxv millia hominum fuerint numerata eorum, qui ſexagenariis minores, & pubertatis Annos egreſſi varias artes mechanicas & mercaturam exercebant. Artis Typographicæ inventionem urbi huic adſcribit *Hadrianus Junius*. Ann. Chriſti 1403, mulier quædam marina, ſive *Siren* dicenda eſt, à piſcatoribus capta Harlemi plures Annos vixit. Veſtita & aſſuefacta paulatim eſui panis, lactis, & aliorum id genus ciborum; etiam nere & reliquum opus domeſticum exſequi didicit; crucis inſuper ſigno honorem & reverentiam exhibens, aliaſque uſurpans ritus, quos à domina docebatur; ſed ſemper muta manſit. *Guicciardinus*.

γ (e) *Gouda* ad Iſſalam Leida diſtat quatuor leucis majoribus, opidum lautum & prævalidum eſt. Hic conceptus & utero geſtatus eſt *Eraſmus*.

δ (f) *Gertrudis mons* [*q*] ad Mervam fluvium clupearum piſcatione celebre opidum eſt.

ε (g) *Alcmaria* Harlemo quinque leucis diſtat, egregie munita; unde Hiſpanus fortiter repulſus eſt. Lacubus erat circumcincta [*r*], qui ſiccati circumducto valido aggere in arva & paſcua ſunt converſi. Hic magna caſei butyrique paratur copia. *Petrus Foreſtus* Medicus fuit Alcmarianus. [*ſ*]

ζ (h) *Edamum* ad Icam ſeu Edam fl. & lacum hodie exhauſtum, qui in arva & paſcua converſus eſt. Plurimæ ibidem ædificari ſolent magnitudine ſimul & ſpecie commendabiles naves. Lautiſſimus quoque in territorio circumjecto premitur caſeus, idque tam incredibili copia, & cum tanto civium quæſtu, ut univerſum opidum inde locupletetur.

η (i) *Horna* duabus ab Edamo leucis ad eundem ſinum ſita jacet Flevi ſita à portu tortuoſo vi[illegible] dicta; opidum peramœnum, dives & ſatis amplum, tutum habet portum. Gaudet mercatu anniverſario præter hebdomadarios; quibus ibi tanta copia caſei butyrique advehitur, ut ſolus, qui ſpectaverit, credere poſſit. In urbe illa natus eſt [*t*] *Hadrianus Junius*, profeſſione Medicus, & in omnibus liberalibus ſcientiis verſatiſſimus, Poeta eximius, & Philoſophus celebris. [*v*]

θ (k) *Enchuſa* abeſt Hornâ tribus leucis, ad eam maris Auſtralis (vulgò *Zuyder-Zee*) partem, quæ Friſiam adſpicit: Opidum lautum ac munitiſſimum, portu prorſus mirabili. Ædificantur ibi quoque naves plurimæ. Habet urbs illa peritiſſimos naucleros, & induſtrios valde navales ſocios.

ι (l) *Briela*, in inſula Vorna jacet, quà Moſæ fluminis alveum Rhenus Oceano affundit. Opidum hodie valde munitum illud eſt, quod omnium primo, de improviſo & præter omnem Ducis Albani ſpem, ductu Comitis Marchiæ, calendis i[illegible] Aprilibus An. 1572, occuparunt extorres Belgæ. Defecerunt paulo poſt Fluſſingi, Enchuſa, & alia quædam opida, non ſine ingenti rerum & ſtatus mutatione. Superioribus annis urbs illa Eliſabethæ Angliæ Reginæ ab Ordinibus pignoris loco tradita, & per annos multos præſidiis Anglicis inſeſſa; ſub regno Jacobi I, Angliæ Regis, redempta & reſtituta fuit, præſidiumque Anglorum deductum. Nunc Fœderatorum milite cuſtoditur.

κ (m) *Geerflietum* in eadem, cum Briela, eſt inſula, opidum munitum. Aer ejus quam optimus, & cum tritici mire ſpecioſi, tum & avenæ egregiæ bonitatis ſegetem ferax eſſe dicitur. Briela duarum leucarum intervallo abjuncta eſt (n) *Goerea*, vulgò *Goeree* inſula cum opidulo cognomine. Olim commerciis & navigationibus floruit. Nunc portu ſuo deſtituto, inde infeſtum habens Oceanum, multum de priſtino ſplendore amiſit.

HEKELII.

[*l*] Quaſi dicas *Roteræ oſtia*.

[*m*] Aquis & ſylvis undique cinctum & munitum.

[*n*] *Joannis Meurſii*, Viri celeberrimi, Patria.

[*o*] Vid. *Gotfr. Hegenitii* Itinerarium *Friſio Hollandicum* p. 12[illegible]. [illegible] *Lugd. Batav.* An. MDCXXX, in 16 [illegible], ut & *Sinceri* Itinerarium *Galliæ* p. [illegible].

O [*p*] Petri

(a) Roterodamum. (b) Haga. (c) Lausduna. (d) Harlemum. (e) Gouda. (f) Gertrudis mons. (g) Alcmaria. (h) Edam. (i) Horna. (k) Enchusa. (l) Briela. (m) Geerflietum. (n) Goerea.

Texel. Flieland.

Septemtrionali Hollandiæ adjacent Inſulæ duæ, λ *Texel* & μ *Flielandt*, navium ſtationibus celebres. De cætero eſt in Hollandia Comitatus ν *Egmont*, Baronatus ξ *Brederodiorum*, ο *Vianen*.

X. Trajectenſis Provincia.

X. *Trajectenſis* ſive *Ultrajectenſis* π provincia, nomen accepit à capite ſuo ρ *Trajecto*, ſive *Ultrajecto*, vulgo *Utrecht*, vel *Utert*. Urbs eſt ampla atque magnifica. Epiſcoporum quondam Friſiorum ſedes. Eſt & σ *Amersfort*, haud ſpernendum opidum.

XI. *Gel-*

[p] *Petri Scriverii*, d. xii Jan. An. M D LXXVI nati, Patria.

[q] S. *Gertrudi-Berga*.

[r] Unde & a copiâ *Lacuum* URBI nomen inditum volunt, ex. *Al-Meer*.

[s] Qui primum in *Medicina* Lectionem & Orationem pro laude Ejus in Academiâ *Lugdunenſi* habuit. Leg. *Meurſius* l. c. cit. Lib. II. p. 99. & *Melchior Adami* in *Germanor. Medicor.* Vitis p. 32?.

[t] D. 1. Jul. 1513.

[v] Denatus a. *Middelburgi* d. xvi. Jun. An. LXXV ejusdem ſeculi, ibidemque ſepultus honorifice.

BUNONIS.

λ (a) *Texel ſeu Teſſalia, inſula copioſa & omnibus rebus affluens, contra maris impetus partim collibus a natura, partim a genere communitur. Ager magnam partem eſt paſcuus, in quo multi oberrant pecudum greges. Ampliſſimum & pulcherrimum ibi eſt municipium nullis clauſum mœnibus, quod eodem cum opidis jure & Magiſtratibus gaudet.*

μ (b) *Flevolandia*, Hollandis *het* (c) *Vlielandt*, à Flevo nomen ſortita eſt, quam mytuli, vel ſi mavis muſculi illi marini, Belgis *Moſſelen* dicti, vel imprimis commendant. Cæteræ ad Hollandiam inſulæ pertinentes ſunt (d) *Schellingia*, quinque pagis habitata, armento dives; (e) *Wieringia* ab alga marina dicta putatur, cujus ibi tanta eſt copia, ut ea aggeres ſartos tectos conſervent. In ſinu, qui mare Auſtrale, (*Zuyder-zee*) ſunt (f) *Urk* & (g) *Ens*. Ad oſtium Moſæ (h) *Voorna*, (i) *Goerea*, (k) *Over Flachee*, in qua opidum (l) *Smoerdick*.

ν (m) *Egmonda* Oceano ab occaſu propinqua eſt, & ab Alcmaria ſeſquileuca, à Bevervico duabus leucis diſtat. Pulcher profectò & concinnus admodum pagus, inſignem habet arcem.

ξ (n) *Brederodiorum* antiquiſſima gens cognomen habet a *Brederoda* arce, quæ medio fere inter Harlemum & Bevervicum itinere jacet.

ο (o) *Viana* poſita eſt ad lævam Leccæ ripam, & Schoonhovia [x] duabus tantum leucis abeſt.

π *Provincia Ultrajectina*, etſi cum Hollandia conjunctiſſima, peculiaris tamen & diſtincta ditio eſt. Ea, præter metropolin *Ultrajectum*, quatuor opida complectitur; *Durſtadium*, *Rhenam*, *Amersfordiam*, & *Montfortium*. Cingitur Provincia illa à Septemtrione, Occaſu & Meridie pœne omni ex parte Hollandiæ finibus, ab Ortu terminatur Ducatu Geldriæ [y].

ρ (p) *Trajectum* ſitum eſt ad veterem Rheni alveum, cujus aquæ in Leccam ſunt derivatæ. Illud notatu dignum, eo loco poſitam eſſe hanc urbem, unde unius diei itinere, pedibus pervenire queas, ad quodcunque libuerit e quinquaginta [z] opidis, Ultrajectum circumſtantibus. Poteſt quis mane urbe hac egreſſus ad quodvis e ſex & viginti opidis etiam lento gradu inambulans accedere, genio inibi indulgere, & veſpere domi rurſus ad cœnam adeſſe. Habebat *Ultrajectum* munitiſſimam arcem à Carolo V extructam, quam opidani An. 1577 dejecerunt. Eſt verò ipſa urbs ampla [a], concinnis & elegantibus ædibus exornata, Epiſcopatu olim nobilis [b]. Ultrajectinus fuit *Hadrianus* VI, Pontifex Romanus, ex Germanorum gente poſtremus. Hic Papa factus nomen ſuum in Baptiſmo acceptum [c] mutare noluit. [d]

σ (q) *Amersfordia* à trajectu *Emæ fl.* quod vulgo *de Eem*, nomen ſortita, ab Ordinibus noſtro ſeculo egregie muniri cœpit, variaque opera exterius adjecta. (r) *Durſtadium*, olim *Batavodurum*, ſitum eſt ad illum Rheni alveum, quem *Leccam* vulgariter appellant. Vetuſtiſſimum eſt opidum, cujus mentionem facit *Corn. Tacitus*. À Normannis [e] olim fuit exciſum [f]. Præſules Ultrajectini ibi fere ſedem habere ſolebant ob amœnitatem & commoditatem, quam vitæ humanæ præſtat. (s) *Rhena* [g] ad Leccam poſita egregiè munita eſt: Inde Trajectum petentibus vaſti occurrunt campi, & prædivites venæ ceſpitis uſtibilis [h]. (t) *Montfortium* ad Iſalam poſitum, paucis abhinc Annis incendio miſere deformatum eſt.

HEKELII.

[x] Patriâ quippe eruditiſſimi Viri *Chriſtophori Longolii*, Oratoris clariſſimi, *Patavi* ſepulti.

[y] Potitur agrô bonô & fertili, qui magis ſeminatur, quàm *Hollandia*, quia non adeo humilis eſt ac humidus, ſicut illa.

[z] Seu, ut alii volunt, ſexaginta.

[a] Mœnibus valida.

[b] Collegiiſque *Canonicorum* dives.

[c] Ideo, quod ex humili locô & pauperrimâ domô ad tantos honores adſcenderit.

[d] Fuit & Patria *Gulielmi Canteri* & *Johannis Heurnii*, Virorum ſat illuſtrium. Academiam, quâ claret, *Joan. Georgius Grævius*, *Numburgenſis*, ſolidiſſimâ eruditione & ſummâ celebritate ſuâ clariorem adhuc reddit.

[e] Et *Dacis* penitus.

[f] Ex hoc prodiit M. Walterus, Grammaticus, ut teſtis eſt *Cornelius Haemrodius* in *Bataviæ* brevi Deſcript. p. 33. Arcem ſatis munitam habet.

[g] Et Rhenia.

[h] Patria doctiſſimi Viri, *Gerardi Liſtrii*, Scriptoris clariſſimi; famoſa autem olim *divæ Cuneræ* cineribus.

BUNO-

(a) Texel. (b) Flevolandia. (c) Vlieland. (d) Schelling inſ. (e) Wiering inſ. (f) Urk inſ. (g) Ens inſ. (h) Voorna inſ. (i) Goerea inſ. (k) Over Flachee. (l) Smoerdick. (m) Egmonda. (n) Brederoda. (o) Viana. (p) Trajectum. (q) Amersfordia. (r) Duroſtadium ſeu Batavodurum. (s) Rhena. (t) Montfortium.

XI. *Gelriæ Ducatus* τ in duas hodiè ſecatur parteis: quarum altera Hiſpanici, altera Confœderati juris eſt. *Hiſpanicæ Gelriæ* caput eſt υ *Ruremunda*, ſedes Epiſcopalis & conventus Juridicus; dein φ *Gelder*, quæ nomen Ducatui dedit: poſt eam χ *Venloo*. *Gelria Confœderata* in tres dividitur potiſſimum portiones: quarum *Velavia*, vulgo *de Veluwe*, urbes habet ψ *Arenacum*, vulgo *Arnheim*, caput in hac parte, ac ſedes olim Ducum, nunc conventus Juridicus totius provinciæ. Poſt hanc ſunt & ω *Harderwicum*, & α *Elburgum*. *Betavia* altera pars, hodiè *de Betuwe*, veteris *Bataviæ* nomen fert: in hac ſunt Comitatus β *Buren*, & γ *Culenburg*, eodemque pertinent duæ munitiſſimæ urbes δ *Bommel*, & ε *Noviomagus*, vulgo *Nimmegen*, & *Nieumegen*. *Tertia* pars antiquæ Gelriæ eſt *Comitatus Zutphanienſis*, quæ unam in XVII conficit per ſe provinciam. Nomen habet à capite ſuo ζ *Zutphen*: ſunt præterea nobilia munimenta, η *Grolle*, ϑ *Bredeford*, ι *Lochem*.

XI. Geldria. Ruremunda.
Venloo.
Velavia.
Arenacum.
Betavia.
Buren.
Culenburg.
Noviomages.
XIV. Zutphania.
Zutphen.

XII. *Tran-*

BUNONIS.

τ (a) *Geldria* à Septemtrione habet Friſiam: ad Occaſum eſt Sinus Auſtralis, vulgo *Zuyder-Zee*, Hollandia & Ultrajectina ditio: à Meridie partim Moſa eſt, qui eam à Brabantiâ diſtinguit; partim Juliacenſium finibus clauditur: ab Ortu Rhenus eſt, & Cliviæ Ducatus. [i]

υ (b) *Ruræmunda* ad Oſtium Ruræ fluminis, quod ad ipſam urbem aquas ſuas in Moſam exonerat; unde nomen id obtinuit. *Oſtium* enim, ſive *Os*, Teutonibus dicitur *Mond* [k]. Diſtat urbs hæc a Venlona itinere trium leucarum: eſtque & civibus frequens, & opulenta, ſitu & munitione valida. Ædificiis erat concinna, ſed An. 1665 incendio miſere deformata eſt. Leucæ unius intervallo Ruræmunda diſtat (c) *Keſſelia*; olim *Caſtellum Menapiorum*, quod nomen & ſitus indicant.

φ (d) *Geldra* eſt opidum mediocre, *ſatis* tamen munitum.

χ (e) *Venlona* ad dextram Moſæ ripam ſita eſt. Inter Venlonam & Bercam *foſſa S. Mariæ* ſive *Eugeniana* duci cœpta eſt An. 1626, XXIV ſtationibus munita ab Hiſpanis, ſpe Rheni aquas in Moſam deducendi, ſed irrito conatu. In Hiſpanica ditione præterea ſunt (f) *Stralen* arx munitiſſima, (g) *Wachtendonck* ad fl. Niers, (h) *Montfort*, (i) *Hoorne*, (k) *Moers*, (l) *Crevelt*.

ψ (m) *Arenacum*, opidum antiquum, & elegans dextræ Rheni ripæ impoſitum, à foſſa Druſiana abeſt mille paſſus.

ω (n) *Harderwicum* ad ſinum Auſtralem, *(Zuyder-Zee)* commodum habet portum [l]. An. 1503 incendio fere totum vix trium horarum ſpatio periit, quinque aut ſex domibus exceptis; ſed brevi reſtauratum eſt.

α (o) *Elburgum* opidulum non inelegans ad eundem jacet ſinum. In *Velavia* quoque ſunt (p) *Wageningæ* (q) *Hattem*. [m].

β (r) *Buren* Comitatus ſui juris ditio eſt, Geldriæ conterminus, neque ejus territorio includitur. Opidum jacet haud procul Linga flumine ad torrentem exiguum. [n]

γ (s) *Culenburgum* lævæ Leccæ ripæ appoſitum, Bura leucæ itinere abeſt. Opidum ſatis elegans eſt cum arce munitiſſima. Suo hodie regitur Comite.

δ (t) *Bommelia* ad ſiniſtram Vahalis ripam eſt, Bura duabus leucis abjuncta; inſulæ, quæ vulgo *Bommelwert*, caput, opidum pulchrum & validum.

ε (u) *Noviomagus* olim Imperii urbs ad Vahalem ſita, unde ad Arnhemum foſſa utriuſque civitatis ſumtibus eſt deducta [o]. Compluria monumenta antiqua Romanorum, nummique eorum ibidem ſunt reperti. Eſt locus urbi pœne contiguus, qui vulgo *den Roomſchen Voet*, id eſt *pes Romanus* appellatur.

ζ (x) *Zutphaniam* Berkela amnis interfluit, qui extra urbem Iſalæ miſcetur. Lauta admodum, Teutoburgo ſeſqui leucæ, Arnhemio quatuor, Noviomago ſex plus minus leucarum itinere diſtat. Mauritius Auranſiæ Princeps eam An. 1591 intra quintum diem in ſuam redegit poteſtatem, & adeo muniit, ut in validiſſimis Belgicæ Fœderatæ hodie habeatur urbibus.

η (y) *Grolla* ad Slingam fl. poſita, egregie munita, Hiſpanis erepta eſt.

ϑ (z) *Bredefortia* in paluſtri loco ſita eſt.

ι (a) *Lochem* ad Berkelam fl. jacet. Ad hanc Geldriæ partem etiam pertinent (b) *Tiel* ad Moſæ Vahaliſque confluentes. (c) *Schenckenſchantz* fortalitium munitiſſimum, à conditore ſuo Schenkio ita dictum, in inſula *Gravenwaert*, inter Rhenum ejuſque alveum, Vahalim, poſitum, (d) *Battenburg*, & *munitio S. Andreæ* ſive (e) *Fort S. Andries*, auſpiciis Andreæ Auſtrii Cardinalis exſtructa; cui in vicina inſula Mauritius Princeps aliam oppoſuit arcem, à ſuo nomine appellatam.

RHISKII.

[i] Regio campeſtris eſt, cum paucis Montibus, ſed paſſim Nemoribus multis & ut lucis ornata. Fertiliſſima eſt præcipue tritici; pacuis habet optima, adeo ut ex ultima *Dania* emaciata armenta huc ſaginanda mittantur.

[k] Heic natus eſt *Gerardus Johannes Voſſius* An. MDLXXVII, qui à *Petro Pavio*, primo Academiæ *Lugdunenſis* Rectore, e. V Maj. ... Seculi LXXVIII, inter Academiæ membra relatus eſt

O 2 *Im-*

(a) Geldriæ fines. (b) Ruræmunda. (c) Keſſelia. (d) Geldra. (e) Venlona. (f) Stralen. (g) Wachtendonck. (h) Montfort. (i) Hoorne. (k) Moers. (l) Crevelt. (m) Arenacum. (n) Harderwik. (o) Elburgum. (p) Wagening. (q) Hattem. (r) Buren. (s) Culenburgum. (t) Bommel. (u) Noviomagus. (x) Zutphen. (y) Grolla. (z) Bredefort. (a) Lochem. (b) Tiel. (c) Schenckenſchantz. (d) Battenburg. (e) Fort S. Andres.

XII. Tranſiſalania. Deventer. Campen. Swolla. Steenwick. XIII. Friſia Occidentalis. Dominium Leovardium.

XII. *Tranſiſalania* κ nomen habet à ſitu trans Iſalam flumen. Dividitur in tres parteis: *Salandt*, *Twente* & *Drente*. Tota provincia celebratur tribus quondam liberis civitatibus, λ *Deventer*, μ *Campen*, ν *Swolle*, nunc etiam eodem nomine gloriantibus. Sunt præterea duo inſignia munimenta, ξ *Steenwyck*, & ο *Coeverden*; quorum illud ſatis egregium opidum.

XIII. *Friſia*, quæ *Occidentalis* cognominatur, vulgo *Weſt-Frieſlandt*, caput habet *Leovardium*, *Leeuwarden*, urbem ſplendidam, ac magnificam, ubi conventus Juridicus totius provinciæ, præfectorumque ſedes. Sequuntur *Harlingen*, celebris portus *a Franeker*, *Sneek*. π

XIV. ρ *Gro-*

Lugduni Batavorum hoc nomine: *Joannes Alopecius*, *Ruremundanus*, ut refert *Meurſius* Lib. II. *Ath. Batav.* p. 269. ſeq. Patria quoque fuit *Ælii Everardi Voſtii* d. XXVI Jul. An. MDLXV ibidem nati.

[*l*] Olim cum Literarum Gymnaſio, tum bellicis tumultibus celebrior; hodie vero pretium marinorum nummorum inſtitutione non modicum faciens quæſtum.

[*m*] Hæc ad *Iſalæ* Fluminis Ripam eſt condita, & ad hoſtiles impreſſiones ſuſtinendas utcunque munita. Illam autem ad *Drusum* putamus medicum id Opidum, quod olim *Tacitus Vadam*, ſeu, ut habent aliqui Libri, *Wagdam* appellavit.

[*n*] Arcem habet muniſſimam.

[*o*] Heic nati ſunt *Petrus Caniſius*, Jeſuitarum Hector, CANIS AUSTRIACUS, quòd in *Auſtria* plurimum verſaretur, alioquin dictus, *Gerardus Falkenburgicus* aliis *Falenburgius*, *Nonni Panopolitæ* interpres feliciſſimus, *Joannes Bronchorſt*, ut & multi alii.

BUNONIS.

κ (a) *Trans-Iſalania* [*p*] à ſitu trans Iſalam dicta, fines habet ab Ortu Weſtphaliam; à Septentrione Friſiam [*q*] & Groningenſe Dominium: ab Occaſu fretum Auſtrale, *die Zuyder-Zee*: à Meridie, Geldriam.

λ (b) *Daventria* ad dextram Iſalæ ripam Swolla 4 leucis abeſt, ut natura, ita Mauritii Principis conſilio muniſſima reddita eſt. Proditione Wilhelmi Stanlei in Hiſpanorum venerat poteſtatem, An. 1587; ſed à Mauritio Principe recuperata eſt Anno 1591. [*r*]

μ (c) *Campi* ad lævam Iſalæ ripam, adeoque ad ipſas fauces, ſunt poſiti, quinque circiter à Daventria leucis: urbs mole & momento magna, & concinna [*ſ*]. Mercatura olim erat florentior; ſed hodie oſtium fluminis limo impeditum onerarias naves non capit. Campis prægrandi leuca diſtat.

ν (d) *Swolla*, ad torrentem ignobilem, qui aquas ſuas in *Vidrum*, qui vulgo *Vecht*, exonerat, haud procul ab Iſala ſita, unde vallum perductum & ibi ita poſita ſunt caſtra. Urbs muniſſima eſt.

ξ (e) *Steenvicum* opidum exiguum, ſed, ex quo à Mauritio Principe captum, validè munitum, adjacet Blockzeliam versus, Meppelam tenus ſ, amoeno ſitum.

ο (f) *Covordia* quinque leucis Swolla diſtans, arcem habet muniſſimam magni momenti; quum aditum in utramque Friſiam inter ſecat. In provincia iſta etiam ſunt (g) *Vollenhoven*, ad ſinum Auſtralem, qui vulgo *Zuyder-Zee*, opidum lautum cum arce diruta. (h) *Geelmuden* ad Vidri oſtium arcem habet muniſſimam; inde haud procul (i) *Haſſelt* ad eundem jacet fluvium, opidum opulentum. (k) *Meppel* ſine mœnibus, unde bituminoſus ceſpes in Hollandiam devehitur. (l) *Aſſen* cœnobium; (m) *Oetmarſen*, (n) *Oldenzeel*, (o) *Almeloo*, (p) *Ryſſen*.

π (q) *Friſia* hæc concluditur intra Oceanum, Flevum lacum, Groningenſe dominium, & Trans-Iſalanum [*t*]. Dividitur in *Oſtergoam*, *Weſtergoam*, & *ſeptem ſaltus*, *Sevenwolden*. In *Oſtergoa* ſunt (r) *Leovardium* & (s) *Doccumum*, *Gemmæ Friſii* [*v*] patria: ubi aſſervatur manuſcriptus Evangeliorum codex, quo uſus traditur S. Bonifacius [*x*]. In *Weſtergoa* eſt (t) *Haringa* in litore poſita, emporium nobile & frequens [*y*], Franekera tantum leucâ diſtans. Quod adjacentes agri apertis aquarum clauſtris inundari poſſunt, expugnatu difficilis eſt. In eadem Weſtergoa ſunt, (u) *Snecа*, opidum antiquum *Joachimi Hopperi* JCti patria: (x) *Bolſwerda* portu gaudens ſatis commodo: (y) *Worcum* ad mare portum habens: (z) *Staverna* olim nobilis, cujus portus arenis nunc obſtructus eſt: (a) *Hindelopa* mœnibus carens, objectis aggeribus ægre ſervatur; à piſcatoribus incolitur; (b) *Ilſta* foſſâ tantum munita & *Slota*. (c) *Septem Saltus*, *Sevenwolden* nullas habent urbes; at pagos 77, & cœnobium unum. Solum ibi ſterilius eſt; rigatur (d) *Kindero fl.* Incolæ ſunt bellicoſi. Friſiæ objacent inſulæ duæ, (e) *Amelandia*, tribus habitata vicis, & (f) *Sciermonicoga*.

HEKELII.

[*p*] Quæ Incolis *Ouveriſſel* dicitur.

[*q*] *Occidentalem*.

[*r*] Heic natus eſt *Everhardus Bronchorſt*, JCTus & Polyhiſtor ſummus, ut referunt *Meurſius* Lib. II. *Athen. Batav.* p. 145, & *Quenſtedtius* in Dialog. de *Patriis Virorum illuſtr.* p. 126.

[*ſ*] Pontum habens ligneum ad utramque Fluminis ripam pertingentem. Patria *Joannis Campenſis*, viri doctiſſimi, qui *Davidicis Pſalmis* egregius Paraphraſtes, nec non *Hermanni Torrentini*, Grammatici, ut quidam putant. Leg. *Hæmrodius* loc. cit. p. 27.

[*t*] Gentes hujus Regionis ſunt frequentes, & ab antiquo bellicoſæ, ſeveræ & ſuperbæ. *Mercaturam* & *Navigationem* inprimis exercent, & amant *Libertatem*, quam ad mortem uſque defendere conantur. Contra *Adulteria* cane pejus ac angue vitant.

[*v*] Qui

(a) Trans Iſalania. (b) Daventria. (c) Campi. (d) Zwolla. (e) Steenwick. (f) Coevorden. (g) Vollenhoven. (h) Geelmuden. (i) Haſſelt. (k) Meppel. (l) Aſſen. (m) Oetmarſen. (n) Oldenzeel. (o) Almeloo. (p) Ryſſen. (q) Friſiæ limites & diviſio. (r) Leowardium. (s) Doccum. (t) Haringen. (u) Sneca. (x) Bolſwerda. (y) Worcum. (z) Staverna. (a) Hindelopa. (b) Ilſta. (c) Septem Saltus. (d) Kinderus fl. (e) Amelandia inſ. (f) Sciermonicoga inſ.

XIV. ρ *Groninga* σ urbs eſt ſatis ampla ac celebris, quæ nomen provinciæ dedit. τ *Delfzijl*, locus verſus Germaniam munitiſſimus. XIV. Groninga Domin.

XV. Academiæ ſunt, Hiſpanicæ ditionis, *Lovanium* ac *Duacum*. Confœderatarum provinciarum, *Lugdunum Batavorum*, *Franekera*, ac nuper erecta *Groninga*. υ Academiæ Belgicæ.

C A P.

[τ] Qui *Lovanii* A. CHR. M. D. LV vivere deſiit.

[x] Urbs non adeò magna; elegantiæ tamen ac venuſtatis haud aſpernendæ. Jus cudendi monetam priſtinis temporibus habuit. Sola hodie inter omnes *Friſiæ* civitates Senatum, ſeu Conſilium rei Navalis, vel, ut vulgo loqui amant, *Collegium Admiralitatis*, apud ſe retinet, quorum in Provincia *Hollandiæ* tria: *Amſtelodami*, *Hornæ*, *Roterodami*.

[y] Et poſt *Leowardiam*, hujus Provinciæ Metropolis, maxima atque ornatiſſima.

B U N O N I S.

ρ (a) *Groningenſe Dominium* in actis publicis appellatur *Omlandia*. Habet ab Occidente Friſiam, ad Septemtrionem vada ſic ærmaria *de Watten*, & mare; ad Orientem eſt Amiſa fl. & Friſia Orientalis, itemque (b) *Dullartus ſinus*, a fluctuum rabie ſic vocatus: ad Meridiem jungitur Trans-Iſalaniæ.

σ (c) *Groninga* [z] ad Ahæ & Huneſi confluentes eſt *Rudolphi Agricolæ* [a] patria [b]. *Huneſus fl.* ſupra urbem vulgo vocatur *Schuitendiep*, intra urbem *Reitdiep*. (d) *Omlandiæ* partes ſunt *Hunſingo*, *Fivelingo*, *Weſtquartier*, *Oldampt* & *Weſterwold*. Hæc pars paludibus plena multis arcibus & propugnaculis eſt munita.

τ (e) *Delfziel* in Fivelingonia perinſignis pagus eſt, pari trium leucarum ſpatio à Groninga ſimul & Embda ſemotus, ubi & propugnaculum lætius olim inſtauratum ac dirutum: hodie tamen illud ſupereſt [c]. In eadem Fivelingonia eſt (f) *Damma*, Opidum olim ſatis lautum, ſed a Cæſarianis expugnatum mœnibus fuit ſpoliatum.

υ Cæterum (g) *Belgica Fœderata* plura alia per terrarum Orbem tenet loca; ſuntque in Brabantia Sylva Ducis, *'s Hertogenboſch*, Berga ad Zomam, *Bergen-op-Zoom*; *Breda*, cum aliquot locis aliis. In Flandria, *Sluiſa*, & aliæ munitulæ in eo tractu urbes; *Hulſtum* cum univerſis Villis. In agro Leodienſi Trajectum ad Moſam, *Maſtricht*. In Colonienſi agro, *Rhinberga* & *Orſoy*. In Friſia Orientali *Roodvoort*. In Ducatu Clivenſi, Veſalia, *Weſel*, *Emmerick*, *Gennep*, &c. In Limburgico, omnia fere tenent loca. In Africa illorum Belgis parent *Arguin*, & alia loca in Nigritis; itemque *Caput viride*, *S. George de Mina*, *Cormantin*, *Tocquerati*, aliaque loca maritima in Guinea Aurea, ex qua Portugallos ejecerunt. In inſula S. Thomæ, *Pavoaſan*. In Regno Congo, *Loanda*, inſula & urbs. In promontorio Bonæ Spei, *propugnaculum*. In India, magnam Oræ Coromandelis & Malabari partem, multaque munita poſſident opida. In Cherſoneſo Aurea, habent *Malaccam*. In inſula Ceylano, munitum opidum, *Columbo* dictum, cum propugnaculo ad P. *de Gallo*. *Moluccas inſulas* fere omnes tenent, aliaque in his oris. In Java inſula, munitiſſimum tenent opidum *Bataviam*. Ex *Formoſa* inſula à Sinenſibus nuper ſunt pulſi. Braſiliam recuperarunt Portugalli. *In America ſeptentrionali Belgis extorſerunt Angli Novum Belgicum cum Novo Amſtelodamo.* Habentur (h) *Belgæ* [d] ſimpliciores & minime mali; qui ſi ſemel in fraudem induxeris, inimicos experieris. Philoxeni omnes, omnes amant munditiem, quæ in cunctis eorum rebus ſingularis eſt. Pecuniæ avidi, mercaturæ diligenter incumbunt [e]. Deſides eſſe non poſſunt, eoſque per vim ad laborem adigunt [f]. Religionis ſunt amantiſſimi, ad quam tamen nemini compelli [g]. Principibus ſuis orantibus omnia concedunt, exigentibus omnia negant, & amore potius quam imperio regi volunt.

H E K E L I I.

[z] *Philium Ptolemæo* vocata.

[a] Et *Weſſeli Gransforti*.

[b] Amœna valde eſt, & probè munita vallo adverſus vim hoſtilem. Ideoque ab Exercitu *Epiſcopi Monaſter*. ante aliquot Annos fruſtra eſt obſeſſa.

[c] Velut murus aheneus verſus *Germaniam*.

[d] Civiles, aperti.

[e] Laborioſi ſunt & diligentes.

[f] Sunt quoque ingenio mirabili pollentes. Unde & multarum rerum fuerunt inventores & inſtauratores. Bellicoſi ſunt tam *pedeſtri*, quam *equeſtri* certamine, ac etiam navali claſſe. Artem Navigandi optime callent. Exercent quoque artificia nobiliſſima. Nam præter cætera contextores ſunt pannorum ex ſerico, lanâ & lino diverſorum generum, ut ſunt *ſajæ*, *tripæ*, *grograne*, *bombaſini*, ſive *fuſtane*, nec non etiam *tapeta*, & alia præſtantiſſima opera, quibus *Triclinia*, *Cœnacula* & *Cubicula Principum* & *Nobilium* ornantur, quæ non tam in Univerſam *Europam* mittuntur, ſed in utramque *Indiam* & *Africam*.

[g] Nam gentes hæ primæ fuerunt ex *Gallia* & *Germania*, quæ *Chriſtianam Fidem* ſuſceperunt, licet nunc inter eas multæ vigeant Hæreſes.

B U N O-

(a) Groningenſis Dominii limites. (b) Dullartus ſinus. (c) Groninga. (d) Omlandiæ partes. (e) Delfziela. (f) Damma. (g) Fœderatæ Belgicæ ditiones & urbes reliquæ. (h) Belgarum mores.

CAP. XX.

De Britannicis Inſulis.

I.

Albion. Ibernia. Britannia.

GAllico littori ac Rheni oſtiis adjacent *inſulæ* innumeræ (1), *Britannicæ* in univerſum appellatæ: quarum duæ magnitudine nobiliores, *Albion* atque *Ibernia* dictæ ſunt: at quæ *Albion* ante, ab albis ad littus petris Latinis hominibus vocitata fuit, propter excellentiam poſtea *Britanniæ* nomen ſola obtinuit, cum reliquæ ſuis ſibi nominibus appellarentur.

II. Hæc omnium, quæ Europæ adjacent, quaſque Romana notitia complexa eſt, maxima, nomen *Orbis alterius* mereri amplitudine ſuâ veteribus viſa eſt: clara Græcis, clara Latinis monumentis. Duo Regna, *Angliam* atque *Scotiam* continet. I

Cœli ſolique natura Angliæ.

III. *Anglia* ſolo eſt tam ubere ac fœcundo, ut omnia majori nitidiorique forma prognata benignius quam aliæ terræ alat; cœlo adeo clementi, uti rorem marinum ac laurum magnâ copiâ producat. Id imbribus ac nebulis craſſum aſperitatem frigorum prohibet. Aſperioris cœli ſolique eſt *Scotia*, longius in Septemtrionem producta: ſaxo ſterili plurimum ac lacubus horrida, triſtiſque aſpectu (2) α

Scotia.

Incolarum mores. Nomen Inſulæ. Longitudo & latitudo.

IV. Gens olim Britannica inculta, inhoſpita, immanibus moribus fera vel fœda (3): nunc Angli omnium delicatiſſimi perhibentur. *Nomen* genti ſeu inſulæ unde quæſitum, parum conſtat. Porrigitur inſula *in longum* à Tarvidio ſeu Orcade promontorio, vulgo nunc *Dunsbyhead*, ad Dubrim portum vulgo *Dover*, milliaria Germanica circiter CL. *Latitudo* maxima patet inter Dubrim ac Bolerium promontorium, vulgo *the Land's End*, mill. Germ. LXX.

Situs.

Ipſa *forma triquetra* in *tres angulos* ſe cuneat. Quorum *unus Septemtriones* proſpicit: nullis contra terris, vaſto atque aperto mari: *alter Belgas* ac *Rheni oſtia: tertius*

BUNONIS.

α *Anglia* lupos non habet; non tam ex regionis naturâ, quam Nobilium curâ & venationibus; ſeu potius, quod aiunt, quoniam ſcelerati capite lupi pœnam capitis redimere juſſi, inſulam ita tandem vacuefactam à noxio illo animali liberarunt [*a*]. *Oves ibidem ſunt multæ velleris optimi.*

HEKELII.

[*a*] Contrà *Canes* habet præſtantiſſimos, & *Equos* celeres, licet illi parvi ſint. *Vinum* tellus non gignit, ſed Cereviſia, quæ ex hordeo coquitur, maximo in uſu eſt, optimique ſaporis, & homines, quod fortis, faciliime inebriat.

REISKII.

I (a) Britannia, Græce Βρεταννία, Nomen a Britannis incolis quin ſumſerit, nemo dubitat: Unde vero hoc incolæ gerant, parum noſtro Auctori conſtitit. Conſtat id aliis, Anglis maxime nonnullis, qui vel à Britone, rege non admodum certo, vel ex voce & lingua Cambrica *brith* origines illas arceſſunt; quaſi pictos vel picturatos dixeris, *incertum ob decorem, an quid aliud, vitro corpora infectos*, ita Pomponius Mela loquitur Lib. III. c. 6. *i. e.* vitreo colore. Bochartus ad linguam Punicam, & confecta eo Pœnorum itinera recurrit, ut dicatur Βριταννικὴ ברת אנך *Beret anac*, i. e. *terra ſtanni plumbique*, cujus copia hinc exportari poterat. Huc multas veterum auctoritates refert, ipſamque (b) Caſſiteridum κασσιτερίδων appellationem, quam Græci ἐκ τοῦ κασσιτέρου, i. e. *a ſtanno* derivarunt indubie. Imo huc revocat eandem ad linguam (c) Hiberniæ Nomen, quod veteribus Juverna, Βερνία Ἰουβερνία effertur: Hocque nihil eſſe aliud, quam עבר נאה *Iber neab*, i. e. *ultima habitatio*, ultra quam nihil niſi vaſtum mare in occaſu priſci noverant. Sic Gallus ille doctiſſimus Lib. I. Chanc. c. 39. unde duobus Cluverii etymis addetur tertium.

BUNO-

(a) Britannia unde dicta. (b) Caſſiterides. (c) Hibernia.

(1) *Male certe doctiſſime Cluveri; non ſunt enim innumeræ licet multæ, pars etiam major in mari Deucaledonio, & Boreali; non autem Gallico Littori ac Rheni Oſtiis adjacent.*

(2) *Licet Angliæ inferior ubertate Soli, multis tamen locis frugum ferax, pecore, armenti, & piſcibus dives. Lacus permultos habet piſcoſos, montes pecori paſcendo apprime utiles, plumbi & aliorum uti vocantur metallorum non prorſus vacuos, plurimis etiam locis ſylvis opertos.* (3) *In commune crimen, mi Cluveri, a quo Germani tui veteres, teipſo teſte, non immunes; de Veteribus Britanniæ Incolis Lector Cæſarem ac Tacitum conſulat. Camdenum etiam & Buchannanum haud ſine fructu legat.*

tertius Hiſpaniam. *Unum latus in Orientem*, Germaniæ (intellige veteris, cujus pars Norvegia) obtenditur; *alterum in Meridiem*, Galliæ, *tertium in Occidentem*, Hiberniæ. Oceano undiquaque alluitur, ab Occaſu *Hibernico*, ab Septemtrionibus *Caledonio*, ab Ortu *Germanico*, à Meridie *Britannico*; ubi fretum Gallicum (1) inter Dubrim & Bononiam. β

(1) *Super-iæ Britannicum; Scotia enim Impe-rio [illegible] ſibi vendicant.* (2) *Damnum ſcilicet, nunc enim tertio Inſignia Regis depicta vi-untur.* (3) *Si [illegible] a patre non [illegible], at [illegible] fieri ſolet.* (4) *[illegible] [illegible] [illegible]* (5) *[illegible] [illegible] [illegible] fecin[illegible], e. g. in mu-ris, at [illegible] quam acce-bius [illegible] quam in Britannia.*

BUNONIS.

β (a) Mulieres in Anglia [b] indulgentibus utuntur maritis, & nihilominus habentur caſtæ. Viri in bello ſtrenui [c], pericula ad furorem uſque contemnunt: Si tamen alimenta deſunt, nihil illis reperitur mollius [d]. In re nautica promptiſſimi & expeditiſſimi, *Tyranni maris* vocantur; quos ea de cauſa valde formidant Turcæ. In bellis contra exteros, in Reip. periculis, vexillum explicatur, quod (b) *Standartum* vulgo vocant. Eſt vero *Standartum* currus, in quo malus erigitur, in cujus ſummo apparet crux, quæ ex brachiis ſuis continet vexillum (2). In univerſa parentum bona ſuccedit filius primogenitus, qui cæteris ſuis fratribus ex hæreditate paterna, quantum libet, tribuit (3). Pupillorum nobilium tutela ad Regem pertinet; ſed hic curam illam Aulico committit, qui ſatis maligne pupillorum bona ſæpe adminiſtrat (4). Latrones in viatorum vitam raro deſæviunt, ſpoliis contenti [e]. Parlamenti in Anglia poteſtas magna eſt; quippe ſine quo Rex fere nihil, quod alicujus eſt momenti, decernere poteſt. De cæteris vid. *Camdeni Britanniam*, & Cardinalis D. *Smith* de Anglorum Republica.

HEKELII.

[b] Quæ niveo candore majeſtaque forma ſunt, & deceatiſſimi vultus honeſtatem amant.

[c] Optimi Sagittarii.

[d] Victus maxima pars in carne conſiſtit. In prandiis ac cœnis hilare, nitide, lepide atque amplitér vivunt.

[e] Sunt etiam Pyratæ, quippe qui *Canarias* Inſulas, *Capitis viridis*, *Braſiliam* & *Americam* accedunt, atque *Hiſpanorum* & *Portugallenſium* Naves ac Scaphas deprædantur. (5)

(a) Anglorum mores. (b) Standartum.

CAP. XXI.

Diviſio Veteris Britanniæ, item de fluviis & opidis.

I.

EAm inſulæ partem, quæ nunc *Scotia* eſt, *Caledoniam* olim appellatam, cum ex aliis, tum ex Tacito maxime liquet. At tota poſtmodum diviſa in Majorem, & Minorem. *Major* ea pars, quæ nunc *Anglia*: *Minor*, quæ *Scotia*. 1

Britannia. Major & Minor. Major Britannia.

II. Majoris populi, quorum nomina apud rerum auctores clara: Oſtidamnii ac α Damnonii [a]; nunc *Cornwal* Regio: β Durotriges, *Devonſhire*: Belgæ, *Sommerſet*: Segontiaci, *Suſſex* & *Southampton*: Bibroci, *Surrey*: Cantii, quorum regio Cantium, vulgo nunc *Kent*: Trinobantes. *Middleſex* & *Hartfordſhire*: Caſſii, *Cambridge* & *Eſſex*: Zoeni, *Norfolk* & *Suffolk*: Ancalitæ. *Oxford* & *Buckingham*; Atrebatii. Berceria: Dobuni, *Gloceſter*: γ Silures omnium latiſſime incolentes, nunc Wallia, vulgo *Wales*. Ordovices, *Cardigan*: Demetæ,

Oſtidamnii. Damnonii. Durotriges. Segontiaci. Bibroci. Cantii. Trinobantes. Caſſii. Zoeni. Ancalitæ. Atrebatii. Dobuni. Silures. Ordovices. Demetæ.

BUNONIS.

α (a) Inde *Damnonium* promontorium Nomen habet; quod vulgo *Cape de S. Michael*, & *Cape de S. Juſtin*. [a]

β *Durotrigum* regio aliis habetur *Dorſetſhire*, quorum oppidum *Durnium* ſeu *Dorceſtria*. [b]

γ *Silures* ſive *Silyres* [c] Cambdenus ſtatuit in *Wallia*, ubi nunc *Herefordia*, *Radnoria*, *Brechinia*, *Monumethia* & *Glamorgania* Comitatus.

HEKELII.

[a] Aut potius *The Lands-End*. Aliàs vocatur *Ocrinum*.

[b] Et quidem *Villanovano* & *Camdeno*.

[c] Quorum etiam *Strabo* & *Ptolemæus* meminit.

REISKII.

1 (b) Britannias numero plurativo Romani efferunt, earumque priſca diviſio ſic valuit, ut Ptolemæo alia *major*, aliaque *minor* eſſet: Major quidem Angliam Scotiamque, minor Hiberniam complexa, manifeſtiſſime declaravit, quem noſter Auctor inde recenſerit. Romanis autem ſub Severo Imp. alia fuit *ſuperior ſive Auſtralis & citerior*; aliaque *inferior, ſeu borealis & ulterior*; tandem quinque, *prima* [illegible], *ſecunda*, *maxima Cæſarienſis*, *Flavia* [illegible]. (c) Veteres quippe variant inſulam nomine. Neque conſtat unde Scotia, num ab rege quodam Scoto dicatus?

(a) Damnonium promontorium. (b) Britannia multiplex. (c) Scotia & Caledonia.

Cornavii. Coritani. Pariſii. Brigantes. Meatæ. Britannia Minor ſive Caledonia. Caledonia Sylva. Grampius Mons. Fluvii Britanniæ. Tameſis. Sabrina. Humber. Habitationes Veterum Britannorum. Camalodunum. Londinium.

tæ, *Carmarthen*: Cornavii, *Carnarvan*. Præterea Coritani, *Lincolnſhire*: Pariſii, ea pars *Yorkſhire*, quæ *Lincolnſhire* contermina: Brigantes reliquum *Yorkſhire* & *Northumberland*: Meatæ, *Cumberland*. Horum omnium clariſſimi fuere *Silures* atque *Brigantes*: hi numeroſiſſimi, illi pugnaciſſimi.

III. At in *Minori Britannia*, ſive *Caledonia*, olim omnia obſcura, ac pleraque veteribus ignota (1), nihilque δ *Sylva Caledonia* ac monte *Grampio* clarius.

IV. *Fluvii* Britanniæ celebriores ſunt; *Tameſis*, ε vulgo *Thames* [d]; Sabrina, *Severn*, & *Humber*: (2) breviſſimo curſu, at latiſſimis oſtiis (id æſtuaria efficiunt) commodum majoribus navibus acceſſum præbentes.

V. *Urbes* Britanni nullas antiquitus incoluerunt; quum autem hominum eſſet infinita multitudo, creberrimis ædificiis diſperſi egerunt; *opida*, ut autor eſt Cæſar, *vocarunt, quum ſylvas impeditas vallo foſſaque muniviſſent, quo incurſionis hoſtium vitandæ cauſa convenire conſueverant.* Poſtea vero, cum Romani eo legiones ſuas coloniaſque invexerunt, cultius jam paucis quibuſdam urbibus habitari cœptum eſt. In his *Camalodunum* fuit Romanorum colonia, nunc *Malden*, opidum maritimum in Eſſexia; & *Londinium*, nunc *London*, copia negotiatorum & conventu jam tum maxime celebre.

(1) *Tacitus autem in vita Agricolæ multarum Civitatum ſive Gentium in Caledonia meminit, & magnifice de Caledoniorum virtute bellica, Galgaco Duce, loquitur.*

(2) *Meminit adhuc Bononiæ Romanis celebris (nunc Bolonia); item ... & G...*

catur: Caledoniam è Cambrico vocabulo *Kaled*, (3) i. e. duritie dictam putant, Bochar uſque comprobat; Phœnices etiam ſuas colonias e Gadibus huc duxiſſe, idem auctoritate veterum confirmat: Ita Silures i. e. *braccatos*; Camalodunum i. e. *urbem regiam* Pœnis nominatam ſtatuit.

BUNONIS.

δ (a) *Caledonia Sylva* olim inſignis & vaſta, agreſtes & horridos gen it urſos. Ad eam aliquo modo notitiam ſuam armis propagaſſe Romanos, prope triginta Annorum ſpatio, Plinius Auctor eſt. Veſtigia hodie dicuntur ſupereſſe prope (b) *Sterlinium* opidum; ubi ſolent comitia aliquando celebrari, & dum Scotia ſuos in regno habebat reges, regii educabantur liberi [e]. De *Monte Grampio* dicetur cap. XXIV.

ε Fluminum Britanniæ rum facile celeberrimus [f] eſt (c) *Tameſis* [g], qui in Orientem fluens, Oceano Germanico ſeſe infundit, per ſinum, cui in adverſa inſulæ parte alius oppoſitus, flumen (d) *Sabrinam* emittit in Hybernicum mare. Ad Tameſin res contra Britannos geſſit *C. Julius Cæſar*. Eſt hic fluvius in prima parte inſulæ, non longe à (e) *promontorio Cantio*, Galliæ in obliquum obverſo ad fretum Gallicum ſive Morinorum; ad quod Cæſar prima in Britanniam expeditione appuliſſe creditur. Nec *Tameſis*, nec *Umber*, & aliquot præterea Angliæ flumina, pluviis abunde cadentibus, nivibuſque liquefactis, augentur. *Giraldus Cambrenſis* [h].

HEKELII.

[d] S. *Tems.*

[e] Sic *Scoticus* Oceanus à *Val. Flacco* etiam vocatur *Caledonius*, à *Caledonia* Sylvâ forte, quæ huic eſt vicina.

[f] Et maximus.

[g] *S. Thameſis Cæſari* & *Oroſio*; *Ptolemæo* vero *Jamiſſa*, Ἰαμισσα.

[h] Sed *Tamaſis Indiæ* intra *Gangem* Urbs eſt apud *Ptolem.*

BUNO-

(a) Caledonia Sylva. (b) Sterlinium. (c) Tameſis fl. (d) Sabrina fl. (e) Cantium promont.

(3) *Buchananus Lib. 2. Nomen Caledoniæ a Lingua priſca Scotorum quam optime calluit, ducit*; Calden *enim Scotis ea Arbor eſt, quæ Latinis Corylus, unde & Caledoniæ Sylvæ Nomen putat inditum, & Caledoniorum opidum ad Taum Amnem ſitum,* Duncalden *adhuc vocatur, hoc eſt Corylorum tumulus.*

CAP. XXII.

De Incolis Britanniæ.

I.

Britanniæ Incolæ.

DE incolis Britanniæ ſic Cæſar in Comment. de Bell. Gall. *Britanniæ pars interior ab iis incolitur, quos natos in inſula ipſi memoriæ proditum dicunt: Maritima pars ab iis, qui prædæ ac belli inferendi cauſa ex Belgis tranſierunt, qui omnes his fere nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eo pervenerunt.* Poſt hunc Tacitus: *Britanniam*, inquit, *qui mortales initio coluerint, indigenæ, an advecti, ut inter barbaros, parum compertum: habitus corporum varii, atque ex eo argumenta: namque Caledoniam habitantium*

rutilæ comæ, magni artus, Germanicam originem aſſeverant. Silurum colorati vultus & torti plerumque crines, & poſitus contra Hiſpaniam, Iberos veteres trajeciſſe, eaſque ſedes occupaſſe, fidem faciunt: proximi Gallis & ſimiles ſunt. Gallos vicinum ſolum occupaſſe creditur. Regibus olim (1), ut nationibus diſtincti, regebantur. 1

(1) *Regulis potius, uti ex Cæſare liquet, qui plures Regulos in Cantio memorat.*

II. Primus omnium Romanorum α *Jul. Cæſar* cum exercitu Inſulam ingreſſus, quanquam proſperâ pugnâ terruerit incolas, ac littore potitus ſit, poteſt videri oſtendiſſe poſteris, non tradidiſſe. At β *Claudius* Imperator trajectis legionibus gentem perdomuit: paulatimque in formam provinciæ proxima pars Britanniæ redacta eſt: donec tota tandem in Romanorum poteſtatem ſub *Domitiano* pervenit. Quanquam non deſunt, qui negent, unquam à Romanis perdomitam fuiſſe Caledoniam, id eſt, Scotiam: pro argumento afferunt, γ *murum* in limitibus majoris minoriſque Britanniæ à Romanis, contra Pictonum Scotorumque incurſiones, exſtructum. Verum hos refellunt Dionis Zoſimique hiſtoriæ, in rebus geſtis δ & *Severi* & *Conſtantini* Imperatorum (2).

Britannia à Romanis tentata & ſubacta.

III. Cæterum, imperarunt *Romani* Britanniæ ad *Theodoſii* [*a*] uſque tempora: tunc vero cum legiones præſidiaque Romana, ad Galliam defendendam accerſita, illam inermem relinquerent; *Scoti Pictique* ulteriorem inſulæ partem, quæ nunc Scotia eſt, incolentes, ea occaſione illecti, citeriorem, id eſt, *Angliam* armis invaſerunt: quorum impetum, quum hi ſuſtinere nequirent, *Anglos* ex Germaniâ atque *Saxones* in auxilium vocarunt; hi poſtmodum hoſpitii fide ac jure violatis, Britannos domibus agriſque pepulerunt. Pulſorum pars in Galliæ extremum angulum ſedem, ut ſupra dictum, nomenque intulerunt: pars intra montes, (*Wallia* nunc eſt) utpote loca contra hoſtium violentiam ſatis munita ac tuta, concedentes, ad hanc uſque tempeſtatem priſcam Britannorum gentis linguam conſervare creduntur. ε

Saxones & Angli in Britannia.

IV. *Scotia* abhinc à Scotis denominata ſuos ordine habuit ζ Reges: *Angliaque*,

Scotiæ & Angliæ Reges.

(2) *Scoti quidem, teſte Buchanano, Scotia plerumque juiſſe a Romanis, Pictis & Britonibus (imperante Maximo) Æbudas tamen retinuerunt. Romanis nunquam ſubditi fuere, & patriam recuperarunt Honorii & Arcadii ævo, auſpiciis Fergusii II, Scotorum Reges.*

BUNONIS.

α *Cæſar* in Britanniam bis cum exercitu trajecit, in deditionem inſulanos quoſdam accepit, tributumque & obſides eis imperavit. Deinde Principes Britannorum per legationes ſe inſinuarunt Auguſto Cæſari.

β Poſt *Claudii* auſpiciis magnas res in inſula hac geſſit Julius Agricola.

γ *Hadrianus* (a) murum, ab Oceano Germanico ad Hybernicum, per tranſverſam inſulam duxit. *Antoninus Pius*, ceſpiticium murum excitavit.

δ Poſt *Septimius Severus*, alium item murum, ab Occidente in Ortum, exſtruxit: quod *Spartianus in Hadriano Pio, & Severo*, itemque *Aur. Victor in Severo* tradunt. Hic murus ſubinde reparatus duravit uſque ad Valentinianum III. Tum enim a Gallione lapide veſtitus inſertis tubulis æneis. Hodie ab indigenis dicitur *Keepe-Wall*, murus cuſtodiæ, & *Pebitz Val*, Murus Picticus [*b*] Britannice *Mur-Sever*.

ε Saxones illi Britanniam inter ſe partiti nominarunt *Saxoniam Tranſmarinam* uſque ad *Egberti* tempora, qui ſub Carolo M. militarat. Is à Saxonibus occiduis Rex conſtitutus Cantianos, Northumbros & Saxones Orientales ſibi ſubjecit, & ſanxit, ut omnis illa regio cum victrix, tum victa uno nomine *Engelland Anglia* appellaretur, ipſique incolæ, Britannico & Saxonico nomine deleto, vocarentur *Angli*.

HEKELII.

[*a*] *Junioris*.

[*b*] A *Pictis*, ſ. *Pictonibus*, Inſulæ *Britannicæ* Populis, qui in Hiſtoria *Witekindea* PEHITI *corrupte* dicuntur.

REISKII.

1 Primos è Gallia, Hiſpania, Germaniaque huc incolas progreſſos lingua, mores & habitus aperte ſignificant, traduntque Græci & Romani hiſtorici. (b) Cur itaque Camdenus Britanniam ſuam *ſero cognitam* fuiſſe ſcribat, non intelligo; quam Eratoſthenes, Dicearchus, Polybius, Straboque coloniis frequentatam memorant. De Romanis concеſſerim, quibus cuncta Britanniæ loca in dubio relinquebantur, antequam ea Claudius patefaceret. (c) Scotia tamen nunquam domari potuit, etſi ſæpius tentata: Severo & Conſtantino Impp. ea non ceſſit, ne Valentiniano III quidem, cujus numiſma Scotiam ſubactam præ ſe tulit. Nam Scoti muro diruto ſuis regibus paruerunt: E quorum ſtirpe ortus Jacobus VI, Angliam Scotiamque primus junxit, & *magnam conſtituit Britanniam*: Huic nepos cognominis Jacobus in ea ſucceſſor factus, ob Angliam divulſam, ad Gallos exul abiit, An. 1688.

BUNONIS.

ζ (d) *Buchananus* à Ferguſio I ad Jacobum VI,

P numе-

(a) Muri inter Angliam & Scotiam. (b) Britannia cur ſero cognita? (c) Scotia Romanis invicta. (d) Reges Scotiæ.

que, ab Anglis nomine tracto, ſeorſim ſuos. *Wallia*, vulgo Anglis *Wales*, incolis *Cambray*, ſuis olim Principibus, poſt Anglorum perfidiam, diu recta fuit. Tandem bello victa horum ceſſit imperio. Inde mos invectus, uti primogenitus Anglorum Regis filius *Princeps Walliæ* nuncupetur. *n*

Walliæ Princeps.

numerat CVII Scotorum Reges; ex quibus LVII morte violenta periiſſe tradit **Henricus** *Ranzovius in exempl. quod plerumque ſit ſimilitudo ſtatus, ſucceſſus & obitus in paren. & fil.* Poſt Eliſabethæ Angliæ Reginæ obitum Jacobus VI Scotiæ Rex regnum Angliæ quoque obtinuit, Scotiamque ſuam cum Anglia & Hibernia conjunxit; quod contigit An. Chriſti 1603. Ejus filius Carolus I, quum An. 1648 à ſuis ſecuri eſſet percuſſus, Oliver Cromwel *Protectoris* nomine dominatus uſque ad An. 1658. Hujus deinde in dominatu ſucceſſor Richardus filius per milites imperio exutus, & Carolus II, exul immeritus, magno populi ſui ſtudio, An. 1660, in regnum reductus.

n Intra Walliam compulſi Britanni fortiter ſeſe tutabantur, ipſoſque Anglos ſæpe male multabant; adeo ut *Offa Merciorum* Rex objecto vallo, cujus veſtigia ſuperſunt, vulgo *Claud-Offa*, id eſt *Foſſa Offæ*, eos à ſuis prohiberet finibus. Ita illi ſub ſuis manſere Principibus, uſque *ad Henricum* III, Angliæ Regem. Tum *Leolino* Wallorum Principe cæſo, Wallia ſubacta & Angliæ attributa eſt. (a) Inde *Walliæ Princeps* dictus eſt *Edvardus* I, Henrici III filius. Suis tamen uſi ſunt Walli legibus uſque ad Hen. Octavum, à quo, iſtis abrogatis, Anglicæ illis præſcriptæ ſunt leges.

(a) Edvardus I, Walliæ primus Princeps.

CAP. XXIII.

DE ANGLIA.

I.

Angliæ limites, longitudo & latitudo.

CÆterum, *Anglia* [*a*] dividitur ab Scotia *Tueda* ac *Sulveio* fluminibus (1). Occupat in longitudinem à *Weymouth*, promontorio prope Dorceſtriam, ad Barvicum opidum in finibus Scotiæ, millaria Germanica LXXX In latitudinem ab opido S. Davidis ad opidum *Yarmouth*, milliaria circiter LX. At ſi infimam partem, id eſt, latus meridionale permetiaris, milliaria erunt circiter LXX. 1

Diviſio Angliæ.

II. Cæterum *Anglia* diviſa fuit medio ævo in duas parteis: *Cambriam α*; quæ eadem nunc *Wallia* & (2) *Loegriam*, reliquam Angliæ partem. Fuerunt ad patrum

(1) *Et Montibus Zevoticis.*
(2) *Antiquitus.*

BUNONIS.

α Cambria illa Angliæ pars *Occidentalis* [*b*] eſt, Sabrinâ [*c*] & Dee vel Devâ [*d*] fluminibus contenta, dividitur in *Venedotiam*, *Proviſiam*, & *Debenbartiam*. *Venedotia*, eadem *Wallia Septemtrionalis*, habet Merionithiam [*e*], Arvoniam ſeu Carnarvan, Denbigajam & Flintiam [*f*]. In *Proviſia* [*g*] ſunt Radnoria & Montgomeria [*h*]. In *Debenbartia* vero, quæ *Wallia Meridionalis*, Glamorgania, Maridunum, Penbrochia, Menevia, Ceretica ſive Cartigania, Breckinia, Herefordia, & Monumetha. (a) *Wallia Borealis* ſterilior eſt, quæ ferè tota montana: quibuſdam tamen in locis ceſpite abraſo & combuſto redditur fertilis. Incolæ natura loci ſeſe facilè tutantur, quod Vallibus multis fracta regio eſt. Heic montes ſæpe adeo vicini ſunt, ut ex eorum verticibus Paſtores colloquantur; nec tamen niſi tota die ab una crepidine ad alteram perveniant. *Auſtralis Walliæ* pars fertiliſſima eſt; canes ejus, pecoris villarumque cuſtodes, laudantur. (b) Lingua Britannica antiqua in Wallia perhibetur eſſe reliqua; quam tamen Angli delere moliuntur.

HEKELII.

[*a*] Hoc Regnum, *generaliter* ſub *Hiſtoriæ* ANGLICANÆ, Lugd. Batav. Anno 1649. in f. 8. exc. *Titulo*, à POLYDORO VIRGILIO ſat accurate deſcriptum eſt. Et extat Autor anonymus, qui *Rationem Reipublicæ* ANGLICANÆ Hagæ Comitum A° ejuſdem Sec. 54, ſtudioſe quoque curavit publicari. *Annales* autem *Rerum ANGLICARUM* & *HIBERNICARUM*, regnante ELISABETHA, GUILIELMUS CAMDENUS Leydæ *Batav.* Anno 1639. in *ſpecie* 8. f. prelo juſſit ſubjici. Et nota eſt NICOLAI HARPSFELDII *Hiſtoria Eccleſiaſtica ANGLICANA*, notique ſunt RICARDI SMITHEI *Flores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ANGLORUM* Gentis, quorum hi *Pariſiis* Anno 1654. in fol. illa autem *Duaci* A° ejuſdem Sec. ead. f. eſt impreſſa.

[*b*] Seu *Occidua.*

[*c*] S. *Sabriana*, qui *Sevarne Anglice* & *Hafren Britannice* dicitur.

[*d*] S. Deâ, *Yfyrduvy Britannice* dicto.

[*e*] S. *Merinniam.*

[*f*] MERIONITHIA inter Montium conglomerationes

(a) Wallia. (b) Wallorum lingua.

patrum noſtrorum memoriam in eo Ducatus aliquot (1): verum his abolitis, LII Comitatibus, quos incolæ *Shires* vocant, tota diſtincta eſt. *Archiepiſcopatus* ſunt duo: *Cantuarienſis* in urbe Cantuaria; vulgo *Canterbury*: & *Eboracenſis* in urbe Eboraco, vulgo *York*: his Epiſcopi ſubſunt XXIV.

Urbes, Portus & Academiæ. Londinium.

III. Urbium Princeps eſt β Londinium [*i*], *London*; caput atque compendium totius regni, Emporiumque inter celeberrima Europæ nequaquam poſtremum: urbs amplitudine ac duorum templorum immenſa magnitudine maxime conſpicua. Hanc magnitudine incolarumque frequentia ſequitur γ *Eboracum* (2), inde δ *Briſtolium*, vulgo *Briſtow*, Gallicarum mercium nobile Emporium; ut ε *Southampton* Hiſpanicarum. De reliquo ζ *Oxonium*, vulgo *Oxford*, & η *Cantabrigia*, vulgo *Cambridge*, illuſtribus Academiis ornatæ, magnificentiſſimis

Eboracum. Briſtolium. Southampton. Oxonium. Cantabrigia.

tiones omnium totius *Walliæ* terrarum hiſpida magis eſt & horribilis. Habet enim Montes altiſſimos; arctos tamen, & in modum Arcis acutiſſimos, nec raros quidem, ſed creberrimos, & tantâ æqualitate conſertos, ut in ſummis eorum verticibus Paſtores confabulantes, vel convitiantes, ſi concurrere forte ſtatuerint, a mane ad veſperum vix convenirent. ARVONIA glebâ eſt ſatis fertili, & Oppidulis redimita. In hâc eſt *Bangor*, Sedes Epiſcopalis, quæ 96 Paræciis præſidet. FLINTIA, ſ. FLINIENSIS Provinciola, *Anglice* FLINT-SHIRE, non quidem eſt montana, ſed collium prominentia aliquantulum ſurgens, quæ leniter in fertiliſſimos agros reſupinatur, qui (præſertim quâ Mare proſpiciunt) Hordeum laudatum tam benigne profundunt, ut ſemper nonâ a primo ſatu hebdomade demetant Agricolæ.

[*g*] S. ut alii, *Maginus* inprimis, legunt; POVISIA.

[*b*] In his olim inſederunt *Ordovices* Populi.

REISKII.

1 (a) Anglia nomen ab Anglis, gente Saxonum Holſatica vel Cimbrica invenit. Britanni enim Romanis aut Conſularibus viris aut Præſidibus ſubjecti, ut incurſiones Pictonum Scotorumque perpetuas retunderent, excuſſo, quod ferebant, imperio, Anglo-Saxones in auxilium evocarunt. Angli huc navibus provecti terras occupant An. 449. Heptarchia regia conſtituta, donec An. 800, regnum ſeptuplex uno Ecbertus imperio complectebatur. Denique (b) Normanni ſuis incurſionibus infeſtatam An. 1027 Angliam ſubjugarunt: Hinc iterum excluſi, poſtea tamen Suſſexienſi prælio majores prævalent: Unde magna linguæ, juris & regni mutatio ſubſecuta, hujuſque per varios Comitatus (Shires) Ducatuſque diviſio. (c) Nuper Anglia novis motibus agitata, cum ſibi ſuæque libertati ac religioni conſuleret, *Wilhelmum Arauſionenſem Principem* e Belgio vocatum, Jacobi Regis generum, regem ſibi præpoſuit, belloque Gallicas machinationes non maritimo tantum ſed terreſtri Belgico adhuc frangit cohibetque. De proventu Angliæ, ligno & carbone foſſili, lanificio, croco, ſicera, thermis, aciculis, emporiis, portubus, Academiis, ſocietate doctorum regia, multiſque artium inventis, pauca dicere quid juvat?

BUNONIS.

β (d) *Londinii* eſt regia *Whitehall*, nunc incendio pene diruta. [*k*]

γ (e) *Eboracum* ad fl. *Ture*, medio fere ſitu eſt inter Londinium & Edenburgum [*l*]; fertur Conſtantini M. patria. Mortuus hic Conſtantius Imperator iſtius parens. Ab ea provincia filius regis ſecundo genitus nomen habet. (3)

δ *Briſtolium* eſt ad Sabrinæ fl. oſtia, a Londinio 97 mill. in Occaſum; inter urbes tertium ſibi locum vendicat.

ε (f) *Southamptonia* urbs maritima, in medio ferè illius lateris, quod Meridiem ſpectat, ſita e regione inſulæ Vectis.

ζ (g) *Oxonium* ad Cherveli & Iſis ſeu *Uſæ* fl. confluentes. Londinio in Occaſum 50 mill. diſtat [*m*]. *Alvredus* Saxonum Rex dicitur hic Academiam inſtituiſſe, An. C. 872. Habet Collegia XVIII, Aulas VII.

HEKELII.

[*i*] CASPAR DORNAVIUS loc. p. 7. cit. ex *Cambdeni BRITANN.* de hâc urbe magnâ ac valde potenti allegat hos Verſus elegantiſſimos:

Urbs peramœna Situ, Cœloque Soloque *beata*,
Urbs Pietate *potens*, numeroſo Cive *ſuperba*;
Quæ nova Doctrinis LUTETIA, Mercibus ORMUS,
Altera ROMA Viris, CHRYSEA *ſecunda* Metallis.

Patria erat *Thomæ Mori*, ſupremi Regni *Britannici* Cancellarii, qui, *Paulo Jovio* in *Elogiis* teſtante, licet omnibus Religionis atque Juſtitiæ numeris longe eſſet optimus atque ſanctiſſimus; tamen non, niſi Innocentiæ ſuæ, reus ab HENRICO VIII, *Angliæ* Rege, Anno 1535 ſecuri, proh! ſubjectus eſt (4). Cæterum hæc Urbs famâ *Oldenburgii*, Viri modeſtiſſimi atque curioſiſſimi, longe clarior hactenus eſt facta.

[*k*] Qs. dicas *Weiſe Hall*, ſ. *Aula Alba*, quam extrui atque ædificari juſſit *Henricus* VIII. In hac viſu ſunt inprimis digna I. BIBLIOTHECA *Eliſabethæ* Reginæ, *Græcis*, *Latinis*, *Italicis* & *Gallicis* Libris referta, inter quos Liber unus eſt *Gallicus* propter â Reginæ manu in membranâ ſcriptus, & *Henrico* VIII, *Angliæ* Regi, Parenti dedicatus. II. PASSIO CHRISTI in vitreis Tabellis adumbrata.

[*l*] ECBERTUS in hâc Urbe egit Archiepiſcopum, & quidem circa A. CHR. DCCL, ac omnium liberalium artium armarium & ſacrarium, nobiliſſimam nempe Bibliothecam in eâ conſtituit. Vid. *Quenſtedt*, loc. perſæpe cit. p. 89.

[*m*] Urbs eſt egregia, ſalubris & amœna.

BUNONIS.

η (h) *Cantabrigia* Londinio abeſt in Boream 45 mill. Collegium hic inſtituit Barſomus Elienſis Epiſcopus An. Chriſti 1274. Scholam publicam antea

P 2 con-

(1) *Lancaſtria adhuc Ducatus Titulo gaudet. Vide Camdenum de Britanniæ diviſione; de hodiernis Angliæ Ducibus vide Smith de Republica Anglorum. Dux olim Officii, nunc autem honoris tantum titulus, de quo Seldenum de Honoris Titulis conſulas.*

(2) *Cluverii ſcilicet ævo, at nunc incolarum frequentia Briſtolio cedit.*

(3) *Ducis ſcilicet.*

(4) *Male certe Hekeli, reus enim Majeſtatis erat, & auctoritatem Pontificis Romani contra legem ſuſtinuit.*

(a) Angli. (b) Normanni. (c) Angliæ ſtatus hodiernus. (d) Londinium. (e) Eboracum. (f) Southamptonia. (g) Oxonium. (h) Cantabrigia.

gnificentiſſimis collegiorum ædificiis celebrantur. Sunt præterea inprimis viſendæ arces ſeu domus Regiæ circa Londinium, in lætioribus atque amœniſſimis agris diſpoſitæ: quorum nomina *Greenwich*, *Richmond*, *Kingſton*, *Nonſuch*, ϑ *Hampton-court*, ι *Windſor* (1), & verſus Cantabrigiam *Theobalds*.

Dubris. Breviſſimus ex Britannia ad continentem trajectus eſt à *Dubri* ad Caletum, vulgo *Calais*, Galliæ opidum, mill. Germ. VI. Reliqui portus celebriores ſunt; in Orientali inſulæ latere *Newcaſtle*, κ *Hull*, *Lyn*, *Yarmouth*, *Harwich*, *Colcheſter*, *Sandwich*; in Meridionali latere λ *Plymouth*; in Occidentali latere *Cheſter*: unde naves in Hyberniam navigaturæ ſolvunt.

Inſulæ ad Angliam. Mona. Menavia. Angleſey. Inſ. Vectis.

IV. Inſularum Anglico litori appoſitarum clariores ſunt; ab Occaſu *Mona*, nunc *Man*, incolis quondam validiſſima; & *Menavia* ſive *Monapia*; nunc μ *Angleſey* Anglis; Wallis, *Mon*; a Meridie eſt ν *Vectis*, nunc *Wight*.

CAP.

(1) *Hamptoncourt & Windſor ſolum nunc eo nomine digna.*

(2) *De Lœgriæ nomine non conſtat, ut fabuloſam Camdenus reſpuit in diviſione Britanniæ, & partitionem iſtam Galfrido Monumethenſi adſcribit.*

conſtituerat ibidem Sigebertus *Eaſtanglorum* Rex An. C. 637. Hodie XVI habet collegia & Aulas. Hinc Britannia viros dedit celebres, præter *Lanfrancum* & *Anſhelmum* Cantuarienſes Epiſcopos, Venerabilem *Bedam*, *Alexandrum ab Ales*, Nicolaum *de Lyra*, Guilielmum *Occam*, *Bartholomæum Anglicum*, *Edoardum Hottonum*, *Thomam Morum*, &c.

ϑ (a) *Arx Hamptoncourt* eſt ad Tameſin ſplendidiſſima, a *Thoma Volſeio Cardinali* condita; a *Guilielmo* III re-ædificata; Palatium plane regium.

ι (b) *Windſoria* ad eundem eſt fluvium, in quo convenire ſolent quotannis, in die S. Georgii, Equites Ordinis Garterii, *die Ritter des Hoſenbandes*.

κ (c) *Hull* quum portas clauderet regi ſuo, Carolo I, ab ipſo fruſtra oppugnata eſt; & hinc cœptum eſt bellum iſtud, ipſi regi & regno fatale.

λ (d) *Plymouth* Franciſci Draci patria eſt. Cæterum Angliam in *Cambriam* & *Lœgriam* (2) dividi, ſupra dictum eſt. Cambriæ provinciæ eodem loco memoratæ ſunt. (e) *Lœgria* vero alia eſt ſuperior, alia inferior. *Superior* deſcendit a finibus Scotiæ ad utrumque Angliæ æſtuarium *the Waſhes* in mari Germanico, & Sabrinæ fluvium in mari Hybernico. Ejus provinciæ ſunt 1. *Northumbria*, in quâ (f) *Barwick ad Teiſſe fl.* & (g) Newcaſtle. 2. *Cumberlandia* vel *Cumbria*, in qua (h) Carlile. Inter has duas provincias intercurrit murus ſupra dictus, incipit a Carlile, & deſinit apud Newcaſtle. 3. (i) *Dunelmenſis Epiſcopatus*, in quo Dunelmum. 4. *Weſtmorlandia*, in qua (k) *Apelby*, & (l) Kandale lanificio celebris. 5. (m) *Lancaſtria*, in qua Lancaſter. 6. (n) *Ceſtria*, in qua Cheſter, ſive (o) Weſtcheſter. 7. *Salopia*, in qua (p) Shrewsbury. 8. *Eboracum*, in quo York. 9. (q) *Lincolnia*, ubi Lincoln. 10. (r) *Notinghamia*, in qua Nottingham. 11. (s) *Darbia*, ubi Darbey. 12 (t) *Staffordia*, in qua Stafford. 13. (u) *Leiceſtria*, in qua Leiceſter. 14. *Rutlandia*. 15. (x) *Warvicum*, ubi Warwick. 16. *Wigornia*, ſeu *Worceſterſhire*, ubi Worceſter. (y) *Inferior Lœgria* in Oceanum Britannicum procurrit, ejus provinciæ ſunt 1. *Nortfolcia*. 2. *Suffolcia*. 3. *Eſſexia*, in qua (z) Malden, olim Camolodunum [*n*]. 4. *Middelſexia*, in qua Londinium. 5. *Cantium*, vulgo (a) *Kent*, in qua Cantuaria ſeu Canterbury, Archiepiſcopi ſedes, Dover, &c. 6. *Surria*. 7. *Suthſexia*. 8. (b) *Southamptonia*, in qua Southampton. 9. (c) *Dorceſtria*, in qua Dorcheſter. 10. *Devonia*, in qua (d) Exceſter & (e) Plymouth. 11. *Cornubia* ſeu *Cornwallia*, in qua celebris portus (f) Falmouth. 12. *Somerſetus*, in quo (g) Briſtolia, (h) Wells & (i) Bath, ab aquarum calidarum ſcaturigine appellata. 13. (k) *Wiltonia*, in qua Wilton. 14. *Berceria*, in qua (l) Windſore. 15. (m) *Gloceſtria*, in qua Gloceſter [*o*]. 16. *Oxonium*, in qua Oxford. 17. (n) *Buckinghamia*, a ſagis, *buchen* vel *boechen*; in qua Buckingham. 18. (o) *Hertfordia*, in qua Hertford. 19. (p) *Bedfordia*, in qua Bedford. 20. (q) *Northamptonia*, ubi Northampton, & caſtrum (r) Fotheringhay, ubi de Maria Scotiæ regina Jacobi matre, Caroli I, avia, ſupplicium ſumptum. 21. (s) *Huntingtonia*, ubi Huntington. 22. (t) *Cantabrigia*, ubi Cantabrigia. Atque hæc de Lœgria.

μ *Angleſey* [*p*], inſula Walliæ oræ adjacet apud Bangorium opidum, adeo continenti vicina, ut quandoque recedentibus fluctibus abſque navigio ad eam perveniatur.

ν *Vectis* inſula eſt, in quam Rex Carolus I, è captivitate elapſus, indeque abreptus, Londinii capite truncatus eſt [*q*]. (u) *Guerneſey*, itemque (x) *Jerſey* inſulæ, quæ Gallico littori prætenduntur, Anglici juris ſunt. In hanc [*r*] olim damnati relegabantur. [*s*]

HEKELII.

[*n*] *Antonino* corrupte *Cambodunum* eſt. *Ptolemæo* Καμουλόδουνον, *Camulodunum*, & *Plinio Camalodunon* audit. *Talbotus* hodie *Weſtceſtre* nominari putat; Sicuti *Humfredus Lhuydus* olim *Culceſtre*.

[*o*] *Cambdeno* dicitur *Clovecester*, *Saxonibus Gleauceſter*, vulgo *Latino* CLOVERNIA; *Antonino* vero *Clevum*, ſ. *Glevum*. Antiqua ſane Urbs eſt, ac a Romanis condita, a quâ tertius *Angliæ* Regis Filius

DUX

(a) Hamptoncourt. (b) Windſoria. (c) Hull. (d) Plymouth. (e) Lœgriæ ſuperioris Provinciæ. (f) Barwick. (g) Newcaſtle. (h) Carlile. (i) Dunelmum. (k) Apelby. (l) Kandale. (m) Lancaſter. (n) Cheſter. (o) Weſtcheſter. (p) Shrewsbury. (q) Lincoln. (r) Nottingham. (s) Darbey. (t) Stafford. (u) Leiceſter. (x) Warwick. (y) Lœgriæ inferioris Provinciæ. (z) Malden. (a) Kent. Canterbury. (b) Southampton. (c) Dorcheſter. (d) Exceſter. (e) Plymouth. (f) Falmouth. (g) Briſtol. (h) Wells. (i) Bath. (k) Wilton. (l) Windſor. (m) Gloceſter. (n) Buckingham. (o) Hertford. (p) Bedford. (q) Northampton. (r) Fotheringhay. (s) Huntington. (t) Cantabrigia. (u) Guernſey. (x) Jerſey.

LUX GLOCESTRIÆ, ſeu GLOCESTRENSIS, dicitur.
[p] Olim *Druidum* ſedes antiqua.
[q] Poſita eſt in Oceano *Britannico*, ac modico intervallo a Continente *Britanniæ* diſtat.
[r] Quæ *Antonino* dicitur *Cæſarea*.
[s] Inter has interjacet SERKE, modica inſula, rupium præcipitiis circumvallata.

CAP. XXIV.
DE SCOTIA.

I.

SCotiæ *longitudo* eſt à Meridie in Septemtriones, id eſt, à promontorio, quod accolis *The Mule of Galloway*, qua Hyberniam ſpectat, ad promontorium *Dunsbyhead*, quod ab Orcadibus inſulis conſpicitur, mill. German. LXX; *latitudo* ab Occaſu in Ortum, hoc eſt, à Novantum promontorio, nunc *Ardermouth head* prope Mulam inſulam, ad promontorium Buchananum, vulgo *Buquuhammes*, millaria L. Regio, ut ſolo, ſic incolis bifariam diviſa eſt. Quippe α *Grampius Mons*, nunc [a] *Gransbain* [b], ab Occaſu in Ortum tendens mediam ſecat.

Scotiæ longitudo & latitudo.

Grampius Mons.

II. Qui meridionalem partem habitant, cultiores numeroſioreſque, lingua propemodum ac moribus utuntur Anglicis. Septemtrionales, hominum genus aſperum, ferum ac ſylveſtre (1) ſermone, habitu, moribuſque Hybernicis vivunt.

Mores Scotorum.

III. Ur-

(1) *Ingenio autem & virtute bellica valent, & indies cultiores redduntur.*
(2) *Frumentum etiam cujuscunque generis.*
(3) *In quibuſdam inſulis Hiberniam ſpectantibus tantum.*
(4) *Arte ſuper contignationes fabricata, ut incolæ Incurſiones latronum vitarent.*
(5) *Priſca Scotorum Lingua, oppidum in fronte collis ſignificat.*

BUNONIS

α *Mons Grampius* [c] Scotiam dividit in partem Septemtrionalem & Meridionalem. (a) *Septemtrionalis Scotiæ* provinciæ ſunt 1. *Strathnavernia*, id eſt, Vallis Naverniæ. In qua aliquot caſtra verſus Orcades. 2. *Cathaneſia* ſeu *Caithnes*, in qua promontorium Dunsby & Girnego; item Catnes & Ackyrgill caſtella ad mare. 3. *Sutherlandia*, in qua *Dorno* & *Clyne* opida maritima. Hic ſunt montes candidi marmoris. 4. *Roſſia*, in qua Tayn, ad fl. Tayn, Tarbart. 5. *Moravia*, vulgo *Murray*, ubi Elgin, Spyne, Neſſum, &c. 6. *Loquhabria*, in qua Kyntail. 7. *Abrenethea*, nunc *Strathdee*, in qua Aberdonium, academia. 8. *Anguſia*, in qua Brechin & Dundee. (b) *Meridionalis Scotiæ* provinciæ ſunt 1. *Perthia*, in qua Dunkel. 2. *Fifa*, ubi Fanum S. Andreæ, Cuprum & Abrenethium. 3. *Striviungia*, in qua Sterlingium, ubi regii ſolebant educari liberi. 4. *Cuningamia*, in qua Irwin & Ayr. 5. *Clidesdalia*, in qua Glaſgow, Lanryck & Hamilton. 6. *Gallovidia*, in qua promontorium Galloway, *Wigtonia* & *Fanum Cuthberti*. 7. *Laudonia*, [d] in qua Dunbar, Hadington & Edenburgum, urbs [e] inter montes, ut Praga in Bohemia, ſita [f]; in celſiori monte eſt caſtrum [illegible] priſcorum Scotiæ regum & [illegible] [illegible] Marchia [illegible] [illegible] (c) [illegible] qui ex [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (2). [illegible] qui, [illegible] [illegible] [illegible] ceterum tantam ibidem reperiri tradunt multitudinem, ut in una venatione publica 1000 & 1500 capiantur & jugulentur. Mus major non reperitur in Scotia, ac aliunde importatus moritur (3). In Sylvá Caledoniá [h] erant boves ſylveſtres candidi, leonum inſtar jubati [i]. Illi herbam, quam homo tractavit aut calcavit, non attingunt, nec comedunt [k]. Dat Scotia ferrum, plumbum, ſulphur, argentum [l], lazurum, [illegible] bonæ notæ; itemque electrum ſive ſuccinum [m]. Lacus & fluvius *Neſſa* reliquis aquis hic frigore concreſcentibus nunquam congelatur. In Lelgovia provincia lacus maximus, vulgo *Lomond* [n], ſine vento ſic plerumque intumeſcit & agitatur, ut audaciſſimos terreat piſcatores: piſces, qui in eo ſunt, carent pinnis [o]: Inſulaque ibi cem eſt, pecori paſcendo ſufficiens, quæ ventis agitata circumfertur (4). *Hector Boethius.*

HEKELII.

[a] *Scotorum* linguá.
[b] [illegible] *Granzebain*, i. e. *Mons incurvus*.
[c] Olim *Pictorum Scotorumque* terminus, iſque à *Tacito* in *Vitá Agricolæ* celebratus.
[d] Montuoſa quidem & ſine arboribus Regio; tamen [illegible] humanitatis cultu laudata.
[e] [illegible]
[f] Vulgo *Edinborough*, quod idem plane, ac *Caſtrum* [illegible] [illegible]; *Ptolemæo* CASTRUM ALATUM [illegible], ac *Edenborrow*, eſſe *Camdenus* recte cenſuit [illegible].
[g] Vulgo *March*, h. e. *Angliæ & Scotiæ* terminus.
[h] Quæ *Lacio* [illegible] dicitur *Saltus Caledoniæ*.
[i] [illegible]
[k] [illegible] Boves [illegible] gratiſſimi ſunt, [illegible] caro tenera, [illegible] eſt

(a) Scotiæ Septemtrionalis provinciæ. (b) Meridionalis Scotiæ provinciæ. (c) Soli Scotici natura.

Edenburgum. Archiepiſcopatus. Academiæ.

III. Urbium clariſſima eſt *Edenburgum*, vulgo *Edenburough*; regni caput ſedeſque Regia: *Glaſco* & *S. Andreas*, Archiepiſcopatibus ſunt inſignes, quibus ſuppoſiti Epiſcopatus XIII (1). *Academia* illuſtris eſt *S. Andreæ*, & *Aberdonium*, vulgo *Aberdon* & *Aberdeen*, haud ita nobilis (2), at portus celebris. 1

Inſulæ ad Scotiam. Hebrides. Orcades. Acmodæ. Thule.

IV. Inſularum ad Scotiam clariſſimæ ſunt verſus Occaſum, β *Hebrides* XXX amplius numero (3): ad Septemtrionem γ *Orcades*, nunc *The Iſles of Orknay*, XL amplius numero: longius diſſitæ verſus Septemtrionem, VII *Acmodæ*, nunc *Farre*. Ultima Britannicarum erat *Thule*, nunc *Yſland*: de qua poſtea ſuo loco.

C A P.

eſt, cæterùm pingue nunquam concreſcit, ſed olei liquidi inſtar ſemper fluit.

[*l*] Argentum vivum, Cuprum.

[*m*] Inter *Crauſordiæ* teſqua Aurifodina olim, *Magino* teſte, eſt reperta, e quâ *Aurum* ſine ullo labore eruebatur, & fortè adhuc ſimili modò eruitur. Sunt in eodem loco etiam Gemmæ quædam, præſertim *Gagates*, quæ in aquis ardet, ac oleo extinguitur.

[*n*] S. *Loumond*.

[*o*] Sunt tamen eſui humano ſuaves.

BUNONIS.

β *Hebrides* in mari Caledonio, etiam *Hebuſæ* & *Aebuſæ*, Bedæ *Mevaniæ* dictæ, aliis ſunt numero 44. præcipuæ *Leviſſa*, *Euſta*, *Skye*, *Mula*, *Ila* & *Jona*.

γ Orcadum, quæ vulgo etiam *Schetland* (4), caput eſt *Pomona*, vulgo *Mainland*, in qua Kirkwall. Nulla in Orcadibus invenitur arbor, neque ſolum fert triticum; quum tamen reliquarum frugum ibi magna ſit copia. Nec ſerpentes aut venenata in inſulis iſtis ſunt animalcula [*p*]. Incolæ licet ſint bibaciſſimi, nullus tamen ex iis viſus eſt ebrius, ſtolidus aut demens [*q*]. *Hector Boethius*. Circa inſulas illas Hollandi quotannis ingentem halecum copiam piſcantur, quæ deinde per univerſam devehuntur Europam. Ad inſulam *Fare*, vulgo *Faire*, volucres paſſere haud multo majores tanta celeritate per mare decurrunt, ut non videantur pedes aquis tingere. Id quum vident nautæ, mox venturam tempeſtatem colligunt. *Hoierus in epiſt.*

HEKELII.

[*p*] Contrà Lepores, Cuniculi, Grues & Cygni heic multi ſunt. Piſcationibus refertiſſimæ ſunt hæ Inſulæ, ex quibus Incolæ emolumentum non leve trahunt.

[*q*] Medicinam omnem negligunt, quia ut plurimum longævam & ſanam ob aëris miram temperiem ducunt vitam.

REISKII.

1 (a) Scotia portentoſas regum antiquorum ſuæque gentis origines jactat, quas Buchananus Lib. I. II. accuratiſſime refellit, ac jure affirmari poſſe ſtatuit, *omnes nationes e Galliis, Germania & Hiſpaniis in hanc Inſulam commigraſſe*. Hæc ſententia quam vero congruat, hiſtorici, mores, linguæ, voces, ac inſtituta plurima conteſtantur. Nomen Scotiæ Pictis penitus deletis ex A. 939 invaluit; (b) priſca regum familia poſt A. 1280 exſtincta, Stuartorum progenies A. 1370 regnum tenuit; hodieque tenet in Anna Jacobi Regis nuperi filia & rege. Ultimam regum Scotorum familiam docet inſcriptio caſtri munitiſſimi Sterlingæ publica, quam Jacobus VI aliquandiu ibi commoratus regio ſacello addidit; *J. R. Nobis hæc invicta miſerunt centum ſex Proavi* A. 1617. Caſtrum enim illud durante CVI regum imperio creditur inexpugnabile, quod Monckius bello exorto Parlamentario expugnavit. (c) Non dicam heic de *ſtupendo ædificio, quod ex lapidibus ſine calce junctis* conditum Scoti oſtentant; nec de anſeribus aut anatibus marinis (*Bernacles*) quos alii è conchis, alii ex ovis avium depoſitis generari volunt; neque de lithanthracibus aut carbone foſſili, neque de harengis & immenſa horum copia; neque de ſalmonibus frequentiſſimis; neque de inſulis (d) Schetlandicis, vel Hetlandicis; nec de Hebridibus aut Hebudis (Scot. Weſtern Iles) quarum una Sodora epiſcopum habuit; neque de Sullingis (e) (the Sorlings (5)) quæ Caſſiterides veterum putantur, plus minus 145, ſtanni, plumbi, animalium, præſertim avium & graminis feraces.

BUNO-

(a) Reges Scotiæ vetuſti. (b) Regum Scoticorum familia. (c) Memorablia Scotica. (d) Schetland. (e) Sorlings.

(1) *Epiſcopatus antea 14, nunc lege abolentur, & Preſbyterio gubernatur Eccleſia Scotica.*

(2) *Dantur etiam Academiæ Edinburgi ac Glaſcuæ haud ignobiles.*

(3) *Hebrides ſecundum Buchananum Nomen novum, & priſcis Scriptoribus inauditum; rectius Æbudæ vocantur, & comprehenſis omnibus Inſulis Occidentalibus in mari Deucaledonio ſparſis, ſupra trecentæ numerantur.*

(4) *Fallitur Buno; Hethlandiæ enim ab Orcadibus diverſæ & ulterius in Mari Boreali jacent. Orcades Buchanano ſunt* 32, *quarum Maxima Pomona, de cæterarum numero, magnitudine, ſoli cœlique ingenio, conſulatur Buchananus Lib.* I. (5) *Ad Angliam pertinent.*

CAP. XXV.
DE HYBERNIA.

I.

HActenus de Albione Britannicarum Inſularum maxima; item de minoribus Britannicis inſulis: at ſecunda magnitudine eſt in Occaſum ſita *Hybernia*; *Iverna*, & *Jerna* quibuſdam appellata: nomine inibi nato: quum incolæ hodieque *Eryn* vocitent, Angli vero *Ireland.* De Natura hujus inſulæ, incolarumque ingenio, etiam nunc verum manet, quod tot retro ſeculis Pomponius Mela tradidit: *Adeo luxurioſam herbis, non lætis modo, ſed etiam dulcibus, ut ſe exigua parte diei pecora impleant, & niſi pabulo prohibeantur, diutius paſta diſſiliant: Cultores ejus inconditos eſſe, & omnium virtutum ignaros, magis quam alias gentes* (1). Hæc Mela; Cæterum, cœlo eſt miti, clementi ac ſereno, terra nullum animal venenoſum alit, nec patitur. *Longitudo* ejus maxima porrigitur mill. German. LX. *Latitudo* autem mill. Germ. XXX. α

Hyberniæ nomen. Natura ſoli. Incolæ.

II. Qui populi primi eam incoluerint, parum conſtat (2), niſi quod Celtici cum reliquis Britannis fuerint generis. *Brigantes, Cauci, Mænapii*, quos in ea Ptolemæus memorat, mirum, ni ex Gallia, Britannia, Germania, huc trajicerent. Dividitur hodie in quatuor potiſſimum regiones. β *Langinia*, vulgo

Incolæ. Provinciæ Langinia.

BUNONIS.

α Humidior eſt Hybernia fontibus fere ubique rigua; lini lanæque ferax. Sermone utuntur Hyberni eodem, quo Scoti montani. (a) Ex quo vero Angli Colonias in Hyberniam miſere, eorum lingua quoque eo [illegible] delata: unde plerique nobiles utramque callent linguam. Cantibus delectantur Hyberni omnes, ciboſque capiunt miro ſilentio. Mater filium non nutrit, ſed eum committit nutrici aut nutricio, qui pari obſervantia cum parentibus coluntur. Alumno ægrotante ex diſſitis etiam & longinquis inſulæ oris accurrit nutricius. Magis ſe diligunt, qui nulla tenentur cognatione, quam fratres, affines & ſanguine juncti (3). Veſtimentis utuntur verſicoloribus; flavum tamen colorem plurimi faciunt; unde, quibus capilli ſunt flavi, comam nutriunt, eaque ſuperbiunt. Matrimonium maturè ineunt, & virgines adeo feſtinantur, ut quandoque decimo anno nubant. Præter furandi artem fere nullam exercent *Hyberni*. Domo mane exeuntes furta ſua Deo commendant, optantque incidere in divitem, quem ſpoliare poſſint (4). Quod tamen de exteris intelligendum; nam furta inter ſuos commiſſa puniunt. Morituris adſunt præficæ, quæ animam in[illegible] relinquant. Poſtquam exſpiravit, tota domus ejus ejulatu & planctu repletur. Ex [illegible] plurimum aufert, qui potentior eſt, & patruos nepotes ſuos paterna hæreditate ſæpe [illegible] [a]. [illegible] primum eſt *equinum*: Secundum [illegible], qui [illegible] : Tertium [illegible], qui [illegible] *Kerni*: Quartum eſt [illegible] *Dalinos* appellant. [illegible] (5).

β In (c) *Langinia* ſive *Lagenia* [b] eſt Dublinum; habet 10 Comitatus. [c]

HEKELII.

[a] Sunt prætereà ſuperſtitioſæ Gentes, inter quas multæ magæ & fatidicæ Mulieres reperiuntur, quæ ad omnia mala incantationes efficaces habent, ad quas quiſque pro mali ratione accedit.

[b] S. *Lagenia* ab Incolis *L[illegible]b* dicta.

[c] *Wexford* nempe, *Caterlogh*, *Kilkenny*, *Dublinenſem*, *Kildarienſem*, Comitatum *Regis*, Comitatum *Reginæ*, *Longford*, *Fernes* & *Wicklo.* Alias *Langinia* fertilis eſt, & terrâ frugiferâ, cœlo mitiſſimo, nec inclementibus Incolarum ingeniis, quam pridem Ptolemæi tempore *Brigantes*, *Coriundi*, *Menapii*, *Cauci* & *Blani* inhabitarunt.

REISKII.

1 (b) Hybernia pro duobus incolarum generibus, quæ fovet, duplex ipſa traditur: *una ſylveſtris*, quæ indigenas crudos agreſteſque alit; *altera poma*, quæ Anglo-Hibernos advenas complectitur. Huc enim coloniæ Anglorum crebrius ex A. 1172 deductæ, ſimul ac reges Anglici inſulam domuerunt: Hanc enim adhuc regio titulo auctam (qui Paulo III Papæ A. 1553 debetur) ſubditis rebellibus Gallicíque præſidiis ereptam, Wilhelmus rex tenuit, & Anna Regina nunc tenet, Prorege impoſito. A. 1641, Hyberni Pontificii Proteſtantes crudeliter ac inopinanter adorti [illegible] a millia jugularunt, pro quo facinore, pœnas quidem, at non pro meritis luêre, ita ut ſub Carolo & Jacobo Secundo nimis invaluerint, & poſt [illegible] [illegible] pacatam a Guilhelmo III. ſatis humaniter habiti. *De ligno Hybernico*, quæ nec venenum [illegible] [illegible], de animalibus venenatis, [illegible] [illegible] regio caret, de ſingularibus naturæ [illegible] [illegible] ex [illegible] putri, ad [illegible] (quos *Macrenſes* nominant) [illegible], hu-

manæ

(1) *At nunc multo cultiores poſtquam Anglorum ditioni ſubditi, ac Anglis ſcotis permixti.*

(2) *Scoti priſci qui [illegible] ſui Originis ſeſe dicunt ab Hiſpania oriundos.*

(3) *Alumni hi Nutricii ſcilicet.*

(4) *Antiquitus ſcilicet.*

(5) *Deſcriptio hæc Hybernis priſcis convenit, aut ſaltem iis qui hodie d[illegible] montani, & ſuperſtitione Pontificia imbuti.*

(a) Hybernorum mores. (b) Hybernia duplex. (c) Hyberniæ Provinciæ.

vulgo *Leinſter*, in Orientem ſpectans, ut Angliæ propior, ita cultior. Haud multum abſimilis huic γ *Mononia*, vulgo *Munſter*, qua Galliæ in Meridiem obtenditur. Aſperiores δ *Connacia*, *Connaught*, & ε *Hultonia*, *Ulſter*; hæc in Septemtrionem, illa in Occaſum, vergentes.

Mononia. Connacia. Hultonia.

Comitatus & opida.

III. *Comitatus* per totum regnum ſunt XXXIII. Opidula rectius, quam urbes, Hybernos incolere dixeris. Regni caput eſt *Armagh* (1): Secunda ab hac *Dublin*, opidum munitiſſimum, ſedes præfecti, quem huc cum titulo Vice regis mittit Rex Angliæ: ſedes item Archiepiſcopi, ut & *Armagh*, & *Caſshyl*. His ſubjecti ſunt Epiſcopi XII. *Arglas* celebris eſt portus; *Academiam* ſuſtinet prædictum Dublinum. ζ Atque hæc breviter de Inſulis Britannicis, nunc tempus eſt in Continentem reverti: ac primo loco de Germania.

(1) *Potius Metropolis, quia primatis ſedes: Dublinum enim eſt Sedes Regia.*
(2) *Dominii potius.*

juſque Purgatorio, quod vocant, Hybernico, & urbibus paucis pauca dicere quid attinebit?

BUNONIS.

γ In *Mononia* ſeu *Momonia* [*d*], ſunt Waterford, Corcagia in lacu ſita, & Caſshyl ſeu Caſshylia Archiepiſcopatum, & Lymericum opidum; habet 7 comitatus [*e*]. In Momonia fons eſt, cujus aquis, ſi quis capillos tingit, ſtatim redduntur cani. *Cambdenus.*

δ *Connacia* ſive *Connactia* habet *Letrununum*, *Meynum*; & 6 Comitatus. [*f*]

ε In *Hultonia* ſive *Ultonia* eſt regni metropolis Armacana, cujus Archiepiſcopus primas eſt Hyberniæ. Quintam his addunt alii partem, *Mediam Hyberniam*, in qua ſunt Laberus, ſive Kildare [*g*], & Drocheda.

ζ (a) Quinam olim Hybernis imperarint, non habemus compertum. Paulò ante tempora Caroli M. Normanni inſula illa perhibentur potiti. His per indigenas ejectis ſucceſſere Oſtmanni, qui in quatuor regna Hyberniam ſunt partiti. Sed *Rothericus Connaciæ Rex* totius inſulæ imperium conſecutus eſt. Verum *Dermicius* ab illo ejectus Anglorum imploravit auxilium, iiſque viam & aditum ad Hyberniam occupandam aperuit, per ſocerum ſuum Penbrokiæ Comitem in regnum reſtitutus. Poſtea *Henricus* II in Hyberniam tranſiit, in quem Rothericus & ordines Jus regni (2) contulerunt; ex quo tempore Angliæ Reges dicti ſunt *Domini Hyberniæ* uſque ad *Henricum* VIII, qui in Hybernorum Comitiis *Rex* declaratus eſt, quod *Domini* appellatio ſeditioſis quibuſdam diſpliceret. Inde inſula regitur per Proregem, qui antea *Cuſtos* & *Conſervator Hyberniæ* vocabatur.

HEKELII.

[*d*] Ab Incolis *Movum*, ab *Anglis Mounſter* vocata.

[*e*] Sunt a. illi *Kerryenſis*, ſ. *Kilkonienſis*, *Limiricenſis*, *Corcagienſis*, *Tipparienſis*, S. *Crucis*, *Waterfordienſis* & *Deſmontenſis*.

[*f*] Quorum Nomina ſunt *Claria*, *Letrimme*, *Galluveta*, *Roſecomin*, *Majo* & *Sligo*.

[*g*] Seu *Killair*.

(a) Hyberni Angliæ regibus obnoxii.

LIBER

Clilipenus
Sinus
ANVS
SARMATIAE PARS
PROCVRRENS
Aestii
Sinus
Venedicus
Electrides Insulæ
Venedi
SARMATIAE DIERVM
Venedici Montes
Sciri
GERMANI
Vistula Flu.
Terminus
Germaniæ
Lugii
seu
TRANS-
Vahalis
Logiones
Carrodunum
VISTVLANI
TERNAE
osi
Vistula Flu.
BASTERNAE
Carrodunum alterum
Vibantavarium
Tyras Flu. hodie Niester
Clepidava
Iazyges
Cusus flu.
Carpates Montes
Granua flu.
Alpes Basternicæ
Tibiscus Flu.
Hierasus Flu. h. Pruth
Danubius Flu.
PARS
GALLIA
Scaldis
Silva
BELGIC
Occidens
Oriens

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

De Veteri Germania.

I.

GErmaniam, quæ nunc terrarum cultu, urbium ſplendore, ædificiorumque magnificentiâ, cum Italia conferri, reliquis vero regionibus præferri poſſit, *terris informem, montibus aſperam, cultu aſpectuque triſtem, in univerſum ſylvis horridam, aut paludibus fœdam, utriſque inviam*, veteres prodiderunt. In tantum res mutantur!

II. *Nomen Germanorum* unde deductum ſit, varium inter autores eſt certamen. A Gallis id inventum, & *quinque* primo Germanorum nationibus, *Eburonibus*, *Condruſis*, *Segnis*, *Cæræſis* & *Pæmanis*, è Germania in Galliam transgreſſis, inditum, qui poſteà uno itidem fuêre nomine *Tungri* dicti; ex Cæſaris, Taciti, Dionis, & aliorum ſcriptorum monumentis, clarum fit rimantibus. Id poſtmodum Gallorum Romanorumque uſurpatione in univerſam gentem Transrhenanam tranſiit. Ipſa gens ſuo ſibi vocabulo ſemper appellata fuit *Teutiſci*, vulgo *die Teutiſche*, ab ipſius veri æternique Dei, rerum omnium conditoris, antiquiſſima pluribuſque gentibus uſurpata appellatione *Theuth*: ab hoc enim illi, & à primo mortalium *Manno*, id eſt *Adamo*, è terra condito, originem ſe ducere prædicarunt; ut latius infra dicetur. α Germanorum nomen.

III. Ad *limites Germaniæ* quod attinet, vehementer errant illi, qui latiùs nunc, quam olim, Germaniam patere, ex *Ptolemæi* Geographia affirmant; maximè ii, qui duplo majorem faciunt. Secus mihi ſententia eſt, qui dimidio minorem cenſeo. *Elſatiam*, *Lotharingiam*, *Treviros*, *Luceburgenſes*, *Brabantios*, *Juliacenſes*, *dimidiam partem Gelriæ*, *Hollandiæ*, *omnem Zeelandiam*, ac *Flandriam* hodie acceſſiſſe, aiunt: ego acceſſiſſe nego; manſiſſe aſſevero. Quippe *Plinius* jam inde Germaniæ limitem *ad Scaldim* fluvium protendit. Idemque ſimul & *Tacitus* ab uſque *Sequanis* omnem Rheni citeriorem ripam Germanos accoluiſſe tradit. Apud *Cæſarem* ipſi *Rhemi*, Belgica Natio, ultro teſtati ſunt, Belgas pleroſque eſſe ortos à Germanis. Ex Gallia quidem uni *Helvetii*, ex Illyrico veteri *Vindelicia* & *Noricum*, quæ inter Alpes Danubiumque ſitæ ſunt regiones; item *Pannoniæ ſuperioris pars*, extra veteris Germaniæ limites Nomenque cenſitæ fuerunt. Verùm eis oppono quicquid eſt terrarum hodiè *Poloniæ citra Viſtulam* amnem, *qui terminus olim Germaniæ fuit*; item Germaniæ limites.

BUNONIS.

α Quinque illi populi Rhenum tranſgreſſi, finibus illis, quos occuparent, Gallos expulerunt, ab iiſque victis & pulſis dicti ſunt Germani, ſumto ab re vocabulo. *Guerra* enim ſeu *Gerra* ut olim Celtis, ita hodie Gallis ſignificat *bellum*, & Germanis nonnullis *pugnam* aut *tumultum*. Hinc quoque natum videtur vocabulum *Gewehr*, quod omne genus armorum ſignificat: item *eine Wehre*, id eſt, gladius [a]. Ex iſto igitur vocabulo *Guerra* ſeu *Gerra* & *Gerraman* factum eſt *Gerreman* ſeu *Werman*, id eſt, *bellator*. Multa enim vocabula hodie ſcribuntur per *W*, quæ olim per G ſcribebantur. Gens vero iſta nil niſi arma & bella tum ſpirabat: inditumque iis hoc Nomen à Gallis, *Tacito teſte*, ob metum.

HEKELII.

[a] *Andreas Helvigius* in Origg. *Diction. Germanicar.* p. 297 dicit, *Wehre* a *ferro*, ex quo fit enſis, defendendi, aut à *quiri*, quæ *Sabinorum* linguâ haſtam ſignificat.

item *Bojohemum*: quarum regionum ſermo apertè genus atque originem incolarum indicat: *Pruſſios* etiam atque *Livones*, quia Germanicâ linguâ utuntur, Germaniæ acceſſiſſe illi cenſent: quum antiquitus *Venedi*, Sarmatica gens, incoluerit: ego & hos acceſſiſſe nuper, nego; manſiſſe à multis ſæculis, aio. Quippe *Æſtios*, qui olim totam Livoniam ac Pruſſiam, omnemque ferè dextram ripam Viſtulæ latè patentem occuparunt, diſertiſſimis verbis Germaniæ aſcribit *Tacitus*. Idem auctor, & *Plinius* regiones hodie, *Norvagiam*, *Suediam* ac *Fennos*, & quicquid terrarum Oceano Septemtrionali, Muſcoviæque confiniis ambitur, Germaniæ attribuunt. Quin etiam *Peucini* [*b*], alio nomine *Baſtarnæ* [*c*] dicti, à Viſtulæ fontibus olim ad Pontem uſque Euxinum & Iſtri oſtia extenſi, Germani fuerunt, teſtibus iiſdem Scriptoribus. [1]

Vetuſtiſſimi Germaniæ termini.

IV. *Vetuſtiſſimi* igitur *Germaniæ termini* fuêre, ab Occaſu *Rhenus* amnis, & Oceanus Germanicus; à Septemtrione *Oceanus Septemtrionalis* ſive *Hyperboreus*; ab Ortu *Granvicus* & *Finnicus ſinus*, *mare Suevicum*, ſive *ſinus Codanus*, *Viſtula* amnis & à *fonte ejus linea ad Sarmaticos montes ducta*, qui è Septemtrione in Meridiem ad Danubii uſque ripam protenſi, ubi opidum nunc Hungariæ *Vacia*; dein à Meridie ipſum *Danubii flumen*. Poſteà vero portiones ei ex Gallia ad lævam Rheni ripam, & ex Sarmatia ad ſinum Codanum & dextram Viſtulæ ripam acceſſerunt, ut dictum eſt.

Germaniæ longitudo.

V. *Longitudo* ejus ſumma fuit à Scritofinniæ promontorio, vulgo *Nortkiin*, quod in Oceanum Septemtrionalem excurrit, ad Danubium uſque mill. Germ. CCCC. *Latitudo* vero maxima à Rheno nunc juxta Baſileam, ad *Amodocam* uſque paludem, quæ in confiniis Ruſſiæ, Lituaniæ ac Podoliæ ſita eſt, mill. Germ. CC.

CAP.

HEKELII.

[*b*] Πευκινοὶ.

[*c*] Βαςάρναι, ſive Ἄτμονοι, *Atmoni* atq; Σιδόνες *Sidones*.

REISKII.

1 (a) Germaniæ vocabulum recens & nuper additum fatetur Tacitus in libello de German. ſitu & moribus cap. 2. additque, ita Nationis Nomen non gentis evaluiſſe paulatim, *ut omnes primum a victore ob metum mox a ſeipſis invento nomine Germani vocarentur*. Ergo vetus aliud idque à Celtis inditum videtur; novum hocce primo gentis, poſtea nationis integræ fuit, partim ab hoſtibus, partim ab ipſis auctoribus domi repertum. Nam Gallico & Germanico, tum priſco tum hodierno ſermône, *Guer* & *Gewerr* bellum aut rixam ſignificat; *Mann* virum aut hominem; *Unde Germanos recte viros pugnaces aut bellicoſos dixeris*; à Teutone autem vel Tuiſcone rege aut duce *Teutonicos*, *die Teutſchen*. Hunc verum æternumque Deum auctor dum voluit, & agnitum quidem noſtris majoribus Patrem, Filium Spiritumque S. Lib. I. Germ. antiq. c. 29. rationes attulit infirmas, quæ rem tantam minus conficiunt. Nugantur autem hiſtorici, quotquot ex Hebraicis, Græcis aut Romanis originibus Nomen & Genus Germanicum derivant.

(b) Limites porrò Germaniæ pro ſtatu temporum quam variarint, dici breviſſime vix poteſt. Alii certe fuerunt *veteres*, aliique ſunt *novi* & *adhuc hodierni*: Veteres illi longiſſime in Septemtrionem excurrerant, ut Dania & Suecia comprehenderetur, verſus meridiem Danubio concludebantur: Novi ultra Danubium extenſi, Rhætiam & Vindeliciam complexi per Alpeſtria juga patent, ſed mari Balthico arctius circumſcribuntur. Nec vetus Germania, in quantum Rom. imperio continebatur, iiſdem circumſcripta terminis erat; ne tum quidem cum Francis regibus ſubeſſet. Quid quod fines Germaniæ diverſos in ipſo Germanico imperio deprehendas, nunc productos longius, nunc iterum contractos. Quam hodieque per bellum, quod adhuc incumbit, Gallicum præfixi German. limites mutentur, experientia docet, perque annos id multos docuit.

B U-

(a) Germaniæ nomen novum. (b) Limites variarunt.

Populorum GERMANIÆ Inter Rhenum et Albim Deſcriptio ut circa I. Cæſaris ævum Incoluerunt
tentrio
Meridi es
Oriens
LAGNUS SINUS
SAXONES qui Tacito FOSI
VARINI
ANGLI
THEURINGI.
LANGOBARDI
CIMBRI
CHAUCI
FRISII
BRUCTERI
CHAMAVI
AMISBARII qui et AMISVARII
ANGRIVARII
CHERUSCI
TUBANTES
DULGIBINI
Chaſuarii
MARSI
Bacenis Silva
HERMUNDURI
MENAPII
SIGAMBRI
CHATTI
quiet CHASSI et Cæſari impr opriedicti
EBURONES
SUEVI
SEGNICONDRUSI
Rhetico Mons
Taunus Mons
UBII
BOII
TREVIRI
VANGIONES
SEDUSII
NARISCI
MEDIOMATRICI.
Divodurum
NEMETES
HARUDES
TREBOCI
MARCOMANNI.
Germaniæ terminus
Damaſia
VINDELICIA
Danubius fluv
SEQUANI
Brigantinus Lacus
Millia Paſſuum
Rhenus fl.
Moſella fl.
Moſa fl.
Albis fl.
Batavia
Lacus Flevus
Burchana
Actania
Auſtrania inſula
Luppia fl.
Sigus fl.
Nicer fl.
Menus fl.
Lycus fl.

CAP. II.

Diviſio Veteris Germaniæ 1, *ac primum de Vindilis & Ingævonibus.*

I.

Vandalorum nationes fuere Gothi.

GEnera Germanorum *quinque* à Plinio traduntur, *Vindili*, *Ingævones*, *Iſtavones*, *Herminones*, & *Peucini*, qui & *Baſtarnæ*. *Vindili*, etiam *Vinili*, & *Vandilii*, *Vandali*, *Vandalii*, & *Vanduli* Romanis Scriptoribus ſimul & Græcis dicti ſunt. Horum Nationes fuere *Gothones*, qui & *Gotones*, *Gutones*, *Gutthones*, ac *Gythones*, *Gothi*, & *Gotthi* [*a*] auctoribus dicuntur; nunc Caſſubiæ pars ad Viſtulæ infimam partem, quæ propriè *Pomerellia* nunc dicitur: ubi nobis natale ſolum. *Carini* Pomeraniæ pars, in qua opida *Stolpe*, *Colberg*, *Corlin*, *Camin*, *Lemovii*, ea pars Pomeraniæ, in qua *Stetin*, *Uſedom*, *Wolgaſt*, *Gripeſwolda*. *Rugii* antiquitus, circa *Rege* flumen Pomeraniæ, & opidum *Regenwolde*, dein in inſulam tranſgreſſi, qui etiam nunc *Rugia*, vulgo *Rugen* appellatur. *Varini* [*b*], in Meckelburgenſi Ducatu, circa flumen & opidum *Warne*. *Angili* ſive *Anglii*, reliqua Meckelburgenſis agri pars, ad Lubecam uſque [*c*]. *Eudoſes*, *Suardones*, *Nuithones* pars Meckelburgenſis agri. Pomeraniæ Marchiæque proxima, *Caviones*, pars Marchiæ, Dannebergenſi Comitatui proxima. His contermini *Deuringi*, & *Rappin*. *Longobardi*, in Marchia media, vulgo nunc *Middelmarch*, inter Albim & Viadrum amneis. Circa opida *Grabouw*, *Brandenborgh*, *Berlin*, *Brotzen*. *Semnones*, in portionibus Marchiæ, Miſniæ, Luſatiæ, Sileſiæ, atque Poloniæ, inter Albim & Wartam amnem in Viadrum defluentem. *Burgundiones*, in partibus Caſſubiæ ac Poloniæ, inter Gotones ac Semnones. α

Carini. Lemovii. Rugii. Varini. Anglii. Eudoſes. Suardones. Nuithones. Caviones. Deuringi. Longobardi. Semnones. Burgundiones.

Ingævonum populi fuere Chauci.

II. β *Ingævonum populi* fuere iſti: γ *Chauci*, qui & *Cauchi*, & *Cauci*; inter Ameſiæ Albiſque oſtia utramque accoluerunt Viſurgis ripam ſupra Bremam uſque

BUNONIS.

α (a) *Vandali* fuerunt Germani, quos multi cum Venedis pro una habent gente: quum Venedorum Gens Slavica ſit, quos Germanice dicimus *die Wenden*; illos vero *die Wandalier*.

β Rhenanus (b) *Ingævones* dictos putat, quaſi Vigewones, à Wych *ſinus* & Woner, quaſi *Wichwoner*, *in ſinu habitantes* [*d*]. At Tacitus ita dictos ſcribit à Manni filio. Omnia vero antiquarum gentium nomina ad originem velle reducere, furoris potius quam ingenii eſſe videtur.

γ Exigua regio eſt, quam Cluverius heic & in Germania ſua antiqua tribuit *Chaucis* [*e*]. Qui tamen, ut Tacitus ſcribit: (c) *Immenſum terrarum ſpatium non tantum tenent, ſed & implent: populus inter Germanos nobiliſſimus; quique magnitudinem ſuam malit juſtitia tueri*, &c. Diviſi fuerunt, Plinio & Ptolemæo teſtibus, in *Majores* & *Minores*. Huic vero collocantur *Chauci Minores* à Friſiis ad Amiſiam amnem, uſque ad Viſurgim: ac inde *Majores* ad Albim uſque flumen. Ad Occidentem igitur Chaucorum terminus fuit Oceani pars: a Septentrionibus terminabantur Albi flumine: ad Meridiem à Friſiis inceperunt, & deſierunt in Cattis. Ex his terris *Minores Chauci* tenuerunt, quæ hodiè Friſia Orientalis, Oldenburgenſis, Delmenhorſtiana, Difholdenſis, Hojenſis, & pars Mindenſis Epiſcopatus Septemtrionalis. At *Majores Chauci*, haud dubie ex modo virium, quibus iſtis fuerunt majores, ita dicti, poſſederunt omnem illum terrarum tractum, qui trans Viſurgim eſt ab Oceano & Albi flumine ad Melibocum & Semanam Sylvam, quæ Germanis *der Hartz*, quibus locis hodie Ducatus Brunſwicenſis, Luneburgenſis & Bremenſis.

HEKELII.

[*a*] Immo & *Polouci*, quos *Ruthenorum* lingua *rapaces* & *ſpoliatores* interpretatur.

[*b*] *Plinio* VARRINI.

[*c*] *Procopius* Lib. 4. *Gothor.* & *Camdenus* in *Britannia* dicunt, ANGILOS, ſ. Ἀγγίλους eſſe Gentem, *Britanniam* Inſulam inhabitantem.

[*d*] Seu Sinum Maris accolentes.

[*e*] Χαῦχοι ſ. *Chaycis*, ſicuti a *Claudiano* Lib. 1. de Laudib. *Stilicon.* v. 225. *Poetice dicuntur.*

REISKII.

1 (d) Alia fuit diviſio veteris Germaniæ *pro quinque incolarum generibus, aut gentibus*; alia *pro ſtatu Imperij Rom.* ad Rhenum longius extenſi: Illa è Plinio Lib. IV. c. 14. petita copioſius apud auctorem exponitur, ut tamen multis gentibus non parum dubii adhuc inhæreat: Hæc vero Germaniam *primam*

(a) Vandali & Venedi. (b) Ingævones. (c) Chaucorum ſedes. (d) Diviſio Germ. duplex.

uſque opidum; deinde uſque Mindam, qua Chattis jungebantur. Qui apud
Foſi iidem qui Saxones. Tacitum ♂ *Foſi:* reliquis auctoribus *Saxones* appellantur: horum tota fuit
Holſatia ad Cimbricam uſque peninſulam. Poſteà omnem oram maritimam
occuparunt ab Albi ad Rheni uſque oſtia: unde cum Anglis in Britanniam
Cimbri. Teutoni. inſulam abierunt. *Cimbri* omnem eam tenuerunt peninſulam, quam nunc
antiqui nominis itidem gens incolit Jutæ. *Teutoni* Danicas incoluerunt inſu-
las; quarum maxima vulgo *Zeelandt*, Melæ dicitur *Codanonia*, nempe à gente
Teutonorum, qui variantibus dialectis jam tunc dicebantur *Dani*, *Godani* &
Codani: unde totum hoc mare etiam dicitur *Codanus ſinus* eidem Melæ ac
Plinio, quod Tacito *Mare Suevicum*, quia utrumque Suevi accoluerunt, ut
mox oſtendam. Regiones trans dictum mare, quæ nunc ſub Norvegiæ ac
Suediæ Finniæque maximè nominibus veniunt, immenſas Germaniæ inſulas
eſſe falſo crediderunt veteres, quum verius ſint peninſulæ. Harum maximam,
quæ Norvegiæ Suediæque regna continet, à proxima gente quidam dixerunt
Scandia. *Scandiam* & *Scandinaviam* [*f*]: alii à freto, quod eſt inter Danicas inſulas,
vulgari vocabulo *Belt*, *Baltiam:* quod vocabulum poſteà corruperunt in *Baſili-*
Finingia. *am.* Altera peninſula, vulgo nunc *Finland*, Plinio dicitur *Finingia.* In Scan-
dia populi *Scandii*, ſive *Scanii:* vulgo nunc *Scanen*, unde toti peninſulæ no-
Hilleviones. men. His contermini fuere *Hilleviones* [*g*], nunc *Halland.* Ultra utroſque
Sitones. incoluerunt *Sitones* [*h*], nunc *Norvegii*, vulgo *Norige* & *Norge:* quorum terra
Nerigon. Marchiofinni. jam antiquiſſimis Græcorum autoribus dicta *Nerigon.* Ultra hos ſunt *Marchio-*
finni, vulgo *Marchfinnen.* His continuantur *Scritofinni*, vulgo *Scritfennen*; ex-
Scritofinni. Rutubæ promont. tremi verſus Septemtriones apud promontorium, *Rutubæ* Plinio, vulgo nunc
Noortkijn. His proximi ſunt verſus Orientem *Lappiones*, ſive *Lappii*, vulgo
Lappiones. *Lappen:* infra hos verſus Meridiem ſunt *Suiones*, ſive *Sueones*, nunc *Suedi*, vul-
Sueones. Gutæ. go *Sweden.* Infra hos *Gutæ* ſive *Guti*, quorum regio nunc vulgo *Guthlandt.* Hi
falſo vulgo appellantur *Gothi*, & regio eorum *Gothia:* quum hi fuerint iidem
& *Gothones* ad Viſtulæ oſtia: ut ſupra dictum. Sed hic jam eſt antiquus ſcri-
ptorum error: unde ridiculæ illæ Jornandi fabulæ de Gothorum origine.
Finni Ptolemæo, Tacito dicuntur Fenni. quod nomen hodieque ſervant, va-
riatis dialectis vulgo *Fennen* & *Finnen* dicti.

C A P.

ſive ſuperiorem, & *ſecundam ſive inferiorem* continet, utramque in notitia Imper. Rom. ſatis expoſitam. Noſtra vero, quam Romani barbaram vocarunt, patriæ libertatis ſtudioſiſſima, *illam diviſionem nimium excedit*, & longius patet latiuſque. Hinc gentes veteres quas Græci Geographi Romanique commemorant, cum poſtèrioribus & hodiernis populis, horumque ſedibus comparare aut conciliare, hoc opus hoc labor eſt; Unde novi auctores inter ſeſe multum diſſident, & à noſtro Cluverio hujuſque ſenſu alii dudum receſſerunt, hodieque recedunt vel ideo, quod inter Græcos Romanoſque non plane conveniat. De ſingulis Germanorum generibus infra explicabitur: De Chaucis copioſiſſime in antiqua Germ. Lib. III. c. 46. itemque ex Coneringio & hujus de Helmſtadio conjecturis cap. 2. ſub finem additur.

B U N O N I S.

♂ (a) *Saxones* [*i*] corrupto vocabulo *Foſos* ſcribi apud Tacitum, conjectura Cluverius colligit. Verum non exigua illa Foſorum gens Saxonum nomine appellata fuit; ſed ad univerſam illam & magnam Chaucorum gentem nomen Saxonum pertinuit [*k*]. Tranſalbinos vero Saxones ejuſdem cum Ciſalbinis fuiſſe civitatis, ex ſimili idiomate, inſtitutis vitæque genere colligitur.

R E I S K I I.

[*f*] Malè verò *Scanziam*, *Galgaviam* & *Gangaviam.*

[*g*] S. *Tacito* Helluſii, *Ptolemæo* Æluones, & *Ammiano Marcellino* Heilli.

[*h*] Quos *Ganipotes* nonnullis vocari *Althamerus* tradit, deque his *Saxonem Grammaticum* ſcripſiſſe ſcribit.

[*i*] *Cheruſcis* conterminos.

[*k*] *Althamerus* FOSOS *Dietmarſos* eſſe exiſtimat.

B U N O-

(a) Foſi & Saxones.

Germanorum veterum, Vestimenta & Arma ex Cluvery Germania Antiqua

The Habits and Arms of the Ancient Germans both Horse & Foot their Way of carrying their King about upon mens shoulders when chosen. Their Entrenchments of Waggons and manner of drawing up their Armys in Order of Battle according to Cluverius mention'd in our Account of Ancient Germany.

CAP. III.

De Iſtævonibus, Hermionibus, atque Baſtarnis; item Suevia, & veterum Germanorum habitationibus.

I.

JAm vero Rheno proximi erant *Iſtævones:* horum nationes fuere *Friſii*, *Bructeri*, *Angrivarii*, *Chamavi*, *Anſibarii*, *Dulgibini*, *Chaſſuarii*, *Marſi*, *Tubantes*, *Marſaci*, *Sicambri*, *Ubii*, & qui in horum poſteà agros ſucceſſerunt, *Uſipii*, *Tencteri*, *Juhones*, *Mattiaci*; prætereaque antiquiſſimis temporibus *Marcomanni*, *Harudes & Seduſii:* qui tres populi poſtmodum in Bojohæmo inter Hermiones ſedes locarunt. Ex his omnibus *Friſii*, *Marſaci* & *Bructeri* quo ſitu fuerint, jam ante in XVII inferioris Germaniæ Provinciarum deſcriptione dictum eſt. Sed *Bructeri* [*a*] poſteà inter ſuperiorem Luppiæ amnis partem & Agrippinenſem Coloniam coluerunt. *Marſi*, antequam *a Druſiana* foſſa, quæ eſt in Gelria, inter Arnhemum & Dusburgium, facta eſt, ſuperiorem Velaviam & Zutphanienſis Comitatus partem, quà opida ſunt *Dotechem*, *Grolle* & *Bredefort*, incoluerunt. Foſſa autem facta, pars eorum intra Rheni divortia incluſi novum vocabulum *Marſacorum*, ſive *Marſattorum*, aſſumſerunt; de quibus ſuprà: pars autem veteri nomine ſervato in interiora conceſſerunt, inter Amiſiam & Luppiam amneis, opidumque *Dulmen*. *Angrivarii*, Bructeris proximi, primum inter Amiſiam & Viſurgim amneis, qua eſt opidum *Minden*, coluerunt: *Chamavi* [*b*] vero, ſupra hos inter Amiſiam & Loam flumen, quod Amiſiæ paulo ſupra Emdam miſcetur. Poſtea verò utraque gens Bructeris expulſis agros eorum occuparunt: Chamavi verſus Occidentem; Angrivarii verſus Septemtriones. Hinc *Dulgibini* [*c*] tenuerunt inter opidum Paterbornam & Viſurgim, qua *Flotow* ei opidum appoſitum. In his *Quintilius Varus*, cum tribus legionibus, cæſus ab Arminio Cheruſcorum duce, inter opida *Dietmelle* & *Horn*. His proximi verſus Meridiem fuere *Chaſſuarii*, qui & *Chattuarii* [*d*], inter Paterbornam & Viſurgim, qua ei opidum *Huxter* impoſitum; pars quondam fuere Chattorum [*e*]. At *Anſibarii* tenuerunt inter Viſurgim & lacum *Dommel*, apud quem opidum *Diepholt*. *Tubantum* varia ſemper fuit ſedes, ad ſuperiorem Amiſiæ partem. *Sicambri* Rheni ripam tenuerunt à Colonia Agrippinenſi ad Rheni uſque divortium; ab Oriente vero uſque ad Chattos, circa fontes Luppiæ, & opidum *Medebach*; poſtea à Tiberio in Galliam tranſportati, ubi inter Moſam & Rhenum *Gugerni* dicti: horum agri portiones deinde tenuerunt in Rheni ripâ *Uſipii*, ſive *Uſipetes* & *Tencteri* [*f*] hi apud Coloniam, illi ad Rheni divortia. *Ubii* in Germaniâ Rheni Mœnique dextras ripas tenuere, ad Coloniam uſque, ab Oriente Chattis contermini.

Iſtævones. Friſii, Marſaci, Bructeri. Marſi. Foſſa Druſiana. Angrivarii. Chamavi. Dulgibini. Caſſuarii ſive Chattuarii. Anſibarii. Sicambri. Gugerni. Uſipii. Tencteri. Ubii.

BUNONIS.

a *Foſſa* illa *Druſiana* [illegible] millia paſſuum inter vicum [illegible] & oppidum *Doesburg*, a Druſo facta eſt; ut C[illegible] exercitum ex ſuperiori Rheni parte in lacum F[illegible] & Oceanum deduceret, [illegible]. Sunt autem tres Rheni alvei, *Iſala*, *Vahalis*, & medius Rhenus. [*g*]

HEKELII.

[*a*] Sive *Bruckmerlender*, ut ſcribit *Cornelius Kempius*, ſ. ut alii volunt, *Boructuarii*.

[*b*] Quos *Ptolemæus Camanos*, & *Auſonius* in *Moſella* v. 434. *Camates* vocat.

[*c*] Quos *Althamerus Dulgumnios*, Δουλγούμνιοι, *Ptolemæi* eſſe contendit.

[*d*] Atque *Chaſuarii*.

[*e*] Quapropter *Althamerus* eos *Thuringos* falſo putat.

[*f*] Qui *Plutarcho* in Vitâ *Julii* TENTERIDES. & *Ptolemæo* TENGRI ſunt.

[*g*] *Iſala* autem aquas ſuas olim non commiſcu-

Juhones. Mattiaci. contermini. Horum agros Chattorum poſtea partes, occuparunt *Juhones* & *ß Mattiaci*. Horum fuit ſuperior ripa & Naſſovienſis Comitatus, cum Wetteravia & Haſſiæ parte, qua *Marpurgium* nunc eſt, quondam *Mattium* dictum
Marcomanni. Sedufii. [*b*], unde genti nomen; illi inferiora tenuere, cum Weſterwaldia. *Marcomanni*, antequam cum Seduſiis & Harudibus in Bojohæmum migrarent, fines habuere inter Rhenum, Danubium, Cocharum & Nicrum amneis. *Seduſii* [*i*] inter Cocharum, Nicrum, Rhenum & Mœnum: proximi his fuere *Ha-*
Harudes. Allemanni. *rudes*, ad lineam à fonte Mœni ad Danubium uſque & opidum Ingolſtadium ductam. *Allemanni* Gallorum fuere colluvies, ſub Cæſare Auguſto, quum Maroboduus Marcomannos, Seduſioſque & Harudes in Bojohæmum deduceret, in horum fineis inter Danubium, Rhenum ac Mœnum tranſgreſſi: unde nomen.

Hermiones. Cheruſci. Chatti. II. *Hermiones* verſus Meridiem ad Danubii uſque ripam incoluerunt: in his populi fuere iſti: *Cheruſci*, *Chatti*, *Hermunduri*, *Nariſci*, *Marcomanni*, *Quadi*, *Oſi*, *Gothini*, *Lugii*, *Burii*, *Marſigni*. *γ Cheruſcorum* agros nunc tenent Brunſ-
Hermunduri. wicenſes, ac Luneburgenſes: *Chattorum* Haſſi & Thuringi. *δ Hermunduri*, ab initio inter Salam & Albim & Bojohæmum incoluere Voitlandiam, & Miſniæ Saxoniæque ſuperioris parteis; deinde quum Harudes cum Marcomannis ac Seduſiis in Bojohæmum tranſgreſſi, Harudum porro agros illi occuparunt ad
Suevi. Nariſci. Danubium uſque. Hi poſtea proprie *Suevi* dicti ſunt. *Nariſci* tenuerunt inter Bojohæmi Occidentale latus & Danubium, lineamque à Mœni fontibus
Arnalauſi. ad opidum Ingolſtadium ductam, poſtmodum *Arnalauſi* dicti: *Marcomanni*,
Marcomanni. Seduſii. Harudes. Quadi. *Seduſii* atque *Harudes*, Maroboduo duce, à Rheno in Bojohæmum tranſgreſſi ſunt: ubi tamen Seduſiorum Harudumque nomina obſcurata vel prorſus exſtincta. *Quadi* antiquitus inter Bojohæmum, Danubium & Marum flumen incoluerunt; poſtea vero nomen eorum ad Sarmatica uſque juga, quæ ſunt in Hungaria, inter duo celebria quondam opida, *Erlam* & *Vaciam*, protenſum
Oſi. fuit. *Oſi* Moraviæ ac Sileſiæ parteis coluere, inter opida *Oſtram* & *Oſwieczijm*;
Gothini. quorum hoc Viſtulæ, illud Maro impoſitum. Infra hos fuere *Gothini*, itidem Sileſiæ partem inter Mari Vartæque fluminum fonteis colentes. Hinc
Lugii. *Lugii*, magna gens inter Vartam & Viſtulam, Poloniæ partem tenuere, ad opidum uſque *Vladiſlaum* Viſtulæ appoſitum. His contermini verſus Occi-
Burii. Marſigni. dentem *Burii* [*k*], inter Vartam & Viadrum; his *Marſigni* inter Viadrum & Bojohæmum: utrique finitimi Semnonibus ſupra dictis.

Baſtarnæ ſive Peucini. Peuce inſula. III. *Baſtarnas* quondam à Viſtulæ dextrâ ripâ ad oſtia uſque Iſtri incoluiſſe, ſuprà dictum eſt. Ipſos quoque oſtiorum inſulas tenuiſſe, quarum maxima dicebatur *Peuce* [*l*], nomen eorum alterum *Peucini* indicat. 1

IV. *Æſtii*,

iſſe *Rbeno*, ex *Ortelio* multiſque *Tab. Geograpb.* eſt diſcendum; cùm Fontem & Nomen adhuc habeat in Regione *Weſtfaliæ* inter *Schecrenbeek* & *Ranſzdorp* Opida, quà deſcendens verſus *Dotecbemum*, dictum *Duisburgum* alluit, rectaque oceanum petit.

BUNONIS.

ß In Mattiacis *Curtius Rufus* argenti venas aperuit.

γ Cheruſci non tenuerunt agros Brunſwicenſes & Luneburgenſes; verum ſedes ſuas habuerunt iis in partibus, ubi hodie eſt [*m*] Thuringia & Voglandia, ad Albim uſque, Marcomannorum vicini.

δ Hermunduri Taciti ætate ad Danubium ab Egræ fontibus, cis Hercinium ſaltum, fines ſuos extenderunt. Eaſdemque ſedes tenuerunt M. Aurelii Imperatoris ætate. At Diocletiano imperante Septemtrionem verſus in mediterranea Germaniæ ceſſerunt, ac videntur occupaſſe Cheruſcorum ſedes, qui jam pridem dulce otium amplexi, adeoque ſpretis armis recte uti neſciebant.

HEKELII.

[*b*] *Nominis enim alluſio adeo non diſſona eſt.*

[*i*] *Ptolemæo* fortè *Sudini*.

[*k*] Quos *Chriſtopborus Pyramius* etiam *Sileſios* eſſe cenſet.

[*l*] Quam ob formam triangularem *Euſtathius* commendat.

[*m*] Ex mente *Ortelii* Comitatus Mansfeldenſis.

REISKII.

1 (a) Ita quinque Germanorum genera è Plinio petita finem capiunt: Unde nomen ſingula ſuſceperint,

(a) Germanorum genera.

SVEVIA
quæ cis Codanum fuit sinum
Antiqua descriptio
Autore Phil CLUVERIO
SAXONES
CODA
ANGLI
CHAUCI.
SCIRI
CHE
RUSCI
Tropheus Drusi
VENEDI Sarmatæ
CHATTI
Meliboc mons et Semana silva
Venedici montes
PEUCINI
DUR
MUN
HER
NARISCI qui et NARISTI
ARMALAU
ASTARN
ALEMANI
BOII
Augusta Vindelicorum
VINDELICIA.
DACIÆ pars
MATÆ VAGI, sive
ZYGES et METANAS
Tyras Amnis
Sala amnis
Occidens
Oriens

IV. *Æſtii*, quos Livoniam Pruſſiamque inhabitaſſe, ſupra dixi, cui quinque generum aſſcribendi ſint, dubito: quum ab Rheno quondam in has ſedes inter Ingævones Baſtarnaſque profecti fuerint. Diſtinguebantur in *Hirros*, atque *Scyros* ſive *Sceros*: hi Pruſſiam, illi Livoniam habuere. Æſtii. Hirri. Scyri.

V. Cæterum, *Suevia* antiquiſſimis temporibus erat, quicquid ab Occidente Bojohæmicis montibus, Salâ, Albi, & Travâ amnibus, ſinu Codano, ac mox mari Germanico; à Septemtrionibus mari glaciali; ab Oriente ſinu Albo, lacu Albo, ſinu Botnico, mari Codano, & Viſtula Maroque; à Meridie Danubio includebatur. Quod ſpatium Suevi incoluerunt, in nationes ſupra memoratas diſtincti. Eorum antiquiſſimi nobiliſſimique *s* *Semnones* fuere, utram que laté accolentes ripam *Viadri*, qui amnis antea *Suevus* dictus: unde genti nomen, & à gente poſtea mari cognomen *Suevico*, vulgo nunc *die Oeſt-Zee*. Sed poſterioribus ſeculis Suevi propriè habiti ſunt, ceu peculiari nomine Suevorum pars, *Hermunduri*: quorum nunc etiam poſteritas durat in regione, quæ vulgò dicitur *Schwaben*. Suevia. Semnones.

VI. *Nullas*, inquit Tacitus, *Germanorum populis urbeis habitari, ſatis notum eſt: ne quidem pati inter ſe junctas ſedes. Colunt diſcreti ac diverſi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.* ζ Priſcorum Germanorum habitationes.

C A P.

rint, non liquet, niſi Tacitum ſequaris, & à primo Manno, hujuſque tribus pluribusve filiis gentes enatas integras & appellatas dixeris: cum Annio Viterbienſi ad commenta ruere inconſultum erit. Conſultius videtur (a) *Vandalos* vocari à crebris migrationibus, quaſi *Wandeler*: *Ingævones* ab internis habitationibus quaſi *Ingwohner*: *Iſthævones* ab externis & occaſui propioribus, quaſi *Weſtwohner*: *Herniones* quaſi *Herwohner*. *Peucini* à *Peuce* quadam Iſtri inſula. Baſtarnæ itidem ad Germanas origines à Strabone Lib. VII reducti. Sed neque ab his derivationibus omne dubium abeſt. Extra dubitationem id pono, *Vandalos* tot factis in Galliam, Hiſpaniam, Africamque migrationibus non amplius ſupereſſe, niſi *quod reges Sueciæ Daniæque, Duces item Pomerani ac Meclenburgici* eoſdem in titulis admittant, tanquam mari olim Balthico vicinos. Vandalis & terra & appellatione proximos ut Vinedos, Venedos & Vindelos rear, teſtimonio veterum & permutato utriuſque gentis nomine inducor. Plura quæ de generibus Plinianis & populis, horumque ſedibus in promtu ſunt, prætermittere cogor. De (b) Chaucis, utriſque Cheruſcis, itidem & Saxonibus Albinum, Conringium, & utrumque Meibomium conſulerat, cui lubet: De Suevis autem Cluverium noſtrum Germaniæ antiqu. Lib. III. c. 24. Res (c) Cheruſcorum cum Arminio geſtæ, antiqua Taciti de ſitu horum, Strabonis & Ptolemæi teſtimonia non patiuntur, ut in Miſniam, Thuringiam & Voigtlandiam eas conjicias. De habitationibus Germanorum veteribus, variis per agros mutatis migratione, communique per pagos diviſione Conringius, Freherus, uterque Meibomius, nec non ipſe Cluverius legatur Lib. I. German. c. 13.

B U N O N I S.

s (d) *Semnones* [*n*] vicini fuerunt Cheruſcis, ut qui arma potuerunt conjungere cum Cheruſcis adverſus Maroboduum Marcomannorum regem, à quo defecerant. Semnones igitur partem Electoratus Saxonici, Marchiæ Brandenburgenſis, Luſatiæ & Sileſiæ tenuerunt. *Cheruſci* vero Thuringiam ad Albim uſque & Voigdlandiam incoluerunt, quorum Dux Arminius adverſus vicinum Maroboduum bellum geſſit. De (e) *Francorum*, nobiliſſima Germaniæ gente, nonnihil heic dicendum videtur. Gallieni, Claudii & Probi Imperatorum Romanorum temporibus innotuerunt primum Franci: & ex eo tempore perpetuum cum Romanis geſſerunt bellum, donec omni potirentur Gallia [*o*]. Francos iſtos Germanos fuiſſe, certiſſimum eſt. Quod vero à Geographis antiquis nomen eorum non memoratur, inde colligitur, ab ipſa gente illud poſtea aſſumptum eſſe, quum antea aliter fuiſſent appellati. Fuit autem Francorum natio Rheni accola gens, D. Hieronymo teſte, *non tam lata, quam valida, inter Alemannos & Saxones* collocata: quæ loca incoluerunt Catti, quos fortes & bellicoſos his ſuis ſedibus ab aliis pulſos non legimus. Catti igitur ſunt, qui eo nomine voluerunt appellari, dicique *Franci*, id eſt, *liberi*, & *libertatis propugnatores*. Adhuc hodie Germanis in uſu eſt formula; *Er iſt Franck und Frey*.

ζ Priſcorum Germanorum mores omnium optime deſcripſit Corn. Tacitus libr. de Germ. [*p*]

H E K E L I I.

[*n*] Quos *Ptolemæus* etiam fecit *Italiæ* Populos.

[*o*] *Socrates Scholaſticus* & *Sozomenus* dicunt, *Conſtantini M.* tempore eos in Galliam irrupiſſe.

[*p*] Quem *Matthias Berneggerus* Quæſtionibus Miſcellaneis vere doctis. iiſque Anno 1640. *Freinſhemiana* curâ *Argentorati* in 8 editis, & *G. Caſp. Kirchmaieri* Commentario non inutili *Witteb.* Anno ejuſd. Sec. LXI [illegible] in 8. exc. probe illuſtrarunt. Leg. & *Joan. Barclai* Icon Animorum Cap. v. p. 14, ſeqq. Edition. *Dreſd.* quæ opera noſtra cum Notis *Suckneriani* A° LXXX. in 8. prodiit.

B U N O-

(a) Vandali. (b) Chauci. (c) Cheruſci. (d) Semnones. (e) Franci.

CAP. IV.

De Vindelicia & Norico.

I.

ANtequam hodierna Germania explicetur, terrarum inter Alpes & Danubium primum exponenda erit antiquitas; nam hæ jam circa Annum Domini CCC ab Allemannis, Marcomannis ac Quadis occupari cœperunt, perpetuoque in hunc uſque diem ab iiſdem nationibus poſſeſſæ ſunt. Unde etiam parteis factæ Germanici imperii. Inter Rhenum igitur, ſive quem Rhenus tranſit, lacum Brigantinum, & Lichum amnem, *Rhætos:* inter Lichum & Ænum *Vindelicos:* inter hos & Cethium montem, qui ad Viennam deſinit, in Danubii ripa, *Noricos* ponit Ptolemæus; ſed falſo: ut ex Strabonis Pliniique patet Geographia, ſimulque ſitu regionum. Namque *Rhæti* Alpes tantum incoluere, & earum valles, à Septemtrione ad lacum uſque Brigantinum. Sub Alpibus ad Danubium uſque fuere inter dictum lacum & Ænum flumen *Vindelici* [a]. Hinc ad Cethium uſque montem *Norici:* quorum hi etiam ipſas Alpeis tenuerunt apud Fori Julii regionem. 1

Rhæti. Vindelici. Norici.

II. Nomen habuerunt à *Norcia* [b], urbe ſupra Aquilejam ſita. Reliqua opida clara fuere iſta: *Ovilia*, *Wels* nunc; in Danubii ripa. *Vindoniana*, quod corrupte [c] *Vindobona*, & apud Ptolemæum corruptiùs *Juliobona*, vulgo nunc *Wien*; Lauriacum, nunc *Lorck*.

Nomen Noricorum.

III. *Vindelicorum caput* fuit *Damaſia* [d], quæ poſtea colonia Auguſti Cæſaris auſpiciis deducta *Auguſta Vindelicorum* dicta eſt. Cætera loca maxime celebria fuere: *Juvavium* [e], ſive *Colonia Jovavia*, vulgo nunc *Saltzburg*; Dein *Reginum*, ſive *Regina caſtra* [f], vulgo nunc *Regensburg*; nomine à flumine *Regino*, vulgo nunc *Regen*, olim tracto. Hinc *Batava caſtra* [g], vulgo *Paſſau:* & prope hoc opidum, apud Danubii Ænique confluenteis, *Bojodurum*; quod nomen accepit à Bojorum trajectu, qui à Marcomannis è Bojohæmo pulſi in has oras tranſmigrarunt, quas etiam nunc eorum poſteri tenent, nomine nunc vitiato, *Bavari:* ſuperioribus ſeculis *Bojoarii*, & *Bojuvarii* dicti. Reliqua opida fuere; Abuſena, *Abenſperg:* Guntia, *Guntzperg:* Campodunum, *Kempten:* Abudiacum, *Fueſſen*; Iſiniſca, *Munchen.* α

Vindelicorum caput Damaſia.

BUNONIS.

α *Bojorum* gens, quam Maroboduus Marcomannorum Rex Bojohæmia expulit, teſtibus auctoribus multis, Gallica fuit: Bojoarii igitur, ſive *Bavari*, qui hodie appellantur, quum Germani ſint, quod ex idiomate colligitur; Bojorum illorum nepotes eſſe non poſſunt. Bojoarii vero videntur dicti, à Bojorum ſedibus, quas occuparunt. Sicut hodie Venedi, qui Bohemiam incolunt, Bohemi appellantur, qui tamen à Bojis illis non ſunt profecti.

HEKELII.

[a] Qui *Licatii* ſeu *Lechrainer* vulgo appellantur.

[b] *Noreja* PLINIO *Tauriſcorum*, qui Populi *Pannoniæ*. Opidum eſt, ubi, ut *Strabo* Lib. v. *Geograph.* p. 390. ſcribit, Aurum purgatur, & Commodæ Ferri ſecturæ ſunt. Heic *Cn. Carbo* inani Conatu cum *Cimbris* quoque conflixit.

[c] Ab *Antonino*.

[d] Arx *Lycatiorum*.

[e] S. *Juvavia*.

[f] S. *Reginoburgum*.

[g] S. *Patavium*.

REISKII.

1 (a) Vindelicia & Vindelici ab Vinda Lycoque fluviis, quos accolebant, nomen quin ſuſceperint, nemo dubitabit, niſi qui antiquitatum omnium expers: Unde ſuam ducant originem, docet Polybius Lib. II. qui Alpinas gentes à Tranſalpinis, non genere ſed loco differre ſcribit. Ergo Vindelici cum Noricis ad ſtirpem Celticam revocabuntur, & varias Bojorum migrationes, ſedemque in Germania & Italia toties mutatam faciliores aut veroſimiliores efficient, quas Græci & Romani hiſtorici prodiderunt. Utramque vero regionem Rom. imperio ſubjectam documenta, quæ adhuc extant, publica, & numi etiam cuſi, Notitia item Imperii vetus & præfectura Illyrici occidentalis, nec non Velſerus in Commentario rerum Auguſtanarum, & Tſchudus in Alpina Rhætia perſpicue commonſtrant.

(a) Vindelici.

VINDELICIÆ et NORICI Conterminarumq terrarum antiqua deſcriptio auctore PHIL: CLUVERIO
MATTIAC
NIA
Cujus incola
QUA
DI
PAN=
NONIA
BOIORUM deſerta
imperii
Romani
GALLIÆ HELVITII PARS
Abnoba mons
Cetius mons
Eburum
Eburodunum
Medoſlanium
Celemantia
Parienna
Viader ﬂ.
Solicinium
Juliomagus
Brigobann
Vindobona
Vindomana
Vindomona
Leg. X.
Carnuntum
Gerulata
Quadrata
Arabo
Scoraban tia julia
Sabaria Colonia
Tarturſana
Muroc
Raclitanum
Pœtovio
Dravus ﬂ.
Colatio
Celeia
Viro durum
Arbor Felix
Fines
Alpes
Clavenna
Tarſatica
Oſcella
Occidens
Oriens

CAP. V.

De fluviis, ſilvis ac montibus Germaniæ. 1

I.

CElebriores Germaniæ fluvii, iidemque navigiorum capaces, ſunt; Oceanum petentes: *α Rhenus*, ſecundus claritudine Europæ: qui lacum Brigantinum, vulgo *der Boden-See*, tranſiens, recipit *Nicrum*, vulgo *der Necker*; & *Mœnum*, vulgo *der Meyn*, *Luppiamque*, vulgo *die Lippe*. Hinc *β Amiſius* ſive *Amiſia*, vulgo *die Ems*: *Viſurgis*, *die Weſer*, ſuperiore ſui parte *die Werre*. Inde *γ Albis* nunc vulgo *die Elbe*, *Salam*, vulgo *die Sale*, unà ſecum devehit. In

Fluvii Germaniæ.

BUNONIS.

α (a) *Rhenus* ex ſummis illis Alpium jugis, quibus Gothardi & Adulæ nomen eſt, oritur, è duobus fontibus, quorum alter *Anterior*, vulgo accolis *der vordere Rhynn*, alter *Poſterior*, *der hindere Rhynn*, promanans [*a*] in ſiniſtro latere, præter multos amneis ad Confluenteis, vulgo *Coblentz*, etiam recipit (b) *Moſellam*; Ad munimentum Schenkii in duos primum ſcinditur alveos, quorum ſiniſter *Vahalis* [*b*] vocatur, vulgo *de Wale*, Noviomagum, Tiliam, Bomelium, Geldriæ opida præterlapſus, perfert nunc nomen iſtud ad arcem uſque *Lœvenſtein*; juxta hanc foſſa à vico *Bocboven*, manibus quondam mortalium egeſta, aquas pariter Moſæ in Vahalis flumen invexit & nomen. In dextra hac ripa à Lœvenſteinio viſitur *Goricbomium*. Non heic tamen, ſed ad *Geroſlitium*, olim fuerunt Moſæ & Vahalis confluentes. Ex dextro ejuſdem Rheni alveo, per *Foſſam Druſianam*, quæ à vico *Iſeloort* ad opidum *Doesburg*, deducta pars Rheni in *Iſalam* fluvium derivata eſt. Ex tertio, medio & antiquo Rheni alveo, Civilis novum fecit, in quem Rhenum deduxit, qui nunc *Lecca*, vulgo accolis *die Lecbe*, vocatur [*c*]. Ita Rheni aquis alio derivatis, curſuſque violentia adempta, antiquum ejus oſtium arenarum tumulis obſtructum eſt, quod fuit haud procul Leidâ urbe inter maritimos vicos *Catwycb* & *Nortwycb*. In dextro ſuo latere Rhenus (c) *Nicrum* recipit ad Manhemium: (d) *Mœnum* ad Moguntiacum: cui ſe ad Werthemum jungit (e) *Tubaris*; & (f) *Luppiam* ad Veſaliam inferiorem. [*d*]

β (g) *Amiſia* [*e*] in Riethbergenſis Comitatus & Paderbornenſis Epiſcopatus colliminio, haud longe ab ipſa Paderborna ortus, infra Embdam Friſiæ Orientalis metropolin ad opidum Groningenſis Dominii *Delfzyel* mari Germanico miſcetur. Ad Myndam Brunſvicenſis Ducatus opidum (h) *Vierra* & (i) *Fulda* confluunt; ac duo iſta flumina inde vulgo appellantur uno nomine, *die Weſer*, id eſt, *Aquæ* ſeu *Flumina*. Infra Ducatum Bremenſem ad *Dcpſtede* in Oceanum fluvius iſte ſeſe exonerat.

γ (k) *Albis* [*f*] in valle montis Gigantei, vulgo *der Rieſenberg*; qui eſt in limitibus Bohemiæ & Sileſiæ [*g*], naſcitur; accolæ vallem vulgo vocant vallem Diaboli, *den Teufelsgrund*; ac XVI milliaribus infra Hamburgum vaſtiſſimo oſtio in mare Germanicum ſe effundit. *Albi* miſcetur (l) *Sala* ad Calbam: ad Werbenam (m) *Havela*, (n) *Spreva*, (o) *Niſſus Sileſius*, *die Neiſſe in Schleſien*, ad Schurgaſtum: & (p) *Multavia*, *die Moldau*, ad Melnicum.

HEKELII.

[*a*] Undè & *Virgilio* Lib. VIII. *Æneid.* v. 727. non ineptè *Bicornis Rhenus* dicitur. Et reprehenduntur hôc Epithetô omnes ii, qui plura, quam duo, Oſtia illi tribuunt.

[*b*] ſ. *Vahalis*, C. Tacito, & *Walis* Cæſari.

[*c*] Alioquin tres *Rheni* Alveos ſtudioſe deſcripſit *Cluverius* noſter ſingulari Commentario, quem *Lugd. Batav.* Anno MDCXI in 4 ſ. vidimus excuſum.

[*d*] Per hunc Fluvium nobiliſſimum à *Francofurto* uſque ad Oceanum *Germanicum*, ubi exonerat, merces innumeræ & vina quotidie feruntur.

[*e*] Et Ptolemæo Ἀμάσος, *Amuſus*; Straboni vero Ἀμασία, *Amaſia*.

[*f*] A nonnullis ex *Latinis* ALBIA barbare dictus.

[*g*] Ex undecim Fontibus ſimul conflatis; unde & *Germanis Elbe*, qs. *Elve*, ſ. *Elfe*, à numero nempe dictus videtur.

REISKII.

1 Juga (q) montana & montes ipſi ſunt hydrophylacia ſive ſubterranea quædam aquarum receptacula, unde fontes ſcaturiginem, ex iiſque flumina, fluvii & amnes fluxum ſuum inchoant, continuant: *Alpes* nimirum Helveticæ, unde Rhenus cum cataracta prope Schaaffhuſium vehementiſſima, nec mixtis cum lacu Bodamico aquis prolabitur: *Jugum Hercynium* ab Alpibus cœptum, & per brachia quaſi Alpina in medio Germaniæ flexuoſis ambagibus procurrens, ut Sudetes Sileſiæ cum Giganteo monte (*Rieſengebirge*) Bohemicos, in iiſque Piniferum, Bructerum Harzicoſque contineat, Carpathicos vero tangat. Unde (r) *Sylvam Hercyniam* Romanis Græciſque auctoribus decantatam non miraberis, quod tam longe lateque cum jugo iſto pateat, & Harzicam quoque nobis proximam comprehendat. Hinc ergo *Danubius* rapidiſſimo curſu, multis inſulis, & multa fluviorum verſus orientem procurrentium conjunctione inſignior: *Werraba* aut Werre à primo apud Thuringos fonte, poſt hujus & Fuldæ confluentes Weſera vel Wiſera, unde Latini Græcique nominis Viſurgis ratio: *Albis Elff* appellatione fluviis communi, duabus phialis ſeu lacubus Sudetum & decurſu longo nobilis. Sed quosnam fluvios

R

(a) Rhenus. (b) Moſella. (c) Nicrus. (d) Mœnus. (e) Tubaris. (f) Luppia. (g) Amiſia. (h) Vierra. (i) Fulda. (k) Albis. (l) Sala. (m) Havela. (n) Spreva. (o) Niſſus Sileſius. (p) Multavia. (q) Montes Germ. (r) Sylvæ Hercyn.

In ſinum Codanum ſeſe effundunt; *Chaluſus*, ſive δ *Trava*, vulgo *die Trave*: ε *Viadrus* [*b*], antea *Suevus*, & Plinio *Guttalus* dictus, vulgo nunc *die Oder*: ζ *Viſtula* ſive *Viſtillus*, *die Weixel*. At η *Danubius*, vulgo *die Donau*, & *Danau*, omnium Europæ maximus, à dextra ripa ex Vindelicia *Lichum*, vulgo *der Lech*, & *Ænum*, vulgo *der In*, à læva *Navam*, vulgo *die Nabe*, & *Marum*, *die March*, in Pontum Euxinum defert.

Sylvæ. Hercinia. II. *Sylvarum* Romanis monumentis celebratæ ſunt; *Hercinia*, totam ferè olim Germaniam occupans; propriè tamen ſic circum Bojohæmum appellata, vulgo nunc *der Bohaymer Wald*. Semana. *Bacenis*, quæ & *Semana*, vulgo nunc in Brunſvicenſi Ducatu *der Hartz*, antiquam Herciniæ memoriam ſervans. Gabreta. *Gabreta*, vulgo *der Dœringer Wald* [*i*]. *Luna*, inter Moraviam, Poloniam & Hungariam. Martiana. *Martiana*, ſeu fortè rectius *Hartiana* [*k*], nunc *der Schwartz Wald*. Cæſia. *Cæſia*, ad dextram Luppiæ amnis ripam, haud procul Veſalia. ϑ

Montes. III. *Montium* nobiliſſimum *jugum Hercinium*, Bojohæmum cingens, qui & *Suditi* [*l*] montes. Dein *Abnoba*, in Ducatu Wirteburgenſi circa Danubii Nicrique fonteis. *Taunus*, ex adverſo Moguntiaci, vulgo *der Hayrich*. *Rhætico*, ex adverſo Bonnæ, *das Sieben-gebirge*. *Melibocus* in Brunſvicenſi Ducatu, apud Semanam Sylvam, vulgo *der Blocks-berg*. ι

CAP.

fluvios exhauriet omnes? (a) Mons unus Pinifer duobus ſeſe faſtigiis effert; *altero quidem ſaxeo*, quod c..put bubulum à figura vocant; *alteroque lacuſtri*, ubi fontes & phialæ quatuor fluviorum in uno Hydrophylacio latent: Fluvii autem iſti quatuor plagas petunt; Mœnus ſcilicet occidentem, Egra orientem, Nabus meridiem, Sala Septemtrionem, unoque *Mens* vocabulo concluduntur. Vide Conrad. Celtis Epig. Sin præſens ea videas, quæ juvenis perluſtravi, permirabere.

BUNONIS.

δ (b) *Trava* [*m*] aliquot milliaribus infra Lubecam mare ſubit Balticum.

ε (c) *Viadri* fontes ſunt in Sileſiæ & Moraviæ confinibus, haud longe ab opidulo *Oder*; qui (d) *Bobera* ad Croſnam; (e) *Niſſo Luſato* ad Gubenam, atque ad Cuſtrinum (f) *Vartha* fluminibus receptis aliquot, infra Stetinum in eum aquarum ſinum, qui vulgo vocatur *das groſſe Haff*, diffuſus, duabus celebrioribus faucibus *die Schwiene*, & *die Dievenau*; mari miſcetur Baltico. [*n*]

ζ (g) *Viſtula* haud longe à Viadri fontibus in Teſchinenſi Ducatu ortus, Cracoviam, Warſaviam, Thorunium, aliaque poſtquam alluit opida, ex dextra ſua ripa partem aquarum per alveum vulgo *Nagot* dictum, Mariæburgo irrigato, in ſinum aquæ dulcis, *das Friſche Haff* invehens, Inſulam Magnam, *das groſſe Werther* efficit; altera Viſtulæ pars ad locum, qui vulgo *das Haupt*, iterum in duos ſcinditur alveos, quorum dexter in eundem aquæ dulcis ſinum influit; ſiniſter vero infra Dantiſcum ad Mundam caſtellum mare ſubit Balticum, inſulamque *Neringam* magna ex parte ambit.

η (h) *Danubius* apud Suevos in jugo mediocriter excelſo naſcitur eo tractu, quem Hegoviam appellant: Sexaginta amnibus auctus, ſex oſtiis in Pontum Euxinum effunditur.

ϑ *Sylva Ottonis*, *der Odenwald*, ad fines Palatinatus inferioris [*o*] verſus Franconiam quoque celebris eſt. [*p*]

ι *Pinifer Mons*, *der Fichtelberg*, in finibus Palatinatus ſuperioris & Bohemiæ, quatuor effundit flumina, *Mœnum*, *Nabum*, *Egram* & *Salam*.

HEKELII.

[*b*] A recentioribus ferè omnibus perperam ſic dictus: *Ptolemæo* enim *Viadus*, ſ. οὐϊάδος, audit.

[*i*] S. *Thuringer-Wald*.

(*k*) Juxta *Friburgum Briſgoviæ*.

[*l*] S. ut omnia Exemplaria *Latina* habent, *Sudeti*.

[*m*] S. *Dravenna*, & quidem *Althamero* & *Kirchaimero*.

[*n*] Hic Fluvius à *Nigro* falſo vocatur *Suevus*, *Suevus* enim hodie *Spre*, ſeu *Spree*, vocatur, nec in Mare, ſed in *Albim* fluvium, ut notum, ſeſe exonerat.

[*o*] Prope *Heidelbergam*.

[*p*] Eſt & celebris Sylva illa non procul à *Mœni* Ripâ, ubi *Francofurtum*, *Aſchafenburgum* & *Moguntiam* attingit, quam *olim* & *adhuc Speſhart* dictam novimus; necnon illa prope *Herbipolim* & *Papebergam*, quæ *Steygar-Wald* vocatur. Notandum autem, quòd *Hercynia* cum diverſis Montibus ab Autoribus ſæpiſſime confundatur.

RE-

(a) Mons Pinifer. (b) Trava. (c) Viadrus. (d) Bobera. (e) Niſſus Luſatus. (f) Vartha. (g) Viſtula. (h) Danubius.

CAP. VI.

De Incolis Germaniæ. 1

I.

DE origine gentis Germanorum, multi, hoc noſtro ſæculo, multa fabulati ſunt, nugatique Germani ſcriptores. Antiquus juxta, & gravis in primis auctor Romanus Tacitus, in libro quem de hac gente conſcripſit: *Celebrant* (inquit) *carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus eſt) Tuitonem Deum, terra editum, & filium Mannum, originem gentis conditoreſque.* Mannus hic erat Adam, *Theut* vero ſive *Tuit*, ipſe *Deus* rerum omnium auctor; qui è terra condidit formavitque primum hominem, Germanis *Mann*, Hebræis *Adam*, dictum. Ab hujus igitur *Theut* nomine tota gens ſibi nomen adſcivit, *Theutiſci*, ſive, variante Dialecto, à *Tuit*, *Tuitiſci*, vulgo *die Teutiſche* & *Duytſche.* Unam eandemque linguam antiquiſſimis temporibus fuiſſe per univerſam Hiſpaniam, Galliam, Britannicas Inſulas, Germaniam & Illyricum, omneſque has nationes in univerſum Græcis dictos fuiſſe Celtas, ſuprà in deſcriptione Galliæ dictum. Cæſar in Comm. de Bell. Gall. *Gallos*, ait, *a Dite patre ſe prædicaſſe*: per quem illi haud dubiè intellexere eundem *Tuitonem* Germanum: quando Lucanus illorum Deum *Teutatem* memorat. Eundem vero *Teutatem Mercurium* coluiſſe Hiſpanos, auctor eſt Livius. Ex hoc igitur argumento, ſimulque ex illo de lingua Celtica, colligere licet, omnes prædictas quinque nationes uno vocabulo olim dictas fuiſſe Teutiſcos, *die Teutiſche.* *Aſchenazem* Noachi pronepotem ab urbe Babylone in diſperſione gentium huc deduxiſſe ſuos, alibi demonſtratum eſt. Hinc poſtmodum Hebræis ſemper gens Germanorum dicta fuit *Askenazim.* Origo Germanorum.

II. Cæterum, nationes nonnullas jam antiquiſſimis temporibus à Germaniâ in Gallias commigraſſe, Gallos in Germaniam tranſgreſſos, tradunt apud Romanos maximè Cæſar & Tacitus. *Helvetii* inter Danubium, Rhenum & Mœnum, Bojohæmumque, loca tenuere: ipſum Bojohæmum *Boji*; unde nomen regioni. Poſterioribus ſæculis, quum Germanorum diverſæ nationes, *Gothi*, *Burgundi*, *Rugii*, *Vandali*, *Longobardi*, *Marcomanni*, *Quadi*, alii in Italiam, in Galliam alii & Hiſpaniam, proficiſcerentur; contermina olim trans Viſtulam gens *Venedi*, ſive *Vinidi* [a], quæ iidem & *Slavi*, magnam Germaniæ partem occuparunt, ad Albim uſque. Hinc crebra in Sileſia, Luſatia, Germanorum migrationes.

Miſnia

REISKII.

1 (a) De primo gentis auctore Teutone vel Tuiſcone res liquet; Non ita de vero Deo, rerum omnium conditore, Mannoque hujus filio Adamo, nec de nomine cunctis Celtarum nationibus communi, quo Teutiſci clueant: Hoc enim teſtimoniis veterum Scriptorum vix confirmabitur. (b) Lingua quidem apud Celtas una, vetus nempe Teutonica, tanquam mater Scaligero doctiſque viris viguiſſe dicitur; hujus tamen matricis propagines fuerunt *Francica*, *Saxonica*, *Danicaque*. Teuto etiam ſive Teutani & Tanno quin locum inter Deos Galli, Hiſpani, Ægyptii attribuerint tanquam Deaſtro commentitio, Huetius in Demonſtrat. Evang. propoſ. IV. cap. 7. oſtendit. (c) *Aſcenaz vero* אשכנז *ridicule in Hebræorum ſcriptis eſt Germania*, inquit Bochartus Lib IV. cap. 38. ubi, quod ſupra declaraverat, denuo evicit. De vetuſtis Germaniæ nationibus, quas ſecula poſteriora & migrationes mutuæ tulerunt, partim explicatum antea fuit, partim paulo inferius explicabitur: De Sclavis maxime, qui nec orientali nec occidentali Sclavia coercebantur, ſed amplas colonias & linguam ſuam in tota Germania diſſeminarunt. Vid. Helmoldus cum Arnoldi continuatione, & celeber. Schurtzfleiſch in Diſput.

HEKELII.

[a] *Ptolemæo* Οὐινίδαι.

(a) Teuto num verus Deus fuerit? (b) Celtica lingua. (c) Aſcenaz num German.

Miſnia, Marchia Brandeburgenſi, Meckelburgenſi Ducatu, ac Pomerania, Sclavonica Urbium, Caſtellorum ac Vicorum nomina. Gens ipſa adhuc incolit totum Bojohæmum atque Moraviam, Luſatiæ item agros magna ex parte.

CAP. VII.

Quota pars Germaniæ ſubjecta fuerit Imperio Romano.

I

AT operæ pretium fuerit, antequam ad hæc noſtra ſecula pergam, primùm indicaſſe, quota pars olim Germaniæ Romanorum armis debellata fuerit. Primi igitur Germanorum Romanis nomen ſuum dederunt; armaque noſcenda *Cimbri* atque *Teutoni*, ultrò Galliam Italiamque petentes: quos C. Marius partim in Gallia, partim in Italia ſub ipſis Alpibus vicit. Cæſar poſt hinc, dum Galliâ domitâ Rhenum tranſgreſſus *Germanos* irritavit, perpetuum Romanis bellum cum Germanorum gente concitavit. Reliqua omnia, quocunque arma tulerunt, prona illis fuerunt. Germanos ingentibus ſæpe exercitibus triumphatos magis, quàm victos, ipſimet Romanorum fatentur ſcriptores. At quota pars horum armis tot ſecula Germaniam petentibus perdomita fuit? Maximis equidem ipſorum Romanorum cladibus debellati fuerunt populi *Rhenum* inter & *Albim*, Auguſti Tiberiique auſpiciis: at poſt hos nihil ſub imperio ſuo retinuerunt, niſi Rheno proximos *Friſios*, *Uſipios*, *Tencteros*, *Jubones Mattiacos*, & his conterminos *Alemannos*: qui tamen non origine Germani, ſed Galli fuerunt, ut ſuprà dixi. Sed & hi mox circa Annum Chriſti CC rebellarunt, Galliamque crebris incurſionibus vexarunt, quo tempore quoque natum *Francorum* nomen: quod ſibi omnes populi inter Rhenum Albimque incolentes, in unum corpus congreſſi, novum à libertatis argumento impoſuerunt; protinus & ipſi Galliam crebris incurſionibus depopulantes. *α* 1

Cimbri & Teutoni. — *Franci.*

II. Reliqua ultra Albim Danubiumque Germania intacta ſemper manſit: quæ & ipſa poſtmodum *Suevis*, ut ſupra dixi, *Gothis*, *Burgundis*, *Vandalis & Longobardis*, aliiſque nationibus emiſſis, ultrò Romanorum imperium petiit, totum-

BUNONIS.

α (a) De *Francorum gente* [*a*] ſuperius ad finem Cap. III. ex D. Hieronymo in vita Hilarionis dictum eſt; quod illa fuerit *inter Saxones & Alemannos, non tam lata, quam valida gens*; adeoque diſcreta à Saxonibus [*b*]. Ipſi vero Saxones jam antiquiſſimis temporibus tenuerunt non ſolum Weſtphaliam, ſed etiam omnem illum terrarum tractum, qui eſt inter Viſurgim, Oceanum, Albim & Melibocum: quæ loca Tacitus attribuit Chaucis: Zoſimus vero Lib. III. in narratione rerum à Juliano ad Rhenum geſtarum tradit, Chaucos partem eſſe Saxonum, eoſque adverſus Francos geſſiſſe bellum, quod non ſolum eo tempore, ſed ſæpiſſime factum legimus, neque Saxones iſti hiſce ſuis ſedibus pulſi ſunt, diſcreta à Francis gens. Non igitur, quod Cluverius heic exiſtimat, hiſce inter Viſurgim & Albim incolentibus, ſive Chaucis ſive Saxonibus, Francorum nomen impoſitum eſt, aut Franci habiti ſunt.

HEKELII.

[*a*] Quam H. *Junius* in *Batavia* C. IX. etiam deſcripſit.

[*b*] Quos *Cattos* à *Tacito* dici *Cranzius* putat.

REISKII.

1 (b) Cimbri & Teutones extrema Germania effuſi, ſociiſque aucti nationibus, primo Galliam, deinde Italiam irruperunt A. U. C. DCXLV, profligato conſule M. Silano, poſtea Scauro A. U. C. DCXLVII. Sed C. Marius conſul eos A. U. C. DCLII fudit, fuſoſque Italia & Gallia ejecit. Sed Germanicus gentes terraſque hic nullas domuit; nec Cæſar quidem Rheni tranſitu facto. (c) Rhenus ergo Imperii Rom. liberæque Germaniæ limes fuit, tot bellicis expeditionibus fruſtra inſumtis, & necatis Quintilii Vari legionibus. Numiſmata quidem Domitiani, M. Aurelii, & Alexandri Severi, Impp. aurea Germaniam captam, ſubactam vel devictam exhibent; ea tamen inſcriptio vel ſynecdochica vel hyperbolica fuit. Germani

(a) Francorum gens. (b) Cimbrica expeditio. (c) Germania Romanis non ſubdita.

[c] Et Hungaria.
[d] Alii dicunt, *Poloniam*, *Boleſlao Chobrio* regnante, ab *Ottone* III. qui MIRABILIA MUNDI dictus, reges omnes, ſed vero, & quibuſdam gentibus recepto, quodque compertum habuerant, vocarunt nomine. Germania autem Ciſrhenana Romanis ſubdita

Præ-

(a) Duces veteres Germ. (b) Regeſque.]

[illegible] Francorum nomen impoſitum eſt, aut Franci habiti ſunt.

ptam, ſubactam vel devictam exhibent; ea tamen inſcriptio vel ſynecdochica vel hyperbolica fuit. Ger-

mani

(a) Francorum gens. (b) Cimbrica expeditio. (c) Germania Romanis non ſubdita.

totumque propemodum occupavit. *Marcomanni* & *Quadi*, Danubii accolæ, jam inde à M. Antonini imperio, Vindeliciam, Noricum & Pannoniam Romanorum provincias, petere cœperunt. Nec ante Martia hæc Germanorum gens quievit, donec toto Romano Imperio per varias provincias occupato, ipſum tandem Imperii nomen decuſque in fines ſuos pertraheret.

mani enim Galliam tandem, Hiſpaniam, Italiam Romamque ipſam ſub Auguſtulo ceperunt; nec tamen unquam toto Romano imperio potiti, niſi occidentale unum pro Auctore intelligas. (a) Quam multæ vero gentes amplæ ac validæ uno Francorum nomine (*der Francken oder Freyen*) in fœdus unum coaluerint, quum longo ſpatio inter Rhenum, Amiſiam, Viſurgim & Albim diffuſæ illæ fuerint, ſcriptores veteres & hodierni præcipue docent.

(a) Sed victrix.

CAP. VIII.

De variis Germaniæ Regnis, ac noviſſima ejus diviſione. 1

I.

CÆterum, liberis olim rebuſpubl. Germani, inter Rhenum, Danubium, Viſtulam & ſinum Codanum, egerunt. Principes tamen plerique ſuos habuere: quos falſo nomine ſæpe *Reges* vocant Romani. Ultra ſinum Codanum duo fuere jam inde ingentia regna, ***Sitonum*** in Norvegia, & ***Sueonum*** in Suedia: quæ etiam nunc durant: niſi quod Norvagiorum Imperium tranſlatum eſt ad Danos. His poſtea acceſſerunt *Czechorum*, in Bojohæmo [*a*], & *Polonorum* ad Viſtulam amnem. At ***Saxonum***, ***Duringorum***, ***Francorum Orientalium***, ***Suevorum*** ad fontes Danubii, ac ***Bojoariorum***, quæ iiſdem ferè tempeſtatibus orta fuerant, circa Caroli M. tempora abolita ſunt. Hic, tandem Romanorum Imperio in Germaniam [*b*] delato, in varias provincias atque Ducatus eam diviſit; Norvagia, Suedia, Daniæque parte, trans mare Suevicum, ac *a* Polonia cis Viſtulam, jam tum à Germania avulſis. (1)

II. Hinc *Germania* in *duas* parteis, id eſt, in ***Superiorem*** & ***Inferiorem***, diviſa eſt. In *Superiore* ſunt regiones iſtæ: Helvetia, Alſatia, Suevia, Wirtenburgenſis Ducatus, Bavaria, Franconia, ſive Francia Orientalis, Palatinatus Rheni, Bojohæmum, Moravia [*c*], Auſtria, Stiria, Carinthia, Carniola, Tirolis. In *Inferiore*, præter XVII provincias, quas vulgari nunc vocabulo vocant Belgium, ſunt: Leodicenſis Epiſcopatus, Lotharingia, Juliacenſis Ducatus, Colonienſis, Trevirenſis, Moguntiacenſis Archiepiſcopatus; Clivia, Weſtfalia, Haſſia, Duringia, Saxonia, Miſnia, Luſatia, Sileſia, Marchia Brandeburgenſis, Pomerania,

Germaniæ diviſio in Superiorem & Inferiorem. (1) *De iis quæ huc uſque de Germania veteri dixerunt Cluverius & Commentatores, Lector Britannicus Atlantem Geographicum Londini ſingulis Menſibus editum conſulat, res enim ibi ſic. ſuis explicantur.*

BUNONIS.

a Carolus M. non ſolum *Bohemos*, verùm etiam cæteros Sclavos ad Viſtulam uſque, teſte Eginhardo, perdomuit, eſque Imperio Francorum adjecit. Polonia verò ab Ottonis M. ætate uſque ad Friderici II tempora, pene ſemper Imperio Germanico ſubjecta & tributaria fuit. [*d*]

HEKELII.

[*a*] *Bohem:* enim ſe ipſos *Czechos* nuncupant.
[*b*] Circ. Ann. CHR. DCCCI.
[*c*] Et *Hungaria.*
[*d*] Alii dicunt, *Poloniam*, *Boleſlao Chobrio* regnante, ab *Ottone* III. qui MIRABILIA MUNDI dictus, à Subjectione & Tributo *Imperii Romani* eſſe liberatam, & e *Ducatu* in *Regnum* conſtitutam.

REISKII.

1 (a) Dignitas tamen & Ducum officium apud Germanos olim *bellicum fuit, non perpetuum, nec hereditarium, nec ſupremo cum imperio conjunctum. Reges ex nobilitate*, inquit Tacitus Cap. 7. *Duces ex virtute ſumunt, nec regibus infinita aut libera poteſtas: Et Duces exemplo potius quam imperio, ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant admiratione præſunt.* (b) Itaque Romani non falſo reges omnes, ſed vero, & quibuſdam gentibus recepto, quodque compertum habuerant, vocarunt nomine. Germania autem Ciſrhenana Romanis ſubdita Præ-

(a) Duces veteres Germ. (b) Regeſque.]

nia. Meckelburgenſis Ducatus, Holſatia. Helvetii, poſtquam IↃCCCC prope annis in Germania, ac noviſſime ſub Germanorum Imperio computati eſſent, jugo tandem imperii excuſſo, CCXX circiter annos libere agunt. β

III. Cæ-

Præfectos primum & Præſides, tandemque Duces aut Comites ab Impp. ſuſcepit. Transrhenana vero ſub Carolinæ ſtirpis regibus & Impp. demum Duces Comitesque ſibi præpoſitos admiſit. (a) Hinc nova Germaniæ Reſpubl. & nova hujus in ſuperiorem atque inferiorem diviſio ſecuta: Illa dudum Helvetii, hac vero utrumque Belgium tam Confœderatum quam Regium, itemque Lotharingia exciderunt: Tandem recentior eaque politica per decem circulos, (*Kreiſe*) quorum unus *Burgundicus* nempe nec Juriſdictionem noſtri amplius Imperii agnoſcit, Comitatu Burgundiæ ad Gallos etiam traducto. Plures vero Ducatus, Comitatus, Dynaſtias & urbes liberas, quæ ſingulis ſubſunt circulis, nec in hac noſtra recenſione habentur, illas è Notitia Imp. Romano-Germ. Bœcleriana vel Imhofiana vel alia quacunque addito, cui lubet. *Principatus certe Monpelgardenſis* nulli ſubeſt circulo, votum tamen atque ſeſſionem in Comitiis habet. De ortu Electoralis Collegii, numero ſeptenario, auctuque hujus per pacem Monaſt. Oſnabrug. facto; nono itidem Electoratu nuperrimè controverſo admiſſoque ſcripta extant publica eaque varia.

BUNONIS.

β Quando & qua occaſione Helvetii ſeſe vindicarint in libertatem, dictum eſt capite XVII. lib. II.

I. (b) Multæ illæ, in quas Germania diviſa eſt, provinciæ faciliùs in memoria hærent; ſi decem illi Circuli, in quos eas demum diſtinxit Maximilianus I, rectè obſervantur: quod ipſum, quum ad Imperii Germanici quoque faciant notitiam, quæ terræ ſingulis contineantur Circulis, hic paucis indicandum putavimus. Ex his, initio numerandi ab Oriente facto, I. eſt *Auſtriacus*; quo continentur [*e*], Archiducatus (c) Auſtriæ; Ducatus Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ [*f*] & Comitatus Tirolis: Epiſcopatus Tridentinus, Brixienſis, Laubacenſis, & Viennenſis [*g*]. Hujus Circuli Director (*Auſzſchreibender Furſt*) eſt ipſe *Imperator*: qui idem *Archidux Auſtriæ*.

II. Hoc ordine (d) *Circulus eſt Bavaricus*; ad quem pertinent Archiepiſcopatus Salisburgenſis; Epiſcopatus Ratisbonenſis, Paſſavienſis, & Friſingenſis, Ducatus utriuſque Bavariæ, cùm Superioris, tùm Inferioris; Palatinatus ſuperior: Palatinatus Neoburgicus: Landgraviatus Leuchtenbergenſis: Comitatus [*h*] Ortenburgicus; Ratisbona. Circuli Bavarici Directores (*Auſzſchreibende Furſten*) ſunt ipſe *Elector Bavarus*, & *Archiepiſcopus Salisburgenſis*.

III. (e) *Circulus Francicus*; cujus partes ſunt, Ducatus Franciæ Orientalis: Epiſcopatus Herbipolenſis, Bambergenſis, Aichſtetenſis: Ditio Magiſtri ordinis Teutonici in *Margenthal*: Burggraviatus Norimbergenſis, quem tenent Marchiones Brandeburgici, Culmbachienſes & Anſpachenſes: Comitatus Hennebergenſis, Hohenloicus [*i*], Erbacenſis, Schwartzenbergenſis, Wertheimenſis: Baronatus Limburgenſis: Norimberga, Rotenburgum ad Tubarim: Winſhemium & Schwinfurtum [*k*]. Directores ſunt, *Epiſcopus Bambergenſis*, & *Marchio Brandenburgicus*.

IV. (f) *Suevicus Circulus*, quo comprehenduntur Epiſcopatus Conſtantienſis, Curienſis, Auguſtanus, & multi Abbates in Suevia [*l*]: Ducatus Wurtenbergenſis; Marchionatus Badenſis: Algoja: Hegovia: Comitatus multi, ex quibus præcipui, Hohenzollerenſis, Helfenſteinenſis, Oetingenſis, Montfortenſis, Furſtenbergenſis, Zimberenſis, *&c.* Civitates etiam multæ, Auguſta Vindelic: Ulma, Memminga, Reutlinga, Eſlinga, Heilbronna, Bibracum, Lindavia, Ravenſpurgum, Conſtantia, Schaffhuſia, Halla Suevorum, Norlinga, Rotwila, Kauffbyra, Donawerda: Campidonum, Cella, Dunckelſpiela, Offenburgum, Uberlinga; & demum libera Nobilitas Sueviæ Imperio immediatè ſubjecta. Directores ſunt *Epiſcopus Conſtantienſis*, *&* *Dux Wurtenburgenſis*.

V. (g) *Circulus Burgundicus*, ad quem pertinet Belgium, & Burgundiæ Comitatus (*Ober-Burgund*) [*m*]. Director hujus *Circuli* eſt *Hiſpaniæ Rex*.

VI. (h) *Circulus Rhenanus Superior*, cui ſubſunt Epiſcopatus Baſileenſis, Argentinenſis, Spirenſis, & Wormatienſis: Abbatiæ Fuldenſis & Hirſchfeldenſis [*n*]: Ducatus Lotharingiæ, Sabaudiæ: Palatinatus Sponheimenſis & Bipontinus: Landgraviatus Alſatiæ & Haſſiæ: Comitatus, Catzenelbogenſis, Dietzenſis, Ziegenhaimenſis, Niddenſis, Waldecenſis, Naſſovienſis, Dillenbergenſis, Saræpontanus, Widgenſteinenſis, Falckenſteinenſis, Iſenburgenſis, Leiningenſis, Rapoltz-Kirchenſis, Salmenſis, Morsburgenſis, Hanavienſis, Leiningenſis, Solmenſis, Budingenſis, Wetteravia; Argentoratum, Colmaria, Francofurtum ad Mœnum, Frideburga Wetteraviæ; Hagenoa, Keiſersberga, Landavia, Mulhuſa in Alſatia, Seleſtadium, Spira, Turchheimium, Wetzlarium, Wormatia. Directores ſunt, *Epiſcopus Wormatienſis*, *&* *Palatinus Sponheimenſis*.

VII. (i) *Circulus Rhenanus Inferior*, qui & *Electoralis Rhenanus* dicitur, quod eum conſtituunt provinciæ Electorum Moguntini, Colonienſis, Treverenſis & Palatini; & quæ ſunt ſub iis ditiones [*o*]: ut terræ Naſſoviorum in Beilſtein [*p*], & Magiſtri Ordinis Teutonici in Coblentz: Gelnhuſa. Director eſt *Archiepiſcopus Moguntinus Elector*. [*q*]

VIII. (k) *Weſtphalicus Circulus*, quo habentur Epiſcopatus Paderbornenſis, Monaſterienſis, Oſnabrugenſis, Verdenſis, Mindenſis, Leodicenſis, Ultrajectinus, Cameracenſis: Abbatia Corbeienſis [*r*]; Ducatus Juliacenſis, Clivenſis, Montenſis [*ſ*], Weſtphalia; Comitatus Marca, Lippienſis, Bentheimenſis, Embdanus, Diepholtanus, Hojenſis, Schauenburgenſis, Oldenburgenſis, Ravenſpergenſis, & Friſia Orientalis [*t*]: Civitates, Colonia Agrippina, Aquiſgranum, Tremonia, Herfordia. Directores ſunt, *Epiſcopus Monaſterienſis*, *&* *Dux Juliacenſis*. [*v*]

IX. (l) *Circulus Saxonicus Inferior*; ad quem referuntur Archiepiſcopatus Magdeburgenſis [*x*], & qui nuper erat, Bremenſis: Epiſcopatus, Halberſtadenſis, Hildeſheimenſis, Lubecenſis, Suerinenſis & Ratzenburgenſis, Ducatus [*y*] Brunſvicenſis, Luneburgenſis, Mecklenburgenſis, Lauenburgenſis, & Holſatia:

(a) Germania ſuperior & inferior. (b) Germaniæ in X. Circulos diviſio. (c) 1. Auſtriacus. (d) 2. Bavaricus. (e) 3. Francicus. (f) 4. Suevicus. (g) 5. Burgundicus. (h) 6. Rhenanus Superior. (i) 7. Electoralis. (k) 8. Weſtphalicus. (l) 9. Saxonicus inferior.

III. Cæterum, Othone III imperante, (ut vulgaris opinio eſt) inter Germaniæ Principes conventum atque decretum fuit, ne quis, niſi Germanici Nominis Princeps, Rom. Imperator crearetur. Atque tum γ *Septemviri* conſtituti, quibus ob eligendi Imperatorem poteſtatem, *Electorum* nomen inditum. Horum *tres Eccleſiaſtici*, iidemque Archiepiſcopi, & Archicancellarii S. Imperii. Primus, *Moguntiacus* in Germania: Secundus, *Colonienſis* in Italia: Tertius, *Treverenſis* in Gallia. Quatuor reliqui ſunt Seculares. Primus, *Rex Bojohemiæ*, Pocil- Septemviri quando conſtituti.

ſatia: Comitatus Delmenhorſt [z]: Lubeca, Goſlaria, Mulhuſa & Nordhuſa Thuringiæ. Directores ſunt *Dux Bremenſis, Adminiſtrator Magdeburgenſis, & Dux Brunſvicenſis*, alternis tamen vicibus.

X. (a) *Circulus Saxonicus Superior* habet Epiſcopatus Miſnenſem, Merſeburgenſem, Brandeburgenſem, Havelbergenſem, Naumburgenſem 2: Abbatias, Salfeldenſem, Quedlinburgenſem: Ducatum Saxoniæ Elect. Pomeraniam 3, Marchionatum 4, Brandenburgenſem 5: Anhaltinam provinciam: Thuringiam: Comitatus, Schwartzenburgenſem, Mansfeldenſem, Stolbergenſem, Barbienſem & Gleichenſem 6. Circuli Director eſt *Saxoniæ Dux, Elector.* [a] 7

HEKELII.

[e] Cùm ſuperior, tùm inferior.

[f] *Croatiæ* & Vandaliæ.

[g] Huc referendi quoque ſunt Principatus & Ditiones *Dieterickſteinenſis, Eggenbergenſis, Piccolominienſis & Aversbergenſis*, ut & Comitatus *Schœnbergenſis, Hardeccenſis* & Wolkenſteinenſis.

[b] Et Baronatus *Lobkowizianus, Eggenbergenſis, Ortenburgicus, Staufenfelſenſis, Degenbergenſis, Wolfſteinenſis, Maxelreinenſis, Hohenwaldeccenſis*, &c. Item ipſa S. R. Imp. Libera Ratisbona.

[i] *Caſtellanus.*

[k] Et *Weiſenburgum Nortgaviæ.*

[l] *Campodunenſis* inprimis, qui olim *Vermetanenſis* & *Tretticenſis*, ſeu *Verticenſis* eſt dictus.

[m] Partim ipſi Ditioni *Hiſpanicæ*, partim *Gallicæ*, partim quoque Potentiſſ. Ordinib. *Hollandiæ* ſubjectum.

[n] Murbacenſis, Luderenſis, &c.

[o] Nec non Ducatus & principali dignitate Comitatus *Arenbergenſis.*

[p] Inferioris *Iſenburgi* & *Renecci.*

[q] Cui nonnulli adjungunt & *Electorem Palatinum*

[r] *Werdenſis, Hervordenſis* & *Eſſenſis.* Huc referunt quoque quidam Politicorum St. *Cornelii Monaſterium*, (S. Cornelii *Munſter*) prope *Aquisgranum.*

[ſ] Qui hodie partim Electorali Brandenburgicæ, partim Neoburgico-Palatinæ Ditioni ſubſunt.

[t] Principatus *Naſſoviano-Dillenburgenſis*: Comitatus *Sainenſis, Rietbergenſis, Delmenborſtenſis, Brunkborſtenſis, Winnenbergenſis, Wiedenſis* & *Runkelenſis*, &c.

[v] Qui hodie eſt Elector *Brandenburgicus.*

[x] Nunc in Ducatum mutatus.

[y] Et Principatus.

[z] *Blankenburgenſis* & *Reinſteinenſis.* Porro Civitates S. R. Imp. Liberæ atque Hanſeaticæ, *Brema, Hamburgum.*

[a] X. *Circulus Saxonicus Superior* habet primum Provincias *Electorales Saxonicas*, in ſex Circulos, *Electoralem* nempe *Thuringicum, Miſnicum, Lipſiacum, Metallifero Montanum* & *Variſcum* diviſas, in quibus Epiſcopatus *Miſnenſis, Merſeburgenſis*, & *Numburgenſis.* Quo referenda Abbatia *Quedlinburgenſis*, cujus Protector *Saxo Elector.* Deinde *Electorales* Brandenburgicas, in quibus Marchionatus quadruplex, (*die Alt-Mittel-Neue-und Uker-Mark*) Epiſcopatus *Havelbergenſis, Lebuſenſis* & *Caminenſis*: Porro Ducatus *Principum Saxonicorum* Lineæ *Gothanæ, Altenburgicæ, Coburgenſis, Vinarienſis* & *Iſenacenſis* cum Abbatiâ *Salfeldenſi*, Ducatus citerioris & anterioris *Pomeraniæ*, Principatum *Anhaltinum*, Comitatus *Schwartzburgenſes, Mansfeldenſem, Stolbergenſem, Barbienſem, Hohnſteinenſem, Gleichenſem* & *Ruthenicos*, ut & Baronatus *Schonburgiacos.* * Circuli Director eſt *Elector Saxonicus*; Subordinatus vero *Elector Brandenburgicus*, Coordinati *Duces Saxoniæ* Lineæ *Gothanæ* atque *Vinarienſis.*

* Heic *Pluralis* omnino rectè eſt poſitus. Datur enim (non ratione *Dignitatis*, ſive *Eminentiæ*, ſed ratione *Situs* ſaltem) Baronatus SCHOENBURGIACUS & *Superior* & *Inferior*, quornm prior *Waldenburgenſis* eſt Lineæ; poſterior autem *Wideravienſis, Penicenſis* ac utriuſque *Remmiſſenſis.* Opida, quæ ad *ſuperiorem* Baronatum pertinent, ſunt *Waldenburgum, Hartenſtein*, (ubi *Paulus Flemmingius*, Olor ille *Teutonicus*, ortus) *Lichtenſtein* & *Lœſnitz*, *Joannis Zechendorffii* dulciſſimum natale Solum. *Inferioris* autem eſt *Glaucha*, omnium Metropolis & *Adriani Beieri* Patria, ubi inprimis *Heroum* SCHOENBURGIACORUM, quos *Jo. Angel. Werdenhagen* Part. I. Tract. General *Rerumpp. Hanſeaticar.* p. 122. *Barones* SCHOENBERGENSES vocat, DOMUS AVITA, quaſi dicta *die Schœneburg*, (unde & *Baronibus* cognomen) eſt conſpicienda. Cui annumeratur Opidum *Peniga* & Opidula *Mehrana, Hohnſtein* & *Lunzenau.* Cæterùm illuſtris ac incluta *Baronum* SCHOENBURGIACORUM Proſapia adeo eſt antiqua, ut tempore CAROLI M. quoque in *Germania* egregiè floruerit ac claruerit.

REISKII.

2 Suis Ducibus ſubjectos.

3 Utramque.

4 Et Electoratum.

5. Ducatus in Thuringia Miſniaque Vinarienſem, Gothanum, Iſenacenſem, Altenburgicum, Coburgenſem: Principatus Anhaltinus.

6 Blanckenburgicus & Rheinſtein.

7 Subordinatus Elector Brandenburgicus: Coordinati Duces Saxoniæ Holſteinenſem & Rhuthenicos tum ſenioris tum junioris lineæ: Baronatus item Schonburgicus.

BUNONIS.

γ (b) Vulgaris illa quidem eſt opinio, ſeptem Electores ab Ottone III Imperatore eſſe conſtitutos. At He-

(a) 10. Saxonicus ſuperior. (b) Quando Electores inſtituti.

Pocillator: Secundus, *Palatinus Rheni*, Dapifer: Tertius, Saxo, *Enſifer:* Quartus, *Marchio Brandeburgenſis*, cubicularius. δ

(1) *Numerus autem Septenarius a Carolo IV conſtitutus Anno 1356. Wicquefort in Lib. cui Titulus l'Ambaſſadeur & ſes Fonctions.*
(2) *Qui Præfectus domus Imperatoris conſtitutus eſt. at nunc propter Rebellionem expulſus & proſcriptus.*

Hoſtienſis, Bellarminus, aliique hanc Electorum conſtitutionem aſſcribunt Gregorio V, Pontifici Romano [*b*]. Verùm antiquiorum Scriptorum nemo hujus ſive ab Ottone III, ſive à Gregorio V, profectæ conſtitutionis mentionem facit. Quinimo, Ottone Friſingenſi, Abbate Urſpergenſi, & Sigeberto teſtibus, etiam poſt Ottonem illum III, ad tempora uſque Friderici II, Imperatores electi ſunt ab omnibus, aut certe plurimis regni proceribus: in quorum numero non ſolum fuerunt Archiepiſcopi, verum etiam Epiſcopi & Abbates: quorum imprimis erat, ſi extitiſſet, tam ſanctam Pontificis ſui obſervare conſtitutionem. Hinc alii ab ipſo Friderico II Electores conſtitutos volunt (1). Poſt illius ſanè tempora eligendi Imperatoris poteſtas ad potentiores & pauciores venit; Cæteris jus & auctoritatem illam aut negligentibus, aut non ſatis tuentibus: donec conſuetudinem illam Imperatoris per paucorum Principum ſuffragia eligendi Aurea Bulla ſolenni & ſalutari lege confirmavit.

δ (a) Palatinus Carolus Ludovicus per pacem Monaſterienſem A. 1648 initam in provincias ſuas reſtitutus, quum Electoralem dignitatem patri ſuo Friderico antehac ablatam, & Bavariæ Duci collatam (2) nollet dimittere, ipſe conſtitutus eſt Elector Octavus. (3)

HEKELII.

[*b*] *Ottonis* III Coætaneo: alii *Heinrico* II, & *Sylveſtro* II, Papæ: alii pluribus aliis.

(a) Elector Octavus.

(3) *Nunc Dux Hanoveriæ Elector Nonus, & Vexillifer Imperii conſtitutus eſt.*

CAP. IX.

De Imperii Germanici provinciis, citra Rhenum in Gallico ſolo ſitis. 1

I.

Leodicenſis provincia.

(1) *Quidam Nomen inditum putant, quia Legio Romana ab Ambiorige ibi profligata fuit.*
(2) *Marmore & Sulphure etiam celebris.*
(3) *Nunc autem propter Rebellionem expulſus & præſcriptus.*

L*Eodicenſis α provincia* (1), quamvis Belgicis undique cincta, tamen ad S. Imperium ſpectat, Colonienſi Epiſcopo ſubjecta. Caput ejus eſt *β Leodicum* [*a*], urbs ampla & ſuperba, magnificis ædificiis [*b*] inſtructa; ob amœnitatem

BUNONIS.

α (a) *Leodicenſis Epiſcopatus* [*c*], olim *Tungrenſis* [*d*] limites habet ab Ortu Moſam fl. & Ducatum Limburgenſem; à Septemtrione & Occaſu Brabantiam; à Meridie Comitatum Namurci [*e*]. Fluvii præter *Moſam* celebriores hic ſunt, *Urtha*, *Jeckel*, *Hey*. Continet præter *Ducatum Buillionenſem*, *Marchionatum Francimontanum*, etiam *Comitatus Haſbaniæ*, & *Leotenſem*.

β *Leodicum* [*f*] à Carolo Burgundo captum, A° 1468. & in ipſa urbe XL M occiſi, XII M ſubmerſi ſunt. Ut hujus culpæ veniam impetraret Carolus iſte, D. Georgii ſtatuam, ex puro auro conflatam, conſecravit ædi D. Lamberto ſacræ. Opidani perhibentur mobiles & ad ſeditiones proni. Urbem hanc, præter Moſam, quatuor interluunt flumina, *Legia*, *Vta*, *Veſa*, *Ambularius*.

HEKELII.

[*a*] A *Juſto Lipſio* è Vitâ *Caroli Magni* à *Pithœo* editâ imprimis ſic vocatum.

[*b*] In valle.

[*c*] Vulgò *de Liege*.

[*d*] Quod *Tungri* olim cum *Eburonibus*, *Centronibus* & *Ceræſinis*, Populis quippe *Cæſari*, cæteriſque Scriptoribus veteribus notis, Provinciam hanc olim incoluêre.

[*e*] Regio ipſa pulchra admodum, fertiliſſimaque eſt plurimis gaudens limpidiſſimis Amnibus, iiſque piſcoſiſſimis, ac prætereà Sylvis opacis, Montibuſque ac Convallibus, quæ vineta fructuſque proferunt, ac ferarum venatione ornatiſſima ſunt. Iſthic etiam ſunt Minerarum fodinæ, præcipuè Ferri & Carbonum, quos *Lithanthraces* vocant. (2)

[*f*] S *Leodium*.

REISKII.

1 Leodicum ab *Leode* Francico vocabulo i. e. propria ſupellectile, *vicus publicus* A. 770, & crebro Caroli M. acceſſu frequentior apud Eginhardum dicitur: Urbs denique aliquando libera, ſed rurſus ad obſequium redacta *ſuo nunc Epiſcopo, nec Colonienſi* amplius ſubeſt. Cum enim Maximilianus Henricus Archiepiſc. Colon. A. 1688 obiiſſet, Canonica electione facta Joh. Ludovicus Baro ab Elderen Leodicenſis Epiſcopus creabatur. Dum interea [b] *Colonienſis ſucceſſio & huic admiſta Furſtenbergiana factio* turbas commovebat graviſſimas, quin bellum calamitoſius à Gallis toti Germaniæ illatum: *Clemens* tamen Dux Bavariæ tandem rejecto Wilhel. Eggone Furſtenbergio, Bonnaque Gallis iterum A. 1689 erepta prævaluit, ætate tum adhuc minor, nec Annos octodecim natus, ubi diſpenſatio Rom. Pontif. Innocentii XI, & conſenſus Collegii Electoralis acceſſerat (3). Philippo autem Wilhel. Neoburg. (c) *Ducatus Juliacenſis & Montium* ac toti Neoburg. Palat. familiæ An. 1629 manſit; Eidem etiam *Palatinatus Electoralis* An. 1685 ceſſit, Gallico nunc bello atrociter

(a) Leodicum. (b) Colonienſis ſucceſſio. (c) Ducatus Juliacenſis. (d) Lotharingiæ.

mœnitatem deliciaſque varias *paradiſus ſacerdotum* nuncupata (1) *Huy*, nitidum cum arce opidum. *Bullion* (2), ſui quondam juris Ducatus; nunc Leodicenſi Epiſcopo ſubjectus; arcem habet ejus nominis munitiſſimam. γ

II. Caput δ *Ducatus Juliacenſis*, quod ei nomen dedit, eſt ε *Juliacum*, opidum antiquum atque munitum (3). In Juliacenſi agro ſita eſt urbs ζ *Aquæ Grani* (4), ſive, ut vulgo uſurpatur, *Aquiſgranum*; German. ſuper. *Aach*, inferioribus *Aken*, Gallis *Aix* dicta; ſaluberrimis calidarum aquarum fontibus clara; *Caroli M.* primi Germanorum Imperatoris aula ac ſepulchro inſignis. Mos erat olim, Imperatores heic inaugurare ſub corona ferrea in templo pendente. Juliacenſis ducatus. Gulich. AquæGrani.

III. η *Colonienſis Diœceſis* veterum Ubiorum ad utramque Rheni ripam ſedes olim fuit. Ipſa urbs *Colonia Agrippinenſis*, ſeu, ut vulgo uſurpatur, *Colonia Agrippina*, Ubiorum caput, à ϑ Colonia, *Agrippinæ* Claudii Imperatoris uxoris auſpiciis deducta, nomen cognomento traxit. Urbs nunc eſt Germanicarum maxima (5), Emporiumque ad Rhenum celeberrimum. Cæterum, libera eſt Imperii civitas. *Bonna* antiquum munitumque opidum, Archiepiſcopi Colonienſis, Electoris Imperii, ſedes. (6) Archiepiſcopatus Colonienſis. Colonia Agrippinenſis. Bonna.

IV. ι *Lo-*

ter depopulatus. Tota (a) *Lotharingia* excluſo Duce Carolo ferme ſeptuagenario, qui tandem, An. 1674, Francofurti exul obiit, in Gallicam poteſtatem, An. 1671, venit. (b) Auſtraſia olim Weſtriæ aut Neuſtriæ oppoſita regnum ex Clodovæi diviſione unum, ab Moſa Rhenoque in Allemanniam & Thuringiam productum, continuit: Cujus regem quod Carolus Dux Lotharing. ſeſe titulo numiſque profiteretur, perpetuum apud Gallos odium incurrit; vid. libellum de Auſtraſ. Germanicum, & affectam Obrechti deſcriptionem. Auguſta (c) Trevirorum metropolis, urbs Germaniæ antiquiſſima, Romanorum Magiſtratuum & Monetæ olim ſedes: Huic proxima nec Rom. antiquitatibus inferior (d) Colonia eſt Agripp. Denique (e) Moguntiacum ab Mogo ſive Mœno fluvio, nobiliſſima Druſi colonia, primatu Eccleſiaſtico & Archicancellatu per noſtram Germaniam clara. *Tunica* vero *Chriſti Jeſu inconſutilis* apud Treviros, *tria regum* apud Colonienſes *corpora*, & *turris murium ſive Myopyrgus* Bingæ opido vicina vel incertas hiſtorias vel tabulas olent. Vid. Dorſchæum in diſſert. Caſaubonum in Exercit. & Serravium in comment. Mogunt. (f) Wormatia & (g) Spira, urbes antiquæ & regibus olim Francicis cultæ, à Gallis nuper dirutæ adhuc jacent: (h) Philippoburgum An. 1676 noſtratibus captum in Germaniæ poteſtatem rediit, ſed hoc bello patriæ rurſus ereptum hoſtibus paret. (i) Alſatia cum Argentorato contra fidem in pactis Noviomag. datam obſeſſo captoque ab iiſdem hoſtibus tenetur; Principatus itidem Mompelgardenſis & Comitatus Palatini reliqui Alſatiæ vicini arctiſſime premuntur.

BUNONIS.

γ (k) *Hojum* ad Moſam eſt: itemque (l) *Dinantium* rupi impoſitum, quod ſepties & decies fruſtra obſeſſum, An. 1554 armis Gallicis ceſſit. (7)

δ (m) *Ducatus Juliacenſis* limites habet ab Ortu Rhenum, à Septemtrione Ducatum Cliviæ, ab Occidente Moſam, à Meridie Lutzenburgenſem & Limburgenſem Ducatus. Has terras rigant præter *Rhenum* & *Moſam*, *Iſela*, *Erfta*, *Rura* & *Werma*.

ε (n) *Juliacum* ad Ruram eſt [g]. Opidum hoc ab Hiſpanis expugnatum per pacem Monaſterienſem Palatino Neuburgico reſtitutum eſt. Itemque *Marcodurum* ſeu *Dura*. (o) *Monaſterium*, vulgo *Munſter Eyfel*, ad Iſelam.

ζ (p) *Aquiſgranum* [b] eſt ad Wermam fl. An. 1609, Johannes Wilhelmus Juliacenſium & Clivenſium Dux, ſtirpis ſuæ poſtremus, obiit: unde inter Electorem Brandenburgicum & Palatinum Neuburgicum de Provinciis iſtis orta certamina. (8)

η (q) *Archiepiſcopatus Colonienſis* habet ab Oriente Weſtphaliam, à Septemtrione Epiſcopatum Monaſterienſem, ab Occaſu Ducatum Juliacenſem & Clivenſem, à Meridie Archiepiſcopatum Treverenſem, Rhenus medium interluit.

HEKELII.

[g] Olim vocabatur *Latucca*, ut & *Julium*, quod *Julius Cæſar* huic Opido nomen dedit.

[b] Quod antiquis *Nuagerra* fuit.

BUNONIS.

ϑ Ipſa (r) *Colonia* habet Academiam An. C. 1388 [i] inſtitutam. Trium SS. Regum, ut vulgo habentur, reliquiæ ibidem aſſervantur. Inter *Bonnam* & *Coloniam* in inſula *Krampenwerth* fuit propugnaculum illud vulgo *Pfaffenmutz* dictum. Celebriora hic porro ſunt opida, *Linzium*, *Noviſium*, vulgo *Reyſz* ad Erpiam, & *Berka*, vulgo *Reinberg*; ad quam non multis abhinc annis Hiſpani Moſam, per alveum à *Venloa* ad *Bergam* uſque deductum, cum Rheno conjungere conabantur. Poſt Gebhardum Truchſeſium Archiepiſcopum Colonienſem ob Religionem Evange-

S licam

(a) Lotharingia. (b) Auſtraſia. (c) Trevir. (d) Colon. (e) Mogunt. (f) Wormatia. (g) Spira. (h) Philippoburgum. (i) Alſatia. (k) Hojum. (l) Dinantium. (m) Juliacenſis Ducatus. (n) Juliacum. (o) Monaſterium. (p) Aquiſgranum. (q) Colonienſis Archiepiſcopatus. (r) Colonia.

(1) *Templa* 100 *numerat.*
(2) *Nunc Gallis ſubeſt.*
(3) *Sunt qui nomen ducunt a Julia Agrippina, Coloniæ Fundatrice.*
(4) *Utrum ab Apolline Granno, an a Serenio Grano, Galliæ Belgicæ Præfecto ſub Adriano, non liquet.*
(5) *Templa* 360 *numerat.*
(6) *A Duce Parmenſi A.* 1588 *expugnata; iterum a Gulielmo III Auriaco A.* 1673 *ab Electore Brandenburgico contra Gallos A.* 1689. & *poſtremo ab Anglis & Batavis An.* 1703
(7) *An.* 1703 *a Duce Marlburgico recuperata.*
(8) *Ducatus autem Clivenſis Brandenburgico, & Juliacenſis Neoburgico ex Conventu ceſſit. vide Atlantem Geog. Londini editum.*

Lotharingia. Lottheringen. Divodurum. Virodunum. Tullum. Nanſium.

IV. ι *Lotharingiæ Ducatus* à Lothario, Caroli M. nepote, nomen accepit: caput ejus quondam fuit *Divodurum Mediomatricum*, vulgo κ *Metz*, libera Imperii civitas: at nunc Galliæ Rex eam tenet; una cum Viroduno, λ *Verdun*; & Tullo, μ *Toul*. ν *Nanſium*, vulgo *Nanſy*, ſedes nunc Ducum & caput Provinciæ, egregia munitaque urbs.

Auſtraſia. Weſtreich.

V. ξ *Auſtraſia* [k] complectitur Diœceſes Treverenſem & Moguntinam; item Ducatum Bipontinum, vulgo *Zweybrücken*, Comitatuſque, *Sarbrücken*, *Leyningen*, *Bitſch*.

Treverenſis Arch. Treveris. Confluentes. Vitellicum.

VI. ο *Treverenſis Archiepiſcopatus* caput eſt *Auguſta Treverorum* [l], vulgo π *Trier*, Gallis *Treves*; urbs antiquitatem ſuam præ ſe ferens (1). ρ *Confluentes*, *Coblentz*, urbs ad Rheni Moſellæque confluentes poſita, haud exigui eſt momenti. *Vitellicum*, *Witlich*, Treverenſis Archiepiſcopi atque Electoris ſedes. VII. σ *Mo-*

(1) *Olim Trevirorum & Galliæ Belgicæ Metropolis, ac Imperii Ciſalpini Sedes. Marcellino Domicilium Principum clarum dicitur. Antiquitate vix Romæ cedit.*

licam auctoritate Pontificis Rom. & armis Hiſpanorum ejectum Erneſtus Bavariæ Dux Archiepiſcopus eſt conſtitutus, anno C. 1583. Et ab iſto tempore Bavariæ Duces Archiepiſcopatum Colonienſem tenent.

HEKELII.

[i] A Senatu illius loci.

BUNONIS.

ι Lotharius I, Imperator, Caroli M. nepos, tres habens filios, in totidem regna diviſit Imperium Francicum. *Ludovico* primogenito tribuit Italiam cum Cæſarea dignitate: *Lothario* eam dedit partem, quæ deinde ab hoc, primo ejus Rege, *Lotharii regnum*, ſeu (a) *Lotharingia* dicta eſt: at *Carolus* tertio genitus obtinuit Provinciam & Galliam Narbonenſem [m]. Habet *Lotharingia* ab Ortu Alſatiam, à Septemtrione Archiepiſcopatum Trevirenſem & Ducatum Lutzenburgicum, ab Occaſu Galliam, à Meridie Burgundiæ Comitatum. Celebriores ibi ſunt fluvii *Moſa*, *Moſella*, *Murtha*, & *Sarrha*.

κ (b) *Metis*, *Metz*, ad Sellam fl. qui ibidem in Moſellam influit, urbs ampla & munitiſſima cum arce. [n]

λ Verdunum ad Moſam fl. eſt inter Arduennam ſilvam & Barrum, urbs ampliſſima, & arce ampliſſima jam communita.

μ Tullum urbs ad Moſellam poſita, munita non eſt [o]. Urbes illas ſeculo XVI Imperio eripuit Henricus II, Galliæ rex.

ν (c) *Nanſium* eſt ad Murtham fluvium mœnibus hodie nudatum [p]. *Pontamuſſum* habet Academiam. Hunc Ducatum ferè omnem, ejectis Ducibus, occupavit rex Galliæ.

ξ *Auſtraſia*, quæ hodiè vulgò habetur, concluditur intra Lotharingiam, Treverenſem provinciam, Palatinatum Electoralem, & Alſatiam. Fluviis rigatur, *Sarrha*, *Lutra*, *Bleiſſa*. Huc etiam pertinent, (d) *Lutzelſtein*, (e) *Lautereck* & (f) *Birckenfeld*; diverſorum Palatinorum ſedes; item (g) *Tabernæ Montanæ*, *Bergzabern* & *Hornbach*.

ο (h) *Treverenſis Archiepiſcopatus* habet ab Ortu Ringojam & partem Haſſiæ, à Septemtrione Archiepiſcopatum Colonienſem [q], ab Occidente Ducatum Lutzenburgenſem, à Meridie Ducatum Bipontinum.

π (i) *Treveris* ad Moſellam ſita, jam Auguſti Imperatoris ætate floruit: qui vero à Trebeta Nini filio eam putant conditam, fabulas amplectuntur, non hiſtorias [r]. Habet Academiam. Hic aſſervatur tunica Salvatoris.

ρ (k) *Confluentes*, vulgo *Confluentia*, è regione in altera ripa munitiſſimum habet caſtrum *Ehrenberti*, *Ehrenbrecht-Stein*, ſeu *Ehrenbreit Stein*, vulgo (l) *Herman-Stein*. *Superiori* bello *Galli* tenebant, qui diuturna obſidione preſſi, ægrè tandem illud reddiderunt [ſ]. Archiepiſcopatui huic ſubeſt *Eyfaliæ* pars, ubi opidum (m) *Sleida*, Johannis Sleidani [t] Hiſtorici patria.

HEKELII.

[k] *Oeſterich*, ſeu *Weſtreich*.

[l] S. *Triverorum*, ſic vocata, quaſi ſit *Metropolis* inter *Germaniam primam* & *ſecundam*.

[m] *Bucholcerus* in *Indice Chronol.* ſub An. CHR. DCCCXLIV. p. 286. Edit. 4. præeuntibus aliis, dicit: Ludovicum accepiſſe *Germaniam*; LOTHARIUM V, cum Imperatoris nomine, *Italiam*, mediamque partem *Franciæ* inter *Scaldin* & *Rhenum*, quæ ab ejus nomine appellata eſt LOTHARINGIA.

[n] *Cujus introitus ægre patet Exteris.* Clarum heîc *Tribunal* eſt, ad quod, *Lotharingia*, ejectis *Ducibus*, in poteſtatem *Gallorum* per Ducem Generaliſſimum *de Fouride* Anno 1670 inopinatò redactâ, omnis provocatio, *Rege ſic jubente*, fit. Si contra eveniret, proditæ violatæque Reipublicæ crimen eſſet.

[o] Olim Epiſcopalis Sedes erat. Templum primarium ad *St. Stephani* benè, amplè, eleganterque cum multis Sacellis exſtructum eſt, in quo *St. Bernhardi* tumba viſenda.

[p] Ducum Sede quondam clarebat maximè. Alioquin valdè amœna Urbs eſt, & adhuc in *Veterem* & *Novam* rectè dividitur.

[q] Ducatum *Montenſem*, & Comitatum *Naſſovienſem*, quos inprimis *Maginus* addit.

[r] Conf. *Matth. Dreſſeri* Pars V. *Iſagog. Hiſtor.* p. 572. Hoc verum eſt, quod antiquitate ſuâ cum *Viterbio* & *Genua*, Urbibus *Italiæ* omnium antiquioribus, contenderit.

[ſ] *Panthaleon*, magnæ æſtimationis atque autoritatis ſeculo ſuo Medicus, *de Confluentiis*, ſ. *de Confluentia*, dictus eſt à Patriâ ſuâ, ſicuti refert manſuetiſſimus Vir, *Quenſtedtius*, in Dialog. de *Patr. Viror. Illuſtr.* p. 147.

[t] Viri

(a) Lotharingia unde dicta. (b) Metis. (c) Nanſium. (d) Lutzelſtein. (e) Lautereck. (f) Birckenfeld. (g) Tabernæ. (h) Treverenſis Archiepiſc. (i) Treveris. (k) Confluentia. (l) Herman-Stein. (m) Sleida.

VII. *σ Moguntini* Archiepiſcopatus caput eſt *Moguntiacum*, ſive *τ Moguntia*, *Ments*. urbs inter præclaras Germaniæ computata (1). At ſedes Archiepiſcopi Electoriſque trans Rhenum in Germanico ſolo, *υ Aſciburgii*, *Aſchcburg*. Sunt præterea in Auſtraſia liberæ Imperii urbes; *φ Wormatia*, vulgo *Worms* (2): *χ Oppenheym*: & *ψ Spira*, Juridico totius Imperii conventu clara [*u*], Cameram Imperialem vulgo vocant (3). *ω Franckenthal*, nitidiſſimum eſt à Belgis excultum opidum Electori Palatino ſubditum.

Moguntini Arch. Moguntia. Aſciburgium. Wormatia. Oppenheyma. Spira. Franckenthal.

VIII. *α Al-*

[*t*] Viri multiplici eruditione, ſummâ prudentiâ atque eximiâ pietate omnino clari, conſummatiſſimique *Hiſtorici*.

BUNONIS.

σ Ad *Archiepiſcopatum Moguntinum* terræ quæ pertinent, ſunt ad Rhenum in Wetteravia, Eisfeldia, Haſſia, Thuringia & Franconia.

τ (a) *Moguntiacum* contra Rheni Mœnique confluentes poſitum, antea vicum, mœnibus firmavit Druſus [*x*] Nero, Cæſaris Auguſti privignus, Tiberii Imperatoris frater anno ante natum Chriſtum XIV. Hodie Archiepiſcopi ſede & Academia [*y*] floret [*z*]. Superiori bello urbs hæc ſæpe capta ac recepta eſt. [*a*] (4)

υ (b) *Aſciburgium*, vulgo dicitur *Aſchaffen-burg*, ſupra Francofurtum ad Mœnum ſitum, arcem habet ſplendidam. Ad Rheni Nahæque confluentes eſt *Bingium* opidum [*b*], infra quod in medio Rheni turris eſt, vulgo *der Meuſetburn* dicta. In Mœni ripa eſt (c) *Hoechſtum* opidum infauſto prælio, quod Chriſtianus Brunſvicenſium Dux hic anno 1623 commiſit, nobile. Moguntinus in media Haſſia tenet (d) *Fritzlariam*, vulgo *Fritzlar*, aliaque opidula. Eidem ſubeſt Hypothecæ titulo (e) *Eisfeldia*, Grubenhagenſis Ducatus portio, in qua (f) *Duderſtadium* ad Wipperam fl.

φ (g) *Wormatia* ad Rhenum, Vangionum olim caput, Comitiis celebris. [*c*]

χ (h) *Oppenheym* ad Rhenum non eſt urbs libera Imperii; ſed eſt in ditione Palatini Electoris.

ψ (i) *Spira* haud procul à Rheno habet aliquot Imperatorum, eorumque conjugum, ſepulchra in ſummo templo, quod à Conrado Salico exſtructum eſt. Epiſcopi Spirenſis ſedes erat *Udenhaim*, vulgo vocatur *Philipsburg*; opidum munitiſſimum; quod Galli hodie tenent. (5)

ω (k) *Franckenthal* opidum munitiſſimum eſt. *Ingelheim*, etiam olim fuit celebris, Caroli M. aliquando ſedes.

HEKELII.

[*u*] Conventus hic Imperii Juridicus, ſeu Judicium hocce Imperialis Cameræ, Supremum quippe S. R. IMPERII Tribunal, præcipuumque laudatiſſimæ & florentiſſimæ Nationis *Germanicæ* Κειμήλιον, à Div. MAXIMILIANO I, IMP. communicato cum *Principibus Electoribus* & aliis *Proceribus* atque *Ordinibus IMP. ROM.* conſilio, deque communi ipſorum conſenſu, in Comitiis *Wormatiæ* A° reparatæ per CHRISTUM Salutis humanæ M CCCC XCV principio inſtitutum & conditum: & progreſſu temporis ab Invictiſſ. IMPP. CAROLO V, & FERDINANDO I, Fratribus Germanis, nec non MAXIMILIANO II, maximâ virtute, ſummoque labore & ſtudio in *Imperio* hactenus non modò conſervatum, ſed & ad amuſſim perpolitum, auctum & amplificatum, etiamnùm hodiè floret, vigetque: atque ut in poſterùm quoque, divinâ favente Clementiâ, firmior ſit *Judicii* hujus conſtitutio atque duratio, ſancitum publicè eſt, ut ſit certa, ſixa & rata. Graviſſimis autem de cauſis *Conſtitutione* IMPERATORIS & PROCERUM IMPERII cautum eſt, ut Urbs *SPIRA*, vel hoc nomine paſſim apud omneis Populos in toto Terrarum Orbe decantatiſſima, in poſterum conſtans & perpetua Sedes atque Domicilium ſit ſacri ſupremique hujus Conſiſtorii. Quo in loco (SPIRÆ videlicet) *Judicium Cameræ* perpetuò exerceri, nec in alium locum temerè, niſi *Belli* & *Peſtis* tempore, transferri debet. Hæc *Melchior Weiſſenberger* in *Tabb.* ſuper *Ordinatione JUDICII CAMERÆ IMPERIALIS*, iiſque *Moguntiæ* A° 1577. in fol. maj. edit. p. 2. Hujus ſummi JUDICII *JUDEX* integerrimus hodiè eſt *Joannes Hugo*, Archiepiſcopus *Trevirenſis*, & Epiſcopus *Spirenſis* score glorioſiſſimus. Ejus *Præſides* ſunt *Philippus Franciſcus Eberhardus*, L. B. de *Dalberg* & Camerarius *Wormatiæ*, atque *Joannes Caſimirus*, Comes in *Leiningen* & *Daxburg*, Heroes ſupra omnem humanam laudem poſiti. Inter eminentiſſimi Judicii hujus *Aſſeſſores*, eoſque Eruditione, Scriptis ac Famâ clariſſimos, hâcce tempeſtate clarent, & quidem juxta ordinem alphabeticum locati, *Joannes Jacobus Avianus*, *Sylv. Jacob. Dankelmann*, (cujus dextram eruditam ac candidam, quum, A° 1669. perantiquæ Academiæ *Heidelbergenſis* RECTOR eſſet *MAGNIFICUS*, d. IV. Jul. decenter oſculari mihi non erat prohibitum,) *Huldricus ab Eyben*, (cujus doctrinam conſummatiſſimam, cùm *Giſſæ*, A° 1665, viverem, atque hactenus beneficentiam ſingularem, immo & affectum excellenter propenſum ſat prædicare neſcio) *Ericus Mauritius* atque *Guil. Ignatius Schuzius*, quibus omnem proſperitatem ac vitam longævam toto pectore apprecor. Illuſtri ac probè conſtitutæ Reipublicæ *SPIRENSI* hodiè à Conſiliis eſt primariis *Joann. Heinricus Gablerus*, Vir uti omni Pietati, Candori atque inſerviendi Promptitudini deditus: ita & verâ eruditione ac perantiquâ Prudentiâ exornatus, Amicus meus certiſſimus. In hujus Urbis, Patriæ quippe *Jo. Heinr. Urſini*, Eccleſiâ Orthodoxâ docuêre olim non ſine magnâ laude atque efficaciâ *Jo. Himmelius*, atque *Jo. Conr. Schragmullerus*, quorum poſterior cùm Anno 1669. m. *Junii* per aliquot dies *Spiræ* viverem, æquè, ac Clariſſimus *Jo. Chriſtoph. Rumetſchius*, Vir ſolide ac apprimè doctus, atque Magnatibus valdè gratus, magna candidiſſimi favoris atque propenſi affectûs documenta mihi dedit. In Gymnaſio Senatorio hoc tempore docent laudabiliter *Joh. Hofmann*, Argentoratenſis, & *Auguſtus Schraderus*, Halenſis Saxo, quorum *priorem* aurea Poeſis, *poſteriorem* autem Græca lingua nobilis optimè commendant.

(1) *Romanorum Præfecti in Rheno ſuperiori ſedes.*
(2) *A Gallis An. 1693 Igne prope deleta.*
(3) *Nunc Vetzlariæ tranſlata, Spira enim a Gallis incendio conſumpta An. 1689, ex parte tantum re-ædificata eſt.*
(4) *A Gallis ſub auſpiciis Ducum Bavariæ & Lotharingiæ An. 1689 recuperata.*
(5) *Conventu Reſvicenſi Imperio reſtituta.*

(a) Moguntiacum. (b) Aſciburgium. (c) Hoechſtum. (d) Fritzlar. (e) Eisfeldia. (f) Duderſtadium. (g) Wormatia. (h) Oppenheym. (i) Spira. (k) Franckenthal.

Alſatia. Elſaſz. Colmaria. Seleſtadium. Rufacum. Tabernæ. Hagenoa. Argentoratum.

VIII. α *Alſatia* Auſtriacæ ditionis regio, in duos Landgraviatus, Superiorem & Inferiorem diviſa eſt. In Superiori opida ſunt; β *Colmaria*, γ *Seleſtadium*, δ *Rufacum*, haud ignobilia. Inferior habet; ε *Tabernas*, vulgo *Zabern*; & ζ *Hagenoam*. (1) η *Argentoratum* in eodem tractu, vulgo *Stratſzburg*, in clariſſimis Germaniæ civitatibus. Turris, quæ eſt ad Cathedralem Eccleſiam, mirifica & magnifica ſtructura; item armamentario inſtructiſſimo maxime inſignis eſt. (2)

IX. Eſt

(1) *Argentoratum fraude Lud. XIV ab Imperio ereptum Anno* 1682.

(2) *Horologio etiam totius forſan Mundi celeberrimo nobilis.*

(3) *Propter Stragem Proteſtantium ab Antonio Lotharingo An.* 1525 *celebris.*

(4) *A Gallis incendio pene deleta An.* 1677.

dant. Quæ aliàs *SPIRÆ* notatu obſervatuque digniſſima ſunt, tradit *Chriſtophorus Lehmannus* in Spirenſi Chronico, *Francofurti* ad *Mœnum* A° 1662 in 4 maj. f. exc.

[x] *Dreſſerus* & alii *Claudium Druſum* hunc nuncupant.

[y] A DIETERICO Archepiſcopo Anno 1482 fundata.

[z] Ejus ager mittit *Vinum præſtantiſſimum*.

[a] *Petrus Bertius* Lib. de *Urbib. Germaniæ* ſcribit, quòd nulla Urbs ſit in *Germania*, quæ plura & certiora vetuſtatis Monumenta *Moguntiaco* habeat.

[b] *Pauli Hoffæi*, Jeſuitæ haud incelebris, Patria.

[c] Heic notandum, quod cùm LEO IX, *Pontifex Romanus*, cum HENRICO III, *Imp.* Anno M LIII, natalem in hâc Civitate celebraret, inſignis inter *Imperatorem* & *Pontificem* Principatuum nonnullorum facta ſit tunc temporis permutatio. Vid. *Hyppolytus a Lapide* in PRINCIPE c. 11. p. 8.

BUNONIS.

α (a) *Alſatia* ab ortu Ducatum Wurtenbergenſem, à Septemtrione Palatinatum Inferiorem, ab Occaſu Lotharingiam, à Meridie Helvetiam. Flumina præcipua hic præter Rhenum, qui mediam fermè interluit, ſunt Ellus & Cynthius; *die Hintzig*. Superior dicitur, quâ ab Argentorato verſus Baſileam ab utraque ripâ & ultra excurrit. Inferior, qua verſus Palatinatum patet. [d]

β *Colmaria* ad Ellum eſt urbs libera Imperii.

γ *Seleſtadium* vulgo *Sleiſtadium* eſt urbs Imperii, haud longe à ripa Elli. [e]

δ *Rufacum* [f] eſt in ditione Epiſcopi Argentinenſis. [g]

ε *Tabernæ Alſatiæ*, olim urbs ampla & Epiſcopi Argentinenſis ſedes: ſed bello deformata: & *Molshemium*, Epiſcopi Argentinenſis delicium, anno 1608 Academia ornatum.

ζ *Hagenoa* urbs eſt Imperii, inter Matram & Sornam amnes, præfecturæ Imperii titulo gaudens. Ibi olim ſervabantur gladius, ſceptrum, & orbis Caroli M. cum aliis ornamentis Cæſareis, quæ Epiſcopus Spirenſis inde abſtulit. [h] (3)

η (b) *Argentoratum* urbs libera Imperii Ello & Bruſcha perluitur. De nomine ejus ſupra p. 73. dictum eſt. Academia ornata eſt anno hujus 1621, cujus fundamenta jam anno 1528, Jacobo Sturmio Senatore primario potiſſimum urgente, erant jacta [i]. Alſatiæ in illis partibus confinis eſt (c) *Suntgovia*, in qua *Ferreta* vulgo (d) *Pfirt*, Comitatus caput: (e) *Befordia* eadem Comitatus caput: & (f) *Mulhuſia* ad Ill fl. urbs Imperialis & libera, ſub Helvetiorum tutela. In Galliæ *Regem* per pacem Monaſterienſem tranſlatus eſt Landgraviatus utriuſque Alſatiæ, cum præfectura Provinciali decem civitatum Imperialium in Alſatia ſitarum, videlicet *Hagenau*, *Colmar*, *Schletſtad*, *Weiſenburg*, *Landau*, *Oberbaim*, *Roſheim*, *Munſter in valle S. Gregorii*, *Kaiſersberg*, *Turingbaim*; itemque *Suntgovia*; ita tamen, ut Argentoratenſis & Baſileenſis Epiſcopi cum civitate Argentoratenſi, & reliqui per utramque Alſatiam Rom. Imperio immediate ſubjecti Ordines, Abbates, Palatini, Comites, Barones, at totius Inferioris Alſatiæ Nobilitas; item prædictæ Civitates Imperiales, in ea libertate & poſſeſſione Immedietatis erga Imperium Rom. qua hactenus gaviſæ ſunt, relinquantur: & Rex Galliæ juribus contentus maneat, quæ ad Domum Auſtriacam pertinuerunt. [k] (4)

HEKELII.

[d] Uterque Tractus Urbibus, Oppidis, Pagis & Villis admodum frequens eſt, omnique ex parte habitatur. Dives quoque eſt frumento, maximè in planitie, ubi quoque ſunt optimi fructus, adeo ut fertilitate reliquas *Germaniæ* Regiones facile excedat. Montes & colles producunt Vinum optimum, quod multis in locis defertur. Sunt etiam ibi Sylvæ Caſtanearum & Montes Mineris refertiſſimi; præcipuè autem *Argenti*, *Æris* & *Plumbi*. *Alſatiam Inferiorem* HEINRICUS de TURENNE, *Gallorum* quondam Campi-Marſchallus princeps, Heros verè aſtutus, callidus ac prudens, anno 1674, miſerandum in modum vaſtavit.

[e] *Martini Buceri*, *Beati Rhenani*, *Pauli Conſtantini Phrygionis* & *Jacobi Wimphelingii*, Virorum celeberrimorum, Patria haud incelebris.

[f] Rectius *Rubeaquum*, ſ. *Rubeacum*, quod videtur *Ptolemæo* RUFIANA eſſe.

[g] *Conrado Pellicano* cunas olim præbens.

[h] Heîc natus eſt *Wolfg. Fabricius Capito*, Argentinenſis Eccleſiæ Antiſtes & trium Facultatum Doctor, Vir ævô ſuô egregiè doctus & celeber.

[i] *Privilegia* autem, quæ à FERDINANDO II Imp. hæc Academia obtinuit, impreſſa ſunt *Moguntiæ* anno 1630. in f. 4. Olim claruêre in illâ præ cæteris *Jo. Pappus*, *Thomas Wegelinus*, *Jo. Schmidius*, *Jo. Georg. Dorſcheus*, *Jo. Conr. Danhauer*, *Georg. Obrecht*, *Jo. Otto Tabor*, *Jo. Ludovicus Havenreuter*, *Matthias Berneggerus*, *Joan. Freinſhemius*, & nuper *Baltaſ. Scheidius* & *Joan. Henr. Boclerus*, quorum dextram candidam æque, ac *Joannis Schmidii*, *Iſaaci Fauſtii*, *Balthaſaris Bebelii* (verè mei) ac *Joan. Rebhanii*, qui cum Gerardo à *Stocken*, *Ulrico Obrechto* & *Jul. Reichelto* etiamnum excellenter clarent, anno 1669 menſ. Jun. decenter oſculari mihi omnino erat licitum.

[k] Verum enim vero Ordo nunc prorſus inverſus eſt, præſertim quod *Regum Chriſtianiſſimus* utrumque Tractum *Alſatiæ* propriiſſimum ſibi hactenus vindicavit. Ni *Colmaria* GALLO ſuo amaſio omnino ſuavi ac amabili Coronam ſuam auream in manûs, ut aiunt, ſponte dediſſet, & *Argentina* fortè etiam,

quæ

(a) Alſatia. (b) Argentoratum. (c) Suntgow. (d) Pfirt. (e) Beford. (f) Mulhauſen.

IX. Eſt in confiniis Alſatiæ ac Burgundiæ Comitatus *Montbeliard*, German. *Mümpelgard*, Wirtembergenſi Duci ſubjectus; opidum *Montbeliard* tutiſſimo munimento clarum eſt. ♃ Montbeliard.

quæ aliàs nullos paſſa eſt amplexus, cum vicinis Sororculis ſuis intacta Virgo manſiſſet.

BUNONIS.

♃ Mons Pelgardus videtur nomen habere à montis ſive horti pulchritudine; duplici caſtro firmatus eſt. Porro Duces Wurtenbergenſes in Burgundia quoque tenent Clerval & Paſſavant.

CAP. X.

Suevia, Franconia, Palatinatus Rheni.

I.

PRima trans Rhenum eſt *Briſigavia* regio, Elſatiæ quondam pars. Caput hujus Provinciæ eſt α *Friburgium*, (1) ſplendida atque amœna urbs; ſecunda eſt β *Briſiacum*, *Breiſach*. (2) Briſgavia. Briſgaw.

II. γ *Suevia*, vaſtæ quondam illius gentis exiguæ reliquiæ, ad ſupremam Danubii partem conſtitit. Urbium hujus Ducatus prima eſt δ *Auguſta Vindelicorum*, Suevia. Schwaben. Auguſta Vindelicorum.

BUNONIS.

α (a) *Friburgium* ſive *Friburgum*, ad Treiſſen fl. loco fœcundo poſitum. Celebratur Academia anno 1463 [a] fundata [b]. Anno 1644 Bavariæ Ducis exercitu ad deditionem compulſa, inſpectantibus Gallo-Vinarienſibus, qui illos ſtupendâ pertinaciâ munitis caſtris [illegible] de adoriebantur. [c]

β (b) *Briſiacum* opidum munitiſſimum, ubi pons lapideus in Rheno fl. poſt diuturnam obſidionem & horrendam famem, à Bernhardo Vinarienſium Duce captum anno 1638. Inde in Gallorum eſt poteſtate [d]. In *Briſgavia* nobilis quoque eſt (c) *Hochberga*, Marchionis Durlacenſis ex Badenſium familia ſedes, & Marchionatus caput, ubi Marchio Erneſtus magnificum extruxit palatium. Itemque (d) *Hetterſheimum* caſtrum ornatiſſimum, quod incolit Magnus Prior S. Johannis Hieroſolymitani.

γ (e) *Suevia* ab Ortu hodie Bavariam, à Septemtrione Franconiam, ab Occaſu Palatinatum Inferiorem & Alſatiam, à Meridie Helvetiam & Comitatum Tirolis. Fluvii in ea ſunt, præter *Danubium* & *Nicrum*, *Lycus*, *der Lech*, *Ilargus* ſeu *Ilera*, *Blavus*, & *Comera*.

δ (f) *Auguſta Vindelicorum* eſt inter Lyci & Werthæ confluentes: Comitiis ibidem celebratis nobilis urbs, & inprimis illis, quibus anno 1530, die 25 Junii principes & ordines proteſtantes Carolo V, Imperatori, fidei ſuæ Confeſſionem obtulerunt, quæ ea de cauſa *Auguſtana* dicitur *Confeſſio*. In Auguſtano Epiſcopatu eſt (g) *Dillinga* ad Danubium, ubi Epiſcopus frequenter commoratur, qui Cameram ſuam ibidem conſtituit. Academiam habet Jeſuiticam [e].

HEKELII.

[a] Seu, ut vult *Alſtedius* & alii, 1460.

[b] Et quidem ab Alberto, *Archi-Duce Auſtriæ*. XVI ſeculo ibi docuit *Zaſius*. Anno 1545 hic quoque inſtitutam eſſe *Societatem Equitum (die löbliche Ritterſchaff.) Dreſſerus* atteſtatur.

[c] *Friburgum* autem ex pago, ſ. Vico à BERCHTOLDO, *Zœringiæ* Duce, anno CHR. M CXX eſt conditum, quod Diſtichon hoc indicat:

Anno Milleno, centeno, bis quoque deno,
FRIBURGH fundavit BERCHTOLDUS Dux dominator.

Alias ſplendida ac amœna Urbs eſt. *Joan. Thomæ Freigii* & *Jacobi Milichii* patria, Gallorum regi hodie parens.

[d] *Hunc incomparabilem Principem, novumque Germanorum* HERCULEM æque ac *facta ejus Heroica* Carmine *Teutonico*, eoque variarum rerum pleno, optime deſcripſit Virorum celeberrimus *Joannes Freinſhemius*; idque ſub *Titulo Teutſcher Tugend-Spiegel, oder Geſang von dem Stammen und Thaten des Alten und Neuen Teutſchen Hercules*, &c. *Argentorati* anno 1639 in fol. juſſit imprimi.

[e] *Ab* OTTONE *Epiſcopo* anno M D XLIX *fundatam*.

REISKII.

1 (h) *Briſacum* in monte rotundo inſtar caſtri munitiſſimi hodieque ſitum ſignificat, congruere ſibi vetuſtam *martis Briſaci* appellationem, quæ in Rom. Imp. Antonini Itinerario adhuc extat: Idem toti regioni addidit Briſgowæ nomen, & Gallis deditum Germaniæ clavem reliquit. Tres enim claves Carol. Richelius regi ſuo comparaſſe dicitur, *Perpinianum* Hiſpaniæ, *Pignarolum* Italiæ, *Briſacum* Germaniæ, (i) *Friburgum* etiam anno 1678 expugnatum pro [illegible] Philippsburgo, quod Germanis expugnatoribus relinquebatur, per pacem Noviomagenſem cum tribus pagis proximis acceſſit Galliæ. (k) *Suevia* nomen Suevorum huc irrumpentibus nomen ſuſcepit, hoc e-
q [illegible]

(1) *A Succis An.* 1632, 1634 & 1638 *expugnata*, *a Gallis An.* 1671 & 1677. *Propter Bavaros a Principe Condæo profligatos An.* 1644 *celebris*. *Imperio Pace Reſwicenſi An.* 1697 *reſtituta*.

(2) *Fame tantum oppreſſa obſidentibus Suecis & Gallis An.* 1638, *ut militibus cadavera ſepulta ad famem ſedandam*, *a Duce Burgundo, Galli nepote, An.* 1703 *expugnata*.

(a) Friburgum. (b) Briſiacum. (c) Hochberg. (d) Hetterſheim. (e) Suevia. (f) Auguſta Vind. (g) Dillinga. (h) Briſacum. (i) Friburgum. (k) Suevia.

licorum, *Augſpurg*, opulentiſſimum Emporium: urbs ſplendida in primis & magnifica, munitione tuta, libera Imperii civitas (1). ε *Ulma*, munitiſſima & ipſa, ſimulque ditiſſima Imperii civitas, ædificiorum ſplendore facile finitimis præſtat (2). Reliqua loca nobiliora ſunt; ζ *Nordlingen*, η *Memmingen*, ϑ *Lindau*, ι *Fueſſen*, κ *Rottweyl*, ubi Juridicus Imperii conventus eſt.

Wirtembergenſis Ducatus.

III. λ *Wirtembergenſis Ducatus*, ab arce *Wirtemberga* cognominatus, pars erat Sueviæ; at quum nuper Ducatus factus ſit, provincia ſeorſim cenſetur. Urbes inibi

que noſtro imperio peculiarem addit circulum, cui Ducatu cum Wurtenbergico (a) Marchionatus etiam Badenſes ſubſunt, tum ſuperior, à ſede ſua dictus Baden & Hochberg, tum inferior nempe Durlacenſis, uterque nunc Gallicis deprædationibus & incendiis exhauſtus. (b) *Franconia orientalis* & ipſa circulum facit Franconicum, in eoque tres Epiſcopatus Catholicos, & duos Burggraviatus Brandenburgicis Marchionibus ſubjectos complectitur; ſuperiorem ſcilicet Byrutinum ſive Colmbacenſem, & inferiorem, Anſpachienſem, ſive Onoldsbacenſem; Hic Franconicam ſolum regionem, ille partem Voigtlandiæ montanam, & monti Pinifero vicinam continet, ſimul cum Franconica, cui Colmbacum, caſtrumque huic proximum Blaſſenburgum ſubeſt. (c) *Palatinatus Rhenanus* aut inferior, totus quondam cultiſſimus & florentiſſimus, nunc vaſtitate Gallica ſqualiet, ob *Heidelbergam* dirutam, *Manheimium* & *Franckenthalium*, urbes munitiſſimas, everſas, & cæteras regiones, quotquot Electoratui ſubſunt, direptas miſerrime aut exuſtas.

BUNONIS.

ε (d) *Ulma* eſt ad confluentes Iſeræ, Blavi & Danubii [*f*]. Urbis territorium continet tres Comitatus [*g*].

ζ (e) *Nordlinga* urbs Imperii ad Egræ ripas, memorabilis clade [*h*], quam Fœderati a Cæſarianis, duce Ferdinando III, tum Hungariæ Rege, acceperunt anno 1634 (3).

η (f) *Memminga* urbs Imperii, natura & manu munita in *Algoja* (4).

ϑ (g) *Lindavia* urbs Imperii in lacus Bodamici ſeu Conſtantienſis inſula; unde nonnulli *Venetias Sueviæ* appellant, ponte lapideo tamen continenti jungitur.

ι (h) *Fueſſen* eſt in ditione Epiſcopi Auguſtani, cujus frequenti ſeceſſu celebratur.

κ *Rotwyla*, urbs Imperii, eſt ad fontes Nicri, Helvetiis fœderata: Conventus ille juridicus a Conrado II ſcribitur inſtitutus. Præterea nobiliores in Suevia urbes ſunt, *Campodunum* vulgo (i) *Kempten* ad fl. Yller, urbs Imperii libera; ei imminet mons vulgo *Hillermont* mœnibus cinctus, dictuſque caſtrum *Burſhald*, civitatis armamentarium. Eidem adjacet *Abbatia* ejuſdem nominis cum urbe, in qua omnes monachi ſunt genere nobiles, ex octo familiis orti; quod accuratiſſimè ſervatur, nulla habita ratione gratiæ aut pecuniæ. (k) *Uberlinga* ad lacum Conſtantienſem quondam Ducum Sueviæ ſedes, urbs Imperii libera. (l) *Conſtantia* vulgo *Coſtnitz* [*i*], concilio illo anno C. 1414 habito celebris, quo tres pontifices, qui tum erant, ſede moti, & Joh. Huſſus damnatus [*k*]. (m) *Dunckelſpila* [*l*] ad *Wernitium fl.* dicta a voce *Dunckel*, i. e. Zea, cujus ibi magna eſt copia [*m*]. (n) *Elwangia* Abbatia nobilis. (o) *Donawerta* ad Danubii & Wernitii confluentes, olim Imperii civitas libera, ſed anno 1606 à Maximiliano Bavariæ Duce ſubacta libertate ſua excidit [*n*]. (p) *Papenheim* urbs cum Comitatu ejuſdem nominis. (q) *Oetinga* ad Wernitium fl. Comitatus caput. (r) *Zollern*, caſtrum in monte poſitum, ad cujus radices opidulum; unde Comitatui nomen. (s) *Hala Suevorum* ad Kocharum fl. ubi Salinæ. Heic olim duella permiſſa [*o*].

λ *Wirtenburgenſis Ducatus*, præprimis fertilis, habet ab Ortu Palatinatum Neuburgicum [*p*], à Septemtrione Eranconiam, ab Occaſu Palatinatum Inferiorem & Marchionatum Badenſem; rigatur *Nicro* præcipue.

HEKELII.

[*f*] *Leonhardi Hutteri*, & *Eliæ Veielii*, Patroni mei ſingularis, quem adhuc ſalvum & undiquaque celebrem novi, patria, Legibus & Ordinibus in quolibet Statu optime conſtituta. Templum habet *D. Virgini* ſacrum, in cujus ædificatione inſumpta leguntur aureorum novies centena millia.

[*g*] Seu potius Baronatus, ſive Dynaſtias, & unam in Algoja.

[*h*] Ac *Gundelfingeriana* memoriâ.

[*i*] *Huldrici Zaſii* patria.

[*k*] Leg. *Æneæ Sylvii Hiſtor. Bohem.* c. 36. p. 72. ſeqq. Edition. *Guelferbyt.* in 8. Alias prolixa de *Johanne Huſſo* Hiſtoria eſt edita *Latine Witteb.* 1537. in 8. *Germanice* verò, & quidem *Nicolao Crombachio* interprete, *Haganoæ* 1548. etiam in 8. f.

[*l*] S. *Zeapolis*.

[*m*] Civitas eſt S. R. I. Libera munita, Evangelicæ juxtà, ac Romano-Catholicæ Religioni addicta.

[*n*] Hanc ortu ſuo nobilitavit *Thomas Heckelius*, ICTus & Poeta *Lipſienſis* hoc ſeculo ſat clarus.

[*o*] Civitas eſt imperialis libera, quam claram hactenus reddidit *Jo. Georg. Seyboldus*, Vir de re Grammatica atque Juventute optime meritus.

[*p*] A meridie *Sueviæ* partem.

BUNO-

(a) Marchion. Badenſes. (b) Franconia. (c) Palatinatus Rhen. (d) Ulm. (e) Nordlinga. (f) Memminga. (g) Lindavia. (h) Fueſſen. (i) Kempten. (k) Uberlinga. (l) Conſtantia. (m) Dunckelſpila. (n) Elwangen. (o) Donawerta. (p) Papenheim. (q) Oetinga. (r) Zollern. (s) Hala Suevorum.

(1) Propter Interim a Carolo V ad ſedandas de Religione differentias excogitatum celebris, ab eodem, Anno 1551 expugnata, ac Conventu Paſſovienſi An. 1551 liberata, a Bavaro An. 1704 capta, at nunc Imperio reddita, fœdere inter Cæſarem, Hiſpanum, Imperium, Ducem Sabaudicum & Batavos, ad communem Libertatem tuendam Anno 1687. Prætorio imprimis magnifico, & armamentario etiam celebris.

(2) Religionem reſtauratam An. 1529 amplexa, Templo Cathedrali ſplendidiſſimo nobilitata, a Bavaro An. 1702 fraude oppreſſa, at poſt ſtragem Hochſtatenſem, ubi fuſi fugatique Galli & Bavari, recuperata; Panno Linteo etiam celebris. *(3) Et etiam clade quam Cæſariani a Suecis & Gallis Condæo Duce Anno 1646 acceperunt.* *(4) A Bavaro capta Anno 1672, & poſtea reſtituta.*

inibi claræ ſunt, μ *Canſtat*, mercatu celebris, ν *Stutgart*, Ducum ſedes (1): ξ *Rotenburgium*: quæque reliquas anteſtat, ο *Tubinga*.

IV. π *Dux* eſt, qui & Epiſcopus, cognomine Herbipolitanus, ab ϱ *Herbipoli*, vulgo *Wurtzburg*, capite provinciæ, dictus. Urbs eſt inter primas præclara (2). At *Francofurtum ad Mœnum* [q] libera Imperii civitas, celeberrimis totius Europæ, nedum Germaniæ, nundinis nobilitatur (3). σ *Bamberga* Epiſcopali

Canſtat. Stutgart. Rotenburgum. Tubinga. Franconia ſive Francia Orientalis. Francken-thal. Herbipolis. Francofurtum. Bamberga.

BUNONIS.

μ *Canſtat* eſt ad Nicrum, cujus vicinia multas habet vineas; unde haud longe abeſt arx Wirtemberga.

ν *Stutgardia* provinciæ metropolis, habet arcem elegantiſſimam.

ξ *Rotenburgum* Nicrus fl. interſecat; unde una pars urbis vocatur *Rotenburg*, altera *Ebingh*.

ο *Tubinga* ad Nicrum Academia & Collegio Ducali celebris [r]. *Schorndorffium* opidum munitum habet ſalinas [s]. Civitates Imperii liberæ ibidem ſunt (a) *Hailbronna* ad Nicrum [t] a Friderico II Imperio aſſcripta: (b) *Reutlinga* ad Echetz fl. [v]. (c) *Eſlinga* ad Nicrum fl. [x].

π (d) Epiſcopus Herbipolitanus idem Franconiæ Dux. Ei quotannis redeunt 300 millia thalerorum. Habet *Franconia* ab Oriente Bohemiam, à Septemtrione Thuringiam & Haſſiam, ab Occaſu Palatinatum Inferiorem, à Meridie Bavariam & Sueviam. (e) *Fluvii* hic præcipui ſunt *Mœnus*, *Jaxtus*, qui ad Wimphinam in Nicrum ſe exonerat; *Tubaris* ad Werthemum, & *Sala* Francicus, ad Gemundam Mœno ſe miſcent. *Sala* fluvius ille putatur eſſe, à quo *Franci* dicti ſunt *Salici*: Equidem ad Salam locus erat *Seltz* dictus, in quo Carolus M. Ludovicus Pius & Arnulphus commorabantur, *Regin. l.* 2. Ad eundem Salam eſt opidum hodie muniſſimum *Koningshofen*; ex cujus nomine colligitur, *Regiam* ibidem fuiſſe *aulam*. Neque tamen alter fluvius Sala inde longe diſſidet.

ϱ (f) *Herbipolis* ad Mœnum Academia [y] celebris: urbi imminet arx [z], *Marienberg* vulgo; in qua ingentem theſaurum obtinuit *Guſtavus Adolphus Suecorum Rex*. (g) *Ochſenfurtum* ad Mœnum, horreum Epiſcopi [a].

σ (h) *Bambergæ* Henricus II cognomento *Sanctus*, colitur. Adjacet ei in vicino monte arx *Altenburg* (4).

HEKELII.

[q] Hæc Civitas omnino inſignis, maximè incluta ac excellenter nobilis à Magiſtratu magnifico & valde prudenti tam bene eſt conſtituta, ac Legibus in quolibet Statu ac Ordine firmata, ut ulli S. R. *Imp.* ac ferme vix totius *GERMANIÆ* Civitati cedat. Edidit hujus Chronicon *Jo. Fridericus Fauſtus*, apud ipſos *Francofurtenſeis* Anno 1660 in 12. f. impreſſum. Ante biennium, & quod excurrit, am ſi ſuum *CHRISOSTOMUM*, *Philippum Jacobum Spenerum*, Virum omni honore, obſervantiâ atque veneratione digniſſimum. Hæc Urbs *Joannis Fichardi*, JCti valde præſtantis, non ſolum natalis, ſed & emortualis eſt locus. Obiere quoque ibidem *Matthias Flacius*, *Jo. Petr. Lotichius* atque *Jo. Otto Tabor*, Viri non è plebe. Ecquid dicam? Ipſius GUNTHERI *Schwarzburgici*, Imp. *Romanor.* glorioſiſſimi, Oſſa auguſtiſſima, quod univerſa lætatur proſapia *Schwarzburgica*, molliter *Francofurti* cubant. Hodie vivit in tam illuſtri ac ſplendido loco *Jobus Ludolfus*, Lingg. Orient. Doctor ſine pari.

[r] Hæc Academia fundata eſt Anno CHRISTI M CCCC LXXVII per EBERHARDUM, Ducem *Wurtembergicum*, ob *Barbam*, quam prolixam alebat, *Germanis* dictum *Rauſchenbarth*. Inde jam laudata Academia etiamnum *EBERHARDINA* vocatur. Ejus Viſitatores perpetui ſunt 1° *Cancellarius Wurtembergicus*, 2° *Conſiſtorii Eccleſiaſtici Wurtembergici Director*, & 3° *Concionator aulicus Primarius Stutgardinus*. Profeſſores *Theologiæ* olim fuêre *Jacobus* Andreæ, *Jacobus* Beurlinus, *Joſephus* Demlerus, *Stephanus* Gerlachius, *Matthias* Hafenreffer, *Jacobus* Heerbrand, *Jo. Heinr.* Hiemer, *Andreas* Oſiander, Jun. *Lucas* Oſiander, *Joann. Vlric.* Pregitzar, Par. *Baltaſar* Raith, *Jo. Georg.* Sigwart, *Theodor.* Thumminius, *Tobias* Wagnerus (5). In facultate *Juridica*, præter clariſſimum *Varenbulerum*, claruere quoque *Andreas* Bajer, *Chriſtophorus* Beſoldus, *Heinr.* Bocerus, *Joannes* Halbritter, *Joann.* Harpprechtus, *Thomas* Lanſius, *Wolf-Adam* Lauterbachius, *David* Magirus atque *David* Scheinemann. Medici clari fuêre *Sebaſtianus* Bloſſius. *Joannes* Fabri, *Joann. Jacob* Haugius atque *Joann. Ludovicus* Moeglingus. Inter *Philoſophos* & *Philologos* olim ac nuper clariſſimi extitêre *Michael* Beringer, *Theodorus* Cellarius, *Martinus* Cruſius, *Frider. Harm.* Flayderus, *Nicod* Friſchlinus, *Magnus* Heſenthalerus, *Benedictus* Hopfferus, *Jodocus* Kolbius, *Michael* Moeſtlinus, *Vitus* Mullerus, *Jo. Vlr.* Pregitzer, Fil. *Zacharias* Schaefferus, *Joann-Baptiſta* Weiganmair, atque *Henricus* Welllingius. Hodie ibidem docent non ſine laude egregia *Joann. Adam* Oſiander, *Georg-Heinr.* Keller, *Joann. Andr.* Hochſtetter, *Georg-Heinr.* Haberlin, *Burkardus* Bardili, *Joann. Andreas* Frommann, *Jo. Adam* Kurrer, *Jo. Conrad.* Brotbeck, *Georg. Baltaſar* Metzger, *Joann.* Graffe, *Jo. Ludov.* Moegling, Jun. atque *Chriſtophorus* Caldenbach, Philomela illa *Nicrina* maxime canora ac clara. Illuſtre Collegium ubi hodie *Jo. Vlric.* Pregitzer, Nep. Jura ac Politicam dextrè ac perſpicue profitetur, fundavit *LUDOVICUS* Dux, cujus Caput *ſuperior Aulæ Magiſter*, qui plerumque *Juris Profeſſorem Primarium* habet à conſiliis.

[s] Ejuſque ruinas à *Cæſareanis* An. 1634. d. 23 Nov. in cinerem datas nunc excitatas novimus.

[t] In hac Urbe, quæ ſatis ampla & clara, ... ſolam

(a) Hailbronna. (b) Reutlinga. (c) Eſlinga. (d) Franconiæ limites. (e) Flumina. (f) Herbipolis. (g) Ochſenfurt. (h) Bamberga.

(1) *Ubi Caſtrum habent munitiſſimum, ſplendore conſpicuum & hortis amœnis nobilitatum; Balneis etiam ſaluberrimis gaudet Civitas.*

(2) *Antiquitus Pæpolis & Herbipolis nuncupata; Epiſcopus, qui etiam Imperii Princeps, gladio ſemper comitatur, cui inſcribitur* Herbipolis ſola judicat Enſe & Stola, *Juriſdictionem tum Civilem tum Eccleſiaſticam denotans: 15000 Milites luſtrare poteſt.*

(3) *Nundinis & imprimis Librorum Commercio celebris; Cæſarum Electione, munimentis, ædium ſplendore, balneis & aquis medicatis notis, & propter diſſenſiones inter Proteſtantes Anglos Maria regnante, ibidem profugos, Ceremoniarum cauſa, memorabilis.*

(4) *Epiſcopatus Ann. 1006, a Cæſar Hen. II conſtitutus, primus eſt Imperii Epiſcopus, & Papam ſolum agnoſcit ſuperiorem. Palatio, Templo Cath. ... ſplendidiſſimo ac Jeſuitarum Collegio, ornatur Civitas.*

(5) *In hac Academia aluntur quotidie 200 Alumni Ducis Liberalitate: nulli in Academiam admittuntur, niſi honeſto loco nati.*

pali dignitate celebris urbs, centrum Germaniæ obſidere videtur. Eſt in Franconienſi agro Arx τ *Ansbach* [*b*], Marchionatus titulo gaudens.

Ansbach.

V. Fran-

ſolùm *Reſpublica*, ſed *Miniſterium* quoque *Eccleſiaſticum*, cujus hodie caput eſt *Jo. Ludov. Munſter*, atque *Gymnaſium*, utpote cui non ſine laude præeſt *Gabriel Loeſchenbrandt*, ex voto conſtituta ſunt. Eruditæ ac nobiles Familiæ, quæ clarent ibi, ſunt, præter LOESCHENBRANDINAM, *Bampacherina*, *Feirabendina*, *Heuchelina*, *Irnſingerina*, *Pancugina*, *Rokenbauchina*, *Roskamtfferina*, *Kublina*, *Sommerhardina*, *Spoelina*, *Zobelina*, atque nonnullæ aliæ.

[*v*] Ideò celebris, quòd Senatus ibi æquè ac *Noribergenſis Aug. Confeſſioni* primùm ſubſcripſit.

[*x*] Rempublicam & Eccleſiam benè conſtitutam habet. Huic jam præeſt laudabiliter Jo. Ulr. Wildius, Vir egregie doctus & modeſtus.

[*y*] A *Joanne*, Duce *Wurtzeburgico*, Anno 1403 inſtaurata.

[*z*] Epiſcoporum Sedes.

[*a*] Hujus *Epiſcopatus*, quem *Wenefridus*, vel *Winfridus*, mutato nomine, quod ſemper bona fecit, BONIFACIUS nuncupatus, fundavit, primus Præſul fuit *Burckardus*, Benedictinorum Monachus & Fundatoris Conſanguineus. Anno 1696 pridiè Cal. Jun. in Epiſcopum Herbipolenſem & Ducem Franconiæ eſt electus *Conradus Wilhelm a Wertnau*, Decanus Bambergenſis.

BUNONIS.

τ *Onſpachium* [*c*] eſt ad fluvium ejuſdem nominis; habet arcem Principis ſedem. *Onolſpachienſes* ſeu (a) *Anſpachienſes* ſunt Marchiones Brandeburgenſes; gaudent titulo Burggraviorum Norimbergenſium. Ad eos quoque pertinet (b) *Voigtlandia*, inter Thuringiam, Miſniam & Bohemiam ſita; cujus metropolis eſt *Curia*, vulgo (c) *Hoff in Vogdland*: Opida nobiliora ſunt (d) *Culmbacum*, *Culmbach*, cum arce *Plaſſenburg*, & (e) *Barreuthum*. Cæterum in Franconia quoque eſt (f) *Aichſtadium*, Epiſcopi illius ſedes: & (g) *Margenthal* magiſtri Equitum Ordinis Teutonici. (h) *Rotenburgum* ad Tubarim urbs Imperii, Cella penaria Franconiæ, ſitu prope eo ſcribitur eſſe, quo fuit Hieroſolyma [*d*]. (i) *Winſheimium* ad Aiſcham urbs Imperii. (k) *Schwinfurtum* urbs Imperii ad Mœnum [*e*], in ipſo ferme Franconiæ centro, *Conradi Celtæ*, primi apud Germanos Poetæ, patria. In Franconia quoque eſt *Erbachum* Comitatus caput: *Henneberga*, unde Comitatui nomen: Comitatus *Reineccenſis* ſeu *Lorienſis* & *Holacenſis* ab *Holacho* caſtro dictus.

HEKELII.

[*b*] Hùc referendum quoque *Byruthum*, CHRISTIANI ERNESTI, Marchionis *Brandeburgici*, Heroïs fortiſſimi, eminenter incluti ac valde glorioſi, Sedes. Hujus Miniſter primarius ac ſummus *Conſiliorum* Præſes eſt *Joannes Albertus*, S. R. Imp. Comes de *Ronou* & *Bieberſtein*, Præfecturæ *Curienſis* Capitaneus ſplendidiſſimus. Sed qui in *Eccleſia* tum *aulica*, tum *oppidana*, poſt *Caſparis a Lilien*, Theologi celeberrimi, & *Jo. Matthiæ* (Joannis Fil.) Stumpffii, beatiſſimum ex hac vita diſceſſum, immò in illuſtri *Chriſtian-Erneſtino Collegio* quàm fideliſſimè docent, ſunt *Jo. Jacob. Steinhoefer*, *Georg. Frid. Pertſchius*, *Joh. Leonh. Schopff*; *Jo. Wolfgang Rentſch*, *Jo. Caſpar Oertelius*, *Jo. Fikenſcher*, *Jo. Georg. Layrizius*, atque *Joach. Heinr. Hagen*, Viri non vulgariter eruditi, modeſti, ac benefici. Sed *Culmbaci*, ubi arx munitiſſima, eaque ad hunc *Marchionatum Inferiorem* quoque ſpectans, *Ludovico Liebhardo* placidè extincto, Eccleſiæ jam ritè præeſt, *Jo. Chriſtophorus Laurus*.

[*c*] *S. Onoldum*.

[*d*] Rempublicam benè conſtitutam habet, & Religioni Evangelicæ ſerio eſt addicta. Nuper amiſit *Chryſoſtomum* ſuum, D. JO. LUDOVICUM HARTMANNUM, immenſi laboris, infucatæque Pietatis Thelogum. Nunc magna cum laude quoque præeſt Eccleſiæ *Sebaſtianus Kirchmajerus*; Gymnaſio v. *Fridericus Lipſius*.

[*e*] Ut Virtus ullo minimè eget præconio; ſic & Urbi huic ſplendidæ ulla laus nequaquam eſt neceſſaria, quoniam jampridem toti *Sacro Romano Imperio* & omnibus *Bonis Muſis* inprimis elegantioribus ac curioſioribus, ſe ſtitit commendabilem. *Politia* talibus *Legibus* atque *Conſtitutionibus* eſt fundata, ut neque *Pietas*, neque *Juſtitia*, neque *Prudentia*, neque *Beneficentia*, neque *Morum Suavitas* eas rejicere ac irritas facere queant. Ejus Caput ἐκ ἀχλεῶς emeritum hodiè eſt *Jo. Michael Febrius*, S. CÆS. MAJ. Archiater feliciſſimus, Polyhiſtor illuſtris, ac exterorum Heroum Literatorumque, à quibus maximi æſtimatur, incredibiliter ſtudioſus. *Eccleſiæ*, quæ purè Evangelica atque Orthodoxa, valdè laudatus Antiſtes eſt *Caſpar Heuniſchius*, integer vitæ, fidei atque doctrinæ Theologus, Scriptiſque piis, limatis ac curioſis celeber. *Gymnaſium* vero cura *Crameriana* adhuc dextrè regitur. Hoc inprimis laudi ducitur ampliſſimæ huic Reipublicæ, quod Miniſtros *Eccleſiæ*, *Gymnaſiique* Profeſſores atque *Scholæ* Præceptores ab omnibus Civium oneribus quotidie ſervet liberos, quod in paucis aliis *S. R. Imp.* Rebuſpublicis, iiſque benè ac probè conſtitutis quoque, rarenter amat fieri. Claret & hæc Urbs ob Academiam Naturæ Curioſorum, quæ Anno 1662 initium ibi ſumpſit, feliciſſimo *Jo. Laurentio Bauſchio* (qui *Præſes primus* merito conſtitutus eſt) Fundatore, & aſſiſtentibus primis duobus Adjunctis, modo jam laudato *Joh. Mich. Febrio* nempe, ac *Georg. Balt. Metzggero*. Ejus Protector olim erat Princeps RAIMUNDUS, S. R. Imp. Comes de *Montecucoli*, Heros animoſus ac *Muſis* faventiſſimus. Modernus autem eſt *FRANCISCUS ANSHELMUS*, Archiepiſcopus & Elector *Moguntinus* eminentiſſimus, Princeps ſummo ac pleno elogio haud indignus. *Præſes ſecundus* eſt magnificus *Febrius*, qui ob corporis imbecillitatem fermeque exactam ætatem ſplendidiſſimi hujus Præſidii parteis *Jo. Georg. Volkamero*, *HELIANTHO* illi primo ac *Noricorum GALENO* præſtantiſſimo, unanimi Adjunctorum, *Jo. Danielis Majoris* nimirum, *Lucæ Schroeckij*, Jun. *Jo. Sculteti* atque *Georg. Wolfg. Wedelij*, Virorum ſingularis eruditionis, autoritatis atque exiſtimationis, ſuffragio ac conſenſu, ipſis Idib. m. Decembr. A° 1686 ſolenniter impoſuit. Heìc, præter *Jo. Cuſpinianum* atque *J. L. Bauſchium*, nati ſunt Jo. Guilielmus *Barger*, Jo. Henr. *Engelhart*, Jo. Laurentius *Febr*, Jo. Volpert

(a) Anſpach. (b) Voigtlandia. (c) Hoff. (d) Culmbachium. (e) Barreuthum. (f) Aichſtadium. (g) Margenthal. (h) Rotenburgum. (i) Winſheimium. (k) Schwinfurtum.

V. Franconiæ quondam pars, nunc, ʋ *Palatinatus Rheni*, caput habet Provinciæ φ *Heidelbergam* [*f*] eandem Electorum Palatinorum ſedem [1]. Ad confluentes Rheni Nicrique *Manhemium* opidum munitiſſimum, Provinciæ propugnaculum eſt (2). Eſt eodem tractu, inter Elſatiam & Palatinatum, χ *Marchionatus Badenſis*, ab aquis totius Germaniæ celeberrimis cognominatus (3). Sedes Marchionis eſt *Durlacum*, opidum cum arce. (4)

Palatinatus Rheni ſeu Inferior.
Heidelberga.
Manheimium.
Marchionatus Badenſis.
Durlacum.

C A P.

Volpert *Glock*, Caſpar, Georg. David & Jo. Frider. *Heunijchii*, Georg. Balt. & Jo. Chilian. *Metzgeri*, Heinr. *Salmuthius*, Jo. David *Schamroth*, Chriſtoph. *Schmidt*, Jo. Martin *Uble*, Joan. *Weinmann*, Georg. Baltaſar *Wolfart*, & multi Docti alii. Inclutæ hujus Reipublicæ Conſules, & quidem, quantum ſcio, h. t. Seniores, ſunt *Juſtus Fridericus Schœner*, Vir probe politi judicii, & *Jo. Laurentius Prætorius*, alias *Schoeppenus* dictus. Conſiliarii autem ſunt *J. Nicolaus Melchior*, atque *Jo. Henr. Segniz*. Claret quoque inter Phyſicos Ordinarios *Elias Schmidius*, Vir rarioris ingenii ac ſummæ medendi felicitatis.

B U N O N I S.

ʋ (a) *Palatinatus Inferior* ſive *Electoralis* habet ab Ortu Ducatum Wurtembergenſem & Epiſcopatum Wurtzburgenſem; à Septemtrione partem Haſſiæ & Treverenſis provinciæ; ab Occidente Treverenſem Archiepiſcopatum, partem Auſtraſiæ & Lotharingiæ; à Meridie Alſatiam & Marchionatum Badenſem. Rigatur Rheno, Nicro, Mœno, Naha & Lautera fluminibus.

φ (b) *Heidelberga* ad Nicrum [*g*] arce & academia, anno 1346 fundata, illuſtris [*h*]: Celeberrima, quam habebat Bibliotheca anno 1623, [*i*] Romam delata eſt. Sunt hic præterea *Franckenthalium*, opidum munitiſſimum, (c) *Neuſtadt an der Hart*, quo tractu naſcitur genus vini, quod vulgo *Ganſefuſſer* vocatur. (d) *Crucenacum*, Naha interluente in duo veluti opida diſtinctum; cujus pars ad Marchiones Badenſes pertinet. (e) *Cæſarea Lutra*, *Kayſers Lautern*, ad Luteram amnem; & lacum, in quo lucius ille anno 1497 captus, quem manus Friderici II Imperatoris anno 1230 hic poſuerat; (f) *Bacharacum* generoſiſſimo vino nobile. (g) *Bretta*, *Philippi Melanchthonis* [*k*] patria. Inter Rhenum, Moſellam & Naham tractus vulgo vocatur (h) *der Hunnsruck*; hic quoque eſt (i) *Simmera* Principum ſedes; & in confinio (k) *Sponheimium* Abbatia, quam celebrem reddidit *Trithemius Abbas*.

χ *Marchionatus Badenſis* totus fere jacet intra Rheni dextram ripam, Palatinatum inferiorem, Ducatum Wurtembergenſem & Briſgojam. Nomen habet ab opido (l) *Baden*, ubi aquæ calidæ ſalutares [*l*]. Marchio iſte eſt Romano-Catholicus: Sed *Durlacenſis* eſt Confeſſionis Auguſtanæ. (m) *Durlacum* opidum habet Collegium & Palatium munitiſſimum. In ejus ditione quoque eſt (n) *Pfortzheim* munitum opidum, *Joh. Capnionis*, alias *Reuchlini*, patria. Ibi quoque eſt Comitatus (o) *Eberſtein*, ab *Ebeſtein* caſtro appellatus.

R E I S K I I.

[*f*] Hunc Locum eleganter deſcripſit *Jo. Sebaldus Fabricius*, Comes Pal. Cæſ. in Oratione publicâ, quam m. Aug. An. 1658 publicè habuit, cùm EMANUELI LUCIO, *Bernati Helvetico*, eâ, quâ pollebat, autoritate ANNULUM, CORONAMQUE LAUREAM donaret. Prodiit autem hæc Oratio ſub *Actus Panegyrici* Tit. *Heidelbergæ* Walterianis Litt. in 4. ſ. An. non adj. CAROLO Electore veneno, ut ſæpe ſolet fieri, ab intimis atque neceſſariis ſuis, qui Conſcientiam ſuam, poſtulante officii ſui ratione, immaculatam perpetuò ſervare debuiſſent, proh! necato, ſedet hodie *Heidelbergæ PHILIPPUS WILHELMUS*, *Comes Palatinus Rheni*, heros omni laude atque præconio omni tempore exornandus, atque Invictiſſimi *Imperatoris Rom.* ac Potentiſſimi *Regis Luſitanici* Socer. Præter *Profeſſores*, quos in ipſo Autore laudavi, docent ibidem optime quoque *Jo. Wolfg. Textor*, *H. Coccejus* atque *Henricus Gunkerus Thulemarius*.

[*g*] Regimine Politico.

[*h*] Heic inclyti ſunt hoc tempore *Ezechiel Spanhemius*, *Jo. Ludovicus Fabricius*, *Jo. Fridericus Miegius*, *Georg. Francus*, *Stephanus Gerlachius*, *Heidenbergius*, & alii. CAROLUS Elector, qui An. 1651, d. XIII Maj. natus, eſt ſummæ gravitatis, egregiæ manſuetudinis, ſolidiſſimæ eruditionis & peracuti judicii heros.

[*i*] *A Leone Allatio*.

[*k*] Communis Germaniæ Præceptoris & Capnionis e Sorore Nepotis.

[*l*] Domus autem *Badenſis* hodiè dividitur in duas Lineas, *Bade-Badenſem* nempe & *Bade-Durlacenam*.

(1) *Barbare a Gallis An. 1693 pene deletam, ubi Mulieres, contra fidem fœde violarunt, Monumenta Principum ac Palatium ſplendidiſſimum diruerunt. Bibliotheca Electoralis ante Urbem ab Hiſpanis An. 1623 captam, Vaticanam longe ſuperavit.*

(2) *A Galliis etiam dirutum.*

(3) *Vini, frumenti, ac Cannabis ferax, regio peramœna & probe culta.*

(4) *Potius, Palatio peramplo & ſplendidiſſimo. Civitas Badenſis alterius Marchionatus Metropolis, plus minus trecenta habet Balnea; unde admodum frequens eſt.*

T B U N O-

(a) Palatinatus Inferior. (b) Heidelberga. (c) Neuſtadt an der Hart. (d) Crucenacum. (e) Caſarea Lutra. (f) Bacharacum. (g) Bretta. (h) Der Hunnsruck. (i) Simmera. (k) Sponheimium. (l) Baden. (m) Durlacum. (n) Pfortzheim. (o) Eberſtein.

CAP. XI.

Palatinatus Superior, Bavaria, Salisburgenſis Archiepiſcopatus; Tirolis Comitatus.

Palatinatus Superior. Nortgavia, *Nortgauw*; qui & Palatinatus Bavariæ ſive ſuperior Palatinatus, *die Ober-Pfaltz.* 1

I.

Norimberga. α NOrimberga, [a] *Nürnberg*, in confiniis Franconiæ, Sueviæ, ac Bavariæ poſita, nullius ſoli eſſe cupit. Urbs eſt magnifica, ſplendida, potens,

Amberga. ac totius Germaniæ ſuperbiſſima. Caput Nortgaviæ nunc cenſetur β *Amberga*, γ *Neu-*

BUNONIS.

α (a) *Norimberga*, ad utramque Pegneſi, qui urbem interluit, ripam ſita, ad Circulum pertinet Francicum. Habet territorium ſatis amplum & opida aliquot, in quibus (b) *Altorfium*, Academia anno 1575 ornatum [b].

β *Amberga* Palatinatus Neoburgici Metropolis eſt.

HEKELII.

[a] Hæc Urbs, *Chriſtiano Becmanno* in Epiſtola quadam Dedicatoria ad Virum ampliſſimum, *Georg. Remum*, Norib. data, & cum Opuſculis aliis *Hanoviæ* A° 1619. in 8. f. publici juris facta, Ὀμφαλὸς καὶ Ὀφθαλμὸς, hoc eſt, *Umbilicus & Oculus GERMANIÆ*, non iniquè dicitur, quoniam, quæ in iſta Urbe ſunt reperienda, omnia ſunt firma, lauta, nitida ac ſplendida. Admiranda eſt ſumma atque magnifica Senatorum magnificorum Curia, in qua *Pietas* atque *Conſcientia*, de gloria cum ipſa certant *Juſtitia*. Admiranda ſunt Templa eximiæ magnitudinis, in quibus Verbum Dei purè prædicatur ac perſpicuè. Admirandæ ſunt Nobilium, Mercatorum ac cæterorum privatorum Domus, quæ aut omnes, aut perpaucis exceptis, quadrato è Lapide perſplendidè ſunt extructæ. Turres, Muri & alia tantæ altitudinis ibi ſunt videnda, ut contra omnem vim atque incurſionem externam à quovis quoque milite judicentur prorſus ſecura & omninò libera. Breviter, quicquid vides *Norибergæ*, idem eſt, ac ſi olim *Romæ*, ac hodiè *Venetiis* vidiſſes. Ut autem quondam apud *Græcos ATHENÆ*, & hac tempeſtate apud *Gallos LIMOGEA* Solum habet ſterile, idem & *NORIBERGA*, ubi imprimis Medicorum Collegium clarum eſt, cujus Director *Jo. Georgius Volkamerus*, Vir omni elogio major. Scripſit de hac Republica egregiè illuſtri atque apprimè nobili quatuor Libros *C. Eraſmus Michael Laetus*, Academ. *Hafnienſis* quondam profeſſor meritiſſimus, *Francofurti* ad *Mœn.* A° 1674. in 4. f. Sed *Joannes Saubertus*, Senior, Theologus piiſſimus, *Hiſtoriam Bibliothecæ NORIBERGENSIS*, utpote cui æquè, ac toti venerando Miniſterio nunc laudabiliter præeſt *Conradus Feyerlein*, Theologus pietate, omni modeſtiâ atque loquendi ſuavitate eximiè inſtructus, A° 1643. in 12. exc. optimè deſcripſit, *Ejuſque Memorabilia* in incluta Noricorum Academia A° 1673, ſimili modo recenſuit *Jo. Jacob. (Juſti Jac.* Fil.) *Leibnizius*, quæ A° ſequ. cum *Chriſtophori Arnoldi*, Viri celeberrimi, *Annotationibus neceſſariis*, iiſque *doctiſſimis*, in 4. f. prodiere.

Antiquitate etiam meritò gloriatur; Nomen ac Initium habuit à Noricis, qui Caſtrum in Colle contra Hunnorum Incurſiones condiderunt, cujus propugnaculi cauſa populi undique confluentes, in juſtam urbis magnitudinem, ſubitò crevit. Diu Carolo M. obſtitit, at ſæpe poſtea ab aliis Imperatoribus expugnata, quia Aſylum Latronibus præbuit, ad quorum audaciam compeſcendam, præſidium in arce poſitum erat; cujus Dux Burgravii titulo decoratus: Principes Brandeburgici ſub eodem titulo, Clavem Regiminis per multa ſecula magna cum laude tenuere. Multos Opifices in Ære, Ferro, Ebore & Ligno, claros alit, Horologiorum opificio etiam celebres; 550 Plateas, 60 Molendina, 11 Pontes lapideos, 365 Turres ſupra Mœnia, 10 Fora, 13 Balnea publica, & 60000 Incolas numerat. Prætorium habet magnificum; Armamentarium etiam unde 10000 homines armari poſſint, & ubi 300 Machinæ Æneæ cuſtodiuntur. Senatu 42 Virorum regitur, quorum 13 Prætores, 13 Decuriones, reliqui Seniores vocant; res autem arduæ Senatui 400 Virorum ex Civibus electorum mandantur. Confeſſionem Auguſtanam anno 1530 amplexi ſunt. Portas Guſtavo Adolpho, Suecorum Regi, anno 1631 aperuerunt, qui bis Copias Cæſareas obſidionem ſolvere coegit. Bibliothecam 20000 Voluminibus refertam, & Evangeliorum Codicem MSS ſupra 900 annos exaratum, prædicant. Jus Imperii in 7 alias Civitates, & 480 opida & pagos habent.

[b] Hujus Academiæ in primis claræ ac celebris *Ortum, Progreſſum, & cuncta Memorabilia, omniumque Profeſſorum*, qui in *quatuor*, uti vulgo vocant, *Facultatibus* à primis incunabulis eam illuſtrem reddiderunt, *Vitas, Mortes* ac *Scripta* adornavit ſub *Gloriæ Academiæ Altdorfinæ* Titulo *Magnus Daniel Omeis*, qui liber 1692 *Altdorfii* typis Meyerianis in 4. f. non malo omine prodiit.

REISKII.

1 *Palatinatus* (1) an Palanſgraviatus à Comite, cui olim paruit; Palatinus à Palatio, cui Comes fuit,

(1) *Cluver. Germ. antiq. nomen ducit a Vocabulo Celtico* Palas, *quod Curiam Juriſdictione præditam ſignificat. Vide plura in Seldeno* de Titulis honoris.

(a) Norimberga. (b) Altorfium.

Ordinum Imperij
THE GENERAL
WITH THE ORDER
Palatin
Bohemiæ
Principes Eccleſiaſtici.
THE ECCLESIASTICAL PRINCES of yͤ EMPIRE.
OTTO
The Deputies of the Towns
of the Bench of the Rhine.
Legati Urbium ad Ban-
cum Rheni pertinentium.

...s Generalis in tria Collegia diſtributus.
...T OF THE EMPIRE
...IT'S DIFFERENT COLLEGES
Mentz
Saxony
Bavaria
Hanover
Treves
The Croſſe Bench
Bancus transverſus
The Directorial Table
Principes Seculares.
THE SECULAR PRINCES of yͤ EMPIRE
Libertatis Tutela
The Defence of Liberty
Concordia
...erty of Germany
The Publick Good
The Comon Neceſſity
The Deputies of the Towns of the Bench of Swabia.
Legati Urbium ad Bancum Suabiæ pertinentium.

γ *Neuburg*, & δ *Sultzbach* Principum Palatinorum ſunt ſedes. Eſt circa hæc loca *Landgraviatus Leuchtenbergicus*, cujus ſedes ε *Pfreimbt*. Eſt & ζ *Egra*, *Eger*, libera Imperii Civitas. η Item Comitatus *Ellenbogen*, qui ad Bojohæmiam ſpectat.

Neuburg. Sultzbach. Leuchtenberg. Pfreimbt. Egra. Ellenbogen.

II. ϑ *Bavariæ Ducatus* dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. Hic ad Ortum, ille ad Occaſum ſpectat. In *Superiori* ſunt urbes claræ ι *Monacum*, *Munchen*, Ducum ſedes, omnium Germanicarum pulcherrima. Secunda eſt κ *Ingolſtadium* : hanc ſequitur λ *Friſinga*. In inferiori *Auguſta Tiberii* [c], quod nomen illi falſo tribuèrunt olim fabuloſi Grammatici, alias μ *Ratisbona* [d] dicta, vulgo *Regensburg*, comitiis Imperii, quæ heic haberi conſueverunt, antiquitatum reliquiis, & ponte prælongo clara (1). Reliquæ memoratu dignæ ſunt

Bavaria Bayern. Monacum. Ingolſtadium. Friſinga. Ratisbona.

ν *Pata-*

fuiſ, aut Teutonico vocabulo *Pfaltz* ſive Pfallens, quod vetuſtior tulit dialectus (ſic Frehero in Origin. Palat. & Freſneo in Gloſſar. viſum) *ſuperior Palatinatus* autem reſpectu interioris ſive Rhenani cum Electoratu connexi ; ſed (a) Palatinatus Bavariæ, cui cis Danubium ſubeſt poſt An. 1646, tanquam pars ſeptemtrionalis, unde Nordgaw, i. e. regio verſus Septemtrionem ſita dicitur : Elector enim Bavarus cum Landgraviatu Leichtenbergico & Comitatu Chamenſi hunc obtinet : Neoburgicam vero & Solsbacenſem regionem Comites Palatini poſſident. (b) *Norimberga* urbs Imperialis libera, caſtrum vetus, & in eo inſignia Imperii German. ornamentaque Imperatoria tuetur : (c) *Egra* urbs Bohemiæ quidem caſtro regio & munimentis pluribus inſtructa, nec tamen Imperii German. libera extat. *Ducatus* (d) *Bavariæ* aut Bojoariæ trans Danubium & cis Danubium jacens aut *ſuperior eſt*, *aut inferior* : hic tamen Nordgoviam ex parte continet. Sed (e) *Archiepiſcopatus Saltzburgenſis* ad partes Bavariæ non pertinet, quanquam ad circulum Bavaricum refertur. Archiepiſcopus à Gregorio VII Papa Rom. Legatus ſedis Rom. perpetuus, ac Primas Germaniæ creatus nihil nunc habet, cur Magdeburgicum Primatum metuat. Sed *Tridentinus* & *Brixienſis Epiſcopatus* Auſtriaco ſubſunt circulo ; itemque Comitatus Tirolenſis nunc Imperat. Aug. nulli Archiducum ſeparatæ familiæ ſubjectus. *Tridentum* non œcumenico, ſed Romano, cujus præſes pontifex erat, concilio diu tracto & toties tranſlato inclaruit. Vid. Hiſtor. Petr. Suavis Pol. & Heideggeri comment.

B U N O N I S.

γ *Neoburgum* ad Vils fl.

δ *Sultzbach* cum caſtro eſt ad Roſenbach fl.

ε (f) *Pfreimbt* nomen habet à flumine *Pfreimbt*.

ζ (g) *Egra* olim libera civitas ab acidulis nota [e].

η In Comitatu (h) *Ellenbogen* ſunt (i) *Thermæ* nobiliſſimæ *Carolinæ*, vulgo das *Carlsbad*.

ϑ *Bavaria* fines habet ab Oriente Auſtriam & Stiriam ; à Septemtrione Bohemiam ; ab Occidente Sueviam & Franconiam ; à Meridie Carniolam & Comitatum Tirolis [f]. Fluviis rigatur Danubio, Altmula, Iſara, Vilſa, Oeno, Salza, & Ambra. Qua verſus Sueviam & Alpes excurrit, *Superior* dicitur : qua verò ad Septemtrionem & Ortum ſe verſus Danubium extendit, *Inferior* [g].

ι (k) *Monacum* [h] eſt ad Iſaræ ripas [i].

κ (l) *Ingolſtadium* ad Danubium fl. opidum munitiſſimum, Academia etiam anno 1410 [k] ornatum.

λ (m) *Friſinga* nomen dedit Epiſcopatui Friſingenſi ; cui olim præfuit Otto Friſingenſis, qui tempore Conradi III, & Friderici Barbaroſſæ floruit.

μ (n) *Ratisbona* urbs Imperii libera [l] ; nomen habet à flumine *Regen*, qui eo in loco in Danubium ſe effundit ; unde rectius ſcribitur *Reginoburgum*.

H E K E L I I.

[c] S. *Tiberia*.

[d] Sive *Artobriga*. Hæc in ipſo *Autore* merito à me deprædicata Civitas clariſſimis clariſſimorum *Krannoſtiorum*, *Portnerorum* ac *Praſchiorum*, immo & *Balduinorum*, *Donaueorum*, quorum *Bibliotheca* inſignis, *Urſinorumque* nominibus hactenus clarior facta eſt.

[e] Finibus *Bohemicis* merito accenſetur.

[f] Dicitur etiam *Bojaria*, à *Bojaris* populis, vel ut alii volunt, ab *Avaribus* è *Pannonia* ejectis, qui huc inſederunt.

[g] Et *hæc* multo magis *altera* eſt fertilior, frequentibuſque habitationibus ornata.

[h] S. *Monachium*.

[i] Fundamenta ejus An. CHR. M CCCC LXII ab *HENRICO*, *Bavariæ* Duce, imperante *OTTONE* I, jacta eſſe, *Dreſſerus* de *præcipuis Germaniæ Urbibus* p. 457, autor eſt. Sed nomen inveniſſe dicitur à *Monacho*, cujus caput eo in loco repertum ſit, cum terra fuit effoſſa (2).

[k] Ex *Viennenſi* dicitur orta, ſed M CCCC LXXII à *LUDOVICO* & *GEORGIO*, & tandem ab *ERNESTO* & *ALBERTO*, Ducibus *Bavariæ*, amplificata.

[l] Et in Eruditos benefica, immo æquis ac laudabilibus Legibus adeo firmata, ut nulli Urbium Imperialium cedat. Theologi, qui in Urbe iſtâ hodie clarent, ſunt *Eraſmus Gruberus*, *Philippus Ericus Widerus*, *Chr. Sigiſm. Donauerus*, *Georgius Horna*,

(a) Palatinatus Bavar. (b) Norimberga. (c) Egra. (d) Bavaria duplex. (e) Archiepiſc. Saltzburg. (f) Pfreimbt. (g) Egra. (h) Ellenbogen. (i) Thermæ Carolinæ. (k) Monacum. (l) Ingolſtadium. (m) Friſinga. (n) Ratisbona.

(1) *Oppidum probe munitum, antiquitate clarum, ut & Ponte lapideo 15 Arcubus ſupra Danubium arte ſumma extructo, & 3 turribus munito. In Prætorio Imaginem Gigantis Turcici cujusdam Ratisbonenſi in prælio devicti jactant. V. de Ailentem Geogr. Londini editum, ac aliis opidis ibi memoratis.*

(2) *Potius a Monaſterio, e cujus ruderibus prima jacta ſunt fundamenta. Palatium ducis Germaniæ ſplendidiſſimum jactitant Incolæ opificio Viri & Senis clari. Collegium Jeſuitarum Ædificium plane regium eſt. Civitas hæc ante bellum hodiernum inter opulentiſſimas & optime cultas numerabatur. Palatium hortis amœniſſimis, Bibliotheca optime referta, & ſupellectile lautiſſima nobilitatur ; inter quas Imago Chriſtoph. cujusdam Frohnhameri, propter 345 Homines nefarie manu propria occiſos, & 400 alios ſuaſu ejus morti traditos, imprimis eſt ſpectabilis.*

Paſſau. Landſhut. Straubing. ν *Patavium*, vulgo *Paſſaw*, ξ *Landſhut*, ο *Straubing.*

Salisburgenſis Archiepiſcopatus. III. Bavariæ pars eſt *Salisburgienſis Archiepiſcopatus*, cujus caput ſedeſque Archiepiſcoporum *Salisburgium*, *Saltzburg*, urbs ſatis elegans. π

Tirolis Comitatus. Ænipons. Tridentum. Bolzanum. Brixia. IV. ρ *Terioli*, vulgo *Tyrol*, eſt arx, unde maximus Europæ Comitatus in ipſis Alpibus, in Germania Norici, in Italia Rhætiæ partem obtinens, nomen habet. Urbes claræ ſunt, *Ænipons*, vulgo *Inſpruck*, quondam Comitum, nunc Auſtriæ Archiducum in his oris ſedes. σ *Tridentum*, Italis *Trento*, Germanis *Trient*, Concilio OEcumenico clara. *Bolzanum*, mercatus non incelebris. τ *Brixia* etiam, vulgo *Brixen*, nobilis in hoc tractu Epiſcopatus eſt.

Wonna, *Daniel Zimmermannus*, meuſque *Gottlieb Balduin*.

BUNONIS.

ν (a) *Patavium* [m] ad Danubii Oenique confluentes, unde Epiſcopatus Paſſavienſis. Celebre imprimis eſt à pacificatione inter Carolum V & Proteſtantes Evangelicos anno 1552, prid. Non. Auguſti inita, qua religionis libertati cautum eſt. Germanis vocatur *der Paſſauiſche Vertrag* [n]. Verùm hæc urbs anno 1662 fortuito incendio ferè tota periit.

ξ (b) *Landſhuta* eſt ad Iſaram [o].

ο (c) *Straubinga* ad Danubium, Ducum ſedibus olim clara.

π (d) *Saltzburgum* eſt ad *Salzam* fl. unde ei appellatio [p]. Habet *Theophraſti Paracelſi* tumulum. Palatium Archiepiſcopi magnificum & ſplendidum eſt. Arx præcipitiis & arte munita ferè inexpugnabilis eſt.

ρ (e) *Comitatus Tirolis* metallorum dives, ut vulgo vocatur, habet ab Occaſu Rhætiam; à Septemtrione Bavariam; à Meridie Italiam; ab Oriente Carinthiam & partem Italiæ. Fluvii præcipui hîc ſunt *Oenus, der Inn*, & *Atheſis, die Etſch*. *Terioli* arx munita ſatis, ſed opidum eſt tenue, in amœna valle ſitum.

σ (f) *Tridentum* eſt ad ripas Atheſis, Epiſcopatu nobile [q]. Concilium quod [r] OEcumenicum haberi volunt, cœptum eſt A. 1546, & continuatum ad annum uſque 1563. Interfuerunt præter legatos Pontificis & Cardinalem Tridentin. Epiſcopi LXII, Theologi LXII (1). Ibi quoque (g) *Hala* eſt factitio ſale celebris. Tribus à Tridento milliaribus diſtat mons magni nominis; vulgo (h) *der Nansberg* dictus.

(1) *Qui plura de Conciliabulo iſto velint, Hiſtoriam P. Pauli Veneti & Ronchini Galli conſulant, ibi enim Fraudes Pontificiæ ſumma cum fide enucleantur. Vide etiam Atlantem Geogr. Londini editum.*

τ (i) *Brixia* in finibus Italiæ à Germanis condita creditur.

HEKELII.

[m] Vulgo *Bojodorum*, ſ. *Caſtra Batava*.

[n] Nam cùm *CAROLUS* V vix ex periculo ſeſe eripuiſſet, & *HENRICUS* II, *Galliæ* Rex, contra fidem datam Fœderatis *Germaniæ* Principibus METIN, Imperii Urbem, & alia occupâſſet; *FERDINANDUS* REX admirabili curâ Pacem cum Fœderatis Principibus moliebatur. Ea igitur de cauſa *Paſſavium* eos advocârat, qui partim ipſi, partim per Legatos ſuos comparuerunt. Tractationis autem Capita fuêre tria: I. *De PHILIPPI, Landgravii Heſſorum, Liberatione.* II. *De GERMANIÆ Libertate*, & III. *De RELIGIONIS tuta Profeſſione, uſque ad Litis, ſeu Controverſiæ dijudicationem.*

[o] Ejus Turris altiùs, quàm Turris *Babylonica*, è terra ſeſe attollit. Vid. *Lanſius* in Orat. pro *Germania* p. m. 71.

[p] Olim vocata eſt *Juvania* vel *Juvavia*, qs. *Helfen-Burg*, à Caſtro ſcilicet, quod *Julius Cæſar* eo in loco dicitur condidiſſe, ut Legionum, ſive Præſidiorum ejus portus atque refugium eſſet. Converſa eſt tandem in Urbem, quæ & ipſa *JUVANIÆ* nomine appellatur, ut autor eſt *Munſterus*, & ex eo *Dreſſerus* loc. cit. p. 529. ſeq.

[q] Incolæ hujus Oppidi *Italiam* verſus habitantes, Italica lingua, *Germaniam* v. verſus *Germanica* utuntur. Idem diſcrimen in veſtitu. Conf. *Pauli Heutzneri Itinerarium Italicum* p. 573. Nomen à *tribus Torrentibus* inveniſſe dicitur, qui prope Urbem è vicinis Montium Jugis decurrunt.

[r] Indictione *Cæſaris* & *Papæ*.

(a) Patavium. (b) Landſhuta. (c) Straubinga. (d) Salisburgium. (e) Tirolis Com. (f) Tridentum. (g) Hala. (h) Nansberg. (i) Brixia.

CAP. XII.

Croatia, Vinidorum Marchia, Carniola, Carinthia, Stiria & Auſtria. 1

I.

CRoatia, Marchia Vinidorum, Carniola, Carinthia, Stiria & Auſtria ſuperior, quia hodie domui Auſtriacæ parent, in Germania hodiè cenſentur, quum olim Pannoniæ portiones fuerint.

II. α Cro-

REISKII.

1 (a) *Auſtria* quidem utraque cum provinciis regno quondam Bohemico ſubjectis, Ducatu Stiriæ, Carniolæ, Carinthiæ, Venedorum Marchia & Co-

(a) Auſtria.

mit.

II. α *Croatia*, Germ. *Krabaten*, regni titulo decora, & *Vinidorum Marchia*, Germ. *Windiſch Marck*; nihil in ſe habent memoratu dignum. Cæterum incolæ utriuſque ſunt Slavonici generis. In Vinidorum tamen Marchia ſunt etiam Germani. Croatia & Vinidorum Marchia.

III. *Carniolæ*, *Krain*, caput eſt opidum *Lubiacum*, *Laubach* (1), & *Lubiana* dictum. *Krainburg* locus eſt munitiſſimus. *Celcja*, *Cilij*, Comitatus titulo inſignitur. [*a*] Cæterum incolæ partim ſunt Germani, partim Slavi. β Carniola. Krain.

IV. γ Carinthia, *Kernten* [*b*], Stiriæ Ducatui conjunctus, urbes inſigniores habet, δ *Villach*, ε *Klaghenfurt*, Ducum quondam ſedem; ζ *Volckmarck*, η *S. Veit*, ϑ *Judenburg*. Carinthia. Kernten.

V. Dividitur ι *Stiria* in Superiorem, atque Inferiorem. In hac caput totius Stiriæ & ſedes Archiducum Auſtriacorum, eſt κ *Grætia*, *Grats*, admodum magnifica. Sunt præterea celebres, λ *Rackelſpurg*, μ *Pettaw*, ν *Marpurg*, ξ *Kerment*, Stiria. Steirmarck.

mit. Gœrizienſi ad circulum Auſtriacum refertur: Regnum vero (a) *Croatiæ* (b) *Dalmatiæque* ad Hungariam ſpectat, qua potiti Auſtriaci Archiduces Croatiam à Croatis Sclavis, qui A. 886 inſederant, ita dictam adhuc tenent. Romano adhuc Imperio dum regiones illæ ſuberant, omnes pro ſtatu veteri partim ad Illyricum, partim ad Pannoniam pertinuerunt. Auſtria primùm ab Henrico Aucupe, A. 928, *Marchionatus* ſive *Marchia* orientalis, poſteà ſub Friderico I, A. 1186, *Ducatus*, denique ſub Rudolphi Habsburgici ad Imperium evecti poſteris unus Archiducatus, regnis Bohemico, Hungarico, Hiſpanico & Belgio auctus. (c) Viennam A. 1683 ab obſidione Turcica vindicatam ſedem ſtrenuè ſibi tuetur: (d) *Stiriam* vetus denominatio teſtatur Marchiam, ſed poſteà Ducatum Friderici I hiſtoria: hinc certæ Archiducum familiæ aliquamdiu ſedem Grætia præbebat, nunc nullam præbet amplius uno Aug. Cæſare ſuperſtite. (e) *Caniſia* ex anno 1601 Turcis ſubdita, & diuturno Cæſareanorum obſidio preſſa, deditionem fecit An. 1690 in eaſdem, quibus Zigettum fecerat, conditiones. (f) *Venetica quoque Marchia* vetuſto ſuo nomine adhuc gaudet, eoque tum limitaneam Germaniæ regionem, tum Vinedos aut Venedos, priſcos incolas ſignificat, à quibus coloniæ Venetias deductæ, ad novam urbem ex Oceani æſtuariis contentam. De incolis harum regionum ſtrumoſis, fodinis, lacubus, animalibus miranda Geographi narrant; itemque Joh. Ludov. Schonſleben in Carniola ſua, quam A. 1684 edidit, antiqua & nova.

BUNONIS.

α A Carniola verſus Meridiem & Ortum ſe extendit *Marchia Vinidorum*, ad dextram Savi ripam. Inde porro verſus Ortum ſequitur *Croatia* contermina; cujus caput erat (g) *Wibatsbium* à Turcis occupatum, nunc ferè (h) *Caroloſtadium* opidum egregiè munitum, cui firmum impoſitum eſt præſidium [*c*]. Ad Caroloſtadium exercitus Chriſtianorum à Turcis fœdè profligatus eſt anno 1592. In Croatia quoque eſt Siſſeccum ſ. Segeſta ad Sava fl. opidum munitum, quod anno 1592, Canonici fortitudine, repreſſis Turcis, conſervatum eſt.

β (i) *Carniola* habet ab Oriente Croatiam & Slavoniam, à Septemtrione Stiriam, ab Occaſu Carinthiam; à Meridie Vinidorum Marchiam & partem Italiæ. Rigatur *Savo*, *Sontio*, & *Labacho*. Diſtribuitur in *Siccam* ſeu *Inferiorem*, quæ eſt verſus Italiam, [*d*] in qua (k) *Goritia* ad Sontium, Comitatus titulo gaudens: & *Irriguam* ſeu Superiorem, qua verſus Carinthiam ſe extendit, in qua *Laubacum*. *Crainburg* eſt ad Savi Franekerique confluentes.

γ (l) *Carinthia* habet ab Ortu Stiriam, à Septemtrione Epiſcopatum Salisburgenſem & partem Auſtriæ, ab Occaſu & Meridie Alpes & Forum Julii, vulgò *Friaul*. Rigatur *Dravo*, *Savo* & *Lavanda*.

δ *Villach* [*e*] eſt ad fl. *Villach*, habet arcem.

ε *Klaghenfurt* haud longè abeſt ab Opido S. Viti [*f*].

ζ *Volckmarck* eſt ad Dravum fl.

η (m) *Sancti Viti* opidum regionis metropolis eſt ad confluentes Wilitz & Glan [*g*]. Olim Carinthiæ Dux priuſquam inauguraretur, ad hoc opidum habitu ruſtico indutus adeſſe cogebatur, pecuniam ex lapide ſpargere, & Juſtitiæ adminiſtrationem promittere, &c. Quo facto Veſtem iſtam ruſticam ponebat, & Ducalem induebat. Qui ritus tamen deinde ſunt abrogati.

ϑ *Judenburgum* eſt ad Murum fl.

ι *Stiriæ* termini ſunt ad Ortum Hungaria; ad Septemtrionem Auſtria; ad Occaſum Carinthia; ad Meridiem Carniola & Slavoniæ pars [*h*]. Potiſſimùm rigatur *Stiria*, *Dravo* & *Mura* fluminibus [*i*].

κ *Grætia* ſeu *Grætium* Academia claret. Culta Civitas, Archiducum aliquando ſedes.

λ *Rackelſpurg*, arx munitiſſima, Turcis, qui Caniſiam tenent, oppoſita.

μ *Pettau* ad Dravum eſt.

ν *Marchpurg* ad Dravum.

ξ *Kerment* eſt ad Arrhabonem vulgo *Raab fl.*

HEKELII.

[*a*] Heic innumeræ Antiquitates *Romanæ* ſunt viſendæ.

[*b*] Montana Regio & Ducatus.

[*c*] Conditum autem eſt à CAROLO, *Auſtriæ* Archi-Duce, A. CHR. MDLXXI.

[*d*] Et juxta *Maginum* tota Juris *Italici*.

[*e*] *Vacorium* Priſcis vocatum.

[*f*] Aliàs benè munita Urbs eſt, quæ *Claudia* apud *Plinium* dicitur, *Fortunati Crelii*, Philoſophi *Heidelbergenſis*, Patria.

[*g*] Or-

(1) *Lazius totis viribus probare conatur Lubiacum eſſe Nauportum ubi Jaſon cum Argonautis appulit; ſed doctiſſime a Cluverio refutatur. In hac Regione multum prædicatur Lacus Circonicenſis quatuor Leucas Germanicas longus, & duas latus, cujus aquæ menſe Junii annuatim per meatus ſubterraneos ſubſidunt, & menſe Sept. magno cum impetu redeunt ad baſtæ altitudinem; in hoc temporis interſitio, frumenti & pabuli magnam copiam lacus exſiccatus edit.*

(a) Croatia. (b) Dalmatia. (c) Vienna. (d) Stiria. (e) Caniſia. (f) Marchia Vened. (g) Wibatsbium. (h) Caroloſtadium. (i) Carniolæ termini. (k) Goritia. (l) Carinthiæ termini. (m) S. Veit.

ment, & ο *Caniſia* duo munitiſſima erant contra Turcarum irruptiones propugnacula; ſed hoc jam ſuperioribus annis Chriſtianis ereptum eſt. In Superiori Stiria urbs primaria eſt *Muripons*, *Pruck an der Mure*.

Auſtria. VI. Unicus totius Europæ Archiducatus eſt π *Auſtria*, in Superiorem ac Inferiorem diviſa. *Inferior* inter Danubium, Bojohæmiam, & Tejam flumen ſita, urbem præcipuam habet *Krembs*. *Superioris*, quæ inter Danubium & Stiriam poſita, caput eſt *Vindoniana*, ſive, ut vulgò uſurpatur, ρ *Vienna* (1), *Wien* [k], urbs magnifica ac ſplendida, tutiſſimum in his oris contra Turcarum incurſiones munimentum. σ *Lincium*, *Lintz*, nobile eſt ad Danubium Emporium [2].

Vienna.

Lincium.

CAP.

(1) *Antiquitate, Romana Colonia, & rebus geſtis Rom. in vicinia celebris; antiquitus Vendun, Vindomina, Vindobona & Colonia Fabiana vocabatur; quidam etiam Ptolem. Juliobonam eſſe putant. Urbs probe munita & admodum frequens; Academiam celebrem, plura Jeſuitarum Collegia, & Ædes Nobilium ſplendidiſſimas jactat. Templum D. Stephani propter Turrem præaltam imprimis ſpectabile. Qui plura velit Atlan. Geog. Lond. conſulat; præſertim de Cæſaris Magnificentia, Palatio, & Bibliotheca totius Europæ fere celeberrima.*

(2) *Nundinis, Sclopetorum opificio, Jeſuitarum Collegio in Vicinia, Situ & Ædium Splendore nobile. Non ita pridem Academiam Lutheranam percelebrem, ubi 3000 Nobiles ſtudiis operam dederunt jactabat, quam Romanenſes nunc delerunt. De cæteris Auſtriæ opidis Atlantem Geog. Lond. conſule.*

[g] Ornatum eſt ſpatioſo Foro ac perenni Fonte limpido.

[h] Parva terra eſt, & omnis fermè montana, præterquam ad *Ortum*, ubi planities non parvas habet. Quondam dicta *Valeria*, vulgò *die Steirmarck*. Incolæ ruſticani ſunt, & ſtrumoſi adeò, ut loquelâ impediantur.

[i] Trans *Dravum* loquitur Gens *Germanice*, ſed cis *Dravum Slavonice*.

BUNONIS.

ο *Caniſia* anno 1600, à Turcis capta eſt, tradente eam Pardyſero tribuno; & ſequenti mox anno à Chriſtianis fruſtra obſeſſa eſt: ac nuper anno 1664, à noſtris iterum fruſtra oppugnata. Eodem anno *Serinwar*, novum caſtrum, Turcis Caniſienſibus à *Serinio* Comite oppoſitum, à Turcis expugnatum & deſtructum eſt. *Fanum S. Gotthardi* ad Murum fl. Turcarum clades anno 1664 eo in loco facta nobilitavit.

π (a) *Auſtria* [l] fines habet ab Ortu Hungariam; à Septemtrione Moraviam & Bojohæmiæ partem; ab Occaſu Bavariam; à Meridie Stiriam [m]. Rigatur *Danubio* præcipuè & *Aniſo*, qui vulgo *de Ens*, unde utraque regio, *das Land ob und unter der Ens* nomen ſuum habet.

ρ (b) *Vienna* [n] ſede Cæſarea, Epiſcopatu, [o] & Academia, à Friderico II anno 1237 [p] fundata, nobilis: in quâ XVI° ſeculo Haſelbachius Theologus XXI annos legens, primum caput Eſaiæ nondum abſolvit; ut tradit Cuſpinianus [q]. Ipſa Urbs anno 1529 à Solymanno oppugnata, ſed virtute Philippi Palatini præcipue defenſa eſt. Solymannus quum Carolus V cum XC M armatorum adventare audiret, obſidione ſoluta receſſit [r].

σ *Lintzium* eximiam habet arcem. Sedem ibi ſuam habuit Keplerus Aſtrologus. Infra urbem iſtam eſt Vortex Danubii terribilis, vulgo *Seuruſſel* dictus. Opida in Auſtria, præter illa, celebriora ſunt, *Steira*, *Neuſtad*, triplici foſſa munitum, *Maximiliani* I natalibus nobile, *Korn Neuburg*, *Weidhoven*, *Melcka*, egregiè munita, *Ipſia*, *Gemunda ſalinis* celebris.

HEKELII.

[k] Quòd hæc Urbs inexpugnabili murorum ambitu ſit nobilis, & propterea *Chriſtiani Orbis Clavis* commodè dicatur, probat fruſtranea *Turcarum* illa obſeſſio, quæ nuper facta iſto anno, quem verba deſignant ſequentia, eaque *Chronoſticha Germanica*: I M *Iahr*, *aLs* Der *TVrCk* Vor *VVIen* VV*ar*.

[l] Vulgò *Oeſterreich*, hoc eſt, *Terra Orientalis* dicta, quoniam *Suevis* & *Bavaris* ad Orientem vergere videtur.

[m] Eſt autem ſolo plana, ventis expoſita Aquilonaribus; frumento, vino, ac cæteris frugibus læta: fructibus dives, ac aëre quoque ſalubri gaudet; argento abundat, non item auro. Salem partim proprium, partim importatum habet.

[n] *Flaviana*, ſive *Juliobona* olim; *PARADINO* autem atque *MASSONO Senatoria* nominata.

[o] Et *Bibliotheca*.

[p] Alii 1236 vel 1384 ad exemplum *Romanæ* & *Pariſinæ*.

[q] Singulæ Facultates ibi ſuum habent patronum; Theologi *Joannem Evangeliſtam*, JCti *S. Ivonem*, Medici *S. Coſmam* & S. *Damianum*; Philoſophi autem, Oratores & Poëtæ *St. Catharinam*. Inter *Auſtriæ* Urbes & dignitate, & divitiis, & populo, & pulchritudine hæc principatum obtinet. Patria eſt *Wolfgangi Lazii*, Viri celeberrimi atque incomparabilis.

[r] Anno 1590 terræ motu ingenti & horribili concuſſa eſt *Vienna* & alia quædam loca *Moraviæ* & *Bohemiæ* die Septembr. 15.

BUNO-

(a) Auſtria. (b) Vienna.

CAP. XIII.

Bojohæmia, Moravia, Sileſia, Luſatia. 1

I

B*Ojohæmiæ* α regnum, [*a*] Germ. *Boheimb*, montibus ac ſylvis, ceu muniſſimo vallo, undique cinctum, ab initio incoluere Germanorum quidam: quibus pulſis *Boji*, Gallica gens, obſederant, nomenque de ſuo regioni reliquerunt. Bojos pepulerunt *Marcomanni*, Germanica gens; hos, circa annum à nato Jeſu IↃL *Slavonica gens*, quæ etiam nunc tenet, Bojohæmi, *die Bohmen*, à ſolo quod occuparunt, Germanis dicti; at *Czechi* ſuo ſibi patrio vocabulo nuncupantur. Principio adventus à Ducibus populus regebatur; donec

Bojohæmia.

Boji.

Marcomanni.

Czechi.

BUNONIS.

α (a) *Bohæmia* habet ab Oriente Moraviam & partem Sileſiæ; à Septemtrione quoque Sileſiæ partem, Luſatiam Superiorem & Miſniam; ab Occidente Voigtlandiam, & Palatinatum Superiorem; à Meridie Auſtriæ & Bavariæ partem. Rigatur Albi, Muldavia, Ottawa, Watta, Egra, Miſa, Pulſnitz, & Greſora [*b*]. *Bohæmia* cum annexis Provinciis, Moravia, Sileſia, & Luſatia ab antiquis temporibus eſt ſub Imperio Germanico, primum ſub Ducibus; deinde ſub Regibus ſuis; eorumque *Reges* nomen & dignitatem regiam Cæſarum Germanorum habuere beneficio, à quibus cùm Duces, tùm Reges ſæpe ſunt impoſiti.

HEKELII.

[*a*] Præter hujus REGNI *Topographiam*, quæ *Francof.* in fol. anno 1650 cum *Deſcriptione* MORAVIÆ atque SILESIÆ eſt publicata, etiam *Martinus Zeilerus* atque *Matthias Merianus* Vol I. *Topogr.* BOHEMIAM deſcripſerunt. De BOHEMORUM autem *Origine* ac *Rebus geſtis* extat *Æneæ Sylvij*, Senenſis, elegans *Hiſtoria*, eaque variarum Rerum narrationem complectens, quam diverſis in locis, *Wolferbyti* inprimis, anno 1630 in 8. editam conſtat. Hanc SYLVIANAM *Hiſtoriam* ſub nomine PII de BOEMICIS in Bibliothecâ *Illuſtriſſimi Capituli Canonicorum Majoris Templi PATAVINI* (fortean in MS ipſius *Autoris*) etiam haberi, *Philippus Jacobus Tomaſinus* in *Bibliotheca Patavina* MS *publica* & *privata* p. 6. col. 2. affirmat. Prodière quoque ex inſtructiſſimâ celeberrimi Viri, *Marquarti Freheri*, Bibliothecâ diverſi *Rerum Bohemicarum* Scriptores, & quidem *Hanoviæ* anno 1602 in fol. Hujus Regni *Inſignia LEONEM* eſſe ex *Nummo* apparet, in quem Carmen elegantiſſimum pepigit *Salomon Frenzelius* à *Fridenthal*, quod eſt Epigr. XVII. Semit. II. Sylv. I. Poemat. ſuor. *Witteb.* in 8. f. exc. p. 86. *Genealogicam* & *Chronologicam JUDICUM, DUCUM* & *REGUM* BOHEMIÆ *Deſcriptionem* excudi curavit *Zacharias Theobaldus*, Junior, *Witteb.* anno 1612. in 4. f. Sed BOHEMORUM, *DUCUM, REGUM* atque *INTERREGUM Elogia* cum *Iconibus* imprimi curavit *Julius Solymannus*, S. J. Presbyter, anno 1629, typis *Seſſianus* in fol. min. Hodie *Rex BOHEMIÆ* in celebratione Curiæ Imperiali primum potum, utpote *Archi-Pincerna*, ſeu *Pocillator*, IMPERATORI afferre tenetur, quem tamen ſub coronâ regali, niſi liberâ voluntate voluerit, non tenebitur miniſtrare. Conf. *Werdenhagenij* Part. I. *Tract. General.* de *Rebuſpp. Hanſeatic.* p. 134. Edition. *Lugd.* in 16 f. Habuit olim BOHEMIA quoque omnino Viros, quos, *Caſp. Dornavio* in *Principe Juventutis* p. 7. teſtante, utrinque adducere in contentionem Virtutis queat; *Bernſtainios* nempe, *Budowecios, Gerſdorfios, Haſſenſtainios, Haſemburgios, Hodiejovios, Lobkowicios, Roſembergios, Rupovios, Rzeczanos, Slikios, Schwamnbergos, Slavatas, Sternbergos, Smirzicios, Waldſteinios, Wartembergios, Wehmskios* & fortè hodiè taleis pluréis alios. Statum Eccleſiaſticum in *BOHEMIA* quod concernit, ex *Joachimi Camerarij* Narratione de *Eccleſiis BOHEMIÆ*, quam cum annexis *Ludovicus Camerarius* publicari juſſit *Lipſiæ* anno 1605 in 8. f. eſt videre. Et extat Liber elegans de eâdem materiâ, qui ſub *Rationis Diſciplinæ Ordinisque Eccleſiaſtici* in BOHEMIA Titulo anno 1643, eâdem f. eſt editus. Sed *Sam. Martinij*, Bohemi, *Religio gentis* BOHEMICÆ *Evangelica* excuſa eſt *Witteb.* anno 1622 in f. 12. Extant & *Perſecutiones Eccleſiæ* BOHEMICÆ *Lugd. Batav.* anno 1647, ut & *Conſideratio cauſarum Belli* BOHEMO-GERMANICI eodem anno in 4. f. loco non adj. impr.

[*b*] Seu *Giſera*.

REISKII.

1 (b) Bohemia diverſis olim habitata nationibus, anno 550, *Sclavicam gentem* duce Czecho ſuſcepit, Principeſque indigenas fovit: Tandem Caroli M. auſpiciis ſub jugum redacta, Carolinæ familiæ hancque ſecutis Impp. Germanicis tributaria ad Fridericum II manſit, nomenque ab illis regium primo *perſonale*, poſtea *perpetuum* à Philippo anno 1099 impetravit: Utrum ad Germaniam tum temporis jure pertinuerit, nec in dubium vocabatur, uti poſt Comitia Wormatienſia anno 1545 vocari novimus. (c) *Praga* domum Zierotiniam arci vicinam, ſuperbum palatium nunc continet, echo ſepties, novies, alicubi quindecies aut amplius iterata nobile: Urbs una tumultu commota domeſtico vehementiſſimis Europæ motibus dedit materiam; 1° Huſſiticis anno 1419, cum novæ urbis Conſules & Judex per feneſtras curiæ dejicerentur; 2° *Germanicis* anno 1618, cum ex arce regia per feneſtras Commiſſarii regii præcipitarentur. Hanc ultimam defeneſtrationem (ita noviter vocant) duæ teſtantur pyramides, & inſcriptio turris ad pontem extructæ

(a) Bohæmiæ termini, & fluvii. (b) Bohemia. (c) Praga hujuſque defeneſtratio.

donec, circa annum CIↃ LXXXVI, β Vratiſlaus primus Bojohæmiæ Rex crearetur. Hunc poſtea continua ſerie ſecuti ſunt alii Reges, donec Regiâ ſtirpe prorſus extinctâ, ad Auſtriacam domum regnum devolutum eſt. γ (1)

Soli natura.

II. Regio ipſa eſt omnium rerum ad uſum vitæ humanæ neceſſariarum fertiliſſima: argenti æriſque metallis abundans: quibuſdam in locis etiam auri ſunt venæ. Urbium clariſſima eſt δ *Praga* (2), regni caput, Regumque ſedes, totius Bojohæmiæ compendium: urbs ſanè magnificentiſſima, ſuperbis ædificiis frequens, exteris nationibus affluentiſſima. Secundum locum tenet *Pilſen*. Reliqua opida nobiliora ſunt *Kralowibradetz*, Germanis *Konigin Gratz*; *Kutnahora*, German. *Kuttenberg*; *Limpurck*, German. *Limburg*; ε *Tabor Budiejowice*, German. *Budweiſz*; *Lanii*, German. *Laun*; *Satetz*, German. *Satz*; *Litomierzitze*, German, *Leitmeritz*; *Chomutow*, German. *Commetaw*; Thermæ Carolinæ, *Karlsbad*, ſaluberrimis aquis opidulum eſt celebratiſſimum.

Pilſen. Konigin-gratz. Kuttenberg. Limburg. Tabor. Budweiſz. Laun. Satz. Leitmeritz. Commetaw. Karlsbad. Moravia.

III. Sub Bohemiæ regno cenſentur Moravia, Sileſia ac Luſatia. ζ *Moravia* Marchionatus nomen habuit à flumine in Danubium exeunte, quod Plinius *Morum*,

(1) *Qui Geographiam & Hiſtoriam hujuſce Regni fuſius velint, Atl. Geog. Lond. ſupra laudatum, adeant.*

(2) *In Academia, J. Huſſo Rectore, 40000 ſtudioſos numerarunt, hucuſque admodum frequens eſt; & in toto Regno unica. Jeſuitarum Collegium ſuperbiſſimum, Pons lapideus 16 Arcubus, Palatium Valenſtenij, Arx Cæſarea, Prætorium & Forum, ſunt viſu digna.*

exſtructæ ultimam occupationem, belloque finem additum. (a) *Moravia* vetus regnum Marcomanni cum continuit, ſed rege per Arnolfum Imp. ultimo fugato Germaniæ tanquam Marchionatus ſubfuit; poſthac Poloniæ, tandem Bohemiæ ex anno 1040. (b) *Luſatia* jamdudum à Carolo M. ſubacta, ab Henrico IV Imp. anno 1075, Vratiſlao regi tradita, Electori tandem Saxonico in feudum ceſſit; Cotbuſio, Peicennaque ad Marchiam Brandenburg. anno 1462 tranſlatis. (c) *Sileſia* autem ex anno 1290, per pactum Henrici Vratiſlao, Principis, & Wenceſlai regis Bohemiæ in perpetuum adjungebatur Impp. conſenſu, neque regibus Polon. Hungar. invitis. Vid. Dubrav. & Bogiſl. Balban. Hiſtor. Bohem. Conring. de finibus Imp.

BUNONIS.

β Bohæmiæ *Vratiſlaus* iſte Moguntiæ in publico principum conventu ab Henrico IV Rex creatus eſt: neque illum continua ſerie, quod Cluverius ait, alii Reges ſunt ſecuti; ſed ſubinde Duces Remp. adminiſtrárunt. Ita ipſum illum Vratiſlaum primum Bohemorum Regem excepit interregnum LXV annorum, ſub ſex Ducibus; & Uladiſlaum II, iterum ſecutum eſt interregnum xxv annorum, ſub quinque Ducibus; Neque ſeptem illi, qui ſucceſſère his, Principes Bohæmiæ regium nomen habuerunt uſque ad Premiſlaum, qui à Philippo Cæſare Bohæmorum Rex tertius creatus eſt. *Dubravius.* Eſt verò Bohæmiæ Rex *Imperii Princeps, Elector & Pincerna.*

γ Regnum hoc à Carolo IV in certos diſtributum fuit Circulos, quorum plerique ab opidis appellantur: ſuntque (d) 1. *der Bechiner Kreyſz*: ubi Wittigenau, Thabor *Budeweiſz* ad Muldaviam. 2. *der Muldaw Kreyſz:* ubi Domaſin, *Biſtrziz*, Stepenouw. 3. *der Podberder Kreyſz*: ubi Beraun, *Carlſtein*, arx inexpugnabilis à Carolo IV condita; ubi corona & ornamenta regia aſſervantur. 4. *der Prachenſcher Kreyſz*: ubi Piſek Prachatitz & Crummaw. 5. *der Pilſzner Kreyſz*: ubi Glatow, Taüs, Tachaw, Mies & Pilſen, Huſſitico ac nupero bello nobilitata. 6. *der Ellenboger Kreyſz*: ubi *Ellenbogen*, Thermæ Carolinæ, *carlsbad*, celebres. Egra, ubi Wallenſteinius anno 1634 interemptus: eadem urbs quoque acidulis nobilis eſt, & Vallis Joachimica, *Jochims-Thal*, metallifodinis celebris: ubi nummi unciales argentei primùm cuſi ſunt: unde ejuſdem valoris nummis manet nomen, ut *Joachimici*, *Thaler*, *Vallenſes*, à *Valle* iſta, vulgò dicantur. 7. *der Satzer Kreyſz*: ubi Saza, Commotaw. 8. *der Rakoniker Kreyſz*: ubi Rakonick. 9. *der Schlaner Kreyſz*: ubi Slan. 10. *der Leitmeritzer Kreyſz*: ubi Leitmeritz, haud longè ab Egræ & Albis confluentibus; vinum ejus eſt in pretio. Auſſig ad Albim, Melnick ad Albis & Muldaviæ confluentes, in arduo colle poſitum. Diezin, ubi Pielſniz in Albim ſe effundit. 11. *der Buntzlauer Kreyſz*: ubi *Jung- & Alt-Bunzel*: atque hoc ad confluentes Albis & Gieſeræ. *Numburg* ad Albim. In hujus & ſequentis Circuli finibus ſunt montes Gigantum; *das Rieſenbirge*: in quibus ſpectrum *Ribenzal* vulgò dictum, viatoribus ſæpe obvium. 12. *der Kaurſchimer Kreyſz*: ubi *Kaurzim*, Praga, Brandeis, Bomilch Broda. 13. *der Konig Gratzer Kreyſz*: ubi *Konigin Gratz* ad confluentes Orlizæ & Albis, Jaromirſz, Trautenaw. 14. *der Chrudimer Kreyſz*: ubi *Chrudim*, *Litomiſzl* & *Hohemauth*. 15. *der Czaſzlauer Kreyſz*: ubi *Czaſzlaw*, ubi Ziskæ ſepulchrum. *Kuttenberg*, altera regni metropolis olim metallifodinis celebris. *Kolin & Deutſchen Broda.*

δ (e) *Praga* ad Muldaviam, cui pons impoſitus 872 cubitos Pragenſes longus, quo Parva urbs *die Kleine Seite* Veteri jungitur. Eſt enim urbs triplex, Vetus, Nova & Parva, *die Alte Stadt*, *die Neu Stadt*, *und Kleine Seite*, in qua arx *Retſchin* in monte ſita, Regum ſedes: claret Academia à Carolo IV inſtituta. Hic Huſſus & Hieronymus Pragenſis impugnarunt regnum Pontificium: qua de cauſà à Concilio Conſtantienſi condemnati, ibique combuſti ſunt anno C. 1416. Cæterùm Praga frequentibus tumultibus, ac illo in primis memorabilis, quo anno 1618 Conſiliarii Cæſarii ex feneſtris ab Ordinibus regni præcipitati ſunt: unde bellum exortum, quod demum poſt triginta annos, quum hæc ipſa urbs à Suecicis jam obſideretur copiis, pacis interventu ſedatum eſt anno 1648. Et anno 1620 ad hanc urbem prælio ſuperatus eſt Fridericus Palatinus, paulo ante Bohemiæ Rex creatus.

ε (f) *Thabor* Huſſitarum belli arx & propugnaculum diu fuit.

ζ (g) *Moravia* habet ab Oriente Poloniam & Hun-

(a) Moravia. (b) Luſatia. (c) Sileſia. (d) Bohemiæ circuli. (e) Praga. (f) Thabor. (g) Moravia.

Morum, Tacitus *Marum* vocat. Gens incolit Slavonica, Germanis miſta Urbium clariſſima eſt *n Olmitz*, Slavonicè *Olomuce*; caput regionis, elegans ac dives (1). *& Brin* (2) & *ı Znaim* (3) inter ſplendidiſſimas haud poſtremæ. *Iglaw* (4) & *x Kremſter*, non negligenda opida. Mähren. Olmitz.

IV. *Sileſia* ampla ac dives regio, ſub Ducatus titulo XVI Principatus in ſeſe complectitur; quorum nomina ſunt; *Breſzlaw*, *Glogaw*, *Sagan*, *Schweinitz*, *Lignitz*, *Briege*, *Neiſſe*, *Croſſen*, *Teſchen*, *Oppelen*, *Ratibor*, *Münſterberg*, *Troppe*, *Jaur*, *Olſſe* & *Jagerndorf*. Poloniæ regibus ſubjecta fuit primùm univerſa Sileſia: poſteà circa annum CIↃ CCC in Bohæmiæ regum fidem ſe contulit, à quorum Imperio etiam nunc pendet. Urbium princeps eſt *Vratiſlavia* [*c*], Bojohæmis *Wratzlaw*, German. *Breſzlaw* (5), opulentiſſimum in his oris Emporium, ſpendida ſanè urbs, ac meritò inter tres pulcherrimas Germaniæ (quarum alteræ Monacum & Lipſia) computata. Secunda ab hac eſt *Glogovia*, cognomine Major, *Groſz-Glogaw* (6). Sequuntur hinc *Sagan* (7), *Schweinitz* (8), *Neiſſe*, *Lignitz* (9), *Briege*, *Olaw*, *Oppelen*, *Troppaw*, *Teſchen*. Eſt præterea in his oris inter Bojohæmiam & Sileſiam, ſui quondam juris Comitatus Glacenſis, *Glatz* (10): cujus titulo, Comitum ſtirpe extincta, Bojohæmiæ Rex nunc gaudet. λ Sileſia Germ. Schleſingen & Schleſien. Vratiſlavia. Glogovia. Comitatus Glacenſis.

V. Si-

Hungariam, à Septemtrione Sileſiam, ab Occaſu Bohemiam, à Meridie Auſtriam. Rigatur Maro ſeu Morava, qui à Septemtrione verſus Auſtrum mediam fermè ſecat Moraviam [*d*]: ac porro rigatur Teja, Igla, Swarta, Zwitta, Beczwa [*e*].

n Olemuzium [*f*] ad Marum fl. Epiſcopali dignitate eminet.

& Brinn eſt ad confluentes Zwittæ & Swartæ.

ı Znaim ad Tajam in Auſtriæ finibus, Marggraviorum olim ſedes.

x Kremſter ad Marum fl. Epiſcopi Olemuzienſis ſedes.

HEKELII.

[*c*] Hanc Urbem, quam vera & ſincera Pietas, rara Modeſtia atque Benignitas, ſolidiſſima Eruditio atque Doctrina, Candor non ubivis obvius, ſingulariſque illuſtrium atque nobilium Senatorum prudentia & conſilia maximè commendant, non immeritò *Coronam Provinciæ* SILESIACÆ & quaſi *ipſius* SILESIÆ SILESIAM vocat *Jo. Andr. Querſteatius* in Dial. de *Patriis Viror. Illuſtr.* p. 188. ſequ.

[*d*] Unde & parvæ huic Regioni nomen.

[*e*] Apud *Moravos* Medicus celeberrimus fuit THOMAS JORDANUS à *Clauſoburgo*, qui circ. An. CHR. 1585 claruit. Tractatus ejus recenſet *Paſchal. Gall.* in *Bibl. Medic.* Alioquin *Moravi* ſermone, ritibus moribuſque perinde morati, ut *Bohemi* ſunt. *Germanica* tamen lingua in Urbibus inter Optimates in uſu eſt. Hoc verò jam mirabitur aliquis, inquit *Dubravius*, ut eſt profectò admiratione dignum, inveniri in *Moravia* THUS & MYRRHAM; non ex arbore deſudante, ut alibi, lectam; ſed è Solo Terræ erutam uno tantum in loco, cui GRADISCO nomen, in quo ad hunc diem THUS, non ſolùm quod maſculum vocant à ſimilitudine teſtium, ſed quòd alia præterea Virorum Mulierumque membra oſtentat, effoditur. Sunt autem in *Moravia* Comitatus duo cum aliis nonnullis Dominiis.

[*f*] *Bohæmice* Holomatz.

BUNONIS.

λ (a) *Sileſia* [*g*] habet ab Oriente Hungariam; à Septemtrione Poloniam; ab Occidente Luſatiam, & Marchiæ Novæ partem; a Meridie Moraviam & Bohæmiam: à Bohæmia Moravia & Hungaria perpetuis ſejungitur montium jugis: quæ ſunt inter Sileſiam & Bohæmiam, vulgo vocantur *das Bohmiſche Rieſen-oder Schneegebirge*: quæ inter Moraviam & Sileſiam, appellantur *das Geſancke*: item *das Reiſſiſche und Mahriſche Gebirge*: qui vero montes Sileſiam ab Hungaria & Polonia ſeparant, dicuntur *das Ungariſche Geburge*: itemque Jabeluncha ab opidulo, quod in montium faucibus, per quas ex Hungaria in Sileſiam itur, ſitum eſt. Rigatur Odera, Bobera, Niſſa, Katzbach, Queis, Zack, Olavia & Bartſch. Sileſia Imperii R. provincia non ſe contulit ipſa in fidem Regum Bohæmiæ; verùm eam primùm debent Reges Bohæmiæ beneficio Friderici II, Imperatoris; ac deinde Rudolphi I, qui provincias illas, Henrico Vratiſlavienſi & Sileſiæ Duce defuncto, feudi jure tradidit & conceſſit Bohæmiæ Regi: quod etiam in Tabulis ſuis profitetur Carolus IV ipſe Bohæmiæ Rex [*h*]. Dividitur Sileſia in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior* verſus Poloniam minorem, Hungariam & Moraviam excurrit; (b) in qua ſunt Ducatus

U 1. T.j

(a) Sileſiæ fines. (b) Sileſiæ in 16 Ducatus diviſio.

(1) *S. Cyrillus hujus loci Apoſtolus & Epiſcopus, Author Alphabeti Croatici ſeu Venedici, in quo Biblia ſacra interpretatus eſt circa An. 880, habetur.* (2) *Urbs bene munita, & propter Unicornu Minerale in Vicinia inventum nobilis.* (3) *Cluverio, Ptolem. Medioſlanium dicitur, pueries, ſuperiori Seculo, a Cæſareis & Succis ſubdita; Vinetis plurimis nobilis.* (4) *Primum inter Moravos Confeſſionem Auguſtanam amplexa eſt. Succis aperuit portas An. 1645.* (5) *Nomen ab Vratiſlao Boemorum Principe ducit, Commercio Mercatorum peregrinorum celebris, urbis Imperialis privilegia vendicat; Academia celebri gaudet; haud ita pridem Incolæ plerumque Religionem Reſtauratam profeſſi ſunt.* (6) *Urbs probe munita, olim ſuis Principibus, at nunc Cæſari parens; male audit propter Morbum Paralyticum & Calculum Incolis infeſtum, quia nimium Cereviſiæ amaræ & fortis bibunt, & Carnis Porcinæ edunt.* (7) *Urbs ampla, bene culta, at multum bello Civili a Succis & Cæſareis perpeſſa.* (8) *A multitudine Porcorum Nomen duxit.* (9) *Ob profligatos Cæſareos A. 1635 a Succis nobilis.* (10) *Non conſtat utrum ad Bohemiam an Sileſiam pertinet. In templo illorum maximo Ethnici antiquitus Idolum colebant, cui Virgines comam parietibus affixam devovere, ubi non ita pridem Tabulæ iſtæ Votivæ cernebantur.*

Luſatia. Lauſznitz.

V. Sileſiæ à Solis æſtivi occaſu contermina eſt μ *Luſatia*, Hexapolitano agro *die ſechs Städte*, à ſenario opidorum numero ſic appellata, clara. Nomina eorum ſunt, ν *Bautzen*, ξ *Görlitz*, ο *Sittaw*, *Kamitz*, π *Luben*, ρ *Guben*. Quorum tria priora ſatis lauta.

CAP.

1. *Teſchinenſis*, cujus metropolis Teſchena ad Elſam. 2. *Oppavienſis*, *das Hertzogthum Troppen*; ubi Oppavia, quæ & Troppa, ad Moræ & Oppæ confluentes [i]. 3. *Carnovienſis*, *das Hertzogthum Jagerndorff*: ubi Carnovia, *Jagerndorff*, ad Oppam fl. 4. *Ratiborienſis*: ubi Ratibor ad Oderam; Sora; & *Oderberg* ad Oderæ & Elſæ confluentes. 5. *Oppolienſis*, *das Hertzogthum Oppeln*: ubi Oppeln ad Oderam. *In Inferiori Sileſia*, quæ à Ducatu Oppavienſi & Oppolienſi verſus Luſatiam & Marchiam ſe extendit, ſunt Ducatus 1. *Bregenſis*, *das Hertzogthum Brieg*: ubi Brega *Brieg*, *Reichenſtein*, *Silberberg*, opida auri argentique fodinis celebria: & *Pitſchen*, in Poloniæ finibus accepta à Polonis clade anno 1588 nobilitatum. 2. *Ducatus ſive Epiſcopatus Niſſenſis*; ubi Niſſa ad fluvium cognominem Epiſcopi Wratiſlavienſis ſedes [k]; & *Grotkaw*, Principatus titulo gaudens. 3. *Ducatus Monſterbergenſis*, *Monſterberg*, & *Franckenſtein*. 4. *Wratiſlavienſis*; *das Hertzogthum Breſzlaw*; ubi Wratiſlavia. 5. *Olſnenſis*, *das Hertzogthum Olſſe*, ubi Olſna & *Hundesfeld*: quo loco Henricus V cum Polonis conflixit anno 1109. 6. *Suidnicenſis*, *das Hertzogthum Schweinitz*: ubi Suidnizium ad Weiſtritz; urbs ampla & eleganti ſtructura ædificiorum conſpicua [l]; & Strigovia, *Striege*, opidum terra ſigillata nobile, quæ in vicino S. Georgii monte effoditur. 7. *Juravienſis*, *das Hertzogthum Jaur*: ubi Juravia, *Jaur*, cum arce, in qua utriuſque Ducatus Suidnicenſis & Jauravienſis Præfectus Regius reſidet. In aditu Grammatei lemma hoc legitur:

Hic locus odit, amat, punit, conſervat, honorat:
Nequitiam, pacem, crimina, jura, probos.

Hirſchberg ad Zakeli & Boberæ confluentes: ſuprà quod opidum ſunt thermæ Hirſchbergenſes [m]. 8. *Lignicenſis*, *das Hertzogthum Liegnitz*: ubi Lignizium ad Kazbach fl. munitum, Ducum ſedes [n], & *Nickel Stadt*, à quo haud longè abeſt pagus *Wolſtadt*, ubi, anno 1241, Tartari, commiſſo prælio, tantam Chriſtianorum ediderunt ſtragem, ut novem grandes ſaccos implerent auriculis, quum tamen ſingulis cæſis unam tantum præſcidiſſent. Huc quoque pertinet Diœceſis *Wolavienſis*, ubi Wolavia; inde haud longè abeſt cœnobium celebre *Leubus*. 9. *Glogovienſis Ducatus*, *das Hertzogthum Glogaw*, cujus metropolis Glogovia ad Oderam, quæ ut ab altera Glogovia, quæ eſt in Superiori Sileſia, diſtinguatur, vulgo *Groſz Glogaw* dicitur, in nupero bello operibus munita. 10. *Saganenſis*, *das Hertzogthum Sagan*, cujus caput eſt Saganum ad Boberam; Pribuſium, *Pribuſz*, Ducatus titulo olim nobile. Inde haud longe abeſt pagus *Dubrow*, ad quem 1636, die 6 Martii, hora ſexta matutina, ſudo cœlo, magno cum fragore ex aëre lapſus lapis plus quam δισταλαντος vario metallo plenus, friabilis; niſi qua cutis exterior in decimam unciæ partem valido, ut videbatur, igne adulta corpus reliquum cohibebat. *Vechnerus in Germ. brev.* 11. *Croſnenſis*, Sileſiæ Ducatus verſus Marchiam ultimus, *das Hertzogthum Croſſen*, ubi Croſna, *Croſſen*, ad Oderæ & Boberæ confluentes [o]. *Conradus* Dux Steinavienſis in Sileſia, ad Saliſburgenſem vocatus Epiſcopatum, quum cognoviſſet, Saliſburgi non eſſe cereviſiam, ſed ibidem bibi vinum; in patriam rediit, inquiens, ſe malle carere Epiſcopatu, quàm cereviſia Steinavienſi.

(1) *Incendio pene deleta a copiis Cæſareis Anno* 1634; *olim Imperialis, at nunc Elect. Sax. ſubdita.*
(2) *Cereviſia celebris.*
(3) *In Comitiis Provincialibus primum locum obtinet.*
(4) *Bene munita; a Cæſareis An.* 1631 *capta, a Marchione Hamiltonio poſtea recuperata.*
(5) *Probe munita, commercio Panni & Cereviſiæ celebris.*

HEKELII.

[g] Non ignobilis quippe Regio, quam olim *Visburgii* & *Quadi* incoluere.

[h] SILESIAM deſcripſerunt, præter *Nicolaum Henelium*, *Martinus Zeilerus* & *Matth. Marianus*.

[i] Patria eſt *Amandi Polani*, Calviniſtæ celeberrimi, & *Baſileenſium* Profeſſoris ſat induſtrii.

[k] Et inclyta Urbs.

[l] *Chriſtophor. Pelargi*, Apoſtatæ, & *Hieronymi Treutteri*, Virorum clariſſimiorum patria.

[m] *Ducatui Juravienſi* annumeratur etiam *Leoberga*, (Germ. Lemberg,) *Nicolai* & *Eliæ*, Fratrum *Reuſnerorum*, & *Joannis Langii*, Medici excellentiſſimi, dulciſſimum quondam natale Solum.

[n] Nomen habet à *Ligiis*, ſeu, ut alii legunt, *Lygiis*, qui *Tacito* Lib. XII. *Annal.* populi ſunt *Germaniæ* quorum appellatione *Sileſii* comprehenduntur, qui *Schleſier* ſunt *Willichio*. Quomodò olim deſtructa ſit, vid. *Dreſſeri præcip. Germaniæ Urb.* p. 353. qui p. ſequ. addit, quod Anno CHR. M CCCC LIV coortâ Seditione, oppidanus Senatus ſit trucidatus, expulſo Præfecto regio. Sed compreſſus eſt tandem motus omnis operâ ALBERTI, MARCHIONIS BRANDENBURGICI, totius Ducatûs poſſeſſione in FRIDERICUM, *Lignitii* Ducem, tranſlatâ à Rege MATTHIA.

[o] Pertinet ad Ditionem Electoralem *Brandenburgicam*.

BUNONIS.

μ (a) *Marchionatus Luſatiæ* habet ab Oriente Sileſiam; à Septemtrione Marchiam; ab Occidente Saxoniam Superiorem & Miſniam; a Meridie Bohæmiam. Rigatur Sprevâ & Niſſo [p]. Dividitur in *Superiorem*, quæ in Auſtrum verſus Bohæmiam & Miſniam extenditur: *Inferior* eſt altera pars verſus Saxoniam & Marchiam.

ν *Baudiſſina* ad Sprevam Promarchionis ſuperioris Luſatiæ ſedes eſt [q] (1).

ξ *Gorlitium* eſt ad Niſſum [r].

ο *Sittavia* itidem ad Niſſum in ipſis Bohæmiæ finibus (2).

π *Lubena* ad Sprevam Promarchionis Inferioris Luſatiæ ſedes (3).

ρ *Gubena* ad Niſſum. Luſatia anno 1623, à Ferdinando II, Imperatore, Electori Saxoniæ fuit attributa, ac demum anno 1637 ſolemni ritu tradita, & in fidem ejus adacta (4).

HEKELII.

[p] Hæc Regio frumenti & ſegetum feraciſſima eſt, nec differt ab Agro Sileſio.

[q] Et *Caſparis Peuceri* patria.

[r] Nomen invenit à combuſtione, ut *Germanice* Brandſtat appellari poſſit. *Slavis Iſchraeliz* combuſtio eſt, Unde tandem *Gorlitz* flexu, ſ. commutatione quâdam literarum factum eſt. Patria eſt *Bartholom. Sculteti*, Mathematici inſignis, & *Joach. Maiſteri*, Poëtæ eximii & celebris (5).

RE-

(a) Luſatiæ limites & diviſio.

CAP. XIV.

Marchia Brandeburgenſis, Pomerania, Meckeloburgium, Holſatia. 1

I.

REgio hæc eſt ſpatioſa, ingentibus ſilvis, lacubuſque atque paludibus invia, ab opido *Brandeburgio* cognominata. α Dividitur in duas potiſſimum parteis, *Veterem* ac *Novam* Marchiam: *Veteris* caput eſt *Brandeburg*: Novæ *Francofurtum*

Marchia Brandeburgenſis. Brandenburgum eſt in Media March.

REISKII.

1 (a) Marchia vetuſto eoque Germanico vocabulo terra vocatur limitanea, aut regio limitibus objecta: Brandenburgica vel Brennoburgica autem à Caſtro Brandeburg, cui capto Henricus Auceps Imp. Marchionem novum Sigfridum, nempe tuendis contra Sclavos Vinedoſque limitibus, præpoſuit. Carolus M. quidem terras illas Sclavicas ad Viſtulam uſque ſub imperium redegerat ſuum: Aſt rebelles Sclavi & iterum ab Ottone M. domiti arctius Epiſcopatu Brandenburgico anno 960 conſtringebantur. Inde Marchia multis ſubjecta dominis, tandem anno 1417 ad Norimbergenſes Burggravios pervenit: Quorum potentia nunc tantum eminet, ut regiones ſubditæ à Pruſſia uſque ad Rhenum & Cliviam ducenta per milliaria procurrant. Plura ex obſervatis Geographicis heic præterire cogor; pluraque ad Pomeraniam à Pomeranis, gente Sclavica dictam, & Polonis proximam. Vetus illa Viadro determinabatur; poſterior & hodierna ulterius patet: Tota quondam vel regulis & Principibus ſuis ſubjecta, vel Danis etiam Poloniſque, ut tamen ab Imperio Germ. penderet. Denique Bogiſlaus & Caſimirus, Pomeraniæ Principes, qui diu in clientela Henrici Leonis, Ducis Saxoniæ Bavariæque, fuerant, à Friderico I Cæſare Duces Imperii anno 1181 creabantur: Horumque poſteritas ad annum 1637 viguit, Bogiſlao XVI defuncto, & tota (b) Pomerania per ſucceſſionem hæreditariam ad Electores Brandenburgicos devoluta: Sed ea per diuturnum bellum Germanicum à Suecis capta, & tandem in partes diviſa fuit. *Duo itaque Ducatus adhuc ſuperſunt*, nec hi unquam ad ſeptenarium ab auctore proditum pervenerant. Quin bello ſuperiori proximo tota Pomerania & Stetinum obſidione acerrima preſſum anno 1676, Electori Brandenburgico cum Straleſundo & Gripſwaldia ceſſit; ſed denuo per pacem Noviomagenſem ad Suecos rediit. (c) *Mecklenburgicus Ducatus a Mechlenburgo*, civitate Obotritorum veteri, & caſtro firmiſſimo dictus, olim ſuos Dominos, eoſque non paucos habuit, donec ab Lothario Imp. ac hujus nepote Henrico Leone ad obſequium redigerentur erectis duobus Epiſcopatibus Mecklenburgenſi aut Swerinenſi, & Ratzburgenſi, Lubecenſi etiam aut Altenburgenſi melius reſtaurato. (d) Lubeca enim tum temporis Henrico Duci ſubdita illo auctore jus ſuum & privilegia multa obtinuit, ſed Imp. Friderico I, inter urbes Imperiales liberas anno [illegible] adſcita. Unde nec Ducatui adhæret Mecklenburgico, quem Carolus IV, Imp. An. 1349 conſtituit: legitur; nec Stargardia illi ſubeſt, ſed Electorali Pomeraniæ. Wiſmaria vero per pacem Noviomagenſem Suecis denuo paret. (e) *Lauenburgum* ab Henrico Leone conditum, ipſique ac hujus poſteritati cum Comitatu Ratzeburgico ſubjectum fuit: Unde ſereniſſima Domus Brunſvigo-Luneburgica defuncto Duce ultimo Julio Franciſco Ducatum Lauenburgicum anno 1689 occupavit, & adhuc poſſidet: (f) Ratzeburgum autem opidum machinis Danorum fulminalibus nuperrimè concuſſum & dirutum jacet, caſtro tamen adhuc ſalvo & ſuperſtite. (g) *Holſatia dupliciter accepta vel totum vel partem ſignificat*: (h) Illa plures regiones uno ambitu comprehendit; hæc ſpecialiter dicta cæteris regionibus contra diſtinguitur. Holſatia tamen tota & ipſa veteri Saxoniæ annumerata, Ducibuſque Saxonicis ſubjecta fuit; tandem Comitibus Schaumburgicis horum beneficiariis, & poſt Friderici I, Imp. tempora Vaſallis imperialibus. Denique ſub Chriſtiano I, Daniæque rege *Ducatus, An.* 1477, *Holſatia facta, ultimoque in Regiam & Ducalem diviſa*, quantas turbas incurrerit, Ducis sereniſſ. Alberti Chriſtiani anno 1689 iterata reſtitutio docebat, (i) *Schleſwicenſis* primum Marchionatus, ab Henrico Aucupe factus, tanquam limes Daniæque Germaniæque perpetuus in Ducatum deſiit, plane ab Holſatia ſeparatum, & beneficio pacis Rotſchildenſis à nexu feudali Danico liberatum. Stormaria vero & Wagria, quas Cluverius omiſit, Holſatiæ adhuc ſubſunt: Non ſubeſt amplius (k) Hamburgum ab ſylva aut nemore, quod Saxones *Ham* vocarunt, olim dictum, Archiepiſcopatu & caſtro Danis Sclaviſque oppoſito inſigne, ſed inter liberas Imperii Germanici urbes nunc habetur, Rege Danico adhuc proteſtante: Hinc controverſia publica, & oppugnatio crebrior erupit. De urbibus cæteris etiam munitis conferat, cui libet, Caſp. Dankwertz deſcript. Holſat. Mart. Zeyleri Topograph. Joh. Molleri Iſagogen ad hiſtor. Cherſoneſi Cimbric.

BUNONIS.

α (l) *Marchionatus Brandeburgicus* [a] habet ab Oriente Poloniam, & partem Sileſiæ; à Septentrione Pomeraniam & Meckelburgum; ab Occidente Ducatum Luneburgenſem & partem Brunſvicenſis; à meridie Archiepiſcopatum Magdeburgenſem, Saxoniam Superiorem, & Luſatiam ſuperiorem & partem Sileſiæ. Rigatur Albi, Odera, Spreva, Havela & Warthia. Diſtribuitur hic Marchionatus in diverſas partes; ex quibus ſunt (m) 1. *Marchia vetus*, quæ concluditur intra Ducatum Luneburgenſem & Brun-

(a) Marchia Brandenburg. (b) Pomerania. (c) Mecklenburgicus Ducatus. (d) Lubeca. (e) Lauenburgum. (f) Ratzeburgum. (g) Holſatia. (h) [illegible] (i) Schleswic. (k) Hamburgum. (l) Marchionatus Brand. fines & diviſio. (m) 1. Marchia Vetus.

Francofurtum. Berlinum. Caſtrinum. Spandavia. Croſſen Ducatus.

fortum ad Oderam, celebris civitas, mercatu [*b*] nobilis. *Berlinium* in medio Provinciæ ſitum, ſedes eſt Principum (1) Electorum Brandeburgenſium; urbs amœniſſima. *Caſtrinum*, vulgo *Koſtryn*, mirando munimento nobile opidum. Alterum munimentum eſt *Spandaw*, prope Berlinium [*c*]. Cæterà *Croſſen* Ducatus, qui anteà in Sileſia cenſebatur, nunc Marchionibus Brandeburgenſibus paret.

Pomeraniæ Ducatus VII.

II. β *Pomeraniæ Ducatus* ſolo fertiliſſimo juxta litus maris Codani longo tractu expanditur, in *ſeptem* parteis, quarum quæque Ducatus dignitate cenſetur,

(1) Palatium habent ſplendidiſſimum, ſupellectile ditiſſima ornatum; Armamentarium optime refertum; Bibliothecam vix ullis ſecundam, & Muſæum raris Artis & Naturæ Monumentis repletum; in Aula Principis 2500 Tribuni Militum, Centuriones, &c. numerantur, cum 8000 Satellitibus; habetur enim totius Germaniæ, Cæſare excepto, Princeps potentiſſimus, & ad rem bellicam Inſtructiſſimus. Opidum eſt munitiſſimum, plateis amplis & ædibus lautiſſimis decoratum. De cæteris Atl. Geog. Lond. conſulas.

vicenſem, Archiepiſcopatum Magdeburgenſem, & Albim. In eâ urbes celebriores ſunt *Tangermunda* ad Tonagræ, vulgo *Tanger*, & Albis confluentes; unde opido nomen. *Stendalia* ad Vechtam provinciæ metropolis: Soldquelia ad Letzam [*d*]: *Gardeleben* ad fl. Bieſe [*e*], *Eiſzmarck*; *Oſterburg* ad Biſæ & Vechtæ confluentes: *Seebauſen* ad Vechtam: Werbena cis Albim, ubi Havelam recipit, ad ipſos confluentes celebris eſt munitio, quæ ab opido Werbena nomen habet, ac vulgo dicitur *die Werber Schantze*. (a) 2. *Marchia Priegniziana*, vulgo *die Priegnitz*, in qua ſunt Havelberga ad Havelam, Epiſcopatu nobilis: Witſtockium clade Saxonis Electoris ann. 1636 à Suecorum copiis illata notum: Welſenach: Zechlin caſtrum, Templariorum olim ſedes: Perleberga, Pritzwald, Kiritz, Lentzen haud procul ab Albi. (b) 3. *Marchia Media* continetur intra Archiepiſcopatum Magdeburgenſem, marchiam Veterem, Priegnizianam, marchiam Uckeranam, marchiam Novam & Luſatiam Inferiorem. Urbes celebriores hîc ſunt Brandeburgum, Havelâ interluente in Vetus & Novum, in *Alt-und Neu-Brandenburg*, diſtinctum: Ratenavia ad Havelam: Spandavia: Berlinum; & è regione Colonia ad Sprevam: Francofurtum ad Oderam, Academia anno 1506 [*f*] ornatum [*g*]; Lubuſium ad Oderam: *Furſtenwald* ad Sprevam: Selovia & Goritz in agro Sternbergenſi: Brieza ſida [*h*]; Bernau cereviſia nobilis: Stolpen: Angermunda Nova: Oderberga arx ab Alberto II Marchione condita. Sueht [*i*]: Vierraden ad Oderam: Poſtſtain ad Havelam: Havela inſula: Billin ad Rien fl. Vallis Joachimica, ubi Schola Electoralis. Ad mediam Marchiam etiam referuntur *Comitatus Rupinenſis*, ubi Rupinum Novum & Vetus; *Granzoy*, *Wuſterhauſen*, Lauſatiæ Inferioris pars: ubi duæ præfecturæ *Storkaw* & *Beſzkaw*. Peizium ad Sprevam munitum: *Cotbuſz*, *Sommerfeld*. (c) 4. *Marchia Vckerana*, nomen habet à lacu, qui vulgo *die Vcker-See*, ex Uckera fl. haud longè à Prentzlow profluit. Continetur marchia Uckerana intra marchiam mediam, Pomeraniam & Meckeloburgum. Præcipua urbs hîc eſt Prentzlow. (d) 5. *Marchia nova* excurrit longo tractu trans Oderam verſus Ortum & Septemtrionem, inter Pomeraniam, Poloniam & Sileſiam. Rigatur præter Oderam, Wartha, Notez, Traga. Ex opidis præcipua ſunt Cuſtrinum ad Oderæ & Warthæ confluentes [*k*]: Landsberga ad Wartham: Drieſena in Poloniæ finibus ad confluentes Tragæ & Notez, munitum opidum: *Schiefelbein*: *Arnſzwalda*: *Soldin*: *Falckenberg* in Pomeraniæ finibus & Bernwald. Refertur huc *Ditio Sternbergica*, in qua Sunnenburg ad Wartham magiſtri Ordinis Equitum D. Joannis ſedes: Droſſen Regionis caput: Reppen: *Zielentzig*.

Patet omnis marchionatus Brandeburgicus in longitudinem 60 milliaribus, latitudo vero ejus diverſa eſt, ut *D. Wolfgangus Jobſten* notavit. Et tamen provincia illa, ſi non omnis, ſaltem major ejus pars, Carolo IV Imperatori ab Ottone Bavaro ducentis aureorum millibus vendita eſt: quam pecuniam omnem idem Otto in arce Wolſtein Iſaræ imminente, quinque millibus paſſuum infra Landſhutam ſita, prodegit; quum Margaretæ piſtoris cujuſdam uxoris amoribus vacaret. *Aventinus*.

HEKELII.

[*a*] A *Wandalis* populis olim inhabitatus.

[*b*] Et Academiâ.

[*c*] Hæc urbs ſatis ampla, opulenta atque ſplendida inprimis hâc de cauſâ Exteris ſe reddit commendabilem, quòd non ſolùm *Reſpublica*, ſed & *Eccleſia* ac *Schola* optimè ibidem conſtitutæ ſunt.

[*d*] *Abdiæ Prætori*, Academiæ *Francofurtenſis* egregii Decoris, patria.

[*e*] Cereviſiâ boni ſaporis clara.

[*f*] Ab Electore *Joachime* I.

[*g*] In hâc Academiâ, ubi olim & nuper præ cæteris claruêre *Joannes Brunnemann*, *Jo. Fridericus Rhaetius*, *Sebaſtianus Ramſpeck* ac *Chriſtianus Ravius*, præter clariſſimum *Becmannum*, hodiè haud inclari ſunt *Samuel Stryke*, immortale JCtorum Decus, *Joannes Simon*, *Irenæus Vehr*, *Bernhardus Albinus*, ac *Tido Heinr. a Lith*.

[*h*] Quæ ab aliis *Veteri Marchiæ* attribuitur. *Martini Chemnitii* primum vagitum excepit.

[*i*] *Vrbani Pierii* patria.

[*k*] Patria *Caſp. Barthii*, Germaniæ Luminis, qui *Solis*, quàm *Lunæ*, maluit eſſe æmulus, lucem aliis potiùs impertiens, quàm precariam accipiens.

BUNONIS.

β (e) *Pomerania* habet ab Oriente Poloniam, Pomerelliam, & ad oram maritimam, Caſſubiam; à Septemtrione mare Balticum; ab Occidente Ducatum Mecklenburgenſem; à meridie marchiam Brandenburgenſem [*l*]. Rigatur Odera, quæ tribus oſtiis, *Peine*, *Schwiene*, & *Dievenow*, in mare defertur Balticum: ac porro Ukera, Trebela, Rega, Wipera. (f) Dividitur primum Pomerania in *Anteriorem* ſeu *Citeriorem*, *Vor-Pommern*, quæ eſt inter Ducatum Mecklenburgenſem & Oderam fl. & *Poſteriorem* ſeu *Vlteriorem*, *Hinter-Pommern*, quæ ab Odera ad Poloniam, Caſſubiam & Pomerelliam ſe extendit. *Citerior* omnis, item Rugia; & ex ulteriori Steitinum, Gartz, Dam, Golnau, Odera fluvius, & Inſula Wollin, Sueciæ regno conceſſa. Alteram, *Vlteriorem* ſcilicet, tenet Elector Brandeburgicus.

HEKELII.

[*l*] Dicitur a. *Pomerania* qs. *maritima*, aut *Juxta Mare*

(a) 2. Marchia Priegniziana. (b) 3. Marchia media. (c) 4. Marchia Uckerana. (d) 5. Marchia nova. (e) Pomeraniæ fines. (f) Diviſio.

cenſetur, diviſus. Nomina Ducatuum ſunt. γ *Wenden*, δ *Stetin*, ε *Gutſchkow*, ζ *Wolgaſt*, η *Uſedom*, ϑ *Rügen*, ι *Bart*. Ex his *Rügen* & *Uſedom* ſunt Inſulæ. Caput Pomeraniæ eſt *Stetinum*, urbs haud exigui momenti, Emporiumque celebre (1). Sequuntur *Straleſund* (2), *Wolgaſt*, *Griphſwold*; κ *Wollin*, celeberrimum quondam, in his oris emporium; *Stargard*, λ *Colberg*, μ *Camin*, *Coſlin*, *Stolpe*, opida nobilia. Stetinum.

III. ν *Meckelburgienſis Ducatus*, quem vulgus Latinorum ineptè Megalopolitanum appellat, urbes habet claras, ξ Lubecam, *Lubeck* (3), ο Roſtochium, *Roſtock* (4), π Viſmariam, *Wiſzmar* (5). *Lubeca* opulentiſſima quondam marique potentiſſima Imperii civitas, nunc etiam Suedicis Moſcoviticiſque commerciis celeberrimum Emporium. Urbs eſt ampla, ſplendida & magnifica.

Meckelburgienſis Ducatus. Lubeca. Roſtochium. Wiſmaria.

H O L-

Mare Slavonica linguâ, & vocabatur PAMORCI à primis ſuis Incolis, qui ipſi prius *Sidini* appellati ſunt. Cæterùm terrâ planâ, paucíſque montibus prædita, fertilis eſt in univerſum atque adaquatur, Campis egregiè cultis, paſcuis lætis, ſilvis ferarum cujuſcunque generis repletis, lacubus piſcoſis, fluviis navigabilibus locupletiſſima eſt; Animalibus v. domeſticis, frumento, butyro, melle, cerâ, rebuſque ſimilibus adeò abundat, ut etiam ea circumjacentibus Terris ſubministret.

B U N O N I S.

γ (a) *Ducatus Venedorum, das Hertzogthum Wenden*, eſt in ulteriori Pomerania; ubi Regenwalda ad litus maris Baltici; Stolpa, ad fluvium cognominem; Sclaga.

δ (b) *Ducatus Stetinenſis* totus ferè inter Pœnam & Inam fl. jacet. In eo eſt *Stetinum* cis Oderam, Gymnaſio etiam nobile; olim Principum, nunc Regentium Suecorum ſedes. *Ancklam* ad Pœnam: *Treptow* ad Tollenſam: *Gartz* & *Grieffenhagen* ad Oderam: *Pyritz*: *Paſewalck* ad Uckeram: *Damm* trans Oderam. *Uckermunda*, qua Uckera fl. majori lacui *(das groſſ Haff)* miſcetur.

ε (c) *Gutzkow* Comitatus eſt; in quo *Gripſwaldia* Academia ann. 1457 [*m*] fundata celebris [*n*]: *Loyza*: *Gutzkaw*; unde Comitatui nomen.

ζ (d) *Ducatus Wolgaſtenſis* nomen habet ab opido *Wolgaſt*.

η (e) In *Uſedom* inſula urbs *Wineta* fuiſſe perhibetur ampliſſima, ab aquarum æſtu abſorpta; nunc habet opidum Uſedom.

ϑ (f) *Rugiæ* principatus olim habuiſſe dicitur opibus potentes urbes *Arconam* & *Carentiam*. Hodie ibi ſunt *Putbus* & *Berghen*.

ι (g) *Barthenſis terra*, inter Rekenizam & Trebelliam fl. ſita, opida celebriora habet *Stralſund*, quod ab Inſula *Strale* & freto appellatum, quod ann. 1316 a Sueciæ Daniæque Regibus, & multis Germaniæ principibus fruſtra obſeſſum eſt. Ac inprimis memoria digna eſt obſidio acerrima, quam anno 1628 fortiter ſuſtinuit. *Bardum* eſt ad Bardam fl. *Grimma*: *Tribeſe*: *Dangarten*, ad Rekenizæ fl. oſtium.

κ (h) *Wollina* inſula, vulgo *das Wolliniſche Werder*, hodie habet opidulum *Wollinum*: olim ibi fuit Julinum, ingens & celebre emporium, a Waldemaro I, Daniæ rege, deſtructum, cujus rudera hodie iis in locis viſuntur. *Wollinum* opidulum *Johannem Bugenhagium* naſcentem primum excepit.

λ (i) *Colberga* in ulteriori Pomerania, ad Perſantam fl. opidum ſatis munitum, portu gaudet.

μ (k) *Caminum*, Epiſcopatu nobile, eſt ad ſinum maris Baltici cognominem [*o*]. Sunt prætereà in ulteriori Pomerania *Corlin* & Belgard ad Perſantam fl. *Treptow*, *Greiffenberg* & *Regenwolda* ad Regam fl.

ν (l) *Ducatus Mecklenburgenſis* habet ab Ortu Pomeraniam, & partem Marchiæ; à meridie ipſam Marchiam Brandeb. ab Occaſu Ducatum Lauenburgicum, & Holſatiam; à Septemtrione Balticum mare. Rigatur Albi & Warnow.

ξ (m) *Lubeca* ad Travam, urbs eſt libera Imperii: ad Holſatiam aliàs refertur.

ο (n) *Roſtochium* haud longè ſuprà Warnæ oſtium, Academia à *Joanne* & *Alberto* primis Ducibus *Mecklenburgenſibus* pariter & Senatu Roſtochienſi A° 1415 condita, & cereviſia optimi ſaporis celebre eſt. Urbs illa A° 1677 incendio miſere devaſtata eſt.

H E K E L I I.

[*m*] D. 18. Octob. à *Wratiſlao* IX *Pomeranorum* Duce.

[*n*] Heîc natus eſt *David (Jacobi Fil.) Rungius*, qui laudabiliter *Ratiſponenſi Colloquio* interfuit.

[*o*] *Epiſcopatus* huc tranſlatus eſt *Julino* à *Wratiſlao* II, *Pomeraniæ* Duce ac Principe, Anno CHR. M CLXXXV. Sed omnium primus *Pomeraniæ* Epiſcopus dictus eſt *Adelbertus*, qui inſtituebatur *Julini* ſub Princip. *Wratiſlao* I, & *Ratisboro* Fratribus An. M CLI.

B U N O N I S.

π (o) *Wiſmaria* portu ad mare Balticum commodiſſimo

(a) Wenden Ducatus. (b) Stetinenſis Ducatus. (c) Gutzkovienſis Comitatus. (d) Wolgaſt Ducatus. (e) Uſedom. (f) Rugia. (g) Barthenſis terra. (h) Wollina inſ. (i) Colberga. (k) Caminum. (l) Meckelburgienſis Ducatus fines. (m) Lubeca. (n) Roſtochium. (o) Wiſmaria.

(1) *Urbs antiqua & optime munita, obſidionem 6 menſium contra Elect. Brandeburgicum An. 1677 fortiter ſuſtinuit, & tandem Conditionibus honeſtis jugo ejus colium ſubmiſit, & Conventu Neomagenſi ſub Ditione Suecorum rediit. Copias Cæſareas Anno 1659 obſidionem ſolvere coegit. Oppidum imprimis frequens, & propter Civium Fortitudinem & Urbanitatem clarum.* (2) *Annonæ commercio, Civium virtute bellica, opibus & munimentis nobilis; olim Regibus Suecorum, Danorum, & 10 aliis Principibus ſimul obſtitit, & Ericum Saxonem bello cepit; at A. 1678 Electori Brandeburgico, poſt obſidionem ſanguinolentam, ſeſe dedit.* (3) *Civitatum Anſeaticarum prima, & Collegii ſeu Conventus harum Civitatum ſedes, inter Germaniæ Septemtrionalis civitates locum facilè primum vindicat; commercio etiam & munimentis nobilis; inter Reges Boreales olim Æquilibrium tenuit. Danis A. 150 & 1519 fortiter obſtitit.* (4) *Ex Anſeaticis una, urbs ampla, frequens & magnifica, & commercio celebris, a Cæſareis capta An. 1631, a Suecis recuperata An. 1649.* (5) *An. 1238 aut 1250, ex ruderibus Mecklenburgi fundata; inter Anſeaticas numeratur. An. 1627 a Cæſareis capta, & An. 1632 a Duce Mecklenburgico, ope Suecorum, expugnata; nunc bene munita, & Danis Conventu, An. 1679, conceſſa.*

HOLSATIA. ϱ

Holſatia.

IV. Dividitur hæc regio in σ *Holſatiam* propriè dictam, & τ *Ditmarſiam* ac υ *Sleſovicenſem* Ducatum. *Ditmarſi, die Ditmerſen*, libera nuper gens, nunc ſub Danorum Regum imperio vicatim incolunt. Clariſſima totius Holſatiæ urbs eſt *Hamburgum* [*p*] (1), opulentiſſimum ad Albim flumen Emporium; quo adverſo naves ex variis mundi partibus appellunt. *Kiel*, item *Eckelnforde*, & *Huſem* nitida opida portuſque celebres. In mediterraneis ſunt *Flensburg*, *Rensburg*, & *Schleſwyck*; huic contigua fere arx *Gottorp*, Ducum ſedes eſt.

Hamburgum.

C A P.

diſſimo nobilis, Sueciæ regno conceſſa, cum munimento Waiſiſch, Poel & Neue cloſter. Verùm A. 1675, à Daniæ rege expugnata eſt. Mecklenburgenſes terræ hodiè in duas diſtinguuntur Ducatus, (a) *Swerinenſem* & *Guſtrovienſem*: hic nomen habet à *Guſtrovia*, ubi Ducum ſedes; ille ab opido, ad lacum cognominem *Swerino*, quod & ſede Ducum illorum & Epiſcopatu nobile eſt. Sunt porro in his terris *Dœmitz* in ea inſula, quam Albis & Eldæ confluentes efficiunt, naturâ & arte opidum munitiſſimum. *Boitzenburgum ad Albim. Stargardia*, quæ olim ſuos habuit Duces. *Neo-Brandeburgium* ad lacum Tollenſem. *Ribnitz* in finibus Pomeraniæ haud longè à Rekenitzæ oſtio; *Gadebuſch* quinto milliari Lubeca diſtans: ac porro *Stinchenborg*, aliquando principis ſedes. (b) *Doberanum* monaſterium vetuſtiſſimum, frequentibus Ducum Megapolitanorum ſepulchris celebre. Huc quoque hodie pertinet (c) *Epiſcopatus Ratzenburgenſis* per pacificationem Monaſterienſem Ducibus Suerinenſibus conceſſus, Saxoniæ Lauenburgicæ olim pars. (d) *Ducatus Lauenburgicus Sachſen-Lauenburg*, concluditur Holſatia, Luneburgenſi & Mecklenburgenſi Ducatibus. Albi prope medius interluitur. Opida majoris famæ hic ſunt, *Lauenburgum* ad Albim. Item *Ratzeburgum* modò memoratum.

ϱ (e) *Holſatia* continetur intra fines Ducatus Mecklenburgici, & Lauenburgici; atque ripas Albis, Eidoræ & maris Baltici. Rigatur, præter dictos fluvios, Stœra, Trava, Alſtera & Swentina. Eſt autem *Eidora* Germaniæ noſtræ in his locis limes. Dividitur Ducatus Holſatiæ in *Holſatiam proprie dictam, Ditmarſiam, Stormariam* & *Wagriam*.

σ (f) In *Holſatia proprie dicta* ſunt *Kiela* ad mare Balticum portu & nundinis (vulgo *der Umbſchlag*) jam ante celebris: Celebrior redditur Academia Sereniſſimi Principis *Albrechti Holſatiæ Ducis* auſpiciis anno 1665 ibi condita. *Rensburgum* ad Eidoram, aquis fere circumfluum: anno 1645 diuturnam ſuſtinuit obſidionem. *Itzehoa*, nuper exuſta, ſed nunc ſere reſtituta: *Wilſter*, *Niemunſter*, & *Borſholm* cœnobium Scholâ illuſtre.

τ (g) *Ditmarſia* opida habet *Lunden*, *Heyde*, *Meldorp*, *Brunsbuttel* & *Weſtingburen*. (h) *Stormariæ* opida celebriora ſunt *Gluckſtadium* ad Albim; & *Crempa* opida munitiſſima; *Pinnenberg* & *Hamburgum*, ubi in templo Cathedrali *Benedictus* V, *Pontifex Romanus*, in exilio mortuus jacet ſepultus. (i) In *Wagria* ſunt *Oldeſloa*, *Segeberga* cum arce; *Arensbœcke*, *Plœna*, *Neuſtadt*, *Oldenburg*; *Eutina* Epiſcopi Lubecenſis ſedes. Huc etiam referunt ipſam Lubecam urbem Imperialem, cum opidulo munito ad oſtium Travæ, vulgo *Travemunde*.

υ (k) *Sleſwicenſis Ducatus* Holſatiæ Septemtrionalis eſt, habens ab Ortu mare Balticum: ab Occaſu mare Occidentale, vulgo *die Weſt See*: à Septemtrione Jutiam, à qua Scotburgico amne dirimitur. Opida hic ſunt ad litus maris Occidentalis *Tonninga* ad Eydoram fl. operibus munita, *Huſum*, *Tondern* & *Ripen*. Inſulæ in hoc mari littori vicinæ, *Nortſtrand*, *Fora*, *Sylt* & *Roem*. In parte vero Orientali ſunt opida *Haderſchlebe*, *Apenrade*, *Flensborg*, *Sleſvicum*, cum arce *Gottorp* ad ſinum maris Baltici; cujus portum obſtruxit *Margarita* Daniæ Regina, & *Eckrenforde*. In mari Baltico ad hunc Ducatum pertinet Inſula (l) *Alſen*, in qua *Nordburg* & *Sonderburg* Ducum ſedes: itemque inſula *Aroe*, in quâ *Hartzkoping* & *Niekoping*. (m) Sleſwicenſis Ducatus non eſt pars Holſatiæ, ut Cluverius putavit; ſed peculiaris & diſcretus ab illa Ducatus, extra territorium Germaniæ, Regni Danici erat feudum: ſed nuper liberi juris factus eſt.

HEKELII.

[*p*] Hæc Urbs, quæ circa An. 1521 *Civitatibus Imperialibus Liberis* eſt aſſociata, & ab ipſâ *Imperiali Camera* SPIRENSI in decernendis proceſſibus pro *Libero Imperii ſtatu* etiamnum cognoſcitur, caput ſuum tantum effert præ cæteris,

Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

Nam

(1) Inter ditiſſimas Germaniæ Civitates haud immeritò numeratur; portus Navibus, uti urbs ipſa Mercatoribus admodum frequens, prætorio nobili, Templis ſplendidiſſimis, & Ptochodochiis optime conſtitutis imprimis ſpectabilis; 15000 homines luſtrare poteſt, & Præſidiarios 1800 quotidie alit. Commercium cum potioribus Europæ Gentibus ſedulo retinet, præſertim cum Anglis, qui multis immunitatibus ibi boneſtantur, pannum Anglicum ad valorem 100000 Librarum Sterlingarum, uti vocantur, quotannis vendunt, & Imperium Romanum mercibus undiquaque apportatis ſuppeditant. De nominis origine, ſitu, & antiquitate, parum inter Scriptores conſtat; alii enim Nomen a Pernarum (vulgo Hamms) Commercio ducunt; alii a ſtatua Jovis Ammonis ibidem uſque ad Caroli Magni ævum adorata; alii etiam a nemore olim propinquo, quod Germanice Ham *vocatur. Antiquitatem fabuloſam quidam jactant, & ad Albionis, Albingorum Ducis, ævum uſque retro ferunt. Ab Othone cui a Carolo M. conceſſa erat An. 789 amplificata; abhinc varias fortunæ vices ſuſtinuit, a Vandalis deleta, a Cæſare reſtaurata, modo Daniæ Regibus, tum Holſatiæ Ducibus ſubdita, at nunc Imperio Germanico vindicata.*

(a) Ducatus Suerinenſis & Guſtrovienſis. (b) Doberanum. (c) Ratzeburgum. (d) Ducatus Lauenburgicus. (e) Holſatiæ fines. (f) Diviſio Holſatiæ propriè dictæ. (g) Ditmarſia. (h) Stormaria. (i) Wagria. (k) Ducatus Sleſwicenſis limites. (l) Inſulæ Alſen & Aroe. (m) Ducatus Sleſw.

Nam ut ipſa Reſpublica, quæ ſatis ampla, opulenta atque valde potens eſt, clariſſimiſque *Langermannianis*, *Ludecuſianis*, *Schaffhuſinis*, *Schulzianis*, *Vffelmannianis*, *& Germannianis*, aliiſque pluribus amabilibus Nominibus claret, Legibus veris, certis, gravibus & propterea ad jubendum egregie aptis, & ad vetandum idoneis eſt fundata, laudabilibuſque Conſtitutionibus atque Ordinibus exornata: ita & maxime venerandum Miniſterium hoc modo eſt conſtitutum, ut nihil aliud in Eccleſiâ, quam purum, ſincerum atque incorruptum DEI Verbum quotidiè prædicetur, bonaque Diſciplina probe ac rite obſervetur. Hunc locum amœnum ac ſplendidum agnoſcunt Solum natale ſuum *Brandanus*, *Daetrius*, NESTOR ille *Guelferbytanus* omni obſervantiâ dignus, *Albertus Krantzius*, Hiſtoricus ferme ſine pari, *Petrus Lambecius*, Originum HAMBURGENSIUM Scriptor haud vulgaris, atque *Joannes Wowerius*, Vir diverſiſſimo Scriptorum genere celeber.

CAP. XV.

Luneburgenſis Ducatus (1), *Bremenſis Archiepiſcopatus*, *Friſia Orientalis*, *Weſtfalia*, *Clivia & Montanus Ducatus.* 1

I

α DUcatus *Luneburgenſis*, cognominatur à capite ſuo β Luneburgico, *Luneburg*, urbe lautiſſima, ſalis fontibus maximè clarâ. γ Cella, *Cell* (2), Ducum ſedes eſt; δ *Danneberga*, Comitatus titulo decorata. Ducatus Luneburgenſis limites.

II. ε Bre-

BUNONIS.

α (a) *Ducatus Luneburgenſis* habet ab Oriente Ducatum Mecklenburgenſem, partem Marchiæ Brandeburgenſis & Archiepiſcopatus Magdeburgenſis; à Meridie Ducatum Brunſvicenſem, Epiſcopatum Hildeſienſem, & Ducatum Calenbergenſem: ab Occidente Comitatum Hoja, Bremenſem & Verdenſem Ducatus; à Septemtrione Comitatum Pinnebergenſem, territorium Lubecenſe & Hamburgenſe, & Ducatum Saxoniæ Lauenburgicæ: Rigatur Albi, Allera, Elmenow (qui olim *Lynaw*, hodie vulgo *die Aw*) & Jetze.

β (b) *Luneburgum* ad fl. Elmenaw; urbs eſt egregie munita; cui & vicinæ regioni incubat mons Calcarius (*der Kalckberg*) adverſus omnem vim hoſtilem munitiſſimus. Celebre cœnobium Ordinis Benedictini, quod ibidem erat ad S. Michaelis, à Sereniſſimo Brunſvicenſium ac Luneburgenſium Principe Chriſtiano Ludovico in Gymnaſium mutatum anno 1660 aperitur. *Mons*, *Pons*, *Fons*, ſunt tria pulchra, ſeu tres Dotes, quibus Deus hanc urbem præ cæteris ornavit. *Mons*, ad cujus radices calx optimæ notæ eruitur: *Pons*, ſub quo amnis navigiorum capax: & demum *Fontes* ſalis optimi perennes & copioſi. Luneburgo vicinus eſt vicus *Bardewick*: olim urbs magna, quod ex ruderibus colligitur, ab *Henrico Leone* expugnata & deſtructa anno 1189. *Luneburgum* tamen ante deſtructum Bardevicum floruit. Non igitur ex ruderibus Bardovicenſibus urbs illa condita eſt, ſed tantum aucta [a].

γ (c) *Cella* ad Alleræ & Fuhſæ confluentes munita arcem habet ſplendidam.

δ (d) *Dannenberga* opidum ad Jetze olim ſuos habuit Comites; at jam pridem Ducibus Luneburgenſibus paruit: arx ejus antiqua, quod circumjacentes regiones latrociniis redderet infeſtas, olim diruta eſt. Oppida præterea in eo Ducatu celebriora ſunt (e) *Harburgum* cum caſtro munitiſſimo, ad Albim è regione Hamburgi: (f) *Winſena* ad Luham cum arce: (g) *Vlzena*, (h) *Giſhornia* cum arce munita ad Alleræ & Iſæ confluentes; *Borchdorp* & *Walſrade*.

HEKELII.

[a] De verâ autem hujus Urbis *origine* vid. *Jo. Angelii Werdenhagii* Pars III. *Rerumpp. Hanſeaticar.* c. 2. p. 89. ſeqq.

REISKII.

1 (i) *Luneburgum* ab veteri vicinoque caſtro nomen habuit; caſtrum ab Luinonibus Sclavis, quibus coercendis ut opponeretur, aut Saxones, aut Franci victores Saxonum effecerunt. *Hermannus ergo Billingius*, ex illuſtri proſapia ortus, & ab Ottone M. Dux Saxoniæ anno 970 creatus, monaſterium S. Michaelis in caſtro illo vel ipſe condidit, vel auctius reſtauravit. Unde poſthac oppidum cognomine *pagis e duobus Heimerſdorff & Modeſdorff* extitit, tandemque urbs ampla, & tempore Henrici Leonis inſigniter adaucta: Teſtantur id Chronic. MSta omnia, quotquot vidi, & Acta Præpoſituræ ad S. Joannis ædem Luneburgicæ vetuſta, quæ Archidiaconatum in Modeſdorff, Verdenſi Epiſcopatui olim annumeratum diſertis verbis exhibent. (k) *Ducatus autem Luneburgicus* anno 1235 emeruit Friderici II Imp. auſpicio, qui Brunſvicenſes & Luneburgicas terras, Principum Guelforum allodiales ſive proprias in feudum recepit, novoque Ottonem Wilhelmi filium Ducis titulo exornavit. Plura uterque Meibomius & Sagittarius in ſcriptis ad hanc rem editis dabunt: plura etiam *de Archiepiſcopatu & urbe* (l) *Bremenſi* nunc inter urbes Imperii liberas connumerata non Adamus ſolum Brem. At buſque Stadenſis, ſed multi ad eandem rem commentarii Actaque publica præbebunt: Præſertim ad controverſiam cum Suecis ortam, & Aabenhuſæ anno 1661 compoſitam. (m) Saxonia enim vetus duas partes continuit; 1°. *Weſtfaliam*, quæ trans Viſurgim ad Rhenum uſque amplius producta; 2°. *Oeſtfaliam*, quæ cis Viſurgim ſita, noſtras etiam vicinaſque

(1) *Sunt qui Nomen ducunt a Luna ibidem adorata, cujus Imago in monte calcario ſtetit uſque quo diruta fuit a Suiberto primo Verdenſis Epiſcopo, qui Monaſterium S. Mariæ ibi condidit Anno 780. Ducatus nunc Electori Hanoverico ſubeſt.*

(2) *Oppidum probe munitum, & Palatio Anno 1485 condito decoratum.*

(a) Ducatus Luneburgenſis limites. (b) Luneburgum. (c) Cella. (d) Dannenberga. (e) Harburgum. (f) Winſena. (g) Ulzena. (h) Giſhornia. (i) Luneburgum. (k) Ducatus Luneburg. (l) Brema. (m) Saxonia vetus duplex.

Archiepiſcopatus Bremenſis. Brema. Stada.

II. ε *Bremenſis Archiepiſcopatus* caput, ζ *Brema*, eſt *Bremen*, civitas egregia & magnifica, Emporiumque haud ignobile, Viſurgi fluvio navium appulſum commodante (1). η *Stade*, opidum prope Albim. ϑ *Verden* & *Bremerforde*, arx cum vico, Archiepiſcoporum Bremenſium ſedes eſt.

Friſia Orientalis. Embda. Auricum. Weſtfalia.

III. ι *Friſia Orientalis*, *Ooſt Frieſland*, alio nomine *Comitatus Embdanus* nuncupatur, à capite ſuo κ *Embda* (2), *Embden*, urbe haud equidem ampla; at portu celeberrimo. *Auricum*, *Aurick*, Comitum ſedes eſt.

IV. λ *Weſtfalia* ſatis ampla regio, gregibus quàm hominibus alendis benignior eſt; ſilvis horrida, ac paludibus crebris fœda, veterem illam Germaniam

vicinaſque regiones continuit. (a) *Friſia Orientalis* in Comitatum ſub Friderico III, Imp. anno 1454, in Principatum anno 1650, à Ferdinando III provecta, diuturnas cum Embda urbe controverſias trahit ob libertatem, quam illa fœdere Belgicorum ordinum nixa ſibi vendicat. (b) *Jeverana Dynaſtia* aut regio in ditione principis Anhaltini Servelt. per pactum ſpeciale cum Anthonio Gunthero Comite Oldenburg. adhuc manet, quanquam à Danis, qui Comitatum Oldenburg. jure ſucceſſionis hæreditariæ nunc tenent, aliquando illa fuerat occupata. Vid. *Vblo Emmius* in Hiſtor. Friſ. nobiliſſ. *Winkelmannus* in Notit. Weſtfaliæ, itemque Auctor illuſtriſſ. Monumentorum Paderborn. (c) *Comitatus Schaumburgicus* dimidius Biccenburgenſi ſubeſt Comiti; (d) Lippicus ſuæ Comitum familiæ vetuſtiſſimæ totus, Schwalenburgicus vicinus ex parte ſolum, (e) Pirmontanus cum caſtro ſuo Comiti Waldeccenſi, uno Luide opido excepto, quod ad Paderbornenſem Epiſcopum pervenit: Acidulæ ibi claræ ex anno 1340 fontis ſacri nomine (*der H. Brunn*) & concurſu hominum frequentiſſimo; quod ex MSto Henrici de Hervordia Codice liquet. (f) *Ducatus Cliviæ* poſt ultimam anno 1666 tranſactionem cum Marcano & Ravensburgico Comitatu, Dynaſtia itidem Ravenſteinenſi, ad *Electores Brandeburgicos* nunc pertinet; quibus etiam urbes cæteræ fœderatæ quondam Belgio ſubjectæ ex anno 1673 ſubſunt.

BUNONIS.

ε (g) *Archiepiſcopatus Bremenſis* & *Epiſcopatus Verdenſis* titulo Ducatuum per pacificationem Monaſterienſem ceſſerunt regno Sueciæ, verum anno 1676 eodem pulſi ſunt. Uterque Luneburgenſi Ducatui ad Occaſum Solſtitialem æſtivum conterminus eſt; *Bremenſis* ferè intra Viſurgim & Albim ad mare uſque Germanicum ſe extendens rigatur, præter (h) *Viſurgim*, *Eſſa*, *Wemma*, *Zwinga* & *Oeſta* fluminibus.

ζ (i) *Brema* urbs tempore belli Smalcaldici, cujus fœderis erat ſocia, inſtinctu Epiſcopi ſui fruſtra fuit obſeſſa. Ad Reformatorum partes poſtea inducta eſt. Quæ nuper minus proſperè geſſit, nota ſunt & pervulgata. Gymnaſio quoque celebris eſt.

η (k) *Stada* ad Zwingam fl. operibus ſatis munita, nuper fortuito incendio fere tota periit, jam ferè reſtituta.

ϑ (l) *Bremerfœrda* arx haud longè ab Oeſta fl. à Danis nuper capta; ſed per pacem Rotſchildenſem Suecis reddita eſt. Tractus ille, qui inter Oeſtam & Zwingam eſt, appellatur (m) *das Keydinger Land*; ubi opida *Himmelport* & *Nyenhus* ad Oeſtæ & Albis confluentes. Inde tractus conterminus *Terra Hadelæ* vulgo (n) *das Hadeler Land* eſt in ditione Ducum Saxoniæ Lauenburgicæ, in qua *Ottendorf*. Ad Hamburgenſes etiam pertinet præfectura cum arce *Ritzenbuttel*. Hinc porro ſequitur tractus ad litus maris Germanici & Viſurgis oſtia pertingens, vulgo (o) *das Landzu Wurſten* dictus; ac inde (p) *das Viebland*. *Boxdebuda* opidum haud vulgariter munitum interluitur Eſſa fl. *Ottersberga* ad Wemmam fl. aliquot milliaribus Brema diſtat. (q) *Ducatus Verdenſis* continetur Luneburgenſi & Bremenſi Ducatibus ac Comitatu Hoja: Rigatur Allera & Wemma fluminibus. Opida hic ſunt *Vehrden* ad Alleram; unde Epiſcopatui nomen; & *Rotenburgum* ad Wemmam.

ι (r) *Friſia Orientalis*, à Comitatu Oldenburgenſi ad mare uſque Germanicum porrigitur.

κ (s) *Embda* haud longè ab Amaſis oſtio ſita eſt, ad eum maris ſinum, quem accolæ, à fluctuum rabie, *den Dollert* vocant. Præter *Auricum* [*b*] hic ſunt opida *Norden*; *Leer*; haud longè à Sœſtæ & Amaſis confluentibus. *Stickhuſen* eſt arx ad Sœſtam benè munita. Dominia quoque habet cum opidis *Eſens* & *Witmunde*. Ibidem quoque ad mare eſt tractus vulgo *das* (t) *Jever Land* dictus, in quo opidum *Jever*. Sed eſt in ditione Comitis Oldenburgenſis.

HEKELII.

[*b*] Sive Aſelingam.

BUNONIS.

λ (u) *Weſtfalia* [*c*] habet ab Ortu Viſurgim [*d*]: à Septemtrione Comitatum Zutphaniæ, Trans-Iſalaniam & Dominium Groeningenſe: ab Occaſu Ducatum Cliviæ & Montium: à Meridie Haſſiam & Waldeccenſem & Naſſovienſem Comitatus. Fluvii iſtius provinciæ præcipui ſunt *Viſurgis*, *Amaſis*, qui mediam ferè ſecat; *Lupia*, *Rhura*, qui paulo infrà Duisburgum ad opidum Roerort in Rhenum ſe effundit; *Haſa* ad *Meppen* opidum benè munitum in Amaſin ſe exonerans; & *Honta* infra Bremam in Viſurgim illabens. Nomine *Ducatus Weſtfaliæ* & *Angriæ* notatur, quicquid ditionum Archiepiſcopus Colonienſis in Weſtfalia obtinuit, quum Henricus Leo proſcriberetur.

(a) Friſia Orientalis. (b) Jeverana Dynaſtia. (c) Comitatus Schaumburg. (d) Lippicus. (e) Pirmontanus. (f) Ducat. Cliviæ. (g) Ducatus Bremenſis limites. (h) Flumina. (i) Brema. (k) Stada. (l) Bremerfœrda. (m) Keydinger Land. (n) Haedeler Land. (o) Wurſter Land. (p) Viehland. (q) Ducatus Verdenſis. (r) Friſia Orientalis. (s) Embda. (t) Jever Land. (u) Weſtfaliæ Termini & Flumina.

(1) Sunt qui hoc Oppidum Φαβίρανον Ptolemæi eſſe putant. Immunitatibus primum ab Henrico V Cæſare donata An. 1111 propter res proſpere geſtas bello ſacro uti vocatur. Jactant autem Privilegia a Carolo M. conceſſa, in cujus rei teſtimonium Statuam Rolandinam in Foro poſitam, citant. Rolandus ille Gigas fuiſſe fertur, & Nepos Caroli M. cui operam fortem & fidelem in Saxonibus ſubigendis præſtitit. Goldaſtus autem Rolandum ſive Rulandum Nomen Appellativum putat, Juriſdictionem in Urbibus ad Imperii Confinia ſitis conceſſam denotans. Brema nunc inter Urbes Imperiales, ſive Liberas, numeratur. *(2) Urbs nunc ampla, dives, probe culta, probe munita, commercio, & civium virtute bellica celebris, Ubboni Emmio Oculus eſt Friſiæ Orientalis.*

maniam referre videtur. Epiſcopatibus & Comitatibus frequentibus diſtinguitur. Epiſcopatus ſunt; μ *Monaſterienſis*, ν *Paterbornenſis*, ξ *Mindenſis*, ο *Oſnabrugienſis*, π *Verdenſis*. *Monaſterium*, *Munſter*, caput totius Weſtfaliæ, nobilis & magnifica civitas in amœniſſimis agris ſita, annis ſuperioribus Anabaptiſtarum lymphatico regno celebris (1). Secunda à Monaſterio Weſtfalicarum eſt ρ *Suſatum*, *Soeſt*, nulla re quàm amplitudine ſuâ clara. Deinde σ *Tremonia*, *Dortmund*, *Minden* (2), *Oſnabrugge* (3), *Paderborn*, cultorum frequentes ſunt urbes. Comitatus nobiliores ſunt, τ *Marck*, υ *Oldenburg*, φ *Delmenhorſt*, — Monaſterium. Suſatum. Tremonia. Minden. Oſnabruga. Paderborna.

tur. In eo ſunt *Arnsberga*, *Stadberga*, *Winterberg*, *Helemberg*, *Droshagen*, *Attendorn*, *Grevendorp*, *Medbeim*, *Arnsrüchte*, *Beleck*, *Kaldehard*. *Angria* eſt in Comitatu Revensburgenſi, prope Hervordiam, olim totius regionis primaria arx, à qua *Angriæ Ducatus* nomen hodie manſit.

HEKELII.

[c] Nonnullis vera & antiqua *Saxonia* dicta.
[d] S. *Viſeram*.

BUNONIS.

μ (a) *Monaſterienſis Epiſcopatus* longo tractu à Lupia fl. per mediam fere Weſtfaliam uſque ad Comitatus Oldenburgenſis & Friſiæ Orientalis limites excurrit. Epiſcopatus hujus caput eſt (b) *Monaſterium* ad Aa fl. quod ſeculo 16 Anabaptiſtæ auctoribus *Joh. Leidenſi* ſartore & *Knipperdolingio* oppreſſerunt. Pace inter Imperatorem Rom. & fœderatos An. 1648 ibidem compoſita præcipue nobile. Nuper etiam ab Epiſcopo ſuo hæc urbs magnopere afflicta obſidionem fortiter ſuſtinuit; ac neceſſitate compulſa Hæreticorum, quos habent, imploravit auxilium: ſed tamen demum anno 1661 coacta eſt Epiſcopo ſuo ſeſe ſubmittere, militemque recipere. Iſte caſtellum, ad opidanos in officio retinendos, urbi impoſuit: opida hic ſunt *Dorſten*, *Tellig*, *Sendenhorſt*, *Borken*, *Coesfeld*, *Warendorp*, *Haltern*, &c. [e].

ν (c) *Epiſcopatus Paterbornenſis* confines habet Ducatum Weſtfaliæ, Comitatum Waldeccenſem, Landgraviatum Haſſiæ, Ducatum Brunſvicenſem, territorium Lemgoviense & Comitatum Riecbergenſem. Ejus caput eſt (d) *Paterborna*: Opida porro habet *Neuhus*, *Drieberg*, *Brackel* & *Warburg*. Eidem Epiſcopatui verſus Ducatum Brunſvicenſem ad Viſurgim, haud longe ab opido *Hoexter*, adjacet (e) *Corbeja* Monaſterium celebre, quod aliquot ſeculis velut ſeminarium fuit Epiſcoporum Saxoniæ; ex quo *Anſgarius*, primus Hamburgenſis Epiſcopus, qui per vicinas gentes, Daniam quoque & Sueciam, Evangelium propagavit, & Succeſſores illius S. *Rembertus*, *Adalgarius*, *Hogerus*, ad docendas Eccleſias vocati ſunt. *Witinduckindus* ſeu *Windichinus*, qui de geſtis Saxonum tres ſcripſit libros, item de geſtis Ottonis I, monachus fuit Corbejenſis. In claris Scriptoribus etiam memoratur *Sigebertus Corbejenſis*. An. 1517 primi quinque Annalium libri *Cor. Taciti* Corbejæ a quæſtore Pontificio fuerunt inventi, qui eos ad Leonem X detulit, ac ἀντιδώρου loco quingentos accepit aureos. *L. p. w.* [f].

ξ (f) *Epiſcopatus Mindenſis* continetur Epiſcopatu Oſnabrugenſi, Comitatu Hojenſi, & Schauenburgico, territorio Lemgovienſi, & Comitatu Ravensbergenſi. Ejus caput eſt *Minden* ad Viſurgim opidum bene munitum: eundem hunc Epiſcopatum hodie tenet Elector Brandenburgicus titulo Ducatus. Opida hic porrò ſunt *Petershagen* ad Viſurgim, *Schulteberg*, *Lulbeke*, *Renneberg*, *Hummelrick*, & *Bargen*.

ο (g) *Epiſcopatus Oſnabrugenſis* metropolis eſt (h) *Oſſenbruga*, ſeu *Oſnabruga* in valle amœna ad Haſam fl. ſita, præcipue pace an. 1648 ibidem compoſita nobilis. Opida præterea hic ſunt *Iburg* ſedes Epiſcopi; *Melle*, *Hontelburg*, *Quakenborn*, *Forſtenow*.

π De *Epiſcopatu Verdenſi* hoc ipſo capite dictum eſt.

ρ *Suſatum* eſt in extrema parte Comitatus Marcani, qua Ducatus Weſtfaliæ & Comitatus Lippienſis coeunt.

σ (i) *Tremonia* in Comitatu Marcano inter Lupiam & Rhuram fere intermedia Gymnaſium habet celebre, cui nuper præfuit *Chriſtophorus Scheiblerus*.

τ (k) *Marca Comitatus* concluditur inter Lupiam fl. Epiſcopatum Monaſterienſem, & Ducatus Cliviæ, Montium & Weſtfaliæ. Fluviis alluitur & perluitur Lupia, Rhura & Aura. Opida hic ſunt *Unna* haud longe a Rhura: *Hammona* ad Lupiæ & Dunckeri confluentes. *Werdena* ad Rhuram Abbatia nobilis eſt. *Lippia*, *die Lipſtadt*.

υ In *Comitatu* (l) *Oldenburgenſi* eſt opidum *Oldenburg* ad Hunteam fl. [g].

φ (m) In *Comitatu Delmenhorſt* eſt *Delmenhorſt* ad fl. *Delmen*.

HEKELII.

[e] Ex hâc Diœceſi, & quidem è pago *Heek* prope *Horſtmariam* ortus eſt *Alexander Hegius*, Ludi *Daventrienſis* Moderator, *Deſ. Eraſmi Roterod.* Præceptor, & *Davidis Chytræi* elogio primus Litterarum amœniorum inſtaurator.

[f] Vivit hodie in *Monaſterio Corbejenſi* quoque Medicus ac Polyhiſtor celeberrimus, *Chriſt. Franciſc. Paullini*, qui de CANE *Tractatum Singularem* erudito Orbi promiſit.

[g] *Ant. Guntheri Heshuſii*, *Otton.* & *Luderi Menkeniorum* patria eſt omnino clara ac celebris.

X BUNO-

(a) Epiſcopatus Monaſterienſis. (b) Monaſterium. (c) Epiſcopatus Paterbornenſis. (d) Paterborna. (e) Corbeja. (f) Epiſcopatus Mindenſis. (g) Epiſcopatus Oſnabrugenſis. (h) Oſſenbruga. (i) Tremonia. (k) Marca Comitatus. (l) Oldenburgenſis Comit. (m) Comitatus Delmenhorſt.

(1) Urbs Imperialis uſque ad A. 1661, quo ab Epiſcopo Galeno de Bernard homine Animoſo, vafro & bellicoſo oppreſſa fuit. Urbs Arte & Natura optime munita; 5 templa collegiata numerat, & Academiam Jeſuitarum celebrem jactat. (2) Urbs Anſeatica, ampla, dives, nitida, & bene munita, a Cæſareis An. 1625 expugnata, & a Duce Brunſvicenſi An. 1634: olim Epiſcopatus, at nunc Regi Boruſſorum ſub Principatus Titulo paret. (3) Urbs antiqua, munita, ædibus publicis, Cœnobiis, & Palatiis ſpectabilis. & Conventu inter Cæſarem & Succum, An. 1648 clara. Cives partim Pontificii, partim Lutherani, & per vices reguntur a Principe Reformato & Pontificio. Reformati, e Familia Brunſvicenſi eliguntur.

menhorſt, χ *Benthem*, ⸸ *Arnsberg*, ω *Lingen*, α *Tecklenburg*, β *Waldeck*, *&c.* *Lingen* opidum eſt munitiſſimum. (1).

Clivia, Cleve. V. γ *Clivia*, ad utramque Rheni ripam porrecta, à δ *Clivis* (2) capite totius Ducatus cognominatur: junctaque eſt Juliacenſi Ducatui. *Colles* ſive *Clivi*, in quibus condita, nomen urbi præbuiſſe, vulgò putantur. At clariſſima omnium eſt ε *Veſalia*, *Weſel* (3), ſecunda *Emeriacum*, ζ *Emmerick*, η *Santen* (4), antiquitatum Romanarum reliquiis priſcum originem claritatemque indicat. ϑ *Mours* Comitatus titulo inſignitum opidum, munimine maximè clarum eſt.

Veſalia. Emmerick. Santen. Mours.

VI. ι *Mon-*

BUNONIS.

χ (a) *Benthemenſis Comitatus* caput eſt *Benthem.*

⸸ (b) *Arensbergenſis. Arensberga* haud longe à Rhura ſita.

ω (c) *Lingen* ad Amaſin, olim fuit Comitum *Tecklenburgenſium* ſedes.

α (d) Cujus caput eſt *Tecklenborg*. Haud longè infra *Lingen* eſt *Meppen* opidum munitiſſimum, quod Palatinis bellum reſtaurantibus venditum, ſed paulò poſt ſtratagemate receptum eſt.

β (e) *Comitatus Waldeccenſis* continetur finibus Haſſiæ, Epiſcopatus Colonienſis & Paderbornenſis. Opida præcipua ſunt *Waldeck*, *Corbach*, *Wildungen* acidulis nobile, *Mengeringhauſen* & *Landau.* Hunc Comitatum [*b*] ad *Weſtfaliam* referri nunquam pro ſuo jure concedent Haſſiæ Landgravii: qui aliàs ad Superiorem Circulum Rhenanum pertinebat. Ad Weſtfaliam quoque pertinent Comitatus ſequentes: (f) *Comitatus Diepholtz* habens ab Oriente Comitatum Hoyenſem: à Meridie Ducatum Mindenſem, & Epiſcopatum Oſnabrugenſem: ab Occidente Epiſcopatum Monaſterienſem: à Septemtrione Comitatum Oldenburgenſem atque Delmenhorſtenſem & partem Ducatus Bremenſis. In eo ſunt opidula *Diepholtz*, *Leuenſorde*, *Barnsdorf* & *Carnow*: itemque lacus per Weſtfaliam celebris vulgò *Dommel* dictus. Paret omnis hic Ducatus Luneburgenſium Duci. (g) Comitatus Hoyenſis habet ab ortu Ducatum Brunſvicenſem & Luneburgenſem; à Septemtrione Verdenſem & Bremenſem; ab Occidente Comitatum Diepholtz; & à Meridie Ducatum Mindenſem. Dividitur in Comitatum *Superiorem* & *Inferiorem*: ejus caput eſt (h) *Nienburg*, opidum munitiſſimum in nupero bello clarum. Sunt hic præterea opidula *Hoya*, *Bukken*, *Libenau*, *Bruchhauſen*, *Sick*, *Steigeberg*, *Siedenburg* & *Diepenau.* Et hic Comitatus eſt in ditione Ducum Brunſvicenſium & Luneburgenſium. (i) *Comitatus Ravensburg*, ab Arce *Ravensburg* appellatus, habet opida *Engern*, *Bielefeldiam*, *Herfordiam* & *Vlothoviam.* (k) *Comitatus Schauenburgenſis*, ubi *Schauenburg*, *Stadthagen*, & *Rintela* Academiâ nobilis [*i*]: qui ferè totus per nuperam pacificationem ceſſit Haſſiæ Landgravio. (l) *Comitatus Lippe*, ubi *Lippia*, *die Lipſtadt*, ad Lupiam ſuprà etiam memorata, diverſorum Dominorum. (m) *Lemgovia*, ad Pegam fl. *Vſelen*, *Blomberg*, *Dietmelle*, quod Cluverio eſt (n) *Teutoburgum*; aliis tamen putatur eſſe *Duysburg* ad Rhuram. Eidem illi Comitatui adhæret Comitatus (o) *Pyrmond*, ubi opidum *Pyrmond*, in cujus viciniâ ſunt acidulæ & Comitatus (p) *Spiegelberg.* In Weſtfalia demum quoque eſt Comitatus (q) *Riedberg*; cujus opidum *Riedberg.* Weſtphalum ſe eſſe profitetur *Joh. Lewenclavius.*

γ (r) *Ducatus Cliviæ* ab una parte conterminam habet Weſtfaliam, & Archiepiſcopatum Colonienſem & Monaſterienſem: ab altera Geldriam, Comitatum Murſenſem & Zutphaniæ. Rigatur Rhura, Lupia, Iſala, Nerſa & Rheno, qui hunc Ducatum ferè medium ſecat [*k*].

δ (s) *Clivia* haud procul à caſtro Schenkiano jacens Electori Brandeburgico paret.

ε (t) *Veſalia* haud longè à Rheni ripa benè munita, à Fœderatis Belgis Anno 1629 ſtratagemate capta eſt.

ζ (u) *Emmerick* eſt ad dextram Rheni ripam.

η (x) *Santen* aliquot milliaribus infrà Veſaliam haud longè à ſiniſtrâ Rheni ripâ jacet.

ϑ (y) *Mourſia* Comitatus ad Auriacos Principes pervenit, quum An. 1600 Æmilia Comes moriens hæredem inſtituiſſet Mauritium Auriacum. Haud procul *Mourſia* ſeu *Murſia* opido vicus eſt, vulgò *Asburg*, in cujus agro multæ repertæ antiquitatum Rom. Reliquiæ, indicant hoc eſſe (z) *Aſciburgum* Taciti. Sunt præterea in eo Ducatu opida, (a) *Duysburg* haud longè à Rhurâ & Rheni confluentibus: (b) *Rees* ſuprà Emmerick ad dextram Rheni ripam. (c) *Burick* è regione Veſaliæ. (d) *Goch* ad Neerſam; (e) *Calcar*; & (f) *Gennep* à Belgis fœderatis Anno 1644. captum.

HEKELII.

[*b*] Quem *Conr. Sam. Schurzfleiſch*, accuratiſſimus ſeculi hujus Hiſtoricus, patriam ſuam agnoſcit, & famâ ſuâ, Illuſtri magis magiſque Illuſtrem reddit.

[*i*] In quâ *Jo. Otto Henckelius*, Fautor meus magnus, claret.

[*k*] Aliàs ipſa regio bono & ſalubri Aëre gaudet, & agro utcunque fertili frumenti, paſcuiſque læto. Tophi Lapides heîc ingenti copiâ colliguntur, ex quibus cementum conficitur, unde ingenti lucro eos *Brabantis* vendunt.

BUNO-

(1) *Cives ſunt Calviniani, opidum ad Familiam Arauſionenſem pertinet.*

(2) *Colonia Vlpia Trajana, Cluv. Palatio antiquo, Architectura Gothica, Ædibus Nobilium decorata; Eumenius Rhetor traditur hic Artem Oratoriam tempore Julii Cæſaris docuiſſe, unde Controverſia celebris inter Lipſium & Pigbium, altero negante, altero affirmante. Vivario & Silva nobili ſupra montem, unde proſpectus totius Germaniæ amœniſſimus, inſignis.*

(3) *Totius Ducatus munitiſſima, & ex Anſeaticis una, Regi Boruſſorum nunc paret.*

(a) Comitatus Benthemenſis. (b) Arensbergenſis. (c) Lingen. (d) Tecklenborg. (e) Waldeccenſis Comitatus. (f) Diepholtz Comitatus. (g) Comitatus Hoya. (h) Nienburg. (i) Ravensburg Comitatus. (k) Schauenburgenſis Comitatus. (l) Lippe Comitatus. (m) Lemgovia. (n) Teutoburgum. (o) Pyrmond. (p) Spiegelberg. (q) Riedberg. (r) Cliviæ Ducatus Limites & Flumina. (s) Clivia. (t) Veſalia. (u) Emmerick. (x) Santen. (y) Mours. (z) Aſciburgum Taciti. (a) Duysburg. (b) Rees. (c) Burick. (d) Goch. (e) Calcar. (f) Gennep.

(4) *Cluverio, vetera Caſtra Taciti, ubi Julius Cæſar aliquando habitabat. Legionis Thebææ hic Internecioni dotæ fabula etiam celebris.*

VI. ι *Montenſis Ducatus* Clivenſi Ducatui conterminus eſt, vulgò *Berg*, cujus caput κ *Duſſeldorp* (1), opidum cum arce, Ducum Juliaci, Cliviæ & Bergæ ſedes.

(1) *Olim Imperialis, urbs ampla, bene munita, lauta, & Annonæ commercio clara.*

BUNONIS.

ι (a) *Ducatus Montenſis* ferè omnis continetur finibus Weſtfaliæ, Cliviæ, Colonienſis Epiſcopatus, & Comitatus Marcani. Rigatur Wippera, Akera, Siega & Duſella.

κ (b) *Duſſeldorp* Duſella fl. perluitur, qui deinde in Rhenum ſe effundit. Sunt hic porro (c) *Sieburgum* ad Siegam. fl. Abbatiâ celebre: (d) *Mulheim* in dextra Rheni ripa Coloniæ vicinum, cujus cœptæ munitiones à Spinola An. 1614 dejectæ ſunt: (e) *Keyſerſwerda* ad Rhenum, haud longe à finibus Ducatus Cliviæ: (f) *Blanckenburgum*, ad Sigam: (g) *Sollingen*: *Elverfeld*: *Gerriſheim*, &c.

(a) Ducatus Montenſis. (b) Duſſeldorp. (c) Sieburg. (d) Mulheim. (e) Keyſerſwerda. (f) Blanckenburg. (g) Sollingen.

CAP. XVI.

Haſſia, Wetteravia, Buchovia, Thuringia. 1

I.

α Haſſia Landgraviatus, Comitatus in ſe habet nobiles hos: β *Catzenelnbogen*, γ *Dietz*, *Ziegenhaim* & δ *Nidda*; caput provinciæ eſt Caſtellum Cattorum, ſive ut vulgò nunc uſurpatur *Caſſella*, *Caſſel* (1), lauta ſanè civitas cum ſplendida arce, Landgraviorum [*a*] ſedes. Secunda eſt ε *Marpurgium* (2) [*b*], litera-

Haſſia.

(1) *Urbs optime munita, ampla, Gymnaſio decorata, Lanæ & Annonæ Commercio celebris.*

(2) *Tribunali unde jus toti Regioni dicitur inſignis. Academia hic inter totius Germaniæ florentiſſimas locum habet. Urbs etiam optime munita & lauta. Langravio Caſſelenſi ſubeſt.*

BUNONIS.

α (a) *Haſſia* [*c*], cum terris quibuſdam ad eam pertinentibus, fines habet ab Oriente Thuringiam; à Septemtrione Ducatum Brunſvicenſem & Weſtfaliam; ab Occidente Epiſcopatum Moguntinum, Trevirenſem, & Palatinatum Electoralem; à Meridie Franconiam & Palatinatum [*d*]. Rigatur *Rheno*, *Fulda*, *Edera*, *Lano* & *Werra*. (b) *Haſſia* propriè dicta dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. (c) *Superior* dicitur, quæ Franconiam & Electorum provincias attingit.

β In ea eſt Comitatus (d) *Cattimelibocenſis*, *die Graffſchaft Catzen Elnbogen*, ab Arce *Katz* & opido *Elnbogen*, nomen habens: in eo (e) *Darmſtadium* in confinio ſilvæ Ottonis, *des Odenſwalds* [*e*], & Comitatus Erpach, ejuſque tractus, qui vulgo *die Bergſtraſſe* dicitur, ſplendidâ Arce, & Landgraviorum ſede nobilitatum. (f) *Ruſſelſheim* caſtrum ad Mœnum munit flumum, opidum (g) *S.Goari*, *S. Gwer*, ad Rhenum cum Arce validâ *Rheinfelſen*, inter Veſaliam Superiorem & Boppart. (h) *Braubach* ad Rhenum; (i) *Schwalbachia* acidulis celebris, aliquot milliaribus Francofurto diſtans. Dominium (k) *Epſtein*: (l) *Wisbaden* thermis celebre. Moguntiæ, cui aſſcribitur, vicina eſt *Henrichia* terra, vulgò *der Heirich*.

γ (m) In *Comitatu Diezenſi* eſt opidum *Dieza* ad Lanum; (n) *Empſa* thermis nobilis. *Ringoja* tractus, qui paret Archiepiſcopo Moguntino.

δ (o) *Nidda* ad fluvium cognominem, unde Comitatui nomen manſit.

ε In (p) *Principatu ad Lanum* eſt (q) *Marpurgum* ad Lanum, Arce, Landgraviorum ſede, & Academiâ à *Philippo Landgravio* Anno 1526 condita clarum [*f*].

HEKELII.

[*a*] *Reformatæ Religionis.*

[*b*] A *Ptolemæo* AMISIAM vocatum.

[*c*] Montana quippe Regio.

[*d*] Terra ipſa rerum ad humanum uſum neceſſariarum eſt affluens, tametſi Vinum non ferat, niſi prope *Rhenum*, & mittit Lanam ſat copioſè.

[*e*] Ubi nuper docuit *Baltaſar Menzerus*, Fil.

[*f*] *Elenchus Proff. huj. Academiæ*, qui ab Anno CHR. M D XXVI à primâ nempe ejus fundatione, uſque ad An. MDLXXXIII ibid. præclarè docuerunt, à *Petro Nigidio*, Seniore, metrice eſt conſcriptus, & literis *Egenolfianis* publicè lucidatus An. 1591 in 8. f. Sic ejuſd. *Academiæ* SOLENNIA Caſſellis An. 1653. in 4 f. impreſſa ſunt, & quidem *Jo. Hartm. Kormanno* Autore. Nuper claruerunt partim, partim adhuc clarent *J. H. a Dauber*, *Joan. Hemius*, *Jo. Georg. Crocius*, *Chr. Frid. Crocius*, *Otto Henkelius*, *Jo. Georg. Henkelius*, *Lyriacus Entulus*, *Nicol. Berthold*, pluresque Viri docti alii.

REISKII.

1 Haſſia olim cum Thuringia unum Landgraviatum conſtituit ex An. 1130, quo Lotharius Imp. Ludovicum generum ſuum Thuringiæ Landgravium creavit: hujus progenies in Ludovico & Henrico Raſpone fratribus deficiens An. 1249, ſucceſſionem atque diviſionem novam intulit. Henricus enim Brabantinus, adhuc infans, è Sophia Ludovici filia natus, Haſſiam; Henricus vero illuſtris, & Miſniæ Marchio, ex Juditha Raſponis filia ortus, Thuringiam ſibi vendicavit,

(a) Haſſiæ limites & Flumina. (b) Haſſia. (c) Superior. (d) Comitatus Cattimelibocenſis. (e) Darmſtadium. (f) Ruſſelſheim. (g) S. Gwer. (h) Braubach. (i) Schwalbach. (k) Epſtein. (l) Wisbaden. (m) Comitatus Diezenſis. (n) Empſa. (o) Nidda Comit. (p) Principatus ad Lanum. (q) Marpurgum.

literarum ſtudiis maximè clara. ζ *Gieſſen* (1) munitiſſimum totius Provinciæ opidum.

Wetteravia, die Wetterau. Comitatus Naſſovicus.

II. Inter Haſſiam ac Rhenum fluvium eſt η *Wetteravia*, regio, quam maximè nobilitat nobiliſſimus ϑ *Comitatus Naſſovicus*; unde decus illud gentis, Belgicæ Fœderatæ munimen ac gloria, PRINCEPS MAURITIUS originem duxit (2).

Buchovia. die Buchow.

III. Inter Haſſiam, Franconiam atque Thuringiam media ſita eſt regio ι *Buchovia*, cujus caput κ *Fulda*, opidum celebre, præſtantiſſima Europæ, nedum Germaniæ, *Abbatia* inſignitum (3).

IV. *Thu-*

(1) *Armamentarium nobiliſſimum jactat.*

(2) *Sicuti Succeſſores ejus Principes Arauſionenſes, quorum ſoboles in Guilielmo Magnæ Britanniæ Rege, heu! non ita pridem defecit. Comitatus ille Principatus titulo a Ferdinando II Cæſare A. 1653 decoratus. Familia Naſſovica per multa retro ſecula a Cæſaris ævo claruit, & Libertatis publicæ Vindices ſemper acerrimos haud immerito jactat; qui plura cupit, Atlantem Geographum Lond. & Atlantem Hiſtoricum Amſtelodami editum, conſulat.*

(3) *A S. Bonifacio An. 744 condita, & a multis poſtea Imperatoribus locupletata.*

cavit, cum eaque Saxoniæ Palatinatum. Inde bellum quod exarſerat hac diviſione componebatur, confraternitate domi utriuſque per mutuam ſucceſſionem initâ. Haſſia poſthac Anno 1557 Comitatu Catzenellenbogenſi auctior Ditſamum Naſſoviis ceſſit: Sed An. 1648 per pacem Monaſterienſem auctus longe majores habuit. Wetteravia multis Comitatibus diſtincta Comites Imperii Wetteravicos complectitur, in iiſque illuſtriſſimos Comites Ruthenos, dominos de Plavia. Buchovia vel Buchaw à fagis dicta, ſylvis horrida, ſed cœnobio Fuldenſi cultum & famam celeberrimam conſecuta. Vid. *Prower.* in antiquit. Fuldenſ. Thuringia quondam ſuis regibus & Francis aliquamdiu, poſthac Landgraviis Comitibuſque multis, quorum ſtemmata defecerunt, nunc Archiepiſcopo Moguntino, Electori & Ducibus Saxoniæ, Comitumque & Baronum adhuc ſuperſtitum ditioni ſubdita, frumento, vino & omni ad victum copia, nec non Academiis Scholiſque pluribus efflorеſcit. Erfordia ex vetuſtis eiſque Francicis originibus non caſtello ſolum Merwisburg, ſed molendino ad vada Geræ ſtructo & molitoris nomine Erphesfurd adhuc viget: Urbs ampla ſuoſque periodos paſſa, nunc caſtrum in monte Petrino conditum libertatis veteris quaſi frenum Archiepiſcopus Moguntinus impoſuit: Hiſtoriam Thuringicam Doct. Sagittarius accurata opera; Erfordienſem Judenus non eadem exhibuit, in qua plus ſtudii ex MStis editiſque codicibus requiras. Gotham hujuſque memorabilia idem Sagittarius dedit, arcemque novam Friedenſtein cum Grimmenſteinio commutatam An. 1643 abſolutam. Ducatus Coburgicus Sereniſſ. Ducibus Coburgicis Gothanæ familiæ ſubeſt, quondam Altenburgicæ: Nunquam verò, quod ſciam, ad Comitatum Hennebergenſem pertinuit. Pars tamen hujus Comitatus facta diviſione Coburgenſi Ducatui acceſſerat. De Comitatibus Schwartzburgicis Rudolpho-Politano, Arnſtadienſi, & Sonderſhuſano dici pro dignitate breviter non poteſt. Quis ignorat Rudolphum ex hâc familiâ Cæſarem creatum?

BUNONIS.

ζ (a) *Gieſſa* operibus munita & Academia à Ludovico Landgravio fundata & A. 1607 inaugurata celebris: (b) *Francoberga* ad Ederam, patria noſtra, ubi metalli fodinæ: *Elfeldia, Butzbacum, Kirchain, Wettera opidulum, unde clariſſimi Viri, ipſique Vulteji ſunt orti: Homburgum an der Hebe*, Principum quoque ſedes. (c) *Inferior Haſſia*, Thuringiæ, Ducatui Brunſvicenſi & Epiſcopatui Paderbornenſi conterminа, habet (d) *Caſſellas* ad Fuldam, *Eſchwege Allendorff* ubi Salinæ: *Spangenberg, Homburg, Rotenburg* ad Fuldam: *Wanfriede, Godesberg, Zierenberg, Dreiſam*, & munitiſſimum caſtrum (e) *Ziegenhainam*, unde Comitatus *Ziegenhain* nomen eſt. Smalcaldia fœdere Proteſtantium nobilis ad Haſſiam quoque pertinet [g]. Porrò tota (f) *Abbatia Hirſchfeldenſis* cum opido *Hirſchfeld* per pacificationem Monaſterienſem ceſſit Haſſiæ Landgraviis. In media fere Haſſia ſunt nonnulla loca, quæ Archiepiſcopo Moguntino parent, *Furſlar, Amelburg*, caſtrum munitum antiquo nomine *Amal*, unde & *Amalfried*, &c. Aventin. *Neuſtadt*, &c.

η (h) *Wetteravia* tractus eſt in aditu Haſſiæ Superioris inter Bincium amnem, Rhenum, Haſſiam & Archiepiſcopatum Colonienſem comprehenſus, à fl. *Wetter* nomen habens. Quà ad fines Colonienſis Epiſcopatus & Ducatus Montenſis pertingit, appellatur *der Weſterwald*.

ϑ Continet *Wetteravia* multos Comitatus, ex quibus præcipuus (i) *Naſſovicus* in plures minores diviſus: (k) *Dillebergenſis*, ubi *Dilleberga*, arx munitiſſima, *Herborna* Gymnaſio [h] celebris; (l) *Solmenſis*, ubi *Braunsfels*, (m) *Laubacenſis*; (n) *Lichenſis*, (o) *Hungenſis*, (p) *Weilburgenſis*, (q) *Witgenſteinenſis* ubi arx *Witgenſtein* ac opidum *Laſzfe*. (r) *Iſenburgenſis, & Budingenſis*; ubi *Budinga & Offenbachium* opida. Et demum (s) *Hanovienſis* Comitatus, in quo *Hanovia* ad Bincium munitiſſima, fruſtrà diu à Lambojo 1636 obſeſſa, ac demum ſtratagemate capta, ac vero ſuo domino reſtituta eſt [i]. Inter Mœnum & Nicrum eſt Comitatus (t) *Erpacenſis*, ubi *Erpach* opidum. Urbes Imperii liberæ in Wetteravia ſunt *Fridberga, Wetzſlaria* Pſeudo-Friderici olim perfugium: *Gelnhuſa & Francofurtum* ſuprà memoratum.

ι (u) *Buchovia*, quibuſdam *Fagonia* dicta, intra Thuringiæ, Franconiæ, Haſſiæ & Wetteraviæ fines concluſa jacet.

κ (x) *Fulda* opidum nomen habet à *Fulda* fl. qui illud interluit. Ibi S. Bonifacii oſſa quieſcunt [k]: habebat Bibliothecam locupletem, & manuſcriptis codicibus refertam: quà non erat vetuſtior in Germania. *Abbas Fuldenſis* eſt Imperii Princeps, & Abbatum reliquorum per Germaniam & Galliam primas atque Archi-Cancellarius Auguſtæ.

HEKELII.

[g] A *Melanchthone Vulcania Chalcis* dicitur, qs. æris fuſio, vel officina æraria, ſive fuſoria.

[h] Et doctrinâ *Alſtediana* atque *Paſoriana*.

[i] Heic diverſæ tolerantur Religionis homines, & claret inter Reformatos in Primis *Jo. Guilielm. von der Meulen*.

[k] CAROLI M. patria eſt.

BUNO-

(a) Gieſſa. (b) Francoberga. (c) Inferior Haſſia. (d) Caſſellæ. (e) Ziegenhaina. (f) Hirſchfeld. (g) Furſlar. (h) Wetteravia. (i) Comitatus Naſſovicus. (k) Dillebergenſis. (l) Solmenſis. (m) Laubacenſis. (n) Lichenſis. (o) Hungenſis Comit. (p) Weilburgenſis. (q) Witgenſteinenſis. (r) Iſenburgenſis. Budingenſis. (s) Hanovienſis. (t) Erpacenſis. (u) Buchovia. (x) Fulda.

IV. *Thuringiæ* Landgraviatus omnium nobiliſſimus, inter Salam Viſurgimque amneis protenſus, familiæ Saxonicæ paret. Caput regionis eſt *Erfordia* [*l*], *Erfurt*, ingens urbs, & quaſi compendium totius provinciæ; Academia quondam clara (1): & *Vinaria* (2), *Weimar*, Principum ſedes; urbs eſt amœniſſima. *Gotha* cum diruta arce *Grimmenſteyn*, Auguſti Electoris obſidione arciſque everſione clara eſt (3). *Jena* Muſarum eſt domicilium (4): *Iſenacum*, *Eiſenach* (5), Ducum ſedes eſt. λ

Thuringia, Duringen. Erfordia.

Vinaria.

Gotha.

Jena.

Iſenacum.

V. Præterea eſt in hac provincia *Ducatus Coburgienſis*, cujus caput μ *Coburgium* (6), urbs cum egregia arce, Ducum ſede. Item *Comitatus Swartzenburgienſis*, cujus caput *Arnſtad*, haud ſpernendum opidum.

Coburgienſis Ducatus.

Comitatus Schwartzenburg.

CAP.

BUNONIS.

λ (a) *Thuringiæ* termini longe abſunt à ripis Viſurgis, neque eò uſque protenduntur. Habet autem Thuringia ab Oriente Miſniam; à Septemtrione Ducatum Brunſvicenſem [*m*]; ab Occidente Haſſiam; à Meridie Franconiam. Rigatur *Sala*, *Werta*, *Unſtruta*, *Ilma*, *Gera*, *Orla*. (b) *Erfordia* eſt ad Geram fl. Campana illa magna, cui nomen eſt Suſannæ, etiam nota. Extra urbem in colle eſt arx S. Cyriaci, *die Cyriacks Burg*. Urbem illam, dum Cæſar & Imperii Ordines cum Turcis bellum gerunt, Elector Moguntinus [*n*] ope Gallorum obſedit, & ad deditionem faciendam vi adegit, An. 1664. Hic ex veteri inſtituto piſtores quotannis die D. Marci panes minutos, *Marcoſios* vulgò vocant, (qui exiguorum iſtorum orbiculorum, ex quibus catenæ Nobilium conflantur, magnitudinem referunt) conficiunt, in memoriam illius famis, quæ A. 1438 Thuringiam ita preſſit, panis iſtiuſmodi minutus, cujus quantitas modo deſcripta, tribus in Thuringia uſitatis nummis fuerit emptus. Gotha capta, ipſaque arx (c), multum licet deprecante Joanne Wilhelmo, ſolo æquata eſt anno 1567. *Grumbachius* & *Bruck* Cancellarius vivi in quatuor partes diſſecti ſunt; & *Joannes Fridericus Dux* Neuſtadium Auſtriæ abductus, ubi anno 1595 obiit. Sed tamen arx illa a Sereniſſimo Principe *Erneſto* reſtituta eſt; cujus auſpiciis ipſum Gymnaſium Gothanum & bonæ literæ per Thuringiam florent [*o*]. (d) *Jena* ad Salam habet Academiam hodie florentiſſimam; licet nuper anno 1660 tumultu quodam haud parum fuiſſet afflicta. Anno 1548 [*p*] ſolenniter introducta eſt, quum jam ante decennium a *Joh. Friderico* fuiſſet inſ[illegible]ta: qui verebatur, ne per librum *Interim* purior doctrina Religionis corrumperetur [*q*]. *Iſenaco* [*r*] vicina eſt arx *Wartburg* [*s*]. Clariora porro ibi ſunt opida, (e) *Nordhauſen*, & (f) *Mulhauſen* liberæ civitates Imperii: (g) *Orlamunda*, ad Salæ & Orlæ confluentes: (h) *Salfeldia* [illegible] in ſuperiore bello celebris [*t*]. Porro in Thuringia eſt Comitatus (i) *Gleichenſis*, ubi antiqua arx *Gleichen*, Comitis [illegible] bigami ſedes, & domicilium: opidum hic eſt *Ordrufium*. *Carolus M.* in Thuringia circa Unſtrutam fl. & Vargalah videtur natus. *Antiq. Fuld. Broweri.* Comitatus (k) *Stolbergenſis*, ubi arx *Stolberg*; at *Ilfelda* cœnobium, cujus Scholam nobilitavit *Michael Neander* Abbas Cœnobii & Rector Scholæ: & Comitatus Hohnſtein, Brunſvicenſis Ducatus pars eſt, quem Feudi jure tenent Comites Stolbergenſes.

μ (l) *Coburgium* [*u*] jacet in Franconia [*x*], & pertinet ad Comitatum Hennebergenſem, de quo ſuprà dictum eſt. At (m) *Comitatus Schwartzenburgicus* in Thuringia eſt, nomen habens ab arce [*y*] *Schwartzenburg* [*z*]: Opida in eo clariora ſunt (n) *Arnſtad* ad Geram. (o) *Franckenhauſen*, ſalinis & clade ruſticorum, anno 1525, Munzero duce tumultuantium, notum: *Sondershauſen*, *Rudelſtad*, *Lahra*, *Klettenburg*, *Leuterberg*.

HEKELII.

[*l*] Hanc Urbem, quæ cum *Venetiis* circ. A. CHR. CCCCXXI creditur eſſe condita, doctiſſimus *Werdenhagenius* Part. III. Tract. General. *Rerumpp. Hanſeaticar.* c. VII. p. 229. ſeqq. ſat ſtudioſè ac commode deſcripſit, ERFURTENSEM autem HISTORIAM edi curavit *Joannes Mauritius Gudenius*, nomen & Electori *Moguntino* & Academiæ *Geranæ* perquam amabile ac gratum, anno 1675. in 8. f. ubi non pauca ſunt reperienda, quæ præſtantiſſimis quoque Hiſtoricis poſſunt eſſe utilia. In hujus Urbis Academiâ inter THEOLOGOS Evangelicos olim fuêre incluti *Bartholomæus* Elſner, *Georg.* Groſſehain, uterque *Zacharias* Hogelius, (Par. ſcp. & Fil.) *Jo. Matthias* Meyfart, *Joſias* Silberſchlag, *Nicolaus* Stengerus ac *Nicolaus* Zapfius; inter PHILOSOPHOS & PHILOLOGOS autem *Samuel* Boccius, *Liborius* Capſius, *Juſtus* Hekelius, & *Chriſtianus* Neubaur. Hodie ibidem clarent inter THEOLOGOS Romano-Catholicos *Jo. Jodocus* atque *Jo. Andr.* Hun[illegible]di, ut & *Henr. Laurentius* Pape; inter JCtos, præter magnum GUNDENIUM, *Jo. Herman* à Sede, *Dieter. Wilhelm.* Matthiæ, *Jo. Henr.* Prukner, *Jo. Henr.* Meyer, atque *Jo. Melch. Schmidt*, alias *Weiſſenmantel*; Inter MEDICOS *Eccardus* Leichner, Academ. Sen. *Georg. Chriſtoph.* Petri ab *Hartenfelſz*, inclutæ Reipublicæ Oppidanæ Quatuor-Vir ſplendidiſſimus, atque

(1) *Sunt qui Coloniæ Agrippinæ, Civitatem hanc, & propter amplitudinem & Ædium ſplendorem, æquiparant.* (2) *Ita ob Vini Commercium dicta; urbs ampla, nitida, & Ducis Bernardi, propter res feliciter in bello ſuperiori ſeculo geſtas clariſſimi, Natalibus nobilitata.* (3) *Glaſti commercio nobilis; ſunt qui Nomen a Gothis Conditoribus ducant.* (4) *Urbs amœna, probe munita, & J. Luſſi [illegible] donata.* (5) *Ducatus [illegible] [illegible], Academia Anno 1555 condita, & ferri commercio celebris.* (6) *Sunt qui Ptolomæi Mecoduvum aut Melocabum eſſe putant; inter antiquiſſimas Germaniæ urbes numeratur; eſt ampla. Academia Anno [illegible] [illegible]. Arcem habet munitiſſimam, ubi Lutherus, quia libere contra magnates quoſdam locutus eſt, [illegible] menſes [illegible], & Hymnos plures conſcripſit qui hucuſque a Lutheranis magni æſtimantur, & Cantu quotidie inter Cives celebrantur.*

(a) Thuringiæ limites. (b) Erfordia. (c) Gothana arx. (d) Jena. (e) Northauſen. (f) Mulhauſen. (g) Orlamunda. (h) Salfeldia. (i) Comitatus Gleichenſis. (k) Stolbergenſis. (l) Coburgium. (m) Comitatus Swartzenburgicus. (n) Arnſtadt. (o) Franckenhauſen.

atque *Juſtus* Veſti; & tandem inter PHILOSOPHOS *Wilhelm. Arnold* Dieckauſen, *Hiob Ludolf* atque *Joannes* Sauermann. Sed vox pia, ſuavis, manſueta atque pura *Breithauptiana*, quam *Speneri* ac *Fritſchii* noſtri lubentiſſimè audiunt, *Eccleſiam Evangelicam* hodie beat ac recreat. Non procul ab hâc Urbe ſitum eſt quoque TENSTADIUM, *Bacchoviorum*, *Pertuchiorum* ac *Sauliorum* familiis haud inclarum; attamen *Vulcano*, quod condolendum, ſæpiſſimè obnoxium.

[*m*] Et *Hercyniam* Sylvam.

[*n*] *Joan. Philippus.*

[*o*] Hoc tempore ſedet Gothæ DUX FRIDERICUS, ERNESTI PII hodiè primogenitus, princeps ac heros inclytus ac omni clementiâ cæteriſque Virtutibus omnibus, quæ principem exornant, egregiè clarus. Patria eſt τοῦ πάνυ THOMÆ REINESII, quem Orbis eruditus Statorem ſuum nuncupat.

[*p*] D. 2. Febr. electo primo magnifico Rectore, *D. Joan. Schrotero*, Med. Prof. & Com. Poët. Cæſ.

[*q*] Oppidula ad hanc Academiam ſpectantia ſunt *APOLDA* & *REMBDA*, *Jo. Debelii* patria.

[*r*] Ubi *Joannes Weiſius* natus.

[*s*] Megalandri LUTHERI Pathmus.

[*t*] Hodie ampliſſima *Jo. Erneſti*, Ducis Saxoniæ verè glorioſi, Sedes eſt.

[*u*] Ubi ALBERTUS, Heroici animi ac ſummæ autoritatis princeps, hoc tempore ex voto ſedet.

[*x*] Et non in *Thuringia*, multo minus *Hennebergici* Comitatûs Pars eſt; ſed potius ſplendidiſſima Ducum *Saxonicorum* Sedes; glorioſiſſimi CASIMIRI inprimis, qui Gymnaſium ibidem fundavit.

[*y*] Illuſtriſſimâ Domo avitâ.

[*z*] Quæ Arx probè munita ac ſitu amœniſſima eſt. Notandum autem, quòd Comites *Schwartzburgici* dividantur hodiè in Lineam *Rudolfopolitanam*, *Sonderſhuſanam* & *Arnſtadinam*. *Rudolfopoli*, amœno ad *Salam* Oppido, hodiè ſedet ALBERTUS ANTONIUS, Heros pius, eruditus, prudens, magnanimus, manſuetus ac beneficus, Muſarumque auguſtiorum Phœbus. Illuſtriſſima ejus Conjux eſt *ÆMILIA JULIANA*, Heroina, ſi Pietatem, Eruditionem, Benignitatem atque Miſericordiam in pauperes, cæteraſque Virtutes heroicas ſpectemus, ſine pari. Sed Illuſtriſſimus Filius, Illuſtriſſimorum Parentum veſtigia ex aſſe legens, eſt *LUDOVICUS FRIDERICUS*, Heros cum ipſâ *Minerva* atque *Euſebia* à puero ſtatim ex voto maritatus. Oppida in hoc Comitatu præter *Rudolfopolin* clariora ſunt *Konigs See*, *Nicolai Zapffii* patria, *Ilma*, *Leutenberga*, *Francobuſa*, Salinis & clade Ruſticorum Anno 1525, *Munzero* Duce, tumultuantium nota: it. *Kelbra*, & *Heringia*. Sedes eſt *CHRISTIANI WILHELMI*, herois inclyti, & omni quoque præconio digni. Oppida ad hunc Comitatum ſpectantia ſunt *Creuſſena*, & *Klingen*. Opida, quæ præter *Arnſtadium* ad hunc Comitatum pertinent, ſunt *Ebelebium* & *Keila*.

CAP. XVII.

Miſnia, Saxonia, Brunſvicenſis Ducatus. 1

I

Miſnia Meyſſen. *a* M*Iſniæ Marchionatus*, Ducum Saxoniæ domicilium agro amœniſſimo, argenti venis (1) ditiſſima, urbibus ſplendidiſſima eſt regio. Urbium Miſna. quondam prima erat *β Miſna* (2) ad Albim amnem ſita, unde Provinciæ nomen:

(1) *Et aliis Mineralibus aut foſſilibus, Vinum & Sal etiam generat.*

(2) *Multum ex ſplendore priſtino amiſit.*

BUNONIS.

α (a) *Miſnia* habet ab Oriente Luſatiam; à Septemtrione Saxoniam Superiorem; ab Occaſu Thuringiam; à Meridie Bohemiam & Voigtlandiam. Rigatur *Albi*, *Sala*, *Elyſtro*, *Pleiſſa*, *Mulda* & *Chemnitz*.

β (b) *Miſna*, ſeu *Miſena* à Miſna rivo appellata, Epiſcopatu, Burggraviatû, & Schola illuſtri celebris, pontem habet ligneum in Albi fluvio, miro artificio fabrefactum. Anno 1505, Monachum quendam Paſtorem Miſenenſem, odio & contemptu ſexus fœminei, quotieſcunque fœmellam aliquam ſacris undis eſſet abluturus, dicere ſolitum fuiſſe, ſtatim à Baptiſmo in profluentem eſſe abjiciendam; *getaufft und erſaufft*; ſed de ponte Albis quum forte proſpiceret, juſto Dei Judicio decidentem ſubmerſum fuiſſe ſcribit *Georg. Fabricius in Libris Miſnicarum rerum.*

REISKII.

1 Marchia vel Marchionatus Miſniæ anno 930 ab Henrico Aucupe Imp. Bohemis oppoſitus, Brunoni ex Widdekindia proſapia orto Principi acceſſit. Hujus poſteris Landgraviatus Thuringiæ, tandemque Ducatus cum Electoratu Saxoniæ manſit ex anno 1422, quo Sigiſmundus Imp. Fridericum Electorem ſolenniter creavit. Hinc Duces Saxoniæ ſuperioris primo in lineam Erneſtinam & Albertinam, denique progreſſu temporis auctuque in plures propagines adhuc florentiſſimas facto. De urbibus & terris horum ditioni ſubditis quid pauca? tum Electoralibus, tum Ducalibus? Epiſcopatibus per Ottonem M. Conditis, Miſnenſi, Morſeburgenſi, & Cicenſi vel Numburgico, quos & ipſi tanquam poſtulati Adminiſtratores obtinent. Magdeburgicus vero Archiepiſcopatus à Ducatu Saxonico nunc planè diviſus Electori Brandeburgico tanquam Duci ſuo totus paret.

(c) *Voigtlandia* Miſniæ non ſubeſt, ſed huic finitima nomen ab Advocatis illuſtribus accepit, quorum poſteri adhuc florent: Comites nempe illuſtriſſ. Rutheni, qui anno 1143 Comitatum Oſterodanum tenuerunt, quorumque poſteri ad Burggraviatum Miſnicum provecti; Hic ergo *partem ex Advocatorum* veter. regione *adhuc amplam tenent*, per Dynaſtias aliquot diviſam: *Partem alteram* Elector Saxoniæ Duceſque; *tertiam Marchiones* Brandenburgici ſuperiori Burggraviatui Norico annexam. Adeo quibus tota Voigtlandia quondam Advocatis & Dominis nomen

(a) Miſniæ fines. (b) Miſna. (c) Voigtlandia per Dominos diviſa.

nomen: at nunc clariſſima omnium eſt γ *Lipſia*, *Leipzig* (1), haud ita magna, verùm ædificiorum nitorem, incolarum mores, agri circumjecti amœnitatem

Lipſia.

men debuit, iis pars tertia per cauſas bellicas & tranſactiones alias relinquitur. (a) Rutheni enim ſenioris lineæ Graizam, in eaque duas arces, junioris autem lineæ Rutheni Geram, Sleizam, Lobenſteinium & Hirsbergam, ſedes ſinguli ſuas & Dynaſtias ſingulas tenent. Gera patria mea dulciſſima præ cunctis aliis cancellaria, Conſiſtorio, gymnaſioque adhuc celebri effloreſcit, perque divinam gratiam è duplici horrendo, quo corrupta fuit, incendio eluctatur. (b) Magdeburgicus Archiepiſcopatus ex Sagittarii antiquit. abunde patet; nunc dividitur *in tres circulos*; *Salanum*, *Albenſem* & *Sylveſtrem ſive lignarium*, *Saal-Elb Holtz Kreyſz*. (c) Comitatus Aſcanio-Anhaltinus inter antiquiſſimas familias claret, Marchiam Veterem anno 11[illegible]2, Ducatum Saxoniæ, nec non Electoratum anno 1180 complexus; hinc Principatus in lineas multas diviſus hodieque floret, ac pro ſedibus Principum diſtinguitur. (d) *Principatus Schneebergenſis* vero nullus unquam extitit, neque cum Miſnia Hennebergicus Ducatus, quin ad Franconiam ſpectat, conjungitur: ut ſuſpicer, Cluverium de (e) Dynaſtiis Schonburgenſibus heic cogitâſſe, cum hæc ſcriberet, quæ tres hodieque ſuperſunt, 1° *Glaugenſis*, 2° *Walkenburgenſis*, 3° *Hartenſteinenſis*. Comitatus Manſfeldicus nunc nimium acciſus, poſtquam ſtirps Comitum antiqua defecerat, & ipſe defecit: Quam florentiſſimus, caſtris, metallis & omni rerum apparatu olim extiterit, docet Spangenbergius in Chronic.

(f) Brunſviga ex anno 861 à primo conditu ſereniſſimis Ducibus ſuis ſubjecta fuit, horumque privilegiis indulgentiſſime aucta, ut diſquireretur publice, annon ad urbes liberas imperiales hæc ipſa quoque pertineat. Id vero quam frivolum omne fuerit, ultima docebat, & glorioſiſſima quidem *Sereniſſ. Princip. expugnatio*. Sed quid rei notiſſimæ diu inhærebo? Ad (g) *Comitatum* confero *Blankenburgicum* & *Reinſteinenſem*, olim unum & poſtea diviſum, Carolinis temporibus parem. Qui denique per tempus fortunæ varium diviſi, hodieque ſuperſunt: BLANKENBURGICUS Comit. Sereniſſ. Ducum Brunſvicenſium Luneburgenſium terris ſubeſt, REINSTEINENSIS vicino paret Electori Brandeburg. De quo extant adhuc ſcripta publica noſtræ cauſæ apologetica.

Omitti autem heic non debuit Brunſvigæ vicinum noſtrum (h) Wolffenbuttelum, caſtrum ex anno 10[illegible]6 *Egberti* Marchionis auſpicio ſtructum, ab Heinrico Leone, Albertoque M. Ducibus deſtructum ob Dynaſtas perfidos; denique à Principibus ipſis reſtauratum, ut eſſet pro ſede, ab multiſque aggeribus, qui toti munimento inſerviunt, *die Dam-Veſtung* communiter vocatur, ab eoque Heinricopolis plane diſtinguitur. Nam hujus oppidi, quod Heinricopolin nuncupamus, *origines ſunt maturæ adhuc admodum, nec ultra A. 15[illegible] poſſunt produci*: Ubi Sereniſſ. Duci Heinrico Juniori fixum fuerat novum caſtro adjungere oppidum, [illegible] ſucceſſerat, hinc ab ſucceſſore Heinrico Julio, eoque filio Celſiſſ. nova hæc appellatio acceſſit, ut Heinricopolis id eſt *Heinrickſtadt* publico auſpicio nominaretur. Denique novum ſuburbium quaſi, ſed paulò remotiùs acceſſit, quod communiter ad caſtra Dei velut primum ita hodieque nominant. Ultimum tandem ſuburbium Auguſto Princ. glorioſiſſ. rerum potito, & divino quidem hujus auſpicio emerſit: Idque *Auguſtopolin* Germ. *Auguſtadt*. De omnibus ad hiſtoriam Wolffenbuttelenſem obſervatis copioſius explicabitur in mea hiſtoria Wolffenbuttelenſi: De Brunſvicenſibus originibus extat D. Sagittarii & M. Krugerii docta diſputatio: De urbe ipſa per partes ſingulas diſtributa nobiliſſ. Winkelmannus egit, nec non de aliis ad omnem Statum pertinentibus.

(i) *Hildeſheimium* à ſylva *Hulſz*, quæ huc olim pertinuit, nomen conſecuta nunc tantis effert ſeſe munitionibus, ut hoſtem contra quemcunque ſeſe muniat, ſuoque præſidio militari ac domeſtico urbem tueatur. Tot tamque grandia ſuperſunt acta, unde conſtat, quid olim Epiſcopos inter atque civitatem controverſum fuerit. Videantur receſſus & pacis Monaſterienſ. Oſnabrug. Artic. Interim Epiſcopatus ille ab Ludovico Imperatore in aulica (Germ. *alſſe*) erectus, & poſteà huc in urbem tranſlatus, denique Comitatuum & Dynaſtiarum vacantium acceſſione ſatis ampla auctus ſibi ſua jura vicinis etiam indignantibus tuetur. Unde *Sereniſſ. Principum Brunſvic. Luneb.* familia *ſuo Advocatiæ jure utitur, ac receſſus veteres merito urget*.

De numero Epiſcopatuum conſtare quidem certo ſatis poteſt, tot conquaſſationibus, quas vocant, tot poſtulaturis etiam admiſſis, è quibus omnibus liquet, quam conſultò Papæ a ſcopo ſæpius aberrent. Sicuti vero Archiepiſcopatus certo numero haud concludit: Ita Epiſcopatus etiam debuerat coercuiſſe. Manet ſanè fixus Epiſcopatuum numerus pro circulis, quibus ii ſubſunt, unde iniri facile poteſt, niſi quod Argentoratenſis ad Gallos tranſierit.

(k) Academiæ noſtræ ſeculo XIII natales nunquam egrediuntur; idque antiquiſſima Heidelbergenſium ex anno 1360 originatio docet: aliæ vero longiùs ab ortu illo primo recedunt, aliæ propius aut longiùs ab illo abſunt; uti hiſtoria peculiaris conducit. Addo Duisburgenſem Cliviæ anno 1655, à Friderico Wilhelmo Electore Brandenburgico erectam. De Gymnaſiis & Scholis celebrioribus aliis numerum certum quis conſtituet? Confer. Mittendorp. de Acad. Herman. Conring. de antiquitatibus academicis; & Thom. Lanſii de Academiis Comment.

BUNONIS.

γ (l) Ad *Lipſiam* confluunt *Pleiſſa*, *Parda*, & *Elyſter*. Academia antiqua nobilis eſt, arcem quoque habet [*a*], *die Pleiſſenburg*. Ad hanc urbem Tillius a Sueco & Saxone prælio ſuperatus anno 1631: & anno 1642 iterum hic pugnatum eſt, quo Suecus victor Cæſarianis fuſis Lipſiam cepit. Urbs hæc anno 1021 fuit adhuc pagus. Academia ibi condita eſt anno 14[illegible], a Friderico Marchione Miſnenſi [*b*]: quum Praga

(a) Com. Rutheni. (b) Magdeburgicus. (c) Com. Aſcanius. (d) Princip. Schneeberg. (e) Dynaſtiæ Schonburg. (f) Brunſviga. (g) Comitatus Blanckenburg. (h) Wolffenbuttelum. (i) Hildeſheim. (k) Academiæ. (l) Lipſia.

(1) A Vandalis uti fertur A. 700. condita, urbs ampla & admodum frequens; Tribunali etiam nobilitatur, cui Elector ipſe tenetur reſpondere. Bibliotheca Academica plurimis MS. ornatur, inter quæ Tzetzeri Commentarium in Homeri Iliadas Græce conſcriptum magni æſtimatur. Lingua Germanica hic elegantius quam alibi culta; Templum S. Nicolai ornatiſſimum omnium eſt, quæ Lutherani in Germania poſſident. Civitas a Cæſareis A. 1633 expugnata, Conventu Pragenſi A. 1635 reſtituta. Cæſarei a Suecis in vicinia ter profligati, vid. A. 1631, 164[illegible] & 1642. Hic etiam Lutherus A. 1520, contra Eckium magna cum laude diſputavit, & poſtea Cives Confeſſionem Auguſtanam amplexi ſunt.

tatem ſi ſpectes, nihil adeô feſtivum in tota Germania reperiri poſſe credas; nundinis, quæ hic ter in anno habentur, poſt Francofurtum ad Mœnum celeberrima [*d*]. Major eſt δ *Noviburgium*, *Naumburg*, at minus ſplendida. & ipſa nundinis celebris. ε *Dreſda* (1), *Dreſden*, urbs eſt cum arce magnificentiſſima, Ducum Electorum ſedes (2). Celebrantur hic maximè *pons* ſuper Albim, *Stabulum* equorum, *armamentarium*, & quod incolæ vocant, *die Kunſt-Kammer*; ubi notatu digna viſuntur plurima. ζ *Freiberg* (3), η *Anneberg*, ϑ *Marienberg*, argenti metallis fœcunda opida (4), ι *Weiſſenfelſz*, κ *Zwicka* (5), λ *Zeitz*,

Noviburgium. Dreſda. Freiberga. Anneberga. Mariæberga. Weiſſenfels. Zwicka.

Praga diſceſſiſſet Germanorum, quæ ibi fuerit, natio Huſſi molimina & conatus improbans. Marchio *Fridericus* illos hoſpitio excepit, & animum ad erigendam Academiam ſtatim adjecit [*c*].

HEKELII.

[*a*] Egregiè munitam ac ſplendidam.

[*b*] Et Duce *Saxoniæ*.

[*c*] Hæc celebris Academia diverſis *Collegiis*, iiſque ſplendidiſſimis, *S. Pauli* nempe, ubi Bibliotheca ſingulari curâ ac ſtudio FELLERI appoſite eſt inſtructa ac aucta, it. duobus *Principum*, *St. Petri* & *B. Mariæ Virginis* eſt exornata. Reſpublica oppidana Pietate, Prudentiâ, Autoritate, Benignitate ac æquis probeque compoſitis Legibus, ſeu fundamento, nititur. Docet quoque ibidem in Eccleſiâ ſummâ cum laude *Auguſtus Pfeifferus*, cujus nomen & *Arabs*, & *Turca*, & *Perſa* venerantur.

BUNONIS.

δ (a) *Naumburgium* [*e*] ad Salam Epiſcopatu etiam nobilis eſt: haud longe ab urbe iſta eſt (b) *Porta, die Pforte* [*f*], cœnobium, ubi Schola illuſtris.

ε Pons iſte lapideus eſt; quod Hiſpani de Sevilia ſua jactitant: *Qui non vidit Sevilia, non vidit mirabilia*: hoc idem de (c) *Dreſda* Germanis licet dicere [*g*].

ζ (d) *Freyberga* haud longè à Mulda monumentis Electorum nobilis, diuturnâ illâ obſidione, quam anno 1642 fortiter ſuſtinuit, Suecici exercitus tum debilitavit vires [*h*]. A ſoli bonitate adeo celebris eſt, ut Miſnenſes proverbio dicere ſoleant: *Wann Leipzig mein were, ſo woltichs zu Freyberg verzehren.*

η (e) *Annaberga*, olim *Schreckenberg*, unde certi generis nummis nomen impoſitum; ut dicerentur *Schreckenberger* [*i*].

ϑ (f) *Mariſcberga* eſt in finibus Bohæmiæ.

ι (g) *Weiſſenfels* ad Salam [*k*].

κ (h) *Zwicka* ad Muldam fl. in limitibus Miſniæ & Voigtlandiæ jacet eo loco, quo *Carolus M.* in Venedos movens olim caſtra habuit. Ager ejus vocatur *Campus Cygneus, das Schwanenfeld*. Urbem hanc *Cygneam* & *Cygneum* hodie vocant, quod nomen accepiſſe fabuloſe putant à *Cygno* Herculis filio: Claram reddidit illam *Janus Cornarius* [*l*], medicus, qui opera *Baſilii*, *Epiphanii*, *Hippocratis*, *Platonis*, & plurimos *Galeni* libros in Latinuin tranſtulit ſermonem.

HEKELII.

[*d*] Hæc Urbs celeberrima, natale Solum ſi ſpectemus, tot Viros ſummos ac ſolide eruditos edidit, quot è MINERVÆ *Caballo* iſto ſtupendæ magnitudinis adverſus *Trojanos* prodière imperterriti milites. Sunt autem illorum præcipui, iique juxta *Alphabeti* ordinem poſiti, ſequentes: *Joannes* Bohnius, *Jacobus* atque *Jo.* Bornii, *Godfr. Chriſtianus*, *Jo. Andreas* atque *Paulus* Boſii, *Jo. Benedictus*, *Auguſtus Benedictus*, *Sam. Benedictus* atque *Frid. Benedictus* Carpzovii, (Fratres), *Caſpar* Cruciger, *Sigiſm.* Finkelthuſius, *Chr. Frider.* Frankenſteinius, *Martinus Fridericus* Frieſius, *Martinus* Geierus, *Andreas* Glauch, *Daniel* Griebnerus, *Tobias* Heidenreichius, *Michael* Heyland, *Heinricus* Hoepffnerus, *Paulus* (Pauli Fil.) Hornicæus, *Gottfr. Nicolaus* atque *Thomas* Ittigii, (Fratres), *Franciſcus* Keſtius, *Simon* Loefferus, *Jo. Chriſtoph.* Marci, *Samuel* Mosbachius, *Jo. Ulr.* & *Jo. Fridericus* Mayeri, (Pat. & Fil.), *Hen.* Meyer, *Chriſtoph.* Pinker, uterque Piſtoris, *Modeſtinus* np. & *Simon*, *Tilemannus Andreas* Rivinus, *Paulus* & *Paulus Franciſcus* Romani (Pat & Fil.), *Quirinus* Schacherus, *Jo.* Schilter, *Zacharias* Schneider, *Barthol. Leonh.* Schwendendoerfer, *Adrianus* & *Tho.* Stegeri, *Jo.* Thilo, *Jacobus*, *Jo.* & *Chriſtianus* Thomaſii, *Paulus* & *Chriſtianus* Wagneri, (Pat. & Fil.), *Jeremias* Weber, *Gottfr.* Welſchius atque *Caſpar* (Caſp. *Fil.*) Zieglerus. *Timotheus Polus*, alter ille *Martialis*, inter LIPSIAM atque *JUSTUM LIPSIUM* Lib. II. Epig. XXXII, hanc comparationem lepidam inſtituit, canendo:

Non

(a) Naumburgium. (b) Porta. (c) Dreſda. (d) Freyberga. (e) Annaberga. (f) Mariæberga. (g) Weiſſenfels. (h) Zwicka.

(1) *Munitiſſima, & inter Germaniæ præcipuas locum obtinet. Elbis Amnis quæ civitatem ſecat, ponte lapideo 17 arcubus ſtructo jungitur. Palatium Electoris vix ulli Germanorum ſecundum, & Muſæum imprimis Mirabilibus Naturæ & Artis refertum haud immerito jactat, cui nullum forſan in Orbe Europæo æquiparandum eſt. De quo Lector curioſus Itinera D. Brown haud ſine fructu conſulat. Munimenta quædam, a Carolo M. ſtructa, in arce huc uſque reſtant.* (2) *Familia hæc illuſtriſſima ab Harterico, Saxonum Rege, ante Chriſtum natum originem ducit; de hoc autem inter Doctos non conſtat. Hengiſtus, Saxo, qui Auſtralem Britanniæ partem ſubegit inter Duces Saxoniæ numeratur, cujus Effigies optime delineata in Palatio Electorali inter alias imprimis viſu digna eſt. Qui Stemmata ac Proſapiam horum Principum dignoſcere vult, Atlantem Hiſtoricum ſupra laudatum conſulat, ubi nihil non magnificum reperiet. Elector Saxonicus Mareſchallus Magnus Imperii olim conſtitutus eſt, quo Nomine præſidio, ubicunque Ordines Imperii conveniunt, præeſt, & durante Interregno, ut Vicarius Imperii, niſi regionibus illis quæ Comitem Palatinum Vicarium agnoſcunt, Germaniam regit, & omnes Ordinum Conventus, niſi qui Collegiales vocantur, indicit; at Elector Moguntinus, cujus eſt hæc Provincia, Electorem Saxonicum de Conventu indicendo Certiorem facere tenetur, qui Comitem Pappenhemium Vicarium ſuum Mandatum illud ordinibus exhibere jubet.* (3) *De Mineralibus ſive Foſſilibus Friburgenſibus, & quomodo ad uſum humanum præparantur, ſedulus Lector Iter Laudatiſſimi D. Brown, aut Atlantem Geographum Londini editum conſulat, ubi proventum harum fodinarum omnino mirabilem eſſe facile deprehendet.* (4) *Antiquorum Leucopetra & Ducatus titulo inſignita.* (5) *Olim Imperialis, at nunc exempta.*

λ *Zeitz*, (1) μ *Chemnitz* (2), ν *Torga*, ξ *Jochims-Thal*, haud contemnenda opida, quorum poſtremum eſt feudum regni Bojohæmiæ. Eſt prætereà in Miſnico agro Principatus Snebergenſis [*m*], ab opido arceque ο *Sneberg* (3) cognominatus, cui conjunctus eſt Comitatus π *Hennebergenſis*. ρ *Aldenburgium* Ducum ſedes eſt. Miſnicæ etiam ditionis eſt σ *Voytlandia*, cujus caput eſt opidum *Hoff*, ſatis nobile.

Zeitz.
Chemnitz.
Torga.
Joachims-Thal.
Sneberga.
Comitatus Hennebergenſis.
Voytlandia.

II. τ *Sax-*

Non multum diſtant Urbs LIPSIA, LIPSIUS Autor;
Nomen ISTA *habet, ſed mutat* ILLE *ſtylo.*
HÆC Urbes inter Dea, ſed Deus ille Virorum;
Multas HÆC Libras *ventilat, ILLE* Libros.

[*e*] Hujus Loci verè clari ac nobilis Rempublicam ex voto adornatam haſtenus valde illuſtrem ac celebrem reddiderunt *Riemerorum*, *Voglerorum*, *Wolfiorum*, *Mosbachiorum* ac *Krauſiorum*, Virorum ampliſſimorum, Nomina, omnibus Bonis ac Piis omni honore & cultu ſemper excipienda. Aliàs, præter *Joannem Prætorium*, heic quoque ſunt nati *Georgius Francus*, atque *Jo. Georgius Grævius*, eminentioris Literaturæ Dictatores ſplendidiſſimi. Atque etiam *Ceſtaris* Fil. & *Sixti Bertramorum*, nec non *Joan. Topfferi*.

[*f*] *Chronicon* PORTENSE, duobus Libris diſtinctum operâ & ſtudio *Juſtini Pertuchii*; ejuſdem Cœnobii Rectoris optime meriti, prodiit *Lipſiæ* anno 1612. 4. f.

[*g*] Heic nati ſunt Viri illuſtres atque celeberrimi, *Chriſtianus* & *Wolfg. Caſp. à Klengel*, *Wolfg. Caſp. Martini*, *Ad. Sam. Freyſtein*, *Melch. Heinrich Schedel*, *Balthaſar Meiſnerus*, *Jo. Fridericus Konig*, *Geo. Lilius*, *Sigiſm. Rupertus Sulzbergerus*, *Auguſtus Buchnerus*.

[*h*] Cunas præbuit *Hieronymo Wellero*, Theologo conſtanti & heroico, cujus Scripta Spiritum *CHRISTI* & *D. LUTHERI* ſpirant fragrantiſſime, plena Pietatis, veræ & ſolidæ conſolationis, quæ omnis generis tentationibus utiliter opponi poſſunt, quemadmodum inquit *Luc. Oſiander* Epitom. *Hiſtor. Eccleſ.* Cent. XVI. Lib. III. c. 7. Patria quoque eſt *Jo. Maukiſchii* & *Danielis Fiſchi*.

[*i*] *Eraſmi Sarcerii*, *Gregorii Berſmanni*, *Michaelis Barthii* atque *Joan. Frenzelii* dilectiſſima patria.

[*k*] Hodie eſt Sedes *Joannis Adolfi*, glorioſiſſimi Saxoniæ Ducis, ſplendida; claretque illuſtri Athenæo & celeberrimis *Joannis*, & *Joann. Andreæ Oleariorum*, nec non *Heidenreichii* ac *Schefferdeckeri* Nominibus.

[*l*] Atque *Chilianus Konig*. *Gregorius Haloander*, *Georg Pylander*, ſive *Thorman*, & in primis *Tobias Schmid*.

BUNONIS.

λ (a) *Zeitzium*, ad Elyſtrum, Epiſcopatu olim clarum, qui poſtea Naumburgum delatus eſt.

μ (b) *Chemnitz* eſt ad fluvium cognominem.

ν (c) *Torga* ad Albim ſtativis ſuis nobilis, ex quibus Banerius, undique licet multis millibus cinctus, cum exercitu ſuo incolumis evaſit, anno 1637.

ξ (d) *Vallis Joachimica* in deſcriptione Bohæmiæ, cujus pars eſt, memorata, celebritatem ſuam debet divitibus argenti venis, & *Jo. Matthesio*.

ο *Schneberga* olim metallis dives.

π (e) At *Comitatus Hennebergenſis* in Franconia eſt; ubi ejus facta mentio.

ρ (f) *Aldenburgum* ad Muldam [*n*] Conradi *von Kauffungen* ſcelere, quo *Erneſtum* & *Albertum* Friderici Electoris filios ex arce illa noctu abduxit anno 1455 etiam notum. In Miſnia præterea ſunt opida (g) *Merſeburgium* ad Salam Epiſcopatu [*o*] nobile: (h) *Rochlitz* ad Muldam: (i) *Grimma* ad Muldam ſcholâ nobilis. (k) *Lucca* inter Zeitzium & Bernam ad Pleiſſam: ubi Philippus Naſſovius à Friderico Marchione occiſus anno C. 1308. Et quoniam Marchio multis damnis ab Imperatoribus erat affectus, in compenſationem horum occupavit *Aldenburgum*, *Chemnitium*, & *Zwiccaviam*, quæ erant urbes Imperii. (l) *Wurtzen* ad Muldam collegio nobile: ad eundem fluvium ſunt (m) *Leiſnitz*, (n) *Colditz*, & (o) *Eilenburgium*. Ad Epiſcopatum Merſeburgenſem pertinet (p) *Lutzen*, prælio, quo *Guſtavus Adolphus* Rex Sueciæ cecidit, nobilitatum (4). (q) *Mulberga* ad Albim famam habet à clade *Joannis Friderici* Electoris, qui ad hoc opidum à *Carolo* V acie victus & captus eſt, anno 1547. Ad Albim quoque eſt (r) *Pirna*; (s) *Konigſtein* caſtrum munitiſſimum, (t) *Stolpena* cum arce; (u) *Groſſenhaina*, (x) *Biſchoffswalda*.

(1) *Ducatus etiam titulo decorata.*
(2) *Olim Imperialis at nunc exempta, plumbi fodinis clara.*
(3) *Argenti fodinis celebris.*
(4) *A. 1632 Copiis Cæſareis magna ſtrage fuſis fugatisque.*

σ (y) *Voytlandia* Miſniæ, Bohemiæ, Palatinatus & Thuringiæ continetur finibus, diverſis ſubjecta Dominis. Pars ejus marchionibus Brandeburgenſibus paret, quorum ſedes (z) *Culmbach* cum arce *Plaſſenburg*, *Bareyth*, & *Hoff*, ſive *Curia Regniciana*, ad Salam eſt. At *Onolſpachium*, unde quoque marchiones Brandeburgici appellantur, eſt in Franconia; (a) *Plauen*, *Olſnitz*, cum arce vicina *Voigtberg*, unde regioni nomen, & *Adorf* ad Elyſtrum, ſunt in ditione Saxoniæ Ducis: [*p*] aliaque nonnulla tenet Bohæmiæ Rex. In eadem Voytlandia ſunt *Barones Plauenſes*, qui *Reuſſii* dicuntur, *die Herrn Reuſſen von Plauen*, quorum eſt *Weida*, *Gera*, *Greitz* [*q*]. Ibidem quoque eſt *Pinifer* mons, quatuor fluminum parens, *Mœni*, *Salæ*, *Egræ* & *Nabi*.

HEKELII.

[*m*] Heic magnum errorem commiſit noſter *Cluverius*, cum *Principatum Snebergenſem* cum *Arce* exiſtere ſtatuit; cum ſaltem ſine *Arce* eſt Oppidum. Error quoque non levis eſt, quando *Cluverius* hoc Oppidum Comitatui *HENNEBERGICO*, quem prorſus ſicco, ut dicitur, pede negligens præterivit, adjungit. *Snebergam* enim in *MISNIA*; *Comitatum* autem *Hennebergicum*, cujus *Joannes Buno*, Vir eruditiſſimus, in *Notis* ad Sect. IV. Cap. X. hujus Lib. III. breviſſimis ſaltem memor eſt, in *FRANCONIA* ſitum eſſe, & ſic quàm longiſſime à ſe invicem diſtare conſtat. Aliàs Oppidula ſequentia, eaque in Miſ-

 naliis

(a) Zeitz. (b) Chemnitz. (c) Torga. (d) Vallis Joachimica. (e) Comitatus Hennebergicus. (f) Aldenburgium. (g) Merſeburgium. (h) Rochlitz. (i) Grimma. (k) Lucca. (l) Wurtzen. (m) Leiſnitz. (n) Colditz. (o) Eilenburg. (p) Lutzen. (q) Mulberga. (r) Pirna. (s) Konigſtein. (t) Stolpena. (u) Groſſenhaina. (x) Biſchoffswalda. (y) Voytlandia. (z) Culmbach. (a) Plauen.

Saxonia. Magdeburgium.

II. τ *Saxoniæ Ducatus* ad utramque Albis fluvii ripam eſt, in varias ditiones diſcerptus. Urbium clariſſima ampliſſimaque eſt υ *Magdeburgium*, *Meydeburg*, Burggraviatus S. Imperii, & Archiepiſcopatus titulo maximè inſignis (1).

III. ꝙ *Wit-*

tanis metallicis ſita, commodè huc trahenda eſſe opinor, *AVE* videlicet, nomine *Mulberiano* inſigne, *BUCHOLZIUM*, *EIBENSTOCHIUM*, *St Georgen Stadt*, *NEOSTADIOLUM*, *SCHEIBENBERGA*, *Lehmannorum* Fratrum, quorum triga, Patria, *SCHWARZENBERGA*, *SLETTA*, *Michaelis Wendeleri* natale Solum, *STOLBERGA*, famâ *Friderici Knettneri* atque *Gottfriedi Mulleri* aliis Gentibus etiam notum, *THUMA*, ubi *Joannes Crauſius* natus, atque *PRATOVALLUM*, ſive *Wieſenthal*.

[*n*] Hanc Urbem, quæ non ad *Muldam*, ſed ad *Pliſſam*, (unde & antique *Pleiſſenburgum* dictum) ſita eſt, & rectiùs, me judice, *Alteburgum*, ſeu *Altenburgum*, (*die Altel Burg*, *Saxonum* nempe Ducum) quàm *Aldenburgium*, ſcribitur, carmine quidem juvenili, ſed ſanè felici ac optimè compoſito, condecoravit anno 1647 *Iſrael* (Joſephi *Sen.* Poetæ illius Chriſtiani celeberrimi, Fil.) *Clauderus*. Monaſterium, quod in Scholam publicam jampridem eſt mutatum, à *Friderico Barbaroſſa* A. C. MCLXXII fundatum eſſe conſtat. Sed Curia, ubi *COLLOQUIUM* ita dictum *ALTEBURGENSE* inter *Wittebergenſeis* atque *Jenenſeis* de materiâ, *Qualis* nempe *ſit Juſtificatio noſtra coram DEO*, *JOANNE GUILIELMO*, *Saxoniæ* Duce atque Patre patriæ, mandante, anno 1568 eſt habitum, anno 1562 eſt exſtructa. Heic in lucem ſunt producti *Jo. Georg.* Brem, Jun. *Jacobus*, *Joſephus Iſrael* ac *Gabriel* Clauderi, Fratres, *Heinricus* & *Jacobus* Crellii, Fratres, *Joan. Georg.* Doehlerus, *Heinricus* Freieſlebius, *Joan. Arnold* Friderici, *Joan. Georg.* Kaiſer, *Heinr.* Opitius, *Joan.* Reinboth, *Joan.* Richter, *Joan.* Schubart atque nonnulli alii. Cæterùm, Lineâ *Saxo Ducali Alteburgica* per *FRIDERIC. WILHELMUM* III. deletâ, hic Ducatus ad *Gothanam* Lineam eſt tranſlatus, cujus herus jam eſt *FRIDERICUS*, heros omne encomium ſuperans.

[*o*] Ac Viris celebribus, *Valentino* inprimis *Sittigio*, atque *Friderico Hildebrando*.

[*p*] Huc referendum (præter *AURBACHIUM*, ubi *Joannes Foerſterus* natus, nec non *ELSTERBERGAM*, *GEFELLAM*, *LENGEFELDAM*, *MUHLDROFIUM*, illuſtrem *BODENHAUSENIANAM* Sedem, *MYLAVIAM*, *PAUSAM*, atque *THEUMAM*), *REICHENBACHIUM*, Oppidum ſane opulentum, populoſum, benignum, ac ſplendida *ADOLFI FRIDERICI* (*Friderici* g. m. Fil.) *METZSCHII* Sedes. Patria eſt *Germanorum VIRGILII*, *Friderici* np. *Rappolti*, ut & *Ægidii Wildii*, *Joannis Fidleri* & *Michaelis Liſtii*, qui undique Litteratis, cùm adhuc eſſent ſuperſtites, ob Eruditionem haud vulgarem fuêre valdè grati.

[*q*] In eâdem *Voytlandia*, ſ. *Terra Variſcorum*, ſedent quoque Comites ac Domini à *Plavia*, Heroës pii, litterati atque magnanimi, *Reuſii*, ſeu *Rutheni* alioquin dicti, qui in duas Lineas *Seniorem* nempe ac *Juniorem*, dividuntur, & Illuſtriſſimo *HENRICORUM* nomine, *Bertha*, *Carinthiæ* Duce & *Henrici* VI *Imp. Rom.* Conſanguineâ, *Henricoque* Seniori, *Domino* de *Weida*, feliciter tandem maritatâ, anxiè ſic poſtulante, omnes ac ſinguli inſigniti. Senioris Lineæ *Ruthenorum* Sedes eſt *Graiza*, Oppidum duabus Arcibus clarum ac *Danielis Mulleri*, Theologi *Liſſienſis* patria. Sed Junioris Lineæ *Rutheni* ſedent *Slaizæ*, *Geræ*, *Lobenſteinii* ac *Hirſchbergæ*. Ubi notandum, quòd *Slaizæ Wolfg. Ad. Lauterbach* atque *Chriſtoph. Limmer*, JCTi, nati ſint; *Geræ* verò, Oppidulum *LANGENBERGA*, ♄. d. XX. *Mar.* anni 1686, à *Vulcano* immiſericorde ac prorſus inexorabili, permittente juſtiſſimi DEI Juſtitiâ, tota fermè, proh! conſumpta eſt; licet utraque *Curia*, *Politica* nempe atque *Senatoria*, ut & *Eccleſia* atque *Schola publica*, auxiliante DEO, ſteterint & adhuc ſtent ſalvæ ac incolumes. Quod inopinatum incendium Crena *Wendleriana* metrica non ſolùm prolixè deſcripſit, ſed & perpetuò notatum eſſe voluit ſequenti *Chronoſticho*:

MartIe, proh! VICena DIes *fataLIs* & *atra*
Eſt tVa GERÆ! *Vrbs heV!* *Igne fVrente rVit.*

BUNONIS.

τ (a) *Saxonia* alia eſt *Inferior*, alia *Superior*. *Inferior* Saxonia continetur finibus Pomeraniæ, marchiæ Brandeburgenſis, & Saxoniæ Electoralis ab Oriente: Thuringiæ, Haſſiæ, & parte Weſtfaliæ à Meridie: ab Occaſu itidem concluditur parte Weſtfaliæ, Friſia Orientali & parte maris Germanici: à Septemtrione, parte maris Germanici, Ducatu Sleſvicenſi & parte maris Baltici. In ea Saxonia ſunt Archiepiſcopatus Magdeburgenſis [*r*]; Ducatus Brunſvicenſis, Luneburgenſis, Bremenſis, Verdenſis, Meckelburgenſis, Lauenburgenſis, Hollatiæ; Epiſcopatus Halberſtadienſis, Hildeſheimenſis, Lubecenſis, Ratzenburgenſis, & Comitatus *Delmenhorſt*. (b) *Superior Saxonia* habet ab Oriente Luſatiam; à Septemtrione marchiam Brandeburgenſem, & Magdeburgum; ab Occidente Thuringiam; à meridie Miſniam. Rigatur *Albi*, *Sala*, *Mulda*, &c.

HEKELII.

[*r*] *AUGUSTO*, *Saxoniæ* Duce & Archiepiſcopatus hujus Adminiſtratore, piè placideque mortuo, in *Ducatum* mutatus.

BUNONIS.

υ (c) *Magdeburgium* Archiepiſcopatu, & calamitate illa, quâ anno 1631 à Tillio expugnata tota ferè interiit,

(a) Saxoniæ Inferioris fines. (b) Saxoniæ Superioris fines. (c) Magdeburgium.

(1) *Sunt qui Magdeburgium Ptolemæi Veſovium eſſe ducunt; alii autem a Druſo aut filio ejus Germanico conditam eſſe volunt, & Parthenopolin nominatam, i. e. the Maiden's Burgh, quia Venus ibi celebatur, ſub ſpecie Virginis nudæ, oculis ſplendentibus, coma flaveſcente in humeros demiſſa, & in curru deaurato inſidentis, cui jungebantur duo Cygni, & duo Turtures albi; Caput Veneris Myrto redimebatur, facem ardentem in pectore, Globum in dextra, & aurea Poma tria in ſiniſtra gerebat; quam Imaginem, una cum Templo in quo colebatur, Carol. M. dirui juſſit. Dantur etiam qui urbem hanc conditam aut ſaltem amplificatam volunt ab Edgitha, Imperatrice, Othonis Cæſaris uxore, & filia Edmundi Anglo-Saxonum Regis, quæ magnis ſumptibus Templum Cathedrale ibi ſtruxit more Anglico, cujus Statua lapidea ibi aſſervatur, juxta quam repræſentantur multa aureorum millia quæ Templo huic conſecravit. Ab Othone item, conſentiente ſummo Pontifice, Archiepiſcopus ibi conſtitutus, qui Primas Germaniæ, & Pontifici ſoli ſubditus erat, diſſentientibus autem tribus Electoribus Eccleſiaſticis & Archiepiſcopo Salsburgenſi. An. 1556 Confeſſionem Auguſtanam amplexa eſt hæc Civitas. An. 1631 longam Obſidionem a Cæſareis perpeſſa eſt, &, cedere nolens niſi ſalva fide Evangelica, tandem vi expugnata, Tillio Duce, quando plus minus 36000 Civium Ferro periere, Virgines & Matronæ nefarie violatæ, vix 400 Cives fuga elapſi, & Civitas incendio deleta: Furor autem Pontificius Templo Cathedrali pepercit, ubi 49 Altaria opere exquiſitiſſimo numerantur; de hoc infando ſcelere Tillius gloriari ſolebat, & Cladem hanc ſanguinolentam Nuptias Magdeburgenſes appellabat. Conventu Weſtphalienſi Archiepiſcopatus hic, ſub Ducatus Titulo, Ditioni Brandeburgicæ annexus eſt, at ſplendorem priſtinum Civitas nonдum recuperavit.*

III. φ *Wittenberga* opidum nitidum ac munitum (1), Ducum Saxoniæ quondam Sedes, *Martini Lutheri* Theologica profeſſione maximè clara. χ *Halla*, vulgò *Hall in Sachſen*, elegans urbs, ſalis coctione maximè celebris (2).

IV. Eſt in Saxonia, ſui juris ♃ *Principatus Anhaltinus*, ab arce *Anhalt* ita cognominatus; huic ſubſunt duo Comitatus, *Aſcanien* & ω *Barbi*, Baronatuſque α *Bernburg*. β *Deſſaw*, Principum ſedes, urbs eſt lauta (3). Hac quidem major eſt γ *Serveſta*, *Zerbſt*, at minus polita.

V. Eſt in eadem Saxonia clariſſimus omnium δ *Comitatus Mansfeldicus*, ab opido *Mansfeld* denominatus, quatuor alios intra ſe Comitatus includens (4).

VI. ε *Brunſ-*

Wittenberga. Halla. Anhaltinus Principatus. Comitatus Aſcanien & Barbi. Bernburg. Deſſaw. Mansfeld.

interiit. celebris: reſtaurata tamen hodie floret [s]. Eſt verò Archiepiſcopatus iſte, qui ad Circulum pertinet Saxoniæ Inferioris, magna ex parte ad Salam ſitus, & Albim. Collimitantur ei Marchiaci Brandeburgenſes, Saxones Superiores, Brunſvicenſes & Anhaltini. Sunt porrò in hoc Archiepiſcopatu opida *Burgum* verſus Marchiam: *Wolmerſteden* Archiepiſcopi quoque ſedes: *Haldenſleben* ad Oram & Biveram fl. *Salza*, *Juterbock* [t] & *Calba* ad *Bodam*.

HEKELII.

[s] Docet ibidem ad *Div. Jacobi* fideliter *Chriſtian. Scriverius*, Theologus excellenter pius, devotus atque candidus, quem fidelis Parentis inſtar ſemper venerabor. Clarent ibidem quoque *Georg. Schonbel a Roſenfeld*, *Philippus Mullerus*, *Baltaſar Kinderman* & *Henr. Mattias a Brohn*.

[t] *Joannis Deutſchmanni* patria.

BUNONIS.

φ (a) *Wittenberga* ad Albim Academia etiam celebris eſt: condita illa eſt à *Friderico* III *Electore*, introducta 18 Octobris [u]. Primus Academiæ Rector fuit *Martinus Polichius Mellerſtadius Francus*, Electoris medicus, & trium ſuperiorum Facultatum Doctor, qui anteà in Rhodo inſula, quum Princeps ille vina Cretenſia liberiùs bibiſſet, & ſe in balneas contuliſſet, ingreſſus eum ſua manu eduxerat, ne febri ita correptus moreretur; quod Chriſtophoro Bavaro itineris comiti accidit. Qua de cauſa medicus ille Electori præprimis charus erat. Cum *B. Luthero* Wittenbergæ docuit *Philippus Melanchthon*, qui humani ingenii modum excedens, ſolus fere ſine omni exemplo ſimili in omnibus doctrinis in toto genere humano maximus fuit, planeque θαυμαστὸν χρῆμα, *ein wonder und beſonder Mann*. *Witteberga* autem, ubi fulſerunt illa duo clariſſima lumina, *Lutherus* & *Melanchthon*, vere fuit, utroque vivente & docente, lux orbis terrarum, communis generis humani ſchola, & clarior, quod Cicero de Athenis olim ſcripſit, quàm, ut indicari egeat. In Saxonia Electorali quoque ſunt opida *Belzig*: *Hertzberg*: *Bitterfeld* ad Muldam: *Dieben* ad Muldam, quod opidum *Melanchthon Thebas* appellat *Saxonicas*, nominum cognominationem reſpiciens: *Kemburg*: *Schmiedeberg* inter Albim & Muldam.

χ (b) *Halla* Saxonum eſt ad Salam [x], arcem habet urbi imminentem, *Mauriciburgium*, quæ Archiepiſcopi Magdeburgenſis nonnunquam Sedes eſt. Salinis quoque illa urbs dives eſt. In eodem Epiſcopatu Hallenſi eſt quoque opidum *Alſleben* ad Salam.

♃ (c) *Principatus Anhaltinus* Superioris Saxoniæ habetur pars, & ferè omnis continetur finibus territorii Magdeburgenſis, Saxoniæ Electoralis & Comitatus Mansfeldenſis.

ω (d) *Barbienſis Comitatus* habet opidum *Barby*. *Comitum Barbienſium* ſtirps maſcula nuper deſiit.

α *Bernburg* ad Salam eſt ſtativis Gallaſſis & Torſtenſohnii anno 1644 celebris.

β (e) *Deſſavia* ad Albim Mansfeldii clade nobilitata.

γ (f) *Serveſta* à cereviſia famam habet. Eſt hic quoque *Cœtha* vulgo *Cothen*. Non longè ab iſto Principatu, fere in finibus agri Halberſtadienſis, eſt (g) *Quedlinburgum* ad Bodam fl. ubi nobile ſacrarum virginum Collegium; quod inſtituit *Henricus Auceps*, cujus ibi viſitur ſepulchrum: & porrò *Gerningeroda* itidem nobile Virginum Collegium.

HEKELII.

[u] Anno *Chr.* 1502.

[x] Olim Divi *AUGUSTI*, Ducis *Saxoniæ* & Archiepiſcopatus *Magdeburgenſis* Adminiſtratoris, Sedes. Hodie paret Electori Brandenburgico. Urbs ſatis amœna atque Salinis dives eſt.

BUNONIS.

δ (h) In Comitatu *Mansfeldenſi* præter *Mansfeldiam*

(a) Wittenberga. (b) Halla. (c) Anhaltinus Principatus. (d) Barbienſis Comit. (e) Deſſavia. (f) Serveſta. (g) Quedlinburgum. (h) Mansfeld.

(1) Amplum etiam & haud infrequens; Academia inter Lutheranorum celeberrimas numeratur. Oppidum autem Saxoniæ Ducatus præcipuum & munitiſſimum. Ducum Sedes usque quo Principatus in Familiam Miſnicam transferebatur. (2) Unde per ſingulas Septimanas, Tributum aut Vectigal 500 Aureorum aut Thalerorum Adminiſtratori Magdeburgico pendunt. Hic Lingua Germanica ſumma puritate pronunciatur. Opidum hoc imprimis celebre propter Ptochodochium a D. Franks conditum, mirum in modum adauctum & ſuſtentatum, ubi multi aluntur Studioſi, Opifices, &c. ſine Stipendio fixo, ſed tantum Providentia Divina & Benevolorum Eleemoſynis undique ſuppeditato; adeo ut vere dici poſſit, fideles ibi more primitivo Fide vivere, & credentes nunquam a Deo Opt. M. deſertos. (3) Et munita. Principes Anhaltini inter antiquiſſimos Germaniæ locum tenent. Ludovicus Princeps Anhaltinus, Societatis Fructificantis, uti vocatur, ſeculo 16, Fundamenta jecit: hic totam fere Europam peragratus, & Emolumentum a Literatura proveniens obſervans, populares ad Literaturam colendam invitavit, & ad optimos Græcorum & Romanorum Scriptores in ſua Lingua interpretandos provocavit; unde magno Germanorum Commodo Societatem 22 Principum & 600 Nobilium formavit, quæ mirum in modum Omnifariam Doctrinam, & Linguam Teutonicam in Germania excoluit. (4) Comites Mansfeldenſes antiquitatem Originis jactant, & illorum plurimi bello claruerunt. In hoc Comitatu Lapis effatim foditur Schifferſteyn appellatus, unde magna Vis Cupri & Argenti excoquitur, Venæ Cupri in his Lapidibus Piſcium, Ranarum, Glirium, & aliorum Animalium formas referunt.

Brunſvicenſis Ducatus. Brunſwick.

VI. ſ *Brünſvicenſis Ducatus* Caput eſt, unde Ducatui nomen, ζ *Brunſvicum* (1), libertate imperii fruens; urbs dives ac probè munita, fortiſſimâ contra Ducum Brunſvicenſium crebras obſidiones defenſione maximè nobilis. Secundum

(1) Brunſvicum gloriatur ſe primum ex opidis celebrioribus Conf. ſſionem Auguſtanam accepiſſe; inter Anſeaticas numeratur; Prætorium, Palatium, & Templa magnifica jactat. Cerevisiæ Mum *vocatæ, & Coriorum Commercio celebris.*

diam caſtrum & opidum, haud longè à Wippera fl. eſt (a) *Iſlebia* B. Lutheri patria. Mirum eſt, quod *Agricola*, Proverbium illud, *du biſt der treue Eckhard, du warneſt jedermann*, explicans, refert de cohorte Bacchante, vulgus appellat *das wutende Heer*; quæ olim quotannis proximo à Bacchanalibus Jovis die Iſlebiam & reliqua Comitatus loca tranſierit, ſene quodam agmen ducente; qui ſe ipſum nominârit *den treuen Eckhard*. In eo Comitatu ſunt etiam opida *Wipra*; *Querfurt*; & *Leimbach*.

ſ (b) Sereniſſimorum *Brunſvicenſium* & *Luneburgenſium Ducum Terræ* habent ab Ortu marchiam Brandeburgicam, Archiepiſcopatum Magdeburgenſem, Principatum Halberſtadienſem: à meridie Mansfeldenſem & Stolbergenſem Comitatus, Eichsfeldiam & Haſſiam: ab Occcaſu Abbatiam Corbeienſem, Comitatum Lippienſem & Schauenburgenſem, partem Epiſcopatus Oſnabrugenſis & Monaſterienſis, partem Comitatus Oldenburgici, Mindenſem, Bremenſem & Verdenſem Principatus: à Septemtrionibus Holſatiam, Saxoniam Lauenburgicam & Ducatum Mecklenburgenſem. Continent autem terræ illæ Brunſvicenſes & Luneburgenſes præcipuè quatuor Principatus, (c) *Wolferbytanum*, *Calembergenſem*, *Luneburgenſem* & *Grubenhagenſem*. De Ducatu Luneburgenſi dictum eſt paulò antè in initio capitis xv. *Brunſvico-Wolferbytanus Ducatus* ferè cingitur Ducatu Luneburgenſi, Archiepiſcopatu Magdeburgenſi, Principatu Halberſtadienſi, Comitatu Mansfeldenſi, Principatu Grubenhagenſi, Abbatia Corbeienſi, Ducatu Calembergenſi, & Epiſcopatu Hildeſienſi; quem tamen ipſe Ducatus Wolferbytanus magna ex parte ambit. (d) *Ducatus Brunſvico-Calenbergenſis* ferè jacet intra Leinam fl. & tractum ille montoſum & ſylvis obſitum, qui vulgò *der Deiſter* appellatur; ad quem etiam pertinet Provincia *Gœttingenſis*; (e) *Grubenhagenſis Principatus* continetur finibus Ducatus Wolferbytenſis, & Calembergenſis, Epiſcopatus Hildeſienſis, & Eichsfeldia. Terræ iſtæ rigantur præcipuè *Viſurgi*, *Werra*, *Seina*, *Okera* & *Innerſta*.

ζ (f) *Brunſvicum* [*y*] à conditore ſuo *Brunone* Saxonum Duce nomen habens urbs imperii non eſt, verùm in ditione Ducum Brunſvico-Wolferbytanorum. In quinque dividitur regiones, ex quibus prima, *Urbs vetus*, *die Alte Stadt*; ſecunda *Urbs Nova*, *die Neu Stadt*; tertia *der Hagen*; quarta *der Sack*; quinta *die Alte Wick* [*z*]. Arx *Tanqueroda* à *Tanquardo* Brunonis germano fratre primùm condita eſt. Obſidiones illas ſuſtinuit, anno 1492, 1550, 1553, 1605, & 1614. Sed anno 1671, à Ducibus Brunſvicenſibus & Luneburgenſibus obſeſſa deditionem fecit. *Martinus Chemnitius* ibidem docuit. Porrò in hac parte Wolferbytana, præter ipſum (g) *Wolferbytum* [*a*], etiam Bibliothecâ per Europam inſtructiſſimâ & magnificentiſſimâ nobile, præcipua opida ſunt (h) *Helmſtadium* Academia A. 1576, à *Julio* Brunſvicenſium Duce condita, multiſque viris Doctis, ac inprimis *Tilemanno Heſhuſio*, *Joh. Caſelio*, *Corn. Martini*, *Geo. Calixto* & *Conrado Hornejo*, *Hermanno Conringio*, &c. illuſtre: *Schœninga* cum arce: *Gandersheimum* ad Gandam fl. illuſtre habens cœnobium Virginum. *Holtzmunda* ad Viſurgim; *Scheppenſtede*, *Regia Luttera*, *Konigs-Lutter*, ubi Lotharii II Imperatoris monumentum: *Heſſem* arx: item *Lutter am Barenberge*, clade Chriſtiani IV Daniæ regis anno 1626 nobilitata: *Zellerfeldia* metallis dives. (i) *Comitatus* etiam *Blanckenburgicus* hodie eſt in ditione Ducum Brunſvico-Wolferbytenſium; qui habet ab Ortu agrum Quedlinburgenſem, & Principatum Anhaitinum; ab Auſtro Stolbergenſem, Schwartzenburgenſem & Hohnſteinenſem Comitatus: ab Occaſu Principatum Grubenhagenſem, Comitatum Wernigerodam: à Septemtrione Principatum Halberſtadienſem. Rigatur *Boda* Frigida, *Boda* Calida, *Ratisboda* & *Lubboda*. In præaltis montium jugis hodiè conſpiciuntur rudera arcium Blanckenburg, Reinſtein, Heimburg, Hartingau, Lauenburg, Homburg, &c. Tota vero hæc regio montibus & ſylvis obſita eſt. Olim ad Comitatum hunc Blanckenburgicum pertinuerunt *Heſſem*, *Oſterwick*, *Wernigeroda*, *Zillingen*, *Schlanſtett*, *Oſcherſchleben*, *Crottorf*, *Elbingeroda*, *Neindorf*, *Langenſtein*, *Gerſdorf*, & *Quedlinburgum novum*.

(k) In Principatu *Brunſvico Calenbergenſi*, qui ab arce *Calenberg* ad Leinam, tum Principum ſede, appellatus eſt, opida præcipua ſunt (l) *Hannovera* ad Leinam, urbs munita & ſplendida, hodiè Principis Sedes; etiam cereviſia illa, quam *Broiban* vocant, nota [*b*]; (m) *Hamela* ad Viſurgim urbs munita, prodigio nota, ex qua 130 liberi magico cantu evocati interiiſſe perhibentur. Anno 1633 à Georgio Brunſvicenſium & Luneburgenſium Principe obſeſſa ac demum recuperata eſt, quum hoſtiles copias, inde haud procul, ad *Oldendorp* ingenti prælio viciſſet. (n) *Northeim* inter Leinam & Rhumam fl. (o) *Gœttinga* eſt ad Leinam urbs munita; ubi Henricus V Imperator, anno 1119, quintum in Germania habuit ludum militarem, quem *torneamentum* vulgo vocant. Anno 1641 Leopoldi Wilhelmi Auſtriaci obſidionem fortiter tulit ac repreſſit: Eadem Johannis Caſelii patria eſt, pædagogio florens. (p) *Munda* ad Fuldæ & Werræ confluentes, ferè in finibus ditionis Brunſvicenſis anno 1626, à Tillio expugnata, & crudeliter habita eſt. *Lauenſtein*, in cujus agro ſalinæ. (q) *Uſlaria* in ſilva Sollingenſi, &c.

In (r) *Principatu Grubenhagenſi*, qui ab arce *Grubenhagen* nomen habet, præcipua opida ſunt, *Eimbecca*, provinciæ caput; eſt urbs probè munita: *Oſterroda* habens arcem; aliquando Principum Sedes fuit: inde haud longè quatuor oriuntur flumina, *Innerſta*, *Ockera*, *Rhuma* & *Sœſa*: *Clauſthal*, ubi divites argenti fodinæ; *Altenau*: *Mons D. Andreæ*: *Lauterberg*: *Elbingeroda*, &c. Item *Hertzberga*, Principum ſedes, aliæque arces, &c. In hujus Principatus confinio

(a) Iſlebia. (b) Brunſvico-Luneburgenſium terrarum fines. (c) Ducatus Brunſvico-Wolferbytani fines (d) Ducatus Brunſvico-Calenbergicus. (e) Principatus Grubenhagenſis. (f) Brunſvicum. (g) Wolferbytum. (h) Helmæſtadium. (i) Comitatus Blanckenburgicus. (k) Principatus Calenbergenſis. (l) Hannovera. (m) Hamela. (n) Northeim. (o) Gœttinga. (p) Munda. (q) Uſlaria, (r) Principatus Grubenhagenſis.

cundum locum obtinet ℵ *Halberſtadium* (1), inde ℶ *Hyldesheim* (2), *Hannover* (3), ι *Goſzlar* (4), *Helmſtad* (5), haud ſpernenda opida. *Wolfenbuttel* (6), arce muniitiſſima, Ducum ſedes eſt. Halberſtadt.

confinio & Thuringiæ ferè finibus eſt cœnobium (a) *Walckenried*, in quo ſchola illuſtris, bonis literis & artibus florens. Cæterùm omnis ille Principatus Grubenhagenſis, unà cum hoc cœnobio, hodie eſt in ditione Ducum Brunſvico-Luneburgenſium lineæ Calenbergenſis.

HEKELII.

[1] Quondam Veterum *Chaucorum* Sedes.

[2] Sedet ibidem hodie *Rudolfus Auguſtus*, Dux pius, fortis, magnanimus, prudens, benignus & excellenter inclytus.

[a] Ubi *Antonius Ulricus*, *Rudolfi Auguſti* Frater, Dux & Heros ipſius *Apollinis* atque *Muſarum Charitumque* manſuetiorum *Genio* eminenter præditus atque exornatus, glorioſiſſime jam locum tenet. Heic ILLUSTRIS ACADEMIA à *RUDOLFO AUGUSTO* atque *ANTONIO ULRICO*, Fratribus germanis, Ducibus *Brunſv.* ac *Luneburgenſibus* excellenter inclutis ac glorioſis, anno 1695 eſt inſtituta.

[b] Heic natus eſt *Henr. Buntingius*, Chronologus inſignis & litterarum divinarum apprime peritus.

BUNONIS.

ℵ (b) *Halberſtadium* Epiſcopatus cognominis caput; qui omnis per pacificationem Monaſterienſem titulo Principatus Electori Brandeburgico traditus eſt: opida in eo ſunt *Oſterwicum*, quod perfluit Alſa fl. ibi primum conditus fuit Epiſcopatus Halberſtadienſis. *Oſcherſleben* ad Bodam fl. *Gruningen*, *Nornburg*.

ℶ (c) *Hildesheim* Epiſcopatus Hildeſienſis, qui Brunſvicenſi & Luneburgenſi Ducatu continetur totus, metropolis eſt ad Innerſtam fl. Opida hic porrò ſunt *Peina* ad Fuſam; *Alfeldia* ad Leinam, &c.

ι (d) *Goſlaria* ad Geſam urbs Imperii libera: ab Henrico Aucupe primum fertur condita, quod tamen alii Ottoni I aſſcribunt. Aliquot Imperatorum extitit ſedes: ibique lubens hæſit Henricus IV. In hâc ipſa urbe tum temporis celebrata Comitia illa per Fuldenſis Abbatis ambitionem reddita cruenta. Henricus etiam V, ibidem quum haberet comitia, gladii ipſius acumen fulmine tactum eſt. Olim urbs illa metallorum dives fuit.

(a) Walckenried. (b) Halberſtadium. (c) Hildesheim. (d) Goſlaria.

(1) Hen. Julius Epiſcopus, Filius Ducis Brunſvicenſis, Confeſſionem Auguſtanam ibi An. 1591 introduxit. Urbs ampla, bene culta, ædibus lauta & Hoſpitium totius Europæ ampliſſimum, Commis nominatum jactat, ubi Imperator Cæſareus Walſtein Diverſorium, ſibi, Satellitibus, Servis & Amicis per Menſes aliquot, ſatis commodum habuit. Epiſcop. ibi a Car. M. fundatus An. 780. (2) Epiſcop. primus a Ludov. Pio An. 822 conſtitutus; unicum Epiſc. Pontificium in Saxonia Inferiori habet, ſuffraganeus Electori Colonienſi eſt. Incolarum autem maxima pars Lutherani, quibus Libertas Conventu Weſtphalienſi firmata fuit. (3) Urbs lauta, Palatio Electorali ornata, bene munita, & quatuor Nundinis quotannis celebris. (4) Nobile Membrum Imperii vocatur, urbs lauta, & immunitatibus præ aliis gaudet. (5) Inter antiquiſſimas Saxoniæ urbes numeratur; a Car. M. An. 782 fundata Academia decoratur ab An. 1576, ubi Bibliotheca celeberrima permultis MSS, & inter alia Pentateucho Hebraico perantiquo 2 Volum. pergamineis conſcripto, a Rabbinis Judaicis magnopere laudato. (6) Inter Germaniæ munitiſſimas locum obtinet, & Bibliothecam Ducum vix ulli in Orbe Chriſtiano ſecundam jactat. Haniſius enim Librarius 124000 Volum. inter quæ MSS 2000, & 115504 Tractatus ab 56393 Authoribus conſcriptos numerat.

CAP. XVIII.

De Archiepiſcopatibus & Academiis Germaniæ.

I.

A*Rchiepiſcopatus* in Germaniâ ſunt VII; Moguntinus, Colonienſis, Treverenſis, Magdeburgenſis, Salisburgienſis, Bremenſis & Pragenſis. *Epiſcopatuum* in tam vaſta regione incertus eſt numerus. Præcipui ſunt; Herbipolitanus, Bambergenſis, Argentoratenſis, Spirenſis, Leodicenſis, Monaſterienſis, Paderbornenſis, Hildesheimenſis, Mindenſis, Oſnabrugienſis, Verdenſis, Halberſtadienſis, Vratiſlavienſis, &c. α

Archiepiſcopatus & Epiſcopatus Germaniæ.

II. *Academiæ* illuſtres ſunt; Baſileæ, Friburgi in Briſgavia, Argentorati, Heidelbergæ, Tubingæ, Ingolſtadii, Altorfenſis, Pragæ, Viennæ, Francofurti ad Oderam, Gripſwoldiæ, Roſtochii [a], Helmſtadii, Wittembergæ, Lipſiæ, Jenæ, Erfordiæ, Marpurgii, Gieſſæ, Coloniæ, Rintelii. β

Academiæ Germaniæ.

CAP.

BUNONIS.

α Archiepiſcopatum Bremenſem; item Epiſcopatus Verdenſem & Halberſtadienſem in Principatus per pacificationem Monaſterienſem ſuis mutatos ſæpius antea dictum eſt.

β Hic accedit Academia *Chilonienſis* ab *Albrechto* Holſatiæ *Duce* condita, & 5 Octobris anno 1665 introducta.

HEKELII.

[a] *Regiomonti Boruſſorum.*

BUNO-

CAP. XIX.

DANIÆ REGNUM.

I.

Dania. α DAnia nomen habet à *Danis* [a], ſive *Codanis* populis, qui & *Teutoni* olim dicti fuere (1): Codano ſinu, ſive mari Suevico, in plures ſecatur portiones. Partem ejus cis ſinum in Germaniæ continenti ſitam β *Cimbricam* Cimbrica. *peninſulam* Romanam vocitatam, antè diximus. *Cimbri* ab initio incoluere: poſteà

BUNONIS.

α (a) *Daniæ* regnum undique alluitur mari; niſi quod ab Ortu æſtivo Sueciam; ab Occaſu æſtivo Norvegiam (2), & à Meridie Germaniam attingit; à qua *Eidora* fl. diſterminatur.

HEKELII.

[a] Hoc Regnum deſcripſit *Martinus Zeilerus* ſub nomine *Neue Beſchreibung der Konigreiche Dennemark und Norwegen*, &c. qui Liber prodiit primò *Vlmæ* anno 1648 in 8. f. & deinde *Amſtelodami* anno 1655 in f. 12. DANICAM autem *Hiſtoriam*, inprimis de *Regibus DANIÆ*, qui Familiam *Oldenburgicam* præceſſère, eorumque Rebus geſtis, *Joannes Meurſius*, præter *Hafnienſem* Editionem in 4. f. edi quoque curavit cum Continuatione *Amſtelodami* anno 1638 in fol. Extat & *Joannis Svaningii* Chronologia *DANICA* atque *Olai Wormii* Monumenta *DANICA*, *Hafniæ* excuſa; *hæc* quidem in 4. f. anno 1613, *illa* autem in fol. anno 1650. Modernus Rex *CHRISTIANUS* V, omnino Rex juſtus, prudens, magnanimus & auguſtus eſt. Erant & quondam ſplendidiſſima *DANIÆ* Lumina *Tycho Brahe*, *Saxo Grammaticus*, *Nicolaus Hemmingius*, *Petrus Palladius*, *Petrus Severinus* atque *Petrus Winſtrupius*.

REISKII.

1 (b) Dania nomen à *Dano*, vel *Deo* vel *rege* priſtino, adepta, portentoſas aut incertas origines ſuas libris etiam oſtentat, uti liquet ex Petr. Diacobi rerum Norwegicarum Lib. II. c. 29. Wodan vero Goudan & Dan apud antiquiſſimos dictum Mercurium: Unde Sundani, Codani, & cognomines Teutoni à Teuto, Deo itidem Germanico, deducti. Danus quidem paulo longius excurrit, & neſcio quas origines ille ſectatur: Pontanus tamen ab Erico Prorege, ſed Svaningius ad ultima Davidis tempora primam dynaſtiam regum dediſſe dicitur per annos 513. Hinc octo aliæ ſecutæ ad ultimam Oldenburgicam familiam ſucceſſerunt. Unde Reges legimus perantiquos, qui Angliam, Britanniam minorem, Galliæ partem, Siciliam, Gothiam, Sueciam, Norwegiam ſuo imperio complexi ſunt. *Regnum vero Daniæ hodiernum* (c) *aut Inſulis aut terris continentibus circumcluditur: Inſulæ aut maris ſunt Baltici plures, aut ſeptemtrionales plurimæ, majores pariter atque minores*: Majores recenſuit auctor noſter, minoribus, quæ tanti non fuerant, omiſſis, Mona nempe, Faſſiana, Steone, Thuroe, &c. Una Huena, Tychonis equitis domicilio clara, & Uraniburgo clariſſima, per pacem Rotſchildenſem anno 1658 ad Suecos tranſiit, Gothlandia hodieque illis ſubeſt: Hallandia vero, Bleckingia, Scania, omnes amplæ provinciæ, ad eoſdem pace ultima pervenerunt. (d) *Terris continentibus partes concluduntur potiſſimum ſubſequentes: Cherſoneſus nempe Cimbrica*, longo Holſatiæ, Stormariæ, Ditmarſiæ agro ſpacioque producta. Hinc multæ naſcuntur prætenſiones in Hamburgum, urbem imperial. & Holſatiam omnem reliquam, ſuis Controverſiis alicubi expoſitam; à Joh. Mollero maximè, qui huc operas ſingulares contulit. Norwegia item tota quibus Controverſiis adhuc diſſideat, quibuſque Dani Sleſvicenſem Ducatum præcipuè tentent ſæpius atque tentarint, Tonninga docuit, urbs munitiſſima & totius Ditmarſiæ propugnaculum, poſt Pacta vero Renſburgenſia everſum atque dirutum. Cæterum plura notatu ſane digna in hanc rem colligi copioſiùs poſſent; niſi actum nolimus agere: Plura itidem ad titulos regum Suecorum atque Danorum, in quibus adhuc hodieque Gothis & Vandalis ſuus datur locus, nec ſine ſingulari ad antiquitates Vandalicas obſervatione. Vid. *Becmannus* in Notit. Geogr. c. 5.

BUNONIS.

β (e) *Jutia* [b], ſive *Jutlandia*, quæ & *cimbrica Cherſoneſus* [c] dicitur, eſt Daniæ Peninſula Occidentalis: ab Occidente & Septemtrione mari terminatur Germanico: ab Ortu freto, quod vulgò appellatur *Mittelfahrt-Sundt*, & mari Baltico: à Meridie Eidora fl. Longitudo ejus à promontorio Schagen Holſatiam verſus eſt 53 milliar. Germ. Latitudo verò non ubique eadem eſt. Dividitur (f) *Jutia* in partem *Septemtrionalem* & *Auſtralem*: utramque diſterminat *Ripa* fl. haud longè Coldingâ diſtans, cui pons impoſitus eſt, ubi vectigal penditur Regi, per quem 40000 boum & amplius, & totidem fere equi, inde quotannis in alias regiones educuntur. In Septemtrionali *Nort-Jutland* ſunt quatuor Epiſcopatus, in quos omnis illa terra diſcriminatur: *Ripenſis*, *Arhuſienſis*, *Viburgenſis* & *Aldenburgenſis* [d]. Epiſcopatus *Ripenſis* caput eſt (g) *Ripa* ad *Nipſam* fl. haud longe à litore maris Occidentalis. Habet caſtellum munitum & portum, qui tamen milliare ab opido diſtat. In mari iſto ſunt Inſulæ (h) *Fanœ*, (i) *Mandœ*, & verſus Auſtrum (k) *Silt*, *Fœra*, (l) *Amrœm*, quarum incolæ à cæteris in continenti lingua & moribus diſcreti ſunt. In hac Diœceſi ſunt arces regiæ decem, Nobilium centum, Parochiæ rurales 282. (m) *Coldinga* ad fretum *Mittelfahrt* habet arcem *Arnsburg*, à Chriſtiano III exſtructa. Inde verſus Septemtrionem ad idem fretum eſt *Friederichſodda*, nova

(1) *Gerard. Voſſ. de Idololatria, a Wodeno Guodano, ſive Codano nomen ducit, cui Wormius calculum adjicit.*

(2) *Provinciis ſcilicet per Suecos bello conquiſitis, & hucuſque retentis: alias enim nec Sueciam nec Norvegiam attingit, inter Grad. Lat. 54 & 58, & Longitud. 26 & 31, ſita.*

(a) Daniæ fines. (b) Dania. (c) Aut inſulis. (d) Aut terris continentibus. (e) Jutiæ Limites & Diviſio. (f) Jutia Septemtrionalis. (g) Ripa. (h) Fanœ. (i) Mandœ. (k) Silt. (l) Amrœm. (m) Coldinga.

MARE
GER
MANI
CUM
Or THE
NORTH
SEA
Iutſche Riff
Scagen promont.
Leſoe
Trindel
Pater noſter
Maeſtran
Hals
Aalborg
Wiborg
Randerſen
Kalo
Ebeltod
Grootehielm
Arhſen
Schanderburg
Horſens
Ringkiebing
Dioeceſis
RIPEN
LAND
Ripe
Koldin
Hanborg
Fredericksode
Haderſleue
Apenraa
Flensborg
SLESWICK
Anglen
Sleswick
Eyderſtede
Tonning
Frederic ſtat
Ekelenford
Kiel
Wagerland
Oldeborg
HOLSTEIN
Neumunſter
Itzehoe
Bredborg
Segeberg
Lubeck
Hamburg
Altena
Stade
Baxtehude
Pinneberg
Oldeslo
Rinebeck
Schowenburg
TUTOFUNEN
Nyborg
Middelfar
Aſſens
Foborg
Alſen
Sunderborg
Kalekgrund
Steuenshoffit
Stenſkrag
Rompſoe
Longeland
Fano
Rom
Silt
Weſer flu
Eider flu
Elb flu
Heylige Land
North gronden
Wrement
Land

poſteà *Jutæ*, unde regioni nomen in hunc uſque diem, *Jüdlandt*, præter unum opidum γ *Flensborg* (1), nihil clarum habens.

Jutæ. Flensburgum.

II. Alteram partem, trans ſinum ſitam, veteres inſulam putarunt eſſe, nomine *Scandinaviam*, ſive *Scandiam*; at continentem eſſe, una cum *Suedia* & *Norvagia*, ſatis nunc conſtat: Dividitur in tres partes; δ *Halland*, ε *Scanen*, & ζ *Bleiking* (2). Urbes in ea, ſeu potius opidula litori prætenſa, ſunt *Elleboge*, *Landskroon*, *Elzenborg*, freto Danico, quod vulgò dicitur *der Sondt*, appoſitum. In Mediterraneis eſt *Londen*, Archiepiſcopali ſede decoratum (3).

Scandia. Halland. Scanen. Bleicking. Ellebogen. Landskroon. Elzenborg der Sondt. Londen.

III. Tertia

nova urbs auſpiciis Friderici III condita, anno 1658 à Suecis occupata, & ſequenti anno exuſta & deſtructa. *Wela* ad fretum *Mittelfahrt*: *Warda*: *Rincopia*: *Haiſte broa*: & *Lemvigia*. Epiſcopatus (a) *Arbuſienſis* caput eſt *Arbuſium* ad litus Orientale: è regione eſt inſula *Samſæ*: In hac Diœceſi ſunt arces quinque, Parochiæ rurales 304, & civitates ſeptem, *Arbuſen*, *Hobſins*, *Randerſen*, *Ebeltud*, *Grinſtad*, *Orunthuy*, & *Mariacker*. Inſulæ huc pertinentes ſunt *Samſæ*, *Grotholm*, *Ions*, *Melja*, *Ramſoa*, *Endelavia*, *Hiarnoa*, *Kidholmia*, *Jordholmia*: in Horſenſi ſinu *Arcoa*, *Gernoa* & *Worſia*. Haud procul ab Arbuſio eſt arx *Scanderburg*, *Em. cloſter*. (b) *Viburgenſis Epiſcopatus* caput eſt *Viburgium*, ubi Epiſcopi ſedes & tribunal triumvirorum jus dicentium. Habet civitates tres, arces totidem, & parœcias agrarias 218, reliqua opida ſunt *Nibe* & *Schere*. Inſulæ huc referuntur *Sallingia*: *Leſſoa*: *Fafferland* inter Thyam & Sallingiam: *Niding* ſcopulus reſpiciens extremitatem Hallandiæ prope Elleborg: *Haſelma* & *Anout*, inſulæ naufragiis celebres. (c) *Alburgenſis Epiſcopatus* caput eſt *Alburgium*, in quò ſunt opida ſex, Nobilium Sedes centum, Parochiæ rurales ferè 180. Deinde opidum *Venſyſſel*, ubi *Ryaa* fl. qui in Lymicum ſinum, vulgò *Lynford*, labitur. (d) *Venſilia (Wenſyſſel)* à ſinu Lymico ad promontorium Scagenſe extenditur ad XIV milliaria, haberque præter *Venſiſſeliam* opidum *Seby* ad litus, quod Orientem reſpicit: *Hiorring*: inde verſus Septemtrionem ſequitur *Scagæ* promontorium. Inſulæ huc referuntur *Grysholm*, *Hertzholm*, *Tydsholm*, &c. Ad Occidentem eſt *Hanherret* tractus, & *Thya* tractus, ubi opidum *Thyſted*, *Orum* arx & *Weſtervyck* cœnobium. Inſulæ ad hanc Diœceſin pertinent, *Hansholmia* in lacu Lymico: *Oſtholmia*: *Egholmia*: *Bodummia* peninſula: *Morjungia*, ubi opidum *Nickiobing*: *Aggeroa* inſula: *Tyrrholmia*, cui adjacet *Otbeſundæ* fretum, ubi *Giby*. (e) *Jutiæ Auſtralis*, vulgo *Suder-judland*, Longitudo ab *Eidera* opidoque *Rensburgo* ad *Codlingam* milliarium German. cenſetur 18. Latitudo alibi 6, alibi 8 milliar. Opida ejus præcipua ſunt, (f) *Sleſvicum* ad *Slam fl.* *Ducatus Sleſvicenſis* caput; haud procul inde abeſt arx Ducalis (g) *Gottorp*, Principis ſedes, artificioſis iiſque rariſſimis, & inſigni Bibliotheca quam hodie curat *Adamus Olearius*, editis ſcriptis [e] celeber. (h) *Eckelnforda* in peninſula, ubi portus commodus ad mare Balticum.

HEKELII.

[b] *Juttia.*
[c] *Ptolemæo.*
[d] *S. Aalburgenſis.*
[e] *Perſico Itinerario* in primis.

BUNONIS.

γ (i) *Flensburgum* ad ſinum maris Baltici, qui *Flenus* dicitur. Inde occurrit inſula (k) *Alſa*, in qua *Sunderburgum*, *Nordburgum* & *Glucksburgum*. Ducum ſedes: *Oſterholmum*; *Holla* & *Gamelgarda*. Habet hæc inſula 4 milliaria in Longitudine & 2 in Latitudine. (l) *Harderſlebia* ad ſinum maris Baltici, incendiis deformatum opidum, ubi arx *Hansburg*: (m) *Huyſemum* ad mare Occidentale, cum arce: Inſula (n) *Strant* inde haud longe diſtat: (o) *Apenrade* eſt ad intimum maris receſſum. (p) *Tonninga* haud procul ab oſtio Eidoræ opidum valde munitum. (q) *Tondarium* majus & minus ad mare Occidentale. Intra Huyſemum & Tondarium interjacent (r) *Strant-Friſii*, antiqui Friſiorum cultus tenace; vicos habent *Briſtedam*, *Langehorn*, *Borlum*, &c.

δ (s) *Hallandia* ad Septemtrionem habet Norvegiam: ad Occaſum ſinum Codanum: ad Meridiem Scaniam: ad Ortum Gothiæ partem. Longitudo ejus à Promontorio *Kol* ad *Elſeborg* Suecorum eſt ferè milliar. Germanicorum 16. Opida hic ſunt (t) *Laholm*; (u) *Halmſtede* à Chriſtiano IV Rege egregiè munitum: (x) *Valckenborg* ad fluvium cognominem, (y) *Warburgum*, vulgo *Waerbergen* munitum opidum cum arce, Sueciæ tum oppoſitum propugnaculum, (z) *Consbak* opidum & portus *Consbacenſis* ad *Monſterſundam*, *Ulymenes*, *Goſewaer*, &c. At hæc provincia cum opidis & caſtris munitis Suecis tradita eſt anno 1645.

ε (a) *Scania*, *Schonen*, à Septemtrione Sueciæ & Hallandiæ finitima eſt, aliàs mari alluitur, & per Oreſundam à Sialandia dirimitur. Longitudo ejus cenſetur 18, & Latitudo 12 milliarium, à Promontorio Scaniæ, cui nomen *Valſterboem* ad opidum Engelholm, Hallandiæ vicinum. Scaniæ primaria urbs eſt (b) *Lundia* [f]; (c) *Coronia* vulgò *Lands-Crone*, opidum maritimum cum arce à Chriſtiano III extructa. (d) *Malmogia*, vulgo Danis *Malmo*, exteris *Elleboge*, opidum cum arce probè munitum. (e) *Helſingoburgum* vulgo *Elſenborg*, ad Oreſuneæ fretum, cui ex oppoſito in Sialandia reſpondet *Cronenburg* arx regia.

HEKELII.

[f] Academiá, ubi *Sam. Pufendorfius*, Juris Gentium Doctor clariſſimus, laudabiliter docuit, clara.

BUNONIS.

ζ (f) *Bleckingia* Scania, Sueciâ & mari Baltico circumdatur. Præcipua opida hic ſunt, *Drelborg*, *Uſtede*,

(1) Dani ſecundum ab Hafnia locum oppido huic tribuunt. Portum capacem & tutum habet, & Arce munitur. Angli, qui una cum Saxonibus Britanniam Auſtralem ſubegerunt, a Vicinia hujus Urbis Originem ducunt.

(2) Nunc Suecis parent.

(3) Olim Urbs ampla, & 22 Templa numerabat; at hodie exigui momenti.

(a) Arhuſienſis Epiſcopatus. (b) Viburgenſis Epiſcopatus. (c) Alburgenſis Epiſcopatus. (d) Wenſyſſel. (e) Jutia Auſtralis. (f) Sleſvicum, Ducatus Sleſvicenſis. (g) Gottorp. (h) Eckelnfordia. (i) Flensburgum. (k) Alſa. (l) Harderſlebia. (m) Huyſemum. (n) Strant. (o) Apenrade. (p) Tonninga. (q) Tondarum. (r) Strand-Friſii. (s) Hallandiæ limites. (t) Laholm. (u) Halmſtede. (x) Valkenborg. (y) Warbergen. (z) Consback. (a) Scaniæ fines. (b) Lundia. (c) Coronia. (d) Malmogia. (e) Elſenborg. (f) Bleckingiæ fines.

Codanonia ſive Seelandia.

III. Tertia pars regni in inſulis diſperſa medium ſitum obſidet. In his *Codanonia*, ab ipſis incolis Codanis, qui alio nomine fuere Teutoni, veteribus ſic dicta, nunc η *Seelandia*, ut magnitudine, ſic fœcunditate alias anteſtat. In

Hafnia.

hac totius regni caput ϑ *Hafnia*, vulgò incolis *Copenhafen*, & *Copinghafen*, German. *Copenhaven* & *Kopenhagen*, celebre Emporium Regumque ſedes (1).

Elſenore.

Elſenore celebris ad dictum fretum navium appulſu locus eſt: hic namque vectigal Regibus à tranſeuntibus navibus penditur. Contigua eſt ſplendidiſ-

Cronenburg. Rotſchilda. Fredrichsborg.

ſima & munitiſſima arx ι *Cronenburg* contra vim ex Oceano vel ipſo ſinu irruentium exſtructa (2). In mediterraneis eſt κ *Rotſcild*, dives quondam urbs, nunc opidum, Regum ſepulchris clarum (3). λ *Fredericbsborg*, arx in amœniſſimo agro condita, Regum ſeceſſibus frequentatur (4).

IV. Eſt

(1) Urbs optime munita, Armamentario nobili in uſum belli terra marique decorata; portu tutiſſimo, capaciſſimo, & munitiſſimo gaudet; 10 Templa numerat, quorum Cathedrale S. Mariæ cæteris præcellit. Initium cepit hæc Civitas Seculo duodecimo. Sunt qui Briſtoniæ noſtræ propter amplitudinem æquiparant.

(2) At belli Calamitatibus multum perpeſſa; magni a Danis æſtimatur tanquam Sinus Codanici propugnaculum.

(3) Olim 27 Templa numerabat, ſed priſtinam dignitatem cum Reges inde demigrarint amiſit.

(4) Totius Daniæ Palatium ſplendidiſſimum, & ſupellectile ditiſſima ornatum.

ſtede, *Chriſtianſtad*, à Chriſtiano IV condita; inde non procul abeſt *Abuſium*, vulgo *Abuys*, *Selsborg*, *Elcbholm*; *Rottenbuy* & *Chriſtianopolis* à Chriſtiano IV contra Calmariam Suecorum munita. Verùm & hæ provinciæ per Pacem Rotſchildenſem regno Sueciæ adſcriptæ ſunt anno 1658. Sed hodie à Daniæ Rege, Chriſtiano V, armis iterum repetitum, Coronia & Chriſtianſtadio recuperatis.

η (a) *Sialandia* inſula Longitudinem habet 16 milliar. German. Latitudinem 14 milliar.

ϑ (b) *Hafnia* ad Orientalem inſulæ partem ſita portum habet commodiſſimum; arcem, quæ Regum ſedes; & Academiam anno 1479 à Chriſtiano I conditam. Urbi huic ſublicio ponte jungitur opidum novum *Chriſtiansbaven*; quod egreſſo in inſulam *Amagriam*, vulgo (c) *Amack*, aditus patet, quam colonia Hollandorum inhabitat & colit. Ipſa Hafnia quum pro Chriſtiano II, Rege captivo, per integrum annum obſidionem toleraſſet, An. 1536 Chriſtiano III deditionem fecit. Eandem fidem ſuam in Regem nuper denuo probârunt opidani; dum anno 1638 à Sueciæ Rege oppugnati obſidionem in alterum annum fortiter ſuſtinuerunt.

ι (d) *Cronenburgum* Sueci per deditionem ceperunt anno 1658, quod tamen per pacem anno 1660 initam redditum eſt Daniæ Regi.

κ (e) *Rotſchildia* ad ampliſſimum maris ſinum ſita, vulgo *Roskildtſieurd*.

λ (f) *Fredericbsburgum* arx regia auſpiciis Frederici II Regis cœpta, ſed munificentia Chriſtiani IV perfecta eſt. Opida Sialandiæ præterea ſunt *Coagium*, vulgo (g) *Cœge* ad litus Orientale: (h) *Ringſtadium* vulgò *Ringſtede*, ubi tribunal, & Veterum Regum, Reginarumque monumenta. Noſtro ſeculo hunc locum inſtructiſſimâ ſuâ Bibliothecâ illuſtraverat *Georgius Seefeld* regni Senator, verùm illa per belli calamitatem poſtea direpta eſt. Ad Septemtrionem eſt *Nicopia*: *Slagels* à quo haud longe abeſt arx *Anderſchow*: (i) *Corſœra*, vulgo *Corſor*, ad fretum Balticum, quod vulgo *der Belt*, e regione Fioniæ, opidum cum portu commodo; ubi trajectus in Fioniam: *Schelſæra*: *Neſtweda*: *Preſtoa* ad Inſulæ latus Meridionale, ſinu maris cinctum: *Kallenburgum* in parte Inſulæ Occidentali, cum arce: *Slangendorpium* ad ſinum Rotſchildenſem: (k) *Sora*, ubi Academia Equeſtris, à Chriſtiano IV condita ad lacum aquæ dulcis. Inde tribus circiter milliaribus diſtat illuſtris Schola *Schoncloſter* ab *Herlefo Trolle*, regni olim Senatore & Admiralio, fundata; hinc etiam *Herleffsholmia* appellatur. Ad Sialandiam pertinent inſulæ *Amagria* & (l) *Mœna*, vulgo *Moncſland* in mari Baltico, candidis è creta montibus eminens; in ea eſt arx regia *Elmeland*, & opidum *Stega*. *Huenam* inſulam vulgò (m) *Ween*, intra Hellingoram & Hafniam ſitam ad Sialandiam quoque refert Abrahamus Gœlnizius, Secretarius regius; *Comp. Georg.* l. 11. c. x. Ejus inſulæ circuitus eſt duorum ferè milliarium; Latitudo non ſupra ſeſqui milliare; Inſula illa Uramburgo Tychonis Brahe erat nobilis.

Cæterùm Sialandiæ ad Occidentem jacens inſula (n) *Fionia*, vulgò *Funen*, à pulchritudine videtur nomen habere: ab Occaſu habet Jutiam, à qua per fretum *Mittelfahrſund*, diſterminatur. Caput inſulæ eſt opidum *Ottonia*, vulgò (o) *Ottenſee*, habens Epiſcopatum. In templo D. Franciſci, Chriſtianus II ſepultus eſt cum Patre Johanne. Porrò hic eſt *Neoburgum* vulgò (p) *Nyborg* cum arce, ubi trajectus in Sialandiam: Prælio quoque Sueci à Danis victi etiam nobilitatum A. 1659. *Svenoburgum*, vulgò *Schwynborg*, ex adverſo inſulæ Taſſingæ, ad litus inſulæ Orientale: (q) *Cartemunda*, ad litus inſulæ Septemtrionale; appulſu claſſis Danicæ in expeditione illa adverſus Suecorum copias nuper famam nacta. *Woburgum*, vulgò (r) *Voborg* ad Meridionale inſulæ latus: cujus ſinus aliquot inſulis minoribus ſeptus eſt: *Aſnesjum*, vulgò (s) *Aſſens*, unde trajectus in Jutiam Meridionalem. *Boujonia* vulgò (t) *Bowens*, ad Occaſum inſulæ verſus Jutiam Septemtrionalem: *Middelfortum*, vulgò (u) *Middelfar*, ad fretum, quod inde nomen habet. Arces hic ſunt *Hingsgagel*, *Hagenſchou*, & *Eſcheborg*. Cæterum inſulæ ad Epiſcopatum Fioniæ referuntur *Langelandia*, *Lalandia*, *Falſtria*, *Taſſinga*, *Arria*.

(x) *Langelandia* à longitudine, quæ ſeptem continet milliaria, nomen habet; quum Latitudo vix ſit duorum. In Occidentali inſulæ latere, eſt opidum *Rudkœping*; & ad Orientem arx regia *Tranckera*. (y) *Lalandia*, quaſi *Lageland* ab humili ſolo dicta, habet Longitudinem 8 milliar. & Latitudinem 5. Ad Occidentalem inſulæ partem in ſinu maris Baltici habet opidum (z) *Naſcoa* cum arce munitum, quod anno 1659 Suecorum miles poſt diuturnam obſidionem cepit. Porrò nobile hic eſt cœnobium *Maribois*, & opidum *Saſcoping*, *Ælbolm* & *Kooby*. (a) *Falſtriæ* Lon-

(a) Sialandia. (b) Hafnia. (c) Amack inſ. (d) Cronenburgum. (e) Rotſchildia. (f) Frederichsburgum. (g) Cœge. (h) Ringſtede. (i) Corſor. (k) Sora. (l) Mœna inſ. (m) Weena inſ. (n) Funen inſ. (o) Ottenſee. (p) Nyborg. (q) Cartemunda. (r) Voburg. (s) Aſſens. (t) Bowens. (u) Middelfar. (x) Langelandia. (y) Lalandia. (z) Naſcoa. (a) Falſtria.

TRIONALIS
Wardhusen
Enara tresk
Kola
DICKI LOPPI
LAPPI
Sevo Mons
Mare Album
Archangelska
RUSSI
RIPHÆI
Onega Lacus
Ladoga Lacus
FINNI
CARELIA
Wiborg
Notteborg
SINUS FINNICUS
ESTONIA
Revalia
Pernau
Dorpt
Pleskou
LIVONIA
LETTEN
Riga
CURLANDIA
SAMOGETIA
VENEDI
LITUANIA
Duneburg
Smolensko
Orsa
Mosaiska
Moskua
Rostof
Tweer
Vologha
Memmel
Koningsburg
P. RUSSIA
Brandenburg
Scala Miliarium
German: et Smaland:

IV. Eſt præterea in hoc ſinu inſula μ *Bornholm*, hacque multo major ν *Gothia*, vulgo *Gottland*, ſaxo albo ad exſtruenda ædificia utilis, utraque Daniæ regno ſubmiſſa. Bornholm. Gothia.

Longitudo eſt 4 milliar. & Latitudo duorum: habet opida & arces, *Nikoping* ad Golberſundam; & *Stubbekoping* ad *Grœnſundam*. (a) *Taſſinga*, è regione Swenoburgi inſula anguſta; eſt unius milliaris longa. (b) *Arria*, vulgò *Arr* & *Arroe* inſula oblonga, habet arcem *Kopingam*. Refertur aliàs ad Ducatum Sleſvicenſem.

μ (c) *Bornholmia* inſula eſt ad Scaniam pertinens, à qua 4 circiter milliar. in mari jacet Baltico; ejus Longitudo eſt 4 milliar. Latitudo duorum. Opida in ea ſunt *Nex* ad Ortum, *Rattenby* ad Occaſum; *Swancke*, cum arcibus *Svandico* & *Hamerſhuſio*. Inſulam hanc ſuperiori ſeculo Lubecenſes occupatam, ac diu retentam, ultro demum Daniæ Regi reddiderunt. Nuper anno 1658 per pacem Rotſchildenſem Suecis tradita quidem erat: ſed incolæ interfecto præſidio Suecico paulo poſt ad Daniæ Regem ſe applicuerunt.

ν (d) *Gotlandia* inſula, vulgò *Gutland* [g], Suecico littori prætenſa, fertur habere Longitudinem milliarium 18, Latitudinem 5. In ea eſt urbs (e) *Visbuy* [h] olim mercatura nobilis, quæ in ruderibus ſuis antiquum oſtendit ſplendorem. Et hæc inſula anno 1645 Suecis tradita; ſed anno 77 à Danis recuperata eſt.

HEKELII.

[g] I. e. *bona terra*, quam nonnulli *Eningiam Plinii* fuiſſe volunt.

[h] S. *Vusbi*, ſeu *Viſubi*.

(a) Taſſinga. (b) Arria. (c) Bornholm inſ. (d) Gotlandia. (e) Wisbuy.

CAP. XX.

Norvagia, Finnomarchia, Iſlandia, Gronlandia, Frieſlandia.

NORVAGIA. 1

I.

α NOrvagia, vulgò incolis *Norrige*, & contractè *Norge*; Germ. *Noortwegen*, & *Norwegen*, (Timæo apud Plinium *Nerigon*, qui inſulam omnium Septemtrionalium maximam falſo credidit) nomen à ſitu accepit: quippe *Nort* German. eſt quod Latinis Septemtrio. β *Sevone* monte Orientale ejus latus, Meridionale ſinus Codani faucibus & Oceano, Occiduum eodem Oceàno clauditur: à Septemtrione γ *Finnomarchia* ei obtenditur. Terra ipſa vaſta Norvagia. Norvegiæ limites. Sevo mons. Finnomarchia.

BUNONIS.

α (a) *Norwegia* habet à Meridie Daniæ provincias: ab Occaſu & Septemtrione Oceanum.

β (b) Ab Ortu *Sevonem* montem; qui hodiè ab incolis 4 diſtinguitur nominibus, quæ ſunt *Fille Fiell*, *Dofre Fiell*, *Ruut Fiell*, *Skars Fiell*.

γ (c) *Finmarchia* [a] eſt provincia Norvegiæ cohærens, cum tractu maritimo (d) *Trunſolen*; quibus Præfectus Wardhuſienſis jus dicit; in illa eſt opidum *Jetaborg*. Ipſa vero * Norwegia in *quinque* dividitur *Præfecturas* & *arces* Regias, quæ ſunt, 1. (e) *Wardhuſia* verſus Septemtrionem in inſula *Warda* (1).

HEKELII.

[a] Ubi olim multos montes perpetuâ conflagratione corruiſſe, nonnulli affirmare audent.

REISKII.

1 (♦) De Norwegia, quæ magnam Scandiæ aut Scandinaviæ priſcæ partem conſtituit, & hujus denominatione, Auctoris ſententiam plures comprobant. Scriptores vero domeſtici *Norum quempiam, ab eoque regnum & nomen* etiam terris ſeptemtrionalibus inducunt; neque tamen ex Edda Iſlandica, neque MStis Codd. rem ſuam ſatis planam faciunt, aut certam exhibent. De Noro ipſo & huic æquali, aut non multum poſteriori, Othyno Sturleſonius, Arngrimus, Svaningius, Ericuſque Olai quam diſſident? Norum enim Urbarii filium communiter produnt, eique duos adjungunt fratres, alterum Oſten, alterumque Danem; illum Suecia, hunc Dania potitum, ut ſtirps illa regia Othyno ne impoſterum deleatur. Sed origines illas nec ipſe Auctor, nec Jonas Romus, noviſſimus in Norwegia ethnica ſcriptor, vel prorſus expediunt, vel explanant. Id planius ex Eginhardo, Rheginone, Adamoque Bremenſe faciunt, (g) *Nordemanniam quoque dictam*, quam à Noro primum habuiſſe nomen volunt. Regna igitur ſeptemtrionalia multo ex ævo aut conjuncta, aut ſocia fuerunt: (h) *Norwegiam vero hodiernam* lignaria, metallica & piſcaria commercia tantum extollunt, ut juſſu regio viri metal-

(1) *Alii 4 tantum numerant, ſcilicet, Aggerhuys, Bergen, Drontheim & Wardhuis.*

Norvegiæ fines. (b) Sevo mons. (c) Finmarchia. (d) Trunſolen. * Norwegiæ præfecturæ. (e) 1. Wardhuſia. (f) Norwegia Nova. (g) Nordemannia. (h) Norwegia hodierna.

Natura ſoli. vaſta (1), ſed maximè aſpera, ſaxoque ſterili aut ſylvis ingentibus horrida. Incolæ. Antiquiſſimi *Sitones* incoluiſſe traduntur. Poſtmodo potens *Norvagiorum* in Danos etiam & Friſios imperium fuit: ac nunc ipſi Daniæ regibus parent. Drunthem. Urbes in ea ſunt, δ *Nidroſia*, vulgò *Druntbem*, caput regni Regumque quondam ſedes, ubi ſuperbiſſimi olim totius Septemtrionis templi rudera viſuntur (2). Bergen. ε *Bergi*, vulgò *Bergen*, celeberrimum in his oris Emporium (3). Anſlo. Prædicto *Timæo* pro inſula memoratur. Hinc eſt ζ *Anſlö* ſive *Opſlo*, haud ignobile Emporium.

Finnorum Marchia. II. Norvagiæ ab Septemtrionibus continuatur *Finnomarchia*, ſatis ampla & ipſa regio, duobus diverſis imperiis in duas partes diſtracta. Pars Meridionalis *Daniæ*, Septemtrionalis *Suediæ* regno ſubjecta eſt. η

III. A Norvagiæ litore in Occaſum verſus ad CL mill. German. navigantibus occurrit in Oceano Hyperboreo inſula, Britannicarum olim ultima, Iſlandia. *Thule* (4); vulgò nunc *Iſland*, ab immenſis frigoribus [*b*] & perpetua glacie, quibus damnata eſt, ſic dicta; magnitudine ſua, *Melitæis* catellis, & monte *Hecla*,

licarum rerum gnari è Saxonia noſtra & officinis Clauſthalenſibus accerſerentur. Sed (a) Iſlandia, vetus Norwegorum colonia, regno eidem hodieque ſubeſt, rem tamen pecuariam ſolum atque piſcariam tractat, nec ſylvas niſi betulaceas, Heclamque ignivomum habet. An ſit Thule ultima incertum erit, ſi Danos Gothoſque recentiores audias; ſin Bochartum, Thule à Phœnicio nomine *Thule* טולי, i. e. Umbris, pro triplici veterum ſententia aut Scandinaviæ aut Schetlandiæ aut Iſlandiæ conveniet, lib. I. Chanaan c. 40. Gronlandia polo propior ac Iſlandorum colonia, donec cultior adhuc vigeret, Norwegiæ adhæſit matri: Nunc denique poſt A. Chr. 1406 inculta, navigationi omnium liberæ patet. In Feroenſes autem inſulas, itemque vicinam polo Americam jus ſibi Dania hodieque aſſeruit, tentatis toties navigationibus, & inde hominibus exportatis.

BUNONIS.

δ 2. (b) *Nidroſia* [*c*] à *Nidero fl.* & *Roſa*, templi quod eſt nomen; vulgò *Druntbeim*, ſub ſe plures & amplas habens præfecturas.

ε 3. (c) *Bergersbuſia* arx, cui ſubeſt *Berga*; à mercatu piſcis Bergenſis dives; portu gaudet eximio, qui navibus Belgarum contra Anglos nuper præſidio fuit. *Stafanger* opidum & inſula *Scutenes*. Ad hanc præfecturam quoque pertinent *Sundbornleen*, *Nordbornleen*, *Sogbne*, *Sunfiorde*, *Nordfiorde*, *Sundmerleen*, &c. Bergæ etiam annumerantur opidula, *Walders*, *Eſterdal*, & *Ræmsdal*, in continenti ſita.

ζ 4. (d) *Aggersbuſia*, ſub cujus præfectura eſt (e) *Alſloa* ſedes Epiſcopalis: indigenis *Opſlo*, exteri *Anſlo*. Huic exuſtæ Chriſtianus IV reſtituit novam urbem (f) *Cbriſtianiam*. Ei ſubſunt *Tonsberga*; *Friderichſtadt*, *Santzburg*, *Scbin* vel *Scbon*; ubi ferri, cupri & argenti fodinæ inventæ ſatis divites, ſi adeſſent artifices & cultores idonei: *Hammaria major* & *minor*, *Tillemarcbia* & *Hedmarck*. 5. (g) *Babuſia* arx in rupe excelſa ad Sueciæ fines; in hac præfectura eſt opidum *Maſterland* ſive (h) *Marſtrand* in ſcopuloſâ inſulâ ſitum; item *Congel* & *Odowal* opida. Ad eandem præfecturam quoque pertinet *Wichia*, vulgò *Wyck*. Verum & *Babuſia* arx per pacem Rotſchildenſem, anno 1658 initam, Suecis conceſſa & tradita eſt. Ad (i) Norvagiam eſt vortex ſeu euripus omnium, qui ſunt, celeberrimus & maximus, vulgò *der Maelſtrohm* dictus; qui ſcribitur in circuitu decem habere milliaria. Medium petra obtinet, quam adjacentis terræ incolæ vocant *Mouske*. Vorago iſta ſex horis abſorbet omnia vicina, & quæ appropinquant, aquam, balænas, naves onerarias, & res alias: totidemque horis omnia illa, quæ abſorpſerat, eructat & evomit, magnâ cum violentiâ, ſtrepitu, & circumgyratione aquæ. Cauſam fluxus ac refluxus maris inde nonnulli accerſunt; verùm vix credibile videtur, tantam aquæ copiam ibi abſorberi ac eructari, quanta in tam vaſto mari abit ac refluit. Iſta memorantur ſine certo auctore. Quanquam *Liber Baro ab Herberſtein*, *rerum Moſcoviticarum commentariis cap. de navigatione per mare Glaciale*, hujus quoque Voraginis facit mentionem, traditque illam eſſe ſub ſaxo ingenti ſeu promontorio, quod *Sanctum Naſum* nautis appellatur. Verùm non viſa, ſed audita refert. Inter (k) Normanniam Galliæ & Angliam vorago eſt, ad quam feruntur naves mirâ celeritate; ſed jam vicinæ gurgiti repelluntur. De Euripo Chalcidio dicetur *lib.* IV. *c.* X.

η De Finnomarchia jam dictum eſt.

HEKELII.

[*b*] Cœlo rigente.
[*c*] Olim *Trondon*, ſ. *Trondum*, dicta.

BUNO-

(a) Iſlandia. (b) 2. Nidroſia ſive Druntheim. (c) 3. Bergershuſia. (d) 4. Aggershuſia. (e) Alſloa. (f) Chriſtiania. (g) 5. Bahuſia. (h) Marſtrand. (i) Vortex ad Norwagiam, der Maelſtrohm. (k) Euripus inter Galliam & Angliam.

(1) *Longitudo* 1600 *mill. paſſuum, Latitudo* 300: *in æſtate diem continuum per menſes duos babent.*

(2) *Juriſdictio bujus Civitatis in* 300 *mill. paſſuum protenditur. Urbs, Anno* 1522, *una cum Catbedrali, igne deleta, ſplendorem priſtinum nunquam recuperavit; ædes ſimul ac focos ſtruunt ex piſcium Oſſibus, quia Lignum in Vicinia deficit.*

(3) *Commercium piſcibus vulgo* Stockfiſh *maximum babet. Arcem item munitiſſimam.*

(4) *De Tbule adbuc lis ſub Judice; quidam enim Orcades, alii Hetblandicas, alii autem Oram Septemtrionalem Scotiæ Tbulen eſſe ducunt, nec immerito; Tacitus enim de Romanorum Navigatione in Oram Britanniæ Septemtrionalis loquens, ait, deſpecta eſt & Tbule, quam bactenus Nix & Hyems abdebant: Doctiſſimus etiam Cambdenus bene notat, Hetblandicas Inſulas Tbylenſel a Nautis appellari, ubi manifeſtum Veſtigium Tbules babemus.*

Hecla, perpetuum ignem eructante, maximè clara: De cætero Daniæ regibus ſubjecta. ϑ (1).

IV. Iſlandiæ ab occaſu æſtivo proximè objacet *Gronia*, vulgò *Groenland*, immenſo terrarum ſpatio: incertum, inſula an continens terra ſit cum Americæ terris; quibus propinquior longè quam Europæ. Imperium in litora hactenus cognita ſibi vendicarunt Daniæ Reges (2). Balænarum capturâ regio maximè nobilitatur. ι Gronia.

V. A Meridie eidem Iſlandiæ oppoſita eſt inſula *Frieſland*, & ipſa à frigoribus ac perpetua fere hyeme nomen habens, nulla re alia Regibus Angliæ, quibus paret, quam piſcium captura utilis. κ (3). Frieſlandia.

BUNONIS.

ϑ (a) *Iſlandia* à perpetuâ glacie nomen habet; aliàs & *Snelandia* dicitur à nive [*d*]. Longitudo ejus fertur 144, Latitudo 65 milliar: Germanicorum. Dividitur in Orientalem, Meridionalem, Occidentalem & Septemtrionalem. Opida præcipua ſunt *Halar*, *Skalholt*, ubi Epiſcopi & Scholæ. *Biſtede*, arx Regia, Præfecti Regii ſedes ad ſinum Hafna fuit [*e*]. Chriſtianus IV, Rex Daniæ, Sacrum Codicem in Iſlandorum linguam transferri curavit, ejuſque exemplaria ad Iſlandos deportari. Græcam linguam inter Iſlandos à multis annis cognitam fuiſſe, ſunt qui ajunt.

ι (b) *Groenlandia* per fretum Davis ab Eſtotilandia Americæ ſeparatur. Ibi ſunt montes *Spitzbergen* balænarum captura inter nautas celebres. Incolas nonnullos ex hâc inſulâ abreptos nuper vidimus Hamburgi. In mari iſto eſt piſcis *Nabuay* vulgò dictus, dentem habens ſeptem cubitorum, qui pro unicornu ſæpe venditur.

κ (c) *Frieſlandia* inſula ab omnibus ferè memoratur Geographis: Verùm, quum nullæ in eam legantur navigationes; aut omnino non eſt; aut non eſt tantæ magnitudinis, quantæ prædicatur eſſe; aut alia pro iſta accipitur & habetur inſula. Gœlnizius eam Regi Norwegiæ adſcribit. In eodem vero mari ſunt (d) *Farræ* inſulæ, ubi præcipuum opidum eſt *Farre*. Item (e) *Scetlandiæ* ſive *Hetlandiæ* inſulæ, quas idem Gœlnizius Regi Daniæ & Norwegiæ adſcribit.

HEKELII.

[*d*] Hæc pro majore ſui parte montoſa & inculta eſt; quâ vero Parte plana eſt, plurimum compaſcua, ac graminis mirum in modum læta dicitur eſſe. Nullum fert frumentum, nec ullam fert arborem, præter *Betulam* & *Juniperum*. Hujus incolæ ex exſiccatis & contuſis piſcibus panem ſibi parant, & potus olim illis aqua erat; nunc verò fruges aliundè allatas huic miſcere inceperunt.

[*e*] In ſpeluncis autem àc Montium cavernis ut plurimum degunt. Nam Montes habent pro Urbibus, ad quorum latera ſuas manſiunculas excavant, atque ut plurimum ex Oſſibus Piſcium Domos exſtruunt ob lignorum penuriam. Linguâ utuntur adhuc plurimi *Cimbrica*, ſive veteri *Germanica*.

(a) Iſlandia. (b) Groenlandia. (c) Frieſlandia inſ. (d) Farræ inſ. (e) Hetlandiæ inſ.

(1) A Pirata Norvegenſi An. 860 primum reperta, a Norvegis poſtea culta; Seculo undecimo Religionem Chriſtianam, & An. 1550 Confeſſionem Auguſtanam amplexa eſt. Incolæ in Antris, aut Tentoriis ex Piſcium oſſibus fabricatis habitant. Commercium in Butyro, Sebo, Sulphure & Piſcibus arefactis conſiſtit; panem ex Piſcium oſſibus conficiunt, & Pabuli loco Piſces Bovibus hyeme miniſtrant. *(2) Neſcio quo jure tamen, Frobiſher enim Davis, & Hudſon Angli ulterius in hiſce oris, quam Dani, navigarunt, & unuſquiſque nomen ſuum freto impoſuit. Incolæ Ethnicam Idololatriam retinent. Ferarum, Piſcium, ac Volucrum maximam copiam habent. In Antris ſive Tentoriis ex Piſcium vel Ferarum coriis confectis degunt: multis Principibus parent, ſub quorum Auſpiciis contra Norvegos bellum geſſerunt. Circa Novilunium columna Ignis ex Septemtrione micat, radios undique emittens, quibus uſque ad Ortum Solis Regio tota illuminatur, deinde fumum poſt ſe relinquens diſparet.* *(3) Incolæ Populum Groenlandiæ in omnibus aſſimilant; ſunt qui Chriſtianos eſſe, & Principi, quem Licbamay vocant, Subditos eſſe putant.*

CAP. XXI.

Suedia, Botnia, Scrickfinnia, Lappia, Finnia.

SVEDIA. 1

I. At

REISKII.

1 Pars Scandinaviæ antiquæ magna & ultima reſtat, Sueonia nempe vel Suionia, nomen à Sueonibus adepta, quos Tacitus lib. de German. c. 44 memorat. Eos à maſculâ virtute aut vigore juvenili dictos inquit *Loccenius* Antiquit. lib. 1. c. 1. Nam hodieque (a) *Suen* maſculum juvenemque denotat: Hinc patria Sueonum Sueaod & Suenod καὶ ἐξοχὴν Suede dicitur, & Latine adhuc (b) Suedia, uti optime Loccenius, Schefferus aliique. Ut verò Atlanticam priſcam ſ. Manheimium, C. Plinio multiſque veteribus memoratam, Sueciæ nunc accommodet Olaus Rudolphus

(a) Sueni. (b) Suedia.

I

Suedia. Ejus limites.

AT in Continenti rurſus Norvagiæ Daniæque regnis jungitur *Suedia* [*a*], continua certaque ſerie antiquiſſimum in orbe terrarum regnum; quod ſemper *Suiones* ſive *Sueones* incoluêre (1) α. Clauditur ab Ortu Finnico ſinu, Codanoque mari: à Meridie Daniæ confinio: ab Occaſu Sevonis immenſi montis jugo à Norvagia' ſubmovetur: à Septemtrione eſt *Botnia*. Pars regni Auſtralis

(1) De Antiquitate hujus Regni inter Scriptores non conſtat; Puffendorfius ipſe de hoc nihil certi tradit, ſed conjecturis incertis nititur; haud tamen a Veritate diſcrepat Nomen a Suconibus ducere, quorum meminit Tacitus, & eos ultra Suevos qui Septemtrionalem Germaniam incoluere, collocat. Varie etiam diſceptatur de Longit. ac Latitudine Sueciæ: quidam enim Longitud. ad 1000 *mil. paſſuum extendunt, alii ad 660 contrahunt; Latit. aliis 780, aliis 840, ſed omnes conſentiunt Regionem hanc Lacubus, Sylvis,* Rupi*bus ac Eremis eſſe impeditam.*

dolphus, ſtrenuè laborat; multiſque rationibus id agit; quod dubio vix unquam extricabitur; quanquam duo libri in hanc rem ſpiſſi & copioſi Upſaliæ prodierunt A. 1680, & A. 1682 (a). Regio tota cupro ferroque dives, ærarium iſtud regni ſubterraneum jure continet; Sed cultui non ubique apta, & nivibus per hyemem contecta, quandoque octuplum, aut ſecuplum aut plus alicubi reddit. (b) Pars cultiſſima, 1° Gothia, cui Danicæ anno 1660 provinciæ nunc adhærent. 2° Sueonia aut Suedia ſpecialiùs dicta cum ſuis regionibus & duabus urbibus primariis, *Stocholm* ac *Upſal*: Prior à palis, quibus condita, & holm, i. e. diviſo ſpatio ſeptoque, poſterior ab *aula regum veteri* quaſi *Up dem Zaal*, ubi reges adhuc inaugurationem ſuſcipiunt. 3° Finnia vel Finlandia anno 1150 ſubjugata, quaſi *Findes Land*, cum Finni Suecorum hoſtes fuerint. 4° Lappia quam Schefferus accuratam edidit Latino & Germanico ſermone: Hanc Dani ex parte Ruſſique tenent. 5° Eſthonia, Ingria & Ruſſis ademptæ provinciæ: Ut de Livonia tota, Gothia, Oeſaliaque inſulis poſt annum 1645, Germanicisque multis ducatibus non denuò dicam. Regnum, donec cum cæteris quondam Septemtrionalibus conjunctum fuit, non ita vires exſeruit, ſed ab reliquis ſejunctum poſt annum 1523, Trollis regnantibus, caput magis extulit: Hinc eorum poſteros regia manſit ſucceſſio, in Comitiis Aroſienſibus anno 1544, regnumque ita hæreditarium factum. Hæc ad veterem Scandinaviam ſufficiant, quæ vagina & officina gentium ab Jornande dicitur ob crebras hinc emiſſas colonias: Nunc non ampliùs tanto colonorum agmine ſcatet, ob leges forſitan Chriſtianas, quibus polygamia tollitur.

BUNONIS.

α (c) *Suedia* à Septemtrione clauditur mari *Pietcaoriko*; ab Oriente Ruſſia [*b*]: à Meridie mari Baltico, & Daniæ, quæ nuper erant, provinciis: ab Occidente Norwegia. Duo hic ſunt maximi ſinus, *Botnicus* & *Finnicus*. Bodnico ſeu Boddico ſinu in duas quaſi ſecatur partes. Præcipuæ vaſti hujus regni provinciæ ſunt *Gothicæ*, *Noricæ*, ſive *Suedia* propriè dicta, *Bodnia*, *Finnlandia*, aliæque verſus Septemtrionem provinciæ. *Carelia* & *Eſthonia* Livoniæ. [*c*]

HEKELII.

[*a*] Hujus REGNI maximè potentis & omninò ampli *Deſcriptionem* edi curârunt *M. Heinricus Soterus* atque *Martinus Zeilerus*, quarum PRIOR *Lugd. Batavor.* anno 1633 in f. 16, POSTERIOR autem *Amſtelod.* anno 1656 in f. 12 prodiit. Prodiit eod. loco, atque eâdem formâ quoque, immò & eod. ferme tempore, anno 1659, planè nova ejuſdem REGNI Deſcriptio, quem Librum, quòd lectu jucundus ac utilis eſt, cuilibet Studii Geographici cultori non leviter commendandum cenſeo. Quod autem *Statum Eccleſiaſticum* in hoc REGNO concernit, illuſtris *Claudius Arrhenius*, hodiè dictus *Oernhielm*, alter ille SLEIDANUS atque *Suecorum* TACITUS, Vir REGI ſuo gratiſſimus, MUSIS inſerviendi promtiſſimus, ac mihi faventiſſimus, de eô ante biennium ☿ d. 14. *Jul.* meam ad tenuitatem *Holmia*, ubi tunc *Regis ſui Clementiſſimi* juſſu vivebat, *Rudolſtadium* eruditè ac lepidè ſic ſcripſit: *Rogas etiam, ut participem te reddam eorum, quæ illuſtrare queant* Statum Regni hujus Eccleſiaſticum, *cujus generis quidem aliqua dudum ſunt edita, inter quæ* JOANNIS MAGNI, * Gothi, *Metropolis*, Romæ *ſuperiori ſeculo evulgata*: JOANNIS BAZII *Inventarium* REGNI hujus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ: JOANNIS MESSENII *Chronicon* Epiſcoporum SUECIÆ, *nuper recuſum in* Germaniâ ** *ut Catalogi apud vos editi indicant. Deſideratiſſimi* SCHEFFERI *mei* Chronicon Archiepiſcoporum Sacerdotumque UPSALIENSIUM. *Poſt quos ſumma cura a* me *confecta eſt* Hiſtoria SUEONUM GOTHORUMQUE Eccleſiaſtica, *inde a conſpicua magis in his terris Chriſtianæ Religionis origine, uſque in noſtra tempora, quæ quia nunc ſub prælo eſt, pagellam ejus tantum unicam Speciminis loco his incluſam mittere potero. Seorſim etiam ſcripſeram* Hiſtoriam Epiſcoporum SUECIÆ, GOTHIÆ ac FINLANDIÆ. *Editioni etiam paratam habeo* SUECIAM SANCTAM, *ſeu* veteres *eorum* Vitas, *qui ex* SUECIS GOTHISQUE *per* Romanos Pontifices *relati quondam fuere in* Sanctorum *numerum. Quibus poſtquam addidero* Hiſtoriam Monaſteriorum SUEONIÆ, GOTHIÆ, ac FINLANDIÆ, *neſcio quid ulterius expeti queat, quod concernat* rem REGNI *hujus* Eccleſiaſticam. Extat & *Sacra Chronologia JOANNIS ELAITERSERI*, ab Ortu Mundi uſque ad annum 1657 adornata, & *Upſaliæ* litteris *Paulinis* eodem anno in 8 maj. f. impreſſa, in quâ multa quoque ſunt reperienda, quæ non ſolùm ad *Statum REGNI SUECICI Eccleſiaſticum*, ſed & ipſam *Academiam Upſalienſem*, cujus Profeſſores ab anno MXCIII, & ſic à *Concilio* UPSALIENSI uſque ad jam denominatum annum 1657, circa finem *Appendicis* hujus CHRONOLOGIÆ (Litt. Cc 3. fac. b. ſeq.) ſunt denominati, ſpectant.

[*b*] S. *Finlandia*, *Bothnico* Sinu diſcreta, & *Livonia*, Mari etiam ſejuncta.

[*c*] Terra *Suecia* inter Aquilonares eſt fertiliſſima,

* Ejuſdem MAGNI Gothorum Suenonumque HISTORIA prodiit Wittebergæ A. 1617. in 8. f.

** Et quidem Lipſiæ A. 1685 in form. 12 editore Adamo Rechenberg, MISNENSIUM Muſa decima, ex cujus quippe dono verè grato atque accepto Libellum huncce utilem etiam, quod gratulor mihi, poſſideo.

(a) In fol. (b) Alicubi. (c) Suediæ limites.

p. . 173.
The Draught of an Antient Fin-lander.
Lappo Antiquus.
Domus Laponica in Arbore. ad feras vitandas Structa.
1st. The Laplanders houses on Trees. for fear of Wild Beasts.
Tugurium Lapponicum.
2d. their Cottages.
Lappo Migrans.
A Laplander remoueing his Family.

Auſtralis antiquo nomine *β Guthia*, vulgò *Gutland* vocatur, reliquis partibus longè celebrior lætiorque. Caput regni univerſi Regumque ſedes eſt *γ Stockholm* (1), urbs poſita in ſtagnis marinis, palis ſuperſtructa; unde etiam nomen traxit, natura operibuſque munitiſſima, Emporiumque celeberrimum. Secunda eſt *Upſalia*, Academiâ Archiepiſcopatuque inſignis (2). *Calmar* in confiniis Daniæ, cum arce validiſſima, urbs eſt ſatis magna, portuſque celebris: Eſt item *Nicopen*, munitum opidum Emporiumque clarum. Guthia. Upſalia. Calmar. Nicopen.

II. *Botniam* ſinus Botnicus in duas ſecat partes, Orientalem & Occidentalem. Nihil in ea notatu dignum, præter emporium *Torniam* ad intimum ſinus receſſum ſitum. δ (3) Botnia. Tornia.

III. Supra Botniam *Scrikfinni* ſive *Scritfinni* incolunt, unà cum Botnis, Suediæ regibus ſubjecti. Scrikfinnia.

IV. Hinc verſus Orientem in extimo veteris Germaniæ angulo *Lappia*; vulgò *Lappenland*, & incolæ ejus Germanis *Lappen*, Ruſſis *Loppi*; in duo genera diſtincti. Occidentales Suediæ regibus parent; Orientales Ruſſico vocabulo *Dickiloppi*, id eſt, feri Lappones, magno Moſcoviæ Duci ſubjecti ſunt (4). Lappia.

V. Infra Lappiam Botniamque verſus Meridiem eſt *Finnia*, inter Botnicum Finnicumque ſinum poſita: Plinio *Fenningia*, (qui inſulam eſſe credidit) vulgò nunc *Finland*, dicta: haud parva Suedici Imperii portio, fertilis arvis, paſcuiſque læta. Urbium clariſſimæ ſunt; *Abo* Epiſcopalis ſedes (5), ac *Viburgum* intimo ſinus Finnici receſſu nobile emporium. ε (6) Finnia. Abo. Viburgum.

C A P.

ma, *Frugum*, *Mellis*; & *Argento*, *Ære*, *Plumbo*, *Chalybe*, & *Ferro* dives; præcipuè autem circa *Salburgam* Argentum purum nullo alio permixtum Metallo effoditur. Animalibus omnis generis, piſcibus Fluviorum, Lacuum & maritimis mirificè abundat. Eſt tamen multis in locis aſpera, montoſa, humida & paludoſa. Unde & diverſis in locis invia, & rarior ibi Frugum & Fructuum proventus.

B U N O N I S.

β Guthia, (a) *Gothia* ſeu *Gothlandia* diſcriminatur in *Gothiam Occidentalem*, ſeu *Weſtrogothiam Weſtergothland*; quæ ſola ex Sueciæ provinciis mare attingit Occidentale; habet *Nlœſiam*, *Scaram* ſeu *Scoram* & *Gothenburg*, cum arce propinqua *Elsburg*; & (b) *Orientalem*, *Oſtrogothiam Oſtergothland*; habet *Lincopiam* & *Vaſtenam* ſeu *Vadſtenam*; ubi S. Brigitta fuit culta; & *Gothiam Auſtralem*, quæ & (c) *Smalandia* dicitur, ubi *Wexo* & (d) *Calmaria* munitiſſima arcem habens & portum. Hoc opidum expugnavit Chriſtianus IV, anno 1611, quod tamen facta pace 1613, Sueciæ Regi reddidit.

γ (e) *Noricæ* provinciæ ſunt (f) *Uplandia*, cujus & totius regni caput eſt (g) *Stokholmia* in inſula ſinus *Meleri* multis & magnificis ædificiis aucta, ſuprà priſtinam ſortem jam longe evecta eſt. In ea quoque provincia eſt (h) *Upſalia* [d]. Hic porrò ſunt (i) *Sudermannia* Stregneſiam: (k) *Wiſtmannia* Aroſiam: *Nericia Orebroam* habens: *Warmelandia*, *Geſtritia*, *Helſingia*, *Middelpadia*, *Dalecarlia*, provinciæ. E regione Calmariæ *Oelandia* inſula eſt, Suedis ſubjecta, inter quam & continentem ruit *fretum Calmarienſe*, *der Calmer Sund*.

δ (l) Ad *Botniam* quoque referuntur *Angrimannia* & *Corelia* provincia, ubi *Corelenburg* & *Kexholm*.

ε (m) *Finlandiam* Ericus rex Moſcovitis extorſit: figuram habet trianguli, in cujus apice ſunt *Alandiæ Inſulæ*, & *Abo* opidum: in fine ſinus Finnici eſt *Viburgum* [e]. Cæterum (n) *Eſtonia*, provincia Suediæ à Narva ſe extendit Parnoviam uſque, habet (o) *Revaliam* in *Harria*, cujus Epiſcopi ſedes eſt in *Borcholm*. *Dorpatum in Oedenpoa* [f], *Hapſalia* Wichiæ Epiſcopi quondam ſedes, tranſlata Arensburgum in Oeſiliam. In *Jervia* eſt *Vellinum*: in Allentapia *Narva* eſt ad fluvium cognominem; trans quem in ulteriori ripa è regione Narvæ Livonicæ eſt *Ivanogrodum*, ſive *Ruſſorum Narva*, à qua Moſcovitici imperii incipiunt fines.

H E K E L I I.

[*d*] Singulari *Joannis Schefferi* doctrina ac fama immortali clara.

[*e*] Propugnaculum quippe totius Regionis adverſus *Ruthenos* & *Moſcos*.

[*f*] Clariſſimo *Andreæ Virginii* nomine clara.

B U N O.

(a) Gothia Occidentalis. (b) Orientalis. (c) Smalandia. (d) Calmaria. (e) Noricæ provinciæ. (f) Uplandia (g) Stockholmia. (h) Upſalia. (i) Sudermannia. (k) Weſtmannia. (l) Botnia. (m) Finlandia. (n) Eſtoria. (o) Revalia.

(1) Civitas hæc inter ornatiſſimas Septemtrionis ducitur. 9 Templa numerat, inter quæ S. Nicolai præcellit. Incolarum numero Briſtoniæ noſtræ æquiparatur: portum tutiſſimum ac capaciſſimum habet, & Commercio cunctas Sueciæ urbes ſuperat. Sex Inſulis fundatur, quæ pontibus plurimis junguntur. Templa ac Palatium cupro teguntur, & Capellum Regum Crucifixo argenteo, ad juſtam hominis magnitudinem extenſo, decoratur. Reges Succorum eligebantur uſque ad An. 1683, quo, poteſtate plane deſpotica, ordinum inſania inveſtiebantur. (2) Olim etiam regia Sedes, & Templo ditiſſimo Ethnicorum ornata; Antiquitatem enim fabuloſam jactat. (3) Pellium Lappianorum & Muſcoviticarum Commercio celebris. (4) De Lappiæ finibus parum inter Scriptores conſtat. Regio & Populus barbariem propius ſapiunt. In æſtate Diem continuum per Menſem, & in hyeme Noctem æque longam habent, partibus ſcilicet ſeptentrionem ſpectantibus. Qui plura velit, Hiſtoriam hujus regionis per Schefferum legat. (5) Academia etiam ornata. (6) Sæpius a Ruſſis obſidione fruſtra cincta. Sunt qui 100000 Ruſſos ab exigua Finnorum acie fuſos tradunt. Finni enim calceamentis ſibi propriis per Nivem facile iter facientes, & Ruſſos Nive impeditos adorti clade ingenti affecerunt.

CAP. XXII.

De Italia, & variis ejus nominibus.

I.

Italiæ dignitas.

EXplicatis Veteris Novæque Germaniæ partibus, commodiſſimus nunc videtur locus, à Septemtrionibus verſus meridiem pedem referre, ac tranſgreſſis hinc Alpium jugis Italiam introſpicere. Quin pigeat, quæ omnium dignitate prima erat, eam poſteriore loco dici: quippe terra olim fuit omnium terrarum alumna ſimul & parens: divina providentia electa, quæ ſparſa congregaret imperia, ritusque molliret; & tot populorum diſcordes feraſque linguas ſermonis commercio contraheret ad colloquia; & humanitatem homini daret; breviterque unà cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Jam verò locorum ſalubritatem, cœli temperiem, aprica collium, opaca nemorum, tantam frugum & vitium olearumque fertilitatem, pecorum fœcunditatem, tam innoxios ſaltus, tot munifica ſylvarum genera, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertatem, colonias tam frequenteis, tam aſſiduam novarum urbium gratiam, tam clarum decus veterum opidorum: virorum denique ingenia, mores ac ritus, linguaque ac manu res geſtas ſi repures, nihil toto orbe terrarum commemores, quod huic conferri, nedum præferri, queat. 1

Italiæ nomina.

II. Nomen unde ſortita ſit, variè auctores tradunt: alii quippe à *bobus*, quorum magnitudine pulchritudineque fœcunda eſt, vocitatam Italiam exiſtimant: nam *ἰταλὺς* veteri ſua lingua dixiſſe Græcos, quos Latini *tauros*: alii veriùs ab *Italo*, rege Siculorum, qui primum agrum Sabinorum & Latium incoluêre, hanc terrarum partem appellatam tradunt *Italiam*: quod poſteà nomen in totam terram, inter Alpes & Siculum fretum, tranſiit. *Heſperia* etiam dicta fuit Græcis, à veſpertino ſidere Heſpero: quia illis in occaſum ſita erat. *Saturnia* (1), *Auſonia* (2), *Oenotria* (3), *Latium* (4), quanquam ab antiquiſſimis Græcis, poſteà etiam à Latinis Poetis pro univerſa Italia ponantur, partium duntaxat fuêre nomina. α

(1) *A Saturno ibidem latitante cum pulſus a Jove filio fuiſſet, & in Societatem Regni a Jano aſcitus, cui Agriculturam docuiſſet.*

Italiæ fines.

III. Cæterùm natura imperio Romano proſpiciens, mari Supero Inferoque, & altiſſimis Alpium jugis, ſeu firmiſſimo vallo, foſſaque altiſſima totam undique cinxit. *Terminos* igitur habet a Septemtrionibus Alpes: ab Ortu Arſiam

(2) *Ab Auſoniis primis Incolis.*
(3) *Ab Oenotro Duce Arcadio huc advecto, ut vult Dionyſius Halic.*
(4) *A Latino Rege Fauni Filio, poſt Æneæ tempora, uti idem Dionyſius, & pleriq; Rom. Scriptores.*

BUNONIS.

α A Scriptoribus Italiæ aliis prætereà appellatur nominibus; diciturque *Argeſſa* [a], *Cameſene*, *Chone* ſive *Chonia* [b], *Tyrrhenia*, & *Græcia Magna*.

HEKELII.

[a] *Apennina*, *Saleumbrona*, *Vitullia*, aut *Vitalia*.
[b] S. *Chaonia*.

REISKII.

1 (a) Italia ſive originem ſive ſignificationem cogites, uſu æquivoco vel ambiguo non caret. Nec enim inter omnes veteres tenetur illa derivatio, qua Italiam ἐκ τοῦ Ἰταλῦ, *i. e.* à tauro Apollodorus dictam voluit lib. 2. nec ex rege Italo: Apud novos item varia extat. Bochartus à punico vocabulo עיתריא *Iturgia*, *i. e.* pice voluit deduci, & pœnis ad Italiam inferiorem digreſſis auctoribus. (b) Brutia enim tellus picis multum progenuit, progenitumque aliis communicavit: Hinc eam veterum Italiam fuiſſe, multis ex locis aperte Bochartus comprobat lib. I. Chanaan cap. 33. Ergo Italia vel totam regionem pro uſu hodierno, vel partem regionis extimam, & freto Siculo vicinam pro uſu antiquiori ſignificat. (c) Sic multa ſolum parti nomina debentur, non toti congruunt niſi κατὰ συνεκδοχήν: Nec mirum eſt, adeo de finibus Italiæ inter veteres & novos; Item de variis diviſionibus adeo diſcordari. Confer Cluverium Ital. Antiq. lib. I. Nec enim termini eidem antiquæ ac novæ Italiæ convenient, nec eædem pro diverſo tempore partitiones, ſi Geographiam veterem imperii Rom. notitiam conſulas, & quatuor præfecturæ Italicæ Diœceſes.

BUNO-

(a) Italia non à tauro. (b) Sed pice. (c) Nec tamen tota.

:ur :
·um

ılgo
n &
ıum
lpes
An-
ıan.
ruri

ri al-
ciunt
gium
vul-
Di-
gium

ım
di-
ſt-
e-
es
ad
iis
n-
n-
e,
o-
m
re
i,
ſ-
n
d
t-
i,
i-
r-
ı-
o

Longitudo.

Latitudo.

Figura Italiæ.

(1) *Ptolemæus Lib.* 3. *Cap.* 1. *etiam gentes nonnullas trans Alpes ſitas in Italia cenſuit; in hoc autem ab aliis diſcrepat.*

(2) *La Forreſt Longit.* 700 *m. paſſ. & Latitud.* 280 *ſtatuit.*

Diviſio Italiæ.

(1) *Ab ipſa natura Italia per Apennini Juga, quæ omnem, a Liguria ad fretum uſq; Siculum, tranſcurrunt, eſt diviſa, indeque duo maria,* Superum *quod trans Apenninum eſt, &* Inferum *quod cis eundem Montem eſt, denominantur; inde quoque populi, & arbores, & aliæ res in Supernates & Infernates dividuntur, uti li-*

quet ex Plinio & aliis. Super... ...e ... Adriaticum ſive Adriaticum, Inferum Mare autem Tyrrhenum vocatur.

Italiæ dignitas.

EXp
de
greſſis
dignit
terraru
gregar
guas ſ
daret ;
verò l
tantan
tam ir
fontiu
bium
genia,
be ter

Italiæ nomina.

II.
quoru
mant
veriùs
incolu
men
am di
erat.
tiquiſ
partit

(1) *A Saturno ibidem latitante cum pulſus a Jove filio fuiſſet, & in Societatem Regni a Jano aſcitus, cui Agriculturam docuiſſet.*

III.
que,
undiq

Italiæ fines.

(2) *Ab Auſoniis primis Incolis.*

(3) *Ab Oenotro Duce Arcadio huc advecto, ut vult Dionyſius Halic.*

(4) *A Latino Rege Fauni Filio, poſt Æneæ tempora, uti idem Dionyſius, & pleriq; Rom. Scriptores.*

α A
nominit
ſive *Cho*

[a]
[b]

1 (a)
gites,
enim in
Italiam
ctam v
item v.
תריא

Arſiam Hiſtriæ flumen & mare Superum, qui & *Hadriaticus ſinus* dicitur: à Meridie mare Inferum ſive Tuſcum: ab Occaſu iterum Alpes & Varum amnem. β (1)

IV. *Longitudo* ejus ſumma eſt ab Alpino fine *Auguſtæ Prætoriæ* quæ vulgo nunc *Aoſta*, per urbem *Romam Capuamque* meante curſu ad *Rhegium* opidum & *Leucopetram* promontorium, quod vulgo *Capo de l' Arme*, millium paſſuum IↃCCCC, id eſt, mill. German. CCXXV. *Latitudo* varia eſt. At ſubter Alpes millium paſſuum, IↃLX, id eſt, mill. German CXL; medio curſu inter *Anconam* & *oſtia Tiberina* millia paſſuum CXXXVI, id eſt, mill. German. XXXIV. Veteres *querno folio* eam aſſimilarunt: at noſtri ævi homines γ *cruri humano* (2).

Longitudo.

Latitudo.

Figura Italiæ.

(1) *Ptolemæus Lib.* 3. *Cap.* 1. *etiam gentes nonnullas trans Alpes ſitas in Italia cenſuit; in hoc autem ab aliis diſcrepat.*

(2) *La Forreſt Longit.* 700 *m. paſſ.* & *Latitud.* 280 *ſtatuit.*

BUNONIS.

β *Formio* amnis ultra Aquilejam VI millia paſſuum ab Ravenna CLXXXIX M. paſſ. antiquus auctæ Italiæ terminus eſt, nunc Illriæ. *Plin. l.* 3. *c.* 18.

γ *Cruris humani tibia* reſpicit mare Inferum, & *ſura* Superum; *medium ſuræ* eſt in Cumerio promontorio apud Anconam; *poples* apud Ravennam; *genu* ad portum Liburnum. Inde *pars ima femoris* ſeſe attollit ad Alpes uſque. *Pes* Siculo Ionioque mari alluitur; duo ſinus, Tarentinus & Scylacius, faciunt *Plantæ* cavitates. *Calcaneus* eſſe poteſt Japygium promontorium apud Hydruntum opidum, quod vulgò *Otranto*. Pro *calcari* erit mons Garganus. Digiti pedis erunt apud fretum Siculum, circa Rhegium & Leucopetram.

CAP. XXIII.

De diviſione veteris Italiæ.

I.

DIviſa fuit olim Italia (1) aliter aliis ſubinde temporibus; prout gentium migrationes finiumque commutationes factæ ſunt. Nos eam maximè diviſionem ſequemur, quæ ſub primis Romanorum Imperatoribus fuit. Poſtquam Gallorum inter Oceanum, Rhenum, Alpes, Internum mare & Pyrenæos montes incolentium ingens multitudo, variæque nationes trans Alpes profectæ, eam Italiæ partem obſederunt, quæ inter Alpes & Apenninum ad Æſim uſque flumen, prope Anconam porrecta eſt; GALLIA hæc Romanis dicta eſt ITALICA: item *Gallia Citerior*, & *Ciſalpina*; *item Gallia Circumpadana*, & *Togata* à toga Romana, quia veſtitum rituſque Romanorum aſſumſerat: quum trans Alpes *Ulterior Gallia* diceretur *Comata*, à coma ſeu cæſarie, quam incolæ ejus alebant: pars autem Tranſalpinæ Galliæ à braccis, femorum tegumento, *Braccata*, quæ eadem *Narbonenſis provincia*. Sed ſub eadem Galliæ Togatæ provincia comprehendebantur etiam alii populi; ut ad mare Inferum, *Ligures*: ad Superum, *Veneti*, *Carni*, *Hiſtri*; in Alpibus, *Taurini*, *Salaſſi*, *Lepontii*, *Euganei*: & qui poſteà provinciam per ſe una cum Tranſalpinis populis, Vindelicis atque Noricis conficiebant, *Rhæti*. Poſt Galliam Togatam primi ſequebantur ſub Apennino *Etruſci*, ſive *Tuſci*: ultra hos ad utrumque Apennini latus *Umbri*: Infra hos *Sabini* ac *Latini*, *Æqui*, *Volſci*, atque *Hernici*: Juxta Umbros ad mare Superum erant *Picentes*; dein *Marrucini*, *Veſtini*, *Frentani*, *Peligni*, *Marſi*: ultra hos in mediterraneo *Samnites* & *Hirpini*: infra *Samnites* ad mare Inferum *Campani*: mox *Picentini*. Frentanis Hirpiniſque jungebantur *Apuli*, Inde *Calabri* & *Salentini* lævum Italiæ cornu inſidebant. Sub Apulis erant *Lucani*, ad utrumque mare. Sub his in dextro cornu & extimo Italiæ angulo erant *Brutii*.

Diviſio Italiæ.

(1) *Ab ipſa natura Italia per Apennini Juga, quæ omnem, a Liguria ad fretum uſq; Siculum, tranſcurrunt, eſt diviſa, indeque duo maria,* Superum *quod trans Apenninum eſt,* & Inferum *quod cis eundem Montem eſt, denominantur; inde quoque populi, & arbores, & aliæ res in Supernates & Infernates dividuntur, uti liquet ex Plinio & aliis. Superum Mare vulgo Hadriaticum ſive Adriaticum, Inferum Mare autem Tyrrhenum vocatur.*

CAP.

CAP. XXIV.

Ligures, Taurini, Cottii & Ideonni regna, Salaſſi, Lepontii, Euganei, Rhæti, Veneti, Carni, Hiſtri.

I.

Liguriæ termini. Genua. Nicæa. Portus Herculis Monœci. Albium Intemelium. Albium Ingaunum. Vada Sabatia. Pollentia. Alba Pompeja. Aſta, Aquæ Statiellæ. Dertona. Iria. Taurini. Cottii. Seguſium.

α LIguria inter Varum & Macram amnes, mareque Liguſticum & Padum fluvium ad Placentiam uſque porrecta, caput gentis Ligurum habuit β *Genuam*, vulgo nunc *Genova*. Reliqua inde opida clara fuere in ora maritima, γ *Nicæa* & δ *portus Herculis Monœci* à Græcis Maſſilienſibus condita; inde Liguſtica opida ε *Albium Intemelium*, & *Albium Ingaunum*, quæ vulgò contractè dicebantur *Albintemelium*, *Albinganum*, nunc *Vintimilia* & *Albenga*. Hinc ζ *Vada Sabatia*, nunc *Savona*. Intus fuêre η *Pollentia*, *Alba Pompeja*, ϑ *Aſta*, *Aquæ Statiellæ*, ι *Dertona*, *Iria*, quæ vulgò nunc dicuntur, *Polenza*, *Alba*, *Aſte*, *Acqui* ſive *Aich*, *Tortona*, *Voghera*. 1

II. Liguribus jungebantur *Taurini* inter Padi lævam ripam, Alpium radices & Orgum fluvium. Caput gentis olim κ *Auguſta Taurinorum*, nunc vulgo *Turino*.

III. His finitimi erant *Cottii & Ideonni* regulorum regna in Alpibus. Cottiani regni caput fuit λ *Seguſio*, ſive *Seguſium*, nunc *Suſa*.

IV. His

BUNONIS.

α (a) *Ligures* Celtici fuêre generis; quippe quibus Salyes Galli ſeu Celtæ ſimiles fuêre ſermone, moribus & cultu: fœminas hujus gentis ad operam locatas, ſi peperiſſent, ſtatim ad foſſionem & ſarculum rediiſſe tradunt auctores.

β (b) *Genuam* poſterioris ævi homines dixere *Januam*, quaſi à *Jano* conditam; Antiquiſſimis temporibus fuit præcipuum Liguſticæ oræ opidum & emporium, à Magone Carthaginienſi exciſam Romani reſtituerunt.

γ (c) *Nicæa* hodie *Nizza* nomen habere videtur ἀπὸ τῆ νικᾷν à *vincendo* [*a*].

δ (d) *Herculis Monœci portus* hodiè *Monaca* dicitur. Heic *Mancino* Coſ. in Hiſpaniam ituro prodigia accidiſſe ſcribit *Valerius Max. lib.* 1. *cap.* 6.

ε *Albium* nomen traxiſſe videtur ab Alpibus, qui olim *Albii* montes dicti.

ζ Ad (e) *Vada* iſta fugiens conſtitit Antonius, *Cic. l.* XI. *Famil. Epiſt.* 10. & 13.

η (f) *Pollentia* ſub *Arcadio* & *Honorio* Imperatoribus mutua Romanorum Gothorumque clade nobilitata. *Oroſius l.* 7. *cap.* 37. & *Caſſiodorus in Chron.*

ϑ (g) *Aſta* hodie *Aſte* & *Aſti* dicta; urbs eſt magna, ſplendida & opulenta.

ι (h) *Dertona* olim urbs inſignis inter Genuam & Placentiam L millibus paſſuum ab utraque diſtans.

κ (i) *Auguſta Taurinorum* ad Padum ab Hannibale expugnata eſt. Hodiè Sabaudiæ ducum ſedes caſtello munitiſſima.

λ (k) *Seguſium* dictum lingua Celtica *Segebuſen* ab Amne *Sege*, qui nunc eſt *Semar*, in Duriam influens. Cæterum per Alpes Cottias ut plurimum utebantur via Romani ex Italia in Galliam commeantes: (l) *Cottii* regnum patuit inter Ortum & Occaſum à *Finibus*, uſque ad *Eborodunum* opidum: inter Septemtriones ac Meridiem à Grajis Alpibus ad maritimas uſque.

HEKELII.

[*a*] Concilio OEcumenico I clara eſt, ubi CCCXIIX Epiſcopi hæreſin *Arii* damnârunt, & Occidentalium ſententiam de *Paſchate celebrando die Dominica*, quæ incidat in Lunam 15, 16, 17, 18, 19, 20, vel 21, poſt æquinoctium vernum probârunt. Quo tempore autem id factum vid. *Joan. Henr. Alſtedii* Sect. XXXVI. *Theſauri Chronol.* p. 340. Edition. 2.

REISKII.

1 (m) Alpes heic pro diverſis gentium limitibus finguntur juga, nempe illa Europæa continua; unde montium Pyrenæorum, & omnium reliquorum, nec non fontium, fluminum ac fluviorum origines. Nomen ab albedine habent, ſi Feſtum audias, cum Sabini *quondam alpum pro albo dixerint*. Sin Bochartum audias, ex voce Punica אלבן *albon*, i. e. *albeſcendo*. Sunt autem vel maritimæ per Liguriam, vel Cottiæ, vel Grajæ; vel Rhæticæ, ſeu Tridentinæ; vel Noricæ, vel Carniæ, vel poſtremo Juliæ ſeu Pannoniæ: Iis vicinum eſt mare Superum à ſitu Boreali dictum, ſicut Inferum ab Auſtrali dicitur. Gentes hinc variæ, multæ nimium diffuſæ, uti vetera ſic ſenſa diverſa novis pariunt Auctoribus, ipſi Cluverio noſtro per antiquam Italiam progreſſo. Quid de urbibus nonnullis, præſertim deſitis aut everſis? Sic (n) *Aquilegia* totius Hiſtriæ prima urbs, in ſinu maris intimo

(a) Ligures. (b) Genua. (c) Nicæa. (d) Herculis Monœci portus. (e) Ad Vada. (f) Pollentia. (g) Aſta. (h) Dertona. (i) Auguſta Taur. (k) Seguſium. (l) Regni Cottii termini. (m) Alpes unde variæ. (n) Aquilegia.

Tab. 9
p. 176
Sequani
Dubis fl.
Jura Mons
Solodurum
Arola fl.
Helvetia
Tigurum
Vatorium
Sabatinca
Noreia
PARS
Murus fl.
Solua
Taurnia
Virunum
Varnum
Dravus fl.
Tugium
HEL
AMBRONE
TUGENI
PANNONIÆ
PARS
Iuenna
Solatio
Lausan
Bibiscus
Alpes Penninæ
VALLIS PENNINA
Rhodanus fl.
Alpes
Artenia
Forum Iulii
Alpes Iuliæ
Hemona
Nauportum
Agaunum
Octodurum
Penninus
Vibera
Timavi fonte
Tergasteum
Trieste
Tor gellia
LEPONTII
Summus Penninus
Graiæ Alpes
Oscela
Domo
Capo di Istria
HISTR
Pola
Pularia Insula
Polaticum Promont
Augusta Pretoria n Aosta
Arebrigium
IDEONI REGNUM
MARIS SUPERI sive HADRIA
TICI SINUS PARS
REG
Vitricium
Alpes Cottiæ
Eporedia n Irrea
Vercellæ
Vercelli
LIBICII
Cinisius M
COTTII
Susa
Segusia
Ad Fines
TAURINI
Augusta Taurinorum n Turino
Regnum
Pollentia
Alba Pompeia
Vesulus M
Statielli
Aqui
Ariminum
Rimino
Pisaurum
Pesaro
Fanum Fortunæ
n Fano
Sena Gallica
Sinigaglia
Ancona
Auximum
Tifernum Tiberinum n Citta di Castello
Savona
Lig Montani
Epanterii
Ingauni
Maritimæ
Albenga
Capilati
Vediantii
Intemelium
Portus Herculis
Monaco
Nicæa
MARE
Perusia
Tuder n Todi
Ameria
Spoletium
Tres Tabræ
Interamna n Terani
Narnia n Narni
Castrum Amerium
Ocriculi
SABINORUM PARS
PICENI PARS
Camerinum
Nursia
47
46
45
44
43
28
29
30
36
37
38

IV. His iterum continuabantur *Salaſſi*, in valle quam *Duria* amnis mediam ſecat. Horum caput μ *Auguſta Prætoria*, nunc vulgò *Aoſta*; inde ν *Eporedia*, nunc *Invrea* & *Ivrea*.

Salaſſi. Auguſta Prætoria. Eporedia.

V. Salaſſis contermini erant porro ξ *Lepontii*, circa lacum Verbanum, vulgo nunc *Lago Maggiore*, flumina, quæ is recipit. Caput fuit *Oſcela* ο, vulgo nunc ad *Toſam* amnem *Domo d' Oſcela*.

Lepontii. Oſcela.

VI. Lepontios ſequebantur in Alpibus *Euganei* inter Larium ſive Comenſem Lacum & Atheſim fluvium. Horum opida fuêre π *Anaunia* ſive *Anonium*, *Sarraca* & ρ *Vannia*, vulgò nunc *Caſtel Nân* ſive *Nôn*, *Sarca* & *Civida* ad Ollium fluvium, dein σ *Clavenna*; & item τ *Telium* in Valle Tellina. Nobiliſſimi Euganeorum populi fuêre *Sarunetes* in Vallibus Clavennenſi & Tellina; *Vennones*; ad Ortus Atheſis amnis; *Camuni*, nunc *Val Camonica*; ad Ollium fluvium *Trumplini*, ſive *Triumplini*, nunc *Val Troppia* ad Melam amnem.

Euganei. Anaunia. Sarraca. Vannia. Clavenna. Telium. Sarunetes. Vennones. Camuni. Triumplini.

VII. Supra Euganeos fuêre *Rhæti*, duce *Rhæto* ex Tuſcis, quum hi pellerentur Circumpadanâ regione à Galliis, orti. Fines habuêre à Rheni fontibus, ad fontes uſque Dravi amnis in Danubium defluentis. Caput eorum υ *Tridentum*, nunc vulgò *Trento*. Reliqua opida clariora; *Curia* vulgo nunc *Chur*, Italis *Coira*, φ *Feltria*, *Belunum*, nunc *Feltre*, *Belluno*. At χ *Verona* celeberrima omni ævo urbs, ab Euganeis ſimul & Rhætis condita fuit.

Rhæti. Tridentum. Curia. Feltria. Belunum. Verona.

VIII. *Rhætis* ab Ortu Solis proximi fuêre ψ *Veneti* [*b*], quos fabuloſa Græcorum antiquitas ex Paphlagonum, ad Pontum Euxinum gente, duce *Antenore* à Trojæ excidio huc deduxit. Alii veriùs Illyricum fecère populum.

Veneti.

intimo emporiumque florentiſſimum, ubi Cæſarum ſedes temporaria, ſynodorum vero crebrior, & Patriarcharum aſſidua: Nunc nihil niſi nomen ſupereſt ab aquilegio, *i. e. ab aquarum copia* deductum, uti Voſſius Obſervat. ad Pomp. ex Codd. MStis, & inſcriptionibus contendit, non *ab aquila*, ceu *Julianus* in Orat. voluit. In locum urbis fata & tempora Venetias reſervaſſe, qui dixerit, non erráſſe videbitur: Portentoſa de Patavinis originibus narratio, nec non de *Livianis*, quos ibi repertos Itali crediderunt, cineribus atque oſſuariis fama, quam parum ſolidæ veritatis contineat, Morhofius libro ſingulari egregiè docet.

BUNONIS.

μ (a) Ab *Auguſto Cæſare* hæc urbs condita & dicta eſt; *Prætoria* cognominata, quia Prætorianorum colonia eò deducta eſt. Hodie Germanis dicitur *Augſt*.

ν (b) *Eporedia* C annis ante Chriſtum natum condita. (c) *Salaſſi* conterminos habuere ab Occidente Ideonni regnum & Centrones: à Septemtrionibus Veragros: ab Oriente Lepontios: à Meridie Tauripos & Libicios Gallos.

ξ (d) *Lepontii* habuere ab Occaſu hyberno Salaſſos: ab Occaſu æſtivo Peninam Vallem, quæ hodie *Valleſia*, Germ. *das Walliſer Land*: à Septemtrionibus Helvetios atque Rhætos: ab Ortu trans Larium lacum Euganeos: a Meridie Orobios Inſubres, & Libicios Gallos.

ο *Oſcela* Germanis hodie dicitur (e) *Thum im Eſchenthal*, & ipſa Vallis *das Eſchthal*.

π (f) *Anaunium* ſupra Tridentum eſt. Vallis quam Noſius fluvius, in Atheſin defluens, ſecat, cognominatur *Val di Non*: at ſuperiori parte *Val del Sol*, Germ. *das Suitzthal*.

ρ (g) *Vannia* etiam fuit in Carnis.

σ (h) *Clavenna* Germ. *Claven*, Italis *Chiavenna*.

τ (i) *Telium* Germ. *Tell*, Italis *Teglio*. Regio illa hodie maximè nobilitatur vino, quod ſuavitate reliqua omnia præſtare vina dicitur. *Vallis Tellina*, Germanis dicitur *das Beltlin*.

υ (k) *Tridentum* Atheſi amni appoſitum eſt. [*c*]

φ (l) *Feltria* in confiniis Carnorum & Venetorum poſita etiam nunc Epiſcopali ſede claret.

χ (m) *Veronam*, Germanicè *Dieterichs Bern*, Atheſis amnis ferè mediam nunc ſecat; olim alluebat tantùm. Nullibi in tota Italia Gallica tot reperiuntur antiquitatum monumenta, quot heic, tam in ipſa urbe, quam in agro paſſim. *Catullo* Poetæ venuſtiſſimo patria eſt [*d*]. Æquiparatur hodie Venetiis, Romæ, & Neapoli; illis lacu, iſti nobilitate, huic tribus Caſtellis.

ψ (n) Limites *Venetiæ* fuerunt ab Ortu ſolis mare Hadriaticum, & Tilavemptus amnis: à Septemtrione idem amnis: ab Occaſu Liquentia fluvius. Hinc lineâ per Baſſanum & Brigantiam ad Degæ fontem ductâ, mox ipſo Dega ad Atheſim uſque ab Euganeis & Rhætis diſterminabatur. Inde ipſo Atheſi uſque ad opidum Hoſtiliam: à Meridie ipſo Pado à Gallia Togata ſeparabatur.

HEKELII.

[*l*] Hi, Milites quippe intrepidi, (ut multa Loca alia illuſtria jam taceam) *Calamatam*, *Carnatam*, *Chiſaiam*, *Coronam*, *Portum Navarinum*, qui olim *Zonchio*, hodie verò *Germanis Alt-Navarin* dictus, ut & *Morcam* Inſulam ante biennium ☉. d. XXX, *Maj.*

(a) Auguſta Prætoria. (b) Eporedia. (c) Salaſſorum termini. (d) Lepontiorum termini. (e) Thum im Eſchthal. (f) Anaun[illegible]. (g) Vannia. (h) Clavenna. (i) Telium. (k) Tridentum. (l) Feltria. (m) Verona Catulli patria. (n) Venetiæ regionis limites.

lum. Euganeorum, qui inde in Alpes ſeceſſerunt, occupârunt agrum ad mare Hadriaticum, inter Padum amnem & Timavi fonteis. Caput Venetorum ω
Patavium. *Patavium*, nunc *Padoua*, ab *Antenore* Trojano conditum, vel auctum. Inde
Atria. Ateſte. Vincentia. Altinum. opida celebria, α *Atria* ſive *Adria*, nunc *Adri*, à Tuſcis quondam conditum; unde mari ſeu ſinui Adriatico cognomen: tum *Ateſte*, nunc *Eſte*: *Vincentia*, nunc *Vincenza*; & β *Altinum*, ex quo, præter nomen & tenuia quædam ruinarum veſtigia apud Silim fluvium, nihil nunc reliquum eſt. Hinc ſequebantur
Tarviſium. Opitergium. Concordia. *Tarviſium*, γ *Opitergium*; nunc *Treviſo* & *Oderzo*: & δ *Concordia*, cujus nomen manet.

IX. Reliquam hinc Euganeorum ſeu Venetorum oram ad Formionem uſ-
Carni. que amnem, qui nunc *Riſano* eſt, apud opidum *Capo d' Iſtria*, *Carnorum* poſteà obtinuit populus. Urbs heic, quondam potens atque ingens inter primas
Aquileja. Forum Julii. Italiæ ε *Aquilegia*, nunc *Aquileja* deſerta planè. Inde clara opida, ζ *Forum Julii*,

Styl. vet. ſeu d. IX. *Jun.* Styl. novi; anno verò ſuperiori m. *Auguſt.* ipſum *Moreæ* Regnum, & in eo imprimis *Corinthum* Metropolin, eamque multis antiquis Rebus claram, & poſteà *Athenas*, omnium Artium atque Scientiarum Matrem, è *Turcica* tyrannide glorioſe eripuerunt, atque ubique contra hoſteis ac perſecutores *Chriſtiani* nominis maſculè ſeſe præſtiterunt. Ecquid dicam? Ipſam *Candiam* & *Caneam* à *VENETIS* excellenter animoſis, utpote quorum SERENISSIMA RESPUBLICA, *Carolo Patino*, illuſtriſſimo PATAVINORUM illuſtrium *Phœbo*, in litteris d. XVII *Junii* Styl. nov. anno 1682, humaniſſime ad me datis, meritò conteſtante *Litteratorum eruditiſſimis venatrix* eſt *continua*, per ſupremum Militiæ navalis Prætorem, MOROSINIUM, aſſiſtente DEO, feliciter expugnatas eſſe, *Relationes* COLONIENSES *Latinæ extraordinariæ* in fol. Num. LXVII. ſub dato d. XIX huj. m. *Auguſt.* Styl. novi è *Tractu Rheni* (ſi aliter iſtis Fides eſt adhibenda) hoc confirmant modo: *Vehementiſſime anhelamus ad confirmationem eorum, quæ nuper ex* Italiâ *accepimus de* CANDIA *&* CANEA *expugnatis per* Generaliſſimum MOROSINIUM *abſque ullius viri internecione adminiculo domeſticæ rebellionis. Nuncium illud non ſolum ad nos, ſed & ad* Belgas, Hamburgenſeiſque *delatum. Si veritati fuerit conſentaneum, inter* Chriſtianos *omneis multum ſibi gratulabitur* MOROSINIUS, *ſe* Regnum CANDIACUM *abſque ſanguinis Chriſtiani profuſione recuperaſſe, quod olim ultra viginti annos obſeſſum a* Turcis, *& ab eodem cum internecione ultra centies mille* Turcarum *generoſe propugnatum fuit, uſque dum* 22 Septembris *anno* 1669 *ſubjugaretur, a quo tempore ſubjacuit jugo* Turcico. Hæc ex *Latinis* Colonienſium *Relationibus*. Quapropter meum votum eſt, ut DEUS noſter omnipotens VENETIS iſtis fortiſſimis atque feliciſſimis gratiâ atque auxilio ſuo valido ex gratiâ porrò adeſſe velit.

[c] Gaudet *Epiſcopatu*, & celebre eſt *Concilio* in Templo *della Madonna* ibi celebrato. Egregium eſt *Cathedrale* & ad *Div. Petri* Templum, in quo Infans à *Judæis* interfectus videtur.

[d] Atque etiam *Cottæ*; *Fracaſtorii* & utriuſque *Scaligeri*, Poetarum eximiè inſignium ac venuſtorum Patria eſt.

BUNONIS.

ω (a) *Patavium*, *T. Livii* hiſtorici Romani Patriam, *Mela* inter opulentiſſimas Italiæ urbes computat: hodiè floret Academiâ [e]. Ad Patavium pertinet Arquadum vicus, ubi *Petrarchæ* ædes & ſepulchrum.

α Nobilem ad *Hadriam*, ſive *Adriam* fuiſſe portum teſtis eſt Plinius.

β (b) *Altinum* in paludibus ſitum, & palis ſuperſtructum fuiſſe docet Strabo.

γ (c) *Opitergium* à Quadis & Marcomannis exciſum.

δ (d) *Concordia* Epiſcopatus titulo hodiè clara, ſed ædificiis & cultoribus deſerta eſt. *L. Annius Antoninus Verus* inter Concordiam & Altinum apoplexiâ exſtinctus eſt. Ad xxv lapidem à Patavio in mediis ſtagnis marinis regina nunc Italicarum urbium conſpicitur (e) *Venetia* ſive *Venetiæ* urbs; inſulis compluribus ſuperſtructa, ſubitis incrementis & imperio, quam antiquâ origine, clarior. Etenim *Theodorici* Gothorum Regis & *Caſſiodori* tempeſtate nulla ibidem fuit opidi forma; ſed Cycladum ſimilitudine per æquora longè patentia domicilia, quæ tamen poſteà, quum *Longobardi Alboino* duce Venetiam regionem invaderent, in opidi formam congregata fuerunt. Ex tam tenuibus principiis, intra paucorum ſeculorum ſpatium, tam potens facta eſt civitas.

ε (f) *Aquilegia* ad Natiſonis ripam, haud procul à litore maris Adriatici olim fuit urbs opulenta, quam ditem reddidit ſitus negotiationibus maximè opportunus. Clauſtrum & propugnaculum Italiæ fuit ab ea parte. Quare eam duo Conſulares viri contra Maximinum præoccupârunt. Sic poſteà Conſtantinus contra Conſtantium fratrem; ſic deinde Maximus contra Theodoſium Imperatorem eandem præoccupare ſtuduerunt. Caput fuit totius Venetiæ ſub poſterioribus Imperatoribus. Eam urbem Hunnorum Avarumque Rex Attila expugnavit ac diruit. Hodie ad exiguas reliquias redacta à paucis habitatur piſcatoribus. *Ruffinus*, qui Joſephi Scriptoris Judaici quædam in Latinum convertit ſermonem, fuit Aquilejenſis.

ζ (g) *Forum Julii* montibus undique cinctum inſtar Theatri eſſe docent, qui ſitum ejus pingunt.

HEKELII.

[e] A FRIDERICO I fundatâ, ubi inſigni cum laude quàm diutiſſimè docuit *Octavius Ferrarius*, Orator celeberrimus, in cujus locum *Carolus Patinus* Philo-

(a) Patavium. (b) Altinum. (c) Opitergium. (d) Concordia. (e) Venetiæ urbs. (f) Aquileja Ruffini patria. (g) Forum Julii.

lii, nunc vulgo *Cividad di Friuli*; *η Julium Carnicum*, nunc *Zuglio*, in ruinis inter Tilavemptum fluvium & Alpes: *Vedinum*, vulgo Germanis nunc *Weiden*, Italis *Udene*. Circa Venzonum *ϑ Noreia* fuit Tauriſcorum urbs, qui inde poſteà *Norici* trans Alpes dicti. *Tergeſte* item, vulgò nunc *Trieſte*, clara olim Hiſtrorum primùm urbs, poſt Romanorum fuit colonia, Carnorum provinciæ attributa. *ι* Sed in primis celebratus in hac ora fuit Græcis pariter ac Latinis monumentis *Timavus* amnis, inter Aquilejam & Tergeſte, ſeptem capitibus exoriens, uno oſtio poſt mille haud amplius paſſus in mare emiſſus.

Julium Carnicum. Vedinum. Noreia. Tergeſte. Timavus fl.

X. Poſt Carnos igitur eſt *κ Hiſtria*, & populi Hiſtri. Regio ſeu Peninſula inter Formionem & Arſiam amneis in mare procurrit. Caput gentis fuit *Pola*, à Colchis, Jaſonem & Medeam perſequentibus, olim condita. Inde celebria opida, *Parentium* & *Ægida*, nunc *Parenzo* & *Cabo d' Iſtria*: item *λ Neſactium* ad Arſiam fluvium, nunc *Caſtel Nuovo*.

Hiſtria. Pola. Parentium. Ægida. Neſactium.

Philologorum ac Medicorum illuſtriſſimus & Antiquitatum nobiliorum Stator incomparabilis, tenuitatem meam Ann. M DC LXXXII, d. 17. *Jun.* Styl. nov. præter meritum, quod mente agnoſcam perpetuò gratiſſimâ, promiſſis uberioribus additis, erat provecturus. Clarent inter Medicos quoque ibidem *Antonius* & *Dominicus de Marchettis*, *Jo. Fortis* & *Jacob. de Pigbi*.

BUNONIS.

η Julii Carnici veſtigia exigua nunc exſtant, inter Crocis montem Tilavemptum Deamque ad Butim amnes ſita, III millia paſſuum ſupra Tolmetium opidum.

ϑ (a) *Noreia* fuit olim circa opidum *Venzonem*.

ι In Carnis eſt vicus vulgò *S. Canzan* dictus: apud quem ex montis excelſi radicibus magna vis aquarum per complures fontes magno cum ſtrepitu erumpit; moxque cuniculo ſubterraneo tota conditur ita, uti nuſquam ampliùs appareat, donec poſt XIV milliaria apud vicum vulgò *S. Giovanni di Cherſo* dictum, iterum cum pluribus ingentibuſque eructetur fontibus eâ naturâ præditis quam Timavi fontibus aſſcripſerant veteres. (b) *Timavus lacus* à mari abeſt III milliaribus, de quo apud *Livium l.* 41.

κ (c) *Hiſtriæ* termini habentur ab Ortu Arſia amnis Italiæ finis: à Septemtrionibus Alpium juga: ab Occaſu à Venetiis Timavo flumine, à Carnis Formione ſubmovebantur. *Formionem* fluvium Iſtriæ terminum tamen ſtatuit Plinius *l.* 3. *c.* 18. Iſthmus ejus eſt inter Arſiæ fontem & proximam Formionis ripam.

λ Neſactium, quod Italiæ finem facit Ptolemæus, fuit ad oſtium Arſiæ fluminis dextra ripa.

(a) Noreia, Venzon. (b) Timavus lacus. (c) Hiſtriæ termini.

CAP. XXV.

De Gallis Ciſalpinis. 1

I.

GAllicæ gentes trans Padum fuère, *Libici*, *Lævi*, *Inſubres*, *Orobii*, *Cenomani*. *α Libicorum* caput fuère *β Vercellæ*, nunc *Vercelli*; *γ Lævorum δ Tici-*

Libici. Vercellæ. Lævi.

BUNONIS.

α (a) *Libici* ſeu *Lebecii* & *Libecii* terminos ab Occaſu habuerunt Orgum flumen: à Septemtrionibus Alpium radices: ab Ortu Guniam fluvium: à Meridie Padum inter Guniæ & Orgi confluentes.

β In Campis *Vercellenſium* cum *Cimbris* pugnârunt, & cruenta victoria potiti, *C. Marius* & *Q. Catulus*.

γ (b) *Lævi* ab Occaſu habuerunt Guniam fluvium; à Meridie Padum; ab Ortu Lambrum fl. à Septemtrionibus lineam ſuper Novariam à Gunia ad Biagraſſum oppidum ducendam: Inde minor Ticinus qui in Lambrum confluit: ab hoc confluente alia rurſus linea ducenda eſt ad Adduæ Padique confluentes.

REISKII.

1 Hæc Ciſalpina Gallia quàm primùm Italiæ acceſſit, vel *nova* Italia, vel *acceſſoria* vocabatur, & ab Octavii Aug. Cæſaris ætate regiones octavam, nonam, decimam atque undecimam comprehendebat, Vicario Præfecto prætorio commiſſas. Caput inter reliquas Mediolanum extitit, quam Μητρόπολιν Ἰταλίας Athanaſius Patreſque Sardicenſes nuncupant, nec ab Rom. Epiſcopo dependentem Salmaſius, Blondellus, Petruſque de Marca lib. I, cap. VI, comprobant. Huic toties obſeſſæ pro Lombardia coercenda, toties captæ ac funditus everſæ, dum Germanici Cæſares incumbunt, Italia æque tota ſenſim noſtro imperio ſubdu-

(a) Libicorum termini. (b) Lævorum fines.

Ticinum. Novaria. δ *Ticinum*, nunc *Pavia*: eorundem fuit ε *Novaria*, nunc *Novara*.

Inſubres. Mediolanum. Laus Pompeja. ForumDiug. Moguntiacum. II. ζ *Inſubres* omnium Gallicarum in Italia gentium fuêre validiſſimi. Caput eorum η *Mediolanum*, vulgò nunc Italis *Milan*, German. *Meyland*. Opida hinc clara; ϑ *Laus Pompeja*, nunc *Lodi*; *Forum Diuguntorum*, nunc *Crema*; *Moguntiacum* ſive *Modicia*, nunc *Monza*.

Orobii. Comum. Bergomum. Forum Licinii. III. ι *Orobiorum* fuêre κ *Comum*, λ *Bergomum*, *Forum Licinii*, nunc vulgo *Como*, *Bergamo*, *Berlaſina*.

Cenomani. Brixia. Cremona. Mantua. IV. Ultra Inſubres Orobioſque incoluêre ad Venetiam uſque μ *Cenomani*; quorum caput *Brixia*; nunc *Breſcia*, ſive *Breſſa*. Præterea celeberrimæ urbes, ν *Cremona*, & ξ *Mantua*, à Tuſcis quondam condita.

Ananes. Placentia. V. At cis Padum Gallici populi fuêre *Ananes*, *Boji*, *Senones*. ο *Ananes* Liguriæ continuabantur circa π *Placentiam* Romanorum coloniam, vulgo nunc *Placenza*.

VI. Inde

ſubducitur. Sed res illæ medii fuerunt ævi; Ultimi ſunt gentes illæ quarum heic fit mentio, Boji permultis etiam migrationibus famoſi: Horum tria genera Velſerus, Golzius, Spanheimius numerârunt; *unum Vindelicos inter Bavaroſque, alterum in Bojœmia vel Bojohemia; Tertiumque in Allemannia, ſive Suevia hodierna.*

BUNONIS.

δ (a) *Ticinum* à flumine nomen accepit [*a*]. Bello Punico ſecundo vicus tantùm fuit, cùm inter *Hannibalem* & *P. Cornelium Scipionem* Africani patrem apud Ticinum amnem, haud ita procul à Pado, prælium fieret. Ea pugna Scipio victus in hoſtium veniſſet poteſtatem; niſi protectum eum prætextatus filius ab ipſa morte rapuiſſet. Gothorum Duces ſedem regiam hîc poſuerunt. An. 1525, *Franciſcus* I Galliæ Rex à *Caroli* V Imperatoris copiis ad hanc urbem acie ſuperatus, captus, & in Hiſpaniam abductus eſt.

ε *Novaria* à flumine nomen habet.

ζ (b) *Inſubribus* à Meridie finitimi fuere Lævi: à Septemtrionibus Lepontii & Orobii: ab Occaſu ſuprema parte Novariæ fluvii, vulgò *la Gogna* dicti, à Libicus ſubmovebantur: ab Ortu habuerunt Cenomanos.

η (c) *Mediolanum* [*b*] jam inde 222 annis ante Chriſtum natum magna & frequens exſtitit urbs: ſplendorem & dignitatem perpetuò cuſtodivit; licet maximis bellis ſæpe petita. *Auſonius* Poeta eam verſibus celebravit. *D. Ambroſius* Epiſcopatum urbis olim tenuit, à civili Adminiſtratione Liguriæ ad munus Eccleſiaſticum vocatus. [*c*]

ϑ (d) *Laus Pompeja* à Bojis Gallis condita, cum primùm in Italiam veniſſent; Fridericus Imperator eam urbem à Mediolanenſibus deſtructam in tutiori loco reſtruxit; quod eſt opidum *Lodi* tribus millibus paſſuum à *Laude veteri* diſſitum.

ι (e) *Orobii* ab Occaſu habuere Lepontios: à Septemtrione eoſdem Lepontios: deinde Euganeos: & à Meridie Inſubres.

κ (f) *Comum* Lario lacui appoſitum. Poſteà *Novum Comum* dictum, originem dedit *Plinio Juniori*, qui Bibliothecam illic dedicavit, & pecunias in alimenta ingenuorum puerorum ſubminiſtravit; ut ipſe ſcribit *lib.* 1. *Ep.* 8. *Paulus Jovius* quoque fuit Novocomenſis. In agro Comenſi, ad Lacus Larii Orientale litus, fons eſt mirandæ naturæ, quem ter in die ſtatis auctibus ac diminutionibus creſcere & decreſcere, tradit idem *Plin. l.* 4. *epiſt. ult.*

λ *Bergomum* olim videtur fuiſſe caput gentis.

μ Inſubribus ab Ortu ſolis continuabantur (g) *Cenomani* inter Padum & Alpium radices ad Venetos uſque porrecti.

ν (h) *Cremona* à Gallis Cenomanis olim videtur condita. Sub initium imperii Veſpaſiani ab hujus militibus igni tota abſumta eſt, ſed confeſtim reſtaurata. Ejus urbis cives, quod *Antonii* partes fuiſſent ſecuti, ab *Auguſto* agro multati ſunt.

ξ (i) *Mantua* nomen & ortum dedit (k) *Baptiſtæ Mantuano* monacho. (l) *Virgilius* ad Mantuam in pago, qui (m) *Andes* dictus, natus eſt. Quo vero ſitu locus iſte fuerit, incertum eſt: quanquam Mantuani nunc eum eſſe contendant, qui II millia paſſuum ab urbe diſſitus vulgò nunc dicitur *Petolo*. Ipſa urbs *Mantua* licet in paludibus ſita natura & arte munitiſſima ſit, nuper tamen anno 1630, à Cæſarianis militibus intercepta eſt.

ο (n) *Ananes* ſive *Anamani* fuere inter Ligures, Bojos, Cenomanos & Lævos.

π (o) *Placentia* ad Padum ſita nomen ſortita à *placendo*; pulcherrimum habuit amphitheatrum extra urbem, quod eam oppugnante *Cœcina* conflagravit. Haud longè intrà Placentiam fuit (p) *Vicumviæ* ſeu *Vicumniæ* emporium ſive caſtellum; ad quod quum incondita turba XXXV millium Hannibali occurriſſet, à paucis Pœnis fuſi ſunt. Cæterum apud Placentiam *Trebia fl.* in Padum confluens nobilitatus eſt Romanorum clade, quam à Pœnis Hannibale duce acceperunt. Tunc enim ipſi, quum ſe ignibus & oleo foviſſent, Sempronium Coſ. & Romanos ſuâ hyeme vicerunt. *Placentia* à Pœnis Amilcare duce direpta & incenſa eſt. Placentinus ager vellere & pecoribus ditiſſimus eſt; unde *Caſei Parmenſes* proveniunt.

HEKELII.

[*a*] In hac Urbe eſt Academia, quæ à *Carolo M.* non diu poſt Pariſienſem erecta eſſe creditur. Is enim Imperator ad conſervandam, propagandamque veram doctrinam Chriſtianæ Religionis, quoſdam Sapientiam profitentes *Ticinum* miſit, ut illam ibi in animos hominum infunderent. *Jaſon* celeberrimus JCtorum

(a) Ticinum. (b) Fines Inſubr. (c) Mediolanum. (d) Laus Pomp. (e) Orobiorum fines. (f) Comum. (g) Cenomanorum fines. (h) Cremona. (i) Mantua. (k) Baptiſta. (l) Virgilii patria. (m) Andes. (n) Ananes. (o) Placentia. (p) Vicumniæ.

Tab. 20.
P.181.
ETRURIÆ
LATII
UMBRIÆ
PICENI
SABINORUM
et
MARSORUM
Vetus et Nova
Deſcriptio
MARE TUSCUM
BOII
Parma
Nicia
Saltus Callican
Mutilum
Aquinum
Caſeranianum
Viracelum
Turſsena
Feronia Fanum
Luca
Piſæ n. Piſa
Portus Piſanus
Arno fl.
Port Liburni n Livorno
Herculis Labronis
Vado
Volaterrana
Populonium Pombino Opid et promont
Cumerium Promont.
Ancona
Numana
Pollentia
Sacrata
Cingulum
Potentia fl.
Septem pedo n Seᵹſerino
Tollentinum n Tollentino
Falerinia n Faleria
Navana
Aſculum
Picenū n Aſcoli
Nurſia n Norcia
Falacrinum
Forum Decy
Beregra
Vespaſia
Pitinum
Amiternum
Avia n Aquila
VESTINI
Cutilia Lacus
Cutilicaſis
n Riete
MARSI
Corfinium
Sulmo
Alba Fucenſis n Albi
Fucinus Lac
Marrubium n Morrea
Anienis Fontes
Alatrium n Alatri
Anagnia n Anagni
Sora
Arpinum
Aima
Norba
Secia n Sezzo
Forum Appy
VOLSCI
Aquinum
Privernu n Piperno
Fabrateria n n Falvatera
Aurunci
Amyclæ
Fundi n Fandi
Minturnu Paludes Minturn
Circelli
Amyclan. Sin. n Caietanus
33
37
38
44
43
42
41

VI. Inde ſequebantur ρ *Boji*, ſecundum Inſubres maxima potentiſſimaque Gallorum Italicorum gens. Caput eorum fuit σ *Bononia*, nunc vulgo *Bologna*; *Felſina* ante dicta, cum caput Hetruſcorum eſſet. Inde opida nobilia τ *Parma*, υ *Brixellum*, φ *Regium Lepidi*, χ *Mutina*, ⸸ *Forum Cornelii*, ω *Faventia*, α *Forum Livii*; quæ nunc vulgo *Parma*, *Briſello*, *Reggio*, *Modena*, *Imola*, *Faenza*, *Forli*.

Boji. Bononia. Parma. Brixellum, &c.

VII. Poſtremi Gallorum in Italia fuêre β *Senones*, inter Ravennam & Æſim flumen, quod nunc *Jeſi*, prope *Anconam*, partem Umbrorum agri incolentes. Caput heic gentis conſtituêre γ *Senam Gallicam*, ſive *Senogalliam*, vulgo *Sinigaglia*. Reliqua hujus oræ opida in Umbris dicemus.

Senones. Senogallia.

rum multos annos in ea eſt profeſſus. *Baldus* eorum Anteſignanus heic poſtremam ſuam doctrinam effudit, moritur denique, & in Conventu *Minorum* ſepelitur. Unde *felix Academia* dicitur. Leg. *Franciſci Schotti* Itinerarium nobiliorum Italiæ Regionum Part. I. p. 131, Seq.

[b] Præclara olim Imperii Sedes.

[c] Hujus Vita elegantiſſimè deſcripta eſt à celeberrimo Theologo atque Polyhiſtore, *Theophilo Spizelio*, Evergeta meo magno, in ita dicta *Vet. Academ.* JESU CHRISTI p. 129. ſeqq.

BUNONIS.

ρ (a) *Boji* conterminos habuerunt Anamanos, Cenomanos, Venetos, Senones & Ligures.

σ (b) *Bononiam* prima nobilitavit Academia Italiæ: in via Æmilia poſt Mutinam inter Rhenum & Idicem amnes ſita eſt.

τ (c) *Parma* ad fl. cognominem; unde ortus *Caſſius Severus*, qui Elegias & Epigrammata conſcripſit.

υ (d) *Brixellum* ad Padum eſt, nobilitatum interitu *Othonis* Imperatoris, qui exitum pugnæ Bedriacenſis hìc exſpectans, quum cladem ſuorum accepiſſet, pugioni incubuit.

φ (e) *Regium Lepidi*, anteà *Forum Lepidi*, etiam ſimpliciter *Regium* dictum, in via Æmilia ſitum eſt. *M. Brutus* à *Cn. Pompejo* interfectus eſt apud *Regium*.

χ In eadem via Æmilia (f) *Mutina* nobilitata maximè fuit civilibus inter *Auguſtum* & *Antonium* bellis; quum illic *Antonius Brutum* obſideret: Auguſtus verò cum *Hirtio*, & *Panſa*, coſſ. ea obſidione Brutum liberarent. Inter Mutinam & Bononiam eſt illa (g) *Rheni Inſula*, in qua bello Mutinenſi depoſito, provinciarumque partitione, *Triumviratus* inter *Auguſtum*, *Antonium* & *Lepidum* conſtitutus eſt.

⸸ (h) *Forum Cornelii* in medio Faventiæ & Claternæ ſitum eſt. Hic *S. Caſſianus* natus, qui Brixiano Epiſcopatu pulſus, ſcholam in patria ſua aperuit, & Martyrium conſummavit.

ω Ad (i) *Faventiam*, in eadem via Æmilia ſitam, *Carbo* à Syllanis victus Italiaque pulſus eſt.

α *Forum Livii* in via Æmilia ad Utenſis fl. ripas ſitum eſt. Hìc *Athaulfus* Gothorum rex Honorii Imperatoris ſororem germanam *Placidiam* matrimonio ſibi copulavit.

β *Senonum gens* ſedibus ſuis ad mare Hadriaticum à M. Curio Dentato pulſa; ac demum à P. Cornelio Dolabella planè omnis deleta fuit.

γ *Seno-Gallia* ad Miſi fl. oſtium, maritima Umbriæ urbs, poſt exactos à M. Curio Dentato ex his locis Gallos, facta eſt Romanorum colonia Anno Urbis conditæ 463. *Pompejus* ad hanc urbem vicit *Marium*, eamque diripuit.

(a) Boji. (b) Bononia. (c) Parma. (d) Brixellum. (e) Regium Lepidi. (f) Mutina. (g) Inſula Rheni. (h) Forum Cornelii. (i) Faventia.

CAP. XXVI.

Etruria & Umbria.

I.

GAlliæ Togatæ jungebatur à meridie α *Etruria*, ſub Apennino monte. Ejus incolæ *Etruſci* ſive *Tuſci*; Græcis *Tyrrheni* dicti. Sed horum prima ſedes fuit, ut antè dictum, trans Apenninum, ab utraque Padi ripa; unde à Gallis expulſi, intra Apenninum, mare Inferum & Tiberim Macrámque amnes conſederunt, *duodecim urbibus totidemque Principatibus* inter ſe conſtitutis. Urbium

Etruria. XII Urbes & Principatus Etruſcorum.

BUNONIS.

α *Etruria* (a) *Vetus* ſeu *Circumpadana* iiſdem finibus incluſa fuit, quibus deinde Gallia Circumpadana. Nempe trans Padum ab Occaſu fuit *Orgus* amnis, à Septemtrionibus fuere radices *Alpium*, ad Veronam uſque; hinc *Athiſis* ad oſtium uſque: ab Ortu *mare Hadriaticum* & cuncta Padi oſtia accolebant Tuſci Ravennam uſque. At (b) *poſterior Etruria* cingebatur

(a) Veteris Etruriæ fines. (b) Poſterioris Etruriæ fines.

Urbium nomina hæc ſunt; *Vetii*; β *Volſinii*, γ *Cluſium*, δ *Peruſia*, ε *Cortona*, ζ *Aretium*, η *Falerii*, ϑ *Volaterræ*, *Vetulonii*, *Ruſellæ*, *Tarquinii*, ι *Cære*. Ex his hodieque exſtant, nominaque vulgaria habent iſta; *Bolſena*, *Chiuſi*, *Perugia*, *Cortona*, *Arezzo*, *Civita Caſtellana*, *Volterra*, *Groſſeto*, *Cerveteri*. Reliquarum κ *Veji* ad XII lapidem ab urbe Româ fuêre, circa opidum nunc *Scrofano*; λ *Vetu-*

tur à Septemtrionibus *Apennino monte*; ab Ortu *Tiberi flumine*; à Meridie *Mari Infero*; quod de ejus nomine *Tuſcum*, *Etruſcum*, & *Tyrrhenum* appellatum eſt. *Tiberi* & montium jugo ab Umbris fuere ſubmoti Tuſci; & *Macra fl.* à Liguribus.

β (a) *Volſinii* ſive *Vulſinii*, ad lacum Volſinienſem: olim potentiſſimi Etruſcorum Volſinienſes, in luxuriam demum prolapſi reip. adminiſtrationem & bella gerenda ſervis commiſerunt; qui dominis ſuis oppreſſis remp. occupârunt. Sed domini à Romanis adjuti, ſubactis denuò ſervis, in libertatem reſtituti ſunt.

γ (b) *Cluſium*, ad paludem Cluſianam, in longitudine ſpatioſam, in latitudine anguſtam, per quam Clanis fl. ad Tiberim fertur; urbs pervetuſta, olim *Camers* dicta, Volſiniis XXV millia paſſuum diſtans; *Porſennæ* fuit regia; qui Tarquinios Româ ejectos reducturus, *Mutii Scævolæ*, *Horatii Coclitis*, & *Clæliæ virginis* deterritus virtute, pacem cum Romanis iniit. Ad Cluſium fuit (c) *Labyrinthus Porſennæ*, de quo Plinius lib. 36. cap. 13.

δ (d) *Peruſia* à Cortona XX millia paſſuum in Ortum eſt, & ipſa urbs antiquiſſima; calamitate illâ nobilis, quam experta eſt, quum *Octavius Auguſtus* L. *Antonium*, *Marci* fratrem, intra Peruſiæ muros redegiſſet, & ad deditionem compuliſſet: Antonium inviolatum dimiſit, & militibus ignovit; ſed magis irâ militum, quam voluntate ducis ſævitum eſt, non tantùm in Peruſinos, verùm etiam in Romanos, eoſque viros primarios, quorum plurimi equites & ſenatores ad aram D. Julii Cæſaris mactati ſunt inſtar victimarum. Quidam opidanorum rebus & penatibus ſuis ignem ſubjecit, & ſe gladio transfixum intulit flammæ; quæ ventis agitata totam corripuit urbem; adeoque concremata ſunt omnia; excepto uno Vulcani templo. Sed poſt tantam calamitatem ſtatim reſurrexit, & ab hac nova inſtauratione dicta eſt *Auguſta Peruſia*. Cæterùm Peruſini fuerunt *Baldus*, ejuſque frater *Angelus de Ubaldis*, JCti. *Bartolus* etiam in hac urbe jus civile didiciſſe ſcribitur. Inter Peruſiam & Cortonam magnus conſpicitur lacus,(e) *Thraſymenus*: propius Peruſiam eſt, quam Arretium, unde etiam *Peruſinus* dictus. Inſignitus eſt ingenti illa *clade*, quam hìc bello Punico II ab *Hannibale* acceperunt Romani *Flaminio* Coſ. Tantus fuit pugnantium ardor, ut graviſſimum terræ motum non ſenſerint.

ε (f) *Cortona*, Græcis *Croto* dicta, ab Arretio eſt XIV millia paſſuum, urbs pervetuſta, quippe quæ longè ante bellum Trojanum exſtitit. Pelaſgi enim, *Tarcone* Duce, hanc tum Umbrorum urbem magnam & florentem ceperunt, eaque pro belli arce contra Umbros uſi ſunt. *Herodotus* ſuâ adhuc ætate Pelaſgicâ linguâ uſos Cortonenſes teſtatur *lib.* 1.

ζ (g) *Arretium* ſive *Aretium* ad Arnum amnem eſt [*a*].

η (h) *Falerii* iterum memorantur *hujus capitis* ſ. 6.

ϑ (i) *Volaterræ* urbs ab Arno & Piſis ad triceſimum circiter lapidem, haud procul dextrâ Cecinæ ripâ, in valle profunda ſupra collem excelſum ſita eſt. Huc confluxerunt à Sylla proſcriptorum quidam; qui quatuor cohortibus armatorum conſtitutis, per biennium tolerata oppugnatione, tandem publicam fidem ſecuti, loco ceſſerunt. Hodiè antiquitatum monumentis clara eſt. Ad mare uſque pertinuiſſe ejus agrum indicio ſunt (k) *Vada Volaterrana*: quibus contiguæ ſunt (l) *Salinæ Volaterranæ*. Ab hac urbe XIV millia paſſuum ſunt (m) *Aquæ Volaterranæ*; propè quas lacus quidam exigui, ſed profundi admodum, aquarum ſcaturigine ſemper ebullientes; unde odor ſulphuris tam pravus exit, ut volucres ſupervolitantes illicò mortuæ decidant. Aquæ, voraginibus veluti ſubjecto igni perpetuò æſtuantibus, ad IX pedes cum ſtrepitu ingenti & horrendo fragore in altum egeruntur, rurſumque in ſeſe recidunt. Fervor tantus eſt, ut injecta animalia ſtatim decoquantur, oſſaque carnibus nudata emergant.

ι (n) *Cære* opidum, Pelaſgis *Argylla* dictum, IV millia paſſuum à mari in ſaxeo tumulo ſitum eſt. In magna fuit apud Græcos exiſtimatione ob juſtitiam ſimul & fortitudinem: quippe abſtinuit latrociniis, quanquam potentiſſima foret: & apud Delphos theſaurum conſecravit, qui *Argyllanorum* vocatus. Rex Cæretanorum fuit *Mezentius*, qui Turno auxilia tuliſſe fertur. Cæretani Gallos, qui Romam ceperant, debellârunt & Romanos ad ſe confugientes, æternumque ignem & Veſtales Virgines conſervârunt. (o) *Aquæ Cæretanæ* opido vicinæ fuere celebres, propter eos, qui valetudinis cauſa eò commeabant: plerique nunc interpretantur *Aquas Stilianas* VI millia paſſuum ab opido Cære diſſitas. (p) *Cæretanus amnis* is fuerit, qui huic opido proximus eſt, vulgò nunc *Vacina fiume*.

κ (q) *Veji* urbs in excelſo & undique abrupto ſaxo ſita, cum Romanis grave & diuturnum geſſit bellum, ac decennem ſuſtinuit Romanorum obſidionem. Quum Romani ad Alliam fl. à Gallis fuſi fugatique eſſent, multi eorum, trajecto Tiberi huc incolumes evaſerunt: quumque Roma ab iiſdem Gallis capta & incenſa eſſet, agitârunt tribuni plebem, ut relictis ruinis, in urbem Vejos migrarent: cui tamen rei obſtitit Camillus.

HEKELII.

[*a*] Situm eſt in planitie gratioſa, & inter duodecim *Hetruriæ* Urbes relatum. Romanis in triginta millibus aureorum auxilio fuit, & *Scipioni* in *Africam* ituro frumenti modios centum viginti millia dedit. Viciſſitudine ſuorum Principum multum detrimenti perpeſſum eſt, & diutinum *Hetruriæ* Spectaculum miſerabile extitit, quoad Coſmus, Dux *Florentiæ*, ejus admi-

(a) Volſinii. (b) Cluſium, Camers. (c) Porſennæ Labyrinthus. (d) Peruſia. (e) Lacus Thraſymenus qui & Peruſinus. (f) Cortona. (g) Arretium. (h) Falerii. (i) Volaterræ. (k) Vada Volaterrana. (l) Salinæ Volaterr. (m) Aquæ Volaterr. (n) Cære. (o) Aquæ Cæretanæ. (p) Cæretanus amnis. (q) Veji.

λ *Vetulonii* fuêre prope litus inter *Plombinum* & *Maſſam* opida; *Ruſella* vulgò nunc dicitur *Bagni di Roſelle*, id eſt, μ *Aqua Roſellarum.* ν *Tarquiniorum* veſtigia jacent ſupra Cornetum opidum.

II. Celebres præterea urbes in Etruria fuêrunt, ξ in littore; ο *Luna* trans Macram fluv. ſed Etruſcorum tamen opidum, portu nobile, nunc *l'Erici*; inde π *Piſæ*, nunc *Piſa*; ϱ *Portus Liburnus*, ſive *Hercules Liburnus*, nunc *Livorno*: σ *Populonia*, cujus veſtigia extant prope *Plombinum.* τ *Telamon*, nunc *Telamone*; υ *Coſa*, nunc *Anſidonia*: φ *Graviſcæ*, quondam infra Cornetum; χ *Centum Cellæ*, nunc *Civita Vecchia*; & ψ *Alſium*, nunc *Palo.*

III. Intus in mediterraneo, ω *Nepete*, α *Sutrium*, β *Falerii Faliſcorum*, γ *Fanum Voltumnæ*,

Luna.
Piſæ.
Portus Liburnus.
Populonia.
Telamon.
Coſa.
Graviſcæ.
Centum Cellæ.
Alſium.
Nepete.
Sutrium.
Falerii F. F.
Fanum Voltumnæ.

adminiſtrationem recepit, ab eo enim tempore reſtitui cœpta eſt.

BUNONIS.

λ (a) *Vetulonii* & *Vetulonium* urbs fuit inter Populonium & Turrim S. Vincentii, III millibus paſſuum à mari, circa Linceum amnem, qui hodiè *Cornia* dicitur, & *Caldanas paludes.*

μ Haud longe à litore & Prile lacu ſunt (b) *Aquæ Roſellarum*, juxta quas in colle conſpiciuntur inſignes ruinæ præclari quondam opidi, quod paſtoribus nunc & pecudibus habitatum, vulgò *Moſcona* dicitur; rudera illa ſunt antiquæ illius urbis, quæ *Ruſellæ* dicitur.

ν *Tarquiniis L. Tarquinius Priſcus* Romam migravit & Rex ibi factus eſt. A Tarquinio Superbo exſulante perſuaſi Tarquinienſes Romam legatos miſerunt, & pro eo ſenatum populumque deprecati ſunt; quin aperta vi reditum Tarquiniis conficere conati ſunt. *Faliſci* & *Tarquinienſes*, compluribus ſuorum habitu ſacerdotum ſubornatis, faces & angues feriali habitu præferentes, aciem Romanam turbârunt. *Frontin.*

ξ Primum Etruriæ opidum ab amne Macra fuit.

ο (c) *Luna* opidum cum portu maximo & pulcherrimo, & promontorio. Opidum hoc poſteà *Portus Ericis* appellatus eſt. Quum totum hoc litus Liguſticum, adeoque omnis Alpium maritimarum tractus, marmore ſcateat; præcipuæ lapicidinæ in portu & ſinu Lunæ fuerunt; Hinc *Lunenſe* & *Liguſticum marmor* celebratur. Plinius *Lunenſem caſeum* prædicat magnitudine, qui ad ſingula millia pondo prematur: idem Plinius ex Etruriæ *vinis Lunenſi* palmam tribuit.

π (d) *Piſæ* ſeu *Piſa* urbs ad Arni fl. oſtium aliquot ſeculis ante Trojanum bellum condita eſt. Mare, quod inter *Populonium Promontorium* ſive *Plumbinum* opidum & Lunæ promontorium curvo litore recipit Arnum fl. (e) *Piſanus* appellatur *ſinus.* Ad ipſum Arni oſtium fuit (f) *Portus Piſanus.* Tria millia paſſuum à Piſis, qua Lucam itur, conſpiciuntur (g) *Aquæ calidæ Piſanæ.*

ϱ *Livorno* hodiè emporium cum portu nobile eſt. *Liburni* olim navibus citis & levitate præcipuis inſignes memorantur: unde Romani naves levitate & celeritate præſtantes *Liburnicas* appellarunt.

σ (h) *Populonia* ſive *Populonium* ſitum fuit in promontorio ſublimi, quod præruptum in mare excurrit, in ſpeciem peninſulæ. Rudera ejus conſpiciuntur III millibus paſſuum à *Plumbino* opido, quod ex ruinis ejus originem traxit. Ex illo loco *Æthalia*, *Corſica* & *Sardinia* inſulæ conſpiciuntur. *Navale Populoniæ* hodiè vocatur *Porto Baratto.* (i) *Promontorium Populonium* extimo ſuo in mari excurſu, quo opidum *Plumbinum* ei impoſitum eſt, vocatur nunc *Capo di Campana.*

τ Inter Umbronis oſtium & promontorium Coſanum eſt (k) *Telamon* opidum. In exiguo illo promontorio, quo *Portus Telamon* clauditur, circa Telamonem victi ſunt *Galli Ciſalpini* à *Coſ. Æmilio Papo*, XL millia cæſi & X millia capti cum Rege *Congolitano. Polyb.* l. 2.

υ (l) *Coſa*, *Coſæ*, ſive *Coſſæ* urbs paulùm à mari recedit. Subjacet ei (m) *Portus Herculis.* Ab urbe illa (n) *Promontorium* dictum eſt *Coſanum*: quod etiam *Promontorium Argentarium.* Inter Martam & Minionem amnes fuit.

φ *Graviſca* ſeu *Graviſcæ* urbs à gravitate ſoli & aëris appellata, funditùs interiit; nec fuit eo loco, ubi hodiè eſt opidum, vulgò *Corneto* dictum.

χ (o) *Centumcellæ* opidum vulgò *Cincellæ*, & *Civita Vecchia*, id eſt *civitas vetus* dictum, nobiliſſimum inter Neapolim & Liburnum portum, vulgo *Livorno* ſeu *Ligorno*, habet in litore portum, Ptolemæo dicitur (p) *Portus Trajani.*

ψ *Palo* eſt villa gentis Farneſianæ, quo loco olim fuit *Alſium* opidum.

ω (q) *Nepete* opidum inter Sutrium & Falerios jacet, à Sutrio abeſt ad IV millia paſſuum.

α (r) *Sutrium* Roma diſtat circiter XXV millia paſſuum. *Camillus*, Etruſcis victis, Sutrinis urbem, quam iſti occupaverant, reſtituit. Proverbium eſt apud Plautum; *Quaſi Sutrium eant.*

β Romani, XXX circiter millia paſſuum diſtantes à *Faleriis*, urbem appellarunt (s) *Falerios*, & gentem atque agros *Faliſcos.* Camillus hanc urbem obſidens principum liberos, à ludimagiſtro proditos, non accepit; ſed verberibus proditorem in opidum redigendum pueris illis tradidit. Quo facto opidani permoti Romanis ſeſe dedidere. Sita fuit urbs illa ad viam Flaminiam inter Ocriculos & Romam, in arduo monte, adeoque loco natura munito. Ad hanc urbem fuit (t) *Junonis Faliſcæ lucus & fanum.*

γ (u) *Fanum Voltumnæ* haud longe à Volſinienſi lacu in Cimini montis jugo ſitum, publicis univerſæ Etruriæ conventibus olim celebratiſſimum fuit. Fuiſſe

(a) Vetulonii. (b) Aquæ Roſellarum. (c) Luna op. cum portu & promontorio. (d) Piſæ. (e) Sinus Piſanus. (f) Portus Piſanus. (g) Aquæ Piſanæ. (h) Populonia. (i) Promont. Populonium. (k) Telamon opidum, portus & promontorium. (l) Coſa. (m) Portus Herculis. (n) Promont. Coſanum ſeu Argentarium. (o) Centumcellæ. (p) Portus Trajani. (q) Nepete. (r) Sutrium. (s) Falerii, & Faliſci. (t) Junonis Faliſcæ lucus. (u) Fanum Voltumnæ.

Hortanum. Herbanum. Saturnia,&c

Voltumnæ, δ *Hortanum*: quæ vulgò nunc *Nepe*, *Sutri*, *Civita Caſtellana*, *Viterbo* & *Orti*. Inde ε *Herbanum*; quæ poſteà Urbs vetus, nunc *Orvieto*. ζ *Suana* & η *Saturnia*, *Senæ*, *Florentia*, *Piſtoria*, *Luca*, nomina antiqua retinent.

Umbria antiquior. Umbro fl. Umbriæ poſteriores fines.

IV. Tuſcis jungebantur ad Tiberim fluv. *Umbri.* 1 Sed hi ab initio ad utrumque mare latè incoluerunt, unde fluvius, mediam poſteà Etruriam ſecans, *Umbro* olim, nunc *Umbrone*. Ab Infero mari eos rejecerunt *Etruſci*; à Supero *Senones Galli*, at his à Romanis deletis, *Umbriæ fines* fuere in Romano Imperio ab Auſtro *Nar* amnis, vulgo *Nera*, in Tiberim confluens; ab Occaſu *Tiberis*, & trans Apenninum *Bedeſis*, nunc *Ronco*, apud Ravennam mare Hadriaticum petens; à Septemtrionibus ipſum hoc *mare*; ab Ortu *Æſis* fluvius, & inde linea ducta ad Naris fontes.

Umbriæ opida maritima. Opida mediterranea.

V. Urbes in ora Hadriatici ſinus; ϑ *Ravenna*, ι *Ariminum*, κ *Piſaurum*, λ *Fanum Fortunæ*, & *Sena Gallica*, ſupra dicta: nomina vulgaria nunc ſunt, *Ravenna*, *Rimino*, *Peſaro*, *Fano*, *Sinigaglia*. Intus μ *Cæſena*, ν *Sarſina*, ξ *Urbinum*,

iſſe creditur, ubi nunc eſt *Viterbium*, Patria *Johannis Annii* monachi, qui *Beroſi*, *Manethonis*, *Xenophontis*, *Fabii Pictoris*, *M. Catonis*, aliorumque Scriptorum fragmenta, flagitioſum in modum confinxit, civibuſque Viterbienſibus improbè impoſuit.

δ (a) *Hortanum* apud Tiberis Nariſque confluentes *Horta* dicitur Paulo Diacono.

ε (b) *Herbanum* ad Clanis Palliæque confluentes naturâ loci olim fuit munitiſſimum in prærupto tumulo ſitum.

ζ (c) *Suana* eſt ad Ariminum fl.

η Haud longè à Suana ruinæ (d) *Saturniæ* conſpiciuntur, ad Albinam fl. De *Senis*, *Florentia*, *Piſtoria* & *Luca* infrà dicetur hujus lib. cap. 37.

ϑ (e) *Ravenna*, totius Romandiolæ urbs nobiliſſima, inter Utenſem & Bedeſin amnes in paludibus ſita fuit urbs trigemina: cujus partes, *Civitas vetus*, *Via Cæſarea*, & *Portus novus* ſive *Claſſis* aquis perflua; indeque ſalubritas aëris loco conciliata; ut ibi gladiatores ali atque exerceri juſſerint Romani [*b*]. Tota autem ligneis conſtabat ædificiis. Hic *claſſem* iidem Romani habebant continuè paratam, quæ immineret Græciæ; ſicuti *Miſenatium* claſſis alterum tutabatur mare; & Galliæ, Hiſpaniæ, Mauritaniæ, Africæ, Ægypto, Sardiniæ atque Siciliæ incubabat. Deſtructa eſt claſſis à *Luitprando* Longobardorum Rege. Cæterùm hic eſt *Candidianus* fluvius vulgo *Candidiano* dictus, in portum Auguſti defluens, ad cujus pontem *Odoacer* Herulorum Rex à *Theodorico* Gothorum Rege victus & fugatus eſt. Cæterùm Ravenna ſedes *Exarchorum* fuit: & patria *Thômæ Ravennatis*, cujus exſtat liber de vita hominis ultra annos 120 producenda.

ι (f) *Ariminum* nomen habet ab amne, quo occidentale ejus latus abluitur, qui olim *Ariminus* appellatus, hodiè vulgo *Marrechia* dicitur. Is hodie urbi jungitur marmoreo ponte antiqui operis. Urbs antiqua eſt, ab Umbris habitata, antequam Galli Senones hæc loca occuparent. *Conſtantii* Imperatoris temporibus hic concilium celebratum eſt prope CCCC epiſcoporum, qui Synodi Nicenæ Symbolum magna cum offenſa Imperatoris ſuis ſententiis comprobârunt.

κ Arimino XXII millia paſſuum abeſt (g) *Piſaurum*, quod ab Occidente *Piſaurus* amnis præterfluit, hodie *Foglia* dictus: unde urbi nomen quæſitum [*c*].

λ Ultrà Piſaurum ad VII millia paſſuum jacet (h) *Fanum Fortunæ* opidum; ejus opidani auctoribus dicuntur *Faneſtres*.

μ (i) *Cæſena* apud Sapin & Rubiconem amnes, Arimino propinquior eſt.

ν (k) *Sarſina* in confinio Galliæ Togatæ, apud lævam Sapis fluvii ripam, Umbricarum extrema, *Plauti* Patria eſt.

ξ (l) *Urbinum Metaurenſe* ab amne *Metauro*, cui impoſitum, dictum eſt. Hodiè vulgo dicitur *Caſtel Durante*, eſtque ſedes hodie *Ducum Urbinatium*. Quod enim hodiè *Urbinum* exſtat, non magis *Metaurenſe* poterat appellari, quàm *Piſaurenſe*, quippe in medio utriuſque amnis ſitum eſt.

HEKELII.

[*b*] Celebris eſt magis antiquitate, quàm ædificiorum pulchritudine.

[*c*] *Schottus* dicit, hanc urbem ædificiis atque plateis eſſe perelegantem, mercimoniis divitem, emporiumque *Italiæ* celebre, ad cujus nundinas frequens Mercatorum fit concurſus ex variis Provinciis certis anni temporibus.

REISKII.

1 Hetruria & Umbria aut diſtinctæ fuerunt provinciæ tum ſitu tum terminis ſuis; aut junctæ unitæque ſaltem ab *Hadriani* temporibus: Utraque autem ſuburbicaria fuit, uni vel Correctori (quem ætas Conſtantiniana dixerat) vel uni Conſulari ſub Valentiniano iterum commiſſa. Hetruria Tuſcis vel Hetruſcis appellationem debuit, genti pervetuſtæ ac indigenæ, cui *nec lingua nec mores aliis nationibus æquales obtigerint*, teſte Dionyſio Halicarnaſſeo, Lib. I. qui ὐδενὶ ἄλλῳ γένει ὔτε ὁμόγλωσσον ὔτε ὁμοδίαιτον vocat. Tyrrheni poſteà Pelaſgorum genus ex Lemno Imbroque maris Ægei Thraciæque vicinis inſulis huc novas per colonias delati, & ſacra & inſtituta extera ſecum intulerunt, neque Tyria tantum aut Punica, quæ Fullerus voluit, ſed Græca, hinc porrò in Umbriam traducta. Inde tamen Thuſcia & Hetruria non duplex, ſed una extitit: Sin viri docti cum Salmaſio duplicem conſtituant, alteram *Italicam ſive annonariam*, & *alteram ſuburbicariam*: (m) Duæ in una Provincia partes

(a) Hortanum. (b) Herbanum. (c) Suana. (d) Saturniæ ruinæ. (e) Ravenna cum portu. (f) Ariminum op. & Ariminus fl. (g) Piſaurus op. & Piſaurus fl. (h) Fanum Fortunæ. (i) Cæſena. (k) Sarſina. (l) Urbinum. (m) Tuſcia duplex.

num, ο *Sentinum*, π *Æſis*, ϱ *Camerinum*; vulgo nunc *Ceſena*, *Sarſina*, *Urbino*, *Sentino*, *Jeſi*, *Camerino*. Cis Apenninum, σ *Iguvium*, τ *Mevania*, υ *Spoletium*, φ *Tifernum*, χ *Nuceria Camellaria*, ψ *Aſiſium*, ω *Hiſpellum*, α *Fulginium*, β *Tuder*, γ *Interamnium*, δ *Narnia*, ε *Ameria*, & citra Narem ζ *Ocriculi*: quæ vulgo nunc, *Angubio*, *Bavagna*, *Spoleti*, *Citta di Caſtello*, *Nocera*, *Aſſiſi*, *Iſpello*, *Fuligno*, *Todi*, *Terani* ſive *Terni*, *Narni*, *Amelia*, *Ocricoli*.

CAP.

partes erunt, Italicæ quidem, præfecturæ tamen urbicariæ annumerata altera. Quicunque autem cum Fabero, Viro doctiſſimo, Tyrrhenos a Tyriis ortos volunt, & in Thuſciam delatos, hi ab antiqua hiſtoria nimium recedunt. Denique quo plura de urbibus heic offeruntur, eo pauciora noſtro congruunt ſcripto.

BUNONIS.

ο Ultra Camerinum & Matilicam, verſus Urbinum, in Apennini valle eſt (a) *Sentinum*. In Sentinatium agro pugnam illam Romani pugnarunt contra Gallos Senones, Etruſcos, Umbros atque Samnites: in qua *Decius* diis devotus occubuit.

π (b) *Æſis* oppidum ad *Æſis* fluminis ripam poſitum eſt. Æſinatem caſeum probat Plinius. Supra Æſim opidum in Apennini radicibus ſitum eſt opidum (c) *Matilica*.

ϱ (d) *Camerinum* ſive *Camers* opidum ſitum eſt in montibus illis, qui Picenum ab Umbria diſterminant. Verùm & *Cluſium* Etruriæ opidum, anteà appellatum fuit *Camers*.

σ (e) *Iguvium* opidum fuit in Apennini radicibus, Tiferno proximum. Non eodem fuiſſe olim ſitu, quo nunc conſpicitur, teſtantur reliquiæ templorum ac theatri haud procul diſſitæ.

τ (f) *Mevania* ad Tiniæ Clitumnique confluentes eſt, infra Fulginium. Adventante exercitu *Veſpaſiani*, exercitus *Vitellii* opidum hoc, ceu arcem belli, occupavit. Fuit ſublimibus *bobus* ac *tauris* inſignis Mevania. Apud eandem in villa Agrippinæ Auguſtæ *Androgynus* olim natus eſt. Patens circa Fulginium, Mevaniam & Clitumnum amnem campus eſt; in quo Umbrorum fuit exercitus, adverſus quem Q. Fabius Maximus Rullianus III, & P. Decius Mus II, coſſ. profecti ſunt, Liv. lib. IX.

υ (g) *Spoletium* firmitudinem ſuam Hannibali probavit: Is enim à Traſimeno lacu veniens opidum oppugnavit; ſed magna ſuorum clade repulſus, ex unius coloniæ viribus collegit, quanta moles eſſet Romanæ urbis. Spoleti ex muliere virum factum eſſe tradit *Livius* l. XXIV.

φ (h) *Tifernum*, primum cis Apenninum à Tiberi opidum, (i) *Tiberinum* dictum eſt, ad diſcrimen *Tiferni Metaurenſis*; *Villæ Plinianæ* vicinum fuit. *Plinium juniorem*, pœne adhuc puerum, patronum cooptavit; in quo ille ſua pecunia poſteà templum extruxit.

χ (k) *Nuceria*, cognomine (l) *Camellaria*, in via Flaminia, apud tranſitum Apennini, haud procul fonte *Tiniæ* fluminis jacet. Inter Nuceriam & Fulginium eſt (m) *Forum Flaminii*, ad quod *Gallus* & *Voluſianus*, quum adverſus *Æmilianum*, qui in Mœſia res novas moliebatur, proficiſcerentur, interfecti ſunt. Pons, in quo cæſi, poſteà *pons ſanguinarius* appellatus eſt.

ψ (n) *Aſiſium* ab Arno verſus Orientem jacet; *S. Franciſci* Monachi patria.

ω Et ab Aſiſio verſus Spoletium euntibus (o) *Hiſpellum*.

α Haud procul Hiſpello, verſus Meridiem, ad Tiniam amnem (p) *Fulginium* eſt.

β Et à Spoletio verſus Occaſum Solis haud procul Tiberis ripa (q) *Tuder*.

γ Ab Ameria verſus Orientem eſt (r) *Interamna* ſive *Interamnium* opidum, Nare flumine circumfluum. III millia paſſuum ab Interamna fuere (s) *Tres Tabernæ* eo loco, qui vulgò dicitur *Ponte Confino*: hic Maxentii inſidiis periiſſe videtur *Severus Imperator*. Zoſ. II. Sed tamen alii Auctores Tabernas, ubi illud commiſſum eſt parricidium, interpretantur illas, quæ ſunt in Pomptino Campo.

δ (t) *Narnia* in aſpero, arduo & prærupto monte ſita eſt, cujus præruptam rupem *Nar* abluit: unde urbi nomen. Hic inter duos præruptos montes *Cæſar Auguſtus olim pontem* extruxit, cujus *fornices omnium celſiſſimi* extitere; teſte Procopio. Ejus pontis rudera etiam nunc ſuperſunt [*d*].

ε (u) *Ameria* municipem habuit *Roſcii* patrem.

ζ (x) *Ocriculi* ſive *Ocriculum* Umbricarum verſus Meridiem Romæque proxima urbs eſt. *Ocricoli* hodiernum II ferme millia à Tiberis ripa diſtat: at prope ipſam ripam in lata planitie ingentia conſpiciuntur multorum magnorumque ædificiorum rudera; unde colligitur hoc fuiſſe *Ocriculum antiquum*.

HEKELII.

[*d*] Hodiè Civitas oblonga, ædificiiſque ſatis elegans eſt, ac rerum copia lauta ob Agri vicini fertilitatem, licet aliquando Bellorum Calamitatibus involuta clade, ingentes Patrum memoria acceperit.

(a) Sentinum. (b) Æſis op. & fl. (c) Matilica. (d) Camers ſive Camerinum. (e) Iguvium. (f) Mevania. (g) Spoletium. (h) Tifernum. (i) Tiberinum. (k) Nuceria, (l) Camellaria. (m) Forum Flaminii. (n) Aſiſium. (o) Hiſpellum. (p) Fulginium. (q) Tuder. (r) Interamnium. (s) Tres Tabernæ. (t) Narnia. (u) Ameria. (x) Ocriculum, Ocricoli.

CAP. XXVII.

De Sabinis & Latio. 1

I.

Siculi. Italia. Saturnia. Latium. Sabini. Reate. Cures.

INfra Umbros ad mare uſque antiquiſſimis temporibus incoluere *Siculi*; à quorum Rege *Italo*, hæc regio primùm dicta eſt *Italia*; quæ deinde ab Aboriginibus, pulſis inde Siculis, *Saturnia*, vocata eſt, & mox item *Latium*: unde Aboriginibus novum nomen *Latini*. Sed in partem Antiqui Latii poſteà ſuccceſſerunt *α Sabini*, inter Narem & Anienem, quorum hic *Teverone* dicitur. Caput Sabinorum fuit *β Reate*, nunc *Rieti*; & ante hanc *γ Cures*, nunc *il Vecovio de Sabina*, cœnobium, cum ingentibus veteris urbis reliquiis, hinc Romani dicti fuere *δ Quirites*. Reliqua opida celebria ſunt, *ε Nurſia*, nunc *Norcia*; *ζ Cutiliæ*, cujus ruinæ prope opidum *Civita Ducale*; *η Amiternum*; cujus veſtigia prope *Aquilam*. Inde *ϑ Eretum* & *ι Nomentum*, prope Anienem, vulgò nunc *Monte Ritondo* & *Lamentario*.

II. Sub

BUNONIS.

α (a) Sabini à Meridie jungebantur Latinis; terminus inter utroſque fuit Anio fl. Ab Occaſu illis fuit Tiberis ad Ocriculos uſque. A Septemtrione habuerunt Umbros Nare amne diſterminatos. Ab Ortu ſolis contermini illis fuerunt Piceni, Veſtini, ac inde Meridiem verſus Marſi. Non autem fuere *Sabini* Græci generis, ſed Opici ſive Oſci.

β (b) *Reate* urbs antiqua, nulla alia re magis celebratur, quàm aſinorum eximio genere. *Reatinæ* etiam auctoribus memorantur *paludes*, in quibus ungulæ jumentorum indurantur: quibus propinquus eſt *Velinus lacus*, in quo lignum dejectum lapideo cortice obducitur.

γ (c) *Curibus* orti ſunt *T. Tatius*, & *Numa Pompilius*.

δ Non omnis Sabinorum gens primùm dicta fuit *Quirites*, ſed Curium tantùm incolæ.

ε (d) *Nurſia* Sabinarum urbium verſus Septemtriones & Picenum extrema eſt: Ex *Polla*, & Sabino patre, Nurſinis natus eſt *Veſpaſianus* Imperator, in vico Phalacrine, educatuſque in prædiis Coſanis. Circa Nurſiam (e) *Veſpaſiorum* fuit *prædium*: ubi complura extitêre Veſpaſiorum monumenta. *Sueton.*

ζ Ad Cutiliam (f) *lacus eſt Cutilienſis*, umbilicus Italiæ, in quo inſula fluitans.

η (g) *Amiternum* nobilitavit *Criſpus Salluſtius*, qui hic, anno poſt natum Veronæ Catullum, in lucem editus eſt.

ϑ (h) *Eretum* haud procul Tiberis ripâ, in edito colle, XIII paſſuum millibus Roma diſtat.

ι Ab Ereto mille ampliùs paſſus verſus Orientem abeſt opidum (i) *Nomentum*.

REISKII.

1 Sabini à Sabo Rege vel Deo, quem Samium Semonem priſci cognominant, nomen quin deduxerint, nullum erit dubium, ſi quidem ille Sabus extitit. Ipſa gens Straboni Lib. V. *antiquiſſima cenſetur, & indigena*, cui ortum Picentes atque Samnites debeant, his vero Lucani, ultimo Lucanis Brutii. Adeò Sabinis primæ per Italiam inferiorem coloniæ aſſignabuntur, ſi graviſſimo Strabonis teſtimonio ſtandum erit. Interim Pelaſgos atque Tyrrhenos advenas Sabinorum ſedibus & migrationibus ſeſe ſocios admiſcuiſſe, nemo negabit, uti ſuſpicor, niſi antiquæ hiſtoriæ geographicæ ignarus. De Curetibus autem & Latio, primiſque hujus incolis quam diſſident Græci Romanique, quotquot veterum extant, Scriptores? Ut chaos quoddam confuſum hinc oriatur, ſi omnia paulò accuratiùs examinare velis. Id unum è ſacro Codice, multiſque hujus locis probabilius datur, ut primos Italiæ Latiique incolas כתים *Chitim*, græce κιτίυς vel κιτιῆας vindicemus. Loca id quatuor confirmant, Bocharto etiam citata Lib. III. Phal. c. 5. Urbes item Chitheis cognomines duæ, nec non aperta Julii Africani, Euſebii, Cedreni & Geographi Nubienſis teſtimonia. Hinc Chronicum Alexandrinum clariſſime; Κίτιοι ἐξ ὧν Ρωμαῖοι καὶ Λατῖνοι. Adde Latii nomen, quod ab *latendo* veteres deducunt: Ut vel ita cum Arabico Punicoque כתם *Chetema*, quod eſt abſcondere, ſatis congruat. Kircherus in Latio quidem Lib. I. c. 1. eaſdem tuetur origines; In capitibus vero ſequentibus Janigenas, Aborigines, Sicanos, Oenotrios, Pelaſgos, Umbros, Latii colonos veteres admiſcet, longamque regum ſeriem, terminoſque regionis antiquæ varios producit. Ex his tamen omnibus liquet, quod in præfat. confitebatur, *diſpares Hiſtoricorum fere omnium opiniones reperiri*. Sed quis heic obſervata omnia de Romanis originibus depromat? quæ in tertium vel quartum annum Olympiadis ſextæ incidunt, Trojano excidio longè poſteriores. Ne dicam de urbibus Sabinorum Latiique antiquiſſimis, harum templis, monumentis, villis, prædiis, quæ Remo etiam Romuloque apud Janum Jacobum Boiſſardum auctoribus attribuuntur.

BUNO-

(a) Sabinorum Termini & Origo. (b) Reate, Reatinæ paludes. (c) Cures. (d) Nurſia. (e) Veſpaſiorum prædium. (f) Lacus Cutilienſis. (g) Amiternum Saluſtii patria. (h) Eretum. (i) Nomentum.

II. Sub Sabinis itaque juxta Tuſcos fuere κ *Latini*, non totius Italiæ ſolùm, ſed & orbis univerſi gens nobiliſſima. λ Terra eorum *Latium* dicta, arctis initio finibus incluſa, ab Aniene ac Tiberi ad Circæum uſque promontorium, quod vulgò nunc eſt *Circelli*. μ At poſtquam finitimi etiam populi *Æqui*, *Hernici*, *Volſci* & *Auſones* ſub eodem Latinorum nomine computati ſunt, finis *novi Latii* fuit Liris amnis, vulgò nunc *Garigliano*. Latii Veteris & Novi fines.

III. *Caput Latii* omni ævo fuit ν *Roma*, urbs, ab Aboriginibus, qui anteà *Oenotri* dicebantur, cum ex Græcia in Italiam adveniſſent, condita; ab Æneæ poſteris, ut tradunt, aucta: urbium ſanè Regina, orbiſque terrarum caput ac domina. Reliqua opida, antiquitate & claritudine præcipua fuere, *Tibur*, ξ nunc *Trivoli*; ο *Præneſte*, nunc *Paleſtrina*; *Gabii* medio inter Præneſte & Romam itinere quondam; π *Tuſculum*, nunc *Fraſcati*; ρ *Aricia*, nunc *L. Aricia*; σ *Lanuvium*, nunc *Citta Lavina*; τ *Alba longa*, inter Albanum quondam montem & Lacum; & Albæ mater υ *Lavinium*, prope litus, nunc *Patricia*; inde φ *Laurentum*, nunc *Paterno*: & tandem χ *Oſtia* ab Oſtiis Tiberinis nomen

Roma. Tibur. Præneſte. Gabii. Tuſculum. Aricia. Lanuvium. Alba longa. Lavinium. Laurentum. Oſtia.

BUNONIS.

κ *Latini* Siculos ex regione illa inter Narem & Anienem, quæ poſteà Sabinorum fuit, primùm ejecerunt, eamque appellârunt (a) *Latium*: quamdiu verò primi illi Latini hoc *primum* inter Narem & Anienem *Latium* tenuerint, incertum eſt. Inde à Sabinis pulſi Latini regionem trans Anienem occupârunt & de ſuo nomine appellârunt *Latium*. Duplex autem fuit Latium.

λ (b) *Antiquum*, *Vetus* ſeu *Priſcum* inter Anienem, Tiberim & Mare Inferum, ad Circæum uſque promontorium.

μ Et *Novum* ad Lirim uſque ſe extendens [a].

ν (c) *Romam* diu ante bellum Trojanum conditam primi omnium tenuerunt Siculi; eaque jam ante adventum Evandri *Valentia* vocata, poſt Græco nomine dicta eſt Ῥώμη, *Roma*. Cluverius in Ital. Antiq. l. 2. cap. 2. *De hac ipſa urbe* [b] *plura cogniturus legat vel hanc ipſam Cluverii Italiam; vel Fabricii Romam Antiquam.*

ξ (d) *Tibur* apud Anienem poſitum maximè nobilitatum eſt templo Herculis. Hic frequentes fuerunt villæ, ut *Manlii Vopiſci* villa *Tiburtina*; villa *Hadriani*; *Zenobiæ* poſſeſſio.

ο (e) *Præneſte* opidum, in alto monte ſitum, naturâ & opere munitum, multos habuit cuniculos ſubterraneos: per quos, quum (f) *C. Marius*, à *Lucretio Aſella*, Syllanarum partium viro, obſeſſus, evadere non poſſet, cum *Pontio Teleſino*, fugæ comite, ſtricto utrimque gladio concurrit, eumque occidit, ipſe ſaucius à ſervo impetravit, ut ſe occideret [c]; Liv. Præneſte habuit (g) *Fortunæ Primigeniæ* templum celebre & in eo ſortes.

π (h) *Tuſculum* XII millibus paſſuum ab urbe Roma verſus Orientem ultra Lanuvium, Ariciamque & Albanum montem fuit ſupra *Fraſcatum*; ubi hodie ingentes murorum reliquiæ ſuperſunt. In Tuſculano agro celeberrima fuit *villa Ciceroniana*, quod (i) *Tuſculanum Ciceronis* dictum, eo ſitu, ubi nunc eſt cœnobium, quod vulgò *Santa Maria di Grotta Ferrata* appellatur.

ρ (k) *Aricia* eſt in via Appia, mille paſſus ultra Albanum opidum, XIII millia paſſuum Romá diſtans. In agro ejus fuit (l) *Nemus Aricinum*, & *Lucus Dianæ Aricinæ*. Nemus illud Dianæ dictum quoque eſt *Nemus* ſive (m) *Lucus Egeriæ*, ab Egeria nympha, quam conjugem Numæ finxerunt.

σ (n) *Lanuvium* ultra Ariciam & Dianæ nemus apud eandem viam Appiam fuit. *M. Aurelius Antoninus Pius* Imperator apud hoc opidum in villa Lanuvina natus eſt. Apud Lanuvium quoque fuit *templum* & (o) *lucus Junonis Soſpitæ*.

τ (p) *Alba longa* fuit ad Orientalem lacus Albani ripam, in iis tumulis, qui medii inter montem & lacum intercedunt ad XX fere millia paſſuum Româ diſtans. A ſitu porrectæ in dorſo urbis *Longa Alba* appellata eſt, ut diſcerneretur ab altera *Alba* in *Marſis*, cujus opidani dicebantur *Albenſes* diſcriminis ergò, quum *Albæ longæ* incolæ *Albani* dicerentur. A Tullo Hoſtilio deſtructa eſt Alba iſta, & tota interiit ſine veſtigiis.

υ (q) *Lavinium* ad Numicii fontem poſitum fuit, in eo colle, in quo nunc conſpicitur fanum *S. Petronellæ*, à quo III millia paſſuum ſunt ad oſtium amnis & mare. In Numicio fl. periit (r) *Æneas* cum hoſtibus dimicans, cui Aſcanius templum hic conſtituit, quod (s) *Dei Indigetis*, ſeu *Patris Indigetis* appellavit. Fons Numicii & antrum, unde is exit, ſacrum erat (t) *Annæ Perennæ*.

φ (u) *Laurentum* haud procul fuit à Tiberi ad mare.

χ (x) *Oſtia* ab Anco Martio condita vulgò creditur, tria ferè millia paſſuum à litore hodie abeſt apud flexum amnis, cum ingentibus veterum murorum veſtigiis.

HEKELII.

[a] *Servius* ponit *Antiquum Latium* à *Tiberi* ad *Fundos*; & *Novum* inde uſque ad *Vulturnum Fluvium*, qui juxta *Cumas* in mare labitur, & *Natarone* hodie *Leandro* vocatur.

[b] Clariſſimo Viri incomparabilis, *Athanaſii Kircheri*, nomine hactenùs magis clarâ.

[c] *Livius*.

(a) Latium primum. (b) Latium Vetus & Novum. (c) Roma. (d) Tibur. (e) Præneſte. (f) C. Marii mors. (g) Fortunæ Primigeniæ templum. (h) Tuſculum. (i) Tuſculanum Ciceronis. (k) Aricia. (l) Nemus Aricinum. (m) Et Lucus Egeriæ. (n) Lanuvium. (o) Junonis Soſpitæ templum & lucus. (p) Alba longa. (q) Lavinium. (r) Æneæ mors. (s) Templum Dei Indigetis. (t) Fons Annæ Perennæ. (u) Laurentum. (x) Oſtia.

Antemnæ. Collatia. Fidenæ. Rutuli. Ardea. Æqui. Carſula. Varia. Sublaqueum. Algidum. Hernici. Anagnia. Alatrium. Verulæ. Ferentinum. Volſcorum opida. Antium. Circæi. Tarracina ſive Anxur.

nomen habens. Circa Anienis Tiberiſque confluenteis opida ⸸ *Antemnæ*, ω *Collatia*, α *Fidenæ*, in tenuibus incertiſque veſtigiis oſtenduntur. β *Rutuli* pars fuere Latinorum; caput eorum γ *Ardea*.

IV. δ In *Æquis* fuere ε *Carſcoli* ſive *Carſula*, nunc *Arſuli*, & *Valeria*, quæ & *Varia*, nunc *Vico Varo*; tum ζ *Sublaqueum*, nunc *Suliaca*; η *Algidum* in Algido monte & nemore; nunc *Selva d'Algieri*.

V. ϑ *Hernicorum* fuere, ι *Anagnia*, κ *Alatrium*, λ *Verulæ*, μ *Ferentinum*, nunc *Anagni*, *Alatri*, *Veroli*, *Ferentino*, dicta.

VI. Sub Hernicis ad mare fuerunt ν *Volſci*, opida eorum in litore ξ *Antium*, ο *Circæi*, π *Tarracina*, quod anteà *Anxur*: intus ſtatim celeberrimus *Pomptinus*

[c] *Livius*. Hoc Oppidum tantæ eſt antiquitatis, ut de ejus exordio & conditore non conſentiant autores, & diverſi propterea diverſa tradant.

BUNONIS.

⸸ (a) *Antemnæ* ſive *Antemna* fuit inter Nomentanam, Tiburtinamque vias, apud lævam Anienis ripam.

ω (b) *Collatia* in iis collibus ſeu tumulis fuit, qui inter viam Præneſtinam ſternuntur & lævam *Anienis* ripam; qua pars aquæ *Crabræ*, quæ hodie vulgo *La Marana* dicitur, Anieni miſcetur, ad ſextum ferè ab urbe lapidem.

α (c) *Fidenæ* urbs quinque millia paſſuum Româ abfuit; ad *Caſtellum Jubileum* ejus viſuntur rudera. Accidit apud Fidenas anno Tiberii Imperatoris XII res admodum miſeranda. Nam amphitheatri cavea, populo gladiatorum munus ſpectante, collapſa eſt; & pluſquam L hominum millia occidit.

β (d) *Rutuli* Lanuviorum, Laurentium, & Volſcorum finibus claudebantur.

γ (e) *Ardea* quinque circiter millia paſſuum à mari recedit, XX millia paſſuum Roma diſtans; hodiè vicus eſt; Ardeatium ager Paluſtris & morboſus eſſe perhibetur.

δ (f) *Æqui*, qui & *Æquani* & *Æquicoli*, & item *Æquiculani* dicti ſunt, unde originem duxerint, incertum eſt. Incoluerunt ad utramque Anienis ripam inter Sabinos, Marſos, Volſcos, Hernicos atque Latinos.

ε (g) *Carſcoli* opidum ad Anienem fuit media ferè regione inter Vicum (h) Varum & Sublaqueum. Romani uſi ſunt hoc opido ad nobiliores captivos aſſervandos.

ζ (i) *Sublaqueum* nomen habet à tribus lacubus, quos *Anio* in Tiberim defert. Eò, relictis literarum ſtudiis, clam fugiens devenit *S. Benedictus*.

η (k) *Algidum* nobilitârunt Æqui clade à Q. Fabio Vibulano coſ. accepta. Item *Lucius Virginius* Centurio, cujus filiam *Virginiam Appius Claudius* corrumpere volebat, in *Algido* militabat.

ϑ (l) In Novo Latio (l) *Hernici* inter Latinos, Æquos, Marſos & Volſcos fuere medii.

ι (m) *Anagnia* fuit caput gentis.

κ (n) *Alatrium* XI circiter millia paſſuum in Orientem æſtivum fuit ab Anagnia.

λ (o) *Verulæ* infrà Alatrium jacent in Auſtrum verſus, ad quinque circiter millia paſſuum.

μ *Ferentinum* infra illa opida eſt in via Latina.

ν (p) *Volſcorum* ſermo à reliquis Italiæ linguis fuit diſcretus. Olſce [d] & Volſci fabulantur, qui Latinè neſciunt. *Feſtus*. Ipſa gens magna, potens & bellicoſa. Incoluere autem *Volſci* inter Rutulos, Latinos, Æquos, Hernicos, Marſos, Samnites, Campanos, Auruncos, Auſones & mare. At ſecundo illi Latio antiquo, jam inde ſub regibus Romanis adjecta fuit magna pars agri Volſci: adeoque omne litus ad Tarracinam uſque urbem.

ξ (q) *Antium* haud amplius exſtat; at nomen ejus reliquum eſt in promontorio, quod vulgò *Capo d'Anzo* dicitur. Fuit olim urbs valida, & totius gentis caput. Piratica veteres Antiates fuere inſignes. *C. Mænius* in ſuggeſtu (r) roſtra, devictis Antiatibus, fixit.

ο (s) *Circæi* ſeu *Circæum* opidum olim fuit inclytum: ejus veſtigia aliqua etiam nunc viſuntur in monte, vulgò *La Citta Vecchia* dicta.

π (t) *Tarracinæ* arx præcipuè condita fuit in ſcopuloſo ac præcipiti vertice candidi montis; in quo nunc quoque ingentes conſpiciuntur antiquæ fabricæ reliquiæ figura quadrata. Partem urbis jam olim ſub monte in plano fuiſſe ſitam, ubi hodierna viſitur urbs *Tarracinā*, diſcimus ex Livii *lib*. IV. In vertice iſto haud dubie fuit (u) *Jovis Anxuris templum*. *Inſulam* quondam fuiſſe Tarracinam falſò arbitrati ſunt Solinus & Martianus Capella. (x) Portus Tarracini veſtigium in mari hodieque conſpicitur. *Calidæ* etiam memorantur (y) *aquæ Tarracinenſes* ſalutiferæ; & (z) *fons Neptunius* mortiferus, ex quo qui imprudentes biberant, vita privabantur. *Vitruvius*. Tota iſta planities, quæ Velitris, Coræ, Norbæ, Sulmoni, Setiæ, atque Priverno ſubjacet, ad Tarracinam uſque, quà Pomptina erat palus, (a) *Campus* ſive *ager Pomptinus* appellatus fuit; in quo *Mutianus*, Plinio teſte, urbes XXIII fuiſſe prodidit; earumque caput fuiſſe (b) *Pometiam*.

HEKELII.

[d] S. *Olſce* nonnullis,

BUNO-

(a) Antemnæ. (b) Collatia. (c) Fidenæ. (d) Rutulorum fines. (e) Ardea. (f) Æqui. (g) Carſeoli. (h) Varia. (i) Sublaqueum. (k) Algidum. (l) Hernici. (m) Anagnia. (n) Alatrium. (o) Verulæ. (p) Volſcorum fines. (q) Antium. (r) Roſtra R. (s) Circæi ſive Circæum op. (t) Tarracina. (u) Jovis Anxuris templum. (x) Portus Tarracinenſis. (y) Aquæ Tarracinenſes. (z) Fons Neptunius. (a) Pomptinus Campus. (b) Pometia.

ptinus Ager, & ϱ *Pomptinæ paludes*, à capite olim Volſcorum σ *Sueſſa Pometia* dictæ, inde τ *Velitræ*, υ *Cora*, φ *Norba*, χ *Privernum*, ψ *Setia*, ω *Signia*, α *Sulmo*, β *Fruſino*, γ *Fabrateria*, δ *Aquinum*, ε *Caſinum*, ζ *Atina*, η *Arpinum*, ϑ *Arx*, ι *Sora* : vulgo nunc dicuntur; *Belitri*, *Cora*, *Norma*, *Piperno*, *Sezza*, *Segni*, *Sarmonetta*, *Fraſelona*, *Falvatera*, *Aquino*, *Monte Caſino*, *Atina*, *Arpino*, *Arce*, *Sora*. At κ *Fregellæ*, nunc *Ponto Corvo* eſt ; & λ *Interamna*, *l'Iſola* nunc dicta.

VII. μ *Au-*

Pomptinus ager & paludes.
Sueſſa Pometia.
Velitræ.
Cora.
Norba.
Privernum.
Setia.
Signia.
Sulmo.
Fruſino.
Fabrateria.
Aquinum.
Caſinum.
Atina.
Arpinum.
Arx.
Sora.

BUNONIS.

ϱ (a) *Pomptina palus* dicta eſt, quia in *Pomptino*, ſive *Pometino* erat agro, à *Sueſſa Pometia* urbe : etiam (b) *Satura palus* appellata. Has paludes *Julius Cæſar* ſiccare deſtinarat ; quod opus perfecit *Auguſtus*. Appius coſ. Rom. injecto paludibus aggere *viam* ſtravit, quæ (c) *Appia* dicta, in eaque opidulum condidit (d) *Forum Appii*, Actorum cap. 28. memoratum. Propter viam iſtam Appiam poſt Auguſti ſiccationem foſſa deducta eſt, à Foro Appii ad Feroniæ uſque fanum prope Tarracinam ; per quam navigantes iter faciebant ; mulis naves trahentibus. Et quum paludes iſtæ reſtagnarent ; denuo ſiccatæ ſunt ; ac præcipuè à *Theodorico Gothorum Rege*. Caſſiodorus.

σ (e) *Sueſſa Pometia*, ad diſcrimen *Sueſſæ Auruncæ* dicta, ſita fuit circa Velitras & Coram.

τ (f) *Velitræ* urbs, vulgo etiam *Velitri*, Roma diſtat XXIV millibus paſſuum [*e*]. Livius lib. II. tradit eam urbem peſtilentia adeò exhauſtam fuiſſe, ut decima tantum incolarum pars reliqua manſerit [*f*]. Furio Camillo & C. Mœnio Nepote coſſ. quod toties rebellaſſent, muri dejecti, juſſique ſunt trans Tiberim habitare.

υ (g) *Cora* verſus ortum Solis Velitris proxima eſt.

φ Ultra Coram, verſus Signiam euntibus, erat (h) *Norba*. Plinii ætate in ruinis jacuit. Ea ab Æmilio Lepido per proditionem capta, opidani mutuis vulneribus ceciderunt, aliique ignem tectis ſubdiderunt : quod contigit Coſſ. C. Mario juniore, & Cn. Papirio Carbone tertium.

χ A *Piperno* quod hodiè appellatur, ad duo circiter millia paſſuum, circa Amaſenum amnem, qua itur Anagniam, veteris (i) *Priverni* ruinæ conſpiciuntur.

ψ (k) *Setia* in montium jugo, quod juxta Pomptinos campos ad Aſturam uſque protenditur, ſita eſt. Auguſtus Cæſar (l) *Setinum vinum* cunctis prætulit, *quod non temere cruditatibus noxius ab eo ſaliva moveatur*. Plin.

ω (m) *Signia* ultrà Norbam verſus Orientem eſt : à *ſignis*, quæ illic in caſtris fixerant Romani milites, nomen accepit opidum : nam quum in eo campo milites hybernantes caſtra ita communiiſſent, uti nihil ab opido differrent, Tarquinius coloniam eo deduxit. Dion. Hal. l. IV. (n) Vinum Signium alvum maximè ſiſtere tradidit Strabo.

α (o) *Sulmo* in eodem jugi dorſo eſt, qua Velitras itur à Setia [*g*].

β (p) *Fruſino* antiquum opidum in via Latina VII millia paſſuum ab Hernicorum opido Ferentino eſt.

γ (q) *Fabraterni* miſſis Romam legatis ſeſe in fidem populi R. dediderunt, ut à Samnitium armis defenderentur. Liv. *lib.* 8.

δ (r) *Aquinum* nunc tenue opidum eſt ; Epiſcopali tamen dignitate inſigne ; *Thomæ Aquinatis*, Scholaſtici doctoris, Thomiſtarumque conditoris patria.

ε (s) *Caſinum* ſive *Caſſinum* in eo fuit monte, qui opido *S. Germani* imminet, & habet cœnobium S. Benedicti, quod vulgò dicitur *Monte Caſino*. Sub Caſino illo fuit (t) *M. Terentii villa*, Ciceroni in Philippica II, memorata. In Caſinate quoque eſt (u) *Scatebra* fluvius frigidus, æſtate abundantior. *Plin.*

ζ Suprà Caſinum Aquinumque verſus Septemtriones circa Melfis fl. fontes apud montem Apenninum in primis Volſcorum urbs (x) *Atina*.

η Ab Atina verſus Solis Occaſum, inter Melfem & Lirim eſt (y) *Arpinum* opidum antiquum. Hic (z) *Cicero* matre Helvia, patre equeſtris ordinis, ex regio Volſcorum genere natus eſt. *Hieronymus in Euſebii Chron.* Fibernus fl. apud Liris confluentem *inſulam* efficit, quæ hodiè vulgò dicitur *Il Fiume della Poſta*, in ea fuit (a) *Ciceronis prædium*.

ϑ Inter Arpinum & Aquinum eſt (b) *Arx* opidum, Ducatus titulo nobile, ad quod fuit (c) *Arcanum*, Quincti Ciceronis, Marci fratris, prædium.

ι (d) *Sora* opidum ſuprà Apinum & Ciceronis villam Fibernique confluentem apud dextram Liris ripam ſitum eſt.

κ (e) *Fregellas* opidum fuiſſe apud dextram Liris ripam, ubi nunc eſt *Ceperano* opidum, probat ipſe Auctor in Italiæ *Ant. lib.* 3. *cap.* 8.

λ (f) *Interamna Lirinas* cognominata à *Liri* amne, ad diſcrimen *Interamnæ in Umbria* : ſitum enim fuit id opidum ad Lirim amnem. Ex adverſo *Pontis Curvi* in lævam Liris ripam influit amnis ; à Caſino & S. Eliæ opido delatus ; inter quem & Lirim antiquæ urbis veſtigia nonnulla hodieque viſuntur ; quas veteris *Interamnæ Lirinatis* reliquias eſſe, Livii & Strabonis deſcriptio docet. Quæ verò inſula illa fuerit, quam Auctor dicit eſſe *Interamnum*, in Arpini deſcriptione ex *ipſius Cluverii Italia* jam dictum eſt.

HEKELII.

[*e*] Oppidum olim *Volſcorum* erat antiquitate & potentia clarum, cujus in *Romana* Hiſtoria eſt mentio. Nam ab *Anco Martio*, Rege *Romanorum*, obſidione gravi ad deditionem compulſas *Velitras Dionyſius Halicarnaſſeus* ſcribit.

[*f*] Hanc urbem nutrimentorum *Auguſti* locum extitiſſe ſuo tempore, Autor eſt *Suetonius*.

[*g*] *P. Ovidii Naſonis*, Poetæ ingenioſiſſimi, patria eſt.

BUNO-

(a) Pomptina palus. (b) Satura palus. (c) Via Appia. (d) Forum Appii. (e) Sueſſa Pometia. (f) Velitræ. (g) Cora. (h) Norba. (i) Privernum. (k) Setia. (l) Setinum vinum. (m) Signia. (n) Vinum Signium. (o) Sulmo. (p) Fruſino. (q) Fabrateria. (r) Aquinum, Thomæ patria. (s) Caſinum. (t) Terentii villa. (u) Scatebra fl. (x) Atina. (y) Arpinum. (z) Ciceronis patria. (a) Prædium Ciceronis. (b) Arx. (c) Arcanum, prædium. (d) Sora. (e) Fregellæ. (f) Interamna Lirinas.

Auſonum opida. Cajeta. Fundi. Formiæ.

VII. μ *Auſonum* fuere ν *Cajeta*, ξ *Fundi*, ο *Formiæ*; nunc vulgò dicuntur *Gaeta*, *Fondi*, *Mola*.

BUNONIS.

μ A Volſcis ad fretum uſque Siculum, apud Inferum juxta & Superum mare, tenuere antiquiſſimis temporibus (a) *Auſones* gens, Græcorum etiam ſententia, totius Italiæ antiquiſſima, à qua illi omne reliquum etiam terrarum ſpatium à freto ad Alpes appellavere *Auſoniam*. Ejus gentis magna pars (b) *Opici* & *Oſci* appellati ſunt; atq; iterum horum pars, inter Campaniam Sidicinorum & Volſcorum fines mareque, (c) *Aurunci* dicti ſunt.

ν (d) *Cajeta* promontorium, opidum & portus eſt [b]: (e) *Sinus Cajetanus* olim etiam dicebatur *Amyclanus*. In medio Cajetæ & Formiarum poſita fuit *villa Ciceronis*, & *Cajeta* & (f) *Formianum* appellata. Hic *Cicero* ab Antonio immiſſis percuſſoribus, *Herennio* centurione, & *Popilio* tribuno, quem parricidii reum quondam defenderat, occiſus eſt ſexageſimo quarto ætatis anno.

ξ Inter Formianos Fundanoſque montes erat *Cæcubus ager*, & in ipſo opidum (g) *Fundi*: Juxtà *Lacus Fundanus*.

ο (h) *Formiæ*, olim *Hormiæ* dictæ, habuerunt (i) *portum Formianum*.

HEKELII.

[b] Arcem illius loci in angulo Promontorii verſus Orientem poſuit olim *Ferdinandus*, *Arragonum* Rex, pulſis ex Regno *Neapolitano Gallis*. Noſtra memoria *Carolus* V, Imper. & Rex adjecit rupem vicinam, Ponteque ſublicio junxit Arci ſuperiori. Atque ita moles turribus ac propugnaculis adauctas duplicavit, & Promontorio toto ſimul incluſo Urbi foſſa muriſque connexuit.

(a) Auſones. (b) Opici ſive Oſci. (c) Aurunci. (d) Cajeta. (e) Cajetanus ſ. (f) Formianum, Ciceronis villa. (g) Fundi & lacus Fundanus. (h) Formiæ. (i) Portus Formianus.

CAP. XXVIII.

Picentes, Veſtini, Marrucini, Peligni, Marſi, Frentani, Samnites, Hirpini. I

I.

Picentes.

ULtra Apenninum rurſus, juxta Sabinos & Umbros, fuêre α *Picentes* inter Æſim & Aternum amnes: quorum hic nunc *Peſcara* dicitur. Regio eorum vocabatur β *Picenum*, gens à Sabinis fertur orta. Opida in littore; γ *Ancona*; Græcorum colonia, à Syracuſanis condita: δ *Caſtrum novum*, nunc *Flaviano*, ε *Caſtellum Truentinum*, ad Truentum amnem. Intus ζ *Auximum*, nunc *Oſmo*; η *Septempeda*, nunc *S. Severino*; θ *Tollentinum*, ι *Firmum Picenum*, & κ *Aſculum Picenum*, λ *Interamnium*, μ *Atria*: quæ nunc, *Tollentino*, *Formo*, *Aſcoli*, *Teramo*, *Atri*.

Ancona. Caſtrum novum. Caſtellum. Auximum. Septempeda. Tollentinum. Firmum. Aſculum. Interamnium. Atria.

II. Pi-

BUNONIS.

α (a) *Picentes* ſeu *Picentini*, fuerunt Sabinorum pars, à quibus progreſſi novam remp. conſtituerunt.

β (b) *Picenum* copia & omnis generis frugibus abundans tradunt auctores.

γ Ab Æſi flumine ad mare Picentium opidum primum eſt (c) *Ancona*, ubi *Cumerium promontorium*, ab iis Syracuſanis condita, qui Dionyſii fugerant tyrannidem. Nomen habet à cubito, qui Græcis eſt ἀγκών.

δ Ad oſtium Batini amnis dextra ripa (d) *Caſtri novi* viſuntur veſtigia.

ε Ad Truenti fl. oſtium fuit *Truentum*, ſive ut alii habent (e) *Truentinum Caſtrum*.

ζ Ab Ancona XI fermè millia paſſuum abeſt (f) *Auximum*, apud Miſeonem amnem.

η (g) *Septempeda* ad Potentiæ amnis ripam eſt.

θ Et (h) *Tollentinum* ad Fluſoris amnis ripam, nunc *Tollentine*.

ι (i) *Firmum Picenum*, tria millia paſſuum à litore diſſitum, navale habuit *Caſtellum Firmanorum*.

κ (k) *Aſculum* cognomine dicitur *Picenum*, ad diſcrimen *Aſculi Apuli*, apud Truentum fl: eſt.

λ (l) *Interamnia* ſive *Interamnium* inter confluentes Turdini ac Viciolæ amnium poſitum eſt; unde ei nomen quæſitum.

μ (m) *Atria* ſive *Hadria* inter Vomanum Matrinumque amnes in edito colle ſita eſt.

REISKII.

I (n) Picentum & Picentina regio nomen à Picentibus; ipſi autem à Pico rege vel ave, quam ille auguria capturus domi aluit, habuiſſe dicuntur: Idq; duplex fuit, *vel ſuperius*, quod heic deſcribitur, mari Hadriatico vicinum; *vel inferius* Campaniam inter Luca-

(a) Picentes. (b) Picenum. (c) Ancona. (d) Caſtrum novum. (e) Truentum. (f) Auximum. (g) Septempeda. (h) Tollentinum. (i) Firmum Picenum. (k) Aſculum Picenum. (l) Interamnium. (m) Atria ſive Hadria. (n) Picentum duplex.

II. Picentibus continuabantur ν *Veſtini*, quorum opida ξ *Angulus* & ο *Pinna*; vulgò nunc *Civita di Sant Angelo, & Civita di Penna*; π *Avia* ſive *Avella*, nunc eſt *Aquila*. Veſtini. Angulus. Pinna. Avia.

III. Veſtinis ad mare contermini erant ρ *Marrucini*, quorum opidum σ *Teate*, nunc *Tieti* & *Chieti*. Marrucini. Teate.

IV. Marrucinis ſimul & Veſtinis finitimi erant τ *Peligni*, quorum caput olim υ *Corfinium*, nunc deſtructum; deinde φ *Sulmo*, nunc *Sulmona*, & *Surmona* ſive *Sermona*. Peligni. Corfinium. Sulmo.

V. Pelignis & Veſtinis in mediterraneo continuabantur χ *Marſi*, quorum ψ *Alba Fucentis*, ad Fucinum lacum; quæ hodieque nomen antiquum in ruinis retinet; vulgò *Albe* & *Alba* dicta, & *Marrubium*, nunc *Morréa*. Marſi. Alba Fucentis. Marrubium.

VI. Rurſus in littore ultra Marrucinos & Pelignos incolebant ω *Frentani*; quorum opida α *Ortona*, β *Anxanum*, γ *Hiſtonium*; nunc *Ortona*, *Lanzano*, *Guaſto d'Amone*. Frentani. Ortona. Anxanum. Hiſtonium.

VII. Infra Frentanos fuêre δ *Samnites*, *Sabelli* etiam dicti, à Sabinis orti: & Samnites.

Lucaniamque mari Tyrrheno propius, quod Picentes Romanis victoribus ceſſuri occupaverant. In Notitia vero imperii Romani diſtinctius habetur, aliud quidem *urbicarium vel ſuburbicarium*, nempe provincia, urbis Præfecto & vicario commiſſa; aliudque *annonarium*, unde in uſum Cæſaris annona rediit. Proxima Piceno Valeria fuit ex Imp. Conſtantini tempore, alias Marſorum, Æquorum & Pelignorum regio, ad viam Valeriam ſita, ipſaque ſuburbicaria. Samnium autem provinciis præſidialibus in Notitia Imper. accenſetur, poſt Valeriam diminutam modo arctius modo majus.

BUNONIS.

ν Inter Matrinum & Aternum amnes fuere (a) *Veſtini*, qui videntur Sabini ſive Samnitici fuiſſe generis: niſi ex Illyrico in has oras venerint.

ξ (b) *Angulus* haud procul lævâ Salini ripâ, infra Pinnam, in edito colle poſitum eſt.

ο (c) *Pinna* ſupra Angulum inter Matrinum & Suinum amnes, ſed Suino propior eſt.

π (d) *Avia* haud longe abeſt à fontibus Aterni.

ρ (e) *Marrucini* anguſtos admodum incoluere fines, inter Veſtinos, Pelignos & Frentanos. Eorum genus Cato à Marſis deductum voluiſſe videtur.

σ In tam arctis finibus unum tantum refertur opidum (f) *Teate* [*a*]. In agro Teatino prodigium accidit anno Neronis ſupremo; oliveto univerſo publicam viam tranſgreſſo; arviſque inde è contrario in locum oliveti profectis. Plin. l. 2. cap. 83.

τ (g) *Peligni* inter Veſtinos, Marrucinos, Frentanos, Samnites, & Marſos incoluerunt; Aterno & Sagro amnibus, Apennino monte & Frentanorum finibus incluſi, gens parva. Ex Illyrico profectos Pelignos tradit Feſtus: alii tamen auctores eos a Sabinis ortos eſſe contendunt.

υ (h) *Corfinium* à dextrâ Aterni fl. ripâ III millia paſſuum diſſitum fuit, & VII à Sulmone; quo loco antiquæ urbis ruinæ viſuntur. Ab Italicis populis opidum hoc *Arx belli*, quod & *Italicum* & *Sociale* appellatum, contra Romanos conſtitutum erat.

φ (i) *Sulmo* opidum *Ovidii* [*b*] *patria* inter duorum amnium, qui hinc uno alveo in Aternum apud Populium opidum defluunt, confluentes poſitum eſt; unde ipſi Ovidio appellatur *Sulmo gelidus*, *humidus*, *irriguis aquis ſaluber*. Hanc urbem in bello civili deleri juſſit Sylla.

χ (k) *Marſorum* lingua eadem fuit, quæ Sabinorum; unde colligitur, eos ejuſdem cum his fuiſſe generis. Sedes ſuas habuerunt inter Veſtinos, Pelignos, Volſcos, Hernicos, Æquos & Sabinos.

ψ (l) *Alba Fucentis* à lacu *Fucino* ſic cognominata fuit. Opidani dicti ſunt Albenſes. *Alba*, quod in interioribus ſita, atque optimè munita eſſet, ſæpenumero cuſtodiæ loco fuit à Romanis data: in quam dederent, quos aſſervari vellent. *Strabo* l. v. Huc *Syphax* Numidarum rex, *Perſeus* Macedo cum filio *Alexandro*, & *Bituitus* Arvernorum rex, aliique in cuſtodiam miſſi ſunt.

ω (m) *Frentani*, Samnitium progènies, ad mare Superum, à Marrucinis ad Frentonem amnem porrecti, à tergo conterminos habuere Pelignos & Samnites.

α (n) *Ortona* primum opidum eſt à Marrucinis.

β (o) *Anxanum* haud ita procul Sagri lævâ ripâ jacet.

γ Poſt Sagrum ad XIV millia paſſuum ſequitur (p) *Hiſtonium*.

δ (q) *Samnites* incoluêre regionem, quæ eſt intra fines Daunorum, Apulorum, Hirpinorum, Campanorum, Pelignorum & Frentanorum [*c*]; ita appellati à *Samnio* opido, quod cum cæteris adeo everſum, ut Samnium requiratur in ipſo Samnio, nec inveniri poſſit. [*d*]

HEKELII.

[*a*] Antiqua Urbs, quæ edito in colle jacet 7 milliaribus à Mari diſtans, ac loci amœnitate mire gaudens.

[*b*] Omnium Elegiacorum Poetarum, *Dempſtero* teſte, principis.

[*c*] *Caracenorum*, *Marratinorum*, *Veſtinorum*.

[*d*] Unde autem Regioni huic *Aprutii* appellatio ſit enata, non eſt facile judicare propter *Autorum* diſſenſiones.

BUNO-

(a) Veſtini. (b) Angulus. (c) Pinna. (d) Avia. (e) Marrucinorum fines. (f) Teate. (g) Pelignorum fines. (h) Corfinium. (i) Sulmo. (k) Marſorum fines. (l) Alba Fucentis. (m) Frentanorum fines. (n) Ortona. (o) Anxanum. (p) Hiſtonium. (q) Samnitium.

Bovianum. Æſernia. Sepinum. Alliſæ. Teleſia. Beneventum. Equus Tuticus. Abellinum. Compſa. Hirpini.

& a Samnitibus orti ε *Hirpini*. Illorum regio *Samnium*; in quo opida, ζ *Bovianum*, η *Æſernia*, ϑ *Sepinum*, ι *Alliſæ*, κ *Teleſia*; nunc vulgò *Bojano*, *Iſernia*, *Sepino*, *Aliſi*, *Telese*. Horum opida, λ *Beneventum*, μ *Equus Tuticus*, *Abellinum*, ξ *Compſa*; nunc *Benivento*, *Ariano*, *Avellino*, *Conza*.

BUNONIS.

ε (a) *Hirpini* tenuerunt agros, qui continentur finibus Apulorum, Lucanorum, Picentinorum, Campanorum & Samnitium.

ζ (b) *Bovianum* ad Apennini montis radices & Tiferni fontes eſt; caput olim Samnitium longè ditiſſimum, ex quo à C. Petilio Dictatore capto plus prædæ pæne egeſtum, quam ex omni Samnio.

η (c) *Æſernia* citra Apenninum eſt, apud lævam Vulturni amnis ripam.

ϑ (d) *Sepinum* apud Tamari fontes ſitum, Ptolemæo ſcribitur *Sæpinum*.

ι (e) *Aliſæ* opidum infra Æſerniam, prope Vulturni ripam eſt.

κ *Teleſia* haud procul confluentes Vulturni Sabatique fluminum jacet.

λ (f) *Beneventum*, antè *Maleventum*, inter Sabati Caloriſque confluentes ſitum, auctor in deſcriptione Italiæ antiq. l. 4. c. 7. aſſcribit Samnitibus. Inter Beneventum & Calatiam Campaniæ opidum, fuit (g) *Caudium* opidum; eique contiguæ (h) *Furculæ Caudinæ* ſive *Saltus Caudini*, Romanorum ignominiâ celebres. *Furcæ* autem ſive *anguſtiæ* illæ ſunt, quas Iſclerus amnis apud opidum S. Agathæ medias ſecat, in Vulturnum flumen verſus Calatiam contendens. Hic exercitus Rom. ipſique coſſ. *T. Veturius Calvinus* & *Sp. Poſthumius* inſidiis Samnitium circumventi, armis relictis, ſub jugum miſſi ſunt ſeminudi. (i) *Ærola* opidum poſitum in extremo jugi, quod *Caudinas Furcas* à ſiniſtrâ Iſeleri ripâ claudit, *vetus Caudium* eſt.

μ (k) *Equus Tuticus* ſive *Magnus* ultra Fricentum verſus Septemtriones in edito colle ſitum eſt.

ν (l) *Abellinum* opidum ad Sabatum fl. eſt.

ξ (m) *Compſa* opidum haud procul fontibus Aufidi fl. jacet. Cæterùm ad Caloris fl. dextram ripam eſt opidum perantiquum (n) *Tauraſium*; circa quod (o) *ager Tauraſinus*, in quem *Ligures Apuani*, qui ſe Romanis dediderant, data etiam pecunia unde novas ædes compararent, ſumptu publico traducti ſunt P. Cornelio & M. Bæbio Coſſ. ne reditus ſpes eſſet: quod nullum alium antè finem fore belli Liguſtici putarent Romani. Circa utramque Caloris ripam latiſſimi illi *Campi* ſunt *Tauraſini*, in quibus Romani *Pyrrhum*, Epirotarum regem, acie victum profligârunt.

(a) Hirpinorum fines. (b) Bovianum. (c) Æſernia. (d) Sepinum. (e) Alliſæ. (f) Beneventum. (g) Caudium. (h) Furcæ Caudinæ. (i) Ærola. (k) Equus Tuticus. (l) Abellinum. (m) Compſa. (n) Tauraſium. (o) Tauraſinus ager, ſive Tauraſini Campi.

CAP. XXIX.

De Campania & Picentinis, Apulia, Calabria. 1

I.

Campania. Liternum. Bajæ.

JUxta Samnites Hirpinoſque ad mare Inferum erat α *Campania*, vulgò nunc *Terra di Lavoro*: in qua ſummum *Liberi* patris cum *Cerere* certamen. Opida in litore β *Liternum*, Scipionis Africani voluntario exilio clarum; nunc vulgo *la Torre di Patria*: γ *Bajæ*, deliciæ, an corruptelæ populi Romani: δ *Miſe-*

BUNONIS.

α (a) *Campani*, Opica ſive Oſca gens, è Samnitibus profecti, regionem incoluerunt ad Mare Inferum, finibus Novi Latii, Samnitium, Hirpinorum, & Picentinorum comprehenſam. Mirandam Campaniæ fertilitatem, amœnitatemque præ omnibus aliis Orbis terrarum agris prædicârunt auctores. [*a*]

β (b) *Liternum* ad oſtium Literni fl. ſitum fuit. Scipio hic moriens, ſepulchro ſuo inſcribi juſſit, *Ingrata patria, ne oſſa quidem mea habeas*. Prope Liternum fuit (c) *Scipionis villa*, in qua olim *ara* & *ſepulchrum* ejus.

γ In litore eo ſitu, quo olim fuerunt (d) *Bajæ*, hodie caſtellum eſt quod vulgò vocatur *Il Caſtel di Baja*. *Fontes calidi*, qui magno numero hic ſcaturiunt, Bajas reddiderunt celebres. Bajas continuò ſequebantur (e) *Lucrinus* & *Avernus lacus*; ex quibus *Avernus* hodie exſtat; *Lucrinus* vero interiit Cineribus oppletus. Sinus, in quo erant Bajæ, vocabatur *Sinus* (f) *Bajanus*.

HEKELII.

[*a*] Sic enim ſcribit *Leander*: *Mirabilis* profectò *Campaniæ* eſt fertilitas non ſolùm omnium rerum ad humanæ vitæ neceſſitatem utilium, ſed etiam ad voluptatem atque delicias, incredibili quadam abundantia fœcundiſſimæ. Unde non immeritò à *Plinio* FELIX dicitur.

REISKII.

1 Campania ſedes Campaniorum, à campis locisque campeſtribus nomen adſcivit, Plinio, Euſtathio, &

(a) Campaniæ fines. (b) Liternum. (c) Scipionis villa, ara, ſepulchrum. (d) Bajæ. (e) Avernus & Lucrinus lacus. (f) Bajanus ſinus.

δ *Miſenum* : nunc *Monte Miſeno* ; ſtatio quondam claſſis Romanæ ad Inferum mare : ε *Puteoli*, *Puzzuolo*, portus ad hoc mare totius Italiæ celeberrimus : ζ *Neapolis*, *Parthenope* antè dicta, nunc *Napoli*, literarum ſtudiis Ciceronis, Virgiliique ætate clara. η *Herculaneum*, vulgò *Torre di Greco* ; & ϑ *Pompeji*, vulgo *Scafati*, Veſuvii montis incendio nota opida. Inde ι *Surrentum*, nunc *Sorrento*. Intus in mediterraneo, unde Campaniæ nomen, κ *Capua*, à Tuſcis condita ; æmula quondam Romæ, atque ob id ipſum perdita, nunc ruinæ ejus viſuntur duobus amplius millibus paſſuum à *Nova Capua*. λ *Sueſſa Aurunca*, nunc *Seſſa* ; μ *Venafrum*, nunc *Venafri* ; ν *Caſilinum*, nunc *Nova Capua* ad Vulturnum

Miſenum. Puteoli. Neapolis. Herculaneum. Opidum Pompeji. Surrentum. Capua. Sueſſa Aurunca. Venafrum. Caſilinum.

& Scholiaſte Horatii teſtante : Gens illa *Oſca* ſive *Opica* inſederat, & huic admiſta, Samnitum natio A. U. C. 332, Capuam ocupâſſe apud Livium Lib. IV. legitur. (a) Ipſa Campania vero apud antiquos duplex, una latius nempe dicta, & altera ſtrictius ſive anguſtius : Illa utrumque Latium vetus novumque continuit & Campania hodieque Romana dicitur, vulgò Campagna di Roma Italis, & ipſa regio quondam ſuburbicaria : ſed Campania ſtrictius dicta felix fuit ; & Latio utrique oppoſita. Picentum ergo inferius de quo hic agitur, ex novis coloniis, quas ſupra commemoravimus, coaluit. Unum heic addimus de punico vocabulo פכה *picceah*, i. e. *vate vel augure*, unde picum picenteſque Bochartus, appellari voluit : Idem Calabriam de Punico כלבא *Kalaba*, i. e. *pice*, Peucetiam ἀπὸ τ͂ πευκῶν, i. e. *piceis arboribus* denominatam ſtatuit Lib. I. Chan. c. 33.

BUNONIS.

δ (b) *Miſenum promontorium*, hodiè dicitur *Monte Miſeno* & *Capo Miſeno*. *Portus* hic fuit *Miſenus* pulcher & profundus, in quo Auguſtus Cæſar claſſem collocavit ad tutelam Inferi maris. Ad hunc portum opidum fuit celebre *Miſenum*, cujus rudera quædam hodiè exſtant, cum conſpicuis theatri reliquiis, à Saracenis everſum. Inter Miſenum promontorium & Cumas eſt (c) *Acheruſius lacus*, ſive *Acheruſia palus*. Inter Acheruſium lacum & Liternum ad litus fuerunt (d) *Cumæ* [*b*], quarum reliquiæ hoc loco ſuperſunt [*c*]. Fuit olim opidum munitiſſimum, & veluti ſpecula maris Hetruſci : (e) *Sibylla* hìc domicilium ſuum olim habuit, quæ inde *Cumana* dicta eſt.

ε (f) *Puteolos* Cumanorum fuiſſe navale docet Strabo : hinc totus ille *ſinus*, qui nunc *Neapolitanus* cognominatur, dictus fuit *Cumanus*. Puteolos dictos putant à *puteis*, quorum ibi magnus numerus : vel ab aquæ calidæ *putore*. (g) *Portus* hic fuit totius Inferi maris celeberrimus ; maximè annona & mercibus ex Ægypto eò convectis, *Puteolanus* dictus. Inter Gaurum montem & Puteolos fuit (h) *Ciceronis villa*, in litore ; quod ille *Puteolanum* appellavit, & poſteà *Academiam* ; quum aliam villam ad Lucrinum lacum in collibus ſitam, *Cumanum*, vocaret.

ζ (i) *Neapolis* Cumanorum colonia, quum portum habeat capaciſſimum ; ejus opportunitatem captavit Hannibal. Ab altera parte Neapolis ; trans Sebethum amnem fuit (k) *Palæpolis* opidum, in quo *Virgilii Maronis* fuiſſe *monumentum* Statius docet. Perierat autem (l) *Virgilius* Tarenti, contracto ex ardore ſolis morbo, dum Metapontum cuperet videre.

η Ultra Maronis monumentum in eodem litore fuit (m) *Herculanium* opidum.

ϑ Ultra Herculanium paulum à mari remotum fuit opidum (n) *Pompeji*. Ad hoc opidum *Ciceronis villa* erat (o) *Pompejanum*.

ι (p) *Surrentum*, extremum in Campano litore opidum à Sirenis, quæ circa hæc loca ſedem habuiſſe feruntur, nomen habere videtur. *Surrentini colles* vini præſtantia maximè celebrabantur.

κ (q) *Capua* ex Campaniæ urbibus olim prima fuit. Samnitium quidam in ſocietatem urbis agrorumque recepti feſto die gravatos ſomno epuliſque incolas veteres novi coloni occiderunt, urbemque occupârunt : *Livius* l. 4. Superbiæ Campanorum haud poſtremum exemplum refert *Val. Max.* l. 9. c. 1. Quum bello Punico II ad Hannibalem [*d*] deſciviſſet Capua, & poſteà à Romanis acerrima obſidione expugnaretur, 80 principes ſenatus interfecti ſunt ; 300 nobiles in carcerem conjecti ; ac multitudo civium venundata. At propter agri fertilitatem urbs ſervata eſt, ut eſſet aratorum ſedes. Demum tamen Romani coloniam eò deduxerunt.

λ (r) *Sueſſa* cognomine *Aurunca*, ad diſcrimen *Sueſſæ Pometiæ* dicta, haud procul à finibus Auruncorum eſt.

μ Extremum Septemtriones verſus Campaniæ opidum fuit *Venafrum*, in dextra Vulturni ripa.

ν (s) *Caſilinum* in conſpectu Capuæ fuit ad Vulturnum fl. Caſilinenſes, quum gravi obſidione ab *Hannibale* premerentur, ſumma virtute eam ſuſtinuerunt, licet fames adeo invaleſceret, donec modius frumenti drachmis ducentis venderetur. Caſilinum quo fato exſtinctum ſit, neſcitur ; *Pons* tamen ſuper Vulturnum manſit *Caſilinus* dictus : & quum vetus (t) Capua ob commorantium facinora ſæpius cremaretur, *Lando* comes & *Landolfus* epiſcopus illam apud pontem Caſilini, ſicut hodie cernitur, condiderunt.

HEKELII.

[*b*] Templorum, Turrium, Aquæductuum, aliorumque Operum ampliſſimorum.

[*c*] Superſunt quoque veſtigia in alto Montis vertice Templi *Apollinis* longè conſpicui atque celeberrimi, & paſſim a *Poetis* decantati.

[*d*] *Capuam* SUPERBIÆ DOMICILIUM ATQ. LUXURIÆ SEDEM quotidie appellitantem.

(a) Campania duplex. (b) Miſenum promontorium & op. portus. (c) Acheruſius lacus. (d) Cumæ. (e) Sibyll. Cumana. (f) Puteoli. (g) Portus Puteolanus, Puteolanum. (h) Ciceronis villa, ſ. Academia, Cumanum. (i) Neapolis. (k) Palæpolis. (l) Virgilii monumentum. (m) Herculanium. (n) Opidum Pompeji. (o) Pompejanum Ciceronis. (p) Surrentum. (q) Capua. (r) Sueſſa Aurunca. (s) Caſilinum. (t) Capua nova.

Teanum Sid. Calatia. Cales. Atella. Acerræ. Nola. Nuceria. Picentini. Minervæ prom. Salernum. Apulia. Calabria. Daunia. Peucetia. Pœdiculi. Meſſapii. Calabri. Salentini. Apulia propriè dicta. Teanum Apulum. Gerion. Sipuntum. Luceria. Æquulanum. Arpi. Aſculum Apul.

turnum amnem: ξ *Teanum Sidicinum*, nunc *Tiano*: ο *Calatia*, nunc *Cajazzo*; π *Cales*, *Calvi*; ϱ *Atella*, nunc *Averſa*: σ *Acerræ*, nunc *Acerra*: τ *Nola*, nomen retinens: υ *Nuceria*, nunc *Nocera*.

II. Juxta Campanos fuêre *Picentini*, à Surrento, ſive Minervæ Promontorio, ad Silarum uſque amnem, pars quondam Picentium, huc à Romanis à Supero mari traducti, caput eorum φ *Salernum*, vulgò *Salerno*.

III. Juxta Frentanos, Samnites atque Hirpinos fuêre χ *Apuli*, quorum regio *Apulia*, longiſſimo tractu à Frentone fluvio, vulgò nunc *Fortore*, ad fauces uſque Hadriatici maris excurrens. Diviſa fuit in tres partes. *Daunia* dicebatur à Frentone ad Aufidum amnem, vulgò nunc *Lofanto*: inde ad Brundiſium, & Tarentum, *Peucetia*; cujus partem *Pœdiculi* incoluêre. Hinc reliquum ſub peninſulæ forma tenuêre *Meſſapii*. Sed ↓ *Meſſapia* poſt dicta fuit *Calabria*, & incolæ *Calabri*. Calabriæ rurſus dimidia pars Tarentino ſinui contermina, *Salentinorum* fuit regio. Atque tum *Apulia* propriè dicta conſiſtebat inter Frentanos & Calabriam. Opida in *Apulia* fuêre clara, ω *Teanum Apulum*; nunc exiguum murorum veſtigium dicitur *Civitate* vulgò: α *Gerion*, nunc *Tragonara*; β *Sipuntum*, nunc *Siponto*; γ *Luceria*, nunc *Lucera*: δ *Æquulanum*, nunc *Troja*; ε *Arpi*, cujus ruinæ apud *Foggiam* opidum, ζ *Aſculum Apulum*,

BUNONIS.

ξ (a) *Teanum Sidicinum*, à populis Sidicinis, qui quondam tenuerunt, ad diſcrimen *Teani Apuli* dictum eſt. Fuit in via Latina ultra *Cales*, haud procul à Latinorum finibus.

ο (b) *Calatia* à Calibus verſus Ortum opidum perantiquum eſt epiſcopali dignitate hodie clarum.

π (c) *Cales* opidum ultra Caſilinum & Stellatem agrum eſt, epiſcopali ſede nobile.

ϱ (d) *Atella* medio itinere fuit inter Capuam & Neapolim.

σ (e) *Acerræ* opidum ad Clanim ſive Clanium fl. qui & *Liternus* dicitur, ſitum eſt.

τ Ab Atella Neapolim euntibus occurrit (f) *Nola* urbs, quæ hodiè fere omnis deſerta, ſine mœnibus eſt.

υ (g) *Nuceria* ultima Campanarum urbs eſt, trans Veſuvium montem in valle, quam Sarnus amnis inter Veſuvium & Lactarium montem efficit, ſita. Cognominata fuit *Nuceria* (h) *Alfaterna*: ad diſcrimen *Nuceriæ Camellariæ*, quæ in Umbria eſt.

φ *Salernum*, hodie in litore poſitum eſt; quum olim remotum eſſet à mari, in montibus, qui hodiernæ urbi imminent.

χ Iſta Italiæ pars, quæ Frentone amne, Hirpinorumque finibus & flumine Bradano, marique cincta eſt, Græcis (i) *Japygia* vocabatur, eaque à Romanis in tria diſtinguebatur nomina, *Apuliam*, (k) *Calabriam*, & (l) *Salentini*. Sed (m) *Japygia* illa iiſdem Græcis in tres diviſa fuit partes; ſcilicet in *Dauniam*, *Peucetiam* & *Meſſapiam*. (n) *Apulia univerſa* continebatur Frentone amne; mari Supero ad Brunduſium uſque; Iſthmo inter Brundiſium & Tarentum; Sinu Tarentino ad Bradanum uſque amnem; hinc ipſo Bradano, Lucanorum Hirpinorumque finibus.

↓ (o) *Meſſapiam* incolæ diviſerunt in *Salentinos* & *Calabros*.

ω Decem millia paſſuum ab oſtio Frentonis viſuntur rudera (p) *Teani*, quod *Apulum* cognomine dictum, ad diſcrimen *Teani Sidicini*.

α Eodem tractu fuit (q) *Gerion* opidum.

β (r) *Sipontum*, ad Cerbali fl. oſtium, à Sepiis, qui hìc ejiciuntur, dictum eſt.

γ (s) *Luceria* infra Teanum, verſus Auſtrum eſt, quod nomen ſæpe mutatum legitur cum *Nuceria*: & hinc dicta eſt cognomento *Apula*, ad diſcrimen Campaniæ, Umbriæ, & Galliæ Ciſpadanæ Nuceriarum. Luceriæ huic, quam à Samnitibus obſideri putabant, opem laturi Romani, per inſidias ad *Furculas Caudinas* incluſi ſunt. Hinc capta à Samnitibus Luceria, à Papyrio Rom. coſ. recuperatur. Pompejus in bello adverſus Cæſarem ſibi hanc urbem belli ſedem delegerat.

δ (t) *Æculanum* Cluverius memorat in Hirpinis, idque dicit eſſe opidum Epiſcopale *Fricento* Ital. antiq. l. 4. c. 9. *Troja* verò, quæ hodiè dicitur, ad Apenum montis radices eſt. [*e*]

ε (u) *Arpi* ad Cerbalum fl. opidum ab initio *Lampe*; deinde (x) *Argos Hippium*; mox *Argurippa*, ac tandem *Arpi* appellatum eſt. A *Foggia* VI millia paſſuum verſus Manfredoniam ejus urbis conſpiciuntur ruinæ.

ζ (y) *Aſculum* [*f*] cognomento *Apulum*, ad diſcrimen *Aſculi Picenti*, dictum eſt: *Aſcoli* quod hodiè opidum eſt, haud procul à ſiniſtra Aufidi ripa jacet. Ad Aſculum iſtud *Curius* & *Fabricius* coſſ. cum *Pyrrho* feliciter pugnârunt.

HEKELII.

[*e*] Hoc Oppidum eſt dives, titulo Ducatus inſignis, & gaudet Epiſcopatu atque fœcundo Agro.

[*f*] *L. Floro* præeunte.

BUNO-

(a) Teanum Sidicinum. (b) Calatia. (c) Cales. (d) Atella. (e) Acerræ. (f) Nola. (g) Nuceria. (h) Alfaterna. (i) Japygia. (k) Calabria. (l) Salentini, (m) Japygia. (n) Apuliæ fines. (o) Meſſapia. (p) Teanum, Apul. (q) Gerion. (r) Sipontum (s) Luceria. (t) Æculanum. (u) Arpi, ſ. Lampe. (x) Argos Hippium & Argurippa. (y) Aſculum Apulum.

lum, nunc *Aſcoli*; η *Venuſia* Horatio alumno nobilis, nunc *Venoſa*; ϑ *Acherontia*, nunc *Acirenza*: ι *Canuſium*, nunc *Canoſa*; & clade Romanorum inſignis vicus, κ *Cannæ*, nunc *Canna*; λ *Salapia*, *Salpe*: μ *Rubi*, *Ruvo*: ν *Butunti*, nunc *Bitonio*; ξ *Barium*, *Bari*; ο *Egnatia*, nunc *Terre d' Anazzo*.

IV. In Calabria π **Brundiſium**, trajectu in Græciam olim clara, nunc *Brindiſi*; ϱ *Hydruntum*, *Otranto*; σ *Caſtrum Minervæ*, *Caſtro*; τ *Callipolis*, *Gallipoli*; & omnium clariſſima υ *Tarentum*, *Taranto*. Intus in peninſula, φ *Neritum*, *Nardo*; χ *Aletium*, *Lezze*: & prope hanc quondam ψ *Rudiæ*; Ennio cive nobile opidum.

Venuſia. Acherontia. Canuſium. Cannæ. Salapia. Rubi. Butunti. Barium. Egnatia. Brundiſium. Hydruntum. Caſtrum Minervæ. Callipolis. Tarentum. Neritum. Aletium. Rudiæ.

C A P.

BUNONIS.

η (a) *Venuſia* [*g*] in Hirpinorum finibus eſt. [*b*]

ϑ Circa Venuſiam eſt (b) *Acherontia*.

ι (c) *Canuſium* fuit ad Aufidi ripam. Eò ex Cannenſi clade pauci profugerunt, quò & Varro reliquas copias traduxit mœnibus ſe defenſurus xxv ſtadia intra Canuſium.

κ (d) *Cannarum* rudera viſuntur: opidum erat ante pugnam illam memorabilem.

λ (e) *Salapiæ* rudera ſuperſunt inter *Salapinam paludem* & Aufidum flumen.

μ A Canuſio verſus Ortum Brumalem eſt (f) *Rubi* opidum.

ν Et inde porrò (g) *Butunti*.

ξ (h) *Barium* opidum maritimum erat (i) *Pœdiculorum*: hodie emporium celebre eſt.

ο *Egnatia* maritimum opidum inter Barium & Brunduſium ſervat antiquum nomen in turri ſpeculatrice, vulgò *Torre d' Anazzo*. Porrò in Daunia inter Sipontum & montem Garganum, circa urbem Manfredoniam erat (k) *Uria* opidum; contra quod *Sinus Urias*, in quem Cerbalus amnis effunditur.

π (l) *Brunduſium* ſive *Brundiſium* [*i*] à cervini capitis figura ita dictum, quod Meſſapiorum lingua Βρεντέσιον fuerit, tradunt; quia portum haberet in multos ſinus reductum, ut cornua cervina referre videretur [*k*]. Ad hoc opidum *Cæſar Octavius* & *M. Antonius* caſtra habuere; ſed hic propiora, ut qui Brunduſium circumſidebat. Hinc quum *Servilius* cum 7000 equitibus ad Cæſarem tranſire pararet, eis cum 400 equitibus occurrit *Antonius*, & adhuc cubantes oppreſſit ad *Uriam*. (m) *Portus Brunduſini* deſcriptio exſtat apud Cæſarem *Comment. belli civil. l.* I. Ipſe *Cæſar* & *Pompejus* initio civilis belli etiam circa hunc portum opera inſtituerunt magnitudine Romæ & ipſorum non indigna.

ϱ (n) *Hydrus* ſive *Hydruntum* opidum portum habet, unde breviſſimus tranſitus erat in Græciam, ex adverſo Apolloniæ opidi, latitudine intercurrentis freti L milium non amplius. [*l*]

σ Inde porrò in litore ſequitur (o) *Caſtrum* ſive *Arx Minervæ*, ab Idomeneo Cretenſi conditum.

τ (p) *Callipolis*, quaſi *pulchra urbs* dicta, eſt ad ſinum Tarentinum.

υ (q) *Tarentum* urbs [*m*] à Lacedæmoniorum partheniis, hoc eſt, ſpuriis, Phalantho duce, veteribus Meſſapiis ejectis, intercepta eſt; In ipſo (r) *ſinus Tarentini* angulo peninſulæ erat inædificata [*n*]. *Portum* habebat pulcherrimum; arcemque munitiſſimam, & *Gymnaſium* elegantiſſimum, & *forum*, in eoque *coloſſum Jovis*, poſt Rhodium cæteris magnitudine omnibus ſuperiorem. Romani urbe potiti ſunt victo *Pyrrho*, quem in Italiam Tarentini accerſiêrant. Poſt, quum in *Annibalis* poteſtatem bello Punico II veniſſet, à *Q. Fabio Max.* recepta eſt; qui Coloſſum Herculis æreum, *Lyſippi* opus, inde Romam deportatum in Capitolio dedicavit. *Luxuria* & deliciis enervatum eſt Tarentum non minus, quam vicina Sybaris; ita ut plures publicas feſtivitates per annum celebrarent Tarentini, quam reliqui eſſent dies, cujus luxus merito inter tres Italiæ urbes connumeratur, quarum reliquæ duæ *Capua* & *Sybaris*. Cæterùm Philoſophiam amplexi erant Tarentini *Pythagoream*, in eaque cumprimis excelluit (s) *Archytas* [*o*], qui reip. eorum præfuit.

φ (t) *Neretum* ſive *Neritum* opidum à Tarento XLV millia paſſuum diſſitum eſt.

χ (u) *Aletium* Salentinorum opidum VIII millia paſſuum à mari & Lupiis ſitum eſt.

ψ (x) *Rhudia* vel *Rhudiæ* opidum erat inter Tarentum & Uriam.

HEKELII.

[*g*] S. *Venuſium*.

[*h*] *Q. Horatii Flacci*, Lyricorum Phœnicis, patria.

[*i*] Antiqua Urbs, & olim *Salentinorum* Caput.

[*k*] Eum jampridem adeò eſſe repletum, ut vix per eum triremes adhuc poſſint percurrere.

[*l*] Alioquin Civitas eſt veterrima, quæ, licet quidem *Strabonis* ætate fuerit exiguâ, attamen hodiè ſatis frequens eſt. Potitur inprimis Cœlo clementiſſimo. Inde fit, ut ager ejus amœnus, fertilis & hortis probè cultis ſit exornatus.

[*m*] Antiquiſſima nobiliſſimaque.

[*n*] Hujus Urbis ager fertilis & amœnus eſt, ac Salem mittit candidiſſimum, & ſuaviſſimum, quod *Plinio* commendatur.

[*o*] Civis eorum.

(a) Venuſia. (b) Acherontia. (c) Canuſium. (d) Cannæ. (e) Salapia, Salapina palus. (f) Rubi. (g) Butunti. (h) Barium. (i) Pœdiculi. (k) Uria op. Sinus Urias. (l) Brundiſium. (m) Portus Brunduſinus. (n) Hydrus ſive Hydruntum. (o) Caſtrum Minervæ. (p) Callipolis. (q) Tarentum. (r) Sinus Tarentinus. (s) Archytas Philoſophus. (t) Neretum. (u) Aletium. (x) Rhudia.

CAP. XXX.

De Lucanis, Brutiis & Magna Græcia. 1

I.

Lucani.

INfra Apulos, Hirpinos atque Picentinos ad utrumque mare fuère *Lucani*, & ipſi à Samnitibus orti, duce *Lucio*: fines habuere ad *Laum* & *Sybarim* uſque amneis; quorum hic in Tarentino ſinu nunc vulgò dicitur *Cochile*; ille ad mare Inferum, *Laino*. Opida in littore hæc; α *Pæſtum*, Græcis *Poſidonia* appellatum, nunc in ruinis *Peſto*: β *Velia*, nunc *Piſciotta*, celebris quondam portus: γ *Buxentum*, nunc *Policaſtro*; à Tarentino ſinu δ *Metapontum*, nunc *Torre di mare*; ε *Heraclea*, antè *Siris* dicta, nunc in veſtigio ruinarum, *Policore*; ζ *Sybaris*, poſteà *Thurii*, ac tandem *Copiæ*, urbs dicta, inter *Sybarim*

Pæſtum ſ. Poſidonia. Velia. Buxentum. Metapontum. Heraclea. Siris. Sybaris ſ. Thurii vel Copiæ.

BUNONIS.

α (a) *Pæſtum* opidum fuit ad *Salſium flumen*, cujus fontes oriuntur ſub monte *Calamatio*, qui vulgò *Cappacio* dicitur; ad hunc montem *M. Licinius Craſſus* fugitivos profligavit. Inde in Petelinos colles conceſſit *Spartacus*.

β (b) *Velia* anteà *Helia*, *Elea*, *Hela* & *Hyela* dicta, poſt (c) *Poſſidonium promontorium* prima eſt, XXV millia pedum Pæſto diſtans; & III millia ab *Halete* amne. Ante dictum flumen opidumque duæ conſpiciuntur inſulæ (d) *Œnotrides*; *Pontia*: *In hanc Flavia Domicilla, Flavii Clementis, Domitiani patruelis uxor, propter Chriſtianam fidem deportata eſt, marito ejus antea occiſo.* Euſeb. Hieron. *Huic inſulæ vicina eſt Pandataria; deinde eſt* (e) *Iſchia* & *Iſcia.* (f) *Sinus Velinus* à *Velia* dictus eſt.

γ Poſt Palinurum promontorium & flumen Melſen erat *Pyxus* ſive (g) *Buxentum* opidum & flumen.

δ A Caſuenti fl. oſtio ad III millia paſſuum fuit clara illa urbs (h) *Metapontum*, ubi hodiè ſpecula *Torre di Mare*. Adeò fortunati ab agricultura fuiſſe perhibentur Metapontii; ut Delphis famoſiſſimam illam *auream meſſem* dedicârint. Metaponti *Pythagoras* mortuus, monumentum habuiſſe ſcribitur. Tanta fuit hujus viri admiratio, ut ex domo ejus templum facerent, ipſumque pro Deo colerent.

ε (i) Ad *Siris* amnis oſtium fuit opidum *Siris*, quod poſtea (k) *Heraclea* appellatum eſt. Apud id opidum & Sirim fl. primo Romanorum pugna *Livino conſule* cum *Pyrrho* commiſſa eſt tam atrox, ut Frentanæ turmæ præfectus *Obſidius* invectus in Regem eumq; turbaret cogeretque, projectis inſignibus, prælio excedere.

REISKII.

1 Lucania, Græcè λαυκανία, Lucanorum regio, qui duce Luco aut Lucio è Samnitibus huc conceſſerant: Duplex (l) etiam ipſa ex veterum uſu, aut *latius nempe producta* Brutios comprehendit, aut *arctius contracta* Brutiis opponitur. Nam Olympiade CVI laſcivorum in Lucania latronumq; colluvies occupatis quibuſdam urbibus, novum Brutiorum nomen recepit: Illos Strabo Lib. VI. ἀποστάτας, i. e. *deſertores*; Lib. XVI. δραπέτας, i. e. *fugitivos* nominat: Idque nomen ex lingua Sabina, quæ βρεττίαν nuncupat picem, Heſychio auctore. Pix enim Brutia inter veteres plurimum commendatur à Dioſcoride, Plinio, Columella, pluribus. Quo factum eſt, ut Brutiis primo ſolis denominatio Italiæ imponeretur. De magna Græcia, multiſque Pelaſgorum coloniis eò deductis confer Golzium in Numiſmat. de urbibus à Cluverio non bene diſtinctis aut expoſitis Voſſium in Obſervationibus ad Pomponium Melam, Lib. III. c. 4.

BUNONIS.

ζ (m) *Sybaris*, in hoc Lucanorum litore opibus & potentia urbs illuſtris [*a*], inter duos amnes *Crathin* & *Sybarim* ſita fuit; ſed quum primùm conderetur, hujus appoſita fuit ripæ ſiniſtræ; unde & nomen accepit. Poſtmodum in tantum crevit, uti ad Crathis quoque dextram ripam pertingeret, ambitum comprehendens VI amplius millium. (n) *Thurium* poſteà paulò ſupra veteris Sybaris ſitum conditum fuit. Deleta eſt *Sybaris* à Crotoniatis, *Milone* duce, tempeſtate *Pythagoræ*. Una illa urbs *Sybaris* ſoli fœcunditate eo provecta erat, ut CCC millia hominum contineret. Sed quum Prætor quidam, nomine Telys opulentiſſimos urbe ejiceret, bonis eorum publicatis, Crotonem confugerunt, quos Telys ſibi dedi poſtulavit, niſi vellent bellum exſpectare. Crotoniatæ igitur, Pythagora philoſopho ſupplices protegendos ſuadente, bellum decreverunt. Sybaritis CCC armatorum millia ducentibus, Crotoniatæ C millibus inſtructi occurrunt. Fuſis Sybaritis, quum nulli parcerent, fugaque comprehenſos omnes occiderent, major exercitus pars conciſa interiit. Urbs poſt direptionem ad ſolitudinem redacta eſt. Captam enim immiſſo flumine Crathi aquis obruerunt. Sed reliqui Sybaritarum iterum ejecti reditus adjutores ab Athenienſibus impetrant, inter quos ipſe quoque erat *Herodotus*. Hi ſcaturigine haud procul à Sybari inventa, cui nomen *Thuriæ*, opidum ibi ſtatuunt, quod de fontis nomine *Thurium* appellârunt. Seditione verò orta, omnes Sybaritæ priſci deleti ſunt. Coloniam quum *P. Scipione Africano* iterum & *T. Sempronio Longo* coſſ. eo deducerent Romani, urbem mutato nomine

(a) Pæſtum. (b) Velia, ſ. Helia. (c) Poſſidonium prom. (d) Œnotrides inſ. Pontia. (e) Iſcia. (f) Sinus Velinus. (g) Buxentum op. & fl. (h) Metapontum. (i) Siris amnis & op. ſ. (k) Heraclea. (l) Lucania duplex. (m) Sybaris fl. & op. (n) Thurium.

Sybarim Crathimque amnes, nunc non exſtat. Intus η *Potentia*, nunc *Potenza*; Potentia.
ϑ *Grumentum*, nunc *Clarimonte*. Grumentum.

§ II. Poſt Lucanos extimum Italiæ, ad fretum uſque Siculum, angulum tenuêre ι *Brutii* à Lucanis orti. Brutii. Opida in litore verſus Occaſum, κ *Cerilli*, nunc Cerilli. *Cirella*; λ *Clampetia*, nunc *Amantea*; Clampetia. μ *Temſa*, ſive *Tempſa*, cujus ſitus fuit Temſa. prope ſpeculam maritimam, cui nomen vulgare *Torre Loppa*; ν *Terina*, nunc Terina. *Nocera*; ξ *Lametia*, nunc *Santa Eufemia*; Lametia. ο *Scyllæum* in cervice Scyllæ ſcopuli, Scyllæum. nunc *Sciglio*; & ultra fretum, π *Rhegium*, nunc *Reggio*: Rhegium. ab altero mari ρ *Locri* Locri. cognomine *Epizephyrii*, nunc *Jerace*; σ *Caulonia*, nunc *Caſtel Veteri*; Caulonia. τ *Scylacium*, Scylacium.

nomine (a) *Copias* appellârunt. (b) De *luxu* & *mollitie* Sybaritarum quæ auctores prodiderunt, incredibilia fermè videntur. (c) *Myndirides* mille coquos, totidem aucupes, totidem piſcatores gulæ artifices Sicyonem adduxit; idem ſæpius queſtus, quod foliis roſæ duplicatis incubuiſſet; & quum vidiſſet fodientem quendam, altiùs raſtrum allevantem, laſſum ſe fieri dixit, vetuitque opus in conſpectu ſuo facere. *Suid. Sybaritica menſa*; item *Sybaritica per plateas*; in proverbium abiêre. [*b*]

HEKELII.

[*a*] *Crotoni* vicina, ut teſtis eſt *Herodotus* Lib. v.

[*b*] De quibus videndus *Deſ. Eraſmus Roterod.* Chil. II. Cent. II. *Adag.* LXV. & LXVII. q. 431. Seq. Edition. *Colonienſ.* & ex eo *Pauli Manutii Adagia* p. 508. col. a. & 510. col. b. *Vrſellis* A° 1603. in 8. maj. exc.

BUNONIS.

η (d) *Potentia* ad Apennini montis radices haud longe abeſt à Caſuenti fl. fontibus.

ϑ (e) *Grumentum* haud procul lævâ Siris fl. ripâ ſitum erat. Ad hoc opidum *T. Sempronius* cum *Hannone Pœno* proſperè pugnavit.

ι (f) *Brutii* à Lucanis orti, quorum fuerant paſtores, alteram Italiæ peninſulam incoluêre; à Lucanis Lao flumine ad Hetruſcum mare, & Sybari amne ad ſinum Tarentinum diſterminati [*c*]. In hunc Italiæ angulum cum LX millibus armatorum compulſus (g) *Spartacus*, quum fugam in Siciliam fruſtrà tentâſſet, tandem eruptione facta, dignam viris mortem obiere. (h) *L. Craſſus* enim iſthmum muro & foſſa ſepſerat. (i) *Annibal* quoque in extremum hunc agri Brutii angulum compulſus, nihil jam majus precatus eſt deos, quâm ut incolumi cedere atq; abire ex hoſtium terra liceat.

κ (k) *Cerilli* opidum ad Mare Inferum VII millia paſſuum à Lao amne ſitum eſt.

λ (l) *Clampetia* in eodem litore XL millia paſſuum Cerillis abeſt.

μ (m) *Temſa* poſt X millia paſſuum in hoc litore ſequitur Clampetiam. *Æs Temeſæum*, & *Vinum Temeſiani agri* celebrantur.

ν (n) *Terina* ad mare ſita fuit; unde (o) *ſinus Terinæus* appellatus; qui hodiè vulgò *Golfo di S. Eufemia* dicitur.

ξ Poſt Terinam fuit Œnotrorum opidum (p) *Lampetia*, quod & *Lametia* & *Lametus* dictum eſt à fl. *Lameto*. Ab hoc opido ingens ille ſinus, qui nunc *Golfo di S. Eufemia* dicitur, antiquitus *ſinus* (q) *Lametinus* vocabatur.

ο (r) *Scyllæum* opidum nomen habuit à *Scylla*, quæ Saxum ſive Scopulus eſt ad ipſum fretum Siculum.

π (s) *Rhegium* cognomine *Julium* dicitur Ptolemæo: à dehiſcendi argumento, quod vi maris & terræ motu ab Italia fuerit avulſa, Sicilia propinqua, appellatum, antiquiſſimi prodiderunt ſcriptores. Alii quaſi *Regiam* dictam urbem volunt, propter ejus excellentiam.

ρ Poſt Zephyrium promontorium ſequitur celeberrima urbs (t) *Locri Epizephyrii*, à promontorio cognominata. In illo ipſo Zephyrio promontorio quondam collocata, poſteaque in eum locum creditur tranſlata, ubi nunc conſpicitur opidum *Gierazo*. *Locris & Crotone peſtilentiam nunquam fuiſſe; nec ullo terræ motu* laboratum, *adnotatum eſſe tradit* Plinius l. 2. c. 96. Creditum eſt, Locrenſes omnium primos *ſcriptis legibus* uſos fuiſſe, quas (u) *Zaleucus* compoſuerat [*d*]. A (x) *Dionyſio Juniore*, regno pulſo & apud Locrenſes exſulante, graviſſimo dominatu oppreſſi ſunt; quem tamen ipſi poſteà acerbiſſimè ulti ſunt.

σ (y) *Caulonia*, quæ anteà *Aulonia*, inter Sagrum fuit flumen & Cocintum promontorium. Caulonienſes hi à Brutiis opido ſuo ejecti in Siciliam ſeſe tranſtulerunt, ibique urbem priſcæ patriæ cognominem condiderunt.

τ (z) A *Scylacio*, Athenienſium, qui Meneſtheum erant ſecuti, colonia, *ſinus* appellatus eſt (a) *Scylacius*. Inde ſequuntur (b) *tria Japygum promontoria*, quæ vulgò *Capo delle Caſtelle*, *Capo Rizzuto* & *Capo della Nave*. (c) Promontorium *Lacinium* templo *Junonis Laciniæ* clarum fuit.

HEKELII.

[*c*] Horum Regio hodiè vocatur *Calabria Inferior*, ubi circa Littus *D. Euphemiæ* Corallium probatiſſimum olim inveniebatur, abundeque proveniebat Saccharum in Oppido Adamantio, atque in Convalle quadam à Regione *Altomontii* Manna colligebatur è frondibus & arborum truncis, quæ noctu rorabat.

[*d*] Vid. *Vbbo Emmius* Part. II. *Rerumpp. Græcor.* in Specie de *Republica Locrenſium* in *Italia* p. 295. Edition. *Lugdun. Bataviniano-Elſeviriana* in 16. f.

BUNO-

(a) Copiæ, (b) Sybaritarum luxus, (c) Myndirides, (d) Potentia, (e) Grumentum, (f) Brutiorum ortus & fines, (g) Spartacus, (h) L. Craſſus, Spartaci victor, (i) Annibal, (k) Cerilli, (l) Clampetia, (m) Temſa, (n) Terina, (o) Sinus Terinæus, (p) Lametia, l. Lampetia, (q) Sinus Lametinus, (r) Scyllæum, (s) Rhegium, (t) Locri, (u) Zaleucus, (x) Dionyſius Junior, (y) Caulonia, l. Aulonia, (z) Scylacium, (a) Sinus Scylacius, (b) Tria Japygum promontoria, (c) Lacinium prom.

Croto. Petelia. Ruſcianum. Conſentia. Pandoſia.

um, nunc *Squillaci*; *υ Croto*, nunc *Crotone*; *φ Petelia*, nunc *Belicaſtro*; *χ Ruſcianum*, nunc *Roſſano*. Intus caput Brutiorum *ψ Conſentia*, nunc *Conſenza*: & haud procul inde verſus Septemtrionem, quondam *ω Pandoſia*, cum *Acheronte* fluv. quæ duo nomina cum *Alexander Epirotarum* Rex in Epiro, ancipiti oraculo monitus, fatalia evitare vellet, heic in eadem incidit atque periit. Fuit præterea potens quondam civitas *α Hipponium*, Romanis *Vibo Valentia* dictum, nunc *Monte Leone*.

Hipponium. Vibo Valentia.

III Atque hactenus populos enarravimus, qui univerſam Italiam olim incoluerunt, præcipuaſque eorum urbes recenſuimus. Cæterùm quum Græci omnem ferè oram maritimam, coloniis ſuis è Græcia deductis, obſiderent, ipſa hæc terra unà cum Sicilia dicta eſt *β Magna Græcia*, duravitque hoc nomen multis ſæculis, donec *inter fretum Siculum* conſtitit & *Tarentum*; quæ pars Italici littoris poſteà propriè eo nomine indigitata eſt, teſtibus Cicerone, Plinio, Ptolemæo & aliis.

MagnaGræcia.

C A P.

BUNONIS.

υ (a) A Junonis Laciniæ fano vel VI millia paſſuum ſequebatur *Croton* ſive (b) *Croto* urbs olim celeberrima [*e*], quam *Æſarus* amnis mediam olim interfluxerat, præterfluebat poſteà procul extra muros. Mœnia urbis XII millium ambitum continebant ante Pyrrhi in Italiam adventum; poſt tamen adeò cladibus afflicta multis, ut omnis ætatis minus XX millia civium ſupereſſent [*f*]. Salubritas loci in proverbium abiit: *Sanior Crotone*. Hinc oriundus (c) *Milo*, cui robur corporis immenſum fraudi tandem fuit. *Crotoniatis Zeuxis* Heracleotes pictor *Venerem* illam aliaque inſignia opera adornavit. Crotoniata quoque fuit (d) *Democedes* Medicus, qui Darium conjugis opera impulit, ut Græcis bellum inferret. (e) *Pythagoras* Philoſophus Crotone diu multumque eſt verſatus, atque Crotonienſes luxuria corruptos ad bonam frugem & in viam virtutis revocavit. Ad oſtium Æſaris fl. (f) *portus* erat *Crotonienſis*.

φ (g) *Petelia* ſive *Petilia* opidum, inter Crotonem & Scylacium fuit in edito colle, VI millia paſſuum à mari, XXX à promontorio *Crimiſa*. Sub tumulo Petiliæ ab Annibale aliquot Romanorum millia cæſa tradit *Livius l.* 27.

χ (h) *Ruſcianum* ſive *Roſcianum* medio fermè ſitu fuit inter Crathim & Traenta amnes.

ψ (i) *Conſentia* olim Brutiorum caput erat.

ω (k) *Pandoſia* & *Acheron* fluvius ad ipſum fuerunt iſthmum in Brutiorum agris. *Alexander* iſte Dodonæo oraculo juſſus erat *Acherontem Pandoſiamque* vitare. Quum in Theſprotia iiſdem vocabulis ei loca oſtenſa fuiſſent: hic in Brutiis in eadem incidit, à Brutiis cum omni ſuo exercitu deletus; ipſe à Lucano exule veruto transfixus eſt.

α (l) *Hipponium* opidum, anteà *Hippo*, item *Vibon* & *Vibo*, ac demum *Vibona Valentia* dictum, non fuit ad mare ſitum: *Agathocles* enim Rex Siciliæ ei navale exſtruxit ad ſinum Lametinum. Contra Vibonem ſunt parvæ inſulæ, quæ vocantur (m) *Ithaceſiæ*, *Ulyſſis Specula*.

β (n) *Frons Italiæ*, quæ & (o) *Magna Græcia* & *Græciæ ara* appellatur, per (p) *Auſonium mare*, atque *tres* ejus *ſinus* inter *Salentinum* & *Zephyrium*, vel *Leucopetram* promontoria agnoſcere eſt. *Auſonium* autem *mare* à Sicilia ad Salentinum uſque promontorium extenditur. Sunt itaque ejus maris tres iſti ſinus: *Primus* inter promontoria Salentinum & Lacinium (q) *Tarentinus*. *Secundus* inter Lacinium & Cocintum promontoria (r) *Scylacius*. *Tertius* ſinus inter *Cocintum* ſive (ex Plinio circa hunc terminum variante) Leucopetram, (s) *Locrenſis*. Scinditur itaque Italiæ frons in (t) *duo* cornua, *Leucopetram* & *Salentinum* promontoria. Apenninus itidem in *duo*; quorum unum eſt *Leucopetra*: alterum autem *Lacinium*.

HEKELII.

[*e*] Et antiquiſſima.
[*f*] Hodiè titulo Marchionatus eſt exornata.

BUNO.

(a) Junonis Laciniæ fanum. (b) Croto. (c) Milo. (d) Democedes. (e) Pythagoras. (f) Portus Crotonienſis. (g) Petilia. (h) Roſcianum. (i) Conſentia. (k) Pandoſia & Acheron fl. (l) Hipponium, ſ. Hippo & Vibona Valentia. (m) Ithaceſiæ inſ. (n) Frons Italiæ. (o) Græcia magna. (p) Auſonii maris tres ſinus, (q) 1. Tarentinus, (r) 2. Scylacius. (s) 3. Locrenſis, (t) Duo Italiæ cornua.

CAP. XXXI.

De Fluviis Italiæ. 1

I.

FLuviorum princeps Italiæ eſt *Padus*, vulgo *Po*, nulli amnium claritate inferior, Græcis *Eridanus* dictus; ac Phaethontis, ut fabulata eſt antiquitas, pœna illuſtratus. E gremio α *Veſuli*, celſiſſimi inter Alpium juga montis, profluens, *triginta* amplius *flumina*, lacuſque immenſos, *ſeptem oſtiis*, quæ *ſeptem maria* perhibebantur, in mare *Adriaticum* defert. Fluminum nobiliora ſunt ex Alpibus orta; β *Duria*, nunc *Dora*; *Seſſites*, *Seſſia*; γ *Ticinum*, *Teſino*, lacum *Verbanum*, nunc *Lago Maggiore*, tranſiens; δ *Addua*, nunc *Adda*, *Larium* lacum, nunc *Lago di Come*, perfluens: ε *Ollius*, nunc *Oglio*, lacum *Sebinum*, nunc *Lago d'Iſéo*, tranſiens: ζ *Mincius*, nunc *Menzo*, lacum *Benacum*, nunc *Lago di Garda*, tranſmittens. At à dextra ripa recipit idem Padus ex Apenninis jugis, η *Tanarum*, nunc *Tanaro*; ϑ *Trebiam* qui Nomen ſervat, Romanorum clade illuſtrem: & ι *Rhenum* Bononienſem, vulgo *Reno*.

II. Ex Alpibus item profluit κ *Atheſis*, Italis nunc *Adeſe*; German. autem *Etſch*. Reliqua quæ ſequuntur, cuncta Apenninus fundit: quorum λ *Arnus*, vulgo

Padus fl. Padi fontes. Duria fl. Seſſites fl. Ticinum fl. Verbanus lacus. Addua fl. Larius lacus. Ollius fl. Sebinus lacus. Mincius fl. Benacus lacus. Tanarus fl. Trebia fl. Rhenus fl. Atheſis fl. Arnus fl.

BUNONIS.

α In ſummo *Veſulo* lacus eſt, cujus occulta origo, qui neque digitum ripas ſuas excedit; ſub eo lacu tres ſunt Padi fontes; qui per ſubterraneos cuniculos ex hoc lacu oriri creduntur. Ab hoc Veſuli lacu L circiter millia paſſuum in *Ceniſii* montis vertice etiam lacus eſt, ex quo itidem per cuniculos ſubterraneos fluvius ille oriri creditur, qui apud Seguſium in Duriam minorem influit.

β (a) *Duriæ* amnes *duo* ſunt: *Minor*, qui ſupra Seguſium opidum ex Alpibus Cottiis exortus III millia paſſuum infra Auguſtam Taurinorum Pado miſcetur, diminutivo vocabulo accolis *La Dorietta* dictus. *Major Duria* ſupra Auguſtam Prætoriam ex ſummis Grajis Alpibus profluens, ipſa Auguſta Prætoria & Eporedia ablutis, XVIII circiter millia paſſuum infra minorem Duriam eidem Pado redditur.

γ (b) *Ticinus* ex ſummo Alpium jugo, quod *D. Gotbardi* mons cognominatur, ortus, *Verbanum lacum* tranſit [*a*]. Celebritatem fluvius hic debet pugnæ inter Romanos & Pœnos ſub introitum Hannibalis in Italiam circa eum commiſſæ, ubi P. Cornelius Scipio, Africani pater, ab Hannibale prælio victus & vulneratus, in hoſtium veniſſet poteſtatem, niſi eum protectum prætextatus filius ab ipſa morte rapuiſſet.

δ (c) *Addua* [*b*] fontem habet in excelſo Rhæticarum Alpium jugo, quod vulgò *Monte Brailo* [*c*] appellatur. Per *vallem Tellinam* lapſus, *lacum* tranſit *Larium*, qui hodie *Comenſis* dicitur.

ε (d) *Ollius* eodem cum Alpium tractu oritur in monte *Mortavolo*. Per *vallem Camucinam* delapſus à *Sebino* ſive *Sevino lacu* excipitur, qui ab opido *Sebo* ſive *Sevo* nomen habet, quod hodie vulgò *Iſeo* dicitur: unde lacus cognomen habet [*d*].

ζ (e) *Mincius fl.* ſuperiori ſui parte, quâ lacum ingreditur, olim idem cum opido *Sarraca* nomen habuiſſe ex eo colligitur, quòd illa pars hodiè etiam vocetur *Sarca* [*e*].

η (f) *Tanarus* fluviorum iſtorum maximus eſt.

ϑ Ad (g) *Trebiam Hannibal Sempronium* Coſ. & Romanos ſuos hyeme vicit.

ι Nullum ſagittis aptiorem eſſe calamum, quàm qui in (h) *Rheno Bononienſi*, cui plurima inſit medulla, ponduſque volucre, tradit *Plinius lib.* 16. *c.* 36.

κ (i) *Atheſis* poſt Padum totius Italiæ maximus eſt.

λ Strabo & Ariſtoteles tradunt, (k) *Arnum Auſaremque*, ubi in unum confluant; alterum alterius violento incurſu adeò ſe invicem attollere, ut qui utrimque in ripis conſiſtant homines, alter alterum conſpicere nequeat.

HEKELII.

[*a*] Hic Fluvius aquis eſt perlucidus, & piſcium nobilitate, præſertim laudatiſſimis *Thymallis* clarus. Ejus arena *Aurum* & *Argentum* præbere dicitur.

[*b*] Vel *Abdua*.

[*c*] Mons *Braulii*.

[*d*] Hic Fluvius piſcium bonorum eſt refertiſſimus, in quo præſertim prope *Palatiolum* Caſtrum innumeræ piſcantur anguillæ, quæ poſteà ſaliuntur.

[*e*] Profluit aliâs ex Lacu *Benaco* præcipuâ claritate, & ad *Mantuam* decurrens eam inſigni Stagno circumfundit, atque hinc eadem claritate pergens in *Padum* exoneratur.

REISKII.

1 Hæc Italiæ Hydrographia eſt, non tamen tota, ſed quoad partem lacus & fluvios, tum majores, tum etiam minores; neque ſic omnes, quod præcipui ſufficiant, deque mari mediterraneo ſupra expoſitum ſit.

(a) Ti-

(a) Duria Major & Minor amnis. (b) Ticinus fl. (c) Addua fl. (d) Ollius fl. (e) Mincius fl. (f) Tanarus fl. (g) Trebia fl. (h) Rhenus Bononienſis fl. (i) Atheſis fl. (k) Arnus fl.

vulgo *Arno*, Florentiam ac Piſas perfluit; μ *Tiberis*, quem urbs Roma, Romæque conditor *Romulus*, totius terrarum Orbis illuſtriſſimum fecerunt, à dex-
Clanis fl. Nar fl. tra ripa ν *Clanim*, vulgo *Chiana*; à ſiniſtra ξ *Narem*, vulgo *Nera*, atque ο *Anie-*
Anio fl. *nem*, nunc *Teverone*, in Mare Inferum defert.
Liris fl. III. Inter Latium & Campaniam eſt π *Liris*, nunc *Garigliano*; in ipſa
Vulturnus fl. Silarus fl. Campania ρ *Vulturnus*, *Volturno*: inter Picentinos ac Lucanos σ *Silarus*, *Silaro*.
Sybaris fl. In magna Græcia τ *Sybaris*, nunc *Cochile*, & υ *Crathis*, *Crati*: In Apulia φ *Au-*
Aufidus fl. *fidus*, nunc *Lofanto*, Romanorum ſiniſtrâ pugnâ adverſus *Annibalem* nobilita-
Aternus fl. tus. Inter Præcutios & Picenum χ *Aternus*, nunc *Peſcára*. In Gallis Senoni-
Metaurus fl. bus ⸸ *Metaurus*, nunc *Metro*, *Haſdrubalis*, fratris Annibalis, clade atque interitu inſignitus.

(a] Tiberis ex Apennino & Aretinorum finibus, nec procul ab Arni fonte naſcitur, auctuſque XLII rivis & amnibus, per duo in mare Hetruſcum oſtia effunditur. Sed portus Oſtienſis ad hæc oſtia quondam maximis impenſis conditus, nunc juſſu Rom. Pontificis dirutus plane jacet deletuſque, ideo ne Turcis ad Italiam appetendam aut invadendam inſerviat. Vid. Ricciolus in Geog. refor. & Fourner. in Hydrog.

BUNONIS.

μ (b) *Tiberis* ex imis Apennini jugis [*f*] oritur in Tuſcia [*g*].

ν (c) *Clanis* ex Etruria in Tiberim confluit, per *Cluſinam paludem* derivatus.

ξ (d) *Nar* e Fiſcello monte labens odore ſulfureo vitiatus eſt.

ο (e) *Anio* amnis omnium in Tiberim defluentium celebratiſſimus in monte Trebanorum ortus, tres lacus, qui ſubjecto opido Sublaqueo nomen dedere, in Tiberim defert.

π (f) *Liris* amnis anteà dictus eſt *Clanis* atque *Glanis*. In eum à dextra ripa influunt *Coſa* & *Trerus*; à ſiniſtra *Fibrenus* & *Melfes*.

ρ (g) *Volturnus* ſive *Vulturnus* anteà dictus eſt *Atburnus*. *Domitianus* Imperator quum viam novam inter *Sinueſſam* & *Cumas* ſterneret; pontem magnifici operis, una cum arcu triumphali, hic ſtruxit in Vulturno amne.

σ Falſum eſt quod *Silius l.* 8. de (h) *Silaro* ſcribit; *Duritiem lapidum merſis inoleſcere remis.*

τ (i) *Sybaris* ab Achaico fonte *Sybari* nomen accepit. Conſternatos reddit illos, qui ex eo bibunt.

υ (k) *Crathis* nomen habere videtur à *Crathi* flumine Achaico Ægæo. Hominum, qui in eo abluuntur, crines flavos reddit. Ariſtoteles in admirandis & Strabo l. 8.

φ Clades illa Romanorum ad (l) *Aufidum* erat *Cannenſis*.

χ (m) *Aternum* aliquando ſanguine fluxiſſe tradunt Cicero de divinat. & Liv. l. 24.

⸸ Quo loco ad *Metaurum* Haſdrubal à Nerone Livioque Coſſ. acie victus ſit, incertum nobis eſt.

HEKELII.

[*f*] Tenuis primò ad inſtar exigui Rivuli.

[*g*] Et augetur Fluminibus ac Torrentibus 42 ſpatio CL Mill. qui, *Plinio* teſte, rerum omnium in toto Orbe naſcentium mercator eſt placidiſſimus; *Romam* autem in duas partes dividit, & *Tuſciam* ab *Umbris* & *Sabinis* devellit, neque unquam alveum egreditur, *Romamque* inundat, quin malum aliquod illi portendat, quod pluries obſervatum fuit.

(a) Tiberis. (b) Tiberis fl. (c) Clanis fl. (d) Nar fl. (e) Anio fl. (f) Liris fl. (g) Vulturnus fl. (h) Silarus fl. (i) Sybaris fl. (k) Crathis fl. (l) Aufidus fl. (m) Aternus fl.

CAP. XXXII.

De montibus Italiæ.

I.

Alpes, ALpes Italiam à Gallia, Vindelicia, Norico ac Pannonia ſubmovent. *Initium* earum à vadis Sabatiis, *finis* ad Flanaticum ſinum, vulgo *Golfo di Carnaro*, & *Colapis*, vulgo *di Kulpe*, fluminis fonteis. Dividuntur in varias parteis atque nomina. A vadis Sabatiis ad Vari amnis fonteis, qua Ligu-
Maritimæ. ſtico mari objacent, *maritimæ* cognominantur: hinc ad Seguſium uſque,
Cottiæ. Grajæ. vulgo *Suſa*, *Cottiæ*: inde ad S. Bernardum minorem *Grajæ*: dein ad uſque
Penninæ. S. Gothardum *Penninæ*: his continuantur *Rhæticæ*, ad Plavis uſque fontem;
Rhæticæ. Tridentinæ. quarum pars *Tridentinæ* perhibentur, ſupra Tridentum. His junguntur ad
Noricæ. Doblacum uſque *Noricæ*, ſupra Tilavemptum amnem, vulgo *Tajamento*: inde
Carnicæ. jam *Carnicæ* ſupra Carnos, uſque ad Savi fontes: moxque *Ultimæ*, ad Cola-
Ultimæ. Pannonicæ pis fonteis uſque, *Pannonicæ*, eædem & *Juliæ* dictæ. Sunt tamen qui ſupra
& Juliæ. Dalma-

Dalmatiam Alpium nomen protendant, ubi *Dalmaticas* dici volunt: aliique in Thraciam & Pontum uſque. Sed prior finis ad Colapis fontes à pleriſque receptus eſt. 1 Dalmaticæ.

II. Cæterùm intus in Italia *Apenninus mons* ampliſſimus Alpibus ad Vada Sabatia annexus, perpetuis jugis lunatoque curſu, ad Siculum fretum *Leucopetramque* promontorium tendens, Italiam quaſi mediam ſecat. Prope Sueſſam, Liris fluminis ſiniſtræ ripæ prætexitur α *Maſſicus mons:* hinc inter Bajas & Puteolos eſt β *Gaurus:* ſupra Capuam eſt *Tifata* mons, vulgo *monte di Capua.* Ultra Neapolim *Nolæ* vicinus eſt *Veſuvius*, nunc *monte di Somma*, ignium eruptione ac Plinii interitu clarus. In Apulia eſt *Garganus*, in mare Superum ingenti promontorio excurrens, nunc *monte di S. Angelo.* Montes Apenninus. Maſſicus. Gaurus. Tifata. Veſuvius. Garganus.

BUNONIS.

α (a) *Maſſicus mons* Savonis fl. dextram ripam proſequitur, generoſo vino nobilis [*a*]. Quomodo hic in Romanorum exercitu, quum Pœni ſub eorum oculis *Sinueſſam Falernumque agrum* exurerent, adverſus *Fabium* prope orta eſſet ſeditio, *Livius* ſcribit l. 22. (b) *Falernus ager* Maſſico monti conterminus eſt, & ad *Vulturnum* uſque flumen protenditur. Ad extremum Maſſici montis verſus mare fuit (c) *Sinueſſa* illa, cujus rudera hodieque conſpiciuntur ſub marinis undis ad *Montis Draconis* caſtellum. (d) *Aquas Sinueſſanas* ſterilitatem fœminarum, & virorum inſaniam abolere prodit *Plinius l.* 31. *c.* 2.

β (e) *Gaurus mons* medio itinere inter Puteolos & Lucrinum lacum celſo vertice paulùm à mari remotus, hodiè vulgò dicitur *Monte Barbaro.* Ad hunc montem aquam, amaram cum odore, tum potu profluere, quam uſurpent medicandis oculis, ex Heliodoro tradit Stobæus.

HEKELII.

[*a*] Unde *Maſſicus Bacchi humor*, & *Maſſica Bacchi munera* à *Virgilio* Lib. II. *Georg.* v. 143. & Lib. III. *eorund.* v. 526. optimè commendantur.

REISKII.

1 De Alpibus ſupra explicatum & oſtenſum fuit quæ his Hydrophylacia ſubſint, quæque ſubterraneæ cavernæ, primæ fluviorum, amnium & fontium origines. Apennino ab jugo mons Pauſilypus (f) Baſilipo procurrit, inter Neapolin Puteoloſque medius, viâ per imas radices artificioſiſſimè ductâ mirabilis: Hanc Strabo ſpeluncam, Seneca cryptam Neapolitanam nominat epiſt. LVII. Braunius in Theat. urb. Tom. VI. illam exhibuit Tab. ſingul. Veſuvio Pyrophylacium ſubterraneum fovet, unde fumi nonnunquam & cineres cum impetu protruduntur. Vid. Kircher. Mund. Subter. Tom. I.

(a) Maſſicus mons. (b) Falernus ager. (c) Sinueſſa op. (d) Aquæ Sinueſſanæ. (e) Gaurus mons, ejuſque aquæ amaræ. (f) Baſilipo.

CAP. XXXIII.

De variis Italiæ incolis.

I.

TErram Italicam, à freto Siculo ad Alpes uſque porrectam, qui ab initio habuerint mortales, parum in tanta temporum longinquitate compertum eſt: nec conſtat, unus poſt inundationem terrarum ab urbe Babylonica profectus in diſperſione gentium populus hanc regionem occupaverit omnem, unumque univerſæ nomen impoſuerit; an aliæ ſubinde atque aliæ in terras cultoribus vacuas invectæ gentes, ſuis quæque ſedibus vocabula dederint diverſa. 1 Priſci Italiæ incolæ.

II. Sa-

REISKII.

1 De uno poſt Babylonicam diſperſionem populo huc ad terras Italicas digreſſo non equidem diſtincte conſtat: De poſteris tamen Japheti & Gomeri per colonias Græcorum antiquiſſimas caſu an fortuito huc delapſis conſtare liquidò videtur: Item de Cittim vel Cittæis, quorum mentio cap. XXVII, ad vetus Latium ſiebat. Unum Suidam audiamus, qui vera ipſe incertis adſuit: Τήλεφος γὰρ υἱὸς Ἡρακλέης, οὐ πολλα-θεὶς λατῖνος μετωνόμασε τοὺς πάλαι Κητίους λεγομέ-

Auſones. Opici. Oſci. Siculi. Umbri. Tuſci. Ligures. Veneti.

II. Sanè varii atque genere plane diverſi in ea memorantur auctoribus populi, quorum antiquiſſimi ſunt iſti: α *Auſones*, Brutiorum Lucanorumque agrum quondam tenentes; hinc *Opici* ſive *Oſci*, in Samnio atque Campania; *Siculi* in Sabinis & Latio; *Umbri* ad utrumque mare; ad Inferum, in parte Tuſciæ inter Tiberim & Umbrorum amneis. Inde β *Tuſci* ad Alpes uſque; juxta hos γ *Ligures* in Galliam uſque ad Rhodanum extenſi. Ultra Tuſcos δ *Veneti*: quos alii à proximo Illyrico, alii ab *Henetis*, Paphlagonica gente, ortos tradiderunt.

Galli. Tuſci. OEnotrii. Aborigines. Latini. Sabini.

III. Tuſcos expulerunt inter Alpes & Apenninum ſuprà dicti *Galli*: Umbros ab Infero mari removerunt *Tuſci*; ε Græca gens, ex Arcadia *Duce OEnotro* profecti, unde dicti *OEnotrii*, primùm *Auſones*, ſuprà dictis ſedibus pepulerunt, ulterioraque verſus Septemtrionem Italiæ, circa Vulturnum Lirimque amneis, petere coegerunt; nec ea terrarum parte contenti, mox ζ *Siculos* etiam ſedibus ejecerunt, jam tum mutato nomine *Aborigines* dicti: Sed cum ſolum, quod tum occupaverant, *Latium* vocaretur, mutato jam iterum vocabulo, *Latinos* inde ſeſe appellârunt. *Sabini* Opicorum fuêre progenies, genueruntque ipſi ex ſeſe *Picentes*, *Veſtinos*, *Marſos*, *Pelignos*, *Prentanos*, *Marrucinos*, *Samnites*; quorum hi poſteà *Hirpinos*, *Campanos*, *Lucanos* atque *Brutios* condiderunt.

Coloniæ Græcorum. MagnaGræcia. Lucani. Brutii. Romani.

IV. Interim *Græcorum nationes*, aliæ aliis temporibus in Italiam invectæ, urbes in ea paſſim condiderunt, ſuiſque coloniis, ut ſuprà dictum eſt, omnem oram maritimam Superi Inferique maris impleverunt. Hinc *Italia* unà cum *Sicilia*, ut ex Strabone & Trogo liquet, *Magna Græcia* appellata fuit. At cum alii populi aliis ex locis Græcos expellerent, maximè vero *Lucani* eam partem, quam de ſuo nomine *Lucaniam* dixerunt, oppreſſis illis, occuparent, & ab his orti *Brutii Brutiam*, paulatim Græcum nomen per Italiam imminui cœpit; donec in ea parte conſiſteret, quæ tum *Magna Græcia*, nunc *Calabria ſuperior* dicitur.

V. At poſtquam *Romanorum* crevit potentia, tota tandem Ital'a horum armis ſubjugata eſt; ſtetitque ſub Romæ urbis imperio, regionibus ac populis

νους νῦν λατίνους· *Telephus enim Herculis filius cognomento Latinus eos, qui olim Ketii vocabantur, alio Latinos nomine dixit.* De coloniis Græcorum Italicis monumenta conteſtantur vetera; itemque de migrationibus gentium Germanicarum, & ſeptemtrionalium irruptionibus. Una ſeries harum chronologica luculentiùs conſtitui poſſet digerique, patria item unde prodierint, & nova Reſpubl. copioſius explicari, niſi brevitas nobis obſtaret.

BUNONIS.

α (a) *Tres* tantum in omni Italia fuerunt *populi indigenæ*: (b) *Umbri*, (c) *Siculi*, & ingens (d) *Auſonum* ſive *Opicorum* corpus. Ab his orti ſunt *Sabini*; à Sabinis porrò fuerunt *Picentes*, *Frentani*, *Marrucini*, *Peligni*, *Veſtini*, *Marſi*, *Æqui*, *Hernici*, & *Samnites*. A *Samnitibus* orti *Hirpini* atque *Lucani*; & ab his *Brutii*. Ab iiſdem *Samnitibus* poſteà orti *Campani*, Opicos atque Auruncos totâ pepulere Campaniâ. Inter hos & Lucanos *Picentini* Picentium fuere pars; à Romanis à Supero ad Inferum mare traducti.

β *Tuſcorum* ſtirpem omnes auctores antiqui, uno excepto Dionyſio Halicarnaſſenſi, ex Aſia à Lydorum gente deducunt.

γ Alpini populi fuere (e) *Ligures* [*a*] Celtici generis, in varia nomina diviſi; *Taurinorum*, *Salaſſorum*, *Lepontiorum* & *Euganeorum*. *Rhæti* quoque fuere Alpini, & ipſi in plura cognomenta diſtincti; Hinc *Carni* Inalpinæ ſive Celticæ originis gens.

δ (f) *Venetorum* verò gens ex Aſia, *duce Agenore*, poſt excidium Trojæ deducta creditur. Alii tamen, in quibus Herodotus, Venetos *Illyrici* generis pronunciârunt.

ε Græci iſti, trajecto ſinu Ionio, domicilium in Italia ſtatuerunt, deducti ab (g) *OEnotro* Arcade, *Lycaonis* filio, XVII ætatibus ante, quam ad Trojam bellatum eſt; *Dionyſ. Hal. l.* I. id eſt, annis 479, ante bellum Trojanum; & ante Chriſtum natum 1650. OEnotrorum regia ſedes tum fuit *Pandoſia*; & fluvius, cui impoſita urbs illa, Græco nomine *Acheron* iis dictus eſt.

ζ *Siculi* iſti ejecti, peragrata inferiori Italia, ab Opicis porro, ſive Auſonibus pulſi, *Sicaniam* inſulam occupârunt.

HEKELII.

[*a*] *Romanos* Populos hoſce nunc *Tuſcos*, nunc *Hetruſcos*, *Græcos* verò *Tyrrhenos* dixiſſe, *Maginus* ſæpe laudatus autor eſt, dicens, *Tuſciam* appellatam fuiſſe

(a) Populi Italiæ indigenæ, (b) Umbri, (c) Siculi. (d) Auſones. (e) Ligures. (f) Veneti. (g) OEnotrii.

(a) Status Italiæ triplices,

(a) Populi Italiæ indigenæ, (b) Umbri, (c) Siculi. (d) Auſones. (e) Ligures. (f) Veneti. (g) OEnotrii.

pulis ſuprà explicatis diſtincta, ad *Honorii Imperatoris* uſque tempeſtatem. Ex hinc alii aliique ſubinde, η *Gothi*, ϑ *Vandali*, ι *Heruli*, Germanicæ gentes, Gothi. κ *Hunni*, ſuperatis Alpium jugis, totam invadentes, in varia regna atque im- Vandali. Heruli. peria diſtribuerunt. His tandem à ducibus *Juſtiniani Imp.* pulſis, ***Exarchatus*** Hunni. in Italia magiſtratus conſtitutus eſt, cujus ſedes *Ravenna*, Româ tum in rui- Exarchatus. nis jacente, λ Ultimi hinc *Longobardi*, expugnata *Ravenna*, regnum in Togata Gallia conſtituerunt, quod etiam nunc de gentis vocabulo corruptè Longobardi. *Lombardia*, quaſi *Longobardia*, appellatur. Hos tandem debellavit *Pipinus Franciæ Rex*, à Pontifice Romano contra eos in Italiam vocatus.

fuiſſe vel à *Sacrificiis*, quoniam in hac re hæ Gentes præ cæteris excelluere; vel etiam à *thure*, cujus in *Sacrificiis* ſingularis atque præcipuus uſus eſt.

BUNONIS.

η Italiam primis annis Honorii invaſerunt *Radagaiſus* & *Alaricus* (a) *Gothorum* Principes magna cum multitudine hominum. Sed *Radagaiſus* Feſulanis incluſus montibus cum omnibus ſuis copiis deletur à *Stilicone*: quod anno Chr. 405 *Proſper*, & ſequenti *Marcellinus* aſſignat. *Alaricus* deinde Romam cepit anno C. 410. Inde in Latium, Campaniam, Apuliam, Lucaniam & Calabriam profectus, ea quoque loca depopulatus eſt. Quum *Conſentiam* expugnâſſet Alaricus, mortuus eſt: & à militibus in Regem electus *Athulphus*, qui cum omni Gothorum exercitu in Galliam conceſſit.

ϑ Interim (b) *Vandali* & *Suevi*, vaſtatis Gallis, Pyrenæos montes transgreſſi, Hiſpanias occupârunt. Inde partim à Gothis pulſi, partim à *Bonifacio* Comite & Præfecto Africæ, cui diſſidia erant cum *Caſtino* militiæ duce, invitati, trajecto in Africam exercitu, Romanos profligant, captâque Carthagine regnum ibi condunt ſub Rege Genſerico; Quum verò *Valentinianus* III Imperator fraude *Anicii Maximi*, cujus uxorem ſtupraverat, interiiſſet, ipſeque Maximus hanc cædem *Eudoxiæ Auguſtæ*, quam in matrimonium pellexerat, per imprudentiam aperuiſſet, mulier iſta vindictæ cupida Genſericum ad ulciſcendum ſcelus occultè excitat; qui Italiam ingreſſus, Romam captam diripuit, & Eudoxiam cum filiabus Placidiâ & Galbâ, multiſque millibus captivorum in Africam ſecum abduxit, quod contigit an. C. 455.

ι *Odoacer Turcilingorum* Rex, cum *Scyris* & (c) *Herulis* auxiliaribus Italiam occupavit A. C. 476. eamque regio nomine tenuit annis circiter 17. Anno verò 489, *Theodoricus* (d) *Gothorum* Rex, *Zenonis* hortatu Italiam adiens, *Odoacrem* tribus præliis ſuperatum Ravennæ obſedit, ac tandem fraudulenta pactione circumventum interfecit, Heruliſque ſedes inter Subalpinos conceſſit, anno C. 493, quo ipſo initium habuit Gothorum in Italia regnum, à *Theodorico* ſapientiſſimè conſtitutum: quod cum *Tega a Narſete* victo deſiit anno 554.

κ *Attila* virtute *Aetii* in Galliis repreſſus, reparato exercitu Italiam invaſit anno C. 454. Aquilejam [*b*] captam ſolo æquavit, multiſque opidis vaſtatis Romam petens, Leonis Epiſcopi Romani oratione commotus in patriam abſceſſit.

λ *Alboinus* à Narſete excitatus cum (e) Longobardis ſuis Italiam ingreſſus, anno C. 568, ab exercitu ſuo Italiæ Rex proclamatur anno C. 571. Regnum iſtud ſtetit ad annum uſque C. 772, quo *Deſiderius*, Longobardorum Rex ultimus, à Carolo M. captus & in Franciam abductus eſt. Deletum igitur eſt hoc regnum non à *Pipino* ſed *Carolo*, ab ipſo Longobardorum in Italiam ingreſſu annis 206.

HEKELII.

[*b*] Urbem olim ditiſſimam atque populoſiſſimam ſplendidiſſimamque Imperatorum Sedem.

(a) Gothi. (b) Vandali. (c) Heruli. (d) Gothorum in Italia regnum. (e) Longobardi.

CAP. XXXIV.

De noviſſima Italiæ diviſione. 1

I.

POſtquam imperii Romani dignitas atque ſedes in Germaniam delata eſt, Italia varie ab aliis aliiſque divexata, atque in varios titulos atque dominia diſcerpta eſt. Hinc noviſſimæ diviſionis regiones nunc ſunt: *Hiſtriæ* Marchionatus,

REISKII.

1 Italia quin Carolingis aut Francicis, & poſthac Germanicis Impp. Heinricis, Ottonibus, Fridericis, aliiſque ſubjecta fuerit, nullum eſt dubium: Sed arcanis Rom. Pontificum conſiliis ea demum turbata & divulſa, tot Principes ac Dominos recepit hodieque fovet; ut tamen Impp. Romano-Germanicis jus ſuum integrum ſuperſit. (a) Interim ſtatus per Italiam nunc triplices vigent: 1° *Regna*, 2° *Reſpublicæ liberæ*, 3° *Principatus*. Regna illa Regi Hiſpanico ſubſunt potiſſima, Neapolitanum, Siciliæ ac Sardiniæ, cum Ducatu Mediolanenſi, & agro Tuſciæ ad littus proximo:

(a) Status Italiæ triplices.

chionatus, *Fori Julii* Ducatus; & haud exigua Italiæ portio *Lombardia*, ſub qua Marchia *Tarviſiana*, Ducatus *Mantuanus*, Ducatus *Mediolanenſis*, *Tirolis* Comitatus dimidia pars, *Griſones* in ipſis Alpibus; & his contermini *Helvetiorum ſtipendiarii*, *Pedemontium*, Ducatus *Montis-Ferrati*, *Parmenſis* Ducatus, *Romania* ſive *Romaniola*, Marchia *Anconitana*; jamque extra Lombardiam, *Ager Genuenſis*, *Tuſcia*, in qua *patrimonium D. Petri*, Tiberis dextræ ripæ adfixum; *Ducatus Spoletanus*, *Ager Romanus*; inde *Regnum Neapolitanum*, inque eo Regiones *Aprutium*, *Apulia*, *Laborinus ager*, *Baſilicata*, *Calabriæ duæ*, *Ager Baritanus*, & *Ager Hydruntinus*.

Dominia.

II. At eandem Italiam in partes ſingulis *Dominiis* diſtinxeris hoc modo:

Hiſpani ditiones in Italia.

1. *Dominium eſt Hiſpaniarum Regis*; ſub quo Regnum *Neapolitanum*, α Ducatus *Mediolanenſis* (1), ac quædam *opida in Tuſciæ* litore, *Inſulæque* Italiæ adjacentes, *Sicilia* & *Sardinia*.

Pontificis R. ditiones.

2. *Pontificis Romani*; ſub quo *ager Romanus* (2), *Patrimonium D. Petri*, Ducatus *Spoletanus*, Marchia *Anconitana*, *Romaniola*, & urbs in agro Neapolitano *Beneventum*. β

Venetorum dit.

3. *Venetæ* Reipublicæ; ſub qua γ *Hiſtria*, *Forum Julii*: δ Marchia *Tarviſiana*, & inde ε *Lombardiæ pars* ad uſque Bergomum.

Tuſciæ dit.

4. *Magni Ducis Tuſciæ*, in Tuſcia. ζ

Genuenſium ditiones.

5. *Genuenſis Reipublicæ*; ſub qua *Liguria* intra Apenninum & Liguſticum mare, ac *portiuncula Tuſciæ* Liguriæ proxima, cum *Inſula Corſica*. η

Ducis Parmenſis dit.

6. Ducis *Parmenſis*, in Lombardia *Ciſpadana*. ϑ

7. Ducis

(1) *Marchionatus Finarii in Liguria*

(2) *Sabina ac.*

proximo: Reſpublicas cum Europa ſub initium recenſuimus, item Principatus, Rom. æque Pontificis Eccleſiaſticum, atque politicos ſive ſeculares; Quos heic loci repetere ſupervacuum erit, etſi auctor noſter in ſuo Catalogo quoſdam omiſerit, quoſdam claſſi juſtæ non inſerat, quoſdam nec amplius ſuperſtites addat, Ducatum utpote Urbinatem, Rom. Pontifici ſubjectum. De ſingulis infra obſervabitur, quod loco præſenti vix congruit. Vid. Supplementa lib. II. cap. I. Sect. 2. tractat. de Principat. Italiæ, lingua ex Italica tranſlati, & Thom. Segeti notis illuſtrati: Reſpublicæ item Elzevirianæ.

BUNONIS.

α Ad Ducatum Mediolanenſem [a] pertinent, ager *Novarienſis*, *Laudenſis*, *Cremonenſis*, *Comenſis*, *Ticinenſis*, *Vigevanus*, *Alexandrinus*, *Tortonenſis*, *Bobienſis*; item *Comitatus Angherianus* ſeu regio circa Verbanum lacum [b]. Illa Tuſciæ opida ſunt, quæ hodiè vulgò appellantur, *Piombino*, *Telamone*, *Orbitello* & *Porto Hercule*.

β Ditioni Pontificiæ, quæ vulgò *Stato della Chieſa*, præter iſtas provincias, adſcribuntur, *Ager Sabinus*, *Ager Orivetanus*, *Ducatus Urbinas*, *Ager Bononienſis*; *Ducatus Ferrarienſis*; *Com. civitatis Caſtellanæ*; *Ceneda in agro Forojulienſi*; *Montaldo in Pedemontio*. In Gallia *Comitatus Avenionenſis*, & *Vindaſcinus*. Supremum *jus* Pontifex ſibi tribuit in *regnum Neapolitanum*, *Siciliam*, *Sardiniam* & *Corſicam*, itemque in *Ducatum Parmenſem*, *Ronciolionæum* & *Placentinum*. Hunc tamen ad Ducatum Mediolanenſem pertinere Hiſpaniæ Rex contendit. *Ducatum Caſtrenſem* hodie repetit Parmenſis Dux.

γ In Iſtria Auſtriæ Archiduces multa etiam tenent loca: Maritima pleraque ſunt in ditione Venetorum. [c]

δ In Marchia Tarviſiana ſunt *territorium Cadorinum*, *Epiſcopatus Bellunenſis* & *Feltrenſis*, *territorium Tarviſianum*, & *Ducatus Venetus*.

ε In Lombardia ad Venetorum ditionem pertinent territoria iſta; *Paduanum*, *Veronenſe*, *Vicentinum*, *Brixianum*, *Cremenſe*, & *Bergomenſe*. Poſſident quoque *Veneti Agrum Poleſinum*, *Rhodiginum*, & nonnihil in *Albania*: Itemque *Cretam* & *Corcyram inſulas*.

ζ *Magnus Hetruriæ Dux* habet ditionem *Florentinam*, *Piſanam*, *Senenſem*, & *Elbæ* inſulam, cum nonnullis inſulis minoribus ad oram iſtam jacentibus.

η Ad Genuenſium ditionem pertinent ſeptem dynaſtiæ præcipuæ; *Monachii* & *Oneliæ Principatus*; *Comitatus Marri*; *Finalii dynaſtia*; *Territorium Pontremolienſe*; *Marchionatus Toreliæ*; *Comeſque Ovenſis*.

ϑ (a) In ditione Parmenſi ſunt *Ducatus Parmenſis*, *Placentinus*, & *Caſtrenſis*; *Comitatus Roncilionenſis*; & *Pinnenſis Comitatus* in regno Neapolitano; itemque *ditio Palavicinorum*, *Principatus Landenſis*, & *Comitatus Roſſenenſis*.

HEKELII.

[a] Ambitu ſuo 300 Mill. juxta nonnullos *Geographorum* complectentem.

[b] In hunc *Ducatum* mittit Rex *Hiſpaniæ* GUBERNATOREM, ſplendidiſſimo CAPITANEI GENERALIS titulo exornatum, qui continuò in loco permanens tam *equitibus* quam *pedeſtribus* præeſt militibus. *Maginus* loc. cit. fol. 139. fac. b. & 140. fac. a. dicit, Regem *Hiſpaniæ* ex hoc Ducatu proventum habere 80000 aureorum; ſed adminiſtrationem Cauſarum Civilium & Criminalium pendere à *Mediolanenſi* Senatu, eoque ex XVI Doctoribus atque nonnullis Prælatis, Patritiiſque *Mediolanenſibus*

(a) Parmenſis dit.

7. Ducis *Sabaudiæ*, ſub quo *Pedemontium.* ι Sabaudi ditiones.
8. *Helvetiorum*, ſupra lacum Verbanum & Larium. κ Helvetiorum.
9. *Rhætorum* ſive Griſonum in Alpibus. λ Rhætorum.
10. Archiducum *Auſtriæ* in Comitatu *Tirolenſi*, ubi Tridentum, & in partibus Alpinis *Fori Julii* ac *Hiſtriæ.* (1). Auſtriacorum.
11. Ducis *Mantuani*, in Ducatibus *Mantuæ* ac *Montis-Ferrati.* Mantuani.
12. Ducis *Mutinenſis.* μ Mutinenſis.
13. Ducis *Urbinatis.* ν Urbinatis.
14. Civitatis *Lucenſis*, in urbe *Luca.* Lucenſium.
15. Comitis *Mirandulani.* ξ Mirandulani.

lanenſibus conſtante. Plura vid. infra Cap. XXXVI. Sect. II.

[*c*] Olim *Venetorum Ditio*, vel *Regio*, erat totus ille Tractus, à *Liquentia* amne & ſinûs *Adriatici* intimo angulo uſque ad *Mincium* amnem & *Benacum* lacum, quæ ampliores quondam Fines poſſederat, nimir. ad *Adduam* uſque Fluvium.

BUNONIS.

ι Sabaudia olim dicta fuit *Marchia Italiæ* [*d*]. Totus ille tractus ſecundum Boterum uno nomine vocatur *Pedemontium*; quoniam ad pedem ſeu radices Alpium extenditur [*e*]. In Sabaudi ditione ſunt *Principatus Pedemontii proprie dicti*; *Marchionatus Seguſinus & Eporediæ*; *Vercellenſe Dominium*; *Marchionatus Salutiarum*; *Comitatus Aſtenſis, & Marchionatus Cevenſis*; *Montferatus Sabaudicus, & Comitatus Nicææ* cum *Comitatu Tendæ*.

κ *Helvetiorum* ſunt *quatuor* juriſdictiones *Helveticæ.*

λ *Griſonum* & *Vallis Tellina*, & Comitatus *Clavennenſis.*

μ Sub *Mutinenſi* quoque eſt Ducatus *Regienſis* & Principatus *Carpenſis*, *Friniana & Grafiniana* ditiones; *Corregii & Saxulli* Dominia, & Comitatus *Rolienſis.*

ν In Marca Anconitana.

ξ Mirandulanus quoque tenet *Comitatum Concordiæ.* Cæterùm omnem *Italiam*, præter Remp. *Venetorum, & Helvetiorum Cantones, regnumque Neapolitanum* ad jus imperii R. pertinere, oſtendit celeberrimus *Conringius* L. de Finibus Imperii Germanici.

HEKELII.

[*d*] Cujus Duces è *Saxonum* Ducibus ac ſtirpe auguſta originem ducunt annos prope quingentos.

[*e*] Ad ipſam *Sabaudiam* ſpectat quoque Regio illa in plano ſitu poſita, BRESSE, omni *Tritici* genere, *Cannabe*, *Piſcibus*, *Fluminibus*, ac *Stagnis* abundans.

(1) *Imperatori etiam parent Aquileja, Comitatus Goritiæ, cum Tergeſte Pedena & Piſino in Iſtria; Helvetii etiam in Italia poſſident quatuor Præfecturas, nempe Lugarnenſem, Locarnenſem, Mendriſianam, & Madianam, una cum Belitione, quæ antea partes erant Ducatus Mediolanenſis; at Helvetiis parent ab Anno* 1512, Baudrand. *Alii etiam Principes in Italia numerantur, viz. Dux Maſſæ, Dux Sabulonetæ, Principes Caſtilionis, Sulphurini, Monaci, Maſſerani, & Plumbini, Comes Novellariæ, Reſpublica Sti. Marini, Marchio Foſdinovi, & Marchio Montinenſis.*

CAP. XXXV.

Hiſtria, Forum Julium, Marchia Tarviſiana, Griſones, Helvetiorum ſtipendiarii, & Pedemontium. 1

I.

NOviſſima *Italiæ* diviſione tradita, ſingulas partes inſpicere haud pigeat. Prima ab Arſia amne eſt α *Hiſtria*, German. *Iſterreich* dicta. Opida nunc Hiſtria.

BUNONIS.

α (a) *Iſtria* vel *Hiſtria* [*a*] peninſulæ inſtar ſeſe extendit, à *Formione fl.* qui Italis *Riſano*, & Germanis *Alben*, vocatur, & *Tergeſto* ſive *Trieſt*, quod Auſtriacorum eſt, inter ejus ſinum, qui *Tergeſtinus*, vulgò *Golfo di Trieſte* & ſinum *Flanaticum*; qui hodiè Italis *Golfo di Quernero* ſive *Carnero* dicitur; aliiſque, ob crebra quæ ibidem contingunt naufragia, *Carnivorus. Flanaticus ſinus* nomen habet à *Flanone* opido, quod hodiè Italis *Fianone* eſt.

HEKELII.

[*a*] *Japygia* olim dicta.

REISKII.

1 Petrus du Val (b) tres Italiæ partes majores conſtituit, nempe in Lombardia *ſuperiorem*, *mediam* in Ducatu Florentino, Lucenſi Republica & ſtatu Eccleſiaſtico, *inferiorem* in regno Neapolitano: Sed ipſe Auſtriaca Italiæ dominia, Principatus, & quaſdam Reſpublicas omiſit. Hiſtria enim atque Forum Julii ex parte domui Auſtriacæ, pluraque his vicina dominia ſubſunt: Pars altera Venetæ Reipubl. paret, cum (c) *nova Palma*, quæ Fori Julii & Italiæ & Chriſtianæ fidei propugnaculum in nummis fundamento ſuppoſitis jure vocatur, tanquam unicum totius Europæ regulare

(a) Iſtria. (b) Tres Italiæ partes. (c) Palma nova.

Pola. Parentium. Caput Hiſtriæ.

nunc clariora ſunt: *β Pola* (1), *γ Parentium* (2): & *δ Caput Hiſtriæ*, vulgò *Capo d'Iſtria.*

Forum Julium, ſ. Friuli, & Patria di Friuli.

Forum Julium, vulgo Friuli, & Patria di Friuli.

Vedinum. Tergeſtum.

II. *ε Fori Julii* caput eſt *ζ Vedinum*, nunc *Vdene* (3). Reliqua opida clara ſunt; *η Cividad di Friuli* (4), *ϑ Tergeſtum*, *ι Gradiſcia*, ac nuper à Venetis condita

(1) *Venetis paret, a Colchis olim condita, at nunc exigui momenti.*
(2) *Venetis etiam ſubeſt, at infrequens propter aeris inſalubritatem.*
(3) *Olim Epiſcopalis & Patriarchæ Aquileienſis Sedes.*
(4) *Venetis paret.*

regulare fortalitium, ac tuendo maris Adriatici oſtio neceſſarium. Marchia Tarviſina Reipublicæ ſubjecta, huic ſedem atque domicilium præſtat (a) *Venetias* urbem Europæ Italiæque maximam, ex inſulis circiter LX A. 456 natam, nunc templo D. Marci, theſauro publico, armamentario, ædibuſque publicis permultis magnificentiſſimam. Ipſa Reſpubl. inter regias in conclavi Pontificio habetur, ob regnum Dalmatiæ, quod adhuc tenet, utut Candiam ereptam Turci teneant. (b) *Patavium* urbis fundamenta in rivo alto poſuiſſe dicitur: Ipſum Patavium cive *Livio* effertur ac hujus cineribus, quos tamen in dubium Morhoffius vocavit Libello ad Patavinit. Livian. edito. *Reſpublicæ Rhæticæ tres* uno quidem fœdere, non Magiſtratu tamen uno aut eodem junctæ ſunt. (c) *Pedemontium* Petro du Val, urbs quaſi continua 400 milliaribus Italicis patet, cultu, frugibus, vino, & omni proventu ditiſſima, quam Dux Sabaudiæ cum Marchionatu Saluzzarum pluribuſque dominiis tenet: Item Rex Cypri titulo: Nunc ſedes belli Gallici hæc extat, Pignarolâ per Gallos iterum vindicatâ, quam Sabaudi acerrime obſeſſam, fulminalibus machinis quaſſârunt. Vercella itidem Duci ſuo Sabaudico paret: Turinum hujus ſedes, arce fermè regiâ & munitiſſimâ, ſeſe commendat. Linteum vero Chriſti ſepulchrale, quod Turinenſes religioſiſſimè oſtentant, quam ſit dubium incertumque illud noſtris in Exercitat. de Imag. Chriſti publice oſtendimus.

BUNONIS.

β (d) *Pola* urbs maritima antiqua in excelſo monte ſita eſt, olim etiam *Pietas Julia* dicta; habet rudera amphitheatri [*b*]. Ab Attila olim fuit diruta; quiſnam vero illam reſtaurârit, compertum non habemus [*c*]. Portu gaudet pulcherrimo, quem inſula *Breonia*, vulgò *Brioni*, claudit.

γ (e) *Parentium*, vulgò *Parenzo*, in peninſula ſitum, & egregiè munitum, portum habet capaciſſimum, quem inſula S. Nicolai efficit; ubi olim Pharus fuit. Urbs illa à Genuenſibus direpta eſt anno 1354.

δ (f) *Caput Hiſtriæ*, urbs olim (g) *Ægida*, deinde (h) *Juſtinopolis*, à *Juſtino* Imperatore, qui eam reſtituit, dicta, *P. Pauli Vergerii* patria eſt; in parvâ Inſulâ [*d*] extructa, pontibus verſatilibus, continenti annectitur; Germanis vulgò dicitur (i) *Gafers*. Cæterùm (k) *Albona*, Matthiæ Flacii patria, ad ſinum Flanaticum eſt. (l) *Citta Nuova*, ſive *Civitas Nova*, ad litus eſt inter *Parenzo & Humago*, ſ. *Omago* opida, in ſcopulis marinis jacens. Mediterranea verò loca Auſtriacorum ſunt. Habet Iſtria montem præcelſum, qui vulgò *Major* dicitur, herbis medicatis celebrem. Eademque regio præſtantiſſimo etiam marmore dives eſt. Præter iſta loca ad litus eſt *Rovinium*, vulgò (m) *Rovigno*: aliis *Aurupina* dicitur, ab antiqua illa urbe, cujus rudera haud procul in monte, qui vulgo *Monti di Auro*, conſpiciuntur. Leander *inſulam* vocat; ponte lapideo continenti juncta eſt. Duos habet portus, ad Auſtrum unum, alterum ad Septemtrionem. In agro ejus cæditur marmor Iſtricum. In Mediterraneis Veneti tenent (n) *Petram Piloſam*, quæ in rupe ſita Marchionatus caput eſt. (o) *Fanum S. Laurentii* ultrò ſe ſubmiſit Venetis. (p) *Montona* olim libera in Venetorum quoque poteſtate eſt. Cætera opida quæ hic Venetis parent, non ſunt adeo clara. (q) *Auſtriæ Archiduces* in Iſtria ſub ſua poteſtate tenent *Pedenam*, Epiſcopalem urbem; *Piſinum, Vetus & Novum*, reditibus dives; *Lupolianum*; *Coſſiacum*; *Cominum*; *Dorum*; *Vipæum*; *Fanum S. Angeli.*

ε Forum Julii, vulgo *Friuli* & *Patria di Friuli*, limitibus continetur *Marchiæ Tarviſianæ, Norici & Hiſtriæ*; fluminibuſque *Formione*, qui Italis *Riſano* & Germanis *Alben* vocatur: & *Liquentia*, qui vulgo *Livenza*. [*e*]

ζ (r) *Vedinum*, Germanis *Weiden*, Italis (s) *Vdene*, urbs ampla & magnifica, cujus ambitus cenſetur quinque milliarium Italicorum, ſub poteſtatem Venetorum redacta eſt anno 1420.

η (t) *Cividad di Friuli*, olim *Forum Julii* ad Natiſonem ſita provinciæ nomen dedit, natura loci munita urbs, à Theodorico primum everſa; deinde à Cagana Pannone: poſteà reſtaurata *Civitas Auſtriæ* dicta eſt.

ϑ (u) *Tergeſtum* vulgo *Trieſte* Epiſcopatûs dignitate claret. Ad mare ſitum tempore Henrici Danduli à Venetis fuit occupatum. Poſt tamen Archiducibus Auſtriæ ceſſit. Anno 1507, iterum à Venetis capitur, ſed à Maximiliano receptum, hactenus Auſtriacis paret. Ager circa Tergeſtum & Juſtinopolin vinum illud fert, quod Germanis vocatur Reinfal.

ι (x) *Gradiſcia* regionis propugnaculum eſt à Venetis contra Irruptiones Turcarum anno 1472 condita.

HEKELII.

[*b*] Et Sepulchra vetuſtis litteris inſcripta.

[*c*] Hodie Urbs, à *Colchis* quippe in plano Solo condita, dicitur eſſe Epiſcopalis.

[*d*] A *Colchis* æque ac *Pola*.

[*e*] Hæc Regio *Carnorum* Populorum Terra eſt, olim, *Blondo* teſtante, *Liburnia* appellata. Sed *Fori* nomen *Julii* ideò ei dicitur eſſe inditum, quod *Julius Cæſar* Legiones hàc trans *Alpes* duxerit.

BUNO-

(a) Venetia. (b) Patavium. (c) Pedemontium. (d) Pola. (e) Parentium. (f) Caput Hiſtriæ, ſ. (g) Ægida, ſ. (h) Juſtinopolis. (i) Gafers. (k) Albona. (l) Civitas Nova. (m) Rovinium. (n) Petra Piloſa. (o) Fanum S. Laurentii. (p) Montona. (q) Opida Iſtriæ mediterranea quæ Auſtriæ Archiducibus parent. (r) Vedinum. (s) Udene. (t) Cividad di Friuli. (u) Tergeſtum. (x) Gradiſcia.

dita ϰ *Palma*, egregium Fori Julii atque Italiæ ab hac parte propugnaculum. Palma.
Cæterum eſt in Foro Julio Auſtriacæ ditionis *Palatinatus Goricienſis*, cujus Goricia.
caput *Goricia* (1), opidum ſatis nobile.

Marchia Tarviſiana. Marchia Tarviſiana.

III. Cognominatur *Marchia* hæc ab λ *Tarviſio*, vulgò *Treviſo*, ſplendida Tarviſium.
urbe (2). At Princeps non modò Marchiæ Tarviſianæ, ſed totius facilè Italiæ urbs eſt μ *Venetiæ*, in ipſo ſalo, palis ſuperſtructa, Emporium toto Venetiæ.
Orbe terrarum celeberrimum, ac Reſpubl. potentiſſima, magnificis ædificiis ſplendens, ac templo *D. Marci*, atque *armamentario*, maximè conſpicua (3).
ν *Patavium* (4), urbs ſpatioſa magis quam populoſa, *Academia* totius Europæ celeberrima maximè gloriatur: de cætero munitiſſima. ξ *Verona* ampla, ſplendida, magnifica ac populoſa, amphitheatri reliquiis nota eſt (5). Patavium. Verona. Vicentia.
ο *Vicentia* Equeſtris ordinis viris gratiſſimum domicilium (6).

Rhæti,

BUNONIS.

ϰ (a) *Palma* anno C. 1593 in Italiæ tutelam condita, & novem propugnaculis munita eſt, & arce, quæ totam urbem facilè tuetur. Totius orbis habetur firmiſſima. Tormenta in propugnaculis diſpoſita ſunt 80, & ſepoſita 600. Cæterum in hac regione ſunt, (b) *Aquileja*, *Ruffini* patria, urbs antiqua ab *Attila* olim everſa, quum eam triennio obſediſſet, & deſperâſſet, niſi per ciconiam pullos ſuos exportantem fuiſſet confirmatus; ſed à *Narſete* reſtaurata; hodiè vicus eſt. *Concordia*. (c) *Montefalcone*. *Goritia* dives, &c.

λ (d) *Tarviſium* Sili amne dividitur, urbs magnifica & munitiſſima, quæ tamen à Maximiliano I, Imperatore, unà cum *Verona*, *Vicentia* & *Patavio*, in bello adverſus Venetos, expugnata eſt [*f*]. Tarviſium patria eſt *Benedicti* XI, qui matrem ſplendide veſtitam rejecit, inopem agnovit.

μ Urbs hæc ex 60 amplius inſulis conflata eſt. Quum Attila Aquilejam obſideret, eo confluxerunt vicini, circa annum 422, ac poſt, circa annum 456, exules, quorum urbes Hunnus everterat. Crevit deinde, quum Longobardi & Gothi per Italiam ſævirent. Tandem anno C. 1292, ea Reip. forma conſtituta eſt quæ hodiè viget [*g*]. *Gauricus Aſtrologus* pollicetur urbem hanc duraturam annis 1580, ac tum ex inſulis futuram continentem. Prudentes ſunt Veneti, ac pœne infantes de Rep. diſſerunt, quaſi omnem ætatem in Senatu contriviſſent. Ad rem nauticam cum primis idonei. Quicunque hic excellit in aliqua arte, dives erit: unde omnis generis hic reperiuntur artifices optimi & experientiſſimi. Veſtium formam ſæpe mutant tam viri, quam fœminæ. Serica hic ſingulari elaborantur artificio. (e) In epularum luxum effunderentur Veneti, niſi leges & cenſores obſiſterent. Ducis defuncti funus Senatores in purpurea veſte comitantur; non in pulla: quoniam Reſp. innuit, ſe plures habere defuncto pares; ac proinde indignum eſſe dolorem ſuum publicè profiteri. Ultionis Veneti ſunt cupidiſſimi, quod vitium Italis ferè familiare eſt.

ν (f) *Patavium* vulgò *Padoua* ad Medoacum [*b*] fl, à Venetiis XXIV millia paſſuum jacet [*i*]. Monſtrantur ibi oſſa S. Lucæ [*k*]. Prætorium habet magnificum, in quo *Titi Livii cineres* perhibentur repoſiti. Ab Academia cognomen Doctæ obtinuit [*l*].

ξ (g) *Verona* Atheſi flumine munitur. Arcem habet benè munitam, duo caſtella [*m*], & *Scaligerorum*, qui rerum ibi potiti ſunt, monumenta.

ο (h) *Vicentia*, vulgò *Vicenza*, inter Renonem & Bachilionem amnes jacet: Spinam ex corona Chriſti Servatoris ibidem aſſervari tradunt. Ejus ager vini frugumque feraciſſimus eſt.

HEKELII.

[*f*] Hæc urbs, *Leandro* affirmante, inprimis eſt affluens rebus ad uſum humanum utilibus. Maximè enim abundat *Frumenti*, *Vini*, cæterarumque *Frugum* copiâ & re *pecuaria*, eſtque *Vini* ibidem ſumma nobilitas.

[*g*] Ædificia omnino ſunt magnifica, ac marmoreis Parietibus, Columnis, Statuis, Picturiſque pulcherrimis undique clara ac ſplendida; nobilium Familiarum ac Principum Senatorum Palatia divitiis, ornamentiſque omnibus affatim inſtructa.

[*b*] Seu *Meduacum*.

[*i*] Ejus circuitus conſtat milliaribus ſeptem, & habet formam qs. orbicularem, triplices muros, atq; Foveas, immiſſo *Medoaco* Flumine, profundas & navigabiles. Muris cingentibus & propugnaculis *Veneti* inexpugnabilem reddiderunt.

[*k*] *Lon-*

(a) Palma. (b) Aquileja. (c) Montefalcone. (d) Tarviſium. (e) Venetorum mores. (f) Patavium. (g) Verona. (h) Vicentia.

(1) Parva, ſed optime munita. (2) Venetis paret. (3) Plura Templa ſplendidiſſima jactat; Armamentarium etiam totius Europæ amplissimum ac refertiſſimum, ubi quotidie plus minus 2000 Opifices in 44 Cameris magnis aluntur, & variis Armorum generibus operam dant. Fundata eſt hæc Civitas ſupra 72 Inſulas: tot Curias Parochiales jactat: Inſulæ hæ pontibus pene innumeris junguntur: Pons de Rialto qui uno arcu canalem, uti vocant, ſeu alveum maximum jungit, ubique celebratur; 500 alii numerantur. Urbs in 6 partes diſtribuitur; Circuitus 9 mill. paſſ. & merito inter Orbis miranda locum habet. (4) Antiquitatem pene fabuloſam jactat, conditam fuiſſe ſcilicet An. 439 ante Romam, ab Antenore, Æneæ Socio, ab Hunnis An. 435 deleta; à Narſe, Imperatorum Orientalium Duce, centum An. poſtea reſtaurata; multis fortunæ procellis, & rerum vicibus agitata; nunc Venetis paret, urbs optime munita, at parum culta. Academia Urbis hujus ſummum decus Carolum Mag. An. 775 Conditorem jactat. (5) La Forreſt, qui urbem hanc vidit, haud adeo magnifice de ſplendore ejus loquitur. Commercio pene nullo gaudet. Catulli autem ac Plinii patria eſt, de quo merito gloriatur, & ſitum amœniſſimum jactat. Venetis paret, & Antiquitate celebratur. (6) Inter antiquiſſimas Europæ urbes numeratur; olim Gallis Senonibus, poſtea Romanis, Lombardis & aliis, at nunc Venetis ſubdita.

Rhæti vulgo Griſones.

Rhæti, vulgò *Griſones.*

IV. *Griſones*, quos Latini vulgato nomine *Rhætos*, German. *die Graupunter*, vocant, *Rheni*, *Oeni*, *Atheſis* ac *Adduæ* fontes accolunt. Opida habent tenuia; quorum caput π *Curia* (1), German. *Chur*, Ital. *Coira*: *Meyenfeld*, *Ilandz*. Sub Rhætis eſt *vallis Tellina*, & *Comitatus Clavennenſis*; cujus caput ρ *Clavenna*, German. *Claven*, Ital. *Chiavenna*. In valle Tellina ſunt σ *Sundrium*, τ *Tiranum*, υ *Peſclavium*, φ *Morbenium*.

Curia. Tellina vallis. Clavenna. Sundrium. Tiranum. Peſclavium. Morbenium.

Helvetiorum ſtipendiarii.

Helvetiorum Stipendiarii.

V. Griſonibus contermini ſunt χ *Helvetiorum ſtipendiarii*; quorum opida haud illepida, ψ *Lucanum*, *Locanum* & *Belliſona*. ω

Pedemontium.

Pedemontium.

VI. α *Pedemontii* Dominus eſt *Dux Sabaudiæ*. Caput Provinciæ ac Ducum Sabaudicorum ſedes eſt β *Auguſta Taurinorum* (2), vulgo *Turino*: Reliqua opida clara ſunt: γ *Vercellæ* (3), δ *Eporedia* (4), ε *Auguſta Prætoria* (5), ζ *Aſta* (6), η *Alba*,

Auguſta Taurinorum. Vercellæ. Eporedia. Auguſta Prætoria. Aſta. Alba.

[k] *Longolii*; aliorumque plurium.

[l] *Joan. Antonii Magini*, Geographi clariſſimi, mellea verè patria fuit.

[m] *Cottæ*.

BUNONIS.

π (a) *Curia* ad Rhenum eſt: Inde haud procul abeſt *lacus Herodis* impetuoſiſſimus. Ibidemque incipit venuſta vallis *das Winſgau*. Nec longè abſunt *Thermæ Piperinæ*, *das Pfefferbad*.

ρ (b) *Clavenna* à Lario lacu 16 millia paſſuum in Boream; inter Comum & Curiam, ad Maira fl. ſita, Germaniæ Italiæque Clavis perhibetur.

σ (c) *Sundrium* Italis *Sondrio* juxta Adduam jacet.

τ (d) *Tiranum* Italis dicitur *Tyran*.

υ *Peſclavium*, vulgò *Puſtlap* & *Puſchlau*, Italis *Puſchiavo*, ad Adduæ fontes eſt.

φ (e) *Morbenium*, Italis *Morbegno*, inter *Larium* lacum & *Sondrium* opidum interjacet. Ad finem Vallis, quo Addua fl. in lacum Larium ſe exonerat, *munitum Caſtrum*, Fuentes eſt.

χ Verbenum & Cereſium lacus accolunt.

ψ (f) *Lucanum*, ad Cereſium lacum, Italis *Lugano* dicitur.

ω (g) *Belliſona* ad Ticinum ſupra Verbanum lacum eſt, olim *Bilitio* dicta.

α (h) *Pedemontium* nomen habere videtur, quod ad pedes ſive radices Alpium eſt. Ad mare Inferum, ſi à Varo fl. qui terminus Galliæ eſt, incipias, reperies in Italia Pedemontium.

β (i) *Taurinum* ſive *Turino*, ad Duriæ oſtium eſt, quo in Padum confluit. Urbs pulcherrima & munitiſſima, cum arce ſplendida, in qua puteus mirandi operis [n]. Habet Academiam: ibique aſſervatur linteum, quo Chriſti defuncti corpus fuit involutum. Sabaudiæ Principes locum hunc habent in deliciis: ibique ferè ſemper commorantur.

γ (k) *Vercellæ*, vulgo Italis *Vercelli* ſ. *Verſelli*, ad Seſſitem fl. eſt. Sabaudiæ Dux urbem iſtam ex Ducatu Mediolanenſi decerpſerat, ſed Hiſpanus eam recepit [o]. Munitiſſima eſt: arcem habens firmiſſimam. Concilium ibi celebratum eſt, in quo damnatus *Berengarius Andegavenſis*.

δ (l) *Eporedia* [p], vulgo *Jurea*, ſeu *Hiurea* [q], ad Duriam. Ejus laudantur caſei *Salaſſi* dicti.

ε *Auguſta Prætoria*, vulgo Italis *Aoſta*, ad eundem Duriam [r].

ζ (m) *Aſta*, vulgo *Aſti*, ad *Tanarum* eſt. Urbs lauta, dives & frequens eſt: quæ olim XXX armatorum millia eduxit. Arcem habet *S. Chriſtinæ*, in gratiam Ludovici XIII ſororis, quæ eadem Sabaudi uxor, conditam.

η (n) *Alba Pompeja* ad eundem Tanarum fl.

HEKELII.

[n] Cives habet nobilitate maximè claros ac ſplendidis ædificiis utentes, potiturque agro perbono atque fertili: Olim *Romanorum* erat Colonia, & *Longobardorum* in *Italia* Sedes.

[o] Alioquin Urbs antiqua, honeſta, nobilis, rebuſque

(a) Curia. (b) Clavenna. (c) Sundrium. (d) Tiranum. (e) Morbenium. (f) Lucanum. (g) Locanum & Belliſona. (h) Pedemontium. (i) Taurinum. (k) Vercellæ. (l) Eporedia. (m) Aſta. (n) Alba.

(1) *Olim Imperialis, at nunc exempta.* (2) *Inter ſplendidiſſimas & magnificentiſſimas Italiæ urbes numeratur; ſitu amœniſſimo gaudet. Cives morum ſuavitate celebrantur, arcem habet munitiſſimam, Palatium Ducale inprimis nobile, & Supellectile lautiſſima decoratum. In poſteros nomen ejus celeberrimum futurum, propter Gallorum cladem qui cum urbem hanc obſidione cinxerant, fuſi fugatique erant, ſub Auſpiciis Ducis Sabaudiæ & Principis Eugenii An.* 1706. (3) *Pluries capta ſeculo ſuperiori, & D. Sabaudiæ reſtituta An.* 1660, *iterum a Gallis expugnata An.* 1704, *at nunc Duci reddita, munimentis a Gallis pene deletis.* (4) *Sunt qui conditum putant* 100 *ante Chriſtum natum annos: A Gallis An.* 1704 *capta, nunc Sabaudo reſtituta: Munimenta autem Galli diruerunt.* (5) *Nomen a Colonia Rom. ibi per Auguſtum ſtabilita, ducit, propter Victoriam ibi contra gentes Alpinas ſub ejuſdem Imperatoris auſpiciis clara, & inde Arcu Triumphali, Alpium Trophæum nominato, qui huc uſque integer manet, decorata, a Gallis An.* 1704 *expugnata, nunc a Sabaudo recepta.* (6) *A Gallis An.* 1703 *capta, nunc etiam Sabaudo reſtituta, & bene munita.*

ba, ϑ *Salutium*, & *Nicæa* (1), licet non magna, at incolis valida. Prope eſt Nicæenſium portus, *Villa Franca*, triremium Ducis ſtatio (2).

Salutium. Nicæa, VillaFranca.

buſque omnibus dives eſt, uberrimo, ac Frumenti, Vini, cæterarumque Frugum maximè fertili agro fruens. Aurifodinam olim habuiſſe ex *Euſebio* conſtat.

[p] *Straboni*, *Ptolemæo* & *Tacito* nempe; indoctis vero *Hipporegia* dicta.

[q] Aliis *Lamperegium*.

[r] *Salaſſorum* Colonia eſt & Metropolis, *Germanice Augſt* dicta.

BUNONIS.

ϑ (a) *Salutium*, vulgo *Saluzzo*, Marchiæ Salutienſis caput, ad Alpium radices. Cæterùm in *Principatu Pedemontano* nobiliora opida ſunt (b) *Pinarolium*, vulgo *Pignerol*, ad Chiſonium fl. opidum ita munitum & firmatum, ut provinciæ propugnaculum ſit; (c) *Cavortium*, (d) *Carinianum*, (e) *Briqueraſcum*, ex quo *Carolus Immanuel* Gallos ejecit, hyemali tempore callidè uſus; (f) *Savilianum*, (g) *Cuneum*, à Franciſco I, fruſtrà tentatum; (h) *Mons Regalis*, &c. *Sabaudiæ* etiam aſſcribuntur (i) *Seguſium* à Friderico Barbaroſſa olim exciſum; poſt, verò reſtitutum, hodiè dives & frequens eſt ad Duriam fl. ſitum: (k) *Rhodum*; (l) *Tenda*. Pedemontium pleraſque Italiæ partes fertilitate ſuperat. (m) Abundat frumento, vino, frugibus, domeſticis ac feris animalibus, &c. Fertilitatis argumentum eſt, quod quum in eo Galli & Hiſpani XXIII annis bellum geſſiſſent, nunquam tamen annonæ caritate laboraret. Habet equidem Comitatus Nicææ ſolum aſperum; ita tamen excolitur, ut nulla re indigeat. (n) Subalpini iſti Principem ſuum impensè amant & colunt: delicias ſectantur, ad militiam tamen & mercaturam aptiſſimi.

(a) Salutium. (b) Pinarolium. (c) Cavortium. (d) Carinianum. (e) Briqueraſcum. (f) Savilianum. (g) Cuneum. (h) Mons Regalis. (i) Seguſium. (k) Rhodum. (l) Tenda. (m) Pedemontii fertilitas. (n) Mores Sabaudorum.

(1) Concilio Oecumenico, uti antea dictum, clara, a Maſſilienſibus poſt Ligures debellatos condita, Monumentis Romanis nobilitata, a Gallis An. 1691 expugnata, uti A. 1705, at nunc Sabaudo reſtituta.

(2) Pluries a Gallis capta ſeculo ſuperiori, iterum An. 1704, nunc autem a Sabaudo recuperata, cui ſolus eſt portus maritimus, iſque tutiſſimus.

CAP. XXXVI.

Lombardia, & Genuenſis ager. I

I.

Lombardia Tranſpadana.

EA quæ nunc *Lombardia* propriè dicitur, pars eſt Italiæ, urbium ſplendore, agrorumque cultu lætiſſima: Dividitur autem Pado amne in *Ciſpadanam* & *Tranſpadanam*. Tranſpadana rurſus diſpertitur in Ducatum *Mediolanenſem*, *Mantuanum*, & *Venetorum ditionem*.

Lombardia. Tranſpadana.

II. *Mediolanenſis Ducatus* caput eſt a *Mediolanum*, unde Ducatui nomen ac dignitas; urbs magnitudine ſua, Arcis munitione, atque incolarum numeroſitate

Ducatus Mediolanenſis, Mediolanum.

BUNONIS.

a *Mediolanum*, vulgo *Milano*, cæteras Italiæ urbes incolarum multitudine, unâ exceptâ Neapoli, longè ſuperat [a].

HEKELII.

[a] Vid. ſupra Cap. XXXIV. Sect. II.

KEISKII.

1 (a) *Lombardiæ* nomen Lombardi aut Longobardi gens Germanica indiderunt, qui anno C. 526 per Pannoniam, anno 552 per Italiam irruperunt, Gothiſque profligatis anno 572, Alboino rege regnum conſtituunt novum, idque annos 206 ſtetit, donec Carolus M. An. 773 Deſiderium exturbavit, fecitque ut Lombardia primum Francico, poſthac Germanico Imperio ſubeſſet. Denique principatus alios admiſit aut Reſpublicas: Hinc (b) *Mediolanum* anno 1395. Vice Comites, ſequenti ſeculo duces, horumque familia exſtincta Carolum V Imp. ſuſcepit, cumque illo Reges Hiſpanicos, quibus adhuc paret. (c) *Mantua* Gonzagas primo Marchiones anno 1431, poſtea Duces an. 1530 à Carolo V Imp. creatos habuit. (d) *Parma* & *Placentia* Duces Farneſios a Papa Paulo III A. 1544 impoſitos recepit. (e) *Mutina* Marchiones ſeren. Ateſtinæ familiæ antiquiſſimæ, item Ferrariæ Rhegiique Duces diu protulit ex anno 1190; ſed Papa Clemens VIII anno 1597 Ferrarienſem Urbinatemque Ducatus ſibi tanquam feuda aſſeruit. (f) *Reſpubl. Genuenſis* & ipſa regiam dignitatem & regnum Corſicæ ſibi tuetur, regi tamen Hiſpaniæ quam Gallo addictior, ob Finalium Hiſpanis ſubditum & Genuenſibus vicinum, nec non propter commercia per Hiſpanicas provincias liberius tractanda. Amplius exſtant

E e

(a) Lombardia. (b) Mediolanum. (c) Mantua. (d) Parma. (e) Mutina. (f) Genua.

ſitate clariſſima; armorum bellicorum officina tota Europa celeberrima (1). Secunda à Mediolano eſt β *Cremona*, magnificis ædificiis ſuperba (2). Sequuntur γ *Comum* (3), δ *Papia*, ε *Novaria*; & in Ciſpadana Lombardia ſub eadem ditione ζ *Alexandria* ac η *Dertona*.

Cremona. Comum. Papia. Novaria. Alexandria. Dertona.

Mantuanus Ducatus.

Ducatus Mantuanus.

III. ϑ *Mantua*, quæ nomen Ducatui dedit, in palude vel lacu ſita eſt, urbs amœniſſima, ſedes & domicilium nobiliſſimæ *Gonzagarum* familiæ (4).

Veneta

exſtant duo Lombardiæ Liguriæque vicini admodum Principatus: (a) *Monacenſis* nempe unus in Grimaldorum ſtirpe, & (b) *Mirandulanus* in vetuſta *Picorum* familia ob eruditionem variam perilluſtri. Confer Principatus Italiæ in Elzevier. rebuſp. item Introduct. Puffendorf. ad Stat. Europæ hod.

BUNONIS.

β (c) *Cremona* à Pado abeſt 1500 paſſibus: cujus tamen inundationes experitur [*b*]. Arx ejus turrim habet admirandæ altitudinis: unde natum proverbium, *Unus Petrus Romæ*; *Unus Portus Anconæ*; & *Una Turris Cremonæ* [*c*].

γ (d) *comum* ad *Larium* lacum eſt, qui inde *Comenſis*, vulgo *Lago di Como* dicitur. Eſt verò *Comum* ab Anſhelmo Puſterulo Archiepiſcopo Mediolanenſi exciſum: quod antiſtitem, quem ipſe obtulerat, recipere noluiſſet. Fuit tum in edito loco poſitum, poſt eo reſtauratum, quo nunc viſitur. Caſtellum habet, quod *Turris Rotunda* dicitur. Ipſa urbs dives deliciis affluit. Incolæ ejus ſunt induſtrii. *Pauli Jovii* Hiſtorici patria eſt.

δ (e) *Papia*, olim *Ticinum*, vulgo *Pavia*, ad Ticinum fluvium, qui hodie vulgo *Teſino* dicitur, habet *Therotrophium* muro cinctum, in quo *Franciſcus* I, Galliæ rex, victus in Cæſarianorum venit poteſtatem, (f) *Picighitone*, quod olim *Forum Diuguntorum* ad Humatiam fl. in cuſtodia detentus; donec Madritium in Hiſpaniam abduceretur.

ε (g) *Novaria* vulgo *Novare* & *Navara*, ad flumen ejus nominis eſt, quod hodie vulgo *La Gogna* dicitur, *Petri Lombardi* & *Comeſtoris* patria. Ad Novariam *Ludovicus Sfortia* captus eſt anno 1500.

ζ (h) *Alexandria* vulgo *Aleſſandria della Paglia* ad Tanarum fl. ab Alexandro III pontifice nomen habet, cum anteà *Cæſarea* appellaretur. Condita eſt anno 1178 contra Fridericum Barbaroſſam.

η (i) *Dertona*, vulgo *Tortona*, à *Friderico Ænobarbo* everſa, à Mediolanenſibus reſtaurata, nunquam ad priſtinam rediit dignitatem. Ad Ducatum iſtum porrò quæ referuntur, nobiliora ſunt, (k) *Caravacium*, ad quod Veneti à Franciſco Sfortia Mediolanenſis exercitus præfecto profligati ſunt, (l) *Bicoca*, ubi Galli à Proſpero Columna anno 1522 victi ſunt. (m) *Angleria* Comitatus caput; unde Principes Mediolanenſes orti. Joh. Galeatius III, à Wenceſlao Imperatore creatus eſt Comes Angleriæ, & regionum Verbano adjacentium anno 1397. Olim mille paſſibus aberat à lacu: (n) *Mortaria*, ad quam Carolus M. Longobardos magna clade affecit; unde nomen nacta eſt: quum anteà *Silva bella* vocaretur: (o) *Lauda*, vulgo *Lodi*, ad Adduam fl. ſita; à Mediolanenſibus 1158 everſa: ſed auſpiciis Friderici I reſtituta: (p) *Soncinum* à Friderico I everſum, & reſtauratum; à Mediolanenſibus incenſum, & reparatum. Actiolinus tyrannus ibi mortuus eſt. (q) Ducatus ille Mediolanenſis feraciſſimus eſt. Ad Mediolanum tanta oryzæ copia provenit; ut per univerſam Italiam & Galliam deportetur. Cremonenſis ager vino & fructibus dives eſt: ſicuti Ticinenſis lino, & Laudenſis paſcuis. (r) Mediolanenſes ingenio valent, artibuſque mechanicis ſunt deditiſſimi: unde proverbium; *Evertendum eſſe Mediolanum, ut univerſæ Italiæ provideatur.* In veſtitu ſplendidi ſunt ac lauti; unde plerique, veluti *Biantis* ſectatores, *omnia ſua ſecum portant.* Minus Zelotypi ſunt, minuſque vindictæ cupidi, quàm reliqui Itali: mulieres operis Phrygii perhibentur peritiſſimæ.

HEKELII.

[*b*] *Faerni*, *Lampridii*, ac *Vidæ*, Poëtarum lepidiſſimorum, patria eſt ſat clara.

[*c*] *Cremonæ* Territorium, in quo non ſunt Montes nec Loca Sylveſtria, eſt fertiliſſimum & granis abundat, *Vino*, *Uvis*, *Pomis*, *Oleribus*, *Lacticiniis*, *Melle*, *Lino*, *Lana*, *Fœno*, *Lignis*, ac multis aliis, quæ ſunt ad eſum & uſum cunctis hominibus atque animalibus. Vid. *Fr. Schotti* Pars 1. *Itinerar. Italiæ* p. 199.

BUNONIS.

ϑ (s) *Mantua* vulgo *Mantova* in medio ſtagni, quod Mincius facit, non procul inde in Padum influens, ſita eſt [*d*]. Quanquam verò natura & arte eſſet

(a) Monaco. (b) Mirandula. (c) Cremona. (d) Comum. (e) Papia. (f) Picighiton. (g) Novaria. (h) Alexandria. (i) Dertona. (k) Caravacium. (l) Bicoca. (m) Angleria. (n) Mortaria. (o) Lauda. (p) Soncinum. (q) Mediolanenſis Ducatus fertilitas. (r) Mediolanenſium mores. (s) Mantua.

(1) *Anno ab U. C. 170, a Gallis uti dicitur condita, quadragies obſeſſam, vicies & bis expugnatam, & quater deletam fuiſſe traditur. Poſtremo a Cæſare Friderico I propter Ignominiam Imperatrici inuſtam, quam Aſino impoſitam, facie verſus Caudam, nudam per plateas duxerunt. Templum Cathedrale ſuperbiſſimum jactat, in quo ædificando plus minus 300 Annos occupati, nondum Colophonem addidere, ait* La Forelt. *Imago B. Virginis ibi aſſervatur, ſecundum Catagraphen S. Lucæ delineata, ſi adſit Fides, quam Gallus 500000 l. Francicis, emere conatus eſt. Civitas hæc 200 Templa, 72 Monaſteria, 10 mill. paſſ. in circuitu & 300000 Incolas numerat; diu a Gallis poſt obitum Caroli* II *Hiſpani detenta; nunc Carolo* III *Auſtriaco reſtituta; Gallis ex Italia Fœderatorum Armis feliciter pulſis.* (2) *A Gallis An. ab U. C. 445 condita, a Lombardis An. C. 630 deleta, a Fred.* I *Cæſare reſtaurata, a Gallis poſt obitum Caroli* II *Hiſp. poſſeſſa, ab Eugenio Sabaudo An. 1702 oppreſſa, ubi Gallorum Ducem Villeregium cepit, & Gallis fruſtra impedire nitentibus captivum abduxit; ſed Gallorum numero impar, ex urbe diſcedere coactus eſt; at Gallis in Italia profligatis, Civitas Carolo* III *Hiſpano reſtituta eſt.* (3) *Urbs munita & bene culta; Innocentis* XI *Pontificis, Cecilii Poetæ, Plinii Junioris, & Pauli Jovii, Virorum clariſſimorum patria.* (4) *Et Poetarum Principis, Virgilii, patria. Stirps Gonzagana Mantuenſis in nupero Duce ſine prole mortuo defecit. Oppidum hoc 430 An. ante Romam conditum fertur; frequens, amplum ac opulentum, plateis latis ac rectis, & ædificiis ſplendidiſſimis ornatum, inter quæ præ cæteris eminet S. Andreæ Templum Cathedrale, ubi, ſi credere fas ſit, guttulæ Sanguinis Jeſ. Chriſti Salvatoris aſſervantur. Terræ firmæ, via ſtrata 300 paſſuum, Civitas hæc jungitur. Gallis a nupero Duce prodita; at nunc Fœderatorum Armis Imperio vendicata. Aer inſalubris propter paludes vicinas tempore æſtivo habetur.*

Veneta ditio in Lombardia.

Ditio Veneta.

IV. Venetæ ditionis ſunt in Lombardia ι *Brixia* (1), κ *Bergomum* (2), λ *Crema* & μ *Peſchiera*, urbes celeberrimæ: quarum duæ poſteriores munimina habent validiſſima. Brixia. Bergomum. Crema. Peſchiera.

Lombardia Ciſpadana.

V. In *Lombardia Ciſpadana* ſunt Ducatus tres: *Parmenſis*, *Mutinenſis*, & *Montiſferratenſis Ferrarienſiſque* ditionis loca. Lombardia Ciſpadana.

Parmenſis Ducatus.

VI. *Parmenſis Ducatus* caput eſt ν *Parma* (3), urbs egregia, illuſtriſſimæ *Farneſiorum* familiæ domicilium. Secunda eſt ξ *Placentia*, illi nulla re, niſi dignitate inferior (4). Ducatus Parmenſis.

Muti-

eſſet munitiſſima, à Cæſarianis copiis tamen intercepta & expugnata eſt anno 1630, ac facta pace Duci ſuo reddita. *Palatium Ducis* adeo magnificum & amplum eſt, ut quinq; Reges poſſit hoſpitio excipere, ipſo Duce haud excluſo. In eo enim 550 numerantur conclavia, pretioſis ſtragulis & aulæis ornata. Ipſam Mantuam in lacu tres veluti urbes ſepiunt, *il The* Palatium magnificum; *Borgo di S. Georgio*, & *Porte Fortere.* Hoc Ducatu porrò continentur (a) *Caſtellum Gubernium*, vulgo *Gauvernolo*, ad Mincium fl. ad quod Leo Pontifex Attilæ occurriſſe traditur. Habet locus hic Cataractam, cujus vi circumjacens regio inundari poteſt. (b) *Guardiſtallum* ſive *Guaſtalla* duobus Conciliis ſub Urbano II & Paſchali II, nobilis. (c) *Sabionetta* cum arce firmiſſima: (d) *Caſtilio Stiverorum*, vulgo *Caſtiglione della Stivere*, urbs permunita cum arce; unde Ludovicus Gonzaga ortus: in Montisferrato Mantuano (e) *Caſale S. Evaſii*, vulgo *Caſal S. Vas*, urbs totius Europæ munitiſſima, cum arce hexagona: (f) *Pons Sturæ*, ubi Arx munita, ad quam Ludovicus Sfortia, Mediolanenſium Dux, à Gallis captus primùm deductus eſt: (g) *Aquæ*, vulgo *Acqui*, Georgii Merulæ patria; qui ſe Statiellatem appellat ab antiquo urbis nomine, quo *Aquæ Statiellorum* fuit dicta. Thermæ hic reſtant pulcherrimæ. Ipſa vero civitas civilibus diſcordiis attrita pæne concidit. (h) *Mantuana regio* abundat frumento, pecoribus & piſcibus. Vinum tamen ejus non laudatur; quoniam ferè auſterum eſt. Pannus Mantuanus & Tapetes in pretio ſunt. (i) *Mantuani* ad domandos equos à natura videntur facti; unde illi equites ſunt peritiſſimi. Habentur tamen ingenii hebetioris ob aëris gravitatem & craſſitiem. Ad bonas literas percipiendas minus creduntur idonei, quàm ad alia negotia, & familiam curandam.

HEKELII.

[*d*] Urbs eſt inſignis ac pervetuſta, antiquior ſcilicet 670 annis, quàm *Roma*. Dicitur enim annis 60 ante bellum *Trojanum* eſſe condita.

BUNONIS.

ι (k) *Brixia*, Italis *Breſcia*, Bergamo ad 30 millia paſſuum diſtat, ad Garziam amnem validis muris & caſtello, quod egredi gubernator nunquam audet; munita, opibus florens, Venetæ urbis *Sponſa* appellatur [*e*].

κ (l) *Bergomum* vulgo *Bergamo* inter Mediolanum & Brixiam ſitum, ambitum cum IV ſuburbiis adjacentibus non minorem Mediolano habet, cujus incolæ faceti à moribus & ingenio audiunt.

λ (m) *Crema* à Laude Pompeja X millia paſſuum diſtans in pulchra & fœcunda jacet planitie.

μ (n) *Peſchiera* ad lacum Benacum eſt, qui vulgo *lago di Garda.*

ν (o) *Parma* ad fluvium cognominem eſt, qui inde haud longè in Padum ſe effundit.

HEKELII.

[*e*] *T. Livius*, aliique magni Autores tradunt, hanc Civitatem *Regum Romanorum* tempore à *Gallis Cenomannis* eſſe conditam, quam poſteà *Romani*, *Tranſpadana Gallia* in poteſtatem redactâ, ſuæ ditionis item fecerunt. Conſtat ex eodem *Livio*; fidem Populo *Romano* conſtantiſſimè quondam & quidem præcipuè difficillimis *Hannibalici* Belli temporibus, præſtitiſſe.

BUNONIS.

ξ (p) *Placentia*, vulgo *Piacenza*, haud longè à Trebiæ & Padi confluentibus, egregiè munita, Academia nobilitatur, & obſidione illa, quam à Totila oppugnata pertulit; qua opidani etiam carnibus humanis victitârunt. Ad hunc Ducatum porrò pertinent (q) *Burgus S. Donini*, *Gibellum* à Gibellinis olim exſtructum contra *Caſtrum Guelphum.* (r) *Burgus vallis Tarenſis* ad Taurum fl. opidum ditionis Parmenſis firmiſſimum. (s) *Roſſena* Corregiani quondam Principis, hodiè munitiſſima, & (t) *Florentiola* in via Æmilia ad Lurdam opidum ſatis lautum.

(a) *Par-*

(a) Caſtellum Gubernium. (b) Guardiſtallum. (c) Sabionetta. (d) Caſtilio Stiverorum. (e) Caſale. (f) Pons Sturæ. (g) Aquæ. (h) Mantuanæ regionis fertilitas. (i) Mantuanorum mores. (k) Brixia. (l) Bergomum. (m) Crema. (n) Peſchiera. (o) Parma. (p) Placentia. (q) Gibellum, Burgus S. Donini. (r) Burgus Vallis Tarenſis. (s) Roſſena. (t) Florentiola.

(1) Ampla, frequens & Commercio celebris: Conditores Gallos Cænomanos habuit, & clades quas ab Hunnis, Lombardis, Guelphorum ac Gibbellinorum factionibus perpeſſa eſt, nunc feliciter ſuperavit.

(2) A Gallis Cænomanis condita, a Gothis deleta, a Lombardis reſtaurata, a Carolo Mag. amplificata, & multum a Dominis propriis perpeſſa: Venetorum Ditioni annexa eſt A. 1447, a Gallis An. 1509 capta, Venetis 1516 reddita.

(3) Ampla, Ducis Palatio magnifico & ornatiſſimo decorata. Theatrum etiam nobiliſſimum, Academiam, Sedem Epiſcopalem, Nobilium Collegium, & Literatorum Societatem qui Innominati vocantur, haud immerito jactat. Urbs optime munita, a Cæſare Fred. I per duos Annos fruſtra oppugnata

(4) A ſitus Amœnitate denominata; urbs antiqua, ab Amilcare Carthaginenſi An. ab U.C. 550 deleta. Circuitus 5000 paſſ. eſt, urbs bene munita, Sedes Epiſcopi, Academiæ & Greg. X, Pontificis, patria.

Mutinenſis Ducatus.

Mutina. Regium Lepidi.

VII. Hujus caput eſt ο *Mutina* (1). Alterum ejus clarum opidum eſt π *Regium Lepidum.*

Ager Genuenſis, vulgo *Riviera di Genova* (2).

Ager Genuenſis, vulgo Riviera di Genova. Genua.

VIII. Caput regionis eſt ρ *Genua* (3), urbs omnium Italicarum ædificiorum ſplendore ac magnificentiâ ſuperbiſſima, quippe in eo vico, qui novus, vulgo *Strada nuova*, dicitur, nulla eſt domus, quin digna regem vel potentiſſimum excipere. Hujuſmodi autem plures paſſim in urbe, maximeque in ſuburbiis invenias, omni deliciarum genere, ut ſunt Italorum ingenia, inſtructiſſimus [*f*]. Cæterum Genuenſes in Regis Hiſpaniarum clientela ſunt. Secunda à Genua eſt σ *Savona*, lepida ſanè ac lauta. Sequuntur, τ *Vintimiglia*, υ *Albenga*, & *Serezzana*, in Tuſco ſolo ſita, egregio munimento, ac militum præſidio.

Savona. Vintimiglia. Albenga. Serezzana.

CAP.

(a) *Parmenſis Ducatus* cœlo gaudet ſaluberrimo; unde indigenæ plerique ſunt μακρόβιοι. Nihil hic, quod ad vitam & delicias pertinet, deeſt. Caſei Parmenſes in pretio ſunt. Placentinus ager præter illa abundat ferro ac ære: habet quoque ſalinas. Cùm *Parmenſes*, tum *Placentini* habentur bellicoſi [*g*]. (b) *Parmenſes* tamen moribus ſunt ſuavioribus; *Placentini* vero ſunt auſteri & moroſi. Utrique ſunt ſolertes & ſagaces. Injuriarum ultores acerbiſſimi, ac præcipuè tori nuptialis.

HEKELII.

[*f*] Unde non mirum, ſi nomen GENUÆ SUPERBÆ vulgo eſt adepta.

[*g*] Et nobiles, litterati, animoſi.

BUNONIS.

ο (c) *Mutina* vulgo *Modena* in viâ Æmiliâ inter Regium Lepidi, quod vulgo *Reggio*, & Bononiam, quod Italis *Bologne*, ſita eſt: non tamen eodem planè loco, quo Mutina antiqua, cujus rudera ad Novam conſpiciuntur. Antiqua illa à Gothis & Longobardis eſt everſa: Nova autem, Longobardis oppreſſis, reſtituta eſt. Libera olim fuit civitas, quæ magna cum Bononienſibus geſſit bella [*b*].

π (d) *Regium Lepidum* in eâdem viâ eſt inter Parmam & Modenam. Et hæc urbs poſt Longobardos ejectos videtur reparata. Cæterùm huic Ducatui aſſcribuntur (e) *Aquaria*, aquis medicatis nobile opidum; (f) *Carpi*, urbs antiqua, & hodiè bene munita; (g) *Caſtrum Novum*, cognomine *Grafinianum*, urbi Arx munitiſſima: (h) *Corregium*, opidum perlautum ac ſatis munitum, *Spina Ducis Mutinenſis* dictum: (i) *Saxulum*, vulgo *Saſſuvolo*. *Mutinenſis* Ager Frumento, Oryza, ac Leguminibus abundat: vinumque habet bonum. Sed *Regienſis* Ager, cœlum habens gravius, infelicior eſt: Sues tamen pingues habet: ſicut *Corregianus* multa pecora; & *Carfinianus* fodinas metallicas. (k) *Mutinenſes* habentur bellicoſi, & ſingulari in Principem ſuum fide, cauti & ſolertes. Sed *Rhegienſes* parum cauti judicantur. (l) *Ducatus Mirandulani* caput eſt *Mirandula* olim exigua. Probe munita eſt, quum eam Julius III Pontifex obſideret. (m) *Concordiæ Comitatus* in Mirandulorum Ducum eſt ditione. Ejus caput à Sigiſmundo Imp. conſtitutum eſt *Concordia* olim munita: cujus munitiones à Galeatio II disjectæ: poſt tamen urbs reparata indies lautior evadit ad Secium fl. poſita. (n) Ipſa regio Frumenti, Oryzæ & vini ferax eſt: & magnos pecorum alit greges. (o) Mirandulani habentur bellicoſi, hoſpitales, liberales, faceti, bonæque indolis.

ρ (p) *Genua*, vulgo *Genova* [*i*] ad litus maris Liguſtici, anno C. 935 à Saracenis incenſa, ac opidani aut occiſi aut abrepti: ſed Venetorum Ducis ope reducti ſunt, ac urbs magnificentius reparata. Hodiè ambitu ſuo continere dicitur ſex millia paſſuum, Portus clauditur mole ſexcentorum paſſuum; habetque in promontorio Pharum elegantiſſimi operis. Præ cæteris urbis palatiis illud eminet, quod eſt Auriacum *des Doria*, planè regium. Viæ urbis pleræque anguſtæ ſunt, & obſcuræ; quoniam ædes excelſæ officiunt lumini.

σ (q) *Savona* ad Vada Sabatia cultiſſima urbs, olim libera: cujus portum obſtruxêre Genuenſes. *Gregorii* VII & *Julii* II *patria eſt.*

τ (r) *Vintimiglia* olim *Albium Intemelium*, ad Rutubam fl. oſtium eſt.

HEKELII.

[*b*] *Mutinenſis* Schola, Anno poſt nat. CHRISTI M CC *Alſtedio* teſte, erecta magnum lumen atque ſplendorem ab *Azone* olim accepit, qui *Bononia Mutinam* eſt vocatus munere centum Marcarum Auri.

[*i*] Antiqua Civitas & amœniſſima.

BUNONIS.

υ (s) *Albenga*, olim *Albium Ingaunum* dictum, urbs maritima, & elegans, è cujus regione inſula eſt, vulgo *Iſola d'Albengo*, olim *Gallinaria*, à gallinis ſylveſtribus

(a) Ducatus Parmenſis felicitas. (b) Parmenſium mores. (c) Mutina. (d) Regium Lepidum. (e) Aquaria. (f) Carpi. (g) Caſtrum Novum. (h) Corregium. (i) Saxulum. (k) Mutinenſium mores. (l) Ducatus Mirandulanus, Mirandula. (m) Concordia. (n) Agri Mirandulani fertilitas. (o) Mirandulanorum mores. (p) Genua. (q) Savona. (r) Vintimiglia (s) Albenga.

(1) A M. Antonio Ann. ab U.C. 710 fruſtra oppugnata, at An. ſequenti expugnata, fuſis fugatiſque ſub ejus Mœnibus Hirtio & Panſa, unde Excidium Reipubl. Romanæ, Senatus populique Authoritatis Initium cepit.

(2) Vix datur Regio quæ dominos ſæpius mutaverit: nunc ſuo Duci paret.

(3) Miſere a Gallis Machinis æneis An. 1684 vaſtata, quia Ludovico XIV offendiculum aliquod præbuerat; at pars illa Civitatis lautius quam antea reædificata eſt. Tyrannus iſte immaniſſimus nullas pacis conditiones auſcultare voluit, niſi Dux Genoenſis Lutetiam petiiſſet, & ſeſe Reipublicæ nomine Gallo herbam porrexiſſet.

veſtribus dicta, quibus etiamnum abundat. Reipublicæ Genuenſis loca *maritima* porrò ſunt, (a) *Naulum*, urbs olim opulenta: ſed poſt attrita; fortè quod præſulis ſui minas contempſiſſet, qui cives reprehendebat, quod ferrum ad Barbaros deferrent. *Portus Delphini* vulgo (b) *Porto Fino*, (c) *Rapalum*, (d) *Portus Veneris*, Genuenſium colonia, ab iisdem bello Piſano disjecta. (e) *Spetia*, (f) *Lerice*. *Mediterranea* loca; *Tabia*, vulgo *Taggia*, *Gavium*, opidum lautum ac permunitum: *Claverinum*, vulgo *Chiavari*. Genuenſibus præterea aſcribuntur *Monachium*, vulgo *Monaco*, portu gaudens commodiſſimo: *Onilia*, vulgo *Oneglia*, ad Imperialem fl. in valle feraciſſima ab Hiſpanis occupata; ſed jam Sabaudo reddita; *Marrum*, vulgo *Marro*; Comitatus caput; *Finarium*, vulgo *Final*; *Torelia*, vulgo *Toreglia* non procul à monte Bruno; & *Pontremulum*, vulgo *Pontremoli*, ab Henrico Imp. dirutum, quod Romam eunti tranſitum denegâſſet; ſed reſtitutum. In ditione erat Ducatus Mediolanenſis: Ab Hiſpanis occupata eſt. *Liguria* olim ſterilis credita, quam tamen incolarum induſtria reddit fertiliſſimam. (g) Celebratur vinum Tabianum & Taggianum, quod Apianum *Muſcat* dicitur. Omnis tractus inter Genuam & Nervium amœnus eſt: cultuſque tot prædiis magnificis. (h) Habentur Genuenſes parum hoſpitales, & lucro inhiantes; foris ſplendidi, domi tenaces. Fœminæ ſplendidè veſtiuntur: juniores in luxum proſulæ, vergente ætate, ad pietatem feruntur [k]. Galli perſidiæ eos haud obſcure inſimulant: Quare, quum ſeſe obtuliſſent in tutelam Ludovici XI, Regis Galliæ, ipſe eos Dæmoni addixit, tanquam tali domino dignos.

HEKELII.

[k] Alioquin multa egregia priſcis temporibus effecerunt, ſemperque mari eos viguiſſe, inſigneſque victorias obtinuiſſe conſtat. Mercaturâ & negotiationibus maximum ſibi nomen comparârunt, cùm in his reliquas Nationes ſolertiâ & diligentiâ ſuperent, neque ullum omninò adinveniatur Exterorum Emporium, quod ipſi non adeant.

(a) Naulum. (b) Porto Fino. (c) Rapalum. (d) Portus Veneris. (e) Spetia. (f) Lerice. (g) Agri Genuenſis fertilitas. (h) Genuenſium mores.

CAP. XXXVII.

Tuſcia, Romaniola, Marchia Anconitana, Romanus Ager, & Ducatus Spoletanus.

I.

Tuſcia, vulgo Toſcana. 1

TUſcia, *Magni Ducatus* titulo ad ſublimem inter Italicas regiones dignitatem elata, caput habet ac Ducum ſedem α *Florentiam* (1), vulgò *Fiorenza*, vel *Firenze*, urbem, ſi unam *Antverpiam* excipias, totius Europæ pulcherrimam, templorum ſplendore maximè conſpicuam. Libera atque opulenta fuit civitas, antequam *Medicæorum* familia Principatum occuparet.

Tuſcia, ſ. Toſcana. Florentia.

(1) *Sunt qui Syllam Conditorem An. ab V. C. 671 volunt. Cunctas fere Europeæ Civitates ſitus Amœnitate ſuperat, patriam eſſe Americi Veſpucii, Bocacii & Machiavelli jactat.*

II. **Luca**

BUNONIS.

α (a) *Florentia* arcem habet firmiſſimam & propugnacula, quibus opidani in officio continentur: Eam ad Apennini radices ſitam *Arnus fl.* interluit: ibi epilepſia magis familiaris eſt, quàm alibi in Italia [*a*]. Ex ea civitate orti *Clemens* VII *Leo* X & XI pontifices, *Americus Veſpucius*, *Johannes Bocatius*, *Marſilius Ficinus*, *Picus Mirandula*, *Angelus Politianus* & *Hieron. Savonarola*, *Accurſius*, &c. Magni iſtius Ducis dominium commode dividitur in (b) *Antiquum* & *Novum*. Ad antiquum referuntur, præter *Florentiam*, *Piſæ*, *Aretium*, *Piſtoria*, *Peſcia*, *Monte Pulciano*, *Cortona*, *Pratum*, *Volterra*, *Fieſole*, *Colle*, *Ilborgo*, *S. Sepolchro*. In *Novo* ſunt *Senæ*, *Montealcino*, *Chiuci*, *Groſſeto*, *Savona*, *Pienza*, in *Elba* inſula *Coſmopolis* à Coſmo duce, qui eam communivit, dicta, &c.

HEKELII.

[*a*] Aër heic eſt tenuis & ſalubris & maximè acrium ingeniorum ferax, & quoniam præter *Romam* nulla exſtat in *Europa* Civitas, quæ tot *Architectos*, *Pictores* & *Anaglyptas* emiſerit, quàm hæc Civitas, hinc profecta ſunt tot Palatia, tot templa, tot Picturæ, tot Statuæ, quæ ſummâ admiratione afficiunt. Claret heic *Antonius Magliabechius*, Coſmi III, Magni *Hetruriæ* Ducis, Herois ſapientis, magnanimi, benigni, atque incomparabilis, Bibliothecarius dexterrimus ac maxime curioſus, Vir excellenter eruditus, modeſtus & manſuetus.

REISKII.

1 (c) *Tuſcia* familiæ Mediceorum ſereniſſ. ſubjecta Ducatus titulum à Carolo V Imp. anno 1530, ſed magni elogium à Pontifice Rom. IV additum ſuſcepit. Urbes verò tres præcipuas & liberas quondam reſpubl. complectitur, *nempe Florentiam*, (d) *Senam*, *Piſaſque*, amplas admodum, frequentes nitidaſque; ſed elegantiſſimam Ducum ſedem, palatio planè regio ſuperbam. Sena & vicina huic regio in fidem à Carolo V, anno 1555, recepta, & in filium Philippum tranſlata, denique anno 1557 ad Ducem rediit, exceptis urbibus, quæ adhuc regno Hiſpanico ſubſunt. (e) *Luca* liberam remp. ſibi tuetur ſuis munitionibus & propugnaculis, itemque Principum vicinorum æmulationibus

(a) Florentia. (b) Hetruriæ Ducatus Antiquus & Novus. (c) Tuſciæ magnus Duc. (d) Sena. (e) Luca.

Luca. II. β *Luca* ſui juris civitas opulenta ac maximè ſplendida munitaque: Imperiali libertate gaudet. Haud procul *marmora* magnâ copiâ cæduntur, totius Italiæ nobiliſſima (1).

Piſæ. Liburno. III. γ *Piſæ*, libera quondam ac potens terrâ marique civitas, nunc propemodum incolis deſerta, Magno Etruriæ Duci paret (2). δ *Liburno* portui, vulgo *Livorno*, ſive *Ligorno*, & *Liorno*, ad antiquam claritatem hoc novum decus accedit, quod recens à Magno Duce in ſummum ſplendorem reſtaurata eſt. Portus eſt in celeberrimis Italiæ haud poſtremus, Magni Ducis ſeceſſu ac triremium ſtatione inſignis (3).

Hiſpani opida in Hetruria maritima. IV. ε *Plombinum*, ζ *Telamon*, η *Orbitellum*, & ϑ *Portus Herculis*, Hiſpani Regis imperio ſubjecta opida, validis Hiſpanorum præſidiis cuſtodiuntur.

Senæ. V. ι *Senæ*, vulgò *Siena* (4), in medio fermè Tuſciæ ſita urbs, meritò inter Principes Italiæ connumeratur. Libera quondam ac latiſſimo territorio potens civitas, nunc Etruriæ Ducis dicto audiens eſt.

Reliqua Tuſciæ opida. VI. Reliqua Tuſciæ opida ſunt κ *Aretium*, λ *Cortona*, μ *Volatterræ*, ν *Piſtoria*:

(1) Ditio hujus oppidi 25 mill. paſſ. in Lat. & 27 in Lon. protenditur. Dominos ſæpe mutavit, at nunc libera ſub Cæſaris protectione. Regimine Ariſtocratico fruitur ſub Principe Gonfalonier denominato, qui menſes duos tantum regit & Locum alteri cedit. Senatus ex 240 honeſto loco natis conſtat, quorum 120 per ſemeſtrem curam Reipub. gerunt.

(2) Templum Cathedrale ſuperbiſſimum adhuc reſtat, januis æneis Hiſtoria Redemptionis cœlatis clarum.

(3) Commercio floret, unde maximus Ducis Toſcani Reditus.

(4) Gallos Senones Conditores habuit. Templum Cathedrale ſplendidiſſimum, marmore exſtructum, & Architectura celeberrimum oſtentat; arcem Cochleæ formam referentem, ubi Aqua ex fontibus immiſſa, pugnæ Navales repræſentari poſſunt, etiam jactat: de ædibus ac palatiis ſplendidiſſimis etiam gloriatur. Urbs deinceps munitiſſima.

nibus ſub ſenatu & Ceſalerio ſecura & quieta. (a) Status Rom. Pontificis comprehendit, 1° *Ducatum Ferrarienſem*, Mutinenſibus ereptum, 2° *Agrum Bononienſem*, 3° *Umbriam*, in eaque *Marchiam Anconitanam*, *Ducatum Spoletanum* & *Urbinatem*, hunc ultimum ex anno 1624, 4° *Rom. ditionem* cujus altera pars Florentino Ducatui propior *Patrimonium D. Petri*, altera verſus Neapolin *Campagna di Roma* dicitur, 5° *Ducatum* regni Neapolitani *Beneventanum*, quem Pontifex feudo ex ampliſſimo ſibi reſervavit. De poſſeſſionibus Gallicis, quas Pontifex hodieque tenet, ſuprà expoſitum fuit. De Artibus & Arcanis, quibus ad tantum Italiæ dominatum, quibuſque ad Monarchiam Eccleſiaſticam aut OEcumenicum Epiſcopatum Rom. Pontifices adſpirârunt, alibi explicatur in benè multis itemque doctis ad hoc Argumentum Operibus & Opuſculis. Confer Anonymum de med. ad Stat. Papæum & Arcanis neceſſariis, itemque Marc. Anton. de Dominis in Republ. Eccleſ. De (b) *Caſtello S. Angeli*, quod Alexander VI ex mole Imp. Hadriani vetere conſtruxit munitiſſimum, freno civitatis, & Pontificum Rom. refugio, Romaque hodierna, breviter ediſſeri non poteſt.

BUNONIS.

β (c) *Luca* ad Auſarem, qui vulgo *Serchio* dicitur ſita, *Xantis Pagnini* patria eſt.

γ (d) Piſæ ad Arnum olim potentiſſimæ Reip. caput multa præclare geſſit. Sardiniam Saracenis extorſit: Carthaginem domuit, ejuſque Regem vinctum abduxit: Majorcæ Regem interfecit: Genuenſes ſæpe vicit, & Pontifices reſtituit. Ab Ugolino tyranno malè excepta eſt. Florentinis quum fuiſſet prodita, à Carolo VIII, Franciæ Rege, libertatem recepit. Sed tamen in Hetruriæ Ducis venit poteſtatem. Illuſtrem habet Academiam [b], & ſedes eſt Equitum S. Stephani.

δ (e) *Liburnus portus* olim fuit Piſanorum, quum florerent: ſed urbs à Genuenſibus everſa, pace conſtituta, ad Piſanos rediit. Inde à Carolo VIII Galliæ Rege vindicata paruit Florentinis, ac ita demum in Magni Ducis poteſtatem venit. Portui præjacet Pharus, jactaque moles, quæ portum claudit. Ipſe locus olim cœli graviſſimi; nunc, paludibus exſiccatis, gaudet gratiſſimo. Quinque præcingitur aggeribus, & duplici propugnaculo.

ε (f) *Plombinum* ſeu *Piobenum* Hiſpanis ereptum hodie tenent Galli.

ζ (g) *Telamon* portum antiquitùs habuit, qui defecit: Novus autem munitus eſt.

η (h) *Orbitellum* opidum in lacu cognomine munitiſſimum, Gallorum clade hoc ſeculo nobilitatum eſt.

ϑ (i) *Portus Herculis* urbs permunita eſt, cui imminet Mons Philippi: (k) *Portum Longonis*, vulgo *Porto Longone*, à longitudine ita dictum nupero bello Galli eripuerunt Hiſpanis.

ι (l) *Senæ* vulgo *Siena*, in colle jacens, urbs *Æneæ Silvii* [c], *Alexandri* VII [d] pontif. & *Catharinæ Senenſis* patria, Academiâ nobilis eſt. Fanum habet B. Virginis celebre, à qua literas miſſas jactitant Senenſes. Urbi Arx impoſita pentagona. Lingua Italica nullibi puriùs colitur, quàm in hac urbe; adeò ut ruſtici etiam eleganter loquantur [e].

κ (m) *Aretium* olim potens, in amœna valle ſitum, *Guidonis* monachi patria, qui voces Muſicales, *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *ſol*, *la*, invenit; à vini præſtantiâ etiam commendatur.

λ (n) *Cortonæ* mœnia ab Aretinis everſa ſunt.

HEKELII.

[b] Juxta *Alſtedium* An. CHR. M CCC XXXIX inſtitutam; An. vero M CCCC LXXXVII ſub *Laurentio Medice*, & iterum An. M D XLIII ſub *Coſmo Medice* reſtauratam.

[c] Seu Pii II.

[d] Sive *Fabii Chiſii*.

[e] Unde non ineptè *Thomas Edwardus Anglus*, in *Urbium Italicarum* Deſcriptione v. 11. *Illuſtrat Senas Patriæ facundia linguæ.*

BUNONIS.

μ (o) *Volaterræ* [f] *Raphaelis Volaterrani* [g] patria

(a) Status Eccleſiaſticus. (b) Caſtellum S. Angeli. (c) Luca. (d) Piſæ. (e) Livorno ſeu portus Liburnus. (f) Plombino. (g) Telamon. (h) Orbitellum. (i) Portus Herculis. (k) Portus Longonis. (l) Senæ. (m) Aretium. (n) Cortona. (o) Volaterra.

ν *Piſtoria*: quarum hæc inter amœniſſimas Italiæ cenſetur, ξ *Pratum* item & *Poggium*, ſummarum deliciarum ſunt loca.

VII. *Maſſa*, olim *Herculis fanum*, nunc novum Genuenſis familiæ *Ciborum* opus, *Principatus* titulo cenſetur: opidum feſtivum ac amœnum. Maſſa.

Patrimonium Petri.

VIII. Etruriæ pars eſt *Patrimonium D Petri*, à ο *Mathilde* illuſtri muliere Eccleſiæ Romanæ legatum: hinc vulgò *Lo ſtato della Chieſa* indigitatur. Urbium in eo clariſſimæ, π *Peruſia*, ρ *Orvietum*, σ *Aquapendens*, *Horti*, τ *Viterbium* (1). Opidum in litore vetuſtiſſimum, quod quondam *Centumcellæ*, nunc *Civita Vecchia*, id eſt, *Vetus Civitas*, dicitur, portu egregio ac triremium Pontificiarum ſtatione nobile eſt (2). *Braccianum* ad Sabatinum lacum, illuſtriſſimæ *Urſinorum* familiæ *Ducatus* eſt.

Patrimonium Petri. Peruſia. Orvietum. Aquapendens. Horti. Viterbium. Centumcellæ. Braccianum.

Roma-

patria [*b*], ubi ſunt ſalinæ, fodinæ æris, alabaſtri & lapidis Lazuli. Urbs hæc [*i*] ab Hunnis olim everſa, Othonis I Imperatoris auſpiciis reſtituta, tandem ceſſit Florentinis & magno Duci. In agro Volaterrano aquæ tanto ſtrepitu, tantaque violentia ebulliunt, ut ad decimum uſque pedem exiliant, nec ſine ſonitu decidant; adeo fervent, ut injectæ carnis oſſa nuda ſtatim emergant. Aquæ iſtæ, ſi denſos emittunt vapores, pluviam prænunciant.

HEKELII.

[*f*] Seu *Volaterra.*
[*g*] Viri de Re litteraria bene meriti.
[*b*] Et *A. Perſii* Poetæ.
[*i*] Annis quippe 500 ante *Romam* in ſublimi Monte ædificata.

BUNONIS.

ν (a) *Piſtoria* haud procul à Stella fl. ſita, à Deſiderio Longobardorum Rege mœnibus cincta, quæ à Florentinis poſt disjecta ſunt. Nunc poſt varias calamitates videntur reſpirare [*k*].

ξ (b) *Pratum* in numero eſt quatuor caſtrorum in Italia munitiſſimorum, à Friderico II conditum; B. Virginis cingulum hic oſtenditur. (c) *Hetruriæ* ſolum fœcundiſſimum eſt, fert quippe oleum, frumentum, vinum, legumina. *Senenſis* ager ferax non ſatis excolitur; unde ſqualet. Aer purus eſt, niſi in partibus maritimis, quem iſtis in locis vix ferierunt exteri. Magnus eſt præprimis circa Radicofanum, ob crebras moros, ſerici proventus. Argentum, ferrum, æs, alumen, & varii generis marmora illa habet regio. *Lucenſis* Ager abundat oleo, vino, caſtaneis; verùm frumentum non ſatis feliciter profert. Univerſa illorum regio incolarum induſtria & prædiis pulcherrimis amœniſſima facta eſt. (d) *Florentini* perhibentur callidiſſimi & mercaturæ dediti, in quam avide feruntur & ipſi nobiles. Parci ſunt & tenaces. In prœliis ſtrenui, & exploratores ſagaces. In pugna de præda parum ſoliciti, de victoria tantum cogitant; quæ res eis ſæpe saluti fuit. Ægrè condonant injurias, Zelotypiâ laborant: Ipſorumque dialectus cæteris Italiæ ob ſuavitatem anteponitur. (e) *Piſani* olim fortes & vitæ prodigi; unde magnarum opum habuerunt Remp. quæ diſcordia civium defecit. Jam plerique literis vacant, & docto perfruuntur otio. (f) *Senenſes* ad rem minus ſunt attenti quàm reliqui Tuſci: liberales, philoxeni, ſplendidi. Libertatem acrius propugnârunt non ſolùm viri, ſed etiam fœminæ. Servitutem impatientiùs tulere; donec Magni Ducis liberalitate, dum eis in annonæ caritate ſubveniret, permoti ſeſe ſubmiſerunt. (g) *Lucenſes* habentur ingenioſi, ſolertes, philoxeni, prudentes ac libertatis amantes. Ita ſeſe gerunt, ut vicinus Princeps ſine manifeſta injuria ipſos invadere non poſſit. Vulgus nobiles impenſe colit. Parci domi, magnifici foris.

ο De *Mathildis* donatione videatur celeberrimi Conringii lib. I. de finibus Imperii c. X.

π (h) *Peruſiam* quæ vulgò *Perugia* dicitur ad lacum cognominem ſitam nobilitârunt *Bartolus*, ejuſque auditor *Baldus* JCti. Urbs illa probe munita eſt, cum Arce. Eam Totila, Gothorum Rex, poſt Obſidionem X annorum cepit ac evertit: deinde Longobardis, qui eam occupârant, extorſit Carolus M. A factionibus Gibellinorum & Guelforum multum eſt vexata [*l*].

ρ (i) *Orvietum*, Procopio Urbetana, & *Urbibentum*, undique præcipitiis & rupibus circumdatum, unde munitiſſimum eſt.

σ (k) *Aquapendens*, ſeu *Aquula* nomen habet ab irruentibus aquis; ejus Ager egregiè irriguus eſt.

τ (l) *Viterbium* vulgò *Viterbo*, *Annii Viterbienſis*, Impoſtoris iſtius, patria. Cæterùm, præter iſta loca ad hoc patrimonium Petri referuntur *Bolſena* olim *Volſinium*, ubi S. Chriſtinæ ſervatur corpus: *Tuſcanella*, opidum vetuſtum ac nobile; de quo multa fabulantur Annius & Leander: *Monteſiaſcone* urbs vino ſuo nobilis, &c.

(1) *Patrimonii S. Petri urbs Capitalis, & probe munita.*

(2) *At propter Cœlum inſalubre infrequens, unde Cives alias ſibi domicilium quærunt.*

HEKELII.

[*k*] Et quamvis anguſtis includatur finibus; tamen copia omnium rerum abundat. Fuit & *Romanorum* Colonia, & propterea adhuc ſingulari gloriatur Antiquitate.

[*l*] Clarent heic hoc tempore Sacræ *Angelorum* Ædes & *S. Franciſci* Templum, ubi ejus Corpus religioſe adoratur.

BUNO-

(a) Piſtoria. (b) Pratum. (c) Fertilitas Hetruriæ. (d) Mores Florentinorum. (e) Piſanorum mores. (f) Senenſium mores. (g) Lucenſium mores. (h) Peruſia. (i) Orvietum. (k) Aquapendens. (l) Viterbium.

Romaniola vulgo Romagna.
Bononia.
Ravenna.
Ferraria.
Ariminum.
Ceſena.
Faventia.
Imola.
Marchia Anconitana.
Ducatus Urbinas.

Romaniola, vulgo Romagna.

IX. *Romaniolæ* fines ſunt intra *Foliam* amnem, montem Apenninum, *Panarum* flumen & *Padi* extremum verſus Septentriones alveum. Urbium clariſſima ac celeberrima eſt υ *Bononia* (1), ædificiorum ſplendore ac magnificentia inprimis cenſenda. Sequuntur φ *Ravenna* (2) ac χ *Ferraria* (3). Hæc ſuum nuper habuit Ducem: at nunc Romanæ Eccleſiæ ſubjecta. Inde ↓ *Ariminum*, ω *Ceſena*, α *Faventia*, β *Imola*, egregia atque haud ignobilia opida.

Marchia Anconitana, Ducatus Urbinas.

X. Urbium in *Anconitana* regione opulentiſſima eſt γ *Firmum.* At portu celebri notiſſima δ *Ancona* (4). Cætera loca notatu digna, ε *Æſis*, vulgò *Jeſi*, ζ *Macerata*. Hinc in *Ducatu Urbinati*, η *Urbinum*, ϑ *Fanum*, ι *Senogallia*, κ *S. Leo*, λ *Forum Sempronii.*

Roma-

BUNONIS.

υ (a) *Bononia*, vulgò *Bologna* [*m*], Rheno amni appoſita, amœniſſima, pulcherrima & ditiſſima habetur: antiquiſſima totius Italiæ gaudet Academia [*n*]: hinc *mater & parens literarum* [*o*] appellari meruit. Hæc XVI ſeculo Carolum V, & Clementem VII amicè congreſſos ſuſcepit. *Aldrovandus* Medicus hic docuit [*p*].

φ (b) *Ravenna* [*q*] olim inter paludes, quæ nunc exſiccatæ ſunt, ſita, à Gallis ſub Ludovico XII direpta eſt.

χ (c) *Ferraria*, vulgò *Ferrara*, ad Padi ripam in paluſtri loco ſita, habet Academiam [*r*]. Arx ejus Clementi VIII duobus millionibus Auri conſtitit. Olim urbs fuit ſplendida, ſed hodie ſplendor ejus paulatim remittit.

↓ (d) *Ariminum*, vulgò nunc *Rimini*, urbs maritima, Concilio, quo Orbis ſe pœne Arianum factum ingemuit, nobilis. A Gothis oppugnata, à Vitalliano Juſtini præfecto fortiter defenſa eſt. Jacet in planitie, imminentibus ei à meridie collibus.

ω (e) *Ceſena* vino gaudet optimo, urbs admodum frequens eſt. Arx, quæ ei imminet, à Friderico II fuit condita.

α (f) *Faventid*, vulgò *Faenza*, à Lamone fl. in duas ſecatur partes. Arx ejus à Friderico II extructa eſt. Hic ex creta parantur vaſa totius Italiæ pulcherrima.

β (g) *Imola*, olim *Forum Cornelii* dicta. Huc quoque pertinent *Forum Livii* vulgò (h) *Forli*, (i) *Sarſina* Plauti patria, &c.

γ (k) *Firmium* ſeu *Firmum*, Lactantii [*s*] patria, vulgò *Fermo*, ad litus jacet.

δ (l) *Ancona* [*t*] hodie Judæorum receptaculum eſt: olim in ea urbe veluti in altera Tyro *Purpura* fuit tincta [*v*]. Portus ille [*x*] hodie ferè obſtructus eſt.

ε *Æſis* jacet ad Æſim fl. nunc *Fiumecino.*

ζ (m) *Macerata* gubernatoris ſedes eſt. Erat urbs Comitatus Feltrenſis. In Marchia illa præterea ſunt (n) *Civitas Nova*, vulgò *Citta Nuova*, nobile & frequens opidum in monte haud procul à mari ſitum. (o) *Fabrianum*, ubi chartæ in maxima copia parantur laudatiſſimæ, lautè ædificatum & dives: Principatus caput eſt. (p) *Lauretum*, vulgò *Loreto*, ubi cubiculum B. Virginis viſitur, in quo illi facta annunciatio; tranſlatum creditur ab Angelo primùm ex Nazareth in Illyricum, inde Venetias, ac porrò Loretum. Templum hoc ingentibus theſauris refertum eſt. Opidum egregiè munitum, magnificas & ſplendidas habet Ædes.

η (q) *Urbinum*, vulgò *Urbino* dicitur; *Raphaelis* pictoris patria, Beliſario olim dedita, cum fons urbis exaruiſſet.

ϑ (r) *Fanum* vulgò *Fano* à Fortunæ *fano* ita dictum: à Totila everſum; reſtauratum à Beliſario.

ι (s) *Senogallia* Aquæ dulcis penuria laborat.

κ (t) *Fanum S. Leonis*, vulgò *S. Leo*, eſt opidum adeò munitum, ut nulla vi expugnari poſſit: ideo Duces Urbini theſauros ſuos hic aſſervabant. Captum tamen eſt à Copiis Leonis Pontificis, & traditum Florentinis. Luitprandus vocat *Montem Feretratum.* Inde Comitatus *de Montfeltre* nomen accepit.

λ (u) *Forum Sempronii*, vulgò *Foſſumbruno* dicitur, ex ruinis *Fori Sempronii antiqui*, quod V millibus paſſuum à Metauri fl. ripa diſtabat, excitatum. Ad mare eſt (x) *Piſaurum*, vulgo *Peſaro*, cujus incolæ perpauci quinquageſimum ætatis annum attingunt; quod fieri exiſtimant partim ex cœli gravitate [*y*], qua æſtivis præcipuè menſibus premuntur, partim ex immodico uſu ficuum, aliorumque fructuum dulcium, quibus Ager iſte [*z*] abundat. Urbs illa putatur nomen accepiſſe à Piſauro fl. cui adjacet. A Totila diruta eſt: ac à Beliſario reſtituta. Eſt ſatis lauta ac elegans [*a*]. At portus ejus adeo obſtructus eſt, ut exiguas naviculas tantum admittat.

HEKELII.

[*m*] Primùm à *Felſino*, *Hetruſcorum* Rege, FELSINA, poſteà BONONIA, à BONO illius Succeſſore dicta.

[*n*] Au-

(a) Bononia. (b) Ravenna. (c) Ferraria. (d) Ariminum. (e) Ceſena. (f) Faventia. (g) Imola (h) Forli (i) Sarſina. (k) Firmum. (l) Ancona. (m) Macerata. (n) Civitas nova. (o) Fabrianum. (p) Lauretum. (q) Urbinum. (r) Fanum. (s) Senogallia. (t) S. Leo. (u) Forum Sempronii. (x) Piſaurum.

(1) *Inter ampliſſimas, frequentiſſimas & nitidiſſimas Italiæ Civitates numeratur. Varias rerum vices ſæpenumero ſubiit & dominos mutavit; commercio pannorum, ſericorum imprimis, celebratur. Legati etiam Pontificii Sedes.*

(2) *Tantum priſtini decoris amiſit, quod in dubium vocetur, an ſit illa Ravenna quæ in deliciis Honorio Cæſari & Aſylum fuit, aut Exarcharum Sedes. Mari Adriatico receptum inde canens, merito etiam dubitari poſſit ſi Portus Romanorum celeberrimus in Mari Adriatico fuiſſet, niſi Annuli ferrei muris hucuſque affixi quibus Naves alligatæ fuere fidem feciſſent.*

(3) *Templa ac Palatium Ducis, nunc Legati Pontificii hucuſque ſplendida.* (4) *A Syracuſis qui Tyrannidem Dionyſii evaſerunt condita; rudera antiquæ magnificentiæ adhuc reſtant, inter alia Arcus Triumphalis marmoreus a Trajano extructus.*

Romanus ager, vulgo Campagna di Roma.

XI. Princeps agri Romani eſt *Roma*; Orbis terræ quondam caput, at nunc ob *Pontificis maximi* ſedem, omnium illuſtriſſima atque celeberrima; de qua præſtat tacere, quam pauca dicere (1). Romanus ager, vulgo Campagna di Roma.

XII. Reliqua opida agri Romani, alioquin nobilia ſatis, Romanæ urbis propinquo ſplendore obſcurantur. In his μ *Tibur*, nunc *Tivoli*, *hortus Ateſtini Cardinalis* multiplici amœnitate, ac vario genere deliciarum, clarum per totam Italiam reddit; ſed ipſum opidum longe ante-eunt ν *Tarracina* & ξ *Præneſte*. Tibur. Tarracina. Præneſte.

Ducatus Spoletanus.

XIII. In ο *Ducatu Spoletano* ſunt π *Spoletum*, ρ *Augubium*, σ *Fulginium*, τ *Interamnia*, υ *Narnia*. Ducatus Spoletanus.

CAP.

[n] Auſpiciis THEODOSII II, Anno CHRISTI CCCCXLVII inſtituta, & à CAROLO M. cùm eſſet collapſa, inſtaurata.

[o] Seu, ut *Reſcriptum* THEODOSII habet, *Omnium Scientiarum fons.*

[p] Docuerunt heîc quondam ſummâ cum laude, *Azo, Accurſius, Bartholus, Maginus, Salicetus*, & alii Viri clariſſimi, quibus hodiè annumerandus *Malpighius*, Medicus excellentiſſimus & omnino felix. Senatus *Bononienſis* fertur quotannis quadraginta Coronatorum millia in ſuos profeſſores exponere. Eſt ibi quoque Bibliotheca inſtructiſſima, quæ inter alia *Biblia Eſdræ* contineat.

[q] Antiquitate magis quàm Ædificiorum pulchritudine, celebris.

[r] A FRIDERICO II, Imperatore in *Bononienſium* contumeliam, ut *Schottus* loc. ſæpe cit. p. 206, ſcribit, inſtitutam, ubi docuerunt *Andreas Alciatus* & *Theodorus Gaza*.

[s] Lactei *Chriſtianorum Tullii*.

[t] S. *Ancon*.

[u] De ejus Origine conſentiunt Autores vetuſti ac fide digni, *Strabo* inprimis, *Plinius* atque *Solinus*, *Græcam urbem* eſſe, eamque *Syracuſios* ob *Dionyſii Siculi* tyrannidem profugos condidiſſe.

[x] Quo olim erat celebris.

[y] Atque inclementia.

[z] Vinum quoq; optimum atq; ſuaviſſimum ferens.

[a] Ac mœnibus firmis percincta, ſplendidiſſimiſq; ædibus regiis ac Arce munita exornata.

BUNONIS.

μ (a) *Tibur* ad Anienem, qui vulgo *Tevarone* dicitur, jacet: ubi præceps Anienis fluvii viſitur lapſus [b].

ν (b) *Tarracina* ſive *Terricina*, olim *Anxur* dicta, in ora maritima ad Ufentis ripas eſt.

ξ (c) *Prænſte* [c], vulgo *Pilaſtrina* dicitur, opidum anguſtum, nec ſatis munitum, eſt in ditione Barberinorum [d]. Reliqua opida clariora hic ſunt (d) *Fraſcati* olim *Tuſculum*. Prædia hodie habet magnifica: in quibus illud, quod erat Pauli III, elegantiſſimum eſt. (e) *Alba* agrum habet fœcundum, vineis & arboribus ad delicias conſitum. (f) *Oſtia* à Saracenis everſa, à Leone IV reſtituta, adductis ex Corſica colonis. Arx ei appoſita eſt à Martino V ad litoris tutelam, quam Julius II fecit firmiorem. Habet Oſtia cœlum gravius.

ο (g) *Ducatum Spoletanum*, inter Apenninum montem & Tiberim ſitum, tenet Pontifex Romanus.

π A (h) *Spoleto* [e] Ducatui nomen eſt. Urbs illa adeo placuit Theodorico, ut prætorium in ea ædificaret. A Gothis poſt everſa, à Narſete reſtituta eſt: Deinde à Friderico Barbaroſſa deſtructa eſt; atque iterum à Peruſinis. Hodiè tamen lauta eſt, & probè munita.

ρ (i) *Augubium* vel *Igubium* olim *Iguvium* dictum eſt.

σ (k) *Fulginium* hodiè *Fuligno* vocatur. In valle amœna, quam Tinna ſeu Topinus fl. eluit ac dividit, ſitum. Anno 1281 à Peruſinis fuit direptum, qui ea de cauſa à Martino V Anathematis fulmine petiti. Condimenta Fulginenſia in pretio ſunt.

τ (l) *Interamnia*, hodiè *Terani* vel *Terni* dicitur, rupibus altiſſimis clauſa; in valle jacet lapidoſa ad Narem fl. ex quo aqua deducta urbem ambit.

HEKELII.

[b] Urbs eſt antiqua & pervetuſta, & licet olim collapſa fuerit; Arcem tamen adhuc munitiſſimam habet, & cœlo valdè temperato gaudet.

[c] Vel *Prænſtis*.

[d] A *Prænſto* Conditore, *Latini* filio, atq; *Ulyſſis* & *Circes* nepote, ſi *Stephano* credimus, ita appellatum.

[e] *Longobardorum* quondam Sede.

BUNONIS.

υ (m) Et *Narnia* vulgo *Narni* in colle ſita, cujus

F f radices

(a) Tibur. (b) Tarracina. (c) Præneſte, ſ. Pilaſtrina, &c. (d) Fraſcati. (e) Alba. (f) Oſtia. (g) Ducatus Spoletani opida. (h) Spoletum. (i) Augubium. (k) Fulginium. (l) Interamnia. (m) Narnia.

(1) *Pauca tamen notatu digna, Lectori exhibemus. Palatia* 118 *numerat, quæ una cum locis ubi monumenta antiqua ſteterunt,* 310 *viſu haud indigna Viatori præbent. Horum rudera octo, & Veſtigia quinque huc uſq; reſtant, decem Collegia, Hortos ſupra modum celebratos* 18, *& Arcas Ædibus magnificis circumdatas,* 300 *Templa quorum* 26 *imprimis magnifica gloriatur. Portas* 20, *Regiones quas Londinenſes* Wards *dicunt* 14, *& Pontes ad Tiberim fluvium* 5 *numerat. Baſilica S. Petri in Vaticano totius Orbis fane pulcherrima habetur, a Conſtantino Magno primum Sumptibus immenſis exſtructa, & vetuſtate pene collapſa a Pontifice Julio* II, *ab ipſis Fundamentis renovari cœpta, a Pontificibus ſuccedaneis proſecuta, & a Paulo* V *abſoluta. Circuitus Urbis* 13 *mil. paſſ. conſtat, & in Mœnibus ultra* 300 *Turres haud ita pridem cernebantur, quarum multæ nunc vetuſtate collapſæ. Capta fuit hæc Civitas a Gallis Senonibus, An. ab U. C.* 362; *ab Alarico Gotho An. Dom.* 410; *a Genſerico Vandalo An.* 455; *ab Herulis An.* 437; *ab Oſtrogothis* 451; *ab iiſdem An.* 499, *& An.* 1527 *ab Exercitu Car.* V *Cæſaris, qui miſere urbem vaſtavit.*

radices Nar alluit. In hoc Ducatu prætereà ſunt (a) *Aſſiſium* in monte poſitum, S. Franciſci patria eſt. (b) *Ameria*, vulgò *Amelia* in colle ſita, Roſcii Amerini quem Cicero defendit, patria [*f*]. (c) *Tuder*, vulgò *Todi*, in colle poſita urbs, ſuperiori ſeculo civilibus diſcordiis attrita pæne jacuit; S. Martini, qui à Conſtantio III in exilium fuit pulſus, patria. (d) *Nurſia*, vulgò *Norcia*, antiqua urbs: inter montes ſita, frigori obnoxia, patria eſt Sertorii, matris Veſpaſiani, & S. Benedicti. (e) *Reate*, vulgò *Rieti*, urbs antiqua in paluſtri loco poſita: & (f) *Mons Falconis*. *Agri Romani* Aer parum ſalubris eſt: cum ob Pomptinas paludes, & ſolum humidius, tum quia parum colitur: Adde etiam rudera, quibus malignus Aër continetur. Aquæ verò ejus ſaluberrimæ ſunt, maxime vero Tiberis; quæ intra urbem hauſtæ ad aliquot annos puriſſimæ ac ſuaviſſimæ conſervantur. (g) *Ager Sabinus* olei ac vini ſatis ferax eſt. Uvas habet *paſſerinas* dictas, abſque acinis, Corinthiacis ſimiles, quibus Romani delectantur. (h) *Patrimonium Petri* abundat frumento, vino, oleo. *Orvietani ſeu Urbe-Vetani agri aer* ſaluberrimus eſt: nihil ibi deeſt ad delicias. (i) *Peruſinus ager* profert frumentum & vinum generoſiſſimum: lacus vero Peruſinus ingentem habet copiam piſcium. (k) *Ducatus Spoletani* ager fertiliſſimus eſt. (l) *Marchiæ Anconitanæ* aer in multis locis gravior eſt: antiquam tamen hactenus retinet fertilitatem. Carnes hic ſunt ſaporis ſuaviſſimi. Linum fert, ex quo telæ Anconitanæ per univerſam Italiam in pretio ſunt. Cera Anconitana cæteris candidior eſt. (m) In *Ducatu Urbino* pauci indigenæ ad annum quinquageſimum perveniunt. (n) *Romandiola* frumenti adeò ferax, ut ſæpè geminos aluerit exercitus Hiſpanorum & Gallorum, ſine caritate annonæ. *Bononienſis ager* adeò fœcundus, ut inde cognomentum ſortita, quo vulgo *la graſſa*, id eſt, *pinguis* dicitur. (o) *Ferrarienſis ager* frumentum & legumina ad vicinos etiam emittit. Lini & cannabis magnam fert copiam. Aër tamen habetur craſſior. Iſte tamen ager moleſtis Padi fl. inundationibus obnoxius eſt. Cæterum (p) *Romani agri incolæ*, (q) *Viterbienſes* & (r) *Orvietani*, *ſeu Urbivetani* curiæ Romanæ addictiſſimi ſunt, ac toti in eo ſunt, ut liberos ſuos in eam promoveant. Romani ad omnem auram fortunæ mobiles, deliciis deditiſſimi. Roma urbs nomine potius, quam re ſancta eſt. (s) *Sabini* voluptates ſectantur. (t) *Peruſini* ingenioſi ſunt, liberales & fortes. Mulieres hic totæ ſunt in eluendis & poliendis manibus. (u) *Spoletani* ſunt animoſi, & cæteris Italis fortiores; Odii tenaciſſimi, quod ſæpè ad liberos & nepotes cum hæreditate tranſit. Multi ex iſtis gloriantur ſe avorum aut proavorum extitiſſe ultores. (x) *Picentes* in exteros ſunt humani, ſuperbe veſtiuntur tàm viri, quàm fœminæ. Seſe invicem impenſius colunt, quod per reliquam Italiam minus uſitatum eſt. (y) *Urbinates* Zelotypia ſuprà cæteros Italos dicuntur laborare: in exteros parum ſunt humani. (z) *Ravennates* & (a) *Romandiolæ* incolæ ſunt robuſti; ad arma tractanda apti, laboribus dediti, induſtrii, prudentes: ſed ad rem ſuam attenti. (b) *Bononienſes* ſunt ingenioſi, ad artes liberales & Mathematicas diſciplinas veluti nati, philoxeni, & liberales; equitandi peritiâ excellentes: Pictores & Sculptores inde orti celeberrimi. (c) *Ferrarienſes* ſunt duri, inhumani, crudeles, ſordidi ac tenaces.

HEKELII.

[*f*] Ante *Perſicum* Bellum annis nongentis ſeptuaginta quatuor condita. Unde *Salix Amerina* Plinio & *Amerina retinacula*, Virgilio Lib. 1. *Georg.* v. 265, optimè ſunt nota.

(a) Aſſiſium. (b) Ameria, ſ. Amelia. (c) Tuder, ſ. Todi. (d) Nurſia, ſ. Norcia. (e) Reate, ſ. Rieti. (f) Mons Falconis. (g) Agri Sabini fertilitas. (h) Fertilitas Patrimonii Petri, & agri Orvietani. (i) agri Peruſini. (k) Ducatus Spoletani. (l) Marchiæ Anconitanæ fertilitas. (m) Urbini Ducatus qualitas. (n) Fertilitas Romandiolæ & agri Bononienſis. (o) Ferrarienſis agri natura. (p) Mores Romanorum (q) Viterbienſium. (r) Orvietanorum. (s) Sabinorum. (t) Peruſinorum. (u) Spoletanorum. (x) Picentium. (y) Urbinatium. (z) Ravennatium. (a) Romandiolam incolentium. (b) Bononienſium. (c) Ferrarienſium.

CAP. XXXVIII.

De Regno Neapolitano. 1

I.

Regni Neapolitani fines & magnitudo.

HInc reliquum Italiæ, quicquid à *Fundis* opido, & *Liris* fluvii fontibus, *Apennino* monte, Truento amne, & *utroque* mari Infero Superoque includitur, *Neapolitanum* vocatur *Regnum*, ab urbe *Neapoli*, Capite ſuo. Longitudo ejus eſt à Truenti amnis oſtio ad Brutium uſque promontorium, vulgò *Capo Spartivento*, mill. German. XC. Latitudo ab Athenæo ſive Minervæ promontorio,

REISKII.

1 Inferior tota hæc Italia Græcis Impp. ſubjecta, ſuos Proconſules, Præfectos, Vicarios & tandem *Exarchos* (Ἐξάρχους διοικήσεων) *Diœceſeon*, in quas diviſa fuerat, ex ævo Juſtiniani diu ſuſtinuit. Donec (a) *Gothi* quinto ſeculo, & *Longobardi* ſequente proximo irruperunt. Sed (b) *Normanni* A. 1069 è Galliis huc graſſati, Calabria primum & Apulia, poſt Neapoli

(a) Gothi. (b) Normanni.

montorio, vulgo *Maſſa*, haud procul Neapoli, ad promontorium *Gargani* montis, vulgo *Monte di S. Angelo*, mill. German. xxx.

II. In regni formam redacta eſt hæc regio hoc modo (1). Cum circa Annum Chriſti CIↃ *Sarraceni*, hoc terrarum, unà cum *Sicilia* inſula occupâſſent, *Tancredus* quidam *Normannus*, prognatis duodecim filiis, egeſtate compulſus, Italiam aſſumtis liberis petiit, operamque ſuam contra Saracenos obtulit. Ibi tum re bene geſtâ, Sarraceniſque Italia ac Sicilia ejectis, portiones ei & filiis aſſignantur in utraque terra. Poſteà *Robertus*, unus ex filiis, *primus Apuliæ & Calabriæ Dux* pronunciatur.

Tancredus.

Robertus primus Apuliæ & Calab. Dux.

III. Dein hujus filius α *Rogerius* primus terrarum *Neapolis* & *Siciliæ* ſub uno regno comprehenſarum *Rex* creatur. Regnum ipſum *geminarum Siciliarum* nomine appellabatur; nam quod nunc in Italia *Neapolitanum* dicitur *regnum*, tunc *Sicilia cis pharum* ſeu *fretum* vocabatur; ipſa autem inſula *Sicilia*, *trans pharum*.

Rogerius Rex.

Sicilia duplex.

IV. At diviſum mox in *duo regna*, duos pariter Reges accepit: quorum alter in *Italia*, Apuliæ ſive Neapolis; alter in *inſula Siciliæ* Rex appellatus eſt. De hinc variam utrumque regnum Dominorum mutationem paſſum eſt. β Quippe in Neapolitano regno primi *Normanni* Galli Reges fuêre; poſt *Suevi Germani*; mox iterum *Galli Andegavenſes*; dein *Arragonenſes Hiſpani*: Jamque tertiò *Galli*; iterumque *Arragonenſes*: tandem *Caſtiliani Reges* obtento totius Hiſpaniæ Imperio, in Neapolitano etiam regno in Arragonenſium locum ſucceſſerunt.

Diviſio Regni.

(1) *Prius a Romanis, poſtea a Gothis, deinde a Lombardis ſubdita; quorum Rege Deſiderio a Car. Mag. devicto, filii Car. Mag. Regnum cum Græcis partiti ſunt; Græci poſtea totum occupantes, a Saracenis pulſi: Tancredus Saracenos ejecit.*

C A P.

Neapoli Græcos, denique Saracenos Sicilia exturbârunt, novi & gemini quidem regni auctores. (a) Familiâ regum Normannicâ extinctâ Impp. ad Germanicos A. 1292 regnum pervenit; inde ad Gallos Andegavenſes; amplius ad Arragonios A. 1282, deniq; ad Caſtilianos A. 1504, quibus hodieque paret, tanquam Rom. Pontificis feudum. Huic enim rex Hiſpaniæ quotannis equum candidum, ephippio & phaleris ex holoſerico rubro inſtructum una cum octo aureorum millibus dependit. Confer. Pandulff. Collenutii Hiſt. Neapol. item Guicciardini & Beſoldi Hiſtor.

B U N O N I S.

α Quum *Apuliam* & *Calabriam* finitimaſque provincias *Græci* vexarent & *Saraceni*, Normannorum opera, qui ex Gallia Normannica oriundi, feliciter repreſſi ſunt; iiſque ſedes ab *Henrico Sancto* Cæſare vel *Conrado Saliquo* illic conceſſæ. *Rogerium* verò Ducem Rogerii Gibboſi filium *Anacletus* II Innocentio II oppoſitus Papa Regio nomine & diademate ornavit tempore Lotharii Saxonis Imperatoris A. 1130, quam tamen dignitatem Rogerio poſteà confirmavit *Innocentius* iſte, anno C. 1139. *Hermannus Contractus* ad ann. 1022. *Otto Friſingenſis* l. 1. de geſtis Friderici c. 2. *Baronius* ad ann. 1130. n. 52.

β *Rogerio* iſti primo Apuliæ & Calabriæ Regi ſucceſſerat anno 1153 *Guilielmus* cogn. *Malus*, à Papa Hadriano diris devotus, ſed mox in gratiam receptus: & huic anno 1166, *Guilielmus* II cognomento *Bonus*. At hujus filius nothus *Tancredus* utriuſque Siciliæ Rex ex teſtamento patris creatus, Cœleſtini III Papæ gratiam demereri non potuit; qui contra eum *Conſtantiam* amitam, e cœnobio exemptam, *Henrico* VI, Friderici I, Imperatoris & Sueviæ Ducis filio, deſpondit, & regni hæredem nuncupavit. *Fridericus* II, Imperator, Henrici VI filius, ex Conſtantiâ illâ natus, ductâ in uxorem *Jole*, *Johannis de Brenna* Hieroſolymitani Regis filiâ, jus regni illius conſequutus eſt; Unde Reges *Siciliæ* ſe poſteà *reges* quoq; *Hieroſolymorum* ſcripſêre. Sed quum pontifices Romani implacabile in hunc Fridericum ejuſque poſteros concepiſſent odium, Urbanus IV *Carolum* I *Andegavenſem* contrà Manfredum è Gallia evocavit, qui *Manfredo* primùm, deinde *Conradino*, Friderici II nepote, cæſo, regnum occupavit. Ob ſuorum tyrannidem tamen Siculorum conſpiratione Siciliâ ejectus eſt, Gallis ferè omnibus ſub veſperam Paſchatis trucidatis, anno 1282. *Petrus* enim *Arragoniæ* Rex, qui *Manfredi filiam Conſtantiam* in matrimonio habebat, & à Conradino morituro regnorum hæres fuerat pronunciatus, Siculos Gallorum tyrannide oppreſſos liberavit; & *Carolum* II mari victum cepit: qui hac lege dimiſſus eſt; ut contentus *Neapoli*, *Calabria*, *Apulia* & *Tarento*, Arragoniis *Siciliam* & *Sardiniam* relinqueret. Carolus iſte in provinciis illis ſucceſſores habuit *Robertum*, qui Siciliam recuperare fruſtrà conatus eſt; *Joannam* I, *Carolum Dyrrachinum*, *Ladiſlaum*, & *Joannam* II, quæ à marito ſuo Jacobo Borbonio Marchiæ Comite capta, non multo poſt illum cepit, omnibus Gallis trucidatis; adoptavitque *Alphonſum Arragoniæ* Regem; cujus tamen poſt biennium pertæſa, regni hæredem inſtituit *Ludovicum Andegavenſem*; qui variâ fortunâ ob regnum Neapolitanum cum Alphonſo decertavit, ad annum uſque 1434, quo & ipſe & Joanna obiit. *Alphonſus* deinde *Renatum Gallum* ab aliis in regnum evocatum ejecit, & ſucceſſorem per teſtamentum inſtituit *Ferdinandum* I *ſpurium*, contra quem *Johannes* Renati filius *Lotharingiæ Dux* evocatus, à Pio II coronatur; ſed poſt varia bella regno pellitur; *Carolo* VIII *Galliæ* Rege, bellum ipſi movente, qui re-

(a) Regnum Neapol. feudum Pontif.

gnum Neapolitanum ex Andegavenſium ſucceſſione ſibi deberi putabat. Ab eodem *Carolo* deinde *Ferdinandus* II ejectus, paulo poſt, Carolo in Galliam reverſo, à Neapolitanis recipitur. Demum *Fridericus*, Ferdinandi patruus, à *Ludovico* XII, Galliæ Rege, pariter & *Ferdinando Catholico* oppugnatus, quum neutri ad reſiſtendum par eſſet, Gallo ſeſe dedidit. Victores quidem regnum iſtud inter ſe erant partiti; ſed quum de finibus orta eſſet contentio, Galli ab Hiſpanis toto regno exturbati ſunt, atque ita *Neapolis* & *Siciliæ regna* cum aliis Hiſpaniæ ſuæ regnis copulavit *Ferdinandus Catholicus* [a] (1).

HEKELII.

[a] Ut *Hieroſolymæ*; ſic & *Neapoleos* & *Siciliæ* REGES excudi curavit *Chriſtophorus Beſoldus Argentorati* An. 1636 in 12. Extant non ſolùm *Vincentii de Franchis*, ſed & *Thomæ Grammatici* DECISIONES NEAPOLITANÆ, quarum priores *Turrini* An. CHR. MDCXXIIX, poſteriores verò *Francofurti ad Mœn.* MDC. in fol. ſunt impreſſæ, ſed *Joan. Aloyſii Riccii* deciſiones CURIÆ NEAPOLITANÆ, prodierunt *Venetiis* An. MDCXLVIII. in fol.

(1) Neapolitani rebellionem meditati Henricum Guiſium A. 1641 in auxilium vocarunt; ſed Guiſio ab Hiſpanis capto, ditioni Auſtriacæ iterum ſubditi uſq; ad A. 1700, cum Philippus Andegavenſis, Ludov. Galli XIV nepos, Regnum hoc una cum Hiſpanis uſurpavit, at Gallis Fœderatorum armis feliciter Italia pulſis, Neapolitani ſeſe in fidem Car. III *Auſtriaci dediderunt.*

CAP. XXXIX.

De Urbibus Regni Neapolitani. [1]

I.

Neapolis.

URbes in Neapolitano regno non æquè cultæ ſunt; ac in ſuperiori Italiâ. Una tamen *Neapolis* [a] regni caput, ſedeſque Præfecti, quem Hiſpaniarum Rex *Vice-regis* titulo mittit, nulli clariſſimarum urbium, neque ædificiorum magnificentiâ, neque palatiorum ſuperbiâ, neque civium opulentiâ cedit: multitudine vero incolentium, habitâ amplitudinis ſuæ ratione, reliquas omnes vincit (1). Reliquæ urbes celebriores ſunt iſtæ: in *Laborino* agro, α *Capua* (2), β *Surrentum*, γ *Salernum* (3), & δ *Melphis*, vulgo *Amalfi*; in qua primùm inventus eſt *Pyxidis* ſive *magnetis nautici uſus* (4).

Laborini agri opida.

II. In

BUNONIS.

α (a) *Capua Nova* [b] ad Vulturnum amnem, ex veteris Capuæ ruinis, altero ab illis lapide, exſtructa, hodiè infrequentiùs colitur, ob admodum vicinam Neapolim, à Conrado Friderici II filio, ac poſt ab exercitu Ludovici XII Galliæ Regis direpta eſt.

β (b) *Surrentum* vulgò *Sorrento* in extremo Campaniæ litore eſt urbs antiqua, in monte ſita; ſed hodiè anguſtior; quod ex vicinis ruderibus colligitur.

γ (c) *Salernum* vulgò *Salerno*, mille paſſibus à mari diſſitum Academiam habet in re Medica celebrem. Principatus caput eſt; unde olim primogenitus Regis Neapolitani nomen ducebat. Corpus S. Matthæi ibidem oſtenditur.

HEKELII.

[a] Hæc Urbs, licet pulchritudine cæteris omnibus hactenus longiſſimè anteiverit; attamen nupero Terræ motu, eoque graviſſimo, fortean ex juſto DEI judicio, ita eſt quaſſata atque concuſſa, ut firmiſſima quoque templa ac palatia talem concuſſionem inſolitam ac prorſus fermè ruinam, proh dolor! ſint perpeſſa. Hujus *NEAPOLEOS Curiæ Deciſiones* non ſolùm *Vincentius* de *Franchis*, ſed & *Thomas Grammaticus* atque *Joannes Aloyſius Riccius* ſuperiori ſeculo prodire juſſerunt in folio, & quidem hic *Venetiis* A. 1648, ille *Francofurti* ad *Mœnum* A. 1601; iſte autem *Turini* A. 1626. *Jacobi Sannazarii*, ſive à *ſancto Nazario*, aſſumto nomine *Actii Sinceri Sannazarii*, patria.

[b] Totius quippe *Campaniæ* Urbs olim præſtantiſſima, à *Camporum* latitudine, in quibus ſita eſt, ita dicta.

REISKII.

1 (d) Regni Neapolitani pro ſtatu hodierno ſeptem provinciæ numerantur; 1° *Terra di Lavoro*, ubi Neapolis urbs Græco quidem nomine, ſed Italico ſplendore caſtelliſq; pluribus inſignior: Unum ex his præcipuum *S. Elmi* à Carolo V ſtructum, quod *Briglia di Napoli*, h. e. Frenum Neapolitanum vocant, ob rebellionem, in quam propendet civitas, coercendam. Ecquis turbas à Maſſanielo, piſcatore gregario motas A. 1646 ignorat? 2° *Principado* ſive Ducatus Amalfitanus genti Caracciolæ ſubjectus; 3° *Baſilicata* Græco adhuc nomine inter Græcos Dominos primum reperto; 4° *Calabria*; 5° *Otranto*; 6° *Abruzzo*; 7° *Puglia Piana*. Quis urbes harum ſingulas enarret, reſque notabiles tum certas, tum ex ſacris reliquiis incertas? Harum enim ſeges copioſiſſima offertur.

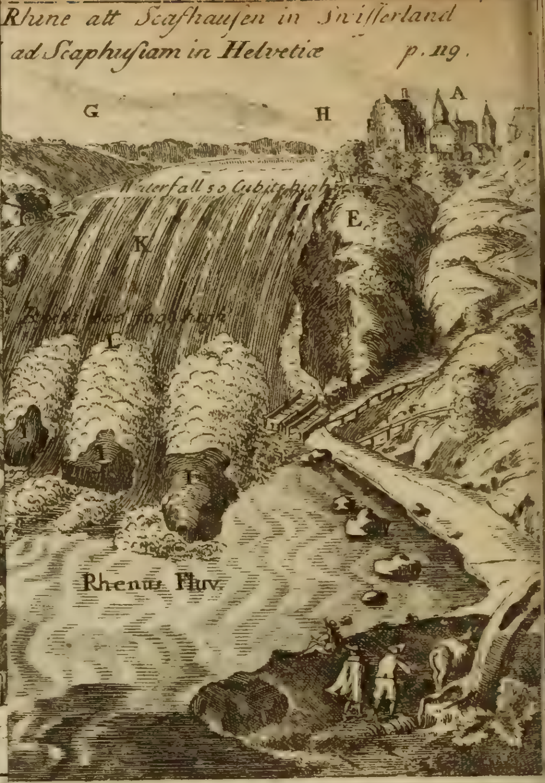
BUNONIS.

δ Ab (e) *Amalfi* ora maritima vulgo *la Coſte d'Amalfi* appellatur; quæ pagis & vicis adeò multis acco-

(a) Laborinus ager Capua. (b) Surrentum. (c) Salernum. (d) Regni Neapolitani ſeptem provinciæ. (e) Melphis, ſeu Amalfi.

(1) La Forest Neapolim cunctis Europæ Civitates ſitus amœnitate ſuperare, ait; quod Aeris Salubritas Magnatibus Romæ veteris, ſicuti & novæ, adeo in deliciis fuit, ut Romam Neapoli poſthabuerunt. Templa ſuper 300 *numerat, præter Monaſteria quampluríma Architecturæ mirabilis. Multa de Armamentario, de portu tutiſſimo, de Incolis, &c. prædicat, neque Sanguinis S. Januarii, neque Imaginis Salvatoris Crucifixi, quæ S. Thomam his Verbis allocuta eſt, Bene ſcripſiſti de me Thoma, &c. oblitus eſt.* (2) *Reſtant adhuc rudera Amphitheatri, Templorum, Portarum, &c. Capuæ veteris non minus Carthaginenſibus propter delicias, quam Romanis propter pugnam infelicem, exitioſæ.* (3) *Caput provinciæ Citerioris, uti olim Principatus, & ſedes* 19 *Principum quorum primus fuit filius Tancredi qui Neapolim ſubegit; Commercio etiam tunc celebris, at nunc Neapoli cedit. Urbs adhuc frequens & Archiepiſcopi Sedes.* (4) *A Flavio Gioja verſus An.* 1300. *Ducatus Titulo inſignita ſeculo* XVI° *in honorem Octavii Picolomini Imperatoris celeberrimi.*

The Letters C.C. mark yᵉ cavitys of yᵉ Mountains from whence the Wind proceeds
CATARACTA AEREA MONTE ÆOLIO ITALIÆ
A Cataract of Air in Mount Æolus in Italy
C.C. Montium Cavernæ unde profiliunt Venti
CÆSIUM

Rhine att Scafhausen in Swisserland
ad Scaphusiam in Helvetiæ p. 119.
G
H
A
Waterfall 50 Cubits high
K
E
Rhenus Fluv.

p. 302 A Map of Scylla & Charibdis betwixt Sicily
MARE
AFRIC
TABULA Freti Siculi CHARIBDIS et SCYLLÆ Aliorumq. Ration explicans
Ex Mari Eoo Canalis subterraneus in Charybdin
Messana
Ætna
M
Canalis ex Ætna
Charybdis
FRETUM
MAMERTINUM
P
Rhegium
CALABRIÆ

Rhine att Coblents in Swisserland p.130.
ad Confluentiam in Helvetiæ
Tieingen
Radelburg
A Rock
Rhenus fluvius
B Rocks

II. In *Calabria*, ε *Conſentia*, Regii Præfecti ſedes: ζ *Mons Leonis*, η *Rhegium*. Calabria.. Conſentia.

III. Tum in ϑ *Hydruntino* agro ι *Hydruntum*, nunc *Otranto* (1), κ *Gallipolis*, & *Aletium*, vulgo *Lezzo*, conventu Juridico nobile opidum (2), item λ *Tarentum*. (3). Hydruntini agri opida.

IV. In μ *Baritano* agro ν *Barium* (4), ξ *Monopolis*, ο *Tranium*. Baritani agri opida.

V. In

accolitur, ut una videatur urbs. Nautas habet peritos. Pyxidis nauticæ uſus inventus traditur circa An. 1300 à Flavio Blendo; aliis appellatur *Flavius Gioja*. S. Andreæ corpus ibidem aſſervatur. Sunt ibi præterea (a) *Puteoli*, vulgò *Pozzuolo*, urbs multis terræ motibus deformata. Circa eam plurima ſunt balnea, & fontes ſalutares. Portus ejus olim commodiſſimus paulatim oblimatur. (b) *Maſſa* recens ædificata, ab ea dicitur vinum *Maſſanum*, olim *Surrentinum*. (c) *Nola* urbs olim ampla, hodie anguſta. (d) *Anverſa* ſeu *Averſa*, veteris Atellæ ruinis inædificata, & Capuæ ac Neapoli à Roberto Guiſcardo Normannorum Duce oppoſita; unde & dicta quaſi *Adverſa*. A Carolo I Rege Neapolitano everſa eſt. (e) *Vicus* exiguum opidum, lautum tamen, & in agro amœno ſitum: Cognominatur *Equenſis*. *Aquinum*, B. Thomæ patria, nunc fere collapſum [c].

HEKELII.

[c] Hoc *Aquinum*, tenue licet Oppidum, tamen Epiſcopali dignitate inſigne, etiam natale Solum eſt *Decii Junii Juvenalis* Poetarum Satyrorum, *Jul. Cæſ. Scaligero* Lib. VI, *Poet.* c. VI. p. m 772, judicante, facile principis.

BUNONIS.

ε *Conſentia* vulgò *Conſenza*, ad Crathis ripas condita, anno 1638 terræ motu periit (5), & cum ea *Nicoſtro*, *Monterano*, *Caſtiglione*, *Paola*, & *Balliagio*, urbes elegantes.

ζ *Mons Leonis* urbs eo loco in Apennini colle poſita eſt, quo olim erat Vibo Valentia.

η *Rhegium*, poſtquam à Caradino Solimannicæ claſſis præfecto fuit direptum, fere fuit deſertum per aliquod tempus. Sed per commodum in Siciliam, qui ibi patet, tranſitum, indies reparatur. In Calabria opida porrò clariora ſunt, (f) *Tropea* navigantibus periculoſiſſima, (g) *Squillace*, eſt in Borgiarum ditione: (h) *S. Severino* opidum exiguum, ſed munitiſſimum: (i) *Roſetum* opidum, cui adjacet caſtrum in maris ſcopulo: (k) *Roſſanum*, tribus milliaribus à mari ſitum: à quo tamen proximus ſinus nomen habet, & appellatur *Roſſanenſis*; pars eſt antiqui Tarentini: Hic arbuſculæ ferunt piper: *Monſaltus* ſalis copia dives; (l) *S. Euſemia* quæ propinquo mari nomen dedit, ad cujus litus optimorum coralliorum proventus eſt.

ϑ (m) *Hydruntinus ager* olim *Meſapia*, hodiè *terra di Otranto* dicitur; nomen habet ab

ι (n) *Hydrunto* metropoli, cujus arx ſaxo [d] inædificata eſt [e].

κ (o) *Gallipolis* [f], hodie *Callipoli*, ſcopulo inſidet, quod mari undique cingitur; ſed ponte ingentibus ſaxis fulto jungitur continenti. Caſtrum habet munitiſſimum, quod Alphonſus II Arragonius excitavit, cum urbem illam recepiſſet à Turcis, qui eam anno 1481 interceperant, ac in oppidanos ſævierant crudeliſſime.

λ (p) *Tarentum*, hodie *Tarento* [g], civitas exigua eſt, arcem habens aquis marinis undique cinctam, à Ferdinando Arragonio Rege Neapolitano conditam. Ejus portus ingentibus lapidibus obturatus, exiguis navigiis tantùm patet. In hác regione præterea ſunt (q) *Brunduſium* vulgo *Brindiſi* [h]. Eſt portus capaciſſimus, tribus arcibus munitus. In agro ejus visuntur olearum nemora. (r) *Caſtro*, olim *Caſtrum Minervæ*, frequentatur à mercatoribus olei cauſa. Anno 1537 peſſime accepta eſt à Turcis. (s) *Uxentum*, vulgo *Ungento*, ampla olim urbs, nunc exigua, in agro jacet opimo. (t) *Neritum* hodiè *Nardo*, antiqua urbs, hodiè lauta & frequens eſt: & promontorium *Japygium*, ſive *Salentinum*, quod hodie (u) *C. San. Maria* vocatur.

μ (x) *Baritanus ager*, olim *Peucetia* [i] dicta, continetur flumine *Ofanto*, & *Calva*, monte Apennino & parte maris Venetici.

ν (y) *Barium*, nunc *Bari*, urbs Archiepiſcopalis, & reliquis in hác provincia præſtantior, ad mare eſt. In ea olim coronabantur Reges utriuſque Siciliæ: veſtes regiæ hodieque ibidem aſſervantur.

ξ (z) *Monopolis* Marchionatus titulo ornata; urbs nova ac elegans. Volaterranus exiſtimat eam ex veteris Egnatiæ ruinis eſſe conditam. Ager ejus olei tam ferax eſt, ut quotannis ſupra vicena millia amphorarum reddat.

HEKELII.

[d] Quô Mari imminet.

[e] Hæc Urbs omnium fermè eſt veterrima, cœlo clementiſſimo gaudens. Ideoque Agro amœno, fertili & hortis cultiſſimis eſt exornata. Et quanquam *Strabonis* tempore fuerit exigua; attamen ſatis ampla hodie ac frequens eſt. Heic finis eſt Maris *Adriatici* & initium *Ionii*.

[f] S. *Galliopolis*.

[g] *Architæ* Philoſophi patria.

[h] Ubi *Pompejus*, cognomento *Magnus*, à *Jul. Cæſare* obſidione cinctus eſt. *Pacuvii*, Poetæ veteris, patria dicitur fuiſſe. Meminit & hujus Oppidi *Horatius* Lib. I. *Serm.* Sat. 5. v. ult. & Lib. I. *Epiſt.* XVII. v. 52.

[i] A *Peucetio*, *Oenotri* Fratre.

BUNONIS.

ο (a) *Tranium* urbs Epiſcopalis, nunc *Trani*, per por-

(a) Puteoli. (b) Maſſa. (c) Nola. (d) Anverſa. (e) Vicus. (f) Tropea. (g) Squillace. (h) S. Severino. (i) Roſetum. (k) Roſſanum. (l) S. Euſemia. (m) Hydruntinus ager. (n) Hydruntum. (o) Gallipolis. (p) Tarentum. (q) Brunduſium. (r) Caſtro. (s) Uxentum. (t) Neritum. (u) C. San. Maria. (x) Baritanus ager. (y) Barium. (z) Monopolis. (a) Tranium.

(1) A Turcis pene deleta A. 1480, a Venetis Seculo 16, at nunc bene munita arce firmiſſima in rupe ſita. Archiepiſcopatum Regni Neapolit. ditiſſimum jactat. (2) Gubernatoris Sedes, & totius Regni, Neapoli excepta, frequentiſſima, ampla, & commercio valens. (3) Oppidum antiquiſſimum, & Romanis, una Carthagine excepta, infeſtiſſimum. Societatem cum Pyrrho, deinde cum Hannibale contra Romanos iniit, unde Excidium ſibi acquiſivit. Archiepiſcopatus & Principatus Titulo tamen inſignitur, quem Familia Trimoullana illuſtris & perantiqua contra Hiſpanum vendicat. Tarantula Aranea venenoſa, a Tarento nomen ducit, cujus Virus Lachrymas, Tremorem, Riſum, Pallorem & Tripudium ſimul excitat, cui Muſica ſolum remedium adhibere poteſt. (4) Ex antiquiſſimis Regni Urbibus una, olim Romanis, Græcis, & Saracenis ſubdita, poſtea Ducibus ſuis paruit. Colitur ibi Sti. Nicolai Epiſcopi Myrenſis Cadaver. (5) Nunc autem ampla, nitida, arce munita, & Archiep. Sedes.

V. In π *Apulia*, ρ *Manfredonia*, σ *Luceria*, τ *Troja*, υ *Aſculum* (1) *Apulum*.

Aprutii opida. VI. In φ *Aprutio*, χ *Aquila* (2), ψ *Beneventum* (3), ω *Anxanum*, α *Theate*, β *Pinna*, γ *Sulmo*, δ *Aſculum Picenum*.

VII. Cæ-

portum arenâ oppletum (4) abjecta jacet. In hac regione præterea ſunt *Polignano*, olim *Polinianum*, in rupe poſitum; lautum ac frequens; ejus ager oleo & amygdalis dives eſt. *Canuſium* hodiè *Canoſa*, in colle ſitum haud procul à veteris loco, quod fuerat in planitie poſitum. *Ruvo*, *Bitonto*, *Barletta*, olim tantum caſtrum, unum ex quatuor præcipuis Italiæ; à Friderico II Imperatore conditum anno 1242; alii tamen id ab eo auctum volunt. [illegible]grum inter Latum & Silarum amnes, Baritano [illegible]termina eſt pars (a) *Lucaniæ* hodiè *Baſilicata* [illegible] qua *Acherontia*, Paulo Diacono *Agerentia*, hodiè vulgo *Cirenza*: *Venuſia* vulgo *Venoſa* exiguum opidum ac pæne deſertum [*k*]: *Melfi* urbs Epiſcopalis: *Lavellum*: *Rapola*: *Mons Peloſus*: *Tricaricum*: *Potentia*: *Marſicum vetus*: *Turcia* opidum lautum: *Ferrandina*, caſtellum conditum à Ferrandino Calabriæ Duce, Alphonſi II Neapolitani Regis filio: *Turris Marina* ſupra oſtium Baſentii fl. contra piratarum excurſiones excitata, hodiè deſerta eſt: *Arx Imperialis* à Friderico Imp. condita, quam egregiè muniit Alphonſus II.

π (b) *Apulia Plana*, hodiè *Apuglia Piana*; à latiſſimis campis, olim *Daunia* dicta, inter Aufidum & Frentonem, qui hodiè *Fortore*, amnes, & partem maris Hadriatici ſita.

ρ (c) *Manfredonia* à Manfredo Friderici II Imp. filio condita, in rupe ſinus marini ad Garganum montem, ac magnificè ornata, arcem & portum habet tutum: noſtra ætate terræ motibus graviter fuit concuſſa.

σ (d) *Luceria* vulgo *Lucera* & *Nocera* optima lana nobilis eſt: cognomento *Pagana* olim dicta; quoniam à Saracenis fuit habitata.

τ (e) *Troja* olim *Æquulanum* Comitatus titulo gaudet, urbs opulenta. Concilium ibi habitum eſt ſub Urbano II, viſique tres ſoles ipſo meridie, anno 1532.

υ (f) *Aſculum* hodiè *Aſcoli* ad Carapellæ fl. fontes, eſt *a Rogerio Guiſcardi filio, quod moliretur rebellionem, diruta*; *ſed poſt reſtaurata*: *Ducatus titulo gaudet*. Porro celebriora hic ſunt (g) *Sipontum* vulgo *Siponto* ſeu *Siponti rudera*, ubi hodie templum & rudera magnæ urbis, & fons eximius. A Saracenis urbs illa everſa, opidani occiſi, & præda in Africam eſt abducta. Sunt tamen, qui hunc caſum terræ motibus aſſcribunt. (h) *Mons S. Angeli* urbs frequens, & natura loci munita, diuturna Saracenorum ſedes, ad quam eorum viſuntur ſepulchra. Ibi ſpecus eſt cum templo S. Michaelis celeberrima. Cryptam hanc deſcriptam legas apud Leandrum. (i) *Farentinum*, ſeu *Farentivolium* Blondo, pæne collapſum nec frequens opidum; ubi Fridericus II Imp. obiit; à Manfredo notho ſuffocatus. Cæterum in Apulia & vicinis regionibus opida multa terræ motibus ſæpe graviter concuſſa ſunt, ac præcipuè anno 1637.

φ (k) *Aprutium* vulgo *Abruzzo* [*l*] inter Truentum flumen, quod vulgo *Tronto* dicitur, & Trentonem, qui hodiè *Fortore*, jacens, ad mare pertingit Hadriaticum.

χ Provinciæ caput (l) *Aquila* eſt, in mediterraneis ſita, ex ruinis Amiterni & Forconii à Longobardis condita, à Friderico II mœnibus cincta. Ager ejus croci tam ferax eſt, ut tempore Leandri quotannis redderet 40 millia aureorum.

ψ (m) *Beneventum* ad Calorem & Sabbatum fl. olim *Maleventum* dictum, plagoſi *Orbilii* patria; ad Pontificis Romani jus pertinet.

ω (n) *Anxanum*, hodiè vocatur *Lanzona* [*m*], emporium nundinis ſuis celebre, ad quas confluunt mercatores Itali, Dalmatæ, Epirotæ & Græci.

α (o) *Theate*, vulgo *Thieti*, in edito colle 7 millibus paſſuum à mari ſitum, à Pipino Caroli M. patre olim dirutum, quòd diutius ſtetiſſet à Longobardis, poſteà reſtauratum, & à Normannis ſelectum in ditionis ſuæ caput. Hodiè ibi ſedet utriuſque Aprutii Prorex cum conventu juridico Regio.

β (p) *Pinna* vulgo *Penna* urbs antiqua & nobilis, quæ indies ſplendore ſuo excidit.

γ (q) *Sulmo* hodiè *Salmona* [*n*] urbs egregiè rigua & frequens [*o*].

HEKELII

[*k*] Patria eſt & *Horatii Flacci* Poetæ, qui ab eâ dictus eſt *Venuſius*, ſive *Venuſinus*.

[*l*] Et olim dictum *Samnium*.

[*m*] *Lanzano*, vel *Lanziano*.

[*n*] Seu *Sulmona*, ut & nonnullis *Sermona*.

[*o*] A conditore ejus *Solymo*, qui *Æneæ* comes creditur fuiſſe, ſic dicta. Unde eſt quod *Solimum Silio* audit *Italico*. Patria eſt *Ovidii*, Poetæ verè nobilis.

BUNONIS.

δ (r) *Aſculum Picenum* hodiè *Aſcoli* ad Truentum fl. eſt. Clariora opida hìc præterea ſunt in Aprutio ulteriori (s) *Atria*, vulgo *Atri* arduo & perdifficili jugo impoſita: (t) *Interamnia* ſeu *Teramum* & *Teranum* [*p*]: Civitas Calienſis ſeu Ducalis, in limite Umbriæ, haud procul à Velino fl. *Julia Nova* à Julio Hadriano Duce condita. (u) *Taliacotium* caſtrum inſtar opidi, in Columnarum ditione: (x) *Malianum*, ad quam Carolus Andegavenſis Conradinum Sueviæ Ducem vicit: (y) *Civitas S. Angeli*; Marchionatus Pinellorum (z) *Cœlanum* frequens opidum, pertinet ad nobilem familiam Ciborum Genucuſium; ab eo *Lacus Fucinus* hodie appellatur. *In Aprutio Citeriori* porro ſunt (a) *Ortona* portus, ad quem appellunt naves ex Epiro venientes ad nundinas Lanceani: (a) *Ater-*

(a) Lucaniæ ſive Baſilicatæ opida. (b) Apulia plana. (c) Manfredonia. (d) Luceria. (e) Troja. (f) Aſculum. (g) Sipontum. (h) Mons S. Angeli. (i) Farentinum. (k) Aprutium. (l) Aquila. (m) Beneventum. (n) Anxanum. (o) Theate. (p) Pinna. (q) Sulmo. (r) Aſculum, &c. (s) Atria. (t) Interamnia, ſ. Theramum. (u) Taliacotium. (x) Malianum. (y) Civitas S. Angeli. (z) Cœlanum. (a) Ortona.

(1) Oppidum perantiquum, Præſidium Romanum; Proconſulem Servilium An. ab U. C. 663 jugulavit, durante bello Marſico. Clade Gallorum Guiſio Duce qui in vicinia captus erat, A. 1577 a Duce Albenſi, nobile. (2) Terræ motu A. 1703 fere deleta, antea autem ampla & nitida. (3) Sunt qui Diomedem Conditorem volunt. Nomen Maleventum in Beneventum a Romanis mutatum erat in Memoriam Subſidii hominum & pecuniæ ab hac Civitate contra Hannibalem præſtiti: a Totila Gotho An. 545 deleta, ab Anatarico Lombardo An. 589 reſtaurata, & Ducatus Titulo inſignita in Honorem Zothi Amici ſui, cujus poſteri fama claruerunt. Nunc Pontifici Romano paret; & terræ motu Anno 1703 pene deleta. (4) A Turcis Anno 1620 ſpoliata, ex ruderibus Siponti crevit; unde Sinus ejus Sipontinus nominabatur.

VII. Cæterum cum tam varium fuerit, tamque frequens de hoc regno inter varios populos certamen, cumque crebris Saracenorum ac Turcarum incurſionibus petitum; effectum eſt, uti crebra ac frequentia munimenta contra ingruentum hoſtilitatem paſſim excitarentur: quorum firmiſſima nunc ſunt *Conſentiæ*, ε *Cantazari*, ζ *Manteæ*, *Crotone* & *Tarenti in Calabria*; *Gallipoli*; *Hydrunti*, ac *Brundiſii* in agro Hydruntino: *Monopolis*, *Barii*, *Tranii*, *Barlettæ*, *Manfredoniæ* in Apulia: *Aquilæ* in Aprutio. At η *Cajetæ* munimentum, ob ſingularem firmitudinem, ſitumque loci, *clavis* totius *regni* appellatur.

Regni Neapolitani urbes munitæ.

C A P.

(a) *Aternum* vulgo *Peſcara* ad oſtium fluvii cognominis, cultum & dives opidum: (b) *Guaſtum Amonium* Marchionatus caput: (c) *Agnonium* in intima valle prope M. Mejollam, opidum cultum eſt, & hujus tractus Princeps: (d) *Populium* vulgo *Populo* opidum laurum, ubi Aterno fl. pons impoſitus, &c.

ε (e) *Cantazarum* in Brutiis eſt ad ſinum Scylacium, vulgo *Golfo de Squillace*, urbs ſatis ampla & elegans.

ζ (f) *Manteæ*, vulgo *Amantea*, in Brutiis quoque eſt ad mare Inferum, haud longe à *Cozenza*. Reliqua quæ ſequuntur opida ſuperius memorata ſunt.

η *Cajeta* [q], in agri Romani & regni Neapolitani finibus ſita, craſſiſſimam turrim habet, quæ *Mola* dicitur: portu & arce celebris eſt. *A Magno Conſalvo* Ferdinandi Catholici auſpiciis expugnata eſt A. 1504. In caſtello eſt ſacellum, ubi foris ſupra fores *Caroli Borbonii* in Romæ expugnatione ſuccumbentis corpus veſtitum viſitur, cum iſta inſcriptione: *Aucto Imperio, Superata Italia, Devicto Gallo, Pontifice Obſeſſo, Roma Capta, Caroli Borbonii Hoc Marmor Cineres Retinet.* (g) *Regnum Neapolitanum* Calori obnoxium eſt, maximè cis Apenninum: trans montem illum æſtus non eſt adeò vehemens, præterquam in Apulia. Fere ubique irrigatur fontibus ac fluminibus, quæ Apenninus ex utroque latere emittit: Ubique vinum fert, & oleum; Paſcua habet læta; equi Neapolitani in precio ſunt, qui ad annum 20 ad laborem ſunt idonei, ſi bene curantur. Nulla ibi reperiuntur animalia venenata; præter Tarantulas, quarum morſus muſica ſanatur; & Cherſydros, qui ſerpentes ita dicti, quod in terra & aquis vivunt. Locuſtæ tamen agris magnam ſæpe inferunt perniciem. Habet bubalos vegetos & grandes; & omnis generis animalia [r]. *Campaniæ ager* fertiliſſimus eſt; ubique fere bis in anno fert flores. *Principatus Citerior* Cœlum habet temperatum: unde plerique ibidem diu vivunt. *Principatus Ulterior* armentis dives eſt, & fructibus abundat. *Baſilicata* profert crocum, & magnus ibidem eſt mellis & ceræ proventus. *Calabria* præter cætera bona habet manna, quod ex frondibus, ramis & rupibus colligitur: Præſtantius tamen eſt, quod ex frondibus colligitur. *Calabria Citerior* frugum dives eſt, optimumque emittit oleum. Mori hic ſunt plurimæ; unde ſerici conficitur magna copia. *Calabria Ulterior* habet equos generoſos; & mellis ingentem fert copiam. *Apulia* æſtus experitur vehementiſſimos: muſcas habet adeò importunas, ut inde natum proverbium: *Qui pœnas inferni vult prægustare, ille æſtatem agat in Apulia, hyemem ad Aquilam.* *Capitanata* ſolum habet ſiccius & arenoſum; pabulum tenue eſt, ſed tanta bonitate, ut exiguum armento ſufficiat. Ex paſcuis iſtis Rex ſæpe ducenta & quinquaginta ductorum millia conficit. Regio illa fere tota caret arboribus. *Barenſis ager* temperatiſſimus eſt. Sed Tarantulæ hic plus nocent. ſerpentes ibi ſunt multi, quos ciconiæ conficiunt. *Hydruntinus ager* fulminibus obnoxius eſt. Tantam fert olei copiam, quæ univerſæ poſſet ſufficere Italiæ. Cherſydri ibi ſunt multi, & locuſtæ, quas *Cavalettas* vulgo vocant; earum examina ſæpe agros depaſcerent, niſi *Gavii* (eſt genus volucrum) ea diſſiparent. Multi ibidem ſunt in plebe leproſi; quoniam carne ſuilla & ficubus ſiccis victitant. *In Comitatu Moliſſenſi* tot ſunt feræ, ut ferina caro vilius veneat, quam domeſtica. *Aprutium Citerius* cæteris hujus regni partibus frigidius eſt. Fert frumentum, vinum, oleum & crocum. Pix ibi è terra eruitur. Nives hyeme tantæ decidunt, ut ex montibus devolutæ viatores obruant. *Aprutium Ulterius* quoque frigidum eſt; unde Proverbium modo memoratum. Ad Aquilam urbem tanta croci provenit abundantia, quæ univerſæ Europæ videatur poſſe ſufficere. (h) *De Regni Neapolitani Incolis* Itali habent proverbium hoc: *Regnum Neapolitanum eſt Paradiſus, ſed Incolæ ſunt Dæmones* [s]. Nuſquam ferè plures reperiuntur Meretrices, quam Neapoli. Mulieres tam ſplendidè veſtiuntur, ut, quænam nobilis, quæve plebeja ſit, vix dignoſci poſſit. Ad Seditiones Neapolitani ſunt proni, adeo, ut anno 1647 a vili Piſcatore ad rebellandum fuerint concitati. Neapolitanorum lingua inquinatior eſt; ac magis Calabrorum; ridicula Apulorum. *Calabri* ſunt aſtuti, ingenio acri, expediti ad faciendum iter. *Apuli* robuſti, ingenii ſunt obtuſioris. *Aprutii Incolæ* generoſi, candidi, fortes, liberales, fideles.

HEKELII.

[p] Ita forte nuncupatum, quòd inter duas Amneis ſit conſtitutum.

[q] A *Cajeta*, nutrice *Æneæ* ſic dicta.

[r] Etiam hoc Regnum *Ingeniorum* præſtantiâ & *Corporum* robore adeò eſt felix ac beatum, ut nulli alteri Regioni cedat.

[s] In hoc Regno multi ſunt *Viri Principes*, ſeu *Regni Proceres*, & præter eos *ſeptem* quoque *ſummæ Regni Officia*, *Magnus* ſc. *Comeſtabilis*, *Magnus Juſtitiarius*, *Magnus Admirans*, *Magnus Quæſtor*, *Magnus Protonotarius*, &c.

R E-

(a) Aternum ſeu Peſcara. (b) Guaſtum Amonium. (c) Agnonium. (d) Populium. (e) Cantazarum. (f) Mantea. (g) Neapolitani ſoli natura & fertilitas. (h) Neapolitanorum mores.

CAP. XL.

De Epiſcopatibus Italiæ, Academiis, & Urbium clariſſimarum Epithetis. 1

I.

Archiepiſcopatus Italiæ.

*A*Rchiepiſcopatus in univerſa Italia ſunt *triginta:* quorum in *Neapolitano regno viginti & unus*; Neapolitanus, Capuanus, Salernitanus, Melphitanus, Surrentinus, Beneventanus, Theatinus, Acheruntinus, Sipontinus, Manfredonienſis, Canuſinus, Tranienſis, Baritanus, Tarentinus, Maderenſis, Brundiſinus, Hydruntinus, Roſſanenſis, Conſentinus, Sanctoſeverinenſis & Reginus. In reliqua Italia novem; Senenſis, Florentinus, Piſanus, Ravennenſis, Genuenſis, Taurinenſis, Mediolanenſis, Venetus, & Gradiſcienſis.

Epiſcopatus Italiæ.

II. *Epiſcopatus*, ut admodum *tenues*, ſic innumeri. Nam quoties opidum aliquod civitatis jure donatur, Epiſcopus ſimul eidem contribuitur; ita ut *nulla civitas perhiberi poſſit, quæ Epiſcopum non habeat, & reciproce, quæ Epiſcopum habeat, civitas negari nequeat.*

Patriarchatus. Academiæ.

III. Cæterum Patriarchatus, qui Aquilejæ erat, Venetias tranſlatus eſt.

IV. *Academiæ illuſtres* ſunt; Patavii, Bononiæ, Piſis, Senis, Peruſiæ. At *minus celebres*, Auguſtæ Taurinorum, Ferrariæ, Romæ, Firmi, Neapoli, Salerni, Maceratæ in Marchia Anconitana.

Urbium clariſſimarum epitheta.

V. Urbium Italicarum tantus eſt ſplendor, nitor, tanta feſtivitas, & magnificentia, uti haud facile toto terrarum orbe quidquam invenias, quod cum his conferri poſſit: at eximiæ claritudinis ſunt *novem*: quarum Epitheta, ut in Italia per ora hominum feruntur, hic apponam.

Roma ſancta. Neapolis nobilis. Venetiæ opulentæ. Genua ſuperba. Mediolanum magnum. Florentia pulchra. Bononia pinguis. Ravenna antiqua. Patavium doctum.

VI. *Roma* dicitur *ſancta*, vulgo *Roma la Santa*, ob Pontificis maximi ſedem. *Neapolis nobilis*; vulgo *Napoli la gentile*, ob frequentiam Principum, Comitum atque equeſtris ordinis virorum. *Venetiæ opulentæ*, vulgo *Venetia la ricca*; ob potentiam atque opes immenſas. *Genua ſuperba*, vulgo *Genova la ſuperba*; ob ſuperbam ædificiorum magnificentiam. *Mediolanum Magnum*, vulgo *Milano la grande*: ob amplitudinem urbis, civiumque numeroſitatem. *Florentia pulchra*, vulgo *Fiorenza la bella*; ob ædificiorum ſplendorem, vicorum munditiem, latitudinem ac directionem. *Bononia pinguis*, vulgo *Bologna la graſſa*; ob laſcivam agri fertilitatem. *Ravenna antiqua*, vulgo *Ravenna l' antica*: ob ædificiorum totiuſque urbis vetuſtatem. *Patavium doctum*, vulgo *Padova la dotta*; ob celebre literarum ſtudium.

CAP.

REISKII.

1 Præter Epiſcopatum, quem ſibi Pontifex Rom. vendicat, OEcumenicum & univerſalem, *ſex epiſcopales ſedes Cardinalium* Rom. Eccleſiæ adhuc eminent; 1° *Oſtienſis*, 2° *Portuenſis*, 3° *Præneſtina*, 4° *Sabinenſis*, 5° *Tuſculana*, 6° *Albinenſis*. Quibus reliqui Archiepiſcopatus ordine juſto ſuccedunt, plures tamen, quam quos ab Auctore noſtro numeratos videas, ſi ſcriptores Itali, ex iiſque Aub. Miræus in Lib. I. de Statu S. Relig. Chriſt. c. 10. adhibeantur. (a) Amplius duo reipubl. Venetæ *Patriarchatus*, *Venetus* nempe, in locum Gradenſis hodie conſtitutus, & *Aquilejenſis*, Utinenſi opido nunc addictus. Denique varii ſequuntur Epiſcopatus, quos omnes tamen ſuo Miræus numero comprehendit. (b) Academiæ porro Italicæ omnium antiquiſſimæ ſunt, omnes tamen ſeculum tertium decimum ortu ſuo ac vetuſtate non longius excedunt: Bononienſis etiam juris Rom. reſtituto cultu, & Salernitana medicinæ quondam ſtudio florentiſſima præcelluit. De ſingulis, ſi quidem ita lubeat, Mittendorpium, Lanſium, & Conringium in Antiq. Academ. conferre poterit, cui viſum eſt.

RE-

(a) Patriarchatus duo. (b) Academiæ.

nteſtat *Sicilia* ; Sicilia.
ı : poſt, inter-
ıte adeo felix,
atii quondam
qui ante Tro- Sicania.
ctus, inſulam
ria item. & Trinacria.
uippe tribus Ejus pro-
dicitur, ima- montoria.
Capo Paſſaro, Pachynum.
m ; *Pelorum*, Lilybæum.
m & anceps, Pelorum.
nibus incly-
vorticoſum Scylla.
Charybdis.

lybæumque Magnitudo
lim opidum Siciliæ.

vium Ro- Urbes Sicili-
antè dicta, æ mariti-
mæ.
tina, nunc Meſſana.
Ca- Tauromeni-
um.
Catana.

venes, *Amphi-*
laudem conſe-
epentino urbis
ieros ſuos ela-
c (d) *Piorum*
pellari. Ejus
tanto fuiſſe
im manibus à
no incitatiſſi-
ıplexus, coxis

e primi Belli

ir. ſeq.
montorio à

themenſium
ibi, teſtante
à Viro non
rat.

. à Punicis
quos eruct… . (e) Idque
bo auctor e… … *ſetiul*, i. e. *perfectione*, tan-
deò pinguel… …insula cæteris perfectior majorque dicatur ;
mo circiter … ex auribus | vel ex voce סגולה *ſeguleja*, i. e. botris, quorum
Gg fructu,

(a) Meſſana. (b) Tauromenium. (c) Catana. (d) Piorum Campi. (e) Sicilia unde.

De Epiſcopa

Archiepiſco-patus Italiæ.

ARchiepiſcopatus viginti & unu rentinus, Benever enſis, Canuſinus, Hydruntinus, Ro reliqua Italia nove Taurinenſis, Mec

Epiſcopatus Italiæ.

II. *Epiſcopatus,* aliquod civitatis j *la civitas perhiberi habeat, civitas nega*

Patriarchatus.

Academiæ.

III. Cæterum F

IV. *Academiæ i minus celebres,* Au lerni, Maceratæ ii

Urbium clariſſimarum epitheta.

V. Urbium Ital ficentia, uti haud conferri poſſit: at talia per ora homi

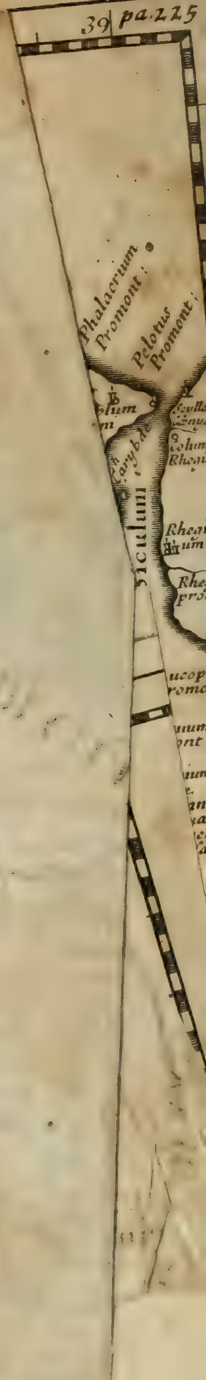
Roma ſancta. Neapolis nobilis. Venetiæ opulentæ. Genua ſuperba. Mediolanum magnum. Florentia pulchra. Bononia pinguis. Ravenna antiqua. Patavium doctum.

VI. *Roma* dicitu *Neapolis nobilis*; vu atque equeſtris orc potentiam atque o ſuperbam ædificic *la grande*: ob amp *chra,* vulgo *Fiorenz* em, latitudinem ac laſcivam agri fertil ficiorum totiuſque ob celebre literaru

R E I

1 Præter Epiſcopatum vendicat, OEcumenicum *les ſedes Cardinalium* Ro 1° *Oſtienſis,* 2° *Portuen binenſis,* 5° *Tuſculana,* liqui Archiepiſcopatus ord tamen, quam quos ab A deas, ſi ſcriptores Itali, Lib. I. de Statu S. Relig.

(a) Amplius duo reipubl.

(a) Patriarchatus duo. (b) Academiæ.

CAP. XLI.
DE SICILIA. 1

I.

OMnes Interni maris inſulas magnitudine juxta ac claritate anteſtat *Sicilia*; Sicilia.
quondam, ſi veteribus credimus, *continens*, & Italiæ annexa: poſt, interfuſo Siculi maris freto, *avulſa*: cœli clementia ac ſoli ubertate adeo felix, uti *horreum Romanorum* appellaretur. Nomen *Sicilia* à *Siculis*, Latii quondam in Italia incolis, habuit: antè fuit dicta, *Sicania*, à *Sicano* Rege, qui ante Tro- Sicania.
jana bella, cum ampliſſima *Iberorum* ſive *Hiſpanorum* manu advectus, inſulam de ſuo nomine *Sicaniam* populumque *Sicanos* appellavit. *Trinacria* item & Trinacria.
Triquetra, à triangula forma Græcis atque Latinis dicta eſt; quippe tribus Ejus pro-
promontoriis in diverſa procurrens, Græcæ literæ, quæ Δέλτα dicitur, ima- montoria.
ginem efficit. *Pachynum* vocatur promontorium, vulgò nunc *Capo Paſſaro*, Pachynum.
quod Græciam ſpectat; *Lilybæum*, nunc *Capo Boeo*, quod Africam; *Pelorum*, Lilybæum.
nunc *il Faro*, quod in Italiam vergens freto alluitur. Id anguſtum & anceps, Pelorum.
alterno curſu atrox, ſævum, & *Scyllæ Charybdiſque* horrendis nominibus inclytum eſt. *Scylla* eſt ſcopulus verſus Septemtrionem: *Charybdis* mare vorticoſum Scylla.
verſus Meridiem, utrumque noxium appulſis. Charybdis.

II. Cæterum ipſius inſulæ ſumma *longitudo* eſt inter Pelorum Lilybæumque Magnitudo
promontoria, mill. Germ. L. *latitudo* à Pachyno ad Cephalœdim opidum Siciliæ.
mill. German. xxxv.

III. Urbes olim in hac claræ; in litoribus α *Meſſana*, civium Ro- Urbes Siciliæ maritimæ.
manorum, qui *Mamertini* vocabantur, *Zancle*, id eſt, *Falx*, antè dicta, nunc *Meſſina*; β *Tauromenium*, nunc *Taormina*; γ *Catana*, ſive *Catina*, nunc Meſſana.
Ca- Tauromenium. Catana.

BUNONIS.

α Qua de cauſa urbs dicta fuerit (a) *Meſſana*, cives verò *Mamertini*, ſententiis diſcrepant auctores. Ipſa urbs primùm *Zancle* dicta fuit: deinde à *Meſſeniis*, qui à Lacedæmoniis bello victi, relictâ patriâ novas quærebant ſedes, urbs illa videtur occupata, & priſcum ejus vocabulum in patrium *Meſſenes* nomen ab ipſis immutatum. Civitate demum peſtilentiâ civibus exhauſtâ, Meſſanenſes *Samnites*, qui Syracuſanis militaverant, in urbem receperunt: à quibus veteres Incolæ occiſi, novique iſti coloni *Mamertini*, à *Marte* nominari voluerunt. *Romani* verò poſteà urbe eâ uſi ſunt tanquam ſede & receptaculo, in bellis Punicis contra Carthaginenſes [*a*]. Frequens fit ejus mentio in hiſtoriis, eſt hodieque celeberrima Meſſana, *Ibyci*, Poetæ, patria, cujus interfectores à gruibus proditi, de quo Auſonius, *Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus* [*b*].

β Ad (b) *Tauromenium* [*c*] mare eructabat fragmenta navium à Charybdi hauſtarum, itaque litus hoc *Copriam*, id eſt, *Sterquilinium* vocabant.

γ (c) *Catanæ* Ætna imminet: agrumque Catanæum non tam corrumpi cineribus Ætnæ ferventibus, quos eructat, quàm fœcundum & feracem effici, Strabo auctor eſt. Radices etiam producere, quibus adeò pingueſcant *oves*, ut rumpantur, & quadrageſimo circiter aut quinquageſimo die ſanguis ex auribus iis detrahendus ſit. Ejus urbis duo juvenes, *Amphinomus* & *Anapias*, magnam pietatis laudem conſequuti ſunt, quòd ingruente ab Ætna repentino urbis incendio, parentes ſenio graves, in humeros ſuos elatos, eripuiſſe periculo ſcribuntur. Hinc (d) *Piorum Campi*, monti huic finitimi, videntur appellati. Ejus urbis civis fuit *Galeottus Bardaxes*, qui tanto fuiſſe robore ſcribitur, ut aſinum lignis onuſtum manibus à terra ſublevaret; & equum abſque freno incitatiſſimè currentem, tranſverſum lignum complexus, coxis cruribuſque ſiſteret [*d*].

HEKELII.

[*a*] Dicitur enim hæc Urbs cauſa fuiſſe primi Belli *Punici*.

[*b*] Plura vid. in *Not*. ad Sect. IV. Capit. ſeq.

[*c*] Quod non procul à *Drepano* Promontorio à *Zancleis* conditum ſcribunt.

[*d*] Fuit quoque *Charondæ*, inter *Athenienſium* Legiſlatores in primis celebrati, Patria, ubi, teſtante *Cicerone*, fuit *Simulacrum Cereris*, quod à Viro non modò non tangi, ſed ne aſpici quidem fas erat.

REISKII.

1 Bochartus in Chanaan Lib. I, c. 30. à Punicis originibus nomen Siciliæ priſcum arceſſit: (e) Idque vel àb voce שכלול *ſiclul*, i. e. *perfectione*, tanquam inſula cæteris perfectior majorque dicatur; vel ex voce סגוליא *ſegulaja*, i. e. botris, quorum fructu,

(a) Meſſana. (b) Tauromenium. (c) Catana. (d) Piorum Campi. (e) Sicilia unde.

Syracuſæ. Camarina. Agrigentum. Selinuntum. Lilybæum. Drepanum. Panormus. Soluntum.

Catanio; δ *Syracuſæ*, urbs omnium totius inſulæ clariſſima, nunc *Saraguſa*; ε *Camarina*, nunc *Torre di Camarana*; ζ *Agrigentum*, quod Græcis *Acragas*, nunc *Gergenti*; η *Selinuntum*, Græcis *Selinus*, nunc *Torre di Pulici*, vel *Terra degli Pulci*; ϑ *Lilybæum*, literarum quondam ſtudiis celebre, nunc *Marſalla*; ι *Drepanum*, nunc *Trapani*; κ *Panormum* vel *Panormus*, nunc *Palermo*; λ *Soluntum*,

fructu, vino uviſque fœcunda deſcribitur. Sicani amplius ex lingua Phœnicia שכנים *ſekenim*, i. e. *vicini* ſuam appellationem traxiſſe Viro doctiſſimo videntur. Id enim tribus ille capitibus egit, ut auctoritate veterum confirmaret Pœnos in parte non ſolum Siciliæ occidentali à Lilybæo ad Pelorum, ſed orientali etiam ad Pachynum uſque, amplius meridionali veſtigia ſua & nomina impreſſiſſe, urbibus æquè ac freto Siculo hujuſque Syrtibus aut vadis duobus periculoſiſſimis Scyllæ ac Charybdi. (a) Scylla enim Punice סקולי *Scoli*, i. e. *exitium*; Charybdis quaſi חור-אובדן *chor-obdan*, i. e. *foramen perditionis*, ſignificat. Scylla promontorio Scyllæo, quod Itali vocant, adjacet, ingens aquarum ultro citro commeantium perturbatio: Charybdis autem huic oppoſita eſt rabioſa maris ebullitio, & vortex quaſi turbine agitatus. Cum voraginem iſtanc Siculus *Urinator Peſcecola* juſſu Friderici regis Siculi perluſtrâſſet, aquas in fundo concitatiſſimas, Euripos, Scopulos, & Carcharias multos deprehendit. Vid. Kircherus A.M. Luc. Lib. x. part. II. c. 1. & Bochartus loco citato, ubi de ſingulis urbibus multa notatu digniſſima occurrunt.

EUNONIS.

δ Urbis (b) *Syracuſarum* quinq; hæ fuerunt partes, *Acradina*, *Tycha*, *Neapolis*, *Inſula*, & *Epipolæ*. Ambitus ejus fuit ſtadiorum CLXXX, id eſt millium XXII cum dimidio. Varias fortunæ mutationes experta eſt, à *Dionyſius* oppreſſa, *Agathoclem*, alioſque dominos ſatis impotentes tulit. A Romanis bello Punico I°. per triennium obſeſſa, & *Archimedis* arte & ingenio defenſa, tandem à *M. Marcello* capta eſt. Archimedes tum, præter voluntatem & edictum Marcelli, cæſus eſt. Multi ibidem floruêre viri celeberrimi, *Hiero*, *Theocritus*, *Philemon*, *Epicharmus*, qui eo maximè celebratur nomine, quod *utilia pueris præcepta dedit*. In *portu Syracuſano* Athenienſium claſſis, *Nicia duce*, devicta eſt [*e*].

ε (c) *Camarina* in litore inter duos amnes poſita fuit, quorum alter nunc *Fraſcolani* ſeu *Fraſcolari*, alter *Camarana* vulgo vocatur. Juxta eam fuit (d) *Camarina palus*; unde natum proverbium, *Camarinam ne moveas*; quod ex Apollinis oraculo ortum, quo paludem iſtam, urbi vicinam, ſiccari vetabat, exhalantem jam incolis perniciem, quum exareſcere cœpiſſet. At majus iiſdem malum creavit, contra oraculi vocem ſiccata. Hoſtes enim per eam ingreſſi urbem cœperunt [*f*].

ζ (e) *Agrigentum* ſ. *Acragas*, ad fl. cognominem, celebritate, & opulentia ingens fuit. Faſtum & delicias etiam ſepulchrorum magnificentiam declarare, quorum nonnulla *equis*, quædam *aviculis* concinnata, *Diodorus Siculus* tradit. Porrò ditiſſimum omnium Agrigentinorum celebrari *Gelliam*, qui compluribus domi ſuæ diverſoriis ad excipiendos hoſpites exſtructis ad portas janitores conſtituit: quibus imperatum fuerat, uti, quoſcunque vidiſſent advenas, ad hoſpitium invitarent. Quod exemplum alii quoq; imitati; quibus priſco more humaniter & benignè cum hominibus converſari ſtudium fuerit. Contigit aliquando, ut quingenti equites hybernâ tempeſtate à Gela [*g*] illuc diverterent; quos omnes liberaliter ſuſcepit Gellias: & confeſtim ſingulis chlamydes tunicaſq; ex arcis depromptas diſtribuit. Summa igitur civium opulentia effecit, ut tanto Agrigentini luxu diffluerent, uſque adeò etiam, ut brevi poſt licet exitiali obſidione preſſi, decreto tamen publico ſciſcerent, nequis in excubiis pernoctantium plus quàm culcitram, periſtroma, gauſape laneum, & duo cervicalia haberet. De ipſorum luxu *Empedoclis*, qui ipſe Agrigentinus fuit, hoc fertur dictum; *Agrigentini deliciis quotidie ita ſe dedunt, ac ſi craſtino die morituri; domos vero ita exſtruunt, quaſi æternum victuri.* Nobilitavit hanc urbem in primis Phalaridis crudelitas, qui æneo bovi incluſos homines torquere ſolitus, & primum ei indidit architectum infelicis illius machinæ Perillum Athenienſem.

η (f) *Selinus* inter *Hypſam fl.* qui hodie *Belici*, & *Selinuntem fl.* condita fuit; palmis abundâſſe ſcribitur.

ϑ (g) *Lilybæum* opidum in promontorio ejuſdem nominis, olim fuit munitiſſimum adeò, ut decennalem ſuſtineret obſidionem. *Diodor.* Portus oſtium obſtruere fruſtra olim conati ſunt Romani. E Regione Lilybæi ſunt (h) *Ægades inſulæ*; ad quas commiſſo prælio navali *claſſis Punica* inſtructiſſima, a *C. Lutatio Catulo* coſ. victa, & bello *Punico* I finis impoſitus eſt.

ι (i) *Drepanum* in peninſula ſitum eſt, cujus latus inſignem cingit portum, maximarum etiam navium capacem. A curvato illo litore, in quo exſtructum, id nominis à *falce* ſortitum videtur, quod *Amilcar Barca*, Hannibalis pater, communiit, & ſedem belli contra Romanos delegit, atque tutatus eſt diu; donec juſſu Carthaginienſium pacem cum Lutatio victore componerent. Vicinum ei fuit (k) *Eryx* opidum in ejuſdem nominis monte, in quo *templum Veneris* & *Anchiſæ ſepulchrum*.

κ (l) *Panormus*, *ex duabus vocibus* πάνυ & ὅρμος compoſitum; quorum illud *omnino*, hoc *navium ſtationem* ſignificat, quaſi *eximium portum* dicas; hodiè Siciliæ caput eſt, & Proregis ſedes, cui vicina quoque paret Sardinia [*b*].

λ (m) *Soluntum* opidum inter *Eleutherum* amnem & *Thermas Himerenſes*, in dextro promontorii latere fuit, hodiè prorſus jacens cernitur. Caſtellum nunc ibidem eſt, cum emporio frumentario, vulgò *Solanto* dictum, portum habens capaciſſimum, ubi thynnorum præclarus eſt piſcatus.

HEKELII.

[*e*] De hâc Urbe extant plura in Not. ad Sect. IV. Cap. ſeq.

[*f*] Conf.

(a) Scylla & Charybdis. (b) Syracuſæ. (c) Camarina. (d) Camarina palus. (e) Agrigentum. (f) Selinus. (g) Lilybæum. (h) Ægades inſ. (i) Drepanum. (k) Eryx mons & op. (l) Panormus. (m) Soluntum.

tum, Græcis *Solûs*, nunc *Solante*; μ *Himera*, nunc *Termini*; ν *Cephalœdis*, nunc *Ciſalu*; ξ *Tyndaris*, ſive *Tyndarium*, nunc *Santa Maria di Tindari*; ο *Mylæ*, nunc *Milazzo*. Himera. Cephalœdis. Tyndaris. Mylæ.

IV. Intus π *Centuripæ*, nunc *Centorve*; ρ *Agyrium*, nunc *S. Pilippo d' Agirone*; σ *Aſſorus*, nunc *Azaro*; τ *Enna*, nunc *Caſtro Janna*; υ *Leontini*, nomen retinet; *Neetum*, *Noto*; *Motyca*, *Modica*. Opida Siciliæ mediterranea.

V. *Fluviorum* nobiliſſimi ſunt, *Onobala*, quin & *Taurominus*, nunc *Cantara*: *Symæthus*, nunc *la Jaretta*, *Cyamoſorum* ab Centuripis, & *Chryſam* ab Aſſoro devehens: *Terias*, nunc *Fiume di S. Leonardo*: *Anapus*, hodie *Alfeo*, cum Cyane fonte, nunc *la Piſma*, apud Syracuſas: *Elorus* nunc *Abiſo*: *Cela*, nunc *Fiume di Terra nuova*: *Hypſa*, & *Crimiſſus*, qui nunc vulgo *Belici* dicuntur: duoque *Himeræ*, quorum alter, nunc *Salſa*, in Libycum pelagus; alter, nunc *Termini*, in Tyrrhenum mare devolvitur, ambo ex iiſdem fontibus orti, inſulam in duas partes ſecare falſò à veteribus traduntur. Flumina Siciliæ. Onobala. Cyamoſorum. Terias. Anapus. Elorus. Cela. Hypſa. Belici. Himeræ.

VI. *Montium* clariſſimus maximuſque eſt φ *Ætna*, nunc *Monte Gibello* [*i*], nocturnis mirus incendiis: cujus crater xx ſtadia patet. Inde eſt χ *Eryx*, vulgo nunc *Monte di Trapani*. Montes Siciliæ. Ætna. Eryx.

C A P.

[*f*] Conf. *Eraſmi* Chiliad. I. Cent. I. *Adag.* LXIV. p. 39. col. b.

[*g*] Quæ Urbs quoque *Siciliæ* eſt, vulgò *Cherza* dicta.

[*h*] Plura legenda Not. oc. ad Sect. IV. Cap. ſequ.

BUNONIS.

μ (a) *Himera* fluvius & opidum, quod ab *Hannibale* Carthaginienſium duce deſtructum eſt. *Fluvius* verò eſt totius hujus litoris fermè maximus, & ſolus in media admodum inſula. Ab *Aquis* ſive (b) *Thermis Himerenſibus*, natum eſt vulgare vocabulum *Termini*.

ν (c) *Cephalœdis*, ſive *Cephalœdium* [*k*], op. à κεφαλὴ, id eſt, *caput*, nomen habet, quod ad verticem præruptæ rupis, promontorii ſpeciem habentis, olim conditum fuit. Poſteà tamen à *Rogerio* Rege ad angulum rupis tranſlatum eſt.

ξ (d) *Tyndaris*, olim nobiliſſima civitas, cujus pars [*l*] vi maris abrupta eſt. Ejus direptionis vorago ingens & horrenda etiamnunc ibidem conſpicitur. Ab hac urbe [*m*] *promontorium* nomen habet.

ο (e) *Mylæ* opidum cervicem peninſulæ occupat, quæ nunc vulgo dicitur *Capo di Milazzo*. *Mylæ* verò illæ arx belli ac præcipua ſedes fuere *Sext. Pompejo* adverſus *Auguſtum*: quo tempore nobilitatæ ſunt clade navali, quam Pompejus ab Auguſto ad portum ejus opidi accepit.

π (f) *Centuripæ* ad Ætnæ montis radices ſunt *Gellias*, opulentiſſimus Agrigentinorum, formâ exili & deſpecta ad Centuripidos legati munere fungens, quem in concionem populi progreſſus, omnium riſu exciperetur, quod formam celebritati nominis minimè parem viderent, reſpondiſſe ſcribitur: *Hoc ne tantopere mirarentur: Siquidem Agrigentini pro more obſervent, uti forma præſtantiſſimos ad inclyti nominis civitates mittant; ad humiles vero, nec magnifaciendas, ſui ſimiles.* Poſterioribus tamen temporibus ejus civitatis prædicatur opulentia, atque in amicitia & ſocietate Romana fuiſſe ſcribitur; & Auguſto ad debellandum Pompejum multum tuliſſe adjumenti.

ρ (g) *Agyrium* [*n*] à Centuripis verſus Occidentem hybernum, in ſublimi colle ſitum, celebre reddidit nativitas ipſius *Diodori Siculi Hiſtorici*; cui ferè uni omnem antiquitatis memoriam & olim debuerunt Siculi.

σ (h) *Aſſorus* inter Ennam & Agyrium jacet dextrorſum, medio ferè itinere.

τ *Enna* XIII millia paſſuum ad Meridiem verſus diſtat ab Agyrio, in præcelſo loco ſita, omni aditu circumciſa atque dirupta. Circa quem collem lacus lucique plurimi cum lectiſſimis floribus & (i) *Pratum*, ex quo *Proſerpina*, Cereris filia, à *Plutone* rapta; & propter ea loca *Spelunca*, qua Dis pater ſeu Pluto cum curru exiiſſe, abreptamque ex loco virginem Proſerpinam abſportâſſe ferebatur, qui locus quod in mediâ inſulâ putabatur ſitus, (k) *Umbilicus Siciliæ* nominatus eſt.

υ *Leontium* [*o*] *Gorgiæ Sophiſtæ* patria eſt [*p*]. Cæterum citra Siciliam ex adverſo promontorii Tyndarii ſunt (l) *Æoliæ* ſeptem inſulæ: Eædem *Liparæorum* & *Hephæſtiades* & *Vulcaniæ* dicuntur. Earum nomina ſunt, *Lipara*; *Theraſia*, ſive *Hiera*, quia Vulcano ſacra nocturnas evomit flammas; *Strongyle*; *Didyme*; *Ericuſa*; *Phœnicuſa* & *Euonymos*.

φ (m) In *Ætna* monte [*q*] fuit Templum Vulcani, in eoque periiſſe ſcribitur *Empedocles* Agrigentinus [*r*]. Plura de hoc monte cogniturus legat Cluverii Siciliam Antiq. l. 1. cap. 8. [*s*].

χ (n) Sub *Eryce* monte *Cyclopis Cadaver* inventum eſt anno C. 1342. Quam rem pluribus deſcribit Cluverius Sicil. Ant. lib. 1. c. 2.

HEKELII.

[*i*] Aut *Mongibello*.

[*k*] Hodie *Cefalu a Leandro* dictum.

[*l*] *Plinio* Lib. II. c. 92. p. 26. teſtante.

[*m*] Cujus *Strabo* etiam mentionem facit Lib. VI. *Geogr.* p. 416.

[*n*] Seu *Agyra*.

[*o*] Hodie *Lintius*.

[*p*] Ejus Ager valdè fertilis eſt ac frugifer.

[*q*] Qui prius *Ineſia* appellatus.

[*r*] Sub hoc Monte *Jupiter* Gigantes dicitur dejeciſſe fulmine.

[*s*] Etiam *Plinii* Lib. III. H. N. VIII. utpote ex quo *Cluverius* noſter verba ſua ſumſit.

(a) Himera op. & fl. (b) Thermæ Himerenſes. (c) Cephalœdis. (d) Tyndaris. (e) Mylæ. (f) Centuripæ. (g) Agyrium. (h) Aſſorus. (i) Pratum Proſerpinæ. (k) Umbilicus Siciliæ. (l) Inſulæ Æoliæ ſeptem. (m) Ætna mons. (n) Eryx.

CAP. XLII.

De incolis Siciliæ & nova ejus deſcriptione. 1

I.

Incolæ Siciliæ.

INcolas habuit Sicilia primos *Cyclopas*, & *Læſtrigonas*, id eſt, *gigantes*, gentes barbaras atque truces, ut hiſtoriis ac fabulis oſſa immania paſſim in inſula reperta fidem faciunt. Dein *Iberi* ex Hiſpania, duce *Sicano*, inſulam obſediſſe feruntur. Poſt hos *Siculi*, ex Sicilia Italiæ. Dein *Phœnices* à Tyro ac Sidone litora ejus occupârunt: hos *Græci* ejecerunt; cum quibus lingua etiam Græca invecta eſt.

Domini Siciliæ.

II. Imperium ab initio penes *Reges* ac *Tyrannos* ſtetit, donec maxima pars inſulæ in Carthaginienſium poteſtatem incideret. His devictis *Romani* ſibi vendicârunt, *primaque* fuit quam in *Provinciæ formam* redegerunt. Juſtiniani Imperatoris tempeſtate *Vandali* ex Africa eam occupârunt: quibus à Beliſario Juſtiniani duce pulſis, *Saraceni* poſtea invaſerunt. Hos tandem ejecit *Tancredus* Normannus: cujus nepos *Rogerius*, ut antè memoravimus, primus Apuliæ & Siciliæ Rex creatus eſt. At poſtquam hoc regnum in duo capita diviſum, *Suevi Germani* Siciliæ regno potiti ſunt, quibus pulſis *Galli* recuperârunt. Sed trucidatis his ab incolis ad *Veſperas*, quas vocant, *Siculas*, ad *Arragoniæ*, tandemque ad *Caſtiliæ* reges devolutum eſt α (1).

Siciliæ Rex primus.

III. Tota

(1) Nunc Philippo Andegavenſi, qui Hiſpaniam uſurpavit, paret.

BUNONIS.

α Eandem ferè ſortem experta eſt *Sicilia*, quam regnum Neapolitanum. Nam poſt *Normannos* hanc quoque inſulam per matrimonium cum Conſtantia *Henricus* VI, Imperator adeptus eſt. Deinde *Carolus Andegavenſis*, Manfredo & Conradino oppreſſis, utrumque regnum Neapolis & Siciliæ invaſit. Gallis verò ad Veſperas trucidatis, Siculi *Petrum Arragoniæ* Regem receperunt: ejuſque ſucceſſores regnum hocce tenuerunt, donec per matrimonium Ferdinandi Arragonii & Iſabellæ Caſtilianæ regna illa, & quæ ad ea pertinebant, copulata ſunt.

REISKII.

1 (a) Thucydides Lib. VI, Scylax, Diodorus Siculus, Strabo, Dionyſius Halicarnaſſ. & Pauſanias priſcos incolas longo recenſent ordine: Bocharto tamen eſt perſuaſiſſimum, præter *Phœnices* & *Græcos* non admiſiſſe Siciliam plures incolas quàm indigenas; adeoque Cyclopes, Læſtrygonas, Sicanos, Elymos, Siculos, Phocenſes, non tam gentes fuiſſe varias, quam diverſas in una gente factiones, quæ proxima ex Italia, ut veroſimile videtur, paucis poſt gentium diviſionem ſeculis huc immigraverint. Illud tribus in Sicilia receptis linguis, *Græca*, *Punica*, & *Sicula*, multiſque auctorum veterum teſtimoniis c. 30. ſtatuminat. De urbibus ſeorſim confer Thom. Fazellam Dec. pr. Hubert. Golzium Thom. 4. Antiquit. de Sicilia, Cl. Mavium Aretium, & Petrum du Val, qui ſingularum epitheta producit ordine. Caput omnium (b) *Meſſina* extat opulentiſſima ac munitiſſima, & motibus anno 1674 contra Regem Hiſpanicum, belloque concitato Gallico tum famoſiſſima. Cæterum Archiepiſcopatus Siciliæ cum octo Epiſcopatibus & multis Soc. Jeſu collegiis Miræus Lib. I. c. 5. recenſuit: (c) Ætnam quod attinet illum ſubterraneo cum Pyrophylacio camino quaſi profundiſſimo, externoque ambitu, itemque multis admodum incendiis in Mundo ſubterraneo Kircherus expoſuit: Illis adde duo incendia, unum anno 1669, alterum 1692, utraque urbibus vicinis & Inſulæ univerſæ motu terræ exorto damnoſiſſima. Ideoq; Bochartus non improbabitur, qui Ætnam punicè dictum voluit אתונא *Attunoo*, i. e. fornacem aut caminum, aut caliginem ex illo profectam. Huc ſpectant vicinæ, quas Cluverius omiſit, (d) Æolides inſulæ, quarum una eſt maxima, eademque Lipara, cæteræ ſunt minores: (e) Vulcaniæ porro novem cum Strongyle omnium famoſiſſima. Denique nec (f) Malta Sicilienſis præteriri debet, aut Melite (Græcè Μελίτη) ab rege Hiſpano Rhodiis equitibus, aut S. Johannis equeſtri ordini conceſſa, munitionibus, portu, civitate, ac Turcicis oppugnationibus celeberrima. Vid. Quint. Hedui, Hubert. Foliettæ, ac Burch. Niderſtetii deſcriptiones accuratæ: Cæteras Italorum Topographias lubens prætereo. Ut Bochartus hanc Phænicum coloniam rectè מליטה *Melita*, i. e. refugium appellari monuerit; ubi Epiſcopatus & magni ordinis Magiſter hodieque vigent, quem uſitato elogio Principem Maltæ Gozique nominant. Alia vero fuit Africana Μελίτη Melitta olim ab Hannone Pœno condita; cujus mentionem ipſe Periplo inſeruit. Alia autem Melite aut Melitene, Illyrico vicina, quam plures Geographi antiqui memorant.

BUNO-

(a) Gentes & linguæ Siculæ. (b) Meſſina. (c) Ætna. (d) Æolides. (e) Vulcaniæ. (f) Malta.

III. Tota nunc in *tres* regiones, quas *valles* vocant, diviſa eſt; quarum una *β Vallis Demona*, Pelorum promontorium ſpectat: altera *γ Vallis Neeti*, Pachynum: tertia *δ Vallis Mazaræ*, Lilybæum.

Tres Valles. Demona. Neeti. Mazaræ.

IV. Urbium clariſſima eſt *ε Panormus* (1), caput regni ac Proregis, quem Hiſpaniarum Rex mittit, ſedes: urbs eſt ampla ac ſpatioſa; hominum multitudine, ædificiorum ſuperbia, civium opulentia inſignis. Secunda eſt *ζ Meſſana*, & ipſa magna, opulenta ac ſplendida (2). Reliquæ urbes illuſtres ſunt, *η Catana* (3), *ϑ Syracuſæ* (4), *ι Tauromenium* (5), *κ Agrigentum* (6), *λ Neetum*, *μ Ma-*

Urbes Siciliæ hodie claræ.

Panormus, &c.

BUNONIS.

β (a) *Vallis Demona*, cujus limes eſt Himera Borealis, vulgo *Termini* & *Jaretta*, olim Symethus aut Terias: nobiliora opida habet, *Meſſinam*, *Catanam*, *Cephalœdium*, *Pharum*, *Randatium*, *Maniacium*, *Centuripen*, *Troynam*, *Capitium*, *Nicoſinum*, *Politium*, *Taurominium*, *Milazzo*.

γ In Valle (b) *Neeti, quæ inter Jarettam & Himeram Auſtralem* ſeu Gelam, hodie *Salſo*, *jacet*, ſunt *Syracuſæ*, *Camarina*, *Auguſta*, *Terra Nova*, *Rayalbutum*, *Agyre*, *Aydunum*, *Motyca*, *Calata Theronis*, *Paliconia*, *Licodia*, *Claromons*, *Mazarenum*, *Neetum*, *Motya*, *Leontini*.

δ (c) *Mazaræ Vallis quæ reliquam obtinet Siciliæ partem*, habet *Marzullam*, *Mazaram*, *Drepanum*, *Panormum*, *Terminos*, *Caſtellum Gulphanum*, *Agrigentum*, *Alcamum*, *Montem Regalem*, *Marinæum*, *Narum*, *Bivonam*, *Corilionem*, *Jatum*, *Entellam*, *Triocala*, *Salemin*, &c.

ε Meſſanæ cives cum Panormitanis de dignitate contendunt. (d) *Panormus* [*a*] verò portum habet inſignem, mole ſuperba & caſtro munitum; item palatium regium, & hortos amœnos, &c. [*b*].

ζ (e) *Meſſana* vulgo *Meſſina* portu gaudet commodiſſimo & capaciſſimo; ſuburbia pagorum in morem ſic producit, ut una platea ad XII millia paſſuum porrigatur: unde milites ad ſubitas Turcarum irruptiones reprimendas evocantur: ad decem armatorum millia ex iis in urbem ſæpe convolant [*c*]. Bibliotheca Meſſanæ aſſervatur Conſtantini Laſcaris ex libris manuſcriptis conſtans. Jactant Mamertini, ſeu Meſſinenſes, epiſtolam B. Virginis ad ſe ſcriptam [*d*]. *Antonellus Mamertinus* pictor primus fuit, qui colores oleo diluere edocuit. In urbis illius agro magna eſt mororum frequentia; unde multum ibi conficitur ſerici.

η (f) *Catana* à Friderico II everſa, ab Arragoniis eſt reſtituta, à Carolo V, mœnibus & propugnaculis cincta. Academiam habet celebrem [*e*]. Portus ejus grandibus lapidibus eſt plenus. Ager circa hanc urbem mire ferax eſt, quoniam cineribus Ætnæ dicitur fœcundari; cujus eructationibus urbs illa ſæpe infeſtatur. Malo illi ſuperſtitioſi opponunt remedium S. Agathæ velum; quod ibidem aſſervatur.

ϑ (g) *Syracuſæ* vulgo *Syracoſa* [*f*] nunc tota intra inſulam Ortygiam eſt compacta. Duplici gaudet portu, *Porto Maggiore*, & *Picciolo*; unicam habet portam ad Iſthmum; ubi duo ſunt excitata propugnacula. Cherſoneſus ipſa in mare procurrens inſulæ formam efficit; in vertice habet arcem *Maniacis* dictam, ſcopuliſque undequaque munitur. Civium numerus indies minuitur. [*g*]

ι (h) *Tauromenium* vulgo *Taormia* in celſo colle poſitum eſt opidum.

κ (i) *Agrigentum*, vulgo *Gergenti* ad fl. *Gergenti*, egregiè munitum & cultum eſt, quatuor leucis à mari diſtans, in colle poſitum; Septemtrionale latus Caſtello munitur; ad urbem unicus patet aditus. [*h*]

λ (k) *Neetum* vulgo *Neto*; unde huic valli nomen inditum.

HEKELII.

[*a*] Seu noſtrâ ætate *Palermo*.

[*b*] Sed & h. l. non ſolùm *Hiſpaniarum Pro-Rex*, ſed & multi *Barones* atque *Nobiles*. Fuit olim *Romanorum* Colonia, ob loci amœnitatem atque fertilitatem FELIX cognominata.

[*c*] Patria eſt *Ibyci* Poetæ illius Lyrici, cujus interfectores prodiderunt *Grues*, quemadmodum ille ipſis prædixerat, & poſt *Plutarchum*, in *Libell.* ap. de *Garrulitate*, qui habetur Tom. II. Oper. Edit. *Aubr.* p. 509. etiam *Auſonius* Poeta *hoc Verſu* indicavit, Ibycus *ut periit, vindex fuit altivolans* Grus.

[*d*] Hujus Urbis incolæ etiam hâc de cauſâ Mamertini dicti ſunt, quoniam *Mamertini*, Natio *Campana*, eò Colonos miſiſſe dicuntur. Unde *Vinum Mamertinum*, h. e. *Meſſinenſe*, pro optimô ac præcipuæ nobilitatis Vinô undique habetur.

[*e*] Ubi docuerunt *Dicæarchus*, *Ariſtotelis* auditor, *Joan. Gatius Cephalœditanus*, *Franciſcus Maurolycus*, & alii.

[*f*] S. *Saragoza*.

[*g*] Meminit quoque hujus Urbis *Strabo* Lib. VIII. *Geogr.* p. 693.

[*h*] *Empedoclis* Philoſophi & *Phalaridis*, Tyrannorum ſæviſſimi, patria, ſicuti ſup. in Notis ad Litt. *z* Sect. III. Capit. Anteced. dictum eſt.

μ (l) *Ma-*

(1) *Nunc Palermo, ampla, magnifica, Nitida & frequens; portu etiam Capaci gaudet, in cujus Introitu, Galli An. 1676, Naves Hollandicas & Hiſpanicas incendio delerunt.*

(2) *olim Zancle appellata; nomen autem Meſſanæ, a Meſſinenſibus qui ibi ſedem fixere, A. ab U.C. 84: de primatu cum Palermo contendit. Optime Munita a Cæſare Car. 50. An. 1535. & multis palatiis Magnificis decorata. Meſſinenſes ſeſe Gallis An. 1674 dedidere; at magno ſuorum damno, ſuppe a Gallis deſerti, ſub ditione Auſtriaca iterum redire coacti fuerunt, An. 1678.* (3) *Terræ Motibus An. 1669, & 1693, fere everſa.* (4) *Antiquitus Reipub. celeberrimæ Metropolis & Archimedis Machinis A. ab U.C. 542, diu propugnata. Multum ſplendoris Antiqui recuperaverat, at terræ motu An. 1693. pene deleta. Indies autem reſtauratur. Situ in peninſula inexpugnabilis ſere redditur.* (5) *Urbs optime munita a Gallis An. 1676, Capta, & An. 1677, deſerta.* (6) *Urbs Antiquiſſima Phalaris Tyrannide & Perilli Tauro Æneo, ad homines cruciandos, infamis. Romanis rerum potientibus, celebris, a Saracenis ſpoliata, nitida adhuc & bene munita.*

(a) Vallis Demona. (b) Neeti. (c) Mazara. (d) Panormus. (e) Meſſana. (f) Catana. (g) Syracuſæ. (h) Tauromenium. (i) Agrigentum. (k) Neetum.

μ Mazara, *ν Marſalla*, *ξ Drepanum*, *ο Termini*, *π Enna* : *Drepanenſes* nautica ſcientia reliquos Siculos præſtant.

Siciliæ Archiepiſcopatus.

V. *Archiepiſcopatus* ſunt tres ; *Panormitanus*, *Meſſanenſis*, & *Montiregalenſis*. Academia publica eſt *Catanæ* : & alia *Panormi*.

BUNONIS.

μ (l) *Mazara*, unde regioni & Valli huic nomen, Principum Saracenorum olim fuit ſedes.

ν (m) *Marſalla*, olim *Lilybæum*, hodiè aggeribus & propugnaculis firmata eſt.

ξ (n) *Drepanum* vulgo *Trapani* vel *Trapano* urbs cum portu capaciſſimo ad radicem montis S. Juliani. Urbs hodiè munitiſſima eſt, & peninſula ei adjacens à Carolo V. Imp. in inſulam & munitiſſimam Siciliæ, arcem eſt exſtructa.

ο (o) *Termini*, olim *Himera*, urbs hodie ſplendida & incolis frequens eſt.

π (p) *Enna*, etiam *Caſtro Janni* vocatur ; in excelſo & undique prærupto monte ſita, totius Siciliæ habetur umbilicus. In ea diu hæſit Fridericus II, cujus arx hodie exſtat. Ab iſta haud procul ſunt montes ex ſale nativo. Ut cœli (q) Siculi ſumma eſt temperies ac ſalubritas; ſic ſoli inſignis ibi conſpicitur fertilitas : quanquam univerſa inſula uno ſolo perpetuoque ſaxo conſtare videtur : Hodie tamen, in extrema inſulæ verſus Occidentem parte, magna conſpicitur ſolitudo, multaque nunc deſerta & vepretis dumetiſque obſita jacent, quæ ſi colerentur, haud minus ingenium ſuum probarent cultoribus, quàm quæ ſunt fertiliſſima. Verum incolis univerſa inſula longe minus nunc frequentatur, quàm olim. Nunc enim præter Panormum, Meſſanam, & Catanam, reliqua opida nihil habent celebre; pleriſque in ruinis jacentibus. Quibuſdam tamen in locis àdeo ferax eſt ager Siculus, ut frumentum ſæpe reddat hodie centuplex : Multum habet olei & mellis, magnumque vini proventum. (r) Siculi fere omnes hodie ſunt diſerti, faceti, callidi, injuriæ impatientiſſimi, ac irritati haud facile placari poſſunt : id quod Veſperæ Siculæ Gallis funeſtæ loquuntur. Libertatis ſunt amantiſſimi ; difficulter in officio continentur.

(l) Mazara. (m) Marſalla. (n) Drepanum. (o) Termini. (p) Enna. (q) Siculi ſoli fertilitas & natura. (r) Siculorum mores.

CAP. XLIII.

De Sardinia & Corſica.

I.

Sardiniæ ſoli natura.

SEcunda magnitudine maris Interni eſt *Sardinia*, α fertilis inſula, & ſoli quam cœli melioris, atque ut *fœcunda*, ſic pene β *peſtilens*. *A Sardo* Herculis filio no-

BUNONIS.

α (a) *Sardiniam* fructuum proventu præſtantem, *urbis Romanæ benigniſſimam*, unà cum *Sicilia*, appellat *nutricem* Valerius Maximus l. 7. c. 6. Solum enim habet inſula hæc magnâ rerum copiâ beatum, frumenti verò excellenter ferax eſt ; *cumprimis circa Caralim*.

β Ea inſulæ ora, quæ ad Aquilonem & Italiæ continentem eſt converſa, aſpera eſt & montoſa. Inter montes aër plerumque turbidus & peſtilens includitur. In hac inſula neque ſerpentes neque lupi gignuntur : ſed (b) *Solifuga* tantum ; animal exiguum, ſimile aranei forma ; ita dictum, quod *Solem fugiat*. In metallis argenteis plurimum eſt : nam ſolum id argenti dives eſt : occultim reptat, per imprudentiam ſuperſedentibus perniciosum. Venenum ibi non naſcitur : niſi circa fontes maxime (c) *herba Sardonia*, plurimis ſcriptoribus memorata, apio ſimilis ; quæ comeſta veſcentium nervos contrahit, rictu ora diducit ; ut, qui ita moriuntur, ridentium facie intereant. Hinc proverbio *riſus Sardonius* dicitur [*a*]. Sed *fontes* quoque habet *calidos* & ſalubres, qui medelas afferunt, aut ſolidant oſſa fracta, aut abolent à ſolifugis inſertum venenum, aut oculis medentur & coarguendis valent furibus, quibus cæcitatem præbent, ſi ſacramento dato oculos aquæ ejus tetigerint.

HEKELII.

[*a*] Apud *Eraſm*. Chiliad. III. Cent. V. Adag. I. p. 597. Col. a.

REISKII.

1. Fabulas olet, quicquid de (d) Sardo & Corſo, filio Herculis Africani, quem Maceridem vocant, utroque Græculi prodiderunt. *Nihil enim tam eſt obvium, quam conditores fingere, unde ignota terrarum nomina deducant*, ait Bochartus Lib. I. c. 31. Ergo primæ Carthaginis coloniæ, quæ huc migraverant, Inſulam צרעדה *Sarada*, i. e. Veſtigium à figura ſimili denominarunt. Sic Græci veteres eandem ἰχνοῦσαν καὶ σανδαλιῶτιν ἢ σανδαλώτην διὰ τὴν ὁμοιότητα τῷ τοῦ ἀνθρώπου ἴχνει, i. e. *propter ſimilitudinem humani veſtigii* appellârunt, inquit Ariſtot. de Mirabil. Sic Rhora, Calaris, Sulchi, Albia & Ogrylla ad eandem originationem Punicam ; Jolaenſes etiam & Ilienſes, idem populus, Corſi nempe עילאי *Ilai* ab montibus dicti, tanquam Silveſtres feroſque dixeris, revocantur. (e) Corſica quoque Bocharto illo ipſo auctore חורשין *Corſis* tanquam ſilvoſa Pœnis habitatoribus appellationem debuit : Albica vero Græce

(a) Sardinia, felicitas ſoli. (b) Solifuga. (c) Herba Sardonia. (d) Sardus & Corſus. (e) Corſica

SARDINIÆ
Antiquæ Deſcriptio
Milliaria Italica
MARE SARDOUM
Diagebrenles
Diabate I
Hermeum ſive Mercury promont.
Gurulis
Olbia
Saralapis
Sardi Pelliti
Feronia
Luguidonenſis portus
Bertula
Fanum
Luquido
Valentia
Sarcapos
Sulpicius portus
Neapolis
Nora
Uſelis Collona
Ferraria
Sardipatoris fanum
Beleridos I
Suſaleus Vicus
Lesitanæ Aquæ
Caralis
Cotodes
Ficaria
Leſa
Metalla
Craſsu prom
Caralianus Sinus
Cuniculariuin prom.
Pupulum
Herculis portus
Sulchi
Peninsula
Plumbaria
Hieracum ſ. Accipitrum
Enosis
Boaria
Buccina
I. Senex ſculp.
30
38
39
31
32
33

nomen ſortitam eſſe fabulantur Græci, cum ante *Sandaliotis* & *Ichnuſa*, a ſoleæ effigie, ipſis diceretur. *Longitudo* ejus à *Calari*, ad fretum quod eſt inter Sardiniam & Corſicam, complectitur mill. Germ. XLV. *Latitudo* a *Gorditano promontorio*, *Capo di Monte Falcone* & *Capo di Argentera*, ad promontorium *Columbarium*, juxta *Olbiam*, mill. German. XXVI. Nomina. Magnitudo.

II. Urbium quondam celeberrimæ, γ *Caralis*, nunc *Cagliari*, (1) Italis, & Sardis *Caglier* : δ *Sulci*, Carthaginienſium quondam colonia, nunc *palma di Sole* : ε *Olbia* nomen in veſtigiis retinet. Urbes, Caralis. Sulci. Olbia.

III. Colonos in eandem deduxiſſe dicuntur *Sardus* Herculis filius, ex Libya, & *Norax* Mercurii à Tarreſſo Hiſpaniæ urbe : & item *Jolaus*, a quo populi *Jolaenſes*. Deinde *Ilienſes*, & *Locrenſes*, *Corſique* in eandem pervenerunt. Poſtea *Carthaginienſes* occuparunt. At his primo bello Punico expulſis, Romani ſuo imperio adjecerunt : cui paruit uſque dum declinante Romano Imperio *Sarraceni* invaſerunt. His ejectis *Genuenſes* ac *Piſani* aliquamdiu de ejus dominio contenderunt, donec Pontifex Romanus utrorumque ereptam manibus *Arragoniæ* Regibus aſſignaret : quo titulo tandem ad *Hiſpaniarum* Reges pervenit. (2) Cultores.

IV. Urbium nunc clariſſima ζ *Calaris* (3), caput Inſulæ, portu nobilis. Præterea η *Oriſtana* & ϑ *Saſſaris*. Urbes clariores.

V. At minor eſt *Corſica* ſeſqui mill. German. ab Sardinia verſus Septemtrionem diſtans : omni ævo malignè culta, quia aſpera & multis in locis aditu difficilis. Dicta eſt primum *Terapne* : mox *Cyrnus* Græcis, a *Cyrno* Rege, quem Herculis filium volunt. Denique *Corſica* a *Corſa* bubulca, muliere ex Liguria ; quâ duce Ligurum manus in eam ingreſſa eſt : & *Corſi* à duce dicti coloni. Corſicæ nomina.

Longi-

Græce Αλιρία ἢ Αλαλία, duo unius urbis nomina Phocenſibus huc digreſſis, qui Pœnos expulerant. Nam Aleria primum Calaris Punico quodam vocabulo apud Diod. Siculum Lib. V. dicta legitur. Sic Inſula κεραῖϑα καὶ κύρνος quaſi cornuta promontoriis ab angularibus è Punico קרנא *Kirno* i. e. cornu appellari etiam videtur. De animalibus Inſulæ plura memorabilia idem Bochartus ; de Catechite lapide Petrus du Val pluresque Geographi obſervant.

BUNONIS.

γ (a) *Caralis* à Phœnicibus olim condita, hodie in tres diſtinguitur civitates, mœnibus ſuis circumdatas. Inde (b) *ſinus Caralitanus* & (c) *promontorium Caralitanum* nomen habeat. Ab eo promontorio Africa abeſt ducenta millia paſſuum. Plin. l. 3. c. 7.

δ (d) *Sulci* maritima fuit urbs cum portu, in meridionali inſulæ latere, haud dubiè ſub primum Carthaginenſium in hanc inſulam adventum condita.

ε (e) *Olbiæ*, M. Ciceronis frater *Quinctus*, Sardiniæ Proconſul, ſedit. Secundo loco fuit à Caralibus, (f) *Olbianus portus*. Ptolemæo inter Olbiam, & (g) *Hermæam inſulam*, ſive (h) *Columbarium* promontorium, medius ponitur, ac eſt ille, qui inter duo promontoria, quibus vulgares appellationes *Capo Camino* & *Capo Cavallo*, primò in ſinum, deinde in lacum inter [illegible], quibus vulgaria vocabula, *Caſtro Deſin*, *Sin'ſco a*, *Lod. & Loiata*, protenditur.

ζ (i) *Caralis* [b] jam tum ab initio fuit totius inſulæ caput, poſtquam à Phœnicibus condita, & à Carthaginienſibus habitata eſt. In hac urbe S. *Auguſtini* oſſa fuerunt poſita, quæ deinde *Paviam* deportata ſcribuntur. In eadem urbe Carali hodie *Gubernator* inſulæ cum magno Comitum & Baronum numero domicilium habere ſolet. [c]

η (k) *Oriſtagni*, aliàs *Arborea*, Marchionatus caput eſt, portum habens commodiſſimum : ſed urbs ob gravitatem aëris ex paludibus corrupti pene deſerta eſt.

ϑ Vulgo (l) *Saſſari* haud procul à ruinis Turritæ urbis antiquæ : eſt vero *Saſſaris* parum munita. Cæterùm *Sardos* ipſos homines patriâ ſuâ peſtilentiores fuiſſe, quodam loco Cicero ſignificat. Hinc pro *vili merce* interdum, & nimium *pervulgata*, dicebatur vulgo (m) *Sardi venales* : Inde ortum, quod *T. Sempronius Gracchus* altero conſulatu e Sardinia domita captivorum tantum numerum adduxit, ut longa venditione res in proverbium abiret, *Sardi venales*. Hodie Sardi ſunt crudeles, ac vino dediti : à Turcis capti fidem facile ejurant ; ſunt boni venatores, & boni nautæ.

HEKELII.

[b] S. *Calaris*.

[c] Hæc *Sardiniæ* primaria Civitas à *Geographis* nonnullis in *quatuor partes* dividitur. *Media*, quæ fortiſſimô ſepta eſt Murô, proprie *Caláris* : *Ea*, quæ *Orientem* ſpectat, *novum Oppidum* : *Ea*, quæ *Meridiem* & *Mediterraneum Mare* reſpicit, la Gliapola, ſeu *la Marina* : & *Quarta*, quæ ad *Occaſum* vergit, *Stampax* nominatur. Suntque hæ tres Partes *Suburbia* quædam & Appendices Urbis *Calaritanæ*, quæ vulgò *Cagler* dicitur.

BU-

(a) Caralis. (b) Sinus Caralitanus. (c) Promontorium Caralitanum. (d) Sulci. (e) Olbia. (f) Olbianus portus. (g) Hermæa inſula. (h) Columbarium promont. (i) Caralis. (k) Oriſtana. (l) Saſſaris. (m) Sardi venales.

(1) *in Colle ſita, portu gaudet optimo, Arce firmiſſima defenditur. Commercio valet. ampla, frequens, Archiepiſcopi, proregis & Academiæ ſedes.* (2) *Longitudo 170. mil. Gall. Latitudo 90. Incolæ rudes, inculti & peregrinis Malevoli.* (3) *a Gallis An. 1639. capta & ſpoliata, at nunc reſtaurata ; principibus jus olim paruit ob res contra Arragonenſes feliciter geſtas claris. Archiep. Antiquiſſimum jactat. Lucifer qui hoc titulo inſigniebatur, concilio Mediolanenſi An. 355. interfuit.*

Magnitudo. *Longitudo* Inſulæ eſt à *Sacro promontorio*, nunc *Punta di Marono*, ſive *Capo Corſo*, ad promontorium *Granianum*, *Capo di Manza*, mill. German. XXX. *Latitudo* à promontorio, quod hodie *Capo di Fero*, uſque ad *Alteriam*, mill. Germ. XX. (1)

Urbes. VI. *Urbes* quondam claræ ι *Aleria* & κ *Mariana*, quarum nomina ruinis jacent.

Cultores. VII. *Tuſci* primi inſulæ imperium occupârunt. Poſt hos *Carthaginienſes*; mox *Romani*; dein *Saraceni*; quibus profligatis *Genuenſes* ac *Piſani*, utris dominium maneret, inter ſe certârunt: tandem *Genuenſibus* ceſſit.

Urbes hodie claræ. VIII. *Urbes* in ea nullæ nunc claræ; præcipua tamen loca ſunt; λ *Adiazzo*, (2) μ *Nebbio*, ν *Calvi*, ξ *Bonifacio*. (3) *Calvi* eſt celeberrimus inſulæ portus.

(1) *Corſi bello ſtrenui, ſed otioſi, inculti, in vindictam prompti & Latrocinio dediti, unde nomen Corſairs navibus piraticis inditum.*

(2) *Ut in his regionibus ſatis frequens, epiſcopi ſedes, portu commodo & arce munitiſſima gaudens.*

(3) *Cæteras Corſicæ urbes commercio ſuperat, portu tutiſſimo gaudet.*

BUNONIS.

ι (a) *Aleriæ*, Phocenſium coloniæ, ruinæ puſillum à mari remotæ conſpiciuntur. Bello Punico I. eam in tota inſula *primam* ceperunt *Romani* ſub L. Cornelio Scipione.

κ (b) *Marianæ* quoque ruinæ à mari paululum recedentes XXI circiter millia ab Aleria diſtant.

λ *Ajacium* vulgo *Adiazzo* inſulæ caput à quibuſdam ſtatuitur, ad mare in ejuſdem nominis ſinu jacet, opidum frequens eſt & opulentum, ubi Genuenſes mercatores negotiantur.

μ (c) *Nebbio* opidum eſt cum Comitatu. *Brietius* hîc memorat *Nebbi ruinas*, ex quibus excitatum videatur S. Florentii fanum.

ν (d) *Calvium* opidum in mari ſitum undique inacceſſum, niſi eâ parte, quâ habet cœnobium Franciſcanorum: arx ejus egregiè munita eſt. Opidum hoc à Sarracenis & Gallis fruſtra oppugnatum eſt.

ξ (e) *Bonifacii* opidum in Cherſoneſo ſitum valde munitum; portum habet tutiſſimum: captum tamen à Sarracenis & Gallis; pace autem inter Henricum II Galliæ regem; & Philippum Hiſp. facta, legitimis Dominis redditum eſt. In opido (f) *Baſtia* ſummus inſulæ *gubernator* domicilium habet, hodie inſulæ caput habetur, urbium quæ in hac ſunt inſula frequentiſſima eſt. In duas diſtinguitur civitates, quarum una, in qua caſtrum & arx munita, *Terra Nova* dicitur; altera *Terra Vecchia*. Cæterùm, (g) *incolæ* olim fuere montium habitatores, dediti latrociniis, feri, horridi, & ipſis beſtiis agreſtiores; eoque nulli ferè uſui Romanis, ſi quos illi cepiſſent aut emiſſent.

(a) Aleria. (b) Mariana. (c) Nebbio. (d) Calvium. (e) Bonifacii op. (f) Baſtia. (g) Incolarum mores.

LIBER

Tab. 25 P. 233.

Carpates
Mons
Leutch
Eperies
RUSSIÆ
RUBRÆ PARS
Nerſol
Caſsovia
Bodrog fl.
Ungwar
Tibiſci Fontes
Altſal
Schemnitz
Agria
Erla
Tokay
Pathiſsuvel
Tibiſcus fl.
Zatmarbania
Zatmariens Com.
Zatmar
TRANSILVANIÆ PARS
Strigonium
Gran
HUNGARIA
PANNONIA
Doh
Zabolciens Com.
Peſtum
Buda
Pestiens Com.
Zolnock
Zolnodenſ Com.
Rop
Nadurvar
Berethon fl.
Varadinum
Waradin
Keres fl.
Cumanus Campus
Danubius fl.
Ad Statuas Coloſsas
Colocza
Czongrad
Segedinum
Seged
Gyula
Orodiens Com
Chonadienſis Com
Genadium
Mariſus
Temeſiensis Com.
Temeſuar
Saldenſy
Bodrock
Eccleſæ
Ezekh
Panitonia Sirmien vel Amantina
Garra
Lacus
Betzkerck
Marons Campos
Barka
RASCIA
Sirmium
Simach
Savus fl.
Kelpen
Taurunum
Alba Græca
n Belgrad
BOSNIÆ
INFERIOR
Bosna fl.
Drinus fl.
MOESIÆ SUPERIORIS PARS
Serviæ
Dalminium
Narona
n Nareuta
Pegunttiem
n Almisa
DALMATIA
Cumirze
Scodrus Mons
Epidaurus
n Raguſi Vechia
Raguſa nove
Melita et Melitena
Rhiſo et Rhizinisi
n Ri ſino
Aemus ſive Argentori Mons n M. Argentato
DARDANIÆ PARS
Drinaſte
Scedra
Scutari
Olchinium
n Olcigna
Aſcrinium
Rhizonia Sinus
Budua n Budoa
MACEDONIÆ PARS
Scirtones
Liſsus n. Aleſsia et Aleſo
enex ſculp.
49
48
47
46
45
44
43
42

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

DE PANNONIA.

I.

TRanſgreſſis ex Italia Julias Alpes, *Pannonia* [a] conſpicitur, ſolo fœcunda, viris fortibus, armiſque ac opibus maxime valida quondam regio. 1 *Nominis* origo incerta. *Limites* ab Occaſu habuit *Cetium* montem; is nunc, ampliſſimis jugis, ab Savi Dravique fontibus ad Danubium uſque variis nominibus pertexitur, primum *Pleyſz*, modo *Hengſtberg*, mox *Dembberg*, dein *Herzberg*, *Schneeberg*, & *Kalenberg* dictus; ab Septemtrione *Danubium* amnem; ab Ortu eundem Danubium & *Aureum* montem, nunc Hungaris *Macheck*; à Meridie lineam ductam ab Aureo monte per confluentes *Timaci*, nunc *Lim*, & Drini, nunc *Drina*, ad fontes *Unæ* fluminis. Inde α *Caravancas* mons & Pannonicæ, Carnicæque Alpes ad Savi uſque fontes. Complectitur hodie *Carniolam*, *Croatiam*, *Vindorum Marchiam*, *Carinthiam*, *Stiriam*, majorem *partem Auſtriæ*, *dimidium Hungariæ*, *Sclavoniam*, *Boſniam*, *partemque* Serviæ.

Pannonia.

Limites.

II. Diviſa

HEKELII.

[a] Hoc PANNONIÆ Regnum ſub HUNGARIÆ ILLUSTRATÆ nomine optimè eſt deſcriptum à *Georgio Czipke*, *Comarino*, qui Liber *Ultrajecti* A°. 1655, in form. 12. eſt publicatus. Extant & *Levini Hulſii HUNGARICARUM Decades quatuor* cum dimidia *Antonii Bonfinii* recognitæ & auctæ per *Joann. Sambucum*, & editæ *Hanoviæ* A°. ejuſd. Sec. VI. in fol. Nec ignota eſt *Diſquiſitio Hiſtorico-Politica* illa, quam *Reppianis* litteris in 4. form. excuſam *Martinus Schoedel*, Poſonio-*Hungarus*, de REGNO HUNGARIÆ *Argentorati* A°. 1629, ipſis Calendar. Octobr. *Matthia Berneggero*, t. t. Hiſtoriar. Prof. Publ. præſidente, habuit. Sed autorem iſtius Libelli, qui, *PANNONIÆ felicibus auſpiciis* Div. LEOPOLDI IMP. CÆS. AUG. *debellatæ* titulo eſt inſignitus, & ſine Anni (quem 1670 fuiſſe reor) & Loci denominatione in 4. f. evulgatus, *Jo. Albertum Portnerum*, *a Theuren*, Virum ita eruditum atque litteratum, ut caſtiſſimis ipſius MINERVÆ oſculis jampridem dignisſimus ſit habitus, eſſe, cum *curioſorum Politicorum* cohorte ego ſeriò ſtatuo. Hujus REGNI Rex hodie eſt JOSEPHUS Imperator, Div. LEOPOLDI I. *Barbarorum* Victoris feliciſſimi, Filius ex aſſe, alter ille, ætatem ſi ſpectamus, *Papyrius*, cui DEUS ter-benignus felix ac proſperum *Imperium*, *conſiliarios* fideleìs ac prudenteìs, *Vicinos* pacificos ac *Vitam* longævam ex gratiâ velit concedere. *Coronæ Regiæ HUNGARICÆ* Cuſtodes ſunt Comites *Seczi* & *Cobary*, Heroës omni laude atque honore afficiendi. De *admirandis hujus* REGNI *Aquis* prodiit *Georgii Werneri* Liber *Coloniæ* A°. 1575, in fol. & excudi curavit *Francof.* ad *Mœn.* in 12. maj. f. *Molitor Meditationem* ad Amicum de *Inſectis quibuſdam* Hungaricis *prodigioſis*, A°. 1672, *ex aere una cum nive in agros delapſis*, qui Liber, cuilibet Rerum curioſarum ſcrutatori meritò eſt commendandus. Intereà quæ de *Regno HUNGARICO* fuſius ſunt dicenda, vid. *Funccii* Tom. I. Part. II. Cap. VIII. *Orb. Imper.* Erot. XXXIV. p. 559. ſequ.

REISKII.

1 (a) Pannonia num ſuis incolis Pannonibus, num regioni Pannones indiderint nomen, ex hiſtoria neque Græca neque Romana ſatis apertè hactenus conſtat: A Pannone, rege admodum incerto, Sambucus appellationem primam voluit arceſſere, & origines regni ab anno poſt Noachicam eluvionem CLV, & à ſtirpe Semi ultima gentem ſuam. Sed quicquid illud eſt, ex amore in patriam, ac errore non levi provenit, nullis autem Scriptorum veterum teſtimoniis. Id conſtat ex Appiano, libroque hujus de bellis Illyricis, Pannoniam ſuis regulis aut ducibus paruiſſe, antequam C. Octavius Cæſar Aug. domuerat regionem, Tiberiuſque in provinciæ formam redegerat: Hujus rei documenta memoratu digniſſima numi adhuc æreì & argentei præbent. (b) Poſthac Pannonia vel *prima fuit & ſuperior*; vel *ſecunda & inferior*: Illa provinciam præſidialem atque metropolin Vindobonam habuit: Hæc provinciam conſularem, & caput Sirmium (vulgo Sirmiſch) partemque Saviam ſive Riparienſem & Interamniam continuit. (c) Ultimò duabus Pannoniis, quæ ſæpius plurali efferuntur numero, acceſſit *Valeria*, ſive *Ripenſis*, & hæc quidem vel ab urbe Illyrici Valeria, vel in honorem Valeriæ Diocletiani filiæ denominata. Vid. præter Suetonium, Florum, Dionem, Tacitumque Notit. Imper. & Spanhemii ad Geog. Introduct. itemque Schurtzfleiſchii res Hungaricæ.

BUNONIS.

α *Caravancam* montem Ptolemæus ſupra Formionis ſtatuit oſtium; quo ſite ſupra Hiſtriam ac pars eſt Ocræ montis.

(a) Pannonia (b) Duplex. (c) Triplex.

Pannonia, Superior. Inferior. Pannonia Valeria ſ. Interamnia & Riparenſis.

II. Diviſa fuit in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior*, quæ & *prima Conſularis*, verſus Occidentem eſt: in qua nunc *Carniola*, *Croatia*, *Vindorum Marchia*, *Carinthia*, *Stiria*, *Auſtriæque* major pars. *Inferior*, quæ & *ſecunda Conſularis*, in Orientem vergens, complectitur *Boſniam*, *Sclavoniam*, & quantum *Hungariæ Danubium*, *Dravum*, *Arrabonemque* amnes interjacet. At ea utriuſque Pannoniæ pars, quæ inter Dravum Savumque fluvios porrecta, *Valeria*, ſive *Pannonia Interamnia* & *Riparenſis* dicta eſt.

III. Sic igitur hodie *Hungaria* vix tertiam ſui partem in veteri Pannonia habet; cum reliquum trans Danubium in *Jazygibus Daciſque* obtineat.

Urbes. Segeſta. Patavium. Amona. Nauportum. Vindoniana. Scarabantia. Sirmium. Taurunum.

IV. Urbium clariſſimæ β *Segeſta*, quæ & *Siſcia*, nunc *Siſeck*, in Croatia; γ *Petovio*, vel Patavium, *Pettaw*, in Stiria; *Amona*, *Unterlaubach*, Romanorum colonia; δ *Nauportum*, *Oberlaubach*, in Carniola; ε *Vindoniana*, quæ & *Vindobona*, nunc *Vienna*, in Auſtria; ζ *Scarabantia*, nunc *Scarbing*; η *Sirmium*, nunc *Simach* in Hungaria; ϑ *Taurunum*, vulgo *Belgrad*, & Germanis *Griechſweiſſenburg*.

BUNONIS.

β Ad Colapis Savique confluentes eſt (a) *Segeſta* ſive *Segeſtica*, cum vicina inſula ejuſdem nominis; circa quam urbem non contemnendæ res geſtæ, Auguſto Imperante. (b) *Siſecum*, quod hodie eſt, Turcæ ceperunt anno 1493.

γ (c) *Patavium* ad Dravum eſt, olim Romanorum legionum ſedes.

δ (d) *Nauportum* eſt ad fluvium cognominem.

ε (e) *Vienna* ad Danubium.

ζ (f) *Scarabantiæ* ruinæ ſunt apud *Zapprinum* oppidum, Lazio teſte; quod nova *Scarabantia* dici poteſt.

η (g) *Sirmium* fuit ad *Bacuntium* flumen, ubi is in Savum influit, multis rebus à Romanis Imperatoribus geſtis clarum. *Probus* Imperator (h) *Almum* montem apud hoc opidum, & (i) *Aureum* apud Mœſiam, vineis conſevit. Idem tandem ſcelere & incurſu militum Sirmii in turre ferrata occiſus eſt. Ante Probum *Decius* Imperator natale ſolum id ſortitus fuerat. Conſtantii tempore *Concilium* hâc in urbe coactum fuit [a] contra *Arium*. [b]

ϑ (k) *Taurunum*, ſive (l) *Alba Græca*, ad Danubii Savique confluentes, à Solimanno expugnatum eſt anno 1520. Quum in altera Danubii ripa haud longè à Belgrado in Campo Maronis *Johannes Hunniades Mahometem II*, profligaſſet anno 1456. Eſt verò urbs illa multis turribus & duplici muro munita. Suburbia habet ampliſſima, Turcis, Græcis, Judæis, Hungaris & Dalmatis referta. Cæterùm, ad *Sabariam* flumen (m) *Stridon* eſt, D. Hieronymi patria.

HEKELII.

[a] Circ. Ann. CHR. CCCLVI.

[b] Ubi, referente Alſtedio *Part.* ſ. *Diviſione* XXXVI *Theſauri Chronol.* p. 341. *Oſius Cordubenſis* verberibus eſt coactus ad Subſcriptionem. *Photinus* in illa Synodo quoque convictus & damnatus eſt.

(a) Segeſta. (b) Siſcia. (c) Patavium. (d) Nauportum. (e) Vienna. (f) Scarabantia. (g) Sirmium. (h) Almus m. (i) Aureus m. (k) Taurunum. (l) Alba Græca. (m) Stridon S. Hieronymi patria.

CAP. II.

De incolis Pannoniarum, & de regno Hungariæ.

I.

Pannoniæ Coltores.

PRimi, quos veterum monumenta tradunt, incoluêre Pannoniam Pannonii, *Celtica gens*; quod Græci α *Pæones* vocârunt. *Julius Cæſar* primus terram ingreſſus; poſt eum item alii: at *Tiberius* tandem perdomuit. Tulerunt inde Imperii Romani jugum; donec poſt inclinationem ejus *Gothi* invaderent, quos *Hunni* expulerunt; hos *Longobardi*; rurſumque hos *Hunni*; tandem circa annum IↃCCCC, ſub Arnolpho Imperatore, gens quædam è *Scythia* profecta, oppreſſis Hunnis, totum quod nunc *Hungariæ* dicitur *regnum*, occupavit, Hunno-

BUNONIS.

α *Pannones* hoſce cum *Pæonibus* quidam, Græci potiſſimum, confundebant olim. Perperam verò, ut *Dion* oſtendit: cui conſtare ea de re ideo faciliùs poterat, quod ipſe regioni huic præfuit.

Hunnorumque reliquiis miſta, nomen in eo conſtituit, quo etiam nunc *Hungari* indigitantur. At termini Hungariæ ſunt, à Septemtrionibus *Carpates* mons, quo à Polonia ac Ruſſia ſeparatur; ab Oriente eſt *Tranſilvania*, & *Valachia*; à Meridie *Dravus fluvius*; ab Occidente *Stiria*, *Auſtria* atque *Moravia*. 1 Limites.

II. *Figura* ejus quadrata eſt, cujus latera quatuor mundi cardines ſpectant. At maxima ejus *longitudo*, a Patiſſi fontibus, vulgo *die Tieſſe*, ad Muræ, *die Muer*, confluentem, mill. Germ. LX porrigitur, ac par ferme eſt *latitudo*. Hungariæ figura & magnitudo.

III. Dividitur in *Superiorem*, quæ trans Danubium, Poloniæ ac Tranſſilvaniæ contermina; & *Inferiorem*, quæ cis Danubium eſt. *Comitatus* in univerſa cenſentur L. At maximam regni partem hodie Turcarum atrox imperium miſerè divexat. (1) Hungaria Superior. Inferior.

IV. *Opida* in ea plurimum diruta, vel quæ exſtant, admodum tenuia, niſi Moraviæ Poloniæq; propius accedunt, vulgo *die Bergſtätte*. Clariora tamen ſunt in *Superiori* Hungaria, β *Temeſwar* (2); γ Genadium, vulgo *Chonad*; δ Segedinum; Opida Hungariæ Superioris.

(1) *Maximam Regni partem Leopoldus Cæſar a Turcis recuperavit, at bello inteſtino ut tyrannidem & pontificiorum perſecutionem excutiat, nunc fœde vaſtata.*

(2) *Sunt qui Tomum putant ubi Ovidius pœta relegatus, alii autem aliter ſentiunt. Urbs ampla, munita, & Turcis, conventu Carlovicenſi, ceſſa.*

BUNONIS.

β (a) *Temeſwaria* in Comitatu *Temeſienſi* eſt ad Temeſium fl. unde ei nomen quæſitum, urbs natura & arte munita, arcem habet bene munitam. A Turcis, anno 1551, fruſtra obſeſſa; ac iterum anno ſequenti, quo demum illa certis conditionibus Turcis [*a*] tradita eſt: ſed iſti contra datam fidem omne præſidium una cum tribuno [*b*] trucidârunt.

γ (b) *Genadium* & *Cenadium*, Hungaris *Choniad* & *Chonad*, Germanis *Gyngiſch*, non longè ab eo loco, ubi *Tibiſcus Maryſium fl.* qui hodie *Moracz* dicitur, excipit, inter *Segedinum* ad Occaſum 2, & *Lippam* ad ortum 8 milliaribus, *Comitatui Conadienſi* nomen dedit. De hoc ipſo loco Turcæ ac Tranſſilvani ſæpe acriter contenderunt.

δ (c) *Segedinum* ſive *Segedunum* Jazygum urbs, ad Tibiſci, & Marſii confluentes, Genadio proxima. *Ortelius* urbem hanc cum *Singidonenſi*, quæ in Pannonia apud Sirmium eſt, confundit, de qua apud Aurel. Victor. olim urbs frequens, poſtquam in Turcarum venit poteſtatem, Solimanni auſpiciis, arx ei eſt impoſita; A Chriſtianis urbs illa, anno 1552, intercepta: ſed à Turcis denuo recuperata eſt.

HEKELII.

[*a*] *A Stephano Loſonſe*, Prætore iſtius loci.

[*b*] *Stephano Loſonſe* nempe, quem *Caſp. Maurerus* in *Chronic. Hungarico* p. 94. Edit. prior. neutiquam trucidatum eſſe pronunciat.

REISKII.

1 Pannonia jamdudum incurſionibus extraneis infeſtabatur, (d) Gallicis atque Germanicis Cimbrorum maxime, qui ex ea Macedoniam ipſamque Aſiam irruperunt: Ita Juſtinus, Pauſanias, Appianus, Livius, commemorant. Gentes in ea potiſſimas, perdiligens ſcriptor Strabo Lib. VII. recenſuit: Ultimum vero aut regem aut ducem Bationem indigenam appellavit, quem Tiberius multis præmiis ornatum, ut cederet facilius, Ravennam tranſtulit, Suetonio etiam teſte. Sic Pannonia diu Rom imperium tulit, donec ſub Conſtantino Imp. gentes Germanicæ irruperunt; 1°. (e) *Vandali* poſt An. quadraginta hinc iterum receſſuri; 2°. (f) *Gothi* longius poſt. A. C. 271, in his regionibus hæſuri; 3°. (g) *Hunni* è Scythia; 4°. (h) *Longobardi* ſub rege Audonio poſt A. C. 540. 5°. *Hunni* à Gothis antea excluſi ſed rurſum Albomi auſpicio reverſi; 6°. (i) His iterum ejectis *Ungari ſeu Ugri* ab ultima Scythia effuſi, quos Agarenos communiter vocant, nomine per octo priora ſecula ignoto. Hæc gens Scythica Hungariæ nomen impoſuit, & toti Germaniæ bella creavit ferme perpetua, donec ab Henrico Aucupe, Othonibus, cæteriſque Impp. ad obſequium & tributum annuum redigeretur: Id Scriptores Germanici affirmant, Hungarici negant, & pacem penſione annua redemptam ajunt. (k) Hungaria vero hodierna partem Pannoniæ antiquæ minimam complectitur, *Danubioque in ſuperiorem & inferiorem*, ſed judiciis & præfecturis in *LXXIV Comitatus Germ. Hungriſche Geſpanſchafften* dividitur. Sed Comitatus Zepuſienſium maximâ ſui parte (*Zirſerland*) ad Polonos ex A. 1422, ſub Uladiſlao rege tranſiit. Bellis e iam per duo ſecula tractis pars regni magna, & urbes hujus munitæ pleræque ad Turcos pervenerant: Sed tota nunc Hungaria bello poſtremo per annos undecim recuperata, & urbes munitiſſimæ Turcis ereptæ, regi Joſepho hujuſq; patri Auguſtiſſimo Leopoldo iterum ſubditæ fuerunt: Unico tamen Belgrado excepto, quod in noſtratum aliquandiu manibus fuit, itemque Temeſwaria, quam Turci hodieque tenent. Regnum Hungaricum ex electitio hæreditarium factum Ordinibus ſuffragantibus, Joſepho Auſtriaco non ſolum obtigit, A. 1687; ſed manet quoque, rumpantur ut ilia Turcis. Ergo nummiſma affabre factum idque argenteum Leopoldo Aug. Cæſari rectiſſime dedicabatur, utpote Reſtitutori Hungariæ ob Budam receptam A. M. DC LXXXVI. Vid. Bonſinius Petrus de Rhewa & Joh. Ferd. Behann. in Notit. Hungar. itemque Dreſchleri Chronicon Saracenico-Turcicum noſtris cum notis & appendice ſingulari, unde diſcetur breviter, quid ſingulis cum urbibus & præterito quoquo & præſenti bello geſtum fuerit.

(a) Temeſwar. (b) Genadium. (c) Segedinum. (d) Galli Cimbrique Pannon. (e) Vandali. (f) Gothi. (g) Hunni. (h) Longobardi. (i) Hungari ſeu Ugri. (k) Hungaria triplex.

num (1); ε Varadinum, (2) vulgo *Wardeyen*; ζ *Solnock* (3); η *Agria* (4), cum arce *Erla*; duoque firmiſſima munimenta, ϑ *Zatmar* & ι *Tockey* (5). At in Montanis, *die Bergſtätte*; κ Caſſovia, (6) *Kaſſaw*, caput Superioris Hungariæ; λ *Eperies* (7); μ *Leutſch* (8); ν *Neuſol*; ξ *Altſol*; ο *Kremnitz* (9); π *Nitria*; omniumque amœniſſima ρ *Tyrna* (10); & quæ caput regni, poſt amiſſam Budam, σ *Poſonium*, vulgo *Preſsburg*; urbs ad Germanicum modum ſatis culta (11)

V. In

BUNONIS.

ε (a) *Varadinum* ad amnem qui hodie *Sebeskeres* vulgò dicitur, in finibus Tranſylvaniæ ſitum, illius & Hungariæ habetur clavis, à Turcis nuper, anno 1562, expugnatum eſt, ac ab iiſdem hodie tenetur.

ζ (b) *Solnok* ſive *Zolnok*, ad Tibiſci & Zagywæ confluentes eſt; Ferdinandi auſpiciis arx firmiſſima ibi fuit excitata, ſed militum perfidiâ turpiter deſertâ, in Turcarum venit poteſtatem.

η (c) *Agria* vulgò Erlaw Jazygum urbs ſupra *Solnok* Agrio fluv. rigatur, qui deinde in Tibiſcum ſeſe exonerat; à Turcis, anno 1552, fruſtra obſeſſa; ac demum à Mahumede, anno 1596, oppugnata, à perfidis præſidiariis prodita in Turcarum venit poteſtatem. Ejus expugnationem ſecutum eſt prælium inter Maximilianum Imperatorem & Mahumedem, quo Cæſariani victores Turcas in fugam conjecerunt, & 60000 millia interfecerunt; ſed quum noſtri ex prædæ cupiditate deſeruiſſent ordines, turpiter refugerunt panico quodam terrore correpti.

ϑ (d) *Zatmaria* in finibus Tranſylvaniæ eſt ad Lapum ſeu Lapeſſum fl. anno 1562, à Turcis fruſtra fuit oppugnata; ac denuo hoc noſtro ſeculo, 1661 anno, ab iiſdem fruſtra tentata.

ι (e) *Tockey* vino generoſiori nobile opidum ad *Tyſſæ* ſive *Tibiſci* & *Bodroch* confluentes eſt, 6 milliaribus Hungaricis à Zatmaria diſtans. Naturâ ac arte munitum, ſæpe aliàs oppugnatum, ac maxime anno 1605, annua obſidione à Tranſylvanis quum eſſet fatigatum, præſidiarij fame compulſi deditionem fecerunt.

κ (f) *Caſſovia* ad *Hewath* ſeu *Hornah* fluviolum, 4. milliaribus Hung. ab Agria in Septemtrionem jacet: Urbs elegans & munita: à rebellibus Heiduccis Botzkayo fuit tradita anno 1604. Incolitur illa à Germanis, & Hungaris. Major civium pars Auguſtanam profitetur Confeſſionem.

λ (g) *Eperies* à Caſſovia 3 milliaribus Hung. diſtat in Septemtrionem. Urbs frequens eſt & munita ad Tarozam fl. ſita [c], anno 1605. in bello, quod movit Botzkayus, hujus obſidionem fortiter tulit ac repreſſit. Haud procul ab iſta urbe duo ſunt fontes lethales.

μ (h) *Leutſch* totidem ferè milliaribus abeſt Eperie in Occaſum in monte ſitum. Opidani plerique ſunt Germani, & Auguſtanæ Confeſſioni addicti. Senatores quanquam Hungarorum more veſtiantur; geſtant tamen pallia Germanorum.

ν (i) *Neuſol* à Leutſch in occaſum jacet ad dextram Granuæ ripam: In vicino colle arcem habet bene munitam: ipſaque urbs multis ſplendidis ædificiis eſt ornata. Sunt ibi fodinæ, ex quibus effoditur, cuprum & argentum vivum. Opidani loquuntur Germanicè, Hungaricè & Venedicè.

ξ (k) *Altſol* abhinc duobus milliaribus Germanicis in Meridiem ad ſiniſtram ejuſdem fluminis Granuæ ſita, à Germanis, Hungaris, & Venedis incolitur; Acidulis celebratur: Habet fodinas auri, argenti, cupri & argenti vivi: ſed hodie adeo divites non ſunt, quam fuerunt olim, venæ.

ο Inter Neuſol & Altſol (l) *Kremnitz* eſt ad Granuam fl. aurifodinis & monetaria officina nobile, in valle poſitum, in imminente colle habet arcem. Multi ibidem inveniuntur muti, ſurdi & ſtrumis laborantes: cauſam aſcribunt aëri & aquæ. Eſt vero Cremnitium inter ſeptem civitates montanas Hungariæ prima ac præcipua.

π (m) *Nitria* ad Nitram fl. haud longè à *Comara* abeſt, arcem habet in rupe poſitam ſplendidam ac bene munitam; A Botzkayo tamen cum arce hac capta eſt: ac iterum, anno 1619, à Bethlehemo Gabore, Anno 1663, Turcis turpiter tradita: ſed iiſdem ſequenti mox anno virtute præcipua Sulæ erepta.

ρ (n) *Tyrna* à Poſonio verſus Septemtrionem eſt, in planitie poſita, à Germanis pariter & Hungaris incolitur, in bellis Turcicis & Tranſylvanis multum perpeſſa, ac ſæpe fuit occupata.

σ (o) *Poſonium* ad Danubium eſt, hodie regni habetur metropolis: arx ejus in præcelſo montis vertice ſita eſt, in qua regia aſſervantur ornamenta [d]: urbs illa à plerisque Hungariæ Inferiori aſcribitur. Anno 1515 major ejus pars incendio periit; ac poſtea reſtaurata, eadem calamitate aliquoties fuit afflicta, annis 1563, 1590, & 1642. Cæterum infra Altſolium eſt opidum (p) *Schemnitz* duas habens arces, ubi Camera regia, argenti-fodinæ, Officina metallica, & haud procul thermæ Eiſſenbacenſes. Intra Nitriam eſt (q) *Neuheuſel*, Hungaris *Wymar* dictum, opidum munitiſſimum, anno 1581 ad Nitram fl. conditum. Anno 1605 à Botzkayo & Turcis obſeſſum & oppugnatum, in quintum menſem obſidionem fortiter tulit: tandem Humanayo iis traditum conditionibus, ut initâ demum pace Imperatori redderetur: quod factum anno 1607. Bethlehemus Gabor hoc opidum anno 1621 cepit; ad Cæſarem tamen rediit. Anno 1663. id à Turcis expugnatum. Omnis illa Hungariæ pars, quæ Imperatori Romano ſubjecta eſt, hodie miſerè vexatur. Doctoribus enim Evangelicis Auguſtanis pariter & Reformatis undique ejectis, Nobilitas Hungarica arma cepit, pro libertate ſua, ut ajunt, tuenda: hi ſunt, qui *Rebelles Hungari* vulgo audiunt. Interea Hungaria cladibus utrinque datis & acceptis vaſtatur; armiſque Imperatoris iſti faceſſunt negotium, quæ alibi erant expedienda utilius.

HEKELII.

[c] Clarebat ante aliquot paucos annos Gymnaſio celebri ac inclutô, eôq; Evangelico, cujus laudatiſſimus Director erat *D. Samuel Pomarius*, Vir ad amuſſim doctus, & candidis amiciſſimus.

[d] Corona imprimis *Hungarica*.

BU-

(a) Varadinum. (b) Solnok. (c) Agria. (d) Zatmar. (e) Tockey. (f) Caſſovia. (g) Eperies. (h) Leutſch. (i) Neuſol. (k) Altſol. (l) Kremnitz. (m) Nitria. (n) Tyrna. (o) Poſonium. (p) Schemnitium. (q) Neuheuſel.

(1) *A Cæſareis, An. 1686, recuperata, Turcis ſub mœnibus profligatis.*

(2) *A Cæſareis, An. 1692, Expugnata.*

(3) *A Cæſareis, An. 1685, capta & An. 1703, a principe Ragotski Hungarorum rebellium Duce.*

(4) *A Cæſareis, An. 1685, recuperata, & An. 1704, ab Hungaris rebellibus expugnata.*

(5) *A Turcis An. 1682 Capta, & a Cæſareis, An. 1695, recuperata.*

(6) *Civitas olim libera, a Cæſareis An. 1670, Capta, a rebellibus An. 1682, & a Cæſareis denuo An. 1685, recuperata.*

(7) *A Tekeleio An. 1678 expugnata & a Cæſareis An. 1685 recuperata.*

(8) *A Rebellibus Capta An. 1681, a Cæſareis An 1685, & iterum a Rebellibus An. 1686.*

(9) *Argenti fodinis clara.*

(10) *Optime munita, Archiepiſcopi Strigoniensis ſedes. Ibi, An. 1414. 14 Judæi Infantem Chriſtianum nefarie jugularunt, cujus ſanguinem avide biberunt, ob hoc ſcelus nefandum capti, ſe ſingulis Annis ſanguinem Chriſtiani Deo offerre faſſi ſunt, & merito igne pœnas luere. Tyrna ſolam regni Academiam nunc habet.* (11) *Arce munitiſſima gaudet. Lotharingius Rebelles ibi clade ingenti, An. 1683, affecit & obſidionem ſolvit, Turcis Viennam interea obſidentibus: urbs more Italico exſtructa, & commercio celebris & frequens.*

V. In inferiori ſunt; τ Arrabo, vulgo *Rabe*; incolis *Tawarzin*, inde Latine Javarinum: υ Comara, vulgo *Komarno*: φ Strigonium, vulgo *Graan* (1); χ Alba regalis, (2) vulgo *Stuelweiſſenburg*: ψ Veſperinum, *Veſperin*: (3) ω Quinq; Eccleſiæ, *Fünfkirchen*: (4) & caput quondam, regiaque totius regni α *Buda*, Ger-

Inferioris Hungariæ opida.

(1) *A Cæſareis An. 1683, recuperata.* (2) *A Cæſareis An. 1688 expugnata.* (3) *A Tekeleio, An. 1683, capta a Cæſareis An. 1686 recuperata.* (4) *A Duce Lotharingio An. 1687 expugnata.*

BUNONIS.

τ (a) *Arrabo* ad fluvii cognominis, qui vulgo *Rabus*, & Danubii confluentes in loco paludoſo ſitum. (b) *Jaurinum* quoque aliis vocatur. Hoc munitiſſimum regni propugnaculum [e] anno 1594 à Comite *de Hardec*, nullâ neceſſitate cogente, Turcis traditum eſt; ſed anno 1598 d. 19 Martii induſtriâ & felicitate *Adolphi Comitis* per ſtrategema à Schwartzenburg [f] recuperatum. Ad *Lecb fl.* & *Danubii* confluentes eſt opidum cum caſtello Hungaris (c) *Owar*, Germanis *Ungariſch Altenburg* dictum, paludibus & latis foſſis cinctum, Salomonis Hungariæ Regis olim ſeceſſus, & *Marcolphi* morionis domicilium. Anno 1529 a Solimanno fuit expugnatum: & anno 1605 ab Hungaris crematum; caſtello tamen conſervato, & anno 1621, à Buquoyo, Cæſaris auſpiciis, *Betlemianis* pulſis, recuperatum.

υ (d) *Comarinum* caſtellum nobile eſt, formæ triangularis, inter Danubium & Vagum fluvios, in angulo inſulæ Schut, Ferdinandi I, auſpiciis conditum; anno 1594 fruſtra tentatum: in Chriſtianorum manet poteſtate. [g]

φ (e) *Strigonium* cum arce [h] edita ad Danubium eſt; quo è regione Granua fl. in Danubium ſeſe exonerat, quinque milliaribus infra Comarinum caſtellum; à Solimanno expugnatum anno 1543, quo anno *Piſtbum* & *Walpo* caſtellum & *Alba regalis* in Solimanni venerunt poteſtatem. *Strigonium* Chriſtiani difficili oppugnatione recuperarunt anno C. 1595. Sed anno 1605, a Turcis acerrime oppugnatur, & á perfido milite præſidiario, qui ducem ſuum Comitem Dampierium captivum tenebat, cum 70 tormentis bellicis traditur Turcis. [i]

χ (f) *Alba regalis* [k] urbs magnificis ædificiis ſplendida, inauguratione, & ſepultura regum quondam clara, in paluſtri planitie ad flumen, quod vulgò *Sarewitze* dicitur, ſita eſt. Anno 1543, in Solimanni venit poteſtatem: ſed Mercurio & Ruſwurmio ducibus fuit recuperata anno 1601, ac tum incendio à Turcis excitato miſere vaſtatur. Eodem anno ad hanc ipſam urbem Turcæ bis profligati ſunt præcipua Ruſwurmii virtute: verùm ſequenti mox anno intemperantia & perfidia militum in Turcarum poteſtatem redacta eſt.

ψ (g) *Veſperinum* [l] à fonte perenni [m] nomen habens, olim haud mediocre erat opidum: de quo nihil præter nonnullas deformes ædes hodie reliquum eſt: arcem ejus in prærupto monte ſitam ac ſatis firmam, anno 1551, Turcæ ad deditionem faciendam adegerunt; ſed omnes minus præſidiorum contra datam fidem trucidarunt. Deinde anno 1566 à Salmenſi & Hohenloio Comitibus invaditur & expugnatur. Anno 1593 a Chriſtianis militibus turpiter deſerta in Turcarum redit poteſtatem: ex quo tempore eam modo tenent Turcæ, modo Chriſtiani.

ω (h) *Quinque Eccleſiæ* haud longe à ſiniſtra Dravi ripa abſunt 16 mill. Hung. à Danubii confluentibus, anno 1543 a Turcis occupatæ, quippe quibus opidani deſerviebant. Nuper anno 1664, a copiis auxiliaribus atque Hungaris ductu Hohenloii & Serinii Comitum opidum illud fuit expugnatum ac direptum: arx verò fruſtra tentata, ipſeque pons Eſſecenſis, qui eſt in Dravo flumine, exuſtus. A Quinque Eccleſiis verſus Occaſum tribus milliaribus abeſt nobile & natura arteque munitum opidum (i) *Sigethum*: quæ vox Pannonica lingua ſignificat *inſulam*. Quoniam opidum hoc inter duo poſitum eſt flumina, & paludibus undique cinctum: eſtque triplex, arcem habens duplicem eamque munitiſſimam. Expugnatum eſt à Solimanno anno 1566, Nicolao Serinio Comite illud defendente, qui fortiter pugnans cum hoſte in ipſa expugnatione nobilem cum vita profudit ſanguinem. *Solimannus* in obſidione illa, antequam expugnaretur arx illa, morbo mortuus eſt in loco vicino, qui vulgo *Darchpek* vocatur, quo inteſtina ejus ſepulta ſunt.

α (k) *Buda* ad Danubium eſt infra Strigonium, olim regni caput & regia ſedes, ac tum egregie munita, arcem habebat ornatiſſimam. Ad hanc urbem thermæ ſunt calidiſſimæ; in quibus tamen aliquod piſcium genus vivere Busbequius & Iſthuanfius tradunt [n]. Anno 1541. à Solimanno capta: ſicut & (l) *Peſtum*, & vidua Zebuſienſis cum filiolo in Tranſylvaniam deportata eſt. Peſtum magna vi Turcis ereptum eſt anno 1604; ſed biennio pòſt ab iſtis recuperatum. [o]

HEKELII.

[e] Et Clavis Domûs *Auſtriacæ*.

[f] Quem poſteà RUDOLFUS II Rex *Hungariæ* ac *Romanorum* Imperator, hujus Propugnaculi Præfectorem declaravit.

[g] Ager ejus eſt planus ac omnino fertilis.

[h] In colle.

[i] Ejus loci *Archiepiſcopus* inter *Hungariæ* Magnates cùm *Dignitatis* autoritate, tùm *Divitiarum* amplitudine primatum olim obtinebat.

[k] Ab *Albanis* conditoribus *Alba* denominata.

[l] Qs. *Weiſprimium*, quod *Germanis* eſt *Weiſzbrunn*.

[m] Atque Albo.

[n] *Georgius Wernerus* Lib. de *admirandis Hungariæ Aquis* exiſtimat nullum *Europæ* locum eſſe, qui ſe *Budæ* comparare poſſit, ſive Sitûs amœnitatem, ſive Soli fœcunditatem, ſive aliarum quarumcunque rerum ad quælibet uſus & ad ſplendorem ac luxum pertinentium ſpectemus ubertatem atque affluentiam. *M. Sebaſtian. Schrœterus* Tom. I. totius *Terrar. Orb. Hiſtoricæ Deſcription.* p. 770. de laudatiſſimæ hujus Urbis Origine hunc in modum ſcribit: Niſi autoritate Chronicorum noſtrorum, magnô conſenſu Urbem *Budam* à Rege *Buda*, *Attilæ* fratre, conditam & nominatam eſſe tradentium, impedirer, ego, ſi qua alia conjectura de ejus nominis ratione facienda eſſet, ob inſignem calidarum eo in loco celebritatem & copiam, pro eo, quod *Germanis* quondam fuerit *Bada*, unius litteræ inverſione *Budam* ab *Hungaris* dictam ſuſpicarer. Nam ea ſecundum *Pannoniorum* loca, antequam huc *Hunni* immigrarent, Ger-

(a) Arrabo. (b) Jaurinum. (c) Owar ſ. Altenburgum Hungaricum. (d) Comara. (e) Strigonium. (f) Alba regalis. (g) Veſperinum. (h) Quinque Eccleſiæ. (i) Sigetium. (k) Buda. (l) Peſtum.

Germanis *Ofen* : cui in adverſa ripa objacet *Peſtum*. Clara ſunt munimenta, β *Dotis* (1), γ *Pappa* (2), δ *Palotta*. Archiepiſcopatus ſunt duo, *Strigonienſis*, & ε *Coloſſenſis* in opido *Kolotza*.

(1) *A Tekeleio An. 1693 capta, & eodem An. Cæſareis reddita.*
(2) *A Tekeleio An. 1683 capta, & a Cæſareis eodem Anno poſt Liberatam obſidione Viennam recuperata.*

CAP.

Germanos, ſeu *Teutonas*, tenuiſſe, mimimè ambiguum eſt.

[o] BUDAM, ubi *Abda Rohaman* Prætor haud inglorius ultimus fuit *Turcicus*, *CASSOVIA*, *EPERIE*, *ST. JOBI* atque *NICOLAI Propugnaculis*, *NEUHEUSELIO*, Hungaris *UYMAR dicto*, *PALOTTA*, *SOLNOK*, *TOCKEY*, *VACCHIA*, ac multis Locis aliis ingenioſè ac probè munitis prius occupatis, nunc expugnatione graviſſimâ, A°. nempe Sup.Sec. 86. ☾ d. 23. *Aug.* Styl. nov. ſeu d. 2. *Septemb.* Styl. vet. circa Horam IV pomeridianam per *Cæſarianum* militem ac copias *S. R. Imp.* eſſe captam ac TURCIS immaniſſimis ereptam, elegans teſtatur *Epigramma* illud, quod ſine *Autoris* denominatione in *Relatis Noribergenſibus* legimus ſic impreſſum :

BUDANAM Bavarus *Victor jam ceperat* Arcem,
Poſt Urbis *Victor Dux* Lotharingus *erat*.
ILLE Caput *cepit* ; Capitis *tum* Membra *ſubegit*
ALTER. *Dic utri Gloria parta minor ?*
Gloria ſi BUDÆ *fuit* Arx ; *tibi Gloria*, Boje !
Gloria ſi fuit Urbs, *Dux* Lotharinge ! *tua*.
Cepit uterque *locum*, *Laurus debetur* utrique,
Diviſam Laurum cum JOVE Cæſar *habet*.

Quod etiam *Germanice* aptiſſimè redditum erat hôc modô.

Es legt der Bojen-Held *das* Ofner-Schloſz *darnieder*,
Da der aus Lothringen *die Kraft der Stadt beſiegt.*
Das Haupt *nahm jener ab* ; *und der bezwung die* Glieder.
Sag ! Lieber ! Wer dabey den beſten Ruhm erkriegt ?
Iſt Ofens *Macht ſein Schloſz ? ſo hat der* Bair *gewonnen.*
Die Stadt ? *So bleibt die Ehr dem tapffern* Hertzog *hold.*
Soo iſt von beeden dann der Ort und Prieſz erronnen ;
Doch iſt der Sieg getheilt in GOTT *und* Leopold.

Quod verò inclutis ac curioſis *NORIBERGENSIBUS Erfurto* eſt tranſmiſſum, id hujus tenoris ac formæ eſt :

α. ω.

Sanguine proh ! uda Saraceno *milite nuda*,
Cæſar *ovat* BUDA : *Sic* Pax *redit undique ſuda* :
Quâ venâ, ut ut crudâ,
Triumfante de *Mahometigenis JUDA*,
non *Machabæo* quidem, ſed *Auſtriaco*
LEOPOLDO
Pio, *Felici*, ſemper-*Auguſto*,
extortâ tandem *HERCULI* clavâ,
communi Chriſtianorum *gaudio*
ipſo læti Nuncii die
Vtô Idûs *VIIbris* Annô M. DC. LXXXVI.
applaudere voluit,
debuit
D. G. C. P. A. H.

Ex qua linea ultima verè eſt concludendum, Autorem hujus poſterioris Carminis ſine omni dubio eſſe *Doctorem Georgium Chriſtophorum Petri ab Hartenfels*, Virum melioris Litteraturæ ſtudioſiſſimum. Indicant enim id Litteræ *initiales* celeberrimi hujus Viri Nominis, cujus quoque ſup. honorifica mentio eſt facta. Annum autem, quô omnia hæc feliciſſimè atque glorioſiſſimè ſunt facta, Litteris *Numeros* notantibus in his verbis ; LeopoLDVs Cæſar VICIt Vaſtatas BVDas, CopIIs BoIarICIs ac aLIIs aſſIſtentibVs, ego exprimere volui. De *Catalogo* Librorum eorum, qui in ultimâ BUDARUM expugnatione in *perantiqua Bibliotheca Regia* præter omnium ſpem atque opinionem ſunt reperti, ad incomparabilem Heroa, *VITUM LUDOVICUM a SEKENDORF*, Mæcenatem meum optimum, elegantiſſimam EPISTOLAM ♂. d. 26. *Jun.* A. 1688. in 8. l. *Jenæ* dedit *JULIUS PFLUGK*, *Eques Saxonicus*, eamque cujuſlibet Eruditi ac Litterati oculis digniſſimam.

BUNONIS.

β (a) *Dotis*, Hungaris *Thata* quatuor milliaribus cum dimidio Jaurino abeſt, in palude exſtructum caſtrum vetus. Ad hoc priſci reges viridaria ſua conſtituerant.

γ (b) *Pappa* á Jaurino verſus meridiem 6 milliaribus Hung. ſita, egregie munita, arcem habet firmiorem ; multa perpeſſa eſt á Turcis ; quibus tamen erepta anno 1597, ductu Maximiliani Archiducis Auſtriæ. Deinde anno 1600 Galli & Wallones, quæ in præſidio erant, ob dilatum ſtipendium, opidum hoc cum arce Turcis ſcelerate vendiderunt : ſed cum magna noſtrorum ipſiuſque Comitis Schwartzenburgii clade demum recuperatur. Qui ex fuga retrahebantur rebelles, variis cruciatibus confecti atque mactati ſunt.

δ (c) *Palotta* caſtrum Veſperino duobus milliaribus abeſt.

ε (d) *Colotza* ad ſiniſtram Danubii ripam, medio ferè loco eſt inter ipſius Dravique confluentes & Budam ; in Turcarum eſt poteſtate. (e) *Mohatzium* opidulum nobilitavit Hungarorum clades & Ludovici Regis interitus anno 1526. Opidum iſtud haud longè abeſt á Danubii & Dravi confluentibus. (f) Aer Hungariæ impurior eſt ; quare exteri hic facile morbum contrahunt Hungaricum ; niſi caſtra ſæpe mutent. Sordes, quæ ex indigenarum exiſtunt corporibus, aëris putredinem ſatis arguunt. Aquæ fere omnes inſuaves ſunt præter Danubii fluentes [p]. Vinum Pilſenſe [q] in Comitatu cognomine, ubi Buda jacet, in pretio eſt [r]. Ferarum tanta in Hungaria eſt multitudo, ut, niſi ruricolis conceſſa eſſet venatio, certam perniciem iſtæ inferrent agris. Fertilitatem ſoli vel inde colligere licet, quod licet bellis Turcicis ferro flammaque fuerit devaſtata, intra quinquennium ita tamen reſpirarit, ut hic nihil deeſſet ; quaſi perpetuo fuiſſet in otio. (g) *Hungari* bellicoſi ſunt & feroces ; ſed fluxæ fidei : ut cæteris nationibus, ſic pertinaciter infenſi Germanis, quibuſcum nunquam conveniunt. Otium tam viri, quam fœminæ ſectantur, laboremque fugiunt. Intemperantius genio indulgent. Inter nobiles matrimonia contrahuntur, dum adhuc in cunis vagiunt, quæ poſtea ſolvere grande nefas habetur. Multi per Hungariam ſunt Judæi, quibus

(a) Dotis. (b) Pappa. (c) Palotta. (d) Colotza. (e) Mohatz. (f) Hungariæ cœli ſolique natura. (g) Hungarorum mores.

quibus proditoribus & ſpeculatoribus utuntur Mahumedani.

HEKELII.

[p] Celebrantur quoque Aquæ calidæ, non longè ab Arce *Comarienſi*, vulgò *Peſtenienſes* dictæ, quæ adverſus diuturnos ac pene inſperatos morbos creduntur efficaciſſimæ.

[q] Quod ob aquas calidas & ſulphureas gravem odorem habeat, ac ſubitò inebriet.

[r] Alias *Hungaria* Vina mittit varia pro locorum diverſitate, eaque præſtantiſſima & ſaluberrima, quorum nonnulla ſunt adeò generoſa, ut *Cretico* haud cedant.

CAP. III.

De Sclavonia & Boſnia.

I.

SClavoniæ equidem nomine vulgo, confuſis Pannoniæ Illyricique limitibus, accipitur quidquid terrarum ab Dravo amne ad Adriaticum mare protenditur. At *proprie Sclavonia* dicitur ea regio, *quæ Dravum Savumque amnes interjacet*, ab Occaſu *Stiria*, ab Ortu *Danubio* clauſa. *Longitudo* ejus eſt ab opido *Kopranitz* ad Dravi confluentem mill. Germ. L. *Latitudo* a Dravo ad Savum. XII. I *Sclavoniæ limites & magnitudo.*

II. Ad inferiorem Savi partem ultra Danubium protenſi incolunt *Raſci* populi, German. *die Ratzen.* At totam hanc regionem aliquando *Pannonii*, mox *Gothi* tenuerunt : noviſſimi *Sclavi*, ſive ii *Sclavonii*, qui ad hanc noſtram ætatem manent. Hi quondam regnum in ea conſtituentes, poſtea Hungaris vectigales facti ſunt. Nunc major pars Turcico Imperio paret. *Raſci. Pannonii. Gothi. Sclavi.*

III. Opida notiora ſunt, α *Poſega* (1), β *Gradiskia*, γ *Zagrabia*, & δ *Kopranitz*, validiſſimum contra Turcarum incurſiones munimentum. *Opida.*

IV. ε *Boſniæ regnum* inter *Unam*, *Savum* atque *Drinum* amnes *Bebioſque* montes ſitum : nomen accepit a *Boſna* flumine. *Longitudo* ejus inter duo flumina, Unam *Boſniæ regnum Ejus fines.*

(1) A Cæſareis An. 1687 recuperata.

REISKII.

1 (a) Sclavonia nomen regnumque novum Sclavis debuit aut Sclavinis, genti Venedorum copioſiſſimæ, quæ à Tanai & Volgo uſque ad mare Hadriaticum terras ampliſſimas inſedit, & regna Bulgariæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Boſniæ multa ex A. C. 540 nova conſtituit, Romano Imperio dempta. Origo nominis à Sclava, i. e. gloria ſeu fama inſigni petitur, ſi Cromerum audias, qui primam à Procopio Sclavorum mentionem factam annotat. (b) Ergo Sclavonia duplex habebitur, una *orientalis* per Daciam, Illyrium, Poloniam, Ruſſiamque producta ; & *altera occidentalis*, per Bohemiam, ipſamque noſtram Germaniam protenſa: Illa Regem Oſtrivoy (c) primum admiſiſſe fertur, ac Setimirem, hujus nepotem, Dalmatiæ poſthac Regem, cujus fratres, Lechus atque Ruſſus, Bohemiam, Poloniam, Ruſſiamque ſubegerint. (d) Sic Boſnia ortum Boſnis debuit vel Paſinakis, quos Græci nominant ſcriptores : Hæc Slavica gens antiquis ſedibus effuſa duplicem reliquit Boſniam ; unam *ſuperiorem* duci ſubditam, cujus ſedes in urbe Orzega, quam ex corrupto Germanico vocabulo *Hertzog* denominaverant ; Alteramque *inferiorem* Illyrico regi ſubjectam. Vid. Levenclav. Pandect. *XXV.* & Schurfleiſch. in rebus Sclavi. Utrumque iſtud quod expoſuimus, regnum, quia cum finitimis duobus, A. C. 1080, acceſſit Hungarico, hoc inſignia augmenta cepit titulosque plures, quibus Hungarici reges adhuc gaudent.

BUNONIS.

α (e) *Poſega* Comitatus caput ad fluviolum Orib jacet, haud longe à Savi ſiniſtra ripa.

β (f) *Gradiskia* [a] ad Unæ & Savi confluentes hodie à Turcis tenetur.

γ (g) *Zagabria* in ſiniſtra Savi ripa eſt, è regione inſulæ Segeſticæ : à Turcis tentata capi non potuit. Habet Academiam.

δ (h) *Kopranitz* arcem habet munitiſſimam.

ε (i) *Boſniam* ſive *Boſenam* [b] Savus à Sclavonia diſterminat ; Una fluvius à Croatia, Drinus à Servia, & Bebii montes ab Illyrico ſejungunt.

HEKELII.

[a] Aliàs *Gratiana* Dicta.

[b] S. *Boſinam*, quam *Oroſius Dardaniam* nuncupavit.

BU-

(a) Sclavonia. (b) Duplex. (c) Ezechus. (d) Boſnia duplex. (e) Poſega. (f) Gradiskia. (g) Zagabria. (h) Kopranitz. (i) Boſniæ fines.

Magnitudo. Unam & Drinum, porrigitur milliar. German. XL. *Latitudo* vero inter *Boſnæ* fonteis ac confluentem mill. German. xv.

Cultores Boſniæ. V. Hæc quoque olim *Pannoniæ* pars fuit: Poſtmodum *Gothi* occupârunt; quibus egreſſis, *Slavoni* obſederunt; *Hungaris* deinde principatus titulo ſtipendiaria facta. At quum *Turca* potiretur, Præfectus, quem ille conſtituerat, regio titulo ac Diademate ſumpto, principatum in *regni formam* redegit; quod *Hungari* recuperatum haud diu tenuerunt, quin *Turca* repeteret.

Opida. VI. Caput regni erat ζ *Jaitza:* nunc Metropolis eſt η *Warboſanin.*

BUNONIS.

ζ *Jaitza*, vulgo *Jaycz* [c] in monte poſita arcem habet munitiſſimam [d], quo loco Plena fl. Verinam fl. recipit.

η *Varboſania* eſt ad fl. Miliatzha, quondam provinciæ caput, nunc adeo defecit, ut careat mœnibus. (a) In Sclavonia aër purus, ac ſolum mire fertile eſt; quoniam fluviis undique rigatur; unde inter ipſa bella frumento, & pecore abundat. (b) Sclavoni hodie moribus ſuis Turcarum ferè ſimiles ſunt, omnes bellicoſi, id unum orant Deum, ut armati moriantur & in bello. Rerum novarum cupidi ad ſeditiones ſunt faciles. Excurſionibus Turcicas vexant regiones. Pax enim non cenſetur violata, niſi educantur & adhibeantur tormenta bellica. (c) *Boſnia* aſperior eſt; paſcuis tamen abundat. Pelles & lanam Raguſinis & Venetis abunde ſuppeditat; habetque argenti ac auri fodinas divites. (d) Feroces ſunt Boſnii, latrocinia ſectantes, alii tamen Chriſtianam religionem etiam ſub jugo Turcico impenſe colunt.

HEKELII.

[c] Et *Covadza.*

[d] Et inacceſſibilem.

(a) Sclavoniæ fertilitas. (b) Sclavoniorum mores. (c) Boſnii ſoli natura. (d) Boſniorum mores.

CAP. IV.

De Illyrico.

I.

AB Arſia fluvio, Italiæ termino, verſus Orientem, α *Illyricum* eſt, Græcis *Illyris*: regio aprica atque amœna, ſolum fertile, ac vitiferum; niſi quod ubi Pannoniis proximum, aſperum ac durum. Illyrici fines. Terminatur ab *Occaſu* Arſia flumine, ac linea ab Arſiæ fontibus ad Colapis ortus ducta; à *Septemtrione* perpetuis montium jugis, quibus Illyrii a Pannoniis diſcernuntur, ad fontes uſque Unæ, atque inde linea ducta ad Timaci, nunc *Lim*, & Drini confluentes: ab *Oriente* eſt ipſe Timacus, Scodrus mons, & Drilo fluvius, quo a Macedonia Magnitudo. ſubmovetur: a *Meridie* Adriacus ſinus. *Longitudo* ejus patet ab Arſina ad Drilonem mill. Germ, XC. *Latitudo* maxima eſt juxta Naronem fluvium a fontibus ejus ad oſtium mill. XX. 1

II. *Di-*

BUNONIS.

α *Illyricum* ſive *Illyris* etiam *Lyrias* & *Illyria* ſcriptoribus dicitur.

REISKII.

1 (a) Illyricum, Gr. Ἰλλυρὶς Ἰλλύρια, ſi Appianum audias, à Celta duce Illyrico nomen adepta, genti, Celticæ huc digreſſæ illud impoſuit. Sin Rabbinos & Joſephum Gorionidem conſulas, ex una poſteritate Chanaan Illyrici Sclavi omnes provenient. Utraque tamen hæc originatio aut incerta aut fabuloſa erit, Bocharto judice: Incertior longe fabuliſque propior extat, quam Stephanus, Apollodorus, Euſtachius in Dionyſ. ab Illyrio Cadmi filio arceſſunt. Phœnices equidem aut Cadmeos ora Illyrici extrema ſeſe continuiſſe, Herodotus, Scylax, Athenæus, Dionyſius teſtantur. Nomen Illyrii tamen Punicum non eſt, neque in moribus Illyriorum aut lingua quidquam reperias, quod Phœnicium ortum præ ſe ferat, aut Punicas origines redoleat, ſic recte inquit Bochartus Lib. I. Chan. c. 23. (b) Illyricum autem duplex à Spanheimio Introduct. Geog. conſtituitur: *Unum ſpecialius aut ſtrictius* littoralem Syraciæ regionem continuit excluſa Macedonia; *Sed altero generalius aut latius dicto* Macedoniam & vicinas provincias ſeptendecim A. C. 337, comprehenſas, in Breviario ſuo Rufus Feſtus commemorat: Ut inde Illyricum aliud *Orientale*, aliud *Occidentale* emergere poſſit. De antiquis urbibus Strabonem. Lib. VII. Ptolemæum Lib. II. Pomponium Melam Lib. II. c. 3. Bochartum etiam quaſdam à Pœnis conditas & appellatas numerat.

BU-

(a) Illyricum. (b) Duplex.

II. Diviſa fuit olim in duas potiſſimum partes ſive regiones; quarum *una* ab Arſia ad Titium amnem, qui nunc eſt *Cherca*, β *Liburnia* dicitur; inde *altera* ad Drilonem uſque fluvium, ſive Liſſum opidum, quod nunc vulgò dicitur *Aleſſia*, γ *Dalmatia*.

Fines Liburniæ & Dalmatiæ. Liſſus ſeu Aleſſia op.

III. *Liburniæ* populorum clariſſimi fuerunt δ Japydes. Opida per oram, ε Flanona, nunc *Fianona*; ζ Tarſatica, *Terſatz*; η Senia, *Zegna*; ϑ Lopſica, *Lopur*; ι Ortopula, *Starigard*; κ Argyruntum, *Peſcha*; λ Ænona, *Nona*; μ Jadera, *Zara Vechia*; ν *Scordona* nomen retinet.

Japydum opida. Flanona. Tarſatica. Senia. Lopſica. Ortopula.

IV. Dalmatiæ populi etiam fuêre varii. Opida in litore ξ *Sicum*, nunc *Sebenico*; ο Tragurium, nunc *Traw*; π Salona prope *Spalatum*; ρ Narona, *Narenta*; σ Onæum, *Sabioncello*; τ Epidaurus, *Raguſi Vecchia*; υ Rizinum, *Riſine*; φ Budua, *Budoa*; χ Olchinium, ante *Colchinium* dictum, nunc *Dolcigno*;

Dalmatiæ opida.

BUNONIS.

β *Liburnia* [*a*] Hiſtriæ contermina eſt;

γ Et *Dalmatia* Macedoniæ.

δ (a) *Japydes* ſive *Japodes*, quorum opidum *Japyx* dictum eſt; Servio teſte.

ε (b) *Flanona* ſive *Flavona*; opidani ſunt *Flanates*. Ab ea nomen habet *ſinus Flanaticus* Stephano, *Polanicus* Melæ ab urbe *Pola*, & *Liburnicus* Oroſio; hodie ob frequentia naufragia *Carnivorus* dicitur, vulgo *Quarnero* ſeu *Karnero*. Flanonæ ad Meridiem vicina eſt (c) *Albona*, Flacii [*b*] patria; olim *Aulona* ſeu *Alvona*.

ζ (d) *Tarſatica* ſive *Tarſaticum*, inter Flavonam & Seniam ad Liburniæ litus eſt ad Oeneum fl.

η (e) *Senia*, Germanis *Zeng* dicta, ad oram maritimam in ſaxo præcipiti ſita, munitiſſima eſt.

ϑ (f) *Lopſica* haud procul à Senia in eodem jacet litore. Opidani *Lopſi* dicuntur Plinio.

ι (g) *Ortopula* ſive *Ortopola* inter Seniam & Vegiam ſita erat, ejus veſtigia ad Tedanium fl. conſpiciuntur.

κ (h) *Argyruntum* ad idem litus, Petro Luccaro Raguſæo *Obrovazo* dicitur: at Moletio eſt *Novigrad*.

λ (i) *Ænona* ſive *Enona* urbs epiſcopalis inter Seniam & Jaderam eſt ad oram maris.

μ (k) *Jadera* urbs archiepiſcopalis, præ reliquis clara, adverſus *finitimos* Turcas probè munita eſt: opidani Hirtio dicuntur *Jadertini*.

ν (l) *Scardona* [*c*] urbs ampla eſt, è regione Sici. A Ptolemæo collocatur è regione Jaderæ, forte ex una inſula factæ ſunt duæ; quarum una vulgo *Scarda* dicitur, altera *Molconſiglio*.

ξ (m) *Sicum* in finibus Liburniæ eſt ad mare [*d*]; quo Claudius miſit Veteranos, teſte Plinio.

ο (n) *Tragurium* hodie urbs exigua in ſcopulo [*e*] ſita, & Buæ inſulæ ſeu *Cicovo* ponte juncta: quam Veneti una cum Epidauro & Chio, anno C. 1169, occuparunt.

π (o) *Salona*, *Salonæ* ſive *Salo* [*f*] inter Tragurium ad Occaſum & Almiſſam ad Ortum; in inſcriptionibus veteribus *Colonia Martia Julia Salona* dicitur. Diocletiani ibi fuit Palatium nobile. *Niger* ait hanc urbem periiſſe. Habuit Salona cives pugnaces, cujus rei ſpecimen non fœminæ minùs, quam viri, illuſtre dederunt bello Civili Cæſariano. Octavium enim obſidentem, miro aſtu ac dolo territum fugere compulerunt, nocturnâ irruptione caſtra ejus aggreſſi. Eandem Urbem *Aſinius Pollio* aliquot annorum intervallo poſteà cepit, & filium, qui circa id tempus ipſi natus erat, ab eâ *Salonium* appellavit. Hic eſt *Salonius*, qui natus ſtatim riſiſſe fertur. [*g*]

ρ (p) *Narona* ad Naronem fluvium, qui Melæ *Nara* dicitur, á litore fermè 20 millia paſſuum recedit: quondam urbs clara & Dalmatiæ conventus: unde Varrone teſte, 89 civitates jura petiêre; ac Plinii ætate populi duodecim: ſed à Venetis, anno C. 987, ſubacta priſtina dignitate excidit. Tantarum erat opum, ut Venetici ſinus dominium ſibi arrogaret *Sophiano vero Capo Cumano*.

σ (q) *Oneum* ſive *Oeneum* inter Eperium & Epidaurum ad Artatum fl. in Peneſtia regione, hodie *Sabionello* aut *Cideriſſo*.

τ (r) *Epidaurus* ſive *Epidaurum* urbs Dalmatiæ maritima eſt [*h*]: Alia vero urbs fuit Epidaurus ad Argiæ oram in Peloponneſo, Æſculapii patria. Prope hanc Dalmaticam jam olim à Gothis exciſam condita ſcribitur (ſ) *Raguſa*, quæ hodie in litore illo celebris eſt.

υ (t) *Rizinum*, ſive *Rhiſon* & *Rhizinium* ad ſinum *Rhizonicum* eſt, in quem *Rhiſo fl.* labitur. Volaterranus putat eſſe id opidum, quod hodie *Cataro* vocatur; quoniam ſinus Rhizonicus hodie *le Golphe de Cataro* dicitur.

φ (u) *Budua*, *Butua* ſeu *Bulva* inter Aſcrivium & Olchinium ad ejuſdem maris oram eſt: ditionis Venetæ iſtis in locis ultima, à Turcis incendio vaſtata, nunc utcunque reparata.

χ (x) *Olchinium*, *Olcinium* ſive *Ulcinium* eſt in eodem litore Butuæ vicinum.

HEKELII.

[*a*] Quam à *Liberno* quodam *Attico* ſic dictam tradit *Stephanus*.

[*b*] Synergiſtæ iſtius famoſiſſimi.

[*c*] *Villanovanus* ex *Blondo* colligit, *Scardonam* hodie *Malconſiglio* vocari, & *Jaderæ* Civitati imminere.

[*d*] *Adriaticum* ſub *Venetorum* Imperio.

[*e*] Inſulæ *Tragurii*, cujus marmor commendatur.

[*f*] Gallicè *Salon de Crau*.

[*g*] Qui riſus omninò infelicitatis omen Parentibus, quòd infans iſte perparùm ex *Servii* mente vixerit, dicitur fuiſſe.

[*h*] *Pauſaniæ* & *Straboni*, quòd ſit portuoſa, *Limira* cognominata.

(a) Japydes. (b) Flanona. (c) Albona. (d) Tarſatica. (e) Senia. (f) Lopſica, (g) Ortopula. (h) Argyruntum. (i) Ænona. (k) Jadera. (l) Scardona. (m) Sicum. (n) Tragurium. (o) Salona. (p) Narona. (q) Onæum. (r) Epidaurus. (ſ) Raguſa. (t) Rizinum. (u) Budua. (x) Olchinium.

cigno; ♁ Liſſus, *Aleſſia.* Intus ω Scodra, *Scutari*; α Dalminium ſive Delminium, *Delminio*, unde Delmatiæ ſive Dalmatiæ nomen.

BUNONIS.

♁ (a) *Liſſus*, *Liſſum* ſeu *Eliſſus*, ad Drilonis fl. oſtium, hodie *Aleſo* vulgò dicitur.

ω (b) *Scodra* Turcis *Scanderia*, id eſt, *Alexandria* dicitur, olim urbs nobilis, ad Labeatis lacum eſt, qui hodie *lago di Scutari.*

α (c) *Dalminium* inter Drinum fl. & Ardium montem erat; olim magna urbs, quam, dum Marcius incendit, gentem quaſi capite amputato truncâſſe Florus auctor eſt; hodie *Denna*, *Damna*, melius *Delminio* vocatur.

(a) Liſſus. (b) Scodra. (c) Dalminium.

CAP. V.

De incolis Illyrici, & nova ejus deſcriptione.

I.

Illyrici cultores.

ILlyriorum *gens fera* fuit, atrox, & latrociniis piraticâque infamis. Edomitâ à Romanis ea pars quæ *Liburnia* dicitur, anno ab urbe condita IↃxxv, annis decem ante ſecundum bellum Punicum; *Dalmatia* ſub Auguſto Imperatore. Stetit inde ſub urbis Romæ imperio, donec Gothi eam vaſtarent. Poſt hos *Sclavonii*, à Mœoti palude profecti, occupârunt. In quos deinde *Hungari* imperium habuêre: ac noviſſimè *Turcæ*, oppreſſis Hungaris, interiora ſibi vendicarunt; *Venetis* in hunc uſque diem maritimam oram obtinentibus, exceptis duabus civitatibus, *Scardona*, quæ Turcici juris, & *Raguſi*, quæ ſui juris. 1

Dalmatia. Comitatus Jadera. Segna. Nona. Zara. Sebenicum. Raguſa.

II. Regio ipſa, quæ olim in duas partes, Liburniam ac Dalmatiam, diviſa, nunc uno nomine *Dalmatia* appellatur, eademque pars Sclavoniæ. At quæ quondam α Liburnia, ea nunc *Comitatus Jadera*, vulgo *Contado di Zara*, nuncupatur. In hoc urbes nunc claræ; β *Segna*, γ *Nona*, δ *Zara*: hæc haud exigui momenti; nec ultimi ſplendoris civitas. ε *Sebenicum* ſatis amœna urbs, at parum culta, ob vexationes vicinorum Turcarum, qui Scardonam tenent (1). ζ *Raguſa*, haud magna urbs cum arce, ſui quidem juris eſt, at ſtipendium pendit

(1) *Regimine Ariſtocratico gaudet. Dux illorum ſingulis menſibus eligitur, & magiſtratus alii per ſemeſtrem. Nobiles non audent alias pernoctare inconſulto ſenatu: ad ſolis ortum & occaſum, aperiuntur & Clauduntur portæ & viatores noctu in Cubiculis reſerantur. Urbs hæc Terræ motu, An.* 1667, *pene deleta, nunc reſtaurata, ampla, nitida, Ædificiis magnificis ornata, & optime munita.*

BUNONIS.

α *Liburnia* illa *antiqua* [*a*] hodie in duas dividitur partes, quarum una (a) *Morlacha*, altera (b) *Banadego* vulgo dicitur.

β In hâc ſunt (c) *Jadera*, nunc *Zara*,

γ Et (d) *Nona.*

δ *Zara* Comitatus caput, quem Veneti ab Hungarorum Rege emerunt anno 1409. Urbs illa hodie Dalmatiæ habetur metropolis; undique mari cincta ponte jungitur continenti; ac arce munitiſſimâ defenditur. Ab iſta urbe haud procul abeſt locus dictus *Zara Vecchia*, ubi antiquæ *Jaderæ* rudera viſuntur. *Nona* ſive *Ænona* urbs natura ac arte munita; undique mari cingitur, niſi quum ſiccior æſtas eſt. In illa *Senia* ſeu *Segna* hodie *Zeng* cum inſulis adjacentibus. Segnæ ager a Turcis miſerè vexatur.

ε *Sebenico* ſeu *Sicum* ad ſinum cognominem eſt: ei imminet mons S. Johannis & arx in eo ſatis firma.

ζ (e) *Raguſa* prope Epidaurum à Gothis olim exciſa, Turcis *Drobonika* dicitur; emporium frequens eſt, ex quo Dalmatia bello fatigata. Opidani, quod Turcarum Imperatori tributum pendunt, longe lateque merces exportant ac important. Urbs illa S. Laurentii arce munitur; ac ſi in vicino ſcopulo Venetorum *Chiroma* arx quoque conderetur, eſſet invicta ac inexpugnabilis.

HEKELII.

[*a*] Quam hodiè plurimi *Croatiam* eſſe dicunt.

REISKII.

1 Illyrici veteres & ipſi ſuis nationibus diſtincti, apud Ptolemæum & Plinium produntur: Inter illas Embiliæ comparent, quibus proximi cum Pœni conſederant, teſte Stephano, (f) urbem Butuen condiderunt בטוחא *Betua* nomine Phœnicio quaſi *tutam ſecuramque* dixerint: Primos autem incolas חקלין *Akclin*, i. e. agreſtes ex feris moribus appel-

(a) Morlacha. (b) Banadego. (c) Jadera ſeu Zara. (d) Nona. (e) Raguſa. (f) Butue urbs.

THRACIÆ PARS
Samothrace
Stæmonicus Sinus
n Golfo di Contessa
Nymphæu pr. hod Cabo de Monte Santo
Singiticus Sinus n Golfo de Monte Santo
Imbrus
h Lembro
Lemnos Stalimeni
Tenedus I
Sigæu
TROAS
Ida M
Olympus M
ASIÆ PRO OLIMPENI PRIÆ
MARE ÆGÆUM
Lesbus Metellino
Cayo fl
ÆOLIS
Herm fl
Hodie
ARCHI
PELAGO
Negroponte
Chius hod Scio
IONIA
Smyrna
Cayster fl
Ios
Icarium Mare
Samos
Epheso
Micale M
Meander fl
Mycono
Icaria
Gyara
Scyrus
Pathmos
Sporades Ins
MYRTOUM MARE
CYCLADES Insulæ
NAXUS hod Nicsia
Parus
Strongyle
Amorgus
Seripho
Siphno
Melus
Claros
Cos Ins
DORIS
Triopium Mare
Calidnæ Ins.
Anaphe
Astypalæa
Nisyris
Carpathium Mare
Carpat
Therasia
Malea prom
Cithera Ins.
MARE CANDIA
Drepanum prom
Zephyrium prom
Zephyre
Cydones
CRETA
Cabo Salamoni
Samoni prom
Pulcher portus
Alba In.
Phæstum
Leon prom.
Electras fl.
Clado
Criumetopum
Musagores Ins. Tres

pendit Turcæ : Emporium alioquin, ab hoc latere maris Adriatici, Turcicis mercibus celeberrimum. n *Scutari* quoque, Turcicum opidum, Emporium Scutari. eſt haud ignobile.

pellatos voluit Bochartus, voceque hinc apud Græcos corrupta Enchileos : Ut fluvios, montes, urbeſq; alias, & vicinas Inſulas à Phœnicibus denominatas nunc tranſeam. (a) Nec itaque Pœni anctore noſtro hujus regionis incolæ omittendi fuerant, nec Galli, quos duce Bulgio huc ſedem, Olympiade 124, fixiſſe, Polybius, Juſtinus, Pauſanias commemorant. Romani poſtea victores Illyrico Teutæque hujus reginæ bellum, A. V. C. DXXIV, primum conflarunt ; Ultimum A. V. C. DLXXXVII, Gentio rege capto, & in triumphum penitus abducto. (b) Illyricum itaque Romanis Impp. & horum præfecto prætorio ſubjectum, denique Germanis & Sclavis ſubſuit, regni Dalmatici auctoribus : Poſtremo Hungaris, ex A. 1080, cum Zelimirus regum ultimus mortique proximus Ladiſlao Dalmatiam legâſſet. Vid. Bonfinius Dec. II. Lib. 4. (c) Hinc adhuc hodieque regibus Hungaricis pars Dalmatiæ ac urbes S. Viti Zengaque ſubſunt ; pars altera cum urbibus maritimis Jadera ſeu Zara, proxima Morlachorum regiuncula, Zebenico Spalato *Venetæ Reip.* paret; Item Cliſſa mediterranea per pacem, A. 1669, cum inſigni 50 milliarium territorio à Turcis conceſſa : *pars tertia* Turcico adhuc jugo ſubjecta Venetis aut incurſionibus per bellum decennale proximum, aut oppugnationibus infeſtatur. (d) Raguſa urbs clara Reſp. libera, ex motu terræ vehementiſſimo, quem A. 1667, ſuſtinuit, eluctata ſeſe in *clientelam* Cæſaris Aug. & regis Hungarici, Joſepho denuò, A: 1687, dedit ex veteri, quo regibus Hungaricis tenebatut, titulo, ſed nexu tributi Turcico non minus adhuc obſtringitur. Vide hujus deſcriptionem accuratiſſimam in Lib. Status Turcici anonymo. Lib. I. c. 4.

B U N O N I S.

n (e) *Scutari* [*b*], olim *Scodra*, Venetis eripuit Mahumedes Turcicus altero abhinc ſeculo [*c*]. Cæterùm (f) *Spalatum*, vulgo *Spalatro*, ad idem litus eſt prope Salonam ; Archiepiſcopatu gaudens, quem nuper nobilitavit *Marcus Antonius de Dominis*. In Dalmatia Turcica quoque eſt (g) *Cliſſa* arx firmiſſima, Turcarum excurſionibus nobilis. E regione iſtius litoris eſt (h) *Pharia* inſula, & (i) *Corcyra nigra*, itemque *Melita* ſive *Melitena*. (k) *Dalmatia* aërem habet temperatum ac purum ; unde plerique ejus incolæ longævi fiunt : ſolum habet admodum fertile : oves bis in anno pariunt. Piſcibus ora maritima eſt referta : & montana loca feris ; oleis, vitibus, ſegete abundat. Inde mel, cera, plumbum, vellera & oleum exportantur. (l) *Dalmatæ* plerique ſunt proceri, expediti, bellicoſi. Carminibus celebrant eos, qui contra Turcas fortiter pugnando ceciderunt. Plerique profitentur literas: qui tamen montana incolunt loca, priſtinam barbariem nondum videntur exuiſſe ; in his viri pariter ac fœminæ uno eodemque utuntur genere veſtitus; neque eo diſtinguuntur. (m) *Raguſini* lucro inhiantes longe lateque exercent mercaturam. Erga peregrinos ſunt humani ac faciles. Singulis menſibus eligunt Ducem, quem *Rectorem* vocant, cui adſunt 100 Senatores. *S. Laurentii* caſtro quotidie novus imponitur gubernator. Suntque Raguſini fere omnium Monarcharum clientes : Turcarum Imperatori tributum pendunt, ſingulis annis 20 millia Sultanorum ; alii tamen 10 aut 15 millia illos ſolvere tradunt [*d*]. In Turcicis ditionibus nulla ſolvunt portoria. A Turcis Raguſini impenſe diliguntur ob commoda, quæ ab iis percipiunt.

H E K E L I I.

[*b*] Vel vulgò *Scuttri*.

[*c*] Hæc Civitas, XIIX Milliar. à Mari quippe abſens, eſt in arduô ac præcipiti Saxô ædificata, & Lacui ad Orientem imminet, qui centum & triginta Milliar. in ambitu patet, ac undique Montibus, præterquam ad Septentrionem, ambitur, à quâ Parte duos in ſe recipit Amnes. Territorium verò, quod eſt inter hunc *Scutari* Lacum, & Mare, vulgo vocatur *Craina*, i. e. Regio Saxis ac Montibus impedita.

[*d*] *Maginus* dicit, *Raguſinos Turcæ* pendere tributum ſingulis annis XIV millium Aureorum.

(a) Phœnices incolæ Gallique. (b) Illyricum captum. (c) Dalmatia Regibus Hungaricis, Venetæ Reipubl. Turcis ſubeſt. (d) Raguſa. (e) Scutari. (f) Spalatum. (g) Cliſſa. (h) Pharia. (i) Corcyra nigra & Melita inſula. (k) Dalmatiæ fertilitas. (l) Dalmatarum mores. (m) Raguſinorum mores.

C A P. VI.

De Græcia, & ſumma ejus diviſione.

I.

ILlyrico conjuncta eſt *Græcia*, antequam Orbis imperio Romani potirentur, terrarum omnium dictis factiſque celeberrima. Hinc quippe omnis litera- Græciæ fortuna. rum claritas primum effulſit : hinc frequentes coloniæ ad illuſtrandum totum terræ Orbem in diverſas regiones exiverunt. Nunc tota à Turcis devaſtata, in exiguis ruderibus deſerta & ipſa barbarie magis barbara jacet. Dicta eſt terra

Græcia à Rege *Græco*: eadem ab alio Rege *Hellene*, *Hellas*, & incolæ *Hellenes*. I

Græciæ nomen.

II. At nomen Græciæ diverſe accipitur. Primum enim Græciæ nomine dictæ fuerunt binæ terræ, quæ poſtea ſeparatim altera *Theſſalia*, altera *Græcia*, ſive *Hellas proprie dicta*. Dein Græciæ titulo acceſſit *Peloponneſus*; mox item *Epirus*, ſimulque *Macedonia* tota; denique *Creta* inſula, & quicquid inſularum Græciæ adjacet. Quin etiam in *Italiam* & *Siciliam*, ut ſuprà dictum eſt, Græcum nomen uſquequaque tranſiit, ubi *Græcia magna*: & item in Aſiam; ubi *Græcia Aſiatica*. Sed de hac in ipſa Aſia; nunc Europæ primum terræ explicandæ ſunt.

Græciæ fines.

Et Magnitudo.

III. Totum igitur hoc, quod ſub uno Græciæ nomine computavimus, terminis includitur, *ab Ortu* Ægæo mari: à *Meridie* Cretico: ab *Occaſu* Jonio: à *Septemtrione* Scardicis jugis ab Illyriis ac Mœſis ſeparatur, Strymoneque amne à Thracibus. *Longitudo* ejus eſt, à Tænario Peloponneſi promontorio per Iſthmum ad Strymonis fontes, mill. German. C. *Latitudo* maxima ab Sunio promontorio per Græciam propriè dictam & Epirum, Acroceraunium uſque promontorium, milliar. German LXXX.

Partes Græciæ.

IV. Partes ſive regiones, in quas univerſa Græcia potiſſimùm dividitur, ſunt iſtæ: *Epirus*, *Peloponneſus*, *Græcia proprie dicta*, *Theſſalia*, & *Macedonia*. Quanquam *Acarnaniam* quæ ſub Epiro, & *Ætoliam* quæ ſub Græcia, nonnulli veterum Geographorum ſeparatim cenſeant.

Græciæ in Macedoniam & Achajam diviſio.

V. At Romani univerſam Græciam in duas provincias diviſerunt; *Macedoniam*, ſub qua ipſa Macedonia, Epirus & Theſſalia; & *Achajam*, ſub qua *Græcia* propriè dicta, Peloponneſus, & Inſulæ circumjacentes.

CAP.

REISKII.

I (a) Origines Græcorum *alias ſacra*, & *alias domeſtica hiſtoria* præbet: Sacra Japhetum Noachi filium, qui primus gentium Græcarum conditor apud Phœnices aut Ægyptios ipſis Græcis innotuit, variato paulum nomine Ἰαπετὸς aut mutato. Hunc Theologia fabuloſa pro Neptuno ſubſtituit, veluti Janum pro Jove, Semumque pro Plutone admiſerat. Ita Lactantius Euſebiuſque non ſine Scriptorum recentiorum ſuffragio. Bochartus etiam in Phaleg, Lib. I. c. 1. demonſtrat, quàm nomina Græcum & Latinum Japheto congruant, ſi ποσειδᾶνα ex voce Phœnicia פשיטן *Peſitan*, quæ latum ſignificat; Neptunum ex Hebraico נפתחה *Niphta*, i. e. dilatatione deduxeris. Quem gentes ſingulæ ortum à filiis Japheti & nepotibus ſumſerint, hoc diſtinctius explicari á nemine poteſt, cùm hiſtorica monumenta deficiant. Sin domeſticam hiſtoriam conſulamus, ea pœëticis figmentis obruta examinari paulo accuratius debet, veritaſque à commentis vaniſſimis ſeparari. Ergo idonei auctores Diodorus Siculus, Apollodorus, Conon, Pauſanias, genus omne Græcum ab Hellene Deucalionis filio propagatum in tria faſtigia diſpeſcunt, Æolicum puta, Doricum, Ionicum. (b) Namque Hellen, à quo Ἕλληνες dicti, rex Theſſaliæ tres filios procreavit, Æolum, Dorum, & Xuthum. Ab Æolo ortum Æoles nomenque, à Doro Dores, à Xutho Iones duxiſſe feruntur. Idque geſtum, ſi Petavio credas, in A. Per. Jul. 3385, ante Chriſtum 1529, & tertium ab Ægyptiaca profectione incidit. Vid. Ration. Lib. I. part. I. c. 7. Hellen igitur apud Romanos Græcus, neque hic ab alio rex fuit. Has Græcia vetus & aliquando cultiſſima origines præbet: Hodierna eas plane poſthabet, nec tamen ipſa barbarie magis barbara jacet (ſic Cluverius noſter inquit) Multa enim priſtini cultus documenta paſſim adhuc ſupereſſe videas; multa etiam ex hoc ævo non Chriſtianæ ſolum religionis, ſed doctrinæ uſu & conſuetudine cum Italis ornamenta in dies accedere. Vid. Cruſius in Turco-Græcia & Chriſtoph. Angdi de ſtatu hod. Græc.

BU-

(a) Origines Græcorum duplices. (b) Ab Hellene, Æolo, Doro, Xutho.

CAP. VII.

De Epiro & Peloponneſo. 1

I.

α EPirus, quæ nunc *Canina* [a] dicitur, ſeparatur à Macedonibus Celidno amne, & Pindo monte ; ab Græcis Acheloo flumine. Populi clari fuêre β *Moloſſi*, quorum opidum γ *Dodone*, apud quos *Jovis Dodonæi* templum oraculo illuſtre ; δ *Dryopes* ; *Chaones*, quorum regio ε *Chaonia* ; opida, ζ *Oricum*, η *Antigonia*, ϑ *Panormus*, ι *Elæus* ; κ *Theſprotii*, quorum λ *Buthrotum*, Pyr- Epiri termini, Popul. & opid.

BUNONIS.

α (a) *Epirum* [b] in tertio Europæ ſinu ponit Plinius ; & addit ; *Omnis Græciæ fabuloſitas, ſicut literarum claritas, ex hoc primum ſinu effulſit.* Incipit autem Epirus à Celidno flumine ; & deſinit in *Acheloo* flumine, qui ab Achaja eam ſeparat : *Ionium mare* ad Meridiem ; *Macedoniæ* partem & *Pindum* montem ad Septemtriones habens. [c]

β (b) *Moloſſorum* regio olim *Moloſſia* [d], nunc (c) *Pandoſia* dicitur, ab urbe *Pandoſia*. Apud Moloſſos [e], *canes* ſunt *venatici* generoſiſſimi, qui *Moloſſi* vocantur. Cæterum [f] ſunt quoque *Moloſſi*, Theſſaliæ populi.

γ (d) *Dodona* urbs à *Dodone* flumine & fonte dicta, ubi ingens ſilva ; & præter templum Jovis fons Jovis Dodonæi, faces extinctas accendens, & accenſas extinguens. (e) *Æs* Dodonæum in proverbium [g] abiit, pro valde ſonoro, & homine importunæ loquacitatis, à pelvi ærea Dodonæ in columna ſublimi, quam flagellum in manu pueri in altera columna huic proxima vento agitatum ſæpius percutiebat, fiebatque tinnitus importunus. Columbæ quoque nigræ ex arboribus reſponſa ibidem dediſſe conſulentibus ſcribuntur. Oraculum tamen iſtud Homero & Heſiodo cognitum, ſuo ævo deſiiſſe teſtatur Strabo. [h]

δ (f) *Dryopum* regio hodie *Aldradina* dicitur.

ε (g) *Chaonia* nunc vulgo *Canina* ab urbe primaria, in qua præfectus moratur, incolis dicta [i]. *Silva Chaonia* columbis abundabat. [k]

ζ *Oricum* in Epiri litore fuit, à Colchis conditum ; quod Cæſar præter exſpectationem Pompeji occupavit. Inde initium erat Epeiri.

η Prope Oricum in mediterraneis fuit (h) *Antigonia*, ab Antigono condita, hodie *Argiro caſtro* dicta.

ϑ (i) *Panormus*, nunc *Panormo* ; inter Acroceraunia & oſtium Acherontis fl. portus eſt. [l]

ι (k) *Elæus* opidum, hodie *Docna*, à litore remotum, Hecatompedo finitimum eſt.

κ (l) *Theſprotia* ſive *Theſprotis*, hodie *Vajelitia* dicta, ad oram maritimam eſt, contra Corcyram inſulam.

λ (m) *Buthrotum* ſive *Buthrotus* nunc *Butrinto*, ad litus maris eſt e regione Corcyræ inſulæ, a qua XII millia paſſuum abeſt. Hic quod luculentas poſſeſſiones Epiroticas haberet *Cicero*, frequens ibi vivere ſolebat. Ex civili bello Pompejano quoque nota urbs. Ad eandem appulit *Æneas* Virgilianus. [m]

HEKELII.

[a] Sive *Jannina* recentioribus.

[b] Incolis *Arbonar* ; *Turcis* v. *Arnantleri*.

[c] *Maginus*, *Schroterus* & alii dicunt, EPIRUM terminari ab Ortu *Acheloo* Fluv. à Meridie *Adriatico Mari* ; ab Occidente pulſari *Mari Jonio* uſque ad *Celydnum* Amnem ; à Septentrione vero *Macedoniam* habere.

[d] A *Moloſſo*, *Pyrrhi* & *Andromaches* Filio ſic nominata.

[e] Quorum Regnum principem à diluviô *Phaëthontem* (μετὰ τὸν κατακλυσμὸν Φαέθοντα βασιλεῦσαι πρῶτον) tenuiſſe *Plutarchus* ſcribit in Pyrrhô p. 383, num. B. Tom. 1. Oper.

[f] *Athenæo* & *Victorino Grammatico*.

[g] Teſte *Eraſmo* Chil. I. Cent. I. *Adag.* VII, & ex eô *Manutius* in *Adag.* p. 29.

[h] Lib. VII. *Geograph.* p. 600.

[i] Unde a. hæc Regio dicatur, tradit *Virgilius* Lib. III. Æn. v. 334.

[k] Quarum mentionem fecit idem *Virgilius* Ecl. IX. v. 13. Dicit & Glandem *Chaoniam* Lib. III. *Æneid* v. 333. Portum *Chaonium*, ibid. v. 291, ſeq.

[l] Vid. *Strabo* Lib. VII. *Geogr.* p. 593.

[m] Sicuti apparet ex ipſo *Virgilio* Lib. III. *Æn.* v. 292.

REISKII.

1 Epirus, Gr. ἤπειρος, aut generaliter omnem terram continentem, aut ſpecialiter hanc regionem Romanis ex bello Pyrrhi primo cognitam ſignificat : Hæc vero & ipſa duplex habetur : altera vetus, altera nova ; Epirum veterem vocamus Pyrrhis Æacidisque ſubditam, & octo gentes præcipuas complexam. (n) Epirus nova quondam Illyris Græciæ dicta, neque trans fluvium Acheloum procurrens, poſthac Albania & hæc quidem ab excelſis montibus appellata, quos galli veteres huc delati alpes ſua lingua nominaverant. Ita Jacobus Palmerius Græciæ antiq. Lib. I. c. 14. docet, additque caput Epidamnum eſſe, vel Dyrrachium, Italis Durazzo.

(o) Peloponeſus Pelopidas, quibus & nomen debuit, reges, e ſanguine Pelopis (p) ortos perdiu Mycænis tulit, ut duo Græcorum genera, Doricum & Æolicum, quæ huc per colonias conceſſerant, Doricum, Æolicumque quieto imperio gauderent. Sin Bochartum audies, primo ſingulas ex nepotibus Japheti & horum uno quidem אלישה (q) *Eliſah* huc

(a) Epiri fines. (b) Moloſſi. (c) Pandoſia. (d) Dodona. (e) Æs Dodonæum. (f) Dryopes. (g) Chaonia. (h) Antigonia. (i) Panormus. (k) Elæus. (l) Theſprotia. (m) Buthrotum. (n) Epirus nova veruſque. (o) Peloponeſus. (p) A Pelope. (q) Ab Eliſah.

Pyrrhi regia; μ *Caſſiopæi*, quorum ν *Caſſiope*; regio ξ *Almene*, opidum ο *Nicopolis*; π *Amphilochi*, opidum ρ *Argos*, cognomine *Amphilochicum*; σ *Acarnanes*, regio *Acarnania*, opidum τ *Ambracia*, Æacidarum regia: unde *Ambracius* ſinus, quo nihil in Epiro nobilius: υ *Actium*, φ *Leucas*, χ *Stratos*.

Peloponneſi fines. II. *Peloponneſus* à ψ *Pelope* Rege dicta, quæ nunc *Morea*, haud ulli terrarum quondam nobilitate poſtferenda, quaſi *peninſula* inter duo maria *Ægæum* & *Ionium* extenditur; ω ob ſinus & promontoria, queis ut fibris litora ejus inciſa ſunt, ſimul quod tenui tramite in latus effunditur, *platani folio* ſimillima.

III. Par-

huc in hanc terram penetraſſe credideris. Bellum vero quod exarſit, Peloponeſiacum inter cuncta Græciæ regna & reſpubl. Athenienſes maxime ac Peloponneſios quam atrociter efferbuerit, quamque componi non potuerit niſi Athenis funditùs exciſis, Xenophon, Plutarchus, Pauſanias aliique memorant. Hodie Morea ex mororum, quas profert uberrimas, multitudine vocatur, & Turcis, Italis, Græcis, Judæis, etiam habitatur. Quondam vero reſp. Veneta ibi rerum potita, imperium hoc bello præſente Turcico vetus denuo ſibi vendicavit. (a) Namque, A. 1683, claſſe inſtructiſſima & numeroſis copiis valens Preveſſam, poſtea Coronem, profligato Sciraskiero Turcico, amplius utrumque Noverimum, A. 1685, Modonam & Neapolin di Romania, A. 1686, cepit. Tota ſic domita Peloponneſus, totque munitiſſimis ſubactis urbibus reſpubl. triumphum, A. 1687, ſolennem egit: Antea quippe jamdudum S. Maura Turcis erepta Inſula in ditionem Venetorum venerat.

BUNONIS.

μ (b) *Caſſiopæorum* regio *Caſſiopæa* intus in mediterraneis eſt.

ν (c) *Caſſiope* nomen antiquum retinet, in montanis jacens: Alia vero ad mare hodie dicitur *Joannia*.

ξ (d) *Almene* Theſprotiæ vicina ad mare pertingit.

ο (e) *Nicopolis* [n] ad ſinus Ambracii, qui vulgo *Golfo di Larta*, fauces ſtructa erat, in litore occidentali: in oppoſito vero erat Actium. Nicopolis hæc ab Auguſto Imperatore condita, & ab ipſius victoria, de Antonio & Cleopatra [o] partâ, ita dicta eſt: Plutarchus in Antonio nomen ei impoſitum ait à *Nicone Aſino*, cui ruſticus inſidens Auguſto ante pugnam obviam venerit. In urbe hac [p] Græcam Bibliorum verſionem inventam tradunt, quam *Origenes* in Hexapla ſua contulit.

π (f) *Amphilochorum* regio *Amphilochia*, intus in mediterraneis eſt.

ρ (g) *Argos Amphilochium* inter Ambraciam & Caſſiopen jacens, etiam nunc *Amfiloca* incolis dicitur.

σ (h) *Acarnanes*, mollitie & laſcivia olim notati, cum Ætolis vicinis aſſiduas fermè exercebant rixas.

τ (i) *Ambracia* ad receſſum ſinus Ambracii à Nicopoli & Actio urbibus 25 millibus paſſuum diſtans, vulgo nunc etiam *Ambracia* [q] dicitur, olim ampla & potens: at Macedonum & Romanorum bellis deinde labefactata, & everſa. [r]

υ (k) *Actium*, nunc vulgo *Figalo*, ad Ambracii ſinus fauces in litore orientali eſt. Straboni [ſ] *Actium Acarnanum*, ubi Apollinis templum ab Argonautis conditum. Ad promontorium *Actium* pugna illa navalis inter *Octavium* & *Antonium* commiſſa eſt; quâ Octavius victor Romanum deinceps Imperium ſolus obtinuit, & nomen *Auguſti*. Promontorium iſtud hodie vulgo *Capo Figalo* vocatur.

φ (l) *Leucas* opidum vulgo ad promontorium quod vulgo *C. S. Nicolo*: contra quod (m) *Leucadia* inſula, quæ hodie *Santa Maura* vulgo dicitur; in qua aliud opidum *Leucas*. Iſthmo à Corinthiis perfoſſo inſula evaſit, quæ erat Cherſoneſus. Sæpe tamen arenarum vi continenti reddita eſt: ſæpe etiam indigenarum opera revulſa. Eſt vero inſula iſta continenti adeo vicina, uti eidem videatur juncta.

χ (n) *Stratos* & *Stratus* hodie *Strato* urbs Epiri maxima, & Acarnaniæ caput, cum ſtaret, apud ſinum Ambracium fuit inter Anactorium & Halyzeam ad Acheloum fl.

ψ Hæc regio à *Pelope*, Tantali regis Phrygiæ filio, id nominis obtinuiſſe ſcribitur: qui victo curuli certamine *OEnomao*, Elidis Rege, Regno ipſius, & filiæ *Hippodamiæ* nuptiis potitus, adeoque, ut videtur, tota hac peninſula, ei nomen de ſuo nomine impoſuit.

ω (o) *Peloponneſus* [t] undique mari cingitur, exceptâ illâ parte, quà continenti adhæret. (p) *Iſthmum* IV aut V paſſuum millia patere auctores teſtantur. Columna ibidem erat poſita ab Ionibus, in cujus parte verſus Atticam ſcriptum erat; τάδε οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ᾽ Ἰωνία: Et in altera verſus Corinthum; τάδε ἐστὶν ἡ Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία. Quinto quovis anno hic celebrabantur ludi in honorem Neptuni. Iſthmum hunc diverſis temporibus effodere conati ſunt *Demetrius*, *Julius Cæſar*, *Caligula*, *Nero*: ac denique *Herodes Atticus*, privatus homo. Murus ductus à Lechæo ad Cenchreas poſt cæſum ad Thermopylas Leonidam; ac poſtea ab Athenienſibus. Sex in Peninſula iſta numerantur Sinus præcipui. (q) *Criſſæus* ſive *Corinthiacus*, hodie *Golfo di Lepanto*: *Saronicus*, à portu *Saronico* ad Iſthmum ita dictus, qui & *Salaminius* à Salamine inſula, hodie *Golfo di Engia*; *Argolicus*, nunc *Golfo di Napoli*; *Laconicus* vulgo Italis *Golfo di Colochina*; *Meſſeniacus*, nunc vulgo *Golfo di Coron*; & *Cypariſſius*, qui vulgo nunc *Golfo di Larcadia*.

HEKELII.

[n] Olim quippe egregia Urbs, & Incolarum multitudine abundans.

[o] *Ægypti* Reginâ.

[p] Quam *Preveſa* hodiè mappæ *nuncupant*.

[q] Et apud *Ptolemæum Larta*.

[r] Prius dicta eſt *Eponia* & *Paralia*.

[ſ] Lib. x. Geogr. p. 17. Tom. II.

[t] S. *Peloponneſius*, olim *Apia* & *Pelaſgia* appeallata.

BU-

(a) Nunc ab Venetis ſubacta. (b) Caſſiopæi. (c) Caſſiope. (d) Almene. (e) Nicopolis. (f) Amphilochia (g) Argos Amphilochium. (h) Acarnanes. (i) Ambracia. (k) Actium. (l) Leucas. (m) Leucadia. (n) Inſula Stratos. (o) Peloponneſus, ejuſque ſinus. (p) Iſthmus. (q) Sinus Corinthiacus.

47
48
EPIRI PARS
Oriſſa
Naupactus n Lepante
Cirrha
Anti Cirrha
CRISSÆUS seu
SINUS nunc Golfo de Lepant
Antirhium
Thea Inſ.
Rhium
Neptuni jan
Helice
Rhypes
Buri
Cerina
Ægyra
Pellene
Patræ
Rhium prom
IONII MARIS
ACHAIA PROPRIA
Crathus Mons
Arcadia
Olenus
Melas fl
Laiſſecum
Cylena M
Tegea
Apollinu fanu
Cephaleniæ pars
Dijme
PARS
Erimanthg
Lynria
Nonacris fons
Araxiſt prom
Cronic g M
Tritæa
Pholoe mons
Clitor
Cifalpl
Aſea
Cyllene n Chiarenz
Zacynthg
Myrſinus
Salmone vrbs et fons
Gortis
Pylus Eliacus
Methydrium
Lycoſure
Opus
Pylus Eliaca
Elis
Herea
Aſea
Piſæs
Olympia
Cypariſſa
Maſyſtus
Pitius Neſtoris
Rhype
Hypanaia
Arca dia
Anathus fl
Lerſion
Harp eli
Transal
Phigalea
Aulon
Cypariſſius Sinus Golfo de Larcadia
Cypariſſa
Epina
Tagent Mons
MES
phæ a
Lepreum
Gerenia
Thuria
Gerenia
SENIA
Pelane
Ithome
Pylus
Meſſenorum
Meſſene
Meſſeniacus Sinus
Methone n Modon
Colonides
Cariphaſium prom
Corinthiac g
Apollo
Aſine
n Golf de C
Helos
Acritas Prom
VETERIS CORINTHI ICHNOGRAPHIA
A Forum
b Porticus Aurea
c Cerene fons
d Veneris ſtatua
e Minervæ ſedes
f Dianæ Epheſiæ Imago
g Liberi patris ſign
h Iovis ſimulacrum
Acrocorinthus
47
48

III. Partes ſeu regiones in ipſa, *Achaja proprie* dicta, *Elis*, *Meſſenia*, *Arcadia*, *Laconica*, & *Argolis* ſive *Argia*.

IV. Urbium clariſſimæ ; in α *Achaja*, β *Corinthus* in ipſo Iſthmo, olim clara opi- Corinthus.

BUNONIS.

α Ita (a) *Achaja* iſta præter *Corinthiam*, etiam continet *Sicyoniam* [*u*], ad ſinum uſq; Saronicum pertingens. β (b) *Corinthus* vulgò *Corintho*, & *Coranto* [*x*], Turcis *Gereme*, olim *Ephyra* [*y*] dicta, ſexagenis ab utroque litore ſtadiis è ſumma arce, quæ *Acrocorinthus* vocabatur, ſita, Peloponneſi clauſtra continet. Fuit olim Achajæ caput, Græciæ decus ; inter duo maria Ionium & Ægæum quaſi ſpectaculo expoſita, proximamque ab Athenis & Sparta auctoritatem in Græcia obtinuit, mercimoniis locupletata, maritimis copiis potens, contra Corcyræos & Athenienſes navali prælio contendit ; bellum Peloponneſiacum auſpicata. *Dionyſius* Siciliæ tyrannus regno pulſus hic exſulavit, ludumque aperiens pueros literas docuit. Corinthus quoque *ſcortis* extitit nobilis : hic quoque *Lais* illa, cui ingens pretium poſcenti Demoſthenes inquit ; *Tanti pœnitere non emo.* Hinc quoque natum eſt proverbium ; *Non omnibus licet adire Corinthum* [*z*]. Adeo meretricibus favebant Corinthii, ut eas non ſolùm honore afficerent ; ſed etiam plublicis precibus Venerem orarent, ut meretrices augeret ac ſervaret, *teſte Athenæo*. A. *L. Mummio* exciſa eſt non ſatis ob juſtam cauſam : Romani enim veriti, ne loci opportunitas eos aliquando ad bellum faciendum adhortaretur, Corinthum incenderunt [*a*]. Ex incendio urbis, quum plurimæ ſtatuæ & ſimulacra ærea, aurea & argentea confluxiſſent, *Corinthiacum æs* conflatum traditur ; quum tamen *æs* illud *Corinthiacum* jam ante urbem hanc deſtructam fuerit in pretio : artificio igitur Corinthiacum ſingulari fuerit ita paratum. Eam urbem tamen reſtituit *Julius Cæſar*, uti & *Carthaginem*, colonoſque eò milites veteranos miſit. Deinceps celebrata eſt Corinthus : in eaque *Paulus Apoſtolus* XVIII menſes commoratus eſt ; & duas ad Eccleſiam Corinthiorum ſcripſit epiſtolas, quæ Dei beneficio in Sacro Codice hactenus ſuperſunt. Cæterum urbs illa cum reliqua Græcia hodie ſub Turcarum eſt dominatu. Porrò in Occaſum ad ſinum (c) *Criſſæum* ſive *Corinthiacum* portus & navale Corinthiorum erat (d) *Lechæum*, duobus muris, tanquam brachiis urbi junctum. In hunc portum naves ex Italia & Sicilia commodiſſime appellebant, indeque ſolvebant. (e) *Cenchrea* alter portus erat, vicum ſibi conjunctum habens. Is Ortum ſpectabat, & naves ex Aſiâ venientes recipiebat, eodemque dimittebat, in omnem Orientem per (f) *Saronicum mare*. *Paulus Apoſtolus* hic caput raſit, ex gentis ſuæ religione. Ibidem erat & (g) *Schœnus*, ubi per Iſthmi anguſtias naves traduci machinis ſolebant. In eadem Achaja proprie dicta, præter Corinthum, erat nobilis & vetuſta urbs (h) *Sicyon* ; in qua regni propemodum ab hominum memoria antiquiſſimi ſedes fuiſſe ſcribitur. Urbem ipſam [*b*] Abrahami temporibus conditam narrat hiſtoria. Tyrannis ſere paruit ; at moderatis, neque ſuis commodis nimium deditis. In iis fuit (i) *Aratus*, quem plerique, ut civium ſuorum amantiſſimum prædicant. Sicyon verò anteà *Mecone* [*c*], & prius etiam *Ægialus* [*d*] dicta, in colle natura munito XIX aut XX ſtadiis à mari condita fuit [*e*]. Pingendi, fingendique, aliarumque id genus artium ſtudioſi fuêre Sicyonii & Corinthii. Agrum utriuſque populi (k) *Nemea fl.* dirimebat. Romanis fluduerunt in bello Achaico Sicyonii ; & inde maximam agri Corinthii partem obtinuerunt. *Calceis* uſos fuiſſe *delicatioribus*, quam viros graves deceat, notum eſt ex vulgato proverbio, quo *calcei Sicyonii*, pro re parum virilis animi indice, uſurpantur. Hinc de Lyſiæ oratione Socrates ; *ſi mihi*, inquit, *Sicyonios attuliſſes calceos, non uterer, quamvis eſſent habiles, & apti ad pedem, quia non eſſent viriles.* De Verris crudelitate & improbitate in magiſtratum Sicyonium legatur oratio Cic. Verrina VI. n. 44. Poſtremo quum variis antè affecti cladibus eſſent Sicyonii, ipſam urbem terræ motus ad ſolitudinem & vaſtitatem redegit. Eadem, aut certe non diſſimilis calamitas (l) *Helicen* perdidit, & (m) *Buram* Achaicas urbes, terræ motu aut fluctibus maris abſorptas. (n) *Patræ* quoque Achajæ urbs maritima non obſcura fuit apud Rhium promontorium, poſt Actiacam victoriam Romanorum colonia. Hîc Cicero libertum ſuum *Tironem* ægrotum reliquerat [*f*]. *Patræ* quoque nobilitatæ ſunt *D. Andreæ Apoſtoli* martyrio. Ultra Patras in eodem litore verſus Occidentem fuerunt (o) *Olenus* & (p) *Dyme* opida : & hanc ita dictam Strabo exiſtimat, quod ultima ſit in hoc Peloponneſi litore occidentali. E regione hujus litoris ſita eſt (q) *Cephalenia inſula*. Cæterùm potentes fuêre Achæi, & fœdere conjuncti, quaſi in unum corpus coaluere, ita ut per viginti annos ſcribâ, & duobus prætoribus communiter, unoque ſenatu uterentur. Poſteà unum tantùm prætorem habuerunt. Magnas igitur & illuſtres per Græciam res geſsêre, multæque civitates ſocietatem cum iis & fœdus junxerunt. Tanta verò Achæorum fuit auctoritas, ut Thebani, poſt Leuctricam pugnam, arbitros eos elegerint controverſiarum, quæ inter civitates erant : & Italici quoque homines, poſt ſeditionem cum Pythagoræis, pleraque jura ab iis acceperint. Achæorum hoc corpus à temporibus Pyrrhi, ejuſque in Italiam expeditione, ad Philopœmenem uſque viguit. Quo tempore à Romanis callide, Achæis invitis & frementibus, id demum ſolutum eſt.

HEKELII.

[*u*] Ut *Sophianus*.

[*x*] S. *Corantho*, ut *Molctius* tradit.

[*y*] S. *Ephyre*.

[*z*] S. ut *Strabo* Lib. XII *Geogr.* p. 201, Tom. II. loquitur : *Non omnis hominis eſt* Corinthum navigare.

[*a*] Excrevit enim ope opportunitatis hujus Situs in tantam potentiam, ut ne *Romanæ* quidem Urbi cederet, eratq; faſtus illius tantus, ut Incolæ P. R. Legatos injurioſius appellare, & ſordibus quoq; perfundere non dubitarint.

[*b*] *Sophiano* & Recentiorib. *Baſilica* nominata.

[*c*] Et *Telchinia*.

[*d*] S. *Ægiala*, & *Ionia*.

[*e*] Ager ejus *metallicis* olim *officinis* & copioſe *Olearum* proventu inprimis erat nobilitata.

[*f*] Hanc Urbem vocat *Strabo* inſignem Lib. VIII. *Geogr.* p. 706. B U-

(a) Achaja. (b) Corinthus. (c) Sinus Corinthiacus ſive Criſſæus. (d) Lechæum navale Corinth. (e) Cenchrea. (f) Saronicus ſinus ſive mare. (g) Schœnus. (h) Sicyon (i) Aratus Sicyonius. (k) Nemea fl. (l) Helice. (m) Bura. (n) Patræ. (o) Olenus. (p) Dyme. (q) Cephalenia inſ.

opibus, pòſt clade notior; cujus potentiam Romani cum vererentur, funditus
Olympia. everterunt. In γ *Elide* δ *Olympia*, certamine Gymnico maxime nobilis; ε
Cyllene. *Cyllene*, quod Mercurium ibi natum arbitrabantur, inſignis; unde *Mercurius Cyllenius*. ζ In *Meſſenia*, η *Meſſene*, ϑ *Pylus*, unde Neſtor ille Pylius,
Meſſene.
Pylus.

BUNONIS.

γ Achajæ in occiduo Peloponneſi litore proxima eſt (a) *Elis*, ſive *Elea* & *Cauconia* dicta, inter illam, Arcadiam & Meſſeniam ſita. Ejus urbs primaria [g] idem nomen habebat, eaque ex aliquot pagis coaluerat. (b) *Peneus* fl. per mediam fluebat urbem, Perſarum metu muris cinctam. Poſtea tamen ſine muris ex juramento Ætolorum tuta erat; nemini enim niſi inermi regionem aut urbem illam licebat ingredi. Ad hanc uſque *Elin* ex Sicyone, per mille & CC ſtadia *Philonides* Alexandri curſor novem diei horis contendit: indeque tertiâ noctis horâ rediit ſæpius. Patria fuit (c) *Phædonis* Philoſophi Platonis amiciſſimi. Inde byſſus proveniebat Judaicâ præſtantior: equis etiam abundabat Elis.

δ (d) *Olympia*, quæ [i] & (e) *Piſa* dicta, ad *Alpheum* fluvium, decem millia paſſuum ab ejus oſtio recedebat. Seſquimilliario ab urbe templum erat Jovis Olympii [k], pretioſiſſimis donariis locupletiſſimum. Quo in numero eminebat Jovis ſtatua aurea, Cypſeli munus [l]. Ejuſdem item Jovis ſimulacrum eburneum, ſumma arte à Phidia elaboratum. Cujus ea magnitudo erat ſedentis, ut ſurgere, ſi vitam acciperet, non poſſet, quamvis altum ac magnificum templum id foret, ni capite perrumpere tectum vellet. Hîc quoque erat mira porticus, quæ ſepties eandem reddebat vocem, eaque de cauſa ἑπτάφωνον eam appellabant. Hîc celebrati ſunt ludi iſti quinquennales, ad quos univerſa Græcia confluebat per Olympiades. [m]

ε *Mela* à (f) *Cyllene* urbe *Mercurium Cyllenium* appellatum tradit; quem tamen alii à (g) *Cyllene* Arcadiæ monte maximo, in quo fingitur genitus, ita cognominatum volunt. At urbs *Cyllene*, hodie *Chiarenza* dicta, in ora Peloponneſi occidua eſt apud promontorium Araxum. Elidis urbis erat navale, & commodus portus è Sicilia ſolventibus. Huc quoque à Plinio [n] collocatur *Cyllene* ſinus, & promontorium *Chelonates*: (h) *Aulon* item, & (i) *Leprion* oppida: & urbs ſpatioſa admodum (k) *Cypariſſa*, cum ſinu (l) *Cypariſſio*.

ζ In occidentali Peloponneſi litore ſequitur (m) *Meſſenia*, quæ tamen in meridiem quoque magnâ ſui parte ſe extendit.

η (n) *Meſſene* urbs, regionis caput, eidem & populo nomen dedit. [o] Graviſſima & diuturna Meſſeniis interceſſerunt cum Lacedæmoniis vicinis bella: in quibus enituit virtus prorſus heroica, & humana major, *Ariſtomenis Meſſenii*, qui deinde inter heroas cultus eſt. In bellis iſtis mentio quoque fit (o) *Ithomes*: quod nomen eſt montis, ad quem urbs ejuſdem nominis. Hanc urbem Lacedæmonii anno belli iſtius vigeſimo tandem in deditionem accepêre, ac ſolo æquârunt. Poſt Leuctricam pugnam ab Epaminonda & Thebanis reſtaurata eſt. Verùm Meſſenii cum devicti, aliquoties à Lacedæmoniis defeciſſent, ab iiſdem in ſervitutem redacti ſunt, pejuſque ſervis habiti. Unde proverbium natum eſt; *Meſſena ſervilior*, in eos, qui alieno vivunt arbitrio [p]. Cæterum eadem prope Meſſenes ratio erat, quæ Corinthi. Utrique enim mons imminebat: illi quidem *Ithome*; huic verò *Acrocorinthus*; quæ loca ad tenendam Peloponneſum maximè oportuna erant, ut cornua ad prehendendum taurum. Itaque Demetrius Phalereus Philippum Demetrii filium non inconcinne monuiſſe traditur, ut bovem utroque cornu prehenderet, ſi eum tenere vellet: has nempe urbes duas, & vicinos montes ſignificans; taurum vero Peloponneſum.

HEKELII.

[g] Eaque non procul ab *Olympia*.

[b] Sicuti apparet ex *Virgilii* Lib. I. *Georg*. v. 59.

[i] Olim Stephano teſte.

[k] S. *Olympici*.

[l] Quæ fortè ad ornatum Ludorum potiſſimùm erat poſita. Hunc morem enim *Romanos* imprimis obſervâſſe, ex *Emundi Figrellii* elegantiſſimo de *Statuis Illuſtr. Romanor*. Libr. c. v. diſcendum eſt.

[m] Hi *Ludi* autem inſtituebantur in honorem *Jovis* ab *Hercule*, qui *Augea*, *Elidis* Rege, ſuperatô, repurgatôque ejus ſtabulô in Campis *Olympiæ* vicinis juxta *Alpheum* Fluvium ſacrum Certamen inſtituit, quod quinto quoque anno, vel ſicuti ex Interprete *Lycophronis* apparet, quinquageſimo Menſe celebraretur, idque eô conſiliô ut in illô certamine *Græciæ* Juventus ſeſe pentathlo, ſive quinquertio exerceret, *cæſtibus* ſcilicet, *Curſu*, *Saltu*, *Diſco* & *Palæſtra*, iiſque veluti meditationibus vero certamini præluderet. Huic certamini quintô die finis imponebatur, & Victor, qui *Olympionices* vocabatur, *Oleaſtro*, vel, uti *Ariſtoteli* placet, *Olea* coronabatur. Conf. *Caroli Paſchalii* Lib. VI. de *Coronis* c. XVI. p. 391. & Lib. VII. c. v. p. 469. ubi de More *Græcorum* in *dandis Coronis victricibus* multa ſunt legenda.

[n] Lib. IV. H. N. Cap. v. p. 51.

[o] *Caſtaldo* hodie dicitur *Mattagia*, aliis *Moſenigo* & *Niſin*: ſcribitur quoque frequenter per ſimplex ſ.

[p] Vid. *Eraſm*. Chil. II. Cent. IX. *Adag*. XX. p. 488. col. a.

BUNONIS.

ϑ (p) *Pylus* hæc Meſſeniorum erat ſub monte Ægialeo, à Pylo Triphyliæ CCCC ſtadiis diſtans, cæteris, quæ erant, Pylis præſtantior, & antiquior: unde proverbium [q]: *Eſt Pylus ante Pylum*. *Neleus Neſtoris* pater tres tenuit Pylos, ut Pindari habet Scholiaſtes. Hæc Meſſenia à *Neleo* condita putatur: unde & *Neleia* dicitur. *Neſtor* autem *Pylius* cognominatus vel à *Triphyliaca*; vel à tribus iſtis, quæ eum ſibi aſſcripſerunt. Hanc Meſſeniorum Pylum dirutam ante, Athenienſes in bello Peloponneſiaco inſtaurârunt, & tenuerunt annos XV magno cum ſuæ civitatis bono, Lacedæmoniorum incommodo graviſſimo. (q) *Sphacteriam* etiam, quæ & *Sphagia* dicitur, vicinam huic litori inſulam occupârunt, in eaque trecentos Lacedæmonios obſeſſos fame & ferro abſumſerunt, aut in deditionem acceperunt; qua clade nobilitata inſula eſt. Ita enim comparatum eſt, ut,

(a) Elis. (b) Peneus fl. (c) Phædonis patria Elis. (d) Olympia. (e) Piſa. (f) Cyllene. (g) Cyllene ſinus & Chelonates prom. (h) Aulon. (i) Leprion. (k) Cypariſſa. (l) Sinus Cypariſſius. (m) Meſſenia. (n) Meſſene urbs. (o) Ithome mons & urbs. (p) Pylus. (q) Sphacteria inſ. quæ & Sphagia.

us, ι *Corone*. In κ *Arcadia*, λ *Tegea*, *Stymphalus*, μ *Mantinea*, & ν *Megalopolis*, Polybii patria. ξ In *Laconica*, ο *Lacedæmon*, totius Græciæ quondam potentiſſima,

Corone. Tegea. Stymphalus. Mantinea. Megalopolis. Lacedæmon.

ut, quæ antè loca obſcura fuerunt, & ignota, ex aliquo hominum caſu & fortunæ momento, famâ celebrentur.

ι (a) *Corone* hodie *Coron*, ſub Thematia monte, Thebanorum colonia; ubi Jupiter & Apollo omnium morborum Averrunci colebantur, in Meſſeniæ ora maritima eſt: unde vicinus ſinus nomen traxit; qui idem ab univerſa hac regione (b) *Meſſeniacus* dicitur, in quem influit *Pamiſus* fluvius, qui idem *Pamiſſus* & *Panyſus* aliis ſcribitur; hodie vulgo *Pirnaza* [r] dicitur, eorum maximus qui intra Iſthmum ſunt. Sinus iſte hodie *Golfo di Coron* vulgò nuncupatur. Porro in eodem Meſſeniæ litore eſt (c) *Methone* urbs, hodie *Modon*, *Mutune* & *Moitune*, clariſſima nunc & præfecti ſedes. Una earum ſeptem urbium eſt, quas Agamemnon per legatos Achilli promittebat. Menelaus enim Spartæ Rex hanc quoque tum poſſidebat regionem. Bello Actiaco Antoniano *Agrippa*, primo navium appulſu, hac potitus eſt urbe, & Bocchum Mauruſiorum Regem Antonii partes ſequutum, hic captum, interfecit [ſ]. In eadem ora erat (d) *Aſine*, unde (e) *ſinus Aſinæus*; (f) *Helos* item, & promontorium (g) *Acritas*: (h) *Tomæus mons*, qui à cultro tonſorio [t], cujus ſimilitudinem habere dicitur, nomen traxiſſe videtur; (i) *Coryphaſium* promontorium [u]. Plura præterea memorantur hìc opida (k) *Cardamyla*, (l) *Pheræ*, (m) *Thuria*, (n) *Gerenia*; unde *Neſtor Gerenius* Homero & Poëtis, ut à *Pylo Pylius* dicitur.

κ (o) *Arcadiam* Peloponneſi regionem mediterraneam Peloponneſiacæ gentes undique cingunt. Montoſa eſt, montiumque Arcadiæ maximus *Cyllene*, Mercurii incunabulis celebris.

λ (p) *Tegea* ſeu *Tegæa*, è novem pagis compoſita, habitata eſt fortibus & bellicoſis viris: itaque & Lacedæmonios quandoque armis vicerunt; & in eas, quas in ipſos paraverant, catenas aliquando Lacedæmonios compegere, & cum vicinis *Pheneatis*, eâdem lege & fortunâ, bellum diuturnum compoſuerunt, quâ cum Albanis Romani, interventu nempe ſingularis certaminis trigeminorum ab utraque civitate. Hic oſſa *Oreſtis* gigantis inventa ſunt, Solino teſte, Olpmpiade 58. Tégeæ quoque vixit *Ariſtarchus* Poetæ Euripidis ſynchronos; qui tragœdias ſcripſit 70, vixitque annos 80 [x]. (q) *Stymphalus* urbs eſt ad *Stymphali* montis radices, Tegeæ proxima. In vita Iphicratis ejus fit mentio [y]. Vetus illa periit; ex nova Hadrianus Imperator aquas Corinthum deduxit: *Stymphalus* mons Herculeo labore notus eſt. Eſt & *Stymphalus lacus*, qui, ex eodem monte profluens, mutato nomine deinde *Eraſinus* dicitur. [z]

μ (r) *Mantinea*, ex quinque pagis quaſi conflata, Megalopoli proxima, nobilitata eſt *Epaminondæ* Thebani alterâ de Lacedæmoniis partâ victoriâ, qui graviſſime in pugna vulneratus æquiſſimo deinde animo expiravit. Cæterum Mantinenſes urbem hanc in gratiam *Antigoni* Macedonis *Antigoniam* appellârant: quod nomen longe poſt ſuſtulit, & priſtinum revocavit *Hadrianus* Imperator Rom.

ν (ſ) *Megalopolis* Arcadiæ urbs primaria; Epaminondæ conſilio condita, quo tempore is Lacedæmonios ad Leuctra vicerat. Muro cincta urbs ab initio non videtur.

ξ (t) *Laconica* in meridionali Peloponneſi litore attingit Meſſeniam; quæ tamen & orientalem ejus bonam magnamque partem complexa eſt; hodie *Zaconia* ſive *Sacania* dicitur [a]. Lacones in rebus agendis lunam obſervabant, nec prælium, niſi in plenilunio, ex Lycurgi inſtituto inibant.

HEKELII.

[q] Ap. *Eraſmum* Chil. II. Cent. VIII. Ad. xlv. col. a. & *Manutium* in *Adag.* p. 704, col. a.

[r] Atque *Straboni Amathus*.

[ſ] Incolæ à vicinis dicti ſunt *Apoſphendoneti*, i.e. fundarum telis pulſi. Eſt & *Methone* Urbs *Thraciæ* & littoralis *Peloponneſi*.

[t] Sutoriô.

[u] Hoc *Niger* Geographus *Cabo Junchi* nuncupat. Eſt & *Coryphaſium* Parva *Laconum* Regio, *Pylo* propinqua.

[x] Eſt etiam *Tegea* in *Creta* à *Talthybia*, *Stephano* referente, condita.

[y] Ab hâc Urbe *Minerva* dicta eſt *Stymphalia*, quòd Templum in ea habuit.

[z] Ab hoc Lacu *Stymphalidæ Aves* appellatæ ſunt, quæ tantæ magnitudinis fuiſſe dicuntur, ut Solis radios obumbrarent, omnemque *Arcadiam* devaſtarent, donec ab *Hercule* ænei crepitaculi ſonitu pellerentur.

[a] Olim dicta eſt *Hecatompolis*, à numerô np. centum Civitatum, quarum omnium Caput fuit *Lacedæmon*, alio nomine *Sparta*, & ob ſeveram Diſciplinam *rigida* appellata.

BUNONIS.

ο (u) *Lacedæmon* urbs ſine mœnibus ad Eurotam fl. fortitudinis, patientiæ, & continentiæ laude nobilis; ad has enim maximè virtutes *Lycurgus* legiſlator inſtitutis & legibus ſuis eos formârat [b]. Apud eoſdem tamen *furtum* non modo permiſſum, ſed & commendatum fuit. Ad (x) *Eurotam* fluvium exercere ſe Lacones ſoliti ſunt decurſu, & id genus laboribus. In *ſinum Laconicum* ſe effundebat *Eurotas*, ad quem in litore erat (y) *Gittheum* ſive *Gytheum*, navale Laconum & urbs [c]. Eam *L. Quinctius* obſeſſam oppugnatamque in deditionem tandem accepit. Lacedæmoniorum claſſem hìc ſubductam incendere parabat *Themiſtocles*; quod tamen conſilium ejus, ut parum honeſtum, repudiârunt Athenienſes, auctore Ariſtide. Ab hoc opido ad Cretam inſulam certiſſimus curſus eſt. Non longe à Gytheo (z) *Tænarum* abeſt promontorium, longiſſime in Meridem procurrens, in eoque ejuſdem nominis *opidum* cum templo *Neptuni*. Ad hoc promontorium, altiſſimis ſpecubus & cavernis hians, inferorum aditum ſtatuebant poetæ: ibique *Orpheum* ad regna Diti deſcendiſſe fingebant, repetitum conjugem ſuam Eurydicem. Alterum Laconicæ promontorium (a) *Maleum*, Μαλεία, Μαλέα, Cretæ inſulæ obverſum, longiſſime

(a) Corone. (b) ſinus Meſſeniacus. (c) Methone. (d) Aſine. (e) Sinus Aſinæus. (f) Helos. (g) Acritas. (h) Tomæus mons. (i) Coryphaſium prom. (k) Cardamyla. (l) Pheræ. (m) Thuria. (n) Gerenia. (o) Arcadia. (p) Tegea. (q) Stymphalus urbs, mons, & lacus. (r) Mantinea. (ſ) Megalopolis. (t) Laconica. (u) Lacedæmon. (x) Eurotas fl. (y) Gytheum. (z) Tænarum prom. & op. (a) Maléum prom.

Leuctrum. Amyclæ. Argos. Nemea. Mycenæ. Nauplia. Trœzen. Epidaurus.

tentiſſima, eadem & *Sparta*; π *Leuctrum*, ρ *Amyclæ*. In σ *Argia*, τ *Argos*, Hippium cognomine, templi Junonis, unde *Juno Argiva*, vetuſtate & religione percelebre; υ *Nemea*, φ *Mycenæ*, χ *Nauplia*, ψ *Trœzen*, fide ſocietatis Atticæ illuſtris; ω *Epidaurus*, Æſculapii templo inclyta.

CAP.

in mare procurrit. *Malæam* etiam vocant, & *Maleam*, hodie *Capo Malio*. Navigantibus ob ventorum ſævitiam, ac maris iras periculoſum eſt hoc mare. *Corcyræi* in bello Perſico Xerxis claſſem ſuam LX navium ad Tænarum & Pylum continebant dolo malo, eventum belli ſpeculantes, & feliciori parti ſe vendituri. Ad Græcos autem hanc afferebant excuſationem, ventis prohibitos *Maleam* ſuperare non potuiſſe. (a) *Sinus* inter Malæam & Tænarum *Laconicus* appellatur [*d*]. Ad eundem ſinum, eo ſitu eſt (b) *Cythera* inſula, hodie *Cerigo*, cum ejus nominis *opido* & *portu*, ut, qui eam teneat, facillime Laconicam infeſtare inde queat [*e*]. Itaque *Chilon* olim Lacedæmonius, unus è ſeptem Græciæ ſapientibus, ſatius eſſe civitati Spartanæ dicebat, illam inſulam fluctibus obrui, quàm exſtare incolumem. Neque quicquam rectiùs Xerxi ſuadere poterat *Demaratus*, ipſe Laco, quàm ut Rex eam inſulam occuparet, Lacedæmonios territans, eoſque à cæteris Græcis avertens.

π (c) *Leuctrum*, Leuctrorum Bœotiorum colonia, ad Tænarium promontorium eſt: de hac urbe perpetuo contenderunt Lacedæmonii & Meſſenii: De qua re vid. Pauſanias. [*f*]

ρ (d) *Amyclæ* eo fuerunt ſitu, quo hodie *Vordonia* eſt; vel non longè inde, xx ſtadiis à Sparta, Caſtore ac Polluce [*g*] celebres: olim *Limnæ* dictæ.

σ (e) *Argia*, hodie *Romania*, inter Arcadiam & mare Ægæum; *Argolis* quoque dicitur ab

τ (f) *Argo* urbe primariâ, per quam (g) *Inachus* amnis fluit: unde porrò *Argivi* populi appellati ſunt. *Argos* hoc cognominatum eſt *Hippium*, ab equis, qui generoſi & multi inde proveniunt. *Pyrrhus* Epiri Rex urbem hanc oppugnans occiſus eſt jactâ vetulæ cujuſdam manu in caput ejus tegulâ. Argos ſocietati corporis Achaici deinde ſe inſeruit; & cum cæteris venit in poteſtatem Romanorum.

υ (h) *Nemea* Νεμέα in Mediterraneis, inter Cleonas, & Phliuntem, interque Argos & Corinthum ſita eſt. Hic lucus erat, in quo Argivi *ludos* celebrare ſoliti, (i) *Nemæa* dictos, in honorem Herculis, qui leonem ibi immanem occidiſſe dicitur [*h*]. Tres igitur in Peloponneſo fuerunt totidem certaminum publicorum ſedes. (k) *Iſthmia* prope Neptuni templum, in Iſthmo celebrata: (l) *Olympia* in Elide, ad hanc urbem item cognomen in Argolica.

φ (m) *Mycenas* Argo urbi vicinas tenebat *Agamemnon*; ſicut Spartam frater ejus *Menelaus*. Funditùs autem deletæ ſunt Mycenæ, ut ne veſtigium earum ſuperſit. In Myceno agro (n) *Lerna* palus eſt; in qua Hydram fabulantur fuiſſe. In eandem ſordes & purgamenta urbium ſuarum ſolebant deferre accolæ. Unde proverbium: [*i*] *Lerna malorum*. [*k*]

χ (o) *Nauplia*, hodie *Napoli di Romania* [*l*], olim Argiæ regionis navale & opidum maritimum, nunc regionis caput, & præfecti Turcarum ſedes eſt: ad hunc portum Ægyptii olim cum Danao appulerunt.

ψ (p) *Trœzen* in litore Argolico, quod Orientem reſpicit, è regione Athenarum trans Saronium ſinum ſita, olim Neptuno ſacra erat; indeque & *Poſidonia* [*m*] dicta eſt. Huc Athenienſes, adventante cum innumerabili multitudine in Græciam Xerxe, conjuges liberoſque ſuos miſerunt, ut ipſi tanto animoſiùs dimicarent in hoſtem, ex mœnibus ligneis, id eſt, navibus, ſeſe defenſuri. Trœzenii quoque benignè acceptos Athenienſes omni humanitate complexi, debitiſque officiis ac ſtudiis proſequuti ſunt.

HEKELII.

[*b*] *Chilonis* unius ex illo incluto Sapientium *Græciæ* numero Patria fuit dulciſſima.

[*c*] Hanc Urbem *Hercules* & *Apollo*, depoſitis eò loci ſimultatibus, communi operâ condidiſſe dicuntur.

[*d*] *Ptolemæo* Laconicus, *Caſtaldo* autem *Golfo di Colochina appellatur*.

[*e*] Hæc inſula nonnullis, *Plinio* inprimis, quondam vocata eſt *Porphyris*, ſive, ut placet *Euſtathio*, *Porphyruſa*. *Bordonius* in ſuo *Inſulari* Opere eam & *Schoteram* vocatam eſſe ſcribit.

[*f*] Eſt & *Leuctrum Laconicæ* & *Arcadiæ* urbs, quod probè obſervandum eſt iis, qui ejuſmodi Loca Synonymica perſæpe ſolent confundere.

[*g*] Quorum Patria dicuntur fuiſſe.

[*h*] Quanquam ſunt qui Ludos hos in honorem *Archemori*, *Lycurgi*, *Nemeæ* Regis, Filioli, quem cum *Hyſipyle* nutrix, *Argivis Langiam* Fontem oſtenſura, in gramine depoſuiſſet, ſerpens è proximis Virgultis arrepens interfecit, potius inſtitutos velint.

[*i*] Apud *Eraſmum* Chil. I. Cent. III. *Adag.* XXVII. p. 92. col. a. atque *Manutium* in *Adag.* p. 130. col. a.

[*k*] Pro Malis plurimis ac ſimul in unum congeſtis, ſeu accumulatis.

[*l*] *Sophiano*.

[*m*] *Straboni* ac *Pauſaniæ*, ſed *Stephano* aliiſque *Saronia*, *Aphrodiſia*, *Apollonia* & *Anthanis*.

REISKII.

ω Inde non longè aberat (q) *Epidaurus* in Argiæ litore orientali, apud Spiræum promontorium & ſinum Saronicum, montibus undique aut mari cincta. *Æſculapius* ibi omnis generis morbos ſanare creditus eſt: & tabulæ in templo ejus ſuſpenſæ indicabant, quo quiſque morbo liberatus foret. Romani quum peſtilentia laborarent, Sibyllinorum librorum auctoritatem ſecuti, communem illum Græculæ gentis medicum, miſſis legatis, ſub anguis ſpecie latentem, in Italiam abduxerunt, eoque in Tiberis inſulam ingreſſo, eodem loco ædem Æſculapio ſtatuerunt. Cæterùm præter iſta, obſcurioris famæ in Argia opida erant, (r) *Tiryns*, (ſ) *Aſine*, (t) *Orneæ*, (u) *Hyſiæ*, (x) *Hermione*, unde brevis ad inferos deſcenſus eſſe dicebatur. Huic vicinum erat (y) *Scyllæum* promontorium, à *Scylla* ita dictum, quod

(a) Sinus Laconicus. (b) Cythera inſ. cum op. (c) Leuctrum. (d) Amyclæ. (e) Argia. (f) Argos. (g) Inachus fl. (h) Nemea. (i) Nemæa. (k) Iſthmia, & (l) Olympica certamina. (m) Mycenæ. (n) Lerna pal. (o) Nauplia. (p) Trœzen. (q) Epidaurus. (r) Tiryns. (ſ) Aſine. (t) Orneæ. (u) Hyſia. (x) Hermione. (y) Scyllæum prom.

ACHAIA
quæ et
HELLAS
hodie
IVADIA
ATHENÆ
Saronicus Sinus
PELASGICUS
SINUS
ÆGÆUM
PELAGUS
EUBOEA
Golfo de Volo
Artemisium
prom.
Melanistadium
Triptolemaria
Parnesig Mons
Acropolis
Munichia
Veneris
Academia
Cremaste
Coeneum
prom.
Nesium
Ginius
Mons
Edipsus
Cerinthg
Macris
Tricho
Scarpha
Budorgs
Lisantus
Campus
Phoce
Daphnus
Trapheia
Anthedon
Deliu-
Schenus
Chalcis
Eritria
Cava
Eubœa
Caphareus
prom.
Euripus
Colyleus M
Amorinthg
Gere
stus
Catistus
Thebæ
Tanagra
Lebadia
Leuctra
Aulis
Oropus
Tithresus
Delphinum
Oenoe
Rhamnus
Marathon
Platææ
Citheron M
ATTI
CA
Mega
Megara
Hymet M
Parnes M
Decelia
portus
Eleusis
Eridanus
Acarnæ
Athenæ
Halmirides
Munichia
Hyphormg
Cenchrea
portus
Saro
nicus
Sinus
Salamis
Ægina
Phaleri
portus
Leon
prom
Andrus
Insl
Sunium prom.
Capo delle Collumne
50
51
52
39
38
37

quod in mari à *Minoë* ſubmerſa, cui patriam Niſæam prodiderat, ibi ejecta tandem & ſepulta foret. Promontorio huic adjacet (a) *Calauria* inſula parva, Neptuni aſylo olim celebris. In illo Neptuni templo *Demoſthenes* Athenienſis interiit. Fuit & *Amphictyonum* quidam hic *conventus* VII urbium.

(a) Calauria inſ.

CAP. VIII.

De Hellade ſeu Græcia proprie dicta, & Theſſalia.

I.

PEloponneſo anguſto tramite ſeu Iſthmo annectitur regio, quæ *Hellas* Græcis, Latinis *Græcia proprie dicta*, eſt. Limites ab *Occaſu* habet Acheloum amnem, quo ab Epiro ſubmovetur; à *Septentrione* Othrym & Oetam montes, quibus à Theſſalia dirimitur; ab *Ortu* mare Ægeum; à *Meridie* Saronicum Corinthiacumque ſinus, & in medio utriuſque Iſthmum, qua Peloponneſo adhæret. I — Græciæ proprie dictæ limites.

II. *Partes* ſeu regiones Græciæ ſunt; *Ætolia*, *Doris*, *Locris Ozolæa*, *Phocis*, *Megaris*, *Attis* ſeu Attica, *Bœotia*, & *Locris* Epicnemidia. — Partes Græciæ.

III. Urbes claræ fuerunt; α *Ætolorum*, β *Chalcis*, γ *Calydon*, δ *Olenus*. — Urbes Ætoliæ Doridis.

REISKII.

1 (a) Hellas & Græcia, ſi Græcos veteres Romanoſque conſulas, aut totam, quouſque patuit, regionem ſignificat, aut hujus partes ſingulas, & unam ex his præcipuè: Totam ſupra vidimus, nunc partem videbimus, quam Romani Græciam proprie dictam, Ptolemæus Achajam, Plinius in Epiſt. Lib. VIII, meram Græciam nuncupârunt. Hellas ergo iſta amplam obſervationum ſegetem præbet, inſtituto tamen noſtro minus congruam: Cui enim non dictus Hylas? ſic cui non Hellas dicta ex communi veterum Scriptorum elogio innotuit? (b) Achaja porro ex ætate C. Cæſaris Auguſti ac Imperatorum ſuccedentium uſu & conſuetudine latius excurrit, quam arctior ex ſenſu Ptolemæi Græcia, eaque aut proprie aut ſpecialius dicta: Hæc quippe in Macedonia Diœceſi primum occupat locum, & in Notitia Imp. Rom. proconſularem facit provinciam, cui vetus Græcia cum Locris, Phocide, Attica, Bœotia, totaque Peloponneſo ſuberant. Metropolin vero (c) Corinthum habuit, urbem opibus emporioque florentiſſimam, ſed ob motus Achaicos, quos conflaverat, per L. Mummium Conſulem Rom. A. V. C. 608, captam & ignibus deletam. Sic Turcica Corinthus hodierna Turcis diffugientibus, A. 1687, in cineres redacta, cum *Acro Corintho*, caſtro proximo & caſtello ad ſinum Arcadicum ſtructo, quod *Torneſum* nominant, *Salonaque* ampliſſima urbe, in (d) Venetam ditionem venit. Paulo antea duce Mauruſino (e) *Patræ*, hiſque vicina duo caſtella munitiſſima (Dardanellas nominant) Moliecrus atque Rumelia, & (f) *Lepantus* ſive Naupactus in poteſtatem eandem Reipublicæ conceſſerunt: Tandem etiam (g) *Athenæ*, (Setinis nunc dicta) cum agro univerſo; Unde poſtea in *Eubœam* inſulam ſive Nigropontum cuncto impetu irruebatur, licet res ea non ex voto ſucceſſerit. Urbs alias ea quà barbariem Græcarum omnium facile prima, 22000 hominibus habitari fertur, 15000 Græcis, 6000 Latinis, 1000 Turcis: Sic Tavernier part. I. cap. 8. Pet. du Val part. II. Geogr. & Sponius in ſuo Itinerario recenſent. Sed quorſum delabimur? (h) *Theſſalia* nos ad ſeſe vocat: Hæc Strabone teſte Lib. IX, variis quondam nominibus notata, optimum in bellis equitatum aluit: Regem etiam Deucalionem, Græcarum gentium parentem, cujus ætate diluvium totam Græciam oppreſſit A. poſt Iſraeliticam ex Ægypto migrationem tertio, uti Petavius conjectat. Quod ſi Notitiam Imp. Rom. priſcam conſulas, hæc provincia Præſidialis erit, ſuo Præſidi ſubjecta, & ſinum ad Maliacum, ubi Thermopylæ jacent, producta: caput habuit (i) *Lariſſam*, hodieque habet veteri Epiſcopatu celebrem: A quo Heliodorus maluit imprudenter diſcedere, quam fictos Theagenes & Cariclíæ amores recantare. Huc ad hanc urbem ſeſe fuga Turcicus Seraskier recepit, Thebiſque (quas Stives nuncupant) numeroſius impoſuit præſidium, cum Veneti ex Attica ſubjugata, A. 1687, excurſiones validiſſimas iterarent. Sed quid in hanc rem plura tum de partibus quatuor, nempe Theſſalia ſpeciatim dicta, Pelaſgia, Magneſia, Phthiotide, tum de urbibus ſingulis? Partes illæ à Suida tetrarchiæ nec iiſdem nominibus appellantur.

BUNONIS.

α (k) *Ætolia* ab Acheloo flumine incipit, & à Locris Ozolis Eveni fl. oſtio ſeparatur. Utraque regio maritima eſt, neque magnis admodum ſpatiis porrecta. [*a*]

β (l) *Chalcis* ad Campylum fl. eſt, inter Calydonem urbem ad Auſtrum, & Callidromum montem ad Boream ad Coracis montis radices. [*b*]

γ (m) *Calydon* Ætoliæ urbs princeps ad Evenum fl. à cujus oſtio ſeptem millia paſſuum jacet in Boream. Inde (n) *fretum Calydonium* minus mille paſſuum latitudine, inter Rhium & Antirrhium promontoria, in ora ſinus Corinthiaci intercedit [c]. Ab urbe iſta (o) *Silva Calydonia*, & *aper* appellatus eſt, quem *Meleager* [*d*] interfecit. [*e*]

HEKELII.

[*a*] *Stephanus* dicit, hanc Regionem in tertio Sinu *Europæ* eſſe ſitam, & *Epiro*, *Acarnaniæ* & *Locris* finitimam, ab *Ætolo*, *Martis* F[illegible], ſic dictam.

[*b*] Ab hac Urbe fluere *Acheloum* inter *Geographos* Conſtat.

 [*c*] Hanc

(a) Hellas duplex. (b) Achaja duplex. (c) Corinthus. (d) Ab Venetis capta. (e) Patræ. (f) Cum Dardanellis Lepantus. (g) Athenæ. (h) Theſſalia. (i) Lariſſa. (k) Ætolia. (l) Chalcis. (m) Calydon. (n) Fretum Calydonium. (o) Silva Calydonia.

Locrenſium. Phocenſium. Pythia.

δ *Olenus.* In ε *Doride*, ζ *Bojum*, *Cytinium*, *Pindus.* In η *Locris Ozolis*, ϑ *Naupactus*, quæ nunc *Lepanto*, Turcarum clade illuſtrata. In ι *Phocide*, κ *Anticyra*, λ *Cyrrha*. μ *Pythia*,

[c] Hanc Urbem cum cæteris *Ætoliæ* Urbibus hodie in ruinis jacere ex *Magini* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 172, fac. b. diſcendum eſt.

[d] *OEnei* Pater.

[e] Vid. *Ovidius* Lib. VIII. *Metamorph.* Fab. VIII. ſeq.

BUNONIS.

δ (a) *Olenus* inter Calydonem & Chalcidem ad Evenum fluvium eſt, ejuſque rudera tantum ſupereſſe tradit Strabo [f]. *Capella Olenia* inter aſtra à Poëtis locata eſt, quam Jovi lac præbuiſſe fabulantur [g]. Cæterùm Ætoli potentiâ & armorum ſtudio plurimùm olim valuerunt, & res bello magnas geſſerunt, non contra Græcos modo, ſed & Romanos, ſocios antè & fœderatos. Itaque victi tandem in poteſtatem eorum venêre; & Athenienſium Rhodiorumque precibus pacem impetrârunt. Ferocia tamen eorum graviter caſtigata eſt, principibus in Latomias conjectis. [h]

ε (b) *Doris* à Septemtrionibus Othry continetur monte: à Meridie Ætolos & Locros habet finitimos: & ab Ortu Phocenſes. [i]

ζ (c) *Bojum* vel *Bojon* haud longè à *Cytinio* abeſt. Reliqua hujus regionis opida minùs clara ſunt. Præter hos in Achaja Dores, alii ejuſdem nominis fuêre in Theſſalia ad Sperchium flumen: item alii in Aſia minori, quorum Halicarnaſſus. Cæterum *Dores* naturâ erant loquaces. Unde adagium [k]: *Doribus Dorice loqui.* Sed & *Dorica muſa* proverbium apud Ariſtoph. in Cleonem dicitur, qui non aliud genus harmoniæ didicerat, præter Doricam; alludens ad Δῶρον, *munus*; munerum avidum eum ſignificans. [l]

η (d) *Locri Ozoli* vel *Ozolæ* Ætolis contermini, circa fauces ſinus Corinthiaci incoluerunt; ab ortu finitimos habuerunt Phocenſes.

ϑ (e) *Naupactus* vel *Naupactum* in ora ſinus Corinthiaci, apud ejus fauces, & *Antirrhium*; à navibus ibi fabricatis ſive compactis dictum eſſe Strabo auctor eſt. Hodie præfecti Turcarum ſedes eſt. Victoria maritima, quâ Turcæ ſuperiori ſeculo loco hoc victi, denuo nobilitatum eſt Naupactum. In eadem regione erat quoque (f) *Amphiſſa*, magna ac nobilis urbs, utrimque montibus incluſa; ab Amphictyonibus everſa. Habebat arcem, in qua Palladis ſimulacrum Trojâ delatum fuerat poſitum. [m]

ι Locris verſus Ortum contermini fuerunt *Phocenſes*, quorum regio (g) *Phocis* Sinum Corinthiacum habens ad Meridiem.

κ (h) *Anticyra* ſeu *Anticyrrha* ad ſinus iſtius litus inter Criſſam & Siphas eſt, & *Phocica* cognominatur. Eſt quoque *Anticyra* ad OEtam montem, & ſinum Maliacum: utrobique naſcitur helleborus. Unde adagium [n] in amentes ortum; *Navigat Anticyram.* Plinius [o] *ſcribit* helleborum, candidum præſertim, in tam promiſcuo fuiſſe uſu, ut plerique ſtudiorum gratiâ ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, id ſæpius ſumptitaverint: ut *Carneades* reſponſurus Zenonis libris. *Druſum* quoque conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Plinio igitur & Agellio *Anticyra* eſt inſula. *Strabo* lib. IX. Geogr. duas commonſtrat *Anticyras*, & in *altera* quæ ſit poſt Criſſam opidum helleborum naſci: in *altera* ejuſdem nominis, quæ ſit ad ſinum Maliacum, & OEtam montem, optime temperari: Atque in eam quàm plurimis e regionibus adnavigari [p] ſanitatis gratiâ: *Pauſanias* lib. ult. ſcripſit, ſupra *Anticyram* montes eſſe magnopere petricoſos, in his copioſe provenire helleborum, nigro purgari alvum, albo vomitum cieri, ac ſuperiora corporis purgari.

λ (i) *Cirrha, Cyrrha,* ſive *Cirra* ad Parnaſſi montis radices [q], Delphorum navale ad Criſſæum Corinthiacum ſinum eſt, à Delphis IX ſtadia in Auſtrum diſtans. Hinc *Apollo Cyrrhæus* appellatur.

μ (k) *Pythia* vel *Pythos* urbs Delphis proxima erat: ubi *Pythia feſta* [r] celebrata, ob *Pythonem* ſerpentem ab *Apolline* interfectum; ex quo *Apollo Pythius* cognominatus eſt.

HEKELII.

[f] Libr. VIII. *Geogr.* p. 707, addens loc. cit. p. 703, quod præter hunc *Olenum Melas*, magnus Amnis, labatur.

[g] Notandum autem, quòd hæc *Capella*, alias *Amalthæa* dicta, dicatur *Olenia*, non ab *Oleno Ætoliæ*, nec ab *Oleno Bœotiæ*, ab *Oleno*, *Vulcani* Filio, aliàs ita denominata, ſed ab *Oleno*, *Achajæ propriæ* Oppido, quod non procul à *Patris* & *Araxo* Promontorio diſtat. Ibi enim *Jovem* à lacte *Amalthææ Capræ*, quæ inde dicta *Olenia*, nutritum atque educatum ferunt.

[h] *Ætoliæ* Populos, Oppida ac Fluvios denominavit *Plinius* Lib. IV. H. N. c. II. p. 50.

[i] Appellata autem eſt hæc Regio *Doris* à *Doro*, *Neptuni* & *Alopes* Filio, ex qua Regione qui originem traxerunt, quacunque in parte Terrarum conſederint, *Dores* appellati ſunt. Eſt & *Doris* Urbs Doricæ Regionis.

[k] Apud *Eraſm.* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. LXII. p. 835, col. b.

[l] Vid. eundem *Eraſmum* Chil. II. Cent. V. Adag. XLV. p. 412, col. b.

[m] *Stephanus* dicit, *Amphiſſam* etiam *Armeniæ* Regionem eſſe.

[n] Apud *Horatium* Lib. II. *Serm.* Sat. III. v. 165, in *ſpecie* in *Stoicum* quendam inſanum & mentis morbo laborantem; in *genere* autem, ſicuti ex *Eraſm.* Chil. I. Cent. VIII. Adag. LII. p. 232. col. a. videre eſt.

[o] Lib. XXV. c. V. p. 457, & ex eo *Gellius* Lib. XVII. N. A. c. XV. p. 565, ſeq.

[p] Θεραπείας χάριν.

[q] Ubi *Apollo*, qui dictus hinc *Cyrrhæus* à *Seneca* in *Hercule OEteo*, olim religioſiſſime colebatur.

[r] H. e. *Ludi Apollinares.*

BU-

(a) Olenus. (b) Doris. (c) Bojum. (d) Locri. (e) Naupactus. (f) Amphiſſa. (g) Phocis. (h) Anticyra opidum & Anticyra inſula helleboro nobilis. (i) Cyrrha. (k) Pythia.

thia, ν *Delphi* ſub monte ξ Parnaſſo, clariſſimum quondam in terris oraculo Apollinis opidum. In ο Bœotia π *Orchomenum*, ϱ *Theſpiæ*, σ *Lebadia*, τ *Chæronea* Plutarcho clara, υ *Platææ*, φ *Thebæ* cognomine *Bœotiæ*, duobus diis alumnis Hercule & Libero maxime celebres, potens quondam civitas; χ *Delium*, ψ *Aulis* portu Bœotiorum

BUNONIS.

ν (a) *Delphi* VII millia paſſuum à Criſſa, & X à Cyrrha, etiam nunc *Delfo*, non tantum Oraculo & templo iſto Apollinis; ſed etiam Amphictyonum collegio olim fuerunt inſignes. Quamquam Straboni ætate utrumque exhauſtum erat. [ſ]

ξ Imminebat Delphis (b) *Parnaſſus* [t] mons biceps, ſedes & domicilium Muſarum Poetis; quorum ingeniis ille vel maximè nobilitatus eſt [u]. Ab eo monte partes quondam avulſas exercitum Gallicum obruiſſe ferunt, quem ad diripiendum templum Delphicum ducebat *Brennus*. In eadem regione erat (c) *Helicon* mons, celebritate non inferior Parnaſſo. Nam & in eo monte domum quaſi ſtatuebant Muſarum priſci vates: adeoque ab eo ipſas *Heliconiades* vocabant [x]. Prope Delphos quoque ponitur (d) *fons Caſtalius* [y]. Ad litus iſtius ſinus etiam erat (e) *Criſſa* opidum celebre; unde nomen traxit non modo (f) *Campus*, ſed & *Sinus Criſſæus*, qui & *Corinthiacus* dicitur, inter Phocidem & Peloponneſum interjectus. Cæterùm *Phocenſes*, aliquando in prælium contra Theſſalos [z] ituri, mulieres liberoſque ſuos in unum locum congeſtos comburendos illico mandârunt cuſtodibus, ubi ipſi à Theſſalis fuerint victi: quod conſilium & mandatum ipſæ quoque approbârunt mulieres. At quum victoriâ potiti eſſent Phocenſes, non adimpletum fuit conſilium illud. Ex ea deliberatione natum eſt proverbium [a], *Phocenſium* [b] *deſperatio*; de ſtulto & inſano conſilio.

ο Phocidem ab Ortu atringit *Bœotia*, *Aonia* priùs & *Ogygia* dicta; Atticæ etiam & Theſſaliæ conterminina eſt.

π *Orchomenum* ſive (g) *Orchomenus* Claroneæ urbs vicina, adhuc *Orchomeno* dicitur; olim ibidem erat templum *Charitibus*, h. e. *Gratiis* ab Eteocle dicatum, ditiſſimum, cui Thebani tributa pendebant. Ejus ſolum aliquando à talpis fermè totum everſum eſt.

ϱ *Theſpia* ſive (h) *Theſpiæ* infra Heliconem montem ad ſinum Criſſæum fuerunt ſtructæ, Platæis finitimæ & Muſis conſecratæ, quæ inde etiam *Theſpiades* dictæ [c]. *Fons* ibi erat [d], in quo Narciſſus ſe viſum amavit perditè. *Glycerium* inſigne Theſpienſium ſcortum tabulam (i) Cupidinis, multis talentis æſtimatam, à Praxitele ſibi donatam, civibus ſuis dono dedit. In agro Theſpienſi ad dextram Heliconis, 40 ab urbe ſtadiis, loco aſpero & ſublimi (k) *Aſcra* fuit ſita, *Heſiodi* patria. [e]

σ *Lebadia*, ſive (l) *Lebadea* Chæroneæ finitima, nunc *Badia* dicitur. In ejus agro nullæ reperiuntur talpæ, Plinio teſte. Ad eam antrum fuit (m) Trophonii.

τ (n) *Chæronea* in finibus Phocidis ad Cephiſſum [f] fl. *Plutarchi* [g] patria, hoc tempore jacens, nomen antiquum retinet. Ad eam urbem Athenienſes a Philippo Macedonum Rege ſuperati, magnaque clade affecti, magnis opibus exuti ſunt. (o) *Coronea* huic urbi finitima eſt, hodie *Corone*, ad quam Ageſilaus vicit Thebanos, Athenienſes eorumque ſocios.

υ (p) *Platææ*, ſive *Platæa* apud Citheronem montem, ad Aſopum fl. inter Theſpias & Thebas, olim urbs celebris [b]. Ad eam *Mardonius*, Perſici exercitus dux, à Græcis *Pauſania* duce acie victus, cum florentiſſimis Perſarum copiis occubuit [i].

φ (q) *Thebæ Bœotiæ* ſeptem portarum, inter Aſopum & Iſmenum fluvium olim ſitæ, hoc tempore jacent [k]. Urbs hæc potentia & rerum magnitudine per Græciam olim celeberrima, condita primùm fertur à *Cadmo*, aut ab *Amphione*: multos virtute & eruditione præſtantiſſimos viros tulit; *Linum* & *Pindarum* Poetas; *Cebetem* Socratis familiarem; *Epaminondam* & *Pelopidam* Imperatores fortiſſimos. In hac *hirundines* non nidificant; ſicuti Athenis non videntur cornices, Plinio teſte [l]. *Alexander M.* ſub ipſam expeditionem Aſiaticam contra Darium Thebas expugnatas delevit; Pindari tamen ædibus parci juſſit; paternoſque conſervavit hoſpites. *Philippus* enim obſes apud eos fuerat educatus. Cæteri partim interfecti, partim venditi ſunt. *Caſſander*, XX pòſt annis eam urbem inſtauravit, Alexandri potiſſimùm odio. Quam rem multæ civitates non modo Græciæ, ſed & Siciliæ atque Italiæ, magno ſtudio adjuverunt. [m] *Legem* Thebanorum *de infantibus non exponendis*, humanitatis & æquitatis plenam, refert Ælianus. Thebarum arx (r) *Cadmea* munitiſſima erat; cujus frequens fit mentio in Hiſtoria Græca. Porrò apud Thebas (ſ) *Helicon* lucus eſt, (t) *Cithæron* ſaltus, & amnis (u) *Iſmenus*; fontes (x) *Arethuſa*, (y) *Dirce*, unde *Pindarus* Horatio [n] *Dircæus* vocatur, (z) *Aganippe* & (a) *Hippocrene*, quos *Cadmus* in alitis equi ungula reperiſſe fingitur; iidem poti inſpirationem literarum facere finguntur. Cæterùm ab his Thebis [o] Bœotiis diverſæ ſunt *Thebæ Ægyptiæ* in Thebaide; & *Thebæ Lucaniæ* in Italia.

χ (b) *Delium* opidulum ad oram maritimam fuit [p] contra Eubœam inſulam, Tanagræ finitimum. [q]

ψ (c) *Aulis* opidum cum portu magno contra Chalcidem ſita ad Euripum. Hic Græci in Trojanos expeditionem parantes conjurârunt.

HEKELII.

[ſ] Vid. eund. *Strabon.* M. Lib. IV. *Geogr.* p. 341.

[t] Ideò prius *Larnaſſus* dictus, quòd *Larnax*, Id eſt, Arca *Deucalionis*, illuc appuliſſet.

[u] Hodie Coſtaldo dicitur *Parnaſo*, & Sophiano *Liacura*.

[x] Vocatus autem eſt *Helicon* ab *Helicone*, qui ibi cum *Cithærone* Fratre ſingulari certamine pugnaſſe fertur.

[y] Etiam *Muſis* ſacer.

[z] Erga quos atrox odium & irreconciliabilis ſimultas, ſive, ut loquitur *Plutarchus*, ἄσπονδος πόλεμος omnino erat.

[a] Apud *Eraſmum* Chil. IV. Cent. IV. *Adag.* I. p. 741, col. a. & *Manutium* in *Adag.* p. 1059.

[b] S. *Phocica.*

[c] Vid. *Strabo* Lib. IX. *Geogr.* p. 745. [d] *In*

(a) Delphi. (b) Parnaſſus m. (c) Helicon m. (d) Caſtalius fons. (e) Criſſa. (f) Campus & ſinus Criſſæus. (g) Orchomenus. (h) Theſpiæ. (i) Cupidinis tabula. (k) Aſcra. (l) Lebadea. (m) Trophonii antrum. (n) Chæronea. (o) Coronea. (p) Platææ. (q) Thebæ Bœotiæ. (r) Cadmea arx Theb. (ſ) Helicon. (t) Cithæron. (u) Iſmenus fl. (x) Fontes Arethuſa. (y) Dirce, (z) Aganippe, & (a) Hippocrene. (b) Delium. (c) Aulis.

portu clara, Agamemnoniæ Grajorumque [r] in Trojam conjurantium claſſis ſtatio: ω *Leuctra* Epaminondæ Thebani pugnâ adverſus Lacedæmonios victoriaque clara. In [1] *Megaride*, unde regioni nomen, [2] *Megara* & [3] *Eleuſis*. In [4] *Attide*, [5] *Marathon* magnarum multarumque vir-

Megarenſium.
Atticorum.

[d] *In quo* Narciſſus imaginem ſui conſpexit, & præ ardenti amore erga ſe ipſum extabeſcens vitâ privatus eſt & in Florem ſui nominis evaſit, ſicuti finxit *Ovidius* Lib. III. *Metam.* Fab. VII.

[e] Sicuti *Strabo* loc. cit. teſtatur.

[f] Et *Orchomenum* Fl. arundinis tibialis fertilitate nobilem.

[g] Hiſtoriæ Scriptoris diſertiſſimi & morum Præceptoris inſignis, qui duo egregia ac eruditiſſima poſt ſe reliquit volumina, de quibus vid. CL noſtrum *Quenſtedtium* in *Dialogo* de *Patriis* Viror. illuſtr. p. 410.

[h] A latitudine Nemorum ſic dicta.

[i] Eodem nomine eſt Inſula in Mari *Libyco* quaſi oppoſita ad Cyrenem.

[k] Et nunc vulgò *Stibes* vocantur.

[l] Lib. X. H. N. c. XXIV. p. 176. lin. 37. ſeq.

[m] Rempublicam *Thebanorum* deſcripſit *Ubbo Emmius* Part. II. rerumpp. *Græcar.* Tract. V. Edition. *Ludg. Batav. Elzev.* in 16.

[n] Lib. IV. *Carm.* Od. II. v. 25.

[o] Quarum *Bœoticarum* np. & *Strabo* Lib. I. *Geogr.* p. 63. & Lib. IX. p. 789. mentionem facit.

[p] *Stephano.*

[q] Sed *Delum Strabōni* loc. jam cit. p. 734. Templum eſt *Apollinis*, quod à *Delo* profecti condiderunt.

[r] Nonnullæ cæterarum Editionum legunt *Græcorumque.*

BUNONIS.

ω (a) *Leuctra* ſive *Leuctrum* opidum inter Theſpias & Platæas ad Cithæronis radices in finibus Megaridis ſitum erat. Fuerunt prætereà in Bœotia opida clariora (b) *Tanagræ* ad Thermodontem amnem. Thebis vicina, hodie *Anatoria*: hanc urbem Stephanus ait ab Homero *Græam* vocari, ab Ariſtotele *Oropum*. Cur *Græa* dicta fuerit, leges in Bœoticis Pauſaniæ. *At* (c) *Oropus* in litore Euripi eſt. (d) *Mycaleſſus* Delio & Aulidi vicina urbs, à voce bovis id nominis ſortita, acerbiſſimâ clade, qua bello Peloponneſiaco affecta eſt, nobilitata. Thraces enim quidam ab Athenienſibus domum remiſſi, eam matutinis horis, repentino & inopinato incurſu, captam direptamque, cædibus promiſcuis pænè exhauſerunt; & præter alios, maximum puerorum numerum, vix dum ingreſſorum in ludum literarium, inaudita ſævitia trucidârunt. Bœotiæ (e) flumina ſunt (f) *Aſopus*, hodie *Aſopo* Platæenſem & Thebanum agrum dirimens, juncos habebat excelſos & herbis abundabat, quibus ſternebantur lecti. *Cephiſus* vel (g) *Cephiſſus* inundationibus obnoxius albas oves faciens: & (h) *Melas* eodem lacu profluens, nigras: ſi Plinio [ſ] credimus; quem eundem adi de hujus fluminis & (i) Orchomenii lacus arundinetis [t]. Ad Cephiſſum flumen [u] (k) *Themidis* fuit oraculum [x]. (l) *Iſmenus* hodie *Iſmeno* Thebas præterfluens in Euripum Euboicum properat. Ab hoc *Thebani Iſmenii*, & *fœminæ* eorum *Iſmenides*, & *Apollo Iſmenius* appellatus eſt. Solinus è Varrone tradit, videri ibi (m) *puteum peſtilentem*, cujus liquor haurientibus mortem afferat. Perdices quoque in Bœotia non eſſe ſui juris; ſed in ipſo aëre, quaſi tranſire non audeant, metas habere, neque ultra notatos terminos unquam exire; nec in Atticum ſolum tranſmeare credi vult. Cæterum (n) *Bœotii* corporum robore valebant & pugnaces erant: ingenio verò, ob aërem craſſiorem tardi. *Sus Bœotica*, proverbiale dicterium erat [y] in hominem agreſtem & rudem: item *Bœoticum ingenium* [z]; & *auris Bœotica*, de homine craſſi ingenii [a]. [1] (o) *Megaris* Helladis ſive Achajæ exigua regio, Iſthmum & ſinum Saronicum attingens, Peloponneſum ad Meridiem habet, Atticam ad Ortum, & Bœotiam in Septentriones & Occaſum. [2] (p) *Megara* ad ſinus Saronici angulum extremum ſita, quum Athenienſium antè fuiſſet, occupata eſt à Lacedæmoniis bello Dorico, qua tempeſtate Codrus Athenienſibus imperitabat: Ex eo lingua & moribus Dorienſium uſi ſunt Megarenſes. *Theognis* hanc habuit patriam; & *Euclides* mathematicus; qui capitis periculo deterreri non potuit, quo minus ſub noctem Athenas ad Socratem ventitaret, palla muliebri tectus, & facie obvelata; item *Stilpo*, qui captâ patriâ, omnibuſque amiſſis, profeſſus eſt, ſe omnia ſua ſecum habere. Ab hac etiam urbe orti ſunt *Philoſophi Megarici* ſive *Megarenſes* [b]. Megarenſes riſui adeo deditos ferunt, ut *riſus Magaricus* [c] in proverbium abiret; & *Lachrymæ Megarenſes* [d] de fictis; *Megarenſis ars* [e] in doloſos & aſtutos proverbio quoque [f] dicitur. (q) *Niſæa* ſeu *Niſæum* Megarenſium erat portus, longis mœnibus jungebatur Megaræ. [3] (r) *Eleuſis* ſive *Eleuſin* Megaræ proxima ad eum ſinum Saronicum eſt, qui inde quoque *Eleuſinus* dicitur: ubi *Cereris* fanum celeberrimum: ipſaque urbs huic Divæ conſecrata erat. *Eleuſinia Sacra* ad eam urbem, excluſis profanis, ſecretè fiebant: ut in proverbium abierint. Eadem Athenis quoque magno concurſu & celebritate Cereri fiebant, in quibus matronæ in curribus per Jocum ſibi mutuò & liberè conviciari ſolebant; ut inde ortum proverbium, *De plauſtro loqui*; i. e. liberè quemq; reprehendere [g]. [4] (ſ) *Attica*, *Attis*, & *Atthis*; olim etiam *Acte* & *Attica*; item *Mopſopia*, & *Cecropia* dicta, in Helladis ſive Achajæ angulo orientali & auſtrali ſita; ad *Sunium* uſque *promontorium* porrecta, totius Græciæ clariſſima regio eſt; hodie *Ducato di Setines* vocatur. [5] (t) *Marathon*, hodie *Maratona* ſeu *Maraſon*, inter Athenas & litus orientale ſita, X millia paſſuum abeſt Athenis [h]. Marathoni vicinus eſt *campus* clade Perſarum & Athenienſium virtute illuſtris. *Miltiades* enim Athenienſis decemplicem numerum hoſtium hic profligavit: cujus rei memoriam nocturna etiam ſpectra interire non ſunt paſſa, ſi Pauſaniæ credimus. At Marathonem jam olim illuſtrem reddiderat *Theſei* de *tauro Marathonio* parta victo-

(a) Leuctra. (b) Tanagræ. (c) Oropus. (d) Mycaleſſus. (e) Flumina. (f) Aſopus. (g) Cephiſſus. (h) Melas. (i) Orchomenius lacus. (k) Themidis Oraculum. (l) Iſmenus fl. (m) Puteus peſtilens. (n) Bœotiorum ingenium & mores. (o) Megaris. (p) Megara. (q) Niſæa portus Megarenſium. (r) Eleuſis. (ſ) Attica. (t) Marathon.

virtutum teſtis; & clariores quàm ut indicari egeant [6] *Athenæ*. In [7] *Locris* Locrorum.
Epicnemidiis, [8] *Cnemides*, unde regioni cognomen, [9] *Opus*, [10] *Thronium*.

IV. Græ-

victoria. *Montes*, *lacus* & *ſpecus* in Marathone mirabiles Pauſanias memorat. [6] (a) Athenarum, quæ nunc *Setines*, celebritatem nemo eſt, qui quidem extremis, quod dicitur labris, literarum ſtudia attigerit, quin cognitam habeat. Urbs hæc ad Saronici ſinus litus à *Cecrope* [*i*] olim condita, ſic de *Minervæ* nomine dicta eſt: nunc obſcurior eſt, arcem habens præmunitam; mœnia urbis ſuperſunt, quæ maximam partem vaſtata hodie incolitur à Græcis & Turcis. Olim res pace & bello pro ſalute & dignitate Græciæ geſſit: Sapientiæ, eloquentiæ & virtutum ſtudia excoluit, hiſtorias condidit, omnis eruditionis mater [*k*]. Plurimi inde orti viri togâ & ſago illuſtres: *Theſeus*, *Codrus*, *Miltiades*, *Themiſtocles*, *Ariſtides*, *Pericles*, *Alcibiades*, *Conon*, *Thraſybulus*, *Æſchylus*, *Sophocles*, *Euripides*, *Ariſtophanes*, *Menander*, *Socrates*, *Plato*, *Xenophon*, *Iſocrates*, *Demoſthenes*, *Æſchines*, *Hyperides*, *Demades*, *Thucydides*, *Draco*, *Solon*. Eò docendi vel diſcendi gratiâ infiniti ferè ſe contulerunt. Hæc enim urbs *Sapientum domicilium*, *Sapientiæ prytaneum*, *Schola Græciæ*, *communis omnium hominum ludus literarius*, *Græciæ Græcia*; *anima*, *ſol & oculus Græciæ*, pluribuſque aliis elogiis ornata eſt. Literæ enim ac facundia & civilis ordo & diſciplinæ veluti templum Athenas habebant, Juſtino [*l*] teſte [*m*]. Erat in ea (b) *Areopagus*, quaſi *Martis vicum* dicas, in quo graviſſimæ & capitales cauſæ diſceptari ſolebant ab iis judicibus, qui *Areopagitæ* dicti; in quorum numero & *Dionyſius* ponitur, cujus mentio fit in Actis Apoſt. cap. 17. Noctu conſilium hoc fuit coactum; ne quid menti officeret perſona reorum. Et Oratores dicere juſſi ſunt ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. In eadem urbe nobiliſſimæ erant doctorum virorum *Scholæ*, *Academia*, & *Lyceum Platonis*, *Ariſtotelis*, *Xenocratis*, aliaque gymnaſia. Erat & porticus, (c) *Pœcile* cognomento, quod variis picturis Polygnoti decorata eſſet. Ab hac (d) *Stoa Philoſophi* nomen traxêre *Stoicorum*. Erant & (e) *Horti*, in quibus (f) *Epicurus* cum ſectatoribus philoſophari ſolitus eſt [*n*]. *Arx* urbis (g) ἀκρόπολις, itemque πόλις olim ipſis dicta, è præruptis rupibus ſubjectam urbem, quam ἄστυ vocabant, & viciniam univerſam, ipſumque mare latè, & *Propylæa* ſplendida & ſumptuoſa, proſpectabat. Ad mare erat collis (h) *Munychia*, Philonis armamentarium, multas intus habitationes includens, muro cinctus [*o*]. (i) *Phalerus* navale & (k) *Piræus* portus *triplex*, quem longi muri XL ſtadiorum, tamquam duo brachia, urbi jungebant. Ante urbem (l) *Ceramicus* erat, locus publicæ ſepulturæ, ubi eorum oſſa condebantur qui in bello pro Patria occubuiſſent. In urbe enim per legem Solonis funerare non licebat: uti nec apud Romanos. (m) *Theatrum* quoque erat Athenis à Baccho *Dionyſiacum* appellatum: ubi ad concionem vocari populus, & magiſtratus verba ad eum facere ſolebat. Porro (n) *Rhamnus* Atticæ pagus, templum habebat Amphiarai, & Nemeſis, quæ inde *Rhamnuſia* dicta eſt. Ejus ſtatuam inſignem, monumentum victoriæ de Perſis, hic ſpectandam elaboraverat Phidias, artifex celeberrimus. Erant & (o) *Acharnæ*, vicus Atticæ maximus: & (p) *Decelia* caſtellum, quod quum Peloponneſii, Agide duce, communiiſſent, maximis cladibus affecerunt Athenienſes. Medio ferè ſpatio inter Athenas & *Thebas* ſita erat Decelia, loco campeſtri quatuor milliaribus Germanicis ab utriſque diſtans. Cæterùm *Attica fides* [*p*] in proverbio eſt, de integra & incorrupta. Item *Attica Muſa* [*q*], & *Atticus lepos* [*r*], de eleganti [*ſ*]. Attici tamen, & præſertim *Athenienſes* lucri & munerum cupidiſſimi [*t*] fuerunt, adeò ut apud Ariſtoph. proverbio dicatur; *Atticus etiam moriens porrigit manum* [*u*]. [7] (q) *Locri Epicnemidii* inter Locricos montes & Euripi litus incoluerunt. [8] (r) *Cnemides* ſive *Cnemis* in eodem litore nonnullis hodie *Eretia* dicitur; *Cnemides* ſeu *Cnemis* etiam mons ſeu collis eſt Straboni & Euſtathio, qui inſtar tibiæ aut ocreæ in mare procurrit, unde *Epicnemidii* dicti ſunt hi Locri. [9] (ſ) *Opus* ad ſinum *Opuntium*: unde etiam Locri *Opuntii* dicti. [10] (t) *Thronium* hoc Locrorum Epicnemidiorum ad Boagrium *fl.* eſt Plinio: ad Sinum Malliacum Livio. Vaſtatum à Xerxe & incendio deformatum. [11] (u) *Elatæa* & [12] (x) *Lilæa* Phocidis opida ſunt ad Locrorum fines, inter Aſopum & Boagreum flumina.

HEKELII.

[*ſ*] Lib. II. c. CIII. p. 29. lin. 48. ſeq.

[*t*] Vid. *Strabo* Lib. IX. p. 728, 740, & 773.

[*u*] Cujus prodigium deſcribit etiam *Plinius* Lib. XXXI. c. II. p. 553. lin. 44. ſeq.

[*x*] Ideoque *Lucanus* Aquas *Cephiſſi* vocat *fatidicas*.

[*y*] Et adhuc eſt ap. *Eraſm.* Chiliad. I. Cent. X. Adag. VI. p. 269. col. b. & *Manutium* p. 404. col. a.

[*z*] Apud eundem *Eraſm.* Chil. II. Centur. III. *Ad.* VII. p. 353. col. b.

[*a*] Conf. id. *Eraſmus* Chil. III. Cent. II. Ad. XLVIII. p. 552. col. b. & *Manutius* p. 811. col. a.

[*b*] Qui *Euclidi Megarenſi Socratico* ſucceſſerunt. Dicta a. eſt *Megara* à *Megareo*, *Apollinis* Filio, vel ab *Ægeo*, *Pandionis* Filio. In Agro hujus Civitatis præſtantiſſimi olim provenerunt *Bulbi*, qui inde dicti *Megarici*.

[*c*] *Eraſmo* Chil. I. Cent. V. *Ad.* LXX. p. 154. col. b. & *Manutio* p. 223. col. b. teſtantibus.

[*d*] Apud eund. *Eraſm.* Chil. II. Cent. V. *Adag.* XX. p. 408. col. b. & *Manutium* p. 606. col. a.

[*e*] S. *Megaricum Machinamentum*, ſive *Machina Megarica*.

[*f*] Eidem *Eraſmo* Chil. II. Cent. III. *Adag.* LX. p. 369. col. b. atque Manutio. p. 550. col. b.

[*g*] Vid. Omnino iterum *Eraſmus* Chil. I. Cent. VII. *Adag.* LXXIII. p. 212. col b. & *Manutius* p. 318. col. a.

[*h*] Hujus Urbis meminit *Q. Curtius* Lib. IV. c. I. Sect. 6.

[*i*] Unde & dicta *Cecropia*.

[*k*] Et

(a) Athenæ. (b) Areopagus. (c) Pœcile. (d) Stoa. (e) Horti. (f) Epicuri. (g) Acropolis arx. (h) Munychia. (i) Phalerus, (k) Piræus Portus. (l) Ceramicus. (m) Theatrum Dionyſiacum. (n) Rhamnus. (o) Acharnæ. (p) Decelia. (q) Locri Epicnemidii. (r) Cnemides op. & mons. (ſ) Opus, Locri. (t) Thronium. (u) Elatæa. (x) Lilæa.

Varia Theſſaliæ nomina. IV. Græciæ propriè dictæ à Septemtrione jungitur mutatis ſæpe nominibus *Æmonia*, Macedoniæ quondam pars, at poſteà avulſa, moxque iterum Græcus rex. juncta. Eadem *Pelaſgicum*, *Argos*, *Hellas*, *Theſſalia* & *Dryopis*, ſemper à Regibus cognominata. Ibi genitus Rex nomine *Græcus*, à quo *Græcia*; ibi *Hellen*, Hellen. Myrmidones. à quo *Hellenes*. Hos eoſdem Homerus tribus nominibus appellavit, *Myrmidonas*, *Hellenas* & *Achæos*. At α Theſſaliæ nomen tandem invaluit, in *Theſſalos propriè dictos*, *Eſtiotas*, *Pelaſgos*, *Magneſios ac Phthiotas* populos diviſum.

Opida Theſſaliæ propriè dictæ. Eſtiotidis. Pelaſgiæ. V. Opida in β Theſſalia propriè dicta; γ *Hypata*, δ *Soſthenes*, *Cypera*. In ε Eſtiotide ζ *Gomphi*, η *Phæſtus*, ϑ *Tricca*: ι *Ætinium*, & κ *Philippici campi*, *iidem* & λ *Pharſalici*, civilibus Romanorum cladibus nobilitati. In μ Pelaſgia, *Py-*

[k] Et bonarum Artium, immò Philoſophorum & Oratorum mater & Poëtarum Alumna.

[l] Lib. v. cap. VIII. Sect. 4. 9 & c. IX. Sect. 9.

[m] Hujus Rempublicam deſcripſit *Ubbo Emmius* Part. I. *Rerumpp. Græcor. p.* 7. ſeqq.

[n] Hic *Epicurus* Summum Bonum in *voluptate*, non quidem *corporis*, ſicuti *Ariſtippus*, ſed *animi*, hoc eſt in abſentia omnium dolorum ponebat; & licèt tradatur fuiſſe vitæ continentiſſimæ, tamen nomen illud voluptatis, in quâ SUMMUM BONUM ponebat, effecit, ut ab eo homines voluptarii EPICUREI dicantur.

[o] Vid. *Strabo* Lib. IX. p. 720. ſeq. Fuit & *Munychia Dianæ* cognomen, quæ apud *Pygellum* non procul ab *Epheſo* colebatur. Sed *Munychia*, *iorum*, *Palladis* Feſta ſunt. Inde Munychius Portus extra *Athenas* dictus.

[p] Apud *Eraſmum* Chil. I. Cent. VIII. *Adag.* XXVI. p. 225. fac. a. ut & *Manutium* p. 338. col. b.

[q] Apud eund. *Eraſmum* loc. cit. *Ad.* lxxx. p. 238. col. b. & *Manutium* p. 360. col. b.

[r] Sive *Eloquentia*, eodem Eraſmo Chil. I. Cent. II. *Adag.* lVII. p. 70. col. a. interprete.

[ſ] Suavi ac conſummata Eloquentia dicitur.

[t] Δοριδοχοῦντες.

[u] Conf. iterum *Eraſm.* Chil. II. Cent. VII. *Adag.* xlVI. p. 456. col. a. & *Manutii* Adagia p. 675. col. b.

BUNONIS.

α (a) *Theſſalia* inter Græciam & Macedoniam interjecta eſt, quarum hanc ad Septemtrionem; illam ad Meridiem habet, ad Ortum Ægæum mare, ad Occaſum Pindum montem.

β *Theſſalia propriè dicta*, etiam *Theſſaliotis* appellata, Pindo & Othry montibus, fluvioque Peneo incluſa erat.

γ (b) *Hypata*, opidum hodie *Spates* [x] inter Eſtiotidis fines, & Pindi montis ponitur radices: alii tamen ad Maliacum ſinum & Oetæ montis radices collocant Theſſaliæ celeberrima. *Heic* gravida veneficio ligata octo annis fœtum geſtavit. *Apul. Metamorph. l.* I. In ea Ætoli ſuos ſolebant celebrare conventus. [y]

δ (c) *Soſthenes*, hodie, Moletio teſte, *Stiamiza* dicitur, opidum mediterraneum.

ε (d) *Eſtiotis* Theſſaliotidi ad Septemtriones contermina eſt.

ζ (e) *Gomphi* op. hodie *Gonfi* ad Epiri confinia, inde venientibus primò occurrit, *Gonno* finitimum. Haud procul à Gomphis Peneus fl. oritur. Urbs illa in agro fœcundo eſt ſita: ibi enim Cæſar multos ex ſuis vino & ingluvie perdidit.

η *Phæſtus* Gomphis finitima eſt.

ϑ (f) *Tricca* vel *Trica*, Pindo monti & Dolopibus vicina, hac tempeſtate urbs primaria, & ſedes præfecti eſt, vocaturque *Tricala* [z]. In hac quoque olim fuit Æſculapii templum.

ι (g) *Ætinium*, hodie *Atino* Triccæ urbi finitimum.

κ (h) *Campi Philippici*, in quibus acies Romanæ, ducibus hinc *Caſſio* & *Bruto*, inde *Antonio* & *Octavio*, infeſtis inter ſe armis concurrerunt, ad *Philippos* erant; longè diverſi à (i) *Pharſalicis* campis, in quibus *Pompejus* cum *Cæſare* dimicavit. Hi enim in Theſſalia ad *Pharſalum*; illi ad Strymonem in Thracia aut Macedonia extrema ponendi. Tamen & illi *Philippici* dicti ſunt, *a Thebis Theſſalicis*, quæ & *Philippi*.

HEKELII.

[x] Et quondam qſ. Metropolis hujus Regionis.

[y] Clarus quoque *Hypatenſis Ager* eſt. Eſt & *Hypata* Regio prope *Sangarum* Fluvium.

[z] *Plinius* TRICAM per *ſimplex* & TRICCAM per duplex cc omnino inter ſe confundit, quando HANC Lib. IV. *Hiſt. Nat.* c. VIII. p. 53. lin. 9. Oppidum *Theſſaliæ*; ILLAM verò Lib. III. c. IX. p. 43. lin. 47. ſeq. Oppidum *Apuliæ* eſſe dicit, quod à *Trica*, *Penei* Filia, ita appellatum *Diomedes* cum *Apina* tantâ ignominiâ everterit, ut in *Proverbii* ludibrium tranſierit. Quoties enim *rem futilem* ac *nugatoriam* oſtendere volumus, TRICAS & APINAS adhuc nominamus. Vid. *Eraſm.* Chil. I. Cent. II. *Adag.* xlIII. p. 65. col. b. ubi videndum, quod *Nonius Marcellus*, *Grammatic.* TRICAS ἀπὸ τῶν τριχῶν à *Pilis*, quibus pulli involvuntur gallinacei, dictas, per *impedimenta* atque *implicationes* ſit interpretatus.

BUNONIS.

λ (k) *Pharſalus* autem, hodie *Farſa*, inter Apidanum & Enipeum flumina, quorum hic in Peneum decidit, ponitur: opidum olim liberum erat: nunc regionis metropolis eſt. [a]

HEKELII.

[a] Dictam a. volunt à *Pharſalo*, *Acriſii* Filio.

BUNONIS.

μ (l) *Pelaſgia* Phthiotidi verſus Septentrionem contermina; ab Ortu mare Ægeum habet. Ad (m) *Atracem* urbem incolebant Lapithæ. Pelaſgiæ urbs quoque eſt (n) *Scotuſſa* ſeu *Scotuſa*, Lariſſæ finitima, ubi oraculum Theſſaliæ perquàm celebre olim erat, nec inferius Dodonæo. Eam urbem

(a) Theſſaliæ fines. (b) Hypata. (c) Soſthenes. (d) Eſtiotis. (e) Gomphi. (f) Tricca. (g) Ætinium. (h) Campi Philippici, & (i) Pharſalici. (k) Pharſalus. (l) Pelaſgia. (m) Atrax. (n) Scotuſſa.

Pytheum, *Atrax*. In ν Magneſia, ξ *Jolcus*, *Herminium*, *Caſtanea*, ο *Melibœa*, Magneſiæ &
& π *Methone*, Philippi Macedonis Alexandri Magni patris obſidione, in qua
ſagittæ ictu oculum amiſit, clara ; & in Malliaco ſinu cæſorum etiam Laco-
num Leonida duce tropæa Thermopylæ. In ϱ Phthiotide, σ *Phthia*, τ *Thebæ* Phthiotidis.
cognomine Theſſalicæ, υ *Echinus*, φ *Lariſſa*, χ *Demetrias*, ψ *Pagaſæ*, & ſacro
nemore nobilia ω *Tempe*, locus ad Peneum flumen.

C A P.

bem violato fœdere ex improviſo oppreſſit, crudeliterque in captos conſuluit *Alexander*, *Pheræorum* tyrannus. Reliquias etiam civium poſtea metus Macedonum è patriâ ejecit. Pauſaniæ ætate fuit infrequens ac ferè deſerta. Apud hanc urbem locus eſt (a) κῦνος κεφαλαὶ dictus, id eſt, *Canis capita*, ubi Romani *Quinctio Flaminio* duce *Philippum* Demetrii filium magno prælio, adjuvantibus Ætolis, vicerunt. Scotuſſenſis fuit (b) *Polydamas* athleta ſuæ ætatis robuſtiſſimus : qui & leonem inermis confecit, & taurum extremis pedibus ita pertinaciter renitentem retinuit, ut is vix tandem relictâ in manu ejus ungula effugerit ; & concitatis vi ſummâ quadrigis, correptos currus unà manu ſtitit. In Perſidem à Dario Notho evocatus, tres viros ex iis, qui more Perſico *immortales* vocati, ex provocatione occidiſſe dicitur. Tandem, quum ſpeluncam quandam unà cum aliis intraſſet, & ſuperior terræ pars fatiſcens ruinam minaretur, ipſe, diffugientibus ſociis, ſolus ruinam fulcire manibus conatus mole ſuperincumbentis montis oppreſſus eſt. Cæterum ſinum Pelaſgicum & Thermaicum dirimit promontorium (c) *Sepias*, ad cujus litora Xerxis olim claſſis naufragium fecit.

ν (d) *Magneſia* exigua regio inter Pieriam ad Boream, Pelaſgiam ad Auſtrum, in ora maris Ægæi ad ortum fuiſſe videtur, ubi (e) *Magneſia* promontorium.

ξ (f) *Jolcus* nunc *Jaco*, ad Sinum Pelaſgicum eſt, olim λατρεία cognominata, quaſi *famula* ; cujus ſervitutis multæ ab antiquis afferuntur cauſæ. Ab ea *Theſſalia* dicta eſt *Jolcitis* : itemque Jaſon *Jolcites* inde ad aureum vellus miſſus. Ludi funebres, in urbe iſta, inſtituti ſunt ab Acaſto.

ο (g) *Melibœa* ad Oſſæ montis radices, apud Bœboidem lacum, purpurâ nobilis : hanc etiam *Philoctetes*, Herculis comes alumnus illuſtravit.

π Sagittam iſtam jecerat *Aſter* opidanus, ſuo inſcripto nomine, & loco vulneris, quem petebat. Sagittis verò plurimum hanc gentem valuiſſe docet Solinus. Eſt quoque alia urbs Peloponneſi (h) *Methone* in ora Meſſeniæ. Magneſiæ quoque aſſcribitur urbs clara (i) Pheræ Alexandri tyranni ſedes ; qui Pelopidam aliquando habuit in vinculis. Tyrannus iſte ab uxoris ſuæ Thebes fratribus in cubiculo tandem occiſus eſt, ipſa eos impellente & prælucente. Et hinc quoque Jaſon ille Argonautarum dux, ſed qui ante Philippum rerum potitus eſt in Theſſalia, & inter callidos collocatur imperatores.

ϱ (k) *Phthiotis* ad Sinum Maliacum eſt, nomen à (l) *Phthia* urbe habens.

σ (m) *Phthia* Achillis patria apud Sinum Maliacum erat, quem tamen Homerus *Lariſſæ* propinquæ aſſcripſiſſe creditur, quòd Phthia parum hoſpitalis in ipſum extitiſſet.

τ (n) *Thebæ Theſſalicæ* ſeu *Phthioticæ* nunc vulgò *Ziton* ad Sinum Maliacum ſunt. Urbis iſtius navale erat *Pyraſus XX. ſtadiis ab eo diſſitum*.

υ (o) *Echinus* è regione Eubœæ, ad fauces illius Sinus qui hodie vulgò *Golfo di Volo* dicitur, vocatus olim *Maliacus*.

φ (p) *Lariſſa* in Theſſalia gemina eſt, una Mediterranea ad Peneum flumen ; altera maritima in Phthiotide, *Lariſſa Penſilis* dicta, ad ſinum Maliacum, cui Homerus aſſcripſit Achillem, qui Lariſſæus ab ea dicitur : *Hodie* vocatur *Larizzo*.

χ (q) *Demetrias* urbs maritima eſt ad Sinum Pagaſæum, Pagaſis proxima ; nunc metropolis eſt : *A Demetrio* Poliorcete Antigoni filio, præſtante poſt Alexandrum virtute & rebus geſtis Rege, dicta eſt, quum antè *Pagaſa* fuiſſet. Erat aliquando Macedonum Regum ſedes, & navale ; ubi Ætoli quoque ſuos habuere conventus. Numerarunt urbem iſtam inter compedes Græciæ. Hodie vulgo *Dimitriada* vocatur.

ψ (r) *Pagaſa* ſive *Pagaſæ* ad Pagaſæum ſinum, Pheræorum navale ; ubi *Argo* navis exſtructa fertur ; unde & *Pagaſæa* appellatur.

ω (ſ) *Tempe* amœniſſima Theſſaliæ vallis, multorum literis celebrata eſt, quinque millia paſſuum longitudine, & fermè ſeſqui jugeri latitudine, ultra viſum hominis attollentibus ſe dextra lævaque leniter convexis jugis. Intus ſua luce viridante allabitur (t) *Peneus*, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Ibidem quoque (u) *Cranon* erat, ubi cum ſuis convivis oppreſſus *Scopas*, ædificio in ipſos decumbente : Simonides verò conſervatus, memoriæ artificium obſervare cœpit. Cæterum equitatu excellebant (x) *Theſſali*, eoque nomine celebres erant : malè tamen audiebant ob veneficia & noxias herbas. Hinc *Theſſala venena*, *herbæ*, *fœminæ* pro maleficis. *Theſſalicus miſſus* quoque in proverbio eſt pro lauta & ſplendida menſa. In Theſſalia *Deucalionis* contigiſſe *diluvium* ſcribunt, ſtagnante flumine Peneo.

(a) Cynos cephalæ. (b) Polydamas athleta. (c) Sepias prom. (d) Magneſia. (e) Magneſia prom. (f) Jolcus. (g) Melibœa. (h) Methone. (i) Pheræ. (k) Phthiotis. (l) Phthia. (m) Phthia. (n) Thebæ Theſſalicæ. (o) Echinus. (p) Lariſſa. (q) Demetrias, (r) Pagaſæ. (ſ) Tempe. (t) Peneus fl. (u) Cranon. (x) Theſſalorum ſtudia & mores.

CAP. IX.

De Macedonia.

I.

Macedonia.

SUpra Theſſaliam atque Epirum, verſus Septemtrionem regiones, quæ diverſis populorum nominibus ac regibus anteà ſejungebantur, poſteà uni *Macedoniæ* nomini contributæ, factæ ſunt corpus unum. Terra ipſa duobus inclyta Regibus, *Philippo patre* & *Alexandro filio*, per quos terrarum Imperio quondam potita, magna eſt ac ſpatioſa ad utrumque mare, qua Sol oritur, Ægæum, qua occidit, Jonium extenſa. *Æmathia* antè dicta fuit pars ejus ab *Æmathio* Rege; unde in totam terram nomen dimanavit. *Macedoniam* à *Macedone* Deucalionis materno nepote appellatam vult Solinus: at ego ſuſpicor, à parte ejus *Mygdonia* natum nomen eſſe Macedoniæ, cum exigua ſit pronunciationis differentia in Μακεδονία & Μυγδονία. 1

Unde Æmathia & Macedonia dicta.

Macedoniæ limites.

II. Limites habet ab *Ortu* Ægæum; à *Meridie* Theſſaliam & Epirum; ab *Occaſu* Ionium ſive Adriaticum mare; ab *Septentrione* eoſdem, quos univerſæ Græciæ ſtatuimus.

Opida Taulantiorum. Epidamnus ſ.

III. Centum quinquaginta in hac olim populos fuiſſe, auctor eſt Plinius. At quorum nomina ad nos clara pervenerunt, ad Adriaticum mare, α Taulantii, quorum opida β *Epidamnus* vel *Epidamnum*, propter inauſpicatum nomen, quia

REISKII.

1 (a) *Macedonia* multam in Geographicis notitiam parit tum Mathematicam, tum Hiſtoricam, tum veterem, tum novam: Sed omnem quis intra paucas lineas coerceat? (b) Ab Macedone Oſiridis cujuſdam & Thuriæ, quæ una inter Deucalionis filias fuit, nomen adhæſiſſe ut credatur, Stephanus, Juſtinus, Plinius, & Solinus facile perficient. Cum analogia faveat Grammatica, quæ non feret, ut ab una parte Mygdonia regionem integram dictam ſuſpicemur. Equidem auctori noſtro parum intereſt ex una pronunciationis differentia: Sed plus intereſſe, totius & partis ratio, veterumque auctoritas docet. Plinio autem Sphalma librarium irrepſiſſe dixerim, qui centum quinquaginta populos uni huic terræ neque tum ſatis cultæ adſerit: Quos nemo veterum numeravit; Ne quidem כתים (c) *Chittim* aut κιτίους ἢ κιτιεῖς, quos cum Bocharto ſupra Italiæ adſcripſimus. Nec unicus liber Macabæorum primum, nec μακετία vel Macetia, quæ Macedoniam denotavit, illud conficient. Regnum hic primus tenuit (d) *Caranus*, ex Argivis Heraclida ſtrenuus, anno circiter poſt regni Medorum initia ſexageſimo; Ultimus Perſeus A. V. C. DLXXXVI, perdidit, Macedoniâ in Romanam provinciam mutatâ, ubi ab regibus XL per annos 647, regnatum fuerat. Hinc Rom. Imperio innexa Diœceſin ampliſſimam ex ævo Imp. Juſtiniani continuit, ut (e) *Macedonia prima Ægæo mari propior* (non Ionico, quod Pancirollus in Notitia Imp. cap. 126, voluit) *Theſſalonicenſis etiam dicta, hinc ſecunda procederet; amplius ſalutaris & ultimo Prævalis ſeu Prævalitana.* Sed Amurathes II, Macedoniam totam bello perdomuit, (f) Theſſalonica Venetis, A. 1417, erepta quam Salonichi hodieque nominant, urbem incolis Græcis, Latinis, Turcis advenisque mercatoribus frequentiſſimam. (g) *Albania* hodierna Macedoniæ pars Vallonam, Dyrrachium *vel* Durazzo, Preveſam ſive Nicopolim, pluresque admodum obſcuras urbes; Crojari item munitiſſimam urbem & mediterraneam, Johan. Caſtrioti, Principis Epirotæ, poſthac Georgii ſedem. Hunc obſidem in ætate prima ſibi datum in circumciſione Turci Scanderbeggum h. e. *Alexandrum Dominum* vocarunt, ſed ſibi ipſis ominoſo nomine, cum clades plurimas ab uno illo & graviſſimas quidem acceperint: Ab illa (h) *Duces de Croy* ſuperſtites & inde oriundi nomen ſuſcipiunt. Cæteras urbes attingere non licet.

BUNONIS.

α (i) *Taulantii*, quorum regio *Taulantia* [a] ſupra Acroceraunios, Illyrico finitimi, regionem maritimam tenuerunt. Ea Macedoniæ, an Illyrico ſit annumeranda, nondum ſatis certum eſſe videtur.

β (k) *Epidamnus* notiſſima ad mare in Peninſula condita urbs eſt. Ex ea enim in Italiam trajicere fermè ſolebant; *Cicero* huc ab exſulio rediit. [b]

HEKELII.

[a] Hoc tempore, ſi *Caſtaldo* fides eſt habenda, *Tamorita* vocata.

[b] Quam urbem exilii ſui tempore amiciſſimam expertus eſt atque officioſiſſimam.

BU-

(a) Macedonia. (b) Ab Macedone. (c) Chittim huc non pertinet. (d) Caranus rex primus. (e) Macedonia victa. (f) Theſſalonica. (g) Albania. (h) Duces de Croy. (i) Taulantii. (k) Epidamnus ſ. Dyrrachium.

p. 258
Tab. 30
MACEDONIÆ
et
THESSALIÆ
Regiones
ADRIATICI SINUS PARS
Russinium
Epidaurus
Rhizium
Astronium
Bulua
Scodra
Ulcinium
Lyssus
Epicaria
Icanus fl.
Panisus fl.
Dyrrachium quæ Epidamnus n. Durazzo
Arnissa
Taulantium
Purgus n Pirgo
Appollonia
Pollina
Deboma
Daulia
Aulon Navale n Valona
Belgrado
Amantia
maritimo
Elyma n Canina
Saso Ins.
Bullis
Oricus Si.
Oricum
Antigonea
Acroceraunii Montes
Croia
Omphalus m.
Albanopolis
Scampa
Dibolia
Eroda
Daulia
Nessus fl.
Abdera
Topiris
Neapolis
Oesime
Strymonicus Sinus
Thalassia Ins.
Athosa
Stratonica
Nympheum prom. n Cabode montes Santo
Acanthus
Singiticus Sinus
Torone
Ampelus prom.
Derrhis prom. Capo Fasio
Methone
Cassandrea
Panella
Canastræum prom.
Gremium Terrarum
Antigonea
Psaphara
Sinus
Magnephium prom.
Golfo di Salonichi
Olimpus M.
Methone
Magnesia
MAGNESIA
Boebe
Etane
Phera
Meliboea
Melitæa
Pelagicus
Sinus Castanea n G. Almiro
Taumasia
Phibia
Pensilis
Pagasæ
Demetrias
Larissa
Eretria
Coronla
Echinus
Anticyra
Theba
n Zitoun
Sperchia
Maliacus Sinus
Golfo de Volo
Thermopylæ
Scarphea
Boagrius fl.
Thronum
Asopus fl.
Sepias prom.
44
45
46
51
52
42
41
40
39
38

quia vel in damnum ituris omen id viſum eſt, à Romanis *Dyrrachium* appellatum, nunc *Durazzo*; γ *Apollonia* & δ *Aulon.* ε Elymiotæ, quorum opida ζ *Elyma* & η *Bullis.* ϑ *Oreſtis regio* Epiro juncta, opidum *Gyrtone.* ι Daſſaretæ opida κ *Lychnidos*, *Evia.* Regio λ Æmathia, ſeu Emathia propriè dicta, opida μ *Pella*, quam omnium Macedonicarum urbium maxime illuſtrem effecerunt duo alumni, *Philippus* Græciæ domitor, & *Alexander* etiam Aſiæ: ν *Ægea*, in qua mos erat Reges ſepelire, ξ *Ædeſſa*, ο *Idomena*, π *Scydra*, ϱ *Europus*, *Tyriſſa*.

IV. Regio σ Pieria, Muſarum parens domuſque, opida τ *Pydna*, υ *Phylace*, φ *Dion*.

Dyrrachium.
Elymiotarum opida.
Oreſtis regio.
Daſſaretarum op.
Æmathia.
Pella.
Ægea.
Opida Pieriæ.

BUNONIS.

γ (a) *Apollonia* hodie *Pollina* ad Laum flumen, à litore ad ſeptem millia paſſuum remota, Corinthiorum & Corcyræorum colonia eſt, optimis temperata legibus [c]. *Sylla* ex bello Mithridatico rediens, *Satyrum* hic eâ, quâ ſcribitur eſſe, formâ, cepiſſe fertur, & vix inconditam ex eo monſtro vocem ac horrendam exprimere potuiſſe. *Cæſar* initio belli civilis, Pompejo ſegnius rem gerente, in poteſtatem redegit Apolloniam, uti & vicina opida. Literarum & humanitatis ſtudia, quibus Principum animi excolendi, ibi viguiſſe Cæſaris ævo conſtat. *Octavius* enim vivo ipſo, & expeditionem in Dacos, & inde in Parthos deſtinante, præmiſſus huc, ſtudiis vacavit. Diligentius & urbem hanc, & vicinum flumen, & regionem ignem innoxium exhalantem, cum Nymphæo & mirifico quodam oraculo, deſcribit Dio.

δ (b) *Aulon*, hodie *Valona* [d], Apolloniæ vicina & munita urbs eſt, ſedeſque præfecti Turcarum.

ε (c) *Elymiotæ* [e] *Taulantiis* verſus auſtrum fuere contermini.

ζ (d) *Elyma* ad extremum Onei ſinus receſſum ſita, hodie *Canina* [f] dicitur.

η (e) *Bullis* ei vicina eſt ad eundem ſinum. [g]

ϑ (f) *Oreſtis regio* dicta ab *Oreſte*, qui in ea loca confugiſſe ſcribitur [h]. (g) *Gyrtone* civitas à Stephano Theſſaliæ aſſcribitur.

ι (h) Daſſaretæ, Daſſaritæ, Deſſaretæ, Daſſaritii, & Daſſarenſes dicti intus in Mediterraneis ſunt.

κ (i) *Lychnidos* ſive *Lychnidus*, hodie *l'Ocrida* [i], ad lacum [k] (k) cognominem eſt, quem Polybius [l] *Lychnidiam* vocat.

λ (l) *Æmathia* ſive *Emathia* hæc mare Ægæum attingit ad Ortum, ejuſque Sinum Thermaicum; Mygdoniam habens ad Septentrionem, & Pieriam ad meridiem.

μ (m) *Pella*, olim *Bunomos*, & *Bunomea* dicta, apud intimum ſinus Thermiaci receſſum & Axium flumen ſita, hodie *Jeniza* [m] appellatur; ejus ſitum deſcribit Livius lib. xlv. ſub finem. *Euripidis* Poetæ tumulus ibi fuit [n]. Hic quoque alebantur ſerpentes cicures.

ν (n) *Ægæa* ab *Ædeſſa* alia & diverſa urbs non eſt; ſed plane eadem. Nam Caranus Ædeſſam captam ob memoriam muneris *Ægeas*, populum *Ægeatas* vocavit, Juſtin. lib. 7. cap. 1. Et in hac urbe ſepeliri reges mos erat; nec alter excellentium virorum buſtis apud Macedonas priſcos dabatur locus: Solin. c. 14. Ptolemæus tamen Ægæam ab Ædeſſa diſtinguit.

ξ (o) *Ædeſſa* Pellæ vicina erat, Æmathiæ caput, quam *Caranus* capras imbrem fugientes ſecutus cepit, ac ob memoriam *Ægas*, ac opidanos *Ægeadas* nominavit. In hac ſepeliebantur Reges Macedoniæ. Sic enim præceperat *Perdiccas* Carani ſucceſſor, pollicitus regnum in familia ſua manſurum, quamdiu hic Reges conderentur. Feruntque ideo in Alexandro defeciſſe ſtirpem; quod in hac urbe non fuit ſepultus.

ο (p) *Idomenæ*, ſive *Idomene* opidum inter Doberum, & Atalantam, Europo proximum erat; Gordiniis finitimum.

π (q) *Scydra* hodie *Siderocapſa*, 40 millia paſſuum à Theſſalonica diſtat.

ϱ (r) *Europus*, ad Axium fluvium ponitur Plinio [o]. Sed in *Almoria* quoque *Europus* fuit. Cæterùm Æmathiæ quoque urbs fuit (ſ) *Berœa*, hodie *Veria* dicta; ad Aliacmonem, & Bermii montis radices poſita; ibi ſeditionem contra D. Paulum Apoſtolum excitaverunt Judæi.

σ (t) *Pieria* Theſſaliæ finitima ad Thermaicum ſinum ſita eſt: (u) *Aliacmon* flumen eam permeat. Muſas à *Pieria* nemore, aut *Pieria* monte dictas ferunt *Pierides* [p]. In monte iſto verſatus *Orpheus* [q], ac ad eundem diſcerptus eſt.

τ (x) *Pydna* antea *Citron* dicta, ad ſinus Thermaici litus, inter oſtia Aliacmonis & Lydii fl. poſita, Olympiadis a Caſſandro obſeſſæ interitu & magnitudine animi celebrata eſt. Ad eam à Paulo Æmilio victus *Perſeus*.

υ (y) *Phylace* inter Pellam & Lariſſam ponitur. Theocriti interpres tamen tradit eam haud procul abeſſe ab *Othry* monte, in eaq; regnaſſe Iphiclum [r].

HEKELII.

[c] *Pineto* vocatur *Siſſopolis*.

[d] Sive aliis *Velonia* & *Caulonia*.

[e] Seu *Elymotæ*, utpote quorum Regio, *Caſtaldo* teſte, hodiè *Placani* nuncupetur.

[f] *A Sophiano*.

[g] *Plinius* Lib. IV. H. N. c. x. p. 53. lin. 41. *Coloniam Bullidenſem*, & Lib. III. c. XXIII. p. 48. lin. 39. ipſos Populos *Bulliones*, ſ. *Buliones* vocat.

[h] Eſt & Portus apud *Plinium* Lib. III. c. v. p. 40. lin. 38. ejuſdem nominis.

[i] S. *Ocbrida*.

[k] Ut tradit *Sophianus* in ſua *Græciæ* Tab.

[l] Λυγνιδιον.

[m] Nigro *Zuchria*.

[n] Claret maximè Natalibus PHILIPPI, *Macedonum* Regis, & ALEXANDRI. Unde

(a) Apollonia. (b) Aulon. (c) Elymiotæ. (d) Elyma. (e) Bullis. (f) Oreſtis regio. (g) Gyrtone. (h) Daſſaretæ. (i) Lychnidos. (k) Lychnidus lacus. (l) Æmathia. (m) Pella. (n) Ægea. (o) Ædeſſa. (p) Idomenæ. (q) Scydra. (r) Europus. (ſ) Berrhœa. (t) Pieria. (u) Aliacmon fl. (x) Pydna. (y) Phylace.

Mygdoniæ. φ *Dion*. χ Mygdones, regioque Mygdonia; opida ψ *Antigonia*, *Phyſcæ*, *Carrhabia*, ω *Letæ*, *Terpilus*. α Paraxis; opida *Antigone*, β *Pallene*, γ *Caſſandria*, δ *Torone*. ε Regio Chalcidica; opida, *Augæa*, ζ *Singus*, η *Acanthus*. θ Amphaxitis regio, opidum, ι *Theſſalonica*, Ciceronis exilio inſignis, & κ *Stagi-*

Paraxis. Chalcidicæ. Amphaxitidis.

uterque *Pellæus* à *Poetis* paſſim cognominatur.

[o] Nomen habet ab *Europo*, *Macedonis* Filio, & *Orythiæ*, *Cecropis* Filiæ.

[p] Finguntur enim ſecundum *Nigrum* ex *Jove* & *Mnemoſyne* prognatæ. *Muſæ* dicuntur *Pierides* propter amœnitatem ac ſolitudinem *Pierii* Montis, quo eæ ſecretis locis propter ſtudia liberalia delectantur.

[q] Muſicus atque Poeta inſignis iſte.

[r] Eſt & *Phylace* Urbs *Moloſſidis* apud *Livium*, & *Phylace Hermapolitana* in *Ægypto*, quam hodie *Peniſuaif* vocari dicunt *Geographi*.

BUNONIS.

φ (a) *Dion* vel *Dium* ea videtur eſſe urbs, in qua Alexandro Macedoni oblata viſio hortata eſt ipſum, ut forti eſſet animo, & exercitum in Aſiam traduceret, ſuo ductu potiturum Imperio Perſarum. Sic enim Parmenioni, miranti cur Hieroſolymorum Pontifici, in quem hoſtili animo tum moverat, ſeſe ſubmitteret, ipſe commemorarat Alexander apud Joſephum Antiq. lib. XI. cap. ult. Quando vero *Dion* hoc fuerit munitum, cognoſcitur ex Liv. lib. 44. [ſ]

χ (b) *Mygdonia*, inter Axium & Echedorum flumina eſt. [t]

ψ (c) *Antigonia* hodie *Cojogna* [u], aliis *Antigona* dicitur.

ω (d) *Letæ* vel *Lete*, hodie *Letta* vel *Lita*, apud Sinum Thermaicum eſt, Theſſaloniæ propinqua.

α (e) *Paraxis* vel *Paraxia* inter Thermaicum & Singiticum Sinus eſt, ipſaque Toronaicum Sinum continet.

β (f) *Pallene* vel *Pallena*, antea Herodoto teſte *Phlegra* dicta ad Sinum Thermaicum in Iſthmo (g) *Pallenenſi* ſita [x]. Eam Regionem gigantes habitaſſe feruntur, gens impia, & diſſoluta; quam Hercules extirpavit.

γ (h) *Caſſandriam*, quæ hodie quoque *Caſſandria* dicitur, Caſſander inſtauravit, & de ſuo nomine appellavit. Ante id tempus enim *Potidæa* [y] nominata Corinthiorum erat colonia, bello Peloponneſiaco ab Athenienſibus expugnata, & habitata. Philippus verò Macedo circa id tempus, quo ei Alexander natus, eam expugnaverat. [z]

δ (i) A *Torone* Sinus, qui eam alluit, nomen habet, diciturque (k) *Toroneus*, & *Toronaicus*. A Pallene ad 60 ſtadia in Iſthmo illo erat (l) *Olynthus* urbs celebris, quam *Mardonius* bello Perſico expugnavit. *At Philippus* Macedo eam poſteà expugnavit, non tam armis, quam auro, corruptis propugnatoribus, direptamque evertit, fruſtra opem Athenienſium implorantem [a]. Urbs hæc patria fuit *Calliſthenis* Philoſophi gravis & diſerti, imprimiſque conſtantis; quem e ſorore ſua nepotem ad Alexandrum in Aſiam miſerat Ariſtoteles. Et Officio ſuo apud Regem non defuit Calliſthenes, etſi nimio ipſi libertas orationis ſtetit.

ε (m) *Chalcidica* regio [b] Paraxiæ finitima eſt, inter Singiticum & Strymonicum Sinus protenſa. [c]

ζ *Singus* vel *Singa* opidum ad Atho montis radices, *Sinumque*, qui inde (n) *Singiticus* appellatur.

η (o) *Acanthus* hodie *Eriſto* [d] ad eundem Sinum *Singiticum*, & apud montem Athon eſt, inter *Singum op.* & *Nymphæum* promontorium, ibi Xerxes copias ſuas terreſtres in tres partes diviſit.

θ (p) *Amphaxitis* à Sinu Strymonico ad Thermaicum uſque ſe extendit, Chalcidicam & Paraxiam habens à Meridie, Biſaltiam à Septemtrione, & Mygdoniam ab Occaſu.

ι (q) *Theſſalonica* [e] anteà *Therma* dicta, condita eſt à *Caſſandro*, & *Theſſalonica* Philippi filia, Alexandri M. ſorore, quam Caſſander ſibi matrimonio copulaverat [f], ita appellata; hodieque *Salonichi* [g] dicta, magno numero Chriſtianorum, Judæorum & Turcarum incolitur, emporiumque ad hunc ſinum eſt celebre ſedeſque præfecti [h]. *Cicero*, per Clodii factionem Româ Italiaque pulſus, hic VII menſes exſulavit. Strabonis ætate urbs hæc præ reliquis Macedoniæ urbibus hominum multitudine excellebat [i]. *Paulus Apoſtolus*, hic docens, non paucos utriuſque ſexus homines Chriſto adjunxit: ac licet per ſeditionem Judæorum inde fuerit exactus, duabus tamen epiſtolis eccleſiam illam etiam abſens firmare voluit. Poſt id tempus *Theodoſius I*, Imperator, occiſis per tumultum aliquot ipſius miniſtris, promiſcuæ multitudinis, militibus immiſſis, cædem edidit. Ante ducentos annos *Amurathes* urbem hanc [k] cepit: quum Veneti eam aliquamdiu tenuiſſent. Theſſalonicenſes fuère *Euſtathius* qui in Homerum & Dionyſium Alexandrinum commentarios ſcripſit, *Conſtantinus Harmenopolus*, *Demetrius Cydonius*, & *Theodorus Gaza* [l]. Ab antiquo urbis Theſſalonicæ nomine (r) Sinus Thermaicus nomen habet.

HEKELII.

[ſ] Eſt & *Dion Cretæ* Inſulæ Promontorium & Urbs ibidem, immo & Urbs *Epiri*, & Oppidum *Italiæ*, *Piſidiæ*, *Thraciæ* & *Cœles Syriæ*.

[t] De qua videndus *Plinius* Lib. IV. c. X. p. 54. lin. 5.

[u] Niſi *Pinetus* fallat in ſuo *Plinio Gallico*.

[x] Dicta a. eſt à *Pallena*, *Sithonis* Filia & *Clethi* Uxore, & adſcribitur ab aliis *Thraciæ*, ab aliis *Macedoniæ*.

[y] *Pauſaniæ*.

[z] *Stephano* Urbs *Thraciæ* eſt.

[a] Sed quando *Herodotus* in *Polymnia* dicit, *Olynthum* quoque *Sidoniam* appellari, tunc non Urbem *Olynthum*, ſed potiùs Regionem, in qua *Olynthus* & aliæ Urbes ſitæ ſunt, intelligit.

[b] *Caſtaldo* dicta *Jamboli*.

[c] Eſt & *Syriæ* Regio, in qua *Chalcis* Urbs.

[d] *Sophiano Eriſſo*.

[e] *Macedoniæ* quippe Metropolis.

[f] Et inde priùs *Halia* dicta.

[g] *Stephano*.

[h] Scri-

(a) Dion vel Dium. (b) Mygdonia. (c) Antigonia. (d) Letæ. (e) Paraxis. (f) Pallene. (g) Sinus Pallenenſis. (h) Caſſandria ſive Potidæa. (i) Toronæ. (k) Sinus Toroneus. (l) Olynthus. (m) Chalcidica regio. (n) Singiticus ſinus. (o) Acanthus. (p) Amphaxitis. (q) Theſſalonica anteà Therma. (r) Sinus Thermaicus.

ϰ *Stagira*, Ariſtotelis principis Philoſophorum cunis clara. λ Biſaltæ; opida, Biſaltæ.
Euporia, *Oſſa*, *Calliteræ*. μ Edonii; opida, ν *Amphipolis*, *Scotuſa*, *Berga*. Orbeli, opidum *Gariſcus*. ξ Sintici; opida, ο *Heraclea*, *Paræcopolis*, *Triſtolus*. π Pelagones; opidum ρ *Stobi*. [1] Lynceſtarum *Heraclea*, [2] Jororum, [3] *Jorum*, & [4] *Alorus*, [5] Almopum, *Europus*, [6] *Albanopolis*, [7] *Apſalus*, [8] Æſtræorum, *Æſtræum*, [9] Eordeorum, [10] *Daulia Dibolia*, [11] *Scampis*.

Edoniorum. Orbelorum. Sinticorum. Pelagonum. Almopum. Æſtræorum. Eordeorum.

CAP.

[b] Scripſit de ea utilem atque elegantem Librum *Lucius Tarreus*, qui videndus.

[i] Vid. ejus Libr. VII. p. 592.

[k] Utpote omnium in univerſa *Græcia* hodiè celeberrimam, ingentem atque opulentam.

[l] Conf. *Quenſtedtii* Dialogus de *Patriis Viror. illuſt.* p. 426. ubi videndum, quòd *Theſſalonica* Urbs ſacris pariter, ac profanis litteris celebrata, ἐυανδρῦσα καὶ πολυάνθρωπος veteribus nuncupata ſit.

EUNONIS.

ϰ *Stagira* prope montem Athon ad *Strymonicum Sinum* erat. Hanc quoque *Philippus* Macedo everterat urbem; ſed in gratiam *Ariſtotelis* [m] eam reſtituit. *Hipparchus Philoſophus* in eadem urbe fuit natus. Stagiritarum lex erat; Ἃ μὴ κατέθου, μὴ λάμβανε, quæ non depoſuiſti, ne tollas.

λ (a) *Biſaltiæ* Amphaxitis finitima eſt ad Meridiem. *Biſaltas* trans Neſſum fl. circa Strymonem fl. incoluiſſe tradit *Livius* lib. 45. *Euporiam* Alexander omnia ſuperans occupatam vocavit Διὰ τὸ εὔπορον. Steph.

μ (b) *Edonii* ad Strymonem fl. incoluerunt.

ν (c) *Amphipolis* Athenienſium colonia, ita dicta ſcribitur, quod Strymone flumine undique cingatur [n]. Poſteà à Chriſtianis *Chriſtopolis*, & à Turcis *Emboli* vocata eſt. Cæterùm clariſſima in his oris urbs erat *Philippi*, à *Philippo* Macedone appellata; quum antea *Crenides*, à fontibus ibi ſcaturientibus dicta fuiſſet. Magnas opes è fodinis auri argentique cives poſſèderunt. De his *Philippis* ita *Diodorus lib.* XVI. in anno *Philippi III.* Crenidas *deinde ſe conferens* (Philippus) *inductus multis, qui eam incolerent urbem, ex ſui appellatione inſtituit, ut* Philippi *nominarentur. Erant in eo tractu fodinæ auri, ſed tenues & non bene exploratæ; eas Philippus magnis operibus ita inſtruxit, ut annua ei redirent amplius mille talenta: nummum aureum* Philippi *nomine cudi inſtituit, &c.* Et Philippus, his locis regno ſuo adjectis, nummi aurei genus conflavit, quod ab ipſo *Philippicum* dicebant. Rex iſte venas haſce metallicas ſtudioſe ſcrutatus eſt. *Zanchius* tradit hanc urbem hodie vocari *Grixopolin*, quaſi *Chryſopolin*. Ad hanc urbem (d) *Campi* erant *Philippici*, in quibus *Caſſius* & *Brutus* ab *Octavio* & *Antonio* profligati ſunt. *Hos Philippos* Stephanus conſtituit in Macedonia [o]; alii urbem hanc ponunt in Theſſalia. *Pharſalus* vero Theſſaliæ fuit urbs, ad quam Campi Pharſalici in quibus Pompejus à Cæſare victus. *Pharſalum* hanc Cluverius facit *Eſtiotidis* urbem; Laurembergii tabula eam collocat in Pelaſgia. Ex Strabone & App. cognoſcitur, urbem hanc fuiſſe ad Enipeum fl. qui in Peneum influit. Poëtæ tamen utramque pugnam in Philippicis & Pharſalicis eidem loco tribuunt exaggerandi cauſà. *Virgil. Georg. lib.* I. *circa finem*. (e) *Orbelia* ab *Orbelo* Macedoniæ monte appellata eſt, qui eam à Mœſia diſtinguit.

ξ (f) *Sintica* à Sinticis montibus nomen habet.

ο (g) *Heraclea* inde dicta eſt *Sintica*.

π (h) *Pelagoniæ* [p] incolæ *Pelagones*, etiam *Peones* dicti ſunt. [q]

ρ (i) *Stobi* opidum, hodie *Starachino* vocatur; opidani *Stovenſes*. [1] (k) *Lynceſtarum* regio *Lynceſtis* appellatur à fluvio *Lynceſti* vel *Lynceſtio*, qui per eam decurrit, & in Erigonem labitur. *Lynceſtis* ille fluvius aquam defert acidam, quæ pota inſtar vini homines facit temulentos. [2] (l) *Jororum* regio, à *Joro* opido, quod *Aloro* vicinum eſt, nomen traxit. [3] (m) *Jorum* hodie vocatur *Novigrad*. [4] (n) Et *Alorus* ſive *Olorus*, hodie *Dianoro*. [5] (o) *Almopes* in Macedoniæ finibus ad Scardum montem collocantur, qui eos ab Illyricis ſeparat. [6] (p) *Albanopolis* hodie *Albanopoli*, dicitur *Albaniæ* metropolis [ſ]: & [7] (q) *Apſalus*, nunc *Preſpa* eſt. [8] (r) *Æſtræi* Almopibus ad Meridiem ponuntur. [9] (ſ) Et Æſtræis ad Meridiem collocantur *Eordei*, qui *Eordæi*, *Eordi*, *Heordæ*, *Heordenſes*, & *Eordetes* leguntur. [10] (t) *Daulia*, hodie *Eladaſagni* dicitur [t]. [11] (u) *Scampis* in tabulis recentioribus eſt Scampi; at aliis, *Ulagrada*, item *Struga* appellatur. Hæc eſt *Macedonia*, quæ quibuſdam etiam *Macetia* dicta eſt: in ſacris *Cethim* appellatur, *Cethim* autem fuit filius Javan. Hæc terrarum imperio olim potita quidem erat; Sed *Paulus Æmilius in ea 62 urbes uno die direptas vendidit*.

HEKELII.

[m] Qui Patriam eam agnovit.

[n] Priùs *Acra*, *Ejon*, *Myrica*, *Crademna*, *Andræmus*, item Urbs *Martis* & *Novemviæ*, *ſ. Græc.* ἐννέα ὁδοί, appellata.

[o] *Suidas* in *Thracia*.

[p] Quam nonnulli *Siciliæ* Regionem conſtituunt.

[q] *Strabo* Lib. VII. p. 598, hanc Regionem *Tripolim* vocat, quoniam ſaltem tribus conſtabat Urbibus.

[r] *Nardo* in ſuô *Livio Italico* novò prorſus nomine.

[ſ] Eſt & oppidum *Armeniæ Majoris*, ubi, referente *Sophronio Græco*, Div. *Bartholomæus* Apoſtolus eſt ſepultus,

[t] Olim ſub ditione *Therei*, Regis *Thracum* fuit. Unde *Philomela* ab *Ovidio* dicitur *Daulias*, quod in *Daulide* Urbe in Avem ſui nominis fuerit converſa.

RE-

(a) Biſaltiæ. (b) Edonii. (c) Amphipolis. (d) Campi Philippici. (e) Orbelia. (f) Sintica. (g) Heraclea Sintica. (h) Pelagonia. (i) Stobi. (k) Lynceſtæ. (l) Jori. (m) Jorum op. (n) Alorus. (o) Almopes. (p) Albanopolis. (q) Apſalus. (r) Æſtræi. (ſ) Eordei. (t) Daulia. (u) Scampis.

CAP. X.

De Fluviis, Montibus ac Inſulis Græciæ adjacentibus. 1

I.

FLuvii univerſæ Græciæ celebriores ſunt iſti; in Epiro α *Acheron*, cui *Pandoſia* opidum appoſitum: quæ duo nomina cum *Alexander Rex* ancipiti oraculo monitus fatalia vitare vellet, in Brutiis Italiæ populis in eadem incidit atque interiit. In Acarnania β *Achelous*. In Peloponneſo γ *Peneus*, δ *Alpheus*, ε *Paniſus*, ζ *Eurotas* & η *Inachus*. In Græcia ϑ *Cephiſſus*, in duo Cornua ſciſſus, quorum

REISKII.

1 Græcia non magnos adeo effundit fluvios, nec longo curſu, nec receptis pluribus locupletiores: Regio enim arctis plerumque terminis concluſa, mari tum Ægeo tum Ionio, multiſque alicubi, quos utrumque creat, ſinubus coercetur, ut fluvii ab monte aut Hydrophylacio ſuo non ita longe fluxum continuent, ſed citius abſorbeantur. Acheron Turcis Volecon, i. e. niger dictus, curſu aquoſo auctuque cæteros fere præſtat, plane alius ab Italico, Peloponneſiaco, & Bithynio Acheronte. Nec effert ſeſe adeo Græca montium compages, vel oſſatura illa montana, qua Græciam contineri totam ſtringique, ac notis quaſi oſſium ſecari contendimus: Hæc enim Kircheri de montibus in Mundo ſubterraneo part. I. lib. I. c. 8. ſententia nunc placet. (a) *Acroceraunia & promontorium* his cognomine primum eminent ἀπὸ τοῦ ἄκρου καὶ κεραυνοῦ, i. e. à ſummitate & fulmine nominantur: Hæc tamen ab Aſiaticis Acrocerauniis quantum diſtent, nemo non intelligit. (b) *Thermopylæ* ſunt aperturæ montium vel tranſitus inter Alpenos Turchinemque, montes altiſſimos, tractu præcipiti ad OEtam uſque montem porrecto: Ita Herod. lib. VII. (c) *Athos* Cherſoneſum aut peninſulam refert, ſinu Strymone, & Cingo altero interceptam, ut Iſthmus ne quadrantem milliaris latitudine ſua excedat: Græciæ ἅγιον ὄρος, Latinis etiam *mons ſanctus* ob cœnobia XXI numeroſa & ampla Græcorum monachorum domicilia, ſed aliquot male munita. Ex omnibus *cœnobium S. Mauri* 600 etiam alumnorum patiens capaxque præſtat; Cætera non ſunt tanti pretii, & quandoque triginta hominum altrices. De duobus Eremitarum ordine juncto cohabitantium vicis quaſi *Hagia Ena* & *Keraſia*, de regula Sabæ, quam ſequuntur, & inſtitutis monaſticis non dicam, nec de pluribus quæ mihi Archimandrita ſive Abbas ex illo monte Athanaſius per Saxoniam noſtram tranſiens, Luneburgi A. 1674, retulit, & Auctor anonymus in libello peculiari A. 1689, edito recenſet. De Bibliothecis autem quæ inter Cœnobia hodieque Græca lateant, item Codd. MStis nihil aut parum invenies, nihil Athanaſius ille mihi referebat. Nam Græcia libris varnefacta, præter Euchologi, aut Menologium MStum, & Homilias PP. aliquot vix promet alios, niſi quos ex Venetorum urbibus exportat aut coëmit.

BUNONIS.

α (d) *Acheron* ex (e) *Acheruſia* profluit *palude*. Plinius [*a*] eum in Ambracium Sinum falſo deducit. Ex eo & vicinis Pauſanias ait Homerum fabulas ſuas de Inferis concinnâſſe; unde eſt Acheron fl. Inferorum apud Poëtas. [*b*]

β (f) *Achelous* ex Pindo monte oriens, in mare Ionium contra Echinades inſulas ſeſe exonerat: olim dictus eſt *Axenus*, deinde *Theſtius*, denique *Achelous*; ab incolis *Acarnas* vocatur. Strabo [*c*] ab oſtio ejus initium facit Sinus Corinthiaci.

γ (g) *Peneus* hic ſupra Alpheum eſt: Sed Theſſaliæ Peneus celebrior eſt: hodie vocatur *Igliaco*; ad eundem eſt Pylus Eliaca.

δ (h) *Alpheus* ex Stymphalo monte oriri ſcribitur: per Arcadiam & Elidem fluit, alluitque Olympiam ſeu Piſas; & inde ſub terras conditus, in Sicilia prope Syracuſas emergere creditur Poëtis. *Piſis* his vicinum erat *Olympii Jovis templum*, & *Olympicum* hic celebratum ſcribitur certamen. Ab hac urbe Italicæ (i) *Piſæ* ad Arnum fl. originem ſuam referunt.

ε *Pamiſus*, *Paniſus*, & *Paniſſus* in Meſſeniacum influit. Hunc maximum eorum, qui intra Iſthmum ſunt, fluviorum Strabo [*d*] dicit: & alius etiam obſcuri Pamiſi mentionem facit.

ζ (k) *Eurotas* ex Arcadia prope Aſcam vicum ortus, defluit per Laconicam, & ipſam Spartam alluit: olim erat conſitus oleis, & pretioſa ad eum effodiebantur marmora. Ad hunc fluvium exercere ſe Lacones ſoliti ſunt decurſu, & id genus laboribus.

η (l) *Inachus* nomen traxiſſe fertur ab *Inacho*, primo Argivorum Rege; per Argiam fluens *Argos* urbem alluit, & in Sinum Argolicum labitur. In Argia quoque (m) *Eraſinus* fluvius eſt, qui è Stymphalide palude Arcadiæ oritur, apud quam paludem Stymphalidas volucres ab Hercule ſagittis & tympanis expulſas ferunt. Hunc etiam fluvium ſub terram aliquamdiu ſeſe abdere, poſteà in Argolide emergere tradunt.

ϑ (n) *Cephiſſus* vel *Cephiſus* albas oves facit: (o) *Melas* nigras.

HEKELII.

[*a*] Lib. IV. H. N. cap. 1. p. 50. lin. 12.

[*b*] Dicitur & *Acheron* Filius *Cereris* abſque Patre, quem cùm in abdito *Cretæ* ſpecu peperiſſet, is autem lucem aſpicere non auderet, ad *Inferos*

(a) Acroceraunia. (b) Thermopylæ. (c) Athos. (d) Acheron. (e) Acheruſia palus. (f) Achelous. (g) Peneus. (h) Alpheus. (i) Piſæ. (k) Eurotas. (l) Inachus. (m) Eraſinus. (n) Cephiſſus. (o) Melas.

quorum dextrum ι *Aſopus* fluvius, lævum κ *Iſmenus* vocatur. In Theſſalia λ *Sperchius* & μ *Peneus*. In Macedonia Ægæum mare petentes, ν *Aliacmon, Erigon*, ξ *Axius*, *Chabris*, ο *Strymon*. At in Adriaticum ſinum ſeſe exonerantes, π *Panyaſus*, ϱ *Apſus*, σ *Laus*, τ *Celidnus*.

II. Montium nobiliſſimi ſunt; in Epiro υ *Acroceraunii* & φ *Pindus*. In Peloponneſo, χ *Stymphalus*, ψ *Pholoë*, ω *Chronicus*, α *Taygetus*. In Græcia β *Callidromus*. Inter Græciam & Theſſaliam, γ *Othrys* & Montes.

Inferos defluxit, ibique *infernalis Fluvius amariſſimus*, qui primus excipit mortuorum Animas, effectus eſt. Alii *Titanis* & *Terræ*, ſ. *Cereris* Filium faciunt, ob id à *Jove* & ad *Inferos* dejectum ferunt quòd ſitientibus *Titanis* limpidas præſtitiſſet aquas. Meminit ejus *Virgil.* Lib. v. *Æn.* v. 99. Lib. vi. v. 207, & 295. Lib. vii. v. 91. 312, & 569. ut & Lib. xi. v. 23. *Horatius* Lib. i. *Carm.* Od. iii. v. 36. dicit, *Perrupit Acheronta Herculeus labor.* Sed. Lib. iii. *Carm.* Od. iii. v. 16. legitur *Acheronta fugere*.

[c] Lib. viii. *Geogr.* p. 610.

[d] Loc. cit. p. 657.

BUNONIS.

ι (a) *Aſopus* Platæenſem & Thebanum agrum dirimebat. Crediderunt fluvii hujus accolæ Mæandrum fl. per mare Ægeum tranſire in fontem Aſopi.

κ (b) *Iſmenus* etiam Thebas præterfluens in Euripum Euboicum properat: olim *pes Cadmi* dictus.

λ (c) *Sperchius* in Sinum *Maliacum* [e] devolvitur, devota Achillis coma & Gallorum, Brenno duce tranſitu memorabilis. [f]

μ *Peneus* præter Oſſam Olympumque montes decurrens collibus dextrâ lævâque molliter curvis, nemoroſis convallibus, Theſſalica facit Tempe: undiſque apertior Macedoniam & Magneſiam interluens, & *Pamiſum* fl. excipiens, in Thermaicum Sinum decidit, cui peculiares tribuuntur laudes.

ν (d) *Aliacmon* ſeu *Haliacmon* inter Pidnam & Dium in Thermaicum Sinum influit, (e) *Erigon* ſive *Erigoneus* ex Illyricis montibus oriens per Pæoniam fluens multis fluminibus auctus ab Axio fl. excipitur.

ξ (f) *Axius* ingens Macedoniæ fluvius, in Thermaicum Sinum influit.

ο (g) *Strymon* ex Orbelo, vel etiam Scamio monte manans in Ægæum mare influit; cujus Sinus eo loco Strymonicus appellatur.

π (h) *Panyaſus* inter Dyrrachium & Apſum fl. in mare influit.

ϱ (i) *Apſus*, aliis *Thapſus*, inter Panyaſum & Apolloniam in mare Ionium decurrit.

σ (k) *Laus* apud Apolloniam eſt, & *Æas* & *Aous* & *Auas* & *Alorus* vocatur.

τ (l) *Celydnus* ultra Amantiam juxta Epiri confinia fluit, & Macedoniæ terminus eſt verſus *Auſtrum*.

υ (m) *Acrocerauniis* [g] montibus ſecundum Europæ ſinum, id eſt, Adriaticum terminat Plinus [h]. Sunt autem montes Epiri altiſſimi, hodie montes de *Chimara* ſeu *Chimera* & *Chimarioti* [i] dicti.

φ (n) *Pindus* mons inter Epirum & Theſſaliam eſt, unde à nonnullis tribuitur Theſſaliæ. Procurrit autem ab Acrocerauniis jugis ad Thermopylas, & ex medio ſui brachium emittit, quod facit Parnaſſum, ac terminatur in *Helicone*. Unde jam planum fit, quare Poetæ hæc tria montium nomina conjunxerint.

χ (o) *Stymphalus* mons inter Arcadiam & Achajam propriam eſt, Herculis labore notus, ex quo aut ejus palude Eraſinus oritur.

ψ (p) *Pholoë* mons Peloponneſi in Arcadia excelſus, ſilvoſus & nivoſus. Eſt quoque *Pholoë* mons Theſſaliæ Othry proximus Centaurorum ſedes; ubi Hercules Centaurum aggreſſus eſt. *Centauria* herba hic provenit optima. [k]

ω (q) *Chronicus* prius *Crunos* in *Laconica* eſt. Quum Saturnus Jovem fugiens, in eo latuiſſet, nomen mutavit.

α (r) *Taygetus* mons non longè à mari exortus, ad montium Arcadicorum radices uſque procurrit. Imminebat Spartæ & Amyclis, unde & *Amyclæus* dicitur. In ſummo ejus vertice erat locus *Teleton* dictus, ubi equus ſoli immolabatur. Abundabat feris, ideoque venationi Spartanorum juvenum erat opportunus. Cotes habebat, quibus poſt Creticas Plinius [l] tribuit ſecundas. Quum terræ motum futurum prævidiſſet *Anaximander* Phyſicus, monuit Lacedæmonios, ut tecta & urbem relinquerent, armatique in agro excubarent, nec fruſtra. Urbs enim eo tempore corruit tota, & ex monte Taygeto extrema quaſi puppis avulſa eſt. [m]

β (ſ) *Callidromus* Oetæ monti vicinus eſt & quaſi pars ipſius, Thermopylis imminens: per quem Epialtes Xerxis copiarum partem duxit & Græciam Regi prodidit.

γ (t) *Othrys* inter Doridem & Theſſaliam eſt, Dolopibus conterminus, nivibus diu contectus, Cænei Perrhæbi, & Lapitharum ſedes; abundabat lyncibus. Ad radices ejus erant Melienſes Xenophonti & Thucydidi memorati. *Oeta* à Græcia ſubmovet Theſſaliam, & longo tractu per continentem hanc tranſverſam procurrit, ad ſinum uſque Maliacum, ubi ex utroque latere duorum fluminum in mare ſe mergentium oſtia propinqua videt; Boagrii in Locris, & Sperchii in Phthiotide: quorum ad illud Thronium, ad hoc Heraclea opida. Montem hunc Græciam ita interſecare, ut Apenninus Italiam, auctores tradunt. Ubi ad mare deſinit Oeta, inter arduas rupes illas efficit anguſtias, quas πύλας Græci, id eſt, *portas* dicunt: itemque (u) *Thermopylas*, ab aquis calidis, Herculis lavacris, virtute Spartanorum & Regis eorum Leonidæ, Perſarumque clade nobilitatas. E regione Thermopylarum inter Eubœam & Theſſaliam (x) *Atalanta*, parva inſula collocatur.

HEKELII.

[e] Velociſſimo curſu.

[f] *Apollodorus Borum* eum cognominat. Sed *Sophiano* dicitur *Xerras* atque *Agroumela*.

[g] Quos *Servius* propter altitudinem & jactus fulminum ſic dictos putat.

[h] Lib.

(a) Aſopus. (b) Iſmenus. (c) Sperchius. (d) Aliacmon. (e) Erigon. (f) Axius. (g) Strymon. (h) Panyaſus. (i) Apſus. (k) Laus. (l) Celydnus. (m) Montes Acroceraunii. (n) Pindus. (o) Stymphalus. (p) Pholoe. (q) Chronicus. (r) Taygetus. (ſ) Callidromus. (t) Othrys. (u) Thermopylæ. (x) Atalanta inſ.

& δ *Oëta*. In Phocide ε *Helicon* & ζ *Parnaſſus*. In Bœotia η *Cithæron*, fabulis carminibuſque celebratiſſimus. In Attica ϑ *Hymetto* meritiſſimè tribuitur principatus, quod apprime florulentus, eximio mellis ſaporé, & externos omnes & ſuos vincit. In Theſſalia ι *Olympus*, κ *Pelius* atque λ *Oſſa*, Gigantum fabula belloque memorati. In Macedonia μ *Athos*, quem Xerxes, Græciæ bellum inferens, perfoſſum velificavit.

III. *Inſulæ*

[b] Lib. III. H. N. c. XXIII. p. 48. & Lib. IV. c. I. p. 49. Eorum quoque meminit *Horatius* Lib. I. *Carm.* Od. III. v. 20.

[i] S. *Cimarioti*.

[k] Eſt & *Pholoë* Famula cujuſdam *Textricis* apud *Virgil*. Lib. V. *Æneid*. *v*. 285.

[l] Lib. XXXVI. c. XXII. p. 648. lin. 48.

[m] Vid. *Plinii* Lib. II. c. LXXIX. p. 24.

BUNONIS.

δ Mons iſte *Oeta* interitu & ſepulchro Herculis quoque nobilis eſt: Ex eo enim Herculem, mortalitate exutâ, Deorum conſenſu in cœlum aſcendiſſe crediderunt Poëtæ [n]. Locus iſte, quo ſe combuſſit Hercules, *Pyra* dictus eſt; ubi ſacrificavit Acilius conſul. Monti huic auctoribus annectuntur, *Corax*, *Othrys* & *Callidromus*.

ε (a) *Helicon* Parnaſſo vicinus eſt [o], in quo etiam Muſarum domum ſtatuebant priſci poëtæ; in eodem Orphei ſepulchrum, in quo nidificabant philomelæ. Hîc quoque fontes Hippocrene, ſeu Caballinus; & *Aganippe*, qui in Muſarum luco ortus in Permeſſum incidit fluvium; & hic in Holmium, quem poſtea *Copais* lacus haurit. Ad eum ſunt *Theſpiæ*, *Aſcra*, *Niſſa*.

ζ (b) *Parnaſſus* mons biceps, ſedes & domicilium Muſarum, Delphis imminebat; alterum jugum Apollini, alterum Baccho erat ſacrum: hoc *Niſſa*; iſtud *Cyrrha* dictum. Herodotus tamen ei unum tantum tribuit jugum [p]. Hodie in eo monte Cœnobium eſſe ferunt, in quo inſtructiſſima manu ſcriptorum codicum bibliotheca.

η (c) *Cithæron* Muſis etiam ſacer erat, ex quo Aſopus fl. profluit. Servius illum facit Parnaſſi partem, eumque dividit in *Heliconem* Apollini ſacrum; & *Cythæronem* Baccho dicatum. In eo *Trieterica* celebrabantur. Feris erat refertus; qua de cauſa *Oculus Dianæ* nominatur ab Euripide.

ϑ (d) *Hymettus* Athenis proximus eſt, melle [q] abundans, quod cum Hyblæo certat: unde *Hymettia mella* [r], & *mella Attica* adeo præcipua ut in proverbium abierint pro *ſuavi eloquentia*. Mons iſte olim & *Cecropius* dictus marmore, Jove Hymettio, à quo pluvia petebatur, Apolline ϖϱοφίῳ, i. e *providente*, & eo tauro, quem Theſeus occidit, etiam nobilis fuit.

ι (e) *Olympus* Oſſæ & Pelio vicinus excellenti vertice tantum attollitur, ut ſumma ejus cœlum accolæ vocent. Ara in cacumine erat, Jovi dicata, cujus altaribus, ſi qua de extis fuerant illata, nec difflabantur ventoſis ſpiritibus, nec humentibus pluviis diluebantur: ſed volvente anno, cujuſmodi fuerant relicta, ejuſmodi reperiebantur. Literæ in cinere ſcriptæ, uſque ad alteram anni cerimoniam permanebant. Huc nemo poterat conſcendere, niſi qui admoviſſet naribus ſpongiam oleo plenam. A ſplendore appellatus eſt Olympus, quaſi ὁλολαμπὴς, quod totus luceat, aut reſplendeat; & divinam ſedem ob eximiam altitudinem ei aſſignabant veteres.

κ (f) *Pelius* ſive *Pelion* nuptiali convivio *Thetidis* & *Pelei* celebratur: itemque Centaurorum & Lapitharum certaminibus. A Strabone [ſ] in campo Pelaſgico collocatur. Ferunt *Chironem* Centaurum heroum filios, in iiſque *Achillem*, in Pelio monte docuiſſe artes principe loco natis dignas, id eſt, pacis & belli.

λ (g) *Oſſam* ab Olympo terræ motu avulſum, Tempe feciſſe, & Peneum fl. qui multis amnibus receptis ibi ſtagnare ſolitus fuerat, ad mare expeditiori curſu tranſmiſiſſe ferunt. De his montibus, & Gigantum bello noti ſunt Maronis verſiculi: [t]

Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam,
Scilicet atque Oſſæ frondoſum involvere Olympum:
Ter pater exſtructos disjecit fulmine montes.

μ (h) *Athos* [u] ſupra Singiticum ſinum eſt; mammæ formam habere dicitur, acutiſſimus & altiſſimus. Qui verticem ejus habitant, tribus horis ſolem antè videre perhibentur, quàm qui ſunt in continenti. Umbram ſolſtitio in Lemnum uſque jaculari ſcribit Plinius [x]. Melæ mons [y] eſt adeò elatus, ut credatur altius, quàm unde imbres cadunt, ſurgere. Capit opinio fidem, inquit; quia de aris, quas in vertice ſuſtinet, nòn abluitur cinis: ſed quo relinquitur aggere, manet [z]. In ſummo opidum fuit (i) *Acroathon*, in quo dimidio longior quam in aliis terris ætas habitantium erat. *Staſicrates* architectus Alexandro M. affirmaverat, hunc aptiſſimum eſſe montem, qui in humanæ ſtatuæ formam effigiaretur, ita ut ſiniſtrâ manu urbem contineret, dextrâ autem amnem in mare decurrentem funderet. Athon illum hodie *Sacrum Montem* nominari ſunt qui ſcribunt; quod totus habitetur VI millibus monachorum Chriſtianorum, quos tenere ajunt monaſteria XXIV contra piratas benè munita & clauſa. Celebriora ſunt *Gatopedos*, & *Agias-laura*. Ibidemque etiam conſpici *Zonaræ monumentum*: inſtructiſſimas quoque manuſcriptorum codicum in cœnobiis illis eſſe bibliothecas.

HEKELII.

[n] Unde factum eſt nomen Tragœdiæ *Senecæ*, quæ HERCULES OETEUS inſcribitur.

[o] Eique æmulus & altitudine & circuitu.

[p] Vid. *Strabo* Lib. VIII. p. 691.

[q] Et Apibus.

[r] Ap. *Horatium* Lib. II. *Sermon*. Sat. II. v. 15.

[ſ] Lib. IX. p. 807.

[t] Lib. I. *Georg*. v. 281. ſeqq. hunc in modum extantes.

[u] Vel *Athon*.

[x] Lib. IV. c. XII. p. 58. lin. 12.

[y] Lib. II. c. II. p. 184. lin. 16. ſeqq.

[z] Conf. *Solini Polyh*. c. XXI. p. 43. lin. 17. ſeqq.

BU-

(a) Helicon. (b) Parnaſſus. (c) Cithæron. (d) Hymettus. (e) Olympus. (f) Pelius. (g) Oſſa. (h) Athos. (i) Acroathon op.

III. *Inſulæ* Græciæ littori adjacent innumeræ. Harum, præter Cretam, quæ ſeparatim dicetur, clariſſimæ Ionio in mari ν *Corcyra*, cum opido ejuſdem nominis, nunc *Corfu*, Venetæ ditionis unà cum ξ *Cephalenia*, & ο *Zacyntho*; quarum hæc nunc *Zante*, illa *Cefalogna*. Prope Cephaleniam inter non ignobiles eſt ϖ *Ithaca*, Ulyſſis nomine maxime illuſtris, nunc *Iſola del Compare*.

Inſulæ ad Græciam. Corcyra. Cephalenia. Zacynthus.

IV. In ϱ Ægæo mari *Eubœa*, vulgò nunc *Negroponte*, Bœotiæ avulſa putatur, tam modico interfluente σ *Euripo*, ut ponte jungatur. Opida in ea quondam opulentiſſima, τ *Caryſtus* & υ *Chalcis*. Hinc verſus Septemtriones eſt φ *Scyrus*, vulgo *Sciro*; & ultra χ *Lemnos*, nunc *Stalimene*; inter hanc & Thracium littus, ψ *Samothrace*, vulgo *Samandrachi*; ω *Lesbus*,

Eubœa. Caryſtus & Chalcis op. Scyrus. Lemnus. Samothrace. Lesbus.

BUNONIS.

ν (a) *Corcyra* Buthroto continentis urbi & Theſprotis oppoſita eſt, in hac Phæacas ponit Homerus, & Alcinoi hortos. Coloniam eò deduxerunt Corinthii tempore Numæ. Urbem habebat in Septentrionali litore ejuſdem cum inſula nominis. Potentiâ navali plurimùm olim valuit. In eadem erat *Caſſiope*, hodie *S. Marie di Caſſiopo*, ubi fuit templum Jovis eximium.

ξ (b) *Cephalenia* Acarnaniæ oppoſita, & *Samos* ſive *Same* ab urbe dicta eſt. *Cephaleniæ* nomen à *Cephalo* Athenienſi inditum quidam volunt. Cephalenas Ulyſſem ſecutos in expeditionem Trojanam Homerus auctor eſt: Capras in hac inſula ſex menſibus non bibere tradit Ælianus; & quod ab altera parte fluminis cicadæ ſint, ab altera non item. Antonius, Ciceronis in conſulatu collega, damnatus hîc exſulavit, urbemque condere novam cœpit, quam tamen non abſolvit.

ο (c) *Zacynthus* [a] in Meridiem non longè à Cephalenia eſt, *Caſſiopa* [b] & *Hyria* etiam dicta: Hujus incolas armorum ac belli imperitos, divitiis ac deliciis enervatos Athenæus tradit. In eaque *M. T. Ciceronis* epitaphium eſſe, ſunt qui ſcribunt.

ϖ *Ithaca* Cephaleniæ ad Ortum vicina montem habet Neriton, à quo Ulyſſes, *dux Neritius* dicitur. Lepores in hac inſula [c] non naſci tradunt.

ϱ (d) *Ægæum* mare appellatum volunt alii ab *Ægeo*, Theſei patre [d], in eo ſubmerſo; alii ab Amazonum regina; alii ab *Ægeis* Eubœæ urbe: hodie *Archipelago* dicitur. Ægæo mari, Plinius [e] inquit, nomen dedit ſcopulus inter Tenedum & Chium verius, quam inſula *αἴξ* nomine, ſpecie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente in medio mari exſiliens.

σ (e) *Euripon* vocant rapidum mare, & alterno curſu ſepties die ac ſepties nocte fluctibus invicem verſis, adeò immodicè fluens, ut ventos etiam ac plenis velis navigia fruſtretur. Plin. [f]. Inſula (f) Eubœa tria illuſtria habet promontoria, *Cœneum*, quo vadit in Septentrionem; duobus aliis in Meridiem extenditur, quorum *Gereſtus* ſpectat Atticam; *Caphareus* prominet in Helleſpontum; ubi poſt Ilii excidium Argiva claſſis gravibus caſibus affecta eſt.

τ (g) *Caryſtus* marmore nobilis eſt, quod *Caryſtium* inde appellatur. Habebat *Caryſtias aves*, quæ flammas impune involabant, Carbaſa etiam, quæ inter ignes valent. Apud hanc urbem, Strabone [g] teſte, lapis naſcitur, qui plectitur & texitur, adeoque mantilia ex eo conficiuntur, quæ ubi ſordium quid contraxerunt, flammis injecta purgantur; perinde atque maculæ linteorum eluuntur aqua.

υ (h) *Chalcis*, Eubœæ metropolis ad Euripum eſt, ex adverſo Aulidis in Bœotia: Ea plures in multas Europæ regiones miſit colonias. Nati in hac urbe ſcribuntur *Iſæus* orator, & *Lycophron*. *Ariſtoteles* quoque ibidem mortuus aut morbo, aut veneno. Sunt qui ſcribunt, eum in Euripum ſeſe abjeciſſe; quod cauſſam tam violenti curſus recurſuſque non poſſet expedire. In eadem quoque inſula urbs vetuſta & potens erat *Eretria*, quæ proximum à Chalcide locum dignitatis facile tuebatur. Ab ea dicti ſunt *Philoſophi* quidam *Eretrienſes*, à Menedemo orti.

φ (i) *Scyrus* nota eſt *Achillis*, in gynæceo Lycomedis, Regis hujus inſulæ, latitantis atque expeditionem Trojanam detrectantis, fabulâ. Nota etiam *Theſei ſepulchro*.

χ (k) *Lemnum* inſulam aliquando fœminæ, omnibus qui mares erant, occiſis, tenuiſſe dicuntur. Eam cepit Miltiades. *Philoſtratus* ex eadem ortus eſt. Terra etiam Lemnia celebris eſt. Hinc Græcis in obſidione Trojæ vinum advectum tradit Homerus.

ψ (l) *Samothrace*, quæ & *Samothracia*, *Perſeum* Regem Macedonum ultimum, victum ab *Æmilio Paulo*, fugientem excepit. Ea inſtar *aſyli* patebat ſupplicibus, præterquam homicidii reis. *Paulus Apoſtolus* Troade profectus recto curſu hîc appulit. Huic inſulæ vicina eſt (m) *Imbrus* olim ab Otane Perſarum duce capta. Poſteà à Romanis devicto Philippo Macedonum rege, Athenienſibus eſt donata. Scyro vicina inſula eſt *Alonefus* ſive (n) *Halonefus* quam prædonibus eripuit Philippus.

ω (o) *Lesbus* [h] ante *Aſſum* promontorium Troadis: *Lesbia regula* in proverbium abiit [i]. *Lesbii* etiam *cantores* celebres habiti ſunt, qui accerſiti Lacedæmonem, cives tumultuantes ſuavitate cantus ad concordiam revocabant, quos propterea cæteris cantoribus præferebant: unde proverbium; [k] *Poſt Lesbium Cantorem*; quum quis non primas tenet, ſed ſecundas. Inſula hæc fertilitate, vini generoſitate & puellis formoſis nobilis erat.

HEKELII.

[a] Quam *Silius Italicus Dulichium* vocavit.
[b] *Oroſio*.
[c] Alias *Caprarum* fertiliſſima.
[d] Et *Athenarum* Rege.
[e] Lib. IV. c. XI. p. 55. lin. 25. ſeq.

(a) Corcyra. (b) Cephalenia. (c) Zacynthus. (d) Ægæum mare. (e) Euripus. (f) Eubœæ prom. (g) Caryſtus. (h) Chalcis. (i) Scyrus. (k) Lemnus. (l) Samothrace. (m) Imbrus. (n) Haloneſus. (o) Lesbus.

Chius. *bus*, nunc *Metellino*, & α *Chius*, nunc *Scio*, Aſiæ attribuuntur. In Lesbo
Mitylene op. quondam opidum nobiliſſimum β *Mitylene*, unde hodie inſulæ nomen. In
Ægina. Saronico ſinu γ *Ægina*, nunc *Engia*; δ & *Salamis*, nunc *Coluri*; excidio claſſis
Salamis. Perſicæ nota.

Cyclades inſulæ. V. Dein quæ in medio mari veluti in orbem jacent, ε *Cyclades*, in quibus
Andrus. notiores ζ *Andrus*, nunc *Andri*; η *Delus*, *Sdille*, & ϑ *Paros*, *Pario* marmore
Delus. Paros. nobi-

[*f*] Vid. iterùm Lib. II. cap. XCVII. 28. lin. 24.

[*g*] Lib. X. p. 7. Tom. II. Oper.

[*h*] Olim *Antiſſa*, *Laſia* ac *Pelaſgia* dicta.

[*i*] Conf. *Eraſm.* Chil. I. Cent. V. *Adag.* XCIII. p. 160. col. a. & ex eo *Manutius* in *Adag.* p. 233. col. a.

[*k*] Ap. eund. *Eraſm.* Chil. I. Cent. VI. *Adag.* XLII. p. 176. col. b. & *Manutium* p. 258. col. b.

BUNONIS.

α (a) *Chius* maris Icarii inſula Ioniæ adjacet & promontorio Argeno. *Maſtichen* gignit; vinoque abundat optimo. *Chius riſus* in proverbio eſt de laſcivo luxu [*l*]

β (b) *Mitylenen* urbem multis celebrat Cicero oratione de lege agraria, ob ſitum, ædificiorum pulchritudinem & ſoli fertilitatem.

γ (c) *Ægina*, quondam *OEnone* dicta, Atticam inter & Megaridem, atque hanc Peloponneſi oram ſita, nobiliſſima eſt virtute & navali copiâ, quam Perſico bello Græciæ declaravit. In pugna enim Salaminia cum Athenienſibus de palma quaſi contendere auſa eſt. Sævo admodum Athenienſes decreto ſanxerant, ut Æginetis, quòd re nautica excellerent, pollices præciderentur, ne remos ducere poſſent. Nimis enim imminebat Ægina Piræeo.

δ (d) *Salamis* medio prope loco inter Athenas & Megaram ſita, urbem habebat ejuſdem nominis. Adeo brevi intervallo à continenti erat diremta, ut Xerxes anguſtias illas maris ingeſtâ terrâ complanare & inſulam continenti adjungere ſit conatus: Eam tanquam regiam ſedem, olim tenuiſſe ſcribitur Telamon, Ajacis & Teucri pater. Gravia olim de hac inſula geſta ſunt bella, itaque vires Athenienſium attritæ, ut lege latâ ſancirent pœnam capitis ei, qui de inſula illa vindicanda aliquid ferre ad populum eſſet auſus; Solon igitur, uti ne eam extimeſcere neceſſe haberet, & tamen patriæ prodeſſet, furere ſe ſimulavit: atque ita verſibus ipſi inſolitis ſuadere Athenienſibus cœpit, ut inſulam armis repeterent.

ε (e) *Cyclades* dictæ ſunt inſulæ, quod *Delum* undique cingant inſtar circuli; aut quia in orbem jacent.

ζ (f) *Andrus* non longè ab Eubœa diſtans celebris eſt. *Themiſtocles* quondam ad Andrios Athenienſium pecuniæ cogendæ causâ legatus, duabus ſe comitatum Deabus venire dicebat, *Suada* & *Violentia*. Illi contra, duas ſibi ſemper pertinaciter adhærere Deas reſpondent ſatis urbane, *Paupertatem* & *Impotentiam*.

η (g) *Delus* [*m*] Ariſtoteli *libr. de meteoris* videtur dicta, quod repente apparuerit enata. Δῆλος idem eſt quod *manifeſtus* [*n*]. Habebat quondam urbem ejuſdem nominis in planitie ſitam, & montem *Cynthum*, fluviumque *Inopum*. Et quod in hac inſula *Apollo* & *Diana* matre *Latona* crederentur nati, hæc Cynthia & ille Cynthius appellati ſunt [*o*]. Poſt Corinthi excidium Delum potiſſimum tranſierunt ejus mercatores ob portus commoditatem, & templi immunitatem, quod Apollini ſacratum erat. Sub initium belli Perſici, quum Darius Hyſtaſpis Datin & Artaphernem adverſus Athenienſes miſiſſet, Delumque appuliſſent; ac deindè adverſus Eretriam navigaſſent: ſtatim poſt illorum digreſſum Delos tremuit (*ut Delii ajunt*) ad meam uſque ætatem & primum & poſtremum commota: Deo mala ventura hominibus portendente: de qua in oraculo ita ſcriptum, & *Delon quamvis immota movebo*; ita ſcribit *Herod. l.* VI. [*p*] quam deinde commune ærarium Græciæ conſtituebant. In Delo ſepelire mortuum non licuit. In Rheneam igitur vicinam inſulam deſertam eos trajiciebant. Canem quoque eſſe in Delo non ſinebant.

ϑ (h) *Parum* inſulam primò *Pactiam*, poſtea *Minoida* [*q*] vocârunt: quod à *Minoe* ſubacta, ejus legibus uteretur [*r*]. Opidum ejus inſulæ fruſtra oppugnavit *Miltiades*. *Archilochus* poëta eam quoque nobilitavit: Itemque ara cujus latera ſingula ſtadium implebant. Cæterùm in XII Cycladum chorum referuntur etiam ſequentes, Paro vicina (i) *Naxus* cum opido ejuſdem nominis; ubi mulieres octavo menſe dicuntur parere. Hæc inſula à Xerxe prima defecit, bellumque cum reliquis civitatibus Græciæ acerrimum ei intulit. Prope hanc eſt (k) *Seriphus*, quæ ranis ſuis claritatem debet, quamvis mutis; præſertim ſi in Scyrum deportentur. Unde proverbium ortum, *rana Seriphia* [*ſ*]. Hanc in inſulam, uti & (l) *Gyarum*, Romani damnatos relegârunt; quam tamen in numerum Cycladum non recipit Strabo [*t*]. (m) *Siphnus* auri & argenti metallis dives ex decimis ſuis theſaurum Delphis ſacravit locupletiſſimum. (n) *Syrus* patria *Pherecydis* Philoſophi & Tragici Poëtæ. (o) *Myconus* ſive *Mycone* [*u*] Delo vicina eſt, cumque ea, ut fabulantur, copulata. Sub hac inſula, ſi Poëtis credimus, ultimi Centaurorum jacent, ab Hercule interfecti. (p) *Tenus* ſplendidum habebat Neptuni templum. Fontem in ea eſſe prodiderunt, cujus aqua vino permiſceri nequeat. (q) *Telus* unguento nobilis. Supra Andrum è regione Chii (r) *Ceos* eſt, quæ & *Cia* vocatur, cui vicina (ſ) *Helene* inſula ejus ſtupro nota. *Ceos* Strabonis ætate duas tantum habebat urbes, *Julidem* & *Carthæam*, quum antea habuiſſet quatuor. (t) *Julis* patria fuit *Simonidis poëtæ* Lyrici; & *Bacchylidis*, qui fuit ejus conſobrinus; *Eraſiſtrati* medici, & *Ariſtonis* Peripatetici: Item *Simonidis*, qui artem memoriæ primus invenit. Apud Ceos lex erat, ut LX *annis majores interficerentur*. Iidem aliquando obſeſſi ab Athenienſibus decreto ſanciverunt, ut majores natu interficerentur. Itaque hoſtes ipſos eâ crudelitate commotos obſidionem ſolviſſe ferunt. In Cycladum numero erat etiam (u) *Leria*, cujus incolæ omnes

(a) Chius. (b) Mitylene. (c) Ægina. (d) Salamis. (e) Cyclades. (f) Andrus. (g) Delus. (h) Parus. (i) Naxus. (k) Seriphus. (l) Gyarus. (m) Siphnus. (n) Syrus. (o) Myconus. (p) Tenus. (q) Telus. (r) Ceos. (ſ) Helene inſ. (t) Julis op. (u) Leria.

nobilis. Et circum Cycladas, quia diſperſæ, ι *Sporades*; in quibus clariores κ *Icaria*, nunc *Nicariæ*, λ *Patmus*, *Palmoſſa*, Joannis Theologi exſilio inſignita. Nobiles præterea ſunt, μ *Samus*, vulgò *Samo*; ν *Cos*, nunc *Lango*; & ξ *Carpathus*, *Scarpanto*; quæ contribuuntur Aſiæ.

Sporades. Icaria. Patmus. Samus. Cos. Carpathus.

omnes ob improbitatem olim malè audiebant. Item (a) *Clarus*, unde *Apollinem Clarium* dictum quidam exiſtimant [x] (b) *Ios* parva inſula, in qua Homerum funeratum ſcribunt [y]. (c) *Melos* omnium inſularum rotundiſſima eſt. In Melios, Lacedæmoniorum colonos, bello Peloponneſiaco inclementer conſuluèrunt Athenienſes, civibus eorum, & omnibus, qui pubertatem attigerant, interfectis; pueris verò ac fœminis divenditis.

ι (d) *Sporades* ita appellatæ ſunt, quod per æquor illud quodammodo ſparſæ, diſſeminatæque videantur.

κ (e) *Icaria*, ſive *Icarus*, ſupra Patmon ponitur, è regione Sami [z].

HEKELII.

[l] Sicuti iterùm teſtis eſt *Eraſm.* Loc. cit. Cent. v. *Adag.* lxxi. p. 154. col. b.

[m] Quam anteà *Aſteriam*, *Chamidiam*, *Cynethum*, *Lagiam* & *Pyrpilen*, quòd ignis ibi primùm ſit repertus, dictam eſſe novimus.

[n] Nam cùm anteà Mari tecta eſſet, *Latonæ* locum ad pariendum quærenti repentè ſe oſtendit.

[o] Ex qua opinione nominum illa Inſula eorum Deorum ſacra putata eſt, tantumque ei Religionis ſemper fuit, ut ne *Perſæ* quidem, quum Bellum toti *Græciæ*, Diis, hominibuſque indixiſſent, & mille numero Navium claſſem ad *Delum* appuliſſent, quicquam conarentur aut violare, aut attingere.

[p] P m. 175. Edition. ex Interp. *Laurentii Vallæ* in fol.

[q] *Ac Plateam.*

[r] Hodiè dicitur *Pario*, quæ eſt famigerabilis ob Marmor candidiſſimum & ſculpturæ aptiſſimum, quod in ea reperitur. Vid. *Plin.* Lib. xxxvi. c. v. p. 634.

[ſ] Conf. *Eraſm.* Chil. i. Centur. v. *Ad.* xxxi. p. 42. col. b. & ex eô *Manutius* in *Adag. ſelectior.* p. 204 col. a.

[t] Lib. x. *Geographiæ* p. 79. Tom. ii. *Oper.*

[u] Quam *Sophianus* & *Niger* hodiè *Micolen* dictam putant.

[x] Quoniam illic *Fanum* habuiſſe dicitur, in quo *Reſponſa*, epotâ Aquâ, edebantur; breviore tamen vitâ bibentium.

[y] Oraculo np. ſic jubente, ut in Materna patria ſepeliretur, propterea quod Matre certâ, Patre verò incertô natus eſſet.

[z] Unde autem dicta ſit, docet *Ovid.* Lib, viii. *Metam.* Fab. V. *v.* ult.

BUNONIS.

λ Prope Letum eſt (f) *Patmus*; nomen habere traditur à veſtigio pedis. (g) *Amorgus* etiam Sporadibus aſſcribitur à Strabone [a]: patria eſt *Simonidis* Poëtæ Jambici: quem ad affectus movendos & lachrymas eliciendas plurimum habuiſſe virium perhibent.

μ (h) *Samus* contra Epheſum ſita eſt: ubi primum vaſa fictilia facta ſunt. *Samii literati* per ignominiam dicuntur, id eſt ſtigmatis notati. Deficientibus enim civibus coacti ſunt Samii ſervos ſuos ſtigmate notatos in civium numerum & ad reip adminiſtrationem recipere. Samo ortus eſt *Chœrilus* Poëta, qui victoriam Athenienſium contra Xerxem verſibus ſcripſit; pro ſingulis verſibus ſingulos ſtateres aureos recipiens.

ν (i) *Cos* vel *Coos* contra Halicarnaſſum ſita, patria eſt *Apellis* pictoris & *Hippocratis* medici; inſula ferax & pecoribus abundans. *Coi* fuêre diſerti, & *Chii* loquaces: unde proverbium: *Chius Coum loqui non ſinit.* [b]

ξ (k) *Carpathus* [c] mari vicino nomen dedit. Ea jacet [d] contra Ægyptum, inter Cretam & Rhodum; à qua vicinum pelagus *Carpathium* appellatur. Hîc Proteus aliquando regnavit.

HEKELII.

[a] Lib. x. *Geogr.* p. 83. Tom. ii. Oper.

[b] Sic *Chius ad Coum* ap. *Eraſm.* Chil. ii. Cent. vii. *Ad.* lxviii. p. 460. col. a. & *Manutium* in *Adagiis* p. 682. col. a. de *Comparatione* & *Pugna vehementer inæquali* dicitur.

[c] Quatuor Urbibus inſignis.

[d] Ducentorum Stadiorum circuitu.

(a) Clarus. (b) Ios. (c) Melos. (d) Sporades. (e) Icaria. (f) Patmus. (g) Amorgus. (h) Samus, (i) Cos. (k) Carpathus.

CAP. XI.

De incolis Græciæ & nova ejus deſcriptione.

I.

GRæciam omnium Europæ terrarum primam habitatam fuiſſe, cum multa alia, tum in primis ſitus argumento eſt: quippe quæ proxima accedit Aſiæ, ubi primum hominem formatum ſcimus. Inde igitur brevis ac facilis in Græciam trajectus. Suis ſibi Regibus, Ducibus ac Magiſtratibus diſcreti, populi ac civitates egerunt, donec *Philippo* Macedone debellante tota Græcia

Incolæ Græciæ.

Macedonico imperio ſubjecta eſt. Dein *Romani* ejus imperio potiti, poſt hos *Gothi* ac *Hunni* devaſtârunt magis, quam coluerunt: noviſſimi Saraceni ac *Turcæ* in hunc uſque diem tenent. 1

II. Hinc Græcia, abolitis priſcis regionum ac populorum vocabulis, in nova nomina diviſa eſt: quæ olim Peloponneſus erat, nunc α *Morea* dicitur; quæ Græcia propriè, nunc β *Livadia*; quæ Theſſalia, nunc

REISKII.

1 Græcia quidem propinquè Aſiæ adhæret, ut unus Archipelagus intercedat: Nec proxima tamen, ceu noſtro Cluverio videtur. Nam Thracia longe propior, unus ut Boſphorus interſit, adjungitur. (a) Neque gloria debellatæ totius Græciæ ad Philippum, ſed ad hujus filium Alexandrum à Græcis Scriptoribus transfertur: Quamquam *Philippus* bello inter Reſpub. ſociali moto callidis arcaniſque conſiliis libertati graviter inhiavit, vimque non exiguam intenderit. Denique *Romani* univerſam Græciam ſub primis Impp. ſuo imperio coercuerunt. (b) Sed ab Auctore noſtro prætereuntur *tres Gallorum in Græciam expeditiones*: Una duce Brenno, altera duce Belgio aut Belgione, tertia duce Brenno & Acichorio, quam ſæviſſimam Pauſanias atque Polybius deſignant, quatuor extinctis regibus. Hos ergo Gallos potius, quam Gothos & Hunnos citare Auctor debuerat, quos nullam in Græcos veteres impreſſionem feciſſe memini: Nec *Saraceni noviſſimi, gens plane a Turcis alia*, domuerunt Græciam, neque adhuc tenent; Etſi Muavias & Soleimannus, duo Chalifæ, Thraciam ſuis claſſibus obruerint. Sed nova Græcia nos ad ſeſe vocat, quam Turci (c) *Rumiliam*, Græcoſque *Rumilos* vocant, quod hi ſtolidius Romanorum nomine gaudeant. Quam vero ad hanc partem multa, quam inſignia obſervata ſuppetunt? Hæc de urbibus terriſque hodiernis ab Leunclavio, Tavernerio, Petro du Val, Neutſchuzio aliiſque Hodœporiorum Scriptoribus peti commodè poſſunt.

BUNONIS.

α In *Morea* nobiliora opida hodie ſunt (d) *Clarentia* ad mare Ionium, olim *Dyme*, *Clarentiæ Ducatus* hodie caput; cujus in bellis Turcicis frequens fit mentio. Eſt illa urbs in ſolo fertili ac amœno poſita; eratque, quum Peloponneſus ſuum haberet Principem, ſeu *Deſpotam*, magni nominis & celebritatis. (e) *Padras* ſeu *Patras*, olim *Patræ*; unde vicinus ſinus *le Golphe di Lepante* vel *de Patras*. Ibi martyrium ſubiit *S. Andreas*, hodieque illic colitur [*a*]. (f) *Coranto*, olim *Corinthus*, urbs hodie ampla eſt; ſed ſine muris. Arx ejus antiqua Acrocorinthus hactenus manſit. Incolitur hodie *Coranto* à Turcis, & Chriſtianis: verum hi ab iſtis ſæpe acerbè affliguntur. In (g) *Belvedere* provincia eſt *Belvedere*, *Calloſcopium* Græcis, olim *Elis*, urbs magna, vicinæ regioni nomen dedit, quæ & ipſa *Belvedere* vocatur [*b*]. (h) *Navarin*, olim *Pylus*, *Meſſeniorum*, portum habet commodum, duplici caſtro munitum, quò Turcarum claſſis convenire ſolet, Europæos invaſura Chriſtianos. (i) *Modon*, olim *Methone*, munitiſſima Moreæ urbs, Saniaci Moreæ ſedes diu fuit; per incuriam præſidiariorum à Turcis capta eſt; omneſque puberes interfecti. Diligentiſſime hodie ſervatur ab Ottomannis [*c*]. (k) *Coron*, olim *Corone*, hodie bene munita eſt, quam ſoli Turcæ incolunt, Chriſtianis & Judæis in ſuburbia relegatis [*d*]. (l) *Arcadia*, forte olim *Cypariſſa*, portum habet commodum, ſed opidum ſatis elegans, hodiè ſplendorem amittit. Vicinus ſinus ab eo hodie vulgo vocatur *Golfo del Arcadia*. In Provincia (m) *Saccania*, quæ etiam *Romania Minor* aut *Romania Moreæ* hodie, olim *Argia* vocata, eſt (n) *Napli di Romania*, vulgo *Napoli*, olim *Nauplia*, urbs amœno loco ſita, & totius Moreæ civibus frequentiſſima; quoniam Turcæ Chriſtianos Græcos hìc duriter non habent, ſicuti alibi. *Argos*, hodie *Argo*, vicus eſt ex paucis tuguriolis & caſis conſtans. *Inachus fl.* in ſuperioribus ſuis partibus hodie dicitur (o) *Plaviza*; in inferioribus (p) *Cuueri*. In (q) *Tzaconia*, olim *Laconia* & *Arcadia*, eſt (r) *Muſithra*, olim *Sparta*, ſine mœnibus. Eurotæ fl. hìc pons eſt impoſitus. (ſ) *Maino*, unde *Mainoitæ*, olim *Lectrum Laconiæ*, à quo haud longe abeſt portus ejuſdem nominis, (t) *Coturnicum* quoque *portus* dictus; quoniam innumeræ coturnices eò ſoleant convenire. Adjacens regio dives eſt oleo, vino, frumento. Indigenæ ſunt ſui juris, qui Turcas inſulanos ſæpe exagitant. (u) *Malvaſia* ſeu *Monembaſia*, olim *Epidaurus Limira*, Malvatico vino nobilis, quod inde nomen traxit; quamquam aliis quoque locis proveniat. (x) *Geremen*, olim *Gerenia*, ab Amurathe capta ac everſa, quum Peloponneſum occuparet. (y) *Lundari*, olim *Megalopolis*, hodie vicus eſt. (z) *Manti*, olim *Mantinea*, hodie vicus.

β In (a) *Livadia* propriè dicta, in qua olim Phocis, Doris, Locri, eſt (b) *Lepante*, Græcis *Inebechti*, olim *Naupactus*, à Bajazethe, anno Chriſti 1499, capta. Sed anno 1571, die 7. Octobris ad vicinas inſulas Echinadas maritimâ pugnâ victi ſunt Turcæ, duce Johanne de Auſtria, 25 millia Turcarum cæſi, quatuor millia capti, ad 14 millia Chriſtianorum, qui ad tranſtra religati erant, liberati ſunt: Tota ferè Turcarum claſſis periit, 200 triremibus aut captis aut depreſſis. (c) *Salona*, olim *Delphi*, hodie vicus eſt. In (d) *Stramulipa*, quæ olim *Bœotia*, eſt (e) *Badia*, olim *Lebadia*, in cujus vicinia ab incolis hodie oſtenduntur veſtigia *Antri Trophonii*. (f) *Anatoria*, olim *Tanagra*, ubi hodie armentorum greges. (g) *Orchomeno*, olim *Orchomenus* tenuis hodie vicus eſt. In (h) *Ducatu Athenienſi* eſt (i) *Setines*, olim *Athenæ*, urbs hodie ampla cum caſtello in colle poſito, in quo ſoli Turcæ degunt: reliquas partes urbis Turcæ pariter & Chriſtiani incolunt. Multa ibi oſtenduntur antiquitatis veſtigia, Areopagi, Academiæ

(a) Philippus non fuit Græc. domitor. (b) Expeditiones Gallicæ. (c) Rumilia. (d) Clarentia op. (e) Padras. (f) Coranto. (g) Belvedere. (h) Navarin. (i) Modon. (k) Coron. (l) Arcadia op. (m) Saccania prov. (n) Napli. (o) Plaviza fl. (p) Cuueri fl. (q) Tzaconia prov. (r) Muſithra. (ſ) Maino. (t) Coturnicum portus. (u) Malvaſia. (x) Geremen. (y) Lundari. (z) Manti. (a) Livadia, prov. (b) Lepante. (c) Salona. (d) Stramulipa. (e) Badia. (f) Anatoria. (g) Orchomeno. (h) Ducatus Athenienſis. (i) Setines.

nunc γ *Janna*, & Epirus, *Canina*. Macedonia verò in quatuor partes; quæ Thraciæ contermina, δ *Jamboli* vocatur; quæ Theſſaliæ proxima, ε *Camenolitari*; quæ Illyrico ſive Dalmatiæ jungitur, ζ *Albania*, proxima, antiquus ac nobiliſſimus Principatus, *equitum ſuorum robore atque virtute nunc maxime clarus*; & omnium medio, ipſum η *Macedoniæ* priſcum nomen.

III. Urbi-

Academiæ &c. Capta fuit à Mahumede anno Chriſti 1455, (a) *Port Lion*, ſeu (b) *Portus Leonis* ita dictus, à leone marmoreo, qui ad littus jacet. Qui olim portus iſtius fuerit ſplendor ac magnificentia, ex ejus ruderibus hodie cognoſcitur. (c) *Salina*, olim *Niſſa*, Megarenſium portus, hodie navium ſtatio infida. Hic nonnihil ſalis excoquitur. Haud procul inde abeſt locus, (d) *Megra* vulgo nunc dictus, ubi *Megaræ* ſunt rudera. *Sunium* [*e*] promontorium, hodie vocatur *promontorium columnarum*, à columnis ibidem exſtantibus.

HEKELII.

[*a*] Vid. Not. *Bunonianæ* ad Sect. IV. Cap. VII. Libr. huj.

[*b*] *Urbis Elidis* meminit quoque *Virgil*. Lib. VI. *Æn*. v. 588. dicitque *Amnem Elidis* Lib. III. *Æneid*. v. 692. & Lib. I. *Georg*. v. 50. *Eliadum Equarum* etiam fit mentio.

[*c*] Via eſt peregrinantium *Hieroſolymam* à *Venetiis*.

[*d*] Eſt & *Corone* Pars *Salaminis*, item Urbs *Bithyniæ* opp. atque *Tranſſylvaniæ*, quæ Prov. olim *Sarmitegetuſa* dicta.

[*e*] Sophiano *Cabo delle Colonne* appellatum.

BUNONIS.

γ (e) *Janna*, quæ hodie vocatur, eſt Theſſaliæ antiquæ major pars, à *Janna* munitiſſimo opido ita dicta, quod in lacu cognomine poſitum eſt. (f) *Tricala*, olim *Tricca*, quæ *Singiacci* (ſic referente *Busbeq. epiſt.* I. Turcæ præfectum vocant, cui *Singiaccus*, *i. e. globus aureus* in ſummo haſtili equitum turmæ ſignum præmittitur) ſedes eſt Leunclavio. (g) *Armiro*, olim *Eretria*, unde Sinus Pelaſgicus hodie dicitur *Golfo di Armero*. *Piſrem ſeu Peſtremo Singiacci ſedes Leunclavio*; *quo illa loco ſita ſit, incertum illi.*

δ *Jamboli* olim Macedoniæ pars orientalis, in qua *Cavalla* opidum cum portu, ex Macedonia in Thraciam tranſitus: haud procul ab iſta urbe via publica inter montes magno labore multiſque ſumtibus eſt parata. *Sitrocapſa* vicinis aurifodinis nobilis eſt, ex quibus magna auri copia eruitur; olim *Sermilis* dicta.

ε (h) *Camenolitari* eſt antiquæ Theſſaliæ ac Macedoniæ pars aliqua, in qua (i) *Cogni*, caſtrum *Coginium*, ad coërcendos latrones olim conditum; hodie fere deſertum. (k) *Tyriſſa*, urbs antiqua, hodie vicus eſt [*f*]. In eo tractu mons eſt (l) *Domonigniſa* vulgò dictus, cujus paſcua laudantur.

ζ (m) *Albania*, Turcis *Arnaut*, diſtinguitur in *Superiorem*, quæ Macedoniæ pars occidentalis; & *Inferiorem*, quæ olim Epirus & exigua pars Helladis. In illa eſt (n) *Durazzo*, olim *Dyrrachium*: (o) *Scutari*; Turcis *Iſcodar*, olim *Scodra*; (p) *Vallona*, quondam *Aulon*, ad ſinum capaciſſimum, duobus caſtellis munitum. In mediterraneis eſt (q) *Croja* totius Albaniæ nobiliſſima; ex qua *Scanderbegus* fortiſſime reſtitit Turcis: *Albanopolis* hodie deſerta, à Turcis vaſtata. *Ocrida* ad lacum cognominem, ex quo Drilon fl. erumpit, munita, & Saniaci ſedes. *Veſtigrad* virtute Scanderbegi nobilis, ex qua defatigavit Turcas. *Bellgrad* in hiſtoria Scanderbegi ſæpe memorata. In (r) *Albania inferiori*, quæ Epirus antiqua & exigua Helladis pars eſt, (ſ) *Canina* caſtellum munitiſſimum Aulonenſi Sinui imminens, quem contra piratas tuetur. *Acroceraunii montes*, qui ei ſunt vicini *Montes Diaboli* appellantur, itemque montes *Chimeræ*, paſcuis *abundantes*, unde pinguia redeunt armenta. (t) *Chimera*, olim *Elyma*, vicinæ regioni nomen dedit, urbs quondam magna; hodie fere deſeritur ex quo ſub jugo eſt Turcico. Incolæ ejus regionis *Chimeriotæ* neque hodie deſinunt libertatem ſuam montium opportunitate propugnare. (u) *Butrinto*, olim *Butrotum*, in ruderibus jacet. Sinus ejus hodie vocatur Almone, piſcibus abundans. (x) *Larta* ex Ambraciæ ruinis crevit. (y) *Perga* [*g*], olim *Torone* [*h*], ſub Venetorum poteſtate, opidanos habet opulentos. (z) *Baſtia* à nonnullis Albaniæ conſtituitur limes; quum vero Ambracina ditio à pleriſque illi aſſcribatur; ulterius extendetur. Ad eandem Albaniam refertur *Deſpotatus* ſeu *parva Græcia*, in qua (a) *Peſchera*, fere ad oſtia Apri ſeu Acheloi fl. opidum hodie eſt tenue; quod oſtium *Acheloi* paulatim obſtruitur, (b) *Neocaſtro* haud procul ab Eveni fl. oſtio eſt, Deſpotæ quondam ſedes; crudelitate & avaritia Turcarum fere periit. (c) *Alcippo*, ad Sinum cognominem eſt.

HEKELII.

[*f*] Mercator eam *Cereſi* vocat.

[*g*] Vel *Parga*.

[*h*] Ut &, *Nigro* teſtante, *Agiomamma* & *Rampa*, ſive *Caſtel Rampo*, uti *Pinetus* ſcribit, dicta.

BUNONIS.

η (d) *Macedoniæ* partes hodie recenſentur quatuor, *Jamboli*, *Camenolitari*, *Janna*, & *Macedonia proprie dicta*. Tres priores modo ſunt explicatæ; reſtat *Macedonia proprie dicta*, in qua (e) *Salonichi*, olim *Theſſalonica*, de qua Auctor noſter ſectione III, mox ſequente. (f) *Citros* [*i*], olim *Pydna* urbs ampla, quæ *hactenus* videtur antiquum obtinuiſſe ſplendorem. (g) *Veria*, olim *Berœa*, hodie vicus eſt. (h) *Zucria*, olim *Pella*, nunc vicus eſt; antiquitatis monumenta illic eruuntur.

BU-

(a) Port Lion ſeu. (b) Portus Leonis. (c) Salina. (d) Megra. (e) Janna prov. & urbs. (f) Tricala. (g) Armiro. (h) Camenolitari prov. (i) Cogni. (k) Tyriſſa. (l) Domonigniſa mons. (m) Albania ſuperior. (n) Durazzo. (o) Scutari. (p) Vallona. (q) Croja. (r) Albania inferior. (ſ) Canina. (t) Chimera. (u) Butrinto. (x) Larta. (y) Perga. (z) Baſtia. (a) Peſchera (b) Neocaſtro. (c) Alcippo. (d) Macedonia proprie dicta. (e) Salonichi. (f) Citros. (g) [illegible]. (h) Zucria.

Theſſalonica. Dyrrachium. Croja.

III. Urbium in univerſa Græcia nunc celeberrima eſt *Theſſalonica*, (1) vulgo *Salonichi*, ingens atque opulenta; emporium mercatoribus Judæis frequentiſſimum. Secunda eſt *Dyrrachium* Albaniæ, vulgo *Durazzo*, (2) urbs validiſſima, at minus culta ob gravitatem cœli. *Croja*, (3) Scanderbegi patria, item eſt urbs munitiſſima in mediterraneis Albaniæ. ❧

(1) *Et totius hodiernæ Græciæ celeberrimum. Judæorum Synagogas 30, & Græcorum Chriſtianorum totidem templa numerat. Archiep: Græci etiam ſedes. Vendita fuit Venetis a proprio principe An.* 1423, *& Turcis ſubdita An.* 1431, *regnante Amurato 2do.* (2) *Urbs provinciæ optima & commercio Italico celebris obſidione cincta fuit ab exulibus quibuſdam A. ab U. C.* 315, *unde bellum Peloponneſiacum ortum habuit. Stirps primæ familiæ Gallicæ Andegavenſis cognomen de Duras ab oppido illo ducit.* (3) *Propter obſidionem feliciter contra Turcas ſuſtentatam, Scanderbegi auſpiciis An.* 1443, *nobilis.*

BUNONIS.

❧ (a) *Antiquiores Græci* ob perpetua bella diu proceſſere armati, ac habitu militari: deinceps palliis ſunt uſi. Pueri comam nutriebant, eamque ſectam alicui Deorum ſuorum, ac præcipue fluminum geniis conſecrabant. Ludis, & ſaltationibus, ac palæſtræ deditiꞏcertamina celebrabant ſolemnia. Indoctus habebatur, qui fidibus neſciret canere. Ædibus habitabant ſplendidis & commodis. Mulieres Gynæceis continebantur. Mortuorum corpora plerumque comburebant, multis etiam pretioſis in rogum conjectis. Sepultura carere graviſſima habebatur pœna. Bonas literas excolebant & amplectebantur. Hinc Græcia fœcundiſſima doctis urbibus perhibetur à Manilio. Hinc Horatius [*k*]; *Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo Muſa loqui &c.* Cicero Græcos appellat *homines doctiſſimos.* De qua re nullum dubium eſſe poteſt ei, cui auctores & Scriptores Græci non ſunt ignoti. Vix tamen ulla gens alia majoribus vitiis fuit contaminata; pleraque Horatius [*l*] expreſſit hocce verſiculo;

Seditione, dolis, ſcelere, atque libidine & ira
Iliacos intra muros peccatur, & extra.

De ſtupris & mulierum raptu multa tradit Herodotus. Polybius iis objicit fraudes. Mendaces & adulandi peritiſſimos eos proclamat Juvenalis. Latini Scriptores fere omnes arguunt Græcos levitatis. Vino obrui inter vitia illis non fuit poſitum. (b) Græciæ, quæ hodie habetur latitudo à Varnæ territorio ſub gr. 45. uſque ad promontorium Tænarum, vulgo *Metapan*, aut *des Cailles*, extenditur ad milliaria Germanica CL. Longitudo à Dulcinio vulgò *Dulcigno*, in Albaniæ limite, uſque ad Boſphorum Thracicum, eſt milliarium Germanicorum cxxxv. (c) Græcia illa, olim fœcunda ac fertilis, hodie multis in locis deſerta eſt. Qua de cauſa ante annos haud adeo multos Turcæ aliquot millia Calabrorum in Albaniam invitârunt; eiſque agros ibidem tribuerunt. Multæ hujus ſolitudinis ac vaſtitatis afferri poſſunt cauſæ. (d) Hodierni Græci, dominorum ſuorum mores pleroſque ſunt amplexi. Qui ſub Turcarum degunt Imperio, dominorum ſuorum fere ſimiles ſunt. Qui ſub Venetorum ſunt poteſtate, eorum vivunt more [*m*]. Univerſi antiquam iſtam pergræcandi & epulandi ſervant conſuetudinem: Zelotypia laborant: ſplendidè veſtiuntur [*n*]. Græca lingua vocibus Arabicis, Turcicis, Sclavicis, Latinis ac Italicis eſt corrupta. *Cruſius* in Turcogræcia ſua tradit ſeptuaginta & plures in lingua iſta hodie obſervari dialectos; Theſſalonicenſes tamen cæteris loquuntur purius. Armis Græci ferè deſtituuntur, artes mechanicas & rem exercent nauticam, quibus excellunt. Turcæ, ſi quos ex Græcis animadvertunt opulentiores, eoſdem fictis etiam criminibus accuſatos bonis omnibus exuunt [*o*]. Græcis ſub Turcarum Imperio præſunt *Saniaci*, vulgo *Sangiac* ſeu *Sazas*, qui ſunt provinciarum præſides. Tributum Græci pendunt quotannis in ſingula capita; auferuntur ex liberis robuſtiſſimi, qui militaribus exercitiis inſtructi ſunt Geneſſari, Turcicæ militiæ robur. Ab iſto liberorum Tributo eximuntur Nauplienſes, Rhodii, Conſtantinopolitani, Bulgari, & Hungari. Græci numero multo ſuperant Turcas, ſed imbelles ſunt: Albani ad arma paratiores ſunt. Conſilia ſua haud bene tegunt: unde illorum ſæpe ſunt proditæ conſpirationes. Mainotæ, ſeu *Tzacones*, qui ſunt in Morea feroces & bellicoſi, Græcorum profitentur ritus, hactenus liberi, Turcarum vim fortiter repreſſerunt. Decem armatorum millia in aciem poſſunt educere milites expeditiſſimos, & peritiſſimos ſagittarios. Majoribus navibus portus ſuos ingredi non permittunt, ſed minora tantum admittunt navigia mercaturæ gratiâ. Hoſtiles naves, quibus potiuntur, incendunt; piraticæ Turcicas vexant & deprædantur inſulas. Eccleſiam Romanam Græci habent pro ſchiſmatica, Epiſcopi Romani primatum exſecrantes. Spiritum S. à ſolo Patre procedere credunt. Nullum admittunt purgatorium. Sacramentum Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie laicis adminiſtrant; illudque celebrant in pane fermentato. Unctionem extremam & Confirmationem rejiciunt. Sanctorum animas ante diem judicii gratioſa Dei viſione frui, aut impiorum in inferno torqueri negant. Sacerdotibus permittunt matrimonium ita, ut ante ordinationem uxores ductas iis liceat retinere; nec poſt ordinationem conceditur uxorem ducere. Matrimonium quartum omnino prohibent, adeo ut Patriarchæ nonnulli Imperatores, quondam, ea de cauſa communione excluſerint ſacra. Statuarum religioſum cultum rejiciunt; pictas tamen in templis habent ſuis imagines. Quatuor temporum jejunia obſervant: *Primum*, à Sexageſima ad Paſcha; *Secundum* Petri & Pauli, ab octava Pentecoſtes ad horum Apoſtolorum feſtum: *Tertium* B. Virginis, ab initio Auguſti uſque ad Aſſumtionem. *Quartum* S. Philippi, à feſto hujus Apoſtoli, quod incidit in 14 Novembris ad Natalitia Chriſti. Calogeros ſeu Monachos ſuos multum venerantur, qui duram agunt vitam, ex labore manuum ſuarum viventes; Ex iſtis ſolis Patriarchas, Archiepiſcopos & Epiſcopos ſuos eligunt [*p*]. Qui cum Turcis contrahunt matrimonium, excommunicantur. De his & aliis hodiernorum Græcorum moribus ac ritibus legantur *Cruſius*, *Boterus*, *Poſſevinus* & *Leunclavius*.

HEKELII.

[*i*] *Sophiano* Chitro.

[*k*] Lib. de *Arte Poetica*, v. 323. ſeq.

[*l*] Lib. I. Epiſt. II. v. 5. ſeq.

[*m*] Apud utroſque tanta regnat *Barbaries*, ut nulla apud eos Urbs inveniatur, in qua ſit Academia. Nemo eſt etiam, qui ſuos Liberos Artes liberales, aut Litteras edoceri curet.

[*n*] Utuntur enim Veſtibus conſuetudini ipſius Principis reſpondentibus.

(a) Antiquorum Græcorum mores. (b) Græciæ novæ Longitudo & Latitudo. (c) Soli natura in Græcia. (d) Græcorum recentiorum mores.

[o] Græci omnes *generaliter* paucâ ſupellectile, uti *Turcæ*, contenti ſunt, nec ſupra plumeos Lectos cubant, ſed culcitras, ſive centones lanâ, aut panni tonſurâ ſuffultos ſubſternere ſolent.

[p] Sunt autem Patriarchæ Eccleſiarum *Græcanicarum* quatuor, *Conſtantinopolitanus* nempe, *Alexandrinus*, *Hieroſolymitanus* & *Antiochenus*. Sed qualis ſit eorum moderatio in *Epiſcopos* & *Presbyteros*, quotque quilibet millium aureorum quotannis Turcæ pendeat, vid. *Maginus* Part. 11. *Geogr. Ptolem.* fol. 166. fac. b.

C A P. XII.

De Creta Inſula.

I.

AT inſularum Græco littori objacentium maxima omnium eſt *Creta*, Græcis Latiniſque monumentis plurimum celebrata. Hæc quippe prima potuit *navibus* & *ſagittis*; prima *Minoe* duce claſſe pugnavit; *equeſtres pugnas* prima docuit, laſcivas vertigines implicare; prima literis *jura* junxit; ſtudium item *Muſicum* hinc initium cœpit. *(Sunt verba Solini Cap.* XVI. potuit. *i.e. potis fuit.)* Creta.

II. Nomen deducunt alii à *Crete* Nympha, Heſperidis filia; alii à *Crete*, rege Curetum; quidam primum *Aëriam*, deinde *Curetim*, & Μακαρόννησον nonnulli, id eſt, *beatam inſulam* à temperie cœli appellatam exiſtimavère. Incolæ Græcis dicuntur *Cretes*, Latinis *Cretenſes.* 1 Cretæ nomina.

III. Inter Ortum porrigitur Inſula & Occaſum tractu longiſſimo, hinc Aſia, illinc Africa objacentibus: à *Septemtrione* Ægæis & ſuis, id eſt, Creticis æſtibus verberatur: ab *Auſtro* Libycis undis perfunditur & Ægyptiis. *Longitudo* ejus maxima à Samonio promontorio, nunc *C. Salomoni*, ad promontorium Corycum, nunc *Cornico*, milliar. Germ. LXX. *Latitudo* circa mediam ſui partem maximè patens milliar. Germ. XV. Cretæ fines & Magnitudo.

IV. *Centum* in ea *urbium* clara fama eſt. Sunt tamen etiam in antiquis auctoribus, qui non centum urbibus, ut prodiderunt, qui prodige lingua largiti ſunt, ſed magnis & ambitioſis ſtipatam exiſtiment. Clariſſimæ fuerunt, Urbes Cretæ.

REISKII.

1 (a) *Creta* nulli Nymphæ, aut Jovis filio, aut regi apud Hiſtoricos obſcuro vel plane incognito, ſed ductis in hanc Inſulam Phœnicum coloniis nomen cultumque majorem debuit. Regio enim Paleſtinæ una fuit Arabibus כריתא *Keritha* (ſic apud Giggejum legitur) Syris & Phœnicibus כרית *Creth* dicta, cujus incolæ כרתי (b) *Crethi* Hebraice dicuntur, voce in S. literis frequenti, quam aliquoties LXX Interp. κρῆτας, i.e. Cretenſes vertunt. Hinc regio utraque urbium nominibus nonnullis, gens autem bellico armorum ſtudio, ſagittis potiſſimum & arcu conveniunt. Quo ſpectat fabula, quæ Diodoro Lib. V placuit, de undecim Curetibus, unoque horum Saturno, qui navibus appulſi artem inſulæ ſagittariam primi introduxerint. Contra vero Stephanus de Gaza Philiſtæorum metropoli obſervat, illi cognomen Minoæ olim additum ab Minoe, qui eò adſociatis duobus fratribus commearit. (c) Atqui Minos rex Cretæ primus prædicatur, regnique illius antiqui conditor, quod per multa ſtetit ſecula, donec in Principatum deſineret. Hinc apud Dionem Duces ultimi ſeu Principes duo memorantur, & urbes quibus præfuerint, captæ paulo antea quam tota inſula in ditionem Romanam venerat, Q. Cæcil. Metello auſpice A. V. C. 685. Hinc Græcis Impp. ſubjecta furore Saracenico & impetu domata A. V. C. 826, nec ſimul tamen tota Græcia uti Cluverius narrat. Rudera (d) *Labyrinthi* hodierna, ut extant Bellonio αὐτόπτῃ veterem lapidicinæ formam retulerunt, ex opere priſco nullum veſtigium: Petrus Martyr tamen Lib. II. Legat. Babylon. aliique auctores jactatis Cretenſium ruderibus inſiſtunt. Quid porro actum ſit cum Candia, hodieque agatur, Hiſtorici & Geographi tradunt. (e) Nam præter majores *urbes quatuor*, minora fere *quindecim* adhuc extabant *oppida*, quæ vero à Turcis per bellum ultimum disjecta aut lacera jacent. Reſp. vero Veneta ære multo A. 1193, inſulam acquiſivit, tenuitque tot ſecula, donec Turcis per deditionem cedere cogeretur: (f) Adhuc tamen Sudam ſive Sittam, Carabuſam, Sinamque longam arces & portus munitiſſimos retinuit.

BU-

(a) Creta. (b) Crethi. (c) Regnum, denique Principatus. (d) Labyrinthus. (e) Candia capta.
(f) Exceptis Arcibus & portubus.

runt, α *Gortyna*, caput inſulæ; β *Cydon*, quam Græci *matrem urbium* appellavere; γ *Gnoſſus* Minois regia, *Therapnæ*, *Dium*, δ *Lyctus*, ε *Lycaſtus*, *Phæſtus*, *Manethuſa*, ζ *Dictynna*.

Montes.

V. Montes item celebres, η *Dictæus*, ϑ *Idæus*, ι *Corycus*, κ *Cadiſcus*. λ *Labyrinthus*, in medio ferme fuit, mirandum *Dædali* opus, itinerum ambages, occurſuſque ac recurſus inexplicabiles continens, lapide polito, ac fornicibus tectum.

Cultores Cretæ.

VI. μ *Incolæ* perpetuo *vitioſiſſimi* & ν *piratica* infames, initio rerum Regibus regebantur, poſt Ducibus. Q. *Metellus* inſulam edomitam in provinciæ formam redegit; manſitque ſub Imperio, primum Romano, mox Conſtantinopolitano, donec cum reliqua Græcia à *Saracenis* occupata fuit. Recuperatam deinde *Balduinus*, Flandriæ Comes & Imperator Conſtantinopolitanus, Bonifacio Marchioni Montisferrati dedit; à quo tandem ξ *Veneti* grandi pecunia mercati etiam nunc tenent. *Candia* (1) nunc à Metropoli ſua indigitatur: habetque urbes claras quatuor, contra Turcarum irruptiones munitiſſimas;

(1) *Seculo 15°. obſidionem plus minus duobus Annis contra Turcas ſuſtinuit, ubi infeſtiſſimi illi Chriſtiani nominis boſtes ſupra 50000 hominum amiſerunt.*

BUNONIS.

α (a) *Gortyna* [*a*] hodie *Gurtina* exiguus pagus [*b*] eſt ab Ida monte 10 millia paſſuum diſtans: & ab ora litorea 12: olim ad Lethæum, ſeu Lethen fl. fuit ſita.

β (b) *Cydon*, Cydonia & Cydonis in ora Septentrionali eſt, hodie *Canea*, urbs valde munita, quam Venetis eripuerunt Turcæ anno 1646. [*c*]

γ (c) *Gnoſſus*, *Gnoſus* & *Cnoſſos* [*d*] urbs exciſa, C ſtadiis à Gortyna fuit & à litore xxv: hodie pagus eſt. *Gnoſſiacum merum* memorat Lucanus. Gnoſſo civitate *Strabo* oriundus erat, natus tamen Amaſiæ, civitate Ponti.

δ (d) *Lyctus* vel *Lyttus* olim clara urbs, nunc pagus eſt ad Dictæum montem, xv millia paſſuum à litore ſeptemtrionali; in quo (e) *Cherſoneſus* erat Lyctiorum emporium. Nonnullis hodie eſt *Paleocaſtro*.

ε (f) *Lycaſtum* opidum interiiſſe tradit Strabo.

ζ (g) *Dictynna* [*e*], ad Ciſamum promontorium eſt, quod hodie *Capo Spada* appellatur.

η (h) Mons *Dictæus*, *Dictinnæus* ſive *Dictæ*, inter Idam montem eſt, & promontorium Samonium: cujus juga ita excandeſcunt, ut eminus navigantes magis putent nubila. Solin.

ϑ (i) *Ida* mons antè Solis ortum videt Solem: ibi *Jupiter* nutritus. Varronis ævo, Jovis viſitabatur ſepulchrum. [*f*]

ι (k) *Corycus* mons & promontorium in parte inſulæ occidentali eſt.

κ (l) *Cadiſcus* ſive *Cadiſchi* mons & promontorium, oppoſitum eſt Peloponneſi promontorio Maleæ.

λ Artifex iſte opus hoc ad exemplar Ægyptii antiquiſſimi (m) Labyrinthi ſtruxerat: & vix centeſimam ejus partem, judice Plinio, expreſſerat. Apud Gortynam urbem fuiſſe ſcribitur. In eo Minotaurus à Theſeo interfectus eſt. Veſtigia Labyrinthi iſtius monſtrantur haud procul à radicibus montis *Pſiloritti*. In agro Caneæ ſunt montes *Spachioti*, vulgo *Sfachie*, olim *Leuci* dicti, in quibus habitant *Sfachiotæ*, genus hominum ferox, & ad arma paratum. Eos ſolent Veneti ad bellum conducere: verum Cretenſes ſunt & fluxæ fidei. Noſtra ætate Turcas à Sfachiotis in bello iſto, quod hodie ibidem geritur, fuiſſe adjutos, conqueruntur Veneti.

μ Cæterum hæc inſula multis celebrata eſt fabulis, adventu Europæ, Paſiphaës, & Ariadnes amoribus. Optimis olim uſa eſt legibus, quas *Minos* ab ipſo Jove acceptas Cretenſibus tuliſſe perhibetur. Græci magno in pretio eas habebant. Sequenti tamen ævo mores prolapſi ſunt; habitique ſunt Cretenſes perfidi; unde proverbium [*g*]; *Cretenſis cum Cretenſi*, i. e. improbus cum improbo: item, *cum Cretenſi Cretiza* [*h*]. Omninò autem pugnaces erant, plurimumque valebant navali apparatu. Hodie *vero* Cretenſes plerique ſunt imbelles ac timidi, ſi *Sfachiotas* modo memoratos exceperis.

ν Poſt Tyrannidem, qua oppreſſi aliquando fuerant, latrociniis ſeſe dediderunt. *Cilices* deinde eos invaſere. Romani verò univerſos deleverunt, captis, præter cæteras Cretæ urbes, Cilicum caſtellis piraticis, Imperatore Metello, cui cognomen inde *Creticum* impoſitum eſt.

ξ Demum anno 1645, Turca inſulam hanc invaſit, ab eaque tempeſtate bellum de illa geritur: Venetis fere ſolis tantam belli molem ſuſtinentibus.

HEKELII.

[*a*] Sive Gortys, vel *Gortyn*.

[*b*] *Vel potius Oppidum.*

[*c*] Meminit ejus & eorum, qui incolunt iſtam, *Virgilius* Ecl. x. v. 59. Lib. x. *Æneid*. v. 265. & Lib. XII. v. 858. Unde & *Poma Cydonia* paſſim. Eſt & *Cydonia Stephano* Urbs *Ciliciæ*.

[*d*] Olim *Geratas* appellata.

[*e*] Cujus & *Pomponius Mela* Lib. III. c. VII. p. m. 205. meminit.

[*f*] In hoc quoque Monte *Paris* ſententiam tuliſſe fertur pro *Venere* de *Pomo aureo* adverſus *Palladem* & *Junonem*. De eo vid. *Strabo* Lib. x. p. 60. Tom. II. oper. Ab hoc Monte *Ida* quidam Gentilium ignari *Ebraicarum* rerum putant *Judæos* dictos tanquam *Idæos*. Quam ſententiam verò meritò rejecit *Petr. Joannes Olivarius* in *Annotationib.* ad *Pomp. Melæ* Lib. III. c. VII. p. 205.

BU-

(a) Gortyna. (b) Cydon ſ. Canea. (c) Gnoſſus. (d) Lyctus. (e) Cherſoneſus. (f) Lycaſtus. (g) Dictynna ſ. Dictamum. (h) Mons Dictæus. (i) Ida. (k) Corycus. (l) Cadiſcus. (m) Labyrinthus.

mas ; ο *Candiam*, π *Caneam* (1), ρ *Rethymum* (2) & σ *Sitiam*. *Archiepiſcopatus* eſt unus Candiæ ; *Epiſcopatus* octo.

(1) *A Turcis An.* 1645, *expugnatam.*

(2) *A Turcis An.* 1646, *ſubditam.*

BUNONIS.

ο (a) *Candia* in latere Septemtrionali ſita, eadem putatur eſſe urbs, quæ olim *Cytæum* : quamquam Cytæum aliis hodie *Sittia* ſive *Citie* exiſtimatur ; aliiſque *Fraſcia*. Candia hæc *urbs ampla & totius inſulæ primaria ac munitiſſima* diuturnam Turcarum ſuſtinuit obſidionem.

π (b) *Canea*, olim *Cydone egregie munita* à Turcis hodie tenetur, quod modo memoratum. In agro Caneæ eſt (c) *Suda* arx cum portu commodiſſimo, in ſinu *Amphimalo*, nunc *de la Suda*, multarum navium capace ; ultimum Venetæ dominationis in hac inſula præſidium.

ρ (d) *Retimo*, olim *Rhytimna* erat in litore Septemtrionali, eſt ad Platonici fl. oſtia, urbs dives ac frequens ; portum habet ſatis commodum, ac caſtrum in rupe poſitum.

σ (e) *Sittia* ; in quatuor illis urbibus Cretenſibus minima, ſed frequens, ampliſſimo gaudet portu, qui in præcipuis hujus inſulæ ponitur. In eodem litore Septemtrionali eſt ; unde inſulæ pars Orientalis appellatur : nam ſecundum quatuor illas urbes, in quatuor territoria hodie diſpeſcitur Creta, incoliturque tribus hominum generibus, *Nobilibus Venetis*, *Nobilibus Candiotis*, & *Græcis*. Nobiles Veneti ſunt à nobilibus Venetis orti ; Nobiles Candiotæ à civibus Venetianis. (f) De cætero *vinum* mittit Creta, quod *Malvaticum* vocant ; & *ſaccarum*, quod ab inſula hac *Candiæ* dicunt. *Cupreſſum* & *Cypariſſum* fert copioſam : cæſæ etiam cupreſſi repullulant. Gnoſii inventas fruges ſibi vendicabant, audacter cum Atticis hâc de re contendentes. Ager Creticus *Silveſtrium Caprarum* copioſus eſt : *cervo* eget, *lupos*, *vulpes*, aliaque quadrupedum noxia nunquam educat. Serpens nulla, larga vitis, mira ſoli indulgentia. Herba ibi eſt, quæ ἄλιμ☉ dicitur, ea admorſa diurnam famem prohibet. Avem *noctuam* non habet, &, ſi invehatur, emoritur. *Phalangium* ibi eſt aranei genus, quod ictum hominem veneno interficit. Apoſtolus Paulus Titum Cretæ fecerat Epiſcopum, eumque Presbyteros in civitatibus ſingulis conſtituere juſſit. *Anno* 1669, Inſula hæc, *Canea* & *Candia* urbe primariâ expugnatis, in Turcarum pervenit poteſtatem, *Sudæ* verò & *Retimo* in Venetum hactenus fuit dominio.

HEKELII.

[g] Apud *Eraſm.* Chil. I. Cent. II. *Ad.* XXVI. & XXVII. p. 61. col. b. & *Manutium* in *Adag.* p. 90. col. b.

[h] Vid. id. *Eraſmus* loc. cit. p. 62. col. a.

(a) Candia. (b) Canea. (c) Suda. (d) Retimo. (e) Sittia. (f) Felicitas ſoli.

CAP. XIII.

De Thracia.

I.

POST Strymona amnem Macedoniæ proxima eſt Thracia ; inter validiſſimas Europæ gentes maximè fera & barbara ; Regio nec cœlo læta, nec ſolo ; &, niſi qua mari propior, infœcunda, frigida, eorumque quæ ſeruntur malignè admodum patiens. α

II. Nomen habere putatur vel à *Thrace* Martis filio [a] ; vel, ut aliis videtur, ab *aſperitate* ſoli cœlique & gentis feritate, quaſi Τϱαχεῖα. *Terminos* habet, à Septentrione Æmum montem, quo à Mœſis diſterminatur ; ab *Oriente* Pontum & Propontidem ; à Meridie *Ægæum* mare ; ab Occidente *Strymona* amnem. *Longitudine* occupat à Strymonis fontibus ad Panyſi oſtium & opidum Meſembriam mill. German. LXX. *Latitudine* verò ab Æmo monte juxta Nicopolim ad β Maſtuſiam Cherſoneſi promontorium mill. German. LX. I

Thraciæ Nomen & Limites.

Magnitudo.

III. *Di-*

BUNONIS.

α *Lapides* in ea feruntur eſſe carbonibus ſimiles, qui incenſi, & aqua reſperſi, acrius exardeſcant, flabris reſtinguantur.

β *Maſtuſia* prom. hodie vulgo *Capo Griego*, eſt in ora Thraciæ Auſtrali, Sigæo prom. Troadis oppoſitum, ab Atho monte clxiii milia paſſuum in Orientem recedens

HEKELII.

[a] Vel à *Thraca*, *Nympha* incantatrice.

REISKII.

1 Valeant incertæ origines ac fabuloſæ, quia S. in literis ex Japhethi progenie veriores nunc ſuppetunt. Namque inter filios Japhetheos unus ponitur תירס *Thiras*. Gen. X. v. 2. eliſa ſubinitium vocali, pro Simeoli ultimo ſi Græcam literam

Diviſio Thraciæ populi.

III. *Diviſam* quondam fuiſſe in quinquaginta ſtrategias, auctor eſt Plinius. Is populos in ea recenſet, Strymonem amnem accolentes, γ *Denſelatas* [*b*], δ *Medos*: ad Neſtum amnem, ε *Digeros*, ζ *Beſſorumque* multa nomina, inter *Eleos*, *Diobeſos*, *Carbileſos*, *Bryſos*, *Sapæos*, Hebrum accolentes, η *Odryſarum* numeroſam gentem, *Odomantas*, *Carbiletas*, *Pyrogeros*, *Drugeros*, *Cænicos*, *Hypſaltos*, *Benos*, *Carpillos*, *Botiæos*, *Edones*, *Cicones*, *Biſtones*, *Selletas*, *Priantas*, *Doloncas*, *Thynos*, *Celetas*: omnium autem ſæviſſimos *Scordiſcos* memorat Florus.

ram ξ ſubſtituas, inde Θρᾷξ *Thrax* proveniet: Sic enim hæc mutua literarum duarum permutatio conſtituta in Alphabeto à Phœnicibus ad Græcos traducto etiam tenetur. Joſephus tamen Gorjonides, & R. Abraham Zachuth per Samech efferunt תראסיה *Tharſia*, i. e. Thracia. Adde veterum auctoritates, Euſebii nempe, Hieronymi, Epiphanii pluriumque: Sed ex omnibus unum audi Fl. Joſephum Lib. I. Antiquit. c. 7. Θείρης δὲ Θείρας ἐκάλεσεν, ὧν ἦρξεν. Ἕλληνες δὲ Θρᾶκας αὐτοὺς μετωνόμασαν. *Thires autem Thiras eos vocavit, quibus imperaverat: Græci autem ipſos Thraces vocarunt.* Hinc Bochartus Lib. III. Phaleg. 2. multa hujus nominis veſtigia inter Thraces vicinoſque populos demonſtrat: Ut ſunt Athyras portus & ſinus & fluvius non procul à Byzantio in propontidem exiens: Tyras urbs Mœſiæ: Teres Græce apud Thucydidem Τήρης, qui regnum Odryſarum in Thracia valde amplificaverat. Plura omittam & ad locum Plinii Lib. IV. c. 11. tranſibo, qui Thraciam in quinquaginta ſtrategias diviſam prodidit. Strategia Græce στρατηγία exercitus aut militiæ præfecturam denotat. Ergo pro bellicis præfecturis numeroſis equidem gens ferox armorumque ſtudioſiſſima terræ ſuæ partitionem attulit.

BUNONIS.

γ *Dentheleti* amnem Strymonem accoluerunt dextro latere.

δ Et *Medi* Byſaltas uſque; lævo.

ε *Digeri*.

ζ *Beſſorumque* multa nomina ad Neſtum fl. Pangæi montis ima ambientem inter populos ibi memoratos.

η *Odryſarum* gens infundit Hebrum accolentibus *Carbiletis*, *Pyrogeris*, *Drugeris*, *Cænicis*, *Hypſaltis*, *Benis*, *Carpillis*, *Botiæis*, *Edonis*. Eodem in tractu ſunt *Syaletæ*, *Briantæ*, *Dolangæ*, *Thynicæ*, *Lalctæ*, Majores Æmo, Minores Rhodopæ ſubditi; inter quos Hebrus amnis. Ita fere hos populos recenſet Plinius lib. IV. cap. XI. *Cicones* Mela ad Iſmarum montem & Hebrum fl. collocat. De *Biſtonibus* lege Iſaacum Tzetzen. Hi à Poëtis ſæpe pro univerſa Thracum gente uſurpantur.

HEKELII.

[*b*] S. *Denſeletas*.

CAP. XIV.

De Urbibus veteris Thraciæ, Fluviis ac Montibus. (1)

I.

Opida Thraciæ. OEſyme. Neapolis. Abdera.

OPida clara olim in Thracia fuere à Strymone amne in litore Ægæo, α *OEſyme*, β *Neapolis*, γ *Abdera*, à Diomedis ſorore conditum opidum, unde

BUNONIS.

α (a) *OEſyme* ſive *OEſyma* & *OEſima* [*a*] ad Ziſacti fl. oſtia quem à Septemtrione premit lacus (b) *Praſias*, cujus meminit Herodotus, vicinas habebat æris fodinas.

β (c) *Neapolis* ad Symboli montis collocatur radices, urbs maritima, Sinui Pierico fere vicina.

γ (d) *Abdera* inter Neſti & Hebri oſtia, à Clazomeniis amplificata *Clazomenæ* dicta eſt. *Solinus*. Eſt *Democriti* illius patria qui nunquam ſine riſu in publico fuit [*b*]. Quum CIX annos expleviſſet, triduum calidorum nidore panum, ſpiritum jam jam exiturum remoratus eſt. Abderâ quoque oriundus fuit *Protagoras*. *Abderitanos* ſtupori mentis obnoxios eſſe ſcribit Cicero. Ad Abderam, Plinio teſte [*c*], ſunt paſcua, in quibus equi paſti in rabiem vertuntur: quemadmodum apud Potniam aſini.

HEKELII.

[*a*] Quam *Thucydides* Lib. 4. Urbem *Macedoniæ* facit.

[*b*] Unde & *Abderita* & Γελασῖνος dictus. Vid. *Quenſtedii Dialog.* de *Patriis Viror. illuſtrium.* p. 444.

[*c*] Lib. XXV. c. VIII. p. 461. lin. 41. Meminit idem *Plinius* hujus Civitatis Lib. VI. c. XI. p. 54.

REISKII.

(1) Ut in gentibus Thraciæ numerandis Auctores variant, ita in urbibus, quas Ptolemæus plures, alii pauciores nominant. Clara interim fuit Maronea, quam ab Marone Oſiridis vel Bacchi comite ſtructam voluerunt: Turris itidem quam à Diomede vocârunt, & oppidum in quo ſtabula equis ſuis parata dicitur ſervaſſe. Eleus Proteſilai ſepulchro, & quod ibi accidiſſe Pomponius Mela refert, prodigioſo arborum marceſcentium exemplo decantatiſſima fuit. Abdera

(a) OEſyme. (b) Praſias lacus. (c) Neapolis. (d) Abdera.

Iohn Senex ſculp.

unde & nomen habuit, idem & *Clazomene* dictum, fuit in eadem regione opidum δ *Tinda*, Diomedis equorum ſtabulis dirum, ε *Maronea*, inter hanc & Hebrum fluvium ζ *Doriſcus*, locus ubi Xerxem Perſarum Regem copias ſuas, quia numero non poterant, ſpatio dimenſum ferunt η *Ænus*, ab Ænea profugo condita; paulumque à mari recedens quondam ϑ *Cypſella*. Tinda. Maronea. Doriſcus. Ænus. Cypſella.

II. In Cherſoneſo quam Thraciæ cognominant, ι *Cardia*, κ *Eleus* & λ *Seſtus*, cui objacet ex Aſia *Abydus*, utraque Leandri amore nota. Prope regio, in qua Xerxes diviſas pelago terras ponte (mirum atque ingens facinus) auſus jungere; & copias ex Aſia in Græciam traduxit: μ *Callipolis*, cui oppoſita in Aſiæ litore ν *Lampſacus*: & in radice Cherſoneſi ſedens ξ *Lyſimachia*. Cardia. Elæus. Seſtus. Callipolis. Lyſimachia.

III. Inde

dera Clazomeniorum Tejorumque colonia quoque Anaxarchum Philoſophum, Hecatæum & Nicænetum hiſtoricos, pluresque alios illuſtres viros progenuit: Ergo ne vervecum patriam cum Juvenale, aut ſtuporis ream hanc facito. Hœmus vero mons in tantam non potuit abire altitudinem, in quantam à Pomponio pluribusque protrahitur, ut inde duo maria Euxinum & Hadriaticum conſpectui ſimul offerrentur, partim ob immenſum, quo disjunguntur, ſpacium, partim ob montes, qui interjacent, altiſſimos: Sic Strabo quondam Lib. VII. Nec Geometricæ nec Opticæ rationes, aut humana oculorum acies id permittunt, uti ab Voſſio ad Pompon. l. cit. adſtruitur. De Atho ſupra diximus: Cineres in hujus aris, quas Ethnici pro more ſtruxerant, & vertice nunquam diſſipatos inter Prodigia Pomponius refert: Sed hoc quicquid eſt, excelſis montibus eſt commune.

BUNONIS.

δ (a) *Tinda* Abderæ vicina eſt: Melæ vocatur *Turris Diomedis*.

ε (b) *Maronea* eſt ad Iſmari fl. oſtia, prius *Ortugurea* dicta, poſtea *Hipparchia*; item *Cynoſſema*; hodie *Marogna* vocatur.

ζ (c) *Doriſcus* apud Hebrum fl. eſt.

η (d) Et *Ænus* ſive *Æneum* opidum fere apud Hebri fl. oſtia, opidum Thraciæ liberum, ubi Polydori tumulus apud Plin. Æneæ opus, ut Maro docet; olim Straboni *Poltiobria*, Stephano *Poltumbria*, & Appian. *Synibus*: hodie Græcis *Eno*, Turcis, *Ygnos*; ſinus vicinus inde hodie vulgò dicitur *Golfo di Enos*.

ϑ (e) *Cypſelia* ſive *Cypſala* a Cypſelo Iximis filio condita, Orte[illegible] etiam *Juſtiniana Nova* vocatur, hodiè *Chipſala*, *Chapſilar* & ſecundum alios, *Ipſala*, appellatur. Melas fluvius eam alluit.

ι (f) *Cardia* Melanem ſinum illuſtrat, qui inde & *Cardianus* appellatur; quod in cordis faciem ſita urbs *Cardia* vocata eſt. Hanc urbem illuſtrarunt *Eumenes* & *Hieronymus*, hiſtoriæ conditor, ejus æqualis, qui Cardiæ [illegible].

κ (g) *Eleus* ſive *Elæus* apud Maſtuſiam ponitur [illegible]. [illegible] hodie vocatur *Critea*.

λ (h) *Seſtus* ſive *Seſtos* & *Abydus*, hodie *Seſto* & *Abydo*; inde paullo verſus Auſtrum ſunt caſtella illa, quæ hodie *Dardanelli* vocantur, in quibus multa tormenta poſita ſunt ad excludendas hoſtiles claſſes. Nomen habent ab antiquo Dardano, quod in Aſiæ ſuit litore. Ex Chriſtianorum vero navibus, quæ præſidiario militi centum numeravit aureos, Conſtantinopolim abire licet: pluribus tamen quam quinque non permittitur unà tranſitus: & quæ redeunt, tenentur Abydo (ad Seſtum enim navium ſtatio inſida eſt) per tres dies commorari: ut, ſi urbe diſceſſerint hoſpite inſalutato, hic detentæ præſto ſint, die demum tertia mittuntur, qui videant, num fugitiva ſint mancipia, num furtivæ merces. Anguſtiæ Euripi hic vix mille & quingentos habent paſſus. *Seſtus* Gelio etiam vocatur *Poſidonium*. Caſtaldus ait urbem eſſe dejectam, locumque appellari à nautis *Malido*, à Turcis *Bogazoſſar*, & *Bagazaſſar*.

μ (i) *Callipolis* hodie *Gallipolis*, Turcis *Gepolc*, in colle jacet, ex quo gratiſſimus aſpectus eſt in Propontidem [d]. *Soleiman*, Orchanis Turcici Regis filius, quum *Callipolin* opidum tam opportunum cepiſſet an. C. 1357, *Joannes* Imperator Conſtantinopolitanus id adeo ſprevit, ut diceret, *vini amphoram tantum eſſe amiſſam, & ſtabulum quoddam porcorum*. Sed quid hic fuerit amiſſum, eventus docuit. Ex Callipoli enim Thraciam eſt depopulatus, Hadrianopolin & Philippopolin cepit Turca, lateque ſuum extendit imperium. Hodie Gallipoli ſagittæ parantur, qua ex arte plerique victitant.

ν *Lampſacus* [e] una eſt ex iſtis tribus urbibus quas Perſarum Rex donavit *Themiſtocli*, unde ſumeret vinum: reliquæ duæ erant *Magneſia*, quæ ei panem præberet, & *Myus*, ex qua obſonium haberet. [f]

ξ (k) *Lyſimachia*, aliter *Hexamilium*, orientale iſthmi litus obſidet, ut Cardia occidentale. Hæc à *Lyſimacho*, uno ex Alexandri M. ducibus condita, quum Cardia conciſſet, hodie *Hexamili* vocatur, nomen ejus [illegible]. Poſt an. tamen [illegible] terræ motu ſubverſa eſt: inſtaurata [illegible] poſtea. *Antiochus* hanc ſibi aſſerebat [illegible] contra Romanos; inſtauraverat enim eam [illegible]; adeoque hæreditario jure repetebat.

HEKELII.

[d] Nomen habet a Conditore *Caligula*, & dicitur quaſi *Caligulæ Polis*. [illegible] & *Galata* Urbs [illegible] eiuſdem nominis, [illegible] in Mare procurrentis, [illegible] *Iſthmo*, adeo ut in aliqua Parte vix curribus ſit pervius. Munita eſt & Rupibus ſepta. A [illegible], in quo Caſtellum eſt [illegible].

[e] A *Lampſaco* [illegible] quadam [illegible].

(a) Tinda. (b) Maronea. (c) Doriſcus. (d) Ænus. (e) Cypſella. (f) Cardia, ſinus Cardianus. (g) Elæus. (h) Seſtus. (i) Callipolis. (k) Lyſimachia.

Pactya. Biſanthe. Perinthus. Selymbria. Byzantium. Conſtantinopolis.

III. Inde in Propontide ο *Pactya*, π *Biſanthe*, ϱ *Perinthus*, mirifico σ amphitheatri ſplendore clara, τ *Selymbria*, atque in ipſo Boſphoro υ *Byzantium*, antè *Lygus*, poſtmodum *Nova Roma*, & noviſſime *Conſtantinopolis* dictum. Urbs omni ævo clariſſima, à Conſtantino Imperatore in ſedem Imperii electa: manſitque eadem dignitate, donec Turcarum impia gens ann. CIↃCCCC LIII. occupavit, neque tunc decus ſuum perdidit, cum etiam nunc Imperii Turcici caput colatur, nomine *Stambol.* (1)

Thraciæ opida ad Pontum.

IV. De reliquo opida in Ponto. φ *Phinopolis*, χ *Halmydeſſus*, ψ *Peronticum*, ω *Apollonia* paullum è mari recedens, magna quondam; α *Toza*, β *Anchialus*, γ *Meſembria*, terminus Thraciæ.

V. Intus δ *Byzia*, arx Regum Thraciæ, à Terei nefaſto crimine, ſic opinati veteres, inviſa hirundinibus. ε *Philippopolis*, anteà *Poneropolis*, dein à ſitu *Tri*,

(1) *Urbem hanc celeberrimam, Conſtantinus ex ruderibus Trojæ Byzantii, &c. ſtruxit; Capitolium, Circum, Amphitheatrum, fora, portica, & ejuſdem alia quæ Romæ veteris famam auxerunt, condidit; multum autem priſtini decoris, ex quo Turcarum ditioni ſubdita, amiſit. Situm tamen amœniſſimum Amphitheatri forma jactat, ſtationem navibus totius fere mundi tutiſſimam habet, & undecunque efflant venti commercio aut cum Europa, Aſia aut Africa gaudet, quod ſibi ſoli eſt naturæ donum; exceptis autem palatiis quibuſdam, Moſchis, ptochodochiis & id genus aliis nihil notatu dignum præbet; plateæ enim exiguæ, inequales, tortæ, ædes etiam humiles & ligneæ.*

[*f*] Heìc notandum, quòd nonnulli ſint *Geographorum*, qui *Lampſacum illam*, quam *Themiſtocles* à *Perſarum* Rege per gratiam acceperit, *Phocenſium* ſtructuram fuiſſe dicunt, eamque Vino generoſo claram, quæ priùs *Laomedontis*, deinde *Pithyuſa* eſt vocata.

BUNONIS.

ο A Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrecti *muri* procurrentem excludebant Cherſoneſum. Non longe inde aberat (a) *Pactya* urbs illuſtris; ultra quam *Novus murus Xenophontis* &

π (b) *Biſanthe* cognomine *Samiorum* Melæ ponitur ad Arzi fluminis oſtium, ad quem & *Reſiſtum*, ſed trans eundem.

ϱ (c) *Perinthus* urbs olim Thraciæ ad Propontidem maxima, antea *Mygdonia*, [*g*] poſtea *Heraclea* nominata [*h*]. Splendidis palatiis inſtructa ſcribitur à Veſpaſiano, & aliis Rom. Imperatoribus.

σ Quin amphitheatrum illud ex uno marmore fuiſſe produnt; quod ſeptem orbis miraculis annumeratum accepimus. Eam urbem Diodorus lib. 16. ita deſcribit: *Perinthus*, inquit, ad mare poſita in edito loco peninſulæ longitudinis ferme ſtadii unius. Ædificia habet frequentia & præalta, ut quemadmodum collis clivus ſurgat, ita domus una alteram ſuperet altitudine. Videturque totius civitatis facies inſtar theatri. A Philippo Maced. oppugnata.

τ In litore illo inter Bathynium & Athyram fluvios ſequitur (d) *Selymbria*, Plinio; *Selybria*, Ptolemæo; *Olybria*, Straboni & Suidæ; antea *Selyn*, cui addita vox *Bria*, quæ lingua Thracica urbem ſignificat. Ejus muri ſunt diſturbati; rudera tamen, balnea & templa antiquam oſtendunt magnificentiam. Adjacet eidem hodie Caſtrum, quod Turcæ incolunt.

υ (e) *Byzantium* ad Boſphorum ſive *Boſporum* Thracicum ex adverſo Chalcedonis ſitum, Clauſtrum Ponticum naturâ & opere fuit permunitum. Diu fuit imperii & veræ religionis domicilium, multoſque viros tulit; in quibus *Joannes Chryſoſtomus* haud poſtremo loco numerandus. In muro ſeptem turres erant à portis Thraciis mare ſpectantes; in prima earum ſi quis vocem emitteret, aut lapidem in eam jaceret, eâ arte fabricata erat, uti per machinam quandam ad proximam, indeque porro ad ſequentes tranſiret ſonus, neque ante deſineret, quam ad ultimam integer eſſet delatus. *Templum* etiam urbs illa [*i*] habet *Sophiæ* conſecratum magnificum ſanè. Themiſtius cives ejus beatos prædicavit flumine, aëris temperie, loco terræ, portu maris, templo & mœnibus. A Mahomete poſt quinquaginta quatuor dierum oppugnationem capta eſt, indeque ingentes calamitates ab illo quaſi capite in reliquum Europæ corpus fluxerunt.

φ (f) *Phinopolis* à Phineo conditore nomen habet, hodie nomen retinet *Phinopoli*.

χ (g) *Halmydeſſus*, aliis *Salmydeſſus*, unde Sinus quoque nomen habet; ei vicinum eſt promontorium (h) *Thinnias*, cum ejuſdem nominis opido.

ψ (i) *Peronticum* Thinniæ finitimum eſt. [*k*]

ω *Apollonia Magna cognominata à Pompejo* haud longe à Perontico in ſinu c n.m :dtilimo ſita eſt, Plinio [*l*] *Antium* dicitur, ac aliis *Inſula*. Ex ea urbe Lucullus *Apollinem* in Capitolium detulit; Hodie vocatur *Siſſopoli* Nigro: Pinetus tamen ait, nomen hodie retinere.

α *Toza* ad oram maritimam eſt, haud longe à Sinus Halmydeſſi egreſſu.

β *Anchialus* itidem ad mare eo loco ſita eſt, quo olim erat *Meſſa*, ut Plinius exiſtimat; Sophiano hodie eſt *Anchialo*; Mercatori *Lenkis*; aliis *Achello*.

γ *Meſembria* ad eandem Ponti Euxini oram eſt [*m*]. Reliqua opida porrò in eadem ſequuntur Ponti ora.

δ (k) *Byzia*, nunc *Vice*, in Sithonia regione, quam Orpheus vates nobilitavit, ab Apris 50 millia paſſuum in Septentrionem jacet: hodie præfecti ſedes eſt.

ε (l) *Philippopolis* etiam Δελλέπολις dicta trans Orbelum & Rhodopen montes eſt ad Hebrum fl. Philippi Cæſaris opus; non patris Alexandri, ut tradit Leunclavius. [*n*]

HEKELII.

[*g*] Ab *Hercule*.

[*h*] *Procopio* eſt *Paracia* & *Antonio Perintheras*: Hodie *Pera Volaterrano* dicitur.

[*i*] Quam *Severus* & ejus Filius *Antoninus* Impp. *Antoniam*, & non pauci Hiſtorici *Novam* vel *Secundam Romam* dixerunt.

[*k*] *Mercator* id nuncupat *Verdiſo*.

[*l*] Lib. IV. H. N. c. XI. p. 54. lin. 47.

[*m*] *Strabo* Lib. VII. *Geogr*. p. 584. ſcribit, hoc oppidum antea *Menebriam* dictam eſſe, quam *Herodotus* vocat *Meſambriam*, ſ. Μεσάμβριαν.

[*n*] *Carolus Stephanus* in *Dictionario Geogr. Poët.* p. m. 919. col. a.

BU

(a) Pactya. (b) Biſanthe. (c) Perinthus quæ & Heraclea. (d) Selymbria. (e) Byzantium ſive Conſtantinopolis. (f) Phinopolis. (g) Halmydeſſus ſive Salmydeſſus. (h) Thinnias prom. & op. (i) Peronticum. Opida Mediterranea. (k) Byzia. (l) Philippopolis.

Trimontium ; ζ *Trajanopolis*, η *Adrianopolis*, à conditoribus dicta opida. Præterea ϑ *Olynthus* ; vel clariſſima, ι *Heraclea*, κ *Topiris*, & λ *Philippi*.

VI. Fluvii celebres ſunt, μ *Neſtus* ſeu *Neſſus*, ν *Hebrus*, ξ *Athyras*, ο *Bathynias*. In montibus π *Æmus*, ρ *Rhodope* & σ *Orbelus* principatum tenent.

CAP.

BUNONIS.

ζ (a) *Trajanopolis* à Trajano Imperatore ſic dicta, ad quam *Ariſtus fl.* ex Rhodope ortus in Hebrum cadit, hodie nomen retinet ; ac inde verſus Septentrionem (b) *Plotinopolis*, à Trajani Imperatoris, ut videtur, conjuge appellata.

η (c) *Adrianopolis* ad Taxi & Hebri confluentes ſita, olim & *Ælia*, *Vſcudama*, & *Oreſta* dicta. Ab *Oreſte* nimirum condita ; ab *Adriano* Imp. [o] oraculi voce monito, inſtaurata, ſive amplificata, nomina iſta obtinuit. Turcæ hanc regni ſedem, etiam ante captam Conſtantinopolim, habuerunt. Hodie nomen illud retinet.

ϑ (d) *Olynthus* à Mela & Xenoph. Thraciæ aſſcribitur, ab aliis Macedoniæ, in qua jam memorata eſt hujus libri 4. c. 9. v. 4. Mela poſuit eam inter Athon montem & Pallenen urbem : nunc jacet à Philippo Macedone everſa, locus tamen adhuc *Olintho* nominatur [p]. De ea inter Spartanos & Athenienſes certatum eſt.

ι (e) *Heracleæ* exſtitêre plures ; hanc Plinius [q] *Heracleam* ad Ponticum litus collocat ſecundum *Calatin* Auſtrum verſus. Perinthus quoque alio nomine *Heraclea* nuncupata eſt.

κ (f) *Topiris*, ſeu *Toprus* & *Toparum*, hodie *Ruſio*, Philippis 38 millia paſſuum in ortum diſtat.

λ De (g) *Philippis* in Macedonia dictum eſt hujus lib. 4. c. 9. ſ. 4. Cæterum in Thracia quoque memorandi veniunt (h) *Longi Muri* in præſidium Conſtantinopolis à Septemtrione verſus meridiem ad Barbaros reprimendos deducti ; eorum latitudo erat 80 pedum : erantque longi milliaria LX ut Suidas tradit. Nicephorus verò refert muros illos longos fuiſſe paſſus mille quingentos, ac latos viginti pedes ; ac fuiſſe ex ſilicibus ita exſtructos, ut mons potius quàm murus videri potuiſſet. Opus iſtud ab Evagrio tribuitur Anaſtaſio Imperatori. Muros illos à Barbaris captos recepit Juſtinianus, eoſque turribus muniit, ut teſtatur Procopius, lib. 4. de ædif. Juſtin. Ad Cherſoneſum quoque fuit ejuſmodi moles à Miltiade exſtructa, ac à Cardia Pactyam uſque deducta : Cujus rei meminere Herodotus in Melpomene & Plinius *lib.* 4. *c.* 11. Hic in Propontidis litore urbs condita, à qua muri iſti ad Melanem Sinum fuerunt extenſi ad Cherſoneſum excludendum.

μ Ad (i) *Neſſum* eſt Nicopolis, ejuſque oſtium Thaſo inſulæ oppoſitum. Ab oſtio Strymonis 60 millia paſſuum in ortum diſtat, Pangæo ortus [r]. Neſſus quibuſdam Thraciæ terminus eſt. Eundem leones nunquam tranſibant in Ortum : neque Acheloum Ætoliæ verſus Occaſum. In Xerxis iſtic tranſeuntes camelos impetu facto magnam eorum ſtragem fecerunt leones iſti.

ν (k) *Hebrus*, antea *Rhombus*, hodie *Mariſa* dictus. alios ſuperat nobilitate & magnitudine, multaque flumina accipit, Orbelo [ſ] monte ortus, & longo tractu [t] in mare Ægæum devolutus.

ξ (l) *Athyras* ſeu *Athyrus*, Plinio [u] *Pyradas*, hodie *Aqua dolce*, in Propontidem labitur.

ο (m) *Bathynias* quoque in Propontidem influit. Paterculo [x] eſt *Bathinius*, *Bathinis* Melæ : hodie *Bathino*. (n) *Melas* Rhodope monte editus, in Sinum cognominem ſibi decurrit. Fluvius ille Xerxis copiis ſitientibus non ſuffecit, ſed ab iis exhauſtus eſt. In Pontum Euxinum (o) *Panyſus* labitur, cujus oſtio veteres Geographi Mœſiam & Thraciam diſterminabant. Nigro hodie vocatur *Laniza*.

π (p) *Æmus* ſive *Hæmus* in tantam altitudinem abit, ut Euxinum & Adriam ex ſummo vertice oſtendat. Thraciæ verſus Septemtrionem terminus eſt. Pars ejus, ex qua Hebrus & Strymon oriuntur, *Scomius* dicitur Thucydidi.

ρ (q) *Rhodope* ad Pontum Euxinum ſe extendens mediam ferè ſecat Thraciam, variè nominatus [y]. Ex eo *Arzus* aliaque flumina profluunt. *Marti* ſacer erat cum fluviis illis, quod is ibidem natus putatur.

σ (r) *Orbelus*, Lazio teſte, Mons Macedoniæ eſt, eamque à Mœſia Superiori diſtinguit. Porrò in his regionibus quoque celebris mons (ſ) *Pangæus* eſt, ubi aurifodinæ, qnas Cadmus inveniſſe fertur. Regio ad Pangæum *Medica* vocatur : ut *maritima*, quam *Pæones* habebant, *Græcia* & *Macedonia maritima*, in qua ad litus erant (t) *Neapolis*, (u) *Paſtos* & (x) *Scapteſila*, unde uxorem Thucydides aurifodinis locupletem duxerat. Ibi quoque ipſe, jam exſul, hiſtoriam ſuam ſcripſiſſe fertur ſub platano. Trans *Biſtonidem* lacum *Iſmarus* mons eſt & lacus. Mons (y) *Iſmarus* eſſe ſcribitur ad Hebrum fl. & Maroneam urbem ; cujus accolæ fuerint Cicones. In iiſdem locis quoque erat (z) *Lyſſus* amnis.

HEKELII.

[o] *Cœlio Rhodigino* Lib. XVII. *Antiq. Lection.* c. 11. col. 893. teſtante.

[p] Erat olim ſub *Athenienſium* Imperio.

[q] Qui Lib. XV. c. 30. p. 266. dicit, *Heracleam*, *Ponti* Oppidum, *Lauro* inprimis abundare.

[r] Hic Fluvius uti *Diomedis* Fabulis infamis, ita *Democriti* Patriâ, quam præterfluir, clarus. Hodiè *Neſto* dicitur *Sophiano*. Et ſcribit *Bellonius*, cum à *Turcis* hodiè dici *Charaſou* ; à *Græcis* verò *Meſtro*.

[ſ] S. ut alii volunt, *Rhodope*.

[t] H. e. ſupra *Philippopolin* & à Regione *Samothraciæ* Inſulæ.

[u] Lib. IV. c. XI. p. 55. *Pydaras*, ſeu, uti Editio *Aiviſiano-Veneta legit*, Pydaras, & non Pyradas.

[x] Lib. II. *Hiſtor.* cap. CXIV. Sect. 4.

[y] Dicitur a. *Rhodope* à *Rhodope*, *Thracum* Regina, in hunc Montem, ut fabulantur Poetæ, converſa, vel, ut placet aliis, ibi ſepulta ; vel à *Rhodope*, *Strymonis* Amnis Filiâ, ex quâ *Neptunus Athon* Gigantem genuit, qui & ipſe Monti nomen dedit.

BU-

(a) Trajanopolis. (b) Plotinopolis. (c) Adrianopolis. (d) Olynthus. (e) Heraclea. (f) Topiris. (g) Philippi. (h) Longi Muri. (i) Neſſus. (k) Hebrus. (l) Athyras. (m) Bathynias. (n) Melas. (o) Panyſus. (p) Æmus ſive Hæmus mons. (q) Rhodope. (r) Orbelus m. (ſ) Pangæus mons. (t) Neapolis. (u) Paſtos, & (x) Scapteſila, opida. (y) Iſmarus m. (z) Lyſſus fl.

CAP. XV.

De incolis Thraciæ; & urbibus nunc claris: item de Patriarchis Græcanicæ religionis.

I.

Incolæ Thraciæ. Mores Thracum.

INcolarum Thraciæ antiquiſſima habetur origo. Una gens habitarunt *Thraces*, aliis aliiſque diſcreti & nominibus & moribus, in univerſum feri, ſævi, atroces & cruenti α. Suis antè parebant Regibus; poſteà Macedonum tributarii facti: rurſumque ſuo juri redditi, multis præliis à Romanis fuſi, tandem à C. *Scribonio Curione* Procoſ. perdomiti; Imperioque Romano ſubjecti ſunt. Dehinc eadem, qua Græcia ac Macedonia, uſa eſt Thracia fortuna, donec in Turcarum manus pervenit; quorum Imperio omne decus dignitatemque præſtat; quippe heic Turcarum caput ac ſedes eſt *Conſtantinopolis*, antè memorata, urbium totâ Europâ omnium maxima ac populoſiſſima; quam *Conſtantinus* Imperator *Novam Romam* appellavit: unde novum nomen Thraciæ ortum, quo nunc β *Romania* indigitatur.

Hadrianopolis. Philippopolis. Trajanopolis. Seſtus. Abydus.

II. Secundum à γ Conſtantinopoli locum inter Thracicas urbes obtinet δ *Hadrianopolis*, Turcis *Endrem* dicta, magna quidem atque ingens, at mœnibus haud cincta, ædificiiſque vilibus exſtructa. Tertia ε *Philippopolis* ſatis numeroſè incolitur, nec cedit huic *Trajanopolis*. ζ *Seſtus* & *Abydus* ſibi invicem objectæ, clauſtra Turcici imperii in his oris perhibentur.

III. Cæ-

BUNONIS.

α (a) De Thracum [*a*] moribus ita referunt auctores. Ad mortem paratiſſimi ſunt. Alii redituras putant animas obeuntium: alii, etſi non redeant, non extingui tamen, ſed ad beatiora tranſire. Alii, emori quidem, ſed id meliùs eſſe quàm vivere. Itaque lugentur apud quoſdam puerperia, natique deflentur: funera contra feſta ſunt, & veluti ſacra, cantu luſuque celebrantur. Ne fœminis quidem ſegnis eſt animus; ſuper mortuorum virorum corpora interfici, ſimulque ſepeliri, votum eximium habent. Vini uſus quibuſdam ignotus eſt: epulantibus tamen, ubi ſuper ignes, quos circumſident, quædam ſemina ingeſta ſunt, ſimilis ebrietati hilaritas ex nidore contingit. De *quibuſdam* [*b*] hoc dicitur: alios enim Thraces ebrietati deditos, ſtrenuos fuiſſe potatores omnino conſtat; quum ex melle vinum miſcuerint; ex frumento potionis genus confecerint, quod *brytum* dixêre [*c*]. A Piſone olim quidam capti in ipſa captivitate rabiem oſtendêre; quum catenas morſibus tentarent. Et certè Martis quidam pulli erant, pugnaciſſimi & impavidi. Eundem, alioſque paucos Deos, quos colebant, humanis hoſtiis placabant; præſertim in bellum & prælia abituri. Quum tonaret, Deo ſuo, ſagittis in cœlum excuſſis, minitabantur. Iidem otium, ut rem pulcherrimam, amplexi magnopere ſunt. Rapto vivere decorum inprimis; Agriculturæ ſtudere ſordidum, & contemptum, barbaro prorſus judicio cenſebant. *Thracia* incolitur hodie à Græcis, Turcis & Judæis. Turcæ plerique otium ſectantur, & militiam: agriculturam permittunt indigenis Græcis Chriſtianis; mercaturam Judæis ac Italis.

β *Romania* etiam *Rumelia* vocatur, quod in ea Roma nova, id eſt, Conſtantinopolis ſita. Longitudo ejus ab urbe *Cavalla* in finibus Macedoniæ, ad caſtella ſupra Conſtantinopolin, eſt milliarium Germ. LX. Latitudo à promontorio Maſtyſia, vulgo *Cabo Grega* in Cherſoneſo, ad Panyſi fl. oſtia fere eadem eſt.

γ *Conſtantinopolis* ſuperiori cap. ſ. 3. memorata hodie triangularis eſt: ſeptem colles inſtar veteris Romæ continet: plateas anguſtas habet & inæquales, & portum commodiſſimum. Palatium Imperatoris vocatur *Seraglio* & *Seraile*; quod, anno C. 1665, incendio periit. In caſtello, quod vulgo *ſeptem turres* vocatur, theſauri Imperatoris aſſervantur. Extra urbem in altera Portus ora eſt ſuburbium *Pera* ſeu *Galata*, (utroque enim appellatur nomine) à Genuenſibus primum condita; quam Latini incolunt: Anno 1660, incendio fere tota periit. Caſtella etiam ſunt in utroque Boſpori litore; in Europæum equites Melitenſes bello capti conjiciuntur.

δ *Hadrianopolis* aëre gaudet puro ac ſereno, ab Amurathe facta ſedes regia, quam ille ex Bithynia eo tranſtulit; manſitque reliquorum Imperatorum ſedes uſque ad captam Conſtantinopolin.

ε *Philippopolis* mœnia conciderunt: hodie vocatur *Philiba*.

ζ *Seſtus* & *Abydus* cap. ſuperiori ſect. 2. memorata ſunt.

HEKELII.

[*a*] Qui plerumque ſunt colore fulvo & cæruleo, & in vertice inprimis criniti.

[*b*] Saltem.

[*c*] Conf. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 167. fac.

(a) Thracum mores.

III. Cæterùm quia ad hoc loci perventum eſt, uti Græciæ ſtatum præſentem conſideremus, operæ pretium eſt cognoſcere, Græcos jam olim à Romana Eccleſia receſſiſſe, nec Pontificem Romanum ceu caput agnoſcere. Religionem quippe peculiarem inter ſe habent, diverſam ab ea, quam Romana Eccleſia profitetur. Nec ſoli Græci hanc ſequuntur, ſed complures aliæ nationes, *Bulgari*, *Servi*, *Boſni*, *Sclavoni*, *Illyrii*, *Albani*, *Moldavi*, *Valachi*, *Ruſſi*, *Muſcovitæ*, *Tartari*, *Circaſſi*, *Mengreli*, cunctæque nationes *Ponticæ*, & *Tartarorum* interior pars. Capita jam inde quatuor ſibi conſtituerunt, quos *Patriarcharum* titulo reverentur. Horum, ut diverſæ ſunt ſedes, ſic in diverſas regiones inſpectio & regimen. Princeps & caput univerſæ Eccleſiæ Græcanicæ eſt *Patriarcha Conſtantinopolitanus*, à quo dependent, quotquot Græcanicæ religionis Chriſtiani per omnem Europam diſperſi degunt : *Alexandrinus*, cujus *Cairo* in Ægypto ſedes ; qui & Arabiæ Eccleſias regit : *Hieroſolymitanus*, in Syria ſupremus agnoſcitur : In reliqua Aſia *Antiochenus*. 1 Græcorum religio.

167. fac. b. qui addit, quòd & *Thraces* Allio inprimis delectentur.

REISKII.

1 Origines Thracum ab ævo ultimo, ab uno inter Japhethi filios ita derivavimus, ut ſatis ad hanc rem dictum fuerit. Illi ergo ex ſua gente proprios crearunt reges, donec Philippus Macedo fuſo rege præpotentem ejus civitatem Olynthios ſubegit. Inde Byzantium aggreſſus, dum oppugnationi acerrimæ inſiſtit, ab ea, concurrentibus ad arma Græcis, recedere cogitur. Sed Alexander filius bellum proſecutus, omnem Thraciam ſuo, quod moliebatur, imperio adjecit. (a) Poſt obitum Alexandri Lyſimachus inter Duces bellicos unus, ſibi Thraciæ regnum nomenque regium uſurpavit: Qui cum in bello Aſiatico cecidiſſet, Thracia regno Macedonum ad tempus ſubjecta, denique Romanis armis poſt A. V. C. 676, ſæpius vexata, ſub Veſpaſiano ad Rom. Imperium acceſſit, Suetonio Eutropioque ita teſtantibus. Sub Græcis vero Impp. Diœceſin Thracicam ſex provinciis amplificatam conſtituit. (b) Conſtantinus M. enim Byzantio tanquam *novæ Romæ*, *Urbi æternæ*, *regiæ*, *auguſtiſſimæ*, *ſacratiſſimæ* (tot elogia nummi & inſcriptiones exhibent) primatum poſtea Conſtantinopoli ſuæ in Eccleſiaſticis & Politicis quendam contulerat. Sed eheu rerum vices! Namque urbs ea (c) Turcis dominantibus Stambol per contractionem barbaram nunc dicitur, urbs ampliſſima quæ duo milliaria Germanica & dimidium æquat ambitu, (d) Gallipoli ſuburbio, duabus arcibus marinis, quas Dardanellas nominant, & munimento ad ſeptem turres validiſſimo firmata, nec non *Seraglio* Turc. *Patiſchah Serai*, i. e. Imperatoris Palatio illuſtris. Conf. P. Gillii Coplin. Thom. Smith Notit. Cpolit. Tavernirium parr. III. de Imperio Turcico, Pufendorfii Introduct. in Stat. Europ. & Diſſert. Boſii Chronico Dreſchl. additam. De ſtatu eccleſiæ Græcæ Chriſtoph. Angeli, Alex. Roſſ. Ed. Sandes, & Brerewodum de Religionibus &c.

(a) Thracia Macedonibus ſubjecta. (b) Romanis. (c) Turcis. (d) Gallipolis.

CAP. XVI.

De Mœſia. 1

I.

SUpra Macedoniam ac Thraciam α *Mœſia* eſt, quam Romani *Cereris horreum* ob fertilitatem ſoli appellavere, ab *Aureo* & *Scodro* montibus intra *Iſtrum* & *Æmum* ad *Pontum* uſque extenſa ; in *Superiorem*, quæ nunc Servia eſt, & *Inferiorem*, quæ Bulgaria, diviſa. Terminus in medio utriuſq; eſt *Ciabrus* fluvius. In β *Su-* Mœſiæ fines, diviſio. Superior.

periori

BUNONIS.

α (a) *Mœſia* etiam *Myſia* dicitur aliis: at *Myſia* Aſiæ Minoris pars eſt.

β Mœſia Superior incipit, ubi Savus Danubio miſcetur. Ibi ſtatim occurrit (b) *Taurunum*, poſtea *Belgradum* dictum, quod ſuperius in Pannoniæ deſcriptione l. 3. c. 1. memoratum eſt. Non longe inde diſtat (c) *Mons Aureus*, quem *Probus* Imperator militari opere vineis conſevit; ut *Almum* apud Sirmium. Vicinum ei erat (d) *Murgum* opidum : ad quod *Carinus* Imperator cum Diocletiano congreſſus dum victos avidè premit, ſuorum ictu interiit.

REISKII.

1 (a) Mœſia, Romanis ac Græcis Auctoribus vocatur Myſia, ut inde confuſio Aſiaticæ hujus ac Europææ, de qua loquimur, regionis facillima provenire poſſit :

(a) Mœſia etiam Myſia. (b) Taurunum op. (c) Mons Aureus. (d) Murgum op.

Dardani. *periori* populorum quondam clariſſimi γ *Dardani*, regioque ipſa *Dardania*, Macedoniæ contermina; In *Inferiori* δ *Triballi* omnium nobiliſſimi: poſt hos *Peuceſtæ* & *Troglodytæ*, jam Scythicæ gentes: infimam quippe inferioris Mœſiæ partem, quæ ad Pontum accedit, ε *Scythæ* tenuerunt: quorum pars validiſſima ζ *Getæ* ad utramque Danubii ripam, hinc in Mœſos, illinc in Dacos tranſeuntes.

Inferior. Triballi. Peuceſtæ. Troglodytæ. Scythæ. Getæ.

II. In Mœſia dextram Danubii ripam frequentibus olim opidis ſtipatam fuiſſe, Ptolemæi teſtatur Geographia; idemq; in Mediterraneis haud modicum eorum numerum recenſet. At in litore Pontico clara maximè fuêre, η *Sarpedonia*, ϑ *Dionyſiopolis*,

Sarpedonia. Dionyſiopolis.

poſſit: Fluctuant quoque Græci, neque certas Mœſorum origines definiunt. Strabo Lib. VII, ab Europæis coloniam deductam, & ab ea nomen Aſiaticis Myſia impoſitum arbitratur. Sed ab his potius eo digreſſis Europæos quis denominatos exiſtimet, vel ideo quod Aſiam prius habitatam nemo temere diffiteatur; deinde quod Mœſos & Thraces non ſolum originibus, ſed terris etiam multi Auctores veteres compingant. Unus Ptolemæus Thraciam Mœſiamque diſtinctiùs paulo ſejungit, & terram utramque ſuis limitibus circumſcribit. Sed de urbibus pauca: Inter quas claruit quondam *Iſtropolis* (ita Cluverio vocatur) (a) *Iſtros* pluribus antiquis Auctoribus, tanquam Iſtro proxima: Hinc nummi & inſcriptiones, ſi quæ hujus mentionem faciant, manifeſto ΙΣΤΡΗΗΩΝ, h. e. *Iſtreorum* vocabulo utuntur. (b) Calatis Megarenſium & Heracleotarum colonia fuit, diverſo tamen tempore, quod Voſſius in Notis ad Pompon. Melam explicat Lib. II. c. 2.

BUNONIS.

γ *Dardani* admodum ſordidi ac agreſtes fuere, quippe qui ſubter ſterquilinia effoſſas ſpecus incoluerunt. Muſicæ tamen ferè continuè operam dedere, fiſtulis uſi, ac fidibus. *Strabo* [*a*]. Ter tantum in vita lavabantur; Quum naſcerentur; quùm matrimonium inirent; & poſt mortem. *Ælianus Var.* l. 4. c. 1. Cum Scordiſcis juncti Dardani Macedoniam & Græciam populati ſunt, templum Delphicum etiam aggreſſi; ſed cum ſuorum clade fuerunt rejecti. Lucius Scipio auro corruptus iniit cum iis fœdus; unde bellorum civilium initium fuiſſe exortum putat *Appianus in Illyricis*.

δ *Triballi* [*b*] à Scordiſcis olim ad Getas compulſi ſunt [*c*]. Strabo. Vires tamen illos recepiſſe, colligimus ex bellis cum Philippo & Alexandro geſtis.

ε Cæterum Mœſiam Inferiorem Jornandes Scythiam Minorem, Zoſimus *Scythiam Thracenſem*, Plutarchus *Scythiam Ponticam* appellarunt, & incolas ejus *Celto-Scythas*. *Ephorus* tradit ex ea gente ortum *Anacharſidem*. Uxores & liberos, ac cætera omnia habebant communia, præter gladium & poculum. Erant candidi ac minime fallaces. A vicinis tamen poſtea corrupti ſunt. *Plinius* [*d*] Scythas hoſce vocat *Aratores*; Quoniam præter cæterorum Scytharum conſuetudinem terram agroſque colebant.

ζ *Getæ* inferius c. 18. ſ. 5. pluribus memorantur.

Reliqua in his oris opida non nimis clara ſunt; ne flumina quidem (c) *Moſchius*; (d) *Timachus*, (e) *Pingus*, (f) *Margis*, (g) *Ciabrus*, omnia Hæmo monte edita. Ciabrum Cluverius terminum inter utramque conſtituit Mœſiam. At alii (h) *Temenitem* montem & (i) *Jatrum* ſive *Jetrum* fluvium terminos inter utramque Mœſiam faciunt.

η *Mœſiæ Superioris* memorantur opida *Neſſus*, hodie in Servia eſt *Nyſſa* [*e*]: *Scupi*, ſeu *Scuppi*, hodie *Scopia* ſeu *Uſchub*: *Arrbibantium*, Lazio eſt *Wuziterno*: *Dardania*, cujus meminit Tzetzes in Lycophron. Verum hominis Græculi putatur commentum *Tricornium*, Antonio *Turium*, aut *Dorium*; Lazio eſt *Coraſceve*; Nigro *Columbatz*. (k) *Viminatium*, *Biminatium* Procopio; forte eadem cum inſula [*f*] *Viminatio*, cujus mentionem fecerunt Paulus Diaconus, & Niceph. Calliſtus. Niger putat hodie *Vidino* eſſe ad Danubium; Lazio eſt *Wucziderna*. (l) *Rettiaria* Mœſorum cognominata; Lazio *Reſſana*; Nigro *Nicopoli*. (m) *Ulpianum* à Juſtiniano reſtauratum, dictumque (n) *Juſtiniana Secunda*. In *Mœſia Inferiore* opida erant, (o) *Sarpedonia* ad Erginum fl. *Sarpedonium litus* ad hanc urbem Neptuno ſacrum fuit: quod adeo conquutitur fluctibus, ut in proverbium abierit de rebus valde turbulentis, ac clamoſis & obſtreperis. [*g*]

ϑ (p) *Dionyſiopolis* ad Ziram fl. ſita, antea *Crunnos* dicta, Jovio & Ferrario (q) *Varna* eſt, *Lazio* Chaliaera. *Varna* clade Uladiſlai Hungariæ Regis notiſſima eſt; quem Julianus Cardinalis Pontificis auctoritate impulit, ut contra quam pactus erat, Amurathi Turcarum Imperatori bellum inferret. Sed profligatis Chriſtianorum copiis, ipſe Rex obtruncatus eſt, ejuſque caput in ludibrium conto ſuffixum eſt. Clades illa contigit anno C. 1444.

HEKELII.

[*a*] Lib. VII. p. 578.

[*b*] A *Niceta Servii* dicti.

[*c*] Vid. *Strabo* loc. cit. p. 557. ſeq.

[*d*] Lib. IV. c. XI. p. 54. lin. 41. & Lib. VI. c. XIII. p. 86. lin. 4.

[*e*] Eſt & *Neſſus Thraciæ* Fluvius, à *Turcis Charaſou*; à *Græcis* v. *Meſtro* dictus. Homo unus ex *Centauris*, *Ixionis* np. atque *Nubis* Filius, *Neſſi* quoque nomine eſt inſignitus.

[*f*] *Iſtri.*

[*g*] Vid. *Eraſm.* Chil. II. Cent. IX. *Adag.* XIX. p. 488. Col. a. & ex eo *Manutius* in *Adag. Select.* p. 724. Col. a.

BU-

(a) Iſtros. (b) Calatis. (c) Flumina, Moſchius. (d) Timachus. (e) Pingus. (f) Margis. (g) Ciabrus. (h) Temenites. (i) Jatrus. (k) Viminatium. (l) Rettiaria. (m) Ulpianum. (n) Juſtiniana ſecunda. (o) Sarpedonia. (p) Dionyſiopolis. (q) Varna.

THE CATARACT in the DANUBE call'd STRUDEL

Cataracta Danubij Strudel Vocata.

THE CATARACT in the DANUBE call'd WURBEL

Cataracta Danubij Wurbel Vocata.

nyſiopolis, ι *Timogetia*, κ *Tomi*, Ovidii Poëtæ exilio nobilis, λ *Iſtropolis* & *Eleutheræ*. Timogetia. Tomi. Iſtropolis. Eleutheræ.

III. *Iſter* fluvius, omnium Europæ maximus, in Germaniæ jugis *Abnobæ* montis ortus, per multas lapſus gentes *Danubii* nomine, immenſo aquarum auctu, & unde primum *Illyricum* alluit, iſt, id eſt, ad *Savi* confluentem Iſter quondam appellatus *ſexaginta* circiter amnibus receptis, medio fermè eorum numero navigabili, in Pontum vaſtis *ſex* fluminibus ſive oſtiis evolvitur. Singula autem oſtia tanta ſunt, ut prodatur, in quadraginta millia paſſuum, id eſt, mill. German. X longitudinis, vinci mare, dulcemque intelligi hauſtum. German. vulgo *die Donaw*, Sarmathis ac Scythis *Dunay*. μ. Iſter fl. ſeu Danubius.

De incolis Mœſiæ, & duobus noviſſimis in ea regnis, Servia ac Bulgaria.

IV. *Mœſos* populos feros, truces Barbarorumque barbaros, à Thracibus genus duxiſſe, tradunt auctores: cum ipſa Mœſia pars aliquando Thraciæ fuerit. M. *Licinius Craſſus* perdomitos Imperio Romano ſubjecit. Deinde in Superiorem Mœſiam Servi, Inferiorem Bulgari, utraque ex Sarmatia Aſiatica, advena gens invecti, duo inibi regna de ſuo nomine, hi Bulgariæ, illi Serviæ condiderunt. At noviſſimi Turcæ in utrumque infuſi etiam nunc tenent. ν 2 Mœſiæ Incolæ.

V. Ca-

BUNONIS.

ι *Timogetia* ad idem Ponti Euxini litus ponitur.

κ (a) *Tomi*, Nigro *Conſtantia*, ac Cœlio Calcagnino *Tomeſuar*, nomine haud abludente dicitur. *Gioſanius* tamen hodie *Kioviam* appellari contendit, ob vicinum lacum *Oviduue-lezero*, id eſt, lacus *Ovidii* [b]. Urbem hanc alluit Naxius fl. quem alii dictum putant Abſarum & Ægialum. Arrianus in periplo Euxini tradit hic Medeam diſcerpſiſſe fratrem ſuum; unde urbi nomen natum. Cis Tomos eſt (b) *Calatis*, ſeu *Callatia*, Lazio *Kilia*, Nigro *Pandalla*: ultra vero eſt

λ *Iſtropolis*, Nigro *Goſſea*, Caſtaldo *Stravico* [i]. Porro in hac Inferiori Mœſia ad Jatrum fl. eſt Nicopolis, urbs Chriſtianorum clade nobilitata. Sigiſmundus enim Imperator, non tam virtute hoſtium, quam diſcordia ſuorum, à Bajazethe Turca victus, Conſtantinopolim fugiens vix ſalutem ſibi expedivit. Contigit clades illa anno 1396. Annales vero Turcici referunt cladem iſtam ad annum Heg. 794, qui eſt annus æræ Chriſtianæ 1392, adeoque quatuor annis à noſtris diſcrepant Scriptoribus. In eadem Mœſia Inferiori ſunt (c) *Dinogetia*, Nigro *Drimago*. (d) *Obſſus* Triballorum ad Obſſum fluvium: (e) *Noviodunum*: (f) *Novæ*, Lazio *Nevomon*: (g) *Duroſtorum*, Lazio hodie *Dora*: (h) *Odyſſus* [k] ſeu *Odeſſus*, quam Niger putat eſſe *Varnam*; Cedreno vocatur *Barna*. Cæterum Solinus Mœſiam *Cereris horreum* ob fertilitatem a Romanis appellatam ſcribit. Illic quinquaginta hominum millia ex Dacia Augusto imperante per Ælium Catum, ſeu ut aliis placet, Licinium Craſſum, traducta aiunt.

μ (i) Trajanus Imperator Rom. pontem Danubio impoſuit, ut expeditior eſſet in Dacos miſſio. Metuebat enim, ne Danubio frigoribus conglaciato, Romanis, qui trans flumen eſſent, bellum inferretur; quod ſi eveniret ut poſſet per eum copias facile trajicere. Sed Adrianus contra metuens, ne barbari . . . . in Mœſiam tranſirent; ſuperiores partes pontis diſturbari juſſit. Pontis ejus rudera hodie ad Sendroviam opidum ſupereſſe, recentiores prodiderunt: ad *Severinum* à pleriſque ponitur.

ν *Bulgari* à Volga fluv. videntur dicti. Niceph. Gregoras nomen eorum *a Bulga* fluv. derivat. Alii tamen contendunt reliquias eſſe Gepidarum. [l]

HEKELII.

[b] *Lexicographi* eam nuncupant *Tritonicen*.

[i] *Mileſiorum* Colonia.

[k] *Ammiano* circa *Danubium* Urbs eſt. Item *Pannoniæ* Urbs eſt *Antonino*, à *Lazio Neumarch* dicta. *Ptolemæo Mœſiæ Inferioris* oppidum, ubi *Danubius* in oſtia effunditur.

[l] *Volaterranus* eos è *Scythia* egreſſos putat.

REISKII.

2 (k) Sic eſt, Mœſiam multi veterum Auctorum aut Thraciæ innectunt, aut hujus partem faciunt: Ut vel inde Mœſos à Thracibus ortum cepiſſe, merito ſuſpiceris. Ergo gens utraque primum uno regno, unaque Rep. gaudebat: Donec M. Licinius Craſſus Proconſul A. V. C. DCCXXVI, ab Mœſis, Baſtarnis, Thracibus, Getiſque ſuperatis triumphum egerat. Neque tum Mœſia tamen in provinciam redacta, ſed ſub Imp. Veſpaſiano fuit, & duplex *ſuperior* nempe ſive *prima*, & *ſecunda* ſive *inferior* facta. Verumtamen adhuc Thraciæ inferiorem Mœſiam & Notitia Imp. Rom. & Rufus Feſtus annumerat, Præfectam quippe provinciam. Denique gens Sclavica paludibus ab Mæotidis, A. C. 669, prorupit, (l) Serviorum, Sarbiorum & Soraborum nomine notata, perque totam Germaniam olim longius diffuſa (maxime circa Serveſtam *Zerbſi* & *Zerbick*) donec hos intra limites compellebatur. Hinc Principatus Serviæ, feudum regis Bulgari, qui quondam Eleazaro Bulco illum impertierat, (m) Deſpotis ſubſequentibus Lazarorum appellatio adhæſit. At Servia demum ab Amurathe III, debellata, Turcico ſeſe jugo, A. 1382, ſubmiſit, Bulgari autem ex Aſiatica ultra Volgam Tartaria . . . , & ab vicino, quod accolebant, flumine dicti, hac in Mœſia Illyrico & Macedonia regnum ſta-

Oo

(a) Tomi. (b) Calatis. (c) Dinogetia. (d) Obſſus. (e) Noviodunum. (f) Novæ. (g) Duroſtorum. (h) Odyſſus Varna. (i) Pons Trajani. (k) Mœſia Romanis ſubacta, duplex facta. (l) Servis ſubjecta. (m) Deſpotis.

Senderovi. Vidna. Bodon. Novograd.

V. Caput regni Serviæ regumque quondam ſedes, ξ *Senderovia*, Ungaris *Zendrew*, Turcis *Semender*, (1) ad Iſtri ripam ſita: Præterea *Vidna*, *Bodon* & *Novograd* nobilia ſunt opida; quorum hoc arce munitum inexpugnabili. At Bulgariæ regni caput eſt o *Sophia* (2), urbs magna & populoſa.

(1) *A Cæſareis, An.* 1688, *capta, & An. ſequenti deſerta, olim Epiſcopatus.*

(2) *At non munita. Beglerbegus qui ibi reſidet primum locum inter Gubernatores Turcicos cis Helleſpontum obtinet.*

ſtatuerunt novum A. 690, à Turcis itidem A. 1393, ſubactum.

BUNONIS.

ξ (a) *Senderovia*, olim [*m*] *Singidunum* [*n*], à Turcis, A. 1439, captum, *Fanum S. Andreæ* ſeu *Semendria*, quondam Raſciæ fuit metropolis: Ad Senderoviam in Danubii ripa Sigiſmundus Hungariæ Rex à Turcis magna clade affectus, vix ſalvus evaſit ultra Danubium fugiens, quod contigit anno Chriſti 1409. *Cuſpin.* In Servia quoque eſt (b) *Nonibazaria*, Deſpotarum quondam ſedes: (c) *Orachum*, ad Drinum fl. hodie Saniaci Serviæ ſedes; qua de cauſa ſatis culta eſt, habeturque primaria. Ad Raſciam pertinet (d) *Alba Græca* [*o*], mœnibus hodie carens, caſtrum habet munitiſſimum, in quo Chriſtiano non licet pernoctare. Secundo Danubio deſcendenti porro obvia ſunt (e) *Tricornium*, (f) *Viminacium*, ac plura non nimis clara opida.

o *Sophiæ*, loco parum ſalubri poſitæ, reſidet Beglerbegus Rumeliæ: hac ex Hungaria in Thraciam itur. Ad eam monſtrantur Sardicæ urbis rudera. (g) *Nicopolis* quoque Bulgariæ urbs eſt Chriſtianorum clade nota, ac modo numerata. (h) *Varna* eadem calamitate nobilis; à Coſaccis perhibetur exuſta. (i) Omnis Servia ac Raſcia mire *fertilis* eſt, ac præcipue in Caſſovico Campo, qui indigenis *Caſſonupole*, Germanis *Amelsfeld* appellatur, tribuiturque Bulgariæ, quam attingit. (k) Ager ad Belgradum omnium totius Europæ perhibetur amœniſſimus. *Incolæ* ſunt laboris patientiſſimi; agriculturam exercent, aut militiam ſequuntur; ad quam à Turcis pellici ſolent: aut alii alicui rei operam impendunt. Turcæ pagos ad publicas vias incolunt. Habuit Servia *Deſpoten*; cui Boſnia quoque paruit; eoque occiſo Hungari eam ſibi fecerunt vectigalem. A Turcis occupata per Beglerbegum fuit adminiſtrata, qui ſedem ſuam habuit Belgradi. Promotis vero Imperii Turcici finibus Beglerbegus Budam tranſlatus, legatum ſuum, vulgo *Caimacan*, reliquit Belgradæ; per quem Servia regitur. (l) *Bulgaria* regio aſpera eſt, & montoſa, boum ac ovium greges facile alit. (m) Vicinis ſuis, qui Serviam incolunt, moribus fere ſunt ſimiles *Bulgari*: lacte ac pecorum carne victitant; decimum quemque ex iis Turcæ ad militiam legunt.

HEKELII.

[*m*] *Antonino* teſte.

[*n*] Vel *Aurelio Victori*, qui eam Urbem conſtituit *Pannoniæ*, *Singidonum*.

[*o*] *vulgo Griechiſch Weiſſenburg*, *Nonderalba* alioquin dicta.

(a) Senderovia. (b) Nonibazaria. (c) Orachum. (d) Alba Græca. (e) Tricornium. (f) Viminacium. (g) Nicopolis. (h) Varna. (i) Serviæ natura. (k) Soli ac incolarum mores. (l) Bulgariæ natura. (m) Bulgarorum mores.

CAP. XVII.

Summa univerſæ Scythiæ deſcriptio.

Item de veteri Scythia Europæa.

I.

Scythiæ Magnitudo.

TRans Iſtrum Mœſis contermina eſt *Scytharum* gens omnium toto orbe vaſtiſſima, quippe ex Mœſia inferiori in Aſiam ad *Tabin* uſque promontorium & fretum *Anian*, *Longitudine* terrarum milliarium German. CIↃ amplius occupat. *Latitudine* vero ab Oceano Septemtrionali ad Caucaſum montem fonteſque Indi fluminis milliaribus German. circiter LX. Dividitur autem univerſa *Scythia* in *Europæam* & *Aſiaticam*. De hac poſterius in ipſa Aſia; nunc Europæam prius expediamus. 1

II. Ter-

REISKII.

1 (a) Scythiam doctrinæ planioris cauſâ triplicem faciemus, *vetuſtiſſimam* puta *mediam* & *hodiernam*: *Vetuſtiſſima* illa tam longe patuit lateque, ut Celtoſcythiam, cum eaque Hiſpanos, Gallos, Britannos, Teutones, itemque terras ſeptentrionales una comprehenderet. Nec tamen dixerim, nonnullis Auctoribus opinio inſedit, *omnem Europam Scythiæ annumeratam*. Neque unus, qui citatur, ex Hippocrate, locus id liquido confirmat. *Media* vero

quam

(a) Scythia triplex.

II. Terminatur *Europæa* ab *Occaſu* Patiſſo flumine; ab *Septemtrione* lineâ à Patiſſi fontibus per Amadocam paludem (quæ eſt in Lituania) ad Boryſthenis fonteis, atque inde aliâ lineâ ad Tanais ortus ducta; ab *Ortu* ipſo Tanai & Ponto Euxino; à *Meridie* Iſtro, & ubi is ad Nicopolim inflectitur, rectâ lineâ ab Occaſu in Orientem ad Pontum ductâ,

Scythiæ Europææ limites.

III. Totum hoc terrarum variis gentibus ac populis diſtinguitur; quorum clariſſimi, præter *Troglodytas* in inferiore Mœſia commemoratos, *Daci*, quorum regionem nunc tenent, *Moldavi*, *Valachi*, *Tranſſilvani*, & Hungarorum pars inter Patiſſum amnem & Tranſſilvaniam; *Getæ*, quos ad utramque Iſtri ripam in Mœſiam & Daciam extendi, ante diximus; nunc Bulgarorum & Moldavorum pars: *Tyragetæ* & *Arpii* inter Tyram flumen & Iſtrum; nunc interior Moldaviæ pars Ponto objacens: Inter Tyram & Hypanim amnes *Carpiani*, *Callipides*, *Iſtrici*, *Axiaces* & *Jazyges Enecocadlæ*; quorum omnium ſolum nunc Podolia: *Baſtarnæ*, iidem & *Peucini*, quorum pars una in Germania, pars altera in Scythia Europæa; nunc Ruſſia minor ſeu Nigra: *Boryſthenitæ*, inferior Lithuaniæ pars verſus Pontum: *Neuri*, ad Boryſthenis fontes, inde *Geloni*, *Thuſſagetæ*, *Budini* & *Agathyrſi*, in Moſcovia inter Boryſthenis fontes & Tartariam minorem: *Alani* ac *Roxolani* in Moſcovia, ad ſiniſtram *Donez*, id eſt, minoris *Tanais* ripam: *Hamaxobii* ſive *Hamaxobitæ*, ad Gerrhi fluminis fontes in Tartaria minore: *Georgi*, *Nomades*, *Baſilides* & *Tauroſcythæ* ſive *Scythotauri*, itidem in Tartaria minori: *Tauri* ſive *Taurici*, qui Tauricam ſive Scythicam Cherſoneſum incoluerunt: In his *Boſporani* utrinque Boſporum Cimmerium accolentes: *Jazyges Mæotæ*, juxta *Mæotim* paludem ad Tanaim uſque protenſi, *Arimaſpi* & *Eſſedones* ac *Tanaitæ* ipſo *Tanais* flexu cincti.

Troglodytæ. Daci. Getæ. Tyragetæ. Arpii. Carpiani. Callipides. Iſtrici. Axiaces. Jazyges Enecocadlæ. Baſtarnæ ſeu Peucini. Boryſthenitæ. Neuri. Geloni. Tuſſagetæ. Budini. Agathyrſi. Alani. Roxolani. Hamaxobii. Georgi. Nomades. Baſilides. Tauroſcythæ. Tauri. Boſporani. Jazyges Mœotæ. Arimaſpi. Eſſedones. Tanaitæ.

quam dixi Scythia Græcis Romaniſque Scriptoribus in Europæam & Aſiaticam diſpeſcitur, tractu ſane ampliſſimo extenſa: *Hodierna* haud arctioribus terminis definita, omnem Tatariam Europæam & Aſiaticam includit, nomine ſolo mutato. (a) Hujus nominis Græcas origines ἀπὸ τοῦ σκύτους, i. e. *corio* deducunt: Alii rectius ab arte, qua excelluerunt Scythæ, ſagittaria, & vocabulo Germanico. Sic Bochartus Phaleg, Lib. III, c. 13. & Voſſius Lib. III. de Idololat. c. 99. ubi Scythis optimos adſignarat ſagittarios: *Unde, inquit, Scytharum appellatio. Nam ſeptentrionalibus uti & Germanis ſcheiten* (addo etiam *skieten*) *eſt ſagittam arcu emittere.* Quid? quod Boxhornius ſingulari ad Nicol. Blankardum ſcriptâ epiſtolâ eò contendit, ut Scythas Germanicè locutos argumentis probabilibus monſtret. Rationes autem ſolidas Bochartus urget, in primis Scytharum originibus docendis. (b) Omnium enim parens ipſi *Magog* Ebr. מגוג fuit, unus ex Japheti filiis; à quo Magogitæ vel Magogæi etiam dicti leguntur. Joſeph. Lib. I, c. 7. Hinc Abydenus ex eoque Syncellus tum Scythicas ab uno illo Magogo tum quoque gentes Celticas deduxerunt.

(a) Scythæ cur dicti. (b) Horum origo.

CAP. XVIII.

Dacia.

I.

TRans Iſtrum igitur Mœſis contermini fuerunt *a* *Daci*, Scythica gens, fera, atrox & barbara. Regio ipſa *Dacia* terminatur à *Septentrione* Carpathicis jugis & Hieraſo amne; ab *Oriente* eodem Hieraſo & Iſtro; à *Meridie* itidem Iſtro;

Daciæ limites.

BUNONIS.

a (1) *Dacos* antiquitus appellatos fuiſſe *Davos* putat Strabo [*a*]; unde frequentia nomina ſervorum apud Comicos: *Daos* ſeu potius Δάους nominat Euſtathius.

HEKELII.

[*a*] Lib. VII. p. 556.

(a) Daci.

Iſtro ; ab *Occidente* Patiſſo. Complectitur hodie Hungariæ partem, prædictam *Tranſſilvaniam*, *Valachiam* & *Moldaviam* fere totam. 1

Dacia Ripenſis.

II. Diviſa fuit olim in *Ripenſem*, *Alpeſtrem* & *Mediterraneam.* β *Ripenſis* eſt, quæ hodie dictam Hungariæ partem complectitur, cum parte *Valachiæ.* In hac Populi *Prendaveſii*, *Albocenſii*, *Saldenſii*, *Tervingii*, *Burrhi*, *Cingeſi.*

Alpeſtris.

γ *Alpeſtrem* nunc incolunt major pars *Valachorum* & *Moldavi.* Quondam in ea populi *Piephigi*, *Siginni*, *Sinſii*, *Cotenſii*, *Taiphali*, *Cacoenſii*, *Ciſtoboci.*

Mediterranea.

δ *Mediterranea*, quæ & *Gepidia*, tota nunc eſt *Tranſſilvania.* In hac olim populi *Cacoënſii*, *Buridienſii*, *Biephi*, *Ratacenſii*, *Tauriſci.*

Ulpia Trajana.

III. Urbs olim clara fuit ε *Ulpia Trajana*, ante ζ *Zarmiſogethuſa* dicta ; nunc *Varheli* eodem ſitu eſt in Valachia.

Mariſus & Aluta fluvii.

IV. Fluviorum celeberrimi : η *Mariſus*, Germ. *Mariſch*, Hung. *Maros.* Et ϑ *Aluta*, Germ. *die Alt*, Hung. *Olt.*

V. Incolas

BUNONIS.

β (a) *Dacia Ripenſis* Tibiſcum & Danubium attingit ; & in Meridiem vergit : & Daci Danubium accolentes (b) *Daci Danubiani* dicebantur : In illa Ripenſi Dacia, quæ hodie Hungariæ pars eſt, præcipua opida ſunt *Wardeyn* & *Zatmar*, hodierno bello Ungarico nota. *cap.* 2. *hujus lib.* 4. *memorata.*

γ (c) *Alpeſtris Dacia* inter Ripenſem & Mediterraneam interjecta eſt.

δ (d) Mediterranea in Septemtrionem inclinat, eamque Carpathos mons inſtar theatri jugis ſuis includit.

ε *In Ripenſi Dacia* olim fuere urbes claræ (e) *Zurobara*, ſeu *Zarobara*, nunc *Temeſwar*, Temeſia : (f) *Liziſis*, cujus rudera ſuperſunt, locuſque Lazio dicitur *Laorzalos*: (g) *Zeugma*, quam nonnulli [*b*] putant eſſet *Clauſenburg* [*c*] ; Lazio eſt *Zazſebes*, quod Germ. *Muhlenbach*: (h) *Tibiſcum*, quod Lazio *Titut* : (i) *Romulium*, à Romula, *Galerii* Imperatoris matre ibidem ſepulta, appellatum. *In Mediterranea Dacia* fuit

ζ (k) *Zarmiſogetuſa* ab Auctore memorata : (l) *Tapæ* : (m) *Æmonia* Nigro eſt Severinum : (n) *Succi*, ubi anguſtiæ & clauſtra Succorum ; hodie munimentum *Turckzueſt* Lazio : (o) *Patruiſſa*, Lazio Braſſova, vulgo *Cronſtadt* : (p) *Nentidava* Lazio eſt *Noſſenſtadt* Germanis ; quæ Hungaris *Biſtricca*, aliis eſt *Eriniſtat*, (q) *Alba Julia*, à Julia Auguſta, M. Aurelii Imperatoris matre ſic dicta, antea *Apulum*, & *Colon. Apulenſis*, hodie, ut Lazius putat, eadem quæ Germanis *Weiſſenburg*, & Hungaris *Gulafeiruar* vocatur. *In Alpeſtri Dacia* (r) *Frateria*, Nigro *Jurgano*, Lazio *Zazuara* : (ſ) *Pinum*, Lazio *Wincz*, Nigro *Phiſtonæ* : (t) *Paloda* diruta, ubi nunc Campi *Bleichbisfeld* : (u) *Utidavæ*, hodie *Utuarhel*, id eſt Utidavæ rudera : (x) *Petrodava*, *Petersdorff* : (y) *Scandava* : *Sclesburg* ; ac alia opida minus clara.

η (z) *Mariſus*, qui & *Rhabon* dicitur, Carpatho monte editus, recipit (aa) *Sargetiam* amnem ; in quo *Decebalus* Dacorum Rex, cui Trajanus bellum intulit, theſauros ſuos defodit ; neque tamen vel ſic eos occultare ſatis, aut Romanis ſubducere potuit. Strabo [*d*] tradit, Romanos hoc flumine uſos ad omnia ſubvehenda, quæ videbantur neceſſaria ad bellum Getis inferendum. *Mariſus* hic in *Tibiſcum* ſe effundit. (bb) *Tibiſcus* vero, qui & *Patiſſus*, & *Tibeſis* appellatur, ex eodem ortus monte, poſt longum ſpatium cum Danubio ſe conjungit.

ϑ (cc) *Alutæ* fons Mariſi vicinus, eodemque monte editus, in eundem properat Iſtrum.

HEKELII.

[*b*] Inprimis *Rithaymerus.*

[*c*] Vel *Cleſeburg.*

[*d*] Lib. VII. *Geogr.* p. 557.

REISKII.

1 (dd) Daciam *pro ſtatu diverſo ac tempore* aut ævo triplicem ſtatuemus, ſcilicet *vetuſtam*, *mediam*, & *noviſſimam* : *Vetuſta* illa ſuis gaviſa regibus פצינך *Pazinac* ab Joſepho Gorjonide vocatur, à Patzinacis aut Patzinaitis, quos Cedrenus Suidaſque memorant. A Plinio autem *Daci Romanis dicti* feruntur, *alias Sarmatæ*, *Græcis Sauromatæ*, Lib. IV, c. 22. A Strabone contra *Daci* Δάκοι, *qui olim Davi* Δᾶυοι *appellati fuerant* : Unde tot ſervi apud Comicos Davorum nomine notantur, tanquam à Dacia oriundi. *Mediam* vocabimus eam, quæ Romanis, ex ævo Auguſtæo cognita, & à Trajano Imp. ſub Imperium, A. C. 103, redacta, *Diœceſin Dacianam*, in eaque duas provincias tum Conſulares tum Provinciales fecerat. (ee) Hæc ergo Romana fuit periodus, quam ſequebatur Gothica, Gepidica, tandemque Hungarica, ob Gothos Gepidas Hungaroſque qui Daciam inſederunt. (ff) Unde dignoſcimus, quantum Getæ veteres in Dacia commorati & Gothi è Scandinavia effuſi differant. Loccenius quidem in Antiquit. Sueo-Goth. Lib. I. c. I. gentes duas fere ſynonymas putat, & contrarias Pontani è Deſcript. Dan. Cluveriique ex Antiquit. German. rationes elidere conatur : Loca tamen Auctorum veterum multa obſtant & Viri Clariſſimi ſententiæ adverſantur. (gg) Amplius illud eſt, quod moneo, ne à Dacis tanquam gens alia disjungantur Sarmatæ ; Neve Saxonum in has terras tranſitus ævo

(a) Dacia Ripenſis. (b) Daci Danubiani. (c) Alpeſtris Dacia. (d) Mediterranea. (e) Zurobara ſeu Temeſwar. (f) Liziſis. (g) Zeugma. (h) Tibiſcum. (i) Romulium. (k) Zarmiſogetuſa. (l) Tapæ. (m) Æmonia. (n) Succi. (o) Patruiſſa. (p) Nentidava. (q) Alba Julia. (r) Phrateria. (ſ) Pinum. (t) Paloda. (u) Utidava. (x) Petrodava. (y) Scandava. (z) Mariſus, (aa) Sargetia, (bb) Tibiſcus, (cc) Aluta flumina. (dd) Dacia triplex. (ee) Romanis ſubdita. (ff) Getæ Gothique differunt. (gg) Daci & Sarmatæ parum.

V. Incolas ante *Getas* fuiſſe tradit Plinius; *Dacos* poſteà à Romanis appellatos. ι *Getarum* nomen manſit circa utramque Iſtri ripam, ut ante dictum. Regibus illi ſuis regebantur, donec Trajanus Imperator Daciam perdomitam in Provinciæ formam redegit. Poſteà *Sarmatæ* invicti, dein *Gothi*, moxque *Hunni*. κ Poſt hos *Saxones*, Germanica gens, à Carolo Magno devicti, cum leges victoris ferre nequirent aut nollent, in univerſam Daciam tranſierunt. Hinc etiamnum frequens, licet corruptus, in iis oris durat Germanicus ſermo. Exinde eadem gens, quæ Pannoniæ partes occupaverat, Hungari Saxonibus ſeſe miſcuerunt, unde mixta nunc utriuſque gentis lingua. Tum vero *diviſa* fuit univerſa Dacia in nova nomina. Ea pars quæ Patiſſo amni annexa, *Hungariæ* titulo acceſſit. Quæ ante Dacia mediterranea erat, *Tranſſilvania* appellata: Inter hanc & Iſtrum *Valachia*: Inter hanc & Hieraſum *Moldavia*; cujus titulo etiam adjectum, quicquid inter Hieraſum & Tyram amnes interjacet. Incolæ Daciæ. Getæ. Sarmatæ. Gothi. Hunni. Saxones.

ævo Carolino & victoriis Francicis adſcribatur: Id utrumque noſtro Cluverio videtur, cum Hiſtorici ex illa ætate aut taceant aut contrarientur. *Noviſſima* tandem Dacia nobis erit, quæ Tranſſylvaniam, Walachiam & Moldaviam, qui ſtatus rerum eſt præſens, ambitu ſuo comprehendit.

BUNONIS.

ι *Getas* à Dacis per cataractas fuiſſe diſtinctos, apparet ex Strabone [e]; & verſus Germaniam *Dacos*, ad Ortum *Getas* nominatos. *Zamolxis*, Pythagoræ qui fuerat famulus, in patriam reverſus, genti ſuæ ac proceribus acceptus fuit, quod oſtentorum cœleſtium prænunciaret eventa. Hinc in regni ſocietatem à Rege aſſumtus primus ſacerdos factus ejus Dei, quem Getæ colebant; ac deinceps ſacerdotes Regibus fuerunt à conſiliis. *Strabo* [f]. Quum ſub Orole Rege adverſus Baſtarnas non bene pugnaviſſent, Getæ ſomnum capturi juſſi ſunt caput ponere, quo loco habuiſſent pedes, & uxoribus ſuis ſervire; donec acceptum eluerent dedecus. *Juſtinus*. Ab Alexandro Magno bello ſunt petiti. Poſt ejus obitum Dromichares Lyſimachum cepit, eique gentis ſuæ commonſtravit egeſtatem, monuitque ne tales invaderet, ſed amicos haberet. *Strabo*. [g]

κ Quæ de Saxonum in Transſilvaniam tranſitu hic affert Cluverius, illa idoneis Scriptorum deſtituuntur teſtimoniis.

HEKELII.

[e] Loc. cit. p. 556.
[f] Lib. VII. p. 545.
[g] Loc. cit. p. 552.

CAP. XIX.

Tranſſilvaniæ, Valachiæ & Moldaviæ deſcriptio.

I.

TRansſilvaniæ Principatus, qui ſylvis undique, unde ei nomen Latinum, & montium jugis clauditur, Hungaricè *Erdeli*, Germanicè *Siebenbürgen*, Saxonibus haud dubiè à *ſeptem opidorum numero* dictus eſt. Qua ratione etiam nunc Sarmatis ſeu Sclavis *Siedmgrodska Ziemia*, hoc eſt, *Septemcaſtrenſis regio*, indigitatur. Poſtquam Saxones colonos recepit, cultius habitari cœpit. Namque opida in ea illi condiderunt, quæ in hanc diem clara ſunt. 1 Transſilvania. Transſilvaniæ opida.

II. α *Cibinium*, ſive Hermanopolis, vulgo *Hermanſtadt*, caput Provinciæ eſt: Cibinium.

BUNONIS.

α (a) *Cibinium* ſive *Hermanopolis* [a] ex ſeptem Saxonum urbibus prima eſt, ad Cibin rivum, inter paludes & [illegible] partim in colle, partim in planitie poſita, ædificiis & propugnaculis ſuperbiens, magnitudine cum Vienna Auſtriæ comparatur. [illegible] civitates [illegible] habent. [illegible] plerumque laborant. Inde uno milliari diſtant [illegible], Germ. [illegible].

HEKELII.

[a] Ab *Herman*, [illegible] Imperatore, quem fundatorem credunt, [illegible].

REISKII.

1 (b) Transſylvania regio Hungarico & Wajwodæ ſuo ab regibus impoſito diu ſubjecta provincia, ſylvis undique ac montibus Carpathicis circumſepta, nomen ſuum ex ævo barbaro aſſumſit, tanquam quæ trans ſylvas jaceat: Ita *Septemcaſtrenſis* etiam ex media ætate dicitur, à ſeptem caſtris ſive arcibus, urbibusque præcipuis, Germ. *Siebenbürgen*. [illegible] enim & amplas & munitas, nec [illegible], ſed [illegible] & [illegible] continet: (c) Incolas vero trium [illegible] alit, nempe *Saxones*, *Hungaros*, *Siculos*[illegible]

(a) Cibinium ſive Hermanopolis. (b) Transſylvania. (c) Incolæ hujus triplices.

Alba Julia. Claudiopolis. Biſtricia. Sciburgium. Medieſus. Corona.

(1) *A Julia Imperatoris Marci Aurelii matre condita, uti ex inſcriptione ibi huc uſque aſſervata liquet. Epiſcopi & Academiæ ſedes.*

(2) *A Saxonibus & Hungaris culta, qui ſatis amice degunt.*

eſt: β Alba Julia, Germ. *Weiſſenburg*, (1) Hung. *Giulafeierwar*, Principis ſuperioribus annis ſedes: γ Claudiopolis, German. *Clauſenburg*: (2) δ Biſtricia, German. *Biſtriz*, Hung. *Beſterze*: ε Sciburgium, German. *Schiesburg*, Hung. *Segeſwar*: ζ Medieſus, Germ. *Medwiſch*, Hung. *Megies*: η Stephanopolis, ſeu *Corona*, Germ. *Croonſtadt*, Hung. *Breſlaw*. [*b*]

III. Quæ nunc duæ regiones Valachiæ ac Moldaviæ nominibus diſtinguuntur, ſuperiori ætate uno θ Valachiæ vocabulo cenſebantur. Incolis *Woloska Zemla*, id eſt, Valachia terra, & gens ipſa *Wolochy*. Dividebatur autem tota Provincia in Majorem, & Minorem: Major poſtea ι Moldaviæ nomen recepit: κ Minori Valachiæ titulus remanſit. Quæque ſuo parebat Principi ſeu Duci, quem Sarmaticæ gentis vocabulo, λ *Waywodam* appellant; Polonis quondam utra-

ſeptem, quas vocant, ſedibus diviſi (*Sieben Stule*) non à Carolo M. ejecti, nec à Geiſa, rege Hungarico huc deportati (quod Ithuanſius in Hiſt. Hungar. ſentit) nec miro Hamelenſium puerorum exitu huc primas colonias duxerunt; Sed Ammianus Marcellinus ævo ſuo in Dacia Oſtfalos, originis Germanicæ gentem tertio jamdudum ſeculo habitaſſe memorat. Confer heic Hornii Orbem polit. p. IV, in Transſylv. *Hungari* cum Saxonibus conjuncta; *Siculi* ad fines Moldaviæ loca ſejuncta incolunt, ſeptem, uti loquuntur, ſedibus diſtincti. (a) Sed mutata Reſp. in Principatum, A. 1512, deſiit, quem ab rege ſuo Johan. de Sapolia Waywoda, Hungariam bello adortus obtinuit, regno tamen obnoxium futurum: Sed clientela Turcica & tributum, quod quinque imperialium myriadas exceſſit, annum poſt hac intervenerat, (b) Zatmaria eo ipſo anno pace facta regno rurſus Hungarico acceſſit: (c) Waradinum etiam obſeſſione diuturna & oppugnatione acerrima, A. 1692, captum.

(d) *Wallachia minor* ſive *Tranſalpina*, Græcè *Mauroulachia*, & *major* ſive *Ciſalpina*, Græcè *Ungrolachia*, vulgo (e) *Moldavia*, hæc utraque Principatum Græcis Impp. debet, qui Δέσποτας, i. e. *Dominatores* vel *Deſpotas* impoſuerunt ſuæ clientelæ deditos, ſed Cpoli capta (f) Muhamedes II, Turcicus Imp. rejecto Dracole, Deſpota vel Waywoda *Wallachiam* ſubegit, novo poſthac homine impoſito ſibique tributario. *Moldavia* autem regno Hungarico diutius ſubjecta, ob rebellionem ſui Waywodæ perfidam Turcico adhæſit imperio: Hinc Turci quoque *Beſſarabiam* occupârunt, Moldaviæ ademtam.

BUNONIS.

β (g) *Albæ Juliæ*, quam ad Ompaius fl. qui ibi in Mariſum labitur, alluit, multa viſuntur antiquitatis monumenta; Bathorianam domum nunc Profeſſores Gymnaſii incolunt; inter quos nuper eminebat Joh. Henric. Alſtedius.

γ (h) *Claudiopolis*, Hungar. *Coloſwar*, ad Schomos fl. urbs ampla & frequens; à pluribus habitatur Photinianis. Hic Transſilvaniæ Princeps conventus ſolet habere publicos. Anno 1662, ab Abaffio Transſilvaniæ Principe ac Turcis diu fruſtra obſeſſa eſt, Cæſarianis, qui in præſidio erant, ſeſe fortiter tuentibus: ſed tamen anno 1664, à militibus præſidiariis Abaffio venditur. [*c*]

δ (i) *Biſtricia* ad Biſtritz fl. poſita in regione vitifera, quæ vulgo *Noſnerland*, urbs elegans & valida eſt [*d*]; Cives hic purius loquuntur Germanice, quam in reliquis Transſilvaniæ civitatibus; ſed ob aëris & aquæ vitium multi hic ſunt ſtrumoſi, ſurdi, muti, & fatui. Inde 4 milliaribus abeſt opidum (k) *Rodua*, ubi aurifodinæ.

ε (l) *Sciburgium* ad Kochel fl. ſita non adeò munita eſt.

ζ (m) *Medieſus* in interioribus partibus Transſilvaniæ eſt. Templum habet in monte munitum pro more gentis

η (n) *Stephanöpolis* in poſtrema Tranſſilvaniæ parte intra montes amœniſſimos ſita mœnibus & arcibus editis munita eſt. Tribus ſuburbiis ampliſſimis gaudet: quorum unum Bulgari, alterum Hungari, Saxones & Ciculi tertium inhabitant. In Tranſſilvaniæ finibus quoque eſt (o) *Waradinum*, ſupra memoratum, quod à Turcis expugnatum eſt anno 1660; itemque (p) *Zatmaria* opidum munitiſſimum, quod à perfidis præſidiariis militibus Abaffio Tranſſilvaniæ Principi venditum eſt anno 1664. Cæterum multi (q) *Valachi* per univerſam Tranſſilvaniam ſparſi, ac præcipue montana verſus *Valachiam* incolunt; itemque regionem exiguam, ubi *Haczag*, opidum *Haczag*.

θ *Valachia* iſta [*e*] ad fluvium, qui vulgo *Nieſter* [*f*] appellatur, Pontumque Euxinum ſeſe extendit.

ι (r) *Major*, qua *Moldavia* à *Moldavo* fluv. nomen habet, verſus Pontum porrigitur, eique annumeratur *Baſſarabia* [*g*] regio in qua *Moncaſtro* [*h*] *opidum*.

κ (ſ) *Minor* verſus Danubium extenditur.

HEKELII.

[*b*] Vel *Braſſo*.

[*c*] Eſt & *Plinio* Lib. v. *Hiſt. Nat.* c. XXIV. p. 74. lin. 12. ſeq. *Cappadocum*, ſive *Cappadociæ* Urbs.

[*d*] *Hungaris*, *Sambuco* teſte, *Beſtercze*, *Germanis* verò *Noeſn* dicta.

[*e*] Aliis *Valagnia*, aliis quoque *Flacia* dicta.

[*f*] *Iſter*.

[*g*] Seu Beſſarabia.

[*h*] Seu *Chermen*.

BUNONIS.

λ Princeps Valachiæ vulgo *Hoſpodar* appellatur: uterque vero cum *Moldaviæ*, tum *Valachiæ* Princeps, Turcarum Imperio hodie obnoxius eſt. (t) *Moldavus* Turcarum

(a) Principatus. (b) Zatmaria. (c) Waradinum. (d) Wallachia. (e) Moldavia. (f) Nunc Turcis tributaria. (g) Alba Julia (h) Claudiopolis. (i) Biſtricia. (k) Rodua. (l) Sciburgium. (m) Medieſus. (n) Stephanopolis. (o) Waradinum. (p) Zatmaria. (q) Valachi. (r) Valachia Major. (ſ) Valachia Minor. (t) Moldavorum & Valachorum mores.

utraque ſtipendiaria. Nunc partem Hungariæ Rex partem Turcarum Imperator tenet. Valachiæ caput ac ſedes Vaivodæ eſt *Targowisko:* reliqua loca ſunt *Brailaw* & *Dombrowitza*. Moldaviæ caput eſt ac Vaivodæ ſedes *Czukaw*: reliqua opida ſunt, *Margoſaſt*, *Tarisko*, *Monc.ſtro*. **Moldavia.**

Turcarum Imperatori tributi nomine quotannis pendit magnam pecuniæ ſummam, offertque 500 equos & 300 falcones. Similiter *Valachus* tributum dat Turcarum Imperatori, qui hodie pro ſuo arbitrio Valachis Principem imponit. Cæterum Moldavia fertilis eſt & valde rigua, vinum fert generoſum. Nec deſunt auri ac argenti fodinæ; verum nemo ſcrutatur. Equos nobiles inde abducunt Turcæ. Sunt verò Moldavi Valachis humaniores; equites operam in bellis conducunt Turcis [i]. *Valachia* ſilveſtris licet ſit, vino tamen & frumento abundat; magnos alit greges ovium & boum; qui per Hungariam & Germaniam venduntur: Iſtorum equi habentur vegeti ac laboris patientiſſimi. Sunt autem Valachi paſtores, bubulci, ſubulci [k], ac in bello feroces.

HEKELII.

[i] Vinum etiam *Malvaticum*, quod ex *Creta* in *Poloniam* & *Germaniam* deportatur, per hanc Regionem tranſit, unde ex hoc *Vaivoda* magnum vectigal recipit.

[k] Et ut plurimùm animo inſtabiles, iracundi, otio indulgentes.

CAP. XX.

Tattaria minor; ubi Taurica Cherſoneſus.

I.

TAttarorum nomen longe lateque per Aſiam & Europam diſperſum eſt; cujus limites poſteà in Aſiâ dicemus; at nunc de parte ejus agamus, quæ *Tattaria Europæa* ſive *Minor* dicitur. **Tattariæ Europææ, ſive Minoris fines.**

II. *Tattaria* igitur *Minor*, ſive Præcopenſium Tattarorum regnum, eſt ea Scythiæ Europææ pars, quæ fluviis *Boryſthene* & *Pſola* ac *Deſna* (quæ duo in Boryſthenem exeunt) & *Tanai* minori, vulgo *Donetz*, ipſoque Tanai, *Mœoti* palude ac *Ponto* cingitur. 1

III. Quinam antiquitus populi has oras incoluerint, ſupra demonſtratum eſt. Cæterum omne litus hujus tractus Græcorum coloniis juxta atque monumentis inclytum fuit: maxime vero a *Taurica Cherſoneſus*, non minus quam ipſa **Incolæ Tattariæ minoris.**

REISKII.

1 (a) Nomen & genus Tataricum Europæam Scythiam pervaſit, ex Aſiatica traductum, & [illegible] quidem A. C. 930 circiter in Hiſtoria tum Arabica, tum Græca Latinaque cœpit inclareſcere. Id vero gentile apud Barbaros cognomen fuit uni ex Mogo[illegible] nationi proprium תתר *Tatur*; Denique reliquis eorum gentibus cunctis commune adeo factum, ut per Europam & Aſiam lateſſime nunc pateat. (b) Europæa vero Tataria duplex hominum genus continet, *unum Nagayenſe*, minori Tanai vicinum, *alterum Precopenſe*, in (c) Taurica Cherſoneſo habitans; Duobus his generibus accedunt Tatari *Czu[illegible]*, Ruſſiæ propinqui, & *Budziakenſes*, Moldaviæ propiores. Tota regio plana, ut plurimum inculta, [illegible] & ventorum injuriis expoſita: [illegible] 140 German. milliaria ſuo ambitu, octo urbes, & [illegible] millia Cey, i. e. Pagorum continet. Urbes [illegible], *Caffa* munitiſſima, Tatariæ clavis, & *Aſſ[illegible]* [illegible] Turcis [illegible]: [illegible] vix [illegible] Germanica [illegible]. (d) Gentem [illegible] quæ ſermone, moribus, oris, [illegible] corporiſque habitu Germanos referat, Busbequius in Epiſt. IV, refert. (e) Tota hæc Tataria A. 1400, ſui juris facta Chamum ſibi proprium creavit, cui ſedes frequentior *Bacciſara:* (alias *Boſianſerail*) rarior autem *Krima* placet, rariſſima, ubi theſauros recondidit, *Mancup*. Demum vero ab Amurathe III, ſubacta, & Chamus eliſo gutture necatus A. 1584 periit, ſucceſſore, quem victor impoſuit, dato.

BUNONIS.

a (f) *Cherſoneſus* illa *Taurica* [illegible] Ponto Euxino [illegible] & Palude Mæotide cincta eſt, [illegible] (g) [illegible] Cimmerius. [illegible] hæc anguſto iſthmo continenti adhærens, [illegible] *Theodoſia* [illegible]. Tum [illegible] quod *Actiis* [illegible] [illegible]

(a) Tatarorum origines. (b) Tataria Europæa [illegible]. (c) Taurica Cherſoneſus. (d) Gens orta Germanis. (e) Tataria ſui juris. (f) Cherſoneſus [illegible]. (g) [illegible] Cimmerius.

Panticapæum. Cimmerium. Theodoſia.

ipſa Græcia celebrata. In hac Græcorum urbes claræ, β *Panticapæum*, nunc vulgo *Pontico*; γ *Cimmerium*, in medio Cherſoneſi; δ *Taphros*, nunc *Przekop* (1), & ε *Theodoſia*, nunc *Kaffa*. [a] (2)

Tattariæ diviſio.

IV. Scythæ in univerſum tenuerunt; at poſtquam ζ *Tattari*, ex Aſia profecti occuparunt, *Tattaria* dicta eſt, *Minorque* cognominata, ad differentiam *Majoris* quæ eſt in ipſa Aſia.

Tattaria Præcopenſis & Cremea.

V. Diviſa eſt in *Præcopenſem*, & *Cremeam*. *Præcopenſis*, quæ Sarmatis *Przecopska* dicitur, eſt ipſa Cherſoneſus Taurica, à *Przekop* [b] id eſt, foſſa, quæ in Iſthmo facta eſt, ſeu ab opido ejuſdem nominis huic appoſito, cognominata. *Cremea*, *Krymska* incolis, eſt reliqua pars extra Cherſoneſum, à *Krym* opido, quod olim *Cremnos*, dicta. At quia imperii ſedes eſt in Cherſoneſo, η tota Tattaria Minor Præcopenſium Tattarorum regnum appellatur.

(1) *Arcem habet munitiſſimam Gubernatoris ſedem qui viatores examinat & neminem ſine Chami commeatu progredi ſinit.*

(2) *Urbs ampla munita, a Chriſtianis, Turcis & Tartaris culta*, 4000 *domus numerat, portum habet tutum, unde commercium civibus haud exiguum cum Europæis & Aſiaticis; alia etiam, antea haud temnenda, oppida ſunt Ingermon, Sarigermen, Wolodimer.*

BUNONIS.

β (a) *Panticapæum* ſive *Panticapæa*, a vicino flumine Panticape nomen habens, ad Boſpori introitum eſt opidum longe validiſſimum, olim à Mileſiis conditum [c]

γ (b) *Cimmerium* [d] opidum Plinius [e] trans fretum collocat; à quo Boſporus cognomen habet.

δ (c) *Taphros* vel *Taphroe* in iſthmo Cherſoneſi collocatur. Auſpiciis Trajani Imperatoris olim capta eſt.

ε (d) *Theodoſia* [f] olim urbs potens, à Genuenſibus frequentata, à *Muhammede II*, capta eſt anno 1475, Genuenſibus quibuſdam auro corruptis. Hodie præfecti Turcici ſeu Beglerbegi ſedes eſt.

ζ Tattari [g], qui hodie eas incolunt regiones, iiſdem fere ſunt moribus, quibus olim Scythæ. Nam neque fixas ſedes habent, pecora & armenta ſua cum totis familiis ſequuntur, uxores liberoſque in plauſtris ſecum ducunt. Et hi cæteris, qui in opidis degunt, longe nobiliores ſe exiſtimant & præſtantiores; quippe quorum virtus tumulis non queat contineri urbibus, & ſine quorum cuſtodia iſti ſalvi eſſe non poſſint. Videntur igitur Tattari iſti non genus, ſed nomen tantum mutaſſe.

HEKELII.

[a] S *Capha*.

[b] Quam *Ptolemæus* inter quinque illas inſigniores *Cherſoneſos*, vel *Cherroneſos* in ordine *quartam* locavit.

[c] *Stephanus* dicit, hanc Urbem eſſe conditam ab *Ætæ* Filio, cui *Agatheus*, *Scytharum* Rex, locum illum donaverat, eſſeque cæterarum vere Metropolin.

[d] Olim *Cerberion*.

[e] Lib. VI. c. VI. p. 83. lin. 41.

[f] *Demoſtheni* dicta *Teudeſia*.

[g] Vel *Tartari*.

[h] Vel *Brezelzop*, vel *Prucuplii* *Sclavonica* Linguâ.

BUNONIS.

η (e) *Tattaria* admodum fœcunda eſt & ferax, etiam extra Tauricum; quanquam non ſatis diligenter colatur: ut ex agris quinquageſimum ſæpe redeat granum frumenti; & milii centeſimum. Equos Tartaria habet exiguos & ſtrigoſos, ſed duros & laboris patientiſſimos: ac boves magnos & pingues, præcipue ad Boryſthenem fluvium, quem ajunt melle fluere, quoniam ex mellifera veniat regione; & lacte ob læta paſcua, quæ circa iſtum ſint fluvium. *Tauricam illam Cherſoneſum* mediam ſecant montes ardui & horridi in partem Septemtrionalem & Auſtralem. (f) Eſt vero Tartarorum gens copioſa ac frequens, ob plures, quas ducunt, uxores. Memoratur Tartarus, qui quadraginta liberos uno anno ex diverſis ſuſceperit uxoribus. Laborem, ſitim ac famem facile ferunt Tartari, carne & lacte veſcuntur equino, capitibus equinis [i] præcipue delectantur [k]. Terram colere indignum putant homine; Fixas non habent ſedes; armenta ſua cum totis familiis ſequuntur, latiſſimos campos inter Boryſthenem & Tanaim, paſcuis ſubinde mutatis, pervagantes: neque enim diu in eodem permanent loco; ac inimicis ſuis precantur, ut diu in uno hæreant loco, quemadmodum Chriſtiani. In veſtitu nullus luxus, ſed ſordes apparent. In præliis fugam ſimulantes tela ſua à tergo peritè mittunt: & exſpiraturi calcibus & dentibus pugnant; & tum maxime timendi, quum moriuntur. In bello captos Turcis vendunt, aut ſibi ſervant, præcipue virgines: ſunt enim valde libidinoſi. Senes verò juvenum telis conficiendos, decollandos aut lapidibus obruendos, objiciunt; & iis eſt Juventutis ludus. Plerique Tartari athei ſunt, ad corporis voluptates omnia referentes: cæteri Muhammedis ſequuntur impoſturas. Sponſus aut Sponſa ſi ante matrimonium conſummatum moritur, ridiculis ceremoniis effertur. Mortuos ſuos terrâ obruunt; quum cæteri Tartari aliam habeant ſepeliendi conſuetudinem. Urbes verò Tartarorum, ac præcipue Caffam, multi incolunt Chriſtiani, Armenii & Judæi, quibus ſuis permittitur vivere legibus. Princeps Tartarorum iis nuncupatur, *Kan*, ſeu *Han* & *Cham*, id eſt, *Rex*, qui ad CXX millia, ac ſæpe ad CC millia equitum educere ſolet. Anno Chriſti 1584, Tartaria hæc in Provinciæ formam redacta eſt ab Amurathe; & Tartari antehac liberi & indomiti, ex Ottomannorum ſociis, iſtorum facti ſunt ſervi. *Chytr. Sax. lib.* XXVI. Sedes *Chami* Tartarorum in Cherſoneſo hodie perhibetur eſſe *Kala* [l]. *Joh. Antonius Maginus commentar. novar. Geogr. Tabul.* de his ita ſcribit. Victus immundiſſimi ac ſordidi ſunt, (*Tartari*) mappis enim non utuntur, non mantilibus, niſi perpauci: bibunt aquam, lac, cereviſiam ex milio coctam. Vinum apud eos ut plurimum non naſcitur: advectum ſicut cæteri homines, avidiſſime bibunt, uſque ad ebrietatem, quæ apud eos gloria. Laudant aceroſum lac, quia ſtomachum eorum confor-

(a) Panticapæum. (b) Cimmerium op. (c) Taphros. (d) Theodoſia. (e) Tattarici ſoli natura. (f) Tattarorum mores.

latur. Ipſa gens fera, atrox ac rapida, non in opidis vel civitatibus, ſed cam-

fortat, & medicinæ purgativæ vim habet. Herbis variis, maxime autem iis, quæ juxta Tanaim creſcunt, ſuaviter veſcuntur, & inter cæteras magnifaciunt herbam, quam *Ialtracan* vocant, quæ maxime eos nutrit, vigoremque eis præſtat. Quum igitur hæc herba fructum producit, libenter Tartaria ſua deſerta, & ſolitudines permeant, in quibus nihil pro victu invenitur. Nam ſi alium victum non habent, hæc ſola herba iis ſufficit, quam frequenter inveniunt, & ſuper currus & equos eam deferunt. *Sigiſmundus ab Herberſtein rerum Moſcoviticarum Commentar. tradit ſequentia.* Tartari, *ſcribit ille*, in hordas [*m*] dividuntur, in quibus Sawolhenſis horda & celebritate & multitudine primas tenuit: nam reliquæ hordæ omnes ex ea originem traxiſſe dicuntur. *Horda* autem illis *conventum*, ſeu *multitudinem* [*n*] ſignificat. Quamvis autem quælibet horda peculiare nomen habeat, ſcilicet *Sawolhenſium*, *Præcopenſium*, *Nahaiſenſium*, & aliæ multæ, quæ omnes Mahomedani ſunt: Turcas tamen ſe vocari ægre ferunt, probrique loco ducunt; Sed *Beſermani* appellari gaudent, eoque nomine & Turci ſe appellari volunt. Ut autem varias longe latéque provincias Tartari incolunt; ita etiam moribus, ipſoque vitæ genere non in omnibus conveniunt. Homines ſtatura mediocri, lata facie [*o*], obeſa, oculis intortis & concavis, ſolâ barbâ horridi, cætera raſi. Inſigniores tantum viri crines contortos, eoſque nigerrimos ſecundum aures habent, corpore valido, animo audaci: in Venerem, eamque præpoſteram putres, equis aliiſque animalibus quoquo modo interemptis ſuaviter veſcuntur: demptis porcis, à quibus lege abſtinent. Inediæ ſomnique adeo patientes, ut toto nonnunquam quatriduo ea perferant, laboribus neceſſariis nihilominus intenti. Rurſus aliquid forte ad vorandum nacti, ſupra modum ſe ingurgitant, eâque crapulâ priorem inediam quodammodo reſarciunt, nihil reliqui facientes: atque ita cibo laboribuſque obruti triduo, quatriduove perpetuò dormiunt. Quos ſic altum dorminentes Lithuani & Rutheni, in quorum regionem derepente irruunt, prædaſque inde abigunt, inſequuti, omni amoto metu paſſim ſine excubiis, ordine, cibo, ſomnoque ſepultos opprimunt incautos. Equitantibus porro ſi fames ſitiſque moleſtia fuerit, quibus inſident equis, venas ſolent incidere, hauſtoque eorum ſanguine famem pellunt, atque jumentis hoc prodeſſe putant. Et quoniam incertis omnes ferè vagantur ſedibus, ſtellarum, in primis vero poli arctici, quem ipſi ſuâ linguâ *Selesnikoll*, hoc eſt *ferreum clavum* vocant, aſpectu, curſum ſuum dirigere ſolent. Lacte equino imprimis delectantur, quod eo homines & fortes & pingues fieri credunt. Herbis quam plurimis, præſertim iis, quæ circa Tanaim creſcunt, veſcuntur, ſale pauciſſimi utuntur. Horum reges, ſi quando commeatum diſtribuant, quadraginta hominibus [illegible] unam aut equum dare ſolent: quibus [illegible], [illegible] præſtantiores tantum [illegible], ac [illegible], quæ ad ignem [illegible], [illegible] [illegible] poſſint [illegible], [illegible]. [illegible] autem digitos [illegible], [illegible], quod [illegible] [illegible], [illegible]. Capita [illegible], [illegible] habent, [illegible] tantum [illegible]. [illegible] depreſſa, [illegible]

dant, qui æque inediam laboremque bene ferre poſſunt; ramiſque & corticibus arborum, herbarumq; radicibus, ungulis è terra excuſſis, evulſiſque aluntur. His ita ad laborem aſſuefactis Tartari commodiſſime utuntur: ajuntque Moſci, perniciores hos ſub Tartaris, quam ſub aliis eſſe. Hoc genus equorum *Pachmat* vocant. Sellas ſtapedeſque ligneas habent, niſi ſi quas alias à vicinis Chriſtianis rapuerint, aut emerint. Et ne equorum dorſa atterantur, gramine, ſeu arborum foliis eas ſuffulciunt. Flumina tranſnatant: qui ſi forte fugientes inſequentium hoſtium vim extimuerint, ſellis, veſtibus, aliiſque impedimentis omnibus abjectis, armis tantum retentis, effuſiſſime fugiunt. Porrò arma illorum ſunt arcus & ſagitta; framea apud eos rara. Pugnam cum hoſtibus eminus audaciſſimè ineunt: in qua tamen non diu perſeverant; ſed ſimulatâ fugâ hoſtibus inſequentibus, occaſione datâ, primum in eos à tergo tela torquent: dein converſis derepente equis, in diſſipatos hoſtium ordines denuo impetum faciunt. Cum in patentibus campis pugnandum eſt, hoſtemque intra teli jactum habent, non ſtructâ acie prælium ineunt; ſed ſinuoſo agmine in gyrum, quo certior & liberior in hoſtem jaculandi via pateat, circumferuntur. Eſtque euntium & redeuntium mirus quidam ordo, in quam quidem rem ductores, quos ſequuntur, harum rerum peritos habent; qui ſi vel hoſtium telis icti ſuccubuerint, aut forte metu perculſi in ducendo ordine aberraverint, tanta totius exercitus fit confuſio, ut nec amplius in ordinem reduci; nec tela in hoſtem torquerē poſſint. Hoc genus certaminis ipſi à rei ſimilitudine *Choream* appellant. In anguſtiis autem ſi forte decertandum eſt, nullus hujus ſtratagematis eſt uſus, atque ideo fugæ ſe mandant: quoniam nec clypeo, nec lanceâ, nec galeâ muniti ſunt, ut hoſtem in ſtataria pugna ſuſtinere poſſint. In equitando hunc morem ſervant, ut contractis in ſellam ſedeant pedibus, quo facilius in utrumque latus ſe poſſint convertere: &, ſi quid forte delapſum, de terraque tollendum fuerit, ſtapedibus innixi, nullo negotio tollunt; in quo adeo exercitati ſunt, ut etiam currentibus celeriter equis id efficiant. Haſtis impetiti in alterum latus ad declinandum ictum adverſarii ſubito ſe demittunt: alterâ duntaxat manu pedeque equo adhærente. Dum vicinorum provincias infeſtant, quiſque duos aut tres, pro opibus, equos ſecum ducit, ut uno ſcilicet defatigato, altero ternove uti poſſit, laſſos interim manu ducunt. Frena leviſſima habent, flagellis pro calcaribus utuntur. Caſtratos tantum equos habent, quod tales arbitrantur plus laboris inediæque ferre poſſe. Veſtimentis iiſdem tam viri quam fœminæ utuntur, nec in cultu à viris quicquam differunt, niſi quod caput velo lineo tegant, caligiſque itidem lineis nautarum maritimorum inſtar utantur. Eorum reginæ dum procedunt in publicum, facies ſolent obtegere. Reliqua turba, quæ in campis paſſim degit, veſtes ex ovium pellibus confectas habent: quas non mutant, niſi longo uſu prorſus attritæ, laceræque fuerint. Uno in loco non diu commorantur, rati gravem eſſe infelicitatem, diu in eodem loco hærere. Unde iratis quandoque liberis, grave malum imprecantes ſolent dicere; *ut eodem in loco perpetuo tanquam Chriſtianus hæreas, propriumque fœtorem haurias.* Quare depaſtis uno in loco paſcuis, cum armen-

 tis,

campis ac ſilvis vaga agit. Unius regis Imperio parent, cujus regia eſt *Przekop*.

tis, uxoribus & liberis, quos in plauſtris ſecum circumferunt, alio migrant. Quamvis hi, qui in opidis & urbibus degunt, aliam vivendi rationem ſequantur. Si bello aliquo graviore implicantur, uxores, liberos, ſeneſque in loca collocant tutiora. Juſtitia apud illos nulla : nam ut quiſque re aliqua indiguerit, eam ab altero impune rapere poteſt. Si quis apud judicem de vi, illataque injuria conqueritur, reus non negat ; ſed ea re ſe carere non potuiſſe dicit. Tum Judex hujuſmodi proferre ſolet ſententiam : *ſi tu viciſſim re aliqua indigueris, rape ab aliis.* Sunt qui dicunt, eos non furari : an vero furentur, aliorum eſto judicium : certè homines rapaciſſimi ſunt, nempe pauperrimi, ut qui alienis ſemper inhiant, aliorum pecora abigunt, homines ſpoliant, abducuntque, quos Turcis aliiſque quibuſcunque aut vendunt, aut redimendos concedunt, puellis tantum ſervatis. Civitates & caſtra rarò oppugnant : villas, pagoſque comburunt, adeoque de illatis damnis ſibi placent, ut, quo plures provincias deſolaverint, hoc ſe regna ſua ampliora reddidiſſe putent. Et cum quietis impatientiſſimi ſint, mutuo ſe tamen non interimunt ; niſi reges inter ſe diſſideant. Si in diſſenſione aliqua quiſpiam occidatur, autoreſque ſceleris capti fuerint, equis, armis, veſtibus tantum ablatis, dimittuntur. Homicida porro, accepto vili equo & arcu, his verbis à judice dimittitur : *I, & rem tuam cura.* Auri argentiq; apud illos uſus extra mercatores fere nullus : rerum tantum permutatione utuntur. Quod ſi quid pecuniæ ex rebus venditis vicini corraſerint, eà Muſcovitæ veſtes aliaque vitæ neceſſaria emunt. Fines inter ſe (*de campeſtribus Tartaris loquor*) nullos habent. Erat aliquando à Moſcis pinguis Tartarus quidam captus, cui cum Moſcus dixiſſet : *Unde tibi, canis, tanta pinguedo, cum non habeas, quod edas ? Cur non habeam*, inquit *Tartarus*, *quod edam; cum tam vaſtam ab Ortu uſque ad Occaſum terram poſſideam ? ex qua nonne affatim nutriri poſſum ; tibi potius, qui tam parvam orbis portionem tenes, & quotidie pro illa contendis, deeſſe puto quod edas.*

HEKELII.

[i] Quæ tantummodò *præſtantioribus Viris* apponuntur.

[k] Vorant & ſuaviter Carnes aliorum Animalium quoquomodo interemtorum ſemicoctas, præterquam *Porcorum*, à quibus, Lege ſic poſtulante, abſtinent, qui *Mahumetani* ſunt. Veſcuntur etiam Sanguine equino, & per ſe & cum Milio permixto hauriendo interdum ſanguinem è venis inciſis Equorum, quibus inſident, ſi equitantes à Fame & Siti moleſtentur.

[l] Notandum autem, quod *Martinus Broniovius* Deſcriptionem TARTARIÆ *Coloniæ* A. CHR. M. D. XCV. in fol. ediderit, Eorumque Bellum *Martinus Martinus* appoſitè ſatis deſcripſerit, qui Liber editus eſt *Amſtelodami* cum Figg. æneis A. CHR. M. DC. LV. in 12.

[m] Quemadmodùm fortè olim *Ebræi* in *Tribus*.

[n] Sive *Cœtum hominum*.

[o] Pectore & Scapulis ampli, Naſo ſimi, colore tetri & deformes.

CAP. XXI.

Sarmatia Europæa.

I.

Sarmatiæ fines. ULtimi Europæarum gentium fuêre *Sarmatæ* [a], Græcis dicti *Sauromatæ* [b], regionem totius Europæ latiſſimam incolentes, in Scythiam quoque Europæam protenſi : quin etiam in Aſiam uſque ad Hyrcanum mare nomen eorum pertinebat; ubi *Sarmatæ Aſiatici* dicebantur. [c]

Sarmatæ. II. Sed *Europææ Sarmatiæ limites* fuerunt, ab *Occidente* Viſtula amnis, Suevicum mare, Finnicus Sinus, & linea ab hoc Sinu ad Sinum Granvicum ſive lacum Album perducta ; quibus à Germania ſeparatur : à *Septemtrione* Oceanus Sarmaticus, ſive Mare Concretum : ab *Ortu* iidem limites qui Europæ : à *Meridie* Mœotis palus, Iſthmus Tauricæ Cherſoneſi, Pontus, Iſter, & Hieraſus ; dein Carpatici montes, ubi in cuneum inter Patiſſum Iſtrumque procedit.

Sarmatiæ Magnitudo. III. *Longitudo* ejus porrigitur ab Iſtri ac Patiſſi confluentibus ad *Obii* oſtium mill. German. IↃXL. *Latitudo* verò inter *Rha* fluvium & dictum Sinum Granvicum CCCLX.

IV. Com-

HEKELII.

[a] Ab *oculis Lacertarum*.

[b] Vel *Sauromatæ*.

[c] Σαῦρος enim *Lacertam* & ὄμμα *oculum* denotat.

B U.

IV. Complectitur hodie *Moldaviæ* partem, inter Tyram, Iſtrum & Hieraſum amnes; *Hungariæ* partem inter Patiſſum & Iſtrum; *Poloniæ regnum* ultra Viſtulam, *Boruſſiam*, *Livoniam*, *Lituaniam*, *Ruſſiam Albam*, hoc eſt, Magni Ducis Moſcoviæ imperium, & *Minoris Tattariæ partem*, quæ *Cremea* dicitur. Sarmatiæ partes.

V. Populorum in univerſa Sarmatia Ptolemæus complura nomina recenſet. At ut regio hæc Romanis pariter ac Græcis parum nota, ſic illa incerta. Clariſſimi tamen ac notiſſimi, præter eos, quos in Scythia Europæa explicuimus, erant Germanis contermini *α Venedi*, qui nunc ſunt *Livones*, *Boruſſi* ac *Poloni*, inter Viſtulam, Lituaniam & Podoliam; tum *Jazyges* inter Iſtrum & Patiſſum, quos Ptolemæus *Metanaſtas* cognominat, id eſt, *Vagos*: Plinius *Sarmatas* affirmat: Tabula itineraria *Sarmatos Vagos*. Sarmatiæ populi. Venedi. Jazyges.

BUNONIS.

α Venedorum veſtigia videntur eſſe reliqua in Livoniæ opido *Wenden*; itemque in Curlandiæ opido *Windau*. Sinum etiam accoluere Codanum; unde ea in parte appellatus *Sinus Veneticus*. In Pomerania quoque eſt *Wenden*, & *Venedorum Marchia*, quo *Venedi* olim migrârunt. Magna igitur olim fuit Venedorum [d] natio.

HEKELII.

[d] *S. Vindelicorum*, uti *Straboni*. Lib. IV. *Geog.* p. 374. ſeq. & Lib. VII. p. 535. placet, ſive *Vindilorum Plinio* Lib. IV. H. N. c. XIV. p. 61. lin. 29. vel aliis *Vandalorum*.

REISKII.

1 (a) Sarmatia hodierna toties perluſtrata noſtram non fugit notitiam, uti vetus illa Romanorum Græcorumque cognitionem effugerat. Nam quantis in tenebris cuncta Sarmatica latent, ſi priſcos ſolum Auctores conſulas? Romani ſolos regionis fines, non viſcera penetrârunt: Græci nunquam huc auſi excurrere, nedum arma huc ſua convertere. Interim haud abſurde Plinius Lib. VI. c. 7. *Dein Tanaim colunt Sarmatæ*, inquit, *Medorum, ut ferunt, ſoboles, & ipſi in multa genera diviſi.* Pomponius quoque Mela Lib. IV. c. 3. *Sarmatæ gens habitu armiſque Parthis proxima.* (b) Quoniam ergo Media & Parthia plurimum conveniebant, Bochartus ideo conjectat, dici Sarmatas ex Chaldæo idiomate שְׁאָר מָדַי *Sar-Madai* quaſi Medorum reliquias: Ut ad unum ex Japheti filiis parentem, ad Madai nempe Gen. X. v. 2. referantur. Sed hæc ἐν δόξαις omnia dicta ſunto.

(a) Sarmatæ ab Medis orti. (b) Et denominati.

CAP. XXII.

De incolis Sarmatiæ, fluviis ac montibus: item de Hyperboreis.

I.

GEns quidem univerſa Græcis dicta fuit, habitu, armis, moribus vivendique ratione *Scythicæ* ac *Parthicæ* ſimilis; ideoque ejuſdem originis cum his fuiſſe conjicere licebit. Verum, quum ſibi ipſis dicti ſint *Ruſſacy*, & ad *Riphæos* uſque montes incoluerint, eoſdem eſſe credibile eſt, quos Mela *Riphaces* appellat, tanquam poſteri *Riphati* Noachi abnepotis. Cæterum de rebus geſtis ipſorum, antequam ſub Slavorum nomine noſci cœperunt, parum in veterum monumentis reperitur. 1 Sarmatiæ incolæ. Riphaces.

II. Flumina in Sarmatia, præterea quæ in Pontum defluere diximus, fuere, *Suevi-* Sarmatiæ fluvii.

REISKII.

1 Sic conjectura Cluverii fert illud, quod ſuperius [illegible] Auctorum veterum [illegible] [illegible] *Sarmatis* [illegible] *Medumque* [illegible], *ex utroque* [illegible] (a) [illegible] Parthi Medi [illegible] [illegible] Madai [illegible]. Quid igitur cum Riphate Noachi abnepote? Riphaces Pomponii, [illegible] qui extiterunt, unam è Sarmatis gentem conſtituunt. Riphæa vero juga polo Arctico vicina ab Europæis Sarmatis nimium quantum diſtant. Flumina non tangam, ſed (b) juga Carpathica, e quorum diſſolutis per canaliculos [illegible], ingensque hinc vaporum copia exorta (c) *Eteſiæ* naſcuntur, regionibus quidem noſtris, cæteriſve occidentalibus, ſed Græcæ et ac terris vicinis, quibus illi montes ad Boream jacent, annui. (d) De Hyperboreis Poetæ Græ-

(a) Sarmatica gens ex Madai non Riphate. (b) Carpathica juga. (c) Quorum Eteſiæ. (d) Hyperborei.

Chronus. *Suevicum* mare ſive *Codanum* Sinum petentes α *Chronus*, vulgo Germanis accolis *Mämmel*, Polonis *Niemen* : β *Rubo* in Venedicum Sinum, qui nunc accolis *der Riegiſch bodem* prope Rigam ſeſe exonerans ; nunc *Diuna* Polonis. *die Dune* German. Turuntus. *Turuntus* in Moſcovia, nunc *Welikarzeka* : Chesinus. & *Chesinus*, in Clylipenum Clylipenus ſinus. ſive Granvicum Sinum ſeſe evolvens : nunc Ruſſis accolis *Lowat*, & poſtquam emenſus aliquod ſpatium, *Wolchow*.

Granvicus ſinus. Sarmatiæ montes. Carpates. III. Montes ſunt, *Carpates*, nunc *Krapak*, Poloniam ab Hungaria ſubmovens : Riphæi ſive Obii. *Riphæi*, qui & *Obii*, à Sinu Albo ad Obii oſtium extenſi ; Ruſſis ſive Moſchis nunc *Weliki Hameny poyas*, id eſt, *magnum lapideum cingulum* dicti, quia orbis cingulum eos perhibent.

Hyperborei. IV. Sed operæ pretium fuerit hoc loco cognoſcere ea, quæ de *Hyperboreis*, fabuloſis celebrata miraculis gente, veteres tradiderunt. Hos alii Europæ, alii Aſiæ dederunt, plerique utrique. Fuerunt (ſi fuiſſe credimus) ſupra LX gradum in litore Septemtrionalis Oceani, ultra Aquilonem (unde & nomen eis à Græcis quæſitum) Riphæoſque montes, ſub ipſo ſiderum cardine. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens, per ſe fertilis. Cultores juſtisſimi, & diutiùs quam ulli mortalium, & beatiùs vivebant. Quippe feſto ſemper otio læti non bella noverant, non jurgia, non ægritudinem ullam : ad innocentiam omnem æquale votum. Domus iis nemora lucique, & Deorum cultus viritim gregatimque, in diem arbores victum ſubminiſtrabant. Mors non niſi ſatietate vitæ ; ubi eos vivendi tædium ceperat, mortem ultrò accerſebant, & voluntario interitu caſtigabant obeundi tarditatem. Epulati delibutique ſenes luxu, ac ſertis redimiti, ſemetipſos in pelagus ex certa rupe præcipites dabant. Quod genus ſepulturæ beatisſimum exiſtimabant. γ

CAP.

Græci ac Geographi portentoſa ſibi ſomnia formârunt : Quæ dum Plinius ex alieno ſenſu repetit Lib. VI. c. 12. acute, *ſi credimus*, addit, gentemque hanc fabuloſis celebratam miraculis notat. Olaus tamen Rudbeckius in Atlantica ſua fabulam recoxit, & Sueoniæ vel Suediæ ſuæ hanc applicare ſtuduit.

BUNONIS.

α (a) *Chronus* ex Ruſſia Alba ortus per Lituaniam partemque Samogitiæ decurrit, Grodnow aliaque opida rigat ; & Vilna fluvio ad Kowinow recepto, inde porro in *lacum Curonenſem* influit, ad cujus oſtium Pruſſiæ caſtrum munitiſſimum idem cum flumine nomen habet, vocaturque *Memel* . [*a*]

β (b) *Rubo* in Ruſſia exoritur, *Polotzkum*, *Duneburgum* & *Kokenhauſen* alluit, priuſquàm ad Rigam mare ſubit Balthicum. In Sarmatia hac quoque eſt (c) *Boryſthenes* fluvius vulgò *Nieper*, qui in Ruſſia ſupra Smolenskium ortus, poſt longa confecta ſpatia, in Pontum Euxinum decurrit. Inſulas habet, in quibus plebeji ex opidis & pagis Palatinatus Kiovienſis & Braſlavienſis congregati, nomina ſua militiæ dant gratis, qui ſe (d) *Coſachos* vocant, in vicinas regiones & Turciam excurrunt, Pontum Euxinum infeſtantes. Numerus eorum ad quadraginta millia excreſcit ; qui deinde omnes ferè in hiberna abeunt, paucis in cuſtodiam inſularum iſtarum relictis, ne ab hoſtibus occupentur. Militant hi abſque ſtipendiis, ſolâ prædâ contenti. Solet tamen Rex Poloniæ iis certam pecuniæ ſummam ad arma paranda & reficienda donare. Habet etiam hic fluvius cataractas & præruptos ſcopulos, per quos aquæ cum ingenti fragore decidunt. Clariores in Sarmatia hac fluvii porrò ſunt *Donajecius*, *Varta*, *Noteſſius*, *Nieſter*, *Bugus*, *Prutus*, *Bobus*, *Pripetius*, *Narva*, *Drevantia*, *Bereſina* ; item *Ocka* & *Volga* in Moſcovia, omnes ferè navigabiles.

γ Iſta de Hyperboreis Plinius [*b*] tradit, quos ultimos Europæ in Septentrionem habitatores norat, aut famâ acceperat antiquitas [*c*]. Noſtræ memoriæ homines longiſſimè per illum Oceanum navigarunt, & litora illa plus ſemel luſtrarunt, etſi non ſine magnis periculis, magnoque labore. Qui tamen non iſtam cœli ſolique felicitatem, ſed aëris inclementiam & horrorem ſenſerunt.

HEKELII.

[*a*] *Stella* & *Rithaymerus* hunc Fluvium *Pruſſiæ* adſcribunt, eumque *Pergel* dicunt ; tamen his contrarii ſunt *Bilibaldus Prickhaimerus* atque *Martinus Cromerus* cum noſtro *Bunone* conſentientes.

[*b*] Lib. IV. H. N. c. XII. p. 60. lin. 16. ſeqq. & Lib. VI. c. XIII. p. 8. lin. 30. ut & c. XVII. p. 87. lin. 47.

[*c*] Horum Populorum *originationem* vid. ap. *Strabonem* Lib. I. *Geogr.* p. 110. Meminit & Eorum *Pindarus* Lib. I. *Pythior.* od X. Antiſtr. II. v. 9. ſeqq. ut & *Pauſanias* Lib. I. *Eliacor.* p. 145. lin. 10. ſeq. Verſio a. Romuli *Amaſaei* per *Fried. Sylburgium* Francof. 1583. in fol. ed. fac. p. 133. lin. 3. ſeq. atque *Plutarchus* in *Camillo* p. 140.

BU-

(a) Chronus Nimeus ſive Memel fluvius & opidum. (b) Rubo. (c) Boryſthenes ſ. Nieper. (d) Coſachi.

Veteris et Novæ
REGNI POLONI
Magniq Ducatus,
LITHUANIÆ
Cum ſuis Palatinatibu
ac Confiniis Deſcriptio
SUECIÆ PARS
Mill. Polo Commun
Mill. Germanica
Mill. Verenica
Mill. Moſcovitica
Riphaces seu
RUSSIA
Riphæi
Moſcua
NIGRA
MOSCOVIÆ PARS
Alani
Roxolani
ASIÆ PARS
BOHEMIÆ PARS
AUSTRIA PARS
Campi Deſerta
Hamaxobi
Aſoph
Budini
Vulgo
Coppenhagen
Helſenborg
Daniæ Pars
Schonen
Calmar
Bornholm
Rugia
wolgast
Stettin
Gartz
Kuſtrin
Francfurt
Croſsen
Glogaw
Breſlaw
Praga
Olumutz
Brin
Wien
SILESIA
Kurſk
Rylſk
Pultawa
Kudak
Circaſ
Caffa

C A P. XXIII.

De Poloniæ regno, Provinciiſque ei ſubjectis.

I.

POlonicum regnum *α*, quod vaſtum nunc obtinet terrarum ſpatium, à principio arctis includebatur finibus; quippe cujus ſumma Longitudo inter Occaſum & Ortum à *Schwibuſſen*, proximo Sileſiæ opido, juxta *Croſſen* ad *Leucznam*, proximum Ruſſiæ opidum, non excedebat mill. Germ. LXXX. Latitudo verò maximè ſinuata inter fontem Viſtulæ, & opidum Maſoviæ *Wangrow*, mill. LX. Verùm acceſſerunt poſtmodo ejus titulo *Lituania*, *Ruſſia Nigra* ſive *Minor*, *Podolia*, *Volinia*, *Podelaſſia*, *Maſovia*, *Peruſſia*, *Samogitia* & *Livoniæ major pars.* 1

Veteris Poloniæ fines.

II. Sarmatæ, ut antè retuli, hæc omnia primò tenuerunt, præter eam Poloniæ partem, quæ in Veteris Germaniæ ſolo citra Viſtulam ſita eſt. Quanquam & Pruſſiam & Livoniam Germanica gens, ut in Germaniæ deſcriptione ex Tacito demonſtravimus, ab initio incoluit; quæ in hanc diem perpetuò manſit. Solum eſt in univerſum frumento fertiliſſimum; niſi qua ſilvæ vaſtiores intercedunt.

III. *Termini* autem totius regni Poloniæ ſunt, à Septemtrione mare Suevicum & Sinus Venedicus, lineaque à *Pernavia* Livoniæ opido ad Dunæ fontes ducta; qua Sol exoritur, Boryſthenes, ſive *Dnieper*; à Meridie Tyras, ſive *Nyeſter*, & Carpates mons; qua occidit Sol, Sileſiæ & Marchiæ Brandenburgicæ Pomeraniæque junguntur.

Poloniæ fines.

IV. *Longitudo* harum finium ſumma eſt, inter duo opida *Schwibuſſen* antè dictum, & *Czyrkaſſi* in ripa Boryſthenis ſitum, mill. Germ. CC. *Latitudo* inter *Pernaviam* Livoniæ opidum, & *Carpatem* montem ſupra Tranſſilvaniam mill. CL. (1)

Magnitudo hodiernæ Poloniæ.

V. *Dividitur* in regiones ac Provincias ſuprà dictas; quarum ſingulas explicare aggredimur.

Diviſio.

(1) *Brietio Longitudo 690, mill. paſſ. & Latitudo 640.*

C A P.

B U N O N I S.

α Regio tota ferè plana & aprica eſt, niſi quà ad fines Hungariæ acceſſit, montana & ſilveſtris. Quo [illegible] autem [illegible] recedit; eo lenius declivis eſt, magiſque exculta, & meliore gleba. Niſi quod in [illegible] Poloniæ (a) *Calvus mons* ſupereminet, in quo Monaſterium *S. Crucis*, ligno, in quo Salvator [illegible] pependit, celebre. Reliqui colles [illegible] in [illegible] regno ſunt potius, quàm montes. Silveſtris [illegible] temporibus pleraque [illegible]: ſed nunc ubique diligenter excolitur.

B [illegible] I S K I I.

1 (b) Polonia [illegible] Slavicæ huc delatæ colonias [illegible] debuit; Coloniæ illæ aut [illegible] Sarmatas, aut miſſos ſibi ſocia-runt: Nomen ex vocabulo derivatum Sclavonico *Pole* planitiem aut planam regionem ſignificat, ita Sclavis advenis dictam, quotquot duce Lecho, poſt A. C. 550, huc inſederant. Ab hoc *Lechidæ* orti per annos centum & amplius, poſt *Cracidæ*, hinc *Piaſtæi* principatum, & tandem *Fagelionida* regnum multo amplius tenuerunt. Hinc plures regni provinciæ, quas accuratius Hartknoch de Regno Polon. Lib. I. c. II. Starovolſcium ſecutus numerat; (1.) *Poloniam majorem*, (2.) *Poloniam minorem*, (3.) *Lithuaniam*, (4.) *Ruſſiam rubram*, (5.) *Ruſſiam albam*, (6.) *Boruſſiam regalem*, (7.) *Pomereliam* ſive *Pomeraniam*, [illegible] (8.) *Maſſoviam*, (9.) *Samogitiam*, & *Partes Livoniæ nonnullas*: Decimam Petrus du Val addidit, ſed in hoc denario duas ſimul Polonicis Scriptoribus ignotas, Boruſſia plane omiſſa.

BU-

(a) Calvus m. Monaſterium S. Crucis. (b) Polonia Sclavis advenis dicta,

CAP. XXIV.

Polonia proprie dicta.

I.

[Poloniæ nomen.] POlonia proprie dicta, incolis *Polska*, à vocabulo *Pole*, quod Slavonica lingua *campum* ſignificat, notationem accepit; quia tota campeſtris eſt ac plana.

Diviſio. II. Dividitur in *Majorem*, & *Minorem*. α *Major* Germaniæ contermina eſt, β *Minor* Moraviæ, Hungariæ ac Ruſſiæ. *Minor* ſupremam nunc fert dignitatem ab urbe *Cracovia* regni capite. At *Major* dicta fuit altera, cum divideretur regnum, quia illic ſedem fixit *Lechus* gentis conditor. [*b*]

Polonia Major.

POLONIA MAJOR.

Poſenania. III. Majoris caput eſt γ *Poſenania*, incolis *Poſnan*, German. *Poſen* (1), urbs præclara ac ſupra Polonorum cultum ſplendida, emporiumque celeberrimum.

Gnæſna. δ Secunda eſt *Gnæſna* (2), incolis *Gniezno*, German *Gnieſen*, mercatu nobilis, antiquiſſima Polonicarum, primaq; ſedes Principum. Reliqua opida ſunt, ε *Cali-*

(1) *Commercio celebris, probe munita. Jeſuitarum Collegium ibi ſplendidum. Judæi multis immunitatibus gaudent.*

(2) *Olim totius Poloniæ Metropolis, hodie autem Poloniæ minoris. Templum Cathedrale divitiis refertum jactat, inter alia Tiaram majori Archiepiſcopi 24000 l. Sterling. [Stimant], portæ æneæ Corinthiacæ a Taurica Cherſoneſo allatæ imprimis ſpectabiles. Incendio multum, An. 1613, paſſa, indies minuitur.*

BUNONIS.

α (a) *Major Polonia* habet à *Meridie* Sileſiam; ab *Occaſu* Marchiam & Pomeraniam; à *Septemtrionibus* partem Pruſſiæ & Maloviam, à quibus Viſtulâ diſterminatur; *ab Ortu* Poloniam Minorem. Tota fere hæc terra plana fluviiſque irrigua eſt; niſi quod Cujaviæ nonnulla pars clivoſa eſt, colliбuſque molliter & ad fertilitatem commode diſtincta. Dividitur Polonia Major in *octo Palatinatus* ſive *Satrapias*; *Poſnanienſem*, (cui & *Wſchovienſe* territorium adjungitur) *Caliſſienſem*, *Lanciſienſem*, *Breſtenſem*, *Junivladiſlavienſem*, (& hæ duæ Satrapiæ vulgò *Cujavia* dicuntur) *Siradienſem*, *Ravenſem*, & terram *Vielunenſem*.

β (b) *Minor Polonia* tam ratione Longitudinis, quàm Latitudinis quinquaginta fere continet milliaria: in tres ſolet dividi Palatinatus ſive Satrapias, *Cracovienſem*, *Sendomirienſem* [*a*] & *Lublinenſem*, quæ eo ipſo ordine, verſus Septemtrionem & Ortum æſtivum jacent. Eſt verò Polonia Minor contermina à *Septemtrione* Maſſoviæ atque Podlachiæ; ab *Occidente* Majori Poloniæ; ab *Ortu* Ruſſiæ, *a Meridie* Hungariæ & Sileſiæ finitima eſt.

HEKELII.

[*a*] Vel *Sandomirienſem*.

[*b*] Autor, atque fundator.

REISKII.

1 Polonia quidem major amplitudine antestat, ſed dignitate in Comitiis aliiſque congreſſibus, quales ſunt Commiſſiones & tribunalia, cedit: (c) Tunc enim regnum in tres partes dividitur, nempe *Poloniam minorem, majorem, & Lithuaniam.* Sicut autem provinciæ regni omnes in Palatinatus aut Satrapias, hæ vero, in Caſtellanias iterum diſpeſcuntur, ut Staroſtiæ, i. e. Regimina vel Præfecturæ urbium & vicorum ſingulis ſubſint: Ita in utramque Poloniam hæc congruit diviſio. Antiquiſſima tamen urbium (d) *Gnezno* exſtat, ab Lecho condita, & Ducum diuturna ſedes, à nido aquilino, quem ſub ipſo conditu forte repererant, vocata. Hinc inſignia regni Polonici coronatam aquilam eamque argenteam oſtentant. Proxima huic (e) *Cracovia* Regum ſedes, tribunali regio ſupremo clara, & tripertita; unde Tripolin vocant. *Rakovia* vero ob hæreſin, quæ diu heic invaluerat, Arianam ſive Socinianam, A. 688, diruta hodieque jacet. (f) Regnum hoc unum in Europa electitium supereſt, idque ex Ottonis III. Imp. ævo, qui Boleſlaum III, regem creaſſe legitur; non apud hiſtoricos tantum *Germanos*, ſed *Polonicos* ipſos, Cromerum Lib. IV. & Lubienskium ex *Epitaphio* cathedrali Poſnanenſium Eccleſiæ inſcripto. Poloniam quippe Conradus ſaliquus vectigalem primus fecerat: Heinricus II, autem Boleſlaum jure beneficiario ſibi obligârat.

BUNONIS.

γ (g) *Poſnania* ad Vartam fl. ſita diſtrictui nomen dedit, primumque ſibi locum inter Satrapias vendicat: Gymnaſio publico [*c*] nobilis eſt.

δ (h) *Gneſna* ſeptem inde diſtat milliaribus; ejus Epiſcopus Eccleſiæ Polonicæ Primas eſt, & inter Proceres totius regni primus. Interregni tempore ille Proregis habet auctoritatem [*d*]. Cætera (i) *Palatinatus Poſnanienſis* opida ſunt *Coſterium* [*e*], *Uſchovia* [*f*], *Slupeja*, *Pyſdra*, *Coninum*, *Keina*, *Kazimiria*, *Nacum*, *Curnicum* [*g*]. *Senatores* hujus Satrapiæ ſunt *Archiepiſcopus Gneſnenſis*, *Epiſcopus Poſnanienſis*, *Medirecenſis*, *Rogoſnenſis*, *Stemenſis*, *Præmentenſis*, *Crivinenſis* & *Santocenſis*.

ε (k) *Caliſia* ſive *Caliſſum*, urbs ad Przoſnam fl. inter paludes jacet: Collegium ibidem eſt Jeſuiticum ſplendidum. Palatinatus hic multa habet opida minora & obſcura; *Palatinum* proprium, & *Caſtellanos* ſex, *Caliſſienſem*, *Gneſnenſem*, *Landenſem*, *Nacienſem*, *Biechovienſem*, & *Camenenſem*.

BU-

(a) Majoris Poloniæ fines, & Satrapiæ. (b) Minoris Poloniæ fines & Satrapiæ. (c) Tres regni partes in Comitiis. (d) Gnezno. (e) Cracovia. (f) Regni Polonici ortus. (g) Poſnania. (h) Gneſna. (i) Reliqua Palatinatus Poſnanienſis opida. (k) Caliſia, ejuſque Palatinatus.

liſia, Ptolemæo memorata, Polonis nunc *Kaliſz*. ζ *Lencicia* (1), η *Plotsko*, & ϑ *Petricovia*, vulgò *Pietrkow* (2) Juridico conventu (*tribunal* incolæ vocant) maxime celebris.

Lencicia. Petricovia. Polonia Minor.

POLONIA MINOR.

IV. Princeps Minoris eſt ι *Cracovia*, vulgò *Krakow* (3), caput decuſque totius regni ac ſedes regia : urbs magna atque ingens, & licet inter incultas, ipſa tamen magnifica admodum & ſuperba. *Corrodunum* eſſe Ptolemæi, haud malè conjiciunt docti viri. Secunda à Cracovia eſt κ *Lublinum*, vulgò *Lublin* (4), urbs egre-

Cracovia. Corrodunum. Lublinum.

BUNONIS.

ζ (a) *Lencicia* [*b*] in paludibus ſita, unde Palatinatus nomen habet ; dividiturque is in tria territoria ; *Lenciciense*, *Brezinenſe*, & *Orlovienſe*. Præter *Palatinum* habet quatuor *Caſtellanos*, *Lencicienſem*, *Brecinenſem*, *Inovlodenſem*, & *Conarienſem*.

η (b) *Plotsko* [*i*] ſive *Ploſcum* Maloviæ opidum eſt. [*k*]

ϑ (c) *Petricovia* in Siradienſi Palatinatu eſt : ſeptem millaribus inde diſtat *Siradia* ad Vartam poſita, unde Palatinatui nomen eſt. (d) In *quatuor territoria* Palatinatus iſte dividitur, *Siradienſe*, *Schadkovienſe*, *Radomſcenſe*, & *Petricovienſe*. Habet præter *Palatinum Caſtellanos* quatuor ; *Siradienſem*, *Reſpirenſem*, *Spicimirienſem*, & *Conarienſem*. Opida præter illa ſunt præcipua *Vidavia*, *Varta*, *Pabianice*, *Laſcum*. Huic Palatinatui adjacet (e) *Terra Vielunenſis*, quæ proprios magiſtratus habet & *Caſtellanum*. Dividitur in territoria *Vielunenſe*, & *Oſtreſſovienſe*, ubi opidum (f) *Boleſlavecia* cum arce munitiſſima. (g) *Velunia* urbs templum habet Canonicorum & aliquot monaſteria. Cæterùm in Majori Polonia *Palatinatus* porrò ſunt, (h) *Ravenſis* habens *Palatinum* & *Caſtellanos* tres, *Ravenſem*, *Sochacioviensem*, & *Goſtinenſem*. Opida præcipua hic ſunt, *Rava* cum arce munita, in qua honoratiores captivi detenti ſunt ; *filius naturalis Caroli* regis Sueciæ, bello Livonico captus ; item *Baudiſius*, *Streſſius*, *Taiſius*, aliique in Pruſſico bello ante hæc capti : *Lovicium* Archiepiſcopi Gneſnenſis ſedes quinque milliaribus Ravâ diſtat : *Volboria* Cujavienſis epiſcopi ſedes. *Goſtinium Demetrii Suiſcii* magni Ducis Moſcoviæ captivitate nobilitatum. (i) *Cujavia* in duos Palatinatus dividitur, *Breſtenſem* & *Junivladiſlavienſem* ; ubi (k) *Goplus* lacus. (l) *Breſtenſis Palatinatus unum* habet *Palatinum*, & tres *Caſtellanos*, *Breſtenſem*, *Cruſvicienſem*, & *Covalienſem* : *Territoria* quatuor, *Breſtenſe*, *Cruſvicienſe*, *Covalienſe* & *Prædicenſe*. In Breſtenſi eſt (m) *Vladiſlavia* Cujavienſis epiſcopi ſedes. Idem (n) *Breſte* vallo, muris & foſsâ cinctum eſt. Palatinatus *Junivladiſlavienſis* tria territoria complectitur ; *Bydgoſtienſe*, *Bobrovnicenſe*, & *Junivladiſlavienſe*, quo a Goplo lacu & opido (o) *Cruſvicia* ad Viſtulam uſque & Pomeraniæ fines extenditur. Præter *Palatinum* ad Conſilium Regium mittit tres *Caſtellanos*, *Junivladiſlavienſem*, *Bydgoſtienſem*, & *Conarienſem*. *Cruſvicia* Breſtenſis Palatinatus opidum, in Junivladiſlavienſis ſatrapiæ finibus poſita eſt ad *Goplum* lacum. In lacu iſto arx latericia eſt, in qua olim Rex *Popielius* à muribus corroſus & abſumptus legitur. (p) *Bydgoſtia* mœnibus cincta eſt.

ι (q) *Cracovia* Academiâ [*l*] quoque nobilis eſt. Anno 1655, à Suecis occupata ; ſed poſtea à Polonis ope Cæſarianorum recuperata eſt anno 1657. [*m*]. *Cracovienſis* (r) *Palatinatus*, præter *quatuor* territoria, *Cracovienſe*, *Lelovienſe*, *Bieccenſe* & *Sandecenſe*, etiam *tres Ducatus* in ſe continet, *Oſwiecimenſem*, *Zatorienſem*, *Severienſem*, & Comitatum *Scepuſienſem*. Opida hujus Palatinatus clariora ſunt, (ſ) *Czenſtochia* percelebre habens Cœnobium Eremitarum in *Claro monte* ſitum, egregie munitum : (t) *Miſlovia* ad Vartam : (u) *Novopolia* ad Pilciam fl. Koniecpolſciorum ſedes. (x) *Lelovia* territorii caput : (y) *Pilcia* Zbaravii Ducis ditio : (z) *Severia* Ducatus caput, arcem habet munitam in inſula ſtagni, & aliam *Lipovecia*, famoſam carceribus inſolentioris Cleri Diœceſis Cracovienſis : (aa) *Slaucovia* argenteis fodinis celebris : (bb) *Ilcuſſia* argenti & plumbi fodinis dives : *Opatovecia*, *Coſicia*, *Proſovia*, *Miechowja*, militum ſepulchri Chriſti ditio. Cæterum hic Palatinatus Cracovienſis metalla & foſſilia in regno hoc ferè ſolus poſſidet. Effoditur plumbum & argentum apud *Ilcuſſiam*, *Slaucoviam*, *Severiam*, & *Novagoram* : æs & aurum ad *Novotargum*, & in montanis circa *Sandeciam* : Sal metallicus inſtar ingentium ſaxorum apud *Bochnam* & *Veliſcam* ; marmor apud *Seleciam* ; nitrum apud *Viſliciam* : Vitriolum apud *Beciam* : cuprum & carbones apud *Tencinum* : chalybs apud *Podoloneſiam* : ferri & vitreorum officinæ cum pluribus in locis, tum apud *Olſtiniam* ſunt.

κ (cc) *Lublinum*, urbs quidem non eſt ſpatioſa ; attamen bene ornata ædificiis, & Palatinatus Lublinenſis caput, cui adjuncta eſt (dd) *Terra Lucovienſis*. Tota Polonia Minor unum tantum habet Epiſcopum Cracovienſem, cui & Lublinenſis Epiſcopatus ſubjectus eſt. Duos tantum habet Senatores, *Palatinum*, & *Caſtellanum Lublinenſem*. Secundum poſt Lublinum locum tenet (ee) *Cazimiria* ad Viſtulam. Reliqua opida clariora hic ſunt, *Opolia*, *Urzendovia*, *Crasnicia*, *Lezartovia*, *Urzendovia*, *Lenczna*, &c.

HEKELII.

[*c*] Ac tribus Nundinis.

[*d*] Natus eſt quoque Legatus *Summi Pontificis* in univerſis, qui reges novellos coronandi ſummam auctoritatem habeat.

[*e*] S. lites non niſi ordinum conventui vocate ; ...

(a) Lencicia, ejuſque Palatinatus. (b) Plotsko. (c) Petricovia. (d) Siradienſis epiſcopatus. (e) Terra Vielunenſis. (f) Boleſlavecia. (g) Velunia. (h) Palatinatus Ravenſis. (i) Cujavia. (k) Goplus lacus. (l) Breſtenſis Palatinatus. (m) Vladiſlavia. (n) Breſte. (o) Cruſvicia. (p) Bydgoſtia. (q) Cracovia. (r) Palatinatus Cracovienſis. (ſ) Czenſtochia. (t) Miſlovia. (u) Novopolia. (x) Lelovia. (y) Pilcia. (z) Severia. (aa) Slaucovia. (bb) Ilcuſſia. (cc) Lublinum, Palatinatus Lublinenſis. (dd) Terra Lucovienſis. (ee) Cazimiria.

(1) *Oppidum munitum. Regis Staniſlai qui cum Auguſto Saxone pro corona litem iniit, & Suecorum ope obtinuit, patria.*

(2) *Urbs nitida inter paludes ſita ; conventus ordinum ibi ſemel in Anno habetur.*

(3) *Palatium ibi Regis ſplendidum. Confeſſio Auguſtana hic, An. 1551, recepta : forum totius Europæ Ampliſſimum jactat, ſupra 50 templa numerat, quod Cathedrale vocatur divitiis immenſis repletur. Salinis etiam in vicinia nobilis, unde annuus proventus 400000 Librarum francicarum.*

(4) *Paludibus cincta, muris etiam & arce munita, tribunali etiam gaudet, unde ... quotannis ...*

egregia ac lauta, negotiationibus ſublevata: quippe mercatus eſt totius regni nobiliſſimus. Tertia eſt λ *Sendomiria* (1), Polonis *Sendomierz*.

Sendomiria.

(1) *Muris & arce munita, a Tattaris, An. 1240, ſpoliata, a Suecis, An. 1655, Capta, a Polonis An. ſequenti recuperata. In hac provincia arbores frugiferæ cunctas totius Poloniæ ſuperant.*

V. Cæterum à Lecho primo gentis conditore Principes populum rexerunt ad uſque μ Boleſlaum Chabrium, qui primus Poloniæ Rex ab Othone III, Roman. Imperatore, circa ann. CIↃ. pronunciatus eſt.

[e] *S. Koſciem.*
[f] *S. Vuſchou.*
[g] Notandum autem, quod *Maginus* & alii *Geographi* hunc ordinem *Oppidorum* invertunt, & alia quæ *Poſnaniæ* propria, *Caliſiæ*, eaque nonnulla, quæ ad *Caliſiam* ſpectant, *Poſnaniæ* attribuunt.
[h] *S. Lancicia.*
[i] *S. Plotzko.*
[k] Sede Epiſcopali clarum.
[l] A *Caſimiro* II. Rege circa Ann. CHR. MCCCLXIV. fundatâ.
[m] In hujus Arce Reges Poloniæ non ſolùm coronantur ſed & ſepeliuntur.

BUNONIS.

λ (a) *Sendomiria* in ſcopulo eminenti ad Viſtulam ſita, arcem habet Regiam; *Palatinatus Sendomirienſis* metropolis. Dividitur Palatinatus iſte in *octo* territoria, *Sendomirienſe*, *Radomienſe*, *Stenzicenſe*, *Corcinenſe*, *Viſlicienſe*, *Chencinenſe* [n], *Opocinenſe* [o], & *Pliſnenſe*; habetq; *Senatores* ad Conſilium Reip. ſpectantes numero *novem*: *Palatinum*, & *Caſtellanos Sendomirienſem*, *Viſlicienſem*, *Radomienſem*, *Zavichoſtienſem*, *Zarnovienſem*, *Malogoſtenſem*, *Polanecenſem*, & *Cenchovienſem*. Abundat hæc Satrapia metallis auri, argenti, æris, lazurii apud *Kielcios*: plumbi & argenti apud *Chencintam*; ferri & chalybis ad *Konchociam*, *Bozantium*, & *Sydloveciam*; ac marmor quoque eruitur apud *Cunoviam*. Quatuor milliaribus à Sendomiria diſtat (b) *Opatovia*, urbs inſignis. Opida clariora porrò hîc ſunt *Radomia*, *Jedlinisko*, *Solecia* ad Viſtulam, *Ilza*, *Bozentini* ad (c) *Calvi montis* (quo in univerſa Polonia altior non invenitur), radices. In ipſo montis jugo illa Benedictinorum Abbatia eſt, ligno crucis, capite præcedente memorato, celebris: *Malogoſtia*, *Racovia* Photinianorum antehac nidus: *Sydlovia*, *Pilſna*, &c.

μ *Otto III*, Rom. Imperator non contulit *Boleſlao* dignitatem regiam, ut vulgò putatur, ſed *Boleſlaus* iſte regia inſignia ipſe ſibi ſumſit & uſurpavit tempore *Conradi II*, Imperatoris: verùm dignitas illa ei non fuit diuturna; nam paulo poſt mortuus eſt Boleſlaus: ejuſque filii à Conrado II, in ordinem ſunt redacti. Tempore Henrici IV, an. 1077, *Boleſlaus Audax* Polonorum hactenus Dux etiam regium nomen & inſignia aſſumſit; ſed neque hic dignitatem iſtam diu potuit uſurpare. Tandem poſt *Friderici II* fata, *Præmiſlao* autore, regiam dignitatem ſibi vindicare auſa eſt Polonia. Cæterum (d) Poloniæ ſolum, quod ſupra etiam dictum, multarum rerum ferax eſt, ac præcipuè frumenti, cujus ingens copia per Viſtulam Dantiſcum quotannis defertur [p]. Sal ibi effoditur, & magna vis plumbi [q]. Poloni verò feroces ſunt, ad bellum proni, ingenioque valentes, & ad literas idonei, natura ſua in difficili illa lingua diſerti, ac ipſe quoq; ſequior ſexus in conviviis & congreſſibus eleganter & copioſè dicit. Omnes fere Poloni, etiam inferioris ſortis homines, Latinè ſciunt [r]. Libertatis ſuæ amantiſſimi ſunt, & mores ſuos ac antiquam in veſtitu retinent conſuetudinem. Equis utuntur velociſſimis; multoque equitatu ſuo ſalva hactenus fuit Reſp. inprimis contra Turcas [ſ]. Ipſaque Polonia adverſus hoſtes iſtos Germaniæ propugnaculum habetur.

HEKELII.

[n] *S. Checinyenſe.*
[o] *S. Opoznoenſe.*
[p] Uſus a. *Vini* omnino eſt rarus, nec Vineæ cultura Genti, cujus potus Cereviſia, cognita.
[q] Et *Mellis.*
[r] Variarumque Gentium idiomata callent.
[ſ] Militiæ munus non niſi Nobilibus, iiſque, qui ex Oppidis honeſtiore ſunt ordine, permittitur. Latrocinia *Poloni* præcipuè ignorant, tantaque apud eoſdem eſt ſecuritas, ut hybernis menſibus etiam ſinguli tenuibus vehiculis, & uno quidem duntaxat aut altero jumento, immenſa itinerum ſpatia conficiant.

(a) Sendomiria Palatinatus caput. (b) Opatovia. (c) Calvus mons. (d) Poloniæ ſoli natura.

CAP. XXV.

Lituania, Ruſſia & Podolia.

I.

Lituania.

Lituania, Polon. *Litwa*, German. *Littawen*, ſuos habuit anteà Principes, *magni Ducis* titulo illuſtres, donec *Jagello* anno CIↃCCCLXXXVI. in Regem Poloniæ electus magnum Lituaniæ Ducatum Polonico regno adjunxit. α Regio eſt

BUNONIS.

α *Sylveſtris* olim fuit pleraq; omnis *Lituania*, ſed à Sigiſmundi Senioris temporibus ad hodiernam uſque diem Regum ſtudio nunc ubique ferè excolitur. [a]

BU-

eſt totius regni vaſtiſſima, ſylvis horrida, paludibus fœda. *ß Longitudo* ejus maxima inter *Polotæ* fluv. fontes (qui ſunt in confinibus Livoniæ & Moſcoviæ;) & *Daſſow* proximum Ponto opid. milliar. German. CCLX. *Latitudo* inter Chronum & Boryſthenem amnes milliar. LXXX. 1 †

II. Urbibus, vicis atque ædificiis tota regio planè inculta eſt. Caput eſt *γ Vilna* (1), German. *Wilde*, ampla ac ſpatioſa, Cracoviæ magnitudinem exæquans, at ligneis plurimùm conſtans ædificiis. Major equidem hac, at incultior, *δ Novogardia*, vulgo *Nowigrod*. Clara item atque magna eſt *ε Kiovia*: vulgo *Kijow*, ad Boryſthenem ſita. *Daſſaw*, ad Pontum accedens, ve-

Ejus magnitudo.

Novogardia.
Kiovia.

† *Aliis autem Longitudo tantum 660 mil. paſſ. & Latitudo 360.*

(1) *Arcibus duabus munita, quarum una ſatis elegans, Templa ſunt ſatis magnifica. In Cathedrali ſepelitur, Monumento Argenteo magni valoris, Caſimirus a Leone pontifice canonizatus. Campanam etiam jactat quæ pulſari nequit, niſi 24 hominum ope. Cives otioſi, belluones, & magnatibus ſervorum loco habentur. Crapulæ etiam maxime dediti. Græci hic habent Epiſcopum ſub Patriarchâ Conſtantinopolitano juſſ. eganium.*

BUNONIS.

ß (a) *Longitudinem* ejus à confinio Palatinatus Lublinenſis, ad Livoniæ terminos Starovolſcius, quem hic tutius ſequimur, ſtatuit nonaginta milliarium Germanicorum; *Latitudinem* quadraginta & plurium milliarium, à finibus Pruſſiæ ab Occaſu, ad Albæ Ruſſiæ terminos verſus Ortum. Lituaniæ etenim fines ad Pontum minimè pertingunt, à quo multis abſunt milliaribus. Dividitur in *tres* Palatinatus, *Vilnenſem*, *Trocenſem* & *Breſcianenſem*.

γ (b) *Vilna* à flumine appellata Academiam [*b*] habet, anno 1579, fundatam. Anno 1610, incendio ferè tota perierat, ſed reſtaurata deinde eſt elegantiùs. Nuper, anno 1655, à Muſcovitis erat occupata, ſed, anno demum 1660, à Polonis recuperatur. (c) *Vilnenſis Palatinatus* primum in magno Lituaniæ Ducatu locum tenet. Habet *Palatinum*, qui Vilnæ Præfectus eſt, & *Caſtellanum*. Lituaniæ *Tribunal* in ipſa urbe eſt [*c*]. Cæterum opida hic quoque ſunt (d) *Lida*, atque (e) *Oſmiana*, territoriorum capita, & Ducis *Radzivilli* (f) *Bierze* cum arce munitiſſima. Alter Lituaniæ (g) *Palatinatus* eſt *Trocenſis*, qui *Palatinum* tantum habet & *Caſtellanum*. In Lituania enim non eſt mos creare minores Caſtellanos, prout in Polonia fit; ideo quilibet Palatinatus Lituaniæ *duos* tantum habet *Senatores*, *Palatinum* & *Caſtellanum*. Ipſa (h) *Trocenſis urbs* quatuor à Vilna milliaribus diſtat, inter paludes ſita. (i) *Grodna* ad *Chronum* fl. vulgo *Memel*, poſita eſt. Flumini iſti *Sigiſmundus III*, pontem impoſuit ligneum quidem, ſed ita *affabre* factum, ut ſimilem Polonia non habeat. Tertius (k) *Palatinatus* hîc eſt *Breſcienſis*, Lublinenſi Satrapiæ vicinus; præcipua opida habet, *Cameneciam*, *Cobriniam*, *Janoviam*, *Votniam*, *Roſoſiam*, *Vlodavam*, *Bialam*, ubi Palatium *Ducum Radzivillorum* pulcherrimum eſt & Gymnaſium publicum. (l) *Breſcie* arcem habet in ſcopulo inter *Bugum* & *Muchavecium* fluvios ſitam. (m) *Pinſcenſis regio* proprios habet magiſtratus tam terreſtres, quam caſtrenſes. Silvis & paludibus regio illa obſita, piſcium, mellis & ferarum copiá celebris eſt. Habet (n) *Pinſcum* opidum; cujus opidani mercaturam exercent, Græcanicæ religioni ut plurimum addicti.

HEKELII.

[*a*] Cœlum etiam inclemens habet, Animalia, omnis generis parva producens. In hac Regione Feræ quoque, præter eas, quæ in *Germania* reperiuntur, ſunt *Biſontes*, *Vri*, *Alces*, *S. Onagri*, Equi Sylveſtres, & aliæ. Cæterum hæc Gens miſera eſt & gravi ſervitute oppreſſa, maxime in *Villis* & *Pagis*, & Veſtitu vili, eiſque, uti *Polonis*, ſermo eſt *Sclavonicus*.

[*b*] Ut & Arcem magnam, tamen inelegantem & ſine arte exſtructam.

[*c*] Clarent ibidem *Græcorum* Templum, & illud, quod *S. Staniſlao* eſt conſecratum.

REISKII.

1 (o) Lithuania tandem in hiſtoriis ſeculo duodecimo, & gens ipſa obſcurior ex latebris ſylvoſis innoteſcere cœpit, cum primus Mendogus, Vir ſtrenuus & pugnax, novo principatu ornatam patriam à Dominatu Ruſſico vindicaret, A. 1252. Hunc ſecuti alii, eoſque inter Gediminus, Ruſſia partim & Boruſſia ſubacta potentior, adſumpto magni Ducis nomine primus Vilnam, A. 1305, condidit. Denique Jagello Hedwigen, unicam Ludovici, regis Hungarici Polonicique filiam toro ſuo ſociavit, fidemque Chriſtianam una cum ſubditis amplexus, regno provincias omnes innexuit. (p) *Vilna* ergo adhuc ampla, ſed ædibus pleriſque ligneis inornata, portis nunquam aut raro clauſis patula, & ſectis bene multis adhuc varia viget: (q) *Grodno*, quæ Stephano regi ſedem aliquando præbuit, comitiis ſolennibus inclareſcit. (r) *Ruſſia nigra ſive rubra* Ukraynam, eademque tres Palatinatus, nempe Braclavienſem, Kiovienſem & Czernichovienſem continet. (ſ) *Kiovia* bello ultimo capta Ruſſis hodieque paret: Qui pactis, A. 1667, induciis illam elapſo biennio reſtituendam promiſerant, ſed moris continuis injectis adhuc detinent: De Cryptis Kiovienſium ſingularibus miriſque Joh. Herbinius libellum edidit lectu ſane dignum. (t) *Caminiecka* Turcis obſeſſoribus, A. 1672, dedita, clavem regni totius hoſti præbuit aut reliquit: Hæc enim firmiſſimum Podoliæ propugnaculum fuit, ac Ruſſiæ rubræ, quam Hartknochius antea citatus huc extendit.

BUNONIS.

δ (u) *Novogardia* [*d*] Ruſſiæ Albæ urbs eſt. [*e*]
ε (x) *Kiovia* in Ruſſia Rubra Palatinatus caput eſt.

HEKELII.

[*d*] *S. Novigrodum.*

[*e*] Hanc Urbem dicunt nonnulli *Roma* eſſe majorem. Nam complectitur in circuitu ſuo *ſeptem Milliaria Germanica*; cum *Roma* ſaltem *ſex* habeat & dimidium.

(a) Magnitudo Lituaniæ. (b) Vilna. (c) Palatinatus Vilnenſis. (d) Lida. (e) Oſmiana. (f) Bierze. (g) Trocenſis Palatinatus. (h) Troce. (i) Grodna. (k) Palatinatus Breſcienſis. (l) Breſcie. (m) Pinſcenſis regio. (n) Pinſcum opidum. (o) Lithuania, Ruſſis ſubdita, Principibus ſuis, Regno Polonico. (p) Vilna. (q) Grodno. (r) Ruſſia nigra. (ſ) Kiovia. (t) Caminiecka. (u) Novogardia. (x) Kiovia.

veterum eſt ζ Ordeſſus. η Κάυνο, German. *Kawen.* Mulſo, quod vulgò *Medum* vocant, nobile eſt opidum.

RUSSIA NIGRA.

Ruſſiæ Nigræ ſitus.

III. Provincia hæc inter Poloniam Minorem, Voliniam, Lituaniam, Podoliam, Moldaviam, Tranſſilvaniam, & Hungariam ſita, *Minor* dicitur ϑ *Ruſſia*, ſive *Ruſſia Nigra*, Pol. *Czarna Ruſz*, ad differentiam *Majoris* ſive *Albæ*, quod eſt Muſcoviticum Imperium. Latinè *Ruſſos* & *Ruthenos* vocant incolas, quos à *Roxolanis* originem atque nomen habere putant. Ea pars quæ Carpaticis affixa jugis, incolis *Podogorze*, quaſi ſubmontana, indigitatur.

IV. Suos aliquando Ruſſia habuit Duces; poſtmodum Poloniæ regno adjecta. ι

Leopolis.

V. Caput Ducatus eſt *Leopolis* κ, Pol. *Lwow*, Germ. *Lwenburg* [f], quod contractè *Lemburg* [g] efferunt; emporium Turcicis mercibus celeberrimum (1). Reliqua opida ſunt, *Pryzemyſl*, *Halyxc*, *Chelm.*

(1) *A Leone principe, An.* 1289, *condita, & Archiep. titulo inſignita An.* 1414; *a Coſacis, An.* 1648, 120000 *hominum fruſtra obſeſſa, a Turcis, Anno* 1672, *capta, ſed conventu poſtea reſtaurata. Multum ex ſplendore priſtino, motibus bellicis amiſit, piſcibus ſale conditis quæſtum magnum cives faciunt. Templa habent ſplendida, Ornamentis præcioſis decorata. Armenii hic habent Archiepiſc. pontifici Romano ſubjectum, & Græci alterum patriarchæ Conſtantinopolitano ſuffraganeum.*

P O-

BUNONIS.

ζ (a) *Ordeſſus* ab Ortelio ad Sagaricum ponitur ſinum: à Ptolemæo autem ad Axiacen fl. collocatur.

η (b) *Couna* Samogitiæ opidum ad *Chroni* ſeu *Nemini* ripas eſt, illam à Moſcovitis in nupero bello captam Poloni recuperarunt anno 1661.

ϑ (c) *Ruſſia* ea, quæ Poloniæ ſubjecta eſt, extenditur in longum, ab orâ Pecucenſi ad confinia Livoniæ, per ducenta plus minus milliaria; in latum verò à Polonia Minori aut Lituania, verſus Ortum ad vaſtos Tartarorum campos, aut Moſcoviam, per centum viginti. Dividitur in *Ruſſiam Albam*, quæ ad magnum Ducatum Lituaniæ ſpectat; & *Ruſſiam Rubram*, quæ *Roxolania* propriè dicta ad Poloniam pertinet. Nam tertia pars, ultra Tanaim & fontes Boryſthenis poſita *Ruſſia Nigra* ab antiquis, à recentioribus autem vulgò obtinuit *Muſcoviam* appellari, (*ita Starovolſcius in Polonia ſua*). Quæ igitur *Ruſſia* Cluverio dicitur *Nigra*, eadem Starovolſcio *Rubra* eſt. Habet (d) Ruſſia hæc à *Meridie* Ungariam, Moldaviam, & Beſſarabiam: ab *Ortu* Scythiam deſertam & Moſcoviæ Ducatum: à *Septemtrione* Albam Ruſſiam, *Stiro* & *Pripecio* fluminibus disjunctam: *ab Occaſu* verò Minorem Poloniam, *Viſtula* & *Vepro* fluviis diviſa [b]. Continet *ſeptem* Palatinatus, *Ruſſiæ*, *Podoliæ*, *Volhyniæ*, *Belzæ*, *Braſlaviæ*, *Kioviæ*, terramque *Chelmenſem* & *Halicienſem*. (e) *Ruſſiæ Palatinatus* habet *Senatores* Regni Archiepiſcopum *Leopolienſem*, Epiſcopum *Præmiſlienſem*, & *Kiovienſem*, *Palatinum Ruſſiæ*, & *Caſtellanos* quatuor, *Leopolienſem*, *Præmiſlienſem*, *Halicienſem* & *Sanocenſem*. In totidem quoque territoria dividitur Palatinatus.

ι (f) *Ruſſi* ſub *Vlodomiro* Kioviensi Duce, à quo Kioviensium & totius Ruſſiæ Duces orti ſunt, cui *Anna*, ſoror Baſilii & Conſtantini Zimiſcæ Imperatorum, nupta fuit, Chriſti Doctrinam à Græcis receperunt. Quare & hodierna die Ruſſi Græcæ Eccleſiæ ritus tenent, & Metropoliten ac Epiſcopos à Conſtantinopolitano Patriarcha confirmatos habent. Vlodomiri illius duodecim filii omnium Ruſſiæ Ducum ſtirpes fuerunt: quorum poſteri diuturna cum Poloniæ Regibus bella geſſerunt. Donec tandem Ruſſia Meridionalis, cujus caput eſt *Leopolis*, ſub *Caſimiro III*, Rege à Polonis ſubacta eſt. *Kiovia* verò tandem à *Caſimiro III*, in provinciam eſt redacta.

κ (g) *Leopolis*, Ruſſiæ Palatinatus caput, propugnacula habet ſatis firma, & duas arces [i]. Opida præter id præcipua hujus territorii ſunt *Gliniani*, *Zloczovia*, *Zboravia*, *Grodecia*, *Komarna*, & *Zolkvia*. *Alterum* hujus Palatinatus *territorium* eſt (h) *Præmiſlienſe*, ubi urbs *Præmiſlia*, arcem habens in ſcopulo ſitam. Caſtella Nobilium paſſim hic reperiuntur, ob frequentes Tartarorum incurſiones, munita. Opida verò celebriora ſunt *Samboria*, *Jaroſlavia* nundinis clara, *Reſovia* cum arce. Pagos multos hîc inhabitant Germani, à Polonis olim eò traducti. *Tertium territorium* eſt (i) *Sanocenſe* Ungariæ montibus & Tranſylvaniæ vicinum. *Quartum eſt* (k) *Halicienſe* Tranſylvaniæ & Moldaviæ finitimum, Tyra fluvio è Carpathiis montibus orto ferè medium ſecatur. Ejus pars Auſtralior trans Tyram poſita, vulgo *Pecucia* appellatur. Opidum præcipuum eſt *Halicia*. Pecuciæ verò caput eſt *Sniatinum* ad Prutum fl. nundinis annuis haud ignobile opidum. Cis Neſtrum ſive Tyram eſt *Podocum* arce munitum.

HEKELII.

[f] S. *Deunpurg.*

[g] Vel Lemberg.

[b] Unde a. hæc Regio nomen ſuum acceperit, variæ ſunt opiniones, inter quas veriſimilior eſt, eam antiquitùs *Roſſejam* appellatam fuiſſe, qs. *Gentem diſſeminatam*, ſeu *diſperſam*. *Roſſeja* enim *Ruthenorum* Linguâ *diſſeminationem*, ſeu *diſperſionem* propriiſſime denotat. Notum enim eſt, quod hi Populi totam *Sarmatiam Europæam* & *Aſiaticæ* Partem occupârint, atque ab Oceano glaciali ad Mediterraneum uſque Mare & Sinum *Adriaticum*, nec non à Ponto Euxino ad *Balthicum* Oceanum uſque Colonias ſuas extenderint. Omnes itaque illi Populi, qui Linguâ *Sclavonica* utuntur, & Ritum, fidemque CHRISTI *Græcorum* more ſequuntur, communi vocabulo *Ruſſi*, ſ. *Rutheni* appellantur.

B U-

(a) Ordeſſus. (b) Couna. (c) Ruſſiæ magnitudo & diviſio in Albam, Rubram, & Nigram. (d) Ruſſiæ Rubræ fines. (e) Palatinatus Ruſſiæ. (f) Ruſſorum Duces & religio. (g) Leopolis. (h) Territorium Præmiſlienſe. (i) Sanocenſe, & (k) Halicienſe.

PODOLIA.

VI. λ *Podolia*, Pol. *Podole*, inter Moldaviam, Ruſſiam Nigram, Voliniam & Lituaniam ſita, vaſtiſſimis campis, pecori quam hominibus alendis benignior, paſcuis gaudet mirum in modum luxuriantibus; adeò ut boum ingentium immania cornua vixè gramine appareant. Podoliæ fines.

VII. Caput regionis eſt μ *Kamienijecz* (1), urbs mira ac ſtupenda ratione [*k*] in arduo ſaxo condita; qua re, cùm ſæpius à Tattaris, Turcis ac Valachis peteretur, inexpugnabilis exſtitit. Reliqua loca ſunt *Chmielnik*, *Tzudnow*, *Bratzlaw* & *Orczakow*, quod Tattari occupatum tenent. Kamienyecx. (1) *Polonis conventu Carlovicenſi reſtituta, An.* 1699.

BUNONIS.

λ *Podolia* Ruſſiæ Rubræ pars territoria habet *Camenecenſe*, *Trembulienſe*, & *Laticzovienſe*.

μ (a) *Camenetia* [*l*] *XXX* milliaribus benè longis diſtat à Leopoli verſus Ortum hybernum: habetque duos Epiſcopos *Romano-Catholicum* & *Armenum*. Urbem iſtam hodie Turcæ tenent. Secundo ab hac urbe lapide eſt arx Potociorum *Paniouce* dicta à *Johanne Potocio*, Palatino Braſlavienſi, exſtructa, celebris oppugnatione Turcica, quæ contigit anno 1621. Opida porrò in (b) Podolia præcipua ſunt *Tremboula*, *Latiſzovia*, *Huſiatinum*, *Barum*, *Czartcovia*, *Janovia*, *Zincovia*, *Miſazibozia*, *Jeſupolis*, *Grodecia*, *Jaelovecia*, *Satanovia*, *Zuanecia*, *Tarnopolia*, *Kitaigrodum*, *Dunaigrodum* & alia, ſingula ferè ob Tartarorum irruptiones munita. Podolia enim continuis ferè Barbarorum incurſionibus vexatur, quæ ſi pace frui poſſet, certè nec Italiæ aut Hungariæ ſoli ubertatem & divitias invideret. Senatores hujus Palatinatus ſunt tres, *Epiſcopus Camenecenſis*, *Palatinus Podoliæ*, & *Caſtellanus Camenecenſis*.

(c) *Chmielnicum* ad *Braſlavienſem* pertinet *Palatinatum*, qui ultra Podoliam in Tartarorum finibus poſitus nomen habet à (d) *Braſlavia* ad Bogum fl. ſita. *Vinnicza* hic nobilitatis conventu & judicio nobilis eſt. Præterea in hoc Palatinatu opida ſunt *Morachua*, *Jaroſovia*, *Zitomiria Sarogrodum* & *Felſtinum*. Senatores hic ſunt duo, (e) *Palatinus* & *Caſtellanus*. In duo diſtinguitur Palatinatus territoria, *Vinnicenſe* & *Zitomirienſe*.

Cæterum Ruſſiæ Rubræ aſſcribit Starovolſcius quoque (f) *Palatinatum Czerniechovienſem*, Ruſſiæ Nigræ partem, quam Moſcis ademptam Uladiſlaus IV, Poloniæ adjunxerat. Habebat *Palatinum* & *Caſtellanum*. Cæterum Palatinatus Podoliæ, Kiovienſis, & Bratzlavienſis terræ hodie vulgò (g) *Ukraina* nominatur. Hæc provincia hodie in partes ſciſſa; quarum aliæ parent Turcis, aliæ Moſcovitis ſubſunt.

HEKELII.

[*i*] Claret quoque Archiepiſcopatu, ubi & *ipſe Metropolitanus Ruſſiæ* ſuam Sedem retinet, & ſunt ibidem plurimæ Eccleſiæ tum *Romani*, tum *Græcorum* Ritus. *Armeni* quoque, qui Mercaturam exercentes ibidem degunt, *Baſilicam* ſuæ Religionis, Antiſtitemque atque Sacerdotes habent.

[*k*] Ac divina ferè manu.

[*l*] S. *Camyeniec*.

(a) Camenecia. (b) Podoliæ opida. (c) Chmielnicum. (d) Braſlavienſis. (e) Palatinatus opida. (f) Palatinatus Czerniechovienſis. (g) Ukraina.

CAP. XXVI.

Volinia, Podelaſſia, Maſovia, Livonia, Samogitia. 1

VOLINIA.

I.

Volinia, Pol. *Wolin*, inter Poloniam, Lithuaniam & Ruſſiam Nigram porrecta, opida præcipua habet, *Lutzko*, *Wlodimirz*, & *Krzemieniec*. α Volinia.

P O-

REISKII.

1 (a) Alba Ruſſia, quam ex Hartknochio recenſemus, Cluverio plane omiſſam, ſex Palatinatibus conſtat, Novogrodenſi puta, Meiſlavienſi, Vitepcenſi, Mindenſi, Poloccenſi, Czernichovienſi. Huc etiam (b) *Smolensko* pertinet, inter Polonos Ruſſoſque ambigua, his tamen adhuc ſubdita. (c) Maſovia vero nomen ab Maſo Miecislai Regis pincerna legitur ſumſiſſe, ſibique Duces præfeciſſe proprios; Germanico quondam noſtro Imperio ſubjectos: Quorum familia cum exſpiraſſet, Poloni provinciam occuparunt. Urbs hujus Paſſavia per ſe ambula & Comitiis Regni habendis frequentiſſima, ſed munitionibus parum inſtructa. Pomerellia ſeu Pomerania ulterior & Caſſubia, heic apud auctorem noſtrum terris Polonicis excluſa utraque ſequenti capiti reſervabitur.

BUNONIS.

α (d) *Volinia*, ſive *Volhynia* Palatinatus Kioviæ occidua, in duo dividitur territoria *Cremenecenſe* & *Luceorienſe*. Habet Senatores tres, *Palatinum*, *Caſtellanum* Volhyniæ & *Epiſcopum* Luceorienſem, qui ſedem ſuam habet in arce,* ut *Ruſſorum* Epiſcopus in urbe ſuam. Alius etiam Ruſſorum Epiſcopus ſedem ſuam habet *Volodomiriæ*. Opida in hoc Palatinatu præterea ſunt, *Puſtolovia*, *Socalia*, *Czartoriſcum*, *Olyſcum*, *Orilovia*, *Brodi*, *Olika*, *Cremenecia* territorii ſui caput, arcem in ſaxo eminentiſſimo oſtentat; *Viſniovecia*, *Zaſlavia*, *Conſtantinovia*, *Baſilea*, *Dubna*, *Zbarazia*, *Oſtrogium*, *Dermanum*, urbs *Mona bi Ruſſicis S. Baſilii*; & *Miedireczum*, pleraque munita loca.

B U-

(a) Alba Ruſſia. (b) Smolensko. (c) Maſovia. (d) Volinia.

PODELASSIA.

Podelaſſia.

Podelaſſiæ ſive Podlachiæ Palatinatus.

II. β *Podelaſſia*, Pol. *Podlaſze*, inter Lituaniam, Maſoviam & Boruſſiam poſita, Lituaniæ quondam pars, ſingularis poſteà provincia facta, Poloniæ titulo acceſſit [*a*]. Loca notiora ſunt, *Bielsko*, *Tykozyn* [*b*], *Auguſtow*.

MASOVIA.

Maſovia.

III. γ *Maſovia*, Pol. *Mazowſze*, German. *die Maſaw*, inter Boruſſiam, Poloniam & Podelaſſiam ſita, ſuos habuit antè Duces, quorum ſtirpe exſtincta, Ducatus, ann. CIↃ IↃ XXVI, Poloniæ titulo inſertus eſt. Caput provinciæ eſt

Varſavia.

δ *Varſavia*, Pol. *Warſzaw*, German. *Warſaw*, regni comitiis, quæ hic haberi conſueverunt, celebris. (1)

LIVONIA. 2

Livonia. Ejus fines.

IV. *Livonia*, German. incolis *Lieſland*, nobiliſſima atque ampliſſima regio, ab

(1) *Duplici muro & foſſa præalta cingitur. Palatium regium amplum & elegans, pontem habet ligneum ſtructura nobilis.*

BUNONIS.

Volhyniæ conterminus eſt (a) *Palatinatus Belzenſis*, Leopolienſium & Chelmenſium terris vicinus, qui duos habet Senatores, *Palatinum* & *Caſtellanum* Belzenſem. (b) *Belza* inter paludes ſita eſt. Palatinatus hic in quatuor dividitur territoria, *Belzenſe*, *Buſcenſe*, *Grodlenſe*, & *Grabovecenſe*.

Inter Volhyniam & Palatinatum Lublinenſem eſt (c) *Terra Chelmenſis*. Urbs (d) *Chelma* duos habet *Epiſcopos*, *Catholicum* & *Ruſſum*; ſed Catholici cathedra *Graſnoſtaviam* tranſlata eſt. Terra hæc in duo territoria diviſa duos habet Senatores, *Epiſcopum* & *Caſtellanum* Chelmenſem. Opida præcipua hic ſunt *Chelma*, *Rozana*, *Vlodavia* & *Craſnoſtavia* ad Veprum fl. quo *Maximilianus* Archidux Auſtriæ ad Poloniæ regnum evocatus, ab adverſa factione *Johanne Zamoſcio* Duce victus, in cuſtodiam deductus eſt. Qui Zamoſcius in vicinia iſta condidit (e) *Zamoſcium* opidum, quod Academiâ ornavit.

β *Podelaſſia*, ſive *Podlachiæ* Palatinatus Maſoviæ tribuitur a Starovolſcio. Habet duos Senatores, *Palatinum* & *Caſtellanum* Podlachiæ. In tria diſtinguitur territoria, *Drogiczynenſe*, *Mielnicenſe*, atque *Bielſcenſe*, ſecundum tria opida præcipua.

γ (f) *Maſovia* [*d*] Starovolſcio, ex quo pleraque hæc de Polonia deſumpta ſunt, dividitur in quatuor Palatinatus, *Plocenſem*, *Podlachicum*, de quo jam dictum, in eum qui peculiariter *Maſoviæ* nomen retinet, atque (g) *Terram Dobrinenſem*. *Dobrinenſis Terra* inter Cujaviam & Pruſſiam poſita, in *tria* dividitur territoria, *Dobrinenſe*, *Ripinenſe*, & *Lipnenſe*. Præter iſta tria opida, *Skompe*, opidum hic eſt alicujus nominis. Senatores Terræ Dobrinenſis ſunt *Caſtellani tres*, *Dobrinenſis*, *Ripinenſis*, & *Slonenſis*.

(h) *Palatinatus Plocenſis* inter Viſtulam & Pruſſiam poſitus in *quatuor* diſtinguitur territoria, *Plocenſe*, *Zavcrcenſe*, *Mlavenſe*, & *Stenenſe*. Habet Senatores quinque, *Epiſcopum*, *Palatinum* & *Caſtellanum* Plocenſes; deinde *Raciazenſem* & *Sieprcenſem Caſtellanos*.

(i) *Maſoviæ* ipſum *Palatinum* habet Generalem, atque *Caſtellanos ſeptem*, *Cyrnenſem*, *Varſovienſem*, *Viſnenſem*, *Viſegradenſem*, *Zacrocimenſem*, *Ciechanovienſem*, & *Livenſem*. In *duodecim* dividitur territoria, *Cyrnenſe*, *Viſnenſe*, *Zembrovienſe*, *Varſovienſe*, *Nurenſe*, *Viſſegrodienſe*, *Zacrocimenſe*, *Ciechanovienſe*, *Lomzenſe*, *Rozanenſe*, *Macovienſe*, & *Livenſe*. Præter hæc territoriorum capita, nobiliora opida hic ſunt *Pultovia*, *Czernienſcum* ad Viſtulam, *Miſcum*, *Varca*, *Vengrovia*, *Garvolinia* cereviſiæ bonitate nobilis, *Staniſlanovia*, *Brocum*, *Viſcovia*, *Seroicza*, & demum *Lomza*.

δ (k) *Varſavia* [*e*], Poloniæ centrum, quadraginta milliaribus à Poſnania & Cracovia diſtans. Habet palatium regium à Sigiſmundo III, magnificè exſtructum: itemque extra urbem aliud *Viaſdoviæ* Viſtulam proſpectans. In ſuburbio *Cracovia* dicto verſus Viaſdoviam eſt tropæum victoriæ de Moſcis reportatæ, capella nimirum, in qua ſepultus *Joh. Demetrius Suiſcius*, Magnus Dux Moſcorum, qui captivus vitam in carcere *Goſtiniæ* finierat, unà cum duobus fratribus. Nuper anno 1655, Carolus Guſtavus Suecorum Rex hanc Polonorum Regum ſedem occuparat operibuſque munierat; verùm ſequenti mox anno præſidium Suecicum à Polonorum Rege ex ea urbe pulſum eſt.

HEKELII.

[*a*] A. CHR. M. D. LXIX.

[*b*] Ubi Theſaurus aſſervatur Regius.

[*c*] Hæc Regio propter Agri fertilitatem Frugum omnigenarum eſt abundans, & Sylvis ferigenis Stagniſque piſcoſis referta. Incolæ ſtrenui & bellicoſi ſunt, *Ruthenicoque* idiomate Moribuſque & Religione utuntur.

[*d*] A *Maſſao*, hujus Regionis Duce, ſic denominata.

[*e*] Ubi optimum Hydromeli conficitur.

REISKII.

2 Livonia primo ex Germanicis mercatorum, maximè Bremenſium, navigationibus, poſthac bellicis Teutonicorum equitum expeditionibus in notitiam Geographicam pervenit. Unus Ptolemæus Lib. II. (l) Levonum (Græce Λιυώνων) meminit: Aſt incolas eos

(a) Belzenſis Palatinatus. (b) Belza. (c) Terra Chelmenſis. (d) Chelma. (e) Zamoſcium. (f) Maſoviæ diviſio. (g) Dobrinenſis Terra. (h) Plocenſis Palatinatus. (i) Maſoviæ Palatinatus. (k) Varſavia. (l) Levoni.

ab Septemtrione Finnico Sinu terminatur; ab Oriente Nava amne & *Peybas* lacu, & Magnæ Ruſſiæ Lituaniæque latere Occidentali; à Meridie linea ab opido Lituaniæ *Dodina*, in ripa Duinæ fluvii poſito, ad *Memmel* Boruſſiæ opidum perducta; ab Occaſu mari Suevico. Longitudo ſumma inter Navam & *Memmel* mill. XC. Latitudo inter mare & *Dodinam* mill. LX. Dividitur in quatuor partes, quarum nomina incolis, ε *Eſten*, ζ *Letten*, *Curland*, & *Semigallen*. Harum prima Suedicæ eſt ditionis, reliquæ η Polono parent: Inſula ϑ *OEſel*, ad Danum ſpectat.

Magnitudo.

V. Princeps urbium eſt ι *Riga* (1), nobile emporium; nec inferior commerciis κ *Revalia*, vulgo *Revel* (2), Eſthoniæ caput. Tertia eſt λ *Dorpatum*, vulgo *Derpt*; Veneda, vulgo *Wenden*, Venedico obverſa ſinui, Magiſtri militiæ ordinis Teutonici ſede nobilitata. μ *Curlandiæ*, quæ ſuperioribus annis in Ducatum unà cum Semigallia elata, caput *Goldingen*. Ducum autem ſedes *Mitow*.

Riga.
Revalia.
Dorpatum.
Venda.
Curlandia.
Goldingen.
Mitow.

S A-

eos Scandiæ aſſignat inſulæ, hanc autem oſtio Viſtulæ vicinam: Sed de Scandia error duplex loco huic unico inſedit. Teneamus hoc priſcum de Levonis Viſtulæ propinquis teſtimonium, & cum Livoniæ populis, quantum fieri poteſt, conciliemus. Denique *Ordo Enſiferorum Equitum*, A. 1104, ab Innocentio III, Papa inſtitutus ad convertendam Livoniam excurrit, eaque ſubacta *Crucigeros ſive Teutonicos* ſive *Equites* ſociavit, ob bella Ruſſica, quæ tum exarſerant, & Polonica gerenda. Denique Sigiſmundus Auguſtus, Rex Poloniæ, debellata Livonia totum extinxit ordinem, Magiſtrumque hujus ultimum Gothard. Kettlerum (a) novo Curlandiæ ac Semigalliæ ducatu, & Vaſallum jure beneficiario ſibi regnoque devinxit. Sed poſtea Suevi *Livoniam ſeptemtrionalem* totam Ruſſis, omnem ſimiliter *tranſdunanam* & *ciſdunanam* Polonico regno ademptam ſuperiori & hoc noſtro ſeculo nunc tenent: (b) Pars aliqua Livoniæ auſtralis, quæ Lithuaniam tangit, per pacem Olivenſem, A. 1660, Poloniæ relicta. Dividitur autem quicquid eſt Livoniæ in ſex territoria, *Leitlandiam*, *Vikeclandiam*, *Eſtlandiam*, *Virlandiam*, *Hariam* & *Gervandiam*: De *Narva* munitiſſima & inſulis Livoniæ adjacentibus, *Oſilia*, *Dagedem*, *Mona*, *Wormſea*, cæteriſque minoribus non dicam.

BUNONIS.

ε (c) *Eſtia* in ſex dividitur territoria, *Harriam*, *Garnland*; *Viriam*, *Wirland*; *Allantakiam*, *Oldenboam*, *Jerviam* & *Wikkiam*. (d) In *Harria* eſt (e) *Revalia* munita urbs [*f*] cum arce; quæ, anno 1570, à Moſcovitis obſeſſa & oppugnata obſidionem ultra ſemeſtre in ſequentem uſque annum fortiter ſuſtinuit [*g*]. In (f) *Viria* ſunt *Weiſſenburg*, *Tolsberg* & *Borchkolm*. In (g) *Allantakia* ſunt *Neuſchloſs* & *Narva*, extremum Livoniæ verſus Euro-aquilonem propugnaculum, à Moſcis anno 1558, expugnatum; poſtea tamen à Johanne Sueciæ Rege captum. In (h) *Odenpoa* ſunt Wernebec, Helmet, Ringen & (i) *Derpatum* [*h*], quod à Guſtavo Adolpho Sueciæ Rege Academia [*i*] ornatum Moſcus captum tenebat: ſed poſt Suecis, facta pace, illud reſtituit. In (k) *Jervia* ſunt *Weiſſenſtein*, Lais, Overpolen & Vellin. In (l) *Wikkia* ſunt Hapicel, Leal, Lode & Parnovia.

ζ (m) *Letta* habet (n) *Rigam* cum munimento *Dunamunda* ad Dunæ oſtium. *Kockenhauſen*, *Creitzburg*, *Duneburg* ad Dunam fl. Item *Wenden* & *Wolmer* ad Treideram fl.

η Omnis illa (o) *Livonia*, excepta *Eſthonia*, ejuſq; capite *Revalia*, anno 1561, ſub *Sigiſmundi Auguſti*, Poloniæ Regis, conceſſit poteſtatem, ſalvis tamen juribus, immunitatibus & privilegiis. At Poſtea 1601, *Carolus* Sueciæ Rex Livoniam invaſit, ejuſque bonam partem ſubegit. Tandem ipſius filius *Guſtavus Adolphus* anno 1621, Rigâ per deditionem captâ, reliquam quoque domuit Livoniam. (p) *Mitoviam* quoque expugnaverat Suecus; ſed eam Poloni recuperarunt. Manſere igitur *Churlandiæ Duci* ſua, donec nuper, anno 1658, ipſe Dux inſidiis circumventus, cum univerſa familia in Suecorum veniret poteſtatem; omnique ſua ditione exueretur: reſtitutus tamen eſt hoc ipſo anno 1660.

ϑ (q) *OEſelia* ad Danum quidem ſpectabat; ſed ea vi pacis 1645, initæ, Suecis tradita eſt.

ι (r) *Riga* modò memorata eſt: eam nuper, anno 1656, oppugnabat Moſcus; ſed ab opidanis ſimul & præſidio fortiter repulſus eſt; Manet igitur Suecis cum reliqua Livonia, qua cedere coactus eſt Moſcovita. Anno 1677, urbs *Riga* igne ab incendiariis ſuppoſito magnam accepit calamitatem, ejuſque pars melior in cineres redacta [*k*].

κ De Revalia,

λ De Dorpato modò dictum eſt.

μ *Gothardus Ketler* ex ordinis Livonici, qui *Enſiferi* appellabantur, Magiſtro, primus Churlandiæ (ſ) Dux, autoritate & nomine *Sigiſmundi Auguſti* Poloniæ Regis, creatus eſt à Ratzevilio Palatino Vilnenſi in arce Rigenſi anno 1562.

HEKELII.

[*f*] Et amœna.

[*g*] Hæc Urbs inſignem habet Portum in Sinu Maris *Balthici* atque Commerciis *Rigæ* haud quaquam cedit. Gaudet & Gymnaſio celebri, cujus Rector & Inſpector olim laudabilis erat *Heinricus Arningk*; hoc tempore v. præclare legit veſtigia ejus *M. Adam Herold*, Amicus meus ſingularis. Clarent ibidem in eod. Gymnaſio *Joann. Rudolff Brekmius* & *Heinricus Julius Woltemate*.

[*h*] *S. Dorpatum.*

[*i*] Ubi *D. Andreas Virginius* Theologus, & *D. Heinricus Heinius*, ICtus, non ita pridem ex voto docuerunt.

[*k*] Quod etiam factum Anno ſuperiori 1684.

BU-

(1) *Inter ampliſſimas, nitidiſſimas, ditiſſimas frequentiſſimas & fortiſſimas ſeptentrionis Urbes locum obtinet. Commode enim ſita eſt in Sueciæ Poloniæ & Moſcoviæ finibus, & propter commercium cum oppidis anſeaticis. Sedes etiam eſt ſuperintendentis Lutherani, & portu capaciſſimo gaudet.*

(2) *A Valdemaro Dano, An. 1228, condita, portu commodiſſimo & capaciſſimo gaudet; ex anſeaticis una. Sedes etiam ſuperintendentis, bene munita & commercio celebris. A Moſcis, An. 1577, fruſtra oppugnata, licet 100000 hominum obſidione cinxerint.*

(a) Ducatus Curlandiæ. (b) Livoniæ partes. (c) Eſtia. (d) Harria. (e) Revalia. (f) Viria. (g) Allantakia. (h) Odenpoa. (i) Derpatum. (k) Jervia. (l) Wikkia. (m) Letta. (n) Riga. (o) Livonia. (p) Mitovia. (q) OEſelia. (r) Riga. (ſ) Churlandiæ Dux.

Samogitia.

SAMOGITIA.

VI. v *Samogitiæ* Ducatus inter Livoniam & Boruſſiam ſitus, nullo ξ neque opido, neque caſtello, neque eximio aliquo ædificio inſignis, ſilvis ac nemoribus horridus, ſolo melle, quod hic præſtantiſſimum colligitur, notus eſt.

BUNONIS.

v (a) *Samogitia* Palatinatum ſive Satrapiam non habet; ſed multas præfecturas: ſimulque ejus Toparcha, vulgò *Capitaneus*, locum in ſenatu regni cum Epiſcopo & Caſtellano habet.

ξ Provinciæ tamen caput eſt ad (b) *Roſiene* ad Dubiſſam fl. (c) *Couna* quoque urbs multò celebris, ad *Crononis* ſive *Niemini* ripas Samogitiæ adſcribitur à Starovolſcio.

(a) Samogitia. (b) Roſiene. (c) Couna.

CAP. XXVII.

De Boruſſia & Caſſubia: item de Epiſcopatibus & Academiis regni Polonici.

I.

PRuſſia, vulgo *Preuſſen*, ampliſſima atque illuſtriſſima regio, fluviis ac lacubus ſtagniſque frequenter rigua, frumento maximè ferax, quibuſdam dicitur perperam *Boruſſia*, quaſi à Boruſcorum antiqua gente, quam Ptolemæus in Moſcoviæ tractu ponit, hanc huc tranſiiſſe 1 ſuſpicantur. Alluitur à *Septentrione* ſinu Codano & Chrono flumine; ab *Ortu* clauditur Lituania & Podelaſſia; à *Meridie* Moſcovia & Polonia; ab *Occaſu* Caſſubia.

Magnitudo. Porrigitur *in longum* à Chroni oſtio, ad Torunium urbem in ripa Viſtulæ, mill. German. XLV. *In altum* ab opido Podelaſſiæ *Raigrod*, ad Viſtulæ oſtium, totidem.

Diviſio. Diviſa ho-

REISKII.

1 Recte habet illa Geographorum ſuſpicio, qui Boruſſiam à gente (a) *Boruſcorum* veteri (Græcè τῶν Βορούσκων) & ultam & denominatam ſentiunt. Namque à Ptolemæo Lib. III. illa Sarmaticis annumerata poſt ſinum locatur Venedicum, nec in ullo alio Moſcoviæ tractu. Quin dixerim, *Boruſcos* irrepſiſſe pro *Boruſſis* ex vitio librariorum communiſſimo: Ut neque perperam ſed recte Boruſſia dicatur, viris doctiſſimis approbantibus. (b) Gens autem illa perdiu obſcura, & cum finitimis colluctata, Slavis denique ſociata, inde crebris Polonorum irruptionibus bellicis, poſt A. 997, vexata, Boleſlao tandem Chobrio victam ſeſe dedidit: Sed perfida Chriſtianis natio victores & finitimos laceſſivit populos, ut Cunradus Maſoviæ dux A. 1226, *Equites aut fratres Teutonicos*, eoſque *Crucigeros* evocaret, qui totam Boruſciam, itemque Pomerelliam & Samogitiam armato impetu, nec annis ſexaginta effluentibus ſubegerunt. Sed cum Equeſtris Ordo quandam tyrannidem uſurparet, Caſimirus Poloniæ rex Boruſciam bello domitam, A. 1469, diviſit, ut pars una ſuperior regno Polonico, alteraque inferior equeſtri Ordini ſubeſſet. Denique Albertus Marchio Brandenburgicus XXXIV Ordinis Magiſter habitu equeſtri depoſito ab Rege Sigiſmundo A. 1525, Dux Boruſſiæ creari maluit, quàm in feudo Polonico extrema omnia experiri. (c) *Hinc Boruſſia hodieque duplex, regia nempe atque ducalis*: Hanc feudali nexu liberam Fridericus Wilhelmus, Elector Brandeburgicus, A. 1658, in Velavienſi tranſactione ſibi ac poſteris, & ſupremum Boruſſiæ imperium acquiſivit. (d) *Caſſubia* autem & (e) *Craina*, tractus terrarum non exigui regno ſubſunt Polonico; Itemque (f) *Pomerellia* ſive *Pomerania ulterior*, quæ ſeptem conſtat territoriis, *Sluchovienſi* nempe, *Tucholienſi*, *Suecenſi*, *Dorſavienſi*, *Zucovienſi*, *Puſcenſi* & *Mirachovienſi*: De his vide Hartknoch. l. cit. & Piaſeccium in Chron. De Polonicis Epiſcopatibus Aubert. Miræum Lib. I. c. 47. qui pro Rigenſi abolitò Leopolienſem ſubſtituit, & Stan. Lubinski in Ploc. Academias adde Warſovienſem, & Vilnenſem. (g) De ſuccino veniſque hujus per Boruſſiam hinc inde ſparſis, item de littoribus maris Balthici, fluviis, lacubus, fontibus, & puteis ſucciniferis Phil. Jac. Hartman *Phyſicam & Civilem Hiſtoriam* A. 1677, edidit.

BU-

(a) Boruſci. (b) Boruſſia ſubacta. (c) Boruſſia duplex. (d) Caſſubia. (e) Craina. (f) Pomerellia. (g) Succinum Boruſ.

hodie eſt in *Regalem*, quæ immediate Regi paret; & *Ducalem*, quæ Marchionibus Brandeburgicis in feudum conceſſa. α

II. *In Boruſſia* β *Regali* clariſſima urbium γ *Gedanum*, quæ & *Dantiſcum* [e], vulgò

Pruſſia Regalis. Dantiſcum.

BUNONIS.

α (a) *Pruſſiam*, (b) *Cruciferorum Ordo Teutonicus*, Barbaris, qui ea loca tenebant, aut pulſis aut ſubactis, ſub ſuam redegerat poteſtatem; ac novis ſubinde è Germania deductis coloniis, caſtellis munitis, opidiſque quam plurimis conſtitutis, res ſuas firmarat, ut florentiſſima, paulo ante & circa annum C. 1400 eſſet Ordinis in Pruſſia potentia & auctoritas. Poſteà rebus ſecundis elati, quum Lituaniam Regi Poloniæ eripere conarentur Cruciferi, & nova ſubinde bella moverent, tandem ingenti prælio ad Drevanciam fl. in Maſoviæ finibus anno 1410, ab Uladiſlao victi, bonam Pruſſiæ partem amiſerunt. Quo periculo, fide ſubditorum liberati, poſteà inter ſe feralia aluerunt diſſidia, & graviſſimis exactionibus & tributis ſubditorum animos alienarunt. Acceſſit aliquot Commendatorum petulantia tyrannica, qui arces in urbibus tenebant, & Dantiſci ſenatores aliquot ac cives ſub amicitiæ ſpecie in arcem invitatos crudeliter trucidarunt, civium & nobilium filias & uxores ad libidinem explendam rapiebant; adeoque ſubditos illos veluti bello captos, pro mancipiis ſuis habebant. Tantas injurias quum Nobilitas & civitates majores diutiùs ferre nollent, Culmæ primum convenientes fœdus & ſocietatem ineunt ad libertatem, fortunas & privilegia tuenda; ac decernunt, de injuriis Magiſtri Ordinis & Commendatorum apud concilium provinciæ ſive fœderatos ſubditos queri licere. Quum verò fœdus iſtud veluti inhoneſte factum à (c) Friderico III, Imperatore, eſſet pronunciatum, adeoque abolendum; mulcta quoque Nobilitati & civitatibus gravis impoſita, ipſique ſubditi, amiſſa libertate & privilegiis, juſſi Magiſtro Ordinis ſine recuſatione obedire; juramentum fidelitatis Ordinis Magiſtro *Ludovico Erliſhuſio* renunciant, & in *Caſimiri* Poloniæ Regis clientelam, fidem & defenſionem ſeſe conferunt anno 1454. Fratres igitur ordinis, pleriſque arcibus & opidis amiſſis, cum Caſimiro Rege, anno 1466, demum coacti ſunt tranſigere his conditionibus; ut *Culmenſem* ditionem, *Michalovienſem*, *Pomereliam* univerſam, unà cum *Elbingo*, *Chriſtburgo*, *Stuma*, *Tollemith*, arcibus & territoriis, *Neringa* inſula ac *Warmienſi* diœceſi, jure ſempiterno Magiſter & fratres Ordinis cederent Regi: reliquam verò ulteriorem Pruſſiam, cujus *Konigsberga* caput eſt, velut Poloniæ Regis feudum poſſiderent, & in perpetua fide ac clientela Poloniæ Regum manerent, idque juramento tum confirmatum eſt. Aliquot etiam Ordinis Magiſtri, in eas jurabant conditiones, eaſque obſervabant. Sed *Fridericus Saxoniæ Dux*, Ordinis Magiſter, auxiliis ab Imperatore & Germaniæ Principibus promiſſis fretus, in Poloni verba jurare renuit: & quum bello, quod à Polonis impendebat, ſe imparem videret, relicta provincia in Germaniam abiit. Poſt cujus obitum Ordinis Magiſter electus Albertus Brandenburgenſis Marchio Poloniæ Regi ſe ſubmittere recuſabat; quod & Cæſar & Pontifex id apertè prohibuiſſent. Belli molem aliquamdiu fortiter ſuſtinebat Albertus hic. At quum tantis Polonorum viribus diutius reſiſtere non poſſet, pacem cum Poloniæ Rege Sigiſmundo init, qua (d) *Albertus* Marchio ex Ordinis Magiſtro *primus Pruſſiæ Dux*, & Poloniæ Regis Vaſallus eſt factus, anno 1525, Pruſſiamque illam ulteriorem, quæ ex eo tempore *Ducalis* dicta, in feudum perpetuum jure hæreditario accepit. Nuper tamen Rex Poloniæ Caſimirus Brandenburgico Electori *Friderico Wilhelmo*, qui Pruſſiam illam tenet, in Ducatum iſtum plenam conceſſit & liberam poteſtatem, omnibus juribus, quæ Poloniæ Reges in illum habebant, renunciatis.

β (e) *Pruſſia Regalis* in *tres* diſtinguitur Satrapias, *Culmenſem*, *Mariæburgenſem*, & *Warmienſem*. *Michalovienſe* territorium in Satrapia *Culmenſi* eſt. Satrapiæ Culmenſis opida ſunt, *Culma*, *Brodnicia*, *Crudentum*, *Radinum*, *Golubia*, *Rogozna*, *Brattianum*, *Covalia*, *Copriumicza*, *Lybavia*, & *Torunia*. In *Mariæburgenſi* Satrapia opida ſunt, *Mariæburgum*, *Elbinga*, *Stuma*, *Oncovum*, *Stargardia* & *Orneta*. In *Warmienſi*, *Heilsberga*, *Brunsberga*, *Fraunberga*.

γ (f) *Dantiſcum* [a] ad Viſtulæ & Moldaviæ confluentes, Cluverii noſtri [b] patria, à Stephano Poloniæ Rege, anno 1577, oppugnatum, obſidionem fortiter repreſſit. Poſtea tamen Regibus ſuis exſtitit fidele, cùm in bello Pruſſico, quod cœpit anno 1626, tùm maximè nuper, quo Regi Caſimiro, ferè ab omnibus deſerto, fidem omnium ipſorumque Polonorum opinione majorem firmioremque præſtitit, quæ Regi Regnoque ſaluti fuit; certiſſimum documentum, magnas & munitas urbes firmiſſima regnorum eſſe præſidia. Dantiſcum *Gymnaſio* etiam floret, viriſque nobilitate, prudentia & eruditione [c] in ſingulis abundat ordinibus, qui, in ſummo licet dignitatis gradu conſtituti, miram tamen omnibus oſtendunt ac probant comitatem & humanitatem [d]. Ad Viſtulæ oſtium eſt munimentum firmiſſimum, vulgò (g) *die Weiſſelmunde* dictum. Dantiſco Ortum verſus vicinum eſt cœnobium, (h) *Oliva* dictum, in quo Pax inter *Suecum* & *Polonum*, fœderatoſque *Cæſarem* & *Electorem* Brandenburgicum conciliata anno 1660.

HEKELII.

[a] Incluto *Heveliano* Nomine hactenus magis incluſum atque clarum redditum.

[b] *Et Bartholomæi Keckermanni.*

[c] Atque Autoritate.

[d] Vid. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 157. fac. a. ut & *Quenſtedii* in ea cauſa venerandi *Dialogus de Patriis Viror. illuſtr.* p. 256. Olim claruere in hac Urbe laudabili tam in Cathedra Eccleſiaſtica, quam Gymnaſtica docentes, *Joannes Botſaccus*, *Abraham Calovius*, *Joannes Mauſkiſchius*, & *Ægidius Strauchius*. Sed hodie docent in Eccleſia *Conſtantinus Schutzius*, *Salomon Mollerus*, *Andreas Barthius*, *Georg. Bauerus*, *Sam. Schelguigius*, *Michael Engel*, atque Viri Pietate atque Eruditione vere inſignes. In Gymnaſio v. *Joach. Hoppius*, *Jo. Petrus Titius*, *Wolfg. Koſtenſcherus*, *Frid. Buthnerus* & *Frid. Chr. Bucholtz*.

[e] Hujus URBIS nequaquam ſatis deprædicandæ Eccleſiæ Evangelicæ atque Gymnaſio Regio hoc tempore præſunt ſumma cum laude *Andreas Kulmus* atque *Samuel Schelwigius*, Theologi ſublimium ac multis Magnatibus apprime grati.

B U-

(a) Pruſſia. (b) Cruciferorum ordo. (c) Pruſſorum defectio ab Ordine. (d) Albertus, Pruſſiæ Dux primus. (e) Pruſſia Regalis. (f) Dantiſcum. (g) Weiſſelmunde. (h) Oliva cœnobium.

Torunium. Elbingium. Mariæburgum. Grudentia. Bromberga. Culmia. Braunsberga. Pruſſia Ducalis. Regius mons. Memel.

vulgò *Danzighe*, nobiliſſimum Suevici maris Emporium, totius regni granarium, civitas dives & opulenta; mœnibus, foſſa ac vallo munitiſſima (1). Secunda ab hac eſt δ *Torunium*, vulgò *Thoorn* (2): celebre quondam emporium, antequam Gedanum ad id faſtigium perveniret; nunc nundinis maximè clarum. ε *Elbingium*, vulgò *Elbing*, Anglorum opibus, qui pannis hic negotiantur, in ſingularem nitorem indies creſcit. Reliqua opida notiora ſunt, ζ *Mariæburgum*, firmiſſimum munimentum; η *Grudentia*, θ *Bromberga*, ι *Culmia*; hæc antiquiſſima & opulentiſſima quondam urbs: κ *Braunsberga* publico Jeſuitarum collegio famigeratum opidum.

III. Ducalis λ Boruſſiæ caput ac ſedes Ducum eſt μ *Regius mons*, vulgò German. *Koningsberg*, Pol. *Krolewic*, urbs nobilis, & celebre maritimis mercimoniis emporium (3). Eſt præterea verſus Septemtrionem ultima ν *Memel*, arx munitiſſima. (4)

IV.

BUNONIS.

δ (a) *Torunium* probe munitum habet Gymnaſium, & pontem in Viſtula flumine [*f*]: Suecorum miles, quem in nupero bello acceperat urbs, poſt diuturnam obſidionem difficulter ejectus eſt à Poloniæ Rege anno 1658, & anno 1665, à Regis Poloniæ militibus interceptum eſt.

ε (b) *Elbingium*, ad lacum aquæ dulcis, vulgo *das friſche Haff*, ſitum, primùm florere cœpit, quum *Stephanus* Poloniæ Rex Dantiſcum obſidens negotiationes eò transferre ſtuderet: Quod idem molitus eſt Sueciæ Rex *Guſtavus Adolphus* bellum in Pruſſia gerens. Hodiè vero Angli Pannorum *Stapelam*, quam vulgò vocant, habent Dantiſci. Cæterùm Elbingium quoque Gymnaſio ornatum eſt.

ζ (c) *Mariæburgum*, ad Nogatum poſitum, arcem habet munitiſſimam, quæ olim Magiſtrorum Ordinis fuit ſedes. [*g*]

η (d) *Grudentia* ad Viſtulam eſt infra Culmiam.

θ (e) *Bromberga* cis Viſtulam eſt ad Broam fl.

ι (f) *Culmia*, urbs antiqua, apud Viſtulam infra Torunium ſita, jure municipali, quod per univerſam Pruſſiam habetur in pretio, in primis nobilis eſt.

κ (g) *Braunsberga* [*h*] ad Paſſariam fl. eſt. A Mariæburgo verſus Meridiem eſt (h) *Stuma*, ad quod pagus (i) *Stumsdorf*, qui tractatibus pacis inter Suecos & Polonos inclaruit.

λ (k) *Ducalis Pruſſia* verſus Orientem provinciam habet (l) *Natangiam*, ſinu aquæ dulcis, Pregelo, Aliaque fl. interceptam: in qua opida *Palga*, *Heilgenbeil*, *Brandenburg* & *Creitzburg*. Inde trans Pregelum verſus Septemtrionem ſequitur (m) *Sambia* provincia ad cujus Occiduum & Boream latera mari Baltico cincta, Zephyro & Borea vehementiore ſpirantibus, (n) *Succinum* ſeu *Electrum* copioſè colligitur. Ad Meridiem habet *Regium montem*; jacetque provincia illa Sambienſis inter duos lacus aquæ dulcis, quorum alter Regio monti vicinus vulgo *Das friſche Haff* dicitur; & alter Sinus *Curlandicus*, *das Curiſche Haff*. Ex hoc navigia per Demam fl. in Pregelum commeant. A Dema fl. verſus Ortum ad Inſtrum fl. ubi *Georgenburg* eſt, extenditur (o) *Nadravia* provincia: & ſupra hanc, (p) *Sclavonia*, ad utramque Croni in Lithuania ripam, *Tilſa* opido Pruſſiæ ad Ortum æſtivum extremo, & *Labia* & *Ragneta* ſequitur. Hinc Ortum brumalem & Meridiem verſus, ad Lithuaniæ, Podlaſſiæ & Moſcoviæ fines, (q) *Sudovia* & (r) *Galindia* provinciæ Pruſſiam Ducalem terminant; perpetuis ferè ſolitudinibus & ſilvis horridæ, tametſi tenuibus opidis, *Oleſco*, *Stradauno*, *Licca*, *Johansburg*, *Ortelsburg* & *Niedeburg* ſparſim incoluntur. Introrſum verò ad Allæ ripam Orientalem eſt (ſ) *Bartonia* provincia, Natangiæ & Warmiæ finitima, agris & opidis frequentibus cultiſſima: & ad Occidentalem Paſſariæ ripam (t) *Pomeſania*, provincia ampliſſima, à Weſeca in Drauſum lacum illabente, ad Viſtulam & Oſſam uſque pertinens. Caput ejus eſt *Hollandia*; opidaque celebriora ſunt *Marienwerder*, Pomeſanienſis Eccleſiæ cathedralis olim ſedes; *Rieſenburg*, Epiſcopi olim proprium, *Roſenburg*, *Salfeld*, *Morung*, *Liebmul*, *Oſterrod*, *Hoenſtein*, & in vicinia (u) *Soſſavia*, *Gilgenburg*, & *Soldavia*.

μ (x) *Regius mons* ad Pregelum jacet, aula Ducali, & Academiâ, quam *Albertus* primus Dux Pruſſiæ inſtruxit An. 1544, [*i*] inſignis [*k*]: tribus diſtinguitur opidis, ex quibus Academiæ & templi cathedralis ac Epiſcopi Sambienſis domicilium, undique Pregelus cingit; *Lœbnicum* verò & *Veterem Urbem* alluit; cui ad Boream *Principis Palatium* amplum & ſplendidum, cum inſigni Bibliotheca, (ex qua ſuum Concilii Tridentini Examen collegit B. Chemnitius) colli impoſitum adjacet.

ν (y) *Memmela* ad Croni ſive Memmelæ fl. & ſinus Curlandici oſtia ſita eſt. Alter hujus Ducatus portus munitus eſt (z) *Pillavia*, per quem naves in ſinum citeriorem, *das friſche Haff*, ac porrò Regiomontum, Elbingium, &c. eunt.

HEKELII.

[*f*] Patria eſt *Nicolai Copernici*, Mathematici celeberrimi, nati A°. CHR. M. CCCC. LXXIII. denati verò ibid. A°. Secul. ſequ. XLIII. Claret Urbs

(a) Torunium. (b) Elbingium. (c) Mariæburgum. (d) Grudentia. (e) Bromberga. (f) Culmia. (g) Braunsberga. (h) Stuma. (i) Stumsdorff. (k) Pruſſiæ Ducalis territoria. (l) Natangia. (m) Sambia. (n) Succinum. (o) Nadravia. (p) Sclavonia. (q) Sudovia. (r) Galindia. (ſ) Bartonia. (t) Pomſania. (u) Soſſavia. (x) Regius mons. (y) Memmela. (z) Pillavia.

(1) *Inter Europæ celeberrimas non poſtrema, legibus ſuis regitur. Suffragium habet in ordinum Polonicorum conventu. Granaria multa ac ampliſſima jactat, unde quotannis 730000 Tritici Dolia præter alia frumenti genera venduntur. Molendinum unum habent unde ſingulis horis ducatorum aureorum uti vocantur 24 quæſtum faciunt. Viginti parochias continet. Templum S. Mariæ omnia ejus generis in Pruſſia ſuperat. 3722 feneſtris ornatur, & fontem 24000 aureis æſtimatum jactat. 12000 milites facile alere poteſt, & aciem 60000 contra hoſtes luſtravit. Scoti ibi magnis immunitatibus ob opem fortiter contra Polonos navatam gaudent. Ditio hujus oppidi circuitum 40 mill. paſſ. continet, ſupra 200000 Incolas numerat civitas, & Armamentaria Inſtrumentis bellicis referta tria habet.* (2) *Urbs nitidiſſima, & ædium ſplendore nobilis, prato tam magnificum Amſtelodamenſi tantum ſecundum, habet. In Bibliotheca duæ Ciceronis epiſtolæ in tabulis cereis exaratæ aſſervantur. Civitas hæc a Sueco capta, An. 1703, & Munimenta diruta. Elbingium, a Polonis, An. 1698, a Boruſſorum Rege ereptum.* (3) *Urbs bene munita, commercio Succini flavi, Roborum, abietum, mellis & ceræ nobilis.* (4) *Inter lacus ſita.*

IV. ξ *Caſſubiæ* Ducatus, inter Boruſſiam ac Pomeraniam ſitus, latior olim erat quam nunc patet. Quippe tota ea Boruſſiæ pars, quæ circa Viſtulam *Pomerellia* nunc dicitur, Caſſubiæ Ducibus antè parebat. At ejus, quæ nunc *Caſſubia* nuncupatur, caput eſt *Conicia*, Polon. ſive Caſſubiis incolis *Chonitza*, German. *Konitz*. Reliqua opida ſunt *Slochow*, *Butow*, *Lavenburg*. Caſſubia. Conicia. Slochow. Butow. Lavenburg.

V. *Archiepiſcopatus* in univerſo regno ſunt tres, *Gneſnenſis*, *Leopolitanus* & *Rigenſis*. Epiſcopatus XVI. *Academiæ duæ*, Cracovienſis & Regiomontana. Epiſcopatus & Academiæ Poloniæ Regni.

Urbs ob *Colloquium*, ſeu *Conventum*, inter diverſæ Religionis Chriſtianos, ſed ſine fructu, *autoritate Regia Polonica* inſtitutum, cujus Acta *Varſaviæ* A^c. M. DC. XLVI. curioſè ſunt impreſſa. In *Thoruncnſem Confeſſionem* extant *Animadverſiones* GEORGII CALIXTI A^o. CHR. M. DC. LIV. in f. edit.

[b] Olim quoque Emporium haud incelebre.

[i] D. 17. Aug.

[k] Primus Rector fuit *Georgius Sabinus*, Poëta celeberrimus, & *Martini Chemnitii*, redivivi illiu *Lutheri* Matruelis. Claruère olim in eadem *Academia* æque ac *Eccleſia Joannes Behmius*, *Jacob Boblius*, *Bernhardus Derſchovius*, *Joan. a Geldern*, *Cœleſtinus Miſlenta*, uterque *Georgius* & *Andreas Mylii*, Parens & Filius, *Joan. Papius*, *Levinus Pouchenius*, *Huldaricus Schœnbergerus*, Cocus, *Fridericus Wagnerus*, *Paulus Weiſſius*, Virique docti ac litterati alii. Sed hactenus claruit *Chriſtianus Dreierus*, immò clarus eſt non ſolùm in *Pruſſia*, ſed & in tota *Germania Martinus Kempius*, Vir valde ac egregie doctus, mihique amiciſſimus.

BUNONIS.

ξ Caſſubiæ hujus qui agros incolunt, ex lingua Venedorum cognoſcuntur eſſe ſoboles.

CAP. XXVIII.

Moſcoviæ ſive Ruſſiæ Albæ Magnus Ducatus.

I.

ULtima Europæ regio eſt α *Ruſſia Alba* ſive Major, omnium vaſtiſſima; inculta, ac paludibus ſylviſque invia: Eadem β *Moſcovia* à capite ſuo. Gens ipſa rudis, perfida, ſervituti ſupra modum addicta, vulgato nomine nunc *Moſcovitæ* appellantur. Ruſſia ſive Moſcovia.

II. Finitur ipſa regio à *Septemtrione* mari concreto [a]; ab *Ortu* iiſdem finibus, quibus Europa, hoc eſt, *Obio* ac *Tanai* amnibus; à *Meridie* Tanai minore, vulgo *Donetz*, Deſna & Pſola; ab *Occaſu* Boryſthene & Narva, lineaque inter horum fontes ducta. I Fines Ruſſiæ.

III. *Lon-*

BUNONIS.

α *Ruſſia* iſta *Alba* dicta videtur, partim quòd incolæ colorem iſtum præferant; partim quod nivibus campi cooperti diutius quàm alibi durent, & iiſ ejectantibus omnia alba repræſentent, ut etiam in naturam animalium color ille tranſeat. Siquidem ibi lupi, urſi, lepores, vulpes, aliaque animalia inveniuntur alba, quæ aliis in locis nata alium ſolent habere colorem. Cæterum Ruſſia iſta, quæ trans Boryſthenis fontes eſt, Starovolicio *Ruſſia Nigra* appellatur.

β *Moſchorum* ſeu *Moſcovitarum* nomen huic Ruſſorum parti ab arce & flumine *Moſqua*, in Occam & Wolgam ſe exonerante, tribui cœptum eſt, tertio abhinc ſeculo, quum *Johannes* quidam Dux, Danielis filius, ſedem ſuam ibi conſtituiſſet, cujus poſteri ſuo quodam fato creſcentes, vicinos Ruſſorum populos in multas ditiones diviſos, & ſeraliter inter ſe diſſidentes, paulatim connubiis, ſucceſſionibus, vi & fraude ſibi adjunctos, longè Moſchis nobiliores & potentiores, imperio ſuo ſubdiderunt. Unde Moſchorum nomen in omnes illis ſubjectas nationes, quarum nomina in titulo ſuo annumerare magni Moſcoviæ Duces ſolent, propagatum eſt. *Chytræus Chronic. lib.* I. [b]

HEKELII.

[a] Seu *glaciali*.

[b] Conf. *Martini Cromeri* Lib. I. de *Origine* & *Rebus Geſtis Polonor.* c. IX. p. 15. ut & *Petri Petreji de Erleſunda* Pars I. *Hiſtoriæ Muſcoviticæ*. p. 3.

REISKII.

I Muſcovia quidem hiſce terminis, qui ab Auctore noſtro ſiguntur, (a) Imperium vero Muſcoviticum, quod ſupra Europæis annumeravimus, neutiquam iis coercetur. Hoc enim, ortum ſi reſpicias, a duobus regnis, Caſanenſi & Aſtrachanenſi uſque ad Perſiam &

(a) Imperium Muſcoviticum.

Magnitudo.

III. *Longitudo* ſumma inter promontorium *Litarmin*, vulgo *Cæpo Obii*, & *Pſolæ* confluentem, ad opidum *Czerkaſſy*, implet milliar. German. CCCLXXX. Latitudo inter *Corelenberg* opidum in confinio Finlandiæ, & Obium flumen, juxta opidum *Lepin*, mill. CCC. γ (1)

Ruſſiæ Ducatus.

IV. Dividitur in complures Ducatus ac provincias, quæ plerumque à præcipuis urbibus denominantur. Ducatuum princeps eſt *Moſcovia*, incolis *Moskwa*; cæteri, δ *Wolodimir*, ε *Moſaysko*, ζ *Twer*, η *Ruſzowa*, ϑ *Niſſy Nowogrod* [c], id eſt, inferior Novogardia, ι *Rezan*, κ *Worotin*, λ *Smolensko*,

(1) De Longitudine ac Latitudine ditionum Muſcovitarum parum inter Authores conſtat. Sunt qui Latit. ab Aſtracano, in Gradu 46 uſque ad Grad. 73 computant, adeo ut 1620, mil. paſſ. efficiat: Longit. vero a Gradu 47, ad 80, uſq; unde millia paſ. 1980 numerant. Lector aſſiduus itinera Isbrandi Idei legati Muſcovitici, conſulat.

& mare Caſpium; ſin ſeptemtrionem, ab Lithuania uſque ad glacialem Oceanum, & ultra Tartariam Aſiaticam excurrit, neque limites ullos hoc ibidem pati Belgæ referunt. Gens ipſa & regio unde ortum nomenque ceperit, diſquiritur. (a) Bocharto credibile fuit in Phaleg Lib. III. c. 13. ab ראש ומשך, i. e. *Rhos* & *Meſech* Ezech. c. XXXVIII. v. 2. i. e. *Roſſis & Moſchis, proximis Araxi populis, deſcendiſſe Ruſſos & Moſcovitas, gentes in Europæa Scythia celeberrimas.* Illud è Geographo Nubienſi & Tzetze comprobat, qui Scythas Tauricos Ῥῶς *Rhos* vocavit; Roxolanos Plinius & Ptolemæus tanquam ab Roſſis Alaniſque medios; Moſchos Aſiaticos item Strabo atque Pomponius. (b) Sin Sclavicam hiſtoriam ſequamur, tum *ab Ruſſo Lechi Czechique fratre* origines deducemus proximas, quia remotas ex antiquis Auctoribus conſtituimus: (c) Gens autem diu ethnico ſqualore fœda, interque Duces ſuos ab ſeculo ſexto, A. C. 550, circiter obſcura latuit, donec *Wlodimierus Conſtantinopoli baptiſmum & Baſilii nomen ab Imp. Græco, A. 961, ſuſciperet*: Hinc Ruſſi Græcam Eccleſiam hodieque ſub Patriarcha proprio ſectantur. Quot vero regna, ducatus, & provincias hodierna Moſcovia complectatur, Olearius in Itiner. Muſcovit. multis capitibus, tituloque Czaris bene longo addito declarat. (d) Moskua vero tantæ non eſt amplitudinis, quantam Cluverius illi attribuit, poſt tot excurſiones bellicas & vaſtitates Tataricas non minus quam Polonicas, itemque poſt tot incendia fortuita eaque graviſſima: Urbs enim ipſa ex vicis pluribus pagiſque in corpus ligneum confuſum coaluit, ac *Londinum una cum ſuburbio æquat*, Anglis qui adfuerunt, teſtantibus. Tota Ruſſia vino, vitibus, cervis, & carpionibus caret: Feris aliis & piſcibus abundat: (e) Incolæ ſementem *Junio inchoato* faciunt, quam continuus ſolis æſtus tam ſubito maturat, ut *poſt octo hebdomadas adultumque* Julium metant. De cæteris rebus Ruſſicis obſervatu dignis confer Ægid. Fleſcher Anglum; de Religione Muſcovitica, Joh. Fabrum, Alex. Roſſum, & B. Gerhardi atque Danhaueri Diſpp.

BUNONIS.

γ Ex quo Sueci magno Moſcoviæ Duci Ingriam & Careliam extorſerunt, Ruſſia iſta magnitudinem illam verſus Occaſum hodie non habet. At verſus Ortum Ducis iſtius imperium Europæ limites tranſgreditur.

δ In *Volodomirienſi* Ducatu (f) *Volodomiria* civitas XXXVI milliaribus [d] Moſcoviâ diſtat.

ε (g) *Moſaisko* XVIII milliar. commun. ab eadem jacens Moſcovia ad Smolencenſem pertinet Ducatum. [e]

ζ *Twerienſis* Ducatus inter Ruſovienſem & Volodomirienſem eſt ipſa urbs (h) *Tweria* [f] à Moſcovia verſus Occaſum Solis æſtivum jacet XXX mill. Germ. [g]

η (i) In *Ruſovienſi* eſt quoque (k) *Taropiecz* civitas.

ϑ (l) *Novogrodiæ Inferioris* Ducatus caput eſt ad Occæ & Volgæ confluentes C milliar. commun. à Moſcovia. [h]

ι *Reſanenſis* Ducatus inter Occam & Tanaim fluvios jacet, in qua (m) *Rejan*, (n) *Colluga* ad Occam fl. (o) *Tulla* ad Upæ & Tullæ confluentes, (p) *Odojum* ſive *Odo* caſtrum ad Tullæ & Occæ confluentes, à quo Meridiem verſus eſt locus paluſtris (q) *Mſeneck* LX milliar. à Moſcovia jacens caſtrum dirutum, quod vicinorum aſylum eſſe ſolet à Tattaris metuentium. [i]

κ *Vorotinenſis* Ducatus caput (r) *Vorotina* XXXIX milliar. à Moſcovia [k] jacet.

λ *Smolenſcenſis* Ducatus L milliaria patens ad Boryſthenem eſt. In eo præter (ſ) *Smolenſcum* urbem ſunt oppida illuſtria (t) *Drohobus*, (u) *Viſma*, & (x) *Moſaisko*. *Smolenſcum* à Moſcovia LXXX abeſt milliaria [l], in editiore loco poſitum, muro ſex cubitos lato, LII turribus firmum, ſpeculam & propugnaculum in medio urbis habet in monte excelſiore. Urbs hæc à *Baſilio* Moſchorum Duce capta eſt, anno 1514, die 30 Julii, quum illa ante centum annos eodem menſe, in Vitoldi Lithuanorum Ducis poteſtatem primum veniſſet. Sed Sigiſmundus III, Poloniæ Rex, Anno 1611, eam recuperavit. Anno demum 1632, medio Novembri à Moſcovitis cœpta eſt obſideri; eamque fortiter ſuſtinuit obſidionem, donec ſequenti anno Uladiſlaus IV, Polonorum Rex, cum exercitu adventans ſpem liberationis oſtenderet: ac tum ipſi obſeſſores Moſcovitæ à Polonis obſeſſi, in eas redacti ſunt anguſtias, ut liberum diſceſſum ſupplices peterent, & à clementiſſimo Rege impetrarent: diſceſſerunt primo Martii, 1634. Attamen, An. 1654, à Moſcovitis oppugnata, & capta eſt urbs illa, & ab iiſdem hodie tenetur.

HEKELII.

[c] Seu aliis *Nowogorod*.

[d] *Polonicis*.

[e] Hunc *Joannes*, prædeceſſor *Baſilii* Ducis, *Alexandro*, *Polonorum* Regi, per vim eripuit.

[f] *S. Twerda*.

[g] *Ma-*

(a) Muſcoviæ origo ultima. (b) Muſcoviæ origo proxima. (c) Muſcovia Chriſtiana. (d) Moskua. (e) Ruſſiæ fertilitas. (f) Volodomiria. (g) Moſaisko. (h) Tweria. (i) Ruſzowa. (k) Taropiecz. (l) Novogrodia infer. (m) Reſan. (n) Colluga. (o) Tulla. (p) Odojum. (q) Mſeneck. (r) Vorotina. (ſ) Smolenſcum. (t) Drohobus. (u) Viſma. (x) Moſaisko.

lensko, μ *Bielska*, ν *Pleskow*, ξ *Weliki Nowogrod* [m], hoc eſt, Novogardia magna, ο *Bielejezero*, π *Jaroſlaw*, ϱ *Swiora*. Principatus, σ *Roſtow* & τ *Suſdal*. Provinciæ, *Wolsko*, υ *Corelia*, φ *Wologda*, χ *Uſtiug*, ψ *Dwina*, ω *Wiatka*, α *Jughora*, β *Petzora*, γ *Condora*, δ *Permen*, ε *Czeremiſſi Nagorni*, ζ *Czeremiſſi Longowi*, η *Mordwa*, ϑ *Kargapole*, ι *Megrina*. Principatus & Provinciæ.

V. Urbes

[g] *Maginus* dicit, hanc Urbem *Moſcovia* longe majorem atque magnificentiorem eſſe.

[h] Hic Ducatus *Volodomiriæ* nequaquam cedit fertilitate.

[i] Hujus Ducatus Titulum Magnus Dux aſſumit. Et hæc Provincia, ſ. Ducatus, omnibus Moſcoviæ Provinciis, ſeu Ducatibus, vere eſt fertilior. Heic enim, ut ajunt, ſingula Grana Frumenti binas quandoque, pluresve Spicas proferunt, quarum Culmi tam denſe accreſcant, ut nec Equi facile tranſire, nec Coturnices inde evolare poſſint. Datur & ibi magna *Mellis*, *Piſcium* atque *Avium* copia, nec *Feræ* deſunt, *Aſpricoli* inprimis, *Hermelli* atque *Caſtores*. Fructus Arborum cæteris *Moſcoviæ* Fructibus longe nobiliores ſunt. Gens autem audaciſſima atque bellicoſiſſima eſt.

[k] Tribus verò à *Colluga*.

[l] *Polonica*.

[m] *Nowogorod*.

BUNONIS.

μ Inter Livoniæ & Lithuaniæ confinia eſt Ducatus (a) *Bielska*, cujus civitas *Bielska*, haud procul à fl. Duna, LX mill. à Moſcovia.

ν *Pleſcoviensis* [n] Ducatus caput (b) *Pleskovia*, Ruſſis vocatur *Pskow*, ad *Pskowam fl.* haud longe à lacu eſt qui *Peipus* vulgò dicitur, XXXVI milliaribus à Novogardia ſita, per civium diſcordiam [o] in Moſcovitæ venit poteſtatem, anno Chriſti 1509. Olim urbs libera ſola in toto Moſcovitæ Imperio muris cincta, & in tres partes diviſa, quarum ſingulæ ſuis clauduntur mœnibus.

ξ *Novogrodienſis* [p] Ducatus habet (c) *Novogrodium magnam*, ampliſſimam olim & potentiſſimam [q] totius Ruſſiæ civitatem, XL milliaribus à Narva Livoniæ portu, XXXVI à Pleſcovia, CXX à Moſcovia ad Lowatam fl. ſitam. Emporium olim fuit celebre, ab Hanſæ Teutonicæ mercatoribus frequentatum; ſed inde per tyrannidem & injuriam ipſius *Ducis Johannis Magni*, qui primus ſe totius Ruſſiæ ſcripſit Monarcham & Johannis Crudelis fuit avus, ejecti ſunt ann. 1494, quum urbem illam per ſeptem annos bello fatigatam cepiſſet, anno 1477. De hac ipſa urbe Ruſſis proverbium eſt: *Quis contra Deum valet, & magnam Novogardiam?* Circa initium noſtri ſeculi capta nihilominus eſt à Suecis haud ita magna manu.

ο (d) *Bielejezero* [r] ad ſtagnum [ſ] album haud procul Novogardia eſt. Ejuſdem nominis arx [t] in ſtagno albo condita eſt; quo belli tempore theſauros ſuos reponit Magnus Moſcoviæ Dux. [u]

π (e) *Jaroſlavienſis* Ducatus ad Volgam eſt, ut & ipſa urbs. [x]

ϱ (f) *Severienſis* Ducatus finitimum habet ab Ortu Verotinenſem & Reſanenſem Ducatus; à Meridie campeſtria deſerta, à quibus per Dznam fl. diſtinguitur; ab Occaſu Lithuaniæ eſt conterminus; à qua Boryſthenes eum dividit: à Septentrione Smolenſcenſem & Moſcoviticum Ducatum attingit. Habet civitates (g) *Novogrod*, (h) *Sewerski*, (i) *Czernikow*, (k) *Putiwolo*. Hunc Ducatum Moſcoviæ Dux, Johannes Magnus modo memoratus, ſub ſuam redegit poteſtatem.

σ (l) *Roſtovia* [y] à Jaroſlovia verſus Meridiem eſt XXXIV milliaribus à Moſcovia diſtans.

τ (m) *Suſdal* inde verſus Ortum ad Cleſinam fl. [z]

υ (n) *Corelia* hodie in Suecorum ditione eſt.

φ (o) *Wologda* ad Septemtrionem eſt.

χ (p) *Uſtiuga* ad Jugam fl. eſt.

ψ (q) *Dwina* [a] eſt ad Duinam fl. unde nomen habet. [b]

ω (r) *Wiatka* ad Orientem jacet ubi opidum (ſ) *Wetkal*.

α (t) *Jughoria* habet (u) *Juhri* opidum; Unde olim Hungari prodiiſſe feruntur [c].

β (x) *Petzora* inde verſus Septemtrionem, ubi ejuſdem nominis opidum & flumen eſt.

γ (y) *Condora* itidem verſus Septemtrionem ad Turam fl. ubi (z) *Wirchaturia* opidum.

δ (aa) *Permia* à Condora verſus Meridiem eſt; ubi *Permavelick* op. At porro in his partibus Septemtrionalibus remotiſſimæ Europæ provinciæ ſunt (bb) *Sibiria*, cujus caput (cc) *Tobol* civitas. (dd) *Obdora* ad litus ſeptemtrionale eſt.

ε (ee) *Ceremiſſi* regni Caſani Tartari appellantur [d]: ac (ff) *Nagorni*, quod montana incolunt: ſicut

ζ (gg) *Ceremiſſi Longowi* à fœnorum ſtruibus dicuntur.

η (hh) *Mordwa* ad Meridiem eſt Reſaniæ vicina.

ϑ (ii) *Kargapolia* à Moſcovia verſus Septemtrionem jacet.

ι Sicut & (kk) *Megrina*. Supererat (ll) *Claietz* provincia, quæ *Caſan* regnum Tartari in Aſia attingit.

HEKELII.

[n] Vel *Pskonienſis*.

[o] *Proditione* nempe *Sacerdotum*.

[p] S. *Novogardienſis*.

[q] Nobiliſſimam, locupletiſſimam.

[r] Seu *Bielyjezo*.

[ſ] S. Lacum.

[t] Inexpugnabilis.

[u] Vid. Sect. V. Cap. huj. Hic Ducatus totus Bene eſt paluſtris, ac ſylvoſus, unuſque ex Titulis *Magni Ducis Moſcovitæ*, & à *Moſcovia* tam abeſt, quàm à *Novogardia Magna*, centum nempe Mill.

[x] Hic Ducatus olim aſſignabatur *Secundo Genitis Ducis Moſcoviæ*, ſed *Joannes Baſilides*, *Moſcoviæ* Dux, redegit eos in ſervitutem, Reditus eorum & Titulum nunc habens.

[y] S. *Roſtovia*.

[z] Claruit olim Caſtro ejuſdem nominis, & Civitate ubi Sedes erat Epiſcopalis. Hactenus verò

(a) Bielska. (b) Pleskovia. (c) Novogrodia magna. (d) Bielejezero. (e) Jaroſlavia. (f) Severienſis Ducatus. (g) Novogrod. (h) Sewerski. (i) Czernikow. (k) Putiwolo. (l) Roſtovia. (m) Suſdal. (n) Corelia. (o) Wologda. (p) Uſtiuga. (q) Dwina. (r) Wiatka. (ſ) Wetkal. (t) Jughoria. (u) Juhri. (x) Petzora. (y) Condora. (z) Wirchaturia. (aa) Permia. (bb) Sibiria. (cc) Tobol. (dd) Obdora. (ee) Ceremiſſi. (ff) Nagorni. (gg) Ceremiſſi Longowi. (hh) Mordwa. (ii) Kargapolia. (kk) Megrin. (ll) Claietz.

V. Urbes in hac regione cunctæ conſtant ligneis ædificiis, ac luto illitis; amplæ quidem ſunt, ſed quarum viis ſæpe latiſſimi campi intercedant. Caput imperii eſt ϰ *Moskva* (1), urbs ſupra modum atque fidem magna, ut quæ quadraginta unum & quingenta ædificiorum millia complectitur. Arx eſt in ea magni Ducis, quem incolæ *Czar*, id eſt, Imperatorem vocant, Domicilium viginti millium hominum capax: quos præſidii cauſâ Magnus Dux perpetuo alit.

Wolodimir. Uſtiug. S. Nicolai. Archangeli op.

VI. Reliquæ urbes ſunt totidem ferè, iiſdemque nominibus, quot Ducatus ac provinciæ. Quarum λ *Wolodimir* caput erat antè Imperii (2). μ *Uſtiug* celeberrimum totius Ruſſiæ in mediterraneis emporium (3). Maritima emporia ſunt ν *S. Nicolai* (4), & ξ *S. Michaelis Archangeli* opida

à continuis *Tartarorum* incurſionibus ita devaſtata eſt, ut ejus Veſtigia vix videas.

[*a*] *Ruthenice Binos* ſignificans.

[*b*] Incolæ victum ex *Piſcibus*, *Feris* & *Ferarum* pellibus quærunt, quibus omnis generis abundant. In maritimis hujuſce Regionis Locis *Urſos albos*, & eos pro majori parte in Mari degentes reperiri dicunt, quorum Pelles in Moſcoviam ſæpius deferuntur.

[*c*] Inde & Indigenæ, pelles pro Tributo Principi *Moſcoviæ* ſolventes, linguâ adhuc utuntur *Ungarica*.

[*d*] Hi Populi in vaſtis Sylvis ſine ullis ædibus habitant, propriam Linguam habentes & ſequentes dogma *Mahumeticum*. Omnes tam *Viri* quam *Fœminæ* ſunt curſu velociſſimi, nec non Sagittarii perfectiſſimi, Arcu nunquam e manibus depoſito, quo adeo oblectantur, ut etiam Filiis cibum non præbeant, niſi præfixum Scopum ſagittâ feriant. Ferinâ Carne & *Melle* magna ex parte victitant, Pane rarenter veſcentes. Pellibus veſtiuntur, quas etiam pro Tributo Magno Duci pendunt.

BUNONIS.

ϰ Urbs illa diviſa eſt in quinque partes, quarum (1) eſt *Kremelena-gorod*, id eſt, aula Imperatoris. (2) *Kitay-gorod*, id eſt, urbs media. (3.) *Tzar-gorod*, id eſt, urbs Cæſarea. (4,) *Skorodom*, id eſt, urbs exterior. (5,) *Streletzka Sloboda*, id eſt, vicus militaris. Arx in ea dupla eſt, *Kytaygorod* & *Bolſagorod*; quas ab una parte *Moſqua* fl. ab altera *Neglina* fl. alluunt. Ad Sagittæ jactum inde eſt curia, quæ *Opryzna* dicitur, id eſt, ſeparata habitatio, à *Johanne Baſilide*, anno 1564, exſtructa, in qua Magnus Dux cum præſidio *XXM* ſatellitum ſolitus eſt habitare. Pro his, & exteris ad potandum proclivibus trans Moſquam fl. opidum *Nialeuki* exſtruxit, ubi illis ad nauſeam uſque potare eſt conceſſum.

λ (a) *Wolodimiria* Ruſſiæ caput [*e*] erat ante Moſcoviam urbem. [*f*]

μ (b) *Uſtiug* memoratum eſt hoc ipſo capite. [*g*]

ν (c) *S. Nicolai* opidum ad ſiniſtrum Duinæ fl. oſtium eſt, quo in mare Album ſe exonerat.

ξ Ad ejuſdem Duinæ ripas (d) *Archangeli* opidum jacet. Reliquæ Moſcovitici Imperii civitates illuſtriores ſunt modo memoratæ, *Novogardia* (5), *Pleſcovia* (6), *Tveria* (7), *Smolenſcum* (8), & *Vologda* (9) centum à portu S. Nicolai diſtans miliiaribus. (e) Moſcovitica tellus, ſub rigido poſita cœlo, fert tamen cannabis, lini & mellis magnam copiam [*b*]. *Pelles* pretioſæ inde exportantur. *Duina* fl. ſicut Nilus agros vicinos inundatione ſua fœcundat. Equos habet parvos, ſed generoſos, & falcones optimos. Lupi fere omnes ibidem ſunt nigri, ac ea de cauſa terribiliores. (f) Cæterum Duces aut Comites, qui Dominium utile in bonis feudalibus liberum poſſideant, & ad hæredes eadem tranſmittant, in Ruſſia iſta nulli ſunt. Addicit quidem Magnus Dux nonnullis pagos & agros, ſed ruſticorum operis nihilominus utitur, & quum libet, rurſus adimit, adeò ut abſolutum in ſubditos omnium rerum habeat imperium, & inſtar Numinis à ſubditis colatur; eique obedientia omnibus in rebus, abſque ulla recuſatione præſtetur. Nam quicquid ille agit, aut molitur, quantumvis ſit iniquum, Dei voluntate ac nutu geri exiſtimant. (g) Nobilis à Duce, aut ruſticus à nobili fuſtigatus inſuper gratias agit, quod Dominus ſervum ſuum ita emendare dignatus ſit. Summum religionis & pietatis ſtudium præ ſe ferre princeps Moſcorum, ipſiuſque proceres videntur, dum ſingulis diebus ordinarias preces ſuas abſolvunt, & templa ſua creberrimè adeunt. (h) *Epiſcopi* in univerſo Moſcorum imperio ſunt XI, quos *Vladiccas*, id eſt, OEconomos & diſpenſatores ſuâ linguâ nominant: ſacerdotes verò ſeu presbyteros, *Poppos* & *Archipoppos*. Horum *Metropolita*, qui à Conſtantinopolitano Patriarcha olim confirmabatur (nunc à ſolo Magno Duce delectus per duos aut tres epiſcopos conſecratur, ac quum libet Principi, removetur)

Moſcoviæ

(a) Wolodimiria. (b) Uſtiug. (c) S. Nicolai op. (d) Archangeli op. (e) Moſcovitici ſoli natura. (f) Moſcovitarum proceres. (g) Moſcovitarum mores. (h) Moſcovitarum Epiſcopi.

(1) *An. 1571, incendio fere deleta, & 80000 hominum periere. An. 1611, 41000 domus igne conſumptæ & 200000 hominum a Polonis occiſa. Circuitus urbis 16 m. paſſ. incolas ſecundum hodiernos ſcriptores 700000 numerat. Domus ex ligno conſtructæ igni admodum obnoxiæ. Multi Græci Perſæ & Tattari ibi degunt, proteſtantibus liber cultus conceditur. Templa & Capellas 2000 numerat. Palatium Czarium, optime munitum, & dimidium civitatis obtinet. Turres cupro deaurato teguntur. Campanam totius mundi maximam Jactat, 33600 lib. ponderantem.* (2) *Adbuc ſecundum locum obtinet, & Czarum ipſum ducis titulo decorat. Sedes regia inde mota, ob Tattarorum viciniam.* (3) *Pellibus ſcilicet.* (4) *Portus in ripa Dwinæ ſiniſtra a S. Nicolao Moſcorum patrono denominatus.* (5) *Olim Reſpublica adeo potens ut ceſſerit in proverbium, Fruſtra contenditur cum Deo & Novogardia. Sed ab immanibus Tyrannis Juan Vaſili, & Juan Baſilowick fœde vaſtata, & Incolæ internecioni traditi; a Suecis, An. 1611, expugnata, ſed conventu poſtea Moſcis reddita. 100 Templa & Monaſteria quorum Turres cupro deaurato tectæ adbuc numerat.* (6) *Oppidum adeo amplum, ut cum a Polonis, An. 1581, obſeſſa, præſidium 70000 peditum & 7000 equitum præter cives aluerit.* (7) *Provinciæ Metropolis, quæ 10000 Equites & 80000 pedites luſtrare poteſt.* (8) *Ampla, ſed infrequens, muris & arce probe munita, a Polonis, An. 1611, capta, 100000 Moſcorum ſtrage, at nunc Czaro reddita pellium commercio celebratur. Moſcus bic quotannis ſeſe & legatos peregrinos venatu oblectat.* (9) *Bene munita, & propter ſylvas & paludes fere inacceſſa, quo nomine, ab [illegible] ingruente periculo, Moſcus hic Theſaurum condit.*

da (1) à Belgis, Anglis, & Germanici Suevicique maris accolis frequentata. In opidum *Bielejezero*, quod in lacu conditum, bello ingruente, theſauros Magnus Dux abſcondit. Sunt præterea Magni Moſcoviæ Ducis imperio ſubjectæ Tattarorum quædam nationes Aſiaticæ, de quibus poſteà in ipſa Aſia.

Bielejezero.

(1) *Emporium Moſcoviæ totius Nobiliſſimum 6. M. paſſ. ſupra oſtium Duinæ ſitum, admodum frequens, at non magni circuitus; vectigal grave mercibus cujuſcunque generis hic a Moſco imponitur.*

Moſcoviæ reſidet. *Archiepiſcopi* metropolitæ ſubjecti ſunt *duo*, alter *Novogardiæ Magnæ*, alter *Roſtovii* ſedet. Reliquorum octo Epiſcoporum ſedes ſunt; *Smolenſcum*, *Caſanum*, *Tueria*, *Reſania*, *Suſdalia*, *Vologda*, *Columna*, & *Cortiza*. Eliguntur autem Epiſcopi ex monachis, veluti ſanctioris vitæ hominibus, quorum monaſteria frequentiſſima in Moſcovitico Imperio ſunt; omnia tamen ejuſdem veſtitus & ordinis, cujus D. Baſilium autorem referunt. (a) Chriſtianam enim religionem a Græcis Ruſſi primum acceperunt circa annum C. 980, quum Anna, ſoror Imperatoris Conſtantinopolitani, *Volodimiro* Ruſſorum principi, Kyoviæ ſedem habenti, nupta eſſet. Epiſcopi verò ſuas diœceſes raro aut nunquam ipſi inviſunt, ne quam ſuſpicionem conſpirationis cum ſubditis præbeant tyranno; ſed in monaſteriis ἡγουμένους ſeu præpoſitos, & in opidis quibuſdam laicos, vitam ſacerdotum obſervantes, habent. In ſcholis legere duntaxat & ſcribere docentur pueri; nec Academiæ aut collegia in univerſo exiſtunt Imperio Moſcovitico; tum ut hæreſeon, quas per eruditionem excitari putant, occaſiones præcidantur; tum, ne Principe ipſo ſapientior aut doctior quis videatur. Quem ſolum omnia, præſertim ad omnium gentium religiones pertinentia, ſcire, & omnes nodos ac difficultates uno verbo poſſe expedire, ſubditis perſuaſum eſt. Conjugalis amor plerumque frigidus eſt; quoniam ſponſo copia non datur ſuæ videndæ ſponſæ, niſi poſt nuptias. Quartâ demum uxore defunctâ non licet viduo quintam ducere. Divortia permittunt. Morienti teſtimonium datur vitæ actæ à ſacerdote ſcriptum, ut divus Petrus, cœli janitor, eo viſo, ſtatim intromittat tale offerentem [i]. Moſcis verſus Meridiem finitimi, & jam perpetui ferè illorum hoſtes, olim patroni & ſuperiores Domini erant, *Crimæi Tattari* [k]. *De rebus Moſcoviticis plura cogniturus legat comment. Pauli Jovii de legatione Baſilii M. & commentarios rerum Moſcoviticarum Sigiſmundi ab Herberſtein.* [l]

REISKII.

[e] Ac Metropolis.

[f] In quam deinde *Johannes*, *Danielis* Filius, Magnus Muſcoviæ Dux, ſedem ſuam tranſtulit.

[g] Sed ego hoc loco adjiciendum eſſe exiſtimo, quod non ſolum in hac urbe, ſed & in ipſo toto Ducatu *Panis* uſus omnino rarus & propemondum nullus ſit. Ideoque Incolæ pro Cibo utuntur Feris & Piſcibus.

[h] *Vitem* non producit neque *Oleam*, *Ceraſis* quoque ac *Nucibus*, præterquam *Avellanis*, caret. Aliorum generum Fructus profert; verum inſuaves. Segetes aſperrimo frigore diuturnæ Hyemis raro matureſcunt. Ideoque in Hypocauſtis manipulos deſiccant.

[i] Vid. de Gentis huj. *Religione*, *Sacrificiis*, *Nuptiarumque* ac *Funerum Ritu* Liber Singularis *Spiræ* A°. CHR. M. D. Lxxxv. in 4. exc.

[k] De *Bello Moſcovitico Stephani Regis* editus eſt Tractatus ab *Henrico Heidenſtein* Baſil. 1588. in 4. deſcripſitque Narrationem *Legationis Zbaravianæ* & *Rerum apud Ottomannos* A°. CHR. M. DC. XXII. *geſtarum Samuel Kuſcewiz* Dantiſc. A°. XLV. Sup. Secul. in 12.

[l] *Varios Muſcovitarum Rerum Scriptores*, eoſque *Francof.* ad *Mœn*. A. CHR. M. DC. in fol. exc.

(a) Moſcovitarum Religio.

LIBER

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

Summa Aſiæ deſcriptio.

I.

EXplicatis omnibus Europæ partibus, tempus eſt *Tanai* trajecto Aſiam ingredi. Hæc quippe Europæ connexa, imo innexa, cum & *Scythæ*, *Aſiatica* gens, in Europam ampliſſimo tractu protendantur, & *Sarmatæ*, gens Europæa, ultimos fines in Aſiam non minori tractu extendant. [*a*]

Aſia nobiliſſima terræ pars. II. Ipſa terra *Aſiæ* ab initio rerum omnium nobiliſſima; ut quæ prima genus mortalium intra ſe conſpexit & in alias mundi partes emiſit. Prima gentium ritus, ſacra, mores, rationemque vivendi alias docuit. Hæc denique eſt, quæ Deum ipſum humana ſpecie tulit. Unde dicta. Dictam Græcorum alii volunt ab *Aſia* Nympha, Oceani & Tethyos filia, Japeti conjuge [*b*], alii ab *Aſio* Manei Lydi filio.

Fines. III. *Fines* ſunt *ab Septemtrione* Oceanus Scythicus; ab *Oriente* mare Eoum; à *Meridie* mare Indicum, ſive Rubrum; *ab Occidente* Sinus Arabicus, & Iſthmus qui eſt inter Sinum Arabicum & Mare Internum; atque inde maria Phœnicium & Ægæum, Propontis, Pontus, Mæotis lacus, Tanais amnis & Obium flumen. (1)

Magnitudo. IV. *Longitudo* ejus ſumma eſt inter Helleſpontum & Malaccam, extremum Indiæ emporium, mill. Germ. CIↃ CCC. *Latitudo* inter fauces Arabici Sinus & *Tabin* promontorium, quod eſt ad fretum *Anian*, mill. CIↃ CCXX. 1

V. *Di-*

HEKELII.

[*a*] De hac TERRÆ Parte, ejuſque Provinciis extat, præter PII IIdi *ASIÆ Deſcriptionem*, BARTHOLDI NIHUSII *Tractatus Chorographicus*, A°. 1658, in 8. f. publicæ luci expoſitus. Extat & JOANNIS BAPTISTÆ GRAMMAYES *ASIA*, ſive *ASIATICARUM Gentium Hiſtoria*, A°. 1611, *Antverpiæ* in 4. f. prelo ſubjecta. Sed *potiores ASIÆ Fluvios* lepidè deſcripſit BOISSARDUS Lib. I. Eleg. XXI. à v. 169, uſque ad. v. 202. Habitatores ac Incolas ASIÆ, quod hæc Regio ſit clementiſſima atque temperatiſſima, excellenter formoſos & probè coloratos eſſe, iis, qui pedem ſaltem e Patriæ limitibus trepidè fixerunt, etiam notiſſimum eſſe exiſtimo. Hæc REGIO quomodò à *Regibus MACEDONUM* ſit propriè occupata, docet ex *Strabonis* Lib. XII. GEOGR. *Hippolytus* à *Collibus* Cap. II. in *Princ.* p. 7.

[*b*] *Promethei* Matre.

REISKII.

1 (a) Nomen Aſiæ inter veteres Græcos & Romanos æquivocum ſignificationem variam, ipſa regio diverſas quoque partitiones ſuſtinuit: Omnes producere in præſenti, aut notationem nominis longam conficere ſupervacuum erit. Valeat Græca eademque fabuloſa vocis origo quam Auctor attulit: Illa propius ad verum accedit, quæ Bocharto & Spanheimio placet. (b) Namque cum Aſia proprie dicta ſive minor ex ſenſu veterum *magna peninſula, inter Africam Europamque medio loco* ſita exſtet, veroſimilius erit, Aſiam à Phœnicio אסי *Aſi*, vocabulo deduci, quod *medium* ſonat. Recte Pomponius

(a) Aſia æquivoca. (b) Unde dicta.

(1) *Diffundit ſe Aſiæ continens ab occaſu ad ortum a mari Ægæo ad mare Eſonis, ſive a gradu LV, ad gradum CLXXXII Longitudinis; atque ab Auſtro in Boream ab Ilbor ſeu Ioor, urbe Auſtraliſſima aureæ Cherſoneſi, ad extremam Tartariam, ſive a gradu I, ad LXXII, quin juxta alios LXXIV, Latitudinis Borealis. Inſulæ autem ipſius, quæ jacent in mari Indico contra Sinam & Indiam, ad gradum XI circiter Latitudinis ſeſe explicant. Proinde pars maxima inſularum, & quædam partes ex continente intra Zonam ſunt torridam; pars ampliſſima continentis eſt intra Zonam temperatam Septentrionalem, parteſque minimæ in Zona frigida Septentrionali locum tenent. Vincit Aſia Europam non ſolum, ſed & Africam, magnitudine. Joan. Luyts. Introduct. ad Geog.*

Clima pro varia Latitudine multum variat. Solum plurimis locis fertiliſſimum, etiam in ipſa Zona torrida fructus fert nobiliſſimos qui fruſtra alibi quæruntur; nec deſunt pretioſiſſimi lapides, optime notæ Metalla, montes fluminaque celebria. Aſiatici habentur molles, capaces artium, ingeniis fere ſerviles, & amantes regiminis Monarchici. Fluxis veſtibus delectantur. Idem.

V. *Diviſa* fuit olim univerſa in *Majorem* & *Minorem*. Regiones quas *Major* complectitur ſunt iſtæ, *Sarmatia Aſiatica*, *Scythia Aſiatica*, *Serica*, *Sinæ*, *Indiæ*, *Inſulæ* ad *Indias*; in Continenti rurſus *Gedroſia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachoſia*, *Sogdiana*, *Parapamiſis*, *Bactriana*, *Hyrcania*, *Margiana*, *Parthia*, *Perſis*, *Suſiana*, *Media*, *Albania*, *Iberia*, *Colchis*, *Armenia*, *Meſopotamia*, *Aſſyria*, *Babylonia*, *Arabia*, *Syria*, *Palæſtina*, *Phœnice*, *Cilicia*, *Cappadocia*, *Galatia*, *Pontus*, *Bithynia*, *Pamphylia*, *Lycia*, & Inſula *Cyprus*. In Minori ſunt hæ: *Phrygia*, *Myſia*, *Lydia*, *Caria*, *Æolis*, *Ionia*, *Doris*, & Inſula *Rhodus*.

Aſiæ Diviſio antiqua. Majoris Aſiæ provinciæ. Aſiæ minoris provinciæ.

VI. At hodie tota Aſia in *quinque* potiſſimum dividitur partes; quarum *I. Tartaria*; *II. China*; *III. Indiæ*, ſub quibus inſulæ adjacentes; *IV. Perſarum* ſive *Sophorum* imperium, ſub quo comprehenditur *Armuziæ* peculiare regnum; *V. Turcicum Imperium.* 2

Nova Aſiæ diviſio.

ponius Mela inquit Lib. I. c. 2. *minorem Aſiam Romanus equoribus mediam erexit*: Euſtathius ad Dionyſ. ſ. poſt. v. 27. eam cum Europa & Libya collatam μέσην αὐτῶν ἔχειν ... i. e. *medium inter illas habere ſitum.* Itaque nomen ab Aſia minori tranſiit ad majorem, quæ prima humani generis ab mundo condito diluvioque parens, prima Paradiſi ac veræ, quam Semus conſtituerat, eccleſiæ ſedes, prima coloniarum omnium, quotquot per orbem hinc omnem prodierant, origo fuit.

REISKII.

2 Mirum dictu eſt, quam Geographi recentiores in (a) Aſia dividenda, hujusque partibus diſſideant: Sunt quibus bimembris in *Citeriorem* ſive *Septentrionalem* reſpectu Caucaſi, & *ulteriorem ſive Auſtralem* diviſio: Sunt quibus alia in *continentes terras*, & *inſulas* partitio cum Petro Valleo placuit: *Noſtro* Auctori ſua pro *quinque partibus* majoribus probatur, quæ tamen ipſa obſcurior & imperfecta non omnem Aſiam æquat. (b) Itaque *pro Imperiis, regnis, & principatibus* quam alii partitionem amant, hanc in præſenti quoque tenebimus. Huc ergo ex Europæis duo pertinent; (1.) *Turcicum* longe lateque patens, (2.) *Muſcoviticum* imperium, per Tataricas & ſeptentrionales terras Aſiaticas, Lucomoriam, Tingoeſiam, pluresque alias productum, (3.) *Tatarico-Chinenſe* inter cætera, ſi Kirchero fides habebitur, vaſtiſſimum, (4.) *Indicum* magni Mogulis è Tataria ortum, (5.) *Perſicum*. Porro *regna bene multa* occurrunt *Indica*, per continentem ac Inſulas extenſa. Ut ſunt Kunkam Narſingæ, Mulabariam, Peguſiam, Japoniæ, Zeitom, Sumatræ, Bantam, &c. *regna* itidem *Luſitanico Hiſpanicoque regi* cum Philippinis, itemque ampliſſima *Dominia Belgio confœderato* & hujus Indicæ ſocietati ſubdita. *Principatus* præ cæteris clarent, (1.) *Georgianorum*, (2.) *Arabum Phylarcharum*, (3.) *Druſorum*, (4.) *Chriſtianorum in monte Libanon*, (5.) *Sidonius*, (6.) *Gentium aliarum* ſub Turcico Indicoque Imperio libertatem ſibi tuentium: De ſingulis diſtinctim explicabitur.

(a) Aſiæ diviſio & partes. (b) Imperia, regna & principatus.

CAP. II.

Scythia Aſiatica & Sarmatia Aſiatica; *item Serica & Sogdiana.*

I.

PRima igitur Aſiæ, poſt Tanaim, Regio eſt *Scythia* ipſaque, gens Scythæ, quos Perſæ *Sacas* appellavere à proxima gente: antiqui *Arimeos* dixerunt. In Europam uſque ad Iſtri oſtia extendi, ſupra demonſtravimus; ubi etiam fines eorum explicuimus. 1 (1)

Scythia Aſiatica.

Ejus fines.

II. At *Scythia Aſiatica fines* habet, ab *Occaſu* eosdem quos ipſa Aſia atque Europa: ab *Septentrione* mare Scythicum ſive Concretum ad *Tabin* uſque promontorium: ab *Ortu* mare Eoum, & Auxatios Caſioſque montes, quibus à

(1) *Scythæ, nomen omnium populorum Septentrionalium, ... maxime. Nam licet etiam in Europa Scythæ fuerint, illi tamen ſæpius Getæ ... antur, aut Sarmatæ ...*

REISKII.

1 (1) Verba ſub initium recitata non Auctoris noſtri ſed Plinii ſunt ex Lib. VI. c. 17. unde *Sacarum nomen* aut Scythis omnibus commune, aut uni Scythicæ nationi *proprium* cognoſcitur. Hæc præ cæteris æqui ac juſti ſtudio inter veteres multum commendatur, nec Scythia ſeſe ſola cohiberi, ſed in Armeniam ſuas colonias abduci voluit: Unde ... hujus regio dicta. Igitur ſi fines Scythiæ apud auctorem noſtros reſpicias, tum vero Tatariæ Aſiaticæ tractatus non ſufficit, ſed regiones aliæ iiſdem limitibus concluduntur.

REIS-

(1) Sacæ aut latius aut ſtrictius dicti.

à *Serica* hodie *Catajæ* regno diſterminatur; & *Ottorocoram* montem, quo à Sinis ſive Chinenſibus diſcernitur: à *Meridie* Emodos montes, quibus ab Indiis; & *Sogdia Oxiaque* juga, quibus à Perſarum ſubmovetur imperio; dein mare Caſpium; mox *Caucaſum* montem, quo ab Albania; & *Coracem*, quo ab Iberia & Colchide ſeparatur. (1)

Magnitudo.

III. *Longitudo* ejus atque Latitudo nobis in Europa dictæ ſunt. Complectitur autem hodie totum Tartariæ Aſiaticæ nomen; ſi regnum *Catajæ* excipias, quod Seres populi olim tenuere, & *Zagatajæ* partem nomine *Ocrage*, quam Sogdii. *Diviſa* fuit in *Sarmatiam Aſiaticam*, *Scythiam intra Imaum* montem, & *Scythiam extra Imaum* montem.

Diviſio.

SARMATIA ASIATICA. 2

Sarmatia Aſiatica.

IV. *Sarmatarum Aſiaticorum* regio includitur fluminibus Tanai & Rha, ſive *Volga*, mari Hyrcano, Ponticoque, & montibus Corace Caucaſoque. Nunc *Tattari Czerkaſſi* eas terras tenent. Populi in ea à veteribus Geographis recenſentur innumeri; at clari α *Turcæ*, ſive *Turci*, qui Turcicum condiderunt Imperium. Præterea β *Amazonum* muliebre genus, omnium clariſſimum.

Scythia Intra & Extra Imaum montem.

Scythia intra & extra Imaum montem.

V. Reliqua Scythia Aſiatica in *duas* dividitur partes: quæ Occaſum ſpectat, *Scythia intra Imaum* montem; quæ Ortum, (2) *Scythia extra Imaum* dicitur.

In

REISKII.

2 (a) Non ſoli Czirkaſſi Tatari, ſed Nagajani & Zavolhenſes, Imperio Muſcovitico ſubjecti Sarmatiam tenent Aſiaticam: *Turci* quondam illis finitimi ad Turkeſtanam propius rejiciuntur. Hæc enim regio Scythiæ adhuc ſupereſt, jugis montibuſque Caſpiis incluſa, & ſedes Turcarum patria. (b) Turci autem ex Arabica voce תרך i. e. ab *relinquendo* nomen habent, quaſi relictos diceres ab Alexandro ſcilicet magno. Hic enim apud Elmacinum Arabeſque legitur, (c) *Gogum Magogumque, i. e. Turcos*, uti volunt, *Tataroſque* Caſpiis jugis & montibus tanquam muro ferreo ſeparaſſe, ne vicinas provincias ab ſeſe occupatas irruerent: Hæc quippe de Gogo & Magogo communis Arabum, Syrorum & Judæorum ſententia fuit. De (d) *Amazonibus* quas Auctor noſter veterum narrationes comprobat, haſce libro peculiari ſcriptor Gallicus Petitus vindicavit, totamque hanc hiſtoriam, de qua ſæpius dubitatum fuit, perſpicue illuſtravit. De Turcis vero vide Chronicon Dreſchlerianum noſtris cum notis & additionibus Lib. II. c. I.

BUNONIS.

α (e) *Turcæ* [*a*] à *Thogarma* orti, inter Mœotin paludem & Caſpium mare ad Septentrionale Caucaſi latus collocantur ab auctoribus. Iſti vero ex Septentrionibus per Caucaſias portas irruperunt, vicinaſque ſecum traxerunt gentes, nempe *Comaros* à Gomer, *Maſſagetas* à Magog, *Tauros* à Thubal, & *Moſcos* à Meſchec ortos. *Moſci* hi inter Caſpium mare & Pontum Euxinum, ubi *Albania*, *Iberia* & *Colchis*, ad Caucaſum uſque montem incoluerunt; *Armeniæque* partem ad Euphratem: ne quis eos cum Sarmatis Europæis hodiernisque Ruſſis ſive Moſcovitis confundat, Plinius, Mela, & Herodotus unanimi conſenſu ſupra Caucaſum circa Mœotin paludem & Tanaim amnem ponunt Sarmatarum nationem Turcas. Et huic regioni rectè conveniunt, quæ Ezech. cap. 38, & 39. proloquutus eſt [*b*]. Quando vero hoc Turcarum cœperit imperium, hujus libri cap. 25. dicetur.

β (f) *Amazones Sauromatæ*, gens muliebris & bellicoſa, auctoribus decantatiſſima, juxta Tanaim habitantes, Trojanorum adverſus Græcos auxiliatrices, appellationem habent ab α privativa, & μαζὸς mamma ſ. papilla, ut vult Euſtathius in Dionyſium [*c*], quod adurerent dextras infantium mammas, ut ad ſagittarum ictus & dimicandum cum hoſte expeditiores forent, ſicut etiam Juſtinus lib. 2. [*d*] prodit. Ex ſedibus iſtis egreſſæ ad *Thermodoontem fl.* in Cappadocia conſedere. Ibi regio Amazonum eſt & mons, ex quo *Thermodoon flumen* oritur. Ab eiſdem *Epheſus* urbs Aſiæ Minoris, Ioniæque caput, condita traditur [*e*]. Fuêre & tales, ſi credimus Diodoro, ad mare Hyrcanum, & in *Libya*: imò hodiè, ſicut Hiſpani tradunt, ad flumen dictum *Rio de las Amazones* apud Americanos ſunt Amazones. Sed & maximam Atlantici maris inſulam quandam habitatam ab illis, apud eundem Diodorum invenies.

HEKELII.

[*a*] *Muſulmannos* ſeipſos vocantes.

[*b*] Sunt autem proprie *Turci*, ex *Chalcondilæ* mente, Homines agreſtiorem victus rationem ſequentes.

[*c*] Qs.

(a) Tatari Moſcovitici. (b) Turci. (c) Gog & Magog. (d) Amazones. (e) Turcæ. (f) Amazones.

(1) *Scythia Aſiatica a Boſphoro Cimmerio, Mæoti palude, Tanai fluvio incipit, & inter Oceanum Septentrionalem ac pontum Euxinum, mare Hyrcanum, Jaxartem fluvium, Indicos montes, in extremum orientem ad Seres uſque aut per illos etiam procurrit. Itaque fines ejus non ubique cogniti. Idem.*

(2) *Scythia intra Imaum, a fluvio Rha quæ vaſta terra ſupra Caſpium mare, & ſupra Jaxartem fluvium, & inde montes uſque ad Imaum montem procurrit, & uſque ad Oceanum Septentrionalem, ſaltem ad incognitam terram extenſa eſt. Imaus autem citeriorem Indiam a Scythia diſterminat, & inde longiſſimo jugo in Septentrionem procurrens, Scythiæ partem quæ intra jugum, ab altera quæ extra jugum eſt, dirimit.*

Scythia extra Imaum habet ab occaſu Imaum, a Septentrione terram incognitam, ab ortu Sericam, a meridie Indiam extra Gangem. Idem.

Quæ Tartaria hodie appellatur Regio, antiquitus partim Serica partim Scythia nuncupata eſt. Luyts.

In Scythia *intra Imaum* montem populi inter alios fuere γ *Saſſones*, unde quidam Saxones in Germania ortos nugantur: & δ *Sacarum gens* magna, nunc *Turckeſtan* & *Tagaliſtan*, in confinibus Indiæ. Atque in his populi omnium Scytharum nobiliſſimi ε *Maſſagetæ*.

VI. *Fluvii* univerſæ *Scythiæ* celebres ſunt ζ *Obius*, & η *Paropamiſus*, ad quem nunc urbs *Camul*, uterque mare Septentrionale petentes: ϑ *Jaxartes*, nunc *Cheſel*; & ι *Rha*, nunc *Volga*, ſive *Volha*, & *Edel*, in mare Hyrcanum erumpentes. Fluvii Scythiæ.

VII. Montium maximus atque celeberrimus eſt *Imaus*; cujus Septemtrionalis pars nunc *Alkai* perhibetur; ubi Tartariæ Imperatorum ſepulchra. Inde ad Gangis fluvii fontes Indiæque fines CCCCL mill. Germ. longitudine protenditur. 3 Imaus mons.

S E-

[c] Qs. dicas *altera ex Mammis carentes*.

[d] Cap. 1. Sect. 3. ſeq.

[e] Conf. *Plinii* Lib. V. H. N. c. XXIX. p. 77. qui & Lib. VI. c. VII. p. 83. de Earum Connubiis agit. Claruit quoque inter *Amazones* & *Menalippe*, item *Hippolyte*, quæ ab *Hercule* capta & à *Theſeo* in uxorem ducta eſt. Meminit & Earum *Strabo* Lib. XI. *Geogr.* p. 110. Tom. II. & Lib. XII. p. 189. ut & *Maginus* Part. II. *Geogr.* Ptolem. fol. 230. fac. a.

BUNONIS.

γ (a) *Saſſones* iſti verſus Septentrionem ad Margum ponuntur fluvium. Sunt qui non ſolum Saxones à Saſſonibus; verum etiam *Cimbros* à Cimmeriis, *Miſnios* à Myſiis, *Turingos* à Tyragetis, *Cauchos* à Cauconibus, *Friſios* à Phrygibus, alioſque populos aliunde deducunt, nuda vocabulorum alluſione decepti, omnibus licèt antiquis ſacrarum juxtà ac profanarum hiſtoriarum monumentis reclamantibus.

δ (b) *Sacæ* [*f*] Sogdianis finitimi ſine urbibus per deſerta habitârunt. Ab occaſu habent Sogdianam; à Septemtrione Scythiam intra Imaum montem; ab Ortu Scythiam extra Imaum; à Meridie Indiam intra Gangem [*g*].

ε (c) *Maſſagetarum* fines ita deſcribuntur ab auctoribus, ut à Septemtrionibus Oceano; ab Occaſu Obio & Rha amnibus; à Meridie Caſpio mari, & Oxo fl. fuerint incluſi. Ab his Cyrus Perſarum Rex cum exercitu extinctus eſt.

ζ (d) *Obius flumen* antiquioribus *Carambucis*, unde *Carambucæ*, Hyperboreorum gens, inſulam. E regione oſtii ejus inſula illa eſt *Nova Zembla*, olim *Elixona*, haud minor Sicilia, teſte Hecatæo. Ab Obio flumine *Riphæi* montes, & (e) *Obii* ſeu *Obia juga* appellati ſunt. Celticæ promontorium *Lytarmis* ad Obii oſtium, hodie vulgò nautis dicitur *Capo d'Oby*, id eſt *promontorium Obium*. [*h*]

η (f) *Paropamiſus* flumen in Scythia extra Imaum montem eſt. Mons etiam ille, ex quo Indus flumen oritur, Solino [*i*] & Mela [*k*] teſtibus, *Paropamiſus* vocatur.

ϑ (g) *Jaxarten* ſoli vocant *Bactri*: nam alii Scythæ *Silyn* nominant. Hunc eundem eſſe Tanain exercitus Alexandri Magni crediderunt. Verùm Dæmodamas dux Seleuci & Antiochi amnem illum tranſvectus, alium eſſe, quàm Tanain, deprehendit. Ultra Indi fontes in his Sogdianorum finibus Alexander M. (h) *Tertiam* condidit *Alexandriam*, ad conteſtandos itineris ſui terminos. Hic enim locus eſt, in quo primùm *a Libero* patre, poſt ab *Hercule*, deinde à *Semiramide*, poſtremo etiam à *Cyro* aræ ſunt conſtitutæ. Solinus. [*l*]

ι (i) *Rha fl.* in Moſcovitarum finibus exoriens, ad Tanain accedit ad ſeptem leucas, per Caſanum & *Aſtracanum* decurrens in mare Caſpium 25 oſtiis influit, tanta vi aquarum, ut illud multa milliaria dulce reddat: Europæis noſtris appellatur Volga, Tartaris Edel, Armenis Thamar.

HEKELII.

[*f*] Vel *Sagæ*, quos *Joſephus Magogas*, Veteres vero *Arameos* vocant.

[*g*] Eorum, & in genere *Scytharum* Mores deſcripſit *Plinius* Lib. VII. c. II. p. 106. lin. 32. ſeqq. ubi eos inprimis nominat ἀνθρωποφάγους, quod humanis corporibus veſci ſolent.

[*h*] *Maginus* Fluvium *Oby*, ex Lacu *Kytay* emanantem *Tartariæ* adſcribit.

[*i*] In *Polyh.* c. LXV. p. 126. lin. 11. quamvis in *Specie* loc. cit. hujus Montis mentionem neutiquam fecerit; meminit tamen ejus Cap. LI, p. 110. lin. 43.

[*k*] Lib. III. c. VII. p. 223. lin. 41. ſeq.

[*l*] Loc. cit. Cap. LXII. p. 122. lin. 41. ſeqq.

REISKII.

3 (k) Imaus crucis inſtar ad plagas quatuor procurrit, & Scythiam ita ferè ſecat mediam: Hinc hodieque accolis Dalanguos & Naurgeurnes dicitur. (l) Caucaſus autem à Ponto Euxino ad mare Caſpium per Colchida & Albaniam procedit, hodieque Coxes ex antiquo nomine vocatur. Hunc Bochartus ex Armenica dialecto, & duabus quidem vocibus [גוג בשן] *Gog boſan*, i. e. *Gogi munimentum* coaluiſſe conjicit. Falluntur vero priſci Geographi, ſi qui tantæ *hunc altitudinis faciunt, ut noctu ſ ſignum pluribus colluſtretur radiis*. Idque Kircherus in mundo ſubter. Lib. I. c. 14. & Varenius in Geographia Lib. II. c. 3. refellunt. Unus e fluviis probe notetur (m) Obius vel Obis, qui ex Aſiæ lacu Kithaisko effluens, per provincias Ruſſicas in Oceanum glacialem Tobole recepto effunditur: De cæteris, quæ Auctor tradit, fluviis, ſufficiunto.

SI BU-

(a) Saſſones. (b) Sacæ. (c) Maſſagetæ. (d) Obius ſeu Carambucis fl. (e) Obii montes. (f) Paropamiſus fl. & mons. (g) Jaxartes fl. (h) Alexandria Tertia. (i) Rha ſeu Volga ſeu Edel. (k) Imaus. (l) Caucaſus. (m) Obius.

SERICA.

Serica.

VIII. At Tartariæ nunc extremæ ad Eoum mare pars, quæ Catajæ regnum dicitur, olim fuit κ *Serica* regio, quam gens clariſſima *Seres* incoluerunt. Horum metropolim λ *Seram* eodem nomine etiam nunc exſtare, quidam contendunt. 4 (1)

SOGDIANA.

Sogdiana.

IX. μ *Sogdiana* etiam regio, inter ν Oxi dexteram ripam & Sogdios montes ſita; quæ Perſici olim Imperii fuit, nunc Tattariæ pars eſt, ſub nomine *Ocrage.* (2)

BUNONIS.

κ (a) *Serica* [m] terminatur ab occaſu Scythia, quæ extra Imaum eſt, à Septemtrione atque Ortu terrâ incognitâ Ptolemæo, à Meridie Indiâ extra Gangem & Sinis. *Sericum* inde primum exportatum eſt ad alias gentes. [n]

λ (b) *Sera* urbs hodie *Sindifu* Mercatori dicta, in extremis Sericæ partibus ad Ortum ponitur.

μ (c) *Sogdiana* terminatur, ab Occaſu & Septentrione Scythia intra Imaum montem; ab Ortu Sacis, à Meridie Bactriana & India.

ν (d) *Oxus* [o] amnis de lacu *Oxo* [p] exoritur, cujus oras *Heniochi*, *Batcni*, *Oxiſtagæ* accolunt; ſed præcipuam partem *Bactri* tenent. (e) *Alexandria* ibi fuit *Oxiana*; Duas enim ibidem condidit Alexander M. urbes, *Alexandriam Oxianam*, & (f) Ultimam.

HEKELII.

[m] *Caſtaldo* & *Nigro* CATAJA dicta.

[n] Conf. *Polyd. Virgil.* Lib. III. de Rer. *Inv.* C. VI. p. 222. Edition. *Zetzneriano-Argent.* in 12.

[o] Ab Incolis *Nicaprach*: à Perſis v. *Cappanach*, & Arabibus *Monarach* dictus.

[p] Seu Oxia.

REISKII.

4 (g) Serica Græcè Σηρικὴ ἀπὸ τῶν Σήρων, i. e. à Seribus, qui non tam ſuo, quam vicinarum Sinenſium nomine vulgò cenſentur, gente quidem Scythica, ſed Scytharum omnium mitiſſima & cultiſſima, juri, quieti, & naturalium rerum contemplationi dedita. Hæc enim continuam quater mille quingentorum annorum hiſtoriam ſuis annalibus ſervare conditam, & ſcriptores Moſe antiquiores habuiſſe legitur: Ut Iſaacus Voſſius novæ ſuæ Chronologiæ fundamentum ex hac Serica ſupponat, ſed ex incerta falſaque infirmius. Hodierna vero Serica ſive Cataja cum regnis Chinenſibus, Tatarico ſubeſt imperio, libertatis priſtinæ ac felicitatis inſcia. (h) Sogdiana, quam Alexander tertia ſibi cognomine ſtructa urbe, tanquam expeditionis termino exornârat, nunc Tatariæ acceſſit.

(a) Serica. (b) Sera urbs. (c) Sogdiana. (d) Oxus fl. (e) Alexandria Oxiana. (f) Alexandria Ultima. (g) Serica. (h) Sogdiana.

(1) *Primi ſunt hominum qui noſcantur, Seres, Lanicio Silvarum Nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium canitiem: unde geminus fæminis noſtris labor redordiendi fila, rurſumque texendi. Tam multiplici opere tam Longinquo orbe petitur, ut in publico Matrona tranſluceat. Plin. Lib. 6. Cap. 20.*

(2) *Juxta Ptolemæum Auxios montes habet ab occidente, Sacarum gentem ab ortu: & recentiores Sogdianam uſque ad mare Hyrcanum proferunt.*

CAP. III.

Summa Tattariæ deſcriptio.

I.

Tattaria.

TAttarorum igitur nomen hodie tota Aſia ampliſſimum eſt, in Europam etiam, ut ante Scythicum, extenſum, ubi *Tattaria Minor* ſuprà memorata. Gens ipſa fera, atrox, cruenta, inconditis moribus, & omnium barbarorum maximè barbara. Regio plurimum inculta, triſtis, ſqualida atque deſerta. Nomen accepit à flumine α *Tattar*, quod *Mongul* regionem irrigans in mare Septentrionale effunditur.

Tattar fl.

II. Uni-

BUNONIS.

α (a) *Tattaria Aſiatica* à Septentrione terminatur mari Scythico, ab Occaſu Sinu illo longo, in quem Obius fl. labitur, & lineâ ad Tanaim & Volgæ oſtia ducta; à Meridie Caſpio mari clauditur, attingitque Perſiæ regnum, poſt Indiam extra Gangem, & tandem Chinæ partem muro illo ſeptam: ad extremum ab Ortu partim Chinam, partim ipſam Americam per fretum Anian à ſe diſtinguit,

REIS-

(a) Tattariæ Aſiaticæ limites.

II. Univerſæ Longitudo eſt à Boryſthenis oſtiis ad *Tabin* uſque promontorium mill. German. circiter CIↃ. Latitudo ab Obii oſtio, ad finem *Bremas* regni in confinibus Indiæ ac Sinarum, mill. IↃC. 1 (1) Tattariæ magnitudo.

III. Univerſa dividitur in *Aſiaticam* & *Europæam*, quam ſupra explicuimus. *Aſiatica* quinque potiſſimùm partibus diſtribuitur, quarum nomina hæc; *Tattaria* deſerta, Tattaria *Zagataja*, *Turckeſtan* regnum, *Cataini Magni* Imperatoris Imperium, & *Tattaria Vetus*. Diviſio Tartariæ Aſiaticæ.

REISKII.

1 (a) Tataria & gens Tatarica unde nomen ortumq; ſuſceperit, ſuperius Lib. IV. c. 20. à nobis expoſitum fuit, cum Europæam Scythiam luſtraremus: Hæc enim Aſiatica eſt illa parens, quæ ſobolem iſthanc ſibi cognominem procreavit, & factis coloniis emiſit. Plures equidem hoc genus hominum nationes continuit, omnes priſtino Mogulenſium nomine concluſos: Harum tamen præcipuas ſeptem Haitho Armenus Hiſtor. Orient. cap. 16. recenſuit, in iiſque *Tatarorum* unam, à qua denominatio ad omnes tranſiit; Ut de fluvio ac regione Tatar תתר huic genti cognomine, itemque de pluribus populis & Hordis nihil addam. Regio enim hæc orbis totius vaſtiſſima ſua longitudine ad partem dimidiam graduum noſtro in hemiſphærio, totoque ambitu Europam, ſed latitudine Aſiam adæquat Chamis ſubjecta pluribus, ſed uni omnium maximo Sopo, quem nominant: Cuncta quippe novem regnis præcipuis conſtat; ex iisque *quatuor verſus auſtrum* jacent, (b) [1.] Usbek *nempe, alias* Zagarai & Maurenahrum, [2.] *Thebet vel Thobeth*, [3.] *Taniu olim Tanguth*, [4.] *Ninchi olim Tenduc*: *Quinque* vero reliqua *verſus Boream ſita*; [1.] *Kalmuchi alias Bulgar*, [2.] *Chalzag*, [3.] *Karakitbay*, [4.] *Calmach aut Naymuns*, [5.] *Mongul* ſive *Moab, Gog* & *Magog* autem Arabibus, ubi priſca illa Tataria fuit.

(a) Tataria unde dicta. (b) Hujus provinciæ.

(1) Limites Tartariæ magnæ ſunt ab occaſu mare Caſpium & Tartaria Muſcovitica; a Borea mare Scythicum ſive Tartaricum; ab ortu mare Kalmuchitarum & fretum Eſonis, hodie the Streights of Jeſſo; *ab Auſtro Sina, India ſive imperium magni Mogolis, & Perſia. Juxta noviſſimas chartas ſita eſt intra gradum 88 & 195 Longitudinis, excluſa extra hanc Longitudinem Tartaria Moſcovitica, nec non intra gradum 32 & 62 Latitudinis. Ortum verſus maxime acuitur. Cœlum Tartariæ pro ſitus varietate variat. Plerumque friget, interdum fervet inſigniter, intonat, fulminat, & ſpirat vehementiſſime, raro pluit, perſæpe ningit. Solum ſcatet editis montibus, deſertis late patentibus, ſylvis ingentibus, lacubuſque. Producit, ſic ferunt, Orizam, ſericum, lanam, Rhabarbarum, Muſcum, Zinziber, Cinnomomum, Caryophylla, neque caret fodinis auri & argenti, neque unionibus ac coralliis. Dives quoque eſt armenti & pecoris, inprimis equorum, qui parvi quidem, ſed celeres, robuſti & patientes laboris. Tartari dicuntur brevioris ſtaturæ, crudeles, infidi, avari, ſpurci, venerei contra omne faſque decuſque, optimi equites, certiſſimi ſagittarii, penuriæ atque moleſtiarum tolerantiſſimi, deliciarumque ignorantiſſimi. Ædibus claudi nolunt, amant Tentoria in Aprico, lac, inprimis equinum, & Orizam. Ignari viarum, polarem ſtellam obſervant, partim Mahumedani ſunt, partim Idololatræ, & verſus mare Caſpium Judæi & Chriſtiani inveniuntur. Quando novus imperator in imperium ſuccedit, non raro priora nomina regionum urbiumque permutat, magno Geographiæ incommodo.* Luyts.

CAP. IV.

Tattaria deſerta (1), *Zagataja & Turckeſtan.*

I.

Deſerta Tattaria inter Tanaim, Volgam, Jaxartem amnes, Tapyros, Sebyos, Imaumq; montes ſita, Sarmatiæ Aſiaticæ partem, partemq; maximam Scythiæ intra Imaum montem complectitur. In *hordas* complures diſtributa; quarum præcipuæ ſunt: *Zavolhenſis*, quæ & *Bulgarorum* Tattarorum eſt horda; α *Caſanenſis*,

Tartaria Deſerta. Tattari Zavolhenſes. Bulgari. Caſanenſes,

BUNONIS.

α Caſanæ Tartariæ Rex *Machmedenim* filius Abrahami, & Nurſulanæ, Magnum Moſcoviæ Ducem, ut aliqui ipſius anteceſſores, initio ſuperiorem agnovit; poſtea tamen ab eo defecit. Unde varia & diuturna inter Moſcovitas & Caſarenſes bella exarſerunt, donec tandem Joh. Moſcovitarum tyrannus urbe Caſanâ expugnata, toto illo Imperio Caſanenſi potiretur anno 1551, ut Chytræus habet; at ſecundum alios 52, aut 53. Ipſa urbs (a) *Caſana* [a] ad Caſancium fluvium ſita, haud longe ab ejus in Volgam confluente. [b]

(a) Caſana urbs.

HEKELII.

[a] Totius Regni Metropolis quippe.

[b] Hi *Tattari Caſanenſes* reliquis omnino ſunt cultiores, ingenioſiores, & aliquanto humaniores, utpote qui & Agros colant, in domibus inhabitent, atque *Mercaturam* cum vicinis *Moſcis* atque *Turcis* læpiſſime exerceant,

(1) Ejus pars eſt Tartaria Moſcovitica ab occaſu, ab ortu Tartaria vetus, ab Auſtro Uſbechia & mari Caſpio clauduntur.

Nohaigenſes. Aſtracanenſes. Baskirdenſes. Tumenſes. Zavolhenſes.

nenſis, β *Nohaigenſis*, γ *Tumenſis*, δ *Schiambacenſis*, ε *Coſakenſis*, *Aſtracanenſis*, quæ quondam peculiare regnum, & *Baskirdenſis*; pleræque ab opidis cognominatæ. Harum incolæ, cum omnes liberi antè eſſent, nunc Moſcovitarum imperio audientes ſunt; exceptis unis *Tumenſibus*, qui magno Chano Cataino parent.

II. ζ *Zavolhenſis* horda magna quondam dicebatur, quia ex hac cæteræ ortum duxerant; unde etiam Imperator eorum *Vluchan* appellabatur, id eſt, Magnus Dominus, ſive Magnus Imperator.

Aſtracanenſes.

III. *Aſtracanenſis* regni caput eſt urbs *Aſtracan* ſive *Citrachan* prope oſtia Volgæ, ſalinis atque emporio clara; qua de cauſa mercatores innumeri ex Moſcovia, Turcico Imperio, Armeniis & Perſide eò confluunt. η

IV. Sunt præterea in deſerta Tattaria ϑ *Czyrcaſſi* inter Tanaim & Volgam in Aſiatica Sarmatia; & verſus Oceanum in Scythia intra Imaum, *Mecriti* ac ι *Samoiedi*, quos Latinè dicas ſemetipſos devorantes; aliique eodem tractu, *Molgomſai*, *Baidaique*; utrique Solem vel rubrum pannum in ſublime elatum, venerantes. Cæterum dexteræ Obii ripæ, circa mediam fluminis partem, appoſita eſt urbs magnitudine & incolarum numeroſitate ingens *Gruſtina*, Tattaris & Moſcoviticis negotiatoribus frequentiſſimum emporium. κ

TAT-

BUNONIS.

β *Nohaigenſes* ſeu (a) *Nagaijenſes* Tattari, inter Volgam, & Saick fluvios ad Caſpium Mare incolunt: iidem quoque *Aſtracanenſes* dicuntur Oleario ab urbe Aſtracan, cujus loci lat. ipſe deprehendit grad. 46, min. 22, quum tamen ea ab aliis Geographis grad. 48 vulgo ſcribatur. [c]

γ (b) *Tumenſes* ab his collocantur ad Ortum: quorum urbes *Tumen* ad Irtiſche fl. & *Jerom.* [d]

δ (c) *Schiambacenſes* ad Caſpium Mare ponit Boterus.

ε (d) *Coſakenſes* [e] Nagaijenſibus & Tumenſibus traduntur ad Ortum eſſe.

ζ (e) *Zavolgenſes* & *Zabadienſes*, itemque *Bulgari* dicti, à Volga verſus Ortum habitant. Eorum principes *Zainchan* & *Bathis* Poloniam, Ruſſiam & Ungariam vaſtârunt, anno 1240, item *Temir Zar* opem tulit Vitoldo Lithuano & Uladiſlao Polono contra Crucigeros, anno 1410; *Sziachmeth* à Lituanis contra Præcopitas ſeu Crimæos Tattaros, anno 1500, evocatus, demum victus & captus Caunæ in cuſtodia obiit. Horum Zavolgenſium Tattarorum coloniæ vulgò habentur *Turcæ*, qui eadem cum his utuntur lingua, moribus, & bellandi ratione.

η (f) *Aſtracan* [f] à Caſano iter unius menſis abeſſe traditur [g]. Ea à *Johanne Baſilio* Moſcovitarum tyranno expugnata eſt, anno 1554, ejectiſque Tattaris, urbs illa Ruſſis eò traductis incolenda tradita. In ejus vicinia ſunt fodinæ, ex quibus ſalis eruuntur fragmenta ad inſtar Cryſtalli aut glaciei.

ϑ (g) *Cyrcaſſos* Olearius ad Caucaſum & Caſpium mare ponit, eoſque Albaniæ partem incolere tradit [h]. Iidem ſub Moſcoviticum redacti ſunt Imperium. Multa loca Ruſſi tenent. Ad capræ in victimam mactatæ pellem expanſam & erectam preces ſuas fundunt ac epulantur.

ι *Samojedia* hæc à *Samogitia*, inter Livoniam & Pruſſiam ſita, de qua lib. IV. cap. 26, dictum eſt, longiſſimè abeſt. (h) *Samojedi* verò iſti hodiè adeo feri non ſunt, ut defunctorum amicorum carnes devorent: quin potius deprehenduntur humani; humanitatem & benignitatem ſuam probârunt Hollandis, qui ad eorum litus fecerant naufragium; ſoli ſui natalis ſunt amantiſſimi; Religionem à Moſcovitis hoc demum ſeculo impetrârunt, Ruſſorum Magno Duci tributum ferarum pellibus ſolent pendere.

HEKELII.

[c] Horum *Tattarorum Horda*, h. e. conventus, S. Hominum cœtus in formam Civitatis coactus, initium ſuum habuit A°. CHR. M. CCC. XLIV. eſtque Septentrionalis cæterarumque Hordarum frigidior, ſummam hodiè Opum & bellicæ Laudis Autoritatem obtinens.

[d] Hanc Hordam ſolam ſub *Magni Chami Cathayni* Obedientia nuper adhuc perduràſſe, diverſi tradunt Geographi.

[e] *S. Cozaczkienſes.*

[f] *S. Aſtrachan.*

[g] Inter alias hujus Regni dicitur opulentiſſima.

[h] Degunt in Campis & ſuper currus vitam traducunt, habentes Ritum gentilem, quòd Mortuos Sepulturæ loco arboribus ſoleant ſuſpendere.

REISKII.

1 (i) Tataria hæc deſerta dicitur οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ κατά τι, i. e. *non abſolute quidem & ſimpliciter, ſed ſecundum quid*, ob hanc maxime cauſam, quod omni fere agrorum cultu careat. Urbes enim pagoſque alicubi nonnullos, ſed plura per ſuas Hordas in paſcuis vagabunda incolarum genera complectitur, Ruſſicoque imperio ſubeſt. Urbium duæ ſunt præcipuæ Caſan & Aſtracan, ad Volgam ſitæ, qui ſeptuaginta ſeſe alveis in mare Caſpium exonerat: (k) *Caſan* ligneis vallis & turribus, arx hujus muro ſaxeo machinis tormentariis & circumfluo Kaſanka fluvio munitur, quotidianis nundinis frequentiſſima. Sed (l) *Aſtracham* major ad fines Europæ Aſiæque in Delgoy inſula jacet, mœnibus lapideis, & tormentis æneis in-

(a) Nagaijenſes Tattari. (b) Tumenſes. (c) Schiambacenſes. (d) Coſakenſes. (e) Zavolgenſes ſeu Bulgari. (f) Aſtracan. (g) Cyrcaſſi. (h) Samojedi. (i) Tataria cur deſerta. (k) Caſan. (l) Aſtracham.

TATTARI SAGATAI.

V. Deſertæ Tattariæ à Meridie conjuncti ſunt Tattari *Zagatai*, agro, opidis moribuſque cæteris cultiores ac nobiliores. Fines eorum à Septentrione ϰ *Jaxartes* flumen; ab Ortu *Turkeſtan* regnum; à Meridie Perſicum Imperium; ab Occaſu mare Hyrcanum. Caput regionis ac ſedes regum eſt λ *Samarcanda*, *Tamburlane* bellicoſiſſimo Tattarorum Imperatore maximè celebris; urbs magna ac lapide exſtructa, at parum frequens. *Zahaſpa* ad μ Oxi oſtia, & *Bikent* in Mediterraneis clara ſunt emporia quo Indi & Catajæ regni incolæ mercandi cauſa conveniunt. Tattari Zagatai. Samarcanda. Zahaſpa. Bikent.

TURKESTAN REGNUM.

VI. Proximum ab Ortu eſt ν *Turkeſtan* regnum, veterum Sacarum regio; cujus incolæ ſatis civiles & culti. Urbium notiſſimæ, ξ *Taſkent*, ο *Cotam*, π *Caſcar*, ρ *Jarkem*. 2 Turkeſtan regnum.

CAP.

inſtructa, & commerciis Armenis, Tataricis, Indis, Perſicisque flore [illegible]iſſima, ſed tota Ruſſorum poſt Tataros exturbatos colonia, itemque in ſuburbio Stulizzagorodæ, ubi milites vivunt.

BUNONIS.

ϰ (a) *Jaxartes*, etiam *Oxartes* olim dictus, hodie *Chſel* ſive *Keſel*, ingens [i] Sogdianorum fluvius eſt, qui ab ortu in occaſum fluens à Caſpio mari excipitur.

λ (b) *Samarcanda* etiam *Maracanda* dicitur ad ripas fluvii *Amu* poſita, Maurinacherorum metropolis eſt. Hodie ibi reſidet unus Cham ex Tartaris Moſlimannis, oſtenditurque in Moſchea quadam ſepulchrum Tamerlani.

μ (c) *Oxus* maximus Sogdianæ fl. per Margianum in Hircanum mare decurrens variis à diverſis hodie appellatur nominibus, videlicet *Geichon*, *Deiſtanxa*, *Cappanach* & *Abiam*. Plinio [k] *palus* etiam *Oxus* dicitur, ex qua hic fluvius egredi ſcribitur [l]. Cæterum Zagataiis perpetua fere bella ſunt cum Perſis. Tattariæ *Sagataianæ* [m] pars eſt terra *Usbeccorum*, quæ, ut *Teixera* inquit, ampliſſima provincia, licet ſuperioribus ſeculis Perſiæ fuerit ſubjecta, hodie non tantum ab ea ſeparata eſt, ſed & Perſis bellum infert, & nonnullam Perſiæ partem decerpſit.

ν *Turkeſtan* eſt deſertum (d) *Lop* indigenis *Xamo* dictum, ubi mira phantaſmata ſuis ſectatoribus ſeducunt viatores. Eſt verò regnum iſtud inter Zagatajos Tattaros & Chinenſes. [n]

ξ (e) *Taskend* [o] ad Sur fl. eſt.

ο Inter (f) *Cotam*, quo ex Cataja magna affertur moſchi copia, & *Taskend* imaus mons interjacet.

π (g) *Caſcar* & ρ (h) *Jarkem* [p] à Taskend verſus Occaſum ſunt haud procul a Jaxarte fl. Mulieribus in *Peim* civitate, ſi maritus abiit diebus XX, aliis licere nubere ajunt. Cæterum à Cotam verſus [illegible] ſunt (i) *Carazani*, qui nobiles, etiam hoſpites, obtruncabant, eam domum maxime [illegible] putantes, in qua præſtantium virorum animæ vagarentur. Hic (k) *Caraja* urbs eſt [illegible] cum [illegible] refertum [illegible]. In *Cataja* [q] mulieres dentes deaurant, neque puerperæ ſe domi continere dicuntur; ſed viri *XLII* dies in lecto decumbentes, ac ſi ipſi partum edidiſſent. Sed Martino Martinio plura referuntur Tattarorum nomina & regna; nempe (l) *Samahania*, (m) *Tanyn*, *Niuche*, (n) *Niulhan*; *Caſcar* verò regnum ad Eoum uſque mare, ſupra Japoniam ſe extendit, ad fretum uſque Anian. Poſtremos autem ad mare iſtud eſſe ſcribit (o) *Tupos*, qui à loricis ex piſcium pellibus factis ita nominantur. Tartari in (p) *Thebet* ſeu *Tibet*, quæ Chinæ ad Oceanum eſt, loco monetæ utuntur corallis; Moſchi ſeu muſci ingens ibi copia eſſe perhibetur.

HEKELII.

[i] Et Magnus.

[k] Lib. VI. H. N. c. XVI. p. 87. lin. II.

[l] Quod etiam conjicere licet ex *ejuſd.* Lib. XXXI. c. VII. p. 559. lin. 28.

[m] Seu *Zagathajanæ*.

[n] Hujus Regni Populi operam navant non ſolum *Negotiationibus*, ſ. *Mercaturis*, ſed & *Scientiis Artibuſque* variis.

[o] Seu, ut alii ſcribunt, *Taſcam*.

[p] S. *Gjarciem*.

[q] C[illegible] *Lucæ Schrokii*, *Fil.* Viri celeberrimi ac omnibus Bonis Chariſſimi, *eruditiſſimæ* MOSCHI *Hiſtoriæ*, dono mihi miſſæ, Cap. XI. p. 50. ſeqq.

REISKII.

2 (q) *Zagataja* vel rectius Giagathai & Mauronachar [illegible] vetus illa *Sugdiana* Chamo ſuo ſubdita, cui [illegible] Samarkanda & Bochara, urbes Timurlenco ſeu Tamar[illegible] ac dominatu hujus vaſtiſſimo illuſtres. (r) Timurlencus ille ab initiis obſcuriſſimis ad imperium totius orientis ex cunctæ Aſiæ [illegible] [illegible] fit, A. C. 1405, [illegible] inter filios ac nepotes poſtea diſſipat[illegible]. (ſ) Olud [illegible] *Turkeſtanam* invaſerat, una cum [illegible] regnaque ſeptem, e quibus Arabes [illegible] tradunt. Hæc [illegible] *Turcic.* [illegible] ſi Arabſiadum, Naſv[illegible], Arabique [illegible] noſtris Gentium, Petrejum, Mullerum in Cataja, pluresque alios.

BU-

(a) Jaxartes, ſ. Oxartes fluv. (b) Samarcanda. (c) Oxus fl. (d) Lop deſertum. (e) Taskend. (f) Cotam. (g) Caſcar. (h) Jarkem. (i) Carazani. (k) Caraja. (l) Samahania. (m) Tanyn. (n) Niulhan. (o) Tupi. (p) Thebet. (q) Zagatai. (r) Timurlencus. (ſ) Olud. Turkeſtana.

CAP. V.

Cataini Magni Chani Imperium; item Tattaria Vetus.

I.

Magni Chani Imperium.

Noruſſi, ſeu Noroſſi montes.

POtentiſſimum inter Tattaros imperium eſt Magni Chani in regnis *Cataja*, *Tangut*, *Tainfu*, & in provinciis *Tenduc*, *Camul*, *Ciarciam*, *Carakitay*, id eſt Nigra Cataja, & α *Teber*. Initium ejus eſt à *Noruſſis montibus* in confinibus Tattariæ deſertæ, extenditurque ad *Tabin* uſque promontorium & fretum *Anian* Longitudine IↃC circiter mill. Germ. Occupat Veterem Sericam, majorem partem Scythiæ extra Imaum montem, partemque Scythiæ intra Imaum. 1 (1)

REGNUM CATAJÆ.

II. *Serica* eſt ipſum nunc regnum β *Catajæ*, vulgò *Kitay*, incolis (ut ferunt) adeo frequens, & agrorum cultu adeo læta, urbiumque ſplendore, ædificiorum

BUNONIS.

α Martinius in Chinæ finibus habet *Tibet* regnum.

β Per deſertum in (a) *Catajam* itur præcipuam Tattariæ provinciam. A Lopo diſtare ſcribitur iter unius menſis. Habet Cataja à Meridie montes & muros Chinenſes. Incolæ ejus cum Chinenſibus & (b) *Succuir* & (c) *Campion*, quæ civitates in finibus Chinæ ſitæ ſunt, negotiantur.

REISKII.

1 (d) De *Cataja* inter Geographos non ſolum antiquos ſed novos etiam tanta diſſenſio intercedit, ut alii hanc Chinæ regionibus annumerent, alii à China longius ſejungant. Græci veteres in rebus Alexandri M. geſtis cum Diod. Siculo Lib. XVII. *Cathaos* memorant: Strabo Lib. XV. ab Rege, qui tum temporis erat, Κιθέα *Cathajos* dictos voluit, orienti extremo Indiæque finibus vicinos: Ptolemæus Lib. VI. c. 15. χ·ιτας *Chatas* Seris proximos Scytas appoſuit: Unde Catajam ab Serica diverſum intelligimus. (e) Martinius in Atlante Sinico regnum Catajæ in ſeptentrionalibus Chinæ partibus collocavit, iiſque novem alias auſtrales oppoſitas demonſtravit: Golius in Additam. ad Sinicum Atlant. & Kircherus in China illuſtrata viro aſſenſum præbuit, pluresque ut præberent ſuum, facile induxit. Sed Arabes Abulfeda, Arabſchy, Azizus, Saidus, Alhacentus, noſtrateſque, Haithò, Paulus Venetus, Jovius Catajam & Chinam regiones natura diſſitas divellunt & ſeparant. Andr. Mullerus in Diſquiſit. Geograph. hiſtor. A. 1671 edita, Catajam *rubræ Tatariæ adſcribit*, regionem priſcis ab ortu Mogulibus vicinam: Quæ Chinenſibus dicta *Kin*, h. e. *aurea* nomen *a genere Tatarico Chatao* adſumſerit. (f) *Cambalu* nec tantæ magnitudinis aut tanti ſplendoris eſſe annotat, nec vero notari nomine, ſed corrupto quaſi *Cham Baleck*, i. e. *Domini urbem* & *Myuntbam* Tataris vocari. (g) *Typographia orientalium* non Tataris, uſque regno Tangut, ſed Chinenſibus recte apud Hiſtoricos vindicatur: Ergo ex una regionum iſtarum confuſione provenit, ſi quidam Tatariæ hanc attribuant. *Tenduc* regnum *Ung Chan* tenuit, Chriſtianus, at Neſtorianæ hæreſi addictus, & Perſico *Freſtchan* aut (h) *Preſtercban* cognomine vocatus, quaſi *Principem adoratorum* vocaveris, h. e. *Chriſtianorum*, quibus adorationem crucis Perſæ ita exprobrarunt. Ita cum Caſtello & Pocockio nobiliſſ. Ludolfus in Æthiop. Hiſtor. Lib. II. c. I. Hinc *Preſterjoban* & German. *Prieſter Joban* ad Abyſſinos tranſiit, cum Ung Chan ab Gingiz Chano cæſus, anno 1209, periiſſet. (i) Tataria vetus nihil inſigne præter nomina vetuſta & Hordas ſuis gentibus diviſas credulis Europæis ſuppeditat: Tatari eam hodierni *Ninche* aut *Niulhan* nominant. Mirum vero eſt, non ſolum inter Judaicos Rabinos, ſed Chriſtianos etiam extitiſſe, qui contenderint in hancce regionem Tataricam *tribus decem Iſraëliticas* à Salmanaſſare Aſſyrio rege deportatas, ubi adhuc lateant.

B U-

(a) Cataja. (b) Succuir. (c) Campion. (d) Cataja. (e) Chinam diverſæ terræ. (f) Cambalu. (g) Typographia Sinenſium. (h) Preſter-Chan. (i) Tataria vetus.

(1) *Tartaria vera ſive vetus habet ab occaſu Tartariam deſertam, a Borea mare Tartaricum, ab ortu mare Kamachitarum, ab Auſtro Cathayam, & Turcheſtaniam. Inter partes Tartariæ omnium maxima eſt.*

A tradita Tartariæ diviſione multum abeunt Arabes, qui ipſam in plures partes partiuntur, nomine vix notas Europæis, ſcilicet in regnum Bucharium, regiones Karacathaya, Mongalia, Kaimacha, regnum Kaſgarium, regio Mawaralnahra, regna Thibetum, Tangutum, Niucantum & Jupia regio. Alii regnum Niucanum, regionem Jupiam, & Niulhanam partes faciunt regionis Kinæ. Sunt, qui, neglecta Kina, enumeratis ſtatim partibus regionem Niulhanam adjiciunt. Ex hiſce partibus duæ primæ, regnum Bucharium, Buchar, *ubi Calmuchi,* Kalmouks, *populi, & regio Karacathaya ſeu Chaulacha, nunc* Karacathay *aut* Chaulach, *ubi Chaulachitæ partem Tartariæ deſertæ tenent. Regio Mongalia,* Mongal. *Item* Moal & Magog *partem borealem tenet veræ Tartariæ, & in quatuor partes diſtribuitur, quarum occidentalis* Metrit *nominatur, Borealis* Su Moal *ſive* Tartar; *Orientalis* Mercat, & *Auſtralis* Jeka-Moal, *alias* Jagog & Gog. *Regio Kaimacha, ſeu Naimana, cujus populi Kaimachitæ, ſeu Naimani,* Kaimachites *aut* Naimans, *vocantur, inſident partem auſtralem veræ Tartariæ. Citra, ultra, & ſupra fl. Ghammaſium, regnum Kaſgarium,* Kaſgar, *alias* Chalzag, & *regio Mawaralnahra locantur, ubi ſuperius Usbechia. Regnum Thibetum,* Thibet *ſeu* Thobbat *eſt loco Turcheſtaniæ, & regnum Tangutum,* Tangut; *Item* Tanju & Thokive, *regnum Niucanum,* Niuche, & *regio Jupia,* Jupi, *ponuntur ubi alias Cathaya.* Luyts.

ciorum nitore, atque omni denique divitiarum genere adeo affluens, uti neque Græciæ Veteri, neque Italiæ cedat. Urbium opulentiſſima eſt γ *Cambalu*, regia ſedes & caput totius imperii Magni Chani, quinque mill. German. ambitu comprehendens; quam duodecim ſuburbia, juxta numerum portarum, circumjacent, frequentiſſimum Indis ac Sinenſibus mercatoribus emporium. δ *Caindu* urbs velis ſubtiliſſimis, quæ ex arborum corticibus ad uſum fœminarum conficiunt, maximè eſt clara. Qua re tota olim *Serica* nota erat. Unde Plinius [a]: *Seres*, inquit, *lanificio nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium canitiem.*

Cambalu. Caindu.

III. In regno *Tangut* artem typographicam ante CIↃ annos inventam fuiſſe, nonnulli contendunt. ε Tangut.

IV. *Tenduc* provincia, magni ac potentis Regis ζ Presbyteri (quod nomen poſtea Abiſſinorum Regi in Africa per errorem datum fuit) quondam regnum fuit. Tenduc.

V. *Tainfu* regnum amplum atque cultum vitibuſque fertile, artificibus ac negotiatoribus refertum, armorum bellicorum nobiliſſima inter Tattaros officina. Quin Serico ferro jam inde Plinius palmam tribuit. Tainfu.

TATTARIA VETUS.

VI. Poſtrema univerſæ Tattariæ pars eſt Vetus Tattaria, inter Paropamiſum amnem & Sericam ſive Catajæ regnum, ad uſque Septentrionalem Oceanum & fretum *Anian* extenſa. Dicitur vetus Tattaria, quia hinc primò nomen Tattarorum, ut ſuprà demonſtravimus, exortum eſt. η Regiones heic & hordæ complures, quarum nomina vix nota aut certa; At *Ung* & *Mongul* regiones ϑ *Gog* & *Magog* eſſe, viri docti docent.

Tattaria Vetus. Ung Mongul. Gog Magog.

CAP.

BUNONIS.

γ (a) *Cambalu* [b] urbs ad Puleſangam fl. eſt; eamque ambitu ſuo 28 milliaria [c] continere alii tradunt. Serici tanta ibidem perhibetur negotiatio, ut nullus prætereat dies, quo non mille currus ſerico onerati eo vehantur. [d]

δ (b) *Caindu* [e] urbi Cambalu vicina eſt; incolarum in *Caindu* & (c) *Camul* prædicatur hoſpitalitas. Hoſpitem quum accepit paterfamilias, rus concedit, uxorem & filias cum hoſpite relinquens, ut eum recte curent. Quam conſuetudinem cum Magnus Cham abrogaſſet, & poſteà ingens peſtilentia eos infeſtaret, credebant illi ſe à diis iratis ob morem iſtum abrogatum puniri, rogabantque Chamum, ut eandem reduceret conſuetudinem excipiendi hoſpites; quo dii placarentur. Cæterum ſupra Catajam *Altai* ſive *Alchai* mons eſt, ubi Tattarorum Regum ſepulturæ.

ε (d) In *Tangut* telæ invenitur genus, quod cum in ignem conjicitur, purgatur. Ad (e) *Succuir* Rhabarbarum in copia colligi volunt: Ibidem quoque eſt (f) *Campion* emporium celeberrimum.

ζ Rex iſte in (g) *Tenduc Uncanus* dicebatur, eratque Chriſtianus, ſed Neſtorianæ hæreſi addictus, Eccleſiaſticam pariter & ſecularem Juriſdictionem in ſuos exercens. Is *Presbyter Johannes* vulgo appellabatur, quaſi *pretioſus Cham*. [f] Ejus poteſtas quum nimis augeſceret, ipſeque ſibi a ſubditis metueret ſui, ac eos variis ſervitutum generibus premeret, defecerunt hi ab ipſo, & elegerunt ſibi *Cangiſtum* ſive *Cinchim* quendam, qui fuerat faber ferrarius, ducem. Hic Uncanum regno & vita exuit. Poſteri tamen ejus adhuc ſub Magni Chami Imperio rerum potiuntur. Eorum ſedem alii collocant in *Argon*. In finibus ejus regni ponitur *Sindacui* caſtrum, in quo Uncanus præſidium poſuerat contra irruptiones Tattarorum.

η Quum paſtores potiſſimùm ſint Tattari, paſcuorum gratia ſedes ſuàs ſæpius mutant, & catervatim degere coguntur. Unde etiam *Hamaxobii* veteribus dicti, quod in curribus viverent, quibus hinc inde vehebantur.

ϑ At ipſe Cluverius Germ. l. 1. p. 44. & ſeqq. Gog & Magog ad Mare Caſpium habitare multis contendit.

HEKELII.

[a] Lib. VI. c. XVII. p. 87. lin. 41. ſeq.

[b] Olim, ſicuti nonnullis placet, *Iſſedem Serica* dicta.

[c] *Italica* fortè.

[d] Defertur quoque ex *India*, *China* & aliis regionibus maxima *variarum Mercium*, *Lapidum* inprimis *pretioſorum*, *Unionum*, *Aromatum* & *Opum omnis generis* copia.

[e] Vel *Caindo*.

[f] Plura de eo habet paſſim *Job. Ludolphus*, omnigenæ Eruditionis ac rariæ Scientiæ Vir, in *Hiſtoria Æthiopica* nuper in fol. impreſſa. [illegible] quoque de *Rebus Abyſſinorum* [illegible], qui [illegible] eſt *Lugd.* Anno M. DC. XV. [illegible] Sed *Adami* [illegible] ABYSSINI [illegible] *Hiſtoria* impreſſa eſt *Coloniæ Agripp.* Anno M. DC. XXVIII. in [illegible].

R E I T.

(a) Cambalu. (b) Caindu. (c) Camul. (d) Tangut. (e) Succuir. (f) Campion. (g) Tenduc.

CAP. VI.

De Sinarum regione ſive China. (1)

I.

Sina, ſ. China.

TAttariæ, qua ortum Solis proſpicit, annexum eſt *Chinæ* regnum, cœli temperie, fertilitate ſoli, amplitudine, opibus ac potentia haud cuiquam alii cedens. Gens ipſa (ſi credimus) ingenio omnes alias ſuperans. Sinas eſſe Ptolemæi, cum ſitus, tum ipſum vocabulum maximè convincit. Quippe quod Hiſpanis *China*, id Italis Tuſcis *Cina*. & Germanis *Tſchina* ſcribitur : ubi exiguam in pronunciatione deprehendas differentiam inter *China & Sina*. At ignorantia Hiſpanicæ pronunciationis quæ eſt in Ch, Græcæ literæ χ pronunciatio in vocabulo iſto apud alias nationes invaluit.

Limites.

Limites habet ab Occaſu *Damaſios* montes, quibus ab India & Tattaria ſeparatur; ab Septentrionibus *Ottorocoram*, & murum CCCC mill. Germ. inter hujus crepidines contra Tattarorum irruptiones exſtructum ; ab Ortu Oceanum Sinenſem ſive Eoum ; à Meridie eundem Oceanum, & regnum *Siam*.

Magnitudo.

Longitudo ſumma eſt à Tattarorum finibus, qua mare Eoum tangunt, uſque ad regnum *Siam*, mill. Germ. IↃ C. Latitudo inter Damaſia juga & Oceanum milliar. CCC. 1

Chinæ Provinciæ.

II. Dividitur totum regnum in complures provincias, quas illi præfecturas vocant: quarum maritimæ ſunt (2) *Cantan*, *F quiem*, *Chiqueam* (3), *Nanquin* (4), *Xantum*, *Paquin* ; mediterraneæ, *Xiamſii* (5), *Canſii*, *Sancii*, *Suchnam* (6), *Huanum*

REISKII.

1 (a) China חין nomen ab imperatoria eaque priſca familia ortum ad exteros pervenit: Græcos itidem Ptolemæi ætate qui *Sericam Sinis Σίναις* vicinam recte collocat, & poſtremæ Indiæ annumerat. Tum enim Seres Indi & Sinæ verſus Orientem ultimi noſcebantur: Mirum vero eſt, cur Iſa. Voſſius in Obſervat. ad Pompon. Lib. I. c. 2. Sinas veteres *in Siam, aut Siamenſe regnum*, idque Indicium ex infirmis rationibus mutet. Diverſa enim pronunciatio inter gentes varias, adhuc recepta nihil efficit; Unde *China* Europæis, Arabibus *Sina*, & *Tſchina* Turcis dicitur; Tataris *Mangun*; Ipſis Chinenſibus *Chunghoa* & *Chunguo*. (b) Regio hæc triginta circiter gradus in longitudinem a Promontorio Ningpo ad Damaſios montes; In latitudinem à gradu octavo decimo ad ſecundum & quadrageſimum procurrit, tota provinciis & urbibus cultiſſima. Regna in vaſto illo imperio Tatarico-Chinenſi numerantur quindecim, & cum iis Provinciæ totidem eædemque duplices, Boreales nempe ac Auſtrales, ſive maritimæ illæ ſint, ſive mediterraneæ. Sex equidem Boreales *Honan*, *Xenſi*, *Xanſi*, *Xantum*, *Peking*, *Suchnen* ; Auſtrales vero novem, videlicet *Hakung* alias *Quamtung*,

(a) China. (b) Provinciæ hujus duplices.

(1) *Sinam communiter ſtatuunt Geographi intra gradum 20 & 41, alias 43, Latitudinis borealis, & ab occaſu in ortum ad gradus circiter 30 porrigitur. Regio eſt inter cultiſſimas & nobiliſſimas Aſiæ, cœli ſatis temperati, præter tractum Borealem, in quo Bruma diu ſævit, abundans pecoris, frumenti, fructuum omnis generis, etiam malorum aureorum, mellis, Sacchari, Orizæ, ſerici, Rhabarbari, radicis Chinæ, nucis muſcatæ, muſci, auri, argenti, quæ lex publica vetat effodere, æris. ferri, Chalybis, vaſorum porcellanorum; quorum fruſta Claviculis æneis & filo conſui poſſunt, ne liquorem tranſmittant ; fluminum, piſcium, unionum, avium. Populoſiſſima eſt : Scatetque urbibus & viris : Illarum nobiliores fere ſunt juxta quosdam 150, & inferioris ſortis 1222, vicorum vero ſupra 1500. Murus quo contra Tartaros defenduntur excurrit ad 300 circiter miliaria Germanica (aliis longe amplius) per planitiem quæ hic infrequens, per ſaxa abrupta ipſosque montes, nullibi interruptus niſi qua montes editiſſimi. Ex ſilice ſtructus eſt, adeo ſolidus ut ne clavum quidem inter commiſſuras admittat, altus 30 cubitos ſinenſes, latus 12 ſive 15, præditus altis turribus, ad certam diſtantiam a ſe ſe remotis, portisque, ubi neceſſum eſt, quibus in muri tutelam Caſtella imminent, militum præſidiariorum habitatio. Adjiciunt Sinenſes, totos montes lapideos in fabricam ejus exciſos, atque deſertum arenoſum, quod ipſi cementum ſubminiſtravit, abſumptum fuiſſe.*

Os Sinenſibus pro varia loci Latitudine flavet, nigrum eſt, aut albicat. Amant impenſe agriculturam & Alchymiſticam. Prolixis crinibus delectantur. Literarum loco utuntur figuris & imaginibus, quarum numerus fere innumerus. Tormenta, pulverem nitratum & artem typographicam diu ante Europæos cognovere, ut ipſi ferunt. Ingenioſi ſunt, vitæ perennis cupidiſſimi, ſuperſtitioſi, Idololatræ, interque ipſos complures ſunt pontificii. Luyts.

(2) *Abundat fructibus, frumento, lapidibus pretioſis, metallis, ſale nitri & ſerico.*

(3) *Hic Bombycum & ſerici optimi ſumma ubertas.*

(4) *Serici abundantiſſima In ejus ditione montes ſunt ex quibus terra, materiis vaſorum porcellanorum maxima quantitate effoditur, & regio ſigillo munita in conterminam Provinciam tranſportatur ut ibidem hæc vaſa adornentur.* Luyts.

(5) *Abundans fluminum, inter quæ & Aurifera, pluviæ tamen non raro perquam indiga, locuſtis multum vexata, alias fertiliſſima.*

(6) *Nihil hic ad voluptatem deeſt, abundat ſerico, radicibus Chinæ, atque Rhabarbari.*

anum (1) [*a*], *Juana*, *Fuquam* (2), *Suinam*, *Quicheu* (3), *Quiancii* (4), *Cochinchina*, *Quancii*. α

III. Urbes per univerſum regnum eſſe tradunt celebres CCXL foſſis muriſque probe munitas, præter opida & pagos quorum infinitus numerus. Amplitudo autem urbium ex eo conjicitur, quod *Cantan*, una ex minoribus, tria amplius milliaria Germanica circuitu amplecti dicatur. β

IV. De regiâ eſt varia auctorum traditio; alii quippe γ *Paquin* eam vocant. alii δ *Xantum* quam eandem putant eſſe ε *Quinſai*. In Tattariæ finibus verſus Septentriones ſitam eſſe, omnes conſentiunt. Ante erat regia ζ *Nainquin*, magna

Regia Paquin, Xantum Nainquin.

tung, *Quamſi vel Kianſi*, *Kianguam*, *ſ. Nanking*, *Chakiang*, *Foblem*, *Quangiang*, *Quangſi*, *Quecbeu*, *Junnam*: Adde amplius *Leautung*, regionem Tatariæ Niuchæ proximam, & *Coream* ſive *Chaolien* Sinis quoque ſubditam: Unde Petrus Du Val ſextam decimam addit. In quibus provinciis urbes præcipuæ ac florentiſſimæ 150, minores vel oppida 1222, vici extant innumeri: (a) Ex Urbibus duæ ſunt Regiæ, una Borealium *Pequing*, alteraque Auſtralium *Nanquing*. China ergo quaſi urbs continua muro circumdatur ſtupendo ad 300 milliaria Germanica producto, 40 cubitos alto, ſed 15 lato: Ut murum ſeu vallum potius Romanum in Britannia Scotis oppoſitum, & Hexanitum murum in Iſthmo Corinthio ad quinque milliaria excitatum, valde ſuperet. Tatari tamen facta irruptione muroque penetrato, A. 1649, tot regna ſub imperium redegerunt, per octennium ſæviſſimè graſſati. Ecquis miranda Chinenſium opera & naturæ dona ſingula enarret? De re literaria Chinenſium & arte typographica Spitzelius Commentar. Kircherus volumine grandi Chinam illuſtratam, Mart. Martinius atlantem Sinicum notis Jac. Golii ornatum, Andr. Mullerus libro ſingulari Sinicas obſervationes de rebus hiſtoricis, Geographicis & Chriſtianis monumento præſertim Sinico, (b) cui cum Jeſuitis plurimum attribuit; Inventum etiam is ipſe Brandenburgenſe, vel linguæ Sinicæ facilius legendæ ac intelligendæ clavem edidit: (c) De ſcutellis Chinenſibus ſive porcellanis Martinius explodit fabulam communiſſimam, qua ex *ovorum teſtis* corraſiſque conchyliis marinis confici dicuntur, cum ex argilla figlina, terraque diaphana & arenoſa confici ſoleant. (d) *Libros Chinenſes* eoſque in rebus Aſtronomicis, Geographicis, & Phyſicis conſcriptos, chartæquæ Sericæ impreſſos bibliotheca Auguſta, quæ heic eſt, nonnullos continet. (e) *Miſſiones Jeſuitarum*, ſive ſacras expeditiones ab Anno 1581, ad A. 1669, Nic. Trigautius, Proſp. Intorcerta, ſed ultimas Ad. Schallius, Madorinus Chinenſium tactus edidit. Sed Joh. Hurolhanenſis S. J. Hiſtoriam Chinæ à duobus Tataris ſubjugatæ, Anno 1688, Pariſ.

BUNONIS.

α (f) (g) P. Martinus Martinius ſequentes enumerat Chinæ provincias: ex quibus *maritimæ* ſunt, (h) *Corea* Martinio, cujus tabulam exhibemus, peninſula, (at aliæ tabulæ recentiores Coream faciunt inſulam.): ejus urbes memorantur; Kincki, Hienking, Pinggan, Kiangyuen, Kinxane, Chungoing, Ciuenlo: [2.] (i) *Leaotung*, cujus caput Leaoyang, item Tuxune, Quangning, Ningyve: [3.] (k) *Xantung*, in qua Ninghai, Cinan, Tiencin, Cingcheu: [4.] (l) *Nanking*; cujus metropolis Nanking; item Hoaigan, Yancheu, in ea eſt Tai lacus. [5.] (m) *Chekiang* in qua urbes Hangcheu, Xaoking, Kincheu & Wencheu. [6.] (n) *Fokien* cujus caput Fochen; & cæteræ urbes Kinghoa, Kienning, Tingcheu, & Changheu: ejus litori oppoſita eſt inſ. Quæmoy: [7.] (o) *Quantung*, in qua caput Quancheu, cujus portui oppoſita eſt inſ. Macao; urbes præterea in hac provincia ſunt, Coacheu, Chacking & Nanhiung: [8.] (p) *Tunking*, in qua urbes Lieucheu, Liucheu, & Suikien. *Mediterraneæ* verò provinciæ memorantur, [1.] (q) *Junnan*, cujus caput Junnan urbs, ac præter hanc Mengting, Juenkiang & Quangſi, [2.] (r) *Suchuen* in qua Chingty: [3.] (ſ) *Xenſi*, in qua præcipuæ urbes Sigan, Hanchung, & Hinggan. [4.] (t) *Xangſi* cujus caput Taiyven, ac porrò Tuencheu, Kiang, Taitung: [5.] (u) *Peking*, cujus caput & regiâ memoratur urbs ejuſdem nominis; porrò celebriores hic ſunt urbes Xuntien, Paoting, Quanping. [6.] (x) *Honan*, in qua Caiſung. [7.] (y) *Huquang*; in qua nobiliores Siangyang, Kingchen, Fung, Chingcheu: [8.] (z) *Queicheu* cujus urbes inſigniores Queiyang, Sintien, Chieinen: [9.] (aa) *Quanſi* cujus Queilin: [10.] (bb) *Kiangſi*: in qua Chancheu, Kienchang, Quangſin.

β Stupendam illam urbium in China magnitudinem idem quoque refert P. Martinius.

γ Imperatorum Chinenſium regia [*b*] P. Martinio memoratur (cc) *Peking* in provincia Septentrionali ejuſdem nominis.

δ (dd) *Xantung* provinciæ nomen eſt.

ε (ee) *Nanking* urbs eſt in provincia Nanking. [*c*]

HEKELII.

[*a*] S. *Hoaum*.

[*b*] *Magino* memoratur *Paquin*.

[*c*] *Magino* dicta *Manquin*.

BUNONIS.

ζ Marcus Polus Venetus urbem hanc (ff) *Quinzai*, id eſt, civitatem Cœli, in regno *Anan* collocat. Rex qui in ea ſedem habuit *mundi Dominus & cœli filius* a ſuis dictus eſt. Verum ejus urbis recentiores nullam faciunt mentionem, ſive bello ſive aliâ calamitate interierit.

(gg) Fluvii per Chinam nobiliores memorantur (hh) *Croceus* à colore luteo ita dictus, ex Soling lacu oritur: inde verſus Septemtrionem tendens Chinæ limites egreditur, factoque flexu redit, at demum in Oceanum Chinenſem ſeſe exonerat. *Kiang* fluvius *maris filius* dictus in Chi-

Tt nenſis

(1) *Hanc Provinciam orbis terrarum centrum occupare Incolæ opinantur. Plena rivis deliciiſque eſt, cœli clementiſſimi, ſoli uberrimi, habita inenſibus Paradiſus, & hiſce nominibus non ſemel ſedes Imperatorum Sinenſium.*

(2) *Provincia eſt piſcoſiſſima, & adeo ferax Orizæ & frumentorum, ut victum toti Sinæ poſſit ſubminiſtrare.*

(3) *Abundat equis & Mercurio.*

(4) *In montibus inveniuntur aurum, argentum, ſtannum, plumbum & ferrum. Nullibi meliora vaſa porcellana finguntur.*

(a) Urbes regiæ. (b) Monum. Sinicum. (c) Porcellanæ. (d) Libri Sinici. (e) Miſſiones Jeſuiticæ. (f) Provinciæ in China ex relatione. (g) P. Martini. (h) Corea. (i) Leaotung. (k) Xantung. (l) Nanking. (m) Chekiang. (n) Fokien. (o) Quangtung. (p) Tungking. (q) Junnan. (r) Suchuen. (ſ) Xenſi. (t) Xangſi. (u) Peking. (x) Honan. (y) Huquang. (z) Queicheu. (aa) Quanſi. (bb) Kiangſi. (cc) Peking. (ee) Nanking. (ff) Quinzai. (gg) Fluvii in China. (hh) Croceus fl.

gna urbs, in medio regni verſus Oceanum poſita. At de urbe *Quinſay* (ſive ea Tattarorum Magni Chani, ſive Sinarum Regis regia, utrumque enim traditur) merito prudentiſſimi cujuſque fidem excedunt ea, quæ M. Polus Venetus tradidit: continere ſcilicet eam circuitu mill. Ital. circiter centum, id eſt, German. communia viginti quinque, & pontium in ea lapideorum duodecim millia, quorum quidam tantæ altitudinis, ut majores naves erecto malo ſubtermeare queant: lacum item inter mœnia ambitu mill. German. circiter ſeptem continere; in quo duæ inſulæ ſingulas regias ſuperbiſſimo opere ſuſtinentes. Per univerſam autem urbem præſidium triginta millium militum. Veruntamen urbem hanc poſt Marci Poli tempora bello dirutam, vel alia gravi calamitate deſtructam eſſe, quidam putant.

V. Inſulæ ab ortu Sinarum regno objacent innumeræ; at duæ inſigniores ɳ *Corea*, incolis *Caoli*, Longitudine CCXXX milliar. German. Latitudine L (1), & multo nobilior ϑ *Japan*, Longitudine milliar. CL, Latitudine

Corea.

Japan.

(1) *Sunt qui 150 Milliaria tantum numerant, & peninſulam ducunt. Regio pinguiſſima. Montes aurum & argentum atque Orizam, Mare Margaritas ferunt.* Luyts.

nenſis Imperii limitibus Occidentalibus ortus, fluens mediam ferè tranſit Chinam, eamque ab Occaſu in Ortum dividit in Septentrionalem & Auſtralem, ultra milliare Germanicum perhibetur latus: idem mare Chinenſe demum ſubit, ejuſque oſtio objacet inſula Cungming. Reliqui fluvii ſunt (a) *Hoaj*, (b) *Singan*, (c) *Cientang*, cujus oſtio adjacet inſula, (d) *Cheuxan*, (e) *Juen* & (f) *Can fl.* qui cum *Kiang* ſeſe conjungunt: Item (g) *Ta fl.* ad *Quancheu* mare ſubit. Cæterum Chinenſinum lingua carere dicitur literâ caninâ R.

Utuntur Chinenſes literarum loco characteribus, & imaginibus variis, figuras in ligna & laminas incidunt; ſicut nos utimur arte Chalcographica [d]. Currus excogitârunt, quos velis ventiſque, uti navigia per mare, per loca plana dirigere norunt. Liberos ſuos in patrio exercent ſermone, &, quum legere & ſcribere poſſunt, docent eos ſcire res olim apud ſe geſtas, leges etiam municipales; & moralia fabularum atque adagiorum. [e]

HEKELII.

[d] Quam ab ipſis *Chinenſibus* diu ante nos inventam tradunt. Edidit elegantiſſimum & omnibus numeris abſolutum de *Re Literaria* SINENSIUM Commentarium *Theophilus Spizelius*, Vir pius, laborioſus, literatus, atque candori deditus, Amicus meus certus, qui liber, *Lugduni*, quippe *Batav.* Anno Chr. M. DC. LX. *Hackianis* literis in 12. f. impreſſus, omnino eſt dignus, ut à quolibet *Philologiæ* cultore indefeſſis teratur quotidiè manibus.

[e] Quod ad Religionem hujus Gentis attinet, credunt omnes Res creatas, omniaque Interna atque horum gubernationem pendere à *Supernis* atque *Cœlo*, quod maximum omnium Deorum credunt, idque primo *Alphabeti* Charactere exprimunt, *Solem*, *Lunam* & *Stellas* adorant, immò & *Cacodæmonem*, ne mala eis, ut ipſi dicunt, afferat. Sumtuoſiſſima habent tam in *Urbibus*, quam in *Agris* Templa, daturque apud eos duplex Genus *Sacerdotum*: alterum albis eſt incultum Veſtibus raſo Capite & in commune vivit, ut noſtri *Monachi*; alterum atris eſt veſtitum, promiſſo crine, & ſeorſim habitat; ſicuti noſtri Presbyteri. Neutrum Uxorem ducit; horum tamen Vita ſatis impudica & obſcœna; Conf. *Marci Henningi* de *Regno* CHINÆ Liber, *Auguſtæ Vindel.* Anno M. D. XC. in 8 exc.

BUNONIS.

ɳ (h) *Corea* P. Martinio non inſula, ſed peninſula eſt.

ϑ (i) *Japan* inſula fœcunda [f] eſt, frugum, metallorumque [g] dives [h]: Rex cujus Imperio cæteri ſubſunt reguli, ad bellum educere poteſt aliquot centena millia virorum. Luſitani Chriſtianam fidem paſſim per hanc inſulam felici ſucceſſu docuerant; ſed ea, anno 1579, ac iterum hac noſtra ætate, exuſtis & occiſis Chriſtianis hic oppreſſa & fere deleta eſt. Qui ex occidente ibidem negotia curant mercatores, Chriſtianum nomen ſolent abnegare. Tanto odio Japanenſes perſequuntur Chriſtianos, ut ne quidem in exteris Chriſtianum ferant nomen; unde exigua, & ferè nulla appareat ſpes, qua ratione doctrina illa ſalutaris hic reſurgere queat. *Itinerar.* Nobilis à *Mandelſlo* p. 238. & ſeqq. Hodie tamen mitiora afferunt; Chriſtianam videlicet fidem denuo ibidem admitti. Poſtellus per univerſam hanc inſulam ſtatuas Idolorum maximè tricipites, aliaſque mulieris puerum in ulnis geſtantis imagines adhuc ſuo ævo extitiſſe teſtatur, veſtigia hæc videntur eſſe Religionis Chriſtianæ antiquis temporibus hic florentis: quæ tamen aſtu Satanæ poſtea corrupta & perverſa fuit. [i] Porrò Chinenſium litori Orientali objacet inſula (k) *Formoſa* ſub ipſo Cancri Tropico: in qua Hollandi nonnulla loca munita tenebant; & cum incolis, ipſis quoque Chinenſibus huc venientibus, mercaturam faciebant. Erant in ea inſula non pauci ad Chriſtianam fidem converſi. Sed Hollandi nuper, anno 1662, à Chinenſibus *Selandia* caſtro per deditionem capta, ex hac inſula ejecti ſunt, & ab his in captivos imbellemque turbam crudeliſſime eſt ſævitum. Chinenſium litori Auſtrali oppoſita alia inſula (l) *Hainan* dicta, multis urbibus & incolis exculta.

HEKELII.

[f] Ac nobilis.

[g] *Auri* inprimis.

[h] Veteribus *Chryſe*, ſed *Marco Polo Zipangri* dicta.

[i] Incolæ colore ſunt potius *olivaſtro*, quam *albo*; ingenio a. ac memoria mirabili pollentes, gloriæ cupidi & laborum tolerantiſſimi.

REIS-

(a) Hoai. fl. (b) Singan fl. (c) Cientang fl. (d) Cheuxan fl. (e) Juen fl. (f) Can fl. (g) Ta fl. (h) Corea. (i) Japan Inſ. (k) Formoſa Inſ. (l) Hainan.

dine LXX (1); utraque in complures ditiones quas Reguli verius quam Reges obtinent, diſtributa. Hujus tamen potentior Rex eſt *Miaci*, urbis totius inſulæ principis. 2

(1) Inſulæ Japonenſes permultæ, quarum Niphonia Xicoca & Ximum potiores habentur. Scatent montibus, omnium rerum tamen feraciſſimæ. Copiam habent auri argenti aliorumque metallorum item pretioſorum lapidum, & coralliorum. Urbes ſine muris, atque ædificia ex ligno. Japonenſes ingenioſi, veraces, temperantes, fortes, crudeles, violentas ſibi manus ſæpe inferunt, Idololatræ, imprimis ſolis. Scribendo Sinenſium utuntur imaginibus. Subſunt hæ inſulæ uni imperatori, cujus imperium legibus ſolutum eſt. In Niphone ſeu Japone propria, datur mons ætnam aſſimilans unde 3 Rivi ſulphurei profluunt. In 54 provincias ſive regna dividitur inſula. Urbium facile princeps eſt Jedo longa tria, lata duo milliaria, frequentiſſima, palatio regis deaurato, & Ædibus magnatum ſplendidiſſimis decorata. Hic etiam eſt Meaco olim ſedes regia, hodie ſummi pontificis Japonenſis, quem ſupra fidem venerantur. Luyts.

REISKII.

2 Inſulam *Formoſam*, quæ Chinenſibus (a) Packanda dicitur, minores aliæ attingunt: (b) *Fayoung* maxime, in qua Batavi, Anno 1632, fortalicium ſtruxerunt, *Seelandiam* dictum, mox altero, quod Provinciam vocarunt, addito: Unde Hiſpanos poſtea ſuo caſtello Kelango exturbârunt, & Formoſam denique ſubjugârunt: Verum à Piratis Chinenſibus, & horum duce Couenga iterum, Anno 1661, ejecti; jacturam Chinenſium commerciorum, Indorum, & Japonenſium maximam fecerunt. Ipſa Inſula populoſa, ſuiſque pagis & dominiis diviſa 30 gradus latitud. ſeptent. verſus Boream jacet. Ab ea diſtat paululum obſcura inſula (c) *Sanichaon*, ubi Franc. Xaverius, Indorum Apoſtolus, vitam finiit, ſucceſſu facto.

(d) *Japonia* incertum eſt, an extet Inſula, num continenti adhæreat, Arn. Montano & Caronio teſte: Ipſa 35 gradus elevata XVI Provincias pluresque Inſulas complectitur, quarum tres maximæ ſunt, *Nivoo*, *Ximoo* & *Xicoo*, ſuis regulis aut principibus ſubjectæ: Qui tamen ſinguli (e) *Dairo*, rerum ſacrarum & civilium ſupremo arbitro, ſubſunt. Hujus autem ſedes Meaco eſt, urbs regia *Yendo vel Jedo*, Anno 1657, incendio exuſta: Domos enim ſolum ligneas amant, nec urbes muris aut portis muniunt, ſed plateas noctu magnis januis occludunt. Conf. Bern. Varenii Deſcript. Japoniæ, Arn. Montanum in Lib. Germ. de legat. ad Cæſarem Japon. itemque Miſſiones, quas vocant, Apoſtolicas aut Papæas ex A. 1590, ad A. 1614, quo ferociter in Chriſtianos ſævitum fuit, & A. 1626, quo Jeſuitæ cum Portugallica & Hiſpanica natione regnis omnibus excluſi, ſolique Batavi ad commercia libera ſunt admiſſi.

(a) Packanda. (b) Fayoung. (c) Sanichaon. (d) Japonia. (e) Dair.

CAP. VII.

De India Veteri.

I.

SInarum regno conjuncta eſt ab Occaſu Meridieque *India*, terra omnium nobiliſſima, auri argentique adeò fœcunda, uti ſolum ejus aureum argenteumque eſſe veteres crediderint. Nomen accepit ab *Indo* nobiliſſimo flumine. Clauditur ab Occaſu *Indo*; à Septentrione *Emodis* montibus; ab Ortu itidem montibus *Damaſiis* & *Meandro*; à Meridie ſuum mare, quod *Indicum* appellatur, magnis ſinubus recipit; in quod, ceu duo cornua, longiſſimo excurſu ſeſe emittit. *Longitudo* ejus ſumma eſt ab Indi fontibus uſque ad extremum aureæ Cherſoneſi promontorium mill. German. circiter IↃC. *Latitudo* maxima à Damaſiis jugis in finibus Sinarum ac Tattarorum, ad Simyllam promontorium, nunc *C. Comori*, mill. CCCCL. 1

India.

Ejus limites.

II. Di-

REISKII.

1 (a) *India* nomen ab Indo fluvio nacta, cunctis gentibus, quas Orientales & Occidentales terræ nutriunt, commune fecit: Hinc Chinenſes & Arabes *Indoſtan* hodieque nominant, ſuo ſermone aut idiomate quo regionem adjecto *Stan* ſignificant, veluti Turkeſtan, Guſiſtan, &c. India vetus ampliſſimis patebat verſus Boream Ortumque terminis. Ad Tauri juga nempe ac Eoum oceanum, hodierna longe arctioribus coercetur: Utraque tamen duplex, altera nempe *Occidentalis intra Gangem* ἡ ἐντὸς γάγγου ἰνδική, *altera Orientalis extra Gangem* ἡ ἐκτὸς γάγγου ἰνδική, quam Græci Romanique nec non adhuc Arabes partiuntur. De gentibus, mirandis naturæ operibus urbibuſque Indicis quanta ſcriptorum veterum portenta, etiam falſa? Strabone judice Lib. II. qui de urbium numero 5000 acute cenſuit καθ᾽ ὑπερβολήν, i. e. eo *per exceſſum* excreviſſe. De Nationi-

(a) India.

Diviſio. Ind.æ. II. Diviſa fuit olim Gange flumine in duas partes; quarum una verſus Occaſum α *India intra Gangem*, altera verſus Ortum β *India extra Gangem*, appellabatur.

Indi Brachmanes. III. Tradunt veteres Geographi, fuiſſe in India populorum *novem millia*; quorum clariſſimi γ *Brachmanes*, Indorum Philoſophi, Græcis *Gymnoſophiſtæ* dicti; & δ *Gangaridæ*, quorum regem potentiſſimum Alexander Magnus invadere non auſus eſt.

Gangaridæ.

Nyſa urbs. IV. *Urbium* fuiſſe *quinque millia*, iidem auctores prodiderunt, præcipua capacitate; quarum omnium clariſſima ε *Nyſa*, in qua genitum Liberum patrem Indi arbitrabantur.

Indus fl. V. Fluviorum nobiliſſimi ſunt *Indus* & *Ganges*: ζ *Indus*, quem accolæ quondam *Sandum*, nunc diverſis nominibus diverſi appellant populi, *Hynd*, *Duil*, *Inder* & *Caercede*, in η Paropamiſo monte effuſus undeviginti recipit amnes; ſed

Nationibus quantum variatur? omnes eas ad *Joctanem*, è Noachi nepotibus unum, primum quaſi parentem, Joſephus, Euſebius Euſtathiuſque referunt: Has autem origines Bochartus in dubium trahit Lib. II. cap. 15. infirmis tamen ratiunculis uſus. (a) Indus & Ganges ex jugis altiſſimis Thebeth, lacu quondam hydrophilacio naſci dicuntur: Ut hic per rupes altiſſimas horrendo cum ſtrepitu, ille ad radices montium prorumpat, & quinque alveis in mare Indicum devolvatur. Ganges vero in ſanctitate maxima & ſingulari peccatorum expiatione apud Indos ethnicos adhuc habetur, tanquam paradiſi fluvius. Vid. Kirch. China illuſtr. part. II. c. 2. Abr. Rogerii Hiſtor. Brachman. part. II. c. 18. Notitia reliquorum quos Indiæ progenerant fluviorum noſtris Europæis obſcura & perexigua obtingit. *Veteres autem Indiæ ſcriptores multa falſa prodiderunt*, inquit Strabo lib. II. Conf. etiam itinera Thevenotii, quibus res Indoſtanenſes novorum Mogulum aliorumque populorum expoſuit, Souchu de Rennefort Hiſtor. Indiæ Orientalis Pariſ. A. 1688, edita.

BUNONIS.

α (b) *India intra* ſeu cis *Gangem* ab Occaſu habet Paropamiſadas, Arachoſiam & Gedroſiam; à Septentrione Caucaſios montes, quos appellabant Macedones; ab ortu Gangem fluvium, ac alteram trans Gangem Indiam; à Meridie Oceanum Indicum. [*a*]

β (c) *India extra* ſive *trans Gangem* ab occaſu habet alteram Indiam, & Gangem fluvium: ad Septentrionem Scythiam: ab Ortu Sinarum regionem: à Meridie Indicum mare. In hac inter duos ſinus Gangeticum & Magnum eſt (d) *Cherſoneſus Aurea*, quæ hodie à civitate *Malacca* dicitur.

γ (e) *Brachmanes*, ſive *Brachmani*, olim fuere Philoſophi, hodie *Bramani* dicuntur, de quibus Itinerar. Noh. à Mandelſlo p. 114. & ſeqq. de iſtis *Solinus* c. 65. Philoſophos habent Indi Gymnoſophiſtas, qui ab exortu ſolis ad Occaſum contentis oculis orbem candentiſſimi ſyderis contuentur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam, areniſque ferventibus perpetuum [*b*] diem alternis pedibus inſiſtunt. Et *Plinius* l. 6. c. 19. Gentes celebratæ illic, & prope in religionem verſæ ſapientiæ deditæ, voluntaria ſemper morte vitam, accenſo rogo, finiunt: ut ſunt de illo exempla [*c*] apud Plutarchum in vita Alexandri. Mortem ſcilicet prudentiores illi non exſpectabant; ſed ingerendo ſemet ignibus læti & cum gloria arceſſebant. Alii in ſolitudine & ſub terræ cavernis mortem exſpectabant: qui mos hodieque ſervatur in Japonia. [*d*]

δ (f) *Gangaridæ* bello olim clari erant ad Gangem fl. urbs & regnum Bengala, illorum ſedes erat olim Gange, ſeu (g) *Ganges* urbs ulterioris Indiæ Gangi fl. impoſita. Sunt qui exiſtimant Gangem urbem eſſe eandem, quæ hodie Bengala: verum hæc à Gange fl. longe diſtat.

ε (h) *Nyſa* [*e*] urbs cis Gangem ad Indum fl. non longe ab Arachoſia à Baccho fertur condita. Eſt quoque Indiæ mons *Nyſa*, cujus mentionem facit *Virgil Æneid.* VI.

ζ (i) *Indus* fl. Plinio teſte, *l. 6. c.* 20. olim ab incolis *Sandus* fuit appellatus: *Sintbum* Ptolemæus inter ſeptem Indi oſtia numerat. Veriſimile igitur eſt, oſtium illud omnium maximum pro toto fluvio Ptolemæo fuiſſe uſurpatum. Hodie ab Indis aliiſque gentibus vulgo *Indu* vocatur. Hunc verò fluvium prius *Mauſolum* dictum, poſtea ab *Indo* quodam Juvene egregio, qui in eum ſe præcipitaverit, nominatum fuiſſe fabulatur auctor libelli de fluminibus, quem nonnulli adſcribunt Plutarcho. Alexander M. tradente Plinio l. 6. c. 17. nullo die minus ſtadia ſexcenta navigavit in Indo fl. nec tamen potuit ante menſes quique enavigare, adjectis paucis diebus. Idem Rasbutos à Cambajenſibus diſterminat, atque per mediam Cambajam decurrit. Incolis ejus regionis, teſte Odoardo Barboſa, & *Cercetes* & *Inder* hodie appellatur. Candidi coloris eſſe perhibetur Indus, & gelidior, quam cæteri, qui ibi ſunt, fluvii. *Curtius*, *Arrianus*.

η *Paropamiſus*, etiam *Caucaſus* dictus, non Ponticus ſed Indicus. De Indi fonte ita Plinius *lib. 6. c. 20. In jugo Caucaſi montis, quod vocatur Paropamiſus, adverſus Solis ortum effuſus.* Eadem quoque tradit Arrianus.

HEKELII.

[*a*] Et juxta nonnullos *Chaberim*.

[*b*] S. *perpetem*, ſicuti *Olivariniana* legit *Editio*.

[*c*] *Calani* & *Indi cujuſdam* ex comitatu *Cæſaris*.

[*d*] Alias de Gentibus INDIÆ, & in ſpecie de BRAGMANIBUS extat elegans Liber Græcus *Palladii* qui ex *Bibliotheca* Regia *Londinenſi*, cura *Edoardi Biſſæi*, Londini ap. *T. Roycroft*, Anno MDCLXIIX. in 4. reg. cum Verſione *Latina* eſt impreſſus.

[*e*] Cujus nominis decem *Stephanus* enumerat.

BU-

(a) Duplex, Indus & Ganges. (b) Limites Indiæ. (c) Intra Gangem & extra Gangem. (d) Cherſoneſus aurea. (e) Brachmanes. (f) Gangaridæ. (g) Ganges. (h) Nyſa urbs. (i) Indus fluv.

ſed clariſſimos ϑ *Hydaſpen* & ι *Hypaſin*, qui Alexandri iter terminavit. Nuſquam latior quinquaginta ſtadia, aut altior XV paſſus, ſeptem oſtiis in mare Indicum evolvitur. κ *Ganges* gemmifer & auri fœcundus, ex Scythicis exoritur montibus, cujus latitudo minima duo mill. Germ. maxima quinque, ubi vadoſiſſimus menſuram centum pedum devorat. λ Ganges.

VI. Indorum gens μ vetuſtiſſima nunquam à natali ſolo receſſit. Quare nemini fas ſit mirari vel hominum vel urbium copiam. Indiam *Liber* pater (quem illi apud ſe natum arbitrati) primus cum exercitu ingreſſus eſt, primuſq; omnium Indis ſubactis triumphavit. Dehinc *Perſæ* proxima inter Indum & Gangem armis occupata tenuerunt, donec *Alexander*, Dario ſuperato, Porum Indorum Regem debellavit. Poſt hunc in pace, ſuis quique Regibus obedientes, egerunt; donec, diu ignoti, tandem Portugallenſibus ſuperiori ſeculo rurſus cogniti fuerunt. Longinquitas regionis occaſionem præbuit fabulis, ν uti ex veteribus graves etiam ſcriptores, ξ hominum varias monſtroſaſque ſpecies crediderint. Gens Indorum.

CAP.

BUNONIS.

ϑ (a) *Hydaſpes fl.* Indum flumen ad Nyſam urbem ingreditur. [*f*]

ι Fluvius iſte (b) *Hypaſis* vocatur Ptolemæo, Plinio, Curtio & Arriano; at Straboni, Dionyſio Afro, Martiano Capellæ, Solino & aliis eſt *Hypanis*. Plinius l. IV. c. 12. hanc controverſiam ſuo tempore inter ſcriptores fuiſſe tradit, vehementerque erraſſe, qui Hypaſin in parte Aſiæ prodiderint. In India autem ſupra flumen Hypaſin ſolſtitii die medio nullam jaci umbram autores referunt. Plinius l. 2. c. 37. Fluvius ille cum Hydaſpe ſeſe unit; unde à quibuſdam pro eodem habetur flumine. *Herodotus lib.* 4. tradit *Hypanim* fluvium quinque dierum via exilem, profluere ac dulcem; Deinde poſt aliorum dierum iter perquam amarum. *Athen. l. 2. p.* 43.

κ (c) *Ganges* vulgò *Ganga* ex Emodis montibus ortus, omnium toto orbe fluminum perhibetur maximus, quinque decem & novem fluminibus magna ex parte navigabilibus receptis, alicubi lacus veriùs, quàm fluvius videtur. Eum [*g*] in ſacris literis appellari *Pyckon* ſeu *Piſon* exiſtimant Hieronymus, Joſephus & Euſebius. De illo Ovidius:

Dum tepidus Ganges, frigidus Iſter erit.

λ Sinus, in quem devolvitur, *Gangeticus* appellatur; hodie vulgo [*h*] *Golfo di Bengala.* [*i*] Gangi magnitudine ſecundum Indum, tertium Iſtrum, quartum Nilum conſenſu tradi ſcribit Diodorus lib XVII. Latitudinem ei ſtadiorum XXXII tribuit; profunditatem tantam, ut omnia per Indiam flumina ſuperet.

μ (d) Primos Indiæ incolas ex poſteris fuiſſe *Joktani*, qui Heberi ſuit filius, colligitur tum aliis argumentis, tum quod ab illius filio *Ophiro* aurifera regio in ſacris celebris appellata eſt *Ophir*.

ν Mirum dictu, quam multi ex antiquis res Indiæ perſcripſerint, & quam pauci, dolente & exſecrante *Strabone*, vera. (e) Ex quibus alii una cum fabulis ſuis toti perierunt, alii ſi non toti, ex magna tamen parte. Extant *Herodotus*, *Agatharchidis excerpta*, *Cteſias* aliqua ſui parte apud Photium, *Dionyſius Periegetes*, *Strabo*, *Ptolemæus*, *Arrianus*, *Diodorus Siculus*, *Aethicus*, *Martianus*, *Heracleotes*, *Plinius*, *Mela*, *Solinus*, *Philoſtratus*, *Oſius*, *Q. Curtius*, *Apulejus*, & hi omnes veteres. Recentiores ſunt *Joh. Goropius Becanus*, *Petrus Maffæus Oſorius*, *Joh. Metellus*, *Joh. Barrius*, *Ludovicus Vartomannus*, *Maximilianus Tranſylvanus*, *Coſmas Indopleutes*, *Joh. Macer*, *I. C. Caſtagnedo Hiſpanus*, *Abrahamus Ortelius*, *Petrus Jarricus*, *Franciſcus Sacbinus*, *Adamus Olearius* in itin. Mandelſlovii, aliique navigationum Indicarum ſcriptores; qui recentiores ſcriptores certiora præ antiquis iſtis attulerunt.

ξ *Megaſthenes* ſcribit, per diverſos Indiæ montes eſſe nationes capitibus caninis, armatas unguibus, amictas veſtitu tergorum, quibus nulla ſit vox humana, ſed tantum latratus ſonent (f). Gangis fontis accolas nullo indigere cibo, eoſque odore pomorum ſilveſtrium vivere, longiuſque pergentes eadem illa ſecum gerere, ut olfactu alantur: quod ſi tetriorem forte ſpiritum traxerint, eos exanimari. Porro tradunt in eadem India eſſe homines qui unum tantum habeant oculum. Quoſdam etiam adeo auritos eſſe, ut aures ad pedes defluant, atque in alteram earum cubent, quarum duritie arbores convellant. Alios ſingulis uti pedibus, & adeo latis quidem, ut ubi ſe defendere à calore velint, ſupini jacentes iis toti inumbrentur. Apud Cteſiam legitur, fœminas quaſdam in India ſemel tantum parere, ac natos ſtatim caneſcere. Eſſe gentem, quæ in juventute cana ſit, nigreſcat in ſenectute, ultra ævi noſtri terminos perennantem. Eſſe quoque perhibent mulieres, quæ quinquennes concipiant, nec ultra octavum annum vitam protrahent. Eſſe, qui cervicibus careant, & in humeris habeant oculos. Hæc & ſimilia ab antiquiſſimis iſtis ſcriptoribus taadita ſunt; quæ tamen falſa & conficta eſſe hodie conſtat. Ipſe Plinius quoque, id quod mirêre, miras & monſtroſas hominum, qui Africæ partes incolant, figuras [*k*] deſcribit, lib. VI. c 30. Quod verò idem ille Megaſthenes apud Plinium *lib. 8. c.* 14. ſcribit (g) ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere, ut ſolidos etiam deglutiant cervos [*l*], id ab aliis auctoribus tum antiquis, tum recentioribus confirmatur.

HEKELII.

[*f*] Alii non in *Indum*, ſed in *Mare* labi tradunt.

[*g*] De *Paradiſo* quippe profluentem.

[*h*] Et quidem *Caſtaldo*.

[*i*] Hoc flumen, ut *Nilum*, rigare vicina omnia, non ulli tradunt *Geographi*.

[*k*] Gentes np. ſine *Naribus* atque ſine *Linguis*.

[*l*] *Tauroſque*.

REIS-

(a) Hydaſpes fluv. (b) Hypaſis fluv. (c) Ganges fluv. (d) Indorum origo. (e) Scriptores rerum Indicarum. (f) Monſtroſæ hominum formæ ab antiquis traditæ. (g) Serpentes Indiæ ingentes.

CAP. VIII.

Summa Indiæ novæ deſcriptio. 1

I.

India nova.

CUm ſuperioribus ſeculis ob feritatem intercedentium populorum terra adiri India nequiret, tam longinqui verò maris navigatio nondum experta eſſet, diu Europæis incognita manſit, cum non niſi ex veterum ſcriptis noſceretur. At primus *Guaſco Gama* Portugallenſis, An. CIↃ CCCC XCVII ab Hiſpaniis profectus, ſuperato Bonæ ſpei promontorio atque univerſa Africa circumnavigata, Indiæ oram maritimam perluſtravit. Poſt hunc idem ab aliis feliciter tentatum; miſſique alii aliique ſubinde à Regibus Portugalliæ, qui oram maritimam vi occupatam arcibus ac propugnaculis munirent. Deprehenſum tunc eſt, varia nationum genera Indias incolere, Hebræos, Perſas, Scythas, Arabas, ipſoſque Indos, quorum exigua quædam pars poſt D. Thomæ, ut ferunt, inſtitutionem in fide Chriſtiana permanſerunt. Hanc navigationem diu Portugallenſes & Hiſpani, conſtituto in Indiis ab Portugalliæ Hiſpaniæque Regibus Prorege, ſoli obtinuerunt; donec ſuperioribus annis Hollandis & Anglis etiam frequentata eſt. Iiſdem finibus, quibus olim, India nunc etiam circumſcribitur. Nam & citra Indum amnem populi quidam, ut olim, nunc etiam Indi dicuntur. α

Indiæ novæ fines.

Diviſio.

II. β Dividitur etiam nunc, ut olim, Gange fluvio in duas partes: quarum una *Indoſtan* (1), quæ olim India intra Gangem; altera *Mangi*, India extra Gan-

(1) *Nomen habet ab Indo nobili flumine latinis India, at Indigenis* Indoſtan *dicitur. Ab occaſu mari Indico & Perſico, a Borea Tartaria, ab ortu Sina, ab Auſtro variis partibus maris Indici clauditur. Sita eſt intra gradum circiter* 11 & 41, *juxta alios* 39 *Latitudinis Borealis. Pars ejus inſignis intra Zonam Torridam eſt, pars ſub Tropico Cancri, & pars ampliſſima in Zona Temperata Septentrionali. Ab occaſu in ortum ad gradus plus minus 46 diffunditur. India hodie diſpertitur in Peninſulam Indiæ cis Gangem, Indiam extra Gangem, & imperium magni Mogolis.* Luyts.

REISKII.

1 Quoniam Johannes II. Portugalliæ, ac Ferdinandus Hiſpaniæ reges, Anno 1494, in diviſione novi orbis per Pontificem Rom. facta convenerant, (a) ut ultra Meridianum Liſabonenſem XXVI gradibus enavigatis, occaſum verſus Hiſpaniæ omnia; reliqua vero ad ortum Luſitanis loca cederent: (b) Poſt hac Emanuel regis Portugalliæ auſpicio Vaſcus Gama Luſitanus Lisbona iter dubium ingreſſus, VII. Idus Jul. A. 1497. Africa tota & Promontorio bonæ ſpei ultimo ſuperaro XIII. Cal. Jul. anno ſequente proximo Calecutum appulit, primuſque Indicis commerciis & navigationibus Europæis viam aperuit commonſtratam. (c) Hinc duplex India proveniebat, *una Orientalis*, de qua loquimur, & proprie dicta, ortum verſus regi Portugallico, & altera *Occidentalis*, ἀκύρως aut improprie dicta, nempe America regi Hiſpanico relicta. Termini noſtræ Indiæ non adeo certi à Geographis figuntur; nec poſſunt quidem ob *principatus variabiles & regna ob vicinorum potentiam* mutari ſolita: Ex Itinerariis tamen recentiſſimis ab occidente Perſiam, à ſeptentrione Tatariam, ab ortu regnum Many, ab meridie regnum Decan: partes, quæ pro ſtatu regnorum & dominiorum variant, nullas definiemus, niſi quas Cluverius definivit, ordine non ſatis congruo aut recto.

BUNONIS.

α (d) Id tanquam ſingulare quid Diodorus Siculus obſervat, quod, *cum India multis variiſque gentibus incolatur, nulla tamen peregrinam habeat originem, ſed omnes indigenæ putentur, nec unquam vel ab externis accepiſſe, vel in aliam nationem emiſiſſe colonias, perhibeatur.* Exterorum tamen colonias ne ipſi quidem diffitebantur Indi in ſuis hiſtoriis de Bacchi & Herculis adventu. Et quid Alexandri M. coloniis per Indiam notius? Noſtro & ſuperiori ſeculò Magnus Mogor ex Tattaria; & præter nationes exteras ab Auctore memoratas, ingens multitudo Luſitanorum, Belgarum, Anglorumque ex Europa in Indiam penetravit, magna ejus parte occupata. Vaſco de Gama, auſpiciis Emmanuelis Portugalliæ Regis, per mare illud viam in Indiam aperuit. Deinde Batavi & Angli lucri ſpe allecti, ingenti animo, & Batavi majore ſucceſſu, quam Angli, eò naves ſuas miſerunt.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

β (e) Quippe regio auri & argenti, tum gemmarum, ſerici & aromatum feraciſſima, immane quantum inhiantes mortales, nullâ longi & difficilis itineris ratione habitâ, ad ſe, jam antiquiſſimis quoque ſeculis, pellexit. Hæc videlicet Indica mercatura primo

(a) Orbis diviſio à Pontif. Rom. facta. (b) Navigatio Indica prima. (c) India duplex. (d) Coloniæ gentium in Indiam traductæ. (e) Indiæ felicitas.

Gangem. Regna univerſim continere tradunt XLVII, quorum quædam nimium modica & arctis admodum finibus conſtricta. At noviſſimi tamen Geographorum in novem potiſſimum partes ſive regiones univerſam Indiam diviſerunt: quarum nomina ſunt; *Cambaja*, *Narſinga*, *Malabar*, *Orixa*, *Bengala*, *Pegu*, *Sian*, *Cambaja*, & Septentrionalis pars, quæ ferme tertia univerſæ. γ

primo Phœnicum fuit & Ægyptiorum: ab his ad Romanos pervenit: donec eam ad ſe transferrent Veneti; quibus Luſitani, Batavi & Angli ſucceſſerunt. Quum Belgæ privati, ſparſis viribus, adeoque minus commode eo (a) navigarent, anno 1595, Ordinum auctoritate, in ſocietatem, certis legibus, & privilegiis redacti, tanta ceperunt incrementa, ut Luſitanis univerſæ amittendæ Indiæ terrorem injicerent. Luſitanorum expugnarunt arces, regna Barbarorum armis aut fœderibus in partes traduxerunt, & Indiam Belgicam multis firmiſſimis coloniis contra omnem vim firmârunt, capite Imperii ſui in Inſula Java & urbe Batavia conſtituto, unde in reliqua eſſet imperium.

γ (b) India omnis ratione ſitus commode dividitur in tres partes. *Septentrionalem*, quæ aliis dicitur *Indoſtan*; *Occidentalem*, quæ *India Minor*; & *Orientalem*, quæ *India Major*. *Septentrionalem* Indiam omnem tenet *Magnus Mogor* ſeu *Mogol*; & ad Indum flumen provincias *Cabul*, *Guſarattam*, quæ & *Cambaja*: In India Occidentali *Orixam*, cujus Rex Mogoris tributarius eſt: & in India Orientali regnum *Bengalæ*. In India *Occidentali* præter Orixam & Cambaiam ſunt regna *Decan*, *Malabar*, & *Coromandel* ſive *Narſinga*, ſingula à ſuis gubernata regibus. In *Orientali* Indiâ præter Bengalæ regum, ſunt *Pegu*, *Siam*, & *Cambodia* regna diverſa: At in *Malacca* peninſula, quot ſunt nobiliores urbes, tot fere inveniuntur Reguli.

(a) In Indiam navigationes. (b) Alia Indiarum diviſio.

CAP. IX.

Cambaja, *Narſinga*, *Malabar*, *Orixa*. π

I.

C*Ambajæ* regnum in dextro Indiæ cornu ad Indi oſtia ſitum, Longitudine occupat milliar. German. circiter CLX. Latitudine fere totidem. α (1)

Cambajæ magnitudo.

II. Ur-

(1) *Cælum aliqua parte Anni torridum & tempeſtuoſiſſimum: tellus fert ubertim præter Vinum, omnia ad vitam & voluptatem neceſſaria. Dives eſt Opii, quod Aſiatici efflictim depereunt.* Luyts.

BUNONIS.

α (a) Regnum iſtud ab Europæis *Cambaja* dictum eſt, quod erat *Guſarratta*: [*a*] ſuos olim habebat Reges, antequam à Mogole ſubigeretur. In vulgatis tabulis Geographicis ponitur Guſaratta cis Indum flumen: ſed rectius in Blaviana, qua Mogolis deſcribitur Imperium, trans Indum flumen intra Indiæ terminum.

HEKELII.

[*a*] S. Provincia *Guzarat*.

REISKII.

1 (b) Guzarata Perſis, Arabibus, Indiſque illa Provincia vocatur, quam Portugalli huc navibus appulſi ab urbe præcipua Cambaja dixerant. Tres enim urbes commerciis florentiſſimas complectitur, *Amanabadam*, ſuo regi olim atque conditori proprio ſubjectam: *Cambajam* muro cinctam lateo, quæ duo milliaria excedit ambitu; *Suratam* denique priſcam Luſitanicæ Anglicæque mercaturæ, ſed novam Gallicæ nunc ſedem. (c) Regnum hoc magno Moguli ſubditum duas habet urbes regias, *Agram* Arce magnifica ſuperbam, quam ille Imp. Dello deſerto A. 1566, ſubiit, & *Laborem* ſive *Pangab*, quam æſtu compulſus nimio petit. Portugalli vero unicam ſibi camque caſtris duobus munitiſſimam urbem (d) *Diu* adhuc tenent, Turcica Indicaque claſſibus An. 1539 & An. 1546, maſcule propulſatis. Idem Mogul provinciam mari Arabico vicinam, (e) *Candabar*, quam Perſæ ceperant, facta pace ſibi reſtitutam retinet: Regna vero (f) *Narſingæ* aut *Biſnagar*, (g) *Golcondæ* itidem & *Orixæ* nec non (h) *Decan*, ſive *Cuncang*, ſibi nexu tributario devincta. Unde factum eſt, ut Dynaſta quidam ſive Princeps Indicus ab rege Golcondæ ad Mogulem defecerit, uti Thevenotius Lib. II. refert. Rex Narſingæ *regem regum & mille uxoribus maritum ſeſe* titulo profitetur; & Principes quosdam fert vicinos, quos (i) *Nackos* nominant, *Madurenſem*, *Tamuranum*, & *Gingirenſem*. (k) *Malabara*, regnum *Calecut*, *Cochin*, urbeſque plures continet; *Goam* quoque Proregis Portugallici & Patriarchæ, quem Eccleſia ibi Chriſtiana fovet, Indici *ſedem*, *cui tres Epiſcopi Cochinenſis*, *Meliaporenſis*, & *Macaenſis* ſubſunt. (l) *Coromandel* regi Narſingæ quondam ſubdita, nunc Golgondenſi, qui *urbem S. Thomæ*, *Coloniam Portugallicam* à Gallis Anno 1673, captam Anno 1674, Gallico ejecto præſidio Belgis auxiliantibus cepit. Conf. Joh. Bapt. Tavernierii Relationes Indicas, & Spanhemii Introduct. in Geograph. de S. Thomæ ad Indiam acceſſu.

BUNO-

(a) Cambajæ ſeu Guſarattæ regnum. (b) Guzarata. (c) Mogolis regia duplex. (d) Dio ſeu Diu. (e) Candabar. (f) Regna Narſingæ. (g) Golcondæ. (h) Decan. (i) Nacki Principes liberi. (k) Malabara. (l) Coromandel.

Urbs Cambaja. II. Urbium prima eſt, quæ regno nomen dedit, β *Cambaja*, omnium Indicarum cultu atque magnitudine præſtantiſſima; qua de cauſa *Cairum* Indiæ
Campanel. vocitata. Regia ſedes eſt γ *Campanel*, in edito loco ſeptenis mœnibus cincta.
Goa. δ *Goa* in Inſula Indi poſita, emporii celebritate, agrorum ubertate, incolarum multitudine atque ædificiorum magnificentia inſignis urbs, ob munitionis firmitudinem
Dio. locique ſitum arx clauſtra regni vacitata. In eadem Inſula ε *Dio*
Damaon. arx, atque in continenti alia ζ *Damaon*, Hiſpanorum præſidiis cuſtodiuntur.
Beder. Decan. Celebres quoque ſunt η *Beder* & ϑ *Decan* urbes, quarum hæc regno quondam nomen dederat. At citra Indum in Provincia *Guzarate*, quæ pars eſt regni
Ardavat. Cambajæ, præcipua urbs eſt ι *Ardavat*, Indi ripæ appoſita.

Narſinga. III. κ *Narſingam*, in dextro itidem cornu ſitam, duobus lateribus, Occidentali ac Orientali, mare abluit. Longitudo ejus à confinibus Cambajæ & Orixæ, ad

BUNONIS.

β (a) *Cambaja* urbs in Inſula, quam Indus fl. & maris vada efficiunt, jacet paulum à litore remota; totius Orientis delicatiſſima, emporium celebre eſt; cujus tamen major pars à (b) Benjanis & *Rasbutis* [*b*] gentilibus conſtat; ex quibus hi aut militiam aut latrocinia ſectantur [*c*]; iſti vero artes exercent manuarias; aut mercaturam faciunt, aut adminiſtrant divitum & magnatum rem familiarem: à militia vero & cæde hominum pariter & animalium abhorent Benjani; neque comedunt carnes animalium. Præter Deum boni & rerum omnium conditorem, adorant etiam & colunt diabolum, ne ſcilicet noceat [*d*]. Antiquum Indorum hodieque ſervant morem, quo vidua cum mariti defuncti corpore viva exuritur; cujus rei ſpectator fuit ipſe Mandelſlo; per univerſam Indiam hujus ſectæ quam multi inveniuntur.

γ (c) *Campanael* in præcipuis hujus regni urbibus erat, [*e*] & Regis ſedes; qui à Rasbutis & Mogore preſſus Luſitanis tributarius factus. Sed hoc *Cambajæ* regnum hodie ſub *Magni Mogoris* Imperio eſt; ejuſque ſedes non eſt Campanael, ſed (d) *Agra* ad Gemini fluvium.

δ Quæ in eadem cum Dio Caſtello Indi inſula jacet (e) *Goga*, ſeu Goja: non eſt altera illa & nobilis urbs (f) *Goa* in regno Decan; quam auctor heic à magnificentia deſcribit; quæ Goa illuſtris ab iſta Indi inſula longe diſtat in inſula *Goa*. Hæc ab Altonſo Alburkerk anno 1508, occupata eſt. Ex eo à Luſitanis incolitur, magnifice ornata. Hic Vicarius eſt Regis & Archiepiſcopus [*f*]. Jeſuitæ quoque ibidem ſua habent Collegia. Eo ex Arabia, Turcia, Perſia, Armenia, India, China, Philippinis, & Europa omnis generis merces importantur, & exportantur. [*g*]

ε (g) *Dio* [*h*] caſtellum in illa inſula à Luſitanis munitum eſt.

ζ (h) *Damaon*, non longe à Surata jacens, non ſolum ſub Luſitanis eſt; ſed & (i) *Baſſia*, & (k) *Caul* omniſque fere in hac parte ora maritima, a Rege in Decan aliquando fruſtra obſeſſa. Cætera interius Rex à *Decan* habet.

η (l) *Beder* [*i*] in mediterraneis eſt in Balagatta, ſeu Balagnata [*k*].

ϑ (m) *Decan* Regem habet, cui interiora à *Demaon* ad Goam uſque parent, tenentibus loca maritima Portugallis. [*l*] Regis in Decan ſedes eſt (n) *Viſapor* [*m*]; qui & ipſe Rex magnus ac potens eſt.

ι (o) *Ardavat* ſub Mogolis imperio eſt. In (p) Amadabath defertur magna copia radicis, quæ ab iis *Punco* dicitur, eſtque *coſtus vetus*, inde à Luſitanis in Europam deportabatur. Cæterum (q) Bombam in regno Decan opidum Portugalli Anglis tradiderunt anno 1665.

κ Indiæ hujus alterum latus, quod Orienti obvertitur, & per continua montium juga à Malabara diſterminatur, à capite *Comorino* ad *Nagund fl.* per centum fere milliaria extenſum, olim in tria regna erat diſtinctum; quæ fuerant *Coromandel*, [*n*] unde hodieque omne illud litus à Comari ad *Nagund fl.* appellatur: (r) *Narſinga*, & (ſ) *Biſnager*, ſingula à ſuis gubernata regibus. Verum unius hodie ſubſunt imperio, qui modo *Narſingæ*, modo *Bisnagaræ* reſidet. Hujus tanta habetur potentia, ut regnum ejus intra ſex menſes vix circumiri poſſit. [*o*]

HEKELII.

[*b*] *S. Resbutis.*

[*c*] Traducunt enim in montibus vitam liberam, nec ullam vim atque hoſtilitatem timent.

[*d*] Ipſe Rex *Cambajæ* olim Idola ſola coluit, donec *Maurorum* fidem recepit.

[*e*] Septemplici muro cincta.

[*f*] Totius *Orientalis Indiæ.*

[*g*] Quapropter & *Clavis univerſæ Indiæ* appoſitiſſime dicitur.

[*h*] Et *Dium.*

[*i*] *S. Bider.*

[*k*] Hanc urbem totius Regni *præcipuam* eſſe, Maginus tradit.

[*l*] Ab hâc urbe ſex Milliaribus abeſt Mons muro ac præſidiis munitus, in quô Adamas Gemma eruitur. Incolæ hujus Urbis ſericis amiciuntur Veſtibus, vel interulâ ex Sericô elegantiore.

[*m*] Seu *Viſapora.*

[*n*] Seu *Ciromandel.*

[*o*] Hic rex alit quoque continuo XL millia *Nairos*, qui ſunt nobiles Milites, ac præterea XX millia Equos, quos partim ex *Perſia* partim ex *Arabia* recipit, & CC Elephantes. Sed cum ad Bellum proficiſcitur, multô majorem *Equitum* & *Elephantum* copiam cum *innumeris Peditibus* ducit. Referunt enim Scriptores, ejus Exercitum quandoque XXX Milliarium ſpatium occupare.

BUNO-

(a) Cambaja urbs. (b) Benjani, Rasbuti. (c) Campanael. (d) Agra. (e) Goga. (f) Goa. (g) Dio ſeu Diu. (h) Damaon. (i) Baſſia. (k) Caul. (l) Beder. (m) Decan. (n) Viſapor. (o) Ardavat. (p) Amadabath (b) Bombam. (r) Narſinga. (ſ) Biſnagar.

ad promontorium *Comori*, milliar. occupat German. circiter CL. Latitudo ſumma inter duo maria mill. XC. Regiæ ſunt duæ : *Narſinga* ; unde regno nomen, & *Biſnagar* : *Onor*, λ *Paleacate* & μ *Mangalor*, Luſitanæ ſunt ditionis. ν *Coromandel*, & ξ *Meliapor*, ab Indis Chriſtianis habitantur : Quarum hæc D. Thomæ ſepulchro clara.

Biſnagar. Onor. Paleacate. Mangalor. Coromand. Meliapor.

IV. ο *Malabar* regio in extremitate dicti cornu ſita,(1) in longum LXXX, in latum XLV, milliar. German. Regna continet, ab ſingulis urbibus denominata : π *Cananor*, ρ *Calicut*, σ *Coulete*, τ *Cranganor*, υ *Cochin*, φ *Coulam* & *Travancor*. Horum *Calicut* cætera præſtat ; cujus χ Rex *Samory* [*p*] incolis, id eſt, ſummus Imperator ac Deus in terris vocatur. Ipſa urbs *Calicut* ampla eſt, at humiliter exſtructa. In hac provincia Luſitani ✝ tria habent munimenta.

Cananor. Calicut. Coulete. Cranganor. Cochin. Coulam. Travancor.

(1) *Profert optimæ notæ Piper, Zinziber, diverſi generis Aromata, Rhabarbarum, Saccharum, Goſſipium ac Nuces Indorum* ***Cocos.***

V. *Orix-*

BUNONIS.

λ A (a) *Paleacate* verſus Septemptrionem in litore eodem Hollandi (b) *Geldriam* habent, emporium munitum : Ibidem quoque eſt (c) *Danisburgum*, quod Danorum negotiationibus patet.

μ (d) *Onor* & (e) *Mangalor* ad adverſum jacent litus, in Malabaræ regno.

ν (f) *Coromandela*, olim peculiare fuit regnum, á quo longus ille litoris tractus nomen habet. Ejus incolæ ſe ſuoſque, quum annonæ caritas eſt, divendere aliis ſolent.

ξ (g) *Meliapor* vicus hodie verius eſt, quàm opidum, a Mahumedanis & gentilibus habitatus, ut fere hæc terra omnis: [*q*] neque hic S. Thomæ oſtenditur ſepulchrum ; ſed in opido vicino (h) *S. Thomæ* ad litus condito, quod á ſolis Chriſtianis Portugalenſibus & Armeniis incolitur. Inde verſus Auſtrum in eodem litore eſt emporium celeberrimum (i) *Negopata.* Urbem hanc magnam & maritimam Belgæ expugnarunt ejectis Luſitanis. In eo litore Belgæ maximè mercaturam faciunt.

ο (k) *Malabara* regio in altero hujus Indiæ jacet latere, quod reſpicit Occaſum, extenditúrque à Capite *Comarino* [*r*] uſque ad Caput *Darame*, X milliaribus infra Goam. Incolæ ejus feroces & barbari ſunt, inceduntque nudi, genitalibus tamen contectis, piraticam exercent ipſi idololatræ ac gentiles. Regio illa [*ſ*] fert *piper* optimæ & primæ notæ ; huic ſecundum fertur id, quod naſcitur in *Sumatra*, & *Java* inſulis. *Malabar* regnum habetur antiquiſſimum, uni Regi olim ſubjectum ; ex quibus poſtremus fuit *Sarama Parymal*, qui, circa annum Chriſti 900, à Mahumedanis ſeductus regno ſe ultro abdicavit, & Mecham conceſſit, ibique ſanctitatis opinione vitam finiit. Is quum liberos non haberet, regnum ſuum fidiſſimis miniſtrorum diſtribuit. *Scalig. l.* 5. *d. Emend. Temp. Lindſchoten cap.* 12. *Ind. Or.*

π (l) *Cananor* caſtellum munitum firmo præſidio tenebatur Luſitanorum : ſed à Belgis ejecti ſunt anno 1663: urbem tamen vicinam incolunt Malabarii. [*t*]

ρ (m) *Calicut* [*v*] in eodem jacet litore urbi Cananor vicina ; olim fuit illuſtris, ſed hodie á priſtino ſplendore multum defecit [*x*]. Hujus regis potentia fracta eſt à Portugallis.

σ (n) *Coulete* à Calicut verſus Auſtrum jacet, à Belgis expugnata anno 1663.

τ Cætera loca ad idem litus ſunt : ex quibus cum primis nobile emporium eſt (o) *Cranganor.* Luſitanis ereptum eſt à Belgis anno 1663.

υ (p) *Cochin* ſive *Couchin*, [*y*] quæ una ex celeberrimis Indiæ emporiis eſt, [*z*] à Belgis expugnata eſt, & Luſitani ejecti ſunt anno 1663.

φ (q) *Coulam* quoque Belgæ extorſerunt Luſitanis anno 1663.

χ (r) Rex, qui ex Brachmanis creditur ortus, gerit quoque ſacerdotium : [*a*] cibum non comedit, niſi qui idolo ſuo, ſeu ipſi diabolo, quem ſub horribili ſpecie colit, priùs fuerit oblatus. Virgines ſponſæ à ſacerdotibus ad id mercede conductis vitiantur, antequam in ſponſi thalamum deducantur ; nec ipſius Regis ſponſa hic excipitur : quapropter, ut regii ſanguinis certiores eſſe poſſint, Regi patri non ſuccedit filius, ſed ipſius ex ſorore nepos.

✝ (ſ) Luſitanis igitur præter Goam urbem in ora iſta maritima fere nihil fuit reliquum ; niſi forte *Onor.* Cæterum ad litora *Malabarica* & ad Cambajam ſerpentes in aquæ ſuperficie feruntur : hoc nautis ſignum eſt, ſi forte ex aliis non poſſunt colligere, an regionibus illis propinqui ſint. [*b*]

HEKELII.

[*p*] S. *Zamorinus.*

[*q*] Olim fuit Urbs ampliſſima, in qua præter alia Ædificia cccxxx circiter *Meſquitæ* variarum Nationum numerabantur.

[*r*] S. *Comorin.*

[*ſ*] Cæteris *Indiæ* Regionibus magis culta ac frequens eſt, aëre ſaluberrimo, ſed frigidiuſculo gaudens. Potitur quoque Agro admodum feraci, qui *Hordeo*, *Oriza*, ac variis fructibus ; imprimis vero *Gingibere*, *Cardamomo*, *Cinnamomo*, *Caſſia* ac palmis abundat.

[*t*] Aliàs *Cananor* ſ. *Canonor* etiam pulchritudine præſtans eſt ac Mercaturæ admodum opportuna, ob ejus Portum nempe, qui Navium non minus capax eſt, quam tutus.

[*v*] *Calecut.*

[*x*] Nam *Mercatorum Ædes* pluris non æſtimentur, quam XX Aureis, *reliquorum* vero *Incolarum* ad ſummum binis Aureis emantur.

[*y*] *Sive* Cotzin.

[*z*] Ipſa enim urbs tutiſſimum quoque Portum multoſque habet incolas, quorum permulti *Mauri* ſunt Mercatores.

(a) Paleacate. (b) Geldria. (c) Danisburgum. (d) Onor. (e) Mangalor. (f) Coromandel. (g) Meliapor. (h) S. Thomæ opidum. (i) Negopata. (k) Malabara. (l) Cananor. (m) Calicut. (n) Coulete. (o) Cranganor. (p) Cochin, ſeu Cotzin. (q) Coulam. (r) Rex. (ſ) Luſitani.

Orixa. Ramana.

V. ω *Orixæ* regnum, in Sinu Gangetico inter Narſingæ & Bengalæ regna protenſum, caput habet *Orixam* urbem. At regia α eſt *Ramana*.

[a] Et eſt *qs. ſummus univerſæ hujus Provinciæ Pontifex*, cui quam plures alii vicini Reguli Tributa pendunt.

[b] Inveniuntur quoque in Regno *Calecutenſium* non pauci *Serpentes*, inter quos nonnulli hominibus adeo ſunt infeſti, ut exiguo tantum ſanguine extracto, mortem ferant præſentaneam. Alii quoque craſſitie Sues referunt, ſuntque quadrupedes quaternorum Cubitorum longitudine, qui in locis paluſtribus naſcuntur, nec venenoſi ſunt hominique infeſti. Rex vero *Serpentes* omnes ſuperſtitioſe obſervat, neque homini *Serpentem* ullum mactare licet abſque pœna Capitis.

BUNONIS.

ω (a) *Orixæ* regnum à *Nagundo* fluvio & Maſulipatama urbe verſus Septemtrionem uſque ad *Guengam* ſive *Cangam* fl. porrigitur. Nomen habet ab *Orixa* vel *Oriſſa*, emporio celebri, ubi Chriſtiani habent templum D. Thomæ conſecratum. Princeps in hoc regno emporium eſt (b) *Maſulipatan*.

α Et regia ſedes (c) *Goelkonda* ſeu *Cu'conde*. Ipſe Rex in Orixa Magni Mogolis tributarius eſt [c]. (d) *Ramana* tamen emporium ob ebur & gemmas eſt celebre. Regio iſta ſalis & lapidum pretioſorum, imprimis vero adamantis mercaturâ nobilis eſt. Cæterum Dani ad oram illam maritimam caſtellum tenebant (e) *Cranganor*, quod Belgis traditum eſt.

HEKELII.

[c] Et licet ſatis dives ac potens ſit, tamen vicinis æquiparandus non eſt. Etiam *Idola* colit ut cæteri.

(a) Orixa. (b) Maſulipatan. (c) Goelkonde. (d) Ramana. (e) Cranganor.

CAP. X.

Bengala, Pegu, Siam, Camboja, India Septentrionalis. 1

I.

Bengalæ regnum.

Bengala urbs.

α BEngalæ regnum ab urbe *Bengala* dictum, ad Gangis aliorumque amnium oſtia, in longum CL, in latum CLXX, mill. German. obtinet. (1) Ipſa urbs β *Bengala*, magna, celeberrimo emporio inſignis, in inſula fluvii *Coſmin* ſita eſt.

(1) *Alii juxta* Luyt. *Longit*. 220 *Leucas*, *Lat*. 120 *ſtatuunt*. *Cœlum habet ſalubre, abundatque Serico, quod poſt Perſicum optimæ notæ eſt.*

PEGV.

BUNONIS.

α (a) *Bengalæ* regnum [a] hodie ſub Magni Mogoris imperio eſt, omnium rerum copia affluens: Ejus incolæ [b] vitiis corruptiſſimi ac ſceleribus coperti ſunt; quæ tamen univerſa Gangis lavacro ablui poſſe ſuperſtitioſe putant, lavacri tamen in fluvio illo poteſtas nemini permittitur, niſi qui eo nomine Regi dederit pecuniam, ſive tributum.

Ex Paradiſo eum oriri credunt; unde tantam vim eidem adſcribunt. [c]

β Urbs (b) *Bengala* una ex præſtantiſſimis Indiæ eſt; ubi omnes reperiuntur deliciæ, quas ceteræ optimæ poſſident Europæ civitates. Hinc exportantur merces pretioſæ, *Sericum*, *Xylinum*, *Zibettum*, *Saccharum*, *Oryza*, *Canna di Bengala*, vulgo *Cannæ Hiſpanicæ* dictæ, &c. Ab urbe iſta (c) Sinus iſte appellatur *Golfo di Bengala*, qui alias *ſinus Gangeticus*. Huc quoque pertinent duo emporia, (d) *Chatigam*, & (e) *Satagam*: quorum illud (f) *Telogrammum* Ptolemæo: hoc (g) *Coſamba*. In regno hoc quoque eſt (h) *Gouro* urbs illuſtris ad Gangis fl. ripas poſita, pulcherrimis & ſumtuoſiſſimis ornata Palatiis, à variis gentibus inhabitatur. Regis in urbe iſta palatium perhibetur majus eſſe, quam *Evora* in Luſitania, aureis & argenteis figuris ex gentilium potius quam *Mahumedanorum* conſuetudine ornatum. Rex autem adeo potens, ut per totam Indiam proverbio dici ſoleat: *Rex Cambajæ eſt unum, Rex Narſingæ duo, Rex Bengalæ tria.* Cæterum in regione iſta naſcitur animal magnum (i) *Rhinoceros*, unicum in naribus habens cornu reflexum, alioqui elephanti, cujus tamen hoſtis eſt, non diſſimile. Ejus ſanguis & cornu in pretio ſunt, quoniam contra venenum valere exiſtimantur.

HEKELII.

[a] Permultas urbes tum *littorales*, tum *maritimas* in ſe continens, & propterea omnino amplum.

[b] Ut plurimum *Mahumetani*.

[c] Incolæ iſti plerique albi, nobiles, humani, acuti ingenii, atque intelligentes ſunt; ſed aliquantum deceptores, in Commerciis ac Mercatura plurimum valentes. Nudi non incedunt, veluti fit in reliqua *India*, ſed Tunicâ albâ ſatis amplâ ſunt amicti uſque ad terram protenſa, & alias adhuc Veſtes ſericas ſuperinduunt, caputque more *Turcarum* tegunt.

REISKII.

1 (k) Bengala regem ſibi proprium tuetur, modò ſui juris, modo magni Mogulis tributarium, & immenſo per continentem quà oriens patet ſpatio potien-

(a) Bengalæ regnum. (b) Bengala. (c) Sinus Gangeticus ſ. Golfo di Bengala. (d) Chatigam. (e) Satagam. (f) Telogrammum. (g) Coſamba. (h) Gouros. (i) Rhinoceros. (k) Bengala.

PEGU.

II. γ Regia hujus regni eſt δ *Pegu* urbs in inſula poſita, (1) totius Indiæ clariſſima, mœnibus munita, ædificiis elegantiſſimis ornata. Subjecta autem ſunt Regi *Pegu* & alia regna, quorum ε *Ava* verſus Septentrionem, gemmis, equis & elephantis abundat.

Pegu R. & urbs.

Ava.

SIAM.

III. ζ *Siam* potentiſſimum regnum, (2) cujus Longitudo CCC, lat. CLX, conficit

Siam regnum & urbs.

tientem. Urbs *Ougli* ſede commerciorum Anglicorum & Belgicorum, ſive Stapula, quam vocant, mercatoria nunc claret. (a) *Regnum Pegu* A. 1560, ſeptem provinciis ſubactis potentiſſimum A. 1600 periit, fame ac Siamenſi bello ad ultimum redigebatur excidium. Hinc adhuc vicinis Ava & (b) Siam regibus hodieque ſubeſt. Regnum Siamenſe artibus Mechanicis & quibuſdam liberalibus cultum, monarchico ſuo Imperio regnis etiam ſubactis minoribus effloruit. Rex autem irruptione crebriori Tatarica preſſus, Chamo denique Chinenſi ſeſe beneficiarium aut Vaſallum, quem nominant, ſubmiſit: ipſe quidem ethnicus, tamen Chriſtianis tria templa publica conceſſit: præter Siam urbem, cujus agrum ſemeſtri quoquo tempore conſueto Menanis eluvio manat, tria emporia nunc præſtant. Vid. Chaumontii Equitis Legatio in Aulam Siamenſem, & Domini de Choiſi Itinerarii Siam diarium. De vicinis terrarum tractibus ampliſſimis (c) *Couchinchina*, (d) *Cambodia*, & (e) *Ava* nec undique periuſtratis, regno itidem (f) Tunquino, & regia hujus Checho Jac. Schouten in Deſcript. Siam, & Tavernier part. III. & Planeus c. 17. videantur. (g) *Cherſoneſus aurea* ſive (h) *Malacca*, reges ex A. 1420 aut Mahomedanos aut ethnicos tulit, donec Luſitanis ſubdita Chriſtianam Eccleſiam ſuſcepit, quæ adhuc ſub Batavorum dominio viget. (i) Regna vero Cambojæ, Couchinchinæ, (k) Schampoæ, Quedæ omnia religionem ethnicam ſectantur. Vid. Hug. Linſchotani Deſcript. Ind. & Theod. de Bry Navigat. Belgicas.

BUNONIS.

γ (l) *Pegu* regnum Bengalæ ad Ortum conterminum a civitate *Tavay* olim *Tacola* uſque ad promontorium *Nigrais* porrigitur, inter montes, quos Brachmanes & Jangomi inhabitant, & mare. *Leſtorum* olim apud Ptolemæum fuit regio. *Regnum hoc ampliſſimum Indiam ad Gangem uſque complectebatur: ſed anno Chriſti 600 innumeris calamitatibus, fame, peſte, & bello ita fuit deſolatum, ut per milliaria multa nil niſi continua hominum cadavera iter facientibus cum horrore occurrerent. Poſtea tamen reſtauratum eſt.* [d]

δ (m) *Pegu*, quondam *Triglypton*, ad flumen eſt ejuſdem nominis. Rex [e] ibi palatium habet ſuperbiſſime extructum, ipſe auro, argento, & gemmis fere ditiſſimus; in quo ſculpta & depicta cernere licet omnia præclare geſta Regum Orientalium, cum variis animalibus terreſtribus, avibus, arboribus ad vivum depictis. Luſitani hic maxime mercaturam faciunt, gemmas, muſcum aliaſque merces pretioſas inde exportantes. (n) *Degun* Pegunorum *Varella*, (ita templa ſua vocant) adeo alta eſt, ut ex ea ad modum Pyramidum Ægyptiarum tota regio cerni poſſit. Regio iſta elephantorum magnum fert numerum, qui [f] capti fame potiſſimum cicurantur. Ipſi Peguani [g] idola boni Dei, & mali, colunt, præter paucos a Luſitanis ad Chriſtianam fidem converſos. [h] In eodem regno quoque eſt (o) *Martaban* ſeu *Martavaon*, urbs nobilis: ubi plurima conficiuntur vaſa porcellana, licet non ſint tam perfecta quam Chinenſium.

ε (p) *Ava* olim Ariſabia regni *Avæ* caput eſt. Regnum aliis vocatur *Avachan* ab arce inexpugnabili. Sed *Avæ* magna exercetur mercatura gemmarum, & muſci, quem eo deferunt in ejuſdem animalis corio ex montibus, quorum nomen *Jangoma*. Ei confinis eſt *Verma* regio cum ejuſdem nominis urbe.

ζ *Regnum* (q) *Siam*, aliis *Sornaum* [i] Regnum dictum, Pegu regno ad Meridiem conterminum, nomen accepit a metropoli *Siam*; & hæc ab alluente fluvio (r) *Siam*, qui alias *Menan* dicitur, appellationem habet. Regionem iſtam fluvius iſte *Menan*, ſicuti Nilus Ægyptum, ſtato anni tempore, irrigat & fœcundat [k]. Rex in Siam potens magnarumque perhibetur opum, Rege in Pegu non inferior; cui tamen aliquando fuit ſubjectus: ſed armis in libertatem ſeſe vindicavit. [l]

HEKELII.

[d] Optimos habet Portus, ex quibus præcipuus eſt *Martabane*, in quo onerantur circiter 40 Naves *Oryza*, quæ in inſulam *Sumatram* comportatur. Ager enim hujus Regni pinguis eſt ac fertilis, & Rei frumentariæ optime accommodus.

[e] Nonnullis Rex *Bremæ*, S. *Barmæ* dictus.

[f] In altiſſimis quibuſdam Montibus.

[g] Mediocris quippe Staturæ & ad craſſitiem valde accedentes Homines.

[h] Cæterum ſunt agiles quoque viribuſque præditi; tamen ad Bellum prorſus inepti.

[i] S. *Sornao*, ſive *Sorno*.

[k] Ideo Ager, qui alias planus, amœnus ac Montibus præcinctus, omnino eſt herbidus ac valde pinguis & fertilis.

[l] Incolæ deliciis, luxui & crapulæ plurimum vacant, delectantur Muſica, Veſtibus ſe exornant ſumtuoſiſſimis, Nobilitatem Sanguinis profitentur, mechanicas Artes non exercent, ſed Mancipia plurima ad ipſas Artes tractandas alunt; Agriculturæ tamen valde ſunt ſtudioſi. Scholas habent publicas, ubi *Leges* & *Religionem* lingua vulgari docent; ſed Scientias in aliam doctiorem linguam & ab illa valde differentem ab aliis diſcunt. Idola colunt innumera, & præcipue quatuor Elementa. Unde poſt mortem unuſquiſque *Sepulturæ* genus eligit juxta

(1) *Alias ampliſſimum & potentiſſimum; nunc a vicinis Regibus Avæ & Siami fere oppreſſum. Dives eſt coloratis Gemmis, quæ nullibi in Oriente niſi hic & in Ceylana inſula reperiuntur. Abundat etiam Topazis, Amethyſtis, Hyacinthis, Sapphiris, variis metallis, Moſcho, fructibus, Elephantis Eximiis.* Luyts.

(2) *Orizæ, gummi & ceræ ſigillatoriæ dives. Elephantos, inter quos candidi, magno numero montana nutriunt.*

(a) Pegu. (b) Siam. (c) Couchinchina. (d) Cambodia. (e) Ava. (f) Tunquin. (g) Cherſoneſus. (h) Malacca. (i) Camboja. (k) Schampoa. (l) Pegu R. Lectu. (m) Pegu olim Triglypton. (n) Degun. (o) Martaban. (p) Ava. (q) Siam Regnum. (r) Siam ſeu Menan fl.

conficit mill. urbes inſigniores habet *n* Siam regiam, admodum amplam, (1) & ϑ *Malacca* in Cherſoneſo aurea ſitam; emporium aromatibus nobiliſſimum; quatuor mill. Germ. amplecti dicitur.

Malacca.

CAMBOJA.

Camboja. Diam.

IV. Hujus regni caput eſt *ι Camboja*; at ſedes regia *Diam*, quæ quibuſdam *κ Odia*.

INDIA SEPTENTRIONALIS.

India Septentrionalis.

V. *Borealem* Indiæ partem, quam tertiam univerſæ diximus, quondam in varia regna diviſam, nunc Tattari ex Tattaria huc tranſgreſſi obſident. Hi *Mogores* (2) dicuntur, & eorum rex λ *Magnus Mogor*; cujus regia

(1) *Munitam, magnificam, in inſula ſitam, quam parit fl. Menanus, Regni Siami, quin imperii totius, facile princeps*, Luyts.

(2) *i. e. Albi, quia albi coloris ſunt, ſaltem minus nigri, aut flavi, quam qui peninſulas Indiæ habitant. Alii nomen ducunt a Tartaris populis albis, qui hanc regionem ſubjugarunt. Diffunditur ab Occaſu in Ortum ad grad. 35. & ab Auſtro in Boream ad 20. Cœlum habet temperatiſſimum, ſolum fertiliſſimum & cultiſſimum; abundat Oriza, Serico, Goſſipiis, Lino, Nitro Indico, nec deſunt Gemmæ, & fructus varii generis, inter quos mala Citria & Aurea. Habet Magnus Mogol intra fines ſui Imperii varios præpotentes principes, qui fiduciario jure ab ipſo dependent & multum ſæpe faceſſunt negotii. In cæteros abſolutiſſimum exercet dominium omnium Aſiæ principum potentiſſimus & ditiſſimus, cujus ſplendor & magnificentia, ſeptem Solia gemmatiſſima, gemmæ exquiſitiſſimæ, numerus Concubinarum, quæ & ſtipatores ſunt corporis & poteſtatis ſatellites, copia Elephantorum, qui & militiam & belli artes edocti ſunt, ac id genus plura, fidem ferme excedunt. Imperium ejus in 40 Regna ſeu Provincias dividitur.* Luyts.

Elementum illud, quod adoravit quotidie. Nam qui *Terram* adorarunt, ſub *humo* ſepeliuntur: qui *Ignem*, comburuntur: qui *Aquam*, ſubmerguntur; quique vero coluere aërem, ſuſpenduntur, ut ab Avibus devorentur. Hæc *Maginus* loc. cit. fol. 260. fac. b.

BUNONIS.

n Ipſa urbs (a) Siam, aliquando Regis ſedes, Luſitanis ante hâc frequentabatur negotiatoribus; verum primas in mercatura jam hic loci tenent Hollandi. Regia ſedes hodie eſt (b) *India* urbs, ſeu *Odia*, in qua turrium, templorumque tecta & faſtigia auro refulgent. Tantarum virium civitas eſt, ut aliquando L millia militum reprimeret. Hic ingens eſt copia ſerici, auri, aliarumque pretioſarum mercium, quæ eo à Chinenſibus aliiſque mercatoribus importantur [*m*]. Cæterum hæc ipſa regio multos fert elephantos nobiles ac interdum candidos, qui in magno habentur pretio: Harum beſtiarum ipſe Rex duo millia dicitur alere, quæ ad bellum ſint doctæ & inſtructæ.

ϑ (c) *Malacca* [*n*] ſeu *Malays* peninſula regno Siam per Iſthmum juncta ad Æquatorem fere ſe extendit. Urbs *Malacca*, à qua terra iſta appellationem ſortita, [*o*] ad litus Occidentale è regione Sumatræ ſita, à Portugallenſibus duce Albukerke anno 1511 intercepta eſt, egregie munita habet caſtellum, Epiſcopum, collegium Jeſuitarum, aliaque cœnobia. Sed anno 1641 Belgæ hanc urbem expugnarunt. Fere in medio litoris, quod Occaſum reſpicit, jacet *Queda*: ac inde ulterius ad iſthmum *Tanacerin*; ubi idem viget mos, quo viduæ relictæ cum maritis ſuis defunctis cremantur vivæ. In Orientali litore eſt *Patane* urbs, veterum *Perimula*; unde *Sinus* ille dicitur *Perimulicus*; uti alter *Sinus Sarabacus*, hodie *Golfo di Savolas*. *Ibor* ad litus Auſtrale ponitur: Urbes iſtæ regiæ ſunt, ac ſingulæ ſuis ſubjectæ Regibus: eademquæ nobilia emporia, quæ Luſitanis, Anglis, Hollandis, Armeniis, Turciſque celebrantur negotiatoribus. Ad promontorium Auſtrale haud longe ab *Ibor* civitate Luſitani tenent *Sincapuram* urbem. Lingua, quâ in Cherſoneſo hac Malaccenſi utuntur Indi, plane ſingularis eſt, & à cæteris diſcreta, miræque ſuavitatis, quare ab exteris illa amatur & excolitur. Cæterum Indi per hanc regionem virgines ſponſas peregrinis & hoſpitibus vitiandas offerunt, quam conſuetudinem in Pegu quoque & Aracam fuiſſe legimus.

ι (d) *Camboynæ* ſive *Cambodiæ*, regnum cæteris regnis opibus paulo inferius, regno Siam ad Auſtrum conterminum eſt. Ejus Rex cum vicino rege in Siam, cujus aliquando fuit tributarius, ſæpe bellum gerit. Incolæ illius ſunt idololatræ & gentiles; ſicuti & Malaccenſes Indi. Urbem (e) *Cambodiam* ingens alluit fluvius, qui eodem modo, quo *Nilus* & *Menan*, regionem circumjacentem certis anni temporibus irrigat. A multis nationibus, mercaturam hic facientibus, celebratur Cambodia. Luſitani ibidem templa & cœnobia poſſident. Eo confluunt mercatores ex Malacca, Coromandelia, Japonia & China. Præcipuæ merces, quæ inde exportantur, ſunt pelles, Oryza, Lacca, Benzoinum & gemmæ.

κ Odia urbs etiam *India* dicitur, Regis in Siam ſedes. (f) *Liam* ſeu *Iliam* urbs memoratur in hoc regno, item (g) *Langor* ad maris litus.

λ *Tattari* numeroſo milite ſedibus ſuis egreſſi has Indiæ partes ſibi ſubjecerunt. Rex eorum *Magnus Mogor*, ſeu *Mogol* longe lateque per Indiam imperans, à Tamurlanis ſtirpe [*p*] ſe ortum gloriatur, omnium Regum, quotquot ſunt in Orbe, habetur ditiſſimus, cujus theſauro contineri ajunt, ſi ad noſtram rationem numerum conferimus, 1500000000. Imperialium, id eſt, *anderthalb tauſend Millionen Reichsthaler*. Regi huic non tantum paret India illa Septentrionalis, verum etiam *Guſaratta*, vulgo *Cambaja* dicta, olim peculiare regnum, ad quod pertinebant urbes *Amadabath*, *Suratta*, *Cambaja*, *Bettan*, & *Biſantagra*: itemque *Orixa*, cujus Rex Mogoris tributarius eſt; & *Bengalæ* regnum. H E-

(a) Siam urbs. (b) India urbs. (c) Malacca ſ. Malays. (d) Camboyna ſ. Cambodia. (e) Cambodia nrbs. (f) Liam. (g) Langor.

gia μ *Delly*; in confinibus Cambajæ & Narſingæ regnorum. Sub hoc Rege urbes claræ; ***Mandao***, ***Sanga***, ν ***Moltan***, ξ ***Citor*** & ο ***Aracane***, ſingulorum regnorum capita. 2

HEKELII.

[*m*] Hæc urbs ad inſtar *Venetiarum* dicitur ædificata, in qua & ſcaphis de loco ad locum poteſt deambulari, quarum circiter ducenta Millia dicunt reperiri.

[*n*] Sive *Malaca*.

[*o*] Cui & nomen *Gaza* eſt.

[*p*] Vid. Liber ille, qui *Abentheur der naturlichen und kunſtlichen Sachen in* Sina *und* Europa ab A. P. F. B. eſt inſcriptus, & *Francof.* ad *Mœn.* A. 1656. in 4. f. exc. Cap. 1. p. 5.

BUNONIS.

μ A (a) *Delly* urbe provincia appellationem nacta eſt, quæ una Mogori ad bellum mittere ſolet CL millia armatorum. Regia vero ſedes hodie non eſt urbs *Delly*, ſed (b) *Agra* ulterius verſus Septentrionem ad fluvium, qui (c) *Gemini* vulgo appellatur, poſita urbs; incolis adeo frequens, ut ducenta millia virorum ad militiam Regis juſſu producere queat. Eſt tamen & alia Mogoris regia (d) *Lahor*, inde magis verſus Septentrionem ad (e) *Rave* flumen ſita. Eo Rex nimium ſolis ardorem fugiens concedere ſolet.

ν (f) *Moltan* dicitur habere mulieres bellatrices.

ξ (g) *Citor* vel *Chitor* olim metropolis erat regni *Sanga*.

ο *Aracham* vel (h) *Arachan* arcem dicitur habere inexpugnabilem, quam Rex Barmiæ aliquando fruſtra obſedit & oppugnavit exercitu trecentorum millium armatorum, & quadraginta millibus elephantorum. Cæterum in Gangis inſula ponitur (i) *Polimbothea*, olim magna urbs, quæ portas habuit ferreas: ibi ſtudium Philoſophiæ florere tradunt. Item (k) *Ava*, ſect. 2. mem rata, emporium magnum verſus Septentrionem ponitur, quod præter mercaturam gemmarum & muſci, juvenum laſcivia notum.

REISKII.

2 (l) Imperium magni Mogulis Indicum non ſeptentrionali una India coercetur, ſed in *Auſtralem longius ipſamque Perſiam per quadraginta regna* propemodum excurrit: Hoc enim Monarchicum extat, ſuoque dominatu regiones proprias, & alienas nexu tributario continet ut reliquiæ *Imperii vel Gingiſchanici vel Timurlani Tattaricæ huc* videantur repoſitæ. Nam *Babur* Princeps è Zagataja Tataria ortus, & regno Mawranaharenſium exutus A. 1555, in Perſiam exul ivit, & Regis qui tum *Shah Tamas* erat, regnique Perſici poſthac armis adjutus, (m) Indicum hocce imperium primus Ann. 1526 condidit formavitque: Hunc poſteri longo ſecuti ordine illorumque unus *Chorum* cognomine Schaſchiha An. 1650 rerum in Monarchia Indica potitus legitur, eaque ampliſſima uſus. (n) Religio heic *Muhamedana & Jingizonanica* quidem prevalet: Turcis pariter inviſa ac Perſis. *Ethnica* tamen & *Chriſtiana* in quibuſdam provinciis ac urbibus fertur. Cætera de ſtatu Mogulis magnifico, incredibili hujus theſauro, & urbibus regiis, Petrus du Val & Jo. Tweſt part II. Navig. Belgic. & Thevenotius ſuppeditant: Confer etiam quæ ſuperius ad Cap. IX. annotata dedimus. Unum ſupereſt, quod mireris, heic tamen regulos ſive (o) *Principes ſui juris ac liberos* ſupereſſe, quos *Rajas & Rœnas* nominant, è ſtirpe vetuſta regia prognatos, & vicinis provinciis, quas irruunt expilantque, graves ac moleſtiſſimos. Cæterum de prima Indiæ ad fidem Chriſtianam (p) converſione, item de acceſſu D. Thomæ Apoſtoli ad haſce terras, obitu ejus & ſepulchro ambiguo vel incerto, vid. Spanhem. Introd. Geograph. & Hottingeri Hiſtor. Eccleſ. ſec. I.

(a) Delly. (b) Agra. (c) Gemini. (d) Lahor. (e) Rave fl. (f) Moltan. (g) Citor. (h) Arachan. (i) Polimbothea. (k) Ava. (l) Imperium Mogulis Indicum. (m) Unde ortum fuerit. (n) Hujus religiones. (o) Rajæ principes liberi. (p) Indorum converſio.

CAP. XI.

Inſulæ in Indico mari. 1

I.

INſularum in Indico mari tantus eſt numerus, ut haud facile iniri queat: quare præſtantiores ſolum dicendæ. Princeps eſt atque omnium toto Oriente Inſulæ in mari Indico.

REISKII.

1 Nunc (a) Archipelagus S. Lazari, & in eo inſulæ omnes aperiuntur, quotquot intra ſinum Bengalenſem & Philippinas jacent, omni aromatum proventu copiaque divites: Ex his primæ ſunt inſulæ *Cos Sindanæ* (*Inſ. de la Sond.*) quæ nomen a freto vicino accipiunt; nempe (b) *Sumatra*, (c) *Borneo* & (d) *Java*. Sumatra magnitudine & potentia præſtat ſuiſque regibus ſubeſt, nec ulli Europææ nationi locum atque domicilium hactenus conceſſit. Reges illi *Camporæ*, *Jambi*, *Menancab & Palambanæ* ſedem ſibi vindicant: Sed Rex *Achimenſium* inter illos eminet, ab Achima dictus, emporio Europæis noſtris, Turcis, Chinenſibus, Indis frequentiſſimo. *Borneo* 200 milliaria ſuo ambitu complexa, regnum unum in *urbe cognomine* ſibi fovet, alterum *Bendera*, & tertium

(a) Archipelagus S. Lazari. (b) Sumatra. (c) Borneo. (d) Java.

Sumatra. Borneo. Java major. ente nobiliſſima α *Sumatra*, (1) in complura regna diviſa; Secunda eſt β *Borneo* (2), Tertia γ *Java Major* (3), incognitæ magnitudinis; quam Jul. Cæſar Scaliger omnium rerum facili ubereque proventu *compendium Orbis* appellavit.

Bantam. In hac celeberrimum emporium δ *Bantam.*

II. Dein

(1) Jacet intra Gradum circiter 6 Lat. Sept. & Meridian. at ab occaſu in Ortum longe minus diffunditur. Cælum torridum eſt & parum Europæis ſalubre. Belgæ tenent partem ejus Maritimam & aliquot fodinas metallorum; optimo pipere, Oriza, Melle, cera, ſerico, Goſſipio, malis aureis, citreis, Granatis, ficubus, montibus, metallis optimis, fontibus, fluminibus, Sylvis, Elephantibus, Rhinocerotibus, cervis, Tigribus, Leopardis & Leonibus abundat. Luyts.

(2) Circa ambitum variant Authores, at Vaſtiſſima creditur omnium Aſiæ Inſularum. Adamantes habet optimæ notæ, lapidem Bezoar, fodinas Auri, Stanni, ferri, Camphoram totius Indiæ Nobiliſſimam, frequentes Sylvas, Goſſipia, Mel, ceram, egregia flumina, inter quæ nobiliſſimum Succadano, dives Adamantium. Cælum ob ſolum paluſtre inſalubre. Belgis pars ſubeſt Maritima. Luyts.

tium *Habaſiæ*, adamantinâ fodinâ celebre. (a) *Java major* gradu ſeptimo trans æquatorem ſita, Regulis ad urbes littorales *Jopara Juban, Joctan Pananvan, Panaracan & Palanbuan* conſidentibus paret, omniumque ſupremo Cæſari ſuo ſive *Matarano*, à quo proximus Rex Bantami loco & potentia exſtat. (b) Batavia tamen ab horum oppugnatione ac impetu ſeſe Anno 1629, & Anno 1652, itemque A. 1678, fortiter vindicavit, tanquam præcipuum ſocietatis Orientalis Indicæ munimentum, præſidiumque firmiſſimum. (c) *Celebes & Gilolo* ſuis regibus ſubjectæ; (d) tres *Moluccæ* ſuis Regulis *Ternada* ſcilicet *Tidor* & *Pachian*, in quibus tamen Batavi ſua dominia ſibi tuentur. Heic *Manuca Biatæ*, i. e. *aves Dei vel Paradiſiacæ* ſunt, quas falſo apodes, & nutriri aëre ſolo credunt. (e) *Amboina* caryophyllorum feraciſſima, & (f) *Banda* cum quinque inſulis minoribus, ubi nucum Muſcatarum copia permagna: Quæ omnes Societati Orientali, de qua diximus, Indicæ ſubſunt, controverſiâ cum Anglis nuper compoſitâ. (g) *Ceilon* etiam huic Societati ceſſit, Portugallis omnibus exturbatis, & munitionibus, quas illi tenuerant, occupatis. Inſulæ huic *regna undecim, & horum omnium caput Candi*, cum rege præcipuo ſummoque attribuunt. Somnia vero ſunt de (h) *Paradiſo terreſtri*, quem hic collocant, & *monte Pico d' Adam*, quem veſtigiis Adami primi hominis ſaxo impreſſis conſpicuum credunt. (i) *Philippinæ majores numero quinquaginta, minorum vero undecim* millia putantur: Ex his aliæ ſuam libertatem, aliæ regnum ſibi proprium uti *Paragoyæ & Mandanao* tuentur, aliæ regno Hiſpanico ſubſunt, & caſtris munitiſſimis coercentur: *Cebia & Maran* Magellano primum cognitæ, ſed cæteræ adhuc ignotæ.

BUNONIS.

α *Sumatra*, in Longitudine habens CLXX milliaria, & in Latitudine LXII quæ antiquorum *Taprobana* falſo quibuſdam putatur [*a*], in X regna diſtinguitur; ex quibus hæc tria, *Achem*, *Jamby*, & *Palimba* præcipua ſunt, regnorumque capita egregie munita. Cum Rege in *Achem* Hollandi in fœdere ſunt. Ager milium & oryzam fert; melle [*b*], Zingibere, benzoino, camphora, agarico, caſſia abundat; Piperis vulgaris & oblongi uberrimus hic proventus, qui quotannis magnâ copiâ Catajam exportatur. Elephantes nuſquam majores, aut ad bellum magis apti reperiuntur. [*c*] In eadem inſula mons quoque eſt, qui ignem evomit; veluti Veſuvius & Ætna.

β (k) *Borneo* inſula, ſicut & *Sumatra*, cui ad Ortum poſita eſt, ſub Æquatore jacet inter *Cambojam* Indiæ & *Celebes*; Hiſpaniam magnitudine adæquans, vel etiam ſuperans, cujus ambitus fertur bis mille & ducentorum milliarium. Ptolemæo eſſe videtur *Inſula Fortunæ* [*d*]. Totius Inſulæ caput & regia ſedes eſt *Borneo* urbs, quam aquæ pluribus locis, veluti Venetias, interfluunt [*e*]. Præter hanc nobiliores urbes ſunt *Marudo*, *Sadonb* ſeu *Sedang*, *Sambas*, *Landa*, *Sucadano* & *Bandarmaſſin* celebres portus ob piperis negotiationem. *Succadona* fluv. adamantes habet. Eſt verò hæc inſula rebus omnibus ad vitam victumque neceſſariis inſtructa. Hic thus, maſtix, camphora, agaricum, aurique puri inveniuntur fodinæ divites [*f*]. Belgæ mercandi libertatem, præcipue piperis, per hanc inſulam ferme habebant ſoli: verum quum nuper ipſi Regi nollent concedere, ut piper, muneris loco, ad Regem in Macaſſar mitteret; privilegio illo exciderunt.

γ (l) *Java Major* à Sumatra inſula, verſus Meridiem per fretum, quod vulgô *Stretto de Sunda*, ſeparatur. Longitudo Javæ habetur CL milliarium; Latitudo ejus incerta eſt, neque hactenùs compertum habetur, utrum inſula ſit, an peninſula Auſtralibus terris adhærens. Omnis generis aromata fert *Java*, tantamque piperis copiam, quantam Germania uvarum [*g*]. (m) Duo in ea hodie nobis nota ſunt regna, (n) *Mataran* & (o) *Bantam*. Sed rex in *Mataran* majorum habetur opum; tertius qui erat in (p) *Jacatra* ab Rege in Bantam oppreſſus, regnoque exutus eſt, quum anno 1619, hic conderetur (q) *Batavia Belgarum Colonia*, quo ipſa urbs Jacatra à Belgis capta eſt. Inde poſt decennium Rex in *Mataran* bis obſedit & oppugnavit Bataviam, ſed fruſtra. Præſidium ſexcentorum armatorum hic perpetuo alitur (4). Præfectus ibi nomine Belgarum reſidens cæteris quoque caſtellis munitis per Indiam imperat, qui ſingulis tribus annis mutatur, alio in ejus locum ſubſtituto. Jus per præſidem & ſcabinos adminiſtratur. Camera Rationum, à quâ reliquæ per Indiam omnes dependent, hic ſuprema eſt.

δ *Bantam* regia ſedes XII mill. à Batavia jacens commodo gaudet portu. Eo confluunt negotiatores ex Malacca, Guſaratta, Malabara, Bengala, Pegu, China,

(a) Java major. (b) Batavia. (c) Celebes & Gilolo. (d) Moluccæ. (e) Amboina. (f) Banda. (g) Ceilon. (h) Paradiſus. (i) Philippinæ. Sumatra. (k) Borneo inſ. & urbs. (l) Java Major. (m) Reges Javæ. (n) Mataram. (o) Bantam. (p) Jacatra. (q) Batavia Belgarum colonia.

(3) Intra gradum 6 & 9 Lat. Meridian. locata, & inter freta Bolambuam & Sundæ, Longit. fere undecim. Cælum primis advenientibus parum ſalubre, Culices habet virulentos & moleſtiſſimos, Angues maximos & peſtilentiſſimos, Oſtreas incredibilis vaſtitatis librarum interdum trecentarum, Adamantes, Rubinos, Smaragdos optimæ notæ, Montes divites Auri, Argenti, æris; fontes, flumina, valles, Sylvas, agros pinguiſſimos, pecoris, Armenti, fructuum omne genus, Saccharum, inſigne piper, Oryzam qua Javani panis Loco veſcuntur. Luyts.

(4) Urbs in fertili planitie, ampla, cultiſſima, pulchre Munita, imprimis Arce eximia & quatuor propugnaculis quibus a pretioſis Lapidibus Nomen eſt. Luyts.

II. Dein inſulæ ε *Celebes* (1), ζ *Gilolo*, η *Ceiram* (2); quas *Sindas* eſſe putant Ptolemæi: & inter has ſparſæ ϑ *Moluccæ*; parvæ, at felici aromatum productu nobiles, *Bachian*, ι *Tidor*, κ *Ternate*, λ *Motir*, μ *Machian*. Jamque Sinarum regno adproximantes ν *Philippinæ*, quas *Baruſſas* Ptolemæi interpretantur. Harum maxima ξ *Lutzon*; in qua Hiſpani urbem condiderunt. ο *Manilliam*.

Celebes. Gilolo. Ceirani. Sindæ inſ. Molucca. Philippinæ ſ. Baruſſæ. Lutzon. Manillianes.

Chira, Japan, Portugallia, Anglia, Hollandia. Intra urbis pomœria domicilium figere non permittitur niſi indigenis. Regi in Bantam adminiſtrant mulieres, ex eiſque conſtituitur ejus cohors prætoria. Cæterum ipſi Javanenſes habentur [b] fallaces & malæ fidei; in Religione ſuperſtitiones ſequuntur Bentanorum, aut impoſturas tenent Mahumedi. (a) *Java Minor* inde ad Ortum poſita, à metropoli etiam *Cambaba* ſive *Cambava* dicitur.

HEKELII.

[*a*] Aliis v. *aurea Cherſoneſus* iſta, & propterea Antiquis ceu *Peninſula* eſt credita.

[*b*] *Cera.*

[*c*] Cæterùm hæc Inſula inclemens habet Cœlum, ob magnam *Vaporum* nempe copiam, quæ ex frequentibus Fluminibus ac Paludibus exhalat, atque etiam ob denſiſſima Nemora.

[*d*] *Bonæ.*

[*e*] In hac civitate XXV circiter millia Ædes jampridem computatæ ſunt. Rex, qui illic reſidet, *Mahumetanus* eſt, cum quo nulli loqui licet, niſi mediante Interprete. Incolæ colore albicante ſunt, acerrimo ingenio, &, licet Idola colant, probitate præditi.

[*f*] Præter Equos puſillos, non fert pecora, nec Aſinos, aut Boves.

[*g*] Mittit quoque *Aurum* & optimum *Æs*, ut & *Smaragdos* totius orbis elegantiores. *Sericum* ex Sylvis ſponte id gignentibus copioſe colligitur. Cæteroquin Inſula hæc Ventis adeò eſt expoſita ac pervia, ut nunquam ullo totius Anni tractu vacet à flatibus tam diurnis, quàm nocturnis.

[*h*] Superbi, inhumani, proditores, mendaces.

BUNONIS.

ε (b) *Celebes* à Borneo verſus ortum itidem ſub Æquatore eſt. Ejus incolæ [*i*] incedunt nudi, genitalibus tamen contectis. Carnes antehac ſolebant devorare humanas; quare ex Moluccis damnati [*k*] eo deportabantur, ut ab his mactarentur. Verum jam humaniores facti feritatem illam dicuntur exuiſſe. Inter *Celebes* & *Borneo* inſulas interjacet *Macaſſar* [*l*] inſ. ab emporio denominata, quod ob caryophyllorum mercaturam à Luſitanis, Anglis & Hollandis frequentatur. Anno 1669, inſula hæc à Belgis fœderatis ſubacta eſt [*m*].

ζ *Gilolo* [*n*] inde porro verſus ortum ſub Æquatore jacens, quoniam aromatibus caret, non adeo frequentatur ab exteris nationibus, neque vehementiſſimum hujus loci æſtum facile perferunt Europæi [*o*].

η (c) *Ceiram*, *Ceram*, ſeu *Zoram* à Gilolo verſus Auſtrum ponitur.

ϑ Quinque illæ, quarum nomina hic leguntur ex (d) Moluccis præcipue celebrantur. Sunt autem parvæ, maximaque vix ſex mill. paſſuum ambitum habet. A Luſitanis anno 1515 primum ſunt repertæ, ac de his ipſis inter Caſtilianos & Portugallenſes ex Orbis diviſione per Pontificem Rom. factâ diviſione orta eſt contentio. Ager ſpongioſus eſt, ac imbres abſorbet; fertque nuces myriſticas, maſtichen, lignum aloës, ſandalum, cinnamomum, zingiber, piper & caryophylla, ſine omni terræ cultura. In his inſulis reperitur avis *Manucodiata*, quæ nobis *Paradeiſz-vogel* dicitur, elegantiſſimarum pennarum & alarum [*p*]. Farinam de nonnullis colligunt arboribus, ex qua conficiunt panem. Incolæ negotiantur ſine omni pecunia mercium permutatione. Adorant Solem & Lunam plerique, præter paucos, qui Mahomedis impoſturas ſequuntur. Duo ſunt in his inſulis Reges, quorum unus in *Ternate* inſula reſidet; alter in (e) *Tidore*.

ι In Tidore inſula Belgæ caſtellum habent; itemque aliud Luſitani.

κ (f) *Ternate* ex his inſulis præcipua eſt, in qua mons interdum flammas eructans. Belgæ duo hîc exſtruxerunt fortalitia, quorum nomina *Malaia* & *Malucco*. In Portogallenſium poteſtate eſt urbs *Gammalamma*.

λ (g) *Motis* [*q*] etiam appellatur *Timor*, in qua fortalitium *Naſſaw* [*r*].

μ In (h) *Machian* Belgæ tenent caſtellum *Mauritii*.

ν (i) *Philippinæ* [*ſ*] auſpiciis Philippi Hiſpaniarum Regis detectæ & occupatæ ſunt anno 1564; appellantur etiam *Manillæ* ab urbe *Manillia* [*t*].

ξ (k) *Luzzovia* [*v*] Inſula cæteris præſtantior eſt,

ο (l) *Manilliæ* [*x*] præſidet Gubernator nomine Regis Hiſp. itemque Epiſcopus.

HEKELII.

[*i*] Qui albo ſunt colore.

[*k*] Juſſu & Mandato regio.

[*l*] *Macacer*, vel *Macazar*, ſeu *Macaſar*.

[*m*] Habet in ſui medió Montes altiſſimos, ex quibus Fluvii navigabiles oriuntur. In illa quoque *Aurum* ac *Margaritæ* inveniuntur.

[*n*] Aliàs *Batochina* denominata.

[*o*] Hæc inſula una eſt ex illis, quas vulgò nominant *Del Moro*, cujus magnitudinem veluti dimidiæ Italiæ eſſe *Geographi* ſcribunt. Cœlum illic inclemens eſt & Aer calidus. Incolæ bene proportionati ſunt, barbari ac crudeles, carnem humanam adhuc vorantes.

[*p*] Hanc Avem è Cœlô deſcendere ſuperſtitioſè credunt. Illic quoque *Arundines* in magnam molem adeò excreſcunt, ut doliorum vicem ſuppleant.

[*q*] S. *Moti.*

[*r*] Inſula hæc ob *Sandalum flavum* & *album* inprimis claret.

[*ſ*] Utpote quæ ex *Mercatoris* ſententia *Ptolemeanæ* illæ ſunt *Baruſſæ*.

[*t*] Has *Anthropophagos* olim inhabitâſſe conſtat.

[*v*] *Luzzoë* ſ. *Luzzon.*

[*x*] Ab *Hiſpanis* ædificatæ.

BUNO-

(1) *Europæis frequenter Maccaſſan dicta; ſolum fertile, dives Aromatum & in primis Oryzæ. Incolæ minus fuſci quam ceteri Inſulani.* Luyts.
(2) *Abundat aromatibus.*

(a) Java minor. (b) Celebes inſ. (c) Ceiram inſ. (d) Molucca inſ. (e) Tidor. (f) Ternate. (g) Motis ſeu Timor. (h) Machian. (i) Philippinæ inſ. (k) S. Luzzonia. (l) Manillia.

Mindanao. Calamianes. Guinea nov.

nilliam (1). Secunda eſt π *Mindanao* (2). Tertia ρ *Calamiane*. Dein reliquæ Minores inter has diſſipatæ. Hinc vero verſus Orientem ſunt aliæ complures, in univerſum Hiſpanis *Iſlas de las Velas* dictæ. Hinc rurſus Meridiem verſus CL diſtans mill Germ. eſt nova *Guinea*; quæ an ſit inſula, an vero pars continentis terræ Auſtralis, nondum ſatis compertum habemus. At in Sinu Gangetico Narſingæ regno adverſa σ *Ceylon*, novem regnis diſtincta, antiquis *Taprobana* dicta (3).

BUNONIS.

π In (a) *Mindanao* ſunt aliquot urbes.

ρ (b) *Calamianes*, aliis *Paragoya* dicitur. Ex his inſulis maximam partem tenent Hiſpani, eoque veniunt ex *Hiſpania Nova*, & *Mexicano regno* cum Inſulanis & Chinenſibus mercimonia tractantes. Merces potiſſimæ hic ſunt oryza, ſaccharum, legumina, mel, ficus, auri ferrique metalla. In primo in inſulam ingreſſu Hiſpani ſingula pondo auri mercati ſunt quaternis pondo argenti. Maxima inſulanorum pars ad Chriſtianam fidem Hiſpanorum opera converſa dicitur.

σ (c) *Ceilon* vel *Zeilon* ob felicem omnium rerum proventum Paradiſi pars incolis creditur. Oſtenditur hîc *Pico* mons altiſſimus; in quo Adamum primum hominem ſepultum tradunt; magnorumque hominum ibidem monſtrantur veſtigia. (4) Inſula hæc fert arbores perpetuò floribus aut fructibus onuſtas, ut ſunt mala Aſſyria incredibilis ſuavitatis, mala medica, citria optima, aurantia, limones aliique fructus nobiliſſimi. Fert auri argentique metalla & lapides pretioſos: item aromata, Cardamomum, Caryophyllum, piper & alia; magnamque copiam cinnamomi. Producit quoque omne genus ferarum, elephantoſque nobiliſſimos. Incolæ plerique incedunt nudi, genitalibus tamen contectis, magiæ dediti, & ſuperſtitionibus gentilium. Luſitani eô Chriſtianam fidem primùm intulerunt. Hi urbem (d) *Colombo* munierunt. Regia ſedes in hac inſula Ceilon eſt (e) Candi; unde Rex Candi vulgò vocatur. *Is Belgas* invitàrat adverſus Portugallos ejiciendos. Caſtellum igitur exſtruxerunt in eo loco, qui vulgò (f) *Punte de Galle* dicitur: Inde (g) Negumbo magnam & munitam urbem Portugallis extorſerunt; quam, Anno 1643 amiſſam, ſequenti ſtatim anno recuperârunt. Anno 1651 ab iiſdem expugnatum eſt (h) *Calutre* caſtellum munitum: atque Anno 1655 *Columbo* quoque ejecerunt Portugallos. XX milliaribus Columbo diſtat (i) *Manara* inſula, in qua Margaritarum dives captura; eam etiam Belgæ ademerunt Portugallis anno 1658. Ferunt Hollandos hodie, ejectis inde Portugallenſibus, omnem tenere inſulam. Præter has inſulas in iſtis partibus Orientalibus celebris eſt (k) *Amboina* cum adjacentibus inſulis caryophyllorum ferax: Caſtellum ibi eſt (l) *Victoria* dictum. (m) *Banda* in qua Belgarum caſtellum *Naſſovia* cum inſulis VI circumjacentibus, quam Belgæ armis expugnatam tenent; unde nuces afferuntur myriſticæ, & maſtix: itemque (n) *Timor* ſandali albi & flavi ferax inſula. Sunt etiam in Mari Indico è regione capitis Comorini (o) *Maldivæ inſulæ*, quarum aliquot cenſentur millia: harum aliæ habitantur; aliæ ſeſſoribus vacuæ ſunt. Cæterum (p) *Iſlas de las Velas*, quæ ab Auctore noſtro hic memorantur, à *Magellano* primum ita ſunt appellatæ, illudque impoſitum nomen à *genere velorum*, quibus utuntur inſulani. Aliis vocantur (q) *Iſlas de Ladrones*, h. e. *Latronum ſeu furum inſulæ*, à nefariâ incolarum conſuetudine furandi.

(a) Mindanao. (b) Calamianes ſeu Paragoya. (c) Ceilon inſ. (d) Colombo urbs. (e) Candi. (f) Punto de Galle. (g) Negumbo. (h) Calutre. (i) Manara. (k) Amboina Inſula. (l) Victoria. (m) Banda inſ. (n) Timor inſ. (o) Maldivæ inſ. (p) I. de las Velas, ſeu (q) I. de Ladrones.

(1) *Omnium Philippinarum Hiſpanicæ ditionis clariſſima.*

(2) *Capitalem habet ejuſdem Nominis, amplam & munitam.* Luyts.

(3) *Intra gradum 6 & decimum lat. Borealis ſita. Serpentes ſtupendæ molis & Mare & Terra nutrit.* Luyts.

(4) *In faſtigio Montis planus Lapis exiſtit, cui grande Veſtigium humani pedis impreſſum conſpicitur. Credunt Indigenæ, Veſtigium hoc eſſe primi Parentis qui hinc in Cælum Sublatus eſt, ideoque id ipſis mira ſuperſtitione colitur, maxime ſub anni initium quando Incolæ cujuſcunque ſexus & ætatis ipſum Religionis Gratia ſolent conſcendere.* Luyts.

CAP. XII.

De Perſarum Imperio.

I.

Perſarum regnum. Ejus magnitudo.

PErſarum regnum antiquitus occupabat quicquid præter terras in Aſia reliquum eſt; quin etiam Indiæ partem & Ægyptum, quæ antiquitus in Aſia cenſebatur. Longitudine ab Helleſponto ultra Indi oſtia mill. Germ. IƆCC. Latitudine, a Ponto ad Sinus Arabici fauces IƆ; quo ſpatio multæ regiones atque regna recenſentur; de quibus ordine erit agendum. At primo loco eam partem narrabimus, quæ nunc *Perſarum* ſive *Sophorum* Imperium dicitur. Hoc

Perſiæ Fines & magnitudo.

clauditur

p336
PONTUS EUXINUS
Abrossus Mons
Paphagonia
Tanais fl
Iazartes fl
MAW ERENA HER
Sogdiana
Turck vel Cataiæ Pars
Tarchen
Kasdiagr
Libissa
Gordium
Comana
Sebastia
Nicopolis
Amasia
Cæsarea
Isauria
Tyana
CILICIA
Tarsus
ARMENIA MINOR
Melitene
Edessa
Antiochia
Nicophorium
Caboras
MEDITR RANEUM MARE
Cyprus
Sidon
Damasc
Mare Galileæ
Ierusalem
Sodoma
Gomorra
Gaza
Castra Alexandri
Idama
Mare Mortuum
Zeboim
Perta
Auchanut
M Sinai
M Horeb
Sicabo
Zorma
Satan
Badrabon
Babon
Balsmar
Medina
ARABIA
PERSI
SOPHOI
ARMENIA
MESOPOT
BABI
MARE RUBRUM
MARE INDICUM
Termont
Alexandria Ultima
Maraconda
Alexandria Oxiana
Nesoff
Arenosum Desertum
Farab
Bactrus fl
Bactra Bedachschan
ARIANA
Semnechan
Ramian
Iurtzan
BAC SAN
Alexandria
Arialos
Parsia
Nisabul
SABLESTAN
Parra
Prophthasia Alexandria
Candahor
Kandabor
Burgian Lacus
ARACHOSIA
INDIÆ
Arschot
Tata cene
Musarnaei
Paradene
Rhamnæ
Parisiene

clauditur a *Septentrione* Hyrcano ſive Caſpio mari, & Oxo flumine, Caucaſoque monte; *ab Oriente* Indo; a *Meridie* mari ac Sinu Perſico; ab *Occaſu* Euphrate amne & Tigri, qui in illum immergitur, Niphaticis jugis, & Araxe fluvio, qui in Hyrcanum mare evolvitur. *Longitudo* ejus eſt ab Araxis oſtio ad Indi oſtia mill. CCCCLX. *Latitudo* ab Oxo ad mare Perſicum CCLXX. (1)

II. Regiones hic olim, *Gedroſia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachoſia*, *Paropamiſis*, *Bactriana*, *Margiana*, *Hyrcania*, *Aria*, *Parthia*, *Perſis*, *Suſiana*, *Aſſyria*, *Media*. Perſiæ Regiones.

REISKII.

1 (a) *Perſia* unde nomen, & unde *gens Perſica* olim adſumſerit ortum Græci quidem veteres diſquirunt, ſed plerique ad fabulas e diſquiſitione ſua proruunt. Hinc *Texeira* conqueritur, ſe nominis Perſici originem aſſequi non potuiſſe, cum facile antiqua ex hiſtoria potuiſſet. Cyrus enim Perſis equeſtrem diſciplinam adeo inculcavit, ut equitatu illi valerent maxime, ac lege cavit publica ne quis ſuorum, quos equo inſtruxerat, φανῇ πεζὸν πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν ἐάν τ᾽ ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν, *appareret pedes incedens, ſive multum ſive parum viæ conficiendum eſſet*, Xenophon lib. I. Cyropæd. Ex hoc novo inſtituto denique factum eſt, ut regio פרס *paras*, & hujus incolæ פרסאין *Perſæ* i. e. *equites* dicerentur. Nam Hebraice Arabiceque פרס *equum*, פרים *equitem* notat. Hinc ante Cyri tempora nullus ſcriptor, neque Moſes, neque Propheta Perſarum meminit; ſed in libris Chronicorum, Ezechiele, Daniele, Eſdra & cæteris frequens horum fit mentio. Hebræa quippe nomina כות ועילם (b) *Chut* & *Elam* ex uſu veteri magnam Perſidis partem incluſe runt, teſte Joſepho lib. I. Antiquit. qui Ἐλυμαίους Περσῶν ἀρχηγέτας *Elym & Elymæos Perſarum generis auctores* commemorat: Amplius Chutam is ipſe regionem in Perſide ac fluvium cognominem locavit. Strabo etiam lib. XV, Suſiæ conjungit (c) ἐλυμαϊκὴν ἢ ἐλυματιτικὴν, i e. *Elymaticam* aut *Elymatiticem*, Hinc *Elam & Madai*, h. e. Elymæos & Medos frequentius in ſacro codice connecti locis pluribus Bochartus l.b. II. c. 2. comprobat. Sic ergo ultima nominis & gentis origo ſibi perſpicua conſtabit.

BUNO-

(a) Perſis unde dicta. (b) Chut Elamque. (c) Elymatica.

(1) *Maxime ab Ortu in Occaſum ſeſe ca*[illegible] *inter Imperium Magni Mo*[illegible] *&* [illegible] *A*[illegible] *cum, quæ Longitudo gradus xxx ſuperg*[illegible] *dicitur:* [illegible] *a Borea in Auſtrum excurrit ſita intra gradum* 25, *&* 43, *Lat. Borealis,at uſque ad Gradum* 45 *a Rolbe extenditur. Aer Perſiæ in diffuſiſſimo hoc Imperio longe variat; qua Mari propinquat in parte Auſtrali, fervet vehementiſſime. In parte Media fervor & frigus v*[illegible] *quolibet ſemeſtri* [illegible]*. In parte Boreali Hyems ſat acris eſt. Scatet Perſia montibus eximiæ altitudinis qui* [illegible] *aculorum* [illegible]*. Pars Maxima* [illegible] *ſterilis: Inveniuntur alii divites ſalis foſſilis, æris, plumbi, ferri, Chalybis, non autem Argent*[illegible] *aut Auri. Pauciſſimis irrigatur fluminibus, nullo quod liceat navigare. Princeps eſt Arax*[illegible] *qui ex Armenia in* [illegible] *Caſpium defluit. Solum fructus gignit quales Francia, ſed parciore proventu, nec ſapor adeo delicatus eſt. Flores* [illegible] *laudantur, Vinum variat, datur notæ optimæ & Minoris. In parte Septent. Integr*[illegible] *ex M*[illegible] *bal*[illegible]*, unde Numeroſiſſimi Bombyces & Serici maxima Copia. Mora quoque alba unde Cancris fluviatilibus Nutrimentum.* [illegible] *Arabicæ generis celerrimos habent, Camelos plurimos,armenta & pecora diverſi generis. Locuſtis* [illegible] *Gemmas & Uniones Terra ac ſinus Balſorenſis gignit. Perſæ Aſtrologiæ & futurorum* [illegible] *deditiſſimi;* [illegible] *mulandi periti; Sumptuoſi; Veſtes diſcolores,* [illegible]*, Tabacum,Opium ſupra Modum Ex*[illegible]*. Ædificia ob Lapidis & Ligni penuriam ex terra conficiunt. Religio Triplex;Mahumedana quam Rex Magnates & maxima pars ſui ditorum ſequuntur; Religio item Gaurorum & Armeniorum. Rex Imperio fruitur deſpotico:Filius Natu Major ſuccedit,qui ut tutior ſit dominatus,oculos patribus & cognatis Sexus Maſculini eruit.* Luyts.

CAP. XIII.

Gedroſia, Carmania, Drangiana, Arachoſia, Paropamiſis, Bactriana, Margiana, Hyrcania, Aria, Parthia. (1)

I.

G E D R O S I A.

Gedroſiæ populi, regiones, fl. & urbes.

α GEdroſiæ, quæ nunc *Kheſimur* & β *Guzarate*, populi fuerunt *Arbitæ*, *Parſiræ*, *Muſarnæi*, *Rhamnæ*; Regiones *Paradene*, *Pariſene*. Flumen nobile γ *Arbis* ſive Arabis. Urbes inclytæ δ *Parſis*, caput regionis, ε *Arbis* & ζ *Cuni*.

C A R M A N I A.

Carmaniæ populi,

II. η *Carmaniæ* veteris nunc regiones ſunt *Kirman*, *Goadel* & *Ormuz* regnum. Populi in ea quondam *Iſatichæ*, *Zuthi*, *Gadanopydres*, *Camelobosci*, *Sozota*, dicti, *Agdenites*, *Rhudianæ*, *Ares*, *Charadræ*, *Paſargadæ* & *Armozæi*. Regiones, *Modomaſtice*, *Parepaphitis*, *Cabadina*, *Chantonice*. Flumen *Samydaces*. ϑ Mons *Semiramidis*. Urbes ι *Carmana*, *Samydace*, *Alexandria*, κ *Armuza*.

Regiones, urbes, fl. & inſ.

D R A N G I A N A.

Drangianæ populi & urbes.

III. λ *Drangiana*, [g] nunc *Sigeſtan* [h], populi *Darandæ*, & *Batrii*, Regio *Tatacene*. Urbes inclytæ, μ *Ariaſpe*, ν *Prophthaſia*.

A R A-

(1) *Quo pacto veteres provinciæ cum hodiernis conſentiant Luytſius indicat ut ſequitur. Gedroſia videtur fuiſſe nonubi hodie Guzarata, ſed ubi Sinda, aut juxta alios Macrana; Carmania ubi hodie Cermania, Drangiana ubi Segeſtiana, Arachoſia ubi Regnum Hajacanum pars Imperii Magni Mogolis & Candabaria; Paropamiſis ubi Sableſtania; Bactriana ubi Usbechia ſeu Tranſoxiana, pars Auſtralis Magnæ Tartariæ; Margiana ubi Coraſſania; Hyrcania ubi Maranderana; Ariæ pars Orientalis ubi etiam Sableſtania; Parthia, ubi pars Occidentalis Coraſſaniæ & Orientalis provinciæ Hidrack-Agemi.*

BUNONIS.

α (a) *Gedroſia* [a] terminatur ab Occaſu Carmaniâ alterâ: à Septentrione Drangianâ & Arachoſiâ; ab Ortu India cis Gangem; à Meridie Oceano [b] Indico [c].

β (b) *Guzaratta*, quæ hodie dicitur regio, trans Indum jacet fluvium, qui Gedroſiæ verſus Ortum terminus eſt.

γ (c) *Arbis fl.* Nigro hodie dicitur *Berbero*; verum Oleario aliiſque *Ilmene*. Ad oſtium Arbis (d) *Portus* collocatur *Mulierum*.

δ (e) *Parſis* Parſirarum habetur caput; ad Arbim fl. ponitur: itemque

ε (f) *Arbis* Arbitarum.

ζ (g) *Cuni* interius ponuntur.

η (h) *Carmania* duplex erat; *Deſerta*, quæ habet ab Occaſu Perſidem, à Septentrione Parthiam, ab Ortu Drangianam [d], à Meridie alteram Carmaniam [e]. Terminatur *Carmania Altera* [f] à Septentrione Carmania deſerta; ab Ortu Gedroſia; ab Occaſu Perſide & Sinu Perſico; à Meridie Indico mari. Hæ duæ nationes fere nihil memoratu dignum habent. Cyrus primus Perſarum Monarcha Darium Medum, ex Babyloniorum Regibus ultimum, prælio victum & deditione captum, huic provinciæ Carmaniæ præfecit.

ϑ (i) *Mons Semiramidis* ad Perſici Sinus oſtium eſt.

ι (k) *Carmana* Carmaniæ caput, corrupto nomine hodie videtur dici *Carwans*.

κ (l) Ab *Armuza*, regni *Ormuz* nomen haud dubie reliquum eſt.

λ (m) *Drangiana* ab Occaſu clauditur Carmaniâ deſertâ; a Septentrione Ariâ; ab Ortu Arachoſiâ; à Meridie Gedroſiâ.

μ (n) *Ariaſpe* in Occaſum ſita erat ad Ariam; Quibuſdam videtur eſſe *Gobinan*.

ν (o) *Prophthaſia* inter Alexandriam Ariæ ad Occaſum 199, & Arachoſiam ad Ortum 200 mill. paſſuum poſita eſt, teſte Plinio [i]: Verum ſecundum Strabonem [k] multo major eſt diſtantia ab Alexandria.

HEKELII.

[a] Hodie *Circan*.
[b] S. Pelago.
[c] Eſt a. hæc Regio ut plurimum deſerta, arenis pro-

(a) Gedroſia. (b) Guzaratta. (c) Arbis fl. (d) Portus mulierum. (e) Parſis. (f) Arbis. (g) Cuni. (h) Carmania. (i) Mons Semiramidis. (k) Carmana. (l) Armuza. (m) Drangiana. (n) Ariaſpe. (o) Prophthaſia.

ARACHOSIA.

IV. ξ *Arachoſiæ*, nunc *Candahor*, populi *Margyetæ*, qui ante *Arimaſpi*, poſtea *Euergetæ* dicti, *Sydri*, *Roplutæ*, *Eortæ*. Urbes ο *Arachotus*, π *Alexandria*. Arachoſiæ populi & urbes.

PAROPAMISIS.

V. ϱ *Paropamiſidis*, quæ nunc *Sableſtan*, populi *Bolitæ*, *Ariſtophili*, *Ambantæ*, *Parietæ*, *Parſii*. Urbes claræ, σ *Carura*, quæ & *Ortoſpana*, *Naulibis*. Paropamiſidis populi & urbes.

BACTRIANA.

VI. τ *Bactriana* nunc υ *Coraſan* dicitur; Populi olim, *Salataræ*, *Zariaſpæ*, *Chomati*, *Comi*, *Acinacæ*, *Tambyzi*, & *Thocarorum* magna *gens*; *Maricai*, *Scordi*, *Varni*, *Savadii*, *Orſiti*, *Arimaſpi*. Urbes duæ regiæ; φ *Bactra* & *Ebuſmi*. Claræ item χ *Maracandæ*, ψ *Charracharta*. Bactrianæ populi & urbes.

MAR-

profundiſſimis involuta, aquis inops; (licet æſtate imbres habeat) & Solis ardoribus obnoxia; unde ſterilis eſt; tamen nonnulla fert Aromata, *Nardum* imprimis & *Myrrham*.

[d] Seu *Ariam*.

[e] Dicitur a. *Deſerta*, quoniam in ea nulla ſunt Oppida, ſed tantummodo Pagi aliquot diſperſi, ob Solis malignitatem & Aeris intemperiem, eſtque plana tota ac æſtuoſa. Hodie à nonnullis dicitur *Dulcinda*.

[f] Ab aliis *Major* vocata.

[g] *Mercatori*.

[h] *Nigro*, v. *Segeſtam*.

[i] Lib. VI. H. N. c. XVII. p. 88. lin. 33.

[k] Lib. XI. p. 126. Tom. II. *Oper*.

BUNONIS.

ξ (a) *Arachoſia* terminatur ab Occaſu Drangianâ; à Septentrione finibus Paropamiſidis; ab Ortu India cis Gangem; à Meridie Gedroſiâ.

ο (b) *Arachotus* non ſolum fuit urbs in Arachoſia; verum etiam lacus [l] & fluvii nomen. Plinio [m] Arachoſiorum appellatur oppidum; Solino [n] Arachoſia, eadem *Cophes* eſt à Semiramide condita.

π Alexandria hæc [o] ad Arachotum ponitur fluvium [p].

ϱ (c) *Paropamiſis* ab Occaſu habet Ariam, à Septentrione Bactrianam, ab Ortu Indiam cis Gangem, à Meridie Arachoſiam. Nomen habet [p] à *Paropamiſo* (d) monte, qui huic regioni imminet.

σ (e) *Carura*, quæ & *Ortoſpanum* Plinio, inter Arachoſiorum urbem 250, & Indum flumen 337 mill. paſſ. diſtabat.

τ (f) *Bactriana* [q] olim mille urbibus clara, regnum Zoroaſtris ſapientiſſimi, & doctiſſimi, clauditur ab *Occaſu* Margianâ; a *Septentrione* & *Ortu* Sogdianâ; à *Meridie* Ariâ & Paropamiſide.

υ *Coraſan* [r] hodie ampla regio eſt: quæ anguſtis Bactrianæ terminis non continetur. Cæterum Bactrianam terram, quod tradit Q. Curtius, [ſ] magna ex parte ſteriles arenæ tenent, ſqualidaque ſiccitate regio eſt; quum vero venti à Pontico mari ſpirant, quicquid ſabuli in campis jacet, converrunt; quod ubi cumulatum eſt, magnorum collium procul ſpecies eſt, omniaque priſtini itineris veſtigia intereunt. Itaque qui tranſeunt campos, navigantium modo noctu ſidera obſervant, ad quorum curſum iter dirigunt, & propemodum clarior eſt noctis umbra, quam Lux; ergo interdiu invia eſt regio, quia nec veſtigium, quod ſequantur, inveniunt; & nitor ſiderum caligine abſconditur. Cæterum ſi quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arenâ obruit.

φ (g) *Bactra*, ſeu Bactrum regionis caput, hodie *Bagdaſan* aut *Budaſan*, ſub Paropamiſo monte ſita ſunt. (h) *Bactrus* amnis præterit mœnia, is urbi & regioni dedit nomen: hodie *Buchian*, aliis *Bocchara* ex Tauro monte effluit, Bactrianamque regionem irrigat, ipſa Bactra alluit, & demum Oxo fl. miſcetur [t].

χ (i) *Maracanda* Sogdianorum urbs & regio eſt.

ψ (k) *Charracharta* apud Oxum fl. eſt à Bactris verſus occaſum ſita, hodie vulgo *Chiartachar*. De cætero, Bactriani homines ſenio aut morbo confectos canibus, ad hoc nutritis; devorandos objiciebant. Eorumque moribus ſponſas cum ſervis & advenis impune miſceri tradit Plinius.

HECKELII.

[l] Quem *Ammianus Marcellinus* ARACHOTOSCRENE vocat.

[m] Lib. VI. *Hiſt. Nat.* c. XVII. p. 88. lin. 33.

[n] In *Polyh.* Cap. LXVII. fol. 122. lin. 5.

[o] Ab *Alexandro M.* victis *Paropamiſadibus*, condita.

[p] Meminit ejus *Curtius*, Lib. VII. cap. III. Sect. 23. & Lib. IX. c. X. Sect. 7.

[q] Hodie *Batter* à *Ramuſio* dicta.

[r] S. *Charaſſan*.

[ſ] Lib. VII. c. IV. Sect. 27. ſeqq.

(a) Arachoſia. (b) Arachotus ſeu Cophes. (c) Paropamiſis. (d) Paropamiſus m. (e) Carura ſeu Ortoſpanum. (f) Bactriana regio. (g) Bactra. (h) Bactrus fl. (i) Maracanda. (k) Charracharta.

MARGIANA.

Margianæ populi.

VII. Populi ω *Margianæ*, quæ nunc *Elſabas* [v], *Derbicæ*, *Maſſagetæ* è Scythia huc tranſgreſſi, *Parni*, *Daæ*, *Tapurni*. Urbium clariſſima α *Antiochia Margiana*, ante *Alexandria* dicta; poſt vero *Seleucia*.

HYRCANIA. (1)

Hyrcaniæ populi & urbes.

VIII. Populi β *Hyrcaniæ*, (unde proximum mare Hyrcanum dicitur) *Maxeræ*, *Aſtabeni*, *Chrindi*. Regio *Arſitis*. Caput regionis γ *Hyrcana*; inde *Amaruſa*.

ARIA.

Ariæ populi & urbes.

IX. δ Ariæ, nunc *Diargument*, populi, *Niſæi*, *Aſtaveni*, *Muſdorani*, *Caſirotæ*, *Obares*, *Elymandri*, *Borgi*. Urbes ε *Aria*, ζ *Alexandria*, *Bitaxa*.

PARTHIA.

Parthiæ regnum & urbs.

X. η *Parthiæ*, nunc *Arac*, regiones ſunt, *Comiſene*, *Parthiene*, *Paratauticene*, *Tabiene*, cujus gens *Sobidæ*. Caput regni ac regia ϑ *Hecatompylus* à centum portis dicta. 1

CAP.

(1) *Luytſio, hodie Mazanderana, ſolum habet paludoſum & Copiam Inſectorum incredibilem, quæ ſimul ac ardor æſtivus paludes ſiccat, emoriuntur, & aerem ſicut & educti ex paludibus halitus, valde inficiunt. Agris gaudet fœcundiſſimis.*

BUNONIS.

ω (a) *Margiana* terminatur ab *Occaſu* Hyrcania; à *Septentrione* Scythiâ; à *Meridie* Ariâ; ab *Ortu* Bactrianâ.

α (b) *Antiochia* illa quibuſdam hodie eſt *Indion* urbs. Eſt (c) Margiana Solino [x] cœli ac ſoli commodis inclyta regio. Vites ibi eſſe Strabo [y] prodidit, quarum ſtipitem duorum vix hominum ulnæ complectantur.

β (d) *Hyrcania* terminos habet à *Septentrione* mare Hyrcanum ſive Caſpium; ab *Occaſu* Mediam; à *Meridie* Parthiam; ab *Ortu* Margianam. In Hyrcania multos gigni Pantheras & tigridas auctores tradunt. Eſt illa ſummæ fertilitatis, maximè vini & frumenti.

γ Ab urbe (e) *Hyrcania* regioni nomen eſt, quæ putatur hodie eſſe *Caſſan*.

δ (f) *Aria* optimi vini, quod tres ferebat ætates, ferax, à *Septentrione* contermina eſt Margianæ & Bactrianæ; ab *Occaſu* Parthiæ & Carmaniæ Deſertæ; à *Meridie* Drangianæ; ab *Ortu* Paropamiſidi; quibus locis hodie eſt *Choraſan*, & *Heri*.

ε *Aria* ea putatur, quæ hodie *Heri* dicitur. [z]

ζ (g) *Alexandria* Alexandri Macedonis auſpiciis condita ad (h) *Arium* ponitur fluvium, inter Hecatompylon & Bactra; Sunt qui *Burgian* hodie dici volunt.

η (i) *Parthia*, hodie *Erak* ſeu *Arac*, ab Occaſu habet Medos; à *Septentrione* Hyrcaniam; ab Ortu Ariam; à *Meridie* Carmaniam deſertam.

ϑ (k) *Hecatompylus* à centum portis nomen ſortita, ſicut & Thebæ Ægypti urbs. Eodem putatur fuiſſe loco, quo hodie *Iſpahan*, Regum in Perſia nunc ſedes [a]. Parthi temulentiæ notantur, unde proverbium, [b] *Parthi quo plus biberint, eo plus ſitiunt*: In Venerem olim adeo proclives, ut ſororibus matribuſque miſcerentur, Tertulliano teſte. Furta apud illos impunita erant: mentiri tamen putabant turpiſſimum. Ab infantia pileis & tiaris utebantur, unde capita illis fragilia. Parthos, poſtquam, Alexandro defuncto, defeciſſent, ac proprium regnum condidiſſent, tradit Plinius, [c] duodeviginti regna ſuo imperio fuiſſe complexos. Omnium Orientalium populorum iſti miximè Romanorum Imperium, quum potentiſſimum floreret, retuderunt.

HEKELII.

[t] *Bactrianum* Imperium æque ac *Parthicum Scythas* condidiſſe, *Juſtinus* Lib. II. c. III. Sect. 6. autor eſt.

[v] S. Caſtaldo *Jeſelbas*.

[x] In *Polyh.* c. LXI. fol. 122. lin. 8.

[y] Lib. II. *Geogr.* p. 129. Conf. *Plinii* Lib. vi. c. xvi. p. 86. ſeq.

[z] Hæc Urbs Metropolis hodie Regionis eſt, cujus ambitus XIII Milliaria amplectitur. Et in hac quidem Urbe tanta eſt *Roſarum* optimi odoris copia, ut *Perſæ* Urbem ROSARUM patria lingua *hanc* nuncupent.

[a] Meminit hujus Urbis *Curtius* Lib. VI. c. II. Sect. 15.

[b] Apud *Eraſmum* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. XXI. p. 843. col. b.

[c] Lib. VI. H. N. c. XXV. p. 94. lin. 5.

REISKII.

1 (l) Carmania duplex, una *deſerta*, & altera non modo arborum, ſed vitium quoque *ferax*, quarum uvas bicubitales grandibus ac denſis acinis naſci Strabo & Plinius teſtantur. Hinc Carmania כרמאן *Carman* ex Arabico atque Syriaco כרמא *Carma*, quod vitem ſignificat. Huc (m) *Sabtecham* Chuſi filium primo egreſſum conjicit ex urbe *Samydace* ac fluvio cognomine Bochartus. Ita gentes alias ab hujus poſteris ortas colligit. (n) *Bactriana* vero regem

(a) Margiana. (b) Antiochia. (c) Margiana. (d) Hyrcania. (e) Hyrcania urbs. (f) Aria regio & urbs. (g) Alexandria. (h) Arius fl. (i) Parthia. (k) Hecatompylus. (l) Carmania. (m) Sabtecha. (n) Bactriana.

gem Zoroaſtrum exterminant, & poſt Trojana tempora hujus nominis magum ſuperfuiſſe, docent non ipſe ſolum Phal. Lib. IV. c. 1. ſed etiam Urſinus libro peculiari, atque Huetius Lib. I. propoſ. IV. c. 5. Nam Cteſias regem cum Nino ad arma & prælia progreſſum *Oxyartem* nuncupat, (a) Deinde Zoroaſter nomine ſuo שריאסתן (b) *Aſtrorum contemplatorem* ſive Aſtronomum notat, ex Arabico שור *Sur*, i. e. contemplari, & Perſico סתר *Ster*, i. e. ſtella. Denique *Amia* & (c) *Ariania* Bocharto non provincia ſingularis, ſed Media eſt hujuſque pars aliqua ex veterum teſtimoniis Lib. III. c. 14. quaſi הריא i. e. *montana*. (d) Parthiam & *Perſiam* ejuſdem nominis Schickardus in Tharich. p. 102, cum eoque inter veteres Solinus & Plinius fecerunt: Nam literæ Samech atque Tau inter ſeſe invicem ſunt permutabiles.

(a) Zoroaſter, (b) Aſtronomus maguſque. (c) Ariania. (d) Parthia.

CAP. XIV.

Perſis, Suſiana, Aſſyria, Media.

I.

PERSIS. (1)

POpuli α Perſidis, quæ nunc *Farſi*, *Meſabatæ*, *Rapſii*, *Hippophagi*, *Suzæi*, *Megores*, *Stabæi*. Regiones *Paratacene*, *Miſdia*, *Mardiene*, *Toacene*. Urbium clariſſimæ, β *Perſepolis*, caput quondam imperii Perſici, omnium elegantiſſima; γ *Axima*, δ *Maraſium*, ε *Toace*. 1 Perſidis populi & urbes.

SV-

BUNONIS.

α (a) *Perſis* terminatur à *Septentrione* Media; ab *Occaſu Suſiana*; ab *Ortu* Carmaniis duabus; à *Meridie* Sinu Perſico. Ora Perſidis inter oſtia Oroatidis fl. & fines Carmaniæ extenditur ſtadiis 4300, Strabone [*a*] auctore.

β (b) *Perſepolis*, in lib. Maccab. *Elymais* dicta, eo creditur fuiſſe ſitu, quo hodie urbs (c) *Schiras* ſive *Siras*: circa quam multa magnarum aliquando ædium ſuperſunt rudera. Ad (d) *Ararem* fl. qui Oleario hodie (e) *Bend mir*, urbs illa fuiſſe putatur: quam tamen alii ad (f) *Rhogomanum* fluvium collocant. Alexander Macedo à Thaide meretrice perſuaſus eam per temulentiam ipſe accendit ac celevit.

γ Fuit & alia (g) *Axima* in Salaſſis, quæ vulgo hodie *Ema*.

δ (h) *Marrhaſium* olim urbs clara, ac Perſepoli finitima: hodie *Maruzu* vulgo vocatur.

ε (i) *Toace* urbs regioni nomen dedit, quæ inter dextras Rhogomanis fl. ripas, & litora Sinus Perſici extenditur. In eadem Perſide quoque fuit (k) *Paſagarda*, [*b*] *Paſargarda* ſeu potius *Parſagarda*, à Cyro condita urbs nobilis, magorumque caſtellum, ubi Cyri Regis ſepultura, & (l) Monumentum, Solino [*c*] & Strabone [*d*] teſtibus. Videtur eo fuiſſe loco, quo hodie arcis *Chilminar* ſeu (m) *Tzilminar*, rudera vidit & ſcrutatus eſt Mandelſlo, ac alii. Frequentes iſtæ columnæ ex polito marmore factæ undique politæ, monumenti illius forte reliquiæ ſunt. *Paſagarda* autem dicta urbs illa, quaſi dicas *Perſarum caſtra*; quod in bello Cyri contra Aſtyagem, ibi Perſarum caſtra fuiſſent, in cujus victoriæ memoriam hæc urbs à Cyro condita. Cæterum Perſæ olim deliciis adeo operam dediſſe feruntur, ut *menſa Perſica*, & *deliciæ Perſicæ* venerint in proverbium [*e*]. Solem [*f*] colebant, per quem ſolemne illis erat jurare. Ex Perſarum Regibus Coſroës, ſapientiæ eruditæ amans, Platonem & Ariſtotelem in Perſicam linguam transferri curavit.

HEKELII.

[*a*] Lib. XV. p. 481.

[*b*] *Paſagardia.*

[*c*] In *Polyh.* c. LXIX. p. 141. lin. ult.

[*d*] Loc. jam cit. p. 482.

[*e*] Hi Populi dicunt, eum eſſe reliquis formoſiorem, qui ſit adbus, & naſum aduncum habeat, quemadmodum ſcribit *Julius Mancinus* lib. de *Decoratione*, *Venetiis* ap. *Juntas* A. M.DCI. in fol. min. impr. c. VIII. p. 15. fac. a.

[*f*] Quem *Mithram* vocabant.

REISKII.

1 Mirum dictu eſt, quam parum veteres in diſtinguendis Perſiæ regionibus, & urbibus digerendis conveniant: Quare nemini mirum videbitur, novos Auctores provinciis ad ſtatum præſentem & civitatibus comparandis plane diſtrahi. Perſia & Perſis ex illa veterum aut *nomen totius*, aut *unius partis* erit: Hanc Arabes Perſæque Geographi *Fars* aut *Parſiſtan* nominant. (n) Paſargadis urbem gentemque cognominem facta metatheſi פרס-גד i. e. *Perſicum exercitum* interpretatur: Suſianam & Suſam ab illis שושנין *Suſanin* dictam: *Elymaida* ibidem ab Elamo Noachique poſteris: (o) *Perſepolin*, quæ nunc Chiliminira dicitur, Cyro ſepulto Voſſius in Not. ad Pompon. vindicavit Lib. III. c. 8. (p) Aſſyria tam late patuit, ut Syriam ex illa atque ſenſu veterum contineret; Aſſ hæc terra proprie, aut ſpecialius

(1) *Hodie Farſiſtania.*

(a) Perſis. (b) Perſepolis (c) Schiras. (d) Araxes fl. (e) Bendemir. (f) Rhogomanes fl. (g) Axima. (h) Marrhaſium. (i) Toace. (k) Paſagarda. (l) Monumentum Cyri. (m) Tzilminar. (n) Paſargadas. (o) Perſepolin. (p) Aſſyria.

S V S I A N A.

Suſianæ populi, flumina & urbes.

II. ζ *Suſiana*, quæ nunc η *Elaran*, gentes Elymæi, quorum regio *Elymæa* vel *Elymaïs*; *Coſſæi*. Regiones *Melitene*, *Cæbamene*, *Characene*, *Ciſſia*, *Chaltapitis*, & campus *Dera* ſive *Derius*, omnium fertiliſſimus. Fluvii nobiles, *Moſeus*, ϑ *Oroates* & ι *Eulæus*, tam limpidis aquis, ut nullas alias reges bibere voluerint. Urbes claræ, κ *Suſa* & *Tariana*.

Aſſyriæ regiones, populi, fluvii, & urbes.

III. λ *Aſſyriæ*, nunc μ *Cuſiſtan*, regiones notiores fuere, *Arrapachitis*, *Sitacene*, *Adiabene*, *Apolloniatis*, *Calacene*, *Arbelitis*. Populi *Goramæi* & *Cambatæ*. Fluvii in Tigrim defluentes ν *Lycus*, *Caprus*, & *Gorgus*. Urbes inſigniores, *Ninus*, quæ ξ Ninive in Sacris literis quondam clariſſima, à *Nino* condita; ο *Cteſiphon*, Parthorum regia, & π *Arbela*, quondam vicus, ubi Darium vicit Alexander Magnus.

M E D I A.

Mediæ populi, urbes, fluvii & montes.

IV. ϱ *Mediæ* quæ nunc σ *Sarch* dicitur, populi celebres fuere *Caſpii*, à quibus

alius dicta terminis arctis includitur Adiabene aliis vocata ex Chaldaico דיאבח i. e. *ab lupo*, aut *fluvio* potius, quem Diava priſci nominant. (a) Tres interim conflictus Alexandri cum Dario Codomanno Curtius, Arrianus, Plutarchus & Diod. Siculus memorarunt. Primus ad *Granicum* Phrygiæ amnem, ſecundus ad *Iſſum* Ciliciæ urbem, tertius ad *Arbelam* ſive *Gaugomelam* contigiſſe legitur. Primas Mediæ origines ex Madao, uno inter Noachi poſteros, ſupra deduximus. (b) *Ecbatanam* Bochartus ex mœnibus arcis diverſi coloris, & Arabico אעבח *agbatha* aut *diverſis coloribus* arceſſit: Obſervationes egregias idem de aliis provinciis & urbibus; de portis Caſpiis & montibus Bechmannus in Notit. Geograp. c. 7. ſuppeditat.

BUNONIS.

ζ (c) *Suſiana* hebet à *Septentrione* Aſſyriam; ab *Occaſu* Babyloniam; ab *Ortu* Perſidem; à *Meridie* Perſicum Sinum.

η Hodie *Chuſiſtan* ſeu *Cuſiſtan* vulgò appellatur.

ϑ (d) *Oroates* inter Suſianam & Perſidem interjacens, utriuſque habetur limes; Curtius tamen fluvium, qui Suſianam à Perſide diſterminat, [g] vocat (e) *Paſitigrim*. *Suſam* urbem ſitam fuiſſe ad flumen *Vlai*, diſcimus ex Sacris S. Dan. 8. quod congruit cum

ι (f) *Eulæo*: At *Choaſpen* amnem admodum delicatam Perſarum Regibus aquam vehere tradunt Herodotus, Strabo, Plinius, Solinus. Salmaſius in Solini cap. 37, eundem fluvium (g) *Choaſpen* veteribus, recentioribus *Eulæum* vocari tradit.

κ (h) *Suſa* urbs a Dario Hiſtaſpis filio condita eſt. In ea templum fuit Dianæ Suſianæ: referente Solino [h]. Sita fuit à Perſepoli 272 mill. paſſ. Adeo mollis & delicata fuiſſe ſcribitur, ut Perſarum Reges propter amœniſſimam cœli plagam, ibi hyberna haberent ſua. In Suſiana adeo fertile ſolum eſſe tradit Strabo [i], ut & hordeum & triticum in planitie centuplum ferat, nonnunquam etiam ducentuplum.

λ (i) *Aſſyria* ab *Aſſur* Semi filio dicta, clauditur à Septentrione Armenia Majore; ab Occaſu Meſopotamia & Tigri flumine; à Meridie Suſianâ; ab Ortu Mediâ.

μ *Aſſyria* hodie dicitur Arziri à capite ſuo quod eſt *Arzirum*, ubi reſidet Beglerbegus: vocatur quoque *Adrinza*, *Azamia* & *Moſul*.

ν *Lyci* nomen pluribus fluviis impoſitum legitur. Eſt quippe (k) *Lycus* fl. in Sicilia: itemque in Paphlagonia, in Phrygia, in Cappadocia & in Schythia Europæa. Hic verò *Lycus* fl. in Armenia exoritur, ac inter fluvium, cui *Bomado* nomen, & *Arbela* decurrit.

ξ (l) *Ninive* urbs ſecundum Sacras Scripturas ab *Aſſure* condita eſt, at profani auctores ejus urbis initium aſſcribunt *Nino*: hodie *Moſul* vulgo dicitur, ad Tigris fl. ripas jacens; ejuſque ambitus conſtabat ſtadiis 490, teſte Diodoro Siculo.

ο (m) *Cteſiphon* pagus fuit Aſſyriæ ampliſſimus, in Tigris altera ripa, è regione Seleuciæ urbis, à Parthis in odium iſtius urbis, à qua 3 mill. paſſ. aberat, exſtructus.

π (n) *Arbela* fuit ex Meſopotamia venienti trans Tigrim Orientem verſus. Verùm prælium iſtud inter Darium & Alexandrum non factum eſt ad *Arbela*, ſed ad (o) *Gaugamela*. Nominat verô Curtius [k] Arbela, tanquam locum celebriorem, neque longe Gaugamelis diſtantem. Aſſyrii fuere (p) *Tatianus*, cujus oratio Græca contra gentes extat, cum Commentationibus Geſneri: item (q) *Abelfœdas* Coſmographus, Ptolemæo qui putatur major, à Poſtello ex Oriente Venetias allatus.

ϱ (r) *Media* finitur ad *Septentrionem* Caſpio ſive Hyrcano mari; ad *Occaſum* Armeniâ Majore & Aſſyriâ; ad *Ortum* Hyrcania & Parthia; ad *Meridiem* Perſide.

σ Hodie *Media* vulgo dicitur *Servan*, ſeu (ſ) *Schirwan*.

HEKELII.

[g] Lib. V. c. III. Sect. 1.
[h] Cap. LVIII. p. 141. lin. 10.
[i] Lib. XV. p. 488. Tom. II. Oper.
[k] Lib. IV. c. IX. Sect. 9.

BUNO-

(a) Alexandri cum Dario prælia. (b) Ecbatana. (c) Suſiana. (d) Oroates. (e) Paſitigris. (f) Eulæus fl. (g) Choaſpes fl. (h) Suſa. (i) Aſſyria. (k) Lycus fl. (l) Ninive. (m) Cteſiphon. (n) Arbela. (o) Gaugamela. (p) Tatianus. (q) Abelfœdas Coſmog. (r) Mediæ fines. (ſ) Schirwan.

bus mare proximum *Caſpium* vocatur, quod & *Hyrcanum* ab *Hyrcanis*; & τ Caſpiæ portæ ab illis; *Caduſii*, *Geli*, *Dribyces*, *Avarici*, *Mardi*, *Carduchi*, *Gondieni* poſtea dicti; *Marundæ*, *Margaſi*, *Sagartii*, *Tapuri*, *Sidices*, *Vadaſſi*. Regiones, *Atropatia*, *Choromiterne*, *Sagrianica*, *Ragiana*, *Daritis*, *Zapavortene*, *Syromedia*. Urbium notiſſimæ, υ *Ecbatana*, φ *Arſacia*, χ *Cyropolis*, ψ *Europus*. Fluvii celebres, ω *Cambyſes*, α *Cyrus*, ϐ *Mardus*, qui & Amardus; γ *Strato*, *Corindas*. Montes, δ *Coronus*, ε *Jaſonius*, ζ *Orontes*, η *Zagrus*, ϑ *Choatras*.

CAP.

BUNONIS.

τ (a) *Caſpiæ portæ*, quod Solinus c. 60 tradit, panduntur itinere manufacto longo octo millibus paſſuum. Nam latitudo vix eſt plauſtro permeabilis &c. [*l*] Portas iſtas quoque deſcribit Plinius l. 6. c. 11. [*m*] & c. 14. ponuntur haud procul à Caſpio mari, Mediam à Parthia ſeparantes: ab Ecbatanis mill. paſſ. Portas iſtas Caſpias ad *Derbend*, quod hodie ibidem opidum eſt, fuiſſe putat Olearius, quin imo ipſum opidum (b) *Derbent*, Alexandriam illam eſſe judicat, de qua Curtius l. 7. cap. 3. ſub finem. (1)

υ (c) *Ecbatana* à Seleuco, teſte Plinio [*n*] extructa ſunt; ſed Dejoces ejus urbis conditor habetur Herodoto [*o*]. Heic æſtivarunt Perſarum Reges: ſicut hiemarunt Suſis; in Perſepoliis per autumnum morati ſunt: ſicut Babylone reliqua parte anni: *Athenæus*. Fuit urbs illa Mediæ metropolis, quinque milliaribus Germanicis à mari Caſpio jacens; poſtea (d) *Tabris*, ac corrupte *Tauris* nonnullis dicta videtur. Eadem aliquando Regum Perſarum, qui *Sophi* appellantur, fuerat ſedes; quam inde pulſi tranſtulerunt *Caſminum* & *Sulthaniam*, quæ olim *Tigranocerta*. Heic excellentiſſimi ſunt omnium rerum artifices; unde Soleimannus quum eam cepiſſet urbem, illorum bonam partem traduxit Conſtantinopolin. Palatium ibidem erat a Rege Aſſambero ad ſimilitudinem antiquæ aulæ Cyri extructum. Diſciplinæ Mathematicæ hic florere dicuntur.

φ (e) *Arſacia* hodie *Caſbin* ſeu *Caſwin* in Parthia ponitur Oleario. Ibidem Lokmanni, qui fabularum Arabicarum habetur auctor, oſtenditur ſepulchrum.

χ (f) *Cyropolis* hodie putatur *Sammachi*, *Summachi*, ſive *Schamachia*, quam duorum dierum itinere à Caſpio mari diſſitam deprehendit *Olearius*; at Cyropolis à mari iſto non tam longè abfuiſſe traditur. Cæterum Cyropolis illa à Cyro Syriæ urbe longe eſt diſſita, quam tamen nonnulli pro eadem habent. Hujus in Syria urbis Epiſcopus fuit *Theodoretus*, cujus extat Hiſtoria Eccleſiaſtica.

ψ (g) *Europus* ea putatur urbs quæ in lib. Tobiæ [*p*] appellatur *Rhages*, vulgò hodie dicitur *Caſſan*. Memoratur tamen in Syriæ quoque urbibus *Europus* ad Euphratem ſita, quæ & (h) *Amphipolis* & *Thapſacum* Plinio [*q*] teſte dicta eſt.

ω De (i) *Cambyſe* & *Cyro* fluviis tradit Mela [*r*], eos ex radicibus Coraxici montis vicinis fontibus editos, in diverſa abire, perque Iberos, & Hyrcanos diu & multum diſtantibus alveis defluere; poſt non longe à mari eodem lacu acceptos, in Hyrcanum ſinum uno ore pervenire.

α (k) Cyrus fl. hodie *Cur* vel *Kur* pluribus amnibus aliis receptis cum (l) *Araxe* Conjunctis, mare ſubit Caſpium.

ϐ (m) *Mardus* fl. per Mardorum gentem [*ſ*] fluens à Caſpio Mari recipitur, haud longè à Cyropoli, eumque hodie *Seri* appellari volunt. Sed Dionyſius Afer tradit hunc Mardum fluvium per Apyros devolvi.

γ (n) *Strato* fluvius inde paulo ad Ortum ponitur, in quem ſeſe exonerat (o) *Corindas*.

δ (p) *Coronus* mons, Tauri habetur pars, inter Mediam ad Occaſum & Parthiam ad Ortum jacens.

ε (q) *Jaſonius* Tauri etiam pars, eſt mons ingens ad lævam portarum Caſpiarum ſitus.

ζ (r) *Orontes* Ecbatanis imminet.

η *Zagrus* Mediam ſeparat ab Aſſyria, hodie *Adilbegian* dictus, Niphati monti finitimus.

ϑ (s) *Choatras* ſeu *Coatra* inter Mediam & Aſſyriam eſt.

HEKELII.

[*l*] Vid. *Petri Olivarii* in hunc *Solini* loc. *Scholia* doctiſſima.

[*m*] P. 85. qui multo errore *eas* ſic dictas tradit.

[*n*] Loc. jam cit. lin 25. Meminit & *eorundem* Lib. V. c. XIX. p. 73. lin. 6. & lib. XXXI. c. II. p. 554. lin. 4.

[*o*] Lib. I. p. 21. *Edition.* ex interpr. *Laur. Vallæ* in fol.

[*p*] Cap. IV. 21. v. 9. & 15. VI. 7. &c.

[*q*] Lib. V. c. XXIV, p. 74. lin. 24.

[*r*] Lib. III. c. V. p. 219. lin. 15 ſeqq.

[*ſ*] Quam *Curtius* Lib. V. c. VI. ſect. 17. *belliceſſimam* & *multum a cæteris* Perſis *cultu vitæ abhorrentem* pronunciat.

REISKII.

(1) *Jacet in Limite Daghestaniæ ad Montis Radices inter Anguſtias ejus & mare Caſpium, atque Baudrando teſte adeo munita ut quemvis hoſtilem impetum poſſit ſuſtinere, unde a Turcis ferrea porta appellatur. In Mediæ etiam parte hodie Edzerbayan vocata ſita eſt urbs Ardebila, nunc Ardevil inter nobiliſſimas Perſiæ, ampla, dives, emporium celeberrimum, ubi Monumentum eſt Cha-Sei, Perſarum Regis ejuſq; nominis primi, ad quod Perſæ ex omnibus provinciis Religionis ergo confluunt.* Luyts.

(a) Caſpiæ portæ. (b) Derbent op. (c) Ecbatana. (d) Tabris, ſeu Tauris. (e) Arſacia, ſeu Caſwin. (f) Cyropolis ſeu Schamachia. (g) Europus ſeu Rhages. (h) Amphipolis, ſeu Thapſacum. (i) Cambyſes fl. (k) Cyrus fl. (l) Araxes fl. (m) Mardus fl. ſeu Amardus fl. (n) Strato fl. (o) Corindas fl. (p) Coronus m. (q) Jaſonius m. (r) Orontes m. (s) Choatres m.

CAP. XV.

De varia imperii Aſiatici mutatione, nova Sophorum regni deſcriptione; item de regno Ormutz. 1

I.

INitio rerum penes α *Aſſyrios* Aſiæ, id eſt, terrarum quæ nunc ſub *Turca & Sopho*, imperium ſtetit. Poſtea ad β *Medos* devolutum, ab his ad *Perſas* per Cyrum tranſlatum. Dein *Macedones*, Alexandro Darium debellante, occuparunt. Mox, cum pars Romanorum imperio cederet, γ *Parthi*, vilis antea atque ignava gens, potentiſſimum in Aſia regnum condiderunt; magnis exinde cladibus Romanos afficientes, donec ipſi à Turcis & Saracenis afflicti fuerunt, regnumque eorum divexatum. Tandem Perſarum nomen atque virtus in *Sophis* iterum emerſit, δ Iſmaële Rege potentiam Imperii ſui maximè ſtabiliente.

RE-

REISKII.

1 Primum in Aſia, quod emerſit, (a) imperium fuiſſe *Aſſyrium* vel *Aſſyrio-Babylonicum*, non è ſacris ſolum ſed extraneis quoque hiſtoriis conſtat: Hujus vero duæ periodi fuerunt, (b) prior *uniti*, poſterior *diviſi*: Illa cum Belo Ninoque principium, & finem cum Sardanapalo habuit: Hæc cum Arbace Medorum, ac Beleſo ſive Phul-Belocho Aſſyriorum rege orta (c) *tres Dynaſtias* continuit, nempe *Medam*, *Aſſyriacam* & poſtremo *Babylonicam*, omnem ſub Cyro denique finitam. Tum ergo Perſia ſuis terminis concluſa, reges aut nullos, aut obſcuros aliquando ſuſtinuit. In Perſicis tamen Emirkowandi annalibus vetuſtæ regum familiæ numerantur quatuor (d); Prima *Piſdadæorum*, ſecunda *Cajamiorum* ex iisque ultimus Darius Codomannus; tertia vero *Aſganidarum*, & quarta *Choſrachorum*, ſive Suſannidarum. Sub ſecunda ergo vel Cajamia ſtirpe imperium Perſicum ab Alexandro Magno everſum concidit, illoque maturius defuncto duces bellici poteſtatem regiam uſurparunt, in Media Pithon, in Perſia Philotas, aliique in cæteris: Omnes ne Photius quidem ex Aviano Cod. 82. proferre potuit. Denique domeſticis regum Syro-Macedonum belliis urgentibus A. V. C. 504, A. M. 3734, ante Chriſtum 250, *Arſaces* Græce Ἀρσάκης, Perſice *Aſchki* à dominatu Syriaco deſcivit, regnumque invaſit Parthicum, & poſteris Askanidarum aut Arſacidarum epitheton reliquit. Ultimo horum *Arduwan* ſive *Artabano* ſuperato cæſoque, (e) Artaxerxes, Perſice Ardſchir Babekan, A. C. 225, regnum reſtauravit Perſicum, itaque ad Jelzdegirdem viguit. Donec ab rege Perſico interfecto ad (f) Chalifas Saracenicos A. C. 651, ab hiſce ad (g) Bojitas A. C. 932, Turcicosque reges, quorum præcipuus Ortogrolbekus erat, ab illis ad (h) Tataros ſub Hulacu Chan A. 1259; amplius ad Jingizkan & Timurlenk; Denique ad Sofos Perſicos pervenit. Nam *Iſmael* (i) *Sofi*, avo Soheicho & patre Scheich Hadar al Suphi ortus, cum ad Hoſein Alin, è Chaliſis prioribus quintum, proſapiam reduceret, ex Ali ſectariis ſive Aliſequis collecto exercitu, & Wanda Mirza regulo proſtrato *Aderbijanam* Perſiæ provinciam A. C. 1500 ſibi ſubjecit, *Schah* ſive regis titulo ſumpto: poſtea *Choroſanen* & *Candaharam* Scheibego & Arguno-regibus peremtis domuit, vindex imperii Perſici futurus. Plura ſi voles ex Elmacino & Abolfarajo peti poſſunt, item Tarich ſeu Chron. Perſico Schickardi, ac noſtris ad Chronicon Dreſchleri additionibus.

EUNONIS.

α Penes *Aſſyrios* Aſiæ imperium fuit per mille trecentos annos, à *Nino* uſque ad Sardanapali interitum.

β Quod per *Arbacem* [*a*] ad *Medos* tranſlatum eſt, anno mundi 3077 [*b*].

γ *Parthi* (k) *Arſace* duce à Syriæ regibus defecerunt, ut Juſtinus tradit, C. Attilio Regulo II & L. Manlio Longo II Conſulibus, id eſt, anno mundi 3700, novumque Parthorum regnum condiderunt: Sed (l) *Artaxerxes* Perſa cum Parthos tribus præliis ſuperaſſet, interfecto Rege eorum Artabano, Perſarum in Oriente reſtauravit imperium anno C. 226.

δ Hujus *Iſmaëlis* origo aliquanto altius repetenda eſt. (m) *Hales* ſeu *Aaly* Mahometis impoſtoris fuit & gener & patruelis, eidemque ſucceſſit, & novæ ſectæ autor extitit, quum traditam ſuperſtitionem partim augeret, partimque mutaret. Verum dogmata iſta non emerſerunt, quod (n) *Omaris*, alterius Mahometis ſectatoris & interpretis doctrina melior & potior exiſtimaretur: donec circa annum C. 1350 regulus quidam, nomine (o) *Sophus* ſeu *Sophy*, ad Halym originem referens, illius doctrinam poſt longum tempus revocare auſus eſt. Hanc ſectam ſanctitatis opinione commendavit ejus filius (p) *Guines*, à Tamerlane in honore habitus. Iiſdem artibus *Guinis* filius, (q) *Sicaidares Harduellis*

(a) Imperium Aſſyrio-Chald. (b) Aliud unitum, aliud diviſum. (c) Tres hujus Dynaſtiæ. (d) Familiæ Regum Perſarum quatuor. (e) Artaxerxes. (f) Chaliſæ. (g) Bojitæ. (h) Tatari. (i) Sofi. (k) Arſaces. (l) Artaxerxes. (m) Hales ſeu Aaly. (n) Omar. (o) Sophus. (p) Guines. (q) Sicaidares.

REGNUM PERSARUM.

Perſarum ſeu Sophorum regnum.

II. Nunc ε *Perſarum* ſive *Sophorum* univerſum Imperium in regiones diviſum eſt, quorum nomina, *Sarc*, *Cuſiſtan*, *Elaran*, *Farſi*, *Arac*, *Elſabar*, *Diargament*, *Coroſan*, *Sableſtan*, *Candahor*, *Sigeſtan*, *Cheſimur*, *Kirman*, *Goadel*; quibus accedunt *Ormutz* peculiare regnum, & ζ *Guzarate* provincia, quam Indorum in Cambajæ regno diximus.

III. Urbium

ellis à patria dictus, ſibi ac ſectæ ſuæ auctoritatem conciliavit, quem *Aſſumbejus Uſumcaſſanes* adoptavit generum. Ad hunc Sicaidarem, qui Halis diſciplinam ſpargebat, quum ingens hominum multitudo indies confluerer, à Perſarum Rege Ruſtano iſte oppreſſus eſt cum pleriſque iſtius factionis capitibus. Sed (a) *Iſmael Sophus* Sicaidaris filius adhuc puer elapſus, ut adolevit, patris veſtigia ſecutus, novam illam ſectam evulgavit, eamque facundia & temeritate commendavit, adeoque ad ſummam pervenit potentiam. Victo denique & occiſo rege, Perſarum Imperium à Turcis ad indigenas poſt longa ſpatia retulit circa annum 1499, quod in hodiernum uſque diem ejus poſteri tenent; bellumque cum Ottomannis exercent fere continuum. *Iſmaël* iſte inſtituit *Kiſilbaſileros*, id eſt *rubra capita*: inſigne eſt rubra tiara, ex qua 12 falces dependent. Succeſſit huic filius *Scha Thamas*; huic *Aidar* anno 1575; huic *Iſmaël*; huic *Scha Muhammed Codabenda*, anno 1577, ſub quo regia ſedes in urbem Caſbin, & tandem Hiſpahan tranſlata. Anno 1585, ſucceſſit *Emir Hempiza*; huic *Scha Abas*; cum quo *Rudolphus* II, Imperator Rom. Anno 1600 fœdus contra Turcas pepigit: huic anno 1629, ſucceſſit *Scha Sephi*, & huic *Scha Abas* puer XIII. annorum anno 1641. *Bizarus in Hiſtor. Perſ.*

HEKELII.

[a] Seu *Arbactum*.

[b] Conf. *Juſtini* Lib. I. *Hiſtor.* c. III. ſect. 2. ſeqq.

BUNONIS.

ε (b) *Perſarum*, quod hodie eſt, regnum in Itinerario Olearii, cujus etiam Tabulam nonnullis partibus tamen locupletatam, adhibemus, his circumſcribitur limitibus, ut habeat ab *Occaſu* Euphratem; à *Septentrione* Oxum fluv. & mare Caſpium, extenditurque Perſarum imperium inter montes Armeniæ & Caſpii maris litora qua occaſum reſpiciunt, uſque ad Tartaros Dageſtanos & *Derbent*, quod poſtremum in his oris Perſarum opidum eſt; ab *Ortu* terminatur Oxo fl. continetque extremam ad Orientem ſolem Perſiæ provinciam *Candahor*, cujus finibus ab India ſeparatur. Urbs *Candahor* à Perſarum Rege *Schah Abas* obſeſſa & deditione Indis ejectis, recepta eſt anno 1649; à *Meridie* pertingit ad Sinum uſque Perſicum. Præcipuæ hujus regni provinciæ Oleario enumerantur, *Erak*, *Fars*, *Schirwan*, *Kilan*, *Adirbeitzan*, *Thabriſtan*, vel *Maſanderan*, *Iran* vel *Karabach*, *Choraſan*, *Sabluſtan*, *Sitzeſtan*, *Kirman*, *Chuſiſtan*, *Tziſirk*, *Diarbeck*. Ex his (c) *Erak* [c] regio eſt, quæ olim *Parthia* dicta: Sed Terra quoque, in qua *Babylon* hodie *Bagdad* ſita, nonnullis appellatur *Erakain*: (d) *Fars* olim *Perſis* [d] appellata; (e) *Schirwan* olim fuit *Media Atropatia*, adeoque Mediæ pars ſeptentrionalis valde montoſa, ac nemoribus frequens. (f) *Kilan* olim *Hyrcania* [e] dicta, ad mare Caſpium jacens montibus fere undique circumſepta eſt, per quos quatuor tantum patent aditus. (g) *Adirbeitzan* olim *Media Major*, ibi *Ardebil*, *Tabris* alias *Tauris* urbs, olim *Ecbatana*, ſuperius memorata [f]. (h) *Maſandaran* Hyrcaniæ pars eſt orientalis, in qua (i) *Ferabat* antea *Tabona*, opidum amœnum: hoc Abas Perſarum Rex auxit & ornavit, quod ibi æſtatem ageret. (k) *Iran* ſeu *Karabach* inter Cyrum & Araxem fl. extenſa, continet Armeniæ Georgiæque partem. (l) *Choraſan* regioni Maſandaran ad Ortum contermina provincia, olim *Bactriana*, hodie in alias minores dividitur regiones; ex quibus præcipua eſt (m) *Heri*, cujus caput (n) *Herat* urbs; at longe nobilior & major (o) *Meſched*, ducentis turribus ſuperbiens. Haud longe ab hac urbe eſt (p) *Niſabur* op. in cujus vicinia mons, in quo reperitur *thyites*. *Schikhardus* exiſtimat in hanc regionem decem tribus Iſraëlitarum à Salmanaſſare deportatas eſſe. (q) *Sabluſtan* olim fuit *Paropamiſis*; (r) *Sitzeſtan* aliis *Sigeſtan*, *Sageſtan*, & *Siſton* vocata, antiqua *Drangiana* eſt. (ſ) *Kirman* ampla regio inter *Farſi* & *Sigeſtan* jacens, olim erat *Carmania*. (t) *Chuſiſtan* olim *Suſiana* & *Elam* dicta; in qua olim urbs clara (v) *Suſa*. Meſopotamiam volunt appellari (x) *Tziſirch*, quæ tamen provincia hodie vulgo vocatur (y) *Diarbek*, inter Euphratem & Tigrim interjacens. Duæ in ea ſunt urbes celebres, (z) *Moſul* olim *Ninive* dicta, & (aa) *Bagdad*, quæ vulgo habetur *Babylonia*: at *Bagdad*, quæ hodie eſt, eo ſitu non eſt, quo olim Babylonia, quæ ad Euphratem erat poſita; quum Bagdad ad Tigrim fl. jaceat haud longe ab utriuſque confluentibus.

ζ (bb) *Guzarate* non in Perſiæ, ſed Mogoris Imperio eſſe, ſupra dictum eſt.

HEKELII.

[c] Vel *Arach*.

[d] A *Perſeo* qui in *Aſiam* ex *Græcia* eſt tranſvectus.

[e] Et à *Barbaris Girgiam* vel *Corcam*.

[f] Non autem *Terva*, ut *Jovio* placet, neque *Tigranoama*, ut *Nigro* videtur dicta.

(a) Iſmael Sophus. (b) Perſici Imperii fines. (c) Erak ſeu Parthia. (d) Fars ſeu Perſis. (e) Schirwan ſeu Media Atrop. (f) Kilan ſeu Hyrcania. (g) Adirbeitzan, ſeu Media Major. (h) Maſandaran. (i) Ferabat. (k) Iran. (l) Choraſan ſeu Bactriana. (m) Heri. (n) Herat. (o) Meſched. (p) Niſabur. (q) Sabluſtan. (r) Sitzeſtan ſeu Drangiana. (ſ) Kirman ſeu Carmania. (t) Chuſiſtan ſeu Suſiana, quæ & Elam. (v) Suſa. (x) Tziſirk. (y) Diarbek. (z) Moſul ſeu Ninive. (aa) Bagdad ſeu Babylonia: urbes Perſiæ. (bb) Urbs Perſiæ.

Tauris. Caſmin. Tamai. Turcoman. Derbent. Erex. Zeken. Merenku. Servan. Ardovil. Siras. Caſſan. Hiſpahan. Iſtigias. Candahor. Kirman.

III. Urbium clariſſimæ ſunt in regione η *Sarc*, ϑ *Tauris* regia, IV mill. Germ. circuitu complectens: ι *Caſmi* altera regia. Reliquæ ſunt *Tamai*, *Turcoman*, κ *Derbent*, λ *Erex*, μ *Zeken*, ν *Merenku*, ξ *Servan* & ο *Ardovil*, Sophorum origine inclyta. In *Farſi* regione π *Syras* regia, urbs pulchra ac ſplendida, inter majores Orientis computata, V mill. Germ. ambitu continens. In *Arac* ρ *Caſſan* urbs opulenta, & *Hagiſtan* ſive σ *Hiſpahan*, ob magnitudinem dimidia Orbis pars Perſis dicta. (1) In *Coraſan*, τ *Iſtigias* regia, urbs magna atque amœna. In υ *Candahor* ipſa urbs φ *Candahor* (2), emporium Indis & Catainis mercatoribus celeberrimum. In *Kirman*, ipſa urbs χ *Kirman*, caput regionis.

Regnum *ARMUSIÆ vulgo ORMUZ.*

IV. Cæterum veteris Carmaniæ nunc pars eſt regnum ⸸ *Ormuz* admodum potens; quod Plinio *Armuzia* regio dicitur; populi *Armozei.* Ptolemæus refert hoc ſitu civitatem *Armuzam*, & Strabo *Armozum*, quo nomine hodie cenſeri poteſt *Ormuz* in inſula ejuſdem nominis. Rex ω Saracenus eſt; olim Perſarum, nunc Hiſpaniarum Regis, qui arcem illic obtinet munitiſſimam, ſtipendiarius. Sed hujus regni pars altera eſt in proximo Arabiæ litore. Caput regni

BUNONIS.

η *Sarc* vel *Sarch* Mercatori eadem habetur, quæ olim Aſſyria.

ϑ (a) *Tauris* in Media majore, vulgo hodie *Adirbeitzan*, jacens, dicta eſt *ad ſ. 4. cap. præc.* In eadem Media quoque eſt (b) *Ardebil* ſeu *Ardovil*, patria (c) *Schich Seſi*, Perſicæ ſectæ conditoris; ibidem ille ac alii reges jacent ſepulti.

ι (d) *Caſmin*, Oleario *Caſwin* in Parthia, hodie Regum ſedes eſſe deſiit.

κ (e) *Derbend* in Perſici imperii finibus ad mare Caſpium in Schirwan poſita, jam memorata eſt.

λ (f) *Erex* ſeu *Aras* in eadem fuit Schirwan; hodie non exſtat; ejus locus oſtenditur ad fluvium, qui vulgo *Arisbar* ſive *Aras* vocatur.

μ (g) *Senkan* in Erak ſeu Parthia eſt; at (h) *Semkan* in Choraſan.

ν (i) *Maranku* eſt in Kilan.

ξ (k) *Servan* ſeu *Schirwan* ea Mediæ pars eſt, quæ olim *Atropatia* dicta eſt, in qua (l) *Schamachia* urbs.

ο (m) *Ardebil* Mediæ urbs jam memorata eſt.

π (n) *Siras* ſeu *Schiras* eo ſitu eſt, quo olim Perſepolis.

ρ *Caſſan*, ſeu (o) *Kaſchan* celebre emporium eſt; inveniuntur ad hanc urbem *tarantulæ*.

σ (p) *Hiſpahan* ſeu *Iſpahan* urbem, regiam ſedem Rex Perſarum Abas conſtituit & exornavit; & hodie ibidem Regum aula eſt.

τ (q) *Iſtigias* antea *Cariſpa*, emporium habetur celebre, verum regia ſedes hodie non eſt.

υ (r) *Candahor* provincia Indiæ, adeoque Mogoris imperio ſubjecta eſt. Hinc Perſarum Reges potiſſimum bello ſolent contendere cum Mogore de hac provincia *Candahor*; ſicut cum *Turcis* de *Bagdad* & *Irvan*: itemque cum Tartaris Usbeccenſibus de *Choraſan*. Sed *Candahor* à Perſarum Rege *Schach Abas* obſeſſa, & deditione recepta eſt anno 1649.

φ Ipſa urbs *Candahor* egregie munita eſt.

χ In (s) *Kirman* provincia Olearius urbem *Kirman* memorat nullam; ſed inter cæteras (t) *Gamron* ſeu *Kamron*, (v) *Bandar*, &c. urbium adducit nomina.

⸸ Luſitani inſulam hanc [g] duce *Alfonſo Albukerk* occuparunt anno 1508, eamque caſtello munitiſſimo extructo ſub ſua retinuerunt poteſtate, uſque ad annum Chriſti 1622, quo ab Anglis caſtellum expugnatum, & Perſarum Regi ab his traditum eſt.

ω *Schach Mahumed* Arabum Regis filius in inſula illa (x) Ormuz urbem, ſedem regni, condidiſſe fertur ſeculo X à nato C. Quum Luſitani occuparent inſulam, regno iſti præerat Rex *Seyfadin*, cui urbs illius inſulæ permittebatur; ſed eo defuncto Luſitani & urbe adeoque univerſa inſula potiti ſunt; demum tamen & ipſi, quod modo dictum, ab Anglis caſtello & inſula ejecti ſunt [b].

HEKELII.

[g] Ad Fretum *Sinus Perſici* quippe jacentem.

[b] Alias notandum, quod in Urbe Ormuz quotannis ferme ſit mira *Annonæ* caritas, & *Aquarum potus ſuavium*, quoniam ipſa Inſula valde eſt ſterilis, & propterea Triticum nequaquam poteſt mittere.

REIS-

(a) Tauris. (b) Ardebil. (c) Schich Seſi. (d) Caſmin. (e) Derbend. (f) Erex ſeu Aras. (g) Senkan, & (h) Semkan. (i) Maranku. (k) Servan. (l) Schamachia. (m) Ardebil. (n) Siras. (o) ad Kaſchan Tarantulæ. (p) Iſpahan. (q) Iſtigias. (r) Candahor. (s) Cirman. (t) Gamron. (v) Bandar. (x) Ormutz.

(1) *Hodierna Sedes Regum Perſiæ, in fæcundiſſima & ampla planitie viris non indiga, una cum Suburbiis par fere Lutetiæ Pariſiorum, at non adeo populoſa, propter frequentes hortos & areas, habitata quoque a Judæis & Banjanis qui Idololatræ Indi ſunt, Monetarum peritiſſimi. Palatium Regum, ante quod ingens forum eſt, uti urbs ipſa magnum Encomium non merentur.* Luyt. *Prope Hiſpahanum jacet Zulfa urbs non exigua Hiſpahane cultior, & Suburbium ejus habetur, Ambulacro totius Perſiæ Amæniſſimo in Leucæ dimidium exporrecto, ab Hiſpahano dirimitur.* Id.

(2) *Fuit alias Candabar ſub ſui principis Imperio, qui quando & Perſa & Magnus Mogol ejus indefinenter ſtudebant potiri, tandem Regi Perſarum maluit ſe ſubjicere, iſta conditione ut quam diu aliquis ex ſtirpe ſupereſſet, is Candabariæ præficeretur. Candabar munimentum Perſiæ nobiliſſimum in cujus medio jacet Scopulus cui Arx inædificata eſt: amplis gaudet ſuburbiis; emporium celebre & omnium rerum affluens, quod ſocietates mercatorum ex Perſia in Indiam meantium & remeantium tranſire ſolent. opidum hoc fruſtra a Mogole obſidione cincta fuit.*

regni eſt *Armuza*, vulgo *Ormuz*, urbs ſatis elegans, emporiumque gemmis, unionibus atque aromatibus, quæ India, Perſis & Arabia mittunt, celeberrimum. 2 (1)

(1) Inſula parva ex Sale fere compoſita, ſterilis, cæli torridi. Armuſiam Luſitani tenuere, quos Rex Perſiæ ab Anglis adjutus ex urbe & arce munitiſſima, quam Turcæ & Arabes ſæpius, ſed fruſtra, ſtuduerunt ſibi ſubjicere, migrare juſſit, & illius hodieque agnoſcit Imperium. Urbs nunc diruta, neque a Navibus frequentatur, quæ ejus loco ad Portum Gomron navigant, qui Armuziæ ruinis incrementum debet. Arce munita, & a Perſis cuſtodita, Luytſ.

REISKII.

2 (a) De Perſia hodierna hujuſque provinciis permulta huc congeri poſſent, ex recentibus *Thevenotii & Chardini* Gallicorum Equitum Itinerariis, ſive ad Geographicas obſervationes, ſive ad opera naturalia, ſive ad ſtatum civilem & literarium ea pertineant: Sed pauciſſima delibabo de ligni ſylvarumque inopia, ſed magna ſalis copia; Tribus vini generibus: (b) De *Iſpahane* vel Saphon (ita Perſis dicitur) ampliſſima urbe, ſed muris terreis inſtructa, ideoque noctes & dies patulis; de certo errantium *Scytharum genere, quod ſummam poteſtatem fœminino ſexui* (hoc Achinenſibus etiam in uſu eſt) deferre ſoleat: (c) Unde ortam iſti Amazonum fabellam conjiciunt; De Ormuz regno, clave ſinus Perſici, & hujus ultima occupatione. Adderem de lingua Perſica, niſi ſuperius id additum fuiſſet, oſtenſumque quam ea ſermonem ad Germanicum noſtrum accedat proxime.

(a) Perſica obſervata. (b) Iſpahan. (c) Amazones adhuc ſuperſtites.

CAP. XVI.

De reliquis Veteris Aſiæ regionibus, quas nunc Turcarum Imperator obtinet, & ſpeciatim de Albania, Iberia, Colchide & Armenia.

I.

QUOD reliquum eſt Aſiæ, *Turcicum Imperium* totum obtinet. Regiones hic olim fuere, (1) *Albania*, *Iberia*, *Colchis*, *Armenia*, *Cappadocia*, *Galatia*, *Pontus*, & *Bithynia*, *Aſia Minor* ſive proprie dicta, *Lycia*, *Pamphylia*, *Cilicia*, *Syria*, *Meſopotamia*, *Babylonia*, & *Arabia*. In inſulis celebriores *Cyprus* & *Rhodus*, *Lesbos*, *Chios* & *Cos*. 1

II. α *Al-*

(1) Limites Turciæ Aſiaticæ a Borea, Pontus Euxinus, & Georgia; ab Ortu, Perſia; ab Auſtro, Arabia; ab Occaſu Ægyptus, pars Orientalis Maris Mediterranei, Mare Ægæum, Helleſpontus, Propontis & Boſphorus Thracius. Sita intra Gradum 30 aut 31, & 45 Lat. Borealis, ejusque Solum producit quæcunque vita deſiderat, ferax frumenti, fructuum, melioris Vini, Croci, Goſſipii, Argenti, Æris, Ferri, Cryſtalli, Aluminis, Luytſ.

REISKII.

1 Turcicum Europæ Aſiæque Imperium cur aſſeramus ex Lib. IV conſtitit, conſtatque hoc ipſo ex loco, ex ampliſſimis provinciis & regnis, quæ Turci omnia occuparunt. (a) Origines gentis & nominis ex parte ſupra vidimus ad cap. II. Sect. 4. nunc videbimus quas ipſi ab *Japheto Noachi filio* ſibi adſumant. Hunc enim Keſſæus Arabs patrem Turcicæ gentis auctoremque facit: Sed ab hiſtoria vera longius aberrat. Gens autem tota per ſuas familias diviſa, nec nomine quidem Græcis Romaniſque antiquis cognita ſuos regulos & principes tantum ſequebatur, donec per militiam, cui ſtudebat, mercenariam *regno Saracenico, Ægyptio, & tandem Aſiatico arriperet* (b). Sic ergo una Turcorum Oguziorum familia ſub (c) *Orthograle, Solimanni Shah, principis Mahanneæ filio* caput extulit, inque jugis Armeniæ conſenſu Aladdini, Sultani Aſiatici, 400 tentoria locavit. Defuncto patre, cum ſtirps Selghucidarum Sultanorum deficeret, filius Orthogralis (d) Othman ſive Ottoman minori Aſiæ inhiavit, & capta Sebaſtia, fuſoque Græcorum exercitu, Pruſiam, urbem munitiſſimam, expugnavit, Pontoque ac Bithynia ſubactis ibi ſedem novo Imperio monſtravit, A. 1320. primus Turcorum in Aſia Sultanus. Ergo (e) *Urchan Beg ſive Orchanes in regno patrio ſucceſſor factus ſedem Pruſiæ fixit* A. 1326, templo Muhamedano, Schola & Xenodochio erectis. Domita minori Aſia caſtrum Græciæ Jemnam ſive Jamenicum & Callipolin duce (f) Solimanno filio ſubegit A. 1356. (g) *Morad* denique hujus Frater ſive *Amurathes*, cum Patri ſucceſſerat, *Hadrianopolin* A. 1361, primam in Europa ſedem Turcicam, expugnavit, unde Imperio Græcorum utriq; Conſtantinopolitano atque Trapezuntino Peſtis & Interitus. Hinc vaſtum illud Imperium emerſit, quod pro ſtatu præſente in quatuor majores provincias ſive partes dividitur, quæ ſunt *Natolia, Turcomannia, Soria & Diarbeca*: De ſingulis ſeorſim tractabitur. Vid. Status præſens potentiæ Ottomanicæ cum cauſis incrementi & decrementi illius, *per Dom. du Vignan*. Pariſ. A. 1688. *Anton. Gocopolec.* Trutina potentiæ Ottomanicæ Hiſtorico-Politica Venet. A. 1686.

(a) Gentis Turcicæ origines. (b) Fortunæ ſucceſſus. (c) Ortograles. (d) Othman. (e) Orchan. (f) Solemann. (g) Morad.

Albania. II. α *Albania* (1), nunc β *Georgiæ* pars Orientalis, inter Iberiam & mare Caſpium ſita, ab *Albano* flumine nomen habere videtur. Fluviorum nobiliſſimus eſt γ *Cyrus*, Caſpium mare alluens. Urbes inſigniores *Chabala* ſive *Cabalaca*, *Albana* & *Getara*.

I B E R I A.

Iberia. III. δ *Iberia* (2) nunc pars *Georgiæ Occidentalis*, inter Albaniam & Colchidem ſita, gentis *Iberorum* [a] clariſſimum ſolum, urbes celebres habuit *Artaniſſam* & *Armacticam*, ſive *Harmaſtim*.

C O L C H I S.

Colchis. IV. In ε *Colchide*, quæ nunc *Mengrelia* dicitur (3), inter Iberiam & Pontum Euxinum ſita, populi fuere *Ealæ* & *Mantali*, unde regioni nunc nomen. Fluvii celebres, ζ *Phaſis*, & η *Cygneus*. Montes ϑ *Caucaſus* & ι *Corax*. Urbium clariſſimæ

B U N O N I S.

α (a) *Albania* [b] terminatur à *Septemtrione* Sarmatiâ Aſiaticâ; ab *Occaſu* Iberiâ; ab *Ortu* Caſpio mari; à *Meridie* Armeniâ.

β (b) *Georgiani*, quorum regio hodiè vulgò (c) *Gurtziſtan* vocatur, incolunt terras inter Mare Caſpium, Sarmatiam, Mengreliam, Armeniam Majorem, & Mediam. Putant vulgò nomen à *S. Georgio*, quem patronum agnoſcunt, & cujus imaginem in vexillis gerunt, ſortitos; ſed quoniam Georgianorum in his partibus à Mela [c] quoque & Plinio [d] fit mentio, ea opinio deprehenditur falſa. Religio eorum in fundamentis & ceremoniis eadem cum Græca eſt. Suum tamen habent Metropolitam, cui XVIII parent Epiſcopi, quique in Monaſterio S. Catharinæ in Monte Sinai habitat. Georgianos ſibi ſuoque Imperio ſubjecit hoc noſtro ſeculo Perſarum Rex.

γ (d) *Cyrus* fluvius hodiè vulgò *Kur*, ab (e) *Araxe*, qui hodie *Aras*, receptus, in Mare devolvitur Caſpium. Regio, quam alluit antequam Mare ſubit, hodiè vocatur (f) *Mokan*. Præter illas urbes ad Albaniam hanc alii referunt (g) *Schamachiam* & (h) *Derbend*, quæ olim (i) *Alexandria*, ad *portas* jacens (k) *Caucaſias*, quas alii *Caſpias* vocant. *Olearius* duas illas urbes Mediæ attribuit. Cæterum in Georgianorum finibus quoque memoratur (l) *Tiflis* urbs. (m) *Baſcapan* Georgianorum principis perhibetur eſſe ſedes. Porrò in Georgiæ finibus Haitonus provinciam collocat (n) *Hanſem*, in circuitu trium dierum iter continentem, denſiſſimis tenebris circumſeptam, ab incolis habitatam, qui tamen ex iis locis nunquam valeant egredi.

δ (o) *Iberia* undique montibus ſepta clauditur à *Septentrione* Sarmatiâ; ab *Occaſu* Colchide; à *Meridie* Armeniâ; ab *Ortu* Albaniâ.

ε (p) *Colchis* aureo vellere [e] clara, habet à *Septentrione* Sarmatiam Aſiaticam; ab *Occaſu* Pontum Euxinum; à *Meridie* Armeniam; ab *Ortu* Iberiam [f].

ζ (q) *Phaſis* fl. hodiè *Faſſo* dictus, ex Moſchicis vel Caucaſiis montibus oritur, ſæpeque ſtagnans tardiſſimo curſu in Pontum influit Euxinum. Juxta eum (r) *Tragelaphus* animal duntaxat naſci fertur. Ad eundem fl. etiam (s) *Phaſis* eſt inſula parva, ex qua *Pavo* primum, teſte Iſidoro, exportatus eſt, qui propterea *Phaſianus* nominatus eſt.

η Ad (t) *Cygneum* fl. qui Ptolemæo eſt Cyaneus, ex Montibus Coraxicis in Phaſin influens, erat & *Cygnum* op.

ϑ (u) *Caucaſus*, hodiè vulgò *Cocas* & *Cochias*, eſt Mons Aſiæ notiſſimus, inter Mare Caſpium & Euxinum Pontum altiſſimus, perpetuis nivibus rigens; in quo (x) *Prometheum* vinctum, aquilâ jecur roſtro depaſcente, fabulantur. Tanta ejus montis fertur altitudo, ut ad tertiam noctis partem vertices illius adhuc radiis ſolis illuſtrentur.

ι Ad (y) *Coracem* montem fluvius eſt *Carax*, & populi *Caraxi*, quorum urbs *Dioſcurias*.

H E K E L I I.

[a] Seu *Iberum*.

[b] A colore Populorum, qui *albo crine* naſcuntur, ſic dicta.

[c] Lib. II. c. 5. p. 1890. lin. 10. ſeq.

[d] Lib. IV. c. XII. p. 59. lin. 32. ut & *Solino* in *Polyb.* c. XXV. p. 49. lin. 50. ſeq.

[e] A *Jaſone* deportato.

[f] Hanc Regionem venenorum feraciſſimam eſſe ex multis conſtat Geographis. Quæ res videtur locum feciſſe fabulæ, quæ de *Medeæ* veneficiis commiſcuntur *Poetæ*.

B U N O-

(a) Albania. (b) Georgiani. (c) Gurtziſtan. (d) Cyrus ſeu Kur fl. (e) Araxes ſeu Aras fl. (f) Mokan. (g) Schamachia. (h) Derbend. (i) Alexandria. (k) Portæ Caucaſiæ. (l) Tiflis (m) Baſcapan. (n) Hanſe. (o) Iberia. (p) Colchis. (q) Phaſis fl. (r) Tragelaphus. (s) Phaſis inſ. (t) Cygneus fl. (u) Caucaſus mons. (x) Prometheus, (y) Corax mons & fl.

(1) Ubi nunc Dagheſtania atque tractus confinis a Tartaris ſub ſuis principibus habitata, cujus primarius locus eſt Tarku ad Mare Caſpium.

(2) Ubi nunc Georgia propria.

(3) Ferri & Chalybis adeo dives, ut Turciæ ſola fere hæc ſubminiſtret Mineralia. Nihil hic frequentius, quam quod Parentes Liberos, quando nummorum aut rei cujuſcunque ſunt indigi, divendant cum rebus nullius. Quin qui præſunt Eccleſiæ, ne quidem manibus temperant, imo ſentiunt hoc ſibi juris competere, atque ideo bellos Pueros Pueraſque, quo pluris veneant, non raro Turcis aut Perſis offerunt. Sacrificuli Munia ſequior Sexus, virili plerumque in ſacris verſatior, hic atque in Georgia frequenter obit. Reges hujus Regionis Chriſtiani ſunt. Luytſ.

riſſimæ *κ* *Phaſis* & *λ* *Dioſcurias*, quæ poſtea *Sebaſtopolis*.

ARMENIA MAJOR.

V. *μ* *Armenia* univerſa dividitur Euphrate amne in Majorem & Minorem. *Major* eſt, quæ nunc in tres partes diviſa; *Turcomannia*, *Popil* & *Curdi* appellatur: à *Septentrione* Moſchicis Montibus ſeparatur à Colchide & Iberia, Cyroque amne ab Albania; ab *Oriente* Caſpium Mare habet & Caſpium Montem; à *Meridie*, Montem Taurum, quo à Meſopotamia, & Niphatem, quo ab Aſſyria diſcernitur; ab *Occidente* Euphrate amne à Minori Armenia diſterminatur. Mediam dividit *Antitaurus* mons. Fontes heic amnium toto Oriente nobiliſſimorum, *ν* *Euphratis* ac *ξ* *Tigris*. Montes *ο* *Gordiæus* & *π* *Pariedrus*. Regiones ſunt *Cotacene*, *Bocche*, *Toſarene*, *Totene*, *Colthene*, *Soducene*, *Syracene*, *Sacaſene*, *Baſiliſſene*, *Hoberdene*, *Arſea*, *Aciliſene*, *Aſpaunitis*, *Sophene*, *Anzitene*, *Thoſpitis*, *Corinea*, *Gordiene* & *Cortæa*. Populi *Mardi*, *Gordyæi*. Urbium notiſſimæ, *Armauria*, *ϱ* *Artaxata*, *σ* *Thoſpia*, *τ* *Artemita*, & *υ* *Tigranocerta*.

Armeniæ Majoris fines.

Euphratis & Tigris fontes.

Gordyæus mons.

Pariedrus mons.

A R-

BUNONIS.

κ (a) *Phaſis* urbs, hodiè *Faſſo* & *Phazzeth*, ad Phaſidis fl. oſtia, inter *Abſarum*, quæ & *Abſyrtus*, extremam Cappadociæ urbem, & *Dioſcuriadem* poſita, olim ſub Archiepiſcopo Trapezuntino fuit, poſtea Metropolis Regionis facta. Antiquiſſimis auctoribus celebris eſt propter Navigationem Jaſonis aureumque Vellus; Antiquis illis extrema navigationis meta. Quapropter *Phaſin uſque navigat*, proverbio apud Græcos dicitur [g].

λ (b) *Dioſcurias*, hodie vulgò *Savatopoli*, à Phaſide, primaria Colchidis urbe, ab aurigis [b] *Caſtoris* & *Pollucis* primum perhibetur condita & dicta, Iſidoro teſte. Olim trecentarum Nationum, quod Plinius [i] tradit, extitit domicilium, quæ illuc è diverſis Aſiæ locis commigrarunt: diſſimilibuſque linguis utebantur, adeo ut poſtea à Romanis per centum triginta interpretes negotia digeſta ſint. Hodiè gens *Mengreliam* incolens ruſtica & crudelis eſt. Græcæ quidem ſunt Religionis, quam authore Cyrillo conſecuti, Conſtantinopolitanoque ſubſunt Patriarchæ: Sed fidem illam multis poſtea modis depravarunt. Nam nec Infantes ante octavum ætatis annum baptizant; nec ante annum L, vel LX, id eſt, illam ætatem, quâ ad rapinas inepti redduntur, Nobiles in primis templa ingrediuntur, ſed Liturgiam foris audiunt. Sic juventutem per furta tranſigunt, ſenectutem devotioni conſecrant. Cæterum in his regionibus cum (c) *Mithridate* Rege Ponti bellum geſſit *Pompejus*. Aiunt etiam in iiſdem (d) *D. Bartholomæum* Chriſtianam fidem docuiſſe.

μ (e) *Armenia Major*, ab Ortu habens etiam Mediam, nomen habere dicitur ab *Armeno*, ſeu *Armenio* Jaſonis comite.

ν *ξ* De his fluminibus eorumque fontibus agitur hujus lib. cap. XXIII.

ο In (f) *Gordyæo* monte [k] arcam (1), in qua Noah ſervatus, reſediſſe tradunt. Ad annum Chriſti 640, ejus ibidem extiterunt reliquiæ, quas *Elmacino Arabe* teſte, *Heraclius* Imperator ſuis oculis luſtravit, quum Perſas in Armenia viciſſet. Et *Omar*, qui Caliphatum adeptus eſt, A. Chriſti 643, reliquias has de monte tranſlatas, pro tabulato templi à ſeſe extructi adhibuit, quod tradit *Benjamin Tudelenſis*. Hodiè vulgò nigellum montis apicem, inveteratâ nive veſtitum, pro putreſcente arcæ ligno habent.

π Ex (g) *Pariedro* monte præalto Euphrates & Araxes oriuntur.

ϱ (h) *Artaxata* ſeu *Artaxia* urbs munita olim ad Araxim auctoribus ponitur; eo fuit ſitu, quo hodiè *Exſeckia* ſive *Eſchia* urbs.

σ (i) *Thoſpia* ad *Thoſpitem* lacum & Tigridem erat fl.

τ (k) *Artemidita*, ſeu *Artemitta*, in tabula recentiori eſt *Armening* intra ingentem lacum jacens, cujus incolæ omnes perhibentur eſſe Chriſtiani.

HEKELII.

[g] Vid. *Eraſmi* Chil. II. Cent. IV. *Adag.* XLIX. p. 393. Col. a.

[b] *Amphito* & *Telchio*.

[i] Lib. VI. c. V. p. 83. lin. 25. ſeq.

[k] A *Gordyæo*, *Triptolemi* Filio, ſic dicto.

BUNONIS.

υ (l) *Tigranocerta*, *Tigranopolis* & *Tigranopetra* ad Nicephorium fl. apud montem *Maſium* olim ſita, a Tigrane Rege appellata, & à Lucullo capta: Jovio ea putatur, quæ hodie dicitur *Sultania*, quam *Sulthan Mahumed Chodabende* ex ruderibus Tigranocertæ condidiſſe perhibetur. Romani Armeniam Mithridati, poſt cæſas copias apud Gabyram civitatem, ademptam ad ſe tranſtulerunt. Victus eſt ibidem a Pompejo prælio nocturno, direptis caſtris, & quadraginta millibus cæſis. Cæterum ſunt Armeni mercatores

(a) Phaſis urbs. (b) Dioſcurias. (c) Mithridates. (d) D. Bartholomæus. (e) Armenia Major. (f) Gordyæus m. (g) Pariedrus m. (h) Artaxata. (i) Thoſpia. (k) Artemidita. (l) Tigranocerta.

(1) *Communis Sententia eſt arcam Noæ ſubſtitiſſe in editiſſimo Gordyæorum olim Ararath. Judicant alii Arcam reſediſſe in excelſiore parte Tauri montis, aut in Monte Caſpio prope Mediam, inter Arciſſum paludem quæ nunc plurimis ab adjacente urbe* Van *denominatur, ad Meridiem; & Artaxatam aut Naxuanam, urbes quas fl. Araxes alluit ad Septentrionem. Narrat Tavernierius, initium Montis Ararat quem Arca Noemi inſedit, abeſſe ab urbe Erivan quinque milliaribus verſus plagam quæ Auſtrum & Ortum interjacet, eundemque ab urbe Nahſivan, cui Arcæ Statio Nomen dicitur feciſſe, diſtare tribus circiter milliaribus. Addit ipſum cæteros Armeniæ Montes plurimum ſupereminere, ab illis quaſi ſeparari. Cœlo ſereno ad quinque dierum iter conſpici, frequenter a Medio ad ſummum faſtigium tres quatuorve menſes continuos obtegi. Armenius montem Arcæ appellari, qui ſimul atque in Viſum ſe ingerit, Terram fronti exoſculantur, poſt Vultus in Cœlum erigunt & Signum Crucis efformant, fuſis aliquot Precibus.*

ARMENIA MINOR.

Armeniæ Minoris termini. Regiones.

VI. Armenia Minor, quæ nunc *Pegian* & *Bozoch*, clauditur ab *Ortu* Euphrate amne, à *Meridie* Amone monte, ab *Occaſu* & *Septentrione* monte Scordiſco. Mediam itidem ſecat *Antitaurus*. Regiones in ea, *Orbaliſſine*, *Ætulane*, *Ærethica*, *Horſene*, *Orbiſene*. Item Præfecturæ, φ *Cataonia*, *Morimene*, *Laviana*, *Aravene*. Fluvius inclytus χ *Melas*, qui Euphrati jungitur. Urbium principes, ⸸ *Satala*, ω *Nicopolis*, α *Melitene*, β *Comana*. 2

CAP.

tores & negotiatores egregii, mercaturam facientes per multas terras, in Poloniam Pruſſiamque merces ſuas advehunt. Plus ipſis quam alicui ulli Chriſtianæ nationi indulgetur; quoniam habent privilegium peculiare manu Mahomedis ſcriptum, in Armenia educati, multiſque beneficiis affecti.

φ (a) *Cataonia* [*l*] ſupra Ciliciam eſt, confinis Cappadociæ, ſaltuoſa regio, ejus partem juxta Cappadociam incoluere (b) *Leuco-Syri* [*m*].

χ (c) *Melas* fl. ex Argæo monte apud urbem Cæſaream in Cappadocia ortus, longoque tractu per Armeniam Minorem decurrens, demum cum Euphrate conjungitur. Idem nomen multis fluminibus aliis tribuitur.

⸸ (d) *Satala* urbs utroque numero legitur, à Nicopoli in Cæciam verſus Trapezuntem jacet.

ω (e) *Nicopolis* [*n*] à Pompejo, Dione teſte, condita, inter Satala & Arabiſſum ad Auſtrum jacens, hodiè *Gianich*, aliiſque *Chiorme* eſſe creditur.

α (f) *Melitene* ſeu *Melita* Armeniæ Minoris caput, à Samoſatis 90 mill. paſſ. in Septentrionem ad Euphratem ſita, hodiè *Malatia* dicitur.

β (g) *Comana* in conſinio Cappadociæ, Ciliciæ & Armeniæ quod jaceret, *Comana Cappadociæ*, ad differentiam *Camanæ Ponticæ* appellata eſt.

HEKELII.

[*l*] Et *Catonia*.

[*m*] Communiter aliàs dicuntur Incolæ *Cataones*.

[*n*] Cujus Cives *Nicopolitæ* dicti.

REISKII.

2 (h) *Albaniæ* huic Aſiaticæ nomen vetus Ptolemæo cognitum, vel ab urbe Albano vel fluvio cognomine adhæſit: *Georgiæ* recentius à Georgis, quos Pomp. Mela & Plinius commemorant: Mela præſertim Lib. I. c. 1. & Lib. II. c. 1. *Vagi Nomades pecorum pabula ſequuntur*: (i) *Colunt Georgi exercentque agros*. Inducor itaque, ut ex vocabulo Græco γεωργὸς, i. e. agricolas dictos conjiciam. Hodierna vero Georgia ſive Gorgiſtan regiones quatuor, nempe *Mengreliam*, *Gurgiſtanam*, *Zuiriam*, & *Circaſſiam*, genteſque in illis varias complectitur: Quarum aliæ ſuis *Principibus*, aliæ autem *Sofo Perſico Sultanoque Turcico*, aliæ cum duabus urbibus Tiflis & Gori ſubſunt. Tanta ibi barbaries, & tanta Chriſtianæ Religionis ignorantia ingraveſcit, ut *Princeps Tiflenſis* ultimus Mubametiſmum ſuſceperit. *Mengrelia* ſive Abaſſia quoque in tres minores provincias dividitur, nempe Imeretem, Dadianam, & Gurielem, quibus ſingulis ſui præſunt Principes, horumque unus urbem Juri cum Sultano Turcico diviſam poſſidet: omnes heic incolæ tum religionis & rerum omnium ignorantia laborant. (k) *Colchis* vetus longe cultior fuit כסלוחים ſive Chaſluchorum ex Ægypto ſoboles, lingua, ſacris & ſtatu Ponticæ Ægyptiis affines; Bochart. Lib. IV. c. 31. De *Caucaſo*, quem noctu colluſtrari volunt, fabula priſcis noviſque Auctoribus nota fuit. (l) *Armenia Turcomanniam* aut ſecundam imperio Turcico Aſiatico partem vel majorem provinciam præbet. Hæc Syris primum infeſſa & Arabicis coloniis nomen ab regione מני *Mini* habet, tanquam הר-מני *Har Mini* ſive *montana* Myniadis appelles: (m) Nam Græci Minin vocant Μινυάδα. Vetus illa regio ſuis domi natis regibus ſubjecta imperio Romano denique acceſſit, & Diœceſi Ponticæ annumerata in primam atque ſecundam dividitur: Hodierna partim *Sofo Perſico*, partim *Sultano Turcico* ſubeſt: Huic duæ urbes præcipuæ, (n) *Tocxat* ſive *Tocatum* ſede Archiepiſcopi, templis Chriſtianis duodecim & vino generoſo, quod ibi naſcitur, clara: (o) Altera *Erzeron* ad fines condita, imperiique Turcici clavis. Sofo autem Perſico parent Erivan ſive Irvan A. 1637 à *Scban Sofo* Turcis 22000, qui deditionem abnuerant, necatis: (p) Nackſiſan urbs univerſi orbis antiquiſſima ex communi orientalium opinione: (q) Zulfa, à qua ſuburbium Iſpahanæ proximum & cognomine huic ortum eſt. De religione hujuſque per Armeniam ſtatu vid. Clem. Galanus in libro ſingulari, Alex. Roſſ. de religionib. & Diſputatio B. Gerhardi publica.

(a) Cataonia. (b) Leuco-Syri. (c) Melas fl. (d) Satala. (e) Nicopolis. (f) Melitene. (g) Comana Cappad. (h) Albania. (i) Georgia. (k) Colchis. (l) Armenia. (m) Unde dicatur. (n) Tocxat. (o) Erzeron. (p) Nackſiſan. (q) Zulfa.

BUNO-

CAP. XVII.

Cappadocia, Galatia, Pontus & Bithynia.

I.

CÆterum ſinus ille terrarum, qui eſt inter Ponticum & Cyprium maria, *Natolia* nunc dicitur, ab una provinciarum α *Anadole*. Hic olim regiones, *Cappadocia, Galatia, Paphlagonia, Pontus* & *Bithynia, Aſia Minor, Lycia, Pamphylia* & *Cilicia.* 1 — Natolia.

CAPPADOCIA.

II. β *Cappadocia*, quæ nunc quatuor complectitur Regiones, *Genech, Suvas, Anadole*, & *Amaſiam*, ab *Ortu* habet Armeniam Minorem, à *Meridie* Ciliciam, ab *Occaſu* Pamphyliam & Galatiam, à *Septemtrione* Pontum Euxinum. Fluvii nobiles γ *Iris* & δ *Thermodon*. Regiones, *Lycaonia, Themiſcyrene, Zelitica, Carmanene, Gargarauſene, Gargauritis, Antiochene, Tyanis*, ε Gens *Heniochorum* magna, ac multis nominibus diſtincta. Urbes claræ, ζ *Comana Pontica* cognomine, η *Neocæſarea*, ϑ *Sebaſtia*, ι *Diocæſarea*, κ *Maza*; quæ & *Cæſarea*, λ *Iconium*, — Cappadociæ fines. Iris fl. Thermodon fl. Regiones. Heniochorum Gens. Urbs.

BUNONIS.

α *Anadole* ſeu *Natolia*, nomen habet à ſitu, & ita Turcis vocatur, quod in Ortum vergit.

β (a) *Cappadocia* [a] ab amne appellationem nacta eſt [b].

γ (b) *Iris* magnus fluvius, ex Argæo monte ortus; per Amaſiam urbem in Pontum Cappadocium influit, hodie vulgò *l' Irio*, & intus *Caſalmach* nominatur.

δ (c) *Thermodon* ſeu *Thermodoon* inter Themiſcyram ad Occaſum, & Polemonium ad Ortum in Euxinum Mare labitur [c]. Eſt quoque ejuſdem nominis fluvius in Scythia Europæa; itemque in Thracia alius.

ε (d) *Heniochorum* gens ultra Pyſiten fluvium, qui eſt in ora Trapezuntia, ponuntur, & ad Coracem extenduntur montem.

ζ (e) *Comana*, ad differentiam Comanæ alterius in Armenia & finibus Cappadociæ, *Pontica* cognominata; ad Irim fl. poſita, vulgò *Com*, incolis *Tabacbzan* appellatur.

η (f) *Neo-Cæſarea*, ad Lycum erat fluvium, qui Neo-Cæſaream prætérlapſus in Irim influit: Nonnullis putatur eſſe ea urbs, quæ hodie *Tocato* dicitur: Verum ad Lycum eſt oppidum *Niceſara*, quod antiquum nomen ex parte videtur referre. *Georgii Neo-Cæſarienſis* patria eſt, qui ob doctrinæ excellentiam τρισμέγιςος cognominatus.

ϑ (g) *Sebaſtia*, quæ & *Sebaſte*, vulgò *Sauſtia*, ad Argæum montem poſita.

ι (h) *Diocæſarea*, hodie *Tiſaria*, urbs Cappadociæ mediterranea eſt.

κ (i) *Cæſarea*, prius *Maza* & *Mazacha* dicta, Cappadocibus urbium mater habita; nunc *Tiſaria* & *Caiſar*, ad Melam fl. & Argæi montis radices jacens, Epiſcopum olim habuit *Baſilium Magnum*. Cæſarienſis quoque fuit (k) *Pauſanias*, cujus exſtant libri decem deſcriptionis Græciæ Antiquæ & florentis, quibus ſitum urbium ac locorum, & Antiquitates Græcanicas, & quicquid pene memorabile habuit Græcia, magno Philologiæ & Hiſtoriæ ſtudioſorum bono complexus fuit. Verum, quod in declamando, Cappadocum more, corripiendas ſyllabas produceret, producendas corriperet, coquo propterea comparabatur, cibos bonos male condienti [d].

λ (l) *Iconium*, hodie *Cogni*, ſeu *Gogni*, Lycaoniæ caput eſt; ejuſdem Regionis opida ſunt (m) *Derbe* & *Lyſtra*, quorum mentio fit in Actis Apoſt. c. 14. Magnam multitudinem cum Judæorum, cum Gentilium Iconii ad Chriſtianam fidem perduxit Paulus Apoſtolus, & *Lyſtris* claudum ſanavit.

HEKELII.

[a] *Jacobo Caſtaldo* hodie *Aimaſia*; aliis vero *Leucoſyria* appellata.

[b] Cæterum hæc Regio Frugibus omnibus & Vino abundat, atque *Argento, Ære, Ferro, Alumine, Chryſtallo, Jaſpide, Onichite* Lapide, & *Alabaſtro* igubus dives, aliteque *Equos* innumeros. Sunt autem, qui dicunt, Regionem ipſam aſperam eſſe, & rerum ad victum neceſſariarum maxime indigentem, & Gentes olim fuiſſe malis moribus affectas.

[c] Meminit hujus Fluvii *Curtius* Lib. VI. c. V. Sect. 21. & *Juſtinus* Lib. II. c. IV. 6. 2.

[d] Vid. *Quenſtedtius* loc. perſæpe cit. pag. 457. ſeq.

REISKII.

1 (n) Prima Imperii Turcici Aſiatici provincia hæc eſt, nempe *Natolia*, Græce Ναδολια ex ævo medio per Aphæreſin dicta, quaſi ἀνατολία ἐκ τῆς ἀνατολῆς, i. e. *ab ortu*, quem verſus Græciæ ac mari objacet medi-

(a) Cappadocia. (b) Iris fl. (c) Thermodon fl. (d) Heniochi. (e) Comana Pontica. (f) Neo-Cæſarea. (g) Sebaſtia. (h) Dio-Cæſarea. (i) Cæſarea ſeu Mazacha. (k) Pauſaniæ patria. (l) Iconium. (m) Derbe & Lyſtra. (n) Natolia.

ūm, μ *Laranda*, ν *Tyana*, ξ *Trapezus*, ο *Amaſia*, Strabonis Geographi cunis decorata.

G A L A T I A.

Galatiæ ſeu Gallogræciæ termini. III. *Galatia*, cujus nunc partes *Roni* & *Chiancare*, dicta eſt hæc regio à *Gallis*, ex Italia poſt incenſam Romam huc tranſgreſſis; eadem *Gallogræcia* & *Græcogallia*, quia Gallis Græca gens miſta incoluit. Antea *Phryges* tenuere & *Paphlagones*. Paphlagoniæ nomen manſit in parte Galatiæ. Includitur autem Galatia a *Septemtrione* Pontico mari ab *Ortu* Cappadocia, a *Meridie* Pamphylia, ab *Occaſu* Aſia Minori & Ponto Bithyniaque. *Regiones* verſus Septemtrionem

Heneti. Paphlagonia, in qua π *Heneti* populi, unde *Veneti* in Italia: verſus Meridiem

Iſauria. Piſidia. ρ *Iſauria*; ubi urbs σ *Iſaura*; & Piſidiæ pars: Cujus altera pars in Pamphylia

Populi Galatiæ. Ancyra. memorabitur. Populi *Chalybes*, *Trœmi*, *Proſerliminitæ*, *Byceni*, *Orondici*: & Gallorum nationes, *Tectoſagæ*, quorum caput τ *Ancyra* urbs; *Toliſtobogii*, *Voturi* & *Amb-*

mediterraneo; Ut prorſus congruat uſitato Italorum vocabulo *Levante*, i. e. *Oriens*, quo terras Aſiaticas & mari vicinas inſulas ſignificant. Natolia enim ex uſu apud Græcos recepto veteri atque hodierno Turcico, aut totam Minorem Aſiam, aut hujus partem unamque provinciam notat. (a) *Cappadocia* ergo primas colonias Thogarmæ, filio Gomeri ultimo, ex Japhetis nepotibus uni; ſed Cappadociæ ſuas Cilicia debebit, ſi rationes Bocharti ab equis, mulis, aſinis & mancipiis petitæ accuratius expendantur. (b) *Galatia* & *Gallo-Græcia* quin ad Gallos huc expeditione bellica progreſſos originem reducat, nullum eſt dubium: illa ſub Theodoſio Imp. in *primam atque ſecundam* diviſa legitur. (c) An Pontus ab voce Phœnicia בטנא *Botno*, i. e. *nucibus & avellanis*, quas procreavit, optimis derivetur, hoc fortaſſe quidquam dubii habet: (d) Itemque an *Bithynia* ex vocabulo Punico בטין tanquam *regio interior* appellationem ſuſceperit: Hæc utraque Bocharti Opinio eſt, quam multis obſervationibus illuſtrat. Plures provinciæ nos ad ſeſe avocant: Hæ quippe Septem tabulis Geographicis mutato inſeruntur nomine, ſed numero, quem Græci adhibent, invariato. Confer Statum Imp. Ottomannici præſentem à Domino Ricart editum.

B U N O N I S.

μ (e) *Laranda*, Lycanoniæ quoque urbs Tauromonti vicina; nomen antiquum hodie retinet.

ν (f) *Tyana*, adhuc *Tiana* ſeu *Tiagna*, urbs inter Saſiena & Fauſtinopolin poſita, patria eſt *Apollonii Tyanæi* Philoſophi, qui diſcendi cauſa plurimas regiones peragravit: ejus vitam Philoſtratus lib. 8. deſcripſit.

ξ (g) *Trapezus*, Sinopenſium colonia, Europæis *Trabiſonda* & *Trebiſonda*, eſt urbs Cappadociæ præcipua ac maritima, ad mare Ponticum ſita, quo loco ora maritima in Boream verſus Colchos incipit flecti; monte non parvo cingitur urbs illa & Satrapæ Turcarum ſedes eſt, in quorum poteſtatem venit ſub Mahumede II. Hic enim Conſtantinopoli capta *Trapezuntinum* quoque imperium ſubegit, & *Davidem*, ex *Commenorum* familia poſtremum Conſtantinopolin traduxit, eumque cum univerſa familia interfecit, Anno C. 1460. *Bzovius* verò calamitatem illam ad Annum 1461 refert. Fuerat aliquando ſedes Imperii Trapezuntis, ex diſtracto Conſtantinopolitano, nati.

ο (h) *Amaſia* ad *Irim* fl. eſt hodiè Satrapæ [*e*] Turcarum ſedes [*f*]. Hanc ſuam patriam *Strabo* multis deſcripſit [*g*]. Præterea Cappadociæ oppidum clarum eſt (i) *Nazianzum*, Cæſareæ finitimum, à qua in Occaſum recedit, patria D. *Gregorii Nazianzeni*, qui ob eximiam rerum Theologicarum notitiam, *Theologus* cognominatus eſt [*h*]. *Niſſa*, *Nyſa* ſeu (k) *Nyſſa*; hodie *Niſi*, in Armeniæ & Cappadociæ confinio eſt, D. *Gregorii Nyſſeni*, qui D. *Baſilii* frater fuit, patria [*i*]. Cæterum Cappadociam Strabo [*k*] in duas Satrapias à Perſis diviſam tradit, eam quippe, quæ *Magna* dicitur & *Cappadocia ad Taurum*, & alteram, quæ *Pontica* vocatur & *Pontus*: quam Arias Montanus ex Onkelo docet eſſe Hebræorum *Caphthorim*. Porrò Cappadocia à veteribus tribuitur *Amazonibus*, quarum Regina fuit *Penthesilea*. Ipſa hæc regio equorum altrix eſt, hinc Dionyſio Afro Cappadoces ſunt δαήμονες ἱπποσυνάων, *gute Reuter*. Strabo teſtatur Cappadoces ſacerdotalem dignitatem habuiſſe proximam regiæ: Mendaces perhibentur à ſcriptoribus & fraudulenti; ſicuti quoque *Cilices* & *Cretenſes*: unde tandem proverbium natum, τρία κάππα κάκιστα [*l*]. De eorum ingenio, & natura hoc quoque mirum, quod, quum liberi eſſent, libertatem à Romanis ſint deprecati, aſſerentes, ſe malle vivere ſub Regibus, quàm diutius ferre libertatem.

π (l) *Heneti* Paphlagoniæ oram maritimam incoluêre.

ρ (m) *Iſauria* Piſidiæ finitima eſt.

σ (n) *Iſaura* urbs, Ammiano teſte, (o) *Claudiopolis*, & in lib. Concil. *Iſauropolis* dicta eſt.

τ (p) *Ancyra*, hodiè *Anguri* & *Angara*, urbs Galatiæ primaria eſt, edito loco ſita; *Concilio Ancyrano* clara: Præfecti regii hodiè ſedes eſt.

H E K E L I I.

[*e*] Qui *Belerbejus* vocatur & *Amaſiæ* & *Cappadociæ*.

[*f*] LX millium *Ducatorum* vel (magis Latine) *Aureorum* proventus ejus cenſetur.

[*g*] Lib. XII. *Geograph.* p. 205. Tom. II.

[*h*] Vid. ex *Sixti Senenſis* Lib. IV. *Biblioth. Dialogus*

(a) Cappadocia. (b) Galatia. (c) Pontus. (d) Bithynia. (e) Laranda. (f) Tyana. (g) Trapezus. (h) Amaſia. (i) Nazianzum. (k) Nyſſa; ſeu Amazonum regio. (l) Heneti (m) Iſauria. (n) Iſaura. (o) Claudiopolis, ſeu Iſauropolis. (p) Ancyra.

Ambiani. Urbes inclytæ, υ *Teuthrania*, φ *Sinope*, Mithridatis & cunis & ſepulchro nobilitata; χ *Amiſus*, *Therma*, ♁ *Peſſinûs*, quæ Dindymene & Cybele antè dicta. Montes ſunt, ω *Olgaſis*, α *Dindymus*, & qui Celænorum tumulus.

Teuthrania. Sinope. Amiſus. Therma. Peſſinus. Olgaſis. Dindymus.

PONTUS (1) ET BITHYNIA (2).

IV. Quæ antè duæ erant regiones, *Pontus* ad Ortum Solis, *Bithynia* ad Occaſum, poſtea ſub una provincia cenſæ ſunt. Terminatur provincia à *Septemtrione* mari Pontico, ab *Ortu* Galatia, à *Meridie* Aſia Minori, ab *Occaſu* Propontide. Mons clarus eſt β *Orminius*. Flumina, γ *Parthenius*, δ *Hippias*, ε *Sangarius*, ζ *Aſcanius*. Regiones, *Bogdomanis*, *Timonitis*. Populi *Chalcedonii*, η *Mariandyni*, *Caucones*, *Zygiani*. Urbes inſignes, ϑ *Chalcedon*, quæ nunc *Scutari*, Conſtantinopoli adverſa; ι *Nicomedia*, κ *Apamea*, λ *Heraclea*, μ *Nicæa*, ν *Pruſias*

Ponti & Bithyniæ fines.

Orminius m. Ejus Fluvii, Regiones, Populi & Urbes.

(1) *Nunc Genech.*

(2) *Nunc Bec Sangil.*

gus de Patriis Viror. illuſtr. *Quenſtedtii mei* p. 459. ſeq.

[*i*] Conf. *Quenſtedtius* loc. cit. 461.

[*k*] Loc. jam cit. p. 160 ſeq.

[*l*] Leg. *Eraſmi* Chil. III. Cent. VI. *Adag.* LXXXII. p. 626. col. a.

BUNONIS.

υ (a) *Teutbrania* apud Carambin promontorium eſt ad Ortum: Moletio *Tripoli*; ac aliis *Tribicelli* hodiè indigitatur.

φ (b) *Sinope* Diogenis Cynici [*m*] patria, olim *Mithridatis* regia, ad litus maris jacet Pontici.

χ (c) *Amiſus* in Chalybum regione urbs eſt primaria.

♁ (d) *Peſſinunte* colebatur *Cybele*, cujus ſimulacrum ibidem habebant auguſtum: unde iſta appellatur *Peſſinuntia* *. Paphlagoniæ urbs quoque eſt (e) *Amaſtris* ad Pontum ſita, quam nonnulli etiam dictam volunt *Seſamum*.

ω (f) *Olgaſis*, Ptolemæo *Olyſſa* mons eſt, aditu difficilis, cujus partem Strabo [*n*] appellat *Sandaracurgium*, ob aſſiduam metallorum effoſſionem concavam. *Parthenius* fluvius ex illo oritur monte.

α (g) *Dindymus* vel *Dindyma*, mons Deûm matri ſacer ἀπὸ τῶν διδύμων, id eſt, *gemellis*, (gemina enim illic exſtabant ubera, ſeu juga) nomen invenit. *Cybele*, illa Deûm mater, ab eo *Dindymene* dicta eſt. Ex eodem monte (h) *Sangarius* oritur fluvius. Cæterum (i) *Halys* fl. Cappadociam à Paphlagonia ferè diſterminat, in Euxinum mare haud longè ab Amiſo ſe exonerans.

β (k) *Orminius* ſeu *Horminius* [*o*] mons hodiè Turcis appellatur *Armendag* [*p*].

γ (l) *Parthenium* fluvium, qui hodie *Parteni*, aliis *Dolap*, Olgaſis edit mons, eumque in Pontum Euxinum inter Tium & Amaſtrim urbes mittit. Eſt quoque *Parthenius* fl. in Arcadia; ac item alius in Samo inſ. à quo illa *Parthenia* dicta eſt.

δ (m) *Hippias*, aliis *Hippius* fl. ex Orminio ſeu Horminio monte oriens, inter Sangarium & Lycum fl. in eundem exit pontum.

ε (n) *Sangarius*, hodie *Sangari* ſeu *Sacari*, ex Dindymis montibus ad Sangiam vicum profluens, per Bithyniam inter Calpam ad Occaſum, & Hippiam ad Ortum in Pontum decurrit. (o) *Gallus* fluvius in eundem influit.

ζ (p) *Aſcanius* fl. per Aſcaniam paludem in ſinum labitur Aſtacenum.

η (q) *Mariandyni* oram Euxini maris ad Heracleam accoluerunt; in horum regione *Hercules* Cerberum canem tricipitem virus evomentem, quo terræ illæ infectæ, occidiſſe Poëtis fertur. *Mariandynos* ferunt lugubria ſolitos concinere, unde *Mariandynus tibicen*, de Poëta minus compto, in proverbio eſt.

ϑ (r) *Chalcedon* antiqua urbs, 148 Ann. poſt Romam condita: *Synodus Oecumenica quarta* [*q*] An. 451. illic habita, eam urbem nobilitavit [*r*].

ι (s) *Nicomedia* vulgò *Comidia*, & Turcis *Nicor*, ad Propontidem ſita, & *Conſtantini Magni* Baptiſmo celebrata, hodiè ferme deſerta jacet.

κ (t) *Apamea* vulgò *Apani*, ad Propontidem jacens; prius *Myrlea* dicta, quo nomine hodiernum à Turcis appellatur.

λ (u) *Heraclea* Mariandynorum urbs, ab Hercule, Mela [*ſ*] teſte, condita, in maris Euxini litore poſita, eo putatur fuiſſe loco, quo hodiè *Penderachi* [*t*].

μ (x) *Nicæa*, ad Aſcaniam paludem ſita, Strabone teſte, *Antigonia* etiam dicta eſt, hodiè *Iſnich*, *Nichor*, *Nichea*: nominis celebritatem habet à *Concilio Oecumenico primo*, quod contra Arrium Anno 325 ibidem habitum eſt cogente Conſtantino M. [*u*] *Philiſtion* comicus, Socratis æqualis, immoderato riſu illic repente exſpiraſſe traditur.

ν (y) *Pruſias* ſeu *Pruſa* ad Olympi montis radices eſt, à *Pruſia* rege condita, qui filium habuit dentium vice continui oſſis ſoliditate armatum; Regum in Bithynia ſedes. Hic *Aſclepiades* medicus floruit, qui ſenex ſcalis lapſus interiit. Pruſiæ natus *Dion*, ob eloquentiam *Chryſoſtomus* cognominatus, cujus inter cæteras exſtat oratio de Ilio à Græcis nunquam capto. Erat & alia in Bithynia urbs Pruſias ad Aſcanii fl. oſtium: itemque alia mediterranea ad Hippiam fl.

HEKELII.

[*m*] Unde & *Ovidio* de *Ponto* dictus *Sinopæus*.

* Heic *Gordius Nodus* ab *Alexandro* reſciſſus eſſe creditur.

[*n*] Lib. XII. *Geog.* p. 205. Tom. II.

[*o*] *Ptolemæo.*

[*p*] Ab *Appiano* in Lib. de *Bellis Mithridaticis* vide-

(a) Teuthrania. (b) Sinope. (c) Amiſus. (d) Peſſinus. (e) Amaſtris. (f) Olgaſis m. (g) Dindymus m. (h) Sangarius fl. (i) Halys fl. (k) Orminius mons. (l) Parthenius fl. (m) Hippias. (n) Sangarius. (o) Gallus fl. (p) Aſcanius fl. (q) Mariandyni. (r) Chalcedon. (s) Nicomedia. (t) Apamea ſeu Myrlea. (u) Heraclea. (x) Nicæa. (y) Pruſias.

as quæ nunc *Burſia* (1), & ξ *Libyſſa* (2) Annibalis interitu ac ſepulchro nota.

(1) *Turcarum antequam in Europam penetrarunt Regia, inter hujus tractus præcipua, culta feliciter cum Caſtro in colle.* Luytſ.

(2) *Nunc Lebuſſa aut Gebiſſa.*

videtur vocari *Scorobas. Plinio* Lib. V. c. 32. p. 81. lin. 12. appellatur *Hippius*, fortè quod *Hippius* Fluvius originem inde habeat.

[q] Epiſcoporum 630 ſub *Martiano Imp.* contra *Eutychen* & *Dioſcorum* atque ad deſtruendam *Synodum Epheſinam II.*

[r] Vid. *Alſtedii Theſaurus Chronologiæ* Tit. 36. p. 345.

[ſ] Lib. I. c. 19. p. 173. lin. 24.

[t] Datur & *Heraclea* in *Caſpiis* cujus mentionem facit *Solinus* in *Polybiſt.* c. 61. p. 122.

[u] Leg. *Abr. Buchολceri* Index Chronolog. p. 193. ſeq.

BUNONIS.

ξ (a) *Libyſſa* in mediterraneis eſt à dextro Aſtanii latere paulum remota.

(a) Libyſſa.

CAP. XVIII.

Aſia Minor ſive proprie dicta (1).

I.

Aſiæ propriæ ſeu Minoris termini & regiones.

ASia propriè dicta, quæ & *Minor*, (nunc tres ejus partes, *Chiutalem*, *Sarcum* & *Germian*) terminatur ab *Septemtrione* Bithynia ac Ponto; ab *Ortu* Galatia Pamphyliaque & Lycia; à *Meridie* eadem Lycia & Rhodienſi Mari; ab *Occaſu* Ægæo pelago & Helleſponto. Regiones, in quas dividitur, ſunt hæ; *Phrygia, Myſia, Lydia, & Caria*: & quas Græcæ gentes in litore Ægæo incoluerunt, *Æolis, Ionia & Doris.* 1

PHRYGIA MAJOR. (2)

Phrygiæ Majoris Populi. Fluvii.

II. α *Phrygia* duplex eſt; altera β *Major*, altera *Minor*, quæ & Troas. *Majoris Phrygiæ* populi, *Olympeni, Moccadelii, Cydiſſes, Gipetini, Moxiani.* Montium celeberrimus eſt *Cadmus*, quo à Lycia diſcernitur. Fluvii nobiles γ *Mæander*

(1) *Pars Natoliæ propriæ ad Auſtrum, olim Aſia Minor ſtricte dicta.* Luytſ.

(2) *Nunc Germian.*

BUNONIS.

α (a) *Phrygia* Curtio pluribus villis, quàm urbibus frequens, nomen ſortita fertur à *Phrygio* ſive *Brygio* Macedonum opido. Sunt enim auctores, inquit Plinius [a], qui ex Europa tranſiiſſe dicunt *Myſos, Phrygas, & Thynos*: unde mox terris data fuerint nomina *Myſiæ, Phrygiæ, Bithyniæ.* Deducitur tamen aliis appellatio Phrygiæ à *Phrygio* fluvio, qui etiam *Hyllus* dictus, eamque à Caria ſeparat.

ϐ (b) *Major Phrygia* hodiè vulgò dicitur *Germian.*

γ (c) *Mæander* ſeu *Mæandros* fl. ultra modum flexuoſus, vulgò *Madre*, ex arce Celænarum ſumma ortus tam obliquè fertur, ut in ſe ipſum videatur recurrere, 600 faciens flexiones; unde *Gyri Mæandri* [b] in proverbium abiere: inter Heracleam & Miletum Mare ſubit Myrtoum.

HEKELII.

[a] Lib. V. *Hiſt. Nat.* p. 32. l. 47.

[b] Et ipſi *Mæandri* ap. *Eraſm.* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. 58. p. 847. col. b.

REISKII.

1 (d) *Phrygia* primas à Gomero Japheti filio colonias & origines arceſſit, cujus partem aliquam priſci Auctores κατακεκαυμένην faciunt, id eſt, *aduſtam*, eò quod cinericia nigraque quaſi per aduſtionem fuerit. Nam גומר ex Hebr. גמר, i. e. *conſumendo* vel *exurendo*; φρυγία etiam Græcum vocabulum ἐκ τȣ̃ φρυγεῖν, i. e. à *torrendo* dicitur. Itaque Græci falluntur, qui à Brygibus Macedonum gente hanc nationem vetuſtiſſimam ortam voluerunt. De Diis Phrygicis & Deabus, ſaltationibus, cantilenis, lingua & priſcis, quæ adhuc ab illa ſuperſunt, vocabulis obſervationes egregias Bochartus in illa dedit *Epiſtola, qua diſquiritur, an Æneas in Italia unquam fuerit?* Hoc enim negat Vir doctiſſimus, qui rebus Trojanis & Italicis lucem ſingularem attulit. (e) *Trojam* ex ſitu veterem hujuſque rudera Bellonius in acclivi collis parte, ambitu murorum vix per horas quatuor emetiendo, mœnibus ipſis è ſaxo nigro duroque ſed ſpongioſo in quadrangulum exciſo, & turrium & duarum arcium, & ſepulchrorum marmoreis reliquiis obſervavit Lib. II. c. 6. Phrygia ævo Impp. medio duplex erat *Pacatiana* & *Salutaris*, quam Notitiæ Imp. Romani Græcæ pariter ac Latinæ ſuppeditant. (f) *Myſia Cariaque* ſibi eadem quas Lydia origines vendicârunt, teſte Herodoto Lib. I. τὸν γὰρ λυδὸν ϰ̀ μυσὸν λέγȣσιν εἶναι καρὸς ἀδελφȣ̃ς, *Lydum enim Myſumque Caris fratres eſſe dicunt.* Sicut ergo Lydiæ denominationem coloniaſq; primas לוד *Lud* unus Noachidum nepotum intulit; ita ex hac matre vicinis idem regionibus. Nam Hebr. לוד, *Punice* לוד *flexuoſum* ſc. Mæandrum ſignificat. Caria autem ἐκ τȣ̃ καρὸς, i. e. ab *ove* oviumque copia vocatur:

(a) Phrygia unde dicta. (b) Major Phrygia. (c) Mæander fl. (d) Phrygia. (e) Troja. (f) Myſia, Caria, Lydia.

ander & ♂ *Marſias.* Urbes inſignes ɛ *Synnada*, & ζ *Apamia*, *Cibotus* cognomine, ante *Celænæ* dicta. Urbes.

PHRYGIA MINOR SIVE TROAS (1).

III. Quæ ante *Troas* erat, à Phrygibus occupata, η *Phrygia Minor* dicta fuit; in eo amnis nobiliſſimus ϑ *Scamandrus.* Urbium notiſſima, Grajorumque monumentis celebratiſſima ι *Ilium* ſive *Troja*, Græcorum decenni obſidione excidioque inclyta (2). Inde Novum *Ilium*, triginta ſtadiis ab veteri diſtans: item κ *Alexandri Troas*, quæ & *Alexandria.*

Phrygia Minor ſeu Troas. Troja. Ilium novum. Alexandria. ſeu Troas Alexandri.

MYSIA MAJOR.

IV. *Myſia* ſimiliter in *Majorem* ac *Minorem* dividitur. In *Majori* inter Minorem & Phrygiam Majorem ſita populi fuere, *Olympeni*, *Trimenothuritæ* & *Myſomacedones.* Montes nobiles, *Olympus* & *Cimon.* Fluvius λ *Rhyndacus.* Urbium notiſſimæ, μ *Antandros*, ν *Adramyttium*, ξ *Pergamus*, *Trajanopolis*, *Alyda.*

Myſiæ Majoris Populi. Montes. Fluvii. Urbes.

MY-

tur: Ita Heſychius κὰρ προβάτων γένος κηρικόν. Ut vel ideo ad Hebræum & Punicum כר *Car*, i. e. *agnum* reduci commodè queat. Conf. Opuſculum Jac. Uſſerii de Aſia proconſulari ſeu Lydiana, ubi de hiſce regionibus accuratè agitur.

BUNONIS.

♂ (a) *Marſyas fl.* haud longè à Mæandro profluens, à quo juxta Apamiam, quam circumfluit, recipitur: Nomen habere Poetæ fabulantur à *Marſya* tibicine, quem ob arrogantiam excoriaſſe traditur Apollo. Eſt & alius in Syria fluvius *Marſyas* dictus, qui in Euphratem ad Samoſata delabitur.

ɛ (b) *Synnada* [*c*] utroque numero uſurpatur, olim erat urbs marmore clara, inde *Synnadicum* appellatum: hodiè in ruinis jacet [*d*].

ζ (c) *Apamia* ad Marſyam fl. ubi is Mæandro miſcetur, à Seleuco Rege condita eſt: Marſyæ tibicinis filius infelicis perhibetur eſſe patria. Cæterum in eadem Phrygia quoque erat (d) *Gordium* opidum, olim Midæ regia, ubi *nodus Gordius* ab Alexandro M. enſe ſolutus. (e) *Sangario fl.* urbs illa interluitur.

η (f) *Phrygia Minor* hodiè vulgò appellatur *Sarcum.*

ϑ (g) *Scamandrus*, *Xanthus*, *Simois*, famâ majora ſunt flumina, quam naturâ. Ortus Scamandrus ex Ida monte ad promontorium Sigæum in Ægeum mare labitur. Scamander hic ab exercitu Xerxis perhibetur epotus: ſicut & *Melas* & *Liſſus*. Inter Simoentem fl. & Scamandrum (h) *Campus* interjacet *Scamandrius.*

ι (i) *Troja* apud Idam montem, & oram maritimam fuit ſita, cujus ruinæ hodie oſtenduntur. *Eſt cinis & tantum flebile Troja ſolum.* Trojanorum luxus reprehenditur in conviviis; adeo ut *porcus Trojanus* in proverbio ſit apud Macrob. [*e*]. *Equus Trojanus* quoque [*f*] in proverbium abiit.

κ (k) *Alexandria* inter Sigeum & Lectum eſt promontoria. Cæterum *Phryges* ſervili ingenio feruntur, qui ſolis verberibus in officio contineantur; à quibus proverbium *Phryx verberatus melior* [*g*]: item *ſero ſapiunt Phryges.* Attamen Phrygiam nobilitarunt viri ingenio clari & excellentes. *Æſopus* Phryx fuiſſe traditur. Phryges etiam ſunt *Simplicius* Philoſophus Ariſtotelicæ diſciplinæ interpres omnium optimus; & *Epictetus*, cujus præceptum, quod Philoſophiæ ſummam continet; ἀνέχου καὶ ἀπέχου, *Suſtine & abſtine.* Ejuſdem in Philoſophos dictum fuit, quod ſint μέχρι τοῦ λέγειν, ἄχρι τοῦ πράττειν, *dictis tenus, factis procul.* Cæterum non longè ab illo (l) *Sigeum* fuit *opidum*, ad *promontorium* ejuſdem nominis: Hic Græcorum fuit ſtatio navium, adverſus Trojanos bellantium. Hic *Achillis* ſepulchrum eſt; hodiè Turcis vocatur *Janitzari.*

λ (m) *Cimon* mons aliis etiam vocatur *Cimæus.* Ad (n) *Rhyndacum* angues tam immanes naſci tradit Mela [*h*], qui Aves prætervolantes abſorbeant.

μ (o) *Antandros* ab Andri inſulæ populis condita traditur; ad maris litus jacet.

ν (p) *Adramyttium* in ejuſdem maris litore ponitur.

ξ (q) *Pergamus* [*i*] ad Caycum fl. Attali quondam regia, Galeni [*k*] patria eſt. In Pergamo inſtructiſſimam fuiſſe *Bibliothecam*, quæ ducentis librorum millibus conſtaret, Galenus meminit. Ibidemque *charta Pergamena* inventa à loco nomen retinuit [*l*].

HEKELII.

[*c*] Et *Synada*, Ptolemæo.

[*d*] Primum dicta eſt *Synnea.* Incolis *Docimæa* & *Docimiæ*, referente *Stephano*, dicitur.

[*e*] Lib. III. *Saturnal.* c. 13. p. 341. Edition. *Lugduniano-Gryphienſis.* Vid. *Eraſmi* Chil. IV. Cent. X. *Adag.* 70. p. 489. col. b.

[*f*] Ap. *eund.* loc. cit.

[*g*] Conf. Chil. I. ejuſd. *Eraſmi* Cent. VIII. Adag. 36. p. 227. col. a.

[*h*] Lib. I. c. 19. p. 172. lin. 37. ſq.

[*i*] Et *Pergamum.*

[*k*] Et *Apollodori.*

[*l*] Vid. *Guid. Pancirolli* Nova Reperta. Tit. 13. pag. 591. Edition. *Amberg.* in 8vo.

(1) *Nunc Sarcum.* (2) *Portum ejus celeberrimum arena ferme opplevit.*

(a) Marſyas fl. (b) Synnada. (c) Apamia. (d) Gordium. (e) Sangarius fl. (f) Phrygia Minor. (g) Scamandrus fl. (h) Campus Scamandrius. (i) Troja. (k) Alexandria. (l) Sigeum prom. ut. & op. (m) Cimon. (n) Rhyndacus fl. (o) Antandros. (p) Adramittium. (q) Pergamus.

MYSIA MINOR.

Myſiæ Minoris Flumina. Ida. Urbes.

V. In *Minori Myſia*, quam Helleſpontus & Propontis perfundunt, amnes ſunt celebres, *ο Æſepus*, *π Granicus*, *ϱ Simois*. Mons *σ Ida*, Paridis & *Oenones* amoribus notus. Urbes inſigniores, *τ Cyzicus* (1), *υ Parium*, *φ Lampſacus*, *χ Abydus*, & *ψ Dardanum*.

LYDIA (2).

Lydiæ Flumina. Montes. Urbes

VI. *Lydiæ* pars altera dicitur *Mæonia*. Flumina in utraque *ω Caicus*, *α Hermus*, qui *β Pactolum* auriferis arenis famigeratum (unde χρυσοῤῥόας dictus) recipit, & *γ Caiſtrus*, qui Lydiam à Caria diſpeſcit. Montes clari *δ Sipylus*, *ε Tmolus*, *ζ Meſogys*, *η Mimas*. Urbium nobiliſſimæ *ϑ Thyatira* (3), *ι Sardes*, *κ Philadelphia* (4).

(1) *70 Annos poſt Romam condita.*

(2) *Hodie Caraſia.*

(3) *Dives Frumento, Goſſipio, & antiquitatum Veſtigiis, ampla, ſordida, cujus Ædificia ex vivis ceſpitibus a Sole ſiccatis propemodum componuntur.* Luytſ.

(4) *A Turcis vocatur Urbs Dei; urbs eſt probe culta, in qua quatuor ſuperſunt Eccleſiæ, & numerus Chriſtianorum non exiguus. Ultimum inter Aſiæ Minoris urbes ab imperio Turcico ſubjugata*, Luytſ.

(5) *Hodie abjectus vicus, quem fere Paſtores atque Bubulci incolunt.* Luytſ.

BUNONIS.

ο (a) *Æſepus* ex Ida m. profluens, in Propontidem decurrit apud urbem Cyzicum.

π (b) *Granicus* [m] *fl.* ex Ida monte ortus, per Adraſteos campos præcipiti curſu volvitur, & inter Parium & Lampſacum in Propontidem influit. Hic in Adraſtiis campis neque longè à Cyzico inter Alexandrum M. & Perſas pugnatum eſt.

ϱ (c) *Simois* ex Ida monte proſiliens, lacum apud Sigeum efficit. Ad Simoentis ripas Anchiſen cum Venere concubuiſſe, unde Æneam natum, in poëtarum fabulis eſt.

σ (d) *Ida* Paridis judicio celebris, cujus cacumen vocatur (e) *Gargarus*; multorum fluviorum genitor: inde *ſinus* Troadis (f) *Idæus* appellatur. In Creta quoque Inſula ejuſdem nominis mons eſt.

τ (g) *Cyzicus* ad Propontidem & Æſepi fl. oſtium, in inſula pene continenti juncta jacet, urbs antiqua.

υ (h) *Parium* inter Cyzicum ad Septemtrionem, & Lampſacum ad Meridiem ad Propontidem poſitum, hodieque vocatur *Pario* [n].

φ (i) *Lampſacus* ad Helleſpontum & Granici fluminis oſtium, inter Parium & Abydum, è regione Callipolis in Thracia urbis. Xerxes Perſarum Rex *Lampſacum* urbem Themiſtocli exſuli dedit, unde vinum ſumeret: ſicuti *Magneſiam* eidem donarat, quæ panem illi præberet, & *Myuntem*, ex qua haberet obſonium. Erant Lampſaceni maximè ſedati & quieti; atque præter cæteros ad ſummum Græcorum otium potius, quàm ad ullam vim aut tumultum accommodati. *Cic.* in Ver.

χ (k) *Abydus*, hodie *Avido*, contra Seſtum Thraciæ urbem jacens, incolas olim habuit ſycophantas & effæminatos: unde proverbium [o]: *Ne temere Abydum.*

ψ (l) *Dardanum* eo fuit ſitu, quo hodiè arx (m) *Dardanello*, cui in Thraciæ litore objacet caſtellum aliud ejuſdem nominis. De his dictum eſt ſuperius lib. IV. cap. 14. ad ſ. 2. Venetorum claſſis Turcarum copias maritimas, claſſemque inſtructiſſimam, ad hæc ipſa caſtella invaſit & profligavit, ingenti victoriâ potiti Anno 1656.

ω (n) *Caicus* hodiè *Girmaſti*, inter Eleam decurrit & Pitanen illam, quæ *Arceſilam*, nihil affirmantis Academiæ clariſſimum antiſtitem, tuliſſe dicitur.

α (o) *Hermus* hodiè vulgò vocatur *Sarabat*, ex Phrygia majore fluens inter Phocæam & Smyrnam in ſinum decurrit Smyrnæum, Mela teſte [p].

β (p) *Pactolus* ex Tmolo monte oritur, Sardeſque alluit. *Pactolos* & *Tagos* ſibi polliceri dicitur is, qui ſibi ingentes divitias promittit.

γ (q) *Cayſtrus* ex Majore Phrygia ortus inter Epheſum & Colophonem mare ſubit.

δ (r) *Sipylus* hodie *Cuſimas* dicitur. Opidum quoque fuit *Sipylum* ſeu *Sipylus* in Lydia, terræ motu abſorptum, quod & *Tantalum* dictum fuit.

ε (s) *Tmolus*, nunc *Tomalize* dictus, in Trallenſi & Sardenſi agro vitibus conſitus erat, crocum etiam copioſè producebat.

ζ (t) *Meſogys* inter Hermum & Cayſtrum ponitur fluvios.

η (u) *Mimas* mons & promontorium, hodiè *Capo Stillari*, Colophoni urbi vicinus eſt.

ϑ (x) *Thyatira*, nunc *Tire* ſeu *Tiria*: in ſeptem Eccleſiarum numero memoratur Apoc. 2.

ι (y) *Sardes* apud Tmolum montem poſita urbs olim Crœſi erat regia; quòd Jones Athenienſium auxilio Sardes expugnaſſent, Perſarumque præſidia interfeciſſent, bellum intulit Athenienſibus primùm *Darius* Rex, ac deinde *Xerxes* paternam cladem in campis Marathoniis acceptam vindicaturus. Eadem urbs produxit *Polyænum*, cujus exſtant Lib. 8. ſtrategematum [q]: & *Eunapium*, qui vitas Philoſophorum & Sophiſtarum aliquot conſcripſit. Sardibus quæ erat Eccleſia memoratur Apoc. 3. (5).

HEKELII.

[m] Quem aliqui à *Græco Theſſali* Filio dictum putant.

[n] Ex hac Civitate fuit *Neoptolemus*, cognomento *Gloſſographus*: Vir memoratu digniſſimus.

[o] Apud *Eraſmum* Chil. I. Cent. VII. *Adag.* 93. p. 218. col. b.

[p] *Solino* in *Polyhiſt.* c. 53. p. 114. lin. 30. ſeq.

[q] *Lugduni* ap. *Joan. Tornæſium Iſaaci Caſauboni* cura *Juſti Vulteji* Verſione adjecta, 1589, in 12°. editi.

BUNONIS.

κ (z) *Philadelphia*, adhuc *Filadelfia* appellatur, ad Tmoli montis radices poſita, terræ motibus aliquoties concuſſa fuit. Et hujus Eccleſiæ fit mentio Apoc.

(a) Æſepus fl. (b) Granicus fl. (c) Simois fl. (d) Ida. (e) Gargarus. (f) Idæus ſinus. (g) Cyzicus. (h) Parium. (i) Lampſacus. (k) Abydus. (l) Dardanum. (m) Dardanello. (n) Caicus fl. (o) Hermus fl. (p) Pactolus fl. (q) Cayſtrus fl. (r) Sipylus fl. (s) Tmolus m. (t) Meſogys m. (u) Mimas m. (x) Thyatira. (y) Sardes. (z) Philadelphia.

CARIA (1).

VII. In λ *Caria* flumina, μ *Mæander*, in Phrygia Majori ortum, & ab hoc receptum ν *Lycus*. Montes ξ *Phœnix*, ο *Mycale* & ϖ *Latmus*. Urbes claræ ρ *Tripolis*, σ *Laodicea*, τ *Antiochia*, υ *Magneſia*, φ *Priene*, χ *Alabanda*, ψ *Stratonice*, Cariæ Flumina. Montes. Urbes.

(1) *Hodie Aidinelli*.

Apoc. 3. A Lydia dictus eſt *Lapis Lydius*: ipſique *Lydi* molles & voluptatibus feruntur dediti. Cæterum *Curtio* lib. 4. cap. 11. (a) *Halys fl.* terminat Lydiam, quo loco *Lydium Imperium* intelligas oportet. Herodotus quippe lib. 1. tradit imperium Medicum & Lydium Haly Fluv. fuiſſe diſterminata. *Halys* autem *fluv.* Plinio teſte. lib. 6. c. 2. *a radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamque decurrens, Opida Gangre, Cariſſa, inde Amiſum liberum, a Sinope CXXX mil. paſſ. Ejuſdemque nominis ſinus, tanti receſſus, ut Aſiam peninſulam faciat CCM paſſuum haud amplius per continentem ad Iſſicum Ciliciæ ſinum.* Secundum Herodotum lib. 1. *Imperium Medorum & Lydorum diſterminat Halys fl. qui ex Armeno monte profluens primum Cilicas, dehinc Matienos; qui ſunt ad dextram, & Phrygas, qui ſunt ad lævam: tum Boream verſus tendens Syros, Cappadoces & Paphlagones interfluit, Cappadoces a dextra, Paphlagones a ſiniſtra perſtringens.* Itaque Halys fl. cuncta ferè ſuperiora Aſiæ, à mari, quod Cypro objectum eſt, ad Euxinum uſque Pontum dirimit.

λ (b) *Caria* ad Septentrionem habet Joniam; ad Ortum Lyciam; ad Occaſum mare Myrtoum; ad Meridiem Rhodium mare [r].

μ (c) *Mæandrus fl.* ex arce Celænarum ſumma ortus, mediâ urbe decurrens, per Cares primum, deinde per Jones, ac demum in ſinum maris editur, qui inter Prienem & Miletum eſt. Liv. l. 8. dec. 4. hodie *Madre* nominatur; adeò obliquè dicitur fluere, ut in ſe ipſum videatur recurrere & vel ſexcentas facere Flexiones; unde *Gyri Mæandri* [ſ] in proverbium abiere; *Mæander* hinc, Nonio teſte, ſignificat picturæ genus, labyrinthorum in morem flexuoſis ambagibus implexum, ad oras chlamydum.

ν (d) *Lycus fl.* Laodicéam poſtquam alluit, cum Mæandro confluit. Ad horum confluentes fuit (e) *Coloſſæ*, hodiè *Chonead*, ad quam S. Pauli miſſa epiſtola. *Coloſſas* fuiſſe urbem Phrygiæ in Aſia Minore tradit *Strabo* [t]; eam *Laodiceæ* & *Hierapoli* vicinam fuiſſe docent *Chryſoſtomus* & *Theophylactus*. *Herodotus* eam appellat *magnam urbem*, Lib. vii. Similiter Xenophon Lib. I. de expedit. Cyri. *Plinius* Lib. V. Hiſt. nat. p. 32. opidum vocat celeberrimum. *Paulus Oroſius* l. vii. c. 7. commemorat, *Coloſſas, Laodiceam*, & *Hierapolin*, urbes vicinas terræ motu concidiſſe. A Strabone *Coloſſæ* in Phrygia ponuntur.

ξ (f) *Phœnix* mons ad oram pertingit maritimam, quæ Rhodo inſulæ objacet.

ο (g) *Mycale* mons & promontorium è regione Sami eſt. Erat tamen & Mycale Cypriorum urbs, ad quam Cimon Athenienſis Phœnices navali prælio ſuperavit.

ϖ (h) *Latmus* apud Mæandri Fluminis oſtia eſt, Endimionis à Luna adamati amoribus nobilis.

ρ (i) *Tripolis* apud Cayſtrum ponitur fl. [u].

σ (k) *Laodicea* hodiè vulgò *Laudichia*, Eccleſiâ memoratur Apoc. 3. *Laodicea* 1 Tim. 6. verſ. ult. vocatur metropolis *Phrygiæ Pacatianæ*, quod epitheton apud ætatis priſcæ ſcriptores non legitur: ſed apud illos, qui Romani Imperii jam inclinantis provincias deſcripſerunt. Claromontanum codicem mentionem non facere loci, unde ſcripta hæc ſit epiſtola, ait *Beza* in notis *N. T.* Cæterùm Laodiceæ vicina fuit (l) *Hierapolis*, quæ Majori Phrygiæ aſſcribitur, ubi *Epaphras*, de quo Coloſ. 4. docuit. *Philippus Apoſtolus* ibidem trucidatus, & cum filiabus ſepultus eſt. *Euſeb.* 1.

τ (m) Multæ exſtitere *Antiochiæ*; at hæc à Laodicea verſus Septentrionem collocatur.

υ (n) *Magneſia*, hodiè vulgò *Mangreſia*, ad Mæandrum fl. eſt. *Themiſtocles* exul hìc domicilium ſibi conſtituerat: Eam enim urbem Xerxes illi donârat, *quæ ei panem præberet*; ibidemque mortuus eſt. Hic Antiochus Rex à Scipione victus eſt, qui inde *Aſiaticus* cognominatus.

φ (o) *Priene* Biantis patria, hodie *Palatio*, Heracleæ proxima eſt, inter quam & Miletum Mæandrus fl. in mare excurrit.

χ (p) *Alabanda*, hodiè *Alabanda* ſive *Eclabanda*, urbs mediterranea eſt, olim fortunatiſſima, nunc in proverbio [x] *urbem* notat *fortunatam*: Juvenalis Poëta eam inter urbes barbaricis deliciis & luxu perditas recenſet. Nomen ſortita eſt ab *Alabando* Conditore, Caris, qui gentem condidit, filio, quem Deum etiam habuere, & religioſiùs, quàm alium quemvis Deorum, venerati ſunt. *Apollonius* ille Alabandenſis dicendi magiſter, & ſummus doctor, ut eum Cicero appellat, qui quum mercede doceret, non patiebatur tamen eos, quos oratores evadere non poſſe judicaret, operam apud ſe perdere, dimittebatque unumquemque ad quamcunque artem aptus ipſi videretur, atque ad eam impellere talem & hortari ſolebat.

ψ (q) *Stratonice* olim urbs mediterranea, hodie in ruinis jacet.

HEKELII.

[r] Dicta a. *Caria* à *Cara* Rege, qui primùs AUGURIA AVIUM dicitur inveniſſe.

[ſ] Ab *Eraſm.* Chil. IV. Cent. X. *Adag.* 58. p. 847. col. b. atque *Manutium* in *Adag. Selectiorib.* p. 1205. col. b.

[t] Lib. XII. *Geogr.* p. 230. Tom. II.

[u] Meminit hujus *Curtius* Lib. IV. c. 1. Sect. 27.

[x] Apud *Eraſm.* Chiliad. II. Cent. I. *Adag.* 99. p. 326. col. b.

BUNO.

(a) Halys fl. (b) Cariæ termini. (c) Mæandrus fl. (d) Lycus fl. (e) Coloſſæ. (f) Phœnix m. (g) Mycale m. (h) Latmus m. (i) Tripolis. (k) Laodicea. (l) Hierapolis. (m) Antiochiæ. (n) Magneſia. (o) Priene. (p) Alabanda. (q) Stratonice.

nice, & in litore ω *Miletus*, dives quondam atque potens mari Græcorum civitas, α *Myndusque*.

ÆOLIS (1).

Æolidis urbes.

VIII. In β *Æolide* urbes inclytæ, γ *Cuma* (2), δ *Phocea*, ε *Elea*.

JONIA. (3)

Jonia. Smyrna. Clazomenæ. Teos. Lebedus.

IX. In ζ *Jonia*, urbes, η *Smyrna* (4), ϑ *Clazomenæ*, ι *Teos*, κ *Lebedus*, λ *Colophon*,

BUNONIS.

ω (a) *Miletus*, hodie vulgò *Melaſſo*, haud longè à Mæandri oſtiis jacens, etiam *Anactoria* ab *Anacte*, quodam Cœli & Terræ filio, dicta eſt. (b) *Cadmus Mileſius* (alius à *Cadmo Phœnice*, qui literas in Græciam intulit) orationis proſæ primus autor, ſcripſit hiſtoriam Mileſiorum. Eſt Miletus patria *Thaletis Aſtrologi*, qui inter ſeptem ſapientes Græciæ cenſetur; itemque *Timothei Muſici*, & *Anaximandri Phyſici* [y]. Miletum nobilitavit pretioſiſſima lana, & ſtragula Mileſia erant in pretio. Cives ejus urbis adeo luxu & deliciis fluebant, ut Ariſtides Philoſophus libros de illorum luxuria componeret.

α (c) *Myndus*, hodie *Menteſe*, ſedes Præfecti, urbs maritima eſt. Cæterùm *Cares*, militia olim clari, viles tamen habiti ſunt, quòd mercede militarent, ac in prima acie locati, primos hoſtium impetus ſuſtinentes, vitam mortemque juxta æſtimarent.

β (d) *Æolis* ſeu *Æolia* ad mare Ægæum inter Troadem ad Septentrionem, & Joniam ad Meridiem porrigitur . ex quo ab Æolis incoli cœpit Æolia facta eſt. quæ antè erat Myſia. Prima urbs in ea à *Myrino* condita (e) *Myrina* vocata eſt.

γ (f) *Cuma*, ſeu *Cyme* altera fuit à Pelope inter Myrinam & Phocæam ad oram maritimam exſtructa. Cumani habiti ſunt inſulſi & ſtupidi.

δ (g) *Phocæa*, hodie *Foja Vecchia*, apud oſtia Thermi fl. inter Cumam & Smyrnam poſita, Maſſiliæ in Gallia mater eſt; ipſa Athenienſium colonia.

ε (h) *Elea* Pergamenorum Portus, apud Caici fl. oſtia, inter Myrinam & Pitanem jacet, Patria Zenonis, qui dialecticen invenit, & patientiſſimus exſtitit in perferendis apud Nearchum tyrannum cruciatibus.

ζ (i) *Jonia*, Turcis *Quiſcon*, inter Æolidem, Cariam & mare Ægeum extenditur. Peuceri & aliorum ſententia cum regioni, tum incolis id nominis tributum eſt à *Javan* [z]. Jones ſe jactitârunt & appellantur Athenienſes; quum ſe etiam αὐτόχθονας aſſererent, & cæteros Græcos ἐποίκους: & ob hanc cauſam *Attica* videtur etiam *Ionia* dicta.

η (k) *Smyrna* [a] in ipſa Joniæ peninſula jacens antiquum retinuit nomen, Turcis *Iſmir* appellata, urbs maritima, à Theſeo aut Tantalo condita, prius *Naulochos*, ac deinde à *Smyrne* Amazone [b] id nominis ſortita eſt. Philoſtrato omnium urbium, quæ ſub Sole ſunt, pulcherrima eſt; hodieque regionis caput & Satrapæ ſedes, mercaturâ celebris. Smyrnæus habetur (l) *Homerus* Poeta [c], cujus Sepulchrum ibidem hodiè oſtenditur. Septem ſunt urbes, quæ de Homeri ſtirpe certant;

Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chius, Argos, Athenæ.

Smyrnæus quoque fuit (m) *Cointus*, qui Paralipomena Homeri lib. XIV, ſcripſit ſuaviſſimo orationis genere: itemque (n) *Nicetes*, præclarus Sophiſta, quem Hadrianus Imperatot tanti fecit, ut eum toti Ægypto præficeret. Smyrnæ Epiſcopus fuit (o) *S. Polycarpus*, Johannis Evangeliſtæ Diſcipulus & Martyr, cujus fidem & patientiam ipſe Filius Dei probat, Apoc. 2. [d]. Cæterùm Smyrnæi licet deliciis & luxui eſſent dediti, fortiter tamen, ubi ferebat caſus, ſeſe gerebant: unde *mores Smyrnæi* proverbio dicebantur de iis, qui ita deliciis eſſent dediti, ut, quæ viros deceant fortes, non omitterent. A Smyrna (p) *Sinus Smyrnæus* nomen & appellationem habet.

ϑ (q) *Clazomenæ* ſeu *Clazomena* urbs Joniæ maritima inter Smyrnam & Erythras, ubi illa in peninſulæ faciem abit, ſuper anguſtias poſita eſt, hinc *Clazomena*, illinc *Teos*: quæ quoniam terga jungunt confinio adnexæ, muris diverſis, frontibus diverſa maria proſpectant. Clazomenius fuit (r) *Anaxagoras* Philoſophus, Phyſicæ cultor adeo aſſiduus, ut rei tum privatæ, tum publicæ omnem curam abjiceret. Nivem nigram eſſe probaturus hoc argumento uſus eſt: *Nix aqua eſt; aqua autem nigra eſt: ergo & Nix nigra eſt.*

ι (s) *Teos* cujus ſitus jam indicatus eſt, (t) *Anacreontis* Poëtæ patria, cujus tota Poëſis amatoria & ſuavis fuit. *Teja* etiam (u) *Erinna* Poëtria fuit Dionis Syracuſani temporibus, quæ Dorica lingua ſcripſit elegans Poema, ad Homeri excellentiam accedens.

κ (x) *Lebedus* ſeu *Lebedōs* urbs maritima, inter *Teon* & Colophonem erat: ibi quotannis ludi celebrabantur in honorem Bacchi.

λ (y) *Colophon* in ora maritima eſt, ubi *Calchas* vates diem obiit ſupremum. *Alicui rei Colophonem addere*, in proverbio eſt, pro ſummam & ultimam manum rei imponere; aut adhibere id, ſine quo negotium confici nequit. Proverbium inde natum eſt, quod Colophonii equeſtri militia adeo excelluerunt, ut nullum fere prælium ſine Colophonii equitatus ope atque auxilio confici poſſet [e]

HEKELII.

[y] Vid. Celeberrimi mei *Quenſtedtii* Dialog. de *Patriis illuſtr.* p. 475. ſeq.

[z] Aliàs eſt una de amœniſſimis, fertiliſſimis & ſapientibus Terris, ſed propter peccata & præcipuè libidines, tempore Cyri Majoris horribiliter, & hodie longè horribilius ſub *Turcico Imperio* captivata &

(1) *Sic appellata ab Æolibus Græciæ populis, qui in ipſam relicta patria trajecere, ibidemque ædificatis in ea, teſt. Herodoto, 12 urbibus ſedes ſuas fixerunt. Hodie Regionis pars eſt quæ Sarcum dicitur.*

(2) *Quæ Sibyllæ Cumanæ cognomentum impoſuit.* Luyts.

(3) *Hodie pars Regionis quæ Sarcum dicitur. Incolæ appellati ſunt Iones ab Ionibus Græciæ populis oriundi.*

(4) *Emporium celeberrimum quod Turcæ maximo numero, item Græci, Armeni, Judæi & plurium Nationum Europæarum conſules habitant.*

(a) Miletus. (b) Cadmus. (c) Myndus. (d) Æolis. (e) Myrina. (f) Cuma ſeu Cyme. (g) Phocæa. (h) Elæa. (i) Jonia. (k) Smyrna. (l) Homerus. (m) Cointus. (n) Nicetes. (o) S. Polycarpus. (p) Sinus Smyrnæus. (q) Clazomenæ. (r) Anaxagoras. (s) Teos. (t) Anacreon. (u) Erinna. (x) Lebedus. (y) Colophon.

phon, non tam μ *Clarii* Apollinis oraculo, quam Homeri natalibus nobilis; Colophon. Clarii.
& ν *Epheſus* omnium clariſſima; cujus decus templum Dianæ, Amazonum opus, adeo magnificum, ut Xerxes, cum omnia Aſiatica templa igni daret, huic uni pepercerit: quod poſtea *Heroſtratus*, ut nomen memoria ſceleris extenderet, incendio deſtruxit. Id poſtmodum ad auguſtiorem cultum Epheſii reformarunt (1). Epheſus.

D O R I S (2).

X. In ξ *Doride* urbes fuere, ο *Halicarnaſſus* (3) & π *Cnidus*. 2 Doridis urbes.

C A P.

& vaſtata. Hæc *Michael Neander* Part. II. *Orb. Terræ*, f. 158. fac. a.

[*a*] Sophiano *Smirne*.

[*b*] Quæ *Epheſum* occupavit.

[*c*] Ingenii ille cœleſtis Vates.

[*d*] Vid. *Quenſtedt.* loc. cit. p. 480. ſeq.

[*e*] Leg. *Eraſmi* Chiliad. II. Cent. III. *Adag.* 45. p. 362. col. b.

B U N O N I S.

μ (a) *Clarum* Euſtathius Colophonis facit navale; qui locus fuerit Colophoni vicinus. *Strabo* enim [*f*] *Apollinis Clarii* lucum ante Colophona ponit; & *Mela* hoc *Apollinis Clarii* fanum cum Colophone conjungit. *Germanicus*, quod *Tacitus* [*g*] tradit, Colophona appulit, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Fuit ergo hoc Fanum ad ipſam urbem Colophona.

ν (b) *Epheſus* urbs maritima inter Cayſtrum & Mæandrum fluvios poſita, à Colophone haud longè remota, vulgò nunc *Efeſo* dicitur, & Turcis *Figena* à priſtino ſplendore longiſſimè hodie abeſſe perhibetur [*h*]. Iſtud (c) *Dianæ Templum* à tota Aſia annis 400 extructum eſt, cujus operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinebant. In eodem templo inter cætera fuit (d) *Hecatæ ſtatua*, in cujus contemplatione æditus admonuit oculis parcere; tanta fuit marmoris radiatio. *Plin.* [*i*]. Eadem die templum illud conflagravit, quâ *Alexander M.* Pellæ natus eſt. Epheſii fuerunt (e) *Heraclitus* Philoſophus, & (f) *Hipponax* Poeta, (g) *Artemidorus* item Philoſophus, cujus extant libri V de ſomniis, & ſomniorum interpretatione. *Lex Epheſiorum* fuit, quæ jubebat *recordari quotidie alicujus Veterum, qui honeſte vixiſſet* [*k*]. Cæterum Eccleſia quæ Epheſi erat, à S. Paulo quidem fundata fuit, (h) S. *Johannes* tamen Evangeliſta eidem præfuit uſque ad tempora Trajani ad Annum Chriſti 101, quo placide exſpiravit; quum antea ſub Domitiano ferventi oleo Romæ fuiſſet immerſus, & in Patmon inſulam relegatus, ſub Nerva ad Eccleſiam rediiſſet.

ξ (i) *Doris* ad extremam hujus litoris oram ſita eſt.

ο (k) *Halicarnaſſus* ad Ceramicum ſinum poſita, quondam regia fuit Regum Cariæ; (l) *Herodoti*, Hiſtoriarum patris natale ſolum, qui tandem per coloniam cum aliis Thurium in Italiam traductus eſt: & *Dionyſius*, Alexandri filius, Hiſtoriæ Romanæ auctor, Halicarnaſſenſis eſt: itemque alius *Dionyſius Junior* dictus, qui ſub Hadriano floruit, ac conſcripſit Hiſtoriæ Muſicæ lib. 36.

π (m) *Cnidus*, in extrema ferè peninſulæ parte, qua in mare procurrit, eo fuiſſe putatur ſitu, quo hodie urbs *Standia* eſt: alii tamen ad ipſum promontorium, quod hodie vulgo *Capo Crio* appellatur, Cnidum ponunt. Ovidius *Cnidon piſcoſam* vocat. Hic erat *Veneris ſtatua*, Praxitelis opus magni pretii; quo loco & ipſa Venus colebatur. *Cnidius* fuit (n) *Cteſias*, qui in prælio, quo Cyrus ab Artaxerxe fratre victus eſt, à Perſis captus Artaxerxem vulneratum ſanavit; poſtea totis annis 17 apud Regem verſatus, medicinam in Perſia exercuit, & res Aſſyrias & Perſicas 23 libris complexus eſt. Ex prioribus ſex Aſſyriarum rerum ſe hauſiſſe ea, quæ de Aſſyriis ſcripſit, profitetur *Diodorus Siculus* lib. 2. A multis tamen vanitatis arguitur hic Cteſias. Inter Cnidum & Halicarnaſſum in eodem litore erat (o) *Ceramus* urbs, quæ proxima *ſinui* nomen dedit, ut diceretur (p) *Ceramicus*.

H E K E L I I.

[*f*] Lib. XIV. p. 340.

[*g*] Lib. II. *Annal.* c. 54.

[*h*] Hæc Civitas, utpote totius citerioris *Aſiæ* Emporium celeberrimum, loco cavo olim habitata, diluvium paſſa eſt, quocum plurimi extincti eſſent; *Lyſimachus* Civitatem in eum locum, ubi nunc eſt, tranſtulit, & ab Uxoris nomine *Arſionem* vocavit. Eo mortuo priſtinum nomen receptum eſt.

[*i*] Lib. XXXVI. c. 5. p. 636. lin. 10. ſeq.

[*k*] *Epheſiæ* a. *Litteræ* erant *Notulæ* quædam & *Voces magicæ*, quibus utentes in omni negotio victores evadebant. Unde natum proverbium EPHESIÆ LITTERÆ: quod de iis dicitur, qui mirâ felicitate, tanquam divinâ Virgulâ, quicquid optant, aſſequuntur. Conf. *Eraſmi* Chiliad. II. Cent. VIII. *Adag.* 49. p. 475. col. a.

R E I S K I I.

2 (q) *Æolis*, *Jonia* & *Doris* quin Græcas colonias vel ipſo nomine præ ſe ferant, nemo dubitat, quisquis originum Græcarum non eſt inſcius aut expers. Nam Æoles, Pelaſgi anteà dicti aut Æolenſes duce Penthelido prius Thraciâ penetratâ in Aſiam trajecerunt, inferioris Myſiæ potiti. Hæc prima fuit *Æolica* nempe *migratio* Græcis Auctoribus deſcripta: Sed altera longe celebrior, nempe *Jonica*, centum & triginta poſt excidium Trojæ Annis contigit. Jones enim Codro rege defuncto Atticam Athenasque deserturi, Neleo Antrodoque Ducibus, & in ſocietatem Dorienſibus admiſſis, Aſiam hujusque oram maritimam inſederunt: Hinc (r) Jonia & (s) Doris duplex regio, ſed Jones primas & ultimas origines ad

Java-

(1) *Hodie vicus & urbis cadaver, cujus magnificentiam copioſiſſima loquuntur rudera.* Luytſ.

(2) *Dorii originem trahebant a populo Græciæ ejuſdem nominis.*

(3) *Olim Regia Regum Cariæ, ubi fuit Mauſolæum Regis Mauſoli, inter Orbis miracula habitum, nunc uſque eo exciſa eſt ut de ſitu diſputetur. Sunt qui illius rudera ex adverſo Coi inſulæ collocant.*

(a) Clarum. (b) Epheſus. (c) Dianæ Templum. (d) Hecatæ Statua. (e) Heraclitus (f) Hipponax. (g) Artemidorus. (h) S. Johannes. (i) Doris. (k) Halicarnaſſus. (l) Herodotus & Dionyſius Halicarnaſſenſes. (m) Cnidus. (n) Cteſias. (o) Ceramus. (p) Sinus Ceramicus. (q) Æolis. (r) Jonia. (s) Doris.

Javanem, filium Japheti, quem ſacra hiſtoria præbet, proximas fortaſſe ad *Jonem Xuthi filium*, quem Græca ſuperius explicata præbuit. (a) Heic de ſeptem Eccleſiis Apocalypticis & urbibus, in quibus eæ floruerunt, loquendi materia datur: Sed heic juvabit *Notitiam ſeptem Eccleſiarum Aſiæ* citari, quam Thomas Smith, Anglus doctiſſimus, ipſe Anno 1671 αὐτόπτης & accuratiſſimus ſpectator edidit.

(a) Eccleſiæ Apocalypticæ.

CAP. XIX.

Lycia, Pamphylia & Cilicia. 1

I.

Lyciæ fines. α*LYcia*, quæ nunc *Aldinelli* (1), terminatur ab *Occaſu* & *Septemtrione* Aſia Minore, ab *Ortu* Pamphylia, à *Meridie* mari ſuo, quod Lycium eſt. Chimæra mons. Montium celebratiſſimus β *Chimæra*, nocturnis æſtibus fumum exhalans: unde fabula triformis monſtri in vulgum data eſt, quod Chimæram animal putaverunt. Hinc Ovidius,

Quoque Chimæra jugo mediis in partibus hircum,
Pectus & ora leæ, caudam ſerpentis habebat.

Xanthus. Limyrus. Patara. Andriace. Telmeſſus. In cacumine quippe *Leones* habitabant; in medio, ubi paſcuis abundat, *capræ*; in radicibus *Dracones*. Fluvii celebres, γ *Xanthus*, δ *Limyrus*. Urbes; ε *Patara*, ζ *Andriace*, η *Telmeſſus*.

PAMPHYLIA.

Pamphyliæ fines. II. ϑ *Pamphylia*, quæ nunc ι *Menteſeli*, clauditur ab *Septemtrione* Galatia, ab *Oriente* Cilicia & Cappadocia, à *Meridie* ſuo mari, quod Pamphylium, ab *Occi-*

BUNONIS.

α (a) *Lycia* à Lyco Pandionis filio cognominata ſecundum Auctorem noſtrum & alios hodie dicitur *Aldinelli*: Verùm in novis tabulis & ab aliis Geographis Lycia appellatur hodie *Menteſeli*, quod nomen Auctor Pamphyliæ aſſcribit.

(1) *Vel Menteſelli*,

β (b) *Chimæra*, mons à Bellerophonte habitabilis redditus traditur; unde illum interfeciſſe monſtrum iſtud triforme, fabulati ſunt Poëtæ. *Ignem* illius aquâ accendi, terrâ verò aut fœno extingui, tradit Plinius [a] ex Cteſia Cnidio. Horatius [b] *meretricem* appellat *Chimæram*, ſatis appoſite ſanè; & *Fulgentius* Chimæræ fabulam ad amorem interpretatur: qui quum venit, feraliter & ſicut leo invadit, nec quieſcit, niſi patratâ libidine, quod capra ſignificat libidinoſum animal; in fine autem ſerpentis, ſive draconis inſtar, pœnitentiæ morſum relinquit,

γ (c) *Xanthus* Cadmo monte ortus Xanthum urbem interluit, & in Mare Lycium devolvitur.

δ (d) *Limyrus* per *Limyram* urbem, 20 ſtadiis à litore remotam, fluit, ſubitque mare Lycium inter Andriacen & Aperras urbes.

ε (e) *Patara*, hodieque antiquum nomen retinet, olim etiam *Arſinoe* dicta, ad litus jacens, habuit delubrum & Oraculum Apollinis, Delphico ſimile [c] (2).

(2) *Quod per ſemeſtre brumale reſponſa dabat*.

ζ (f) *Andriace* in eodem jacet litore Pataræ vicina.

η (g) *Telmeſſus* ſeu *Telmiſos* ultra Xanthum flumen eſt in finibus Lyciæ; ſinus iſte (h) hinc dicitur *Telmeſſius*. Cæterum Lycius fuit (i) *Proclus Philoſophus*, cujus hymni Græci aliquot, & Commentaria in aliquot Platonis Dialogos etiamnum ſuperſunt.

ϑ (k) *Pamphylia*, Plinio [d] teſte, etiam *Mopſopia* dicta eſt.

ι Aliis una cum Cilicia hodie appellatur *Caramania*.

HEKELII.

[a] Lib. II. c. 106. p. 30. lin. 39.
[b] Lib. I. *Carmin.* Od. 27. v. 24.
[c] Sunt qui hanc urbem vel à *Pataro*, *Apollinis*, ex *Lycia Xanthi* Filia, Filio, vel ab alio *Pataro*, *Lapeonis* Filio, dictam volunt. Meminit ejus *Strabo* Lib. XIV. *Geograph.* p. 348.
[d] Lib. V. c. 25. p. 75. lin. 23.

REISKII.

1 Tres ultimas regiones ex iiſdem, è quibus Aſiaticæ vicinæ, coloniis emerſiſſe ad cultum & frequentiam majorem, nullus dubito. (l) *Lycia* ἐκ τοῦ λύκου à Fluvio cognomine ac vicino; (m) Pamphylia ἐκ τοῦ παμφύλου nomen Græcis auctoribus invenit, quaſi hanc regionem vario incolarum genere habitatam dixeris.

(a) Lycia. (b) Chimæra. (c) Xanthus fl. & op. (d) Limyrus fl. & Limyra urbs. (e) Patara. (f) Andriace. (g) Telmeſſus. (h) Sinus Telmeſſius. (i) Proclus Philoſoph. (k) Pamphylia ſeu Mopſopia. (l) Lycia. (m) Pamphylia.

Occidente Lycia ac Phrygia Majori, Regiones in ea ſunt *Carbalia* & κ *Piſidiæ* pars, cujus alteram in Galatia memoravimus. *Piſidæ* anteà λ *Solymi* dicti fuere. Montium nobiliſſimus eſt *Taurus*, qui totius Orbis maximus, à Pamphylio mari juxta Chelidonias inſulas exoriens, per varias innumeraſque gentes, aliis aliiſque nominibus ab Occaſu in Ortum ad Scythiæ uſque, & Indiarum fines extremos extenditur, pari longitudine fere, qua ipſa Aſia, dividitque Aſiam univerſam in duas partes, quarum altera, quæ Septentrionem ſpectat, *Aſia* dicitur *intra Taurum*, altera quæ Meridiem, *Aſia extra Taurum*. Porro urbes in Pamphylia inſignes ſunt μ *Side*, ν *Seleucia Piſidiæ*, ξ *Antiochia*, ο *Termeſſus* & π *Perga*.

Carbalia.
Piſidiæ pars.
Piſidæ ſeu Solymi.
Taurus m.
Aſia intra Taurum & extra Taurum.
Side.

C I L I C I A.

Seleucia Piſidiæ.
Antiochia.
Termeſſus.
Perga.
Ciliciæ fluv. & urbes.

III. ρ *Cilicia* quæ nunc *Carmania* [*e*], longiſſimo tractu inter Taurum & Cilicium mare porrecta, fluvios celebres habet, σ *Calycadnum*, *Lamum*, τ *Cyd-*

dixeris. Lycia enim contigua primo Ciliciæ, Pomponio Stephanoque teſtibus, nec littoralis aut mari proxima fuit; Pamphylia prorſus mediterranea littoralem tractum tenuit. Poſt hæc Lycia duas in partes, *exteriorem*, puta maritimam, & *interiorem* diviſa, provincia primum præſidialis, poſtea conſularis ævo Impp. ultimo fuit: Pamphylia vero ultimus Diœceſeos Aſiaticæ terminus Piſidiam, Iſauriam & Lycaoniam comprehendit. (a) *Cilicia* duplex erat, *prima* vel *campeſtris*, & *ſecunda* vel *aſpera*, Græce τραχεῖα: Bochartus igitur ab aſperitate lapidoſa, dictam conjicit, & Punico quidem vocabulo חלק *chalek*, i. e. ab *lapide*: Hinc Græcis χέλικα, poſtremo κιλικία, Romanis Cilicia. vid. Lib. I. c. 5. De *Chimæra* monte ignivomo ac hujus nomine idem ſingularia obſervata ſuggeret.

B U N O N I S.

κ (b) *Piſidia* iſta & Pamphyliæ pars Septemtrionalis, hodie Turcis *Ierſacili* dicta à *Ierſaco* primaria urbe, & ſede præfecti, quæ *Antiochia Piſidiæ* erat veteribus.

λ (c) *Solymos* appellatos fuiſſe *Piſidas* docet Stephanus [*f*], à *Solymo* Jovis filio.

μ (d) *Side* vel *Syda* urbs eſt maritima in Ciliciæ confinio ſita.

ν (e) *Seleucia Piſidiæ* hodie vulgò *Celeſtria* dicta, à Pergâ verſus Septentrionem jacet.

ξ (f) *Antiochia Piſidiæ* non longe à Seleuciâ ponitur.

ο (g) *Termeſſus* [*g*] inter Pergam & Antiochiam ponitur.

π (h) *Perga* ſeu *Perge*, hodie *Pirgi* inter Ceſtrum & Cataractem fl. 60 ſtadiis à litore remota, nunc pene jacet. Dianæ templum hic erat, unde illa *Pergæa* cognominata eſt. In Actis Apoſtolorum hujus fit mentio urbis: itemque (i) *Attaliæ*, quæ ab *Attalo* rege condita, vulgo *Satalia* dicitur. (k) *Phaſelis* à *Mopſo* Argivorum Rege in Pamphyliæ & Lyciæ finibus in monte condita, piratarum extitit ſedes: hinc *Phaſelus* navigii genus, quo Phaſelitæ piratæ utebantur. Solebant Phaſelitæ ob inopiam Diis piſcibus ſalitis ſacrificare; unde *ſacrificium Phaſelitarum* de munere ſordido & tenui ſumptu proverbio [*h*] dicitur. Clara itidem Pamphyliæ urbs erat (l) *Aſpendus* ſeu *Aſpendum*, in edito colle ad Eurymedontem fl. ab Argivis condita, quam poſſedêre finitimi. Aſpendius cithariſta omnia intus canebat: i. e. ſolâ ſiniſtrâ digitis chordas carpebat; atque levi modulatione cantilenam peragebat, ut vox ad ipſum citharistam duntaxat, aut proxime aſſiſtentem perveniret; *quod eſt intus canere*: quum vulgares citharœdi canentes dextrâ plectrum tenerent, quod *foris canere* appellabant, & ſiniſtrâ chordas carperent, & agerent utraque manu: unde Græcis proverbium natum; *omnia intus canere*; in eos, qui furtorum eſſent occultatores, & qui privati commodi impendiò eſſent ſtudioſi, ac fere, quicquid rerum agerent, id omne ad domeſticam referrent utilitatem. *Aſconius Pedian. Cic. in Verr. & Rull.* [*i*]. (m) *Eurymedon* fluvius ex Tauro ortus nobilitatus eſt pugna navali, qua ad ejus oſtia *Cimon* Athnienſium dux, Xerxem ex Græcia fugientem perſecutus, Phœnicas & Perſas vicit.

ρ (n) *Cilicia* terminatur ab *Occaſu* Pamphyliâ; à *Septentrione* Cappadociâ & Minore Armeniâ; ab *Ortu* Amano monte [*k*], à *Meridie* mari Iſſico & Cilicio.

σ *Calycadnus* hodie *Saleſo*, item *Fiume del ferro* Seleuciam Ciliciæ interluit, interque (o) *Sarpedonem* & *Zephyrium* promontoria in mare exit. Eſt autem Sarpedon hoc in loco Ciliciæ finis [*l*].

H E K E L I I.

[*e*] Vel *Carmannia*.

[*f*] Ex *Plinio* loc. jam cit. lin. 16. ſeq.

[*g*] Vel *Termiſſus*.

[*h*] Apud *Eraſmum* Chil. II. Cent. VII. *Adag.* 33. p. 455. col. a. non incommodè.

[*i*] Conf. *Eraſmus* loc. cit. Cent. I. *Adag.* 30. p. 305. col. a.

[*k*] Et *Portis Ciliciis*, ubi à *Syria* eſt diſcreta.

[*l*] Eſt & *Calycadnus* Fluvius *Iſauriæ* & Fons in *Calabria*.

(a) Cilicia. (b) Piſidia. (c) Solymi ſeu Piſidæ. (d) Syda ſeu Side. (e) Seleucia Piſidiæ. (f) Antiochia Piſidiæ. (g) Termeſſus. (h) Perga ſeu Perge. (i) Attalia. (k) Phaſelis, (l) Aſpendus, (m) Eurymedon fl. (n) Ciliciæ fines. (o) Sarpedon prom.

τ *Cydnum*, υ *Sarum* & φ *Pyramum*. Urbes claræ ſunt in litore, χ *Selenus*, ψ *Pompejopolis*, antè *Soloe Cilicii* dicta, ω *Mallus* & α *Iſſus*, quæ *ſinui* cui adjacet, nomen *Iſſici* dedit: intus β *Tarſus*, D. Pauli Apoſtoli natalibus clara.

Soloe. Mallus. Iſſus. Sinus Iſſicus. Tarſus.

CAP.

BUNONIS.

τ (a) *Cydnus* ex Tauro monte, ſeu ſecundum alios ex alveo Choaſpis ortus mediam perfluit Tarſum, juxta Gymnaſium juniorum. Aqua ejus eſt rapidiſſima & frigida, quapropter hominibus & beſtiis auxiliatur, quæ nervos craſſiores habent; *Strabo* [m]. Et Cydnum podagræ mederi, cruribus eo merſis *Vitruvius* docet, ſed aqua ejus infeſta fuit Alexandro, quod madens & toto corpore incenſus in gelidiſſimum amnem inſiliret [n].

υ (b) *Sarus* inter Cydnum fl. & *Pompejopolin* mare ſubit:

φ (c) *Pyramum* ex Tauro monte ortum apud Mallum op. mare excipit.

χ (d) *Selenus*, urbs maritima eſt, haud longe à Calydni exitu.

ψ (e) *Pompejopolis* inter Lamum fl. & Tarſum, olim à Rhodiis, Argiviſque, poſt Piratis, Pompejo aſſignante, poſſeſſa, exciſa & in vicum redacta hodie *Paleſoli* vulgò vocatur; urbs illa *Soli* ſeu (f) *Soloe* ſcribitur à *Solone*, quum à Crœſo eſſet dimiſſus, condita & appellata. Laërtius [o] tradit paucos Athenienſium tum ibi collocatos, ſenſim patriæ linguæ inter barbaros oblitos, cœpiſſe σολοικίζειν. Alii ab aliis barbaris affirmant Atticam linguam ibi depravatam; indeque natum Solœciſmum. Cæterùm urbs illa erat *Chryſippi* patria [p]. Juxta eandem in parvo tumulo fuit *Arati* Poëtæ monumentum; in quod jacta ſaxa diſſiliebant; id quod Mela [q] tradit. Neque longè hinc erat (g) *Corycos* opidum, portu ſaloque cinctum, anguſto tergore continenti annexum: & ſuprà (h) *Specus Corycius* eximius; & ultra alius, *Tiphoneum* appellant; quem aliquando *Cubile Tiphonis* fuiſſe tradunt: quo demiſſa confeſtim exanimantur.

ω (i) *Mallus*, adhuc *Mallo* ad Pyrami fl. oſtia eſt.

α (k) *Iſſus* olim ingens urbs, Strabonis ætate opidulum erat cum ſtatione [r]; hodie Turcis *Ajazza* dicitur. Poſita eſt urbs illa inter Syriam & Ciliciam, ad quam *Alexander M. Darium vicit*: eodem in loco *Cicero* poſtea caſtra habuit. Stephanus exiſtimat Iſſum à victoria Alexandri poſtea (l) *Nicopolin* appellatam; at Ptolemæus *Nicopolin* diverſam ab Iſſo facit urbem.

β (m) *Tarſus*, Ciliciæ caput, ad Cydnum fl. ſita, quam condidiſſe perhibetur *Perſeus* Jovis & Danaës filius; vel certè ex Æthiopia profectus *Sandan* quidam nomine, vir opulentus & nobilis. Solinus [s] *urbium matrem* vocat [t]: Scholâ & doctrinarum ſtudio extitit illa celebris. Tarſenſis fuit (n) *Hermogenes* Sophiſta, qui vix dum natus annos octodecim artem ſcripſit Rhetoricam: at ſenex prorſus oblitus eſt literas. Tarſus patria quoque fuit (o) *Athenodori* Philoſophi diſerti. Tarſo proxima erat (p) *Anchiala*, eodem quo Tarſus die & anno à Sardanapalo traditur condita; ubi, referente Strabone, ejuſdem Sardanapali erat monumentum. Cæterùm *Cilices* in agendo habiti ſunt mendaces; unde natum proverbium [u], *Cilices non facile verum dicunt*; in illos, qui lucri magis cupidi ſunt, quàm veri.

HEKELII.

[m] Lib. XIV. *Geogr.* p. 392.

[n] Sunt porro heic ciſternæ ſub terra reconditæ pleriſque in locis in ſaxo, quæ Aqua pluvia implentur ad Incolarum uſum.

[o] Lib. I. de *Vit. Philoſophor.* p. 41. Edit. *Gryphian. Lugd.*

[p] Vid. *Quenſtedtius* loc. cit. p. 498.

[q] Lib. I. c. 13. p. 167. lin. 6. ſeq.

[r] Sicuti videre eſt lib. *Ejus* XIV. p. 397.

[s] In *Polyhiſtore* c. 2. p. 109. lin. 2.

[t] *Euthalius Diaconus* in Vita *S. Pauli* τῆς κιλικίας ὀφθαλμός, hoc eſt, *Ciliciæ Oculum* nuncupat.

[u] Ap. *Eraſmum* Chiliad. III. Cent. I. *Adag.* 26. p. 528. col. b.

(a) Cydnus fl. (b) Sarus fl. (c) Pyramus fl. (d) Selenus urbs. (e) Pompejopolis. (f) Soloe. (g) Corycos op. (h) Specus Corycius & Tiphoneus. (i) Mallus. (k) Iſſus. (l) Nicopolis. (m) Tarſus. (n) Hermogenes. (o) Athenodorus. (p) Anchiala.

BUNO-

CAP. XX.

Summa Syriæ deſcriptio: item Palæſtinæ, ſub qua Idumæa & Judæa.

SYRIA. [1]

I.

Ciliciæ ab Ortu jungitur α *Syria*, quondam terrarum maxima & pluribus diſtincta nominibus. Namque & *Aſſyria*, & *Meſopotamia*, & *Babylonia*, & *Phœnice*, & *Palæſtina* partes ejus fuerunt. Olim ac diu potens; ſed cum eam regno Semiramis tenuit, longè potentiſſima. At poſtmodo, Aſſyria, Meſopotamia & Babylonia avulſis, *Syriæ fines* fuere à *Septentrione* Amanus mons, quo à Cappadocia & Armenia ſeparatur; ab *Ortu* Euphrates amnis, quo diſcernitur à Meſopotamia, uſque ad Thapſacum opidum, atque inde Arabia deſerta; à *Meridie* Arabia Petræa; ab *Occaſu* ejuſdem Arabiæ Petrææ parte & mari Syriaco, ſive Phœnicio, Amanoque monte, quo à Cilicia ſubmovetur. *Longitudo* inter β Sirbonis paludem & Taurum montem, qua eum perrumpit Euphrates, mill. CXL. *Latitudo* inter mare & Arabiam deſertam mill. L. (1). Dividitur in *Palæſtinam*, *Phœnicen*, *Antiochenen*, *Comagenen* & *Cœlen*.

Syria antiqua. Syriæ fines. Magnitudo. Diviſio.

PALÆSTINA.

II. *Palæſtina* clauditur à *Septentrione* Phœnice, ab *Ortu* Cœleſyria, à *Meridie* Arabia Petræa, ab *Occaſu* ejuſdem Arabiæ parte & mare Syriaco. Dicta fuit quondam *Terra Chanaan*, à γ *Chanaan* filio *Cham*, qui eam obtinuit. δ Poſteaquam vero *Iſraelitæ* eam, pulſis antiquis cultoribus, ex divino mandato obſede-

Palæſtinæ fines.

(1) *Latitudo variat, minima occurrit in tractu Boreali, at nullibi latior quam inter mare Syriacum & Arabiam deſertam. Cœlum habet ſalubre, & feliciter temperatum, Solum altum, humile, amœnum, dives pecorum, armentorumque, feraz (excepto eo tractu qui Arabiæ vicinus eſt) frumenti, vini, ficuum, malorum aureorum, citreorum, melonum, cannarum, in quibus mellis ſpecies continetur, dactylorum, aromatum, & herbarum medicinalium. Ubi vero horridum ſolum exiſtit, id non tam ſoli vitio imputandum, quam multiplicibus bellis, perpetuis Arabum incurſionibus, incolarum defectui, & Jugo Turcico, quod, ut tutior ſit dominatus, negligenter colit regiones, quotquot potitur.* Luyti.

BUNONIS.

α (a) Syria Hebræis [a] *Aram* dicitur ab *Aram* filio Semi: atque hinc *Syri* Joſepho & Straboni [b] ſunt *Aramæi* [c]. In Tabula Olearii Syria vocatur *Schamre*. Forte ita dicta eſt à Damaſco urbe, quæ Turcis, Leunclavio teſte, hodie vocatur *Scham*: Urbs illa, tradente Minadojo, vulgo & *Sciam* nominatur, quin Syriam ipſam quoque Turcæ vocant *Sciam*: at ſecundum Poſtellum Syria Turcis appellatur *Suriſtan*, & Italis *Soria*.

β *Sirbonis palus* ſeu *barathrum* eſt in Ægypti & Palæſtinæ finibus, ad oram maritimam inter Caſium & Peluſium: hodie variis appellatur nominibus: *Stagnone*, *Golfo di Tineſe*, *Golfo di Damiata*, *Camet Eſturnel*: olim major fuit quam hodie exiſtit.

γ (b) *Palæſtina* diviſa olim fuit, & habitata *ſeptem* populis Chanaan: *Amorrhæis*, *Chananæis*, *Gergeſæis*, *Hethæis*, *Hevæis*, *Jebuſæis*, & *Pherezæis*.

δ Iſtis pulſis duodecim tribus Iſrael eam armis occuparunt juſſu & ope divina. Iiſque partim trans Jordanem fluvium, partim cis eum ſedes aſſignatæ ſunt. Trans Jordanem, *Ruben*, *Gad*, & *Manaſſe*; cis Jordanem, *Juda*, *Benjamin*, *Simeon*, *Ephraim*, *Dan*, *Aſer*, *Iſſachar*, *Zabulon*, & *Naphthalim*.

HEKELII.

[a] *D. Hieronymo* teſtante.
[b] Lib. XVI. circ. fin. p. 576.
[c] *Arimæi* vel *Arimi*.

REISKII.

1 Hæc tertia Imperii Turcorum Aſiatici provincia, ſed major prioribus ſuccedit, nempe (c) *Syria* Græce Συρία, Hebraice סוריא *Suria*, ex metropoli Tyro, quam Hebræi צור *Sur* nominant, una tantum litera mutata: In ſacris ארם (d) *Aram* dicitur à patre gentis hujus ultimo, Aramo Semi filio, eademque quadruplex; nempe *Aram Dammeſek*, i. e. *Damaſcena*; *Aramzoba*, i. e. *cava* ſive *Cœleſyria*; *Aram Naharaim*, i. e. *Meſopotamia*, & denique pars hujus *Aram Padan*, i. e. *jugata*, Jacobi perfugium. Diviſiones alias nunc uberius prætereo: Arabibus hodieque vocatur שאמה *Schamach*, quaſi *regio ad ſiniſtram* ſuæ nimirum Arabiæ jacens: Unde corruptius Turci pronunciant. R. Maimonides in Hilc. Truma cap. 1. ſect. 9. hos Syriæ terminos conſtituit;

 (a) à

(a) Syriæ diverſæ appellationes. (b) Palæſtina. (c) Syria. (d) Aram quadruplex.

obſederunt, *Judæa* nuncupari cœpit. Romanis Græciſque Scriptoribus dicta eſt *Palæſtina*, à magna olim gente *Paleſtinorum*, quos ſacræ literæ *Philiſtim* vocant. ε Dividitur iiſdem Scriptoribus in *Idumæam*, *Judæam*, *Samariam* & *Galilæam*.

I D U M Æ A.

Idumæa. III. *Idumææ*, quæ in ſacris literis eſt ζ *Edom* inter Arabiam Petræam, Judæam, η & Mare Internum porrectæ, urbs ingens fuit & munita admodum
Gaza. θ *Gaza*, (ſic Perſæ ærarium vocant) cui inde nomen, quod *Cambyſes*, cum armis Ægyptum peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Expugnatam ι Alexander vaſtavit.

J U-

(a) à *terra* nempe *Iſraelis verſus Meſopotamiam, & Aram Zoba, & totum tractum Euphratis uſque ad Babylonem, ubi Damaſcus, Achleb, Charan, Mambegb & ſimilia, uſque ad Sinabar & Zobar, quæ ſunt Syrorum*: Nec alios ab Arabibus Geographis ſtatutos reperi. Syria vero & Aſſyria plurimum diſtant, neque hæc illius pars aut Babylonia fuit, ne quidem illo tempore, quo Semiramis tenebat.

BUNONIS.

ε Poſt defectionem X tribuum à domo Davidis, duo in hac gente extiterunt regna, *Judæ* & *Iſraëlis*, quorum illud ſedem Regiam habebat *Hieroſolyma*; hoc verò *Samariam* potiſſimùm. Magnitudinem illius gentis vel inde æſtimare licet, quod jam tempore Davidis Regis Iſraël habuit octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & in Juda quingenta millia pugnatorum.

ζ Ab (b) *Edom* ſive *Eſavo* Iſaaci filio terram hanc appellatam nemo ignorat, cui ſacræ literæ non ignotæ. *Edom* autem dictus eſt vel ab *edulio rubri* coloris, quo eſuriens fratri Jacobo jus primogenitorum vendidit, vel quod *eo colore* in lucem editus eſt. Joſephus duplicem facit Idumæam, *Superiorem* & *Inferiorem*. (c) *Superiorem* elegit tribus Juda, quæ in longum extenditur uſque ad Hieroſolyma, latitudine verò uſque ad lacum Aſphaltiten conſtituta eſt. Et in hac parte fuerunt *Gaza* & *Aſcalon*. (d) *Inferior Idumæa* ceſſit tribui Simeonis; & hæc eſt circa Ægyptum, & Arabiæ montem. Occupantibus vero meliorem & potiorem Idumææ partem Iſraëlitis arctiores illa poſtmodum retinuit terminos. Eſt verò Idumæa altis aſperiſque cincta montibus, vaſtas etiam ſolitudines includens. Gens ipſa ferox, & ad arma prompta, Iſraëlitis, *Moſe* duce, ex Ægypto venientibus, & tranſitum per eorum ditionem petentibus, non modò negavit; ſed etiam armata occurrit. Poſtea *Saul* & *David* hanc contumeliam ulti Idumæos ſubegerunt; qui tamen Jorami temporibus deſciverunt. At *Johannes Hyrcanus* ita eos domuit, ut ritus Judaïcos & circumciſionem admitterent: ac deinceps Judæis annumerati ſunt. Demum ſub excidium Hieroſolymitanum quatuor ducibus XX millia in urbem venerunt, & miſerandas ediderunt inibi ſtrages.

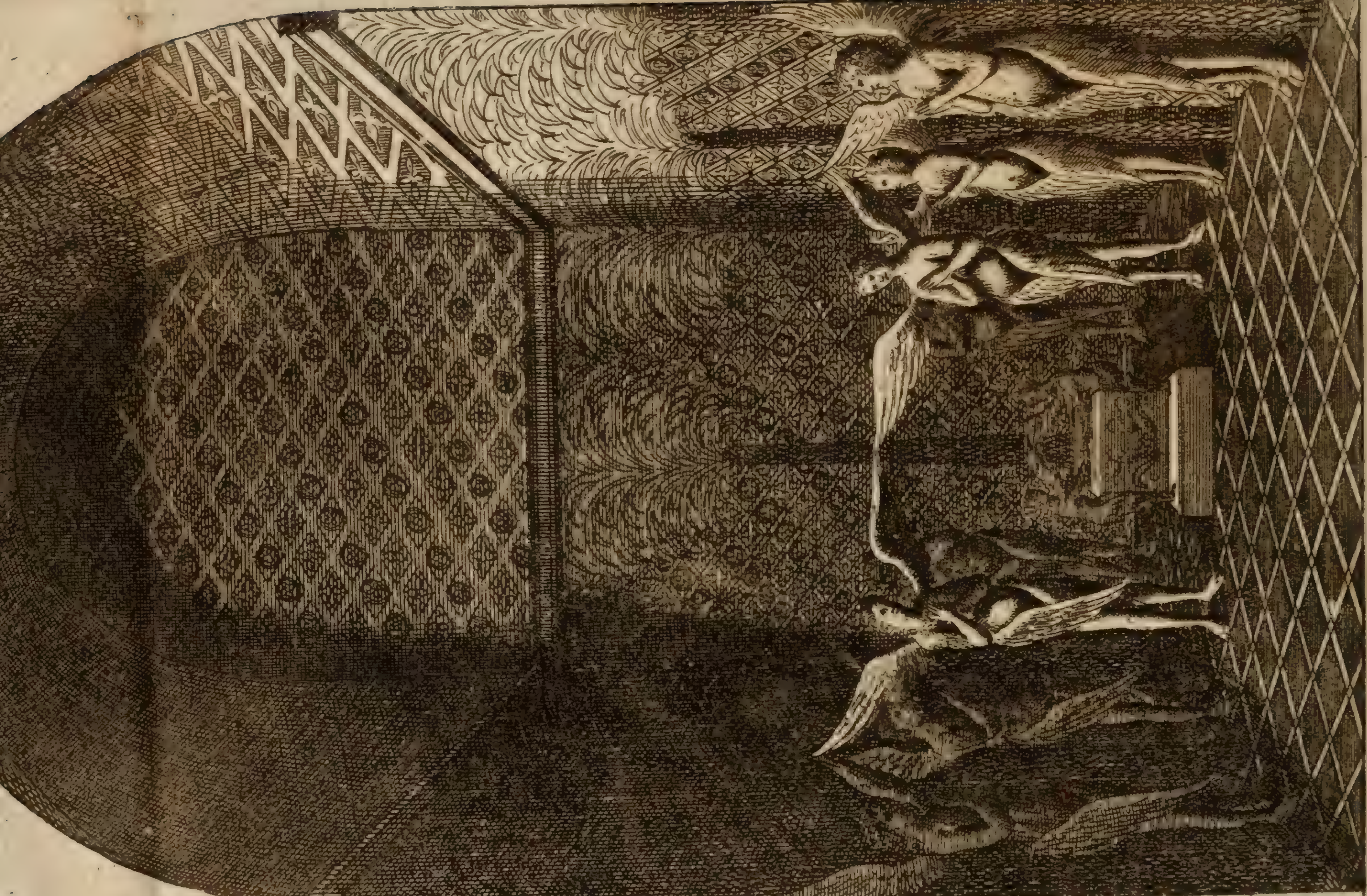
η Illum terræ hujus tractum, qui ad mare Internum eſt, incoluêre Philiſtini, ſeu Palæſtini.

θ (e) *Gaza* etiam *Gazera* dicta, incolas habuit filios (f) *Enakim*: expugnata tamen fuit à Calebo. *Samſon* ejus urbis fores in montem vicinum Hebron verſus deportavit: & heîc captus domum evertit. *Cluverius hic ſecutus eſt Melæ errorem*, qui [d] tradit *Gazæ* opido hoc nomen impoſitum fuiſſe à Perſis; quod Cambyſes Rex ærarium bellicum ibi conſtituiſſet. Hoc nomine enim opidum iſtud Hebræis appellatum longe ante Cambyſem natum, *Gen.* x. 19. *Joſ.* xv. 47. *lib. Jud.* I. 18, &c.

ι *Alexander M.* expugnata Tyro [*e*], hanc quoque multo tamen labore, cepit urbem [*f*]. In loco vicino *nova* deinde extructa eſt *Gaza*, quam Alexander, Ariſtobuli filius, cepit & evertit, ſed iterum emerſit è cineribus. *Auguſtus* enim, Herode mortuo, *Gazam*, *Gadara* & *Hippon* urbes Syriæ contribuit. Gaza Conſtantini M. temporibus à ſorore Imperatoris dicta eſt *Conſtantia*. Hodie urbs magna eſſe traditur, Hieroſolymis duplo major. Habuit (g) Gaza navale *Majuma*, unde *Majumæ* (h) ſpectaculum ortum. Cæterum in Heidmanni Palæſtina Idumææ ſequentia aſcribuntur loca; in tribu Dan (i) *Modin*, Maccabæorum patria, quorum monumentum ibi fuit illuſtre. (k) *Betſemes Juda* non longe à mari, in cujus agrum Arcam Domini juvencæ duæ ultrò deduxerunt. (l) *Themnas* in cujus regione Samſon leonem diſcerpſit. (m) *Sorec torrens*, ad quem habitabat *Delila*, à Samſone amata, quæ blanditiis expiſcata eſt roboris illius cauſam. Propinquus ei torrenti erat rivulus (n) *Nebel-eſchol*, i. e. *torrens* & *vallis botri*; ad quem exploratores Moſis botrum miræ magnitudinis abſciderunt. In tribu Simeon Idumææ attribuuntur (o) *Gerara*, ad torrentem Beſor, ubi Iſaac natus: hinc tridui itinere abeſt mons *Moria*; in quo Iſaac erat immolandus. Ad eundem torrentem *Beſor* fuit (p) *Berſabee*. Huic urbi, quæ cum fluvio Ægypti *Sibor*, & deſerto arenoſo verſus auſtrum terminat Iſraëlitarum regionem, vicinum erat *deſertum Berſabee*, quo fugit *Agar* ancilla Saræ, & (q) *Fons* ei monſtratus ab Angelo; in eandem ſolitudinem fugit *Elias* minas Jezabelis declinans, ubi etiam (r) Juniperus *Eliæ*. *Deſertum arenoſum* locus periculoſus iter facientibus in Ægyptum cum propter aquarum inopiam, tum vero cumulos, & quaſi montes arenarum, quibus viatores non raro opprimuntur: qui tanquam in mari navigantes ad ſiderum fulgorem curſus dirigere coguntur, quod iter non ſolum patriarchæ olim emenſi ſunt, ſed ipſe Chriſtus cum virgine matre & Joſepho. (s) Judæum hìc quendam olim arena, ob aquæ defectum, eſſe

(a) Syriæ termini. (b) Idumæa. (c) Superior. (d) Inferior. (e) Gaza. (f) Enakim. (g) Gazæ navale. (h) Majumæ. (i) Modin. (k) Betſemes. (l) Themnas. (m) Sorec fl. (n) Nehel-eſchol. (o) Gerara. (p) Berſabee op. & deſertum. (q) Agar Fons. (r) Juniperus Eliæ. (s) Judæus arena baptizatus.

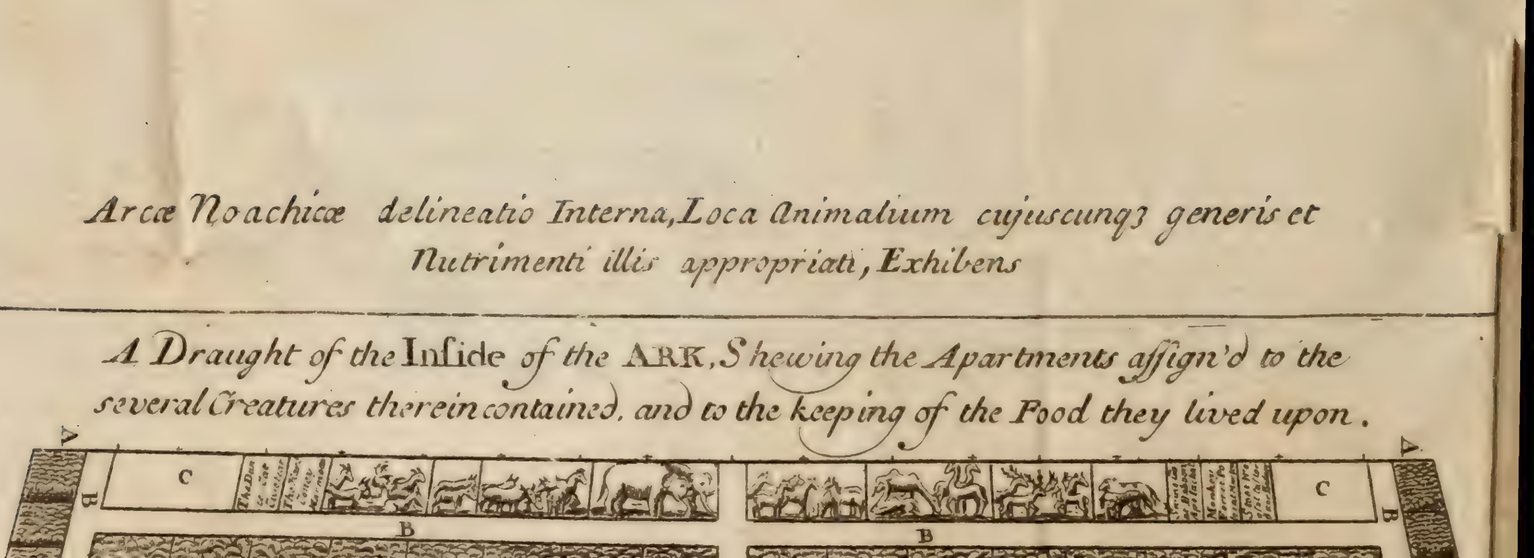
(a) Sihor fl. (b) Rhinocorura. (c) Raphia. (d) S. Hieronymi cellula. (e) [illegible] (f) Palæſtina propriè dicta. (g) Geth. (h) Accaron. (i) Judææ fines. (k) Hieroſolyma ſeu Solyma. (l) Civitas David. (m) Moria mons in quo Templum. (n) Atrium gentium. (o) Atrium Judæorum. (p) Porticus Salomonis. (q) Atrium Sacerdotum. (r) Porta ſpecioſa. (s) Antonia arx ſeu Baris turris. (t) Crypta. (u) Turris Stratonis. (x) Palatium Salomonis & Tribunal. (y) Domus Libani. (z) Cedron vallis.

A Proſpect of the Roof, Walls & Pavement of the Holy of Holies.

Arcæ Noachicæ delineatio Interna, Loca Animalium cujuscunq; generis et Nutrimenti illis appropriati, Exhibens

A Draught of the Inſide *of the* ARK, *Shewing the Apartments aſſign'd to the ſeveral Creatures therein contained, and to the keeping of the Food they lived upon.*

J U D Æ A.

IV. Idumæam ſequitur ϰ *Judæa* (1), cujus caput λ *Hieroſolyma* longe clariſſima

Judæa. Hieroſolyma.

eſſe baptizatum, refert Nicephorus. Ad oſtium torrentis ſeu fluvii Ægypti, qui (a) *Sibor* dictus, eſt (b) *Rhinocorura* op. quod à mutilatis habitatorum naribus ita appellatum eſt. Etenim Rex quidam Ægypti *Actiſanus* naſi mutilatione maleficia coërcens, naribus truncatos eò tranſtulit, ut ob oris deformitatem redire domum non auderent. Inde verſus Septentrionem erat (c) *Raphia* opidum, ad quod Ptolemæus IV Antiochum Magnum devicit. Ibidem oſtenditur *cellula* (d) *S. Hieronymi*. Hinc porro in eodem litore fuit (e) Anthedon. De cætero Idumæos in mediterraneis ſibi ſedes delegiſſe, Philiſtinos ad mare, judicat *Heidmannus*: *Adrichomius* (f) *Palæſtinæ proprie dictæ* ſeu terræ *Philiſtæorum* fines a *Cæſarea Palæſtina* ad *Gazam* uſque & torrentem Ægypti extendit, atque *Enakim* ſeu *gigantes* inter eos fuiſſe robuſtiſſimos. Ferocem illam gentem *David* ſubegit ſibique fecit vectigalem. Urbes præcipuæ in hac Philiſtæorum regione recenſentur quinque: *Geth*, *Gaza*, *Azotus*, *Accaron* & *Aſcalon*. Gaza jam memorata eſt (g) *Geth*, Hieroſolymâ verſus Occaſum proficiſcentibus non longe à litore in monte poſita occurrit, patria *Goliathi*, à Joppe quatuor leucis diſtans: at hodie non exſtat (h) *Accaron*, quæ & *Acron* ſive *Acharon* dicta [g], inter Aſcalon erat & Geth, hodie deſtructa jacet. Idolum *Baalſebub* ibidem colebatur, ad quod de valetudine ſua conſultum mittebat Rex in Iſrael *Ahaſia*, ſeu *Ochozias*. Reliquæ duæ urbes *Azotus* & *Aſcalon*, in mox ſequenti memorantur ſectione, quâ deſcribitur Judæa.

H E K E L I I.

[d] Lib. I. c. 11. p. 165. lin. 6. ſeq.

[e] Vid. *Curtius* Lib. 4. c. 4. ſect. 12.

[f] Leg. *Curtius* l. c. cit. c. 6. ſect. 23.

[g] Quamque *Poſtellus Ptolemæi* Ἰαμνείων h. e. *Jamnetorum Portum eſſe vult*.

B U N O N I S.

ϰ Clauditur (i) *Judæa* ad *Septentrionem* Samaria; ad *Occaſum* mari Interno, ad *Ortum* mari Mortuo; ad *Meridiem* montibus Seir. Appellationem terra illa conſecuta eſt à tribu Juda [h].

H E K E L I I.

[h] Dicitur *Cananæa atque promiſſionis Terra paſſim* in S. S.

B U N O N I S.

λ (k) *Hieroſolyma*, olim *Solyma* & *Salem* dicta, poſſeſſa eſt a Rege *Melchiſedeko*. Sed tum temporis *Moria* mons, in quo poſtea templum extructum fuit, nondum erat urbis illius pars. At Jebuſæi urbem in monte *Sion*, loci natura munitam, & de ſuo nomine appellatam, poſſederunt uſque ad regnum Davidis, qui eam cepit vocavitque (l) *Civitatem David*. Monti Sion ſubjecta quædam urbis pars dicta eſt *Filia Sion*: videtur tum temporis quoque extitiſſe. (m) *Templum* in monte *Moria*, in quo *Iſaac* fuerat immolandus, à Salomone extructum eſt magnificentiſſimum [i]; [k] quod à *Nabuchodonoſore* Babyloniorum Rege exciſum & inflammatum eſt. Inſtauratum quidem poſt 70 annorum exſilium à Judæis permiſſu Regum Perſarum: verùm à priſtino multum abfuit ſplendore. Hoc templum inviſit & veneratus eſt *Alexander M.* Prophanavit *Antiochus*; at repurgarunt *Maccabæi*. Expugnatum poſteà eſt à *Cn. Pompejo*, & ſpoliatum à *Craſſo*. Sed *Herodes M.* templum hoc, ut populi gratiam ſibi pararet, demolitus eſt, & multò ſplendidius è fundamento excitavit ad priſtinam altitudinem. Incluſum erat templum *triplici ambitu*. Quorum *extimum* (n) *alienigenis* ingredi fas erat. In eo, qui ab illo *proximus* erat, & muro diſcretus, (o) *Judæi* utriuſque ſexus adorabant. In eodem erat (p) *porticus Salomonis*, in qua Servator frequenter docuit. *Tertium* (q) *ambitum*, qui templo erat contiguus, Sacerdotes tenebant. In media prope ejus parte, ex adverſo templi *Altare* erat, in quo ſuffitum facere ſolebant Sacerdotes. Ad utrumque Altaris hujus latus hinc *Candelabrum* erat *aureum*: inde *menſa* item *aurea* cum *panibus propoſitionis*. Ad hoc Altare Zacharias ſacerdos, quum munere ſuo fungeretur, vidit angelum Domini ad dextram altaris, qui ei nunciavit nativitatem filii. Intimum templi receſſum *Sancta Sanctorum* dicebant; ibi ſervabatur *Arca fœderis*, unde reſponſa Deus reddebat. In arca illa repoſitæ erant *Tabulæ duæ lapideæ*, quibus legem ipſe Deus inſcripſerat; *Vaſculum Mannæ*, & *Aaronis virga*. Hæc arca in templo poſt exſilium Babylonicum extructo non fuit. In primo ambitu ſive *Atrio gentium* erat (r) *Porta Specioſa* dicta, Orienti obverſa, ad quam claudum ſanarunt *Petrus* & *Johannes*; altitudinem habens 30 cubitorum; & tota ære Corinthio inducta. Porta, quæ ex adverſo huic in Atrium Judæorum ducebat, alta erat 50 cubitos. Quæ vero in Atrium Sacerdotum, 70. Ipſius verò templi porta cubitorum erat 90. Et aulæa pretioſiſſima ſpatium portarum æquabant. Quod in altiſſima hac ipſius templi porta ſuſpenſum erat *aulæum*, in duas partes ſciſſum eſt, à ſummo ad imum, quum *Servator noſter* in cruce exſpiraret. Templum hoc tam magnificum à *Tito Veſpaſiani* filio expugnatum, cum univerſa urbe incendio periit. Ad ejus templi latus Septemtrionale erat arx muniſſima (s) *Antonia* dicta, antea turris *Baris*, a Maccabæis munita. Arx illa per pontem ingentem Templo jungebatur. Erat & (t) *Crypta* quædam ſubterranea ex arce in templum ducta, per quam occulte milites in illud poterant evadere. Hæc conjicitur eſſe illa (u) *Turris Stratonis*, ad quam *Antigonus* à fratris ſatellitibus occiſus eſt. Ad auſtrale templi latus palatia erant ſumptuoſiſſima (x) *Salomonis*, & *filiæ Pharaonis*, *Tribunal*, & (y) *Domus Libani*. Atque hæc loca maxime illuſtria fuerunt in monte Moria. Templum vero illud latiſſima (z) *vallis Cedron* dicta circumdedit; in quam

(1) *Sita fuit Judæa ſecundum Terminos per Scripturam S S. definitos, intra lat. Bor. grad.* 31 & 33, *aut juxta alios* 34, Luytſ.

(a) Sibor fl. (b) Rhinocorura. (c) Raphia. (d) S. Hieronymi cellula. (e) Anthedon. (f) Palæſtina proprie dicta. (g) Geth. (h) Accaron. (i) Judææ fines. (k) Hieroſolyma ſeu Solyma. (l) Civitas David. (m) Moria mons in quo Templum. (n) Atrium gentium. (o) Atrium Judæorum. (p) Porticus Salomonis. (q) Atrium Sacerdotum. (r) Porta Specioſa. (s) Antonia arx ſeu Barim turris. (t) Crypta. (u) Turris Stratonis. (x) Palatium Salomonis & Tribunal. (y) Domus Libani. (z) Cedron vallis.

ma urbium Orientis, non Judææ modo. *Titus Veſpaſianus* captam totam diruit. *Ælia Capitolina* poſtea dicta, cum ab *Ælio Adriano*, mutata nonnihil loci regione, reſtitueretur. Nunc Turcis incolis *Gutz* eſt. Reliquæ Judæorum urbes celebres fuere in litore μ *Aſcalon*, magna, & non minor ν *Azotus*; item ξ *Jamnia*, & ο *Joppe*, Phœnicum urbs antiquiſſima, quam [l] Mela [m] ac Plinius [n] antiquiorem terrarum inundatione prædicant. Hic *Andromedam* belluæ marinæ expoſitam fuiſſe fabulati ſunt. Intus π *Emmaus*, vicus antè, &

Aſcalon. Azotus. Jamnia. Joppe. Emmaus.

quam *Jacobus Apoſtolus* de ſummo turrium faſtigio præceps datus eſt. Moriæ vicinus eſt in Meridiem (a) *Sion* mons, in quo præter *Arcem* (b) & *Sepulchrum Davidis*, *Annas* & *Caiphas* Pontifices ſua ſcribuntur habuiſſe domicilia. In eodem monte duo excitavit *Palatia* Herodes, (c) *Cæſaris* & *Agrippæ*. In monte illo fuiſſe perhibetur *Cœnaculum*, in quo *Chriſtus Paſcha* comedit: & *Spiritus Sanctus* Diſcipulis datus. Qamquam alii in civitate inferiori ad *Portam Vallis* illum collocant locum. *Tabernaculum*, in quo *Arca fœderis*, in eo quoque fuit monte, antequam templum Salomonis eſſet extructum. In muro Orientali montis Sion ponitur & (d) *Turris Siloah*, cui ſubjecta *Piſcina Siloah*, in qua cœcus Chriſti juſſu oculos abluens viſum recepit. Tertius (e) *mons Acra* in inferiori & occidentali erat urbis parte. In eaque multæ arces & palatia. Ad Occidentalem templi partem erat (f) *arx Maccabæorum*, *Theatrum* & *Gymnaſium*, (g) *Berenices regia*, ac *Helenæ*, & (h) arx *Antiochi Epiphanis*, *Amphitheatrum*, & *Forum rerum venalium*. In Septentrionali civitatis parte, quæ *Filia Sion* appellata eſt, *Forum* erat *magnum* in conſpectu *Antoniæ* & *Prætorii Rom.* quod cum Antonia conjungebat (i) *Xyſtus*: in quem à *Pilato* Servatorem productum volunt, quum Judæis exhiberetur ſpinis coronatus, cum elogio; *Ecce homo*! Ex quo loco *Agrippa Rex* Judæos initio belli Judaici ab inſana belli adverſus Romanos cupiditate gravi oratione deterret. In eadem parte fuit (k) *Piſcina Probatica* ſeu *Betheſda*: in qua pecudes immolandæ lavabantur. Ejus Aquæ ab Angelo commotæ morbos ſanabant. Hic *Chriſtus* claudum *reſtituit*. Sequitur (l) *Bezetha* mons, & in eo (m) *Civitas nova*, quæ erat Septentrionalis Hieroſolymæ pars, ab Ortu in Occaſum reliquæ urbi prætexta. *Triplex murus* eam urbis partem includebat. Inter primum & ſecundum murum erat (n) *Palatium Herodis*. In eadem parte urbis habitabant attifices, mercatores, opifices, operarii, & reliquum vulgus. In iſto Herodis palatio erat *carcer*, ex quo per Angelum Domini liberatus *Petrus*. In muro iſto tres turres inſignes, (o) *Phaſelus*, *Mariamne*, & *Hippicus*. In Occidentali urbis angulo, ubi in Septentrionem flectunt mœnia, erat excelſa turris *Pſephina*, ex qua cœlo ſereno Arabia, & mare & extrema Judaici territorii conſpicerentur. E regione hujus turris extra mœnia erat (p) *mons Calvariæ* ſive *Golgotha*: cui vicinus hortus in quo *ſepulchrum Chriſti*. Ad Orientale urbis latus extra mœnia eſt (q) *mons Oliveti*, inter quem & urbem (r) *Vallis Joſaphat* interjacet. Eam vallem (s) *torrens Cedron* interluit.

HEKELII.

[i] Atque pulcherrimum.

[k] Ideoque & *Hieroſolyma Euſebio* Lib. IX. *Præparat. Evangelicæ* qs. *Hieron Salomonis*, h. eſt. *Ædes Salomonis* dicitur.

[l] *Solinus* in *Polyhiſt.* c. 47. p. 101. lin. 24. ſeq.

[m] Lib. I. c. 11. p. 165. lin. 10.

[n] Lib. V. c. 13. p. 72. lin. 8. ſeq.

BUNONIS.

μ (t) *Aſcalon* [o], *Semiramidis* patria, fuerat urbs Philiſtæorum ad ipſum maris portum, 720 ſtadiis Hieroſolymis diſtans, nobilis olim ac potens. *Samſon* huc irrupit, & 30 viris manu ſua interfectis, veſtes detraxit, eiſque dedit, qui ænigma ſolverant. Venit tandem hæc urbs in Judæorum poteſtatem.

ν Quatuor ab illa urbe leucis diſtat (u) *Azotus* ſive *Aſdod* opidum, in quo (x) *Idolum Dagon*, piſcis habens caput [p]. *Judas Maccabæus*, poſteaquam *Bacchidis* copias fudiſſet, & fugientes *Azotum* uſque perſequutus eſſet, hoſtium multitudine circumventus heîc occubuit; cujus frater Jonathan urbem hanc direptam incendit [q]. Spiritus Domini huc tranſtulit *Philippum*, quum Eunuchum docuiſſet ſalutis viam.

ξ (y) *Jamnia* opidum medio prope intervallo ſitum erat inter Joppen & Geth Philiſtinorum. Ejus portum captum cum navibus exuſſit *Judas Maccabæus*.

ο (z) *Joppe* [r] in tribu Dan urbs maritima erat, ubi olim portus Judæorum commodiſſimus. Trabes etiam cedrinas in Libano cæſas ratibus compactas huc mittebat *Hiramus* ad Salomonem. Hic navim conſcendit *Jonas* conſpectum Dei fugiens. *Petrus Apoſtolus Tabitham* defunctam hic in vitam revocavit; unde à *Cornelio* Centurione Cæſaream evocatus eſt [s].

π (aa) *Emmaus* nobilitatum victoriâ Maccabæi, & facto *Servatoris*, quo ſe Diſcipulis duobus aperuit, eo ipſo die, quo à mortuis reſurrexerat [t]. Poſtea hoc opidum dictum eſt *Nicopolis*.

HEKELII.

[o] A Conditore *Aſcalo Hymenei* Filio ita nuncupata.

[p] Conf. *Judic.* XVI. 23. & 1. *Maccab.* X. 83.

[q] Vid. 1. *Maccab.* loc. cit. v. 84.

[r] A *Pulchritudine* vel *Decore* nomen habens.

[s] Hodie *Sappho* à *Barbaris* appellatur.

[t] Vid. *Lucæ* XXIV. 13.

BUNO-

(a) Sion mons. (b) Arx Davidis, ejuſque ſepulchrum. (c) Cæſaris & Agrippæ Palatia. (d) Siloah turris & piſcina. (e) Acra mons. (f) Arx Maccabæorum. (g) Berenices regia. (h) Arx Antiochi. (i) Xyſtus. (k) Piſcina Probatica. (l) Bezetha mons. (m) Civitas Nova. (n) Palatium Herodis. (o) Phaſelus, Mariamne & Hippicus & Pſephina turres. (p) Calvariæ mons ſeu Golgotha. (q) Oliveti mons. (r) Joſaphat vallis (s) Cedron torrens. (t) Aſcalon. (u) Azotus ſeu Aſdod. (x) Dagon Idol. (y) Jamnia. (z) Joppe. (aa) Emmaus ſeu Nicopolis.

& ρ *Lydda*, & σ *Hierichus*, quæ Jericho in ſacris literis: & prope Hieroſolyma τ *Bethlehem*, vel nobiliſſima in toto orbe terrarum, *JESU CHRISTI* humani generis Servatoris natalibus. At pars Judææ *Peræa* dicta fuit, hoc eſt, *Ulterior*; quia πέραν τοῦ Ἰορδάνου, id eſt, trans Jordanem, ſita. In ea υ *Macherus*, ſecunda quondam arx Judææ ab Hieroſolymis. Lydda. Hierichus. Bethlehem. Peræa. Macherus.

JORDANIS FLUVIUS.

V. Sed de *Jordane* hoc loco retuliſſe conveniat. *Jordanis* igitur amnis, qui Hebræis *Jarden*, oritur, ut auctor eſt D. Hieronymus, ex duobus fontibus haud procul à ſe diſſitis, quorum alteri *Jor* nomen eſt, alteri *Dan*; conjuncti nomen amni faciunt *Jordan*, ſive Jordanis. Ipſe amœnus, & quatenus locorum ſitus patitur, ambitioſus; accoliſque ſe præbens, veluti invitus *Aſphaltiten* lacum dirum natura, petit, à quo poſtremo ebibitur, aquaſque laudatas perdit, peſtilentibus miſtas. At à fontibus CCCLXXXIV circiter ſtadia prolapſus, ubi prima vallium fuit occaſio, in *lacum* ſe fundit *Samochoniten*; inde in multo majorem, quem Latini *Geneſaram*, Græci *Geneſaritin* & *Tiberiadem*, ab opidis appoſitis dixerunt. Sacrorum librorum ſcriptores eadem ratione ſtagnum *Genezareth* & mare *Tiberiadis* vel *Galilææ* vocant. Inde Samariam Judæamque perfundens, tandem Aſphaltite lacu retinetur. Jordanis fl. Lacus Geneſera, ſeu Mare Galilææ.

ASPHALTITES LACUS.

VI. *Aſphaltites* [u] nihil præter bitumen gignit; unde & nomen ἀπὸ τῆς ἀσφάλτου. Neque piſces, neque ſuetas aquis volucres patitur, ſapore corrupto & gravitate odoris peſtifer. Item propter (1) magnitudinem & aquæ immobilitatem *Mortuum Mare* dicitur. Nam neque ventis impellitur, reſiſtente turbinibus bitumine, quo aqua omnis ſtagnatur; neque navigationis patiens eſt, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur; nec materiam ullam ſuſtinet, niſi quæ alumine illinatur. At nullum corpus animalium recipit: Tauri camelique fluitant, periti imperitique nandi perinde attolluntur. 2 Aſphaltites lacus ſeu Mare mortuum.

(1) *Ex ſententia Joſephi ab Aquilone in Auſtrum ad quingenta & octoginta ſtadia, atque ab Occidente in Orientem ad centum & quinquaginta ſeſe diffundit.*

CAP.

BUNONIS.

ρ (a) *Lydda* à Jamnia verſus Ortum erat; hic *Æneam* Paralyticum verbo ſanavit *Petrus Apoſtolus*.

σ (b) *Hierichus* urbs olim magna & permunita; eademque miræ amœnitatis & ubertatis agrum habebat. *Roſas* generoſiſſimas poſſidebat & palmeta; unde & *Palmarum urbs* dicta eſt. *Balſamum* quoque incredibilis fragrantiæ prope ſolus ager Hierichuntinus gignebat. *Joſua* eam urbem ſine ullis machinis expugnavit. Quum Judæa in quinque Toparchias à Gabinio diſtribueretur, *Hiericho* una earum fuit. Chriſtus *Zacchæum* hic publicanum ſuſcepit, & *Bartimeo cæco* viſum reſtituit: Aliis item duobus; quum hinc diſcederet.

τ *Bethlehem* in finibus Juda & Benjamin erat.

υ *Macherus* [x] haud longe aberat à Maris mortui parte Septentrionali. *Alexander* Rex id caſtellum primo ædificavit: *Herodes M.* amplificavit & exornavit. In eadem arce *Johannes Baptiſta* aliquandiu in vinculis habitus, demum capite multatus eſt; eodem in loco ſepultus ſcribitur, uti & *Eliſæus* atque *Abdias* Prophetæ [y].

HEKELII.

[u] Vel *Aſphaltus*.

[x] Et *Machærus*.

[y] Caſtellum hoc incolentes dicuntur Machæritæ.

REISKII.

2 (c) Univerſus terrarum orbis ex Judæorum ſenſu partes complectitur duas, 1° ארץ ישראל i. e. *terram Iſraelis*, 2° חוצה לארץ i. e. *extra terram*, extraneas nempe regiones, quotquot ſunt: (d) Idemque orbis duos comprehendit populos, unum ישראל i. e. *Iſraelitas*, alterum אומות העולם i. e. *nationes mundi*: Quales in una terra Chananæa numerabantur undecim, pro numero filiorum, quos Chanaan procrearat. Sed ex illis præcipuæ ſeptem, unaque harum potentiſſima Philiſtæa, quæ toti Palæſtinæ apud exteros nomen addidit. De Judæa vero quouſque patuit, hujuſque terminis, diviſione, partibus, urbibus, fluviis & montibus, auctores extraneos cum ſacra Scriptura, tabulas item noſtras quæcunque habentur, cum Judaicis & Talmudicis conciliare, hoc opus, hic labor eſt non exiguus. Sed plura Lightfothus, Bonfrerius, Bochartus, Spanhemius errata notant: plura notari ampli-

bis

(a) Lydda. (b) Hierichus. (c) Terrarum orbis duplex. (d) Et populus.

us poſſunt de metropoli præſertim ac templo magnifico, nec non hujus excidio, de quo nummi Romani adhuc ſuperſtites conteſtantur. Mirum eſt, Talmudicos Judææ ſeptem attribuiſſe maria (a) 1° *Mare Magnum*, i. e. mediterraneum, 2° *Tiberiadis*, 3° *Sodomiticum*, 4° *Samochonitis*, 5° *Mare Decbolta*, i. e. Arenoſum in lacu Sirbonis, 6° *Mare Apamiæ*, i. e. Regiunculæ Syriacæ ubi ſcaturigo ſive Jordanis phiala, quam Fl. Joſephus lacum nominat; 7° *Mare de Schaliitb*, de quo docti conjiciunt, idem eſſe, quod mare Jezor apud Jerem. c. 49. v. 32. dicitur. Vid. Lightf. Chorogr. Animadverſ. ubi fl. Jordani non duos fontes (b), quæ communis opinio eſt, ſed *unicam Paneadæ* multis rationibus vindicavit, cap. 67. Huic adde minores fluvios Ciſon, Jarmoch, Pigah, Arnon, Jabok, itemque fluvium Sabbaticum, quem nominant, notatu digniſſimum. Plura nunc omitto, Itineraria, tum Rabbinica R. Benjamin Tutelenſis, & R. Anonymi de Cippis ſepulchriſque Patrum veterum ac Prophetarum, tum Chriſtiana eaque aut recentia, quæ Radzivil Princeps illuſtriſſ. Chriſtoph. Furerus, Neitſchiz & Trein-lov ediderunt, aut vetera Monachorum aliorumque hominum plura.

(a) Maria ſeptem. (b) Jordanis fontes.

CAP. XXI.

Samaria, Galilæa, Phœnice, & Libanus.

SAMARIA. I

I.

Samaria. Sebaſte. Neapolis. Gamala. Apollonia.

JUdææ jungitur α *Samaria*, aliquanto latius juxta litus extenſa; quippe, & *Joppe*, & *Azotus*, & *Aſcalon*, Samariæ opida, ab auctoribus uſurpantur. Caput regionis eſt β *Samaria*, quæ & *Sebaſte*, γ *Neapolis*, & δ *Gamala*, atque in litore ε *Apollonia*.

GA-

BUNONIS.

α (a) *Samaria* inter Judæam & Galilæam interjacet [*a*].

β A monte *Garizim*, & urbe *Sichem* non longè aberat mons *Semaron*, in quo *Samaria* ab Amri Iſraëlitarum Rege condita, Regum illorum ſedes fuit. Expugnata demum eſt ab Aſſyriorum Rege *Salmanaſſere* & Rex Oſea cum univerſo populo captivus abductus. In regiones illas ſubmiſit Salmanaſſer gentem Perſicam, *Chutæos* à flumine *Chuto* ita dictos, Judæis inviſos. Ipſa verò urbs Samaria hodiè in ruinis jacet. Prope eam ſunt montes *Bethel* & *Dan*, in quibus volunt duos aureos vitulos ab Hierobeamo poſitos. (b) *Sichem* verò poſtea appellata *Neapolis*; unde *Juſtinus Martyr* ortus. *Neapolis* illa tum temporis, ut *Scaliger* ad num. *Euſeb.* 2157 docet, metropolis Samariæ fuit. Poſtremo deductis eo colonis, Veſpaſiani aut Domitiani auſpiciis *Flava Cæſarea* appellata eſt.

γ (c) *Neapolis* & *Mabortha*, quæ demum fuit, antiquiſſimis temporibus erat (d) *Sichem*, ubi Dinæ Jacobi filiæ ſtuprum illatum ab; poſtea deſtructum excitavit Jeroboam, Servatoris ævo vocata eſt *Sichar*.

δ (e) *Gamala* in monte ſita erat cameli figuram referente, cujus capiti arx, gibbo reliqua urbs inhærebat. Expugnata eſt ab *Alexandro* Judæorum Rege; ac deinde quoque à *Veſpaſiano*. Ab ea urbe circumjacens regia dicta eſt *Gamalitica*. Ponitur verò urbs illa trans Jordanem ab Orientali Maris Galilææ latere paullum remota.

ε (f) *Apollonia* ad maris Interni litus à Joppe verſus Septentrionem jacet.

HEKELII.

[*a*] Ejus *Deſcriptionem* vid. ap. *Flavium Joſephum* Lib. III. de *Bello Judaico* c. 2. p. 704. Edit. *Frobeniano-Baſil.*

REISKII.

1 (g) *Samaria* primas origines nomenque ſuum non ab Samaræis Zamari, unius inter filios Chamanæos poſteris traxit, nec ab Hebraïco verbo שמר *Schamar*: quaſi שומרין i. e. *cuſtodes* vel *obſervatores* dixeris (quæ ſententia Elmacini Arabis fuit in Hiſtor. Sarac. p. 118) ſed ab *Samero*, qui montem arcemque Ambro, Iſraëlitico regi vendidit, ut nova urbs nempe Samaria ſuperſtrueretur. Sed Sichemitæ hodierni hunc nominis auctorem ſuum refugiunt, ac ſeſe *filios Iſraëlis Samreos, populum ſanctum, puros legis Moſaicæ obſervatores* in utraque profitentur Epiſtola, quam nobiliſſimus Ludolfus ſibi reſcriptam cum notis edidit: Amplius omnes è *filiis Joſephi Juſti, e tribubus Ephraim & Manaſſe ortos* ſeſe volunt; libros ſolum Moſaïcos & librum Joſuæ ab ſuis recipi legique; feſta item vetera ſibi ſupereſſe; codicem legis MStum ab ipſo Abiſa, Pinhaſi filio; ſepulchra etiam Prophetarum, virorumque ſanctorum aliquot: Denique ſub finem breve hoc religionis ſymbolum annectunt: *Fides mea in te Domine, & in Moſe, filio Amram, ſervo tuo, & in lege ſancta, & in monte Garizim, Domo Dei, & in die ultionis & retributionis.* Judæi hodierni eos כותים i. e. (h) *Cuthæos* nominant propter Aſſyriacas à Salmanaſſare huc miſ-ſas

(a) Samaria. (b) Sichem ſeu Neapolis. (c) Neapolis. (d) Sichem ſeu Sichar. (e) Gamala. (f) Apollonia. (g) Samaria. (h) Cuthæi.

G A L I L Æ A.

II. Ultima Palæſtinæ eſt ζ *Galilæa*, cujus caput in litore η *Turris Stratonis*, eadem poſtea *Cæſarea Stratonis*, ſive *Cæſarea Palæſtinæ*, ab Herode Rege de novo condita. Intus ad Lacum Geneſaram, ſeu mare Galilææ, ϑ *Capernaum*, ι *Julias*, κ *Bethſaida*, λ *Tiberias*, μ *Tarichea*, inter lacum & mare Phœnicium ν *Nazareth*, Chriſti Redemptoris noſtri domicilium: & ξ *Cana*

Galilæa. Turris Stratonis ſeu Cæſarea. Capernaum. Julias. Bethſaida. Tarichea. Nazareth.

ſas colonias: Chus enim Chuzeſtan fuit ſive Suſiana, Bocharto auctore, ut tamen ſimul è Babele, Amida & Muſal deportatos incolas Elmacinus recte ſcripſerit. Una hodieque apud illos (a) *Sichem* claret, Samaria vero in ruinis jacet: Illa montibus cincta & convallibus amœnis, Cuthæorum ſedem præcipuam habet. Plura tum Geographica tum Hiſtorica ex Hottingeri Exercit. Anti-Morinianis, collectaneis Cellarii ad Hiſtor. Samarit. Notis ad Epiſtolam Samarit. & Hottingeri Theſauro Philol. peti poſſunt.

B U N O N I S.

ζ (b) *Galilæa* terminos habet Ptolemaïdem, ac Carmelum montem ad *Occaſum*; Samariam & Scythopolim, uſque ad fluenta Jordanis, ad *Meridiem*; ad *Ortum* Hippenem & Gadarim, & Gaulan itidem, regnumque Agrippæ; ad *Septentriones* denique Tyrum & Tyriorum fines.

η (c) *Cæſarea* illa incredibili magnificentia ab Herode aucta eſt. *Herodes Agrippa* Rex ab Angelo percuſſus hic expiravit [*b*]. *Cornelius Centurio* à Petro hic edoctus eſt æternæ ſalutis viam [*c*]. Hic *Philippus* & quatuor ejus filiæ prophetico ſpiritu dotatæ vixerunt [*d*]: & *Agabus* vincula D. Paulo prædixit [*e*]. Hic *D. Paulus* in vinculis egit biennium, & coram *Felice*, *Feſtoque* & *Agrippa* cauſam ſuam egit [*f*]. Hinc Romam ad Neronem miſſus eſt [*g*]. *Cæſarea* hæc ad formam proconſularem poſtea evecta eſt à Juſtiniano Imperatore. *Novell.* 103.

ϑ (d) *Capernaum* [*h*] ad mare Galilæum, Decapoleos urbs primaria, opibus & ſplendore præ cæteris illuſtris, ad dextram ſita erat in litore, ſecundo Jordane deſcendentibus, ubi is lacui ſe miſcet. Hæc civem habuit *Servatorem*: qui Nazareth relictâ, quam educatione ſuâ illuſtraverat, in urbem hanc migravit [*i*]. Hic plurima edidit miracula, & didrachma ſolvit per Petrum, mulierem 12 annos fluxu ſanguinis laborantem, atq; etiam centurionis ſervum hîc ſanavit. Ut verò Capernaum dextrum litus obſidebat, ita *Chorazin* tenebat lævum. Quæ urbes, quod ipſe Servator iis prædixerat, hodie in ruinis jacent.

ι (e) *Julias* ad litus maris Galilææ Orientale eſt.

κ (f) *Bethſaida* [*k*] in angulo illius maris Septentrionalis erat, urbs Decapoleos inſignis, ad viam ſita, quæ è Syria in Ægyptum ducit. Eſt hæc urbs *Petri*, *Andreæ* & *Philippi* Apoſtolorum patria. Cæco cuidam *Chriſtus* hîc viſum reddidit. Regio illa *Genezar* ſive (g) *Genezareth* appellatur; unde & mare vicinum appellationem habet.

λ (h) *Tiberias* metropolis & terminus Decapoleos regionis, urbiumque ejus maxima nomen ab Imp. *Rom. Tiberio* traxit; & ab ipſa *vicinum* (i) *mare Tiberiadis*. *Servator noſter* in ea regione quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia hominum ſaturavit [*l*].

μ (k) *Tarichea* ad Orientale maris Galilææ litus poſita, olim fuit urbs munitiſſima, à Veſpaſiano tamen expugnata.

ν (l) *Nazareth* in montis erat vertice. Hîc domicilium ſuum habuit *B. Virgo Maria*, & ab Angelo didicit, ſe fore Meſſiæ matrem [*m*]. Ibidemque educatus eſt *Chriſtus*, ac deinde docuit in eorum Synagoga; etſi eo eventu, ut impii cives eum præcipitare conarentur de abrupto montis. Cæterum in *Galilæa Inferiori* eſt mons *Hermon*, quem Sidonii vocant *Sirium*, & Amorrhæi *Senir*. *Inferior* (m) *Galilæa* Auſtralis eſt; ut *Superior* (n) Septentrionalis.

Cæterum (o) *Palæſtina* in *duodecim Tribus* gentis Iſraëliticæ ita fuit diviſa, ut per Jordanem diſtinguerentur in *Orientales duas* cum *dimidia*, & *Occidentales novem*, cum *dimidia*. *Orientales trans Jordanem* erant, (p) *Tribus Ruben* ad Mare Mortuum in parte Auſtrali; (q) *Tribus Gad* inde verſus Septentrionem huic habitabat contigua; & inde porro verſus Septentrionem (r) *Dimidia Tribus Manaſſe*. Cis Jordanem reliquæ incoluerunt *Tribus*; ac ſunt *Occidentales*. Verſus Septentrionem, extremas hujus Terræ regiones, ad ripas Jordanis, ubi is primum ſcaturit, ad mare uſque Galilææ poſſedit, (s) *Tribus Nephtalim*: huic inde verſus Auſtrum ad litora maris Galilææ contigua erat (t) *Zabulon Tribus*; cui iterum verſus Meridiem contermina fuit (u) *Tribus Iſſachar*; quam ſequuta Dimidia (x) *Tribus Manaſſe*; indeque (y) *Ephraim Tribus*; ac porrò (z) *Tribus Benjamin* ad partem Maris Mortui pertingens; cui confinis erat (aa) *Juda Tribus*; inter Mare Mortuum, & Tribum Simeon incolens. Tenebat enim (bb) *Simeon Tribus* Palæſtinæ partes Auſtrales inter Judam & Philiſtæos. At (cc) *Dan Tribus* verſus Septentrionem Simeoni contigua erat, inter eandem, partem Judæ, Benjamin & Philiſtæos interjacens. At (dd) *Tribus Aſer* Superioris Galilææ partem inter Tribum Nephtalim & Phœnices incoluit, quos ex munitis urbibus maritimis ejicere non valuit. Pleniorem Palæſtinæ cognitionem, qui deſiderat, adeat *Adrichomium*, *Buntingium*, aut *Heidmannum* [*n*]; qui ejus Terræ plenam perfectamque nobis dederunt deſcriptionem.

H E K E L I I.

[*b*] Act. XII. 23.
[*c*] Act. X. 25. ſeq.
[*d*] Act. XXI. 8, 9.

Bbb [*e*] Loc.

(a) Sichem. (b) Galilææ termini. (c) Cæſarea. (d) Capernaum. (e) Julias. (f) Bethſaida. (g) Geneſareth regio. (h) Tiberias. (i) Tiberiadis mare. (k) Tarichea. (l) Nazareth. (m) Galilæa Inferior, & (n) Superior. (o) Palæſtinæ in 12 Tribus diviſio. (p) Ruben. (q) Gad. (r) Manaſſe dimidia. (s) Nephtalim. (t) Zabulon. (u) Iſſachar. (x) Dimidia Manaſſe. (y) Ephraim. (z) Benjamin. (aa) Juda. (bb) Simeon. (cc) Dan. (dd) Aſer.

CanaMinor. ξ *Cana Galilææ*, ſive *Minor.* At notandum hoc loco, unam equidem hanc eſſe Græcis Romaniſque ſcriptoribus Galilæam: in ſacris autem literis *duas* cenſeri; quarum altera jam explicata, *Inferior* eſt cognomine; altera vero Phœnices pars eſt, *Galilæa Superior* dicta, ſeu *Galilæa Gentium.* 2

P H O E N I C E.

Phœnice. III. *Phœnice* antè erat, quicquid terrarum inter ο *Eleutherum* flumen, & *Peluſium* opidum Ægypti mari Interno objacet. At poſtea Phœnices termini conſignati ſunt duo amnes, à Meridie *Cherſeus*, à Septentrione *Eleutherus.* Hæc igitur ſacris ſcriptoribus in duas dividitur partes; π *Galilæam* Superiorem ſive Gentium, quæ eſt inter *Cherſei* fluminis oſtia & Antilibanum montem; & ρ *Syrophœnicen* inter Antilibanum & Libanum. Urbes in univerſa Phœnice claræ in litore σ *Ptolemais*, antè *Ace* dicta, ſacris literis *Acon*:

Galilæa ſuperior. Syrophœnice. Ptolemais.

[e] Loc. cit. V. 10. ſeq.
[f] Act. XXIV, XXV, & XXVI.
[g] Act. XVII. V. 1.
[h] Quod *Agrum Pœnitentiæ*, vel *Villam Conſolationis*, aut *Propitiationem Pœnitentis* denotat.
[i] Unde & *ſua Civitas* dicitur *Matth.* XI. 1.
[k] Propriè *Domum Frugum*, vel *cibariorum*, aut *Domum Venatorum*, vel *inſidiantium* deſignans.
[l] Joh. VI. 1. ſeq.
[m] Luc. I. 31. ſeq.
[n] *Adamnanum S. Arcurphum, Franciſc. Alcharottum, Arandam, Dubliulium, Stephanum Mantagazam, Medinam, Jod. Meggezium, Joan. Paſcham, Guil. de Rubriquis, Joannem Soarium, Joan. Georgium Tibianum, & Ludovicum Tſchudiſium.*

BUNONIS.

ξ (a) *Cana* hæc haud longe à Nazareth verſus Septentrionem, ad latus montis *Carmel* ſita alumnos habuit *Simonem Cananiten* Apoſtolum, & *Nathanaëlem.* Hic aquam in vinum mutavit *Servator* [o], & poſtea abſens regii cujuſdam filium, qui in urbe Capernaum animam agebat, verbo ſanavit [p].

ο (b) *Eleutherus* fl. in Ituræa, Libano monte editus, Galilæam gentium perluens inter Tyrum & Sareptam in Mare abit Mediterraneum. Teſtudinum magnam vim in hunc fluvium certo anni tempore aſcendere è mari Phœnicio Plinius [q] Auctor eſt. Eundem fluvium (c) *Sabbathium* illum nonnulli volunt, quod per ſex tantum dies fluat; at ſeptimo, id eſt, ſingulis Sabbathis deficiat ac fluere ceſſet. *Plin.* l. 31. c. 2. *Iſidorus* l. 13. c. 13. *Joſephus* de bello Jud. l. 7. c. 24. Eum viſum venit Veſpaſianus. Adrichomius exiſtimat eſſe amnem illum, qui in Cantico Salomonis *Fons hortorum* appellatur.

π (d) *Galilæa Gentium* ſive *Superior*, erat extra Eleutherum, intra eundem fluvium & Jeptaël, ſive tribum Zabulon.

ρ In *Syrophœnicia* erat (e) *Campus Libani*, in quo *D. Georgius* fertur occiſo Dracone filiam Regis virginem liberaviſſe. Per eam regionem fl. (f) *Adonis* decurrit.

σ (g) *Ptolemais* ab Ægyptio quondam Rege nomen adepta, hodieque *Accon* nominatur, quondam *Claudii Cæſaris* colonia; aſſignata quidem in diſtributione terræ fuerat tribui *Aſer*: Verùm quod urbs munitiſſima foret, & cives bellicoſi, ab Iſraëlitis occupari non potuit. (h) *Jonathan*, Judæ frater, à *Tryphone* in hanc civitatem invitatus dolo capitur, ibidemque occiditur. Poſteà variâ hæc urbs fortunâ uſa, modò Chriſtianis paruit, modò Saracenis, à quibus penitus exciſa, attamen reſtaurata eſt. Duobus ab urbe ſtadiis præterlabitur fluviolus (i) *Beleus*, ſeu *Belus*; cui propè erat (k) *ſepulchrum Memnonis*; ibidemque vallis *vitream* emittens *arenam*: quam quum exhauſerint multæ naves pariter accedentes, locus idem rurſus impletur. Mons qui (l) *Scala Tyriorum* dicitur, ad Septentrionem centum ſtadiis eſt ab urbe; neque longè amplius (m) *mons Saron*, vineis præſtans. *Joſephus, Plinius.*

HEKELII.

[o] Joh. II. 7. ſeqq.
[p] Joh. IV. 47. ſeqq.
[q] Lib. IX. c. 10. p. 154. lin. 42. ſeq.

REISKII.

2 (n) Galilæa Hebraïce גליל גלילא à *convolvendo*, quaſi κατακυλιστὴν, i. e. *tractu ſuo convolutam* dixeris, duplex apud Talmudicos habetur עילאה ותתאה i. e. una *ſuperior*, quam Joſephus τὴν ἄνω vocat, alteraque *inferior*, quam Græce τὴν κάτω nominat: Illa Septemtrioni propior ad Syros & Phœnices, hæc Auſtro vicinior ad Peræam & transjordanicam patet: Illa *cum additione gentium*, quas tangit; hæc *ſimpliciter & abſolute* in ſacris extraneiſque ſcriptoribus κατ' ἐξοχὴν Galilæa dicitur, & CHRISTO JESU nomen Galilæi à Nazaretha opido, quin Chriſtianis omnibus Galilæorum ſcomma inter Gentiles addidit. Utraque Tetrarchiam aliquamdiu ſub Herodibus; poſt hac Præſidialem, ultimo Conſularem provinciam continuit. (o) Nam Palæſtina ſub Impp. Romanis triplex in Diœceſi Orientis fuit: *Prima* nempe Conſularis, cujus caput Cæſarea poſt Hieroſolymæ ruinas; *ſecunda* Præſidialis, & *tertia* æque Præſidialis, quàm *Salutarem* alio dixerunt nomine. Plura ex Lightfooto de moribus & dialecto pete; Si lubet, adde noſtram de Linguâ vernaculâ JESU CHRISTI Diſſert. Libro de imaginibus CHRISTI ſubjunctam.

BUNO-

(a) Cana Galilææ. (b) Eleutherus. (c) Sabbathius fl. (d) Galilæa Gentium. (e) Campus Libani. (f) Adonis fl. (g) Ptolemais. (h) Jonathan occiſus. (i) Beleus fl. (k) Memnonis ſepulchrum. (l) Scala Tyriorum mons. (m) Saron mons. (n) Galilæa duplex. (o) Palæſtina triplex.

con : τ *Tyrus* quondam inſula, poſtea verò Alexandri oppugnantis operibus continens facta; *Zor* dicitur in ſacris Scriptis; & nunc *Sur* incolis; olim portu clara, urbibus genitis in Africa *Lepti*, *Utica*, & illa Romani Imperii æmula *Carthagine*, etiam *Gadibus* extra orbem conditis. Poſtea verò omnis ejus nobilitas conchylio atque purpura conſtitit. Sequitur υ *Sarepta*, Eliæ Prophetæ hoſpitio nota. Dein diu opulenta φ *Sidon*; antequam à Perſis caperetur, maritimarum maxima; artifex vitri; Thebarumque Bœotiarum parens. χ *Berytus*, quæ & *Felix Julia*, nunc etiam clara *Baruto*; ψ *Byblus*, ω *Botrys* & α *Aradus*. Inter hanc & Botryn β *Tripolis*, quam Tyrii, Sidonii & Aradii conditores obtinuerunt: dicta ex numero trium opidûm, ſingulis inter ſe ſtadiis diſtantium. Intus γ *Antaradus*, δ *Palæobyblus*, ε *Marathus*. Mons nobilis ζ *Libanus*, à tergo Sidonis orſus MD ſtad. in Cœleſyriam uſque porrigitur. Huic par

Tyrus.
Zor.
Sarepta.
Sidon.
Berytus ſeu Felix Julia.
Byblus.
Botrys.
Aradus.
Tripolis.
Antaradus.
Palæobyblus.
Marathus.
Libanus mons.

BUNONIS.

τ (a) *Tyrus* urbs duriſſimæ rupi impoſita, undique fluctibus marinis alluebatur, unde munitiſſima, & opulentiſſimum erat emporium. *Hiramus* Rex Tyri erat, qui Salomonem in exſtruendo templo adjuvit. Expugnata hæc urbs primùm à *Nabuchodonoſore* Chaldæorum Rege, ac deinde ab *Alexandro M.* [r] *Tyria purpura* in pretio erat. Ipſi Tyrii re navali præſtantes, armorum peritiâ excellebant, adeoque tribus Aſer nec hos potuit expellere habitatores. *Paulum Apoſtolum* inde Hieroſolymam abeuntem fideles Tyrii cum uxoribus & liberis proſequuti ſunt ad litus uſque; ac poſteà mirâ conſtantiâ Chriſtianam defenderunt fidem; donec à Saracenis demum capta eſt urbs, qui eam hodiè tenent. Tyrus [s] patria fuit *Porphyrii* Philoſophi, item *Maximi* Philoſophi Platonici, & *Ulpiani* JCti. 30 ſtadiis à Tyro aberat *Tyrus Antiqua*, Ortum verſus, (b) *Palæotyrus* [t] etiam appellata. Inter utramque erumpunt *fontes*, quorum maximus (c) *Aquarum viventium* dicitur *puteus*.

υ *Sarepta*, Hebræis *Sarphat*, inter Tyrum & Sidonem interjecta erat. Magnam olim atque ſplendidam fuiſſe urbem, ex ruinarum reliquiis colligitur. Vino generoſo etiam fuit nobilis Sarepta.

φ (d) *Sidon* à Tyro ducentis abeſt ſtadiis, urbs [u] pervetuſta; quæ à *Sidone* primogenito Chanaan originem & appellationem habet, ipſi Tyro plerisq; rebus ſimilis [x].

χ (e) *Berytus* ſupra Sidonem ad idem eſt mare; adeoque inter Byblum ad Septentrionem & Sidonem ad Meridiem.

ψ (f) *Byblus* hodiè *Gibeletto*, in eodem litore inter Berytum & Tripolin eſt [y].

ω (g) *Botrys* vel *Botrus*, hodie *Vadro*, aliis *Botrun*, item *Elſatron*, aut *Beteron*, inter Tripolin & Byblum ponitur.

α (h) *Aradus* 12 mill. paſſ. à Tripoli verſus Septentrionem eſt, hodie vulgò *Laraca*: in tabulis itin. *Ortoſiæ*. At ſecundum Ptolemæum *Aradus* minuta inſula ante oſtium Eleutheri fl. Strabo tamen eam 20 ſtadiis abeſſe à terra dicit. *Eſt autem Aradus ſaxum* [z] *a mari circumfuſum*, inquit ille [a], 7 *fere ſtadiorum ambitum habens, habitationibus plenum: tanta hominum multitudine ad hoc uſque tempus, ut domus inhabitent multis faſtigiis* [b] *aptas* [c]. A Sidoniis exulibus creditur condita.

β (i) *Tripolis*, ut *Strabo* ait, à re ipſâ accepit nomen, quòd condita à tribus urbibus Tyro, Sidone, & Arado. At *Pomponius* & *Diodorus* cum Auctore noſtro ita dictam urbem tradunt, quod tria eo loco fuerint opida diſtincta. Hic circiter (k) *Macras* campus fuit, in quo mortuus viſus eſt Serpens, jugeri longitudine, craſſitudine tanta, ut equites ex utraque parte exiſtentes alter alterum videre nequiret, rictu eo, qui hominem equo inſidentem reciperet, exuviarumque ſquamam quamlibet clypeo majorem. *Strabo*.

γ (l) *Antaradus* nonnullis hodiè *Tortoſa* urbs maritima eſt: Si verò urbs mediterranea eſt, alia illa fuerit à Tortoſa.

δ (m) *Palæobyblus* à Beryto VII, & à Byblo XII, mill. paſſ. abfuit, in Tab. itin. legitur Balbyblos.

ε (n) *Marathus* à Tripoli verſus Septentrionem eſt.

ζ (o) *Libanus mons* Phœniciæ celeberrimus; Cedris aliiſque arboribus olim decorus, herbis ſalutaribus ac fragrantiſſimis ſparſus, marmoribus candidiſſimis ſuſtultus, multas accolis conciliat utilitates. Hinc lapides & ligna ad ſtructuram templi aliorumque petita. Victimæ etiam in templo immolandæ magna ex parte in vallibus Libani saginabantur. Thuris etiam optimi magnam olim gignebat copiam; unde & pro *thure Libanus* uſurpatur. Oriuntur ex illo flumina *Jordan*, *Chryſorrhoas*; *Eleutherus*, *Lycus*, *Adonis*. Montis illius hodiernam faciem, incolarumque conditionem pluribus deſcribit, qui ipſe hæc loca vidit & ſcrutatus eſt *D. Rauwolf*.

HEKELII.

[r] Vid. *Q. Curtii* Lib. IV. c. 4. ſect. 12. ſeqq.

[s] Quam *Curtius* loc. cit. c. 2. ſect. 2. & claritate, & magnitudine ante omnes Urbes *Syriæ Phœniciſque* memorabilem vocat.

[t] Teſtante denuò *Curtio* loc. cit. ſect. 4.

[u] In Termino *Judæ*.

[x] Hæc ſorte cecidit, Tribui *Aſer* obvenit.

[y] Meminit ejus *Curtius* Lib. IV. c. 1. ſect. 15.

[z] Seu Petra quædam.

[a] Lib. XVI. *Geogr.* p. 525. Tom. II. Oper.

[b] Seu tabulatis.

[c] Alii ſcribunt *Aratus*, uti ex Verſu illo *Avieni* eſt videre, qui ita ſonat: *Læva dehinc* Aratos Phœnicum *prejacet oram*.

(a) Tyrus. (b) Palæotyrus ſeu Tyrus antiqua. (c) Aquarum viventium fons. (d) Sidon. (e) Berytus. (f) Byblus. (g) Botrys. (h) Aradus. (i) Tripolis. (k) Macras campus. (l) Antaradus. (m) Palæobyblus. (n) Marathus. (o) Libanus mons.

par, interjacente valle, mons adverſus ℵ *Antilibanus* obtenditur, quondam muro conjunctus. In ea parte Phœnices, quæ *Galilæa Gentium* vocatur, mons eſt celebris ℑ *Carmelus*, & opidum in eo eodem nomine, quondam ι *Ecbatana* dictum. Cæterum ipſa gens Phœnicum ſolers hominum genus, & ad belli pacisque munia eximium. Literas & literarum operas, aliaſque etiam artes, maria navibus adire, claſſe confligere, imperitare gentibus, regnum præliumque commenti. 3

Mons Carmelus. Ecbatana.

BUNONIS.

ℵ Libano obtenditur (a) *Antilibanus*, quondam muro illi conjunctus. Inter hos montes concludit Strabo *Cœleſyriam*, & ſpatium ejus indicat. *Duo*, inquit, *ſunt montes, qui Syriam cavam includunt, æqualibus fere inter ſe ſpatiis diſſiti, Libanus & Antilibanus, paulo ſupra mare incipientes : Libanus prope Tripolim & Dei faciem ; Antilibanus prope mare Sidonium, deſinunt autem ad Arabiæ montes, qui ſunt ultra Damaſcum, & eos, qui ibi* Trachonitæ *dicuntur, in alios quoſdam montes, qui gleboſos & fructiferos habent colles. In medio concavitatem planam relinquunt, cujus latitudo ad mare eſt ſtadiorum* 200, *longitudo a mari in mediterranea dupla*. In hos montes (b) *Orontes* fl. labitur.

ℑ (c) *Carmelus* mons nobilis, in quo *Elias* Propheta Baalis cultores miraculo vicit, & ad torrentem *Ciſon* mactavit. Eſt tamen in tribu Juda quoqe *Carmelus mons* ; ubi habitavit *Nabal*.

ι In Carmelo opidum fuit ejuſdem nominis, quondam (d) *Ecbatana* dictum [d]. Atque hæc forte *Ecbatana* illa eſt, ad quam obiit *Cambyſès* Rex ; qui Ecbatanam Mediæ prius intellexerat, ab Oraculo monitus, fore, ut moreretur ad Ecbatanam, *Herod. l.* 3. Cæterum in eadem Syrophœnicia erat (e) *Cana Major*, *Syrophœniſſæ* illius patria, cujus filiam à dæmonio obſeſſam liberavit Servator.

HEKELII.

[d] Vid. *Plinii* Lib. V. H. N. c. 19. pag. 73. lin. 5. ſeq.

REISKII.

3 (f) Ultimæ Phœnicum origines quin ad Chanaänem pertineant, vix dubitatur, ad quem proximæ pertingant, adhuc dubitatum inter doctos video. Bochartus tamen illam aut ſuſtulit aut comminuit dubitationem, ac luculentius Lib. I. Chan. c. 1. oſtendit, Phœnices ortum & nomen ſuum *ab Anako deſumſiſſe*, dicique voluiſſe duobus Hebraïcis vocabulis בני ענק *Bene Anak*, i. e. *filios Anaki*, ſeu gentem ex hujus poſteris oriundam. Nec Viro doctiſſimo rationes deſunt, tum ab Analogia Grammatica, tum ab Antiquitatibus Punicis. in quibus multa veterum Anakæorum veſtigia commonſtrat. (g) Duplex autem Phœnicia fuit ; una *maritima* ſeu *exterior*, ad mare Syriacum ſita, & altera *mediterranea* ſive *interior*, Damaſco ac Libano vicina, ſacriſque Scriptoribus Aram-Dammeſek dicta : Illam Notitia Imp. Romani *primam* Phœniciam & Conſularem, hanc vero *ſecundam* & Præſidialem provinciam facit. (h) Syrophœnicia vero quin ſecuudæ aut interioris pars fuerit, nullus dubito, neque ab hac illam arbitror ſejungendam, licet Lightfooto aliter videatur. Interim Bochartus colonias Phœnicum per mare mediterraneum, & in omnibus huic vicinis regionibus, ac inſulis remotioribus diſperſas explicat, multaſque gentium origines, ſi quidem non ubique certas, tamen probabiles, ingenioſas & doctiſſimas docet.

(a) Antilibanus. (b) Orontes fl. (c) Carmelus mons. (d) Ecbatana. (e) Cana Major. (f) Phœnices unde orti. (g) Phœnicia duplex. (h) Syrophœnicia.

CAP. XXII.

Antiochene, Comagene & Cœleſyria.

ANTIOCHENE. 1

I.

α ANtiochenes, quæ ſequitur Phœnicen, caput eſt ipſa β *Antiochia*, cognomento *Epidaphnes*, urbs celeberrima, Syriam regentium ſedes. Inde non minori

Seleucis. Tetrapolis, ſeu Antiochene. Epidaphnes. Antiochia. Theopolis ſeu Seleucis.

BUNONIS.

α (a) *Antiochene* ſive *Seleucia* inter Syrophœniciam, Cœleſyriam, Comagenam & Internum Mare interjacet.

REISKII.

1 (b) *Antiochene* nomen ab Antiochia, hæc ab Antiocho, Seleuci Nicanoris patre, habuit. Seleucus Nicanor enim regno Syriaco & ſexaginta provinciis potitus, ſex Antiochias, totidemq; Seleucias exſtruxit ; Illas memoriæ patris, has vero matris perpetuæ dicatas. Hæc autem Antiochia monti Silphio vicina A. M. 3704 condita, ex vico pertenui tantam ad amplitudinem

(a) Antiochene ſeu Seleucia.

minori fama γ *Apamia*, δ *Laodicea*, & ε *Seleucia* cognomine *Pieria* : unde ipſa regio *Tetrapolis* dicta fuit, à quatuor urbium dictarum numero ; eadem & *Seleucis*. Mons eſt ζ *Caſius*, unde regio *Caſiotis* ; & alius η *Pieria*, regioque eodem nomine. Fluvii celebres, *Belus*, *Lycus* & *Adonis*.

COMAGENE.

II. Ultima Syriæ eſt ϑ *Comagene*. Caput quondam regni, poſteà provinciæ Romanæ, ι *Samoſata*, Luciano alumno maxime nota. Comagene. Samoſata.

COELESYRIA.

III. *Cœleſyria* à tergo dictarum Syriæ regionum, à Judæa Peræa ad Euphratem uſque protenditur, alterius Syriæ pars, κοίλη Συρία Græcis dicta, id eſt, κ *Cava Syria*. Partes ejus inſigniores ſunt, *Decapolis*, *Tetrarchiæ* & *Palmyrene*. Cœleſyria.

Deca-

plitudinem ſub Antiochis, Seleuci ſucceſſoribus, pervenit, ut ſedis regiæ ac metropoleos in oriente locum præcipuum teneret. (a) *Commagene* nomen à Commago vico & amne cognomine ſuſcepit, Antiochena longè inferior. Cœleſyria Libano & Antilibano concluſa, valles complectitur 25000 ſtadiorum latas, & duplo longiores : Hinc Arabes Geographi אלעור *Algaur* cum Nubienſe nominant, i. e. *cavam*, Græco nomini convenienter. Fabulas autem olet, quicquid de Adamo heic condito, & *terreſtri Paradiſo ad Damaſcum proxime tranſlato* Petrus du Val & plures Geographi memorarunt. Cæterum Notitia Imp. Romani *Syriam primam & ſecundam* ex ordine provinciarum conſtituit : Alii ex Agro urbium *Cyreſtriam*, *Damaſcenam*, *Zobæam*, *ſed Euphrateſiam* à fluvio denominant traduntque. (b) Huc ſane pertinet *Principatus Chriſtianorum Syriacus in monte Libano*, qui ſui juris equidem non eſt nec abſolutus, ſed Sultano Turcico vectigalis, Patriarchæ itidem ac Epiſcoporum arbitrio conſtrictus : Attamen ſua juriſdictione ac libertate quadam fruitur, neque Baſſis Turcicis ad obſequium tenetur.

BUNONIS.

β (c) *Antiochia*, cognomento etiam *Magna* dicta, ab oſtiis Orontis fl. remota eſt, qui urbem illam interluit, Hebræis *Reblatha* vel *Rebla* : Turcis hodiè vocatur *Antachio*. Secundum Suidam appellationem nacta eſt ab *Antiocho*. Hic ſedem fixit *Apoſtolus Petrus*, ac fideles Antiocheni primùm dicti ſunt *Chriſtiani*. Synodus [*a*] ibidem habita *Paulum Samoſatenum* damnavit [*b*]. Conſtabat Antiochia ex quatuor contiguis urbibus, quarum quælibet ſuo muro cingebatur. *Daphnes* lucus omnium amœniſſimus in ejus erat ſuburbio, cujus nullam arborem exſcindere vel diſtrahere licebat, *l.* 1 & 2. *C. de cupr. ex luc. Daph. non exc.* Eam urbem hoſtili incendio exuſtam Juſtinianus reſtituit, vocavitque *Theopolin*. *Templa Antiochena* contrarium ab aliis olim habebant ſitum ; Altaria enim non ſpectabant Orientem, ſed Occidentem : *Socrates*. Erat & hic *Paradiſus* ſive hortus amœnus ad Libanum.

HEKELII.

[*a*] I. Juxta *Alſtedium* An. CHR. 259.

[*b*] Et Patronos *Novatiani Schiſmatis* ; II. & III. verò circ. Ann. CHR. 269.

BUNONIS.

γ (d) *Apamia* ad eundem Orontem fl. à Seleuco Rege condita, ac de ſororis nomine dicta, hodiè vulgò vocatur *Damant*.

δ (e) *Laodicea* in litore maris fuit, ab Orontis oſtio paullum remota. Ejus urbis Epiſcopus fuit *Apollinaris*, qui pleroſque libros Biblicos Græco carmine Heroico reddidit [*c*].

ε (f) *Seleucia*, etiam *Coche* dicta, haud longè fuit ab Orontis oſtio.

ζ Suprà Seleuciam [*d*] eſt mons (g) *Caſius* ſeu *Caſſius*, cujus excelſa altitudo quarta vigilia Orientem per tenebras ſolem aſpicit. Ambitus ad cacumen 19 mill. paſſuum eſt : altitudo per directum 4. *Plinius* [*e*].

η (h) *Pieria*, ad ſinum pertingit Iſſicum, habetque (i) *Alexandriolam* urbem, quæ hodie vulgò *Alexandretta* vocatur. Ejus nominis urbes 17 numerant Euſtathius & Stephanus.

ϑ (k) *Comagene*, inter Ciliciam, Cappadociam, Euphratem, Cœleſyriam ac Seleucidem extenditur [*f*].

ι (l) *Samoſata* urbs ad Euphratem eſt *Luciani Athei*, & *Pauli Samoſateni* hæretici patria. In eadem Comagena quoque erat (m) *Germanicia*, Neſtorii hæretici patria, ad Amani montis radices poſita.

κ Illa Syriæ pars haud dubiè dicta eſt (n) *Cava*, quod Libani & Antilibani aliorumque montium occupet valles : ad quem modum fauces montium in Græcia ſunt apud Livium nomine *Cœle*.

HEKELII.

[*c*] Eſt & *Laodicea* non ſolum urbs *Syriæ*, ſed & celebris in *Aſia* Urbs, *Lyco* Flumini impoſita.

[*d*] Quam *D. Paulus Apoſtolus* peragravit.

[*e*] Lib. V. *Hiſt. Nat.* cap. 22. pag. 73. lin. 32. ſeq.

[*f*] Hujus Regionis Incolæ *Comageni* ſunt dicti, homines *Haruſpicinæ Peritia* præ cæteris nobilitati. Conf. *Juvenal.* Satyr. 6. v. 545. ſeq.

(a) Commagene. (b) Principatus Chriſti. Libanon. (c) Antiochia ſeu Theopolis. (d) Apamia. (e) Laodicea. (f) Seleucia. (g) Caſius mons. (h) Pieria. (i) Alexandriola. (k) Comagene. (l) Samoſata. (m) Germanicia. (n) Cava & Cœleſyria.

Decapolis. *Decapolis* regio à decem urbium numero dicta fuit. In his fuere, λ *Damaſcus* caput, μ *Opoton*, ν *Philadelphia*, ξ *Raphana*, ο *Scythopolis* deductis Scythis, antea *Nyſa* vocitata, à Liberi ſepulta ibi nutrice, π *Gadara*, ϱ *Hippos*, σ *Dios*, τ *Pella*, υ *Geraſa*, φ *Canatha*. Supra Decapolitanam regionem ſunt *Tetrarchiæ* numero XVII, regionum inſtar ſingulæ, & in regna deſcriptæ. Inſigniores ſunt, χ *Trachonitis*; & *Paneas*, in qua Jordanis fontes, & urbs ⸸ *Cæſarea*, cognomine *Paneæ* ſeu *Philippi*. Libanum montem ab Oriente tangit *Palmyrene*; cujus caput

Tetrarchiæ. Trachonitis. Paneas ſeu Cæſarea Philippi. Palmyrene.

BUNONIS.

λ (a) *Damaſcus* [g] quadraginta milliaribus Hieroſolymis diſtans, olim univerſæ Syriæ caput erat, cujus mœnia alluit (b) *Abana* fluvius, ac interluit *Parphar* ſive (c) *Chryſorrhoas*, qui ad mare non pervenit, in plura loca derivatus. Damaſcus vero appellationem habere à *Damaſco Eliezer*, Abrahami famulo, vult Hieronymus. At Joſephus eam conditam affirmat ab *Hus* Semi nepote. In ejus urbis vicinia Sauli impii conatus adverſum fideles divinitus repreſſi ſunt, factuſque ex perſecutore Apoſtolus. Hic *primi noſtri parentes* creati, ſi Burchardo Monacho fides habenda. In campo Damaſci à *Caino Abel* interfectus eſt, adeoque à *ſacco ſanguinis* denominata urbs, ſecundum traditionem Hebræorum apud *Hieron. in c. 27. Ezech.* Quo loco Propheta *vinum* apud Damaſcenos generoſiſſimum provenire innuit, & *lanam* coloris optimi; ſicuti noſtrâ etiam ætate variorum colorum ſerici, goſſipini & byſſini panni, qui noſtris appellantur *Damaſceni*, ad nos afferuntur. Et habet Syria non modò *oves* lanæ præſtantiſſimæ; ſed & peculiare earundem genus, quarum caudæ cubiti habent latitudinem. *Ariſtot. l. 8. Hiſtor. Animal. c. 28. Plin. l. 8. c. 48.*

μ (d) *Opoton* ad Chryſorrhoam ſeu Pharfar fl. erat.

ν (e) *Philadelphia Animana* & *Aſtarte* prius dicta, Hebræis *Rabath* ſeu *Rabba*, olim urbs magna ac potens erat Ammonitarum ad torrentem *Jaboc*, unde & *urbs aquarum* in Sacris appellatur [h]. Hanc olim tenuerunt Gigantes, quos ejecere Ammonitæ, id eſt poſteri Loth. Tenuit eam urbem poſteà *Ogus* Rex Baſan. Davidis Auſpiciis eandem obſedit Joab, in eaque oppugnanda periit *Vrias* improbè periculis objectus; Expugnatam tandem exſcidit David. *Ptolemæus Philadelphus* urbem hanc multo poſt tempore cum regione vicina ſibi ſubjecit; & ab ejus nomine dicta eſt *Philadelphia* [i].

ξ (f) *Raphana* fere in Arabiam recedit.

ο (g) *Scythopolis* erat *Bethſan* urbs, quæ ad Jordanem fuit, ubi is Mare Tiberiadis egreſſus eſt.

π (h) *Gadara* monti impoſita, paullo longiùs à Mari Galilææ remota erat, inexpugnabilis propè habita. *Alexander Jannæus* Judæorum Rex eam decem menſibus obſeſſam demum cepit & deſtruxit. *Pompejus M.* aliquanto poſt, in gratiam Demetrii liberti ſui, cujus hæc patria erat, illam inſtauravit. Gadarenſes fuere, *Philodemus Epicureus*, *Meleager* & *Menippus*, qui ſolitus ſeria jocoſe exponere: & *Theodorus Rhetor.*

ϱ (i) *Hippos.*

σ (k) *Dios*, Plinio *l. 5. c. 18.* vocatur *Hippodion*, ad idem erat litus, *Hippene* quoque dicta, & ejus incolæ *Hippeni*. Et hanc exciſam Pompejus reſtituit.

τ (l) *Pella* à Gadara erat verſus Ortum, à Seleuco Syriæ Rege condita, & de Macedonica urbe, Philippi & Alexandri patria ita apellata, incolas Macedonas habuit plurimos. Alexander Judæorum Rex eam poſteà exſcidit, quam Pompejus reſtituit, & Judæis ademptam Syris contribuit. Chriſtiani ingruente obſidione Hieroſolymorum, divinitus admoniti, huc conceſſerunt ibique ſervati ſunt.

υ (m) *Geraſa* Mari Galilææ propinqua in monte poſita fuit, optime munita; expugnata tamen ab *Alexandro* Judæorum Rege, quod *Theodori* tyranni opes in ea forent depoſitæ. (n) *Gergeſæi* id olim tenuerunt opidum, qui ab *Gergeſæo*, filiorum *Chanaan* quinto, ortum ſuum traxiſſe perhibentur. Bello Judaico & à Judæis & Romanis graviter attrita eſt hæc urbs. Ad eam quum Servator hominem dæmoniis liberâſſet, illa porcorum gregem in mare dederunt præcipitem [k].

φ (o) *Canatha* à Philadelphia in Ortum jacet.

χ (p) *Trachonitis* etiam appellatur *Terra Gigantum*, & pertingit uſque ad Jordanis fontes: in ea erat (q) *Geſſur* urbs regia, quò fugit *Abſalom* poſt commiſſam cædem in *Ammone* fratre, ibidemque triennium delituit.

⸸ (r) *Cæſarea Philippi* antiquiſſimis temporibus *Lais* vel *Laiſa*, vel etiam *Leſem* appellata eſt. Deinde à ſexcentis viris Daniticæ tribus expugnata, exciſa & reſtaurata, *Dan* vocata eſt. Poſteà quum in Romanorum veniſſet poteſtatem, *Paneas* fuit dicta, à fonte, qui eam alluit, & Iturææ ac Trachonitidis metropolis habita. A *Philippo*, Herodis M. filio ornata & aucta, *Cæſarea Philippi* eſt nominata; aliquanto poſt & *Neroniana* dicta. Hodiè verò ab aliquot ſeculis appellatur *Velenas*. Ad hanc urbem quum verſaretur *Servator*, ex diſcipulis quæſivit, quemnam homines ſe dicant eſſe, ubi *Petrus* omnium nomine præclaram edidit confeſſionem.

HEKELII.

[g] Quam *Julianus* in *Epiſtolis* Jovis *Vrbem* & *totius Orientis Oculum* vocavit.

[h] Si originationem *Græcanicam* aſpicimus, *Fratris*, vel *Fraternitatis Amorem* deſignat.

[i] Ad hujus Urbis Eccleſiam per *Johannem Evangeliſtam* etiam *Deus* ſcribi juſſit, ſicuti apparet *Apocal.* III. 7. ſeq.

[k] Conf. *Matth.* VIII. 28. *Marc.* V. 2. ſeq. & *Luc.* VIII. 27. ſeq.

BUNO.

(a) Damaſcus. (b) Abana fl. (c) Chryſorrhoas, ſeu Parphar fl. (d) Opoton. (e) Philadelphia. (f) Rhaphana. (g) Scythopolis. (h) Gadara. (i) Hippos. (k) Dios. (l) Pella. (m) Geraſa. (n) Gergeſæi. (o) Canatha. (p) Trachonitis. (q) Geſſur. (r) Cæſarea Philippi, olim Laïs & Dan. it. Paneas & Velenas.

caput ω *Palmyra*, urbs nobilis ſitu, vaſto undique ambitu arenis includit agros : ac velut terris exempta à rerum natura, privata ſorte inter duo Imperia ſumma, Romanorum Parthorumque, & prima in diſcordia ſemper utrimque cura. Palmyra.

IV. In reliqua verò Cœleſyria urbes inſigniores ſunt, α *Zeugma* ad Euphratem, β *Bambyce*, quæ & *Hierapolis*, Syris verò *Magog*, nunc *Alepo*. γ *Chalcis*, cognominata ad Belum, unde regio *Chalcidene* fertiliſſima Syriæ, & Cyrrheſtica δ *Cyrrhus* : ε *Beroë* & ζ *Chalybon*, unde regio Chalybonitis, η *Laodicea* ad Libanum cognominata, & ϑ *Thapſacus*, in Euphratis ripa. Zeugma. Bambyce ſeu Hierapolis. Chalcis. Cyrrhus. Beroë. Chalybon. Laodicea. Thapſacus.

BUNONIS.

ω (a) *Palmyra* ab Adriano Imperatore reſtaurata aliquando *Adrianopolis* dicta eſt. Palmyrenorum regina aliquamdiu erat (b) *Zenobia*, quæ Græci & Ægyptii ſermonis peritiſſima, ac Latini haud ignara, multa ſcripſit, ac in iis Hiſtoriarum epitomen ; ipſa filios ſuos erudivit, orationes elegantiſſimas habuit, & galeata recitavit. Demum ab *Aureliano* Imperat. capta, ac in triumpho ducta eſt ; ipſaque Palmyra difficillima obſidione ab Aureliano expugnata.

α (c) *Zeugma* ad Euphratem erat, ubi pons flumini iſti [*l*] impoſitus, cujus hodiè exſtant reliquiæ. Contra Zeugma in altera Euphratis ripâ *Apamia* urbs erat munitiſſima, Satraparum ſedes, ubi ſolvebantur tributa.

β De *Alepo* diverſæ inveniuntur ſententiæ ; alii enim Hierapolin eſſe docent : alii *Beroën*, quæ inter Antiochiam & Hierapolin interjacet, eſſe contendunt, quæ ſententia Cedreni & Zonaræ teſtimonio nititur ; alii *Chalybonem* eſſe putant, vocabuli ſimilitudine inducti, in quibus Poſtellus & Rauwolfius ſunt. Si verò Alepo tantum trium dierum itinere ab Antiochia recedit in Ortum, quod tradit Bellonius ; Hierapolis ſitus, quippe quæ 154 mill. paſſuum, ſi Itinerariis fides, ab Antiochia in Ortum jacet, cum illius diſtantia minime conveniet.

γ (d) *Chalcis* hodie *Chinſerim*, 84 millia paſſuum in Ortum aberat Antiochiâ ; ejus in Hiſtoria Herodis aliquoties meminit Joſephus [*m*]. *Jamblichi* Philoſophi [*n*] patria eſt.

δ (e) *Cyrrhus* hodie *Carin* vocatur, ac aliis *Quers*.

ε (f) *Beroë* inter Antiochiam & Hierapolin ſita erat.

ζ (g) *Chalybon* tridui itinere ab Antiochiâ diſtans Poſtello & Rauwolfio ea eſt urbs, quæ hodie (h) *Alepo* vocatur, urbs primaria & Satrapæ Turcici ſedes, urbs ampla, foſſis & mœnibus munitiſſima.

η (i) *Laodicea* hæc quod ad Libanum montem ſita, inde cognomen adepta eſt.

ϑ (k) *Thapſacus* ſeu Thapſacum ad Syriæ & Arabiæ ponitur fines.

HEKELII.

[*l*] Ab *Alexandro M.* qui cum Exercitu hoc Flumen tranſivit.

[*m*] Hanc urbem à *Monico Arabe* conditam eſſe nonnulli ſcribunt.

[*n*] *Platonici*, qui *Porphyrio* præceptore eſt uſus.

(a) Palmyra. (b) Zenobia. (c) Zeugma. (d) Chalcis. (e) Cyrrhus. (f) Beroë. (g) Chalybon. (h) Alepo. (i) Laodicea ad Libanum. (k) Thapſacus.

CAP. XXIII.

Meſopotamia & Babylonia.

I.

INter Euphratem & Tigrim regio à ſitu dicta eſt *Meſopotamia* ; quaſi μέσην τῶν ποταμῶν, id eſt, media inter amnes : pars quondam Aſſyriorum regni. Nunc *Aliduli* & *Diarbech* partes ejus. Clauditur ab *Occaſu* & *Meridie* Euphrate, ab *Ortu* Tigri, à *Septentrione* eodem Tigri & Niphaticis jugis. *Longitudo* ejus eſt inter α Niphaten montem, qua Comagenæ jungitur, & Seleuciam Parthorum cognominatam ad Tigrim, mill. CLXV. *Latitudo* ſumma inter dictos amnes milliar. LXX. Regiones in ea ſunt, *Anthemuſia*, *Chalcitis*, *Gauzanitis*, Meſopotamiæ fines & Magnitudo. Regiones.

BUNONIS.

α (a) *Niphates* mons [*a*] pars Tauri eſt, inter Armeniam Majorem & Meſopotamiam interjacens, hodie appellatur *Curdo* [*b*].

HEKELII.

[*a*] A *Nivibus* ita appellatur.

[*b*] Quidam *Majoris Armeniæ* Fluvium eſſe putant, qui ex eodem Monte defluens in *Tigrim* defertur. Alii etiam *Scythiæ* Fluvium faciunt.

BUNO-

(a) Niphates,

Urbes.

ʒanitis, *Acabene*, *Ingine* & *Ancobarites*. Urbes præclaræ β *Edeſſa*, quæ quondam Antiochia, γ *Niſibis*, ipſa etiam Antiochia antè dicta, δ *Nicephorium*, ε *Labbana*, ζ *Seleucia* ad confluentem Tigris & Euphratis, jam antè dicta, η *Carræ*, Craſſi clade nobiles. Montes ſunt ϑ *Maſius* & ι *Singaras*. Fluvii in Euphratem defluentes κ *Chaboras* & λ *Saocoras*.

Montes Maſius & Singaras.

Fluvii.

Tigris.

II. Sed de Tigri & Euphrate, nobiliſſimis Orientis amnibus, hoc loco dixiſſe, aptiſſimum fuerit. Oritur Tigris, qui nunc accolis *Tigil*, in Armenia Majore, fonte conſpicuo in planitie: qua tardior fluit, *Diglito*, unde concitatur, à celeritate *Tigris* (ita appellant Medi *ſagittam*) incipit vocari, tranſvectus lacum *Arethuſam*, occurrente Tauro monte; ſpecu mergitur, ſubterque lapſus à latere altero ejus erumpit. Alterum deinde tranſit lacum, qui *Thoſpites* appellatur, rurſuſque in cuniculos merſus, poſt xxv M. p. redditur. Dein receptis aliis ex Armenia Aſſyriaque fluminibus, Aſſyriam Meſopotamiamque diſterminat; citraque Seleuciam diviſus in duos alveos, altero *Seleuciam*, altero *Cteſiphontem* petens, inſulam efficit haud modicam. Ubi remeavere aquæ, *Paſitigris* appellatur, moxque in lacus Chaldaicos ſe fundit, inde vaſto alveo profuſus binis oſtiis infertur Mari Perſico μ.

Arethuſa lacus.

Thoſpites lacus.

Paſitigris.

Euphrates & Pyxirates & Omira.

III. At Euphrates, qui *Frat* nunc accolis, in Majori itidem Armenia exorſus, initio *Pyxirates* nominatur: ubi Taurum occurrentem irrumpit, *Omira*, & mox, ubi perfregit, *Euphrates* dicitur. Inde læva Meſopotamiam, dextera Syriam, Arabiam, Babyloniamque radens, in plures alveos diſpeſcitur; quorum uno Seleuciam, & Tigrim petit; altero, qui *Regius* dicitur, Babylonem permeans, in paludes Chaldaicas diſtrahitur, tranſvectuſque, quondam ſuo ore in mare evolvebatur, poſtea verò ab accolis agros rigantibus præcluſus, non niſi per *Tigrim* delatus. Increſcit autem & ipſe Nili modo, ſtatis diebus, ac Meſopotamiam inundat. 1

BUNONIS.

β (a) *Edeſſa* inter Maſium montem & Euphratem ſita 12 mill. paſſuum à Samoſatis recedit, Borchardo nunc dicitur *Raſen*, Hebraicè *Rages*; eaque habetur urbs, quam incoluit *Gabel* Tobiæ debitor. *Caracalla* Imperator in Parthos movens quum Edeſſâ Carras iter faceret, & equo, ventris purgandi causâ, deſcendiſſet, ab Opilio Macrino, præfecto prætorii, occiſus eſt. Dio. *l.* 77. Herod. *l.* 4. Spart. in *Caracalla*.

γ (b) *Niſibis*, inter Maſium montem & Tigrim poſita, olim & *Antiochia Mygdonia* dicta eſt.

δ (c) *Nicephorium* inter Euphratem & Chaboram fluvios interjacet.

ε (d) *Labbana* urbs à Niſibi verſus Auſtrum, haud longè à Tigri ſita erat.

ζ (e) *Seleucia* hæc Plinio cognominatur *Parthorum*, aliàs etiam *Magna* appellata, contra Cteſiphontem propè Babylonem ſita fuit; Euphrates ipſam perluit, & profluenti mox infunditur Tigri.

η (f) *Carræ*, *Charræ* ſeu *Carrhæ*, urbs Chaboræ fluviolo *Edeſſæ* & *Euphrati* propinqua, ut *Stephano* videtur, ſic dicta eſt à *Carra* flumine Syriæ; Hebræis appellatur *Haran* & *Charan*: unde divino mandato parens Abraham egreſſus Sichem conceſſit. *Craſſus* à Parthis hic Auro potatus eſt.

——*Miſerando funere Craſſus*
Aſſyrias Latio maculavit ſanguine Carrhas.
Lucanus [c].

ϑ (g) *Maſius* mons Niphati vicinus, Niſibi urbi imminet.

ι (h) *Singaras* hodiè *Sima*, aliis *Atalio* vocatus, ad Tigrim ponitur fluvium.

κ (i) *Chaboras* ex Maſio monte profluens, hodiè vulgò vocatus *Chabu*, ac infrà *Chaboram* urbem, quam alluit, inter Nicephorium ad Occaſum, & Aphphadanam ad Ortum in Euphratem labitur.

λ (k) *Saocoras* fl. nonnullis hodiè vocatur *Hormitz*, aliis verò *Set*.

μ Tigris & Euphratis fl. fontes 1500 ſtadiis inter ſe diſtare aiunt Solinus c. 40. & Euſtath. ad Dionyſ. Raderus.

HEKELII.

[c] Lib. I. v. 104. ſeq.

REISKII.

1 (l) *Meſopotamia* Græcè *μεσοποταμὶα* regio inter Tigrim Euphratemque media, Latinè *interamna* potius quam *medamna* cum Priſciano dicitur: in ſacris plane ad ſenſum eundem ארם נהרים *Aram Nabarajim*, i. e. *Syria fluviorum* aut fluviis concluſa: Eadem quoque פדן ארם *Paddam Aram*, i. e.

(a) Edeſſa. (b) Niſibis ſeu Antiochia. (c) Nicephorium. (d) Labbana. (e) Seleucia Parthorum. (f) Carræ ſeu Haran. (g) Maſius mons. (h) Singaras mons. (i) Chaboras fl. (k) Saocoras fl. (l) Meſopotamia duplex.

BABYLONIA nunc CALDAR.

IV. Aſſyriæ Meſopotamiæque pars erat *ν Babylonia*: poſtea verò in ſingularem provinciam deſcripta. Clauditur à *Septentrione* Euphrate, ab *Ortu* Tigri, à *Meridie* Perſico Mari & montibus Arabiæ Deſertæ, ab *Occaſu* iiſdem jugis & Euphrate amne. Regionum illuſtriſſima eſt *ξ Chaldæa*, deinde *Mardocæa* & *Auchanitis*; quæ autem Tigri & Euphrate tanquam inſula includitur, *Meſene* appellatur. Urbium clariſſima *Babylon*, Chaldæorum quondam caput, à Semiramide in ſedem regni Aſſyrii condita, nunc in exiguis ruinis exſtincta jacet (1). Secunda ab hac eſt *ο Urchoa*, quæ *Ur* Chaldæorum in ſacris ſcriptis. Dein *π Borſippa* ad paludes: & *ρ Teredon* nobiliſſimus inter Tigris oſtia vicus. 2

Babyloniæ, nunc Caldar fines.
Chaldæa.
Mardocæa.
Auchanitis.
Meſene.
Babylon.
Urchoa.
Borſippa.
Teredon.

CAP.

i. e. culta Meſopotamiæ pars & ſativo agro felicior. Duas enim hæc terra partes complectitur: *Unam fertilem* ab Armeniæ montibus ad amnem Chaborem qua patet, *alteramque ſterilem* aut incultam à Chabore ad Babylonem. (a) Urbs hodieque claret *Edeſſa*, ſed mutato in *Ouſram* nomine: Ubi adhuc veterem Abgarorum ſedem regiam, atrio ſuiſque conclavibus conſpicuam oſtendunt: Turci Moſqueam Abrahamo ſacram, ibique vivarium è fontibus huic proximis collectum, in eoque piſces ſanctos jactitant. (b) Arabibus urbs illa *Roha* dicitur, & ſuo Chriſtianorum veterum templo tanquam miraculo effertur. Vid. Exercit. de Imagine CHRISTI Abgarena. Bochartus autem fallitur in ſua Raſen & Rages, quæ cum Edeſſa haud congruunt; quia hæc in Mediæ montanis jacuit. Cæteræ adhuc urbes ſunt *Merdin*, *Caraſera*, *Nesbin*, quæ Niſibis vetus nunc pagum exiguum refert. Hiſtoria Tigridis Euphratiſque Geographica ſi deſideretur, illam ex Arundinibus, Conjunctione, Cataractis, obſervatiſque aliis Becmannus dabit, c. 3. ſect. 16.

BUNONIS.

ν (c) *Babylonia* appellationem conſequuta eſt ab ipſa urbe Babylone. Hebræis terra iſta vocatur *Sennaar*, ſeu *Sinear*. At Joſephus terram *Sennaar* partem facit Babyloniæ: Sicuti aliam Babyloniæ partem conſtituunt Chaldæam Ptolemæus & Strabo.

ξ (d) *Chaldæa* illa Babyloniæ pars eſt, quæ in Meridiem extenditur, Arabiamque attingit, & Sinum Perſicum: in qua *Urchoa*. Tres Babylonis memorantur conditores, *Nimrodus* Gen. 10. 10. quod initium regni ejus fuerit Babylon; quæ tandem à confuſione linguarum nominatur c. 11. *Semiramis* Babylonem condidiſſe ſcribitur ab Herodoto *l.* 1. Diodoro *l.* 2. Strabone *l.* 16. Mela *l.* 1. Juſtin. *l.* 1. *Solino* [*d*]. *Nabuchodonoſor* gloriatur, ſe magnam illam Babylonem ædificaſſe, Dan. c. 4. ſed à *Nimrodo* urbs illa fuit fundata; à *Semiramide* aucta & amplificata, muriſque cincta; & à *Nabuchodonoſore* reſtaurata. Arcem ejus à *Belo* conditam refert Ammian. 23. Turrim illam immenſam à gigantibus ædificatam refert Euſebius. Babylonis urbis mentionem faciunt, eamque deſcribunt præter *Moſen* Gen. 10. & 11. *Herodotus lib.* 1. *Beroſus* apud Joſephum l. Ant. 10. & *Euſebium*, *Diodorus Sicul. l.* 2. *Strabo l.* 16. *Dionyſius* Perieg. *Euſtathius*. *Joſephus* contra Apion. *lib.* 1. & Antiq. Jud. *l.* 1. *Plinius lib.* 6. *c.* 26. *Philoſtratus Apollon.* 1. *Juſtinus*. 1. *Oroſius l.* 2. *Tzetzes* Chiliad. 9. *Zonaras* Tom. 1. *Cedrenus* & *Pererius* ad XI. Geneſ. copioſè de illa agit urbe. Pulchritudinem ejus laudat *Curtius l.* 5. *c.* 1. *D. Hieron.* ad Jeſ. *cap.* 14. deſcribit templa marmorea, aureas ſtatuas, plateas lapidibus auroque refulgentes, & multa alia, quæ pene fidem excedere videntur. Pluribus urbis magnificentiam depingit *Philoſtratus Apollon. I.* Eam in circuitu plus quàm duodecim milliaria Germanica complexam fuiſſe diſcimus ex Strabone; unde Ariſtoteli *provincia* appellata eſt; quippe quæ tantæ fuit amplitudinis, ut, quum tertium jam diem eſſet capta, pars ejus id tamen non ſentiret. Sed ab eximio illo ſplendore ſuo adeo dejecta eſt, ut, quo loco illa priſcis illis temporibus fuerit, vix hodie appareat. *Rauwolfius*, ſecundo Euphrate fluvio iter faciens dicit, à comitibus ſuis & Arabibus Arenarum cumulos in ſolitudine quadam ad Euphratem ſibi monſtratos, qui Babylonem eo fuiſſe loco affirmarint, eaque ingentis iſtius urbis eſſe rudera. Tanta verò memoratur loci ſterilitas, ut Arabes nulla illic figant tentoria; id quod *Jeſaias Propheta c.* 13. prædixerat. Hodiè ad Tigrim eſt (e) *Bagdad* urbs, quæ vulgo habetur *Babylon*. Verùm *Bagdad* illa ad Tigrim jacet: & Babylon fuit ad Euphratem; quæ loca ſunt multum inter ſe diverſa. Credunt Perſæ ex Babylone deſtructa exſtitiſſe *Bagdad*, quo loco frequentes tum fuerint horti, id quod ex nomine *Bag*, quod hortum ſignificat, colligunt; ac loci amœnitate homines inductos, ut novam ibidem exſtruerent urbem. *Olearius*.

(1) *Murus ejus fuit ex cocto latere cubitos altus L, uſque eo latus ut obviantibus ſibi quadrigis faciliſ eſſet tranſitus, munitus ducentis & quinquaginta turribus. Ambitus trecentorum & ſexaginta ſtadiorum, plurium juxta alios.*

ο (f) *Urchoa* ſive *Ur* Abrahami patria in Chaldæa erat.

π (g) *Borſippa* eſt *Barſita* Ptolemæo. *Urbs hæc*, [*e*] inquit Strabo, *Dianæ & Apollini ſacra, in ea maximum linificium eſt, & maxima veſpertilionum multitudo, qui longe majores ſunt, quam in cæteris locis: capiuntur ad cibum, & ſale condiuntur.*

ρ (h) *Teredon*, hodie *Balſara* urbs clara eſt, & Satrapæ ſedes.

HEKELII.

[*d*] In *Polyhiſt.* c. 70. p. 142.

[*e*] Lib. XVI. *Geogr.* p. 501. Tom II. Oper.

REISKII.

2 (i) Babylonia Gr. Βαβυλωνία ἐκ τῆς Βαβυλῶνος a Babylone: Hæc autem ex Hebræo nomine בבל *Babel* per ſyncopen pro בלבל Balbel, i. e. (k) *ab linguarum confuſione*: Quæ ſub conditu hujus urbis turriſque contigit, vel per *inſpirationem novorum*

 [illegible]

(a) Edeſſa. (b) Roha. (c) Babylonia. (d) Chaldæa. (e) Bagdad. (f) Urchoa. (g) Borſippa. (h) Teredon. (i) Babylonia. (k) Linguarum confuſio.

idiomatum a Deo factam, vel per *omnimodam Linguæ prioris Hebraicæ oblivionem*, ut huic ſenſim diſperſos inter homines nova ſucceſſerit. (a) *Babylon autem alia vetus fuit*, urbs mœnibus, foſſis, turribus, templis & duabus Arcibus ſtupenda, Bocharto copioſiſſimè deſcripta; & *alia nova* ſupereſt æquivoce tantum dicta. Ex Babylone veteri adhuc monſtrantur rudera quæ collem referunt, & 3000 paſſus ambitu, ſed intus terram è cæmento piceque conflatam duriſſimam comprehendunt: Arabes tamen heic Phari cujuſdam reliquias putant ſuperſtites, & Agarcouf nominant. Urbs nova *Bagdad ab Eremita*, qui locum incoluit, Bagdado dicta, & à Chaliſa XXIII, Abujaäſar al Manſur A.C. 762 condita, modo Perſis, modo Turcis paruit An. 1658 ab Amurathe capta. (b) De *Paradiſo* addimus, eum commodiſſime inter Euphraten Tigrin horumque Alveos, & in Auſtralibus vel Meſopotamiæ vel Babyloniæ partibus collocari. Nam 1° Moſaica fluviorum deſcriptio, 2° ſitus Edenis Orienti proximus, 3° concurſus Fluminum & per Alveos diviſio, 4° Terra Chus & Hevila, i. e. Arabia felix, & tractus mari Perſico vicinus, 5° prima hominum ſedes, & coloniæ ab ea deductæ prorſus congruunt. Confer Bochartum in Phaleg. Spanhemium in Geograp. Introd. & Chronicon Dreſchler. Saracen. Tavernier. Lib. II. c. 7.

(a) Babylon duplex. (b) Paradiſus ubi ſitus fuerit.

CAP. XXIV.

Arabia. (1)

I.

Arabia. ULtima Aſiæ proximaque Africæ eſt *Arabia*, terrarum nulli poſtferenda, amplitudine ſpatioſiſſima. Quippe ultra proprios etiam fines, & Euphratem in Meſopotamiam ad Amanum uſque ac Niphatem montes, multas Arabum gentes Tigranes magnus deduxit. Hinc Plinio *magna Meſopotamiæ pars Arabia* dicitur. Quin & alia haud exigua Arabum pars fuit in Africa ſub Ægypto, totum illud Sinus Arabici latus cingentes; de quibus poſtea in ipſa Africa. 1

Arabiæ fines. II. At propriæ Arabiæ fines fuere ab *Ortu* montium juga, quibus à Babylonia diſcernitur, & mare Perſicum; à *Meridie* mare Rubrum; ab *Occaſu* Arabicus ſinus & Iſthmus, qui eſt inter hunc ſinum & mare Ægyptiacum; à *Septentrione* clauditur Palæſtina, Cœleſyriaque & Euphrate. Magnitudo. *Longitudo* ejus ſumma eſt à mari Ægyptio ad fauces uſque Perſici Sinus & Corodamum promont. mill. German. CCCCL. *Latitudo* maxima inter geminas, hinc Perſici, illinc Arabici, ſinuum fauces CCCXL, minima circa mediam peninſulæ partem milliar. Diviſio. CLXXX. Dividitur in *Petræam*, *Deſertam*, atque *Felicem*. α

PE-

BUNONIS.

α De Arabibus in genere ita Plinius l. 6. c. 28. *Arabes mitrati degunt, aut intonſo crine; barba abraditur: præterquam in ſuperiori labro. Aliis & hæc intonſa; mirumque dictu, ex innumeris populis pars æqua in commerciis aut latrociniis degit: in univerſum gentes ditiſſimæ; ut apud quas maximæ opes Romanorum Parthorumque ſubſiſtant, vendentibus, quæ e mari aut ſilvis capiunt, nihilque invicem redimentibus.* Non enim aliena emunt (a) Arabes, vendunt ſua, quod etiam Solinus [a] tradit.

HEKELII.

[a] In *Polyb.* c. 46. p. 100. lin. 13.

REISKII.

1 (b) Arabiam nomen ab Arabibus, Arabes à nigrore, ac Syriaco quidem vocabulo inveniſſe, Viri doctiſſi-

(a) Arabes. (b) Arabia.

(1) *Sita eſt ſub Tropico Cancri intra gradum 13 & 35 latitudinis Borealis, & ab Occaſu in ortum ab Iſthmo Arabico ad promontorium Razalgatam' C. Raz Algate, ad gradus 33 diffunditur. Cœli ſæpe torridi eſt, ſolum habet in multis locis aſperrimum, arenoſum, ſiticuloſum, ſterile, quod naturæ, etſi paucis contenta vivit, ſatisfacere non poteſt. Pauciſſimis fluviis, neque ingentibus perfunditur, & pluvia hic valde infrequens, ros, qui abunde delabitur, cœli fervorem valde mitigat, & nonnihil pluviæ defectum minuit. Fœlicioris Soli eſt pars maritima, & propinqua fluminibus, dives thuris, myrrhæ, aloës, caſiæ, nardi, cardomomi, cinamomi, piperis, dactylorum, malorum aureorum, citreorum, pomorum varii generis, mellis, ceræ. Equi, Cameli, Oves laudem inveniunt. Mare piſces magna copia ſubminiſtrat, item margaritas & coralia. Pars Arabum urbes incolit, fabrilia tractat, mercaturam facit, in literarum ſtudia, medicinæ, Philoſophiæ, & imprimis Mathematicæ incumbit. Pars in montibus & Sylvis degit ſub tentoriis Ciliciis.*

P E T R Æ A. (1)

III. *β Petræa* clauditur ab *Occaſu*, intimo Sinu Rubri maris & Ægypto ; à *Septentrione* Palæſtina & Cœleſyria ; ab *Ortu* Arabia Deſerta ; à *Meridie* montium perpetuis jugis, quibus à Felice ſeparatur. Dicta *Petræa*, à *γ Petra* capite ſuo, urbe celeberrima, *δ Nabathæorum* gente incolente. Reliquæ urbes inſignes ſunt, *ε Medava* & *ζ Boſtra*. Mons eſt nobilis *η Caſius*, cum delubro *Jovis Caſii*, & haud procul *Pompei Magni tumulus*.

Petrææ fines. Petra urbs. Medava. Boſtra. Caſius m. Pompeii M. tumulus.

D E S E R T A. (2).

IV. *Deſerta* Arabia, quæ nunc *Arden*, clauditur ab *Occidente* Petræa & Cœleſyria ; à *Septentrione* Euphrate ; ab *Ortu* montibus, quibus à Babylonia ſubmovetur ; à *Meridie* itidem montibus, quibus à Felice diſterminatur.

Arabiæ Deſertæ fines.

doctiſſimi volunt. Arabs enim ערבי *Arabi* ערב *Ereb*, *veſper*, עורב *oreb*, *corvus* ejuſdem ſunt originis : Arabes Homero etiam ἐρεμβοὶ dicti tanquam ἐριβοὶ, h. e. *nigri* ; ſic apud Stephanum & auctorem Etymologici magni legitur : Omnes enim *ſtatura deſpicabili parva, colore inter nigrum fulvumque medio communiter notantur* Plin. Hinc קדרים *Kedurim*, i. e. Kedureni à nigrore in ſacris literis dicuntur. Primam vero genti originem Bochartus duplicem vindicavit ; Unam ab Joctane Semi filio, quoad Arabiæ felicis incolas ; Alteram à Chuſo Chami filio quoad Saracenos cæteroſque Arabes. (a) *Saraceni* enim nec ab Sara, nec ab Hagare hujus famula, ſed verbo Arabico שרק hujuſque participio appellantur, quaſi *latrocinantes* aut rapinæ deditos vocaris. Hinc *Nomades*, Græce νομάδες ἀπὸ τῶν νομῶν, i. e. *paſcuis campeſtribus*, in quæ diſperſi : *Scenitæ* itidem ἀπὸ τῶν σκηνῶν i. e. *tentoriis*, in quibus vivunt : Sin hunc ortum ipſi refugiant, tum ab ſitu orientali hæc denominatio deſumi poteſt, quam Pocockius deſumſit. De Saba Arabice al Jeman, (b) Sabæorum gentibus, regno vetuſto, & quandoque gynæcocratico Bochartus optime commentatur, & reginam ex eo Arabicam deducit, quæ Salomonem regem conveniſſe legitur. Faceſſat hinc procul ex Arabibus fabuloſa *Pygmæorum* natio, quam Auctores alii terræ huic adſerunt. De ſingularibus naturæ donis, deſertis horridis & Iſraëlitarum difficillimo per illa itinere, item religioſis Turcarum ad Meccam Medinamque peregrinationibus non dicam, ſed citabo unum Dreſchleri Chronicon Saracenicum & noſtra huic addita ſupplementa. (c) *Phylarchæ* Arabum aut Principes adhuc ſuperſunt, iique non Baſſis, ſed Sultano ſubditi & vectigales : Qui plures equidem in Arabia recenſentur, unus tamen inter omnes eminet Princeps *Noremguæ*, minoris in Arabia felici provinciæ, qui Maſcateam urbem, quam illa perdiu tenuerat, nationi Portugallicæ ademit : Cæteros lubens omitto.

BUNONIS.

β (d) *Petræa Arabia* majorem ſui partem ſterilis eſt, torrida ſole, ſiticuloſa & arenoſa ; ita ut ventus ſubito exortus magnos montes & acervos arenarum convehat, & arenis obruat quicquid corripit, infeſta præterea latronibus & prædonibus, adeo ut Mercatores etiam, niſi turmatim, illam terram non tranſeant. In ea Arabiæ parte *Populus Iſraëliticus* per 40 Annos exſulavit : & *Joſeph* cum *Maria* virgine & puero *Jeſu* per hanc Arabiam in Ægyptum profecti ſunt. Ejuſdem Arabiæ Rex erat *Areta* de quo Joſephus.

γ (e) *Petra* hæc hodiè *Arach*, olim etiam *Petra Deſerti* dicta, non longè diſtabat ab eo maris mortui litore, quod Ortum reſpicit. Fuit olim Arx munita & urbs Moäbitarum vetuſtiſſima, in monte poſita : Græcis dicta eſt *Petra* ; Hebræis *Sela*, & quondam *Arce*, *Arcen* aut *Arecen* : poſteà *Recem* & *Receme*. Arabiæ Reges in ea Aulam & Palatium habebant, itaque Arabia illa nomen inde traxit. Iſraëlitæ urbem iſtam expugnârunt, capto etiam Rege *Recem* : Num. 31. *Amaſias* quoque Rex Judæ eandem cepit. *Areta* Arabum Rex hic ſedem habens à Scauro oppugnatus eſt. Poſteà *Balduinus* Hieroſolymorum Rex Chriſtianus eam urbem auxit & ornavit. Ex ea *Ruth*, Hieronymo judice, fuit oriunda.

δ (f) *Nabathæi* ita dicti à *Nabajoth* filio Iſmaelis natu maximo, qui cum undecim fratribus omnem terram ab Euphrate ad mare Rubrum uſque poſitam tenuerunt, *Nabathæam* nominantes provinciam. *Joſephus Ant.* l. 1. c. 21. Nabathæorum regio inops frugum, & plena pecorum fuiſſe ſcribitur. Ipſa gens, ſecundum Strabonem, fuit continens, rei conſervandæ & parandæ intenta. Mortuos verò irreverenter tractârunt Nabathæi, eoſque, ac ipſos Reges quoque, in ſterquiliniis defoderunt. Urbs illorum nominatur (g) *Nabatha*.

ε (h) *Medava* ſeu *Medaba*, hodiè *Medavon* & *Medbach* in finibus Moäbitarum eſt.

ζ (i) *Boſtra*, hodiè *Boſra* & *Buſſereth*, Philippi Imperatoris patria ; ex eo *Philippopolis*, Zonara teſte, dicta eſt.

η (k) *Caſius mons* ad Ægypti fines eſt, haud longè ab *Oſtracina* urbe maritima ; ibidemque (l) *Caſiotis regio*. Cæterum *Caſiotæ* vafri & veraiuti habiti ſunt ; unde

(1) *Arabiam Petræam pars Iſmaelitarum inhabitavit. In hanc Arabiam appulerunt Iſraelitæ ex Ægypto, cujus peregrinationis veſtigia etiamnum aiunt extare in deſerto Sin, variis Inſcriptionibus rupibus ejus inciſis, quæ antiquiſſimo charactere* [illegible] *conſtare. In Confiniis hujus regionis viſuntur mons Horeb & Sinai, & in litore Ezion-geber, unde claſſis Salomonis in Ophiram navigavit.*

(2) *Sunt qui tertiam de* [illegible] *ſedem in Septentrionali regionis hujus parte verſus Euphratem & Meſopotamiam collocant, & inter alios Spanhemius. Madianitis in plagam Orientalem domicilia aſſignat. Alii Magos qui Salvatorem inviſerunt, ex hac regione etiam ducunt.*

(a) Saraceni. (b) Regina Sabæ. (c) Phylarchæ Arabum. (d) Arabia Petræa. (e) Petra urbs. (f) Nabathæi. (g) Nabatha urbs. (h) Medava ſeu Medaba. (i) Boſtra. (k) Caſius m. (l) Caſiotis regio.

tur. Plana equidem maxima ex parte; at ſterilis, ideoque deſerta. Populi illuſtriores ϑ *Nomades* & ι *Scenitæ*; hi ultra Euphratem in Meſopotamiam protenſi, iidemque in Felicem.

Nomades. Scenitæ.

F E L I X (1).

Arabia Felix.

V. *Felix*, quæ nunc *Ayaman*. Ipſa Peninſula Arabiæ, inter duo maria, Rubrum Perſicumque, procurrens, reliquis partibus major eſt, multoque lætior ac ditior; cinnami ac thuris, aliorumque odorum maximè ferax; unde inclytum ei *Beatæ* cognomen. Fluvii nobiliores duo; κ *Betius*, Arabicum, λ *Lar* Perſicum, ſinus petentes. Populorum hic nomina innumera, at clariſſima μ *Saracenorum*, non modò Africam, ſed Europam etiam vaſtantium: ν *Minæorum* & ξ *Sabæorum*, qui ſoli thus mittunt. Urbes inſigniores, ad Arabicum ſinum *Badæo* regia, *Pudnopolis*, ο *Muza*, π *Ocelis*: ad Rubrum Mare *Arabia* & ρ *Cana*: ad Mare Perſicum *Gerra*. Intus *Oſtama*, *Maraba*, *Sabe*, *Manambis* Regia, σ *Sapphar*; *Sabatha* & *Omanum*.

Betius fl. Lar fl. Saraceni. Minæi. Sabæi. Badeo. Pudnopolis. Muza. Ocelis. Arabia. Cana. Gerra, &c.

C A P.

(1) *Statuunt eruditi terram Chus & Havilam, quas Flumina Gibon & Piſon rigaverunt, fuiſſe in hoc tractu, ac ſinui Perſico propinquo. Sunt qui Reginam Saba, quæ Salomonem Hieroſolymæ inviſit hic regnaſſe ſtatuunt, interque eos Bochartus. Saraceni hinc etiam originem trahunt.*

unde proverbium [*b*] natum: *Caſioticus* [*c*] *nodus*, apud Suidam.

H E K E L I I.

[*b*] Quod ap. *Eraſmum* Chil. II. Cent V. *Adag.* 34. facit.

[*c*] *S. Caſſioticus.*

B U N O N I S.

ϑ (a) *Nomades* certas ſedes non habent; ſed cum pecoribus ſuis alia ſubinde quærunt paſcua: ita & noſtra ætate iſtos vivere teſtatur *Rauwolfius*: ac Regis ſui amantiſſimos eſſe, qui admodum ſolicitè, ubinam ipſorum degat Rex, quoniam & ille haud diu uno in loco ſubſiſtat, ex iter facientibus ſoleant quærere.

ι (b) *Scenitæ* à Scenis dicti, quòd ſub tentoriis habitant, domibus carentes. Ipſa autem tentoria cilicia ſunt; ita nuncupant velamenta è caprarum pilis texta. Prætereà carnibus ſuillis prorſus abſtinent. Sanè hoc Animalis genus eô invectum, moritur illicô. Solinus c. 46. In hac ipſa Arabia Deſerta ponuntur Ophiophagi [*d*], à facto ita dicti. *Mela.*

κ (c) *Betius* fl. ex Zamete monte, qui & *Zames*, hodieque *Zimas*, vocatur, ortus, in Mare Rubrum devolvitur, appellatur vulgò *Allique aguada.*

λ (d) *Lar* fl. hodiè vulgo *Om* dictus, inter *Sacra Solis* extrema & Capſiram urbem fluit.

μ (e) *Saraceni* prius dicti ſunt *Agareni*; ab *Agar* Abrahami ſerva: & poſteà *Iſmaelitæ*. Demum Mahumede Auctore voluerunt *Saraceni* appellari, vel à *Sara* uxore Abrahæ; vel à *Saraca* regione, quam Stephanus partem facit Arabiæ.

ν (f) *Minæi* Aramitis & Sabæis fuerunt proximi, apud oram maris Rubri incolentes: eorum urbs nobiliſſima fuit (g) *Carna* ſeu *Carne*. Strabo lib. 16.

ξ (h) *Sabæi* eam tenuerunt Arabiæ partem, quæ ſinui Perſico obvertitur, *Mela.* eorumque metropolis eſt (i) *Saba*, quam nonnulli *Zibit* eſſe putant ad ſinum Arabicum. Ex ea Arabiæ parte Hieroſolymam venit Regina, Salomonis ſapientiam exploratura. Quidam tamen *Sabam* hanc in Africæ parte, ipſaque Æthiopiâ ponunt.

ο (k) *Muza* portus & emporium eſt, quò appellere ſolebant navigantes ex Ægypto in Indiam. Hodiè vocatur *Mocha*, ad quam coralliorum rubrorum magna capitur copia.

π (l) *Ocelis* Rhamuſio hodiè eſt *Capo de Celi.*

ρ (m) *Cana*, eodem Rhamuſio teſte, hodiè vocatur *Cancacan.*

σ (n) *Sappharenos* equos commendat Vegetius. Cæterùm in interioribus Arabiæ partibus etiam ponuntur (o) *Pygmæi*, minutum genus, & quod pro ſatis frugibus contra grues dimicando defecit. Sunt multa volucrum, multa ſepentum genera. De ſerpentibus memorandi maximè, quos parvos admodum, & veneni præſentis, certo anni tempore ex limo concretarum paludum emergere, in magno examine volantes in Ægyptum tendere, atque in ipſo introitu finium ab Avibus, quas *Ibidas* appellant, adverſo agmine excipi, pugnaque confici traditum eſt. (p) *Phœnicem* quoque Avem unicam in Arabia exſiſtere tradunt *Plinius*, *Solinus*, *Mela*. Hodie verò regna ad Arabiam pertinentia ſunt ad mare Indicum (q) *Tartach*, (r) *Herith*, & reliquis opulentius *Aden*, cujus caput *Aden* ad *Arcyram* montem, qui Ptolemæo *Cabubara*; emporium Indis, Æthiopibus & Perſis frequens. Regno (s) *Aden* adjacet provincia (t) *Zibith*, per quam in Arabiam Petræam itur.

H E K E L I I.

[*d*] Eodem *Solino* loc. cit. pag. 100. lin. 17. & *Mela* Lib. III. c. 9. p. 225. lin. 32. ſeq.

B U N O-

(a) Nomades. (b) Scenitæ. (c) Betius fl. (d) Lar fl. (e) Saraceni. (f) Minæi. (g) Carna urbs. (h) Sabæi. (i) Saba urbs. (k) Muza. (l) Ocelis. (m) Cana. (n) Sapphara. (o) Pygmæi. (p) Phœnix. (q) Tartach. (r) Herith. (s) Aden. (t) Zibith.

C A P. XXV.

De Turcico Imperio, urbibuſque ſub eo claris.

I.

HÆ igitur ſunt regiones Aſiæ, quæ, cum antea ſub *Aſſyriorum*, *Perſarum*, Turcarum
Macedonum, *Romanorum*, ac ſuorum quæque Regum Imperiis omnium no- Imp.
biliſſimæ cenſerentur, *Turcarum* adventu prorſus devaſtatæ, barbarieque po-
ſtrema fœdatæ ſunt. Solent quippe Turcæ capta aliqua urbe, fabricas omnes
eminentiores demoliri, mœniaque diruere. Horum autem Imperium cœpit
ſub annum Chriſti CIↃ CCC, *Oſmane* (quem alii *Ottomannum* [*a*] vocant) Oſmanes.
primo conditore, tenuis conditionis homine Tattaro, Magni Chami milite;
à quo deſcendentes Oſmanidæ regnârunt continua ſerie annos CCCIX, ad uſ-
que Murathem IV, qui nunc imperio potitur. *Prima ſedes* Imperii fuit in Aſia
in Bithyniæ urbe *Pruſa*: hinc in Europam *Adrianopolim* Thraciæ tranſlata;
denique *Conſtantinopolim*, ubi etiam nunc conſiſtit. α 1

II. Cæterum urbes in tam vaſto Imperio perpaucæ ſunt in Aſia, memoratu Urbes.
dignæ. Omnium tamen princeps eſt *Damaſcus* Syriæ, magna, dives, ſplendi- Damaſcus.
da atque amœna: omni fructuum genere abundans; emporium celeberri-
mum, præſtantiſſimis artificibus refertum; officina armorum bellicorum to-
tius Imperii nobiliſſima. Sequuntur alia Syriæ emporia clara atque celebria;
Alepum, vulgo *Alepo*, non inferior *Damaſco* urbs; magna & frequens. In litore Alepum.
Alexandriola, vulgo *Alexandretta*; Berytus, vulgo *Baruto*, Tripolis Syriæ, vul- Alexandriola.
go *Tripoli di Soria*, & Joppe, vulgo *Jaffa*. Ad Pontum in Cappadocia *Tra-* Berytus.
pezus, vulgo *Trabezonda*, Imperii Trapezuntini quondam caput. In Arabia Tripolis.
vero Felice β *Medina Talnabi*, id eſt, urbs Prophetæ; quia Mahumetis Pſeu- Joppe.
do-Prophetæ delubrum atque ſepulchrum in ea viſuntur. *Mecca*, ejuſdem Ma- Trapezus. Medina.
hometis natalibus maximè nota, *Zidem*, *Zibit* & *Aden*, omnium pulcherrima Talnabi.
& munitiſſima, ad fauces ſinus Arabici ſita. Mecca. Zidem. Zibit. Aden.

C A P.

BUNONIS.

α *Oſmanus* rex factus eſt Anno 1297, [*b*] inde ad Murathis ſeu Amurathis IV initium, quod incidit in Annum ſeculi hujus viceſimum tertium, intercedunt Anni 336. At à primo illo Oſmani initio ad Annum uſque 1678, quem nunc agimus, imperium illud jam ſtetit Ann. 311.

HEKELII.

[*a*] Vel *Othmenem*.

[*b*] Leg. *Alſtedii* Theſaurus Chronol. Tit. 24. p. 226.

REISKII.

1 (a) Gens Turcarum Scythica, fera, inculta, horrida, urbium, artificiorum & ſcientiarum excidio nata, Græcorumque vitiis quàm ſua virtute felicior, Europam, Aſiam, Africamque uno nunc dominio coercet: Tres nempe integras Imperii Romani veteres Diœceſes, *primam Illyrici*, *alteram Orientis*, *Africæque tertiam*, ut unam Italiæ Diœceſin Chriſtianis Principibus reliquerit. (b) Primos natales eoſque obſcuriſſimos, ab his denique ulteriores ad dominatum Aſiaticum progreſſus in Cap. 16. reperies. Unde Othman, homo Turcicus non Tatarus, nec Chami Tatarici miles, ſed paternæ militiæ ductor & Sultanus Aſiaticus dignoſcitur: Ab illo nunc XXI Imp. præeſt Soliman (c), Princeps ferme quinquagenarius & diuturno carcere detentus; fratriſque Muhamedis IV depoſiti, damnatique ad eandem cuſtodiam ſucceſſor. *Periodus vero Imperii hujus millenaria* quadriennio abhinc effluxit, quæ num fatalem mutationem ſit allatura, dies annique poſteà docebunt. Tota Muhamedis Pſeudo-prophetæ Arabis eaque luculenta hiſtoria è Chronico Dreſchleri Saracenico; Urbium vero Turcicarum, quæ adhuc eminent, ordo & numerus è Taverneirio ac Valleo, multiſque Anonymis Scriptoribus; itemque notitia ſepulchri Pſeudo-prophetici, & corporis non amplius ſuperſtitis, & tumbæ, quam fingunt, penſilis hinc peti poteſt.

BUNONIS.

β Quum *Mahumedes* Pſeudopropheta (d) *Meccæ* doctrinam ſuam, invito magiſtratu & civibus pleriſque, divulgaret, fugere & urbem deſerere coactus Jatſribam, quod opidum decem dierum itinere à

Mecca

(a) Turcarum natio. (b) Imperium Turcicum. (c) Soliman Sultan hodiernus. (d) Mecca.

Mecca diſtat, ſe contulit: ubi à civibus exceptus, ſedem imperii ibidem collocavit; unde & (a) *Medina Talnabi*; i. e. urbs Prophetæ & *Medina* abſolutè dicta eſt. *Meccæ* fuit impoſtor iſte natus & educatus, ibidemque quod jam dictum, dogmata ſua decem annos clam primùm ſparſit: at *Medinæ* quò confugerat, totidem annis docuit & imperavit, princeps ſimul politicus & Eccleſiaſticus. A fuga iſta Mahumedis, quæ Mahumedanis, (b) *Hegira* appellatur, inciditque in noctem illam, quæ ſequuta eſt 15. Julii, anni æræ Chriſtianæ 622, annos Mahumedani numerant; & communis eorum eſt æra. Supputant vero iſti annis Lunaribus, qui undecim ferè diebus breviores ſunt Solaribus. Impoſtoris iſtius tumulus oſtenditur Medinæ, non verò *Meccæ*; nec Arca iſta, quod vulgo fertur, in Aëre ſublimis pendet; ſed humi conſpicitur, tapetibus fragrantibus inſtrata, cui impoſitus eſt pileus Arabicus ſive Turcicus. Quam turpiſſimè autem decipiuntur Mahumedani; qui credunt ſarcophago iſto impurum Pſeudoprophetæ corpus condi; quum Antiſtites ejus, magno licet pretio propoſito, devoto alicui Mahumedis cultori, qui iſto corpore viſo paratus fuerat ſibi oculos eruere, nihil auſi fuerint deſideranti objicere. Qua de re vid. Vartomanni Itinerar. c. 13. [c]. *Aden* ſuum habebant principem, qui fraude Soleymanni Beglerbeji Cairenſis circumventus, urbe occupatâ, occiſus eſt.

HEKELII.

[c] Vid. quæ de *Meccæ* & *Medinæ* religioſo Cultu extant in Notis *Georgii Gentii* ad *Muſladini Sadi* c. 2. *Roſar. Politici* p. 305.

(a) Medina Talnabi. (b) Hegira Mahumedanorum.

CAP. XXVI.

Cyprus & Rhodus.

CYPRUS. (1)

I.

INſulæ in Ægæo Mari Aſiæ objacent complures, quarum nobiliores Leſbum, Chium, Samum & Côn in Europa memoravimus. At in Aſiatico Mari ſunt *Cyprus* & *Rhodus*. *Cyprus*, in Iſſico ſinu inter Ciliciam & Syriam, in quatuor majoribus Interni Maris computata eſt, *novem regnorum*, ut referunt veteres auctores [a], quondam ſedes; cœli clementia ſolique fertilitate beatiſſima: unde *Macaria* antè dicta fuit. α Cyprus autem dicitur ab *æris* copia, quod hic primum inventum creditur. Incolæ, viri pariter ac fœminæ, in libidinem laſciviamque omni ævo mirè proni; unde olim *Veneri* inſula conſecrata fuit. β *Longitudo* eſt inter duo promontoria, *Dinaretum*, vulgo *Capo S. Andrea*, & *Acamanta*, vulgo *Capo S. Epifanio*, milliar. XL. *Latitudo* maxima XV.

Cyprus.

Macaria.

II. Diviſa fuit quadripartito: in γ *Salaminam*, δ *Paphiam*, ε *Amathuſiam*, &

(1) *Aer hodie tantam laudem non invenit ut olim, at terra ferax eſt vini, olei, ſaccari, croci, Rhabarbari, goſſypii, malorum limoniorum, aureorum, frumenti, cupri. Locuſtis multum affligitur.*

BUNONIS.

α Veteres (a) *Æroſam* quoque appellârunt, ob æris copiam. *Feſtus* [b]. Cæterùm in Cypro ærariis fornacibus, ubi Chalcites lapis ingeſtus pluribus diebus crematur, (b) beſtiolæ in medio igne naſcuntur pennatæ, paulo muſcis grandibus majores, quæ per ignem ſaliunt atque ambulant: emoritur hoc genus, quum ab igne remotum eſt. *Ariſtot. Hiſtor. Animal. Plin.* Perhibent inſulam hanc adeo olim fuiſſe tumulorum impatientem, uti cadavera terræ interdiu mandata, continuo nocte proxima rejecerit.

β (c) Straboni [c] Cyprus in circuitu complectitur 342 ſtadia [d], quæ faciunt milliaria 107. Abeſt verò à Ciliciâ uno tantum milliari, & uno quadrante. Hieroſolymis vero diſtat milliaribus 40.

γ (d) *Salamina* appellationem habens ab urbe *Salamine*, obvertitur Orienti [e].

δ (e) *Paphia* à *Papho* urbe ita dicta, reſpicit Occaſum.

ε (f) *Amathus* urbs maritima, hodie *Limiſſo* dicta, nomen dedit *Amathuſiæ* regioni, quæ eſt pars inſulæ Meridionalis.

HEKELII.

[a] *Plinius* inprimis libro quinto *Hiſtoriarum Naturalium* c. XXXI. p. 79. lin. 6. ſeq.

[b] Lib. I. de *Verbor. vet. Signif.* col. 1131. lin. 23. ſeq. *Hanc inſulam* æque ac *Rhodum* & *Cretam*, Commentariis illuſtriſſimis illuſtravit *Johann. Meurſius*, incomparabile *Batavorum* decus, quos *Amſtelod.* literis *Wolfgangi* anno CHR. MDCLXXV in 4. f. impreſſos eſſe conſtat.

[c] Lib. XVI. *Geogr.* p. 406. Tom. II. *Oper.*

[d] 3420. & non 342, uti in ultimâ *Bunoniana* extat.

[e] Urbs

(a) Æroſa. (b) Beſtiolæ in igne generatæ. (c) Magnitudo Cypri. (d) Salamina regio. (e) Paphia. (f) Amathuſia.

& ζ *Lapithiam.* Mons in ea nobilis η *Olympus.* Fluvii ϑ *Lycus* & ι *Pediæus.* Urbium clariſſimæ κ *Paphos* & λ *Salamis.*

Lycus fl. Pediæus fl. Paphos. Salamis.

III. Inſula, antequam Romani occuparent, regibus regebatur, quorum ultimus *Ptolemæus*, accepta fama, de Romanorum in inſulam expeditione, veneno fata præcepit. Cæterum *Porcius Cato* Cyprias opes Romam invexit: quæ res latius ærarium populi Romani, quam ullus triumphus, implevit. Poſt diviſum Imperium Romanum, ſub *Græcis* fuit *Imperatoribus.* Anno CIↃCLXXXI. *Richardus* Angliæ Rex, cum copias Hieroſolyma contra Saracenos ducens, tempeſtate ad inſulam dejiceretur, inſulani vero non admitterent, vi & armis eam occupavit, & cuidam *Gallo Guidoni* dedit in regnum. Huic Reges ſucceſſerunt continua ſerie, uſque dum in *Genuenſium* ditionem pervenit. Inde *Veneti* eam rexerunt ab Anno CIↃCCCCLXXIII. ad CIↃIↃLXX. quo Anno Turca *Selymus* Chriſtianis eripuit. Caput regni eſt μ *Nicoſia.* Secunda ab hac *Famaguſta*, vulgo ν *Famagoſta.* Tertia ξ *Ceraunia*, vulgo *Cerinis.* 1

Cypri reges ac Domini.

Nicoſia. Famaguſta. Ceraunia.

RHODUS.

IV. Minor eſt amplitudine, at par claritate ο *Rhodus* inſula, pluribus nominibus antè vocitata, re nautica maximè nobilis. Complectitur ambitu mill. Germ.

Rhodi magnitudo & urbes.

[e] Urbs, quæ & *Selamis* Ptolemæo, & *Coronia* Veteribus dicta, hodie *Famogoſta*, ut *Niger* autumat, dicitur.

BUNONIS.

ζ (a) *Lapithus* urbs ad Septentrionale litus poſita, appellationem dedit regioni *Lapithiæ*, quæ objacet Septentrioni.

η (b) *Olympus* mons in finibus Amathuſiæ eſt; ac alius ejuſdem nominis mons eſt mamillæ ſimilis ad Palæam urbem.

ϑ (c) *Lycus fl.* ex Olympo ortus per Amathuſiam regionem decurrit, & apud Curium opidum mare ſubit Auſtrale.

ι (d) *Pediæus* ſeu *Pedæus*, hodie *Pedeo*, ex eodem Olympo monte profluens, Salaminam rigat; ac inter Pedalium promontorium & urbem Salamina Syriacum Mare petit.

κ (e) *Paphos* urbs [f] everſa in litore Occidentali olim ſita fuit: ubi Venus colebatur; unde illa *Paphia* cognominatur.

λ (f) *Salamis* urbs maritima ad litus Orientale, à Teucro fratre Ajacis Telamonii, Achillis patruele, exſule olim condita, poſteà *Conſtantia* appellata eſt. (g) *Epiphanius* Cypri Epiſcopus fuit Libri contra 80 hæreſes Auctor. Hic cum Chryſoſtomo Conſtantinopolitano Epiſcopo ſimultates exercens, quum Conſtantinopoli diſcederet, ad illum ait: *Spero te non moriturum Epiſcopum*; ad quæ Chryſoſtomus regeſſit; *Spero te non rediturum vivum in civitatem tuam*: Utrumque evenit. Epiphanius enim in itinere obiit: & Chryſoſtomus in exſilium pulſus variis ærumnis affectus exſpiravit. *Sozomenus.*

μ (h) *Nicoſia* in Mediterraneis ſita, antè quàm à Turcis vaſtaretur, civitas erat illuſtris, nobilitate inſignis.

ν (i) *Famaguſta* [g] optime munita, apud eum locum ſita, quo olim exſtitit Salamis, magnarum opum fuit civitas, quæ terra marique Turcarum impetum ſæpe repreſſit. Dedere ſeſe tandem [h] coacta, contra datam fidem Turcarum crudelitate miſerrimè afflicta eſt, nec ab illo tempore ad priſtinam dignitatem reſurgere potuit.

ξ (k) *Ceraunia* in litore maris ſeptentrionali haud longe ſita eſt à Lapitho.

ο (l) *Rhodus*, opulenta olim inſula, Doridis ac Lyciæ litoribus objacens, mira gaudet aëris & cœli clementia; adeo ut [i] Solino teſte, cœlum ibidem nunquam ita nubilum ſit, quo in eo Sol non ſit, quare Romani diutiùs hic morari ſolebant. Olim *Ophiuſa*, *Telchinis*, *Æthræa*, *Corymbia*, *Atabyria*, aliiſque nominibus fuit appellata. Pindarus eam *Veneris filiam* & *Sponſam Solis* appellavit.

HEKELII.

[f] *Frequenti Terræ motu.*

[g] *Turribus* & *Propugnaculis.*

[h] Anno CHR. MDLXX. cum tota *Cypri* inſula in Truculentiſſimi Regni *Turcici* poteſtatem devenit.

[i] In *Polyhiſt.* c. 21. p. 42.

REISKII.

1 (m) Cyprus Gr. Κύπρος, antiqua Pœnorum colonia, & Trojani belli temporibus antiquior, tum regi Phœnicio Cinyre ſubjecta Diod. Siculus Lib. II. Hujus filia Cyprus inſulæ huic nomen addidiſſe fertur. Quidni additum illud credamus ἀπὸ τῆς φυομένης ἐκεῖ ἀφθόνως κύπρου. i. e. *a cypreſſo arbore, qui multus ibidem naſcitur*, inquit Stephanus, & cum illo Euſtathius? Quidni à Punico כופר *Copher* quo ſane adhuc Hebræi plantam alioqui raram, ſed eximiam, & Cypriis copioſam ſignificant. Hæc tota inſula magno frumenti, olei, vini optimi, metalli, frugum pomorumque omnium proventu felix, nulla tamen urbium magnificentia inter veteres æque ac noſtros homines commendatur. Ab regibus, quos tulit aut regulis & tyrannis olim per oppida dominantibus Romano ceſſit Imperio A. U. C. 698. (n) Tum vero

(a) Lapithia. (b) Olympus mons. (c) Lycus fl. (d) Pediæus fl. (e) Paphos. (f) Salamis. (g) Epiphanii ſimultas cum Chryſoſtomo. (h) Nicoſia. (i) Famaguſta. (k) Ceraunia. (l) Rhodus inſ. (m) Cyprus Pœnorum colonia. (n) Salamis.

Germ. XXX. Urbes in ea fuere claræ, π *Lindus*, ρ *Camirus* & *Jalyſus*, quæ poſtea σ *Rhodus*.

Solis Coloſſus. V. Ante omnia autem in admiratione fuit Solis Coloſſus Rhodi, LXX cubitorum altitudinis. Hoc ſimulacrum poſt LVI annum terræ motu proſtratum, ſed jacens quoque miraculo fuit. Pauci pollicem ejus amplectebantur. Majores erant digiti, quam pleræque ſtatuæ. Vaſti ſpecus hiabant de fractis membris. Duodecim Annis tradunt effectum CCC talentis, quæ contulerant ex apparatu Regis Demetrii, relicto moræ tædio. Fuerunt alii minores hoc in eadem urbe Coloſſi, centum numero, ſed ubicunque ſinguli fuiſſent, nobilitaturi locum. Majorem poſtea Sultanus Ægypti Rex, poſtquam Rhodum occupaverat, nongentis camelis ære impoſito, Alexandriam tranſportari curavit. De cætero ipſa inſula regibus primum regebatur: poſtea in Romanorum, unà cum Aſia, incidit poteſtatem. Diviſo Imperio ſub Græcis fuit. Dein Saraceni occuparunt Anno IↃCXV, qui Coloſſum abſtulerunt. Recuperatam Ann. CIↃCCCXIII Equites Joannitæ tenuerunt uſque ad Annum CIↃIↃXXII quo Solimannus II, Turcarum imp. occupavit. Pulſis tunc Melita conceſſa eſt. 2

vero *Salamis* ad litus orientale fuit metropolis, poſt hac ſub Impp. Græcis (a) *Conſtantia*, denique nova (b) *Juſtinianopolis* Græco Imperio erepta, Saracenico adhæſit A. C. 657, ſed iterum Chriſtiano, Saracenis quinque millibus necatis per Richardum Angliæ regem, qui poſteà illam Guidoni Luſiniano, Exregi Hieroſolymitano vendidit A. 1192. Hujus ſtirps regia ubi cum Jacobo ultimo defecerat, regnum Veneta Reſpubl. jure hæreditario A. 1476, excluſis Genuenſibus occupavit: Sed facto impetu Selimus Venetis extorſit 1571. (c) *Famaguſta* per menſes quatuor obſeſſa 140000 ictibus tormentariis concuſſa, tandemque dedita. Non procul à Baffo ſpecu illud oſtenditur, è quo *dubia aut fabuloſa ſeptem Dormientium hiſtoria* erupit.

BUNONIS.

π (d) *Lindus*, hodieque *Lindo*, inſigne olim habebat templum Palladis Lindiæ, indeque oriundus fuit *Cleobulus* [*k*] qui in ſeptem Sapientum numero habitus eſt [*l*].

ρ (e) *Camirus*, hodie *Ferachio* dicta, à *Camiro* Herculis filio [*m*] condita putatur & appellata.

σ (f) *Rhodus* urbs Scholâ & eloquentiæ ſtudio olim erat celeberrima; quatuor enim olim erant ſcholæ præ cæteris nobiles: Athenienſis, Alexandrina, Tharſenſis & Maſſilienſis; quibus annumerabatur Rhodia. *Rhodium* ſe appellavit *Apollonius*, qui Argonautica ſcripſit. *Ariſtippus Philoſophus* quum naufragio eſſet ejectus ad Rhodienſium litus, atque inibi ſchemata Geometrica deprehendiſſet, exclamâſſe legitur ad comites; *Bene ſperemus*; *hominum enim veſtigia video*. Rhodi *Diagoras* quum tres filios athletas eodem die in certamine omnes viciſſe, & coronari vidiſſet, præ gaudio, inſpectante populo exſpiravit. *Hic Rhodus*, *hic ſalta* proverbio [*n*] dicitur in eos, qui facto potius oſtendere, quàm verbis ſua jactare debebant. Quod petitum ex fabula. Quidam enim quum domum rediiſſet peregre, inter alia, quæ gloriabatur, jactabat Rhodi ſe ſaltum ſaltaſſe, quem nemo alius ibi potuiſſet ſaltare; teſteſque habere ſe affirmabat. Tum ex adſtantibus unus, Heus tu, inquit, ſi verum hoc eſt, haud tibi opus teſtibus: *En Rhodus, en Saltus!*

HEKELII.

[*k*] *Evagoræ* Filius.

[*l*] Inde & dictus *Lindius*. Robore & pulchritudine corporis eximius dicitur fuiſſe.

[*m*] Quem ex *Jole Euryti* Regis Filiâ ſuſceperat.

[*n*] Apud *Eraſmum* Chiliad. III. Cent. III. *Adag.* 28. p. 573. col. a.

REISKII.

2 (g) Rhodus ἀπὸ τῶν ῥόδων, i. e. ab r)ſis, quarum hic magna copia ſuccrevit; primum ſub mari latuiſſe ex illoque poſteà emerſiſſe dicitur. Vetuſtos hujus incolas Diod. Siculus Lib. V. facit *Heliadas*, & quidem ævo Cecropis Moſi æqualis: Unde Bochartus conficit רודנים (h) *Rhodanim* vel Rhodanæos Moſaicos ab Rhodiis plane alios fuiſſe Lib. III. c. 6. Utut ſit, Euſebius tamen in Chronico refert, Jorami regis Iſr.ëlitici ætate Rhodios maris Imperium tenuiſſe. Hinc leges *Rhodiæ* in rebus nauticis ad Græcos Romanoſque; Rhodii vero ad Remp. liberam pervenerunt, non inſulis tantum, ſed terris quoque Aſiaticis potiti. Lycia tamen Cariaque Rhodiis, qui ſeſe inſolentiores paulo geſſerant, primum A.U.C. 604. ademta; Rhodus denique ipſa ſub Romanum Imperium redacta fuit. Poſteà ſub Saracenicum A. C. 666. duce Muavia, qui ſtatuam Coloſſi æneam terræ motu anteà collapſam Judæo vendidit Emiſeno: Inde ad *Equites S. Johannis Baptiſtæ* A. 1338. pervenit, den:que ad Turcos A. 1565. ſemeſtri facta oppugnatione. Urbs unica hic claret, muro triplici, quinque caſtellis, turribus excelſis quatuordecim & multis propugnaculis munita. Vid. P P. Sornelli & Pariſoti Rhodus Inſula cum adjacentibus. Venet. Ann. 1688.

(a) Conſtantia. (b) Juſtinianopolis. (c) Famaguſta. (d) Lindus. (e) Camirus. (f) Rhodus urbs. (g) Rhodus. (h) Rhodanim.

LIBER

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

Summa Africæ deſcriptio. (1)

I.

Africæ magnitudo.

ASIÆ exiguo Iſthmo annectitur maxima Orbis terrarum peninſula *Africa* [a], tria millia & triginta circiter mill. German. ambitu complectens. Iſthmi intercapedo eſt mill. XXV. Pleraque Africæ inculta, & aut arenis ſterilibus obducta, aut ob ſitum cœli terrarumque deſerta ſunt, aut infeſtantur multo ac malefico genere animalium; in univerſum vaſta eſt magis quàm frequens. Quædam tamen partes eximie fertiles.

Nomina. Limites.

Græcis *Libya* dicitur [b] à *Libya* Epaphi filii Jovis [c] filia: *Africam* autem ab *Afro* Libys Herculis filio dictam volunt. Maria eam cingunt, qua Sol *oritur* Rubrum, qua *medius dies* Æthiopicum, qua *occidit* Sol Atlanticum, ab *Septentrionibus* Internum, *Africum* ſeu *Libycum* dictum, qua eam alluit. *Longitudo* ſumma computatur ab Herculis freto ad promontorium Bonæ Spei mill. IↃCC. *Latitudo* inter duo promontoria, *Heſperium*, vulgò *C. Verde*, & *Aromata*, quod eſt juxta fauces Arabici ſinus, vulgò nunc *Guarda fuy*, milliar. IↃL. Terra ipſa, niſi qua Interno Mari accedit, obſcurè veteribus nota. Ultra autem Nili fontes ac montes Lunæ prorſus incognita. 1

II. Re-

HEKELII.

[a] Qui cognitionem hujus TERRÆ partis feliciter ſibi eſt acquiſiturus, is legat non ſolùm JOANNIS LEONIS Deſcriptionem AFRICÆ, *Antverp.* anno 1656, in 8vo publicatam, ſed ipſam quoque OLIV. DAPPERI AFRICAM, quam *Amſtelodami* A. 1671, in fol. impreſſam habemus. Ut autem ingenioſus *Beiſſardus* ASIÆ ac cæterarum TERRÆ Partium atque Regnorum *Fluvios* ingenioſe deſcripſit: ſic & modo ſimili deſcripſit AFRICÆ *Fluvios*, & quidem loc. cit. à v. 203. uſque ad ſin.

[b] *Africa* dicitur ideò *Libya*, quod inde *Libs* Ventus flare ſoleat, ſeu quod pluvia indigeat, ob nimiam np. ſiccitatem, ἀπὸ τοῦ λείπειν καὶ ὕειν. Eſt etiam hoc nomine *Hiſpaniæ Urbs* circa *Calagurim* & *Fluvius* in *Mauritania*.

[c] Ex *Caſſiopea*.

REISKII.

1 (a) *Africa* eſt nomen æquivocum, idque aut *totius*, quam aggredimur, Peninſulæ, aut *partis* in ea cujuſdam: Illud Africam *latius* dictam; hoc vero *ſtrictius* Numidiam & Tripolitanam, *ſtrictiſſime* Provinciam cum Carthagine Proconſularem ſignificat; ſic Voſſius ad Pomponium Lib. I. c. 3. & Spanhemius Introd. Geogr. obſervant. Omnis autem derivatio Latina Græca & Hebraica, quæ Leoni Africano viro placuit, nunc abeſto: una tenebitur à Pœnis ab inſigni *fertilitate*, qua veteres commendant Africam, hujuſque Symbolum ſpicigeram fœmellam faciunt. Spica enim Syriace פרוך *Pheruch*, Arabice פריך *Porich* aut *feric* vocatur: Hinc Pœnis אפריכה Africa per proſtheſin & mutationem prorſus analogicam, cujus exempla Bochartus Lib. I. Chan. c. 25. attulit. (b) Chamo autem in prima orbis diviſione præter Ægyptum & univerſam Africam, quin magna Syriæ Arabiæque pars, item Babylonia, Suſiana, & Aſſyria obtigerit, nullum eſt dubium. Ab ſacris quippe Africa Chami terra; ſed ab extraneis Scriptoribus vocatur Chemia, Gr. χημία vel Chamia, de qua poſthac amplius dicetur.

(a) Africa tripliciter ſumta. (b) Chemia.

(1) *Diffundit ſe a Septentrione in Meridiem a gradu circiter 35 lat. bor. ad gradum 35 lat. auſtral. proinde media pars Africæ Æquatori ſubjecta eſt, maxima zonæ torridæ, ingens zonæ temperatæ Septentrionali & minima zonæ temperatæ meridionali. Ab occaſu in Ortum excurrit a gradu 4, circiter ad grad. 84 long. Cœlum habet fervidiſſimum, etiam illæ partes, quæ ſub Tropicis jacent. Solum montibus ſcatet, & copioſiſſimis, & editiſſimis, deſertis arenoſis, ſiticuloſis, latiſſimeque patentibus, omni malefico ferarum genere, monſtris horrendis, ingentibus, nec auro, argento, ſale, deſtituitur. At mare verſus, herbarum medicinalium, frugum, fructuum, armenti, pecoris, Incolarum, quorum pars maxima nigri coloris eſt, ſatis ferax. Sunt qui autumant, nativum Africanorum colorem non niſi nigrum exiſtere, & qui inter eos albicant ab Europa vel Aſia oriundos. Africani Ingenii pravi, ſubdoli, & prorſus ſerviles ſunt, nec unquam ampla Imperia aut condiderunt aut conſervarunt. Plurimi in tentoriis degunt, huc illuc vagantur, barbari, crudeles, certiſſimi ſagittarii, Idololatræ. Ingens autem numerus Muhamedem ſequuntur. Sunt etiam inter eos qui Judaiſmum, & religionem Chriſtianam amplectuntur.*

Africæ regiones.

II. Regiones atque gentes, in quas diviſa fuit quondam, ſunt, *Ægyptus*, *Cyrenaïca*, *Africa Minor*, ſeu propriè dicta, *Troglodytæ*, *Garamantes*, *Numidia*, *Mauritania*, *Gætulia*, *Libya interior*, *Arabia Troglodytica*, & *Æthiopia*. 2

REISKII.

2 (a) Geographi recentiores totam Africam, quouſque patet, ejuſque longitudinem à Promontorio viridi ad Capo Guardafui 80 gradibus, & 2000 ferè milliaribus; latitudinem à capo Buono ad caput Bonæ Spei gradibus fermè 70, & 1800 milliaribus emetiuntur. Partes vero illi quatuor majores Petrus Valleus attribuit; 1° *Regna Subfuſcorum* aut *Lecæthiopum*, quos Plinius Lib. V. c. 8. vocat. 2° *Nigritarum*. 3° *Æthiopica*. 4° *Inſulana* ſive Inſularum adjacentium. Sed paulo diſtinctius ordine ſuprà conſtituto progrediar, & Imperia numerabo: 1° *Turcicum*, quod ab Ægypto per oram maritimam procurrit; 2° *Abaſſinum*, ex regnis pluribus & interiori Æthiopia conſtitutum; 3° *Feſſanum & Maroccenſe*, cum Regnis aliis minoribus conjunctum. (b) Regna quidem Africana multis expoſita mutationibus adhuc tamen extant; 1° *Biledulgerid* tria, 2° *Barbarica* quinque, 3° *Nigritarum* 18 aut plura, ne quidem ſatis cognita, 4° *Bugenſia* 9, exteriori Æthiopiæ adſcripta, 5° *Monomotapæ* quatuor, 6° *Zanzibar* quinque, 7° *Aden* & *Adel* cum minoribus nonnullis, 8° *Regna Inſulana* vel ſuis, vel Chriſtianis Regibus & Rebuſpubl. ſubjecta. *Principatus* etiam *Principeſque*, quos Scheichios vocant, in Numidia ſuperſunt; 1° *Corvano*. 2° *Habes*. 3° *Emo*. 4° *Segelmeſſe*: Hos alii Regulorum ſtatus, Principeſq; Regulos vocant, pluresque numerant, quorum poteſtas uno vico aut opido continetur. *Reſpubl. vero in ſervitute Africana liberas* fruſtrà requiſiveris, incolarum moribus genioque contrarias.

(a) Africæ long. lat. (b) Status Africæ politicus.

CAP. II.

ÆGYPTUS. (1)

I.

Ægypti

PRima Africæ Aſiæque proxima eſt *Ægyptus*, quam veteres Geographi in Aſiæ regionibus computarunt. At poſteriores, Arabico ſinu, ut antè dictum, inter Aſiam Africamque termino conſtituto, Africæ eam contribuerunt. Nomen traxit ab *Ægypto* Danai fratre; antè *Aeria* dicta. Terminatur à *Septentrione* ſuo mari, id eſt, Ægyptio; ab *Ortu* Arabia Petræa & dicto ſinu; à *Meridie* Æthiopia; ab *Occaſu* Cyrenaica. *Longa* eſt à Peluſiaco Nili oſtio ad Catabathmum opidum mill. CL. *Lata* à Nili oſtiis ad opidum Metacompſum Nilo appoſitum, nunc *Conza*, milliar. C. 1

Limites & magnitudo.

II. Divi-

REISKII.

1 (a) Nomen *Ægypti* vel ad Græcas, vel ad Copticas, vel ad Ægyptiacas revocatur origines: *Græcæ* aut fabuloſum Danai fratrem Belique filium ex Apollodoro; aut Sethoſin regem, cui nomen Ægypti fuerit, ex Manethone tamen Ægyptio proponunt; Sed utrumque hoc etymon chronologiæ ac hiſtoriæ repugnat: *Copticæ urbem* Copton ac Thebaidos metropolin vetuſtam; *Ægyptiacæ* regem primum & antiquiſſimum Chibth obtendunt, unde adhuc *Chibet* Ægyptiis ſua vocatur regio, Æthiopibus *Gobzo*. Duplex hoc etymon Viris bene doctis placuit; ſed Kirchero ex rationibus infirmis valdè diſplicet in Prodromo Copto ac Obel. Pamphil. In S. literis *terra Chami*

(a) Ægyptus.

(1) Sita eſt intra grad. 22 & 32 lat. bor. diffunditque ſe ab Occaſu in Ortum in parte Meridionali, ubi maxime patet, per grad. 7. Solum Ægypti variat. In partibus Nilo vicinis adeo luxuriare dicitur, ut neceſſum habeant Incolæ luxuriam ejus admixta arena temperare. Abundat uſque eo Tritico, Oriza, Saccaro, Dactylis, & reliquis frugibus, ut non immerito appellata olim publicum orbis Horreum. Oves bis in anno pariunt, & fœminæ communiter duos, ſæpe plures partus ſimul enituntur; cujus fœcunditatis cauſa aquis Nili aſcribitur. Semper fere fructus pendent ab arboribus. Pars Ægypti mediterranea pene inculta jacet, Soli arenoſi eſt, per æſtatem uſque eo torridi, & ob ſiccitatem mobilis ut ſpeciem aquæ ardentis referat; ad inſtar materiæ vitreæ reſplendeat, quæ in fornace incenſa eſt, & aliquibus igneum mare appelletur. Fontes in Ægypto perpauci ſunt, flumina nulla præter Nilum. Cœlum vix pluit niſi menſibus Decembri, Januario, Februario, extra quos tamen Alexandriæ & Roſettæ, propter maris viciniam pluvia etiam obſervatur. Nebula in ipſa frequens, inprimis ros, abſque quo & plantæ perirent & animalia, rarum fulmen & tonitru. Ægyptii dicuntur meticuloſi, deſides, barbari, literaturæ omnis neſcii, ingenii ſervilis, tumidi. Plebs mendax eſt, propenſa in furta & rapinas, cupidiſſima nummorum, infida. Delectantur impenſe potu Coffe, & Nicotianæ fumo. Menſibus Decembri, Januario, Februario, & Martio, pullos gallinaceos in fornacibus excludunt, ſtramine primum calefactis.

ÆGYPTUS et CYRENE
Sicilia quæ et Trinacria
Ætna Mons
Carthago
Lilibium
Hermæa
Cosyra
Æthusa
Melita
Paschinum prom
MARE MEDITERRANEUM
AFRICUM PELAGUS
Lybium Mare
Peloponesus
Creta Insula
MARE
NATOLIÆ PARS
Cyprus
ÆGYPTIUM MARE
Nili Ostia Septem
Tripolis
Sydon
Tyrus
Ascalon
Arabia
Petrææ
Syrtis minor
Lotophagites
Tripolis
Barbaria
Leptis magna
Lebida
Tripolitana
Abrotonum
Galordare
Nasamones
Thalabathum
CINYPS Regio amio enisima et fertilissima toti
Syrtis Maior
Sere
LOTOPHAGI
Psylli
Prom Barce
Myrmex
Lathon flu
Berenice
Corothus
PENTAPOLIS
Apolonia
Cyrene
Ptolomais Cyrenaicum Mare ol Barce
Catabathmus magnus
Apis
Paliurus Palus
Barca
Gora
CYRENAICA
Zygrithæ
Alexandri Castro
Hammonis Oraculum
Libya Hammoniaca Regio
Mareotis Palus
Memphis
Piramides
Arsinoe
Barca Desertum
Herculiarenosa
MARMARICA
Nasamones
Troglodite
Libya Deserta
Ater Mons
Garama
Metropolis
Garamontes
Bardoa
Berdoa reg
Thebais Reg
Superior
Lybyægypty
Libya Exterior
SINUS ARABICUS
ÆTHIOPIÆ PARS

II. Diviſa fuit generatim in *Superiorem*, quæ in Meridiem vergit, & *Inferiorem*, quæ Mari Interno alluitur (1). *Superiorem* rurſus Nilus dividebat in *Libycam*, qua Occidentem, & *Arabicam*, qua Orientem ſpectat. Hinc populi *Arabægyptii*, illinc *Libyægyptii*, dicti. Inferioris pars eſt α *Mareotis*, ſive *Marmarica*, ultima verſus Occidentem Cyrenaicæ contermina. Speciatim vero univerſa β Ægyptus [a] in complures præfecturas deſcripta erat, quas Græco vocabulo *Nomos* vocârunt.

III. Ægyptus ſuper cæteram antiquitatis gloriam, viginti millia urbium ſibi, Amaſe regnante, habitata quondam prætulit; poſtea quoque ſub Romano Imperio multis, etiamſi ignobilibus, frequens.

IV. Clariſſima omnium fuit γ *Alexandria* (2), caput Ægypti totiuſque Africæ,

Ægyptus Superior & Inferior.

Arabægyptii.

Libyægyptii.

Mareotis.

Alexandria.

(1) In Ægypto inferiori fuit Terra Goſen, in qua Iſraelitæ habitarunt, ad Orientem Nili verſus Arabiam Petræam, & Palæſtinam, campeſtris ac graminis feraciſſima cujus pars erat terra Rameſes.

(2) Sapientiæ ſtudio, bibliotheca, & viris eruditionis eximiæ celeberrima, atque iſtius eminentiæ, ut excepta Roma, cæteras Civitates Romani Imperii dignitate, amplitudine, divitiis, populorum frequentia, ædium magnificentia, annonæ copia, & rerum omnium affluxu longe poſt ſe relinqueret, nunc a priſtino ſplendore deficit plurimum; Portus tamen & Emporium celebre.

Chami & Mitzraim מצרים duali numero vocatur ad duas Ægypti partes indicandas, quarum una ſuperior alteraque inferior: Arabibus מצרא *Meſra*, Plutarcho aliiſque Auctoribus externis χάμια ἢ χημία, *Chemia.* (a) Nunc partes quatuor Ægypto incolæ attribuunt, 1° *Sabid*, i. e. ſuperiorem, 2° *Erif*, i. e. inferiorem. 3° *Demeſon*, i. e. mediam. 4° *Becbica*, i. e. maritimam vel mari rubro proximam. (b) Urbes præcipuæ ſunt *Alcairum*, una totius Ægypti maxima & Baſſæ Turcici ſedes, ſexaginta millibus Moſchearum, arce regia, ſeptem incolarum myriadibus, commerciis & monumentis Veterum clariſſima: Ubi Nilo propius ad milliare ſextum (c) *Pyramides ſeu moles immenſæ ſaxeæ* ſuperſunt, aliæ majores ſeptendecim, & minores aliæ, omnes figuris hieroglyphicis, & ſuis gradibus externis pariter atque internis inſtructæ: (d) *Cryptæ* item ſubterraneæ, vivo ex alabaſtro exciſæ, multis concamerationibus diſtinctæ, in quibus humana cadavera deprehenduntur repoſita, quas (e) *Mumias* vocant. Vid. Princ. Raſvil. Epiſt. III. f. 161. Petri à Valle Itiner. p. 372. Kircheri T. III. Obeliſc. Pamphyl. Synt. 13. c. 4. Amplius ſuperſtitioſum *aliquod reſurrectionis exemplum*, & cadavera humana paulatim e tumulis emergentia, ſive manum ſive pedem, ſive aliam partem exſertam monſtraverint: (f) *Labyrinthum* etiam portentoſiſſimum humani impendii opus Plin. quod ter mille domos continuit. Voſſ. in Notis Pompon. Lib. I. c. 9. Ut plura de monumentis & rudera omittam; Chriſtiana maxime in templis, Eccleſiis & Patriarcharum ſedibus. Præterea famoſos in Ægypto (g) *Clibanos*, quibus pulli gallinacei excluduntur. Radzivil. f. 169. Urbes omitto alias *Sabin* quæ Thebas Ægyptias referre creditur, *Alexandriam*, *Damiattam & Sues*, præcipuas tamen & commerciis feliciſſimas.

BUNONIS.

α (h) *Marmaricam*, hodie *Barcha* dictam, olim *Libyarchæ* & Barcæi incoluerunt. Eam alii conſtituunt partem Cyrenaicæ, ibique ponunt ad mare *Antipyrgum*, nunc *Luco*, & portum *Batrachum*, nunc *Trabucho*. Marmaridas [b] ſolitos ſerpentes incantare tradit *Solinus* [c]. Cæterum illa Ægypti pars, quæ à Syene ad Cairum uſque eſt, erat veterum (i) *Thebais*, nunc *Sabid* dicta, in qua Thebæ.

β (k) *Ægyptus* (d) publicum Orbis horreum appellata [e].

HEKELII.

[a] Ab *Alexandro Macedone* in Ditionem ſuam redacta.

[b] Quorum & *Plinius* Lib. V. c. 6. p. 68. l. 31. eſt memor.

[c] Scribit enim *Pomponius Mela* Lib. III. c. 9. p. 225. quod in *Arabia* Serpentes quidam admodum parvi ſint initio, & veneni præſentis; tamen certo anni tempore ex limo concretarum Paludium ſic emergant, ut in magno Examine volantes *Ægyptum* tendant, atque in ipſo introitu Finium ab Avibus quas *Ibidas* appellant, adverſo agmine excipiantur, pugnaque conficiantur.

[d] Olim *Aëria*, *Potamia*, *Ogygia*, *Melambolus*, *Hephæſtia*, *Myara*, & propter habitantes illic *Æthiopes*, etiam *Æthiopia* dicta.

[e] *Trogus* enim *Ægypti* Solum ita fœcundum aſſerit, ut nulla Terra in uſum hominum ſit Alimentorum feracior.

BUNONIS.

γ (l) *Alexandria* in Ægyptii maris litore, quod Pharo inſulæ objacet, prope oſtium Nili, *Canopium* appellatum, & Mareotim paludem, Alexandri M. auſpiciis, qui ibidem deinceps ſepultus [f], condita eſt [g]: eamque delineârat *Democrates Mathematicus* tanto artificio, ut non fuerit in tota Africa æqualis, aut ſimilis in ſtructura platearum & palatiorum. Antiquiſſimis temporibus [h] fuit *No* appellata: & poſtmodum, quòd Philippus Alexandri pater Olympiadis alvum obſignatam annulo, cujus ſculptura leonem præferret, per quietem vidiſſet, aliquamdiu *Leontopolis* appellata eſt. *Suppl. Curt. l.* 1. *c.* 1. Hodie majori ex parte in ruderibus deſtructa jacens, Turcis appellatur *Scanderia*, ac Italis *Aleſſandria* [i]. Cleopatra Regina urbem cum objacente inſula Pharo copulavit [k]. Fuit ibi templum *Serapidis* adeo ſumptuoſè extructum, ut, Marcellino teſte, poſt urbis Romæ Capitolium, nihil Orbis terrarum viderit ambitioſius. Idem quoque Auguſtinus, Stephanus, Strabo tradunt. Curtius refert nullo ferè die Alexandriæ Solem ſerenum non videri, propter aërem perpetuo ibi tranquillum. Scholâ verò ac Doctoribus erat urbs longe celeberrima; eamque Ptolemæus (m) *Philadelphus Bibliotheca*, quæ ſeptingenta millia voluminum continebat, magnis ſumptibus ornavit [l]. Alexandrini fuerunt, *Clemens* cognomento *Alexandrinus*, Stromatum auctor; *Athanaſius*, *Origenes*, *Ambroſius* Diaconus, qui

 Ori-

(a) Ægypti partes. (b) Alcair. (c) Pyramides. (d) Cryptæ. (e) Mumiæ. (f) Labyrinthus. (g) Clibani. (h) Marmarica. (i) Thebais. (k) Ægyptus. (l) Alexandria. (m) Bibliotheca alexandrina.

fricæ, poſt deletam Carthaginem prima; ab *Alexandro Magno* condita; poſtea in tantam aucta multitudinem atque frequentiam, uti uni tantùm Romæ cederet. Secunda ab hac *Dioſpolis*, ſive δ *Thebæ* cognomine *Ægyptiæ*; quas *centum portas* habuiſſe ferunt; ſive, ut alii aiunt, *centum aulas*, totidem olim principum domos; ſolitaſque ſingulas, ubi negotium exegerat, ducenos armatos milites effundere. Deinde ε *Memphis*, regia quondam: juxta quam ζ *Pyramides*, regum ſepulchra. Turres ſunt faſtigiatæ, ultra celſitudinem omnem, quæ fieri manu poſſit: itaque menſuram umbrarum egreſſæ, nullas habent umbras, regum pecuniæ otioſa ac ſtulta oſtentatio. Reliquæ urbes ſunt; η *Syene*, ϑ *Sais*, ι *Bubaſtis*, κ *Elephantis*, λ *Tentyris*, μ *Arſinoë* & ν *Abydus*, Memnonis olim regia;

Dioſpolis, ſeu Thebæ Ægyptiæ.
Memphis.
Pyramides.
Syene.
Sais.
Bubaſtis.
Elephantis.
Tentyris.
Arſinoë.
Abydus.

Origenis ſtudia & labores ſuis aluit ſumptibus; *Cyrillus*, *Didymus Cœcus*, quo præceptore uſus eſt Hieronymus; *Philo Judæus*; *Apion Grammaticus* Judæorum adverſarius; *Appianus*, qui bella Romana Græcè deſcripſit; *Didymus Grammaticus*, qui Ciceronis ætate vixit, & tria millia & quingenta volumina conſcripſiſſe à Suida proditur; *Achilles Statius*; *Theon*, qui in Almageſtum Claudii Ptolemæi ſcripſit commentarios. Cæterùm Ægyptii quoque fuerunt, *Claudius ille Ptolemæus*, qui non ſolùm Almageſtum modò dictum, verum etiam Geographiæ libros 8 edidit [m]; *Macarius* monachus, cujus extant Homiliæ; *Nonnus Panopolitanus*; *Paphnutius* Epiſcopus, qui licet ipſe cœlebs, conjugium tamen ipſorumque ſacerdotum honorabile & caſtitatem pronunciavit [n].

HEKELII.

[f] Ante nat. CHRISTUM anno vigeſimo ſupra trecenteſimum intra ſpatium ſeptendecim dierum cum ſex millibus Murorum paſſibus, ut *Stephanus* teſtatur.

[g] Vid. *Juſtinus* Lib. XI. c. 11. ſect. 13.

[h] *Hebræis Hieronymo* teſte.

[i] Alii vocant *Alexanteriam*, *Alexandretam*, *Alexandronam*, *Auguſtam*, *Juliam*, *Claudiam* & *Domitianam*.

[k] Eam *Antiochus Ptolemæo* ad *Peluſium* navali pugnâ victo, obſedit, eandemque à Romanis ſubverſam publicis expenſis inſtauravit Cæſar, quam demum à *Perſis* captam eſſe novimus.

[l] Sed hic tantus Theſaurus cum imcomparabili totius Orbis detrimento, in illa *Julii Cæſaris* fuga & mox victoria, totus igne periit.

[m] Primus apud *Græcos* Cœli rationem diligentius explicans. Ideoque *Princeps doctrinæ Mathematicæ* dictus. Vid. *Nic. Reuſneri* Icones p. 2.

[n] Conf. *Quenſtedtii* Dialog. *Patriar.* V. ILL. p. 627. ſeqq.

BUNONIS.

δ Urbs (a) *Thebæ* hodie *Theves*, *Hecatompylæ*, regioni nomen dedit, quæ *Thebais* dicitur, undique ferè montibus cincta; unde Hieronymi ætate [o] eremitarum extitit manſio. Sed ipſa jam Ciceronis ætate proſtrata jacuit [p].

ε (b) *Memphis* [q] hodiè *Meſer* [r], ad verticem Deltæ poſita, nunc (c) *Cairus*, *Alcair* ſive *Cairo* putatur. At ipſa *Cairus* urbs, ſi itinerariis fides, quinquies major eſt Lutetiâ, habetque templorum viginti duo millia; & arcem tam ſpatioſam, quæ magnitudine Lipſiæ par habetur. In circuitu quindecim milliaria Germanica [s] continere dicitur [t]. Omnium ibi rerum habetur copia, at ligna ſatis magno emuntur pretio. Cairi hodiè reſidet *Satrapa* nomine Imperatoris Turcarum: itemque *Patriarcha Coptitarum*; & *Patriarcha Græcorum* ac *Arabum*; qui licet officia Græcè recitent, Græcam tamen linguam vix ſatis intelligunt [u]. E regione Memphis in altera fluvii ripa, Chaldæi quidem, permiſſu Regum Ægyptiorum, arcem (d) *Babylonem* exſtruxerunt.

ζ Plinius [x] tradit in unam (e) *Pyramidem* exſtruendam mille octingenta talenta erogata eſſe in raphanos, allium, & rapas, viles cibos; quibus paſti fuerint operarii.

η (f) *Syene*, hodiè *Aſna* dicta, ſub Tropico Cancri ad Nilum fl. in extremis Ægypti finibus ſita; Romani Imperii olim extitit terminus, ſicuti hodiè Turcici Imperii limes eſt.

ϑ (g) *Sais*, hodiè *Sabid*, intra regionem eſt, quæ *Delta* vocatur [y].

ι Ad eandem regionem fuit (h) *Bubaſtis* [z] apud Nilum fl. hodiè *Pibeſeth*, & ſecundum alios *Azioth* [a].

κ (i) *Elephantis* intra Nilum eſt in *inſula* Nili (k) *Elephantina* [b].

λ (l) *Tentyris* ad Nilum fuit: ad hunc locum nullos annatare Crocodilos ferunt.

μ (m) *Arſinoë* ad Nilum erat Labyrintho vicina [c]. Erat tamen & alia *Arſinoë* ad ſinus Arabici angulum.

ν (n) *Abydus* haud longè abeſt à Ptolemaide, hodiè *Abutich* dicta.

HEKELII.

[o] Qui *Thebeſtim* quoque ſuo tempore nominatam ſcribit.

[p] Dicitur & *Dioſpolis* & *Buſyris*; à Conditore *Buſiride Ægyptiorum* Rege.

[q] *Ebræis Neophet* & *Migdol.*

[r] Vel *Meſſer.*

[s] S. ut alii ſcribunt, *centum* & *quinquaginta Stadiorum.*

[t] Condita eſt ab *Ogdoo* Rege, & à nomine Filiæ ejus ita appellata.

[u] *Memphim* Templum *Serapidis* olim habuiſſe, *Strabo* Lib. XVII. *Geogr.* p. 613. Tom. II. autor eſt.

[x] Lib. XXXVI. H. N. c. 12. p. 640. lin. 38. ſeq.

[y] Urbs eſt iſta juxta unum ex *Nili* Fluminis Oſtiis,

(a) Thebæ Ægyptiæ ſeu Dioſpolis. (b) Memphis. (c) Cairus. (d) Babylon. (e) Pyramides. (f) Syene. (g) Sais. (h) Bubaſtis. (i) Elephantis. (k) Elephantina inſ. (l) Tentyris. (m) Arſinoë. (n) Abydus.

regia; poſtea Oſiris fano inclyta: & Arabiæ contermina, claritatis magnæ ξ *Heliopolis*, i. e. Solis urbs. In Marmarica vicus fuit *Apis*, nobilis religione Ægypti locus. Fuit & *Labyrinthus*, nullo addito ligno exædificatus, domos mille & regias duodecim perpetuo parietis ambitu amplexus, marmore exſtructus & tectus, unum in ſe deſcenſum habens, intus penè innumerabiles vias, multis ambagibus huc & illuc remeantibus.

Heliopolis.
Apis.
Labyrinthus.

C A P.

Oſtiis, quod ab ipſâ *Saiticum* dicitur. Incolæ vocantur *Saitæ*, *Minervam* colentes ſtudioſiſſime.

[z] Vel *Bubaſte*.

[a] In hac Urbe olim quotannis Conventus agebatur in honorem *Dianæ*, colebaturque *Iſis* omnino ſtudioſè.

[b] Ubi *Æthiopicæ* Naves conveniunt. Eſt enim Finis Navigationis Ægyptiæ.

[c] Hæc Urbs prius dicta eſt *Crocodilorum* Civitas, quoniam *Crocodilus* mirum in modum ibidem colebatur, ſacerque erat apud eos in Lacu quodam ſeorſim nutritus & ſacerdotibus manſuetus, *Suchi* nomine veniens. Leg. *Strabo* loc. ſup. ad Not. V. ſect. hujus cit. p. 621.

B U N O N I S.

ξ (a) *Heliopolis* [d], in ſacris *On*, nunc *Bethſemes*, Arabibus *Babalbeth*, ab Iſraëlitis traditur condita, quum eſſent in Ægypto [e]. Hic *Mithres* Rex primus obeliſcos erexit, ac Soli conſecravit. Ibidem erat *templum Solis*, in quo recipiebantur reſponſa ad literas non apertas. Heliopolis ſacerdotum olim fuerat habitatio, hominumque Aſtronomiæ & Philoſophiæ deditorum manſio, ubi Plato diſcendi cauſa aliquamdiu commoratus eſt. Cæterum quæ regio Ægypti inter Cairum & Roſettum & Damiatam interjacet, (b) *Delta* vocatur, à Græcorum litera, cujus formam refert. Fuit ibidem (c) *Thanis* Ægyptiorum regia, ubi Moſes coram Pharaone oracula edidiſſe legitur. In ea regione urbes hodiè celebres memorantur, (d) *Micale* magnitudine vix Cairo cedens; (e) *Phuona*, Ptolemæo *Nicii*, *Roſetti* [f], quæ olim *Schedia*, aut (f) *Canopus* [g]. Veneti conſulem ibi habent, quem vulgò *Baylo* vocant. (g) *Ziza* etiam memoratur, ad quam certo die manus, brachia & crura hominum ex terra prominere dicuntur. (h) *Matareæ* oſtenditur ea ipſa arbor quæ ſeſe ad deſiderium B. Virginis aptavit ac demiſit. (i) *Niloſcopii*, hodiè *Elmichias*, præcognoſcebant Ægyptii Nili augmentum & decrementum. Ad hanc urbem duo ſunt templa, in quibus *S. Johannis Baptiſtæ* conſervantur reliquiæ, aureâ capſâ incluſæ: quæ ſingulis annis inſpectante magna hominum multitudine, hoc edere dicuntur miraculum. Quum reliquiæ illæ in flumen conjiciuntur, aqua ipſa contrario curſu aſcendit, modò in unum, modò in alterum templum. Ea de cauſa dies ille tam Mahumedanis quàm Chriſtianis ſolennis eſt. In *Pharo* inſula erat turris ingens, (k) *Pharus* dicta, ex quâ nocturni lucebant ignes navigantibus. Ædificavit eam turrim *Soſtratus Gnidius* ex albo lapide [h] ſupra quatuor cancros vitreos, tempore Ptol. Philadelphi Regis, magna cum admiratione ſpectantium. Hinc ſimiles turres, quæ navigantibus lumen præbent, dicuntur *Phari*.

H E K E L I I.

[d] Quaſi *Solis Civitas*.

[e] Dicta & *Dioſpolis*, Jovis Civitas, it. *Thebæ Ægyptiæ*; *Homero* v. Ἑκατόμπυλαι, quod *centum Portas*, ſ. ut alii volunt, *centum Aulas*, totidem olim Principum Domos, habuiſſe ferunt. Conf. *Quenſted.* loc. cit. p. 652. ſeq.

[f] Vel *Roſettæ*.

[g] Vel *Canopicum*; elegans eſt Opidum; nullis tamen Mœnibus cinctum & ad littus poſitum circa magnum quoddam *Nili* Oſtium, Mauritanis *Raſchit* vocatum.

[h] S. candido Marmore.

(a) Heliopolis. (b) Delta regio. (c) Thanis. (d) Micale. (e) Phuona. (f) Canopus ſeu Roſettum. (g) Ziza. (h) Matarea. (i) Niloſcopium. (k) Pharus turris.

B U N O-

CAP. III.

De incolis Ægypti ac Nilo flumine ; item de Libya exteriore.

I.

IPſi Ægyptii, hominum vetuſtiſſimos ſe prædicantes, cum Scythis de gentis antiquitate olim contenderunt [*a*]. Antiquiſſimos eſſe poſt Syros, vel ipſa ſacra Scriptura atteſtatur. Diſciplinarum complurium inventores rerumque divinarum ac ſiderum peritiſſimi dicti ſunt. Quare ad eos *Dædalus*, *Melampus*, *Pythagoras*, *Homerus* & alii complures eruditionis cauſa profecti. Sub regibus eſſe jam inde ab initio rerum conſueverunt, modò ſuis, modò *Æthiopibus* ; dein *Perſis* ac *Macedonibus* ; moxque iterum ſuis, donec *Romani*, Auguſto debellante, in provinciam redegerunt Ægyptum. Poſt hoc *Saraceni* eam occupârunt : quibus ſucceſſit *Sultanorum* inclytum nomen, ex Circaſſis Tattarorum gente ortum. Poſtremi *Turcæ* Anno CIↃIↃXVII invaſerunt, qui etiam nunc tenent. *α* 1

Nilus fl. II. Sed de *Nilo* (*b*) hoc loco pauca quædam retuliſſe haud abs re fuerit. Terra ipſa Ægyptus expers imbrium mirè tamen fertilis, & hominum aliorumque

BUNONIS.

α Selimus Turcarum Imperator Mameluchorum in Ægypto regnum delevit anno Chriſti 1517, quum ſtetiſſet per annos fere trecentos. *Annal. Turc.*

HEKELII.

[*a*] Vid. *Juſtini* Lib. II. c. 1. ſect. 5. ſeqq.

REISKII.

1 (a) Ægyptii nugas ſerebant, quotquot hominum ſeſe vetuſtiſſimos prædicârunt, aut cum Manethone, Sacerdote ſuo vaniſſimo, regum centurias Abrahamo antiquiores aliquot numerârunt. Ne quidem illi à Syris erant vetuſtate proximi, quod auctor exiſtimat ; ſed Arabes, Chaldæi & Babylonii antecedunt. Primas tamen Ægypti colonias à *Chamo* & *Miſraimo hujus filio*, & horum poſteritate Beroſus atque Sanchoniathon arceſſunt, eaſque ſacris ſcripturis congruas. *Menes* enim primus in regum ordine aut Chamus ipſe, aut unus inter Chami poſteros fuit : Ab hujus exceſſu (b) Dynaſtiæ plures aut Nomarchiæ in regno unico exortæ *duodecim Nomarchas* ex æquali Nomorum numero pepererunt. Sed rege ſub Amiſi ad Sabtaconem Æthiopem, duoſque hujus Succeſſores ; ab his ad Nomarchas denuo, & ultimum Pſammeniten poteſtas regia pervenit : Poſtea ſub Cambyſe ad *Perſas* anno ante Chriſtum 505, denique ad *Alexandrum M.* anno ante Chriſtum 328, ab ipſo demortuo ad *Ptolemæos* ; ab horum ultimo Dionyſio ad *Romanos* A. U. C. 720, ab Romano ad *Saracenicum* Ægyptus Imperium A. C. 642, ſub Chalifa Omare adjungitur ; *Amiriſque* Chalifis per A. 337 paruit ; poſthac *Phatemidis* per A. 208, tandem *Jobidis* regibus ex A. C. 1179, horumque antepenultimo Salohoddino (communiter Saladino) qui e Tataris Circaſiis coemta mancipia ſelegit milites, *Mamluccorum nomine* : Hi denique A. C. 1250, Mohaddano, ultimo Jobida miſere cæſo, Eloddinum ſui gregis hominem extollunt, & longa regum ſucceſſione gaudent ad A. 1517, quo Selimus ultimum *Tumain Bai Jarcaſſium* ſuſpendio necavit : Hinc Ægyptus hodieque *Turcico Imperio* ſubeſt, in ſangiacatus & octodecim Califatuum aut præfecturarum centurias diviſa. Vid. Marſami Canon Chronicus regum Ægypt. & Chronicon Saracenicum Dreſchleri cum additionibus noſtris.

HEKELII.

[*b*] De hoc *Fluvio* ſcribit *Heliodorus Emeſenus*, Scriptor vere elegans (Eleganti hoc elogio Autorem hunc dignatus eſt Polyhiſtorum clariſſimus, *Georg. Matthias Koenigius*, Evergeta meus ſingularis, in elegantiſſima *Bibliotheca* ſuâ vet. & novâ p. 387. col. a. Lib. II. Αἰθιοπικῶν p. 109) ſeq. Edition. *Commelin.* hoc modo : Καὶ διελθόντος ὡς τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς Αἰθιοπίας, ἐσχάτων τε τῆς Λιβύης ἀναλαμβάνει, καθ' ὃ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολῆγον ἀρχὴν τῇ μεσημβρείᾳ δίδωσιν· αὔξεται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν, οὐχ ὥς τινες νενομίκασι πρὸς τῶν ἐτησίων ἀντικρὺ πνεόντων ἀνακοπτόμενος, ἀλλ' αὐτῶν δὴ τούτων τῶν ἀνέμων κατὰ τροπὴν τὴν θερινὴν, ἀπὸ τῶν ἀρκτώων ἐπὶ τὴν μεσημβρείαν πᾶν νέφος ἐλαυνόντων τε καὶ ὠθούντων ζώνην συνάξωσι, καθ' ἣν τῆς πρόσω φορᾶς ἀνακόπτονται, δι' ὑπερβολὴν τοῦ περὶ τὰ μέρη πυρώδους πάσης τῆς πρότερον καὶ κατὰ μικρὸν ἀθροισθείσης καὶ παχυνθείσης νοτίδος ἐξατμιζομένης κἀκ τούτου λάβρων ὑετῶν ῥηγνυμένων, ὀργᾶται ὁ Νεῖλος, καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ κατεξανίσταται τῆς ὄχθης, καὶ θαλασσώσας τὴν Αἴγυπτον, τῇ παρόδῳ γεωργεῖ

(a) Ægyptiorum antiquitas. (b) Dynaſtia multiplex.

rumque perfœcunda generatrix. Nilus id efficit, amnium in Internum Mare permeantium maximus. Hic in Africæ deſertis, ***montibus Lunæ*** ortus, haud ſtatim Nilus eſt, & primùm ingentem Lacum *Nilidem*, qui nunc *Zaire* & *Zembre* dicitur, CXX mill. German. permeans, cum diu ſimplex ſævuſque receptis dextera magnis aquis deſcendit, *Aſtapus* cognominatus, quod Æthiopum lingua ſignificat aquam è tenebris profluentem, circa *Meroën*, Inſularum, quas innumeras latèque patentes ſpargit, clariſſimam, lævo alveo *Aſtabores* dictus eſt, hoc eſt, ramus aquæ venientis è tenebris; dextero verò *Aſtuſapes*, quod latentis ſignificationem adjicit, nec ante, quam ubi rurſum coit, *Nilus* dictus eſt. Inde partim aſper, partim navigia patiens; mox præcipiti curſu progreſſus, inter occurſantes ſcopulos non fluere immenſo fragore creditur, ſed ruere. Poſtea lenis, & fractis aquis domitaque violentia, & ſpatio feſſus; tandem ad Δέλτα opidum per omnem Ægyptum vagus & diſperſus, β *Septem* ingentibus *oſtiis* in mare Ægyptium ſe evomit. Bis in anno, certis diebus auctu magno per totam ſpatiatus Ægyptum, fœcundus innatat terris. Cauſas hujus incrementi varias prodidere; ſed maxime probabiles duas: ***Eteſiarum*** eo tempore ex adverſo flantium repercuſſum, ultro in ora acto mari: aut ***imbres*** Æthiopiæ æſtivos, iiſdem Eteſiis nubila illò ferentibus ex reliquo Orbe. ***Idem amnis unus omnium nullas exſpirat auras.***

Lunæ montes. Aſtapus. Meroë. Aſtabores. Aſtuſapes. Delta op. Nili ſeptem oſtia.

III. Cæ-

ὠργει τὰς ἀρούρας. Διὸ πιεῖν τε ὄξι γλυκύτατος, ἅτε ἐξ ὄμβρων οὐρανίων χορηγούμενος, καὶ θίγειν προσηνέστατος, οὐκ ἔτι μὲν θερμὸς ὡς ὅθεν ἤρξατο, ἔτι δὲ χλιαρὸς ὡς ἐκεῖθεν ἀρξάμενος. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ μόνος ποταμῶν αὔρας οὐκ ἀναδίδωσι. Πάντως ἄν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀναδοὺς, εἰ καθὼς τινες ἐβουλήθησαν, ὡς πυνθάνομαι τῶν παρ' Ἕλλησιν εὐδοκίμων, χιόνος τηκομένης τὸ πλήρωμα ἐλάμβανε. Quæ verba *Staniſlaus Marifchewiczki*, Polonus, feliciter ſic eſt interpretatus: *In ſupremis* Æthiopiæ, *ultimis autem* Libyæ *partibus* (NILUS) *oritur, qua parte orientale clima definens, initium meridiei præbet: creſcit vero æſtivo tempore, non* (ut quidam putârunt) *Eteſiarum adverſo flatu rejectus, ſed iis ipſis ventis circa ſolſtitium æſtivum a ſeptentrionalibus partibus verſus meridiem, omnes nubes pellentibus ac trudentibus, donec in Zona, quæ torretur ardore Solis, colligantur, in qua illorum motus retunditur propter incredibilem circumſtantis æſtus vehementiam, toto, qui antea fuerat paululum congregatus & condenſatus, humore liqueſcente.* & *inde copioſis imbribus cadentibus, ſuperbiique* NILUS, *nec ſe Fluvium eſſe patitur, ſed effunditur extra ripas,* & *eluvione, tanquam Mari quodam Ægyptum operiens, adventu ſuo fœcundat agros. Quare ad bibendum dulciſſimas præbet aquas,* & *quas illi ex cœleſtibus imbribus ſuppeditent:* & *eſt tactu placidus ac lenis, non amplius calidus, ſicut ubi incipit: veruntamen adhuc tepidus, ut in ejuſmodi locis ortus. Quam ob cauſam ſolus ex Fluviis vapores non exhalat. Omnino enim conſentaneum eſſet, ſi exhalaret, cum ex nive liquefacta, quod quidam Docti apud* Græcos *voluerunt, incrementum capere.* Quando verò *Herodianus* Lib. IV. *Hiſtor.* c. 9. p. 201. Edition. *Bœclerianæ* NILI *Fauces* ſanguine (aliquando) infectas fuiſſe ſcribit, tunc utitur verbo φοινιχθῆναι, quod idem eſt, ac *purpuraſcere.* Τοσοῦτος (inquiens) ἐγένετο φόνος ὡς ῥεέθροις αἵματος διὰ τοῦ πεδίου, τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας· τόν τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι, i. e. *Angelo Politiano* interprete, *tanta eſt facta cædes, ut rivis cruoris per planitiem decurrentibus, cum* fauces ipſæ NILI ingentes, *tum littus omne circa Urbem purpuraſceret.*

BUNONIS.

β Nili oſtia nominantur Melæ, *Canopicum, Bolbiticum, Sebenniticum, Mendeſium, Pathmiticum, Tanicum, Peluſiacum* [c]. Cæterùm Nili exundationes exiſtere à pluviis & imbribus, qui in partibus Auſtralibus decidunt illo tempore ferè continui & copioſi, hodiè exploratum eſt. *Vid. Geogr. General. Varenii lib.* 1. *c.* 16. *prop.* 20. [*d*]. Sed præter Nilum ſtato anni tempore quoque exundant alii fluvii; *Niger* Africæ fl. *Zairus* Congi fl. *Argenteus* fl. Braſiliæ. *Ganges Indus*: Fluvii, qui ex lacu Chiamay profluunt, & in ſinum Bengalenſem ſeſe exonerant: Item *Macon* fl. Cambojæ. *Euphrates*: Numidiæ fl. *Sus* dictus; & alii nonnulli. Eſt quoque in Ægypto lacus (a) *Mœris*, viginti millia paſſuum in circuitu patens, altior, quàm ad navigandum magnis onuſtiſque navibus ſatis eſt, qui olim fuit campus. Cæterùm Ægyptii multò aliter à cæteris agebant olim. Mortuos ſimo obliti plangebant, nec cremare aut fodere fas putabant. Verùm arte medicatos intra penetralia collocabant [*e*]. Lutum inter manus, Farinam calcibus ſubigebant. Forum ac negotia fœminæ; viri penſa ac domos curabant: onera illæ humeris, hi capitibus accipiebant. Colebant effigies multorum animalium, adeò ut quædam eorum per imprudentiam interemiſſe, capitale eſſet. Morbo extincta animalia, ſepelire & lugere ſolenne iis erat. (b) *Apis*, bos niger, certis maculis inſignis, & cauda linguaque diſſimilis aliorum, omnium Ægyptiorum numen erat. *Mela* [*f*]. Cæterum male audiunt Ægyptii veteres, qui perhibentur fuiſſe vani, imbelles, ad rem gerendam inepti, crudeles, quæſtus cupidiſſimi, mobiles, invidi, furioſi, & dementes. *Strabo*

(a) Mœris lacus. (b) Apis Ægyptiorum numen.

III. Cæterùm à tergo Ægypti verſus Meridiem, juxta ſiniſtram Nili ripam, *Libya* eſt *exterior* ad Æthiophiam extenſa, nunc eſt *Elſocat* deſertum & *Gaoga*. 2

Libya exterior.

bo l. 17. *Polyb. l.* 15. *Plin. in Panegyr. Plato l.* 4. de Rep. *Philo* in Flaccum & lib. de Agricultura. *Trebell. Pollio* in 30. Tyr. *Vopiſcus* in Saturnino. Cæſar veritus eſt Ægyptum provinciam facere, ne quando violentiorem præſidem nacta, novarum materia eſſet. *Sueton.* Auguſtus eoſdem ſemper habuit novarum rerum ſuſpectos. *Dio.* lib. 51. *Tacit.* Hiſt. lib. 1.

HEKELII.

[*c*] Ipſis *Ægyptiis* vocabatur *Noym*, aliis *Oceanus Ætus*, ſ. *Aquila*, ut & *Dyris* atque *Chryſorrhoas*.

[*d*] *Admiranda Nili* aliàs edi curavit *Marcus Fridericus Wendelinus* Francof. anno C. MDCXXIII, in 8vo. Extat & elegans *Ænigma* de NILI, quando np. Vox iſta ſcribitur ΝΕΙΛΟΣ, *Proprietate* ap. *Nicol. Reuſnerum* in *Ænigmatib. Var. Aut.* p. 301. ubi *Paulus Eberus* prædicti Ænigmatis autor eſt factus.

[*e*] Inde fit, ut ejuſmodi Corpora ſic ſervata etiamnum inveniantur, quæ vulgo vocamus *Mumia*. Ex priſcâ *Ægyptiorum* Religione plura *Chriſtianos*, inprimis *Romano-Catholicos* mutuâſſe notum eſt. Vid. *Magini* pars II. *Geogr. Ptolem.* f. 207. fac. a.

[*f*] Lib. I. c. 9. p. 162. lin. 31. ſeqq. *Solini Polyhiſtoris* c. 45. p. 93. lin. 16. ſeqq. & in id *Petri Olivarii*, Valentini, SCHOLIA. eàd. p. ut & *Strabonis* Lib. XVII. *Geogr.* p. 613. Tom. II. ac *Plin.* Lib. VIII. H. N. c. 46. p. 146.

REISKII.

2 (a) Nilus fonte ſuo, incremento, exundatione, catarrhactis & oſtiis ſtupendus fluvius non procul ab regno Abyſſino *Gojam in terra*, *Sicut & faſtigio montis Denglæ* duobus aut quinque fontibus erumpit: Hinc curſu flexuoſo per lacum Daræ Bedique tranſiens, in duos ſcinditur alveos, quorum *unus Nigritarum regna*, ſed *alter Ægyptum ſubit*. Auctus & incrementum Nili, & anniverſaria hujus exundatio ab hybernis imbribus proficiſcitur. Nam regiones quotquot Zonæ torridæ ſubſunt, per hyemem multis urgentur pluviis: Unde immenſa vis aquarum alveo contineri nequit, ſed per Ægyptum planiſſimam, foſſaſque multo artificio deductas excurrit. Hinc *Niloſcopia* & *Nilometria* repererunt Ægyptii, quibus eluvionem Auguſto menſe futuram prænoſcere ac judicare poſſint. Nec tamen Ægyptus expers imbrium eſt, ſed inferior æque ac ſuperior menſes hybernos quandoque pluvios habet: De inferiori Proclus id dudum annotaverat Lib. I. in Tim. Plat. de inferiori veteres negarunt pluvias, quin Voſſius in eorum gratiam ad Lib. II. Pompon. c. 9. Vid. Hiſtor. Æthiop. Ludolffi Lib. I. c. 8. Iſa. Voſſii Comment. de Nilo & hujus increm.

(a) Nili fontis auctio & inundatio.

CAP. IV.

Cyrenaica, Africa Minor, Libya deſerta, Troglodytæ & Garamantes.

I.

ÆGypto annexa eſt α *Cyrenaica* regio, β Ammonis oraculo maxime clara, nunc *Barchanæ* provinciæ dimidia pars Orientalis, eadem *Pentapolitana* dicta à *quinque* inſignium urbium numero, quæ γ *Berenice*, δ *Arſinoe*, ε *Ptolemais*,

Cyrenaica regio. Barchana. Pentapolitana.

BUNONIS.

α *Cyrene* ſive (a) *Cyrenaica regio* habet ab *Occaſu* Syrtim Majorem, ac Africam propriam; à *Septentrione* Libycum mare; ab *Ortu* Marmaricam; à *Meridie* deſerta Libyæ Interioris.

β (b) *Ammonis* [*a*] Oraculum in Marmarica conſtituunt alii [*b*]. Fuit in deſerto & *urbs Ammon*, & *templum Ammonii Jovis* [*c*]; itemque (c) *Solis fons*, qui mane tepidus, medio die frigidus, ſub veſperam incaleſcebat, & ſub mediam noctem calidiſſimis manabat aquis [*d*]. Eo uſque penetrârunt *Bacchus*, *Hercules* & *Alexander M.* Locus ille hodiè vulgò *Concorron* dicitur [*e*].

γ (d) *Berenice*, hodiè *Bernich* ad Syrtim majorem poſita, à Berenice Regina [*f*] appellationem habet.

δ (e) Arſinoe, quæ & *Teucheira* [*g*], hodiè *Trochara*, in eodem jacet litore, inter Berenicen & Ptolemaidem.

ε (f) *Ptolemais* [*h*], anteà *Barce* dicta, à Ptolemæo nomen ſortita, hodiè *Talometta* vulgò dicitur, ad idem litus poſita.

HEKELII.

[*a*] Id eſt, JOVIS in ſpecie *Arietis* Linguâ *Ægyptia* ſic dicti.

[*b*] De *hoc Oraculo* vid. *Curtii* Lib. IV. c. 7. ubi & *ejus Schema* in *Batavorum* Editionib. *æri*; in aliis verò *Ligno* inciſum extat.

[*c*] Non ab *Ammone* Paſtore quodam *Arabiæ*; ſed à *Baccho Libero Patre*, quondam juxta *Mythologorum* ſententiam extructum.

[*d*] Hunc Fontem dicitur JUPITER in forma *Arietis Baccho* aperuiſſe, cum ab eo in *Arabiæ Deſertis* vehementer ſitiente anxiè imploraretur. Terram

(a) Cyrenaicæ fines. (b) Ammonis urbs & Oraculum. (c) Solis fons. (d) Berenice. (e) Arſinoe. (f) Ptolemais.

mais, ζ *Apollonia*, & ipſa η *Cyrene*, unde regioni nomen: Græci hanc condiderunt, ex *Thera* inſula Ægæi Maris profecti. Ipſi Cyrenenſes privata ſorte inter Ægyptios ac Pœnos diu egerunt; dein cum *Carthaginienſibus* de agrorum finibus magnum ac diuturnum bellum geſſerunt. Mox Carthagine deleta, & ipſi cum reliqua Africa *Romano* Imperio ceſſerunt: Poſthinc ſolum eorum *Sultanis*, tandem *Turcis*. 1

AFRICA MINOR.

II. Sequitur *Africa Minor* ſive *proprie* dicta. Terminatur à *Septentrione* Africo pelago; ab *Ortu* ſinu magnæ Syrtis; à *Meridie* montium perpetuis jugis, quibus à Libyæ deſertis & Gætulis diſcernitur; ab *Occaſu* Tuſca amne. Continet hodiè *Tunetanum regnum*. Fluvii in ea clari, ϑ *Cinyphus*, ι *Triton*, Tritonidem paludem trahens; *Catada*, ad Carthaginem ſe devolvens, & κ *Bagradas* omnium maximus ad Uticam, ac λ *Tuſca* terminus Africæ Minoris.

Africæ Minoris fines. Tunetanum regnum. Cinyphus fl. Triton fl. Catada fl. Bagradas fl. Tuſca.

III. Popu-

ram enim pedibus concutiens lympidum Fontem ei oſtendit.

[*e*] Undè autem *Ammonius* propriè derivetur, vid. ap. *Caſpar. Peucerum* in doctiſſimo, de *præcipuis divinationum generibus*, in *ſpecie* de ORACULIS, commentario fol. 137. fac. b. Edition. *Serveſtanæ* in 8vo maj. Meminit quoque *Templi* iſtius JOVIS AMMONII *Juſtinus* Lib. I. *Hiſtor*. c. 9. ſect. 3.

[*f*] Et *Ptolemæi* Lagi, Regis *Ægypti*, Conjuge.

[*g*] *Marcellino*.

[*h*] Quam *Olivarius* novo nomine *Ptolemata* nominavit.

BUNONIS.

ζ (a) *Apollonia* maritima urbs à Ptolemaide verſus Ortum jacens, hodiè *Bonandrea* dicitur.

η (b) *Cyrene*, hodiè *Corene* & *Cirene*, 12 mill. paſſ. à litore remota eſt, urbs Cyrenaicæ primaria, ac quondam Carthaginis æmula, de cujus origine multa dicuntur apud Pindarum [*i*]. E Cyrene fuêre *Ariſtippus* Socraticus Philoſophus, & *Areta* ejus filia, quæ patri in gubernatione Scholæ ſucceſſit; & *Ariſtippi* filius, qui matri ſucceſſit, μητροδίδακτος, quod Strabo tradit, cognominatus *Hegeſias*, ob incredibilem eloquentiæ vim πεισιθάνατος dictus. *Syneſius* quoque è Pentapoli ortus Cyrenes fuit Epiſcopus, primum Philoſophus, ac deinde Chriſtianus. Hic laſerpitium herba naſcitur; unde Cyrenæ appellantur *laſerpitiferæ*. Cyrenæi ad cœnam vocati non ſolùm veniebant ipſi; ſed & alios ſecum adducebant. Inter Cyrenas & Ægyptum fuit opidum (c) *Portus Menelai* dictum, in quo *Ageſilaus* Spartanorum Rex mortuus eſt. *Nep. in ejus vita*.

ϑ (d) *Cinyphus* ſeu *Cinyps* fl. hodie *Magra*, è colle Gratiarum fluens inter *Leptim magnam* & *Barathiam* in Syrtim excurrit, perfunditque Macæos, ſeu Macas, qui & *Syrtides* appellantur. Ad hunc fluvium ſunt hirci tantæ magnitudinis, quantæ non alibi. *Plin*.

ι (e) *Triton* apud *Tacapen* urbem, unde hodiè *Rio di Caps* nominatur, mare ſubit. In illius fluminis inſula *Phila* Minervam primum virginali habitu apparuiſſe fabulantur [*k*].

κ (f) *Bagradas* fl. hodiè vulgò *Megrada*, *Magrida*, ac ſecundum alios *Magiordech* dictus, ex Audo monte ortus inter Uticam & Carthaginem mare ſubit. Ad hunc fl. [*l*]. *Regulus* ingentem ſerpentem catapultis [*m*] interfecit, ejuſque exuvias 120 pedibus longas Romam miſit. *Gellius* [*n*].

λ (g) *Tuſca*, hodiè vulgò *Guadilbarbar* vocatur, ad Hipponem urbem in mare excurrit.

HEKELII.

[*i*] Plurimi *Philologorum* putant hanc urbem à *Batto Tereo* eſſe conditam, & à *Cyrene*, *Penei* Amnis Filiâ, quam *Apollo* amore ejus raptus in eam *Libyæ* partem tranſtulit, ita denominatam.

[*k*] Unde & *Pallas Tritonia* dicta.

[*l*] *Atilius*.

[*m*] Et balliſtis.

[*n*] Lib. VI. N. H. c. 3. p. 210.

REISKII.

1 (h) *Cyrenaica* nomen à *Cyrene* urbe, hæc à *Cyre hujus regionis fonte* reperit, ἀπὸ Κυρῆς πηγῆς ἐγχωρίας inquit Stephanus: Huic enim montique cognomini urbs adjacebat proxima. Sed hæc ipſa regio ſenſum admittit æquivocum, & anguſtius dicta *Pentapolin*; paulo latius totam à Ptolemæo & Cluverio deſcriptam *provinciam*; latiſſimè ſumta *Marmariticam* & Libyam exteriorem ſignificat. Inde factum eſt, ut veteres, novique Geographi (i) templum Jovis Hammonis & Oraculum Cyrenaicæ adſcriberent, quod *Marmaricæ & hujus parti, regioni Ammoniacæ* Plutarchus & Plinius attribuunt. (k) *Africa minor* Phœnicum colonia, & Didonis aut Eliſæ auſpicio ad regnum florentiſſimum perducta, Carthaginem continebat Romæ urbis æmulam. Urbs illa Carthada poſt Trojanum excidium anno 316, ante Chriſtum 869 condita Punicè כרתא הדתא *Kartha Hadtha*, id eſt urbs nova. Carthago denique dicta tribus conſtabat partibus, *Cothone*, id eſt Inſula portuque, *Byrſa*, id eſt arce regia, & *Megara* ſive Magalia urbe. De bellis tribus Punicis, ultimoque ſeu tertio, quod in excidium Carthaginis deſinebat, cum Chriſtoph. Hendreich in Carthagine aut Carthaginenſium Republ. Græci atque Romani Hiſtorici videantur. Libya Græcè Λιβύα Hebraice לוב *Lub*, & *Libyes* לובים *Lubim* à terra *ſiticuloſa vel arida*, ſive ut Lucani verbis Lib. I. heic utar *propter calidas* (l)

(a) Apollonia. (b) Cyrene. (c) Portus Menelai. (d) Cinyphus fl. (e) Triton fl. (f) Bagradas fl. (g) Tuſca. (h) Cyrenaica. (i) Jovis Hammonis templum. (k) Africa minor. (l) Libya.

Naſamones. Pſylli. Pœni. Leptis M. Abrotonum. Taphrœ. Capſa. Thyſdrus. Thapſus. Leptis P. Rhuſpina. Adrumetum. Clupea. Tunes. Uthina. Carthago.

III. Populorum varia nomina. Clariſſimi μ *Naſamones*; extra Africam propriam etiam Cyrenaicæ & Marmaricæ contermini; quos antea *Meſammones* Græci appellaverunt, ab argumento loci, medios inter arenas ſitos; & ab his ſublati ν *Pſylli*, quorum corpori ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus, ut cujus odore vel fugarent vel ſopirent eas [o]: & ſupra Carthaginem *Libyphœnices*, iidem & *Pœni*; è Phœnice Tyro profecti, Duce *Eliſa* ſive *Didone*, quæ Carthaginem condidit. Urbium celeberrimæ, ξ *Leptis Magna*, quæ & Neapolis, ο *Abrotonum*, π *Taphræ*, ρ *Capſa*, σ *Thyſdrus*, τ *Thapſus*, υ *Leptis Parva*, φ *Rhuſpina*, χ *Adrumetum*, ψ *Clupea*, ω *Tunes*, α *Uthina*, & β *Carthago*, Romæ æmula, terrarum

Libyæ ſitientis arenas. Hæc verò ex notitiis Epiſcopatuum duplex ſuccurrit, una ſuperior ſive Pentapolitana; & altera inferior ſive Marmarica Joſepho ξηρολιβύα καὶ ἄνυδρος, i. e. *arida, & aquæ expers.* (a) Troglodytæ Gr. Τρωγλοδύται, ἐκ τῶν τρώγλων καὶ δύεσθαι, quod cavernas & antra ſubeant: Hebr. סוכיים *Succyim Suchæ* ex voce סוכה *Socha*, id eſt *ſpelunca.*

BUNONIS.

μ (b) *Naſamones* gens Syrtica, navigiorum ſpoliis quæſtuoſa. Quippe obſident littora, & æſtu deſtituta navigia notis ſibi vadis occupant. *Curt.*

ν (c) *Pſylli* Naſamonibus fuere finitimi, quum Auſter eis omnia aquarum receptacula arefeciſſet, publico conſilio adverſus ventum iſtum fecerunt expeditionem, jure belli res repetitum; verùm Auſter ſpirans, arenis univerſos obruit; quibus extinctis Naſamones eorum terram obtinuerunt. *Herod. Gell. Plinius* tamen eos à Naſamonibus deletos eſſe tradit. *Ælianus* prodit, tam familiares Pſyllis fuiſſe Ceraſtas, ut morſus eorum ſentirent nunquam; ac mederentur percuſſis. Idem jus illos obtinuiſſe in omnia ſerpentum genera tradit *Plutarchus in Catone.* Quum enim hic per Libyæ deſerta iter faceret, & in ſummo periculo ob crebros ſerpentum ictos milites videret, à Pſyllis auxilium petiit, qui ſuis incantamentis ita faſcinârunt ſerpentes, ut nulli deinceps nocere poſſent. Ex illorum familia quidam, *Hexagon* nomine, Romæ in dolium ſerpentibus refertum conjectus, experimenti causâ, circum-mulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum ejus familiæ erat verno tempore odoris virus, & ſudor, quo non ſolùm medicamen præſens afferebant, verùm etiam ſaliva. Liberos Pſylli ſæviſſimis ſolebant objicere ſerpentibus ad uxorum pudicitiam experiendam, adulterino enim ſanguine prognatos non fugiebant ſerpentes. *Ælianus, Plinius, Silius, Cicero, Gellius.*

ξ (d) *Leptis Magna*, hodiè *Lebida* & *Lepede*, paulum à litore diſtabat, ubi hodiè conſpiciuntur urbis rudera.

ο (e) *Abrotonum* ea videtur eſſe urbs, quæ ad idem litus jacens, Leptique vicina, hodiè vulgò appellatur *Bnata.* Ortelius tamen urbem hanc in mediterraneis ponit [p].

π (f) *Taphræ, Taphra* & *Taphrura*, hodiè *Afacus*, ad Syrtim Minorem jacet [q].

ρ (g) *Capſa* in mediterraneis poſita ab Hercule [r] traditur condita; munitiſſima licet, à Mario tamen intercepta ac deleta eſt. *Saluſt.*

σ (h) *Thyſdrus* [s], *Tiſdrus, Tiſdrum* ſeu *Tuſdrum* in mediterraneis quoque fuit.

τ (i) *Thapſus* urbs maritima, inter Adrumetum & Ruſpas jacuit.

υ (k) *Leptis Parva*, & ipſa in litore haud longè ab Adrumeto poſita, ea putatur eſſe urbs, quæ hodiè *Africa* appellatur [t].

φ (l) *Rhuſpina* quoque maritima urbs ab Adrumeto ad Ortum ponitur.

χ (m) *Adrumetum* [u] ad idem mare jacens, hodiè vulgò vocatur *Mabometa* (x).

ψ (n) *Clupea* ſeu *Clypea* [y], hodiè *Quipia*, urbs maritima, ad (o) *Hermæam* ſeu Mercurii jacens promontorium, à Siculis condita eſt. Scorpiones ibi non vivunt.

ω (p) *Tunes* ſeu *Tunis* aliquando regia ſedes, 12 mill. paſſ. à Carthagine remota, hodiè ambitum habet quinque milliarium. Haud longè ab eo loco Romani à Carthaginenſibus, *Xantippo* Lacedæmonio adjuvante, victi ſunt, ac *M. Attilius Regulus* captus in hoſtium venit poteſtatem. Ab urbe hac *Tunetanum* regnum appellationem habet. Ibi in coëuntibus utrinque litoribus gulæ ſpecie (q) *Golettam* extruxit Carolus V. anno C. 1535 [z], quæ à Turcis anno 1574 capta ac deſtructa eſt [a].

α (r) *Uthina* in mediterraneis ad Bagradam ponitur fluvium.

β (s) *Carthago* habuit ſpeciem duplicis opidi, quaſi aliud alterum amplecteretur; cujus interior pars *Byrſa* dicebatur, exterior *Magalia.* Nepos *in vita illuſtr.* A Scipione deleta Julii Cæſaris auſpiciis poſteà reſtaurata eſt. Ejus Epiſcopus CXXV ſub ſe habebat Epiſcopos alios. Hodie ad exiguum vicum redacta urbs illa, ab hortulanis ferè ſolis habitatur [b]. Carthaginenſes fuere *Tertullianus* & *Cyprianus.*

HEKELII.

[o] Vid. *Plinii* Lib. VII. c. 11. p. 107. lin. 6.

[p] Meminit ejus *Strabo* Lib. XVII. *Geogr.* p. 660. Tom. II. *Oper.*

[q] *Olivarius* eam *Facbs* vocat.

[r] *Phœnice.*

[s] *S. Tiſdra* ap. *A. Hirtium.*

[t] Alii illam *Neapolim* dici exiſtimant. Conf. *Strabo* loc. ad Not. d. ſect. huj. cit.

[u] S. *Adrumentum* Mario Nigro *Siſſa*, Alfonſo verò Adriano *Toulb* denominata.

[x] *Procopius* eam vocat *Adramyttum*, additque ſuo tempore *Juſtinianam* eſſe denominatam.

[y] A *Clypei* Figurâ ſic dicta.

[z] Quo eam expugnavit, *Barbaroſſæ* eripuit & Regi ſuo reſtituit.

[a] Hodie

(a) Troglodytæ. (b) Naſamones. (c) Pſylli. (d) Leptis magna. (e) Abrotonum. (f) Taphrœ. (g) Capſa. (h) Thyſdrus. (i) Thapſus. (k) Leptis parva. (l) Rhuſpina. (m) Adrumetum. (n) Clupea. (o) Hermæa ſeu Mercurii promont. (p) Tunis. (q) Goletta. (r) Uthina. (s) Carthago.

terrarum cupida, opulentiſſima quondam totius Africæ, antequam Romani tribus bellis devictam deleverunt: γ *Utica* Catonis, qui inde Uticenſis, morte nobilis. Utica.

Libyæ deſerta, Troglodytæ & Garamantes.

IV. Ab Africæ Minoris tergo verſus Auſtrum *Libyæ Deſerta* fuerunt; ultraque δ *Troglodytæ*, nunc *Berdoa* deſertum. Hos tegit ab Auſtro ε *Ater mons*, & trans eum ζ *Garamantes* populi clari, nunc *Borno* regnum. Caput gentis fuit η *Garama*, quam hodieque eodem nomine exſtare tradunt. ϑ *Debris* inclyta affuſo fonte, cujus aquæ ex cœleſti quidem vertigine mutant qualitatem, at controverſa ſiderum diſciplina; quippe qui friget calore, calet frigore; à medio ſcilicet die ad noctem mediam aquis ferventibus, totidemque horis ad medium diem rigentibus. Cæterum & Troglodytas & Garamantas olim Romanorum arma ſuperaverunt. Libyæ deſerta. Troglodytæ. Ater m. Garamantes. Garama. Debris.

[a] Hodie etiam dicitur *Tunes* & *Tuniſi*.
[b] *Carthaginenſium* Rempublicam deſcripſit *Ubbo Emmius* Part. II. *Rerumpp. Græcor.* p. 3. ſeq.

BUNONIS.

γ (a) *Utica* haud longè ab eo fuit loco, quo Bagradas fluvius mare ſubit, hodiè nonnullis putatur eſſe *Porto Farina*; at aliis *Biſerta* [c]. Cæterùm (b) *Syrtes* ſunt ſinus maris vadoſi & vorticoſi, litoribus Africæ vicini, à σύρω *trabo*, quoniam arenas congerunt, appellari.

δ (c) *Troglodytæ* à ſubeundis cavernis, in quibus degunt, nomen acceperunt [d] *Ariſt.* Olim venationibus dediti, tanta fuiſſe memorantur celeritate, ut ipſas feras curſu potuerint aſſequi. Veſcebantur Serpentibus, & mortuos efferebant læti [e]. Multa myrrha apud illos eſſe trâditur; Serpentes ibidem inveniri ajunt 20 cubitorum. In Troglodytis aliis ponitur *Solis fons* ſupra memoratus [f].

ε (d) *Ater mons* [g] in longum extenditur, ac uno latere ferè attingit Minorem Syrtim.

ζ (e) *Garamantes* à *Garamante* Apollinis filio, ſeu potius à *Garamo* fluvio ad quem incoluerunt, appellati ſunt; apud hos nulla erant matrimonia; ſed mulieres habebant communes. Dipſades ſerpentes maximi ibidem reperiuntur.

η (f) *Garama* [h] ad Garamam fluvium eſt.

ϑ (g) *Debris* quoque Garamantum urbs eſt; ubi fons interdiu frigens, noctu fervens, *Plinio* & *Solino* [i] teſtibus.

HEKELII.

[c] Fuit olim totius *Africæ* Caput, in quâ *Cato Uticenſis*, victo jam *Scipione*, necem ſibi conſciviſſe dicitur.

[d] De quibus *Ariſtoteles*, *Plinius* & *Hieronymus* contra *Jovianum* ſunt videndi.

[e] Conf. *Solini* Polyhiſt. c. 44. p. 89. & c. 70. p. 143. lin. 31. ſeqq. ut & *Pomp. Melæ* Lib. 1. c. 8. p. 160. lin. 3. ſeqq.

[f] Vid. ad *Not. β.* ſect. 1. cap. huj.

[g] A naturâ *Plinio* Lib. 5. H. N. c. 5. teſtante, ſic dictus, quoniam aduſto, aut Solis repercuſſu accenſo eſt ſimilis.

[h] Opidum quippe clariſſimum.

[i] Cap. 42. p. 83.

(a) Utica. (b) Syrtes. (c) Troglodytæ. (d) Ater mons. (e) Garamantes. (f) Garama. (g) Debris.

CAP. V.

Numidia & Mauritania.

NUMIDIA.

I.

A *Tuſca* amne uſque ad α *Ampſagam* fluvium litori Africo prætenditur *Numidia*, Maſiniſſæ Regis nomine maximè clara, nunc *Tremiſenum regnum* eodem Numidia.

BUNONIS.

α (a) *Ampſaga* [a] fl. hodie vulgo *Suf Gemar*, Numidiam à Mauritania Cæſarienſi diſterminans, in Numidicum ſinum decurrit.

HEKELII.

[a] A quo *Ampſa* Caſtellum ap. *Pomp. Melam.* Lib. I. c. 6. p. 157.

(a) Ampſaga fluv.

dem porrigitur ſitu. Gens ipſæ *Numidæ*, ante *Nomades* à Græcis appellati, à permutandis pabulis, mapalia ſua plauſtris circumferentes; ut nunc Tattarorum fert mos. Rubricatus fluv. Fluviorum celeberrimus eſt β *Rubricatus*. Urbes quam plurimæ nobileſque; ſed γ *Cirtha* eminens; Sittianorum, poſtquam Romani tenuere, colonia dicta: quondam *Jubæ* & *Syphacis* domus, cum foret opulentiſſima. Dein ſequuntur δ *Cullu*, ε *Ruſcicada*, ζ *Bulla* regia, η *Tacatua*, ϑ *Hippo* regius, ι *Sicca*, κ *Trabrachæ*: hanc quoque regionem debellatam in provinciæ formam redegerunt Romani. 1

Cirtha. Cullu. Ruſcicada. Bulla. Tacatua. Hippo. Sicca. Tabrachæ.

MAURITANIA.

Mauritania. Mauruſii. II. Ultima ad Occaſum eſt *Mauritania*, in qua præcipua gens Maurorum, unde nomen regioni. Hos Græci *Mauruſios* dixerunt. Terminantur à *Meridie* Atlante Minori, quo ſubmoventur à Getulis; qui & ipſi poſtea, oppreſſis & exſtinctis Mauruſiis, Mauritaniæ majorem partem occupârunt: Mauritaniæ fines. ab *Occaſu* eſt Oceanus Atlanticus; à *Septentrione* fretum Herculis & mare Internum; ab *Ortu* primo *Mulucham* habuit flumen, Mulucha fl. quod Mauros à Numidis diſcernebat; at quum ea Numidiæ pars, quæ eſt inter Ampſagam & Mulucham, Mauritaniæ adjiceretur, finis huic conſtitutus eſt Ampſaga. Continet hodie tria regna: *Da-*

BUNONIS.

β (a) *Rubricatus* inter Hipponem Regium & Tabracham mare ſubit. Plinio [*b*] videtur eſſe *Armua*; Oroſio ac Diacono *Ardalio* [*c*]: hodiè *Ladog*, *Jadog*, & *Guadilbarbar* à diverſis appellatur.

γ (b) *Cirtha* ac *Cirta* [*d*] nonnullis poſteà *Conſtantina* putatur dicta; at *Cirtha* haud longè aberat à mari, ad quam Jugurtha Atherbalem vicit, ac in opidum profugientem obſedit. *Salluſt.* A Cirtha 30 millia paſſuum verſus Sitiphim fuit (c) *Milevum* ſeu *Milevis*, ubi A. Chriſti 402 concilium habitum, quod inde dictum *Milevitanum*, cui præfuit S. Auguſtinus. In eo damnati ſunt errores Pelagii & Cœleſtii [*e*].

δ (d) *Cullu* ſeu *Collops magnus*, hodiè *Collo* & *Alcol*, urbs maritima eſt apud Ampſagæ oſtia ſita, purpurâ olim celebris.

ε (e) *Ruſcicada* hodiè *Stora* [*f*], ad idem mare eſt haud longè à Cullu.

ζ (f) *Bulla Regia* Siccæ Veneriæ vicina ad Rubricatum ponitur fluvium [*g*]: hodiè fertur dici *Antra.*

η (g) *Tacatua* inter Cullu & Hipponem Regium haud longè à Collope parvo in litore ſita, hodie *Suchaida* vocari ſcribitur.

ϑ (h) *Hippo* cognomine *Regius*, ad mare inter Aphrodiſium & Tabracham jacens, hodiè *Bona* [*h*] vocatur. De hac urbe *ita Silius*: *antiquis dilectus Regibus Hippon.* Hipponenſi Epiſcopatui magnâ curâ, fide ac diligentiâ quum præfuiſſet *Auguſtinus* annos 40, diem obiit ſupremum anno ætatis 76, cujus exſtant operum Sacrorum Tomi decem [*i*]. At (i) *Hippo Diarrhytos* inter Tabracham & Uticam ad idem erat mare in Africa Minore [*k*].

ι Duæ fuerunt (k) *Siccæ*, altera Syphacis quondam regia, ad duarum Mauritaniarum fines; & altera *Sicca* cognomento *Veneria*, cujus Ptolemæus in deſcriptione Africæ Minoris meminit. In bello Jugurth. ejuſdem mentionem quoque facit *Salluſtius.* Hæc *Arnobii* Rhetoris, qui Lactantii fuit Præceptor, patria ad Rubricatum fl. erat [*l*]. Ipſius *Arnobii* ac *Lactantii* quoque exſtant libri VII, valde eruditi contra gentes ſcripti.

κ (l) *Tabrachæ*, ſeu *Tabraca* [*m*], urbs maritima Ortelio Tuſcæ oſtio ponitur vicina. In Numidia quoque fuit (m) *Zama*, nunc *Zamora*, arx regni, quam Livius quinque dierum itinere à Carthagine abeſſe ait. Ad hanc *Hannibal*, poſteaquam ex Italia in Africam venerat, à Scipione victus eſt. *Zamam* Metellus in bello cum Jugurtha fruſtra oppugnavit. *Salluſt.* (n) Adrumeto abeſt millia paſſuum trecenta, id eſt, milliar Germ. 75. Quod iter *Hannibal* à Scipione victus & fugatus biduo & duabus noctibus confecit. *Nepos in Hannib.*

HEKELII.

[*b*] Lib. V. c. 3. p. 66. lin. 40.

[*c*] Seu *Ardealio.*

[*d*] S. *Cirra.*

[*e*] Vid. *Jo. Henr. Alſtedii* Theſaurus Chronologiæ Tit. XXXVI. p. 344. Edition. 2.

[*f*] Caſtaldo; Olivario V. *Aſtora*, & *Eſtora* Marmolio.

[*g*] *Ptolemæo* dicta *Bullaria.*

[*h*] *Mercatore* teſte.

[*i*] Erat enim Vir Sanctitate, Labore, Studio atque Doctrinâ ad miraculum maximus, totiuſque *Occidentis* Lumen excellenter clarum.

[*k*] *Strabo* Lib. XVII. p. 655. has *Hippones* ambas vocat *Regias.*

[*l*] Conf. candidiſſimi mei *Quenſtedtii* Dialog. de *Patriis* Viror. illuſtr. p. 680. ſeq.

[*m*] Silio Italico *Sabatra* & aliis *Tabatra.*

REISKII.

1 (o) Numidia Græcis ab originibus ad Romanam tranſit civitatem, litera mutata gemina. Græcis enim νομάδες ἐκ τῶν νομῶν, id eſt, *in paſcuis vagi homines*; Latinis autem Numidæ dicuntur. Ita Plinius Lib.

(a) Rubricatus, Armua ſeu Ardalio. (b) Cirtha. (c) Milevum ſeu Milevis. (d) Cullu ſeu Collops. (e) Ruſcicada. (f) Bulla Regia. (g) Tacatua. (h) Hippo Regius. (i) Hippo Diarrhytos. (k) Sicca. (l) Tabracha. (m) Zama. (n) Adrumetum. (o) Nimidia.

Darenſe, *Fezenſe* & *Maurocitanum*. Dividebatur autem olim *Malva* flumine in *Cæſarienſem*, quæ Numidiam contingit, & *Tingitanam*, quæ Oceano perfunditur. Regna fuere ad C. Cæſarem uſque Imperatorem, qui in duas diviſit provincias λ.

Mauritaniæ Cæſarienſis.

CÆSARIENSIS.

III. μ *Cæſarienſis* provincia, quam nunc totam *Dara* regnum obſidet, antea *Bocchi* regnum appellata fuit. Partem tamen inter ν Malvam & Mulucham ξ *Maſſæſyliorum* gens tenuit. Caput provinciæ ο *Julia* [*n*] *Cæſarea*, aliquando ignobilis, cum *Jol* eſſet; poſtea quia Jubæ regia, illuſtris facta. Reliqua opida ſunt π *Cartenna*, ρ *Saldæ*, σ *Opidum novum*. τ *Ruſazus*, υ *Ruſcurium*, φ *Ruſconia*, χ *Tipaſa*, ψ *Tubuſuptus* & ω *Tucca*, impoſitum mari ac flumini Ampſagæ.

Cæſarienſis. Malva. Maſſæſylii. Julia Cæſarea. Cartenna. Saldæ. Opidum novum. Ruſazus. Ruſcurium. Ruſconia. Tipaſa. Tubuſuptus. Tucca.

TINGITANA.

IV. α *Tingitana* provincia, quam nunc duo regna *Fez* & *Marocco* occupant, ab urbe *Tingi*, quæ nunc vulgò *Tanger*, cognomen accepit. Ante *Bogudiana* dicta à Rege *Bogud*. Opida in ea, β *Tingi* modo dictum, caput provinciæ, ab An-

Mauritania Tingitana. Tingi. Bogudiana.

Lib. V. c. 3. *Numidæ vero Nomades a permutandis pabulis, mapalia ſua*, h. e. *domus, plauſtris circumferentes*. (a) Duplex vero Numidia fuit ab Romanis in provinciam redacta; una *mediterranea*, quam Biledulgerid hodierni vocant, & altera *externa ſive littorea*, quam novam alio victores nomine dixerunt. Contigit hoc capto Jugurtha, & bello feliciter compoſito; è quo C. Marius A. U. C. 647, triumphum egit. (b) Mauritania Græcè Μαυριτανία ἐκ τῶν Μαυριτάνων, i. e. ab Mauritanis, hi vero ab Mauritis, & denique Mauris nomen Punicum aut Hebraicum ſuſceperunt: Idque vel ab ſitu verſus occidentem ultimo, tanquam מחורין *Mahurin* i. e. *poſtremi*, eliſa litera gutturali, vel à nigredine מעורין *Maurin* ab מעורה *obſcuro & vacuo loco*; Prius Bochartum, poſterius Becmannum habuit auctorem. De Mauritania, tribus regibus, Jubæ, Boccho & Bochudo, uni tandem Jubæ per Auguſti gratiam ſubjecta, Voſſius ad Pompon. Lib. I. c. 5. Unde (c) triplex ſub Cajo & Claudio Impp. *Tingitana, Cæſarienſis*, & *Sitifenſis ſive Biſacenſis*, quam numini Romani & inſcriptiones exhibent.

BUNONIS.

λ *Sitipha*, (d) *Sitifis* ſeu *Sitiphis* colonia in Mauritanis finibus hodiè ferè exſtincta eſt.

μ (e) *Mauritania Cæſarienſis* ab Occaſu habet Tingitanam; à *Septentrione* Mare Internum ad Ampſagam uſque fluvium; ab *Ortu* Africam propriam; à *Meridie* Lybicos montes & Gætuliam [*o*].

ν (f) *Malva* fl. hodiè *Muluya*, Tingitanam à Cæſarienſi diſterminat [*p*].

ξ (g) *Maſſæſyliorum* gens bellis extenuata, ac demum exſtincta eſt. *Plin.* [*q*].

ο (h) *Jol* à Juba Rege traditur condita, ac poſtea alterum nomen à Cæſare habuit [*r*]. Nonnulli eam hodie *Algiers* vocari volunt.

π (i) *Cartenna* ad Cartenni fluv. oſtium: hodiè ea putatur eſſe urbs, quæ vulgo *Moſtagan* vocatur.

ρ (k) *Saldæ* urbs maritima, inter Juliam Cæſaream & Cullu ſita, hodiè vulgò *Bugia* appellatur [*s*].

σ (l) *Opidum Novum* in mediterraneis eſt, hodiè *Mezuna* putatur [*t*].

τ (m) *Ruſazus* in litore inter Ruſcurium & Saldas poſita eſt.

υ (n) *Ruſcurium*, Ptolemæo *Rhuſuccoræ*, inter Ruſconiam & Ruſazum eſt.

φ (o) *Ruſconia*, *Ruſcinona* & *Ruſtonium*, urbs maritima eſt.

χ (p) *Tipaſa* [*u*] à Julia Cæſarea ad Ortum eſt.

ψ (q) *Tubuſuptus* Saldis proxima fuit.

ω (r) *Tucca* apud Ampſagæ ponitur oſtia.

α (s) *Mauritania Tingitana* ab *Occaſu* habet mare Atlanticum; à *Septentrione* fretum Herculeum & Ibericum uſque ad Malvæ fluminis oſtia; ab *Ortu* Mauritaniam Cæſarienſem; à *Meridie* Gætuliam & Libyam Interiorem.

β (t) *Tingis* ad fretum Herculeum à Cananitis, quos Joſua ejecit, putatur condita [*x*].

HEKELII.

[*n*] S. *Colonia*.

[*o*] Dicta a. eſt *Mauritania* ἀπὸ τοῦ μαυροῦ, quod inter cætera *obſcurum*, vel *nigrum*, denotat, quoniam Colonos nigros habeat. *Simias, Dracones, Struthiones* atque *Elephantes gignit*.

[*p*] *Caſtaldus* hunc Fluvium vocat *Mululo*.

[*q*] Lib. V. c. 2. p. 66. lin. 14.

[*r*] Vid. *Strabo* Lib. XVII. p. 654.

[*s*] *Mercator* eam *Tadelim* vocat.

[*t*] *Ptolemæo* dicitur *Oppinum*; *Nigro* autem *Rhabatb*.

[*u*] Hodiè *Tæneſe* & *Mercatori Taves*.

[*x*] *Caſtaldo* hodie dicitur *Tanger*, & *Mercatori Tangia*. *Strabo* loc. ſup. ad Not. d. ſect. 3. Cap. huj. cit. ſcribit, *eam Barbaris Tingam ab Artemidoro Lingam*, & ab *Eratoſthene Lixum* nominari. *Ptolemæus* a. & *Plinius* ex *Tingo* & *Lixo* duas faciunt.

BUNO-

(a) Numidia duplex. (b) Mauritania. (c) Triplex. (d) Sitifis. (e) Mauritaniæ Cæſarienſis fines. (f) Malva fl. (g) Maſſæſylii. (h) Julia Cæſarea. (i) Cartenna. (k) Saldæ. (l) Opidum novum. (m) Ruſazus. (n) Ruſcurium. (o) Ruſconia. (p) Tipaſa. (q) Tubuſuptus. (r) Tucca. (s) Mauritaniæ Tingitanæ fines. (t) Tingis.

Julia Conſtantia. Zilis. Volubilis. Lixus. Antæi regia. Heſperidum horti.

Antæo conditum; γ *Julia Conſtantia*, δ *Zilis*, ε *Volubilis*, ζ & *Lixus*, vel fabuloſiſſimè ab antiquis narrata. Ibi quippe *Regia Antæi*, certamenque cum Hercule, & η *Heſperidum horti*.

BUNONIS.

γ (a) *Julia Campeſtris* in mediterraneis ponitur, hodiè *Banituede* dicta.

δ (b) *Zelis* ſeu *Zilia* [y], hodiè *Arzila* [z], inter Tingim & Lixum ſita eſt [*a*].

ε (c) *Volubilis*, nunc *Feſſa* ſeu *Feza*, regia intus eſt.

ζ (d) *Lixus* in litore maris Atlantici poſita 112 mill. paſſ. ab Herculis abfuit freto. Hodie Arx eſt cum portu, vulgò *Larach*, & ſecundum alios *Arays* dicta [*b*]. Fluvius quoque olim *Lixus* appellatus, qui hodiè *Laſſo* ac aliis *F. di Larach*.

η (e) *Heſperidum hortos* alii in Cyrenaica, haud longè à Barce urbe ponunt [*c*]. Cæterum in hac ipſa Mauritania eſt (f) *Atlas Minor* mons; (g) *Abyla* (h) *Herculis Columna*, ac à regione altera (i) *Calpe*; quæ tamen verius rupes ſunt, ſeu montes.

HEKELII.

[*y*] Sive *Xilia*.

[*z*] Seu Novo Vocabulo *Arzita*.

[*a*] A *Caſtaldo* dicitur *Alger*.

[*b*] Olim erat *Romanorum* Colonia, à *Claudio Cæſare* in hunc locum ducta.

[*c*] Hos Hortos *aurea Mala*, quæ ſummâ cujuſdam Draconis pervigilis curâ aſſerventur, quotidie ferre, haud illepida *Poetarum* eſt traditio.

(a) Julia Campeſtris. (b) Zilia. (c) Volubilis. (d) Lixus op. & fluv. (e) Heſperidum horti. (f) Atlas minor. (g) Abyla. (h) Herculis Columna. (i) Calpe.

CAP. VI.

Gætuli, Atlas mons, Libya Interior & Æthiopia.

GÆTULI.

I.

Gætuli. Lempta. Biledulgerit. Targa. Atlas mons.

A Tergo Mauritaniarum Africæque Minoris α *Gætulorum* gens, & ipſa quoque Romanorum armis debellata, longe lateque incoluit; quippe quæ hodie occupat quicquid terrarum à *Lempta* opido ad Oceanum uſque, ſpatio mill. Germanicorum CCCL protenditur. Hoc ſpatio nunc eſt *Biledulgerit* provinciæ major pars, ubi *Targa* regnum, & quatuor deſerta, *Lempta*, *Zuenziga*, *Zanhaga*, *Hair*.

II. Gætulos à Meridie claudit *mons Atlas*, totius Africæ vel fabuloſiſſimus. E mediis hunc arenis in cœlum uſque attolli prodiderunt celebrati auctores, aſperum, ſqualentem, qua vergat ad litora Oceani, cui cognomen impoſuit: eundem opacum nemoroſumque, & ſcatebris fontium riguum, quà ſpectat Africam, fructibus omnium generum ſponte ita ſubnaſcentibus, ut nunquam ſatietas voluptatibus deſit. Incolarum neminem interdiu cerni: ſilere omnia haud alio quàm ſolitudinum horrore. Eundemque noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum Satyrorumque laſciviâ impleri, tibiarum ac fiſtulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum ſonitu ſtrepere. 1

LIBYA

BUNONIS.

α (a) *Gætulia* [*a*] inter utramque Mauritaniam, Africam Minorem & Oceanum Occidentalem poſita eſt. *Gætuli*, ſicut & Libyæ incolæ, primi habentur, qui in Africa conſederunt. At Gætuli olim carne veſcebantur crudâ, manebantque quibuſcunque locis eos nox oppreſſiſſet, beſtiarum more fere viventes. Jugurtha tamen eos ad bellum inſtruxit, ac adverſus Marium produxit.

HEKELII.

[*a*] *Garamantibus* quippe finitima.

REISKII.

1. (b) Getuliam Græcè γετυλίαν regionem Libyæ proximam Strabo vocat, & huic paulo latius extenſæ partem attribuit: Utraque tamen ſuis terminis coercetur. Getuli autem & Libyes primi Africæ cultores à Salluſtio deſcribuntur; ex libris quidem Punicis, qui ad regem Hiempſalem pertinuiſſe dicebantur.

(a) Gætulia. (b) Getulia.

LIBYA INTERIOR.

III. Ultra Atlantem ß *Libya* eſt *Interior* ad γ Nigrum uſque flumen, vaſtarum ſolitudinum, nunc deſertum *Sarra* dicta. Libya interior.

ÆTHIOPIA. (1)

IV. Jam vero quicquid ultra Nigrum flumen eſt & Ægyptum, verſus utrumque mare Atlanticum Rubrumque, *Æthiopes* tenuerunt, gens omnium Africæ terræ ampliſſima extra Africam à vetuſtiſſimis Geographorum poſita. Ab *Æthiope* Vulcani filio cognominati; vel ut alii, ab *nigro vultus corporiſque colore*; αἴθοψ quippe ſignificat nigrum. 2 Æthiopia.

TROGLODYTICA.

V. Diviſa fuit Æthiopia in varia Æthiopum genera; quorum Ptolemæus innu-

bantur: *Cæterum fides ejus rei penes Auctorem erit*, ipſe inquit Saluſtius. Nam Ægyptii Getulis antiquitate ac cultu Africæ primo antecedunt. (a) *Atlas* ab littore Africano & occidentali Oceano verſus Orientem ad loca Ægypto confinia procurrens, Atlanti regi Mauritanico nomen debuit; nocturnos autem ignes, ſtrepitus, cantuſque (b) *Satyris*, h. e. *dæmonibus*, qui Satyrorum hircorumque ſpecies mentiuntur. Sin Atlas Japeti filius extet idem, qui Enochus, uti apud Euſebium ex Eupolemo annotatur Lib. IX. Præpar. Evang. tum vero *Idris* Arabum (quem nominant illi Henochum) & *Dyris* Pænorum Atlas valde convenient, ſed tempore nimium diſtabant. De Libya utraque ſuperius actum fuit, neque heic amplius agetur.

BUNONIS.

ß (c) *Libya* hæc Interior dicta eſt, quoniam intus & in mediterraneis eſt; ad diſcrimen alterius Libyæ, quæ mare Lybicum, Ægyptumque attingens, *Exterior* vocatur.

γ In *Medra* Nigritarum regione eſt (d) *Niger lacus*, ex quo ipſe fluvius (e) *Niger* [b] procurrens, aliquo ſpatio confecto, lacum, qui (f) *Borno* vocatur, efficit, inde *Cano* regnum petens, (g) *Guarda* lacum, qui ibidem eſt, tranſit; ac demum ad *Tombutu*, in plures, quibus in mare devolvitur, alveos dividitur; ex illis iſte ad Senegam decurrens, *Rio de Senega* vocatur; ac alter, qui verſus Gualaram fluit, *Rio ꝯ Ivan*. Niger igitur fluvius ſpatium 750 milliaria conficit Germanica ante, quam mare ſubeat. Sicuti Nilus, ita quoque iſte certis anni temporibus exundat, vicinoſque fœcundat agros [c].

HEKELII.

[b] S. *Nigris*.

[c] *Niger* autem dictus eſt propter nigri Pulveris Solitudines, eminentibus interdum velut exuſtis cautibus.

REISKII.

2 (h) *Æthiopia* ortum & nomen ab Æthiopibus, Æthiopes à nullo eoque fabuloſo Vulcani filio, ſed ab atro colore habet, Græcè αἰθιοπία ἐκ τῦ αἰθίοπος; Αἰθίοψ ἐκ τῦ αἴθειν κὴ ὄψις ὡς κεκαυμένος τὴν ὄψιν, id eſt, *vultu aut facie aduſtus* dicitur. (i) Æthiopicus quidem nigror ab æſtu ſolis aut uſtione non provenit, ſed à *corpore quodam mucoſo & reticulari*, quod inter cutem & cuticulam collocatum transluceat; ſic habet inventa nuper celeberrimi Pechlini opinio in Tractat. de habitu & colore Æthiop. c. 7. Characteres tamen Æthiopum externos in vultu atro aut ſubnigro, ſimis naribus, labris tumentibus, capillitio criſpo ac lanuginoſo, cutis mollitie ac ſplendore pingui vel argenteo conſtituimus. Hinc Abyſſinis hodie nomen priſcum arridet adeo, ut ſe ipſos Itioperiaban, *i. e.* Æthiopes, ſuum ſolum Manghesta Itioperia, *i. e.* regnum Æthiopiæ appellent: Ultimas gentis hujus (k) origines *ab Ludo, Miſraimi filio*, proximas Bochartus ab *Ægyptiis vicinis & Arabibus* deducit, multiſque ratiombus confirmat, Æthiopes eoſdem nec alios, adhuc ſupereſſe, quam quos divina hiſtoria לודים *Ludim*, i. e. Ludæos nuncupet. (l) Porro Æthiopiam ipſe duplicem fatetur, Africanam ſive occidentalem, & Aſiaticam ſive Orientalem. *Nubia* inter Nigritas Abyſſinoſque per 400 milliaria patet, regnumque, ſuo regi ſubditum complectitur Arab. אלנוביאה *Alnubia* de quo Commentarium Geographicum Auctoris (m) Nubienſis nomine habetur. *Troglodytica* paulo ſuperius expoſita unam ex nobiliſ. Ludolfi Hiſtoria Æthiop. Lib. I. c. 14. obſervationem ſuppeditat, de barbaris Æthiopibus *quos Cafros nominant*, feris, nudis, agriophagis & pamphagis, quin Dei, regis, legis & vocis expertibus: (n) Hos Troglodytis à Plinio deſcriptis ſimillimos nemo, uti ſuſpicor, negabit.

BUNO-

(1) *Pars eſt inter cæteras Africæ longe maxima, nam extendit ſe circiter a Tropico Cancri, ſive a gradu 23 lat. Bor. ad grad. 35 lat. Auſt. atque ab Occaſu in Ortum a gradu 34 uſque ad gradum 84 long. quæ Nubia vocatur. Cœlum habet ferviδiſſimum. Solum variat. Pars Nilo propinquior propter hujus inundationem uberrima, feraciſſimaque eſt rerum omnium; partes variæ, incultæ, & ſiticuloſæ ſunt uſque adeo, ut ſitis homines non raro enecet, quandoquidem Tractus dantur vaſtiſſimi, in quibus nullus aut fons aut amnis ſe offert; dives eſt Elephantum, Floris, Catorum Zibethicorum, Auri, & Ligni Santali. Nubii animoſi dicuntur, ſubtiles, athleticæ valetudinis, dediti negotiationibus, aut agriculturæ, coloris nigerrimi, religionis Abyſſinorum.*

(a) Atlas. (b) Satyri. (c) Libya interior. (d) Niger lacus. (e) Niger fl. (f) Borno lacus. (g) Guarda lacus. (h) Æthiopia. (i) Color Æthiopicus unde. (k) Origo duplex. (l) Æthiopia duplex. (m) Nubia. (n) Troglodytica.

Nigritæ. Nubii. Æthiopia ſub Ægypto. Cinnamomifera regio. Troglodytica.

innumera tradit nomina. At clariſſimi omnium fuere ꝺ *Nigritæ*; à Nigro flumine dicti. & *Nubiorum* gens magna, unde hodieque vaſtiſſima regio dicitur N[illegible]. Ea autem *Æthiopiæ* pars, quæ Nilo utrimque adjacet, *Æthiopia* dicitur ſub *Ægypto*; atque in ea ad Nili paludes ſeu lacus *Cinnamomifera regio.* At totum ſinus Arabici lævum latus Arabes tenuere ε *Troglodytæ*, unde regio ipſa *Troglodytica.*

BUNONIS.

ꝺ (a) *Nigritæ*, à Ptolemæo in Interiori collocantur Libya. Regio illorum à Sarra verſus Meridiem jacens à Meroë inſula uſque ad mare Atlanticum & promontorium viride porrigitur, quo loco Niger fl. in mare decurrit, continens longitudinem 800 milliarium Germ. habetque, quod infra dicitur, 19 Regna.

ε (b) *Troglodytas* Arabum eſſe partem atque conſanguineos, ex Joſepho patet, qui tradit Abrahami filios ex Cetura Troglodyticam occupâſſe. *Raderus* cenſet eos appellari *Abiſſinos*, & regnum *Barnagas* appellare indigenas. Troglodytas vero ita dictos docet Ariſtoteles à *ſubeundis cavernis*, in quibus degant. Defunctos illi ſuos ita ſepeliunt. Mortuis pedibus cervicem alligant virgis paliurinis. Deinde cadaver in editiori loco poſitum lapidibus ridentes obruunt, impoſitoque ſupra ſaxorum acervum cornu abeunt. Bella gerunt pabuli gratia; invalidis ob ſenium armenta ſequi guttur bovis cauda adſtringunt, ac ita eos interimunt. Qui mortem differt, licet nolentem eodem modo, admonitum tamen antea, interficiunt: Idque habetur beneficii loco. Morbo correptos incurabili ſimili afficiunt morte. Maximum arbitrantur malorum, ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vitâ. Nullus ibi habendi amor: à divitiis, paupertate ſe abdicarunt voluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quem *Hexecontalithon* vocant, tam diverſis notis ſparſum, ut ſexaginta gemmarum colores in parvo ejus orbiculo deprehendantur. Ignari ſermonis ſtridunt potiùs quàm loquuntur. Carnibus vivunt ſerpentum. Tanta vero pernicitate pollent, ut feras, quas agitant, ipſi curſibus perſequantur. *Plin.* [*d*]. *Solinus* [*e*]. *Herod.* Ariſtoteles lib. 8. Hiſt. Animal. c. 12. *Pygmæos* facit Troglodytas, eoſque ad paludes, ex quibus Nilus profluit, collocat, quo loco cum gruibus illi pugnent, equos habentes puſillos.

HEKELII.

[*d*] Lib. VII. *Hiſtor. Nat.* c. 2. p. 108. lin. 40. ſeq.

[*e*] In *Polyb.* c. 44. p. 89. lin. 16. ſeqq. & c. 70. p. 143. lin. 31. ſeqq. ut & *Pomponius Mela* Lib. I. c. VIII. p. 160. lin. 3. ſeqq.

(a) Niger fl. (b) Troglodytæ.

CAP. VII.

De incolis univerſæ Africæ, novaque ejus deſcriptione; ac primum de Ægypto.

I.

Ægypti incolæ varii.

QUinam mortales Ægyptum antiquitus incoluerint, ante dictum eſt. Reliqua Africæ verſus Occaſum mari adjacentia tenuerunt populi commemorati. Advenæ autem primi fuere *Phœnicum coloni*, aliique ex Aſia atque Ægypto profecti. Poſtea paruit *Romanis*; mox *Græcis Imperatoribus* totum hoc terrarum ſpatium. Deinde *Vandalis, Saracenis, Arabibus.* Nunc partem tenet *Turca*, partem *Serifus*, quem vocant; partem Reges alii, partem denique *Hiſpaniarum Rex.* At *Æthiopes* à ſuo ſolo neque receſſerunt, neque in id alios colonos receperunt; id longinquitas effecit regionis, immenſæque intercedentium deſertorum vaſtitates. Sed enarratâ Africæ antiquitate, res poſtulat, ut *novam* etiam ejus deſcriptionem ſubjiciamus. Dividitur nunc univerſa in ſeptem potiſſimum partes ſive regiones, quarum nomina ſunt hæc: *Ægyptus, Barbaria, Biledulgerid, Sarra* deſertum, *Nigritæ, Æthiopia Interior*, ſive Superior, quod Abiſſinorum Imperium, & *Æthiopia Exterior* ſive Inferior. [1]

Ægypti nova Diviſio.

ÆGY-

REISKII.

1 Quæ hominum coloniæ primæ in Ægyptum, & hinc porro in Africanas reliquas terras inſederint, paulo ſuperius expoſitum fuit: Non alia nimirum quàm

(a) Coloniæ Africanæ.

Æ G Y P T U S.

II. *Ægypti* (quam α Turca obtinet) caput nunc eſt β *Cairum*, vulgò *Alcair*, Ægyptus. Cairum ſeu
Chaldæis *Alchahyr*, urbs magnitudine ſtupenda, Emporium celeberrimum; Alcair.
Circaſſiorum Ægypti Sultanorum quondam regia. Prope eſt *Materea*, hortus
balſami fruticibus conſitus, quod uni terræ Judææ quondam conceſſum, hodie
niſi in hoc loco, nuſquam colitur. Ultra Nilum *Pyramides* viſuntur ſtupendæ Pyramides.
altitudinis, ut ante memoravimus. γ Secunda claritate à Cairo eſt *Alexandria*, Alexandria.
ſplendida quondam atque opulentiſſima civitas, nunc crebris bellis deſtructa
atque conciſa, celeberrimum Chriſtianis mercatoribus præbet emporium. No-
bile exinde eſt cum arce opidum *Raſchitt*, quod Europæi *Roſettam* vocant. Roſetta.
δ *Damiata*, olim *Peluſium*, Ptolemæi Geographi incunabulis inſigne eſt. Damiata.

C A P.

quàm è *Chami poſteris ac ſtirpe, quotquot ex Arabia vicina, & Aſia remotiori reliqua immigrarunt.* Portentoſa enim antiquitas & Chronologia Ægyptia, qua ſacram hiſtoriam evertit Manethon, cum ſuo Auctore concidit jacetque. Poſthac novæ ſucceſſerunt (a) Pœnorum coloniæ, *Didonis auſpicio*, quæ agrum ab Hiarba, regulo Maruſio, mercata urbem condidit, regni Carthaginenſis materiam: Sic ora maritima ſenſim novos incolas admiſit fovitque. (b) Romani poſtea regnum Numidicum prætextu fœderis & amicitiæ cum Maſiniſſa cultæ; ſed Carthagine funditus exciſa, belloque tertio Punico confecto, terras A.U.C. 605 occuparunt. Interim Græci & Macedones ſub Alexandro, poſtea Ptolemæi per annos 294 Ægyptum; Romani ex A. U. C. 725 tres provincias tenuerunt, nempe Africam, Numidiam & Mauritaniam, Diœceſi Africana ſub Impp. conſtituta. Denique Genſericus collecto 80000 (c) Vandalorum & Alanorum exercitu A. C. 430, ſubegit Africam; (d) Saraceni A. 641 Ægyptum, ſed A. 661 Africam & Mauritaniam domuerunt, Chalifa proprio ibi creato: Poſthac Sultani ex Mamluchorum progenie, Sherifi & reguli multi: Donec (e) Turci Ægypto capta, ſenſim Africam ſubegerunt maritimam, exceptis urbibus, quas adhuc Hiſpani, Portugalli & Angli pauciſſimas tenent. Ægyptum hodiernam ſuis antiquitatibus ornatam ſupra vidimus, urbesque hujus florentiſſimas: Addimus adhuc de (f) *Alcahira* per Mudazum Lidinillam, primum è Fatimitis Chalifam, condita A. C. 968, urbe duplici nova & veteri, nec non ſuburbio Bulaco, 200000 domibus, & 18000 majoribus plateis frequentior. (g) *Mataræa* ibi adhuc ſupereſt, fonſque in ea vivus ac ædicula, quam *Latini* Monachi frequentant, & Moſquea Turcica, ſed nullus in eo balſami frutex.

(h) *Alexandria* nec Pharum Ptolemæi Philadelphi fabricam, nec hujus inſulam adhuc oſtentat, ſed duos portus commodiſſimos, & Græci Patriarchæ ſedem: (i) *Bibliotheca*, quæ heîc fuit, *Philadelphia*, C. Julii Cæſaris ævo; *Serapica* per Cleopatram collecta Imp. Theodoſii ætate; ſed ultima *Chriſtiana* per milites Saracenicos A. 642 diſſipata in balneis conflagravit.

BUNONIS.

α Turcarum Rex Selymus [*a*] Ægyptum occupavit Anno Chriſti 1516 [*b*].

β (k) *Cairum*, olim *Babylonia* Ægypti, totius Africæ urbs habetur maxima. Tanta ibi perhibetur eſſe hominum multitudo, ut omnes fere linguæ ac ſcripturæ ibi reperiantur [*c*].

γ (l) *Alexandriæ* Turcarum Imperator perpetuo habet triremes inſtructas, quæ & urbem & mare tutantur.

δ Portum ad (m) *Damiatam* catenâ ferreâ præcluſum ac munitum Harlemenſis navis, quæ in Chriſtianorum erat claſſe, diruptâ catenâ illâ, aperuit, A. C. 1219.

HEKELII.

[*a*] Pater *Solymanni*.

[*b*] Vid. *Abrah. Bucholceri* Index Chronolog. p. 467. Anteà cepit *Ægyptum* CAMBYSES, Perſarum Rex & *Cyri* II Filius, Anno ante CHR. nat. 525. Sed Anno poſt nat. CHR. 29 capta eſt ab AUGUSTO, qui in *Romanam Provinciam* EAM redegit, *Romanisque* tributariam fecit, eique *Cornelium Gallum* primum præfecit.

[*c*] *Selymum* Anno CHR. 1517 *Cairum* expugnaſſe, Autor eſt *Gabriel Buchlinus* in *Nucleo Hiſtor.* Litt. Q. fac. b.

(a) Coloniæ Phœnicum. (b) Romanorum. (c) Vandalorum. (d) Saraceni. (e) Turci. (f) Alcahira. (g) Mataræa. (h) Alexandria. (i) Bibliothecæ tres. (k) Cairum. (l) Alexandria. (m) Damiata.

CAP. VIII.

Barbaria. (1)

I.

ÆGypto continuatur nobiliſſima totius Africæ regio α *Barbaria*; in ſex partes diviſa; quarum una eſt Provincia *Barcana*; quinque reliquæ ſunt regna, *Tunetanum*, *Tremiſenum*, *Feſſanum*, *Maurocanum* & *Darenſe*. 1

BARCANA REGIO.

Barcana regio. Barce prom. & urbs.

II. Inter Ægyptum & Tunetanum regnum litori prætenditur Barcana regio, à *Barce* antiqua urbe cognominata, ſoli aſperitate pariter ac ſiccitate ſterilis. β 2

REGNUM TUNETANUM.

Regnum Tunetanum. Tunetum.

III. γ *Tunetanum regnum* veterem Africam Minorem fermè totam occupat. Caput eſt δ *Tunetum* (2), ſive *Tuniſa*, vulgò *Tuniſi*; inſignis, vetus ac ſatis ampla

BUNONIS.

α Ingens illa Africæ pars ab Europæis appellatur (a) *Barbaria*; fortè quod eam incolunt homines moribus & linguis ferè Barbari. Ab *Ortu* habet Tripolitanam; à *Septentrione* Mare Internum; ab *Occaſu* Mare Atlanticum; à *Meridie* Gætuliam, Atlantem montem, Libyam Interiorem & Æthiopiam ſub Ægypto. Ejus *longitudo* eſt 670 milliarium, ac latitudo 180. Alii tamen eam Africæ partem tantum vocant *Barbariam*, quæ ad regnum Tunetanum pertinet.

β *Barce* mons & promontorium ad *Ptolemaidem* eſt; ipſaque urbs Ptolemais, Plinio [*a*] teſte, prius dicta eſt *Barce*; unde *Barcæi*. Ad Barcen Ptolemæus (b) *Heſperidum Hortos* ponit.

γ (c) *Tunetanum regnum* in quatuor dividitur provincias: *Conſtantinam*, *Tunetanam*, *Tripolitanam* & *Cebenſem*. *Conſtantina* à Conſtantina urbe appellationem habet; ſicut *Tunetana* à Tuneto. *Tripolitana*, nunc *Gareldare*, nomen habere traditur à tribus civitatibus, *Taphris* nunc *Vacces*, *Oca*, & *Lepti magna*, quam nonnulli hodiè *Tripolin* putant, at alii *Lebidam*. *Cebenſis* regio quondam erat Carthaginenſium; ſed ad Interiorem pertinet Libyam.

HEKELII.

[*a*] Lib. V. c. 5. p. 67. lin. 42. ſeq.

REISKII.

1 (d) *Barbaria* Græcè Βαρβαρία nomen æquivocum, aut *generaliter* ex uſu veterum atque recentium ſcriptorum ſignificat χώραν ἑτερόγλωσσον ἢ ἄξενον ϗ ἄγριον, i. e. *quamcunque terram vel peregrini ſermonis vel horridam incultamque*; Hæc ſunt verba Euſtathii ad Dionyſ. Perieg. aut *ſpecialiter* regionem Arabico vel Æthiopico ſinu concluſam; aut *ſpecialiſſime* provincias barbarico, quem vocant, ſinui propinquas. Ita priſci Geographi Arrianus, Dionyſius, Ptolemæus & Strabo, ita novi nomen illud accipiunt. Hinc etiam in Talmude ברבריאי ברבריה *Barbarei Barbaria*, ſive ad Chaldaicam, ſive ad Arabicam originem referatur. Duo igitur huc pertinebunt Imperia: 1° *Turcicum in regnis, Tunetano, Algierenſi, Tripolitano* & *Tremiſeno*; 2° *Feſſo-Maroccenſe* Taffiletis ſubditum; 3° *Principatus montani* Suſaon, Cuco & Labes, qui Scheichiis Principibuſque liberis parent. Ut de urbibus regi Hiſpanico, Portugallo & Anglico ſubjectis taceam: Has vero ſervari Reipubl. Chriſtianæ totius intereſt.

2 (e) *Barca* vel *Barcana* vetuſto nomine, feroque Barcæorum populo adhuc gaudet, inculta propemodum & latrociniis infeſta regio. Nomen habuit à *Barca*, Græcè Βάρκη, priſca & in mediterraneis ſita urbe, quam Ptolemæus Lib. IV, & Scylax in Periplo ad centum ſtadia procul ab mari ſubmovent. (f) *Ptolemais* autem urbs recentior & à Ptolemæo condita, litorique marino proxima fuit. Urbs una hodieque heic clara, nempe (g) *Caracuna*, Scheichio principique ſedem præbet: Numidiam quoque ac Libyam hodiernam Scheichiis ſubjectam Pet. Valleus retulit.

BUNONIS.

δ (h) *Tunetum*, olim *Tunes*, à Barbaroſſa Archipirata, qui ad ſtipendia Turcica attractus fuerat, interceptum, & ſub Turcarum poteſtatem eſt ſubactum,

(a) Barbariæ limites & magnitudo. (b) Heſperidum Horti. (c) Tunetanum regnum. (d) Barbaria. (e) Barce, Barcana. (f) Ptolemais. (g) Caracuna. (h) Tunetum.

(1) *Jacet intra grad. 9 & 60 long. & grad. 27 & 36 lat. bor. Ab occaſu in ortum longiſſime extenditur, at ab Auſtro in Boream longe minus, nec uniformi latitudine: latiſſima eſt in parte Occidua, in parte verò Ortiva pluribus in locis tam anguſta ut ne gradum quidem adæquet. Ora ejus maritima & ad mare Atlanticum & Mediterraneum inſigniter ſinuoſa eſt, ad quam Indigenæ quærendo inveſtigant Corallia. Palmam omnibus Africæ partibus, etſi inter minimas eſt, facile præripit, omnium populoſiſſima, cultiſſima, & vicis, oppidis, urbibus, refertiſſima. Cœlum ſatis temperatum habet, & Solum ferax frumenti, & nobiliſſimorum fructuum. Equi ejus magnam laudem inveniunt, & pelles variorum animalium. Indigenæ Sectæ Muhamedis addicti ſunt.* (2) *Tractus quidam hujus regionis paſcuorum, hordei, ficuum, olivarum, & malorum Cydoniorum, admodum dives eſt.*

pla urbs, quæ ex Carthaginis ruinis crevit; emporium Venetis & Genuenſibus, aliiſque mercatoribus celebre. Secunda eſt *Tripolis nova*, quæ *Tripolis Barbariæ* dicitur, ad differentiam • *Tripolis Syriæ*: emporium ab Europæis mercatoribus celeberrimum. *Bona* etiam, quæ olim *Hippo*, D. Auguſtini Epiſcopatu nota, nunc emporium haud poſtremum. Intus vero eſt ζ *Conſtantina* Romanorum antiquitatum reliquiis conſpicua.

Tripolis Barbariæ. Bona. Conſtantina.

REGNUM TREMISENUM.

IV. Caput regni н Tremiſeni eſt *Tremiſen*, ampliſſima quondam, bellis graviſſimis poſtea tenuata. In litore eſt ϑ *Algier*, emporium ſatis nobile, ac piratica infame, Chriſtianis mancipiis refertiſſimum; urbs ipſa mœnibus, arcibus ac tormentis bellicis adeo munita, ut inexpugnabilis credatur. 3

Tremiſenum regnum. Algier.

REGNUM FESSANUM. (1)

V. Ad ipſum fretum Herculis Hiſpaniæ objacet ι *Feſſanum regnum*, cujus caput

Feſſanum regnum.

actum, ejecto *Muleaſſe* Rege, qui ad Carolum V confugit; quod contigit Anno C. 1534. At ſequenti ſtatim Anno [b] à Carolo Muleaſſes hic in regnum reductus eſt; qui tamen à filio ſuo regno pulſus, oculis etiam per ſummum ſcelus erutis, Auguſtam ad Comitia confugit, Anno C. 1549. Joh. Auſtriacus Tunetum recipit Anno 1574, Goletumque munit: Sed Turca, ejectis Hiſpanis Goletum, Tunetumque ſtatim recuperat.

HEKELII.

[b] *Bucelino* teſte.

BUNONIS.

• (a) *Tripolis*, hæc Turcis adempta eſt A.C. 1551. Verùm Sinam Baſſa eandem proditione eodem anno recepi..

ζ (b) *Conſtantina*, quondam regia civitas, primogenito Regis Tunetani olim dabatur; at nunc in Turcarum eſt poteſtate.

н (c) *Tremiſenum* ſeu *Teleuſinum regnum* nomen habet à *Tremiſena* urbe quondam ampla, nunc penè collapſa, quæ Nigro *Tinaſſa*, Marmol. *Timici*. Pleræque tabulæ urbem illam in mediterraneis collocant. Ptolemæus quoque *Tinaſſam* à litore remotiorem facit. Sed *Emmanuel de Airanda* refert *Tremiſenam* urbem ad litus eſſe poſitam in regni Tremiſeni finibus. Eo uſque ſeſe extendit Turcarum Imperatoris dominium. In hoc regno Hiſpani tenent *Mazaquibir* & *Oran* quam Petrus Navarrus Anno 1509 ex, ugnavit.

ϑ (d) *Algier*, etiam *Geiſer* dicta, inter duo promontoria, vulgo *Capo Caxines* & *Capo Montafuſio* jacens. Ferdinandus Catholicus caſtello in *Pinno* inſula ſeu rupe poſito eam coegit ſibi tributum dare. Sed à Barbaroſſa Anno 1515 liberata eſt. *Paulus Jovius* contendit hanc urbem olim fuiſſe regiam ſedem *Jubæ* regis, appellatamque *Cæſaream Juliam*. Verum *Joh. Leo* ipſe Afer in deſcriptione Africæ tradit, eam anteà appellatam fuiſſe *Meſganam*, neque antiquam eſſe urbem. Hodie omnium urbium, quæ in iſto ſunt Africæ litore, opulentiſſima & potentiſſima eſt. Eo loco videtur ſita, quo olim Saldæ. Anno 1541 Carolus V, Imperator expeditionem in Africam ſuſcipiens, ad prom. quod hodiè vulgò *Cabo de Tenes* à vicino opido *Tenes* appellatur, naufragio facto, infelici eventu, perpetuis tempeſtatibus actus, in Hiſpaniam rediit. Ad idem litus eſt opidum (e) *Gigiari*, quod Galli interceperant Anno 1664, ſed à Barbaris eodem anno ejecti ſunt.

REISKII.

3 (f) *Tunetum* pro vetuſta Carthagine multi habent Geographi: ſed quantum fallantur, Arabs Nubienſis docuit Chim. III. part. 2. quum à Tunetano portu ſtagnoque longiſſimo ibi effoſſo Carthaginem *tria milliaria* & *ſemis* abeſſe ait. Regnum illud A. 1236 Ibrahimus condidit; Buffates A. 1430 in tria diviſum, tribus filiis reliquit: Ultimus omnium Muleaſſes à Turcis ejectus, captumque à Chairadino Baſſa, quem Barbaroſſam vulgò nominant, Tunetum; reſtitutus per Carolum V Imp. regno & urbi ſuæ, & poſteà laceſſitus iterum hoſti occubuit. Regnum (g) *Tremiſenum* ex A. 1210, ad A. 1514 viguit, Habdallo rege ultimo cæſo, & urbe in ditionem Turcicam redacta. Hinc (h) *Algieria* ſibi regem conſtituit Selimum; Sed idem Barbaroſſa A. 1515 urbe capta eum necatum ſuſtulit: Sic regna Barbarica Tunetanum, Buggienſe, Tripolitanum, Tremiſenum & Algierenſe Turcico ceſſerunt Imperio. Quibus omnibus Baſſa præeſt Turcicus non abſoluta poteſtate, ſed limitata, & ſingulas ad urbes harumque regimen reſtricta. (i) *Urbes vero quinque ſunt Archipiraticæ, Salea, Tetuan, Algieria, Tunetum atque Tripolis.*

BUNONIS.

ι (k) *Feſſanum regnum* inter Mare Internum, Mulviam fl. Oceanum Atlanticum & Maroccenſe regnum inter-

(1) *Inter omnia Barbariæ cultiſſimum populoſiſſimumque eſt; ſcatet montibus & vallibus, neque tamen deſunt loca campeſtria. Solum abundat frumento, & diverſi generis fructibus; æſtas fervida, ſerenaque eſt. In 6 Provincias dividitur. In Provincia Temeſna, verſus mare Atlanticum, Solum eſt fertile; alibi autem deſertum, ob ſæviſſimoſq; Leones & Leopardos, hominibus impervium. Provincia Feſſana Cœlum habet temperatum. Solum abundat equis, ovibus, hœdis atque leporibus. Fez hujus regionis Metropolis, editis decoratur muris, in quibus copioſæ turres, formæ iſt quadrangularis, vaſtæ & ſtupendæ magnitudinis. Dicitur portas habere 86, plateas majores 200, templa 700, fora 42, fontes 686, Xenodochia & Collegia plurima in quibus artes atque ſcientiæ in lingua Arabica docentur; Artificum & Mercatorum officinas infinitas; Ædificia publica privataque pulchra & magnifica, adeo ut Africæ ornamentum ſit, & urbs inter Mundi pulcherrimas. Multum tamen a multis annis defeciſſe, & deficere etiamnum tradunt Scriptores recentiores.*

(a) Tripolis. (b) Conſtantina. (c) Tremiſen. reg. (d) Algier. (e) Gigiari. (f) Tunetum. (g) Tremiſen. (h) Algieria. (i) Urbes Archipiraticæ. (k) Feſſanum regnum ejuſq; provinciæ ſeptem.

Fez. Tanger. Ceuta. Arzilla.

caput *Fez*, urbs totius Barbariæ princeps, ingens, opulenta, frequens, ſplendida ac magnificis ſuperbiſque ædificiis miranda. κ *Tanger*, λ *Septa* ſeu *Ceuta*, & *Arzilla*, amplæ ad fretum urbes, Hiſpanicæ ſunt ditionis.

REGNUM MAUROCANUM. (1)

Maurocanum regnum. Maurocum.

VI. μ *Maurocani regni* caput eſt ν *Maurocum*, vulgo *Maroc*, ampliſſima ac celeberrima olim, inter maximas univerſi orbis memorata: at poſtea Arabibus divexata, nunc malignè colitur. Secunda eſt *Taradante*.

DARENSE REGNUM.

Darenſe regnum. Dara.

VII. Intus Maurocano, Feſſano ac Tremiſeno regnis confine eſt *regnum Darenſe* ampliſſimum, olim *Cæſarienſis Mauritania* dictum. Caput eſt ξ *Dara*, unde interjacens à metropoli ac fluvio cognomini nomen habet. *Provinciæ* huc pertinent *ſeptem*. 1. *Temeſana* [c]; in qua Azamor, quondam Thymiaterium; Anaffa nunc jacens; Ributo & in mediterraneis Tagia [d]; 2. *Aſga* [e], in qua Laracha ſeu Lariſſæ [f], ab Hiſpanis occupata. Ad mare Atlanticum & fluvium *Salam* eſt opidum munitum *Salee*, à Romanis olim conditum. *Sala* fluvius, qui hodie dicitur, Thuano *Buragragus* appellatur. Portum (a) *Salee* habet commodiſſimum; qui tamen arenis paulatim obſtruitur. Piraticam opidani non minus exercent, quàm Algirienſes. Ubi caſtrum, in qua magnifica Regum Feſſæ ſepultura, & Tepheletum Seriforum bellis clarum [g]. 3. *Erripba*; in qua Arcila quondam ingens, nunc exigua, Alcazera ubi *Sebaſtian Portugalliæ Rex* Feſſanum Regem reſtituturus, acie victus periit anno C. 1578 [b].

HEKELII.

[c] S. *Temeſna*.

[d] Et hæc Regio olim ſemper fuit totius *Africæ* Caput, in qua olim numerabantur Oppida plus minus 40; Caſtella verò 300, quibus incolebant omnis generis homines. Sed ob Bella, quæ ibi magnopere ſævierunt, Civitates omnes & Oppida deleta ſunt, & tota Provincia depopulata. Sed tandem iterum reviviſcere cœpit poſtremis his temporibus, ut Regem Feſſæ adhuc parum timeat.

[e] S. *Azgara*.

[f] *Cæſar Eſcabir*, hoc eſt, Palatium Regium.

[g] Incolæ ſunt Arabes, & inprimis divites, circa veſtitum curioſi & Bello præſtantes.

[b] Uti autem heic opida ſunt rariſſima: ſic contra Pagi ſunt frequentiſſimi. Cæteroquin incolæ ſunt maximè validi; inculti tamen & rudes, pluſque ſatis potationibus dediti.

BUNONIS.

κ Tanger ſive Tingis, quam urbem Portugalli tradiderunt Anglis anno 1663, &

λ Ceuta ſive Septa, opidum contra Barbaros bene munitum Hiſpaniæ Regi paret. Ei vicina eſt ad ortum (b) *Tituan* urbs maritima Fezenſi Regi parens. Hæc regni Fezenſis in iſto tractu urbs prima, ſex millia paſſuum à litore ſita eſt. Fluminis oſtium, quod olim portus fuit, ab Hiſpanis inutilis factus, navibus immerſis. 4. *Elebata* in qua Tagaſſa ad mare: 5. *Garetum*, ubi Terzora. 6. *Territorium Feſſæ*, in quo Feſſa. 7. *Sanega*, in qua Sophroium ad Subum fl. (c) *Feſſa* [i], omnium urbium Africæ [k] habetur potentiſſima; ac Saracenis aula dicitur *Occidentalis* Eſt in urbe illa Academia, in qua docentur artes in lingua Arabica. Magna ibidem eſt multitudo Alchimiſtarum; qui ſolent in ſummo templo convenire, & opiniones ſuas conferre ac diſputare. Habent artis iſtius multa opuſcula, inter quæ eminet multis allegoriis refertum opus *Geberi*, qui centum annis poſt Mahumedem vixiſſe, & ipſe Græcus fidem abjuraſſe traditur. Ex illis verò alii quærunt tincturam, ac alii multiplicationem metallorum. Sæpe autem ſolent cudere monetam adulterinam; unde tam multi inveniuntur Feſſæ manu truncati. *Job. Leo Africanus*.

μ (d) *Marocci* ſeu *Maurocanum* regnum Barbariæ hujus pars ultima eſt, inter regnum Feſſanum, Mare Atlanticum & Atlantem montem jacens, appellationem habet à regia *Mauroco* [l].

ν *Maurocum* ſeu *Maroccum* ad Tenſiſtum fl. ſitum nonnulli Bochin faciunt. Reſtaurata eſt hæc urbs à Seriffo, multiſque plateis aucta. Ibi quoque florent ſtudia Grammaticæ, Poëticæ, Aſtrologiæ & Legum iſtius gentis. Eò ſtudiorum gratia confluunt ex univerſa Barbaria. Hic ſedem habet *Seripbus*, qui ſeſe Imperatorem Marocci appellat. Regni hujus provinciæ numerantur *Ducala*, *Haſcora*, *Tedele*, *Hea*, *Suſa*, *Sabara*, *Guzola*, & territorium *Maxomenſe*. In Suſa eſt *Meſſa* ad mare & promontorium Nonium: In Ducala eſt *Cantinum* promontorium. Cæterùm anno 1612, Marocci Rex à mago quodam victus regnoque pulſus eſt.

ξ (e) *Dara* ad fluvium cognominem eſt; *Bocchus* Rex Gætuliam quoque tenens, hic imperavit.

HEKELII.

[i] Quam *Ptolemæus* & *Peucer* putant *Volobitim* fuiſſe.

[k] Ac totius *Barbariæ* pulcherrima habetur.

[l] Regio hæc in univerſum abundat *Frugibus*, ut & *Oleo*, *Melle*, *Sacchare*, *Cera*, & *Lana caprina*, ex quâ optimi texuntur panni ſericis haud diſſimiles. Paratur porrò heic ingens Pellium caprarum copia, quæ in multis partibus *Europæ* diſtrahuntur,

(a) Salèe. (b) Tituan. (c) Feſſa. (d) Maurocanum regnum. (e) Dara.

(1) *Habet fruges, legumina, & fructus omnis generis, Oleum, Mel, Saccarum, uvas raræ magnitudinis, Armenta, Greges, Capras. Gaudet & fodinis auri, argenti, & æris. 7 habet provincias, inter quas Suſa, auri, frumenti, lini, ſacchari, ficuum, dactylorum, & ambræ nobilis. Marocbia, provincia nobiliſſima, & cultiſſima totius Regni, Metropolim cognominem habet, inauditæ olim* (ut ait Leo Africanus) *magnitudinis, ædes numerabat plures quam* 100000, *portus* 24. *Murum habuit lapideum editum, & turribus multis ornatum, templa magnificentiſſima, & arcem munitiſſimam oppidum referentem. Hodie pars magna urbis inculta jacet.*

unde regioni nomen, tenuibus, ut totum regnum, atque egenis incolis habitata. *Melilla* ad Mare Internum conſpicua urbs Hiſpano paret. 4 Melilla.

huntur ac à nomine Loci, ubi parantur, vulgo *Maroccbini* dicuntur.

REISKII.

4 (a) Imperium Marocco Feſſanum Taffileta, Princeps è Scheichiis Numidiis unus condidit. Regno quidem Maroccano Chalifæ Ommiades ex A. C. 809, Poſthac Zeneti, Almohadæ, Merini & Scheriphii præfuerunt; Ultimus horum Muhamed item Mulahidam, urbibus Fezo Maroccoque captis occubuit, & Taffileta regnorum quatuor theſaurique regii potitus, Numidicos Principatus Bugienſem, Bouzemæum & Sueſenſem ditioni ſuæ addidit, pluresque Scheichios aut exturbavit, aut nexu clientelæ arctiſſimo ſibi devinxit, novus Africæ maritimæ Imp. Hinc magnum *Scherifium de domo Mubamedica ſeſe jactitavit: titulo Imperatorem Barbariæ Maroccique, regem Feſſæ, Suzi & (b) Taffiletæ Dominum in Tora & Sagaon*, &c. Huic Muley equidem Iſmael frater ſucceſſerat, ſed turbato per Geilandos Scheichioſqe Imperio uſus. Vide Hiſtoriam Taffiletæ ex Anglica in German. verſam & A. 1672 editam. Urbes Imperii hujus ſingulas qui noſſe volet, illas è Geograph. Vallii deſumito. Regi autem Hiſpanico adhuc (d) *Oranum*, quod Mauri anno 1678 fruſtra oppugnaverant, & (d) *Ceuta*, ſive Septa; Anglico (e) *Tingis* ſive Tanger; Gallico *Baſtion de France* vicus, & Genuenſi Reipub. *Tabarca* minor inſula ſubeſt.

(a) Imperium Maroccenſe. (b) Taffileta Imp. (c) Oranum. (d) Ceuta. (e) Tanger.

CAP. IX.

Biledulgerit (1), Sarra deſertum, Nigritæ, Abiſſini.

I.

A Tergo dictarum regionum eſt *Biledulgerit*, regio longiſſimo tractu ab Ægypti confinibus ad Oceanum Atlanticum porrecta. Nomen ei à *dactylorum proventu* inditum. Deſerta in ea ſunt, α *Lempta*, β *Hair*, γ *Zuenziga*, δ *Zanhaga*, à ſingulis opidis cognominibus appellata. Regna ε *Targa*, ζ *Berdoa* & η *Gaoga*, itidem ab opidis dicta. Biledulgerit.

(1) Jacet intra grad. 5 & 61, long. 22, & 32 lat. Bor. Cœlum calidiſſimum & ſaluberrimum. Solum arenoſum, ſterile, perparum in multis locis habitatum, alibi tamen fœcundius dactylorum, quos & Camelos cum frugibus quarum hic magna penuria, Incolæ ſoliti ſunt permutare. Multum etiam marmoris hic invenitur. Incolæ ſunt agreſtes, inofficioſi, ſtupidi, intemperantes, & prædones.

SARRA

BUNONIS.

α (a) *Lmptæ* incolæ latrones ſunt [*a*].
β (b) *Hair* ſub Tropico Cancri jacet.
γ (c) *Zuenziga* iſti verſus Septentrionem finitima regio in medio arenarum lacum habet.
δ (d) *Zanbaga* [*b*] maris Atlantici litus attingit, ac in eo à Badagor uſque ad promontorium, quod vulgò appellatur *C.Blanco*, porrigitur. Ejus incolæ os nunquam detegunt, niſi cibi ſumendi gratia. Ad Zanhagam pertinet (e) *Tegazza* regio, in qua ſal candidus ex terræ cavernis erutus, Tombutum per camelos deportatur. Mercatores Feſſani per deſerta iſta Tombutum proficiſcentes aquam ſecum in utribus ferunt; ſæpe enim in quinquaginta & plurium milliarium itinere nulli reperiuntur fontes, quibus uti queant iter facientes. In tabulis notantur *Azabad* & *Araoan* putei.
ε (f) *Targa*, regnum inter Zuenzigam, Hair & Lemptam interjacet; ipſa urbs *Targa* ſub *Tropico* Cancri ferè poſita ad lacum ſita eſt. Regnum hoc aëre gaudet temperato, & paſcuis lætis [*c*].
ζ (g) *Berdoa* regnum inter Lemptam & Gaogam ſub Cancri Tropico eſt.
η (h) *Gaoga* à Berdoa verſus Ortum ac Nilum ſe extendit; regnum ſatis amplum eſt, incolas habens omnino rudes, qui nudi incedunt.

HEKELII.

[*a*] Ideoque hoc Deſertum, utpote valdè aridum, iis Mercatoribus eſt periculoſiſſimum, qui à *Conſtantina* ad *Nigritarum* Terras iter ſuſcipiunt.
[*b*] S. *Zanaga*.
[*c*] Idcirco illìc Aqua copioſè ſatis invenitur.

BUNO-

(a) Lempta. (b) Hair. (c) Zuenziga. (d) Zanhaga. (e) Tegazza. (f) Targa. (g) Berdoa. (h) Gaoga.

SARRA deſertum (1).

Sarra deſertum.

II. Continuatur huic regioni verſus Meridiem ϑ *Sarra* deſertum, cujus longitudo à regno *Gaoga* ad regnum *Gualata* extenditur. ι

NIGRITÆ. (2)

Nigritarum Regna.

III. Inde *Nigritarum* ampla eſt regio, ad utramque *Nigri* amnis ripam : *longitudo* ejus porrigitur à Nilo & Meroë Inſula, uſque ad Nigri oſtia & Oceanum. Regna in ea ſunt hæc, ab urbibus denominata : ι *Gualata*, κ *Hoden*, λ *Genahoa*, μ *Senega*, ν *Tombutu*, ξ *Melli*, *Bitonin*, ο *Guinea*, *Temian*, π *Dauma*, ϱ *Cano*,

BUNONIS.

ϑ (a) *Sarra*, ſignificat *deſertum* ; eſt enim regio illa ſatis deſerta ac parum culta, continetque maximam partem Libyæ interioris, à Numidia verſus Auſtrum jacens, inter Biledulgerit, Nigrum fl. Borno & Gualata.

ι (b) *Gualata* regnum in partibus Africæ occidentalibus eſt, regio auri ditiſſima ; conterminos habet Azzaneghos, qui ſub pellibus vivunt [*d*].

κ (c) *Hoden* à Gualata verſus Meridiem eſt.

λ (d) *Genaboa* à promontorio *lanco ad Senegam fl. extenditur. Tractus vero iſte ad mare vulgo nautis vocatur (e) *Coſta de Anderotte* ; ubi Caſtellum (f) *Arguin*, & in medio regionis (g) *Canuja*.

μ Quæ Nigri fluv. continetur oſtiis regio, (h) *Senega* [*e*] appellatur ; ibi (i) *promontorium Viride* ; nunc *Capo Verde*. Color maris, quod eſt inter hoc promontorium & Heſperides ſeu Inſulas Salis, viridis apparet, qui tamen ipſius non eſt ; ſed herbæ cujuſdam exiguorum foliorum, ſimilis naſturtio aquatico. Belgæ vocant *Klein Peterſilie*, Luſitani *Sargaſſo*. Hujus herbæ folia implicata ſibi adeo denſe & continuo tractu incumbunt Oceano hujus loci, ut ipſa aqua ægrè conſpiciatur, & nautæ eminus Oceanum hunc cernentes putent Inſulam, & terras virides eſſe ; neque penetrare poſſunt per herbæ hujus tricas, niſi mediocri ſaltem vento adjuventur. Baccas herba fert parvas non abſimiles noſtris ribeſiis, ſed inſipidas & inanes intus. Ex Oceani fundo herbas iſtas exſurgere non eſt veriſimile : quoniam magna ibidem eſt maris profunditas. *Varen. Geogr. Gen. P. Abſ. l.* 1. *c.* 13. *prop.* 16. Sed Niger fl. herbas illas ſecum devolvere videtur.

ν In (k) *Tombutu* ſeu Tombuto Rex inter potentiſſimos habetur, qui tria millia equitum, & complures pedites quotidie habet circa ſe expeditos, eique alii Reges parent [*f*].

ξ (l) *Melli* metropolis ſexies mille [*g*] dicitur habere domos ac familias. Incolæ utuntur cochleis monetæ loco.

ο (m) *Guinea* præcipuum Nigritarum regnum eſt, incolis *Ginni* dictum, auro, oryza, pecoribus, elephantibus ac ſimiis abundans. Monetæ loco incolæ utuntur auro non ſignato. Sub dio aut in caſis degunt, nullas habentes urbes. Promontorium ejus ſive mons, ad mare (n) *Sierra Leona*, id eſt, rupes Leonis, vocatur ; unde fremitus ac veluti tonitrua audiuntur. Portugallenſes ibi caſtellum (o) *Minam* exſtruxerunt. In maris litore aurea reperitur arena, unde tractus iſte Belgis dicitur *goud kuſte*, id eſt, *Aureum Litus*, ad quod *Capo Corſo* ; ipſaque *Guinea Aurea*. Sunt verò incolæ luxurioſi. Furtum in peregrinos commiſſum capitali punitur pœna. In corporibus eorum immenſæ longitudinis naſcuntur vermes, quos apprehenſos per cutim extrahunt. Cæterùm in illo Africæ litore regna, Regumque Sedes memorantur, *Fetu*, *Sabou*, *Fantain*, *Accara*, *Ardra*.

π (p) *Dauma* regnum Guineæ verſus Septentrionem conterminum eſt.

HEKELII.

[*d*] Incolæ nigerrimi ſunt, exterorum amantiſſimi ; tamen miſerrimam vitam ducentes. Nam nulla apud eos eſt adminiſtratio, neque ulli nobiles, aut Judices.

[*e*] Seu *Sanaga* vel *Canaga*.

[*f*] Hæc Urbs Regia omnes Domus habet ex cretâ & ſtramine compactas ; præter unum Templum elegantiſſimum, & Regium Palatium, quæ ex Lapidibus & ex Calce conſtant.

[*g*] *Maginus* dicit f. 194. fac. a. *plus ſex millia*.

REISKII.

ι (q) *Biledulgerit* & *Zara* æque late patet, atque Barbaria maritima ; quin ultra Numidiam, priſcosque hujus terminos excurrit ; tribus aliquando regnis, nunc Principatibus vel Scheichiatibus diſtincta. Nam provincia heic extat : 1. *Suzenſis*, in eaque urbs mediterranea Taradanta, Littorea Bartgueſſa, Portugallis ſubdita, & Maſſa, ubi templum, quod Jonæ Prophetæ in littus illud ejecto, ac è piſcis faucibus reſtituto ſacrum Arabes volunt. 2. *Teſſetana* inculta

(a) Sarra. (b) Gualata. (c) Hoden. (d) Genahoa. (e) Coſta de Anderotte. (f) Arguin. (g) Canuja. (h) Senega. (i) Promontorium viride. (k) Tombutu. (l) Melli. (m) Guinea. (n) Sierra Leona. (o) Mina ſeu opidum. (p) Dauma. (q) Biledulgerit & Zara.

(1) Extendit ſe a gradu 4 circiter, ad grad. 53 long. atque ab grad. 13, uſque ad grad. 28 lat. Bor. Cœlum torridum eſt, adeo tamen ſalubre, ut ſanare dicatur qui deſperatæ ſunt valetudinis, atque ex vicinis regionibus huc commeant; Solum habet adeo arenoſum, ut frequenter dicatur mare arenaceum; locuſtis etiam maxime infeſtatur; complures nutrit camelos, qui maximæ ſunt regionis hujus divitiæ. Incolæ habentur patientes pulveris, ſolis, operum, inediæ. Pars in urbibus degit, pars beſtiarum more vagatur, illa aliquanto moratior, hæc fera, indomita, prædones peſſimi.

(2) Diffundit ſe a gradu circiter 3 ad grad. 45 aut 46 long. Sed longe minus ab Auſtro in Boream. Ad mare Atlanticum ubi latiſſima eſt a grad. 8 lat. bor. ad Tropicum Cancri fere extenditur. Cœlum calidiſſimum & ſalubre, ſolum variat. Habet armenta, paſcua, fruges, orizam, linum, goſſipium, mel, aromata, frugiferas arbores, inter quas palmæ, ex quibus vinum conficitur. Habet etiam auri, & æris fodinas, nec ebore deſtituitur. Nigritæ dicuntur robuſti, deſides, meticuloſi, impudici, artium & ſcientiarum prorſus neſcii. Solent non tantum vicinos quos bello ceperunt divendere, ac maleficos, ſed & parentes liberos, & mariti uxores.

ρ *Cano*, σ *Caſſena*, τ *Benin*, υ *Zanfara*, φ *Guangara*, χ *Borno*, ψ *Nubia*, ω *Biafra*, α *Medra*. 2

Æthiopia Interior, quæ eſt Abiſſinorum.

IV. *Interiori* β *Æthiopiæ* imperat *Abiſſinorum Rex* qui *Presbyter* ſive *Pretioſus Joannes*, vulgò *Prete Gianni*, vocatur, magno, recepto tamen errore; cum is quondam in Aſiæ, ut relatum eſt, regno *Tenduc* regnaverit (1). *Abaſenos* populos recenſet Stephanus in Arabia; unde veriſimile eſt, eos in Africam trajecto ſinu Arabico commigrâſſe. Aut ſanè in ipſa Africa fuerunt ad ſiniſtrum Arabici ſinus latus, ubi Arabiam Troglodyticam ſuprà memoravimus. Hæc quippe nunc ſub Abiſſinorum Imperio eſt. Alii tamen ab Arabico vocabulo *Elhabaſchi* (ſic enim Mauri Principem Abiſſinorum appellant) vulgò factum opinantur *Abaſſi*, ac deinde *Abaſſeni*: quod denique commutatione vocalium in Abiſſinorum nomen evaſit. Clauditur regnum ab Ortu Arabico ſinu & regionibus *Ajana* ac *Zangebara*; a Meridie *Monomotapa*; ab Occaſu *Congo* & *Medar* regnis; à Septentrione *Nubia* & Ægypto. Longum eſt ab Ægypto ad *Monomotapa* uſque mill. IↃLXXX. Latum inter fauces Arabici ſinus & Nigrum fluvium mill. CCCCI.

Æthiopia Interior, quæ eſt Abiſſinorum.

Æthiopiæ termini & magnitudo.

V. Di-

culta, & urbe cognomine frequens, ſed ſterilis. 3. *Dara* urbibus quinque, oppidis & pagis cultior. 4. *Segelmeſſe* urbem cognominem vicoſque paucos complectitur, tota beſtiis nocentiſſimis & veneficiis infeſta. 5. *Tegoraima & Biledulgerid ſpecialiter dicta*, urbibus quinque, ac ruderibus templi Jovis Hammonis clarior. Zara ſive Sara regio deſertis, feris, areniſque horrida, & Scheichiis ſubjecta: Ibi eremos quinque *Zenbagam*, *Zuenzigam*, *Tergam*, *Lemptam* & *Bardoan* numerant.

BUNONIS.

ρ (a) *Cano* regnum huic iterum ad Septentrionem adjacet: in eo eſt (b) lacus *Guarda*. Rex hic tributum pendit Regi in Tombutu. A Cano verſus Occaſum eſt (c) *Agades regio* cum urbe cognomine; in qua magna colligitur mannæ copia. Et hæc regio tributaria eſt Regi in Tombutu.

σ (d) *Caſſena* a Cano verſus Ortum jacet.

τ (e) *Benin*, Guineæ ad Ortum objacens à Meridie habet mare, cujus litus hic vulgò Belgis appellatur, *Kuſt van Benin*. Rex illius à ſubditis adoratur ac pro Deo coli dicitur, ſed magis civili cultu.

υ (f) *Zanfara* deſertum & regnum à Benin verſus Septentrionem eſt.

φ (g) *Guangara* ad Septentrionem objacet regno Zanfaræ, ad urbem Guangaram magna invenitur auri copia. Regi ejus quotidie apparent 600 millia ſagittariorum, & 500 equites.

χ (h) *Borno* regnum id eſſe videtur, quod olim incoluerunt *Garamantes*, unde opido & fluvio nomen, quæ hodieque *Garama* vocantur, reliquum eſſe cenſetur: Garamantum Regem olim ducenti canes ab exilio reduxerunt præliati adverſus reſiſtentes, *Solin. c.* 25. Regnum illud hodie longitudinem habere traditur 200 Mill. Germ. (i) Lacus *Borno*, & (k) *Chelonides paludes* in eo ſunt.

ψ (l) *Nubia* ad Nilum uſque per 225 milliaria German. extenditur. Ejus incolæ [*b*] quondam fuerunt Chriſtiani: hodie verò [*i*] adorant Solem, Lunam, Stellas, ipſamque Terram, quippe quæ fruges proferat [*k*].

ω (m) *Biafra* regno Benin objacet ad Ortum; ſicut

α *Medra* inde ulteriùs Biafra, in quo *Niger* lacus.

β (n) Æthiopia duplex eſt, *Superior* ſeu Interior quæ Abiſſinorum eſt, & *Inferior* ſeu Exterior, quæ à Superiori per montes Lunæ ex parte diſtinguitur. (o) *Bello* regnum ad dextras Nili ripas eſt, ad quod ab aliis referuntur *Daſila* & *Ganſila*.

HEKELII.

[*b*] *Nubæ* dicti.

[*i*] Ab *Ebræis* & *Mahumetanis* ſeducti.

[*k*] Cæterùm vitam ducunt miſerrimam, *Agriculturam* inprimis exercentes.

REISKII.

2 (p) *Nigritæ*, Ptolemæo Νιγεῖται, Stephano Νιγρῆτες,

(a) Cano. (b) Guarda lacus. (c) Agades regio. (d) Caſſena. (e) Benin. (f) Zanfara. (g) Guangara. (h) Borno. (i) Borno lacus. (k) Chelonides paludes. (l) Nubia. (m) Biafra. (n) Æthiopia Superior & Inferior. (o) Bello. (p) Nigritæ.

(1) *Nam ita ſe res habet: Regnavit in ultimis Aſiæ finibus annis abinc fere quingentis, Rex Chriſtianus, Neſtorii imbutus principiis, dictus Juhanna, item Ung-Chan, & Perſico ſermone Padeſha Præſtigiani, i. e. Rex Apoſtolicus ſive Orthodoxus, quo nomine ab Armenis ſeu Neſtorianis ſuis inſignitus eſt, origine non Æthiops aut Abiſſinus, nec profugus, venit in Æthiopiam. A Præſtigiani regis hujus cognomento ortum, multi arbitrantur, nomen Presbyteri Johannis, quod dein per Europam celeberrimum evaſit. Nam nunciabat fama hunc Presbyterum Imperatorem potentiſſimum eſſe, & Chriſtianæ Religioni addictum, ubi tamen terrarum degerit ignorabatur. Cum itaque Petrus Covillanius legatus Johannis ſecundi regis Luſitaniæ ad Johannem Presbyterum, intellexiſſet in India Aſiatica Principem eſſe in Æthiopia ſub Ægypto, Chriſtianum & præpotentem, ipſum adiit, in quem quando multa, quæ de illo rumor per Europam ſparſerat, apte obſervabat quadrare, eundemque ab Orientis Mercatoribus dici Perſica lingua* Preſter-Chan, *i. e. Principem Mancipiorum, atque a ſuis* Gian Belul-Gian, *i. e. gemmam pretioſam, &* Giam Regem *potentem, perſuaſit ſibi hunc Principem omnino Presbyterum Johannem eſſe cujus inveſtigandi gratia regis ſui juſſu iter ſuſceperat. Hic igitur primus eſt qui Imperatorem Abyſſinorum Preſbyterum Johannem vocavit.*

Diviſio in varia regna.

V. Dividitur in compluria regna ſive provincias: quarum nomina ſunt, γ *Daſila*, δ *Barnagaſſo*, ε *Dangali*, ζ *Dobas*, η *Trigemahon*, ϑ *Ambiancantiva*, ι *Vangue*, κ *Bagamidri*, λ *Beleguanze*, μ *Angote*, ν *Balli*, ξ *Fatigar*, ο *Olabi*, π *Baru*, ρ *Gemen*, σ *Fungi*, τ *Tirut*, υ *Eſabela*, φ *Malemba* (1). Urbes in univerſo Imperio

Νιγρῆτες, à Nigri aut Nigritæ fluvio nomen, origines à Chuſo Chami filio quin trahant, nec Nubienſis, nec Leo Africanus Geographi dubitârunt. Hi vero ſicut in varias gentes ſic in regna ſcinduntur varia, & crebris expoſita mutationibus. Regna ex omnibus tria nunc eminent: 1. (a) *Tombuto*. 2. (b) *Borno*. 3. (c) *Gaoga*: Quibus pleraque aut beneficio aut tributo, aut nexu alio devincta. (d) *Nubia* tota unico regi ſubeſt, in caſtris perpetuis aut tentoriis verſanti: Urbes heîc duæ omnibus præſtant, *Nubia* nimirum & *Dencala*: Templa vero 150 ſuperſunt in iiſque chriſtianæ fidei documenta, Jeſû, Mariæ Sanctorumque Virorum imagines: nunc vero ibi religio Muhamedana & inter barbaros ethnica viget. (e) *Guinea*, cui littus aureum Belgæ attribuunt (*Goldkuſte*) ſuis aut regulis, aut Chriſtianis Magiſtratibus per colonias ſubeſt. Belgæ *Caſtellum S. Georgii aut* (f) *de la Mine* (ab mineris auri proximis ita dictum) ex A. 1637 tuentur, Portugallis, qui ſeculo ſuperiori tenuerant, ademtum; Iidem quoque duo munimenta (g) *Naſſovienſe ac S. Andreæ* ab ſuis ibi ſtructa poſſident; Amplius (h) *Arguin* caſtellum minoremque Inſulam (i) *Gorëe* ſuis propugnaculis firmatam; quam Angli A. 1663 expugnarunt, à Belgis denuo captam. (k) *Benin* cum urbe cognomine Regi ethnico ſubeſt: (l) *Feru* ſuo Regi ſubdita colonias recepit Danicas, & cum iis munimentum aliquod. Vid. Mulleri Deſcript. Afric. Fetu. Regiones Oceano Atlantico vicinas *Zanbagam*, *Gualatam* & *Gouboam* prætereo, addoque tractum *Mellenſem*, Belgis *die Groxkuſte*.

BUNONIS.

γ (m) *Daſila*; & (n) *Ganfila*.

δ (o) *Barnagaſſo* [*l*] regnum ſinu Arabico & Nilo [*m*] clauditur; in cujus primaria urbe (p) *Barva* Ptolemæi (q) *Coloa*, Regis degit vicarius [*n*], qui Daſilam & Gamfilam urbes & regiones ad Nilum, *Meroën* quoque ſive *Guequerren* inſ. tenet: & tributum Abiſſinorum Imperatori non ſolùm pendit, ſed etiam præfecto Turcico, qui in urbe (r) *Suaquen*, ad ſinum Arabicum reſidet [*o*].

ε (s) *Dangali* regnum ad ſinum Arabicum pertingens tenent Mahumedani, infenſiſſimi Abiſſinorum hoſtes [*p*].

ζ Huic vicinum eſt (t) *Dobas* regnum; in quo nemini licet uxorem ducere, niſi qui 12 Chriſtianos occiderit [*q*].

η (u) *Trigemahon* [*r*] qui poſſidet, Abiſſinorum Regi tributum pendit, ſub ejuſdem regimine quoque eſt (x) *Tigrai* regnum inter ſiniſtras Nili ripas & Nigrum lacum; in quo *Caſſuma* regia Reginæ Auſtri ponitur; Ptolemæo *Auxuma*. Alii tamen Regiam illam ex Meroë inſula veniſſe aiunt.

ϑ (y) *Ambiancantiva* ad idem Nili latus eſt, Tigrai regno verſus Septentrionem objacens.

ι (z) *Vangue* regnum verò Tigrai regno ad Auſtrum conterminum eſt.

κ (aa) *Bagamidri* ad alterum Nili latus è regione Ambiancantivæ ponitur, argenti fodinis dives.

λ (bb) *Beleguanze*, Bagamidri regno verſus Ortum obtenditur.

μ (cc) *Angote* ad Tagazam fluv. qui Ptolemæo *Aſtaboras*, jacet. Ejus incolæ ſpatio 24 horarum ſemel tantùm ſaturantur, idque noctu [*s*], loco pecuniæ utuntur globulis ex ferro & ſale foſſili [*t*].

ν (dd) *Balli* regnum inde verſus Ortum eſt.

ξ (ee) *Fatigar* à regno Angote verſus Ortum jacens lacum habet, qui ambitu ſuo 3 milliaria continet German. [*u*].

ο (ff) *Olabi* verò regno *Fatigar* ad Occaſum ponitur.

π (gg) *Baru* regnum Fatigar habet ad Septentrionem.

ρ (hh) *Gemen* ultra Æquatorem, ad paludis Nili Orientalis lacus, quod Ortum reſpicit, extenditur.

σ (ii) *Fungi* regnum inter utrumque Nili lacum eſt. Huic regno finitimi ſunt (kk) *Caſates* Chriſtianorum hoſtes. Huc etiam à nonnullis collocantur (ll) *Amazones*.

τ (mm) *Tirut* ſub montibus Lunæ eſt, ſicut & υ (nn) *Gaſabela*.

φ (oo) *Malemba* quoque montibus Lunæ adjacet, at verſus Occaſum.

HEKELII.

[*l*] S. *Barnagaſſum* ac *Barnagnes*.

[*m*] Quòd *Ægypto* eſt vicinum.

[*n*] BARNAGASSUS nuncupatus.

[*o*] Regio hæc non ſolùm Villis & Pagis frequens, ſed & Fluviis & Aquis copioſa. Unde & fertiliſſima.

[*p*] Ideoque cum ipſis quotidiè fermè ſolent belligerare.

[*q*] In hâc Regione Vaccæ ſunt innumeræ, ſtaturâ & magnitudine reliquas excedentes.

[*r*] S. vulgò *Tigremaon*.

[*s*] Veſ-

(a) Tombuto. (b) Borno. (c) Gaoga. (d) Nubia. (e) Guinea. (f) Del Mina. (g) Naſſov. S. Andreæ. (h) Arguin. (i) Gorée. (k) Benin. (l) Feru. (m) Daſila. (n) Ganfila. (o) Barnagaſſo. (p) Barva urbs. (q) Coloa. (r) Suaquen. (s) Dangali. (t) Dobas. (u) Trigemahon. (x) Tigrai. (y) Ambiancantiva. (z) Vangue. (aa) Bagamidri. (bb) Beleguanze. (cc) Angote. (dd) Balli. (ee) Fatigar. (ff) Olabi. (gg) Baru. (hh) Gemen. (ii) Fungi. (kk) Caſates. (ll) Amazones. (mm) Tirut. (nn) Gaſabela. (oo) Malemba.

(1) *Cœlum Abyſſinorum quamvis ſub Zona torrida jacet, Æſtas temperata eſſe dicitur, qua ſurgit in montes aut plana eſt; ſed valles ſole aduruntur, Quibuſdam in partibus petroſa, & omnino ſterilis, pars vero campeſtris & fluminibus propinqua ſecus ſe babet, dives frugum, leguminum, herbarum, plantarumque diverſi generis, quas innumerabiles Locuſtæ non raro comedunt. Fert mel, ſaccharum, ceram, Zinziber, vites, linum, goſſipium, omnis generis metalla, ſulphur. Nutrit pecudes, & feras & cicures ingenti numero. Abyſſini numeroſiſſimi ſunt, atri, interque eos aterrimi qui habitant proxime Æquatorem, bonæ indolis, capaces artium, deſides, imprudentes, medicinæ imperiti: pannis ſericis ditiores, & qui inferioris ſortis ſunt goſſipinis ſe amiciunt, Ædificia ex ſtramine & calce ſeu creta ædificant, carnibus crudis & ſemicoctis delectantur. Duplice lingua utuntur, altera vulgari, altera quæ Chaldaicæ affinis eſt, ſacris atque Hiſtoriis conſcribendis deſtinata. Secundum Gentis traditionem Rex Abyſſiniæ ad Salomonem genus refert, per Meleckum filium Solomonis ex Regina Sabæ genitum, unde Judaiſmum antiquitus habuere. Deinceps Chriſtianiſmo nomen dederunt, ſub auſpiciis Reginæ Candacis. Hujus Eunuchus a Philippo Apoſtolo baptizabatur.*

perio paucæ ſunt : vicis plurimum habitatur, domibus ex creta & ſtramine conſtructis. Rex ipſe (qui albo eſſe colore fertur) ſub tentoriis degit, quorum ſex millia eum ſequuntur. *Amara* arx eſt munitiſſima, in monte χ *Amara* condita ; in qua regis filii ſub validiſſimo præſidio educantur, donec patre defuncto hæres producatur. 3 Amara m.

C A P.

[*s*] Veſcuntur autem ut plurimùm carne crudâ & ſalſamentis ex felle vaccino compoſitis.

[*t*] Cæterum hoc Regnum Montibus ac Vallibus eſt refertiſſimum, & ubique Fruges omnis generis ad abundantiam Animaliaque innumera producit.

[*u*] Hujus Regni Loca campeſtria ſunt, atque *Frumenti, Hordei* inprimis aliorumque *Frugum*, feracia. Habet & *multa domeſtica Animalia*.

BUNONIS.

χ (a) *Amara* mons [*x*] ſub Æquatore eſt. Regna & provinciæ præterea in hac Æthiopia memorantur (b) *Ambian*, (c) *Xoa*, (d) *Damut*, ubi magna effoditur auri copia ; (e) *Zet*, (f) *Bagametro*, (g) *Gojame*, (h) *Nova Quara*. Cæterùm ſunt (i) *Abiſſini* ratione Religionis (k) *Jacobitæ* ; neque Concilii Chalcedonenſis, quod *Jacobi Syri* Eutychiani hæreſin damnavit, in Liturgiis ſuis mentionem faciunt : quum tamen Niceni Conſtantinopolitaniq; meminerint. Patriarcham habent proprium, quem ſua lingua *Abunam*, id eſt, *patrem* vocant [*y*]. A monachis Abiſſinis Ordinis S. Antonii Hieroſolymis reſidentibus eligitur, & à Patriarcha Alexandrino confirmatur. Ei ſeptimus in Conciliis generalibus aſſignatur locus. Utrumque vero Teſtamentum ſic conjungunt Abiſſini, ut nonnullos ritus Judæorum retineant unà cum ritibus Chriſtianorum. 1. Octavo die *circumcidunt* tam femellas quàm mares. 2. Diem *Saturni* celebrant & diem Dominicum. 3. *Carnibus* animalium, quæ in Vet. Teſt. habentur pro immundis, abſtinent. 4. In Euchariſtia utuntur *pane azymo*, ſemel tamen in anno, id eſt, die Jovis ante feſtum paſchatis : Cæteris diebus adhibent panem fermentatum. 5. Communicant *ſub utraque ſpecie* ſtantes, ad minimùm ſingulis hebdomadis ſemel, tam Clerici, quam Laici : ac non niſi in templo. 6. *Euchariſtia Infantibus* etiam datur ſtatim poſt baptiſmum ; baptizantur autem mares die 40, femellæ die octogeſimo, niſi periculum mortis interveniat. 7. *Unam* duntaxat *in Chriſto* admittunt *naturam & voluntatem* ; ſed abſque permiſtione divinæ & humanæ ſubſtantiæ. 8. Animas hominum per traducem propagari ſtatuunt. 9. *Infantes* ante baptiſmum mortuos ſalvari credunt. 10. Commiſſo peccato ſtatim ad ſacerdotem eunt, & Sacramentum *Euchariſtiæ* accipiunt ; licet id ſingulis diebus ſit faciendum. 11. *Pictas imagines* in Templis habent, non ſculptas. 12. Tria tantum recipiunt *Concilia* generalia priora, rejecto Chalcedonenſi, quod Dioſcorum damnavit. 13. Non *elevant Euchariſtiam*, ſed tegunt : nec poſt communionem ſervant. 14. Obſtinatos peccatores *excommunicare* nemini licet, niſi ſoli Patriarchæ : in ſolos verò homicidas ſtringitur Anathema. 15. Sacerdotes & Inferiores Clerici, adeoque ipſi monachi, ex ſuis vivunt laboribus : nullæ ipſis dantur decimæ ; nec conceditur mendicare. 16. *Epiſcopatus* confert ſolus Rex. 17. Nullam habent *Confirmationem*, neq; *Unctionem extremam*. 18. *Epiſcopis & ſacerdotibus uxores* ducere licet : Verùm ad ſecunda vota tranſire illis non permittitur ſine diſpenſatione Patriarchæ. 19. Diebus Veneris & Sabbathi non *abſtinent carnibus*, quadrageſimâ exceptâ. 20. Singulis annis die Epiphaniorum *rebaptizantur*. Zaga Zabo de Relig. Æthiop. ap. Damian. à Goës Alvaretz. Hiſtor. Æthiop. Thomas à JESU, *Paulus Jovius*.

HEKELII.

[*x*] Immenſæ Latitudinis ac Altitudinis, ideoque aſcenſu difficilis.

[*y*] In hujus domo, æque ac Sede regiâ, Vinum licet confici ; cum in cæteris omnibus minime liceat.

REISKII.

3. Æthiopicas tum nominis tum gentis origines ſupra cap. 6. ſect. 4. conſtituimus. Nunc (l) *Abaſſinas* videbimus aut (m) *Habeſſinas*, nec tamen alias aut diverſas ab iis quas Æthiopiæ tribuimus : *Ultimas nempe a Chamo, hujuſque poſteris, ſed proximas ab Africanis, Ægyptiis, Arabibusque.* Nam Strabone teſte Lib. XVII. *Abaſes*, Ἀβάσεις, vocarunt Ægyptii regiones habitatas magniſque circumdatas deſertis, Stephano Auctore. Abaſſeni, Ἀβασσηνοί, veteres regionem Arabicam, Sabæam ſcilicet tenuerunt : ut vel ideo nomen ex Arabica lingua ortum videatur, & voce quidem חבשה *Habbeſcha*, quâ turbam hominum ex multis tribubus collectam Arabes ſignificant : Vid. Caſtelli, Golii, & Joh. Frid. Nicolai, Amici quondam optimi, ſed immaturiùs defuncti Lexicon Harmon. Orient. (n) *Habaſſinia* vero hodierna inter octavum & ſextum decimum circiter gradum latitudinis ſeptentrionalis jacet, nec Æquatorem aut lineam attingit, nec penitus tranſit. Quod quia cum Cluverio multi Geographi non obſervarunt, in regnis hujus Imperii digerendis atque numerandis valde diſſident. Ludolfus nobiliſſ. Lib. I. c. 3. (o) *triginta recenſuit, & hæc quidem vel majora, vel etiam minora* : Ex majoribus præſtat 1. *Ambara* ob rupes munitiſſimas, quibus regii detinebantur filii, patre adhuc ſuperſtite, ac regiones XXXVI quas continet ; 2. *Bagender*, regnum XIII regionibus amplum, & aquis irriguum ; 3. *Dembeja*, caſtris regiis, & XIV Præfecturis celebrius ; 4. *Scwa*, opulentiſſimum, & oppidis & Monaſteriis frequens ; 5. *Tigre*, Toparcha ſuo Bahr-nagaſh, & Præfecturis XXVII, & regum Axumarum patria illuſtre ; 6. *Gojam* Nili fontibus, & hujus ambitu tanquam Peninſula inſigne ; 7. *Angot* ; 8. *Bizamo* ; 9. *Bugna* ; 10. *Cout*, Luſitanice *Couch* ; 11. *Damot* ; 12. *Dawaro* ; 13. *Fatagar* ; 14. *Gafat* ; 15. *Gajghe* ; 16. *Gan* vel *Ganhe* ; 17. *Ganz* ; 18. *Geam* : 19. *Gombo* ; 20. *Gonga* ; 21. *Guraghe* ; 22. *Ifat* ; 23. *Samen* ; 24. *Sci*, Incolis famoſum ethnicis ; 25. *Shat* ; 26. *Walaka* ; 27. *Wed* ; 28. *Cumbat* regna regulis Chriſtianis ſubdita ; 29. *Enarja* ; 30. *Bali*, quod ſæviſſima Gallanorum natio, Duci ſuo Luwæ ac Phylarchis ſubdita

Ggg

( ) Amara m. (b) Ambian. (c) Xoa. (d) Damut. (e) Zet. (f) Bagametro. (g) Gojame. (h) Nova Quara. (i) Abiſſini. (k) Jacobitæ. (l) Abaſſeni. (m) Abyſſini. (n) Habaſſiniæ gradus. (o) Regna xxx.

ſubdita occupavit. Neque hoc ſolùm, ſed plura regna Gallanico & Turcico Dominatui ceſſerunt; ut Abaſſinico Imp. (a) *novem adhuc cum provinciis quinque ac Regulis aut Dynaſtis tributariis* relinquantur. De rebus naturalibus, bellicis, civilibus, & religioſis planiſſimè Ludolphus nobiliſſ. item de Regina Sabæ, quam Æthiopes ſibi arrogant, expoſuit, & obſcuritatem ſuſtulit, de qua Becmannus conqueritur. Interim adhuc Abaſſinos Imp. *Negusanagaſt Zajtjopia*, h. e. regem & regnum Æthiopiæ vetus titulo profitetur; Arabes hunc priſci *Najaſchi*, Perſæ Indique *Padeſhab*, alii communius *Preſter-Chan* nominant; unde id fiat, ſupra Lib. V. c. 5. annotavimus. Conf. Brerewodum in Scrutin. Relig. & Alex. Roſſ. de Religion. itemque B. Danhaueri Eccleſ. Æthiop.

(a) IX Regna.

CAP. X.

Æthiopia Exterior ſive Inferior; item Inſulæ Africæ adjacentes.

I.

Æthiopia exterior ſeu interior.

RELiquum Africæ, Æthiopia perhibetur *Exterior* ſive *Inferior*; ab Oriente, Meridie & Occidente Oceano perfuſa; à Septentrione quaſi duobus brachiis Abiſſinorum Imperium hinc inde complectitur. Regiones, in quas dividitur, ſunt, *Congi*, *Monomotapa*, *Zangibar* & *Ajan*. Pleraque maritimorum à Portugalenſibus tenentur firmiſſimis munimentis ac præſidiis. 1

CONGI Regnum. (1)

Congi regnum.

II. α *Congi* regnum (quod aliis *Manicongo*) Oceano Æthiopico perfuſum nomen habet à capite ſuo urbe *Congi*. Incolæ ſunt Chriſtiani. Terra ipſa fluminum aquis maximè rigua. Dividitur in provincias ſex; quas illi *Mani*, id eſt, Præfecturas vocant. Sunt autem β *Bamba*, γ *Songo*, δ *Sunda*, ε *Pango*, ζ *Batta*,

BUNONIS.

α (a) *Congi* regnum *verſus Ortum* habet regnum Abiſſinorum, ad *Septentrionem* Nigritas; ad *Occaſum* mare Æthiopicum; ad Meridiem eſt regnum Angola: in litore extenditur à promontorio *S. Catharinæ*, uſque ad promontorium, quod ad Terram Altam eſt, vulgò *C. Ledo* vocatum [a].

β (b) *Bamba* ad mare jacet inter Ambriſum & Choanzam fluvios. Ibi ſunt (c) *Lemba*, (d) *Damba* & (e) *Loanda*, ubi portus commodiſſimus. (f) *Soggi* regulus primus omnium horum Chriſtianam amplexus eſt fidem.

γ (g) *Songo* eſt ad (h) *Zaire* fluvium, qui & *Congo* dictus, ex *Zaire* lacu ortus; inter utraſque ripas plerumque latitudinem habet 5 milliarium German. ibi reperiuntur elephantes, ſimiæ, dracones, tigrides, pſittaci, ſtruthiones, &c.

δ (i) *Sunda* jacens à Songo verſus Ortum, metallorum dives eſt.

ε (k) *Pango* olim libera regio, nunc in Congiani Regis tutela eſt.

HEKELII.

[a] Abundat autem hæc regio mirificè *Herbis*, *Plantis*, *Frugibus* & *Animalibus innumeris*, ut ſunt, *Capræ*, *Cervi*, *Damæ*, *Capri*, *Cuniculi*, *Lepores*, *Feles*, qui Zibethum efficiunt, & *Struthii*. Iſthic etiam ſunt *Tigres*, *Crocodili*, *Bubali*, *Aſini Sylveſtres*, & *Elephanti*. Sed *Serpentes* quidam tantæ ſunt magnitudinis, ut Cervum vorent integrum.

REISKII.

1 (l) *Æthiopia* ex ſitu communi vel *Orientalis* & *Aſiatica*, vel *occidentalis* & *Africana* ſuperius habetur; Nunc alia ex ſitu proprio *interna ſive ſuperior*, quæ partes facit mediterraneas, *externaque ſive inferior*, nimirum oræ maritimæ vicina. Hæc Portugallis (m) *Caffaria* & *Coſta de Caffres* dicitur, ab recepto Caffrarum cognomine, quod incolis attribuunt. (n) *Congo* regnum inter finitima temperatiori climate, ventis, pluviis, multis amnibus, urbibus, opidiſque gaudet: Huic (o) *Angola*, (p) *Cacongo*, & (q) *Malemba*, ſuis regibus ſubjecta adjacent: Portugalli vero *urbem maritimam S. Pauli*, minorem inſulam *Laondam* ſuo Imperio, ſed *Moſſagamben* & *Cambanden* præſidio tuentur. (r) *Monomotapa* multos regulos Regi ſupremo ſubditos, quatuordecim Caffrarum ſeu indigenarum genera, & 1200 milliaria longo

(a) Congi limites. (b) Bamba. (c) Lemba. (d) Damba. (e) Loanda. (f) Soggi. (g) Songo. (h) Zaire fl. (i) Sunda. (k) Pango. (l) Æthiopia duplex. (m) Caffaria. (n) Congo. (o) Angola. (p) Cacongo. (q) Malemba. (r) Monomotapa.

(1) *Cœlum ſat torridum foret niſi & ventis & pluvia temperaretur, quæ quotidie a menſe circiter Aprili ad Septembrem delabitur, cæteris menſibus anni abſque pluvia abeuntibus. Solum pingue eſt; armentis, pecore, avibus omnis generis, frugibus, fructibus, & herbis medicinalibus abundat. Incolæ atri, linteis Goſſipinis communiter amicti, & robuſtiſſimi. Nummi loco conchis & teſtis utuntur, artium & diſciplinarum ignari. Qui verſus mare degunt Chriſtiani ſunt, cæteri Idololatræ, furto & impudicitiæ maxime dediti.*

ζ Batta, & *η Pemba*. Regia eſt, *civitas S. Salvatoris*, quæ ante *Banza*.

MONOMOTAPA Regnum. (1)

III. *ϑ Monomotapa* vocabulum ſignificat *Imperatorem*; unde ipſi terræ, cui hic imperat, nomen inditum. Solum eſt fertile atque amœnum: amnes aurum, ſylvæ elephantos magnâ copiâ producunt: Clauditur regnum ab Ortu, Meridie, & Occaſu Oceano; à Septentrione regno *Congi*, Abiſſinorum Imperio, & regione *Zangibar*. *Longitudo* ejus eſt, inter duo maria Rubrum Æthiopicum que juxta Lunæ montes, mill. Germ. CCCC. *Latitudo* inter Nili fontes & *ι* promontorium Bonæ Spei milliar. CCC. Caput regni ac ſedes regum eſt *Monomotapa*, ad flumen S. Spiritus. Hinc verſus Septentrionem mill. circiter L diſtat nobile ædificium *κ* amplum atque antiquum, quadratâ formâ ex ingentibus ſaxis conſtructum.

Monomotapa Regnum. Ejus limites & magnitudo.

(1) *Cœli temperati* [illegible], *& ſolum profert taſcua opima, dives item orizæ, ſacchari, eboris, auri; Incolæ atri, hirſuto capillo, bellicoſi, agiles, inquieti, rerum novarum cupidi, nudi fere incedunt. Pars magna olim religionem Pontificiam amplexa eſt, & Imperator ipſe baptizatus fuit, brevi autem interemptis Jeſuitis qui ipſis prædicabant ad Paganiſmum rediere. Potentiſſimus eſt illorum Princeps, complures enim Regulos ſtipendiarios in ſua ditione habet. Cuſioditur fœminarum armatarum ſatellitio.*

ZAN-

longo complectitur excurſu: Sed urbem (a) *Zimbao* regiam, arcemque hujus munitam; portis quatuor multiſque conclavibus inſtructam. (b) *Zanguebar* duplex, alia verſus auſtrum quatuor provincias noſtro Cluverio numeratas, alia verſus boream *Ayan dicta* totidem regiones cum regnis *Braon*, *Magatoza*, Aden & Adel continet, in quibus vel Muhamedani, vel ethnici degunt. Portugalli verò *Mozanbiquen* firmiſſimo ſibi munimento & præſidio contra Belgicam, (A. 1666) oppugnationem adhuc conſtanter aſſerunt.

BUNONIS.

ζ (c) *Batta*, veterum *Agoſimba*, à Pango verſus Meridiem jacet.

η (d) *Pemba* ſita eſt à Batta verſus Occaſum Solis Brumalem. Cæterùm ad Dandam urbem inſulà eſt (e) *Loanda*, ubi magna argenti copia: & aquæ, quæ creſcente Oceano dulceſcunt, & eodem decreſcente in ſalſuginem convertuntur. Conchis & cochleis, quæ ibidem reperiuntur, Congiani utuntur pecuniæ loco. Porrò ad regnum iſtud pertinet (f) *Anzicana* regio, cujus incolæ hoſtes ſuos devorant, eorumque, ſicut & mancipiorum, carnes in macellis publice vendunt. Eodem etiam pertinet (g) *Loanghi* regio, multos habens elephantes; cujus incolæ [*b*] circumciduntur. (h) *Angola* regnum [*c*] metallorum proventu dives, ſub Regis Congiani erat Imperio; verum ſui hodie perhibetur eſſe juris [*d*]: ejus incolæ magis delectantur carnibus caninis, quam bubulis. Hic mancipia empta in Braſiliam portantur, quorum operâ utuntur in parando ſaccharo. Metropolis ejus eſt *Cabatza*, ubi Aula Regis.

ϑ Ad *Monomotapæ* Imperium quoque pertinet regnum (i) *Butuæ* ſeu *Torræ* inter flumina *S. Spiritûs* & *Cuamam* ſitum. Rex in Monomotapa Sebaſtiani Portugalliæ Regis tempore à *Conſalvo Silva* Jeſuita ad Chriſtianam perductus erat fidem; ſed paulo poſt defecit, doctoribus ſuis occiſis. Eidem ſubeſſe dicuntur (k) *Amazones*, quas ille (l) *Monemugo* vicino hoſti opponit.

ι (m) *Bonæ Spei promontorium Vaſcus de Gama Portugallenſis* [*e*] primus circumnavigavit anno C. 1498, & Calecutum uſque pervenit; adeoque iter hoc ad Philippinas & Moluccas inſulas patefecit [*f*]. Ad promontorium hoc portum nuper communiiſſe traduntur Belgæ. In Oceano haud procul à promontorio *Bonæ Spei*, uſque ad Inſulas *de Cunba* fluitantes conſpiciuntur multi arundinacei frutices inſigni craſſitie, quibus marinus fucus implicatus eſt, vel herba *Sargaſſo*. Nautæ vocant *Trombas*, vocabulo Luſitano, & pro certo ſigno habent, ſi ibi verſantes conſpiciant, quod vel vicini ſint promontorio *Bonæ Spei*, vel illud jam ſuperaverint, quum in Indiam iter inſtituitur. *Varen. Geog. Gen. lib. 1. c. 13. prop. 16.* Eſt verò hoc promontorium navigantibus periculoſum ob nubeculas horrendarum tempeſtatum feraces, *ad Terram de Natal*, & *Caput Bonæ Spei*, ex *Olio de Boy* ortas. Luſitanis verò frequentiora his in locis contingunt naufragia. Unde, anno 1589, Luſitanus quidam Navarchus, cum ad terram de Natal, & promontorium Bonæ Spei tempeſtatibus jactaretur, mirari ſe dixit, cur Deus Luſitanos, qui tamen eſſent Catholici & boni Chriſtiani, ſemper ita torqueat ad Caput Bonæ Spei; quum tamen Angli, hæretici, & impii homines, id facile ſuperent. A. 1651, Hollandi hic extruxerunt caſtellum loco commodo & fœcundo; eoque colonias deduxerunt, ut aliquando magna ibidem videatur urbs futura.

κ Ædificium iſtud in regno Butuæ eſt, ac (n) *Zimbaos* vocatur.

HEKELII.

[*b*] *Ebræorum* more.

[*c*] Populo numeroſiſſimum eſt.

[*d*] Tenuit olim commercium cum *Portugallenſibus*; ſed poſteà Bellum ſæpe inter ipſos ſecutum eſt.

[*e*] Tempore JOANNIS Portugalliæ Regis.

[*f*] Supra hoc promontorium jacet planities miræ amœnitatis in Montis vertice, quæ *Tabula Capitis* vocatur. Namque perpetuò abſque humano auxilio vireſcit ac floreſcit.

(a) Zimbao. (b) Zanguebar. (c) Batta ſeu Agaſimba. (d) Pemba. (e) Loanda inſ. (f) Anzicana. (g) Loanghi. (h) Angola. (i) Butuæ ſeu Torræ Regnum. (k) Amazones. (l) Monemugus. (m) Bonæ Spei prom. (n) Zimbaos.

ZANGIBAR (1) & *AIAN.*

Zangibar.

IV. Monomotapæ, qua Rubro Mari perfunditur, continuatur λ *Zangibar* regio; cujus partes, μ *Cafares* populi, Monomotapæ proximi, & regna ν *Mozambike*, ξ *Kiloa*, ο *Mombaza* ac π *Melinde*, ab urbibus ſingulis denominata; quarum *Mozambike*, in inſula condita, celeberrimum eſt Europæis mercatoribus emporium. Sequitur verſus Septentrionem juxta litus maris Rubri ρ *Ajan* regio, cujus partes duo regna σ *Del* & τ *Adea*, υ *Magaduzzo*.

INSULÆ ad Africam.

Inſulæ ad Africam pertinentes. Menuthias. Cerne ſeu Madagaſcar inſ.

V. *Inſularum ad Africam* terram maxima eſt in Rubro Mari *Menuthias*; *Cerne* Plinio dicta, nunc vulgo inſula φ *Divi Laurentii*, & incolis *Madagaſcar*.

(1) *In 8 partes dividitur; in Ora Abexia cœlum habet torridum & parum ſalubre. Solum aquarum indigum & arenoſum, & Incolæ ſunt Mahumedani. In Ora Ajana fructus habent diverſi generis, item paſcuorum, pecoris, mellis, ceræ, eboris, elephantum. Aurum etiam ibi reperitur. Incolæ partim nigri, partim albi. In Zanguebaria Propria Aer inſalubris, ſolum humile & paludoſum; Oves habent pinguiſſimas, quarum caudæ ſuper fidem ponderoſæ ſunt; habent etiam Elephantes quamplurimos, ebur, Aurum & Argentum,*

BUNONIS.

λ (a) *Zangibar* [*g*], *Zanzibar* ſeu *Zanſibar* nomen & appellationem habet ab Inſula, quæ inter Pempam & Monſiam inſulas littoribus ejus objacet; incolitur ab Æthiopibus Mahumedanis. Portugallenſes tamen nonnulla hic tenent loca [*h*].

μ (b) *Cafares* ita dicti ſunt; quod ſine legibus vivant [*i*]. His vicinum eſt regnum (c) *Zefala*, inter regna Butuæ & Mozambique, ſeu inter *Cuamam* & *S. Georgii* fluvios ſitum, nullas habent urbes munitas. Ann. 1500, Portugallenſes Cefalam in inſula ſitam interceptam munierunt. Aurum & Ebur illi hic mercantur.

ν (d) *Mozambique* regno Cefalæ verſus Septentrionem objacet, à vicina inſula obtinuit nomen.

ξ (e) *Kiloa* ſeu *Quiloa* huic iterum verſus Septentrionem jacet. Ejus Rex Portugalliæ Regi tributum pendit annuum. Ipſa urbs *Quiloa* [*k*] in inſula ad *Quiloam* fl. [*l*] condita eſt, quam *Franciſcus Almaida* Portugalliæ Regis vicarius anno 1509 occupavit.

ο (f) *Mombaza* regnum & urbs in inſula eſt, quæ ambitu ſuo vix XII milliaria continet. Rex ejus Chriſtianorum intenſiſſimus hoſtis eſt. *Franciſcus Dalmaidus* urbem iſtam cepit ac incendit A. C. 1505, ac poſteà portum caſtello muniit.

π (g) *Melinde* porro verſus Septentrionem jacet, ad *Quilmancis* fluvium, qui ad Magadoxum fluit, ſe extendens. Ibi reperiuntur oves, quarum caudæ adeo pingues, ut perſæpe 30 & plura contineant pondo [*m*].

ρ Omnis ille terrarum tractus, qui à regno Melinde verſus Ortum Solis æſtivum ad ſinum Arabicum uſque porrigitur, (h) *Ajan* dictus, ab Æthiopibus incolitur.

σ (i) *Del* ſeu *Adel* ad ſinum Arabicum pertingit, cujus Rex perpetuo bellum gerit cum Abiſſinis. Ejus urbs (k) *Zeila* [*n*] ad ſinus Arabici oſtium emporium celebre eſt ab Indis quoque frequentatum.

τ (l) *Adea* Regnum Regno Melinde finitimum ab Æthiopibus incolitur, qui Abiſſinorum Regi tributum pendunt.

υ (m) *Magadoxo* ſeu *Magadazzo* regnum qui tenet Rex, ſedem habet regiam in *Magadoxo* [*o*] munita urbe.

φ Inſula illa Ptolemæo (n) *Menuthias* dicta, à Portugallenſibus *Inſula D. Laurentii* appellata; quod ejus feria detecta eſſet A. C. 1506. Eſt verò Angliâ & Scotiâ major, majorq; Italiâ. Domicilia incolarum palis ſuffulta ad quinque pedes humo elevata ſunt, ſerpentum aliorumque venenatorum animalculorum causâ, quorum ibi magna multitudo. Ad litora hujus inſulæ Oceanus ejicit corallia rubra & alba; quæ tanquam frutices ſub mari creſcunt: Et licet mollia ſint in quibuſdam locis; in freto iſto tamen, quod eſt inter hanc inſulam Africamque, ſunt ſcopuli corallini aquis tecti, navigantibus periculoſiſſimi, quos *Baixas* appellant. Anno 1585, *Ferdinandus de Mendoza* hic in ejuſmodi ſcopulo naufragium fecit. Magnis quoque periculis poſteà defuncti ſunt Belgæ ad *Baixas de S. Petro*, quibus in locis cum ingentibus cancris ipſis depugnandum fuit. Quare iſtuc non ſolent navigare, qui in Indiam tendunt.

HEKELII.

[*g*] *Zanguebar.*

[*h*] Hic totus Terræ tractus humilis eſt ac paludoſus; porrò Nemoribus ac Saltubus occupatus, Fluviiſque repletiſſimus. Unde aërem ſemper peſtilentem habet. Incolæ nigri ſunt, Capillis criſpis, Idololatriæ dediti, & ad Veneficia & Auguria admodum propenſi. Nudi in ſuperiore parte ſunt, ſed inferiorem pannis diverſi coloris & Belluarum pellibus tegunt.

[*i*] Cæterum ſunt inimici crudeles omnium Nationum, & Veneficiis ac Auguriis plurimùm navant operam.

[*k*] Magnificis & ſumtuoſis Domibus *Arabum* more ornata.

[*l*] Quem alii *Coavum*, alii *Tabiva* vocant.

[*m*] Hæc Urbs valde amœna eſt, ac omnium rerum, quæ ad victum pertinent, perquam fertilis.

[*n*] Cujus Ager *Mel*, *Ceram*, atque maximam *Olei* quantitatem, quam non ex *Olivis*, ſed ex *Zerzelino* colligunt, ſatis copioſè mittit.

[*o*] Forti, pulchrâ, ac opulentâ.

BUNO-

(a) Zangibar. (b) Cafares. (c) Zefala. (d) Mozambique. (e) Kiloa ſeu Quiloa. (f) Mombaza. (g) Melinde. (h) Ajan. (i) Del ſeu Adel. (k) Zeila. (l) Adea. (m) Magadoxo. (n) Menuthias ſeu D. Laurentii inſ.

gaſcar 2 (1), id eſt, *Lunæ* inſula, felici aromatum proventu dives, longitudine mill. German. CCL. lat. LXXX occupans. At in Atlantico Oceano contra Heſperium promontorium, quod nunc eſt *Capo Verde*, χ *Heſperides* ſunt inſulæ duæ; ultraque *Gorgades*, Gorgonum quondam domus: nunc in univerſum *Iſlas de C. Verde* Hiſpanis dicuntur, hoc eſt inſulæ promontorii Viridis. Contra Mauritaniam ſunt ⸸ *Fortunatæ*, VII numero, quarum una *Canaria* vocitata, à multitudine canum ingentis magnitudinis, ut auctor eſt Plinius. Unde univerſæ Fortunatæ, nunc *Canariæ* dicuntur, Hiſpaniarum Regi ſubjectæ. Ultra verſus Septentrionem eſt *Cerne*, nunc ω *Madera* dicta. *Atque hæc eſt totius Africæ brevis deſcriptio.*

Madera inſ. olim Cerne.

C A P.

BUNONIS.

χ Inſulæ ad promontorium Viride præcipuæ numerantur X. *Braba* ſeu Brania, *de Fogo*, *de S. Jacobo*, ſeu Tiago, *de Majo*, *de bona Viſta*, *de Sal*, *de S. Nicola*, *de S. Lucia*, *de S. Vincent*, *de S. Antonio*; ex quibus maxima inſula (a) *S. Jacobi* ſeptem milliarium Germ. continet longitudinem. Magna ibi eſt Salis copia, unde quoque *Inſula Salis* vocatur, habetque dulces aquas: ibidemque ſunt teſtudines ingentis magnitudinis. Portugallenſes urbem ibi condiderunt, quæ illis (b) *Ribiera grande* vocatur.

⸸ Nomina harum inſularum quibus vulgò appellantur, ſunt, *Ferro*, *Gomera*, *Tenariffa*, *Gran Canaria*, *Forteventura*, *Lanzarotta*, *de la Palma*. Anno 1334, Ludovicus Cerda inſolenti ambitione propter ſucceſſus aliquandiu proſperos (c) *Fortunæ Princeps* dictus, auſpiciis Petri Arragonum Regis inſulas haſce infeliciter tentavit. Deinde Biſcajenſes & Hiſpalenſes A. C. 1393, Henrico III, Caſtiliæ Rege, eas propius aperuerunt: qui ex Lanzarotta inſula Regem & Reginam cum 170 Barbaris captivos in Hiſpaniam duxerunt. A. C. 1405 Caſtiliæ Regis auſpiciis claſſis in inſulas illas miſſa eſt. Inventi ſunt in iis Barbari ſpurcis moribus; quibus ignis uſus ignotus. *Lanzarotta*, *Forteventura*, *Gomera* & *Ferro* tum ſunt occupatæ. Demum Ferdidandus II, Arragoniæ & Caſtiliæ Rex, à Didaco Herrera, qui tenebat inſulas haſce, XV millibus Ducatorum redemit: qui tamen Gomeram & Ferram ſibi retinuit Comitatus titulo. Ferdinandus ille deinde reliquas etiam inſulas ſubegit. Omnium acerrime *Canaria* reſtitit, quæ tandem tamen ſubacta eſt. Ex quibus *Lanzarotta*, *Ferro* & *Gomera*, ſuis gubernantur dominis; at reliquæ quatuor ſub Hiſpanorum ſunt Imperio. In *Tenariffa* eſt mons præaltus, *Pico* vulgò dictus, cujus cacumina ad ſpatium XX milliarium German. cœlo ſereno apparent navigantibus. In (d) Palma inſula aquæ non ſunt; arbor tamen cœleſti rore & perpetuis nebulis irrigua & ſtillans tantum ſuppeditat aquæ, quantum hominibus & pecoribus ſufficit. Ab hac inſula Ptolemæus longitudines locorum numerat; at alii à *Tenariffa* ejuſque monte *Pico* maluerunt ſtatuere principium: Alii verò ad *Aſſores* ſeu *Flandricas inſulas* progreſſi, in inſulis *Corvo* & *Flores* numerandi fecerunt initium.

ω (e) *Madera* à multitudine arborum nomen habet. Porrò in Oceano Æthiopico ſub Æquatore eſt *inſula* (f) *D. Thomæ* litori Africæ Occidentali oppoſita, ita dicta, quod ipſa feſto D. Thomæ à Portugallenſibus reperta; ferè rotunda eſt, ejuſque diameter 30 milliarium. Portugallenſes in ea condiderunt urbem (g) *Pavoſam*. Eſt verò aër iſtius inſulæ inſalubris, morbuſque in ea vulgaris, qui in corporibus humanis omnem pinguedinem liquefactam in unum locum congerit. Indigenæ ad centeſimum ferè annum plerique vivunt; at exteri & peregrini, ultra quinquageſimum annum non progrediuntur. Sacchari, ſed non melioris, hic erat uber proventus; qui hodiè deſiit, quòd vermes arundinum radices exedunt. Ab hac inſula verſus Septentrionem jacens (h) *Principis inſula*, ſacchari proventu celebris, nomen ex eo obtinuit, quod, ubi inventa, reditus ex ea Principi Portugalliæ aſſignati ſunt. (i) *Inſula S. Helenæ* ab Æquatore verſus Auſtrum ad 16 ½ grad. Lat. ſita incolis deſtituta, fructibus & animalibus abundat, ideoque in Indiam navigantibus, ſeu inde redeuntibus gratiſſima. Angli ante paucos annos in ea caſtellum extruxerunt. (k) *Zanzibar* inſula, litori Africæ Orientali e regione Mozambique objacens, à Portugallenſibus tenetur: Gallinæ ejus inſulæ non ſolum nigras habent pennas; Verùm ipſarum quoque caro, ſanguis, adeoque ipſa oſſa perhibentur nigra eſſe. Inter Americam & Hiſpaniam interjacent (l) *Aſſores*, *Azores* ſeu *Acores* inſulæ novem, quæ *Flandricæ* dictæ ſunt ab inventore Flandro; quarum nomina *S. Maria*, *Formigæ*, *S. Michael*, *Tercera*, *del Pico*, ubi mons præaltus, *Fayal*, (m) *Georgio*, *Gratioſa*, *de Flores*, *Corvo*. Ex his præcipua *Tercera*, in qua (n) *Angra* urbs, & caſtellum *Punta di Braſil*.

REISKII.

2 (o) *Madagaſcar* incolis Madecaſe, Luſitanis Inſula S. Laurentii, Gallis *Delphinia*, *l' Iſle Dauphine* dicta, una inter inſulas majores, nunc Gallicis coloniis frequens, & caſtello Delphinio firmata. Heic *Dynaſtæ aut Reguli, quos Rohandrios* vocant, rerum potiuntur: Sed Luſitani huc navibus provecti portum Ancedi Challion, Angli ſinum S. Auguſtini, & Belgæ ſinum Antegilenſem ſubeunt. Majori huic, ex minoribus per Oceanum diſperſis ad boream propiores adjacent (p) *Inſulæ de Cumoro quinque*; *S. Johannis de Caſtro*, *Spiritu*, *S. Chriſtophoro*, *S. Angveria* & *Magotto*. Aſt (q) *Melindæ* regioni propius priſca illa inſula Menuthia, ſi Voſſio ad Pompon. credas. Hinc mari rubro vicinior inſula (r) *Barbora*, quæ Zeilam urbem muris ædibuſque ſaxeis conſpicuam fovet: Sed orienti propior (s) *Inſ. Mauritii* ligno ebeno dives, & Belgico fortalitio munita; Sed comminuto hujus ligni

(1) *Jacet intra grad. 11 & 26. lat. merid. & grad. 72. & 81 long. Aer Europæis parum ſalubris; gignit orizam, goſſipium, ſaccharum, crocum, zinziber, cariophylla, mala aurea, citrea, limonia, melones, legumina varia, mel, ceram, lignum Brazilienſe, ebenum, ſantalum albi, flavi & rubri coloris, metalla optimæ notæ; fontibus fluminibuſque paſſim irrigatur. Permultos nutrit Elephantes, Camelos, Cervos, Damas, Boves, Oves, Leones, & Leopardos. Incolæ fere atri ſunt, & forma elegantiores quam Æthiopes. In 5 aut 6 regna diſtribuitur Inſula.*

(a) Inſ. S. Jacobi. (b) Ribiera grande, urbs. (c) Fortunatæ ſeu Canariæ inſ. (d) Palma inſ. (e) Madera inſ. (f) D. Thomæ inſ. (g) Pavoſa urbs. (h) Principis inſ. (i) Inſ. S. Helenæ. (k) Zanzibar. (l) Aſſores, ſeu Flandricæ inſ. (m) S. Georgii inſ. (n) Angra. (o) Madagaſcar. (p) Inſ. de Cumoro. (q) Melinda. (r) Barbora. (s) Inſ. Mauritii.

ligni pretio, tota inſula neglecta jacet: Denique (a) *Zocotora* proventu aloës clara. Guineæ propiores numerantur *Inſ. de Ferdinando Poo, del Princepe d' Annobon*, & *S. Thomæ*, ubi caſtellum Pavoſa Belgæ præſidio ſuo munitum poſſident: *Inſulæ Flandricæ* A. —— à Flandris mercatoribus detectæ; (b) Azores ab Milvis, Terceras ab una eaque primaria dicuntur: Hæc Angram urbem Gubernatoris Portugallici & Archiepiſcopi ſede inſignem, caſtelloque munitam continet; quo Alfonſus, Rex Portugalliæ depoſitus A. 1668, exul ire jubebatur ibique vitam finiit. (c) *Inſulæ S. Helenæ, & inſ. Aſcenſionis* ex Pacto Europæorum vacuæ, nautis Indicis refugium commune præbent; Sed prior ab Anglis A. 1672, mox Belgis, iterum Anglis occupata, & fortalitio munita, communi uſui ſubtrahitur. (d) *Inſulæ Salomonis* in mari pacifico ſitæ, proximas habent (e) *Latronum* inſulas, ſive *de las Velas*, in quarum una Magellanus occubuit.

(a) Zocotora. (b) Azores. (c) Inſ. S. Helenæ & Aſcenſionis. (d) Inſ. Salomonis. (e) Latronum.

CAP. XI.

Summa Americæ Deſcriptio.

I.

PErluſtrato veteri terrarum Orbe, quæ prima erat continens, cupido nunc eſt atque cura, in Occidentem, converſo navis curſu, novas petere terras, Novumque Orbem, ſuperioribus ſæculis planè ignotum, cognoſcere. Itaque ex Africa ab Nigri oſtiis verſus Occidentem brumalem mill. Germ. CCCXXX profectis nova conſpicitur terra, priori continenti magnitudine, ſi non anteferenda, certè æquiparanda. Eadem, ſi non continentes, ſed utriuſque inſulas reſpicias, Europæ quam Africæ propior, mill. CC navigatione inter Hyberniam & Canadam intercedente (1).

America veteribus cognita Europæis.

II. Jam *inde antiquiſſimis temporibus cognitam fuiſſe Europæis*, ex Platone ſimul atque Diodoro Siculo probari poteſt. Apud *Platonem in Timæo* ſacerdotes Ægyptii narrant Soloni Athenienſi, qui IↃC circiter annis ante natum Jeſum vixit, Inſulam fuiſſe quondam contra fretum Herculeum Africâ ſimul & Aſiâ majorem, nomine *Atlantidem*: Poſtmodum verò immani terræ motu, ingentiq; unius diei ac noctis illuvione, ſub vaſto gurgite merſam fuiſſe, ac inde mare, quod eam inſulam ac fretum Gaditanum interjacebat, immeabile & inſcrutabile redditum, limo paulatim impediente, quem inſula ſubſidens præbuiſſet. Et *Diod. lib.* v. tradit, Phœnices vetuſtiſſimis inde temporibus, quum extra Columnas Herculis Africæ litora legerent, ingentibus ventorum procellis, ad longinquos in Oceano tractus fuiſſe abreptos; ac per multos dies vi tempeſtatis jactatos, tandem ad inſulam perveniſſe ingentis magnitudinis, in alto Oceani pelago contra Africam Occaſum verſus jacentem; cujus ſolum amœnum ac frugi-

Atlantis Inſula ingens.

(1) *De Americanorum Origine varie inter Authores diſceptatur.*
Sunt qui originem ducunt a diſperſione Babylonica, & aiunt Incolas Diluvium & Gigantum Memoriam, ante Europæorum appulſum, non ignoraſſe. Lerius *opinatur illos eſſe Chananæorum Reliquias a Joſhua expulſas; alii autem malunt* 10 *Tribus ab Aſſyriis primum abductas hic poſt varias migrationes ſedem fixiſſe; quidam genus referunt ad Phœnices aut Carthaginenſes, rei nauticæ peritiſſimos, quos conſtat extra Herculis columnas per Oceanum navigaſſe; ſtatuunt alii, Tartaros primos in haſce oras appuliſſe, quia Tartaria antiqui Orbis eſt regio, Americæ proxima. Potior autem videtur ſententia doctiſſimi* Luytſii, *qui non credit tantam regionem ſuos Incolas moribus, inſtitutis, lingua valde diverſos ſimul & ſemel, atque ex eadem regione & modo eodem accepiſſe, & temeritatis eſſe arbitratur velle determinare tempus, aut rationem adventus, aut regiones Americæ quas hi aut illi populi occuparunt. Quidni tamen dicere liceat Noahæ poſteros qui veterem Orbem penetrarunt, etiam ad Americam perveniſſe, ſeu per Septentrionem, ſeu rectiori itinere, novo Orbe, tunc forte minus quam hodie ſecreto a veteri. Edocet enim Experientia nec Inſularum nec Continentis faciem, eandem ſemper manere. Et ſi mari tantum ad Americam Iter patuerit, quidni a Noemo, Arcæ conditore, diſcere potuerunt nepotes Artem naves fabricandi & dirigendi? Neque* Luytſio *improbabile videtur ſubſequentibus ſeculis, Scythas, Tartaros, Sinenſes, alioſque Indiæ populos in Americam tranſiiſſe; nam ex navigationibus conſtat partem ejus quæ Aſiam reſpicit, tempore primi appulſus Europæorum non minus populoſam fuiſſe, quam oppoſitam, quæ Africæ & Europæ obvertitur. Nec minus probabile, Phœnices Carthaginenſes quibus & ventus generalis ex Ortu in Occaſum perpetuo fluens, fortaſſis favere potuit; item Norvegos, Groenlandos, alioſque delatos eo fuiſſe, aliis aliiſque temporibus ſeu mari, ſeu terra, ſeu caſu, ſeu conſilio; contingere enim cuique poteſt, quod cuiquam poteſt.*

frugiferum, & amnibus navigabilibus irriguum, ſumtuoſiſque ædificiis inſtructum. Hæc ſanè inſula ex ſitu ac magnitudine nulla alia eſſe poteſt, quàm quæ nunc vulgò dicitur *America* : nec facile de ea neque *Ægyptii Sacerdotes*, neque *Solon, qui librum de eà conſcripſit*, teſte Strabone *lib.* 1. neque *Diodorus*, hæc confingere ſive ſomniare potuerunt; quæ revera ita eſſe nunc ſatis compertum habemus. *Auctor* autem *libelli de Mundo*, qui ab aliis Ariſtoteli, ab aliis Theophraſto adſcribitur, verſio verò ejus Latina Apulejo, alias, præter hanc noſtram, quam Europæ, Africæ & Aſiæ nominibus diſtinximus, tradit eſſe inſulas magnas; antiquiſſimi illi mortales haud dubiè intellexêre Americam & Magellanicam. Carthaginienſes aditu illius inſulæ cæteros Europæos prohibuiſſe, ibidem tradit Diodorus. Quando & qua de cauſa Pœni eam navigationem intermiſerint, ita ut jam inde à Romanorum imperio ad ſuperius uſque ævum nihil de iis terris auditum vel annotatum ſit, plane incertum eſt.

III. Dicta nunc eſt tota hæc Continens *America* [a], ab *Americo Veſputio Florentino*, qui Emanuëlis Portugalliæ Regis auſpiciis a Gadibus Anno CIƆCCCCXCVII profectus, primus ex Europæis (quantum memoria proditum) eam ingreſſus eſt. Quanquam hoc prior *Chriſtophorus Columbus Genuenſis* An. CIƆCCCCXCII inſulas Americæ *Hiſpaniolam*, *Cubam* & *Jamaïcam* adierit. Poſt hos frequentes in eam navigarunt Hiſpani, Galli, Angli; quorum alii aliis inibi regionibus detectis, nomina ſuâ quique linguę impoſuerunt. Mediterraneorum America unde dicta.

HEKELII.

[a] Hujus extremæ Terræ Partis Deſcriptionem

... ceanum *Atlanticum* nec tentare nec ſuperare potuerint: Idque ſuprà Lib. I. c. 13. planum fecimus, argumentis contrariis examinatis. Ergo quantum ad *Platonicam Atlantida* ſpectat, illa immani terræ ...tu & aquis marinis obruta jacet: Cum America ...erſtet integra, nec ullis terræ motibus aut aquoſis ...vionibus oppreſſa fuerit. Kircherus verò Mundi ...terr. Lib. II. c. 13. Atlantidem inter Azores at... Canarias extitiſſe, haſque inſulas minores ex ejus ...quiis ſuperſtites conjectat: Huic conjecturæ ve...ſimilitudinem ex nova inducit inſula, quæ A. 1638 ...pe Azores aquis marinis emerſiſſe copioſius ibi...n memoratur & legitur. Non dico eſſe Geogra...os doctiſſimos, qui Atlantida cum Varenio Luſita... commentitiam, aut è fabulis prægnatam cenſeant. Diodorus autem Siculus quæ Lib. V. Biblioth. de ...enicio ultra columnas Herculis excurſu, & *magna ...la referta tradit*, hæc ad aliam quamcunque A...ano littori vicinam commodius referri queunt. ...itica enim Phœnicum veterumque gentium m...tio littoribus inhæſit; quod peripli fere ſinguli ...antur. Nec Diodorus cuncta, quæ retulit, *haberi ...ult pro uſquequaque veris, ſed ſatius putat, quo...ocunque res priſcas noſſe, quam eas penitus igno...*: Ita Voſſius Lib. II. de Hiſtor. Græcis, c. 11. ...e judicat. (c) *Auctor itaque libelli de Mundo*, nec Ariſtoteles, nec Theophraſtus, nec alius e Pe...to fuit, probationem cauſæ huic exiguam addet. ...tribus enim orbis partibus, & *inſulis præter eas ...nis etiam multiſque, non de ſingulari aliqua terræ ...inente*, qualem Americam cognovimus, & am...latis & magna loquitur. *Interim Phœnices o... circumnavigaſſe, non conſtat: ſantum Ocean... ra pleraque per partes exploravant*: Ita gravi... Bochartus Lib. I. Chan. c. 37. ubi de nautica Eudoxi,

(b) Atlantis Platonica. (c) Inſula Diodori Sic.

terraneorum cognitio parum certa eſt; maxime quæ verſus Septentrionem. Maritimæ autem oræ Hiſpanorum armis maxima ex parte ſubactæ. 2

Occidentalis India.

IV. At eadem terra nonnullis *India Occidentalis* nuncupatur, quia eodem tempore, quo India Orientalis in Aſia, hæc etiam detecta fuit; tum quod utriuſque incolis ſimilis ac pene eadem vivendi ratio: nudi quippe utrique agunt.

Americæ fines.

Includitur magno undique Oceano; ab *Ortu* Atlantico, qui vulgò *Mar del Nort* dicitur; à *Meridie* Magellanico freto, quo ab Auſtrali terra diſpeſcitur; ab *Occaſu* Pacifico mari, vulgò *Mar del Zur*. A *Septentrione* equidem litus Europæi nondum cognitum habent, at Concreto perfundi pelago neceſſe eſt; cum ab altera poli parte Aſia atque Europa, primæ continentis, ſive primæ magnæ inſulæ partes, ei objaceant; quæ & ipſæ eodem mari alluuntur.

Magnitudo.

Longitudo ejus ſumma inter duo freta, *Anian* & Magellanicum, milliar. Germ. CIↃCIↃCCCC. Latitudo α maxima inter promontorium vulgò *C. de Fortuna* juxta fretum *Anian*; & promontorium vulgò *C. de Bertan*, in Nova Francia, mill. CIↃCCC.

Diviſio.

Dividitur univerſa in *Septentrionalem*, quæ & Mexicana, & *Meridionalem*, quæ & Peruviana; exiguo Iſthmo alteram ab altera diſcernente (1) 3.

CAP.

(1) *Diffundit ſe a grad. circiter 240, ad grad. 349 long. neque minor eſt ejus latitudo, nam quando a freto tantum Hudſonis initium ducimus, extendit ſe a grad. circiter 63 lat. bor. uſque ad 54 merid. In tractu tamen intermedio, & Auſtrum verſus, plus ſatis anguſta eſt. Figura ejus clepſammidium non male exprimit. Pars minor Americæ, Zonæ temperatæ meridionali ſubjacet; pars ampliſſima Zonæ torridæ & temperatæ Septentrionali. Pars incognita Circulum Arcticum longe ſupergreditur, quare calor & frigus in diverſis partibus diffuſiſſimæ hujus regionis non poſſunt non eſſe diverſiſſima.*

Eudoxi, Hannonis, Hamilconis, & Pœnorum omnium excurſione differit.

B U N O N I S.

α Tanta Latitudo Americæ iſtis locis in tabulis Geographicis poſterioribus non apparet, nec ſatis explorata eſt.

R E I S K I I.

2 (a) Hæc orbis novi detecti Gloria Columbo & Veſputio rectè vindicatur, eò quod primi hanc *notitiam cum Europæis communem fecerint*, & in uſus traduxerint publicos. Angli quidem ab *Madoceo, filio Gaynech* anno 1170, colonias in Floridam Canadamque ductas in Append. Itinerar. Herberti memorant: Joſephus etiam Acoſta Navarrenum hominem *Alphonſum Sambez de Huelva* & *Aldretem* Hiſpanum & *Gareilam Vegam* laudat, qui has terras primi luſtrarint, & Columbo tum in Madera inſula verſanti aperuerint: Columbus Genuenſis tamen luſtratas denique publicavit, & inventor ipſe periit; ſed Amer. Veſputius Florentinus terræ continenti ampliſſimæ inventæ nomen addidit. (b) Nam *India Occidentalis oppoſita Orientali* improprie καὶ ἀκύρως dicitur, utut à Columbo ita dictam Jo. de Laët in Deſcript. Indiæ Occident. velit. Latitudo hujus à terra del Fuego & Freto Magellanico ad polum Arcticum producta, terminis finitur dubiis; nec longitudo inter Capo blanco & Capo S. Auguſtini certis gradibus aut milliaribus continetur. Immò *utraque America eſt paulo anguſtior* & latitudinis, quam vulgò exiſtimant, minoris: Neque *novam Albionem, neque regnum vel Anian vel Quivira cum freto Anian* nemo fuit aut ſuperiore aut noſtro ſeculo, qui vel adiiſſe, vel eminus conſpexiſſe talia ſeſe affirmet.

3 (c) Ordo ad ſtatum Americæ Politicum nos vocat: Sed nulla heic imperia, regna plura, eademque aut majora videbimus aut minora; Reſpublicas vero liberas olim & adhuc hodieque nullas. (d) Americani quidem veteres *aut monarchicum regiumque, aut multis regulis & principibus commune* regimen tenuiſſe leguntur: illud in regnis maximè duobus florentiſſimis, Peru atque Mexico; Hoc in cæteris regionibus potiſſimum inſuliſque. (e) Hodierni tamen quotquot in orbe novo ſuperſunt incolæ, illi Europæis regibus ut plurimum aut Rebuſpublicis ſubſunt, præter barbaros agreſteſque homines in terris aut incognitis aut incultis, Chilenſem quoque Chicanamque, montanam provinciam, quæ ſui juris utraque manet. Rex (f) Hiſpaniæ vaſto imperio cultiſſimas terras, ampliſſima regna eademque multa, & plures inſulas coërcet; Immò ſingulari jure, facta ſcilicet Romani Pontificis anno 1493, inter Caſtilianos & Portugallicos reges diviſione ac donatione nititur. *Sed nationes Europææ cæteræ jus illud repudiant*, ſibique terras aut incultas & novas ſubjiciunt, aut cultiores ipſis etiam Hiſpanis bello eripiunt. Sic (g) *Portugalli, Belgæ, Franci, Angli, Sueci, Danique* multas colonias induxerunt, & inductas urbibus aut vicis munimentis aut propugnaculis tuentur. Rex autem Hiſpaniæ regnis cunctis & provinciis *duos proreges* præficit, iiſque ſenatum adjungit regium, magnâ auctoritate præditum: Eccleſiis Chriſtianis *quinque Archiepiſcopatus & triginta Epiſcopatus* impoſuit, multaque amplius cœnobia monachorum & monialium, itemque collegia & ſocietates varias intruſit. Plura de ſtatu Hiſpanico notanda ſingulas ad provincias revocabo.

BUNO-

(a) Primi hujus orbis inventores. (b) India Occidentalis. (c) Status Americæ politicus. (d) Vetus. (e) Hodiernus. (f) Hiſpanicus. (g) Multiplex.

CAP. XII.

America Septentrionalis ſive Mexicana. [1]

I.

Americæ Septentrionalis magnitudo.

A*Merica Septentrionalis* quibuſdam *Mexicana* appellatur, à principe totius urbe *Mexico*. *Longitudo* ejus eſt inter fretum *Anian* & Iſthmum, quo meridionalis ei annectitur, milliar. CIↃ IↃ. *Latitudo* eadem quæ univerſæ. Dimidia ejus pars verſus Occidentem æſtivum ſita, introrſus planè incognita etiam nunc jacet, nec quicquam, præter litora, in ea detectum. α Quin & totum Boreale univerſæ Americæ latus, in quantum verſus polum extenditur, prorſus latet. Altera verò pars in regiones dividitur complures, quarum nomina ſunt, *Canada*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*, *Nova Hiſpania*. *Nova Granata*, *California*; & in Occidentali latere ad fretum *Anian* duo Regna, *Quivira* & *Anian*, unde freto cognomen.

C A N A D A. (1)

II. *Canada* β à fluvio cognomine dicta, γ inſula an pars continentis, parum adhuc conſtat. Quantum ejus cognitum eſt, dividitur in δ *Eſtotilandiam*, ε *Cortereal*em, ζ *Terram Laboratoris* & *inſulas* adjacentes, ingentis magnitudinis, quarum

BUNONIS.

α Ingentes à navigantibus in Americæ partibus Septentrionalibus reperti ſunt ſinus: ex reciprocatione & motu fluctuum collegerunt nautæ periti, mare illud eſſe pervium, per quod ad mare pacificum perveniri queat. America igitur à Groenlandia & cæteris terris Septentrionalibus fuerit ſecreta. *Vid. ſup. Lib.* 1. *c.* 13.

β (a) Fluvius iſte à *D. Laurentio* quoque appellatur; *Fretumque* 3 *fratrum* dicitur.

γ Hondius terram hanc, ut inſulam, in Tabula ſua generali depingit.

δ (b) *Eſtotilandiam* [*a*] iſtis in Americæ partibus nullam eſſe, certiſſimis conſtat argumentis; nec in vicino mari unquam exiſtit inſula *Frieſlandia* [*b*].

ε (c) *Cortereal*is, à Caſpare Cortereal, qui eam terram anno 1500 detexit, appellata, D. Laurentii ſinui adjacet.

ζ (d) *Terra Laboratoris* inter duas iſtas interjacet [*c*]. Nullis partibus America Europæ propior eſt quam his; diſtat enim hic ab eadem 250 milliar. German. Incolæ terrarum [*d*] veſtiuntur pellibus, & utuntur navigiis ex corio factis: ſicuti Groenlandii.

HEKELII.

[*a*] S. *Eſtotilant*.

[*b*] *Maginus* loc. cit. fol. 282. fac. b. dicit, quòd *Eſtotilandia* prima omnium hujus Novi Orbis detecta fuerit Anno MCCCXC ab *Antonio Zeno*, Patricio *Veneto*, ſub *Zichmi* Regis auſpiciis.

[*c*] Et propterea non eadem eſt, uti nonnulli autumant, cum *Cortereali*.

[*d*] Proceri quippe & optimè diſpoſiti.

REISKII.

1. Hæc Americæ diviſio ab ſitu & Iſthmo Panama, non ab linea æquinoctiali proficiſcitur. (e) *Panama*

(a) Canada ſeu fluv. D. Laurentii. (b) Eſtotilandia. (c) Cortercalis. (d) Terra Laboratoris. (e) Panama Iſthmus.

(1) *De terminis hujus regionis variant Authores. Limitatur a Borea terra Arctica, ab Occaſu limites non ſatis innoteſcunt. Certum eſt longe in hanc plagam excurrere verſus Novum Regnum Mexicanum; ab Auſtro limitatur Florida, ab Ortu mari Virginiæ, Novæ Franciæ, & ſinu Sancti Laurentii. Subeſt partim Indigenis, partim Francis, partim Anglis. Calor & Frigus in tam ampla regione multum variant. In Ditione Gallica, Autumno & Hyeme ſæpius ningit, & quia Terram Sylvæ obtegunt, non poſſunt obliquiores Solis radii ſufficienter nivem reſolvere, unde frigus ſatis intenſum. Æſtas calidiſſima & ſerena, at interdum procellis perturbata. Fulmen Sylvas inflammando diutinum nonnunquam Incendium excitat. Ejuſdem fere latitudinis eſt cum Francia Veteri. Habet Canada montes, rupes, paludes, lacus, flumina, prata, glebas præpingues, tabacum, ericam, Lithantbraces, argentum & plura metalla. In Sylvis degunt Alcæ, Urſi, Lynces, Hyſtrices, Vulpes, Muſtelæ, Angues, Cuniculi. Habent etiam Aves diverſi generis, inter quas, Aquilas, Falcones & Vultures. Fluvii, Lacus & Maria piſcoſiſſimi. In illis & Fibri & Lutræ occurrunt, atque in his marini Lupi, Boves, Porci, Canes, Cancri, Delphini, Teſtudines, Oſtrea. Canadenſes ſunt feri, Macrobii, Idololatræ. Caſas habitant, quas frequenter immutant. Hyeme pictis animalium pellibus ſe amiciunt. Faciem variis coloribus depingunt; Sunt Polygami, Tabaco, Vino aduſto, Venatui, Piſcatui & Aucupio dediti. Nuper detecta eſt ingens Regio a Domino* de la Salle, *in Occaſum & Auſtrum vergens a Canada, cui nomen Loviſianiæ imponitur. Multum fœcunditate & amœnitate Canadam ſuperat.*

quarum præcipuæ, *Goloſme*, *Beauparis*, *Mont de Lions*, & *Terra nova*, eadem & *h* *Terra de Baccalaos* dicta, ob ingentem hujuſmodi piſcium in ejus pelago multitudinem, qui etiam naves tranſeuntes retardent. Solum Canadæ quantumvis acerrimis frigoribus obnoxium, eximiè tamen fertile, aurique metallis dives. Incolæ ſatis ingenioſi & artium mechanicarum peritiſſimi, pellibus amicti degunt; cæterum Galliarum regis imperio ſubjecti.

NOVA FRANCIA.

Nova Franſia.

III. *Nova Francia* à Gallis, Regis Franciſci I auſpiciis, detecta, *i* præter raras ſegetes & legumina quædam, omnium rerum inops, à feris ac quibuſdam in locis anthropophagis, in univerſum idololatricis gentibus incolitur. Pars tamen ejus, quæ ad mare accedit, *k* *Norumbega* ab urbe cognomine dicta, cœlo potitur ſalubri ſoloque fœcundo.

VIRGINIA. (1)

(1) *Fallitur* Cluverius; *nam Solum Virginianum Anglicum fœcunditate exæquat, optimæ notæ Tabaco, diverſi generis leguminibus, ſylvis, frugiferis arboribus, pecoribus, avibus, piſcibus, inter quos baleces eximiæ magnitudinis, abundat. Incolas* 70000 *numerat, quorum* 10000 *militiæ aſcripti ſunt. In* 50 *Parœcias diſpertitur.*

IV. Novæ Franciæ jungitur *l* *Virginia*; quæ à vico maritimo ejuſdem vocabuli; vel, ut alii, à Rege Viguina; vel à Regina *Angliæ Eliſabetha*, cujus auſpi-

nama enim *Iſthmus* ferè medius eſt, quo tota cohæret America, viamque mercibus convehendis commodiſſimam præbet. Hiſpani arduam hujus perfoſſionem, & maris utriuſque conjunctionem agitârunt animo, ut labori ad merces exportandas & ſumtibus parceretur: Sed nullus eventus tanto reſpondit propoſito vel operi. Nec eadem huc uſque ſeries aut ratio tenetur in regionibus Americæ utriuſque ſingulis enumerandis, ſive libros ſive tabulas perluſtremus Geographicas: Nos Cluverium ſecuturi, quæ deſunt, ſupplebimus. (a) *Canada* nec metallis, nec auro, ſeu feris, avibus piſcibuſque dives, A. 1663 motu terræ graviſſimo labefactata; nomen primo inventori debuit; ſuoque nunc ambitu 1° *Novam Franciam*; 2° *Angliam novam*, 3° *Belgium*; 4° *Daniam*; 5° *Sueciam novam*; 6° *Terram di Labrator ſive Cortealem* continet. Indigenæ hujus adhuc barbari & inculti, nationibus linguiſque diverſi, & Sagamis vel Senioribus ſubjecti, alii adhuc incerta ſede vagi, alii per vicos & tuguria ſparſi habitant. Galli Gubernatorem ſive Proregem ac Epiſcopum ex A. 1604, in (b) *nova Francia*, ſed Quebecum A. 1608, urbem veterem novamque cum caſtello rupibus impoſito, multaque per colonias propugnacula, portuſque in Accadia duos conſtituerunt. (c) *Novum Belgium* ex A. 1665 Anglis ſubditum novo Eboraco & munimento Albaniæ clara: Sed (d) *Anglia nova* vicis pluribus urbibuſque quatuor, inter quas Neuf Haure, Parlamenti publica ſedes; Boſton, & nova, quæ Academiam fovet, Cantabrigia præ cunctis eminent. Regiones cæteræ obſcuris ex initiis per novas, quæ ſequentur, colonias emergunt. Inſulæ heic multæ; ſed omnium maxima (e) *Terre Neuf* à Gallis A. 1505 reperta nomen adſumſit, multiſq; quidem portubus, feris, ſylvis & animantibus, ſed paucis incolis referta. (f) *Virginia* ex A. 1584 Anglorum dominio ſubeſt, terra ſalubri aëre ac proventu frugum vario felix, ſed incolis horumque idolis horrida: Urbs Zameltoum munitionibus firma. Heic inſulæ (g) *Bermudes* Anglis iiſdem ſubditæ, frumento, meſſe duplici, moris, ſerico, cedris ſingularibus, balænis & multis piſcium generibus famoſæ, quarum deſcriptio topographica Londini & Amſtelodami A. 1672 prodiit.

BUNONIS.

h (h) *Terra de Baccalaos* à Sebaſtiano Caboto Veneto, auſpiciis Henrici VII Regis Angliæ, detecta eſt A. C. 1507, vulgò *Terra neuf* dicta.

i (i) Primus hanc terram detexit Johannes Verrazanus. Sita eſt inter Canadam fl. & Virginiam.

k (k) *Norumbega* urbs ad fluvium, qui *Rio grande* vulgò dicitur, ſita eſt. Loca à Gallis ibi obſervata ſunt; *Porto del refugio*, *Porto reale Paradiſo*, *Flora*, *Angolema*. Verum cum Hiſpani alia, & Galli alia hiſce locis indiderint nomina, magna reperitur in Tabulis Geographicis diſcrepantia. Cæterùm Norumbegam dictam putant quaſi *Norwegiam*, ſeu Coloniam è Norwegia eo deductam [*e*].

l (l) *Virginiam Gualter Ralegh* Eques Anglus detexit, A. C. 1585. Ea verò Franciæ non jungitur; ſed inter Virginiam Franciamque interjacent Anglia Nova, ac deinde Belgium Novum; quod Virginiæ limites contingit. Flumina in ea ſunt *Occam*, *Cipo*, *Monopana*. Dividitur in regiones, *Secotam*, *Wemapemeock*, & *Chamanoock*: Incolæ incedunt nudi; verendis tamen contectis: Reguli veſtiuntur palliis. Subditi in tergo notas quaſdam habent inuſtas, quæ indicant Principem, ad cujus pertinent dominium. Multos credunt eſſe deos; at unum ex illis præcipuum, qui mundum condiderit. Magiæ quoque dediti ſunt; carnibus tamen humanis minime veſcuntur.

HEKELII.

[*e*] Mare Regionem abluens adeò arenâ eſt repletum, ut periculoſiſſimam circa hæc Loca reddat navigationem, præſertim quod parum profundum ſit.

BUNO-

(a) Canada. (b) Francia nova. (c) Novum Belgium. (d) Anglia nova. (e) Terre Neuf. (f) Virginia. (g) Bermudes. (h) Terra de Baccalaos. (i) Nova Francia. (k) Norumbega. (l) Virginia.

auſpiciis detecta, nomen accepit, antè λ *Apalchera* vocitata. Terra ſterilis atque malignè culta: litus importuoſum. Opidum eſt *Medano*.

BUNONIS.

λ (a) *Apalche* aliis eſt à Virginia diſtincta regio, in qua *Alvarus Nunnius* poſt 15 dierum iter unicam ſaltem invenit domum. Incolæ ejus perhibentur ſtaturæ proceræ. Utuntur arcubus & ſagittis: amant ſolitudines, nonnullos habent conventus, & quiſque ſuo vivit more. Difficilis in Virginiam acceſſus eſt; portus enim exiguis inſulis ſunt repleti, ac oſtia arenâ ferè obſtructa.

(a) Apalchem.

CAP. XIII.

Florida (1), *Nova Granata*, *California*, *Nova Hiſpania*.

I.

α FLorida, inter Virginiam & Novam Hiſpaniam porrecta, nomen habet à *Dominica Palmarum*, quæ Hiſpanis *Paſqua de Flores* dicitur. Hoc quippe die à Portugallis detecta. Solo gaudet amœno ac feraci. At incolæ ſunt barbari, ſordidi, ſupraque humanum modum feri; vermibus, ſerpentibus, alioq; venenatorum animalium atque inſectorum genere veſcentes. Quare β Hiſpani pariter atque Galli regionem hanc occupare ſæpe numero nequicquam tentarunt, tandem Hiſpanis ceſſit. 1 Florida.

NOVA

BUNONIS.

α Detecta eſt (a) *Florida* à Joan. Pontio [*a*] anno Chr. 1512. Excurrit illa in modum Peninſulæ, reſpicitq; Cubam & Jucatan; omnis generis fructibus, ac in primis *Maitz* abundans. Regiones ibi ſunt; *Joquazia*, *Avanares*, & *Albardaoſia*. Fluvii præcipui ſunt; *Garomne*, Fl. S. Crucis, *Charente*, *Loire*, *Aine*, *Seine*. Opida; *Anatequa*, *Houſtaqua*, *Utina*, *Potano*, *Saturia*, *Sarrope*. Galli ibidem condiderunt caſtellum *Charlefort* anno 1561, ac poſteà 1564 *Carolinam* [*b*]. Incolæ incedunt nudi, præter ſenes & fœminas, quæ pellibus cervinis veſtiuntur, nares aureſque habentes perforatas [*c*]. Plurimi ibi reperiuntur androgyni, quos habent pro mancipiis, iisque utuntur veluti jumentis. Qui in Panuca ſunt, captos devorant hoſtes. Eſt ibi animal vulpi perſimile, ſub ventre habens loculum, qui & aperitur & clauditur. In eum fætus ſuos nuper editos condit, ut venatores aliaque pericula effugiat.

β Hiſpani ductu *Ferdinandi Sotti*, Galli verò ſub *Johanne Ribaldo*, & *Laudoniro*, tempore Caroli IX, terram hanc tentârunt [*d*].

HEKELII.

[*a*] *Legionenſi*.
[*b*] CAROLI IX nomine nuncupatam.
[*c*] Quod ad mores attinet, fœdi & flagitioſi ſunt. Liberos ſuos neque ullâ domeſticâ diſciplinâ erudiunt, nec coërcent; attamen ſua cuique Uxor & ſevera illic Matrimonia ſunt. Bella adverſus finitimas Gentes, ſed ſermone diſſonas, gerunt. Arcus & Sagittæ autem ſunt Tela illis præcipua.
[*d*] Vid. *Brevis Hiſtoria* de *Gallorum Expeditione* in FLORIDAM, &c. *Benzonianæ Novæ Novi Orbis Hiſtoriæ* adjecta p. 429. ſeqq.

REISKII.

1 (b) *Floridam* cum Galli poſt A. 1502 deſererent ultro, Hiſpani duobus caſtris, uno S. Auguſtini, & S. Matthæi altero ſibi aſſeruerunt; ſed mediterraneam nec quidem cognitam feris incolis relinquunt. (c) *Granada* novæ Mexicanæ A. 1583 repertæ ac Hiſpaniæ ſubditæ annumeratur: itemque (d) *California*, magna ſatis inſula, quam obſervationes recentiſſimæ demonſtrant, ad gradum 23 latitudinis borealis ſita, 500 milliarium longa: Itemque *Cibola* munitis urbibus clara. (e) *Nova Hiſpania* tamen omnibus antecellit, ſive duodecim provincias quas complectitur, ſive Proregem hujuſque ſedem, magnificentiâ, cultu templorum, cœnobiorum ac hominum frequentiâ, inſignem videas. Tribunalia hic quinque regia, quas Audientias regales nominant, ad jus dicendum Hiſpanis, indigenis, adveniſque. Nam (f) quinque heic incolarum genera, *Europæi* nempe quotquot inſident, *Criolii* ex Hiſpanis parentibus in America prognati, *Meſtecii* ex Hiſpanis & Americanis parentibus orti,

(a) Florida. (b) Florida. (c) Granada. (d) California. (e) Nova Hiſpania. (f) Quinque incolarum genera.

(1) *A gradu circiter 25 ad grad. 40 lat. bor. atque a gradu 269 ad gradum 297 long. ſe extendit. Cœlum purum & temperatum. Solum campeſtre & irriguum, & verſus mare arenoſum. Fert pinus, lauros, palmas, cedros, cupreſſos, caſtaneas, nuces, uvas, pruna, meſpila, alioſque fructus palato gratiſſimos. Neque deſunt legumina, pecora, feræ, inter quas cervi, urſi, pardus; nec Aves, quas inter perdices, pavones, pſittaci; piſcibus etiam abundat, inter quos crocodili. Serpentes habet vaſtæ magnitudinis, qui homines devorant. Indigenæ ſunt lacertoſi, prædones, parum pudici, propemodum nudi incedunt. Corpus unguento & diverſis coloribus inficiunt, pennas & plumas variegati coloris adamant. Inter eos complures inveniuntur Androgyni, ipſorum mancipia, quibus pro jumentis uti ſolent. Solem & Lunam venerantur, credunt quoque immortalitatem animarum.*

NOVA GRANATA.

Nova Granata.

II. γ Caput hujus provinciæ eſt *Granata* opidum, unde ei nomen. Incolæ & corpore & animo reliquis Americanis candidiores juſtioreſque.

CALIFORNIA.

California.

III. δ *California*, quæ inter ſinum cognominem (quem Hiſpani *Mar Varmejo*, id eſt, Mare Rubrum vocant) & Mare Pacificum ceu Peninſula excurrens, ſolo eſt arido, ſterili atque deſerto.

NOVA HISPANIA. (1)

Nova Hiſpania.

IV. Noviſſima Septentrionalis Americæ & Meridionali contermina eſt ε *Nova Hiſpania*, omnium ampliſſima longeque cultiſſima. Cœlum habet, quamvis ſub torrida Zona, clemens ac temperatum; ſolum auri, argenti, æris atque ferri metallis ſcatens, omnique animalium genere abundans, mare utrimq; piſcibus & oſtreis margaritiferis refertum. Regiones, in quas dividitur, præcipuæ ſunt iſtæ; *Nova Galicia*, *Mechoacan*, *Mexicana*, *Jucatan*, *Guatimala* & *Nicaragua*.

Nova Galicia.

V. In ζ *Nova Galicia*, coloniæ ab Hiſpanis deductæ, ſunt η *Compoſtella*, *S. Spiritus*, *Conceptio*, *S. Michael*, ϑ *Guadalajara*, ι *Culiacan*.

Mechoacan.

VI. In κ *Mechoacan* caput regionis eſt opidum *Mechoacan*. Coloniæ Hiſpanorum *Paſcuar* & *Valliadolid*, egregia emporia; hoc etiam Epiſcopatu inſigne.

Mexicana regio, & Mexico urbs.

VII. λ *Mexicanæ* regionis caput eſt μ *Mexico* (2), omnium Americanarum prin-

(1) *Jacet intra grad. circiter 8 & 30 lat. bor. & grad. 254 & 292 long. Cœlum temperatiſſimum & ſaluberrimum, licet pars ejus longe maxima intra zonam torridam conſtituta ſit, venti & imbres non raro diu ſæviunt. Solum abundat paſcuis, frumento, mayzo, optimæ notæ fructibus, generoſiſſimis equis Hiſpanicæ originis, aliisque pecoribus, quæ frequenter pellium gratia enecantur. Tranſportantur hinc in Europam optimæ notæ metalla, quæ & fodinæ & rivi ſuppeditant, gemmæ, opobalſamum, cochenilla, ſalſaperilla, radix Mechoacana, ſulphur, pelles animalium, aliaque. Vinum vix profert, quia ſub Vindemiarum tempus cœlum pluit perpetuo.*

Nigri denique ſive Negros & barbari adhuc incultique homines. In toto autem orbe novo quinque (a) Archiepiſcopatus eminent, *Mexicanus*, *Dominico-Politanus*, *Limenſis*, *Platenſis*, & *Granadenſis*, *quem S. Fidei* ab urbe vocant: His autem Epiſcopatus bene multi & ampliſſimi ſubſunt: Ut de Academiis, Scholis, Monaſteriis, Abbatiis & Collegiis Jeſuiticis non dicam. Omnes autem provinciæ heîc enarratæ regno Hiſpan. ſubſunt.

BUNONIS.

γ *Nova Granata* [e] Floridæ adjacet verſus Occaſum, extenditurque uſque ad mare *Vermejo*.

δ Californiam inſulam eſſe docent recentiores.

ε (b) *Nova Hiſpania* maximam partem Iſthmi occupat, qui eſt inter Mare Pacificum & ſinum Mexicanum. *Ferdinandus Corteſius* Hiſpanus has terras ingreſſus eſt anno Chr. 1518, eaſque ſubegit [f]. Quatuor milliaribus à Nova Hiſpania fluitant multæ radices, arundines & folia ficulneis ſimilia quæ comeduntur, ſuntque ſapore braſſicæ.

ζ (c) *Nova Galicia*, antea *Xaliſco* dicta, Novæ Granatæ adjacet; 800 in ea Hiſpani, quum primùm appellerent, exuſſerunt pagos.

η *Nunus Guſmannus* terræ hujus inventor, (d) *Compoſtellam* ibi condidit.

ϑ (e) *Guadalajara* regionis caput eſt; in cujus vicinia mare Chapaticum, & lacus aquas habens calidas.

ι (f) *Culiacan* regionis cognominis caput eſt; quæ inter Sebaſtiani, & Piaſtlam fluvios ſita anno Chriſti 1530 inventa fuit.

κ (g) *Mechoacan*, Galiciæ verſus Meridiem contermina regio, totius Hiſpaniæ Novæ fertiliſſima ac feliciſſima regio eſt. Ter enim in anno illa fert *Maitz* illud, etiam, auro, argento, margaritis, melle, cerâ, ſale, &c. dives. Ab hâc provinciâ *radices Mechoacanæ* nomen habent. Ejuſdem regionis Principem graviſſimis, ut ei extorquerent aurum, Hiſpani ſubjecerunt tormentis. Hic quoque eſt copia *Annilex*, ad tingendum aptiſſimum. Fructu quodam arborum inſtar amygdalorum, *Cacaos* dicto, utuntur incolæ pro nummis.

λ Mechoacanæ Ortum verſus adjacet (h) *Mexicana regio* totius Americæ nobiliſſima.

μ (i) *Mexico*, 70000 ædium urbs, anteà *Themiſtitan* dicta, à *Ferdinando Corteſio* anno 1521 capta ac deleta eſt, victo etiam & occiſo Mexicanorum Rege nono *Molezuma* ſeu *Molencuma*, qui annus à jactis urbis fundamentis erat 140. Victus eſt Rex iſte à 9000 Hiſpanis, licet 350000 haberet militum; eique ſubeſſent bis mille Reguli. Anno 1573 Jeſuitæ ibidem condiderunt collegium.

HEKELII.

[e] Cujus opidum ejuſd. nominis *Franciſcus Fernandes* condidiſſe dicitur.

[f] Maxi-

(a) Quinque Archiepiſcopatus. (b) Nova Hiſpania. (c) Nova Galicia. (d) Compoſtella. (e) Guadalajara. (f) Culiacan. (g) Mechoacan. (h) Mexicana regio. (i) Mexico urbs.

(2) *Habet vias latiſſimas, ædificia publica ſuperbiſſima, inter quæ eminent Eccleſia Metropolitana & palatium regium, cœnobia plurima, collegia, xenodochia, aquæductum longiſſimum & pulcherrimum, Academiam in qua Artes & liberales Scientiæ inculcantur, typographiam & ſupremum Tribunal. Sedes eſt Proregis, Archiepiſcopi, Inquiſitionis. Hic etiam pecunia cuditur. Caret portis, vallis, muris, tormentis bellicis. Contra vim lacus, qui ſub initium ſuperioris ſeculi peſſime eam afflixit, aggeribus munitur. Lacus duplex eſt, quorum alter piſcoſus ſtagnans, alter vero ſalſus, ex quo ingens Salis copia conficitur.*

princeps; olim in medio lacus ingentis Venetiarum inſtar palis ſuperſtructa: poſtea ab Hiſpanis ad ripam ejuſdem lacus tranſlata ſatis cultè nunc habitatur, ambitu ſeſquimilliar. German. *Sedes eſt Proregis*, quem Rex Hiſpaniarum mittit: item & *Archiepiſcopi*. Imprimuntur hic libri, cuditurque moneta. Secunda ab hac eſt *Teſcuro*, amplitudine Mexicum exæquans; dein tertia ν *Angelorum civitas*, lanificio maximè nobilis. Cæterùm ξ mons eſt in Mexicana regione, ignibus perpetuis inſignis. Teſcuro urbs.

VIII. ο *Jucatan* Cherſoneſus agro feraciſſimo incolas fert omnium bellicoſiſſimos. 2 Jucatan.

IX. π *Guatimalæ* caput eſt *Guatimala*, juridico conventu perpetuique præſidis præſentia celebris. ρ In *Nicaragua* opida ſunt σ *Granata* & *Leon*. Guatimala. Nicaragua.

CAP.

[*f*] Maximâ tamen ſuorum & Incolarum ſtrage, cui remunerationis cauſa dono conceſſa fuit TECOANTEPEC, Regio ipſius *Novæ Hiſpaniæ*, à *Carolo* V. Imp. Incolæ hujus Regionis proceri ſunt, corporibus valentes, longævi ac ingenio pollentes.

BUNONIS.

ν (a) *Angelorum Civitas* anteà *Vacipalam* [*g*] dicta eſt. Ad ſinum Mexicanum 50 ac plura numerantur opida.

ξ Mons iſte [*h*] (b) *Popocampeche* appellatur. Cæterùm regio hæc auri argentique ditiſſima ad mare quæſtuoſam habet oſtrearum piſcationem [*i*]. Ibi quoque eſt (c) *Guaſtecan* Regiuncula, in qua *Panuco* urbs, & civitas *D. Jacobi a Vallibus*. In ea regione eſt mons, in quo duo fontes, quorum alter picem habet nigram; alter rubram.

ο (d) *Jucatan* ſeu *Yucatan* peninſula inter ſinum Mexicanum & Jucatanum Ortum verſus ſeſe extendens, à Franciſco Hermandez anno 1517 detecta eſt. Urbes in ea ſunt, *Campecho*, *Tavaſci*, *Patanchan*, quæ magnitudine ſuâ Cairum in Ægypto exæquare dicitur, hodiè (e) *Victoria* appellata; quod Hiſpani ibi exigua manu XL millia Jucatanorum acie ſuperarint. In hac quoque provincia Hiſpani omni crudelitate lacerarunt, fœdéque interemerunt incolas. Inter Jucatanos [*k*] olim circumciſio erat in uſu; venerabantur crucem [*l*], abſtinebantque carnibus humanis.

π (f) *Guatimala* inde verſus Meridiem jacens Hiſpanorum quoque ſenſit crudelitatem. Haud longè ab ejus urbe [*m*] mons eſt, qui ignem [*n*] & lapides evomit.

ρ Ulterius Meridiem verſus eſt (g) *Nicaragua*.

σ Tribus milliaribus à (h) *Granata* quoque mons eſt ignivomus: *Granata*, *Nicaragua* & *Leon* urbes ad lacum poſitæ ſunt, qui vulgò Hiſpanis *Lago de Nicaragua* vocatur. *Carthago* & *Segovia* ejuſdem provinciæ urbes ſunt. Cæterùm ſupra Californiam verſus Septentrionem ad mare Pacificum eſt (i) *Tolmium regnum*. Ibi reperitur animal, quod ſublatos in tergum catulos cauda tegit, atque ita effugit venatorum inſidias. Deinde (k) *Quivira* quoque ibidem eſt, à Franciſco Draco Anglo *Nova Albion* dicta. Ulterius ob intenſum frigus progredi non potuit Dracus, licet 42 gradum Latitudinis non ſuperârit. Ad eadem loca poſtea pervenit quoque Tho. Candiſh, Draci popularis, quem frigus etiam recedere coëgit, etiamſi Latitudinem Draci nondum attigiſſet. Incolæ ejus Tartarorum more ſub tentoriis agunt, pecuariæ & venationi operam dantes. Inde porrò verſus Occaſum ſolis æſtivum ponitur (l) *Anian* regnum, quod nonnulli Tartariæ contiguum eſſe contendunt. Alii verò fretum aliquod inter Americam & Aſiam hic eſſe docent 60 milliarium.

HEKELII.

[*g*] Id eſt, *Terra Serpentum*.

[*h*] Incolis.

[*i*] Incolæ hujus Tractûs olim erant Idololatræ & Hominivoræ, pluresque ducebant Uxores, quæ tamen vitia amiſerunt paulatim poſt ſacroſanctum Baptiſma receptum. Utuntur in Bello Sagittis & Fundis, quibus jaciunt Lapides.

[*k*] Animoſos quippe ac bellicoſos Populos.

[*l*] Etiam ante *Chriſtianorum* adventum.

[*m*] Quam Agro fertili & amœno, Aëreque ſalubri gaudere tradunt recentiores Geographi.

[*n*] Fumum.

REISKII.

2 (m) *Jucatan* tribus Hiſpanicis nunc urbibus floret, nempe Merida, Valledolido & Campechio. Duo heic incolis gentilibus portenta tribuunt, 1° *Baptiſmum*, quem duodecimo ætatis anno conferant, neque niſi tinctos ad conjugium admittant, 2° *Fabricas & ſtructuras ſaxeas*, Europæis elegantia pares, ubi nullus ferri, argenti & cupri uſus obtinet: (n) *Guatimala* urbs diluvio nocturno, & ſaxis de rupe vicina grandibus, A. 1541, everſa obrutaque, novam in valle, quam duo montes ignivomi circumdant, *urbem S. Jago* peperit. Adde duas regiones amplius, (o) *Koſtaricam* & *Veraguam*, Carthagine, Conceptione & S. fidei urbibus inſignes: (p) *Antillas* porro inſulas quatuor diſtinctas claſſibus; *Licayes* nempe, *di Barclovento*; *Caribes* & *di Sottovento*, quæ infrà commodius explicabuntur.

R E-

(a) Angelorum Civitas. (b) Popocampeche. (c) Guaſtecan. (d) Jucatan ſeu Yucatan. (e) Victoria urbs. (f) Guatimala. (g) Nicaragua. (h) Granata. (i) Tolmium regnum. (k) Quivira ſeu Albion Nova. (l) Anian. (m) Jucatan. (n) Guatimala. (o) Koſtarica, Veragua. (p) Antillæ inſ.

CAP. XIV.

America Meridionalis ſive Peruviana. (1)

I.

Americæ Meridionalis ſeu Peruvianæ figura & magnitudo.

AMericæ *Septentrionali* xx circiter milliarium German. Iſthmo annectitur *America Meridionalis*, quibuſdam *Peruviana* dicta, à Provincia *Peru*, omnium præſtantiſſima. Ipſa ingens peninſula, Africâque paullo minor, *forma* triquetra in tria panditur ampliſſima latera. Cuneorum *unus* Septentrionalem ſpectat Americam, *alter* Africam, *tertius* Magellanicam. *Longitudo* ejus patet, Septentrionem inter & Meridiem, milliar. Germ. CIↃ. *Latitudo* ſumma inter Occaſum Ortumque IↃCCC. Regiones quibus diſtinguitur ſunt hæ: *Caſtella aurea*, *Bogota*, *Peruvia*, *Chili*, *Chica*, *Braſilia*, *Caribana*, *Gujana*, *Biquiri*, omnes Oceano perfuſæ. Intus vero in Mediterraneis, *Amazonum regio*, *Paguan*, *Picora*, *Moxos*, *Uram*, *Charchas*. Fluviorum duo nobiliſſimi, *Maragnon*, qui & *Orelliana*, & Amazonicus: & alter *Argenteus*, vulgo Hiſpanis *Rio de Plata.* [1]

C A-

REISKII.

1 Nunc propius ad (a) *Iſthmum*, quo utraque America cohæret, acceditur, firmum illud terræ continentis vinculum: De quo perfodiendo actum ſæpius fuit, deque foſſa inter Nombre de Dios & Panamam ducenda, ut in mare Pacificum excurri facilius poſſet, tutuſq; ac liber Hiſpanis ad orientalem Indiam itus & reditus pateret: Sic Petr. Vallius & anonymus auctor deſcriptionis. Orbis Leodii 1643 editæ obſervant. Termini vero (b) Americæ meridionalis per obſervata recentiſſima paulo nunc arctius conſtringi, parteſque hujus aut regiones accuratius enumerari ſolent: *Caſtilia* nempe *Aurea*, *Peru*, *Guajana*, *Chili*, *Magellanica* ſive *Chica Tucumam*, *Plata* & *Braſilia*. Quibus omnibus Prorex ab rege Hiſpanico huc miſſus præficitur; quinque ſubſunt ad jus dicendum Tribunalia, *Limenſe*, *Platenſe*, *Imperiale*, *Quitenſe*, *Pogotanum*; Itidemque Archiepiſcopatus cum ſuis Epiſcopatibus, quos Aub. Miræus Lib. IV. c. 4. de ſtatu Relig. Chriſt. numerat. (c) *Terram ad firmam* urbes referuntur, 1° *Panama* 300 ligneis ædibus, 600 civibus, numeroſo præſidio, & mancipiis Guineenſibus inſtructa; 2° *Nombre de Dios* ob nocentiſſimum aërem deſerta civibus ad *urbem* (d) *Porto Belo* aliam digreſſis. Huc è Panama aurum argentumque Peruvianum terreſtri ad ſedecim milliaria itinere deportatur magnis ab ovibus, quas *Vicunas* nominant, inſtar jumentorum bajulantibus: Urbem hanc Angli A. 1668 cum ceperant, Hiſpani magno redemerunt Pretio. (e) *Carthagena* balſami, gummi & reſinæ ferax, urbem cognominem eamque munitiſſimam habet; quod cum Franc. Dracus expugnaſſet A. 1585, Hiſpani poſteà caſtello duplici & multis munitionibus firmârunt. (f) *S. Martha*, auro, gemmis, marmore; Hacha unionibus fluviatilibus dives. (g) *Venetuarian* urbe Corono & Velſerianis aut Germanicis coloniis; (h) *Nova Andaluſia* margaritis copioſiſſimis & primo Americi Veſpucii appulſu A. 1597 claret. (i) *Peruvia* quondam Ingis regibus domeſticis, nunc regi Hiſpanico ſubjecta, urbem omnium munitiſſimam Ariccam, & partes quatuor comprehendit, *Quito*, *los Reyes*, *Charcas* & *la Sierra*, omnes fundo ferè aureo argenteoque ac immenſis divitiis beatas. (k) *Guajana* coloniis Anglicis, Gallicis, Belgiciſque frequens, caſtella & munitiones continet, quibus Galli Cajanam, Angli Surignamiam, Belgi aut Batavi Eſquibium & Berbicum contra barbaros tuentur. His enim adhuc rex quiſpiam è priſca Ingarum familia præeſſe, ac Manoam urbem pro ſede regia tenere dicitur. (l) *Chili* æſtate fermè perpetua, pratis & arboribus ſemper virentibus, magno frumenti & fructuum proventu, auroque optimo commendatur. Pars Regi Hiſpanico, pars adhuc indigenis ſubeſt, è quibus (m) *Auranques* pugnaciſſimi A. 1641 ſeſe dediderunt. Urbes Hiſpanorum præcipuæ tres ſunt *S. Jago*, *la Conception*, & *Imperialis*. Ad Magellanicam paulo inferius tranſibitur: (n) *Tucumannnia* urbem S. Jago del Eſtero, & plura Hiſpanis oppida, multoſque pagos Caciquis ſive Dominis ſuis ſubjectos continet. Terram vero *Eſterus* fluvius eluvione per annum ſtata fertilem reddit. (o) *Plata* regio frugum, pecoris argentiq; ditiſſima

(a) Iſthmus. (b) Americæ merid. partes. (c) Terra firma. (d) Porto belo. (e) Carthagena. (f) S. Martha. (g) Venetuaria. (h) Nova Andaluſia. (i) Peruvia. (k) Guajana. (l) Chili. (m) Auranques. (n) Tucumannia. (o) Plata.

(1) *Vaſtiſſima eſt peninſula, forma triangularis, ſita inter grad. circiter 292 & 349 longitudinis, atque grad. 13 lat. bor. & 54 lat. merid. pars illa, quæ Terra Firma vocatur, Cœlum habet torridum, Solum ſcatet montibus & paludibus, unde vapores Aërem inficiunt. Læta habet paſcua; ſylvis, felibus feris, pecoribus, avibus, & piſcibus abundat. Dividitur hodie in Præfecturas Terræ Firmæ, Novæ Carthaginis, Sanctæ Marthæ, Fluvii Facis, Venetiolæ, Novæ Vandalitiæ, Caribanæ, Popaianæ, novi Regni Granatenſis, Pariæ & Guianæ, quarum ſeptem priores maritimæ, quatuor poſteriores mediterraneæ ſunt. Maritimæ omnes, Caribana excepta, Hiſpanis ſubditæ; atque ex mediterraneis pars Popaianæ, & N. R. Granatenſe; cæteræ partes, Indigenis, Anglis, Gallis & Belgis.*

CASTELLA AUREA.

Caſtella Aurea.

II. α *Caſtella Aurea*, vulgò Hiſpanis *Caſtilla del oro*, aſpera atque inculta regio cœloque gravi, auri metallis abundat, unde & nomen. Opida inſigniora in ipſo Iſthmo habet duo, diverſis litoribus appoſita, quorum unum vulgò β *Nombre de dios* (1), id eſt *Nomen Dei*, mare ſpectat vulgò dictum *del Nort*; alterum *Panama* (2), mare Pacificum.

PERUVIA (3).

Peruvianæ regionis fines.

III. γ *Peruvia regio*, vulgò *Peru*, omnium novi Orbis auri argentique metallis

ma urbem *Aſſumption* & opida nonnulla continet. (a) *Braſilia* ex A. 1501 cognita Portugallis per maritimam oram ſubeſt, mediterranea barbaris relicta, quorum linguæ tres deſunt literæ f, l, r, quia carent fide, lege, rege: Illa nempe Portugallica in Capitanias XIV, aut Dynaſtias dividitur, quæ ſunt *Paria*, *Maragnaga*, *Siara*, *Rio Grande*, *Paragba*, *Tamariba*, *Farnambuco*, *Segerippe*, *Baja omnium Sanctorum*, *terra Inſularum*, *terra S. Spiritus*, *Porto Securi*, *Rio de Jenneno & Vincentiana*; omnes tutiores, ex quo Galli & Belgæ ſuis coloniis exceſſerunt. Urbes vero tres in iis præſtant, nempe S. Salvator, Proregis Archiepiſcopi & Tribunalis regii ſedes; *Olinda* & *Fernambuco*.

BUNONIS.

α (b) *Caſtilia Aurea* habet à *Septentrione* Nicaraguam; à *Meridie* regionem Peru; ab *Occaſu* mare Pacificum; ab *Ortu* Pariam regionem. Incipit autem à Panama ad mare Pacificum, deſinitque in Antiochia ad flumen qui (c) *Rio Grande* vulgò dicitur. Ad eam quoque referuntur, *Darien*, *Carthagena*, *Pamplona*, *Venecuola* ſeu *Venecuela*; item (d) *Popayana* regio, in qua *Antiochia*, *Timana*, *Paſto*: ac porro (e) *Andaluſia Nova*, in qua *Carthago*, *Tocayma*, &c.

β Hæ duæ urbes in Iſthmi anguſtiis poſitæ ad 20 milliaria Germ. inter ſe diſtant; in urbe (f) *Nombre de Dios* merces exponuntur, quæ ex Hiſpania apportantur; ſicuti in altera, videlicet *Panama*, quæ ex Peru afferuntur. Eo loco, quo *Nombre de Dios* ſita eſt, *Didacus Nequeſa* anno 1512 fortalitium exſtruxerat: *Petrus Ario* Vicarius Darienſis, deinde condidit urbem. Idem Petrus (g) *Panamam* urbem quoque condidit, anno 1515. A Caſtilia Aurea verſus Ortum jacet (h) *Guiana* regnum, auri argentique copia, gemmis & aromatibus dives, multarumque frugum ferax, quod *Gualter Ralegh Anglus*, anno 1595 luſtravit. Eò cum multis millibus profugit *Guainacapa* frater Attabalibæ à Pizarro interfecti. Eſt ibi animal, *Haute* quod vocant, id nunquam viſum eſt edere aut bibere; unde aëris hauſtu creditur vivere [*a*]. Caput regni (i) *Manoa* ſeu *El Dorado* ad lacum (k) *Parime*, qui ſub Æquatore eſt, jacet. Regiones ibi ſunt, *Anabas*, *Amapaja*, *Emeria*, & *Orenoqueponi*, à fluvio *Orenoque*, qui ex lacu modo dicto ortus Caribanam à Paria diſtinguit, appellata.

(l) *Caribana* Guianæ verſus Septentrionem adjacet inter Orenoque & Maragnonem fluvios, quorum hunc nonnulli eundem cum Oregliano faciunt; at alii diverſum eſſe ajunt. Inter Maragnonem & Oreglianum ponuntur (m) *Amazones*. Caribanæ incolæ ἀνθρωποφάγοι ſunt, ſicut & illi, qui in (n) *Antillis* (inſulæ ſunt, quæ & *Camercanæ* vocantur) habitant, *Canibales* appellantur, id eſt, fortes. In Caribana ſunt, *Cumana*, *Maracapana*, *Paria* & *Caribes*: item regiones *Biquiri* ſeu *Wikiri*. (o) *Paria* Caſtiliæ ponitur ad Ortum inter fluvium *Rio grande* & *Orenoque*, in qua præter civitatem cognominem eſt (p) *Benezvola*; Welſeris, patriciis Auguſtanis, à Carolo V olim oppignorata.

γ *Franciſcus Pizarrus* ſeu *Pizardus* (q) Peruanam regionem 150 peditibus paucisque equitibus occupavit, ac multa millia incolarum occidit, ipſumque regem *Attabalibam*, licet 25 millibus ſuorum cingeretur, cepit, & incredibili pondere auri, ad XV milliones, extorto, contra datam fidem interfecit. Obtulerat Attabaliba Pizardo lytri loco tantam auri argentique vim, quantam conclave caperet, in quo ſervabatur, ad lineam uſque, quam ipſe rubricâ per totum conclavis ambitum duxerat, ut brevi repleretur [*b*].

HEKELII.

[*a*] *Joannes Lerius* Cap. X. *Hiſtor. Navigationis ſuæ*

(a) Braſilia, hujus Dynaſtiæ 14. (b) Caſtilia Aurea. (c) Rio Grande. (d) Popayana regio. (e) Andaluſia Nova. (f) Nombre de Dios. (g) Panama. (h) Guiana regnum. (i) Manoa. (k) Parime lacus. (l) Caribana. (m) Amazones Americanæ. (n) Antillæ, Camercanæ, Canibales. (o) Paria. (p) Benezvola. (q) Peruvia.

(1) *Non ita pridem dirutum & Incolæ Portum pulchrum migraverunt.*

(2) *Urbs parva, lignea, epiſcopalis, caput Provinciæ ad ſinum cognominem communita Arce & Portu, Emporium celeberrimum ubi ſupremum Tribunal, atque in cjus Portum Lima primum argentea ſupellex Hiſpanorum abducitur, inde terreſtri itinere tranſportanda per Iſthmum Panamæ, 18 circiter Leucarum, Portum pulchrum, & ad ſinum Mexicanum ſeu mare Septentrionale & hinc in Hiſpaniam. Contra Panamam in introitu ſinus jacent Unionum Inſulæ, olim inclytæ, inter quas duæ majores cum 20 circiter minoribus. Portus pulcher, vulgo Porto Bello eſt ex adverſo Panamæ ad mare ſeptentrionale, cum portu tuto & amplo, ac binis Arcibus probe munitis in Colle, Emporium præſtans & nundinis ſuis celebre.*

(3) *Cœlum ob Soli varietatem magnopere variat, alibi torridum, alibi frigidum, alibi clemens & optime temperatum, alibi malignum; alibi ſemper, alibi nunquam, alibi nonnunquam pluit. Solum montibus, inter quos Andes editiſſimi, refertiſſimum, quorum cacumina nivibus perpetuo rigent. Habet & altiſſimas convalles, & campeſtria latiſſima, in quæ nunquam depluit. Ora maritima, plana, ſabuloſa, plena ſolitudinibus, ſterilis, torrida, quam nec imbres, pluviæ, fontes, flumina aut lacus irrigant. Convalles optime cultæ & lætiſſimæ, Cœli temperie & Amniculis a montibus mirifice fœcundæ. Graminoſis Campis ubique ſcatet; omne genus herbarum, leguminum, & arborum admodum ferax eſt. Armenti pecoriſque dives eſt. Oves habet equis magnitudine pares, quæ virum & ſarcinas ad aliquot milliaria paſſuum vehere poſſunt. Lana noſtram ſuperat copia, tenuitate, & longitudine, & ovium caro palato gratiſſima. Ferunt Peruvianos olim funem ex ſolido auro paraſſe tantæ craſſitiei & longitudinis, ut a ſexcentis viris robuſtiſſimis humo tolli non poſſet, quem voluptatis funem nuncupabant, & in lacum dicuntur abjeciſſe, ne in manus Hiſpanorum veniret.* Luyt.

vallis nobiliſſima, nomen accepit à flumine *Peru* mediam ſecante. Clauditur ab *Oriente* montium perpetuis jugis; à *Meridie Chili* regione; ab *Occidente* mari Pacifico; à *Septemtrione Bogota* regione. Occupat longitudine inter Septemtrionem & Auſtrum milliar. CCCLXX. Latitudine inter Occidentem & Orientem CLXX. ♂ Dividitur in *Maritimam* & *Montanam*. *Maritimæ* opida clara ſunt ε *Lima*, ſedes Proregis & Archiepiſcopi, cui ſubſunt Epiſcopi XV; & *Camana*. ζ *Montanæ* inſignia opida ſunt, η *Cuſco*, totius Provinciæ Princeps, & ϑ *Quito*. ι *Potoſi* auri metallis opulentiſſimum.

Magnitudo & diviſio. Peruvia Maritima & Montana.

C H I L I (1).

Chili regio.

IV. Sequitur regio κ *Chili*, amplitudine Peruviam ferè exæquans. Caput eſt opidum *S. Jacobi*. *C H I-*

ſuæ in Braſiliam p. 124. Edition. 2dæ, hoc Animal *Barbaris* H A Y vocari ſcribit, dicitque porro, magnitudine Canis eſſe, facie Cercopitheci, ventre pendulo inſtar Scrofæ parturientis, pilo leucopea to valdè diluto, longiſſimâ caudâ, pedibus in morem Urſi villoſis, prolixis unguibus. Ut autem, dum in Sylvis agit, valdè ſit ferum; nihilo minus tamen captum cicuratur facillimè. Nudi *Tououpinambaultii* non libenter cum illo colludunt, propterea quod tum longos, tum acutos ungues habeat.

[*b*] Quo ſupplicio a. *Gonzallus* inprimis *Pizarrus* ſit affectus, vid. apud *Hieronym. Benzonem*; Lib. III. *Novæ Novi Orbis Hiſtoriæ* c. XV. p. 367. Edition. *Latinæ Calvetonianæ*. Cæteroquin *Pizarrus* fuit Vir vegeto corpore ac valetudine proſperâ atque magni animi; avarior tamen, quam liberalior. Litterarum imperitus & facili in omnes credulitate.

B U N O N I S.

♂ Aliis dividitur (a) Peruviana regio in *Planitiem* ſeu Maritimam, *Sierras* & *Andes*. (b) *Planities* ea pars eſt, quæ ad mare Pacificum jacet in longitudinem porrecta; In ea ſunt *Portovejo*, *Thomæbamba*, *S. Miguel*, *Trugillo*, *Arequipa*, *Tumbes*, à Pizardo primum occupata, &

ε *Lima*, quæ à valle in qua ſita, nomen habens, *Regis* etiam vocatur *civitas*, Jeſuitarum ibidem eſt collegium; Solis Hiſpanis illic licet mercaturam facere.

ζ *Montana* Peruvia, (c) *Sierras* dicta, valles habitatas & urbes habet; agros tam felices, qui centuplum ſolent reddere fructum.

η (d) *Cuſco* Peruvianorum Regum, qui *Inge* vocabantur, ſedes, ex lapide quadrato condita, à Pizardo occupata eſt, qui incredibiles ibi nactus auri argentique theſauros. Quinta pars, quæ Hiſpaniarum Regi ceſſit, ſummam fecit 400000 florenorum Caſtilianorum. Ædes in hac urbe fuiſſe ſcribunt, quarum area, parietes, ac tecta undique aureis laminis fuerint inducta.

ϑ (e) *Quito* ferè ſub Æquatore jacet. Ibi ſub Hiſpanorum adventum plus auri quam terræ eruebatur.

ι Aurifodinæ, quæ (f) *Potoſi* ſunt, repertæ fuerunt Anno 1547. In hac Peruviæ parte Argyropolis ſeu *Villa de la Plata* Anno 1558 condita eſt. In regione (g) *Charcas* ſeu *Chiargas* ſunt Civitates *Porco* & *Carabay*, auri argentique proventu nobiles. In eadem Montana Peruvia eſt (h) *Collao* regio omnium in America cultiſſima; in qua *Tiricara* lacus, ex quo *Aulaga* lacus profluit: *Marocayo* lacus, ex quo fluvius, qui *Rio des Ama* vocatur, oritur. Tertia Peruviæ pars *Tranſmontana* eſt, (i) *Andeſque* vocatur, ubi montes altiſſimi & perpetuæ fere pluviæ. Cæterum Aër Peruvianus ſatis temperatus eſt, licet intra Zonam ſita ſit Torridam: quum Braſilia in eadem jacens Zona longe majorem experiatur æſtum. Quo magis verò ſol à puncto verticali recedit, eo clarius ibi cœlum eſt, at vertici quo propior exiſtit, eò copioſiores decidunt Pluviæ ac ſentiuntur tempeſtates. Peruviani nigri non ſunt, licet idem habeant Clima cum Æthiopibus in Africa. Conficiunt, ſicut & Braſiliani, ex radicibus à feminis maſticatis (k) *potum*, quo ſeſe genialiter reficiunt, & *Panem* ex *Maitz*, qui cibus vulgaris eſt per Americam. *Oves* ibi ſunt onera portantes, quibus incolæ utuntur loco mulorum [*c*]. In Peru & Braſilia vermiculus eſt (l) *Tau* ſive *Niqua* [*d*], pulicis magnitudine, in pulvere vivens, qui pedibus manibuſque nocet; ſi ſeſe ſub unguibus occultavit pruriginem tunc concitat, ac niſi confeſtim extrahatur, ſine magno dolore educi non poteſt. Habent incolæ oleum, ex fructo quodam *Cauros* dicto factum, quo locum infectum curant [*e*]. Naſcitur quoque ibidem herba, (m) *Cocam*, quam ore tenentes, ſine cibo ac potu integrum diem iter poſſunt conficere [*f*]. In Peruvianis montibus invenitur magna *Smaragdorum* copia. (n) Colebant Peruviani præcipuè Deum, qui illis *Viracocha*, id eſt, Creator mundi, ac ſecundo loco *Solem*. Ad Thomæbambam è regione litoris Peruviani eſt inſula (o) *Puna*, in qua naſcitur herba (p) *Sarſa parilla*, cujus ſuccus expreſſus, ſi miſceatur aqua calida, mederi dicitur morbo Gallico laborantibus.

H E K E L I I.

[*c*] Id enim genus Pecoris *Aſini* amplitudine ſed Specie prope *Cameli* eſt.

[*d*] Sive *Nigua*.

[*e*] *Benzo* Lib. I. *Novæ Novi Orb. Hiſt.* cap. 28. p. 127. dicit, id mali *cineribus* etiam *calidis* feliciter curari poſſe.

[*f*] Atque hoc quidem Herbæ genus, velut Panchreſtum quoddam Pharmacum, earum rerum, quibus Mercaturam exercent, præcipuum eſt.

B U N O N I S.

κ (q) *Chili* [*g*] intra 20 & 41 gradum Latitudinis

(a) Ejus diviſio in tres partes. (b) Peruviæ maritimæ Planities. (c) Sierras. (d) Cuſco. (e) Quito. (f) Potoſi. (g) Charcas regio. (h) Collao regio. (i) Peruvia Tranſmontana ſeu Andes. (k) Peruvianorum potus ac panis. Oves onera portantes. (l) Tau vermiculus. (m) Cocam herba. (n) Peruvianorum Religio. (o) Puna inſ. (p) Sarſa parilla herba. (q) Chili.

(1) *Intra grad. 296 & 308 long. atque grad. 26 & 47 lat. merid. jacet. Cœlum ſalubre & ejuſdem fere temperie cum Hiſpanico in ora maritima; at in parte montana hyems adeo ſevera dicitur, ut homines & pecora non raro enecet, atque ad inſtar marmoris induret. Solum abundat paſcuis & pecudibus, quas inter verveces ſarcinis ferendis idonei. Frumento, vino & fructibus abundat, & quæ ex Hiſpania allata hic ſeruntur feliciter creſcunt. Pars maritima Hiſpanis ſubdita, at alteram Indigenæ tenent, qui jam ſeſquiſeculum Hiſpanis fortiter obſtiterunt, & ſæpius magnis cladibus affecerunt.*

CHICA. (1)

V. Chili regioni continuatur λ *Chica* regio, freto Magellanico affixa. In hac μ *Patagonum* gens eſt ſtupendæ proceritatis, novem & ſummùm decem pedum menſuram implens. Ex his quidam, Magellano (is primus in has oras delatus) inſpectante, ſeſquicubitales ſagittas citra nauſeam per guttur ad ſtomachi fundum egere; hoc ſcilicet argumento corporis robur oſtentantes. Chica. Patagones.

BRASILIA. (2)

VI. ν *Braſilia* vaſta regio, ut quæ quartam Meridionalis Americæ partem obtinet, ſaccari ſingulari atque ubere proventu maximè nobilis eſt. Præcipuum Braſilia.

nis Meridionalis jacens Peruvianam regionem verſus Meridiem attingit, & mare Pacificum verſus Occaſum. Longitudo ejus habetur CCCCXV. milliar. Germ. Latitudo CXX. Nomen habet à frigore, quod interdum ibi [b] tam acerbum eſt, ut homines & jumenta gelu rigeant & enecentur. Maritima tamen loca temperatiora ſunt. Habet & hæc regio aurum, vinum, mel, ſtruthiones, lignum Braſilianum, *&c.* [i]. Urbes in ea præter opidum *S. Jacobi* [k] ſunt, *Tambopala*, *Axapus*, *Baldivia*. *Incolas habet robuſtos & proceros [l].

HEKELII.

[g] Seu *Chile*.

[b] Circa partem *Montanam* inprimis.

[i] Hujus Fluvii interdiu decurrunt; noctu verò frigore penè gelati tardè ac debiliter incedunt.

[k] Ubi nova Hiſpanorum colonia quotidiè coaleſcit.

[l] Bellicoſos.

BUNONIS.

λ *Chica*, Patagonum ſeu gigantum terra, Chili verſus Meridiem adjacet; ab *Ortu* habet Braſiliam & mare; à Meridie Fretum Magellanicum; ab *Occaſu* Mare Pacificum. Longitudo ejus ad 100 ferè ſeſe extendit milliaria.

μ *Patagones* vocantur incolæ, quod Animalium ejus nominis pellibus utuntur vice calceorum, ut videantur habere urſorum, aliarumque ferarum pedes veriùs, quàm hominum. In ipſo Freto Magellanico, quod *Magellanus* Anno 1520, ſpatio 22 dierum pernavigavit, urbs (a) *Philippe Ville* Anno 1588 ab Hiſpanis condita, ad hoc ipſum fretum cuſtodiendum, arcendoſque hoſtes. Verùm omne præſidium hic relictum, fame miſerrimè periit; & Angli poſteà ad DC fame necatos invenerunt; unde locus iſte *Porto Famin* dictus eſt. Cæterùm poſt Magellanum, fretum illud navigarunt *Franciſcus Dracus* Anglus 1579, *Thomas Candiſh* Anglus 1581, *Olivir a Noort* Ultrajectinus Anno 1600, & *Georg. Spilberg* Belgæ. Denique Wilhelmus Cornelius Schauten Hornarus & Jacobus de la Maire. Belgæ quoque Anno 1615 Belgio egreſſi aliud invenerunt fretum, quod *Fretum de la Maire* appellarunt: illud emenſi in mari Pacifico inſulis nonnullis repertis in Moluccas pervenerunt; ac inde Orbem ita circumvecti redierunt in patriam ſuam Anno 1617.

ν (b) *Braſilia* inter promontorium *Blancum* Æquatori proximum & promontorium *S. Mariæ* ad Argenteum Fluvium, Longitudinem habet DCLVI milliar. Germ. Latitudinem verò CCC milliar. inter promontorium S. Auguſtini, & Humos. A capite Blanco ad Argenteum uſque Fluvium, qui vulgò *Rio de la Plata* [m], litus ejus mare alluit quod vulgò *del Nort* vocatur. Fluvius iſte nomen illud accepit à *Johanne Dracio*, quod argenti ramenta in ipſo reperiſſet. Magno impetu mare ingreditur, adeo ut 20 millia in illo navigantes dulces ex flumine hoc queant haurire aquas. *Petrus Caprali* Luſitanus in Indiam Orientalem navigaturus huc tempeſtate dejectus primus terras illas detexit. Deinde *Americus Veſputius* eò navigavit Anno 1497, 1499 & 1501. Sed Anno 1504 *Portugallenſes* eam ingreſſi ſunt. Anno 1535 *Petrus Mendozza* 20 navibus flumen Argenteum navigavit. Anno 1547 *Joh. a Staden* Haſſus eò navigavit, ab incolis captus ac mirè ſervatus eſt. Eſt quoque ad *promontorium Ericum* (c) *Francia Antarctica*, quam *Nicolaus Villegagnon Gallus* An. 1555 occupavit, & Caſtellum *Colligni* ad *Ganibaram* ſeu *Janierum* fl. extruxit: quod tamen Anno 1557 interceptum eſt. Belgæ etiam has ipſas terras fuerant ingreſſi,

I i i

(a) Philippe ville ſeu Porto Famin. (b) Braſiliæ magnitudo. (c) Francia Antarctica.

(1) *Inter grad. 296 & 323 long. & intra 37 & 54 lat. merid. ſecundum* Luytſ. *terræ Magellanicæ cujus hæc pars eſt, jacet. Incolæ Helluones immanes, Anthropophagi, eximii roboris, audaces & pede celeres ſunt, comam detondent, pellibus animalium ſe amiciunt, & facies diverſis coloribus pigunt.*

(2) *Intra grad. 221 & 349 long. & a 1mo fere lat. merid. ad 24 jacet. Cœlum, licet ſub Meridionali tractu Zonæ torridæ ſitum, optime temperatur perpetuo longitudine, & frigore noctium, copioſo rore, & pluvia, & ventorum a pelago flatibus, qui multo mane naſcuntur, integrum diem perdurant, aeremque reddunt nitidiſſimum, & ſaluberrimum. Solum partim humile, partim montanum, lætum glebis præpinguibus & campis viridantibus. Fert præter ſaccharum, tabacum, goſſipium, arbores pomiferas, Mandiocam, radicem Sativam qua in farinam redacta, Indigenæ victitant, mala aurea, granata, citrea, uvas, ficus, cucumeres, melopepones, aliaque. Scatet animalibus feris & manſuetis, & Armenta a Luſitanis invecta optime fœtificant. Animal (quod Pigritia merito a Luſitanis nominatur) adeo tardum habent, ut licet ſemper in motu ſit, integris tamen diebus 15 vix lapidis jactum conficiat. Avibus piſcibuſque coloris eximii quos inter aliqui volitant, teſtudinibuſque magnitudinis & roboris ſtupendi abundant. Incolæ nudi incedunt, cutem denigrant, diverſis pingunt coloribus, labia & faciem ornant lapillis nullius pretii, laborem & inediam facile tolerant, Artem natandi optime callent, & ſub aqua diutiſſime patentibus oculis quando neceſſum eſt perdurant. Certiſſimi ſunt Sagittarii, ad libidinem, iram, vindictam, & pugnas maxime proclives. Sparſis habitant domiciliis, plures familiæ ſub eodem tecto noctu, ne noxiis lædantur Animalibus, in retibus ſupra terram ſuſpenſis, dormiunt. In diem vivunt nihil de futuro ſolliciti, perdite amant Auguria, Spiritus malignos metuunt, Religionem autem parum curant, Animas tamen poſt mortem ſupereſſe putant, Bardi qui neque numerare neque literas norunt. Ita de Braſilianis Mediterraneis ſcribit* Luytſius, *at Maritimi, qui cum Luſitanis commercium habent, magis urbani ſunt, & mores ferinos pleriſque exuerunt.*

Portus omnium Sanctorum. Pernambuco. Aſſumtio. Paraguate.

puum opidum eſt ξ *Portus omnium Sanctorum*, præfecti totius provinciæ ſedes. Portus autem celeberrimus eſt opidum *Pernambuco*; intus opida *Aſſumtio* & *Paraguate*. Reliquæ regiones introrſus aut non cognitæ, aut obſcuræ ſunt; nullis ibi locis memoratu dignis.

ingreſſi, nonnullaque munierant loca; ex quibus (a) *Arecifes* in his locis munitiſſima urbs, à Portugallenſibus paucis abhinc Annis expugnata eſt; adeoque Belgæ Braſilia per illos hactenus ejecti ſunt.

HEKELII.

[m] Seu *Argyreum*.

BUNONIS.

ξ (b) *Portus omnium Sanctorum*, vulgò *P. Todos los Sanctos*, præter præſidem Regium, Epiſcopum quoque habet. Cæterùm Braſiliæ populi ſunt, *Tuppin Icini, Tuppin Imbæ*, & *Tuppin Ambaucii*, &c. Nullos habent Reges, omnes ejuſdem habentur dignitatis; niſi quòd venerentur ſenes, eoſque conſtituant belli duces, aut eos, qui plures occiderunt, ac devorarunt, ἀνθρωποφάγοι enim ſunt. Cum vicinis perpetua gerunt bella non alia de cauſa, quam ut majorum, parentum, ſuorumque ulciſcantur cædes [n]. Multa patiuntur à diabolo, ſua lingua *Aichnan* dicto, qui ſæpiſſimè eos graviſſimè affligit. Quoddam cucurbitarum genus, quod *Tamaracan* vocant, pro Deo habent [o]. Quod Mexicanis eſt *Tabacum*, hiſce locis *Petum* dicitur; At Peti odor ſuavior eſt quam Tabaci. *Ambram* ejicit Oceanus ad litora Braſiliæ, ubi aliquando fruſtum quingentarum librarum à milite Belga inventum, & Comiti Naſſovio Mauritio oblatum eſt. Reperitur quoque Ambra ad inſulam Madagaſcar, ad promontorium viride, ad inſulam Mauritii, ad Sumatram & alias Indiæ inſulas. *Garcias* refert, aliquando fruſtum Ambræ inventum 2000 librarum; quinimo ait inſulas quaſdam totas conſtare ex Ambra; verum eas non nominat, nec ubinam illæ ſitæ ſint, aperit.

HEKELII.

[n] Hoſtes in prælio captos, multorumque dierum cura ſaginatos ingenti cum tripudio mactant, vorantque toſta verubus membra. Hæ enim Epulæ Braſilis optatiſſimæ ſunt.

[o] Et quia verum Deum non colunt, fit, ut *ominibus* & *Auguriis* ad inſaniam fermè ſint dediti. Arioliſque atque Impoſtoribus miſerandum in modum quotidie ſint quæſtui.

(a) Arecifes. (b) Portus Sanctorum.

CAP. XV.

De Inſulis Novi Orbis.

I.

INſularum, quæ Americæ ab Oriente objacent, ingens eſt numerus. At harum nobiliores *Hiſpaniola* (1), & *Cuba* (2), & *Jamaica*. Priores duæ ejuſdem eſſe videntur magnitudinis, niſi quod hæc longior, illa latior. Occupat α *Cuba* longitudine mill. CXC. lat. XXX. β *Hiſpaniola*, long. CXL, lat. LIV. Opida

Cuba. Hiſpaniola.

BUNONIS.

α (a) *Cuba* Inſula [a] à Columbo *Ferdinanda* dicta verſus Occaſum non ultra III milliaria abeſt Hiſpaniolâ. Incolæ olim veſcebantur ſerpentibus: Verum hodie pauci ſuperſunt ex veteribus poſſeſſoribus; ſuccubuerunt enim Crudelitati Hiſpanorum. Hic aliquando comburendus barbarus infernum elegit pro Cœlo, nein hoc cum crudelibus cogeretur eſſe Hiſpanis.

β (b) *Hiſpaniola* etiam *S. Domingo, Iſabella*, at indigenis *Haitus* [b], *Quiſqueja*, & *Cipangi* vocatur [c]. In hac inſula *Chriſtophorus Columbus* A. 1492 quo appulerat, 38 reliquerat milites, qui poſt ejus diſceſſum à barbaris occiſi ſunt. Quinque in ea erant regna, *Magua, Marien, Maquana, Xaraqua* & *Hiquey*. Et hæc Inſula Hiſpanorum experta eſt immanem crudelitatem

HEKELII.

[a] Quæ multos auriferos Fluvios habet.

[b] Seu Haity.

[c] Et licet hæc inſula montibus eſt aſpera; tamen quoque amœna, omniumque rerum fertilis atque opulenta eſt, potiturque inprimis Aëre temperato. Inde Arbores ut plurimum pepetuo virere dicuntur. Gignit *Caſſiam fiſtulam, Gingiber, Maſticem*,

(a) Cuba. (b) Hiſpaniola.

(1) *Solum montoſum, pinguiſſimum, amœniſſimum, frugiferis arboribus omnis generis, ſaccharo, Caſſia fiſtula, Maſtiche, ligno Aloës, Cinamomo, Zinzibere optimo, Auro, Argento, foſſilibus variis, inprimis coloris cærulei, Pecoribus,* &c. *mire ferax: partem ejus Majorem ad Occaſum & Boream Galli, ad Ortum & Auſtrum Hiſpani poſſident.* (2) *Antillarum maxima, montibus aſpera, inter quos unus e quo manat bitumen ad naves ſtipandas utiliſſimum, auriferis gaudet fluminibus, ſylvis plurimis, ingenti rubiæ tinctorum & pellium bovinarum copia, globis lapideis adeo rotundatis Natura, ut Ars non poſſit accuratius. Serpentes vaſtæ molis, ſed abſque veneno, progenerat. Urbium princeps eſt Havana, unde integra Inſula eodem nomine vocatur; ad illam regia claſſis coire ſolet, donec tempeſtas Anni felicem in Hiſpaniam trajectum pollicetur.*

Opida in utraque compluria. Caput Hiſpaniolæ γ *S. Dominicus* : Cubæ *S. Jacob*; in hac eſt *Havana* celeberrimus Americæ totius portus. *Jamaica* (1), quæ Europæis *S. Jacobi* dicitur inſula, implet Longitudine L mill. lat XX. Caput eſt *Sivilla* (2). Secunda ab hac eſt *Oriſtan*. Atque hæc brevis eſt Americæ univerſæ explicatio. 1

S. Dominici urbs. S. Jacob. Havana. Jamaica. Sivilla. Oriſtan.

(1) *Minor & Auſtralior quam Cuba. Cœlum ſalubre & temperatum. Solum optimum & probe cultum, diverſi generis animalibus, ſaccharo & goſſipio nobiliſſimo abundat; nec Auro prorſus vacua, inter grad. 17 & 18 & 4 min. lat. boreal. & long. 298 & 301 ſita. Cocao, Indico, Pipere, Cinamomo ſilveſtri, & Arboribus aliis diverſi generis ferax. Qui plura cupit, Hiſtoriam Imperii Britannici per* Oldnixon, *& Americæ per* Ogilvium, *conſulat.*

(2) *Hodie Metropolis Port Royal nominatur, terræ motu præhorrendo funditus pene everſa,* Junii 7^c 1692, *ſed indies reædificatur.*

C A P.

cem, Lignum Aloës atque *Cinamomum*, mittitque inprimis *Sacchari* immenſam copiam. *Auri* & *Argenti* Fodinis ac aliis *Mineralibus*, quæ ſunt cæruleo præcipuè colore, etiam eſt dives.

BUNONIS.

γ In opido (a) *S. Dominici* Archiepiſcopus eſt, reſidetque præſes Regius. *Villa Nueva, Cavana, Xaragua, S. Ivan Porto de la Plata*. (b) *Jamaica* Hiſpaniolæ verſus Occaſum adjacens, paucis abhinc Annis ab Anglis occupata eſt. Porro ad Americam Inſulæ (c) *Antillæ* ſeu *Camercanæ*, à Caribana verſus Septentrionem ſitæ, etiam *Caribum* appellantur *Inſulæ* : ubi inter cæteras, (d) *Margarita* à margaritarum copia ita dicta : *S. Trinidad, Oruba*, (e) *Barbados* ; *Martinico, Dominica, S. Crucis*, ubi Columbus offendit puerum quem exſectis teſtibus Canibali alebant, ut pinguioribus veſcereutur carnibus ; (f) *Borique* ſeu *Borica*, hodiè *S. Ivan*, &c. ob multitudinem inſularum, quæ in eo occurrunt mari, Hiſpani illud appellabant *Archipelagus*. A Cuba verſus Septemtrionem ſunt inſulæ (g) *Lucayæ* ſeu *Guanabani* & Gigantum inſulæ ; in quibus *Lucayo, Cigateo, Gatao, Ganima* & aliæ parum celebres. A Terra di Baccalos eſt inſula etiam (h) *Terra Nova* dicta, eandem fere magnitudinem habet quam Hibernia. Sub 59 gradum lat. jacet (i) *Drogeo* inſula deſerta, quæ ob crebra, quæ ibi viſuntur, ſpectra *inſula Diabolorum* nautis dicitur. Illuc aliquando femina Galla cum Amatore ſuo expoſita biennium & quinque menſes miſerrimè tranſegit : ſed demum liberata eſt.

REISKII.

1 Omnes Inſulæ quotquot inter Americam Auſtralem atque Hiſpaniam jacent, uno (k) *Antillarum* nomine quatuorque claſſibus comprehenduntur : Prima *Lucayes*, altera di *Barlo vento*, tertia *Caribes*, & quarta di *Sotto vento*. (l) *Lucayes* ab una omnium præſtantiſſima denominatæ, Bahama, Bimini, Guanahani, ſuis ſubſunt Regulis. Inſulæ (m) *Barlo vento* ſunt *Hiſpaniola, Cuba, Jamaica*, & *Boriquena*. (n) *Hiſpaniola* ſuo ambitu 150 milliaria, proventu, pecora, fruges, aromata, herbas medicas, puriſſimum aurum & metalla, ſtatu politico Hiſpanum regimen, & quaſdam gentilium Dynaſtias adhuc complectitur. Urbs *Domingo* ſaxeis mœnibus, caſtello, & propugnaculis munita ſedem Gubernatori & Archiepiſcopo Hiſpan. præbet : Huic Epiſcopatui quinque alia ſubſunt. (o) *Cuba* tamen fertilitate, aura temperatiori, & Havana portu munitiſſimo præſtat : Hoc enim veluti clave Americam Hiſpanis ſuis aperiunt, & cæteris nationibus occludunt, ut tutus ita claſſi auriferæ tranſitus præbeatur. (p) *Jamaica* ex A. 1605 in ditionem Anglicam venit, frumento, meſſe triplici ac æſtate continua quaſi felix. Sed (q) *Borichheniam* Hiſpani Morro Empimuda, caſtro munitiſſimo tuentur. Inſulæ (r) *Caribes* XXVIII, nec omnes tamen cultæ ; plures Europæis gentibus habitatæ, (s) *Marteniquo* Gallis ſubdita claſſem Belgicam A. 1674 hujuſque impetum propulſavit. Sed Anno ſuperiore proximo 1673 Belgæ à (t) *Curaſſow* Inſula expeditionem Gallicam fractam averterunt. Tabago inſula A. 1672 Anglis per vim dedita, per pacem A. 1674 ad Belgas denuo pervenit. (u) Inſula *S. Chriſtophori* Gallicis coloniis A. 1627 ſociarat Anglicas; eas tamen bello exorto A. 1666 iterum ejecit. Sic Martinica Gallico paret Imperio ex A. 1635 & coloniis per quinque regiunculas diſperſis. (x) *Guardalupa* ex A. 1635 Colonias Gallicas, & poſthac Belgicas recepit. (y) *Barbada* ſive *Barbados* ſubeſt Anglis, portu commodiſſimo, vicis & opido Bandabieno firmior. Inſula (z) Sumary æque Anglorum coloniis frequens. (aa) *Inſulæ di Sotto vento* ad oram jacent maritimam : Ex iis *Margareta* & *Cubagua* olim repertis unionibus celebres fuerunt, nunc admodum obſcuræ. (bb) *Terra Nova* (Terra Neuf) Canadæ oppoſita A. 1683 capta, hodieque cultui Anglico ſubſtat. Conf. Deſcript. Antillarum Gallica A. 1658 Roterod. edita ; Rich. Blome Deſcript. Americæ Anglicanæ, ſive provinciarum regi Anglico ſubjectarum Amſterd. A. 1688 Rich. Ligon. Deſcript. Barbados ; item Penſilvaniæ *Quakeris* relictæ provinciæ Deſcript. *De Inſulis natantibus Dæmoniorum, Canum, Muſcarumque* ; *item Inſulis fluviorum* Americanorum pluribus alii conferantur.

(a) S. Dominici op. (b) Jamaica. (c) Antillæ ſeu Camercanæ inſ. (d) Margarita. (e) Barbados. (f) Borique. (g) Lucaya inſ. (h) Terra Nova. (i) Drogeo ſeu Diabolorum inſ. (k) Inſulæ Antillæ quadruplices. (l) Lucayes. (m) Barlo vento. (n) Hiſpaniola. (o) Cuba. (p) Jamaica. (q) Borichenia. (r) Caribes. (s) Marteniquo. (t) Curaſſow. (u) Inſ. S. Chriſtophori. (x) Guardalupa. (y) Barbados. (z) Sumary. (aa) Inſ. di Sotto vento. (bb) Terra Neuf.

CAP. XVI.

MAGELLANICA. (1)

I.

Magellanica ſeu Terra Auſtralis incognita.

POrrò peractis duabus prioribus continentibus, reſtabat uti tertiam univerſi terrarum Orbis partem aggrederemur, illis amplitudine forſitan haud inferiorem. Verùm cum etiam nunc nobis incognita jaceat, nec conſtet, continens una, an plures in inſulas diſſecta ſit; nihil habemus in præſens, quod de ea huc referamus; niſi nominis brevem expoſitionem. Dicitur *Terra Auſtralis*, quia nobis ultima in Auſtrum verſus ſita eſt. Eadem *Terra incognita*, quia nemo ingreſſus. Denique *Magellanica*, quia Magellano primum conſpecta. *α* 1

(1) *De Terra Magellanica in Genere ſupra in Chica.*

BUNONIS.

α Ex terra in Auſtrali maritima loca innotuerunt, (a) *Terra del Fuogo*, (b) *Promontorium Terræ Auſtralis, Pſittacorum regio, Lucach, Beach, Maletur, Nova Guinea* cum nonnullis Inſulis. *Terra del Fuogo*, id eſt, *Ignis Terra*, à Freto Magellanico [*a*] alluitur; ab ipſo [*b*] Magellanico [*c*] ita dicta, quod noctu ibidem multos conſpexiſſet ignes [*d*]. Inſulam vero eſſe hanc terram docuit navigatio *le Maire*; ibi ſunt *Promontorium Naſſovicum, Sinus Mauritii, Inſulæ Barnefeld, Draki*, &c. *Promontorium Terræ Auſtralis* à Promontorio *Bonæ Spei* verſus Occaſum ſolis hybernum jacet. (c) *Pſittacorum regio* inde ulteriùs Ortum verſus ſita à Portugallenſibus ita dicta eſt, quod ingentes ibidem [*e*] vidiſſent Pſittacos. (d) *Beach regio* aurum habet, & *Lucach* regnum aromata; illa non longe ab Inſula Java remota ſunt. Mare quod inter haſce terras inſulamque Javam eſt, (e) *Lantſchidol* vocatur. (f) *Nova Guinea* ad Æquatorem ferè pertingit; num verò inſula ſit, an cum reliqua terra Auſtrali contigua, hactenus ignoratur. Inde verſus Auſtrum (g) *Nova* eſt *Hollandia*; ac porrò verſus Ortum (h) *Nova Zelandia*. A Nova Guinea ad Ortum crebræ occurrunt inſulæ, (i) *Iſabella*, (k) *Virides* ſeu *Salomonis* in mare Pacifico ob divitias ita dictæ; ſicut alteræ (l) *Tuberones* ſeu *Infortunatæ*, à Magellano appellatæ, quod neque homines, neque victum in iis reperiret: & (m) Inſ. S. Petri. Cæterum *Petrus Ferdinandus de Quier* terræ Auſtralis felicitatem, epiſtolâ ad Regem Hiſpaniæ datâ, deſcribit.

HEKELII.

[*a*] Cujus mentionem fecit *Hieronymus Benzo Mediolanenſis* Lib. I. *Hiſt. Novi Orbis*, c. 14. p. 58.

[*b*] *Ferdinando.*

[*c*] *Luſitano*, ſive *Portugallo.*

[*d*] Reperit a. hoc Fretum *Magellanus*, ſeu *Magellanus*, A. CHR. MDXX, quum ad *Auſtrum* ultra Æquinoctialem Plagam tres & quinquaginta gradus confeciſſet. Ex ea claſſe una Navis, VICTORIÆ nomine inſignis, Anno MDXXII, toto Orbe circumvecto, *Hiſpalim* rediit. Itaque ejus Nauclerus, *Joannes Sebaſtianus de Cano*, Scutum ſuum inſigni Orbis effigie, & his circum inſcriptis verbis: PRIMUS CIRCUMDEDISTI ME, nobilitavit. Vid. *Hieronymi Benzon*. Lib. III. *Hiſt. Novi Orb.* c. 6. p. 302.

[*e*] Seminibuſque inteſtos.

REISKII.

1 (n) Terra hæc polaris Antarctica, *h. e.* Arcticæ aut Septentrionali, quam ſupra vidimus, oppoſita ex ſitu verſus Auſtrum dicitur Auſtralis; ipſa vero incognita mari vicino, & Magellanico freto circumdatur, inculta hactenus & frigore intenſo aſpera. Orbi quidem noſtro veteri ad promont. bonæ fidei vel Novam Guineam proxima collocatur: Utrumque tamen fide nimis incerta, cum ad Novam Hollandiam propius abeſſe obſervatis ex recentiſſimis legatur. Hiſpani (o) *Civitat del Rey Philippe*, i. e. *Civitatem Regis Philippi* & quaſdam munitiones freto Magellanico vicinas exſtruere cœperunt: Sed præſidiis per frigora & famem necatis mutarunt animum. Etſi vero Ferdin. Mendez de Quire hanc A. 1505 ipſe adiit, aulæque commendavit Hiſpanicæ; parum tamen ea commendatio valuit. Nec Angli; (p) *Patagones* tantos aut homines giganteæ molis, ſed habitu ſibi pares aut ſimiles repererunt. *Terra del Fuogo, nova Guinea, Zembla, Jezzi*, & *Jucatana* apud quoſdam Geographos pro continentis partibus fuerunt; cum ſint Inſulæ. *Terra Beach Patagonum ſive Pſittacorum*, & *ipſa Magellanica* nautis recentioribus ignotæ, tabulas accuratiores ne quidem ſubeunt. *Groenlandiam* & *Frieſlandiam* inſulas, quales Geographi communiter deſcribunt, nemo diligentiſſimè quæſitas reperit. Groenlandia quidem ſæpè Chriſtiani IV Daniæ regis auſpicio indagata, & in Americam hinc ulterior excurſio tentata fuit; ſed irrito ſucceſſu.

(a) Terra del Fuogo. (b) Promontorium Terræ Auſtralis. (c) Pſittacorum regio. (d) Beach regio. (e) Lantſchidol mare. (f) Nova Guinea. (g) Nova Hollandia. (h) Nova Zelandia. (i) Iſabella Inſ. (k) Inſ. Salomonis. (l) Tuberones. (m) Inſ. S. Petri. (n) Terra polaris Antarctica. (o) Civit. del Rey Philippe. (p) Patagones.

ſucceſſu. Vid. Mart. Forbiſſeri, Martinirii, & Heinr. Siveri Groenlandiæ ac Terrarum Septentrionalium Deſcript. Hamburgi A. 1675 publicata. Addo heic amplius, 1° *immenſas* (a) *terrarum ſubpolarium voragines*, quibus mare ſub polo Arctico abſorptum, ſub polo rurſus Antarctico emergit. Hinc nautæ, ſi qui Spisbergam curſu attigerint, obſervârunt, naves ultra gradum LXXXII non progredi poſſe, nec lintres incautius evagatos rediiſſe: Contra in freto le Maire naves ultra LX gradum latitud. Auſtralis ob fluctus contrarios & aquoſos impetus non potuerunt progredi. Vid. Kircheri Mund. ſubterr. Lib. III. c. 2. ſeqq. 2°. (b) *noctem diemque per ſex menſes continuum*, quem terræ ſubpolares habent, nec ſcriptoribus priſcis, nec Plinio ignotum Lib. II. c. 75. De nocte ſemeſtri Voſſius dubitavit in notis ad Pomponium Lib. III. c. 6. ſtatuitque homines in luce perpetua verſaturos, ſi qui ſub polo vivere poſſunt. 3° (c) *ſtellam polarem utramque ſimul ſub ſphæra recta conſpicuam*, quam volunt Geographi eam non eſſe; niſi duobus ultra citraque gradibus emenſis. Sic Lerius in Navigat. Americ. ſentit, & Mandelſlo in Itinerar. c. 13. annotat ab ſeſe polum Arcticum non niſi poſt ſex gradus cis Æquatorem, & poſt octo gradus trans Æquatorem Antarcticum potuiſſe conſpici. Tantum in præſenti ſufficito, eſtoque. (1)

(a) Voragines ſubpolares. (b) Nox dieſque ſemeſtris. (c) Stella polaris utraque conſpic.

(1) Inter Inſulas Magellanicas Luytſius *numerat,*

1. *Madre de Dios*, i. e. *Matrem Dei, contra Littus Occiduum, inſulam amplam.* 2. *Los Evangeliſtas*, i. e. *Inſulas Evangeliſtarum ſeu Sorlingas, exiguas.* 3. *Contra Littus Auſtrale Apoſtoli Inſulam, exiguam.* 4. *Terram del Fuego*, i. e. *Terram Ignium, quia nocta multos ibi Ignes conſpexit Magellanus, dividitur a terra Magellanica freto Magellanico, intra gradum 296 & 312 longit. Pars Orientalior Terra Mauritii vocatur in Honorem Mauritii Arauſionenſis Principis. Nulla hic Colonia Europæorum.* 5. *Staten Landt*, i. e. *Ordinum Regio in honorem Ordinum Batavicorum adeo nominata.* 6. *Alias minoris momenti, ut Heremitens Eylant*, i. e. *Eremitarum Inſula, Inſulas de Goncalo, Berneveltii, Maria, Jeſus, Joſephus, Ilfonſo, & de Diego Ramires.*

FINIS.

I N-

Omnium Regionum, Populorum, Urbium, Locorum, Fluviorum, Montium, cæterorumque, quæ hoc continentur libro, memorabilium

LOCUPLETISSIMUS

INDEX,

ISQUE EMENDATUS ET AUCTUS.

A

A A fl. 94
Aach. 129
Aaly impoſtor 344
Aar ſ. arola. fl. 87. 89
Aaronis virga. 365
Abana fl. 374
Abaſſi & abaſſeni. 407
Alba Helviorum. 65
Abbas S. Galli. 88
Abdelmelech. 54
Abdera, Protagoræ patria. 274
Abdiæ ſepulchrum. 367
Abel ubi occiſus. 374
Abelfœdus Coſmographus. 342
Abellinum. 192
Abensberg. 120
Aberdonium vulgo aberdon & aberdain, academia. 110
Abiam fl. 317
Abiſo fl. 227
Abiſſini. 407
Abiſſinorum Rex. *ibid.*
regna. *ib.*
religio & ritus. *ib.*
Abnoba mons. 122. 281
Abo. 173
Aborigines in Italia. 202
Latini dicti. *ib.*
Abrenethea. 109
Abrenethium. *ib.*
Abrinca fl. 73
Abrotonum. 394
Abruzzo, ejuſque urbes. 222
Abſarus. 349
Abudiacum n. Fueſſen. 120
Abuſena, n. Abenſperg, *ib.*
Abydus ſ. abydo. 275. 278
Abydus Ægypti, n. abutich. 388
Abyla Herculis columna. 24. 398
Abyſſini. 400
Acábene. 376
Academia Ciceronis. 193
Academiæ Confœderatæ Belgicæ. 101
Galliæ, 85. Germaniæ 165. Hiſpaniæ 59. Hiſpaniæ in Belgio 101. Italiæ 224. Poloniæ 305. Scotiæ. 110
Acamanta. 382
Acanthus. 260
Acarnania. 246
ejus fl. 262
Acarnanes. 246
Accara regnum. 406
Accaron acron. 365
Accurſii patria. 213
Ace, ſ. acon, ſ. Ptolemais, n. accon. 307
Claudii Cæſaris colonia. *ib.*
Acerræ ſ. acerra. 194
Achæi. 256
Achaja propriè dicta. 247 ejus regiones ſ. partes, urbes. *ib.*
Acharnæ vicus. 255
Achaicum mare. 26
Achelous fl. 251. 262
ortus. *ib.*
achello. 276
achem Sumatræ regnum. 334
acheron fl. ubi periit alexander Epiri rex. 198.
acheron Græciæ fl. 262
acherontia ſ. acirenza. 195. 222
acheruſius lacus ſ. acheruſia palus. 193
achilles in gynæceo. 265
dictus a Chirone centauro. 264
ejus patria. 257
ſepulchrum. 355
achilles Statius. 338
aciliſene. 349
acinacæ. 339
ackyrgil caſtell. 109
acmodæ Farrera inſ. 110
acqui ſ. aich, olim aquæ Statiellæ 211. 176 & acqs, olim aquæ Tarbellæ. 66
acra mons. 366
acradina Syracuſarum pars. 226
acragas. *ib.*
acritas prom. 249
acroathon op. 264
acroceraunii. 263
acrocorinthus arx. 247
acronychus occaſus. 42
acronychus ortus. *ib.*
acronychum ortum & occaſum inveſtigare. *ib*
acronychum & Coſmicum occaſum invenire. *ib.*
acropolis arx. 255
actiolinus tyrannus ubi mortuus. 210
actiſanus Rex Ægypti naſi mutilatione multavit ſontes. 482
actium op. & prom. ad quod victoria auguſti. 246
adam. 123
adamus, i. e. Mannus. 113
addua ſ. adda fl. 199
ejus fons. *ib.*
adea reg. 412
adel reg. *ib.*
adelwardus Epiſcopus. 153
aden reg. & urbs. 380. 381
adiabene. 342
adiazzo. 232
adelbegian mons. 343
adirbeitzan. 345
adonis fl. 372
Adorf, 161
adermouth head. 109
adramyttium. 355
adraſtii campi. 356
adria ſ. atria, n. adri. 178
adriani mons. 48
adrianopolis. 277
adrianopolis Cœleſyriæ. 375
adrianus Metius. 34
adriaticum mare. 26
ſinus. 25
adrinza. 342
adrumentum n. Mahometa. 394
adverſa. 221
Æas fl. 263
Æbuſæ inſ. 110
Ædeſſæ. 259
Ædui ſ. Hedui. 68
Ægades inſulæ, ad quas claſſis Punica victa. 226
Ægæa ſeu Ædeſſa, 259. a Carano capta, *ibid.* ubi regum tumuli. *ib.*
Ægæum mare. 26. 251. 265
Ægyalus fl. 247
mons *ib.*
Ægialæus mons. 248
Ægida. 179. 206
Ægina. 266
Æginetæ Myrmidones. *ib.*
Ægyptus, ejus limites, magnitudo 386. diviſio, 387. populi, urbes, regiones. 386, 387. incolæ. 390
Ægyptus unde dicta. 386
Ægyptus nova, ejus domini, incolæ, diviſio, urbes. 400, 401. a Selimo ſubacta. 390
Ægyptus ſuperior, inferior. 387
Ægyptii vetuſtiſſimi, diſciplinarum inventores, 390. fuere ſub Regibus Æthiopibus, Perſis, Macedonibus, Romanis, Saracenis, Sultanis, hodie ſubſunt Turcæ. *ib.*
Ægyptiorum mores. 390, 391. antiquitas, 390. Dynaſtia multiplex. *ib*
Ægyptium mare. 27
Ælholm. 165
Ælia ſ. adrianopolis. 277
Ælii antonii patria. 57
Æmathia ſ. Macedonia. 259
Æmathiæ proprie dictæ oppida 258 fines. 259
Æmathia unde dicta. *ib.*
Æmathius Rex. 258
Æmiliani tropæa. 64
P. Æmilii per Macedoniam victoria. 261
Æmonia. 256. 284
Æmus mons. 277
Æneas, locus quo periit. 187
Æneæ Silvii patria. 214
Ænipons. 140
Ænona. 241, 242
Ænus fl. 120. 122
Ænus ſeu Æneum op. 275
Æoliæ inſulæ. 227
Æolis, ejuſque urbes & ſitus. 358
Æquator, 6. 33. 43 ejus officia. 6
Æquator unde ap. veteres dictus, *ib.* quot gradibus diſtet ab utroque polo. *ib.*
Æqui 188. eorum origo & fines. *ib.*
Æquinoctia. 6
Æquinoctialem altitudinem invenire. 41
Æquinoctialem occaſum & ortum oſtendere. *ib.*
Æquinoctialis circulus. 6
Æquinoctialis hora. 38
Æquulanum. 194
Æria. 271
Aeris ſphæra. 2
Ærithica. 350
Ærola op. 192
Æria ſ. Cyprus. 382
Æſarus fl. 198
Æſchylus. 255
aeſchines. *ib.*
aeſculapius Epidauri. 250
aeſepus fl. ejuſque ortus. 356
aeſernia. 192
aeſis fl, & op. 185. 216
aeſopus Phryx. 355
aeſtii eorum ſedes. 114
aeſtivus ortus. 16

aeſtivum

aeſtivum ortum ſolis ſolſtitialem oſtendere. 41
aeſtræi eorumque oppidum. 251
aeſtræum. *ibid.*
aeth. op. 70
aethalia inſ. 183
aethiopia Exterior ſeu Inferior 410. ejus limites & regiones. Interior ejus termini & magnitudo. 406, 407
aethiopia ſub Ægypto, ejuſque ſitus & unde dicta. 399
aethiopum color unde, & origo duplex. *ib.*
aethiopia Hiſpano ſubjecta. 54
aethiopicus oceanus. 22
aethiops, Vulcani filius, à quo aethiopes. 399
aethræa ſ. Rhodus. 383
aerii victoria. 72
aetinium. 256
aetna mons, in quo periit Empedocles. 227
aetoli. 251
aetolia, *ib.* ejus limites & urbes & 252
aetulane. 350
afacus ol. Taphræ. 394
africa 31 eadem Libya dicta, ejus magnitudo, nomina, limites, 385. regiones 386. Eadem non omnis veteribus cognita, 385. tripliciter ſumta. 386
africa minor ſeu proprie dicta, ejus fines, fluvii. 393. populi, urbes, *ib.* coloniæ. 400
africæ longitudo, latitudo. 385
africæ inſulæ 412. incolæ 400 ſtatus politicus. 393
africum mare. 27
africus der Sudweſtenwind, 17
africi proprietates. *ib.*
agades regio. 407
aganippe fons. 253
agareni ab agar dicti. 380
agaris fons. 364
agaſimba. 411
agathocles Syracuſis. 226
agathyrſi. 283
agdenite. 338
agendicum. 68
ager Soritanus. 49
aggeroa. 167
aggershuſia. 170
agias Laura, ubi Zonaræ monumentum. 264
agnomium. 223
agra urbs. 328. 333
agri Romani natura. 218
agria. 236
R. agricolæ patria. 101
agrigentum, ubi Gellia opulentus. 226. 229
agrippinæ Colonia. 73
aggrippæ palatium. 366
agyrium, Diodori Siculi patria. 227
agyre. 229
ahuſium. vulgo ahuys. 168
ajacium. 232
ajana. 407
ajazza. 362
aich ſ. acqui. 176
aichſtadium. 136
aine Floridæ fl. 419
aiſcha fl. 136
aix. 65. 84
aken. 129
akera fl. 155
alabanda, apollonii rhetoris patria. 357
alandia inſ. 173
alani. 283
alaricus Gothorum Rex in Italiam movet, mortuus. 203
alatrium. 288
alava prov. 59
alba. 191
Fucentis captivorum cuſtodia *ibid.* Græca 234 & 282 ubi Joh. Hunniades Mahomedem profligavit. 234
Helviorum. 65
Julia. 284. 286. ubi Gymnaſium. *ib.*
Longa. 187. unde dicti albani. *ib.*
in Marſis, unde albenſes. *ib.*
Pompeja. 176. 208
Regalis. 237
albania aſiæ. 347
ejus urbes & limites. 348
albana opp. *ib.*
albania Græciæ. 269
ejus diviſio & oppida *ib.*
ejus metropolis. *ib.*
albania ſuperior & inferior. *ib.*
albani agri felicitas. 217
albaniæ metropolis. 261
albanopolis. *ib.*
albanus fl. 348
albardaoſia regio. 419
alben fl. 205
albenga. 176
Iſula de albengo. 212
albertus I. auſtriacus. 87
albertus marchio primus Pruſſiæ dux. 303
albigeois. 65
albia nova. 421
albion inſ. 102
albis fl. 121. 158
albium ingaunum. 176
albium intemelium. *ib.*
albocenſii. 284
alboinus Longobardorum rex Italiam invaſit. 203
albona, Matthiæ flaccii patria. 206. 241
albret. 66
albretanus Navarræ rex excommunicatus. 56
album mare. 25
alburgium Epiſcopatus. 167
albufera lacus. 56
alcair nunc Cairum. 388
ejus magnitudo, patriarcharum ſedes. *ib.*
alcala de Hennares. 50. 59
alcamum. 229
alcazera. 404
alchabyr. 514
alchai mons. 319
alcol ſ. cullis. 396
alcibiades. 255
alcippo. 269
alcmaer. 97
aldenburgium. 161
aldinelli. 360
aldradina regio. 245
aldrovandus medicus. 216
alencon. 79
alepo nunc Magog. 375. 381
aleria. 232
aleſſia. 241
aleſo. 242
aletium. 195. 221
alexander ab ales. 108
alexander Epiri rex periit, 198
alexand. Macedoniæ rex. 253
alexand. M. Indiam ingreſſus. 259
alexandri VI. patria. 56
alexandri VII. patria. 214
alexandri Troas ſ. alexandria. 355
alexandri M. Victoria. 29
alexandria. 210
alexandria ad arium fl. 340
alexandria in arachoſia. 339
alexandria Ægypti. 387 à Democrate mathematico condita *ibid.* Serapidis templo, ſcholâ, bibliotheca, multiſque viris claris nobilis. *ib.*
alexandria Oxiana. 314
alexandria tertia. 313
alexandria ultima. 314
alexandrinus patriarcha. 279
alexandriola ſ. alexandreta. 373. 381
alfa ſ. alba. 65
alfeldia ad Leinam. 165
alfeo fl. 227
algarbia. 59
algidum n. Selva d' algieri. 188 ubi Æquorum clades, & Lucius Virginius militabat. *ib.*
algiers. 397
algier. 403
algoja. 134
aliacmon fl. 259. 263.
alicante portus. 56
alicanta. 59
aliduli. 375
aliſi. 192
alkai mons. 313
alkmaria ſ. alkmaer. 97
alla fl. 304
allanthakia 301. ejus op. *ib.*
allemanni Gallorum colluvies, eorumque ſedes. 118
Allendorf, ubi Salinæ. 156
allera fl. 151
allia fl. 182
allique aguada. 380
allobroges. 64. 70
almacarroni caſtellum. 56
almaſin. 49
almeloo. 100
almene op. 246
almeria. 48. 57
almopes eorumque op. 261
almus mons, eundem vineis conſevit Probus Imper. 234
alonefus inſ. 265
alorus. 261
alorus. fl. 263
alpes, earum initium & finis. 200
Carnieæ. *ibid.* 233
Cottiæ. 200
Dalmaticæ. 201
Grajæ. 200
Juliæ. *ib.*
Maritimæ. *ib.*
Noricæ. *ib.*
Pannonicæ. *ib.*
Penninæ. *ib.*
Rheticæ. *ib.*
Tridentinæ. *ib.*
Ultimæ. *ib.*
alpeſtris Dacia. 284
alpheus fl. ejus ortus. 248
alphonſus VI. Caſtellæ Rex. 54
alphonſus, primus Portugalliæ rex. *ib.*
alphonſi Caſtiliæ regis ſepulcrum. 56
alphonſi regis tabulæ. *ib*
alſa Inſ. & fl. 165. 167
alſatia 86. 120 ejuſque limites & diviſio. 132
alſatia Inferior & ſuperior. *ib.*
alſen inſ. 150
alsfeldia. 156
alſium opp. 183
Alſleben ad Salam 163
alſoa. 170
alſtera fl. 150
altanus. 18. 17
altenau in Grubenhagen. 164
Altenburg arx. 135
alterumbres. 10
altinum. 178
altitudinem æquinoctialem invenire. 41
altitudinem maximam ſolis ſ. ſtellæ invenire. *ib.*
altitudinis quadrans. *ib.*
altmula. 139
altorf 39 & academia. 68. 165
altorfium. 138
altſol. 236
alva. ſ. alba. 58
aluta die Alt, Olt fl. 284
alverni. 67
alveus globi. 32
alvona. 241
alvredus Saxonum rex. 107
alyda. 355
Rio des ama. 424
amadoca palus. 114
amadabad. 328
amalchium mare. 22
amagria, amak Inſ. 168
amal. 156
amalfi opp. 220, 221
amalfried. 156
amand. 70
amantea. 197
amantea munita. 223
amanus mons. 363
amanus portus. 50
amapaia. 423
amara mons & arx. 409
amardus fl. 343
amaruſa. 340
amaſi, Strabonis patria. 352
amaſis fl. 152
amaſtris. 353
amathus urbs. 362
amathuſia. *ib.*
amazones Sauromatæ. 312. ab iis condita Epheſus *ib.* in Cappadocia 352. ad Hyrcanum mare: in Libya 312. in america 422 in Monomotapa, 411 in Æthiopia. 408
amazones adhuc ſuperſtites. 347
Rio de las amazones. 312
amazonum mare. 27
ambantæ. 339
amberga. 138
ambian reg. 409
ambiancantiva. 408
ambiani. 69 & 353
ambianum, ſtratagemate captum. 80
ambitus ponti. 27
ambitus terræ. 15
ambonia inſ. 336
ambra ubi inveniatur. 561
ambra fl. 139
ambracia op. 246
ambracius ſinus. *ib.*
ambriſus fl. 410
ambrones. 72
ambronicus pagus. *ib.* 87
ambroſius Diaconus. 387
D. ambroſius Epiſcopus, 180
amelandia Inſ. 100
amelburg. 155
amelia. 185. 218.
amelsfeld. 282
ameria ſ. amelia Roſcii

cii patria. 185. 218
america inſula. 30
america an veteribus fuerit cognita 28.416 unde dicta ib. ejus fines, magnitudo 416 eam ingrediuntur Portugallenſes. 425
america meridionalis, ejus magnitudo, regiones & fluvii.422 ſeq.
americæ inventores, 416 partes, 422 ſtatus politicus. 417
america ſeptentrionalis, ejus magnitudo, diviſio, ib.
americus Veſputius, ejus patria 213 navigatio. 29
amerſtordia ſ. amerfort. 90. 98.
amiens. 70, 80.
amiſius ſ. amiſia fl. 121
amiſus. 353
amiternum Saluſtii patria. 186
amma fl. 72
amedoca. 114
amona. 234
ammonis oraculum. 392
ammon urbs, & templum, ib.
amorgus patria Simonidis poetæ. 267
amorrhæi. 363
amphaxitis regio ejusque urbes. 260
amphictyonum conventus. 251, 253
amphilochi, ſeu amphilochia. 246
amphimalus ſinus. 273
amphinomi & anapiæ pietas. 225
amphion Thebarum conditor. 253
amphipolis. 343
amphiſcii biumbres. 91. 36
amphiſſa. 252
ampſaga fl. 395
amra. 153
amrœm inſ. 166
amſtela fl. 96
amſtelodamum novum. 101
amſterodamum. 96
amu fl. 317
amuſium. 32
amyclæ Caſtore & Polluce celebres. 250
amyclæus mons. 263
amyclanus ſinus. 190
anabas regio. 423
anactoria urbs. 350
anacharſis Scytha. 280
anadole, ejusque provinciæ. 351
anaſia. 404
anagnia. 185
ananes ſeu anamani, eorumque ſedes. 180
anapus fl. 227
anas fl. 45
anatequa. 419
anatolia. 254, 268
anaunia ſ. anomium. 177
anaximandri phyſici monitum de terræ motu 263 ejus patria. 358
ancalitæ. 103
anchiala. 362
anchialus. 276
anchiſæ ſepulchrum. 226
ancobarites. 376
ancona 175. 190. Judæorum receptaculum. 216
anconitana Marchia.204 216. ejus urbes ibid. fertilitas. 218.
ancyra, ubi concilium. 352
andaluſia 57. unde dicta. ib.
andaluſia nova. 49
andegavi. 68
andegavum 81 academia. 83
andegavenſes Galli reges Neapolitani. 219
anderidum. 65
Andernach, 71
Anderſchow, 168
Coſta de anderotte. 406
andes peruviæ pars. 424
andes vicus ad Mantuam. 180
andomatuum. 72
S. andreæ fanum 109, 110. mons, 164. munitio ſ. fort S. andres. 99
D. andreæ apoſtoli martyrium 247 patria.369
S.andreæ monumentum. 74
andreas Tiraquellus. 80
S. andero. 59
andresberg. 164
S. andreæ academia. 110
andriace. 360
androgynus natus. 185
andromeda belluæ marinæ expoſita. 366
andrus, eò legatus Themiſtocles. 266
anſiloca. 246
S. angeli civitas. 222
Fanum S. angeli. 206
Civita di S. angelo. 191
Monte di S. angelo. 201
Mons S. angeli. 222
angeli Politiani patria. 213
angelus de Ubaldis. 182
angelorum civitas in. Vacipula. 421
angerianus Comitatus. 204
angermunda. 148
angiers. 68. 81
angili ſ. angly. 115
angleria comit. 210
anglefei inſ. 108
angli Tyranni maris. 103
anglia 102 & ſeqq. unde appellata, ejus fines & promont. diviſio 106. ſ. comitatus 107. archiepiſcopatus & Epiſcopatus. ib. cœli ſolique natura 102. populi ſtatus hodiernus. 107. Bartholomæus anglicus. 108
angliæ rex fidei defenſor. 79
ejus vexillum ſ. ſtandartum. 103
anglicum milliare. 20
anglorum hodiernorum mores. 102
anglorum in Britanniam adventus. 105
anglorum navigatio in Indiam. 29
angola. 411
angolema novæ Franciæ. 418
angote. 408
angouleſme. 67
l' angoumois. ib.
angra op. Terceræ. 413
angria. 153
angriæ ducatus. 152
angrivarii eorum ſedes. 117
angubio. 185
angulus op. 191
angulus poſitionis. 35
anguri & angara urbs. 352
anguſia. 109
anhalt arx. 163
anhaltinus principatus, ejus limites & opp. ib.
anian regnum & fretum. 282. 310
anicium. 65
anio fl. ejuſque ortus. 88
anio tres lacus in Tyberim deferens. ib.
anjou. 88. 79
aniſus fl. 142
anklam. 149
annaberga. 160
annæ Perennæ antrum. 187
annæ perennæ fons. ib.
annæ Pontificis domicilium. 366
annibal ad Brutios compulſus. 197. 200
annilex. 420
anout inſ. 167
anſhelmus Epiſcopus. 118
anſibarii eorum ſedes. 117
anſidonia. 183
anſlo. 170
anſpach arx. 136
anſpachienſis Marchio. ib.
antæi regia. 348
antandros op. 355
antaradus. 371
antarcticus circulus. 9
polus. 4
antemnæ. 188
antenor. 177
anthedon opp. 365
anthemuſia. 375
antiates Piratæ. 188
anticyra op. & inſ. ubi Helleborus, quo Druſus ſanatus. 252
antichthones. 10
antigonia. 245. 260
antigone. 246
antigonus. 365
antigonia ſ. Mantinea. 294
antilibanus mons. 372
antillæ ſ. Camercanæ inſ. 423. 562
antiochene ſ. Seleucia, ejus opp. & fines. unde dicta. 372
antiochenorum templorum ſitus contrarius. 373
antiochia magna. ibid. Epidaphnes, hodie antachio, apoſtoli Petri ſedes, ibi primum Chriſtiani dicti fideles, Synodus celebrata, ib. ubi Patriarcha. 279
antiochia americæ. 423
antiochia Cariæ. 357
antiochia Mygdonia. 376
antiochia Margiana. 340
antiochia Piſidiæ. 361
antiochia ſ. Edeſſa. 376
antiochia Epidaphnes. 372
antiochi Epiphanis arx. 366
antipas. 85
antipodes 10. eorum inveniendorum ratio. ibid. 36
antipyrgus mare. 387
antirrhium. 252
antitaurus. 349
antium. 188. Cap. de anzo prom. ib.
antium Thraciæ. 276
antœci 10. 36. eorum inveniendorum ratio. ib.
antonellus Mamertinus Pictor. 229
antonia arx. 365
antonii Navarrei interitus. 80
antonini Pii patria. 187
murus in anglia. 105
antonini Veri interitus. 178
S. antonio Inſ. 413
antra. 496
antverpia ſ. antorf Marchionatus. 94
antverpia Brabantiæ urbs primaria. ib.
anvergne. 79
anverla. 221
anxanum. 191. 222
anxur. 188. 217 ubi Jovis templum. 188
anzicana regio. 411
anzitene. 349
Capo d' anzo. 188
aonia ſ. Bæotia. 253
aoſta. 175. 177, 208
aous fl. 263
apalche. 419
apamea, apami. 553
apamia. 373
apamia Cibotus. 355
apamia Cœlelyriæ. 375
aparctias. 18
apelby. 108
apeliotes. 18
apellis patria. 267
apenninus mons, ejus initium & finis. 181. 201.
apenrade. 150. 167
apis Ægyptiorum numen. 391
apis vicus. 389
apollinis Clarii fanum & oraculum. 267
apollinis oraculum Pataræ. 360
apollinis natale ſolum. 266
apollo Clarius. 267
apollo Cirrhæus & Pythius 252. Iſmenius. 254
apollonia 259 ubi Sylla Satyrum cepit. ibid. literarum ſtudiis floruit. ib.
apollonia Ægypti. 393
apollonia magna ad Pontum. 276
apolloniatis. 342
apollonii Tyanei patria. 352
apollonius alabandenſis rhetor. 357
apollonius Rhodius. 384
appenzel. 83
appia via. 189
appianus. 358
appion Grammaticus. ibid.
aprutium 204 ejuſque urbes. 222
apſalus. 261
apſus fl. 263
apuglia piana ſ. apulia plana. 222
apuli 175 eorumque oppida & fines. 194
apulia ſ. apuglia, ejus partes, opp. & fines. 222
apulia proprie dicta. 194
apuliæ & Calabriæ dux primus Rubertus. 219
apulum Daciæ. 294
aqua. 2. 25
aqua pendens ſ. aquula. 215
aquæ auguſtæ. 60
aquæ Helvetiæ. 89
aquæ Staticllorum. 211
aquæ [illegible]. 21
aquæ Cæretanæ. 182
aquæ ſ. acqui Merulæ Patria. 211
aquæ Grani. 129
aquæ Piſanæ. 183
aquæ Rutenarum. 183
aquæ Sextiæ. 65. 84

I N D E X.

Aquæ Sinueſſanæ ſalutiferæ. 201
Aquæ Terracinenſes. 188
Aquæ Statiellæ. 176
Aquæ Stilianæ 182
Aquæ Tarbellicæ. 66
Aquæ Volaterranæ. 176
Aquadolce, fl. 277
Aquania. 212
Aquarum viventium fons. 371
Aquenſe Parlamentum 79
Aquenſis civitas 84. Comitatus. *ib.*
Aqui. 176
Aquila 186. munita. 222
Aquileia 178. Ruffini patria *ib.* & 207. ab attila everſa à Narſete reſtaurata. *ib.*
Aquilejenſe mare. 25
Aquilejenſis Patriarchatus Venetias tranſlatus. 224
Aquilo. 17
Aquilonaris polus. 4
Aquinum 189. 221. Thomæ aquinatis patria. 237
Aquiſgranum. 129
Aquitania. ejus termini, & unde dicta. 66. 67
Aquitania Cæſariana. 66
Aquitanicus oceanus. 32
Ara Ubiorum. 73
Arabægyptii. 387
Arabes 378. eorum mores. 409
Arabia op. 379. & ſeq.
Arabia ejus fines, magnitudo, diviſio, unde dicta. 378
Arabia Petræa, ejus fines, urbes & natura ſoli, in qua populus Iſraëliticus exſulavit. 379
Arabia deſerta, nunc arden, ejus fines 379 natura ſoli, populi, eorumque Mores. *ib.*
Arabia felix, n. ayaman, ejus ſitus, fl. populi & urbes. 379. 380
Arabica Ægyptus, 387
Arabicum mare. 22
Arabicus ſinus. 23
Arabiæ montes. 372
Arabis ſ. Arbis. 338
Arabum leſica. 20
Arac. 340
Archie. 333
Arach ſ. Petra deſerti. 379
Aracham ſeu arachan. 333
Arachoſia, ejus populi, limites & urbes. 339
Arachotus, urbs, lacus & fl. 339
Aradus ſaxum ingens. 371
Aradus inſ. & op. *ib.*
Aram in Syria quadruplex. 363
Aramæi l. Syri. 363
Araoan. 405
Araris vulgo la Saone fl. 72. 75. 86
Aras ſeu arisbar fluv. 346
Arati patria monumentum. 362
Aravano. 350
Arauſio. 65
Aras. 348
Araxis fl. 341
Araxes fl. 348
Araxum prom. 248
Arces turribus notantur in mappis. 44
Arays op. 398
Arbela vicus ad quem Darius victus. 342
Arbelitis. *ib.*
Arbis urbs. 338
Arbitæ pop. 338
Arbogaſti interitus. 64
Arborea. 231
Arca fœderis. 365
Golfo de arcadia. 268
Arcadia regio. 247. 294. 268
Arcanum Q. Ciceronis prædium. 189
Arce, olim arx, Volſcorum opp. *ib.*
Arce, arcen ſ. arecen caſtellum arabiæ. 379
Arceſilas academicus. 356
Archangeli op. 308
Archangelo emporium. 24
Archelai exilium. 64
archiducatus auſtriæ. 126
archidux auſtriæ. *ibid.*
archiepiſcopatus angliæ. 107
Candiæ. 273
Galliæ. 79
Hiſpaniæ. 54
Hungariæ. 238
Germaniæ. 165
Italiæ. 224
Siciliæ. 230
Poloniæ. 305
Scotiæ. 110
archimedes Syracuſis. 226
archilochi poëtæ patria. 266
archipelagus. 26
archiepiſcopus Salisburgenſis. 126
archipelagus americæ. 605
archipelagus Sanct. Lazari. 22. 333
archytas Tarentinus. 195
arcinum nemus. 187
Dianæ arcinæ lucus. *ib.*
arcona. 149
arcticus circulus. 8
arcticus polus. 4
arcyra mons. 380
ardalio fl. 396
ardavat. 328
ardea. 188
ardebil ſeu ardovil. 346
arden ſeu arabia deſerta. 379
ardermouth head promont. 109
ardra regnum. 406
arduenna ſilva. 75
are fl. *ib.*
areciſes. 561
arecomicæ Volcæ. 65
arelate. 65. 77. 84
arelatenſe regnum. 77. 79
arelatenſis regni partes. 77
aremorica, 66
arenacum ſeu arnhem. 99
arensbœca. 150
areopagus. 255
areopagita Dionyſius. *ib.*
arequipa. 424
ares. 338
areta ariſtippi filia. 393
areta rex arabum. 379
arethuta fons 253. lacus 376.
aretium 182. 213. Guidonis Muſici patria. 214
arezzo. 182
argæus mons. 351
Capo di argentera. 231
argenteus Braſiliæ fluv. S. Rio de Plata exundans. ejuſque appellatio. 391
argentinenſis Epiſcopatus. 126
argentoratum 73. academia. 132. 165
argentoratenſis Epiſ. 165
argentarium prom. 183
argeſſa. 174
argeſtes. 18
argia ſ. argolis 247. 250. 268
argiro caſtro. 245
argiva Juno. 250
arglas portus & op. 112
argo S. argos 268. navis 257
argolicus ſinus. 246
argolis. 250
argon op. 319
argos Hippium 194. ubi Pyrrhus periit. 258. 256
archos amphilochium. 246
argos Æmoniæ. 256
arguin in africa. 101.
argurippa. 194
argylla. 182
argyropolis ſ. villa de la Plata. 424
argyruntum. 241.
arhuſium Epiſcopatus. 167
aria urbs & regio, ejus populi, urbes & fines. 340
ariano. 192
ariaſpe. 338
aricia. 187
aricinæ Dianæ lucus. 187
aricinum nemus. *ib.*
ariæ Montani patria. 57
arietis ſignum. 33
Petrus ario. 423
arimaſpi. 283. 338
arietis frons promont. 287
arimai Scythæ. 311
arimiog fl. 184
ariminum. ſ. Rimini *ib.* 216
ubi Synodus, & ejus amnis. *ib.*
arisbar ſ. aras fl. 346
ariſtarchus. 294
ariſtides. 255
ariſtippi patria. 393
ejus naufragium, *ib.*
ariſtomenis patria. 248
ariſtonis patria. 266
ariſtophanes. 255
ariſtophyli. 339
ariſtotelis patria, 261. mors. 265
ariſtus. fl. 277
arles fl. 340
arles op. 65. 84.
arleux. 70
armacana urbs. 112
armactica urbs. 348
armagh. 112
armalauſi. 118
armauria. 349
armendag mons. 353
armenia major, ejus diviſio, fines, fluvii, regiones, populi, urbes. 349
armenia minor, ejus fines, regiones, Præfecturæ, fl. urbes. 350
armeni mercatores. 349, 350
armeninus. 349
armentiere. 70
armignac. 66
arminia fl. 184
arminii victoria. 117
armiro, Golfo de armiro, 269
armozæi. 338, 346
armua ſ. ardalio fl. 396
armuſiæ reg. 346
armuza. 338. 346
arnaut. 269
arnalauſi. 118
arnobii patria. 396
arnruchte. 153
arnsburg. 154. 166
arenſperg Comitatus. 154
arnſperga. 153
Arnſtadt, 157
arnſwalda. 148
arnus fl. 199
aroæ. 167
aroë inſ. 150
arola fl. 72. 87
aroſia op. 172
aroteres Scythæ. 280
arpi. 194
arpy. *ib.* 283
arpinum Ciceronis patria. 189
arquadum vicus, ubi Petrarchæ ædes & ſepulchrum. 178
arrabo. 234. 237.
arrago fl. 55
arragonia. 50. 228. regnum. 54
arragonia unde dicta. 55
arragonenſes Hiſpani reges Neapolitani. 219, 231
arragonenſes Siciliæ domini. 219. 228
arrapachitis. 342
arras. 70. 93
arribantium. 280
arria inſ. 168
arroe. 169
ars Navigandi 44 quid in ea obſervandum. 33. 34
arſaces Parthorum dux. 344
arſacia. 343
arſchotium ſ. arſchot. 95
arſea. 349
arſia. fl. 179. 240
arſitis. 340
arſinœ in Lycia, olim Patara. 360
arſinœ urbs Ægypti. 388
arſinœ ad Nilum. 392
arſinœ ad ſinum arabicum. 392
arſuli. 188
artabrum prom. 225
artaniſſa op. 348
artatus fl. 241
artaxata ſ. artaxia. 349
artaxerxes. 344
artemita. 349
artemidori patria, ubi S. Johannes docuit. 359
arteſia. 93
arverni. 67. 76
arvonia. 106
arx op. 189
arx imperialis. 222
arzila, Zelis ſeu Zilia 398
arzilla. 404
arziri ſ. aſſyria. 342
arzirum op. *ib.*
arzus fl. 277
asburg. 154
aſcalon Semiramidis patria. 366
aſcania palus. 353
aſcaniæ Comitatus. 163
aſcanius fl. 353
aſchenazes. 123
aſcenſionem ſolis rectam & obliquam invenire. 36, 37.
aſciburgium ſeu aſchenburg. 131. 154.
aſcij. 9. 36
aſcalæ gentis ſedes. 58
Aſchaffenburg, 131
aſclepiades medicus Pruſſiæ. 353
aſcoli. 190. 195
aſcra Heſiodi patria. 253. 264. 354
aſculum, apulum ſeu aſcoli. 190. 194
aſculum ſ. auſegli ducatus. 222
aſculum Picenum. *ib.*
asdod. 366
asga. 404
aſia unde dicta, fines, magnitudo 31. 310. diviſio antiqua & nova

va 311. ejus limites inter Europam 32. varia imperia 344. nobiliſſima terræ pars. 310
aſiæ diviſio & partes, Imperia, regna & Principatus. 311
aſia minor ſ. proprie dicta, ejus partes, termini, regiones. *ib.*
aſia Nympha. 310
aſia intra Taurum & extra Taurum. 361
aſiatica Græcia. 312
aſinæus ſinus. 294
aſinæ op. 294
aſinii Pollionis filius qui natus riſit. 241
aſiſium. 185
aſius Lydi filius. 310
askenaz, askenazim. 123
aſna ſ. Syene. 388
aſinſum ſ. aſſens. 246
aſopus fl. 253. 263
aſpendus ſ. aſpendum, unde aſpendius citharista. 361
aſperum mare. 22
aſphaltites lacus ſ. mortuum mare. 367
aſſen cœnobium. 100
aſſens. 246
aſſiſi. 185
aſſiſium S. Franciſci patria. *ib.* 218
aſſores ſ. Flandricæ inſ. 413
aſſorus. 227
aſſum prom. 265
aſſumbejus. 345
aſſyria, ejus regiones, populi, fluvii, urbes, limites. 342
aſſyriorum imperium in aſia. 344
aſta, aſte, ſ. aſti, 176. 208
aſtabeni. 340
aſtabores Nili alveus. 391
aſtahoros. 408
aſtapus. fl. 391
aſtaveni. 340
aſtaunites. 349
aſtacenus ſinus. 353
aſter ſagittarius. 257
aſteriſmus quid. 43
aſteriſmorum in zodiaco & extra eundem numerus, eorundem que denominatio. 43
aſtigi n. Ecija 51
aſtorga. 59
aſtracam urbs à Moſcovitis expugnata. 316
aſtracenſes Tatari. 316
aſturia 50. 59. ſeq. ejus diviſio. *ib.*
aſtures. 50
aſturcones equi. 59
aſturia de Santillana. *ib.*
aſturias. 50
aſturica n. aſtorga. *ibid.* 51. 59
aſtuſapes Nili alveus. 391

atabalus ventus. 18
ataburus mons. *ib.*
atabyria ſ. Rhodus. 393
atalanta inſ. 263
atalio mons. 376
atelia. 194
ater mons. 395
aternum op. 223
aternus fl. 190
ateſte. 178
ateſtini cardinalis hortus. 217
athalim. 319
athanaſius. 387
athaulphus Gothorum rex, in Galliam conceſſit. 181. 203
athenæ à Cecrope conditæ, multorum clariſſimorum virorum parens, ſapientum domicilium, areopagus, Scholæ, Pœcile porticus, Stoa porticus, Epicuri hortus, arx propylæa, Phalerus, Navale, Piræeus portus, theatrum Dionyſiacum. 255
athenienſis Ducatus, 268
athenodori patria. 362
atheſis die Etſch. 181. 199
athos mons à Xerxe perfoſſus. 264
athurnus fl. 200
athyras fl. 277
atina. 189
atino. 256
atlanticus oceanus. 22, 23
atlantis inſ. 415
atlas minor m. 398
atlas mons ejuſque deſcriptio. *ib.*
atmoſphærica. 2
atrax. 257
atrebates. 71
atrebatium ſ. atrecht, 93
atrebatii. 70
atria ſ. adria ſ. adri, 178 222
atria ſ. Hadria. 190
atriaticus ſinus. 25
atropatia. 343
attabaliba à Pizarro interfectus. 423
attalia urbs. 361
attalus Rex. 355
attelia, n. ateria. 194
attenuerma. 153
attica media. 254
attica inſula. 255
attica [illegible]. *ib.*
lepus. *ib.* moriens. *ib.*
attila victus 72. 82. ab aetio repulſus. 203
attis ſ. attica, & acte ſ. actica, ejus limites & op. 254
atuatuca. 71
au fl. 151
ava urbs & regnum. 331
ava. 331
avachan. *ib.*

avanares regio. 419
avances. 73
avarici. 343
avaricum. 67
avas fl. 263
auchanitis. 377
D. audomari fanum. 93
avellino. 192
avenio. 65. 84
avenionenſis comitatus Clementi VI. conceſſus. 78. 204
aventicum. 73
avernus lacus. 192
averrois domicilium. 57
averſa. 194. 221
aufidus fl. 194
Romanorum clade illuſtris. 200
Auſſer Furſt. 71
augæa. 260
augſpurg. 134
augſt pagus. 176
augubium. 217
augſt vicus. 72
auguſta. 229
auguſta auſciorum. 66
Cæſarea. 51
Emerida. *ib.*
Julia Gaditana. 61
Cœſar. 55
Nemetum. 67
Peruſia. 182
Prætoria ſ. aoſta. 175 177. 208
Rauracorum. 72
Sueſſionum. 71
Taurinorum. ſ. Taurino 176. academia. 208
Tiberii. 139
Trecarum. 68
Trevirorum. 71. 74
Opulentia. 74. 130
Veromanduorum. 71
Vindelicorum. 120. 133
D. auguſti templum & ara. 85
auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus. 396
auguſto bona. 68
auguſtodunum ſ. auſtun. 68. 82
auguſtomagus. 71
auguſtomana. 68
auguſtoritum. 82
auguſtow. 300
aulaga lacus. 424
aulis op. 253
aula ſ. avella. 191
avicennæ domicilium. 57
avido. 357
avignon 265. ubi ſedes pontificia. 84
aulerci. 68
Cenomani. 68
Diablintæ. *ib.*
Eburovices. *ib.*
aulis opp. & portus, ubi Græcorum claſſis. 253
aulona. 211
aulon. 243. 259, 269
aulonia. 197
aurea menſa Delphis dedicata. 196

aurelia urbs. 86
aurelianum academia. 81, 85
aurelianus rex. 77
aurelianus reg. *ib.* 104
aureus mons. 233. 2[illegible]
aureus numerus. 33
auricum ſeu aurick. 152
aurunci. 190
auruſpina. 20[illegible]
auſar fl. 197
auſci. 66
auſciorum auguſta. *ib.*
auſones 187. 190. 202. in Italia eorum op. & fines. 190
auſonia. 174
auſonium mare 26 ejuſque ſinus. 198
auſter. 1[illegible]
auſtralia climata. 12
auſtralis ſ. auſtrinus polus. 4
auſtralis terra ſ. incognita. 31
auſtralis Oceanus. 21
auſtraſia 71 ejuſque limites. 130
auſtraſiæ rex. 77
auſtria, ejus limites & diviſio. 142
auſtriæ archi-Ducatus Superior & Inferior. *ib.*
auſtriacorum ditiones in Italia. 205
auſtriacus circulus. 126
auſtriæ archiducum ditiones in Iſtria. 205
auſtrinum mare. 22
autum. 68
autacis ſ. audas. fl. 83
autricum. 68
autum. 82
auvergne. 67. 79.
aux. 66
auximum. 190
auxitana, 66
axenus pont. 27. 262
axiaces. 283
axima. 65
axima in Perſide. 341
axima in Salaſſis. 65. 341
axis globi, Zodiaci. 3. 4.
axius fl. 263
axuma. 403
ayamen ſeu arabia felix. 385
aydunum. 225
ayr. 169
azalhad. 4[illegible]
azamia. 344
azamor. 404
azaro. 227
azarch. 388
azotus ſeu aſdod 366. in quo idolum Dagon. 366

B.

BAalſebub. 365
Babylon ſ. Babylonia Ægypti. 38[illegible]
Babylon urbs Aſſyriæ. 377. ejus conditores, magnitudo, [illegible], unde dicta, duplex. *ib.*

Babylonia 345 provincia nunc Caldar, ejus fines, regiones, oppida. 377
Terra de Baccalaos. 418
Bacchylidis Poetæ patria. 256
Bacenis ſilva. 122
Bacharacum. 137
Bachian inſ. 335
Bactra urbs. 339
Bactri. 314
Bactriana, ejus populi, urbes & limites. 330
Bactrus fl. al. Buchian ſ. Bochara. *ib.*
Badæo urbs 33[illegible]
Baden op. 137
Badenſis Marchionatus. *ib.*
Badia. 253. 268
Bætica provincia Hiſp. 48
Bætis fl. *ib.*
Bæturia. *ib.*
Baffinius. 30
Baffinsbay. *ib.*
Bagacum, n. bavay. 70
Bagametro. 409
Bagamidri. 408
Bagdad ad Tigrim. 345
Bagdaſan ſeu Budaſom. 339
Bagni di Roſelle. 183
Bagradas fl. 393
Bahalbeth. 389
Bahuſia arx. 170
Bajæ 192. Caſtel di Baja. *ib.*
Bajana. 58
Bajanæ inſulæ. *ib.*
Bajanus ſinus. 192
Baidai. 316
Bajona. 66
Baixas de S. Petro. 412
Balagatta, ſ. Balagnatta. 328
Balbaſtrum. 55
Balbus Cornelius Gaditanus. 61
Baldi patria. 181
Balduinus recuperat Cretam. 272
Baldus. 215
Baleares inſulæ. 60. 54
Balearicum mare. 25
Balentia urbs. 59
Balli regnum. 404
Balliagio terræ meta periit. 121
Balſara ol. Teredon. 377
Balticum fretum 168. mare. 23
Balticus ſinus. *ib.* 118
Bamba. 410
Bamberga. 135
Bambergæ Epiſcopatus. 105
Bambyce. 375
Banadego. 342
Banda inſ. 334
Bandar. 340
Bandarinasſin. 334
Banjam. *ib.*
[illegible]. 411
[illegible]palma. 69

Baptiſta

INDEX.

Baptiſtæ Mantuani patria. 180
Barbados inſ. 427
Barbaria 401. ejus partes. 402
limites & magnitudo. ſeq.
Barbaro monte. 201
Barby comitatus & oppid. 163
Barcana regio. 402
Barce urbs & Promont ib.
Barcelona. 54. 59
Barcha regio Ægypti. 387
Barchana provincia. 392
Barcino. 54
Barda fl. 149
Bardewicum, Luneburgicum, 151
Bardewick urbs ab Henr. Leone expugnata. ib.
Bardum. 149
Barcæi populi Ægypti. 387. 402
Bareyth. 161
Bargen in epiſc Mind. 153
Bari. 195. Barii. 223
Barim turris. 365
Baritanus ager 204. ejus oppida. 221
Barium 195. munitum. 221
Barleduc. 106
Barlenga Inſ. 61
Barletta munitum op. 222
Barna. 281
Barnagas reg. 400
Barnagaſſo reg. 408
Barnefeld, inſ. 428
Barnsdorff 154
Barreuthum. 136
Barthenſis terra. 149
D. Bartholomæus. 349
Bartholus Juris D. 182. 215
Bartholi patria. 182
Bartonia prov. 304
Baru. 408
Barva urbs. ib
Barvium op. ſeu Barwick. 108
Barum. 299
Baruſſæ inſulæ. 335
Baſcapan. 348
Baſel. 88
baſilea, 88. 116. 299. Academia. 165
baſileenſis ager. 72. 88
Baſeler. 72
baſilicata. 204
baſilides. 283
S. baſilii in Ruſſiâ Monachi. 298
baſiliſſene. 349
baſilius magnus Cæſarienſis Epiſcopus. 351
baſilipo. 201
baſkirdenſes Tartari, eorumque horda. 316
baſſarabia regio. 286
baſſee. 70
baſſia. 328
baſtarnæ 114. 283. Germani 118. eorum ſedes. ib.
baſtia op. 232
batava caſtra. 120
batavia 74. eorum fines. ib. Cattorum progenies. ib.
Batavia, Belgarum in Java colonia. 99. 101. 334
batavodurum. 74. 98
batavorum inſ. vulgo de Bataw. 74
batavus fl. ib.
bateni. 314
bathe. 108
bathis Tartarorum Princeps. 316
batrachus portus. 387
bathynias ſeu Bathino. 277
batrii. 338
Batta ſeu Ageſimba 411
Battenberg op. 74
Battenburg. 99
bavagna. 185
bavaria 125. ejus diviſio in Superiorem & Inferiorem, ducatus. 139
bavari. 120
bavaricus circulus. 126
baudiſius. 295
bautzen. 146
bazas. 66
beach. 428
beaune 82
beauparis. 418
beauſſe 68. 79
beauvais. 79
beauvoiſin ſeu Belgium 70 & ſeq.
bebii montes. 239
Bechiner Kreiſz. 144
becia op. 295
beezwa. 145
beda venerabilis. 108
beder. 328
bedeſis fl. 184
bedford. 108
bedfordia Comitatus caput. 132. 108
beleguanze. 408
beleus ſ. belus fl. 370
begæ Gallorum fortiſſimi 74 eorum mores. 101
belgæ in anglia. 103
belgard. 149
belgica fœderata, ejus ditiones & urbes. 91, 92
belgica Gallia 54. 69 ejus limites, 66. 69 unde dicta, ib. quotuplex. ib.
belgica ab advenis di repta. 90
belgicæ hodiernæ fines. ib. Diviſio. 91
belgicæ provinciæ Hiſpano audientes. ib.
belgii urbes. ib.
belgii Ducatus, urbes, marchionatus. ib.
belgium hodiernum ejus populi XVII. provinciæ fines. 90. 91
belgium ſ. beauvoiſin. 71
belgium Novum. 101
belgium regium & confœderatum. 91
belgium Hiſpanicum & Gallicum. ib.
belgrad Scanderbegi. 269
belgrad Pannoniæ. 234
belgradum. 279
belicaſtro. 198
beiici fl. 227
belik. 153
belitri. 189
belliſona. 208
bello regnum. 408
bellovaci. 71
belna vulgo Beaune. 82
bellum vadum. 59
bellunenſis epiſcopatus. 204
Belt, fretum. 28 116. 168
belzig. op. 163
belvedere. 268
belumum. 177
belus fl. 373
belza. 298. 300
benacus lacus. 199. 211
bendemir fl. 341
S. Benedictus 188. ejus patria. 218
S. benedicti cœnobium. 188
benedicti ariæ Montani patria. 57
benedicti V. ſepulchrum 150
benedicti X. patria. 207
benedicti XIII. refugium. 56
beneventum. 204. 222
benezvola. 423
beneventang archiep. 224
bengala urbs. 330
Golfo di Bengala. ib.
bengalæ regnum. ejus magnitudo & oppida, incolæ corruptiſſimi. ib.
bengalenſis Oceanus. 22
beni. 274
benjani, eorumque ſuperſtitio. 328
benin. 407
Benthem Comitatus. 154
Bentheim op. ib.
bera ſ. Vera. 56
beraun. 144
berbero fl. 338
berceria. 108
berdoa deſertum 395. regnum. 405
berœa ſ. Veria. 259
berengarius à concilio damnatus. 208
berenice Ægypti, n. bernich. 392
berenices regia. 366
bereſina. 292
Berg Ducatus. 155
Berga ad Zomam ſ. Bergen op Zoom. 95
bergæ D. Vinnoci. 93
bergerſhuſia arx. 170
Die Berg-Stadte Hungariæ. 235
Berg-Straſſe. 155
Bergen Hannoniæ op. 93
Bergen op Zoom. 95. 101
berghen. 149
bergi ſ. bergen Norwegiæ. 170
bergomum ſ. bergamo. 180. 211
berga Edoneorum op. 261
Berg Zabern. 130
berka op. 129
berlaſina. 180
berlinium ſ. berlin. 115 148.
bermeum ſeu Vermeum. 59
bernites. 88
berna. ib.
bernau cereviſia nobilis. 148
bern. 88
bernich ſ. berenice. 392
bernburg baronatus. 163
Bernwald. 148
beroë. 375
berroea. 269
beroaldus Sabaudiæ Dux Flandriam invaſit. 77
berrhuca Æmathiæ. 259
berry. 67. 79
berſabe deſertum. 364
bervicum. 109
berytus ſeu baruto. 371. 381
barze ſ. bierze. 297
beſancon. 72. 86.
beſcianenſis palatinatus ejuſque oppida. 297
beskau. 148
beſons fl. 55
beſor torrens. 364
beſſi. 274
beſtede. 171
betanzos ſeu Flavium brigantium. 58
betavia ſe d' betue. 99
beraw. 74
beteron. 371
bethel mons. 368
betheſda. 366
bethſaida. 369
bethſan urbs. 374
bethſemes Juda. 364
bethlehem natalibus Servatoris noſtri nobiliſſima. 367
betius fl. arabiæ ejuſque ortus. 380
bettan. 332
betua. 242
betullus fl. 55
bevelandia auſtrina. 95
bezetha mons. 366
beziers 65
biafra 407
biala. 297
biantis patria. 357
biblia Complutenſia. 59
bibliotheca alexandrina ſeu Philadelphi. 387
bibroci. 103
bicoca, ubi Galli victi. 210
bielejezero op. ubi theſauri magni Ducis. 307
bielska. ib.
bielsko. 300. 307
bienna. 90
biephi. 284
Bierſtied. 92
biert vicus. 74
biſe ſ. Bieſe fl. 148
bigerra ſ. begorre. 66
bigerriones. ib.
bigorree. ib.
bigorea. 53
bigorriæ Comes. ib.
bikent. 317
bilbao. 50. 59
bilbilis fl. 50
biblis op. Martialis Poetæ patria. ib.
biledulgerit, 400. ejus incolæ & urbes. 405.
Bilefeld. 154
bilitio. 208
bilin. 148
biminatium. 280
bincius amnis. 156
bingium op. 131
bipontinus Ducatus. 130
biquiri. 423
Birckenfeld. 130
birſa fl. 72
biſalta, ejus oppida. 261
biſantagra. 332
biſanthe Samiorum. 276
biſcaja. 50. 54. 59
Biſchoffswerda 161
biſerta. 395
Biſſmarck. 148
biſnagar. 329
biſtones. 274
biſtonis lacus. 277
biſtricia ſ. biſtritz. 285
Biſtrziz. 144
bitaxa. 340
bithynia & Pontus, earum fines, fluvii, regiones, populi, urbes. 351
bitonio. 406
bitonto. 222
Birſch, Comitatus. 130
bitterfeld. 163
bituitus, avernorum rex. 191
biturici. 67
bituriges. 67. 81
bivera fl. 163
blaſiois. 79

Blanc-

Blanckenburg arx 163. 164. Comitatus, ejus limites, fluvii & oppida. ib.
blanckenburgum ad Sigam. 155
capo blanco. 425
blancum prom. 406
blaugis fl. 93
blavus fl. 133
blechfeld. 254
bleking, ejus limites & oppida. 167
bleſe ſe caſtrum vulgo Blois, ubi Guiſius occiſus. 81
bleſſa fl. 13
blitteræ. 65
Der Blocksberg. 164
Blomberg. 154
bnata. 394
boagrius fl. 255
boazanium. 295
bobera fl. 122
bobienſis ager. 204
bobus fl. 292
bobrounicenſe Territorium. 295
Joh. Bocatii patria. 213
bochna. 295
bocchara. 339
bocche regio. 347
bocchi regnum. 397
bochoven vicus. 121
Bochsdehude. 152
boda calida & frigida. 164
Boden-See. 121
bodon op. 282
bodrach fl. 236
bodumna. 167
bœbeides lacus. 257
Capo Boeo. 225
bœotia, ejus oppida. 253, 254. flumina. ib.
bœotiæ mons. 264
bœotiæ Thebæ, ab Alexandro deletæ, à Caſſandro reſtauratæ. 253
bœotorum mores. 254
bogazoillar ſeu bogazallar. 275
bogdomanis. 353
bogota regio. 422
bogud rex. 397
bogudiana. ib.
bohemi à Carolo M. domiti. 125
Bohemerwald. 122
Bohmiſch Broda. 144
Bomiſch Rieſen oder Schnee Gebirge. 145
bohus fl. 292
bojano. 192
boji in Bohemia. 143
boji in Italia, eorum oppida & ſedes 195
bojarii ſeu Bojuvarii. 120
bojodurum. ib.
bojohemia ſeu Boheimb. 143. ejus limites, primus Rex, ib. natura ſoli 144. in circulos diviſio. ib.
boiohemum. 125
bojorum gens à Marcomannis pulſa, 120. 143. eorum ſedes. 123
boium. 252
boitzenburgum. 150
bolbiticum, oſtium Nili. 391
baleares Inſulæ. 53
boleſlaus, primus Rex Poloniæ. 295
boleſlavecia. 295
bolitæ. 339
bologna. 181. 212
bollena. 182
bolſwerda. 100
bolzanum. 140
bomado fl. 342
bomba. 328
bomberga. 135
bommel ſ. Bommelia oppid. 74. 99
bommeler Werth. ib.
bona urbs. 395
bona, olim Hippo. ib.
De bona Viſta inſ. 101
bonæ ſpei promont. 411 in eo propugnaculum. 101
bonandrea. 393
S. bonifacii codex Evangeliorum 98. oſſa. 156
bonifacio ſ. bonifacii op. 232
bonna. 73. 129
bononia ſeu bologne ubi aldrovandus. 69. 181. academia. 216
bononienſis agri felicitas. 213
bononienſium mores. ib.
bononienſis ager. 204
boppart. 155
borbetomagus. 73
borbonii Caroli monumentum. 223
borchholm. 173. 301
Borcken. 153
boreas. 4. 17
borealis polus ſive Boreas. 4
borgemagus ſeu bormitomagus. 73
borgi. 340
boriſque ſeu borica inſ. 427
borlum. 167
borbetomagus, borgetomagus & bormitomagus. 73
borchdorp. 151
borneo opp. & Inſ. 333 ejus magnitudo & oppida, caput. 334
bornholm cœnobium. Inſ. 160. 169
borno lacus. 397. 407
borno Nigritarum regnum. 395. 399. 407
borſippa ſeu borſita. 377
boruſſia, ejus fines, magnitudo, diviſio. 291. 303. eam tenebant Cruciferi, ejuſdem Dux primus Albertus. ib
boruſſia Ducalis, ejus op. & territoria. 304
boruſſia Regalis, ejus oppida, ſatrapiæ, & territoria. 303
boruſſia unde dicta. 302
boruſſubacta, eſt duplex. ib.
boryſthenes fl. 292
boryſthenitæ. 283
Boſna fl. 239
boſnætontes. ib.
boſnia 233. ejus fines. 240. cultores, oppida, à Gothis, Sclavonis, Hungaris, Turcis, occupata, ib.
boſnia Duplex. 239
boſnii ſoli natura. 240
boſniorum mores. ib.
boſo burgundiæ Rex. 77
boſporani. 283
boſporus, 26, 27. Cimmerius. 288. Thracicus. 276
boſtra, n. Boſra & Buſſereth. 379
botiæi. 274
botma provincia. 173
botnicus ſinus. ib.
botri torrens & vallis. 371
botrys vel botrus. ib.
boucham. 70
bovianum. 192
bourbonois. ſ. bourbon. 79
bourdeaux. 79. 83
bourges. 67. ubi academia. 81
baſſe bourgogne. 79
bouſonia ſ. bowens. 168
boxdehuda. 152
bozentini. 296
bozwch. 350
braba ſ. brania inſ. 413
brabantia ducatus, ejuſque limites & urbes. 94, 95
brabantii. 113
bradanus fl. 194
braga ſ. bracara. 58
braccata gallia, ejus limites & felicitas. 64
braccianum. 215
brachmani ſeu brachmanei. 324
bragança. 57
Tycho brahe. 166
monte braño. 199
Brakel. 153
bramberga ſ. bromberga. 304
brandenburg. 115
brandenburg op. 147
brandenburgum boruſſiæ. 304
brandenburgenſis Marchia. ejus diviſio & limites. 147, 148.
braſilia, 54. ejus magnitudo, portus & op. 425. populi. ib.
braſiliani anthropophagi, a diabolo afflicti, eorumque deus. 426
braſlavia ſeu bratzlaw. 298, 299
brattianum. 302
bratzlaw. 299
braunsberga. 304
brausbach. 155
Braunsfeld arx. 156
bray. 70
brechinia. 103 106
breda baronatus. 95. 101
bredefordia. 99. 117
brederoda arx. 98
brederodiorum baronatus. ib.
brega. 145
Brechin. 109
breginia. 103
Breiſach. 133
brekinia. 106
brema. 152
bremenſis archiepiſcopatus, ejus limites & fines. 152. 165
Bremerforde. 152
breonia. 206
breſcia ſ. breſſa. 180
breſciæ arx. 297
Breſlaw 145. Ducatus. ib.
breſlaw Tranſilvaniæ. 286
la breſſe. 79. 86
breſſenſis ager. 72
breſt op. & portus. 81
breſte. 295
breſteda. 167
breſtenſis Palatinatus. 295
bretaigne. 79
bretta Phil. Melanchthonis patria. 137
briantæ. 274
briega. 89
Briege 145. Ducatus. 146
briela ſeu briel. 97
brieza. 148
brigantes op. 104. 111.
brigantia. 50
brigantinus Dux. Rex Portugalliæ. 54
la brigla. 92
brinn. 145
bringium op. 131
brion ſeu breonia inſ. 206
briquerafcon. 209
briſticum. 133
briſticum. ib.
briſich. 71
briſigavia regio. 133
briſigavia academ. 145
britello. 181
briſtolium ſeu briſtow. 107
briſtolia. 108
britannia unde dicta. 102
britannia vetus. 102. ejus diviſio 103. ſeq. fluvii, oppida, incolæ, 104. à Romanis ſubacta. 103, 104. ad 109. ejus muri. ib. forma, Situs. 102
britannia inferior, & ſuperior. 68
britannia major. 103
britannia Minor. 104
britanni à Saxonibus pulſi. 105
britannia in Gallia 77. britanni ab Anglis ejecti. ib.
britannicæ inſ. 102
britannicus Oceanus. 22
britannorum antiquorum mores 102. ædes. 104.
brixellum. 181
brixia, n. Breſcia. 140. 180. 211
brixianum territorium. 204
brocum. 299
brodi. ib.
brodimicia. 303
bromberga ſeu bramberga. 304
brozen. 115
Bruchhauſen. 154
bructeri 90 eorum ſedes. 117
brugæ ſeu Brugge op. 73. 92
la bruglia caſtellum. ib.
brumalem ſolſtitialem ſolis ortum monſtrare. 41
brumalis ortus. 16
brunduſium ſeu brindiſi. 195. 221. munitum. 22
brunduſini portus. 195
brunsberga. 304
Brunsbuttel. 150
brunſwicenſis Ducatus, ejus limites, diviſio, oppida & flumina. 164.
brunſvicum. ib.
bruſſel 69 in quinque regiones dividitur. 94
brutii, eorumque ortus, op. & ſedes. 179. 197
brutius ſinus. 25
bruxellæ ſeu bruſſel. 94
brygium Macedonum op. 354
bryſæ. 274
bryſich, ſ. briſich. 71
brytum portionis genus. 278
bubaſtis ſ. bubaſte. 388
buchananum prom. 109
buchian fl. 339
Johannes buchold. 96
buchowia, ejuſque limites. 166
bukan. 154
buckingham, 108
buda. 237
budaſin. 339
budenwitz. 144
budinga oppid. Comitatus. 156

INDEX.

budini. 283
budua ſeu budoa. 241
Budweiſz. 143, 144
buenen. 69
bugia, olim Salda. 397
bugus fl. 292. 297
buillionenſis Ducatus. 71
bulgaria. 281
bulgariæ caput Sophia, ejus natura ſoli. incolarum mores. 282
bulgari unde dicti, 281 eorum ſedes, princeps. 315
bulgariæ regnum. 282
bulgari in Mœſia. 281
bulla regia n. antra. 396
bullion. 129
bullis. 259
bullonienſis Ducatus. 71
bunomos. 259
Jung u. Alt Buntzel. 144
Buntzlauer Kreiſz ib.
buquhammes prom. 109
bura. 247
burdegalenſe parlamentum. 79
burdegala. 66. 83
burdigalia. 83
buren Comit. 99
burgi ſeu burgos. 58
burgheim, op. 71
burgiam. 340
burgum opid. Saxoniæ. 163
burgundiæ Comitatus. 54. 77, 78, Ducatus. 79
burgundiæ Ducatus à Franciæ Regibus occupatus. ib.
burgundia inferior. 70
& ſuperior. 86
burgundiæ Ducatus. 78
burgundiæ Rex. 77
burgundiæ Comitatus. 77. 86
burgundia regnum Germanorum imperio adſcriptum 77. Galliæ Regibus tributum. 78. ad Hiſpaniam pervenit. ib.
burgundicum fœdus. 90
burgundicus Circulus. 126
burgundiones. 76. 115
burgundorum migratio. 123
burgus S. Domini. 211
burgus Galteyz. 58, 59
burgi ſ. Burgos. 58
burgus Vallis Tarenſis. 211
buridienſii. 284
burick. 154
burrhi. 284
burii, eorumque ſedes. 118
burſhald, caſtr. 134
burdigala. 83. 85
burſa **die Borſe,** 96
burſia, ol. Purſias. 353
buſſereth. 379
butow. 305
butrinto. 269
Thomas Buttius. 30
buttonii ſinus ſeu buttons bay. ib.
butrotum ſeu butrinto. 245. 269
buttons bay i. ſinus buttonii. 30
buttonius Thomas. ib.
butuæ reg. 411
butue urbs. 242
butunti ſeu bitonto. 195
butzbacum. 156
buxentum op. & flumen. 196
byblus. 371
bycem. 352
bydgoſtia. 295
byzantium. 276
byzia arx regnum thraciæ, Orpheo nobilitata. ib.

C.

Cabadina. 338
Cabalaca. 348
Cæbane. 342
Cabatza. 411
Cabilonum, vulgo Chalon. 82
Cabo finis terræ. 52
Cabo de palos. 48
Cabo de vincente. 45
Cabo de Iſtria. 179
Cabo de tenes. 403
Cabubara. 380
Cabul. 327
Cacaos. 420
Cacoenſii. 284
Cadiz. 61
Cadiſcus mons. 272
Cadmea arx. 253
Cadmi Oratoris patria. 358
Cadmus bœotiarum conditor. 253
Cadmus mons. 354
Cadomum. 81. 85
Cadorinum territorium. 204
Cadſant. 92
Cadurci. 67
Caduſii. 343
Cæcias. 18
Cæcubus ager. 190
Celanorum tumulus. 355
Caën. 81
Cælius antipater. 30
Cænici. 274
Cæræſi. 70. 113
Caërcede fl. 324
Cære. 182
Cæretanæ aquæ. ib.
Cæretanus amnis. ib.
Cæſar auguſta. 51. 55
Julius Cæſar, Romanis bellum concitavit cum Germanorum gente, 124. trajecit in britanniam 105. ab Helvetiis in fugam conjectus 87 124.
Cæſarea, 351. Pauſaniæ ſcriptoris patria. ib.
Cæſarea Lutra. 137.
Paneæ ſeu Philippi 374. ſ. Neronian. ib.
Cæſarea Stratonis ſ. Turris Stratonis. 369
Julia. 403
Cæſarienſis provincia Africæ, ejus oppida & limites. 397
Cæſariana. 66
Cæſarodunum. 68
Cæſaromagus. 71
Cæſena. 184
Cæſia ſilva. 122
Cæcias **Nord-Oſten-Wind.** 17
Cafares pop. 412
Caffaria. 410
Caffan. 343
Cafirotæ. 340
Cagliari ſ. Caglier. 231
Cahors. 67
Cajazzo. 194
Caicus fl. 356
Cajeta 190 munita, clavis regni. 223
Cajetanus ſinus. 190
des Cailles prom. 270
Caindu urbs Sericæ. 319
Caimaca. 282
Caiphæ domicilium. 366
Cairum, n. Alcayr. 401
Cairum Indiæ. 328
Cairus ſ. Cairo. 388
Calabria, ejus urbes. 194, 195
Calabria ſuperior. 202
Calabria nova, ejuſque oppida. 221
Calabriæ duæ. 204
Calabriæ & apuliæ Dux primus Robertus. 221
Calabri. 175
Calacene. 342
Calais. 108
Calamatius mons, ubi fugitivi profligati à Craſſo. 196
Calatis. 281
Calamianes. 336
Calamus. 19
Calaris. 231
Calatajut. 55
Calatia ſ. calazzo. 194
Calauria inſ. ubi Neptuni aſylum. 251
Calba ad Bodam. 163
Calcar. 154
Calcarius mons. 151
Calcei Sicyonis. 247
Caldanæ paludes. 183
Caldar, nunc Babylonia, ejus fines, regiones, oppida. 377
Calecut. ſ. calicut. 329
Caledonia ſylva unde dicta. 104. 109. 251
Caledonia 251. ſylva. 104. 109
Caledonius Oceanus. 22. 103.
Calenbergenſis Principatus. 164
Calendarium Gregorianum, Julianum, Scaligerianum. 32
Caletes ſeu Caleti. 70
Caletum ſ. calais. 108
Calicur. 329
California inſ. 419. ejus ſinus. 24
Caligulæ certamina. 84
Calis. 61
Caliſia. 294. 295
Caliſienſis palatinatus, oppida & territoria. ib.
Georg. Calixtus. 164
Calixti III. patria. 56
Calatis op. 281
Callidromus mons. 263
Callipides. 283
Callipoli. 221
Callipolis. 195
Calliopolis Thraciæ. 275
Calliſthenis patria. 260
Calliteræ. 261
Calloſcopium. 268
Calmar. 173
Calmaria, è cujus regione Oelandia inſ. ib.
Calmarienſe fretum. ib.
Der Calmer Sund ib.
Calogeri monachi Græci. 270
Calor. fl. 192
Calpe Herculis columna. 398
Calpe mons. 31
Calvariæ mons 366
Calva fl. 221
Calvi. 194
Calvi ſ. calvium. 232
Vet. Calvinus. 192
Calvus mons in quo monaſterium S. crucis. 293. 296
Calutre. 336. & ſeq.
Calycadnus fl. Iſauriæ. 361
Calydon. 251
Calydonium fretum. ib.
Calydonia ſilva. ib.
Camalodunum colonia romanorum. 108
Camarina, nunc torre di Camarana. 226
Cambaba ſ. cambava. 335
Cambaja, ejus regna, ſitus, urbes, incolæ. 328
Cambaja urbs. ib.
Cambajenſium milliare. 20
ad Cambajam ſinus. 24
Cambalu urbs ingens, 319
Cambodia. 331. 332
Camboferia. 95
camboja ſ. Cambodia urbs regni caput. 331, 332. & ſeq.
Cambray ſ. wallia. 94. 106
Cambreſis. 94
Cambria, ejus fines & oppida. 106
Cambridge. 107
Cambatæ. 342
Cambyſes fl. 343
Camarina palus. 226
Camellaria. 185
Camelobosci. 338
Camenecia. 297. 299
Camenolitari. 269. 301 ib.
Cameracum, Cameric. ſeu cambray. 86. 94. 106
Camercanæ inſulæ. 423
Camerina palus. 226
Camerinum. 185
Camers op. 182
Cameſene. 174
Camin. 115. 149
Caminiecka. 297
Capo camino. 231
Camitus. 384
Camolodunum. 108
Val. Camonica. 177
Camora ſ. Samora. 59
Campagna di roma. 217
Capo di Campana. 183
Campanaël. 328
Campani. 175
Campania 81 duplex 193. ejus urbes & fines 192. unde dicta 81. ſoli fertilitas. 223
Campecho urbs. 421
Campen. 100
Campi Catalaunici. 81
Campi piorum. 225
Campion op. 318
Campodunum. 134
Campus ſcamandrius. 355
Campus Libani. 370
Campoveria. 95
Camucina vallis. 199
Camul op. 313. 318
Camuni. 177
Can fl. 322
Cana ſeu Cancacan. op. Arabiæ. 380
Cana galilææ ſ. minor 370, major ſ. galilæa gentium. 372
Canada 417. unde dicta: ejus diviſio & ſoli natura 418. ejuſque ſitus. ib.
Cananor. 329
Gran Canaria inſ. 413
Canariæ inſulæ. 16. 54
Canatha. 374
Cancacan. 380
Cancellarius franciæ. 79
canche fl. 93
Canchium ſeu cinchim. 319
Cancri tropicus. 8
Candahor. 327. 345
Candi regia ſedes in Ceylon. 334
Candia i. e. cretæ metropolis. 273
Candiæ archiepiſcopatus & epiſcopatus. ib.
Candiæ ſaccharum. ib.
Candidianus. fl. 184

Candi-

INDEX.

Candiotæ. 273
ThomasCandiſch.29.421
Canea. 273
Canibales. 426
Canina ſeu Epirus. 259. 269
Caninefates. 74
Caniſia. 141
Cannæ ſeu canna, clade Romanorum inſignis. 195
Cano regnum. 399. 407
Canopicum oſtium nili. 389. 391
Canopium. 387
Canopus. 389
canoia ſ. canuſium. 195. 222
Caniſii. 320
Cantad. 135
Cantabri. 59
Cantabria. 59
Cantabrigia ſeu cambridge. 107. 108
Cantam urbs. 320
Cantana ſ. catina. 225
Cantara fl. 227
Cantazarum op. munitum. 223
Cantheres. 109
Canterburii. 107, 108
Cantii. 103
Cantinum prom. 404
Cantium. 108
Cantium prom. 104. regio. 103
Cantons. 88
Cantuarienſis archiepiſc. 107
Canuja. 406
Canuſium ſeu Canoſa. 195. 222
S. Canzan vicus. 179
Caoli. 322
Capella olenia. 252
Capella vicus. 70
Capernaum. 369
Caphareus prom. 265
Capthorim. 352
Capitulum alvei cyclicum ligneum. 32
Capo delle caſtelle. 197
Capo rizzuto. ib.
Capo delle Nave. ib.
di Milazzo. 227
di MonteFalcone.231
di Argentera. ib.
Capo camino. ib.
Corſo. 232
di Manza. ib.
di Foro. ib.
de Celi. 330
S. Andrea. 382
S. Epiphanio. ib.
Caxines. 403
Montatuſio. ib.
Boeo. 225
Cavallo. 231
de Iſtria. 178. 206
de Rocca. 22
Paſſaro. 225
Capo Malio. 250
Capo de l'Arme. 175
Capo di campana. 183
Cappadocia, ejus regiones, fines, fluvii, urbes. 351
Amazones. 352
Cappadocia Magna ſeu ad Taurum ib. Pontica. ib.
Cappadocum mores. ib.
Cappanach fl. 317
Petrus Caprali. 425
Capricorni tropicus. 8
Caprus fl. 342
Rio di Caps. 393
Capſa. 394
Capua. 175. 193. 220
Capua nova. 193
Monte di Capua. 201
Capuana luxuria. 195
Capuanus Archiepiſc. 224
Caput Hiſtriæ ſeu capo de Iſtria. 178. 206
Caput viride. 101
Carabay. 424
Caracuna urbs. 402
Caragoca. 51. 55
Caraja. 317
Carakitay. 318
Caralis urbs ubi S. Auguſtini fuere oſſa. 231
Caralitanus ſinus. ib.
Caralitanum promontorium. ib.
Caramania. 338
Carambicæ Hyperboreorum, gens. 313
Carambucis. ib.
Carantonus fl. 82
Caranus Rex primus macedoniæ. 259
Carapella fl. 222
Caravacium. 210
Caravancas mons. 233
Carazani crudeles. 317
Carbalia. 361
Carbas ventus. 17
Carbileſi. 274
Carbiletæ. ib.
Cardamyla. 294
Cardia. 275
Cardianus ſinus, unde Eumenes & Hieronymus Hiſtoricus. ib.
Cardigan. 103
Cartigania. 106
Cardinales venti. 17
Cardines mundi. 43
Cardona ducatus Cataloniæ. 55
Cardona tria præbet notanda. ib.
Carduchi. 343
Carelia 172. à Suecis occupata. 307
carentia. 149
cares viles habiti. 357
caria, ejus flumina, montes 357. urbes, limites 354.
caribana regio, 426. ejus incolæ ἀνθρωποφάγοι. ib.
Caribes. 427
Caricum inſ. 427
Carinianum. 2..
Carin. 375
carini. 115
Carinthia 234. ejuſque limites. 141
Cariſſa. 345
Carium Mare. 27
Carlile. 108
Carlsbad. 144
Carlſtein Arx. ib.
Carmana urbs. 338
Carmania. ib. 361. ejus regiones, populi, urbes. ib.
Carmania altera. ib.
Carmaniæ deſertæ fines. 340
Carmanene. 351
Carmathin. 104
Carmel mons in Juda. 369. 732
Carmelus mons & op in Phœnicia. ib.
Carna ſ. carre urbs. 380
Carnow. 154
Carnavan. 106
Colfo di carnero. 205
Carni. 176. 178
Carnicæ Alpes. 200.233
Carniola 234. ejuſque fines. 140
Carnivorus ſinus. 205. 241
Carnovia. 154
Carnovienſis ducatus. 146
Carnutes. 68
Carolina arx. 419
Carolinæ Thermæ ſeu Carlsbad. 139
Caroloſtadium. 141
Carolus Andegavenſis Rex Neapolitanus.228
Carolus Audax. 91
Carolus calvus Ludovico fratri Italiam cum Cæſarea dignitate per injuriam eripuit. 77
Carolus M. domuit Bohæmos & Slavos. 125. ejus locus natalis. 131
Caronium. 58
Carpates mons. 235.292
Carpathus inſ. 267
Carpathium mare. 26
Carpetani. 50
Carpi op. 212
Carpiani. 283
Carpilli. 274
Carra fl. 376
Carræ. ib.
Carrhabia. 260
Carſeoli ſeu carſula n. Arſuli. 188
Cartemunda. 158
Cartenna. 397
Cartennus fl. ib.
Charthæa op. 266
Carthagena. 51. 56
Carthagena Americæ. 423
Carthago, patria Tertulliani & Cypriani. 394. 413
Carthago Andaluſiæ novæ. ib.
Hiſpaniæ novæ. ib.
nova. 51. 56
vetus. 51
Carthaginienſes in Corſica 231. in Hiſpania 53
Carthaginienſium coloniæ in Sicilia. 231
Cartigania. 106
Carura. 339
Carwans. 338
Cariſtiæ aves. 265
Caryſtus inſ. ib.
Caſakenſes Tartari. 316
Caſale S. Evaſii ſ. Caſal. S. vas. 211
Caſalmach. 351
Caſan reg. 307. 316
Caſana urbs. 315
Caſancius fl. ib.
Caſanenſes tatari à Muſcovitis ſubacti. ib.
Caſanum epiſcop. ſedes. 309
Caſates. 408
Casbin ſeu caſwin. 343
Caſcar. 317
Caſelinum. 193
Caſshyl ſeu caſshylia archiepiſc. 112
Caſilinum. 193
Caſinum. 189
Caſiotis regio. 373
Caſioticus nodus. 380
Caſiotarum mores. 379
Caſirotæ. 340
Caſius ſeu caſſius mons, 373. 379
Caſmin ſ.caſwin343.346
Caſminum. 343
Caſpiæ portæ. ib.
Caſpii. ib.
Caſpium mare. ib.
Caſſan. 340. 346
Caſſandria. 260
Joh. caſelius, ejuſque patria. 164
Caſſella ſeu caſſel. 155
Caſſena. 407
Sanct. Caſſianus Martyr. 181
Caſſii. 103
Caſſiopia. 266
Sanct. Maria de Caſſiope. ib.
Caſſiopæi. 246
Caſſiope. ib.
Caſſiterides. 102
Caſſovia. 236
Caſſovicus campus. 284
Caſſonupole. 232
Caſſubiæ ducatus, ſitus & oppida. 305
Caſſubiorum pars. 76
Caſſuma. 408
Caſtalius fons. 253
Caſtanea. 257
Caſtel dil baga. 192
Caſtel durante. 184
Caſtel Nuovo. 179
Caſtel Nan ſeu Non.177
Caſtel Veteri. 197
Caſtellanæ civitatis Com. 204. caſtella aurea 422. ejus oppida & ſitus. 423
Caſtellum firmanorum. 190
Caſtellum jubileum.188
Caſtellum menapiorum. 69
Caſtellum Truentinum. 190
Caſtiglione terræ motu periit. 221
Caſtilia nova. 49. 228
Caſtilia aurea. 423
nova. 50. 53, 54
vetus. 50
Caſtiliani reges Neapolitani. 219
Caſtiliani Reges Siciliæ. 228
Caſtiliæ regnum.53. 58
Caſtilio Stiverorum ſeu Caſtilione de la Stivere, unde Gonzagæ. 210
Caſtrenſis ducatus. 204
Caſtro. 221
Caſtro deſen. 231
Caſtro janna. 227
Caſtro ſeu caſtrum Minervæ. 195
Caſtrum novum. 190
Caſtrum Puellarum.109
Caſtrum truentinum 190
Caſuentus fl. 196
Caſwin. 343
Catada fl. 393
Cataja urbs. 318
Cataja. regn. frequens, magnarumque opum ejus ſedes. ib.
Catainni M. Tattari imperium, ejuſque regna. 314
Catelauni. 72. 81
Catelaunum. 72
Catelaunici campi, in quibus attila repreſſus. ib.
Catalonia. 50. 54
Catalonia unde dicta, ejus forma. 54
Catana Sicil. Academia. 230
Catana ſeu catina, hod. Catania. 225. 229
Cataonia ejus incolæ & ſitus. 350
S. Catharinæ promontorium. 410
Catharina Senenſis. 214
Porcius Cato Cyprias opes Romam invexit. 353
Cathneſia ſeu Canthnes. 109
Catigam. 330
Catti. 74
Cattimeli melibocenſis comitatus. 155
Catnes caſtellum. 109
Catulli patria. 177
Catorci. 67
Caturiges. 65
Caturigo magus. ib.
Catwijck vicus. 74. 121
Catzenellnbogen, comitatus. 155
Cava Syria. 373
Camiria. 295
Cavalla. 269
Cavana hiſpaniolæ opid. 427
Cavares. 65
Caucaſiæ portæ. 343

caucaſus

caucaſus mons. 312, 313. 348
caucaſium mare. 27
La cauchie. 69
cauſis. 379
cauci. 111. 115 eorum ſedes & diviſio in Majores & Minores. ib.
caucones. 353
cauconia. 218
caudinæ Furculæ, ubi Romani circumventi. 192. 191
caudini ſaltus. 192
caudium. ib.
cavillonum. 72
caviones. 115
caul. 328
caulonia. 197
caunus. 27
cavortium. 209
caurus ſeu corus der Nordweſten wind. 15
cayſtrus fluv. ejuſque ortus. 356
cazimiria. 295
cebenſis provincia. 402
cebetis patria. 253
cecina fluv. 182
cecropia ſeu Attica. 254
cecropius mons. 264
cedron torrens. 366
cedron vallis. ib.
cefalogna. 265
ceiram inſ. 335
celænæ. 355
cela fl. 380
celænarum mons. 357
celebes inſ. 334
celeja. 141
celeſtria. 361
celetæ. 274
cepo de celi. 380
celidnus fl. 245. 263
cella. 151
celtæ in Pannonia. 234
celtarum gens, quas incoluerit regiones 67 ſeq.
celtæ. 46
celtæ primi hiſpaniæ incolæ. 52
celtiberi eorum ſedes & mores. 49
celtiberia. 47. 49
celtica. 66
celtica unde dicta. 67
celtica gallia 66 ejus termini. 67
celticæ prom. 313
celtici. 48
celticum prom. 58
celto Scythia. 280. 63
celto Scythæ. ib.
cenchrea portus. 247
ceneda in agro forojulienſi. 204
ceniſii montis lacus. 199
cenomani, eorum oppida & limites. 180
cenomani aulerci. 68
centrones. 65
centron. ib.
centumcellæ. 183. 215
centuripe n. centorve. 227
ceos inſ. quæ & cia, Simonidum duorum, Bachylidis, Eraſiſtrati & Ariſtonis patriæ. 266
cepetano op. 189
cephalædis. 227. 229
cephalenia inſ. 247. 265
cephalenia ſeu ſamos. ib.
cephareus mons. 265
cephiſſus fluv. 254. 262
ceramicus lacus. 255
ceramicus ſinus. 359
ceramus. ib.
ceraunia ſeu cerinis. 383
cerballus fl. 191
ceres Eleuſina. 254
cereſius lacus. 208
ceremiſſi. 307
cerethica. 106
cerigo, creta, n candia. 25. 294
cerne inſ. 413
cerveteri. 182
ceſena. 216
caſtria. 108
chetim ſeu Macedonia. 261
cethius mons. 232
ceuta. 404
ceylon. 335
chabala. 348
chaboras fluv. nunc chabu. 376
chabora urbs. ib.
chabris fl. 263
chæronæa, plutarchi patria. 253
chalcedon, ubi Synodus oecumenica. 353
chalcedonii. ib.
chalcidene Syriæ regio. 375
chalcidica regio, ejuſque oppida. 260
chalcis. 251
chalcis Jamblichi philoſophi patria. 375
chalcis Iſæi oratoris & Lycophronis patria 265 morte Ariſtotelis clara.
chalcitis, regio. 375
chaldæa, ejus fines. 377
chaliera. 281
chalons. 79. 81
chaltapitis. 342
chaluſus fl. 122
chalybs fl. 59
chalybes populi in Galatia. 352
chalybon. 375
chalybonitis rigio. ib.
cham tartarorum princeps. 288
chamanock. 418
chamavi eorum ſedes. 117
champagne. 79
chamus primo invenit aſiam. 31
chambery. 86
cham rex tartarus. 288
chanaan terra. 363
chananæi. ib.
change. 93
chantonice. 338
chaones. 245
chaonia. ib.
chaonia Sylva. ib.
chapſilar. 275
characene. 312
charan. 376
charanæ. 338
charchas ſeu chiargas regio. 422
charente fl. 419
charitum ſeu gratiarum templum. 253
charta pergamena ubi inventa. 355
charlefort caſtellum. 419
charlemont. 71
charracharta. 339
charta geographica. 43
chartres. 68
charybdis. 226
chaſſuarii ſeu cattuarii, eorum ſedes. 117
chaſtau d' If. 84
chaſteau en cambreſis. 71
chatigam. 330
chatti. 118
chauci ſeu cauchi & cauci 115. eorum ſedes & diviſio. ib.
la cauchia. 69
chelma. 298, 300
chelonates prom. 248
chelonides paludes. 407
chemnitz oppid. & fluv. 161. 236
chencinta. 296
cherca fl. 241
cherſeus. fl. 370
cherſoneſus op. 272
cherſoneſus aurea. 101. 324. 331
cherſoneſus taurica. 288
cherſoneſus cimbrica 166
cheruſci, eorum ſedes. 118
cheſel. 313. 317
cheſimur. 345
cheſinus. ib.
cheſinus fl. 292
chetter. 108
cheuxa. 322
chiancare. 352
chiarentza. 248
chiartachar. 339
chiavari. 213
chiavenna. 177. 208
chica. 27
chica regio ejuſque ſitus & incolæ. 425
le ſtato della chieſa. 215
chieti. 191
chili regio ejus ſitus & oppida. 424
chil minar. 341
chilon lacedæmonius. 250
chiana fl. 200
chilonienſis academia. 165
chimara, ſ. chimira. 263
chimæra mons & monſtrum. 360
chimera op. ejuſque montes. 269
chimeriotæ liberi. ib.
china ſinarum regio, ejus limites, magnitudo 318. provinciæ, urbes, 320. fluvii, inſulæ. 322
chinay. 70
chinenſium ſcriptura, artes, ſermo. 321
chinſerin. 375
chiorine. 350
chios inſ. 347
chipſala. 275
chiquea. 320
chiroma arx. 242
chiuci. 213
chius inſ. 266
chiuſi. 182
chiutalem. 354
chmielnicum ſeu chmielnick. 299
choanza fl. 410
choaſpes fl. 342
choatras fl. 343
chœrili patria. 267
chomari. 339
chomutow ſ. commotaw. 144
chonad. 235
chone ſeu chonia. 174
chonitza ſeu conicia. 305
chorasan. 339 345
chorezim. 369
chorges. 65
chorographia quid. 2
choromiterne. 343
chrindi. 340
chriſtburgum op. 304
chriſti ſepulchrum. 366
chriſtiania. 170
chriſtianopolis. 168
Chriſtians Hafen. 168
Chriſtian Stadt. 168
chriſticolarum dies. 7
chriſtipolis. 261
chriſtophorus columbus 416. ad Hiſpaniolam appellit 426 Americam, Hiſpaniolam, Cubam & Jamaicam primus invenit. 28
chronicus m. 263
chronium mare. 25
chronus fl. 292
Chrudim, Chrudiner Kreiſz. 144
chryſam fl. 227
chryſippi patria. 362
chryſorrhoas. 371. 374
chryſopolis. 261
chryſoſtomus. 276
churlandiæ Dux primus. 301
chuſiſtan ſeu cuſiſtan. 342. 345
chutæi pop. 368
chutus fl. ib.
chutz. 366
chylon. 250
ciabrus fl. 279
ciarcia. 318
cibinium. 285
cibotus. 355
ciceroniana villa tuſculan. 187. 190. 192
ciceronis academia. 192, epitaphium 265. patria 190. poſſeſſiones epiroticæ 245. villa pompejana, villa puteolana. 192
Q. ciceronis prædium formianum. 190
cicones. 274
cicovo inſ. 241
ciderillo ib.
cientang fl. 322
cifalu. 227
cigateo inſ. 427
cignum op. 348
cilices mendaces. 362
cilicia ejus fluvii, urbes, limites. 361. 362
cilicia duplex. 361
cilicium mare. 27
cillair. 112
cimbri 116. 166. Italiam petentes. 124
cimbrica peninſula. 166
cimbrica expeditio. 124
cimmeriæ palud s. 27
cimmerium. 287
cimmerium fretum 27 mare. ib.
cimmerius boſporus. ib.
cimon mons. 355
cinceila. 183
cinga fl. 51
cingeſi. 284
cinnamomifera regio. 400
cinyphus ſ. cinyps. 393
cipangi inſ. 426
cipo fl. 418
circæum prom. vulgo circelli. 187
circæi. 188
circiu ventus. 18
circellum prom. 187
circuli majores. 4, 43
  Minores. ib.
  Recti. 4
  Obliqui. ib.
  Fixi. ib.
  Paralleli. ib.
  Mobiles. ib.
  Immobiles. 5
circuli longitudinis 33 ſeq. latitudinis. ib.
circuli polares. 8
circulorum polarium officia. ib.
circumpactana. 181
circuli Germaniæ. 126
circuli partes. 15
  diviſio. 8
circulus arcticus. ib.
  antarcticus. 9
  horarius. 33
  Obliquus. ib.
  Verticalis. ib.
  Semicirculus poſitionis. ib.
circumferentia totius Orbis. 15
circumhabitatores. 9
circumnavigatio totius Orbis 34. & ſeq.
circumumbres. 9
cirenza. 222
cirtha. 396

ciſamum prom. vulgo capo ſpada. 272
ciſon torrens. 368
ciſpadana Lombardia. 210
ciſſia. 342
ciſterna. 21
ciſt boci. 284
cita la vina. 187
citheros. 269
cithæron mons. 253. 264
citheron ſaltus. 253
citor ſ. chitor. 333
citrac'ian. 316
citron. 259
citros olim pudna. 269
citta lavina. 187
citta di caſtello. 185
citta nouva ſ. civitas nova hiſtriæ. 206
la citta vechia. 183
cividad rodrigo. 59
civida. 177
civida di friuli. 206
civilis batavorum dux. 73
civitate. 194
civita caſtellana. 182. 184
civita ducale. 185
civita vechia. 183
civita di penna. 191
civitas S. angeli. 222
civitas auſtria. 206
civitas david. 365
civitas nova ſ. citta nouva. 206. 366
civitas S. ſalvatoris. 211
civitas vetus. 183. 215
civita di ſant angelo. 222
claven ſ. clavenna. 177. 208
claletz provincia. 307
clampetia. 197
clanis ſ. clanius fl. 184. 200
clanis ſ. Clain fl. 82
clarentia Ducatus. 265
clarii 359
clarimonte. 197
clarius Apollo 267
clarum navale. *ibid.*
clarus inſ. *ibid.*
claſſis Ravennæ. 184
claudii forum. 65
claud-oſſa. 106
claudiopolis. 286, 352
claudium op. 192
claudius Imperator Lugduni natus. 85
claudius Ptolemæus. 388
clavenna ſeu claven. 208
clavennenſ. comita. *ib.*
clavernum. 43
Clauſenburg. 284 286
Clauſthal ubi fodinæ. 164
clez mene. 274
clazomenæ anaxagoræ phyſici patria. 358
clemens alexandrinus. 387
clementis VII. patria. 213
clerval. 133
cleve. 154
clideſdalia. 109
clibani Ægyptici. 387
climata. 12, 13. 36. 43 eorum inveniendorum ratio 12. 36. numerus 12. tabula 13 Septentrionalia. 12
cline op. 109
cliſſa arx. 243
clideſtalia. 109
clitumnus fl. 185
clivia ducatus, ejus limites & oppida 86. partes. 154. 155
clivenſis ducatus pars. 73. 86
clodovæus V. Rex Franciæ. 77
clotarius II. Francorum Rex. *ib.*
clupea ſeu clypea, n. Quipia. 394
clufina palus. 200
cluſium. 182. 185
cluverii patria. 303
clyne op. 109
cnemides ſeu cnemis oppid. & mons. 255
cnidus patria cteſiæ medici. 359
coagium vulgo, Coge. 168
coblentz oppid. 72. 75. 121. 130
cobrinia. 297
coburgium, ducatus. 157
cocam herba. 424
cocas & cochias mons. 348
coceas. 58
coche. 373
cochera fl. 133
cochile fl. 196
cochin. ſ. cotzia. 329
cochinchina. 321
cocintum prom. 198
coda della volpe. 28
codani populi. 116
codanonia. *ib.* 165
codanus ſinus. 23. 116. 166
codrus athenienſis. 255
cœlanum. 222
cæleſtem globum ad ſitum cœli componere. 41
cœleſyria 373. ejus oppida & fines. 374. 375
cœli diſtinctio & ſphæræ. 2
cœlum Empyræum. *ib.*
cœneum prom. 265
coesfelda. 153
cœtha ſeu cothen. 163
cœvorden. 103
coginium caſtrum. 269
cogni. *ibid.* 351
coimes. 358
coita. 2..
cojogna. 260
colapis ſ. culpe. 200. 234
Colberg. 113
colcheſter port. 1..
colchicum mare. 27
colchimum. 241
colchis, ejus populi, fluvii, urbes, fines. 312. 345
coldinga. 166
colditz. 161
coleſwar. 286
coligni caſtellum. 425
collao regio. 408
collatia. 188
colle. 213
colles. 154
collops ſ. cullu. 329
colluga. 306
colmaria. 132
colmar. *ib.*
Coln. 7
coloa. 408
Golfo de colochina. 246
coloza. 238
columbo op. 336
colon apulenſis. 284
colonia ad ſprevam. 148
colonia agrippina. 73. 129 agrippinæ auſpiciis condita ubi academ. 129. 165 trium regnorum reliquiæ. 129
colonia jovavia. 120
colonienſis archiepiſcopatus oppida. 71. 128 epiſcopatus. 73
colonienſis elector. 126
colophon oppid. 358 Homerus natus & calchas obiit. *ib.*
color fl. 192
coloſſæi. 357
coloſſus herculis, lyſippi opus, 195. jovis tarenti *ib.* Solis. 384
coloſſenſis archiepiſcopatus. 238
colthene. 349
colubraria inſ. 61
columbarium prom. 230
columbaz. 280
columbi navigatio. 29
columbo in ceylon. 101
columna. 309
columna herculis. 398
columnarum prom. 269
coluri inſ. 266
colurus 7. ſolſtitiorum 33. Æquinoctiorum. 7. eorum officia. 7, 8
comagene regio, ejus urbs limites & nomen. 363. 373
comana cappadocia, Pontica, 350. 351
comani à gomer orti. 312
comara. 237
comarinum arx. *ib.*
comata Gallia. 66
comenſis lacus. 199
comenſis ager. 204
comes ſtabuli in Gallia. 77
comi in baſtris. 339
comilia. 353
comitium. 2 6
comit. e. 174. 34.
comitatus burgundiæ. 82
comites franciæ. 79
comeſtoris patria. 210
cometau. 144
lago di como. 210
comori prom. 329
lago comori. *ib.*
iſola del compare. 265
compaſſus ſ. pyxis nautica. 16, 32, 33. ſeq.
complutum 159. complutenſia biblia. *ib.*
compoſtella galliciæ novæ. 421
compoſtella S. jago. 58
compſa. ſ. conza. 192
comum plinii junioris patria 180 pauli jovii patria *ib.* exciſum. 210
conadienſis comitatus. 235
conceptio op. 420
conanenſis caſtellanus. 295
concordia. 212
concordia op. & comit. 207. 212
concorron lacus Ægypti. 392
condate. 68
condahor. 345
condivincum. 69
condora. 307
condruſi. 70. 113
confluens op. 130
confluentes ſeu coblentz. *ib.*
congel. 170
congi rég. & urbs, ejus diviſio, & limites. 101. 410
congo fl. 407. 410
conicia ſ. konitz. 305
conimbria Acad. 59
conimbricenſe collegium. *ib.*
coninum. 294
connacia ſ. connacht. 112
le conneſtable. 79
conon. 255
conradi celtæ patria. 136
conradinus regni Neapolitani heros. 219
Herm. conringius. 164
consbach. 167
consbacenſis portus. *ib.*
le grand conſeil de Gallia. 79
conſenſia ſ. conſenza. 198. 203 terræ motu periit. 221
conſenzia munitum. 223
conſtantia ſeu Coſtnitz, concili nobilis. 134
conſtantia, id eſt, Tomi. 281
conſtantienſis Epiſc. 90
conſtantina. 402
conſtantini M. patria. 107
conſtantinopolis turcarum caput. 276. 278. 381
conſtantinopolitanus patriarcha. 279
conſtantinovia. 299
conſtantinus Harmenopolus. 280
contade di Zara. 242
le conte. 79
continens terra. 31
conza. 192
conza op. 386
copais lacus. 264
copenhafen & copenhagen. 168
cophes. 339
copiæ urbs. 196
copria littus. 225
coprumicza. 303
coptarum patriarch. 383
cora. 189
corantio. 247. 268
coraſam. 339
coraſceve. 280
Johannis coraſi interitus. 62
corax mons. 312
coraſi op. 343
Corbach. 154
corbeja Monaſterium. 152
corbie. 69
corcagia. 112
corcyra 264. corcyræi claſſem continentes ad Tenarum. 250
corcicus mons. 272
corcyra nigra. 243
cordao turris. 75
corduba ſ. Cordova. 51. 57
corea. 321
corelia. 173
corella. 307
Corclenburg. 173
Corclenberg. 305
corfinium. 191
corfu. 265
corichomium. 74
coricius ſpecus. 362
coricos. *ib.*
coridani. 104
corindas fl. 343
corinea. 349
corinthus, ubi dionyſius exulavit, & lais meretrix: à mummio exciſa. 247. 268
corinthiacum æs. 247
corinthiacus ſinus. *ib.*
corirani. 104
Coſlin. 115. 149
cormantin. 411
Janus cornarius. 160
cornavii ſ. cornawall. 104
cornelii forum. 181
cornaro. 183
cornetum op. *ib.*
cornia. *ib.*
cornu arietis prom. 27
cornubia. 108
cornewallia. *ib.*
coromandel. 327
corona. 268
corolon. 316
collo de corona. 216

corona tranſſilvaniæ 286
corone. 249. 268
coronea, n. corone. 253
coronia. 167
coronus mons. 343
corregium. 212
corrodunum. 295
corſica inſ. 183
corſica 204. ejus nomina, magnitudo & urbes, cultores. 231, 232
corſicum mare. 25
capo corſo in Guinea. 232. 406
Sardiniæ. 232. 406
corteër. 168
corſoera. ib.
corſorum colonia in Sardinia, mores. 230
cortæa. 349
cortereaiis terra. 427
Ferdinand.corteſius. 428
cortiza. 309
cortona. 182. 213. 214
cortracum Gallis courtray germ. cortrict. 93
Cortrieck. ib.
corvo inſ. 413
corunna. 58. 59
corus ſ. caurus, der Nordwesten wind 18
corycius ſpecus. 362
corycos op. ib.
corycus mons. 272
corymbia. ſ. rhodus. 383
coryphaſium prom. 249
cos ſ. coos. Apellis & Hippocratis patria. 267 347
coſa menſura loci. 20
coſa urbs. 183
coſa fl. 183. 200
coſachi milites. 292
coſakenſes tatari, eorum horda, ſedes. 316
coſamba. 330
coſanum prom. 183
coſicia. 295
coſlin. 149
coſmicus ortus & occaſus. 41. 42
coſmicum ortum & occaſum invenire ibid.
coſmicum & achronychum occaſum invenire ibid.
coſmin fl. 330
coſmographia quid 2
coſmopolis. 213
coſijneouder. 67
coſſæi. 342
coſſiacum. 206
coſte d'Amalfi. 220
coſta de Anderotte 406
coſterium. 294
coſtrinum. 148
cotacene. 349
cotam urbs. 317
coſtus vetus. 328
cothus. 148
cotenſii. 284
cottiæ Alpes. 200
cotti eorumque fines. 176
coturnicum portus. 268
couchinchina. 329
covaiia. 295, 303
couloa. 329
coulete. ib.
couna fl. 298, 302
cozenza. 223
la cour des Aydes Gall. 79
crabræ aquæ. 188
cracovia Academia. 294
Suburbium. 300
cracovienſis Palatinatus. ejuſque territoria. 294
crainburg. 141
cranganor. 329
crangavor. ib.
cranon opp. ubi Scopas & Simonides. 257
craſnicia 295
craſnoltavia 300
craſſus Brutiorum Iſthmum muro & foſſa ſepit. 197
fugitivos profligavit. ib.
à Parthis auro dotatus. 281
crathis ſeu crathi fl. 196 197, 200
crema. 180
creme a Tartaria. 283
cremenecia. 299
cremenſe territorium. 204, 299
cremnos op. 288
cremona. 180. ubi turris. 210
cremonenſis ager. 204
crempa. 150
cremſa ſ. Krems 142
crenides op. 261
crepuſculorum initium & finem invenire. 37
creta inſ. 244. ejus nomina. 271. fines, magnitudo, urbes, montes, cultores, eorum ſtudia, felicitas, à Metello domita, à Saracenis capta, à Balduino recuperata, à Venetis emta. 272, 273
cretæ epicopus Titus. ib.
cretenſes primi muſici. 214 vitioſiſſimi, piratica infames. 272
creticum mare. 25
crevecœur. 70
creveit. 99
Creutzburg. 304
crimci tartari. 309
eorum mores. 288
cracovienſis academia. 305
crimiſa prom. 198
crimiſtus fl. 227
capo crio. 359
criſſa op. 253
criſſæum. 247
criſſeus campus & ſinus, 331. ib. 253
critea. 275
crivinenſis palatinatus. 294
croatia. 140, 141. 234
croceus fl. 321
crociatannum. 68
croja ſcanderbegi patria. 269
cromwel protector. 106
Cronenburg arx. 168
cronium mare. 21
Czon Stadt. 286
cronon fl. 302
Croſſen ſeu croſna. 145
ducatus. 146. 148
croto op. 182.
croto ſeu crotone. 196. ubi Pythagoras docuit. 198. 223
crotonienſis portus. 198
crotoy. 69
Crottorff. 164
de croy duces celebres. 258
crucenacum. 137
cruciferorum ordo in pruſſia. 303
S. crucis fl. 419
S. crucis inſ. 427
S. crucis Monaſterium, ligno crucis celebre. 293
crudentum. 303
Crummau. 144
cruzenacum. 137
cruſvicia. 295
crunos mons. 263
cryptæ. 387
cteſias. 359
cteſiphon. 342. 376
cuama fl. 411
cuba inſ. 29. 426
cubi. 67
cubitus. 19
cujavia. 294
culconde. 330
culenburgum. 99
culiacan. 420
cullu ſ. callops magnus, hodie collo & alcol. 396
culmbach. 136. 161
culmia ſeu culma. 303
cuma ſ. cyme in Æolide. 358
cumæ. 193. 200
cumana regio. 423
cumana ſibylla. 193
cumanum cicer. villa. ib.
cumanus ſinus. ib.
cumberland. 108
cumbria. ib.
cumerium prom. 190
cuneum. 209
cunha inſ. 411
cuni urbs. 338
cuninchamia. 109
cunovia. 296
cuprum. 109
cur fl. 348
curdi. 349
curdo mons. 375
cures. 186
curetis. 271
curia op. 136
curia ſ. Hoff. 161
curia op. ſ. chur. 177. 208
curia adjutorum. 79
curia rechnitziana, 161
curioſolites. 68
das Curiſche Haff. 304
curlandia. 301
curlandicus ſinus. 304
curnicum. 294
curonenſis lacus. 292
curovia. 295
curtius rufus. 118
cuſco. 424
cuſinas fl. 356
cuſiltan. 345
cuſtrinum. 148
cutiliæ. 186
cutilienſis lacus, umbilicus Italiæ. ib.
cuveri. 268
cyamoſorum fl. 227
cyane fons. ib.
cybele dindymene, Peſſinuntia. 353
cyclades inſ. 266
cyclopes in ſicilia. 228
cyclopis cadaver ſub eryce monte. ib.
cydiſſes. 344
demetr. cydonii patria. 260
cydnus fl. podagræ medetur. 362
cydon. 272
cygnea ſ. cygneum. 160
cygneus campus. ib.
cygneus ſ. cyaneus fl. ejuſque ortus. 348
cygnum op. ib.
cyllene arcadiæ mons & ſinus. 248
cyllene urbs, mercurii patria. ib.
cylli comitatus. 141
cyme cuma. 358
cyniphui ſ. cinyps, n. magra fl. 393
cynos cephalæ, philippi macedonis clade notæ. 257
cynoſema. 275
cynthius fl. 132
cynthus mons. 266
cypariſſa. 248. 268
cypariſſius ſinus. 246. 248
cypera. 256
cypriani patria. 394
cyprium mare. 25
cyprus inſ. ejus regna, magnitudo, diviſio, fluvii & oppida, ab æris copia, dicta, veneri conſecrata, ejus epiſcopus epiphanius, reges & domini, pœnorum colonia. 382, 383
cypſella. 275
cyraſi. 293. 316
cyrenaica regio, ejus nomina, urbes, fines, 386. 392
cyrenaicum mare. 27
cyrene urbs a græcis condita, nunc corone & cirene, ariſtippi patria. 393
cyrenenſes carthaginienſium æmuli, à turcis ſubacti. ib.
S. cyriaci arx. 157
Cyriacsburg. ib.
cyri monimentum & ſepultura. 341
cyrillus. 388
cyrnus ſeu corſica. 231
cyrnus rex. ib.
cyropolis. 343
Cyrrha. 252
cyrrhæus apollo. ib.
cyrrheſtica ſyriæ regio. 374
cyrrhus. ib.
cyrus fl. 343. 348
cythera ſ. cerigo inſ. cum opp. & portu. 250
cytinium. 252
cyzicus op. 356
czar moſcovitarum dux magnus appellatus. 308
czarna. 298
czartcovia. ib. 299
czartoriſcum. 299
Czaſzlau Czaſzlauer Kreiſz. 144
czechi. 143
czechorum regnum in Bojohæmia. 125
czenſtochia cœnobium. 295
czeremiſſi lagowi. 307
czeremiſſi nagorni. ib.
czerkaſſi tattari. 299. 306
eorum ſedes. 316
czerhaſſi opp. 299. 316
czernikouw. 299. 307
czerniechovienſis Palatinatus. 299
czernienſcum. 360
cypicus op. 356
czukaw. 287

D.

Daæ. 340
Daci. 283
Daci danubiani. 284
Dacia, ejus limites, diviſio 283 urbes, fluvii, incolæ 284 ſeq. romanis ſubdita. ib.
Daciæ ripenſis populi. ib.
Daciæ alpeſtris populi. ib
Daciæ mediterraneæ populi. ib.
Daciam incoluerunt Getæ, ſarmati, gothi, Hunni, ſaxones, hungari. 285
Dædalus ad Ægyptios profectus. 390
Dædali mons. 272
Daſila regnum. 408
Dagon idolum. 366
Daleccartia. 173
Dalem comitatus. 94
Dalmatia. 241
Dalmatia ſub auguſto domita;

domita; à Gothis vaſtata; à Sclavonis occupata, ab Hungaris ſubacta; à Turcis oppreſſa 241 ejus oram maritimam tenent veneti. 242
Dalmatia regibus Hungaricis ſubeſt. 243
Dalmatia hodierna ejus fertilitas. 243
Dalmatarum mores. *ib.*
Dalmaticæ alpes. 201
Dalmaticum mare. 25
Dalmatii populi & op. 242
Dalminium ſ. delminium. 242
Damant op. 373
Damaon. 328
Damaſcus. 374. 381
Damaſia. 120
Damaſii montes. 323
Damba. 410
Damgarten. 149
Damiata. 401
Golfo di damiata. 363
Damm in pomerania. 148, 149
Damma in groningenſi dominio op. 101
Damna, delminio, denna. 242
Damonii. 103
Dammonium prom. *ib.*
Damut. 409
Dan mons. 368
Dan urbs. 374
Dangati. 408
Dani. 116
Dania unde dicta. 166
Danicum fretum. 28. 168
daniæ regnum 166 ejus limites, partes & op. 167 ſeq.
Danisburgum. 329
Dannenberga. 151
Dannenbergenſis comit. *ib.*
Dantiſcum. 303
Dantiſcanus ſinus. 23
danubii vortex Deuruſſel. 142
Danubii ortus. 281
Danubii pons à trajano conditus. *ib.*
Danubius fluv. 122. 133. 233
Daphnes lucus ad antiochiam. 372
Dara urbs & fl. 404
Daræ regnum. 397. 404
daramie. 329
Darandæ. 33
Darbe. 105
Darbia. *ib.*
Darchpek. 237
Dardanelli. 275
Dardanello arx. 356
Dardania mœſiæ. 280
Dardani. *ib.* eorum mores muſici. *ib*
Dardanum. 356
Dareſie regn. 397. 404. 404
Darien. 423
Daritis. 343
Darmſtadium. 155
Daſſaretæ. 259
Daſſow. 297
Datio triplex. 288
Daventria 100. Davi,id eſt daci. 283
Daulia. 222. 261
Dauma regnum. 406
Davidis civitas. 365
Davidis arx & ſepulcrum. 366
S. Davidis op. 106
Davis fretum. 30. 171
Daviſius. 30
Dauma. 406
Daunia. 222. 261
Dauphine. 79
Dea ſ. Die 65 Auguſta dicta. *ib.*
Joh. Deacius. 425
Debris fonte inclyta. 395
Decan urbs, regnum. 327, 328
Decapolis, ejus urbes. 374
Decebali theſauri. 284
Decelja caſtellum. 255
Decem circuli. 4, ſeq.
Decem pagi. 71
Decentii interitus. 68
Decii patria. 234
Declinatio quid. 41
Declinationem ſolis vel ſtellæ invenire. *ib.*
Dee ſeu deva fl. 106
Degun. 331
Dehenbartia. 106
Dei indigetis templum. 187
Deiſtanxa. 317
Deiſter. 164
Del regnum. 412
Delfziela. 101
Delium. 253
Dellain. 70
Delly. 333
Delmen, fl. 153
Delmenhorſt. com. *ib.* op. *ib.*
Delphi n. delfo. 253. 268
Delfinatus 77 Galliæ regi venditus. *ib.*
Delphinus galliæ regis filius unde dictus. 78
Delphini portus. 213
Delphr. 96
Delta, regio Ægypti. 398
Delus inſula & urbs, apollinis & dianæ natale ſolum. 266
Dema fl. 304
Demades. 255
Demaratus. 255
Dembberg pannoniæ mons. 233
Dembrowiza. 237
Demetrias. 257
Demetæ. 103
Demetrius cydonius. 280
Democ. des medicus crotoniata. 197
Demona vallis, ejus limites. 221
Demoſthenes. 255. ejus mors. 251
Dembigaja. 106
Denia port. & op. 56
Denſeleti. 274
Dera ſ. derius campus. 342
Derbe. 351
Derbend. 343. 346
Derbent. 343
Derbicæ. 342
Dermanum. 299
Dermitius princeps. 112
Derpatum. 301
Dertona. 176. everſa. 210
Dertoſa. 55
Deſcenſionem ſolis obliquam invenire. 37
Deſcenſionem ſolis rectam invenire. *ib.*
Deſeo caſtrum. 231
Deſertum arenoſum. 364
Deſiderius longobardorum rex ultimus. 203
Deſna fl. 305
Deſpota peloponneſi. 268
Deſpotatus. 269
Deſſavia clade nobilitata. 163
Deva fl. 106
Deucalionis fl. 258
le Deuche. 79
Deventer. 100
Devona opp. 67
Devonia. 108
devonſchire. 103. 108
deuringi. 115
Deutſchen Broda. 141
diablintæ aulerci. 68
diaboli montes. 269
diagoræ mors. 384
diameter terræ. 15
dianæ aricinæ lucus & lacus. 137
dianæ oculus. 264
dianæ patria. 266
templum. 359
diana pergea. 351
dianoro. 261
diarbech. 375
diarbek. 345
diargament. 340. 345
dibolia. 251
dichas. 19
d ckiloppi. 173
dictæus mons. 272
dictamnum ſ. dictamo. *ib.*
dictynna. *ib.*
didenhoven. 94
dido ſ. eliſa. 394
didyma. 61
didyme inſ. 227
didymus cœcus. 358
didymus grammaticus. *ib.*
didymus mons.
die ſ. dea. 65
dieben ad muldam. 163
diem longiſſimum invenire, breviſſimum. 36
diem vel tempus invenire exorgiendi ortus vel occaſus ſtellæ alicujus ipſius. 35 ad 42
diepa. 81
diepe. 70. 81
diepenau. 154
Diepholt. 117
diepholtz, com. ejus limites & op. 154
dierum & noctium quantitatem cognoſcere. 36
dies æquales invenire. 37 ſeq.
dies chriſtianorum, græcorum, judæorum. 7
dieſta ſ. dieſt. 95. baronatus. *ib.*
Dieterichs Bern. 177
diet melle 117. 154
dieza ad ianum. 155
dietz comitatus. *ib.*
dietzin bohemiæ. 144
dievenaw fl. 122. 148
dieutze. 71
differentia longitudinis & latitudinis. 41
digeri. 274
digitus. 19
diglito ſ. tigris. 376
dijon. 79. 82
dila fl. 94
dilleberga arx comit. 156
dimenſio terræ duplex. 15
dillinga. 133
dimitæ. 103
dimitriada. 257
dinant. 70
dinantium. 129
dinaretum prom. 383
dindymene. 353
dindymus. *ib.*
diocgetia. 281
diobeſi. 274
diodori ſiculi inſ. 415
dio caſtellum. 328
dio cæſarea. 351
diogenis cynici patria. 353
dion. 260
dionis chryſoſtomi patria. 353
dionyſii halicarnaſſenſis patria. 359
dionyſii junioris patria, ejuſque geſta. 197. 357
dionyſius areopagita. 255
dionyſiopolis. 280
diodori ſiculi patria. 227
dios in cœle ſyria. 375
dioſcurias urbs. 349
dioſpolis. 355
dirce fons. 253
diſtantiam locorum invenire. 35. ad 43
diſtantiam ſolis vel ſtellæ a Zenith inveſtigare. 41
dithmarſi. 150
dithmarſia, *ib.* ejuſque op. *ib.*
diugunterum forum 210
divionenſe parlamentum, 79
divionum vulgo dyon. 82
dium cretæ, 27[illegible]
diuna fl. 2[illegible]
divodurum. 7[illegible]
divodurum mediomatricorum. 13[illegible]
dobas regnum. 40[illegible]
doberanum monaſt. 15[illegible]
dobrinenſe territorium 30[illegible]
dobuni. 10[illegible]
doccumum, Gemmæ friſii patria. 10[illegible]
docna. 24[illegible]
dodecatemoria. 3[illegible]
dodone. 24[illegible]
dodonæum æs. *ib.*
dodonæi jovis templum *ib.*
dodina. 30[illegible]
dœmitz. 15[illegible]
dœringer wald. 12[illegible]
dœsborg op. 11[illegible]
dofrefiell. 16[illegible]
dola S. dole urbs. 8[illegible] ſeq.
dolangæ. 27[illegible]
dolap. 39[illegible]
dulcigno. 2[illegible]
dollert ſinus. 1[illegible]
doloncæ. 2[illegible]
domaſin. 1[illegible]
dombrowiza. 2[illegible]
dominica inſ. 4[illegible]
S. dominici op. hiſpaniolæ. [illegible]
dominium trajecten[illegible]
S. domingo inſ. 4[illegible]
domitiana via. [illegible]
domitii Ænobarbi tr[illegible] pæa.
dommallacus. 117. 1[illegible]
dommella T.
domo d' oſcela. 1[illegible]
domonigniſa mons. 2[illegible]
domus libani. 3[illegible]
donajecius fl. 2[illegible]
donaw fl. 122, 2[illegible]
donay.
donawerta. 1[illegible]
don baltia.
donetz fl. 287. 3[illegible]
S. donini burgus. 2[illegible]
donowerda. 1[illegible]
dorno. [illegible]
dornyck.
dora fl. 177. 199. [illegible]
el dorado.
dorogne fl.
dororacum ſ. Dordrecht, ubi ſyn[illegible] dus.
dorceſtria. [illegible]
dorcheſter.
dorſten.
dorica muſa. [illegible]
la dorietta fl.
Dozinger Wa[illegible]
doris regio, ejuſque [illegible] & op. 251. [illegible]
doriſcus lacus.
dorium.
dorno op.

dorpatum. 173. 301
dorſetſchire. 103
dorſten op. 153
dotechum op. 117
dortmund. 153
dorum. 206
dotis. 235
dovay. 93
douay. ib.
doublain. 112
dovern. 102. 108
dourocorturum. 71
doux fl. 72. 75
doynkerka. 93
franciſcus dracus. 29. 425
fr. draci patria. 108
draci navigatio. 29
draco athenienſis. 255
draconis mons. 201
montis draconis caſtellum. ib.
dracus. 75
drangiana, ejus limites & urbes. 338
drangiani populi. ib.
drauſus lacus. 304
dravus fl. 141. 233
dreiſa. 156
Drelborg. 167
drente. 100
drepanum 226. cum portu. 230
dreſda Dresden. 160
drevantia fl. 292
dribyzes. 343
drieberg. 153
drieſena. 148
drilo fl. 240. 269
drimago. 281
drina fl. 233
drinus amnis. ib. 239
drobonika op. 242
drochæa. 112
drogeo inſul. 427
drogiczynenſe. 300
drohobus. 306
droſhagen. 153
droſſen. 148
druentia fl. 75
drugeri. 274
druntheim. 170
druſi caſtella. 73
druſiani foſſa 117 ſeq.
Le druſius in belgio. 90
drybices. 343
dryopes. 245. 256
duacum 93 direptum & crematum. ib. academia. ib.
dubrow. 146
dubis fl. 72. 75
dubiſſa fl. 302
dublinum 112 academia. ib.
dubna. 299
dubris trajectus. 102. 108
ducala. 404
ducato di Sethines. 254
ducatus ſtiriæ. 140, 141
ducatus franciæ. 79
duces franciæ. ib.
duche. ib.
duderſtadium ad wipperum. 131
duero fluv. 51
duffener. 79
duil ſ. indus fl. 324
duina fl. 308
duisburg. 154
dullartus ſinus. 101
dulgibini 117 eorum ſedes. ib.
dulmen op. ib.
Duna fl. 301
dunamunda. ib.
dunaigrodum. 299
dunay. 281
dunbar. 109
dunblain. ib.
dunchel. ib.
dunckelſpila. 134
dunde. 109
dune ſ. diüna fl. 292
duneburgum. ib.
dunelmenſis epiſcopatus. 108
dunelmum. ib.
dunelte promontorium. 109
duinum ſ. dorceſtria. 103
dunsbyheat. 102. 109
dura. 129
durance fl. 75
durazzo. 259. 269
durbuy. 70
duria ſ. doria fl. major & minor. 199
duria amnis. 177. 199.
durius. 49. 51
duringorum regnum. 125
durlacum op. 137
durlacenſis marchia. ib.
duroſtadium. 98
duroſtorum. 281
durotriges. 103
duſella fl. 155
Duſſeldorff. ib
dwina. 307
duynkerke. 93
duysburg. 154
duytſche. 123
dyme. 247
dyme clarentiæ ducat. 268
dyrrachium. 270

E.

EAlæ pop. 348
Eavecaurt. 69
Ebeltud. 167
Eber-Stein caſtr. 137
Ebora acad. 59
Eboracenſis archiepiſc. 107
Eboracum, conſtantini M. patria. ib
Eborodunum. 73. 176
Ebro fl. 50
Eburones. 70
Eburevices aulerci. 68
Ebuſmi. 339
Ebuſus inſ. & urbs. 53. 60
Ecbatana. 343. 372
Ecbatana in carmelo monte. ib.
Echinus. 257
Echinadæ inſ. 262
Echodorus. 260
Eckeln ſordia. 150
Der treue Eckhard. 164
Eclabanda Apollonii Rhetoris patria. 357
Ecliptica. 6. 33
Ecya op. 51
Edamum ſ. edam. 97
Edel fl. 313
Edenburgum vulgo edimbrow. 110
Edera fl. 155
Edeſſa urbs quondam antiochia. 376
Edoardus hottonus. 108
Edoardus III. angliæ rex. 82
Edones. 274
Edonii, eorumque op. 261
Edom. ſ. eſavus. 364
Edom. ſ. idumæa ab edom appellata. ib.
Edowardus I. walliæ princeps. 106
S. Efemia. 221
Efeſo. 359
Egebertus anglorum rex. 105
Egeriæ lucus. 187
Egholm. 167
Egmunda comitat. 98
Egnatia. 195
Egra ſ. eger. 122. 139
Ehingh op. 135
Eidora fl. Germaniæ limes. 150
Eilenburgium. 161
Eimbecca. 164
Eiſenach. 157
Eiſenbacenſes thermæ. 236
Eisfeldia. 131
Ekelnforde ſ. Eckerenforde. 150
Eladaſagni. 261
Elæa, Zenonis dialectici patria. 358
Elæus. 245
Elaran. 342. 345
Elatea. 255
Elaveris fl. 75
Elaverus fl. 83
Elba inſ. 204
Elbe fl. 121
Elbingeroda. 164
Elbingium ſ. elbinga. 304
Elburgum. 99
Elcholm. 168
Elda fl. 150
Elebata regio. 404
Elector octavus palatinus. 128
Electoralis circulus. 126
Electoralis palatinus inferior, ejuſque limites. 137
Electores, quando conſtituti. 127
Electrum in pruſſia colligitur. 304
Elei. 275
Elembogner Kreiß. 144
Elementa quatuor. 2
Elephantina inſ. nili. 388
Elephantis. ib.
Elevationem poli æquare latitudini locorum. 35
Elevationem & latitudinem loci invenire. ib.
Elevationem poli invenire. 39
Eleus. 275
Eleuſis, eleuſina ſacra. 254
Eleuſinus ſinus. ib.
Eleutheræ. 281
Eleutherus fl. ejus ortus. 370. 371
Elfeldia. 156
Elfocat deſertum. 392
Elgin op. 109
Elis regio & op. ſ. elea phœdonis patria. 247
Eliſæi ſepulchrum. 367
Elixona. 313
Elleboge. 167
Ellenbogen op. & comitatus. 139. 144. 155
Ellenboger Kreiß. 144
Ellus fl. 72. 132
Elmeland. 165
Elmenau fl. 151
S. Elmi caſtel. 92
Elmichias. 389
Elorus. 227
Elpatron. 371
Elſa fl. 66. 146
Elſas ſ. elſatia. 113. 132
Elſabas. 340. 345
Elſatia ſuperior. 71
Inferior. ib.
Elsburg arx. 173
Elſenborg. 167
Elſenore. 168
Elverfeld. 155
Eluſa ſeu eluſatium. 66
Eluſaberris. ib.
Elwangia. 134
Elyma. 259
Elymæa ſ. elymais & Elymæi. 342
Elymandri. 340
Elymiotæ. 259
Elyſtrus fl. 158
Elzenborg. 167
Ema opp. 341
Emathia. 259
Emea vulgo Eera fl. 98
Embda ſ. embden. 152
Embdanus comit. ib.
Emboli. 261
Embrun. 65
Emecloſter. 167
S. Emederi portus. 59
Emeria regio. 425
Emmaus. 365
Emme ſ. amma fl. 72. 93
Emmerick ſ. emmerich. 101. 154.
Emodi montes. 323
Empedoclis interitus. 227
Emporia nunc empullia. 52
Empſa thermis clara. 155
Empyræum cœlum. 2
Ems fl. 90. 121
Enakim ſeu gigantes. 364
Enckhuſa ſeu enckhuyſen. 97
Encre. 69
Endelavia inſ. 167
Endrem ſeu hadrianopolis. 278
Enecus comes. 53
Engelland. 106
Engeniana foſſa. 99
Engern. 153
Engia. 246
Golfo de engia. ib.
Enipeus fl. 256
Enna. 227. 230
Ennii patria. 195
Enona ſ. Ænona. 241
Enonymos. 227
Enos. 275
Ens 98 fl. 142
Enſigeri populi. 301
Eordei, eorumque oppida. 261
Eoriæ. 339
Eous oceanus. 21
Epaminondæ patria. 253
Eperies. 236
Epheſus urbs ab amazonibus condita, nunc Efeſo, ubi templum dianæ incenſum. 359
Ephyra. 247
Epicharmus. 226
Epicuri horti. 255
Epictetus phryx. 355
Epidamnus macedoniæ. 258
Epidaphnes antiochiæ. 372
Epidaurus, ubi Æſculapius. 241. 250
Epidaurus limera. 258
Capo S. Epifanio. 382
Epiphanius cypri epiſcopus. 383
Epipolæ Syracuſarum pars. 226
Epiroticæ poſſeſſiones ciceronis. 245
Epiroticum mare. 26
Alexander epirotarum rex. 198
Epirus, ejus termini populi & oppida, 244 montes. 263,
Epirus nova vetuſque. 244
Epiſcopatus angliæ. 107
Candiæ. 273
Galliæ. 79
Germaniæ. 165
Hiberniæ. 112
Italiæ. 224
Moſcoviæ,

Moſcoviæ, 309
Scotiæ. 110
Siciliæ. 230
Pruſſiæ. 305
Epitheta urbium Italiæ. 224
Epizephyrii Locri. 197
Eporedia. 177
Epſtein. 155
Epulum publicum & magnum in Helvetiis. 90
equus Tuticus. 192
Erak ſ. parthia. 340
Eraſinus lacus 249 fluv. 262
Eraſiſtrati patria. 256
Eraſmi patria 97 ſtatua. ib.
Erbach Comitatus. 136
Erden montes. 285
Erenberci caſtrum ſeu Ehrenbrecht Stein & Ehrenbreit Stein, 130
Eretia. 255
Eretia, unde eretrienſes Philoſophi. 265
Eretum. 186
Erex. 345
Erida fl. 129
Erfordia 157 academia. 165
l' Erici. 183
Ericula inſ. 227
Eridanus fl. 199
Erigon fl. 263. ib.
Eriniltadt. 284
Erinna. 358
Eritto. 260
Erla. 118. 236
Erovaige 69
Erpach. comit. 156
Erripha regio. 404
Eryn ſ. hibernia. 111
Eryx op. & mons. 226
Erythræum mare. 22
Erythræa inſ. 61
Eſa, euſa ſ. elſa. 66
Eſabela prov. 403
Eſcheborg, 163
Eſcaut fl. 74
Eſchethal vallis. 177
Eſchewege, 156
Eſcuriale. 57
Eſens op. 152
Eſia fl. 70. 75
Eſlingia. 135
Eſſa fl. 152
Eſſedones. 263
Eſſex. 108
Eſte. 178
Eſten. 301
Eſterdal. 170
Eſthonia livoniæ. 172. 173. 301
Eſtiæ territoria. ib.
Eſtiotæ. 256
Eſtiotis regio ejuſque urbes. ib.
Eſtotilandia. 171
Eſtremadura. 49. 54
Eteſiæ, ventus. 18
Etruria, ejus fines, oppida, XII. principatus. 181. 182
Etruſci. 175. 181. 184
Etſch fl. 181. 199
Eubœa ejuſque promontoria. 265
Euclidis patria. 254
Eudoſes. 115
Eudoxi navigatio. 30
Evergetæ. 339
Evereux. 68
Eufemia ſanta. 197. 221
Euganei. eorum ſedes & oppida. 175. 177
Evia. 259
Euiæus fl. 342
Euonymos. 227
Euphrates, ejuſque fontes 349. 350 increſcit 363. 376
Euporia. 261
Eurotas fl. ejuſque ortus. 249
Euripidis poëtæ tumulus. 255. 259
Euripus. 26. 170. 265
Euro Notus. 18
Europa Virgo. 27. 46
Europa 25. 45 ejus limites 27. 31. deſcriptio, termini, denominatio, longitudo, latitudo, diviſio, figura, unde dicta. 45. 46
Europa à quo prius inventa. 31
Europus. 259. 261. 343
Europus op. almoriæ. 259
Eurotas. 262
Eurota fl. 294
Eurus. 17
Eurymedon fl. 361
Euſa, euſe. 66
Euſta inſ. 110
Euſtathius homeri com. 260
Eutina. 150
Examen globi. 34
Exarchatus. 203
Exarchorum ſedes ravennæ. 184
Exceſter. 108
Extremadura. 54
Euxinus pontus ejus appellatio & mare. 27
Exiſchia ſ. eſchia urbs. 349
Eydgenoſſen, 87
Eyrana. 130

F.

FAbii Maximi tropæa. 76
Fabrateria. 189
Fabrianum. 210
Guilh. Fabricius hildanus. 73
Faenza. 181
Færa inſ. 166
Fatterland. 167
Fagoria ſ. buchovia. 156
Falcoburgium. 94
Falerii. 183
Faliſci. ib.
Falernus ager. 201
Capo di monte falcone. 231
Falſatera. 189
Falkenberg. 148
Faliſcæ junonis lucus & fanum. 183
Faliſci. ib.
Falſtria. 168
Falx. 225
Famaguſta. 383
Porto Famin. 425
Faneſtres. 184
Fano ſeu fanum fortunæ. 216
Fanæ inſ. 166
Fantain. 406
Fantquu. ib.
Fanum. 216
Fanum cereris. 254
Fanum S. laurentii. 206
S. andreæ. 109
Apollinis clarii. 359
D. audomari vulgo S. omer. 93
D. Johannis. 86
de Morienne. ib.
Fortunæ. 184
S. galli. 89
S. gotthardi. 142
Herculis. 61. 215
Luciferi. 57
Voltumnæ. 183
Fare ſ. faire inſ. 110
Farentinum ſeu farentivolum. 222
Farræ inſ. 148 & fare opp. 110. 171
Farina in monte. 55
Porto farina. 395
Farneſiorum familia. 211
Faro prom. 225
Fars prov. perſiæ. 345
Farſa, pharſalus. 256
Farſi. 341
Faro ſ. pharus. 59
Faſciæ ſeu zonæ. 9
Faſelus turris. 366
Faſſo fl. & urbs. 349
Fatigar. 408
Faventia nunc faenza. 181. 216
Faventia colonia. 55
Fauces freti gaditani. 27
Faulmouth portus. 108
Favonius. 17
Fayal. 413
Febrenus fl. 189
Felix Julia. 371
Felix arabiæ peninſ. 380
Felſina. 181
Felltinum. 299
Feltrenſis comitatus. 204
Feltria ſ. feltre. 177
Fennen & finnen. 116
Fenni germani. 114
Ferabat. 345
Ferachio. 384
Ferrandina. 222
Ferraria 216 academia. ib.
Ferrarienſinum mores. 218
Ferrarienſis agri felicitas. ib.
Ferrarienſis ducatus. 204
Ferreta ſ. pfirt. 132
Ferentino. 188
Ferentinum. ib.
Feretratus mons. 216
Ferdinanda inſ. 426
Ferdinandus catholicus regnum neapolitanum occupavit 56 & ſiciliam copulavit. 220
Ferdinandus Magellanus. 27
Ferdinandus I. 53
Ferdinandus II. regno neapolitano pulſus & recep. 220
Ferdinandus III. mauros in regnum Granatenſe compulit. 53
Ferdinandus V. ib.
Ferro inſ. 413
Ferol. 58
Feſſa, op. ſ. feza ſ. fetz. 397 ejus territorium. 403
Feſſanum reg. ejus ſitus, urbes & provinciæ. 404
Feta. 406
Fetzenſe regnum. 397
Fianona. 241
Fibrenus. 200
Der Fichtelberg. 122
Fidenæ. 188
Fieſole. 213
Fiſa. 109
Figalo. 246
Figena ſ. epheſus. 359
Filadelphia. 356
Filleſiel. 169
Filia ſion. 365
S. filippo d' agrione. 227
Final, vulgo finarium. 213
Finnii ſ. femien. 116
Finnia ſ. finland. 173
Finnarium. 213
Finlandia ſeu finningia. 116. 173
Finnicus ſinus. 23. 172
Finnomarchia. 169
Porto Fino. 213
Fionia ſ. funen. 168
Fiorenza ſ. florentia. 213. 224
Firmanorum caſtellum. 190
Firmum. 216
Firmum picenum. 190
Firmum ſ. fermio Lactantii patria. 216
Fivelingo. 101
il fiume della poſſa. 189
Fiume di terra nuova. 227
Fiumecino fl. 175. 216
Fiume di S. Leonardo. 227
Fiumi del ferro. 361
Fixæ ſtellæ. 2
Flaminii forum, ubi Gallus & Voluſianus interfecti. 185
Flanates. 241
Flanaticus ſinus. 205. 241
Flandria. 91. 92 ſui ris facta. 77. 91 comitatus. ib
Flandricæ inſulæ.
Flano ſ. fianone.
Flanona.
Flaredinga.
Matthiæ Flacii pat
Flavia cæſarea.
Flavia gallia.
Flaviano.
Flaviobriga. 50
Flavium brigantinum betanzos.
Flensburgum. 150.
Flieland ſ. flevolan
Flintia.
Flora.
Florentia.
Florentia ſ. florenzo
Florentina ditio.
Florentinorum mo
Florentiæ duces, eor que dominium a quum & novum.
Florentiola.
Flores inſ.
Florida 417 unde quando & à quo tecta, ejus region op.
Flotow op.
Fluſor fl. S. Flumen.
Fluvius.
S. Flour.
Fœderatæ belgicæ ones.
Fœra inſ.
Foggia op.
Foglia amnis.
de Fugo inſul.
Foya vecchia.
Folia ſ. piſaurus fl.
Fondi.
Fons.
Fons neptunius.
Fons hortorum fl.
Fons vini rubri colo oſtendens.
Fons agar.
Fontes calidi.
Foquiere.
Fora inſ.
Forbiſcher ejus fret
Forbiſchers ſtraet.
Forentinum.
Foreſt.
Foreſtus medicus.
Fori julii ducatus.
Formianus portus.
Forum leguſianorum
Forli. 181.
Formentere inſ.
Formiæ.
Formio fl.
Formigas inſ.
Formola inſ.
Forojulienſis ager.
Capo di Foro.
Forſtenow.
Forte S. Andres.
Forte ventura.

fortore fl. 194. 222
fortunæ fanum. 184
fortunæ inſ. 334
fortunatæ inſ. 413
forum appii. 189
Claudii. 65
Cornelii. 181. 216
Diuguntorum. 180. 210
Flaminij. 185
Julii ſeu friuli. 178. 204. 206 patria di friuli, ejuſque op. & fines ducatus. 206
Licinii. 180
Lepidi. 181
Livii *ib.* 216
Seguſianorum. 68
Sempronii. 216
forum vocontiorum. 65
fos op. 84
foſi. 116
foſſa. 21
foſſa druſiana. 117. 121
foſſa mariana. 84
foſſa ſ. mariæ. 99
foſſembruno. 216
foteringhay caſtrum. 108
fours. 68
fracmont. 89
fraga. 55
la france. 79
franche comte. 77. 86
franckenthalium. 131
franci germanica gens. 77. 119. eorum regnum. *ib.* hodierni galli ita appellantur. 87
francia antarctica. 425
francia orientalis. 132. 135
franciæ regnum, ejuſque diviſio, duces, comites, archiepiſcopat. ep. 77. 78
franciæ rex chriſtianiſſimus. *ib.*
francia nova. ejus ſitus. 418
francicus circulus. 126
franciomontanus Marchionatus. 129
S. franciſci patria. 185
franciſci draci patria. 108 ejus navigatio. 29
franciſcus I. galliæ rex captus. 210
franciſcus Rabelleſus. 83
franciſcus ximenius. 60
Franckenhauſen, ſalinis & clade ruſticorum nota. 157
Franckenſtein. 146
franckenthalium. 131. 137
franconia 134 ejus limites, oppida & fluvii. 135
francoberga. 156
francofurtum ad mœnum. 135
francofurtum ad oderam 148 academia. 165
francorum nomen, origo, & ſedes. 124
francorum gens. 119
francorum regnum, ejuſque diviſiones. 77
francorum orientalium regnum. 125
franiker, academia. 100. 101
fraſcati. 187. 217
fraſcatium. 187
fraſelona. 189
fraſcia. 273
fraſcolari ſ. fraſcolani fl. 226
frat fl. 376
frateria. 284
frauenberga. 303
fredrichsborg arx. 168
fregellæ. 189
freiberga miſniæ. 160
frentani 175 eorum op. & fines. 202. 191
frento fl. 194
freta. 21. 28. 27
freti gaditani fauces. *ib.*
fretum unde dictum. 23, 24
fretum anian. 28
fretum calydonium. 251
Cimmerium. 28
Danicum. *ib.*
Davis. *ib.*
Forbiſchers. *ib.*
Gaditanum. 24. 27
Glaciale. 28
Gibraltar. 27
Herculeum. 24. 27
Helleſpontus. 28
Hutſonii. 30
Magellanicum. 27
Manilhas. 28
le Maire. *ib.*
Siculum. *ib.*
Sinus perſici 23. 28
Weigatz. 28
fretum quid. 21
friburgum. 156. 88. 133
friburgum, academia. 133. 165
fricento. 194
fridberga wateraviæ. 156
friderichſodda. 166
friderichs ſtadt. 170
fridericus II. ſiciliarum & hieroſolymorum rex. 219
fridericus regno neapolitano exutus. *ib.*
Frieburg in Uchtlande. 88. 89
frieſlandia inſula. 171
frigidæ zonæ earum incolæ. 9, 10
Friſchehaff. 304
friſia orientalis, ejus limites & urbs. 152
friſia occidentalis. 91. 100. ejus fines & Diviſio. 91
friſii 90. 117 eorumque fines 91. reges. 91 ſeq.
Strandt Friſii. 167
friſinga. 139
fritzlaria. 131
fruſino. 189
frons Italiæ. 198
fucinus lacus. 191
fuente de ivero. 50
fuentes caſtrum. 208
fueſſen. 120. 134
fuſa fl. 165
fulda, abbatia, ubi S. bonifacii oſſa. 155
fulda fl. 121. 155
fulginium. 185. 217
fuligno. 185
funapi patria. 356
fundanus lacus. 190
fundi ſ. fondi. *ib.*
Funf Kirchen. 237
fungi regn. 408
terra de fuogo. 428
furca mons. 75. 89
furculæ caudinæ. 192
fuguam. 321
furſlar. 156
furſtlaria ſ. fritzlaria. 131
Auf der Furſt. 71
Furſten Wald. 148
fuhſa fl. 165

G.

Gabali. 65
Gabel Tobiæ debitor. 376
Gabii. 187
Gabreta ſilva. 122
Gadanopydres. 338
Gadara patria philodemi epicurei meleagri & menippi. 364. 374
Gadebuſch. 150
Gades inſ. 30. 60
Gaditana julia auguſta. 61
Gaditanum fretum. 24. 27
Gaditani freti fauces. *ib.*
Gad tribus. 369
Gadiz. 61
Gaeta. 190
Gætulia. 386. 398
Gætuli eorum fines. *ib.*
Gafers. 206
Galata. 278
Galatia ſ. gallo græcia, ejus fines, regiones, populi, urbes, montes. 351. 352
S. Galba. 90
Galeottus Bardaxes robuſtus. 225
Gallicus ventus. 17
Galilæa, ejus urbes & limites 369 inferior, ſuperior ſeu galilæa gentium *ib.* ejus lacus ſ. mare. 367
Galindia provinc. 304
Nova Galicia, ejus urbes & ſitus. 420
Gallæcia 50. 53 gallæciæ portus. 59
Gallæci. 50
Punto do Galle 336 propugnaculum. 101
Gallia unde dicta comata, 63 ejus ditiones 79 ſeq.
Gallia ejus termini 62, 63 diviſio cœli ſolique natura. *ib.* nomen magnitudo. 78 urbes, academiæ. 80. ſeqq.
Gallia ciſalpina ſ. italica 63. 175 tranſalpina. *ib.* togata. 175 braccata. 164 ſeq. & comata. *ib.* limites ejus civiles. 66
Gallia belgica, ejus limites. 69 celtica, 67 ejuſque termini 68. ſeq lugdunenſis. 67. braccata, ejus limites, & felicitas 64 ſeq. comata, ejuſque limites 66 ſeq.
Flavia. 55
Galliæ hodiernæ fines 78
Gallia hodierna eſt amplior veteri. *ib.*
Gallorum antiquorum mores. 86
Gallorum hodiernorum mores. 87
Gallorum monarchiæ novæ cupido. 78
Galliæ rex ad terminos tuendos tribus claſſibus indigere dicitur. 79
Ducatus. *ib.*
Galliæ nobiliores fluvii. 74
Gallia narbonenſis 64 76. ſeq. jus, diviſio 83 ſeq.
Gallia Narbonenſis a romanis ſubjugata. 76
Galliæ rex canonicus. 81
Galliæ rex helvetiis fœderatus. 90
Galliæ rex chriſtianiſſimus. 79
Galli in ſicilia 223 ejecerunt tuſcos. 202
Galli ciſalpini, eorumque populi. 179 ſeq. victi. 183. 202
Galli andegavenſes, reges neapolitani. 219
S. Galli abbas fanum. 89
Galeatius Sfortia. *ib.*
Gallicarum fœminarum habitus antiquus. 82
Gallicum mare. 22. 25
Gallicus ſinus. *ib.*
Gallinaria inſ. 212
Gallipolis n. callipoli. 195. 221
Gallipoli op. 221. 223
Gallipolis thraciæ. 275
Gallogræcia. 352
Gallorum origo 105 antiquorum & hodiernorum mores. 86. 87
Gallovidia. 109
Galloway prom. *ib.*
Gallula rom. 84
Gallus fl. 353
Gallus & Volluſianus interfecti. 185
Vaſcus de Gama. 411
Gamala. 358
Gamalitica regio. *ib.*
Gammalamma. 335
Gamelgarda. 167
Gamron. 346
Ganda fl. 164
Gandavum vulgo Gent, ubi carolus v. & ferdinandus nati. 92
Ganderſheimium. 164
Ganſila. 408
Gangaridæ. 324
Gange ſ. ganges urbs & fl. *ib.*
Ganges fl. ejus ortus. & magnitudo *ib.* exundat. 391
Gangeticus oceanus. 22
Gangeticus ſinus. 325. 330
Ganima inſ. 427
Ganibara fl. 425
Ganſefuſſer Wein 137
Gaoga, regnum, deſertum. 392. 405
Garama urbs & fl. 395. 407
Garamæi. 342
Garamantes. 385. 395
Garara. 364
Lago de Garda. 211
Lago di Garde. 199
Gardeleben. 148
Gardius pons. 83
Gareldare ſ. tripolitana provincia. 402
Gardus fl. 83
Garetum. 404
Garganus mons. 201
Gargarauſene. 351
Gargarus mons. 356
Gargaurites. 351
Garigliano fl. 187. 200
Gariſcus. 261
Garizim mons. 368
Garolane. 301
Garmus fl. 395
Garneſai. 108
Garomantes. 395
Garomne floridæ fl. 419
Garray. 49
Garumna la garonne fl. 75
Gartz. 148
Garvolinia. 300
Garzia fl. 211
Gaſabela. 408
Gatao inſ. 427
Gatopedos. 264
Gath Gol. patria. 365
Gavana opp. 427
Gaugamelæ. 342
Gavium. 213
Gauricus aſtrologus. 207
Gaurus mons. 201
Gauzanitis regio. 375
Gaza ſ. gazera, unde appellata, ab Alexandro M. vaſtata *ib.* conſtantia dicta. 364
Theodori Gazæ patria. 260

INDEX.

Gebenna mons. 75
Gebhardus truchſeſius epiſcopatu colonienſi ejectus. 129
Gebile. 275
Gedanum. 3?3
Gedroſiæ populi, regiones, urbes, fines. 335
Geelmuden. 100
Geerflietum ſ. gierflier. 74. 97
Gertrudis mons ſ. Gœrtruydenberg. 97
Geichon fl. 317
Geiler ſ. algier. 403
Gela fl. 22?
Geldria op. hollandorum in India. 349
Geldra ſ. gelder. 99
Geldrenſis ducatus pars. 73
Geldriæ ducatus ejuſque fines. 91. 92
Geli. 343
Gellia agrigentinorum ditiſſimus. 226
Gelmyden. 100
Gelnhuſe. 156
Geloni. 283
Gelre opp. 74
Gemblacum. 95
Gemblours. 69. 95
Gemen. 400
Gemmæ friſii patria. 100
Gemunda auſtriæ, ubi Salmæ. 142
Gemunde. 70
Genadium. 235
Gend. ſ. gent. 92
Genech. 351
Genebra. 40?
Genezareth ſ. geneſar regio. 359
Genezareth lacus. 357
Geneva. 86. 89
Gennabum. 65
Gennep. 154
Gennis. 101
Genſefuſſer Wein. 137
Genſericus vandalorum rex in africa, romam cepit. 20?
Geneva, ubi docuit calvinus, beza, helvetiis fœderata. 86. 89
Genezareth ſtagnum. 367
Genſerſee 89
Genua ſ. genova janua. 176. 212. ſuperba 209 231. deſcriptio. 212
Genuenſes in corſica. 232. in ſicilia. 231 eorum mores. 213
Genuenſis ager. 204. 209. 212. ejus op. fertilitas. 212
Genuenſis reip. ditiones. 204
Geographia quid. 1
Geographia hydrographica quid in ea obſervandum. 33
Geographia duplex. 2
Geographia mathematica? *ib.* hujus objectum, materiale & formale, fines, partes. *ib.*
Geographia hiſtorica quid? eſt practica. *ib.* materia ejus circa quam, partes variæ. *ib.*
Geographiæ hiſtoricæ ſcripta extant vel antiqua vel recentia. *ib.*
Geographia vetus, nova. *ib.*
Geographicæ menſuræ. 19
tabulæ ſ. chartæ. 43
Geometricus paſſus. 19
S. George. 101
Georgenburg. 304
Georgi. 283
Georgiæ pars orientalis. 348
occidentalis. *ib.*
Georgiani, eorum religio. *ib.*
S. Georgii fl. 412
S. Georgii mons. 146
Georgii inſ. 413
Georgius ſpilberg. 29. 425
gepidia. 284
gera fl. 157
gera miſniæ. 161
geraſa. 374
gerbrandi patria. 96
geremen. 247. 258
gerenroda. 163
gerenia. 249
gereſtus prom. 265
gerenti op. & fl. ſiciliæ. 226
gergeſæi. 363. eorum porci. 374
gerion. 194
geron. *ib.*
germania vetus 113 ſoli natura, limites ſecundum plinium & cæſarem, magnitudo, diviſio. *ib.* & populi. *ib.* fluvii 121 ſylvæ, montes *ib.* academiæ 122 vetuſtiſſimi termini. 114 quæ a parte imperio romano fuerit ſubjecta. regna. 124. 125
germania ſuperior, inferior, ejus termini, felicitas & provinciæ 125
germaniæ ſuperioris provincia, nomen novum. 125. 113
germaniæ in decem circulos diviſio. 126
germanorum genera. 119
germani qui primum ... illa i. 70 triumphati magis, quam victi, imperium romanum ad ſe trahunt. 124. 125
germani reges neapolitani. 219
S. germani op. 189
germanici imperii provinciæ citra rhenum in gallico ſolo. 126
germanicia neſtorii patria. 373
germanicum milliare. 19
germanicus oceanus. 22
germanorum veteres duces, reges 125 ſeq.
germanorum nomen & nationes 113 origo, deus 123 ſedes, migrationes *ib.* priſcorum habitationes & mores. 119
germian. 354
gerningeroda. 163
gernoa inſ. 167
gerra op. arabiæ. 113
Gerriſzheim. 155
gersdorf. 164
Gertruden Berg. 74. 97
gerunda. 55
das Geſanke. 145
geſſoriacus portus. 69
geſſur urbs, quo abſalom fugit. 374
geſtritia. 173
getæ, daciæ incolæ. 280. 283
geth goliathi patria. 365
ghutz, olim hieroſolyma. 366
giadelup. 75
gianech. 350
gibeletto. 371
Monte gibello. 227
gibellum. 211
gibraltar fretum. 27. 59
giby. 167
giulaſierwar. 286
gierazo op. 197
giekera fl. 144
Gieſſen acad. 156
gifhornium, op. cum arce. 151
gigantes ſ. enakim. 364
gigantes americani. 425
gigantes in ſicilia. 227
gigantum inſulæ 425 montes 144 terra. 374
Gilgenburg. 304
gilolo. 334
S. giovanni di cherſo vicus. 179
gipetini. 354
girmaſti. 356
girnego. 169
girona ſ. gerunda. 55
githeum ſ. gytteum navale. 249
glacenſis comitatus ſ. glatz. 145
glaciale fretum. 28
glamorgania. 106
glan fl. 141
glanis ſ. clanis fl. 200
glaritz, glaris ſ. glarona. 85
glarynenſes. *ib.*
glaſguo ſ. glaſco. 110
glatow. 144
glatz. 145
Gleichen arx & comit. 157
globi prima diviſio. 8
ſecunda. 11
tertia in longit. & latitud. 15
globi examen 34 ejus partes. 3, 15
globum ad ſitum mundi collocare. 34
globum terreſtrem rite ſuſpendere. 39
globum cœleſtem ad ſitum cœli componere. 41
globus terræ quid? 2, 3, 4
gloceſtria. 103. 108
glogau 145 ducatus. *ib.*
groſs glogauw. *ib.*
glucksburgum. 167
gluckſtadium. 150
glycerium theſpienſium ſcortum. 253
gnæſna ſ. gnieſen 294 epiſcopatus. 305
gnalata reg. 406
gnezno. 294
gnidius 27 gnienna. 83
gnoſſus ſ. gnoſſos. 272
goa ſ. goga urbs & inſ. 328
goa inſ. in regno decan. *ib.*
goadel. 338
S. goari op. 155
gobæum prom. 63
gobinan. 338
goch op. 74
goch ad neerſam. 154
gochgelren. 74
godani. 116
godesberg. 156
goelkonde. 327
gœrea vulgo gœree. 98
gœttingenſis provincia. 164
gœttinga joh. caſſelii patria. *ib.*
gog. 315. 319
la gogna. 180. 210
gogni. 351
gomme. 409
golberſunda. 169
goldingen. 301
goleſine. 418
goletta fortalitium. 394
golfo de lepanto, de engia, de napoli, de cochina, de coron, de larcadia. 246
golfo de carnaro. 200
golfo de coron. 246
golfo di S. euſemia. 197
golfo de ſquillace. 223
golfo di trieſte. 205
golfo di quernero. *ib.*
golgatha mons. 356
goliathi patria. 365
golnaw.
golubia.
gombs.
gomer, à quo com
gomera.
gomers vicus.
gomphi.
gonat.
goadieni.
gonno.
gonzagarum fami
ludovici gonzagæ or
goplus lacus, ubi arx qua popielius rex muribus corroſus. 2
goracinenſis palatinat
goramæi.
gorame.
gordyæi pop.
gordius mons, in q arca noæ.
gordiene.
gordieni.
gorditanum prom. 2
gorditum. op. mi regia. 3
gordium.
gorez. 1
gorfinium. 1
gorgades inſulæ. 4
gorgus fl. 3
gorgiæ ſophiſtæ patr 2
gorichomium op. 12.
gorigon.
goricia. 1
goricienſis palatinat 2
gorisſaw vicus in helve nulli cantoni ſubdit
goricia comit. 1
gorliz. 146. 1
gortyna. 3
goſa fl. 1
goſewaer. 1
gotlaria. 1
goſtinia. 3
goſtinum. 2
gotha arx. 1
gothalonia.
S. gothardi fanum. 1
S. gothardi mons. 1
gothenburg. 1
gothia ſ. gottland.
gothia auſtralis. 1
gothia ſ. gottland ſue diæ. 1
gothi daciæ incola 2
gothi in græcia. 26
in gallia. 7
in hiſpania. 5
in boſnia. 2
in italia. 20
in pannonia. 2
in ſclavonia. 2
gothini eorumque ſece 1.
gothones ſ. guthones &
Gothi, eorumque ſe de

I N D E X.

des. 115. 116
gothorum migratio. 123
gothorum regnum in gallia. 77
gothorum rex ultimus rodericus. 57
gotlandia ſ. gutland inſ. 169. 173
gottorp. 150
goude. 97
goura. 330
graan. 237
grabow. 115
gracchus tiberius. 49
S. gracchus ſardiniam domuit. 231
gradiſcia. 206
gradiskia. 239
gradus longitudinis, latitudinis. 15. 16
græa urbs. 254
græca eccleſia, ejus nationes & patriarchæ. 270. 271
græcia magna. 174. 198
græcia ejus fortuna nomina, fines, magnitudo, partes, diviſio. 243. 244 aſiatica. *ib.* magna 202. 244 parva 269 maritima. 262
græcia proprie dicta. 244 ejus limites partes. 251 op. *ib.* ſeq. ſubacta à philippo & romanis: vaſtata à gothis, hunnis: oppreſſa à turcis. 268
græciæ flumina. 262. 263 montes. *ib.* inſulæ 265 incolæ *ib.* 268
græciæ nova deſcriptio. *ib.* ejus magnitudo, & natura ſoli. 269
græcorum antiquorum & recentiorum mores. *ib.*
græcorum coloniæ in italia. 202 in hiſpania. 52 in ſicilia. 228 in aſia. 310
græcorum origines. 244
græcorum religio. *ib.*
græcorum patriarchæ ſedes. 388
græco gallia. 352
græcus rex. 244
græcia ſ. Gratz. 141
graſinianum. 212
grajæ alpes. 200
grampius mons. 109
granata regnum & urbs 49. 56 unde nomen habeat. *ib.* nova granata ejuſque ſitus & incolæ. 420
le gr. conſeil du france. 79
granata urbs hiſpaniæ novæ. 49. 53. 56 Regnum. 420. 421
granatorum promontorium. 232
gran canaria. 413
rio grande. 419. 423
granicus fl. ejuſque ortus. 356
gransbain mons. 109
granua fl. 236
granvicus hordei. 290
granum menſuræ pars. 19
Grantzon. 148
gratianus imperator occiſus. 85
gratianopolitanum parlamentum. 79
gratioſa inſ. 413
Gratz. 141
graven hagen. 97
Graben-Werth. inſ. 99
gravinianum. 212
granvicus ſinus. 114. 290
graviſcæ. 183
Die Graupuntur. ſ. griſones. 208
gray op. 72
gregorianum calendarium. 32
gregorii neocæſarienſis patria. 351
gregorii nyſſeni patria. *ib.*
Gregorii nazianzenii patria. 352
Gregorii nyſſenii patria. 352
Gregorii neocæſarienſis patria. 351
gregorii VII. patria. 212
Greiffenberg. 149
greitz 161
grenoble. 79
grevelinga. 93
griechsweiſſenburg. 234
capo griego. 273
greiffenhagen. 149
grimbergen. 95
grimma. 149. 161
grimmenſtein arx 157
grimſtad. 167
grinwich. 108
gripeſwolde 115. 149 academia. 165
griſones, 90. 204 eorum urbes. 208
grixopolis. 261
grodecia. 299
grodna ad chronum. 297
grodnow. 292
grœland. 32. 171
grœnſunda. 169
grolla. 99
grolle opp. 117
gronia ſ. grœnland. 171
groninga rudolphi agricolæ patria, academia. 101
groningenſe dominium. *ib.*
groninger Land, ejuſque fines. *ib.*
groſſea. 281
groſſe haff. 122. 149
groſſglogau 145
groſſen 293. 148
groſſen haina. 161
groſſeto. 213
groſſeto cerveteri. 182
groſſe Werther 122
grotholm. 167
grotkou. 146
grubenhagen arx. 164
grubenhagenſis principatus ejuſque limites & op. *ib.*
grudentia. 304
grumberga. 95
grumentum. 197
gruningen in halberſtadienſi territorio. 165
gruſtina. 316
gryſholm inſ. 167
guadalajara. 420
guadalquivir. 50
guadiana. *ib.*
guadilbarbar. 393. 396
gualata regnum. 406
gualdalviar fl. 56
guadalup. 75
guanaham inſ. 427
guangara. 407
guarda lacus. 399
guardafui. 385
guardamar. 56
guardiſtallum ſ. guaſtalla conciliis nobile. 211
guaſco de gama indiam detexit. 326
guaſcogne. 66. 79
guaſtum amonium. 223
guaſtecan regio. 419
guaſto de amone. 191
guatumala opp. regio ejuſque ſitus. 421
guben. 146
guberoium caſtellum 211
guda. 97
gudensberg. 156
guelphum caſtrum. 211
guequerren. 408
guenga. 330
gugana regio. 422
gugerni quaſi gugelri. 73. 117
guiana regio. 422
guido gallus cypri rex. 383
guidonis muſici patria. *ib.*
guienne. 79. 83
guilhelmus auſtriacus occiſus. 96
guilhelmus Bonus. 219
guilhelmus fabricius hildanus. 73
guilhelmus malus. 219
guilhelmus occam. 108
guilhelmus beukelens ſ. beukeldus. 93
guinea aurea. 406
guinea nova. 336
guinguanda. 67
guipiſcoa. 50, 59
guiſtius dux lotharingiæ occiſus. 81
gundericus vandalorum dux. 53
gundebaldus burgundiæ rex. 77
gundebaldus. *ib.*
guntzia ſ. guntzberg. 120
gurziſtan. 348
gula ſ. ter goes. 95
guſaratta ſ. guzaratta. 327
nunus guſmannus. 420
guſtrovia. 150
guſtrovienſis ducatus. *ib.*
guttaratenſium milliare 20
gutæ ſ. guti. 116
gutland. *ib.*
guthia ſ. gutland. 173
gurſchkow comitatus. 149
guttalus fl. 122
gutthones ſ. gutones, gothones & gytthones. 115
guzarate regio. 327
guzola prov. 404
S. gwer. 155
gyarus inſ. 266
gyen op. 68
gymnoſophiſtæ. 324
gyngiſch. 235
gyrtone. 259
gyttheum ſ. githeum navale. 294

H.

HAacaſtrum. 83
Habasſiniæ gradus. 409
Haczag op. & regio tranſſilvaniæ, quam incolunt valachii. 286
Hadelæ terra ſ. Hadelerland. 152
Haderſchlebe op. 150
Haderſlebia. 167
Hadria. 178
Hadriani junii patria. 97
Hadriani baſilica. 83
Hadriani murus in anglia. 105
Hadriani villa. 187
Hadrianopolis. 278
Hadrianus VI. ultrajectinus. 98
Hadriaticum mare. 181
Hadriaticus ſinus. 25. 175
Hædui. 68
Hæmus mons. 277
Hæmoniæ portio. 70
Haerlem. 97
Friſche Haff. 122
groſſe Haff. ib.
Hafnia academ. 168
Haga comitis. 97
Hagenoa. 132
Hagenſchou. 168
Hagiſtan. 346
Hairich mons. 121
Hainin inſ. 322
Hair deſertum. 398. 405
haitus quiſqueia. 426
Hala ſuevorum. 134
Hala in teriolis. 140
Halar op. 171
Halberſtadium epiſcopatus & op. 169
Haldenſleben. 163
Halecum captura, conditura. 110. 107
Halemberg. 153
Hales ſ. Aaly impoſtor. 344
Haliacmon ſ. aliacmon fl. 263
Halicia ſ. halyex. 298
Halicarnaſſus herodoti & dionyſiorum patria. 359
Halla ſaxonum ad ſalam ſalinis dives. 163
halland, ejus limites & op. 167
Halmſte. *ib.*
Halmydeſſus ſ. ſalmydeſſus. 276
Halonnſus inſ. 265
Hallterbroa. 167
Haltern. 153
Halys fl. ejus ortus. 353 357
Halyxe. 298
Halyzea fl. *ib.*
Ham tartarorum princeps. 288. ſeq.
Hamaxobii. 283
Hamburgium. 147. 150
Hamela. 164
Hamerhuſium arx. 169
Hamilton. 109
Hammaria major & minor. 170
Hammona op. 153
Hammon urbs. 392
Hammonis jovis templum. *ib.*
Hamptoncourt. 108
Hanfleur. 75
Hanherret tractus. 167
Hannibal ad brutios compulſus 197. ejus victoria ad ticinum. 199
Han. 288
Hannonia op. comitatus ejus fines. 93. 94
Hannover. 164
Hanovia comitatus. 156
Hansburg. 167
Hanſem provinc. 348
Hanſholm. 167
Hapialia. 173
Hapleel. 301
Haran & charan op. 376
Harburgopid. & caſtrum 151
Hardec Arrabonem muniſſimum regn. hung. propugnaculum nulla neceſſitate cogente turcis tradidit. 237
Harderwicum. 99
Hardforſchiere. 103
Harlemum ſ. harlem. 97
Harlinga. 100
Harmaſtim. 348
Harria 173 ejus op. 301
Conſtantini Harmenopoli patria. 260
Hartem. 99

Har-

Hartiana ſylva. 122
Hartingau. 164
Der Hartz. 122
Hartz Koping 150
Harudes 117 eorum ſedes 117 in bohæmiam tranſgreſſi. 118
Harwich portus. 108
Haſa fl. 152
Hasbaniæ comitatus. 128
haſdrubal. 200
Haſcora. 404
Haſeibachius theologus prolixus. 142
Haſelina inſ. 167
Haſtelt. 100
Haſtelt. ib.
Haſſi. 74
Haſſia, ejus limites, diviſio & op. 155
Hattem. 99
Havana portus Americæ. 427
Havela inſ. 148 fluvius. 121. 147
Havelberga. 148
Das Haupt. 122
Havre de grace. 75
Haute animal. 423
Hayrich mons. 122
Hea prov. 404
Hebrus fl. 275, 277
Hebrides inſ. 110
Hebuſæ ſ. ebuſæ inſ. ib.
Hecatæ ſtatua. 359
Hecatompedum. 245
Hecatompylæ ſ. thebæ. 388
Hecatompylus. 340
Hecia mons. 171
Hedicenſis maſa ſ. de Hedickſe Maſe. 74
Hedickhuyſen vicus. ib.
Hedmarck. 170
Hedui. 68. 76
Hegeſias eloquentiâ celebris. 393
Hegria Mahumedanorum. 382
Heide op. 150
Heidelberga 137 academia 165 & bibliotheca nobilis. 137
Hailbrunna op. 135
Heigenbeil. 304
Heilsberga. 303
Heimburg arx. 164
Heirich ſ. heinricha terra 155
Helenæ inſ. 413
S. Helenæ inſ. ib.
Heli, velia, ſ. elia. 196
Heliacus ortus & occaſus. 42
Heliacum ortum & occaſum invenire. ib.
Helice op. 247
Helicon lucus. 253
Helicon mons. 253
Heliopolis. 389
Hellas, ejus limites, partes & urbes. 251. 256
Hellas duplex. 251
Hellas proprie dicta. 244
Hellen Rex. unde Hellas & Hellenes. ib. 256
Helle. 26
Hellenes. 256
Helleſpontus 26. & ſeq. 356
Helleſpontiacus priapus. 26
Helleſpontiaca ſibylla. ib.
Helmer. 301
Helmſtade academia. 164, 165
Helos. 249
Helſingia. 173
Helſingoburgum. 167
Helvetia germaniæ olim ſubdita, nunc libera reſp. 87, 88
Helvetii 87. eorum ſedes, fines. ib. in quatuor pagos diviſio 72. 87 helvet. rheguſia ſ. vallis rheni Reinthal. ib. religio 89 lacus, flumina, virtus, 87, 88. fœdus 87 civitas & pagi, ib. fœderati, ib. juriſdictiones 267. 277
Helvetiorum pagi, curita dicti. 117, 118 comitatus ib. provinciæ liberæ, die Freyen Aemter. ib.
Helvetiorum ſtipendiarii 205, 208. eorum op. & ſedes 205
Helvii. 65
Helviorum alba. ib.
Heneti in paphlagonia, unde veneti. 202. 352
Henſtberg in pannonia mons. 233
Henichiorum gens, ejusque ſedes. 351
Heniochi. 314
Henneberga comitatus. 161
Henrichia terra. 155
Henricus III. imperator. 77
Henricus II. ſanctus. 219
Henricus II. angliæ rex, primus hyberniæ dominus. 112
Henricus VI. regni neapolitani hæres. 219
Henricus IV. caſtiliæ rex. 53
Henricus Lotharingiæ comes. ib.
Henricus magnus rex portugalliæ. 54
Heordæ. 261
Hephæſtiades inſ. 227
Heraclea. 196. 353
Heraclea thraciæ. 275
Heraclea ſ. perinthus. 277
Heraclea ad pontum. ibid.
Heraclea ſintica. 261
Heraclea op. ib.
Heracliti philoſophi patria. 359
Herat urbs. ib.
Herbanum. 184
Herbipolis. 135
Herbipolitanus epiſcopatus. ib.
Herborna. 156
Hercinia ſilva. 122
Hercinium jugum. ib.
Herculaneum. 193
Hercules liburnus. 183
Herculeum fretum. 24. 27
Herculis fanum. 61. 215
Herculis portus. 214
Herculis columna. 398
Herculis coloſſus lyſippi opus. 195
Herculis monæci portus. 176
Herefort in Britannia. 106
Herenthalſz. 95
Herfordia ſ. herfortum in weſtfalia. 154
Heri urbs. 345
Herith. 380
Herizholm. 167
Herleſot. 168
Herleſsholm. ib.
Hermæa inſ. 231 promontorium. 394
Franciſcus Hermandez. 421
Hermannus conringius. 164
Hermanopolis Hermenſtadt. 285
Hermanſtein. 130
Hermenium. 257
Hermione op. 250
Hermiones. 115. 118
Herwohner. 119 eorum ſedes & populi. 118
Hermogenis patria. 362
Hermon mons. 369
Hermunduri, eorum ſedes. 118, & ſeq.
Hermus fluvius lydiæ. 356
Hernici 174. 187. eorum op. & fines. 188
Herodes antipas. 85
Herodes archelaus. ib. ejus exilium. 64
Herodis agrippæ interitus. 369
Herodis lacus. 205
Herodis palatium. 366
Herodoti patria. 359
Heroſtratus. ib.
Die Herrligkeit Utrecht. 91
Hertfort. 108
Hertfordia. ib.
Hertzogenboſch. 94
Hertsberg in Coppenhagen. 14
Hertzverh mons pannoniæ. 232
Hertzberg ſaxoniæ. 163
Hertzholm inſ. 167
Heruli in italia. 203
Heſdinum op. 93
Til. Heſhuſius. 164
Heſiodi patria. 253
Heſperia. 47. 174
Heſperides inſ. 413
Heſperidum horti. 398, 402
Heſperius oceanus. 22
Heſſem arx. 164
Heteroſcii. 10. 36
Hetlandia inſ. 171
Hetruria, ejus fines & opp. 181. felicitas 215 ejus ducatus antiquus & novus. ib.
Hetthæi. 363
Hetterſhemum caſtrum. 133
Hewath fl. 236
Hevæi. 363
Hexagon pſyllus. 391
Hexamilium. 275
Hexapolitanus ager. 146
Hey fl. 128
Heyde. 150
Hiarnoa inſ. 167
Hibernia ejus natura ſoli, incolæ, magnitudo, diviſio, nomen. 111. 112
Hibernia duplex. 103
Hiberniæ comitatus & op. dominus primus. 111. 112
Hiberniæ pro-rex cultos. ib.
Hibernorum mores, militia. ib.
Hiberni ſolis occaſus. 16
Hibernus oriens. ib.
Hibernus occidens ſ. brumalis. ib.
Hibernicus oceanus. 22
Hiera inſ. 227
hierapolis. 357. 375
hierichus ſ. palmarum urbs. 367
hierichuntina roſa, balſamus. ib.
hiero ſyracuſanus. 226
S. hieronymi patria. 234. cellula. 365
hieroſolyma, olim ſolyma & ſalem. 365, 366
hieroſolymitanus patriarcha. 279
hilarius epiſcopus. 82
hildanus fabricius. 73
hildeſheim unde nomen. 162
hildeſheim epiſcopatus. 165
hillermond mons. 134
hilleviones. 116
himera urbs & fl. 227
himera fluvius. ib.
himerenſes thermæ. 226
himilconis navigatio. 30
himmelport op. 152
Himmelrieck in mindenſi dit. 153
hindelopa. 100
hinterpommern. 148
Hingſgagel arx. 168
hintzig fl. 132
hipparchus philoſophus. 261
hiorring. 167
hippadis pelagus. 22
hippeni. 374
hippias ſ. hippius fl. ejusque ortus. 353
hippicus, turris. 367
hippo regius, ejus epiſcopus S. auguſtinus. 396
hippodion ſ. hippene. 374
hippo di arrhytos. 396
hippocratis patria. 267
hippocrene mons. 353
hippodamia virgo. 245
hippon urbs. 396
hipponax poeta. 359
hipponium. 198
hippophagi. 341
hippos ſ. hippene. 374
hiqucy. 425
hiramus rex tyri. 365
hirpini. 175. 192
hirpinium. ib.
hirri. 119
Hirsberg. 146
hirſchbergenſes thermæ. ib.
hirſchfeldia op. abbatia. 156
hiſpalis ſeu ſevilia. 51. 57
hiſpania 46. unde dicta 47
hiſpania, ejus termini, longitudo & latitudo, veteris diviſio, citerior & ulterior, fluvii, urbes. 47, 48, 49, 50, 51
hiſpaniæ tria memorabilia 52. plura regna 49, 50. arces regiæ 55 inſulæ 60. ſeq.
hiſpaniæ urbes 54 ſeq. portus, academiæ 59 incolæ 52 recentior diviſio. ib. primi incolæ. ib. varii domini 53. commoda & dotes 46. incommoda 47. unde dicta. ib.
hiſpanorum linguæ & mores. 60
hiſpanorum proverbium. 57
religio. 60
lingua. ib.
forma. ib.
hiſpaniæ rex catholicus. 79
hiſpania, ejus dominia in hetruria 214. in italia 204. regni diviſio. 52
nova hiſpania 420 ejus natura ſoli, regiones. ib.
hiſ-

hiſpanicarum urbium epitheta. 55
hiſpaniola inſ. 427
hiſpellum, S. Iſpelle. 185
hiſtonium. 191
hiſtri. 175
hiſtria marchionatus. 204. ejus op. 206
hiſtria, ejus limites & op. 179. caput. 206
hiurea, ſeu jurea. 208
hoai fl. 322
hobordene. 349
hochberga. 133
Hochſtraten comitatus. 95
hoden reg. 406
hœchſtum. 131
Hoenſtein pruſſiæ. 304
hœxter. 153
hoff ſ. curiæ in voigtlandia. 136. 161
hohemaut. 144
Hohnſtein comitatus. 127. 157
hoierus epiſcopus. 153
hojum ſ. huy op. 129
holacenſis comit. 136
holla. 167
hollandia comit. 92. ejus diviſio & limites. 96
hollandia nova. 428
hollandia op. pruſſiæ. 304
holſatia propriè dicta. 147, 150. ejus limites, partes & urbes. ib.
Homburg in Blackenburg. 164
Homburg in Heſſen 156
Homburg an der Hohe. ib.
homeri patria. 358
homerus ſepultus 267 iter ad Ægyptios. 390. ſepulchrum. 267
honeſus fl. 101
honfleur op. 75
honſingo. 101
honta fl. 152
honteburg. 153
hooro. 99
jooch. hopperi patria. 100
horæ æquales 38. inæquales. ib.
horam alterius loci invenire. 37
horam ab ortu ſolis cognoſcere. ib.
horam ab occaſu ſolis cognoſcere. ib.
horam diei invenire. 39
horam noſtram ex italica cognoſcere 37. ex norembergenſi. ib.
horaria leuca. 20
horarius circulus. 33
horarum inæqualium quantitatem invenire. 38
horatii patria. 195
hordæ tattarorum. 315
horizon quid. 5. quotuplex. ib.
mutabilis. 6
obliquus. 5
parallelus. ib.
rationalis. ib.
rectus. ib.
ſenſibilis. ib.
horizontis limbi. 32
poli. 6
officia. ib.
horizon aſtronomicus & ſenſibilis. 5
hormiæ. 190
horminius mons. 353
hormitz fl. 376
horn op. 117
horna ſ. horn. 97
hornach fl. 236
Hornbach. 130
Hornburg. 164
conrad. hornejus. ib.
horſene. 350
horſins op. 167
hortanum. 184
horti op. 215. horti epicuri. 255
hortus galliæ. 81
Hoſenbandes Ritter. 10
hoſpodar valachiæ princeps. 286
houſtaqua. 419
hoya. 154
hoyenſis comit. ejuſque limites, diviſio. ib.
huanum. 320
S. hubes. 58
hudſonii mare 24. navigatio. 30
huena inſ. ſ. ween. 168
hueſca. ſ. oſca. 55
hueſden op. 74
hugo berthæ filius. 77
hull portus. 108
hulſta, corn. janſenii patria. 93
hulſtum. 101
hultonia. 112
humago op. 206
humatia fl. 210
humber fl. 104
humbertus delphinatus princeps ultimus. 78
hunda fl. 152
hundeburg. 153
Hundesfeld. 146
hundingdonia. 108
huneſus fl. 101
hungar in dacia. 285
hungaria ſuperior, inferior. 235
hungariæ regnum, ejus limites, figura, magnitudo, diviſio & opida 234, 235. ſeq.
hungariæ archiepiſcopatus 238. comitatus 235. cœli & ſoli natura. 238
hungarorum nomen unde ortum. 235
hungarorum mores. 238
hungenſis comitatus. 156
Hunnesruck. 137
hunni in dacia. 285
in græcia. 268
in Pannonia. 234
in italia. 203
joh. hunniades mahumedanos profligavit. 234
hunſingo. 101
huſem. 150
huſiatinum. 299
Hurter op. 117
huy op. & arx. 71. 129
huyſem. 167
hydaſpis. 325
hydra in lerna palude. 250
hydrographia quid. 21
hydrographia eſt duplex. ib. 43
ejus materia & objectum. ib.
hydrunti op. 221
hydruntum n. Orranto. ib.
hydruntum ſ. hydrus. ib.
hydruntinus ager, 204
ejus opida. 221
hylas fl. 353
hylius fl. 354
hymettus mons, ejuſque mella. 264 ib.
hynd. 324
hypaſis fl. 325
hypata. 256
hyperborei. 292
hyperboreus oceanus. 21
hyperides. 255
hypſa fl. 227
hypſaltri. 274
hyrcana urbs. 340
hyrcania regio, ejus populi urbes & limites. ib.
hyrcani. ib.
hyrcanum mare. 24
hyria inſ. 265
hyſiæ op. 250
hyud fl. ſ. indus. 323

I.

JAbeluncha. 145
Jaboc torrens. 368
Jaca op. 55
Jacatra. 334
Jaco. 257
S. Jacob op. cubæ. 427
D. Jacobi à vallibus civitas.
S. Jacobi op. 424
S. Jacobi inſ. ad africam. 413
S. Jacobi inſ. ſ. Jamaicæ ejuſque magnitudo. 427
Jacobitæ. 409
Jacobus Rex arragoniæ. 53
Jacobus apoſtolus præceps datus. 366
Jacobus le maire. 29
Jacobus ſerranus. ib.
Jacobus ſyrus. 409
Jadera archiepiſcopatus 241 comitatus. 242
Jadeg. 396
Jadous Juba. ib.
Jaëlovecia. 299
Jagello lituanorum magnus dux in regem poloniæ electus. 296
Jagerndorff. 146. ducatus. ib.
S. Jago ſ. compoſtella. 58
Jaitza ſ. jaytz. 240
Jalyſus. 384
Jamaica inſ. 416. 427.
Jamblichi philoſophi patria. 375
Jamboli. 269. ib.
Jameſius. 30
Jamby Sumatræ regnum. 333
James ſinus. 30
Jamnia. 366
Caſtro d' Janni. 230
Jangoma. 331
Jani duſæ filii patria. 96
Jani rutgerſii patria. ib.
Janierus fl. 425
Janitzari. 355
Joannia. 245
Janovia. 299
Janſenii patria. 93
Janua op. 176
Janna. 269
Japan inſ. ejuſque magnitudo & reges. 322
Japanenſes chriſtianorum hoſtes infenſiſſimi. ib.
Japethi conjux. 310
Japhetus noachi f. europam prius invenit. 31
Japydes. 241
Japygia, ejuſque partes. 194
Jampygium prom. 221
Japygum promontoria tria. 197
Japyx op. 241
la Jaretta fl. 227
Jarkem. 317
Jarmour. 108. 144
Jaromieſs. ib.
Jaroſlavia. 298
Jaroſlaw op. & ducatus. 307
Jaroſovia. 299
Jarſai inſ. 108
Jaſonis navigatio, 348 ejus comes armenius ſ. armius. 349
Jaſonius mons. 343
Jatrus ſ. jetrus fl. 280
Java major. 333, 334
Java minor. 335
Javarinum ſ. jaurinum. 237
Jaur. ducatus. 146
Jaxartes. 313
Jaxtus fl. 135
Jazyges. 234
Jazyges eneocadlæ. 283
mœotæ. ib.
Iberi 52. in ſicilia. 228
Iberi non venerunt ex aſia. 52
Iberia aſiæ, ejus opida & fines. 312. 348
Ibericum mare. 25
Ibernia inſ. 102. 111
Iberius fl. 50
Ibidæ. 380
Ibyci poëtæ patria. 225
Iburg. 153
Icaria inſ. 267
Icarium mare. 26
Ichnuſa. 231
Icius portus. 69
Iconium. 351
Ida mons myſiæ. 356
Idæus ſ. ida mons, ubi jupiter nutritus. 272
Idæus ſinus. 356
Ideonni regnum. 65. 176
Ideonni. 176
Idomena. 259
Idſtein caſtr. 72
Idumæa ſ. edom, ejus fines, urbes, diviſio, opida. 364
Idumæa inferior. ib.
Idumæa ſuperior, ejuſque ſitus. ib.
Idumæi à Judæis ſubacti. ib.
S. Jean de morienne. 86
Jebuſæi. 363
Jebuſæorum urbs in monte ſion. 365
Jedlinskio. 296
Jekel fl. 128
Jena, academia. 157. 165
Jeniza. 259
Jerace. 197
Jericho. 367
Jerna. 111
Jerom. 316
Jervia livoniæ 173. 301 opida. ib.
Jeſi fl. ſ. Æſis. 181. 185. 216
Jeſupolis. 299
Jetaborg. 169
Jetrus fl. 280
Jetze fl. 151
Jever Jeverland. 152
Ifela. 129
Iſia arx. 84
Igibium ſ. igubium. 217
Igla fl. 145
Iglau. ib.
Igliaco. 262
Ignatius lojola. 55
Ignis, qui augetur aqua, extinguitur oleo. 94
Ignis ſphæra. 2
Ignivomus mons. 421
Iguvium. 185
Ihor. 332
Ila inſ. 110
Ilandz. 208
Ilargus fl. 133
Ilborgo S. ſepolchro. 213
Ilcuſſia, ubi fodinæ. 295
Ilera fl. 133
Ilerda op. 51. 55
Ilfelda cœnobium. 157
Ilia ſ. Iglia. 332

Ilium

Ilium ſ. troja. 355
Ilienſes. 231
Ilerda ſ. lerida. 51
Illiberis. 65
Illicitanus ſinus. 56
Illyricum captum. 243
Illyricum ſ. illyris, ejus fines, magnitudo, duplex diviſio & urbes 240, 241. cultores, à romanis domita, domini *ib.* regio ipſa. 242. 243.
Illyricum mare. 25
Ilma fl. 157
Ilmene fl. 338
Ilſenburgenſis comit. 156
Ilſta. 108
Ilza. 296
Imaus mons. 313
Imbrus inſ. 255
Imola. 181
Imperialis fl. 213
Imperium romanum. 124
Ina fl. 122
Inn fl. *ib.*
Inachus fl. 250. 262
Incolæ zonæ frigidæ. 10
torridæ. 9
Incolæ zonarum temperatarum. 10
Inder. 324
Indi à rege Suevorum dono dati. 30
India urbs. 332
India vetus unde dicta, ejus limites, magnitudo, diviſio, populi. *ib.* urbes, fluvii, gens, ſerpentes ingentes, eam primus ingreſſus Liber, deinde perſæ, alexander, portugallenſes. in ea monſtroſum hominum genus. 323. 324, 325
India nova, quando & à quo detecta, à quibus navigata, ejus fines, coloniæ, felicitas, navigatio, in ea variæ nationes & chriſtiani, diviſio in ſeptentrionalem, occidentalem ſ. minorem, & orientalem ſ. majorem. 54. 326. 327
India intra gangem ejuſque limites. 324
India extra gangem, ejuſque limites. *ib.*
India ſeptentrionalis, à tartaris occupata, eam tenent mogores ſ. mogules, ejus urbes. 332
India duplex. 325
Indicatio regionum, inſularum, ſylvarum, montium, &c. in Globo. 35
India occidentalis. 416
Indicarum rerum ſcriptores. 325
Indorum origo. *ib.* milliaria 20 converſio. 333
Indicum mare, 323. ejus inſulæ. 333
Indicus oceanus. 22
Indigetis dei ſ. patris templum. 187
Indion urbs. 340
Indus fl. unde dictus, ejuſque ortus, magnitudo & oſtia 324 exundat. 391
Indoſtan. 327
Inebechti ſ. lepante. 268
Inferum mare. 25. 181
Infortunatæ inſulæ. 428
Ingævones pop. 115. qs.
Ingwohner. 119
Ingelhaim. 131
Ingine regio. 376
Ingolſtadium 139 academ. 165
Ingria à ſuevis occupata. 172
Inn. ſ. oenus fl. 122
Innerſta. 164
Inopus fl. 266
Inſpruck. 140
Inſubres, eorumque oppida, fines. 180
Inſula. 31
Inſula i. e. apollonia. 276
Inſula fluctuans. 109
Inſula ſyracuſarum pars 226
Inſulæ pictæ. 43
Inſulæ tres magnæ. 30
Intendentes quatuor Super-intendenti galliæ adjuncti fl. 79
Interamna- lirinas ſ. l' iſola. 189
Interamnia. 217
Interamnia in Aprutiis. 222
Interamnia pannoniæ. 234
Interamnium. 185. 190
Internum mare. 23
Inveniendorum antipodum & antœcorum ratio. 11, ſeq.
Inveniendorum periœcorum ratio. *ib.*
Inveniendorum parallelorum & climatum ratio. 12
Invenire loca, quæ eandem habent latitudinem. 35
Inumbres. 9
joachimica vallis in marchia. 144
joannina op. 246
Jochims Thal ubi fodinæ. 144. 161
johan. gerbrandi patria. 96
johan. à leida fanaticus. *ib.*
johanna I. II. 219
johannes albertanus navarræ rex excommunicatus. 56
S. johannes. 359
johannis boccatii patria. 213
joh. Baptiſtæ interitus 85. 367 ejus reliquiæ 389
johann. brigantinus dux, rex portugalliæ. 54
johannes galliæ rex captus. 82
johannis ſleidani patria. 130
Johansburg. 340
joh. waldo. 85
joktan indorum parens. 325
jol. ſ. julia cæſarea. 397
jolaus, à quo jolaenſes & ilienſes. 231
jolcus, jaſonis patria. 257
jona inſ. 110
jonia, ejus urbes & limites. 358
jonium mare. 25
joppe ſ. jaffa antiquiſſima urbs 366 ſeq. 381
joquazia regio. 419
jor & dan fontes jordanis. 367
jordanis fl. ejuſque fontes. *ib.* ortus. 371
jordholmia. 167
jori pop. 261
jornandi fab. de gothorum origine. 116
jororum regio, op. 261
joroſovia. 299
jorum. 261
joſaphat vallis. 366
joſeph. 379
jos inſ. in qua funeratus homerus. 267
jovis anxuris templum. 188
jovis caſii delubrum. 379
jovis coloſſus tarenti. 195
jovis dodonæi templum 245
jovis hammonis templum. 393
jovis olympii templum. 262
jovis ſepulchrum. 272
p. jovii patria. 210
Ipſala. 275
Ipſia. 142
Iran. 345
Irenæus epiſcopus lugdunenſis. 85
Iria. 176
Iris fl. ejuſque ortus. 351
Irtiſche fl. 316
Iſa fl. 152
Iſabella inſ. 425
Iſæi oratoris patria. 265
Iſala fl. 117. 121. 154
Iſala de albengo. 212
Iſala del compare. 265
Iſara fl. 64. 75
Iſaris fl. 75
Iſatichæ. 338
Iſaura urbs. 352
Iſauria regio. *ib.*
Iſauropolis. *ib.*
Iſbello. 185
Iſcia inſ. 196
Iſelerus fl. 192
Iſcodar. 269
Iſelort. 121
Iſenacum. 157
Iſenburgenſis comitatus. 156
Iſeo op. 199
Lago d' Iſeo. *ib.*
Iſernia. 192
Iſidori patria. 57
Iſland inſ. 170. ſeq.
Iſlas de las velas ſ. velorum inſulæ. 336
L'iſle, germ. ryſſel ſ. ter iſſel. 93
Iſlebia B. Lutheri patria. 164
Iſmaël Sophorum rex. 344
Iſmaëlitæ. 380
Iſmarus mons. 277
Iſmenius appollo. 254
Iſmenus fl. *ib.* 253. 263
Iſmir ſ. ſmyrna, ubi ſepulchrum homeri. 358
Iſnich. 353
Iſocrates. 255
L'iſola. 189
Iſola del compare 265
Iſpahan. 346
Iſpello. 185
Iſraëliticæ gentis magnitudo. 363, 364
Iſſicus ſinus. 27. 362
Iſſus. *ib.*
Iſtævones eorumque nationes 115. 117. qs.
Weſtwohner. 119
Iſter fl. ejus & ortus & oſtia. 281
Iſterreich. 205
Iſthmi à peloponneſo magnitudo. 246
Iſthmici ludi. 246
Iſthmia certamina. 250
Iſthmum perfodere multi conati. 246
Iſthmus. 31
Iſtigias. 346
Capo d' iſtria. 178. 206
Iſtria ejus mons herbis medicatus & marmore dives. 205. 206
Iſtrici. 283
Iſtropolis. 281
Italia unde nomen. 174. 186
Italia, ejuſque dignitas, varia nomina, fines, magnitudo, figura, 174, 175. diviſio, 203 montes 200 archiepiſcopatus 224 epiſcopatus. *ib.* academiæ inuſtres, *ib.* varii incolæ 201 urbium clariſſimarum epitheta. 224
Italiæ Epiſcopi. *ib.*
Italiæ cornua duo, fluvii, frons. 198. 199
Italiæ ſtatus triplices. 203
Italiæ pars græcia magna. 198
Italiæ noviſſima diviſio in provincias & dominia. 203
Dominia Italiæ. 204
Italiæ patriarchatus. 224
Italicarum urbium epitheta. *ib.*
Italicam horam inveſtigare. 38
Italicam horam invenire. *ib.*
Italus rex. 186
Ithaca. 265
Ithaceſiæ inſulæ. 198
Ithomes mons & op. 218
Itius. 69
Itzehoa. 165
S. Ivan. 321
Rio S. Ivan. 399
Ivana. 321
Ivanogrodum. 173
jube. 396
jubileum caſtrum. 188
jucatan ejus ſitus, 421
judas maccabæus. 366
judæa, ejus urbes, fines, & ſeq. 365
judæa ulterior. 367
judæorum dies. 7
judæus arenâ baptizatus. 364
judaicum mare. 27
Judenburg. 141
judland. 167. ſeq.
iven fl. 322
iverna. 111
jughora. 307
jugum hercinium. 122
juhones eorum ſedes. 117
juhri op. 307
julia auguſta col. 55
julia auguſta Gaditana. 61
julia cæſarea, antea jol. 397
julia alba. 284
campeſtris. 398
conſtantia. *ib.*
nova. 222
paterna. 83
juliæ agrippinæ colonia. 73
juliæ alpes. 200
juliacenſis ducatus. 73. 86. 129 maxima pars 73 limites. 129
juliacenſes. 113
julias Galilææ. 369
juliacenſium Dux poſtremus. 129
Juliacum. *ib.*
juliani Apoſtatæ perſecutio cruenta. 85
julianum Calendarium. 34
julias. 369
julimum. 149
juliobona. 70. 120
juliobriga. ſ. Val de Viece. 50
juliobriga in Cantabris, nunc Val de Viece. *ib.*
julio-

juliobriga nunc Logronne. 58
juliomagus. 68. 81
julia urbs in Cea, Bacchylidis, Eraſiſtrati, Simonidum duorum patria. 266
julium Carnicum. 179
julius Agricola. 105
julius Cæſar. 61. paludes exſiccavit Pomptinas. 189. Pannoniam ingreſſus. 234
Jung Buntzel. 144
junii Hadriani patria. 97
juniperus Eliæ. 364
junivladis lavienſis Palatinatus territoria. 295
juana. 321
juno Argiva. 250
juno inſula. 16
junonis Laciniæ templum. 197
junonis Faliſcæ lucus & fanum. 183
junonis Soſpitæ templum & lucus. 187
ivolatta regnum.
jura mons. 72. 75.
juravia op. 146
jurea ſ. Hiurea. 177. 208.
jurgano. 284
Cap. de S. Juſtini. 103
juſtini Martyris patria. 368
juſtiniana Nova. 275
juſtiniana ſecunda. 280
juſtinopolis Pauli Vergeri patria. 206. 384
Juter-Bock. 163
jutæ. 167
jutia ſ. jutland 166. ejus limites, & diviſio in ſeptentrionalem & Auſtralem. ib.
juvavium. 120

K.

KAffa. 288
Kalenberg. 151
Kaldehart. 153
Kalanberg Pannoniæ mons. 233
Kaliſz. 295
Kalla Chami Tattarorum regia. 288
Kallenburgium. 168
Kamienyecz. 299
Kamitz. 146
Kamron. 346
Kan Tattarorum Princeps. 288
Kandale. 108
Karabach prov. 345
Karakithay. 315
Karelsbad. 144
Karga-pole. 307
Karnero. 241
Kalchan. 346
Kaſlaw. 236
Katz Arx. 155
Katzbach fl. 146
Katzen Elnbogen. 155
Comitatus. ib.
Cuntz von Kauffungen. 161
Kaurſchiner Kreiſz. 144
Kaurzim. ib.
Kawno ſ. Kauwen & Couna. 298
Kazimiria. 295
Kcina. ib.
Kebeval. 105
Keiſersberg. 132
Keiſerslautern 137
Keiſerswerda. 155
Kelſo. 109
Kemburg. 163
Keplerus Aſtrologus. 142
Kempten. 120
Kent regio. 108
Kermend. 141
Kernten. ib.
Kerpent opp. 73
Keſel fl. 69. 317
Keſſel ſ. Caſtellum Menapiorum. 99
Ketler primus Curlandiæ Dux. 301
Kexholm. 173
Keydingerland. 152
Kheſimur regio perſiæ. 338
Kiang fl. 322
Kitholmia inſ. 167
Kiel 150. ejus nundinæ, der Umſchlag & Academia. ib.
Kielcii. 296
Kilan. 345
Kilia. 281
Kiloa ſ. Quiloa urbs & fl. 412
Kimper Corantin. 68
Kinderus fl. 100
Kingſton. 108
Kiovia, Kijow. 281. 297.
kiovia Palatinatus. 297
Kirchhain. 156
kiritz. 148
Kirkwal. 118
Kirman. 338. 345
Kitaja. 22
Kitaigrodum. 299
Kitay regnum. 318
Kingſton regia. 108
Klagenfurt. 141
Klauſenburg. 284
Keine Seite. 144
Klettenburg. 157
Knipper dœlling Anabaptiſta. 153
Kocharus fl. 133
Kochel fl. 286
Kockenhauſen. 301
Koesfeld. 153
Kokenhauſen. 292
Kolin in Bohemia 144
Koli prom. 167
Koloza. 238
Komarna in Ruſſia. 298
Komarno in Hungaria. 237
Konig Gratzer Krep. 144
Konigin Gratz. 144
Konigsberg Boruſſiæ. 303, 304
Konigsfeld. 71
Konigshofen. 135
Konigs Lutter. 164
Konigſtein caſtrum 161
Konitz. 305
köpinga arx. 169
kopranitz. 239
Koraſan ſ. Coraſan. 339
Corn-Neuburg. 142
Koſtrijn. 148
Kowinow. 292
Krabaten. 141
Krain. 141
Krainburg. 141
Krakow. 295
Kralowihradetz. 144
Krampenwerth inſ. 129
Krapack. 292
Krembs. 142
Kremnitz. 236
Kremſier. 145
Krym op. 288
Krymska. ib.
Krzemienec. 299
Kulpe fl. 200
Kur fl. 348, 349
Kutnahora. 144
Kuſt von Benin. 407
Kuttenberg. 144
Kyntail. 109

L

LAbachus fl. 141
Labbana. 376
Labeatis lacus. 242
Labetus. 112
Labia op. 304
Laboratoris terra. 417
Laborinus ager. 204. 220
Labyrinthus in Ægypto. 387. 389. Græcia 271. Porſennæ. 182
Lacedæmon ſ. Sparta. 249
Laciniæ Junonis Templum. 197
Lacinum promont. ib.
Laconica. 249
Laconicus ſinus. 246
Lactantius. 396
Lactarius mons. 194
Lacus 21
Lacus Lemanus. 72 Mæoticus. 27. 32
Ladiſlaus. 219
Ladog. 396
Lævi, eorum fines & oppida. 179
Lævinus Conſul cum Pyrrho pugnat. 196
L'Eſcaul ſ. Scaldis. 74
Lago de Camo. 199
Lago de Iſalo. ib.
Lago di Gardæ. ib.
Lago Maggiore. 177
Laholm op. 167
Lahor. 333
Lahra. 157
Laino fl. 196
Lais op. Livoniæ. 301
Lais ſ. Laiſa, vel Leſem in Cœleſyria. 374
Lalandia inſ. 168
Laletæ. 274
Lambrus fl. 179
Lamentario. 186
Lametia ſ. Lametus op. 197
Lametinus ſinus. ib.
Lampæ op. 194
Lampetia. 197
Lampſacus Themiſtocli donata. 276, 356
Lamus fl. 361
Lancaſtria. 108
Lancaſter. ib.
Landa. 334
Landau. 132. 154
Lando ſ. Landolphus Epiſcopus. 193
Landsberg. 148
Landſhut. 140
Lands Kron. 167
Land-Wurſten 152
Lanfrancus Epiſcopus. 108
Langehorn vicus. 167
Langelandia inſ. 168
Langenſtein. 164
Langinia Hiberniæ provincia. 111
Lango inſ. 267
Langor. 332
Langres. 72. 79
Languedoc. 76. 79
Laniena Pariſienſis. 80
Lanii. 144
Laniza fl. 277
Lanryck. 109
Lantchidol mare. 24 428
Lanus fl. 155
Lanuvium n. Patricia. 187
Lanxona. 222
Lanzano. 191
Lanzarotta inſ. 413
Laodicea. 357
Laodicea ad Libanum. 373, 375
Laon. 79
Laorzalos. 284
Lapides ſ. milliaria. 19
Lapis Neptuni. 86
Lapithia regio. 383
Lapithus urbs. ib.
Lappia ſ. Lappenland. 173
Lappiones ſ. Lappii & Lappen 116. 173
Lappones. ib.
Lapus ſ. Lapeſſus fl. 236
Lar fl. 380
Laraca. 371
F. di Larach. 398
Laracha ſ. Lariſſæ. 404
Laranda. 352
Golfo de Larcadia. 245
Lariſſa penſilis. 257
Theſſaliæ. ib.
Larius lacus. 199
Larix arbor. 89
Larizzo. 257
Larta. 269
Golfo de Larta. 246
Laſcum. 295
Laſfe op. 156
Latini 175. antea Aborigines. 186. 202. eorum ſedes & urbes. 186, 187. ſeq.
Latiszovia. 299
Latitudinem inter ortum & occaſum invenire. 39, 41
Latitudines & Longitudines invenire locorum. 35. 41. Stellarum 39. 41. ſeq.
Latitudinis & Longitudinis Circuli. 33
Latitudinis & Longitudinis gradus. 41
Latitudinis ſcala. 43. ſeq.
Latitudo quid? 15
Latitudo & longitudo terræ. ib.
Latium. 174. 186 Veteris & Novi fines. 187
Latmus mons. 357
Latronum ſeu Furum inſ. 336
Lavanda fl. 141
Laubach. 141
Laubacenſis Comit. 156
Lauda ſ. Lodi. 210
Laudenſis ager. 204
Laudichia. 357
Laudonia. 109
Laudonirus. 419
Lavellum. 222
Lauenburgicus ducatus. 150
Lauenburgum. 147. 150
Lauenburgum in Blanckenburg. 164
Lauenburgum caſſubiæ. 305
Lauen Stein ubi ſalinæ. 164
Laviana. 350
Lavinium ubi fanum S. petronellæ. 187
Laun. 141
Terra di Lavoro. 192
Lauretum ſ. Loreto. 216
S. Laurentii caſtrum. 243
Laurentium n. Paterno. 187. Laurentii inſ. 412 fanum 206. Arx 242. monaſterium. 57
Lauriacum. 120
Laus fl. 196. 263
Laus Pompeja ſ. Lodi. 180
Lauſduna pagus. 97
Lauſanna. 89
Lauterberg. 164
Lautereck. 130
Lazari Archipelagus. 22

Lazarus bethanienſis. 84
Le four promont. 63
Leal. 301
Lebadia. 253
Lebedus. 358
Lebidan. 402
Lebrixa ſ. nebriſſa. 57
Lecca ſ. leche fl. 99. 121. 133
Lechæum navale. 247
Lechus poloniæ gentis conditor. 294
Lectrum laconiæ. 268
Leucopetra prom. 198
Leer. 152
Legia fl. 128
Legio ſ. leon urbs, regnum. 53. 58
Leiceſtria. 108
J. h. leidenſis anabaptiſta. 95
Leyden ſ. lugdunum. ib.
Leimbach. 164
Leina fl. ib.
Leiſnitz. 161
Leithe fl. 237
Leitmeritz. 144
Lelgovia provincia. 109
Lelovia. 295
Le Maire fretum. 28
Lemanus lacus 72
Lemba. 410
Lemburg. 298
Lenczna. 295
Lemgovia. 154
Lemnus inſ. 265 philoſtrati patria. ib.
Lemovices vel lemovici. 67
Lemovicum vulgo limoges. ib. 82
Lemovii. 115
Lempta deſertum. 393. 405
Lemviga. 167
Lencicia. 295
Lenkis. 276
Lengueſter. 111
Lentzen. 148
S. Leo ſ. S. Leonis fanum. 216
Leodiacenſis epiſcopatus. 86
Leodicenſis provincia. 128 ejus epiſcopatus 86. 128 & limites. 165
Leodicum à carolo burgundo captum 92. 128
Leon urbs. 421
Monte Leone. 198
Leonis X. patria. 213
Leonis rupes prom. 406
Flume di S. Leonardo. 227
Leontici patria. ib.
Leontini. ib
Leontium Gorgiæ ſophiſtæ patria. ib.
Leontopolis. 387
Leopoldus auſtriacus. 87
Leopolis. 298
Leopolitanus epiſcopatus. 305
Leotenſis comitatus 128 ſeu liewarden. 100
Leovardum. ib.
Lepante ſ. naupauctus. 252. 268
Golfo de Lepanto. 246
Forum Lepidi. 181
Lepin. 306
Lepontii, eorum limites. 176, 177
Leprion op. 248
Lepti. 371
Leptis magna, quæ & neapolis, nunc Lebida ſ. lepede. parva. 393. 394. 402
Leiria. 266
Lerida. 55
Lerna palus. 250
Lesbii cantores. 265
Lesbus. ib.
Leſſoa inſ. 167
Leſtrigones. 228
Leta ſ. letta. 260
Letrununum. 112
Letta ejus op. 301
Letza fl. 148
Levaci. 70
Levante **der Ost wind.** 17
Levartonia. 295
Leubus cœnob. 146
Leuca arabum hiſpanorum. 19, 20
Leucadia inſ. 246
Leuca horaria. 20
Leucas. 246
Leuceſter ſ. leiceſter. 108
Leuch. 89
Leuchtenbergicus landgraviatus. 139
Leuci. 71
Leuconotus ventus. 18
Leuco ſyri. 350
Leucopetra prom. 175. 198
Leuctra epaminondæ victoria nobilis. 254
Leuctrum. 250
Leuenburg Ruſſiæ. 298
Leuenforde. 154
Leviſſa inſ. 110
Leuta fl. 237
Leuterberg. 157
Leutmeritz ejus **Kreitz.** 144
Leutich. 236
Leutzi. 71
Lewenburg. 298
Levoni op. 301
Leyningen comitatus. 130
Lexobii. 68
Lezzo. 195. 221
Li menſura loci. 20
Liam ſ. iliam. 332
Lianæ ſ. lianes. 59
Libani campus. 370
Libanus mons ejus magnitudo, multorum fluminum parens. 371
Libecii. 179
Libenauw. 154
Liber pater indiam primus ingreſſus. ejus certamen. 192
Libici eorum fines & oppida. 179
Libnenſe territorium. 300
Libonotus ventus. 18
Liburnicus ſinus. 241
Liburni. 183
Liburnia hodierna à Romanis domita. 241
Liburniæ oppida. ib.
Liburnicæ naves. 183
Liburnicum mare. 25
Liburnus portus, ſ. livorno. 183. 214
Libya ſ. africa. 385
Libya exterior. n. eſt cat deſertum 392. interior, ejuſque fines. 399
Libyæ deſerta. 395
Libyægyptii. 387
Libyarchæ. ib.
Libyca Ægyptus. ib.
Libycum mare. 27
Libii phœnices. 394
Libyſſa. 354
Licca. 304
Lichas. 19
Lichenſis comitatus. 156
Lichus fl. 122
Forum Licinii. 180
Licinii promontoria. 197
Licinius, auguſti procurator. 85
Liziſis. 284
Lida op. 297
Lidda ſ. lydda. 367
Liebmul. 304
Liefland. 300
Liege op. 128
Lier. 95
Lieuwarden. 100
Ligeris ſ. la loire fl. 75
Lignitz. 145
Ligures. 125
Ligures apuani. 192
Ligures italiæ incolæ 202. 175
Liguria, ejus fines & oppida. 176
Liguria ſ. inſula corſica. ib.
Liguſticus ſinus. 25
Lilæa. 255
Lilium ſignum in compaſſo. 33
Lilybæum op. 225
Lilybæum prom. ib.
Lim fl. 233. 240
Lima peruviæ op. 424
Limago fl. 72
Limbi horizontis. 32
Limburg bohemiæ. 144
Limburgienſis ducatus 126. ejus limites ib. & limburgium urbs. 91
Limiſſo. 382
Limnæ. 250
Limoges. 67
Limonum. ib.
Limoſin. ib. 79
Limovices. 67
Limyra. 360
Limyrus fl. ib.
Lincium ſ. lintz auſtriæ, ubi keplerus aſtrologus. 142
Lincolnia. 105
Lincolnſchire. 104
Lincopia. 173
Lindavia. 134
Lindus ſ. lindo, cleobuli patria. 384
Linea. 6
Linea media. ib.
Lineam meridianam invenire. 34
Linga fl. 96
Lingen op. 154
Lingen comit. & op. ib.
Lingones. 72
Linguadocia. 83
Linguadocum. 65
Lingua cantabrica. 59
Lini patria. 253
Linzium in colonienſi diœceſi. 129
Port Lion ſ. portus leonis. 269
Lionnois. 79
Mont de Lions. 418
Lipara inſ. 227
Liparæorum inſ. ib.
Lipovecia. 295
Lippe fl. 121. 236
Lippe comitatus. 154
Lippa ſ. **Lipſtadt.** ib.
Lipſia 145. academia 165
Liquentia ſ. liquenze fl. 206
Lira. 95
Liris 187, 200. novi latii terminus. 187
Liſa fl. 93
Lisbona ſ. lisboa & olyſipo, & ulyſſippo. 58
Liſieux. 68
Liſſus op. 242
Liternum 251. ubi ſcipionis ſepulchrum & villa. 192
Liternus fl. ib.
Litomierzitze. 144
Litomiſſel. ib.
Lidda ubi Æneas paralyticus ſanatus. 367
Lituania, ejus magnitudo, palatinatus & urbes. 293. 297
Litus aureum. 413
Livadia. 268
Livenſe territorium. 300
Livia fl. lævinus. 179
Livii forum. 216
Titi Livii patria, cineres. 207
Livonia, ejus fines, magnitudo 293. 296. 300 diviſio, territoria, oppida 296. 300, 301 a polonis ad ſuecos tranſlata. ib.
Livones germani. 291
Livonicus ſinus. 23
Livorno ſ. ligorno. 183
lixus fl. n. lajius, alias F. di larach. 398
liziſis. 284
loanda inſ. 101. 411
loanghi regio. 411
lobrogatus ſ. rubricatus fl. 55
locanum. 208
lochem. 99
locorum ſitum invenire. 35
locorum menſura 19. & ſeqq. pictura. 43
locorum diſtantiam invenire. 35. 40
locrenſes, coloniæ in ſic. 231
locrenſis ſinus. 198
locri epicnemidii 251. eorum oppida. 255
locri epizephyrii. 197. peſtilentia & terræ motu nunquam infeſtati. ib.
locri ozoli eorum oppida. 252
lode in ſardinia. 231
lodi ſ. lauda à mediolanenſibus everſa. 210.
lœbnicum. 304
lœgria. 106. 108. interior, ejuſque provinciæ. 108
lœgria ſuperior, ejuſque fines. 108
lœven. 69
loſanto. 194. 200
lojola ignatius. 55
logronno ſ. juliobriga. 58
loire fl. floridæ. 419
la loire ſ. ligeris fl 75
P. Lombardi patria. 210
lombardia qſ. longobardia. 209
lombardiæ ciſpadanæ & tranſpadanæ diviſio. 209, 210
lombardiæ ciſpadanæ ducatus. 211
lombardiæ tranſpadanæ ducatus. 209
lombardiæ ditiones in italia. 203
lomont lacus. 109
lomza. 300
lomzenſe territorium. ib
londen dithmarſiæ. 167
londinium ſ. londen in anglia, academia & ſeq. 107. ſeq.
londobris inſ. 61
longi muri. 277
longinia. 111.
porto longione. 214
longitudinem & latitudinem invenire locorum 35. 41. ſeq. ſtellarum. ib.
longitudinis & latitudinis gradus 41. ſcala 43. differentia. 41
longitudinis gradus in milliaria converſi. 40
longitudo quid. 15
longitudo & latitudo terræ,

terræ. 15.
longobardia. 203
longobardi 115. in italia 203. pannonia 234.
longobardorum migratio 123. eorum rex ultimus deſiderius. 203
longonis portus. 214
longronno. 58
longuedocum. 65
lop. deſertum. 317
loppi ſ. lappen. 173
lopſica. 241
lopur. ib.
loquuhabria. 109
Lorck. 120
loreto. 216
lorienſis comitatus. 136
lotharii II. monumentum. 164
lotharingia 71. 86. 113. ejus pars. 72
lotharingia ducatus, ejus limites. 130
lovanium. ſ. Loven academia belg. 94
lovanto. 194. 200
lovenſtenium Lovenſtein arx. 121
lovicium. 295
lowat fl. 292
loyza. 149
lubavia. 303
lubbeke. 158
lubboda fl. 164
lubeca. 147. 149
luben. 146
Lubiacum. 141
lubiana. ib.
lublinenſis Palatinatus. 295
lublinum. ib.
lubuſium. 148
luca. 184
lucæ, xantis pagnini patria, ubi marmora. 214
lucaeh. 427
lucani 175. 202. eorum ortus, fines & opida. 196
lucani patria. 57
lucania duplex. 196
lucanum. 208
lucanus. 57
S. lucas. 57. 59
lucayo inſ. 427
lucca. 161
luceburgium. 94
luceburgicus ducatus. ib.
luceburgienſis ducatus major pars. 71
luceburgenſes. 113
lucenſis civitatis ditio. 205
lucenſis agri felicitas. 215
lucenſium mores. ib.
luceria ſ. lucera. 194. 222
lucerna ſ. lucern. 87. 88
lucernenſis lacus. 87
de S. lucia inſ. 413
luciani atbei patria. 373
luciferi fanum. 57
lucius dux. 196
luco. 387
lucovienſis terra. 295
lucrinus lacus oppletus cineribus. 192
ludovici vivis patria. 56
ludovicus bavarus. 87
ludovicus XI. galliæ rex cum helvetiis fœdus junxit. 90
ludovicus XII. hoc fœdus rupit. ib.
ludovicus Sfortia. 210
ludovicus boſonis filius excœcatus. 77
lugdunenſis gallia. 74
lugdunenſis ager. 77
lugdunum ſ. lyon. 66. 68
lugdunum batavorum ſ. Leyden 96 ejus diuturna obſeſſio ib. academia. ib.
lugii eorumque ſedes. 118
luhuſium. 146
luha fl. 151
luitbrandus. 184
luna ſylva. 122
luna urbs portus & prom. 183
luna quibus oriatur & occidat, oſtendere. 39
lunæ montes. 391
lundari. 268
lundia ſ. londen ſcaniæ. 167
lunden in holſatia. 150
luneburgenſis ducatus. ejus opida & fines. 151. 164
luneburgium. 151
lupia fl. 86. 152
lupolianum in hiſtria. 206
luppia fl. 121
luſatia ejus oppida & fines. 143. 146
luſitania provincia hiſp. 49
luſitanorum mores. ib.
luſus. ib.
lutetia pariſiorum. 68
lutetia francici regni caput. 77
unde nomen. 80
mart. lutherus. 163
Lutter am Barenberge. 164
luttich ſ. luyck op. 128
Lutzel Stein. 130
lutzena in miſnia prælio nobilis. 161
lutzko. 299
luzeburgium, ejus ducatus, 71. limites 94. & pars major. 71
luzzonia inſ. 335
lybavia. 303
lycaonia in cappadocia. 351
lycaſtus. 272
lychnidia lacus. 259
lychnidos. ib.
lycium mare. 27
lycia, ejus fines, fl. & op. 350. 360
lycophronis patria. 265
lyctus. ib.
lycus der Lech fl. 133 ortus. 371
lycus fl. aſſyriæ cariæ 342. 357. in Cypro. 383
lycurgus legiſlator. 249
lydda. 367
lydia, ejus flumina, montes, urbes. 356
lydius fl. 259
lydorum mores. 357
lyera ſ. Leyer. 95
lygeris. 75
lygus. 276
lymericum op. 112
Lymford. 167
lymicus ſinus. ib.
lyn portus. 108
lynau fl. 151
lynceſtæ, eorumque op. 261
lynceſtis regio & fl. ib.
lynceus fl. 183
lyon. 68. 85
nicolaus de lyra. 108
lyſimachia. 275
lyſippi opus, herculis coloſſus. 195
lyſſus fl. 277
lyſtra, ubi D. Paulus docuit. 351
lytarmis prom. 313

M.

MAbortha. 368
Macaria inſ. i. e. cyprus. 382
Macarius. 388
Macaſſar inſ. 335
Macedonia, ejus nomina, limites, opida, reges & ſeq. unde dicta. 244. 258
Macedo. ib.
Macedonia maritima. 277
Macedoniæ flumina. 263
Macedoniæ mons. 264
hodiernæ partes. 269
Macedonum imperium in aſia. 344
Macerata. 224
Macetia i. e. macedonia. 261
Machek mons pannoniæ. 233
Macherus ubi Johannes Baptiſta in vinculis detentus, & abdiæ ſepulchrum. 367
Machian inſ. 335. ſeq.
Macon cambojæ fl. exundat. 391
Macra fl. 176. 183
Macras campus. 371
Madagaſcar inſ. 22. 413
Madera inſ. 413
Madritium ſ. madrit & madrid, madril. 57
Mæander fl. ſeu Madre, ejuſque ortus, ejus gyri. 354
Mædica regio. 277
Mæonia. 356
Mæotis palus. 27. 32
Mænapii. 111
Mænus Main ſ. Moin fl. 73. 135
Mæoticus lacus. 27
Maeſtrich. 101
magaduzzo ſ. magadoxo 412
Magdeburgicus archiepiſcopatus 164. in tres circulos dividitur. 163
Magdeburgium. 162
Magellani interitus, navigatio. 29
Magellanica. 30. 428
Magellanicum fretum 27. qui navigarint. 425
Magellanus. ib.
Magellanus ferdinand. 27
Lago d' Maggiore. 199
Magiſtri libellorum ſupplicum in Gallia. 79
Magiſtri rationum. ib.
Magneſii. 256
Magneſia, ejus limites & opida 257. themiſtocli donata. 275
Magneſia prom. 257
Magneſia, nunc mangreſia, themiſtoclis exſulis domicilium, ad quam victus antiochus rex. 356. 357
Magni chami imperium, ejuſque regna. 318
Magnitudo terræ. 30
Magnus mogor ſ. mogol. 332
de Mago inſ. 413.
Magog. 315. à quo maſſagetæ. 312. eorum fines. 319
Magrida ſ. magreda fl. 393
Magua, regnum hiſpaniolæ. 426
Mahlſtrom vortex. 170
Mahomedis impoſtoris ortus & initium, fuga, ſepulchrum. 381 382
Mahren. 145
das Mahriſche Geburge. 145
Mahometa, ol. adrumetum. 394
le Maine. 68. 79
Mainland. 110
Mainotæ. 268
Maintzig & Montzig. 73
Maintz & Meintz. ib.
Major mons. 206
Majorca inſ. 54. 60
Majorca urbs. ib.
Majoris inſ. ambitus. 60
Maira fl. 208
le Maire fretum. 28
Jacobus de la Maire. 425
les Maiſtres des requeſtes galliæ. 79
les Maiſtres de compres. ib.
Maitz fructus. 419
Majum a navale gazo. 364
Μακαρόνησος ſ. creta. 271
Malabar regio 327 ejus ſitus, magnitudo & urbes. 329
Malacca ſ. malays urbs & regio. 101
Malacca, peninſula. 324. 331. 332
Malaccenſium lingua miræ ſuavitatis. 332
Malaga. 57. 59
Malaja caſtrum. 335
Malatia op. 350
Malconſiglio. 241
Malden op. 108
Maldivæ inſ. 336
Malemba. 408
Maletur regnum. 428
Maleventum 192. orbilii patria. 222
Maleum prom. ſ. capo malio. 249
Maliacus ſinus. 255. 256. 263
Malianum, ad quod conradinus victus. 222
Malines. 95
Malido locus. 275
Mallus. 362
Malogoſtia. 296
Malmogia ſ. malmo. 167
Malva n. muloya fl. 397
Malvaſia. 268
Malvaticum vinum. 273
Maluco. 335
Mameluchorum regnum deletum. 590
Mamertini. 225
Mammel fl. 292
Man inſ. 108
Manachium. 210
Manambis regia. 380
Manara inſula margaritarum dives. 336
Manaſſe tribus. 369
Mandao. 333
Mandeen gevaudan. 65
Mandoe inſ. 166
Mandrocles ſamius. 26
Manethuſa. 272
Manfredonia munita. 222
Manfredus neapolitanus rex. 222
Mangalor. 329
Mangi. 326
Manheimium. 137
Manicongo regnum. 410
Manilhas fretum. 28
Manillæ inſulæ. 335. ſeq.
Manillia urbs. ib. ſeq.
Manlii vopiſci villa. 187
Mannæ vaſculum. 365
Mannus, i. e. adamus. 113
Manoa ſ. E. L. dorado. 423
Mans. 68
Mansfeld op. & comitatus. 163
Mantali pop. 343
Mantea ſ. amantea in Brutiis

Brutiis. 223
manti. 268
mantinoa, eadem Antigonia, ubi Epaminondæ victoria. 249.
mantua 180. ejus deſcriptio, palatium & caſt. 210. Virgilii & Baptiſtæ Mantuani patria. 180. a Cæſarianis capta. 210, 211.
mantua carpetanor 57
mantuanus Ducatus, ejuſque partes & opida, fertilitas. 204, 205, 210
manucodiata avis. 334
Capo di manza. 232
mappa univerſalis, particularis. earum uſus, eas ad plagas mundi diſponere. 43
maquana regn. Hiſpaniolæ. 426
maraba. 380
maracanda. 317, 339
maracapana. 423
maragnon fl. 422
la Marana aqua. 188
marancu. 346
marathon clade Perſarum nobilis. 254
marathus. 371
marazu. 341
marca Comitatus, ejus limites & opida. 153
marcena. 57
marcia ſ. Marchia. 109
march fl. 122
marche. 70
marchia Anconitana. 216
Brandenburgienſis. 147
Media, ejusque fines. 148
Nova ejuſque fines. ib.
Priegniziana. ib.
Salutienſis. 209
Scothiæ. 109
Tarviſiana, ejuſque opida. 207
Uckerana. 148
marchia venetica. 141
vetus. 147
nova. 148
marchia Vinidorum. 141
marchiofinni ſ. Marchtennen. 116
marchionatus Francimontanus. 128
marchionatus Badenſis. 137
marchiona S. Imperii. 91
march Comitatus. 153
marcodurum. 127
marcolphi domicilium. 237
marcomanni. 117, 118, 143, eorum ſedes. 118
m gratio. 123
mardi. 343
mardicum navium ſtatio. 93
mardiene. 341
mardocæa. 377
mardonius victus. 253
mardus fl. 343
mare ejusque partes. 21
mare Achaicum, Ægeum. 26. Adriaticum. 25. Africum, Ægyptium. 27. Æthiopicum. 27, 23. Album. 24. Amalchium. 21. 22. Amazonium. 27. Aquitanicum. 22. Arabicum ib. Artabrum. ib. Aſperum. ib. Adriaticum. 25. Auſonium. 25. Atlanticum. 22. Auſtrinum 22. Balthicum. 21. 23. Balearicum. 25. Bengalenſe. 22. Britannicum. ib. Caledonium. ib. Cantabricum. ib. 27.
mare Carium, ib. Carpathium, 26. Caſpium, 21, 24. Caucaſium, 27. Celticum, 22. Cronium, 21. Cimmerium. 27. Cilicium, 27. Colchicum 27. Concretum, 21, 22. Corſicum 25. Creticum. ib. Cyprium, ib. Cyrenaicum, 27, Germanicum, 22. Dalmaticum, 25. Epiroticum 26. Erythræum, 22. Eoum 21. Gangeticum 22. Gallicum, 22. Hiſpanicum, 25. Huthſonii, 24. Hybernicum, 102. Hyrcanum, 21, 23. Hyperboreum, 21. Ibericum, 25. Icarium, 26. Illyricum. 25. Imperii, 26. Indicum, 22, 23. Inferum, 25. Jonium, 25. Internum, 23, 24. Iſſecum, 27, Judaicum, 27.
mare Lantchidolinum, 24. Libycum, 27.
Liburnicum, 25.
Liguſticum, ib.
Lycium. 27
Magnum. 22
Mauritanicum. 27
Mediterrane. 21. 23
Mexicanum. 24
Mortuum. 22. Myrtoum. 26. Nigrum. 27.
Numidicum. ib. Pacificum. 22
Orientale. 23
Pacificum. ib.
Palæſtinum. 27. Pamphylium. ib.
Partheniacum. ib.
Perſicum. 22
Pharicum. 27
Phaſianum. Phœnicum. ib.
Perſicum. 22
Pigrum. ib.
Ponticum. 27
Rhodium. ib.
Rubrum. 22, 23.
Sardoum. 25
Sarmaticum. 21, 27.
Saturninum. 21
Scythicum. 21, 27
Septentrionale. 23
Siculum. 25
Sericum, Sinenſe. 22
Superum. 25
Syriacum. 27
Syrium. 27
Tauricum. 27
Tuſcum. 25
Mare ſuevicum. 23
Tyrrhenum. 25
Veſpertinum. 22
mar de Zabaken. 27.
mareſchalli Franciæ. 79
mareotis ſ. marmarica Ægypti pars. 387
margaſi. 341
margarita inſ. 427
Margenthal, 126, 136
magris fl. 280
margiana. ejus populi & fines. 340
margoſaſt. 287
margyetæ populi. 339
S. Maria inſ. 16
S. maria di Tyndari. 227
maria Judææ ſeptem. 368
Caput S. Maria. 221
S. Maria di Grotta Ferretta. 187
maria Scotiæ Regina ſupplicio affecta. 108
Mariacker, 167
mariana. op. 232
mariana foſſa. 84
S. mariæ prom. 425
S. Mariæ foſſa. 99
mariæburgum. 303, 304
S. Marie de Caſſiope. 265
marien regnum Hiſpaniolæ. 428
Marienberg op. 160
Marienberg Arx. 135
Marienwerder op 304
mariamne turris. 366
mariandyni. 353
maribous Cœnobium. 168
maricai. 339
maridunum. 106
mariſa fl. 277
Maris mediterranei memorabilia. 24
mariſus ſ. Mariſch fl. qui & Rabon, ejuſque ortus. 284
maritimæ Alpes. 200
marius vicit Cimbros. 124. mors 187.
le marle fl. 75
marmarica. 387
marocayo lacus. 424
marocco reg. 397
Punti de Marcmo. 232
maroneo. 275
maros. 284
marpurg in Stiria. 141
marpurgum Haſſiæ, Academia. 155, 165
marrecchia, ſ. Ariminus fl. 184
marrhaſium. 341
marri Comitatus. 204
marrubium n. Morrea. 191
marrucini. 175. 202. eorum oppida. fines. 191
marrum ſ. Marro. 213
marſaci. 90, 117.
marſalla op. 226. 230
marſatti. 117
marſeille op. 65, 84
marſi. 117. 175. eorum ſedes, oppida, fines, & lingua. 191
marſicum vetus op. 222
marſigni eorumque ſedes. 118
marſilii Ficini patria. 213
marſyas fl. Phrygiæ. 355
marſyas Syriæ. ib.
martaban. 331
S. martha. 422
martialis patria. 50
martiana ſylva. 122
martinach ſ. mariniacum. 89
Corn. Martini. 164
martinus Chemnitius. 164
Martinus Forbuſcher, 29
martinino inſ. 427
martiniquo. ib.
martius Narbo. 65
marudo. 334
marum fl. 122
marundæ. 343
marus fl. ſ. morus. 125
maryſius fl. 235
maſandaran prov. 345
maſcon op. 72, 82
maſe. 74
d'oude Maſe, ib.
maſieres. 71
maſius mons. 349, 376
maſirienſis ager. 71
maſoviæ Ducatus, ejus diviſio, & palatinatus. 300
maſſa op. 182, 215, 221
maſſæſyliorum gens 397
maſſagetæ a Magog orti ſunt, ab his Cyrus victus. 313
maſſicus mons. 201
maſſilia. 65, 84
maſſerland, ſ. Marſtrand. 170
maſtuſia prom. 273
maſulipata. 330
mataran regn. 334
matarea. 389
mater CCCLXIV. infantium. 97
materea hortus. 401
mathildis donatio. 215
matilica. 185
matiſcona, ſ. maſcon. 82
matra, ſ. mataram. 334
matrona vulgo le marne fl. 71, 75
Joh. matheſius. 161
matiaci eorum ſedes. 117, 118
matrium op. 118
mauriciburgium. 163
mauri ſ. mauriſii. 396 in Hiſpania. iidem ex ea ejecti. 53
mauritania. 386, 396. ejus fines, fluvii, diviſio. Cæſarienſis, Tingitana. 396, 397
mauritanicum mare. 27
mauritii caſtellum in machian inſ. 335
S. mauritii fanum ſ. S. mauritz. 90
mauritii ſinus. 413, 428
S. maura inſ. 246
maurocan. regn. 402, 404
maurocum ſ. maroc. ib.
maurocitanum regnum. 397. ejus ſitus & urbes. 404
Der Mauſethurn. 131
mauſolus ſ. Indus fl. 324
maxeræ. 340
maximi philoſophi patria. 371
maximiliani I. locus natalis 142. idem captus. 300
maxonenſe territorium. 404
maza ſ. mazaeha. 351
mazaquibir. 403
mazaræ vallis urbes & limites. 229, 230
meandrus mons. 323
meatæ. 104
mecha mahometis natalibus notum. 381, 382
mechlinia ſ. mecheln. 95
mechoacan op. & regio. 420 ejus colonia & ſitus. ib.
mechoacanæ radices. ib.
mecklenburgienſis Ducatus, ejus limites & urbes. 147, 149
mæone. 247
mecriti Tattari, eorumque ſedes. 316
medano op. 419
medar regn. 407
medava ſ. medaba. 379
Medebach, 117
medi in Thracia. 274
media, ejus populi, urbes, fluvii, montes, & fines. 342, 343
media, Atropatia. 345.
Major. ib.
medorum imperium in Aſia. 344
medicæorum familia. 213
medieſus. 286
medina del campo. 59
medina Talnabi, ubi mahomedis ſepulchrum. 381
mediolanum ſ. Meyland. 67, 180, 209. magnum ib.
mediolanum in Gallia. 54
mediolanenſis Ducatus. 204. 209. ſub Hiſpano,

pano. *ib.*
fertilitas. 210
mediolanenſium Dux Galeatius Sfortia. 90
mediolanenſium mores. 210
mediomatrices. 71
mediterraneum mare. 21, 23
medoacus fl. 207
medra Nigritarum regio. 407
medwiſch. 286
Meeſters von Polit. 95
megalopolis Polybii patria. 249
megara ſ. Megaris, Theognidis, Euclidis & Stilponis patria, ejus limites & oppida. 254
megarenſis arx. *ib.*
megarenſes lachrymæ. *ib*
megarenſes Philoſop. *ib.*
megaricus riſus. *ib.*
megen op. 74, 95
megies. 286
megores ſ. mægores. 341
megra. 269
megrada. ſ. Magrada ſ.
magiordech fl. 393
megrina. 307
Meienfeld. 208
Les Meiſtres des Comptes Gall. 79
melampus ad Ægyptios profectus. 390
Phil. Melanchthon. 163
melas fl. 254, 262, 277, ejus ortus. 350
melka. 142
meldorp. 150
melerus ſinus. 173
melfes, fl. 196, 200
melfi. 220, 222
melfis. 220
meliapor. 329
Melibocus vulgo der Blocksberg. 122
melibœa, ubi Philoctetes. 257
melilla. 405
melinde. 412
melita ſ. melitena in Adriatico mari. 350
melitæi catelli. 170
melitene ſ. melita. 342, 350
melle. 153
melli. 406
melnick. 144
melos inſ. 267
melphitanus Archiep. 224
melſa inſ. 167
memel fl. 297
memel arx. 304
memela fl. & caſtellum. *ib.*
memmel op. 301
memminga. 134
memnonis ſepulchrum. 370
memphis hodie meſer. 388
menan fl. 331
meaander. 255
menapii. 69, 111
menapiorum caſt. 69, 98
menavia inſ. 108
mendeſium oſtium Nili. 391
Petrus Mendozza. 425
menevia. 106
mengeringhauſen. 154
mengrelia. 348
menſura locorum. 190 & ſeq.
menſuræ Geographicæ. *ib.*
menteſeli. 360
mentz. 73, 131
menzo fl. 199
menuthias inſ. 412
meppel. 100
meppen op. 152, 154
mercator. 34
mercurii prom. 394
merenku. 346
Mergentheim. 136
merida. 51
meridianam lineam invenire. 34
meridiani ſecundarii. 43
meridiani. 33
meridiani globorum varii. 7
meridiani diſtantia. 15
menſuræ variæ. 19
meridianus colurus. 4
meridianus, ejus officia. 78
meridies. 16
meridionalis Polus. 4
merionithia. 106
Meeriſch Gebirg. 145
meroë inſ. Ægypti. 391
meroë ſ. Guequerren inſ. *ib.*
merſeburgium. 161
mervæ fl. 74
Pauli merulæ patria. 96
meſabatæ. 341
meſammones. 394
meſchech, unde Moſchi. 312
meſched. 345
meſembria. 276
meſene. 377
meſer. 388
meſes. 18
meſgana op. 403
meſogys mons. 356
meſopotamia 363. ejus fines, magnitudo, regiones, urbes, montes, fluvii. 375
meſſa. 404
meſſana ſ. zancle n. meſſina, ibyci poëtæ patria cujus cives mamertini 225. ubi conſtantini Laſcaris bibliotheca & epiſtola B. virginis. 229
meſſæ. 277
meſſapia, meſſapii. 194. 221
meſſene urbs ubi ariſtomenis patria. 248
meſſenia regio peloponneſi. 247
maſſeniacus ſinus. 246, 249
meſſina. 225. 229
meſſis aurea delphis dicata. 196
methone. 257
metanaſtæ. 291
Metapan prom. 270
metapontum, ubi pythagoras mortuus. 196
metaurus n. metro fl. 184. hasdrubalis interitu inſignitus. 200
metellino inſ. 266
metellus domuit cretam 271
metellus balearicus. 61
metenſe pariam 77. 79
metenſe regnum. 77
methene op. 249. 257
metis ſ. **Metz.** 71. 79. 130
mevania ubi androginus natus. 185
mevaniæ inſulæ. 110
meuonum. 112
meur fl. 235
la meuſe. 74
mexicana regio. ejus op. & ſitus. 420
mexicanus ſinus. 24
mexico urbs. 417. 420
Meydeburge. 162
meyland. 180
Der Meyn. 121
meynum. 112
mezentius ceretanorum rex. 182
mezuna op. novum. 397
miaci. 323
micale Ægypti. 389
S. michaël op. 71
S. michaël inſ. 16. 413
S. michael op. galatiæ nova. 420
S. michaëlis archangeli op. 305
S. michaëlis cœnobium luneburgi. 151
michaloviente territorium. 303
cap. de S. michael. 71
middelfordum ſ. middelfar. 168
middelmarch. 115
middelſex. 105
middelpadia. 173
middleburgium. 95
midleſexia. 103
miechovia. 295
mielnicenſe territorium 300
miedireczum. 299
mies. 144
migliar fl. 56
migrationes gentium diſtinctæ. 76. 77
S. Miguel. 424
milazzo op. & prom. 227. miletus n. melaſſo, cadmi oratoris, thaletis aſtrologi, timothei muſici, anaximandri phyſici patria. 358 & ſeq
milevum ſ. milevis. 396
miliabza fl. 240
milliare 19. indorum. 20 romanum 19. turcicum 20. magnum. 19
milliarium ſcala. 43
milly opp. campania. 68
milo crotoniata. 198
miltiades. 254
mimas mons & prom. 356
mina caſtr. guineæ. 406
S. Georg. de mina. 101
minæi. 380
mincius fl. 199
mindanao. 336
minden. 117. 153
mindenſis epiſcopatus 153. ejus limites & op. *ib.* 165
minervæ caſtr. 195. 255 prom. 218
minius fl. vel minio. 51
minois inſ. 272
minorca inſ. vid majorca. 61
minoris Ins. ambitus. *ib.*
minorica urbs. *ib.*
minos cretenſis. 271
minutum quid. 15
minutum primum & ſecundum. *ib.*
mirandula op. 210. 212
agri mirandulani fertilitas. *ib.*
mirandulanorum mores. *ib.*
mirandulanus comes, ejuſque dominium. *ib.*
miſa fl. bohemiæ. 143
miſazibozia. 299
miſcum op. pol. 300
miſdia regio. 341
miſena ſ. miſna op. 158
miſenatium. 184
miſenum prom. ſ. capo miſeo. 193
monte miſeno. *ib.*
miſenus portus. *ib.*
miſithra ſ. ſparta. 250
miſnia marchionatus 158. ejus limites, fl. & op. *ib.*
miſtovia. 295
milus fl. 181
mithres rex Ægypti. 389
mithridates rex Ponti 349. ejus locus natalis, regia & ſepulchrum. 353
mitovia. 301
petrus à mittelburg. 95
Mittelfahrſund. 28. 166
Mittelfahrt fretum. 166
Mittelfahrt opp 28
Mittelmarch. 115
mitylene. 266
mius. 275
milavenſe territorium. 300
mobile primum. 8
mocbenium. 208
moccadelii. 354
modena. 181. 212
modica. 227
modicca. 180
modici n. Monza. *ib.*
modin maccabæorum patria. 364
modon op. olim methone, 249. 268
mœna inſ. 168
mœnus fl. 121. 135.
mœonia lydiæ pars. 356
mœris lacus Ægypti. 391
mœrs. 99
mœrſia. 154
mœſia, ejus fines, diviſio, com. 279. incolæ 281. flumina *ib.* urbes 280. ſeq. romanis, ſerviis ſubdita. 281. duplex facta. *ib.*
mœſia cereris horreum. 279
mœſia à Craſſo domita, occupata à ſerviis & bulgaris, oppreſſa à turcis. 281
mœſiæ ſuperioris op. 280
mœſiæ inferioris op. *ib.*
mœſorum mores. 281
mogores ſ. mogules indiæ ſeptentrionalis, reges, eorum opes & ſeq. 319. 320. 332
mogulis imperium indicum *ib.* unde ortum. 319
moguntia ſ. **Mentz.** 131
moguntiacum vel magunticum ad rhenum, n. **Mentz.** 73. 131
moguntiacum italiæ. 180
moguntina diœceſis. 126. 131
moguntinus archiepiſcopus. 165. ejuſque partes. 127. 131
mohaz. 238
mokan regio. 348
mola op. 190
mola turis. 223
molconſiglio. 241
moldau. 121
Moldauer Kreiſz. 144
moldavia quando appellata. 286
moldavia major & minor. *ib.*
moldavia wallachiæ pars. *ib.* ejus natura ſoli. 287
moldavorum mores. *ib.*
molgomlai tattari. 316
molneim. 132. 153
molinium, vulgo molins. 82
moloſſi. 245
molihemium. 153
moltau. 333

moluccæ inſ. 101. 334, 335
momoaza. 412
mona n. man inſ. 108
mo naco. 210
monœci herculis portus. 176
monachium vulgo monaco italiæ. 210
monachii principatus. 204
monacum ſ. Munchen. 139
monapia ſ. menavia & mon. inſ. 108
monaſter. ſ. Munſter. 153
monaſterienſis epiſcopatus, ejus limites & urbes. ib. 165
monaſterium laurentii. 57
monaſter. ſ. Munſter Eyfel. 129
monaſterium ſ. crucis. 293
moncaſtro. 286
mond. 99
moncon ſ. monſonium. 55
monembaſia. 268
monemugus. 411
moneſland. 168
mongul regio. 315
monjou. 70
monomotapa regnum & urbs, ejus limites & magnitudo. 407. 411
mononia. 112
monopana fl. 418
monopolis. 221
mons, vulgo montes op. 93
mons aureus. 233
mons grampius 109
mons altus 221. ſanct. adriani 48. D. andreæ. 164. S. angeli. 222. arato pilati. 89
monſerrato. 55
mons falconis. 218. 293
mons farinam habens. 55
mons leonis. 221
mons peloſius. 222
mons peſſulanus vulgo montpellier. 83
mons pilati. 89
mons ſacer. 264
mons ſemiramidis. 338
mons regalis. 229
monſonium ſ. moncon. 55
mons pelgardus. 133
Monſterberg ducatus. 145
monſterſouda. 167
monſtier. 65
montaldo in pedemontio. 204
montana. 206
montbeliard comitatus. 133. 201
montealcino. 213
monte di S. angelo. 201
monte barbaro. ib.
monte caſino. 189
monte di capua. 2[illegible]
monte falcone. 2[illegible]
monte fiaſcone. 21[illegible]
monte gibelio. 227
montegny op. 71
monte leone. 198
monte ritondo. 186
monte di ſomma. 201
monte di trapani. 227
monte pulciano. 213
monte ſarrato. 55
montenſis ducatus, ejus limites & op. 155
monterano terræ motu periit. 221
montes. 33
montes vulgo mons. op. 93
montes Diaboli. 269
montes Epiri. 263
montes Lunæ. 37[illegible]
montes in Gallia præcipui. 75
montes Pyrænei. 48
montfelbre Comit. 216
montfortium. 98
montgomeria. 105
monti di Auro Iſtriæ. 202
montiregalenſis Archiepiſcopatus. 23[illegible]
montis Draconis caſtell. 201
montis Ferrati Ducatus. 204
montpellier. 83
monumethia. 106
monza. 18[illegible]
mopſopia ſ. attila. 254
mopſopila ſ. pamphilia 36
mora fl. 145
morachua op. 299
moracz. 235
moravia 125. ejus limites. 129. 143. 144
moravia ſcotiæ, ſ. muray. 109
moraze. 235
morbenium. 208
mordwa. 307
morea. 246. 268
moria mons in quo templum hieroſolymitanum extructum fuit. 365
morimene. 350
morini. 69
morlacha. 242
morung. 304
morrea ſ. morrubium. 191
morſpurg. 72
morſungia op. 167
morſus fl. 69
mortaria lacus. 210
mortavalus. 199
mortuum mare. 22
morvedre fl. 56
morviedro. 51
morus ſ. marus fl. 145
Thomas morus. 107
moſa fl. 71. ejus oſtium. 74
moſa vulgo die Maſe ib.
moſæus fl. 342
moſayſko. 306
moſchi à meſcheo. 312
moſchorum ſedes. ib.
moſchius fl 280
moſchici montes. 349
moſcena. 183
moſcovia. 298. 305. ejus urbes, fines, magnitudo, ducatus, principatus & provinciæ ib. 306. & ſeq.
moſcoviæ origo ultima. 306
proxima. ib.
moſcovitarum dux czar. 308
johannes. 305
moſcovitarum patriarcha, epiſcopi, mores, religio. 308, &c.
moskowa urbs. 306
moſella fl. 71. 121
moſqua fl. 305. 308
moſſelen. 98
moſtagan op. 397
moſul, olim ninive. 345
motis inſ. 335
motyca. 227
mountter. 112
mours comitatus. 154
mourſia, murſia. ib.
moxiani. 354
moxos regio. 422
mozambique. 412
mſeneck. 306
muchavecius fl. 297
muhamedes moritur. 54
mula inſ. 110
mulberga, johannis friderici electoris clade nobilis. 161
mulda fl. 162
muldavia ſ. multavia, die Moldau fl. 121
Moldaw Kreiſz. 144
the mule prom. 109
muleaſter tunetorum rex reſtitutus. 403
Muhlenbach. 284
Mulhauſen. 157
mulheim ad rhenum. 155
mulhuſia ſuntgoviæ. 132
mulhuſium in alſatia 90
mulinium ſ. molins. 82
multavia fl. 121
mulucha fl. 396
muluya ol. malva. 397
mumiæ Ægypticæ. 387
L. mummius delevit corinthum. 247
Mumpelgard ſ. Montbeliard. 133
munchen ſ. iſiniſca. 120
munda op. hiſpaniæ. 57
munda ad Werram. 164
mundi cardines 43. partes & regiones 17. polus. 41
mundi polum oſtendere. ib.
munimentum ſchenckii, i. e. Schencken-Schans. 63. 74. 99
Munſterberg ſ. Monſterberg ſileſiæ ducatus. 146
Munſtereyſel. 70. 129
Munſter in valle S. Gregorii. 132
munychia collis. 255
mura fl. 235
muray ſ. muravia. 109
murcia. 50. 53. 54. 56.
murgum op. 279
murgim op. hiſp. 48
muri longi. 277
muri pons. 142
murus in anglia. 105
murta fl. 71
murtha fl. 130
muſarnæi. 338
muſcovia chriſtiana. 306
ejus fertilitas. ib. 309
muſdorani. 340
muſici primi cretenſes. 271
muſitra. 268
muske ſ. mahlſtrand vortex. 170
mutina ſ. modina 181. 212
mutinenſis ducatus oppida, ditiones 205. & felicitas. 212
mutinenſium mores. ib.
muza port. & emporium 380
mycale mons & prom. 357
mycaleſſus. 254
mycenæ. 250
myconus ſ. mycone inſ. 266
mygdones. 260
mygdonia, ejus opida. 258. 260
mygdonia op. thraciæ. 276
myle. 227
myndus n. mentele. 358
myndyrides ſybarita. 197
myrina in Æolide. 358
myrlea. 353
myrmidones. 256
myrtilio œnomai auriga 26
myrthon inſ. ib.
myrtoum mare. ib.
myſia & mœſia. 279
myſia major, ejus populi, montes, fluvii, urbes 354. 355. minor, 356. ejus flumina & urbes. ib.
myſo macedones. 355
mytilene. 266
myus. 356
myuſus. 275

N.

NAbathæ urbs. 379
Nabathæi. ib.
Nabe fl. 122. 161
Nacum. 294
Nadir vulgo nathir. 5
Nadrabia provinciæ pruſſiæ. 304
Nagajienſes tattari. 316
Nagorm. 307
Nagot fl. 122
Nagund fl. 328
Naha fluv. 131
Nahuays piscis. 171
Namurcenſis comitatus. 70. 94
Namurcenſis provinciæ limites. ib.
Namurcum op. 70. 94.
Nanking provinc. 320. 321
Nannetes. 68
Nanguin urbs. 321
Nansberg mons. 140
Nanſium ſ. nanſi. 72. 130
Nantes. 81
Nantuates. 89
Golfe de Napoli. 246
Napoli di Romania, ſ. nauplia. 250. 268
Nar ſ. nera fl. ejuſque ortus. 184. 200
Narbo ſ. narbonne. 65. 83
Narbonenſis gallia ſ. narbonenſis provincia 64. 175. à romanis ſubjugata 76. ejus diviſio 64. 76 limites & felicitas. 64
Narbonne. 79. 83
Nardo. 195. 221
Narenta ſ. narona. 241
Nariſci, eorumque ſedes. 118
Narni. 185
Narnia. 185. 217. ubi pons auguſti præaltus. 185
Naro fl. nara. 241
Narona. 241
Narſinga regio ejus ſitus, magnitudo, urbes & incolæ. 328. 329
Narſinga urbs. ib.
Narva. 236. ruſſorum. ib.
Narva fl. 173. 292
Naſamones. 394
Naſcoa op. 168
Naſium ſ. nanſi. 72
Naſſaw fortalitium in timor ſ. mortir. 335
Naſſovia caſtellum in banda. 336
Naſſovicus comitatus. 156
Naſſovicum prom. 428
Natangia, provincia pruſſiæ. 304
Natolia, ejuſque provinciæ. 351. 352
Nava fl. 71. 122. 301
Navarin. ol. pylus meſſeniorum. 268

Navarra. 50
Navarræ regnum. 53
Capo dello Nave. 197
Naverniæ vallis. 109
Navigandi ars. 44
Navigatio ad Sinas & Philippinas. 29
Caji Cæſaris. ib.
Columbi. ib.
Navigatio duplex. 28
Eudoxi. 30
Hannonis 29 himilconis. 30
Navigatio in indiam. 29
Occidentalis. ib.
Orientalis. ib.
Ophiriana. ib.
Oceani. 28
Magellani. 27
Meridionalis. 29
Septentrionalis Oceani. ib.
Veſputii. ib.
Navis Victoria. ib.
Naulibis. 339
Naulochos. 358
Naulum op. 213
Naumburgium, Naumburg. 160
Naupactus, victoria Chriſtianorum clara. 252. 268
Nauplia. 250
Nauportum. 234
Nauſa fl. 59
Nautica pictura. 43
Nautica pyxis. 16. 44
Naxius. 281
Naxus inſ. & op. 266
Nazareth. 369
Nazianzum. 352
Mich. Neander Abbas & Rector. 157
Neapolis ſ. Neapoli. 193, 220. ubi Virgilii monumentum 193. nobilis. 226
Neapolis & ſiciliæ rex primus. 219
Neapolis ſyracuſarum pars. 226
Neapolis in Africa minore. 394
Neapolis ſamariæ. 368
Neapolis thraciæ. 277
Neapolitanorum mores. 223
Neapolitanorum regnum, ejus fines & magnitudo, domini 218. diviſio 219. urbes 220. & ſeq. op. munita 223. cum ſicilia copulavit ferdinandus catholicus. 220
Neapolitanum regnum 204. ejus ſoli fertilitas & natura. 223
Neapolitanus ſinus. 193
Nebbio. 232
Nebrilla ſ. Lebrixa. 57
Necker fl. 12
Neeti vallis, ejus limites & urbes. 229
Neetum. 227. 229
Neglia fl. 308
Negopara. 329
Negroponte. 265
Negumbo. 336
Nehel-eſchol. 364
Neideburg. 304
Neindorff. 164
Neiſſe ducatus, Neiſſiſche Gebirge. 145
Nela fl. 95
Neleus ſ. neleia neſtoris patria. 248
Nelſen portus. 30
Nemauſus ſ. niſmes. 65. 83
Nemea fl. & opidum. ib. ubi ludi. 246. 250
Nemetacum. 70
Nemetum auguſta. 67
Nemetes. 73
Nemours. 79
Nentidava. 284
Neoburgenſis lacus. 87
Neoburgum daniæ. 168
Neocaſtro. 269
Neocæſarea. 351
Gregorii Neocæſarienſis patria. 351
Neportus ſ. Nieuport victoria mauritii nobilis. 93
Nepe. 184
Nepete. 183
Neptuni lapis. 86
Neptuni Templum. 249
Neptunius fons morti ferus. 188
Nera fl. 200
Nerium promontorium. 58
Nericia. 173
Nerigon. 116. 169
Neringa inſ. 303
Neretius ulyſſes. 265
Neriton mons. ib.
Neritum. 195. 221
Nerſa fl. 154
Nerva. 301
Nervii. 70
Neſactium. 179
Neſſa fl. & lacus. 109
Neſſum op. ſcoriæ. ib.
Neſſus op. mœſiæ. 280
Neſſus ſ. neſtus fl. 277
Neſtoris patria. 248
Neſtweda. 168
Neuburg. 139
Neu Branden burg. 150
Neucaſtel. 108
NeuenKleſter. 150
Neuhauſel. 236
Neuri. 283
Neuſchloſz. 301
Neuſol. 236
Neuſtad op. 150. 156
Neuſtad an der Hart. 137
Neys op. 173
Nex op. 169
Nialcuki. 308
Nibe. 167
Nicariæ inſ. 267
Nicæa, op. & portus n. Nizza. 176. 209
Nicæa concilio oecumenico clara. 353
Nicaragua op. & lacus. 421
Nicaſtro. 221
Nicephorium. 376
Nicephorius fl. 349
Nicetes Sophiſta. 358
Nikkleſtad. 146
Nichor ſ. nichea. 353
Nicoboli. 280
Nickiobing. 167
Nicolai clenardi patria. 95
S. Nicolai inſ. 206
S. Nicolai opp. 308
de S. Nicola inſ. 413
S. Nicolai prom. 246
Nicolai leontii patria. 96
Nicolaus de lyra. 108
Nicolaus villegagnon. 425
C. S. Nicolo. 246
Nicomedia. 353
Nicopen ſuediæ. 173
Nicopia. 168
Nicopolis, ubi bibliorum græca verſio inventa. 246
Nicopolis armeniæ. 350
Nicopolis, ol. emmaus. 366
Nicopolis bulgariæ, clade nota. 282
Nicopolis ciliciæ. 362
Nicopolis mœſiæ. 280
Nicor. 353
Nicoſia in cypro. 383
Nicrus fl. 121. 133
Nidda comit. 155
Nidda fl. ib.
Nider fl. 170
Niding ſcopulus. 167
Nidroſia præfectura. 170
Niedeburg. 304
Niederland. 90
Niedheimbach, Niederheimback. 73
Niehuſz paderbornenſe. 153
Nikroping. 150
Niemen fl. 292. 302
Niemunſter. 150
Nienburg op. 154
Nieper fl. 292
Nieſara op. 351
Nieſter fl. 292
Nieucaſtell portus in anglia. 108
Niger lacus & fl. exundat. 391. 399
Nigrais promontorium. 331
Nigritæ eorum regio 399. 400. 406. regna & urbes. ib.
Nigrum mare. 27
Nikiobing op. 150. 167
Nikoping ſalltriæ. 169
Nilœſia op. 173
Niloſcopii. 389
Nilus fl. ejus ortus, exundatio, natura, palus, oſtia. 390. 391
Nimidia. 396
Nimmegen ſ. Noviomagus. 99
Ninive n. moſul. 342
Niphates mons. 375
Nipſa fl. 166
Didacus Niqueſa. 423
Niſabur. 345
Niſæa portus. 254
Niſæi. 340
Niſibus 376. antiochia etiam dicta, it. Mygdonia. ib.
Niſmes. 65. 83
Niſſus ſileſius. 121
Niſſus luſatus fl. 122
Niſſa, nyſa ſ. nyſſa. n. niſi, 264. 352. Gregorii Nyſſeni patria. ib.
Niſſenſis ducatus ſ. epiſcop. 146
Niſſy nowogorod. 306
Nitra fl. 236
Nitria. ib.
Niuche. 317
Nivelle. 69
Niuhan. 317
Nivoo inſ. 323
Nivers op. 75
Niuwe maſa. 74
No ſ. Alexandria Ægypti. 387
Nocera. 185. 194
Nocera pagana. 222
Nocera brutiorum. 197
Noctium & dierum quantitatem cognoſcere. 36
Noctem longiſſimam invenire. ib.
Nohaigenſes tattari, eorum ſedes. 316
Nola op. 194. 221
Nomades 283. in arabia deſerta 379. in numidia. 396
Nombre de dios ſ. nomen dei op. 423
Nomentum. 186
Nomi Ægypti regiones. 387
Nona. 241. 242
Nonibazaaria. 282
Nonius. 34
Nonſuch regia. 108
Oliver à Noord. 29. 425
Nonus panopolitanus. 388
Noortkyn prom 116, 425
Norax Mercurii filius. 231
Norba. 189
Norcia. 120. 186. 215
Nordburg. 150. 167
Nord bevelandia. 95
Norden op. 152
Nordhauſen. 157
Nordheim. 164
Nordhorleen. 170
Nord Jutland. 166
Nordlingen clade memorabilis. 134
Nord-OſtenWind ſ. Cæcias. 41
Nordſtrandt, inſ. 150
Nordvior de. 170
Nord-Wind. 17
Nord-Weſt Wind caurus ſ. corus. 17. 41
Noreia urbs. 179
Noreia tauriſcorum. ib.
Noribergenſem horam invenire. 37
Noricæ alpes. 200
Noricæ provinciæ ſuediæ. 173
Norici trans alpes 120. 179. eorum ſedes, nomen. ib.
Noricum, ejuſque limites. 113. 120
Norige ſ. norge. 116. 169
Norimberga ſ. Nurnberg. 138
Norma. 189
Normandia. 79
Nornburg. 165
Noveſium ſ. Neys. 129
Novogrod ſerviæ. 282
Nortfolcia. 108
Nortfolck. 103
Nortgavia ſ. Nortgau. 138
Northamptonia. 108
Northeim. 164
Northumberland. 104
Northumbria. 108
Nortkun. 114. 116
Nord-OſtenWind cæcias. 41
Nord-Weſt. ib.
Nortwykvicus. 121
Norvagia ſ. norwegen ſ. norrige, ejus limites & op. 167. 169. ejus regnum 125. Germaniæ pars. 114
Norumbega urbs novæ franciæ. 418
Noruſſi montes. 318
Norvegii. 116
Norwegia nova. 169
Noſius fl. 177
Noſſen Stadt. 284
Nosverland. 286
Noteſſius fl. 292
Noter fl. 148
Notinghamia. 108
Notius polus. 4
Notius oceanus. 21
Notium mare. 25
noto op. 227
Notus. 17
Nova francia. 417. 418
Belgia Nova. 418

anglia

anglia nova. *ib.*
nova andaluſia. 422
Hiſpania. 420
Hollandia. 428
Granata. 420
Gallicia. *ib.*
Guinea reg. 428
Quara. 409
Zelandia inſ. 428
Zemla. 313
novantum promont. 109
novaria op. & fl. petri lombardi & comeſtoris patria. 210
novarienſis ager. 204
navagora. 295
novaria ſ. novara. 180
novem populana. 66
novelium. 129
noviomagus ſ. nieumegen 73. 99. noviburgium ſ. Naumburg. 160
novigrad liburniæ. 241
novigrad macedoniæ. 261
noviodunum. 68
noviodunum mœſiæ. 281
noviomagus in normandia. 68. 73
novocomum, pauli jovii patria. 180
novogardia ſ. nowigrod. 297
novogardia mag 307. & ſeq.
novograd. 282
novogeod, ſeverienſis ducatus. 307
novomont. 281
novopolia. 295
novotargum. *ib.*
nowogrodia inferior. 306
noyon. 71. 79
nubia. 400. 407
nubiorum gens. 400
nuceria camelaria. 185 194
nuceria ſ. nucera cogn. Alfaterna *ib.*
villa nueva op. Hiſpaniolæ 427
nuithones 115
numantia 49, 51
numburg in Bohæmia 144
numerus aureus 33
climatum 12, & ſeq.
numicus fl. ejuſque fons 187
numidæ 396
numidia 386, 395
ejus urbes 396
numidia duplex *ib.*
numidicum mare 27
numidicus ſinus *ib.*
nurſia ſ. norcia, Veſpaſiani, Sertorii & Benedicti patria 186
nuys 68
Nyborg Daniæ, prælia nobilis 168
nymphæum promont. 260
Nyenluz 152
nyeſter 293
nyphates mons 349
nyſa cœleſyriæ 374
nyſa Indiæ veteris urbs & mons 324
nyſſa op. 280
nyſſa reg. 352

O

OBares 340
Obdora 307
Ober Burgund 86
Oberheim 132
Ober Pfaltz 138
Oberlaubach 234
Obii montes ſ. obia juga 313
Obii ſ. Riphæi 292
Obium prom. ſ. Capo de Obii 313
Obius fl. 32, 305, 313
Obliquam ſolis aſcenſionem & deſcenſionem invenire 36, 37
Obliqui circuli 4
Obliquam facere ſphæram 25
Obliquam ſtellæ aſcenſionem invenire 36
Obrovazo 241
Oca op. 402
Gulielmus Occam 108
Occaſum Coſmicum & Acronychum invenire 42
Occaſum & Ortum oſtendere Æquinoctialem 41
Occaſum & ortum ſtellarum invenire ſecundum Poetas 41, 42
Occaſus 16
Acronychus, Coſmicus, Heliacus 42
Occidens Hibernus ſ. Brumalis 16
Occa fl. 292, 306
Occiduus Oceanus 21
Oceanus Atlanticus 22, 28
Oceanus Æthiopicus 22
Oceanus Indicus, Gallicus, Cantabricus, Aquitanicus 22 & ſeq. Britannicus, Hibernicus, Caledonius, Germanicus 28
Oceanus, ejuſque partes, varia nomina. vid. mare 20, 21
Oceani in partes ſinus & freta diviſio *ib.*
Oceani Belgici clavis 95
Oceani navigatio 29
Oceani ſinus 23
Ocelis 380
Ocka 292, 306
Ochſenfurtum ad Mœnum 135
Ocrage 314
Ocriculi 185
Ocrida 269
Octocurus 89
Odenpow, ejus opida 301
Odenwald 122, 155
Oder fl. 122, 147.
Oder opidul. 122
Oderberg 146, 148
Oderzo 178
Odia urbs 332
Odocaſtrum 306
Odoacer Italiam occupat. 203. victus 184
Odojum ſ. Odo caſtrum 306
Odomantæ 274
Odowal op. 170
Odryſæ 274
Odyſſus ſ. Odeſſus 281
Oecumenica ſynodus 353
Oedenpoa 173
Oetmarſen 100
Oelandia inſ. 173
Oenone 266
Oenones mons 356
Oenotria 174
Oenotrides Inſulæ 196
Oenotrii 187 in Italiam veniunt Duce Oenotro 202
Oenus fl. 139
Oeſund 28
Die Oerter in Helvetia 88
Oeſcus op. & fl. 281
Oeſalia 173, 301
Oeſta fl. 152
Oeſyme & Oſima 274
Oeta mons 264
Oetinga Comitatus & op. 134
Ofando fl. 221
Oetmarſen 100
Offæ foſſa, nunc Clandoffa 106
Offæ Merciorum rex. *ib.*
Ofen 238
Offenbachium op. 156
Officia Æquatoris. 6 Circulorum Polarium 9. Colurorum 7. Horizontis 6. Meridiani 7. Tropicorum 8. Zodiaci 6
Oglio fl. ejus ortus 199
Ogus Rex in Baſan 374
Ogygia 253
Ohnſpach 130
Oiſe fl. 70
Okera 164
Olabi 408
Olevia ſ. Olaw 145
Olbia 231
Olbianus portus *ib.*
Olchinum 241
Oldampt 101
Oldenburg Comitatus 153
Oldenburg op. *ib.*
Oldendorpium prælio notum 164
Oldendorp Weſtph. 153
Oldeſloa 150
Oldezeel 100
Odamus Olearius 167
Olenia capella 252
Olenus 247, 252
Olkſcum Pruſſiæ 304
Volimiæ 279
Olgaſis ſ. Olyſſa mons 353
Olibria ſ. Olybria 276
Olika 299
Olina fl. 81
Oliva cœnobium, pace compoſita nobile 303
Oliveti mons 366
Olivier Cromwel protector 106
Olivier de Noort 29, 425
Ollius fl. 177, 199
Ollo de Boy 411
Olmitz 145
Olne fl. 81
Olorus 261
Olſna ſ. Olſe Ducatus 146
Olſnitz 161
Olympeni 354
Olympia ſ. Piſa ad Alpheum fl. 248
Olympias 18
Olympica certamina ſ. ludi. 248, 250
Olympii Jovis ſtatua aurea, templum. 248
Olympus, mons Græciæ 264
Olympus mons in Myſia 355
Olympus mons Cypriæ 383
Olut 317
Olynthus Calliſthenis Philoſophi patria à Mardonio expugnata, à Philippo everſa 260 277
Olyſſa mons ſ. Olgaſis 353
Olyſſippo ſ. Liſbona 49 56
Om fl. 380
Omago op. 206
Omanum 380
Omar Mahumedis ſectator 344
S. Omar op. 93
Omelburg ſ. Amelburg 156
Omira fl. 376
Omlandia, ejuſque partes 101
Omnium Sanctorum portus 426
On ſ. Heliopolis 389
Onæum 241
Oneovum 303
Onialia, n. Oneglia 213
Onobala fl. 227
Onolſpachium Marchionatus caput *ib.* 161
Oenomaus Rex victus 246
Onor 329
Ontiar ſ. Unda fl. 55
Ooſtburg 92
Ooſt-Frieſland, 152
Ooſt-Zee 119.
Opatovia 296
Opatoveciæ 295
Ophir ſ. India 29, 325
Ophiriana navigatio 29
Ophiuſa inſ. 61
Ophiuſa ſ. rhodus 383
Opici ſ. oſci Italiæ incolæ 190, 202
Opitergium 178
Opolia 295
Opoton 374
Oppavia op. 146
Oppavienſis Ducatus, ubi Oppavia op. *ib.*
Oppelen *ib.* Ducatus *ib.*
Oppenheim 131
Oppidum novum. 397
Opryzna curia ad Moſkuam urbem 308
Opſlo 170
Opus 255
Opuntius ſinus *ib.*
Orachum ad drinum 282
Oran 403
Orange 65
Orbaliſſine 350
Orbe op. 72
Orbeli op. 261
Orbelia *ib.*
Orbelus mons. 277
Orbilii patria 222
Orbiſine 350
Orbis Terrarum circumferentia 15. ejus diviſio 30. circumnavigatio 28. & ſeq.
Orbitello 204
Orbitellum 214
Orbs op. 72
Orcades ſ. Orknay inſ. 110
Orcas promontorium. 102
Orchomenum 253, 268
Orchies 71
Orczakow 299
Ordeſſus 298
Ordingen op. 73
OrdinisGarterii Equites, Ritter des Hoſenbandes. 108
Ordo Cruciferorum Teutonicus 303
Ordo S. Michaëlis 79
Ordo Spiritus S. *ib.*
Ordovices 103
Orebora 173
Orelliana fl. 422
Orenoque fl. 423
Orenoqueponi regn. *ib.*
Orenſe. 58
Oreſta 277
Oreſtis regio 259
Oreſtis oſſa inventa 249
Oreſund 28. 167
Oretani 50
Orgies
Orgus fl. 191
Orgya, menſuræ genus 19
Oricum 215
Oriens brumalis ſ. Hybernus 16
Oriens Æſtivus, Æquinoctialis *ib.*
Origenes 387. ejus hexapla, 246

Orilovia 299
Oriſtan 427
Oriſtana ſ. oriſtagni 231
Orivetanus ager. 204
orixa regio orixa vel oriſſa urbs 330
Orixa ſ. oriſſa op. ib.
Orixæ regnum, ejus ſitus & limites ib.
Orla fl. 157
Orlamunda. ib.
Orleans. 58. 79, 81
Orliza fl. 144
Orminius mons. 353
Ormuz regn. & op. 338. 344. ſeq.
Orne fl. 81
Orneæ. 250
Orneta. 303
Ornithias. 18
Oroates fl. 342
Orobii, eorum oppida & fines. 179
Orondici. 352
Orontes mons. 343. 372
Oropus & oropum. 254
Oroſii patria. 51
Oroſpeda mons. 49. 51
Orpheus, ubi ad inferos deſcendit. 259
Orſiti 339. orſy. 101
Ortelsburg. 304
Orti. 184
Ortona op. 191. portus. 222
Ortopula ſ. ortopola. 241
Ortoſiæ. 371
Ortoſpona. 339
Ortruſium. 157
Orthomenius locus. 254
Ortum & occaſum Æquinoctialem oſtendere. 41
Ortum & occaſum ſiderum oſtendere. 39
Ortum & occaſum ſtellarum invenire ſecundum poëtas. 41, 42
Ortum & occaſum acronychum invenire. 42
Ortum & occaſum heliacum invenire. ib.
Ortum ſolis Æſtivum ſolſtitialem oſtendere. 41
Ortum & occaſum ſolis invenire. 36
Ortum ſolſtitialem brumalem oſtendere. 41
Ortus Æſtivus 16. acronychus, coſmicus & heliacus. 42
Ortus & occaſus horam explorare. 36
Ortygia inſ. 229
Oruba inſ. 427
Orvietum. 184. 215
Orvietani agri felicitas. 218
Orvietanorum mores. ib.
Orum arx. 167
Oruntbuy. ib.
Oſca ſ. hueſca. 55
Oſcela. 177
Oſcharus fl. 82
Oſcherſchleben. 164
Oſci 190. 202
Oſenbrugge ſ. oſnabrugga 153
oſi eorumque ſedes. 118
oſi ſinii, eorumque ſedes. 67
oſima 58
oſmanes ſ. ottomannus, turcici imperii conditor 381
oſmiana 297
oſmo. 190
oſnaburgienſis epiſcopatus 153. 165
oſſa op. 261
oſſa mons 264
oſſenbruga 153
oſſuna acad. 57
oſtama. 380
oſtenda ejus obſidio diuturna 93
Oſterburg 148
oſtergoa. 100
oſterholmum. 167
Oſterrode pruſſiæ 304
oſterroda. 164
Oſterwick ib.
Oſtholm 167
oſtia 187. 217. ab anco martio condita. 187
oſtidamnii. 103
oſtra op. 118
oſtracina urbs 379
oſtium ſ. oſmundi. 99
oſtrogium 299
oſtrogothia ſ. Oſter Goht Land ejuſque opp. 173
Oſt See 119
Oſtwind ſubſolanus 18. 41
oſwieczyin. 118
otheſundæ fretum 167
othrys mons 263
otranto 195. 221
otricoli 185
Otterndorff 152
ottersberga. ib.
otto flandriæ comes 77
otto, flandriæ comes, partem franciæ occupavit. ib.
ottonia ſ. Otten See 168
ottonis ſilva ſ. Odenwald 122. 155
d'Oude Maſe 74
Over Polen 301
over flachee 98
oves in anglia 102
oves onera portantes 424
ovidii patria 191. 194
lacus 281
oviedum ſ. ovietum op. 59
Over Iſſel 91
oviiia op. 120
owar. 237
oxartes fl. 317
oxford 107, 108
oxiana alexandrina. 314
oxiſtagæ ib.
oxita.t. ib.
ox nienſis academiæ conditor 107
oxonium ſ. oxford. ib. 108
oxus palus 317. lacus fluvius. 314
ozolis 252
ozolæa ib.

P

Pabianice op. 295
Pachinum prom. 225
Pacificum mare 23
Pactia inſ. i. e. Paros 266
Pactolus fl. auriferis arenis clarus, ejuſque ortus 356
Pactya, ubi novus murus Xenophontis 276
Paderborna 153
Paderbornenſis Epiſcopatus. ib. ejus limites & urbes 165
Padinum op. 303
Padras ſ. Patras 268
Padoua ſ. Patavium Italiæ 178
Paduanum territorium 204
Padus fl. ejus origo & flumina, quæ recipit, & oſtia 198, 216
Pæmani 71, 113
Pæones 234
Pæſtum ſ. Pæſto 196
Pagaſca ſ. Pagaſæ 257
Pagaſæus ſinus ib.
Paguan 422
Xantis Pagnini patria 214
Pais de Cauls 70
Palæpolis op. 193
Palæobyblus 371
Palæſtina, ejus fines, diviſio & incolæ 363, 364
Palæſtinæ proprie dictæ fines 365
Palæſtina in 12. tribus diviſa 363, 369
Palæſtinum mare 27
Palætyrus ſ. Tyrus antiqua 371
Palatinatus Rheni 71
Inferior ſ. Electoralis, ejuſque limites 137
Superior 138
Palatinatus Ruſſiæ 299
Majoris Poloniæ 294
Minoris 295
Maſoviæ 300
Rheni 128, 133
Palatio op. 357
Palatium Herodis 366
Cæſaris ib.
Agrippæ ib.
Salomonis 365
Paleacate 329
Palentia 59
Palermo 226
Paleſoli 362
Palga op. 304
Palinurum prom. 196
Pallantia 50, 51
Pallene 260
Palenſis Iſthmus ib.
Palma in Majorca inſ. 60
Palma fori Julii 207
Palmæ di ſole 231
de la Palma ſ. Palmarum inſ. 413
Palmarum urbs ſ. Hierichus 367
Palmoſſa inſ. 267
Palmus, menſuræ pars 19
Palmyra ſ. Adrianopolis 373, 375
Palmyrene regio 373
Palo 183
Paloda 284
Cabo de Palos 56
Palotta 238
Palus 21
Palus Mœotica 27
Palus Sarmaiæ ib.
Paludes Cimmeriæ ib.
Paludes Chelonides 407
Paludes Reatinæ 186
Pames 69
Pamiſus fl. qui & Paniſus 249, 262
Pamphylia, ejus fines, regiones, montes urbes 351, 360
Pamphilium mare 27
Pamplona in America 423
Panama iſthm. ib.
Panama op. ib.
Panarus fl. 216
Pandalla 281
Pandoſia fl. & op. 198 202, 245, 262
Paneas regio 374
pangæus mons 277
Pango 410
Panionce Podeciorum arx 299
Pannonia, ejus limites, partes, diviſio, urbes, incolæ, nominis origo 233, &c.
Pannoniæ ſuperior. pars 113
Inferior ſ. ſecunda
Conſularis, ejuſque partes. 233
Superior ſ. Conſularis prima ejuſque partes ib.
Valeria, interamnia, riparenſis à Tiberio perdomita ib.
Pannonicæ alpes 200. 233
Nonnus Panopolitanus. 388
Panormus epiri 245
Panormus ſiciliæ 226. 229
Panticapæum op. 288
Panuco op. 421
Panvaſus fl. 263
Panyſus fl. 249. 262, 277
Paola 221
Papenheim op. cum comitatu. 134
Paphia regio 382
Paphlagonia 352
Paphlagones in galatia ib.
Paphos urbs cypri 383
Paphoutius epiſ. 388
Papia ſ. pavia 210
Pappa. 238
Paquin 320
Paracelſi tumulus 140
Paradene regio 338
Paradiſus ubi ſitus fuerit 378
Paradiſus ad libanum 373
Paradiſus ſacerdotum 129
Paræcopolis 261
Paragba 423
Paragoya 336
Paraguate 426
Parellelam ſphæram conſtituere 35
Parelleli 12. 33. eorum tria genera 33. eoſdem invenire ib.
Parellelus horizontis 5
Paraſanga 19
Paratauticene 340
Paraxis, ejuſque oppida. 260
Parda fl. 159
Pardo, hortus regius ad madritum 58
Parentium, ſ. parenzo 179. 206
Parepaphitis 338
Pares Franciæ 79
Paria regio 423
Pariedrus mons 349
Parime lacus 423
Parietæ 339
Pariſene 338
Pariſii 68. 92. eorum regnum, ib. urbs. 80. academia, ejuſque doctores, parlamentum 79
Pariſienſis laniena 80
Pariſii in anglia 104
Pariſiorum rex 77
Parium 356
Parlamenta in Gallia 79
Parma 181. 209. 211
Parmenſis ducatus 204. ejus opida & felicitas 211. 212
Ducis ditiones 204
Parmenſium mores 212
Parnaſſus mons & op. 253. 264
Parni 340
Parnovia 301
Paropamiſis regio 313. 339
Parapamiſus mons, ex quo indus oritur 313. 325
Paros inſ. 266
Parphar 374
Parſagada 341
Parſii 339
Parſis op. 338
Parſiræ. ib.
Parthenium mare 27
Parthenius fl. in arcadia & in ſamo, ejuſque ortus 353
Parthenopolis ſ. neapolis

ks. 193
Parthia 338. ejuſque urbes 340. limites. *ib.*
Parthorum mores 340. eorum in aſia regnum 344
Parthiene 340
Partus CCCLXIV. infantium 97
Pas op. 69
Paſagarda 341
Paſargadæ 338
Paſcuar 420
Paſewalk 149
Paſitigris 342. 376
Paſſaria fl. 304
Capo Paſſaro 225
Paſſau 120. 140
Paſqua de flores 419
Paſſus ſimplex & geometricus 19
Paſto 423
Paſtos op. 277
Patagonum gens. 425
Patagones aliter cognit 428
Patane urbs 332
Patanay op. ſ. patane *ib.*
Patara olim arſinoë 360
Patavium ſ. pauſſau 140
Patavium ſ. petovium, pettaw ad dravum. 234
Patavium ſ. padua academia 207. Titi Livii patria 178. doctum 224
Paterno 187
Pathmiticum oſtium nili 391
Patiſſus qui & tibiſcus 235. 284
Patmus inſ. 267
Patræ. 247
Patriarcha aquilejenſis 224. moſcovitarum. 308
Patriarchæ eccleſiæ græcanicæ 271
Patricias 186
Patrimonium D. Petri 204. 215. ejus felicitas 218
Patris indigetis templum 187
Patruilla 284
Pau 79
Pavia 180
D. Pauli comitatus. 93
Pavoaſan. 101
Pavola urbs 413
Pavoſa caſtellum *ib.*
Pauperes de lugduno 85
Pauſanias ſcriptor 351
Pecquencourt 70
Pecutia 295
Pedemontium 205. ejus opida & dominus 208
Pedena urbs 206
Pedians ſ. pediæus fl. 383
Pedunculus 32
Pegalæ. 257
Pegian 350
Pegu op. & regn. ejuſque fines 331
pehitz val. 105
peim op. 317
peina op. 165
peine fl. 148
peipus fl. 307
pelagenes, eorumque op. 261
pelagonia. *ib.*
pelagus hippadis 22
pelaſgi 256
pelaſgia, ejus limites & opida *ib.*
pelaſgicum *ib.*
peligni 175. eorum opida & fines 191
pelius mons 83. 264
pella in cœleſyria 374
pella in macedonia 259
pelopidæ patria 253
peloponneſus 244, 245. ejus fines, partes & opida 246. & ſeq. flumina 262
montes 263. unde dicta 246
pelops rex *ib.*
pelorum prom. 225, 229
peluſium op. Ægypti 370, 401
peluſiacum oſtium nili 391
pemba 411
penbrochia 106
penderach 353
peneſtia regio 241
peneus fl. 248. 257. 262
peninſula 31
peniſcola benedicti XIII. refugium 56
penninæ alpes 200
pennina vallis 89
pentapolitana provincia 392
pentheſilea *ib.*
penus theſſaliæ fl. 257
peones 261
pera op. 278
peræa, judææ pars 367
perdiccas rex macedoniæ 259
perga ſ. perge, pirgi 361
perga olim torone 269
pergæa diana 361
pergamus, ubi bibliotheca 355
pericles 255
perigort 67, 79
perigueux 67
perimula 332
perimulicus ſinus *ib.*
perinthus ſ. heraclea 276
periœci 10. 36. eorum inveniendorum ratio *ib.*
periſcii. 10. 36
Perleberg 148
permavelick op. 307
permens ſ. permia *ib.*
permiſſus 263
pernambuco op.
peronticum 276
perſanta fl. 149
perſæ indiam ingreſſi 325
perſarum ſ. perſiæ regnum, ejus fines, magnitudo, regiones & opida 336. 345
perſeus rex 259. ejus fuga *ib.*
perſica menſa 341
perſicum mare 22
perſicus ſinus 23. ejus fretum 28
perſepolis 341
perſis, *ib.* ejus populi, regiones, urbes & limites 311
perthia 109
pertica 19
peru ſ. peruvia provincia ejus fines, magnitudo, diviſio, opida, & figura 422, 423, 424
maritima & montana 424
peruſia ſ. perugia 182, 215. ejus calamitas 182
peruſini agri felicitas 218
peruſinorum mores *ib.*
peruſinus lacus, clade romanorum nobilis 182
peruvia transmontana 424
peruviana america 422
peruvianorum potus ac panis 424
peruvianorum religio 424
peruvianum aurum & argentum 422
pes 19. rhinlandicus *ib.*
peſaro ſ. piſaurum 184
peſcara fl. 190. 200
peſcaro op. & fl. 223
peſcha 241
peſchera 269
peſchiera 211
peſcia 213
peſolavium 208
peſſinus 353
peſtremo op. 269
peſto 196
peſtum 237
petelia 198
Peters Dorff 284
Petershagen 153
petolo vicus ad mantuam 180
petovium vel patavium ſ. pettars in ſtiria 234
petra petrææ arabiæ op. 379
petra urbs 379
petra ſ. petra deſerti *ib.*
petra piloſa 206
petrarchæ ædes & ſepulchrum 178
petri apoſtoli ſedes 373
S. petri inſ. 428
petri foreſti patria 97
petri patrimonium 204
petri mansfeldii palatium 94
petricorii 67
petricovia 295
petrodava 284
petrogori, & petragorici 67
petrogoricum *ib.*
petronellæ fanum 187
petrus à middelburgo. 95
petrus caprali 425
petrus arragoniæ rex ſiciliam invadit. 219
petrus ario vicarius darien 423
petrus ferdinandus Quiver 29. 428
pettou 141
petum ſ. tabacum. 426
petzora 32, 307
peuce inſ. 119
peuceria 194, 221
peuceſtæ 280
peucini 114. 118. à peuce quadam inſ. 118
peucini germani *ib.* eorum ſedes *ib.*
peybas lacus 301
Pfaffen Mutze, propugnaculum 129
Pfeffer Bad 208
pfirt. 72, 132
Pforzheim, capnionis patria 137
Pfreimbt 139
Pfurt 72
phædonis patria 248
phæſtus cretæ 272
phæſtus theſſaliæ 256
phaëtontis fl. 199
phalangium, animal in creta 273
phalerus navale 255
pharia inſ. 243
pharium mare 27
pharaonum regia 389
pharphar fl. 374
pharſalici camp. 256
pharſalum op. ſ. pharſalus 256
pharus ſ. pharo inſ. 59
turris 389
phaſelis op. 361
phaſelus turris 210
phaſelus, navigii genus 361
phaſelitarum ſacrificium *ib.*
phaſianum mare 27
phaſianus unde dictus 348
phaſis fl. ejuſque ortus *ib.*
phaſis op. 349
phazzeth *ib.*
pheræ in theſſalia alexandri ſedes 257
pheræ op. in peloponneſo 249
pherecydis philiſophi patria 266
pherezæi 363
phila inſ. 393
philadelphia 356
philippi urbs 260
philippus auſtriacus 58
philadelphia animana & aſtarte in cœleſyria 374
Pt. philadelphi bibliotheca 387
philemon 226
philiba 278
philippeville 425
philippi imperatoris patria 379
philippi theſſalici 256
philippi thraciæ 277
philippi in macedonia 261
philippici campi 256
philippicus nummus 261
philippus macedoniæ rex 259. an fuerit græc. domitor. 268
philippus II. 54. & IV. *ib.*
philippinæ inſulæ 54. 335
philippopolis thraciæ 276, 278, 379
Philipsburg 131
philiſtæorum opida 364
philiſtion immoderato riſu exſpiravit 353
philo judæus 338
philoctetæ patria 257
philonides curſor 248
philoſtrati patria. 265
phinopolis 276
philtone 284
phlegra 260
phocæa 358
phocis 252. ejus limites & oppida. *ib.* montes 264
phœnice, ejus fines, & oppida, & ſeq. 363. 370
phœnices in hiſpania 52. in Sicilia 228
phœnicias 18
phœnicium mare 27
phœniuſa inſ. 227
phœnicum coloniæ 400
phœnix mons 357. avis 380
pholoe 263
phrateria 284
phrygia major, ejus populi, montes, fluvii, urbes. minor ſ. troas, ejuſque urbes & fluvii 354, 355
phryges, clari, Æſopus, epictetus & ſimplicius. *ib.*
phryges in galatia 352
phrygum mores 355
phrygium macedonum op. *ib.*
phrygius fl. *ib.*
phthia achillis patria 257
phthiotæ 256
phthiotis regio, ejuſque op. 257
phuæna 359
phylace 259
phylarchæ arabum 379
phyſcæ 260
piacenza 180 academia 211
piaſtla fl. 420
pibeſeth 388
picardie 70, 79
picentes 175. eorum op. & fines, 190. 202.

mores 218
picentini 175. eorumque fines 194
picenum duplex 190
picighito 210
pici mirandulæ patria 212
pico mons & inſ. 16, 336. 413
picora regio americæ 422
pictavium vulgo poictiers 82, 92
picti 105
pictones 67
pictura geographica hydrographica neceſſaria, non neceſſaria 43
pielſnitz fl. 144
pienza 213
piephigi 284
pieria mons & regio 259
pierides ib.
pierre neiton 86
piert port 72, 75
pietas julia op. 206
pietzora op. 307
pilaſtrina 187, 217
pilati mons 89
pilcia 295
S. philippo d' agirone 227
pillavia portus pruſſiæ 304
pilſen 144
pillna 296
Pilſner Kreiſz 144
pilus meſſeniorum, neſtoris patria 248
pinarolium ſeu pignerol 209
pindari patria 253
pindus mons op. 245, 252, 263
pingus fl. 280
pinifer mons, quatuor emittens flumina
der Fichtelberg 161
pinna ſ. penna op. 191, 222
Pinenburg 150
pinſcenſis regio 297
pinſcum ib.
pinum daniæ op. 284
piombino 204
piorum campi 225
pipertinæ thermæ 208
piperno 189
pipinus franciæ rex 203
pirna 161
pirnaza 249
piræus portus 255
piſa ſ. olympia 248
piſæ Peloponneſi 263
piſæ ſ. piſa ital. 183, 213, 214
piſana ditio 204
piſanæ aquæ 183
piſanorum mores 215
piſani in corſica 231. in ſicilia 233
piſanus ſinus & portus 183
piſaurum ſ. peſaro 184
piſarus fl. ib.
piſcina 21
piſcina ſiloah 366
piſcina probatica ib.
piſciotta 196
piſek 144
piſidæ antea ſolymi 361
piſidia ib. ejus pars ib.
piſidiæ ſeleucia ib.
piſinum vetus & novum 206
piſma 227
la piſma fons. ib.
piſon ſ. piſchon fl. 325
piſren 269
piſtoria 184, 213, 215
piſurga fl. 58
pitichen 146
pityuſæ inſulæ 61
placentia in hiſp. 59
placentia ſ. placenza in italia 180, 211
placentinorum mores ib.
plagæ 9
planetæ 2
planities, peruviæ regio 424
plaſſenburg arx 136
rio de la plata 422
platenſis archiep. 420
platææ 253
platæenſis ager 254
plato 255
plauen 161
platenſe tribunal 422
plata regio 422
plauenſes barones, qui & reuſſi. 161
plavis fl. 200
plaviza 268
plauti patria. 184
pleiſſa fl. 158
plemoſii 70
plena fl. 240
Pleiſſenburg 159
pleskow op. & ducatus 307, 308
pleymouth 108
pleyſz 233
pliniana villa 180
plinius junior ib.
plinii interitus 201
plocenſis palatinatus 300
plœna 149
plombinum 183. ſ. piobinum 214
plobinum prom. 183
plotinopolis 277
plotzko maſſoviæ op. 295
plutarchi patria 253
plutonis ſpelunca 227
po fl. 199
Podberder Kreiſz 144
podelaſſia ſ. podlachiæ palatinatus 300
podium 65
podocum 298
podolia, ejus fines & territoria, ſolique natura, oppida, palatinatus 299
podolonesia. 295
podogorze. 298
pœcile porticus. 255
pœdiculi 194
pœl 150
pœmani 70 pœna fl. 149
pœni ſ. phœnices 394
poëticos ortus & occaſus invenire 42
pogotanum tribunal 422
poggium op. 215
poictiers 67, 82
poictou 67, 79
pola op. 241
polanicus ſinus ib.
polares circuli 43. eorum officia 9, 10
polaris terra 32
polaris ſtella 41
poleſinus ager 204
policaſtro 196
policore ib.
polignao ſ. polinianum 222
polimba 334
polimbothea 333
polinianum 222
pollentia 60. ſ. potentia 176
pollina 259
poloniæ regnum 125, 133. ejus ſoli natura 296. archiepiſcopatus, epiſcopatus & academiæ 305. poloniæ propriè dictæ nomen, diviſio 293
poloniæ minoris fines & ſatrapiæ 294. ejus fodinæ metallorum, aliorumque foſſilium 295. opida majoris fines & ſatrapiæ 294
poloniæ veteris & hodiernæ fines, magnitudo & diviſio 293
poloniæ regni provinciæ ib.
polonicæ gentis conditor lechus 294
polonici regni ortus 294
polonorum mores 296
polonorum rex I. boleſlaus ib.
polota fl. 297
poletzkum 292, 295
peltumbria ſ. poltiobria 275
polus mundi 41. arcticus & antarcticus 4. aquilonaris, auſtralis, borealis, meridionalis, notius, ſeptentrionalis ib.
poli, horizontis ib. 6. zodiaci 4
poli elevationem invenire 35
poli elevationem æquare latitudini locorum ib.
polska 294
polum mundi oſtendere 41
polum rite elevare. 35
polyæni ſtratagematum auctoris patria 356
polybii patria. 249
polycarpus. 358
polydamæ patria 257
pomeraniæ ducatus, ejus limites & partes 147, 148
pomerania anterior & citerior 148
pomerellia 115, 148, 302, 303
pomeſania provincia 304
pometia. 189
pomona inſ. 110
pompeji magni tumulus, tropæa 56. victoriæ
pompeji op. 193
pompejanum ciceronis villa. ib.
pompejopolis in cilicia 362
pompejopolis in hiſpania 50, 56
pompelona ſ. pompelon ib.
pomptinæ paludes exſiccatæ 189
pomptina ib.
pomtinus ager, in quo XXIII. urbes ib.
poneropolis 276
pons caſalinus 193
pons curvus 189
pons gardius 83
pons ſanguinarius 185
pons ſturæ, ad quem ludovicus Sfortia victus in hoſtium venit poteſtatem 210
pons trajani 281
pont à ſelane 69
pont de remy ib.
pontamuſſum acad. 130
ponte confino. 185
pontia inſ. 196
pontico. 288
ponticum mare. 27
pontificis rom. ditiones in italia 204
johan. pontius 419
ponto grovo 189
pontremulum 213
pontus & bithynia, earum fines, fluvii, regiones, populi, urbes 353
pontus euxinus ejus mater 27
ponti ambitus ib.
curita dictus ib. vocatur etiam axenus. ib.
ad pontum oppida thraciæ 276
popayanæ regio 423
popielius rex poloniæ à muribus corroſus 295
popocampeche mons 421
popolo ſ. populium 223
popul 349
populonia ejuſque navale 183
populonium promont. ib
porco op. 424
porphyrii philoſophi patria 371
proſenna labyrinthus 182
portæ, cœnobium & ſchola 15
porta ſpecioſa 365
port lion ſ. portus leonis 269
portæ caucaſiæ 348
porto belo 422
porto baratto. 183
porto farina 395
porto ſino 213
porto hercule 204
porto el grajo peninſula 56
porto maggione 229
porto de la plata 427
porto picciolo 229
porto port 58
porto famin 425
porto del refugio 418
porto longone 214
protovejo 424
porto ſecuri 423
porto reale paradiſo 418
portugallia unde dicta 58
portugalliæ regni initium 58. ejus portus. ib. rex primus & poſtremus ib.
portugallenſes americam ingrediuntur 425
portus ericis 183. herculis ib.
hiſpaniæ 59. itius 69.
liburnus 183
portus longonis ſ. porto longone 214
portus geſſoriacus 69
portus mulierum 338
portus magnus 59
portus novus 184
portus omnium ſanctorum 426
portus trajani 183
portus ad damiatam recluſus 401
portus menelai. 393
portus tarracinenſis 188
poſata 231
poſega 239
poſnania ſ. poſen 294
poſnanienſis palatinatus oppida ib.
poſidonia 196
poſidonium promont ib.
poſitionis ſitus 43
poſitionis ſemicirculus 33
poſinum ſ. Preſzburg 236
poſſania 294
il fiume della poſta 189
potano 419
potentia ſ. potenza 197. 222
potidæa 260
potiwolo 307
potoſi 424
potſtain 148
pozzuolo ſ. puteoli 221
prachatiz 144
Prachenſcher Kreiſz ib.
prado hortus 58
præcopenſis tattaria 287
præmiſlia

præmiſſa 298
prænette n. pilaſtrina 187. academ 274
praga 144. academia 165.
pragæ defeneſtratio 144
pragenſis archiepiſcopatus 165. triplex 144
pragmatica ſanctio. 87
pratum op. 213, 215, 227
præmentenſis 294
pregelus fl. 304
prendaveſii 284
prenzlow 148
Preſsburg 236
presbyter ſ. pretioſus joannes & prete gianni 319
preſpa 261
preſter chan. 410
preſtoa 168
priante 274
priapus helleſpontiacus 261
pribuſium ſ. Pribus 146
priegnitz 148
priegnizana marchia. ib.
priene, biantis patria 357
prilis locus 183
primum mobile 2
principes numidiæ ſcheichii 386
principis inſ. 415
pribetius fl. 292
pripecius fl. 298
privernum 189
Pritzwald 148
probus imperator almum & aureum montes vineis conſevit. 234
proclus philoſophus 360
prometheus ubi vinctus 348
promontorium quid 31
promontorium bonæ ſpei 411
promontorium ſacrum 58
promontorium naſſovicum 428
promontorium ericum 425
promontorium terræ auſtralis 425
promontorium viride 406
prophthaſia 338
prophyrion 18
propontis 25
propylæa arx. 255
proſerliminitæ 352
proſerpinæ pratum 227
proſovia 295
protagoræ patria. 274
provence 79
provincia 77. ejus diviſio 88. a franciæ regibus recuperata. 73
provinciæ belgicæ 91. ſub hiſpano 91. liberæ & fœderatæ. ib.
provins op. campaniæ 6.
proviſia 106
Pruck an der Muhr. 142
pruſa 381
pruſias in bithynia, dionis chryſoſtomi patria 353
pruſias rex ib.
pruſſia ſ. boruſſia, ejus fines, magnitudo 302. diviſio, urbes, ib. & ſeq. ducalis, ejus opida & territoria 304. regalis, ejus opida & ſatrapiæ 303
pruſſii germani. 114
prutus fl. 292
przekop 288, 290
przemyſl 298
pſephinia turris 366
pſiloritus mons 272
pſittacorum regio 428
pſala fl. 305
pſylli 394
ptelomæus cypri rex poſtremus 383
claudius ptolemæus 358
ptolemæus philadelphus 374
ptolemais ante ace 370
ptolemais, antea barce, hodie tolometta 392, 402
pu menſura loci. 20
pudnopolis. 380
terra de li pulci 226
pulelanga fl. 319
pulſnitz fl. 143
pultovia 300
puna inſ. 424
punco radix 328
ad punta de galle propugnaculum 336
punto di braſil 413
punta di marono 232
puſchlau ſ. puſtlap 208
puthus 149
puteoliſ. puzzuolo 193, 221
puteolanum ciceronis villa 193
puteolanus ſinus ib.
puteus 21
le puy en vellay 65
puzuolo 193
pydaras fl. 277
pydna 259
pygmæi eorum regio & cum gruibus certamina 380
pygmæorum fabuloſa natio ib.
pylus meſſenior. 248, 268
pylus eliaca 262
pyræus portus 255
Pyramides Ægypti 357, 358, 401
pyramus fl. ejuſque ortus 362
pyrenæi montes 48
pyrrhus 250
pyritz 149
pyrmond op. ubi acidulæ, comitatus 154
pyrogereri 274
pyſdri. 29.
pytane arceſilæ patria 356
pythæum 257
pythia 252
pythagoras 196. ejus philoſophia 195, 390
pyxis nautica ſ. compaſſus 16, 32, 33, 35. ejus uſus inventus 220
pyxirates 376
pyxus op. & fl. 196
pzermyl 298

Q.

QUackelborn 153
Quadi, eorum ſedes migratio 118, 123
Quadrans altitudinis 33
Quæmoy inſ. 321
Quantitatem dierum & noctium cognoſcere 36
Quancii 321
Quangſi ib.
Quantitatem horarum inæqualium invenire 38. ſeq.
Quanging 321
Quanſi ib.
Quanctung ib.
Quanchen ib.
Quanping ib.
Quarentain 68
Quarnero 241
Quarra nova 409
Quars op. 375
Quarta germaniæ ditio 86
Queda 332
Quedlinburgum 163
Quedlinburgenſis epiſcop. 163
Quedlinburgum novum 164
Queicheu 321
Queis fl. 145
Queilin 321
Quercy 67, 79
Querfort op. 164
Golfo di quernero 205
Quiancii 321
Petrus ferdinandus de Quier 29
Quicheu 321
Quiloa urbs & op. 412
Quinque eccleſiæ 237
Quinta germ. ditio 86
Quintilii vari clades 117
S. Quintinum 57
Quinzai ſ. quinſai urbs ingens 321
Quiola fl. 412
Quipea olim clupea 394
Quirites unde dicti 186
Quiſcon 358
Haitus Quiſqueia 425
Quito 422
Quitenſe tribunal ib.
Quivira regnum 421
Quunſter 112

R.

RAbath ſ. rabba, Ogi Regia 374
Raab fl. 142
Rabe op. 237
Franciſc. Rabelæus 83
Rabus 237
Rackelsburg 141
Racovia 296
Rackonicker Kreiſz 144
Radagaiſus gothorum princeps cæſus 203
Raderus 400
Radnoria 106
Radomiſcenſe territorium 295
Radomia 296
Radomienſis caſtellanus ib.
Rages 376
Ragiana 343
Ragneta 304
Raguſa hodierna 242
Raguſi Vechia 241
Raguſinorum mores 243
Rackelſpurg 141
Raigrod 302
Rakonick, ejuſque circulus 144
Gualter Ralegh eques 423
Ramana 330
Ramirus primus arragoniæ Rex 53
Ramſoa inſ. 167
Henricus Ranzovius ſcribit de regibus ſcotiæ 106
Petrus Ramus 80
Rana ſeriphia 266
Randatium opp. 229
Randerſen 167
Raphaelis volaterrani patria 182, 214
Raphana 374
Raphia op. 365
Rappun 115
Rapſii 341
Rapola 222
Rapoltz Kirchenſ. comit 126
Rasbuti 328
Raſci populi ſ. Ratzen 239
Raſcia, ejuſque felicitas 282
Raſchitt ſ. roſetta 401
Raſen ſ. rages, ubi tobiæ debitor 376
Raſis patria 57
Ratacenſii 284
Ratenaw 148
Ratiboda fl. 164
Ratiborn 145 ducatus ib.
Rationalæus ducatus 204
Rationalis horizon 5
Ratio inveniendorum antœcorum, periœcorum & antipodum 11. parallelorum & climatum 17
Ratisbonenſis epiſcopatus 139
Ratisbona ib.
Ratterby 169
Ratzenburg 147, 150 epiſcopatus ib. ducatus 147, 150
Rava arx 295
Rave fl. 333
Raven 89
Ravennatium mores 218
Ravenna ſedes exarchatus 203
Ravena fl. 181, 184, 216
Ravenna antiqua 224
Thomas Ravennas à patria ſic dictus 184
Ravenna cum portu & claſſe, expugnata 203
Ravennates robuſti 218
Ravensburg comitatus 154
Ravenſis palatinatus ejuſque op. 295
Raveſio 65
Rauraci 72
Rauwolfius de arabiæ ſitu 377
Rayalbutum 229
Razivillorum ducum arces, palatium & gymnaſium 297
Raziacenſis caſtellanus. 302
Porto reale paradiſo 418
Reate 186, 218
Reatine paludes 186
Reblatha ſ. rebla 373
Recem & receme 379
Rechniciana curia 161
Rectam ſphæram conſtituere 34
Rectam & obliquam ſolis aſcenſionem invenire 36, 37
Recti circuli 4
Rectus horizon 5
Redon & redones 68
Rees 154
Reformatæ religionis auctor quis 88
porto del Refugio 418
Rega fl. 115. pomeraniæ 148
Regen fl. 115, 120
Regenſpurg 120, 139
Regenwolda 115, 149
Reggio 181, 197, 212
Regia antæi 398
Regia luttera 164
Reginum ſ. regina caſtra nunc Regenſpurg 120
Regina ſabæ 379
Reginus fl. 120
Regiones ſ. cardines 2. mundi 17
Regio cuniculoſa 48
Regionis amplitudinem invenire 44
Regium 221
Regium bojorum 181
Regium lepid. 181, 212
Regius mons pruſſiæ academia 304
Regum ſcoticorum familia 110
Attilius Reguius occidit ſerpentem 373. captus 394

regnum Burgundiæ ſ. Arelatenſe 77, 79.
Francorum 77
regnum Legionis & Caſtiliæ 54
Navarræ ib.
Arragoniæ ib.
Toletum 57
regnum Neapolitanum 54, 220
regnum Portugalliæ 53
regnum Subſuſcorum 386
regna inſulana ib.
Reichenſtein. 146
Reichsbaden. 89
reims ſ. rhemi 71, 79, 81
remi 110
reinberga 101, 129
reineccenſis Comitatus 136
reinfelden op. 89
Reinſtein Arx 164
Comit. 127
Reinfall 206
reitdiep. 101
rekenitz fl. 149
relanzon fl. 58
S. rembertus Epiſcopus 153
renatus Gallus regno pulſus 219
renes 79, 81
Renneberg 153
rensburgum 150, 167
reno amn. 199
reppen 148
reſania 309
reſiltum 276
reſovia 298
reſpubl. Veneta inter regias habetur 206
Reſpubl. Rhæticæ tres 206
Reſpubl. Genuenſis 209, & ſeq.
Reſpubl. liberæ in Italia 203
Reſſana 280
Reſſet 69
Rethymum, ſ. Retimo 273
Retſchin, ſ. Ratſchin 144
Rettiaria Mœſorum 280
Revalia 173, 301
Reuchlini patria 137
Reuſſii Barones Plauenſes 161
Reutlinga 135
Rex Bojohæmiæ pocillator Imp. Rom. 127, 128
Rex Portugalliæ primus Alphonſus 54
Rezan, ſ. Reſan Ducatus 306
Jos Reyes 422
Rha fl. 290, 313
Rhabon ſ. Mariſus fl. 284
Rhages 343
Rhamnæ 338
Rhamnus pagus 255
Rhamnuſia Nemeſis ib.
Rhæti 90, 120, 175
eorumque fines & op. 177, 208
Rhætia 45
Rhæticus mons 122
Rhætica Europa 46
Rhætorum partes, urbes, juriſdictiones 205
Rhætus Dux 177
Rhæticæ Alpes 200
Rhæguſia, Rheinthal 88
Rhegium 175, 197
Rheinberg 129
Rheinfelden 89
Rheinfelſen Arx 155
Rhemi 71, 113
Rhena op. 98
Rhenanus Circulus ſuperior 126. Inferior ſ. Electoralis ib.
Rheni Inſula 181
Rhenus fl. 71, 87, 121 ejus alveus ib. fontes, cornua 74 oſtium obſtructum ib.
Rhenus prior & poſterior 121
Rhenus medius ib.
Rhenus fl. Bononienſis ſ. Rheno 199
Rhetonenſe Parlamentum. 312
Rheveſio 65
Rhinlandicus pes 19
Rhinocerus animal. 330
Rhinocoroura 365
Riſine 241
Rhiſo fl. ib.
Rhium Promontorium 247
Rhizinium 241
Rhizonicus ſinus ib.
Rhodanus ſ. Roden Ger. Gal. le Roſne fl. 72, 75, 87
Rhodam nunc Roſas 52
Rhodes 65
Rhodiginus ager 204
Rhodium mare 27
Rhodius Apollonius 384
Rhodope mons 277
Rhodum op. 209
Rhodus ab roſarum frequentia 383
Rhodus inſ. ejus magnitudo & urbes 267, 347, 358, 383
Rhodiæ leges 384
Rhodi Equites 228, 384
Rhogomanes fl. 341
Rhombus quid? Linea Nautica 33
Rhombus fl. 277
Rudiæ Ennii patria 195
Rhuſpina 394
Rhudianæ 338
Rhyndacus fl. 355
Rhytimna nunc Retimo 273
Riang. yven 321
Ribenzal 144
Ribiera grande 413
Ribnitz fl. 150
Ributo 404
Richmont regia 108
Ridberg op. & Comitatus 154
Rien fl. 148
der Rieſen-Berg 121, 144
Rieti 186, 218
Riga 30
Rigelius Cardinalis ad augendum regn. Gallic. tribus clavibus indigere dixit
Rigelius comparavit has tres claves Regi Gall. 133
Rigenſis Archiepiſcopatus 305
der Rigiſch-Bodem fl. 292
Rimini 216
Rimino 184
Rincopia 167
Ringen 301
Ringoja tractus 155
Ringſtadium ſ. Ringſtede 168
Rintela Academia 154, 165
Rio di Caps 393
Riogrande fl. 418, 423
Rio des Ama 424
Rio de las Amazones 312
Rio de S. Ivan 399
Rio de jennero 423
Rio de la Plata 422, 425
Rio de ſenega 399
Ripa fl. & op. 166
Riparenſis Pannonia 233
Ripemont op. 71
Ripen 150
Ripenſis Dacia 284
RipenſisEpiſcopatus 166
Riphæi ſ. Riphaces montes 291, 292, 313
Ripinenſe territorium 300
Riſano fl. 178, 205
Rieſenburg 304
Rieſen Gebirg 121, 144
Ritter des Hoſenbandes 108
Riſiſtum 276
Monte Ritondo 186
Ritzenbuttel Arx 152
Rivarius lacus 87
Rivus 21
Rizinum ſ. Riſene 241
Rizonicus ſinus ib
Cappo Rizzuto 107
Roan 70
Roan n. Rotomagus ib.
Robera fl. 122
Robertus de Hues 34
Robertus Apuliæ & Calabriæ Dux primus 219
Robertus Neapolitanus Rex ib.
Capo de Rocca 22
Rochefort 70
Rochellæ ſ. Rupillæ 82
Rochliz 161
Rocida vallis (Roncevalles) 48
Rodericus Gothorum Rex ultimus 57
Rodes ſ. Ruteni ſ. Rutona 65
Rhodiginus ager 201
Rodua op. ubi aurifodinæ 286
Roem inſ. 150
Rœmſdahl 170
Rœrort op. 152
Rogerius Neapolis & Siciliæ Rex primus 219
Rogerius Roberti antea Tancredus dictus, nepos 228
Rogoſnenſis Archiepiſcopatus Palatinatus Poſnanienſis ſenator 294
Rogozna 303
Roha 377
Rohandrii inſ. Madagaſcar reguli 413
Roma 175, 187, 217
Roma Gallica 82
Roma nova 276, 279 capta 223
Romania prov. Peloponneſi ſ. Moreæ 268
Romania minor ib.
Romania ſ. Romaniola 278, 204
romania vocatur rumelia 278
romani in Corſica 232 in Hiſpania 53 ſubegerunt Græciam 268 incolarum mores 218
rom. pontificis ditio 204
romania ib.
romaniolæ incolæ robuſti 218
romaniola n. romagna, ejus fines & op. 204, 216. incolarum mores 218
romanis paruit Britannia 105
romanorum mores 218 potentia 202 provincia Sicilia 228
romandiolæ felicitas 218
romanus ager 204, 216 ejuſque op. 217. natura, incolarum mores, fertilitas 218
romanus pes den Roomſchen Voet 19
romanum Imperium 124
romanum milliare 19
Jonas romus 169
romulium op. 284
romulus romæ conditor 200
ronco 184
ronciolionæus Ducatus 204
roni 352
roobuy 168
roovort 101
roplutæ 339
rora fl. 73
roſa, planum rotundum in pyxide nautica 33
Roſenbach fl. 139
Roſenberg 304
roſa fl. 170
roſetta ſ. raſchin 401
roſcii Amerini patria 185
roſcii pater Ameriæ civis ib.
roſetti 389
roſetum 221
roſiene 302
roſiene op. ib.
roſoſia 297
roſpirenſis Caſtellanus 295
roſſanenſis ſinus 221
roſſanum ib.
roſſena 211
roſſenenſis Comitat. 204
Roſheim 132
roſſia 109
roſtochium 149
Academia 165
roſtow 307
rotenburg ad Fuldam 156
rotenburgum Verdenſe 152
rotenburg ad Tubarim 135, 136
roterodamum 97
rotenweila 90
rothericus Connathiæ rex 112
rotomagus 70, 80
rotomagenſis Conventus ib.
rotſchildia 168
rottenbuy ib.
rottwyla 134
rotunda Turris 210
rotunditas Terræ 31
rouan 79, 80
rovergne 79
rovinum ſ. rovigno Iſtriæ 206
l'appanage royal 81
roxolani 283
roxolania 298
rozana 300
rubeas prom. vulgo Nort 22
rubeſovia 299
rubenitz ſ. ribnitz 150
ruben tribus 369
Rubenzahl ſpectrum 144
rubi 195
rubico fl. 184
rubo fl. 292
rubricatus ſ. lobogratus fl. 55
rubrum mare vulgo mare roſſo 22, 23
Rudelſtad 157
rudiæ 195
rudköping 168
rudolphi Agricolæ patria 101
rudolphus Burgundiæ Comes regem ſe appellari juſſit 77

ru-

rudolphus Cæſar creatus ex familia Schwartzburg 156
rue 69
rufacum 132
rufo 222
Curtius rufus argenti venas aperuit in martiacis 118
rufini patria 178
rugan inſ. 115. Principatus 149
rugia inſ. 115
rugii 115, 123
rugiorum migratione 123
ruhma fl. 164
ruhra fl. 153, 129, 152
rumelia 258 ejus magnitudo 275
runda la veja 57
rupellæ ſ. Rochelle mœnibus nudata 82
rupinenſis comitatus 148
rupinum Novum & Vetus ib.
rura fl. 129, 152
ruremunda 99
Ruſʒ mons 72
ruſa fl. 89
ruſazus 397
ruſcianum ſ. roſſiano 198
ruſcicada 395
ruſcino 65
ruſconia 397
ruſcurium olim ruſcconiæ ib.
ruſellæ 183
ruſtaci 291
ruſſorum Epiſcop. ſedes 299
ruſio 277
Ruſſelhain 155
ruſſia Alba ſ. Major 298 305 ejus fines, magnitudo, Ducatus, principatus & provinciæ urbes 306 & ſeq.
ruſſia rubra roxolania dicta 298
ruſſia Nigra ſ. rubra & Minor 293, 297, 305 ejus limites, magnitudo, palatinatus, Duces. op. territoria, caſtella 298, 299
ruſſia unde dicta 305
ruſſia Poloniæ ſubacta, ejus limites, palatinatus & territoria à Polonis ſubacta 297, 293
ruſſi ſ. rutheni à roxolanis orti ib.
ruſſici monachi S. Baſilii 306
ruſſi Græcam Eccleſiam ſequuntur ib.
ruſſiæ territas ib.
ruſſorum Duces 298 Joannes 305
ruſſorum ædificia 306
ruſſorum Narva 173
ruſzowa Ducatus 306
rutana ſ. rhodes rutenum 65
rutenenſis ager 79
ruth fœminæ patria 380
rutlandia 108
rutubæ promontorium 116
rutuli, eorum fines 188
ruurſiell 169
ruvo 195, 222
ryaa 167
ryſſel 70, 93
ryſſen 100
jani rutgerſii patria 96

S.

SAba urbs 380
Saba regnum ib.
Sabæi ib.
Sabara 404
Sabaria fl. 234
Sabatia vada 176
Sabatha 380
Sabaudi ditiones in Italia 205
Sabaudia 77, 78, 79
Sabaudia ex Boroaldica familia adhuc ſuos Duces habet ib.
Sabaudiæ Dux Helvetiis fœderatus 85
Sabaudici Ducis ſedes 208
Sabaudiæ Dux Pedemontii dominus ejus op. ib.
Sabaudiam Beroldus Saxoniæ Dux invaſit 77
Sabaudiæ comitatum Sigiſmundus Imp. in ducatum mutavit 85
Sabaudorum mores 209
Sabbathius fl. 370
Sabe 380
Sabelli 191
Sabini 191 186 eorumque limites & op. ib. Opicorum progenies, multarum in Italia gentium parentes 204 eorum mores 216
il Vecovio di Sabina 186
Sabini agri felicitas 215
Sabinus ager 204
Sabioceno 241
Sabionetta 211
Sabis fl. 70
Sabiellan 339, 349
Sabou 408
Sabrino fl. 106
Sabiecha 340
Sachſenlauenburg 15
Sacania 249
Sacarum regio 303
Sacarum gens ib.
Sacalenæ 311, 349
Sacæ i. e. Scythæ, eorum fines 311
Sacarum nomen non unum ib.
Saccania 265
Sacer mons 264
Sacra Eleuſinia 254
Sacrum promontorium Hiſpaniæ 59 Corſicæ 232
Sadonck ſ. Sadonick 334
Sæpinum 192
Sæſa fl. 164
Sagan 145 Ducatus 146
Sagatai Tattari 317
Sagartii 343
Sageſtan 345
Sagone l. Saone 85
Sagrianica 343
Saguntus ſ. Saguntum 51
Saguntina fames ib.
Sahid 387
Sahin ib.
Sainctes ſ. Saintes 67, 82
ſainctonge 67, 79
Sais n. Sahid 388
Sal diverſorum colorum 55
de Sal inſ. 413
Sala fl. 121
Sala op. 135, 157 & fl. regni Feſſani 404
Salamantica 59
Salmenſis Comitatus 126
Salamina regio Cypria 382
Salamis in Cypro etiam Conſtantia dicta 383 358
Salamis inſ. ubi Telamonis ſedes 266
Salaminius ſinus 246
Salemis op. 229
Salomonis palatia 365
Salandt 100
Salanus Circulus 159
Salapia 195
Salapii palus ib.
Salaſſi 175 eorumque fines 177
Salaſſi caſei 208
Salataræ 339
Saldæ n. Bugia 397
Saldenſii 254
Salduba 55
Saleteldiæ 157
Saltendenſis Epiſcopatus 127
Salem ſ. Solyman 365
Salentini 175, 194
Salentinum promontorium 198, 221
Salernum ſ. Salerno 194, 220
Salernitanus Archiepiſcopat. 224
Saleſo 361
Salfeld 304
Salyes Gallia 65, 84
Salinæ Vollaterranæ 132
Salina portus 269
Salinus fl. 171
Salis inſ. 413
Salisburgienſis Archiepiſcopatus 136, 165
Salisburgum ſeu Saltzberg 139, 140
Salligia inſ. 167
Conradus Saliquus Cæſar 219
Salmaſius 179
Salmona 222
Salmydeſſus 276
Salo 241
C. Salomon 271
Salomonis inſ. 415
Salona, Martia Julia 241
Salona vicus 268
Salonichi 270 ſ. Theſſalonica 260 ubi exulavit Cicero, Paulus docuit, Theodoſius promiſcue ſævit, Euſtathi & Gazæ, aliorumque clarorum virorum patria ib.
Saloninus qui natus ſtatim riſit 241
Salopia 108
Salpe 195
Salſa fl. 227
Salſes 48
Salſulæ fontes vulgo ſallas ib.
ſalſus fl. 196
Saltuba 55
ſaltus Claudini 192
Saltza 139
Saltzburg 120, 139, 140
Civitas ſ. Salvatoris 411
Salvianus presbyter Maſſilienſis 84
Salutaris phrygia 354 ſeq. ſalutium ſ. Saluzzo 209 ſaluſtii patria 186
Salyes 76 ib. victi 84
Salza fl. 139
Samahania 317
Samandrachi 265
S. Amand 70
Samera fl. la Somme ib.
Samarcanda 317
Samaria op. 368
Samariæ origo ib.
Samaria provincia, ejus op. & ſitus ib.
Samarobrigæ 70
Sambas 334
Sambatæ 342
Sambia Provincia Pruſſiæ 304
Samhoria 295
Sambra fl. 94
Samius Semo Sabinorum rex 186
Samius Mandrocles 26
Samii literati 267
Sammachi ſ. Schammachia 343
Samen 407
Samnites 175 eorum op. & fines 191, 225
Samnium op. 191
Samæſa inſ. 167
Samochonitis lacus 367
Samogitia 313
Samogitiæ Ducatus, ejusque ſitus 312
Samoiedi 316
Samonium promont. 272
Samora ſ. Camora op. 47, 59
Samory rex in Calecut 329
Samos ſ. Same ſ. Cephalenia 265
Samoſata Luciani Athei & Pauli Samoſateni patria 373
Paulus Samoſatenus ib.
Samothrace inſ. 265
Samſon 364
Samſæ inſ. 167
Samus inſ. Chœrili patria 267
Samydace urbs 338
Samydaces fl. ib.
Sana fl. 72
Sancii 320
S. Filippo 227
S. Eufemia 197
S. Jacobi 424
Sancta Sanctorum 365
S. Stephani equitum ſedes 214
Sanctio pragmatica 87
S. Leo 216
Portus omnium Sanctorum 426
Henricus Sanctus 219
S. Viti opidum 141
Sancto Severinenſis Archiepiſcopatus 224
Sanctum Naſum, Saxus 170
Sandaliotis 231
Sandan vir 362
Sanjaracurgius mons 353
Sandecenſe territorium 295
Sandecia ib.
Sandus ſ. Indus fl. 325
Sandwich portus 108
Sandvicum arx 168
Sanega 404
Sanga 333
Sangarius fl. ſ. Sangari ſ. Saccari, ejuſque ortus 353, 355
Sangiæ vicus 353
Saniaci ſ. Sangiac ſ. Sazas, provinciarum præſides in Turcia 270
Sanighaiton inſ. 323
Santibar 410, 411
Santa Maria di grotta 187
Santa maria di tindari 227
Santanderum 59
Santen 154
Santocenſis Archiepiſcopatus 294
Santones 67
Santzburg 170
Saocaros fl. 376
Saone l. ſagone fl. 75. 85
Saone unde nomen ib.
Sapis fl. 184
Sapæi 274
Saphar, unde ſappharini equi 380
Sarabacus ſinus 332
Sarabat fl. 355
Saraca op. 199
Saraca regio 380
Saraceni unde dicti ib. invadunt cretam 272. hiſpaniam 53. corſicam 232. regnum neapolitanum 219 ſicilnam 228
Saragrodum 299
Saraguſa ſ. ſyracuſa 226 ſeqq.

Szraugannenſis comitatus. 88
Saragoca 51. 55
Saravus fl. 75
Sarpedonia 280
Sarpedonium littus ib.
Sarbrucken comitatus 130
Sarca 177, 199
Sarch 342
Sarcum ſ. troas 354
Sarda inſ. 241
Sardes crœſi regia, polyeni ſtratagematum autoris & eunapii patria 356
Sardi crudeles ac vino dediti 231
Sardi venales ib.
Sardinia Inſ. 230
Sardinia ſub hiſpano, 204, 230 ejus natura, nomina, magnitudo felicitas, urbes, cultores 231, 232
Sarpis caglier 231
Sardonia herba 230
Sardonicus riſus ib.
Sardoum mare 25
De Sardo herculis filio fabula 231
Saræ pontanus comitatus 126
Sarepta ſ. tarvat 371
Sargaſſo 406
Sargetia fl. ubi decebali theſaurus 284
Sarwitz fl. 237
Sarmatarum ortus, denominatio 290, 291
Sarmatæ daciæ incolæ 290
Sarmatæ ſ. ſauromatæ ib. 291
Sarmatæ vagi ib.
Sarmatia aſiatica, ejus fines, populi 311
Sarmatia Europæa, ejus limites, magnitudo, partes, populi 290. incolæ, flumina, 291. montes. ib.
Sarmaticæ gentis origo 290
Sarmatiæ palus 27
Sarmaticum mare 21, 27
Sarmonetta 189
Sarnus amn. 194
Sarogrodum 299
Saron mons 370
Saronicum mare 247
Saronicus ſinus ib.
Sarpedon prom. 361
Sarpedonia 280
Sarphat, ſ. ſarepta 371
Sarracca op. 177
Sarra, deſertum, ejuſque magnitudo 399, 406
Sarrha fl. 130
Sarrope 419
Sarſa parilla herbæ genus 424
Sarſina 185. plauti patria 216
Sarunetes pop. 177
Sarus fl. 362
Saſcoping op. 168
Saſſaris 231
Saſſones 313
Satagan 330
Satala 350
Satalia 361, ſeq.
Satanovia 299
Saterz, vulgo ſatz 144
Satura palus 189
Saturnus planeta 2
Saturnia 174. 184, 186
Satza, & ſatzer Kreiſz 144
Satyrum cepit ſylla. 259
Savadii 339
Savanarolæ patria 213
Savatopoli 349
Savar fl. 104
Saviliarum. 209
Golfo di ſavolas 332
Savonia 212, 213
Sauromaticæ amazones earum ſedes 312
Sauromatæ ſ. ſarmatæ 291
Savona 176, 212
Savuolhenſium Horda, tattarorum diſtinctio 289
Sauſtia 351
Savus ſ. ſaus fl. 141, 234. 239
Savoye 79
Saxones 116
Saxones Daciæ incolæ 285
Saxones in Anglia 105
Saxoniæ ducatus, ejus diviſio, limites, opida flumina 158
Inferioris fines 162
Superioris fines ib.
Saxulii 205
Sazulum ſeu ſaſſuvolo 212
Saxonicus circulus inferior 126
Saxonicus circulus ſuperior 127
Saxoniæ thebæ 163
Saxonum regnum 125
Saz 144
Satzer Kreiſz ib.
Mutius ſcævola 182
Scafati. 193
Scaga promontorium 167
Scala longitudinis 43
Latitudinis ib.
Scala milliarium ib.
Scala tyriorum mons 370
Scaldia vulgo het land van Schouwen 95
Scaldis 70, 74, 113
Scaligerianum calendarium 33
Scaligerorum monumenta 207
Scamandrius fl. ejuſque ortus 355
Scamandrius campus ib.
Scampis 261
Scandava 284
Scanderbegus ejuſque arces, patria 269
Scanderburg arx 167
Scanderia ſ. alexandria Ægypti 387
Scanderia hungariæ urbs 242
Scandia ſ. ſcandinavia 116, 167
Scandii ſ. ſcanii 116
Scanen ejus limites & oppida 167
Scapteſila 277
Scara 173
Scarabantia ſ. ſcarbing 234
Scarda inſ. 241
Scardona 241, 242
Scarpa fl. 70
Scarpanto 267
Scatebra fl. 189
Scenitæ 379
Sceri 119
Scetlandia 171
Schadkovienſe territorium 295
Schaffhauſen 89
Schagen prom. 167
Schah titulus regius in regno ſoph. 344
Schah thamas ejuſdem regni princ. 345
Schah muhammed Codabenda ib.
Schah abas ib.
Schah Sephi ib.
Scham ſ. ſiam, i. e. Damaſcus 331, 363
Schamach i. e. ſyria 363
Schamachia 343, 346
Schampoa 331
Schamre ſ. ſyria 363
Schœni menſuræ genus 19
Schœninga 164
Scandava 284
Schauenburg 154
Schauenburgenſis comitatus 154, 126, 164
Wilh. Cornel. Schouten 425
Schedia 389
Scepuſienſis comitatus 295
Die Schelde 70
Schaichii, ſic vocantur principes numidiæ 386
Schellingen 98
Schellæra 168
Schemus noachi fil. primo invenit aſiam 31
Schemus noachi filius ſedem quærit in Aſia ib.
Schemnitz 236
Schenckii monumentum.
Schenckenſchantz 63, 99
Scheppenſtede 164
Scherland 110
Scheve 167
Sciambacenſes tattari 316. eorum ſedes ib.
Schiefelbein 148
Schiesburg 284
Schleswijck 150
Schin ſ. ſchon 170
Schich-ſeſi perſicæ ſectæ auctor 346
Schiras ſ. ſiras 341, 346
Schires 170
Schire comitatus ib.
Schirwan 342, 345
ſchieſzburg 286
Schlaner Kreyſz 144
Schlangendorp 68
Schlanſtet 164
Schletſtad 132
Schluſſa 101
Schmiedenberg 163
SchneeGebirg 161
Schneeberg pannoniæ mons 233
Schnebergenſis comitatus nullus extitit 159
Schœnus Ægyptiorum 19
Schönburg dynaſtiæ 159
Schonus navale 247
Schonen, ejus limites & oppida 167
Schöninga arx. 164
ſchonkloſter 168
Schorndorff 135
ſchreckenberg 160
Schrewsbury 108
Schrickfinni 173, 116
Schrofano 182
Schulteberg 153
ſcut inſ. danubii 237
ſchutendip 101
Schwaben 119, 133
Schwalbachia acidulis clara 155
ſchwanenfeld 160
Schwartzburgenſis comit. 157
Schwarzenburgicus comes jaurinum recuperat 237
ſchwartzwald 122
Schwienæ oſtium 148
ſchweinitz ducatus 145
die ſchwine fl. 122. 148
ſchwinenburg 168
Schwinfurtum conradi celtæ patria 136
Sciathericum horizontale deſcribere 42
Schiburgium ſeu ſchiſzburg 286
Schiermonicoga inſ. 100
Sciglio 197
Scio ſ. ghius inſ. 266
Scipionis caſtitas 56. tumulus & villa 192
Scipio aſiaticus 357
Sciro ſ. ſcyrius inſ 265
Sckabholt op. 171
Sclaga 149
Sclageis 168
Sclavi ſ. ſclavonii 123, 240
Sclavoniæ unde nomen 239
Sclavonia pruſſiæ 304
Sclavonia 233. ejus limites & magnitudo, opida, fertilitas 239, 240
Sclavonia duplex 239
Sclavoniorum mores 240
Sclesburg 284
Scleſvicenſis ducatus 167
Scleſvicum ad ſcliam ib.
Sclia fl. ib.
Sclochow 305
Scora 173
Scodra 242
Scodrus mons 240, 279
Scombraria inſ. 56
Scomius mons 263, 277
Scopia 280
Scordi 339
Scordiſci & non ſcondiſci 274
Scordiſcus mons 350
Scotia ſeptentr. & merid. 109
Scoti, eorum mores ib. 110
Scotia 102. ejus magnitudo 109. provinciæ ib. cœli ſolique natura 102. 109. ejus forma & romanis invicta 105. ſitus, inſulæ 110
Scotiæ Reges 105. archiepiſcopi, academiæ, inſulæ. 110
Scotiæ reges vetuſti ib. eorum familia ib.
Scotica memorabilia ib.
Scotiæ regum fatum ib.
Scotorum mores & lingua 109
Scotuſſa ſ. ſcotuſa 256, 261
Schrickfinni ſ. ſcritfenni 173
Scritofinni ſ. ſcritfinen 116
Scrofano 182
Scrupulus. 15
Scupi ſ. ſcuppi. 280
Scutari 242, 243
Scutari in ponto 353
Scutenes 170
Scydra 259
Scylacium 197
Scylax 228
Scyllicus ſinus 25, 197, 198
Scylla ſcopulus 197, 225
Scyllæum op. 197. promont. 250
Scyri ſ. ſceri 119
Scyron 18
Scyrus inſ. 265
Scythæ in pannonia 234
Scythæ in mæſia 280
Scythæ cur ita dicti 283
illorum origo ib.
Scythia aſiæ, ejus fines, magnitudo, & diviſio 282, 311. intra & extra imaum montem 312, 313. ejuſque populi,

puli, fluvii, mons *ib.*
Scythia vetuſtiſſima, media, hodierna 282, 283
Scythia minor, thracenſis, pontica 280
Scythia Europæa, ejus limites, populi 283. & ſeq.
Scythotauri 283
Scythica ſtagna 27
Scythicus oceanus, ſeu mare 21, 27
Scythopolis 374
Scziachmet tattarorum princeps 316
Sdille 265
Sebaldus a Werd 29
Sebaſtia ſ. ſebaſte 351
Sebaſtiani portugalli regis interitus 404
S. Sebaſtiani fanum 59
Sebaſtiani fl. 420
Sebaſtianus de cano. 29
Sebaſtianus rex portugalliæ poſtremus 54
Sebaſtopolis 349
Sebenicum, olim ſicum 241, 242
Sebenniticum oſtium nili 391
Sebeskeres fl. 236
ſebethus amn. 193
ſebinus ſ. ſevinus lacus 199
ſebo ſ. ſevo op. *ib.*
ſeby 167
ſebyus mons. 315
ſechsſtadte 146
ſecius fl. 212
ſecota regio 418
ſedes cardinalium ſex 224
ſedunenſis ditio 71. epiſcopus 89
ſeduni *ib.*
ſedunum op. *ib.*
ſeduſi 117, 118. eorum ſedes 117. in bohæmum tranſgreſſi. 118
ſeehauſen 148
ſeelandia daniæ 168
Georgius ſeefeld *ib.*
ſege ſ. ſemar fl. 176
ſegenberga. 150
ſegedinum ſeu ſegedunum 235
ſegelmete 386
ſegehuſen 176
ſegerippe 423
ſegeſta 234
ſegeswar tranſſilvaniæ 286
ſegna 242
ſegni 70, 113, 189
ſegobriga, ſegerbe 49
ſegolauni ſ. ſegovellauni 65
ſegontiaci 103
ſegorbe 49
ſegore fl. ſ. ſegre 51
ſegovia, laborioſa dicta 58
ſegovia hiſpaniæ novæ 421
ſegura fl. 56
ſeguſiani 68
ſeguſianorum forum. *ib.*
ſeguſium ſ. ſeguſio 176. à barbaroſſa exciſum 200, 209
La ſeine fluv. 75. 164
ſeine Floridæ fl. 419
ſela arx 379
ſelandia caſtr. in Sina 322
ſelecia 295
ſelenus op. 362
ſelesnikol vocant tattari polum arcticum 289
ſelrsburg 284
ſeleſtadium ſ. ſchletſtad 13[illegible]
ſeleucia ſ. antiochiæ 373
ſeleucia margiana 340
ſeleucia parthorum 376
ſeleucia pieria 373
ſeleucia piſidiæ 361
ſeleucis, quæ & tetrapolis regio 373
ſelinuntum ſ. ſelinus 225
ſelletæ 274
ſelovia 148
ſelsburg 168
ſelva d' algieri 188
ſelymbria ſ. ſelybria 276
ſelymus cyprum occupavit 383
ſeltz lacus 135
ſem fl. 307
ſemana ſilva 122
ſemar fl. 176
ſemender 282
ſemeron mons 368
ſemicirculus poſitionis 33
ſemigallia 301
ſemiramidis aræ 313
ſemiramidis mons 338
ſemiramidis patria 366
ſemith 5
ſemkan in choraſan 346
ſemnones, eorumque ſedes 115, 119
ſempronii forum 216
ſena gallica ſ. ſinigaglia 181, 184, 213, 214
ſenæ 184. n. ſinea 213, 214
ſennaar ſ. ſinear 377
ſendenhorſt 153
ſenderovia 282
ſendomiria 296
ſendomirienſis palatinatus territoria, ſenatores, & op. *ib.*
ſenecarum patria 57
Rio de ſenega 399
ſenega regnum 406
ſeneka ſ. ſchneeck joachimi. hopperi patria 100
ſenenſis ditio 204
ſenenſium mores 215
ſenenſis archiepiſcopatus 224
ſenia 241, 242
ſenir ſ. hermon, 369
ſenkan in erak ſeu parthia 346
ſenlis 71
ſenogallia 181, 216
ſenones 68. eorum opida & ſedes 180
ſenones galli 184
ſens 68
ſenſibilis horizon 5
ſentica 59
ſentinum 185
[illegible]viæ regnum 282
ſepias prom. 257
ſepinum, ſæpinum & ſepino 192
ſ. ſepolchro 213
ſepta 404
ſeptem caſtrenſis regio 285
ſeptempeda 19[illegible]
ſeptem ſaltus 1[illegible]
ſeptem ſedes 285
ſeptemviri quando conſtituti 127
ſeptentrio plaga 16
ſeptentrio ventus 18
ſeptentrionale mare 21
ſeptentrionalis circulus 5
ſeptentrionalia climata 12
ſeptentrionalis oceani navigatio 29, 30
ſeptentrionalis polus 4
ſeptimii ſeveri murus in anglia 105
ſepulchrum anchiſæ 226
ſepulveda 49
ſequana la ſeine fl. 75, 113
ſequani 72
ſequanorum fines 72, 113
ſera urbs 314, 189
ſeraglio & ſeraile 278
ſerapica bibliotheca 401
ſerapidis templum 387
ſerchio fl. 214
ſeres 314. lanificio nobiles 319
ſerezzana 212
ſergius galba 89
ſeri fl. 318
ſerica ſ. catajæ regnum, ejus limites 312, 314, 318
ſericus oceanus 22
ſeritus Ægyptiorum rex 400
ſeriphus, ſeriphia rana 266
ſermona ſ. ſurmona 191
ſeroicza 300
ſerpentes ingentes in India 325
Jacobus ſerranus 29
ſertorii patria 218
ſervan ſ. ſchirwan 345
ſerveſta 163, 281
ſervii in mœſia 281, 282
ſervilius cum exercitu 195
ſervia ejus caput, natura ſoli, incolarum mores 279, 282
ſeſamum 353
ſeſſa 193
ſeſſites ſ. ſeſſia 199
ſeſtus 275, 278
ſet fl. 376
ſetia 189
ſetimires ſclavoniæ rex 239
ſetines ſ. athenæ 254, 268
ſetinum vinum 189
ſetubal olyſſipo port. 58, 59
ſevenbergen 95
ſebenwalden 100
ſeverienſis ducatus 295, 307
ſeveria 295
ſ. ſeverino 190, 221
ſeverinum 284
ſeverus imperator periit 185
ſevilia 51, 57
ſevilla jamaicum op. 427
ſevo mons 159
ſeuruſſel 142
ſeverski 307
ſext. pompejus 227
ſeytadin 346
ſezza 189
ſf. chiotæ 272
lud. sfortia captus 210
sfortia galeatius 90
shat 409
ſialandia inſ. ejus opida 168
ſiam, damaſcus & ſyria 331
ſiam urbs, regnum *ib.* ejus magnitudo *ib.*
ſiangyang 321
ſiara 423
ſibiria prov. 307
ſibylia cumana 193 Helleſpontiaca 26
ſibyllini libri 250
ſicaidares 344
ſicambri, eorum ſedes 117
ſicambri 74, 117
ſicania inſ. 202, 225
ſicanus Iberorum dux 228
ſicanus Rex 225
ſicca 396
ſicca Veneria Arnobii patria 396
ſicilia cis Pharum, & trans Pharum 219
ſicilia duplex *ib.*
ſicilia unde appellata 225. ejus nomina, dicta magna Græcia 202. promontorium, magnitudo, 225. urbes *ib.* & ſeq. fluvii 227 montes, *ib.* incolæ. 228. domini, 219, 228 nova deſcriptio 228, & ſeq. diviſio, 219. Archiepiſcopatus 230 & Academiæ *ib.* ſub Hiſpano, 204. ejus felicitas & Natura ſoli 230
ſicilia unde? 225
ſiciliarum geminarum rex primus 219
ſiciliæ umbilicus 227
ſiciliæ & neapolis regna copulavit Ferdinandus Catholicus 220
ſicilienſis Melita 228
ſichar ſ. ſichem 368
ſichem ſ. Neapolis *ib.*
ſichemitæ nominis ſui auctorem repudiant *ib.*
ſick 154
ſicoris fl. 51
ſiculæ gentes & linguæ 228
ſiculæ Veſperæ *ib.*
ſiculi, 186. à quibus ſicilia dicta 202
ſiculi ex Italia, eorum mores 228, 230
ſiculum mare 26, 28
ſiculum fretum *ib.*
Diodori Siculi patria 227
ſicum 241
ſicyon Arati patria 247
ſicyonia *ib.*
ſicyonii calcei *ib.*
ſide ſ. ſyda 361
ſidera quibus oriantur & occidant, oſtendere 39
ſiderocapſa 259
ſiderum ortum & occaſum oſtendere 34
Teanum Sidicinum 194
ſidices 343
ſidicini populi 194
ſidon 371
ſidonius principatus 311
Siebenburgen unde dicta, ejuſque op. 285
das Siebengebirge 122
Sieben Stule 285
ſieburgum 155
Siedenburg 154
ſiedmogrodska Ziemia 285
ſiega fl. 155
ſigan 321
ſigambri 74
ſierra Leona promontorium 406
ſierras 422, 424
ſigeberdus Eaſtanglorum rex 108
ſigebertus Corbejenſis 153
ſigeſtan 338, 345
ſigetum, ad quod ſolimannus obiit 237
ſigeum op. & promont. 355
ſiginni 284
ſigiſmundus Auſtriacus Helvetiis fœderatus 90
ſigna Zodiaci 6
ſignia 189
ſigninum vinum *ib.*
ſignifer 6, 43
ſignum arietis 33
ſihor fl. 365
Sick 154

Slarus

ſilarus amnis 194, 200
ſilarus ſive ſilaro amnis ib.
Silberberg 146
ſileſia 143
ejus fines & diviſio 145
ſiloa piſcina & turris 365
ſilt inſ. 165
ſilvabella op. 210
ſilva ſ. ſilvæ 59
ſilvaneſtes 71
Æneæ ſylvii & Alexandri VII. & Catharinæ Senenſis patria 214
ſilures ſ. ſilires 103
ſilys fl. 313
ſimach op. 234
ſimeon tribus Iſrael 364, 369
ſimmera 137
ſimois fl. ejuſque ortus 355, & ſeq.
ſimonides artis mnemonicæ inventor 257, 267
ſimonidum duorum patria 266
Simonshafen 74
ſimplicius Philoſophus Phryx 355
ſimylla promont. 323
ſin fl. 94
ſina & China, ejus limites & magnitudo, in complures regiones diviſio, urbes, fl. provinciæ, inſ. 320, 321, 322
ſinnarum milliaria 20
Ad Sinas & Philippinas navigatio 29
ſincapura 332
ſindacui Caſtrum 319
ſindæ inſ. 335
ſinear ſ. Sennaar terra 377
ſinenſis oceanus 22
ſinenſium ſcriptura, artes, ſermo 321, 322
ſingan fl. ib.
ſingaras mons, n. ſima 376
ſingiaccus Turcis præfectus 269, 270
ſingicus militare ſignum, ſingiaccis proprium ib.
ſingidunum ſeu ſenderovia 282
ſingiticus ſinus 260
ſingulis fl. 51
ſingus l. ſinga 260
ſinigaglia 181, 184
ſiniſcola 231
ſinope Mithridatis locus natalis, reg. & ſepulchrum; Diogenis cynici patria 353
ſinſii 284
ſintci, eorumque op. 261
heraclea ſintica ib.
ſinthus ſ. Indus fl. 324
ſintien 321
ſinueſſa 201
ſinueſſanæ aquæ ſalutiferæ ib.
ſinus Urias 195
ſinus Velinus 196
ſinus Cajetanus 190
ſinus inſigniores 23, & ſeq.
ſinus Numidicus 27
ſinus quid? 23. Adriaticus, 25. Arabicus, 23. Archipelagus, 26. Codanus, 23. Corinthiacus, 26. Hyrcanus, 23. Mexicanus, 24 Gallicus, 25. Perſicus, 23. Caſpius, ib. ſinus Californiæ, de Nanquan ad Cambajam Mexicanus, Gangeticus, inter Malaccam & Cambojam, 24. ſinus ruſſicus, ib. ſinus ad terram Antonii, ib. Virginis, 27. Livonicus 23
ſinus ſucronenſis, illicitanus 56
ſion gall. ſ. **ſitten** 89 filia, 365. ſion mons, ubi Jebuſæorum urbs ib.
ſiphnus inſ. 266
ſipuntum ſ. ſiponto 194, 222
ſipontinus Archiepiſcopatus 224
ſipylus mons, op. Lydiæ 356
ſiradia 294
ſiradienſis Comitatus op. & territoria ib.
ſiras ſ. ſchiras 346
ſirbii 281
Siricze 95
ſiris, fluvius & oppidum 195
ſirmium, Decii patria 234
ſirponis palus 363
ſiſcia ſ. ſiſeck 234
ſiſecum ſ. ſigeſta 234, 141
ſiſſopolis 276
ſilton 345
ſitacene 342
ſitarum regn. in Norwegia 125
ſitifis 397
ſitones 116, 170, 125
ſitonum regnum 125
ſitrocapſa 269
ſittaw 146
ſitten 89
ſittia 271
ſitum loci invenire 35
ſitzeltan 345
ſitum poſitionis invenire 44, 35
ſirius ſ. Hermon 369
ſitus ſ. Angulus poſitionis quid 35
ſivilla Jamaicæ inſ. 427
ſivillia ſ. Hiſpalis 51, 57
skalholt op. 171
skarsfiel 169
skompe 300
skorodom 308
skye inſ. 110
shires Anglis Comitatus 107
ſlagels 168
ſlan 144
ſlaner kreiſz ib.
ſlangendorpium 168
ſlaucovia, ubi fodinæ 295
ſlavi, eorum migratio 165
ſlavi ſ. Slavonii in Boſnia 123, 239
ſlavonia 304
ſleida Johannis Sleidani patria 130
ſleiza 162
ſleſwicum ad ſliam 150, 167
ſleſwicenſis Ducatus 147, 150, 167
ejus limites & urbes ib.
ſloboda 308
ſlochow 305
ſlonnenſis Caſtellanus 300
ſlota fl. 100
ſluchovienſe territorium 302
ſlupeia 294
ſluſa op. 93, 101
ſluyſa ſ. ſcluys 93
ſmalandia 173
ſmalkaldia 156
ſmaragdorum copia in peruvia 424
ſmolensko op. Ducatus 299, 306, 308
ſmyrna ſ. Iſmir 358
ſmyrneus ſinus ib.
ſmyrnæi mores ib.
ſnoca op. 100
ſneck ib.
ſnelandia 171
ſneatinum 298
ſobidæ 340
ſochaciovienſis Caſtellanus 295
ſocalia 299
ſocrates 255
ſoducene 349
ſœſa fl. 152, 164
ſœſt ſ. ſuſatum 152
ſogdiana, ejus fines 314
ſoggi regulus 410
ſoiſſons 71
ſociale oppidum 191
ſoghne 170
ſol planeta 2
ſolimannus obiit ad ſigetum 237
ſolanus & ſubſolanus ventus 18
ſoldavia Pruſ. 304
ſoldin 148
ſoldquell ib.
ſolecia 296
ſolem invenire verticalem 37, 39
ſoli ſ. ſolæ à ſolone condita, Chryſippi patria 362
ſolifuga, Siciliæ animal pernicioſum 230
ſolis altitudinem invenire 41
ſolis locum indagare 36
ſolis locum in Ecliptica invenire ib.
ſolis aſſcenſionem invenire 37
ſolis aſcenſionem rectam & obliquam invenire ib.
ſolis Coloſſos 384
ſolis fons in Ægypto 392
in Libya ib.
ſolis vel ſtellæ altitudo 41
ſolis occaſus hybernus 16
ſolis ortum & occaſum invenire 36
ſolis templum in Ægypto 389
ſolis vel ſtellæ declinationem invenire 41
ſolis vel ſtellæ diſtantiam à zenith inveſtigare ib.
ſollingen 155
ſollingenſis ſilva 164
ſolnock 236
ſolodorum 88, 89
ſolœ 362
ſolon 255
ſoloturn 89
ſolsbacenſis regio 139
ſolmenſis comitatus 126, 155
ſolſtitia quatuor 8
ſolſtitiales 7
ſolſtitiorum colurus ib.
ſoluntum ſ. ſolus, nunc ſolante 226
ſolyma ſ. ſalem, i. e. Hieroſolyma 365
ſolymi ſ. Piſidæ 361
ſomerdick 98
ſomerſetus 108
monte di ſomma 201
ſommerfeld 145
ſommerſed 105
ſomona ſ. ſomme fl. 75
ſoncium à Friderico I. everſum 210
ſonderburg 150
ſondershauſen 157
ſongo 410
ſouthampton 108
ſontius fl. 141
ſoone fl. 86
ſophene 349
ſophia op. Bulgariæ 282
ſophiæ templum 276
ſophocles 255
ſophorum imperium in Aſia 336
ſophus ſ. ſophy ad ha lim g nus referens 344
ſora, Daniæ Academia equeſtris 168, 189
ſora ſileſiæ 146
ſora Italiæ opp. 189
ſorce torrens 364
ſoria i. e. ſyria 353
ſornanum ſ. ſiam 320
ſorrento 193
lucus junonis ſoſpitæ 187
ſoſſavia 304
ſoſthenes 256
ſoſtratus gnidius 389
Ferdinandus ſottus 419
di ſottovento 421
ſouthampton 107, 108
ſouthamptonia 108
ſoutſex ib.
ſozotæ 338
ſpaa 70
ſpaa vicus ib.
capa ſpada 272
ſpachioti ſ. ſfachie montes 272
ſpalatum ſ. ſpalatro 241, 243
ſpandaw 148
ſpangenberg 156
ſpanheimenſis palatinus 125
ſpanheimius 137
ſparta 250
ſpartacus fugatus 197
capo ſpartivento 218
ſpartaria 56
ſpates 256
ſpecus corycius ſpecus typhoneus 362, ib.
ſpeir 73, 135
ſperchius fl. 263
ſpetia 213
ſphacteria ſeu ſfagia inſ. 248
ſphæra aëris, 2. cœli ib. ignis ib.
ſphæram facere obliquam 35
ſphæram conſtituere parallelam ib. rectam 34
ſpimirienſis Caſtellanus 295
Georgius ſpielberg 29, 425
ſpiegelberg comit. 154
ſpina ducis Mutinenſis 212
ſpira 126, 131
ſpirenſis epiſc. 126, 165
ſ. ſpiritus fl. 411
ſpirito ſ. inſula 413
s. ſpiritus op. & colon 423
ſpiritus ſ. ordo 79
ſpithama 19
ſpitsbergen 171
ſpoletanus Ducatus, op. & fines. 204, 117
ſpoleti 185
ſpoletium, ubi ex muliere vir factus ib.
ſpoletum 217
ſpoletani ducatus fertilitas 218
ſpoletanorum mores ib.
ſponheim ſ. ſpanheimium. 137
ſponheimenſ. Palatin. ib.
ſporades inſ. 267
ſponſa venetiarum 211
ſponſa ſolis i. e. Rhodus 383
ſpreva fl. 121, 147
ſpurius poſthumius circumventus
ſpyne 109
ſquillacæ 221
ſquillaci 193
ſtabæi 341

ſtabulum equorum in Dreſda 160
ſtade 152
johan à ſtaden 425
ſtadtbergo 153
ſtadium 19. græcorum ib.
ſtafanger 170
ſtatfordia 108
ſtagira Ariſtotelis & hipparchi patria 261
ſtagnum quid ſit 21
ſtagna ſcytica 27
ſtagnone 363
ſtagnum 21
ſtain ad Rhenum 88
ſtalimene inſ. 265
ſtambol 276
ſtaniſlavovia 300
ſtandartum quid? 103
ſtandia urbs 359
ſtantz 88
ſtapela 304
ſtarachino 261
ſtargard 419
ſtargardia Pruſſiæ 303
ſtarigrad 241
ſtaſicrates Architectus 264
ſtaticlorum aquæ 211
ſtatiellæ aquæ 176
achilles ſtatius 388
ſtato del la chieſa 204
ſtatus Eccleſiaſticus in Italia 215
ſtaverna 100
ſteenvyck ib.
ſteigenberg 154
ſteira 142
ſteirmarck 141
ſtega op. 168
ſtella fl. 215
ſtella polaris 41
ſtellæ cur dicantur erraticæ 2. cur fixæ ib.
ſtellæ latitudinem & longitudinem invenire 41
ſtellæ locum invenire ib.
ſtellæ obliquam aſcenſionem & deſcenſionem invenire 36, 37
ſtellarum altitudinem invenire 41
ſtellas nunquam occidentes oſtendere ib.
ſtellas nunquam orientes oſtendere ib.
ſtemenſis Archiepiſcopus 294
ſtendalia 148
ſtenenſe territorium 300
ſtephanopolis 286
ſ. ſtephani equitum ſedes 214
ſtepenow 144
ſterlingium 104, 109
ſtœra fl. 150
ſternbergica ditio 148
ſtenwyck 100
ſtenzicenſe territorium 296
ſterlinium op. 104
ſteenbergenſis ager 148
ſterquilinium littus 225
ſtetin 115. ducatus 149
ſtevinus Mathematicus 16
ſtikhuſen arx 152
ſtilianæ aquæ 182
ſtilico 203
capo ſtillari 356
ſtilpo 254
ſtinchenburg 150
ſtiria 140. ejus limites & diviſio 141, 233
ſtirus fl. 298
ſtiria Marchia fuit poſtea ducatus 141
caſtilio ſtiverorum vulgo caſtiglione della ſtivere. 211
ſtoa porticus 255
ſtobi 261
ſtoicorum Philoſ. nomen 255
ſtockholm 173
ſtonera fl. 150
ſtolpen Marchiæ 148
ſtolpe Pomeran 115, 149
ſtolpena Miſni 161
ſtolberg arx & comitatus 127, 157
ſtora. 396
ſtorkow 148
ſtormaria 150
ſtormariæ opid. ib. 166
ſtovenſes 261
ſtradanno 304
ſtrahdee 109
ſtradamova 212
ſtralen arx 99
ſtrale inſ. 149
ſtraleſunda ib.
ſtramulipa 268
ſtrantfriſii 167
ſtrand inſ. ib.
ſtraſzburg 73, 132
ſtraſſe fretum 24
ſtraets-baerder ib.
ſtrathnavernia 109
ſtrato 246, 343
ſtratonicæ 357
ſtratonis turris, eadem cæſarea ſtratonis & paleſtinæ 369
ſtratonis turris Hieroſolymis 365
ſtratos 246
caſtaldo ſtravico 281
ſtraubing 140
ſtreſſius 295
ſtregneſia op. 173
een ſtreeck 33
ſtreletzka 308
ſtretto de ſunda 334
ſtridon D. Hieronymi patria 234
ſtriege 146
ſtrigonium 237
ſtrigonienſis Archiepiſcopatus 238
ſtrigovia, ſ. ſtriege 146
ſtrivilingia 109
ſtrongyle inſula 227
ſtruga 261
ſtrymon 263, 273
ſtrymonicus ſinus 261, 263
ſtubbekoping ad Grœnſundam 169
ſtuelſweiſſenburg. 237
ſturæ pons 211
jacob ſturmius 132
ſtudgardia 135
ſtuelſweiſſenburg 237
ſtymphalus op. lacus & mons 249, 263
ſtuma 304
ſtumſdorff 304
ſuana 184
ſuandicum arx 169
ſuaningius 166
ſuaquen 408
ſuardones 115
ſuas ſ. ſuvas 351
ſuancke 169
ſubſuſcorum Regna 386
ſubſolanus, der Oſt-wind 17
ſublaqueum n. ſultaca 188
ſubus fl. 404
ſubveſperus ventus 18
ſucadano op. & fl. 334
ſucci 284
ſuccinum in Pruſſiâ colligitur 304
ſuccorum clauſtra 284
ſuccronenſis ſinus 56
ſuccuir op. Rhabarbari copia 318, 319
ſucevir ib.
ſuchaida 396
ſuda 273
ſuder Judland 166
ſudermannia 173
ſuditi montes 122
ſud-weſten-wind, Africus ſud-oſt. 17. ſeqq.
ſudovia Provincia 304
ſueaod & ſueod ſueonum patria 171
ſuecius oceanus 23
ſueconi 70
ſuecia nova 418
ſueones 116
ſuedi ſ. ſueden ib.
ſuedia germaniæ regio 114. ejus limites 167. partes & op. 172. regnum 125
ſuen 171
ſuenoburgum 168
ſueonum regnum 125, 172
ſueſſa aurunca 189, 193
ſueſſa pometia 189
ſueſſionum regnum 77
ſuevus fl. 119, 122
ſuevia 133
ſueſſiones 71
ſues 387
ſueſſionum Rex 77
ſuer. 148
ſuevi in gallia 77
ſuevi 118. germani 219. Reges neapolitani ib. in Sicilia 228
ſuevia 133
ſuevi hiſpanias occupant 263
ſuevia antiqua 119. ejus limites 133
ſuevicus circulus 126
ſuevicum mare 116, 292
ſuevus fl. 119
ſuſ. Gemar 395
ſuffolck 103
ſugdiana 317, 311
ſuffolcia 108
ſuinum 191
ſuiones ſ. ſueones 125, 116
ſulci 231
ſuldal 307
ſuliaca 188
ſulla cepit ſatyrum 259
ſulmo 189. 191. Ovidii patria nunc ſulmona ſulmo gelidus ib.
ſulthania ejus conditor 349
ſultzbach 139
ſulveius 106
ſultzthal 177
ſummachi 343
ſumatra, ejuſque magnitudo & regn. 311, 334
ſund 28, 167
ſundani 166
ſunda 410
ſunderburgum 150, 167
ſundhorleen 170
ſundmerleen ib.
ſundrium 208
ſunſiorde 170
ſunium prom. 254, 269
ſunnenberg 148
ſunigovia 132
ſuperintendens Gall. fiſco præeſt 79
ſuperior Germania, ejus provinciæ 128
ſupernas 18
ſuperum mare 25, 175
ſur fl. 317
ſur ſ. Zor Tyrus 371
ſur ſaone op. 82
ſuratta 327, 332
ſurrey 103, 108
ſuriſtan olim ſyria 363
ſurrantini colles 193
ſurrentinus archiepiſcopus 224
ſurrentum n. ſorrento 193, 220
ſurrentini colles 193
ſurria 103, 108
ſurmona ſ. ſermona 191
ſus bœotica 254
ſus numidiæ fl. exundat 391
ſuſa in Maurocano regno 404
ſuſa Italiæ 176
ſuſa urbs in Perſia 342
ſuſa cottiæ 200
ſuſaon barbariæ Principatus 402
ſuſatum ſ. ſoeſt 153
ſusdal 307
ſuſiana ejus populi, regiones, fluvii, urbes, limites, unde dicta 342
ſuſtania comit. 91
ſuſo fl. 82
ſutherlandia 109
ſutblexia 103
ſutri 184
ſutrium 183
ſuvas ſ. ſuas 351
ſuzæi 341
ſuzi 405
ſwarta fl. 145
ſwentina fl. 150
ſchwartzwald 122
ſchwarzenbergenſ. archiepiſc. 127
ſchweinitz 145
ſwerinenſis ducatus 150
ſwerinum ib.
ſwira op. & ducatus 307
ſchwinfurtum 136
ſwitz vicus 88
ſwitzeri ib.
ſwolle 100
ſyaletæ 274
ſybaris op. 196. 200
ſybaris fl. 200
ſybaritarum luxus 197
ſybaritica menſa ib.
ſyder 89
ſudoſten-wind vulturnum 17
ſydri 339
ſudweſten-wind Africus 17
ſydlovecia 296
ſydlovia ib.
ſyene hodie aſna. 388
ſylla capit ſatyrum 259
ſylt. inſ. 150
ſylva ducis 94, 101
ſylva chaonia 245
ſylva caledonia 104.
ſylva hercinia 122
ſylva cæſia ib.
ſylva lemana ib.
ſylva ottoque ib.
ſylva gabreta ib.
ſylva luna ib.
ſylva martiana ſ. hartiana ib.
ſylva calydonia 104
ſylvarum ratio 33
ſyltzthal 177
ſylveſtris circulus 159
ſymæthus fl. 227
ſynnada urbs, marmore clara 355
ſynnadicum mamor ib.
ſyneſius Epiſcopus 393
ſynœci 43
ſynodus œcum. IV. 353
ſynthus n. eno 275
ſyphax Rex 191
ſyphacis domus 396
ſyracene 349
ſyracuſe 226. ejus portus 229. partes 226
ſyren ſ. mulier marina 97
ſyria antiqua, ejus fines, magnitudo, diviſio 363
ſyriacus chriſtian. principat. 373
ſyria cava 363, 373
ſyria quadruplex 363
ſyriæ variæ appellationes ib.
ſyrium mare 27
ſyromedia 345
ſyrophœnicia, ejus limites, & urbes 370

ſyrtes quid? 393
ſyrtin majorem & minorem 27
ſyrus inſ. pherecydis philoſophi patria 266
ſyſtemata mundana 3
ſziachmeth 316

T.

TA fl. 322
Tabachſan 351
Tabacum 426
Tabernæ alſatiæ 132
Tabernæ montanæ 130
Tabia ſ. taggia 213
Tabiene 340
Tabin promont. 282, 310
Tabor 144
Tabrachæ ſ. Trabrac 396
Tabris 343, 345
Taprobana 30
Tabuda fl. 74
Tabula climatum 13
Tabula continens gradus longitudinis in milliaria converſos 40
Tabula exhibens horas æquales in ſcrupulos reſolutas 38
Tabulæ alphonſinæ 56
Tabulæ geographicæ earumque uſus 43. & ſeq.
Tabulæ legis 365
Tacape urbs 393
Tacatua 396
Tacchaw 144
C. Taciti annales reperti 153
Tacola n. tavay 331
Tænarum prom. & op. 248
Taffileta imperium 405
Tagaliſtan 313
Tagaſſa 404
Taggia 213
Tagia 404
Tagus fl. 49, 51
Tahona 345
Taja fl. 51
Tajamento, ol. tilavemptus fl. 200
Taiflius 295
Tainſu regnum 318
Taiphali 284
Thaletis aſtrologi patria 358
Taliacotium caſtrum 222
Talometta 392
Tamai 346
Tamaracum Braſilianorum deus 426
Tamariha 422
Tamari fl. fontes 192
Támbopola 425
Tambyzi 339
Tamerlani ſepulchrum 317
Tameſis ſ. tams fl. 108, 104
Tanacerin 332
Tanagra 254, 268
Tanais fl. 203, 305
Tanais Europæ terminus 27
Tanaita 283
Tanarus fl. 199
Tancredus, normannus ſiciliæ Rex 219, 228
Tanger ſ. tingis 404
Tanger fl. 148
Tangermunda ib.
Tangut regnum 315, 318
Tanicum oſtium Nili 391
Tanqueroda arx 164
Tantalum op. 358
Tanyn 315, 317
Taoce 340
Taormia 225
Tapæ 284
Taphræ, taphra ſ. taphrura, n. aſacus 394
Taphris ſ. vacces 402
Taphros ſ. taphræ 288
Taprobana inſ. 334
Tapuri 340, 343
Taradante 404
Tarantaſia 65
Tarbart 109
Tarbe 66
Tarbelli ib.
Tarbellæ aquæ ib.
Tarduli 48
Tarenti in calabria 223
Tarentum 194, 198, 221
Tarentinorum luxuria 195
Tarentinus ſinus ib.
Tarentinus archiepiſcopatus 224
Targa regnum 398, 405
Targowisko 287
Tariana 342
Tarichea 369
Tarisko 287
Tarnacum oppidulum 82
Tarnopolia 299
Taropietz 306
Taroza fl. 236
Tarquinii 183
Tarquinius priſcus ib.
Tarracina 188, 217
Tarraco ſ. tarrago 49, 50, 55
Tarragona 51, 55
Tarraconenſis provincia 48. ejus regiones 49
Tarſatica 241
Tarſus D. Pauli, Hermogenis & Athenodori patria 362
Tartach regnum Arabiæ 380
Tarvidium promont. 102
Tarviſiana marchia, ejus opida 204, 207
Tarviſianum territorium 204
Tarviſium ſ. Treviſo 178, 207
Tarus fl. 211
Taskent urbs 317
Taſſinga inſ. 168
Tatacene 338
Tatianus aſſyrius 342
Tatianus ib.
Tatonteac prov. 24
Tatar fl. unde tattari 314
Tatari, eorum hordæ 316. aſtracanenſes ib. caſanenſes 315. czerkaſſi ib. nohaigenſes 316. eorum ſedes ib. zagatai, eorumque fines 317. ſavolbenſes 316. eorum principes, 288. regnum ib. regum ſepultura 316. eorum mores 288
Tataria unde dicta, ejus magnitudo & diviſio 287, 288. limites 314, 315. vetus 315. ejus fines, ib. major, minor, 287. ejus fines, incolæ, opida, diviſio, præcopenſis, cremea 287, 288
Tattaria deſerta, ejus limites, partes & populi 315, 316. ſoli natura 288
Tataricæ origines ib.
Tau ſ. niqua vermiculus 424
Taulantii 258
Taunus mons vulgo der hayrich 122
Tauraſium 192
Tauraſinus ager ib.
Tauraſini campi ib.
Tauri à thubal 312
Tauri ſ. taurici 175, 283
Taurica cherſoneſus, ejus fines, opida, incolæ, diviſio 287
Tauricum mare 27
Taurini 175, 176, 202
Taurinenſis archiepiſcopatus 224
Tauris regia 343, 346
Tauriſci 284
Tauromenium ſeu taormena 225, 229
Taurominius fl. 227
Tauroſcythæ 283
Taurunum 234, 279
Taurus mons 361
Tavaſci 421
Tavira ſ. tavilla op. 59
Tavay. ol. tacola 331
Taus 144
Tawartzin op. 237
Taxandri 69
Taxandria ib.
Taxiana, trilinguis 84
Taygetus 263
Tayen op. & fl. 109
Teanum apulum 194
Teanum ſidicinum ſ. tiano 194
Teate n. tiati 191
Tebal regia 108
Teber 318
Tecklenburg comitatus 154
Tectoſagæ in galatia 352
Tectoſages volcæ 65
Tedanius fl. 241
Tedele 404
Tegas gottorum rex 203
Tegazza 405
Tega ſ. tegæa 249
Teglio 177
Teja fl. 145
Teiſſa fl. 108
Teiſſe ſ. patiſſus 235
Tecklenburg 154
Telamon ſ. telamone, op. portus & promont. 183, 214
Ajacis & teucri pater 266
Telamone 183, 204
Telmeſſus 360
Telchinis ſ. Rhodus 383
Telephus latinus 202
Teleſia ſ. teleſe 192
pont. Teleſinus 187
Telium ſ. tell 177
Tellig. 153
Tellina vallis 177, 208
Wilh. Tell. Urienſis 87
Telluris in inſulas, peninſulas & iſthmos diviſio 33
Telmeſſus ſ. telmiſos 360
Telogrammum 330
Telus inſ. 266
Temenites mons 280
Temeſana 404
Temeſanum vinum 197
Temeſæum æs ib.
Temeſia ſ. temeswar comitatus 235, 284
Temeſius fl. 235, 360
Temeſwar 284
Temian 406
Temirzar 316
Tempe Theſſalica 257
Temperatæ zonæ 10. incolæ ib.
Templi hieroſolymitani deſcriptio 365
Templum veneris 226
Temſa ſ. tempſa 197
temporalis hora 38
Tempus vel diem ex cognitâ ortus vel occaſus alicujus ſtellæ ſpecie invenire 42
Tencinum 295
Teneriffa 16
Tencteri, eorum ſedes 117
Tenda op. 209
Tenduc regnum 318
Tenduc provincia ib. ejus Rex uncanus chriſtianus ib.
Tenes op. & prom. 403
Tentyris 388
Tenus inſ. 266
Teos, anacreontis & erinnæ patria 358
Tepheletum 404
Ter fl. 55
Teramo 190
Terani ſ. terni 185, 217
Teranum 222
Therapne, i. e. corſica 231
Tera fl. 59
Tercera inſ. 413
Teredon vicus 377
Terenti villa 189
Tergeſte ſ. tergeſtum, n. trieſte 179. 205
Tergeſtinus ſinus ſ. golfo di trieſte 205
Terias fl. 227
Terina 197
Terinæus ſinus. ib.
Terioli 140
Termeſſus 361
Termini fl. 227, op. 230
terminus inter europam aſiamque 32
ternate 335
terpilus 260
terra unde dicta 31
terra 1. ejus diviſio 15. 20. ambitus 15. diameter ib. globus 2. longitudo, latitudo 15. magnitudo ib. rotunditas 31. circumnavigatio 29, 30
terra auſtralis ſ. incognita 31
terra continens, ib. polaris 28. ſeptentrionalis 32
terra antonii a diemen 24
terra de anazza 195
terræ auſtralis prom. 428
terra chanaan 363
terra de baccalaos 418
terra hadelæ 152
terra di lavoro 192
terra del fuego 27, 428
terra laboratoris 417
terra lucovienſis 295
terra de Otranto 221
Fiume di terra nova. 227
terra nova 229, 232. ſ. terra neuf. 418
terra de Natal. 411
terra de li Pulci 226
terra ſ. Spiritus 423
terracinenſes, aquæ calidæ 188
terra Vechia 232
terſatz 241
tertona 210
tertulliani patria 394
tervanna ſ. Tervanne 69, 93
tervingli 284
terzota 404
Teſchen 145
teſchinenſis Ducatus 146
teſcuro op. 421
teſino ſ. ticinus fl. 199
tetrapolis regio 373
tetrarchiæ XVII. in Cœleſyria 373, 374
tetuan 404, 403
teverone fl. 186, 200, 217
teucheira ſ. trochara 392
teutas ſ. Mercurius 123
Teuffelgrund 121

teuthrania 353
teutiſci, vulgo die Teutiſche, unde dicti 113, 116, 123
teutonici 113, 116
teutoburgium 154
teuto num fuerit verus Deus? 123
teutoni 116, 124
texel 98
thabor 144
thabriſtan 345
thamar fl. 192
thanis Pharaonum regia 389
thapſacum ſ. tapſecus 343, 375
thapſus 394
thata 238
theate ſ. thieti 222
thaler 144
theatinus Archiepiſcopatus 224
theatrum Dionyſiacum 255 thebæ Ægyptiæ 253 Bæotiæ *ib.* 257 ab Alexandro deletæ, à Caſſandro reſtauratæ 253 Hecatompylæ n. Theves 388 Lucaniæ 253 Phthioticæ 257 theſſalicæ *ib.*
thebanus ager 254
thebais 387
thebani Iſmenii 254
thebanorum lex de infantibus 253
thebet ſ. tibet tattarorum prov. 317
thebæ Saxonicæ 163
thematia mons 249
themidis oraculum 254
themiſcyrene 351
themiſtitan 420
themnas 364
themiſtocles, legatus ad Andrios 255
the iles of Orknay inſ. 110
theocritus Syracuſanus 226
theodoretus hiſtoriæ Eccleſiaſticæ autor 343
theodoricus gothorum rex 203
theodorus Gaza 260
theodoſia 285
theodoſii patria 260
theognidis patria 254
theon 388
theonis villa 91
theophraſti Paracelſi tumulus 140
thera inſ. 393
theramum 222
therapnæ 272
theralia 227
therma ſ. theſſalonica 260
therma Gallatiæ 353
thermaicus ſinus 250
thermæ Carolinæ [illegible]
thermæ Himerenſes [illegible]
thermæ Hirſchbergenſes 14[illegible]
thermæ piperinæ [illegible]
thermus fl. 358
theamodon ſ. thermodoon fl. & mons 312, 351
thermopylæ 263
teratrophium 210
theſeus 254 ejus ſepulchrum 265
theſpiæ 253, 264
theſprotis ſ. theſprotia 245
theſſalia 244, 256 ejus varia nomina, *ib.* oppida *ib.* fines *ib.* flumina 263 montes 264 equites & venena 257
theſſalonica 260, 269 Euſtathii Harmenopoli, Cydonii, Gazæ, & Hipparchi patria 260
theſtius fl. 262
thetidis nuptiæ 264
theut 113, 123
teutiſci unde dicti, eorum lingua & ſedes *ib.*
die Teutſche ib.
thieti 222
thires 274
thirus *ib.*
thinnias promont. 276
thocarorum gens 339
thogarma, à quo turcæ 312
thomæbamba 424
D. thomæ inſ. 101, 413
thomas aquinas 189
D. thomas Apoſt. in India 326 ejus ſepulchrum, oppidum, templum 329
thomas Candiſh 29
thomas Morus 107, 108
thomas Ravennas 184
thomas Volſejus Cardinalis 108
thoſpia 349
thoſpites *ib.*
thoſpites lacus 349, 376
thracia, ejus natura ſoli, nomen, limites, magnitudo, diviſio, populi, urbes, incolæ eorum mores, à Romanis domita, a turcis ſubacta, Macedonibus, Romanis, turcis ſubjecta 273, 274, 275, 276
thraciæ opida ad pontum 276
thracicus Boſporus 26
thraſcias 18
thraſybulus 255
thraſimenus lacus 182
thrax Martis filius 273
thronium op. 255
theſſalorum ſtudia & mores 257
thutrania ſ. teutrania 353
thubal, unde tauri 312
thucydides 255
thule n. Island inſ. 110, 170
Thum in Oſchen-
thal 177
thur fl. 87
thuria 249
Thuringheim 132
thuringia landgraviatus ejus limites & opida 157
thuringi 118
thurii ſ. thurium 196
thuröe inſ. 166
thuſſagetæ 283
thya tractus 167
thyatira, n. tire 356
thydſholm 167
thymiaterium 404
thyni 274
thynici *ib.*
thyrholmia 167
thyſdrus 394
thylted op. 167
tiagna 352
tiago inſ. 413
tiberias op. 367, 369
tiberiadis lacus ſ. mare *ib.*
tiberis fl. 181, 182, 184, 200
tiberina oſtia 175
tiberinum 185
tiberius domitor pannoniæ 234
tiberius gracchus 49
tibiſcus ſ. patiſſus fl. 236, 284
tibiſcum op. *ib.*
tibur, n. tivoli 187
tiburtina villa 187
ticinenſis ager 204
ticinum 180, 199
ticinus ſ. teſino fl. 87, 199. & anticinus fl. 210
tidor 335
tiel 99
tienen 95
tieti 191
tifata mons 201
tifernum metaurenſe 185
tifernum tiberinum *ib.*
tiferni fl. fons 192
tiflis 348
tigil ſ. tigris fl. ejus fontes 349, 376
tigranocerta 349. ſ. tigranopolis & tigranopetra *ib.*
tigris, n. tigil fl. ejusque fontes 376, 349
tigurini 72, 88
tigurinus lacus 87
tigurinus pagus 72, 88
tigurinorum fines 72
tigurum opp. *ib.*
tilavemptus fl. 79, 200
tilemannus heshuſius 164
tillemarchia 170
tilia 304
timacus fl. 233, 240
timachus fl. 280
timana 423
timavus amnis & lacus 179
timogetia 281
timonitis 353
timor ſ. motir inſ. 335, ſeq.
timothei muſici patria 358
timurleni 317
tinaſſa 403
tinda 225, 227
S. Maria di tindari *ib.*
Golfo di tineſe 363
tingi n. tanger 397
tingitana provincia, ejus opida & limites 397
tingitana mauritania *ib.*
tinia fl. 185
tinna fl. 217
tipaſa 397
tiranum ſ. tiran 208
Andr. tiraquellus 80
tiraſſienſis ducatus 70
tireſia alphonſi VI. filia notha 54
tiricara lacus 424
tirolis comitatus 138, 204
tirut 408
tiryns 250
tiſariæ 351
titius fl. 241
tituan 403, 404
titus cretæ epiſcopus 273
titut op. 284
tivoli, ubi hortus eſtini 217
tmolus, n. tomalice mons 356
toace urbs 341
toacene prov. *ib*
tobol 307
tocato 351
tocayma 423
tockey 236
tocquerati 101
todi 185, 218
todos los ſanctos ſive portus 426
toledo 50
toletanum regnum 53
toletum 50, 57
toliſtobogii 352
tolkomith 303
tollenſa lacus 150
tollentinum 190
tolmetium op. 179
tolmium regnum 421
toloſa op. vulgo toulouſe 59, 65, 76, 83
toloſanus comitatus 79
toloſanum parlamentum *ib.*
toloſanum aurum 83
toulouſe 79
Tolsberg 301
tomæus mons 249
tombutu regnum 399, 406
tombutum *ib.*
tomeſuar 281
tomi, ovidii exilio nobiles *ib.*
tonagra ſ. tanger fl. 404
tondarium majus & minus 167
tondern 150, 167
toninga *ib.*
tongern 71
tons inſ. 167
tonsberga 17[illegible]
topinus fl. 217
topiris ſ. toprus 277
topographia quid 2
torelia ſ. toreglia. 213
torga 161
tornacum gallis tournay 92
torneus ſ. toronaicus ſinus 260
tornia botniæ op. 173
toronæ 260, 269
torræ regnum 411
torre d'anazzo 195
torre di camarina 226
torre di græco 193
torre loppa 197
torre di mare, ſpecula ad metapontum 196
torre di pulici 226
torre di patria 192
torrens 21
torrida zona quid? ejusque incolæ 9
tortona 176. à friderico Ænobarbo everſa 210
tortonenſis ager 204
tortoſa in catalonia 55, 59
tortoſa in phœnicia 371
torunium 304
toſa fl. 177
toſarene 349
totene *ib.*
toul 72, 79, 130
la tour de Rouſillon 65
touraine 68, 81
tournay 92
tours 68, 81
toxandri 69
toxa 276
trabuco 367
trachonitis 374
traënta fl. 198
traga fl. 148
tragonara 194
tragurium 241
tragelaphus 348
trajani pons in danubio ad lenderoviam 281
trajani portus 183
trajanopolis 277, 278, 355
trajanopolis myſiæ maj. 355
trajectenſis provincia 91
unde nomen 98
trajectum op. *ib.*
tramontana i. e. boreas 17
trankera arx. 168
tranienſis archiepiſcopus 224
tranium ſ. trani op. 221
tranſalpina gallia 63
tranſſilvania, quando appellata, ejus ſitus, fines & opida, incolæ, principatus 283, 284
tranſiſalania, ejus fines, partes, urbes 91, 100
tranſmontana peruvia 424
trapani 226, 230
monte di trapani 227
trapezus n. trabiſonda. 352, 371

traſbega

traſſinga 169
trava fl. 122, 149
travancor 329
travemunde 150
trautenaw 144
traw 241
trebela fl. 148
trebellia fl. 149
trebia fl. clade Romanorum nobilis 180, 199
trebiſonda 352, 381
trebocei 73
trecaſſium urbs 68
trecæ 68, 81
treconium 67
tremboula 299
trembulienſe territorium 299
tremiſenum regnum 395, 402, 403
tremiſena ſ. tremiſen op. dominii turcici terminus 403
tremonia 126, 153
trento 140, 222
treptow 149
trœcen 250
tres tabernæ 185
trerus fl. 200
treverenſis Diœceſis, ejus limites 130
treveris ſ. trier 71, 130
treverenſis Elector 127
treverenſis Archiepiſcopatus 127, 130
treverenſis ſ. treviricus Epiſcopatus 86, 165
treves 71, 130
treviri 71, 113 clariſſimi 74
treviſo 207
triballi 280
tribeſe 149
tribicelli 353
tribunal Salomonis 365
tricala 269
tricaricum 222
tricaſſii ſ. tricaſes 68
tricaſſium 81
tricea ſ. trica 256
tricornium 280, 282
tridentinæ Alpes 200
tridentinus Epiſcopatus 126, 140
tridentum ſ. trento & trien 140, 177
Trier 71, 130
trieſte 179
trieterica 264
trigemahon 408
triglypton 331
triguier 67
trimenothuritæ 355
trimontium 277
trinacria 225
S. trinidad inſ. 427
trinobantes 103
trioneis ſtellæ 4
triphyliaca 248
tripoli fl. in Galatia 153
tripolis Cariæ 357 Syriæ 381, 402
tripolis Nova ſ. Barbariæ 403
tripolis in Phœnicia, ejuſque conditores 371
tripolitana Prov. 402
triquetra Sicilia 225
triſtolus 261
tritheimius Abbas 137
triton fl. 393
tritonis palus ib.
triumviratus peninſ. 181
trivoli 187
troas ſ. Phrygia Minor, ejus urbes & flumina 354
troas Alexandri ſ. Alexandria 355
troce op. 297
trochara 392
trocenſis Palatinatus op, & Senatores 297
trœmi[illegible] 352
troglodytæ 280, 283 Arabum pars, unde dicti, eorumque mores 386, 395
troglodytica, ejus gentes, regna & limites 395, 399
troja Apuliæ 194, 222
troja ſ. Ilium 355
Herlef trolle 168
trombas 411
trompeite ſ. trompette caſtrum 83
tropæa Æmiliani 64
tropæa op. 221
tropæa Pompeji 56
trophonii antrum 253, 268
tropici 8
eorum officia ib.
tropicus Cancri 8
Capricorni ib.
troppa & troppavienſis Ducatus 145
troppe ib.
Val troppia 177
troyes 68, 81
truentinum Caſtrum 190
truentus vulgo tronto fl. 190, 222
trugillo 424
trumplini ſ. triumplini 177
trunſolen 169
tryphon 370
tubal non venit in Hiſp. 52
tubaris fl. 121, 135
tubantes 117
tuberonis inſ. 428
tubinga Academia 165
collegio nobilis 135
tubuſubtus 397
tucca ib.
tuder 185, 218
tueda fl. 106
tudi S. Martini patria 218
tueria 308
tugeni 72
tugenus pagus 72, 87
tugium op. 72 tugii 88
tuia op. 32
tuiſto l. tuiſco Germanorum Deus 123
tulla 306
tullium ſ. toul 72, 130
tumbes 428
tumen op. 316
tumenſes tatari eorum ſedes ib.
tunnes 394
tunetanum regnum, ejus opida & diviſio ib. 402
tunetum ſ. tuniſa n. tuniſi olim tunes 403
tungreſſis Epiſcopatus 128
tungri 70, 73, 113
tungria 77
tunis ſ. tunet 394
tuppin Ambaucii, Icini, Imbæ 426
turcæ Boſniæ 240 Bulgariæ & Serviæ 281
turcia op. 222
turcicumimperium ejuſque ortus & ſedes in Aſia & in Europa 312
præcipuæ urbes 381
turcæ ſ. turci, eorum origo, ſedes 312 tenent Græciam 268, 347 ſeq.
turcici imperii regiones in Aſia 344, 347
turcicum milliare 20
turckeſtan, ejus fines & oppida 315, 316, ſeq.
turckzueſt 284
turcheimium 126
turcoman 346
turcomannia 349
turdetania unde dicta 49
turduli ib.
turdulorum mores ib.
turigo op. 72
turingheim 132
turino 176 Academia 208
turium Mœſiæ 280
turkzueſt 284
turones 68, 81
turonum ſ. tours 81
turquovienſis Comitatus 88
turris marina 222
turris rotunda 210
turris S. Vincentij 183
turris Stratonis ſ. Cæſarea Palæſtina 369 Diomedis 274
turuntus fl. 292
tuſca fl. n. Guadilbarbar 393
tuſcanella 215
tuſcia duplex 213
tuſcia 204, 213
tuſci 175, 181
Italiæ incolæ 202
à Gallis ejecti ib.
eorum cultores & op. 232
tuſciæ Ducatus op. 213
tuſciæ oppida ſub Hiſpano 204
tuſciæ magni Ducis ditiones 204, 213
tuſculana ſedes Epiſcopalis 224
tuſculanum Ciceronis 187
tuſculum n. Fraſcati 187, 217
tuſcum mare 182
twente 100
equus tuticus 192
Twer op. & Ducatus 306
tuy 53
tyana ſ. tianæ & tiagna 352
Apollonii tyanæi patria ib.
tychonicum ſyſtema 2
tycha Syracuſarum pars 226
tyde caſt. 53
tydſholm inſ. 167
tykoczin 300
tyndaris ſ. tyndarium 227
typhonis cubile 362
typhonous ſpecus ib.
typographica ars, antiquitus inventa 318
tyragetæ 283
tyranni maris 103
tyrholmia 167
tyriſſa 259, 269
tyrna 236
tyrolis comit. ejus limites 140
tyrrheni 181
tyrrhenia 174
tyrrhenum mare 182
tyria purpura 371
tyrus, Porphyrii, Maximi Philoſ. & Ulpiani patria ib.
tyrii re navali præſtantes ib.
tyriorum ſcala 370
tyrus antiqua 371
tyſſa fl. 236
tzacones 270
tzaconia 268
tzargorod 308
tziliminar 341
tziſirick 345
tzudnow 299

V.

Vacia 118
Vaccæi 50
Vaccæorum mores ib.
Vacces ſ. taphris 402
Vacina fiume 182
Vada volaterrana ib.
Vada ſabatia 176, 200
Vadaſſi 343
Vadicaſſes 68
Vadoſa æſtuaria, **De Watten** 101
Vadro fl. 371
Vagus 237
Vahalis fl. 74, 121
Vailon 65
Vajelitia 245
Val Camonica 177
Val. di Non. ib.
Val. de Sol. ib.
Val troppia ib.
Vallachia quando appellata, 295. ejus partes & op. à turcis ſubacta 286 ſeq. ſoli natura, diviſio ib.
Valachorum mores ib.
Valachus tributum dat imperatori turcico 287
Valentia 50, 53. Latitudo 56 Duos habet ſinus, quatuor portus ib. quinque fluvios principes regnum 59 & urbs 56, 59
Valentia Formoſa ib.
Valentia Galliæ 65
Valentia, i. e. Roma 187
Valentianæ ſ. Valenchienes 93
Valentinianus III. interemtus 203
Valerian. Varia ſ. Vico Varo 188
Valeria pannoniæ 234
Valkenborg, 167
Valleſia Superior 89
Inferior ib. 177
Valeſii 89
Vallia meridionalis, ſeptentrionalis 30
Valliadolid ſ. Valdoletum 58
itemque in Hiſpania Nova 420
Vallis Joachimica 148, 161
Vallis Joſaphat 366
Vallis Demona, Mazaræ, Neeti, earumque limites & urbes 229
Vallis Diaboli 121
Vallis Pennina 89
Vallis Rocida 48
Vallis tellina 177, 208
Valois 79
Vallona 259, 269
Valſterboem 167
Vandalia 115 quaſi **Wandeler** 115
eorum nationes ib.
Vandali in Gallia 76
& in Germania 115
in Pannonia 235
Vandali in Italia 203 in Hiſpania 53 in Sicilia 228
Vandalia 57
Vandalorum dom. ib. migratio 123
Vanduli 115
Vangiones 73, 131
Vangue 408
Vannes 67
Vannia 177
Varadinum 236
Varboſania 240
Varca 300
Varduli 50
Varella 331
varia inſ. 188
varini 115, 339
Mar varmejo 420
varna, clade Chriſtianorum nobilis 281
varni in Bactris 339
varſavia 300

varſu-

veſtrovienſis Palatinatus 300
varta fl. 292, 295
vartha fl. 122
varus fl. 176
vaſates 66
vaſcus de Gama 29 primus circumnavigavit terram 29
vaſcus de Gama Indiam detexit 29, 326
vaſcones in Gallia 66
vaſcones 49
vaſconia, ejus limites 66
vaſio n. vaiſo 65
vaſcus Nunnius de valboa 27
vaſtena ſ. vadſtena 173
uberlinga 134
ubii 73, 117 in Galliam traducti, à Cattis pulſi 73 eorum ſedes 117 oppidum 73 Ara ib.
uccarana Marchiæ 148
uchan menſura loci 20
uckermunda 149
Ucker=See 148
udene 179, 206
Udenheim 131
vechta fl. 148
il vecovio di Sabina 186
vectis inſ. 108
vedinum 179, 206
veera ſ. ter veer 95
veſuvius mons 201
veji 182
S. veit 141
Iſlas de las velas 336
velavia, vulgo de veluwe 99
veldlin 177
velenas 374
velia ſ. Helia & Eliæ 196
velinus lacus 186
velinus ſinus 196
veliſca 295
velitræ 189
vellay 65
vellin 301
vellinum 173
vellocaſſi 70
velunia 295
venafrum n. venafri 193
venaſca 55
venecuola regnum 423
veneda 301
venedi 123
venedi Sarmatæ 291
venedorum Ducatus 149
venedicus ſinus 291, 301
venedocia 106
veneris portus 213
veneris templum 226
veneria 396
venetæ Reſpubl. turcis ſubeſt 243
venetarum mores 207
veneti in Gallia 67
veneti 175 eorum origo, fines & oppida 177, 352, 202
veneti & vinidi 202
venetiæ urbs 207 opulenta vulgo venetia la ricca 224 ejus deſcriptio 207
venetorum ditiones in Italia 204 in Lombardia 211
venetorum migratio 123
Marchia 140
venetus Ducatus 204
venetus Archiepiſcopatus 224
vengrovia 300
venlona ſ. venloa, 99, 129
vennones pop. 177
venſilia 167
venſonna
venſyſſel, opidum 167
venti quod 17, 18
venti cardinales 17
le venty 70
venucuola ſ. venecuela 423
venus zeuxis Crotone 268
venuſia ſ. venoſa Horatii patria 195, 222
venuſta vallis 208
vepro fl. 298
vera vel Bera urbs 56, 95
veragri 89
verbanus lacus 199
vercellæ 179, 208, 244
vercellenſes campi, in quibus Cimbri victi 179
Capo verde 385
Iſlas de C. verde ib.
verden 152
verdenſis ducatus, ejuſque limites ib.
verdenſis Epiſcop. 153 165
verdun 130
Pauli vergerii patria 206
veria 259, 269
verina fl. 240
verma regio 331
vermeum 59
vernevil 71
verodunum 130
veroli 188
veromandui 71
veromandois ib.
verona Catulli patria 177
verona ubi Scaligerorum monumenta 207
veronenſe territorium 204
verſacili 361
verſacum op. ib.
verticalis circulus 33
verticalem invenire ſolem 37
verticalem ſolem oſtendere 39
vervin 70
verulæ ſ. veruli 188
veſa fl. 128
veſalia 101, 154
veſegus mons 72
veſonna 67
veſontia vulgo Beſançon 86
veſontio 72, 86
veſpaſiani patria 186
veſpaſiorum patria prædium & monumentum ib.
veſperæ Siculæ 228
veſperinum ſ. veſperina 237
veſpertinum mare 22
veſputii Americi navigatio 29
veſtigrad Scanderbegi 269
veſtini 175 eorum opida & fines 191
veſuli lacus 199
veſulus mons, ex quo Padus oritur ib.
veſuvius mons 201
veſa fl. 128
vetii 182
vetulonii ib.
T. veturius Calvinus 192
vetus Civitas 215
uſelen 155
ugentum 221
ugri ſ. ungari 235
viadrus fl. 119, 122
vianen Baronatus 98
viberi 89
vibiſci 67
vibon ſ. vibona valentia 198
viburgum Epiſcopatus 166
viburgium Finniæ 173
vicentia ſ. vicenza 207
vicentinum territorium 204
vico varo 188
viciola fl. 190
victoria navis 29
victoria caſtellum in Amboina inſ. 336
victoria urbs, ejuſque ſitus ib.
vicumviæ ſ. vicumniæ caſtel. 180
vicus Equenſis op. 221
vidana fl. 81
vidavia 295
vidino 280
vidna 282
vidoſo ſ. vidorſo 59
vidrus vecht fl. 100
vidua zebuſienſis 237
vidunum 68
val de viece 50
das Uichland 152
vielunenſis terra 295
vienna 65, 142, 234
Academia 165
vierraden 148
Uierwald Stadt See 87
vigenna fl. vulgo la vienne 82
vigewones 108
vigewanes ager 204
vigia 241
vikeclandia 301
villa Franca portus 209
villa Ciceronis 187
villa de la plata 424
villa Manta 57
villa nova de porta nova
villach 141
villæ plinianæ 185
villaine op. 81
vilna fl. 297
vilnenſis palatinatus ib.
ejuſque opida ib.
villa fl 139
viminatium op. & inſ. 280, 282
vinaria, Weimar 147
vincentiana 423
vincentia n. vicenza 175
vindana portus 67, 81
vindelici unde dicti? 120
vindaſcinus comitatus 204
vindelicia 113, 120
vindelicorum ſedes ib.
vindili 115 Origo ib.
vindobona 120, 234
vindoniana 120, 142, 234
vinerus port 56
vinetta urbs abſorpta 149
vinidorum Marchia 140, 141, 233
vinidorum migratio 123
vinnicza 299
vintimiglia 212
vintimilia 176
vipæum 206
vipſanius Agrippa 73
viracocia 424
virgi ſ. vera 56
virgilii patria 180 monumentum 193
virgilius tarenti mortuus ib.
virginia unde dicta, quando detecta, ejuſque fluvii & regiones 418
B. virginis epiſtola 229
virginis ſinus 27
virgitanus ſinus 56
viria 301 ejus opida ib.
viride caput 101 ſeu promontorium n. capo verde 406
virides inſulæ 428
virlandia 301
virodunum 130
viroveſca 56
viſapor 328
viſbuy 169
viſcovia 300
viſegradenſis Palatinatus ib.
viſlicia 295
viſloca fl. 295
viſma 306
viſmaria wiſzmar 149
viſnenſis Palatinatus 300
viſniovecia 299
De bona viſta inſ. 413
viſtre fl. 83
viſtula fl. 122, 303 oſtium 122
viſurgis fl. 121, 152, 164
vitellicum 130
viterbium ſ. viterbo 184 215
Annii patria ib.
viterbienſium mores 218
S. viti 141
vitodurum 88
vittoria 59
vivis Ludovici patria 55
ukera fl. 148
ukerana Marchia ib.
ukermunda 149
ukerſee 148
ucraina 299
uladiccæ Moſcovitarum Epiſcopi 308
uladiſlaum 113
uladiſlavia 295
ulagrada 261
ulai fl. 312
ulcinium 241
vheland 98
vliſſinga 95
ulma 134
ulodamirus Ruſſorum dux 298
ulodava 297
ulodavia 300
vlodomir Ruſſorum princeps religionem amplexus Chriſtianam 298
vlodomiria op. & ducatus 306
ulodava 297
vlothovia 154
ulpia Trajana 284
ulpiani JCti patria 371
ulpianum 280
ultimæ Alpes 200
ultonia 112
ultrajectenſis provincia, ejus limites & urbes 98
ultrajectum, ſ. Utrecht Hadriani ſexti patria ib.
uluchan Tattarorum Imperator 316
ulymenes 167
ulyſſes 49 Neritius dictus 265 ejus ſpecula 198
ulyſippo 49, 58
ulzena 151
umber fl. 104
umbilicus Siciliæ 227
umbri 175, 184 202
umbria antiquior ejus fines & op. 181, 182
umbria 214
umbro fl. 184
Umſchlag 150
una fl. 233, 239
uncanus rex in Tenduc 319
unciæ menſuræ pars 19
unda ſ. Ontior fl. 55
Unterwald 88
unelli 68
ungento 221
Ungariſch Altenburg 237
Ungariſch Gebirg 145
unna op. 153
unſtruta fl. 157
Unterlaubach 234

partes & op. á turcis ſubacta 286 ſeq. ſoli natura, diviſio ib.
[illegible] ib.

INDEX.

Voborg 168
vocontii 65
vocontiorum forum ibid.
voigtberg 161
voigtlandia 136, 161
voigtlandia per dominos diviſa ib.
voinia 297
volaterra Raphaelis patria 182, 214
volaterranæ aquæ, ſalina 182
volboria 295
volcæ tectoſiges 65
volcæ arecomici ib.
Volck Marck 141
volgo fl. 292, 313
volhyniæ palatinatus 298
volinia, ejus ſitus, opida, partes, & palatinatus 299, 300
vollenhoſen 100
Golfo de volo 257
vologda 309
volſci 175 eorum opida, lingua & fines 182, 187
volſinii 182
volſinium 215
voltumnæ fanum 183
volubilis 398
vomano fl. 190
vonchocia 296
vorcomum op. 74
vordonia 250
voreſt 19
voorn. inſ. 98, 99
vormitomagum 73
vorganium 67
vorotin ſ. worotin op. & ducatus 306
vor pommern 148
S. voſagus 75
voſega ſilva ib.
voſegus mons 72, 75
voturi 352
Uplandiæ 173
Upſalia, qs. Up dem Saal 173
uram regio 422
uratiſlaus 144
uratiſlavia 145
uratiſlavienſis epiſc. 165
urba op. 72
urba fl. ib.
urbes in Globo pictæ 43
urbetana ſ. urbibentum
urbibentum
urbigenus pagus 72, 87
urbigeni 72
urbinas ducatus 205 ejuſque urbes 216 ſoli natura 218
urbinatis ducis ditio 205
urbinatium mores 218
urbinum 184 raphaëlis pictoris patria 216
urbi vetanorum mores 218
urchoa. ſ. ur chaldæorum 377
urck 98
uri 89
uria op. 195
urinator peſcecola 226
urias ſinus 195
urſa fluvius nunc rus 72 ſeqq.
urſa mons ib.
urſin pag. 73
urſinorum familia 215
urtha fl. 128
urzendovia 295
uſà fl. 107
uſchovia 294
uſchub 280
uſchus ſ. oſcharus fl. 82
uſcudama 277
uſedom 115 ducatus 149
uſipii eorum ſedes. 117
uſlaria 164
uſtede 167
uſtinga 308
uta fl. 128
utens fl. 184
uthina 394, 419
utica 371, 395
utidavæ 284
utina floridæ 419
utuarhel 284
vulcaniæ inſ. 227
vulſini 182
vultejorum patria 156
vulturnus ventus 17, 18
vulturnus fl. vulgo vulturno 193, 200
uxentum 221

W.

WAchtendonck 99
Wagening ib.
Wagria 150
Wiagræ opida ib.
Waiwoda valachiæ 286
Wallachi minor ſ. tranſalpina ib.
Walachria ſ. walcheren 95
Waldek op. comitatus ejus limites & opida 154
Walders 170
Waldo à quo Waldenſes 85
Waldenſes pauperes de lugduno dicti ib.
Wale 121
Wallenſtater See 87
Walfiſch munimentum 150
Walkenburgenſis principatus 159
Walkenried cœnobium 165
die Wallen, waller, wanderer 64
Wallenſteinius interemtus 144
Wallia ſ. Wales ejus loci natura, princeps, ſubacta, lingua 106, 107
Wallia Meridionalis & Septentrionalis, ſ. borealis auſtralis. ib.
die walliſer 89
walliſer land 177
walſrade 151
Walpo caſtellum 237
Wandalier 115
wanfriede 156
wangrow 293
wangen 73
Warboſania 240
warburgum ſ. waerbergen op. 153, 167
Warda 167, 169
Wardeyen 236
Wardeyn 284
Wardhuſia præfect 169
Wardinum ſeu wardeni 286
warendorp 153
Warmelandia 173
Warmia 304
warmſee 58
Warmienſis diœceſis 303
Warne op. 115
Warnow 149
Warſzawia 300
Warta inſ. 169
Wartburg arx 157
Wartha fl. 148
wartzlau 145
Warwicum 108
the Waſhes ib.
Watenford 112
Waterland 96
de waten 101
Waymouth prom. 106
Ween inſ. 168
Groſſe wehzter 122
Weda 161
Weiden 179, 206
Weidhofen 142
weigatz fretum 28
Weiburgenſis comitatus 156
Weimar 157
weiſſelmunda 303
weiſſenburg 132
weiſſenburg 286, 301
Weiſſenfels 160
weiſſenſtein 301
Weiſteritz 146
Weixel fl. 122
Wela. 167
Welikarzeka 292
Weliki nowogorod op. & ducatus 307
Weliki Hameny povas 292
Welles op. 108
Wels op. 120
Welſenach 148
Welſeris 423
Wemapemeock 418
Wemma fl. 152
Wenden 115, 301
Wenden ducatus 149
Wenden livoniæ op. 291
Wenden op. ib.
Wenſeyſſel op. 167
Werbena 148
werber ſchantz 148
Werdena abbatia 153
Werma fl. 129
wernebeck 301
Werningeroda 164
Wernitius fl. 134
Werra fl. 121, 155
Wertha fl. 157
der Groſſe werther 122
Weſa fl. 94
Weſel 101, 154
Weſer 121
weſlingsbuhren 150
Weſtcheſtria 108
Weſtende pagus 93
Weſtergoja 100
Weſterich 71
Weſterwick cœnobium 167
Weſterwald 156
Weſterwold 101
Weſtfrieſland ejus fines, diviſio 100
Weſtmannia 173
Weſtmorlandia 108
Weſtfalia, ejus limites & urbes 152
Weſtfaliæ Ducatus ib.
Weſtfalia Epiſcopatus ib. Comitatus 154
Weſtfalicus Circulus 126
Weſt quartier 101
Weetkal op. 307
Weſtraſiæ pars inferior 130
Weſtraſzberg 73 132, ſeq.
Weſtrogothia 173
Weſtwind Zephyrus 17
Wetter fl. 156
Wettera op. ib.
Wetteravia ejus limites ditiones & op. ib.
Wexo op. 173
Wetzflaria 156
Wiatka 307
Wichia vulgo Wyck 170
Wickle Duerſtede 74
Wichwoner 115
Wien 120, 142
Wierringia 98
Wiflisburg 73
Wineta 149
Wigth inſ. 108
Wigornia ib.
Wihatshium 141
Wikkia ejus oppida 301
Wikiri 423
Wilde 297
Wildonia
Wildungen 154
Wilhelms Kerck pagus 93
Wilhelmus Tell Vrienſis 87
Wilitz fl. 141
Willin ſ. Bellin 148
Wilſter 150
Wilthon 108
Winez 284
Windau 291
Windiſchmarck 141
Windſor 108
Winduchindus ſ. Windochindus Corbejenſis 153
Wineta urbs abſorpta 149
Winſheimium 136
Winſena ad Luham op. & arx 151
Das winſgaw 208
Winterberg 153
Winterthur 88
wippera fl. 148, 155
wipra op. 164
wirchaturia op. 307
wirland 301
wisbaden thermis celebris 155
wisbuy 169
wiſmaria 149
wiſp 89
witgenſteina arx & comit 156
whitehall regia 107
withlich ſ. vitellicum 130
witmunde 152
witſtockium 148
witteberga op. 163 academia 165
wlodimirz 299
woburgum 168
wolavia 146
wolavienſis diœceſis ib.
wolchow fl. 292
wolffenbuttelum ab egberto marchione ſtructum 159
wolfenbuttel 164
wolferbytanus principatus, ejus limites & op. ib.
wolſtein arx 148
wolga fl. 305
wolgaſt 115 ducatus 149
wolin 299
wollin inſ. 149
Wolliniſche werder ib.
wollinum op. ib.
Wolmer 301
Wolmerſtade 163
wolochy 286
wolodimir 305
wologda 307
woloska zemla 286
wolska 307
wolſtad pagus 146
worceſterſchire 108
worceſter ib.
worda op. 74
workum 100
wormatia ſ. worms 73, 131
wormſea 301
Wormitmagen ſ. wormitzmagen 73
wormith ſ. vormatia ib.
worotin ducatus & opp. 306
worſia inſ. 167
wortha fl. 94
wratiſlavia ducatus 146
wſchovienſe territorium

…nm 294
Wratzlaw 146
wuceziderna 280
wurſtenland 152
wurtenbergenſis ducatus, ejuſque limites
wurtemberga arx 134
… 135
Wurtzen 161
Wuſterhauſen 148
wuziterno 280
wyck 170
wymar ſ. neuhäuſel 236
wynoxbergen 93
wyzagna 285

X.

XAbia portus
Xantes 56
Xantis pagnini patria
Xaliſco 214
Xamo deſertum 420
Xantippus lacedæmonius 317
…anthus 394
…anthum 360
…ntung 320
…intonge 321
…nſi 79
…king 320
… 321
Xarama fl.
Xaraqua 42…
Xenophon 25…
Xiamſii 32…
Xenſi 32…
Xenocratis lyceum 55
Xeres de la frontera 57
Xerxes 26
Xoa 109
Xuntien 321
Xucar fl. 56
Xuthus theſſaliæ regis filius 244
Xyllus 366

Y.

YAncheu 321
Yarmouth 108
Ygnos 275
Yorck 107, 108
Yorckſchir 104
Ypere ſ. Ypern 93
Yrlant 111
Yrwen 109
Yverdon 73
Ycatan 421
Yvica inſ. 53, 61
Yupi 317
Yure fl. 107

…a
…i tattarorum 316
…ps 391
…us 410
…lacus 391
…ngi fl. exun- 146
…renſis 197
… 411
… 396
…amas mons 380
… 285
… 396
…academia 300

Z.

ZAbern in elſas 132
Zabulon 363
Zacharias Pater Joh.
Zack 365
Zaconia 145
Zacrocimenſis palatinatus 249
Zacynthus, ubi ciceronis epitaphium 300, 265
Zagataja
Zagatai tatari, eorumque fines 315, 315, 317
Zagabria 239
Zagrus mons. 343
Zagywa fl. 236
Zancle 225
Zanchius 261
Zanfara 407
Zanhaga deſertum 398, 405
Zangebara 411
Zangibar, zanzibar ſ. ſunſibar, ejuſque partes 411, 412, 413
Zante 265
Zanzibar inſ. 413
Zapavortene 343
Zapprinum op. 234
Zara 242, 406
Zaravechia 241, 242
Zariaſpæ 339
Zarmiſogethuſa 284
Zarobara ib.
Zarnovienſis palatinatus 296
Zaſlavia 299
Zatmar 236, 284, 286
Zatorienſis ducatus 295
Zavichoſtenſis palatinatus 296
Zavolhenſes tatari, eorumque principes, a quibus turcæ 316
Zavorenſe territorium 300
Zazuara 284
Zazſebes ib.
Zazynthus inſ. 265
Zboravia 298, 299
Zebuſienſis vidua 237
Zechlin 148
Zefala regn. 412
Zegna ſ. zeng. 241
Zeila, urbs in ajan 412
Zeilon inſ. 336
Zeitz 161
Zeken 346
Zelandia comit. 95 ejus limites *ib.* nova 428
Zelis ſeu zilia n. arcilas 398
Zelitica 351
Zell luniburgica 151
Zellerfeldia 164
Zembla nova 313, 428
Zembre lacus 391
Zeng 242
Zendrew 282
Zenith 5
Zenith inveſtigare 41
Zenobia palmyrenorum regina 375 ejuſdem poſſeſſio 187
Zenonis dialectici patria 358
Zentica ſ. ſentica 59
Zeeland inſ. 116
Zephyrium promontorium 198
Zephyrus der weſt-wind 17
Zerbſt 163, 281
Zerbick 281
Zet 409
Zeugma ad euphratem 375
Zeugma 284
Zeuxis venus crotone 198
Zibit 380
Zibith provincia 381
Ziden ib.
Zi[illegible] mitatus 155
Zeigenheim Caſtrum 156
Zielenzig 148
Zierenberg 156
Zilia ſ. zelis 398
Zillingen 164
Zimbaos 411
Zincovia 299
Zitomiria *ib.*
Ziton 257
Zirickcea 95
Zirſerland 235
Ziskæ ſepulchrum 144
Ziza, ubi mirum prodigium 389
Zloczovia 298
Znaim 145
Zocotora 415
Zodiacus quid 6
zodiaci poli 4 ejus axis *ib.*
zodiacus 6, 33
ejus ſigna & officia 6
zodiaci derivatio 6 diſtinctio 33 ejus convenientia cum ecliptica 33
zœni 103
zolkvir 298
zollern caſtrum 134
zolnock 236
zoma 101
zonæ 9 earum numerus 9 latitudo 36 zona torrida 9 frigida 9, 10
zonæ torridæ incolæ 9
zonaræ monumentum 264
zonarum frigidarum incolæ 9
zonarum temperatarum incolæ 10
zor ſ. tyrus 371
zoram ſ. ceiram 335
zoroaſter
Zuanaga deſertum 398, 405
Zug 72, 88
zuglio 179
Zurich ſ. Zurck 72, 88
zutobara 284
zuthi 338
zutphania ſ. zutphen op. & comitatus 91, 99
zuyder zee 98, 100
zuyt beverland 95
Zweybrucken Ducat. 130
zwika 160
zwinga fl. 152
zwitta 145
zygiani 353
zygnia op. 160

FINIS.

X
X
X
Xa
Xa
Xa
168
146
Weltraniæ pars infer... 307 | wolavienſ
W...